„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 165 ● 6-12 aprilie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Despre (ne)încredere“
pagina **3**

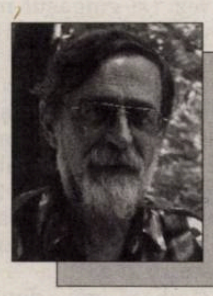

Vintilă Mihăilescu
„Curăţenia de Paşte“
pagina **7**

Robert Turcescu
„Ce e bun cînd e de rău“
pagina **23**

FILMUL ROMANESC

văzut de 42 de ochi

„Începe proiecţia filmului. […] În mai puţin de 10 secunde adoarme. […] Are un exerciţiu îndelungat, este evident. E sigur folosit ca afiş şi în relaţia cu alte cinematografii comparabile (bulgăreşti, tadjikistane, turceşti, nord-coreene etc.). Proiecţia se termină. Stă 2-3 secunde cu ochii închişi. Deschide ochii, se ridică, este exact atît de înalt cît este calculat să fie, şi spune privindu-mă în ochi Wonderful.“

Lucian PINTILIE

5 948467 000155 13

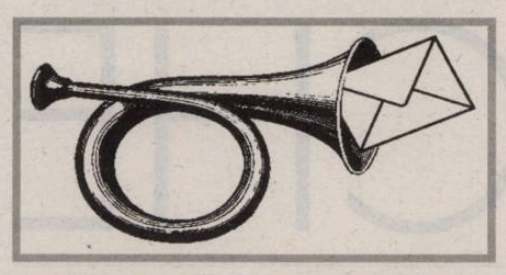

Actualităţi

Unde ne sînt cuvintele?

Trăim într-o lume obsedată de comunicare, în care se pare că, fiind împovărate cu un exces de informaţie de transmis, cuvintele s-au supărat pe noi, s-au golit de sens, pierzîndu-şi încet-încet forţa de expresie. Şi bieţii scriitori au rămas cu o gamă restrînsă de posibilităţi. De aceea, întîlnim din ce în ce mai mult, în cărţile distinse cu premii ale înaltelor foruri, numai combinări şi permutări de copulaţii, flatulenţe, urinări şi defecaţii spuse neaoş. Uneori, citindu-le, mă întreb care este diferenţa dintre *Ştirile de la ora 17* şi vreun astfel de roman elitist. Ambele forme caută să surprindă senzaţionalul şi să exprime imaginea unei lumi sinonime cu realitatea – evident, fiecare cu mijloacele de care dispune. Răspunsul însă este unul simplu de tot: la *Ştirile de la ora 17,* termenii vulgari sînt acoperiţi cu atît de familiarul *beep*.

Sînt conştientă că, abordînd acest subiect, mă situez, din start, pe o poziţie perdantă, justificată de sute de ani de scandaluri, procese şi polemici pe tema moralităţii în artă. În fond, oricine a trecut prin liceu a învăţat că arta este independentă, că este deasupra oricăror constrîngeri exterioare, fie ele şi de ordin etic.

Cu toate că port un respect profund actului creaţiei şi autorului, înţelegîndu-i zbuciumul şi lupta cu acest material atît de imaterial, cuvîntul, în clipele mele de disperare, mi se strecoară un gînd veninos: sînt sau nu aceste scrieri cu adevărat artă? Nu sînt doar acte de teribilism literar care vor trece, aşa cum trec toate, iar urmaşii vor avea din zecile de mii de pagini înţesate cu vulgarităţi numai un capitolaş în istoriile literare?

De altfel, estetica urîtului este un concept cu ceva vechime şi mă întreb dacă exploatarea valenţelor sale mai poate satisface acum nevoia autorilor de a fi novatori cu orice preţ. Cartea este un produs al contextului social, iar scriitorul ei, ca orice om obişnuit, suferă de agresiunea lumii iraţionale în care trăim, este copleşit de ritmul alert cu care se derulează totul în jur. Poate de aceea, în actul reflectării, din iubire rămîne pornografia, din acţiune, violenţa, iar din comunicare, doar vulgaritatea.

Totuşi, de ce atîta înverşunare în a surprinde animalicul; oare naturalismul nu şi-a atins încă limitele? În condiţiile date, ce public vizează aceşti autori? Resimt ei vreo umbră a unei responsabilităţi pentru efectul creaţiei lor asupra receptorului?

Imaginaţi-vă un cititor avid, nu din categoria celor inocenţi, care îşi cumpără, cu emoţie, o carte premiată (nu fără ceva efort financiar, ţinînd cont de vremuri), dorind să desluşească misterele scriiturii, cu sofisticatele ei formule postmoderne. Procedînd la un anume ritual, se scutură de urmele agresiunii realităţii, ca să pătrundă, curat, în universul ficţional ca într-un mediu protejat. Impactul este considerabil, raportul dintre urîciunea din viaţă şi cea din carte putînd fi adesea similar cu efectul produs de un cartuş cu alice faţă de rafalele unei mitraliere.

Încercăm să-i protejăm pe tineri de vulgaritatea de orice natură care circulă nestingherită pe net şi nu numai acolo, să îi ghidăm spre receptarea adevăratelor valori. Dar cel mai dificil pare acum să le deschidem apetitul pentru lectură, să îi familiarizăm cu fenomenul literar, cu atît mai mult cu cît o selecţie a operelor de valoare contemporane, care eventual să poată fi introduse în manuale, devine aproape o utopie.

Tinerii, chiar şi cei mai slobozi la gură, care îşi fac veacul prin cine ştie ce colţuri de cartier mărginaş, reacţionează interesant dacă, din întîmplare, le cad în mînă cîteva dintre aceste pagini de literatură.

Mai întîi, îi cuprinde un frison de nedumerire: chiar nu se aşteptau la aşa ceva; apoi începe să crească în ei o revoltă cu totul surprinzătoare, de natură morală, ţîşnită din străfundurile unei educaţii primite într-un număr nedefinit de ani de acasă. Într-adevăr, ei înţeleg sensul acestor cuvinte, dar există un cumul de formulări la care nici nu s-au gîndit şi care, pur şi simplu, îi şochează. În fond, aceste cărţi funcţionează pentru ei ca un precedent şi fac referiri culte cînd sînt apostrofaţi pentru limbajul şi pentru comportamentul adoptat.

Nu înţeleg de ce, într-o lume care se vrea liberă, pornografia şi violenţa verbală constrîng la uz. De ce elitele absorb ca un burete şi resimt voluptatea folosirii în opera literară a unui limbaj de maidan? De fapt, care este finalitatea acestor scrieri?

Emilia TĂNASE
emiliats@hotmail.com

„Nenea uriaşu' şi gingaşu'...“

Cu ochii cîrpiţi de lene, îmi trag una în freză şi mă îndrept spre metrou...

Mucus pucus – ca la noi, în Apărători – lume, lume, soro, dimineaţa, că mulţi se mai duc la serviciu şi semaforul ăla iar se-ascunde de mine, cu neamul lui de bercenar, niciodată nu-i văd culoarea... Aici m-am străduit să inserez poza cu pricina, dar pricina m-a lăsat cu buza umflată, că nu acceptă formatul pe care îl are poza mea... Să schimb formatul devine delicat. Din lene, merg mai departe...

Mă agit tulburat pînă la lacrimi să ajung la metrou, să-mi arunc noada pe un scaun, dacă am noroc să nu mă-mpiedic de paporniţe, copii care urlă şi alte coconade cu specific de „apărător al patriei“, mestec bine momentul şi mă duc la capătul metroului... unde pare gol ca vidul...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Aci, şmecherie-n pălărie, neam de traistă cu ciubuc la bot, mă măsoară nenea uriaşu' şi gingaşu' de la pază... Io mă fac că-s tulbur, el se face spre mine, „bă, da tu nu vezi (şi gingaşul molfăia o gumă, gata să mi-o scuipe în faţă) că aici e pentru ăia bolnavi şi valizi, nu sta, bă, pă scaunu' ăsta, te rog eu, frate...“. Mă înfrunt, confrunt şi din picioare, şi de jos, şi zic: „Bine, frate, mă ridic, dacă aşa vrei tu, dar chiar mai sînt 10 scaune libere“. Înghite guma, îşi scoate o sămînţă, mi-o despică-n ochi şi puternic mă scrutează: „Frate, eu răspund aici, hai să nu mai lungim vorba, dă-te pe alt scaun şi gata“.

Zîmbesc, mă „dau“ pe alt scaun, gata să-l tulbur fără retur şi escală zero, cînd îl văd că se-aşază el pe scaunul cu pricina, şi-mi zice galeş şi mîngîietor: „Eu nu vreau să mă supăr pe tine, că văd că eşti băiat de-al meu, da' şefu' mă tunde dacă las femeile borţoase şi pe-ăia valizi în picioare“. Îi zic, nedumerit, dar clar cu chef de a descoperi o personalitate pierdută în adîncurile sămînţei: „Nu, nu mă supăr, dar se zice «invalide», persoane «invalide» şi femei însărcinate“; el, încruntat şi sigur pe el: „Da, da...“.

Şi la plecare ne-am salutat reciproc, eu cu gîndul la Dumnezeu care uită să se mai uite şi sub pămînt, el cu încruntare maximă. Dac-o mai trăi, sigur se întreabă şi azi: „Ce-oi fi greşit, nevasta e borţoasă şi ăia e valizi, oi fi zis şi altceva?“.

Cum nu e primul, şi nu e cu siguranţă ultimul... mă pierd în mulţime, mulţimea se pierde prin mine... şi mergem împreună mai departe... că doar de, şi mîine e o zi la metrou, şi mîine descoperim ceva nou...

Georgiana PANĂ
georgianapana@yahoo.com

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Migraţia forţei de muncă**
- **Gîlceava la români**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.600 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Despre (ne)încredere

Regimul democratic e bun, cu condiţia să fii mereu cu ochii pe el. Cu alte cuvinte, instituţiile democratice funcţionează mulţumitor, numai dacă nu te laşi orbeşte pe mîna lor, dacă nu le idolatrizezi, dacă le tratezi cu o principială neîncredere. Aceasta este, în mare, teza ultimei cărţi publicate, în toamna trecută, de Pierre Rosanvallon *(La contre-démocratie. La politique à l'âge de la défiance)*. S-ar zice că, pentru a obţine un binom politic funcţional, trebuie să combini *legitimitatea* guvernării cu o suspicioasă *veghe* cetăţenească. Cetăţeanul civilizat nu se poate limita la rolul de simplu elector (asumat o dată la patru, cinci sau şapte ani). Important e ce face în intervalul *dintre* alegeri: cum *supraveghează* puterea, cum *împiedică* derapajele ei, ce formulă instituţională găseşte pentru a-şi exercita oficiul de *judecător* al puterii, dincolo de votul periodic de care dispune. Cînd votează, alegătorul livrează legitimitate şi încredere. Dar de îndată ce aleşii săi s-au instalat la vîrf, alegătorul responsabil le va retrage destul de repede încrederea sa, obligîndu-i, astfel, să o merite, clipă de clipă. Legitimitate şi *neîncredere,* aceasta pare să fie reţeta optimă a unei guvernări democratice. Ideea în sine nu e foarte originală (să ne amintim de o definiţie a lui Alain, atît de puţin citit astăzi, din păcate: „Democraţia e contra-putere instituţionalizată"). Dar perspectiva istorică şi analizele de detaliu fac din cartea profesorului francez un excelent instrument de lucru. În plus, Pierre Rosanvallon nu se opreşte la observaţiile de mai sus. El admite, într-un al doilea pas, că *abuzul* neîncrederii e la fel de periculos ca şi încrederea tîmpă. Neîncrederea trebuie *dozată* cu înţelepciune şi *organizată* riguros. Altfel, ea produce distorsiuni greu de rectificat şi riscă să sfîrşească în anarhie. Guvernele alunecă spre moliciune şi timiditate de teama intransigenţei publice, iar societatea civilă (şi cea mediatică) adoptă maniere autoritare, de natură să-i dea un aer guvernamental.

Două sînt efectele negative ale excesului de neîncredere, pe care le ia în discuţie Rosanvallon: *populismul* şi ceea ce el numeşte *„l'impolitique"*. Populismul are cîştig de cauză cînd puterea e în asemenea măsură compromisă, descalificată, demobilizată, încît demagogia promisiunilor şi a injuriei se poate manifesta din plin. Cît despre *„l'impolitique"*, am putea sugera versiunea românească a *lehamitei*. Cetăţeanul e sătul de clasa politică în ansamblul ei şi de acţiunea politică în genere. E dezamăgit pînă la dezangajare totală. Neîncrederea dusă prea departe pune, deci, în calea naţiunii două capcane: una retorică şi una psihologică. Pe de o parte, credulitatea disperată; pe de alta, demisia civilă.

România de azi e, în acest context, un caz de manual. Capitalul de încredere cu care a fost investită Alianţa D.A. în decembrie 2004 s-a erodat. Ar fi rezistat mai mult, poate, dacă suportul lui politic – Alianţa însăşi – nu s-ar fi prăbuşit lamentabil. Prim-ministrul nu pare suficient de autonom, iar preşedintele, din contră, e autonom la limita singurătăţii. Succesul de public al lui Traian Băsescu e şi el în picaj, impresia de arbitrar şi spasmodic e prevalentă. Instituţiile puterii au comis, cu spirit de sistemă, toate greşelile pe care trebuiau să le comită pentru a pierde încrederea oamenilor. Iată cîteva:

Au încurajat convingerea tuturor că guvernarea e o afacere strict electorală.

Au încurajat convingerea tuturor că lupta de partid e, pentru politicieni, mult mai importantă decît gestiunea eficientă a ţării.

Au practicat o politică de cadre iresponsabilă, distribuind beneficii şi recompense, indiferent de competenţă şi rezultate. Cei mai buni dintre miniştri au fost evacuaţi. Nu poţi avea încredere într-un Guvern care „scapă" cu atîta uşurinţă de Monica Macovei, Gheorghe Flutur şi Vasile Blaga în ciuda meritelor lor, şi nici într-o Preşedinţie care nu ştie să o păstreze pe Adriana Săftoiu. Iar acestea nu sînt decît cazurile evidente. Sînt promovaţi, în schimb, inşi care nu pot invoca în favoarea lor decît propriul anonimat.

Strategiile de *păstrare* a puterii au înlocuit cu totul preocuparea pentru strategii convingătoare de *exercitare* a ei.

Separarea puterilor a evoluat spre fragmentarea lor, respectiv spre necoordonare şi conflict. „Opoziţia" şi „Puterea" au căpătat o distribuţie confuză. Opoziţia e subversiv influentă, Puterea e în opoziţie cu sine.

Şi altele. Rezultat: nici o formaţiune politică nu mai depăşeşte – în încrederea publică – 30%. La orizont se întrevede populismul victorios (Becali) şi lehamitea (neparticiparea la alegeri). *Quod erat demonstrandum*.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Îngrijorări naţionale, piaţă europeană unică

În timp ce oficialii europeni s-au străduit, la aniversarea a 50 de ani de la fondarea Europei Unite, să transmită cetăţenilor mesaje încurajatoare despre valorile europene, cîteva cazuri concrete ne atrag atenţia că politicienii din diverse ţări ale Europei sînt tentaţi foarte uşor să se refugieze în „meandrele naţionale", uitînd rapid de „marea construcţie" pe care tocmai au celebrat-o.

În campania electorală din Franţa, de pildă, temele europene sînt în general trecute la „şi altele" în discursurile principalilor prezidenţiabili. Iar Franţa este – ni se tot spune – unul dintre „pilonii" edificiului european, alături de Germania. Numai că lupta pentru voturi se cîştigă prin promisiuni de care cetăţenii să se simtă direct vizaţi. Aşa încît fiecare candidat construieşte discursuri despre „ce fel de Franţă" doreşte sau se adresează unei presupuse „Franţe" pe care promite că o va scoate din impas. Nicolas Sarkozy a propus un minister al „Imigraţiei şi Identităţii" care să rezolve problemele „Franţei exasperate" de imigraţia necontrolată, iar Ségolène Royal are propuneri pentru a rezolva „deznădejdea lumii rurale". François Bayrou, candidatul centrist, vrea să restabilească „o societate a încrederii", convins fiind că francezii şi-au pierdut total încrederea „în democraţie, în economie, în societate şi în destinul individual la care fiecare poate spera". Dacă am lua *à la lettre* discursurile candidaţilor, ar rezulta că Franţa este un bolnav incurabil. De fapt, această risipă de stări depresive atribuite unuia dintre „piloni" (deznădejde, exasperare, neîncredere) este o simplă strategie care vizează emoţionalitatea votanţilor. Şi pentru că asemenea descrieri în termeni generali nu sînt suficiente, hop şi cazurile concrete, în care Sarkozy pare a fi „expert". El a declarat, de pildă, că va „urmări cu atenţie afacerea Airbus" – cu alte cuvinte, va fi vigilent ca restructurarea să nu ducă la prea multe concedieri în rîndurile francezilor (se subînţelege: nu mai mulţi ca în „partea germană" a companiei). Tot el a spus că vînzarea producătorului de oţel Arcelor către indianul Lakshmi Mittal a fost „o mare pierdere", fiind pus la punct de Neelie Kroes, comisar european pentru concurenţă. Electorale sau nu, astfel de mostre de „patriotism economic" vin din reflexul profund al tuturor politicienilor de a se arăta preocupaţi de soarta „bogăţiilor ţării". Căci – nu-i aşa? – din fragedă copilărie învăţăm cu toţii că „avem o ţară bogată şi frumoasă", pe care trebuie s-o apărăm de străini.

Dincolo de Alpi, în Italia, au apărut reacţii asemănătoare. Colosul american al telecomunicaţiilor AT&T şi compania mexicană America Movil şi-au manifestat intenţia de a cumpăra, fiecare, cîte o treime din acţiunile companiei Olimpia, care deţine 18% din acţiunile Telecom Italia. „Statul trebuie să intervină", a spus Fausto Bertinotti, preşedintele Camerei Deputaţilor. Alţi politicieni de stînga i-au ţinut isonul, vorbind îndelung despre „rolul strategic al reţelelor de telecomunicaţii", care – desigur – nu trebuie lăsate pe seama străinilor. Massimo Gaggi, comentator la *Corriere della Sera,* observă pe bună dreptate că e mai important ca beneficiarii să aibă servicii de calitate decît ca pe sediul Telecom să fluture tricolorul italian; cît despre „rolul strategic", reţelele de telefonie fixă n-au un viitor strălucit, căci telecomunicaţiile se mută tot mai mult pe Internet şi pe reţelele mobile. Dar politicienii continuă să vorbească despre „o situaţie delicată", care trebuie privită „cu îngrijorare". Iar la orizont se arată o nouă sursă de „îngrijorare": compania rusă Aeroflot şi-a anunţat intenţia de a participa la privatizarea Alitalia.

Exemple de acest fel au mai existat (unele de-a dreptul furtunoase: acum ceva timp, zvonul că PepsiCo vrea să cumpere Danone a agitat Franţa vreo două săptămîni). Bineînţeles că la mijloc se află afaceri de miliarde de euro, deci situaţiile sînt, într-adevăr, „delicate". Dar politicienii se simt datori să intervină în numele „interesului naţional" şi, în loc să vorbească deschis, în termeni financiari şi economici, exploatează semnificaţia *simbolică* a întreprinderilor care riscă să fie cumpărate de companii străine. (În „cazul" Danone, s-a vorbit de „catedrala industriei alimentare franceze".) Invers, cînd vreo firmă din ţara lor investeşte în străinătate, evenimentul e celebrat cu mîndrie patriotică. (De exemplu, premierul Romano Prodi s-a declarat „satisfăcut" că Enel, compania italiană de energie, a cumpărat-o pe omoloaga sa spaniolă, Endesa.)

S-ar părea că „Vechea Europă", obosită de atîta unificare şi extindere şi temătoare să ia în piept globalizarea, suferă de o anume dezorientare cronică, pe care politicienii i-o exploatează cam iresponsabil, făcînd apel la refugiul în dragostea de „noi şi-ai noştri". Desigur, sînt democraţi şi le repugnă naţionalismul „în sine"; aşa că mută discursul naţional(ist) în plan economic, declarîndu-şi îngrijorări retorice în faţa oricăror tentative a străinilor de a cumpăra, agresiv, vreo „catedrală" a *business*-ului naţional. Desigur, au stofă de politicieni şi straturi de civilizaţie „la bază", aşa că nu spun, primitiv, „noi nu ne vindem ţara!". Dar speculează *emoţiile* cetăţenilor inducînd ideea că o mare întreprindere „de interes naţional" este şi trebuie să rămînă *„a noastră"*, pentru că „ei, străinii" vor doar – aţi ghicit – să facă profit de pe urma ei.

În aceste condiţii, noi, cei din Est, şi privatizaţi, şi-n UE intraţi, tindem să devenim principalii „piloni" ai spaţiului economic unic european şi să producem un discurs globalist la care „vechii europeni" nu se gîndeau acum vreo cincisprezece ani, cînd ne sfătuiau să micşorăm „intervenţia statului în economie" şi să stimulăm investiţiile străine. Că altfel nu ne primesc în UE.

ţinerea de minte

„Morminte de război. Morminte ale militarilor care au căzut pe cîmpul de luptă în timpul războiului şi au fost îngropaţi în zonele frontului. După Primul Război Mondial au fost înfiinţate cimitire vaste de către foştii combatanţi. În Franţa şi Belgia, unde se află cele mai multe astfel de morminte, pămîntul respectiv a fost donat ţărilor ale căror oameni se odihnesc acolo. Astfel, fiecare naţiune şi-a stabilit propria sa Comisie a mormintelor, pentru a supraveghea construirea, înhumarea celor morţi şi întreţinerea cimitirelor. Această practică a rămas încetăţenită pînă în zilele noastre. Demn de remarcat este şi faptul că, în al Doilea Război Mondial, fără să fi existat vreun acord oficial scris, armatele combatante au evitat să provoace pagube în cimitirele Primului Război Mondial."

(Ian V. Hogg, *Dicţionarul Primului Război Mondial*, traducere de Diana Şipu, Editura Niculescu, 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Al cui este Guvernul României?

Prim-ministrul Tăriceanu a venit în faţa Parlamentului cu un nou guvern, cu o nouă strucutură guvernamentală şi – zice domnia sa – cu acelaşi program. La ora cînd scriu aceste rînduri, nu ştiu rezultatul din Parlament, pe hîrtie pare că va trece cu susţinerea PSD.

Imediat după ce Tăriceanu a anunţat noua formulă guvernamentală, Traian Băsescu a trimis o scrisoare în care respinge componenţa anunţată şi cere asumarea unei coaliţii deschise PNL-PSD. Dacă Guvernul va trece de Parlament, atunci sîntem pentru prima dată în situaţia în care avem un guvern anti-prezidenţial, un guvern personal al premierului.

Ajungem astfel să răspundem la întebarea din titlu: Guvernul este al prim-ministrului. Mircea Geoană anunţa, de altfel, că, odată votat acest guvern, Tăriceanu îşi va asuma personal şi integral răspunderea pentru actele sale.

Totul pare simplu, dar nu este. Pentru că în această schemă rămîne pe afară cealaltă putere votată direct: Preşedinţia. Conform Constituţiei, şeful statului ales direct desemnează un prim-ministru pe care îl trimite în Parlament să obţină învestitura. Premierul este, deci, al preşedintelui şi doar confirmat de Parlament. Atunci, Guvernul este al prim-ministrului sau al preşedintelui? Pînă acum, practica constituţională ne-a spus că este al amîndurora: toţi prim-miniştrii României, după adoptarea Constituţiei, au mers în Parlament cu acordul preşedintelui în funcţie.

Să citim articolul 103 privitor la învestitura executivului: „(1) Preşedintele României desemnează un candidat pentru funcţia de prim-ministru, în urma consultării partidului care are majoritatea absolută în Parlament ori, dacă nu există o asemenea majoritate, a partidelor reprezentate în Parlament; (2) Candidatul pentru funcţia de prim-ministru va cere, în termen de 10 zile de la desemnare, votul de încredere al Parlamentului asupra programului şi a întregii liste a Guvernului; (3) Programul şi lista Guvernului se dezbat de Camera Deputaţilor şi de Senat, în şedinţă comună. Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorităţii deputaţilor şi senatorilor".

Deci, preşedintele desemnează un candidat. Constituţia îi lasă chiar o marjă de manevră consistentă, mai ales dacă nici un partid nu a întrunit majoritatea (situaţia din 2004). Desemnarea premierului nu este un act pur formal, ci un act de voinţă politică a preşedintelui. Dacă premierul este desemnat prin voinţa politică a preşedintelui, Guvernul acestui premier este şi al preşedintelui?

S-a tot spus în aceste zile că Parlamentul este singura sursă de legitimitate a Guvernului. Ceea ce este, evident, fals. Guvernul este legitimat de preşedinte (ales direct), care numeşte premierul, şi abia apoi de Parlament. Disputa politică din aceste zile ne-a adus în situaţia în care preşedintele nu mai are nimic de spus.

Constituţia spune că premierul cere votul Parlamentului asupra programului şi a componenţei executivului. Parlamentul votează deci şi programul. Acesta este motivul pentru care Tăriceanu a ţinut să precizeze că programul Alianţei D.A. rămîne neschimbat şi că va fi aplicat de Guvernul său. Situaţia e puţin stranie: Tăriceanu declară moartă Alianţa D.A., apoi promite să-i aplice programul. Există o raţiune clară pentru această mişcare: dacă programul este acelaşi, atunci se presupune că Guvernul Tăriceanu 2 este doar o prelungire a Guvernului Tăriceanu 1, de aceea nu mai este nevoie de desemnarea unui prim-ministru. Desemnare care se face de către preşedinte. Astfel, Băsescu este ocolit. Guvernul nu mai este al său.

Tăriceanu s-a grăbit să anunţe noul guvern fără a mai aştepta un verdict crucial al Curţii Constituţionale. Ne amintim că preşedintele a refuzat să confirme numirea lui Adrian Cioroianu la Externe. Conform Constituţiei, preşedintele contrasemnează decretele de numire a miniştrilor. Avem în acest moment două interpretări. Interpretarea Băsescu spune: contrasemnez numai dacă sînt de accord, dacă accept persoana respectivă. Interpretarea Tăriceanu spune: contrasemnezi pentru cine vrea şeful Guvernului, indiferent dacă îţi convine sau nu persoana. Ne întoarcem aşadar la întrebarea din titlu, reformulată astfel: este Guvernul României un guvern agreat în mod obligatoriu de preşedinte?

Cred că logica desemnării premierului şi a depunerii jurămîntului individual de către miniştri în faţa preşedintelui sugerează că Guvernul este şi al preşedintelui. Dar părerea mea este doar una dintre cele care circulă în spaţiul public. Alţii consideră că preşedintele nu mai are nimic de spus odată ce l-a numit pe premier. Această argumentaţie este şubredă. Dacă preşedintele este ales direct de populaţie, cu un program politic, pentru ca apoi doar să transfere toată puterea spre o altă persoană, cu care poate să intre sau nu în conflict (iar conflictul preşedinte-premier a fost mai degrabă regula decît excepţia, după 1991), atunci la ce bun tot tapajul de a alege un preşedinte prin vot popular?

Dar, cum spuneam, acestea sînt interpretări ale actului fundamental. Constituţia este destul de neclară aici. Curtea Constituţională este chemată să arbitreze conflictele de interpretare a Constituţiei. Iar un verdict al Curţii asupra cazului Cioroianu era aşteptat miercuri. Cînd citiţi aceste rînduri, probabil că ştiţi deja acest verdict.

Deci, conform interpretării oficiale şi obligatorii, preşedintele are un cuvînt real de spus asupra componenţei Guvernului sau contrasemnarea este doar un act formal? Dacă Curtea va fi decis că preşedintele poate refuza confirmarea unei persoane numite de prim-ministru, atunci acest verdict va fi aplicabil nu doar pentru Adrian Cioroianu, ci pentru toată lista de miniştri propuşi de Tăriceanu. Şi asta, indiferent de votul dat de Parlament. Atunci ne-am afla într-un blocaj constituţional major. În mod logic, Tăriceanu ar fi obligat să guverneze în continuare cu miniştrii PD. La cum se agaţă de situaţie, ar fi în stare să o facă.

În cazul în care Curtea decide că preşedintele exercită doar o atribuţie formală şi că este obligat să valideze propunerile premierului, atunci rămîne cum am stabilit. Şi ar trebui să stăm cu toţii acasă la viitoarele alegeri prezidenţiale. Oricum nu contează rezultatul – Guvernul este al altora.

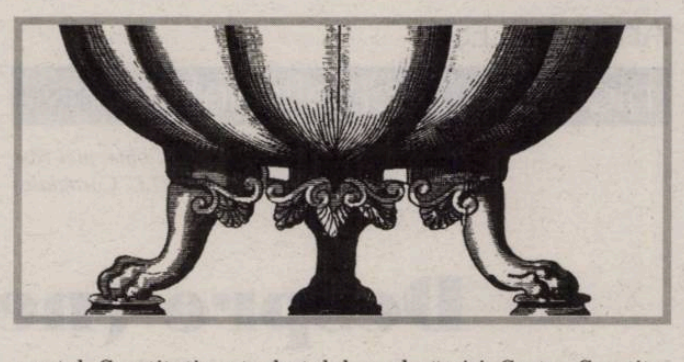

presa despre...

Mefistofelicii şi imaginea nepătată

„Cel mai trist, mai amar eveniment la care am asistat a fost părăsirea preşedintelui Băsescu de către cuplul Adriana şi Claudiu Săftoiu, cei care i-au fost alături de la-nceput şi pe care s-a construit, într-un fel, puterea actualului preşedinte. Mai cu seamă Adriana Săftoiu, mîna dreaptă a lui Băsescu, i-a dat în acest moment, prin demisia sa, o lovitură incomparabil mai mare decît cele venite de la opoziţia reunită, căci, dacă partizanii preşedintelui nu s-au mirat nici o clipă de atacurile parlamentarilor, au fost puşi însă pe gînduri de plecarea consilierei sale principale. Traian Băsescu îşi vede astfel imaginea diminuată în ochii propriului său electorat, fapt grav şi mai periculos decît orice lovitură venită de la PSD sau liberali. Adriana Săftoiu era singulară printre politicienii români printr-o imagine nepătată, prin fidelitate şi devotament faţă de cauza pe care a urmat-o în ultimii ani. Nu ştiu care-a fost motivul plecării sale, dacă e legat de un conflict cu Elena Udrea, de demisia soţului ei sau de probleme private, cum se spune. Cred însă că, plecînd de la Cotroceni în momentele cele mai grele pe care le-a trăit actualul preşedinte vreodată, Adriana Săftoiu i-a făcut acestuia tot atît rău într-o singură zi cît bine i-a făcut de şapte ani încoace. În locul ei, indiferent de motive, m-aş fi gîndit mai bine dacă este acesta un moment potrivit pentru demisie (...).

Am lăsat comedia la urmă, deşi e şi ea o comedie tristă ce se joacă adesea pe malul Dîmboviţei. De cînd Dan Pavel, pe care odinioară îl stimam ca pe un campion al democraţiei şi-al principiilor occidentale, a început să apară în compania lui Gigi Becali, nu mai înţeleg nimic. Ce-i nebunia asta? Un experiment psihologic? Un act de cinism care frizează nebunia? Poate fi amuzant să te apuci să-l instruieşti pe Caliban, să i-l pui pe Machiavelli în mînă, să-l înveţi cuvinte simple ca «drept» şi «democraţie». Poate fi un graţios joc de societate să te prefaci că nu înţelegi ce caută arhanghelul Gavriil în combinaţia lui imobiliar-creştin-democrată. Dar să te laşi învestit de «principele Becali» ca preşedinte executiv al partidului său mi se pare penibil cu asupra de măsură. Oare viţelul de aur e mai puţin viţel numai fiindcă-i de aur? Oare dintr-un film ca *Mefisto* n-a fost nimic de-nvăţat?" (Mircea Cărtărescu, *Jurnalul naţional*, 2 aprilie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ce să mai cumperi dacă treci prin România

– ghid de investiţii pentru nevăzători –

Ne plîngem cam des că totul e de vînzare în România. Ne plîngem aiurea, cînd ar trebui să dăm o petrecere tematică pe Wall Street. Aşadar, iată ce vă propun azi: să uscăm lacrimile. Şi să ne uităm la mercantilism ca la avantajul nostru competitiv. Se ştie: să vinzi e o ocupaţie plăcută, însă şi mai bine e să cumperi. Veniţi deci de cumpăraţi, dragi investitori! Iată ce avem pe lista de licitaţii (căci, da, în Balcani e greu să te hotărăşti la un mercurial):

Conştiinţe. Asta e marfa la care toată lumea se gîndeşte cînd vine vorba de noi. Ceea ce nu spun detractorii noştri din presa străină e însă esenţial: conştiinţa românească e de bună calitate şi uşor de întreţinut. Se spală singură, prin uitare publică. Şi poţi să scapi uşor de ea, dacă ai nevoie de una nouă, la modă: pur şi simplu, încetezi s-o mai plăteşti şi pleacă singură. În plus, conştiinţa noastră vine cu cîteva opţionale: atitudine caldă, principială şi pro-activitate (noi îi spunem simplu pupincurism, însă nu văd necesitatea demonizării unei calităţi, pînă la urmă, umane – OK, şi canine!). În plus, marele avantaj al conştiinţei româneşti e dat şi de valoarea ei de revînzare, care, paradoxal, creşte odată cu numărul de proprietari înregistraţi de-a lungul vremii.

Avem apoi clădiri. Cine s-a gîndit să facă o nuntă la Capitoliu? Al Capone? În nici un caz. Însă la noi Fane Spoitorul a petrecut la Casa Poporului. Pentru străini, e un fel de sediu al Parlamentului, tot aşa cum deşertul Nevada e sediul localităţii Las Vegas. Alte clădiri interesante, specialitatea casei (OK, au şi cehii) sînt castelele, casele şi colecţiile – toate cu pedigree, moştenitori surprinzători şi ziduri sub care poţi vinde mileuri. Clădirile astea mai noi vin cu un detaliu de design interesant: ca şi Meşterul Manole, îţi poţi îngropa în ele economiile de-o viaţă şi nu le vei mai vedea niciodată. Se numeşte minimalism: nimic nu rămîne la vedere. Sîntem un popor trendy.

Dar să ne întoarcem la mileuri. Am uitat de ele şi de faptul că sîntem ultima ţară din Europa şi posibil din lume care foloseşte roboţi vii pentru fabricarea lor. Se numesc pensionari şi din ei se mai obţin voturi, cozi şi rating. Pe ei nu poţi să-i cumperi, însă timpul lor e de vînzare. Cîteodată în barter, după cum arată experienţa primăriilor care dau zilele astea coşuri de Paşte în schimbul unor cozi lungi, cu aer retro, insuficient exploatate turistic.

Biserici nu găseşti de vînzare, însă mai sînt ceva conştiinţe care locuiesc vremelnic în ele, pentru care se poate aplica punctul unu al prezentului articol. Chiar şi aşa, nu recomand investiţia în ele: îţi scoţi banii greu. Divorţul, cea mai rentabilă operaţiune, a fost externalizat de mult către alte instituţii.

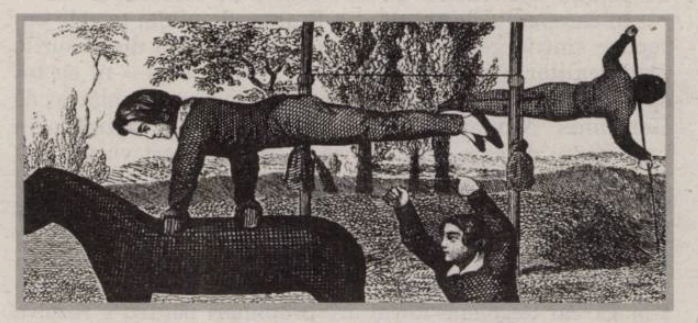

Mai vindem gări. Aici e o problemă pentru viitorii proprietari: vor fi nevoiţi să piardă vremea dîndu-i afară pe călători, care vor aştepta trenul şi la 25 de ani de la desfiinţarea liniei. Aşa sîntem noi, un popor răbdător.

Mai găseşti aici staţii de poliţie de vînzare, en-gros sau în detaliu. Proprietarii se deosebesc de ceilalţi cetăţeni prin faptul că sînt arestaţi cu cătuşe aurite, Dolce&Gabbana, şi ţinuţi în celule decorate Armani Casa. Nu stau mult, că n-au timp, e mult de vîndut şi cumpărat afară. Dar poate că mă repet.

Altminteri, cel mai important lucru pe care îl pot cumpăra aici străinii e călătoria în timp. „Acum" înseamnă peste o oră, un an, o viaţă. Mîine poate fi şi în seara asta sau, pur şi simplu, nicicînd. Sîntem singura ţară din lume care a intrat în NATO după 50 de ani de aşteptare şi cu o oră şi jumătate înainte de război. Ultima care a prins Uniunea Europeană, cu doi-trei ani înainte ca cea mai mare parte din ea să fie inundată, ca urmare a încălzirii globale. Şi singura ţară din lume care a terminat de vîndut totul cu un sfert de oră înainte să citiţi asta.

Şi totuşi, încă mai puteţi lua totul. Nu e problemă. Păi, cine să-l facă atent pe proprietar?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

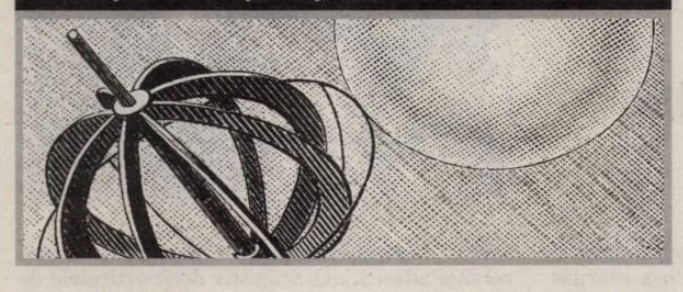

Iarăşi în piaţă

Cronologia crizei de astăzi din Ucraina începe în noiembrie 2004, cînd, îmbrăcaţi în portocaliu, partizanii candidatului Iuşcenko s-au strîns în piaţa centrală din Kiev şi au contestat rezultatul care-l dădea cîştigător pe Ianukovici. Curtea Supremă a acceptat contestaţia şi a ordonat reluarea celui de-al doilea tur; pe 28 decembrie, Iuşcenko a obţinut victoria cu 51,99% din voturile exprimate. Candidatul învins, Viktor Ianukovici, prim-ministru în timpul preşedinţiei lui Leonid Kucima, s-a plîns că şi la reluare s-au constatat fraude, de astă dată în defavoarea sa. Contestaţia lui a fost respinsă. Portocaliii şi-au savurat victoria, noul preşedinte a numit-o prim-ministru pe Iulia Timoşenko, alături de care îi însufleţise pe contestatari.

Rivalul învins a rămas însă un personaj politic important: şef al Partidului Regiunilor, „el reprezintă clanul din Doneţk, o colosală piramidă alcătuită din oameni de afaceri, politicieni, personaje din umbră; ei controlează sub raport economic şi social regiunea Doneţk. În vîrful piramidei e cel mai bogat om din Ucraina, Renat Akhmetov: apetitul lui a depăşit graniţele Ucrainei, companiile lui achiziţionează bunuri din Europa Centrală, lansînd oferte publice pentru cumpărarea de acţiuni. Clanul din Doneţk are nevoie de un guvern central puternic, care să-l sprijine şi să-i alimenteze expansiunea" *(Transitions Online,* 4 august 2006). Clanul din Doneţk a coagulat şi opţiunile populaţiei din regiunea dependentă de interesele Rusiei, numeroşi rusofoni, ostili eforturilor lui Iuşcenko de apropiere de Occident.

Caracterul spontan şi naţional al „revoluţiei portocalii" a fost contestat mereu, atît de adversarii locali, cît şi de extrema stîngă occidentală: opoziţia democratică a fost considerată o creaţie a Departamentului de Stat, a Institutului Republican şi a altor centre din Statele Unite, a guvernului britanic şi a celui canadian şi, firește, a banilor lui Soros. „Chiar dacă frauda a avut loc, şi există argumente pentru trucaje din ambele părţi, alegerile şi consecinţele lor au fost un exerciţiu grotesc de provocare din partea Statelor Unite şi a Europei" (Justus Leicht, „Cum a fost creată opoziţia «democratică» ucraineană", *World Socialist Web Site).*

Comportamentul celor ajunşi la putere nu confirmă existenţa unei structuri organizate din timp. În septembrie 2005, după conflicte pe bani şi pe putere, Iuşcenko o demite pe Iulia Timoşenko. În ianuarie 2006, Rusia măreşte preţul gazului, acţiune care creează nu doar previzibilele complicaţii economice, ci şi o profundă criză politică. În alegerile pentru Parlament (450 de locuri) din martie 2006, partidul lui Ianukovici, legat de interesele economice ruseşti, ajunge pe locul întîi, cu 186 de mandate; portocaliii îl pot depăşi doar printr-o coaliţie. Tratative îndelungate între cei certaţi mai demult şi cei intraţi în conflict mai recent îl aduc, în august, în postul de prim-ministru pe Ianukovici, care promite că va sprijini politica pro-occidentală. Îşi pune prietenii în guvern şi îi elimină pe oamenii lui Iuşcenko. Iulia Timoşenko se ţine departe: ziarele publică fotografiile ei cu o coafură radical modificată.

Alianţe, negocieri, ajustări, cedări, tranzacţii, toate se transformă din procedee politice în probe de caracter: persoane a căror lăcomie nu poate fi satisfăcută decît printr-o putere politică dispusă să domine puterea juridică se supun, fără chef, ritualului democratic. Etichetele pro-Moscova sau pro-Occident sînt folosite pentru a-i diferenţia pe indivizii cu nume complicate implicaţi în lupta pentru redistribuirea resurselor, a puterii reale şi a puterii-imagine.

Cîţiva deputaţi din coaliţia preşedintelui trec în coaliţia prim-ministrului. Iuşcenko dizolvă Parlamentul şi convoacă alegeri anticipate. Parlamentul adoptă o rezoluţie ordonînd să nu se ţină seama de decretul Preşedintelui, votează împotriva alocării fondurilor pentru alegeri şi cere Curţii Constituţionale anularea dizolvării. În piaţă, se adună oamenii care n-au aruncat straiele portocalii şi adversarii lor, îmbrăcaţi cu ce se nimereşte. „Forţele armate ale Ucrainei, subordonate comandantului-şef, vor asculta doar de ordinele lui", a declarat purtătorul de cuvînt al ministrului Apărării. Puterile europene şi SUA cheamă la moderaţie. Marţi după-amiază, Iuşcenko şi Ianukovici au stat de vorbă patru ore, încercînd să găsească un teren de înţelegere. Nu l-au găsit; pe lîngă protestatarii din piaţă trec oamenii, care la cumpărături, care la serviciu.

globul cubic

Partidul ţăranilor şi muncitorilor

În 2002, Jean-Marie Le Pen, liderul partidului Frontul Naţional, a intrat în turul doi al alegerilor prezidenţiale, înlăturînd candidatura socialistului Lionel Jospin. Candidatul extremei drepte a fost învins de candidatul dreptei cu un scor de plebiscit, dar episodul electoral de atunci a lăsat să planeze asupra patriei drepturilor omului ameninţarea de a fi condusă de un om şi de un partid cu o concepţie foarte restrictivă în domeniu. Sondajele pentru alegerile prezidenţiale de luna viitoare îl consideră pe Le Pen al patrulea candidat, deci fără şanse pentru turul doi. Însă institutele de sondaj o ştiu: cifra intenţiilor de vot din sondaje e inferioară intenţiilor reale. Oamenii sînt stînjeniţi să se recunoască într-un discurs extremist, cei întrebaţi transformă opţiunea personală pentru partidul lui Le Pen într-o opţiune a celorlalţi.

Într-o localitate din Alsacia, Saverne, în 2002, Le Pen a obţinut 46% din voturi din partea oamenilor de la ţară şi a muncitorilor, preocupaţi de puterea lor de cumpărare. Dar şi de străini: „La Saverne, la fiecare zece metri e o tarabă cu kebab. Cine ia ajutor social? (răspunsul implicit: imigranţii – *n.r.)* Oricum, fie stînga, fie dreapta, noi tot fără bani rămînem, sîntem proştii lor" – spune, sub protecţia anonimatului, un tutungiu. În prezbiteriul protestant, pastorul Pierre Kopp: „Lumea se schimbă. Alsacienii se tem că-şi vor pierde liniştea, bunăstarea. Se tem că vor trebui să le împartă cu alţii. Trebuia să fii orb ca să nu fi văzut, timp de 15 ani, cum votul pentru Frontul Naţional a crescut regulat şi ce urma să se întîmple în 2002. Nouă este acum porozitatea discursului ţinut de oamenii politici, nou este felul cum îşi însuşesc ei discursul Frontului Naţional. Glisarea spre dreapta a lui Sarkozy va lua din voturile Le Pen? Nu ştiu" *(Le Monde,* 25-26 martie 2007). Dacă nici pastorul nu ştie... **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Votul schimbă omul, dar năravul, ba

Într-un recent articol, George Soros critică politica SUA în Orientul Mijlociu.* Nimic nou, avînd în vedere că, în ansamblul ei, politica externă a administraţiei Bush este, de multă vreme, sub tirul devastator al criticilor cvasi-unanime. Iar miliardarul american este, nu de ieri, de azi, un adversar acerb al celui de-al 43-lea preşedinte al SUA. Deşi textul are mai degrabă scopul de a avertiza asupra influenţei nefiresc de mari – după opinia autorului – pe care AIPAC o are asupra deciziilor de la Washington, se formulează limpede şi argumentul după care SUA comit o gravă eroare refuzînd să dialogheze cu guvernul Hamas-Fatah, condus de Ismail Haniyeh, mîna dreaptă a şeicului Ahmed Yassin, liderul spiritual suprem al Hamas. Soros reia argumente des auzite în aceste zile: izolarea Hamas înseamnă, de fapt, izolarea structurii politice a organizaţiei, care e diferită de cea militară, şi astfel se blochează calea către o soluţie politică, cabinetul Haniyeh e rezultatul unui compromis la care preşedintele Abbas, acceptat totuşi drept interlocutor de americani, a lucrat din greu împreună cu regele saudit Abdallah, un alt amic regional al Washingtonului şi, nu în ultimul rînd, acest cabinet este rezultatul incontestabil al unor alegeri desfăşurate în Teritorii sub atentă observaţie internaţională. Asupra acestui din urmă argument mă opresc acum, nu cu pretenţia că aş putea furniza vreo soluţie, ci cu ambiţia de a clarifica fondul tulbure al problemei, sugerînd adevărata ei anvergură.

Aşadar, problema Americii şi a Israelului este prezenţa Hamas în guvernul Autorităţii Naţionale Palestiniene, ceea ce, de fapt, înseamnă că America şi Israelul au o problemă cu rezultatul alegerilor din ianuarie 2006, pe care Hamas le-a cîştigat (74 de locuri din 132 în cadrul Consiliului Legislativ Palestinian). I se spune Washington-ului că a vrut alegeri libere în Palestina, ele s-au desfăşurat şi au dat acest rezultat – un Consiliu Legislativ în care Hamas deţine majoritatea –, iar rezultatul trebuie respectat. Altfel, sîntem într-o vinovată şi inadmisibilă duplicitate: vrem alegeri libere, dar numai dacă au un anumit rezultat. Fapt este că electoratul palestinian a ales „braţul politic" al uneia dintre cele mai temute şi eficiente organizaţii teroriste din lume. Poate votul popular să acorde unei organizaţii teroriste, pe lîngă putere legitimă, şi respectabilitatea minimă pentru a deveni un partener de dialog? Te spală cîştigarea unor alegeri democratice de orice murdărie din trecut? Dar mai e şi altă întrebare: cunoscute fiind virtuţile îmblînzitoare ale politicii, nu cumva excluderea Hamas de la dialog duce la ratarea unei mari ocazii de a transforma o organizaţie teroristă într-o organizaţie politică (se citează cazul IRA)? Ceea ce se cere de la Hamas, ca precondiţie a dialogului, este minimal: să recunoască statul Israel şi să respecte toate angajamentele anterioare care prevedeau, printre altele, încetarea atacurilor teroriste. Hamas refuză aceste condiţii, dar semnează, totuşi, cu Fatah un acord prin care asumă toate înţelegerile anterioare anului 2006 luate în numele Autorităţii. Aşadar, şi acordul de la Oslo. Ce mai putem înţelege de aici? Însă cazul acesta trebuie privit dincolo de misterele politicii şi religiilor levantine. Problema de fond este, cred, generală şi ar trebui să reflectăm la ea ca atare. Să ne amintim, în chiar sînul celei mai dezvoltate comunităţi a democraţiilor – Uniunea Europeană –, Austria a fost pusă la colţ mai bine de 6 luni după ce alegerile din 1999 au produs o coaliţie guvernamentală în care se afla şi partidul condus de Jorg Haider. Să cerţi o ţară pentru rezultatul votului, altfel liber şi dincolo de contestare, pare a fi o deprindere a comunităţii democraţiilor. De fapt, e vorba despre temerea că democraţiile pot să secrete, prin metabolism absolut democratic, otrava care le poate fi fatală. Hitler a venit la putere prin proceduri democratice. Şi nu mă refer la alegerile din martie 1933 (44% pentru naziști), căci aceste alegeri au fost viciate de marea diversiune a incendierii Reichstag-ului, ci la întreg jocul politic care l-a adus pe Hitler în poziţia de cancelar în ianuarie 1933, cu majorităţi şi voturi de încredere exersate în spiritul republicii de la Weimar, pe baza rezultatului alegerilor libere din septembrie 1930, la care naţional-socialiştii obţinuseră un scor excelent.

Problema, de fapt, e aceasta: admitem că orice produs al unui proces democratic este valid sau nu? Pentru această vîrstă a democraţiei, cred că aceasta este întrebarea întrebărilor.

Toţi vrem democraţie. Dar putem trăi liniştiţi cu orice produs al ei? În încercarea de a răspunde, ar trebui să admitem două adevăruri. Primul: există democraţii mai mature şi mai funcţionale decît altele. Este asta suficient ca cele mature să le dea lecţii celor tinere? O logică firească, de viaţă, ar spune că da – în general, procesul de maturizare constă într-un şir lung de lecţii, cu „profesorul" potrivit. Admitem, deci, că există ţări care, în virtutea propriei lor istorii democratice, pot tutela, pot îndruma alte tinere

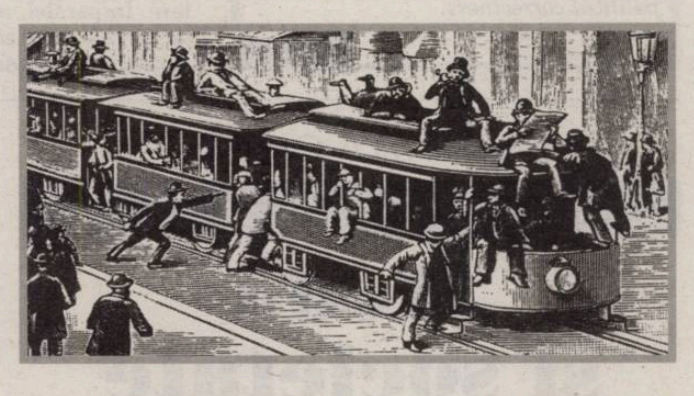

democraţii. Al doilea adevăr ţine de sensul votului. Nu întîmplător, votul popular nu a fost şi nu va putea fi considerat vreodată instrumentul corect de judecată în termenii moralităţii (bun-rău) sau ai justiţiei (drept-nedrept). Aşadar, votul trebuie privit drept ceea ce este, şi anume instrumentul de dobîndire legitimă a puterii. Ce face cel ales cu puterea este o altă problemă şi electoratul care l-a votat nu poate fi făcut răspunzător pentru asta. În acelaşi spirit, singura obligaţie pe care o au actorii internaţionali în privinţa unui vot democratic este aceea de a nu încerca modificarea sa. Atitudinea pe care aleg să o aibă în raport cu cel care a cîştigat este cu totul altă poveste. Şi totul ar fi simplu dacă nu ar pluti, peste toate, spectrul abuzului...

* „*On Israel, America and AIPAC*" de George Soros, în *New York Review of Books*, 12 aprilie 2007. AIPAC este acronimul de la „American Israel Public Affairs Committee", o foarte puternică organizaţie care militează pentru asigurarea sprijinului american pentru Israel.

ready made

„Aşadar, la o statuie de lemn, cauza materialnică e lemnul; formalnică, figura ce i să dă; destoinică, scopitorul care-i dă figura; finalnică, scoposul ce-şi propune făcînd statua; ogazionalnică, circonstanţia ceea ce-l hotăreşte a face; şi egzemblară modelul ce-şi face în minte pînă a nu-l începe."

(Eufrosin Poteca, „Elementuri de metafizică", în *Scrieri literare inedite [1820-1845],* Editura Minerva, 1981)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

36°

Ceea ce-ncepe rău de tot
se termină cu bine:
un, de exemplu, pachebot
cu cuşti şi cu cabine

pentru circari şi, respectiv,
pentru diverse fiare
cu caracter intempestiv,
ca tot ce are gheare

şi colţi (pe care,-adesea,-i scot
şi rup ce prind cu dînşii);
un, vasăzică, pachebot
pe-a cărui punte mînjii

de zebră scapă într-o zi,
din ţarcul lor, în vreme
ce tigri-ncep a se trezi
din somn şi, cu supreme

eforturi, ies nervoşi din cuşti
ca-n Colosseu, – şi-ai face
apel, ca ăi bătrîni, la puşti,
dar *Green Peace*, „Verdea Pace“,

te-ar amenda, încît i-adormi
c-un drog ce dezaţîţă
pînă şi crocodili enormi
şi răi, darmite-o mîţă

de tigru care e, şi el,
zebrat, după cum mînjii
de zebră sînt tigraţi la fel, –
aşa că, între dînşii,

loc de discriminări nu e,
căci nu fără efect ni-s
predate,-n junglă, ore de
political correctness.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cum e să fii propus ministru

Încă de la bun început ţin să vă spun că este foarte interesant – şi v-aş dori-o fiecăruia dintre dvs., cu o minimă condiţie: să vi se întîmple o singură dată. Mie mi s-a întîmplat de mai multe ori într-un răstimp relativ scurt – deci pot spune că experienţa a fost ceva mai intensă.

Primul dintre avantaje este că afli multe lucruri noi despre tine. E un sentiment aparte să cumperi ziarele dimineaţa – sau să le citeşti seara pe Internet, cum a fost deseori cazul meu (plecat din ţară fiind, la Bruxelles, pentru, vă reamintesc, a scrie epistole dlui Văcăroiu) – şi să ştii de la bun început că nu vei mai citi despre alţii, ci vei citi despre tine. Nu v-aş putea descrie cum e să trăieşti această stare de aşteptare – şi de acceptare, totodată, a faptului că unii te vor susţine, iar alţii, nu. În context, „unii“ şi „alţii“ sînt mulţimi într-o continuă recompunere, aşa că totul devine mai interesant pe zi ce trece.

Pînă în momentul acestei experienţe, eram uneori deranjat (în paturi de hotel, pe locul din dreapta-faţă al unor maşini, pe cîte un scaun de avion) de cei 190 cm pe care-i port mai mereu. Mă înşelam. Cineva, pe forumul unui ziar, avea să mă facă „bondoc“ – cuvînt pe care l-am îndrăgit din prima clipă. La fel, pînă a fi propus ministru, eram şi puţin complexat că pe site-ul enciclopediei *wikipedia* se spunea despre mine – citez aproximativ – că, deşi prezent în politică, par mai curînd interesat de probleme ale culturii (ceea ce, în ochii unora, e o slăbiciune). Totuşi, nu era aşa. Imediat după nominalizare, am putut afla – de la dl Pătrăşconiu, din *Cotidianul* – că (iarăşi citez din memorie) e mai curînd notoriu faptul că sînt ahtiat după putere. În paralel, mai mulţi amici îmi spuneau (*id est* reproşau) că nu par foarte convins că-mi doresc această nominalizare. Geaba îl oferam ca model pe dl Pleşu – „uitaţi-vă (spuneam eu, lipsit de experienţă), omul ăsta n-a alergat după nimic, a primit dacă a meritat“ etc. –, că imediat unii încercau să-mi închidă gura spunîndu-mi că un ex-protejat al modelului meu îmi face contracampanie asiduă la Cotroceni, descriindu-mă acolo (rezum) ca pe un certăreţ-din-fire-superficial-des-uităţor-în-oglinzi-nevorbitor-de-limbi-străine etc. Iei, nu iei în seamă, nu mai contează – fapt e, repet, că sentimentul că vei afla noi lucruri despre tine te va covîrşi, pînă în pragul nerăbdării masochiste de-a afla şi mîine mai mult.

Ghid pentru eventualii doritori de-a intra în Cabinet

Revin la forumurile ziarelor: dacă nu aveţi inima tare, nu vă aventuraţi acolo. Cu totul democratic, cele mai multe dintre voci sînt anonime – deci, foarte libere. Extrem de libere. Chiar aberant de libere, uneori. Trec de înjurături; redau două exemple simpatice: în cazul meu, un domn se întreba dacă mă consider demn de Brătieni şi ce am avut la TV cu Antonescu. După tonul întrebării, nu părea a aştepta răspunsul. Dar problema e alta: cel preocupat de relaţia mea cu istoria neamului îşi alesese ca *nick-name* apelativul *Stahanov!* (Vă cam imaginaţi ce drag îi era lui Antonescu supermuncitorul sovietic!) La fel, o doamnă sau domnişoară dădea ca sigur că nu-mi poate sta gîndul la ceva serios – ceea ce nu părea, desigur, a fi cazul respectivei, al cărei *nick-name* era *Cicciolina*. Tot pe forum, unii îţi vor lua apărarea. Iar dialogul dintre cei care te combat şi cei care îi combat pe cei care te combat devine, cel mai adesea, mai sugestiv decît articolele de la care pleacă totul.

La fel, să fiţi foarte atenţi la micile detalii ale înfăţişării dvs. În cazul meu, de un mare succes s-a bucurat freza. Nu mai puţin de trei onorabili – un domn Popescu, un domn Tucă, un domn Gheorghe – s-au declarat cuceriţi de maniera mea de a-mi da cu mîna prin păr. E, cred, doar o întîmplare că cei trei domni au măcar două lucruri în comun: unu, că de-a lungul timpului i-am mai înţepat şi eu, mai ales în scris; şi doi, că toţi trei par a împărtăşi o nostalgie a vremurilor în care şi dînşii ridicau cu ceva motive mîna deasupra capului.

Dar, credeţi-mă, toate cele spuse pînă acum sînt detalii. Carnea problemei, cînd veţi fi propus ministru, e alta: veţi descoperi cîţi prieteni aveţi. Sau, mai bine spus, aveaţi şi nu ştiaţi de ei (nu-i nimic, aflaţi acum). Cîtă lume vă admira. Cîtă lume îşi pusese speranţele în dvs. Cîtă lume era sigură că veţi reuşi în viaţă. Telefonul vă va suna întruna. Veţi auzi voci – numai voci vesele. Rudele vor fi şi ele cuprinse de freamăt. Veţi înţelege, brusc, cît de unitar e statul român: vă vor suna craioveni, timişoreni, ieşeni, tîrgovişteni, clujeni, arădeni, băimăreni ş.a. – şi poate chiar (cazul meu, alaltăieri) cineva din Babadag, care mi-a mărturisit că-mi transmite telepatic, cînd mă vede la televizor, anumite idei pe care, culmea, eu chiar le spun apoi (simţeam eu că-mi mai scapă şi prostii!).

Şi, în plus, nimic nu egalează surpriza de a vă vedea votat (cum mi s-a întîmplat mie, marţi) de cei care vinerea trecută încă vă erau adversari de moarte. Semn că-n această ţară orice minune e posibilă. Unii spun că ea durează cîteva zile, alţii zic că e veche de două mii de ani.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Modă şi societate urbană

Georges Vigarello, Alain Corbin, Jean-Jacques Courtine (ed.) *(Histoire du corps*, Paris, Seuil, 2005. I. *De la Renaissance aux Lumières*, II. *De la Révolution à la Grande Guerre)*, Daniel Roche *(La culture des apparences. Une histoire du vêtement – XVIIe-XVIIIe siècles*, Fayard, Paris, 1989), Nicole Pellegrin (împreună cu Daniel Roche, *Les vêtements de la liberté: abécédaire des pratiques vestimentaires en France de 1780 à 1800*, Alinéa, Aix-en-Provence, 1989) sau Jane Ashelford *(The Art of Dress. Clothes and Society 1500-1914*, The National Trust, London, 2000) sînt doar cîţiva dintre cercetătorii care au analizat riguros relaţia dintre trup şi modă, dintre haine şi construirea identităţilor sociale, dintre stiluri vestimentare şi evoluţii sociale. La noi, acest tip de analiză completă a încercat-o cu succes Alexandru Alexianu în frumoasa sa carte *Mode şi veşminte din trecut*.

După o serie de alte articole şi studii pe aceeaşi temă, Adrian-Silvan Ionescu ne oferă o carte de peste 600 de pagini, plină de informaţii, analize, desene referitoare la evoluţia modei în societatea românească de la începutul secolului al XIX-lea pînă în prezent.

Veşmintele, luxul, eleganţa, stilul, culorile, bijuteriile, accesoriile au fascinat dintotdeauna deopotrivă femei şi bărbaţi, tineri şi bătrîni. Deşi aflaţi la „Porţile Orientului“, românii se prind în vîrtejul modei, iar „bărbaţii şi femeile îşi dispută întîietatea în privinţa luxului şi a cheltuielilor exorbitante făcute pentru articole vestimentare şi podoabe de preţ“. La începutul secolului al XIX-lea, işlicul, giubeaua, malotea, fermeneaua, ceacşirii, meşii, taclitul, tătarca, binişul, conteşul, anteriul erau încă la modă. Dar culorile, materialele, valoarea blănurilor sau a pietrelor preţioase şi, mai ales, forma şi dimensiunile işlicului dădeau seamă despre rangul şi locul unui personaj, despre bogăţia şi prestigiul unui boier. Căci una era să faci parte din protipendadă – să fii boier velit, şi să ai dreptul să porţi işlic, mare cît un „dovleac“ îmblănit cu samur –, alta era să aparţii doar boierilor de clasa a doua şi să porţi numai un işlic îmblănit cu jder. Dacă erai doar boier de rang inferior, dimensiunea işlicului se reducea simţitor; cît despre blană, ea nu putea fi decît de vulpe roşie, de lup sau de rîs, de dihor sau de iepure.

„Mobilul revoluţiunilor“, cum spune Alecu Russo, femeile au renunţat primele la aceste veşminte orientale pentru a îmbrăca rînd pe rînd diferitele modele de rochii croite după ultima modă de la Paris. Bărbaţii vor părăsi şi ei treptat-treptat işlicul, dar pentru moda engleză, astfel încît, la mijlocul secolului al XIX-lea, tipul de dandy englez cucerise populaţia masculină şi asta pentru că, ne asigură Adrian-Silvan Ionescu, era mult mai economic „să fie purtate exclusiv haine închise la culoare, din materiale rezistente, care nu trebuiau curăţate şi reparate prea des“. Dar moda nu stă pe loc. Crinolinele şi corsetele se răspîndesc cu repeziciune, chiar dacă o cucoană avea nevoie de nu mai puţin de 30-40 m pentru a confecţiona fusta, chiar dacă circumferinţa jupei devine atît de mare că la un moment dat se pune problema lărgirii uşilor. La vremea aceea, ne spune Silvan Ionescu, „o doamnă care se respecta trebuia să deţină în garderoba sa toalete pentru fiecare moment al zilei şi pentru fiecare activitate ce o întreprindea“. Aşadar, o garderobă ascundea rochii de zi şi rochii de seară, cu decolteuri mai mari sau mai mici, simple sau mai bogate, decorate sau sobre, toalete pentru baluri sau serate, plimbări sau vizite, pălării şi pene, panglici şi nasturi, flori şi dantelă, după cum recomanda *Codul toaletei civile*. Odată cu rochia se schimbă accesorii, mobile, maniere, trăsuri. La sfîrşitul secolului, pălăriile arătau ca adevărate „grădini de zarzavat“, acoperite cu egrete, aripi de păsări, flori şi panglici, iar modistele numesc acest aranjament „varză“. La 1891, pentru o simplă rochie de interior se foloseau 4,25 m de mătăsică, 10 m de mătase broşată, 3 m de crepdeşin, 1,5 m de fai, în timp ce o rochie de seară avea nevoie de 4,25 m de mătăsică, 12 m peching (ţesătură de mătase), 3 m de crepdeşin, 1 m de panglică de catifea şi o garnitură de flori.

O întreagă lume se dezvoltă în jurul acestei „industrii“ a modei. Cu alte cuvinte, „o incursiune în modă este imposibilă fără cunoaşterea moravurilor epocii, a personalităţilor care puteau lansa moda, a arbitrilor eleganţei, a caselor care aveau saloane deschise şi ore de primire, a distracţiilor, a spectacolelor“, scrie Adrian-Silvan Ionescu, ca un argument în plus pentru a privi moda nu numai ca pe un stil vestimentar, ci şi ca pe un mod de viaţă.

Eu v-am oferit numai cîteva „franjuri“ şi sper că v-am stîrnit interesul pentru această lume, bine surprinsă de Adrian-Silvan Ionescu în cartea sa *Modă şi societate urbană*, tocmai apărută la Editura Paideia.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

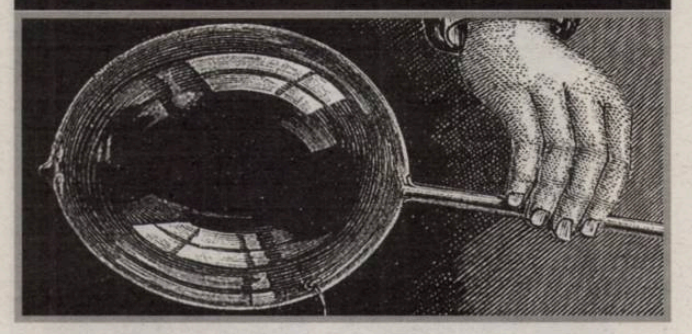

Oh

Am cunoscut pe cineva care, apropo de cronicuţele mele, mi-a declarat: „Te-am ascultat şi mi-am spus: oh, va să zică aşa stau lucrurile!“, un soi de comentariu ironic la comentariile mele. Dintre toate lucrurile, cel mai departe de mintea mea este să vă explic lucruri pe care deja le ştiţi. Nici nu mi-aş propune vreodată să vă explic lucruri pe care vi le-aţi lămurit singuri, cu excepţia cazurilor în care nu aş şti că le-aţi lămurit, ceea ce cu siguranţă nu am cum să ştiu. Este foarte posibil să mă învîrt, ca un peşte de acvariu, într-un vas plin de evidenţe. Ca mai toţi oamenii, îmi iau şi eu ştirile de la TV şi din lucruri pe care le prind din zbor. Gîndurile mi le iau însă din altă parte – dintr-un soi de compost fertil în care se amestecă părinţi, cărţi, prieteni şi închipuiri. Şi mai vorbesc şi cu spiritele, una-ntr-una.

Presupun că oamenii vor de la vocile publice două lucruri: să afle ceva ce nu ştiu şi să li se confirme ceva ce ştiu deja. Eu nu fac nici unul din aceste două lucruri sau, cel puţin, nu asta urmăresc. Ceea ce îmi doresc este fie să vă spun ceva ce ştiaţi, dar aţi uitat, fie să vă fac să vă daţi seama că există lucruri pe care credeaţi că le ştiţi, dar de care habar nu aveţi, pentru că nu v-aţi gîndit niciodată la ele. Şi uneori vreau doar să vă scot din minţi în faţa nedreptăţii şi să vă împing pe stradă, la luptă. Gîndirea multora vine din acelaşi loc din care vine şi a mea şi dacă din toată această chestie un gînd uimitor ţîşneşte printre cerberii neautorizaţi, asta e ca un fel de *Surprize, surprize* al minţii; să ne bucurăm, deci, de cele neaşteptate. Lucrul acesta i se întîmplă – îmi place să cred – oricărui adult, aşa că sper să nu-l ascundeţi. Treaba mea este să nu ţin ascuns nici un gînd care merge împotriva curentului, dar dacă din cînd în cînd cîte un astfel de gînd potrivnic sună a predică, să fiu iertat. Doar că mie mi se părea, la momentul venirii lui, că nu-l mai citisem nicăieri altundeva.

Aşa că îi zic persoanei cu pricina: „Eşti sigură că n-ai făcut: oh, oh?“.

Nu, îmi spune că a făcut doar: oh! „Poate că tu ţi-ai fi dorit să fac: oh, oh, oh!“

„Ei, asta ar însemna să-ţi cer cam prea mult, spusei eu, chiar dacă «şaizeci» este azi ce era pe vremuri «patruzeci».“

Dar eram dezamăgit. Eram dezamăgit pentru că anii petrecuţi în ring m-au învăţat că singurul lucru mai inutil decît a scoate în evidenţă evidenţa este să bateţi la uşi deschise. Încerc să nu scot în evidenţă, să nu bat la uşi, să nu predic, să nu ţin lecţii sau să explic. Eu vreau doar să sporesc misterul şi, dacă asta nu-mi iese, măcar să stîrnesc un hohot şi, după aia, după cum am mai spus, o revoltă de stradă. Cînd eram tînăr, dacă scriai un poem care nu-i făcea pe oameni să-şi piardă minţile în faţa stranietăţii lui uimitoare, atunci nu erai poet. Mi-am mai relaxat un pic această stringenţă dantonescă, dar nu pînă acolo încît să-i las pe toţi pamblegii să se umfle în pene şi să exclame: o!

Necazul e că persoana care îmi comenta comentariile era fosta soţie a unui prieten, un poet care scrie versuri ermetice al căror scop în viaţă este să fie perfect inexplicabile. Pentru acest poet, eşecul constă în a fi înţeles cît de cît. Ca poet şi bărbat, este un mister impecabil. Fosta lui soţie, o femeie cumsecade, fără îndoială, trebuie să fi făcut greşeala de a încerca să-l înţeleagă. Neînţelegerea reciprocă ce a rezultat din asta i-a lăsat pe amîndoi trişti şi acri. Ea a apucat pe calea dorinţei de a înţelege totul şi a nu crede nimic, iar el a luat calea codrului celui întunecat, cu o altă femeie care – ca să fim sinceri – nu dădea doi bani pe ce scribălea el în carneţelul lui.

Fac presupuneri, de bună seamă, de parcă aş fi fost eu în locul lui. Dar n-am fost. Numai că mi s-a dat cu o! în unghiul mort.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Curăţenia de Paşte

Acum două zile am trecut din nou pe lîngă omul meu de pe banca din parc, poate vă mai aduceţi aminte de el. Mă rog, un personaj straniu, care stă toată ziulica pe o bancă într-un părculeţ şi rezolvă cuvinte încrucişate. Cîinele care se pripăşise pe lîngă el crescuse deja mare, ieşise din lădiţa de carton în care îşi avea culcuşul şi se juca prin parc, în jurul băncii. Iar el era cu o măturică în mînă şi făcea curat în pragul băncii sale, măturînd cu grijă praful de pe asfalt şi pămîntul din iarbă. M-am uitat o vreme la el, de la distanţă. La un moment dat a privit oblic de jur împrejur, a părut mulţumit de ceea ce vedea, aşa că s-a aşezat la loc pe bancă şi s-a întors la cuvintele sale încrucişate.

Pe seară am ajuns la Sibiu. Frumos, ce să zic – dar Sibiul a fost totdeauna frumos! Acum, buricul tîrgului arată şi mai frumos – adică normal. Adică aşa cum ar trebui să arate tot oraşul. Mergînd eu plin de admiraţie de-a lungul caselor proaspăt renovate, am căzut însă într-o groapă lăsată neterminată şi mi-am scrîntit glezna. Neplăcut şi dureros. În Piaţa Mică, singura casă de român care a pătruns în lumea saşilor este în continuare părăginită, iar la Casa Luxemburg iar a crăpat tencuiala. Mai sînt cîteva case neterminate, pe care le remarcasem şi în toamnă. Şi tot ca în toamnă, în drum spre Continental, fac slalom printre şanţuri şi movile de pămînt şi mă plouă pe cap în pasajul din faţa hotelului. Nu ştiu de ce, dar impresia este de neîngrijit. Spre deosebire de Rîmnicu Vîlcea, de pildă, prin care am trecut în drum spre Sibiu, care nu se compară ca frumuseţe, dar care arăta primenit de primăvară. *Rîmnicu Vîlcea a fost totdeauna aşa!* – susţine Ioana. Aşa pare să fie, din cîte îmi aduc şi eu aminte. Dar de ce oare?

Ieri am urcat de la Sibiu în Mărginime. Ne-am oprit mai întîi la Poiana. Constat încă o dată că este altă lume, poienarii fiind cei mai fuduli dintre mărgineni, cel puţin de cînd cunosc eu zona. Mai constat însă şi că este incredibil de curat. Pe drum am trecut pe lîngă mai multe femei care măturau de zor uliţa în sus şi în jos, iar cîţiva dintre copiii care se întorceau de la şcoală aveau la subraţ cîte o măturică de nuiele. Într-un mod aproape indecent, m-am aplecat să studiez nişte urme de baligă: da, şi baliga de cal fusese răzuită cu spor de pe stradă.

Mergem mai departe şi ne oprim la Jina. Cîţiva kilometri distanţă. Locul este minunat, dar satul nu se compară cu Poiana. Era să zic că este un sat românesc obişnuit, adică nici prea curat, nici prea murdar, cu cîteva grămezi de gunoi pe ici şi colo şi destule resturi prin şanţuri. Jinarii nu sînt nici mai puţin mărgineni şi nici mai puţin bogaţi decît poienarii, şi totuşi parcă le lipseşte ceva...

La întoarcere trecem prin cartierul ţigănesc al unui sat din Gorj, nu mai ţin minte care. Împrăştiate pe un dîmb, casele mici din cărămidă netencuită nu au garduri între ele, aşa încît li se vede întreaga ogradă din stradă. Pe nişte pari, pe pietre şi frînghii, sînt scoase la uscat toate covoarele, pledurile şi aşternuturile, pluşate, pictate sau înflorate, după caz. Stau acolo de ceva vreme, că sînt Floriile şi nu cred să fi spălat cineva astăzi. Stau acolo să le vadă lumea şi să le admire. *Prima dată am văzut asta în zona Branului* – îmi povesteşte Ioana. *De Paşte e cea mai importantă ocazie cînd scoţi afară ceea ce ai înăuntru şi îi laşi şi pe trecători să vadă ce ai tu în casă. Nu o poţi face însă oricum, căci nu le poţi arăta străinilor orice. Este o întreagă artă de aşezare a rufelor*

„bune“, pe categorii şi ierarhii. La Bran era o splendoare! Aici e plin de *Răpirea din serai,* dar e frumos, pînă la urmă...

De Paşte, fiecare se primeneşte în felul său. De Paşte, călătorului i se înfăţişează sufletul caselor, al unor comunităţi întregi. Niciodată nu am putut să înţeleg diferenţele de înfăţişare, de „mentalitate“, care se ivesc şi te izbesc, uneori, cu această ocazie, deosebiri de la un sat la altul, de la o localitate la alta. Parcă ar fi neamuri diferite! Ioana zice că poate aşa a dat Dumnezeu...

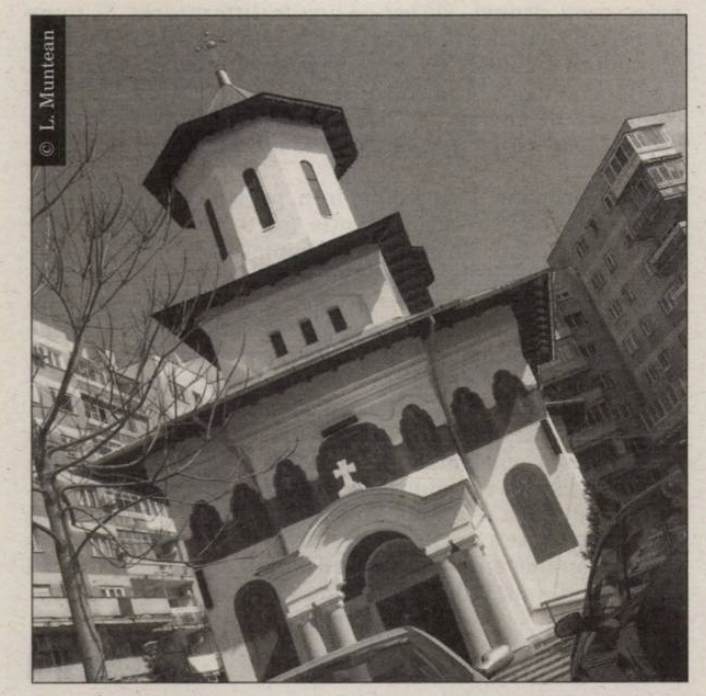

DILEMATECA

Mircea Vasilescu
Europa dumitale
Editura Polirom, 2007

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cînd n-ai construit tu

Cînd n-ai construit tu, e uşor să dărîmi! Vedem asta pretutindeni în jurul nostru. Lipsa de orice respect sau milă faţă de munca celor dinaintea noastră. Nu ştiu dacă e o trăsătură distinctivă a „omului nou“, dar s-a accentuat în ultima vreme. S-a întrecut măsura! Lăcomia celor care cumpără casele vechi ca să ridice pe terenul încă ocupat de ele etaj peste etaj şi – la fiecare din aceste etaje de metal, beton şi sticlă – birouri de închiriat sau locuinţe de vîndut scump, nu mai are răbdare. Pînă acum, ei lăsau în paragină casele ca să se ruineze singure pînă cînd nu mai putea fi vorba de a le restaura. Dar noua tactică a acestor duşmani ai Oraşului, nesăţioşi de cîştig, este să provoace un aşa-zis accident, să precipite lucrurile ca să facă inevitabilă demolarea în cel mai scurt timp.

De cînd am început seria „S.O.S. Bucureşti“, asemenea bestialităţi s-au întîmplat de trei-patru ori. Mai întîi, incendiul casei de pe str. Theodor Şerbănescu (colţ cu bd. Hristo Botev), la o săptămînă după ce apăruse articolul care semnala valoarea arhitecturală a clădirii respective (vezi *Casa părăsită* şi *O ticăloşie,* în octombrie şi noiembrie trecut). Tot un incendiu distrusese restaurantul din strada George Enescu, nr.13 *(Casa doctorului Istrati),* fosta locuinţă a unui savant care a fost şi primar al capitalei în 1913: o bijuterie de stil neoclasic.

Cu alt prilej, acum vreo lună, în legătură cu casa Papacostea din str. Visarion, nr. 8 *(Încă un incendiu suspect?),* am denunţat o intenţie frauduloasă pe care o confirmă ce s-a petrecut între timp. Pompierii au fost chemaţi acolo, ca şi cum un scurt-circuit s-ar fi produs în toiul nopţii, cu rezultatul că în acoperişul de ardezie s-a căscat o deschizătură.

Dar, de atunci, marchiza spartă a fost demontată, tencuiala şi frumoasele stucaturi au fost răzuite pînă la cărămidă, ferestrele şi chiar uşile au fost scoase din ţîţîni, lăsînd casa goală şi pustie. Panglici galbene întinse împrejurul casei, ca în filmele americane cu detectivi, avertizau: „Pericol de explozie“. Acum a apărut o pancartă pe care scrie: „Pericol de prăbuşire“. Nu era încă, zilele trecute, cînd s-a filmat o emisiune de televiziune în care atrăgeam atenţia asupra casei. Zvonurile pe care le-am auzit azi ameninţă cu un mastodont, pentru care aprobările se vor obţine fără greutate. Ba chiar, în concurenţă cu acest proiect, vine alt arhitect, băiat citit altfel, care îşi propune să plaseze construcţia sa, ceva mai transparentă şi mai modestă ca înălţime, în fundul curţii, dar, pentru asta, are nevoie să dărîme vechea casă, făgăduind că o va reclădi ca să semene cu ce a fost!

La începutul lui decembrie, scriam despre *Casa colonelului:* casa Miclescu din Şoseaua Kiseleff. Comparaţi cele două fotografii, una luată atunci şi una acum. În patru luni s-a prăbuşit plafonul, pictat de Mirea, al sălii de bal, iar rana acoperişului s-a deschis, largă. De curînd, aflasem că s-a început procedura de expropriere: probabil, acest progres rapid al ruinei este răspunsul. Se spune că actualul proprietar ar fi Nicu Gheară, om de afaceri cunoscut (mai ales de justiţie).

Nu se mai poate tolera această bătaie de joc. Proprietarilor, proprietarilor, cu atît mai înverşunaţi să vă apăraţi drepturile cu cît ele sînt mai recente, ar trebui să ştiţi că statul are exproprierea ca mijloc de a proteja monumentele istorice şi că la acţiunea de clasare, care s-a pus deja în mişcare pentru cîteva din vechile case bucureştene, se va recurge de cîte ori va fi nevoie!

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

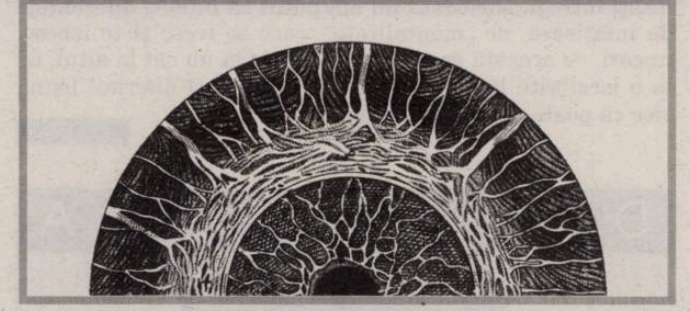

Despre „dreapta literară“

A existat o „dreaptă literară“ în Franţa de după 1945? Putem vorbi, aşadar, de o grupare constituită, după afinităţi ideologice şi literare, şi nu doar de „scriitori de dreapta“? Răspunsul, afirmativ, e dezvoltat într-un eseu, aflat la jumătatea drumului între investigaţia jurnalistică şi cercetarea de istorie literară, de François Dufay, redactor-şef adjunct la săptămînalul *Le Point.* Cartea se intitulează *Le soufre et le moisi* (Ed. Perrin, 2006; o traducere – destul de – aproximativă ar fi *Sulful şi mucegaiul)* şi propune nu mai puţin de două subtitluri, ca şi cum cititorul ar avea numaidecît nevoie de piste suplimentare, în măsură să risipească orice echivoc: *Dreapta literară după 1945. Chardonne, Morand şi husarii* (mai explicit pentru cititorul francez, al doilea subtitlu e încă şi mai opac pentru cel român). François Dufay a mai publicat o carte (de succes), cu titlul *Călătoria de toamnă,* unde reconstituie voiajul pe care un grup de scriitori francezi l-a întreprins, în timpul războiului, în Germania hitleristă, un voiaj de documentare şi, totodată, un gest simbolic de apropiere între scriitorii francezi colaboraţionişti şi scriitorii nazişti; călătorie ce se voia replica pelerinajului iniţiatic în Uniunea Sovietică. Fiindcă veni vorba, aş nota că motivaţiile francezilor care au efectuat călătoria au fost foarte diverse şi chiar neaşteptate: Marcel Jouhandeau, de pildă, ţinuse să fie inclus în „delegaţie“ din neascunsă pasiune pentru frumoşii ochi albaştri ai unui atletic ofiţer german...

Chardonne, unul din protagoniştii cărţii de faţă, făcuse şi el „călătoria de toamnă“. Jacques Chardonne (1884-1968) şi-a cîştigat notorietatea în anii '30, mai ales prin romanul *Destinées sentimentales*. Romancier al cuplului şi al provinciei, a fost şi un moralist crud şi dezabuzat. Retras în provincie (în La-Frette-sur-Seine), se închide într-o orgolioasă singurătate. Întreţine însă o susţinută corespondenţă, mai ales cu Paul Morand, ce trăia în anii '60 mai mult în Elveţia. Corespondenţa urma să apară după moartea celor doi; n-a fost tipărită nici pînă astăzi, iar cei care au avut acces la ea au fost şocaţi de violenţa reacţionară (ghilimelele nu şi-ar avea rostul) a unor declaraţii. O selecţie din corespondenţa lui Chardonne a apărut în 1970 *(Ce que je voulais vous dire,* cu o prefaţă de Morand) şi ne dă o idee despre scriitura epistolară a lui Chardonne, de o ireproşabilă tăietură a frazei şi tinzînd către o concentrare extremă, pînă la eliptic, a expresiei.

Paul Morand (1888-1976) a avut, în România, perioada lui de glorie, dar acum e cvasi-uitat. A cunoscut de mic, prin profesia tatălui, mediile artistice. Inteligent, cultivat, briliant, cosmopolit, pasionat de automobile şi, nu în ultimul rînd, Don Juan irezistibil, Morand a intrat în diplomaţie şi, pe perioada războiului, a fost ambasador la Bucureşti şi la Berna. A scris romane, povestiri, cărţi despre marile oraşe, dovedind o suverană virtuozitate stilistică. S-a căsătorit cu Hélène Soutzo, care trăia tot timpul anului într-un apartament de la Hotelul Ritz (acolo unde Morand l-a cunoscut şi pe Proust). Mai toţi biografii cred că soţia, a cărei influenţă asupra lui Morand a fost puternică, este aceea care i-a încurajat derapajele antisemite.

În 1945, cînd îşi începe povestea François Dufay, fostul ambasador al regimului de la Vichy a ales exilul elveţian, la Montreux. Fusese, cu un an înainte, pus pe lista neagră a scriitorilor colaboraţionişti, listă alcătuită de Comitetul Naţional al Scriitorilor; i se luase dreptul de a primi pensie ca fost diplomat, superba lui casă pariziană de pe Avenue Charles-Floquet (la doi paşi de Turnul Eiffel) era în parte rechiziţionată, i se blocaseră mai multe conturi bancare. Nici o mare editură nu-i mai cerea cărţi. Sartre, în eseul de mare ecou atunci, *Qu'est-ce que la littérature?,* îi pune eticheta de „scriitor burghez de dinainte de război“. Practic, Morand se decide să nu se mai întoarcă în Franţa, cumpără o vilă la Vevey, unde are drept vecini cîţiva „colaboraţionişti“ de anvergură – pianistul Alfred Cortot sau Coco Chanel, exilată pentru că avusese o legătură cu un ofiţer german...

Şi Chardonne? Plătise, mai întîi, pentru călătoria în Germania: şase săptămîni de detenţie, foarte traumatizante (un fleac, totuşi, faţă de ce li se întîmplase altor tovarăşi de voiaj: Robert Brasillach – condamnat la moarte şi executat, Drieu la Rochelle – sinucis). Îi iau apărarea Mauriac, Paulhan (care nu se împacă deloc cu gîndul că toată campania de epurare este manipulată de partidul comunist). Pierde postul de co-director al Editurii Stock, dar rămîne consilier tehnic. Retras la ţară, reîncepe să scrie, constată însă că lumea l-a uitat, iar publicul cere altceva. Rar i se întîmplă să retrăiască momentele de glorie de odinioară, ca atunci cînd află că are un admirator entuziast într-un tînăr ministru, pe nume François Mitterrand. Altfel, existenţa lui Chardonne pare să se îndrepte către o ireversibilă mediocritate. Ce anume a schimbat atît destinul său, cît şi pe cel al lui Morand, vom vedea săptămîna viitoare.

(va urma)

La acest număr colaborează comentatorii de film *(critici, cronicari, jurnaliști, forumiști):* ● *Iulia BLAGA* ● *Laurențiu BRĂTAN* ● *Andreea CHIRIAC* ● *Mihai CHIRILOV* ● *Cristina CORCIOVESCU* ● *Andrei CREȚULESCU* ● *Iulia DAVID* ● *Ștefan DOBROIU* ● *Mihai FULGER* ● *Anca GRĂDINARIU* ● *Alin LUDU DUMBRAVĂ* ● *Lucian MAIER* ● *Magda MIHĂILESCU* ● *Petre RADO* ● *Mădălina ROȘCA* ● *Ana Maria SANDU* ● *Gloria-Mona SAUCIUC* ● *Valerian SAVA* ● *Magdalena STANCIU* ● *Ana URSULESCU* ● *Coordonatorul temei: Alex. Leo ȘERBAN*

DILEMA VECHE

FILMUL ROMÂNESC

10%

Cinefilul român s-a născut supărat. Dacă românul ne-cinefil oricum nu se duce la cinema (ceea ce nu-l împiedică să comenteze), cel care-o face nu mai găsește nimic care să-l „dea pe spate"... Nimeni nu mai are răbdare, totul se supraliciteză. Practica cinematografică pare să fi devenit un cîmp de încercare a armelor tot mai babane: scoți un pistol, scot o mitralieră; scoți un tanc, scot bomba atomică! Cehov vroia ca reVolverul *din actul 1 să fie folosit în ultimul act; astăzi, un „telecomandant" care se respectă sare* direct *la ultimul act!*

Dacă motivele retragerii spectatorilor din sălile de cinema la domiciliu sînt intuibile (nu mai există obișnuința socializării; televizorul a tras zăvorul; tinerii trag de pe net că e moca; etc.), faptul că cel mai premiat film românesc al anului trecut – A fost sau n-a fost? *– a avut „numai" 15.000 de spectatori poate apărea ca un eșec absolut... Numai că acei cinșpe mii reprezintă – totuși! – 10% din cei 150.000 de spectatori, cît a făcut ditamai* Codul Da Vinci *la noi în România! Problema, deci, nu e că filmul lui Porumboiu a făcut 10% dintr-un* blockbuster *mondial (ceea ce mie mi se pare ok), ci că un asemenea* blockbuster *„bustează" milioane de spectatori peste tot în lume – mai puțin la noi. Deci problema e generală, iar filmele românești sînt o pagubă colaterală.*

Ce mă nemulțumește pe mine – ca simplu spectator – este că toată lumea e nemulțumită și strîmbă din nas. Dacă filmele noastre primesc premii afară, „ei ce să-ți spun, au luat și ei niște premiuțe acolo, le-au dat politic, *că tinerii ăștia arată* numai *mizeria din România! Păi, nu știm noi cum se dau aceste premii!?". Dacă* nu *iau premii, „ați văzut că n-au luat decît prafu' de pe tobă?? Se dau ei mari, da' ăia nici nu-i bagă-n seamă, hă-hă-hă!". Cum o dai, nu e bine. S-au dat Premiile Gopo? Cică au fost nominalizate prea puține filme și le-au luat cam aceleași – de parcă la Oscaruri nu se întîmplă ca un film să radă tot! Dacă vreun cineast român ar citi cîrtelile de pe forumuri, i-ar veni să se lase de meserie – sau să se mute să facă filme în America Latină, că e „pe val".*

Ce vrea, de fapt, românul de la Cinema? El vrea comedii ușoare, care să-l arunce din cotidian și să-l parașuteze, lin, pe perna de puf a minciunii securizante. Nu vrea nimic „hard", că are destul parte în viața reală de așa ceva, vrea totul „soft". Ghinion, cineaștii cei mai talentați ai momentului au apetit pentru real – realul nefardat, care ne-a fost ascuns atîta amar de ani. E divorț de la prima vedere. Și se pare că din această dilemă nu vom ieși prea curînd...

Numărul de față se vrea o radiografie a „stării filmului" românesc văzută de comentatorii ei. Aproape *toți: dacă nu veți întîlni anumite nume este pentru că 1, Eugenia Vodă nu mai scrie decît de la Cannes și 2, Andrei Gorzo a fost prins cu festivalul „NexT". Ar mai fi un domn, Radu Preda se numește, ale cărui cronici sînt preluate invariabil pe HotNews; dînsul a scris cel mai odios articol despre* Moartea domnului Lăzărescu, *intitulat „Moartea domnului Puiu". E o chestie de bun-simț ca breasla să-l boicoteze.* ***(a. l. ș.)***

1) „DECI"

Petre RADO *„Deci"*, zise în septembrie 2006 grănicerul plictisit din ghișeul de pe aeroportul „Coandă", „de cînd n-ați mai fost pe la noi?". *Pe la noi?!?.* Suna ciudat, doar scria clar pe pașaportul meu american: „born in Romania". Însă de vreme ce nu se putea găsi nici o viză de intrare pe teritoriul menționat acolo ca loc de naștere, bizara întrebare care mă eliminase spontan și firesc din topografia fizică și spirituală a locului era, mi-am dat repede seama, cu totul îndreptățită. Omul își făcea datoria cu politicoasă nepăsare, mimînd, profesional, curiozitatea. „Păi, de vreo 23 de ani", am răspuns. Pauză prelungită. Oftat lung, ca un reproș, o ezitare („ce să-i mai zic ăstuia, după atîta vreme..."), o ștampilă obosită și o urare care nu exista prin 1983: „O zi bună!". „Have a nice day", i-am răspuns, ca să nu-l dezamăgesc, *american* de mine.

„Dai și la băiatu' ceva tataie, mînca-ți-aș?", zise grăsanul transpirat care îmi duse valiza la Dacia veche, aceeași, aș fi jurat, care mă purtase cîndva în direcția inversă, spre același aeroport, mic, murdar și ponosit atunci. Scot cinci dolari. Îi sare țandăra: „Păi eu mă piș pă banii ăștia și pă tot neamu' vostru dă americani căcăcioși. Lei n-ai?". Ia te uită, avea, te pomenești, dreptate primarele Victor Rebengiuc în *Balanța* lui Pintilie, cînd zbiera, beat, peste blîndele coclauri ardelenești: „Bă nenorociților, ascultați la mine: ăl mai prost om din lume e americanu'!"

„Deci, am ajuns!", zise șoferul pe care îl dirijasem spre destinație fără greșeală, cu secretă satisfacție de vechi cunoscător al mai tuturor ulicioarelor și sensurilor unice din capitală. „23 de ani?", se minună el după ce i-am mărturisit de cînd nu fusesem pasager de taxi prin București. „Păi, eu aveam trei ani p-atunci, băga-mi-aș picioarele! Și mai știți orașul?". Se vede treaba că îl știam. Măcar din filme, din imagini și *sunete,* dacă nu din amintiri. Din periplul tragic al tanchetei blindate care orbecăia printr-un București dement în noaptea de 23 Decembrie 1989 și al cărei echipaj e distrus de o ucigașă *neînțelegere verbală* (cum altmineri în țara lui Caragiale, Urmuz și Ionescu?): hîrtia din parolă nu mai era albastră, ci roșie de sîngele nevinovat al unor copilandri spurcați la gură care mai știau, totuși, să spună gîfîit, la telefon, „Săru' mîna, mamă, săru' mîna, tată". Da, știam Bucureștiul, nu doar din cîntecul de pe vremuri, care voia să ni-l arate, noaptea, de la Palat la șosea, dar și din goana nebună a salvării care îl purta pe nefericitul domn Lăzărescu prin toate colțurile orașului, de la Sf. Spiridon la Universitar, de aici la Filaret și Bagdasar, însoțit de vorbele duioase ale doctorului Ardelean: „Bă, eu dau cu tine de pămînt cu ulcerul tău cu tot!", sau „Un căcat, n-ai nimic!". Avea, bietul de el, avea el multe, mortale bine, după cum aveau să arate pozele „la pateu și la mansardă" ordonate de doctorul Breslașu. Începuse totul cu un inocent telefon la salvare: *„Deci*, domniță, eu am o durere de cap".

Nu-ți trebuie multă vreme, trecător prin București (dar fusei și la Craiova, unde auzii cam tot aceleași lucruri), să realizezi degradarea limbii românești, a graiului rostit, vulgarizarea dialogului cotidian, fie el pronunțat pe stradă, la cîrciumă ori prin tramvaie, prin magazine și chiar librării („Unde măsa o fi cartea aia", mă întîmpinase amabil vînzătoarea de la Librăria Kretzulescu), dar și la televiziune, unde se vorbește tot așa, agramat, dezlînat și fără prea multă logică conversațională, cu necontrolată și, de cele mai multe ori, grobiană „spontaneitate". Românul e palavragiu nevoie mare, nu-și caută cuvintele, ele țîșnesc șuvoi într-un debit necontrolat de rațiune, cam ca la nea Pișcoci, ori Virgil Jderescu din filmul lui Porumboiu. Aș minți, însă, dacă aș spune că, după atîta vreme, m-a surprins gramatical defectuoasa, agresiva *rostire românească,* presărată la tot pasul cu înjurături colorate și alambicate metafore scabroase. O știam, ca niciodată înainte, din filme, eram prevenit, avizat, instruit și pus în temă. Semn de mare și lăudabil progres cinematografic, strada pe care n-o vizitasem de 23 de ani suna întocmai precum în filmele românești văzute de curînd, hăt departe, tocmai pe la New York.

Ei da, filmele românești sună, în fine, românește. Bănuiesc că un anume domn Răzvan Rădulescu are o oarecare contribuție la minunea asta. Ascultați însă cu atenție personajele lui Pintilie, Daneliuc, Caranfil, Mungiu, Puiu, Mitulescu, Porumboiu și Muntean. Ele vorbesc așa cum se vorbește în România, colorat, vulgar, dezarticulat și poticnit gramatical, nu ca pleiada domnitorilor, haiducilor și revoluționarilor cinematografici înțepeniți în piatră sau bronz, citînd pompos din documentele cine mai știe cărui congres al partidului unic, nici ca în artificialele conversații de rutină scrise în limba de lemn a epocii de aur, de care te împiedicai la orice pas prin sălile de cinema pre-revoluționare. Ce-i drept, mai pline atunci sălile astea, cînd se mințea cu nerușinare pe ecran normal, lat, stereofonic și tehnicolor, decît acum cînd, în fine, filmele romînești s-au întors acasă, în culcușul nu întotdeauna ocrotitor al limbii materne.Vezi de înțelege de ce fuge lumea din sălile de cinema! Iluzia a devenit realitate și, dacă realitatea de pe ecran e cam ca aia de pe stradă, lumea îi întoarce, pudică peste noapte, spatele.

Dragă domnule locotenent de grăniceri, mulțumită filmelor românești, n-am plecat niciodată cu totul *de la voi* și încă mai respir, de departe, aerul *de acolo. Deci,* pot să rostesc, dacă doriți, fără să mă bîlbîi, ca probă de microfon, chiar și inocenta propoziție capcană pe care o cere doctorul neurolog Dragoș Popescu de la Universitar muribundului domn Lăzărescu Dante Remus: „Treizeștrei de cocostîrci pe casa lui Kogălniceanu!".

2) PROMISIUNILE

Cristina CORCIOVESCU Dacă ne uităm bine la istoria filmului românesc din ultima jumătate de secol constatăm că majoritatea regizorilor nu și-au onorat promisiunile începutului de carieră. Sau altfel spus, de cele mai multe ori, debutul sau cel mult al doilea film a fost mai bun decît ceea ce a urmat. Interesant e că legea se aplică deopotrivă la cei cei mai talentați și la cei mai puțin talentați, iar reușita trebuie raportată la capacitățile fiecăruia. După părerea mea nici măcar Lucian Pintilie nu se sustrage de la regulă pentru că *Reconstituirea* rămîne filmul său cel mai bun. Evident că orice regulă se confirmă prin excepții, una dintre ele fiind Mircea Daneliuc cu parcursul lui extrem de inegal și cu vîrfuri valorice presărate ici și colo de-a lungul a trei decenii de activitate.

De aceea micul boom din ultima vreme al cinematografului românesc mă bucură și mă neliniștește. Dacă băieții ăștia nu vor confirma? Chiar și ei parcă se tem să înfrunte pragul fatidic. După succesul cu *Occident,* Cristian Mungiu a așteptat patru ani pînă să se aventureze într-un nou lungmetraj. Corneliu Porumboiu a declarat deja că face pauză un an. Titus Muntean preferă serialul de televiziune. Pînă și Cristi Puiu, care e mai aproape de a-mi infirma teoria, se culcă pe laurii lui *Lăzărescu* uitînd că succesul e efemer și că puțini sînt cineaștii – mă gîndesc la Jean Vigo sau la Victor Erice — care au lăsat o urmă în istoria cinematografului doar cu trei filme. Singurii care par hotărîți să lucreze ritmic sînt Cătălin Mitulescu și Radu Muntean, pe care eșecul de la prima ediție a premiilor Gopo nu ar trebui în nici un caz să-i demobilizeze.

Timpul trece repede, intervalul dintre generații se scurtează, premianții ultimilor ani sînt *încă* tineri, drept care avem nevoie de niște cineaști *foarte* tineri care să-i taloneze, de talente noi cărora să li se dea șansa primului lungmetraj după ce au trecut testul scurtmetrajului. Se poate chiar alcătui o listă în fruntea căreia se află două nume de notorietate internațională: Constantin Popescu – care a cîștigat concursul de proiecte CNC 2006 cu scenariul *Aproape liniște,* așa că în mod normal putem conta pe o premieră în 2008 – și Radu Jude – care nu a cîștigat cu scenariul *Principii de viață* concursul amintit, așa că nu putem conta pe nimic. Mai puțin cunoscuți și aflați doar la primul pas pe calea afirmării, adică la filmele de școală, sînt Iulia Rugină *(Vineri în jur de 11),* Adina Pintilie *(Frica domnului G, Balastiera),* Paul Negoescu *(Examen),* Sebastian Voinea *(Love Close-up),* Alexandru Mavrodineanu *(Mere la cuptor).* Ei au dovedit că știu să povestească fluent în imagini, să creeze atmosferă și să gradeze tensiunea dramatică, să lucreze cu actori mai mult sau mai puțin experimentați, să construiască personaje viabile. Ar fi bine ca ei să poată reconfirma aceste calități prin realizarea unui scurtmetraj în condițiile unui studiou profesionist și apoi să treacă la lungmetraj. Toți sînt tineri care merită să li se acorde măcar o șansă.

3) VALURILE

Laurențiu BRĂTAN Se vorbește, de cîțiva ani, de o înnoire în cinematograful românesc. După *Marfa și banii* al lui Cristi Puiu, din 2001, ies pe ecrane *Occident* al lui Cristian Mungiu, și *Furia* al lui Radu Munteanu. În acea perioadă – anii 2001, 2002 – a început discuția unei posibile înnoiri. Ea a cunoscut o intensificare în 2005-2006, odată cu lansarea – mai întîi în festivaluri internaționale, apoi și în sălile românești – a altor cîtorva filme: *Moartea domnului Lăzărescu,* de Cristi Puiu; *A fost sau n-a fost?,* de Corneliu Porumboiu; *Legături bolnăvicioase,* de Tudor Giurgiu; *Cum mi-am petrecut sfîrșitul lumii,* de Cătălin Mitulescu; și *Hîrtia va fi albastră,* de Radu Munteanu. Asistăm, fără nici un dubiu, la schimbări în filmul românesc. Disputele apar atunci cînd încercăm să dăm un nume acestei schimbări – nouă generație sau nou val?

Pentru a avea un nou val, așa cum s-a impus noțiunea în ultimii 50 de ani, ar trebui să existe asemănări estetice între cei care-i dau naștere și-l impun. Ar trebui ca ei să se reunească într-un grup, eventual să adopte un manifest / o declarație de intenții, prin care să-și definească crezurile artistice (de regulă, o opoziție față de un *statu quo* existent în cinema și care devine anacronic). Ar trebui ca membrii grupului să se reunească din cînd în cînd, să analizeze problemele actuale din cinematografie și să propună soluții. Și ar trebui ca noul val să se transforme, în ele din urmă, într-un curent. Cel puțin așa s-au format, definit și au existat noile valuri din Franța (sfîrșitul anilor '50), Elveția, Germania, Cehoslovacia, Anglia și Brazilia. În context european, aceste noi valuri veneau pe alt fundal – cel al neorealismului italian, primul mare curent postbelic din Europa...

Nici una din constantele acestora nu se regăsește în ceea ce se-ntîmplă nou în cinematografia română. Nici contextul (est-) european nu există (în ciuda contextului politic favorabil la începutul anilor 1990, cinematografiile estice au ales căi eclectice de înnoire, ratîndu-și astfel o ocazie istotrică de a da naștere unor curente cu personalitate și forță) și mai ales voința noilor cineaști de a se grupa lipsește. Chiar și la o analiză nu foarte aprofundată a filmelor menționate mai sus, observăm că ele nu au nici constante estetice care să le înrudească, nici ideologic-politice. De la cizelările lui Mitulescu la minimalismul sarcastic al lui Porumboiu; de la tematica gay a lui Tudor Giurgiu la tematicile „Decembrie 1989" ale lui Porumboiu, Mitulescu și Muntean; de la gravitatea abordării lui Cristi Puiu la lejeritatea/distanțarea lui Giurgiu există distanțe mari. Toate aceste diferențe fac ca înnoirea la care asistăm în prezent să fie definibilă mai degrabă printr-o nouă generație decît printr-un nou val.

4) EXPORTURILE

Anca GRĂDINARIU Mi-am dat seama că am devenit importanți în cinema atunci cînd am putut intra la petrecerea „Panorama" pentru că ne-a băgat Cristi Puiu – eram, chipurile, din „echipa lui". Contemplam ușa și pe cerberul ei care o crăpa,

zgîrcit, cît să intre un VIP şi să iasă o dungă de lumină fosforescentă – şi cînd nu mai speram nimic, drumul ne-a fost deschis la un simplu semn al proaspătului cîştigător al Ursului de Aur.

Aşa că certificatul de naştere al noului val românesc a fost sărbătorit de mine, Chiri & friends cu gin tonic din belşug şi o bîţîială epileptică pe un playlist retro-camp-electro-alternativ pus de un DJ transsexuat cu turban. A mai fost şi o ceartă groaznică pe zodii cu laureatul – dar totul vine cu un preţ, nu? Momentul a însemnat începutul unei perioade teribil de efervescente pentru mine, ca jurnalist de film ce a putut călători. Ce poate fi mai juisant decît să vezi o sală întreagă rostogolindu-se pe jos de rîs la *A fost sau n-a fost* şi să mai fii şi plătit pentru asta? Să asişti cînd un regizor de César se extaziază, spunînd despre *Marilena de la P7* că e „du grand cinéma!" sau cînd un critic francez exclamă fericit la vestea premiului pentru interpretare căpătat de Dorotheea Petre: „c'est une petite roumaine géniale!". Să vină la tine străini care să-ţi mulţumească pentru filme („Mersi, dar nu le-am făcut eu" / „Da, dar eşti de acolo") sau să te întrebe cum de România e noua Coree (adică e răsfăţata festivalurilor). Să auzi un director de secţiune cum declară într-un cinema arhiplin că *Legături bolnăvicioase* e *wonderful?* Să tot apeşi pe butonul *refresh* ca să afli cu uimire, la 1 noaptea, că Puiu i-a răsturnat pe giganţii Dardenne, Haneke, Park Chan-wook şi Almodóvar la premiile BBC World? Vă spun, e ca şi cum naţionala ar fi cîştigat de 3 ori la rînd mondialele. Fiorurile patriotice sînt chiar mai intense, atunci cînd sînt completate cu pumnul în plex sau lacrimile din ochi: „Excepţionalul filmului constă în transmiterea unui adevăr şocant şi necruţător: moartea nu e un singur moment plat, ci un proces gradual şi insiduos de deteriorare. Unde începe el: cînd ai 70, 60, 50 sau 40? Cine ştie? Însă acest proces e eroic şi dl Lăzărescu, chiar dacă spune puţine, are retorica mută a unui erou." (Peter Bradshaw în *Guardian).* La *downsize,* aş pune incompetenţa statului român în a încuraja această fertilitate. Noul val are de-a face mai mult cu alinierea fastă a stelelor, cu o erupţie necalculată de talent, cu conjunctură, noroc etc. decît cu o politică de stat coerentă (în afara celei tradiţionale de dat la gioale). CNC-ul consideră, probabil, că dacă a finanţat în parte aceste producţii, s-a achitat de orice obligaţie. Aşa că promovarea se face tot prin gura la ureche, tot de o mînă de *desperados* entuziaşti, tot de regizorii care-şi plasează DVD-uri promoţionale pe la pavilioanele celor mai importante case de distribuţie europene, tot printr-un marketing de gherilă.

5) MARKETING-UL

Mihai FULGER Ce ţi-e şi cu regizorii ăştia tineri: de abia au ieşit din mizeria de azi, că s-au şi înfundat în mizeria de ieri! Pînă nu demult făceau numai filme despre oameni sărmani şi băieţi de cartier, acum fac toţi filme despre comunism şi revoluţie. Aşa gîndesc, probabil, foarte mulţi spectatori despre cineaştii din „noul val" autohton. Din păcate, au motive să o facă. Iar primii vinovaţi sîntem chiar noi, cei care scriem despre filme în presa scrisă şi pe *site*-uri sau vorbim despre ele la radio şi televiziune; noi, cei care formăm nu atît opinii, cît prejudecăţi.

Sînt convins că, dacă am chestiona persoanele care îşi dau cu părerea despre cinema prin varii medii de comunicare în masă, marea majoritate ar cădea de acord – desigur, cu rezervele de rigoare – că *A fost sau n-a fost?* de Corneliu Porumboiu, *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* de Cătălin Mitulescu şi *Hîrtia va fi albastră* de Radu Muntean sînt filme care meritau văzute de un număr cît mai mare de spectatori români. Ce am făcut însă ca să promovăm aceste reuşite cinematografice?

Nu ştiu cine s-a gîndit primul să asocieze arbitrar producţiile amintite şi să le prezinte ca „filmele despre revoluţie", dar proastă idee a avut... După ce mai toţi comentatorii, mai avizaţi sau mai ageamii, au preluat formula, consecinţele au fost dramatice. În timp ce unii reprezentanţi ai festivalurilor de afară au ajuns să creadă că este vorba despre o trilogie, audienţa din circuitul cinematografic autohton a scăzut semnificativ de la o premieră la alta, de la aproape 17.000 de spectatori ajungîndu-se la nici 6.000.

Istoria Hollywodului oferă din abundenţă exemple de două filme cu subiecte asemănătoare, lansate la puţin timp unul după celălalt (de la *Jezebel* şi *Pe aripile vîntului* pînă la *Capote* şi *Scandalos,* trecînd printr-o groază de animaţii-perechi), însă să lansezi nu două, ci trei filme înrudite tematic, la două săptămîni distanţă unul de celălalt, pare deja o dovadă de prostie. E la mintea cocoşului: spectatorul, căruia i-am împuiat capul cu trilogia noastră, acceptă un film despre revoluţie, poate chiar două, dar trei?! Păi cum să nu se sparie gîndul şi să nu mergi mai degrabă să-i vezi pe „monştrii sacri" din *Ticăloşii?*

Specialiştii în marketing ne învaţă că, atunci cînd avem un produs pe care vrem să-l vindem (fie el şi un film), trebuie să-i promovăm calitatea, beneficiul sau trăsătura specifică *(unique selling proposition)* – altfel spus, elementul diferenţiator, nicidecum cel unificator. Or, noi am procedat taman pe dos. Am fi putut, de pildă, să încadrăm cele trei pelicule în genuri diferite (o comedie dulce-amară, un film de maturizare şi o docudramă, să spunem) sau să subliniem marile deosebiri tematice, structurale şi de viziune regizorală. N-am făcut-o însă cînd şi cum trebuia, ceea ce nu ne împiedică să ne mirăm şi să ne plîngem că spectatorii ocolesc filmele româneşti. Sper, totuşi, că ne vom asuma în cele din urmă astfel de erori şi vom învăţa din ele, atît timp cît mai sîntem pe val.

6) BRANDING-UL

Gloria-Mona SAUCIUC Cît de curînd va demara o campanie iniţiată de MAE pentru branding-ul ţării noastre: *„Fabulous spirit".* O Românie sub semnul fabulosului, al fantasticului, a ceea ce este plăsmuit de imaginaţie. Al imaginilor. Tocmai în această tramă se află un element deosebit de pregnant în ultima vreme, ce ne redefineşte ca percepţie în afară: filmul românesc. Care se impune ca parte „vizibilă" în definirea brandului România.

Se vorbeşte de un „nou val în cinematografia românească" anticipat de Nae Caranfil. Recurenţa premiilor obţinute în ultima vreme la cele mai importante festivaluri de film internaţionale de către cel puţin 14 regizori români ne legitimează în sfîrşit la a avea pretenţia să fim văzuţi altfel în afară, să cerem a se lua act de noi. Vorbesc aici de construirea unui brand de ţară care se poate face acum aducînd argumente, nu doar prin asocierea „produsului" România cu o „fantasmă", pe care un slogan ca „Fabulous spirit" le-ar putea naşte. Afirm aceasta gîndindu-mă la toate clişeele care s-ar putea transmite despre România, în bine de această dată, prin sintagma „spirit fabulos".

Un alt aspect este nevoia confirmărilor din afară. Se ştie că un brand de ţară se construieşte pornind de la percepţia pe care o au oamenii care o locuiesc despre aceasta şi despre ei înşişi. Noi nu avem încredere în producţiile noastre. Pe de o parte, aşteptăm mai întîi validările din afară; pe de altă parte, publicul românesc preferă importurile ca garanţie a calităţii tehnice şi a *entertainment*-ului (deşi bănuiesc că *Restul e tăcere...* al lui Nae Caranfil va dovedi că şi sub aspect tehnic este impecabil, iar umorului din *A fost sau n-a fost?* puţini i-au rezistat).

În aceeaşi linie a nevoii judecăţilor de valoare din afară aş pune şi promisiunea Consiliului Naţional al Cinematografiei de a susţine financiar producţiile care vor veni acasă cu premii internaţionale (chiar dintre cele care nu au cîştigat finanţare la concursul CNC de proiecte). Banii se vor duce în promovarea filmului în ţară sau în sprijinirea proiectelor ulterioare ale regizorilor; iniţiativă lăudabilă, de altfel.

Să ne amintim ce a spus Bill Clinton referitor la branding: strategia unei imagini de ţară are sens în momentul în care locuitorii ei sînt convinşi de valorile ţării lor. Filmul românesc a făcut gestul care să-l confirme ca valoare; ne rămîne acum nouă să credem în el, înainte de a fi remarcaţi de critica internaţională. Sînt optimistă că aşa va fi gîndindu-mă la un prim pas deja făcut: premiile Gopo pentru performanţele industriei cinematografice româneşti.

7) MARFA

Alin LUDU DUMBRAVĂ Stare de asediu, de la Costa Gavras citire; avem şi noi trei filme şi o să mai avem. Faptul că s-a auzit de ele, că se vorbeşte sau se cîrteşte despre ele şi că se duc la festivaluri înseamnă că a apărut PR-ul, buget de comunicare, se alcătuiesc seminare, evenimente etc., dar nu înseamnă că trebuie să ne bucurăm imediat şi să mai organizăm o serie de premii (cum sînt cele Gopo). Să dăm cu surle şi tobe, cînd peste tot sînt *the usual suspects* – şi în bine, şi în rău. Cînd apare vreun *Ticăloşii,* care ar putea reprezenta chiar un anume mediu cinematografic, nu numai cel politic propus, cînd un scandal CNC dat în surdină a fost deja uitat ca o amnezie mahmură, cînd inapţi – care lucrează în continuare – iau banii poporului cotizant, iar debuturile sînt insuficiente şi finanţările sînt o roată anemică de caşcaval, din care deja şobolanii s-au înfruptat... Şi cel mai important lucru, filmele nu au spectatori... Cam asta e drama filmului românesc, e fără spectatori fiindcă n-are, îi lipsesc. Nu-i interesează, s-au săturat, au cedat psihic şi psihologic. Altfel, avem o mulţime de evenimente, sindrofii, festivaluri – ţară cu multe festivaluri de film, dar fără industrie serioasă, fără profesionişti care să-şi facă meseria. Aşa cum face, de exemplu, Alexandre Aja (băiatul lui Alexandre Arcady), care a realizat deja un film în România *(Haute Tension),* a plecat apoi la Hollywood să facă un remake la un film horror cunoscut, şi care a luat în echipă români, cu care a făcut filmul în Maroc! Acum vine din nou în România, să mai facă un film (american), are două-trei proiecte în *development* – cine se poate lăuda aici că a terminat un film şi are finanţare pentru unul nou, cine ştie aici cînd şi cum o să mai facă un film? Şi cu ce preţ? Despre asta e vorba, despre distribuţia forţei de muncă şi şomaj. A venit Coppola să facă film aici, tot aşa – şi lumea se plîngea că plăteşte prost. Dacă îţi pui pe CV, poţi să lucrezi şi gratis... dar e mai bine să cîrtim! Vreau să văd şi eu un regizor român căruia să i se ofere fie şi *Saw 6* sau *remake*-ul la *Vineri 13,* partea enşpe, şi care să nu accepte pe considerente de deontologie profesională. Dar ideea e că pînă acum nici unui regizor de aici nu i s-a propus aşa ceva acolo. Şi asta înseamnă că nu sîntem încă pe hartă. Şi dacă unul, doi, trei muncesc şi pun umărul, asta se numeşte excepţie, nu mişcare naţională. În rest, filmul românesc e sub asediu. De către ceea ce se numeşte filmul românesc, acea tradiţie perpetuată de non-film. Şi părăsită de spectatorii români, aceşti cinefili invizibili. Şi bîntuită de sălile-fantomă ale RomâniaFilm. Se zice că un popor are ţara pe care o merită. O fi aşa şi cu filmele?

8) PRIVIRILE

Iulia DAVID Privită în ansamblu, starea filmului românesc e mai degrabă „cerberală" decît cerebrală: de o parte, un cap bine frezat cu privire tăioasă, proaspăt ras, obraz tînăr şi profil mîndru care a demonstrat că are ceva de spus; de cealaltă, o ţeastă ca de la ţară cu dinţii pătaţi, dar încă ascuţiţi, cu ochi pîcloşi, dar privire mînioasă, cu păr gălbui şi cleios, obraz stricat, care pofteşte bălos la bucata celuilalt. Primul face filme cu nerv, din nevoie, al doilea pentru că se poate. Să sperăm că nu vor mai fi nevoite să împartă multă vreme acelaşi trup.

● Privind îndeaproape doar la ceea ce trebuie, starea filmului românesc rimează mai degrabă cu un proces intentat unor conştiinţe adormite. După ce Cristi Puiu a revitalizat perspectiva (şi cuvîntul, şi actorul) – *Marfa şi banii, Moartea domnului Lăzărescu* – şi ne-a apropiat de noi înşine oferind fiinţei umane locul pe care îl merită pe marele ecran, anul trecut ne-am luat în sfîrşit cu istoria de guler, am dat cu ea de pămînt şi am aflat cine sîntem şi pe unde ne situăm. La 16 ani de la Revoluţie, ne-am curăţat de trecut, retrăind emoţiile unei nopţi decembriste, fidel reprezentate, dar cu „distanţa şi detaşarea de acum" extrem de bine controlate de Radu Muntean, ne-am autoevaluat în oglinda pe care ne-a pus-o în faţă, cu ironie, Corneliu Porumboiu, Cătălin Mitulescu ne-a amintit liric, dar grav, de copilăria cu uniforme, iar tot pe această linie îl aşteptăm şi pe Cristian Mungiu cu *Amintiri din Epoca de Aur.* Drept bonus, cu *Legături bolnăvicioase* al lui Tudor Giurgiu, s-a pătruns într-o zonă nouă, intimistă, care nu a fost prezentă pînă acum în filmul românesc.

● Privind altfel, putem spune că cinema-ul de la noi care contează la ora asta este de factură preponderent masculină, extrem de lucid, ascuţit ca un bisturiu în intenţie şi stilistică, bine controlat, apropiat de spectator şi distanţat de subiect, cu un puternic recurs la memorie; unde mai pui galeria largă de personaje masculine excelente pe care a dat-o 2006. Dincolo de asta, peisajul este urban, periferic şi necosmetizat.

● Privind în stînga şi în dreapta (la propriu!), mizez pînă la capăt pe originalitatea, autenticitatea şi forţa a două voci: una care se revendică de la vest, de la cadrele lungi şi „molipsitoare" ale noului val – Cristi Puiu – şi una care se revendică de la est, de la „comediile tragice" ale ruşilor – Corneliu Porumboiu. Ador felul în care îşi filmează Cătălin Mitulescu actorii, mă înclin în faţa detaşării lucide a lui Radu Muntean, respect curajul lui Tudor Giurgiu pentru alegerea subiectului şi aştept cu multă-multă nerăbdare noile filme semnate de Nae Caranfil şi Cristian Mungiu. Îmi doresc foarte mult ca, la anul pe vremea asta, datorită lor, să deţinem cel puţin două mari trofee de festival de clasa A şi să scriem despre noua cotitură pe care va fi luat-o filmul românesc.

9) CÎRTELILE

Andreea CHIRIAC La început a fost un fel de agitaţie, semănînd cu un trailer bine articulat de specialiştii hollywoodieni în psihologie şi spectacol. Un film românesc, *Moartea domnului Lăzărescu,* surclasa orice fel de estimări, cîştigînd o mulţime de trofee internaţionale şi un prestigiu care, pe moment, i-a sufocat de uimire pe unii, făcîndu-i însă pe cei mai mulţi din breaslă să se solidarizeze entuziast. Ştirile despre noi premii soseau în rafală, articolele din presa internaţională abundau de elogii nedisimulate şi nume româneşti suprasolicitate pentru interviuri, pînă şi versaţii critici americani rămînînd muţi de admiraţie în faţa isprăvii românului. Mîndria justificată luase locul scepticismului autohton cronicizat. Bannerele publicitare acroşau atenţia străzii, mulţi se întrebau deja ce va face Cristi Puiu în continuare, ce va declara la sosirea în ţară, „pe lauri", iar euforia era aproape generalizată – n-ar fi fost de mirare ca pînă şi un orb să exclame, în fericirea generală, „Ce frumos e!", ca-n *E la nave va.* A urmat (nu după mult timp) un film de suspans: participarea altei tranşe româneşti la Cannes, altă injecţie de adrenalină: *A fost sau n-a fost?, Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* şi *Marilena de la P7* primeau urale sincere de la publicul cel mai sofisticat din lume. Triumf absolut, ieşire din marasm a cinematografiei româneşti, beţii de cuvinte, laude, interviuri. *Flash-forward:* concurs CNC şi stupoare totală: mulţi dintre premianţii de acum un ceas intră şcolăreşte în malaxorul criteriilor absurde, obţinînd note neverosimile, proprii corigenţilor lui Sîntimbreanu şi tezelor pătate cu cerneală. Şi-au schimbat identitatea, le-a dispărut talentul prin resorbţie, înghiţit de ţesuturile vecine? Nici vorbă. Atunci de unde senzaţia de măcel al filmului românesc, multiplu şi precis secţionat, ca într-un *Kill Bill* autohton (ambele capitole, pe ecran lat)? Plus un detaliu de atmosferă, care face totul şi mai stupefiant: în paralel cu acest *local kombat,* şi *Lăzărescu* şi celelalte premiante continuau să ia premii în toată lumea, iscînd, în presa generalistă, un soi de anti-reacţie la inflaţia de ştiri „pozitive" despre circuitul lor prin festivaluri: „Iar au mai luat ăştia un premiu? Tot ei?". Oare solidaritatea românească oboseşte repede sau doar vreun turnesol expirat o colorează altfel, în timp? Cam aceeaşi senzaţie pe care mi-a stîrnit-o şi întrebarea unei colege – tot din presa generalistă – post-premii Gopo: „Dragă, dar numai trei filme!?". Ceea ce demonstrează că, oricît de bine ar fi, pentru unii nu e niciodată destul. Un lucru e cert: deşi situaţia poate fi acum uşor *happy,* nu e deloc vorba de *end.* Pînă acum, n-am văzut decît episodul-pilot al unei normalizări adevărate. Va urma...

10) SPERANŢELE

Ştefan DOBROIU „Dacă mai văd un film românesc o să-mi iasă bube pe mine", m-a lăsat cu gura căscată o bună prietenă într-un moment nepotrivit: chiar înainte de a intra la *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii.* Trecînd peste reacţia ei nepatriotică şi, fie vorba între noi, total necinefilică, am început să-i cercetez răzvrătirea, fiind extrem de interesat să aflu motorul izbucnirii ei: fata nu mai voia „tristeţuri". Şi ca ea sînt mulţi, de unde şi jenantele cifrele de *box-office* ale filmelor româneşti. Motivul? Românul nu mai vrea să vadă sărăcie, boală, durere, re-

voluţie, într-un cuvînt nimic despre această interminabilă şi adesea demoralizantă tranziţie către normal.

Prin urmare e clar: cinematografia românească nu ştie ce vrea publicul, iar acesta nu se lasă păcălit să intre în sala de cinema şi preferă lejere comedii americane, sîngeroase *thriller*-e la fel de americane sau desene animate cu substrat educativ de provenienţă, aţi ghicit deja, americană. Sau mai închide ochii şi mai intră la un *Volver* sau *Caché*, dar nu şi la filmele româneşti. E grav, pentru că această situaţie presupune un refuz al comunicării între cineastul român şi cinefilul român. Şi, pînă la urmă, rostul unui film este tocmai acela de a fi văzut, discutat, criticat (în sensul larg al termenului). Şi sîntem o naţie de oameni încăpăţînaţi: regizorii declară că fac filme de amorul artei, publicul se reorientează, ceea ce face clivajul şi mai puternic. Pînă la urmă regizorii sînt cei care se plîng că nu le intră oamenii în cinematografe. Publicul nu se plînge niciodată, pentru că n-are de ce: oferta de filme este atît de bogată, încît orice gust este satisfăcut. Numai că satisfacţia nu vine de la un film românesc.

Există vreo rezolvare la acest trist refuz al comunicării dintre public şi cineaşti? Informaţii avem destul de puţine, căci e uşor să zici „nu vreau X" neprecizînd în acelaşi timp cam cum este acel Y care ţi-ar face cu ochiul. „Vreau un film care să mă facă să visez, nu unul care mă loveşte peste faţă cu ceea ce trăiesc zi de zi", mi-a mai spus cineva, plîngîndu-se că nu mai suportă această complacere în pesimism, trecut şi anomalie care a devenit cinematografia românească. Dacă stai să priveşti cele mai premiate filme ale ultimilor ani ai să vezi că acoperă foarte bine zona „neagră". Aproape că-ţi spui că subiectele sumbre sînt garanţia obţinerii unor premii afară. Pe cînd ceva despre zona albă, luminoasă, fericită, care să ne şteargă tristul renume de popor nefericit şi mohorît? Primul film cu adevărat bun care a reuşit să se rupă de întunecata „moştenire" a fost *Asfalt Tango*. Culmea, este un film care face haz de problemele noastre, „fuge" de România, dar este optimist, amuzant şi deloc superficial. Pe cînd încă unul în acelaşi ton? Vrem puţină speranţă, domnilor regizori...

11) BANII

Iulia BLAGA Prima ediţie a Galei Gopo, care a răsplătit „industria de film din România", ne-a dat ocazia să ne întrebăm dacă există o industrie de film în România. Sau: putem vorbi de o industrie de film cînd, dintr-o producţie de circa 12 filme pe an, doar patru intră la nominalizări, trei sferturi fiind sub orice comentariu, iar sfertul din completare, ţinut ascuns fără a fi scos pe ecrane (probabil de jenă)?

La o recentă conferinţă de presă, Adrian Iorgulescu a vorbit despre propunerile de modificare a Regulamentului de organizare şi funcţionare a concursului de la CNC. Ministrul numai n-a spus pe şleau că s-a săturat de scandalurile de la CNC, iar cînd a fost întrebat ce părere are despre faptul că cineaştii au considerat că ministrul trebuie să-şi asume responsabilitatea juriilor dacă le numeşte, a replicat tăios: „Îmi asum cîtă responsabilitate vreau!". Deci responsabilitatea nu ţi-o dă funcţia, ci ţi-o calculezi singur, după cît de obosit, binedispus sau priceput eşti în domeniul respectiv. Oricum, ministrul se va mai relaxa pentru că, de acum înainte, cele două jurii pentru concursul de finanţare (ficţiune şi documentar/animaţie) vor fi negociate şi decise la bază, la CNC, rămînînd ca ministrul doar să semneze, ca să se poată da drumul la concurs.

Dincolo de această derobare de responsabilitate – ceva de genul „am acceptat modificarea regulamentului de desfăşurare a concursului, de-acum scoateţi-vă ochii, că nu mă mai interesează..." –, mai e un lucru pe care l-am auzit repetat şi pe care nu-l înţeleg. Anume că nu toate filmele care se fac într-un an pot fi de calitate, de festivaluri. Că ar fi imposibil să ceri ca toate cele 15 sau cîte filme se fac pe an să fie măcar medii. Mi se pare aiurea să pui semnul de egalitate între un film de Cannes şi un film mediu. S-a mai discutat pe tema (in)existenţei categoriei filmului mediu în România. E adevărat, la noi există extreme pe plus – filme care iau premii la Cannes, Berlin etc. – şi extreme pe minus, adică nonfilme. Acum doi ani am făcut o anchetă recapitulativă pentru *România liberă* şi am întrebat mai mulţi profesionişti care erau, în opinia lor, cele mai bune filme româneşti din 2005. Cel mai concis şi mai drept răspuns a venit din partea unui străin, Antoine Bagnaninchi, patronul societăţii de distribuţie Independenţa Film: *„Moartea domnului Lăzărescu*. Restul nu sînt filme".

Cine spune că nu putem spera ca toate filmele dintr-un an să fie remarcabile (cred că l-am auzit pe Eugen Şerbănescu spunînd asta) menţine aceeaşi mentalitate comunistă care a funcţionat şi pînă acum. Ca la cozile comuniste: să ajungă la toată lumea. Pe lîngă filme bune sau medii, să se dea bani şi pentru *Azucene* şi alte ciurucuri. Pe mine, în calitate de contribuabil, această lipsă de responsabilitate mă jigneşte şi cred că, atîta timp cît vor primi bani şi proiectele slabe – indiferent de vîrsta autorilor –, filmul românesc se va redresa foarte greu.

12) „BALAURII"

Lucian MAIER Dintre producţiile româneşti care au circulat anul trecut prin cinematografe, eu am văzut opt lungmetraje. Două filme împlinite şi trei ultraproaste. Cum decenţa este o stare pe care orice societate o vrea cît mai răspîndită în toate laturile sale, proiectele pe care le aşez în această categorie le voi aminti doar, ele reprezintă normalitatea: *Legături bolnăvicioase, Ryna, Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii.*

Din înşirarea numelor regizorilor care au adus pe ecrane filmele bune şi pe cele ultraindecente, Radu Muntean şi Corneliu Porumboiu, din categoria I cinematografică, în compania cărora poate sta onorabil tripleta Zenide – Mitulescu – Giurgiu (la capitolul promisiuni) *vs.* C. Nichituş, Geo Saizescu şi Mircea Mureşan, putem extrage esenţa poveştii: chiar dacă am lăsat numiţii realizatori la urmă, asta nu înseamnă că vreodată ar putea fi cei dintîi. Pe de altă parte, spre deosebire de sistemul pensiilor de stat, periclitat de existenţa unui număr de angajaţi mai mic decît al pensionarilor actuali ori de imediat, în cinematografie situaţia stă exact invers: există prea mulţi indivizi în pragul unei crize de vîrstă pentru a mai lucra, suferinzi de insuficienţă artistică, însă o bună parte din resursele cinematografiei sînt îndreptate spre ei. Asta se petrece deşi e vorba de un caz unde nu sînt recomandabile întreprinderi precum în sistemul de sănătate publică (să fie ceva-ceva pentru toţi!), fiindcă boala auctorială de care suferă dînşii, *daimon* lipsă, nu poate fi tratată prin acordare de bani! Dimpotrivă, ei vor dori şi mai mulţi, fiindcă vor să lucreze! Şi, într-adevăr, asta fac – „lucrează" în aşa fel încît în faţa celor care au poveşti a spune apar necontenite bariere, nenumărate jigniri, iar înaintea spectatorilor trimit doar filme-impertinenţă. Tratamentul pe care CNC îl aplică în cazul acestor balauri ai filmului românesc – ei pe de o parte înghit fonduri imense, pe de altă parte scuipă flacări înspre creatorii tineri, încît poziţia să nu şi-o piardă – ne prezintă instituţia ca fiind un fel de „mamă-balaur": dă fondurile cele mai mari unor producţii automat desfiinţate de antecedentele autorilor (vezi *Supravieţuitorul, Tanti, Sora mea Sara,* în şedinţa de anul acesta), dar, în acelaşi timp, se arată a fi şi „mamă înţelegătoare" cu tinerii cineaşti, îi ţine şi pe ei la masă, în ideea că poate se vor obişnui să vadă balaurii şi nu vor mai scoate sabia din teacă pentru a-i răpune!

CNC ar trebui să sprijine proiectele viabile artistic, să acorde cecuri în alb numelor pentru care stau ca mărturie a unui anumit etalon valoric externa şi interna recunoaştere. Nu cred că CNC trebuie să ofere *n* şanse de a lucra (puneţi dumneavoastră ghilimelele) unor figuri care, cu fiecare suflare cinematografică, se dovedesc din ce în ce mai incompetente. Lipsa de talent, odată demonstrată, ar trebui practicată pe bani proprii!

2007 a început trist pentru cinematografia românească. Pe ecran a rînjit un balaur. *Ticăloşii* s-au arătat. De la o poştă se văd: sînt *Supravieţuitori* ai epocii de aur!

13) CNC-UL

Valerian SAVA Săptămînile trecute, cinematografistul Sergiu Nicolaescu ne-a comunicat ultimele date utile din biografia-i: afişarea în rîndul oficialilor la inaugurarea unui post partinic de televiziune, apoi la o „plenară" a aceluiaşi Partid al lui Corneliu Vadim Tudor – PCVT. În perspectivă fiind înscrierea formală şi candidatura pe listele electorale ale respectivei formaţiuni politice. Pentru istoria critică a filmului românesc, se poate implicit socoti complet luminată şi prea întinsa filmografie aferentă. De fapt, cu excepţia tuşei finalizate în acest mod, acele pasaje erau închise încă din 1999, cînd S.N. a semnat împreună cu C.V.T. scenariul filmului *Triunghiul morţii,* care consacra sistarea principalei nenorociri filmice locale a secolului expiat: gonflata „epopee cinematografică naţională", cum a numit-o „naşul" său, akademikul fostului partid-stat, Mihnea Gheorghiu.

Nu în acelaşi stadiu se află frazele în care va trebui pomenit ultimul finanţator din bani publici al lui S.N., directorul general al CNC, Eugen Şerbănescu, instalat în post abia în octombrie 2006. E-adevărat că, dacă-l judecăm după cei a căror companie o cultivă, drumul pare fără întoarcere şi pentru acesta: Grid Modorcea, Dinu Săraru şi Şerban Marinescu (cu al căror bine intitulat *Ticăloşii* şi-a început rolul de amfitrion şi impresar culant al avanpremierelor la chiar sediul instituţiei) sau Cornelia Paloş, Adrian Popovici şi Eugen Atanasiu (convivi la recenta festivitate a Premiilor Gopo). Mai ales cu ultimii şi-a dat în petic, confirmînd toate rumorile de la sfîrşitul lui octombrie încoace. Dar, spre deosebire de predecesorul său „nededat la scris-citit" – legendarul Decebal Mitulescu –, dl Eugen Şerbănescu e un doctrinar, şi încă unul apt de formulări sintagmatic-simptomatice, nu fără fineţuri în capcanele lor. Ştie să pună la lucru sofisme oţioase şi truisme truculente, cu echilibristici diplomatice versatile, în care cel ce-a scris *După-amiază cu o nimfomană* se va fi exersat asiduu, în funcţia precedentă de consul la New York. Înainte de a-l repropulsa pe Sergiu Nicolaescu în fruntea finanţărilor CNC, la două dintre secţiunile concursului din decembrie 2006, cu sume depăşind cu mult pe cele repartizate tinerilor cineaşti (odată cu promovarea consacraţilor în subproduse şi găunoşenii Adrian Popovici, Marius Th. Barna, Radu Aneste Petrescu şi alţii), noul director general s-a vădit inspirat în a-şi pregăti teoretic şi a-şi acoperi cu hîrtii legalizate toate mişcările. Eufemisme abile au prefaţat, mai întîi în publicaţii cotidiene, o politică a restauraţiei mediocrate bis, în numele revenirii la filmele eminamente epice, asigurînd strategic recîştigarea publicului larg pentru filmele româneşti. Au urmat exprimarea peremptorie contra aplicării în cinematografie a „lustraţiei" şi emiterea unei decizii prin care numărul record de spectatori ai unui film al lui S.N. din 1979 era stabilit ca reper expres pentru cotele adiţionale de notare a proiectelor din noul concurs. Iar cînd au început să curgă protestele, a scos cu temeritate uluitoare din lexicon termenul „frustrat", spre a-l descalifica pe cel mai de succes cineast român din primii ani 2000, Cristi Puiu, care contestase întreg sistemul filmic în vigoare.

Mă gîndesc, totuşi, că aceste abilităţi lexical-sintagmatice ar putea deveni terenul unui dialog critic salvator, dacă dl Eugen Şerbănescu ar accepta minimal, ca gimnastică mentală înviorătoare, să suspende momentan două perechi de termeni de care a abuzat în primele cinci luni de mandat. Recte să nu mai acuze „emoţionalul" şi „subiectivitatea" ca inamici publici sau ca fatalităţi justificative pentru orice şi să nu mai considere panaceu universal „echilibrat" şi „echitabil", întru legitimarea unei parităţi a scursurilor istoriei cu valorile ei reale.

14) GREVELE

Magdalena STANCIU O fi melancolie de primăvară, dar gîndindu-mă la situaţia actuală nu pot să nu privesc în urmă. Spre vremile cînd cinematografia „poporului" inutil productivă murea cu accente mafaldice – *Noiembrie, ultimul bal* (luna Congresului), *Cei care plătesc cu viaţa* şi *Există joi?*-ul pe afiş la Scala joi 21 decembrie i-au fost ultimele trei respiraţii – şi, în entuziasmul idealist, cineaştii se lăsau tentaţi de pionieratul în ale grevei foamei pentru altceva. Nu mai ştiu prea bine pentru ce, ceva cu ieşirea de sub tutela ministerului, nici împotriva cui, dar cei care agitau hîrtii oficiale erau „supravieţuitorii" însoţiţi de practicanţii de poziţie ambiguă, dar niciodată *out-of-fashion:* şi popă şi hoţ. Vedeam în fine filmele interzise, pe ecrane plecau fraţii şi veneau americanii şi se visa la proiectele de sertar. Doar că, eliberată de Dulea, Gîdea *et comp.,* nu ţîşnea Marea a 7-a Artă ci, ca dintr-o cutie a Pandorei, năvăleau vulgaritate, incoerenţă şi mătănii demonstrative, în timp ce noi rămîneam cu speranţa. Care nu moare, dar in schimb mureau pe rînd „Noul" Cinema, „Pro"-ul Cinema, al lui Sârbu, plus cîteva fituici, pentru a ajunge la situaţia existentă şi azi: nici o revistă adevărată de film.

Scurtmetrajele bune dădeau debuturi de stăteam cu gura căscată: „Cînd te gîndeşti, domne', că băiatu', promitea!". Alţii erau lăsaţi să se tragă de-o bretea doar pentru că făcuseră mai demult şi film.

Dar ce m-oi fi trezit, ca un personaj de literatură obligatorie, cu acest „să nu uiţi, Darie!"? Poate pentru că, după ce moartea lui Lăzărescu a reînviat atîtea, au venit cei ce au privit în urmă, la vremea cînd „ningea frumos". Şi ne-am bucurat ca atunci de ceva nou: un val.

Concursul CNC ne-a amintit însă, ironic, că unele lucruri mor greu, că nu e de ajuns să ningă frumos cu premii. Şi degeaba ai filme dacă n-ai cinematografe, iar cifrele spun că publicul a fost „educat" cu telemanele pe care le găseşte confortabil şi acasă. Admit, nu reuşesc să analizez la rece situaţia cinematografiei, pînă recent nu mi-a păsat de cifre, de legi, de producători. Filmul era precum muzica ce-i şterge Cabiriei lacrimile după strigătul *„Io non voglio piu vivere!"*. Nu mi-e clar unde-s bubele, mucegaiurile şi noroiul cinematografiei române, dar m-aş lupta să işte frumuseţi şi preţuri noi. Acum că e pentru ce, că ştiu pentru ce, aş face iar o grevă a foamei, ceva, orice. Ca să nu fie stricat faptul că, în sfîrşit, în faţa filmului românesc pot striga: *Io voglio vivere!*

15) PROASTELE

Ana URSULESCU După ce, în sfîşit, cinematografia românească şi-a căpătat propriile „Oscaruri", Premiile Gopo (care s-au decernat luni, 26 martie), era aproape necesară apariţia unor premii care să-i „premieze" pe cei mai slabi cineaşti români şi creaţiile lor. După modelul „Zmeurei de aur", CineFan a lansat premiile „Căpşuna de plastic", create la propunerea forumiştilor CineFan. Ideea îi aparţine *user*-ului „m3lku", care a propus filmele şi categoriile la care acestea aveau sa fie nominalizate.

Ideea ne-a plăcut de la bun început, astfel că a fost preluată imediat. Acelaşi *user* a denumit premiile şi a făcut, cîteva zile mai tîrziu, şi nominalizările, care au fost apoi supuse la vot. Timp de patru zile, vizitatorii site-ului au putut să-şi voteze „favoriţii" în secţiunea special creată pentru acest lucru. În spiritul „surorilor" lor americane, Căpşunile au fost „decernate" cu o zi înainte de Premiile Gopo.

Iniţiativa de a determina cele mai proaste producţii româneşti a fost de la început lăudată de vizitatorii forumului, şi ea este cu atît mai necesară cu cît producţii de o calitate îndoielnică invadează cinematografia românească, în detrimentul unor cineaşti de valoare, care au ceva de spus. Scandaluri în legătură cu finanţările CNC au fost destule, dar nu este aici locul potrivit pentru a le aminti. Tot mai multe voci spun însă că noua generaţie de cineaşti este una de valoare şi că aceasta ar trebui sa fie incurajată pentru a-şi continua activitatea, îndelung premiată la festivalurile internaţionale.

„Cîştigătorii" sînt următorii: cel mai slab film: *Şi totul era nimic;* cel mai slab regizor: Cristina Nichituş – *Şi totul era nimic;* cel mai slab actor în rol principal: Denis Ştefan – *Păcală se întoarce;* cea mai slabă actriţă în rol principal: Anemona Niculescu – *Păcală se întoarce;* cel mai slab actor în rol secundar: Lucian Viziru – *Lacrimi de iubire;* cea mai slabă actriţă în rol secundar: Nicoleta Luciu – *Azucena, Lacrimi de iubire;* cel mai slab scenariu: *Şi totul era nimic;* cea mai slabă imagine: Gabriel Kosuth – *Şi totul era nimic;* cel mai slab montaj: Corina Stavilă – *Păcală se întoarce;* cel mai slab sunet: Anuşavan Salamanian – *Şi totul era nimic.*

Căpşunile sînt abia la început. Anul viitor, vom avea mai multe categorii, şi sperăm la o mai bună mediatizare decît acum, la început.

16) DOCUMENTARELE

Mădălina ROŞCA În 1990 Nicolas Philibert era doar un tînăr care facuse unul, două documentare scurte. O comandă (filmarea unei pînze) îl poartă timp de trei zile la Luvru, fix în perioada construirii piramidei şi a reorganizării întregului muzeu. După cele trei zile, Philibert a mai venit o dată cu echipa. Şi încă o dată. A văzut că e lăsat să se plimbe prin muzeu şi să filmezen voie. A bătut la o uşă de producător independent: „Uite, eu pot să fac asta şi asta, dar am nevoie de banii ăştia *acum,* ei nu mă aşteaptă pe mine cu mutatul" – n-am habar care au fost cuvintele lui Philibert. Banii de la CNC-ul *lor* s-au întors la producător, iar din curajul său au ieşit o capodoperă *(Oraşul Louvre)* şi afirmarea definitivă a lui Nicolas Philibert.

Aşa ceva ar fi imposibil la noi. Care „producător independent", în primul rînd? Sursa de finanţare numită credite CNC i-a împins pe documentariştii români să abordeze numai subiecte istorice. De la *Marele jaf comunist* şi *Decreţeii* la *Război pe calea undelor* şi *Bela Lugosi* (ultimele 2 în lucru), aproape toate documentarele care contează au această trăsătură comună. Adică alegeri tematice care îţi dau posibilitatea să faci un dosar beton, să scrii un „scenariu", aşa cum vrea comisia să vadă. Iar subiecte precum „răpirea jurnaliştilor români din Irak" sînt lăsate posterităţii.

Mai nou, documentariştii români (pe care îi numeri pe degetele de la o mînă) şi-au propus să înfiinţeze *Documentor* – o asociaţie care încearcă, între altele, să „educe pro-documentar" publicul şi să sprijine producătorii independenţi.

Mă tem însă că e teribil de dificil demersul lor, dacă e să te gîndeşti că genul însuşi e compromis şi publicul excedat. Eternele pseudo-documentare cu biserici, zecile de minute în care sună toaca la cadru fix şi biografiile tîmpite de scriitori, cu un suport vizual de 3 poze obosite filmate pe toate părţile au făcut un sinistru deserviciu genului. Infatuarea de a folosi termenul de documentar pentru încropeli filmate în două, trei zile şi editate în sictir au gonit, pentru multă vreme, publicul de lîngă documentarul autohton.

După ce ani de zile genul fusese asociat filmului de propagandă, te-ai fi aşteptat ca nişte oameni, a căror menire e să spună poveşti din realitate, să se arunce pe subiecte, bucuroşi că, pe lîngă libertatea ideologică, au şi libertatea pe care ţi-o dă azi tehnica digitală. Dar cei mai mulţi au continuat să ofteze după studiourile Sahia, ca şi cum adunarea breslei ca-ntr-o uzină, sub umbrela statului, ar fi singura cale. Acum cîteva zile, breasla (cei 300 de specialişti activi din domeniul cinematografiei) au votat drept cel mai bun documentar al anului un banal reportaj TV, *Hobiţa, coloana şi tractorul*. Le doresc mult succes Don Quijoţilor de la asociaţia *Documentor*, pentru că au de luptat cu zeci de ani de filme de propagandă, poze filmate şi ecou de toacă. Şi e o luptă al naibii de grea!

17) CRITICII

Magda MIHĂILESCU În momentul în care se hotărăşte să scrie o carte, criticul de film se învîrteşte mai mult decît oricare altul în jurul întrebării: pentru cine scrie? Şi, în consecinţă: pe ce cale apucă, în ce unghi se plasează? Al profesionistului-cinefil pur şi dur, căruia nu-i pasă cîţi cititori ar putea să se lase ademeniţi/interesaţi de lucrul său, cît de larg ar putea fi cercul celor bănuiţi a fi dispuşi să-l urmeze pe traseul unor idei? Sau al autorului mai cumpătat, plecat la drum cu deviza „cinematograful-artă populară", drept care alege să rotunjească puţin colţurile, să elimine din start obstacolele, să nu se încurce în nuanţe, pentru a nu contrazice o anumită imagine despre imperativul accesibilităţii? Precizez că nu am în vedere tratatele de teorie, ci cartea de cinema în clasica ei accepţiune. Că e vorba de un cineast, un curent, o epocă, o mişcare, un actor chiar, dilemele rămîn aceleaşi. A scrie, la noi, despre film, înseamnă a te plasa cu bună ştiinţă pe un teren al nisipurilor mişcătoare. Oricîtă peliculă a înghiţit, în ultimii ani, „noul spectator", oricît am mai recuperat din enormul decalaj cu care am ieşit în lume în 1990, cultura cinematografică rămîne lacunară. Creaţiile unor autori fundamentali nu au beneficiat niciodată de includerea lor în circuitul obişnuit al difuzării sau, dacă s-a întîmplat, abia ajungem cu numărătorea pe la 1, 2. Godard nu a fost cunoscut decît prin intermediul Institutului Francez şi al Cinematecii, soarta lui Bergman tot de Cinematecă a depins. Pe de altă parte, apetitul pentru acceptarea cinematografului ca artă care a lăsat în urmă o istorie nu dă semne că ar fi în creştere. Ce-i drept, spectatorul „recent", ca şi criticul „recent" (îmi îngădui să adopt o formulă fericită) nu s-a născut chiar ieri. Categoria se împrospătează. „Vom ajunge să fim judecaţi de oameni care nu au văzut niciun film de Murnau" – scria François Truffaut cu mai bine de trei decenii în urmă. Acum şapte ani, la Cannes, Bertolucci îi continua gîndul, aducîndu-l la realitatea zilelor noastre: „Am ajuns să fim judecaţi de oameni care nu au văzut niciun film de Truffaut". Ce-i de făcut? O astfel de întrebare nu dă pace, desigur, criticului sau unora dintre noi, nici în exerciţiul curent al muncii noastre, cînd scriem pentru un ziar, o revistă, dar atunci ne îngăduim speranţa, sau iluzia, că mîine mai putem corecta, reveni, insista. Cu cartea este altceva. Şi totuşi, nu poţi înainta cu îndoiala atîrnînd ca o piatră de moară; „va înţelege oare, cititorul referinţa la X, la Y, dacă habar nu are de filmele Z?" De cîteva ori, pe parcursul convorbirilor cu Malvina Urşianu, pentru volumul *Aceste Gioconde fără surîs,* autoarea noastră a evocat-o pe controversata Leni Riefenstahl, al cărei nume circulă împins, mai ales, de inerţia mediocrei faime de a fi fost „cineasta lui Hitler". Am fi putut trece peste moştenirea unei documentariste excepţionale, aproape deloc cunoscute publicului nostru? Sau ar fi trebuit să explicăm pe îndelete, didactic, cine a fost, bruscînd ritmul dialogului? Insistînd, de mai multă vreme, asupra unei cărţi despre François Truffaut, m-am izbit de aceleaşi întrebări asupra fondului aperceptiv al viitorului cititor. Dacă mi-ar fi neliniştit nepermis de mult somnul, ar fi însemnat să deschid paranteze după paranteze: „poate ar fi bine să ţinem seama de faptul că Rivette..., poate ar trebui să amintesc că Eric Rohmer nu este un tînăr cineast francez, aşa cum a apărut în presa noastră, că are 87 de ani..." etc. Ca şi cum, mergînd cu maşina, te-ai da jos din cînd în cînd, ai pune pietroaie sub roţi, să nu o ia vehiculul la vale, în timp ce tu priveşi în dreapta, în stînga, gîndindu-te dacă nu ar fi mai bine să o iei pe dincolo. Am mers mai departe, cu speranţa întîlnirii cîtorva cititori gata să se lase măcar stîrniţi de ceea ce li se propune.

18) SPECTATORII

Andrei CREŢULESCU Va fi sau nu va fi... cinema la România? O întrebare retoric/redundantă, la care se răspunde îndeobşte pe trei voci: avem din stocul vechi, dar e niţel expirat; tocmai am primit, e proaspăt, vi-l pun la pachet?; mă tem că nu ne mai aduce, nu ştiu, ne interesăm la depozit. Tustreiele răspunsuri au doza lor amestecată de răutate şi naivitate – nici unul nu e corect, nici unul nu e greşit, iar toată această dilemă (sic!) care zgîndăre cronicari feluriţi de ceva vreme încoace devine obositoare şi caraghioasă. Care-i atunci motivul pentru care accept provocarea din paginile pe care taman le citiţi – vă/mă întrebaţi (şi pe bună dreptate)... Explicaţii, adică.

Într-unul dintre cele mai bune momente ale recent desfăşuratei gale Gopo, Oana Pellea a transmis un... hai să-i spun mesaj, scurt şi pertinent: „Mergeţi, oameni buni, la cinema!" La filme româneşti, adică. Aşadar, cu toate premiile, cupele, diplomele înşfăcate de cinema-ul neaoş anul trecut, cu toţi laurii şi cu toate acoladele criticilor de aici şi de aiurea, cu toate aplauzele şi ovaţiile, mai are nevoie românul de îndemnuri? Ba bine că nu – citiţi şi vă-ngroziţi: filmul anului *(A fost sau n-a fost?,* regia Corneliu Porumboiu, precizare poate inutilă, dar fie) a avut, în România, 15.000 de spectatori. Acelaşi film a avut, în Franţa, 100.000 de spectatori. O sută de mii!!! Poate aţi fi tentaţi să săriţi în sus de bucurie – mie îmi vine să intru-n pămînt de ruşine. Credeţi că francujii sînt mai inteligenţi? Nu sînt. Sau poate sînt, dar nu contează acum – important este faptul că, în ţările civilizate, cultura mersului la cinema nu s-a atrofiat. La noi, ca-n cocotier – merg trei proşti să-l vadă la cinema, alţi trei proşti îl piratează dracu' ştie cum, restul nici măcar nu-şi bat capul... E mult mai important să vezi cine pe cine a mai aruncat de la geam sau ce cretin mai cască gura prin guvern – filmul (nu numai cel românesc, veţi rîde – un blockbuster ca *Da Vinci Code,* căruia nu-i comentez acum calităţile intelectuale, face în România 150.000 de spectatori, adică banii de citronadă pentru Tom Hanks în timpul filmărilor), filmul, aşadar, a devenit la noi un soi de „artă" vulgară, la îndemîna oricărui imberb conectat la internet, o artă la care se pricepe absolut toată lumea (cam ca la fotbal), drept care toată lumea îşi dă cu părerea (se pare că nici nu mai e necesară vizionarea prealabilă – „a, ălă cu revoluţia, lasă-mă dragă, n-am chef") atunci cînd nu refuză cu obstinaţie să meargă la cinema. Nu că ai putea să-i condamni – la mall-uri se merge în turmă, din reflex, în restul Bucureştiului e jale, zvonurile pe care le aud din ţară îmi fac părul măciucă. Cineva spunea (cred că tot eu, dar nu contează) că publicul ar veni, poate la filme de gen, care să-l facă să evadeze din cotidian, întocmai ca suratele yankee – prea bine, dar cinema de gen, în România, deocamdată, e un nonsens, o glumă proastă. Aşa că cine mai are timp şi nervi pentru fraierii care îşi varsă năduful în zadar prin diverse gazete? E momentul să încheiem, adică.

19) OAMENII

Ana Maria SANDU De cîţiva ani „fac" presă culturală, ceea ce înseamnă, printre altele, că săptămînal am îngurgitat cîteva sute de articole despre cărţi, filme, muzică, teatru, arte plastice etc. Vecinătatea lor nu m-a transformat peste noapte în critic de film, chiar dacă se întîmplă ca, în materialele mele, să vorbesc despre regizori români şi filmele lor. Starea asta îmi dă, însă, şi un sentiment de imensă libertate, pentru că nu mi-am profesionalizat pasiunea, nu mi-e teamă că o să ajung niciodată în punctul acela pe care criticii (din toate domeniile) îl deplîng uneori: saturaţie, plictis, pierderea bucuriei adevărate.

Îi cunosc pe aproape toţi regizorii români afirmaţi în ultima vreme, mi-am petrecut ore bune din viaţă stînd cu ei de vorbă, am încercat să înţeleg care le sînt obsesiile, la ce fel de cinema visează. Ce le place, cum vorbesc despre operele lor, cum interacţionează, ce aşteaptă de la critică, de la spectatori, cum se raportează la filmele colegilor. Cînd am scris despre ei, am căutat, de fiecare dată, o pată de culoare, un aer aparte, ceva care să-i reprezinte; am regizat cîte o poveste care să spună mai mult decît un interviu convenţional. Şi le-am văzut filmele şi mi-am bătut capul cu orele de conversaţie imprimate pe bandă, uneori speriată că n-o să mai termin niciodată textul, alteori exasperată, spunînd că „e ultimul muşteriu despre care mai fac material". După aia mai termină cineva de filmat ceva, iar mă pocneşte curiozitatea şi o iau de la capăt.

Unora le-a plăcut ce-a ieşit, alţii s-au ofuscat şi mi-au reproşat că „nicăieri în lume nu se face aşa". Mi s-a părut normal că am stîrnit astfel de reacţii, nu am promis nimănui că execut „costume" la comandă. Mi-am semnat materialele şi mi-am asumat subiectivităţile. Pot doar să-mi reproşez că uit uneori (mai ales atunci cînd mă enervez îngrozitor!) că mulţi dintre regizori sînt tipi simpatici, cu care poţi sta de vorbă o seară întreagă la TIFF, dar cu un orgoliu greu de ţinut în frîu cînd vine vorba despre ce scrii în legătură cu filmele lor. Suspiciunile se joacă la nivel de nuanţe şi zău dacă mai înţelegi ceva... Cineva ar trebui să le aducă aminte că au parte de infinit mai multă atenţie decît orice artist din alt domeniu de pe lumea asta. Ceea ce lor li se pare insuficient, maliţios, insignifiant, ar face fericiţi tone de artişti din alte zone.

Se-ntîmplă, însă, în viaţa unui jurnalist, să primească şi cîte un „mulţumesc", sau nişte cititori îi scriu pe site că materialele lui despre regizori sînt foarte mişto şi vii şi-atunci jurnalistul îşi spune că orele lui nu sînt pierdute.

De curînd am aflat că regizorul Cristian Nemescu, cu care m-am văzut cu mai puţin de 2 săptămîni înainte de tragicul accident şi am stat de vorbă pentru un interviu, apucase să citească textul. La gîndul că i-a plăcut şi l-a făcut să se simtă mîndru, scrisul meu „jurnalistic" a căpătat brusc o consistenţă cum nu mai avusese niciodată pînă atunci şi, dintr-o dată, meseria asta nu mi s-a mai părut deloc ingrată. Dimpotrivă, aş zice...

20) PUIU

Mihai CHIRILOV Acum cîteva luni, colega mea de la *Re:publik,* Ana Maria Sandu, scotea o carte. Lansarea *Fetei din casa vagon* n-a fost una tradiţională, încremenită în proiect, cu discursuri de întîmpinare emise de critici literari învăluiţi de aburul ceaiurilor de la Cărtureşti. E o carte extrem de cinematografică, iar cea mai originală idee de a o impune era s-o promovezi la pachet cu un film. Dar ştim cu toţii cît de greu e să faci un film. Mai ales cînd îţi propui să-l asamblezi cu trei săptămîni înainte de seara lansării. De unde bani? Cine îţi închiriază un aparat de filmat? Cu ce regizor să lucrezi? Unde-l montezi? Ce pui pe coloana sonoră? Ş.a.m.d.

Nu se punea problema unei adaptări ca la carte. Ideea Anei a fost de a suplimenta într-o formă documentară şpilul narativ al cărţii. Eroina romanului nu există, dar romanul în sine povesteşte ce s-ar fi întîmplat cu ea dacă ar fi existat. Protagoniştii din film însă există bine mersi, dar filmul în sine urma să povestească ce s-ar fi întîmplat dacă ei n-ar fi existat. Ca-ntr-un soi de proiecţie răsturnată şi tocmai de aceea, completă. Ana şi-a găsit protagoniştii: opt prieteni apropiaţi, dispuşi să se deschidă şi să-şi exploreze pe muchie nu doar nefiinţa, ci şi chimia parentală, observată la ai lor de-a lungul propriei existenţe. Opt destine, printre care şi cel al sussemnatului, cu atît mai adevărate cu cît ele urmau să fie imaginare. Cristi Puiu mi s-a părut atunci singurul pe care un astfel de proiect de autoscopie aplicată l-ar putea interesa şi nu m-am înşelat. El a compus cadrul, Ana a fost cea care a pus întrebările. M-a surprins apoi, după ce filmările cu fiecare în parte s-au terminat, să-l văd cît de mult s-a ataşat de subiecţii lui şi ai Anei. Cu cîtă patimă a întors pe toate părţile poveştile lor crude, ingenue, şocante, ba chiar amuzante. Cît i-a luat pînă să găsească ordinea intrării lor în scenă, în montajul final. Ba chiar m-a amuzat şi terifiat gîndul la ce s-ar fi întîmplat dacă el ar fi pus întrebările. La cum s-ar fi plimbat el pe muchia dintre curiozitate omenească şi tortură regizorală.

N-o să vă zic nimic despre rezultat. El a ieşit la timp pentru lansare, s-a putut vedea în buclă pe două monitoare din podul de la Cărtureşti şi a fost exact aşa cum ne-am dorit toţi cei implicaţi în el să fie. N-a costat nici un ban, poate doar cîteva zeci de mii de lei pentru două afişe promoţionale. Filmul se numeşte *Ce-ar fi fost dacă n-aş fi existat?*

Ce vreau să spun cu povestea asta este că fără pasiunea nebunească a lui Puiu, care s-a rezumat la a fi doar un ghid în toată această aventură, documentarul n-ar fi existat. Sună a mulţumiri de circumstanţă, dar bătaia e mai lungă, să ştiţi. Pentru că pe nici unul dintre ceilalţi regizori de la noi pe care-i cunosc foarte bine nu-i văd în stare de atîta pasiune şi abandon de sine în faţa unui film. Puţini – chiar şi dintre regizorii străini – ard la fel ca Puiu. Restul fac doar artă, uneori chiar de calitate, iar pasiunea pare că şi-o pierd în goana după buget.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 6 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Matei MARTIN

Leipzig printre file de carte

„*Leipzig liest*“ (Leipzig citeşte) – acesta este sloganul Festivalului de Literatură care însoţeşte Tîrgul de Carte de la Leipzig. Nu este o generalizare forţată; preţ de cîteva zile, se citea chiar peste tot: pe culoarele tîrgului de carte, în pieţe, în tramvaie, în cafenele, ba chiar şi în saloanele de coafură. De fapt, toată Germania citeşte, căci Tîrgul de Carte de la Leipzig e urmărit, peste tot, cu sufletul la gură. Posturile publice ofereau zilnic, la finalul ştirilor, un buletin special despre Leipzig, şi toate ziarele serioase – naţionale sau regionale – au scos suplimente literare consistente şi interviuri cu vedetele tîrgului.

Scriitori precum Günter Grass, Martin Walser, Hans Magnus Enzensberger, Christoph Hein, Thomas Brussig sau Volker Braun au făcut din Leipzig o staţie obligatorie în circuitul de promovare al operei lor.

Însă nu ei sînt „crema“: „Nu veţi găsi, la Leipzig, vedete ale literaturii. În schimb, îi puteţi întîlni aici pe marii autori de mîine“ – cam aşa rezumă directorul Oliver Zille formatul acestui tîrg de carte. Sute de autori din Germania, Austria, Elveţia şi nu numai au transformat tîrgul şi festivalul de la Leipzig în cel mai important eveniment literar din spaţiul vorbitor de limbă germană. Ei vin aici pentru întîlniri directe cu cititorii, iar lecturile publice şi discuţiile pe marginea cărţilor sînt deopotrivă un spectacol în sine, dar şi un test de rezistenţă. Lecturile publice sînt, de altfel, în spaţiul german, o adevărată tradiţie, un *must* pentru orice scriitor, dacă nu chiar o ramură aparte a industriei literare. Această tradiţie a lecturilor publice a generat şi o permanenţă a dezbaterilor – iar cum Leipzig găzduia Tîrgul de Carte şi în vremea fostei Republici Democrate Germane, multe dintre aceste dezbateri vizează politica şi cultura din Estul Europei. De altfel, Leipzig este o platformă foarte sigură de lansare pentru literaturile din această regiune: solidaritatea intelectualilor (impusă de regim) din perioada Cortinei de Fier s-a menţinut şi după instaurarea economiei de piaţă şi a libertăţii de exprimare, astfel încît, an de an, la Leipzig sînt privilegiaţi scriitorii est-europeni.

© M. Martin

Anul acesta, invitat de onoare a fost Slovenia, campioană est-europeană la cursa pentru integrare din 2004 şi „ţara cu cea mai mare densitate de poeţi pe metru pătrat“, după cum am aflat la stand. Un stand foarte mic – Slovenia însăşi e o ţară mică –, dar foarte cochet şi complet. Te îmbie nu numai poezia, ci şi cele patru soiuri de vin oferite cu generozitate de un oenolog poliglot, sau ghidurile turistice atrăgătoare, presărate printre cărţi...

Aceeaşi efervescenţă s-a văzut şi la standul Croaţiei; aici, sloganul „insula în literatură“ a fost un pretext pentru a vorbi despre caracterul specific al temelor literare croate şi, din nou, despre oferta turistică exotică a fostei republici iugoslave. Programul zilnic cuprindea cîteva lecturi publice, o discuţie despre tendinţe şi situări ale literaturii croate, prezentări de carte, întîlniri cu editorii.

Nimic din toate acestea nu s-a văzut la standul României, asemănător ca mărime celor două deja menţionate, dar mult mai şters: cîteva zeci de volume înşirate pe rafturi, un catalog general subţirel, o foaie cu adresele de Internet ale principalelor edituri. Editura Polirom a venit cu propriul catalog şi cu doi autori care au şanse bune să fie publicaţi la o editură germană: romanul *Trimisul nostru special* al lui Florin Lăzărescu a fost deja tradus şi publicat în Austria, iar Dan Lungu, al cărui roman *Raiul găinilor* a apărut deja în Franţa, speră şi el să găsească o editură germană pentru noua lui carte, *Sînt o babă comunistă*. Au mai fost la Leipzig Grete Tartler, Lucian Dan Teodorovici şi Adela Greceanu – cei din urmă evoluînd în cadrul secţiunii *„Kleine Sprachen, grosse Literaturen“*. Cu toţii au fost bine primiţi de public. E însă cam puţin pentru un tîrg de anvergura celui de la Leipzig, unde se urmăresc, mai mult decît oriunde, tendinţele literare est-europene... N-au lipsit doar un contingent mai convingător de autori, un catalog mai arătos şi nişte fragmente de text traduse în germană, ci şi o prezentare serioasă a programului „Sibiu/Hermannstadt – capitală culturală europeană“.

Scriitorii români contemporani încep – încetul cu încetul – să fie traduşi în străinătate. De cele mai multe ori, este meritul lor şi al unor iniţiative personale (ca în cazul lui Filip Florian, al cărui roman *Degete mici* a fost preluat de două edituri importante din Germania şi SUA) sau al unor instituţii culturale din străinătate (ca în cazul lui Florin Lăzărescu sau al altor tineri autori). Dacă măcar la marile tîrguri internaţionale de carte România ar fi reprezentată corect, atunci, cu siguranţă, n-am mai auzi atîtea vorbe cum că ungurii, slovenii, croaţii sau bulgarii ne-au luat-o înainte.

Bogdan IANCU

Rokolectivizare democratică

Tema ediţiei de anul acesta a festivalului de muzică electronică şi arte vizuale „Rokolectiv“ sintetizează în fapt schimbările faţă de prima ediţie: punerea în discuţie a relaţiei dintre genurile muzicale şi codurile socio-culturale aferente. Observaţia grupului de entuziaşti care organizează „Rokolectiv“ este mai pertinentă decît oricînd: muzica electronică este percepută pe scena autohtonă ca o diviziune de genuri asociate cu coduri urbane şi sociale specifice, împărtăşite de un public segregat. „Rokolectiv 07“ s-a dorit tocmai o estompare a „diferenţelor de coduri sau genuri, a opoziţiilor experimental/popular, dance/non-dance, analog/digital, mainstream/alternativ“. Mai simplu spus, instaurarea democraţiei pe teritoriul scenei electro autohtone. Singura delimitare care a existat s-a dovedit şi o necesitate: cele două seri de muzică din genuri cît de cît recognoscibile s-au desfăşurat la Sala Preoteasa, iar ultima seară, cea a artiştilor experimentali, a avut loc la MNAC.

Programul de vineri a fost deschis de BOG (Bogdan Marcu), un dj ale cărui mixaje sînt revizitări parodic-nostalgice ale hiturilor anilor '80 -'90, de la coloana sonoră a *Dallas*-ului, „Boys“-ul languros al Sabrinei, cîntecele-de-o-vară ale pionierilor kitsch ai muzicii dance autohtone, Genius şi AS XX, cîteva *cut*-uri din muzica populară şi manele şi pînă la şlagărele Mihaelei Runceanu sau Marius Ţeicu. Salată condimentată bine cu replicile obsedante ale comisarului Moldovan din filmele lui Nicolaescu. O oră şi mai bine de bandă desenată audio care a arătat publicului că ideea de a sparge codurile nu era deloc o sintagmă seacă. Suedezul Mikael Stävostrand şi austriacul Christopher Just au mixat agreabil şi snob, timp în care publicul s-a încălzit pentru Nôze (Ezechiel Pailhes şi Nicolas Sfinţescu), autorii unor numere personale de clovnerie electro freak-house în nelipsitele costume de scenă care includ pălăriile de paie şi tricourile viu colorate. Thomas Brinkmann şi Dreamrec mi-au scăpat pentru că între timp am preferat documentarele care rulau într-o sală alăturată.

Sîmbătă, toată lumea aştepta prestaţia cuplului franco-american Feadz & Uffie, revelaţiile clubului londonez Fabric, aşa că Machine Funk şi Jimmy Edgar, chiar şi cu corbul său împăiat cocoţat în apropierea laptopului, au fost încasaţi mai mult de publicul snob şi trendy. Feadz şi-a făcut o parte din show separat, cu un program electro ritmat şi agresiv, apoi alături de Uffie, copia sexy şi vulgară a vocii lui Maggie din *The Simpsons* şi cu o lecţie atent învăţată de la „strămoşii“ Beastie Boys.

Duminică, la MNAC, a avut loc cel mai bun moment al festivalului, programul de magie artizanală al artistului francez Pierre Bastien. E drept, momentul a fost atent pregătit de Reactable, spaniolii care au inventat o instalaţie de mini-cuburi care devin instrumente muzicale prin aşezarea pe o placă sensibilă la atingere, o jucărie imposibil de povestit, numai bună pentru secţiunea franţuzească *bouche bée*. Revin la Pierre Bastien şi la instalaţia sa artizanală producătoare de jazz mecanic. Compozitorul este de fapt un fel de ceasornicar care decupează din instalaţia sa sunetul de care are nevoie, se răzgîndeşte continuu, se joacă, cuplează minitrompeta printr-o sondă la un pahar cu suc şi bolboroseşte prin ea o muzică pe care publicul de la MNAC s-a ridicat încet de pe parchetul sălii şi s-a apropiat de lampa (jucat) chioară a „savantului“ cu aceeaşi fascinaţie cu care descoperi prima cutie muzicală. Minus & Vali Chincisan plus Freeform au produs la rîndul lor cîteva jucării audio şi video minimaliste, cu aluzii critice la excesele consumiste. Am pierdut şi de data asta ceva – Doravideo (Japonia). *Mea culpa*. Bref, un „Rokolectiv 07“ mai structurat decît anul trecut, cu mai mult conţinut şi cu o promisiune evidentă.

PUBLICITATE

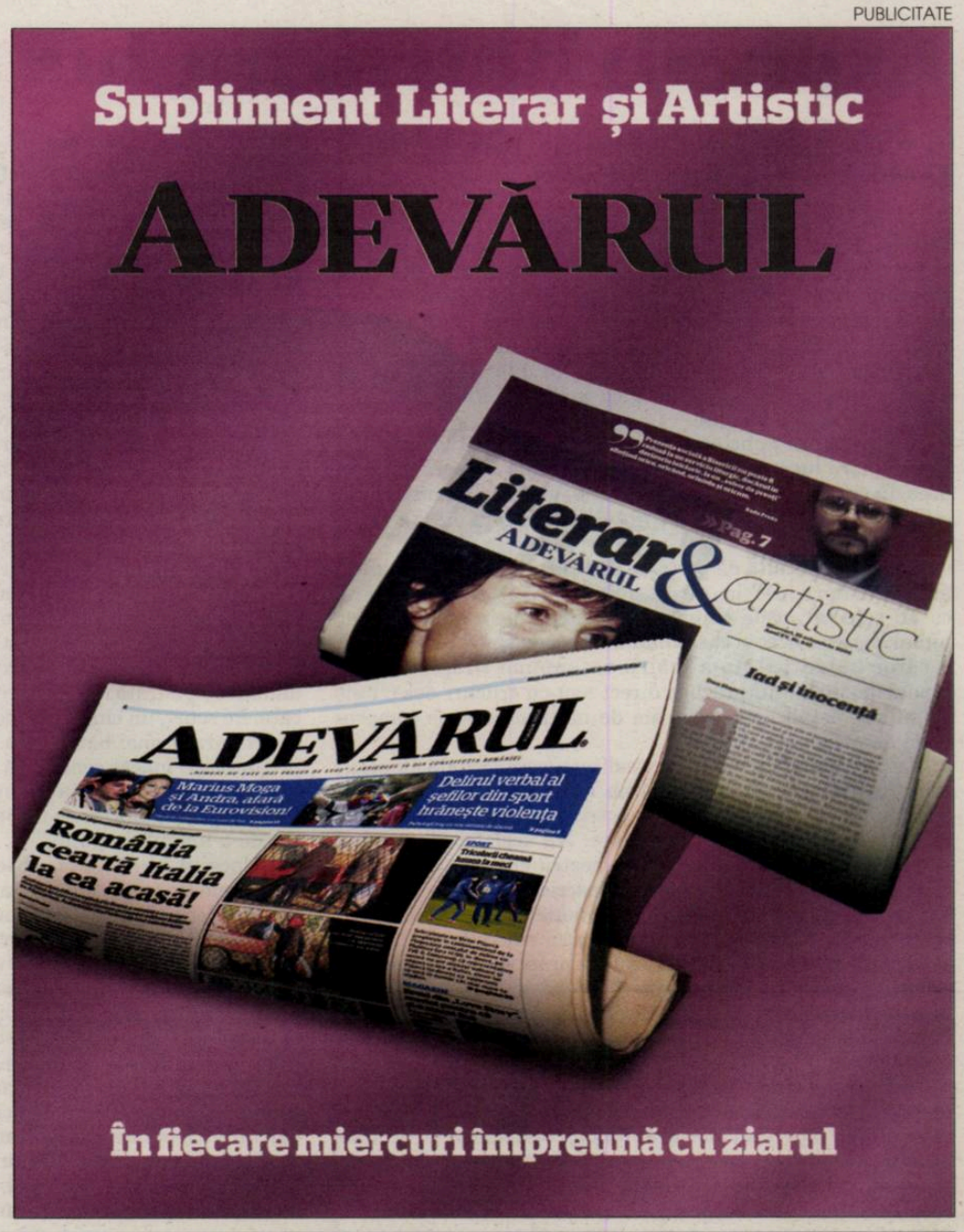

Emilia DAVID DROGOREANU

Abbacinante

– *primul volum din* Orbitorul *cărtărescian în librăriile italiene* –

● **Mircea Cărtărescu, *Abbacinante, l'ala sinistra*, traducere de Bruno Mazzoni, Editura Voland, Roma, 2007.**

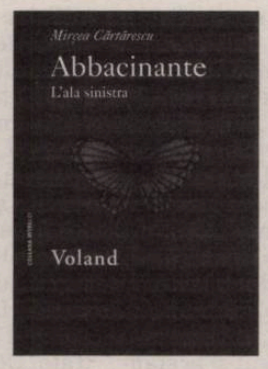

La începutul lunii februarie a apărut în librăriile italiene excelenta traducere a primului volum din romanul-triptic *Orbitor* de Mircea Cărtărescu, în limba lui Dante, *Abbacinante, ala sinistra,* publicat de editura romană Voland şi tradus de Bruno Mazzoni. Voland a mai editat *Travesti* (2000) şi *Nostalgia* (2003), volume cărtăresciene cărora le împrumută propria „voce" în italiană acelaşi Bruno Mazzoni.

Traducerea se remarcă printr-o limpiditate şi o expresivitate bogat nuanţată, care menţin şi transmit cu fidelitate valenţele inepuizabile şi pregnanţa stilistică cu totul singulară a textului original, stratificarea registrelor, poeticitatea şi reflexivitatea scriiturii lui Mircea Cărtărescu. Traducătorul parcurge, cu multă siguranţă, itinerarii identificabile în arhitectura bucureştenă intimă a scriitorului şi, în egală măsură, „canalele viselor", ale imaginilor şi cuvintelor autorului, coborînd cu acesta în „catacombele imaginarului" său şi asistînd la „orbitoare" *(abbacinanti)* revelaţii aurorale.

Prin alegerea în titlu a termenului cult *abbacinante*, traducătorul a propus soluţia optimă, întrucît cuvîntul conţine ideea poetică de orbire fulminantă, chiar dacă temporară, cauzată de lumina razelor solare reflectată într-o suprafaţă metalică incandescentă.

O altă opţiune interesantă a propus Bruno Mazzoni prin păstrarea în original, fără explicaţii în note de subsol, a unor cuvinte precum *şerbet*, *paparude*, *colinde*, *colivă*, *plăcinte*, *caloian* etc., care fac parte din aşa zisul „cod cultural şi lingvistic" al autorului şi care se disting totuşi de restul textului, apărînd tipărite cu caracter italic. Aceste cuvinte nu rămîn însă izolate, indescifrabile pe pagină; dacă semnificaţia nu se deduce direct din context, de cele mai multe ori există o indicaţie dată printr-o parafrază, atunci cînd termenul apare pentru prima oară. Intenţia traducătorului a fost să păstreze farmecul şi coloritul unor medii culturale prezente în carte, tipice spaţiului european oriental, dar total necunoscute cititorului occidental. A dorit să evite riscul uniformizării, asimilării sau „occidentalizării" forţate a unor noţiuni sau realităţi culturale care, prin atribuirea unei alte denumiri, deseori devin hibride sau îşi pierd cu totul semnificaţia. Un alt criteriu avut în vedere a fost menţinerea fluenţei textului, un text de roman, care poate risca să devină tratat academic dacă este supus unei adnotări insistente. În fine, în acest fel, amprenta stilistică din original nu este modificată în aceste puncte cheie ale expresivităţii textului.

În luna mai va începe o lungă serie de prezentări ale cărţii, debutînd pe data de 14 mai, la Salonul de Carte din Torino, cel mai important eveniment dedicat promovării literaturii în Italia, unde autorul, împreună cu traducătorul vor participa la întîlnirea cu Alon Altaras şi Marco Cugno. Dacă activitatea celor doi românişti italieni, Marco Cugno, profesor la Universitatea din Torino şi Bruno Mazzoni, profesor şi decan la Universitatea din Pisa, e deja bine cunoscută în mediul specialiştilor italienişti şi românişti, sînt poate necesare cîteva precizări despre personalitatea lui Alon Altaras, de formaţie italienist, profesor de literatură ebraică la Universitatea din Siena, traducător a zeci de mari autori ai literaturii italiene din secolul al XX-lea, dar şi scriitor. Romanul de debut, *La vendetta di Maricika* (1999, traducere în italiană 2006), este amplasat în mare parte pe fundalul României celei de-a doua jumătăţi a secolului trecut, în care figura protagonistă este o proiecţie a mamei autorului, exprimînd o întreagă lume de aşteptări, speranţe, frustrări trăite de o româncă de origine ebraică din Bucureşti, în anii dictaturii. Al doilea roman a apărut în 2002: *Il vestito nero di Ofelia* (traducere în italiană 2005).

Ciclul de prezentări va continua pe 15 aprilie la Milano, pe 16 la Pisa, pe 17 la Roma, în cadrul unor instituţii universitare şi librării. După prezentările traducerilor la volumele *Travesti* şi *Nostalgia*, receptate cu viu interes de presa italiană, Mircea Cărtărescu a mai întîlnit publicul italian în alte ocazii importante: împreună cu Ana Blandiana, la Festival Roma-Poesia 2003 – graţie volumului de versuri *Quando hai bisogno d'amore*, îngrijit şi tradus tot de Bruno Mazzoni, şi apărut în 2003, la editura română Pagine – unde autorul a luat parte la o sesiune internaţională de *Slam Poetry* şi în 2005, cînd i s-a decernat Premiul internaţional „Giuseppe Acerbi" la secţiunea Proză.

Publicul tînăr, ca şi specialiştii şi pasionaţii de literatura sa, recunosc în cărţile lui Mircea Cărtărescu un „aer de familie" comun prozei marilor scriitori ai secolului XX, de la Franz Kafka la Bruno Schultz, pînă la marea literatură latinoamericană. Şi nu trebuie pierdut din vedere că o carte de tip afabulatoriu, doar în parte destinată să aparţină literaturii pentru copii, precum *Enciclopedia Zmeilor*, îşi poate găsi *pandantul* în creativitatea fantastică a lui Borges, autor al celebrului *Manual de zoología fantástica* (1954).

„Sînt din ce în ce mai angajat în onirism în proza mea şi marea mea ambiţie în trilogia pe care o scriu acum – este să realizez o epopee fantastică şi onirică a lumii care se află între oasele craniului meu", mărturisea autorul, în 2005, la Universitatea din Torino, unde a fost invitat de onoare la „Festa della poesia". Tocmai această componentă onirică, creatoare de seducătoare lumi ficţionale, lipseşte din literatura italiană contemporană, ceea ce face dificilă găsirea unei analogii efective cu operele recente ale scriitorilor din peninsulă. Efectul parodic, ironia, metaliteratura, memoria literară sînt teme cardinale pentru Antonio Tabucchi, Edoardo Sanguineti, Nanni Balestrini, cum de altfel minimalismul cotidian este nota dominantă în literatura unor Aldo Nove, Andrea de Carlo, Vittorio Tondelli, Alessandro Baricco. Dar filonul oniric, intens poetic cărtărescian poate fi o autentică revelaţie la receptarea cărţii în spaţiul literar italian.

Lucia TERZEA-OFRIM

Expresivitatea, un lux exotic?

● **Tiziana & Gianni Baldizzone, Boris Cyrulnik, *Visages*, Editura Phébus, Paris, 2005.**

După extraordinarul album *La main qui parle* (Editura Phébus, Paris, 2002), autorii – un cuplu de fotografi italieni şi un reputat psihiatru francez – revin cu o carte dedicată chipului uman. Sîntem în faţa unei fericite întîlniri între două perspective complementare: căutarea şi imortalizarea unei game cît mai diverse de ipostaze ale feţei umane, aparţinînd unor culturi şi unor vîrste diferite, la care se adaugă interpretarea psihologică a potenţialului expresiv deţinut de aceste imagini.

Comentariul punctează imaginea, rezultatul global fiind o exemplară lucrare de antropologie vizuală. În acelaşi timp, această carte este un prilej de reverie, încîntare şi meditaţie, cititorul captivat stăruind îndelung asupra hărţii unor chipuri inepuizabile.

Cele peste o sută de portrete sînt rezultatul a douăzeci de ani de călătorii în Asia, Africa şi Europa. Autorii mărturisesc că au selectat acele chipuri ce frapează prin adevărul lor uman, care vorbesc şi care chiar au ceva de spus. Sînt chipuri a căror autenticitate a trăirii se impune firesc, în care gîndurile şi emoţiile răzbat direct sau cu trucuri desăvîrşit asimilate, astfel încît impresia de naturaleţe nu e compromisă de nici o notă falsă.

În plus, aceste imagini de o calitate excepţională au aerul unor instantanee. Nici o clipă nu avem impresia că privim peste umărul fotografului, dimpotrivă, avem senzaţia unor întîlniri reale, directe, răscolitoare. Nu sesizăm decupajul, rama, filtrul obiectivului. Ochiul nostru citeşte – fără indicaţii de regie – veritabila poveste înscrisă în aceste chipuri.

Ar mai fi ceva. Transparenţa emoţiei, densitatea trăirii celor ce ne scrutează din paginile cărţii, sinceritatea cu care ei se oferă obligă la o reflecţie asupra propriei noastre autenticităţi. Căutăm cu speranţa că vom regăsi, undeva în noi, un corespondent, ecoul adevărat de omenie, acea noblete ultimă, ireductibilă, proprie celor ce trăiesc în acord cu ei, cu semenii şi cu lumea.

Cel care se simte atras de observarea chipurilor umane şi îşi propune descifrarea variatelor expresii descoperă curînd că se află în faţa unui adevărat limbaj, ce dispune de infinite nuanţe, a căror bogăţie este imposibil de cuprins în cuvintele ce ne stau la dispoziţie. De altfel, nici albumul de faţă nu are vana ambiţie a unei acoperiri exhaustive. Imaginile sînt grupate pe cîteva teme. Deloc întîmplător, primul capitol este rezervat privirii, element definitoriu în expresia feţei. Apoi urmează, pe rînd: zîmbetul şi rîsul, faţa ca teatru al seducţiei, faţa şi jocul ritual, reflectarea sentimentelor.

Ultimul capitol, *L'âme en paix,* nu se rezumă doar la prezentarea unor figuri – de altfel, absolut remarcabile – de călugări tibetani cu un surîs mai fin decît aburul care se ridică din ceaşca de ceai cu unt de iac, ori de asceţi indieni în abandon mistic, cu priviri ce bat departe, foarte departe, poate dincolo de vizibil, oricum deasupra tumultului lumesc. Pacea interioară este găsită nu numai în temple sau *ashram*-uri, ci şi pe chipul bătrînilor din societăţile tradiţionale. Aflaţi aproape de capătul drumului, din nenumăratele lor riduri reuşesc să compună un inconfundabil zîmbet senin, o adevărată lecţie de înţelepciune, uitată însă de omul modern. Citadinul de azi refuză îmbătrînirea, îşi imaginează că poate amîna la infinit fireasca metamorfoză recurgînd la amăgitoare strategii, atît de patetice în zădărnicia lor.

Îmi amintesc de o cunoscută doctoriţă din Braşov despre care se spunea că nu rîde niciodată de teamă să nu facă riduri. Într-adevăr, ajunsă la pensie, conservase o faţă imobilă de păpuşă, lipsită de expresivitate – de fapt, o mască abundent pudrată, cu sprîncene atent desenate, dar nemişcate. Pe scurt, un chip lipsit de viaţă. Primul lucru care sărea în ochi era tocmai bătrîneţea. Invincibila uzură nu era compensată sau măcar concurată de amprenta unui conţinut sufletesc care ar fi orientat atenţia spre un tip sau altul de expresivitate, în funcţie de emoţiile pe care le-ar fi putut exprima de-a lungul timpului.

Blocajul în *jeunism,* obsesia de a reţine cu orice preţ atributele tinereţii, îndepărtarea ridurilor prin metode radicale anulează bogăţia de expresie, deviază evoluţia firească şi continua remodelare naturală a chipului. Rearmonizarea trăsăturilor în fiecare etapă a vieţii devine imposibilă, este împiedicată devenirea, poate chiar împlinirea chipului uman, dacă nu şi a destinului. Sînt oameni care ajung să fie ei înşişi abia spre bătrîneţe, cînd reuşesc să integreze toate experienţele trăite. Atunci chipul lor depune mărturie pentru întregul traseu, conturînd coerent modul lor de a-şi asuma existenţa. Poate de aceea, în acest volum, figurile de bătrîni au o pondere importantă.

Trebuie remarcat şi faptul că figurile de europeni sînt foarte puţine. Patru sau cinci, dintre care, în treacăt fie spus, două sînt de români: un ţăran hîtru din Maramureş, cu clopul tras pe ochi şi o bătrînă din Bucovina, cu un aer împăcat, de duminică. Autorii motivează această opţiune nu printr-o predilecţie pentru chipul exotic, ci prin dificultatea de a găsi în spaţiul occidental, printre „feţele palide", figuri cu adevărat expresive. Ei sesizează că libertatea de expresie de care se bucură citadinul modern conduce, paradoxal, la o uniformizare a expresiei, la un surprinzător conformism de grup, la adoptarea în masă a *look*-ului, a gesturilor şi a atitudinilor cîtorva modele aflate la un moment dat în vogă. Rarefierea trăirii interioare, cenzurarea constantă a emoţiilor conduc inevitabil la o sărăcire a chipurilor, la o tristă banalizare a expresiilor.

Mă gîndesc însă că această perspectivă ar putea fi răsturnată dacă am avea un album similar, semnat de un autor asiatic sau african, care ar pune în faţa europenilor o oglindă dintr-un alt unghi. Poate abia aşa ne-am vedea adevăratul chip. Nu ştiu cu cîtă plăcere...

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

Nici o dilemă

Mi-am amintit – citind dosarul de acum două săptămîni al *Dilemei vechi* despre critica literară – o secvenţă de la Salonul de Carte de la Paris. La standul „Fayard – Livre de poche", fiecare dintre cărţile nou apărute avea alături un rezumat şi cîteva recomandări editoriale. Mai mult, un tînăr cu ochelari rotunzi şi zîmbet profesionist intra în vorbă cu vizitatorii standului care zăboveau mai mult de un minut cu un volum deschis în mînă. „Textele" sale orale reluau rezumatele editoriale (pe care tot el, probabil, le făcuse), umanizînd contactul cu cartea, economisind timpul potenţialilor clienţi, ca în orice bună strategie de marketing. Făcea el critică literară fără să ştie? Sau, poate, ştia ceva ce noi nu ştim şi anume că, în zona în care încap cronicile gomoase şi compilatorii, recenziile autoficţionale (cu accent pe Eu, recenzentul) sau blogurile de cititori terorişti, încape şi el cu tactica sa simili-critic-editorială de provocare şi promovare?

Cine mai are încredere în critica literară? – iată o întrebare care nu trebuia pusă nici editorilor, nici cititorilor. Şi, în ultimă instanţă, nici criticilor literari care, n-au încotro, *trebuie* să aibă încredere în literatură şi în critica literară dacă vor să rămînă ce sînt şi să nu se apuce de treburi mai lucrative. Încrederea în literatură (şi, implicit, în plămînul ei artificial, critica literară) nu seamănă cu încrederea într-un „sistem abstract", cum ar zice un sociolog al modernităţii, ci ţine de încrederea în propria înţelegere, în propria raportare (cu opacităţi şi euforii) la ce ai trăit, în propria posibilitate de a reface – cu alt limbaj – sensul, adesea obscur şi pentru autor, al unei opere. Sună prezumţios, dar acestea rămîn singurele rezonuri îndreptăţite ale cuiva de a face critică literară şi nu orice altceva. De la o vreme, criticului care vrea să rămînă critic nu-i mai rămîne decît această utopică (şi adesea nejustificată) încredere în rostul rolului său, în afara oricărui troc, a oricărei tranzacţii sau presiuni (interioare-exterioare). În mod curios, aceasta e prima şi ultima redută a cuiva care nu preferă, cu timpul, schimbul în natură, mercenariatul, mimarea înţelegerii şi funcţionariatul cultural. O redută nedilematică, aş zice, dacă nu ar fi dilemele strivitoare ce ţin de înţelegerea adecvată a unei cărţi sau de intensitatea critică pe care unele opere o cer prin fiecare frază.

Cum ar putea, astfel, editorul să aibă încredere (acea încredere!) în critica literară? În rare cazuri, editorul are un soi de încredere (solidaritate, susţinere exterioară) în literatura pe care-o promovează. Cel mai adesea însă, el deleagă chiar şi această încredere unor consilieri, familiarizaţi cu imponderabilele literare ce cer răbdare, timp şi o atenţie constantă. Chiar şi aşa, nu de încrederea critică (necondiţionată, consubstanţială, vie) e vorba, ci de o încredere aşa-zicînd proiectivă, de respectarea unor criterii care să se regăsească la o *cantitate* de cititori măcar de talia tirajului prim – aşadar, de o încredere tranzacţională. Editorul, în cele mai multe cazuri, rămîne editor tocmai pentru că acceptă tranzacţia, traducerea în monedă curentă a cărţii, presiunea gustului public. Să mai spun că o combinaţie între cele două tipuri de relaţie cu cartea este practic (şi teoretic) imposibilă? Nu poţi să fii şi critic (liber, receptiv, atent, disponibil la suişurile şi coborîşurile cărţii) şi editor (investitor în destinul pecuniar al cărţii, promotor al ei şi al multor altora). La limită, aş zice că e şi o chestiune de economie libidinală: un critic, cînd nu e posomorît din naştere, se poate îndrăgosti în fiecare săptămînă de o carte, o poate trăi, cum spunea Oskar Walzel, o dată cu propria-i viaţă. Editorul, hărţuit de un întreg harem (în care nu intră doar „frumoasele" literaturii), se blazează mai repede, se satură, se sastiseşte.

Cît despre cititori, au avut ei vreodată încredere în critica literară? Au folosit-o, desigur, la tot felul de nevoi, dar atît. Cititorul mediu, pe care-l ţintesc sondajele editoriale şi dosarul nostru dilematic, nu e interesat mai deloc de critica literară curentă sau de sinteză. Dacă ar fi altfel, am asista la avalanşe de ediţii de critică literară (cel puţin la fel de fascinante, vă asigur, ca *Lecţiile...* lui Nabokov), de la Ibrăileanu şi Pompiliu Constantinescu la Zarifopol şi Eugen Ionescu, de la Sebastian şi Steinhardt la Lovinescu şi Lucian Raicu, de la Livius Ciocârlie şi Eugen Negrici la Mircea Martin şi Nicolae Manolescu. Nu e cazul; cînd va fi, editorii o vor şti primii. În ce priveşte cronica de întîmpinare, atît de minuţios hulita primă lectură la cald, cititorii normali sînt mai degrabă excedaţi. Mai bine, mult mai bine „primesc" recomandările de 500 de semne (cu spaţii), *blitz*-urile din reviste cu multă reclamă. O fi firesc să fie aşa.

Şi totuşi, cine trebuie cu adevărat întrebat de încrederea în critică literară? Cred că mai ales scriitorii adevăraţi (nu diletanţii, reţetofonii şi modangiii) ştiu cel mai bine cum stă treaba cu nevoia vitală de încredere în critica literară, chiar şi atunci cînd criticii par să se fi evaporat cu totul. Lucian Raicu cita adesea o vorbă a lui Cehov care spunea, aproape de sfîrşitul vieţii, că n-a citit niciodată un rînd critic substanţial despre cărţile lui, poate în afară de remarca lui Scabicevski, care-i prezisese că va muri beat, sub un gard. Curios e că, aceluiaşi Cehov, situaţia nu-i distrusese încrederea în critică, după cum nici Virginiei Woolf repetatele cronici negativ-ingrate nu-i clintiseră încrederea în posibilitatea înţelegerii (atît de rară, încît pare lipsit de delicateţe să fie cerută).

În rest, relaţia privilegiată a criticii posibile (şi care, înainte de orice, ar fi bine să păstreze ceva din obsesia învechită şi vag ridicolă a purităţii) e aceea cu cartea. Nu cu editorul, nu cu cititorul, nici măcar cu autorul. Cu cartea pe care n-a scris-o el, pe care n-o editează el şi pe care (cel mai adesea) nici n-o cumpără el însuşi din librărie, ca orice cititor normal. Ce îl face pe un critic critic este tocmai această relaţie cu cartea pe care s-ar putea să n-o înţeleagă pînă la capăt şi pe care, în plus, va încerca să o explice şi altora. Să recunoaştem, e o relaţie corp la corp, în care nu mai e loc nici de umbra vreunei dileme.

PUBLICITATE

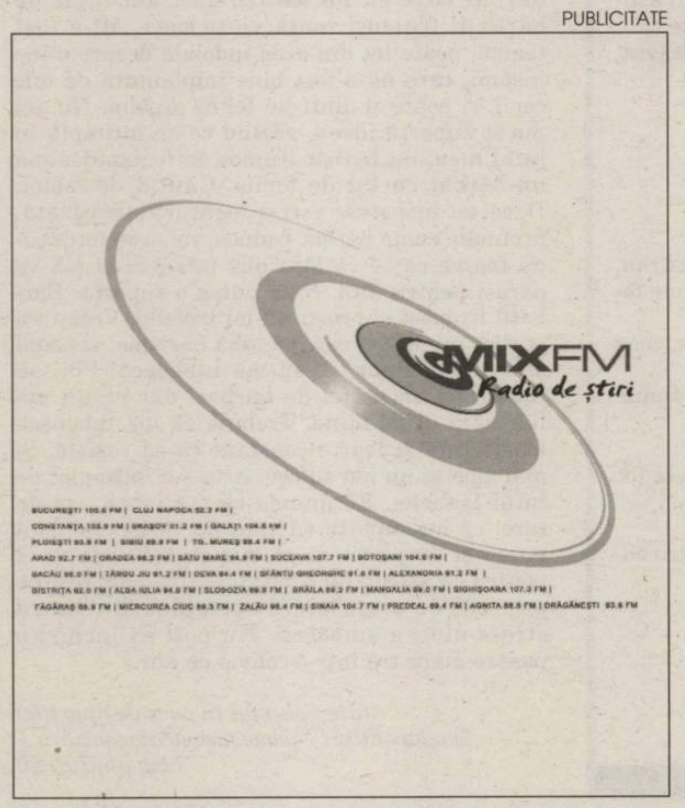

Dilema veche vă recomandă

● La 90 de ani de la naşterea lui Dinu Lipatti, recomand apăsat să ne gîndim la reacţia lui cînd a citit, într-un program londonez, că este cel mai mare pianist al lumii: s-a înfuriat şi a început să ţipe că e absolut scandalos să se scrie în asemenea termeni infantili. (Radu Cosaşu)

● Comentariile stîrnite de argumentul meu la tema „Cine mai crede în critica literară" pe http://luciat.wordpress.com/2007/03/25/cine-ma-manipuleaza/#comments. Veţi găsi acolo cîteva lucruri interesante (textul de deschidere al luciei, dar şi alte intervenţii), însă – fatalitate! – şi spectacolul rizibil al bălăcărelilor prin care unii înţeleg să-şi exprime dezacordul de opinie. De unde se vede cum o mînă de anonimi frustraţi şi scriitori nervoşi pot face aerul irespirabil pe blog-ul unor cititori entuziaşti şi decenţi. Cititor, deparazitează-ţi blog-ul! – ca să zic aşa. (Marius Chivu)

● Duminică seara, în jur de ora 20, pe TV5 există emisiunea *So.d.a* (de la „Soluble dans l'air"), un „format" care prinde aerul timpului cu dezinvoltura cu care emisiunea următoare, *Histoires de châteaux*, evaporează Istoria din magnificele reşedinţe nobiliare pe care le vizitează... Pentru duminici înaripate! (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Spionul perfect

● ***Agenţia secretă* / *The Good Shepherd* (SUA, 2006), de Robert De Niro.**

Matt Damon e unul dintre puţinii actori de la Hollywood care mai ştiu să poarte un costum într-un mod interesant. E chiar mai bun la treaba asta decît George Clooney. Clooney e, desigur, marele păstrător al vechilor standarde hollywoodiene în materie de stil; atunci cînd se îmbracă în costum, devine Cary Grant. Atunci cînd *Damon* se îmbracă în costum, devine... chiar asta e, că ar putea fi orice: ar putea fi foarte bine produsul unei universităţi de elită, după cum n-ar fi exclus ca sacoul cu însemnele universităţii respective să fie de furat; ar face o figură frumoasă ca tînăr funcţionar public, dar într-o bună zi s-ar putea ca publicul să aibă o surpriză nasoală; îl vezi locuind cu mama lui şi ajutînd-o să gătească, dar la fel de bine îl vezi gătind-o pe ea. Îţi aminteşte că nu nonconformiştii declaraţi sînt aceia pe care trebuie să-i ţii sub supraveghere: nonconformismul lor tinde să se consume în declaraţii. În schimb, cu băieţii ăştia cuminţi nu ştii niciodată – şi asta îl face pe Damon atît de interesant de urmărit în filme ca *Talentatul domn Ripley*, recentul *Cîrtiţa* (de Martin Scorsese) sau şi mai recentul *Agenţia secretă*. Aici, el joacă rolul lui Edward Wilson (personaj fictiv, dar bazat pe mai multe modele reale), care, în momentul începerii acţiunii (1961), e una dintre persoanele cele mai sus plasate din CIA. Dar poate că nu va mai fi mult timp: recenta tentativă de invadare a Cubei a fost un dezastru şi e clar că a existat o scurgere de informaţii – „un străin în casă". Scenaristul Eric Roth şi regizorul Robert De Niro (aflat la al doilea film al său, după *A Bronx Tale* din 1993) urmăresc eforturile de găsire a „cîrtiţei" şi, în paralel cu asta, se întorc în trecut (ca John Le Carré în ambiţiosul său roman din 1986, *Un spion desăvîrşit)*, pentru a ne arăta cum s-a format Wilson şi, odată cu el, instituţia pe care a ajuns să o conducă.

Ce găsesc acolo? În primul rînd (la fel ca-n Le Carré), un tată nu tocmai onorabil. În al doilea rînd (şi tot ca-n Le Carré), o şcoală fiţoasă, Yale, unde Wilson studiase literatura, se distinsese pe scenă interpretînd în travesti arii din Gilbert şi Sullivan şi intrase într-o societate secretă, „Cranii şi Oase", cu ritualuri la fel de ridicole ca numele ei, dar nu suficient de ridicole încît să împiedice nişte oameni importanţi din cadrul OSS (The Office of Strategic Services) s-o ia în serios ca pepinieră de agenţi. Acest element de ridicol – spionajul ca prelungire (şi justificare solemnă) a entuziasmului copilăresc pentru tot ce înseamnă secret şi mascaradă – persistă (discret) pe parcursul filmului, nu în ultimul rînd în imaginea unui grup de membri marcanţi ai CIA dansînd, la o sindrofie, în fustiţe de paie. Dar pînă atunci îl regăsim pe Wilson la Londra, învăţînd meserie între două bombardamente germane şi, cîţiva ani mai tîrziu, la Berlin, negociind schimburi de prizonieri cu sovieticii ca încălzire pentru războiul rece. Tot la Berlin are o aventură de o noapte cu secretara sa, care poartă aparat auditiv. Numai că a doua zi, cînd îl vede pe noptieră, Wilson nu mai e atît de sigur că e un aparat auditiv. Se duce la superiorul său (ca la preot) şi îi spune doar atît: „Am lăsat un străin în casă". Şi secretara (care îi recitase din *Metamorfozele* lui Ovidiu) e eliminată. Înainte de a pleca la război, Wilson apucase să lase gravidă şi (fiind un băiat atît de bine crescut) să ia de nevastă o fată de senator (Angelina Jolie). Aceasta n-a apucat să-l cunoască şi nici nu va apuca vreodată. Tema filmului e conflictul dintre factorul uman şi secretomania instituţionalizată care vede în el un factor de risc. Este şi tema întregii opere a lui Le Carré, dar nici măcar el, în faza lui cea mai gri-birocratică, n-a îndrăznit să-şi aleagă ca erou o nonpersoană ca Wilson: un om care elimină cu succes din constituţia lui orice factor de risc, orice ataşament sau impuls care ar putea duce la scăpări sau care l-ar putea expune la şantaje. Şi nici măcar nu face asta cu preţul unei lupte dramatice; dacă se dă vreo luptă în el, ea nu se vede pe cameră. Tipul ăsta e atît de inhibat, încît abia dacă poate să funcţioneze ca personaj dramatic. Tot suspansul se concentrează în luminiţa care joacă din cînd în cînd în ochelarii lui: să fie o licărire de viaţă interioară sau e doar lumina de afară? De Niro vrea ca, pe măsură ce se goleşte de tot ce l-ar putea face vulnerabil, personajul (care, la final, trebuie să ia o decizie în privinţa unui străin care ameninţă să-i intre în casă *la propriu)* să atingă un fel de grandoare în monstruozitatea lui, ca Michael Corleone în *Naşul II*. N-ajunge pînă acolo, în parte pentru că (spre deosebire de Michael, care era înconjurat de oameni vii, adică diferiţi de el) Wilson e înconjurat de oameni ca el: oameni care s-au golit de personalitate, care au dat la minimum volumul vieţii din ei, oameni şterşi, indistincţi – prea şterşi şi prea indistincţi pentru a popula o frescă de întinderea asta. Dar Wilson însuşi rămîne un concept îndrăzneţ de personaj, splendid realizat de De Niro şi de Damon. Unde mai pui că e singurul bărbat care a ignorat-o vreodată pe Angelina Jolie.

trecerea prin reviste

Farmecul ingenuu al *Zizinaşului*

Zizinaşul
Revista copiilor din Zizin
Recomandată copiilor, părinţilor, bunicilor şi tuturor curioşilor

Zizinaşul este revista copiilor din Zizin. Ce e Zizin-ul – vă veţi întreba, probabil – în afară de o apă minerală şi o stradă pe undeva, pe lîngă Mall-ul din Vitan? Zizin-ul e un sat, nu departe de Braşov, devenit sat european datorită unei „cetăţence" mai speciale, Andra Dumitrescu (despre care *Dilema veche* a scris mai demult). Aceeaşi Andra este coordonatoarea revistei *Zizinaşul,* scrisă de copiii din sat care fac şi piese de teatru, participă la cursuri, excursii, spectacole...

Revista copiilor din Zizin se prefigurează, încă din subtitlu – „Recomandată copiilor, părinţilor, bunicilor şi tuturor curioşilor" –, în primul rînd ca... naturală. Poate că sună minimalist, dar mie mi se pare o apreciere esenţială: e o calitate ce lipseşte multor reviste pentru copii editate mai la centru, al căror limbaj tinde să devină unul de lemn şi prea matur. Lucru care nu se întîmplă, în nici un caz, cu *Zizinaşul:* articolele din revistă – se vede clar – sînt cît se poate de copilăreşti, atît ca ton, cît şi ca abordare, şi deloc forţate. Ingenuitatea lor e cu atît mai puţin supărătoare dacă luăm în considerare *background*-ul acestor copii: majoritatea provin din familii sărace de romi, cu părinţi şomeri, care nu au disponibilitate, în general, să le încurajeze preocupările intelectuale sau literare, şi nici nu-i lasă să meargă la şcoală.

Nu spun că sînt numai copii de romi cei care scriu: aşa cum dna Dumitrescu însăşi subliniază în editorial, Zizinul e un amestec de trei etnii: români, maghiari şi romi; am pomenit situaţia copiilor romi pentru că e cea mai pregnantă, iar participarea lor, cea mai dificilă.

Prospeţimea revistei vine şi din faptul că micii redactori din Zizin, spre deosebire, de pildă, de copiii de la o şcoală din Bucureşti, nu se bucură de aceleaşi condiţii de viaţă, care nouă ni se par normale: prezenţa computerului cu acces la Internet, a televizorului cu o multitudine de programe şi a librăriilor cu ultimele noutăţi editoriale, precum şi posibilitatea călătoriilor în străinătate. Copiii de acolo sînt, în mare parte, izolaţi în comunitatea lor şi departe de binefacerile consumului şi *entertainment*-ului. De aceea au un alt mod – mai naiv, dar mai genuin – de a se bucura de lucruri pe care noi nici nu le mai luăm în seamă. Şi de a le privi din perspective pe care copiii de la oraş nici nu şi le-ar imagina: „Îmi plac şi peştişorii. Tatăl meu, de cîte ori merge la pescuit, îmi aduce cîţiva peştişori vii pe care îi pun într-un lighean şi mă uit la ei. Nu ştiu ce se întîmplă, dar ligheanul rămîne fără peştişori peste noapte. (...) Îndrăgesc mult şi cîinii. Ştiu că trebuie să fiu atentă, pentru că pot fi muşcată. Cîinii îşi apără teritoriul şi stăpînii, dar pot greşi cîteodată şi te trezeşti muşcat degeaba. (...) Şi ciocănitoarele îmi plac. Le-am văzut în pădure, cînd mă lua tata pentru a-l ajuta să adunăm vreascuri" (Amada Mariaş, clasa a V-a). Şi în privinţa lecturilor, copiii din Zizin sînt diferiţi de ce ne-am aştepta noi: „Cartea mea preferată se numeşte *Cartea mea cu relatări biblice*. Este foarte groasă, are 116 pagini (...). Am să vă spun cîteva titluri: (...) «Cum a fost salvat Moise cînd era bebeluş» (...)" (Severa Constantin, clasa a VII-a).

Revista copiilor din Zizin ne semnalează, înduioşător, că lumea călduţă şi „Disney" a copilăriei cu care am fost învăţaţi nu e singura posibilă. (**I. P.**)

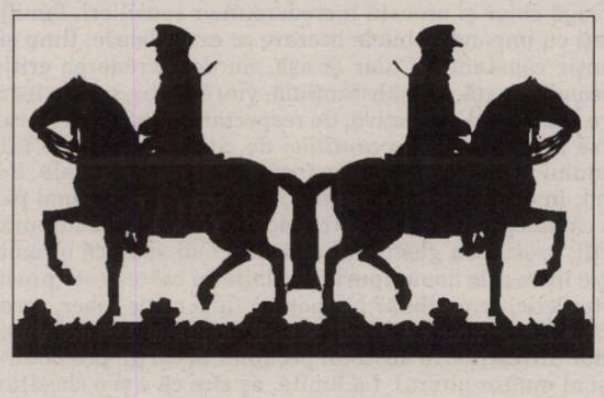

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Cînd îmi vine să urlu şi să bat cu pumnul în masă

Accept că bucuria cu care mă reped – nu foarte des – să felicit un confrate pentru un articol foarte bun poate părea deplasată în lumea noastră apatică la tot ce e frumos, rece la minunea unei plăceri, profund mohorîtă între două indignări strălucite.

Accept că exuberanţa mea poate fi luată ca o extravaganţă într-o societate mai mult sumbră decît sobră în prejudecăţile ei mofturoase.

Accept că felicitările mele pot fi suspectate de frivolitate într-un sistem care, se ştie, va muri din cîtă rigoare şi seriozitate depune în fiecare mişcare a sa.

Accept să fiu luat drept monden.

Sau „copil". Sau senil.

Accept să fiu tratat ca sentimental, ca duios, prea duios.

Accept să mi se spună – în gînd, nu pe faţă, nimeni nu e atît de „maso" auzindu-se lăudat... – că fac un gest de politeţe, deşi nu ştiu ce ar căuta politeţea cînd îi zici cuiva că „mi-ai mers la inimă", idee de-ajuns de indecentă şi indiscretă.

Accept că pot fi socotit un nărod, ca tot omul care exprimă exact ce simte şi gîndeşte.

Accept să fiu învinuit că-mi dau importanţă, ceea ce ar fi cea mai neplăcută inexactitate, dispus, totuşi, s-o suport, fără s-o combat vehement, fiindcă nici nu am ipocrizia de a mă considera un nimic.

În sfîrşit, accept orice, chiar că-s bun la suflet.

Cu o excepţie: să nu mi se spună: „Mulţumesc, eşti/sînteţi foarte drăguţ".

Drăguţ?

Şi încă „foarte"?

Mă ia cu nebunie.

Îmi vine să urlu.

Îmi vine să-mi iau înapoi felicitările şi să trec la alternativa română pentru tot ce-i facere de bine.

Simt ceva îngrozitor: mă ia cu explicaţii!

Se ridică aşa, în mine, ca un val, să-l apuc de gît pe cel omagiat şi să-i explic că

drăguţ e tot ce vrei, numai o carte bună, un articol bun, un poem bun, nu!

şi prin urmare nu poate fi drăguţ nici omul care te laudă, fiindcă un articol bun nu se scrie în fiecare zi, cum nu se fac stelele şi iarba în fiecare zi,

iar dacă vrei să mă asculţi, află că ţi-am spus ceva apăsător, nu drăguţ, apăsător şi pentru tine şi pentru mine,

ceva afurisit,

ceva păcătos,

ţi-am spus că ai talent, domnule!

ţi-am spus că ai talent, doamnă!

ţi-am spus că ai talent, domnişoară!

Nu-i nimic drăguţ în a avea talent, literar sau gazetăresc,

precizare necesară, şi dacă ţi se pare drăguţ că ai talent, cu atît mai rău,

de fapt, ar trebui să-ţi fiu antipatic pentru această felicitare care nu e felicitare, ci blestem, blestemul încrederii

(dar n-o să-mi spui că-ţi sînt antipatic fiindcă te împovărez cu asta, ceea ce înseamnă că eşti mai nărod decît mine...).

Închid paranteza. Sucesc gîtul explicaţiilor, mi le înghit, nu-mi rămîne decît impulsul de a bate cu pumnul în masă şi de a striga:

Domnule, doamnă, domnişoară, nu sînt drăguţ! Sînt un monstru!

Aiurea! Fiindcă sînt un ipocrit, un monden, un politicos, un vigilent la tot ce încearcă să se dea important, un nărod,

dacă nu chiar, Doamne, Dumnezeule, un drăguţ,

mi se năzare că-mi joacă o pleoapă şi mă rezum să duc un deget către ea, s-o liniştesc.

– Sînteţi foarte drăguţ! – mi se repetă drăgălaş în faţă.

– Mulţumesc!

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Mihaela Mihai. Bîrfe cu cîntec. (III)

În timpul interviurilor cu tantiile mele din Blocul N3, de pe Şulea 31, din senin, din iarbă verde mi-a apărut în cale cîntăreaţa Mihaela Mihai. Lucrasem la ziar pînă seara şi Mihaela Mihai îi spunea unui coleg de-al meu ofurile ei de şefă de sindicat al artiştilor. Ce o mai tocau tantiile mele în bucătăria roşie a mamei! Trădătoare de ţară, drogată, făcătoare de sex cu cîinele, iubită de o mulţime! Se lega cu reconstituirea vremurilor!

Toată lumea remarca la revelioane rochiile... Mamă, ce şi-a mai făcut!... Mamă, Angelica!...

Ea a avut totdeauna fluturaşi pe ea.

Dar la Mihaela Mihai nu se reţinea chestia asta. Se reţinea...

Alura... Explicaţia este următoarea: eu am înţeles foarte devreme un anume lucru, care a rămas o regulă de bază în cariera mea – un artist, dacă are ceva de spus şi dacă are personalitate, trebuie să se vadă el, nu rochia. Pe de altă parte, paralel cu asta, adevărata eleganţă nu sare-n ochi. Eleganţa nu înseamnă încărcătură, nu înseamnă fir de aur, paiete şi praf în ochi. Mă oboseau oamenii care mă ameţeau şi-mi spuneau: „Vai, ce splendidă ai fost! Vai, ce frumoasă! Dar ai cîntat dumnezeieşte"... Eu ştiam care a fost gradul de dumnezeire din sufletul meu în momentul acela. Sigur că, pe undeva, îmi făcea plăcere, dar mi-era teamă. Totdeauna am avut o teamă în suflet, aşa, să nu mă las dusă de val şi să nu mai am control asupra a ceea ce fac. Eram timidă şi perfecţionistă.

Pot să vă întreb şi despre iubirile Mihaelei Mihai? Mahalaua vorbea că vă iubeau mulţi bărbaţi.

M-au iubit. Nu înseamnă că am iubit eu mulţi bărbaţi. De iubit, am primit enorm de multe scrisori, saci poştali aşa... Saci poştali se aliniau... cu scrisori, şi am primit scrisori de prin Siberia, de prin Germania. Nu puteţi să vă imaginaţi ce scrisori am primit ani la rînd...

Văd că aveţi o strălucire aşa, de sabie.

O strălucire de sabie pentru că... probabil că eu am iubit aşa cum am şi cîntat, cu pasiune. N-am întîlnit bărbatul care să reziste idealului meu.

Care e idealul de bărbat? Cred că vecinele din fostul meu bloc ar fi interesate.

Da, după minţile lor simple... am devenit puţin tranşantă în ultima vreme. Acum nu mai am răbdare... Idealul de bărbat... Ar fi aşa: un bărbat care să nu fie frumos, am fugit de bărbaţii frumoşi toată viaţa mea. Mi-a fost teamă, poate tot din acea îndoială despre mine însămi, care mi-a fost bine implantată de mic copil, şi poate şi dintr-un fel de orgoliu. Nu am putut suporta ideea, văzînd ce se întîmplă în jurul meu, un bărbat frumos va fi întotdeauna un bărbat curtat de femei. Căutat de femei. Dacă eu investesc într-o legătură adevărată, profundă cu un bărbat frumos, voi avea totdeauna teama că se va lăsa dus într-o zi şi mă va părăsi pentru alta. N-aş putea-o suporta. Bărbaţii frumoşi şi proşti nu-mi trebuie. Vreau un bărbat inteligent care să aibă harismă, senzual şi să aibă umor. Şi să mă iubească! Poţi să întîlneşti un astfel de bărbat, dar să nu mă iubească el pe mine. Trebuie să mă iubească foarte tare şi foarte constant ca să reziste. Şi mai ales să nu mă sufoce. Asta s-a întîmplat cu tatăl Isabelei. El spunea că mă iubea aşa de tare, că nu suporta să stau de vorbă. De asta m-am şi despărţit de el. Am stat 10 ani cu el pentru că aveam un copil cu el. Însă am fost pe punctul de a mă pierde complet din cauza stress-ului, a sufocării. Nu poţi să închizi o pasăre măiastră într-o colivie de aur.

(din volumul în curs de apariţie)
istodor- http:// www.facemcatavencu.ro / blog.php?id=20

libertatea de impresie

Tenisul feminin

Mai jos e vorba chiar despre ce scrie în titlu sau, mă rog, pe aproape. Tenisul masculin parcă nu mai e aşa fascinant în ultima vreme. Mai ales pe suprafeţele rapide, punctele se fac foarte repede – cel mult două schimburi de mingi şi gata. Forţa şi viteza sînt foarte mari, iar serviciul şi returul au devenit armele principale. Un serviciu nereuşit aduce de cele mai multe ori un retur decisiv al adversarului. Un serviciu reuşit înseamnă că adversarul ori nu mai prinde mingea, ori trimite înapoi una cu care poate fi făcut praf din a doua lovitură. Dar să zicem că problema asta e de mai multă vreme în tenisul bărbătesc, iar extrema cealaltă care a existat odată, „ţăcăneala" de tip Borg, era chiar şi mai neplăcută. În ultimul timp, poate că lipsa mea de interes e cauzată şi de impresia că maşinăria Federer e mai puţin simpatică decît era perfectul Sampras. Pe scurt, am ajuns să devin mai atras de competiţiile feminine. Acolo, pe lîngă tehnică sau viteză, se întrevede încă bine şi caracterul jucătoarelor. Şi ce caractere s-au înfruntat săptămîna trecută la Miami: Serena Williams şi Maria Sharapova. Black and White! Le-am urmărit de-a dreptul fascinat – forţa brută, dezlănţuită a Serenei contra perfidiei criminale a Mariei. Prima lovea, a doua spinteca. Racheta Serenei părea un buzdugan năprasnic, cea a Sharapovei era ca o sabie tăioasă. Privirea atentă, de leoaică, a Serenei zicea parcă: „Absolut sigur o să te zdrobesc", în vreme ce scînteierile din ochii Sharapovei păreau să spună: „Nu-mi sta în cale, că nu ştiu ce-ţi fac". Mă întreb ce-or fi gîndit taţii lor de pe margine, Richard şi Iuri, doi oameni al căror obiectiv în viaţă a fost să-şi vadă fetele campioane. Se spune chiar că Richard nu şi-a conceput fetele (Venus şi Serena) în ideea obişnuită de a avea copii, ca orice om, ci cu scopul declarat de a da lumii nişte campioane (pare-mi-se, după ce a văzut un meci al Virginiei Ruzici). Iuri a părăsit Rusia pentru a-şi face fata campioană la şcoala din America a lui Bollettieri. Şi cum spuneam, a fost o luptă. Serena cu loviturile ei pline şi în forţă, aşa cum ea însăşi arată, Sharapova cu replici tăioase. Nu părea nicidecum o simplă competiţie între două jucătoare, ci o înfruntare între două forţe ale naturii, între două rase, între două tipuri de educaţie, între două femei. Una debordînd de încredere, cealaltă plină de ambiţie. Una bufnea, cealaltă icnea, una izbea, cealaltă sfîşia. Cumplita luptă n-a durat însă trei zile şi trei nopţi, nici măcar trei seturi, ci doar două, pentru că Serena s-a dovedit în acea zi mai inspirată şi mai în formă. Buzduganul a zdrobit sabia în mai puţin de o oră, dar nu e nici primul şi nici ultimul meci dintre cele două, c-aşa-i în tenis. (Serena a mai învins-o o dată anul acesta, chiar în finala de la Australian Open, dar Sharapova i-a luat Serenei în 2004 trofeul de la Wimbledon de sub nas. Pînă una, alta, Sharapova e pe locul doi în clasamentul mondial, iar Serena a rămas departe, în urmă.) Strîngerea de mînă dintre ele, de la sfîrşit, a fost la fel de scurtă ca şi fulgerul din privirea Sharapovei. La puţin timp după aceea, s-a întîmplat să ascult la Euforia TV o pledoarie despre cît de bună ar fi o lume condusă de femei, în care „nefastul" spirit bărbătesc de competiţie ar dispărea. Sînt convins că autoarea acelor afirmaţii nu s-a prea uitat în ultima vreme la tenis.

Andrei MANOLESCU

Iaromira POPOVICI

bazar

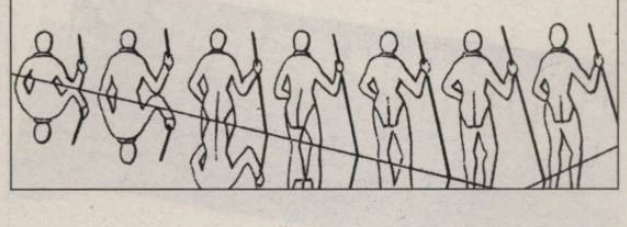

Cărţi personalizate

Mi-a căzut, întîmplător, în mînă o carte pentru copii al cărei erou este... însuşi cititorul. Cu alte cuvinte, o carte personalizată – în locul personajelor, autorii pun puncte-puncte care se completează cu numele viitorului proprietar, al prietenilor, colegilor, învăţătoarei... Ştiu că şi copilului meu, la şcoală, i s-au oferit asemenea cărţi: ideea era ca din receptor pasiv să devii personaj activ, implicat în meandrele acţiunii... Copilul meu nu a fost prea încîntat de ofertă. Era, probabil, deja prea mare, dar ştiu că învăţătoarei şi altor copii le-a plăcut ideea.

Şi mie mi se pare simpatică, ca tot ce reprezintă, în materie de copii de diverse vîrste şi de educaţia lor, inovaţie şi, într-o oarecare măsură, experiment. Am citit chiar una din cărticelele în cauză, intitulată *Prietenul meu Codruţ*. Am făcut-o pentru că, în privinţa cărţilor de copii apărute la noi, încă am dubiile mele: nu sînt convinsă că autorii şi editorii noştri au nimerit tonul cel mai potrivit pentru a fi atît pe placul primei vîrste de auditori, cît şi pentru a-i educa. Unele din publicaţiile ce le sînt adresate sînt total lipsite de imaginaţie, fade, scrise într-un limbaj neatractiv; altele, formulate mai pertinent şi cu mai multă imaginaţie, sînt lipsite de partea educativă. Visul meu este să găsesc poveşti deştept şi neaşteptat scrise care să le dea copiilor şi cîteva lecţii implicite pentru diverse situaţii din viaţă, dar fără să fie didacticiste, moraliste sau, pur şi simplu, mură-n gură.

Nu am prea întîlnit un asemenea *pattern* în cărţile semnate de autori neaoşi. L-am găsit însă în traducerile adresate preşcolarilor sau „şcolarilor mici" (terminologia îi aparţine doctorului Căpraru, în celebra sa carte, *Mama şi copilul)*. Era vorba fie de ursuleţul Winnie şi prietenii săi, fie de ştrumfi, iar aventurile lor erau prezentate într-un fel discret moralizator. Concluzia era, îndeobşte, următoarea: să fim buni şi toleranţi cu prietenii noştri, să-i ajutăm, să le spunem în faţă ce ne nemulţumeşte, să lăsăm de la noi cînd e cazul... În fond, o morală creştină, în varianta ei mai *soft,* şi anume cea Disney... La care se adaugă stratul mai superficial, dar necesar de învăţături pragmatice, de genul trebuie să fim conştiincioşi la şcoală, să ne spălăm pe dinţi, să nu intrăm în vorbă cu necunoscuţii...

În această din urmă categorie intră şi *Prietenul meu Codruţ*. Cărticica, scrisă de Ioana Radu, învăţătoare, şi ilustrată de Cris Oancea, a apărut la Editura Aquanet în 2005. Sub numele autoarei stă scris: „Cu acordul Ministerului Educaţiei şi Cercetării", pentru că volumele în cauză au fost distribuite prin şcoli. Pe pagina următoare, sus, e tot *clou*-ul cărţii: dedicaţia – „Această carte a fost scrisă special pentru..., elev la..., de la mami şi tati".

Personalizarea e înduioşătoare şi cred că importantă pentru un copil pînă-n 10 ani: sub dubla egidă a şcolii şi părinţilor, sfaturile din carte au mai multe şanse să fie luate în serios. Chiar şi ilustraţiile – nu în cele mai vii culori, ceea ce le conferă o involuntară nuanţă de tristeţe – au o anumită căldură. Textul, însă, e strict didactic, lipsindu-i partea de imaginaţie de care vorbeam. Altfel, poveţele incluse în cărticică sînt cît se poate de utile pentru copiii care merg neînsoţiţi sau care stau singuri acasă. Aceştia sînt învăţaţi cum să traverseze strada, ce să facă dacă îi urmăreşte cineva, cum să nu intre în vorbă cu necunoscuţii sau să nu le deschidă uşa, cum să nu comită „acte de vandalism". Mesajul cărţii e cît se poate de binevenit, iar iniţiativa – lăudabilă, ca şi adresarea personalizată; însă vocabularul, prea tehnic şi aparţinînd mai curînd jargonului poliţiei decît celui al copiilor, mai poate fi îmblînzit.

PUBLICITATE

ÎN CURÂND

Capra sau Cine e Sylvia?

de Edward Albee

cu:

Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian

Regia: Alexandru Dabija

The New-York Times: „Capra sau Cine-i Sylvia? abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate ci mai degrabă este iraţional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru."

Capra sau Cine-i Sylvia?, având subtitlul Note pentru o definirea a tragediei, a primit Premiul Tony în 2001.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB · MOBEXPERT · DILEMA VECHE · Gândul · 24 FUN · PORT.ro · onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide

"Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMA VECHE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Cadou de Paşti

Ţin să semnalez primul număr (dublu) al publicaţiei *INTER. Revistă română de studii teologice şi religioase*. Acest nou produs al presei teologice a ieşit din incubatorul conceptual format la Cluj, în jurul încă junelui Radu Preda, sprijinit pe osteneala cîtorva preţioşi colegi de generaţie. Înaintea revistei, fusese înfiinţat oarecum pomposul Institut Român de Studii Inter-ortodoxe, Inter-confesionale şi Inter-religioase, o structură privată, dornică să lanseze un program misionar centrat pe dialog. Dialog între mireni şi preoţime, dialog între Bisericile ortodoxe, dialog inter-religios.

Construcţia acestor punţi, îndelung amînată de partea ierarhiei, ne arată că laicii mai harnici ai BOR „nu se lasă". E stimulant că ei au preluat iniţiativa. Văd aici un semn de vitalitate eclezială, dar şi mărturia unei stări de criză internă. Adevărul este că, la noi, laicii nu au voce, iar dacă totuşi îşi fac auzit glasul, ei au „obligaţia" să îngîne numai poziţiile „oficiale". La începutul anilor '90, încercarea de a institui o Asociaţie Naţională a Laicatului Ortodox s-a lovit de refuzul ierarhiei. Episcopatul nostru trăieşte cu impresia că un laicat lucid, mobilizat şi, la rigoare, critic ar strica „rînduiala" pastorală din comunism, cînd numai preotul, strict controlat de autorităţi, putea „glăsui" în numele „turmei".

Ni s-a sugerat, mereu, că această stare de fapt exprimă cel mai bine Tradiţia. Am tot auzit din surse sinodale că un laicat activ e ferment protestant, capabil să rupă unitatea tăcută a Bisericii. Fals. În Biserica luptătoare, în orice Biserică vie, există laici responsabili. Ei suferă atunci cînd în Biserică se produc derapaje şi se acceptă inerţii păguboase, care-i îndepărtează pe tineri de Hristos şi care adîncesc falia dintre ce am moştenit şi ce avem datoria de a exprima, ca mărturie creştină, în timpul vieţilor noastre. *INTER* e dovada că laicii pot participa direct la dezbaterea teologico-politică, fără să pună la îndoială Revelaţia.

Sub motiv că nu face politică, BOR a rămas la cheremul politicienilor. Ea nu a inspirat politici creştine. Nu a reuşit să facă legătura dintre credincios şi cetăţean. Cred că *INTER* îşi propune tocmai acest proiect: acela de a distila energia civică a corpului eclezial. Sper, de asemenea, că nucleul de la Cluj va iradia energia acestei aşteptări în ansamblul Patriarhiei Române. E vorba despre o nouă pledoarie – mai sistematică decît aceea, răzleaţă, pe care mi-am asumat-o – în favoarea ideii că BOR ar cîştiga pariul cu (post)modernitatea şi cu realităţile din UE dacă ar adopta o doctrină socială.

Visez ca ierarhia să primească bine acest proiect. Să înţeleagă, cu tact pastoral, că el îi vine în ajutor, prefaţînd vremuri de cumpănă, printr-o propunere cinstită şi devotată ortodoxiei. Vă amintiţi succesele regretatului părinte Constantin Galeriu? Le pomenesc aici doar pentru a spune, altfel, că ori de cîte ori clerul s-a deschis iubitor şi sincer către elita intelectuală, Biserica a cîştigat ceva esenţial în ordinea comunicării şi a prezenţei sale în timp.

Beneficiind de grafica lui Silviu Oravitzan, apărut pe hîrtie superioară, primul număr al revistei *INTER* asociază nume consacrate şi nume mai puţin cunoscute. Prin semnăturile unor Ioan Ică Jr., Robert Lazu, Costion Nicolescu, Ovidiu Pecican, Remus Rădulescu, Marius Vasileanu, Iulian Capsali, Alin Tat, Radu Carp, Constantin Preda, completate cu traducerea unor studii din alte limbi şi cu o solidă secţiune de recenzii, *INTER* păşeşte în lume cu dreptul. Ea deschide generos evantaiul problematicii Stat-Biserică, analizînd totodată chestiuni europene (precum strategia Lisabona), relaţia dintre intelectualitatea interbelică şi Biserică, dar şi viitorul creştinismului, într-o lume secularizată. Îi felicit pe contributori (pentru puterea de a sta laolaltă) şi am certitudinea că noua publicaţie, ieşită la lumină într-un moment pascal, va împrospăta cu inteligenţă decorul nostru cam ponosit.

Claudia STĂNILĂ

Europa între globalizare şi naţionalisme

Locul? Cetatea Eternă. Ocazia (sau pretextul)? Recenta aniversare a 50 de ani de la semnarea Tratatului de la Roma. Evenimentul? Congresul cu tema „Perspective şi valori pentru Europa de mîine". Iniţiator? COMECE: Comisia Conferinţelor Episcopale a Comunităţii Europene. Participanţi? Peste 400 de reprezentanţi ai Bisericilor creştine, dar şi laici: politicieni, economişti, protagonişti ai reconstrucţiei europene. Întrunirea de la Roma s-a încheiat cu redactarea unui mesaj adresat şefilor de stat şi de guvern europeni. O invitaţie adresată Noii Europe de a recupera şi de a „reînnoi dinamismul său originar", de a stabili un echilibru „sănătos" între dimensiunea etică şi cea economică şi de a menţine o politică de protecţie socială adecvată cetăţenilor săi. Manifestîndu-şi preocuparea în legătură cu „actuala pauză de reflecţie în Europa" – subtilitate eufemistică –, episcopii au reliefat urgenţa găsirii unor soluţii instituţionale în măsură să garanteze respectarea demnităţii umane şi a valorilor care derivă din aceasta, precum libertatea religioasă în toate dimensiunile sale. Controversata recunoaştere a rădăcinilor iudeo-creştine în textul Constituţiei Europene, tema familiei, urgenţa realizării dialogului dintre creştini, musulmani şi evrei în Europa multietnică şi multireligioasă au constituit leit-motivele dezbaterilor. Combătînd, pe de o parte, sentimentul „cetăţii asediate" şi a demonizării imigraţiei masive, liderii spirituali creştini au solicitat, pe de altă parte, politicienilor de la Bruxelles recunoaşterea „explicită" a patrimoniului iudeo-creştin al Bătrînului Continent şi au îndemnat statele membre să combată cu toate forţele „revirimentul tendinţelor naţionaliste, rasiste, xenofobe şi al egoismelor naţionale".

Rezumînd, viziunea împărtăşită de participanţi a fost că Europa trebuie să fie un spaţiu al dialogului, căci ea este teritoriul unde au fost zămislite conceptele de stat de drept, libertate, demnitate, respectul vieţii umane, păcii şi toleranţei. Iar clasa politică, ce pare a fi constituită din „birocraţi fără suflet", ar trebui să facă loc unor lideri autentici, înzestraţi cu viziuni politice ample şi curaj. Numai astfel vor putea fi depăşite provocările secolului XXI, de la globalizare pînă la alarmant-renăscîndele naţionalisme.

Publicăm în continuare opiniile cîtorva participanţi intervievaţi în zilele desfăşurării conferinţei: **Luca Jahier**, secretar general al Organizaţiei Retinopera / Iniţiativa Creştinilor Europeni; Cardinalul **Attilio Nicora,** Preşedintele Administraţiei Patrimoniului Sediului Apostolic; Monseniorul **Diarmuid Martin,** Arhiepiscop al Dublinului şi Primat al Irlandei; Arhiepiscopul **Athanasios Chatzopoulos,** preşedintele Reprezentanţei Bisericii Ortodoxe Greceşti pe lîngă Uniunea Europeană; **Henrik Jozef Muszynski,** Mitropolit al oraşului polonez Gnieznienski; **Hans Gert Pottering,** preşedintele Parlamentului European.

Valori pentru „Noua Europă"

Luca Jahier: Ne aflăm într-un moment istoric special, în care sîntem chemaţi să aducem mărturie unui timp extraordinar care succede celor două tragedii mondiale, două mari războaie, naşterii unor totalitarisme, divizării Europei. Tocmai în această Europă distrusă au existat persoane care au avut intuiţia de a reconcilia ceea ce fusese sfîşiat. Situînd în centrul acestei acţiuni de reconciliere iertarea, voinţa de a uni ceea ce înainte constituia obiectul divizării, au construit un proiect măreţ: acela al păcii, al implicării, astfel încît experienţa războiului să nu mai fie posibilă pe continent. Însă visului păcii îi era asociată ideea conform căreia s-ar fi putut edifica o lume nouă: cu un chip mai uman, în care să existe mai multă libertate şi mai multă solidaritate. Putem afirma că acest vis a învins, întrucît Europa s-a reconciliat, a reuşit să se construiască pe sine însăşi, să atingă un nivel de bunăstare nemaiîntîlnit în istorie, să garanteze democraţia şi respectarea drepturilor umane. Şi, mai mult, a devenit posibilă realizarea a două mari proiecte istorice inedite: acela de a abandona monedele naţionale şi de a crea moneda unică şi, pe de altă parte, iniţierea procesului de reunificare europeană. În pofida acestor înfăptuiri, Europa este astăzi obosită, îi este teamă de viitor şi este străbătută de convulsii naţionaliste. Dinamica europeană este împiedicată, în multe ţări predomină atitudini de frică, de scepticism sau de îndoială în ceea ce priveşte utilitatea continuării proiectului european. Chiar şi în noile ţări membre ale UE, de la care se aşteptau mai multă forţă şi entuziasm, se poate constata oboseala: sînt ţări bătrîne, chiar şi din punct de vedere demografic. În consecinţă, marile întrebări sînt: cum se poate repune în mişcare procesul de reunificare? Trebuie să ne resemnăm la a sta înţepeniţi în prezent, să apărăm ceea ce am reuşit să dobîndim, veşnic stăpîniţi de teama că vom pierde aceste realizări? Ori, dimpotrivă, ca buni creştini, ar trebui să reînsufleţim un nou anotimp al speranţei, al investiţiei în viitor? Iată de ce principala provocare a catolicilor din Europa, exponenţi ai conferinţelor episcopale sau ai diverselor mişcări şi organizaţii religioase reunite în aceste zile la Roma constă în pledoaria pentru ca Europa să repornească de la valorile sale fondatoare, să se inspire din marile sale intuiţii şi din conştiinţa că este un teritoriu al spiritului. Trebuie să continuăm cu creativitate misiunea căreia părinţii Europei Unite şi-au dedicat existenţele, însufleţiţi de curaj şi clarviziune. Şi să avem înţelepciunea de a ne opune tendinţelor de revenire a egoismelor naţionale, de a redescoperi sensul unui plan de progres social, economic şi civic pentru viitor, pentru fiii noştri şi pentru popoarele care privesc cu speranţă la modelul european. Forţa şi bogăţia din Europa se văd mai bine din afara continentului. Europa este mult mai frumoasă decît pare, fiind astăzi un loc în lume în care mulţi ar dori să trăiască; este suficient să ne gîndim la numeroasa realitate a imigranţilor care vin în Europa. Pe Bătrînul Continent îţi poţi educa liniştit copiii, poţi discuta în mod liber, te poţi deplasa în libertate, poţi studia, spera, te poţi realiza şi te poţi dedica aproapelui. Lucruri care nu sînt posibile peste tot în lume.

Cardinalul Attilio Nicora: Sensul acestei conferinţe este acela de a-i îndemna pe creştini, într-un moment în care instituţiile par a fi nesigure în legătură cu viitoarea direcţie a căii de urmat, să devină conştienţi că trebuie să continue, însufleţiţi de speranţă, să ofere bogăţia patrimoniului lor spiritual Europei, pentru a o impulsiona către înfăptuirea unei unităţi autentice. Realitatea extinderii face astăzi posibil ca ţări care pînă acum au fost absente – evident, nu din vina lor – din faza iniţială a procesului de integrare să poată aduce bogăţia lor specifică în cadrul Uniunii. Este important să nu trăim ca nişte resemnaţi, ci, dimpotrivă, să avem mîndria de a oferi şi de a primi şi, mai ales, să avem bucuria de a lucra împreună. Conferinţa ne-a ajutat să devenim conştienţi de acest lucru.

Arhiepiscopul Athanasios Chatzopoulos: Conferinţa este o ocazie de a reînnoi cooperarea dintre creştini, organizaţi în Bisericile lor proprii, şi reprezentanţii acestora de la Bruxelles. Există deja 4 reprezentanţi ai Bisericilor ortodoxe la Bruxelles; toţi am fost prezenţi la reuniunea de la Roma. Găsesc tema aleasă foarte actuală, întrucît cred că nu se poate vorbi de viitorul Europei dacă ignorăm baza creştină a continentului. De asemenea, găsesc foarte interesantă şi, în acelaşi timp, inedită ideea de a organiza o dezbatere între reprezentanţii bisericilor şi politicieni.

Arhiepiscopul Jozef Henryk Muszynski: Este o întîlnire foarte importantă, datorită faptului că s-au întrunit nu numai membri ai organizaţiilor episcopale catolice, ci reprezentanţi ai tututor creştinilor. În al doilea rînd, a fost o reuniune a episcopilor, preoţilor, dar şi a persoanelor şi organizaţiilor laice. Ne aflam într-un moment special al continentului, pe care-l numim din ce în ce mai des „Noua Europă". Consider că se face în mod exagerat referire la instituţii, în vreme ce Noua Europă înseamnă, mai ales, oameni noi şi principii europene reînnoite. Ne-am reunit la Roma pentru a privi şi a analiza împreună principiile care s-au aflat la baza Europei Unite. Acum trăim un moment inedit, în care ni s-au alăturat ţări noi şi, cu ele, inevitabil, noi tradiţii culturale şi religioase. Este necesar să găsim valori capabile să unească nu numai guvernele, dar şi, mai ales, toate naţiunile.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

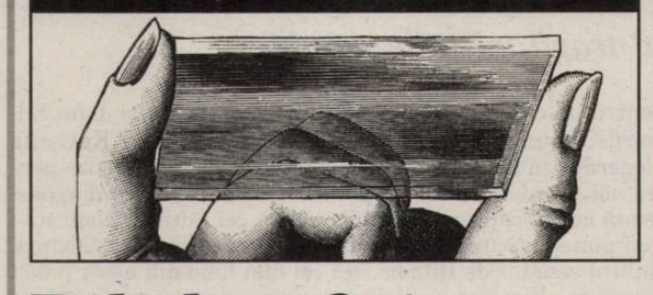

Pilule eficiente de cultură

Sînt cîteva emisiuni, de două-trei minute, la Realitatea TV, care se numără printre cele mai bune ale postului. Este vorba de emisiunile de cultură. Aceste producţii sînt bine făcute, scurte şi deci cu atît mai percutante. Putem spune că fac mult mai multă educaţie publicului telespectator decît kilometri întregi de analize docte şi de multe ori plicticoase pe care le putem vedea pe celelalte posturi, în special pe cel care se recomandă drept un canal cultural.

Despre emisiunea *Marfă,* realizată de Ana-Maria Caia şi prezentată de Dragoş Bucur, am mai scris şi am avut numai cuvinte bune faţă de felul inteligent în care sînt trecute în revistă obiectele culturii urbane. Talentul actoricesc al lui Dragoş Bucur se întîlneşte în mod fericit cu ingeniozitatea temelor sau a felului cum sînt prezentate, iar din această convergenţă rezultă una dintre cele mai bune emisiuni de televiziune de la noi.

O altă producţie scurtă de pe Realitatea TV şi care, din cauza scurtimii ei, pare – pe nedrept – o cantitate neglijabilă este *Inovatorii*. Emisiunea prezintă zilnic creatori din domenii diferite, care au influenţat cultura lumii în perioada modernă sau contemporană. Am putut vedea spoturi despre Marcel Duchamp, Pedro Almodóvar, Andy Warhol, Tim Burton, Mihail Bulgakov, Jim Jarmusch, Sigmund Freud, Constantin Brâncuşi, Emil Cioran, Charlie Chaplin, Martin Heidegger, Leonard Cohen, Duke Ellington, Salvador Dalí, Mircea Eliade, Tristan Tzara, Gabriel García Márquez ş.a. Prezentările nu se mulţumesc să fie simple articole de enciclopedie, ci sînt făcute atractiv, sub formă de poveste în care întîlnim presărate din loc în loc mici puncte de tensiune narativă (de exemplu, la Heidegger, povestea de dragoste cu Hannah Arendt sau, la Márquez, relaţia specială cu poveştile bunicii şi revelaţia pe care a avut-o scriitorul în legătură cu Macondo). În fine, dincolo de performanţa acestor spoturi care transformă vieţile marilor creatori într-o poveste concentrată, trebuie să aplaudăm iniţiativa celor de la firma Elita, care sponsorizează acest proiect. Avantajul este pe toate planurile: al televiziunii, că poate să difuzeze astfel o producţie valoroasă, al publicului, că primeşte concentrate de cultură şi educaţie ambalate într-un mod plăcut şi, nu în ultimul rînd, al brandului „Selected", care-şi asociază numele cu ideea de prestigiu. Firma Elita nu este la primul demers de acest fel (a mai sponsorizat, tot la Realitatea TV, şi emisiunea *Cinci minute de cultură),* iar faptul că a continuat dovedeşte că o astfel de investiţie este una profitabilă. Poate acest exemplu le va deschide ochii şi altora.

O altă mostră de cultură de pe Realitatea TV este şi „Cartea mea", difuzată sîmbăta şi duminica, în cadrul emisiunii *Bună dimineaţa, România!*. „Cartea mea" este o pledoarie de două minute şi jumătate pentru lectură, în care personalităţi din domenii care, în general, nu au legătură cu cititul profesionist vorbesc despre cartea lor cea mai dragă. De unii dintre ei aţi mai auzit, alţii sînt mai puţin cunoscuţi (deşi au realizat ceva în domeniul lor). E vorba de muzicieni, designeri de modă, redactori-şefi de reviste *glossy,* şefi de PR, manageri de firme sau jurnalişti. Unii sînt mai apropiaţi, prin formaţie şi profesie, de scris şi de ideea de carte (cum este, de exemplu, colegul Alex. Leo Şerban, care a recomandat *Narziss şi Goldmund* de Hermann Hesse), alţii nu au nici o legătură profesională cu acest domeniu. Cu toate acestea, „mărturiile" tuturor sînt cît se poate de interesante. Semnificativ este că dragostea fiecăruia faţă de cartea pe care o recomandă s-a înfiripat în adolescenţă şi că toţi au văzut în volumele respective nu mijloace prin care să-şi petreacă în mod plăcut timpul, ci în primul rînd ocazii de a învăţa lucruri fundamentale pentru viaţă. Nimeni nu spune „mi-a plăcut această carte", ci „am avut foarte mult de învăţat din ea". Pledoariile devin cu atît mai valoroase şi mai convingătoare, cu cît sînt de fiecare dată foarte personale şi, deci, sincere.

Cine zicea că nu se poate face cultură sau educaţie la televizor?

Adina POPESCU

Un război fără mercenari

– *despre jurnaliştii* free-lance *din România* –

Ce este un free-lancer? *Termenul desemna în secolele trecute un militar profesionist care nu avea stăpîn şi care îşi punea lancea la dispoziţia oricui era dispus să plătească pentru serviciile sale. Un mercenar, am spune astăzi. Şi tot în zilele noastre, acelaşi termen i se atribuie unui liber-profesionist, mai exact unui „specialist" care lucrează pe cont propriu.*

Care este statutul jurnalistului free-lancer? *În Occident, este o profesie recunoscută şi apreciată, care întăreşte ideea de competiţie în mass-media. În România,* free-lancer-*ul are încă de înfruntat prejudecăţi: un outsider care refuză să lucreze într-un mod „organizat" şi asta poate fi o dovadă de neseriozitate. De cele mai multe ori este exclus din politicile editoriale sau privit ca un dispensabil colaborator.*

În mod paradoxal, paradisul free-lancerilor s-a consumat în anii '90. Atunci exista iniţiativa, iar legislaţia în privinţa firmelor nu era bine pusă la punct. Aproape oricine care avea ceva de spus şi ştia să lege două propoziţii coerente putea să colaboreze la zecile de publicaţii care apăreau peste noapte şi să cîştige şi ceva bani. Era mai mult o „şcoală" de jurnalism sau jurnalismul privit ca hobby. Trusturile străine nu aveau încă în plan să investească în România. Se publica aproape orice, redacţiile se alcătuiau ad-hoc şi se destrămau la fel de repede, iar migraţia era la ordinea zilei. Nu se punea problema loialităţii sau exclusivităţii. Erai plătit „la bucată", căci nu se lua în calcul numărul de semne sau de cuvinte, şi umblai cu „bucăţile" în servietă de la o redacţie la alta. Ce nu accepta unul, dădeai la altul. Reciclai texte, le „cosmetizai" şi le vindeai a doua oară. De multe ori făceai muncă voluntară, în speranţa că, la un moment dat, „cînd vor fi bani", vei fi plătit. Proaspeţii „manageri" de ziare de tipul Ion Cristoiu îşi închipuiau că orice „surse", inclusiv taximetriştii, pot deveni, la o adică, ziarişti. Sau alţi patroni îţi dădeau bani din buzunarul lor, ca la piaţă, pentru un articol şi, dacă erau într-o dispoziţie bună, puteai avea surpriza să dubleze suma convenită iniţial. Peisajul media era mai mult sau mai puţin dominat de „specialişti" independenţi şi de ucenicii lor.

În tot acest haos, exista însă speranţa că, la un moment dat, lucrurile vor intra pe un făgaş normal. Mai exact, că mecanismele „pieţei" se vor regla de la sine, creîndu-se un echilibru între „cerere" şi „ofertă" şi că va prima calitatea. Ceea ce s-a şi întîmplat oarecum, odată cu investiţiile masive în domeniul mass-media, însă nu şi pentru free-lanceri. Au început să se creeze „echipe" şi jurnaliştii să-şi asocieze treptat numele cu cîte un brand. De fapt, asistăm la o aglomerare a forţelor şi energiilor în jurul unor trusturi de presă. De la predarea „la bucată" s-a trecut la predarea „la normă". De la politica editorială de butic, la cea de supermarket. Iar ca patron de supermarket, preferi să cumperi en-gros două sute de sticle de vin ordinar „de masă" de la, să zicem, Cotnari S.A., decît să te complici şi să achiziţionezi en-détail zece sticle *pour les connaisseurs* de la cine ştie ce producător particular „rasat". Tot aşa, ca patron de televiziune particulară, preferi să plăteşti salariile a două sute de angajaţi pe care să-i foloseşti pentru a produce „intern" cea mai mare parte a emisiilor, decît să cumperi ocazional şi cîte un film documentar, fie el şi premiat, de la un cineast independent.

Aşa că, în ultimii ani, cei mai căutaţi free-lanceri de pe „piaţa" mass-media nu sînt jurnaliştii, căci nu există o bursă a creaţiei. În schimb, pot supravieţui (dacă au noroc şi oareşce relaţii) ca free-lanceri cei care s-au „specializat" în design publicitar, DTP – mai puţin tehnoredactare şi traduceri – programare şi *web design* şi cei care colaborează cu televiziunile ca operatori şi editori de imagine. Adică cei care pot oferi, dincolo de creativitate, şi ceva *skills*-uri tehnice.

Viaţa de „colaborator"

L-am întrebat pe **Radu**, fotograf free-lancer, cum se descurcă, la limita dintre tehnică şi creaţie. „Păi, ce-i mai greu a cam trecut! Adică mi-am acoperit investiţia şi am început să mai şi cîştig cîte ceva... dar comenzile nu vin cu regularitate, aşa că încă nu ştiu ce voi mînca luna viitoare!". În ce a constat investiţia? Două aparate „profi" cu seturi de obiective şi accesorii, un laptop pentru a putea să descarce fotografiile „la faţa locului" şi pentru prelucrare, şi maşina cu care să se deplaseze mai uşor de la un eveniment la altul. Face şi fotografii de studio, însă nu are un studio unde să lucreze în permanenţă. „Noi ne cam ştim şi ne ajutăm între noi. Dacă am nevoie de lumini, să zicem, am de unde împrumuta sau închiria la preţuri convenabile!" Cum îşi găseşte clienţii? „M-a ajutat foarte mult faptul că înainte de a deveni free-lancer am lucrat la o revistă mondenă. Făceam poze pe la diverse evenimente, unde mai lăsam şi cîte o carte de vizită şi nu uitam să spun că sînt deschis oricînd unei colaborări extrajob... E adevărat, însă, că era vorba şi de ceva tupeu!"

„Sînt jurnalistă free-lancer!", mă informează **Kate** care vizitează România în scopuri „profesionale". Va scrie despre ţara noastră pe un site destinat femeilor care călătoresc singure prin lume. O interesează în mod special trenurile de la noi. Cam asta ar fi „cerinţa": femei care merg singure cu trenul şi care descriu tot ce văd, de la vecinii de compartiment, la tratăţia din vagonul restaurant. „Trebuie să semene cu un jurnal, din care să nu lipsească gîndurile şi observaţiile mele şi – de ce nu? – chiar şi un moment de flirt cu un român chipeş, între două staţii!", rîde **Kate**. Este însă obligatoriu să reiasă ideea că o femeie independentă se descurcă de una singură în orice situaţie neprevăzută, cum ar fi o incursiune în toaleta mizerabilă a unui tren din România. Şi dacă tot e aici, **Kate** vrea să ajungă şi la Tîrgu Jiu ca să se „informeze" despre Brâncuşi. Va scrie un articol despre sculptorul român într-o revistă pentru copii între 6 şi 12 ani. „Jurnalista" americancă este solicitată în fiecare lună de trei, patru publicaţii, dintre care două online. Îmi arată articolele ei dintr-o revistă despre pisici: un test de genul „ce pisică ţi se potriveşte?" şi o întreagă poveste cu o pisicuţă dispărută şi regăsită. Ar putea să-şi găsească şi alte colaborări pentru că e deja un „nume", dar deocamdată i se pare suficient. Cîştigă în jur de 4000 de dolari pe lună. Optimismul ei debordant este o consecinţă a vieţii libere pe care o duce.

În România, reviste de tipul *Întîmplări adevărate* încă mai lucrează cu colaboratori externi care au sarcina să-şi imagineze ce scrisori ar putea să trimită cititorii acestor publicaţii la redacţie, căci cele reale, în cele mai multe cazuri agramate, sînt inutilizabile. Genul este „fiction", cu accente de telenovelă. S-ar putea crede că, dacă ai talent la scris, este relativ uşor să duci la capăt o povestire, fără să-ţi ocupe prea mult timp, ca după aceea să înveţi să aplici „şablonul" şi să le produci „industrial". Se poate trăi dintr-o asemenea „prestaţie"? În urmă cu vrei doi ani, „tariful" era de 500.000 lei pe „bucată". Ca să ajungi la suma cît de cît decentă de 300 de euro pe lună, îţi impuneai o „normă" de 20. Mulţi au abandonat de la primele încercări, căci dezvoltarea unor intrigi care să se adreseze gospodinelor nu este atît de simplă precum pare. Cei care au perseverat au început să aibă probleme asemănătoare cu cele ale condeierului lui Llosa.

Revistele *glossy* „pentru femei" plătesc ceva mai bine, între 50 şi 100 de euro articolul, în funcţie de mărimea lui, dar pentru a pătrunde într-un cerc – destul de închis – al colaboratorilor acestor publicaţii trebuie să demonstrezi mai întîi că o înţelegi pe femeia *Cosmo* sau pe femeia *Tabu*. Reportajul nu se caută, pentru că de regulă ziarele îşi folosesc reporterii proprii, care oricum îşi primesc leafa, şi nu par deloc interesate de un stil sau de un mod de abordare care să iasă din clişeul jurnalistic. De altfel, ideea preconceptă că în România nu există un public pentru reportaj spulberă toate şansele afirmării acestuia. Mai mult succes ca free-lanceri au poate analiştii politici şi economici sau jurnaliştii „de investigaţie". Aceştia din urmă, dacă au contactele potrivite, pot „prinde" ceva proiecte internaţionale, transformîndu-se uneori în intermediari între jurnaliştii de afară şi „sursele" de aici – un job bine plătit, dar din nou nesigur.

Firme fără istoric

Experienţa mea de cîţiva ani ca free-lancer a fost epuizantă şi, în cele din urmă, am ajuns la concluzia că este imposibil să trăieşti în România doar din colaborări. Unul dintre motive: eşti prins tot timpul între deadline-uri – dar cînd e vorba de plată, deadline-urile nu există. Un altul: politicile redacţionale care nu te stimulează şi nu te încurajează în nici un fel, pentru că nu faci parte din marea „familie". Dincolo de „contractul de drepturi de autor" pe care îl semnezi în fiecare lună, nu ai nici un avantaj real. Dar poate că am fost un caz nefericit...

În cazurile „fericite", a fi free-lancer este doar o primă etapă în cariera ta. Cel puţin aceasta este tendinţa la noi. A doua etapă este cea de a-ţi înfiinţa o firmă de-produs-texte-şi-imagini, să zicem, şi deja devii persoană juridică, iar lucrurile par să se complice mai mult decît e cazul. În plus, dacă îţi propui să trăieşti din administrarea unor proiecte, rişti să mori de foame. Nimeni nu se înghesuie să lucreze cu firmele mici. Ca să închei un contract cu o televiziune, de pildă, începe să conteze „istoricul" firmei tale. Iar dacă eşti la început, n-ai cum să ai nici un „istoric". Apoi, chiar dacă ai norocul şi relaţiile necesare pentru a semna contractul, trebuie să-ţi asumi riscul că televiziunea respectivă va întîrzia cu plăţile şi atunci vei fi nevoit să-i plăteşti din buzunarul tău pe toţi cei pe care i-ai „angajat" pentru proiectul respectiv. Iar dacă ai un şi mai mare noroc şi cîştigi un proiect „cu bani europeni", va trebui să justifici fiecare euro cheltuit, ceea ce – într-o ţară unde aproape totul se face „la mica înţelegere" şi cu şpaga bine plasată – este practic imposibil.

Alin FUMURESCU

Coada tigrului şi coada pisicii

– cum s-au prins americanii în Irak de coada tigrului şi acum vor să tragă mîța de coadă –

Iată o veste aparent bună: americanii devin din ce în ce mai gospodari. Doar o ştie tot românul – omul gospodar îşi face, vara, sanie şi, iarna, căruţă. Oficial, americanul gospodar îşi începe, şi el, de prin ianuarie, alegerile pentru preşedinţie, alegeri ce urmează să aibă loc, în fapt, abia în noiembrie. Stat după stat, republicanii şi democraţii îşi dau cu părerea despre cel mai potrivit candidat al fiecărui partid. În varianta democraţilor, alegerile preliminare încep în ianuarie, cu *caucus*-ul (un fel de adunare de notabili) din Iowa, continuă cu cel din Nevada, după care urmează „primarele" (sau „preliminarele") din New Hampshire, iar varianta republicană urmează şi ea, îndeaproape, acelaşi tipic.

E de la sine înţeles că, în teorie, opţiunile alegătorilor fiecărui stat sînt independente. În practică, însă, lucrurile încep să se complice din cauza efectului psihologic de „avalanşă" (de *bandwagon* sau de „turmă", cum vreţi să-l numiţi). Odată ce cîteva state, la rînd, încep s-o prefere – să zicem – pe Didina, ea se va bucura, automat, de mai multă atenţie din partea presei, ceea ce-i va spori vizibilitatea şi, prin urmare, va spori atît simpatia în rîndurile potenţialilor alegători, cît şi donaţiile. Didina cîştigă, Costel pierde. Nimic nou sub soare: „Celui ce are i se va mai da, iar celui ce n-are i se va lua şi ce are". (În treacăt fie spus, pentru moment, Didina pare să piardă teren în faţa lui Costel, dar asta nu schimbă cu nimic datele ecuaţiei.)

Miza fiind atît de mare, prezidenţiabilii americani au înţeles ceea ce bătrînii samurai ştiau de multişor: un duel se cîştigă sau se pierde înainte de a se ciocni săbiile. E suficient să priveşti postura combatanţilor pentru a putea anticipa rezultatul. Şi, ca şi cum această motivaţie n-ar fi fost suficientă, aparatul guvernamental al fiecărui stat american a început să realizeze că atenţia acordată de mass media primelor *caucus*-uri se repercutează pozitiv atît asupra statelor cu pricina – vizibilitatea înseamnă turism, turismul înseamnă bani –, cît şi asupra politicienilor locali, aflaţi, pentru cîteva zile, în atenţia jurnaliştilor. Aşa se face că americanii au devenit din ce în ce mai gospodari. Alegerile prezidenţiale au început cu un an mai devreme. Cum s-ar spune, *it's a win-win situation*. Toată lumea cîştigă. De pierdut, nu pierd decît statele sau candidaţii care vin mai la urmă, de unde şi graba unor state precum California sau New Jersey, care şi-au mutat recent „preliminarele" pe 5 februarie.

Anul acesta, însă, din cauza excesului de „gospodăreală", mai pierd şi irakienii. (Cum spuneam: „Celui ce are i se va mai da, iar celui ce n-are i se va lua şi ce are".) Nu e an electoral, dar toată lumea se comportă ca şi cum ar fi. Omul gospodar îşi face tot iarna căruţă, doar că acum o face cu o iarnă înainte. Campania pentru prezidenţiale a început în forţă. Iar subiectul preferat, dincolo de avorturi, căsătoriile între homosexuali sau utilizarea celulelor stem, rămîne – cum altfel? – Irakul. În această avalanşă de „prezidenţiabili" – măcar cîte şase cu şanse, de fiecare parte – Irakul reprezintă cea mai simplă şi mai la îndemînă hîrtie de turnesol. „Spune-mi ce poziţie ai faţă de războiul din Irak, ca să-ţi spun cine eşti." Din nefericire pentru toată lumea, nici turnesolul nu mai e ce-a fost – dacă, vorba lui Churchill, a fost vreodată. A început să se comporte precum particulele în teoria lui Heisenberg – în funcţie de prezenţa observatorului. „Vreţi acid? Mă colorez roşu. Vreţi bază? Mă colorez albastru." Or, cum pentru moment mai tot americanul s-a săturat de „acid" şi vrea „bază", turnesolul e mai tot timpul albastru.

A anunţa acum, cum vor democraţii, un plan concret al retragerii trupelor americane din Irak ar echivala cu aruncarea în aer a întregului Orient Mijlociu.

Mai an, majoritatea americanilor încă voiau „acid", aşa că şi turnesolul se colora pe potrivă. Hillary Rodham Clinton, senator de New York, a votat pentru războiul din Irak, lăsîndu-se indusă în eroare de preşedintele Bush. A crezut sincer că Irakul lui Hussein, cu armele lui de distrugere în masă, reprezintă principalul pericol la adresa democraţiei americane. Acum nu-şi cere scuze, pentru că asta i-ar afecta imaginea de persoană hotărîtă – extrem de importantă pentru un candidat-femeie. Pe Bush l-a crezut şi John Edwards, potenţialul vicepreşedinte al lui John Kerry la alegerile din 2004, dar el măcar şi-a cerut public scuze pentru vot. În plus, recent, soţia lui, Elizabeth, a fost diagnosticată cu un cancer incurabil, aşa că cel puţin nimeni nu-i mai pune deocamdată întrebări incomode. Barack Obama, tînărul senator de Illinois, stă cel mai bine din acest punct de vedere. El a fost unul dintre puţinii democraţi care, încă din 2002, înainte de a fi ales în Senat, s-a pronunţat public împotriva planului de invadare a Irakului. A rămas, prin urmare, constant, aşa că nimeni nu ridică din sprîncene cînd cere retragerea trupelor americane din Irak, cu termene limită prestabilite. Nu-i vorbă, constant a rămas şi John McCain, senator de Arizona şi unul dintre favoriţii republicani, care nu doar că s-a opus retragerii americane, dar a cerut chiar suplimentarea trupelor.

Nimeni, însă, dar NIMENI, nici un prezidenţiabil, nu îşi permite luxul de a spune lucrurilor pe nume: „Da, am făcut prostia de a ne prinde – din lăcomie – de coada tigrului. Odată ce ne-am prins, însă, nu-i mai putem da drumul". A anunţa acum, aşa cum vor democraţii, un plan concret al retragerii trupelor americane din Irak ar echivala cu aruncarea în aer a întregului Orient Mijlociu, cu toate consecinţele globale ce decurg de aici (vezi ce se întîmplă deja în zonele părăsite de către militarii britanici). A fost echipa lui Bush conştient perversă cînd a făcut acest pas, cînd a împins la vale primul bulgăre? Nu ştiu şi nici nu prea mai contează. Tigrul a fost prins de coadă. A-i da acum drumul, pentru că aşa vrea „poporul american" – acelaşi „popor" care mai an voia sînge – ar fi egal cu plasarea capului în gura tigrului, mizînd pe bunăvoinţa acestuia. Merge la circ, nu însă şi în politică. Dacă nu mă credeţi, întrebaţi-l pe Chamberlain. Şi dacă nici atunci nu mă credeţi, întrebaţi-l pe Churchill.

La urma urmei, tigrul nu e decît o mîţă mai mare. Mult mai mare.

***Alin Fumurescu** este jurnalist şi dramaturg şi trăieşte în Statele Unite ale Americii, Bloomington, Indiana.*

George ŞIPOŞ

Cum se reorganizează statul naţional în epoca globalizării

● **Arjun Appadurai, *Fear of Small Numbers: An Essay on the Geography of Anger*, Duke University Press, 2006.**

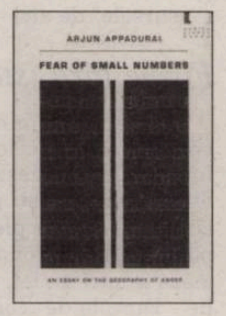

La 17 ani de la violenţele etnice din martie 1990 de la Tîrgu Mureş, cauzele revărsării de ură dintre două grupuri care găsiseră pînă atunci modalităţi mai mult sau mai puţin practice de a se adapta valorilor celuilalt rămîn încă greu de precizat. S-a vorbit despre provocări, locale sau guvernamentale, s-a vorbit despre vini ancestrale şi răfuieli neîncheiate din 1918, dar mai puţin despre evenimentul care, pînă la urmă, a constituit prilejul acelor răfuieli. Şi nu la evenimentele din decembrie 1989 mă refer aici, ci la ceea ce le-a urmat: deschiderea graniţelor României şi, odată cu ea, lansarea ţării pe o traiectorie globală.

Aruncată în apele tari ale unei modernităţi pentru care nu era pregătită, pentru că fusese conservată artificial într-o epocă a anilor '70, naţiunea îndoctrinată cu valorile esenţei sale unice, a românităţii exclusive şi irepetabile, a fost forţată să se privească în oglinda oferită generos de lumea din afară. Reacţia iniţială a fost de respingere şi de nerecunoaştere a propriei imagini. Ea s-a transformat mai tîrziu într-o acceptare a noii imagini din oglindă, acceptare care a devenit, în timp, însuşire benevolă a chipului schimonosit. Cu acea însuşire ne mai luptăm încă astăzi, atunci cînd nici nu mai aşteptăm să auzim părerea celor care ne vizitează ţara. Îi prevenim noi că sîntem urîţi, ca să nu trebuiască să fim dezamăgiţi cînd ne-o vor spune ei.

Reacţia iniţială, însă, cea care s-a manifestat prin violenţele etnice de la Tîrgu Mureş, este una pe care antropologul american Arjun Appadurai o numeşte *anxiety of incompleteness* (anxietate a nedesăvîrşirii) şi s-a manifestat în contextul pătrunderii bruşte a României în spaţiul global. Appadurai îşi defineşte noul concept, lansat în ultimul său volum – *Fear of Small Numbers: An Essay on the Geography of Anger* (Teama de numerele mici: un eseu de geografie a mîniei) – ca fiind o consecinţă directă a ieşirii de pe scena istoriei a statelor-naţiuni, formaţiunile naţional-politice care au definit faţa lumii moderne. Bazate fiind pe „ciudata reciprocitate internă" a categoriilor de „majoritate" şi „minoritate", statele-naţiuni au constituit spaţiul ideal pentru dezvoltarea sus-numitei anxietăţi, manifestată prin faptul că majorităţile devin „prădătoare şi etnocidale" atunci cînd sînt puse în faţa numerelor mici *(small numbers)* ale minorităţilor. Aceste minorităţi au darul de a le aminti majorităţilor că nu sînt perfecte şi de a reaminti involuntar imposibilitatea constituirii unui „tot naţional nepîngărit", cu un „etnos naţional pur şi nepătat". De aici se naşte violenţa exacerbată a majorităţilor, care încearcă astfel să atingă idealul purităţii naţionale prin eliminarea minorităţilor care le stau în cale (p. 8).

Fenomenul globalizării, însă, are darul de a altera cele mai multe dintre caracteristicile care dădeau formă şi forţă statelor-naţiuni moderne (aşa cum s-au format ele în secolul al 19-lea, bazate ideologic pe valorile Iluminismului). Graniţele care aveau darul de a delimita spaţiul geografic şi istoric unitar se disipează în faţa proliferării corporaţiilor multinaţionale şi a pieţelor globale, Uniunea Europeană nefiind decît un exemplu; zona lingvistică unitară îşi pierde caracterul coagulant, supusă fiind unei uniformizări lingvistice transnaţionale; iar valorile spirituale se diluează într-un potpuriu internaţional de *pop culture*, în care *anime* şi *rap*-ul franţuzesc se combină cînd armonios, cînd disonant cu producţiile de la H(B)ollywood. În aceste condiţii, tensiunile existente încă din vremea statelor-naţiuni sînt exacerbate, iar violenţele iau forme tot mai groteşti.

Analiza lui Appadurai se mută din zona etnicului în cea a religiosului, pentru a încheia în cea a ideilor. În fiecare dintre exemplele propuse spre analiză (majoritatea centrate în jurul violenţei împotriva musulmanilor din Bombay, oraşul său natal), intoleranţa majorităţii împotriva oricărui grup diferit din orice punct de vedere este din ce în ce mai vehementă. Genocidul şi etnocidul devin pe nesimţite ideocid.

Fear of Small Numbers este un fel de *mea culpa* a antropologului de la Universitatea din Chicago. Criticat vehement pentru atitudinea optimist-ambiţioasă pe care o adoptase în volumul său de acum zece ani, *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization* (University of Minnesota Press, 1996), Appadurai se ocupă acum de problemele pe care le poate produce globalizarea. Viziunea umanistă din 1996 face loc uneia, dacă nu în întregime sumbră, cel puţin rezervată şi preocupată de latura mai puţin plăcută a unei lumi unde, în absenţa graniţelor, omenirea se găseşte într-un vid spiritual în care apărarea unei identităţi iluzorii devine singura *raison d'être*.

Concluzia lui Appadurai este că ne îndreptăm către o lume celulară, în care vom copia, din punct de vedere social, modelul celulelor teroriste. Ne vom asocia numai cu cei care ne împărtăşesc rasa, religia, ideile, modul de viaţă şi îi vom exclude pe cei care încearcă să ni le conteste. Aceste celule sociale nu vor comunica între ele, iar cei aflaţi la margini, în zonele neutre, vor fi permanent expuşi la violenţe din partea grupurilor cu care nu sînt asociaţi. Sigur că salvare există. Appadurai o identifică în aşa-numita *grassroots globalization* (globalizarea de jos în sus), care constă în formarea unei conştiinţe civice globale. Organizaţii non-guvernamentale şi ale societăţii civile, unele deja active în lume, vor crea solidaritatea socială şi ideologică de care omenirea are nevoie pentru a contracara efectele a două secole de modernizare economică şi de modernitate ideologică. Activismul lor se va opune tendinţelor celulare şi va crea un adevărat spaţiu global, crede antropologul american. Iar omenirea a dat dovadă şi cu alte prilejuri, în scurta-i istorie, că se poate uni. Cu atît mai mult cu cît scopul e supravieţuirea.

***George Şipoş** este doctorand în literatură japoneză la University of Chicago, SUA.*

orange™
liniște!
se caută Enescu
Dacă ești elev de liceu și ești virtuoz la un instrument de suflat, cu corzi sau la pian, participă la cea de-a doua ediție a concursului Se caută Enescu și poți câștiga unul dintre cele 3 premii de 5000 de euro.
Trimite demo-ul și formularul de înscriere la adresa Orange România, bd. Lascăr Catargiu, nr. 51-53, sector 1, București, cu mențiunea "pentru concursul Se caută Enescu", până la 30 aprilie. Finala va avea loc pe 20 octombrie, în Sibiu și se va încheia cu un concert de gală susținut de câștigători împreună cu Orchestra Filarmonicii din Sibiu.
Pentru mai multe detalii intră pe **www.auditie.ro.**

Iaromira POPOVICI

Tren de... plăcere

Ora 7,00 dimineaţa. Gara de Nord, despre care tocmai am tras concluzia că a devenit suportabilă, ba chiar, pe alocuri, plăcută – aşa cum se întîmplă în cazul lui Gregory's, de unde poţi întotdeauna să-ţi iei o cafea bună. În ziua cu pricina, chiar aşa am făcut, după care, mulţumită, cu o mare *cafelatte* după mine şi două rucsace, m-am îndreptat veselă spre panoul de informaţii. Acolo – stupoare: personalul de 7,45 spre Alexandria pur şi simplu nu figura! Întrebînd la Informaţii, aflu că trenul în cauză pleca, de fapt... din Gara Basarab.

Noroc că era devreme şi că am reuşit să ajung la timp în Gara Basarab. Aceasta se află la 5 minute de Gara de Nord, dar cu siguranţă la ani distanţă în timp şi pe o imaginară scală socială şi a nivelului de trai: pe scurt, am intrat într-o altă lume. O lume frustă, fără aşteptări şi răsfăţuri, dar, culmea, şi fără ranchiună: aşa cum vom afla mai tîrziu de la diverşii interlocutori, oamenii care se perindă prin ea sînt mulţumiţi că au şi atît.

© I. Popovici

Gara Basarab

Oamenii, numeroşi, aşteptau, în general, personale. Sau, mai bine zis, trenurile care treceau pe acolo aveau mai curînd o astfel de alură, arătînd vechi, neîngrijite, supraetajate. Dacă pînă acum Gara de Nord mi s-a părut, faţă de aeroportul Henri Coandă, ca un fel de Cenuşăreasă, acum aceasta a căpătat, în comparaţie cu Gara Basarab, complet altă conotaţie: şi anume cea de rudă bogată şi aristocratică, faţă de surata ei de la ţară, fără avere şi maniere. Dacă în Gara de Nord e cît de cît curat şi se găsesc, pe lîngă deja menţionatul Gregory's, McDonald's, Spring Time etc., din Gara Basarab poţi lua doar pîine şi covrigi, precum şi obişnuitele sucuri de la chioşc. Nici vobă de capuccino cu lapte adevărat sau de sandvişuri cu mozarella ori brînză bleu.

Pînă la urmă, e logic: probabil că nimeni nu şi le-ar dori. Pentru că oamenii care aşteaptă, aici, trenurile nu sînt pretenţioşi, sînt modest îmbrăcaţi şi nu prea curaţi. Acum mi-am dat seama că lucrurile nu stau chiar aşa, sau nu trebuie privite neapărat din perspectiva asta: nu sînt decît nişte semeni de-ai noştri care muncesc din greu, pentru bani mai puţini. Ţinuta lor denotă faptul că se întorc de la lucru: mulţi au muncit de noapte, în Bucureşti, şi acum revin în comunele lor, situate nu departe de Capitală (ceea ce poate însemna chiar la două ore distanţă). Unii au vîndut în piaţă, alţii au păzit diverse „obiective". Sînt mulţi, răspîndiţi pe toate peroanele unde trenurile nu se ţin foarte strict de orare, şi care arată ca cele cu refugiaţi sau condamnaţi din filmele cu război.

Personalul Bucureşti-Alexandria, via Roşiori

Pe mine mă interesează însă numai cei care iau personalul de 7,45 spre Alexandria. Cînd vine, aproape în ultimul moment, se umple instantaneu. Pasagerii sînt învăţaţi să se năpustească spre cele două etaje ale lui, ca să nu rămînă fără loc. Bagajele sînt complet altele decît în Intercity sau „Săgeata albastră": saci albi, foşnitori, legaţi la gură, sacoşe voluminoase, în pătrăţele, bidoane, coşniţe... Un domn cară un scaun vechi, dar trainic, cu picioare de fier şi o pernă uzată: l-a găsit pe stradă, îl lăsase cineva... Găsesc loc lîngă o doamnă curăţică, însoţită de patru tineri ce se aşază alături. Tinerii (doi băieţi şi două fete) au, de la prima vedere, ceva „de cartier": nu o spun peiorativ, doar o constat. Băieţii au un soi de tunsoare între punk şi plete, cercei şi lanţuri, şi nu au stare. Fetele sînt, poate, drăguţe, dar într-un fel inexpresiv şi plinuţ, nerafinat. Amîndouă sînt îmbrăcate aproape la fel, în pantaloni şi bluze negre, de nylon, şi cu adidaşi albi, *no name*, pe care şi-i scot, rămînînd în şosete la fel de albe. Apoi beau suc acidulat din pahare de unică folosinţă.

© I. Popovici

Agricultura, un lux...

Intru în vorbă cu călătorii, la întîmplare. Majoritatea lucrează ca paznici de noapte. Bodyguarzi. Şi cînd te gîndeşti că, atunci cînd îi vezi într-un magazin sau depozit, bodyguarzii îţi inspiră oarecare teamă, sau măcar respect. Poate că din cauza uniformelor sau poziţiei în sine... Aşa – obosiţi, neraşi, cu ochii umflaţi de nesomn, în straie civile – nu mai au nimic din ştaiful „pazei şi protecţiei". Desigur că oricînd îi poţi întoarce la titulatura de „portari". De fapt, sînt cu toţii nişte ţărani care nu îşi mai permit să fie doar ţărani; şi atunci, se dezrădăcinează de bunăvoie, măcar parţial. Agricultura costă, şi nu e destul de profitabilă, îmi explică unul dintre ei: „Investeşti 100% şi recuperezi 60-70% din ce ai investit. Produsele tale sînt foarte prost plătite de nişte bandiţi care şi-au dat mîna: în panificaţie, lactate, uleiuri, vegetale. Grîul, de pildă, nu depăşeşte 0,23 lei kilogramul. La Roşiori, la asociaţie, unde am 4 ha de pămînt, mi-au dat doar 1000 kg de grîu, adică o tonă, cînd ar fi trebuit să-mi dea 3 tone pe hectar (un ha scoate 3 tone)". Un alt interlocutor, de pe lîngă Videle, confirmă că nu poţi creşte 4 copii din agricultură. O ţărancă din Nanov, un sat de pe lîngă Alexandria, care vinde în Obor ştevie şi urzici, spune că „merge prost"; nu le-a putut vinde cu mai mult de 0,15 lei legătura... Din toate aceste discuţii reiese că, la ţară, să trăieşti din agricultură, alta decît de subzistenţă, devine un lux...

Paznici de noapte

Pe vremea lui Ceauşescu, ţăranii cîştigau în industrie bani pentru animalele şi pămîntul de pe lîngă casă. Mastodonţii industriali creaţi atunci ofereau locuri de muncă şi salarii stabile. Oamenii din tîrguri şi comune consideră vremurile de atunci mai bune şi mai normale. Nu contează, pentru ei, că au fost transformaţi într-un hibrid ţăran-muncitor. Acum sînt un amestec de tradiţii româneşti şi oportunităţi salvatoare spaniole. Sau măcar bucureştene, precum majoritatea ocupanţilor trenului în cauză: „Lucrăm toată noaptea, apoi plecăm acasă. Cîştigăm în jur de 400 lei. Pentru noi e convenabil: lucrezi o zi, ai două libere, ai timp să-ţi vezi şi de familie, şi de gospodărie" – declară un paznic din Gălăteni. Soţia lui, şi ea în tren, lucrează tot ca agent de pază, la ASE. Amîndoi spun că n-ar pleca în străinătate, ca să nu-şi lase familia, plus că au auzit că se mai dau ţepe. Cînd discuţia alunecă spre falnicele case înălţate de „spaniolii" din zonă, bărbatul adaugă: „Case facem noi şi aicea, dar nu cu 20 de camere, ci cu două, trei. De parcă ei nu tot într-una stau!?".

Alţii pot cîştiga ceva mai bine în acelaşi rol de paznic: 600 lei. Pentru care se scoală la 3 dimineaţa şi se întorc acasă la 7, în ziua următoare. Cînd ajung, nu toţi pot dormi, aşa că se apucă de treabă în gospodărie, ba se mai uită şi la Dan Diaconescu seara... precum îmi povesteşte un alt paznic, din Rădoieşti.

Cofetăreasa

Numai o femeie cîştigă mai mult: e din Gălăteni şi lucrează la o cofetărie din Rahova. A făcut şi cursuri de specializare, a fost nevoie. Acum cîştigă 700 lei. Pînă la serviciu face două ore cu trenul. Nu avea de ales: în Gălăteni era doar o fabrică de pîine, cu salarii mizere. Pînă acum lucra doar soţul, la serele din Popeşti; dar cu banii lui nu puteau întreţine o familie de patru persoane. Au avut posibilitatea să plece şi în străinătate: din satul lor, 30 de familii sînt plecate. Dar n-au vrut. Casa şi-au înălţat-o şi aşa, după Revoluţie, imediat. Şi e destul de măricică.

Înainte, în Gălăteni exista un baraj unde veneau bucureştenii la peşte. Deci se putea vorbi de oarece turism. Acum, şi pe ăsta l-a închiriat cineva şi s-a terminat.

După cinci luni de cursuri de specializare, femeia a ajuns la salariul deja menţionat şi la o slujbă stabilă în Bucureşti. E mulţumită.

Statul şi Guvernul

Alţii – nu sînt. Mulţi dintre cei intervievaţi îşi pun problema autorităţilor şi a ajutorului pe care acestea ar trebui să-l acorde. „Situaţia e ridicolă. Ăsta nu e partid, asta nu e guvernare" – spune un agent de pază din Olteni. „La noi nu vine nimeni să te înveţe ce să faci. Dacă vrei să apelezi la fonduri Phare, SAPARD, nimeni nu ştie ce şi cum. Nici la Primărie, nici la Judeţ. Statul ar trebui să-ţi fie partener. Dar nu-i aşa: dacă ai banii tăi, faci; dacă nu, sînt visuri cu ochii deschişi" – adaugă. Vechile fabrici din micile oraşe de provincie nu mai sînt, au fost închise, au dat faliment, au fost privatizate dezastruos. Investitori străini mai vin, dar cum? „La noi, e un grec – continuă interlocutorul meu – care, pentru 12 ore de muncă, dă 400 lei şi te cheamă şi sîmbăta, şi duminica pentru un bon de masă. Statul şi Guvernul ar trebui să-i spună: la tine în ţară le dai 1500 euro pe lună, aici dă-le măcar 7-800. De ce vin? Că aici taie şi spînzură. Noi sîntem miei sacrificaţi. Cu intrarea în UE ce avantaje avem? A, că o să echivaleze salariile... Noi nu mai apucăm." Un alt pasager, navetist ca şi ceilalţi, trage o concluzie minimală, dar exactă: „Noi sîntem amăriţii de la ţară...". Şi completează: „Omul simplu nu se mai ridică. Poate doar dacă e tînăr şi are, cum să-i spun, un pic de intuiţie...".

Trenul, pentru ei

Îi tot întreb de tren – cum li se pare, ce părere au de condiţiile proaste, de faptul că merge atît de încet întrucît trebuie să-l schimbi la Roşiori, unde aştepţi aproape o oră, şi apoi, spre Alexandria, linia nu e electrificată...

Obişnuiţii personalului nu gîndesc aşa: o doamnă care vine împreună cu fiica ei dintr-o vacanţă de la bunici, de unde se întorc încărcate de sacoşe, îmi spune că e „cît de cît bine"; paznicul din Gălăteni, cel care călătoreşte împreună cu soţia, declară că „pentru noi e bun, e convenabil aşa". Agentul de pază din Olteni, cel mai tranşant, pune punctul pe „i": „Dacă n-ar fi ăsta, am muri de foame. Dacă-l pierzi şi pe ăla de 8,30, altul nu mai e...". O doamnă mai în vîrstă, aşezată mai izolat, îmi mărturiseşte, *off the record*, că e cam scump: în jur de 5 lei biletul, în condiţiile astea...

Doamna în piele

O doamnă spre vîrsta a treia face oarecum notă discordantă cu restul trenului: e îmbrăcată într-o haină de piele neagră, are lanţ de aur şi nu posedă saci sau papornițe. Sfîrşim prin a intra în vorbă. Aflu că ea reprezintă tot o fiică a uneia din comunele zonei, dar plecată de mult din localitate. Acum locuieşte la Bucureşti. Din vorbă în vorbă, îmi arată poze cu fetele ei şi cu soţii lor care sînt... în Italia. E drept că nu lucrează în construcţii şi nici în agricultură. Unul dintre gineri posedă un bar şi un hotel...

Toată povestea mă reconciliază cu trenul şi cu pasagerii lui. Ajung, încă o dată, la aceeaşi concluzie: centrul şi marginea sînt relative şi, la o adică, se pot schimba între ele; aşa că nu e cazul să devenim, inutil, prea mîndri de poziţia noastră, momentan şi aparent privilegiată.

Brusc, trenul, bătrînul personal, nu mi se mai pare atît de sinistru, ci pur şi simplu adecvat unei lumi care are nevoie de el.

Municipiul Alexandria – reşedinţa judeţului Teleorman – este unul dintre oraşele apropiate de Bucureşti: distanţa dintre cele două este de 88 km. Să zicem, cam o oră şi jumătate de mers cu o viteză moderată. Cam atît fac autocarele şi maxi-taxi-urile Bucureşti-Alexandria. Dacă se întîmplă însă să fii un fan al călătoriei pe calea ferată, vei avea o tristă revelaţie: trenul din Capitală şi pînă în inima Teleormanului face... trei ore şi jumătate. Există numai personale care merg pînă acolo, şi nicidecum direct: doar cu oprire şi, de multe ori, schimbare la Roşiori de Vede. Pînă în Roşiori poţi merge cu accelleratul, la care ai loc rezervat, chiar la clasa întîi. De acolo, spre Alexandria există numai personale, la care nu poţi rezerva loc. Şi în care te poţi urca doar după ce aştepţi cam o oră în Roşiori. Explicaţia este că linia de la Roşiori la Alexandria e foarte veche şi neelectrificată. Autorităţile locale ne-au explicat că nu e nevoie să fie electrificată, pentru că sînt tot mai puţini cei care merg cu trenul în ziua de azi... Personalul 9301, cu care am călătorit spre Alexandria, a plecat din Bucureşti la 7,45 şi a ajuns la destinaţie la 11,30.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Ce e bun cînd e de rău

În tot răul politic actual n-ar strica să vedem şi partea bună a lucrurilor. Magma scabroasă a intrigilor şi intereselor politicianiste a adus la suprafaţă o bună ocazie de a privi, brusc şi fără cale de scăpare, chipul României de azi.

Trăim într-o înfiorătoare ipocrizie, dar asta probabil că o ştiam deja. Ceea ce nu ştiam era figura ipocritului naţional. Azi, în funcţie de zi sau oră, putem să asociem trăsăturile lui Dan Voiculescu sau figura scremută a primministrului Tăriceanu rostind formula „Dragi români“ cu efigia ipocritului universal. Prin ricoşeu, el este şi naţional.

Mîrlănia are şi ea trăsături definite: Ludovic Orban şi Traian Băsescu sînt portrete născute din tuşa groasă a neamului prost care confundă spaţiul public cu vestiarul unei echipe de fotbal supărate pe arbitru.

Ţaţele din satul bunicilor puneau bemolul pe coardele vocale cînd se adunau în uliţă, ceea ce nu se poate spune despre Raluca Turcan, Norica Nicolai sau Elena Udrea cînd se nimeresc strînse în vreun studio de televiziune.

Emil Boc a rămas campion al vorbelor nemestecate, dar a făcut pui. Pui vii: Crin Antonescu sau Bogdan Ciucă. Iar, dacă tot am ajuns să privim spre chipuri alcătuite dintr-o gură imensă, dincolo de care se vede hăul unui tobogan pe care s-au prăvălit demult logica şi, uneori, chiar raţiunea, atunci e lesne de observat că ele aparţin unor indivizi numiţi Gigi Becali sau Corneliu Vadim Tudor.

Îi ştim, i-am văzut, le-am asociat o trăsătură sau mai multe în stare să-i definească de la distanţă în tabloul strîmb al lumii româneşti de azi. Lîngă ei – că doar e un tablou de familie, nu? – stau înşirate chipuri multe de români simpli, zugrăvite în aceleaşi culori. Ipocriţii, mîrlanii, hoţii, mahalagiii sau utopicii nu sînt doar pe culoarele marilor instituţii ale Puterii. Sînt şi în holurile blocurilor, pe stradă sau în faţa televizoarelor. Portretul României de azi ne cuprinde pe toţi, de la vlădică la opincă, şi asta – zic eu – e un lucru bun. Cu o condiţie: aceea de a observa atent bestia. Numai o raţională şi îndelungată privire aţintită asupra hidoşeniei născute acum aproape 18 ani ne va aduce în situaţia fericită de a picta României viitoare un alt chip.

Dacă adăugăm la cele de mai sus nevoia unei alte Constituţii care să ne spună, odată pentru totdeauna, cine conduce ţara, avem în faţă marea revelaţie născută din cenuşa imperiului de speranţă numit cîndva Alianţa D.A.

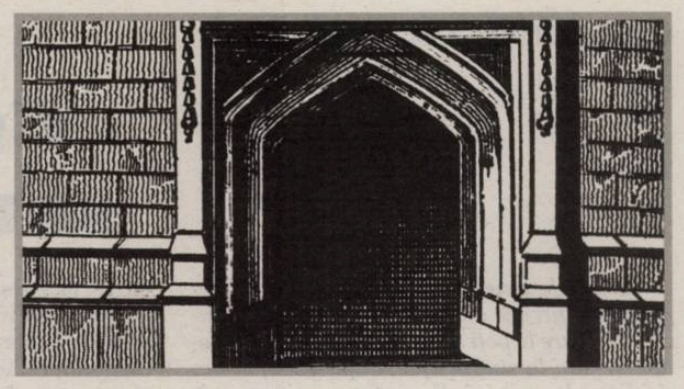

Asta e tot şi nu e puţin. Chiar de-ar fi în continuare să se aleagă praful de toate cabinetele Tăriceanu 2, 3 sau cîte vor mai fi, faptul că ştim acum, mai bine ca oricînd, în ce fel arată vintrele hidoase ale Puterii ne transformă din exaltaţi în sceptici, şi asta nu poate fi decît în beneficiul democraţiei. Eu, unul, m-am săturat de românul fanatic în stare să-şi omoare soacra pentru că l-a votat pe Iliescu sau, din contră, fiindcă nu l-a ales pe Băsescu. Aştept de ani de zile să apară electoratul raţional şi matur, care nu crede în lacrimi şi nici în zîmbete. Cînd se iveşte în tablou, daţi-mi, vă rog, un semn. Portretul acelei Românii îl cumpăr.

Cu ochii-n 3,14

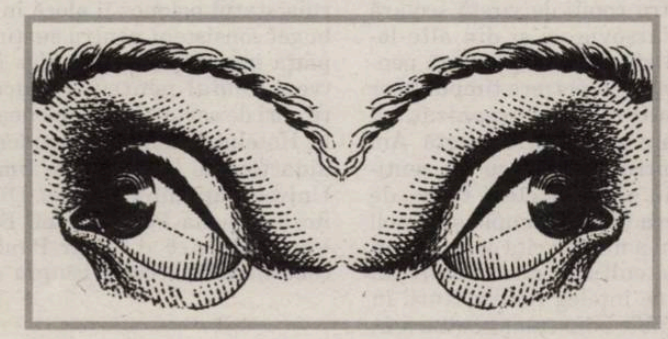

ÎN DRUM SPRE GÎNDIREA UŞOR DE GĂSIT NICĂIERI, LUCY KEYZX ÎNCEARCĂ SĂ DESCHIDĂ ABSENŢA

● A doua zi după ce am dat recomandarea de săptămîna trecută (aceea cu „jogging-ul de dimineaţă nu mai e la modă“), trecînd prin Parcul Ioanid în drum spre casă, pe cine văd făcînd jogging dimineaţa? Într-un hanorac de flanelă gri, asudat, îmbujorat, pe dl Stolojan în persoană! Dacă-l mai văd, vă anunţ: atunci se va vedea dacă dl Stolo citeşte *Dilema veche*. Sau poate nu vrea să fie la modă?... (**a. l. ş.**)

● Fotbalul a cucerit de mult gîndirea politicienilor, dar asta nu înseamnă că microbiştii de pe stadioane au devenit apolitici. Sîmbătă, în Regie, un fan al Sportului Studenţesc l-a blestemat pe irakianul Salih Jaber, atacantul Gloriei Buzău: „O să mori ca Saddam!“. (**R. C.**)

● Pînă acum cîţiva ani, anticarii din Doamnei şi buchiniştii de la Universitate îţi găseau, în cel mult o săptămînă, cam ce carte (românească) voiai. Acum lucrurile s-au schimbat: trec săptămîni şi cărţi relativ uşor de găsit altădată, date fiind tirajelele de masă, nu mai apar pe piaţa alternativă. Vorba unuia dintre profesionişti: „Cărţile se autocasează şi ele sau intră în circuitul natural“. (**S. S.**)

● Încercarea colegului Ghinea de a face o păcăleală cu 2 săptămîni înainte de 1 aprilie („3,14“-le cu „plecarea“ mea în diplomaţie) face victime: ieşind din străduţa pe care locuiesc şi cotind pe Eremia Grigorescu (unde se fac cele mai lungi cozi de maşini din Capitală!), mă trezesc strigat dintr-un vehicul care aştepta... Era G.G., amic al revistei noastre şi redactor la TVR, care-mi spune: „Să-nţeleg că eşti dispensabil?“. În faţa consternării mele, G.G. mă lămureşte: „Pleci de la *Dilema* ca ambasador?“. *Sper* că a fost o glumă! Pentru că nu am de gînd să plec nicăieri – în diplomaţie la fel de puţin ca la patriarhie! Nu plec decît la Cannes şi la alte festivaluri. Şi, oricum, cine vrea să devină *indispensabil?!* Numai Boy George, care a spus odată că vrea să se reîncarneze în chiloţii lui Matt Dillon. (**a. l. ş.**)

● Săptămîna trecută, am primit spam de la următoarele nume, prenume şi iniţiale: Annmarie Nixon, Nephritis G. Jeeps, Earline Grant, Charity Dougherty, Pointer Q. Discomposing, Lucy Keyzx, Ambidextrously F. Chanci, High Life, Mario, Domitila Richards, Chi Oakes, Antin Castro, Sanatorium C. Cloth, Evil Twin, Staircase O. Unpardonable, Abetting L. Asphyxiations, Prophylaxis U. Spaceship, Vrheum Samovar, Assimilate M. Legalistic, Sondra Vega, Tswana A. Yellowing, Beseeching H. Disbursing, Gydulac Hessmer, Via Gra, Lorelei. (**M. V.**)

● Prin metrourile bucureştene se perindă, laolaltă cu călătorii şi lipită de ferestre, promovarea turismului intern (sub egida Autorităţii Naţionale pentru Turism). Afişe mari cu sloganuri şi poze mioritice încearcă să deschidă apetitul românului pentru România şi să-i mai taie avîntul înspre pîrtiile perfecte din Austria sau spre marea bulgărească. O reclamă (deloc mincinoasă) la litoralul românesc spune că „o călătorie este o lecţie de viaţă“. Cu alte cuvinte: ce nu te omoară te face mai puternic? (**S. G.**)

● O ştire despre verificările instituţiilor pentru copii cu dizabilităţi mintale conţinea o alăturare de cuvinte halucinantă, là propriu. Era vorba de una din problemele descoperite la verificări, şi anume „absenţa prezenţei“ psihologilor. De ce nu invers, adică „prezenţa absenţei“ sau, şi mai clar, „existenţa lipsei prezenţei absenţei“? (**A. M.**)

PĂSĂRILE ELABORATE DIN CARBON NATURAL ÎNCEP SĂ INTRE ÎN TOPUL ÎNNOIRILOR PONOSITE

● În ultimii ani, în Provence, nişte albine ucigaşe venite din Asia au atacat constant coloniile de albine melifere, reducînd producţia franceză de miere cu aproape 40%. În Mexic, lăcustele au devastat recoltele din sud-estul ţării şi au invadat oraşul Merida. Aş vrea să văd un film în care albinele astea ucigaşe s-ar uni cu lăcustele mexicane şi cu păsările lui Hitchcock şi ar ataca împreună Teheranul. (**M. C.**)

● Funcţionarii de la Bruxelles sînt nevoiţi cîteodată să elaboreze ceea ce ei numesc „non-documente“: jargonul diplomatic se referă la un document neoficial care permite abordarea unei probleme controversate. Existenţa non-documentului e greu de probat sau de dezminţit, aşa că, în practică, ziariştii acreditaţi fac referinţe şi la non-documente. Şi cum, în următorii cinci ani, Uniunea Europeană va avea de decis în chestiuni delicate – adeziunea Turciei, noua Constituţie ş.a. –, e de presupus că negocierile se vor duce pornind de la sistematizările şi proiectele elaborate în non-documente, „adevăratele“ documente fiind destinate non-rezolvărilor. (**M. B.**)

● Renault a scos pe piaţă anul trecut un joc de şah de colecţie ale cărui piese sînt realizate din părţi ale unui bolid de Formula 1. Astfel, tabla este din carbon natural, iar figurinele, din oţel inoxidabil, din aluminiu folosit în aviaţie, din argint, titan şi piele. Jocul costă 28.890 dolari, dar măcar nu lasă pete de ulei. (**M. C.**)

● Reportajul săptămînii trecute (în *Cotidianul*, 31 martie), sub semnătura lui Viorel Ilişoi: „Coafezele încep să intre în cărţi“, cu un supratitlu pe şleau: „O breaslă suspectată pe nedrept că are deficit de neuroni“. De la Piaţa Sudului la Drumul Taberei, există frizeriţe talentate pînă-n vîrful degetelor, mai mult sau mai puţin studente, care îl citesc pe Liiceanu, „tip simpatic şi cu doxă, ca şi Pleşu, amîndoi filosofi accesibili“, după cum nici „Patapievici nu e impenetrabil“. Mesaj clar: a se slăbi cu vorba aceea proastă despre gustul şi incultura coafezelor! (**R. C.**)

● Hotelul Rustic din Alexandria a depăşit, în momentul de faţă, topul înnoirilor neaoşe în domeniu: în uriaşa cameră verde cu albastru de acolo puteai găsi, printre altele, papuci de blană, o lumînare albastră şi... cărţi adevărate, de citit. Chiar dacă erau nişte romane destul de obscure ale unor autori asemenea. (**I. P.**)

● Aţi cumpăra două pîini de la brutăria „Două mîini“? Sau aţi mînca o merdenea de la patiseria „Power“, un cartof prăjit de la „Zăă shaorma dolofană“, un mic de la „Adio mamă!“? Oare ce stare euforică ar putea să-ţi dea o bere, băută la botul calului, la bodega „Pilda SRL“? Sau cum o fi Ray-ul lui Eugen SRL care vinde sicrie? Cît de ponosite pot fi hainele de la second-hand-ul din Galaţi denumit, destul de şic, „Provincial“? Şi pentru că bănuiesc că nu s-a atins încă o culme a fanteziei, aştept să mă tund la „Tichia de mărgăritar“, să beau cafea la „Zaţul vesel“ şi să apelez la hotelul pentru cîini „Cu covrig în coadă“! (**A. P.**)

OARE E NEVOIE CA TROTUARUL SĂ TRĂIASCĂ ALTCEVA?

● La sfîrşitul meciului Rapid-Steaua, Cosmin Olăroiu, un antrenor tot mai arogant, mai nervos şi mai vulgar, a dat drumul următorului strigăt al victoriei surprins de camerele de filmat: „Băga-mi-aş p... în morţii voştri!“. Oare e nevoie ca giuleştenii să-l aştepte cu tîrnăcoape şi cazmale la poarta Cimitirului Calvin!? (**M. C.**)

● Primăria Bucureştiului a anunţat printr-un comunicat că prezentarea unui proiect privind *pistele ciclabile* din Bucureşti se amînă. Mai vechile *piste ciclabile* dintre Calea Victoriei şi Operă (care fac trotuarul... mai îngust), de pe vremea fostului primar Traian Băsescu, sînt ocupate de automobilişti şi nu pot fi folosite de biciclişti. Cert e că, în mod ciclic, primarii fac... *piste ciclabile* cu banii şi pentru sănătatea cetăţenilor Capitalei. Căci pistele făcute de ei vor fi ale noastre. (**A. M.**)

● Ziarul *Ziua* a renunţat, în sfîrşit, la reclama cu nebunul care vorbea cu lampadarul şi cu scaunele ca să găsească subiecte de scris. Acum are alta, cu milioane de români care se întorc în ţară, şi nişte băieţi în negru, de la servicii, mă-nţelegi, îl informează pe un tip chelios cum că „Domnule preşedinte, ăştia ştiu să trăiască bine. Ştiu să voteze. Ce le facem?“. Hai, că nu ne-am prins deloc! Întrebarea este dacă „ăştia“ ştiu şi să citească şi să deosebească mizeriile de presă. (**C. G.**)

● Iată ce am cules dintr-un rapid survol al numelor de firme româneşti: Fier Grup Mihăiţă SRL, Strop Producţie SRL, Aer Total 2005 SRL, Schepsis SRL, Ferestrele Grande SRL, Patru Ace SRL, La Bubu Comercial SRL, Etern SRL (Bucureşti); Super Mani Mani SRL, Latura Extremă SRL, Agro Paganini SRL, Subcontrol SRL (Timişoara); Misogin SRL, Altceva SRL, Oniric SRL (Galaţi); Trans Ciupi SRL, Intelect SRL (Oradea); Thomas Nefertiti SRL, Minunat SRL (Baia Mare); Coriolan Aur Smarald SRL (Iaşi); Neo Platonica SRL (Mamaia); Melcul SRL (Tîrgovişte); Calea Ferată Îngustă SRL (Crişcior); Naturalmente SRL (Miercurea Ciuc); Masa Galbenă Cosmetice SRL (Vlad Ţepeş); Mucenica SRL (Murgeni); La Noi SRL (Cugir); Amical Suport SRL (Cîmpulung); Hai La Neamţu Baltazar SRL (Lugoj); Trăznet SRL (Recaş); Nas Leu SRL (Giurgiu); Aşii Volanului SRL (Brăila); Infinit SRL (Alba Iulia). Etc. *(continuarea în numărul viitor)* (**D. S.**)

Constantin GEAMBAȘU

Cultura în Polonia sau lucrul bine făcut

Oricît de bine ai cunoaşte o ţară sau un popor, de fiecare dată mai rămîn destule lucruri pe care le poţi afla. Am petrecut în Polonia trei ani la studii, apoi, după 1989, m-am deplasat la cursuri de vară sau cu burse de documentare aproape în fiecare an, iar din 1999 pînă în 2004 am lucrat ca lector de limba şi literatura română la Universitatea Jagiellonă din Cracovia. De peste trei decenii mă ocup cu predarea literaturii şi a culturii polone la Universitatea din Bucureşti. S-ar putea afirma că îi cunosc destul de bine pe polonezi, atît la ei acasă, cît şi de la distanţă. Cu toate acestea, vizita de documentare organizată de Institutul Polonez din Bucureşti împreună cu Institutul „Adam Mickiewicz" de la Varşovia a îmbogăţit percepţia mea culturală în mod surprinzător. Programul, extrem de bogat, a cuprins numeroase vizite şi discuţii importante în centre şi instituţii de cultură şi în redacţii ale unor ziare şi reviste de anvergură, prilej de a vedea şi a înţelege felul în care lucrează şi gîndesc polonezii.

O concurenţă culturală sănătoasă

Cunoşteam numeroase realităţi din viaţa culturală a Poloniei, îndeosebi din mediul universitar, participînd la diferite întîlniri, sesiuni ori simpozioane ştiinţifice sau organizînd, ca lector, lansări de carte, expoziţii şi ateliere de traduceri. Cu toate acestea, am fost plăcut surprins să aflu cum funcţionează centrele de cultură din trei mari oraşe: Wroclaw, Cracovia şi Varşovia. La Wroclaw, tînărul director al centrului situat într-un fost palat impunător, dotat cu săli renovate, special amenajate pentru expoziţii, ne-a oferit informaţii amănunţite despre organizarea şi funcţionarea centrului, punînd accent pe expoziţiile de artă experimentală. Chiar în timpul vizitei noastre, în salonul principal al centrului se afla o expoziţie cu exponate avangardiste (statuete din diferite materiale recondiţionate) din care autorul lor, după ce le-a creat şi finisat, a „dezafectat" prin acţiune distructivă diferite părţi pentru a scoate în relief perpetuarea procesului de creaţie şi a caracterului său mereu deschis. O operă de artă, chiar şi atunci cînd este finisată, admite şi alte soluţii sau viziuni. Pe de altă parte, „distrugerea" operelor de artă, schilodirea lor în prezenţa vizitatorilor, în timpul vernisării expoziţiei, urmărea să atragă atenţia asupra primejdiilor care ameninţă arta şi artistul în lumea contemporană.

La Cracovia, profesorul J. Purchla, directorul Centrului Internaţional de Cultură, ne-a vorbit despre proiectele de anvergură ale acestei instituţii care, încă de la înfiinţare, s-a afirmat ca una dintre instituţiile fundamentale nu doar în spaţiul cracovian. Reluînd legăturile tradiţionale dintre cîteva capitale culturale europene (Viena, Praga, Budapesta), centrul a devenit gazda a numeroase dezbateri, sesiuni, conferinţe, expoziţii, toate menite să demonstreze necesitatea dialogului intercultural şi consecinţele benefice ale acestuia. Directorul a manifestat o largă deschidere pentru colaborarea cu alte ţări. Chiar în timpul prezenţei noastre putea fi vizitată expoziţia de artă modernă din Slovenia, un exemplu încurajator de extindere a interesului cultural pentru o zonă în care România şi-ar avea locul ei distinct. De altfel, directorul Purchla, profesor de istoria artei, bun cunoscător al realizărilor româneşti în domeniul picturii, şi-a exprimat regretul că nu s-a realizat un proiect mai vechi de amenajare a unei expoziţii de pictură românească în cadrul Centrului de la Cracovia, lansînd şi de data aceasta invitaţia de a participa la proiecte şi iniţiative comune. Pe de altă parte, la Varşovia, într-o clădire marcată de destinul dramatic prin care a trecut capitala ţării în perioada celui de al doilea război mondial, refăcută şi consolidată, a fost amenajat centrul de artă contemporană, în cunoscutul parc Lazienki. Printre numeroasele acţiuni şi programe derulate, directorul, un experimentat artist şi manager, a subliniat rolul centrului în coordonarea activităţii de „animaţie culturală", cum este numită susţinerea programelor culturale la nivel local. Am obţinut detalii interesante despre atragerea în astfel de programe a tinerilor cu dificultăţi de adaptare socială, care nu trebuie să fie lăsaţi doar în seama şcolii sau a familiei. Practica arată că eforturile de integrare socială a unor categorii de tineri marginalizaţi din diferite motive sînt pe deplin răsplătite, chiar dacă solicită din partea animatorilor culturali metode ingenioase şi multă, multă dăruire. Apoi, ne-a arătat sălile centrului, bine dotate cu echipament modern, multi media, cu numeroase filme documentare, reprezentînd tot atîtea opţiuni pentru vizitatori de toate categoriile. Trebuie subliniat rolul educativ al centrului pentru copiii de vîrstă şcolară nu numai din Varşovia, ci şi din alte localităţi, veniţi la sfîrşit de săptămînă pentru a vizita centrul şi a petrece timpul liber într-un cadru cultural bine organizat, cu puncte atrăgătoare pentru orice vîrstă. Am părăsit acest centru cultural cu un sentiment de bucurie şi, în acelaşi timp, de tristeţe că aşa ceva nu se întîmplă şi la noi! Am înţeles pentru a nu ştiu cîta oară ce preţ pun polonezii pe cultură, cît de mult investesc, cît de bine înţeleg rolul culturii în societate, cît de mult a însemnat cultura în perioadele de restrişte din istoria lor zbuciumată! Un argument concludent în acest sens ni l-a adus consilierul pe probleme culturale al primăriei din Wroclaw. În timpul întîlnirii cu domnia sa, dincolo de numeroasele iniţiative de modernizare a oraşului şi de punere în valoare a clădirilor semnificative, a ţinut să sublinieze premiul anual de 50.000 de dolari acordat celui mai bun scriitor din regiune. De altfel, trebuie menţionat că există un sănătos spirit de concurenţă culturală între oraşele mari poloneze (vezi numeroasele expoziţii, festivaluri de muzică şi film, întîlniri internaţionale, seminarii, ateliere de lucru etc.), fiind încurajat potenţialul creator în domeniul artei, dar şi cel de management cultural. Nu e suficient să ai produse culturale, trebuie să ştii să le faci cunoscute. Toate cele trei centre de cultură se bazează pe o largă colaborare nu doar cu artiştii, criticii de artă, managerii culturali, ci şi cu profesorii universitari, cu studenţii şi alte categorii dornice să se afirme. Se încurajează un spirit al culturii de masă, în sensul bun al cuvîntului, pentru ca accesul la produsele culturale şi artistice să fie cît mai larg.

În spaţiul răsăritean

A doua componentă din programul vizitei noastre a cuprins cîteva redacţii de ziare şi reviste cu mare popularitate în rîndurile populaţiei: *Gazeta Wyborcza,* cotidianul cu cel mai mare tiraj (peste o jumătate de milion de exemplare), *Dziennik* (aflat pe locul al doilea ca tiraj şi cifră de afaceri) şi săptămînalul *Polityka* (un exemplu de revistă europeană, cu comentarii şi analize ale evenimentelor politice din ţară şi din lume, care satisfac chiar şi cele mai exigente pretenţii în materie). După discuţia foarte agreabilă cu redactorul-şef al *Gazetei Wyborcza,* cunoscutul istoric şi politolog Adam Michnik, un analist moderat al evoluţiei evenimentelor politice din ţară şi din lume, am putut vedea la faţa locului cum arată munca de redacţie, într-o clădire imensă, proprietate a ziarului. O adevărată industrie a presei, în care oamenii lucrau organizat. În spaţiul răsăritean. Acelaşi lucru l-am observat la redacţia ziarului *Dziennik:* foarte mulţi tineri lucrînd în încăperi moderne, bine echipate, curate, organizate, care demonstrează că polonezii au depăşit de mult perioada de tranziţie.

O excelentă impresie mi-a lăsat Centrul de Studii Răsăritene, nu doar datorită menirii sale de a pune la îndemîna cercetătorilor şi a politicienilor materiale şi documente referitoare la spaţiul sud-est-european, dar şi datorită scopurilor sale formative. În această instituţie lucrau foarte mulţi tineri cunoscători de limbi străine, printre ei aflîndu-se şi doi absolvenţi ai masteratului de studii răsăritene de pe lîngă Universitatea din Varşovia, vorbitori de limba română. Discuţiile purtate acolo au arătat în mod pregnant atenţia şi importanţa pe care polonezii o acordă spaţiului limitrof răsăritean, îndeosebi ucrainenilor şi ruşilor, înţelegînd rolul semnificativ al acestora în relaţiile economice şi culturale.

Fireşte, ar mai fi de adăugat şi întîlnirea de la Institutul Cărţii din Cracovia, căruia statul polonez îi alocă în fiecare an un buget consistent pentru susţinerea cărţii pe piaţa internă, dar mai ales în străinătate (vezi fondul pentru traduceri şi pentru tîrguri de carte). De asemenea, întîlnirea de la Hotelul Francez cu studenţii şi cadrele didactice de la secţia de limba română a Universităţii din Cracovia. Dialogul cu scriitorii Simona Popescu, Ion Bogdan Lefter, Vasile Gârneţ şi Cezar Paul-Bădescu s-a concentrat îndeosebi asupra noutăţilor din literatura română contemporană şi a autorilor care s-ar cuveni să intre în atenţia traducătorilor.

Vizita noastră s-a încheiat cu un dineu la Ambasada României, în prezenţa tînărului şi energicului ambasador Gabriel Bîrtaş, absolvent al Facultăţii de Istorie a Universităţii Jagiellone de la Cracovia, excelent cunoscător al limbii polone şi al relaţiilor româno-polone, o speranţă în ceea ce priveşte revitalizarea acestor relaţii şi proiectarea lor la dimensiunea cuvenită. În acest spirit, a fost înfiinţat încă din vara anului trecut Institutul Cultural Român la Varşovia, condus de un alt tînăr capabil şi promiţător, Dorian Branea. Institutul a demarat cu un plan ambiţios. Extrem de bogată şi de variată, piaţa culturală poloneză reprezintă un benefic spaţiu de afirmare multiculturală, în cadrul căruia cu siguranţă îşi va regăsi locul şi cultura română.

Într-un cuvînt, o vizită benefică. Plăcutele impresii despre instituţiile de cultură şi de presă din Polonia le aşez sub semnul lucrului bine făcut. Nu întîmplător, părintele praxiologiei (teoria lucrului bine făcut) a fost un polonez, filozoful Tadeusz Kotarbinski!

Un cuvînt de mulţumire se cuvine să adresez dlui Jaroslaw Godun, directorul Institutului Polonez din Bucureşti, iniţiatorul programului, precum şi colaboratoarei sale, Luiza Săvescu, excelentă traducătoare, care au vegheat la derularea vizitei în condiţii optime.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 166 ● 13-19 aprilie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note berlineze“
pagina **3**

Magdalena Boiangiu
„Ştiinţele
şi catastrofa“
pagina **5**

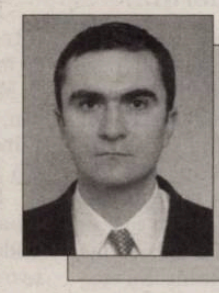

Mirel Bănică
„Eu şi Cîinele,
la Geneva“
pagina **20**

MUNCITORI FĂRĂ FRONTIERE

© V. Dorolţi

„Peste 50% dintre persoanele intervievate susţin că migraţia pentru lucru este bună. Ideologia socială este clar favorabilă lucrului în străinătate. […] Migranţii înşişi sînt cei care apreciază că în urma experienţei lor devin mai dinamici, mai moderni în modul de gîndire.“

DUMITRU SANDU – „LOCUIREA TEMPORARĂ ÎN STRĂINĂTATE. MIGRAŢIA ECONOMICĂ A ROMÂNILOR: 1990/2006“

5 948467 000155 14

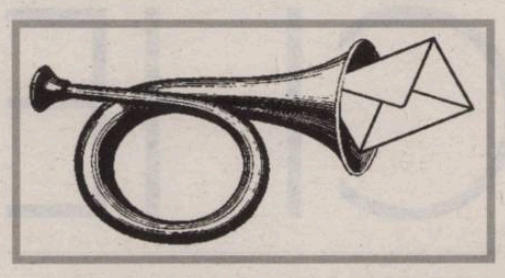

Nr. 161: *„Jmekeri şi fraeri“*

„Mai abitir decît şmecherul...“

Mai rafinat decît şmecherul este „şpilerul“! L-am întîlnit, prima dată, pe bulevardul „Pardon“ din Cîmpulung-Muscel, cînd un tînăr încerca să apere pudoarea unei fete de hărţuiala unui tip infatuat şi plin de el. Observînd că nu are şanse în a cuceri simpatia fetei, tipul se adresează tînărului cu sintagma: „Ce, bă, eşti şpiler?“. Am rămas mirat şi gînditor; ştiam că şpilărul este o unealtă cizmărească cu care se fac găuri în talpa pantofului, ghetei, bocancului etc., în care cizmarul introducea cuie de lemn pentru a pingeli (tălpui) o încălţăminte. Acum, iată şi derivatul acestei scule, cu care se poate identifica un individ dintr-o faună oarecum exponenţială.

Într-un tîrziu l-am găsit, întîmplător, pe nestimabilul, în troleibuzul 85, pe distanţa Foişorul de Foc – Mihai Bravu. Tipul, surprins fără bilet de călătorie, se căznea să pară străin, ceva italian, amesteca unele cuvinte italieneşti, franţuzeşti cu româneşti – „că a uitat acasă nişte lire şi n-are bani deocamdată“! La insistenţele celor două controloare, individul a devenit violent. Un călător a intervenit în apărarea controloarelor. Imediat a apărut întrebarea: „Ce te bagi, bă, ce, eşti şpiler?“.

Am avut rara ocazie să stau de vorbă cu un astfel de specimen, spunîndu-mi că „şpilerul“ este „mai abitir decît şmecherul, este mai umblat, mai stilat şi mai iute în mişcări“! „Şpilerul nu se încurcă în chestiuni minore.“ Într-adevăr, aceştia sînt mai „şcoliţi“ şi ies pe stradă „cu ce a avut mai soto pe'n casă“! Are silueta „suptă“, un nas subţire, poartă ochelari negri pe care îi scoate cînd întinde gîtul să vadă ce se întîmplă acolo unde este un grup de oameni şi, nu de puţine ori, se dă arbitru în conflicte. Este puţin adus de spate. La cele două mîini poartă, la încheietura antebraţelor cu palmele, mînecuţe de piele strînse cu două bride încătărămate. Pentru ce? Răspuns: „Cînd dau o lovitură definitivă, să nu-mi sară încheietura!“.

„Şpilerii“ au, între ei, şi apelativul: „Ce, bă, eşti bulangiu?“ sau „Nu fi bulangiu!“ etc.

Deci, fauna bulevardieră, de mahala, de cartier ş.a. are subsolul bogat în progenituri nefaste, dar colorate!

Aurică SMARANDA
Bucureşti

Nr. 153: *„Ca românul la mall“*

„Vecinul meu“ – Plaza Mall

Dragi dilematici,

Reacţionez cu întîrziere la o temă dezbătută într-un număr anterior. Subiectul mă priveşte în mod direct, dintr-o vecinătate concretă. Stau în Militari şi în fiecare seară pot admira, din balcon, giuvaierul cartierului, denumit Plaza Mall. Fiindu-mi vecin apropiat şi foarte înstărit, nu mă pot abţine să nu-l bîrfesc puţin.

De cînd l-am văzut, am avut senzaţia că ne-am mai întîlnit undeva. Şi mi-am amintit unde: în Centru. Vecinul meu a comprimat, într-o capsulă cu aer condiţionat şi valuri de lumină electrică, oferta din centrul oricărui oraş bine situat economic. Investitorii care reuşesc să aibă un bun dialog cu primăriile ajung să facă periferiei acest cadou strălucitor: o simulare de Centru, o cochilie uriaşă care rezolvă problema călătoriei spre inima oraşului a celor care locuiesc la extremităţi. Este o construcţie civilizatoare, menită să înlăture complexul periferiei şi să modifice pulsul cartierelor. Strada principală din Centru se transformă în scări rulante, iar magazinele se înşiră de-a lungul labirintului, construindu-i vizitatorului un plan clar de organizare a timpului, după principiul aranjării mărfii pe raft. În ierarhia spaţiilor comerciale, Mall-ul devine vîrful piramidei, *King of the Markets*, oferind nu produse, ci chiar magazine.

Gata cu hazardul de pe strada principală: cofetărie lîngă magazin de pantofi, cinematograf lîngă patiserie, *boutique* lîngă librărie şi magazin de electrocasnice, bijuterie lîngă restaurant şi farmacie lîngă magazinul de muzică. Nu mai există surpriza următoarei vitrine. Au dispărut şi anexele Centrului: chioşcul de ziare şi reviste, tutungeria, loteria, taraba cu flori şi lada frigorifică cu îngheţată. La fel au dispărut şi soarele, mirosul oraşului şi întîlnirile întîmplătoare cu diverşi cunoscuţi.

Mall-ul e plin de o mare de oameni care nu se cunosc între ei, bine anesteziaţi de muzica din zeci de difuzoare care acoperă zgomotul viermuitor, de mirosul de mîncare servită la măsuţe construite pe măsura „cît să încapă două tăvi de plastic“ – e o stare de bine, sub cupola celor mai cunoscute mărci strînse la un loc precum sipetele cu bijuterii în peştera piraţilor, luminată feeric.

Mall-ul înlocuieşte treptat ideea de Centru şi devine un magnet care reuşeşte să atragă cele mai diverse profiluri umane posibile. Aici lumea se împarte în două: consumatori sau simpli vizitatori. De luat aminte că nu poţi rămîne vizitator, oricît de puţini bani ai avea şi oricît de mult ţi-ai fi propus să nu cumperi nimic. Singurul moment în care am ieşit din Mall fără să las nici un ban a fost acela în care îmi uitasem portofelul acasă.

Consumatorii se împart, la rîndul lor, în consumatori cu voie şi fără voie, pentru că vorbim despre un spaţiu în care şi mişcarea, şi staţionarea costă. Devii consumator în ambele cazuri. Nu mai există strada ca spaţiu neutru care să te poată salva de ispitele aflate în spatele unei vitrine, nu te mai poţi amăgi cu simpla oprire pe o bancă, odată ce ai intrat în Mall eşti sub vraja lui. Te mişti ca să fii ispitit să cumperi, te aşezi ca să mănînci, să bei sau să vezi un film şi plăteşti pentru asta preţuri care jos, la stradă, ar reprezenta o adevărată hoţie. Prestanţa Mall-ului le dă însă credibilitate şi justificare. Şi ca să-i dau lovitura de graţie, de după colţul blocului, o să mai spun că este strălucirea care imită luxul şi care îi face pe cei mai mulţi să iasă din el momentan satisfăcuţi şi un pic mai săraci decît ieri. Incluzîndu-mă.

Alice CAPOTI
alice.cop@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Firimituri

● V-aţi simţit vreodată „ca pisica-n unt“? ● Un coleg, profesor, vorbeşte despre „consens de înţelegere“. ● Pe un material de haină sport: „Respirabilitate ridicată“. ● Sîntem tot mai săraci şi tot mai cumpărăcioşi... ● Şoferul se scobeşte adînc în nas. Apoi îmi rupe şi-mi întinde biletul. ● „Ăleia, de urîtă ce-i, nici uraganu' nu-i mai ridică fusta!“ ● Să predai fizica şi, de alături, să te acompanieze Ceaikovski, Mahler, Wieniawski, Mendelssohn... ● Unul din hohotele de rîs ale istoriei: Rusia, de la Ras-Putin la Putin. ● Discuţie profesor-elev: „Mîine să nu te mai văd în tricoul ăsta cu cap de mort!“. „Da-i de firmă, dom' profesor!...“ ● Constat că avem o ţară puţin prea mare ca să încapă în iubirea noastră. ● Derivatele zilei: a te curarisi, a efica, grobienie, fomism. ● Irepresibila nevoie, a majorităţii, de chinul şi sîngele altora, manifestată în execuţiile publice *d'antan*. Varianta modernă: ştirile de la 17,00 şi 19,00... ● Elevul îi trimite profesoarei un SMS, anunţînd-o că nu vine să răspundă pentru a trece clasa. ● „Noi nu sîntem ca nemţii! Noi sîntem ospitalieri! La nemţi şi o-ntrebare costă bani. Totu' costă bani la nemţi...“ – lucrător zidar, neieşit din Rîşnov. ● Exemple ale elevilor la tema prefixelor „poli“ şi „bio“: Poli Timişoara, Biocarpet. ● Într-un magazin: „Avem foi etaj“. ● „Uite-o şi pe tinerica asta, cu ce babalîc umblă!“ „Da' ce? Îl fierbe?!“ ● În limbaj tineresc, energiei i se zice „vitamină“, ca totul să poată fi „mult mai super“. ● Încă o meserie a exodului: chitarist pe vapor. ● O elevă dintr-a VII-a, povestindu-şi începutul de zi: „Mă spăl, mă-mbrac, mă machez, mănînc...“. ● Efectele disco-becalizării: în autobuzul de Rîşnov au apărut recitatori ai Crezului. Pe RON. ● Întrebare timidă: „Ce înseamnă UE?“. „UEFA?!“ ● Cred că sîntem o naţie cu prea mari euforii. ● În plină babelizare, lumea seamănă tot mai mult cu Titanicul. Noroc (?!) cu topirea gheţarilor. ● N-ar putea fi „Phoenix“ un brand românesc? ● Gîlceava integrării oiereşti mi-a amintit o temă tare veche, care se ţine de mine ca scaiul de oaie: ciobanul mioritic pendulînd între *zer* şi *zen*.

Din Rîşnov, unde „s-a băgat taxiu“,

Alina IORDACHE

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Gîlceava la români**
- **Corpul – reprezentări contemporane**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
&
Adrian CIOROIANU (redactor asociat)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.800 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

În cartea sa despre „sincronicitate“ (aș propune pentru *synchronizität* – „concomitență“), Jung povestește următoarea întîmplare: se află în cabinetul său, așezat cu spatele spre o fereastră închisă. Stă de vorbă cu o tînără pacientă, care îi povestește un vis dintr-o perioadă de criză: se făcea că primește în dar un scarabeu de aur. Dintr-o dată, Jung aude un zgomot ciudat, venind dinspre fereastra din spate. Se întoarce, vede cum o insectă se lovește, zburînd, de geam, deschide geamul și prinde insecta în palmă, în clipa cînd tocmai intra în cameră. Era cea mai apropiată variantă posibilă a unui scarabeu de aur: cărăbușul comun *(Cetonia aurata)* care, contrar obiceiurilor sale, simțise nevoia să pătrundă într-o cameră mai curînd întunecoasă, exact în acel moment special. Jung colecționează și alte asemenea fenomene și încearcă să le găsească o explicație. Din punctul lui de vedere, e vorba de o activare spontană a „inconștientului colectiv“. Emoțiile puternice (spaimă, suferință intensă etc.) au asupra individului efectul unei diminuări a conștienței *(„abaissement du niveau mental“)*, ceea ce lasă inconștientului un amplu spațiu de joc, un teren de manifestare practic nelimitat. Inconștientul intră deci în acțiune, recoltează din inventarul său simbolic mesajul potrivit și găsește, totodată, modul optim de a exprima acest mesaj. Cărăbușul, cum știm, e un simbol regenerativ, o ilustrare clasică a temei renașterii spirituale. Apariția lui pe un fundal de criză e, așadar, explicabilă și de bun augur.

Se pune, totuși, întrebarea cum se face trecerea de la nivelul „subtil“, al inconștientului, la cel fizic, al manifestării. *Cine* – sau *ce* – „lucrează“ asupra cărăbușului X, pentru a-l dirija, în momentul Y, către fereastra Z? Nu poți decît să postulezi o fermă *continuitate de substrat* între lumea „spirituală“ și lumea fizică: nimic nu se întîmplă într-una fără ecou imediat în cealaltă. Iar ceea ce numim, îndeobște, *destin* nu e decît un fenomen colateral al acestei continuități, efectul unor „concomitențe“ riguroase și semnificative între „subtil“ și „imediat“, între evident și inevident.

Frapantă este, de asemenea, *precizia* inserției destinale în detaliul vieții cotidiene. „Regia“ universală pare să funcționeze „fără rest“: nu există nimic atît de neînsemnat – nici măcar o gîză izbindu-se de-un geam – încît să nu aibă destin. Adică un rost și o desfășurare perfect desenate. Fiecare individ are un destin distinct, fiecare „întîmplare“ are o logică proprie. Despre asta vorbește, probabil, grija christică pentru „cel mai mic“ dintre noi: nici un fir de păr nu se clintește, în economia lumii, fără încuviințarea supremă.

În cartierul *Prenzlauer Berg,* din estul Berlinului. Momentul fertil și pitoresc în care vechiul regim – al penuriei – e epuizat, iar noul regim – al consumului – e în curs de instalare, dar încă neîmplinit. Un atrăgător amestec de precaritate și speranță: mult mai viu, mai omenesc, mai adevărat decît sărăcia cenușie și decît luxul subînțeles. Aici, în *interval*, în suspensia dintre două definiții prea limpezi, e spațiul umanității autentice, calm interogative, „bine temperate“. Dar ideologia e deja prezentă, în toată dizgrația ei. Pe fațada unui bloc delabrat de pe Kastanienallee, stă scris, cu litere de-o șchioapă: *„Kapitalismus tötet“:* „capitalismul ucide“. Ideile vin dinspre vest mai repede decît bunăstarea.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre declarația lui Jean-Marie Le Pen că „metoda manu militari *este mai puțin periculoasă decît folosirea prezervativului“?*

Dacă tăticul domnului Le Pen ar fi folosit prezervativul la timpul potrivit, cu siguranță că Franța s-ar fi putut lăuda că a scăpat de un labagiu extremist.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Nu suspendăm președintele. Amînăm Crăciunul

Înainte să-și petreacă Paștele alături de familie (premierul – acasă, președintele – în public), protagoniștii telenovelei politice naționale au mai avut un schimb de replici, introducînd în discuție un element obsedant al tranziției: imaginea României în lume. Premierul i-a solicitat președintelui să nu mai facă *afirmații* care ar putea afecta imaginea țării; președintele i-a răspuns să se abțină de la *fapte* care ar dăuna numitei imagini. Amîndoi au vrut, de fapt, să-și mai administreze cîte un croșeu verbal; și amîndoi au fost pe lîngă subiect. Căci răul s-a produs deja. Și nu e neapărat (sau numai) o problemă de *imagine*. E adevărat, am ratat iarăși valorificarea beneficiului de imagine obținut în urma aderării. Intrarea în UE ne-a făcut, timp de cîteva săptămîni, personaje principale în mass-media europeană; europenii păreau, în general, porniți să ne considere „de-ai lor“, să ne trateze cumsecade, să accepte că, de-acum, sîntem *altfel,* din moment ce am căpătat statutul de țară membră a Uniunii Europene. Am scrîntit-o. Am ținut cu tot dinadinsul să arătăm că, la vîrful politicii, sîntem la fel: incapabili să ne gestionăm problemele, crizele, schimbările.

De-abia de aici începe adevărata problemă. Agenția Standard & Poor's ne-a scăzut perspectiva ratingului de țară, ambasadorul SUA și ambasadorul Germaniei au avertizat că instabilitatea politică din România creează neîncredere printre investitori, importante ziare occidentale au publicat analize critice asupra situației de la noi, Günter Krichbaum, raportor pentru România în Bundestag, a spus că se așteaptă ca țara noastră să se comporte ca un membru al Uniunii Europene, comisarul european Meglena Kuneva și-a exprimat regretul că Monica Macovei nu mai face parte din guvern. Toate aceste „semnale negative din exterior“ (și multe altele, exprimate public sau pe canalele discrete ale diplomației) nu înseamnă o „simplă“ stricare a imaginii. Citite și interpretate cum trebuie, ele exprimă de fapt concluzii grave asupra stării democrației în România. Din perspectiva unor politicieni sau analiști din țări cu experiență democratică, este îngrijorător nu faptul în sine că am avut/avem o criză politică, ci *modul* în care instituțiile statului și politicienii de vîrf se comportă în contextul acestei crize. Lucruri cît se poate de serioase, precum suspendarea președintelui sau schimbarea guvernului, ajung subiecte de „contre“ între partide; disputele între președinte și premier pe tema reformelor – firești, într-o democrație – se transformă în acuzații grave, dar nesusținute cu probe, de „apartenență la grupuri de interese“; apelul la Curtea Constituțională se face săptămînal, pe tot felul de subiecte, ca și cum această instanță (serioasă și credibilă în țările occidentale) ar fi un simplu cabinet de consultanță juridică pentru uzul politicienilor care vor să-și regleze conturile. Și, după luni întregi de scandaluri la televizor, se găsește în sfîrșit soluția: un nou guvern. Se numește, se instalează, dar președintele îl contestă. Și nu e clar ce fel de majoritate reprezintă. Există și în alte țări guverne minoritare, dar ele funcționează pe baza unor acorduri scrise și pe baza unui program negociat cu partidele care ar urma să ofere sprijinul parlamentar. Or, la noi, noul guvern a trecut prin Parlament cu o majoritate solidă, dar nu e clar cum de liberalii le-au devenit, brusc, atît de simpatici celor din opoziție încît le-au acordat votul: nici vorbă de program, nici vorbă de negocieri, ci doar zvonuri consistente despre aranjamente „pe sub masă“ cu PSD. Așadar, „criza“ – care este o stare naturală a democrației – nu s-a rezolvat la vedere, prin mijloacele democratice ale negocierii între partide, ci într-un mod care, pentru parlamentarii occidentali, e suspect. Cît despre suspendarea președintelui, după toată isteria mediatică, pare să fi devenit un simplu mod de a-l ține în șah pe Traian Băsescu: „s-ar putea să nu se știe“, vorba cuiva. Deocamdată s-a amînat. Dacă săptămîna viitoare se decide suspendarea, Europa va avea încă o dovadă a imaturității noastre democratice: așa-zisele încălcări ale Constituției sînt subțiri de tot. Dacă se renunță la suspendare, după ce s-a vorbit de „19 încălcări ale Constituției“, e și mai prost:

pentru europeni, va rezulta că în România chiar și o chestiune gravă precum încălcarea Constituției de către șeful statului este un simplu joc de vorbe. Una peste alta, nu despre simpla „imagine a țării“ este vorba, ci despre condiția ei de țară democratică, membră a Uniunii Europene, dar incapabilă de un comportament la nivelul cerințelor europene.

Deocamdată însă, văzut cu sacii în car, Guvernul pare preocupat să se poarte frumos, ca să mai atenueze impresia proastă lăsată partenerilor europeni. Dl Sebastian Vlădescu a anunțat că există „mai multe variante“ pentru modificarea taxei de primă înmatriculare, spre a evita chemarea României la Curtea Europeană de Justiție. Deci, se poate. Iar noul ministru al Apărării, secondat de premier, a anunțat că soldații români vor rămîne în Irak conform angajamentelor față de partenerii din coaliție, dar că „ar trebui să înceapă“ o dezbatere publică în vederea întocmirii unui calendar de retragere. Deunăzi, premierul Tăriceanu declara plin de elan că îi va aduce pe soldați acasă pînă la Crăciun. Pe cale de consecință, deducem că, de dragul noului Guvern și al bunelor relații cu partenerii, vom face totul pentru a amîna Crăciunul.

ținerea de minte

„I-am subestimat nepermis de mult pe ruși; am subestimat, de asemenea, întinderea nesfîrșită a țării lor, ca și măsura în care clima ne poate trăda. Aceasta este răzbunarea realității.“ (Generalul Heinz Guderian – fragment dintr-o scrisoare redactată în anul 1941)

„Cînd totul se va termina, iar voi veți ajunge acasă, nu va mai fi de spus decît un singur lucru. Veți putea mulțumi lui Dumnezeu că, peste douăzeci de ani, cînd veți sta în fața focului din cămin, cu nepotul jucîndu-vi-se pe genunchi, iar acesta vă va întreba ce ați făcut în timpul războiului, nu veți fi obligați să tușiți, încurcați, și mutîndu-l pe celălalt genunchi, să spuneți: «Eram un om de nimic, în Louisiana».“ (Generalul Patton, adresîndu-se trupelor sale, înaintea debarcării din Ziua Z, iunie 1944)

(Ian V. Hogg, *Dicționarul celui de-al Doilea Război Mondial,* traducere din limba engleză de Daniela Georgescu, Editura Niculescu, 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cum ne apucă greşit mîndria naţională

Der Standard a publicat un articol despre România şi Bulgaria în care observă că guvernele celor două ţări au scăpat de frica Europei. Dacă, pînă la 1 ianuarie 2007, Bucureştiul şi Sofia erau elevii cuminţi care iau notiţe, acum încep să ignore profesorul. Cotidianul austriac dă exemplu chiar ultima tresărire de orgoliu naţional petrecută la Bucureşti: Călin Popescu Tăriceanu a declarat că nu va renunţa în ruptul capului la taxa de primă înmatriculare şi că „ar trebui să avem curajul de a ne împotrivi UE, cînd ne cere ceva ce e împotriva intereselor ţării".

Era oricum clar că ceva urma să se schimbe în raportarea la UE. Cîtă vreme a fost un stat candidat, România depindea de Comisie în scopul său de a se alătura clubului olimpicilor europeni. Comisia scria reţetele şi era însărcinată să ne supravegheze dacă ne luăm pastilele la timp. Acum, puterea de presiune a Comisiei asupra guvernului de la Bucureşti a scăzut dramatic. Relaţia dintre UE şi România s-a mutat spre Consiliu şi spre Parlament. Este relaţia normală dintre un stat membru şi executivul Uniunii.

Tăriceanu are dreptate în principiu: România trebuie să-şi gestioneze cu maturitate statutul de membru. Avem nevoie să participăm la crearea politicilor europene, nu doar să fim subiecţi pasivi ai deciziilor de la Bruxelles. Trebuie să ştim să facem alianţe şi să ne promovăm interesele. Va trebui să ne decidem dacă vrem să jucăm cartea poloneză (sabotăm deschis şi gălăgios proiectele Uniunii, dacă acestea ne enervează), cartea ungară (luăm bani de la UE, dar dezertăm la prima afacere avantajoasă pentru noi) sau cartea balticilor (trecem mai degrabă neobservaţi la nivel continental, ne ţinem problemele cu Rusia în plan secund şi, în acest timp, ne dezvoltăm inteligent). Primul guvern Tăriceanu nu a mai apucat să finalizeze strategia de post-aderare de care s-a făcut mare caz la începutul anului. Al doilea guvern Tăriceanu pare a fi pierdut chestiunea de pe agendă.

România trebuie să-şi gestioneze altfel noul rol. Numai că acum traversăm adolescenţa şi trăim inutil crizele vîrstei. Ni se trezeşte orgoliul naţional pe subiecte greşite şi prin poziţii aberante. Deşi are dreptate în principiu, premierul Tăriceanu greşeşte grav pe subiectul despre care vorbea: taxa de primă înmatriculare. Această politică a fost deliberat proiectată ca discriminatorie faţă de produsele din afară. Iniţial, era vorba despre protecţia mediului. România are dreptul suveran să implementeze politici de protecţie a mediului. Dar, prin taxa respectivă, România doreşte să-şi protejeze mediul numai faţă de „rablele" (cum spune Tăriceanu) europene, nu şi faţă de rablele autohtone. O politică de mediu serioasă ar trebui să supratakseze şi toate maşinile poluante deja înmatriculate. Adică milioane de Dacii aflate în posesia păturilor puţin avute ale populaţiei. Cum din punct de vedere politic era inacceptabil aşa ceva, guvernul român s-a gîndit să mascheze o taxă de import sub această găselniţă a taxei de primă înmatriculare. O sfidare a regulilor pieţei comune. Sfidare deliberată, pentru că încă înainte de intrarea în vigoare a legii au existat semnale de la Comisie că taxa va fi atacată în instanţele europene. De parcă lucrurile nu stăteau oricum foarte rău, Tăriceanu a mers în vizită la uzinele Dacia şi le-a spus muncitorilor de acolo că respectiva taxă le protejează locurile de muncă şi că nu va renunţa la ea şi din acest motiv. Adică, premierul român recunoaşte deschis că a impus o taxă protecţionistă, pentru a proteja produsele authtone – din nou o încălcare a principiilor pieţei comune. Avem de fapt un guvern care nu ştie ce vrea – ba protejează mediul, ba locurile de muncă –, care ia deliberat o măsură sfidătoare şi ştie că va trebui să plătească amenzi şi să dea banii înapoi după ce va pierde procesul intentat de Comisie, dar o ţine pe-a lui, pe principiul: „fac ce vreau, că acum sînt băiat mare".

Faptul că şeful guvernului este şi preşedinte de onoare la Asociaţia Producătorilor şi Importatorilor de Autoturisme (grupul de lobby care se teme de maşinile second-hand din import) nu reuşeşte decît să decredibilizeze discursul său despre apărarea intereselor naţionale în faţa UE. Atunci cînd interesele naţionale se confundă periculos cu interese de afaceri de care eşti legat, pe o politică prost croită şi incorentă, putem spune că am găsit cel mai prost subiect să ne umflăm muşchii în Europa.

Deşi, dacă s-ar face un top de genul „subiecte stupide de arătat muşchii", eu aş vota pentru capul listei subiectul „Agenţia Naţională de Integritate". În acest caz, mîndria naţională s-a umflat în jurul chestiunii: este bine să ne oblige UE să avem politicieni oneşti şi responsabili sau mai bine rămînem mîndri, suverani şi corupţi? Observ că ne apucă un dor nebun de drepturile omului atunci cînd este vorba despre politicile anticorupţie.

Atunci cînd am sărbătorit revelionul integrării, ştiam că au existat nişte condiţii, mai ales în domeniul Justiţiei. Trebuia ca în

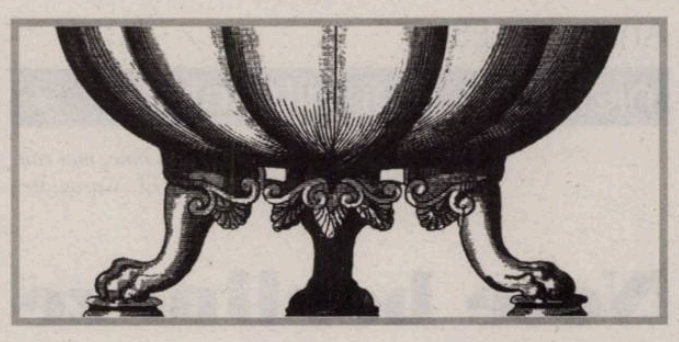

martie (acest martie, care a trecut deja) să existe o evaluare în care să arătăm că avem o ANI puternică şi independentă. Nu o avem, iar Parlamentul a votat oricum pentru o ANI anemică şi subordonată politic. Nu am făcut ce am promis, ba chiar am atins aproape un consens politic pentru a-l pune pe liber pe cel mai credibil ministru la Bruxelles. Am adus în locul său un necunoscut care umblă după ONG-işti buni la export, să-i pună secretari de stat. E aproape sigur acum că ni se va activa clauza de salvgardare. Să vezi atunci discuţii aprinse despre mîndria naţională. Probabil Macovei va fi de vină.

Să recapitulăm – mîndria naţională românească s-a trezit pentru: a) apărarea rablelor autohtone şi pentru dreptul producătorilor şi importatorilor de maşini noi să ne taxeze scump fiindcă le limităm concurenţa; b) dreptul oamenilor politici de a nu fi controlaţi asupra modului în care şi-au dobîndit averile.

Nu ştiu cum se face că sîntem patetici şi dubioşi cînd se umflă mîndria naţională în noi. Elevul cuminte care mima că ia notiţe nu doar că ridică privirea. Acum a trecut clasa, aşa că iese de la ore, trînteşte uşa şi se duce să fumeze la toaletă.

presa despre...

Competiţia în jos

„Preşedintele (portughez) al Comisiei UE, dl Durao Barroso, a avut o întîlnire cu premierul în exerciţiu al Portugaliei, ocazie cu care l-a avertizat pe acesta din urmă că este pe cale să oprească derularea fondurilor europene pentru ţara sa (de fapt, ţara ambilor), deoarece Lisabona este codaşă în transpunerea legislaţiei comunitare.

La sfîrşitul lui 2006, Portugalia era pe ultimul loc la implementarea regulilor pieţei unice şi a directivelor europene, în special în domeniul protejării proprietăţii, dereglementării sectorului construcţiilor şi comerţului cu alţi membri UE.

Stau şi mă întreb cum arată coada clasamentului acum, după aderarea Bulgariei şi României, pentru că, dacă dl Barroso e pe cale să dea cu barda în propria ţară, după cum i-o cere de altfel fişa postului, mă îndoiesc că se va purta cu mănuşi cu Bucureştiul.

Tot zilele astea, Portugaliei i-a fost coborîtă cu o linie perspectiva de rating de ţară. Aflu că acelaşi lucru s-a întîmplat la Bucureşti. Dar, spre deosebire de ce se întîmplă aici, la Lisabona, văd pe Internet că la noi politicienii şi presa s-au întrecut într-o orgie de comentarii care mai de care mai incompetente: majoritatea au ratat diferenţa între «ratingul de ţară», care a rămas la fel, şi «perspectiva de rating», unde am fost într-adevăr penalizaţi. (Pe scurt, diferenţa e următoarea: nu ni s-a luat covrigul, dar o să ni se ia dacă mai dăm cu mingea peste gard.)

Motivul fiind nu cel vehiculat pînă la saţietate, cu criza politică, scandalul şi aşa mai departe, ci unul care sare în ochi dacă te dai doi paşi îndărăt şi priveşti ţara de la distanţă: cînd instalezi un guvern superminoritar la mîna opoziţiei, cu persoane din rîndul doi, iar şef peste finanţele ţării pui o persoană respinsă o dată de Bruxelles, care îşi răsuceşte opiniile după cum bate vîntul politic (mai nou îmbrăţişînd, de exemplu, teza PSD că trebuie renunţat la cota unică de impozitare, după ce doi ani s-a tot dat mare că el a pus-o în programul de guvernare, deci lui să-i mulţumim pentru succesul acesteia, dar n-a spus nimănui că o vedea ca pe ceva temporar), atunci nu te poţi aştepta să se mai facă ceva relevant restul mandatului, precum necesare ajustări în echilibrele macro, privatizări etc.

Dimpotrivă, va urma o competiţie în jos între guvern şi opoziţie – hai să vedem cine este mai populist cu banul public – pe care guvernul n-are cum s-o cîştige." (Sorin Ioniţă, *Evenimentul zilei*, 10 aprilie a.c.) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Oraşul meu

– compunere –

E nevoie ca toată lumea să plece ca să-ţi dai seama că Bucureştiul e totuşi frumos. Fără maşini şi fără oameni rămîi singur cu clădirile şi cu ce-a mai rămas din istoria lui. Nu foarte veche: nici o cariatidă n-are mai mult de 200 de ani, nici o coloană grecească nu e pe bune, nici o stradă cu nume de roman n-a fost botezată în latineşte de cîţiva centurioni grăbiţi.

E firesc: pentru cine nu ştie, Bucureştiul n-a fost niciodată sub ocupaţie romană. Graniţa s-a oprit pe Olt, iar aici domneau roxolanii – îi ştiţi, urmaşii lor aruncă şi azi pachetul de ţigări gol din maşină. Oraşul are vechimea ultimului cutremur devastator şi dimensiunea istorică a lenei strămoşilor noştri, care n-aveau nici un chef de catedrale cînd meterhaneaua sună aşa de bine la nivelul solului.

Cînd treci prin oraşul gol nu poţi să nu te întrebi cu ce ne-am schimbat faţă de generaţiile care au trecut pe aici. Te întrebi retoric, odată ce răspunsul e clar: astăzi, tot străinii fac clădirile şi afacerile, iar noi pregătim micii şi sarmalele. Cît mai putem, că sushi se ridică ameninţător la orizontul Pieţei Dorobanţi.

Bucureştiul a ars de mai multe ori în istoria lui şi nouă ne-a rămas moştenire expresia „o arzi aiurea" care pare să spună că există şi incendii cu sens. A fost ocupat din cînd în cînd, în principal de trupe turceşti, însă nu s-a învăţat minte. Ultima oară, prin anii '90, turcii n-au mai venit chiar ei, că erau ocupaţi, însă ne-au trimis blugii lor Pyramid. Azi, turcul ne invită la mall, dar şi la televizor, la nu ştiu ce canal. Mall-ul a cîştigat de departe bătălia.

Şi acum o veste deprimantă pentru toţi bărbaţii adevăraţi din oraş: Bucureştiul nostru iubit a fost ales ca reşedinţă domnească şi de un voievod cu porniri pidosnice. Gay, adică. E vorba de Radu cel *Frumos* – al cărui nume atestă faptul că lumea tot se prinde, chiar şi fără reviste mondene! De la el ne-a rămas primul hrisov în care Bucureştiul e numit capitală, însă nu şi informaţii în privinţa locurilor trendy din oraş în care puteai ieşi cu băieţii pe la 1465. Radu cel Cool a fost iubit al unui sultan şi frate vitreg cu Ţepeş, însă i-a plăcut ideea de a domni la Bucureşti – iar noi căutăm pînă astăzi motivul. Aici însă n-a neglijat familia, drept pentru care s-a însurat şi-a făcut şi un copil. Ipocrizia pe Dîmboviţa are, iată, rădăcini istorice.

Golit de oameni, oraşul meu are dimensiunea faptelor lor arhitectonice. Am zis-o greu, însă e uşor de citit în clădiri: burghezia de sfîrşit de secol XIX din zona Traian ne-a lăsat casele vagon pe care ai noroc dacă le poţi cumpăra acum la 150 de mii de euro. Întreprinzătorii de succes din perioada interbelică se răsucesc în mormînt la Bellu în vreme ce în casele lor îşi cresc copiii expaţii, care le-au închiriat cu 5000 de euro pe lună. Dintre urmaşii boierilor, nici unul n-are talk-show la televizor, însă toţi au cîte un palat de luat înapoi şi dus la Paris sau New York. Le dăm, ce să facem, că ne vorbeşte lumea!

Dar Bucureştiul tinereţii mele e cel al blocurilor. Cînd ne-am mutat din Cezar Bolliac (la o stradă de Popa Nan cea cîntată de Baniciu) la bloc în Pantelimon, a fost cea mai mare bucurie din viaţa mea. Progresul însemna atunci apă

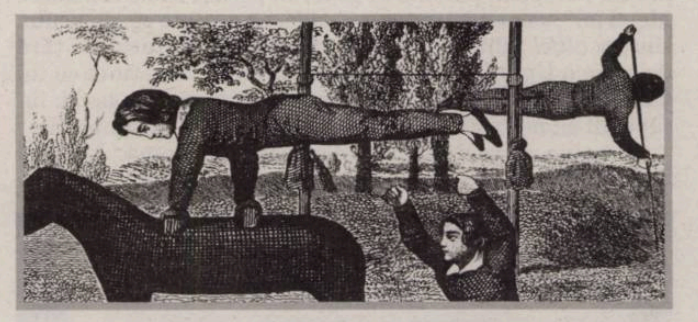

caldă la robinet, vedere de la etajul 10 şi camera mea personală. În cîţiva ani însă, igrasia ne-a răpit chiar camera aceea (în care iarna pereţii luceau a gheaţă), apa caldă şi-a făcut alt program, în alte oraşe mai norocoase, iar vederea de la etajul zece s-a transformat în spaimă de încă un cutremur la acelaşi etaj. Totuşi, am nostalgia acelui apartament în care n-aveam curaj să aduc fetele, din cauză că toată mobila era într-o singură cameră: ce-ar fi zis de mine? Acum ştiu ce-au zis în sinea lor, şi regret. Rog să se consemneze.

Oraşul meu e o populaţie în căutarea unui centru. N-avem aşa ceva, iar Primăria e prima care să se asigure că lucrurile şi rămîn aşa. În centrul istoric mai lipseşte împăratul Chinei, că în rest barierele şi gardienii încruntaţi îţi spun de la distanţă că aici începe Oraşul Interzis.

Avem însă un candidat nou pentru Kilometrul zero: zona Dorobanţi, care a reuşit cumva s-o bată la cafenele şi aer parizian pe bătrîna Piaţă a Unirii. Aici v-am şi scris, la o masă lîngă care un italian cu muşchi, barbă de trei zile şi ochelari de soare anti-Interpol mi-a arătat încă o dată de unde venim: de la Rîm, cu escală în Sicilia şi Istanbul...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Ştiinţele şi catastrofa

Pe ceea ce a fost odată fundul lacului Patzucuaro, la 371 km nord-est de Mexico City, se poate merge pe jos. Aşa arată în imaginaţia unora deşertul lunar. „E mîna Domnului", susţine doamna Adriana Ortega Torres, director al agenţiei de mediu din regiune. Apoi ajunge la explicaţii mai pămînteşti: „E din cauza schimbărilor climatice. Pe vremuri, aici ploua 300 de zile pe an. Acum plouă 100 de zile, cel mult 150. Lacul nu are cum să se umple". Raportul Grupului interguvernamental numit de ONU pentru a alcătui un raport despre modificările climatice confirmă că fenomene de tipul celui din Mexic se petrec peste tot în lume ca urmare a încălzirii globale. Vor urma ani de secetă, nivelul mărilor o să crească, rîurile se vor revărsa, din cauza foametei şi a molimelor vor pieri populaţii întregi. Cetăţenii ţărilor dezvoltate, cu o mai mare capacitate de adaptare, vor suferi mai puţin decît lumea subdezvoltată.

Presa, sătulă de reproducerea ştirilor despre catastrofele care au avut loc, se aruncă hămesită pe veştile catastrofelor care or să fie. Politica nu rămîne indiferentă: mesajul ecologist transcende clivajul stînga/dreapta şi este preluat de politicieni pentru a-i critica deopotrivă pe cei care sînt la putere (n-au făcut nimic bun, cînd n-au făcut ceva rău) şi pe cei care or să vină la putere (nu sînt în stare să facă nimic bun). La Londra, în Trafalgar Square, a avut loc o demonstraţie convocată de activişti ecologişti şi de organizaţii religioase. Prezenţa a fost semnificativă şi s-a cerut „stoparea haosului climatic". În Polonia, atrage mai mulţi actori politici dezbaterea despre locul pe unde ar urma să treacă o şosea care să îndepărteze circulaţia camioanelor din zona unei staţiuni balneare: Guvernul se opune unor ţărani, iar organizaţiile de stînga altor ţărani. Comisia Uniunii Europene susţine una dintre variante, ameninţînd cu Tribunalul, aşa că totul se transferă în sfera politicii externe, a acuzaţiilor de trădare, a concursurilor de patriotism.

În discursurile de propagandă, în jurnalismul de megafon, sfîrşitul civilizaţiei – aşa cum o cunoaştem – nu poate fi evitat. Unii au luat ameninţările în serios: în Congresul american, o rezoluţie bipartizană în pregătire cere directorului Agenţiei Naţionale de Informaţii să producă o evaluare a efectelor încălzirii globale, să calculeze regiunile unde suferinţele umanitare pot erupe într-un conflict dus pentru însuşirea resurselor de apă, să determine în ce măsură încălzirea globală poate afecta securitatea Statelor Unite „prin evenimente climatice extreme cum sînt uraganele, prin ameninţări fizice directe" *(International Herald Tribune,* 9 aprilie). Statele Unite sînt într-o poziţie specială: se tem de sfîrşitul lumii ca orice ţară, dar în viziunea unora îl şi provoacă, fiind o putere egoistă care refuză să semneze protocolul de la Tokyo de reglementare a efortului colectiv pentru stoparea încălzirii globale şi a emisiei gazelor de seră.

Mike Hulme, directorul Centrului Tyndall pentru cercetarea schimbărilor climatice (Londra), spune că „limbajul catastrofei nu e un limbaj ştiinţific. Accentul pus pe catastrofe ascunde o cascadă de presupuneri: acestea nu reies din observaţia empirică sau nu decurg din concluziile teoretice. (...) Prezentarea schimbărilor climatice ca o ameninţare înfricoşătoare şi stresantă devine o profeţie împlinită prin însăşi formularea ei. Amplificarea psihologică exacerbează acele riscuri pe care încercăm să le evităm" (BBC News, 8 aprilie 2007).

În loc să contemple drobul de sare, autorităţile olandeze – ţară deosebit de ameninţată de ridicarea nivelului mării, 60% dintre olandezi trăind sub nivelul mării şi producînd 65% din produsul intern brut – îşi schimbă politicile faţă de ape. În Olanda, distrugerea unor diguri pentru salvarea unor suprafeţe mai mari de pămînt decît cele apărate de ele, prototipuri de case-amfibie, sere flotante, proiectele unor insule artificiale, toate se fac cu gîndul la viitor şi cu ochii pe cifrele prezentului.

Nivelul mării habar n-are de ideile de dreapta sau de stînga, uraganele şi tsunami n-au culoare politică. În timp ce se numără victimele, pe fundul secat al lacului Patzucuaro din Mexic se poate plimba oricine, discutînd cu doamna Torres despre cum mergea Iisus pe ape.

globul cubic

Alte calităţi

Pentru a contrazice, probabil, clişeele, adevărurile obosite despre vecini (de ţară), pentru a ieşi „bine" din comparaţia reacţiilor la dictatură, doi autori polonezi au publicat două cărţi despre Cehia şi cehi. Mariusz Szczygiel, ziarist, corespondent la *Gazeta Wyborcza,* a luat premii pentru reportajele lui despre Cehia. E ceea ce s-ar numi un prieten. Recenta lui carte, *Gottland,* este o colecţie de portrete ale oamenilor cu care Cehia se mîndreşte, la celebrul fabricant de încălţăminte, Bata, adăugîndu-i pe actriţa Lida Baarova, pe artistul Otakar Svec (proiectantul monumentului lui Stalin din Praga), pe fiziciana Jaroslava Moserova şi pe tînărul sinucigaş Zdenek Adamek.

Aşa cum este rezumată în *Transitions Online* (5 aprilie 2007), cartea spune mai mult despre polonezi decît despre cehi: „Deşi se pare că în termenii vieţii concrete (economice, venituri, sport), cehii au fost superiori, indiferent de regim (interbelic, război, după război şi după '89), polonezii şi-au păstrat într-o mai mare măsură onoarea naţională prin eroism şi sacrificiu". Reuşita cehilor nu se explică printr-o „combinaţie de curaj şi muncă susţinută, ci de muncă susţinută şi laşitate, oportunism şi ipocrizie", determinată de teamă şi de absenţa fundamentală a moralei sau poate a credinţei (deşi această afirmaţie explicită nu figurează în carte).

Eroii nu scapă cu faţa curată: despre Zdenek Adamek (un băiat de 19 ani care şi-a dat foc în 2003, în Piaţa Wenceslas, ca protest împotriva unei lumi moderne corupte şi imorale) aflăm că a fost un fiu răsfăţat, cu tulburări de comportament, cercetat de poliţie. În ţara unde a apărut *Carta 77,* celebru document antitotalitar, semnată de 1898 de oameni, laşitatea e mai frecventă decît eroismul, ceea ce recunosc chiar personajele cărţii lui Szczygiel. „Frica e greu de evitat într-o lume care şi-a pierdut valorile autentice, oamenii aveau dreptul să se teamă mai curînd decît să-şi asume responsabilitatea eroismului." O tînără citată de autor, fiica unui om persecutat de regimul comunist, după ce a descoperit că iubitul ei era informator, îl scuză: „Nu era curajos, dar avea alte trăsături pozitive".

Celelalte trăsături pozitive îi asigură Cehiei liniştea cu care citeşte cărţile atît de bine intenţionate ale autorilor din vecini. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Eu şi Eliade

La începutul anilor '90, am trăit şi eu, cu fervoare, cultul lui Mircea Eliade. Ca mai toţi congenerii mei. Îmi aduc bine aminte motivele pentru care Mircea Eliade mă fascina. Performanţa intelectuală în sine, înainte de orice. Devoţiunea cu care şi-a dedicat integral viaţa culturii îi părea, tînărului care eram atunci, copleşitoare. Ritmul lui de cititscris, despre care am aflat din *Romanul adolescentului miop,* din *Jurnal* sau din *Memorii,* dar şi din varii mărturii despre el, mi se părea prometeic. Dimensiunea lui de savant mă înghiontea, la o vîrstă la care îngenunchezi entuziasmat şi fără mofturi în faţa măreţiei. Apoi, gloria lui. Iată, îmi spuneam, un om venit din această cultură nefericită, din această istorie mediocră, din acest popor jalnic (reamintesc, eram în anii aceia...) care, prigonit politic de fosta sa ţară, a ajuns în vîrful ierarhiei mondiale a disciplinei sale! Apoi, faptul că fusese refuzat de comunişti mi se părea un titlu de glorie în anii primelor mandate ale lui Ion Iliescu. Apoi, ideile sale. Am fost, şi eu, preocupat de religii în acei ani de deschidere aiuritoare, pentru că eram preocupat de deschiderea mea spre Cer. Voiam, cu frenezie, să înţeleg ce se întîmplă cu sufletul meu şi, mai ales, cum se vede lumea mea prin ochiul Cerului. Nu ştiu de ce, dar Eliade, care nu dădea deloc o perspectivă mistică, îmi explica foarte bine toate aceste lucruri. Ideea camuflării sacrului în profan şi explicaţiile pe care Eliade le dădea acestui amalgam, bazîndu-se mai degrabă pe Cusanus decît pe Hegel, mă cuceriseră, deşi, pe atunci, Hegel era, pentru mine, de nedepăşit. În fine, la Eliade am găsit pentru prima dată ideea lui *homo religiosus* – o explicaţie a acţiunii umane la care ţin şi acum.

Anul 2002 s-a terminat cu o iarnă enormă la Chicago. Vîntul rece lovea tăios nămeţii şi bieţii oameni treceau pe străzile oraşului grăbiţi, ca sub asediu, cu nasul în fulare groase. În acea dimineaţă de decembrie, sub o ninsoare temeinică, am ajuns la campusul Universităţii din Chicago. Urma să petrec toată ziua la biblioteca Regenstein, cu nasul în arhiva personală a lui Mircea Eliade, avînd autorizaţia necesară semnată de David Brent, legatarul american al lui Eliade. Pe la ora 9 dimineaţa, conduceam încetişor pe străduţele din jurul bibliotecii în căutarea unui loc de parcare. Am avut noroc: după ce m-am învîrtit doar 10 minute, am găsit un loc de parcare nu departe de bibliotecă, pe strada Woodlawn, chiar la intersecţia cu strada 57. Am luat-o pe 57, am trecut grăbit prin faţa clubului Quadrangle, acolo unde profesorii Universităţii îşi invită de obicei oaspeţii la masă, unde Eliade era un obişnuit, şi, cu cîteva secunde înainte de a îngheţa complet, am intrat în bibliotecă. Am cotrobăit prin cutiile lui Eliade cu nesaţ, am citit zeci de pagini din manuscrisul *Jurnalului,* i-am găsit paşaportul american (a acceptat să devină cetăţean american abia spre sfîrşitul vieţii!), am privit fotografii (una dintre ele emoţionantă, de la un parastas al lui Eliade la Paris, cu Ionesco stînd într-un fotoliu larg, cu aerul absent al celui răpus de bătrîneţe, sărutat pe frunte cu un amestec de adoraţie şi durere de Monica Lovinescu, dar şi una simpatică, în sepia, cu Eliade tînăr, în costum de baie întreg şi cu ochelarii groşi pe nas, pe o plajă portugheză), am descifrat ciorne şi am frunzărit scrisori. Nu ştiu cînd a trecut vremea şi bibliotecarul m-a anunţat că a venit ora închiderii. Acest contact intens cu trecutul omului pe care îl admiram atît de mult m-a transportat în alt timp – în timpul lui. Am ieşit din bibliotecă în seara friguroasă. Vîntul încetase. Continua să ningă. Pe stradă nu era nimeni. Un sentiment straniu, de pace şi invulnerabilitate, a pus stăpînire pe mine. Am mers spre maşină, călcînd aproape extatic zăpada neatinsă, prelingîndu-mă pe sub lămpile care proiectau o lumină galbenă, precisă, în cercuri perfect egale. Dincolo de cercurile de lumină, vedeam siluete şi contururi imprecise, imobile, pe care le puteam ghici datorită albului rece al zăpezii, ce părea că face întunericul nopţii să se răzgîndească. Am găsit maşina acoperită de zăpadă. În timp ce curăţam cu mîna înmănuşată zăpada de pe geamuri, ochii mi-au zburat spre casa în faţa căreia parcasem. Sub lumina clară, am văzut adresa: 5711 S. Woodlawn Ave. Adresa îmi era atît de cunoscută... Sigur! Văzusem sute de scrisori ale lui Eliade. Aceasta era adresa lui. Accidental, sau poate că nu, de dimineaţă găsisem loc de parcare tocmai în faţa casei lui şi, atunci, nu băgasem de seamă. Casa lui e un fel de a spune – imobilul acesta este fosta lui locuinţă, pentru că el aparţine Universităţii care l-a găzduit aici pe Mircea Eliade pînă la moartea sa, în 1986, şi pe soţia sa Christinel, pînă la moartea ei, în 1997. O curiozitate acută, complet străină firii mele, m-a făcut să mă apropii de intrarea casei. Era o linişte neverosimilă, în care jur că puteam să aud aşternerea fulgilor de zăpadă pe troiene. M-am oprit la vreo zece paşi de casă. Ferestrele întunecate şi aerul specific caselor în care nu locuieşte nimeni m-au făcut să cred că e o casă goală. Chiar cînd m-am hotărît să revin la maşină şi să plec,

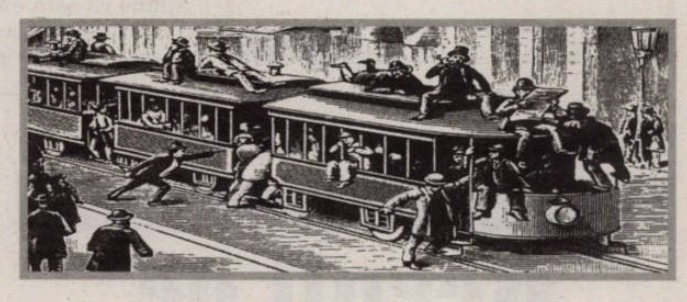

am avut impresia că aud un firicel de zgomot venind din interior. Un elan ciudat, rece şi decisiv, m-a împins dintr-o suflare în faţa uşii şi – zău că nu ştiu ce a fost în capul meu, nici acum nu pot să îmi explic de ce am făcut acest lucru – am apăsat clanţa. Uşa s-a deschis şi m-am trezit în faţa unui interior casnic, bine luminat şi agreabil, dar modest mobilat, încălzit de un şemineu mic în care ardea, timid, focul. Înăuntru erau cam 10-12 persoane, care aşezate pe scaune sau pe fotolii, care în picioare, discutînd amabil, cald, social, cu pahare în mîini. Uşa de la intrare s-a închis în spatele meu şi am simţit că ceva ca un suflu primăvăratec mă absoarbe. Dintre domnii şi doamnele care umplu micul salon, se desprinde Mircea Eliade şi mă întîmpină cu un zîmbet familiar. Îmi spune pe nume şi mă invită, cu aerul că mă aştepta. Apuc să văd, uluit, un calendar pe hol. E 10 martie 1975...

ready made

„Eu plec astăzi la Berlin pentru o lună, ca să mă însor. Cununia se va celebra în 12/24 iulie. Pînă atunci trebuie însă să am în Berlin portretul meu cel mic, în formă de broşă pe care l-a lăsat Pandelie de capul lui la Chiriachiţa, fără să fie autorizat de nimeni. Mama, pentru ziua cununiei, a făcut prezent de acest portret nevestei mele, care fără îndoială se interesează mai mult la el decît Chiriachiţa. Fă dar bine, dumneata, şi te du îndată după priimirea acestei scrisori la d-ei şi ia-i portretul cu orice preţ (n-o slăbi), şi priimind de la nenea popa, căruia i-am scris în această cauză, taxa pentru francată, trimite acest portret într-o cutiuţă cu vată cu cea mai mare grabă [...]."

(Titu Maiorescu către Costache Popazu, în Titu Maiorescu, *Jurnal şi Epistolar,* vol. III, Editura Minerva, 1980)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

37°

Producţia-ncepe ca o dramă,
dar are *happy-end*:
frumoasă, ea, de pus în ramă,
el e indiferent

la frumuseţea ei, făcînd-o
să sufere din greu;
pînă-ntr-o înserare, cînd o
duduie, în antreu

îi intră,-n vreme ce ailaltă
acasă nu era, –
la fel de chipeşă, de 'naltă,
de şic etc.,

pe care-o-mbrăţişează-atletic,
de cum o vede... Am
uitat să spun că el e medic
ginecolog şi cam

afemeiat, de unde faptul
că fi'nd, fără temei,
ursuz cu-a lui, cultivă raptul
diverselor femei

ce-i sînt cliente, ca şi-acuma, –
numai că tipa nu-i
un trup de frămîntat ca huma,
ci chiar perechea lui

cu alt mantou şi-alt look cosmetic,
ce-i trage-o palmă grea,
şi,-apoi, în braţele-i de medic,
se cuibăre şi ea.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

De „La revedere!“

Aceasta este cea de-a 444-a *poveste* ce apare în cele două *Dileme* (una clasică, alta *veche)* şi aş minţi dacă v-aş spune că e una uşor de scris. Azi, povestitorul urmează să spună *la revedere* dilematicilor – cititori şi colegi de redacţie deopotrivă –, ceea ce în sine nu-i o dramă; o semi-dramă e doar faptul că, deşi ajuns ministru, povestitorul rămîne cu impresia (ca orice creator) că, după 443 de încercări – plus aceasta –, cea mai bună încă ar fi urmat să vină.

Aceste 444 de poveşti care au fost pînă acum au ceva în comun. Vreme de aproape nouă ani (din iunie 1998 şi pînă azi), cu excepţia sărbătorilor legale în care revista care le îngăduie nu a apărut, am scris, fără nici o pauză, una pe săptămînă. Unele ieşeau mai bine, altele mai modest. Unele au fost scrise la birou, altele în pat, vreo cîteva le-am terminat în redacţie, unele în tren şi chiar am cîteva finisate în curse matinale de avion. Există şi oraşe care au priit poveştilor: Bucureşti, Paris, Québec, Timişoara, Iaşi, Cluj, Bruxelles, Montréal, Strasbourg, Kehl (Germania), Starkville (Mississippi, SUA), Craiova (sud-vestul României, pentru microbiştii mai tineri) – în toate aceste oraşe s-a întîmplat să mă prindă cîte o seară de luni, seară care, de ani de zile, trebuie să se lase cu o poveste. Fac acest pomelnic urbanistic nu pentru a arăta ce umblat sînt, ci pentru a explica (empiric, desigur) de ce sînt atît de umblat: înainte de a mă naşte, părinţii mei (din superstiţie? ferice de cei ce-şi pot reaminti superstiţiile din comunism) nu au considerat necesar să cumpere un pătuţ de copil. Şi aşa se face că, odată născut, am dormit trei nopţi, cu scutece cu tot, într-un geamantan. Maică-mea tot continuă să-mi spună că asta explică tot.

Explicaţia pentru pauza *Poveştilor* e alta – şi ceva mai ramificată. Unu: am onoarea de a fi al doilea ministru de Externe furnizat de *Dilema;* de vreme ce primul a tăcut în revistă după numire, de ce n-aş urma tradiţia? Apoi, s-ar putea ca serile mele de luni, o vreme măcar, să fie altfel organizate; pînă acum îmi puneam un ceai, un vin sau o bere, şi treceam la scris; ştiu eu ce va fi de-acum încolo? În fine, o perioadă de tăcere e binevenită atît pentru povestitor, cît şi pentru revistă. Ar fi păcat ca oamenii fără dileme să spună (sau să creadă, măcar) că *Dilema veche* e oficiosul vreunui ministru nou.

444 – dar cele mai bune încă n-au apărut!

Cît despre ministrul în chestiune (unde eşti tu, Tita Chiper, ca să bombăni pe tema asta?), vă daţi seama cît de uşor aş putea scrie de mîine despre un sat norvegian că mi se pare mai (ne)interesant decît un sat islandez (precizez că nu am vizitat nici una dintre cele două ţări), numai că nu ar mai fi dilematicul cel care o scrie, ci ministrul. Aşa că, dacă preţuiţi respectabilitatea ţării voastre, aşteptaţi pînă se termină mandatul. Iar dacă poveştile oricum nu vă atrăgeau, rugaţi-vă ca mandatul să-mi fie lung!

De unde şi pînă unde *444?* Pur şi simplu, pentru a nu crea haos în calculatorul pe care scriu şi pentru a nu amesteca textele pe care el le adună, le-am grupat după cîteva date tehnice (revista în care apar, numărul ei, tema, data ş.a.). Şi aşa se face că de la prima poveste şi pînă la aceasta se întind, ca unse pe pîine, cîteva Românii. Trei preşedinţi la Cotroceni; zeci de scandaluri politico-sociale interne; cîteva falimente, unele calculate, de bănci; patru adrese pentru redacţia revistei; mii de cărţi noi apărute; mii de ore (pierdute, cele mai multe) de privit la televizor; calambururi şi imagini de la Dan Stanciu; poveşti sugerate de Radu Cosaşu *(y compris* una cu doctorul Kaffé al lui Gheorghiu-Dej, pe care încă nu am scris-o); completări la poveşti aduse de Z. Ornea; corecturi inteligente de la Lena Boiangiu; dăruirea, număr de număr, a lui Matei Martin; întîrzierile calculate ale lui Andrei Manolescu, cînd încă ajungeam înaintea lui în redacţie; tăcerile sensibile ale Iaromirei Popovici; ciocolata pe alocuri amăruie a Simonei Sora; revelaţiile lui Ghinea; omniscienţa în materie de *show* a lui Leo Şerban; şansa de a-l avea şef pe Mircea Vasilescu; şi ceilalţi, şi celelalte. Fiecare dintre ei a pus cîte ceva în cele cîteva sute de poveşti despre care vă spun.

În fine, un ultim elogiu – celor ce obişnuiesc să cumpere *Dilema* de la scara metroului. Cred că am mai spus-o: nimeni nu mi-a dat un mai mare sentiment al utilităţii sociale decît cei ce citesc, în cursul zilei de vineri, această revistă în metrou. E ca şi cum ar spune: *lumea de deasupra nu ne satisface, dar noi intrăm cu* Dilema *în subteran şi, vreme de un sfert de oră, ne e mai bine*. Fără a fi patetic, acestor oameni le datorez ultima plecăciune. Pentru că şi eu, ca şi ei, cred că suprafaţa e mereu mai înşelătoare decît adîncul.

Astea fiind spuse, fiţi convinşi că abia aştept să mă întorc. Iar de va fi ca pentru aceasta să pice un guvern..., totdeauna am crezut că nici un preţ nu e prea mare pentru o poveste reuşită!

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Reguli de bună purtare la masă

La începutul secolului al XIX-lea, Anton Pann oferea publicului o nouă prelucrare a *Şcolii moralului,* un manual de „bune maniere“. Astfel de manuale nu sînt o noutate – Evul Mediu şi apoi Renaşterea cunosc un număr foarte mare de variante –, dar tratatul lui Erasmus, *De civilitate morum puerilium* (1530), a avut un mare impact asupra tuturor celorlalte tratate create ulterior. La vremea cînd întocmeşte prima ediţie, Anton Pann ştie că „această carte frumoasă“ a fost tradusă din latineşte „din limbă în limbă“ şi „în tot chipul prefăcută“; chiar în „rumâneşte“ circulau „două feluri“. Originalitatea este dată de spiritul de observaţie al autorului, care nu se mulţumeşte numai să „poezească“, ci şi să adapteze, cu ironie, vechile reguli timpurilor în care trăia. Vă prezint astăzi cîteva reguli ce trebuiau „a se păzi la masă“.

Aşezarea la masă este precedată de spălatul pe mîini şi indispensabila rugăciune. Odată aşezat la masă, gesturile şi comportamentele unui bun creştin necesită supraveghere şi autocontrol. Scărpinatul, tuşitul, scuipatul, suflatul nasului – considerate „fapte defăimate“ – sînt interzise; dacă totuşi nu pot fi controlate, dacă „vreuna prea te sileşte“, atunci „Fă-o cu mare sfială, / Şi fără de răsunare / Întorcîndu-te într-o parte“. Cuţitul, furculiţa, lingura înlocuiesc degetele care n-ar trebui să atingă mîncarea, să fie „muiate“ în sosuri, linse, şterse de haine sau faţă de masă: „Sare dacă-ţi trebuieşte, / Nu lua din ea cu deşte, / Că cu această urmare / Araţi pre prosti mare: / Ci mai întîi se cuvine / Să-ţi ştergi cuţitu bine, / P'o coajă de pîine mică / (De nu este şerveţică), / Ş-aşa ia-ţi cu dînsul sare / Ori piper, după-ntîmplare“. Folosirea lingurii pentru supă se pare că nu constituia deja o obişnuinţă, pentru că Anton Pann insistă: „Este fără cuviinţă, / Şi prea fără socotinţă, / Să ridici la gură vasul, / Şi să sorbi să vezi rămasul: / Ci pofta ţi-o împlineşte / Cu lingura omeneşte“. Măslinele, fructele sau oasele presupun un tratament aparte, datorită „rămasurilor“: sîmburii nu trebuie aruncaţi prin casă şi nici ascunşi sub masă, ci aşezaţi cu sfială şi fereală pe taler; suptul oaselor provoacă greaţa celorlalţi convivi, în timp ce rosul produce zgomote jenante: „Să nu rozi vreodată oase, / Că sînt lucruri mojicoase: / Ori să le spargi în măsele / Să sugi măduva din ele“.

Mult mai puţin dispus sau învăţat să folosească furculiţa, „eroul“ lui Pann are însă o mare abilitate în folosirea cuţitului, pe care nu-l lasă nici un moment din mînă: îl „împunge în toate“, „din vas bucate scoate“, cu el „duce la gură“ sau îşi „curăţă dinţii“. Cum furculiţa este un lucru încă puţin intrat în uzul cotidian, recomandările vizează mai degrabă prudenţa şi o oarecare „îmblînzire“ a manierelor. Acelaşi lucru este valabil şi în modul de a mînca: „îmbucătura“ trebuie să fie cît mai mică pentru a evita să oferi o imagine dizgraţioasă, „buci umflate“, „buze destrămate“, şi a fi, aşadar, în imposibilitatea de a răspunde unei întrebări sau de a vorbi cu „gura plină“, lucru „de ruşine“. Tot ca lucruri rele sînt judecate „plescăitul“, „scîrţîitul din măsele“, „suptul din buze“, „ghiorţăitul“. Mîncarea nu trebuie nici lăudată, nici criticată, nici mirosită, nici pusă dinaintea altora dacă nu-ţi place. Măsura este recomandată mai ales în casele altora sau cînd ai „mosafiri“: fără lăcomie, fără să ceri dintr-un anumit fel, oricît de mult ţi-ar fi plăcut, să aştepţi să fii servit, să oferi celorlalţi cele mai bune părţi dintr-o „bucată“, dar nu să le oferi „bucata“ din care tocmai ai gustat, să nu te întinzi la ce se află în faţa celorlalţi meseni, „Ci gustu-ţi îndestulează, / Cu cele ce să-ntîmplează / În partea cea despre tine / C-aşa e cinstit şi bine“.

Maniera de a bea este şi ea supusă unor reguli: mai întîi trebuie să te ştergi la gură, „cu şervetu dinainte“, înghiţiturile să nu fie nici prea „iute cu grabă mare“, „nici încet au moale tare“, este „foarte greţosu“ sorbitul, clătirea gurii cu vin şi apoi băutul „rămăşiţii“. Cumpătarea trebuie să înlocuiască lăcomia, dar mai presus de toate este condamnat obiceiul atît de adînc înrădăcinat de a îndemna la mîncare şi băutură, de a închina pahar după pahar în sănătatea oricui: „Depărtează de la tine / Acel năravfără ruşine, / Ş-acea faptă

mojicească, / Urîtă şi nebunească, / Care o fac la adunare, / De silesc pe fiecare / Să bea de rînd mic şi mare, / Să scurgere pe păhare: / Şi de n-o vrea oricine / Să scurgă păharul bine, / Iau şi vîrs vinul dintr-însul / De-i umplu haina pe dînsul / Ş-asta adică urmare / O fac ca din amor mare, / Şi ca din prietenie, / Vrînd să facă veselie“.

Citind toate acestea şi privind în urmă la festinul pantagruelic ce tocmai s-a încheiat, mă gîndesc că mulţi dintre noi se vor regăsi în aceste rînduri. Poate că ar trebui retipărit Anton Pann şi distribuit gratuit...

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

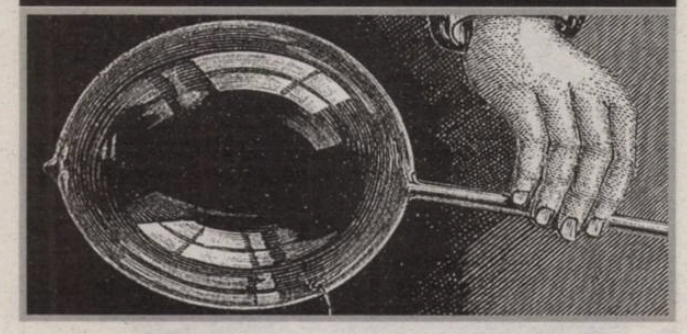

Întoarcerea acasă, cu struguri

Arogantă, gălăgioasă, unghii pe tablă.

Aşa îmi suna mie femeia care stătea în spatele meu în avion. Nervii mei erau oarecum zdruncinaţi de cele două zile petrecute la Detroit, admirînd ruinele urbane.

– Vrei cu salată de ton? – scîrţîi ea către femeia de alături. Apoi, cu o amplificare de zece ori mai mare, către bărbatul de la fereastră: Struguri. Vrei struguri?

– Eu aş vrea sandwich-uri cu salată şi şuncă, mormăi bătrînica din dreapta ei.

– Eu aş vrea cu salată şi pui, scîrţîi vocea, dar acum nu avem decît cu ton. Şi struguri pentru tata.

Nu m-am întors să privesc peste umăr, aşa că habar nu aveam cum arată furnizoarea de sandwich-uri cu ton şi struguri, dar mi-o imaginam cam la vreo 40 de ani, extrem de agitată, mînată de nevoia de a vorbi fără oprire şi temîndu-se că dacă va înceta, fie şi pentru o clipită, să facă diverse chestii pentru ceilalţi, aceştia îi vor scăpa de sub control şi-şi vor lua lumea în cap. Am început să socotesc ce fel de medicaţie i-aş prescrie, iar ea trecu de la mîncare la subiectul somnului şi cum credea ea că cei care-i stăteau alături nu dormiseră destul cu o seară înainte şi cum o să trebuiască ei să ia, la hotel, cîte o pastilă de-a ei. I-am prescris cîte 500 mg de Prozac, timp de un an şi 5 mg de Dexedrine pentru ADD. Apoi am aflat că un somn de noapte bun este esenţial pentru sănătate şi că de cum vor ajunge pe mare vor trebui să fie atenţi la răul de mare şi să combată greaţa cu niscai leacuri din ierburi. După care a revenit la salata cu ton, pe care nici unul din bătrîni nu o voia. Au refuzat cu străşnicie şi strugurii. Am cugetat o vreme la gama vastă de bunătăţuri culinare făcute în casă în Midwest, o bucătărie bazată ferm pe cărnuri amestecate cu ţelină mărunţită şi maioneză. De la această temelie solidă te poţi muta la delicatesuri precum ananasul şi brînza de vaci. O cămară din Midwest care se respectă va prezenta, pe lîngă rînduri de cutii şi borcane de maioneză, pui şi şuncă, şi un curcubeu de gemuri şi jeleuri de la Smucker's.

Cînd femeia se opri din vorbit pentru o secundă, am simţit o imensă uşurare. Zborul către New Orleans era foarte liniştit, lucru ieşit din comun. Oamenii care călătoresc spre New Orleans sînt, de regulă, gălăgioşi şi prietenoşi, fie pentru că sînt din New Orleans, fie pentru că merg acolo. Eram gata să trag pe dreapta, dar cînd s-adorm, moara ruginită o luă de la capăt:

– Vă e frig? Luaţi nişte struguri!

OK. Trebuia să mă întorc. Cine era persoana asta care credea (în gura mare) că strugurii îţi pot ţine de cald? Strugurii sînt reci, madam. Nici măcar salata de ton nu-ţi poate ţine de cald, dacă ţi-e frig de-a dreptul. Sau dacă eşti bătrîn. Spre surpriza mea, vocea aparţinea unei femei de vreo treizeci şi ceva de ani, plăcută la înfăţişare, dotată din naştere cu un robot vocal greşit. Tot restul arăta modest şi blînd. Cei doi bătrîni care o flancau erau evident părinţii ei, două făpturi foarte bătrîne, foarte fragile. Îmi surprinse privirea:

– Mergem într-o croazieră, spuse pe ton de scuză, cu o voce normală, deşi nu întocmai dulce. Sînt surzi.

M-au cuprins ruşinea şi uimirea. Îi ducea pe bătrînii ei părinţi, surzi, într-o croazieră, fără îndoială ultima lor călătorie. Se tot frăsuia pe lîngă ei pentru că erau bătrîni şi urmau să moară curînd. Mă purtasem ca un idiot fără inimă.

– Mă scuzaţi, am spus.

– Vreţi nişte struguri? – mă întrebă şi împinse o pungă de plastic peste spătarul scaunului meu. Am luat un ciorchine: erau negri şi dulci. Şi m-au încălzit pe loc.

traducere de Ioana AVĂDANI

DILEMATECA

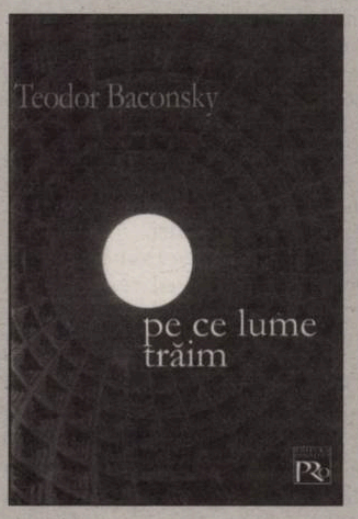

Teodor Baconsky
Pe ce lume trăim
Editura Fundaţiei PRO, 2007

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Instituţia isprăvniciei la români

După integrarea noastră europeană, parcă toată lumea a intrat în panică identitară: *care e identitatea noastră? care sînt valorile românului? are românu' caracter?* – şi cîte şi mai cîte astfel de frămîntări existenţiale. Cam în fiecare săptămînă, cîte un jurnalist îmi punea cîte o astfel de întrebare fundamentală, cu insinuarea „dumneavoastră, ca sociolog..." – adică, eu ar trebui să am răspunsul gata făcut la aceste dileme ale neamului. Nu-l aveam...

M-am tot gîndit şi acum cred că am găsit răspunsul: *Românu'-i om de ispravă!* Isprava, asta este ceea ce îl caracterizează pe român, asta e valoarea lui perenă, pe ispravă se construieşte caracterul său uneori neisprăvit. În acest cuvînt se ascunde secretul fiinţei sale greu de pătruns.

Dar ce este această „ispravă", la ce se referă ea, de fapt?

Păi, dacă stăm se ne gîndim puţintel, isprava este o aşezare piezişă a faptei în timp şi spaţiu. Adică, *ispravnicul*, ca să spun aşa, îşi face isprava sa cînd îi vine şi unde îi vine. Ea nu este rodul unei planificări în timp şi/sau al unei ordonări în spaţiu, nu face parte dintr-o strategie pe termen lung sau dintr-o coordonare a numeroase persoane şi interese. Ea este mai degrabă pohta ce-a pohtit-o unul sau altul, la un moment dat sau altul, decît rodul unei voinţe comune şi îndelung chibzuite. Isprava este o iniţiativă individuală şi de moment, care, uneori, se poate întîlni cu alte iniţiative individuale şi de moment. Dar asta mai mult pentru că aşa a fost să fie. Cîteodată ea este atunci cînd nimeni nu mai credea că poate să fie. *La Dumnezeu şi la români totul e posibil* – zice o vorbă culeasă de Zane printre miile de proverbe şi zicători ale neamului. *Românii pot mai ales atunci cînd nu se mai poate* – explică Mircea Vulcănescu.

De aceea, isprava este totdeauna surprinzătoare, ea îi ia pe toţi prin surprindere, căci nu se aşteptau ca X să facă aşa ceva taman aici şi acum – sau să-i reuşească. Drept care se şi miră toţi şi îl admiră: *iată ce ispravă a mai făcut şi românu' ăsta!* Isprava nu este, deci, niciodată cu totul gratuită, ea trebuie să fie admirată, altminteri nu este o ispravă adevărată. Privind o ispravă, aflînd-o, discutînd-o, trebuie să poţi spune: *ce om de ispravă!* Românu' de ispravă ţine la imaginea sa de om fain sau băiat de băiat, de aceea, o ispravă tăinuită, neştiută de gura lumii, este o ispravă tristă, adică o povară pe sufletul său.

Ei, dar uneori nu iese, şi atunci isprava rămîne neisprăvită. Nu-i însă chiar aşa de grav, de vreme ce mai nimeni nu se aştepta la cine ştie ce ispravă. În timp, te poate costa însă: aceeaşi gură a lumii care ţi-a admirat isprăvile te va decreta fără nuanţe şi ezitări un neisprăvit. Aceasta este astfel trăsătura complementară de caracter a românului: este un neisprăvit! Un neisprăvit jovial însă: *ce să-i faci, n-a fost să fie!...* – va zice el, gîndindu-se deja la altă ispravă care va fi să fie.

Eu, ca sociolog, trebuie să-mi pun însă şi întrebarea dificilă referitoare la originea acestei caracteristici. Adică, de unde i se trage românului să fie un neisprăvit de ispravă?

Sincer să fiu, nu ştiu, dar pot să fac o speculaţie de toată isprava: totul ni se trage din faptul că marile noastre isprăvi istorice (mai recente...) au rămas cam neisprăvite. Revoluţiile noastre, de la paşopt pînă în prezent, au rămas cam neisprăvite, marea ispravă a României Mari i-a luat prin surprindere chiar şi pe români, care n-au reuşit să-i ducă la capăt proiectul, iar modernitatea noastră naţională este una definitoriu neisprăvită. Miturile naţiei spun că nu am apucat să isprăvim toate aceste lucruri pe care le aveam de isprăvit deorece am trăit vremuri tulburi în locuri neprielnice. Altfel spus, n-am prea avut noroc. Neisprăviţi, am rămas astfel şi neaşezaţi, atît în timp, cît şi în spaţiu. Nu ne aflăm nici în trecutul conservator al tradiţiei, nici în viitorul progresist al modernităţii şi pendulăm, uneori frenetic, între aceste două orizonturi. Nu ne mai regăsim în solidarităţile comunitare ale ţăranilor, dar nici nu am împins individualismul modern pînă la acel grad de maturitate unde acesta se recompune în spaţiu public, visînd astfel să ne asociem, cu subtile delicii, doar în jurul unei mese. Cu un ochi la făină şi altul la slănină, nu ne îndurăm să isprăvim nici o opţiune, nici cealaltă, nu vrem să ducem la capăt nici despărţirea de trecutul iubit, nici apropierea de viitorul dorit. Sîntem un fel de veşnici şi vajnici neisprăviţi ai istoriei, în căutarea periodică a mîntuirii noastre ca neam – visînd secular la o biserică măreaţă care să pecetluiască această ispravă supremă şi astfel să ne izbăvească o dată pentru totdeauna, să ştim că am încheiat şi noi ceva şi am scăpat de o grijă. Deocamdată însă n-a fost să fie decît o

mîntuire de mîntuială...

Avem astfel calităţile neîmplinirilor noastre, ale jumătăţilor noastre de drum şi de măsură. Ieşim la interval şi construim între timp. În orice caz, cu românu' de ispravă nu te poţi plictisi niciodată, căci totdeauna vine cu cine ştie ce noi isprăvi. Poţi doar să te cruceşti de unele dintre ele şi să te mîhneşti cînd mai toate rămîn neisprăvite. Dar asta e, *nobody is perfect!...*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Nume de străzi (I)

Pe vremuri, Paul Zarifopol şi Henri Stahl au făcut haz de numele unor străzi din Bucureşti, bizare sau ridicole. Ca nişte oameni spirituali ce erau, au întocmit liste de asemenea ciudăţenii, alese din nomenclatorul anilor '30. Bineînţeles, cel mai celebru exemplu, răspîndit şi prin tradiţia orală, era strada „Epicol": numele filozofului antic Epicur fusese corectat, fiind găsit indecent de taţii de familie („avem fete, domnule!").

După ce am făcut şi eu parte, vreo doi ani, din comisia de la Primărie care boteza străzi noi şi, mai ales, punea la loc numele vechi acolo unde comuniştii introduseseră propaganda lor în nomenclator, aş avea destule lucruri amuzante de povestit. Poate voi face-o altă dată. Acum însă, vreau să semnalez nişte plăcuţe puse anapoda în ultima vreme. De pildă, numai într-o plimbare prin cartierul meu, am spicuit trei asemenea cazuri.

Fosta stradă Atena purtase, sub regimul trecut, numele lui Nikos Beloianis, un erou al rezistenţei comuniste din Grecia. Cineva şi-a adus aminte că, spre capătul dinspre Piaţa Dorobanţi, frumoasa casă care adăposteşte Institutul de Etnografie şi Folclor fusese cîndva a lui Take Ionescu. Tot pe acolo, în faţa blocului căruia părinţii noştri îi mai spuneau Leonida şi unde acum este un restaurant KFC, exista statuia omului politic, cu mîna întinsă într-un gest declamator, de parcă ar fi rostit chiar cuvintele gravate pe soclu: „Cred în victoria Aliaţilor aşa cum cred în lumina soarelui!". Ei bine, acum strada se cheamă mitocăneşte „Ionescu Tache", cu numele de familie pus, ca la armată sau la şcoală, înaintea prenumelui.

O străduţă dintre Piaţa Romană şi Dorobanţi a primit numele lui Stanislas Cihoski, rector al Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale, cel care a determinat, sub guvernarea Averescu, cumpărarea terenului şi construcţia primului local al acestei instituţii. „Stanislav Cihovschi" scrie pe placa din capul străzii. E o lipsă de respect faţă de chiar acea personalitate pe care dorim s-o cinstim prin întipărire în memoria colectivă.

Mai gravă este travestirea personajului respectiv, aşa încît nu numai numele, dar şi activitatea pentru care merită el amintit se prefac pînă la schimbarea completă a identităţii. Strada Filimon Sîrbu nu mai putea păstra numele acelui muncitor din Constanţa executat în timpul războiului pentru sabotaj şi spionaj în favoarea sovieticilor. Deoarece pe acea stradă locuise dr. Constantin Daniel, autorul unor lucrări de asiriologie şi egiptologie, s-a propus numele acestui învăţat. Dar acum au apărut plăcuţe care, unele, anunţă: „Daniel Constantin", fără explicaţii, iar alta: „Constantin Daniel, pictor"! Dacă s-ar întoarce printre cei vii, orientalistul n-ar ghici că de el e vorba. Un pictor cu acest nume n-a existat. Probabil, cuiva i-a trecut prin minte figura unui revoluţionar din 1848, pictorul Constantin Daniel **Rosenthal.**

Dacă *Radu Boiangiu* a rămas un mister pentru mine – fiind probabil fostul proprietar al parcelei respective –, la domnitori mă mai pricep, aşa că am constatat că *Matei Voievod* şi *Matei Basarab* sînt două străzi, destul de aproape una de alta, deşi e vorba de acelaşi personaj istoric. La fel, str. *Cuza Vodă* şi b-dul *Alexandru Ioan Cuza,* dedublare simetrică fiindcă se repetă cu *Elena Cuza* şi *Doamna Elena*.

Prin Mîntuleasa există o stradă, *Pictor Romano*, al cărei nume îl pronunţam şi eu greşit, cu accentul pe ultima silabă, greceşte, crezînd că o fi vreun artist de care nu am auzit. Cînd colo, numele i-a fost dat ca un omagiu pentru un arhitect şi pictor italian din secolul al XVI-lea, Giulio Romano. Tot atunci, prin 1897 sau 1898, şi-au primit numele străzile *Rafael* şi *Nicolae Grigorescu*: „numele oamenilor de seamă, literaţi şi poeţi, au fost întrebuinţate pentru întîia oară de mine", îşi amintea N. Petraşcu. Nu numai că Rafael şi elevul său Giulio Romano au fost găsiţi nelalocul lor, ca străini, dar chiar Grigorescu, după părerea generalului Manu, ar fi trebuit să aibă stradă la Cîmpina. Generalul, care fusese şi el primar aici, la Bucureşti, cu vreo douăzeci de ani mai devreme, raţiona strict ierarhic, milităreşte. De ce să i se dea lui C.A. Rosetti o stradă centrală, pe cînd el, care cucerise Vidinul şi Nicopole, fiind mai tîrziu chiar preşedinte de Consiliu, căpătase doar strada Verde, un afluent secundar la Calea Victoriei?

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

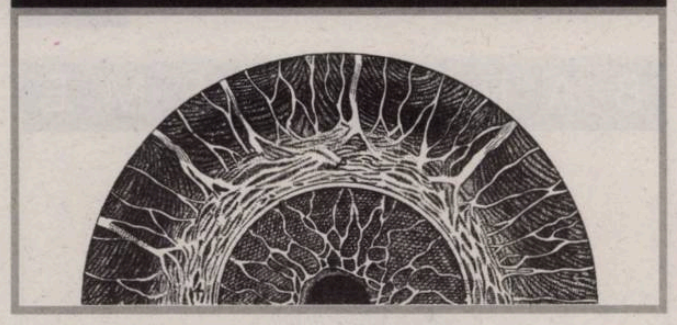

Despre „dreapta literară" (II)

Evenimentul care marchează începutul reintrării pe scena literară a lui Morand şi Chardonne este vizita pe care o face, în iunie 1950, acestuia din urmă foarte tînărul (n. 1925) Roger Nimier, acest „James Dean al literaturii", cum inspirat îl caracterizează François Dufay. Nimier publicase deja cîteva cărţi şi era considerat o mare speranţă. De o strălucitoare inteligenţă şi de o frumuseţe tenebroasă, acest dandy modern reunea, scrie Dufay, calităţi contradictorii: „tristeţe şi gust pentru farse, delicateţe şi brutalitate, timiditate şi provocare". Seducător irezistibil (stîrnind invidia pînă şi a lui Paul Morand), se putea mîndri cu „trofee" precum Louise de Vilmorin, Madeleine Chapsal şi Jeanne Moreau. Va muri în 28 septembrie 1962 (la 37 de ani), pe autostrada de vest, la cîţiva kilometri de Paris; era, bineînţeles, cu o femeie, fost manechin, şi rula cu 150 de kilometri pe oră la volanul unei Aston Martin. Nimier devenise protejatul (mai mult: fiul spiritual) al lui Chardonne şi Morand. Dar, la rîndul lui, tînărul scriitor foloseşte toate mijloacele de care dispune pentru a-i readuce pe idolii săi în prim-planul scenei literare. Cu experienţa şi cu intuiţia lui de fost diplomat, Morand înţelege că trebuie să profite imediat de această şansă. În martie 1951, îi invită pe Nimier şi pe un alt tînăr scriitor în plină ascensiune, Jacques Laurent, la un dejun la restaurantul hotelului Crillon, din Place de la Concorde (vor fi şi alte mese în cursul cărora se vor stabili strategii literare, la Crillon sau la hotelul Meurice). Se conturează tot mai mult constituirea unei generaţii de scriitori care se opune curentului dominant în literatura franceză a momentului, reprezentat de Sartre şi de adepţii „angajării". Această generaţie va fi numită de un critic pe atunci şi el tînăr, iniţial discipol al lui Sartre, generaţia „husarilor", după titlul unui roman al lui Nimier, *Husarul albastru*. Criticul era Bernard Frank, şi el o mare speranţă; a renunţat însă să scrie romane, s-a consacrat foiletonisticii şi l-am putut citi pînă de curînd în *Le Nouvel Observateur*.

Cine erau „husarii"? Roger Nimier, Jacques Laurent, Antoine Blondin, Michel Déon, Bernard de Fallois, François Nourissier, Kléber Haedens, Mathieu Galey, Christian Millau. Scot reviste spumoase, debordînd de inventivitate, inteligenţă şi – nu o dată – umor: *La Parisienne, Opéra, Arts*. Sartre e ţinta unor pamflete devastatoare, cum ar fi cel al lui Jacques Laurent, *Paul şi Jean-Paul* (unde autorul *Fiinţei şi Neantului* apare ca un fel de epigon al lui Paul Bourget). Precum Nimier, alţi „husari" îşi trăiesc viaţa frenetic, într-un fel de cursă contra-cronometru. Jacques Laurent debutase în trombă, cu *Les Corps tranquilles* (1949). Şi-a inventat apoi un pseudonim, Cecil Saint-Laurent, şi a început o serie intitulată *Caroline chérie,* roman-foileton ce a cunoscut un uriaş succes de public. Laurent, necomplexat de înălţimea sa de un metru şi şaizeci şi cinci de centimetri, apare în locurile „branşate" la braţ cu superba Martine Carol, interpreta Carolinei în adaptarea cinematografică a romanului; cumpără maşini ultimul răcnet, deşi nu ştie să conducă, şi le face cadou soţiei, de care se desparte. Antoine Blondin, debutant şi el, plin de aplomb, cu *L'Europe buissonière,* se refugiază în alcool; e un miracol faptul că va mai scrie romane, şi încă foarte bune (precum *Un singe en hiver)* şi că va comenta, deşi este în permanenţă beat, turul ciclist al Franţei, în cronici care rămîn modele neegalate ale genului. Michel Déon e şi el un recrut preţios al cuplului Morand-Chardonne; acesta din urmă recurge de altfel la o stratagemă pe cît de rudimentară, pe atît de eficientă: se întîlneşte, întîmplător, într-o cafenea din Saint-Germain-des-Prés, cu Déon, pe care îl ştia din fotografii, face un elogiu ditirambic romanului unui „necunoscut", *Je ne veux jamais l'oublier,* ca şi cum n-ar fi ştiut că îl are în faţă chiar pe autor. François Nourissier e printre admiratorii lui Chardonne, pe care îl ia drept model declarat. Maestrul nu rămîne dator: vorbeşte cu Marcel Arland şi André Thérive, care recenzează favorabil cartea de debut, *L'eau grise,* a lui Nourissier. O adevărată complicitate se stabileşte între Morand şi Chardonne, pe de o parte, şi – pe de alta – aceşti tineri a căror existenţă şi al căror temperament sînt, de fapt, foarte diferite de ale idolilor lor. O complicitate, cum vom vedea, destul de complicată.

Texte şi opinii de: ● *Ana BLEAHU (sociolog)* ● *Dumitru SANDU (sociolog)* ● *Monica ŞERBAN (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

Despre migraţie, fără concluzii

Despre migraţia românilor în străinătate, temporară sau nu, se tot discută în ultimul timp în diverse feluri: constatativ, ca simptom al dezastrului sau al modernizării. Din discuţiile cu sociologii care au lucrat la volumul Locuirea temporară în străinătate. Migraţia economică a românilor: 1990-2006, *editat de Fundaţia pentru o Societate Deschisă, în 2006 (prof. Dumitru Sandu, Ana Bleahu, Monica Şerban) am înţeles că, în ce priveşte acest subiect, nu se pot face estimări necondiţionate. Mai pe înţelesul tuturor, nu se poate spune cu certitudine, în momentul de faţă, cîţi din cei plecaţi vor rămîne acolo şi cîţi se vor întoarce. Evoluţia viitoare a lucrurilor depinde, în mare măsură, de cea economică şi instituţională a României. Întoarcerea migranţilor dornici să deschidă afaceri profitabile pentru ţară rămîne, deocamdată, un mit. Desigur, există şi cazuri concrete de oameni întorşi de la muncă în Italia sau Spania care şi-au făcut, în România, cîte o firmă. Dar nu sînt atît de multe încît să putem vorbi de un fenomen. Cauzele sînt de mai multe feluri: pe de o parte, legislaţia românească deficitară; pe de alta – însuşi timpul de care au nevoie migranţii mai întîi pentru a se adapta în străinătate, apoi pentru a-şi face o situaţie stabilă şi, implicit, un cheag.*

Migraţia se conturează, astfel, ca un fenomen mai complex şi de durată, pe care nu-l putem judeca în alb şi negru şi unde nu e cazul să facem pronosticuri. De altfel, scopul acestor pagini nu e să prevadă ce se va întîmpla cu românii plecaţi la lucru în străinătate, ci să ofere o imagine actuală a lor, fără pretenţii exhaustive: imediată, bazată pe simpla observaţie la faţa locului, din persepectivă jurnalistică, prin intermediul reportajelor în două sate, unul din Vrancea şi unul din Teleorman, ţinînd, fiecare, de altă fază şi altă destinaţie a migraţiei; specializată, documentată şi întărită de existenţa datelor, prezentă în analizele sociologilor cu care am colaborat. ***(I. P.)***

Migrantul creativ

Am discutat cu ***Dumitru Sandu****, sociolog, despre problemele ridicate de fenomenul migraţiei, despre o posibilă clasificare a migranţilor şi despre posibilitatea revenirii lor în ţară.*

Despre migraţia românilor, în 2007, se poate vorbi avînd în vedere perspectiva optimizării ei. Aceasta înseamnă un aranjament social şi instituţional care să reducă pe cît se poate costurile şi să mărească beneficiile: pentru indivizi, pentru societăţile de primire, pentru cele de origine. Din acest punct de vedere, este important să discutăm despre tipurile de migranţi, clasificaţi după ocupaţie.

Mitul căpşunarului

Dacă ne uităm în presă, tipul majoritar este căpşunarul. Dar, statistic vorbind, căpşunarul nu este cel mai important în tabloul general. Acesta este doar un alt nume pentru agricultor. Dar agricultorii reprezintă doar 15% din migranţi. Categoria predominantă este cea a constructorilor, cam 30% din totalul lor. Aproape la egalitate ca pondere cu ei sînt menajerele. Restul, pînă la sută la sută, include încă două categorii: pe de o parte, elitele, cei cu un nivel de calificare foarte ridicat – medici, cercetători, specialişti în informatică; pe de alta, marginalii. Aici pot fi incluşi infractorii, prostituatele... Dacă reuşim să înţelegem cum este cu fiecare din aceste categorii şi cum se leagă între ele, cred că reuşim să spunem ceva util pentru cei care vor şi pot să facă politici în domeniu.

Familia tipică

Primele două categorii – constructorii şi menajerele – ne trimit la ideea că, de fapt, în cele mai multe cazuri avem de-a face cu indivizi din aceeaşi familie: soţul este constructor, iar soţia – menajeră. Deja putem vorbi despre familia tipică de migranţi. Decizia de a rămîne acolo se ia pe familie. Dacă e întrevăzut un proces de apropiere între salariul mediu de aproximativ 1000 de euro pentru constructorul român din Italia şi cel din România, pentru menajere nu e posibil acelaşi lucru: decalajul între cît poate cîştiga o menajeră aici şi cît acolo e imens. Şansa de a găsi în România de lucru ca menajeră e foarte mică.

Agricultorii pleacă mai mult din zona rurală, se duc mai mult spre Spania. Constructorii merg şi în Spania, în Italia şi în Grecia, iar menajerele îi însoţesc pretutindeni pe constructori şi agricultori. Cei cu un nivel foarte ridicat de educaţie circulă pe spaţii mult mai largi. Există o comunitate de români foarte bine structurată în Canada: un grup de informaticieni din Craiova, spre exemplu. Există un segment de specialişti care circulă foarte uşor între SUA şi România prin intermediul firmelor transnaţionale. Dar ei sînt o categorie specială, numeric vorbind, secundară şi nu putem trage concluzii generale de aici.

Posibilul antreprenor

O altă categorie ar fi cea a antreprenorilor pe care România îi tot aşteaptă să prindă rădăcini. Se pune tot mai mult problema condiţiilor în care românul plecat în străinătate ar veni aici să deschidă o firmă. Din păcate, deocamdată, semnele nu sînt foarte bune. Oamenii se gîndesc la aşa ceva doar după ce şi-au plătit taxele, şi-au făcut casă, şi-au cumpărat maşină, şi-au dus copiii pe un drum mai bun. Este normal ca numărul celor care-şi deschid firme să fie legat de vechimea la lucru în străinătate. Acesta este motivul pentru care în Vrancea – zonă cu experienţă de migraţie bine-consolidată – găseşti mult mai mulţi oameni care vor să înceapă o afacere decît în Teleorman, care e zonă de migraţie recentă. Oricum, prima perioadă cînd ajung în străinătate e una grea, de căutări; după aceea urmează aşezarea, decolarea efectivă, cu acumulare de bunuri, cu găsirea de casă, fie cu întemeiere de familie, fie cu divorţ, cu expediere de bani acasă. De-abia după aceea încep oamenii să gîndească ce-i de făcut pe viitor: rămîn acolo unde sînt sau se întorc în ţară, deschid firme. Investiţiile pe care le vor face sau nu în România sînt legate de mediul de afaceri şi instituţiile lui, de cît este acesta de prietenos. Oamenii observă că e mai simplu să deschidă un restaurant în Spania decît aici. Migranţii sînt oameni inteligenţi, mobili, care şi-au făcut o cultură, şi compară repede facilităţile: economice, instituţionale. Sînt primii critici ai instituţiilor. De aceea, în privinţa întoarcerii lor, nu se pot face predicţii necondiţionate. Există două mari condiţionări. Prima: revenirea depinde de cum va merge motorul economic al României – continuă să fie pe sistem ascendent, în ordine, există şanse să nu mai crească numărul celor care pleacă; apar etape de declin, automat vom avea de-a face cu sporirea numărului de migranţi. A doua se leagă de instituţii: dacă percepţia în ce priveşte mersul acestora se va schimba, migraţia se poate diminua. Instituţiile trebuie să meargă mai bine, dar şi să se vadă în imaginea publică acest lucru.

Chestiunea revenirii

Se discută pe familii şi generaţii. Părinţii, în jur de 40 şi ceva de ani, plecaţi acolo de pe la 30, gîndesc cam aşa: mai stăm aici, mai strîngem nişte bani cu care terminăm casa din România, poate reuşim să cumpărăm şi în Italia sau Spania un apartament; dar copiii lor, foarte probabil, rămîn acolo. Avem de-a face cu două moduri de viaţă care încep să se lege: pe de o parte, adulţii care merg spre ieşirea din ciclul productivităţii, încep să gîndească revenirea în ţară, în casa pe care au construit-o; pe de alta, copiii. Sînt două categorii de copii: unii pe care îi întîlnim prin satele din România, şi alţii care deja au plecat. Din cei rămaşi, unii vor să plece, alţii nu. În momentul în care copilul de migrant a intrat într-o şcoală, învaţă limba, şi se integrează, şansele de revenire sînt minime. La generaţia a doua, lucrurile încep să se structureze pe ideea rămînerii în străinătate. Această chestiune a viitorului migranţilor trebuie discutată fără numere. Numerele încurcă. Vom avea de-a face cu un segment larg de populaţie care va trăi aici şi acolo după modul de viaţă de acolo şi de aici: o migraţie în care se împleteşte stilul de viaţă de la destinaţie cu cel de la origini.

Casele

În privinţa caselor pe care le construiesc, au început să fie puse etichete: că ceea ce fac e iraţional, că de ce le trebuie atîtea camere... Pe baza informaţiilor pe care le am din sondaje, pot spune că nu trebuie să ne grăbim cu etichetarea. Din punct de vedere strict economic, e profitabil în condiţiile în care oamenii vor reveni aici, în vacanţe, la pensie, în situaţia în care se va structura un gen de navetism transnaţional – locuinţele goale de acum, pe termen lung, încep să capete sens. Casele vor putea fi folosite şi ca spaţii de cazare turistică: migrantul obişnuit este un tip mult mai creativ decît mulţi dintre cercetătorii care fac aprecieri în domeniu.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Date şi statistici

Migraţia forţei de muncă românești în străinătate a început în perioada 1990-1995. Rata de emigrare anuală în această perioadă nu a depăşit, însă, nivelul de 5% din totalul populaţiei. Cea de-a doua etapă, cu o rată ceva mai mare, ţine din 1996 pînă în 2001. Abia după obţinerea accesului în spaţiul Schengen, în 2002, lucrul în străinătate devine un fenomen de masă, cu o rată cuprinsă între 10 şi 28%.

Iniţial, în prima etapă, cei care au plecat au fost preponderent bărbaţi. Ulterior, raportul dintre sexe a început să se echilibreze, astfel încît, începînd cu 2001, plecările bărbaţilor faţă de cele ale femeilor ajung să fie de 55%, şi apoi de 45%.

Şi direcţia de migrare s-a modificat în timp: dacă la începutul anilor '90 principalele centre de atracţie au fost Israelul şi Turcia, în etapa următoare, Italia ocupă locul I în preferinţele românilor care vor să lucreze în străinătate. În cea de-a treia perioadă, atracţia maximă se îndreaptă spre Italia şi Spania.

Se poate vorbi şi de o regionalizare a emigrării temporare, marcată prin origini şi destinaţii specifice: în cea dintîi perioadă, Moldova era orientată în special spre Italia şi Israel, Dobrogea – spre Italia şi Germania, Transilvania – spre Ungaria, Muntenia – spre Turcia, Oltenia – spre Canada, Bucureştiul – spre Grecia. După 2001, gradul de regionalizare se reduce considerabil: pentru şapte din cele opt regiuni ale ţării, Italia devine principala destinaţie. Excepţia este Muntenia, cu orientare predominantă spre Spania. După 2001, Spania se impune ca destinaţie pentru plecările din Moldova, Oltenia şi Crişana – Maramureş.

Moldova, Muntenia şi Oltenia sînt regiunile istorice în care emigrarea temporară pentru lucru în străinătate a fost mai intensă decît cea turistică. Moldova este tipică pentru plecările motivate economic, în timp ce Banatul este reprezentativ pentru modelul regiunilor în care plecările temporare turistice sînt predominante.

În ceea ce priveşte compoziţia socială a migrantului, şi aceasta a evoluat: la început, nucleul a fost asigurat de bărbaţii căsătoriţi, cu şcoală profesională sau liceu, din mediul urban.Treptat, ponderea femeilor se triplează, sătenii ajung să îi egaleze pe orăşeni, numărul bărbaţilor necăsătoriţi creşte de patru ori, iar cel al absolvenţilor de gimnaziu de peste opt ori.

Şi profilul de vîrstă al celor plecaţi suportă modificări: dacă la început predomina segmentul celor de 30-45 de ani, acum locul lor tinde să fie luat de tinerii de 15-29 ani.

Peste o treime din gospodăriile ţării, aproximativ două milioane şi jumătate, au avut cel puţin unul dintre membri plecaţi în străinătate după 1989. Ponderea persoanelor de 18-59 de ani care au lucrat în alte ţări după 1989 este de 12%.

(*Locuirea temporară în străinătate. Migraţia economică a forţei de muncă*, coordonator Dumitru Sandu, editată de Fundaţia pentru o Societate Deschisă, Bucureşti, 2006).

Răstoaca *via* Italia

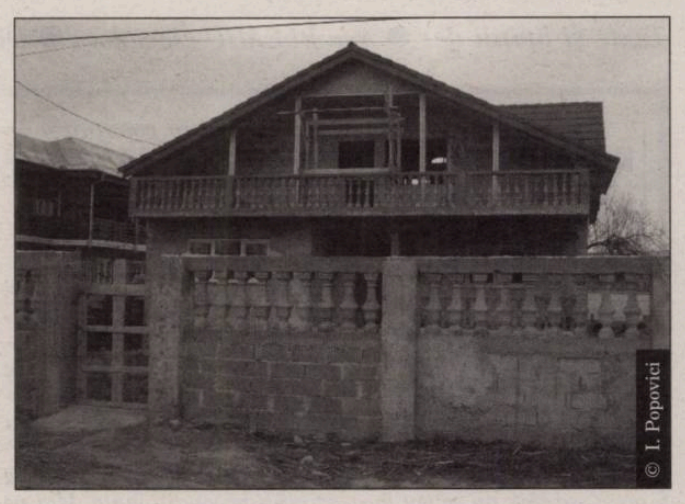

Judeţul Vrancea, comuna Răstoaca. 90 şi ceva de hectare, intersectată de DN 23 care merge din Focşani la Galaţi. Populaţia: 2636 de oameni. Ocupaţii, de bază: agricultura, creşterea animalelor. Şi, mai nou, construcţiile.

Unul din „centrele" informale ale migraţiei forţei de muncă neaoşe, din primul val, spre Italia. Pentru neaveniţi, o comună ca oricare alta, nici prea-prea, nici foarte-foarte. Care nu te impresionează nici printr-o sărăcie evidentă, nici prin amprente stringente ale opulenţei. Puţină lume pe uliţe şi case în construcţie pe ici, pe colo: albe, înalte, cu unul-două etaje...

Oameni galantoni

De la viceprimarul **Nicolae Ursu** aflăm că, din Răstoaca, sînt plecaţi în Italia vreo 1100 de oameni: „Primii au pornit spre Italia în 1992, cu excursii: oamenii luau autobuzul, îl scăpau, şi nu mai veneau înapoi. Unii au trecut ilegal. Vai de capul lor, îi fugărea Poliţia. La început au plecat numai bărbaţii. În primii ani – peste 150. Săptămînal plecau cîte 50. Majoritatea bărbaţilor s-au dus în construcţii, unde făceau munci necalificate, la negru. Cei care şi-au făcut *soggiorno,* au început să-şi ia şi soţiile. Femeile s-au angajat ca menajere. Unii şi-au luat şi copiii, pe care i-au înscris la şcoli... 90% dintre ei sînt tot acolo. De întors, s-au întors de ordinul zecilor. Cei mai mulţi vor să rămînă".

De ce nu vor să se întoarcă migranţii, deşi majoritatea lor nu numai că îşi construiesc case impresionante, ci au şi familiile aici? Răspunsul viceprimarului e cît se poate de simplu: nu au ce face în România, nu au, în continuare, unde munci, şi nici destule facilităţi pentru a-şi deschide o afacere: „Dacă s-ar reglementa şi-n ţară, să-i ajute să-şi deschidă societăţi, poate ar reveni. Unii dintre ei şi-au început afaceri acolo. Aici, însă, dacă vrei să-ţi deschizi una, durează un an, cu tot soiul de aprobări. Singurele afaceri care au înflorit, în urma migraţiilor, sînt 5 firme de construcţii."

Cu alte cuvinte, sătenii îşi construiesc case unii altora: „Acestea au început să se construiască după 1996. Acum avem peste 200, dintr-un total de 840. Şi 60 sînt în construcţie. Majoritatea sînt cu etaj. Şi curţile sînt diferite: n-ai să mai vezi un căţel sau o pasăre liberă. O asemenea construcţie costă pînă-n 2 miliarde de lei", precizează viceprimarul.

Dacă a cîştigat comuna ceva din migraţia asta? „Sigur că a cîştigat: ca părinţi, au scăpat de-o grijă, copiii lor se întreţin singuri, nu fură, nu sînt la închisoare..." În ceea ce-i priveşte pe fiii şi fiicele migranţilor, reprezentantul autorităţii locale consideră că „aici, copiii nu au avut probleme; noi, în comuna asta, sîntem foarte galantoni, vrem să le oferim cîte-n lună şi stele... Dar sigur că dorul rămîne..."

Între timp, fiindcă agricultura rămăsese oarecum de căruţă, a venit să le lucreze pămînturile un... italian. „Italianul ăsta nu are nici o legătură cu românii plecaţi în Italia, s-a nimerit şi el prin zonă, cu afaceri. Pînă acum a luat în jur de 800 de hectare.Ce să facem? Dacă noi lucrăm la alţii, vin alţii şi lucrează la noi...", trage concluzia dl Ursu.

Didi şi Ionel

Constantina şi **Ioan Ştefan-Grigore**. Sînt printre primii plecaţi şi printre puţinii întorşi de tot. Poate chiar singurii, în momentul în care ajung eu în sat. Ei sînt un exemplu pentru ce ar fi ideal să facă românii plecaţi la munci în străinătate: să se întoarcă şi să-şi deschidă o afacere. Didi şi Ionel au o firmă de construcţii. Stau în casa mare, ridicată de ei, care nu arată a casă de sat, dar nici cu totul de oraş. E confortabilă, are toate facilităţile.

Didi şi Ionel sînt, în mod natural, prietenoşi şi primitori. Nici ei nu mai arată a oameni de la ţară, au un ce al altei lumi. Spun că s-au întors mai mult pentru copii. Povestea lor, pe două voci, poate fi considerată o tipică baladă de migraţie.

Didi: „Pe soţul meu l-am cunoscut în '91, în '92 ne-am căsătorit. Eu am rămas însărcinată şi el s-a hotărît să plece. Cînd a plecat, eram în 7 luni: pe 13 decembrie '92. Era unul din Bucureşti care organiza excursii spre Italia: 281.000 de lei. Ionel a mers cu un grup, şi cu naşu', la Roma. De ce Italia? Probabil că italienii sînt mai buni, mai calzi. Noi, românii, eram, chipurile, turişti, care făceam turul Europei: Budapesta, Cehia, Slovacia, teoretic tranzitam Italia, şi trebuia să ne întoarcem pe la Monte Carlo, dar nu era nimic adevărat, totul era între noi şi ei.

Ajunşi acolo, nu au avut casă, nu au avut pe nimeni, s-au dus şi au dormit la cimitirul de maşini. Celor care mai erau plecaţi le era frică să te ţină. Se mînca la Caritas, la măicuţe. La început i-au mai fugărit carabinierii, dormeau cu rucsacul, ca să fie pregătiţi. Într-un final, au găsit de lucru. Pe vremea aceea nu ştiam nimic – soţul meu îmi spunea că o duce foarte bine, că doarme într-o rulotă. Şi-a aflat de lucru mergînd pe autostradă cu bicicleta – unde vedea macaraua, acolo se ducea să întrebe. Pînă la urmă a găsit într-un orăşel de lîngă Roma, Guidonia. Un italian, Luigi, şi o italiancă, pe nume Caterina, în vîrstă de 56 de ani, care îi ajutau, în general, pe cei din Africa, au avut grijă şi de ei. Mi-au trimis şi mie un pachet mare cu tot ce-mi trebuie la o lună după ce am născut.

Pe urmă, totul a început să meargă bine, soţul meu mi-a trimis prima mie de dolari, şi la un an, exact pe 13 februarie, am plecat şi eu. Am lăsat copilul cu părinţii".

Ionel: „Acolo nu cunoşteam pe nimeni, umblam cu geanta pe umăr. Am dormit în cimitirul de maşini, la etajul 4 – erau puse una peste alta. Vreo trei săptămîni am stat acolo. Poliţia nu a sosit niciodată peste noi acolo; doar la tren a venit: la început îi lăsau pe români să doarmă în vagoane, dar după ce au început să-şi facă nevoile...

Cum să fie prima impresie? După atîţia ani de comunism, te duci la Roma, pe care o ştii din cartea de istorie, şi în loc de Colosseum, ajungi la Cimitirul de maşini... În prima noapte şi în prima zi îmi venea să mă întorc acasă. A doua zi am fost pe la biserici, prin zona Vaticanului, şi să vizităm, dar şi să mîncăm. Ne-au trimis alţi băieţi care au fost mai înainte, şi ne-am făcut legitimaţii la Caritas.

Ne-am dus din atelier în atelier, să întrebăm dacă au un loc de muncă. Prima dată am lucrat într-un şantier de construcţii. Ne plăteau 60 de euro pe zi. Vineri seara ne dădeau banii. Am lucrat acolo 5 ani, cu o echipă. După un an a venit soţia".

Didi: „Eu m-am angajat menajeră. Locuiam la o familie de bătrîni şi făceam curat. Ei stăteau jos, noi sus. La început nu se purtau prea bine: eu nu înţelegeam italiana, şi asta-i enerva. Mă făceau în toate felurile; înregistram cuvintele respective, şi cînd venea soţul acasă, i le spuneam. Şi el îmi traducea: uite, te-au făcut proastă, bastardă. Atunci, a doua zi îi spuneam şi eu la fel, italiencei, dar frumos, cu zîmbetul pe buze. După un an, am venit acasă. Aici am stat 5 luni. Copilul era cu bunicii. Eu am rămas să construiesc casa, am terminat-o, şi am plecat din nou. Soţul a continuat munca pe acelaşi şantier de construcţii pînă în '98. Eu am lucrat într-un restaurant, apoi, din, '95, la o bătrînică unde făceam curăţenie, dar o şi plimbam, o duceam la cumpărături... Din '96 s-a dat o lege prin care puteai să-ţi faci permis de muncă şi şedere, *soggiorno*. Aceasta ne dădea, printre altele, dreptul să lucrăm legal. Prin '98-'99, Ionel a început să lucreze undeva în Nordul Italiei, la construcţii. În 2000, eu am rămas din nou însărcinată. Am plecat şi eu după soţul meu, unde am născut, după care m-am angajat la o fabrică de mobilă. Între timp, venise şi băiatul cel mare, care era în clasa a treia. A făcut şi el trei ani de şcoală în Italia, apoi a refuzat să mai stea, pentru că era mai mult singur, cu cheia de gît, pe cînd acasă îi avea pe bunici...

În 2005 ne-am întors, şi din cauza lui, şi pentru părinţi, care sînt bătrîni... Şi pentru că aşa am vrut: altceva e să pui capul pe propria ta pernă, în propria ta casă..."

Ionel: „Aici ne-am deschis o firmă de construcţii, SC Didion mix. Sîntem noi, şi încă 2 angajaţi. Lucrăm cu materialul clientului, asigurăm doar manopera. Am făcut trei case aici, două la Milcov, una la Jurăşti, m-a contactat cineva la Bizicheşti. Nu toţi cei care îşi construiesc case sînt dintre cei plecaţi în străinătate. Nu există o modă: e un haos de arhitectură. În Occident se păstrează stilul local; la noi se înalţă case în Moldova, cu stil din Germania, Spania, Italia. Le vor mari, cu etaj, mansardă, 2-300 metri pătraţi, din cărămidă, ciment, fier, cu acoperişuri din lemn".

Şi Didi şi Ionel recunosc că întoarcerea acasă nu le-a fost uşoară. Au trecut deja doi ani de atunci, dar pur şi simplu a trebuit să se readapteze la România, şi la nesimţirea de aici. Au luat diverse ţepe, au fost consideraţi proşti, paranormali, copilului i s-a recunoscut greu şcoala făcută în Italia. Acum sînt pe linia de plutire.

Naşul şi băieţii lui

Naşul lor de-al doilea (naşul naşului de cununie) şi vecin de-al lor, **Ştefan Borcea**, are amîndoi băieţii plecaţi. Nu ştie dacă se vor mai întoarce, pentru că aici nu au unde lucra, şi, pe de altă parte, s-au însurat acolo, tot cu românce: „Ai mei au plecat cînd au terminat şcoala, cu o excursie. Eu nici nu eram acasă, lucram. S-au adunat mai mulţi, vecini, prieteni. Ăl mic avea 19, şi ăl mare – vreo 21. S-au căsătorit acolo, cu fete tot româncе. Ăsta mare o făcut economicu', şi ăsta mic, liceul de construcţii. Au plecat în '98 şi '99. Pe cont propriu. Au trecut legal graniţa. La început erau doar manipulanţi d-ăştia: cărau la roabă, făceau la mînă cu lopata. Au găsit la construcţii: pe parcurs s-au rutinat, s-au format şi ei. Au învăţat şi ei construcţiile astea: cum se face o schiţă... Acum pot măsura temelia unei case, îi pot pune fundaţia... Casele, aici, se fac cum e a lui Didi: albe, frumoase. Primesc cam 50, 60 de euro pe zi. Stau într-un apartament închiriat, cu mai mulţi, şi plătesc toţi 7-800 de euro pe lună.

Casele noastre le-am făcut eu. Ei mi-au trimis doar bani pentru garduri. Astea sînt turnate din beton şi pe-afară e lipită spărtură de marmură. Şi curtea mi-am făcut-o după pozele pe care mi le-au trimis băieţii: cu gazon, cărare pentru maşină".

La şcoală, copii cuminţi...

Dna **Mirela Manolache,** directoare, ne lămureşte că Şcoala din Răstoaca nu e nici pe departe una cu probleme. Ci, dimpotrivă, cu copii liniştiţi, care-şi văd de treabă, chiar cu olimpici. Din 199 de elevi, 57 au părinţii plecaţi la muncă în străinătate. În ce-i priveşte pe aceştia, nu se pune în nici un fel problema rezulatelor slabe la învăţătură, a abandonului şcolar sau a comportamentelor infracţionale. Că, în sufletul lor, copiii sînt afectaţi, asta e indiscutabil. Dar nu au fost cazuri extreme, ca în alte părţi.

Majoritatea copiilor sînt aici cu bunicii sau, în cel mai bun caz, cu unul dintre părinţii. Părinţii absenţi vin, de obicei, în vacanţa de vară sau, uneori, se duc copiii acolo. Copiilor le place acolo, spun că e mai modern, că ai ce să vezi. Însă, după cum confirmă şi directoarea, nu ar vrea să înveţe acolo. Probabil că ar prefera ca părinţii lor să se întoarcă acasă.

Ies din Răstoaca, plăcut impresionată de prietenia locuitorilor ei, dar cu un sentiment confuz mai curînd melancolic: habar nu am cum or să evolueze lucrurile, dar nu întrevăd, neapărat, *happy-end*-uri...

Din Nenciuleşti, Teleorman spre Spania, Europa

Nenciuleşti, o destul de proaspătă comună din Teleorman, nu aduce nicidecum cu satul Sericu, din acelaşi judeţ, despre care am scris mai demult. Nu este o comună săracă, unde nevoia se citeşte pe fiecare casă. Dar nici una spectaculoasă, ca vecina ei, Buzescu, unde casele rromilor, de la două etaje în sus, sfidează imaginarul comun. Nenciuleşti e un sat normal, paşnic, fără note discordante şi cu deja tipicele case în construcţie, semne ale migraţiei forţei de muncă locale. Cu ajutorul dlui **Vasile Şerban**, profesor de fizică la şcoala locală, actualmente pensionar, şi al viceprimarului **Gheorghiţă Ivaşcu**, ghizii mei neoficiali şi răbdători, am reuşit să stau de vorbă atît cu reprezentanţi ai celor plecaţi, la muncă, de astă dată, în Spania, cu familiile lor, cît şi cu exponenţi ai instituţiilor locale.

Primarul **Simion Manda,** bonom, îmi prezintă „datele problemei“ în proaspăt zugrăvita în roşu clădire a Consiliului local: „Comuna noastră este nou-înfiinţată, la 1 august 2003. Avem 2890 de locuitori, 786 de gospodării, 3600 de ha teren arabil... Ca infrastructură, sîntem într-o situaţie avansată, pot să spun: avem proiecte făcute pentru apă, gaze, canalizare, drumuri, pentru podul care să facă legătura între comuna noastră şi terenurile de peste rîul Vedea. S-a făcut iluminatul public. Avem şcoală frumoasă, renovată; la fel şi biserica ortodoxă. Precum şi o biserică baptistă, două adventiste – toate au fost ajutate de Primărie. Nu ducem lipsă nici de dispensar, nici de medici, bine-pregătiţi. Nici măcar de discotecă. Oamenii sînt harnici, muncitori, fără probleme deosebite.

Majoritatea lor se ocupă cu agricultura. Avem pămînturi bune, dar cam la distanţă: sînt 25 de km pînă la ele. Se cultivă grîu, porumb, floarea soarelui... De anul trecut s-a făcut o asociaţie. Muncile agricole şi impozitele îi cam doboară pe oameni: mai ales pe extravilan, acestea s-au mărit, se plătesc 300.000 lei pe hectar... Pensiile sînt mici, populaţia cam îmbătrînită.

Înainte, se lucra în Alexandria – la Rulmentul, la Filatura de bumbac, la Fabrica de pîine. Oraşul era dezvoltat. După '90, nu s-au preţ mai găsit locuri de muncă, tineretul a început să plece în Spania. Migraţiile cele mai masive au început în 2000: au plecat întîi cîte unul, soţ sau soţie, bărbaţii în construcţii, iar femeile interne, menajere, sau la spaţii verzi... Tineretul comunei noastre şi-a ajutat foarte mult părinţii, le-au trimis bani, ei s-au apucat de construit. Majoritatea şi-au luat copiii cu ei. Eu cred că vor să se întoarcă, că altfel nu-şi făceau case. Dar pînă acum nu am auzit pe nimeni care să deschidă o afacere la noi în Nenciuleşti. Am şi eu o fată în Spania, stabilită acolo, măritată, cu copil...“

Petrică Pomană, tată şi migrant

Domnul **Pomană** e tată de migranţi şi lucrător, temporar, în Spania, el însuşi. Are un temperament fericit, ne primeşte cu zîmbetul pe buze, pare şi recunoscător pentru toate:

„Fiul meu a fost printre primii care au plecat: chiar din '90, de la început, a fost patru ani în America. Nici nu am ştiut că pleacă, a trecut fraudulos frontiera, şi nu m-a anunţat pînă nu a ajuns acolo. Maică-sa se dădea de ceasul morţii, şi eu m-am îmbolnăvit. Nu din cauza lui: am avut Hodgkin, a doua boală după leucemie. Sînt operat, am splina dată afară. Maică-sa l-a sunat, vino, tata-i rău. Şi a făcut el ce-a făcut, la 12 noaptea era aicea. A zis că nu mai pleacă, s-a căsătorit cu o fată din Mavrodin. Le-am făcut nunta, Dumnezeu m-a ajutat, cîte-un pic, cîte-un pic, m-am refăcut şi eu, cu sucuri de zarzavat... Şi după aceea, ce i-a căşunat lui, să plece în Spania... Acu' şase ani.

Eu mi-am revenit, bine de tot, între timp, deşi doctorii îmi garantau viaţa 50%. Cînd veneam de la Fundeni, s-a

© I. Popovici

© I. Popovici

găsit cu naşul lui, un băiat care tot ducea oameni în Spania, cu maşina. El ştia să facă zugrăveli, să pună faianţa... Acolo şi-a deschis o firmă. Are 12 băieţi care lucrează cu el. S-au tot dus la el maică-mea, alde cuscră-mea... eu am rămas ultimul. I-am zis: dacă merg, nu mai vin înapoi de acolo. De ce? a zis el. Păi, zic, mă bagi şi pe mine la muncă... Aici, în Alexandria, lucrasem la un şantier de construcţii.

Acu trei ani, ce zice? «Tăticule, hai şi matale...» Am stat trei luni, a venit şi nevastă-mea... Eu duceam oamenii cu maşina, mă duceam în depozit, luam materiale... Băiatul stă lîngă Madrid, în Parla. Mi s-a părut extraordinar de frumos. Au tot ce le doreşte sufletul. Cînd făcea cîte o reformă într-o vilă, scoteau tot şi dădeau la gunoi. Oamenii nu sînt răi, sînt respectuoşi, dar nu poţi vorbi cu ei, din cauza limbii... Băiatul cîştigă în jurul a 2000 jumătate, 3000 de euro pe lună, chiar şi 5000. Lucrează în acord. Ne-a trimis mereu bani aicea, acolo şi-a luat maşină bună... Cu banii de la el, am schimbat toată tabla la casă, am luat sobe de teracotă, am zugrăvit din nou. Avem tot ce trebuie şi pentru baie, şi vrem să le punem. Mi-am adus tot soiul de unelte pentru curte de acolo, cum ar fi o săpătoare Honda... Puşca pe care o vedeţi, cu aer comprimat, e pentru nepot, mai trage după păsărele.

Dacă ar veni aicea, şi-ar deschide imediat firmă de construcţii. Şi eu, dacă eram mai tînăr, nu rămîneam de tot, căci sînt lipit de locul ăsta, dar mai stăteam... Nu cred că mai mult de 30 la sută din cei plecaţi rămîn acolo. Majoritatea celor cu care lucram ziceau că strîng bani şi vin în ţară. Şi băiatul se gîndeşte să deschidă firmă în Bucureşti. Deşi şi acolo are apartamentul lui, a dat 273.000 de euro pe el, are două dubiţe pentru materiale, un Rover... E un frigider, acolo la el în apartament, cît geamul ăsta al meu: cu televizor inclus, şi cu îngheţată şi sucuri. E viaţa extraordinară acolo. E bine şi la noi, dar aicea a fost greu: nu s-a plecat de jos, au început să distrugă totul, prima dată, cînd a căzut comunismul. Acum trebuie s-o iei de la zero“.

O fată curajoasă

Doamna şi domnul **Măgureanu** au casa în construcţie. Şi fata în Spania.

Floarea Măgureanu: „Am fata, Felicia, plecată, din '93. Are 32 de ani. A fost măritată aicea, dar n-a mers. Mi-a lăsat mie băiatul şi s-a dus să lucreze la cineva, în Spania, la Parla. Acolo nu s-a înţeles, şi pînă la urmă şi-a găsit singură un alt serviciu, la Madrid. Persoana la care lucrează i-a dat şi un apartament. Acum are de muncă la 16 case: face cam trei case pe zi, lucrează inclusiv duminicile, nu are are nici o zi liberă. Munceşte din greu, că e singurică, nu are un soţ care să o ajute. Nu şi-a găsit încă pe cineva, căci nici ea nu mai vrea pe oricine: e o fată căreia îi place să aibă tot strictul necesar. Acum a dat un interviu ca să lucreze şi într-un magazin, la casă, de dimineaţă. Mi-a trimis bani, mereu: 5000 de euro am folosit numai la geamuri.

Fata îşi doreşte să se întoarcă în ţară şi să-şi deschidă o afacere. Ea şi familia ei au stat în Bucureşti şi aveau firma lor, şi magazin. Apoi, dacă acolo nu prea mergea, a venit în Alexandria, unde şi-a luat nişte vaci. El era bolnav, dar şi cam puturos.

Ce vedeţi aicea, casa asta, am făcut-o cu mîna noastră. Soţul a ridicat-o. Ne-am cumpărat betonieră, drujbă, tot ce ne-a trebuit, ca să nu mai dăm bani“.

Biserica şi şcoala

Următorii pe lista mea sînt intelectualii locali; cred că ei pot avea o imagine de ansamblu asupra comunităţii (cazul părintelui), dar sînt la curent şi cu efectele migraţiei asupra copiilor rămaşi în sat:

Cristea Marin, preot ortodox: „De peste 25 de ani sînt aici. Comunitatea e puţin dispersată: sîntem cinci culte – ortodocşi, cam 60%; adventişti; baptişti; reformişti; penticostali; martorii lui Iehova.

Oamenii păstrează, în general, ritualurile religioase, dar fără extreme: vin la liturghie, şi nu prea... Dar avem cel puţin 11 intelectuali în biserică: chiar directorul şcolii citeşte Cazania. Acum, în Postul Paştelui, însă, biserica mi-a fost plină.

«Spaniolii», de la noi, cred că, în timp, se vor întoarce. Măcar că-şi au aici părinţii, dacă nu pentru alt motiv. Deşi sînt unii, printre ortodocşi în special, care deja îşi ridică separat case, au cumpărat alte locuri“.

La şcoală stau de vorbă cu cîţiva copii ai celor plecaţi:

Ancuţa Floricica, clasa a VIII-a:

„Părinţii mei sînt despărţiţi de cînd eram eu mică, şi în momentul de faţă sînt plecaţi amîndoi. Pînă acum am fost cu tati, dar, plecînd şi el, stau la bunicii din partea mamei. Mama face patru ani de cînd a plecat, în octombrie. Acolo lucrează la un azil de bătrîni pentru stat, face de mîncare. Tata nu ştiu ce face, deşi vorbesc cu el la fiecare sfîrşit de săptămînă. Mi-a fost foarte greu fără mama, am crescut cu mamă de-a doua, de cînd aveam opt luni. Mama nu m-a putut ţine, pentru că băuse sodă, era bolnavă, a fost operată. Cu mama de-a doua nu m-am înţeles. Acum e bine la bunici. De vorbit, vorbesc cu amîndoi. În vacanţa asta vin amîndoi. Vreau să dau la Pedagogic, în Alexandria“.

George Lupu, clasa a V-a:

„Ambii părinţi sînt plecaţi, tata de 3 ani şi mama de un an şi jumătate. Şi frăţiorul meu mai mic e cu ei. Tata lucrează în construcţii şi mama are grijă de un copil. Am fost la ei, au apartament. E frumos acolo, mai frumos ca la noi. Mi-a fost mai greu cînd a plecat şi mama. Dar vin acum, peste o lună. Se întorc cam o dată pe an. Cred că o să mă duc şi eu acolo, după ce termin clasa a opta“.

Florina Elena, clasa aVII-a:

„Tata e plecat de doi ani, stau cu mama şi bunica. Nu a venit niciodată acasă pînă acum. S-a dus doar mama la el. Cînd a plecat, am plîns mult. Vine în septembrie. Nu aş vrea să trăiesc acolo, aş vrea ca tata să se întoarcă. Dar el a zis că nu mai vine. Am şi o soră plecată acolo“.

Directoarea, profesoară de limba română, trage concluziile:

Sin Elena, directoare:

„Copiii sînt afectaţi: le lipseşte afecţiunea părinţilor. Bunicii au alte preocupări: grija zilei de mîine... În general, eu cred că au plecat cei care nu au reuşit să se descurce în ţară. Din foştii mei elevi, au migrat cei care nu aveau o situaţie stabilă aici, lucrau de pe azi pe mîine. Acolo, nu ştiu prin ce mijloace, au reuşit să se realizeze. Acum cîteva zile am avut o discuţie cu un fost elev al meu, care a plecat în primăvară, renunţînd şi la doi ani de facultate, şi s-a întors acum două săptămîni. L-am întrebat cum e acolo; şi mi-a spus: «Doamna dirigintă, acolo ori nu eşti prea cinstit, ori eşti obişnuit să faci orice, ca să poţi cîştiga un ban...» Totuşi, sînt destui foşti elevi de-ai mei care s-au realizat: în trei ani să poţi să iei un apartament în Alexandria, să faci o vilă şi să vii cu o maşină, înseamnă ceva. Sînt şi dintre elevii actuali care abia aşteaptă să termine şcoala şi să plece: au acces la foarte multe lucruri pe care aici nu le au – un apartament cu o baie, cu o piscină. Copiii cu părinţii plecaţi de mult au un cheag, le place foarte mult acolo. Dar, în general, nu ar vrea să plece. Aici sînt şi mai liberi, nesupravegheaţi, şi foarte bine situaţi material. Dar din aceste cauze avem copii scăpaţi din mînă, care o zi vin la şcoală, două nu, bunicii nu mai au nici o autoritate asupra lor...“

Plec din Nenciuleşti, tot fără concluzii certe, dar încărcată de daruri, semne ale binecunoscutei ospitalităţi neaoşe, cu sau fără influenţe spaniole: ouă, vin şi un ştergar.

pagini realizate de Iaromira POPOVICI

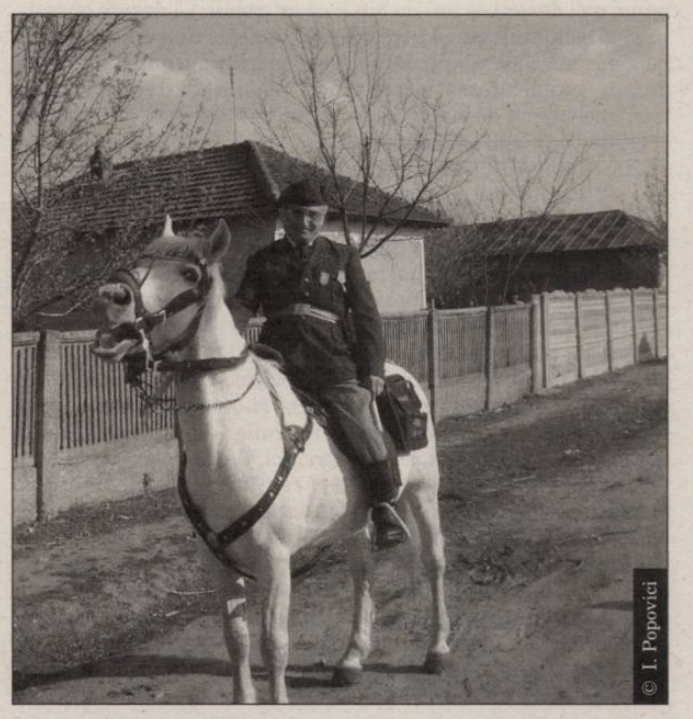
© I. Popovici

Ana BLEAHU

„Sclavie civilizată“

Întrebările esenţiale în analiza unui fenomen migraţional sînt: unde se pleacă, cîţi, ce fac acolo şi dacă s-au integrat şi eventual cît vor rămîne sau, altfel spus, cîţi se vor mai întoarce.

Marea majoritate a românilor au plecat în Italia şi Spania. Migraţia românilor în Italia se caracterizează prin două aspecte fundamentale: 1) este în cea mai mare parte o migraţie informală, ilegală, clandestină care 2) are tendinţa de a se transforma într-o migraţie semi-permanentă, de durată.

Estimări ale diferitelor instituţii arată că în Italia sînt aproximativ un milion de români. Liderii asociaţiilor românilor spun că sînt peste un milion şi jumătate. Percepţia românilor de acolo despre ei înşişi este că sînt „cu milioanele... peste tot în jurul Romei, auzi vorbindu-se româneşte. Iar la Torino nici nu mai spun, acolo o să devenim majoritari. În rest, în fiecare oraş din Italia e imposibil să nu găseşti români“.

Dintre aceştia doar aproximativ 300.000 au acte oficiale *(permessi di soggiorno annuali* sau *permanenti)*. Numărul cetăţenilor români aflaţi legal în Italia, conform datelor publicate în luna octombrie 2006 de către Institutul Naţional de Statistică din Italia, este de 297.570 de persoane, adică peste 10% din totalul de 2.670.514 de rezidenţi străini în Italia. La nivelul anului 2004, conform datelor Ministerului Italian de Interne, cifra era de 243.793 de persoane (faţa de 237.010 de persoane în 2003).

Unde sînt aceşti imigranţi? Răspunsul complet la această întrebare este: o parte locuiesc îngrămădiţi în apartamente închiriate legal în care doar unul are acte legale, toţi ceilalţi 4, 6 sau 10 sînt ilegal, aşadar la un calcul simplu pe lîngă cei 300.000 aflaţi legal mai ai încă minimum 600.000 aflaţi ilegal. Mai există categoria „badantelor“ sau a femeilor care muncesc în familiile italienilor. Şi încă o alta, a celor care locuiesc în cele mai diverse locuri posibile: unii în „părăseală“ adică în clădiri abandonate, alţii sînt „metronomi“ – adică cei care se plimbă prin metrourile sau staţiile periferice de tren cu un mic rucsac în spate, au papuci de gumă în picioare „pentru că adidaşii îi ţinem pentru zilele în care găsim de muncă“; alţii în „cimitirele de maşini“ în care „paznicii ne lasă să intrăm, dar numai după ce se face întuneric... şi plecăm pe întuneric, mergem direct la depozite“ sau în pădurile din jurul Romei unde locuiesc în „colibe acoperite cu plastic“.

Italia anilor '90 nu a fost deloc pregătită să facă faţă noului val de imigranţi. Zeci de ani Italia a fost o ţară a emigraţiei. 26 de milioane de italieni au părăsit Italia în secolul trecut. Legislaţia în domeniul migraţiei a fost extrem de superficială punînd accent pe acceptarea şi legalizarea imigranţilor şi mai puţin pe integrarea acestora. În ultimii 20 de ani, diversele guverne italiene au încercat să facă faţă noilor provocări ale imigraţiei în Italia. Au fost elaborate o serie de legi (Legea Martelli 39/1990, Legea Turco-Napolitano 40/1998, Legea Bossi Fini 189/2002), dar managementul acestui fenomen rămîne deficitar şi este folosit de multe ori doar ca punct de atracţie în discursurile publice ale politicienilor.

„Aici fratele nu-ţi mai e frate!“

Relaţiile de rudenie, de vecinătate, precum şi apartenenţa la aceaşi comunitate (sat, cartier) din România reprezintă un punct important în creşterea numărului de emigranţi clandestini spre Italia.

Dacă la începutul migraţiei aceste reţele au reprezentat un factor de suport efectiv şi esenţial pentru emigranţi, odată cu creşterea numărului acestora, ele au devenit mai restrictive, mai puţin permeabile şi mai puţin eficiente. Are loc aşadar un fenomen de diminuare şi dizolvare a reţelelor prin supradimensionarea şi suprasaturarea lor.

„După cum ţi-e norocul“ pare a fi regula de bază în reuşita sau nereuşita unei încercări de migrare. Poveştile noilor migranţi încep să semene între ele. Singurătatea, foamea, frica de autorităţi, locuri de muncă instabile, patroni care nu dau banii la timp sau deloc apar în discursul tuturor, cu diferite accente.

După 2002, după „deschiderea graniţelor“, numărul emigranţilor români în Italia a crescut foarte mult. Aceştia, egali între ei ca experienţă de migraţie, experienţă de muncă, de locuire, nu se mai puteau susţine unii pe alţii. Astfel că cei mai mulţi dintre emigranţi aleg să se separe. Pornesc de unii singuri să-şi rezolve propriile probleme. Migraţia devine pentru cei mai mulţi dintre ei o experienţă strict individuală în care soluţiile problemelor se găsesc la întîmplare, din aproape în aproape, fiecare pe cont propriu.

Emigranţii par afectaţi cel mai acut de fenomenul de atomizare a relaţiilor de familie. Pe de o parte se deteriorează relaţiile între soţ şi soţie, avînd drept urmare creşterea numărului divorţurilor, iar pe de altă parte se destructurează relaţiile dintre fraţi, copii şi părinţi. „Aici toţi fug unii de alţii. Dacă vii cu soţia, te apucă gelozia pe italieni că ăia au bani, dacă vii cu fratele, apar discuţii că ăla şi-a găsit loc de muncă şi tu nu... De la bani pleacă totul. Se întorc acasă chiar şi pentru o săptămînă şi redevin prieteni..., iar aici se ceartă..., se separă.“

„Sîntem transnaţionali, dar regionali...“

Printre imigranţii români se păstrează ideea de apartenenţă la o regiune sau alta din România. Se ştie că la Ponta Roma îi găseşti pe cei din Bacău, iar la La Storca stau oltenii: „sîntem transnaţionali, dar regionali“. Din acest punct de vedere „povestea“ La Friptei este extrem de relevantă. La Fripta a fost o comunitate de români care trăiau în pădurile de pe lîngă Roma şi care avea o vechime de aproape 4 ani.

Pentru a ajunge în La Fripta trebuia să cobori la Mala Grota, într-o staţie de autobuz. În dreapta rămînea localitatea. Se mergea pe marginea şoselei pînă la un moment dat cînd trebuia să intri în „boscheti“, să sari un şanţ mic şi să intri în pădure. În pădure, începea cărarea care ducea spre La Fripta.

„În dreapta este cărarea care duce la Olteni, ei sînt mai pe coastă de deal, doar vreo 20, la vale sînt moldovenii, sînt şi ei vreo 40, iar aici sîntem noi, sătmărenii, noi sîntem cei mai mulţi, cam 100 de persoane.“ „Românii nu sînt uniţi, dar sînt bine organizaţi“. Românii au fost singura minoritate care s-au organizat în acest fel, ad-hoc, în apropierea Romei. Colibele puteau fi închiriate. „50 de euro pe lună, costă chiria“. Aceste locuri erau bine cunoscute de către oficialităţi şi tolerate de către carabinieri.

În 27 decembrie 2006, cu cîteva zile înainte de intrarea României în Uniunea Europeană, trupe speciale au distrus colibele românilor din La Fripta. „Aveam acolo tot ce am strîns anul acesta, paşapoartele noastre, toate hainele... au pus foc... foc supravegheat, pe foarte mulţi dintre noi i-au arestat... asta în loc de bun venit români în Europa. Am muncit tot anul pentru ei... iar acum ne dau foc...“

În 7 ianuarie 2007, foştii „localnici“ din La Fripta erau tot în pădure, un pic mai departe. „Acum stăm sub prelate, nu ne mai ridicăm colibe... mai avem doar hainele de pe noi... şi nici nu avem bani şi acte să ne întoarcem în ţară.“

Lipsa de reglementări legale distorsionează posibilele efecte pozitive ale migraţiei pentru muncă. Permisivitatea legislativă combinată cu inadecvarea legislaţiei la mişcarea migraţională oarecum naturală, bazată pe cerere şi ofertă, poate produce dezechilibre atît în ţările de destinaţie, cît şi în cele de origine, afectînd ţesătura profundă a relaţiilor sociale.

Monica ŞERBAN

Despre complexitatea migraţiei în Spania şi „căpşunari“

În ultima vreme, cînd mi se propune să scriu un articol despre migraţie, mai ales despre migraţia în Spania, nu ştiu despre ce să scriu: să scriu despre ce îmi place şi mi pare mie interesant sau despre ce intuiesc că se aşteaptă de la un sociolog. De cele mai multe ori aleg prima variantă. De data asta am hotărît să nu scriu nici despre ce mă interesează pe mine, nici despre ce îmi închipui că ar trebui. Ci despre obsesii. În mod echitabil: una dintre obsesiile mele şi una dintre obsesiile generale cînd se vorbeşte despre migraţia în Spania. Adică despre complexitatea migraţiei (în Spania) şi despre „căpşunari“, despre cît de multe feluri de migraţie există către Spania şi cît de tîrzii sînt „căpşunarii“.

În ciuda vizibilităţii ei relativ recente, migraţia spre Spania a început cu cei care căutau, din diverse motive, la începutul anilor '90, altundeva decît în România, un loc mai bun. Şi care au reuşit în Spania. În parte datorită Spaniei, cu tot ce înseamnă ea, în parte datorită lor înşişi. Numărul are puţină importanţă. Pentru că de la aceşti „pionieri“ s-au construit „drumuri“ de migraţie către Spania. Iar drumul cel mai consistent a fost şi încă este cel al plecărilor pe „cont propriu“, al migraţiei asumate ca eveniment privat. Este migraţia celor care caută şi poate fi migraţia oricui şi-o doreşte, dar mai cu seamă a celor care sînt ajutaţi de rude, de prieteni, de cunoştinţe. Este migraţia celor care riscă. A celor care cumpărau vize, care plecau cu excursii şi rămîneau în străinătate, migraţia celor care treceau fraudulos graniţa. A celor care depăşeau termenul de şedere legal în străinătate. Nevoia de bani şi nevoia de muncă care se întîlnesc dincolo de regulile statelor. Migraţia celor care învaţă cum să facă din ce spun ceilalţi şi se bazează pe ce spun cei care au trăit deja o bucată de migraţie. Lumea celor care muncesc la negru şi apoi, eventual, devin rezidenţi. Lumea femeilor care curăţă case şi îngrijesc copii, bătrîni sau bolnavi, a „limpieselor“ „interne“, mai apoi „externe“ şi poate, în sfîrşit, plătite „cu ora“, a bărbaţilor care muncesc în construcţii, a „peonilor“, mai apoi a „autonomilor“, a „vigilanţilor“ femei şi bărbaţi, a vînzătoarelor, chelneriţelor şi, din cînd în cînd, a salariaţilor din firmele spaniole. Este lumea „ţepelor“ şi a goanei „după acte“. Lumea apartamentelor supraaglomerate cu şefi şi program la baie dimineaţa, a camerelor „de familie“, a socotelilor complicate pe facturi de utilităţi şi a „empatronărilor“. Mai apoi a apartamentelor închiriate de cîţiva prieteni sau pentru familie, şi poate chiar a apartamentelor sau „chaletelor“ cumpărate pe credit. Lumea supermarket-urilor ieftine sau a hipermarketurilor de sîmbătă, a tîrgurilor săptămînale, a magazinelor româneşti cu brînză, mălai, pătrunjel şi vin românesc, a grătarelor la sfîrşit de săptămînă, a mititeilor şi în bună parte a manelelor cumpărate de la chioşcurile româneşti. Este lumea în care sărbătorile de Paşti sînt româneşti, la biserica românească, şi cozonacul sau ouăle roşii se fac încă în casă. Sînt românii din zona Madridului, Barcelonei, Castellonului, Valenciei.

Lumea „căpşunarilor“ este una sezonieră. Este legată de vremea culesului în agricultură, la căpşuni, la portocale, la struguri... Este în bună parte o lume creată de negocieri între state: lumea mişcării legale şi controlate a forţei de muncă dintr-un loc unde există dorinţa de a munci în străinătate şi un loc unde există nevoia de oameni care să muncească (sau teama că nu vor exista la momentul potrivit sau preferinţa pentru o categorie). Este un tip de migraţie apărut pe traseul România-Spania în 2002. Este mişcarea ordonată, cu un drum stabilit: intrarea în migraţie se face după criterii clare (se depun dosare la Oficiul pentru Migraţia Forţei de Muncă, se fac preselecţii/selecţii, se fac dovezi cu acte), migraţia are un preţ şi un beneficiu, garantat prin contract. Este lumea femeilor şi bărbaţilor răspîndiţi în grupuri mici la ferme, care culeg, primesc banii şi se întorc acasă. Sînt românii din sudul Spaniei, din Almeria, din Huelva.

Între cele două lumi există circulaţie. Sînt cei plecaţi la căpşuni care abandonează culesul pentru curăţenia în casă sau pentru construcţii. Sînt cei care abandonează sau nu găsesc un loc în lumea „limpieselor“ şi „peonilor“ şi, temporar, culeg. Migraţia nu se reduce însă la ei. Pentru că înseamnă oameni care se mişcă, iar oamenii învaţă, se cunosc, caută. Migraţia în Spania înseamnă cei care au cules o dată şi se reîntorc sau cei care au construit şi se reîntorc sau cele care au făcut curăţenie şi se reîntorc. Legal, eventual pentru acelaşi „patron“, cu un nou contract, negociat de astă dată individual şi semnat la „Ambasadă“. Sau care se reîntorc pentru un alt „patron“ pe care l-au cunoscut între timp. În virtutea unei nevoi de muncitori aprobată de statul care îi primeşte. După cum migraţia în Spania înseamnă şi cei care se întorc să lucreze pentru încă un sezon clandestin. În virtutea unei nevoi de muncitori care este tolerată sau scapă controlului statului de destinaţie.

Migraţia înseamnă cei care ştiu să caute sau sînt dispuşi să plătească celor care ştiu să caute un loc de muncă în Spania. Oriunde, legal. Acelaşi contract, ambasadă şi un sejur de muncă în Spania.

Mai înseamnă şi oameni care îşi doresc să muncească în străinătate, nu ştiu şi cred. Sau poate pur şi simplu acceptă: acceptă promisiuni în loc de contracte şi primesc o parte din ce ceea ce li se cuvine pentru ce muncesc.

Migraţia înseamnă familii care se reîntregesc. Copii care merg la părinţi, soţi care se alătură la destinaţie. Într-un spaţiu de normalitate şi legalitate a circulaţiei.

Migraţia înseamnă promisiuni de locuri de muncă încălcate, paşapoarte confiscate, prostituţie sau cerşetorie.

Într-o lume atît de mare, ar fi prea puţin să vorbim numai de „căpşunari“, nu?!

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 13 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Aron BIRO

Cioran, Rimbaud şi taverna gotică

Adolescentul român revoltat cultural şi-a asumat în ultimii 15 ani roluri de victimă, erou şi elită, în prima fază din pricina împrejurărilor culturale şi financiare potrivnice, în a doua fază ca opţiune de etos. Indiferent de postură, rockerul a fost mereu măcinat între nevoia de a întoarce spatele şi nevoia de a fi îmbrăţişat, nevoia de a-şi afirma identitatea prin revoltă secesionistă şi nevoia de a-şi servi cu cinste tribul, dogma ori chiar cultul subteran ale vreunei personalităţi întreprinzătoare. În oricare din aceste faze, tînărul luptător are nevoie de altar şi de adăpost în faţa inamicului. Poate fi un castel sau un simplu cort, un Woodstock sau un buncăr. Un loc în care se adună cei asemenea să-şi promoveze divergenţele. În articolul de faţă, Cafeneaua „Umbra de Noapte" din Cluj.

La Cluj, rockerii au fost mai prigoniţi de soartă decît în celelalte centre academice ale ţării. Barul „Gothic", iniţiativă a unui hocheist rus la capăt de carieră, şi-a văzut porţile sfărîmate de invazia otomană a manelelor. Atunci cînd în alte oraşe apăreau primele magazine şi baruri de profil, rockerii clujeni erau în exod, asemenea poporului lui David alungat din Egipt. La ora 10 seara, aşteptam cu mîinile îngheţate să traversăm Marea Roşie cu autobuzul spre un cartier extravilan unde un bar cu probleme de marketing dădea frîu liber desfăşurărilor culturale sectante şi traficului cu alcool evazionist. Noroc cu doamnele rock gătite în negru de bal care salvau imaginea de la aparenţa unei deportări. Am ezitări în a merge cu rememorarea pînă mai timpuriu, cînd un bătrînel din Dîmb ne închiria veranda pentru audiţii Metallica în grup şi judecăţi masonic-cenacliere asupra pericolelor provenind din alianţa capitalismului cu creştinismul. Asta se întîmpla cu mult înainte să ne alăturăm din mers lui Horia Moculescu în lupta împotriva manelelor şi să fim daţi jos din tren, tot din mers, sub acuza satanismului, termen-cheie folosit pentru a panica miliţiile educaţiei şi populaţia vigilentă.

Astăzi, la Cluj, lucrurile încep să se conecteze la matricea Occidentului. Astăzi, chestionarea în absenţă a autorităţilor de orice fel, de la Dumnezeu la diriginte, poate fi desfăşurată în centru, la Cafeneaua „Umbra de Noapte" („Nacht Schatten"). Marele neajuns e că umbra nopţii se întinde doar pînă la ceasul 12, din pricina vecinilor. „Umbra de Noapte" este rodul ambiţiilor unui cuplu habsburg care şi-a propus să aducă la Klausenburg spiritul subculturii gotice germane. Un potenţial Cenaclu „Flacăra" sinistru, zugrăvit în roşu hemoglobin, luminat obscur şi ocolit la distanţă de neavizaţi. Fiinţe palide picurate cu ceară citesc la lumina roşie reviste pseudocosmopolite privind lifestyle-ul gotic: de la vestimentaţie pînă la teste de personalitate (dificilă) şi anunţuri privind evenimentele mondene ale acestei nişe culturale. Punctele forte sînt biblioteca şi faptul că, dacă te însoţeşti cu un partener de acelaşi sex, nu-ţi poartă nimeni pică. Rockerii homofobi s-au văzut nevoiţi să îşi încalce principiile de perpetuare a speciei pentru a nu fi nevoiţi să îngheţe cu nasurile lipite de unicul geam de la stradă, deopotrivă aburit şi emanant de antilumină. Dacă ai impresia că se dau peste cap linguri de jăratec, priveşte mai atent: sînt cuburi de zahăr arse în absint, deocamdată produsul legal cel mai apropiat de drogurile recreative care i-au inspirat pe Rimbaud, Poe sau Wilde.

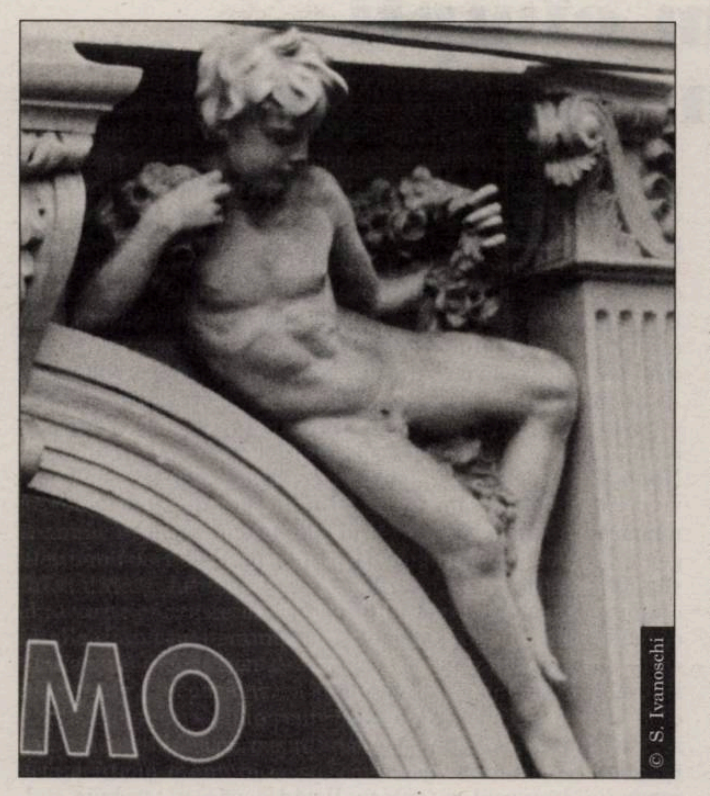

E o casă a toleranţei, dacă mai e posibil să apelez la sensul propriu al acestei expresii, un loc al trecerii cu vederea în care mediul claustrofob, de dimensiunile unei cripte aerisite, îi obligă să se aşeze la aceeaşi masă pe rockerul de piatră, om al hiperbolei şi epicului, şi pe fragilul neoromantic, consumator de lirism, metaforă şi muzică electronică de peşteră. Îi poţi vedea aruncînd cu nume de trupe unul în altul, recomandîndu-şi reciproc Cioran şi subliniind cu pixul articole din cataloagele bibliotecii. Îi vei auzi rostind neobosit expresii ca „ar trebui să" ori „n-are nici un rost" şi negociind criterii de validare individuală alternative celor propuse de cotidianul steril. Poate îi vei surprinde notînd un vers în carneţel în timp ce la masa vecină se joacă skandenberg printre sticle de bere – un tablou pestriţ care surprinde dezvoltarea atrofiată, „la umbră", a unor pop-culturi atipice Estului Europei. E vorba de culturi care, luptînd împotriva mercantilismului, şi-au retezat singure şansele de promovare, astfel că, la ani buni de la Revoluţie, le regăsim încă la un persistent şi ambiţios început de drum.

Daria GHIU

Artă şi/sau propagandă

Muzeul German de Istorie din Berlin găzduieşte pînă în luna mai o expoziţie internaţională intitulată „Kunst und Propaganda. Im Streit der Nationen, 1930-1945" („Artă şi propagandă. Conflictul naţiunilor, 1930-1945").

Expoziţia face parte dintr-o serie mai amplă, „Iconografie politică", şi încearcă să examineze arta prin prisma politicii, privind-o doar ca pe un instrument de propagandă. Expoziţia aduce la un loc patru modele politice din patru ţări diferite, dar din aceeaşi perioadă: Germania nazistă, URSS, Italia fascistă şi... SUA din perioada guvernării lui Roosevelt, după *crash*-ul economic de pe Wall Street, din octombrie 1929. Patru regimuri distincte, aşadar, doar trei avînd în comun totalitarismul, exprimat însă diferit şi contradictoriu. Expoziţia provoacă, şochează, punînd pe doi pereţi, faţă în faţă, portretul lui Hitler şi pe cel al lui Roosevelt, iar pe alţi doi pereţi, portretul multiplicat futurist al lui Mussolini în imediată apropiere de cel al lui Stalin. Marile capete de stat ale secolului trecut, deşi au propagat regimuri diferite, împart acum acelaşi spaţiu al rememorării: propaganda pare a-şi pierde întrucîtva, prin acest efect de alăturare, conotaţia uniform negativă pe care a dobîndit-o în mentalul nostru, păstrîndu-şi doar sensul primar, diminuat, neutralizat, de diseminare a unui mesaj politic, cu scopul de a promova o anumită cauză.

Expoziţia este găzduită de Muzeul de Istorie căci se concentrează asupra evenimentelor istorice, asupra felului în care cele patru regimuri politice au folosit arta şi a modului în care au respins ceea ce nu servea scopurilor lor. Şi tocmai aici apar, neaşteptate şi provocatoare, contrastele. Arta nazistă impresionează prin grandoare, o altfel de grandoare decît cea socialistă: ea apelează la zei şi la mituri. Ideologia nazistă rămîne tributară principiilor artistice ale sfîrşitului de secol XIX, respingînd total arta modernă şi promovînd brutalitatea puterii pure, mitul arian exclusiv, exterminator şi la nivelul reprezentărilor. Peretele URSS este dedicat marilor proiecte sovietice: desenul imens al viitorului metrou din Moscova şi incredibilul Palat Sovietic, delir comunist: exact în vîrf ar fi trebuit să troneze statuia de 300 de metri înălţime a lui Stalin. SUA sînt prezentate în contextul acelui *New Deal* cu poporul american pe care Roosevelt l-a făcut în 1932, demonstrînd cum poate fi arta susţinută şi folosită intens, ca instrument democratic însă, în spaţiul public.

Şocant este spaţiul dedicat Italiei fasciste. Mussolini este singurul conducător totalitar care nu respinge arta modernă, ci, dimpotrivă, se foloseşte de artiştii contemporani: asemenea lui Roosevelt, el investeşte în expoziţii de artă de o mare amploare, îi manipulează pe tineri, folosind avangarda, mai precis mişcarea futuristă şi *aeropittura*. Prin artă, propaganda pătrunde la fiecare nivel al societăţii şi nu lasă nimic descoperit. Tabloul din 1935 al lui Alessandro Bruschetti este dinamic, modern, foarte departe de celelalte reprezentări, tributare realismului. În 1933, Renato Bertelli sculptează portretul lui Mussolini. *Profilul continuu al Ducelui* (care aparent nu îţi ghidează, plan, privirea, ci te obligă ca din orice unghi să vezi aceeaşi imagine) este cu totul altceva decît portretul academizant al lui Hitler, care şochează şi impresionează, banal, doar prin dimensiuni şi prin expresia feţei, şi decît imaginea idilic zîmbitoare şi luminoasă a lui Roosevelt ori decît aceea de patriarh mort a lui Stalin. Toate cele patru regimuri se folosesc de simboluri şi de cuvinte-cheie, însă futurismul le sublimează, totuşi, în artă, le foloseşte intrinsec, le face mai greu de identificat, dar, în acelaşi timp, şi mult mai puternice, mai periculoase.

Totalitarism, totalitarisme: poate arta, fie şi aservită, să facă diferenţa în sînul monstruosului? Ironic, am putea vorbi de nişte vremuri revolute, cînd politicul mai avea încă nevoie de artă. Arta, însă, nu poate suplini lipsa artei politice propriu-zise. Politica e o altă artă: aceea a evitării dezastrelor. Iar arta ca atare nu poate spera să ne salveze de la catastrofă decît cu preţul propriei distrugeri. În apocalipsa modernă a „artei totale", totalitare, au pierit, în milioane de exemplare umane, şi arta, dar şi politica.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Să batem cîmpii (sau şaua, în lipsa iepei)

Discutînd mai deunăzi cu o prietenă la telefon despre una şi alta şi ajungînd noi, inevitabil, la teatru şi spectacole, mă întreabă dacă mi-a plăcut o montare pe care ea o văzuse mai demult şi pe care, cînd auzise că mă duc şi eu s-o „recuperez“, nu găsise de cuviinţă să o comenteze decît cu un hohot sarcastic şi cu un îndemn („Du-te, du-te!“) suspect de călduros. În codul nostru secret, asta însemna „Vai de capul tău!“; de-al meu, adică. Trebuie să spun că, în general, prietena mea şi cu mine avem gusturi şi păreri foarte asemănătoare în materie de teatru. „De-asta şi sînteţi prietene“, veţi zice. Da, *şi* de-asta, dar, cum se va vedea, nu numai de-asta. Mă întreabă, aşadar, dacă mi-a plăcut. „Păi, răspund eu timid, dar ferm, o să rîzi: mie mi-a plăcut. Sigur, nu mi se pare un spectacol genial – cîte spectacole geniale există pe lume? –, dar, minus exagerările din prima parte şi alea cîteva lungimi din partea a doua, pot să zic că mi-a plăcut.“ „Te invidiez, comentează ea, sec. Eu m-am plictisit de moarte.“ Şi, după o pauză: „De fapt, ce naiba ţi-a plăcut acolo?“. De-aici renunţ la citate şi trec la naraţiunea indirectă. I-am explicat ce mi s-a părut bun în spectacol şi de ce, i-am precizat momentele care m-au tulburat, i-am demonstrat de ce ideea regizorului nu e chiar aşa de „pe pereţi“ cum poate să pară – era vorba despre o „lectură neortodoxă“ a unui text clasic –, am intrat şi în detalii, pe scurt, am conferenţiat vreo zece minute, întreruptă, la început, de „hm“-uri neîncrezătoare sau ironice, apoi de întrebări serioase şi, pînă la urmă, de o altă conferinţă, în care mi-au fost expuse pe larg reţinerile şi obiecţiile ei. Concluzia, de ambele părţi, a fost că fiecare rămîne la părerea proprie, deşi fiecare înţelege şi respectă argumentele celeilalte şi că, iată, se întîmplă să nu fim de acord (nu era, totuşi, prima oară şi, cu siguranţă, nu va fi nici ultima), ceea ce nu înseamnă că trebuie să ne certăm; nu înseamnă nici măcar că de-acum încolo nu o să mai vorbim niciodată despre teatru şi spectacole. Ne-am „pupat“ reciproc şi ne-am despărţit în eter foarte mulţumite una de cealaltă şi fiecare de sine însăşi.

Este, bineînţeles, un caz special de controversă, căci de respectiva preopinentă mă leagă fire confecţionate dintr-un material mai solid decît impresia bună sau rea pe care ne-o produce amîndurora o anumită întîmplare, fie această întîmplare una „artistică“ ori nu. Dincolo de asta, însă, e vorba aici despre ceva extrem de simplu şi îngrozitor de complicat, care se cheamă civilizaţie. Sau, în speţă, despre acea educaţie minimă pe care o deprinde orice fiinţă umană dornică să trăiască printre alte fiinţe umane; ori constrînsă s-o facă. Acea educaţie care ne învaţă să ne dominăm impulsurile primare (sau primitive, sau animalice – adjectiv foarte nedrept, cîteodată, faţă de animale) ce ne împing, altminteri, să înşfăcăm, la masa comună, halca cea mai zdravănă strivind degetele comesenilor, să ne îngrăşăm capra pe pajiştea satului, otrăvind turmele vecinilor sau să ne impunem adevărul propriu, în piaţa publică, zdrobind cu bîta ţestele posesorilor de adevăruri diferite. Necazul e că, deşi acest minimum civilizatoriu se transmite de vreo cîteva mii de ani încoace (indiferent de cînd începem numărătoarea şi conform cărui calendar o desfăşurăm) din generaţie în generaţie, inclusiv în formă organizată, ca învăţămînt de stat, în viaţa zilnică rezistenţa faţă de el este în creştere alarmantă, pînă într-atît încît grobianismul tribal a devenit regulă, mediu ambiant şi sursă de trai. În România de azi – să rămînem „aici şi acum“ –, în România de azi, cea liberă, democratică şi europeană, o sălbătici(r)e a moravurilor care îi înmărmureşte pe „străini“ împinge lupta pentru supravieţuire în societate, mai ales dacă luptătorii s-au răscopt în anonimat, la forme de canibalism moral: nu-i destul să-ţi combaţi adversarul şi (eventual) să-l depăşeşti, trebuie să-l umpli de sînge, să-i smulgi ficaţii şi să-i sorbi creierii, precum capului de găină din ciorbă, cu plescăieli zgomotoase şi cu zeama curgîndu-ţi pe bărbie. În spaţiul public virtual – care arată cum arată şi spaţiul public real: nemăturat şi nespălat, cu eşapatoarele înfundate, plin de resturi putrede şi de şobolani hămesiţi – nu se mai vorbeşte, ci se ţipă, se urlă şi se zbiară. Polemicile nu se mai poartă cu argumente şi contraargumente, ci cu insulte şi înjurături. Dacă nu eşti de părerea mea, dacă nu-ţi place ce-mi place mie şi nu deteşti ce detest eu, eşti incompetent şi duşmănos, suspect şi „vîndut“ (cui? ălora! care ăia? care nu-s ai noştri!). Mă lauzi? Te iubesc. Mă critici? Mă urăşti. Şi... dai în tata (soţu', nepotu', cumnatu', cumătru')? Dai în mine, dai în fabrici şi uzine – în Valoare şi Principii, în Adevăr şi Dreptate, în Ştiinţă şi Cultură, în Oraşe şi Sate, pînă la urmă, fireşte, în Rrrrromâni şi Rrrrrromânia. La moarte cu tine! Şi dacă „ăilalţi“ (ăia care se întîmplă să fie de aceeaşi părere cu tine, adică să nu fie de aceeaşi părere cu mine) sînt aşa de idioţi (şi de vînduţi, desigur) încît ezită să te calce în picioare cînd EU le spun să te calce în picioare, las' c-o să vadă ei, mă răfuiesc EU şi cu dumnealor, curînd-curînd. Pentru că EU sînt DumnezEU.

Probabil că specialiştii în psihologie socială şi alţi oameni superinteligenţi explică această paranoia contagioasă, nediferenţiată de la vecinul de apartament la vecinul de scaun din autobuz şi la vecinul de preocupări profesionale, printr-o răbufnire a personalităţii atît de drastic ţinute în frîu în deceniile dictaturii – de care ne despart alte aproape două decenii, totuşi. Probabil că se dau, în cărţi savante, şi alte explicaţii savante. Probabil că aşa o fi. Mie, care nu sînt însă prea savantă, îmi dă insistent tîrcoale un gînd mărunt: dar dacă este, totuşi, o chestiune de educaţie?

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● John Banville, *Marea*, traducere din limba engleză de Mihai Moroiu, Colecţia „Babel“, Editura Nemira, 2007.

Marea aceasta confirmă faptul că irlandezul John Banville e un scriitor „pe val“. Cartea a apărut în 2005 (cînd autorul avea 60 de ani şi vreo duzină de romane publicate), iar Booker Prize-ul pe care l-a primit spune destul de multe, în condiţiile în care, printre contracandidatele la premiu, se afla şi un volum de Julian Barnes.

E greu să nu-ţi placă Julian Barnes. Dar e şi mai greu să-i rezişti acestei *Mări* de tristeţi calofile, care acoperă povestea unei vieţi bogate în suferinţă, însă refuzate de destin. Apele mării lui Banville văluresc în convulsii leneşe, melancolice şi nedumerite, „ca o ridicare din umeri“. Cuminţenia lor le face însă cu atît mai abisale. Iar limpezimea cu care ele te ademenesc e plină de curenţi de adîncime, sofisticaţi şi perverşi.

Aşa e şi istoria protagonistului. La un an după moartea soţiei sale, acesta vrea să reînveţe să trăiască, întorcîndu-se în satul de pe coasta irlandeză unde îşi petrecuse verile, în copilărie. Locurile îi stîrnesc amintiri, amintirile par iniţial să-l protejeze ca un marsupiu, dar tot acel trecut îndepărtat – pe care îl rememorează minuţios şi hulpav – îi va apărea, în final, ca un alt doliu, similar întrucîtva celui de acum, cu care face o stranie, capricioasă, insolvabilă, tristă pereche.

Trecerile fluide între trecutul îndepărtat şi cel recent, fraza elegantă, cu calmul ei fastuos, dau aparentei limpezimi puteri tulburătoare. Veţi fi tulburaţi, e limpede. Dar, la felul cu scrie (şi descrie) Banville – cu rafinamentele unui om de penel, ale unui creator de parfumuri, ale unui maestru de lumini şi ale unui aristocrat proustian –, nici c-o să vă pară rău.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Of şi jale

● *Dona Dumitru Siminică*, Colecţia *„Jurnalul naţional“*, 2007.

Cu ani buni în urmă, atunci cînd, buimăcit de atîta distincţie a suferinţei, am rămas pur şi simplu cu gura căscată după ce am ascultat „Moşule, te-aş întreba“, am eliminat rapid orice aluzie la numele Dumitru şi m-am convins, fără să stau prea mult pe gînduri, că am de-a face doar cu o Dona. Acea Dona, mai presus de orice teorie legată de muzica lăutărească, era, fără doar şi poate, o regină. Dincolo de jalea copleşitoare care vibra în cea mai uşoară inflexiune a vocii, exista o eleganţă maiestuoasă a liniei melodice, o stăpînire fără greş a nuanţelor, un resort intim al nobleţei, o demnitate a tristeţii sinonimă cu înţelepciunea. În plus, la mijloc se insinua şi ambiguitatea interpretării în falset, care făcea imposibilă o distincţie clară între Dona sau Dumitru, între bărbat sau femeie. Chiar şi atunci cînd, confruntat cu evidenţa unor fotografii, Dona s-a dovedit a fi mai mult Dumitru, iar despre Siminică am aflat cu certitudine că a fost bărbat, ceva din revelaţia pe care am trăit-o demult mi-a şoptit că lăutarul era, de fapt, regină. Pentru că, într-un fel sau altul, adevărul istoric se cere pînă la urmă respectat, nu-mi rămîne decît să salut ideea colecţiei din *Jurnalul naţional* şi să mă mulţumesc deocamdată cu titulatura aceasta de prinţ. În fond, dincolo de un joc de cuvinte mai degrabă facil, Dona Dumitru Siminică este poate singurul cîntăreţ de inimă albastră care a demonstrat că, pentru a fi cu adevărat bun în această zonă prea des confundată cu băutura şi orele tîrzii, îţi trebuie şi un sînge de aceeaşi culoare. Şi că, pentru a dobîndi rafinamentul acesta aristocratic, nu e nevoie ca tatăl tău să fie altceva decît zidar, nu îţi trebuie, uneori, mai mult de patru clase primare, ci doar o dăruire pătimaşă care să devină totuna cu sinceritatea totală şi lipsa, aproape divină, a oricărei strădanii sau complicaţii chinuite. Fără să mă feresc de cuvinte mari, ceea ce-i reuşeşte lui Siminică se numeşte artă: cuvintele cele mai simple, expresiile cele mai uzate de folosirea lor excesivă *(sufăr, plîng, mi-e dor, mă doare, îmi aduc aminte)*, sentimentele bagatelizate şi locurile cele mai banale (stradă, tîrg, acasă), la contactul cu tînguirea devoratoare şi nostalgică a vocii lui Siminică redevin esenţiale şi puternice, magice şi copleşitoare, se reîntorc la originile lor semantice şi te spulberă sufleteşte cu totul. Oricît de greu vă va veni să credeţi, este aproape imposibil să-ţi ţii lacrimile atunci cînd Siminică se jeluieşte pe „Dor de mamă“: „Mă jucam şi eu pe afară / Toţi copiii strigau mamă! / Dară eu n-aveam ce striga / Că măicuţa nu trăia“. La Siminică, cuvintele se lungesc, capătă unduiri şerpeşti, se încovoaie şi se clatină, se îmbibă de armonii şi parfumuri calde, grele şi adormitoare, ca să ajungă, în final, drept la ţintă. Muzica aceasta are ceva din exerciţiul unui hipnotizator care nu şi-a propus neapărat să te ameţească, ci doar să-ţi capteze cele mai simple vibraţii sufleteşti. Atunci cînd Siminică duce orice vocală pînă la consecinţele ultime ale tînguirii, cînd îmblînzeşte orice „a“, „o“, „ă“ sau „î“ şi le obligă să prindă viaţă, cînd ţambalul, acordeonul şi vioara încep să se tărăgăneze la nesfîrşit într-o definiţie simplă a magiei muzicii lăutăreşti, nu prea mai ai cale de scăpare: te simţi încercuit, cotropit, invadat şi nu-ţi mai rămîne decît să-i cedezi. Numiţi arta lui persuasiune abilă, spuneţi-i escroc sentimental, daţi-i un certificat de manipulare subtilă, dar nu-i luaţi ce e al lui: nobleţea aristocrată şi incantaţia vrăjitorească. Sînt convins – nu ştiu de ce – că în faţa unei forţe atît de autentice, pînă şi Cel de Sus trebuie să recunoască că nu s-a înşelat chiar aşa de tare cînd ne-a lăsat de capul nostru. E mai mult ca sigur că tristeţea lui Siminică n-are nimic în comun cu cele sfinte, dar, tocmai pentru că este atît de profund şi simplu omenească, are tot ce-i trebuie ca să răzbată şi dincolo de lumea aceasta. Regină sau prinţ, Dona Dumitru Siminică rămîne, indiscutabil, cel mai mare artist român al sentimentelor de of şi jale.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

programulcantemir.ro

Cantemir

● secţiunea I
Festival { Culture by Request }

● secţiunea II
Promovare { Culture to Go }

● secţiunea III
Cooperare { Culture to Share }

{ www.programulcantemir.ro }
{ cantemir@icr.ro }

24-FUN OBSERVATOR CULTURAL DILEMA VECHE Radio România Cultural rfi

Alexandra GHIŢĂ

bon de lectură

România mică

● **Ion Vianu, *Vasiliu, foi volante*, Editura Polirom, 2006.**

Vasiliu, foi volante are calitatea hipnotizantă a unui fractal (figura din plan sau spaţiu, compusă dintr-un număr infinit de elemente, cu proprietatea că forma şi distribuţia sa statistică nu se modifică, indiferent de scara de observaţie), acelaşi fel de a-ţi fugi de sub ochi. E povestea unei Românii bolnave psihic, pe care o poţi descrie la fel de bine în ansamblu sau reducînd-o la scara azilului de nebuni de la Răstoaca Melcilor. Romanul este cel de-al doilea volum dintr-o proiectată trilogie – *Arhiva trădării şi a mîniei* – începută în *Caietele lui Ozias*, trilogie în care Dan Naidin (personajul narator adoptat de o familie mic-burgheză şi întors din exil după '90) încearcă să-şi descopere tatăl biologic. Întreprinderea în sine este cu atît mai grea cu cît nou-descoperitul tată este un personaj absolut imposibil de clasificat la prima (chiar şi la a doua, şi la a treia) vedere altfel decît drept caz patologic. Radu Popescu-Călăraşi, poreclit Laban din motive mai mult decît străvezii, este o figură eclectică pînă la absurd: fiu de boieri rămas orfan de mic, primit într-o familie de ţigani, ajuns erou al muncii socialiste şi decăzut din drepturi pentru a ajunge la balamuc, este la fel de capabil de a ucide cu sînge rece, pe cît de capabil de a se erija în eminenţă cenuşie printre nebunii închişi la Melceşti. Laban face obiectul curiozităţii filiale a lui Naidin şi a celei medicale – şi nu numai – a directorului azilului, Vladimir Vasiliu. Aceste două perspective, diferite în natura lor, dar asemănătoare prin punctul lor comun de interes, constituie pretextul întregului roman. Cu minuţiozitate, Naidin se foloseşte de adnotările doctorului Vasiliu privitoare la tatăl său ca de nişte filtre prin care să poată privi şi înţelege figura – copleşitoare pentru el – a lui Laban. Vasiliu nu îşi ascunde fascinaţia pentru fostul pacient, adnotările sale din perioada în care era director de azil fiind pline de analize referitoare la relaţia complicată dezvoltată între medic şi pacient. Trecerea în revistă a „foilor volante", întreaga schelărie a căutării tatălui, povestea vieţilor lui Laban şi a lui Vasiliu sînt tot atîtea ocazii de a plonja în abisul de la Melceşti.

„Răstoaca" este doar un ciob între milioane de cioburi, în el se oglindesc toate celelalte care alcătuiesc o Românie ante-decembristă diformă, schizoidă, dar repetitivă în esenţa ei. Spitalul de psihiatrie are o faună variată: un director stalinist, a cărui putere este uzurpată de infirmierul-şef, o gorgonă nimfomană în persoana autopsierei, aparatnici serviabili, cum sînt infirmierele, portarul şi, bineînţeles, grupul bolnavilor, alcătuit din nebuni cu profiluri care mai de care mai diferite: poeţi, cu complexe mesianice, turnători, scatofili, incestuoşi, cataleptici, erotomani, furioşi sau, pur şi simplu, inofensivi. Societatea bolnavilor îşi are mecanismele proprii, este o copie la scară mică a orînduirii exterioare, avîndu-şi propria eminenţă cenuşie (în persoana distantă a aceluiaşi Laban), propriul Parlament, propriul Serviciu de informare şi dezinformare. Nebunii sînt capabili de comploturi, de revolte organizate, îşi regăsesc, asemeni celor de afară, resurse nebănuite de solidaritate împotriva a ceva, a orice, a autorităţii sau a rutinei – e totuna. În schiţarea galeriei patologice, tuşele sînt violente pînă la extrem şi culorile mai mult decît sumbre. Iar nebunii sînt cu siguranţă corect desenaţi, cu siguranţă interesanţi din punct de vedere clinic. La fel de sigur însă e şi faptul că undeva pe drum, între paginile (şapte la număr, recunosc, le-am numărat!) în care este descris cu minuţie obsesivă delirul excretor de fiecare seară al lui Laban şi cele care descriu violul în grup săvîrşit asupra unui bolnav fugit din azil, ajungi să uiţi de unde ai plecat, să nu mai deosebeşti din haosul de voci narative nimic în afara senzaţiei de paradă a patologiilor morbide.

Nici în afara spitalului lucrurile nu stau mai bine, amintita regulă a fractalului este omniprezentă. Exact ca în spaţiul închis de la Melceşti, societatea românească uneşte şi separă destine, amestecă susul cu josul, se perpetuează prin lehamite şi frică, se serveşte de propriul aparat al terorii. Făcem cunoştinţă cu rămăşiţe triste ale vechii burghezii, pusă la zid şi reciclată în noua societate comunistă – exuvii, cum îi numeşte Vasiliu pe exponenţii elitei de odinioară, el însuşi unul dintre aceştia. Vedem la lucru torţionari din soiul cel mai rău (dacă aşa ceva se poate categorisi astfel): cei din convingere; de la măturătoare de stradă la soţia lui Vasiliu sau la o figură de crai de Curte Veche, precum cea a lui Balduin, toţi sînt pionii şi subiecţii unei ordini care îi apasă în aceeaşi măsură în care îi eludează. Plimbarea prin viaţa lui Vasiliu echivalează cu o plimbare prin istorie. Aparţinînd unui poet ratat (cu o căsnicie ratată, cu un exil ratat, pînă şi cu un divorţ ratat), viaţa lui Vasiliu se suprapune peste ratarea societăţii în care trăieşte. Demiterea lui de la conducerea spitalului, survenită în '89 după eşuata tentativă de răscoală a bolnavilor (care coincide cu răscoala mai mare, dar la fel de „coerentă" a celor de afară), arestarea lui întîmplătoare, în timpul mineriadelor, şi eliberarea lui ulterioară, la intervenţia fostului torţionar comunist (unul dintre acei oameni *„care nu păţesc niciodată nimic")* nu constituie încheieri, împliniri de destin sau meritate ieşiri din vîrtej; ele dau doar măsura neîmplinirilor, a gratuităţilor şi a frustrărilor pe care, în mare sau în mic, Vasiliu şi toţi actorii din toate cioburile întregului, în loc să le rezolve, le lasă în aer. Senzaţia cu care rămîi după lectură este aceea de martor curios şi morbid al unui accident rutier soldat cu victime. Laban şi căutarea tatălui, oricît de prezente în fibra romanului, sînt elementele care se pierd undeva pe drumul dintre romanul istoric, cel clinic şi cel iniţiatic.

Dilema veche vă recomandă

● Stelian Ţurlea, *Darul Ioanei* (Editura Polirom, 2007). Romanul unor orgolioşi – povestitorul şi eroul său – pe timp de holeră ideologică, în care „şi el, şi eu acţionam cum ni se dicta, chiar dacă ne era silă s-o recunoaştem... Totul se menţinea la suprafaţă, iar dedesubt era un gol imens". Dar – subiect pasionant! – golul poate cuprinde şi eşecul unei iubiri în acei Bucureşti din anii '60-'70, cu femei şi activişti la fel de volubili (uneori prea), cu şedinţe de partid şi sindrofii de o stabilă tristeţe, cu probleme de spaţiu (locativ şi moral) complicate în amoruri chinuite. Ţurlea aude bine „respiraţia colosală a oraşului şi trosnetele mobilelor vechi". El cunoaşte „neliniştea iradiată de şiretlicurile vieţii" şi detectează acea sumbră perversitate a tiraniei, cînd „indiferenţa putea fi foarte bine numită mulţumire sufletească". Nu avem azi prea mulţi romancieri de o asemenea competenţă. (Radu Cosaşu)

● Concertul din 17 aprilie din Clubul Fire al trupei Therapy?, nord-irlandezii care în ultimii ani au intrat într-un con de umbră, dar care în 1995 au dat „Diane", teribila baladă a rock-ului alternativ *(„Lay down together for a while / I'll put your clothes in a nice neat little pile / You're the cutest girl I've ever seen in my life / But it's over now and with my knife...")*. Therapy? se află în turneul de promovare al unui album *(Music through a cheap transistor)* destinat exclusiv utilizatorilor de Internet. (Marius Chivu)

● Cel mai dărîmător dialog apărut vreodată într-o publicaţie românească este acela din nr. 24 al revistei *Re:publik* (pp. 76-80). Este despre Berlinală, este scris (probabil, cu pistolul *deadline*-ului la tîmplă) pe messenger, este ilustrat (haios, ca de obicei) de Matei Branea şi nu se dă înapoi de la nimic, spune lucrurilor pe nume – chit că acele nume au patru litere... Iar chestia cea mai tare este alegerea „nick"-urilor: „Loren" (de la Sophia) şi „Deneuve" (de la Catherine). Citiţi dialogul pentru a vedea cine stă în spatele lor! (Alex. Leo Şerban)

PUBLICITATE

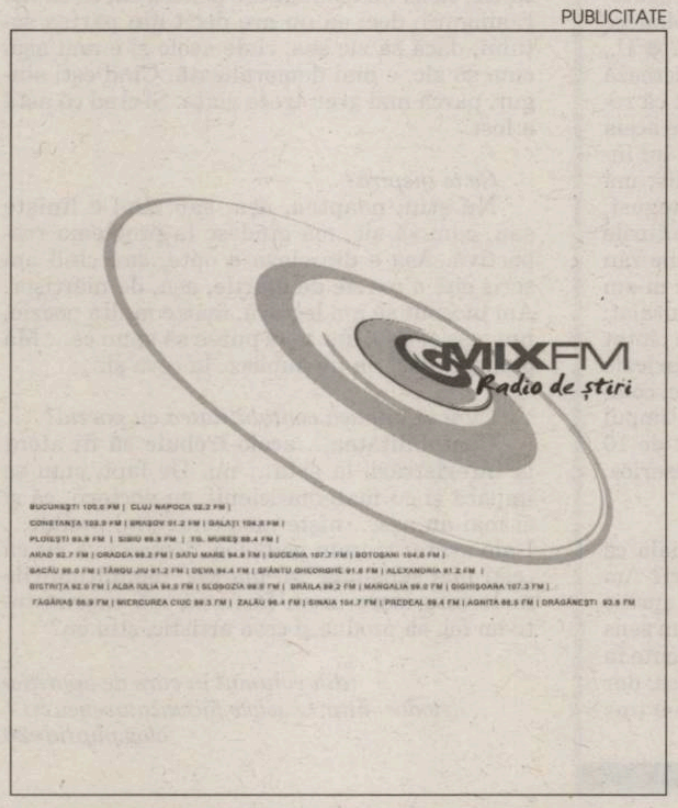

Andrei GORZO

dilematograf

Zîne şi monştri

● ***Labirintul lui Pan / El laberinto del fauno* (Mexic-Spania, 2006), de Guillermo del Toro.**

Ce-ar trebui să ştiţi înainte de a intra la *Labirintul lui Pan?* Că trebuie neapărat să intraţi. Că veţi păşi într-o lume de basm. Că o lume de basm nu e întotdeauna o lume diafană, igienizată, securizată împotriva şocurilor serioase. Că uneori (de exemplu, în tradiţia realist-magică), în plămada din care sînt făcute visele intră şi pămînt amestecat cu sînge şi cu scîrnăvie umană de toate felurile. Apetenţa regizorului mexican Guillermo del Toro spre magie, spre oroare, spre emoţie este atît de naturală şi atît de viguroasă (chiar înspăimîntător de viguroasă), încît nici măcar Hollywoodul n-a reuşit s-o anemieze: înainte de a se duce în Spania ca să facă *Labirintul lui Pan,* el a poposit la Hollywood ca să facă *Hellboy* (2004), care, pe lîngă faptul că e un film despre un drac care fumează trabuce şi apără omenirea, mai este şi unul dintre ultimele filme la care am plîns.

Acţiunea noului film se petrece în 1944, la cinci ani de la terminarea războiului civil, într-o garnizoană franchistă înconjurată de păduri ce încă mai adăpostesc rebeli republicani. Comandantul garnizoanei, căpitanul Vidal (Sergi López), şi-a chemat lîngă el soţia gravidă (deşi drumul greu i-a pus în pericol sarcina), pentru că „un fiu trebuie să se nască acolo unde e tatăl său". Gîndul că fiul respectiv ar putea să fie de fapt o fiică nici măcar nu trece prin mintea lui Vidal – în lumea pe care încearcă el s-o construiască, totul se va reduce la taţi şi fii. Ceea ce o lasă complet pe dinafară pe fiica lui vitregă, Ofelia (Ivana Baquero), care a venit cu mama ei. Cu alte cuvinte, o lasă perfect disponibilă pentru întîlnirea cu fantasticul. „Pentru ca basmul să poată începe" – scria psihanalistul Bruno Bettelheim – „copilul trebuie să se găsească într-un moment din viaţa lui în care fără ajutorul basmului ar rămîne blocat, exclus, umilit, degradat" şi, din momentul în care coboară din maşină – o fetiţă de 10 ani cu un teanc de cărţi în braţe –, Ofelia pare pregătită, deschisă spre experienţa magicului. Primul lucru pe care-l face este să culeagă de pe drum o piatră aparent inocentă, să găsească un idol de piatră aparent decăzut şi să pună piatra la locul ei, în ochiul idolului. Această acţiune eliberează o lăcustă imensă, în care Ofelia recunoaşte o zînă. Zîna o conduce la un faun (Doug Jones), care are o faţă de Hellboy încrucişat cu un idol de lemn şi un corp ce pare făcut din scoarţă şi nămol uscat. „Mirosea a pămînt", povesteşte mai tîrziu eroina, dar această completare verbală e superfluă: practic simţiserăm. Intensitatea detaliului senzorial e năucitoare: aproape că simţim umezeala muşchilor de pe pietre şi gîdilătura lînei din vesta fetiţei. Această hiperconcreteţe (care pur şi simplu te face să te simţi mai viu decît la alte filme) e valabilă nu numai pentru imagini, ci şi pentru sunete – sfîrîitul unei ţigări aprinse, pocnetul mai multor umbrele deschise simultan –, şi nu numai în labirintul subteran al faunului, ci şi în lumea agresiv-nefermecată a căpitanului Vidal. În ce relaţie sînt cele două lumi? S-ar putea spune, presupun, că lumea de basm reprezintă riposta forţelor imaginaţiei împotriva aplatizantelor idealuri fasciste de ordine şi obedienţă întrupate de Vidal, dar opoziţia nu e atît de simplă. În primul rînd, însuşi faunul, care o supune pe eroină la trei încercări, cere de la ea obedienţă oarbă. În al doilea rînd, Vidal însuşi aruncă peste imaginaţia spectatorului o umbră la fel de impresionantă ca a oricărui monstru de basm. În prima noapte petrecută de Ofelia la garnizoană, căpitanul execută sumar doi suspecţi – pe unul dintre ei, într-o manieră mai oribilă decît s-ar aştepta cineva (cel puţin dintre spectatorii care îşi aduc copiii); dar ce-ţi rămîne din această scenă, dincolo de atrocitatea ei, e conturul argintat împrumutat tuturor personajelor de semiluna magică de deasupra lor – aceeaşi semilună care veghează prima escapadă a Ofeliei în lumea ei secretă. După asta te-ai aştepta ca Vidal să se mai potolească – deja a făcut destul ca să-ţi fie frică de el pînă la sfîrşitul filmului. Dar el creşte, devine şi mai teribil (de fapt, devine unul dintre cei mai teribili oponenţi de care a avut parte vreodată o eroină de basm), şi vine un moment înfricoşător în care lumea subterană se închide, lăsînd-o pe Ofelia fără nici un aliat în afară de umila servitoare Mercedes (Maribel Verdú). Una dintre cele mai emoţionante teme ale filmului este această alianţă a femeilor împotriva unei falocraţii milităroase al cărei principal articol de credinţă e sacralitatea legăturii dintre tată şi fiu; la final, Mercedes taie această legătură dintr-o replică. Mi se pare un film la fel de feminist ca *Volver,* deşi nu într-un fel atît de vizibil. De fapt, asta îmi place cel mai mult la filmul lui Del Toro – faptul că temele lui nu ies pe de-a-ntregul la suprafaţă, ci rămîn în subteran. Nu se adună într-o schemă imediat deslușibilă, ci se încîlcesc ca rădăcinile monstruoase şi fascinante ale unui copac de basm.

trecerea prin reviste

Societatea lichidă

Ecourile unei dezbateri care depăşeşte graniţele ţării unde se desfăşoară – Italia – sînt expuse în revista *Courrier International* (5-11 aprilie 2007).

Modul de viaţă în ţările dezvoltate se schimbă cu o viteză care depăşeşte posibilitatea celor preocupaţi de concluzii să formuleze sentinţe: ceea ce se petrece e de bine sau e de rău? Ceea ce e evident de rău mai poate fi îndiguit, dacă nu eradicat? Sînt întrebările formulate cu patetism de romancierul şi eseistul italian Alessandro Baricco în cea mai recentă carte a sa: *I Barbari*. Alarma vine nu doar din prezenţa barbarilor în chiar inima societăţii civilizate, ci din observaţiile care par a demonstra că lumea civilizată devine barbară: „Barbarii de azi sînt un fapt excepţional, ei reprezintă una dintre acele mutaţii genetice din epocile mutante. Barbarii sînt ei înşişi mutanţi şi noi toţi devenim mutanţi împreună cu ei şi din cauza lor. Trăim într-o societate lichidă, fără puncte de reper şi fără ancore, o societate care face surf pe valuri, unduitoare, flotantă. Nu există o Arcă a lui Noe, adăpost unde să se poată aştepta sfîrşitul potopului, nu există un zid de apărare al unora împotriva altora. De abia dacă există o mînăstire pe vîrf de munte unde o mînă de călugări conservă pentru posteritate icoanele trecutului. (...) Pînă acum nu s-a întîmplat niciodată ca toată planeta să devină barbară, nu s-a întîmplat ca epicentrul acestui fenomen istoric să se găsească în Occident, în partea cea mai bogată şi cea mai cultivată a lumii. Ar mai fi posibil ca azi să mai scrie cineva o carte cum e *În căutarea timpului pierdut?* Răspunsul e nu", rezumă *La Repubblica* poziţia lui Baricco.

Eugenio Scalfari, socialist, decan al presei italiene, nu contestă adevărul acestei teze, ci doar caracterul ei excepţional: „Cînd totul este (sau pare) excepţional înseamnă că nimic nu este excepţional, ansamblul ţine de alternanţa normală a anotimpurilor, a generaţiilor, oscilaţii ale pendulului care ritmează trecerea timpului. Cînd te uiţi la barbarii de astăzi şi la societatea rezultată din acţiunea lor, observi două schimbări faţă de mutaţiile din trecut: barbarii noştri constituie majoritatea în societate, iar societatea este lichidă, fără puncte de sprijin. Ni se spune că aceste aspecte sînt excepţionale. Aşa să fie? Nu. Totalitarismele secolului XX au fost fenomene de masă în ambele forme politice extreme: fascismul şi comunismul. Secularizarea a fost şi ea un fenomen de masă. Socialismul şi sindicalismul reformist au fost, de asemeni, fenomene de masă. Toate aceste mişcări au fost la început opţiuni diferite şi idei minoritare, apoi s-au masificat şi au cotropit societatea unde îşi plantaseră germenii. În cartea lui, *Il Nostro Tempo*, apărută în 1973, poetul Eugenio Montale a descris situaţia generaţiei sale în timpul fascismului: «În aşteptarea omului de mîine, omul de azi a reacţionat la mutaţii nu prin rezistenţa în faţa şocului, ci dimpotrivă, prin masificare în sensul dorit». Aşa s-a întîmplat în timpul invaziei barbare a totalitarismelor secolului XX şi asta se întîmplă astăzi, chiar dacă e alt context: prezenţa noilor barbari masifică societatea, dar societatea democratică are mijloacele de a metaboliza gena barbariei".

În societatea democratică există loc şi pentru barbari, şi pentru adversarii ei, şi pentru ideologii care găsesc că masificarea produsă de barbarie seamănă cu aspiraţia coeziunii organice, cu idealul acţiunii coerente spre o societatea „solidă". Cu cît mai solidă, cu atît mai barbară. (**M. B.**)

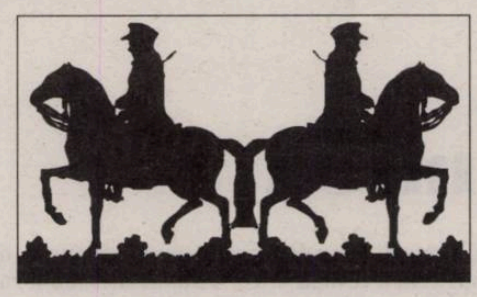

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Veşti de azi, de ieri, ba chiar şi de alaltăieri

● A.B. – una dintre ultimele nuveliste din acest oraş de romancieri – mă întreabă: „Sebastian ne-a înnebunit pe toţi – îţi dai seama cum va suna jurnalul lui Mugur peste 50 de ani?" ● C. – cu memoria ei fabuloasă – propune, în replică la celebrul organ al Cominternului *Pentru pace trainică, pentru democraţie populară,* un supliment al *Dilemei: Pentru ură trainică, pentru democraţie revanşardă,* organ al Cominfernului ● La Euronews, la rubrica „No comment", Elton John cîntă la pian pentru Mstislav Rostropovici „Happy Birthday for Slava!" ● F. este încîntat după ce a citit în *Dicţionarul de argou al limbii române* că duba poliţiei care strînge noaptea delincvenţii şi prostituatele se numeşte „Regina nopţii" şi emite ideea de a-i numi pe cei care inventează în argou *argonauţi* ● G. – venit din Occident, să facă Sfîntul Gheorghe la Bucureşti – e indignat că, la o emisiune a unui post privat de televiziune, moderatorul o poate întreba pe interlocutoarea sa cu cine a votat la ultimele alegeri şi aceea îi răspunde neted; două sînt întrebările care nu se pun în burgul lui – ce salariu ai şi cu cine ai votat ● H. – timp de 2 ani elev al lui Sebastian în liceul acela evreiesc de pe Anton Pann – e dezamăgit că în *Jurnal* nu există nici un rînd despre colegii din cancelarie, despre elevii lui... „Atîţia băieţi inteligenţi, cu cap, cu probleme, nici unul nu i-a spus ceva... eu de 50 de ani mă laud că am fost elevul lui!" ● I., de la Praga, îi comunică lui C. că „democraţie revanşardă" nu sună bine; e prea căutat şi propune: *Pentru ură trainică, pentru democraţie veselă* ● K. – un bătrîn armean inteligent – mă ţine la un colţ de stradă să-mi laude românii care, cu geniul lor lingvistic, au descoperit suprema alternativă la „facerea de bine" ● (Baronul de) Münchhausen – într-un film pe ARTE – e de părere că „un om întreg este acela care-şi dă seama că valorează cît un atom sub stele; restul sînt animale bipede" ● Lui Nabokov îi plăcea să creadă că *revizor* vine de la francezul „rêve" şi ar fi, adică, un specialist în vise ● În oraşul nostru numit de unii Oximoron-Les-Deux-Églises s-a ridicat următoarea problemă: Ecleziastul ţine la a deosebi între vremea pentru rîs şi vremea pentru lacrimi, între vremea de bocet şi aceea de joc; dar dacă nu există două vremi separate? Dacă e vremea lui totodată, să coşi şi să rupi, să te naşti şi să mori...? Nu ar fi mai corect? S-a răspuns că Ecleziastul nu se ocupă cu ceea ce e corect (dar şi acest răspuns e vremelnic) ● P. – considerat printre cei mai învăţaţi şi inteligenţi din cetate – îmi spune că, după ce a citit articolul meu despre Sebastian, s-a simţit atît de rău, în sensul bun al cuvîntului, încît îmi cere iertare ca român şi creştin; îi repet în neştire: „Dar nu asta e problema..." şi el, la fel de tulburat, murmură: „Dar care e problema?". Cu cît eşti mai sensibil, cu atît nu o poţi defini ● R. se întoarce din acea ţară unde urma să curgă lapte şi miere. Chiar curge, dar nu se mai sesizează nimeni. Lapte şi miere se pot cumpăra, cît vrei, de la orice băcănie. Şi binele se poate bagateliza, nu? ● S., economistul familiei, e obsedat de soarta oţelăriilor poloneze de la Nowa Huta – de ce nu le-au cumpărat nemţii, ca pe Skoda cehă? ● U., cum o dezmierd în amintirea Unei lui Eliade – o ziaristă tînără care lucrează la Guvern –, îmi încredinţează, la o cafea neagră: „De cîte ori constat că reforma nu reuşeşte în România, mă combat gîndindu-mă că eram dintre aceia convinşi că «nea Nicu» nu va cădea" ● V., bursier la Budapesta, într-un institut de înaltă clasă, unde trăieşte, în viziunea mea, ca în paradis, mă corectează într-o scrisoare: „Sînt într-o rezervaţie din care voi ieşi, în august, pentru a reintra în jungla de acasă" ● Woody, Woody Allen şi ciocăniturile lui, ale celui mai fermecător nevrozat: „Cred că ţi-e clar – mai devreme sau mai tîrziu trebuie să te întîlneşti cu Cel de Sus" ● Y., grecul cu care m-am văzut ieri în Piaţa Amzei şi care, muşcînd dintr-o banană, m-a încurajat: „Am avut o criză renală de-am mers pe pereţi, iar cînd mi-a trecut, am cîntat trei psalmi pe uvertura la *Bărbierul*... David dă psalmilor indicaţii muzicale prea sărace. Ascultă-l pe «61», acolo unde se cer instrumente de coarde, combinat cu «Fata şi moartea» lui Schubert..." ● Z. a ajuns să planifice timpul supărărilor după fiecare necaz: sînt unele care „nu merită" mai mult de 10 minute, altele cer să fii indispus o zi întreagă; e socotit în familie un neserios. „Nu e tragedia vieţii mele", m-a asigurat, liniştit, aseară.

Întrebare abruptă: dacă aţi ajuns aici, v-a deranjat cumva bănuiala că toate acestea nu s-au întîmplat în zilele noastre, azi, ieri, alaltăieri? Am plăcerea – sobră – de a consemna că se împlinesc fix zece ani (16 şi 23 aprilie 1997) de cînd aceste ştiri au apărut în *Dilema;* nu le-am modificat nici un sens sau nonsens. Nu numai deceniile trăite sub tiranie, dar şi acelea petrecute în libertate au dreptul la a fi obsedante şi actuale. Timpul trece cît trece, dar mai şi stă; nu vă propun o stare de euforie, ci o minimă atenţie pentru a ţine situaţia sub control.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Mihaela Stăncescu (1)

Mihaela Stăncescu, vecina mea de la etajul şase, fiica lui nea Stăncescu. Nu, Mihaela nu avea nici o legătură cu mama, nici cu mine, de fapt. Dar locuia lîngă noi. Şi mi-am dat seama că mama nu stabilise, douăzeci de ani, decît o relaţie de bună ziua cu vecina de lîngă uşa ei, mama Mihaelei. Curiozitatea m-a împins să văd ce oameni locuiau lîngă mine.

„Ştii, Genu, eu scriu poezii. Cum am auzit că lucrezi la ziar, poate ele sînt publicabile." Citesc „Meditaţia", dedicată lui tanti Nuţi:

„Cu durere şi cu chin
Împlinim acest destin
Cu bucurie, dar şi cu tristeţe
Aici învăţăm poveţe.
Împlinire şi destin...
Oh! Ce viaţă!
Oh! Ce chin! Dar şi cînd reuşeşti deplin...

Trecem prin această lume,
Să înfăptuim minune,
Către soare să-nălţăm
Spiritul să-l îndreptăm.

Spre lumină, spre căinţă,
Spre adevăr şi umilinţă.
Multe-n lume să lăsăm
Şi altele să reparăm.

De ce oare ne lovim!
Cînd trebui să ne ferim
Altora a face rău
Pe noi să ne vătămăm.

Cum te-ai apucat de poezie?

Deci, de poezii m-am apucat, mă rog, le-am zis... la zilele unor colegi, să scriu pe felicitare, să fie aşa, mai deosebit, să scriu ceva versuri, ceva, despre colege, despre anotimpul în care-şi serbează ziua. Şi pe urmă, în 2000, în ianuarie, m-am gîndit, deci, am o mătuşă la Olteniţa care e singură, i-a murit soţul, şi m-am gîndit la ea şi, gîndindu-mă la ea, am scris o poezie. După aceea am dat titlul şi mi s-a părut... Bine, am mai arătat-o şi-am mai dat-o la colegi şi mi-a zis un preot că i s-a părut cam pesimistă, dar i-am zis că am fost realistă, nu ştiu, cred că merita cum am intitulat-o. Şi aşa, am scris pentru un coleg, pentru altul şi ...mătuşii m-am gîndit să-i fac o bucurie, să-i fie deosebit. Mă gîndeam să-i scriu o felicitare, dar, pînă la urmă, i-am dat-o de un Constantin şi Elena. I-am scris-o şi i-am dat-o. Aşa, cum să zic, ca să fie o mîngîiere pentru ea, ca să fie. E singură, deci ea nu are decît din partea soţului, dacă să zic aşa, rude acolo şi e mai aşa, cum să zic, e mai demoralizată. Cînd eşti singur, parcă mai greu trece viaţa. Şi cred că asta a fost.

Ce te inspiră?

Nu ştiu, noaptea, aşa, sau cînd e linişte sau, cum să zic, mă gîndesc la problema respectivă. Aşa e din clasa a opta, sau cînd am scris cîte o poezie de martie, aşa, de mărţişor. Am început să am lectură, foarte multă poezie, hm, aşa şi-aşa, dar n-aş putea să spun ce... Mă gîndesc, deci, la un subiect, la ceva şi...

Cum se împacă contabilitatea cu poezia?

Contabilitatea... acolo trebuie să fii atent la înregistrări, la asta... nu. De fapt, cum se împacă şi cu matematicienii, cu doctorii, că şi ei mai au aşa... nişte momente cînd produc... I-am arătat şi unui psiholog, doctor, şi a zis că „eşti mai sensibilă" şi, mă rog, nemulţumirile mele interioare m-au făcut să mă exprim într-un fel, să produc şi ceva artistic, ştiu eu?

(din volumul în curs de apariţie)
istodor- http:/ / www.facemcatavencu.ro / blog.php?id=20

libertatea de impresie

Peripeţie cu amnezie

Am avut odată o Dacie şi din ea mi s-a furat o geantă. Parcasem pe Ştefan cel Mare, în dreptul unui magazin cu baterii în care am intrat repede, cu gîndul că n-o să-mi dispară geanta în două minute. Era aproape noapte şi nişte bătrîni fără casă, instalaţi pe trotuar, se uitau la televizoarele din vitrinele magazinelor. Întors la maşină, împreună cu soţia mea, am văzut că uşa din spate era deschisă. De ceea ce mă temeam nu scăpasem: geanta cu toate actele din ea... dispăruse. M-am simţit cuprins de ciudă pînă în vîrful urechilor, aşa cum se întîmplă cînd cineva se bagă în lucrurile tale, cu de la sine putere. În jur nu era nimeni care să ne poată da vreun indiciu cît de mic. Bătrînii se uitau la televizoare ca nişte stane de piatră. Nu fuseseră ei. Era, probabil, vorba de nişte puşti mult mai iuţi, un fel de nepoţi de-ai lor stradali. Am sperat să găsim totuşi actele aruncate pe undeva, dar nu. Ne-am hotărît să ne ducem la poliţie şi cineva ne-a spus că locul ţine de secţia nr. 1 de pe Lascăr Catargiu. Ajunşi acolo, am ascultat explicaţiile pline de amabilitate ale poliţiştilor, cum că locul unde se întîmplase buclucul nu e în zona lor. Trebuia să mergem la secţia nr. 6 de pe strada Paul Greceanu. Am găsit acea adresă (foarte aproape de locul furtului) şi am început să-i explicăm cele întîmplate poliţistului de serviciu. El ne-a sugerat că procedura e mai uşoară dacă declarăm actele pierdute. L-am dezamăgit însă, insistînd că a fost vorba de furt. Ştiam că şansa unei recuperări e mică, dar nu aveam de gînd să uşurăm treaba poliţiştilor, mai ales că, în acea vreme, prin tot oraşul mişunau asemenea hoţi. Am scris declaraţia şi am ieşit ameţiţi de interpretările şi sfaturile poliţistului, convenabile lui însuşi. Ne-am îndreptat în mod automat spre locul unde ştiam că parcasem maşina. Locul furtului, pe care-l descrisesem cu lux de amănunte şi în declaraţie. Cînd am ajuns acolo însă, surpriză – maşina nu mai era. Ne-am uitat în stînga, ne-am uitat în dreapta, dar n-am aflat-o. Aproape plîngînd, ne-am întrebat ce fel de metodă de operare o mai fi şi asta: întîi îţi ia ceva din maşină şi apoi, cînd te duci să declari, îţi ia şi maşina, cu totul. Am făcut o mulţime de scenarii. Apoi am realizat că trebuie să ne întoarcem la poliţie, să declarăm de data asta furtul maşinii, ceea ce am şi făcut. Acelaşi subofiţer ne-a înregistrat, de-a dreptul uimit, noua declaraţie. Ne-a spus că n-a mai auzit aşa ceva, că nu poate fi decît o coincidenţă nefericită. La sfîrşit, a zis că vrea să vadă şi el locul. A coborît cu noi în stradă şi ne-am îndreptat către Ştefan cel Mare. În faţa secţiei însă, soţia mea mi-a tras un cot, cu ochii ţintă spre o parcare. Acolo, albă şi cuminte... era maşina. Brusc, ne-am amintit că de fapt cu ea ne plimbaserăm între secţii şi că, pur şi simplu, noi o parcaserăm acolo, dar, sub presiunea evenimentelor, avuseserăm (amîndoi?!) o ciudată amnezie. În mintea noastră rămăsese întipărit locul unde Margareta – aşa cum îi zicea un vecin Daciei noastre – fusese practic violată. Drumurile ulterioare cu ea ni se ştersese din memorie. M-am simţit ca într-un film cu Stan şi Bran. L-am oprit pe poliţist şi, ruşinat, i-am arătat-o cu degetul. I-a trebuit ceva vreme să priceapă ce vreau să-i explic. Ne-a întrebat apoi, neîncrezător, dacă nu cumva e şi geanta înăuntru şi, preţ de o secundă, ne-am îndoit şi noi. Evident însă, geanta nu era. Atunci poliţistul a zis că trebuie să facem o nouă declaraţie, cum că am găsit maşina. Apoi, enervat de-a binelea, a rupt foaia pe care o avea în mînă şi ne-a întors spatele, bodogănind.

Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

ÎN CURÂND

Capra sau **Cine e Sylvia?**

de Edward Albee

cu:

Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian

Regia: Alexandru Dabija

The New-York Times: „Capra sau Cine-i Sylvia? abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate ci mai degrabă este iraţional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru."

Capra sau Cine-i Sylvia?, având subtitlul Note pentru o definirea a tragediei, a primit Premiul Tony în 2001.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB · MOBEXPERT · DILEMA VECHE · Gândul · 24 FUN · PORT.ro · onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

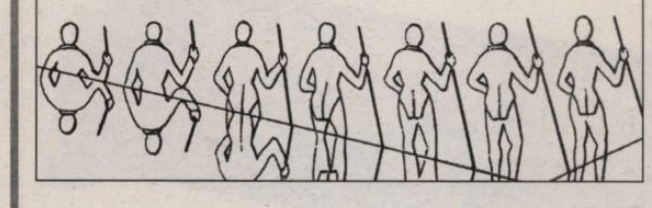

O Înviere întîrziată

Anul acesta am avut un Paşte, să zicem, ciudat. Practic, am ratat Învierea şi sentimentul înălţător pe care îl aveam, de fiecare dată, cînd se făcea 12 noaptea şi preotul dădea lumină, după care toată lumea începea să cînte. Era unul din puţinele momente de reală împărtăşire şi punere în practică, chiar de scurtă durată, a convingerilor religioase, pentru mulţi credincioşi doar cu spiritul, altfel nepracticanţi şi adepţi ai variantei implicite. Dacă aş merge pe logica simplistă cauză-efect, aş deduce că mi s-a întîmplat aşa pentru că... am avut prea multe păcate. Dar cum cu unele lucruri chiar nu se glumeşte, mai bine las întîmplările să se povestească.

Ne-am hotărît să mergem, de Înviere, la o altă biserică decît Stavropoleos, unde ne duceam de obicei. Am ales-o pe cea mai apropiată, de pe strada Ceauş Radu. Noaptea era, premonitoriu, mult prea liniştită. Nu vedeam destui oameni pe străzi şi nu simţeam „ceva"-ul ăla diferit în aer. Pe lîngă biserică adăsta... o maşină de Poliţie, evident utilă, dar aducînd şi mai tare momentul în sfera strict pămînteană. Biserica se vedea din depărtare pentru că, în curte, fusese dotată cu o cruce de lumină albastră, monument de iluminaţie novatoare... Pe la 12 fără un sfert, totuşi, oamenii au început să se adune. Era un amestec de persoane în vîrstă, cu aparenţă deosebit de evlavioasă, şi romii numeroşi din zonă, binedispuşi şi parcă mai civilizaţi ca altădată. Toată lumea părea cît se poate de pătrunsă de spiritul sărbătorii, în ciuda iureşului activităţilor cotidiene. Unii veniseră direct de la lucru, doar pentru Înviere. Alţii nu ajunseseră în formaţie completă pentru că nu îşi terminaseră curăţenia şi pregătirea mesei. Cei mai mulţi se declarau obosiţi de cît munciseră. Important e că simţeai, în conversaţiile lor auzite întîmplător, că fuseseră şi erau încă pătrunşi, cu toţii, de febra şi, implicit, importanţa sărbătorii: *timing*-ul nu e totul, intenţia contează, şi e deja ştiut ce se spune despre cei din urmă...

Nu lipseau nici obişnuiţii bufoni ai unor asemenea ocazii colective, care strigau numele cunoştinţelor prin curtea sfîntului lăcaş... Dar parcă mi s-au părut mai inofensivi ca altădată. Cert e că, în toată această atmosferă animată şi, una peste alta, destul de pozitivă, ora 12 a sosit. Şi... nimic. Nici o lumină, nici o cîntare. Uluire generală, apoi şuşoteală şi, în cele din urmă, proteste mai vehemente: ce se întîmplase oare? Să fie credincioşii bisericii ăsteia mai păcătoşi decît alţii, şi să fie astfel pedepsiţi? Pe la 12,07, s-a văzut în mulţime o lumină şi oamenii s-au repezit la ea. Dar nu era părintele cel care ieşise cu lumina, ci unul dintre credincioşi. Din vorbă în vorbă, aflăm că lumina a trebuit să fie luată cam cu forţa pentru că preotul bisericii în cauză are... alte păreri. Aşa cum ne-a explicat mai tîrziu, într-o predică ţinută pe la 12,20, adevărata Înviere a Domnului a avut loc, după ora românească, pe la 3 noaptea, iar ce facem noi la ora 12 e doar o... comemorare. De aceea, acelaşi părinte nici nu a cîntat „Hristos a înviat!". Oamenii întrerupţi din treburile lor casnice şi veniţi la biserică pentru acele cinci minute de veselie peste fire, după care puteau avea, în sfîrşit, liber la miel, ouă şi cozonac, nu au înţeles nimic; apoi, pe alocuri, s-au revoltat: dacă momentul respectiv nu se desfăşura cum trebuie, parcă nici ce urma după nu mai avea farmec. Un credincios mai activ a intrat în biserică şi a strigat, în timpul explicaţiilor părintelui: „Cum e posibil, dle? De 40 de ani vin la biserică şi niciodată nu mi s-a mai întîmplat aşa ceva!".

Din păcate, nu toţi i-au împărtăşit revolta: oamenii, se ştie, sînt conformişti, mai ales în colectivitate. Ca atare, alţii i-au spus să tacă din gură, că părintele ştie ce spune. Majoritatea au plecat, lăsîndu-l pe slujitorul bisericii să desluşească singur iţele cronologiei divine. Dar gustul amar tot a rămas.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

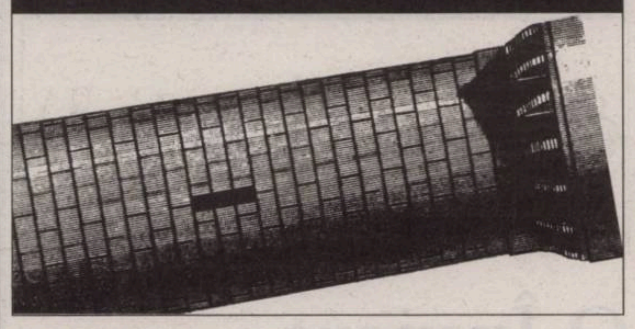

Refuz

Iată că trecură şi Sfintele Paşti. Sîntem în Săptămîna luminată. Personal, am resimţit mai tragic decît oricînd fractura, dedublarea societăţii noastre. Înainte de '89 şi după. Înainte de integrare şi după. Pentru generaţia mea, acestea vor fi fost cele două praguri capitale. Două cicluri istorice, la storcător. Primul s-a petrecut sub semnul rupturii dintre valorile mele şi valorile puterii. Al doilea, exact la fel. Concluzia e una singură: în ţara unde m-am născut şi pe care am iubit-o mereu, nu mă pot bucura de onestitate interioară decît cu preţul unui *refuz*. Felul meu de a-mi imagina o societate normală s-a dovedit, în ambele cazuri, greşit. Simt că am rămas reprezentatul solitar al propriei minorităţi. Am lucrat cu iluzia că răul minciunii generalizate poate fi vindecat prin exerciţiul libertăţii. De acum înainte, voi plăti – printr-un judicios pesimism – adevărul că, pe durata vieţii mele, nu voi apuca să văd o altă Românie. Voi vedea blocuri-turn, fabrici, maşini de lux, reşedinţe somptuoase şi ghetouri mizere. Vor continua să apară sute de ziare, televiziuni-ciupercă şi cărţi lansate la tîrg. Forma practicilor sociale va fi tot mai asemănătoare cu aceea recomandată de Bruxelles. Oamenii vor face vacanţe în străinătate şi îşi vor plăti ratele pentru casele noi unde au reuşit să se mute, precum occidentalii din anii '60. Sub guvernări de vertiginoasă mediocritate, viaţa noastră de consumatori va fi din ce în ce mai groasă. Democraţia, golită de înţeles şi efect, va funcţiona confuz, la marginea atenţiei publice. Nimeni nu se va simţi parte a unei comunităţi naţionale, sudate printr-un credo. Vom fi electroni fără nucleu. Fire de praf în parcarea unui mall. Poate că dezagregarea noastră morală va reflecta fidel însăşi decadenţa Europei, unde lipsa identităţii spirituale se resimte deja cu patetismul unei agonii.

În noaptea pascală, curtea bisericii Mavrogheni gemea de lume. Marea de feştile nemţeşti (modelul acela, în tub roşu) era şi mai animată graţie telefoanelor mobile, care încasau sonor sms-uri şi ţăcăneau harnic la pozat. Mulţimea aceea de chipuri se strînsese acolo pentru că „Hristos a înviat"... E cu neputinţă să spui nu... Vrei şi tu să nu dispari definitiv într-o groapă. Să ai parte de viaţă veşnică, sub pavăza unui trup incoruptibil. După două milenii, oferta continuă să genereze cerere. Şi e foarte convenabilă. Te prezinţi la parohie, între 23,45 şi 00,30, aşteptînd ca dîra de lumină să se întindă, din mînă în mînă, pînă la tine. Intonezi din toţi plămînii cîntarea atît de familiară, ştiută încă din copilărie. La întoarcere, ai mare grijă să nu ţi se stingă lumînarea, că e semn rău. Gata, te-ai mîntuit. E frumos la biserică. Îţi aduci aminte de alte „Învieri", trăite odinioară. Pastorala seamănă şi ea, leit, cu cea din anii trecuţi. Ce-i drept, n-ai ţinut post decît în Săptămîna mare, dar abundenţa mesei spre care te grăbeşti e suficient de pasionantă pentru a eclipsa orice scrupul. Din fericire, firava legătură între asceză şi redempţiune are o perfectă acoperire calorică.

Nu mă răstălmăciţi. Reportajul meu vrea doar să vă reamintească în ce ţară trăim. O ţară ortodoxă. Profund cucernică. Majoritar confesională. Ecumenică (vizita Papei). Deţinătoare a unor nobile tradiţii, mai mult sau mai puţin isihaste. Venerăm preţioasele relicve din lăcaşuri ctitorite de strămoşi, voievozi, boieri, precupeţi. Credinţa noastră e românească (ne-am născut creştini) şi apolitică (Biserica nu se bagă în treburile societăţii decît pe uşa orfelinatului). Laolaltă ne minţim pios, îl fentăm şmechereşte pe Dumnezeu, ne scuipăm valorile ca pe seminţe, căci nimeni nu ne poate scoate din porţia făgăduinţelor cereşti. Sîntem de toate pentru toţi: păstrători, moderni, europeni sadea (tocmai *am revenit* în familie). La putere şi în opoziţie, cu sufletul în rai. Noi şi ai noştri. Mai justiţiari decît s-ar zice (să nu ne dea lecţii Frattini) şi mai îngăduitori decît părem pe stradă (doar i-am iertat din oficiu pînă şi pe călăii României). Ne vedem la Înviere!

Implicarea şi dialogul în Europa

În numărul trecut, am publicat un articol realizat la congresul cu tema „Perspective şi valori pentru Europa de mîine", organizat la Roma, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la fondarea Uniunii Europene, de Comisia Conferinţelor Episcopale a Comunităţii Europene, care a reunit 400 de reprezentanţi ai Bisericilor creştine. Reproducem în continuare opiniile cîtorva participanţi: ***Luca Jahier,*** *secretar general al Organizaţiei Retinopera / Iniţiativa Creştinilor Europeni; Monseniorul* ***Diarmuid Martin,*** *Arhiepiscop al Dublinului şi Primat al Irlandei; Arhiepiscopul* ***Athanasios Chatzopoulos,*** *preşedintele Reprezentanţei Bisericii Ortodoxe Greceşti pe lîngă Uniunea Europeană;* ***Henrik Jozef Muszynski,*** *Mitropolit al oraşului polonez Gnieznienski;* ***Hans-Gert Pottering,*** *preşedintele Parlamentului European.*

O „Europă a valorilor"

Diarmuid Martin: Cred că o Europă a valorilor trebuie să fie în primul rînd o Europă a persoanelor. O Europă în care oamenii pot învăţa să locuiască împreună, să spere împreună, să creeze un viitor împreună. Însă acest lucru nu se va întîmpla de la sine. Este nevoie de mult timp, de multă grijă. Aş realiza o comparaţie cu înălţarea catedralelor. Este nevoie de sute de ani pentru a construi o catedrală; nouă ne-au trebuit 50 pentru edificarea acestei „catedrale europene". Însă problemele apar abia după construcţie. Să nu mai vorbim de restaurări, care nu se sfîrşesc niciodată. Trebuie să ai grijă de edificiu, să-l întreţii cum se cuvine. Micile fisuri nu pot fi subevaluate; trebuie să îngrijeşti orice crăpătură care apare în ziduri, pe acoperişuri. Altminteri, rişti să te confrunţi cu probleme care te vor costa mult mai mult decît însăşi edificarea construcţiei. Reîntorcîndu-ne la Europa, nu putem decît să ne bucurăm de ceea ce s-a realizat, dar, în acelaşi timp, nu trebuie să neglijăm aspectele critice. Instituţiile supra-naţionale europene au nevoie de mai multă eficienţă, transparenţă şi onestitate. Iar, la nivel naţional, ar trebui să eliberăm catedralele de stindardele ce reprezintă triumfuri în spatele cărora se ascund masacre cu care nu ne putem mîndri. Şi apoi, trebuie să implicăm oamenii, să construim valori trainice, perene. O catedrală, cu cît are fundaţia mai rezistentă, cu atît va rezista mai mult eroziunii timpului. Este important să avem grijă ca Europa pe care o edificăm să fie o construcţie solidă, să reziste vremurilor. Şi va putea dura numai dacă va reuşi să reunească oamenii şi, în special, tinerii. Şi dacă este fondată pe valori morale neperisabile în viitor.

Henryk Jozef Muszynski: Valoarea principală este demnitatea fiinţei umane. Să ne înţelegem, însă. Toţi vorbesc despre demnitatea omului, dar adesea înţeleg acest concept într-un mod diferit. Uneori şi în sensul că unii indivizi pot deveni stăpînii altora, chiar a vieţii acestora, fără ca acest lucru să aducă atingere demnităţii. Pentru noi, creştinii, este esenţială percepţia omului în calitate de fiinţă creată după chipul şi asemănarea Domnului. Apoi, fiinţa umană a fost creată în calitate de bărbat şi de femeie. Diferenţierea sexuală este importantă atît pentru identitatea persoanei, cît şi a identităţii înseşi a Europei, mai ales în acest moment în care instituţia tradiţională a familiei se află în mare criză. Demnitatea omului constă în statutul său de a fi mai presus de toată creaţia lui Dumnezeu. Demnitatea se află şi la baza legilor naturale. Aşa cum recomanda Suveranul Pontif cu ocazia audienţei pe care ne-a acordat-o, normele civile ar trebui să ţină cont de legile naturale. De exemplu, comandamentele din Decalog sînt valabile pentru toţi oamenii, sînt universale. Apoi, Europa are nevoie de speranţă. Iar speranţa noastră se bazează pe credinţa în Mîntuitorul Isus Hristos, în învierea sa; pe credinţa de a fi învins forţele întunericului şi însăşi moartea.

Fiinţa noastră intimă, a cetăţenilor europeni, fie că este vorba de credincioşi sau de atei, este caracterizată de o specială vocaţie, de un dinamism, de o speranţă şi de o credinţă plămădite de religia creştină. Dorim să-i ajutăm, într-un spirit de solidaritate, pe cei nevoiaşi, pe cei necăjiţi şi să le dăruim speranţa. Gesturile gratuite, de bunătate, de generozitate au o valoare imensă în acest sens. Căci reuşesc să deschidă oamenii unii către ceilalţi, contribuind astfel enorm la reconciliere. Consider că Europa nu este încă reconciliată. Există încă numeroase probleme şi divergenţe. Trebuie să încercăm să rezolvăm împreună problemele. Să parcurgem împreună o cale a dialogului, dar şi a implicării sociale şi civile.

Hans-Gert Pottering: Principiul demnităţii este esenţial. Ca şi acelea ale solidarităţii şi subsidiarităţii, a căror percepţie este importantă pentru viitorul Europei. Aceste trei principii sînt stipulate în Declaraţia de la Berlin. Cred, de asemenea, că trebuie să păstrăm modelul nostru social european. Cît priveşte specificarea rădăcinilor iudeo-creştine în textul Constituţiei, acest lucru nu este posibil din cauza împotrivirii unor lideri de guvern. Deci, patrimoniul iudeo-creştin european nu figurează în Constituţia Europeană şi nu se face referire la acesta nici în textul Declaraţiei de la Berlin.

Ortodoxia în Uniunea Europeană

Luca Jahier: Reunificarea Europei ne-a ajutat să ne redescoperim rădăcinile pierdute, întrucît foarte mult din însăşi inima Europei provine din zona fostei Cortine de Fier. Cred, însă, că acest proces de reunificare va avea nevoie de vreme îndelungată pentru a putea da roadele aşteptate. Şi, de asemenea, va avea nevoie de re-investiţie, de recunoaştere, de re-însuşire a unor dimensiuni, de interschimb şi inter-relaţionare. Ceea ce presupune, de asemenea, redescoperirea importantei limfe culturale care provine din zona estică a continentului. În acest sens, este interesant de relevat faptul că unul dintre părinţii filozofiei europene, Kant, s-a născut într-un oraş care se numeşte astăzi Kaliningrad, zonă care nu face parte din teritoriul Uniunii Europene, aflîndu-se încă într-o enclavă rusă, între ţările din zona baltică şi Germania. Deci, reunificarea ne-a ajutat să ne reînsuşim o importantă istorie şi tradiţie. Al doilea aspect, pe care vom avea ocazia să-l descoperim graţie întîlnirii care va avea loc în România în perioda 3-9 septembrie, cu prilejul celei de-a Treia Adunări Ecumenice Europene, constă în a trăi pentru prima dată experienţa Europei care respiră cu doi plămîni. Retrăirea dialogului, al întîlnirii dintre ortodoxie, catolicism şi protestantism poate însufleţi un nou anotimp al investiţiei în Europa. Desigur, persistă neînţelegeri, dificultăţi, distanţe, însă, în urma unor vizite pe care le-am efectuat recent în România, cred că există o importantă energie spirituală, care poate ajuta enorm viitorului Europei.

Diarmuid Martin: Am trăit deja experienţa prezenţei în Uniune a două ţări majoritar ortodoxe – Grecia şi Cipru. Acestea ne-au arătat că aderarea unor popoare ortodoxe este departe de a constitui un motiv de îngrijorare. Dimpotrivă, Europa are nevoie vitală de contribuţia ortodoxiei. În cadrul parohiei mele, la Dublin, există o numeroasă comunitate de creştini români ortodocşi, care au ales să vină în Irlanda pentru a lucra şi a studia. Românii ortodocşi au adus şi aduc o importantă contribuţie societăţii irlandeze. Unul dintre lucrurile cele mai încîntătoare pe care le-au adus imigranţii români îl constituie tradiţiile ortodoxe – un aspect destul de inedit pentru noi, irlandezii: tradiţia ortodoxă în ceea ce priveşte forma de cult, dimensiunea culturală, o anumită sensibilitate. Sînt foarte încîntat în legătură cu prezenţa acestei componente ortodoxe; o consider o autentică bogăţie, atît pentru scena culturală irlandeză, cît şi din punctul de vedere al panoramei teologice din ţara noastră.

Hans-Gert Pottering: Culturile şi tradiţiile religioase diverse nu pot decît să constituie o bogăţie pentru Uniunea Europeană. Bulgaria şi România sînt binevenite în cadrul Uniunii. Acum sînt reprezentate în Parlamentul European şi sîntem nerăbdători să putem colabora.

Athanasios Chatzopoulos: Comunitatea numeroasă a imigranţilor din Serbia, Rusia, România şi chiar din Cipru a anticipat deja prezenţa ortodoxă în Uniunea Europeană. Creştinii ortodocşi aduc o identitate particulară, bazată pe valori tradiţionale şi pe o copleşitoare memorie istorică. Aderarea lor la Uniune este extrem de utilă păcii, căci ajută la dobîndirea unei viziuni conform căreia este posibil să locuiască şi să se ajute reciproc cu fraţii lor ortodocşi sau cu cei catolici şi protestanţi. Ideea de comunitate conferă siguranţă şi tărie morală; singur eşti vulnerabil, eşti precum un miel în mijlocul lupilor. Pe de altă parte, creştinii ortodocşi au o mare experienţă a rugăciunii, rugăciune care-şi găseşte rădăcinile în secolele III-IV. Cred că Uniunea Europeană şi lumea de astăzi au nevoie vitală de forţa rugăciunii. Iar ortodocşii aduc tocmai această experienţă milenară a rugăciunii. Cu precizarea, însă, că ortodocşii aduc în Europa Occidentală experienţa unei vieţi contemplative trăite în mijlocul lumii contemporane. Nu mă refer la o existenţă între zidurile mînăstirilor sau în inima deşertului, departe de zgomotele societăţii, ci la o viaţă contemplativă capabilă să găsească instrumentele practice pentru a ajuta lumea de astăzi, cea a secolului XXI.

a consemnat Claudia STĂNILĂ

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

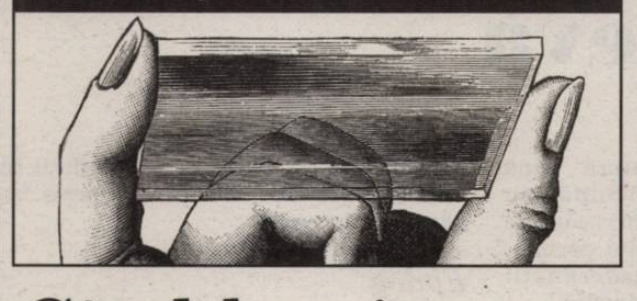

Cînd lumina micului ecran se vrea „lină“

În perioada pascală, televiziunile au transmis din abundenţă emisiuni cu subiect religios. Avînd în vedere importanţa capitală a sărbătorii Învierii Domnului pentru majoritatea publicului, faptul mi se pare absolut normal. Mai puţin normală, pentru exigenţele telespectatorilor de azi, mi s-a părut stilistica şi, pînă la urmă, calitatea acestor emisiuni.

Cînd face o emisiune cu subiect religios, realizatorul român nu ştie altceva decît să adopte o mască gravă şi să vorbească apăsat în clişee împănate cu arhaisme sau în metafore tocite de atîta întrebuinţare, în care lumina este neapărat „lină“. Adică să mimeze limbajul gri instituţionalizat al Bisericii Ortodoxe Române. Oamenii sînt, se vede bine, nesiguri pe ei şi atunci merg direct la ceea ce cred că este sursa – discursul oficial al BOR. Imaginile se potrivesc perfect cu acest tip de abordare şi sînt şi ele clişeizate şi banale, cu pretenţie de „har“ şi mari profunzimi. Pe scurt, astfel de emisiuni par toate făcute cu *copy* şi *paste* (după ele însele şi după discursurile unor preoţi care nu ştiu altceva decît să dea drumul la morişca de prefabricate sfinte) şi au ajuns de multă vreme să nu mai transmită nimic.

Mi se poate replica, totuşi, că dogma Bisericii este neschimbată de 2000 de ani şi aşa trebuie să rămînă, că aici nu e loc de inovaţie. Este foarte adevărat, dar nu dogma o punem în discuţie. Modul în care îi vorbeşti despre credinţă telespectatorului de astăzi ar fi bine să fie adaptat limbajului acestuia, nu celui din vremea lui Varlaam, pe cînd traducea pentru prima dată *Cazania*. (Faptul că există oameni ai Bisericii – e adevărat, puţini – care reuşesc să comunice lucruri esenţiale şi individului din zilele noastre dovedeşte că nu e aceasta singura abordare posibilă a celor sfinte.) Apoi, dacă emisiunile în cauză îşi propun „să dea slavă lui Dumnezeu“, nu poţi să nu observi felul de-a dreptul mediocru în care o fac. Aş zice că Dumnezeu merită ceva mai mult.

Printre nenumăratele producţii de televiziune cu subiect religios din această perioadă, am văzut însă şi una care nu intră în seria de care vorbeam mai sus. S-a difuzat la Realitatea TV, cu titlul *Ambasadori fără ţară – Patimile călugărilor români din Athos*. Emisiunea a fost realizată de Eugen Ciocan, care face parte (alături de Felix Tătaru, Mugur Ştef şi Mihai Tatulici) din „Grupul pentru Prodromu“. „Prodromu“ este schitul românesc de la Muntele Athos, confruntat cu piedicile birocratice pe care i le pun autorităţile greceşti şi cu indiferenţa din partea celor româneşti, un schit căruia îi este refuzat statutul de mînăstire şi ai cărui călugări fac eforturi inimaginabile să-l ţină în viaţă.

În fine, acest film a fost difuzat în două episoade, primul fiind documentarul propriu-zis despre schit, al doilea – o discuţie la faţa locului între Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu. Documentarul a fost remarcabil. Un discurs decent şi adecvat, care vorbea despre problemele locului, dar şi despre lucrurile minunate care se întîmplă acolo; o imagine excepţională, fără poetizări de doi bani (imaginea: Felix Tătaru, Bogdan Pătru şi Eugen Ciocan); un montaj alert, care ritma foarte bine naraţiunea (Eugen Ciocan a făcut şi montajul).

După ce am văzut acest documentar, mi-a rămas în minte zîmbetul fratelui Gabriel, un tînăr de 28 de ani care-şi pusese în chilie, deasupra crucii, un bileţel cu „Voi răbda!“. Zîmbetul fratelui Gabriel mi-a spus mult mai multe decît imaginile „poeticeşti“ şi – în realitate – sterpe, oferite cu generozitate la televizor în această perioadă.

Marius CHIVU

Nasc şi la Vîlcea oameni

(dar nu la televizor)

Ediţia din 25 martie a emisiunii *Duminica în familie* – care, mai nou, se ţine (şi) în oraşele provinciei – a fost dedicată oraşului Rm. Vîlcea, mai exact, personalităţilor şi oamenilor de succes vîlceni. Ideea este salutară cu atît mai mult cu cît, sufocaţi de atîtea vedete confecţionate din rebuturi în studiourile Capitalei, cunoaştem prea puţin oamenii de valoare din oraşele provinciei. Lăudabila iniţiativă poate fi însă compromisă de o proastă sau o mult prea eterogenă selecţie a invitaţilor. Aşa cum a fost cazul emisiunii de la Rm. Vîlcea, cînd, printre invitaţii Mihaelei Rădulescu, s-au numărat următorii:

Mircia Gutău, fostul şi actualul primar, arestat anul trecut pentru luare de mită şi eliberarea mai multor certificate de urbanism ilegale, un primar reponsabil de a fi terminat-o cu piaţetele şi cu spaţiile verzi transformînd cochetul oraş într-un parc de super/hipermarket-uri betonate şi îngrădite cu garduri de sîrmă;

directorul firmei Setler Mina, cea care deţine mall-ul River Plaza, (1) un mall ridicat în centrul oraşului peste un părculeţ – chiar aşa, ce s-a întîmplat cu statuia de acolo? – şi care, (2) la un control al Primăriei, n-avea cele 200 de locuri de parcare prevăzute în proiect, iar apoi, din cauza unor deficienţe ale contrucţiei, (3) a luat foc, iar altă dată (4) i s-au prăbuşit nişte tavane;

Dinu Săraru, scriitorul care, dacă ar avea puţin talent, ar putea fi considerat chiar un scriitor mediocru; cel care a plătit să i se construiască un bust în curtea şcolii din Slătioara (alături de cele ale lui Creangă, Eminescu, Caragiale, Sadoveanu şi, vai!, Adrian Păunescu) şi cel care a împînzit satele judeţului cu sucursale ale falimentarei Bănci a Religiilor, fraierind astfel mii de ţărani încrezători în, pe atunci, directorul Teatrului Naţional din Bucureşti (aşadar numai lucruri pentru care vîlcenii i-ar putea fi recunoscători);

Dragoş Moştenescu, un actor care în echipa *Chestiunii zilei* ne mai putea păcăli că ar avea ceva talent; Nineta Popa, o cîntăreaţă de muzică populară din cele care cîntă pe la nunţi (manelistul Adi de la Vîlcea a fost marele nedreptăţit); trupa bucureşteană (!) dance T-Shirt despre care nu s-a mai auzit nimic de prin 1998; dar şi trupa rock Antract care cîntă tehno...

Din fericire, au fost invitaţi şi minunata echipă de handbal feminin Oltchim, gloria judeţului, o echipă alături de care a visat şi a plîns fiecare împătimit de sport din oraşul în care am crescut şi eu, arbitrul Ion Crăciunescu, Maria Dragomiroiu, actorul Marius Rizea, cei de la Teatrul Ariel sau, prin telefon, Constantin Roibu, directorul care conduce combinatul Oltchim de 16 ani...

Cum anticipam la începutul articolului, confuzia telespectatorului cu ceva mai multă minte decît cei care au peoplemetere în casă a fost teribilă. Oameni de o valoare certă, recunoscuţi (inter)naţional, personalităţi în sensul etimologic al termenului, erau prezentaţi alături de politicieni cu probleme în Justiţie, oameni de afaceri dubioşi şi artişti comunali. Ca vîlcean, nu ştiam dacă să mă simt mîndru de unii sau, dimpotrivă, stingherit ori de-a dreptul jenat de mediatizarea gratuită a celorlalţi. Pentru a mă limita doar la literatură, de pildă, mi se pare o sfidare faptul că a fost invitat (şi fix într-o emisiune ţinută în mall – culmea kitsch-ului!) Dinu Săraru, prozatorul post-realismului socialist (chiar aşa, de ce Editura Rao nu-i reeditează şi romanul *Clipa!?)*, şi, dacă nu discretul dar mult mai valorosul scriitor Constantin Mateescu sau criticul literar şi profesorul universitar Eugen Negrici, atunci măcar Nicolae Manolescu (prin telefon, căci nu sînt absurd să pretind că ar fi trebuit adus de la UNESCO), Gabriel Liiceanu, Tania Radu, vicepreşedinte al Institutului Cultural Român, sau chiar Livia Roşca, tînăra poetă căreia i-a fost acordat recent Premiul Naţional „Mihai Eminescu“ pentru debut.

Cine a invitat asemenea „personalităţi“ – producătoarea Corina Voicu ştie ea ce „produce“ cu adevărat!? – a mizat, poate, şi pe ignoranţa Mihaelei Rădulescu, care mă îndoiesc că nu s-ar fi simţit onorată avîndu-l ca invitat, de pildă, pe un realizator de emisiune precum Cătălin Ştefănescu, vîlcean şi el. Se pare însă că cineva nu şi-a făcut sau n-a avut interesul să-şi facă temele cum trebuie. Poate şi pentru că „specialiştii“ din jurul Mihaelei Rădulescu se ocupă, cum ea însăşi spune în reclama la Pantène, mai mult de felul în care trebuie să-i arate părul. Chiar aşa, o coafeză n-or fi găsit prin Vîlcea, s-o aducă în direct la mall?!

© M. Chivu

Şcoala din Slătioara, străjuită de statuile lui Dinu Săraru şi Adrian Păunescu

Matei MARTIN

Campanie pe Internet în Franţa

În Franţa, alegerile prezidenţiale se apropie cu paşi repezi, dar cei 12 candidaţi (mai mulţi ca oricînd!) nu s-au întîlnit niciodată faţă în faţă. În absenţa unei dezbateri finale televizate, independentul François Bayrou a ieşit la rampă cu o propunere interesantă. El i-a invitat pe contracandidaţii Nicolas Sarkozy (UMP), Ségolène Royal (PS) şi Jean-Marie Le Pen (FN) la o dezbatere publică pe Internet. Nicolas Sarkozy este singurul care nu a acceptat invitaţia...

Încă de la sfîrşitul lunii martie, site-ul Agoravox s-a oferit să găzduiască o asemenea dezbatere. François Bayrou a preluat această „petiţie“, cerînd la rîndul său companiilor de Internet să găsească metode pentru a transmite în direct şi pe cît mai mai multe canale programul.

Este pentru prima oară cînd în Franţa chiar contează campania electorală on-line: dacă în 2002, campania pe Internet nu a avut nici un impact asupra alegătorilor, cei 30 de milioane de utilizatori francezi ai noilor tehnologii de acum nu mai pot fi ignoraţi. Site-urile partidelor şi ale candidaţilor, extrem de numeroase (numai François Bayrou are în jur de 200!), au devenit un mediu de referinţă, între televiziune şi ziar.

Forţa acestui mediu nu rezidă numai în interactivitate, ci şi în faptul că nu se supune normelor de reglementare ale timpilor de emisie impuse de Consiliul Superior al Audiovizualului. O adevărată binefacere pentru candidaţi, care-şi pot exprima ideile fără să fie cenzuraţi atunci cînd depăşesc limitele libertăţii de exprimare, fără să li se taie microfonul, fără măcar să fie întrerupţi de vreun moderator...

Se pare însă că tocmai această libertate neîngrădită îl deranjează pe Nicolas Sarkozy: el şi-a format deja o imagine publică în mediile tradiţionale şi nu doreşte să şi-o erodeze printr-un eveniment neconvenţional de mare audienţă. Ca ministru de Interne, a beneficiat de o vizibilitate suficient de mare în presa centrală încît să nu mai fie avid de mediatizare. Pe de altă parte, nefiind spontan, confruntările îl dezavantajează: absenţa normelor ar fi un atu în primul rînd pentru gălăgiosul Le Pen, candidatul extremist pe care „imigrantul“ Sarkozy nu vrea să-l vadă în turul doi al alegerilor.

Sondajele arată că cei doi nu se vor întîlni în iunie. În schimb, strategii lui Sarkozy vor avea de recuperat handicapul pe care îl are campania sa on-line. Spre deosebire de Ségolène Royal sau de François Bayrou, Nicolas Sarkozy a început cu stîngul cămpania pe Internet. În rest, îi merge bine...

Mirel BĂNICĂ

Eu şi Cîinele, la Geneva

„La Plaine de Plainpalais“ este denumirea unei suprafeţe betonate cam de mărimea a două terenuri de fotbal puse cap la cap, aflate în inima oraşului Geneva. Spre deosebire de confraţii lor de pe Dîmboviţa, edilii din oraşului lui Calvin nu s-au gîndit că pe acest teren s-ar putea înălţa mall-uri cu finanţare de căsuţă poştală din insulele Caiman şi nici clădiri de afaceri din beton şi sticlă pline de firmaci agili ca peştii tropicali de acvariu. Nu, într-un oraş strîns de centura naturală formată de Munţii Alpi şi Masivul Jura, unde criza de locuinţe şi birouri este teribilă, Plaine de Plainpalais continuă să fie de mai bine de 200 de ani locul unde se desfăşoară în fiecare sîmbătă una dintre cele mai mari „Marché aux Puces“ din Europa (traducerea „talcioc“ sună banal şi imperfect), unde circul şi cupola sa încă mai atrag tineri şi bătrîni, iar copiii pot face plimbări cu bicicleta. Tot aici i-am întîlnit într-o vineri seară pe Cîine şi colegii săi de aventură şi exil.

Cei mai mulţi dintre ei sînt originari din judeţul Alba. Primul care a ajuns la Geneva a fost Cîinele, prezent aici în februarie 2000, „atunci cînd s-a crăpat vama după vizita lu' Iliescu“, după cum singur mărturiseşte. Nimeni nu ştie de ce i se spune Cîinele. Poate pentru talentul său de fin limier, acela de a găsi „locuri bune, unde merită să trăieşti şi să faci bani“. Cîinele, 50 de ani şi mai bine, poartă tot timpul o vestă multifuncţională gen pescar (doar musca artificială agăţată de rever îi lipseşte) şi o căciulă-cuşmă de oaie lipită pe cap. Şi-a dat repede seama cît e de grea moştenirea lăsată de Calvin, cel care asimila cerşetoria unui grav delict, şi îi împiedică pe locuitori să scoată francul din buzunar aşa cum se obişnuieşte în ortodoxa Românie, tărîm de simfonie bizantină şi milă spontană.

„Protestanţii sînt zgîrciţi“

Fără a-l fi citit pe Max Weber, Cîinele şi soţia au simţit rapid că pentru a fi acceptat în lumea protestantă trebuie să munceşti din greu. Au debutat cu o chitară veche cu numai trei corzi, în faţa poştei centrale din oraş. Am asistat o dată, din întîmplare, la spectacolul dat de acest duet care nu va ajunge niciodată la Eurovision, dar care reprezintă în felul lui România. În timp ce Cîinele ciupea puţinele corzi cu puterea şi convingerea pe care numai foamea ţi le poate da, consoarta sa declama cu pasiune următoarele „versuri“: „stăm aici de două ore / nu am mîncat nimic / şoferul de autobuz ne-a luat banii / p...da mamii lui de bandit / aş fuma şi io o ţigară / da' ţigările e scumpe“ etc, etc. *Slam* autentic (pentru curioşi: vizitaţi www.planeteslam.com), exil cîntat în versuri, artă efemeră precum ceaţa unei dimineţi de vară pe Dunăre.

Intrarea triumfătoare în Europa a adus cu sine relaxarea condiţiilor de trecere a frontierelor. Cîinele – simbol de reuşită în Ţara Cantoanelor – a reuşit să-şi convingă o parte din familie şi din cunoscuţi să încerce şi ei marea aventură. Acum sînt un grup compact de 20-30 de persoane, stabilit mai ales în Plainpalais, centru nodal al oraşului. Depind în principal de asociaţiile de ajutor social şi de inima bună a trecătorilor de toate rasele şi categoriile sociale ce se perindă prin zonă. Marea majoritate sînt bărbaţi dintre 20 şi 40 de ani, dar sînt şi cîteva femei cu copii de diferite vîrste. Toţi sînt înconjuraţi de saci şi sacoşe de plastic de diverse forme şi culori, pline cu haine vechi, aparate de radio scoase din uz, dar încă reparabile, fiare de călcat etc. Tot ceea ce o societate, trăind sub dictatura consumului, aruncă nonşalant se transformă în obiecte ce vor fi stoarse de ultima valoare practică în satele lor sărace din Alba.

Mulţi dintre cei prezenţi în Plainpalais au muncit pînă la începutul anilor '90 în industria grea comunistă, numărîndu-se printre primele victime ale schimbării brutale de regim. Doresc să muncească în Elveţia – chiar doresc acest lucru – conştienţi de mana financiară prezentă în această ţară, dar de la care ei sînt excluşi. Unul dintre amicii Cîinelui se prezintă mîndru ca fiind „sculer-matriţer“ de înaltă calificare. Doreşte să ştie de ce elveţienii nu au nevoie de el şi de calificarea sa. E sincer şi demn în cererea sa imposibilă, cu atît mai emoţionantă.

Ţiganii din Alba au început să aibă propria geografie simbolică a oraşului. „Le Caré“, un restaurant social asociat unei biserici de periferie, plasat într-un subsol umed, prea puţin atrăgător, a fost botezat „La Groapă“. Mult mai căutat, în schimb, este „Podul“, un „împinge-tava“ social *flambant neuf,* bine situat în centrul oraşului, nu foarte departe de luxosul cartier al băncilor. Numai că săracii „tradiţionali“ ai Genevei (a se citi elveţienii pursînge ce NU vor să muncească şi s-au obişnuit să trăiască parazitar – puţini, dar există) nu prea înghit noua concurenţă venită din Est. Uneori mai au loc şi scandaluri. Îl întreb pe Cîine cum obţine totuşi de mîncare, ţinînd cont de faptul că nu vorbeşte o boabă de franceză. Mirat de întrebare, îmi spune hotărît: „Te prezinţi, te uiţi în ochii celui de la intrare, spui *sînt român,* şi gata, domnule, îţi dă să mănînci, ce atîta...“.

Într-adevăr, lucrurile par simple, mult mai simple decît construirea unui brand de ţară pe care guvernanţii noştri au decis să cheltuiască sute de mii de dolari. Brandul de ţară este deja construit şi teribil de eficient. Este formula magică ce hrăneşte mii de români şi romi, împreună, în Elveţia, dar şi în Italia, Franţa, Spania, Germania. De dormit, dorm la „Buncăr“ – bănuiesc că este vorba de un adăpost subteran din perioda războiului rece (aşa cum sînt mii în Elveţia), dezafectat şi transformat în azil de noapte pentru săraci.

Azi cerşetor, mîine boier

Cea mai bună metodă de cerşit, pentru moment, pare a fi „cîrja“. Circulă chiar şi expresia „a ieşi cu cîrja“ – adică, a cerşi prin imitarea comportamentului şi a manierei de a se deplasa ale unui estropiat, de preferinţă în faţa unei biserici sau a unui supermarket. Cîinele nu mai iese nici cu cîrja, nici cu chitara sa dezacordată, în trei corzi. Se gîndeşte serios să se întoarcă în România. E supărat pe occidentali – şi pe elveţieni, în special. „E zgîrciţi rău“ – îmi spune, cu aerul că pronunţă un adevăr definitiv şi irefutabil. Îl întreb ce va lucra totuşi în ţară. Răspunsul, amar, nu se lasă aşteptat: „La sapă şi la fier vechi“.

Ca toţi exilaţii ce se respectă, ţiganii care compun micul grup din Plainpalais repetă la nesfîrşit propriile „legende urbane“, propriile poveşti de succes. Cum ar fi, de pildă, reuşita unui extraordinar „domn Titi“. „Ăsta umbla între două cantine; acum şi-a deschis propria afacere în construcţii, trăieşte acum ca viermele-n untură“, spune Cîinele cu năduf. Nu ştiu de ce sînt înclinat să-l cred, Elveţia fiind una dintre cele mai liberale ţări din Europa ca mediu de afaceri. Sau povestea unui „coleg“ care a găsit trei sute de mii de euro într-o parcare, s-a urcat în primul avion spre România, construind, evident, o vilă, de-i mor toţi duşmanii de ciudă. În fine, Cîinele „făcea cîrja“ acum două luni în faţa maternităţii din Geneva. Un tată fericit i-a dat 300 de CHF, „150 pentru mîncare, 150 pentru beutură“, după cum îşi aminteşte cu plăcere, schiţînd un gest ca şi cum ar fi dorit să dea cu căciula de pămînt în sănătatea generosului părinte. Se pare că măcar la poarta maternităţii etica protestantă nu mai funcţionează.

Migratorii din Plainpalais nu sînt iubiţi de elveţieni. Puţin numeroşi, dar „vizibili“ în masa socială a oraşului, sînt percepuţi ca o continuă ameninţare, servind ca ţap ispăşitor pentru toate excesele comise în ultima vreme de către bandele organizate venite din Estul sălbatic. Acestea din urmă sparg fără încetare vilele de pe „coasta de aur“, la propriu şi la figurat, a Lacului Leman, regiune populată de un jet-set internaţional, putred de bogat, ce profită de impozitele mici din Elveţia. „Noi cerşim cinstit domnule, nu intrăm în case de oameni“ – îmi spune Cîinele cu amărăciune în glas. Presa populară de aici, genul „tabloid naţionalist“, îi prezintă însă ca sursa tuturor relelor din oraş şi împrejurimi. Poliţia din Geneva, de altfel foarte corectă şi eficientă, îi hărţuieşte fără încetare, mergînd pînă la cererea de a declara „proveniența“ banilor pe care îi au în buzunare, întrebare de neconceput şi scandalos de nedemocratică dacă ar fi aplicată unui elveţian *pure laine.* Poate că ar mai trebui menţionat faptul că Elveţia a posedat pînă tîrziu, la jumătatea anilor '50, una dintre cele mai dure legislaţii din Europa cu privire la nomazi. În Evul Mediu, burgermeister-ii nu ezitau să plaseze la intrarea în localitatea pe care o conduceau cîte un sărman *zigeuner* cu urechea prinsă de stîlp cu un cui, pentru a le arăta celor care ar fi dorit să-l urmeze că nu sînt bineveniţi. Istoria lasă urme, întotdeauna.

Epilog

Cîinele ar dori să se întoarcă acasă, „să lase locul la ăştia mai tinerii“. Îi este dor de România, de ţară şi de nepoţi. De bivoliţe şi de telemea, căci s-a săturat să mănînce „cîrnaţi de cauciuc la Groapă“, după cum îmi mărturiseşte. Ca pentru atîţia alţii asemenea lui, pămîntul făgăduinţei din Occident nu este decît o iluzie. Chiar în momentul în care se pregăteşte să se întoarcă la „Buncăr“, o echipă de jurnalişti elveţieni îşi face apariţia. Aparatură ultimul răcnet, dar şi fulare roşii şi şepci în stil leninist. Fac parte din casta numită aici *bio-bio,* interesată în egală măsură de dispariţia pinguinilor, exploatarea copiilor în Guatemala, cafeaua „echitabilă“, rasismul din România, dar şi de ultimele declaraţii antiamericane ale lui Hugo Chávez. Totul văzut de la înălţimea celor 3500 de euro lunar, salariul mediu de jurnalist elveţian. Fără doar şi poate, vor produce un reportaj de succes, posibil emoţionant, fără a înţelege însă nimic din drama acestor oameni. Atunci cînd i-am spus „la revedere“, Cîinele privea vrăjit şi dezorientat spre sclipirea vicleană a ochiului Sony ce tocmai era montat pe trepied, cel care în cîteva minute va face din el un erou, o victimă şi o pradă uşoară.

PUBLICITATE

orange™
liniște!
se caută Enescu
Dacă eşti elev de liceu şi eşti virtuoz la un instrument de suflat, cu corzi sau la pian, participă la cea de-a doua ediţie a concursului Se caută Enescu şi poţi câştiga unul dintre cele 3 premii de 5000 de euro.
Trimite demo-ul şi formularul de înscriere la adresa Orange România, bd. Lascăr Catargiu, nr. 51-53, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea "pentru concursul Se caută Enescu", până la 30 aprilie. Finala va avea loc pe 20 octombrie, în Sibiu şi se va încheia cu un concert de gală susţinut de câştigători împreună cu Orchestra Filarmonicii din Sibiu.
Pentru mai multe detalii intră pe **www.auditie.ro.**

Cătălin GHIŢĂ

Mita ca reflex al unui popor colonizat

„Legea şi onoarea nu sînt altceva decît cuvinte."
Jules Guesde
„Nu există nuanţe de gri în privinţa cinstei şi dreptăţii."
Cele şapte principii ale codului Bushido

În impresionanta sa analiză a formării şi a manifestării mecanismelor dictatoriale, *Originile totalitarismului,* Hannah Arendt discută, la un moment dat, infatuarea detaşată a funcţionarilor imperiali britanici, care se dovedea a fi un mod de a guverna încă mai pernicios decît tirania, „pentru că nu tolera nici măcar acea ultimă verigă dintre despot şi supuşii săi, formată din mite şi daruri". Într-adevăr, la o privire lucidă, practica şpăgii se dezvăluie, în adevăratele sale coordonate social-istorice, ca una dintre puţinele posibilităţi empirice de a regla şi, ulterior, netezi complicatele raporturi dintre suverani şi vasali, dintre cuceritori şi cuceriţi. Ulterior, procedura s-a generalizat: mita, aflată la baza relaţiei dintre seniori şi servii acestora, a devenit şi fundamentul relaţiilor dintre cei aflaţi sub ocupaţie, astfel încît, foarte curînd, un observator străin ar fi putut descrie cu stupoare că profilul multor români include amestecuri bizare de principii înalte şi de ticuri abjecte, de rectitudine şi de abdicări de la etica elementară.

Mai concret, a oferi bani sau bunuri (ceea ce îndeobşte numim, în expresia neaoşă, „plocon") în schimbul unor servicii pe care orice societate civilizată le include în rîndul obligaţiilor civile indică prezenţa, în interiorul acelui popor, a unor elemente colonialiste şi postulează încă şi mai clar existenţa, la un moment dat, a unor forţe de constrîngere socială care trebuie îmblînzite sau cîştigate în prealabil. Astfel, ţările care n-au fost niciodată supuse sau care, deşi invadate, şi-au păstrat intactă demnitatea morală nu cunosc obiceiul ruşinos al darului. Statele germanice, inclusiv cele anglo-saxone, din Europa, America şi Australia, plus excepţia extrem-orientală, Japonia, sînt naţiuni în rîndul cărora straniile reflexe otomano-levantine ar produce dezgust firesc. Cum să-i explici unui englez sau unui australian că, în România post-ceauşistă, miliţienii care examinează candidaţii pentru obţinerea permisului de şofer acceptă să-i ajute pe aceştia să promoveze probele în schimbul unor mici cadouri, în cea mai ilustră tradiţie Pristanda? Cum să-ţi faci programare la un medic japonez sau scandinav şi să-i duci acestuia, la modul cel mai serios şi însoţite de sărutări de mînă, o damigeană cu vin, o găină, o găleată cu brînză sau, şi mai ridicol, un cartuş de ţigări? În fine, cum să-i spui unui funcţionar canadian sau german că ai nevoie de documentul cutare, în schimbul căruia întinzi discret un plic cu bani, din moment ce eliberarea cît mai rapidă a unui act este obligaţia profesională a slujbaşului statului?

© S. Ivanoschi

Evident, întrebările mele retorice nu pot convinge în absenţa unei microanalize contextualizate. Vă voi prezenta, de aceea, două cazuri, aproape „în oglindă", extrase din mediul casnic (nu are rost să insist asupra exemplelor răsunătoare din politică sau din economie, acestea fiind discutate în întreaga presă românească). Soţia mea s-a întors mai devreme decît mine acasă şi, surpriză, a descoperit, în timp ce încerca să spele cîteva rufe, că maşina noastră (ce-i drept, veche de vreo zece ani, dar puţin folosită) nu mai elimina apa. Învăţată cu eficienţa teutono-niponă din ultimii cinci ani, a chemat un instalator, care, desigur, a întîrziat vreo săptămînă (timpul interior al meseriaşilor români îşi iese, aparent, tot mai des din matcă). În urma telefoanelor insistente, omul cu pricina s-a deplasat plictisit la apartamentul nostru, a examinat superficial instalaţia şi a mormăit că maşina nu pare a avea vreo defecţiune, fiind vorba doar de un mic blocaj al furtunului de eliminare a apei, problemă care se remediază în cîteva secunde. A pretins două sute de mii de lei, başca o mică atenţie, deşi, propriu-zis, nu făcuse nimic. „Ce să-i facem, domniţă, trebuie să trăim şi noi, nu?" – glumea el, complice, frecîndu-şi cu febrilă anticipaţie proletară pîntecele generos. Acum o jumătate de an, în Japonia, constataserăm că nu ne mai curge apa la robinet (fapt absolut fără precedent aici). Am telefonat fără întîrziere la Regia de Apă, care a trimis o echipă în mai puţin de un sfert de oră. Nu era nimic serios; din greşeală, unul dintre noi rotise o rozetă care închidea şi deschidea accesul apei la conductele din casă. Muncitorii şi-au cerut scuze pentru deranj, ne-au mulţumit pentru vigilenţă şi au dat să plece. Cînd i-am întrebat, intrigaţi, cît ne costă, au dat miraţi din cap, spunînd că nu au făcut aproape nimic şi că, oricum, este obligaţia lor să remedieze gratis orice defecţiune din gospodărie. Am primit chiar şi cartea de vizită a firmei, pentru orice eventualitate. Aveam impresia că sînt proiectat într-un film neverosimil, o utopie a serviciilor domestice, un Empireu al eficienţei muncitoreşti.

Acestea fiind spuse, îmi rămîne, în final, sarcina ingrată de a executa o mică evaluare a situaţiei autohtone. Deşi formal integrată în structurile europene, România se află, după toate aparenţele, în continuare sub zodia păcătoasă a colonialismului cultural, reflex al unui imperialism de tip oriental: vremurile de ocupaţie fanariotă au lăsat urme adînci în mentalitatea balcanicilor. Pentru a-şi găsi locul, pe care cu toţii sperăm că-l merită, între naţiunile civilizate ale lumii, ţara noastră, superficial latinizată, dar profund otomanizată, va trebui să renunţe la una dintre cele mai degradante practici inventate vreodată. Desigur, primii şi cei mai importanţi paşi în direcţia însănătoşirii morale presupun identificarea şi inventarierea atentă a simptomelor. Dar, pentru ca perspectiva însăşi a bolii să fie complet îndepărtată, este nevoie de un soi de vaccin etic. Aşadar, cum ar trebui să procedăm? Simplu: să ne educăm copiii să nu mai dea plocon niciodată. Preferabil, să uite chiar cuvîntul cu pricina. Îmi veţi spune că e greu, dacă nu imposibil. De acord. Însă măcar în încercarea donquijotescă de a eradica şpaga nu trebuie să mituim pe nimeni.

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 30 martie, găsiţi la chioşcurile de presă numărul 11.
Doar 5,50 lei.

Din cuprins:
• DOSAR: Cică nişte publicişti…
• ANCHETĂ: Cum e la debut?
• INTERVIU cu Mircea Cărtărescu:
„Vreau să dau totul din mine şi cu orice preţ"
• PROFIL: Oana Boca,
director de promovare la Editura Polirom
• EVENIMENT: Aris Fioretos: „Am mers în pantofi cu toc înalt
pe o stradă pavată cu piatră cubică"
• REPORTAJ: Scriitori în crîşmă
• FRAGMENTE: Mihai Cantuniari, *Bărbatul cu cele trei morţi ale sale*

Dilemateca
Îţi dă de citit

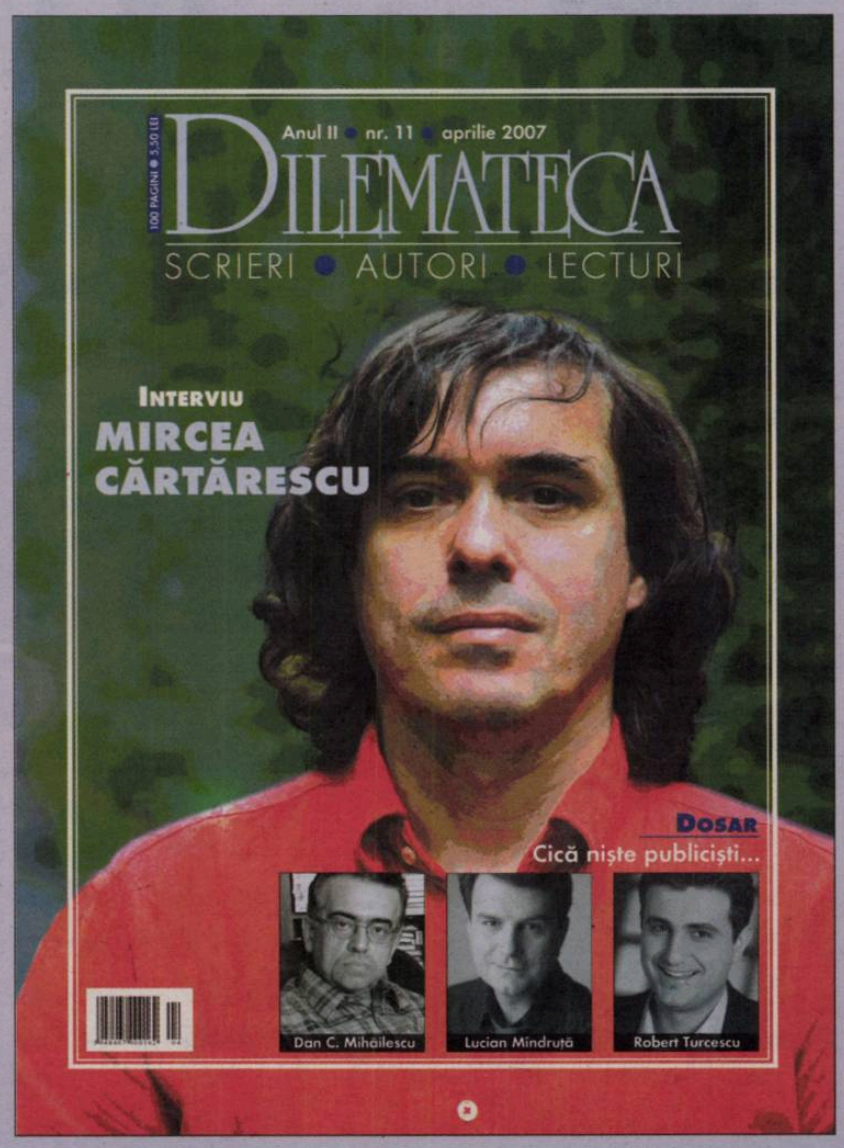

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Încă două mici!

În două săptămîni, încă două televiziuni. N-am avut niciodată curiozitatea de a le număra pe cele deja existente, dar ştiu dintr-o frîntură de discuţie auzită – unde altundeva decît la o altă televiziune? – că în minunata noastră ţărişoară ar fi cîteva zeci de staţii TV. De ce-şi face românul televiziune cînd e greu de crezut că mai poate avea loc în viitorul apropiat vreun fenomen din categoria PRO TV?!

În primul rînd, pentru că e ieftin. A face (o) televiziune astăzi nu mai seamănă deloc cu ceea ce se întîmpla în urmă cu zece-cincisprezece ani, necum cu perioada de dinaintea exploziei digitale. Pentru o televiziune de nişă, mai ales, n-ai nevoie nici măcar de platouri. O garsonieră e de-ajuns, şi doar dacă ţii cu tot dinadinsul să produci o telenovelă sau un Revelion te gîndeşti să treci limita a cincizeci de metri pătraţi. În rest, cartoane, pal şi croma. Decorurile şi realizatorii se schimbă în pauzele publicitare. După sfatul medicului, ştirile, după ştiri, talk-show-uri. Totul sub un singur acoperiş!

În al doilea rînd, pentru că e simplu. Staţi, staţi, nu trageţi în pianist! Desigur, o televiziune adevărată e foarte complicat de pus pe picioare. Necesită studii de piaţă şi studii de specialitate pentru ocupanţii funcţiilor de conducere. Ceea ce, cu mici excepţii, nu există. Prin urmare, se aplică tradiţionalul panaceu „merge şi aşa“. Odată scăpaţi de corsetul profesionalismului, *creatorii* de televiziune montează camera şi decorurile, îi dau un telefon lui Silviu Prigoană şi gata: talk-show-ul poate să înceapă, trei, doi, unu... „Bun găsit, doamnelor şi domnilor, în prima zi de emisie a noului post TV, bla, bla, bla...“ Simplu, nu?

Ar mai fi ceva: televiziunea e, teoretic, aducătoare de putere. Cu cîteva mici excepţii, astăzi sînt însă prea puţine emisiunile de televiziune care să dea tonul unui curent de opinie. În schimb, a-i face loc unui personaj influent, dar gîngav, în talk-show-urile staţiei TV la care eşti acţionar majoritar înseamnă ceva: te-ai asigurat că ieşi premiant la licitaţia pentru asfaltarea bulevardului principal sau că primeşti autorizaţia de construire a unui mall fix în centrul istoric al oraşului. Şi de aici puterea, puterea banului gros, doar nu vă închipuiţi că vreun patron de televiziune din România trăieşte de pe urma încasărilor din publicitate?!

Nebunia înfiinţării de televiziuni nu s-a terminat. Ştiu cel puţin alte cinci posturi TV care se pregătesc să facă probe de emisie. Pe undeva, dacă n-ar fi caraghios, ar putea părea amuzant: ţară mică, dar plină de teleaşti! Dacă zapezi preţ de cîteva minute peste grila de programe înţesată de canale autohtone, rămîi cu impresia că ne tragem din Vornicu, Lazarov şi Bocăneţ, de unde atîta Decebal şi Traian?!

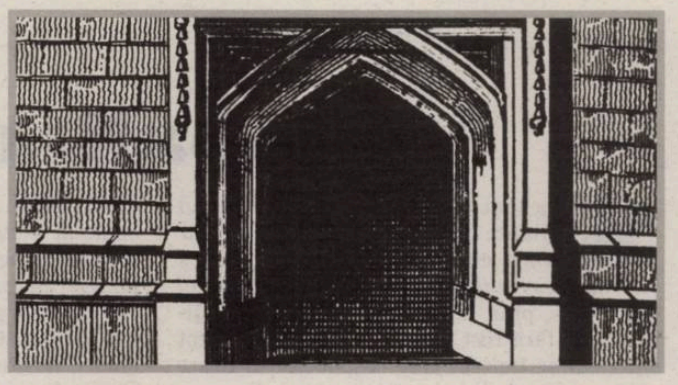

La optsprezece ani distanţă de momentul revoluţiei televizate, România trăieşte sub dictatura micului ecran. Dar ne place, teribil ce ne place, aşa că, băiete, mai adă două mici!

CONTINUAREA AVEA O VORBĂ: NUMELE CETĂŢENILOR DE PE ACEEAŞI STRADĂ NU AU NIMIC DE-A FACE CU ADRESA-CHEIE

Cu ochii-n 3,14

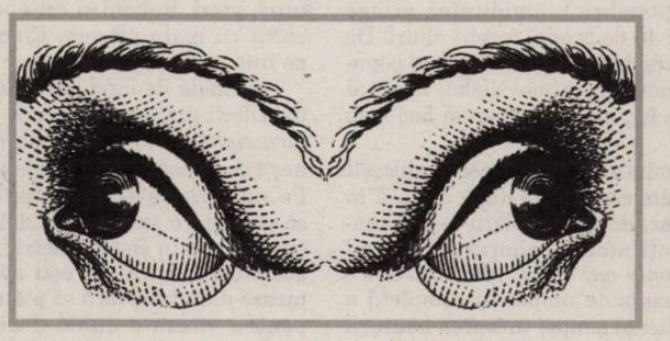

● *(urmare din numărul trecut)* Geam Alb SRL, Libertatea Presa De Ulei SRL, Oaza Sălbatică SRL (Gherla); Vis Împlinit SRL, Lady M. Aliment SRL, Planeta Sprintenă SRL (Medgidia); Picameronii SRL, Taxi Foc SRL (Pucioasa); Robii SRL (Piatra Neamţ); Dar Industrial SRL (Sîncrăieni); Foaie Impex SRL (Rîmnicu Vîlcea); La Tot SRL (Oneşti); Real Labirint SRL (Braşov); Două Sirene SRL (Craiova); Psalmi SRL (Beiuş); Mereu Activ SRL (Constanţa); Javert SRL (Ploieşti); Competent Pur SRL (Dorohoi); Învingătorul SRL (Amara); Minte Virtuală SRL (Reşiţa); Totcevrei SRL (Voluntari); Noua Lume SRL (Aleşd); Ulise Non Dragon SRL (Blaj); Pîinea Şi Cuţitul Prod Com SRL (Bolintin Vale); Onorante Funerare Sfîntul Petru SRL (Dej); Compromis Impex SRL (Făurei); Clipa SRL (Ocnele Mari). Etc. *(continuarea în numărul viitor)* (**D. S.**)

● „...avea o vorbă a lui: «Numai o nebună m-ar putea lua de bărbat, iar eu nu vreau să mă căsătoresc cu o nebună».“ Rîdem. „Mai ştiţi ceva de Lulu?“ „A murit...“ Lulu – unul dintre aceia care trec repede şi surîzător prin glumele gingaş-melancolice ale fericitelor noastre mese pascale. (**R. C.**)

● Numele copiilor de romi se adaptează timpurilor şi modelor. Dacă, în urmă cu vreo cinci ani, te cruceai cînd întîlneai puradei pe care îi chema Clinton, Napoleon, Lovenţa, Indonezia (cică de la un meci de fotbal i se trage... cînd o fi jucat România cu Indonezia?!), astăzi politicienii „de succes“ şi aşa-zisele vedete autohtone reprezintă „modele“ în familiile de romi. Am cunoscut deja un mic Becali, iar zilele trecute am asistat fără să vreau la un dialog între doi puştani desculţi, pe lîngă Foişorul de Foc: „Nu ştii unde e Cabral?“ „S-a dus acasă la Fuego ăla grasu'!“. (**A. P.**)

● Deşi locuiesc în sectorul 2 al Capitalei, am găsit în cutia poştală o felicitare de Paşti trimisă de primarul sectorului 5, irepetabilul Marian Vanghelie. Bun, am înţeles, dl Vanghelie vrea să candideze anul viitor la Primăria Generală. Dar m-am mirat că Neculai Onţanu, primarul „meu“, nu a trimis, la rîndu-i, felicitarea „cu ouă“ pe care cetăţenii din sector erau obişnuiţi din anii trecuţi s-o găsească în cutiile poştale. M-am lămurit însă repede: anul ăsta, dl Onţanu le-a făcut urări cetăţenilor din zonă pe o pancartă mare de tablă, plasată în mijlocul unui scuar recent amenajat. E mai ieftin şi mai eficient din pdv electoral: felicitarea o citeşti singur sau o arunci direct la coş, pe cînd pancarta e vizibilă de peste tot, inclusiv din tramvai. Domnu' Vanghelie, lăsaţi-vă de *drop mail* şi faceţi rost de nişte tablă... (**M. V.**)

● Nu mi-au plăcut, înainte de Paşti, felicitările total nesincere şi copiate de pe net, gen „Fie ca lumina şi dragostea să se pogoare...“, lupta care s-a dat în Drumul Taberei, pe strada pe care locuiesc, între găştile fotbalistice şi forţele de ordine înainte de meciul Steaua-Dinamo, aglomeraţia de maşini de pe aceeaşi stradă, cu două ore înainte şi trei sferturi de oră după acelaşi meci, isteria generală din magazine, prezenţa unora la Înviere aşa, ca pe *Strasse*, nunta Ţiriacului Junior cu pseudo-absenta Maria Marinescu în Vinerea Mare etc. Mi-aş dori însă ca măcar o dată pe lună să fie o astfel de sărbătoare pentru ca toate aleile, bulevardele, parcurile, magazinele, tramvaiele să fie la fel de libere cum au fost în prima şi în a doua zi de Paşti. (**R. T.**)

● Între timp am aflat: căluţii de mare nu au dinţi, nici stomac şi aspiră pe trompă creveţi minusculi. Cum sînt şi înotători foarte leneşi, trapul printre alge este exclus. De fapt, nu seamănă deloc cu tizii lor tereştri, sînt mai degrabă nişte fusiformi micro-elefanţei acvatici fără urechi. (**M. C.**)

● Există ceva miraculos în firea unor români care, chiar dacă în restul anului nu o manifestă, capătă puteri şi o reînvie de fiecare sărbătoare: e vorba de „coadă“. Anul acesta, de Paşti, am văzut de la tradiţionala coadă la pîine, la cea de fiţe: coada la telecabină. În Sinaia, majoritatea celor care stăteau în rînd şi aşteptau să urce la Cotă n-aveau nimic de-a face cu schiul, făcînd-o doar pentru o ciorbă la 2000. Ori poate pentru că, din toată staţiunea, acolo mai era rost de o coadă. (**S. G.**)

● Cea mai neaşteptată felicitare de Paşte mi-a venit (pe e-mail) de la „Ag şef pr Vasile Topor / Secţia a II-a Poliţie-Proximitate“ din Iaşi! Nu e foarte originală (pentru că e de la poliţie), are şi umor (involuntar, din acelaşi motiv) şi ce m-a înduioşat cel mai tare este că dom' Topor – deşi din „proximitate“ – a greşit adresa. (**a. l. ş.**)

● Tia Şerbănescu, într-un interviu de săptămîna trecută, spune că ar trebui să punem plăcuţe bilingve la Guvern. De acord, dar să scriem pe ele nu doar *Intrare*, *Ieşire* şi alte destinaţii-cheie, ci şi un memento gen „3 din 7“, care să le amintească guvernanţilor (pînă una-alta) că, din şapte proiecte destinate atragerii de bani europeni, trei au fost deja respinse ca insuficiente, adică proaste. *À la vôtre!* (**S. S.**)

IDEEA AVEA O VORBĂ: SĂ FIE SEMNĂTURA SOMPTUOASEI EXPLICAŢII MAI PROFITABILĂ DECÎT TREI SFERTURI DIN ACELAŞI LUCRU JUDECAT?

● O reclamă îl arată pe Sean Connery foarte satisfăcut la volanul unui Citroën. Noi îl ştiam mai bine la volanul unui Aston Martin, pe cînd juca rolul lui James Bond. Ideea pe care o sugerează reclama (nu ştiu cît de voluntar) este aceea că un James Bond la pensie poate fi satisfăcut şi de un Citroën. (**A. M.**)

● Paul Wolfowitz, preşedintele Băncii Mondiale, propagandist major al luptei împotriva corupţiei, i-a făcut prietenei şi colaboratoarei sale un salariu mult peste nivelul postului, mai mare decît cel al secretarului de stat american Condoleezza Rice, prietenă a preşedintelui Bush. Să fie prietenia cu banii mai profitabilă decît cea cu puterea? Aşteptăm opinia doamnei Udrea. (**M. B.**)

● La Poiana Braşov, totul poartă semnătura lui Copos (în fine, a firmei lui), afişată la vedere: „Ana Hotels“, „Ana Teleferic“, „Ana Teleschi“. Dacă-i aşa, nu înţeleg de ce nu semnează şi pet-urile şi ambalajele de tot felul care se găsesc pe spaţiile verzi ale superbei lui staţiuni. (**C. P.-B.**)

● Din decupajele la zi ale bătrînei mele foarfeci: o poză mare, dominînd prima pagină a unui *Le Monde* – Adunarea Naţională Populară a Chinei aplaudă în picioare, sub titlul „China: o lege garantează proprietatea privată“. *Le Figaro Littéraire* – jumătatea superioară a primei pagini, cu fotografia somptuoasei faţade a unui castel francez reconstruit lîngă Beijing de un bogătaş al locului. Titlul numărului din 8 aprilie 2007, consacrat acestui „straniu fenomen“: „China – şi încă n-aţi văzut totul“. (**R. C.**)

● Un SMS primit de Paşti: „Mihai iti ureaza sa fii tare-n ou“. Nu ştiu cine e Mihai şi n-am înţeles ce-a vrut să spună. Poate revine cu explicaţii suplimentare. (**C. P.-B.**)

● În fabrica chineză YQQ (supranumită şi „Great Zipper Wall“) se produc trei sferturi din fermoarele lumii, adică nu mai puţin de 200.000 km de fermoare pe an; în Anglia se beau zilnic 165 de milioane de ceşti cu ceai, avioanele parcurg pe pistă anual cam 8.000 km, în lume există în acest moment 450 de milioane de autoturisme, iar cutiile de metal produse într-un an ar putea înconjura Pămîntul de 500 de ori... Statistica mă impresionează întotdeauna, deşi nu prea ştiu ce să fac cu ea. (**M. C.**)

● Nu ştiu toate încrengăturile de intrigi care au dus la scandalul de anul acesta cu UNITER-ul, dar ştiu un lucru: acuzaţia că Alice Georgescu s-a „antepronunţat“ asupra unor spectacole şi că – deci – n-ar putea face parte din juriu este absolut aberantă! Ca om care m-am tot „antepronunţat“ asupra filmelor, făcînd apoi parte din jurii (cel mai recent, nominalizînd 4 filme europene pentru Premiile Gopo), consider nu doar că nu este nimic greşit, ci chiar preferabil să scrii o cronică şi după aceea s-o validezi (şi) printr-un vot! Şi, din cîte ştiu, acelaşi lucru e valabil şi la premiile Uniunii Scriitorilor: ce-ar însemna asta – să-i excluzi pe Dan C. Mihăilescu, Gabriel Dimisianu, Cornel Ungureanu sau Daniel Cristea-Enache din juriu?! Uneori, adulţii spun lucruri tîmpite... (**a. l. ş.**)

● Cea mai senzaţională casă din comuna Buzescu, judeţul Teleorman, este cea a lui Dan Finuţu (ştiu pentru că aşa scrie pe ea): aceasta imită Tribunalul din Caracal care, se pare, l-a judecat şi condamnat pe proprietarul ei. (**I. P.**)

Alexandra PLEȘANU

Globalizarea la Miami

Mi-a luat o oră să ies din aeroportul Miami: coadă la formalităţi, *officer* Diaz, cu poze, amprente, *„what's your business in the States, ma'am?“* şi vreo doi km pe jos, pînă la recuperatul genţilor, uitîndu-mă fără rost la un cartonaş pe care tot *officer* Diaz îmi scrisese că pot sta în State pînă pe 19 aprilie şi trebuie să predau cartonul la plecare. Nu dormisem de vreo două nopţi, trebuie să fi fost nouă seara pe ceasul meu şi era două la prînz pe al lor, şi mă întrebaseră prin toate vămile dacă nu sînt personal navigant pe vas de croazieră, că arătam ca şi cum. Am recuperat bagajele (nu de pe bandă, ci de pe jos, unde le puneau angajaţii aeroportului), le-am lăsat în grija cuiva şi-am ieşit să fumez o ţigară. America m-a primit cu claxoane nesfîrşite, motoare ambalate, gaze de eşapament, limbi diferite, chipuri diverse, viermuială. Palmieri peste tot. 25 de grade, 9 ianuarie. Şi treizeci de persoane lîngă o scrumieră imensă.

Înţelegeam ce cînta şoferul în spaniolă. M-am distrat silabisind titlul cărţii pe care o citea ucraineanca din avion (Dan Brown, *Codul lui Da Vinci)* şi ascultînd-o cum se plînge că n-are loc destul pe scaun. În aeroport, am cerut o cafea cubaneză şi mi s-a spus *„mi niña, es fuerta“* şi l-am întrebat pe un ofiţer de pază dacă e vreun magazin la etaj, ca să primesc o privire nedumerită şi un *„no habla ingles“*. În Metrorail, un fel de tren de suburbii, anunţurile sînt în engleză, spaniolă şi încă într-o limbă care mi se părea a fi finlandeză, pînă am ajuns la cuvîntul *konfyans,* fostul *confiance* – e a treia limbă oficială în Miami, creola haitiană, fostă cîndva franceză. Tot în Metrorail, colegii nemţi au găsit un fost soldat, staţionat în Berlin pe vremuri, fericit să-şi mai folosească germana.

Hotelul era un fel de bungalou, cu *bell-boys* cu pălărioare coloniale, arătînd foarte straniu cu ele pentru că erau hispanici. Şi-au dat seama că sîntem din Europa „fiindcă vă îmbrăcaţi foarte frumos, iar tu ai tocurile cele mai înalte“ (!!!). Americanilor le place să stea în frig. La 22-25 de grade afară, în toate incintele erau circa 18 şi uneori chiar 16, mai ales dacă locul era mai de fiţe. Punctul culminant s-a atins într-o joi, cînd s-a defectat sistemul pînă pe la 10 grade şi, cum nu se puteau opri nici instalaţia, nici meeting-ul, am fost prevăzuţi, prin grija comitetului de organizare, cu păturele galbene din *fleece* (chestia aia pufoasă din plastic pur). Nici americanii n-au rezistat fără ele.

În cameră, am oprit aerul condiţionat (care făcea zgomot), am localizat cafeaua (filtru şi cafea în toate camerele!) şi m-am năpustit pe minibar, la cutia de Pringles pentru că 1, eram lihnită şi 2, am folosit cutia ca scrumieră pe toată durata şederii. Scrumiere nu sînt în hoteluri (doar afară); în schimb, e un anunţ care zice că, dacă fumezi, ţi se vor reţine 250 de dolari de pe cartea de credit. Ca să nu-mi fie rechiziţionată „scrumiera“, am lăsat-o în balcon, ataşată de un bilet: *„Please, do not throw away, I will need it tomorrow“*. Camerista era din cele 25 de procente din populaţia Statelor care fumează. Am fumat absolut peste tot, doar afară.

Americanii sînt amabili şi primitori. Te-ntreabă ce mai faci, dacă intri în magazin, şi trebuie să le şi răspunzi. Te-ntreabă de unde eşti, dacă nu pari de pe acolo, iar soră-mea spunea „din Canada“, ca să evităm explicaţiile. La parcul natural din Boca Raton, menţionarea Canadei s-a soldat cu „bonjour“ şi „merci“ – nu vorbeam engleză între noi, deci vorbeam franceză! Pe la restaurante, schema n-a mers: ne-am ales cu „ok, dar unde v-aţi născut?“ şi chiar cu „şi de unde din România sînteţi?“ – fata fusese la Constanţa cîndva. La hotel, o cubaneză a realizat că sînt româncă după inscripţia de pe pachetul de ţigări (cu care venisem de acasă). A insistat să-mi prezinte jumătate din personalul românesc al hotelului, pe Ana şi pe Mara. Lumea e mică.

Jumătate din America e făcută din plastic, zicea Ilaria (din Italia). Evident, cealaltă jumătate e făcută în China sau aiurea. Am venit din State cu papuci de mătase *made in China,* bluză din plastic *made in USA* şi tricou *made in Vietnam.* Q.e.d. Am văzut locaţii cu miros de magazin chinezesc, din care un coleg din Germania şi-a luat pantofi din plastic de 10 dolari, negri cu dungi albe. Aeroportul are 4-5 magazine în care se vînd produse de 10 dolari, făcute în China. Găseşti orice produs Revlon la orice farmacie – ieftin! – şi regret că n-am făcut provizii. Librăria cu cărţi (nu doar cu pixuri) am găsit-o doar în aeroport, la plecare (şi am stat 11 zile!).

Palmierul creşte ca plopul la noi. Cînd se face mare, se ancorează bine de sol, ca să nu-l ia uraganul. Uraganul adie uzual din martie pînă în noiembrie şi ocazional în rest – a fost unul la două săptămîni după ce m-am întors, mai fusese unul imediat după Crăciun. Localnicii spun că *„the problem is not that the wind blows, the problem is what the wind blows“*. Unele hoteluri au gratii pînă la ultimul etaj, ca nici uşa de la balcon să nu zboare în stradă şi nici barca de pe apă să nu-ţi intre în casă. La fel, multe case de pe coastă sînt făcute pe stîlpi, doar cu un living mare, cu glasvand, la parter, şi cu loc de parcare. Dacă vine apa, deschizi glasvandurile, muţi mobila la etaj şi laşi apa să treacă. Şi nu cade casa. În sezonul ploios (mai-septembrie), umiditatea atinge 120-150% şi, la 40 de grade, respiri aburi. De asta, în Florida (şi în California, înţeleg) populaţia e mai sănătoasă şi mai slabă. Dacă ai ajuns la 100 de kg, mai poţi doar să faci stop cardiac.

Porţiile de mîncare sînt imense şi ghiceşti turiştii de pe alte continente după cît lasă în farfurie. La Mac, de preţul plătit pe o Coca-Cola îţi mai poţi umple paharul de 500 ml doar o dată *(„only one refill, please“).* Orice răcoritoare presupune umplerea completă a paharului cu gheaţă şi apoi turnarea băuturii propriu-zise. Cafeaua e oribilă, în majoritatea cazurilor e transparentă. Espresso e un degetar de două ori mai scump ca orice altă cafea. Am încercat Starbucks la hotel – cred că era făcută special pentru oaspeţii din Europa, orice altă cafea *regular* e o apă maronie.

E Internet la orice poştă, doi dolari un sfert de oră. Se vinde mîncare oriunde, dar nu trebuie să hrăneşti animalele sălbatice. La Alligator Park, anunţul spunea *„wild alligators, do not feed or mollest, violators will be prosecuted“;* la Boca Raton Nature Park – *„do not feed park animals, they will bite“*. La rezervaţia de indieni, l-am văzut pe indianul Rocky (!!!) cum se lupta cu aligatorul (adică îl zgîndărea cu un băţ) lîngă panoul care anunţa că animalele sînt periculoase, dar nu înfometate, fiindcă sînt hrănite săptămînal cu pui de la alimentară *(„grocery chicken“).* Tot acolo, am şi pus mîna pe un pui de aligator... Aligatorii sînt un fel de plagă, ca ţînţarii pe la noi: au fost circa 12.000 de alerte de la public, în anul trecut, că intră prin canalizare şi-ţi ajung în piscină sau cresc liniştiţi în canalul de irigaţii de lîngă curtea ta. Cînd mergeam spre Parcul Naţional Everglades – o mlaştină înţesată de crocodili – am văzut, din maşină, unul de vreo doi metri cum se suia din canal către gardul casei cetăţeanului. Dacă au peste 1,20 metri şi îi capturează, Miami Animal Police îi ucide, că sînt periculoşi. Apoi îi gătesc: am mîncat un soi de afumătură de crocodil, cam prea săţioasă, dar comestibilă. Restul ajunge poşetă.

La restaurantul Gloriei Estefan din Miami, *Bongos*, toaleta are patru anunţuri, două în engleză şi două în spaniolă: angajaţii trebuie să se spele pe mîini înainte de a reveni la locul de muncă. Ne-am dus şi la un bar recomandat de localnici şi-am nimerit la o petrecere privată, la care am fost lăsaţi să mai stăm (după ce ne-au depistat) doar cît să ne terminăm berile gratuite pe care le primiserăm. Barul era pe plajă şi avea vreo zece paturi de două persoane, întinse pe marginea terenului de volei. Am zăcut vreo două ore. Nu ne-am dus pe plajă, că noaptea e periculos. Am constatat, după cîteva zile, că lumea stă mai mult în piscina hotelului, că în apa oceanului sînt meduze şi galera portugheză – un fel de balonel albastru-intens, cu tentacule de un metru –, dacă te urzică, îţi provoacă halucinaţii. Şi oricum, nu te lasă salvamarul (are peste 40 de ani, e mic, slab, şi nu e Pamela Anderson – cum credeam eu) să te aventurezi în valuri.

Miami are un cartier art deco minunat, cu hoteluri construite în vremea prohibiţiei pe bani din alcool, hoteluri pe care se urcă vegetaţia şi care uneori se numesc, inspirat, „The Hotel“. Festivalul de art deco e un soi de tîrg kitsch plin de lume la care se vînd tot felul de minunăţii, de la obiecte de artă din fier forjat şi haine vechi *(vintage)* pînă la porţii de cartofi de o persoană ce nu pot fi dovedite decît de trei români. Şi *mojito,* un fel de cocktail din care am reţinut doar frunza de mentă proaspătă, deşi am cercetat cam multe – poate de aceea.

Pentru americanii de culoare, The King nu e Elvis, ci Martin Luther King Jr., care e comemorat pe 15 ianuarie cu o zi liberă. Măcar o stradă se cheamă King Street şi toate străzile de pe malul oceanului sînt Ocean Drive. În ianuarie, Florida e plină de canadieni în vîrstă care stau şi trei luni acolo (la Montréal sînt minus 25 de grade). Cele mai bune restaurante sînt greceşti şi italiene – şi chiar au porţiile mai mici ca de obicei. Ospătarii sînt turci, greci, italieni şi est-europeni şi stau de vorbă cu mare plăcere. Cînd nu varsă berea pe tine.

Semnele de circulaţie sînt mai mult verbale decît grafice. Dacă scrie pe panou *„do not turn right“* şi totuşi faci la dreapta, te întîlneşti cu panoul roşu pe care scrie *„wrong way“*. Pe autostrăzile locale (nu pe cele interstatale) se plăteşte o taxă de un dolar la 10-15 mile (nimic nu e în sistem metric, nici măcar vitezometrul maşinii) şi eşti avertizat că te filmează dacă treci fără să plăteşti şi că amenda pentru viteză e dublă dacă sînt lucrări şi muncitori pe şosea. La ştiri, mai vezi cîte o urmărire, cîte un incendiu care blochează şoseaua... Toată lumea are maşini mari şi urîte de teren şi n-am văzut maşină mai mică decît Volkswagenul Golf (numai una).

Cît am stat în Miami, Fort Lauderdale şi zonele adiacente (am ajuns pînă în Keys – nişte insule de vis, legate între ele de poduri ce au şi peste 10 km lungime), la ştiri se difuzau doar vremea şi povestea unui copil sechestrat de un maniac timp de cinci ani şi regăsit recent – cu interviuri, relatări de la vecini şi melodrame specifice. Dar nici o vorbă despre furtuna din Europa, de care am aflat abia în avion, la întoarcere. Predasem, la îmbarcare, cartonaşul de la *officer* Diaz – Statele nu pun viză de ieşire, cartonaşul e singura metodă să afle că ai plecat. Am fost aproape dezbrăcată, descălţată, mi s-au confiscat bricheta şi chibriturile. Alerta de terorism e pe portocaliu (semi-panică) *by default* şi trebuie să fii în aeroport cu trei-patru ore înainte de decolare. Ne-a zdruncinat teribil peste Atlantic, de nu ne-a mai dat nici cafea, din motive de siguranţă.

Dar mi-a plăcut. Nu m-am suit pe nici un vas de croazieră, doar le-am fotografiat – mai toate pleacă din Miami şi, cînd am fost eu, schimbau echipajele (turci, ucraineni, români). Un vas din ăla e cît un bloc de şapte etaje. Mi-au plăcut ei, americanii, cum li se părea ciudat că ne e frig la 18 grade şi cum ne felicitau că putem conduce maşina cu cutie de viteze manuală şi că ne îmbrăcăm aşa frumos (chiar şi cînd mi-am tras pînă la piept fusta de la Miniprix, că tricoul era ud) şi cum spuneau singuri că America e o naţiune ipocrită cu privire la fumat şi cum îţi cereau scuze că-ţi laudă blugii: *„Please, do not take offence, I did not mean to sound aggresive, but your jeans are really nice...“*. Pe unii din ei i-am revăzut la Lisabona, o lună mai tîrziu. Ceruseră cameră de fumători la hotel şi chiar li s-a dat. Şi chiar avea trei scrumiere, din care una în baie.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 167 ● 20-26 aprilie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Uzul parlamentar al limbii“
pagina **3**

Andrei Gorzo
despre *Jurnalul unui scandal*
de Richard Eyre
pagina **15**

Daniel Dăianu
„Politica strîmbă loveşte societatea“
pagina **21**

GÎLCEAVA LA ROMÂNI

„*Nu te amesteca în cearta unor hipopotami.*“

proverb ugandez

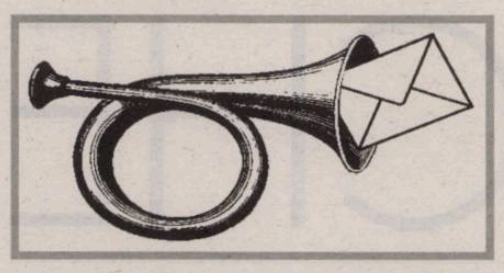

Nr. 164: *Articolul lui Teodor Baconsky, „Tablou“*

Credinţele religioase ale tinerilor din România

Stimate dle Teodor Baconsky,

Cred că aveţi dreptate atunci cînd regretaţi că nu puteţi apela la rezultatele unor sondaje de opinie din domeniul sociologiei religiei pentru a putea verifica unele ipoteze privind „credinţa şi credinţele împărtăşite de compatrioţii noştri“. Cred totuşi că sociologia religiei (sau a „religiilor“ – cum o numesc unii, dar în nici un caz „religioasă“ – cum probabil dintr-o scăpare aţi numit-o dvs.) nu este chiar „o ramură absentă din copacul nostru curicular“. Din solidaritate de breaslă, ca sociolog mă simt obligat să semnalez că există cîţiva cercetători în România care, chiar dacă nu au produs pînă acum lucrări de mare răsunet, au totuşi agonisite unele rezultate ale propriilor cercetări. Mă refer la lucrările unor: C. Cuciuc: *Sociopsihologia religiei, Religii noi în România, Introducere în sociologia religiilor* (vol I la Editura Gnosis, 1997), *Regatul martorilor lui Iehova;* N. Gavriluţă: *Mentalităţi şi ritualuri magico-religioase,* Editura Polirom, 1998); N. Achimescu, *Noile mişcări religioase,* Editura Limes, Cluj-Napoca 2002.

În plus, în diferite locuri din ţară s-au întreprins studii în domeniu, chiar dacă rezultatele nu au fost diseminate cum ar fi trebuit şi iată că nu sînt deloc cunoscute. Este şi cazul instituţiei în care lucrez – Agenţia Naţională pentru Sprijinirea Iniţiativei Tinerilor –, care, pe parcursul ultimilor 10-12 ani a realizat mai multe investigaţii asupra credinţelor religioase ale tinerilor din România. Din aceste cercetări vă supun atenţiei cîteva rezultate, în speranţa că v-ar putea interesa.

În 1995, pe un eşantion de 1050 de tineri (14-30 de ani) s-a constatat că 80% se declarau creştini-ortodocşi, 9% – romano-catolici şi greco-catolici, 4% – adepţi ai cultelor neoprotestante şi numai 3,6% – fără apartenenţă religioasă, dar date provenite de la eşantionul respectiv de tineri ne arătau şi cît de variabile sînt opţiunile valorice, credinţele şi comportamentele în rîndul acestora: pentru 42% dintre tineri existenţa lui Dumnezeu nu era sigură şi numai 60% credeau în viaţa de după moarte.

În ce priveşte comportamentul religios, datele din 1995 ne arată că:

28% dintre tineri nu se roagă; 31% nu merg la biserică; 49% nu citesc cărţi religioase; 73% nu apelează la sfatul preotului; 79% nu ţin posturi.

Dintre cei care merg la biserică, numai jumătate o fac în mod obişnuit, restul – doar la sărbători mari, la cununii sau pomenirea celor morţi.

La un sondaj realizat în 2005 (pe un eşantion asemănător), 71,6% dintre tineri au declarat că merg la biserică cel puţin o dată pe săptămînă, ceea ce arată chiar o anumită intensificare a comportamentului religios faţă de 1995.

Iar în 2006, procentul celor care considerau religia ca pe ceva important în viaţa lor era de 85,5. Interesant că un procent mai mare (91,4) declara că îl consideră pe Dumnezeu ca pe ceva important în viaţa lor, ceea ce ar putea conduce la ipoteza că o proporţie semnificativă dintre tineri (circa 6%) încearcă să se raporteze la Dumnezeu fără intermedierea religiei.

Desigur v-aş mai putea furniza şi alte informaţii asupra subiectului, dar mă limitez la atît, cu satisfacţia de a vă fi putut informa asupra preocupărilor dintr-un domeniu în care reprezentaţi o autoritate intelectuală recunoscută.

Cu deosebită stimă,

cercetător principal
Sorin MITULESCU
sorin.mitulescu@ansitromania.ro

(In)Actualităţi

De ce „mă duc întins la Cărtureşti...“

Cîtă lumină dă chipul unui om? Medicii vor spune că ar depinde de o combinaţie de factori: vîrstă, alimentaţie, sănătate, moştenire genetică etc. Alţii, mai aproape de un nevăzut care mereu lucrează, vor arăta poate spre o icoană sau doar către zîmbetul inimii, pe care *orice* chip îl poate potenţial oglindi.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Lumina vine prin gest – ar spune ei –, prin muşchii feţei şi ai sufletului, nu doar prin pori statici, hrăniţi cu conenzima Q10. Sufletul luminează, nu pielea. Dar cîtă lumină poate *capta* un chip? Sau cîtă poate *respinge?*

Miercuri, sfîrşit de ianuarie. După ore petrecute la Biblioteca Naţională, aşteptam în staţie la Universitate troleul. Bîntuiala existenţială a Bucureştiului se putea uita temporar doar dacă îţi ridicai capul spre luna albă.

Privind din troleu luminile străzilor, izvorînd din apartamente transformate în cabinete de avocatură, din foste alimentare vînzînd acum cizme de şarpe pre-făcut *(fake)* cu tocuri de 15 cm, neapărat cu sclipici, din bucătării de pensionari scăpate prin minune de rechinii pieţei imobiliare, din clase de liceu cu tavane înalte, numai bune să lase gîndurile să se ducă în sus şi să stea acolo un pic, visînd, şi amintindu-mi lumina dură de pe toate culoarele şi sălile bibliotecii pe care o părăsisem, tăindu-ţi ochii şi mintea deopotrivă (nu că la Academie e altfel!), am simţit cum filmul la care mă uitam de pe geamul troleului se întoarce spre mine şi îmi dă o palmă. Ştiam, mereu am ştiut, dar acum mă izbea în faţă sentimentul că, departe de a pluti printr-o combinaţie de pîlpîiri disparate, răsărind şi apunînd aleator, trăim de fapt într-o continuitate a luminii albe şi tăioase. Gravităm sub raza neonului.

Lumina albă care, în loc să arate sau chiar să potenţeze, dislocă, oboseşte, deformează. Pîlpîiri infinite care, departe de a te face să curgi lin, din undă în undă, cît mai continuu, ca o carte bună care devine de la un capitol la altul tot mai savuroasă, te transformă, în schimb, treptat, într-un individ la fel de pîlpîitor, prins pe veci într-un limbaj binar format dintr-o infinitesimală şi uniformă sclipire urmată mereu de o clipă de întuneric. Rămîi blocat în recitirea la infinit a unei prime pagini, cînd de fapt puteai să devii o carte. Chiar o carte bună.

Începînd cu sala de lectură unde ochii tuturor se îngustează, toţi înotînd prin lumina albă, prin troleele unde aproape nimeni nu vrea să se uite la celălalt, atît de aproape şi încercănaţi apărem sub lumina neonului, trecînd prin pasajul Universităţii, chiar prin săli de cinema şi librării (motivul pentru care nu mai intru la Dalles, ci mă duc întins la Cărtureşti este evident nu fondul de carte, ci modul în care este el luminat), toţi devenim parcă mai mici, mai albaştri, mai puţin vii.

Un prieten din State căruia îi vor plăcea mereu femeile (la pluralul absolut) se distra spunîndu-mi că un loc perfect pentru „the first date“ este *Dunkin Donughts* (pentru amatori, există unul şi în Piaţa Unirii). Cînd m-am uitat la el perplexă, mi-a răspuns că este unul dintre locurile cu neoane puternice care, prin lumina lor tare, şterg orice machiaj şi poţi, ca orice macho care se respectă, să-ţi evaluezi „cucerirea“ cît mai obiectiv/ual posibil. Este exact opusul – spunea el – atmosferei unui restaurant bun, unde lumînările şi abajururile învăluie chipurile şi le fac să pară mai frumoase.

Veţi spune, nu?, că e ieftin. Dacă ochiul poate să vadă, lumina din lăuntrul celuilalt transpare chiar şi în vecinătatea unor gogoşi strident luminate. Mă întreb doar cît de strălucitori trebuie să fim ca să ne păstrăm lumina interioară într-un Bucureşti absorbant şi absorbit în sine, în spaţiul anomic şi binar format între neperceputele, dar tocmai de aceea atît de istovitoare, zvîcnete ale tuburilor de neon. Am pus în camera noastră o lampă cu abajur galben. Seara o aprind şi devine un mic soare, luminînd stingher, dar suficient, anulînd astfel lumina cealaltă, albă, verde sau albastră a oraşului. Mă uit la abajur şi ştiu că sînt acasă.

Emanuela NEAMŢU
emanuelagrama@yahoo.com

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Corpul – reprezentări contemporane**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.600 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Uzul parlamentar al limbii

Aș propune unui tînăr cercetător în psihologie, sociologie, lingvistică sau jurnalism, un doctorat copios, interdisciplinar, despre felul în care parlamentarii noștri folosesc limba română. Discursul e (ar trebui să fie) una dintre activitățile de bază ale reprezentanților noștri, fie că e vorba de declarații politice, de replică, dispută, dezbatere, pledoarie sau atac. Parlamentarul e cineva care „parlamentează“. Și pentru că o face adesea, ca să spunem așa, în fața întregii națiuni, el furnizează – vrea, nu vrea – un *model* de vorbire publică, un exemplu (sau un contraexemplu) de adecvare și expresivitate. Există discursuri parlamentare memorabile, formulări celebre, mari numere de virtuozitate retorică. În această privință, recolta celor peste șaptesprezece ani de democrație autohtonă e întristătoare. Abia dacă ne amintim cîteva prostii monumentale, cîteva episoade de circ și, mai ales, saci întregi de agramatisme. Nu că n-ar fi existat și discursuri decente. Dar ele s-au pierdut într-un ocean de vorbărie primară, în clisa stereotipiei, a ignoranței, a grosolăniei voioase.

Cum, cînd și despre ce vorbesc parlamentarii? Trebuie să spunem, mai întîi, că unii nu vorbesc deloc. Un procent majoritar de „aleși“ cultivă moțăiala dulce a unui simplu „act de prezență“. Din acest punct de vedere, avem de-a face cu o meserie minunată: poți traversa un mandat întreg fără să te observe nimeni, fără ca alegătorii tăi să perceapă în vreun fel efectele, fie și formale, ale opțiunii lor. Trăiești, patru ani, din ridicarea anonimă a mîinii, atunci cînd conducătorul ședinței o cere. Putem spune, fără exagerare, că țara a fost condusă, în mai toți anii fragedei noastre democrații, de o mașină de vot fără chip, activă, între două ațipeli, pe fundalul lătrător întreținut de cîțiva demagogi.

Pentru că unii, totuși, vorbesc. O astfel de inițiativă poate avea mai multe explicații. Unii vorbesc dacă li se ordonă. De cîte ori un șef politic construiește o ofensivă electorală, el poate distribui roluri de intervenție oricărui „coleg“ bucuros să-și consolideze statutul de mercenar docil. Alții vorbesc pentru a se „remarca“ în ochii conducerii de partid. Sînt soldați credincioși, doritori să fie ținuți minte cînd se vor alcătui listele campaniei viitoare. Față de ei, vorbitorii de tip histrionic, încîntați să se audă, siguri de hazul și șarmul lor irezistibil, par niște adevărați artiști. Ei au aerul că nu vor nimic, în afară de aplauze și ocheade complice. De la afectarea semidoctă la băscălia ostășească, de la sentimentalismul bălos la furia justițiară, „tribunii“ de acest gen recurg la toate șmecheriile, la toate ieftinătățile tiradei de bodegă și, uneori, sfîrșesc prin a se emoționa, candid, de propria lor înscenare. Mai sînt și „deștepții“, competențele vag plictisite de amatorismul general: ei se îndreaptă spre pupitru cu un zîmbet excedat, de genul „hai să vă mai explic o dată, gogomanilor, cum stau de fapt lucrurile!“. O altă categorie de vorbitori sînt „sufletele sensibile“, cei care nu se pot abține să se manifeste, cînd apar la orizont teme fierbinți, cum ar fi patria, viitorul, credința strămoșească, complotul antiromânesc și perversiunile sexuale ne-românești. Cei mai mulți însă se înscriu la cuvînt strict *pentru a da la cap*. Colegilor din alte partide, președintelui, instituțiilor neserviabile, șumnatului sau vreunui vecin. Parlamentul e – nu-i așa? – teatrul de desfășurare al „luptei parlamentare“, indiferent care e motivația acestei lupte: succesul electoral, ura personală, interesul deghizat, mitocănia agresivă sau voluptatea pură a arțagului. Toate sub protecția imunității parlamentare, simbol al libertății de expresie, de opinie, de disociere...

Un liant fatal îi ține laolaltă pe aproape toți reprezentanții categoriilor de mai sus: proasta – uneori catastrofala – utilizare a limbii materne. Modul lor de a se exprima are, în cel mai bun caz, virtutea platitudinii. În rest, avem de-a face cu toate speciile eșcului retoric: trivialitatea, locul comun, gramatica agonizantă, vocabularul anemic, vidul intelectual. Urme descurajante ale limbii de lemn (cu variantele *Scînteia*, „învățămînt de partid“, „plenară C.C.“, „Cîntarea României“ etc.) se îmbină cu un amplu balast de vag morfologic și de inapetență sintactică. Mai toți cei care ne reprezintă au alura unor inși școliți la fără frecvență, cu merite „deosebite“ „pe tărîmul“ „frontului“ ideologic. Excepțiile (mai frecvente printre parlamentarii maghiari) nu au masa critică necesară pentru a îndrepta lucrurile. Păcat! Limba română e un minunat instrument de lucru, iar Parlamentul, în principiu, o instituție onorabilă.

cu dilema la croitor

Președintele Traian Băsescu a anunțat că, dacă va fi suspendat, își va da demisia după cinci minute. Ce credeți că va face în acest scurt răstimp?

În cele cinci minute, probabil că Traian Băsescu se va juca de-a vaporul „Titanic“ cu nea Nicu Văcăroiu, lăsîndu-i moștenire cîteva cubulețe de gheață cu care viitorul președinte interimar își va ciocni sticla de vodcă marca „Săniuța“.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

TVR – jucăria politicienilor

A fost depus la Parlament raportul TVR pe 2006. „Pierderi de 17 milioane de lei“, au titrat imediat ziarele, punînd astfel pe agendă exclusiv problema financiară. Consiliul de administrație al TVR a trimis și el o scrisoare la Parlament, în care anunță că opt membri nu îl mai susțin pe președintele Tudor Giurgiu. După care au început speculațiile privind respingerea raportului de activitate de către Parlament (ceea ce înseamnă, conform legii, destituirea întregii conduceri), zvonuri despre presiuni politice ș.a.m.d.

Repertoriul e cunoscut: de-a lungul tranziției, TVR a fost jucăria preferată a politicienilor și toate guvernările s-au străduit să-și plaseze oamenii în poziții-cheie, să obțină influență asupra emisiunilor de știri, să beneficieze cît mai mult de televiziunea publică în campaniile electorale. Toate acestea – plus incapacitatea cronică a instituției de a se reforma – au făcut ca TVR să ajungă la un statut neclar și riscant pentru viitorul ei: e un fel de „colos industrial“ moștenit din comunism, cu prea mulți angajați, în care se produc și programe bune, și rele, care și-a îmbunătățit oarecum „imaginea de brand“, dar n-a reușit o reformă de adîncime. Legea după care funcționează e veche și proastă, iar modul de numire a Consiliului de administrație o face o victimă sigură a conjuncturilor politice: membrii Consiliului sînt numiți de partide, deci exprimă „în mic“ majoritatea parlamentară. În plus, adesea partidele își trimit în Consiliu clienți credincioși care au nevoie de o sinecură, dar nu au habar de televiziune. În schimbul sinecurii, execută conștiincios indicațiile partidului. Cel mult, dacă președintele e un om cu inițiativă, mai poate drege lucrurile din punct de vedere strict funcțional și tehnic: în vremea lui Valentin Nicolau, au mers bine investițiile și dotarea cu aparatură, dar conținutul știrilor și al programelor politice era dedicat aproape în exclusivitate lui Adrian Năstase și PSD; sub conducerea lui Tudor Giurgiu, s-au făcut programe noi, cu un „aer“ mai modern și mai deschis, telejurnalele au redevenit credibile și echilibrate, dar s-au făcut cheltuieli necugetate. Și, colac peste pupăză, TVR și-a anulat exact avantajul principal, acela al redobîndirii prestigiului pe plan editorial: Rodica Culcer, sub a cărei conducere emisiunile informative au revenit la standarde profesioniste, a fost destituită peste noapte, în ciuda performanțelor profesionale. Din această amestecătură „la vîrf“ nu are cum ieși o televiziune publică performantă, pentru că preocuparea principală a conducerii (Consiliul plus președintele) nu poate fi decît satisfacerea celor care au numit-o. Sau măcar grija de a nu-i deranja prea mult. Așa cum orice încercare de a reduce numărul de angajați (au fost cîteva) se lasă cu proteste sindicale care blochează imediat totul, orice tentativă de a reforma *sistemul* în ansamblu (începînd cu legea de organizare) se topește încet și se amînă *sine die:* politicienii nu vor o lege mai bună, care eventual ar duce la slăbirea controlului politic asupra TVR, mulți angajați nu vor eficiență, pentru că și-ar pierde posturile călduțe. Așa încît orice manager stă între presiunile „de sus“, dinspre mediul politic, și cele „de jos“, dinspre sindicatele lucrătorilor. La toate acestea se adaugă o anume nepăsare a spațiului public pentru dezbaterea consistentă a subiectului TVR: în afară de cîteva ONG-uri care se ocupă de libertatea presei, nimeni nu pune pe agendă chestiunile esențiale – care este misiunea postului public, pe ce *valori* se întemeiază, care sînt modalitățile prin care își poate îndeplini rolul în societate. Iar presa e interesată doar de spectacolul numirilor și destituirilor; cîteva titluri din ziarele de săptămîna aceasta: „Șeful TVR, pe făraș!“ *(Adevărul),* „Tudor Giurgiu, între votul de neîncredere al echipei, demisie și verdictul Parlamentului“ *(Gândul),* „Tudor Giurgiu, pîrît oficial la Parlament“ *(Cotidianul),* „Obiectiv comun al PSD și PNL: debarcarea lui Giurgiu“ *(România liberă).* Probabil că și acum, ca și în alte ocazii, discuția va rămîne la acest punct: dacă Tudor Giurgiu va fi înlocuit și cu cine. Așa încît raportul de activitate devine cu totul inutil: aproape nimeni nu va fi interesat de substanța lui.

Și totuși... Există în raport – pe lîngă multe pagini de prezentare a activității – niște tabele în care sînt prezentate situațiile financiare ale televiziunilor publice europene. (Probabil că TVR a vrut să-și „justifice“ astfel pierderile, arătînd că și alții stau prost.) Unele au profit, altele nu. Unele sînt finanțate exclusiv din taxa cetățenilor, altele nu au deloc o asemenea taxă, altele „amestecă“ banii din taxe cu alocațiile bugetare și veniturile din publicitate. Unele au angajați foarte mulți (RAI – peste șapte mii, „giantă latină“...), altele puțini (ARD din Germania – trei mii și ceva, care realizează mult mai multe ore de program decît cei 3200 ai TVR). Cine a urmărit problema știe că și în alte țări au existat dezbateri despre rolul și statutul televiziunilor publice, despre asigurarea neutralității politice, despre conținuturile specifice etc. Televiziunile publice sînt specifice Europei (în SUA, rețeaua publică PBS a apărut tîrziu și e „de nișă“), cu probleme diferite de la o țară la alta, dar cu un fond și o misiune comune: difuzarea unor conținuturi de calitate, non-dependente de comercial, a unor știri credibile de interes public, transmiterea unor valori fundamentale, exprimarea unor identități și asigurarea unor loialități

ale cetățenilor față de instituțiile democrației. Lord Reith, primul director al BBC, spunea în anii '20 ai secolului trecut că BBC se întemeiază „pe o ordine morală, iar nu materială“. El a definit valorile și statutul postului public britanic, valabile și astăzi. Or, tocmai aici e diferența: TVR nu și-a asumat (și nici nu a fost ajutată ori stimulată să o facă) setul de valori și misiunea. Le-a declarat doar formal, de ochii lumii, preluînd, cu *copy and paste,* din tot felul de reglementări europene. În ciuda tuturor schimbărilor, încă nu și-a asumat pînă la capăt rolul public. Ea nu „stă“ pe o ordine morală, ci pe jocuri politice, pe socoteli financiare (cît, cum și cui dăm din buget), și pe o lege care o face victima mediului politic. Orice președinte ar fi numit are încă din primul minut sabia destituirii deasupra capului. Mai e loc printre toate acestea pentru *valori* și pentru *misiune publică?*

ținerea de minte

„Budila-Express! Budila-Expres! Budila-Express!
Și noi am știut, și noi am iubit,
Și noi am avut și-am putut, am scris și-am citit!
Budila-Express, garnitură cu bou-vagoane,
Garnitură dublată, uneori, garnitură bondoacă,
Iute și verde-murdară printre grămezile de cartofi
Putrezind pe cîmpuri, pe lîngă peroanele
Pline de cioburi și capace de bere,
Budila-Express, ruginind nevăzut
Precum tinerețea, la încheieturi.“

(Alexandru Mușina, „Budila Express“, în volumul *Cinci,* Editura Litera, 1982)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Preşedintele jucător a fost trimis la vestiare

Dacă îl comparăm pe Traian Băsescu cel de acum cu Traian Băsescu cel din 2005, observăm că marja sa de manevră s-a îngustat considerabil. Altfel spus, Traian Băsescu este acum mult mai puţin puternic decît atunci cînd a preluat mandatul.

Definim puterea în termenii clasici ai sociologiei: A are putere asupra lui B, dacă B se conformează ordinelor date de A. La începutul mandatului, Băsescu avea o putere considerabilă, atît asupra Guvernului, cît şi asupra Parlamentului. Voinţa lui Traian Băsescu a făcut ca Alianţa D.A. să formeze Guvernul şi Călin Popescu Tăriceanu să ajungă prim-ministru (mişcare perfect constituţională, cîtă vreme actul fundamental vorbeşte despre un partid majoritar, pe care nu l-am avut după alegeri). Să ne amintim de momentul în care Traian Băsescu a insistat pentru schimbarea preşedinţilor Camerelor. Alianţa D.A. a funcţionat atunci ca forţă parlamentară unită, iar succesul a fost parţial (doar în cazul Camerei Deputaţilor). Tot în 2005, Traian Băsescu participa la şedinţele de Guvern şi miniştrii, în frunte cu premierul, păreau cel puţin de formă că iau notiţe după cele spuse de preşedinte.

În acest moment, preşedintele îşi vede restrînsă puterea în mod dramatic. Aceasta s-a întîmplat printr-o combinaţie de forţă politică şi mijloace constituţionale. În plan politic, relaţiile dintre preşedinte şi PNL au fost rupte. Nu discut aici a cui a fost vina, cine a greşit şi alte chestiuni de acest gen. Constat doar că, prin ruptura dintre Palatul Cotroceni şi PNL, preşedintele a pierdut puterea atît asupra Guvernului, cît şi asupra Parlamentului. Avem un guvern antiprezidenţial şi o majoritate parlamentară antiprezidenţială. Să luăm exemplul ministrului Ludovic Orban. Prin 2005, Orban părea un aiurit de prin PNL, care se ia la harţă cu pediştii şi cu Băsescu. Multe voci îi cereau partidului liberal să-l pedepsească pentru îndrăzneală şi chiar s-a vorbit despre aşa ceva prin PNL, pe vremea cînd Tăriceanu şi Băsescu încă îşi mai vorbeau. Acum, liberalii favorabili lui Băsescu au fost excluşi şi şi-au format alt partid, iar Orban a devenit ministru, este vocea atot-televizată a PNL şi a mers să depună jurămîntul la Cotroceni dăruindu-i lui Băsescu, în mod sfidător, volumul *Revolta de pe Bounty*. Că Orban nu ştie subiectul cărţii (unde revoltaţii sfîrşesc destul de urît), cum a scris cu umor Cătălin Avramescu în *Cotidianul*, nu este important pentru context. Semnificativ este că omul care şi-a construit cariera în PNL fiind inamicul preşedintelui Băsescu i-a rîs în nas cînd acesta era forţat să-i semneze decretul de numire ca ministru. Este un exemplu anecdotic al modului în care puterea preşedintelui s-a redus.

Cum spuneam, a fost vorba despre o combinaţie de mijloace politice şi constituţionale. Avem o Constituţie vagă, care împarte neclar puterea executivă între preşedinte şi premier. Această desenare a puterii a dus la un aproape perpetuu conflict între preşedinţii şi premierii României. Atunci cînd nu au încercat lovituri de forţă (Iliescu l-a debarcat pe Roman cu minerii, Constantinescu l-a lăsat pe Radu Vasile fără guvern, de ajunsese acesta să se încuie în birou), preşedinţii României au fost nevoiţi să facă un complicat joc de glezne pentru a-şi menţine puterea reală. Este ceea ce a făcut Ion Iliescu în perioada 2000-2004. Deşi relaţiile sale cu Adrian Năstase au fost tensionate, Iliescu nu a rupt cordonul ombilical. Chiar dacă puterea executivă reală a fost în mîinile lui Năstase, Iliescu păstra puterea de influenţă asupra Guvernului. Dacă Iliescu nu a vrut să audă de cota unică, aceasta nu s-a adoptat sub Guvernul PSD, deşi atît premierul, cît şi ministrul Finanţelor s-au învîrtit în jurul ideii şi chiar au venit cu un proiect în Guvern, la acel moment (cu o cotă de 21%).

Aşa cum arată Constituţia noastră, preşedintele nu are putere executivă reală, ci doar putere de influenţă. Or, această putere de influenţă este condiţionată de relaţiile politice dintre preşedinte şi Guvern. Am asistat în ultimele luni la un complicat proces de interpretare a Constituţiei, pentru adaptarea acesteia la ce se întîmplă pe scena politică. Practic, Curtea Constituţională a umplut anumite goluri lăsate de Constituţie în definirea puterii executive şi a rolului exact al preşedintelui. Şi pe acest teren preşedintele Băsescu doar a pierdut. Curtea Constituţională a decis în mai multe rînduri că preşedintele are dreptul să facă declaraţii

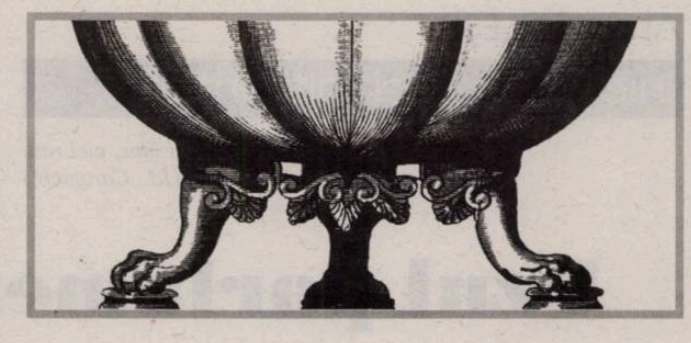

politice. Nici nu putea decide altfel, din moment ce Constituţia îi acordă expres imunitate pentru declaraţiile politice. Din acest motiv, Curtea nici nu putea accepta motivele suspendării invocate de PSD şi de Comisia Voiculescu, care au condamnat declaraţiile politice ale preşedintelui. Dincolo de asta, Curtea a limitat puterea preşedintelui prin aceea că i-a acordat doar un rol formal în restructurarea Guvernului. Practic, preşedinţii României nu mai au acum nici un cuvînt de spus în modul în care arată guvernele. Curtea Constituţională i-a acordat preşedintelui dreptul de a face gălăgie la Cotroceni, dar nimic mai mult de atît.

Una peste alta, preşedintele Băsescu din 2007 este mult mai slab decît preşedintele Băsescu din 2005. Mai are o ultimă resursă: întoarcerea la popor. O resursă vagă, şi ea destul de constrînsă de aceeaşi Constituţie şi de legea referendumului. Preşedintele poate să se vrea în continuare jucător, dar coechipierii, adversarii şi arbitrii l-au trimis la vestiare. Nici nu e de mirare că doreşte să-şi depună demisia.

presa despre...

Neliniște

„Chiar dacă nu se va ajunge la suspendare tot aia e, pentru că ameninţarea lansată de Băsescu schimbă datele jocului. Sînt analişti care au sărit în sus, zicînd că, de fapt, rostul anunţului prezidenţial e doar să îi sperie pe cei cu inimă de iepure. Să ştie că intră în campanie, că în 90 de zile avem alegeri pentru Cotroceni. Şi dacă e aşa, să judece de două ori, de trei ori votul lor. Liderii de partid au şi ei dureri. Sînt luaţi prin surprindere. Şi în politică, la fel ca în război, surpriza odată produsă, bătălia e pe jumătate cîştigată. Băsescu i-a prins şi pe liberali, şi pe pesedişti pe picior greşit. Nu au prezidenţiabili. Cine intră în acest skanderbeg ştiind dinainte că va pierde? Sînt destui sinucigaşi politici, dar aceştia vor doar imagine, scândal, micul ecran, o tribună de la care să se afirme. Vor să îşi scrie în CV «fost candidat la preşedinţie». Asta le schimbă statutul, le deschide nişte uşi, obţin mai uşor credite, pot face afaceri mai groase. Politicienii serioşi, de carieră, stau cuminţi în banca lor, nu ar risca o aventură... Totuşi, dacă ne uităm atent, lucrurile nu sînt chiar aşa de simple. Băsescu are două şanse din trei, dar nu e cîştigător dinainte. Primul scenariu este să cîştige din turul întîi. Dacă nu, şi face numai patruzeci şi ceva, atunci avem două scenarii. Să treacă în faza a doua, cu Becali sau Vadim Tudor. În această situaţie, Băsescu cîştigă cu peste 70%. Povestea din 1990 s-ar repeta. Şi în Franţa, cînd Chirac a fost opus lui Le Pen în turul doi al alegerilor prezidenţiale, toată lumea (stînga şi dreapta) a votat Chirac. Băsescu cu Becali faţă-n faţă are un cîştigător ştiut dinainte. Sigur, avem aici şi o posibilă reacţie de nemulţumire, de frondă, care ar acorda multe voturi lui Becali... Aşa s-a întîmplat în 2000, cînd multe voturi CDR şi din partea tinerilor s-au dus la Vadim Tudor. Dar tot Băsescu e favorit. Se poate însă întîmpla ca în turul doi să treacă un candidat din PSD, PNL sau un independent. În acest caz, Băsescu are şansa a doua. Ia în turul întîi cele mai multe voturi, dar în turul doi poate pierde. Coaliţia anti-Băsescu, din Parlament, s-ar putea realiza şi în corpul electoral. La fel s-ar petrece lucrurile şi dacă ar apărea un candidat independent, un intelectual de prestigiu sau un om din afara cîmpului politic. Jocurile nu sînt făcute, se joacă. O surpriză s-ar putea s-o avem chiar săptămîna asta, la votul din Parlament. Dacă Băsescu scapă acum, se va aşterne liniştea pînă la toamnă... De data asta, cred că şi Băsescu îşi doreşte liniştea. Nu are chef de o campanie din care nu ştie cum iese. Ameninţarea cu demisia şi alegeri prezidenţiale reprezintă un gest disperat.“ (Stelian Tănase, *Gazeta de Sud*, 17 aprilie) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Viaţa noastră. De ce nu e la serviciu?

Săptămîna trecută, un coleg care avea de făcut o lucrare foarte importantă m-a sunat de la Budapesta. *Măi dragă* – zice el fără urmă de remuşcare – *sînt aici la concert. Hai că termin săptămîna viitoare...*

Şi alta: de trei zile îl caut pe un alt coleg, cu telefoane disperate şi lungi, că-mi trebuia semnătura lui pe nu-ş' ce hîrtii. *Ah* – mă lămureşte un cunoscut – *păi, e în Dubai, în concediu de Paşte*. Concediu de Paşte într-o ţară musulmană? Mare e grădina Ta, Doamne, şi frumos exploatată...

Dar drama e alta: abia am scăpat de lene aici în România, c-am dat de sor-sa! Se numeşte *leisure*, timp liber, *fun*, distracţie, ziceţi-i cum vreţi. Are însă acelaşi efect social: în loc ca oamenii să muncească la fel ca-n America, trag mîţa de coadă în stil franţuzesc, alături de un artist al mieunatului, într-un recital de tip *happening* într-un club *alternative* dintr-un subsol recent renovat.

O să ziceţi că sînt bătrîn, însă nu scăpaţi să mă dau mare: pe vremea mea, lumea era cu adevărat obsedată de carieră. La sfîrşitul anilor '80, adolescentul care nu era la meditaţie era acasă la exerciţii. O dată pe lună aveam voie la cenaclu, o dată pe an era 1 Mai să mergem la mare cu gaşca. În rest, fetele suspinau la birou, cu creionul pe reacţii chimice din care nu rezulta parfum, ci nota la admitere. Iar băieţii trăgeau de curgeau apele pe ei – dar nu ridicînd haltera la sală, ci trăgînd de curba funcţiei pătratice, singura care îţi garanta atunci succesul în viaţă.

O vreme după Revoluţie ne-am mutat cu cariera în Piaţa Universităţii. Dar şi atunci aveam program greu: dimineaţa la redacţia gazetei de opoziţie, la prînz la miting, după-amiaza la şcoală, seara la aprins lumînări la troiţe şi la miezul nopţii înapoi la şedinţa Ligii Studenţilor. Din cînd în cînd veneau minerii şi ne dădeau o bine-meritată pauză, pe care o petreceam însă tot în şedinţe – de analiză a muncii în direcţia loviturii de stat democratice.

N-am apucat s-o terminăm, pentru că în viaţa noastră au apărut trei lucruri fundamentale: cola originală, primele maşini străine noi de import şi primele slujbe care plăteau bani relativ adevăraţi.

Odată cu ele s-a născut o dilemă mare în materie de carieră: ori interesele poporului (care trebuia, chiar fără voia lui, scăpat de conducătorii pe care tot el şi-i alesese), ori un Cielo cu 85 de cai, casetofon încorporat, cu care ajungeai la mare în trei ore şi nu te mai întorceai fără cel puţin două fete (vii) în portbagaj. Hai, cinstit, ce era de ales?

Numai că foarte repede am descoperit misterul acelui Cielo de serviciu picat ca din cer: pentru el munceai de zece ori mai mult decît coreenii care îl construiseră. Cariera însemna dintr-o dată şedinţe de la 10 seara încheiate spre dimineaţă, cînd trebuia să şi pui în practică ce se stabilise alături de şeful cel mare. Serviciul devenise storcătorul de portocale: nu plecai pînă nu lăsai şi ultima picătură de suc.

Cu vremea însă, generaţia mea s-a obişnuit. Dresajul a devenit a doua natură: cînd mai prindeam cîte o zi liberă, ne

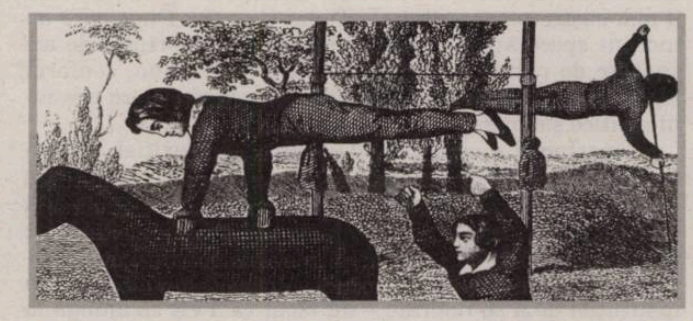

simţeam stingheri: *Ce naiba să fac pînă diseară? Ia hai să trec pe la serviciu!* Multinaţionalele au mulţumit Ălui de Sus pentru generaţia asta de disperaţi: niciodată, din vremea lui Rockefeller încoace, nu se mai întîmplase ca atît de multe milioane să fie făcute cu aşa puţini oameni!

Între timp, în urma noastră, o altă generaţie îşi încearcă dinţii şi coatele în pîinea albă a carierei în centrul oraşului. Surpriză însă, muşcătura e cam moale şi nehotărîtă. *O fi mai bine aici? Nu cumva aş încerca dincolo? Dar sper că nu mă sună sîmbătă dimineaţă, că mă odihnesc după clubul de* stand-up comedy. *Şi au abonament la sală? Care sală? Aia, nu! Nu mai merge banda de alergat, ce naiba! Şi de fapt, ce companie e asta, fără cafeterie? Ia să sun la firma de* head-hunting, *că aici nu e de stat! Da' nu, nu azi, săptămîna viitoare, că pur şi simplu n-am timp, toate prînzurile sînt date pînă miercuri, şi nici loc de vreo cafea nu mai e!*

Pentru generaţia mea, oprirea din goana carierei se întîmplă acum. Avem 40 de ani, vîrsta lui Armstrong pe Lună. Şi la fel ca şi el, peisajul ne pare pustiu: ceilalţi n-au nici un chef de muncă, iar noi am obosit. Însă trebuie să ne ducem crucea şi oxigenul salariului mare din spate. E un pas mic pentru omenire, însă un efort uriaş pentru om!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Guantanamo

Încă de la începutul războiului din Irak, cînd s-a decis ca prizonierii să fie „provizoriu" deţinuţi la baza de la Guantanamo, aranjamentul a părut suspect. Guantanamo este o bază militară, situată în sudul Cubei, în conformitate cu un acord încheiat între SUA şi Cuba încă înainte de venirea lui Castro la putere. Nefiind pe teritoriul Statelor Unite, celor internaţi acolo nu li se aplică legile de care beneficiază prizonierii din SUA bănuiţi de vreun delict. Deţinuţii de acolo sînt persoane de diferite naţionalităţi, suspecte de a fi colaborat cu talibanii sau că au fost membri operativi ai organizaţiei teroriste Al Qaeda: „duşmani combatanţi", nu prizonieri de război. Şi în această calitate ies de sub jurisdicţia legilor SUA; nefiind cetăţeni ai Statelor Unite, pot fi interogaţi şi ţinuţi în detenţie oricît, la infinit, dacă e necesar. Criticii acestei stări de lucruri susţin că e o gaură neagră şi în aceste condiţii e permis orice abuz.

Curtea Supremă a Statelor Unite a dat două decizii încercînd să aducă lagărul de la Guantanamo sub jurisdicţia Congresului Statelor Unite şi a organismelor judiciare din această ţară. În momentele sale de maximă aglomerare, la Guantanamo erau 750 de deţinuţi. Mulţi au fost eliberaţi în cei cinci ani de cînd a fost înfiinţată această închisoare atipică. La sfîrşitul anului 2006, conform unui raport al Comitetului Crucii Roşii, mai erau 232 de deţinuţi din 40 de ţări, majoritatea din Afganistan şi Pakistan. Legea interzice tratamentul „crud" sau inuman, dar acceptă necesitatea interogatoriilor coercitive, considerate ca un mijloc important de a căpăta informaţia necesară încetării într-un mod demn a luptelor.

Oponenţii acestei legi arată că prizonierii nu au dreptul să invoce vechiul *habeas corpus,* nu sînt protejaţi de Convenţia de la Geneva, regulile conform cărora acţionează aceste tribunale nu sînt corecte, brutalităţile sînt permise, mulţi nu vor avea parte de nici un proces, ci doar de o detenţie prelungită. Fiecare afirmaţie de mai sus poate fi probată prin nume, fapte şi date. Partizanii atitudinii dure nu cred că trebuie să fie excesiv de delicaţi cu persoane gata să ucidă civili şi să distrugă clădiri publice, doar pentru a demonstra superioritatea credinţei lor. Şi că, în acest context, nici un mijloc nu este prea dur pentru a-i face pe cei gata să pornească pe calea islamismului militant să se oprească, ştiind că pedeapsa va fi dintre cele mai dure. Moartea? Dar ei nu sînt speriaţi de moarte. Fanaticii nu sînt speriaţi de lămpile care ard zi şi noapte la Guantanamo, ei oricum sînt dispuşi să moară pentru crezul lor.

În ultimele săptămîni au început să se desfăşoare procese pe baza mărturiilor şi dovezilor obţinute la Guantanamo; s-au emis condamnări. Nu se va şti niciodată precis (sau oricum nu în viitorul apropiat) dacă cei condamnaţi sînt într-adevăr cei vinovaţi, sau doresc să-şi asume poziţia de martir în ochii lumii. Cei mai mulţi dintre cei rămaşi în închisoare nu vor ajunge, probabil, niciodată în faţa tribunalului: anual, *Administrative Review Board* va determina dacă ei mai ameninţă Statele Unite sau pe aliaţii lor. Majoritatea mărturiilor sînt documente secrete. Cei eliberaţi din lipsă de probe povestesc că au stat în condiţii de detenţie foarte rele şi spun că au fost torturaţi. Administraţia neagă.

Faptul că Amnesty International a etichetat lagărul drept „un simbol al injustiţiei şi al abuzului, inacceptabil în termenii drepturilor omului" e corect. Incorectă e situaţia cînd nici Amnesty, nici vreo altă organizaţie nu au pus la dispoziţie o metodă prin care atentatorii-sinucigaşi să poată fi opriţi din acţiunile lor. Aceasta de la Guantanamo nu e bună: o spun şi americanii. „Preşedintelui Bush i s-a spus de nenumărate ori de către secretarul de Stat, de către membrii Congresului, de către liderii guvernelor prietene – şi de către opinia publică americană – că lagărul de detenţie din Golful Guantanamo a alterat profund credibilitatea naţiunii americane în calitatea ei de campion al dreptăţii şi al drepturilor omului." *(The New York Times,* 7 aprilie)

Acest război a început pentru democratizarea Irakului, nu pentru construirea unor temniţe asemănătoare cu cele ale lui Saddam Hussein în vecinătatea Statelor Unite. Războiul se va termina. Dar nu într-un mod demn.

globul cubic

O cauză pierdută

Uniforma generalului Robert E. Lee, pălăria cu pene a lui J.E.B. Stuart, sute de steaguri de luptă, scrisori din tranşee – toate considerate relicve sacre – au fost păstrate în Muzeul Confederaţiei de la Richmond, „Altarul Sudului". Învinşii Războiului Civil (1861-1865, cîştigat de statele din Nord împotriva statelor sclavagiste din Sud) au depozitat memoria cauzei lor, păstrată şi după ce populaţia oraşului a devenit majoritar de culoare, chiar după ce lupta pentru drepturile civile a aruncat parcă în afara timpului nostalgia. Treptat s-a încercat transformarea muzeului (înfiinţat în 1896) dintr-un altar al cauzei pierdute, într-o instituţie profesionistă deschizînd orizontul expoziţiilor temporare, expunînd imagini ale sclavagismului, rasismului şi intoleranţei. Fatale s-au dovedit a fi nu ideile, ci împrejurările: absenţa spaţiilor de parcare, şantierul de construcţie al unui spital, desfăşurat în apropiere. „În ultimul deceniu, numărul vizitatorilor a scăzut la jumătate. Muzeul pierde 400.000 de dolari pe an. Mulţi angajaţi au fost daţi afară, orele de vizitare au fost diminuate. Un raport recent al unor experţi în administrarea muzeelor a formulat concluzia că s-a ajuns la punctul de unde începe panta de coborîre, ceea ce va afecta însăşi existenţa sa." *(Washington Post,* 4 aprilie)

„Majoritatea muzeelor nu fac istorie, ci înregistrează istoria" – spune S.Waite Rawls III, directorul executiv al muzeului, fost bancher, numit cu speranţa că va reuşi să evite falimentul. „La Muzeul Confederaţiei veneau veteranii şi donau obiecte, gest care valora cît o declaraţie de principiu. Richmond a fost epicentrul Războiului Civil... Da, muzeul avea o semnificaţie simbolică." Nu corectitudinea politică marginalizează cauza pierdută a Confederaţilor, ci absenţa banilor. Iar încercarea de a-l transforma într-un muzeu „obiectiv" îi îndepărtează pe cei care cred în valorile îngropate acolo, fără să izbutească să-i atragă pe cei care nu vibrează la lumina lunii şi la florile de magnolii din *Pe aripile vîntului.* **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Note despre puterea Americii

● Truism: America este superputerea momentului. Observaţie: America nu are totuşi puterea de a-şi impune voinţa/viziunea peste tot în lume. Alt truism: Trăim într-o lume unipolară. În fine, sînt tot mai multe voci care contestă acest lucru, dar o vastă majoritate crede, încă, în unipolaritatea lumii noastre. Altă observaţie: Spiritul american stăpîneşte de mult lumea, iar armata americană, oricît de hipertehnologizată este, nu poate decît să fie cu zece paşi în urma americanismului care a devenit mod de viaţă în toate colţurile lumii, chiar şi acolo unde se ard steagurile cu dungi şi stele, chiar şi acolo unde milioane de guri ştirbe urlă cu ură „Moarte Americii!". La nivelul culturii pop, America stăpîneşte, blînd şi prin liberă opţiune, lumea. Poţi să bei Coca-Cola (şi chiar se bea) oriunde în lume, toată lumea poartă blugi, toată lumea ştie cine sînt Michael Jordan, Arnold Schwarzenegger, Bill Gates sau Elvis Presley. Nu doar că îi ştie o lume întreagă, dar îi admiră, îi preferă, îi adulează ca pe nişte zei ai postmodernităţii, în timp ce îi consumă, produs cu produs. În această cultură trăiesc mai toţi inamicii Americii. Puţini sînt cei care stau în peşteri şi poartă sumane. Cei mai mulţi stau în apartamente de bloc şi poartă T-shirt şi blugi, văd frecvent produsele Hollywoodului.

● Două amintiri scurte din vremea acelui 11 septembrie. Prima, o imagine şocantă de la televizor. Pe 12 septembrie 2001, zeci de mii de palestinieni au ieşit în stradă de bucurie la aflarea veştii că turnurile newyorkeze au căzut sub lovitura avioanelor deturnate de islamişti. Era invocat Allah, care făcuse dreptate, era ars steagul american, erau blestemaţi toţi liderii de la Washington, făptuitorii erau adulaţi ca eroi. Scormonind la întîmplare prin mulţimea (sălbatic de tînără!) în extaz, camera s-a oprit, pentru o secundă, pe un puşti. Nu cred că avea mai mult de 16 ani. Venele i se îngroşaseră pe gît, ochii îi scăpătau ură radicală, faţa-i era schimonosită într-un urlet fără de sfîrşit, braţele ridicate loveau aerul şi întreaga-i înfăţişare era posedată de o trăire interioară, pe cît de acaparatoare pe atît de agresivă. Simt un fior rece pe şira spinării, dar bag de seamă că tînărul acela purta un T-shirt pe care era scris „Chicago Bulls" şi era desenată cunoscuta siluetă „Nike" a lui Michael Jordan levitînd spre coş. Îmbrăcat cu simbolurile culturii pop americane, tînărul ura America cu ferocitate. Atunci, am început să observ mai atent hainele celor care demonstrau. Nu purtau pe ele înscrisuri arabe şi nici nu reprezentau figuri de imami. La nivelul vestimentaţiei, ataşamentul lor pentru codul cultural american sau, în fine, occidental, era total. Ceea ce ieşea din pieptul lor – însă – era cu totul altceva decît ceea ce scria pe pieptul lor. A doua amintire. Ca la comandă, absolut toţi americanii au cumpărat steagul naţional în toate mărimile în care se putea găsi prin magazine şi l-au pus pe maşini, pe case, în vitrine, însoţite de sloganul zilei, *„United we stand".* Cam pe 15 septembrie, a început criza de steaguri. După alte două sau trei zile, nu mai puteai găsi la nici un magazin nici un steag american. Toate stocurile fuseseră epuizate. A durat vreo săptămînă şi, deja, la începutul lui octombrie puteai din nou găsi steaguri în magazine. Această scurtă penurie (căci în acel context emoţional, steagul chiar devenise o necesitate pentru cei mai mulţi dintre americani) nu a fost niciodată o ştire de primă pagină în acele zile. Era firesc, de vreme ce trecuseră doar cîteva zile de la cea mai mare şi mai neaşteptată catastrofă a sistemului american de securitate şi poveştile despre acele groaznice evenimente curgeau fără oprire. La fel, reacţiile din lumea largă la atacul terorist erau şi ele abundent prezentate, mai ales că americanul obişnuit abia începea să afle că există, undeva departe, o ţară numită Afganistan, căzută în mîna unui regim halucinant. Totuşi, am găsit în colţul paginii a nu-ştiucîta a unui ziar local explicaţia pentru care, vreme de o săptămînă, nu s-au mai găsit steaguri. Şi, totodată, o informaţie şocantă pentru mine, om sensibil la simboluri şi valori înalte, exprimate prin obiecte fetiş. Cel mai mare producător de steaguri americane, care aproviziona cu asemenea produse mai toate magazinele din Statele Unite, era o întreprindere... din China. Luată pe nepregătite, departe fiind, aparţinînd unei lumi în care zvîrcolirile pieţei nu induc reacţii promte, producătorul a reacţionat mai încet. A luat măsuri abia după ce a aflat că toate stocurile s-au epuizat în cîteva zile şi a durat cam o săptămînă să se organizeze, să înceapă să lucreze în trei schimburi, să poată livra steaguri unei cereri brusc ridicate la niveluri inimaginabile în timpuri normale. Peste o săptămînă – cum spuneam – au apărut steaguri suficiente. Dar faptul că simbolul suprem al SUA e manufacturat în China îmi provoacă reflecţii cel puţin la fel de interesante precum îmi provoacă puştii din cartierele islamiste ale Teritoriilor, care urăsc America îmbrăcaţi în T-shirts şi blugi.

● În ce sens, America este cea mai puternică ţară a lumii, din moment ce nu poate administra, după voia ei, lumea?

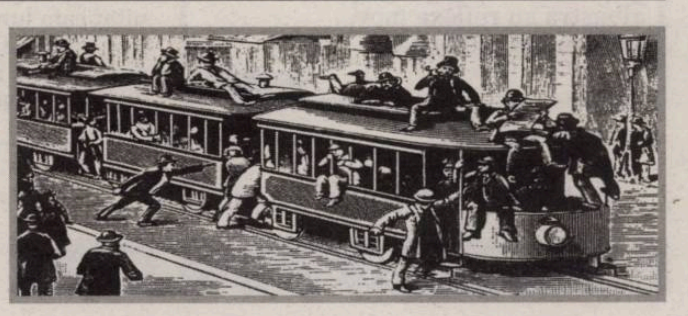

Cifrele – sigur – ne arată ceva important: SUA au cea mai productivă economie (doar toate cele 27 ţări UE, însumate, depăşesc cu puţin PIB-ul american), au cea mai costisitoare şi, pe cale de consecinţă, tehnologizată şi antrenată armată, au cel mai important cuvînt de spus în multe dintre chestiunile politice ale lumii. Dar toate acestea ce înseamnă, de fapt, cînd nu poţi să îl pedepseşti pe Osama Bin Laden, cînd nu poţi pacifica Irakul, cînd nu poţi domoli mareea roşie din America de Sud sau cînd nu poţi stăvili invazia islamică? Ce fel de putere este aceasta? Nu vreau să fiu înţeles greşit – nu contest puterea SUA, nu le contest supremaţia în toate clasamentele. Mai mult, mulţumesc lui Dumnezeu că trăiesc într-o lume în care, dacă tot trebuie să existe o singură mare putere, aceea e SUA. O lume dominată de Germania lui Hitler, de URSS ori de China ar fi un coşmar pe care nu vreau să îl trăiesc. Dar – mă întreb – ce mai poţi face cu atîta putere, astăzi?

ready made

„O serie de încercări pe grinzi cu inimă subţire (1.000/2.000/3,5 mm) au fost făcute la Institutul Tehnologic din Stockholm. S-a găsit că, datorită diferitelor imperfecţiuni, inima începe să flambeze la o sarcină relativ mică, însă în cele mai multe cazuri nu s-a observat nici o modificare în comportarea inimii la sarcină critică. Pe baza acestor experienţe s-a tras concluzia că: «sarcina critică teoretică pentru inimă nu are nici o legătură cu sarcina limită şi că raportul sarcinii limită către sarcina critică teoretică creşte odată cu subţierea inimii». S-a găsit de asemenea că: «capacitatea inimii de a suporta sarcini nu se epuizează pînă nu începe curgerea plastică a unei porţiuni relativ mari de inimă»."

(Stephen P. Timoshenko, James M. Gere,
Teoria stabilităţii elastice, Editura Tehnică, 1967)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

38°

– Iubitule, visez de mult
o insulă pustie
şi care,-avînd regim ocult,
atlasul nu o ştie,

încît ne va fi foarte greu
să dăm de ea pe hartă,
dar, finalmente, tu şi eu
tot vom găsi-o: tartă

cu spumă de albuş în jur,
cînd bat în maluri valuri,
iar ea se-nhorbotă-n ajur
de diafane voaluri...

– Încît, iubito, pare-un sîn
pietros şi, *eo ipso,*
despădurit, adică spîn,
precum al lui Calypso!

– Iubitule, eu te-aş ruga
să nu fii pornografic,
ci să-mi asemui cu-o nuga
ţuguiul cartografic,

sau cu un cozonac măcar,
despicătura cărui'
să nu te facă iar măgar,
pentru că nu-ţi mai dărui,

iubitule, nici un ostròv
pustiu, – sub cer de glajă
albastră cu reflexe mov,
să ne iubim pe plajă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Zile diferite

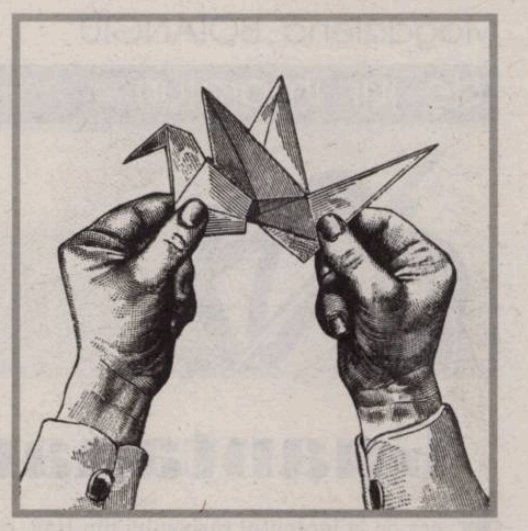

Într-o zi de 3 septembrie, nu mai ştiu exact în ce an (la începutul anilor '80) am fost cu părinţii într-o excursie pe munte. La Buşteni ne-am certat cu o vînzătoare care nu avea mărunţiş şi nu ne putea da rest. De fapt, nu găsea nici o soluţie să ne vîndă un pachet de BT, pe care-l avea pe tarabă. Era o zi însorită şi caldă şi voiam să urcăm pe Valea Cerbului pînă la cabana Omu. Regimul de atunci putea să nu ne dea ţigări sau să ne facă să stăm la coadă pentru pîine, dar nu putea să ne ia potecile de munte (deşi în zona Poiana Stînii de la Sinaia a făcut şi asta, a îngrădit un întreg versant deasupra castelului Peleş). Am început să urcăm prin pădurea prin care încă mai pluteau aburii dimineţii şi, la un moment dat, ne-a ajuns din urmă un tînăr cu ochelari şi geacă roşie, încălţat în nişte bocanci înalţi şi roşcaţi din piele cum nu mai văzusem niciodată. Ne-a întrebat în engleză dacă acea potecă ajunge la cabana „Eomiu". I-am răspuns că da şi ne-a cerut amănunte despre cum arată cabana. Ţin minte că ne-am uitat atenţi la el, iar taică-meu i-a răspuns: *„a little cottage"*. Neamţul, căci neamţ era, a zis ceva de genul „îmi închipuiam eu". Noi ne-am îndoit că îşi poate închipui şi i-am explicat mai departe: „acolo nu e apă". S-a mirat, dar a continuat să meargă. „Nu prea e bine nici cu igiena, nu există cearceafuri curate şi se doarme la comun", am insistat noi. Nu ştiam cum să-i explicăm ce e aia *prici,* platforma de scînduri care ţine loc de pat pentru mai multe persoane. Cînd a înţeles, s-a uitat cam lung. Uşor nesigur, ne-a întrebat însă dacă mergem tot acolo şi dacă poate să se ţină după noi, ca să nu riste să greşească drumul. I-am spus că e *wellcome* şi ne-am pus pe mers... şi am mers. Drumul durează între cinci şi şapte ore şi e numai urcuş. Am trecut de Poiana Coştila şi am ieşit din pădure. Am văzut în faţa noastră un om încolţit de cîini ciobăneşti şi ne-am oprit pînă s-au liniştit lucrurile. Am urcat pe potecă prin iarbă şi la un moment dat i-am arătat neamţului o stîncă departe în vîrf şi i-am spus că de acolo mai sînt zece minute pînă la cabană. A dat din cap gîfîind, evaluînd îngrijorat din ochi distanţa mare pe care încă o mai aveam de parcurs. Apoi, ca să-l uimesc, i-am spus că uneori iarna, cînd aerul e îngheţat şi clar, de la Omu se poate vedea Dunărea. S-a încruntat. Nu avea probabil în minte exact unde era Dunărea. I-am spus că e vorba de vreo două sute de kilometri şi atunci a zis „Uaaai". Am trecut de văile înierbate de origine glaciară şi am ajuns în cele din urmă la cabană, la capătul acelei zile superbe. Sus era cam frig şi Hans n-a rezistat prea mult afară pe bancă, aşa cum ar fi dorit să stea. Înăuntru am băut multe ceaiuri şi, cum mai era ceva timp pînă la ora de culcare, ne-am apucat să jucăm cel mai simplu şi mai stupid joc pe care-l aveam la îndemînă. Puneam o cutie de chibrituri pe marginea mesei şi-i trăgeam, pe rînd, cîte un bobîrnac. Cutia sărea şi punctajul se făcea în funcţie de cum cădea înapoi pe masă. Dacă era cu eticheta în sus însemna un punct, dacă pica pe muchia lungă erau cinci puncte, pe muchia scurtă – zece puncte, iar cu eticheta în jos – zero puncte. Ţin minte că neamţul a fost chiar entuziasmat de joc, l-a luat foarte în serios şi a cîştigat detaşat. A căutat apoi toaleta despre care i se spusese că e pe afară şi s-a întors cu o faţă scîrbită. Ne-a spus că s-a făcut foarte frig afară şi că toaleta nu e de fapt o toaletă, ci un coşmar. Era prima dată cînd se arăta nemulţumit de ceva. Apoi, cabanierul i-a arătat unde urma să doarmă, iar el şi-a aranjat culcuşul cu buzele strînse, fără să comenteze nimic. În acele paturi, dacă le puteai numi aşa, te culcai încercînd să nu atingi nimic, dacă se putea, ai fi stat în echilibru doar într-un cot şi un genunchi (cred că nu s-a schimbat mare lucru nici pînă astăzi). Peste noapte am auzit vîntul şuierînd pe afară. Dimineaţă, totul era alb. Ninsese, iar pe jos aluneca. Meteorologii de la staţie ne spuneau că în ziua precedentă, la prînz, acolo sus, fuseseră peste 20 de grade. Am pornit spre Babele, singura variantă rezonabilă pe o asemenea vreme şi bineînţeles, cu Hans după noi. Cred că dormise foarte prost, părea obosit şi se tot împiedica de pietre, cu bocancii lui roşcaţi. Ceaţa nu te lăsa să vezi nici la doi paşi şi chiar pe un drum aşa de simplu te puteai rătăci. Am ajuns în cele din urmă la telecabina de la Babele, trecînd printr-o ninsoare care, cu timpul, s-a transformat într-o ploaie mocănească. N-am putut uita acea excursie şi cred că nici Hans... pe unde o mai fi fiind el acum.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Reguli de bună purtare în „adunare"

Trupul, ca şi societatea, parcurge propriul proces de civilizare (Norbert Elias). Tot felul de reguli, prescripţii, constrîngeri ar trebui să prelucreze gesturile şi gîndurile, astfel încît să se ofere privitorului un trup „împodobit", „înfrumuseţat", „plăcut". Nu este vorba aici numai de haine, de ceea ce este exterior, aşadar, deja vizibil, ci de „punerea în scenă" a unui set de atitudini menite a oferi distincţie socială. În „adunare", în „conversaţie", la „preumblare", individul trebuie să fie foarte atent la propriul trup, la propriile gînduri, trebuie să-şi impună o serie de autoconstrîngeri pentru a crea o bună impresie, dar mai ales pentru a se deosebi de un „animal".

În „Şcoala moralicească", Anton Pann îl învaţă pe „burghezul" din oraş ce este bine şi ce este rău atunci cînd se află în compania celorlalţi sau este privit de alţii.

Controlul mîinilor necesită o supraveghere drastică: să nu le duci „spre părţile cele ascunse", să nu te scarpini cu ele în „locurile acelea", să nu le vînturi „fără loc şi fără treabă". „Deştele mînii" nu trebuie băgate în gură sau linse aşa cum numai „cîinii" fac, nici să le trosneşti într-o „pornire nebunească", căci nu este deloc „un lucru de laudă". Unghiile nu trebuie să fie tăiate „de faţă cu alţii", nici roase cu dinţii, nici lăsate „scîrnave, necercetate", „ci adesea îngrijeşte / Să le tai cum trebuieşte". Mîini ce bat ritmul pe masă sau în farfurie, coate ce se îndreaptă către coastele vecinilor, picioare ce joacă ici şi colo, trasul de haine sînt tot atîtea gesturi „nebuneşti". Şi mai presus de toate, este prea de ocară să te întinzi, încordîndu-ţi mîinile şi pieptul „ca proştii, ca nătărăii, / Şi după cum fac dulăii".

Gura, ochii, nasul merită toată atenţia. În adunare este „lucru de ruşine" „să murmureşti au să fluieri, / Şi ca ciobanii să şuieri". Şi mai de ruşine este comportamentul ce-l au unii care, gîndind că fac vreo figură" (glumă), atunci cînd vorbesc „strîmbă din gură", „scîrţie din măsele", „umflă obrajii", „scot limba", mestecă, „strîmbă buzele cînd la deal şi cînd la vale", îşi răsucesc mustaţa, îşi netezesc cu „neastîmpăr" barba, „umblă în cap cu ceasu" să-şi dreagă „perii". Unele „necesităţi ale firii" nu pot fi evitate, dar pentru că sînt lucruri extrem de jenante, ele trebuie făcute cu mare „fereală". De-ţi vine să tuşeşti sau să strănuţi „din întîmplare", te retrage „cu sfială" într-o parte pentru a „nu umple pe alţii de bale, / Şi de scuipirile tale". „Pază mare" şi „multă ruşinare" însoţesc ştergerea nasului: „Să nu faci sunet suflării / Ca cînd trîmbiţezi cu nări<le>". „Foarte scîrbos" este să-ţi priveşti „mucii cînd îi înveleşti" sau cînd te „curăţeşti" cu unghia în nas, fără să-ţi treacă prin cap să foloseşti basmaua (batista) aşa cum „şede bine".

Plictiseala, oboseala, tristeţea ar trebui alungate de pe chip, întrucît ar putea fi interpretate ca lipsă de respect sau dezinteres faţă de ceilalţi: „Să nu casci, că te huleşte: / Că o faci din lenevire, / Sau că îi faci să se gîndească, Că n-ai poftă să-ţi vorbească". De altfel, chipul posomorît, chipul întristat nu place nimănui. De vrei să suspini şi să oftezi, fă-o la tine acasă şi nu de faţă cu ceilalţi. Lor trebuie să le oferi un chip plăcut, înfloritor. De aceea, înainte de a ieşi din casă, dă jos hainele de noapte şi pune-ţi haine „potrivite" bine pe trup, dar nu prea din „cale afară" că pici în patima „muierilor" şi a „nebunilor". Din acelaşi motiv, igiena corporală se face cu cumpătare, „nu peste cuviinţă" pentru a nu cădea „din omenie / În muierească nebunie". „Blînd şi cu cucernicie" arată-te celorlalţi, glumind cît trebuie, „zîmbind cu sfială", fără „hohote nebuneşti" şi „glas mare". Plăcerea şi îmbunarea să ţi se oglindească pe faţă şi nu întunecarea, mîhnirea, „turbarea", „clipirea curvească", „căutătura hoţească".

Cîţi dintre noi, astăzi, respectăm aceste minime reguli de bună purtare în societate? E de-ajuns să urci dimineaţa într-un autobuz oarecare şi să-ţi piară cheful văzînd atîtea feţe posace. Cît despre „bale", „scuipiri", nasuri suflate, mîini prin „locuri ascunse", vă las pe dumneavoastră să le observaţi. Pînă una-alta, îi propun dlui primar Marian Vanghelie să tipărească şi să distribuie gratuit tuturor locuitorilor sectorului 5 manualul lui Pann. S-ar cheltui banii mai cu folos decît pe fiţuicile cu „mîndria" demagogică a sectorului.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

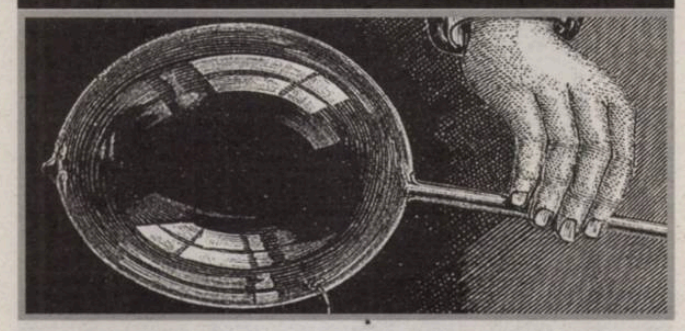

Portsmouth, New Hampshire

Barbara ne-a luat de la aeroportul Logan din Boston şi ne-a dus cu maşina la Portsmouth, New Hampshire, pe istorica Autostrada 1, ţintată cu, pe ambele părţi, Dunkin Donuts, un local unde se mănîncă hamburgeri, cu vaci de plastic în mărime naturală în faţă, prăvălii unde se vînd eşarfe şi aşa mai departe, pînă cînd am ajuns în statul lui „Trăieşte liber şi după aia mori“, un motto care, aşa cum ne-a explicat Barbara, înseamnă fără taxe pe valoare adaugată şi pe venituri. Pe de altă parte, New Hampshire are unele dintre cele mai mari taxe pe proprietate din Statele Unite. Nu există lege privind obligativitatea centurii de siguranţă. Dar asta e pe cale să se schimbe. Am citit rubrica poliţiei din *Portsmouth Times* şi am văzut că în ziua dinaintea sosirii noastre au avut loc trei crime, toate comise înainte de 11,30; la 6,45 un „curcan îngheţat“ s-a izbit de parbrizul unui cetăţean; la 7,30 a fost prins un bărbat care depozita ilegal gunoiul în pubela unui vecin, iar la 9,47 poliţia a fost anunţată de furtul portofelului unui puşti de 17 ani; făptaşul, în vîrstă de 13 ani, a fost prins la 11,15.

Afară, o ploaie cam lapoviţoasă lovea cu putere parbrizul, silind ştergătoarele să facă ceva exerciţiu.

– Crimele din Portsmouth se termină întotdeauna la 11,30 a.m.? – am întrebat, gîndindu-mă că la New Orleans crimele merg 24 din 24, ca şi barurile. Şi nu orice fel de crime, ci chestii dure, cum ar fi omuciderile.

Portsmouth este un port dichisit din New England, cu trei seculi de istorie lustruită pentru turişti şi iubită pînă la adoraţie de localnici. Turla originală a bisericii, de culoarea untului, care se iţea din piaţa acoperită cu piatră cubică s-a prăbuşit cu cîteva luni în urmă, după o furtună puternică, strivind o camionetă. Cetăţenii se grăbiră să o restaureze şi găsiră, privind mai atent, că şi camioneta fusese avariată serios de o grindină, cu ceva mai puţin de o lună înainte, ceea ce a insinuat un soi de dubiu asupra motivului real al prăbuşirii bisericii. Nu uitaţi că în New England obişnuiau să ardă vrăjitoarele pe rug.

Eu am fost numărul principal al Festivalului de Jazz din Portsmouth, o *jam session* de trei zile, cu poeţi şi muzicieni. Oraşul – avea să se dovedească – fabrică mari cantităţi de bere în multele sale „adăpători“ şi mulţi dintre localnici sînt fie muzicieni, fie poeţi, fie amîndouă. A recita poezie în acompaniament de jazz este o ocupaţie care îşi are originile prin anii '50, cînd un scriitor de prin preajma locului, Jack Kerouac, îşi citea scrierile cu voce tare, pe cînd tipi precum David Amram ţineau ritmul. Jack s-a dus în raiul *beatnik*-ilor, dar David Amram, graţie sorţii, încă este cu noi şi cu siguranţă a fost cu mine, cîntînd la pian în timp ce eu recitam „Cînturile Furtunii din New Orleans“. Aerul îmbibat de muzică din Portsmouth şi publicul nostru sofisticat au apreciat.

Barbara ne-a dus undeva să mîncăm homari şi apoi asupra Noi Anglii se abătu o mare furtună. Carnea de homar e dulce, dacă reuşeşti să-ţi faci drum cu ciocanul prin carcalacul roşu de mare şi tot aşa e şi Portsmouth, de îndată ce lapoviţa se potoleşte. New Hampshire este pe punctul de a scoate în afara legii barurile în care se fumează, şi dacă vor combina asta cu poezie şi jazz, locuitorii nu numai că vor trăi liber, dar vor şi muri mai puţin.

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ţăranul de stînga şi brînza de dreapta

– Nu vreţi să-mi cumpăraţi oile?

– !?...

– Şi stîna...? Vînd ieftin, că eu nu mai am ce să fac cu ele!

– Păi de ce? – încerc eu să mă arăt curios şi compătimitor.

– Păi, nu vedeţi ce ne-au făcut ăştia cu reglementările lor? Nu mai poţi să creşti o oaie, nu mai ai cum să vinzi brînză, ce vreţi să mai fac? Poate dvs. aveţi mai mulţi bani, să faceţi ce cer ăştia... sau poate ştiţi pe cineva, că eu m-am săturat!

Şi urmează o ploaie de înjurături la adresa Europei şi a funcţionarilor săi de la Bruxelles, de la noi şi de aiurea.

Povestea s-a petrecut în urmă cu cîteva săptămîni la Sălişte, cînd coboram într-o duminică din Mărginimea Sibiului. Ciobanul cu pricina bea o bere la masa alăturată – poate mai multe... – şi intra în vorbă cu unii şi cu alţii. Era, după toate aparenţele, foarte supărat. Şi, tot după toate aparenţele, avea destule motive să fie aşa. De asemenea, nu era singurul. Pe unii dintre aceşti ciobani i-am văzut şi noi, cu toţii, la televizor. Brusc, fără nici un avertisment, li s-a spus că nu mai au voie să facă ceea ce ştiau ei să facă din moşi strămoşi, că toate practicile lor de care erau mîndri (şi, mai ales, care le aduceau o groază de bani!), nu mai sînt bune, ba chiar sînt interzise cu desăvîrşire. Cine spune asta? Păi, nişte noi tovarăşi, de la Bruxelles, de data aceasta...

La plecarea mea din Sălişte, în jurul ciobanului cu pricina se adunaseră deja mai mulţi, vociferau şi înjurau Uniunea Europeană şi oamenii săi, economia de piaţă şi regulile sale. Semăna cu o manifestaţie antimondialistă *in nuce*. „Antimondialismul vine în Carpaţi!“ – îmi zic eu, amuzat. Apoi adaug, tot pentru mine: „Uite că a ajuns şi ţăranul român să fie, fără să ştie, de «stînga»!“.

Nu poţi să nu te întrebi, în asemenea cazuri, *qui prodest?*

Desigur, este şi multă prostie şi incompetenţă în toată această poveste. Dar nu e doar atît. F. vine şi el dintr-o vizită la Sibiu şi un cioban i-a oferit şi lui să-i vîndă stîna şi oile, aşa că îmi înţelege nedumerirea. Ca vechi funcţionar european, îmi zîmbeşte diplomatic: „Ei, toată psihoza asta cu brînza voastră a fost şi puţin întreţinută... a picat tare bine pentru nişte mari companii de lactate... De fapt, nu e chiar aşa, este şi o mare doză de lipsă de informare... poate de dezinformare...“. Şi zîmbeşte din nou. Personal, încearcă să îi lămurească pe români că lucrurile nu stau chiar aşa, că există o Europă a diversităţii, inclusiv culinare, care nu este nici ilegală, nici imorală, şi nici nu îngraşă. Şi, ca orice bun italian, povesteşte despre mişcarea *slow food* oricui are chef să-l asculte.

Povestesc întîmplarea cu ciobanul şi la facultate.

– Asta e! comentează sec un coleg.

– Cum adică? încep să mă revolt eu.

– Păi, asta e, am trecut la economia de piaţă, care a priceput, bine, care nu, n-are decît să dispară, să-şi vîndă oile şi stîna şi să se apuce de altceva. S-a întîmplat peste tot la fel, se va întîmpla şi la noi tot aşa, e normal...

– Bine, dar ăştia despre care zici tu că ar trebui să dispară sînt cam jumate din populaţia ţării! încep eu să devin avocatul celor oropsiţi.

– Asta e! mai repetă colegul, cu un fatalism neomioritic, pe care el îl numeşte, nu ştiu de ce, neo-liberal.

– Mai vezi tu brînză şi ţuică de la mine!... îl ameninţ eu, aproape enervat.

– Parcă te văd cu brînza ta în băţ, demonstrînd la Bruxelles pentru drepturile ciobanilor români şi produsele noastre neaoşe! mă ironizează colegul. Ştiam eu că eşti un stîngist! îmi mai aruncă el peste umăr, de data asta aproape serios.

Deci, dacă eşti cioban – sau iei apărarea ciobanului – se cheamă că eşti de stînga; dacă vrei să mănînci brînza ciobanului, trebuie să fii de dreapta – rezum eu situaţia,

mai pe înţelesul meu. Ceva mi se pare însă în neregulă: de ce trebuie să fii neapărat de stînga sau naţionalist ca să militezi pentru un balmoş ca la mama acasă?

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Nume de străzi (II)

Iau acum să răsfoiesc *Ghidul străzilor din Bucureşti,* ediţia din 1973 (a mai fost una înainte, în 1970). N-am altul mai recent la îndemînă, dar n-are importanţă data, fiindcă nu caut numele care oricum au fost schimbate: Gheorghiu-Dej, Sălăjan sau Moghioroş, intolerabile politic. În schimb, văd cu plăcere că a rămas tendinţa de a exprima, prin alegerea numelor de străzi, o înclinaţie spre istorie şi filosofie care nu poate decît să înalţe nivelul cultural al bucureştenilor.

În primul rînd, strada *Salvatorului:* cred că înseamnă „a Mîntuitorului", deci un îndemn la pietate, fiindcă nu pot crede că cineva s-a gîndit la salvamari sau salvamontişti. Strada *Veacului* şi intrarea *Veşniciei* (de ce numai intrare? ar merita un bulevard) mi se pare că dovedesc o profundă meditaţie istorico-teologică. De altfel, există şi o stradă a *Meditaţiei,* ceea ce numai naturile prozaice ar putea interpreta ca aluzie la o ocupaţie rentabilă a profesorilor de matematică, fizică ş.a.m.d. Tot domeniului religios îi aparţine probabil un nume al cărui înţeles rămîne obscur: *Mucenicul Becheru* (să fie un martir ignorat de calendarul oficial al BOR?). Ce să mai zic de str. *Invalidu Ion:* oare personajul avea acest nume de familie sau au fost avute în vedere meritele, necunoscute altfel, ale unui veteran infirm? Lista e şi aşa plină de sergenţi şi caporali de care n-a auzit nimeni.

Istoria e prezentă, de la Antichitate: *M.I. Brutus* (Marcus Iunius prescurtat, ca pe o carte de vizită) sau patriotica stradă a *Geţilor,* pînă la secolul al XVI-lea al trecutului naţional: str. *Cercel Petru.* Politica se infiltrează insidios: nu ştiu dacă am mai lăsat intrarea *Poltava* (alte referinţe la gloriile militare ruseşti, ca *Mareşalul Tolbuhin,* deja dispăruseră), iar str. *Emigrantului* o fi fost numită aşa cînd românii au început să se care peste graniţă. O oarecare aplecare către virtuţile civice sau private aş vedea la străzile *Democraţiei, Demnităţii* şi *Chibzuinţei.* Strada *Servituţii,* care era prin Ferentari, a dispărut odată cu una din eliberările periodice ale poporului român. O fi fost o aluzie la fostul statut de robi al locuitorilor cartierului. O stradă a *Declamării* presupune admiraţie pentru un mod de a se adresa publicului cu care ne-au obişnuit actorii şi oamenii politici. Str. *Entuziasmului* şi cea a *Duioşiei* ne permit să bănuim simpatia de care se bucură temperamentele expansive. Avem strada *Copilului* şi intrarea *Adolescenţei:* atît, vîrstele următoare n-au mai trezit acelaşi interes.

Reflecţia asupra condiţiei umane nu împiedică starea de veghe atentă pentru a prinde orice sunet, de la cele mai puternice la cele mai sfioase (intrările *Fanfarei,* dar şi *Foşnetului).* Sîntem ameninţaţi de calamităţi naturale şi boli: str. *Inundaţiei,* str. *Salubrităţii* şi str. *Sanatorului* (sic), la care s-ar putea adăuga eventual intrarea *Detectorului* (ai detectat un virus sau un microb). Natura este evocată atît sub aspectul botanicii (str. *Mixandrei,* intrările *Cucuruzului, Cantalupului,* mai graţios: a *Campanulei* şi chiar exotic: a *Bambusului),* cît şi sub acela al zoologiei (cu sinonime: str. *Căprioarei* în sectorul 3 şi str. *Ciutei* în sectorul 4). În sfîrşit, geometria manifestă aspiraţia spre abstracţie: intrarea *Rombului,* strada *Trapezului* şi a *Semicercului.*

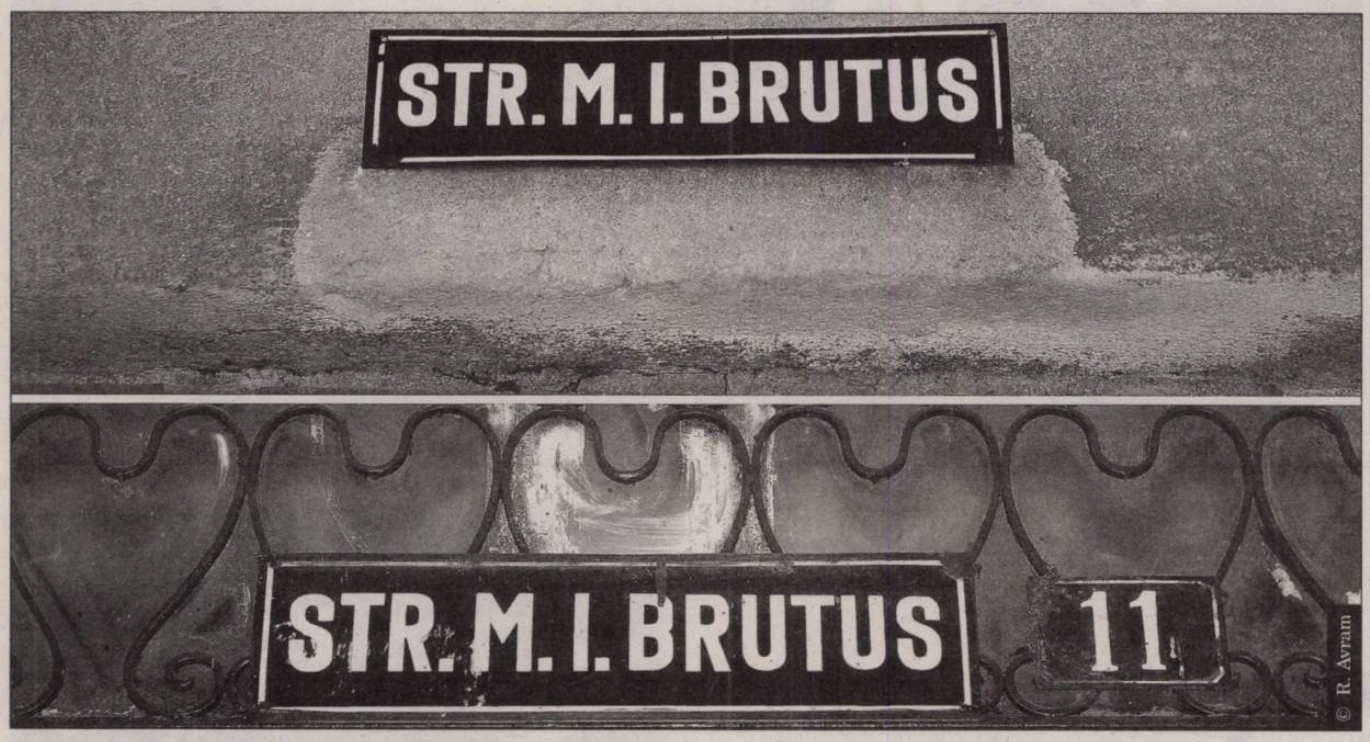

Ştiu că, deseori, numele unei străzi de botezat se caută în dicţionar, la întîmplare. De aceea, str. *Cedrilor* poate să fie acolo unde niciodată n-a crescut acel copac. De cele mai multe ori, străzile se botează aşa încît să alcătuiască un repertoriu de celebrităţi naţionale, în chip de carte de citire pentru clasele primare. Dar, într-o ţară ca a noastră, schimbările de regim au însemnat şi înlocuirea unui grup de „oameni mari" cu altul, de sens politic opus. Din 1990, am încercat restabilirea vechilor denumiri, ca o compensaţie simbolică pentru neputinţa unei restauraţii politice. Aşa cum, la Craiova, *Armata Poporului* a redevenit *P.P. Carp,* la Bucureşti s-au întors regii şi reginele.

Ceea ce mi-aduce aminte de o poveste care circula acum patruzeci de ani. Într-o noapte, actorul Emil Botta se întorcea acasă, într-o stare de relativă confuzie (se zice că era un obicei). Urcîndu-se într-un taxi, a comandat cu vocea lui sepulcrală: „Bulevardul Gheorghe Gheorghiu-Dej", apoi, şovăitor, s-a corectat: „Pardon, Regina Elisabeta". La care, şoferul reacţionar ar fi exclamat: „Să dea Dumnezeu!".

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

„Dreapta literară" sau scriitori de dreapta?

(continuare din numărul trecut)

Bună parte din a doua jumătate a cărţii lui François Dufay (reamintesc titlul: *Le soufre et le moisi. La droite littéraire après 1945,* Perrin, 2006) se ocupă de lungul şi accidentatul drum pe care a trebuit să-l străbată Paul Morand pentru a fi primit în Academia Franceză. Preşedintele De Gaulle nu i-a iertat ralierea la regimul de la Vichy, opunînd veto-ul său alegerii lui Morand în Academie. A cedat, în fine, în 1968(!), dar tradiţionala recepţie la Palatul Elysée a fost anulată. Cartea lui Dufay se încheie cu momentul 1971, cînd Morand (la 82 de ani) scrie şi tipăreşte cartea superbă pe care mulţi o consideră capodopera lui, *Venises (Veneţii).* Şi se mai încheie cu semnalarea ultimilor „recruţi" în gruparea dreptei literare, printre care foarte tînărul Patrick Modiano.

Generaţia „husarilor" a fost, scrie Dufay – preluînd o afirmaţie a lui Nourissier –, o generaţie „căzută în capcana jurnalismului şi a cinematografului, devorată de alcool". Oare chiar aşa stau lucrurile? Apare aici prima din obiecţiile – numeroase – pe care le suscită această carte. Dufay se face că ignoră faptul că scriitorii apreciaţi şi încurajaţi de Morand şi Chardonne au colecţionat premii Goncourt şi au ajuns, mulţi dintre ei, la Academia Franceză (Jacques Laurent, Michel Déon, Maurice Rheims, Jean d'Ormesson). Un altul, Jacques Brenner a scris o foarte personală şi inteligentă *Istorie a literaturii franceze de la 1940 pînă în zilele noastre* (Fayard, 1978). Pînă şi Blondin, realmente îmbibat în permanenţă cu alcool, n-a făcut rabat la calitatea scrisului.

Mult mai grav este *parti-pris*-ul pe care îl dovedeşte autorul atunci cînd se străduie să demonstreze că *nu întîmplător* aceşti scriitori erau de dreapta, întrucît aveau... o ereditate încărcată. Jacques Laurent ar fi avut un unchi membru al *Acţiunii franceze* (dreapta regalistă şi naţionalistă), Michel Déon a fost ceva vreme... şoferul lui Charles Maurras (părintele spiritual al *Acţiunii franceze),* Nimier – mare admirator al lui De Gaulle – a comis păcatul de a-l vizita în închisoare, în 1952, pe Charles Maurras (!). Astfel de „argumente" aduc aminte de procedeele grosolane utilizate de – cum să-i numesc – vînătorii de „dreptaci", cărora nu le scapă nimic şi care dau unor fapte în fond anodine dimensiuni exagerate. Pînă şi titlul cărţii – cum bine a observat Christophe Mercier în cronica sa din revista *Commentaire* (nr.117, primăvara 2007) – este dispreţuitor la adresa „husarilor", ale căror opere sînt, implicit, etichetate drept „sulfuroase" şi „mucegăite".

Grave semne de întrebare ridică şi modul în care sînt prezentate homofobia şi antisemitismul lui Morand şi Chardonne. Socotiţi un fel de ticăloşi iremediabil compromişi, li se concede foarte puţin, amintindu-se, spre exemplu, de scriitorii şi intelectualii evrei care au scăpat din mîinile Gestapoului graţie lui Morand. Foarte adevărat, Morand se arăta – în jurnal şi corespondenţă – ostil homosexualilor. Dar el a fost prietenul intim al multor homosexuali, al lui Proust, Cocteau, Diaghilev, Bernard Faÿ, îi spunea „fiule" lui Jean-Louis Bory (unul din primii scriitori care au militat atunci pentru cauza *gay),* i-a lăsat garderoba lui Marcel Schneider, l-a protejat pe Matthieu Galey etc., după cum a stabilit relaţii de caldă amiciţie cu Maurice Rheims şi Patrick Modiano, ambii cu origini evreieşti. Ei bine, negăsind nici o explicaţie acestor relaţii ciudate pentru un „homofob" fanatic, Dufay face o piruetă şi consideră că, „în mod inconştient" (?!), Morand căuta

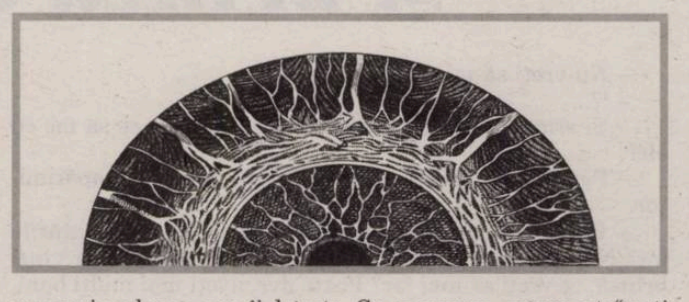

compania celor pe care îi detesta. Cu asemenea „argumente" poţi demonstra orice.

Şi mai e ceva: cît de reacţionare şi cît de vehemente au fost manifestările publice ale celor din „dreapta literară"? Morand era un mai vechi inamic al cultului vitezei, cult specific epocii noastre, ceea ce antrenează – scria el – superficialitate şi lipsă de substanţă. A criticat de asemenea societatea de „loisirs", societatea „fericirii obligatorii", ca să folosesc o formulă curentă astăzi. Era împotriva „metisajului" şi deplîngea scăderea populaţiei europene, pentru el Europa fiind leagănul civilizaţiei. Aş spune mai curînd că aici Morand se opunea, *avant la lettre,* limbajului corect din punct de vedere politic. Oricum, husarii au adus un aer proaspăt în anii '50, ani dominaţi de filosofia sartriană a „angajării". Nu există, de fapt, argumente serioase pentru a se putea vorbi de o „dreaptă literară"; îi putem numi, la rigoare, scriitori de dreapta, prin opoziţie cu stînga (nu o dată delirantă şi larg majoritară) a acelor ani. Sau – şi atunci lichidăm dezbaterea – admitem butada lui Morand după care talentul era, în anii '50-'60, apanajul scriitorilor de dreapta. Ar merita citate, dar spaţiul nu ne mai permite, cîteva fraze memorabile. Şi totuşi. Morand: „romanele mele nu propun mesaje. Există telegrafişti pentru treaba asta". Chardonne (adresîndu-se lui Bernard Frank, în momentul respectiv sartrian): „Vă avertizez: sînteţi inteligent, veţi sfîrşi prin a ajunge de dreapta" (premoniţie confirmată). Bernard Frank: „(Dieu la Rochelle) dă mereu impresia că scrie doar ciorne. Ne lasă plăcerea să-i terminăm compoziţia".

Texte şi opinii de: ● *Stela GIURGEANU* ● *Dan C. MIHĂILESCU (critic literar, publicist)* ● *Cristian PÎRVULESCU (analist politic)* ● *Adina POPESCU* ● *Adina ROSETTI* ● *Antoaneta TĂNĂSESCU (profesor univ, consilier CNA)* ● *Cătălin TOLONTAN (redactor-şef* Gazeta Sporturilor) ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Ultimele luni au stat sub semnul scandalului politic, al certurilor şi conflictelor, mergînd pînă la acuzaţii grave sau insulte pronunţate în emisiuni televizate de personajele cele mai sus-puse în ierarhia statului. Spectacolul a excedat răbdarea multor telespectatori. Conflictul de la vîrf, dintre preşedinte şi premier, s-a reprodus mai jos în anturajele celor doi (dacă nu cumva de acolo a pornit) şi pînă la susţinătorii de toate categoriile ai celor două tabere (iar meciul încă nu s-a încheiat). Fenomenul i-a făcut probabil pe mulţi să-şi readucă aminte de anumite clişee privitoare la poporul român şi să se întrebe dacă nu cumva şi gîlceava face parte dintre caracteristicile noastre mai profunde. Acel soi de ceartă care nu duce neapărat la violenţe, ci e mai degrabă un spectacol destinat celor din jur, spălarea rufelor în public, cum spune şi vorba. Un efect al dorinţei de

Mama lor de argumente!

publicitate, dar şi al unor orgolii invers proporţionale cu realizările protagoniştilor.

Cine se mai ceartă, în afară de politicieni şi susţinătorii lor?

S-au bălăcărit între ei, de-a lungul anilor, preşedinţii de cluburi de fotbal, antrenorii şi chiar jucătorii. Ţăranii sînt în veşnice dispute legate de pămînt. Cu vorbe, faruri şi claxoane se apostrofează şi şoferii cei amestecaţi în traficul zilnic. Ceva gîlceavă a fost dintotdeauna şi între intelectualii cei mai fini. Oamenii de rînd se ceartă pe stradă sau acasă (de multe ori cu geamurile deschise), la tribunal sau la cozi, atîtea cîte mai sînt. Tehnologia pare să aducă ceva în sprijinul acestui talent, pentru că lumea s-a învăţat acum să se ciondănească aprins şi pe forumurile de pe Internet. Dar, apropo de Internet, cine se mai ceartă, dacă „dăm o căutare pe Google": iubiţii despre ale căror astfel de probleme nu mai contenesc să scrie revistele mondene, în care găsim titluri de tipul „Cearta poate ţine flacăra aprinsă" sau „Certuri cu folos"; rectorul Universităţii din Iaşi cu Primăria oraşului, pentru Grădina Botanică; avocaţii din barou; edilii sectorului 5 din Bucureşti cu REBU; Videanu cu autoritatea de reglementare în domeniul energiei termice; crescătorii de vite cu ciobanii din Bîrlad; doi bărbaţi din Probota pentru o pisică; Andreea Bălan şi Keo; Gigi Becali şi Nicolae Dică „pentru o bucată de pămînt", sau doi poliţişti care se urcă pe o bicicletă (care să stea la geam). Şi astea sînt doar cîteva exemple. În Cişmigiu e un loc cu tradiţie unde oamenii îşi susţin convingerile, fotbalistice sau politice. Acolo însă, cearta se duce în mod fair play, *ca un sport, replicile se poartă iute şi tăios, după care, adversarii nu-şi poartă pică. Uneori se aduc şi argumente valabile. Iar argumentele sînt cele care fac diferenţa dintre gîlceavă şi disputa constructivă, dintre descărcarea nervilor şi dezbatere. Iar pe cît de multă nevoie se pare că avem de dezbateri serioase, pe atît de puţin folositor ne e scandalul. Pentru mulţi, diferenţa e însă destul de neclară. (**A. M.**)*

De ce se ceartă politicienii

– interviu cu analistul politic Cristian PÎRVULESCU –

Certurile politice nesfîrşite la care asistăm de cîteva luni încoace, mai ales cele dintre preşedinte şi premier, au fost generate, după părerea dumneavoastră, de probleme structurale, de relaţiile de putere prost aşezate sau, mai degrabă, actuala criză a fost determinată tocmai de dispute şi orgolii personale. Ce a contat mai mult?

Cearta e un simptom al incapacităţii de comunicare. E încercarea disperată a unuia dintre parteneri de a-şi impune punctul de vedere prin ridicarea glasului. E de fapt un viciu al absenţei culturii dialogului în România. Cearta nu aduce în discuţie argumentele, nu e o dispută. La baza acestei îndelungi certi dintre politicieni se află însă o problemă de structură, legată de modul în care au fost gîndite şi funcţionează instituţiile din România. Ele au fost gîndite la începutul anilor '90 pentru a proteja nomenclatura. Pe de altă parte, a rezultat în urma unor negocieri purtate atunci între Ion Iliescu şi Petre Roman. Efectul a fost o Constituţie şchioapă care n-a putut reglementa de o manieră stabilă relaţiile politice din România. Acum, cînd societatea românească este dinamică, iar relaţiile politice sînt învechite, Constituţia creează deja dispute mult mai ample, la care se adaugă evident şi datele de personalitate ale unor oameni ca Traian Băsescu, Călin Popescu Tăriceanu, Ludovic Orban, Crin Antonescu sau Cezar Preda. Dar cred că datele de personalitate contează mai puţin decît cadrul în care se desfăşoară această dispută. Un cadru dictat de Constituţia din 1991 care n-a fost de fapt modificată satisfăcător în 2003. Iar Constituţia nu este o lege oarecare, ci un mecanism foarte fin care poate determina stabilitate sau instabilitate politică.

S-a tot spus că scandalul aduce audienţă televiziunilor. Se pare totuşi că în ultima vreme audienţa jurnalelor de ştiri a scăzut tocmai din cauza acestor bălăcăreli continue.

Din păcate, politicienii care nu s-au putut profesionaliza (pentru că partidele politice n-au fost capabile să-şi asume responsabilităţile pe care le aveau) sînt tentaţi să folosească un limbaj trivial pentru a compensa prin vulgaritate lipsa de competenţă. Şi constatăm că asta creează un disconfort societăţii româneşti, dincolo de audienţa întîmplătoare pe care o are o emisiune sau alta. Politicianul se defineşte prin responsabilitate, iar responsabilitatea se traduce în discurs. Discursul unui politician nu poate fi unul de mahala. Unii cred că, dacă mahalaua participă la viaţa publică, ea ar trebui să participe şi la definirea limbajului politic. Este absolut fals şi contraproductiv. Iar eu cred că limbajul politic nu poate coborî mai mult decît acum. Cerem politicienilor să vină cu programe şi proiecte politice. Or, acestea trebuie formulate într-o limbă română corectă. Pînă şi cearta trebuie dusă într-o limbă corectă.

Credeţi că toate aceste scandaluri de nivel jos au un efect asupra electoratului? În ce direcţie?

Politica este conflictuală, iar disputa politică este absolut firească. Defectuos este modul în care a evoluat limbajul. Viaţa politică a fost de fapt îngheţată în România mai mult decît o decadă. Cei 15 ani de dominaţie a lui Ion Iliescu au însemnat un îngheţ. Recuperăm în aceşti doi ani şi jumătate viaţa politică şi confruntările care nu s-au putut desfăşura înainte. Partidele nefiind pregătite pentru o astfel de confruntare (pentru că ele au rămas în anii '90), încearcă să recupereze prin violenţa şi prin calitatea limbajului. Politicienii secolului XIX sau ai începutului de secol XX, celebrii oratori parlamentari, nu mai au echivalent în România de astăzi. În acelaşi timp, o asemenea vulgarizare a limbajului politic n-o regăsim în nici o societate europeană de astăzi... din acelea cu care obişnuim să ne comparăm.

Crize şi dispute politice, chiar mai grave, sînt şi în ţări vecine precum Ucraina sau Ungaria. În România există unele particularităţi?

Şi în Ungaria, şi în Ucraina, ca şi în România, se redefinesc relaţiile politice într-un nou context economic, social şi chiar internaţional. Numai că, în Ucraina asistăm la o confruntare violentă care nu se traduce în limbaj pentru că Ianukovici este totuşi un fost funcţionar comunist, care nu poate merge pînă la limita limbajului. Aşa ceva nu era în tradiţia fostului partid comunist sovietic. Pe de altă parte, preşedintele Iuscenko este un tehnocrat, un fost guvernator al Băncii Naţionale. Nici el nu poate să ajungă la vulgarităţi. În schimb, în Ungaria, unde rana lui 1956 este încă deschisă şi astăzi, se ajunge la violenţe de limbaj, mai ales în confruntările de stradă, care arată o societate fracturată şi care nu şi-a găsit încă echilibrul. Deşi, apropo de confruntările din România, Ungaria e republică parlamentară. Numai că, acel compromis parlamentar, încropit la sfîrşitul anilor '80, nu este satisfăcător pentru societatea maghiară de astăzi. Violenţele de acolo sînt mai degrabă de stradă. Cearta televizată nu atinge însă nivelul din România. Există o pudoare pe care educaţia o impune politicienilor. Se pare că în România această pudoare nu mai există.

Există la noi o voluptate, o bucurie de a te desfăşura pe micul ecran, de a te certa cu adversarul politic?

A te certa, dar nu a face polemică. Nu argumentele sînt cele care contează. În Europa există o cultură a disputei argumentate, chiar în sensul antic. În România, cultura asta nu există. Şi poate că şi o parte din public agreează acest gen de dezbatere. Sînt oameni care cer politicienilor să le-o zică pe nume, drept în faţă – cum se spune.

Politicienii care cred că electoratul asta vrea se simt stîrniţi să creeze scandal în public? Există cazuri în care aceştia se ceartă aprins, îşi aduc diverse invective reciproce, în faţa camerelor de luat vederi, pentru ca apoi să se comporte amical în afara spaţiului televizat?

Se întîmplă destul de des. Şi asta e de foarte multă vreme. Şi în perioada interbelică existau confruntări de genul acesta, iar după o întîlnire publică la sala Dalles, spre exemplu, în care comunişti, legionari şi democraţi îşi expuneau cu violenţă argumentele, ei se regăseau împreună la o bere. Un lucru care-i stupefia pe observatorii occidentali care nu înţelegeau ce autenticitate mai au disputele, sau cum e posibil, în condiţiile unor diferende atît de mari, ca protagoniştii să mai stea ulterior la aceeaşi masă. Răspunsul la această nedumerire era mereu: aşa este în România. E o deficienţă mai veche şi ea ţine şi de dublul limbaj pe care-l practicăm.

E cumva şi o dorinţă de a face spectacol, de a te da în spectacol, din partea politicienilor noştri?

Cu siguranţă că da. Politicianul român îşi doreşte spectacolul pentru a compensa lipsa de profesionalism. Dacă nu putem fi profesionişti, atunci măcar să fim actori desăvîrşiţi. Problema este că nici talentul actoricesc nu este, de cele mai multe ori, prea evident.

a consemnat Andrei MANOLESCU

„Cineva e nebun aicea..."

***A** – femeie, 25 de ani, arhivar; **B** – bărbat, 40 de ani, avocat. Dialogul este autentic. A fost înregistrat pe 11 aprilie 2002*

A: Domnule, v-am trimis la grefiera de şedinţă...

B: Doamnă, am fost la grefieră, grefiera-mi spune că v-a adus dosaru-n arhivă.

A: Cînd mi l-a adus în arhivă?

B: Dumneavoastră mă-ntrebaţi pă mine?

A: Păi, grefiera dă şedinţă... dacă v-a spus că l-a adus...

B: Înseamnă că cineva e nebun aicea...

A: *Cînd*, nu-ntrebaţi şi dumneavoastră *cînd?*...

B: Înseamnă că cineva este nebun aicea, ori este nebună doamna grefieră...

A: Domnu' avocat...

B: Cine este nebun în cazu' acesta?...

A: Deci, domnu' avocat, haideţi să lămurim o chestie...

B: Hai să lămurim!

A: Dacă dumneavoastră vi se spune „a plecat, domnule", dumneavoastră nu vă interesaţi să vă spună *data* cînd a plecat?

B: A plecat dă pă data de şapte, domnişoară!

A: Care şapte?...

B: Sînt trei coridoare aicea mari şi late, nu ajunge la...

A: Deci, domnu' avocat...

B: Spuneţi-mi dumneavoastră, pă şapte a patra pleacă, ajunge la dumneavoastră şi d-atunci nu...

A: Care şapte-a patra?...

B: Şapte-a patra, domnişoară!

*(**A** caută dosarul)*

B: Daţi-i telefon domnişoarei Mariana şi-ntrebaţi-o, dom'ne, cînd a plecat dosaru' ăsta!

A: *(la telefon)* Mariana, a venit un domn avocat la mine...

B: Ce naiba ne certăm!

A: *(la telefon)* Poţi să-mi spui şi mie, din întîi aprilie...

B: Că doar nu e dosaru' la judecător din întîi a patra!...

A: Da, să vedeţi...

B: O fi fost, cine ştie, ziua păcălelilor, poate v-a păcălit şi pe dumneavoastră, poate ne păcăleşte şi pă noi... Facem reclamaţii ca să ne ardă de reclamaţii...

A: Mai repetaţi-mi vă rog o dată număru'...

B: Şase şepte şepte pe două mii doi.

A: *(la telefon)* Mariana, şase sute şapte şapte pe două mii doi.

B: Apelant Ciucur intimat Ciucur.

Sursa: Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coordonator), *Interacţiunea verbală în limba română actuală*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2002

Dan C. MIHĂILESCU

Doctrina, politicile şi ranchiuna

De cînd mă ştiu prin literatură mi-au plăcut polemicile, încleştările ideologice, campaniile doctrinare. Cea dintîi manifestare a mea în calitate de „cercetător ştiinţific“ la Institutul „G. Călinescu“ – doamna Buşulenga şi Marin Bucur dorind (în van) să mă vindece de patima gazetăriei, în favoarea arhivisticii şi textologiei – chiar aşa ceva a fost: bucătăriseala unui volum colectiv intitulat *Atitudini şi polemici în presa literară interbelică,* apărut în 1984 la tipografia Universităţii, în condiţii de cvasi-samizdat. Vîsam la un moment dat un doctorat cu cele două linii ale trenului românesc, cea germană – monarhia, dreapta, naţionalismul, idealismul – şi cea franceză – spiritul secularizant, republican, cartezianismul, stînga – urmărite deopotrivă în lumea politică, printre lojile masonice respective, dar şi în cultură, mai ales în literatură...

Niciodată nu i-am înţeles pe fanaticii liniştii-cu-oricepreţ, pe adversarii spiritului polemic şi adepţii pudibonderiei în toate cele. După cum fără spirit critic sîntem morţi, viaţa literară văduvită de certuri, cabale şi campanii nu serveşte decît belferimii castrate, cu insecte sub perucă şi înecate didacticos în puful moliilor dintre carpete. Sigur, în general mă îngreţoşează pamfletul, mai ales atunci cînd energiile şi fanteziile lui decad din turnul arghezian cu otrăvuri, duhori şi dihănii înspre cloaca lui Eugen Barbu & clica „alcibiadică“. Dar şi altminteri: dacă la rigoare pot să accept că, într-o scrisoare către junele Mircea Eliade, profesorul C. Rădulescu-Motru îl taxează de „ţigan“ pe Nae Ionescu, sub nici o formă nu-l accept pe Blaga făcîndu-l în public „Mortu“ pe acelaşi Motru.

În rest, ce poate fi mai palpitant – şi mai productiv cultural, mă grăbesc să adaug – decît să urmăreşti războiul ideologic al naţionaliştilor cu internaţionaliştii, al autohtonizanţilor cu alogenii, al xenofiliei cu xenofobia, al liberaliştilor, reformiştilor, radicalilor şi anarhiştilor – cu conservatismul, reacţionarii, gradualiştii şi legaliştii. Al monarhiştilor şi unioniştilor cu republicanii şi antiunioniştii, al etnocraţiei cu „primatul estetic“, al sincroniştilor cu paseiştii izolaţionişti ş.a.m.d. Că, la extreme, roşii sînt una cu verzii, confraţi de tulpină, asta nu afectează spectacolul fascinant al centrului, adică scena turnirelor, acolo unde temperamentul latino-gîlcevitor, versatil şi tranzacţional al românului s-a simţit întotdeauna bine, viril, important.

De aici în jos, tot coborînd, lucrurile devin, natural, din ce în ce mai urîte şi mai neplăcut mirositoare. Una sînt discursurile parlamentare din epoca Maiorescu, Carp, Marghiloman, sau luptele ziaristice dintre aripa rosettistă şi „Timpul“ eminescianităţii inflamate, şi cu totul altceva tensiunile bipolarităţilor Eugen Barbu – Marin Preda, Eugen Florescu – Gogu Rădulescu, *Luceafărul – România literară,* Nicolae Manolescu – Mihai Ungheanu, inclusiv Artur Silvestri – Ion Cristoiu *(via* Mariana Brăescu), asta ca să nu mai spun de trimiterile argheziene la „trînjii“ cuiva, de îndosarierea Blandianei sau a lui Manolescu la Vadim, ca „pui de legionari“, sau – de ce nu – de tratarea mea ca „minte bîlbîită“ la Nicolae Iliescu etc.

Mai departe, una erau polemica Maiorescu – Gherea, gherila cruntă în care se aflau angajate presa „evreiască“ din Sărindar şi presa legionară a lui Ilie Rădulescu şi co., sau chiar dosarul protocronismului ceauşist, şi cu totul altceva jalnica apărare barbistă de acuzaţia de plagiat la *Principele,* războiul lui Paul Goma cu toată suflarea scriitoricească, ifosele teoretizante şi ţîfnele eterne ale lui Marin Mincu, fixaţiile vindicative ale unor Dan Petrescu, I.B. Lefter sau Călin Vlasie, fondul resentimentar ce ghidează atitudinile publice ale lui Eugen Simion (inclusiv lupta de uzură cu Gheorghe Grigurcu), starea de beligeranţă păguboasă în care se complac mulţi douămiişti ş.a.m.d. Luaţi fie şi numai suma polemicilor din jurul generaţiei '27 sau al autenticismului interbelic şi comparaţi-o cu discuţiile post-'89 din jurul fracturismului şi autobiografismului... Ieri mize mari, cu bătaie pînă la vîrful statului, azi jocuri jenante cu jucării ieftine.

Însă – repet – certurile intelectualilor, cînd peste, cînd sub centură, au – în principiu – ceva igienic, de lux elementar, de aerisire a pivniţelor, schimbare a apei din acvariu, sau – dacă sîntem oleacă mizofili – de păsăret necrofor, care curăţă plaja de stîrvuri şi carapacea hipopotamilor de insecte şi viermi. Astăzi, fireşte că e supărătoare, de nu înduioşătoare furia „oierilor“ pe „boierii minţii“. Bineînţeles că ni se pare profund contraproductiv *challenge*-ul poliromilor cu humanitaşii. De bună seamă că păltinişofobia este cea mai inexplicabilă, mai pernicioasă şi mai suicidară atitudine culturală pentru orice minte care se respectă. Dar nu este nimic de făcut în primă instanţă: comunismul a micşorat pînă la nimicnicie mizele, astfel încît ranchiuna, invidia, ura viscerală, răzbunarea prin decenii şi setea de disoluţie generală (ca şi de autodistrucţie, la urma urmei) au luat locul delicioaselor perversiuni interbelice de cafenea, cancaneriei „sburătoriste“, jubilaţiei adulterine, mateinei vînători de ponturi fine, spumegaţiilor de barou literar, şantajelor de tip „Curentul“, vituperărilor iorghistolovinesciene, cabalelor universitare prin care G. Călinescu pleca de la Iaşi la Bucureşti (ca, peste ani, Buzura şi DRP din Cluj), iar Lovinescu rămînea pe viaţă profesor de liceu...

Ca în „buna“ tradiţie a mafiei siciliene, bunicii dejişti îşi plătesc poliţe prin intermediul nepoţilor ceauşişti, foştii activişti se răzbună pe foştii-actuali securişti, mari subiecte culturale sînt folosite ca pretext politic acuzator, ca antrenament polemic şi luxare reciproc-piezişă. Mici succese editoriale în străinătate sînt instrumentate ca procese de intenţie făcute criticii literare din ţară. Lobby-urile geografiei literare mitizează pseudovalori locale cu care hărţuiesc ori şantajează permanent centrul invariabil duşmănit. Juriile, nominalizările şi premiile sînt atacate constant, orbeşte, într-o frenezie demolatoare vecină cu isteria, în vreme ce amatorismul stupefiant ce caracterizează mare parte din jurnalismul cultural cotidian, faţă de profesionalismul etalat în hebdomadare şi mensuale, are o audienţă infinit mai mare, fiind şi agresiv cît încape. În fine, dacă tot ce nu există este deplîns în cor, tot ceea ce apucă să se închege cît de cît va fi numaidecît supus tirului distrugător din toate direcţiile, într-o dementială sarabandă de jelanii, fervori insidioase, pledoarii sulfuroase, lehamite, atac la persoană, proces de intenţie, aluzii vulgare ş.a.m.d.

Totul pare menit – deliberat, dar mai ales inconştient – să ascundă nu doar un fond moral sălbăticit, ci realitatea de care ne temem teribil şi ludic totodată: uriaşul deficit de creativitate cu care ne-a lăsat comunismul. Înlocuim patosul constructiv şi forţa sintezei cu gherila ideologică. Un mănunchi de crai castraţi umblînd cu vibratoare-n bandulieră.

Adina POPESCU

Scandal pe net

De unde o fi apărut pe *Blog de bloc* (de pe hotnews.ro) dna **Pompadur?** O ştie cineva? N-are nici un *link,* e un mister. Îi verifici I.P-ul, îl compari cu altele. Da, se pare că e aceeaşi persoană cu **Biciclistul** care propunea la subiectul cu transportul în comun din Bucureşti (aveţi soluţii pentru eficientizarea lui?) să renunţăm la autobuze şi să ne deplasăm cu bicicleta. Biciclistul intrase în conflict cu **Călăreţul** care susţinea că cel mai bine e pe cal şi-l invita pe preşedintele ţării să se plimbe şi el cu troleibuzul ca să vadă cum e. Aici s-a băgat unu, **Săndel,** ca musca-n lapte. „Ce legătură are Băsescu cu troleul 66?“, zicea el. Dragă Călăreţule, eşti pe dinafară! „În plus, transportul cu mîrţoage prin Bucureşti este strict interzis. Asta-i gargară de blog. Mucles!“

Ia uite unde s-a ajuns! La mucles! Păi ce, asta-i libertate de expresie? Mai ales pe net, singurul loc unde mai poate omul să zică ce vrea, să-şi verse of-ul, fără să-şi şifoneze imaginea, căci e protejat de un *nickname*. Se mai găseşte şi o fătucă (după stil, cam tineresc), **Bianca,** să se ia tot de Călăreţul, săracu'!: „Băi, Călăreţule, dacă tu ai impresia că o călătorie a lui Băse cu autobuzul ar rezolva problema înseamnă că îţi e dor tare de vremea cînd tătucul multiubit era unica soluţie a problemelor... hai, valea!“. Uite că a apărut şi **Vladimir** pe care l-a înfuriat Săndel. Cică „dragă tinere domn“. De unde ştie că e tînăr? Se cunosc între ei şi vor să ne păcălească pe noi ăştia, „comentatorii“ anonimi? Nu-i cinstit... „D-ta habar n-ai care este adevăratul concept de blog. Pe blog lumea dă din gură (la figurat), face gargară în legătură cu o idee sau alta... pe un blog nu sînt restricţii de tipul care crezi mata... şi apoi, cine te crezi, domnule, de le spui la oameni mucles? Lasă golănismele la o parte!“ Are dreptate. Care o fi însă conceptul de blog, pînă la urmă? Un soi de mahala virtuală? Hai, *turn off the computer* că e tîrziu şi mîine ne trezim dimineaţă ca să ne certăm cu oameni adevăraţi, nu cu *nickname*-uri, prin autobuze, la slujbă şi la Alimentara.

Să revenim însă la dna Pompadur, *alias* Biciclistul care s-a întîlnit la un alt *ţopic* cu **Recamier** şi au început un schimb de replici tăioase. Pompadur povestea cum şi-a internat o mătuşă în spital şi cum i se fura acesteia mîncarea din frigider. Recamier are o vagă bănuială cine este Pompadur şi îşi dă cu părerea că întreaga poveste e inventată. Pompadur se enervează şi susţine că povestea ei este cît se poate de reală şi că s-a petrecut la Spitalul Fundeni. Punct. Căci şi Pompadur şi-a dat şi ea seama cine e Recamier şi, jignită, pune mîna pe telefon şi sună. Din America în România. Recamier recunoaşte vocea indignată a verişoarei sale pe care n-a văzut-o de vreo cinci ani, au corespondat doar prin e-mail, dar n-are a face! „Îmi cer scuze, draga mea, dar nu ştiam că tu eşti Pompadur!“ se bîlbîie Recamier. „Dacă chiar vrei să ştii eu eram Biciclistul... şi Călăreţul!“ Asta-i prea de tot! Dacă vă amintiţi, Biciclistul se certa de zor cu Călăreţul... să fie vorba de sindromul Dr. Jekyll şi Mr. Hyde? Da, de unde! Verişoarei din America îi cam lipsea cearta românească. Scuzele reciproce sînt acceptate, mai ales că Recamier recunoaşte, la rîndul său, că el era Bianca.

Am ajuns mai de mult timp la concluzia că naţia din care fac parte nu poate trăi fără conflict. Iar deconstructivismul care ne caracterizează apare cel mai des în certurile noastre, chiar şi în cele din spaţiul virtual. Aici e mult mai simplu decît în viaţa reală: îţi creşte adrenalina, însă riscul de infarct e mic, poţi întoarce oricînd spatele, fără explicaţii, iar cearta nu poate degenera în cafteală. Astfel, majoritatea forumurilor, a blogurilor, precum şi site-urile care îşi încurajează cititorii să-şi spună opinia nu sînt altceva decît colecţii de injurii, invective şi cîrcoteli. De pildă, „discuţiile“ politice de pe hotnews.ro s-au transformat deja într-o bătălie cu două tabere anonime: susţinătorii preşedintelui, de o parte, şi cei ai premierului, de alta. „Analiştii“ de serviciu citează articole imaginare din Constituţia României, pe post de argumente, reproduc vorbe de duh ale lui Nicolae Iorga, fac apeluri la populaţie, incită la mişcări de stradă şi la revoluţii la care, la o adică, n-ar participa nici în ruptul capului, căci sînt oameni care îşi petrec în general timpul la birou, în faţa computerului. Apoi îşi citesc cu sîrg unii altora comentarii, ca să poată să se suspecteze şi să aibă motiv de scandal. Scenariile se încropesc din mers. „Dacă priviţi mesajul cu numărul 35, se vede de la o poştă că respectivul a avut un mesaj făcut înainte, din care a tot dat copy şi paste. Asta e dovada clară că majoritatea mesajelor pro-Tăriceanu sînt ale unor oameni plătiţi să scrie pe aceste forumuri. Problema e cine îi plăteşte pe aceşti indivizi şi cîtă lipsa de bun-simţ şi de onoare să ai ca să accepţi aceşti bani murdari?!“. Din cînd în cînd mai apare cîte unul pacifist care şi-ar dori ca spiritele să se calmeze: „Nu mai suport demagogia, refuz să mai citesc comentariile de pe acest forum, de azi înainte, jur! Dar înainte de a renunţa la mesajele voastre limitate efectiv, vreau şi eu să-mi exprim în mod liber opinia... etc.“. Ca alţii, mai înţelepţi, să filozofeze: „Sîntem un popor coleric: dacă ni se pune pata pe ceva, acţionăm imediat şi supraevaluat!... etc. P.S. Vă rog să nu mă înjuratzi!“

© S. Ivanoschi

Vă închipuiţi că pe aşa-zisele forumuri culturale, „intelectualii“ nu se ceartă? Ei bine, vă înşelaţi! De cele mai multe ori, scandalul nu pleacă de la interpretarea ultimului film al lui von Trier sau de la idionsincraziile unora legate de un anumit scriitor laureat cu Nobel, ci de la greşelile de exprimare şi de ortografie.

Am descoperit de curînd o ceartă mai veche de pe forumul site-ului cinemagia despre cum se scrie corect numele de familie al celebrului Piotr Ilici: Ceaikovski sau Tchaikovsky. Unii susţin că „noi sîntem români“ şi-l scriem Ceaikovski, alţii se enervează: „scriu cum vreau eu, ceaikovski să scrii tu la tine în tulcea!“ şi, ca peste tot, cîţiva încearcă să împace şi capra, şi varza. După vreo două pagini pline de venin, cineva trage o concluzie într-un mod elegant: *„Ceaikovski or Tchaikovsky – that is the question!“.*

Adina ROSETTI

Cearta şoferului cu lumea

Dacă aveaţi cumva impresia că înjurăturile sînt destinate exclusiv huliganilor de pe stadioane şi din muzica hip-hop, precum şi taximetriştilor înfuriaţi, probabil că faceţi parte din categoria doamnelor fără permis de conducere. Cele posesoare de permis îşi pierd instantaneu statutul de doamnă odată ce se urcă la volan, pentru că şoseaua e o junglă în care supravieţuiesc numai cei puternici. Timpul e scurt, deci se folosesc înjurături bine ţintite, care să anihileze adversarul dintr-o singură lovitură. Maşinile pot fi folosite pe post de prelungire a proprietarului, participînd şi ele la gîlceava rutieră prin metode specifice: flash-uri, claxoane prelungite, faza mare băgată în ochi, schimbare bruscă de bandă, depăşire prin dreapta urmată de frînă şi multe alte tertipuri.

Războiul între „participanţii la trafic"

E simplu: scoţi capul pe geam, din mers, şi strigi ce ai pe suflet către cel care te-a ofensat de moarte prin lentoarea sa inacceptabilă sau prin nepriceperea cruntă într-ale şofatului. Dacă nefericita e femeie, nu uiţi să faci remarci sexiste de tipul „Fă, proasto, cin' ţi-a dat carnetu'?". Nici o problemă, doamna ştie şi ea „meserie" şi îţi răspunde cu aceeaşi monedă, procopsindu-te cu nişte apelative de toată frumuseţea.

Nu este propriu-zis o ceartă, ci mai curînd un schimb de înjurături, cele mai multe dintre ele fiind acoperite de claxoane interminabile sau de muzici date la maximum. Bine apăraţi de capsula lor mergătoare, care le transmite un sentiment de invulnerabilitate, şoferii ajung la violenţe verbale nebănuite, la care altminteri, în viaţa „normală" de zi cu zi, s-ar abţine. Pieton fiind, dacă un nene îţi taie calea, te mulţumeşti să bombăni ceva pentru tine şi treci mai departe. Dacă însă un nefericit îţi taie calea cu maşina în trafic, eşti în stare să faci moarte de om pentru asta.

Momentul de maximă tensiune al unei certe între şoferi este cînd unul dintre ei se dă jos din maşină (eventual înarmat cu o bîtă de *baseball* care, în limbaj de cartier, se mai numeşte „schimbător de păreri") şi se duce la celălalt, pentru a-i băga minţile în cap. În lipsă de bîtă, un scuipat pe parbriz are un efect nedureros, dar la fel de umilitor.

Cearta cu nenea poliţistu'

Dacă te-a oprit poliţia pentru că „ai comis-o", încerci să-ţi păstrezi calmul şi o iei mai întîi pe căi ocolite. Cearta începe de-abia după ce ţi-ai epuizat atît argumentele raţionale (nu era, dom'le, chiar roşu, era galben, n-am văzut pietonu' care se pregătea să traverseze, că se mai întîmplă oricui, oameni sîntem şi mai avem scăpări, da' să ştiţi că io de obicei merg cu viteză regulamentară) şi cele emoţionale (hai, domnu' poliţist, că, dacă-mi luaţi permisu', mă dă afară de la serviciu, păi mergeam cu viteză că-mi naşte nevasta şi mă grăbeam şi io la spital, oameni sîntem, da, am gresit de data asta, da' n-o să mai fac!). Insensibilitatea poliţistului la orice tip de argumente poate crea, în cele din urmă, o stare de iritare şi disperare atît de mare, încît cei mai colerici alunecă repede în ispita fatală de a începe să se certe cu organu':

– Dom'le, da' pe mine m-aţi găsit de fraier? Pe ăştia care merg ca nebunii cu gipurile, beţi-morţi, nu-i vedeţi, nu? Sigur, io dacă n-am pile, săriţi ca vulturii să-mi daţi amendă!

– Domnu', deci vă rog io să fiţi respectuos cu organele de poliţie şi să nu insinuaţi!

– Ce respect, dom'le, păi nu vezi cum sînt drumurile astea? Numa' gropi. Banii noştri de amendă unde se duc, vă-ntreb?

– Deci io v-am rugat să fiţi calm. Că oricum vă fac proces-verbal!

– Io nu semnez nici un proces, că sînt nevinovat!

– Că semnaţi, că nu semnaţi, amendă tot tre' să plătiţi, şi faceţi dvs. frumuşel contestaţie dup-aia. Da' vă spun io, din experienţă, că degeaba faceţi!

Aşadar, cearta cu domnu' poliţist poate continua la infinit: organu' e ferm şi nu cedează, iar cetăţeanu' plăteşte, direct la sursă sau indirect, la cea mai apropiată unitate CEC.

Scandalul de la secţie

Ce mai zgomot şi gîlceavă la biroul de Accidente Uşoare! Părţile implicate desenează „schiţa accidentului", dînd explicaţii tehnice şi încercînd fiecare să-şi reducă partea din vină, după ce în prealabil, la locul faptei, s-au dat jos amîndoi şi-au început să ţipe, în timp ce constatau pagubele. Doamnele foarte blonde care „se dau cu merţanele prin oraş" (şi le mai fac zob din cînd în cînd) îşi extrag de îndată minusculele mobile din poşete şi-şi sună protectorii pentru a le consola şi însoţi în complicata procedură a „constatării de la secţie". Aceştia vin şi, la un semn, mută şi trecerea de pietoni din loc, pentru a le scoate basma curată. Dacă partea vătămată încearcă să protesteze cumva („Cum, dom'le, mă minţi în faţă?"), i se răspunde cu nonşalanţă că ori nu-şi mai aminteşte bine, ori habar n-are de influenţa colonelului Cutare care „a intervenit" deja pe unde trebuie. Cearta devine aproape inutilă; dar victima se poate apuca să facă scandal prin secţie, mai mult de dragul dreptăţii.

Dacă părţile implicate se află pe poziţii similare de forţă, iar vina este greu de stabilit, se ajunge la o încăierare copilărească de tipul: „Ba tu ai fost de vină!", „Ba tu!", „Ba nu, tu!", curmată, în cele din urmă, de verdictul poliţistului.

Probleme casnice la volan

În fine, dacă nu te certi cu şoferii năbădăioşi, nu te contrazici cu organu' de poliţie şi n-ai treabă cu Secţia de Accidente Uşoare, la volan ai cele mai mari şanse să te ciondăneşti cu nevasta. Prin definiţie, nevasta nu te lasă niciodată să mergi cu viteză, îţi contorizează kilometrii, ştie mai bine pe ce stradă s-o iei ca să ajungi la destinaţie şi nu uită să-ţi amintească această chestie, te obligă să opreşti pe nepusă-masă la vreo cofetărie (pentru că are un chef irepresibil de ceva dulce), nu-i convine locul de parcare, se declară scandalizată că mergi cu geamurile deschise (poate răci copilu'), şi întotdeauna vrea să schimbi postul de radio. De aici, prilej nesfîrşit de dispute domestice, lacrimi, supărări, culminînd cu „auzi, gata, ne-ntoarcem acasă, că io aşa nu pot să conduc!".

Morala fabulei: mersul pe jos e mai sigur şi mai sănătos!

Stela GIURGEANU

La mica ciondăneală

...Ca să vă spun sincer – mi-a spus un taximetrist – mie cel mai mult îmi place în România... Am fost şi prin străinătate, prin Israel, prin Franţa, prin Germania... acolo oamenii sînt scorţoşi... politicoşi? Sînt politicoşi, dar e politeţea aia de faţadă, rece... eu prefer să vin la Românica mea, unde te înjură omu' din plin, cu sinceritate, nu zîmbeşte din gură ca să te facă pe la spate cu ou şi cu oţet. Aşa mă simt eu acasă... cînd mă înjură cineva sănătos!

...De cînd a plecat fiică-mea – îmi spune o doamnă vînzătoare peste tejghea – am rămas singură cu ginerele. Nu ne înţelegem noi chiar aşa, dar, deh... decît singură, prefer să am măcar un suflet cu care să mă pot certa.

...Lasă, mi-a spus prietenul, după o ceartă cu scîntei. Din cînd în cînd, e bună şi cîte o ceartă... mai rupe monotonia, mai zdruncină rutina de dolce vita. *Te ţine în priză.*

Peste colţul şahiştilor din parcul Cişmigiu zumzăie mai tot timpul un fel de zarvă, o nemulţumire fabricată, o ciocnire voită şi căutată între orgolii. Ca să simtă omul că trăieşte. Prinşi între tensiunea jocului (şah sau table) şi propriul testosteron, şi tineri, dar mai ales pensionarii (niciodată femei, colţul fiind, printr-o lege nescrisă, exclusiv masculin) sînt cei care se adună după 10 dimineaţa printre mesele bătrîne, de piatră ciobită, pictate, unele cu pătrăţele alb-murdar şi negru-gri. Unii îşi aduc de acasă numai piesele, în pungi de plastic, alţii vin în parc la subraţ cu „tabla" de carton sau cu întregul joc. Jocul? Mai mult un pretext pentru o evadare din tăcere. Unii, cei de se află în întrecere cu anii, au rămas cam singuri pe acasă, să vorbească pereţilor, alţii – „decît să stau acasă să mă cert cu nevasta, mai bine aici, că băieţilor le trece repede".

Oricum ar fi, aici mulţi se ceartă. Ori pe joc, ori pe realităţile politice şi socialé văzute ieri-seară la televizor. Ori pe viaţă în general. Dar nu e vorba de o ceartă propriu-zisă, care să lase urme şi la finele căreia să numeri numai capete sparte şi oase rupte; e pur şi simplu o ceartă „reconfortantă", o dispută „de idei" – cum o caracterizează cîţiva mucaliţi. Mai pe românește, o ciondăneală.

Colţul şahiştilor este astfel un fel de *speaker's corner* mioritic, numai că aici toţi vorbesc deodată, pentru că aici fiecare vrea să se certe, iar năduful personal primează. Primează şi cel care vorbeşte mai tare sau cel care are mai mulţi susţinători şi aplomb. De multe ori se întîmplă ca o ceartă să devină atît de intensă, încît să acapareze întreaga atenţie a auditoriului, iar „şahiştii" să se trezească abandonîndu-şi propriile mici dispute, pentru a face parte din publicul-juriu al unei ciondăneli principale, împărţindu-se pentru asta în tabere, de o parte şi de alta a baricadei.

„Ăsta e unul dintre cei răi de gură" şi atenţia îmi e îndreptată către un domn în vîrstă, doar în cămaşă, cu bretele şi obrajii supţi. Vine mai tot timpul, mai pe după-amiază, stă rezemat de spătarul de piatră şi priveşte încruntat şi superior tabla de joc. A altora. Nu joacă niciodată, doar priveşte concentrat partida. Şi comentează. Nu verbal, domnul nu scoate nici un cuvînt în timpul partidei, în schimb pufneşte dispreţuitor, zgomotos şi total de ne-ignorat, de fiecare dată cînd unul dintre jucători se iţeşte şi el să mute o piesă. Pufnitul violent al domnului încruntat îl face însă să se răzgîndească şi să caute, din ce în ce mai nesigur pe el, altă variantă. O dată, de două ori, pînă cînd, dezarmat şi enervat izbuncneşte „da' mai lasă-mă, nene, în puii mei, joacă mata în locul meu dacă ştii mai bine!".

De obicei, asemenea reacţie e suficientă pentru declanşarea ciondănelii. Domnul începe prin a-i aminti jucătorului (mai tînăr) respectul vîrstei, „cînd descopeream eu deschiderea nebunului, mă-ta şi cu tac-tu nici nu se ştiau", celălalt – respectul pentru părinţi „lasă-i, bre, pe-ai mei la o parte", iar de aici încolo calea către mişto-uri este larg deschisă, „îi las, săracii, că mai bine n-au putut" etc. etc...

Mişto-ul este de altfel un fel de consens general într-ale ciondănelii, legiferînd faptul că „eu mă cert cu tine, dar asta nu înseamnă că sînt supărat sau am ceva cu tine". E pur şi simplu o ceartă de dragul certei. Altfel, jocul s-ar strica.

Pentru că... „eu îl fac pe amicu' *gîlmă neoperată,* iar amicul pe mine, *creier de scrumbie,* că eu ţin cu domn' Băsescu, iar el cu domn' Tăriceanu, dar mai apoi îi băgăm pe amîndoi undeva şi ciocnim paharul. Cine se supără dintr-una de-asta n-are ce căuta pe aici".

Aici nu se spun niciodată lucruri grave, sau lucrurile grave nu sînt niciodată tratate ca atare. *Aici* se vorbeşte şi se ceartă ca atunci cînd faci un sport de întreţinere.

Şi mai întreb cîţiva, din cei „tari în clonţ", dacă li s-a întîmplat să desfacă vreodată prietenii la o asemenea dispută în parc. Şi sînt privită cu nedumerire, iar la un moment dat se izbucneşte în rîs: „dar cine se ceartă aici, domnişoară?".

Cătălin TOLONTAN

Zgomotul de fond al fotbalului

Polemica din afara gazonului e invers proporţională cu spectacolul şi cu rezultatele din teren. Ştiţi cine ocupă locul 1 strict în clasamentul anului 2007? CFR Cluj. L-aţi auzit scandalizat pe Bergodi, italianul care antrenează echipa-revelaţie a acestei jumătăţi de sezon? Doar un exemplu. Fotbalul românesc a produs marile sale replici în momentul în care performanţele cluburilor erau la pămînt. Pe vremea cînd Traian Tomescu rostea legendara „Se apropie laţul!" către Miron Cozma, echipele noastre tocmai pătrundeau în deceniul secetos al cupelor europene.

Personaje comice ale dramei autohtone, Ştefan „Pinalty" sau Romeo Paşcu, au crescut pe măsură ce s-au subţiat echipele. Cînd cursul s-a inversat, plăsmuirile au pălit. Cine mai ştie astăzi ceva de Ştefan Chiţu, cel care acum 7-8 ani făcea legea la sud de Carpaţi? Priviţi-l pe Jean Pădureanu! Pare un bunic somnoros ieşit la plimbare cu nepotul. În primplan e acum Sabău, iar echipa a cîştigat respectul tuturor. Pe vremuri, cînd Gloria Bistriţa simboliza epicentrul aranjamentelor, singurul care conta era Jean Pădureanu, cel despre care se spunea că are în birou 70% din rezultatele în avans ale întregului campionat. Şi era subestimat!

Iar pentru a ajunge din nou în lumina reflectoarelor, Ştefan e silit să mobilizeze resursele locale şi să modernizeze semnificativ un stadion la Piatra-Neamţ, pe care să joace echipa naţională. Cu ceva timp în urmă, obţinea un efect triplu, doar dacă se burzuluia în faţa camerelor TV.

Există însă şi o excepţie. Dumitru Dragomir. El este personajul care a supravieţuit propriului serial. După ce a jucat în *Clanul Soprano,* preşedintele Ligii Profesioniste de Fotbal a căpătat un rol în *Spitalul de Urgenţă*. A ştiut să tranziteze de la scandalul urzicat al anilor '90, cînd în studiourile TV se urla şi se ameninţa, la replicile soft ale prezentului. Cînd îl vezi pe Dragomir la televizor, atunci poţi fi convins că *senzaţionale dezvăluiri* înseamnă tămîierea, pe rînd, a tuturor preşedinţilor care-i vin în minte drept „cel mai cinstit" sau „cel mai priceput".

Aşa cum observa actorul Warren Beatty despre un candidat democrat la preşedinţia Statelor Unite, dacă-l întrebi pe Dragomir cît e ceasul, el îţi explică în detaliu cum funcţionează unul.

Numai Gigi Becali mai risipeşte cînd şi cînd monotonia plăcută a unui fotbal plauzibil, dar şi din el a rămas mai degrabă vocea baritonală. Pentru că, dincolo de senzaţia încordării – „să vezi ce le-o zice!" –, e mult mai rezervat.

Becali se comportă majoritar raţional în fotbal. Militează pentru dispariţia huliganilor, îşi respectă adversarii, e lucid în privinţa performanţelor echipei şi, dacă ajunge să se facă frate de sînge cu preşedintele lui Real Madrid, asta e deja treaba presei spaniole!

Aşadar, un fotbal mai puţin vocal şi în care suspansul s-a mutat din silabe în careul de 16 metri. Cel mai bun turnesol al acestei realităţi îl reprezintă numărul scăzut şi audienţa marginală a emisiunilor de analiză a etapei. În acest moment, nici unul dintre posturile comerciale mari, PRO TV sau Antena 1, nu mai programează în grilă un talk-show fotbalistic. Altădată, ele acopereau toată seara de duminică şi valurile se potoleau abia pe joi!

Chiar şi audienţa meciurilor e în scădere. Un ofsaid nu mai e pretext de sfadă naţională, arbitrajele aduc rumoare doar într-un anumit mediu şi, în general, fotbalul îşi erodează ubicuitatea, devenind un fenomen important, însă încadrat în ceea ce un recent document al Parlamentului European numea „moştenirea democratică a continentului". E frumos zis, pasionant ca joc, profitabil, însă oamenii încetează să mai trăiască prin el sau, cazul nostru, prin rumoare. Zgomotul de fond s-a subţiat. Dacă fotbalul are ceva de zis, se aude mingea.

Antoaneta TĂNĂSESCU

Milionul lipsă

– cum să eliminăm scandalurile din programele TV? –

Se părea ca totul era decis. Zilele alunecau de la sine sub rutina derizoriului. Iar acest derizoriu obtura aproape fără excepţie orizontul canalelor de televiziune. Şi, iată, în Săptămâna Mare, s-a dovedit că drumul nu ajunsese pînă la capăt. Se putea încă mai „mult". Revedeam (la orele după-amiezii) *Isus din Nazareth* (ultima serie, la PRO TV), ascultam magicele: „Eli, Eli, lama sabahtani!", rememoram cuvintele Apostolului, auzind atît vuietul sfîşierilor lăuntrice cît şi pe cel al întregului univers: „Ci Isus, strigînd încă o dată cu glas mare, şi-a dat duhul. Şi, iată, catapeteasma templului se sfîşie în două, de sus pînă jos, iar pămîntul se cutremură şi stîncile se despicară. Mormintele se deschiseră..." (Matei, 27, 50-52). Exact în acea clipă, supraveghetorii postului de televiziune întrerup filmul şi fac loc reclamelor pentru detergenţi, cosmetice etc. Este un gest (instituţional) ce dă măsura deplinei indiferenţe (ca să nu spun alte, mai grave, cuvinte) faţă de ascultători. Nimic, chiar nimic nu poate opri – oare – metronomul (interesul) financiar al reclamelor?

Să fie aceasta unica explicaţie a derapajelor programului TV? Fără îndoială că nu. Şi o dovadă palpabilă că situaţia tinde să scape de sub control este scăderea ratingului jurnalelor, cu 2-3 puncte faţă de februarie 2007 sau martie 2006. Recent, *România liberă* sesizează nu doar fenomenul, ci şi posibilele sale explicaţii, iar titlul articolului spune, de la bun început, totul: „Marea plictiseală" – „Cei mai înrăiţi consumatori de ştiri e imposibil să nu se fi plictisit de aceiaşi actori care repetă/recită zilnic aceleaşi atacuri. Faptul că totul a devenit atît de previzibil de la un moment dat încolo produce publicului senzaţia naturală de regurgitare. Or, dacă oamenilor politici nu le pasă de acest fenomen şi-şi văd nepăsători de luptele care nu se mai sfîrşesc, producătorilor jurnalelor lucrul acesta ar trebui să le dea de gîndit şi să caute o reţetă în care gramajul de informaţie cu adevărat utilă publicului să fie preponderent. Marea plictiseală se resimte în audienţa tuturor celor trei posturi şi asta pentru că telecomanda nu mai serveşte la nimic altceva decît la închiderea televizorului". Cele trei posturi sînt PRO TV, Antena 1 şi TVR.

O primă soluţie, aşadar, este închiderea televizorului. E ceea ce s-a numit printr-o metaforă (teribilă metaforă!) „milionul lipsă". În Japonia, Coreea de Sud, Taiwan, ei sînt *hikikomori,* sindrom/fenomen de patologie socială şi familială cuprinzînd adolescenţi/tineri (77% de sex masculin) care locuiesc închişi în casă/cameră, timp de luni/ani, refuzînd comunicarea cu familia/prietenii şi acceptînd-o doar pe cea cu/prin Internet. *Video-copilul* (Giovanni Sartori, *Homo videns. Televizione e post-pensiero,* 1997; trad. rom., *Homo videns. Imbecilizarea prin televiziune,* Editura Humanitas, 2005) rămîne expulzat în trecut, el cel format de televiziune şi neavînd, în consecinţă, îndemînarea folosirii abstracţiunilor, întrucît „televiziunea produce imagini şi anulează conceptele". În schimb, Internetul învinge în rîndul celor activi care resping soluţiile de-a gata în favoarea dialogului, a spiritului creativ/creator, cu disponibilităţi în cultivarea abstracţiunilor. Cu riscul de a pierde simţul realului, de a nu mai şti să traseze graniţa adevăr/fals, real/imaginar. Un risc? Mai degrabă un drog, drogul lumilor imaginare pe care îl cunoaştem atît de bine, şi pe el şi uluitoarele lui înfăţişări, încă din vremurile cînd Internetul nu era nici măcar un cuvînt sau o noţiune, nici măcar un gînd. „De ce ne îngrijorează – se întreba Jorge Luis Borges în *Magii parţiale în Don Quijote* –, de ce ne îngrijorează faptul că harta este inclusă în hartă şi o mie şi una de nopţi în cartea *O mie şi una de nopţi?* De ce ne îngrijorează că Don Quijote e cititor al lui *Don Quijote* şi Hamlet spectator al lui *Hamlet?* Cred că am găsit cauza: asemenea inversiuni sugerează că, dacă personajele unei ficţiuni pot fi cititori sau spectatori, noi, cititorii sau spectatorii acesteia, putem să fim ficţiuni." Ficţiune, joc secund, *Second Life.* Un vast teritoriu digital construit de rezidenţii săi. Un fel de *Cetate a soarelui* cu 5.288.311 de autori la 6 aprilie 2007. Brand: imaginează şi creează propria ta lume. La FAQ: „Ce e *second life?* Cînd voi putea avea o bucată de pămînt acolo? E adevărat că pot avea propria mea insulă?". Viaţa reală şi imaginile vieţii reale proiectate pe micul ecran sînt, astfel, puse între paranteze. În zare, nu foarte departe totuşi, se anunţă o lume „nouă", ce are însă urgentă nevoie de reglementări specifice, cum semnalează şi Anca Scarlat în „Dubla personalitate şi traficul artificial" *(Jurnalul naţional,* 10 aprilie 2007) sau, în urmă cu cinci zile, în „Furtul de identitate în lumea www." *(Jurnalul naţional,* 5 aprilie 2007): o discuţie cu necunoscute voci virtuale şi cunoscuţi ofiţeri de poliţie. Unul dintre ei, dl Virgil Spiridon, şeful Departamentului Infracţiuni pe Internet, ne asigură: „Cum aţi spus, avem pe Internet o lume virtuală, oricine poate zice orice, uneori chiar face ceva, evident că, dacă va încălca legea, va răspunde". Aşa să fie!

Sînt teme, aspecte, implicaţii pe care nu avem nici un motiv să nu le punem urgent în discuţie pentru că ele sînt ale zilei de mîine.

Cît despre ziua de ieri, aş întîrzia asupra unui gest delicat prin care, în jurul Săptămînii Mari, Realitatea TV a încercat să atenueze pecetea de grosolănie şi derizoriu pe care televiziunile o pun asupra vieţii noastre – cea de toate zilele. O soluţie de ieşire din criză. O a doua soluţie. Nu abandon, nu renunţare, nu însingurare. A nu face nimic schimbat în *a face.* Negaţia înlocuită cu gestul afirmativ, edificator. Evoc, în consecinţă, cele cîteva, prea puţine, conversaţii normale cu anonimi care chiar au făcut ceva pentru cei din jur (bineînţeles şi pentru sine), la fel, cele cîteva talk-show-uri normale prin tematică şi stil. Nu pot să nu remarc însă că la toate aceste discuţii au participat şi oameni de artă şi cultură (în şapte zile, mai mulţi decît în....). Şi cum (nu trebuie să ne mire!) ei au vorbit convingător, autentic, plastic, cu miez, nu cumva este aici o soluţie (palidă – vor spune pesimiştii, strălucitoare – vor adăuga optimiştii) pentru a schimba cît de puţin atmosfera? Îmi amintesc, astfel, de ecoul persistent pe care l-a avut în medii marginale/marginalizate – de a căror opinie ar trebui să se ţină totuşi seama – o iniţiativă îngropată în praful uitării. În anul aniversar Eminescu, PRO TV a difuzat săptămîni de-a rîndul, în fiecare noapte, cinci minute de lecturi/recitări/evocări. Sigur că s-ar fi cuvenit o altă oră de difuzare şi/sau un sistem de reluări. Dar, noi, telespectatorii români ne mulţumim cu puţin. Cu foarte puţin.

Ne mulţumim doar cu respectarea legii. Şi, iată, a treia soluţie menită să determine asanarea (metamorfoza) audiovizualului românesc. La îndemîna tuturor: a celor care lucrează în interiorul instituţiilor media, a celor invitaţi la realizarea unor emisiuni, a publicului chemat să fie vigilent, responsabil, activ şi, mai ales, a Consiliului Naţional al Audiovizualului, garantul interesului public în domeniul comunicării audiovizuale. În ce crede şi ce apără acesta din urmă? Deschideţi site-ul www.cna.ro şi veţi regăsi acolo marile principii ale lumii democrate: respectarea libertăţilor şi a drepturilor fundamentale ale omului, deci pluralismul politic-social, dar şi diversitatea culturală, etnică, religioasă, protejarea culturii şi a limbii naţionale, protecţia demnităţii umane şi a dreptului la propria imagine, protecţia minorilor, interzicerea oricărui tip de discriminare sau de încercare de a profita de ignoranţa sau buna-credinţă a cuiva. O „tablă de materii" a unei cărţi de morală practică, semnificativă atît pentru România, cît şi pentru Europa începutului de mileniu trei.

De ce atunci teribila îndărătnicie a societăţilor de radio, televiziune, cablu de a nu respecta/pune în practică asemenea principii? Vă invit din nou să citiţi site-ul CNA. În 2006, societăţile menţionate au primit 99 de amenzi (în valoare de 877.500 lei) şi 197 de somaţii, adică, în total, 296 de sancţiuni. O sancţiune de fiecare zi lucrătoare! Iar în afara unor ajustări sau atenuări mai ales la nivel retoric s-a dovedit că efectul lor, în mai toate cazurile, este greu de cuantificat. Sancţiunile revin periodic fără urmări, aşa că vulgaritatea, indecenţa fundamentală, la nivel de normă de comportament, nu doar de gest, violenţa (de gînduri şi limbaj) au fost, în decembrie 2006, cam aceleaşi ca în decembrie 2005. Mă tem că această frază ar putea fi rescrisă şi în decembrie 2007. Un carusel care se roteşte fără urmări vizibile, în gol.

Nu pot să nu-mi amintesc de o pagină din „Cartea adolescenţei". Ajuns pe prima planetă a călătoriei sale, Micului Prinţ i se propune, de către Rege, demnitatea de ministru al Justiţiei. Dar nu mai e nimeni aici! Atunci, nu-ţi rămîne decît să te judeci pe tine însuţi, ca un adevărat înţelept. Rămîi! Oricum aud noaptea un bătrîn şobolan. Poţi să-l condamni la moarte din timp în timp şi să-l graţiezi de fiecare dată. Din economie.

● *Pentru o emisiune din 15 februarie 2007, CNA a hotărît amendarea cu 5000 lei, a postului de televiziune Antena 3.*

Iată una din secvenţele incriminate:

„Corneliu Vadim Tudor: (...) Păi, în ce calitate vine primarul general al Capitalei, preşedinte executiv al PD?

Gabriela Vrînceanu Firea: De preşedinte executiv al PD (...)

Corneliu Vadim Tudor: Din care nu face parte doamna Monica Macovei, că se tot laudă.

Gabriela Vrînceanu Firea: Dar e susţinută, dar e susţinută de PD.

Corneliu Vadim Tudor: E susţinută cînd merge pe trei cărări.

Gabriela Vrînceanu Firea: Şi propusă.

Corneliu Vadim Tudor: Ca să nu cadă, sigur şi se poate susţine şi de ziduri şi de burlane. (...)"

„Consiliul a constatat că realizatoarea emisiunii nu şi-a îndeplinit obligaţiile legale care îi reveneau, în sensul că nu a pus în vedere invitatului emisiunii, dl senator Corneliu Vadim Tudor, să probeze afirmaţiile acuzatoare..."

● *Pentru emisiunea* Între bine şi rău *din 13 februarie 2007, CNA a sancţionat Societatea Română de Televiziune cu obligaţia de a citi mesajul CNA pe post. Iată motivaţia CNA şi discuţia în cauză:*

„Dl Gabriel Liiceanu a adus acuzaţii neprobate, foarte grave, la adresa fostului preşedinte Ion Iliescu, despre care a afirmat că n-a avut «nimic comun cu democraţia (...), a rupt ţara în două de 17 ani cu venirea minerilor în Bucureşti şi care are pe conştiinţă o spun *cool,* cum se spune astăzi, vieţi de oameni, a omorît oameni, acel partid are căderea să declanşeze cu preşedintele fost în spate să declanşeze o procedură de suspendare a unui preşedinte, tocmai partidul care a produs un preşedinte care a ucis oameni...».

De asemenea, dl Mircea Toma a afirmat despre majoritatea parlamentară că este «reprezentanta crimei organizate din România».

La aceste afirmaţii, moderatorul emisiunii, care avea obligaţia de a pune în vedere invitaţilor să probeze afirmaţiile acuzatoare sau să indice probele pe care le susţin în acest sens, nu a avut nici un fel de reacţie din care să rezulte că dezaprobă astfel de atitudini sau să încerce să oprească formularea unor astfel de acuzaţii."

● Pentru emisiunea *Fabrica* din 29 ianuarie 2007, CNA a sancţionat Realitatea TV cu impunerea difuzării unui text în care să-şi descrie greşeala. Iată ştirea incriminată de CNA şi motivarea deciziei:

„(...) postul de televiziune Realitatea TV a prezentat în cadrul emisiunilor *Fabrica* (ediţiile de la orele 11,40 şi 14,10), *Realitatea de la 18,00* şi *Realitatea zilei* (de la ora 18,58) rezultatele unui sondaj CURS, fără a se preciza data sau intervalul în care a fost efectuat sondajul şi metodologia utilizată; dimensiunea eşantionului şi eroarea maximă de eşantionare.

Astfel, în cadrul emisiunii *Fabrica* de la ora 11,40, s-a difuzat următoarea ştire: Andreea Creţulescu: «Conform unui sondaj realizat de CURS, scandalul biletului a afectat în primul rînd imaginea Partidului Social Democrat, mai mult decît au fost atinse credibilitatea premierului sau cea a preşedintelui Traian Băsescu. (...).

Sebastian Lăzăroiu a precizat însă că nu poate să facă publice rezultatele exacte ale acestui sondaj şi nici să precizeze cine l-a comandat... ».

Prin prezentarea în acest mod a rezultatelor sondajului, radiodifuzorul a încălcat şi principiul asigurării imparţialităţii şi a echilibrului în cadrul programului audiovizual difuzat (...)"

● CNA a sancţionat cu somaţie postul Acasă TV pentru emisiunea *Poveştiri adevărate* din 8 martie 2007:

„Tema emisiunii a vizat situaţia dnei Lucreţia Agapi, o bătrînă în vîrstă de 71 de ani, care, potrivit declaraţiilor acesteia, ar fi fost agresată sexual de către un bărbat pe numele său Zlatcu Gheorghe pe care l-a primit în casa ei pentru o sumă de bani. În emisiune a fost difuzat un reportaj în care au fost prezentate imagini cu casa bătrînei şi un dialog între aceasta şi reporterul Acasă TV, dialog în care dna Lucreţia Agapi a folosit un limbaj vulgar şi injurios la adresa presupusului agresor («a ejaculat», «onanist», «bestie», «escroc nenorocit», «bandit», «criminal»).

După difuzarea acestui reportaj, discuţiile cu privire la acest subiect au continuat în studio, ocazie cu care dna Lucreţia Agapi a folosit acelaşi limbaj vulgar:

«De cîte ori venea în curte acolo, în grădină, în spatele containerelor, urca scările de la canal şi cînd mă prindea între glasvand şi uşă, atunci dînsul a venit într-un şort negru, şi pe crac şi-a scos şi m-a aplecat de cap aşa ca să mă... », «să mă reguleze»."

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 20 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Nu ştiu dacă o serie de premii se poate numi succes“

– interviu cu Radu JUDE –

În luna martie, la Institutul Cultural Român, a fost proiectat scurtmetrajul Lampa cu căciulă, *regizat de Radu Jude, pe un scenariu de Florin Lăzărescu.* Lampa cu căciulă *(2006) a fost distins cu numeroase premii la festivalurile internaţionale, printre care: Marele premiu pentru scurtmetraj la Festivalul de film de la Montpellier, Premiul pentru cel mai bun scurtmetraj la Festivalul de la Cottbus, Marele premiu la Festivalul de film de la Bilbao, Marele premiu la Festivalul de film de la Trieste, Marele premiu al juriului la Festivalul Sundance, Premiul pentru cel mai bun scurtmetraj la Festivalul de film DaKino...*

Aţi absolvit două facultăţi: Facultatea de Drept şi secţia Regie de film şi televiziune din cadrul Universităţii Media. De ce două opţiuni atît de diferite şi ce v-a determinat să alegeţi filmul?

Am terminat Liceul de Informatică şi am dat la Drept din inerţie, pentru că nu îmi doream nimic în mod special, iar Dreptul părea să ofere posibilitatea de a trăi decent. Exista deja interesul pentru film – e adevărat –, dar nu mă gîndeam că aş putea face din această pasiune chiar meseria mea. Apoi, am început să mă interesez în ce constă făcutul de filme şi, în plus, mi-am dat seama că n-am nici un fel de chemare pentru Drept. Aşa că am dat examen la UNATC, am picat şi m-am întors la facultate ca să nu plec în armată. Pînă la urmă, după alte eşecuri la admiterea la UNATC, am hotărît să nu mai aştept şi să fac o facultate particulară de film.

Aţi fost asistent de regie la Furia, *în regia lui Radu Muntean, şi la* Amen, *în regia lui Costa Gavras, apoi, în calitate de regizor secund, aţi lucrat şi la* Moartea domnului Lăzărescu... *Cît de fertilă a fost această experienţă?*

Şcoala de film a fost, pentru mine, o mare dezamăgire. Adică existau cîţiva profesori bine intenţionaţi, dar, în general, n-aveai ce învăţa acolo. Partea bună era că tot prin şcoală puteai ajunge să lucrezi ca asistent de regie. Am optat pentru varianta asta şi aşa am ajuns asistent de regie la *Amen,* apoi am continuat să lucrez pentru reclame şi pentru alte filme, precum *Furia* şi *Moartea domnului Lăzărescu.* Pentru mine asta a fost o experienţă formatoare, în tot cazul mult mai mult decît a fost şcoala de film. Evident că talentul nu se transmite, dar am încercat să învăţ din experienţele astea lucruri care ţin de meşteşugul facerii unui film.

Cum aţi ajuns să lucraţi cu Florin Lăzărescu şi despre ce e vorba, de fapt, în filmul Lampa cu căciulă?

Am citit scenariul scris de Florin Lăzărescu, mi-a plăcut foarte mult, iar el a fost de acord să mi-l cedeze. M-a interesat să fac filmul acesta pentru că – fără să fie confuz sau pretenţios – vorbeşte despre mai multe lucruri în acelaşi timp. Cel puţin asta e ceea ce am încercat. Mi se pare că filmul redă complexitatea relaţiei tată-fiu, dar, în acelaşi timp, vorbeşte şi despre alte lucruri, cum ar fi sărăcia sau importanţa lucrurilor mărunte în existenţa noastră.

V-aţi aşteptat la un succes fulminant? Lampa cu căciulă *este totuşi prima participare românească de la Festivalul Sundance...*

Nu şi nici nu ştiu exact ce înseamnă „succes fulminant“. Nu ştiu dacă o serie de premii se poate numi succes. Una peste alta, mă bucur că filmul a fost apreciat, mai ales pentru că scenariul fusese respins în 2004 la concursul de proiecte al Centrului Naţional al Cinematografiei.

Chiar aşa, ce soluţii vedeţi pentru concursurile organizate deplorabil de către CNC?

Cred că singura soluţie ar fi ca interesul Ministerului Culturii şi al conducerii CNC să fie realizarea de filme bune, ceea ce implică automat o modalitate corectă şi profesionistă de selecţie a proiectelor. Deocamdată, judecînd după ce s-a întîmplat la ultimul concurs, nici ministerul, nici CNC nu par să-şi bată capul cu asta, preferînd să numească în juriu oameni care habar n-au ce înseamnă filmul.

Cum l-aţi găsit pe Marian Bratu, băiatul care joacă rolul fiului? A fost greu să lucraţi cu un copil?

Am făcut un casting extins, am văzut vreo 600 de copii prin satele din jurul Bucureştiului şi aşa l-am găsit pe Marian. Cred sincer că e foarte talentat şi mi-ar plăcea să mai aibă ocazia să joace, ştiu că îşi doreşte asta. Cît despre lucrul cu el, nu a fost dificil deloc. E adevărat că în perioada de pregătire era puţin stresat, dar la filmare s-a relaxat, a ştiut textul şi cred că i-a plăcut foarte tare experienţa asta.

Cum vedeţi cinema-ul românesc în acest moment?

Cum a fost mai mereu la noi: există cîţiva cineaşti foarte buni care fac filme de calitate, care au succes în festivaluri şi relativ succes la public. Restul producţiilor sînt, în general, dezastruoase, n-au nici succes de festivaluri, nici succes de public.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

„Un televizor cu lămpi, marca Venus...“

– interviu cu Florin LĂZĂRESCU –

Ai spus undeva că scenariile sînt mai uşor de scris decît povestirile...

Da, tehnic vorbind, fie şi numai pentru faptul că povestirea e un produs finit, iar scenariul doar un proiect de produs. Într-o povestire trebuie să trasmiţi tot ce ţi-ai propus, prin intermediul textului, într-un scenariu trebuie să rămînă loc pentru concepţia regizorală, pentru jocul actorilor, pentru echipa care lucrează la realizarea filmului. Am spus la un moment dat că mi-e mult mai uşor să scriu scenarii decît literatură, fără să consider asta o regulă general valabilă. E posibil să fie mulţi oameni cărora le vine mai la îndemînă să scrie literatură decît scenarii.

E o modă să fii prozator şi să scrii şi scenarii?

Nici nu încape vorbă. E ca şi cum ai întreba dacă e o modă să fii şi pictor, şi fotograf, în acelaşi timp. Vorbim de două lucruri diferite care au doar aparent un punct comun. Nu văd nici o condiţionare între a fi scriitor şi a fi scenarist. Dacă e să fac o statistică, cred că la o sută de scriitori, nu se întîmplă ca mai mult de zece să fie şi scenarişti.

Mai ai povestiri pe care le-ai putea transforma în scenarii?

Am în lucru alte două povestiri transformate în scenarii de scurtmetraj – „Poveste de Crăciun“, respectiv „Şase moduri de a-ţi aminti un cal“ – şi romanul *Trimisul nostru special,* după care am scris un lungmetraj.

Este Lampa cu căciulă *şi povestea televizorului tău din copilărie?*

Da, e cea mai autobiografică poveste scrisă de mine, dacă nu cumva singura, de la un capăt la altul. Dar asta contează mai puţin. În general, nu cred că autoficţiunea are vreo relevanţă dacă cei care o receptează nu se pot regăsi în ea, dacă nu descoperă acolo un *story* universal. Centrul de greutate al *Lămpii...* e legătura dintre tată şi fiu, nu aventura unui televizor.

Dar ce televizor aveai la vîrsta aceea şi ce urmăreai la el?

Un televizor cu lămpi, marca Venus. La cum şi cît era programul de atunci, urmăream singurele lucruri care nu aveau treabă cu Partidul şi cu Ceauşescu, gen desene animate, fotbal şi *Teleenciclopedia...* Primul televizor color mi l-am cumpărat în studenţie, de la un bişniţar. La probă, arăta mişto şi funcţiona perfect. În camera mea, m-a ţinut doar cît l-am deschis, m-am schimbat de haine şi m-am aşezat comod în pat.

a consemnat Marius CHIVU

Andrei BOGDAN

Sugar Hill Gang, o doză de istorie Hip-Hop

În 1979, topurile muzicale americane au fost luate cu asalt de o piesă „ciudată“, cel puţin pentru publicul alb, o piesă ce avea să pună bazele unui adevărat fenomen mondial. „Rapper's Delight“ se numea melodia şi era cîntată de Sugar Hill Gang. În scurt timp, versul „now what you see is not a test“ a fost cunoscut de circa 8 milioane de oameni, „Rapper's Delight“ devenind primul single hip-hop care a înregistrat vînzări de aur. Piesa cîntată de Wonder Mike, Master G si Big Bank Hank a intrat pe poziţia 36 în topul pop din Statele Unite, pe 4 în topul R&B şi pe locul 3 în topul single-urilor din Marea Britanie. Au urmat cîteva piese („Apache“, „8th Wonder“, „Livin' in The Fast Lane“ sau „Showdown“) care însă nu s-au mai bucurat de succesul dorit. Şi totuşi, se poate spune că a fost destul. Practic, „Rapper's Delight“ a fost scînteia ieşirii hip-hop-ului din anonimat, a fost motorul care a dus la lansarea altor nume, precum: Grandmaster Flash, Beastie Boys, Run DMC, LL Cool J sau Ice T. Ei bine, duminică seara, iubitorii hip-hop-ului din România vor avea ocazia să „guste“ o doză din The Original Sugar Hill Gang, la Casa de Cultură a Studenţilor „Grigore Preoteasa“ din Capitală. Un show de excepţie, organizat de Emag!c Entertainment, un eveniment *old-school* numai bun pentru rapper-ii care au cunoscut acest fenomen „din mers“. La Bucureşti, Sugar Hill Gang vor sărbători 28 de ani de existenţă în formula: Wonder Mike, Master G, Henn-Dog si Dj Diamond. Concertul Sugar Hill Gang este primul dintr-o serie de evenimente dedicate genului „old-school rap“. Show-ul va fi unul deosebit şi asta pentru că oamenii ăştia vor aduce la Bucureşti o doză de bucurie, o doză de *entertainment,* aşa cum a pornid hip-hop-ul în anii '70. În plus, pe lîngă ocazia rarisimă de a asculta live primul single hip-hop care a intrat în topurile mondiale, publicul va avea ocazia să guste şi o doză de „old-school“ autohton. Fără îndoială, ceea ce vom vedea duminică la „Preoteasa“ nu va fi un test, ci o adevărat pagină de istorie a culturii urbane.

colţul scurt

Concerte, expoziţii, concerte

● La Centrul Naţional al Dansului, vineri, de la 19,30, spectacolele de dans „James“ (coregrafia Andreea Duţă şi Silvia Călin) şi „Crossroads of illusions“ (coregrafia Adrian Stoian);

● La Sala „Preoteasa“, sîmbătă, de la ora 20, concert Evergrey, invitat special Duncan Patterson, ex-Anathema; şi tot acolo, dar duminică, de la ora 21, concert Sugar Hill Gang, în deschidere Funktastics, Da Hood, Shy Beatz, DJ Undoo & DJ Skid *vs* B-Boys (vezi mai sus);

● La Teatrul Naţional din Bucureşti, luni, de la ora 20, concert Alexander Bălănescu, invitaţi speicali: Evelina Petrova (acordeon) şi Arthur Balogh (bas);

● La Sala ARCUB, între 25-29 aprilie, Festivalul Jazzy Spring;

● La Opera Română din Cluj – pe 27 aprilie, la Teatrul Naţional din Timişoara – pe 29 aprilie, şi la Teatrul Naţional din Bucureşti – pe 30 aprilie, concert Eliades Ochoa, în deschidere Geta Burlacu & Band;

● La Sala Palatului, pe 28-29 aprilie, petrecerea cu taraf „Cînd Dumnezeu era mai jos“ – Tudor Gheorghe;

● La Centrul Cultural Ungar, expoziţia de grafică şi de ilustraţie de carte „Filme şi desene“ – Gyulai Liviusz;

● La Anaid Art Gallery, expoziţia de pictură „Chroma Sky (Blue Key)“ – Cătălin Petrişor;

● La Galeria Posibilă, videoproiecţia „Ghid de călătorie“ – Matei Bejenaru;

● La Galeria Nouă, proiectul „Galeria Nouă Home Gallery“ – Vlad Nancă;

● La Institutul Cultural Român, expoziţia de desene „Synthetic charcoal“ – Elena Copuzeanu;

● La Institutul Francez de Cultură, instalaţia „Sublimes objets. Collections sans frontières VI“ – Julien Discrit;

● La Institutul Italian de Cultură, expoziţia de pictură „Celebrazioni“ – Miruna Budişteanu. (**M. C.**)

Despre „prietenism“ şi alte metehne

– interviu cu Joaquín GARRIGÓS –

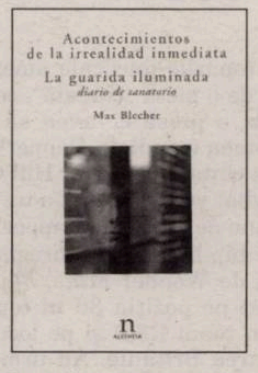

Joaquín Garrigós a tradus din românește în spaniolă, într-un răstimp de doar zece ani, multe dintre cărțile lui Mircea Eliade *(Domnişoara Christina, Nuntă în cer, Şantier, India, Noaptea de Sînziene, Huliganii, Tinereţe fără tinereţe, Nouăsprezece trandafiri, Maitreyi, Povestiri fantastice, Jurnal, Jurnalul portughez)*, Emil Cioran *(Amurgul gîndurilor, Cartea amăgirilor, Îndreptar pătimaş)*, Liviu Rebreanu *(Ciuleandra)*, Norman Manea *(Plicul negru)*, Camil Petrescu *(Patul lui Procust)*, Gabriela Adameşteanu *(Dimineaţă pierdută)*, Max Blecher *(Întîmplări în irealitatea imediată, Vizuina luminată)*.

Joaquín Garrigós face parte dintr-o specie extrem de rară: spune exact ce crede, traduce doar ce îi place, rezistă tuturor presiunilor, nu amestecă lucrurile. Pe cînd nu era directorul Institutului Cervantes din Bucureşti, puteam conta să ne facă radiografii clare ale impotenţei noastre instituţionale, ale sindromului „Meşterul Manole“, ale reţelelor bazate pe „prietenism“ şi servicii reciproce care minează şi azi punctele esenţiale ale „politicilor culturale“ româneşti. Atunci cînd nu e vorba strict de impostură. Acum, din poziţia oficială pe care o ocupă, Joaquín Garrigós tace şi face. Ultima sa traducere, a Întîmplărilor în irealitatea imediată *de Max Blecher ar fi trebuit anunţată în România cu surle şi trîmbiţe. Nu doar pentru că e vorba de o operă majoră (recent reconsiderată) a modernităţii noastre literare, dar şi pentru că, în Spania, prin bunăvoinţa lui Marcos-Ricardo Baratán, directorul Centrului de Artă Modernă din Madrid, traducerea lui Blecher a fost un eveniment. N-a făcut-o nimeni, au fost, ca întotdeauna, lucruri mai importante la ordinea zilei...*

Tocmai v-a apărut o nouă traducere din literatura română, Acontecimientos de la realidad inmediata şi La guarida iluminada *de Max Blecher. Cum a fost primită de către editură propunerea de a traduce un autor atît de special şi cum au fost primite cele două cărţi în Spania de către critică şi public?*

Editorul spaniol a primit cu entuziasm propunerea, fiindcă aflase de Blecher citind *Jurnalul* lui Mihail Sebastian. Ne-am pus pe treabă înainte de a se stabili programul de ajutoare pentru traduceri al Institutului Cultural Român. Este vorba de un editor care dă prioritate calităţii literare, nu se uită la cîştigul imediat, la pierderi sau dacă volumul devine sau nu un *best-seller*. E devreme să vorbim despre primire; abia acum încep să apară primele recenzii. Cele două pe care le-am citit sînt foarte bune. Oricum, lansarea a trezit un interes deosebit. Sala era plină pînă la refuz, la eveniment au participat Ioana Zlotescu şi biograful lui Borges, dl Marcos-Ricardo Barnatán.

Ca anecdotă, vă spun că lansarea s-a zămislit la o cîrciumă bucureşteană, cu ocazia vernisajului expoziţiei lui Borges, în noiembrie 2006. Eram acolo cu dl Barnatán şi curatorii expoziţiei. A venit vorba de Blecher şi aceştia au pus la dispoziţie Centrul de Artă Modernă din Madrid pentru lansare, iar dl Barnatán s-a oferit să prezinte cartea şi să scrie despre ea („dacă îmi place“, a adăugat). Se pare că i-a plăcut în mod deosebit.

Un cunoscut editor spaniol va publica cinci romane interbelice româneşti. Despre cine este vorba şi cum au decurs preparativele acestui eveniment?

Da, este vorba de Editura Pre-Textos. Editorul acesta venise, invitat de Institutul Cervantes, la o întîlnire cu editori români, în luna noiembrie 2006. Această iniţiativă a fost importantă pentru literatura română. Se vor publica *Oraşul cu salcîmi, Inimi cicatrizate, Rusoaica, Concert din muzică de Bach şi Drumul ascuns.* Şi alt editor, Gadir, va publica cele două romane ale lui Camil Petrescu. Un lux. Trebuie să vă spun că Editura Pre-Textos nu publică pentru întîia dată literatură română. În deceniul trecut a editat două cărţi ale lui Eliade, şi anume *Şantier* şi *Huliganii*.

Am început traducerea *Oraşului cu salcîmi,* dar în derularea proiectului s-a ivit un obstacol: drepturile de autor ale lui Sebastian. Uniunea Scriitorilor din România mia spus acum trei ani că drepturile scăzuseră, în conformitate cu legea română a drepturilor de autor. Încercînd să alung îndoielile, am recurs la textul legal şi am constatat că legea are efecte retroactive. Aşa încît a trebuit să opresc traducerea pînă ce editura va obţine drepturile cu pricina.

Aţi scris, în urmă cu cîţiva ani, un articol în care structuraţi foarte bine dificultăţile de traducere, luare de contact, difuzare – ale cărţilor româneşti în Spania. S-au schimbat lucrurile de atunci?

S-au schimbat, fiindcă Institutul Cultural Român, pentru prima dată, a înfiinţat un sistem de ajutoare destinat traducerilor şi ediţiilor de opere literare româneşti, precum şi un juriu independent care judecă cine merită ajutoarele şi cine nu. Asta este important, căci exclude „prietenismul“ – dacă îmi permiteţi cuvîntul – criteriul acordării nu mai este prietenia autorului cu cineva, dacă acesta este dintre „ai noştri“, ori aparţine unei grupări anume, ci calitatea literară a opului, pur şi simplu. Dat fiind că sîntem în România unde aceste „deprinderi“ sînt încă adînc înrădăcinate, acesta este un pas înainte foarte important.

Nu vreau să trec sub tăcere faptul că volumul lui Blecher a văzut lumina tiparului datorită sprijinului programului ICR. Pe de altă parte, presupun că filiala Institutului Cultural Român din Spania se va strădui să difuzeze operele care se vor publica acolo.

Cum lucraţi, ca director al Institutului Cervantes din Bucureşti, cu diferitele instituţii culturale româneşti? Care sînt proiectele de viitor ale Institutului?

Am avut relaţii foarte bune şi cu directorii altor instituţii culturale române, bunăoară, cu diferite muzee, cu Cinemateca; adesea colaborăm cu ei, organizînd expoziţii sau festivale de film, nu numai în Bucureşti, ci şi în alte oraşe ale ţării, fiindcă eu, de cînd am preluat funcţia de director al Institutului Cervantes, am avut ca obiectiv „descentralizarea“, să nu fie capitala singurul beneficiar al evenimentelor noastre culturale. Am colaborat cu Institutul Cultural Român şi cu Uniunea Scriitorilor, organizînd anumite evenimente culturale chiar în sediul lor.

Proiecte avem multe: vrem să fim prezenţi la Sibiu, în mai, să sărbătorim centenarul Mircea Eliade, să participăm la Festivalul Internaţional de Jazz din Bucureşti, în iunie vom organiza un atelier de flamenco, vrem să continuăm cu conferinţele de biomedicină, o expoziţie a pictorului cubanez Wifredo Lam în mai-iunie, mai multe festivaluri de film...

Ştiu că, din delicateţe, nu vreţi să amestecaţi proiectele profesionale personale cu cele instituţionale. Dar, în definitiv, aţi fost numit director al Institutului Cervantes din Bucureşti tocmai pentru că aţi tradus, singur, mai mult decît toţi traducătorii în alte limbi europene. Aşadar, ce traduceţi acum, cum vă raportaţi, după un an de Bucureşti, la literatura română actuală?

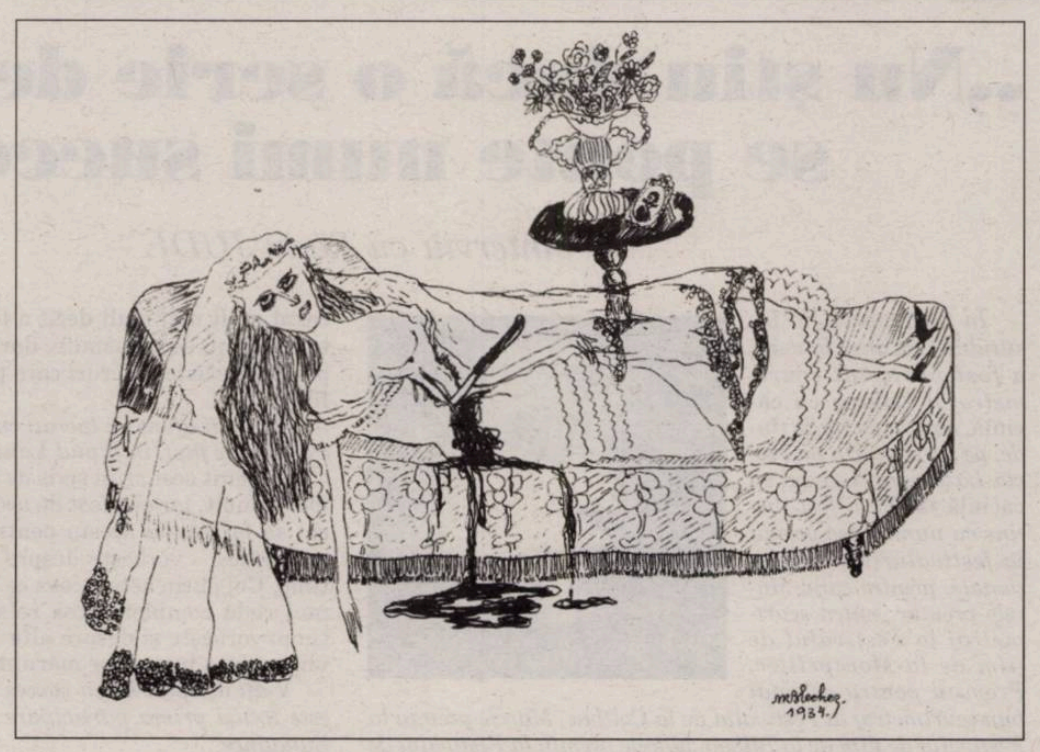

Mujer asesinada en la noche de bodas (Femeie asasinată în noaptea nunţii), 1934

Cred că traducătorul francez Alain Paruit a tradus mai multe cărţi decît mine. În momentul de faţă – precum v-am spus deja – traduc *Oraşul cu salcîmi* de Mihail Sebastian şi pregătesc o ediţie bilingvă a poemelor lui Max Blecher care vor fi publicate de o importantă editură de poezie, Rosa Cúbica, în 2007. Asta înseamnă a-l apuca pe Dumnezeu de picior, fiindcă la noi cărţile de poezie se publică cu linguriţa, mai ales cînd este vorba de un autor mort, necunoscut şi care a scris într-o limbă de circulaţie restrînsă.

În ce priveşte literatura actuală, mărturisesc că o urmăresc puţin, fiindcă marea mea pasiune – precum ştiţi – este literatura interbelică. Pe de altă parte, mi se pare important ca – dat fiind faptul că literatura română este aproape necunoscută – să traduci întîi marii clasici, să ai un fundal de scriitori fundamentali, de neocolit.

Oricum, am găsit unii autori moderni valoroşi, care au debutat după 1989, şi chiar am publicat texte ale lor în reviste literare. E vorba de cîţiva poeţi, de doi, trei prozatori care îmi plac mult, dar aş prefera să nu dau nume.

a consemnat Simona SORA

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Micul dejun în Place Vendôme

● **Jean Castarède, *Histoire du Luxe en France*, Paris, Eyrolles, 2007.**

S-a întîmplat să ajungem de mai multe ori la Paris, însă niciodată în același timp. În primăvara asta am reușit, în sfîrșit, să mergem împreună, cîteva zile, așa, ca într-un *voyage d'amour*. Deși ideea era să surprindem în tihnă, în primul rînd ecoul din noi, orașul ne-a furat încă o dată, și ne-am trezit făcînd marșuri euforice, dar epuizante, pe distanțe neverosimile. Oricum, bine că am apucat să savurăm experiența înainte de a ajunge la vîrsta la care singura călătorie care mai contează e cea printre amintiri. Și așa mi-au ieșit destul de greu glumele legate de faptul că, într-o seară, a trebuit să-mi pun ochelarii pentru a putea citi meniul. Altfel, toate bune, frumoase, la locul lor. Chiar la locul lor.

Neașteptat, într-o dimineață, un dezacord total. Dau să intru într-un mic magazin, cînd, jumătatea mea îmi dă brusc drumul la mînă și îmi spune: „Eu nu intru aici!". Recunosc acel ton rar care mă lămurește instantaneu că nu e cazul să insist. Dar cum să renunț? Era un magazin Yves Saint Laurent. Nu iminența unei cheltuieli substanțiale îi motiva rezerva, ci, dimpotrivă, evidența că nu ne numărăm printre clienții de lux. Nu e nevoie să îmi explice. Știu că n-are chef să fie evaluat din cap pînă în picioare de cel care face oficiul de portar cu mîini înmănușate, cu reverențe la intrare și ieșire, nu înainte de a te lăsa să-i zărești în ochi un voalat dispreț. Știu că nu suportă nota agresivă din ultrapolitețea vînzătoarelor, ca să nu mai vorbim de lectura inutilă a prețurilor. Înțeleg că se apără de o experiență cu accente previzibil neplăcute. Refuză net. Asta nu e bolgia lui. Nici a mea, însă nu pot scăpa de impulsul unei insațiabile curiozități pe care, ca să o înnobilez, aș numi-o, sub rezerva unui zîmbet, etnologică. Pe mine mă interesează tot: și din ce se compune culcușul de sub pod al unui *sans domicile fixe* și cum e concepută ambianța luxului exorbitant. Deși poate acum e vorba, pur și simplu, de curiozitatea feminină, camuflată sub pretextul documentării pentru acest articol. Dar mai are vreo importanță?

Mi-am lăsat așadar bărbatul în compania tiranicului său bun-simț și a unei cafele. În timp ce el golea încet ceașca la o discretă terasă de lîngă Madeleine, eu mi-am făcut turul în Place Vendôme, de fapt în toată zona Operei, amuzată de gîndul că te lovești de teoriile lui Bourdieu cînd ai cel mai puțin chef de ele. Da, luxul veritabil nu este democratic, chiar dacă astăzi se vorbește de o adevărată industrie a luxului.

Jean Castarède arată de ce Franța este lider mondial în exportul produselor de lux. El urmărește traseul istoric al acestei spectaculoase supremații în arta de a trăi pe picior mare, dar cu nuanțe rafinate, mai presus de ceea ce Stendhal numea *la magnificence grossière*. Astăzi, chic-ul parizian a devenit referința ideală. E imitat atît de tînăra japoneză avidă de emancipare cît și de newyorkeza sofisticată. Din totalul cifrei de afaceri pe 2006, de 150 miliarde de euro, Franța a realizat 53,8 miliarde. Acum, dacă tot eram în buricul luxului occidental, devenit, motivat sau nu, etalon universal, de ce să nu adaug vocabularului meu vizual și imagini situate la vîrful gamei?!

Nu obiectele m-au impresionat, ci atmosfera creată în jurul lor, știința subtilă de a le pune în valoare. De exemplu, în interiorul minimalist de la Giorgio Armani, vedeta este aerul dintre puținele haine, etalate într-o lumină caldă, care nu se lovește de nici un ornament. Dintr-un joc de volume și unghiuri drepte, pe un fundal de culoarea nisipului, se obține, paradoxal, impresia unei somptuoase eleganțe.

Același efect la casa Chanel. De data aceasta un dialog înșelător sobru între negru și alb. Marmura scărilor, de o transparență incredibilă, are o discretă linie dublă de metal. Ca și la Yves Saint Laurent, o canapea neagră cu perne în mijlocul camerei, fotolii albe în celălalt salon. Pe margine, în vitrine simple sînt expuse nedemodabilele taioare negre cu bordura lor albă. Pantofi, o geantă, eșarfe. Totul coagulat de o lumină savant dozată, ce pare că izvorăște din obiecte sau chiar din aerul vag înmiresmat.

Întreaga încăpere reia detaliile, ritmurile, raporturile între alb, negru și auriu, ce definesc cutia parfumului Coco Chanel. Deplin învăluită în atmosferă, pentru o clipă, am avut senzația că mă aflu în interiorul unui flacon. Ca și în celelalte mari case, și aici se contura o altă lume, perfect delimitată de realitatea înconjurătoare, de fapt un ambalaj ambiental, făcut în prelungirea obiectelor expuse într-un spațiu-seră, care le amplifică forța de seducție. Este sugerat un cadru de viață ireal, în care armonia fundamentală pare să fie la adăpost de orice bruiaj, unde splendoarea firescului nu e umbrită de note false, iar frumusețea se impune natural, fără stridențe. Cu calm și voluptate, nu?

Adevăratul lux nu este ostentativ, nu eșuează în opulență. Își rezervă însă folosirea materiilor prime nobile și rare, presupune elaborarea artizanală, este efectul unui *savoire faire* îndelung verificat și care garantează o calitate ireproșabilă. Frumusețea este efectul unei ideale funcționalități, o expresie a armoniei între toate elementele componente care se topesc într-un ansamblu coerent. Un articol de lux este un obiect viu pentru că în el mai poți recunoaște mîna sau măcar ideea celui care i-a decis forma. Obiectul de lux are o memorie, mărturisește o tradiție, are o poveste. Și întotdeauna grație.

Astăzi luxul nu mai este un privilegiu militar, religios, ori aristocratic. Au apărut forme secundare, de semilux, de lux accesibil care de fapt nu au nimic de a face cu luxul autentic, dar, aureolate de o publicitate ce le mitizează, se bucură de un uriaș succes comercial. În societățile avansate, numite de sociologi societăți ale consolării, consumul hedonist, axat pe articole și servicii de lux comercial, pare să dețină rolul de panaceu al unui stil de viață din ce în ce mai anxiogen și mai puțin gratifiant. Altfel, toate bune, frumoase, la locul lor. Chiar la locul lor.

Dilema veche vă recomandă

● Nikita Mihalkov, în fața unei săli arhipline, la noi, la București: „Înțelegeți-mă, eu nu am făcut filme despre un regim. Eu fac filme despre iubire. Dacă cineva vede altceva în filmele mele e problema sa". „Cum v-ați împăcat cu cenzura comunistă?" „M-a învățat să prezint iubirea în filmele mele fără să arăt pe ecran organele genitale." (Radu Cosașu)

● Piesa de teatru *Sado-Maso Blues Bar,* scrisă de Maria Manolescu și pusă în scenă de Gianina Cărbunariu la Teatrul Foarte Mic, o poveste psihanalitică mai mult amuzantă decît dramatică, desfășurată într-un decor de sex-shop, dar, mai ales, interactivă căci trecătorii de pe Bd. Carol fac figurație ca-ntr-un gag filmat cu camera ascunsă. (Marius Chivu)

● Vineri și sîmbătă, la ora 18, la Green Hours în curte, se lansează proiectul *1001 poezii. Diversitatea în lirica europeană* (inițiat de Ambasada Germaniei la București în colaborare cu 21 de țări UE). Sună cam oficial, te aștepți la spiciuri lemnoase și la oameni la patru ace... Nici vorbă: asta înseamnă, pur și simplu, că vom începe să vedem – și să citim, că nu ne dor ochii! – poezii din 22 de țări europene în stațiile de metrou și de autobuz, grație acestui proiect care coboară (la propriu) poezia în stradă. Iar dacă vă mai spun că la Green Hours vor cînta Vlaicu Golcea și Marta Hristea – adusă special de la Amsterdam! –, o să-nțelegeți că totul va fi foarte informal, așa cum îi stă bine poeziei... „Poetry in motion" e *cool*. (Alex. Leo Șerban)

PUBLICITATE

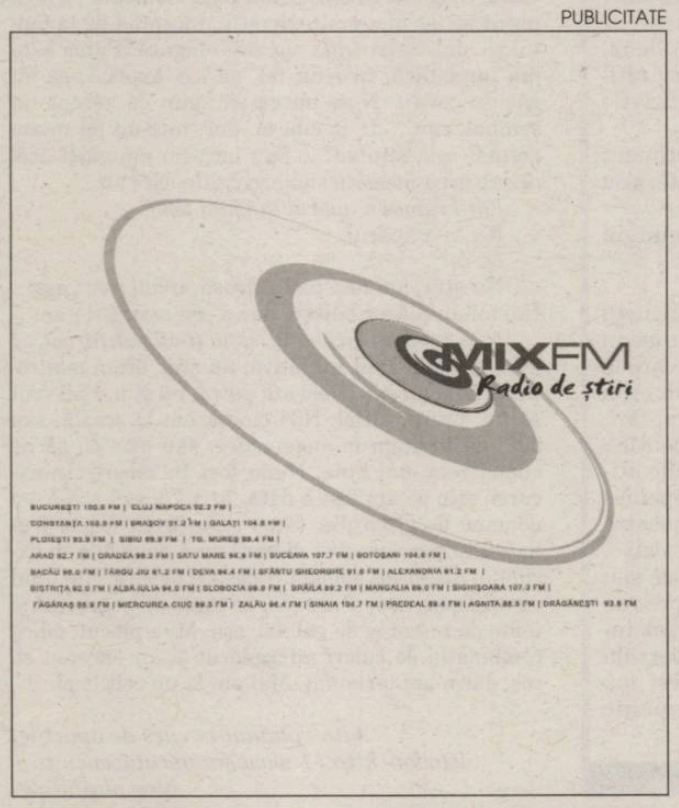

Andrei GORZO

dilematograf

Antiromanță

● ***Jurnalul unui scandal / Notes on a Scandal* (Marea Britanie, 2007), de Richard Eyre.**

În rolul unei profesoare pensionabile de la o școală de stat din Londra, Judi Dench nu are alura de „doamnă de fier" pe care o arborează cu atîta succes în rolul șefei lui James Bond, „M". Îmbrăcată în culori terne, pare măruntă și chircită, cu un păr nisipiu, lipsit de viață. Dar, oricît de prăpădită ar fi în rest, ochii ei pot să preschimbe în stană de piatră orice golănaș de 15 ani, iar vocea cu care judecă lumea în jurnalul ei e inteligentă, cultivată și pustiitoare. O femeie singură și acră, de origine modestă, ea și-a asumat rolul persoanei fără iluzii care vede lucrurile așa cum sînt: sistemul de învățămînt nu e un instrument al reformei sociale (așa cum pretinde politrucul de director al școlii), ci o armă de control al mulțimilor; rolul școlii nu e să permită accesul „prolilor pubescenți din cartier" la alte paliere sociale, ci să-i mîne în ordine spre platoul unei mediocrități noninflamabile. Ce-o face atît de impunătoare ca personaj e faptul că, deși e clar de la bun început că vederile ei sînt modelate de propriile complexe și insatisfacții, nu de puține ori vede bine. De exemplu, imediat vede ceva inconsistent și bovaric dincolo de bunele intenții ale noii profesoare de desen, Sheba (Cate Blanchett) – o femeie la vreo 35 de ani, soție și mamă, care trăiește boem dintr-un buget burghez (e fiica unui profesor eminent) și care, după ce a renunțat la propriile ambiții de artistă, și-a descoperit brusc un interes pentru încurajarea laturii artistice a adolescenților defavorizați. Interesul ăsta al ei nu e decît „o formă de snobism" (un copil sărac și talentat fiind „un fel de maimuță bună de arătat la lume"): cel puțin așa apare în ochii nemiloși, dar nu chiar *atît* de nedrepți, ai redutabilei ei observatoare. Pe de altă parte, ochii aceia nu sînt nici pe departe atît de clari cum își închipuie posesoarea lor. În scurt timp, micuța și bătrîna doamnă, pe numele ei Barbara, ajunge să-și noteze cu steluță în jurnal fiecare milimetru de teren cîștigat în efortul de a se apropia de statuara ei colegă. Atunci cînd aceasta o invită la ea acasă, vine gătită, coafată și cu un buchet de flori, iar atunci cînd tînăra îi face o confesiune, i se pare că aude în ea o chemare; consemnează momentul cu o steluță extatică, dar fără a uita să sancționeze predispoziția exagerată către confesiune caracteristică celor proveniți din clasele privilegiate. Chiar dacă scrie în jurnalul ei lucruri ca: „Ea e cea pe care am așteptat-o.", persoana obsedată nu are niciodată prea multă *simpatie* pentru obiectul obsesiei ei: în *Jurnalul unui scandal,* Barbara stă ca o vulturoaică bătrînă, semijumulită, și așteaptă ca victima ei să cadă. Ceea ce se și întîmplă: Barbara o prinde pe Sheba cu un băiat de 15 ani și, din momentul acela, filmul lui Richard Eyre, adaptat de Patrick Marber după romanul lui Zoë Heller (în pregătire la Editura Polirom), se precipită spre final cu forța explozivă a unui *thriller*.

E o plăcere s-o vezi pe Cate Blanchett repusă pe picioare după *Babel,* iar acesta e unul dintre cele mai bune roluri ale ei. Blanchett are acea calitate (proprie multora dintre marile frumuseți ale ecranului: Marlene Dietrich, Hedy Lamarr, Ava Gardner...) de a nu părea niciodată pe deplin *prezentă:* există ceva căzut din lună în genul ăsta de frumusețe și ce-o face sexy e sugestia că ar putea păși somnambulic în orice încurcătură, că s-ar putea pierde (de preferință, cu tine). Ce e în capul Shebei atunci cînd se combină cu băiatul ăla? (Titlul complet al romanului lui Heller e *Ce era în capul ei? – Jurnalul unui scandal).* Nici ea nu știe și nici farmecul băiatului, nici poveștile lui melodramatice (Barbara nu se înșeală atunci cînd o taxează pe Sheba pentru compasiunea ei facilă, mecanică, burgheză), nici sentimentele ei de neîmplinire și stagnare (soțul ei e mai bătrîn decît ea, unul dintre copiii lor e bolnav) nu explică întru totul actul ei. Explicațiile astea nu țin fără un element suplimentar care să le fixeze, iar elementul este acea absență implicată în frumusețea ei, ceva somnolent și vegetal și flasc. Ce-o atrage pe Barbara este tocmai acel ceva: obsedații au nevoie de un gol (sau, în fine, de posibilitatea unui gol) pe care să-l umple cu fanteziile lor; asta făcea distinsa precursoare literară a Barbarei, Olive Chancellor din *Bostonienii* lui Henry James, cu victima ei, Verena Tarrant, asta face și ea cu Sheba. Sheba nu e un monstru, ci o victimă, dar, ca și personajul interpretat de Julia Roberts în *Closer* (o altă adaptare făcută de Patrick Marber, chiar după o piesă de-a lui), e așa o victimă înnăscută încît nu poți să simți prea multă compasiune pentru ea. Unii spectatori vor spune că nu poți să simți nici o compasiune pentru nici un personaj (cu excepția soțului) și că *Jurnalul unui scandal* e doar o povestioară sordidă despre două nebune. Dar e despre lucruri de interes mult mai larg decît nebuniile lor: e despre putere, autoamăgire, egoism și alte înclinații rușinoase ale acelei părți din noi pe care ne place s-o numim „romantică". E un pasionant și opăritor anti-*love-story*.

trecerea prin reviste

Totul despre cai

Cu infinită plăcere dau de ştire că a apărut – în sfîrşit – primul (între timp, poate şi al doilea) număr al revistei *Calul Magazin* (red.-şef Dora Stănescu, editori seniori acad. C-tin Bălăceanu Stolnici şi Florin Codre), format glossy, 84 de pagini, preţ 6 lei.

● Din articolul „Echitaţia şi jocurile olimpice" aflăm că sporturile cu cai, sub forma curselor de care, au fost introduse la a 35-a Olimpiadă care a avut loc în anul 680 î.e.n.: „Era rar, scump şi periculos. Iată de ce, în epocă, doar cetăţenii bogaţi puteau avea un atelaj şi un car... S-a consemnat că la a 96-a şi a 97-a Olimpiadă, atelajul prinţesei Kyniska s-a impus fără drept de apel. Ea a cerut să se facă o stelă care reprezenta atelajul şi conducătorul ei în sanctuarul lui Zeus în Olimp."

● Un articol vorbeşte despre Bucephalus („Cap de oaie"), legendarul cal al lui Alexandru cel Mare, un cal thesalian cu robă neagră şi stea albă în frunte şi, se pare, un ochi albastru, cumpărat de tatăl lui Alexandru, Filip Macedoneanul, pentru o sumă echivalentă azi cu 20 de mii de lire sterline. Bucephalus a murit la 30 de ani în urma rănilor primite în bătălia cu regele indian Porus; a fost îngropat cu onoruri militare, iar Alexandru a fondat acolo cetatea Bucephalia.

● Dintr-o recenzie dedicată cărţii *Despre comanda cavaleriei şi despre echitaţie* de Xenofon, apărută în traducere românească la Editura Est, aflăm că primul care a scris în limba hitită un tratat de antrenament metodic pentru dresaj şi îngrijirea cailor a fost mitanianul Kikkuli, secolul 2 î.e.n.

● O scurtă istorie a Mustang-ului: rasă ce descinde direct din caii barzi şi andaluzi ai mercenarilor conchistadori care au debarcat în Mexic în secolul al XVI-lea şi care au crescut herghelii în vestul Statelor Unite; indienii americani, la început înfricoşaţi de cai, şi-au dat seama de potenţialul lor războinic şi au început să-i cumpere prin troc sau chiar să-i fure; în secolul al XIX-lea, americanii i-au alungat pe indieni de pe teritoriile lor masacrînd turmele sălbatice de mustangi; astăzi există 40 de mii de mustangi sălbatici care trăiesc în rezervaţii naturale; „mustang" vine de la un vechi cuvînt spaniol însemnînd „fără stăpîn", „vagabond".

● Dintr-un dosar de rase, aflăm cîte ceva despre poneiul caspic („cea mai fascinantă rasă dintre cele antice", mesopotamienii îl foloseau acum 5000 de ani), despre garrano (o rasă de cal ieşit din încrucişarea unor linii iberice şi celtice şi din care acum nu mai există decît 2000 de exemplare), despre măgar (care are origini namibiene şi somaleze; în Antichitate laptele de măgăriţă se folosea la îmbăierea doamnelor; există nenumărate rase: măgarul din Provence, măgarul normand, măgarul din Pyrinei, măgarul din Bourbon ş.a., Franţa fiind lider în producţia de măgari).

● Cîteva recorduri: cel mai mare cal – Samson, rasa Shire, 2,19 m înălţime, 1524 kg greutate; cel mai mic ponei – Little Pumpkin, 35,5 cm înălţime, 9 kg greutate; calul de curse Nihilator a fost vîndut la licitaţie cu suma de 19,2 milioane de dolari.

● Numeroase materiale se adresează crescătorilor de cai şi se ocupă de bolile şi problemele veterinare ale cailor, de dresaj, de alimentaţie, cîteva extrase din Legea calului, un portret al lui Radu Ilioi, unul dintre cei mai cunoscuţi jockei de la noi, date, informaţii, concursuri şi clasamente hipice, editoriale de Iona Groşan şi Ioan Gyuri Pascu ş.a. (**M. C.**)

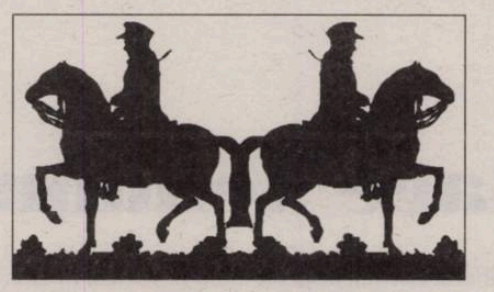

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Meditaţie de intelectual eurodîmboviţean

...Cît costa o Eugenie?

...0,75!?

...Exista ceva mai ieftin decît o Eugenie?

...Sîngeretele? Ăla era la 1,25 suta...

...Cînd am întîlnit-o prima oară?

...Eram parcă într-o baracă de şantier, în epoca de fier-beton şi, printre pereţii de scîndură, auzeam o voce de femeie voioasă, îndemnînd pe cineva: „Mai ia şi o Eugenie, că n-ai să te saturi cu o mentosană!".

...Cred că am gustat-o prima oară în gară la Predeal, la bufet, vrînd ceva uşor şi dulce după nişte cîrnăciori grei.

...Necunoscută la vremea burgheză a halviţei de la poarta şcolii, Eugenia ţinea loc, în construcţia socialistă, de cataif, de ecler, de cremşnit,

era dulcele poate cel mai ieftin, oricum cel mai finuţ, în pofida durităţii sale biscuitice,

o duritate acceptată pentru crema de cacao,

o tărie care o extrăgea din categoria banalităţilor de „dropsuri bune şi jeleuri" şi o plasa printre fursecurile proprii noii orînduiri, fiind cu adevărat

CEL MAI NOU ŞI ORIGINAL PRODUS AL INDUSTRIEI NOASTRE ALIMENTARE

(cum scria pe un panou al unui raion de zaharoase de pe Bd. Hristo Botev, acolo unde, peste cîţiva ani, în altă etapă, aveam să citesc: „Consumaţi ştrudel cu mere / Dă avînt şi dă putere!".

Deloc ipocrită, deloc lipicioasă, melocremoasă sau leneşă, Eugenia nu şantaja că s-ar topi în gură, dar nici nu-ţi rămînea pe degete, antipatică;

substantiv comun, cu literă mică, avea singular: „Ia o eugenie de la mine!" şi plural: „Mi-am cumpărat la prînz 4 eugenii şi zău că m-am săturat!".

De fapt, nu era săţietoare, dar – autentică, sinceră în mediocritatea nivelului ei de trai şi de gust – nici nu pretindea că ar fi, nu se dădea mare şi importantă, nu indispunea.

Ea năştea o nesilită solidaritate în minorele simpatii generale – CINE REFUZA O EUGENIE?

O accepta casieriţa de la Alimentara care-ţi „ţinea" o sticlă de oţet şi o „brînză de veci"...

O îngăduia vînzătoarea de la şunca-fără-grăsime...

Farmacista care „avea grijă" cînd veneau şerveţelele alea higienice.

...Dactilografa care-ţi bătea, repede, cele două rînduri „cu Congresul al nouălea", adăugate la cererea imperioasă a secretariatului, că altfel „chestia ta cu belota şi rebelota nu trece".

Nimănui dintre cei corupţi cu o Eugenie nu-i trecea prin minte ipocrizia lui „vai, da' nu trebuia!..." Trebuia, era un fleac printre fleacurile alea esenţiale, era o atenţie. Se cerea măcar asta, o atenţie, la nivelul Alimentarei, al „Bumbăcelului", al farmaciei 425, al „capului limpede", noaptea, pe la două, cînd nu mai era nimic la bufet şi curiera trebuia să fugă în tipografie cu ultima *albă,* întîrziată la „controlul presei"; nu cunosc curieră care să fi refuzat o eugenie la două de noapte.

...Eugenia avea statut de mărţişor, era un „mic gest", o fază de sentiment mazilian între duioşie şi sarcasm, o minimă inocenţă la mica milă şi interzisa mită a zilei.

...Am voie să spun că, în felul ei, era mai inteligentă decît chewing-gum-ul de azi?

Toate aceste gînduri mi-au alergat febrile prin minte, devorînd o anchetă din *Télérama* (14.03.07) intitulată fascinant: „Trebuie intelectualul european să renunţe la melancolie?". Da, răspundeau răspicat cîteva somităţi pe care le ascult de ani de zile cu creionul în mînă. Bronislaw Geremek – unul din eroii preferaţi ai mitologiei mele extrem-centriste – susţinea că „melancolia, fără îndoială, îmbogăţeşte viaţa culturală a individului, dar îl paralizează politic". Slavoj Zizek o demasca şi mai dur ca pe „una dintre cele mai confortabile atitudini pentru a refuza să regîndeşti şi să înţelegi lumea de azi". Wolf Lepenies „al nostru", al *Dilemei vechi,* m-a supus presiunii maxime: „Principala noastră dificultate este aceea de a-i convinge pe studenţii din Sofia şi Bucureşti – atunci cînd ei ne propun cercetări privitoare la Derrida, la postmodernism sau la Heidegger – să lucreze pe subiecte «locale». Le spunem: vorbiţi-ne despre voi, asta ne interesează!". L-am ascultat, cu voios irespect, conştient că sînt incorect şi frivol. Subiectul meu local este *une recherche* trecută nu prin Derrida sau Heidegger, ci prin Popa Nan, Casa Scînteii şi Brel: „Eugenia c'est ma madeleine, c'est mon Europe à moi". Poate un intelectual european să renunţe la ironia sa? La humorul său? *Nevermore* – spuse corbul – *nevermore.*

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Mihaela Stăncescu (2)

Ce te-a hotărît să rămîi sau ce te-a ţinut totuşi în N3?

Aicea? Nu ştiu ce să zic... La început aş fi vrut să stau singură, să mă gospodăresc singură, dar acum, nu ştiu, la serviciu trebuia să mă înscriu să primesc casă şi nu m-am înscris. Au primit colege de-ale mele acolo unde am lucrat şi nici n-am posibilitate să-mi fac singură, să cumpăr o casă sau nu ştiu... N-am îndrăznit nici să plec de-acasă, poate că trebuia să am aşa, să rup cu toate şi să-mi aleg drumul meu. N-am avut îndrăzneala să plec.

Tu ai fost fata tatii şi surorile au fost fetele mamei?

Nu neapărat... Nu ştiu. Mi-a plăcut să citesc cînd eram mai mică. Şi Gabi, a citit şi ea, dar nu aşa ca mine, deci am avut preferinţe, aşa, cît mai multe, să aflu cît mai multe. Ea a fost mai practică, mai ambiţioasă, a mers mai departe, la facultate. Cealaltă a făcut şi ea, la seral... nu, la fără frecvenţă, facultatea... Mariana, da. Şi-a găsit serviciu şi pe urmă a făcut şi ea la particulară, a dat bani. Şi eu, nu ştiu, n-am fost chiar aşa de ambiţioasă, de bătăioasă. Am fost mai liniştită, să zic aşa.

Şi care sînt cărţile tale esenţiale?

Păi, îmi place, cum să zic, genul de dragoste, dar şi de acţiune mi-a plăcut. Ţin minte, cînd eram mai mică, am citit şi *Poveşti nemuritoare,* îmi plăceau foarte mult. Dar acum am început să citesc, şi, ce citesc, subliniez. Cum să zic, îmi plac cele care au un miez de înţelepciune, un miez de adevăr, bunătate, care se termină cu bine... Şi oamenii să fie mai buni. Dar, în sfîrşit, asta este viaţa!

Te-au dezamăgit oamenii?

Da, da. Nu ştiu, am avut, aşa, şi... parcă în sinea mea am vrut să-i ajut să fie mai buni, sau n-am ştiut cum să procedez. Deci, astea îmi plac, cărţile care au un sîmbure de adevăr. Am citit... şi de Karl May mi-au plăcut, am citit şi *Ultimul Mohican* de Fenimore Cooper. A, şi Paul Féval, deci, are nişte cărţi de aventuri şi dragoste, dar are şi nişte dialoguri, aşa, glumeţe şi te mai destinde, te relaxează. Totuşi, e şi acţiune – capă şi spadă. Da, cam aşa... De dragoste... am mai citit acum, de curînd, Sandra Brown.

Dar te recunoşti în personajele respective, în eroină?

Mi-amintesc acuma de o carte în care e o tipă care s-a ocupat de bijuterii şi soţul, nu ştiu, între timp parcă a murit şi, pe urmă, ea totuşi a reuşit deci, într-un fel, să fie independentă. Deci, şi prin cunoştinţele ei, să reuşească în afaceri. Da, cred că-mi plac şi astea. Bine, deci femeile care reuşesc, poate că aşa aş fi vrut să fiu eu, să reuşesc şi eu în viaţă, ca şi ele. Şi d-asta îmi plac. Consider că aş fi putut să fac mai mult. Nu ştiu, începînd de la faptul că sînt cu părinţii, nu sînt singură. Parcă asta mă împiedică, într-un fel, să mă exprim, să-mi găsesc ceva... N-aş putea să spun că aştept un semnal, sau... de la cineva, dar, într-un fel m-am potolit, aşa, ştiu eu?... Sau încă nu am găsit acel drum, acea meserie sau activitate care să...

Făt-Frumos a apărut în viaţa ta?

Nu, n-a apărut...

De ce?

Nu ştiu, am fost mai retrasă, n-am avut aşa... Da, mi-au plăcut băieţii, dar n-am avut prieten.

N-ai acţionat niciodată, ei nu ţi-au mărturisit...?

Da, n-am avut iniţiativa, nu ştiu, eram mai retrasă, aşa, nu ştiu. Deşi azi, parcă, nu ştiu, aş fi vrut să fiu, totuşi, altfel. Nici cînd eram la şcoală, sau aşa, nu invitam la onomastice, sau aşa, ca să ne cunoaştem mai bine. N-am fost în tabere. În excursii ştiu că am fost o dată, în a 7-a sau a 8-a, cu doamna de geografie, făcea nişte lecţii foarte frumoase şi parc-am fost plecată vreo două zile în excursie. Acum cos goblenuri despre natură. Am unul cu un copac, aşa, şi are şi... cu tente de negru, gri şi tente de roşcat şi de galben, aşa. Mi-a plăcut, adică combinaţia de culori mi-a plăcut şi am început să cos, dar n-am terminat. Mai am la un colţ la el.

(din volumul în curs de apariţie)
istodor- http:/ / www.facemcatavencu.ro / blog.php?id=20

Ştiri nebăgate în seamă

● Pe 13 aprilie, la Milano, au avut loc confruntări violente între forţele de ordine şi chinezii din Via Paolo Sarpi, o stradă din aşa-numitul „Chinatown“ milanez. Totul se pare că a pornit de la un episod banal: o patrulă a poliţiei comunitare a amendat-o pe patroana unui magazin chinezesc care descărca marfă din maşină, în afara orelor permise pentru această activitate. Femeia a protestat şi, în scurt timp, cîteva sute de locuitori ai zonei i-au înconjurat pe poliţişti şi i-au agresat. Chinezii au aruncat cu sticle şi coşuri de gunoi, poliţiştii (care între timp primiseră întăriri) i-au lovit cu bastoanele. Au fost răniţi paisprezece agenţi de poliţie şi cinci chinezi, au fost distruse două maşini.

A doua zi, pe ziduri au apărut inscripţii împotriva chinezilor. Consulul Chinei la Milano a declarat că „incidentul nu e întîmplător“, deoarece în ultima vreme comercianţii chinezi de pe Via Sarpi au fost frecvent amendaţi şi controlaţi excesiv de forţele de ordine, ceea ce a creat o „stare de exasperare“ printre ei. Locuitorii italieni din zonă spun că, dimpotrivă, *ei* simt presiunile chinezilor, care au „preluat“ tot mai multe magazine din cartier, determinîndu-i astfel pe întreprinzătorii italieni să-şi mute micile afaceri în alte cartiere. În China, pe un site a apărut o caricatură în care era înfăţişat un poliţist italian cu figura lui Mussolini lovind o femeie cu un copil în braţe.

Presa a „redescoperit“, cu această ocazie, subiectul „chinezii din Italia“ şi a prezentat cîteva date statistice. Conform Institutului pentru Multietnicitate, chinezii au venitul cel mai mare dintre toţi străinii care locuiesc în Milano: 1560 de euro pe lună (ceea ce le permite să trimită în ţară între 2400 şi 2700 de euro pe an). Dar sînt şi cei mai izolaţi: 80% dintre ei îşi petrec timpul liber exclusiv cu membri ai comunităţii lor. Camera de Comerţ a Italiei a publicat şi ea cîteva cifre. Firmele cu proprietari chinezi s-au triplat în ultimii şase ani: în Milano sînt 2822, la Prato (centru al industriei textile italiene) sînt 2641, la Florenţa sînt 2618. Creşterea cea mai mare s-a înregistrat la Napoli (cu 700% în şase ani) şi Roma (280%). La Prato, o firmă din şase are proprietar chinez. În şcolile din unele cartiere, există clase în care peste jumătate din copii sînt chinezi.

A doua zi după incidente, un om de afaceri italian a povestit că, pe aeroportul Linate din Milano, a văzut cum un cuplu de chinezi a fost refuzat de cinci taximetrişti. „Imposibil“, a spus liderul sindical al taximetriştilor. „Chinezii sînt nişte clienţi excepţionali, foarte amabili şi foarte educaţi.“ Cînd nu se deplasează cu taxiul, comercianţii chinezi îşi aprovizionează prăvăliile din Via Sarpi cu cărucioare împinse cu mîna. Se pare că de aici a plecat, de fapt, totul: desele amenzi date de poliţie sînt motivate de faptul că folosirea cărucioarelor încalcă un articol al Codului rutier...

● Expoziţia „Piero della Francesca şi curţile italiene“, deschisă la Arezzo pe 31 martie, a avut 20.000 de vizitatori în două săptămîni. Vizitatorul cu numărul 20.000 a fost Giovanni Pieraccini, în vîrstă de 89 de ani, fost combatant în Rezistenţa antifascistă, fost ministru al Lucrărilor publice şi apoi al Bugetului în anii '60-'70. Rezervările de bilete au ajuns la 52.000, iar în fiecare zi, la deschiderea expoziţiei, se aşază la coadă cei care speră că unii vor fi renunţat la rezervare. (**M. V.**)

PUBLICITATE

ÎN CURÂND

Capra sau *Cine e Sylvia?*

de Edward Albee

cu:

Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian

Regia: Alexandru Dabija

The New-York Times: „Capra sau Cine-i Sylvia? abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate ci mai degrabă este iraţional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru.”

Capra sau Cine-i Sylvia?, având subtitlul Note pentru o definirea a tragediei, a primit Premiul Tony în 2001.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB
MOBEXPERT
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

radiofrance**internationale**

Duminică 22 aprilie, Franţa votează.

Luni 23 aprilie, RFI dezbate.

Dintre Ségolène Royal, Nicolas Sarkozy, François Bayrou, Jean Marie Le Pen şi alţi 8 candidaţi, cine va intra în al doilea tur? Ce impact au alegerile prezidenţiale din Franţa pentru viitorul Europei şi pentru relaţiile transatlantice?

Luni 23 aprilie, RFI România pregăteşte 3 programe speciale dedicate alegerilor prezidenţiale din Hexagon.

Jurnaliştii de la Bucureşti şi Paris vor trata pe larg dezbaterile electorale franceze: între 6.30 şi 10, la prânz între 13 şi 14, iar seara între 18 şi 19.

Bucureşti **93.5**fm Iaşi **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide

“Pofta de lecturã“

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

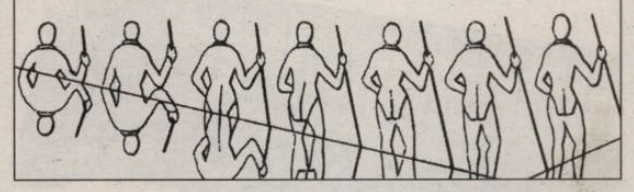

Politica în provincie

Tot mergînd prin diverse oraşe din provincie, ba chiar prin sate, am învăţat cum poţi intra în vorbă cu autorităţile locale, în aşa fel încît să fie prietenoase, dar şi să-ţi „livreze“ toate informaţiile de care ai nevoie. Mecanismul e, în mare, următorul: suni la Consiliul local din satul sau tîrgul x, şi, cum e de presupus, îţi răspunde secretara. Secretarele de Primărie sînt, îndeobşte, persoanele cele mai în măsură să-ţi dea informaţiile potrivite: dacă le întrebi cu cine să vorbeşti ca să afli cutare lucru, ele îţi vor recomanda, de obicei, un viceprimar. Primarul însuşi, de cele mai multe ori, e o autoritate prea evidentă şi, ca atare, intangibilă, pentru a fi plictisită cu mici daraveli social-turistice. Pe cînd vicele, de multe ori mai tînăr decît primarul, poate şi mai prezentabil, este cu siguranţă şi mai disponibil pentru şuete fără miză electorală sau financiară.

Conform schemei de mai sus, am vorbit cu destule secretare şi am cunoscut o serie de... „vici“. În cazul municipiului Alexandria, de pildă, cel recomandat a fost viceprimarul **Pană.** Acesta a răspuns hotărît la telefon, m-a încurajat în privinţa vizitei în oraşul său, cu ocazia căreia s-a oferit să mă ajute, mi-a recomandat pînă şi hotelul în care să stau. Odată ajunsă la faţa locului, unde să mă duc întîi şi întîi? La vicele Pană. În biroul său, îl aflu impozant, elegant, vorbind la telefon. Mă pofteşte să stau jos, continuîndu-şi conversaţia, în timp ce-mi oferă cafeaua tipică de Primărie, mereu prea dulce. Plictisindu-mă prin birou, arunc priviri obosite în jur. Cînd, deodată, dulapul intră, brusc, în prim-plan: pe el tronează o poză a lui Vadim Tudor. Viceprimarul îşi termină conversaţia şi mă întreabă, senin: „Dvs. ştiţi de la ce partid sînt eu?“. După care îşi ia, de pe acelaşi birou, ultimul număr din *România Mare*. Deşi nu mi-a dat interviu – „ştiţi, să nu se supere primarul...“ – reprezentantul României Mari mi-a fost de mare ajutor, cu contacte şi informaţii locale.

Mi s-a tot spus că, cel puţin în provincie, şi mai ales la ţară, nu contează partidul, ci omul. Mă abţin de la comentarii, am, probabil, prea multe prejudecăţi în această privinţă, şi-mi continui periplul politic. De astă dată chiar în mediul rural: într-una din comunele străbătute în căutare de migranţi şi ale lor familii, şi anume Răstoaca, ajung tot la un viceprimar, dl **Ursu,** cred că, de astă dată, PSD. Amabil, acesta ne opreşte (pe Ana Bleahu, ghidul meu sociologic în zonă, şi pe mine) să stăm de vorbă, prieteneşte, despre comună. La un moment dat, intră, ca o furtună, primarul însuşi, cred că tot PSD, care, cu o falcă în cer şi cu una în pămînt, ne spune să nu mai înregistrăm nimic. De ce? Fiindcă acum vreo cîteva zile, nu ştiu cine din presa locală scrisese aiureli despre ei... Motivul real al izbucnirii se poate să fi fost şi o criză de autoritate, datorată faptului că l-am întrebat, întîi, pe vice... De altfel, şi primarul din Alexandria, **Constantin Slăbescu,** tot PSD, a fost uşor nemulţumit că nu l-am prevenit personal în legătură cu vizita mea...

Există însă, şi cazuri evident fericite. Aşa s-a întîmplat în comuna Nenciuleşti, din Teleorman, în care primarul, **Simion Manda,** PSD, şi viceprimarul, **Gheorghiţă Ivaşcu,** PNL, păreau să fie în armonie. Deşi cel dintîi se integra, în ciuda aparentei corespondenţe a funcţiilor, în categoria generală a primarilor, de obicei, cumva mai mici, mai diminuaţi decît adjuncţii lor, iar cel de-al doilea era un exponent tipic al vicilor falnici, şi unul, şi celălalt au fost ospitalieri, deschişi, dornici să mă însoţească peste tot (lucru pe care l-au şi făcut, în mare parte). Finalul apoteotic a fost că ne-am pozat cu toţii în faţa Primăriei, proaspăt vopsite în roşu. Şi am rămas cu o imagine probabil distorsionată, dar idilică, asupra politicii de provincie.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

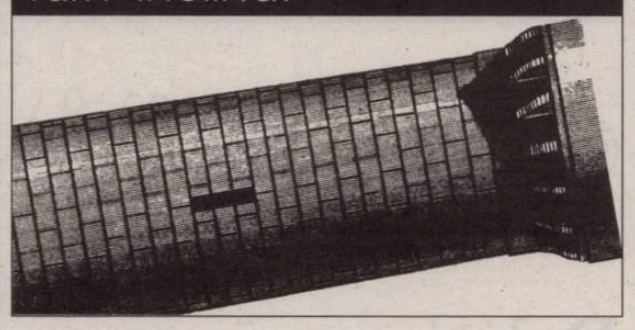

La film

Vinerea trecută, TVR 1 a difuzat filmul *Hilary and Jackie,* în regia lui Anand Tucker. Scenariul preia biografia publicată sub titlul *Un geniu în familie* şi relatează destinul a două surori muziciene. Educate într-un mediu burghez, Hilary şi Jackie du Pré sînt împinse către performanţa scenică, aducătoare de bogăţie şi onorabilitate. Între cursuri şi concursuri, drumul lor se desparte. Prima, flautistă, cunoaşte o dragoste sănătoasă, face o droaie de copii şi se retrage la ţară. E împlinită personal, deşi îşi ratează cariera muzicală. Cealaltă, faimoasă violoncelistă, dimpotrivă. Rămîne singură, pe măsură ce gloria o consacră internaţional. Şi ea se căsătoreşte – şi anume cu celebrul pianist argentinian Daniel Barenboim – fără a se bucura însă de fericirea pe care sora ei o resimte, simplu, în fiecare zi.

Sigur că, astfel rezumată, fabula pare mai dualistă decît este. În fond, ambele instrumentiste se confruntă cu dileme, sfîşieri şi iluzii. Aventura lor conţine însă o neaşteptată vibraţie teologică. Dotată cu un frapant surplus de talent, Jackie du Pré plăteşte scump ambiţia „luciferică" a perfecţiunii. De acum femeie (şi încă una cu năbădăi transgresive), tînăra sfîrşeşte prin a se îmbolnăvi de scleroză multiplă. Mereu dornică să rămînă sub reflectoare, e forţată să schimbe violoncelul pe umila tobă din „Simfonia jucăriilor", de Haydn. Se stinge în spasme oribile, neconsolată de soţul egoist, care-şi continuă, rece, turneele. Moartea ei survine în braţele surorii, sosită la Paris, pentru a-i mîngîia agonia.

Epica acestei biografii discret romanţate se desfăşoară în termenii simbolismului religios. Poate că unele scene (precum jocul pe plajă, în copilăria eroinelor) au fost adăugate „vieţii" aşa-cum-a-fost. Însă oricît de contrastant, la modul pedagogic, s-ar dovedi scenariul, tot rămîi cu senzaţia iritantă că el dă cumva vina pe Dumnezeu. Sugestia regizorală e că geniul este, ca *întotdeauna,* pedepsit. Că nici omul erei creştine nu are voie să „fure" focul sacru. Dacă o face, atunci o instanţă neclară îl condamnă la infern.

Postulatul contrazice istoria religiilor ca succesiune de regimuri spirituale distincte. Producţia lui Tucker pare să susţină că, în pofida ideii de „progres" evanghelic, vieţile noastre sînt mereu sincronizate cu *toate* vîrstele relaţiei dintre om şi divinitate.

Scenaristul a dezamorsat „scandalul", urmînd o pistă faustică. După întîiul triumf, Jackie du Pré primeşte un violoncel „de vis", din partea unui donator anonim. În această împrejurare, profesorul artistei îi adresează cuvintele menite să marcheze „tentaţia" şi să justifice, anticipînd, sancţiunea cerească: „Jacky, instrumentul acesta îţi va dărui întreaga lume, numai să i te dăruieşti cu totul". Bun. Îl vezi imediat pe Iisus, pe care diavolul îl ispiteşte cu toate împărăţiile, dacă acceptă să se precipite în hăul de sub munte. Ce jenează e supoziţia că „pactul" ţine de ficţiune (adică de interpretarea pe care aceasta o propune), fără să fi avut vreo relevanţă în existenţa reală a protagonistei. Motivul faustic e doar un insert justificativ, nu o cauză.

Pe măsură ce scriu, întrebarea persistă. Este genialitatea o culpă? Este Dumnezeu gelos şi meschin? Nu şi dacă recitim pilda talanţilor. Acolo, Hristos îl repudiază doar pe acela care, primind un ban, ţine să-l îngroape. Ceilalţi, care ştiu să-şi înmulţească „averea" (nativă), sînt lăudaţi de Stăpîn. Forma „contabilă" a parabolei riscă să înşele. La prima vedere, fiecare are vocaţia de a „înmulţi" ce a primit. Dar cum o va face? În accepţia creştină, a înmulţi e totuna cu a „spori", adică a imprima cantităţii o valoare adăugată, un nu-ştiu-ce *intensiv*. Geniul ingrat, care se dăruieşte exclusiv instrumentului (fără să se gîndească la *cine* i l-a dăruit), înmulţeşte fără să sporească. E tragic de simplu: donatorul poate fi la fel de bine Dumnezeu sau Diavolul. Ca eternă figură prometeică, tu trebuie doar să răpeşti, la timp, secretul adevăratei sale identităţi.

Augustin IOAN

Paştile în Dakar

Ziarele de limbă oarecum franceză ne semnalează faptul divers: cutare a plătit un marabout (căpetenie de confrerie religioasă musulmană) albinos (sic!), din Mali, să îngroape un cîine negru, ritual aducător de nenoroc unuia dintre candidaţii în campania prezidenţială (mă grăbesc să observ că a eşuat). Folosirea religiei şi a curenţilor subterani de putere pe care organizarea socială a acesteia le oferă celor doritori de glorie pieritoare a fost, de altfel, criticată aici. Decuplareà statului şi a politicilor sale de la infrastructura omniprezentă şi atotregulatoare pe care o oferă religia era, bun sau rău, un fapt aproape împlinit (şi) aici, care, pare-se, tinde să dea înapoi. Altfel, împăciuitor şi legat de proximitatea Zilei Naţionale (4 aprilie), Guvernul a decretat libere şi primele două zile de Paşti. Creştinii sînt ultraminoritari aici, dar, cel puţin la suprafaţa vizibilă, nu par să existe fricţiuni între musulmani şi catolici, din rîndurile acestora din urmă făcînd parte şi membri ai Guvernului.

Paştile în Dakar sînt situate în imediata proximitate a alterităţii celei mai radicale pe care o putem imagina. Decorul, în primul rînd, aflat – indecis – pe linia de fractură între Sahara şi Africa vegetaţiei luxuriante. Prin urmare, depinde cum îndrepţi camera de luat vederi spre a surprinde fie o ilustrare a Ecleziastului, fie o bună aproximare turistică a Paradisului. Bisericile sînt curate, majoritatea de secol XX, şi din modernitatea lor deducem că sînt, cele mai recente, de dinainte, totuşi, de independenţă. De altfel, oraşul are un aer mediteranean din care – vorba unui prieten –, „s-au retras romanii". Urbanismul oraşului este confuz şi, acolo unde sînt vizibile, intervenţiile moderne au făcut mai mult rău decît bine. O piaţă uriaşă centrală este supraexpusă pîrjolului, pe cîtă vreme propice acestui climat (şi acestei culturi urbane) ar fi fost dimpotrivă, claustrul, curţile strîmte şi umbroase pe care le-am întîlnit în Maroc (în paradigma căruia Dakar ar fi o Casablancă mai ponosită). De altfel, apropo de situarea pe falie, oraşul este, de asemenea, situat la convergenţa paradigmei arabo-islamice cu cea a Africii Negre, de unde vin migraţiile celor împovăraţi. În această balanţă, paradigma europeană, cîtă a mai rămas în picioare, este puternic contracarată (în primul rînd financiar) de lumea islamică. Pe sub toate însă, subteran şi infra-economic, toată zona este permeată de produsele chinezeşti, singurele care par să se mai producă şi să se mai vîndă astăzi. La vînătoare de resurse energetice pe care să le ofere jertfă creşterii economice, China este omniprezentă în Africa. Inutil să mai precizez că, după ce şi-a luat jucăriile şi a plecat din lumea Africii francofone după 1990, în ciuda unui capital de simpatie pe care l-a risipit, e foarte greu pentru România să reintre aici, unde se joacă unele dintre cele mai de viitor mize economice ale lumii. Uriaşele rezerve de materii prime, în primul rînd de petrol, ale Africii, ar fi avut nevoie, abia acum cu adevărat şi viabil economic, de experienţa românească.

Dakar, capitala Senegal-ului şi cel mai vestic punct al Africii, seamănă în multe privinţe, vai, cu Bucureştii din anii văcăroi. De altfel, îngroparea cîinelui de către marabout-ul albinos este din aceeaşi paradigmă cu găina care naşte pui vii, din „cotidienele" rromâne de atunci. Aceleaşi plastice zburătăcind, aceeaşi laxitate socială şi cam aceeaşi arhitectură. Praful omniprezent este, de fapt, nisip, adus din Mauritania de vînturile care traversează deşertul şi îl exportă perpetuu spre sud. Cînd nu e deja acoperit de deşert, pămîntul e roşu precum cărămida bine arsă. Viaţa socială se petrece în stradă, precum în stradă se petrece, pentru prea mulţi, şi viaţa privată. Extrovertirea este trăsătura dominantă de caracter individual şi de grup. Ospitalitatea („terranga") este văzută (şi aici!) drept atribut al ţării, un soi de „fabulospirit" altfel poziţionat. Neavînd nimic (noţiunea de sărăcie extremă are cu totul alte înţelesuri în Africa decît în Europa), cei pe care i-am întîlnit oferă totul. În vizită la familia unuia dintre prietenii noştri localnici, împreună cu antropologul Radu Drăgan, ni s-a pus la dispoziţie tot ceea ce familia avea ca resurse de nutriţie, ba chiar a trebuit să acceptăm şi daruri. Casele gospodăriei rurale creştine de pe lîngă Pambal – nişte colibe acoperite şi îngrădite cu ramuri de palmier, extrem de decorative, de care un muzeu al satului ar fi fost mîndru – erau curate ca în palmă şi răcoroase. Aflate pe un acelaşi teritoriu nedivizat, colibele membrilor familiei lărgite erau „reprezentate", prin delegaţie, dar şi în vederea conservării intimităţii, de o casă de oaspeţi decent echipate, cam la nivelul oricărei case ţărăneşti de pe la noi: cu mobilă curentă, icoane, fotografii de familie şi chiar un rudiment de vitrină. Am vizitat apoi misiunea catolică, unde se nevoia şi o măicuţă poloneză. Misiunea are biserică şi ţine loc, cum au făcut-o aşezămintele de felul acestuia dintotdeauna, de toate celelalte instituţii trebuincioase unei aşezări cumsecade: şcoală, spital, loc de rugăciune şi de adunare socială, precum şi loc de joacă, insolat, pentru tînci. Acolo am văzut palmieri încrustaţi cu cruce, spre a fi „convinşi" să dea cît mai multă sevă (sucul de palmier este băutura favorită a localnicilor şi se extrage, destul de anevoios, exact în felul în care sînt utilizaţi arborii pentru cauciuc). Şeful familiei, acum pensionar, fusese marinar pe pescadoarele patriei sale (cu flotă, ca şi a noastră, acum vînturată); fusese la Constanţa, în port: ce-şi mai amintea? Nimic, docuri. Cît de invidiaţi sînt, uneori, profesioniştii migraţiei (şoferii de tir, aviatorii, marinarii) şi, de fapt, cît de puţine văd ei într-o viaţă... Ar fi de studiat cît de puţine oferă, ca emblemă a aşezărilor şi a civilizaţiei noastre, autostrăzile, porturile, gările, aeroporturile.

Am fost, de asemenea, la Touba, capitală religioasă a ţării, şi, dat fiind interesul pe care i-l arată şefi de state din Maghreb, loc de pelerinaj regional. Din întîmplare, ne-am nimerit în chiar ziua cînd se anunţase vizita „ghidului" (cum pare să fie titlul oficial) libanez Ghadafi, care, în vederea participării, operetistic regizate, la ceremonia de depunere a jurămîntului de către preşedintele reales, Abdulaye Wade, şi-a instalat marele cort în curtea unei case de pe lîngă aeroportul din Dakar, la vedere, şi primea acolo liderii religioşi locali. La Touba, n-a mai ajuns însă, deşi am fost martorii unei masive operaţiuni de curăţenie la scara aşezării. Era o zi obişnuită, ni s-a spus că vinerea sînt sute de mii de oameni în pelerinaj, între curtea khalif-ului şi moscheea cu adevărat impresionantă, placată în marmură, cu curţi interioare şi împrejmuită cu gard.

Nu am riscat să coborîm din maşină, întrucît am fi fost dintr-odată împresuraţi de cerşetorii locului, sute. Nu sînt violenţi, dar sînt agresivi în insistenţa cu care îţi cer milostenie. În plus, erau peste patruzeci de grade afară şi trebuia să trecem şi printr-o operaţiune de deghizare în straie locale şi, fireşte, ca peste tot, de descălţare, aşa că am renunţat. Totul avea aerul de sărbătoare potenţială, nisipul dimprejurul moscheei era încărcat în saci şi dus dumnezeu ştie unde, de unde avea să revină a doua zi la loc, maşini cu megafoane îndemnau la curăţenie şi la pietate. Peste toate pluteau portretele uriaşe ale lui Ghadafi, căruia i se mulţumea pentru ghidaj (şi, în subtext, pentru finanţare, mereu şi mereu solicitată). Cultura donaţiei, a pomenii este omniprezentă: posesiunea aduce cu sine şi obligaţia, reciproc asumată, a susţinerii materiale a celor din tribul sau din confreria ta. Iar poziţia de marabout este, şi din acest punct de vedere, exemplară. Distribuirea de danii se suprapune cu trimiterea copiilor de la şcolile coranice la cerşit pe străzi, pentru propria întreţinere ca elevi. Celor ce se grăbesc să critice această stare de fapt mă grăbesc să le dau şi exemplul călugărilor budişti, pentru care umilitatea procurării hranei din donaţii ale credincioşilor este parte din experienţa zilnică. În plus, aceeaşi presă citată mai devreme ne consemnează intervenţia unui astfel de marabout în favoarea protejării fizice a copiilor-cerşetori de gesturile de dispreţ şi agresiune ale celor opriţi la intersecţii.

În fine, Prohodul şi Paştile de anul acesta – la biserica Notre Dame de Liban, maronită, printre prieteni. Comunitatea libaneză este mare, de peste treizeci de mii de suflete, dar creştini sînt doar vreo cinci mii; dintre aceştia, ortodocşi ar fi cam patruzeci la sută, dar au contribuit la constituirea etnico-religioasă a comunităţii majoritare, maronite. Slujba Prohodului s-a ţinut în arabă, după ritul oriental, în prezenţa arhiepiscopului de Dakar, Monseniorul Theodore Adrien Sarr, căruia toţi cei prezenţi i-am sărutat mîna după slujbă, în sala de întrunire a comunităţii. Aceeaşi muzică tînguită, tristă chiar şi fără de cuvinte, a Prohodului, ca şi în bisericile de acasă. Aceeaşi „îngropare" simbolică şi aceeaşi închidere a mormîntului. Şi, a doua noapte, aceeaşi veste bună, pe care deja o primisem de acasă cu anticipaţie (Dakar e pe GMT şi nu trece la ora de vară). Şi „acolo", acasă, ca şi „aici", la Dakar, ea suna la fel, la lumina oscilantă a lumînării: Hristos a înviat!

PUBLICITATE

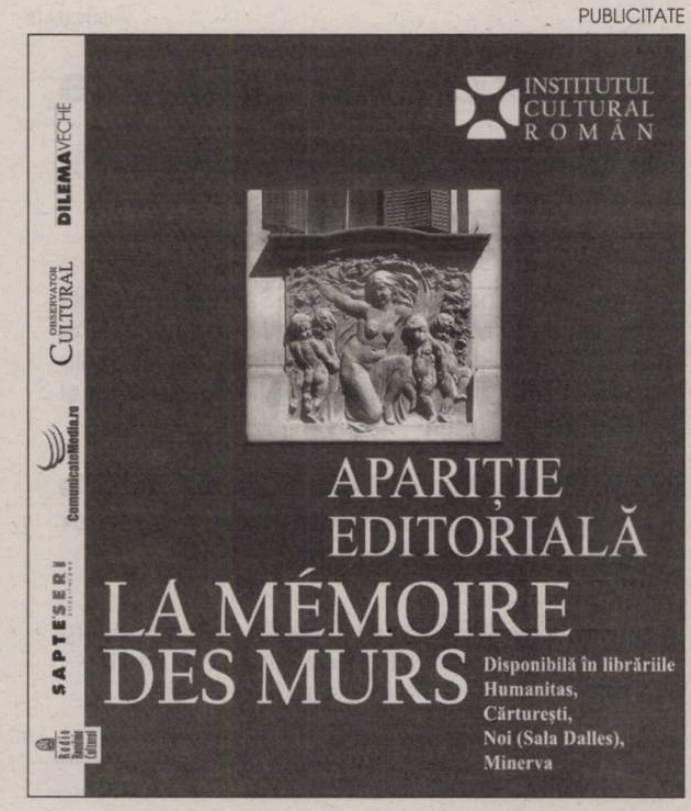

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

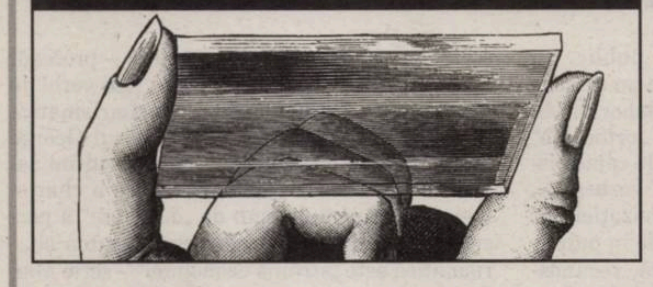

Fotografie cu monstru

Pe cînd aşteptam duminică seara excelentul serial de pe TVR 2, *The Office,* telecomanda mi-a „condus paşii" înspre TVR Cultural, unde am dat peste primul episod din documentarul *Corporaţia*. Dacă, la început, mi-am zis că mă voi uita la acesta şi, cînd va începe *The Office,* voi schimba pe TVR 2, pînă la urmă documentarul m-a acaparat şi am renunţat fără să clipesc la serial. Am dat, deci, comedia pe discursul serios şi grav, privirea ironică asupra unor oscioare periferice ale monstrului pe imaginea monstrului în ansamblu. Şi nu mi-a părut deloc rău, căci schimbul a fost profitabil. Asta pentru că imaginea monstrului este pe cît de înfricoşătoare, pe atît de fascinantă.

Mai întîi, nişte date tehnice, pentru contextualizare: *Corporaţia* este un documentar canadian apărut în 2003, regizat de Jennifer Abbott şi Mark Achbar şi care a primit mai multe premii internaţionale. După cum spune şi titlul, filmul îşi propune să întreprindă o analiză a celei mai puternice instituţii a zilelor noastre, corporaţia. Sînt chemaţi să-şi spună părerea profesori în economie, directori generali de mari companii, activişti de mediu, reprezentanţi ai organismelor non-guvernamentale, specialişti de tot felul, inclusiv nume sonore ca Noam Chomsky, Michael Moore sau laureatul Nobel în economie Milton Friedman.

Cum arată animalul despre care e vorba?! Unii consideră corporaţia „o familie", „o instituţie care apără interesele unor oameni", alţii vorbesc despre „o balenă care te poate înghiţi" sau despre „un monstru creat de doctorul Frankenstein". Din punct de vedere legal, corporaţia este o persoană – şi acest statut a fost cîştigat după ce avocaţii corporaţiilor au profitat de Amendamentul 14 din Constituţia americană, dat în favoarea sclavilor de culoare eliberaţi. Că e percepută ca o persoană o dovedeşte şi faptul că oamenii, întrebaţi pe stradă ce calităţi ar atribui anumitor branduri, le găsesc însuşiri umane, chiar sentimente. Noam Chomsky spune că „o corporaţie e complet inumană". Michael Moore atrage atenţia că aceste instituţii nu au sentimente, că urmăresc să cîştige cît mai mulţi bani şi că nu cunosc cuvîntul „destul". În cazul corporaţiilor, scopul – interesul propriu adică – scuză mijloacele întotdeauna. De altfel, acest lucru e recunoscut şi de reprezentanţii companiilor: „Totul este permis pentru a-ţi mări profiturile" – spune fondatoarea *The Body Shop*. Milton Friedman este de părere că e o prostie să ai pretenţia ca o corporaţie să fie responsabilă social. Iar psihologul Robert Hare, analizînd totuşi corporaţia ca o persoană, ajunge la concluzia că aceasta „prezintă toate caracteristicile unui psihopat".

Dacă adăugăm la diagnosticele de iresponsabilitate sau de psihopatologie faptul că aceste corporaţii ne conduc şi că ele „au astăzi o mai mare putere decît guvernele" (după cum spune un fost director general al firmei *Goodyear),* putem aproxima gravitatea situaţiei în care ne aflăm. Şi urmările nu sînt de neluat în seamă – de la efectele nocive asupra corpului uman ale diferitelor produse (efecte trecute sub tăcere sau minimalizate de producători), pînă la distrugerea iremediabilă a mediului sau periclitarea existenţei unor specii.

Una din cele mai interesante scene ale documentarului a fost o mostră de cinism corporatist, venită din partea unui apărător al marilor companii. Filmul arăta un tricou Nike, care în SUA costă 170 de dolari şi pentru care lucrătoarea din Bangladesh, care-l făcuse, primise cîţiva cenţi. În paralel, erau arătate imagini cu lucrătoare din lumea a treia, exploatate de corporaţii, în care acestea povesteau că de-abia supravieţuiesc cu banii cîştigaţi. Ei bine, un anume Michael Walker, preşedintele Institutului Fraser, susţinea că, de fapt, marile firme le fac un bine locuitorilor din ţările sărace, pentru că altfel ei ar muri de foame. Aproape că fac acte caritabile.

Mi se poate spune că documentarul are un discurs stîngist şi că, prin urmare, este în mod neapărat tendenţios. Cînd vezi însă astfel de exemple, nu prea îţi mai vine să dai crezare acuzaţiilor de tendenţiozitate.

Iulian COMANESCU

Portretul-robot al forumistului român

Acum vreo 17 ani, se plimba prin Piaţa Universităţii la braţ cu o pancartă a Liceului Lazăr. Alegerile din 1992 l-au prins într-o cîrciumă ieftină, prea scîrbit ca să mai voteze încă o dată, inutil, împotriva lui Iliescu. 17 noiembrie 1996, Duminica Ţapului, a apucat-o, în schimb, în stradă, unde mărşăluia de data asta fără pancartă, dar cu o sticlă de şampanie, bucuros de victoria lui Constantinescu. Prin '98, înainte de mineriadele de la Costeşti şi Stoeneşti, şi-a făcut un SRL, pentru ca apoi să-l privească cum se stinge. Acum, aşteaptă liniştit să vină Garda şi să-l lege, fiindcă a pierdut actul constitutiv al SRL-ului prin 2001, într-o ceartă cu nevasta care l-a părăsit. Cum, unde aşteaptă liniştit? Păi, pe Internet.

Îl cheamă BrainEraser sau Ghionoaia, 4play sau Ricică. S-a născut (a doua oară, sub aceste nume, pe forumuri), pe la sfîrşitul anilor '90, în lipsă de altă ocupaţie mai bună. Tranziţia tranzita şi vremurile vremuiau, iar Ricică n-avea nici guvern, şi nici alte pîrghii de putere la îndemînă, aşa că a preferat să chibiţeze pe Internet mersul înainte, în lături sau îndărăt, al ţării. Pare cam trecut, dar, precum cărţile, forumurile au soarta lor, în sensul că s-au fumat puţin şi ele.

Aşa cum se ştie, forumul a fost în Roma antică oarecum acelaşi lucru, locul unde se discuta despre guvernare, la fel ca în grecească agoră, care îndeplinea şi funcţia de piaţă publică. Pe Internet, începînd de prin 1995 – ne spune Wikipedia – a căpătat răspîndire o idee de pagini în care oricine îşi poate spune părerea, polemiza, informa, nuanţa.

Ideea a prins instantaneu, fiindcă se potrivea la multe. Puteai discuta despre lucruri destul de obscure, cum ar fi reţeaua de calculatoare de acasă sau modul optim de curăţare a inelelor de argint. Alţi oameni care se întîlniseră cu aceeaşi problemă îţi puteau da sfaturi, iar tu îi puteai lumina, la rîndul tău, pe alţii, odată ce ţi-ai rezolvat problemele punctuale.

Forumul însă este, ca şi în Antichitate, un loc în care poţi spune ce te roade. E foarte uşor să începi o discuţie, pînă la urmă nu e mare scofală nici să iei un software gratuit şi să-l pui undeva, pentru ca întreaga comunitate să înflorească sub ochiul tău patern. De aici, Ricică al nostru s-a putut ipostazia în cîteva varietăţi.

Inginerul

Este versiunea esenţializată, pînă la asceză (inversă) a frecătorului de mentă generic. A început Politehnica pe vremea lui Ceauşescu şi a terminat-o cînd România nu mai avea industrie. Oricum, la Mecanică Fină sau Electrotehnică îl trimiseseră părinţii, deşi lui îi plăcea SF-ul, ca lui Rigid Aurel, cel din cîntecul Sarmalelor Reci, şi o făcuse ca nu cumva să se ducă la Litere, de unde ar fi ajuns într-un sat, însurat cu fata popii. Între timp, şi-a găsit un locşor la o firmă de asigurări sau montează antene de GSM, dar ceva-ceva îi lipseşte din traseul existenţial. De aceea, pe forumuri, Inginerul e ba patern, că doar a văzut multe, ba furios, din acelaşi motiv, ba beat, fiindcă nu poate fi în acelaşi timp patern şi furios. Etalează un *bric-à-brac* de cunoştinţe din cele mai diferite domenii, uneori semidocte, alteori surprinzătoare, ca şi proza lui, caracterizată pe alocuri de umor studenţesc.

Supăratul

E tot un fel de Inginer, dar mai beat decît acesta, cu certe probleme sentimentale, profesionale sau de altă natură. Cînd Inginerul te-ar fi consolat, Supăratul te va înjura, fiindcă problemele lui sînt mai importante decît ale tale şi, faţă de el, tu eşti naiv, dacă nu de-a dreptul prost sau proastă. Faţă de Inginer, care le-a văzut pe toate, Supăratul le-a trăit, dar nu ţine minte că le-a văzut.

Troll-*ul*

Internetul de limbă engleză desemnează delicat, prin această creatură mitologică, de sorginte nordică, ceea ce în România se numeşte psihopat, nebun, imbecil. E mult mai tînăr decît Inginerul şi mai supărat decît Supăratul şi, de fapt, a intrat pe Internet ca să deranjeze cursul discuţiilor, să îi atace pe ceilalţi forumişti şi să cîştige celebritate prin această tactică. A-i scoate pe ceilalţi din minţi e principala lui ocupaţie, iar pentru a atinge acest scop are un întreg arsenal de mijloace. Habar n-are de majoritatea lucrurilor care se discută acolo unde intră, dar ştie multe despre modul cum ar putea deturna conversaţia. E mai tot timpul *off-topic,* adică pe lîngă subiect.

Prinţesa

Nici un forum, mai puţin cele de gay, nu are haz fără o femeie. De obicei, forumista e o versiune mai copilăroasă, alintată, dar în acelaşi timp deochiată, a Evei. Alintul se transformă cel mai adesea în flirt, iar atunci Prinţesa are mai multe posibilităţi de a înflori decît acasă sau la birou. Găseşte mari satisfacţii, ca şi interlocutorii ei, în erotismul difuz, dar plasat în limite admise în lumea de dincoace şi foloseşte extensiv PM-urile. Adică mesajele private, schimbate între doi forumişti. Nu, nu pentru cybersex, ci pentru cybersecrete. Fleacuri trandafirii a căror armonie e tulburată din cînd în cînd de cîte-o obscenitate.

Spammer-*ul*

Mai toată lumea a fost obligată să afle pe pielea proprie ce-i aceea *spam*. Se spune că vine de la un cîntecel al Monty Python, în care cineva era presat de oferte comerciale pe care nu le solicitase. Sau că e numele unei conserve de carne fade şi răspîndite în SUA, acum mai mulţi ani. Oricare-ar fi etimologia, *spam*-ul apare şi pe forumuri, sub forma mesajelor neaoş comerciale („Cumpăraţi cutare tip de laptop!") sau prin strategii mai elaborate, în care intervine factorul uman. Pe forumurile specializate, te poţi agăţa de discuţie şi poţi face bine sau rău unei mărci, aducîndu-i pe ceilalţi la oile tale. Din Inginer, Supărat sau *Troll, Spammer*-ul păstrează doar consistenţa himerică. E pe jumătate robot, pe jumătate om şi la fel de departe de viaţa din afara calculatorului ca şi ceilalţi.

Tipologia de mai sus este desigur restrînsă şi nu acoperă toată masa utilizatorilor. O bună parte din ceea ce se vorbeşte are cap, coadă şi de multe ori scop. Însă creaturile înşirate mai sus reprezintă într-o oarecare măsură specificul românesc. Motivul pentru iarăşi mult din comunicarea de Internet nu are sens. *Troll*-i şi pseudonime cu un pahar în plus la bord există peste tot. Însă o grămadă intră pe Web din România. Motivul: tranziţia a amestecat straturile sociale şi categoriile profesionale. De aceea, umorul trist, timpul liber şi lipsa de scop se văd mai des pe Internetul „nostru".

Acum, Ricică e prea bătrîn ca să-şi mai facă blog şi să strălucească, în chip de giuvaier individual, în Sahara Web-ului. Sau ca să-şi găsească un drum în viaţă. Dar prea tînăr ca să tacă, pur şi simplu, şi – vorba poetului – să se pituleze în carne. De aceea există forumul.

Mirel BĂNICĂ

George Becali: charisma populistă

Scopul principal al acestui articol este abordarea fenomenului charismei în politică, avînd drept studiu de caz persoana dlui George Becali. Un exercițiu ce poate fi perceput ca fiind mai degrabă provocator, din cauza confuziei pe care o suscită termenul de „charismă", antipatiei liber exprimate și vizibilității mediatice excesive de care beneficiază acest om politic. În Occident, charisma în politică este un lucru mai degrabă suspect, suscitînd îngrijorare și ducînd mai degrabă cu gîndul la personalitățile charismatice nefaste ale Europei naziste și fasciste. În schimb, în România, liderii politici își doresc să fie percepuți drept „charismatici", chiar și atunci cînd nu posedă această trăsătură. Limba română acordă o nuanță religioasă difuză acestui termen, de coloratură bizantină, ceea ce sporește confuzia.

Max Weber și problema autorității

Decriptarea mecanismelor autorității și a punerii ei în practică constituie una dintre cele mai vechi preocupări ale sociologiei. E. Durkheim și G. Simmel s-au numărat printre primii sociologi interesați de problema autorității, considerînd-o un veritabil centru al vieții sociale, cu un rol esențial în formarea caracterului și personalității. Nici unul dintre cei doi nu folosește însă în mod explicit cuvîntul „charismă". Marea schimbare va fi adusă de Max Weber, cel care, prin studiul sociologic al religiilor, va da naștere conceptului sociologic de „charismă", cu scopul de a înțelege mai bine sensul schimbărilor sociale. Pentru Max Weber, vizionar de geniu, viitorul regimurilor politice născute din modernitate rămîne încă incert și nesigur, iar personalitățile charismatice adaugă un plus de dificultate înțelegerii crizelor de legitimitate pe care le traversează societățile moderne.

Definiția weberiană a charismei este următoarea: „numim charismă [...] însușirea extraordinară a unui personaj natural dotat cu trăsături supranaturale sau supraumane, *sau cel puțin în afara vieții cotidiene* [s.n.], inaccesibile marii majorități a oamenilor obișnuiți; sau care este perceput fie ca fiind trimis de Dumnezeu, fie ca un exemplu, în consecință considerat șef [Führer]" – *(Economie et société,* Plon, Paris, 1971). Max Weber atrage însă atenția asupra faptului că dominația exercitată de un lider charismatic este dificil de înțeles și de analizat cu mijloace obiective, din punct de vedere etic, politic, estetic etc. „Ceea ce contează cu adevărat este de a ști cum o percep cei ce sînt dominați charismatic, adepții [*Anhänger*]", scrie Weber, punînd accentul pe aspectele psihologice ale acestui tip de autoritate.

Charismă și emoție – cîteva trăsături

Liderul charismatic își va arăta deci adevăratele calități în maniera de abordare a celorlalți, în vederea exercitării procesului de „dominație charismatică": obținerea, recunoașterea și validarea socială a charismei. Nu este vorba doar de certe calități de actor, ci și de *spontaneitatea* necesară pentru a fi orientat și deschis către ceilalți. Într-un video accesibil pe site-ul oficial al PNG, îl putem vedea pe George Becali la Rast, împărțind materiale de construcție sinistraților. Înconjurat de mulțimea intimidată și curioasă, George Becali își găsește timp pentru a vorbi cu un simplu biciclist ce „trece prin cadru", detensionînd astfel atmosfera și cucerindu-i spontan pe săteni – un gest ce nu se învață la nici o școală de „studii politice" sau de partid, un exemplu printre atîtea altele.

Paradoxal, *inteligența emoțională* de care dă dovadă liderul charismatic permite o lectură clară a unor situații complexe, luciditate în demistificarea realităților sociale. După cum remarca Mihail Neamțu într-un recent eseu intitulat *Eșecul creștin-democrației,* democrația europeană se neliniștește și devine sensibilă la orice referință religioasă în politică, pe cînd George Becali a introdus curajos teme explicit religioase în discursul său public. Acest lucru îi permite să obțină un contrast devastator față de obosita și săraca limbă de lemn a politicii euro-dîmbovițene, publicul său fiind mai întîi șocat, apoi sedus de maniera directă și de sentimentul de autenticitate degajat. În ciuda vocabularului său sărăcăcios și repetitiv, impregnat de „isterie etno-teologică" (Mihail Neamțu), inteligența emoțională genuină a discursului atinge straturile profunde ale unei Românii încă departe de modernitatea gîndirii, de raționalismul etic și de deschidere către toleranță și democrație.

Liderul charismatic degajă un dinamism contagios, avînd drept consecință o mare atracție asupra publicului. Prin el însuși, George Becali „umple scena" cu o energie particulară, în fața căreia nimeni nu poate rămîne indiferent. Persoana „atinsă" de charismă știe instinctiv acest lucru și mai știe că cei care îl urmăresc fascinați cum evoluează liber, fie îl adoptă ca model, fie resimt o puternică opoziție sau chiar dezgust. Ambele atitudini contribuie însă la formarea acelei comunități „emoționale" la care face referință Weber, rezultatul fiind imediat: unanimitatea nu este atinsă niciodată, dar se poate ajunge la o majoritate importantă. Pentru moment, evoluția sondajelor din România nu pare să contrazică această afirmație.

În sfîrșit, o ultimă trăsătură din registrul emoțional este legată de faptul că liderul charismatic rămîne un „furnizor" de optimism într-un context socio-politic dificil. George Becali, prin discursul său simplu și imaginea sa de „salvator mesianic" pe care o poartă aproape natural, aduce speranță și încredere unor oameni atinși de sărăcie extremă, catastrofe naturale sau pur și simplu mult prea derutați de complexitatea situației actuale, copiii orfani rezultați din moartea unui sistem paternalist. „Tonusul" optimist ce rezultă astfel este un fenomen greu de interpretat din punct de vedere sociologic, iar rezultatul întîlnirii conjuncturale dintre „omul situației" și „omul așteptat" (Marcel Mauss, *Sociologie et anthropologie,* Paris, 1983) este întotdeauna imprevizibil.

Populism și „katerincă"

Una dintre cele mai bune intrepretări date populismului a fost furnizată de sociologul italo-argentinian Gino Germani *(Politique, société, modernisation,* Paris, 1972). În centrul acesteia se găsește o constatare fundamentală: populismul „charismatic" derivă dintr-o dublă tensiune socială – pe de o parte, contrastul existent între sectoarele dezvoltate și cele periferice ale unei societăți, iar pe de altă parte, hiatul produs de trecerea de la o societate tradițională spre modernitate. Germani crede că, în aceste condiții specifice, liderii populist-charismatici asumă rolul de „administratori" ai schimbărilor sociale produse, în special la oamenii cu un grad scăzut de inserție socială în noile forme de societate, în lipsa unei elite guvernamentale capabile să răspundă așteptărilor generale. George Becali verifică pe deplin această observație. Pe de o parte, el se apropie de „tradiționaliști" prin vulgarizarea extremă a discursului ortodoxist, fiind susținut deschis de unii reprezentanți ai Bisericii, în pofida obiecțiilor ridicate de cîțiva teologi laici. Pe de altă parte, i-a cucerit pe cei marginalizați de tranziție, fiind în ochii lor prototipul omului de succes, care a știut să facă profit dintr-o schimbare ce a făcut din atîția niște victime. Populismul charismatic prezintă totuși un mare avantaj democratic, în viziunea lui Gino Germani: dincolo de manipularea demagogică, sectoare marginalizate de alegători ajung să aibă astfel o reprezentare publică, precum și o mai bună conștientizare din partea celorlalți actori politici a unor teme ignorate sau ocolite cu bună știință (cum ar fi – repetăm – referințele la religia ortodoxă în care se regăsesc totuși mulți alegători).

La fel ca toți liderii charismatici-populiști, George Becali lasă impresia că și-a făcut apariția de „nicăieri" în spațiul public, un adevărat *self made man*. El nu are un discurs bine pus la punct, nici o doctrină elaborată. În afara referințelor instinctive la o „ortodoxie" politizată și la regulile sălbatice ale capitalismului de tranziție (de tipul „banu' vorbește"), practica bricolajului și uzul improvizației par a fi regula de bază a aparițiilor sale în public. Politica populistă este pragmatică, recunoscută ca fiind oportunistă în mod deschis. Toate loviturile și aliațele sînt posibile în scopul obținerii puterii. Dar ceea ce ține împreună acest amalgam de elemente aparent disparate este tocmai *charisma,* cheia de boltă a acestui tip de construcție politică.

Paradoxal, tocmai această lipsă de program și încrederea că totul este posibil îi acordă lui George Becali o flexibilitate a discursului mult mai mare decît celui promovat de „tehnocrați" sau de majoritatea gri a clasei politice românești. Sensul dreptății sociale (chiar dacă promovat într-un mod caricatural) și caracterul nefabricat al aparițiilor sale public dau impresia că „este dintre noi, printre noi", dublată însă de o dorință de acțiune (reală sau simulată, e dificil de știut) contagioasă pentru clasele sociale menționate mai sus, oricum puțin receptive la argumente politice „transversale", care ating toate straturile populației. „E super Gigi, are o charismă și o katerincă în el de nota 10", am găsit scris pe un forum Internet, consecință directă a efectului de „familiaritate" evocat mai sus.

Epilog – rutinizarea charismei

La finalul analizei sale dedicate charismei, Max Weber introduce ideea că, în evoluția firească a personalităților charismatice, intervine un moment în care acestea trebuie să construiască ceva *durabil* [s.n.] în relația cu societatea și cu cei care îl sprijină – procesul de *rutinizare a charismei.* Fără a mai vorbi de problema *succesiunii* persoanei charismatice după cucerirea puterii – dar în cazul George Becali sîntem încă departe de acest ultim aspect. Or, tocmai această rutinizare a charismei este și primul semn de „decădere" a personalității charismatice. Personalitatea charismatică este „străină economiei" – scrie Max Weber – nu pentru că nu ar utiliza pîrghiile economice ca sursă proprie de venit, ci pentru că-i lipsesc ideile și programul necesar pentru a realiza o „acțiune economică continuă," durabilă și de mare anvergură. Lipsa de program economic, altul în afară de cel al îmbogățirii proprii, nu poate guverna o țară intrată totuși în jocul complex al economiei globalizate. Cea mai mare nenorocire la care se poate aștepta George Becali este tocmai cucerirea integrală a puterii...

În fine, dominația charismatică este obligată cu timpul să-și schimbe caracterul: fie devine „tradițională", fiind din ce în ce mai rigidă și mai antimodernă, fie se „raționalizează" (un alt termen weberian ambivalent), în sensul adaptării la exigențele și conjunctura modernității. Nu știm cum va evolua George Becali în viitorul apropiat, dar știm cu siguranță că el este *produsul tipic unei epoci de tranziție,* în care ultimele resurse tradiționale ale unei societăți în căutare de sens și proiect de viitor s-au combinat exploziv cu dificultățile prezentului și mirajul îmbogățirii rapide, non-etice. „În perioade pre-raționaliste, tradiția și charisma își împart aproape toate orientările de acțiune" – scria Max Weber acum aproape 100 de ani. O afirmație încă valabilă într-o Românie condamnată etern la „pre-raționalism".

PUBLICITATE

Daniel DĂIANU

Politica strîmbă loveşte societatea

Anunţul agenţiilor de *rating* (evaluare a riscului suveran) – că urmăresc cu atenţie procesul politic din România (în fapt, Standard& Poor's a trecut perspectiva rating-ului României de la „pozitiv" la „stabil") – a surprins pe nu puţini în ţară. O teză îşi făcuse loc pe fondul disputelor politice autohtone: că economicul s-ar autonomiza, pînă la „despărţire" de procesul politic. Într-un fel, afirmaţia exprimă realitatea structurală a consolidării mecanismelor economiei de piaţă în România, unde sectorul privat livrează cca 70% din PIB (ansamblul producţiei de bunuri şi servicii). Sînt date ale ultimilor ani care dau temei unei interpretări în sensul disjuncţiei între economic şi politic. (Disputele politice intra-alianţă nu au debutat în 2007; ele au fost stîrnite imediat după decizia premierului Tăriceanu de a nu organiza alegeri anticipate în 2005 şi s-au intensificat de-a lungul lui 2006.) Tabloul economic agregat arată relativ bine, excepţie făcînd creşterea puternică a deficitelor externe. PIB-ul a urcat cu 7,7% în 2006, în timp ce inflaţia a coborît sub 5%, cea mai bună cifră după 1989. Sistemul bancar este solid şi am asistat la o revenire puternică a producţiei industriale anul trecut. În plus, accentuarea conflictelor politice imediat după aderare nu a influenţat semnificativ pieţele mai „senzitive" – mă refer la piaţa valutară şi la cea bursieră. Această lipsă de impact a fost citită ca o disociere vizibilă a economicului de politic. Dar cît de validă este teza „divorţului"?

Avînturi şi prăbuşiri

Trebuie spus că antecedente de criză politică în ţări ce au intrat în Uniune în 2004 creează un *déjà-vu* aparent liniştitor. În Cehia, Ungaria, Polonia, Slovacia etc. ambuteiaje, chiar paralizii politice arată că ţinta aderării la UE a fost o ancoră puternică în procesul politic. După aderare, furii politice s-au dezlănţuit. A intervenit şi o „relaxare" post-aderare în politica publică. Dar una peste alta, economiile naţionale au continuat să crească, se fac investiţii şi, în pofida fragilităţii lor, instituţiile democraţiei liberale par să funcţioneze. Această interpretare este însă simplificatoare. O deslușire nuanţată ar examina modificări în psihologia colectivă, cu efecte în preferinţe politice, devieri către extremism, slăbirea guvernărilor, populism nociv etc. Într-o perspectivă mai lungă trebuie evaluate consecinţe ale unei încetiniri probabile a mersului economiilor, de-a lungul ciclului de afaceri *(business cycle)* şi pe fondul presiunilor globalizării, ca şi accentuarea efectelor unor greşeli, derapaje economice (de pildă, în Ungaria).

Intervine un aspect în înţelegerea relaţiei dintre economic şi politic care merită atenţie: economia nu poate fi pusă pe pilot automat! Chiar şi acolo unde sectorul privat înseamnă grosul activităţii economice, politica publică nu este de prisos; ea trebuie să furnizeze bunuri publice esenţiale (infrastructură, educaţie, asistenţă medicală de bază etc.), fără de care însăşi funcţionarea sectorului privat este afectată negativ. Şi umanizarea capitalismului s-a făcut prin politici publice, forţat sau voit. Acest proces a început cu, printre alţii, cancelarul Bismarck (care nu era un social-democrat!) în Prusia secolului XIX, a continuat cu premierul Lloyd George în Marea Britanie, F.D. Roosevelt în SUA (politica *New Deal)* în secolul XX, cu dezvoltarea sistemelor asistenţiale etc. După cum arată Dani Rodrik, de la Universitatea Harvard, aceste sisteme sînt necesare pentru susţinerea contractului social dintre stat şi cetăţean într-o democraţie matură. Că sistemele asistenţiale se află în criză în societăţile postindustriale este o altă poveste; de aceea sînt necesare reforme adînci, demantelarea acestor sisteme fiind imposibilă. Un alt exemplu grăitor: dacă ai un ministru de Finanţe sau un guvernator de bancă centrală necugetat, stabilitatea economiei este primejduită. Important este ca o asemenea persoană să nu ajungă la timona deciziei – şi ajungem astfel la politic, la selecţia oamenilor pentru funcţii-cheie.

Experienţa istorică, în lume, arată că paralizii politice de durată conduc la excese, erori de politică economică, blochează politica publică, ceea ce duce economia în situaţii nefericite. Stări dramatice pot fi provocate de deficite bugetare mari, ca rezultat al unor cheltuieli publice excesive. Căderi economice de amploare pot fi provocate de incapacitatea de a soluţiona probleme de ordin structural, precum o criză de productivitate. Argentina, de exemplu, a fost una dintre cele mai prospere ţări din lume între cele două războaie mondiale. Dar populismul deşănţat al lui Peron şi erorile în serie ale juntelor militare au destabilizat economia, au lovit-o drastic. America Latină este cunoscută, de altfel, pentru cicluri „avînt şi prăbuşire" *(boom and bust).* Un cunoscut politolog de la Berkeley, Ken Jowitt, făcînd aluzie la tranziţia postcomunistă, spunea că „America Latină se află în tranziţie de mai bine de 150 de ani". Cazuri rele avem şi în Uniunea Europeană, cu inabilitatea unor guverne de a întreprinde măsuri de reformă necesare. Italia este notorie în acest sens; o viaţă politică eratică, slăbiciunea guvernelor, un stat captiv al intereselor statornicite (cercuri de afaceri sau sindicate) au blocat reforme necesare în ultimele două decenii. Şi Franţa trece prin momente dificile. În Ungaria, deficite bugetare tot mai mari au reflectat nu numai cedarea guvernelor (de stînga şi de dreapta) la tentaţii populiste, dar şi incapacitatea de a soluţiona probleme structurale (criza statului asistenţial, a sistemului medical etc).

Drept este că democraţia presupune (nici nu poate fără) interacţiuni între interese ce se articulează politic. Dar cînd grupuri de interese blochează politica publică, economia suferă. Aici avem de deosebit între grupuri privilegiate *(insiders)* şi grupuri excluse; cînd asimetria de participare la viaţa publică, la decizii publice, este mare – în defavoarea multora – democraţia şchioapătă, politicul duce în mod inevitabil la tensiuni în spaţiul social şi economic. *Politica şanselor egale, coeziunea socială* nu sînt concepte lipsite de noimă în capitalismul avansat, în democraţiile liberale.

Ce fel de capitalism românesc?

Există trăsături ale economiei societăţii româneşti care nu permit impasibilitate la disputele politice actuale – dacă vrem progres, modernizare. Teza că, odată cu înscăunarea celui de-al doilea Guvern Tăriceanu (bicolor), criza politică ar fi încetat este „eroică". Dacă admitem că tensiunile politice acute nu s-au terminat, ele se vor reflecta în mersul economiei, într-un fel sau altul. O origine a crizei este de găsit şi în neclarităţi ale tastaturii instituţionale (constituţionale) din România – fiindcă nu numai lipsa de empatie între Palatul Cotroceni şi Palatul Victoria intră în ecuaţia încordării procesului politic. Lupta politică, lupta pentru putere include disputa pentru controlul resurselor publice, al fondurilor UE, pentru satisfacerea clientelei de partid. Ca să nu mai amintesc deficitul de competenţă, în numeroase domenii, care slăbeşte actul de guvernanţă publică. Cînd procesul politic este strîmb, eficienţa sistemului social şi economic scade – o parte considerabilă a energiei din societatea românească se duce în gol!

Politica publică trebuie să răspundă la tendinţe/procese la care răspunsurile nu sînt, oricum, facil de dat. În domeniul social: dislocări cauzate de migraţie în numeroase comunităţi locale; inegalităţi de venituri în creştere, care afectează coeziunea socială şi măresc anomiile; deteriorarea procesului educaţional şi abandonul şcolar; corupţia, neîncrederea în instituţiile de stat, ale democraţiei (în justiţie). Pe plan economic: cum să punem de acord nevoia de a continua dezinflaţia (scăderea inflaţiei) cu exigenţele unor cheltuieli publice substanţial mărite pentru a creşte producţia de bunuri publice esenţiale; tensiuni induse de erodarea competitivităţii multor firme autohtone – ce cu greutate stăvilesc presiunea spre creşterea salariilor şi absorb cu dificultate noi tehnologii; consum excesiv, pe credit, ce conţine originea unor posibile reversuri de stări acum euforice (agenţiile de rating subliniază excesul de cerere internă şi deficitele externe); prezenţa capitalului străin, tot mai puternică, are beneficii, dar şi dezavantaje, dacă politica publică nu „echilibrează" asimetrii flagrante, dacă nu are în vedere concilierea logicii maximizării şi repatrierii profitului cu nevoia de coeziune socială şi aspecte identitare. Cine ignoră problemele identitare nu face decît să alimenteze extremismul politic – într-o Europă în care asistăm la resurecţia naţionalismului economic. În fine, îngrijorarea faţă de înrăutăţirea procesului politic în România are temei chiar în zona politicului. Avem doctrine confuze sau invalidate de conduita efectivă a unor lideri, de oportunism făţiş. Nu puţini cetăţeni sînt năuciţi de gîlceava politică, de personalizarea conflictelor; ei sînt dezamăgiţi de cinism, imoralitate, limbaj dublu etc. Unii dintre ei cad pradă demagogiei, populismului, justiţiarismului gălăgios, extremismului. Discursuri publice inundate de maniheism, care împart societatea în buni *vs* răi, excomunicări şi intoleranţă – practicate şi de oameni cultivaţi – nu ajută procesul politic intern să fie sănătos. Toate acestea şubrezesc democraţia noastră tînără, chiar dacă România e în UE.

Încordarea procesului politic ilustrează şi o incapacitate a *stîngii* şi *a dreptei* de a dialoga. Cu ani în urmă, cunoscutul sociolog Gáspár Miklós Tamás a făcut o observaţie plină de astuţie într-un eseu publicat în *Dilema* („Scrisoare către prietenii mei români"; nr. 416): că mulţi intelectuali români par să fi uitat că *stînga* face parte din spectrul politic al unei democraţii. Reieşea că, în România, nu puţini dintre cei care se declară ca fiind de dreapta o fac din oportunism. Multe din reacţiile la observaţia lui Tamás au fost virulente, potrivit lipsei de toleranţă, logicii binare (alb *vs* negru, fără nuanţe) care domina, din păcate, mult din spaţiul public al dezbaterilor la noi – în opinia mea, această atitudine fiind numai parţial explicabilă prin stalinismul tîrziu românesc şi mai degrabă o expresie a imaturităţii vieţii publice, a democraţiei noastre. Cînd Adam Michnik ajunge să denunţe, într-un articol publicat în presa internaţională, accentele extremiste ale guvernării de dreapta din Polonia se cuvine să luăm seama („Waiting for freedom, messing it up", *International Herald Tribune,* 26 March, 2007). *Stînga* are multe să-şi reproşeze în România, inclusiv favorizarea *capitalismului de cumetrie* (în engl. *crony capitalism)* ca şi conduita de *partid-stat* al PSD, fiind la guvernare. Dar avem propensiuni extremiste pe partea dreaptă a discursului politic. Democraţia nu poate fi mai solidă prin eliminarea din viaţa politică a unor indivizi pe bază de „liste", execuţii mediatice publice, responsabilizări colective. La mai bine de 17 ani de la căderea lui Ceauşescu, după intrarea în Uniune asemenea practici sînt greu de înţeles, de admis – într-un stat democratic, fie el tînăr. Într-o ţară unde atitudini de curaj împotriva regimului ceauşist pot fi numărate pe degete, stridenţa şi radicalitatea unor voci, acum, sînt contraproductive. Şi mai este ceva: comunismul, care a eşuat politic şi economic, nu poate fi făcut responsabil de insuficienţele capitalismului; condamnarea trecutului nu soluţionează treburile prezentului. Dezbaterea capitalism *vs* (cripto)comunism este un nonsens pentru societatea românească de azi; întrebarea legitimă este ce capitalism se încropeşte în România.

Am intrat în Uniune cu mari speranţe, care nu s-au risipit încă. Există iniţiative economice bune, sînt zone ale ţării care se europenizează economic în ritm susţinut, există tineri (numărul lor creşte) cu şcoală bună. Unii dintre ei sînt motivaţi să sprijine progresul ţării odată cu realizarea profesională. Dar există şi fenomene rele, precum cele evocate mai sus, care sugerează dezintegrare, amplificarea anomiilor. Cele mai multe dintre schiţele de strategii post-aderare au metehne serioase, sînt chiar naive; ele nu surprind relaţii de cauzalitate, nu eşalonează prioritar în funcţie de constrîngeri, nu contextualizează în raport cu problematica mediului european şi global. Sîntem ameninţaţi de „postdezintegrare" dacă nu ne trezim (Alina Mungiu-Pippidi, *România liberă,* 21 ian. 2007).

Cu ani în urmă, Ilie Şerbănescu vorbea despre soluţii individuale într-o Românie a tranziţiei dominată de lipsa de speranţă. Ţara a intrat în Uniune şi, nu formal, lumina se vede la capătul tunelului. Dar pentru ca speranţele românilor, ca societate, să se împlinească, este nevoie de mai multă politică publică cu substanţă, operaţională; aceasta reclamă limpezirea apelor politice prin prisma interesului public. Repet, în ultimă instanţă, discuţia este de purtat asupra tipului de capitalism pe care îl vom avea în România (Daniel Dăianu, „Care capitalism este întrebarea; Are capitalismul suflet?", *Dilema veche,* 1-7 decembrie, 2006) – sub presiunile globalizării, ale noilor tehnologii informaţionale şi comunicaţionale, ale crizei educaţiei, îmbătrînirii demografice, migraţiei masive etc. Cei care salută parţiala disociere a economicului de politic trebuie să fie de acord că un control necenzurat al politicului de către economic subminează esenţa democraţiei. Este bine ca puterea economică să nu fie concentrată în cîţiva poli şi nu trebuie să-şi aservească puterea politică. Dacă ar fi aşa, am avea un simulacru de democraţie. Tot aici trebuie să discutăm despre capitalism şi valori morale, despre etică.

Tensiunile politice mari de acum sînt un test major pentru funcţionarea instituţiilor tinerei democraţii româneşti. Instituţii solide ar trebui să înfrîneze tentaţii nedemocratice ale unor potentaţi ai timpului, să apere sistemul de derapaje majore în politica publică. Dar instituţiile nu pot oferi o poliţă de asigurare completă. De aceea, contează ce fac indivizii ajunşi în vîrful puterii, în limitele jocului democratic.

Cu ceva timp în urmă mă întrebam cum ar putea România să evite sindromul italian – în privinţa depăşirii subdezvoltării cronice a unor regiuni (Mezzogiorno), dar şi în asigurarea vitalităţii unei economii analizate ca mănunchi de activităţi întreţesute. Italia a înregistrat un miracol economic după al doilea război mondial. Dar partea de sud a rămas la mare depărtare de regiunile din nord. Iar intrarea în *Euroland* a dezvăluit slăbiciuni ale economiei care s-au perpetuat, indiferent de culoarea guvernelor. Luca di Montezemolo, boss-ul FIAT şi al Confindustriei (patronatul), remarca că sînt firme italiene care excelează în Europa... că „se poate vorbi de italieni, dar nu de Italia" – mesajul fiind că viaţa politică internă, prestaţia formaţiunilor politice aduc deservicii ţării. Avem aici de înţeles vigoarea politicii publice ca rezultat al forţei de a convinge electoratul de nevoia unor reforme vitale – nu politica publică pentru simpla menţinere la putere.

După 1989 şi, mai lesne, după 2007, cetăţenii români îşi pot căuta şi găsi mulţumirea fie acasă, fie în străinătate. Dar prosperitatea României, ca societate, nu se poate realiza din simpla însumare de rezolvări individuale. UE poate fi o forţă negentropică formidabilă pentru evitarea unui capitalism urît, de tip latino-american, dar această forţă trebuie conjugată cu o politică publică naţională adecvată şi eforturi civice ale cetăţenilor.

Iaromira POPOVICI

La Alexandria: linişte, japonezi şi... scenarii

Municipiul Alexandria, în centru, arată ca multe alte oraşe de provincie neaoşe, nu foarte mari: curat, cu o arhitectură ordonată, dar cumva prea la locul ei, fără să contrazică tipicul cu nimic. Ca într-un corect joc de cuburi, toate sînt acolo unde te-ai aştepta să fie: Primăria, hotelul central (în cazul Alexandriei, „Parc"), muzeul local, casa de cultură, părculeţul mereu plin de locuitori tihniţi şi curioşi, „corso"-ul din zonă, înţesat cu magazine, bisericile... Puţine lucruri cu adevărat vechi, şi istorice...

La muzeu

Muzeul Judeţean Teleorman, înfiinţat în 1952, şi în actuala clădire din 1997, este unul dintre puţinele depozitare locale de obiecte din alte vremuri. Deţine peste 25.000 de piese, cele mai multe arheologice, provenind din diversele şantiere de pe teritoriul judeţului Teleorman: din Zimnicea, cele geto-dacice; din Măgura şi Vităneşti – vestigiile neolitice; din Tătăreştii de Sud, şi de la Curţile Bălăceanu (boierul local), cele de Ev Mediu. Toate aceste lămuriri de specialitate le primesc de la directorul adjunct al muzeului, **Constantin Ţînţariu.** Acestora li se adaugă peste 6000 de exponate etnografice – ţesături, costume populare, unelte; cărţi vechi şi documente, printre care şi cel de înfiinţare al oraşului, din 1834; şi peste 10.000 de piese numismatice, alcătuind una dintre cele mai bogate colecţii din ţară.

Tot de la dl Ţînţariu aflăm că muzeul are două expoziţii permanente, una de etnografie şi alta de istorie recentă, „Colectivizarea în judeţul Teleorman", la care se adaugă unele temporare, de artă plastică, sau pornind de la anumite evenimente ale momentului... Evident, problema cea mai importantă este cea a modalităţilor de atragere a publicului, în special a celui tînăr. O expoziţie precum „Colectivizarea...", bazată în mare parte pe documente ale epocii, dintre care unele şocante, poate suscita interesul elevilor sau studenţilor. Dar lucrurile nu merg de la sine, aşa că Muzeul a încheiat parteneriate cu şcolile din judeţ, prin care specialiştii săi îi consiliază pe profesori în realizarea anumitor proiecte sau chiar excursii. Pe lîngă acestea, se organizează seminarii, colocvii, printre care unele cu participarea ambasadelor Mexicului, Chinei, Statelor Unite...

O a doua categorie de public căreia muzeul teleormănean i se adresează este cel de vîrsta a treia. În cinstea lui şi cu sprijinul asociaţiei judeţene Solidaritatea Femeilor, au loc serate muzicale, expoziţii.

Un *pattern* deja cunoscut şi aplicat de mai multe muzee; dar, cred, funcţionabil, deoarece categoriile „extreme" de populaţie menţionate sînt posesoarele celor mai mari cantităţi de timp liber. Tot cunoscut îmi pare şi aranjamentul expoziţiei de etnografie, ba chiar şi al celei cu colectivizarea, care îmi aminteşte de anumite săli ale Muzeului Ţăranului Român. Dar poate că e mai bine să ai nişte modele credibile decît o originalitate discutabilă. În orice caz, modul, plin de căldură, în care muzeografii îşi prezintă expoziţiile, compensează alte neajunsuri.

Rulmenţi şi japonezi

Constantin Ţînţariu, de la muzeu, îmi precizează că, în opinia lui, industrializarea forţată, de pe timpul lui Ceauşescu, are, pe termen mediu, efecte negative, din punctul de vedere al eficienţei economice, asupra zonei şi a locuitorilor săi: în unele cazuri, satele au fost depopulate, în altele – a apărut un hibrid de populaţie orăşeneasco-sătească; după '90, cînd întreprinderile în cauză au dat faliment, aceşti oameni nu s-au mai putut adapta la viaţa de agricultori. Ca atare, s-a ajuns la o creştere a şomajului şi, din cauza lipsei de alternativă, la plecările masive în străinătate.

În cazul fostei întreprinderi „Rulmentul", lucrurile erau pe punctul de a sta cam în acelaşi fel. Noroc însă cu japonezii de la „Koyo", care au preluat-o, i-au înnoit tehnologia şi au continuat să ofere locuri de muncă populaţiei locale. **Andrei Tănase,** liderul Sindicatului Independent „Rulmentul", unul dintre cele patru ale întreprinderii, ne povesteşte cum stau lucrurile cu japonezii de la „Koyo". O face acum, într-un moment important pentru angajaţi, şi anume cel al negocierii contractului colectiv de muncă: şi nu orice fel de negociere, ci una pe care şefii de sindicat o vor în stil european. În momentul de faţă, salariul de bază este de 640 de lei, şi programul, dacă se poate, nonstop (e drept că orele suplimentare se plătesc). „Clientul cere rulmenţi de calitate, am ajuns la calitatea pe care o cere, dar la bani am rămas în urmă."

Cu toate acestea, Andrei Tănase recunoaşte cît de importantă este această întreprindere pentru Alexandria şi pentru judeţ: ea oferă aproximativ 2050 de locuri de muncă, pe cînd celelalte unităţi din oraş nu au mai mult de cîteva sute de angajaţi. De asemenea, cînd au preluat întreprinderea, în 1998, japonezii de la „Koyo" au făcut destule schimbări în tehnologie, au introdus linii noi. Se pare că rulmenţii produşi în Alexandria reprezintă 60% din totalul pieţei de specialitate româneşti (în România aflu că ar mai fi încă 6 fabrici de rulmenţi).

După ce trecem de partea strict tehnică, îl întreb pe interlocutorul meu cum sînt, pînă la urmă, japonezii ăştia, şi cum se înţeleg ei cu românii. Singurul reprezentant al lor de care am auzit vreodată este cel „muşcat de maidanez" şi care, în ciuda titlurilor de prost-gust ale ziarelor momentului, a murit atît de tragic. Dl Tănase îmi spune că acela a fost unul dintre preşedinţii firmei lor şi că a ţinut foarte mult la România şi la Alexandria. De altfel, el se afla de multă vreme în ţară, avea chiar şi un copil aici.

Dar nu toţi japonezii sînt aşa – explică dl Tănase –, au şi ei caractere diferite, ca şi românii. Majoritatea s-au adaptat foarte repede. Sigur, sînt puţin mai închişi ca noi, mai ales la discuţii; dar sînt şi mai civilizaţi. „Au altă gîndire faţă de români: intră în anturaj cu noi, dar numai strict pe ce-i interesează" – adaugă interlocutorul meu. Altfel, mănîncă din mîncarea neaoşă, dar primesc şi de la ei, din Japonia: „Dacă mă credeţi, eu n-aş putea să mănînc nimic de-al lor, mîncarea lor e foarte dubioasă pentru un român, iar băutura lor, pe care o primesc la cutie, miroase a păduchi". În privinţa vestimentaţiei, au şi acolo alte principii decît noi: „nu le e ruşine să iasă cu nişte salopete albe pe care scrie «Koyo». Nouă ne-ar fi, vrem să arătăm care mai de care...". Au vile aici, şi apartamente; nici de iubite nu duc lipsă. „De asta nici nu stau mai mult de 2-3 ani, ca să nu-şi strice familiile."

Dl Tănase trage concluzia: „şi românii noştri le caută nod în papură – deformează lucrurile şi japonezii, săracii, îi cred. Greşesc că se iau după ei".

Oamenii de pe stradă

Pe bulevardul central, şi în cele două-trei parcuri, oameni cîţi vrei. Ziua, în amiaza mare. Femei cu copii, tineri, elevi de liceu, pensionari, precupeţi, nelipsiţii jucători de table... Îi întreb, pe cîţiva, ce cred despre oraşul lor.

Prima doamnă cu copil:

„Un oraş agrar, fără nici o perspectivă. Nu găseşti locuri de muncă, majoritatea se duc la ţară, să mai cultive ceva. Sau pleacă în Spania, Italia. Mulţi dintre cei plecaţi îşi cumpără aici apartamente şi le ţin închise.

Eu nu vreau să plec, momentan am de lucru aici, sînt funcţionar public."

A doua doamnă cu copil:

„E un mediu bun pentru a creşte un copil: am stat şi într-un oraş mai mare, precum Craiova, şi totul era beton, era poluat; aici sînt mai multe spaţii verzi şi e linişte... dacă vrei să te aprovizionezi, găseşti tot ce-ţi trebuie, e şi un supermarket, «Penny». Dar dacă vrei să ieşi undeva, nu ai unde, nu există teatru, cinema...

La bloc, sînt condiţii bune, dacă ai bani să ţi le faci: să-ţi pui termopane, centrală proprie...

Oamenii nu cîştigă mult aici, în general salariul minim pe economie. Bărbaţii lucrează, cei mai mulţi, ca taximetrişti sau în distribuţie. Sigur, mai sînt cei de la «Koyo», dar am auzit că şi acolo se va închide.

Am de gînd să rămîn cît e copilul mic, după ce ajunge în clasa a opta cred că nu va mai fi bine pentru el la liceu aici."

Pensionar, cu soţia:

„Parcă se mai mişcă ceva, din punct de vedere al gospodăririi: avem mai multe flori, curăţenia e mai bună... Sigur, nivelul de trai era mai bun pe vremea lui Ceauşescu, ştiţi cum era pe atunci: nu aveam nimic, dar aveam frigiderele pline...

Am lucrat, atunci, la «Rulmentul». Acum am auzit că ar fi rămas doar vreo 800 de angajaţi...

Nu sînt de acord cu plecările astea în străinătate: acolo, e drept, cîştigi mai mult, dar nu va mai fi niciodată avantajul care este acasă. Mai bine să stai lîngă copii şi să fii mai calculat: sînt şi-n Alexandria salarii de 6-7.000.000 de lei. Nu se merită să cîştigi mai mult şi copiii să fie ce-au ajuns astăzi."

Doi îndrăgostiţi:

„Un oraş sărac, în care trebuie să te limitezi. Sărăcie mare, lume rea. Un oraş în care mănînci banii, nu-i produci. Aici nu este apreciată munca. Nici nu avem unde să ne distrăm: nu e nici o discotecă, sînt doar vreo două cluburi, şi acolo ce preţuri...

Am terminat liceul, facem şi noi, acum, o facultate, dar în nici un caz nu rămînem aici. Sper să plecăm prin Anglia..."

Concluziile, implicite, le trage un pensionar care joacă table. În fiecare oraş – se ştie – înţelepţii lui stau în parcul central şi aruncă zarul: „Am studii medii, plus o postliceală de contabilitate... Am vrut să mă angajez şi eu undeva. Eram gata să fiu şi măturător. Dar ştiţi ce mi-au zis? Că trebuie să dau probă de lucru, să mă prezint la faţa locului că au ei tot ce trebuie... Plus un dosar uite-atît de gros..."

Scurt profil

Actualmente capitala judeţului Teleorman, oraşul Alexandria a fost întemeiat în 1834, după planurile inginerului austriac Otto von Moritz (cel care deja construise Brăila şi Giurgiu şi avea să facă acelaşi lucru cu Turnu Severin). Denumirea sa provine de la numele de atunci al domnitorului Ţării Româneşti, Alexandru Dimitrie Ghica (1834-1842), al cărui mormînt se află în Catedrala episcopală Sfîntul Alexandru din municipiu. Pe lîngă aceasta, oraşul găzduieşte şi Muzeul Judeţean Teleorman –, inaugurat, sub această denumire, în 1997 –, care conţine colecţii de arheologie, numismatică, etnografie, artă, istorie; Casa de Cultură a Sindicatelor, datînd din 1973, unde se organizează spectacole, expoziţii, conferinţe, cenacluri; Biblioteca Judeţeană „Marin Preda", cu începuturile în perioada interbelică, şi în actuala formulă din 1974, deţinînd un fond documentar de aproape 20.000 de volume.

Despre locuitorii săi, pliantul de prezentare al Primăriei ne spune că sînt harnici şi că „s-au implicat în toate evenimentele de răscruce ale istoriei moderne a României: Revoluţia de la 1848, Unirea Principatelor Române (1859), războiul de neatîrnare (1877-1878), războiul pentru reîntregirea patriei (1916-1918), cel de-al doilea război mondial (1940-1945)", ba chiar şi, „cu dăruire, în Revoluţia din decembrie 1989". În număr de 50.496, cetăţenii neaoşi se împart în 22.589 de persoane active şi 27.907 – populaţie inactivă (elevi, studenţi, pensionari, casnice...).

Principala calitate a oraşului este aceea de nod comercial: municipiul face legătura între capitala ţării şi multe alte oraşe importante, printre care Craiova, Piteşti, Tîrgovişte, Timişoara. În ceea ce priveşte turismul în zonă – aşa cum acelaşi pliant o recunoaşte – interesul este redus, iar numărul de hoteluri şi pensiuni – destul de mic.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

O lume mică

Ca să constat cît de mică e lumea, nu mi-a fost dat să trăiesc experienţa unei întîlniri peste mări şi ţări, din pură întîmplare, cu cine ştie ce coleg de şcoală primară sau amic din copilărie, aşa cum aud că se întîmplă adeseori. E adevărat, m-am întîlnit într-o vacanţă, taman la Dorohoi, cu un fost coleg de facultate care îmi datora o sumă de bani încă din anii '90, cînd împărţeam chiria unei garsoniere prin Berceni, dar atunci nu mi-a fost dat să strig de mirare în faţa minunii de a-l fi întîlnit după atîţia ani şi într-un loc în care nici cu gîndul nu gîndeam să-l văd. Am strigat pur şi simplu după el, făcîndu-l să întoarcă privirea, şi da, recunosc, s-a întîmplat o vrajă, omul a iuţit pasul, dispărînd ca prin minune!

Că lumea e mică şi cu marginile apropiate, mi-a fost dat să constat acum cîteva zile, pe una dintre străduţele înghesuite de lîngă Gara de Nord a Capitalei. E pe acolo, într-o curte îngustă, dar asfaltată, o staţie de plecări/sosiri autocare şi microbuze. Deasupra atîrnă o firmă luminoasă care m-a făcut să pun frînă, răsucindu-mi în minte ideea unei lumi strînse ca o batistă înghesuită în buzunar: *plecări Piteşti, Rm. Vîlcea, Craiova, Ploieşti, Spania*. Cu acelaşi corp de literă, firesc, la rînd. Spania era ici, colea, după colţ, la o azvîrlitură de băţ. Globalizarea – sau cum Dumnezeu i-o mai fi zicînd – încăpea deodată, fără probleme, pe un metru pătrat de firmă luminoasă, în care se adunau nume de oraşe situate la cîteva sute de kilometri de Bucureşti şi o ţară, Spania, devenită o destinaţie oarecare, la rînd cu Rîmnicu Vîlcea sau Craiova.

Brusc, m-a lovit tristeţea. Trebuie să recunosc că Spania a fost multă vreme, pentru mine, un loc de poveste: castele în Spania, echipa ei de fotbal, regele şi regina, ţara lui Don Quijote... Să vezi Spania atîrnînd pe o firmă luminoasă, într-o staţie de microbuze dintre cele care mătură Bucureştiul legîndu-l de zonele limitrofe, mi s-a părut la fel de bizar ca un rege mîncînd seminţe în sala tronului.

N-am nimic împotriva tăierii distanţelor dintre oameni şi, mai ales, dintre ţări. Lumea viitorului, cum va fi arătînd ea în schiţele celor care vorbesc astăzi despre satul global

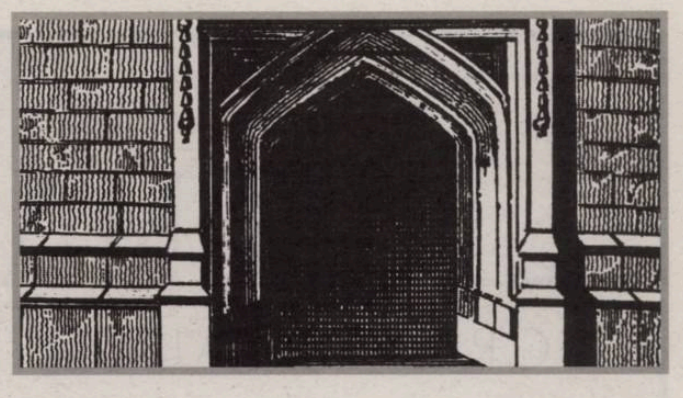

sau mondializare, va fi, posibil, mai bună şi, probabil, mai frumoasă. Dar lipsa graniţelor omoară curiozitatea şi misterul. Spania şi, lîngă ea, toate celelalte locuri despre care, cîndva, desenam semne de întrebare devin deodată halte comune pentru personajele vieţii cotidiene. Cînd ai de ales între a merge în Spania sau la Rîmnicu Vîlcea, cu plecare din acelaşi loc, înţelegi, mai bine ca oricînd, că lumea a devenit, într-adevăr, mică.

LA UMBRA SOMNULUI MOBIL, PITICII CLASICI NIMERESC PESTE CONCEPTELE-PEREHE DE „ZIARE MOARTE" ŞI „PIXURI FUNEBRE"

● *(urmare din numărul trecut)* Trei Culori SRL, Fix Zece SRL, Ocaua lui Cuza SRL, Grăsunii SRL, Două Lăcrămioare & Co SRL, La Umbra Teilor SRL, Mormăilă SRL, Totuşi SRL, Prima Stea SRL (Tecuci); Foto Comici SRL, Farul Speranţei SRL, Septembrie SRL, Agenţia De Investigaţii Agent 007 & Fiii SRL, Bucuria Pădurii SRL (Făgăraş); Aluniţa Import Export SRL, Tu Şi Eu SRL (Apahida); Clar De Lună Comexim SRL, Bob Dylan Prod Com SRL (Simeria); Vulgar Noize SRL, Doi Brazi Falnici SRL (Topoloveni); Turnul Babel Com SRL, Da Nu SRL (Calafat); Axa Latină SRL, Veronica Micle SRL (Abrud); Sifon Nou SRL, La Revedere Comimpex SRL (Huedin); Bio Ferma La Frumoasa SRL (Călan); Simfonia Lotrului SRL (Brezoi); Maşina De Vise SRL (Bragadiru); Hazard SRL (Petrila); Triumf Solitar SRL (Haţeg). Etc. *(continuarea în numărul viitor)*. **(D. S.)**

● De cîteva săptămîni, nu ştiu ce atitudine să adopt (păi, putem trăi fără atitudine?) faţă de noua invenţie britanică – o pernă care îmbrăţişează tandru omul în timpul somnului său. Mă reţinea idilismul obiectului, caracterul cumva prea dulceag al imaginii. La cît m-am abrutizat, numai o pernă drăguţă îmi lipsea... Ieri-noapte am avut însă un coşmar şi dimineaţa m-am trezit îngînînd o odă spre slava pernei „pufoase şi flexibile Cuddlow". Să fie oare nevoie de un coşmar pentru a fi receptivi la pufos şi flexibil? **(R. C.)**

● „Sună telefoanele, sună în draci. Şi vin milioanele, vin în saci!" Acesta este refrenul unei manele pe care am fost nevoită să o ascult de vreo şase ori la rînd, în autobuzul 135, blocat în trafic. Nu, nu a fost şoferul cel care ne-a intoxicat. A fost un puştan de şaişpe ani care îi arăta amicului său ce poate face... noul său telefon mobil. Aşadar, am ascultat un mp3 de pe un 3G. Ce ţi-e şi cu tehnologia asta! E de milioane... **(A. P.)**

● Cîntărind îndelung oferta de pitici de grădină propusă de comercianţi călătorului cu maşina de-a lungul drumurilor patriei, am ajuns la concluzia că asociaţia „eliberatorilor de pitici de grădină din Franţa" n-ar şoma în România. Ar trebui doar să lucreze niţel la statut, pentru că piticii clasici încep să se metamorfozeze aici în Vulturi, în Albe-ca-Zăpada, în Stani şi Brani şi (deocamdată, un singur exemplar am văzut, ce-i drept, într-o curte de pe lîngă Dealul Negru) în Iisus din Nazaret. **(S. G.)**

● Sînt în continuare sedus pînă la stupoare de felul cum sînt prezentate/rezumate filmele prin diverse publicaţii ori site-uri cu programe TV. Ia citiţi aici mîndreţe de stereotipie tîmpă despre ce va să zică umorul britanic: „Comedia *Oh, Marbella!* are toate ingredientele umorului de situaţie englezesc, de la încurcături de bagaje, nuditate neaşteptată, gesturi prosteşti făcute la beţie şi aşa mai departe". Cel mai mult mi-a plăcut conceptul de „nuditate neaşteptată". Rog cititorii ca, dacă nimeresc pe undeva peste conceptele-pereche de „gesturi prosteşti făcute la trezie" şi „nuditate aşteptată", să-mi spună cărei naţii îi sînt specifice. **(M. V.)**

● Nici nu mai poţi să ştii ce răneşte sensibilitatea unui copil... Fiică-mea, de pildă, nu cred că a văzut vreodată, la chioşcul de ziare, revistele porno de lîngă *Scooby Doo* sau *Witch*. A văzut însă, înroşindu-se pînă la indignare, co-

Cu ochii-n 3,14

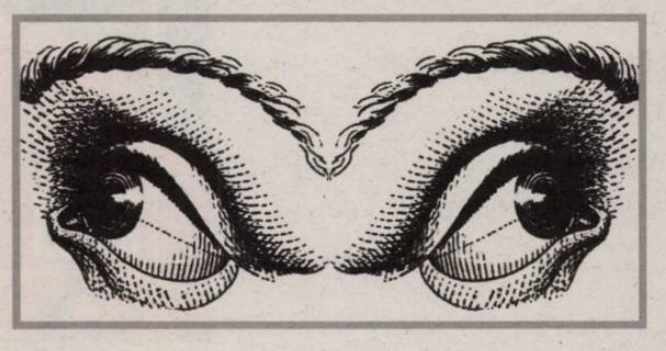

perta de Paşte a *Academiei Caţavencu*, cea cu „Chelios a înviat!". Şi mie mi s-a părut scrîşnită, parcă de Crăciun au avut poante mai bune... **(S. S.)**

● Numărul curent al revistei *Playboy* reia mai vechiul pictorial al Annei Nicole Smith. Cîţi – dar, mai ales, cine – sînt aceia care ar cumpăra un pictorial cu o tipă moartă recent!? Acest erotism lugubru mi-a amintit de misogina frază a producătorului *Matrix*-ului, Joel Silver: „Folosesc femei în filme doar dacă sînt goale sau moarte". **(M. C.)**

● Caricaturistul Mihai Stănescu a inventat o pixărie. Adică un magazin de pixuri *online*. Şi reclama zice aşa: „Pînă acum v-am dat pixuri mari, mici, subţiri, groase... Acum avem şi pixuri strîmbe". Ne mai amintim că într-o vreme toate pixurile strîmbe scriau cu pastă roşie. Acum ele scriu în orice culoare, roşu, albastru, verde sau chiar portocaliu. **(A. M.)**

● În faţa Stadionului Giuleşti există, la mare apropiere, o berărie, o şaormărie şi un atelier de pompe funebre, toate deschise non-stop. Păi, nu avea dreptate Copos cînd afirma că Rapid este „farmecul vieţii"!? **(M. C.)**

DE CE NU S-AR DISTRIBUI FAMILIEI STRADALE MAI MULTE ZONE DE REFUZ? PROBABIL CĂ DACĂ AR FI VORBA DE GÎNDIREA CU PĂLĂRIE...

● Am văzut la televizor îmbulzeala de săptămîna trecută pentru agheasmă. Oameni care se îmbrînceau ca să aibă acces la cele sfinte. Cel mai sinistru a fost un domn care zbiera la cei care îl împingeau din spate: „Bă, e gard aici! Ce dracu'!". Mi-a venit şi o idee de afacere: agheasmă *online*. De ce nu s-ar distribui agheasma la domiciliu, serviciu de catering special, certificate de autenticitate cu ştampila Patriarhiei, tot tacîmul? **(C. G.)**

● Toată lumea a rămas blocată în ştirea demisiei preşedintelui (din interviul-*scoop* al Corinei Drăgotescu), deşi aceasta e doar o ieşire spectaculoasă dintr-un şah politic. Chestia cea mai tare a fost însă anunţul preşedintelui că faimosul şi folcloricul „Să trăiţi bine!" nu a fost – *de fapt* – un angajament şi o răspundere ale clasei politice şi ale lui Băsescu personal, ci aşa, un fel de „Hai să trăieşti, nea Gicule, mult noroc şi sănătate ţie şi familiei matale!". În materie de cinism, nu cred că poate fi întrecut. **(a. l. ş.)**

● În timp ce Putin privea un meci de kickboxing alături de Van Damme, Garri Kasparov conducea protestele stradale împotriva guvernului mafiot rus. Sper ca şahistul să-l facă pe fostul KGB-ist KO! **(M. C.)**

● După ce au bifat mai multe zone de stupiditate, reclamele la sucul Adria (din care nu înţelegi mare lucru, pentru că nu e nimic de înţeles) s-au restrîns la o singură replică: „Nu sufli tu în ele pînă nu miros ale mălinei?". Lucrurile au rămas la fel, numai că acum avem o mostră de stupiditate concentrată. Şi, în paranteză fie spus, cum e să miroşi „ale mălinei"? **(C. P.-B.)**

● Vinerea trecută am dat cel mai scurt refuz la o invitaţie într-o emisiune TV: „Nu, mulţumesc". Adică să vorbesc despre politică?? Şi încă la 11 noaptea!? *NU*, mulţumesc! **(a. l. ş.)**

● Pe manşeta ziarului *Cotidianul* din 14/15 aprilie 2007 scrie că din Raportul de activitate pe 2006, depus la Parlament, reiese că Televiziunea publică, sub conducerea domnului Giurgiu, a pierdut 17 milioane de *euro*. În pagina 8, titlu mare: „Raport TVR: 17 milioane de *lei* pe minus în 2006". Nu reiese nici dacă leii sînt vechi sau noi, oricum s-au pierdut, nu s-au cîştigat, probabil că dacă ar fi vorba de veniturile proprii, purtătorii de ştiri ar fi ceva mai precişi. **(M. B.)**

● Oricît s-au fotbalizat gîndirea şi vocabularul oamenilor noştri politici, mai toţi tinzînd să fie jucători, fac pariu că nici unul dintre ei nu-şi va însuşi această idee a lui Marius Lăcătuş, antrenorul nefericit al UTA, care, după recentul dezastru de la Cluj al echipei sale, aflîndu-se în faţa covîrşitoarei întrebări dacă demisionează sau nu, a spus doar atît: „Nu iau decizii la nervi". **(R. C.)**

● În comuna Nenciuleşti, cînd am ajuns la Primărie, era o coadă mare. „La ce?" – am întrebat. „La combustibil", mi s-a răspuns. Printre cei aşezaţi în rînd se remarca şi un domn foarte elegant, îmbrăcat la costum, cu vipuşcă la pantaloni şi cu pălărie. Întrebînd ce-i cu el, aflu că e nea Mitică, zis Eminescu, fost lucrător în Miliţie. Următoarea lămurire, la întrebarea (firească) de ce se îmbracă aşa, mi-a plăcut mult şi m-a pus pe gînduri: „E liber, necăsătorit, înţelegeţi..." **(I. P.)**

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 30 martie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 11.
Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Cică niște publiciști…
- ANCHETĂ: Cum e la debut?
- INTERVIU cu Mircea Cărtărescu:
„Vreau să dau totul din mine și cu orice preț“
- PROFIL: Oana Boca,
director de promovare la Editura Polirom
- EVENIMENT: Aris Fioretos: „Am mers în pantofi cu toc înalt pe o stradă pavată cu piatră cubică“
- REPORTAJ: Scriitori în crișmă
- FRAGMENTE: Mihai Cantuniari, *Bărbatul cu cele trei morți ale sale*

Dilemateca
Îți dă de citit

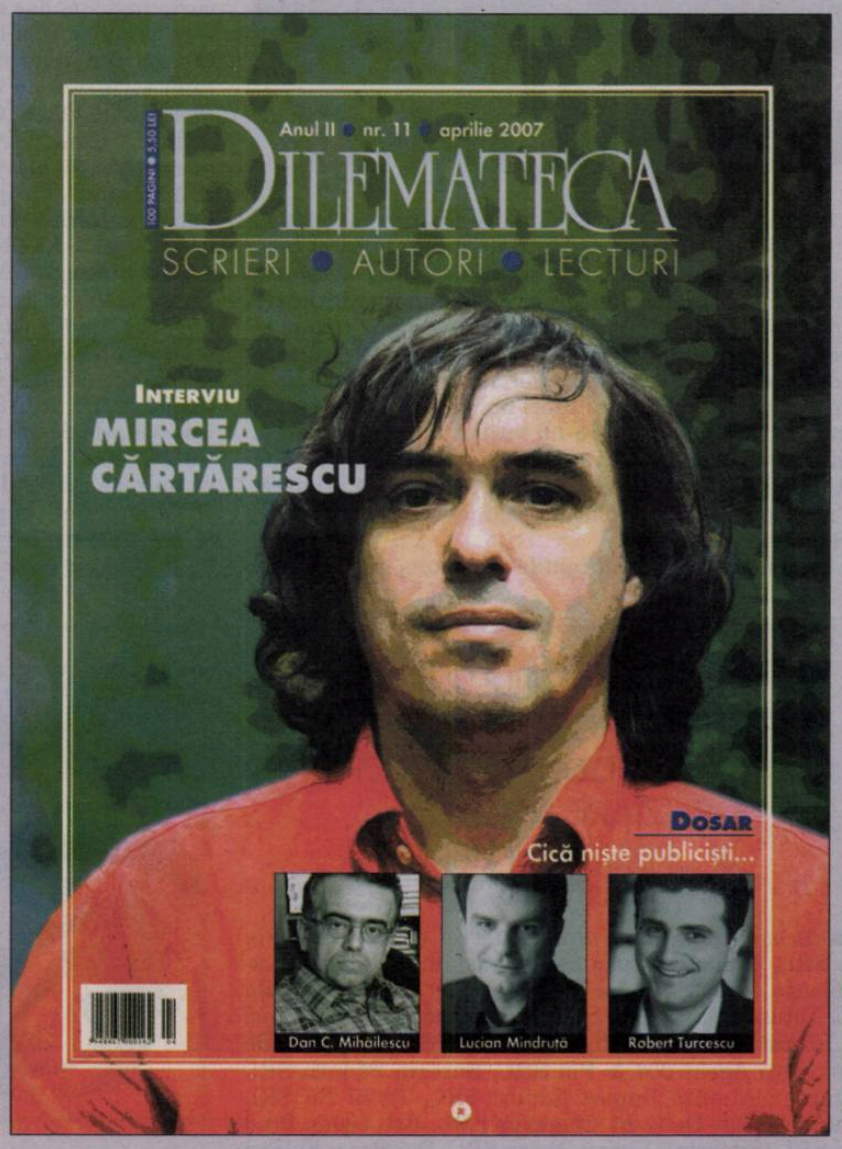

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 168 ● 27 aprilie – 3 mai 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note berlineze“
pagina **3**

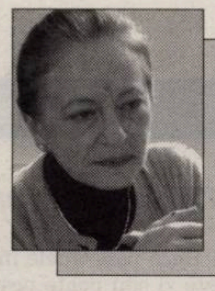

Alice Georgescu
despre Premiile UNITER
pagina **14**

Mihai Răzvan Ungureanu
pe Divanul *Dilemei vechi*
paginile **20-21**

CORPUL

reprezentări contemporane

© D. Stanciu

„Vreau să le spun o vorbă disprețuitorilor corpului. N-aș vrea să-și schimbe părerea, nici doctrina, ci numai să se lepede de propriul corp – un lucru care o să-i amuțească. «Sînt corp și suflet» – așa vorbește un copil. De ce să nu vorbim și noi asemenea copiilor? Însă cel conștient, cel ce știe, zice: Sînt corp în totul, și nimic mai mult, iar sufletul e doar o vorbă pentru o parte-a corpului.“

F. NIETZSCHE – „AȘA GRĂIT-A ZARATHUSTRA“

5 948467 000155 16

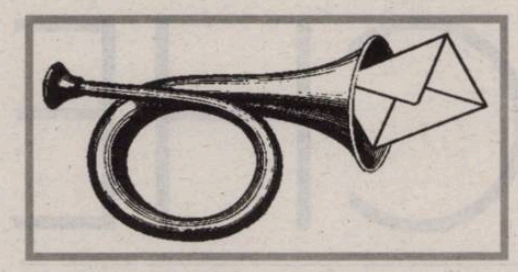

Nr. 165: *„Filmul românesc“*

Într-o Grădină Botanică

Aceste rînduri sînt scrise după experienţa oferită de prezenţa mea în juriul UCIN pentru decernarea premiilor Uniunii pe 2006. Selecţia a fost cea care a fost publicată în cotidiene la timpul lor. Vi le reamintesc: *Legături bolnăvicioase* (regia Tudor Giurgiu), *Păcală se întoarce* (regia Geo Saizescu), *Margo* (regia Ioan Cărmăzan), *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* (regia Cătălin Mitulescu), *A fost sau n-a fost* (regia Corneliu Porumboiu), *Hîrtia va fi albastră* (regia Radu Muntean), *Şi totul era nimic* (regia Cristina Nichituş), *Lacrimi de iubire* (regia Iura Luncaşu), *Trei fraţi de belea* (regia Theodor Halacu Nicon), *Ryna* (regia Ruxandra Zenide), *Happy End* (regia Radu Potcoavă). Nominalizările şi premiile propuse au fost date în deplin acord de către membrii juriului care a „suportat“ tactul, eleganţa şi diplomaţia regizorului Alexa Visarion. Vîntul de primăvară ce a bătut, remarcat de către ziarişti, a fost real. Nominalizările pentru premiile Gopo, unde mi-am mărturisit opţiunile în cadrul acelui juriu de 300 de specialişti, au fost făcute din cîteva titluri prezente în lista de mai sus. Nu sînt multe filmele româneşti ce au beneficiat măcar de o premieră în cursul anului 2006. Nu vorbesc de numărul de spectatori sau zile de difuzare de care au avut parte fiecare dintre ele.

Constat că sînt foarte puţine la număr: 11. Am mai constatat că în dimineaţa zilei decernării premiilor Gopo au fost făcute cunoscute „premiantele“ cu echivalentul Zmeurii de Aur din SUA. Aceste 11 filme româneşti ale anului 2006 s-au împărţit în două (aproape) egale grupe. Una a participat la premiile Gopo, iar cealaltă la Căpşuna de Plastic. Ca şi la premiile UCIN, selecţia a fost făcută numai dintr-o grupă de 5 (cinci) filme. Foarte puţin pentru un an cinematografic. În schimb, numărul mic de premiere a fost compensat de numărul mare de premii, ce parcă nu se mai terminau, luate de cele cinci filme. Multe, diverse, pe meridiane variate. Să nu uităm că, în urmă cu un an, filmul lui Cristi Puiu, *Moartea domnului Lăzărescu,* a cunoscut un destin similar, de data aceasta luptînd aproape singur şi în ţară, şi pe alte meleaguri.

Avem deci un număr de regizori, personalităţi şi stiluri diferite, cam din aceeaşi generaţie, ce „vorbesc“ altfel în cinematograful românesc. Lucru remarcat nu numai de critica noastră (de unde oare se crede că există partizanat în rîndul ei?), ci şi de toate aceste premii internaţionale luate. Mărturisesc că mă simt foarte legat de ceea ce s-a numit Generaţia 13, lansată în prima jumătate a anilor '90 la cinema Studio. Era prima serie de regizori şi operatori cărora UNATC le dădea drumul în lume. Îi veţi găsi aproape pe toţi în cinema şi televiziune: Radu Muntean, Vali Hotea, Titus Muntean, Tudor Giurgiu, Florin Iepan, Tudor Lucaciu, Max Lemnj, Alexandru Sterian, Cristi Mungiu şi încă mulţi pentru care-mi cer iertare că nu-i nominalizez.

La începutul anilor '90 am semnat montajul a două filme interesante, două debuturi ce nu au trecut neobservate: Valeriu Drăguşanu *(Timpul liber)* şi Radu Nicoară *(Polul sud).* Încă îi mai aştept şi pe ei să revină. De altfel, Radu Nicoară va începe filmările la al doilea lungmetraj al său, la finele anului. În lista de proiecte de ficţiune aprobate se mai găsesc sau regăsesc Cătălin Mitulescu, Radu Muntean, Cristi Mungiu, Tudor Giurgiu, Napoleon Helmis, Răzvan Mărculescu, Marius Barna ş.a. Să sper că vom avea o recoltă mai bogată? Pe lîngă filmele „clasicilor“ în viaţă, se regăsesc o mulţime de voci foarte personale. Ceea ce mi se pare foarte important este diversitatea temelor şi a discursurilor folosite de către aceşti tineri. Simt, cînd revăd un film dinainte de 1989, o anume rigiditate în felul în care erau decupate, filmate şi „rezolvate“ sonor subiectele acelor ani. Nu vorbesc de latura ideologică ce „îmbrăca“ filmul mai mult sau mai puţin, dar care nu lipsea din nici unul. Este o perioadă pe care trebuie să ne-o asumăm şi pe care nu avem cum să o negăm. Doresc să spun doar că cei care încet-încet devin tot mai „vocali“ în această meserie unică, de cineast, sînt personalităţi distincte, voci foarte personale, stiluri diverse care mă fac să cred că, anul viitor, vor fi mult mai multe filme asupra cărora să te apleci pentru a culege cît mai multe „flori“. În final, pentru că am ajuns să mă plimb prin Grădina Botanică a filmului românesc, aş vrea să amintesc de „floarea de colţ“ Nae Caranfil care se găseşte, răsare, face un film o dată la cîţiva ani. Eu cred că filmul românesc se află pe mîini bune. Depinde de cel ce are grijă de Grădina Botanică a filmului, ca florile să trăiască. Ele trebuiesc îngrijite cu mare dragoste.

Mircea CIOCÂLTEI
ciocaltei@clicknet.ro

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

„Căzutul pe gînduri nu doare“

Dacă persoanele îmbogăţite peste noapte, peste zi sau poate peste dimineaţă au un IQ remarcabil, ar trebui să simţim această inteligenţă lăfăindu-se pe străzi. Să vedem valorificate vechi fabrici şi uzine, după pilda Occidentului, ca spaţii oferite culturii. Aici, totul devine dramatic. Cultură, pentru cine? Pentru nedoritorii de cultură? Tinerii ştiu refrenul celor 3S: sex, sex, sex (se pare nesatisfăcător totuşi). Concertele oferite lunar la Biblioteca Municipală au dispărut, din păcate. Probabil din motive pecuniare. Sîntem cîţiva care regretăm. În parc, lacul sau fostul lac oferă o priveliştе mîloasă, mlăştinoasă. În urma inundaţiilor din anul 2005, aluviunile aduse de Trotuş în lac au făcut ca nuferii, frumoşii nuferi albi să aibă frunze mari, groase şi urîte. Şi să înăbuşe delicatele flori albe. Nu se întrevede posibilitatea de a scăpa de mîlul cel gros. Angajaţii Primăriei nu au dovedit curăţarea cu ajutorul lopeţilor.

Mierlele şi fermecătorul lor tril au dispărut în această primăvară. Se auzeau de la sfîrşitul lunii februarie, dimineţile de pe la ora 5, pînă la începutul verii. Sînt nişte păsări de culoare neagră, cu cioculeţ portocaliu, puţin mai mari decît vrăbiile. Am vorbit cu amicele mele şi am remarcat această dispariţie. Le vedeam uneori şi în faţa blocului. Se strînge în jurul nostru un fel de laţ al urîţeniei, urîţenie care nu pot crede că este corelată cu inteligenţa, aşa cum cred cei f. f. bogaţi. Cred că e trist să ai o casă chiar f. frumoasă pe o stradă necorespunzătoare, într-un oraş cam tot aşa.

S-a spus că televiziunile nu au rolul de a face educaţie. Şi nici rolul de a-l cultiva pe om. Dacă a face educaţie înseamnă să-i reciţi omului cele 10 porunci nonstop, în mod sigur aşa este. Televiziunea nu are rolul de a face educaţie. Dar a crea o anume atmosferă care să-ţi inducă şi o stare de bine sau să inducă anume interogaţii şi eventual oarece răspunsuri. Căzutul pe gînduri nu doare rău de tot. La fel în şcoală. S-ar cuveni să se instaleze un aer al muncii bine făcute, o seriozitate profitabilă pentru copii şi părinţi şi mai ales, pe cît posibil, stoparea tendinţelor de a te face remarcat cu orice preţ. Bunăoară ocupînd un binemeritat loc sus pe macara. Un grup de elevi francezi au călătorit într-o zonă oarecare prin a noastră ţărişoară. Mai s-a relatat că au avut un comportament f. civilizat. Nu doare. Sigur, nu mă gîndesc ca tinerii să devină cuminţi, veseli, plăcuţi, politicoşi etc. În proporţie de, Doamne fereşte, 100%. Mă gîndesc să fie aşa, ştiu eu? Mai mulţi decît acum. Poate aşa, s-ar întoarce mierlele, finul şi delicatul nufăr alb ar pluti pe oglinda pură a lacului, Trotuşul ar curge între curate maluri, şmecherii ar strînge sacii cu gunoaie de pe Perchiu, iar „fraierii“ i-ar duce la loc sus de tot. Şi poate aşa, am păşi în ţara 1, ţara minunilor.

Pentru cei care suspină după „stafia“ ce a bîntuit deja Europa, aceea din Manifestul lui K. M., recomand două cărţi temeinice citite de curînd şi care m-au bulversat rău de tot: *Fără speranţă* de Nadejda Mandelstam şi *Panta rei* de Vasile Grossman.

Maria NICULESCU
Oneşti

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Voluntari în România**
- **Studii în străinătate**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.600 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

Titlu de colocviu la Wissenschaftskolleg: „Viaţa – din perspectiva unui vierme“. Ai zice, într-o primă instanţă, că vei asculta micile exerciţii literare ale vreunui cinic întîrziat. În realitate, afli opiniile unui biolog, Heinrich Schulenburg, despre uriaşul spor de cunoştere provocat de studiul viermilor. Clasa cea mai fertilă din punct de vedere ştiinţific pare să fie aceea a nematodelor, viermii cilindrici, dintre care prof. Schulenburg şi-a ales fericita victimă: *Caenorhabditis elegans*. Numeroase şi importante procese evolutive la nivel celular sînt astăzi mai bine înţelese, datorită unei răbdătoare „tăieri a viermelui în patru“: dezvoltarea organismului viu de la ou la starea adultă, naşterea sistemului nervos, problemele îmbătrînirii şi ale morţii celulelor, dinamica sistemelor imunitare etc. Cine şi-ar fi închipuit că „pe umerii“ unor triviale specii de oxiuri şi limbrici stau atîtea mistere? Două premii Nobel pentru medicină (2002 şi 2006) s-au născut din observaţia amănunţită a acestei categorii de „*Lumpen*-animalitate“. Dacă alături de *Caenorhabditis elegans*, punem şi *Drosophila melanogaster* (adică musculiţa de fructe, cu merite inestimabile „pe tărîmul“ eredităţii), şoarecele în ipostaza lui de cobai şi cîteva broaşte, avem o listă aproape completă a martirajului zoologic. Nenumărate exemplare de eroi candizi, sacrificaţi pe altarul ştiinţei.

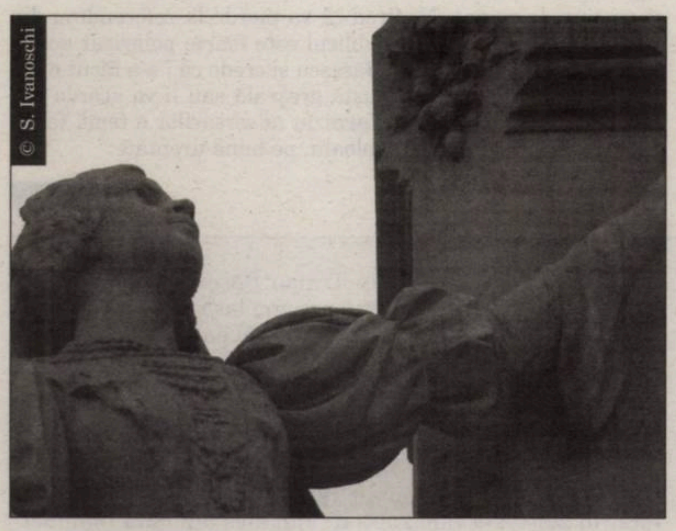

La sfîrşitul comunicării sale, dl Schulenberg nu uită să adauge niţică sare interdisciplinară. Îşi aminteşte că, în timpul unui spectacol de şaisprezece ore cu *Ring des Niebelungen* la Deutsche Oper, s-a simţit confirmat în amorul său pentru *Caenorhabditis* de un pasaj din *Siegfried* (actul I): „*...ein wilder Wurm...hütet nun den Hort...*“ („un vierme sălbatic păzeşte acum comoara“...). De la Wagner la biologia genetică, nu e – care va să zică – decît un pas...

Alt colocviu: Thomas Bauer despre „ambiguităţile“ Coranului, rezultînd, între altele, din cele zece lecturi ale textului (*qirā'āt*) admise ca posibile. Anecdotă „colaterală“: cîndva, în secolul al XV-lea, o căpetenie arabă, excedată de folosirea nemăsurată a vinului, dă ordin ca toate rezervele oenologice ale cetăţii să fie vărsate în pulberea străzilor. Al-Bulqīni, amintindu-şi de un text coranic în care păcătoşii, la Judecata Finală, strigă îngroziţi: „Vai, nouă! Mai bine am fi fost praf şi pulbere!“, compune, cu ochii la vinul irosit, o epigramă melancolică de genul: cînd văd vinul aruncat în praf, îmi vine să spun: „Mai bine eram praf şi pulbere!“. Se putea glumi, aşadar, în secolul al XV-lea, pe marginea textului sacru. Astăzi, Al-Bulqīni ar fi fost spînzurat.

Veşti proaste: albinele încep, în chip misterios, să dispară. În Bavaria, numărul insectelor melifere pare să se fi micşorat cu 30%. Nici o cauză de ordin extern nu a fost, pînă acum, identificată. Oamenii de ştiinţă previn asupra consecinţelor: cea mai neînsemnată ar fi dispariţia mierii. Dar suspendarea masivă a polenizării mijlocite de albine ar urma să producă anemierea gravă a regnului vegetal şi, în ultimă instanţă, dispariţia omului.

Între timp, la Bucureşti, se caută soluţii pentru suspendarea *sine die* a lui Traian Băsescu.

cu dilema la croitor

Ce părere aveţi despre colaborarea cu Securitatea a preşedintelui Grupului pentru reformă morală din PNL, Constantin Bălăceanu-Stolnici?

Se întîmplă adesea ca pe o sticlă de poşircă să fie ataşată eticheta de vin nobil. De data aceasta, situaţia e ca la noi, în Balcani, adică viţăvercea, de vreme ce boierul de viţă veche Bălăceanu-Stolnici a renunţat la denumirea de origine controlată ca să fie îmbuteliat de băieţii cu ochi albaştri ca un vin ordinar, de surcică.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ipocrizie şi cinism

Am asistat, săptămîna trecută, la una dintre cele mai crude probe de cinism şi de ipocrizie, care spune multe despre societatea noastră şi despre modul de viaţă în care ne complacem. Luptîndu-se, cu tot mai puţin succes, să stoarcă audienţă din suspendarea preşedintelui şi din scandalurile politice autohtone, mass-media românească s-a trezit cu un subiect pe tavă: atacul armat de la Virginia Tech, în care şi-a pierdut viaţa profesorul Liviu Librescu. Cele mai multe ziare şi televiziuni au reacţionat în stilul de ţoapă cu mîinile în şold, care a devenit regula de bază în presa de la noi (posturile de radio, ca întotdeauna, au fost mai discrete). E adevărat, audienţa TV e în scădere (cu 16% mai puţin în martie 2007 faţă de martie 2006), tirajele ziarelor coboară încet, dar sigur, aşa încît editorii pot fi cuprinşi de o anume nelinişte; dar asta nu justifică transformarea unei drame în spectacol. Mai ales că, la prima vedere, totul pare ambalat în cele mai nobile şi pioase intenţii: omagierea unui om care şi-a sacrificat viaţa pentru semenii săi.

Pagini întregi de ziar şi minute bune la ştirile TV au fost dedicate profesorului Liviu Librescu, cu titluri precum „Eroul“, „Liviu Librescu, eroul din Virginia“, „Profesorul Librescu, eroul de la Blacksburg“. Într-adevăr, modul în care a acţionat profesorul pentru a-şi salva studenţii este impresionant. Au fost publicate declaraţiile martorilor, ale fiului, ale unor profesori şi colegi, din care rezulta un profil uman de o mare calitate morală şi intelectuală. *Cotidianul* a descoperit şi două verişoare ale sale, care locuiesc în România, culegînd astfel opinii „în exclusivitate“, numai bune pentru a i-o lua înainte „concurenţei“. Cîteva ziare l-au „făcut“ pe profesor protagonistul rubricilor în care scot în evidenţă personajul pozitiv al zilei: *Adevărul* i-a dat o bilă albă (!), *România liberă* l-a plasat sub genericul „Punctează“(!!), *Atac* l-a declarat „Premiantul clasei“ (!!!). La unele televiziuni, a fost nu doar subiect de ştiri, dar şi de „dezbateri“: la Realitatea TV, care de la o vreme tinde să se transforme dintr-o televiziune de ştiri într-una „de opinii şi *talk-show*-uri“, s-a discutat despre sacrificiul profesorului, dar invitaţii din studio s-au poticnit o vreme într-o „dilemă“: nu ştiau dacă trebuie să-i spună „evreul român“ sau „românul evreu“. Preşedintele Băsescu (încă nesuspendat) l-a decorat cu „Steaua României“, ceea ce este un gest frumos; dar în motivaţia acordării distincţiei apare nu doar gestul eroic din timpul atacului armat, ci şi „înalta apreciere pentru întreaga activitate ştiinţifică şi universitară“. Şi presa a acordat, de altfel, destul spaţiu carierei didactice şi ştiinţifice a lui Liviu Librescu: am putut afla că este un mare specialist în domeniul său. Cele mai multe informaţii au fost preluate de la agenţiile internaţionale de presă: deşi toate vorbesc despre „un mare român“, ziarele noastre au aflat de pe site-ul israelian Ynet date despre cariera profesorului, din ziarul *Yediot Aharonot* că are cele mai multe contribuţii ştiinţifice publicate în străinătate şi de la Fox News că în vremea războiului a fost deportat într-un lagăr de muncă din Transnistria (unul dintre acele locuri despre care mulţi concetăţeni de-ai noştri cred în continuare că n-au existat, ci sînt doar invenţii ale celor care vor să ne defăimeze ţara; am citit astfel de opinii chiar în unele dintre ziarele care au scris acum despre Liviu Librescu că este un „mare român“). Probabil că astfel de informaţii nu sînt disponibile în România.

Mi se pare de o ipocrizie fără margini toată această atitudine de omagiu venit prea tîrziu şi numai după un sfîrşit tragic. Ani la rînd, nici un ziar şi nici o televiziune din România n-a avut habar că pe lume există un profesor cu numele Liviu Librescu. Ani la rînd, mass-media a găsit foarte puţin timp şi spaţiu pentru a se ocupa de universitari şi savanţi, indiferent dacă ei trăiesc în România sau în afara ei (ştiu: „nu fac rating“). Ani la rînd, ştiinţa şi cultura au fost absente din programele de ştiri. De luni întregi, ziarele şi televiziunile găsesc spaţiu pentru orice zîmbet suav al Elenei Udrea, pentru orice ridicare din sprîncene a lui Tăriceanu şi pentru orice interjecţie a lui Băsescu. Şi, peste toţi şi toate, eternul Gigi Becali poate face ce vrea, în direct, la orice televiziune: luni seara, la emisiunea lui Andrei Gheorghe, i-a cadorisit cu icoane pe cei doi moderatori, ba chiar a pus pe masă şi două sticle de şampanie, să le bea în direct, dar a fost rugat timid să le bage sub masă, „că ne sancţionează CNA-ul“. De dragul audienţei, televiziunile creează (sau susţin) un mediu public otrăvit şi agresiv, în care nici o isterie nu mai e suficient de mare pentru a aduce un *rating* mulţumitor, nici un scandal în direct nu mai e suficient pentru a satisface dorinţa de „exclusivitate“ a producătorilor TV. Lumea aşezată şi cumsecade, oamenii care îşi văd de treabă, profesorii care îşi fac meseria cu succes, studenţii care se ţin de carte „nu există“ pentru mass-media. Profesorii şi cercetătorii români care lucrează în marile universităţi străine – şi care, de cele mai multe ori,

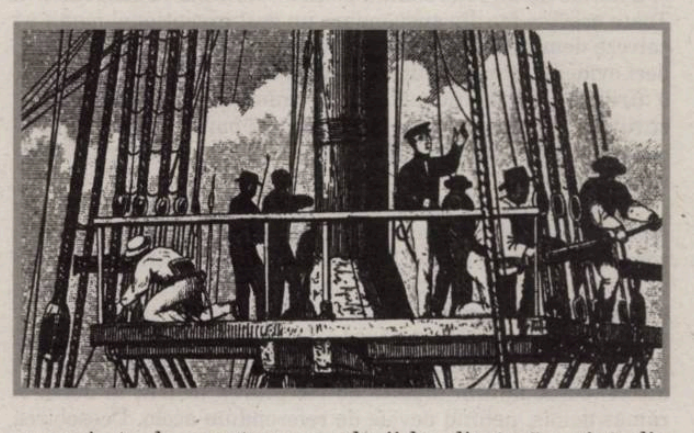

au proiecte de cercetare cu colegii lor din ţară – sînt, din cînd în cînd, luaţi în considerare „la grămadă“ pentru a ne mai gîdila orgoliul de ţară deşteaptă cu un sistem de învăţămînt bun („ca dovadă fiind numărul mare de profesori români din lume“ etc., etc.). În rest, destinele şi performanţele lor individuale, *ideile* lor, felul lor de a fi le rămîn cunoscute doar cîtorva colegi şi prieteni de-acasă, deşi mulţi dintre noi am avea ceva de învăţat de la ei. Pe scurt, căscăm gura la orice scandalagiu, ne distrăm cu iresponsabilitate, tragem repede concluzia că oamenii de calitate morală şi intelectuală „nu fac rating“, dar cînd unul dintre ei sfîrşeşte tragic devenim brusc pioşi şi îi omagiem exact acele calităţi de care ne-a durut în cot ani la rînd. E cinic. Şi cel mai rău este că ne-am obişnuit (şi) cu acest cinism, pentru care sîntem gata să găsim oricîte justificări.

ţinerea de minte

„Refuz să mai privesc realitatea în faţă.
Port în braţe doar poemul acesta,
care miroase urît – cîine mort.
Îl pocnesc şi bucăţi de carne
sar din rîsul hidos.
Plec atunci la marginea mării să mă spăl.
El îmi sare în faţă
şi mă trezesc în hainele de luni.
funcţionar tăcut,
spoind lumea cu literele unui alfabet
singuratic şi mort.
– Trebuie notat totul, îmi şopteşte
manşeta mea roasă de viaţă.“

(Mariana Marin, „Pumaho“,
în volumul *Cinci*, Editura Litera, 1982)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cîteva ziceri care m-au lăsat mască

Spiritele s-au încins, cum era de aşteptat. Cînd spiritele se încing, oamenii mari şi care de obicei par inteligenţi spun prostii. Am strîns mai jos cîteva, sînt sigur că se spun mult mai multe.

Titus Corlăţean şi-a consumat cel mai important punct din cariera sa politică: a ţinut discursul de acuzare la şedinţa de suspendare. Din multele argumente expuse acolo, mi-a rămas în cap sintagma „conduită anticonstituţională permanentă". Reiau celebra cerere din Constituţie: e nevoie de acte grave pentru suspendare. Deci, preşedintele trebuie să comită ceva concret de care să fie acuzat. Nu poţi pedepsi sau sancţiona pe cineva pentru că are o conduită, pentru că se comportă ca şi cum ar putea comite fapta pentru care îl sancţionezi. E ca şi cum ai trimite pe cineva la puşcărie pentru că are conduită de violator. Un violator este condamnat dacă a comis actul în sine, nu pentru că are conduită de violator. Un preşedinte se suspendă dacă a comis fapta gravă X, nu pentru 19 capete de acuzare, comise pe parcursul a doi ani. Urmînd logica PSD, putem spune că a comis prima faptă şi l-au mai lăsat doi ani acolo, să persevereze. Ori a comis violul şi îl arestăm, ori nu l-a comis. Dar nu ne dăm seama că are comportament de violator după al 19-lea viol.

Ajung astfel la alt om mare care spune prostii. Cu voia dumneavoastră, al doilea pe listă: Ion Iliescu. Cu zîmbetul său calm, a spus de mai multe ori la televizor că suspendarea este un act politic normal, ba chiar banal, nu înţelege de unde atîta agitaţie. Doar că în Constituţie nu pare deloc aşa. E nevoie, din nou, de fapte grave. E nevoie de avizul Curţii Constituţionale şi e nevoie de un referendum pentru confirmarea suspendării. Toate acestea fac din suspendare un gest excepţional menit să salveze democraţia cînd un autocrat o ameninţă. În mod grav, deci evident. Prin abuzul de drept (Parlamentul şi-a exercitat o atribuţie constituţională, dar neţinînd cont de spiritul Constituţiei), legislativul nu a făcut decît să banalizeze o formă de cenzură a puterii prezidenţiale, prevăzută pentru cazuri excepţionale.

Suspendarea unui preşedinte ales prin vot direct este un fapt excepţional, orice ar spune cei care l-au făcut. În termeni comparativi, este banal în zonele cu democraţii fragile. Indonezia, Filipine, Brazilia, Venezuela, Paraguay şi-au suspendat preşedinţi recent. În toate cazurile, pe fondul unor crize sociale sau de sistem profunde. În Europa există un singur precedent. Parlamentul lituanian a demis preşedintele (ales direct) cu două luni înainte de integrarea în UE, în 2004. A rămas demis, nefiind nevoie de referendum acolo. Deosebirea este că în Lituania, Rolandas Paksas a fost acuzat de delicte penale şi a fost găsit vinovat de Curtea Constituţională lituaniană, abia apoi fiind demis de Parlament. În România asistăm la un conflict constituţinal între cele două puteri alese direct – Parlamentul şi preşedintele – dintre care una încearcă anularea celeilalte pe baza unor argumente politice: nu ne place ce spune preşedintele, ne enervează că se răsteşte la celelalte insituţii. Poate să nu ne placă ce spune Băsescu, avem dreptul legitim să ne scoată din sărite, dar asta nu înseamnă că este dictator sau că încalcă Constituţia.

Ajung astfel la o altă prostie: manifestaţia din Piaţa Universităţii este nedemocratică pentru că pune sub semnul îndoielii legimitatea Parlamentului. Asta a fost magistrală. Adică într-o democraţie cetăţenii nu pot manifesta pentru a protesta faţă de o decizie a Parlamentului. Legitimitatea acestuia este atît de sacrosantă, încît orice contestare publică iese din sfera jocului democratic.

În fine, sînt la modă interpretările. Convocăm un referendum, dar nu ne e clar ce se întîmplă dacă nu vin suficienţi votanţi cît să fie validat. De fapt, nu vrem să ne fie clar. Întrebarea ajutătoare este: cine convoacă acest referendum? Pentru că cine îl convoacă are nevoie să fie validat. Dacă nu este validat, cealaltă parte cîştigă. Este vorba despre logică elementară aici, indiferent de sofistica în jurul textului de lege. Iar acest referendum este convocat de Parlament. Este un referendum prin care Parlamentul doreşte să obţină acordul poporului pentru demiterea preşedintelui. Logic este că, dacă referendumul eşuează, atunci Parlamentul eşuează în încercarea sa de a obţine acordul poporului.

Nu aş încheia totuşi fără a da şi Cezarului propriile bile negre. Declaraţia cu „voi demisiona în cinci minute" va rămîne

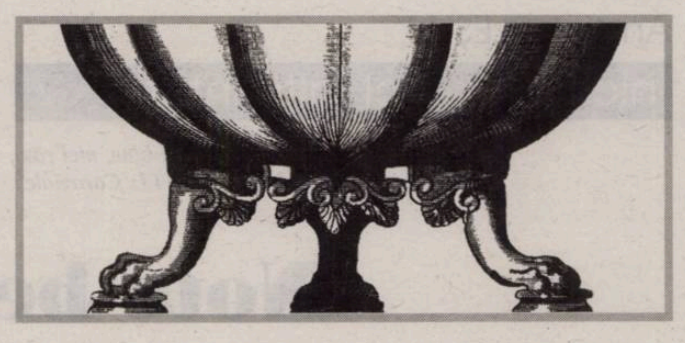

ca o mostră de prostie făcută fără să te oblige cineva şi din care nici nu cîştigi nimic. Preşedintele Băsescu a greşit în mod inexplicabil. Nu era obligat să promită demisia şi nu era nici clar ce anume cîştiga din ea. Chiar dacă ar fi recîştigat Preşedinţia, rămîneam cu acelaşi Parlament şi acelaşi Guvern. Dacă acceptăm scenariul că s-a temut de o lege specială care i-ar fi interzis să candideze (şi din informaţiile mele s-a discutat foarte serios la PSD despre o asemenea lege), tot nu înţeleg toată bîlba legată de demisie. Odată ce a promis, am fost convins că se va ţine de cuvînt. Nu cred că va pierde la referendum din această cauză, pentru că publicul este foarte polarizat acum, iar cine îl simpatizează pe Băsescu şi crede că i s-a făcut o nedreptate va trece peste această greşeală sau îi va acorda circumstanţe. Dar Băsescu a furnizat adversarilor o temă facilă de atac, iar aceştia o vor exploata, pe bună dreptate.

presa despre...

Efecte, băi

„Efectele aderării la UE în contextul politico-economic actual au devenit imprevizibile pentru cei care au ajuns la pupitrul de comandă al tranziţiei. Pentru aceştia blocarea «derapajelor», mai ales în cazul sistemului judiciar ce părea dispus, dacă nu să îşi asigure independenţa, cel puţin să îşi consolideze autonomia, devenea o prioritate. Iar alternativa nu era doar preluarea conducerii formale, ci transmiterea unor semnale clare către cei ce s-au iluzionat că democraţia ar putea funcţiona în România. De aceea, marionetelor precum Nicolae Văcăroiu le-a venit rîndul să preia prim-planul scenei. Iar pentru ca totul să pară «democratic» a fost repede adaptat sloganul separaţiei puterilor în stat. Dar, în locul unui Parlament puternic şi recunoscut ca instituţie centrală, la primul gong au apărut partidele. Jocul lor cu avizul Curţii Constituţionale a pus în discuţie dacă nu principiul, cel puţin funcţiile statului de drept. Căci pentru teoreticianul acestuia, Hans Kelsen, statul de drept presupunea supremaţia Curţii Constituţionale şi limitarea arbitrarului parlamentar. Aşa că votul de suspendare nu a reprezentat încununarea democraţiei româneşti, ci a consemnat eşecul politicii postcomuniste." (Cristian Pîrvulescu, *România liberă*, 24 aprilie)

„Eu unul nu cred că lui Traian Băsescu îi plac chiar atît de mult băile de mulţime precum lasă să se înţeleagă. Cărui om cu scaun la cap i-ar plăcea să stea într-o îmbulzeală insalubră şi-n timp ce i se urlă numele să se lase pipăit de degetele unsuroase ale precupeţelor din pieţe? (...) E ceva ipocrit în dorinţa Suspendatului de a ne arăta cu orice preţ că e «dintre noi, cu noi, pentru noi». Care «noi»? – îmi vine să întreb. «Noi»-ul lui Traian Băsescu, o spun cu un anumit regret, pentru că şi eu l-am votat în 2004, s-a cam subţiat. Mai ales din vina Domniei sale. (...) Dle Băsescu, cu tot respectul, vă atrag atenţia că există un pericol nu tocmai mic: întorcîndu-vă la popor, riscaţi să rămîneţi acolo". (Ioan Groşan, *Ziua*, 24 aprilie)

„Te-ai fi aşteptat ca, după ce atîta vreme «corupţie fără corupţi» a fost imnul de stat al României, lumea să aprecieze că, în ultimii doi ani, aerul de imunitate de vîrf s-a risipit, iar persoane grele sînt anchetate şi trimise în judecată: nu doar foşti, dar şi actuali (vice-)premieri sau miniştri. Fostul premier PSD, plus colegi de cabinet; mai toată conducerea actuală a PC miniştri UDMR; eminenţa gri şi finanţatorul PNL; elemente-cheie din clanurile locale ale PD. Dacă adăugăm la asta şi doi-trei megaoameni de afaceri şicanaţi de justiţie din 2005 încoace, ba pentru drogurile feciorului playboy, ba pentru învîrteli financiare, peisajul e complet. Nu e de mirare că, scăpaţi de grija aderării la UE, toţi s-au prins într-un «mole rulant» (deşi rugby-ul e un sport nobil prin comparaţie)". (Sorin Ioniţă, *Evenimentul zilei*, 24 aprilie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Lenea ca plan de afaceri

În Japonia e o boală frecventă, undeva între ciroză şi durere de cap. La noi, e primul caz. Şi mă refer aici la moartea prin muncă, relatată săptămîna asta de presă. Ştiţi povestea: o angajată de la o multinaţională de servicii financiare a fost găsită în casă, după trei săptămîni de tras la galere pentru un proiect. Slăbise şapte kilograme. Un mail vechi de un an al aceleiaşi femei descria o companie cu multă muncă distribuită pe oameni puţini. Poveste veche: capitalismul costurilor mici se întîlneşte cu penuria de oameni calificaţi. Aici, în România, mereu suprinzătoare.

Adevărul e că ne aşteptăm la multe alte lucruri incredibile, imposibil de obţinut în ţări mai liniştite. Ne aşteptăm la puciul transmis în pauza meciului, la sticla de bere de 10 litri cu rotile şi la coniacul „Viorel" care te înjură de pe raft că n-are bani de reclamă. Ne aşteptăm la gunoiul care se aruncă singur din coş pe stradă, că nu suportă curăţenia, la popa care face vrăji şi la vraciul care face Facultatea de Teologie. Ne aşteptăm la Băsescu, oarecum la Becali şi aproape deloc (dar, totuşi!) la Stolnici. Însă nu ne aşteptăm ca unul dintre noi, urmaş al dacilor liberi şi hoţi din provinciile romane, să moară de muncă.

Cum naiba s-a întîmplat aşa ceva? Şi ce-au păzit genele noastre, tradiţiile, prietenii şi firmele de avocatură? Ce ne-au făcut multinaţionalii ăştia de-am ajuns să tragem pentru ei de ziua-lumină de altădată a agricultorului, pînă am făcut din ea ditamai cearşaful de 20 de ore la lumina monitorului? Cu ce ne-au momit şi mai ales cu ce ne păstrează?

E de rîs, dar nu le trebuie mai mult de cîteva cuvinte. Nu bani, nu maşină, nu telefon scump sau vacanţă plătită de firmă. Ajung vorbele magice şef de proiect, director de dezvoltare, manager regional, mare grangur peste EMEA, partener. Fata care a murit visa şi ea la asta. Şi n-a plecat la muncă mai puţină pentru că nu asta e logica unei cariere moderne. Te baţi pentru poziţii, nu pentru fericire, împlinire, bani. Te baţi să fii, nu să ai. Iar monstrul flămînd al consumului şi-a mutat gura de la serviciu acasă. Acum nu mai trăieşti ca să mănînci, ci ca să fii mîncat. De companie sau, dacă nu, de colegi. *Ai terminat situaţia aia, dragă? Yum, yum!*

„Sfînt trup şi hrană sieşi, Hagi rupea din el." Ar trebui să pună versul ăsta pe uşă la departamentul Resurse Umane, zice lumea pe net. Şi-are dreptate: catehismul multinaţionalei cere să aduci de acasă, nu să duci. Devotamentul nu înseamnă să faci planul, ca altădată, înseamnă să faci toate planurile cu putinţă, pînă la 3 dimineaţa, ca şeful să poată alege dintre ele pe cel care presupune cea mai multă muncă pentru tine şi cel mai mare profit pentru firmă.

Şi nu e doar atît: la fel ca în Evul Mediu, există o Inchiziţie a Multinaţionalei, care te verifică să ştii Crezul şi Misiunea şi Valorile companiei. Cu o deosebire faţă de Inchiziţia adevărată: ereticii de azi şi-ar dori ei să fie arşi pe rug! În loc de asta sînt duşi şi torturaţi la *team-building* pînă ştiu exact cum e Angajatul Petersen&Walrus. Şi-apoi sînt aruncaţi îndărăt în cazanul cu smoală încinsă al biroului, care trebuie să duduie ca strungul stahanovistului, să se audă pînă la HQ, la Amsterdam! *Vezi că la 3 e şedinţă de buget! Ce-arăţi în halul ăsta? Ai terminat estimarea de cost pentru proiectul ăla? Da, ziceai că azi-noapte!*"

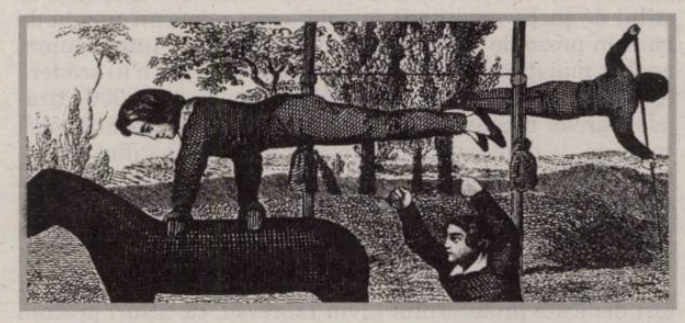

Ce putem face? Acelaşi lucru ca şi ei: să ne organizăm. Să le spunem în faţă la ce oră se termină programul. Să lăsăm laptop-ul la birou şi telefonul în cutia poştală. Să punem *blackberry*-ul în pămînt, să vedem dacă ies tufe din el. Şi să-i sunăm pe clienţi şi să-i întrebăm dacă nu cumva, prin absurd, în mod stupid şi neaşteptat sînt şi ei oameni...!

În sfîrşit, probabil că trebuie să punem mînă de la mînă şi să ne facem şi noi o uni-naţională. Una de-a noastră, cu valori de care nu mai trebuie să ne fie jenă. Am deja sloganul, pe voi vă aştept cu numele: „Lasă pe mîine ce poţi face azi. Pentru că azi poţi face ce vrei. Inclusiv să trăieşti".

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Fals omagiu

Imaginea aceea din 1991, un bărbat masiv cocoţat pe un tanc sfidînd ameninţările, părea extrasă dintr-un film eroic, rulat în aer liber, pentru a însufleţi masele. Orice i se putea contesta acelui bărbat, Boris Nikolaevici Elţin, dar nu curajul fizic. Imaginea nu era o făcătură, un montaj, era adevărată, liderul sovietic, în carne şi oase, îşi risca viaţa pentru a apăra cuceririle unei revoluţii cu final necunoscut. O revoluţie venită destul de tîrziu în viaţa lui, dar el izbutise să-i prindă cadenţa cu o viteză de care doar membrii cei mai dotaţi ai aparatului comunist sînt capabili. Fusese un activist de rînd la Sverdlovsk (fost Ekaterinenburg), unde la ordinul Biroului Politic a distrus cu buldozerele casa unde fusese asasinat ţarul Nicolae al II-lea împreună cu familia. După cum povestesc martorii acelor vremi, oportunismul lui era mereu mai rapid cu o secundă decît ordinele date de superiorii săi. Această calitate i-a servit şi în viaţa sa politică de democrat. La o Plenară din 1987, l-a criticat pe Gorbaciov pentru că nu aplica destul de consecvent perestroika. Nu venise încă vremea cînd marele şef putea fi criticat, de data asta a fost cu o secundă prea devreme, aşa că Elţin a fost îndepărtat. Vremelnic.

Şi-a dat demisia din Partidul Comunist în iulie 1990, în timpul ultimului Congres al PCUS, în timp ce şeful acestui partid, Gorbaciov, încerca să refacă din cioburi vasul spart al comunismului reformat. Elţin s-a împotrivit acţiunilor trupelor sovietice din Lituania, în 1991, a militat pentru puterea executivă a preşedintelui, pe care l-a apărat de pe tanc. Martorii perioadei susţin că acest gest eroic a fost posibil deoarece comandantul tancului, nefiind prea sigur de misiunea încredinţată, a oprit vehiculul la culoarea roşie a stopului. Încă nesigur şi oarecum ameţit, Gorbaciov trebuia să facă faţă rezistenţei conservatorilor (mulţi dintre ei militari), să mascheze hămeseala apropiaţilor săi năpustiţi pe bogăţiile imense ale ţării, să găsească un răspuns pentru tendinţele centripete ale republicilor frăţeşti, după ce pusese cruce pe „devotamentul" barăcilor din lagăr. A fost momentul cînd Elţin a trecut în planul întîi şi, într-o întîlnire de taină, bine stropită cu alcool, cu preşedinţii de atunci ai Ucrainei şi Belarus, a decis desprinderea lor de Rusia.

Preşedinte al Federaţiei Ruse, activistul din Sverdlovsk devenise un lider de talie mondială. La limita anarhiei şi instabilităţii, regimul lui a scos în afara legii Partidul Comunist (tot vremelnic), a declanşat privatizarea, a desfiinţat cenzura şi a garantat libertatea presei. Conflictul cu Parlamentul (1993), cînd liderul democrat al Rusiei a pus tunurile pe Parlamentul care votase democratic altfel decît îi convenea lui (sau Rusiei) nu i-a atras, cum s-ar fi cuvenit, dezavuarea Occidentului, ci grimase estetizante. Nici atacarea Ceceniei, în 1994, nu l-a pus în rînd cu Miloşevici. Orice ar fi făcut Elţin, liderii democratici îl admirau. Li se părea că e un bun actor de film şi nu îşi puneau problema că echipa de filmare lucrează la alte scenarii. Şi într-adevăr cariera lui are ceva dintr-un scenariu scris în grabă: în alegerile din 1996, porneşte cu un procent de popularitate de 5-6%. Le cîştigă cu sprijinul posesorilor marilor averi de pe urma privatizării, acum proprietari de ziare şi de posturi de televiziune, posesori ai unei mari capacităţi de a corupe.

Haosul bine organizat a provocat însă catastrofala criză din 1997. Pe 1 iulie, sistemul financiar rus a intrat în colaps, Banca Centrală a rămas fără dolari, rubla s-a devalorizat cu aproape 50%, ruşii proşti şi-au pierdut toate economiile, ruşii deştepţi s-au salvat cumva, dar au decis să opteze pentru un conducător mai stabil. În schimbul imunităţii lui şi a familiei sale, Elţin îl numeşte pe fostul ofiţer KGB, Vladimir Putin, prim-ministru, pentru a putea fi ales preşedinte în anul 2000. Putin a reorganizat Rusia pe verticală, anulînd vagile încercări de descentralizare, a refăcut structurile etatiste, i-a pedepsit pe oligarhii răzvrătiţi şi i-a favorizat pe cei care ţineau cu el, a desfiinţat presa critică, crimele politice îl lasă rece, ca şi moartea marinarilor de pe submarinul „Kursk", cu preţuri mari în vieţi omeneşti a pacificat Cecenia.

„Nu bea, nu fumează, face sport, îşi iubeşte soţia şi copiii, ce vreţi mai mult de la el?" – întreabă femeile din Rusia. Într-adevăr, ce pretenţii să mai ai?

globul cubic

Prostituate bătrîne

Politicile de protecţie socială trezesc suspiciuni din toate părţile spectrului politic: oamenii de dreapta susţin că acei oameni care nu au mijloace de subzistenţă sînt în această situaţie din cauza propriei lor incapacităţi, stînga radicală nu crede în rezolvări sectoriale, ar trebui schimbată lumea şi toţi ar avea „după necesităţi". Între timp, oamenii fără ideologie se ocupă de cei fără mijloace. Se spune că „cea mai dură situaţie în afară de cea a prostituatelor din Mexico este cea a prostituatelor de vîrsta a treia din Mexico". Într-o ţară cu 80% dintre locuitori catolici, prostituţia este – bineînţeles – ilegală. Şi, bineînţeles, există. Şi dacă există e de presupus că nu toate practicantele sînt ucise la tinereţe de cuţitari, de pistolari sau de boli. Pentru cele care scapă, funcţionează din noiembrie 2006 refugiul Casa Xochiquetzal, prima instituţie de acest fel din America Latină.

„Ca să ai dreptul să fii admis(ă) în această instituţie, trebuie să fi împlinit 65 de ani, să nu mai lucrezi în industria sexului şi să nu beneficiezi de nici un alt ajutor" *(Los Angeles Times)*. Fără a fi luxoase, condiţiile de viaţă sînt destul de bune şi beneficiarele sînt mulţumite. Ele au refuzat să se alăture marii mişcării naţionale care cerea drepturi pentru prostituate şi au preferat să obţină un drept limitat şi concret. Li s-au alăturat două dintre cele mai celebre feministe din Mexico, Marta Lamas şi Elena Poniatowska; ele l-au şocat pe primarul oraşului cînd i-au comunicat, într-o audienţă, că există bunici care se prostituează la o aruncătură de băţ de somptuosul său sediu. Primarul a promis că o să le ajute şi s-a ţinut de cuvînt.

Prostituatele tinere şi radicale luptă în continuare pentru realizarea *tuturor* obiectivelor. Ca şi prostituatele, povestea nu are morală. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Vremea zidurilor

Militarii americani, alături de forţele de ordine irakiene, construiesc în nordul Bagdadului, pe malul estic al Tigrului, un zid menit să separe comunitatea sunnită din suburbia Adhamiyah de vasta comunitate şiită care o înconjoară. Doar o stradă desparte pe sunniţi de şiiţi în această suburbie a Bgdadului şi, ca să detoneze o bombă în cartierul vrăjmaş, teroristul nu are decît să traverseze. Şi asta se întîmplă sîngeros de des. Aici au loc frecvent atacuri cu bombă în care fiecare dintre cele două comunităţi religioase sînt antrenate ca într-o spirală fără sfîrşit. Zidul va fi înalt cam de 4 metri şi lung de aproape 6 kilometri. Această construcţie face parte din planul de securizare a Bagdadului, practic ultima şansă a preşedintelui Bush de a mai întoarce în favoarea sa ceva ce, pentru cei mai mulţi dintre liderii politici şi dintre comentatori, este deja ireversibil – şi anume falimentul politicii administraţiei sale în Irak.

Zidurile dau fiori. Prima reacţie cînd afli că undeva în lume se construieşte un zid menit să separe oameni, să oprească accesul unora către ceilalţi, este şi cea de bun-simţ. Spui, axiomatic, că niciodată un zid nu a rezolvat o problemă şi te revolţi puţin. Cel mai recent experiment al lumii mele în această materie este, poate, şi cel mai celebru zid al secolului al XX-lea: Zidul Berlinului. Încărcat de o copleşitoare simbolistică geo-strategică, politică, filozofică şi, mai ales, umană, acest zid, construit anume ca să izoleze cetăţeanul Estului comunizat de Vestul liber, a căzut atunci cînd regimul care l-a construit s-a prăbuşit, la rîndu-i. Pentru unul ca mine, deci, un zid de separaţie e ca o rană adîncă şi rece. Iar lumea de astăzi e plină de asemenea răni.

Pe la ştiri, mai avem, din cînd în cînd, veşti despre zidul construit de cabinetul Sharon acum vreo 4-5 ani, pentru a separa Teritoriile de Israel, de-a lungul faimoasei „linii verzi" stabilită în 1949. Acest zid, înalt cam de 8 metri, cu o „zonă exclusivă" de 60 de metri în jurul său, a stîrnit furiile multor organizaţii dedicate drepturilor omului, a primit critici de la ONU şi a avut – şi are încă – o imagine catastrofală în presa lumii libere. Fapt este că, scopul pentru care a fost ridicat pare a fi fost atins: infiltrările teroriştilor dinspre Teritorii spre Israel s-au rărit semnificativ, iar numărul atacurilor sinucigaşe produse de islamişti radicali în oraşele evreieşti şi, mai ales, la Ierusalim, a scăzut simţitor. Experţii în securitate, lucrînd cu date certe, nu pot nega rolul major al acestui zid, în oprirea acţiunilor teroriste. Dar acest fapt nu face zidul mai puţin antipatic ochiului occidental.

Un alt zid celebru, cu funcţie precisă de stopare a migraţiei este aşa-numitul „Tortilla Wall", zidul pe care SUA îl construiesc la graniţa cu Mexicul, lung de 22 km. Rolul acestui zid este acela de a opri accesul emigranţilor clandestini dinspre Mexic spre SUA. Şi acesta este un zid controversat, care a stîrnit în America şi aplauze şi, critici vehemente, dar şi umorul marelui Jay Leno: „Sînt uimit de inteligenţa membrilor Congresului care au acceptat acest zid. Va să zică, vor să securizeze cu un zid de 22 km o graniţă de peste 3000 km. Briliant. Să-i aplaudăm!".

Dar, poate că zidul cel mai faimos din lume este Zidul chinezesc, lung de 6400 km şi care a apărat vreme de 10 secole nordul Imperiului chinez. Acum, ne raportăm la el ca la un impresionant monument, mărturie a unui trecut colosal şi a puterii imense a Chinei, dacă nu, chiar mai mult, ca la o mărturie a forţei constructive a civilizaţiei umane. Zidul chinezesc, odată descărcat de orice rol militar, a devenit monument istoric şi legitim prilej de meditaţie pentru oricine trece pe acolo. Într-un fel, Zidul chinezesc a căzut atunci cînd utilitatea lui strategică s-a dizolvat. Dar, în alt fel, el rămîne în picioare, căpătînd alte semnificaţii.

Toate aceste ziduri au ceva în comun. Separă. De aceea, poate cu excepţia Zidului chinezesc, nici nu au vreo ambiţie estetică, nici nu îşi propun să se integreze în vreun peisaj, nici nu vor să aducă vreo contribuţie urbanistică. Dimpotrivă, sînt ziduri urîte, respingătoare (de-aia au şi fost construite, să alunge oamenii, nu să-i ademenească!) care schilodesc şi amputează. Trăim, din cîte îmi dau seama, în plină vreme a zidurilor. Idealurile gingaşe de tip *flower power* – „să ne iubim cu toţii într-o lume fără diferenţe" – par mai naive ca niciodată. Există, pentru cine mai consumă aşa ceva, şi o consolare. Înţelepciunea vetero-testamentară ne spune că e o vreme pentru a construi (chiar şi ziduri) şi o vreme pentru a dărîma ceea ce s-a construit. Dar lumea zidurilor, oricît de ciudat ar suna, pare mai sigură. Înconjurat de separaţii solide, omul actual se simte cu mult mai bine, deşi conştiinţa sa, educaţia sa, valorile în care a fost crescut îl împiedică să admită că aşa este. Ştiu, o sumedenie de sufletele frumoase şi inteligenţe bine garnisite cu sentimente pozitive vor spune că zidul oferă o siguranţă aparentă, că izolarea nu este o soluţie, că zidul, de fapt, nu poate opri nimic tocmai pentru că are ambiţia de a opri totul, şi, oricum, nu există zid impenetrabil sau, cel puţin, zid de neevitat. O fi

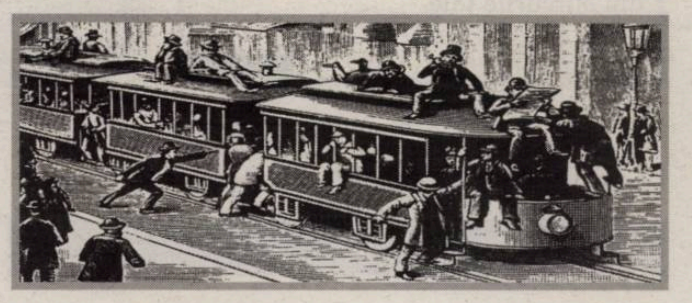

adevărat. Eu cred însă că există o vreme în care trebuie să ne separăm, tocmai pentru ca, mai tîrziu, să ne regăsim într-o solidaritate autentică, pe baza asemănărilor reale şi a valorilor adînci din noi, şi nu pentru că aşa ne cer teorii de carton şi lozinci prefabricate. Priviţi tendinţele globale. Europa se uneşte, se integrează, dar în acelaşi timp se separă cu o evidenţă tot mai mare de vecinii din Est sau de fratele transatlantic. La noi, în România de acum, apele se separă, zidurile interioare se ridică, trăim tot mai acut sentimentul că nu vrem să împărţim nimic cu anumiţi concetăţeni. Eu, unul, nu vreau să am absolut nimic în comun cu oameni precum Mircea Geoană ori Dan Voiculescu. Desigur, şi dumneavoastră aveţi lista proprie de oameni de care vă vreţi separaţi, fie şi numai din raţiuni de minimă igienă morală. Trebuie să construiţi zidul. Simt că societatea românească este împinsă într-o asemenea opţiune şi nu trebuie să se sperie de ea. Poate că trăim o vreme a zidurilor. Să le ridicăm, aşadar, cu curaj şi cu conştiinţa că, oricare ar fi rostul lor acum, finalul lor este acelaşi: vor cădea.

ready made

„Dragă babuşcă,

Te înştiinţez că astăzi am expediut două lăzi, una mică ce cuprinde maşina de tuns gazonul împreună cu o presă de covoare, şi alta mare, în care sînt mulţime de lucruri, maşini de măcuit carne, de măturat, de făcut cafe franţuzească, seminţuri, ceai, pudră de orez şi de dinţi, colţuni, ciobote, cioboţele, bonete, corsagiuri alese de Marghioliţa, lînuri, un pistol, o cutie cu pălării, apa pentru gingii şi pentru mustăţi... etc., etc."

(V. Alecsandri către Paulina Alecsandri,
în V. Alecsandri, *Opere,* vol. X,
Corespondenţă [1871-1881], Editura Minerva, 1985)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

39°

– Tu, pentru mine, erai mărul
din gura porcului de lapte,
iubito, ăsta-i adevărul,
căci te iubeam cît 7.

– Erai, iubitule, bomboana
de pe colivă, pentru mine,
căci mi-erai drag precum icoana
ce mă-nchinam la tine.

– Iubito, tu-mi erai cireaşa
din vîrful tortei de migdale,
la fel de roşie ca măceaşa
din sfîrcurile tale.

– Îţi scriu cu lacrămi cît broboana
de năduşeală,-n ochi, misivă,
jurînd că tu mi-ai fost bomboana
vernil, de pe colivă.

– Şi mie, draga mea, chezaşa
mi-e lacrima din ochi, agale
curgînd, cînd mi-amintesc cireaşa
din sfîrcurile tale.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

De suspendare

Am auzit o vorbă: „Ce-ai făcut de suspendare?“. Românul a băgat de seamă că anul aceasta, între Înviere şi Înălţare, a mai apărut ceva care se cheamă *suspendare,* un fel de minune scoasă de Parlament, prilej de îngrijorare pentru unii şi de petrecere pentru alţii (c-aşa e-n tenis). S-au dus însă pasiunile populare ale anilor '90. Eu, de suspendare, am lucrat pentru că fenomenul s-a petrecut în zi de lucru. Şi tot în zi de lucru a venit şi confirmarea Curţii Constituţionale: „Adevărat l-au suspendat!“. A urmat însă o sîmbătă şi m-am hotărît să merg la Adamclisi (nu mai fusesem niciodată) unde am văzut cele 49 de metope păstrate în care, în diverse ipostaze, apare şi Traian. Pentru că, aşa cum faptele preşedintelui apar pe sticlă, mai tot ce făcea împăratul se înscria în piatră. Ca să ajung acolo, am trecut cu bacul pe lîngă Silistra unde, între nişte blocuri jalnice cu tencuiala căzută şi rufe colorate pe balcoane, am zărit parcat... un avion. Mi-am adus aminte de un film despre un trib care, atunci cînd a fost descoperit, în secolul trecut, era încă în stadiul epocii de piatră. Contactul brusc cu lumea civilizată a bulversat total obiceiurile şi credinţele băştinaşilor care au ajuns să se roage la zeul Avion. Drept templu era folosit chiar un avion, eşuat prin ţinuturile lor pacifice. Probabil că la prietenii noştri bulgari, avionul dintre blocuri e pe post de cîrciumă sau doar de decor, aşa cum e unul şi la noi în Colentina. În altă ordine de idei, am constatat că ogoarele patriei sînt pline de rapiţă. Podişuri unduitoare, pline de un galben ireal, combinat cu verdele intens al grîului sau al tulpinii de rapiţă, sub un cer strălucitor, pe jumătate însorit, pe jumătate plumburiu. Ţară frumoasă, chiar dacă fără preşedinte. Am mîncat la Constanţa, în portul de agrement, unde nişte oameni ieşiţi la plimbare se întrebau care e yachtul lui Mazăre (cum sună... *yachtul lui Mazăre).* Cineva a răspuns că l-a vîndut şi nu mai e în port. De la ultimul etaj al restaurantului de pe digul de acolo, într-o parte se vede marea, iar în cealaltă – golful plin de mici ambarcaţiuni. Ameţitoare poziţie, *suspendată* parcă deasupra mării. Am mîncat scrumbie la grătar cu garnitură exotică, adică foi de andive ca nişte bărci, în care găseai jumătăţi de boabă de strugure, cubuleţe de ananas, feliuţe de kiwi şi alte mici asemenea surprize gustative neidentificabile. Fotoliile erau de piele crem, iar pe mese fuseseră aşezate farfurii dreptunghiulare, albastre şi transparente. La geamurile, tot albăstrii, se adunaseră pescăruşi care se uitau pofticioşi în farfuriile noastre. Două fete şi un băiat cu şapcă roşie şi ochelari de soare sorbeau coctailuri simandicoase, la o masă apropiată. Una din fete avea ochi fascinanţi, alungiţi, turcoaz deschis. Probabil o şmecherie, lentile de contact colorate sau mai ştiu eu ce, pentru că în zilele noastre nimic nu mai e ceea ce pare a fi. Nici măcar suspendarea, de care, în acele condiţii marine, mi-am adus din nou aminte. Trebuia oare să mă îngrijorez? Să mă bucur? Să nu-mi pese? Oamenii de la mesele din jur, deja ghiftuiţi, îşi desfăceau curelele, dînd drumul burţilor să se reverse. Liber la burţi, mi-am zis. La întoarcere, am constatat că pe o bună porţiune din autostrada Soarelui circulaţia era *suspendată* (nu din solidaritate, ci din neterminare). În sfîrşit, aşa mi-am petrecut eu una din zilele suspendării. Dar mai vine şi 1 Mai.

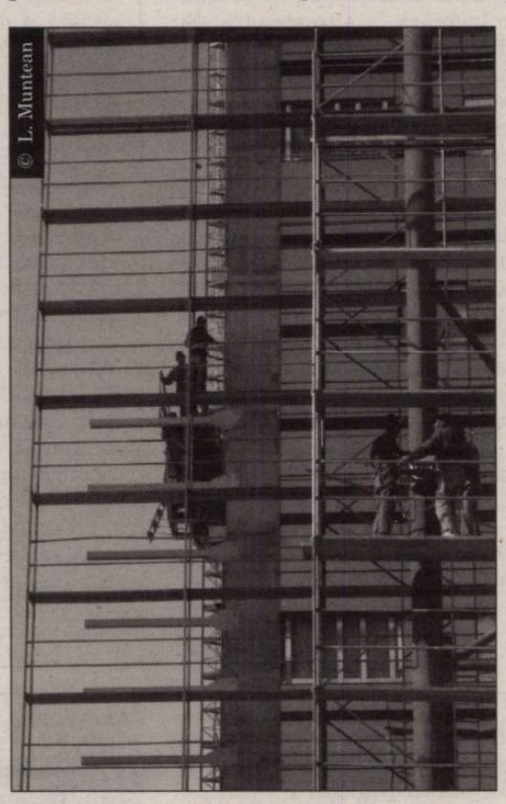

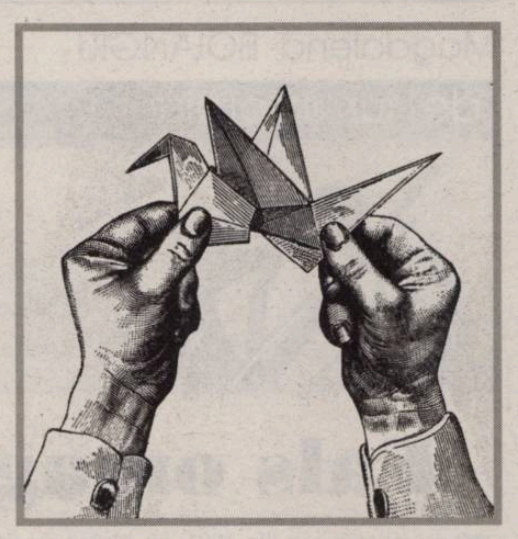

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Să-ţi întreacă limba mintea“: bunele maniere în conversaţii

Vorbirea este instrumentul fundamental al sociabilităţii. Pe stradă, în tramvai, la televizor, la piaţă sau la birou, oamenii vorbesc fără întrerupere spunînd vrute şi nevrute în dorinţa de a fi ascultaţi. Puţini dintre noi se mai gîndesc cum ar trebui să vorbească, ce anume se poate spune şi ce nu, care ar trebui să fie poziţia corpului, a mîinilor, care sînt gesturile permise şi nepermise, care să fie tonalitatea vocii, adică un autocontrol necesar şi indispensabil în nebunia verbală cotidiană. Oare „limba“ nu o ia uneori înaintea „minţii“?

Acelaşi Anton Pann (vezi articolul de săptămîna trecută) ne oferă, în versuri, cîteva sfaturi cu privire la conversaţii şi modalităţile de prelucrare a individului pentru a dobîndi „frumoasă împodobire“. Recomandările lui, chiar dacă scrise la începutul secolului al XIX-lea, ne sînt încă atît de utile şi ne-ar prinde tare bine să fim cu toţii „oameni de cuviinţă/ învăţaţi şi cu ştiinţă“ şi care să nu folosească cuvintele „mojiceşte şi fără minte“. Mai întîi de toate, într-o conversaţie, indiferent că persoana se află „în adunare“, „la preumblare“, acasă sau cu prietenii, controlul trupului este esenţial: „să stai frumos şi'mpace“, / iar nu să-ţi mişte, să-ţi joace / trupu, capu'ncolo, 'ncoace“. Celelalte părţi ale trupului trebuie să se înscrie în această imagine de cumpătare incompatibilă cu mîini şi picioare aflate într-o continuă mişcare, cu clipirea din gene şi ridicarea din sprîncene. Mîinile se păstrează „la brîu ori la piept aduse“, picioarele nu se ţin „încrucişate, / şi unul p'altul încălicate“, întrucît o astfel de poziţie aduce „micşorare“ celor „ce stau cu tine“. Este de evitat apropierea, cu consecinţe neplăcute, mai ales, cînd s-a consumat „ceapă, usturoiu sau prasă (praz) / Ş'alte legumi puturoase, / Care foarte urît miroase“. Şi, pentru a nu-ţi stropi partenerul/rii de conversaţie cu „bale“ sau „scuipiri“, Anton Pann îşi sfătuieşte cititorul să nu „vorbească tare“, „să nu-şi pripească cuvîntul / De grabă şi iute ca vîntul“. Ci „în toată adunarea“, „potrivirea este bună“ „cu măsură cumpănită“. Discursul primeşte aceeaşi atenţie pentru că, în societatea de ieri, ca şi în cea de astăzi, multora dintre noi ne place să ne împăunăm cu ceea ce nu avem. În primul şi în primul rînd, sînt de evitat „cuvintele mari şi înalte/ româneşte din limbi alte“ rostite, de obicei, în faţa celor simpli „de la ţară“ care nu le pot controla. E mai bine să nu deschizi gura într-o limbă străină, dacă nu eşti suficient de stăpîn pe cunoaşterea ei: „În niscaiva limbi străine, / Care tu nu le ştii bine, / Să nu vorbeşti te fereşte / Că este prea nebunească“. Dacă totuşi nevoia te împinge, „vorbeşte cum poţi“, dar încearcă pe cît poţi să foloseşti „limba comună“ „care se obişnuieşte“. Intervenţiile trebuie să fie „puţintele şi scurte“, fără „cuvinte groase, urîte şi mojicoase“. Şi mai presus de toate: „nu vorbi în gură ce-ţi vine, / Pînă nu te gîndeşti bine, / Ca să nu-ţi scape vreodată / Vreo vorbă neregulată, / Au urîtă, ruşinoasă, / Şi deşeartă flecăroasă“. Alţii, vrînd să treacă drept oameni mult mai „învăţaţi“ decît sînt, îşi construiesc retorici cu „vorbe încurcate, / neînţelese, întunecate“, îşi ascund neştiinţa în „fantezii“ şi „cuvinte delicate“; îngîmfaţii aruncă „vorbe late, rare, rupte şi'ngînate“, plictisindu-i pe cei din jur ce aşteaptă „vorba cea înnoptată / tîrzie şi rumegată“; şi-n fine, neghiobii ce „dau drumul gurii înainte / să-ntreacă limba mintea“.

Nu orice se pretează unei conversaţii şi nu oricine poate asculta orice. Visele, oricît de stranii ţi s-ar părea, „nu să cade să se crează, nici să se povestească, nici să se tălmăcească“. La „chefuri“ nu se vorbeşte de „nenorociri“ astfel încît să se transforme „voia bună“ în „jale“ şi „mîhnire“; „cusururile“ şi „slutirile“ sînt interzise nu numai privirii, cî şi vorbirii; „lauda peste fire“ n-o mai crede nimeni; „lucrurile mici, bagatele“ nu trebuie să capete prea mare importanţă; „făgăduinţa“ e „datorie curată / şi trebuie să se plătească / fără să se prelungească“; „tainele“ nu se spun în public, căci ce poate fi mai „nesuferit“ decît să vorbeşti în şoaptă dînd impresia că-i bîrfeşti pe ceilalţi. Şi pentru a nu recurge la tot felul de artificii, ar fi bine ca fiecare dintre noi „limba în tinereţe / Să umble să-nveţe / Şi-n şcoli să se pedepsească, / Limba ca să şi-o cioplească“.

Rămîn la părerea mea că tot mai de folos ne-ar fi manualul lui Anton Pann, decît felicitările de Paşte ale dlui primar Vanghelie care au ajuns, de fapt, de Sfîntul Gheorghe.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Wanted: Márquez sau Faulkner

Lafayette, Louisiana creşte ca un uriaş din poveste, plin ochi de refugiaţi din New Orleans, de case noi, de afaceri noi, de muzica nouă, de restaurante noi şi de noi aşezăminte culturale. Pe ceea ce a fost cîndva o postaţă leneşă din autostrada I-10, oamenii gonesc ca ieşiţi din minţi pentru a ajunge Dumnezeu ştie unde şi tot fac accidente oribile şi mor. Matthew Hackler, un om al locului, spune că oamenii se cred în New York City, gonind să ajungă înainte de închiderea Nasdaq. În toată fierberea asta, există şi din aceia cuprinşi de panică (sau nostalgici) care încearcă să salveze cultura Cajun înainte de a fi înghiţită de un val de simulacre. Vechiul meu prieten Jack Loudon, care predă la Louisiana State University, a dat glas unei oarecari uimiri faţă de faptul că nici un scriitor nu s-a ridicat încă din Bazinul Atchafalaya pentru a creiona cronica trăirilor locale, aşa cum a făcut-o Gabriel García Márquez pentru Columbia-Macondo. John are perfectă dreptate: locul se află chiar la răscrucea dintre nou şi vechi, unde oamenii încă îşi mai amintesc cele vechi în timp ce sînt măturaţi sub valul noului. Date fiind toate acestea, am scris un anunţ pentru *Lafayette Daily Advertiser:*

SE CAUTĂ UN MÁRQUEZ PENTRU LAFAYETTE: Subconştientul Colectiv din Acadiana caută scriitor dornic să redea clocotul regiunii într-un stil similar celui al lui Gabriel García Márquez. Opera astfel rezultată, în caz de reuşită, va fi publicată şi promovată de Fundaţia Şocului Cultural. Pentru mai multe informaţii, consultaţi biblioteca locală, pentru lucrări ale lui G.M. Márquez.

Am avut ceva bătăi de cap cînd am vrut să plasez anunţul ăsta deoarece categoriile oferite de formularul online nu mi se păreau potrivite. Nu era „mobilă", nici „scule gospodăreşti" şi nici „proprietăţi", aşa că am decis să-l pun la „Exterioare" şi am ales subcategoria „Misc". Un scriitor, dacă este să fie ceva, este cu siguranţă un (sau o) „Misc. Exterior". Sau pote un Misc. Interior. Sper ca cineva să răspundă anunţului meu.

Pornind de la întrebarea lui John, mi-am dat seama că nici New Orleans nu are un Márquez al lui şi dacă e să existe un Macondo în SUA, atunci cu siguranţă se află la New Orleans. Situaţia poate fi pe cale de rezolvare, pentru că tocmai am citit manuscrisul unei cărţi extraordinare a lui John Clark, o poveste de dragoste (a lui) în timpul Katrinei. Acesta se poate dovedi a fi, pentru noi, *Dragostea la vremea holerei,* dacă nu chiar *Un veac de singurătate.* Dacă aşa stau lucrurile, asta înseamnă că Marx a avut dreptate, că acumulările cantitative duc la schimbări calitative. Că noi am avut, slavă Domnului, cantitate de cărţi, aşa că e timpul pentru o lovitură.

Dar asta tot lasă Lafayette fără un Márquez al lui. Nici Baton Rouge nu are unul şi există sute, poate mii de locuri în Louisiana şi de aiurea care nu au unul. Unele dintre aceste locuri s-ar prea putea să nici nu fie gata să-l primească. Baton Rouge, de exemplu, ar putea fi numai bun pentru John Updike, dar nu încă pentru Márquez. Pe de altă parte, savanţii spun că Márquez însuşi şi-ar trage seva din Faulkner, care şi-a absorbit imaginile din Mississippi.

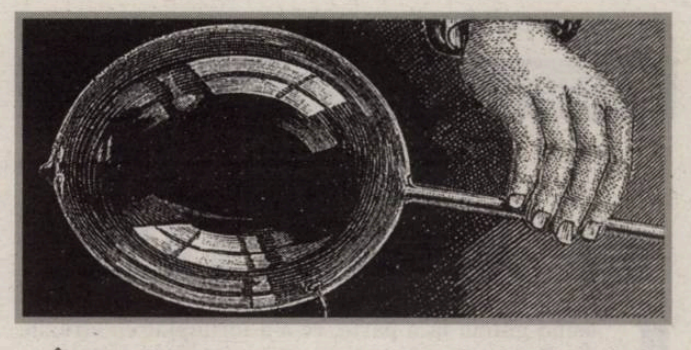

În cazul ăsta, ne-am putea întreba la fel de bine: unde este Faulknerul Louisianei?

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

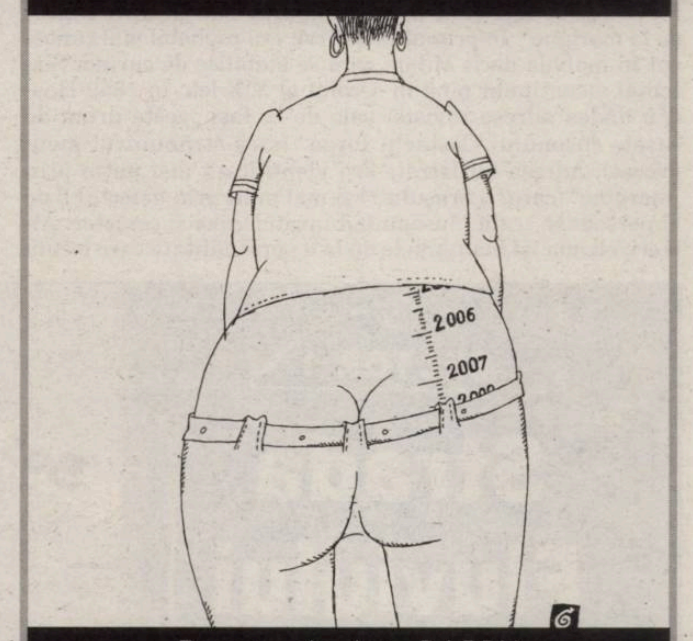

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

A apărut LETTRE INTERNATIONALE, ediţia română, primăvara 2007

Din cuprins:

Dincolo de eveniment: Mike DAVIS – *Teamă şi bani în Dubai;* Mircea ŢICUDEAN – *Scene din Cehia*

Cultura – cardiograme: Sergio BENVENUTO – *O superstiţie iluministă: jettatura;* Herta MÜLLER – *Ce mare-i corpul şi ce mic motorul;* Eduardo BERTI – *Hotel, dulce hotel;* Dieter SCHLESAK – *Capesius, farmacistul de la Auschwitz;* Michel BRAUDEAU – *Falsificatorii eminenţi: Ceslaw Bojarski, sau ispita bancnotei; Vrain Lucas, sau patima vechilor autografe; Hans van Meegeren, sau comorile redescoperite; Elmyr de Hory, sau capodoperele necunoscute; Orson Welles, sau contrafacerea ludică; Misterul de la Roswell, sau manipularea imaginilor;* Bora COSIC – *Ambii mei părinţi*

Vîrstele bătrîneţii: Norberto BOBBIO – *De senectute;* Ion VIANU – *Despre îmbătrînire şi bătrîneţe;* Marius CHIVU – *Între doi bunici;* Rodica BINDER – *Vîrsta, virtute sau handicap?;* Document: Jean AMÉRY – *A trăi cu gîndul morţii*

Biblioteca „Lettre Internationale": John CHEEVER – *Totul pare un paradis;* Peter CAREY – *Furt: O poveste de iubire;* Isaac Bashevis SINGER – *Pierdut în America;* Bernhard SCHLINK – *Întoarcerea acasă;* Adolf MUSCHG – *Ash and Carry;* Jesús DÍAZ – *Cele patru fugi ale lui Manuel*

Comentarii şi scrisori: Georges NIVAT – *Eriniile lui Littel;* Carmen FIRAN – *Despre cuvinte, în America;* Luca NICULESCU – *O zi din viaţa unui ziarist;* Jacques FOLLARON – *Spionii de întreprinderi;* Gherman PETROV – *Cînd bandele de tineri seamănă teroarea*

Corespondenţe: Jorge EDWARDS – *Primejdiile prezentului;* Ivaylo DITCHEV – *Un ritual nebun al turismului;* Sergio BENVENUTO – *Religia, pe creasta valului!*

Supliment Literar şi Artistic

ADEVĂRUL

În fiecare miercuri împreună cu ziarul

Andrei PIPPIDI

SOS București

Nume de străzi (III)

Lăsînd gluma la o parte, ce s-a întîmplat cu străzile din Bucureşti şi în ce măsură nomenclatura lor corespunde nevoilor actuale?

Pentru epoca veche, toate informaţiile despre această problemă se găsesc într-un studiu al Irinei Stănculescu din *Materiale de istorie şi muzeografie,* XIV, 2000, pp.137- 185. La început, adresele se indicau în legătură cu un vecin, cu gazda sau cu un reper local. Deci, „Mihai ce şade lîngă Pîrvu", „Dobra ce şade în casa Lupului" sau „Istrate calicul de la margine". În primul caz, Pîrvu era probabil mai cunoscut în mahala decît Mihai, care se stabilise de curînd. Sistemul a continuat pînă în secolul al XIX-lea: în 1859 Hasdeu dădea adresa revistei sale de la Iaşi „peste drum de casele cuconului Costachi Iorga" (stră-străbunicul meu, avocat). Adresa lui Istrate era identificată mai puţin prin „margine" (care? a oraşului?) şi mai mult prin defectul fizic al persoanei, „calic" însemnînd invalid, apoi şi cerşetor. Alteori, strada îşi lua numele de la o personalitate care locuia acolo: „uliţa *Arionoaiei*" (boieroaică din familia Arion) nu mai există de cînd Ceauşescu a dărîmat un întreg cartier pentru a face loc Casei Poporului. Acolo, pe deal, între căsuţele de mică burghezie patriarhală era şi aceea în care se refugiase Dinu Pillat, cu mama, soţia şi fiica, pentru mine o amintire din primii ani ai tinereţii. Nu puţine sînt străzile cu nume de sfinţi, după hramul celei mai apropiate biserici: *Sfînta Ecaterina,* de pildă, devenită a *Lalelelor,* într-o ofensivă laicizatoare care n-a durat mult. Rolul parohiei sau, cum se spunea aici, din greceşte, al enoriei se vede şi în păstrarea unor nume de ctitori *(Manea Brutarul, Pitar Moş)* sau de preoţi: *Popa Tatu* sau *Popa Nan* şi mulţi alţi slujitori ai altarului: Petre, Rusu, Savu etc. Doar *Popa Cosma* a dispărut, înlocuit de Mussolini, Victor-Emanuel al III-lea, I.C. Frimu şi Henri Coandă, perindare a generaţiilor, toate la fel de oportuniste.

După Independenţă au început denumirile comemorative, în scop educativ. Selecţia personajelor vrednice să intre în istorie risca şi atunci să fie influenţată de politică, drept care s-a luat precauţia, nu totdeauna pusă în practică, de a amîna consacrarea peste zece ani de la moartea ministrului, parlamentarului sau primarului. Acuma mi se pare că intervalul s-a redus la trei ani, cîteodată nici atît.

În momentul de faţă, un rînd de plăcuţe poartă şi datele biografice ale omului, alt rînd le omite, deşi era un mijloc de informare util. Definirea activităţii sau a funcţiei prin care personajul a meritat să rămînă în memoria colectivă este foarte discutabilă. De cele mai multe ori, „aviator" sau „sergent" nu explică nimic. Ar fi trebuit menţionat războiul în care aceşti militari şi-au dat viaţa pentru patrie. Uneori, nici „general" nu e de ajuns: pentru Ernest Broşteanu, comandantul trupelor care au intrat în Basarabia în 1918, omiterea acestei calităţi a fost salvatoare, permiţînd ca strada să-şi păstreze numele. „Dimitrie Salmen", numele unei străduţe încîntătoare pe lîngă Foişorul de Foc, aminteşte de un general român al cărui tată, ofiţer finlandez, venise cu trupele ţarului în Muntenia pe la 1830. În cazul unor personalităţi complexe, motivul alegerii între o identitate sau alta nu e clar: Kogălniceanu „istoric" şi Bălcescu „om politic" ar fi putut fi tot aşa de bine şi invers. Gheorghe Brătianu, tot aşa, a fost recomandat ca „om politic", deşi va fi reţinut ca istoric. „Savantul" Henri Coandă era îndeosebi un inventator, cu înclinaţii artistice, mai degrabă decît ştiinţifice.

Atunci cînd Ministerul de Externe, la sugestia unor ambasade străine care oferă reciprocitate, a cerut Primăriei să boteze străzi în cinstea unui revoluţionar din Cuba sau Filipine, o explicaţie ar fi fost neapărat necesară. În sfîrşit, lipsa de imaginaţie a celor chemaţi să numească străzi şi-a atins culmea prin distribuirea denumirilor de sate *(Dăniceni, Glăvăneşti),* de rîuri *(Zboina Neagră)* sau de alte elemente geografice *(Fiordului, Fluviului).*

În concluzie, e timpul să lăsăm să se obişnuiască oamenii cu numele noi, fără a le mai schimba pe cele vechi. Oricît ar fi de nepotrivite, unele, ele fac parte din fizionomia istorică a Capitalei, cu trăsături de vîrste diferite. Panteonul naţional s-a cam epuizat (cu rare excepţii, cărora nu li s-a făcut încă dreptate). Pînă la urmă, era mai bine inspirată prietena noastră Irina Nicolau, căreia i se datorează numele străzilor Cretei, Tăbliţei, Condeiului, mi se pare chiar Penarului, una lîngă alta, dovadă de fantezie şi cuminţenie.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

Alegeri în Franţa

Rezultatele primului tur de scrutin al alegerilor prezidenţiale din Franţa ne permit – şi datorită participării masive la vot – să vedem care este acum configuraţia scenei politice franceze. Scorul lui Nicolas Sarkozy este foarte bun şi, în mod normal, candidatul UMP ar trebui să cîştige fără probleme în turul doi, cu condiţia ca alegătorii lui François Bayron (18,55% din voturi!) să treacă de partea lui. Le Pen a înregistrat un recul evident, dar a fost totuşi votat de patru milioane de francezi. Sarkozy a introdus în programul său teme precum insecuritatea, revoltele din periferii şi punerea sub un control mai sever a imigraţiei, adică teme care au fost ani de-a rîndul vînturate de Le Pen şi de Frontul Naţional. O altă veste bună, pe lîngă scorul foarte modest al lui Le Pen, este continuarea degringoladei partidului comunist, rezultatul obţinut de Marie-George Buffet trimiţînd partidul printre acele formaţiuni care fac pură figuraţie. În schimb, stînga extremă (Olivier Besancenot, Arlette Laguiller, José Bové) a reunit peste 6% din voturi. Din fericire, prezenţa lui José Bové a rămas pur decorativă, şi doar Besancenot a obţinut mai multe voturi, deşi are un discurs complet rudimentar, plin de clişee goşiste.

Campania pentru turul întîi a fost dură, cu lovituri puternice şi cu „dezvăluiri" care amintesc de moravurile bucureştene. Doamnei Royal i s-a reproşat acrobaţia financiară în ce priveşte proprietăţile sale imobiliare. Subiectul a reapărut şi în legătură cu Sarkozy. Campioană a gafelor, pe care le contrează prin eternul ei surîs, Ségolène Royal a ajuns să inventeze un cuvînt inexistent în limba franceză, „bravitude" („bravitudine"). S-a încercat şi o operaţie de intoxicare, pretinzîndu-se că o agenţie de sondaje l-ar fi dat pe Le Pen pe locul doi. Alarmă, bineînţeles, falsă. În mod cert, în cele două săptămîni dintre tururi, socialiştii şi Ségolène Royal vor insista pe faptul că Sarkozy ar putea obţine şi voturi ale alegătorilor lui Le Pen, ceea ce l-ar situa pe candidatul UMP mai aproape de extrema dreaptă. O operaţie care, de regulă, este numită „diabolizarea adversarului".

Interesante au fost declaraţiile făcute duminică seara de cei doi protagonişti. Nicolas Sarkozy a interpretat o partitură cu leit-motivul *„I have a dream":* a vorbit despre necesitatea de a aduna poporul în jurul unui „nou vis francez". Ségolène Royal a mizat pe ideea de schimbare, care ar permite Franţei să iasă din starea de inerţie. Ambii candidaţi au trimis mesaje către marginalizaţii societăţii, nu în ultimul rînd către persoanele cu handicap, ambii mizează pe o participare la fel de masivă în turul doi.

Nu există observator obiectiv al campaniei electorale care să nu semnaleze lipsa de consistenţă a programului prezentat de Ségolène Royal. Nu mai insist asupra subiectului, despre care am vorbit şi într-un comentariu din *Idei în dialog* (aprilie a.c.). Împărtăşesc integral opiniile lui John Vinocur exprimate într-un articol apărut în *International Herald Tribune* şi reprodus de *Le Monde* (17 aprilie a.c.).

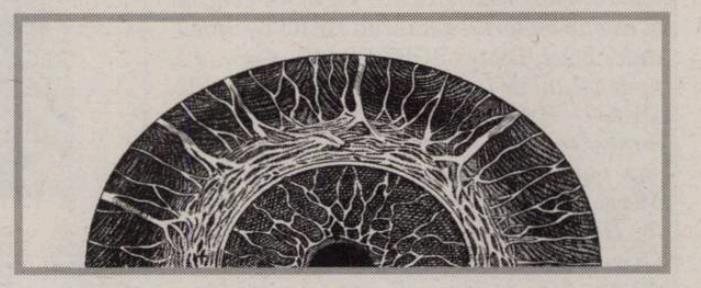

Editorialistul american conchide că Ségolène Royal „se vrea simbolul victimizat al unei naţiuni de victime". Diagnostic, zic eu, corect.

Cît despre Nicolas Sarkozy, dacă va cîştiga, va fi primul preşedinte francez, din ultimele decenii, cu vederi liberale. Am comite o mare greşeală dacă l-am considera urmaşul spiritual al lui Jacques Chirac. Acesta din urmă s-a dovedit antiliberal, cea mai elocventă dovadă în acest sens fiind o declaraţie pe care o face lui Pierre Péan, autorul cărţii *Chirac: necunoscutul de la Elysée.* Declaraţia e mult prea şocantă ca să n-o reproduc aici: „Societăţile noastre au încercat să reacţioneze, prin comunism, în faţa mizeriei şi a inegalităţii. Dar liberalismul este şi el periculos şi va conduce la aceleaşi excese... Sînt convins că liberalismul va cunoaşte aceleaşi eşecuri precum comunismul şi că va duce la excese identice. Şi comunismul, şi liberalismul sînt perversiuni ale gîndiri umane". O asemenea declaraţie e mană cerească pentru nostalgicii comunismului şi pentru duşmanii liberalismului. E bun titlul cărţii lui Péan: necunoscutul de la Palatul Elysée...

Texte şi opinii de: ● *Constantin BĂRBULESCU (lector univ. dr., Facultatea de Istorie, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj)* ● *Diana GRADU (lector univ. dr., Facultatea de Litere, Universitatea „Al.I. Cuza", Iaşi)* ● *Alexandra OLIVOTTO (critic de film)* ● *Ileana PINTILIE TELEAGĂ (critic de artă)* ● *Vava ŞTEFĂNESCU (coregraf, director artistic, Centrul Naţional al Dansului, Bucureşti)* ● *Lucia TERZEA-OFRIM (lector univ. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Simona SORA*

Corpul neîndoielnic

Body biz

Într-un dosar despre corp din Lire *(septembrie 2001), urmat nu doar de nenumărate colocvii docte, interdisciplinare şi (pe alocuri) ideologizate, corporalitatea în artă era văzută, cu exasperare, ca fiind un simptom de angoasă al unei epoci fără transcendenţă şi fără umanism. Pus în legătură mai ales cu literatura erotizantă (tocmai apărură cărţi precum* La vie sexuelle de Catherine M. *de Catherine Millet,* Plateforme *de Houellebecq,* Pornocratie *de Catherine Breillat,* Putain *de Nelly Arcan,* Le slip *de Alain Sevestre ş.a.), corpul eroic al existenţialismului, fenomenologiei şi psihologiei abisale devenise o maşinărie depersonalizată, normativă şi biologică. De atunci lucrurile au evoluat, nenumăratele ipostaze ale corpului crud, organic, mecanic, modificat genetic dînd prilejul nu numai la ironii, dar şi unor teoretizări neaşteptate pentru „detractorii corpului". Astfel, pentru Paul Ardenne, în volumul* L'image corps: figures de l'humain dans l'art du siècle XX, *felul în care este redat corpul în artele secolului al XX-lea este direct influenţat de mutaţiile majore ale istoriei, printre care: „abandonul aproape definitiv al noţiunii corporale de esenţă divină,* corpus; *intensificarea unui soi de materialism care adînceşte ideea* omului-maşină, *baza unei relaţii mai degrabă tehnice decît etice cu corpul; o criză profundă a vechiului umanism direct răspunzătoare de tragedii ale istoriei...". Chiar formele de reprezentare artistică a corpului în secolul nostru – corp brutalizat, dezumanizat, fragmentar – sînt văzute ca fiind urmarea acestei dispariţii a subiectului, în spatele unui* body biz *superficial şi mecanic. Ceea ce fusese pînă nu demult, în afişarea corporalului, o formă de tatonare a identităţii şi a profunzimilor eului, ajunge, la început de secol XXI, să însemne în primul rînd sex, carne şi carcasă.*

Corp şi erotism literar

La noi, corporalizarea de acest gen nu a reuşit să treacă graniţa studiului de caz, al mizerabilismului, al erotismului fiziologic. În perioada interbelică exista acel soi de literatură light *(M. Sorbul, G.M. Zamfirescu, I. Peltz, Mihail Celarianu) care făcea oficiile erotismului literar. Pe de altă parte, tot între războaie, erotismul îşi făcea loc în operele canonice. E cazul lui Camil Petrescu* (Patul lui Procust), *M. Eliade* (Maitreyi), *Geo Bogza* (Jurnal de sex) *declanşînd procese de intenţii şi chiar procese de moralitate, cum a fost cel din seara zilei de 12 decembrie 1932, cînd s-a judecat, la Bucureşti, cartea tradusă a lui D.H. Lawrence,* Amantul doamnei Chatterley.

Există în literatura română actuală o mare aplecare către cazurile patologic-sexuale, către excesul senzual şi pentru amorurile maladive, dar astea nu fac o literatură erotică, ca cea franceză, de pildă, cea spaniolă sau ca literaturile orientale, cu ale lor ars amandi. *Noua literatură cu pretext erotic este o formă de dezinhibare autoficţională. Autorii, majoritatea sub 30 de ani, îşi povestesc viaţa, se autoficţionalizează. Iată de ce, nu întîmplător, avem multe experienţe priapice şi nimfomaniace, dar nu erotism literar. Ioana Bradea, Ioana Băeţica, Ionuţ Chiva nu scriu literatură erotică, iar corpurile ce le populează cărţile sînt indistincte şi asemănătoare. La Claudia Golea, cea care „ar scrie un roman întreg cu vaginul", sau la A. Vakulovski, din* Pizdeţ, *sexualizarea e dominantă. Acuplările nemăsurate, vagabondajul sexual nu au însă nimic în comun cu erotismul şi cu „corpul trăit". Erotismul literar presupune un limbaj, un spaţiu şi un set de fantasme de care literatura română, cu cîteva excepţii exotice, s-a dispensat.*

Corpul literar românesc

Totuşi, se spune despre corp că este „neîndoielnic", obiectiv, evident. Că avem sau sîntem un corp cu senzaţii, afecte, pasiuni şi gînduri. Că nu putem trăi (continuu) în afara propriului corp, bun sau rău, frumos sau urît, excesiv sau inconsistent. Că ştim sau ar trebui să ştim cum stau lucrurile dincoace şi dincolo de el, adică de noi. Cu toate astea, puţine subiecte se bagatelizează mai repede de îndată ce ies din domeniul arondat. Cînd îl scoatem din anatomie şi fiziologie, din erotica mai mult sau mai puţin literară, din zona alunecoasă a studiilor de gen – „corpul neîndoielnic", cum îl numea Barthes, pare a se pierde în reprezentări, metafore şi interpretări străine de substanţa lui. Corpul pictat, fotografiat sau scris nu este nici corpul fizic obiectiv, nici „corpul trăit", ci mai degrabă un corp instituit simbolic şi cultural, determinat şi dresat în funcţie de mode şi modele, de curente şi tendinţe dominante. Corpul ar fi astfel locul comun, dar şi punctul de tensiune de la care se porneşte şi la care se ajunge, ca la unica realitate indiscutabilă. Nu întîmplător cele mai semnificative cărţi scrise la noi în ultimele decenii au, ca metaforă centrală, corpul şi avatarurile lui. Şi nu mă gîndesc la literatura erotizantă, bună sau proastă, care şi-a ocupat, în ultimii ani, nişa. Mă gîndesc la cărţi precum Femeia în roşu *de Adriana Babeţi, Mircea Nedelciu şi Mircea Mihăieş; la* Orbitor *de Mircea Cărtărescu; la* Coaja lucrurilor *de Adrian Oţoiu; la* Bietele corpuri *de Sonia Larian; la* Pupa russa *de Gheorghe Crăciun; la* Exuvii *de Simona Popescu; ş.a. E vorba despre o literatură ce nu poate fi discutată în afara istoriei simbolice şi reprezentative a corpului.*

*Dosarul nostru dilematic nu face decît să schiţeze cîteva dintre cele mai vizibile reprezentări ale corporalităţii contemporane în arte plastice, film, dans, literatură. Chiar dacă – aşa cum s-a tot spus – reinventarea corpului în zilele noastre nu pare adesea decît un corelat obiectiv al vidului. (**S. S.**)*

Diana GRADU

În căutarea corpului pierdut

Secolul XXI, aşa tînăr cum e – abia dacă are o „vîrstă şcolară" – pare să continue şi să adîncească o serie de paradoxuri dominante în secolul precedent. De altfel, nu avem acum capacitatea distanţării şi nici nu putem să prevedem ce va urma. Încă analizăm şi încercăm să înţelegem ce s-a întîmplat în veacul trecut. Unii consideră că am fost învinşi cu propriile noastre arme, iar dorinţa de a cîştiga spaţiu şi timp s-a întors împotriva noastră. Acest fapt este – cred – cel mai vizibil în percepţia corpului uman.

Avem de-a face cu o sumă de fenomene care ar fi fost de neimaginat cu o sută de ani înainte, şi care, cîteodată, scapă de sub control. Omul mecanic al anilor '30 este înlocuit de omul „postuman", în acord cu teoria decorporalizării, formulată, între alţii, de Hans Moravec. Transferul identitar sperie, dar la ce ar putea duce proliferarea corpurilor virtuale, cunoaşterea, comunicarea, exprimarea sinelui, din ce în ce mai mult, aproape exclusiv, prin intermediul ecranului computerului, graţie (?!) Internetului? Crearea unei identităţi neperceptibile la nivel tactil (pentru că auditiv şi vizual se poate, cu o pereche de căşti şi o cameră web) este, în primul rînd, ne-(re)-cunoaşterea de sine, refuzul, fantasma re-facerii.

În aceeaşi linie a refuzului identitar se înscriu şi practicile agresive la care este supus corpul. Alienarea celor care le suportă e atît de mare încît afirmă că purced la atari transformări tocmai pentru a-şi defini mai bine personalitatea/identitatea. Am văzut de curînd, pe un canal TV, un documentar despre scarificări şi *body-piercing,* care – sînt convinsă – i-a înfiorat pe cei care l-au urmărit. Incizia în lobul urechii, pentru a ne împodobi, pare cel mai nevinovat lucru din lume, faţă de despicarea limbii, de introducerea de ţinte sub piele, de tatuajele perpetue, făcute cu bisturiul (şi totuşi, cîtă suferinţă va fi provocat, cu siguranţă, cercelul cu perlă, din celebrul tablou al lui Vermeer!).

Operaţiile estetice, obsesie întru supravieţuire, cine ar fi crezut? Anii de început ai secolului al XX-lea fac trecerea de la chirurgia reparatorie (consecinţă a mutilărilor din timpul primului război mondial) la cea estetică. Interesant este faptul că genul acesta de remodelare apare în Statele Unite, unde practica era expresia bunăstării şi a prosperităţii. Acest pionierat s-a dovedit a fi o opţiune ce a determinat performanţe spectaculoase: staruri pop americane au renunţat la coaste (Cher) sau la culoarea naturală a pielii (Michael Jackson). Trebuie spus că operaţiile estetice sînt mai inofensive decît sacrificarea sau virtualizarea, dar le-au pregătit pe acestea din urmă.

În fapt, o parte din aceste lucrări asupra corpului reprezintă consecinţa unei necesităţi din ce în ce mai manifeste în secolul al XX-lea: a corespunde unei paradigme de frumuseţe, promovate de mass-media într-un mod agresiv. Canoane de frumuseţe au existat dintotdeauna, au lipsit însă mijloacele de a se conforma lor. Oare Aliénor d'Aquitaine şi Marie de Champagne şi-ar fi făcut operaţii estetice? Sau ar fi ţinut regim? Nu ştim dacă frumuseţea era intrinsecă atributelor princiare, iar literatura este o sursă de informare falacioasă (vezi şi Georges Duby, *Dames du XII-ème siècle,* Gallimard, 1995). Modelul de frumuseţe perfectă are ca ingrediente, ca şi altădată, albeaţa pielii, auriul părului, albăstrimea ochilor, roşeaţa buzelor, armonia formelor. Doar că secolul al XX-lea a introdus noţiunea de *politically correct,* şi se acceptă (şi invidiază) frumuseţi mai brune (Naomi Campbell, de pildă). Tot ca noutate, faţă de secolele precedente, ar fi erotizarea pronunţată. Corpul e din ce în ce mai nud, dar şi din ce în ce mai absent. E ca o casă nelocuită în care nu mai avem cum să intrăm pentru că uşa e zidită.

Nu ne rămîne decît să sperăm că ne vom regăsi corpul nostru cel de toate zilele. Altfel decît a regăsit Proust timpul, adică fără a ne izola şi a ne închide în noi înşine, ci căutînd, dimpotrivă, o apropiere de corpurile celorlalţi.

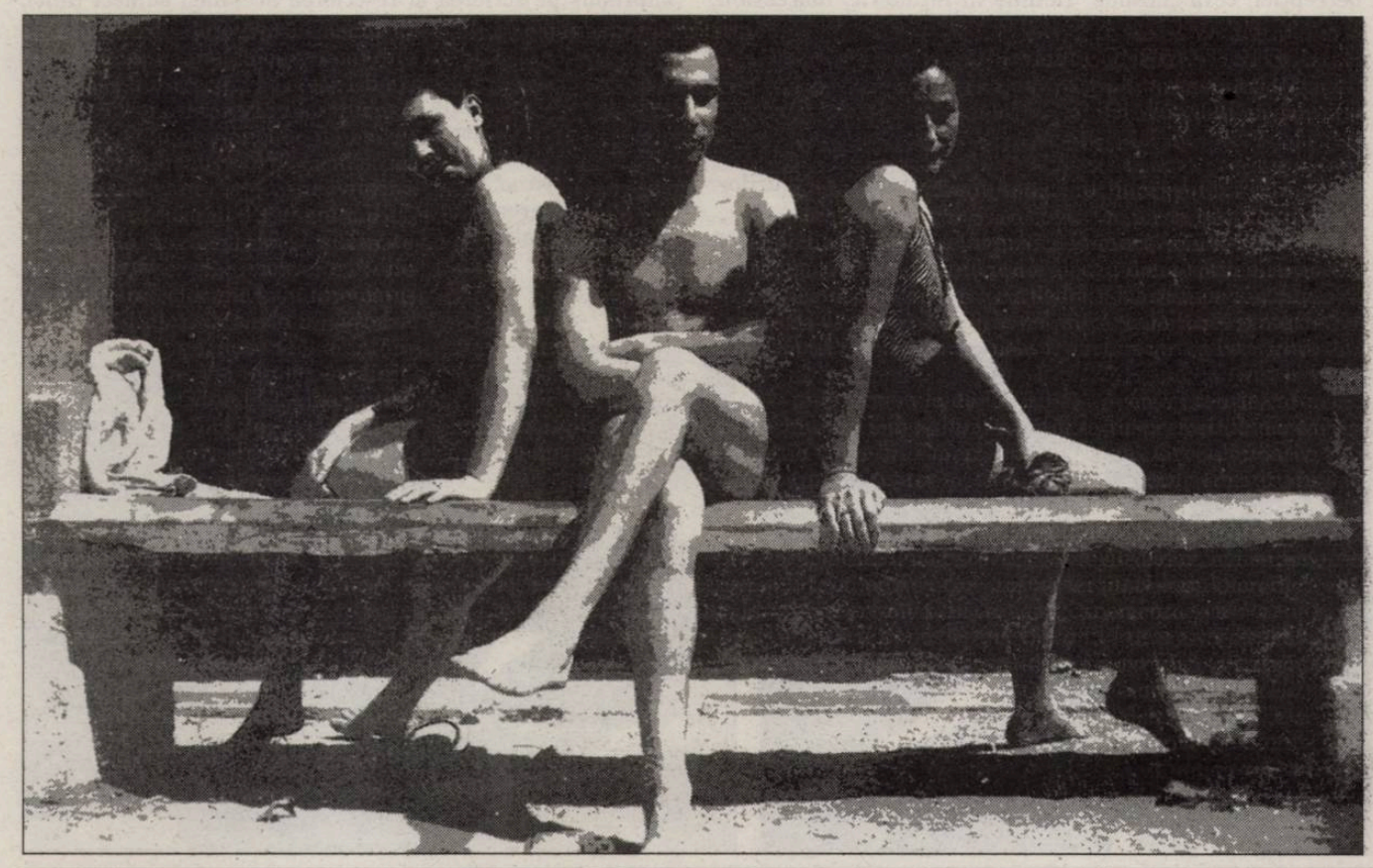

Alexandra OLIVOTTO

King Kong revine & marchează

De oriunde aş încerca să apuc această temă, tot simt că mă învîrt într-un cerc mai vicios ca ultima versiune a lui *Dorian Gray*. Pe de o parte, cinematografia îşi defineşte cea mai mică unitate morfologică – cadrul – prin recusul la corp, trecînd prin genunchi, coapse, talie, umeri şi ajungînd la faţă. Pe de altă parte, e înfiorător de tributară compoziţiei picturale, în ceea ce priveşte trupescul. Şi asta deoarece corporalitatea e cel mai adesea un element relegat tramei, un ghem de fire narative, mai degrabă decît un scop în sine. Arareori are fluiditatea pe care acest mediu i-ar permite-o şi de obicei se selectează doar cîteva elemente din dotare. Cel puţin economia care se face la corpul feminin îţi sare în ochi în fiecare lungmetraj *mainstream*. Ştiu ele ce ştiu actriţele de la Hollywood: important nu e să ai masa cît mai mică (asta contează doar pe covorul roşu), ci cît mai plastică, tocmai pe motiv de intrigă a viitoarei producţii, care va influenţa tocmai selecţia elementelor arătate.

Şi pentru că *mainstream*-ului îi revine verdictul, şi pentru că încerc să descifrez un trend, simptomatic (şi trist în acest sens) mi se pare *King Kong* de Peter Jackson. Deprimant pentru că tendinţa de care vorbesc e veche şi reactualizată numai din cauza unor valori conservatoare pe care Hollywood-ul le curtează de ceva timp. Lungmetrajul şi încasările lui – locul 5 în topul de box-office al anului 2005 – spun extrem de multe despre o reclasicizare a corporalităţii feminine, o revenire tocmai la ipostaza pe care Laura Mulvey o critica în 1975. Prima calitate a peliculei lui Jackson care îţi sare în ochi este alterarea melodramei. Ca gen, ea are un public-ţintă extrem de bine delimitat şi cere – să le spun astfel –, competenţe de lectură şi interpretative îndeobşte asociate cu muierile. Jackson tocmai aici lucrează, inserînd extrem de lungile secvenţe CGI, de bătăi între varii creaturi, pentru satisfacerea masculilor (perimetrul de identificare al spectatorului masculin e în plus remarcabil de extins). Există şi o compensaţie mai „feminină" pe la final, anume alte secvenţe extrem de prelungite în care Ann Darrow (Naomi Watts) şi ditamai gorila se scurg unul în ochii celuilalt în aşteptarea gongului final.

Să zicem că pînă acum e 1 la 1 şi că, în scopul egalităţii de şanse, porţile melodramei s-au deschis şi pentru bărbaţi. Numai că Ann Darrow are zero puncte de sudură cu spectatoarele, avînd personalitatea unui crochiu şi un corp fetişizat *in extremis*. Spune Mulvey: „În timp ce Hitchcock optează pentru partea investigativă a voyeurism-ului, Sternberg produce fetişul absolut, ducîndu-l pînă la punctul în care privirea puternică a protagonistului (caracteristică filmului narativ tradiţional) este ruptă în favoarea imaginii aflate în raport erotic direct cu spectatorul. Frumuseţea femeii ca obiect şi spaţiul ecranului fuzionează; ea nu mai e purtătoarea vinei, ci produsul perfect, al cărui corp, stilizat şi fragmentat de gros-planuri, este conţinutul filmului şi recipientul direct al privirii spectatorului". Aceleaşi fraze i se pot aplica şi protagonistei din noul *King Kong*. Staţi şi număraţi gros-planurile cu Ann Darrow, aveţi ce – predomină de la o poştă bustul şi figura. Efectul lor este şi de a fractura iluzia de spaţiu, reducînd figura feminină la un decupaj juxtapus unui fundal.

Un element şi mai redundant din punct de vedere vizual decît gros-planurile este schimbul de priviri, şi aici revin la finalul lungmetrajului, aparent menit să bucure sexul slab din public. Pentru că fetişizarea invocată de Mulvey se bazează pe scopofilie, pe faptul că femeia funcţionează ca obiect erotic şi pentru spectator, şi pentru protagonist, iar privirile lor se suprapun fără a dăuna veridicităţii. Din nou, o ipoteză cum nu se poate mai adevărată cînd vine vorba de *King Kong*. Pentru că Peter Jackson abuzează de camera subiectivă şi deci predomină imaginea Annei aşa cum e văzută de maimuţoi. Şi acum întrebaţi-vă încotro se uită eroina. Răspunsul e cum nu se poate mai la îndemînă: niciodată direct la spectator, nici măcar atunci cînd camera o arată de la umeri în sus, frontal. Paranteză: ocheada adresată fix publicului a apărut în filmul experimental şi a fost utilizată feroce de cîteva regizoare mai mult sau mai puţin feministe, tocmai pentru a submina codul fetişizării. Pe cînd la Jackson, pînă şi planurile apropiate frontale – puţintele, e drept – sînt împrumutate din filmul de groază: femeia priveşte pe deasupra spectatorului, atrăgînd astfel atenţia asupra agresorului încă nevăzut de public. Dar, din punct de vedere cantitativ, cel mai frecvent, Ann este arătată îndreptată cu tot corpul înspre obiectul privirii ei – adesea King Kong sau iubitul ei Jack (Adrien Brody). Numai că acest „obiect" face legea, domină spaţiul şi, prin intermediul camerei subiective, pe Ann.

Să ne înţelegem însă: Peter Jackson numai fraier nu e, şi aduce ceva nou pe lîngă acest scenariu arhicunoscut, altfel nu i-ar fi căzut în plasă atîta public. Iar bucata inovativă e transferul privirii masculine prin intermediul gorilei caste (foarte corect din punct de vedere politic, nu?). O teorie ceva mai veche e de transpus aici, aceea a dorinţei triunghiulare, a iubirii-pasiune născută din imitaţia dorinţei unui mediator, în cazul de faţă a lui King Kong. Pentru că, *nota bene*, pentru ca schema fetişizării să funcţioneze e nevoie ca femeia să servească deopotrivă drept spectacol (numerele de vodevil prestate de Ann) şi motoraş narativ. Or, în reprezentarea lui Jackson, care, declarat, n-a accentuat elementul erotic dintre damă şi maimuţă, iubirea-pasiune se naşte nu din imitaţia dorinţei, ci din imitaţia privirii. Cea a primatului enorm este şi a spectatorului, iar apoi i se transferă masculului alfa din distribuţia „umană" a filmului. În special deoarece corporalitatea Annei este definită prin privirea lui King Kong. Satisfacţia doamnelor de la final se dovedeşte a fi aparenţa dincolo de care e camuflată fetişizarea supremă. Nu-i de mirare că reunirea ei cu Jack capătă puţin timp pe ecran. Corporalitatea ei e deja forjată de privirea lui Kong. Personajul lui Brody trebuie doar să preia legătura.

Vava ŞTEFĂNESCU

Corpuri care (se) uită

Relaţia dintre om şi corpul său, în dans, conţine un paradox: dacă viaţa te obligă să te descurci cu ceea ce este indicibil şi dacă aceasta este dimensiunea unde coregrafia/spectacolul de dans se naşte, la ce bun să vorbeşti despre asta?

Spectacolul dă corp, închipuire unui registru omenesc care este dincolo de cuvinte. E aici mai mult decît opoziţiile între cuvînt/act, verbal/non-verbal, care pot crea iluzia că a te exprima rezolvă totul. Or, spectacolul de dans, chiar atunci cînd are o aparenţă scenică minimalistă, este semnificativ (pentru toţi cei care participă – autori şi spectatori) în măsura în care lasă la locul ei – *central* – complexitatea subiectului. A găsi inspiraţia nu este o alegere, ci un efect (artistic) al faptului de a rămîne în contact cu complexitatea respectivă.

A rămîne în contact cu complexitatea este poate mai puţin confortabil în dans decît în alte arte; artistul nu se sprijină pe construcţia univocă a unui mesaj, nu se focalizează el însuşi pe un conflict, ci *recoltează* şi recompune efectele acestei alchimii.

Cînd spectacolul are o asemenea bază, ceea ce apare pe scenă nu este ilustrarea unei idei sau a unui mesaj, ci punerea în mişcare a altor resurse. Doar în acest caz, spectacolul poate avea o densitate de semnificare; altminteri, nu ar lăsa nici o urmă.

Vocaţia mişcării este mai mult decît a comunica, este a elabora. Şi, mai ales, a elabora ceea ce nu este deja elaborat. Pentru asta, corpul are nevoie de un context care să-l definească şi să-i lase deschisă calea spre elaborare; corpul singur, deşi constituie axul principal al unui spectacol de dans, nu (îşi) este de ajuns. Pentru ca el să fie „reprezentat" coerent, are nevoie să ajungă în conjuncţie cu un întreg dispozitiv ce ţine de compoziţia spectacolului.

Există mai multe feluri de *corp* la care am ajuns în spectacolele mele.

În *Solo-on Line* am putea vorbi despre corpul insomniac sau nocturn. Pentru asta, am simţit nevoia de a compune două corpuri. Ele amenajează spaţiul şi îl recompun împreună, dar nu sînt prezente unul pentru celălalt. Spectatorul se loveşte de cele două corpuri, aproape despuiate din primul moment – cel al pătrunderii în sală (scena fiind un loc liber în mijlocul publicului). Totul se plasează în centru, privirea poate cuprinde fiecare detaliu, nimic nu rămîne ascuns; cu toate astea, senzaţia este că ceva scapă privirii şi percepţiei; ceva „nespus" rămîne în întuneric, inaccesibil, enigmatic.

În *Uitarea* (de G. Banu, în regia lui Mihai Măniuţiu) – alături de Sylvain Groud –, dificultatea a fost să uităm de corp în timp ce el „acţionează". Excesul coregrafic, uneori, creează efectul invers. Deşi prezent, deşi în acţiune, corpul absentează. Efectul continuităţii şi fluidităţii coregrafice este fragmentarea şi impresia descompunerii corpurilor. Corpuri care (se) uită.

Cea mai radicală *întrebuinţare* a corpului însă ar putea fi socotită cea din instalaţia coregrafică *Ficţiunea obiectelor sau Strada 11 iunie nr. 41*. O coregrafie pentru obiecte, în care prezenţa este construită şi definită de obiecte prezente şi în mişcare. Era o formă simplă de sustragere a corpului şi o inversare de rol. Obiectele erau, în acest spectacol, cele care lăsau să se întrevadă un personaj – un corp absent, dar care deţine toate semnele sau efectele unui context social.

Deşi dirijat voit într-un demers al armoniei coregrafice, în *16 lecţii despre dezastrele amorului carnal*, corpul, în condiţia în care este pus, are efectul unei incontinenţe coregrafice, care îndepărtează percepţia de ideile şi contextul spectacolului. Este unul din spectacolele în care întreg potenţialul corporal rămîne într-un univers poetic al „frumosului", dar nu reuşeşte să evoce sau să realizeze îndeajuns sensuri noi ale unui „indicibil" corporal. Corpul fragmentat şi multiplicat m-a fascinat mereu. Cel mai recent exemplu ar putea fi spectacolul *Mioritza 2005*. Transformarea prezenţei aceluiaşi corp cu ajutorul tehnologiei video este o concentrare insistentă asupra corpului, dar, mai mult decît atît, tehnica video este tratată în termeni coregrafici. Avem aici o coregrafie a imaginii. Ideea care circulă în această instalaţie este moştenirea în înscrisul corporal, suprapus pe scrierea şi rescrierea aceluiaşi subiect (mit), schimbînd manevrele ritualurilor contemporane. Spectacolul coregrafic este o formă deschisă, fără o singură semnificaţie interpretativă, un martor al permanentei elaborări. Personal, rămîn mai aproape de formele scenice în care marja de libertate în „întrebuinţarea" corpului este mai mare.

Şi cred că ar fi onest să mai spun că, de cele mai multe ori, teoretizarea şi analiza depăşesc în complexitate capacitatea de realizare sau efectele concrete ale spectacolului.

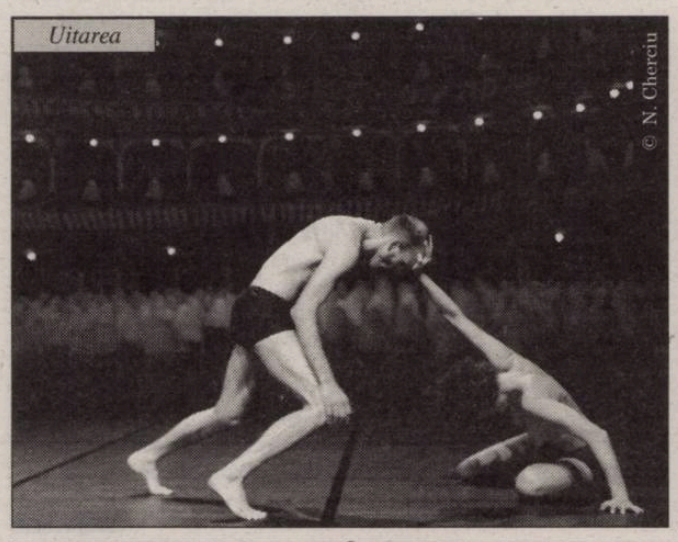
Uitarea
© N. Cherciu

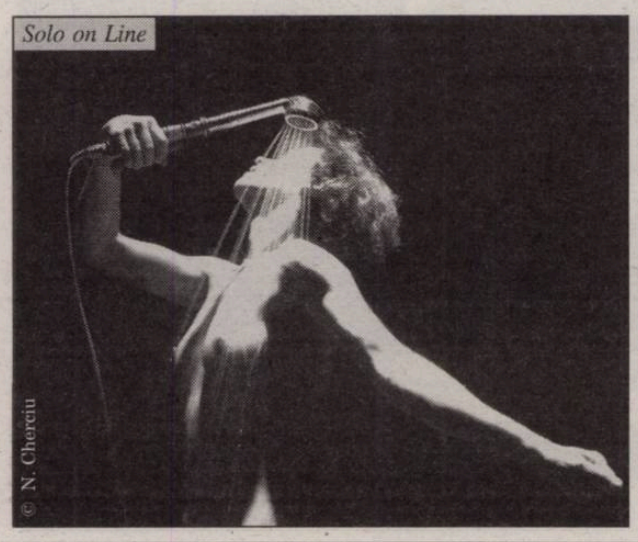
Solo on Line
© N. Cherciu

© M. Perţe
Mioritza 2005

Lucia TERZEA-OFRIM

Ce este un corp?

Iată una din acele întrebări care acceptă un număr aproape nesfîrşit de răspunsuri. Toate diferite între ele. Şi toate corecte. În fiecare tip de cultură însă este valabil un singur răspuns. În ciuda marilor diferenţe, orice răspuns în parte, odată înţeles sau măcar intuit, poate oferi surprinzătoare deschideri, sugestii de interpretare, uneori adevărate revelaţii în raport cu celelalte variante şi mai ales cu versiunea curentă a discursului despre corp, din interiorul propriei culturi.

Este exact ce îşi propune prima expoziţie antropologică organizată în cadrul unui nou mare muzeu parizian. Sub titlul *„Qu'est-ce qu'un corps?“*, la Musée du Quai Branly sînt puse în dialog patru concepţii despre corpul uman, prezente în Noua Guinee, în Amazonia, în Africa şi, pentru contrapunct, în Occident.

Etnologul Stéphane Breton, coordonatorul expoziţiei, atrage atenţia că, în toate cele patru regiuni alese, corpul păstrează urmele unei alterităţi originare, are în el ceva amestecat, conţine un element străin. Toate reprezentările corpului decurg tocmai din încercarea de a rezolva această contradicţie fundamentală, numai că, în fiecare situaţie, termenii confruntării sînt diferiţi.

În vestul Africii accentul cade pe relaţia între cei vii şi cei morţi, în Noua Guinee esenţială este opoziţia feminin-masculin, iar în Amazonia cea dintre uman şi non-uman, mai precis, raportul uman-animal. Definitorie pentru înţelegerea corpului în spaţiul Occidentului european este tensiunea dintre modelul divin şi copia umană.

În toate aceste cazuri, corpul, înţeles în primul rînd ca relaţie şi nu ca obiect, este locul privilegiat în care îşi află expresia confruntarea fondatoare între elementele concurente.

În Africa, alteritatea constitutivă în raport cu care se defineşte persoana este reprezentată de strămoşi. Corpul uman provine dintr-un fel de reciclare permanentă a celor morţi. Instalaţia ce deschide expoziţia, intitulată *„Le corps et ses doubles“*, se compune dintr-un morman de pămînt roşiatic, lîngă care, sub un linţoliu, ghicim silueta unui defunct. Alături, vasul destinat îngropării rituale a placentei. Urmează trei nou-născuţi dispuşi astfel încît să sugereze eternul ciclu al vieţii şi al morţii. Primul întoarce capul spre lumea strămoşilor, din care vine, al doilea se răsuceşte şi al treilea priveşte în faţă efigiile exemplare, statuete ce îi reprezintă pe strămoşi, fondatori ai clanului.

Aceste efigii marchează filiaţia genealogică, continuitatea de substanţă între generaţii, instituie modelul corporal ideal, dotat cu elementele simbolice care le certifică statutul şi reuşita socială. Asemenea albumelor noastre de familie, ansamblul acestor statuete funcţionează ca nişte oglinzi în care cei tineri sînt invitaţi să se recunoască şi să perpetueze aceleaşi valori.

Numită *„La matrice masculine“*, secţiunea rezervată culturilor din Noua Guinee mi s-a părut cea mai spectaculoasă. Aici fiinţa umană este fundamental androgină, fiind înţeleasă ca rezultat al unui amestec între substanţa tatălui (sperma) şi cea a mamei (sîngele). Noul corp ce vine pe lume este un compozit deopotrivă masculin şi feminin. Problema nu se pune la fel pentru băieţi şi pentru fete. Corpul feminin este prin excelenţă un corp conţinător, care are implicit un caracter androgin, deoarece poate să conţină elemente ale celuilalt sex. Este considerat un corp complet, capabil să înglobeze alteritatea masculină. Orice bărbat apare şi se dezvoltă în pîntecul unei femei.

În cazul bărbaţilor androginia este un balast. Pentru că există obligaţia de a-şi căuta partenera în alt clan, iar descendenţa trebuie stabilită pe linie masculină, este vitală afirmarea neechivocă a masculinităţii. Astfel se evită rivalitatea dintre clanuri. Nounăscutul trebuie să aparţină tatălui şi nu unchiului matern. De aceea, doar în cazul bărbaţilor, prin riturile de iniţiere este abolit caracterul androgin. Tînărul se debarasează de partea feminină, moştenită de la mamă. Se recurge la sîngerări abundente precum şi la rituri homosexuale, cu funcţia de a asimila substanţa masculină, totul în scopul stabilirii unui dezechilibru între cele două componente iniţiale, în favoarea elementului masculin. Corpul bărbatului trebuie să devină incomplet, avid de a se completa printr-o parteneră, pentru a perpetua clanul tatălui.

În vederea realizării potenţialului reproductiv, la nivel simbolic lucrurile se complică. Corpul bărbatului trebuie să egaleze capacitatea de a îngloba, proprie corpului feminin. Paradoxal, corpul feminin este idealul corpului masculin. Prin metafora devorării este dobîndită simbolic funcţia corpului capabil să conţină altceva, să înglobeze. Un rol important îl au impresionantele statuete care figurează această transformare compensatorie a corpului masculin. Astfel, nasul devine un cioc ce se prelungeşte pînă la contopirea cu penisul, absorbindu-l de fapt. În imaginea ideală a corpului masculin, părţile care ies cel mai mult în afară ajung să se confunde cu orificiile. Penisul se termină printr-o gură. Prin autodevorare, se imaginează un corp ce se autoconţine. Astfel se obţine o simetrie simbolică faţă de corpul feminin.

În următorul sector, denumit *„Un corps fait de regards“*, principiul totemic al constituirii clanurilor amazoniene este detaliat prin particularităţile corporale ce decurg din imitarea trăsăturilor animalului cu care se identifică.

Partea expoziţiei dedicată Europei occidentale se deschide cu statuia unui Christ răstignit şi ilustrează printr-o triplă diaporamă, genericul *La chair est image*. Succesiunea foarte rapidă de imagini ale unor corpuri celebre sau comune, îmbrăcate sau dezbrăcate, frumoase sau urîte, întregi sau eviscerate, tăiate sau cusute sugerează infinitele metamorfoze ale ideii că trupul omului a fost creat după chipul şi asemănarea Creatorului.

După tot acest parcurs, rămînem cu ideea că totuşi corpul rămîne un mister. Nu ştim nici de unde vine şi nici unde se duce, iar pe parcursul vieţii nu ne rămîne decît să-l inventăm.

Constantin BĂRBULESCU

Corpul feminin. Versiunea ţărănească

Există o viziune ţărănescă asupra corpului uman, atît de diferită de cea modernă, ştiinţifică. Pentru ţăranii mei, interiorul trupului omenesc nu este chiar o enigmă, în ciuda faptului că majoritatea nu au avut ocazia să vadă pe viu „ce are omul pe dinăuntru“, şi în ciuda faptului că, poate, cîndva în copilăria lor, au răsfoit o carte de citire sau un manual de „ştiinţe fizico-naturale“. Doar taie porc în fiecare an! Ce lecţie de anatomie poate fi mai bună decît cea oferită an de an de sacrificiul porcului de Crăciun? Căci într-adevăr, reprezentările interiorului corpului uman în cultura ţărănescă vin dinspre animalele domestice: *„Maşinăria care o are omu' înăuntru o are şi porcu'“*.

Iar dacă ne întoarcem la subiectul minieseului de faţă – specificităţile corpului feminin sînt menstruaţia şi fecundaţia. Asupra acestora ne vom opri.

Menstruaţia era şi mai este privită în lumea ţărănească ca un fenomen fiziologic firesc, normal. Nu am putut depista o patologie a menstruaţiei, aşa cum apare în discursul medical încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Şi nu mă pot opri să nu dau cuvîntul doctorului Bastaky care o să ne prezinte simptomele menstruaţiei: *„Ameţeli de cap, nevralgii diverse, fiori, călduri, accese isterice (istericale), o înţepeneală caracteristică în muşchii cefei, somnolenţă, căscatul. Lipsă de poftă de mîncare, bulimie, nevralgii intestinale, balonare intestinală, palpitaţiuni, ghioroituri prin pîntece, sughiţ, răguşeală, vărsături, crampe, duhoare, diaree, tenesm rectal, polakiurie, acceleraţia pulsului, dureri în regiunea lombară şi în coapse, senzaţie de călduri şi greutate în regiunea hipogastrică, tulburări ale auzului, mirosului, gustului, pipăitului, în vedere“*. (Th. Bastaky, *Ştiinţa şi arta obstreticală*, vol. I, Stabilimentul Grafic I.V. Socec, Buc., 1893)

Nimic din toate acestea în lumea ţărănească. Dar, dacă nu avem o patologie a menstruaţiei, avem, în schimb, practici magice care vizează stabilizarea fluxului menstrual la durata ideală de trei zile. Practici care, evident, sînt performate la prima menstruaţie: *„Că de aia zîce că o fată cînd îi dintîie la minstruaţie, trebuie atîta, cu atîta apă să spele acole, chiloţi sau poale ce-o avut, cu cîtă apă mere într-o găuace de ou. Da' io n-am ştiut, nu mi-o spus nime, io n-am ştiut. Amu, după ce m-am văzut că am fost un pic (pătată p.n.), în vale m-am dus şi m-am spălat acol-n apă multă şi fost-am tăt rău tătdeauna, tăt o mărs sînje ca cum mere apa pe vale“*. Iar sîngele menstrual, considerat „rău“, „stricat“, „murdar“ – o excreţie ca oricare alta, este în acelaşi timp lichidul sexual prin excelenţă, el fiind ingredientul obligatoriu al poţiunilor de dragoste.

Şi ar mai fi de adăugat că perioada menstruală este reputată ca o perioadă fertilă; cînd azi ştim cu toţii că este una sterilă! Dar, în cultura ţărănească, perioadele fertile şi sterile se supun unei logici structurate de prezenţa/absenţa sîngerării lunare: singurele perioade sterile certe sînt însoţite de absenţa menstruaţiei: graviditatea şi uneori alăptarea; iar opusul, adică prezenţa sîngerării lunare, nu poate fi decît semn de fecunditate.

În lumea ţărănească nu există o „teorie“ bine articulată a fecundaţiei, ci numai evidenţe cărora li se dă un sens. Astfel, primul semn al graviditătii – lipsa menstruaţiei – va conduce la concluzia de bun-simţ că sîngele menstrual este, în vreun fel, implicat în fecundaţie. Şi într-adevăr, se crede în general că fetusul se formează din sîngele menstrual: *„Ala să strînje şi din ala să face cilegiu'. Dară din sînje să face copilu', să adună acolea şi să face“*. Dacă toată lumea e convinsă că sîngele matern stă la „baza“ constituirii fetusului, mai puţin clar apare modul în care „sămînţa“ masculină participă la acest proces sau dacă şi cum o eventuală „sămînţă“ feminină şi-ar aduce şi ea un aport la fecundaţie. Legat tot de fecundaţie este şi obsesia tipic ţărănească a procreării de băieţi. Iar singura metodă prin care se poate influenţa conceperea unui copil de sexul dorit, este practicată în timpul actului sexual: fie sub patul conjugal se depun unelte utilizate exclusiv de bărbaţi: *„Erau supers-*

tiţioşi de aieştia care ficeau numa' fete. Zîceau: «Futui mama dumnecatului iei, cînd o mai fac p-a mea groasă, pui şi săcurea, şi ciocanu' su' pat, şi hirezu', da de-a ieşi ficior!»“, fie în timpul actului sexual, bărbatul sau ambii parteneri trebuie să ţină gura închisă, în caz contrar sexul viitorului copil va fi feminin (datorită asocierii simbolice dintre gură şi vulvă).

Faptul că reprezentările ţărăneşti despre menstruaţie şi fecundaţie există încă în forma prezentată de noi, nu dovedeşte nimic altceva decît eşecul (dacă nu total, măcar parţial) al modernizării societăţii rurale româneşti.

Ileana PINTILIE TELEAGĂ

Corpul artistului

– o geografie simbolică –

Corpul a devenit în perioada contemporană un subiect de meditaţie, unul dintre cele mai acaparatoare şi obsesive, mai ales după „eliberarea" de tabuuri, realizată în anii '60-'70. Din punct de vedere psihologic şi filosofic, corpul nu este obiectiv şi accesibil în sine, ci face parte din personalitatea umană – după definiţia dată de J.G. Fichte în *Dreptul natural* – ca un „corp propriu" *(eigenes Leib),* diferit de corpul material *(Körper).* Datorită acestei dualităţi ambigue, corpul poate fi considerat în acelaşi timp şi „actor", şi „produs", un reflex al subiectivităţii care tinde să devină obiectiv.

După David Le Breton, corpul poate fi privit ca o incintă a subiectului, locul limitei şi al libertăţii sale, o construcţie simbolică, greu de sesizat. Din perspectivă antropologică, corpul a fost întotdeauna suportul concepţiilor şi practicilor culturii unei epoci, devenind obiectul unei hermeneutici antropocentrice (M. Mauss). Corpul nu este accesibil într-o formă pură, ci doar în urma unei analize care conduce la perceperea lui într-un ansamblu cultural. Corpul este în acelaşi timp expresia individualităţii unei persoane şi a comportamentului de grup. Din acest punct de vedere, se poate vorbi despre un *corp public,* manipulat în expresii colective, în exerciţii fizice, demonstraţii, spectacole cu mulţi participanţi.

Moştenirea unei concepţii dualiste în gîndirea europeană a condus la perceperea unor perechi complementare antagonice: *corp-suflet, materie-spirit, corp-minte* care au determinat două viziuni diferite asupra corpului; astfel *corpul-lucru* apare, privit din exterior, ca un simplu mecanism, opus *corpului-locuit,* resimţit din interior şi perceput ca tensiune, elan şi dorinţă. (P. Bourdieu)

Acest raport dintre *interior* şi *exterior* este definitoriu pentru noţiunea de corp care devine astfel pe rînd fie *expresie a interiorităţii (psyché)* sau locul de manifestare a psihicului, care poate fi asimilat cu „sinele"/„eul" descris de Freud, fie *expresie a exteriorităţii,* tradusă printr-o formă/structură. Între această dublă permanenţă eul deţine un stoc de informaţie ce are la bază memoria individuală şi o conştiinţă despre sine şi despre corp care se reflectă în limbaj şi în raporturile cu ceilalţi. Conform teoriei freudiene, *eul este mai înainte de toate corporal,* este „proiecţia unei suprafeţe".

Niciodată însă obsesia corpului nu a fost mai vie şi mai puternică decît în perioada contemporană, întoarsă narcisistic către sine. Conform unei definiţii utilizate de psihanaliză, termenul de narcisism ar explica comportamentul unei persoane care îşi tratează propriul corp asemănător cu felul în care ar trata un „obiect sexual".

Corpul, descătuşat ca urmare a discursului psihanalitic, eliberat de prejudecăţi şi de tabuuri, devine expresia cea mai evidentă a sinelui, forma întrupată a căutărilor şi aspiraţiilor lui. Se poate vorbi despre dezvoltarea unui discurs creat în jurul expunerii infinite a corpului, susţinut de o adevărată „isterie" a privirii, o aviditate de a vedea, acuzată de *voyeurisme* şi care a ajuns la îndrăzneli de neconceput în raport cu perioadele istorice anterioare. Pornind de la „privirea interzisă", pe care Freud o defineşte ca pe o formă de perversiune, *voyeur*-ul este cel care observă un obiect (al contemplaţiei) prin „gaura cheii", fixînd astfel un detaliu „furat" al acestuia. De obicei, corpul nud acaparează interesul *voyeur*-ului tradiţional; acest tabu şi-a pierdut însă forţa pe care o avea înainte, fiind mereu încălcat şi demitizat prin proliferarea imaginilor sexuale cu caracter comercial. Eliberarea privirii a fost alimentată în paralel şi de către mass-media, acumulînd frenetic faptul divers cel mai crud şi imaginile cele mai excentrice.

Interesul artistului contemporan pentru corp – propriul corp ca un „material" sau ca „suprafaţă" – trebuie privit în contextul acestei schimbări de percepţie: de la *produsul artistic,* un artefact ce parcurge drumul spre obiectivare, la *subiectul* însuşi care ocupă spaţiul artei prin exacerbarea propriului eu şi prin prezentarea creaţiei sub forma unui „proces" *(„work in progress").* Corpul devine astfel locul de manifestare a esenţei subiective unice, este centrul energiei fizice, senzoriale şi spirituale – susţinea Yves Klein. Corpul poate fi considerat un vector esenţial de expresie, un mediu privilegiat al artistului devenind un „teritoriu vizual" (Carolee Schneeman). Acest „teritoriu" conturează o adevărată „geografie simbolică" care păstrează încă regiuni misterioase, nu îndeajuns explorate şi care încep să fie revelate mai ales prin efortul de obiectivare depus de artişti.

O posibilă sursă a apariţiei artei corporale ar avea ca punct de plecare gestul artistului în timpul realizării unor picturi expresionist-abstracte; un rol formator de modele l-a avut incontestabil pictorul american Jackson Pollock care, utilizînd tehnica picturii gestuale pe o suprafaţă întinsă pe orizontală, a început să picteze cu mişcări care antrenau întregul corp. *Gestul său eliberator de energie* tinde să devină mai important decît *opera* în sine. Criticul Harald Rosenberg susţinea că gestul de a picta i-a eliberat pe artiştii americani de valorile politice, estetice şi morale, pictorul transformînd suprafaţa pînzei într-un fel de „arenă în care se actează".

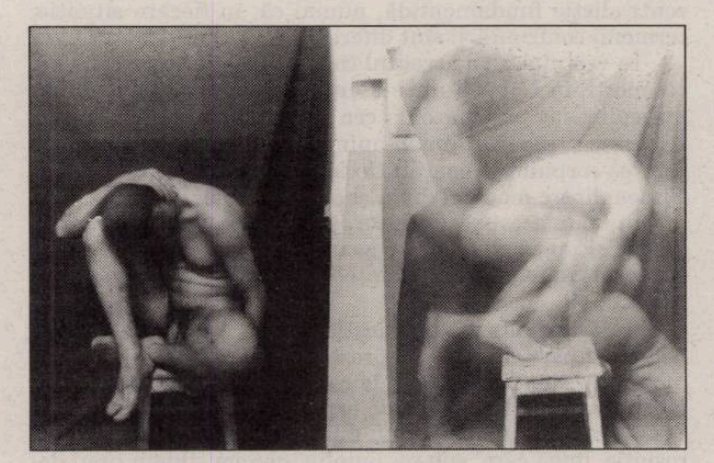

Ion Grigorescu

Începînd cu experimentele lui Pollock, realizate în atelier, dar mediatizate intens la începutul anilor '50, pictura a devenit un spectacol public; primul artist occidental care a ales să se exprime astfel într-un spectacol public a fost pictorul informal George Mathieu (1957). De la pictura gestuală, care păstrează urmele intervenţiei nemijlocite, corporale a artistului, pînă la a picta cu „corpuri vii", în chip de pensule, drumul nu a fost prea lung. La începutul anilor '60, Yves Klein a iniţiat o acţiune intitulată „Antropometrii din epoca albastră", în care artistul dirijează cîteva nuduri feminine care se vopsesc cu albastru ultramarin („International Klein Blue", culoarea pe care artistul a declarat-o ca fiind proprie), pentru a-şi lăsa apoi amprenta pe suprafaţa unei hîrtii albe de mari dimensiuni, expusă în final ca o lucrare. Aceste imprimări reprezintă corpul propriu-zis, fără cap, de fapt „masa esenţială" a corpului amintind de reprezentările preistorice feminine.

În Viena anilor '60, un grup de pictori, marcaţi de „criza tabloului" (criză provocată de schimbarea mijloacelor cunoscute de a picta, ca şi a materialelor utilizate în mod tradiţional) au început să se intereseze de experimentele lui Pollock şi Yves Klein. Cei patru „acţionişti" vienezi – Otto Mühl, Günter Bruss, Hermann Nitsch şi Rudolf Schwarzkogler – căutau cu toţii o cale de a reînnoi limbajul artei contemporane şi utilizau corpurile unor modele sau chiar propriile corpuri ca pe nişte suprafeţe de pictură, asupra cărora îşi descărcau toate tensiunile cuprinse în gesturi. Otto Mühl a început aşa-numitele „Materialaktionen" presărînd pigmenţi coloraţi peste diferite corpuri şi obţinînd o plasticitate specială prin amestecul spontan dintre pigmenţi şi apă sau miere, în timp ce Hermann Nitsch este cel care a inaugurat conceptul de *Orgienmysterientheater,* un tip de acţiune picturală care a evoluat tot mai mult spre o durată avînd un scenariu de tip ritual şi teatral. În aceste acţiuni Nitsch utilizează, în loc de pigmenţi, sînge de animal şi viscere, urmărind nu numai plasticitatea acestor materiale, ci şi simbolistica lor. Günter Bruss a iniţiat o serie de acţiuni intitulate „Selbstbemalung", în care îşi picta corpul cu pigment alb şi îl „secţiona" apoi imaginar printr-o linie neagră. Treptat el a ajuns în unele acţiuni să îşi testeze rezistenţa la suferinţa fizică aplicîndu-şi diferite tăieturi sau pur şi simplu înscenînd o situaţie dramatică prin alăturarea de corpul său a unor obiecte „agresive": lame de ras, o secure, foarfece, cuie, bisturiu sau cabluri prin care se presupune că circulă curentul electric.

Joseph Beuys este poate artistul care concentrează cel mai intens în acţiunile lui un limbaj simbolic şi operează cu ritualuri, astfel încît el însuşi apare ca un „şaman". Corpul artistului, pus în valoare prin aceste acţiuni cu caracter ritual, devine un mediator între natură şi societatea modernă care a pierdut sensurile adînci ale lucrurilor.

Arta corporală apare în România odată cu mişcarea internaţională, în anii '70-'80, şi se datorează în principal aceloraşi cauze care au generat-o iniţial. În contextul românesc însă, o abordare deschisă a corpului şi o analiză a limbajului său, cu tot ceea ce acest subiect presupune – nuditate, expresie liberă corporală tradusă prin gesturi, sexualitate, o meditaţie asupra genurilor şi a raporturilor dintre ele – însemna încălcarea tabuurilor cultivate de o societate conservatoare care prefera să treacă sub tăcere o întreagă problematică legată de corp.

Din această perspectivă corpul nud al artistului apărea ca o încălcare a normelor şi a ordinii sociale, o reprezentare subversivă şi provocatoare a cărui sens „tulbure" trebuia eliminată. Ca atare, cenzura care funcţiona în instituţiile organizatoare de expoziţii elimina orice ar fi trezit suspiciunea că nu s-ar conforma normelor impuse de stat. În aceste condiţii, explorarea corpului şi a limbajului său, explorarea nudităţii au devenit adevărate „gesturi eroice" echivalînd cu un angajament politic, în replică la poziţia oficială. Această situaţie particulară, destul de diferită faţă de ţările socialiste „liberale" (ex-Iugoslavia, Polonia), a condus la izolarea artiştilor care au experimentat limbajul corporal şi la privarea lor de libertatea de a se exprima public.

Figura centrală a artei corporale din anii '70 este fără îndoială Ion Grigorescu care a ajuns treptat la cercetările legate de corp. Pentru o bună bucată de timp conceptele care i-au alimentat creaţia au fost cel de *realism* şi de *realitate,* destul de controversate în România anilor 1968-1969, în care amintirea încă recentă a „realismului socialist" era receptată cu sentimente amestecate. Artistul s-a delimitat însă de acel realism mimetic, după natură, evocîndu-l pe cel al imaginilor care stăruie pe retină, care rămîn în amintire.

În paralel cu desene, picturi, obiecte şi fotografii, artistul dezvoltă, la începutul anilor '70, acţiuni concepute pentru atelier. Interesul pentru „întîmplare", fie ea banală, repetitivă, cotidiană provine, în cazul lui Ion Grigorescu, dinspre cultura pop, pe care o cultiva pentru că exprima cel mai potrivit pulsul vieţii, al realităţii cotidiene. Un accentuat egocentrism, manifestat încă de la început în lucrările sale, îl transformă pe artist în „eroul" acestor înscenări fotografice sau filmice. Artistul mărturisea că în improvizaţiile sale de *body art* nu a avut nevoie de o pregătire artistică îndelungată şi meticuloasă, aşa cum se formase pentru pictură şi gravură, probabil deoarece corpul s-a dovedit a fi „un model mult mai inteligent şi mai liber, o cale rapidă spre produsul final", dacă nu cumva chiar un „ready-made".

Majoritatea acţiunilor sale realizate în faţa obiectivului fotografic erau dedicate explorării „corpului oprit", corp unanim considerat de către societatea românească subiect tabu. Pe de-o parte, îl interesau înregistrarea exactă la un moment dat a corpului său, ca o expresie a nudităţii şi a intimităţii absolute, adesea şi în raport cu spaţiul (camera) pe care-l antropomorfizează, pe de altă parte, experimentarea „mecanismului vizual" de înregistrare prin plasarea aparatului fotografic în cele mai neaşteptate unghiuri şi poziţii lăsînd uneori impresia unei agresiuni asupra imaginii.

În „Autoportret cu oglinzi", o acţiune din 1973, repetată în mai multe variante, Grigorescu foloseşte două oglinzi în mişcare obţinînd o multiplicare a personajului, o amplificare şi o dinamizare a acestei mişcări. Astfel, artistul se consideră pe sine un *voyeur* maniac în căutarea iluziei produse de virtual, iar această căutare îl duce la o adevărată excitaţie psihică, o nelinişte care îl conduce la conceperea altor înscenări optice. În acţiunea „Suprapuneri" (1979), Grigorescu foloseşte multiplicări haotice ale propriului corp, prin intermediul oglinzii, dar şi prin supraimprimări pe acelaşi cadru de peliculă color. Efectul este de confuzie, dedublare, multiplicare, de reflectare mincinoasă, pe care artistul o găseşte ca pe un rezultat scontat. În seria de fotografii „Box yoga" (1977) apar „expresii" corporale – de repaus, de încordare a muşchilor, de mişcare – într-un fel de supraproiecţie şi supraoglindire sugerînd o „traversare a oglinzii şi o întoarcere pe dos". Grigorescu asimilase teoriile lui Freud, Jung şi Lacan, plasîndu-se pe o poziţie de cercetare şi interogîndu-se asupra rolului jucat de eu în aceste „spectacole fără spectatori, doar cu aparatele mecanice sau optice". Interogaţia lui se centra pe importanţa eului în aceste acţiuni şi dacă acesta se amplifică sau se diminuează în acest gen de „întîmplări".

Prelucrînd aceste experimente vizuale, artistul le-a cuprins în 1976 în filmul *Masculin-feminin,* în care parcurge propriul corp cu aparatul de filmat, astfel încît spaţiul pare să se „răstoarne"; atelierul devine dispozitiv de înregistrare, iar oglinzile se află în mişcare. Aceeaşi schimbare de poluri fixe se petrece şi în cazul receptării masculinităţii şi a feminităţii într-un joc de ambiguităţi. Prin acţiunile şi fotografia anilor '70, Ion Grigorescu a deschis calea unor cercetări şi interogaţii adresate reprezentării, avînd curiozitatea şi tăria, aproape unice, să privească „în spatele oglinzii". Dacă Ion Grigorescu a avut o poziţie singulară în contextul anilor '70 prin coerenţa şi multitudinea cercetărilor sale legate de corp, astfel de cercetări, de mai mică anvergură, s-au ivit la mai mulţi artişti mai ales într-o perioadă ulterioară. Arta corporală cunoaşte în România o dezvoltare mai ales după 1989 cînd artistul nu mai este silit să se izoleze, ci reuşeşte să capteze interesul publicului.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 27 aprilie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Andreea DUMITRU

Teatru în locuri virane

La începutul anului '90, actorul şi regizorul Mihai Mălaimare, proaspăt demisionar din Naţionalul bucureştean, a înfiinţat Masca, teatru de gest, pantomimă şi expresie corporală. Un model de alternativă estetică, grefată însă pe „clasica" structură bugetară subordonată Ministerului Culturii. În ciuda handicapului major (lipsa unui spaţiu propriu de repetiţii şi reprezentaţii), Masca a supravieţuit, migrînd din subsolul amenajat chiar de trupă (undeva, în cartierul Aviatorilor) într-o sală aflată peste drum de Biserica Amzei, apoi într-alta, pusă la dispoziţie de Colegiul „Sfintul Sava". A devenit, astfel, o companie itinerantă, descoperind pe cont propriu libertatea şi în special rigorile specifice jocului în spaţii neconvenţionale (străzi, parcuri, dar mai ales... maidane).

Sorin Dinculescu şi Ana-Maria Pîslaru erau tinere vedete ale Teatrului din Brăila, înainte să i se alăture lui Mihai Mălaimare şi regizoarei Anca Florea. Astăzi, doar ei au mai rămas din nucleul originar al trupei: „Ne-am dorit – îşi aminteşte Sorin Dinculescu – să experimentăm lucruri pe care înainte de '89 nici nu se putea pune problema să le experimentăm. Masca a fost un laborator în care ne-am întrebat ce e actorul, ce se întîmplă cu mintea şi corpul lui. Masca a adus ca noutate această mobilitate a teatrului, prezenţa lui în locuri în care nu te aştepţi să se joace, nebunia de a repeta un spectacol de foarte multe ori pentru a-l juca, uneori, de foarte puţine ori". De ce au abandonat atîţia colegi de-ai lor? „Pur şi simplu, n-au rezistat – spune Ana-Maria Pîslaru. Au avut o tresărire de orgoliu. Prin '92, directorul nostru avea o deviză: «Actorii mei au ales anonimatul în favoarea teatrului. Au zis: nu contează numele meu, trebuie să impunem *brandul* Masca.» Este foarte adevărat, am făcut lucrul ăsta, sperînd că după-aceea se vor impune de la sine şi numele noastre şi vom avea şi noi bruma noastră de mulţumire..." Ana-Maria Pîslaru admite însă că, odată cu stabilitatea şi recunoaşterea, compania a traversat un alt impas: „Sediul a venit mult prea tîrziu. În momentul în care publicul nostru ne ştia ca pe cei care joacă în parc şi pe maidane, este îngrozitor de greu să impunem o sală, şi încă una la marginea oraşului. Ne-am pus eticheta de teatru de cartier şi trebuie să facem teatru pentru cartier, lucru pe care nu mi l-am dorit niciodată. Nu am vrut să culturalizăm masele, nu asta a fost în mintea noastră, ci să facem cercetare, studiu. *Mantaua*, *Şi a venit îngerul*... erau adevărate experienţe, zone de cercetare, care s-au oprit din motive obiective. Acum nu mai avem aceeaşi miză..."

Masca *indoor*

Din noiembrie 2005, după opt ani de şantier (finanţat de noul ordonator de credit, Primăria Capitalei), compania dispune, în sfîrşit, de un sediu performant (o sală cu cca 150 de locuri, dar şi un amfiteatru în aer liber). Printre blocurile cu faţade terne care îi încadrează clădirea, în bulevardul Uverturii, Masca are toate şansele să devină un punct de referinţă pe harta cartierului Militari. Totuşi, relaţia dintre teatru şi comunitatea care îl găzduieşte (cca 300.000 de locuitori) se află încă într-o etapă de tatonări: „Un astfel de teatru îşi face vad în zece ani – explică directorul Mihai Mălaimare. Înainte de a ne muta aici, am comandat un

studiu sociologic, care ne-a arătat cum sînt stratificate cartierul şi sectorul, din punct de vedere al vîrstei locuitorilor, al preocupărilor culturale..." De aceea, oricît de ciudat ar părea, „la Masca, teatrul reprezintă doar un palier, o nişă. Oamenii de aici au nevoie de concerte, expoziţii şi spectacole ale artiştilor din Bucureşti, din ţară, din lume". Publicul este mult mai amestecat şi nediferenţiat decît în teatrele „cu vad" din centrul Capitalei. În plus, la premiere, o prezenţă obişnuită sînt copiii de la Centrul de plasament „Colibri", aflat peste drum, precum şi bătrînii unui cămin din apropiere.

Masca îşi construieşte noua identitate pornind de la gesturi aparent festiv-conjuncturale (aşa cum se întîmplă de Crăciun, cînd familiile din vecinătate sînt aşteptate să împodobească, împreună cu actorii, bradul din curtea teatrului), pînă la evenimente ample (un festival ajuns la a treia ediţie), dar şi cu acţiuni exclusiviste, pentru *connaisseur*i (un singur exemplu: atelierul susţinut în 2005 de marele regizor polonez Józef Szajna).

...şi *underground*

Din decembrie 2003, teatrul a lansat, în parteneriat cu Metrorex, „Oraşul de sub oraş", un proiect unic în felul său. La prima vedere, un exerciţiu de imagine şi de *promotion* strict al producţiilor proprii, deşi reprezentaţiile programate săptămînal în staţiile de metrou Universităţii, Piaţa Unirii sau Eroilor presupun şi un tip de uzură (a actorilor, dar şi a costumelor) pe care alte teatre nu s-ar grăbi să şi-l asume. Mai nou, proiectul găzduieşte un experiment: pornind de la *Meninele* lui Velázquez, studenţii profesoarei Unda Popp, aflaţi în anul I la departamentul de modă din cadrul Universităţii de Arte, realizează, în acordurile lui Segovia, un *performing* de costume executate din carton pictat şi contorsionat. Parada atrage: mulţi călători fac fotografii cu telefonul mobil, alţii studiază îndeaproape detaliile şi dau note costumelor. *„Povredad", „sufrimiento", „guerra civil"* se poate citi, de exemplu, pe un fabulos cal înaripat, figurînd – potrivit autorului său, Lucian Păun – „viitorul tragic la Spaniei"!

„Teatrul de trupă a murit de mult"

La Masca nu există vedete. Aici contează echipa şi performanţele unui stil de joc impus încă de la primele montări. Titluri din repertoriul mai vechi sînt reluate astăzi cu o distribuţie atît de spectaculos întinerită, încît nu poţi să nu te întrebi de unde vin aceşti tineri care, în mod evident, nu caută gloria, dar ştiu că trebuie să facă faţă unui program strict de repetiţii şi antrenamente.

Pe Magda Frîncu am remarcat-o în recentele premiere ale teatrului, *remake*-ul *Clovnii* şi muzicalul pentru copii *O locomotivă şi-o gară* (după un text de Arghezi). Avea doar 16 ani cînd, în urma unui anunţ auzit la radio, a început să frecventeze cursul de pantomimă, gest şi expresie corporală ale Teatrului Masca (avîndu-şi încă sediul, pe atunci, într-o fostă casă de cultură din cartierul Bucureştii Noi). Acum e studenta Margaretei Pogonat, în anul II, la Universitatea „Spiru Haret" şi se consideră norocoasă: „Cunosc actori tineri valoroşi care nu au ocazia să ajungă într-un teatru. Numai în anul meu sînt două grupe şi patruzeci de studenţi care în curînd vor termina facultatea, iar eu sînt singura angajată. Unii au mai prins cîte un rol într-un *sitcom*, dar asta e altceva, pentru că toţi vor să facă teatru, în primul rînd". Ce o atrage la Masca? „Ideea de a-ţi pune tot corpul în valoare şi de a nu te putea ascunde în spatele cuvintelor, dar şi un public foarte sincer. La metrou, de exemplu, nemaifiind diferenţa asta dintre scenă şi sală, mulţi dintre cei care ne văd se simt liberi să ne abordeze direct şi firesc. Cînd jucăm *Statuile*, ne întreabă cum ne-a venit ideea, dacă am repetat mult, dacă nu ne amorţesc picioarele... Cînd jucăm în parcuri *Fior d'amor în Bucureşti*, un spectacol cu muzică din perioada interbelică, mulţi spectatori de vîrsta a treia sînt emoţionaţi."

Cosmin Creţu a absolvit Academia de Teatru şi Film în 1995. Era deja o vedetă a Teatrului Valah din Giurgiu atunci cînd Mălaimare i-a propus să colaboreze la *Intrusa* după Borges. A rămas în trupă, deşi la început nu i-a fost uşor: „Am avut mari reţineri... Prima oară cînd mi-am văzut viitorii colegi la metrou mi s-a părut ceva complet lipsit de încărcătură artistică. A trebuit să joc, la rîndul meu, în *Gardienii veseli* ca să încep să înţeleg. Părinţii mei sînt actori de teatru «clasic» şi nu ascund că avem polemici în privinţa asta, dar nici măcar nu-i pot acuza că nu înţeleg fenomenul". Nu din întîmplare, Cosmin face acum şi un masterat în comunicare la SNSPA: „E o experienţă absolut senzaţională munca de *promoter* pentru producţiile teatrului, faptul că participăm la spectacole de stradă sau la cele legate de diverse sărbători. Nimic din ceea ce se face la Masca nu e lipsit de conştiinţa că avem un *target*, că spectatorul nostru îşi doreşte ceva anume. Cred că asta e cartea noastră de vizită: faptul că sîntem îmbibaţi de civic într-o zonă atît de lipsită de civism."

Cristi MĂRCULESCU

Cowboy-ul cubanez

Mîine, 29 aprilie, la Teatrul Naţional din Timişoara şi luni, la Teatrul Naţional din Bucureşti, Eliades Ochoa va concerta alături de alţi şapte muzicanţi cubanezi. În deschidere, Geta Burlacu & Band.

Legendă a muzicii cubaneze, Ochoa a devenit cunoscut în întreaga lume datorită proiectului „Buena Vista Social Club". Cariera sa începuse însă cu ani buni în urmă: micul Eliades cînta la *tres* (variană din panoplia de instrumente folclorice ale Americii Latine, asemănătoare chitarei) de la vîrsta de 6 ani. Odată cu trecerea anilor devine artist de varieteu în stabilimentele rău-famate ale orăşelelor cubaneze. Revoluţia îl face să ajungă artist respectabil şi începe o serie de colaborări cu nume mari de pe scena muzicală locală: Oriental Quintet şi Típico Septet. Alternează chitara cu *tres*-ul şi se implică în Trova Cubana, mişcare dedicată susţinerii şi popularizării folclorului muzical cubanez *(guajira)*. De altfel, ciocatele şi hainele de cowboy, împreună cu nelipsita pălărie cu boruri largi şi întoarse au fost dintotdeauna costumul său de scenă şi hainele din viaţa de zi cu zi. Eliades Ochoa şi-a modificat chitara pentru a obţine sonorităţi specifice *très*-ului, iar rezultatele uimitoare poartă

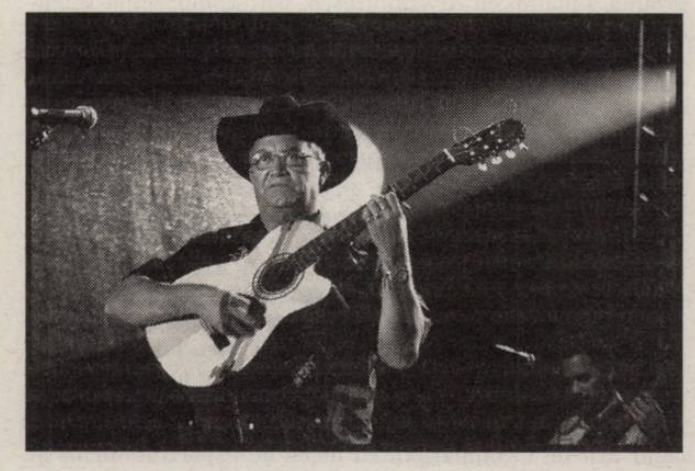

amprenta muzicii unice a tradiţiei cizelate de experienţa unei jumătăţi de veac de carieră.

Ochoa a trăit cea mai mare parte din viată în Santiago de Cuba. Colaborarea cu altă legendă – Compay Segundo – le-a adus, spre finalul anilor '80, „consacrarea internaţională". Au urmat, în deceniul 9, 40 de concerte în afara Cubei, colaborări cu mari artişti ai scenei muzicale latine, dar şi cu Bob Dylan. Nici succesul documentarului lui Wim Wenders despre Buena Vista Social Club, nici Grammy-ul obţinut de albumul colectiv în 1997 nu l-au impresionat pe chitaristul cowboy. Artistul a rămas fidel folclorului „de Cuba", iar recitalurile sale includ prelucrări personale după Sone-uri, Guaracha-uri, Guajira-uri şi Bolero-uri. Solo sau împreună cu alţi muzicieni, Ochoa a avut sau a apărut pe 13 albume. Printre cele mai apreciate: *Son de Santiao* şi *Sublime Illusion*, ambele din 1999. Cea mai cunoscută piesă face parte din compilaţia Buena Vista Social Club: „Chan Chan". Muzica lui este un amestec seducător de tristeţi şi ritmuri, dovadă a unei tehnici măiestre şi a unui suflet în străfundurile căruia strălucesc şi vibrează nostalgiile, patimile şi durerile unor strămoşi cubanezi aprigi şi iubăreţi, moleşiţi de soarele insulei sau motivaţi de alcoolurile unor spelunci pitoreşti.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Omul şi albina

(fabulă optimistă)

Revenind de curînd dintr-o excursie teatrală, ne întîlnim, în trenul Intercity Cluj-Bucureşti, eu şi persoanele împreună cu care bătusem drumul în sens invers, cu un mare actor român, vedetă foarte populară a scenei şi (în ultima vreme, aproape exclusiv) a ecranului, interlocutor plin de farmec, povestitor fascinant şi... apicultor pasionat. Descoperisem această preocupare neobişnuită din „viaţa şi activitatea" artistului acum vreo patru ani, cînd, într-o noapte de festival în provincie, stătusem mai bine de două ore cu gura şi urechile căscate, ascultînd istorii despre albine, despre obiceiurile, pasiunile şi fobiile lor şi, fireşte, despre minunile culinare şi curative pe care le produc aceste creaturi extraordinare. Nu erau nişte litanii incontinente şi nici nişte povestioare banale, menite să umple golurile de conversaţie; erau adevărate epopei în miniatură, adevărate *saga* liliputane ramificîndu-se în detalii tehnice, poetice sau dramatice, crude sau hazlii – şi adevărate bucăţi (şi bucate) literare născute spontan. Autorul ar trebui să le pună pe hîrtie; se simte că îi izvorăsc direct din suflet. În plus, am bănuiala că vieţuirea printre albine îl ajută să suporte vieţuirea printre oameni. Pentru plăcerea proprie – dar şi spre a capta pentru cauza comună (care? ei, care!) bunăvoinţa tovarăşilor de drum –, l-am provocat, cu o întrebare aruncată ca şi întîmplător, la un recital pe teme apiculturale. Şi...

Şi am aflat (din nou) că:

– albinele au o organizare comunitară (politică, s-ar putea spune) precisă şi fixă, în care rolurile „sociale" sînt clar împărţite – lucrătoare, trîntori, matcă – şi cu sfinţenie respectate;

– în absenţa prea îndelungată a mătcii (pe care o „instituie", prin anumite procedee, stuparul, dar care trebuie să fie acceptată de către întreaga populaţie interesată), albinele din „familia" respectivă o iau razna, transformîndu-se în ceva ce se numeşte stup nebun; acesta devine nu doar neproductiv, ci şi agresiv şi trebuie, în cele din urmă, să fie distrus;

– dacă stuparul nu o „unge" pe matca nouă la vreme sau dacă această matcă nouă e socotită, cine ştie de ce, nepotrivită, albinele o ucid (zidind-o de vie, cu ceară, în lăcaşul ei) şi înscăunează, cu de la ele putere, o altă matcă, aleasă „din interior";

– între momentul cînd rămîn fără regină şi momentul întronării noii suverane, dintre albinele lucrătoare se detaşează un număr de indivizi care blochează intrarea în stup (cred că urdiniş se cheamă), masîndu-se acolo în rînduri succesive şi nepermiţînd, astfel, pătrunderea vreunui răufăcător;

– şi multe altele.

Bineînţeles, atunci am transferat pe loc (nu numai eu, probabil) informaţiile primite asupra realităţii politice din jurul nostru; zilele acestui aprilie tulbure şi tulburat nu doar chemau metafora, o impuneau aproape: ce putea fi mai asemănător întîmplărilor albineşti decît războiul (în toate sensurile constituţional) de la „vîrful" stupinei naţionale? După care, a venit Gala Premiilor UNITER.

Nu mai reiau aici povestea controverselor (şi a tuturor evenimentelor conexe avînd, lingvistic, aceeaşi rădăcină: advers... devers... pervers... revers... subvers...) care au individualizat actuala ediţie pînă la a-l face chiar şi pe crainicul principalei emisiuni de ştiri a postului public de televiziune să anunţe, cu vizibilă satisfacţie, că anul acesta premiile breslei teatrale „stau sub semnul" dezbinării dintre artişti, promiţîndu-le, implicit, telespectatorilor lacrimi şi sînge – adevărat! – în transmisia directă ce va urma. În timpul Galei, mi-am amintit pe neaşteptate istorisirile din tren. Sub imensul cort ridicat lîngă zidurile întărite ale Sibiului medieval – care, în calitate de Capitală culturală europeană în 2007, a găzduit prima ieşire a Galei din Bucureşti –, aerul vibra. De emoţie. De căldură. De bucuria de a fi împreună. De mîndria secretă că, indiferent de acele cu venin pe care le mai îndreaptă, din cînd în cînd, unii împotriva altora, cei ce iubesc teatrul ştiu să se strîngă alături unii de alţii ca să apere scena de atacul vieţii. Nu toţi artiştii care au venit la Gală au plecat fericiţi de acolo; nu toţi puteau să ia premii; nu toţi au fost de acord cu anunţatele candidaturi la trofee şi nu toţi ar fi dat coroniţele finale celor care le-au primit. Dar ceva din privirile, zîmbetele, încruntările, aplauzele, şoaptele, bombănelile şi aclamaţiile lor, ceva de nedefinit şi de neregăsit altcîndva şi altundeva mărturisea sentimentul apartenenţei la confreria aceasta unică în lumea reală şi dovedea că nişte oameni ce-şi preschimbă sîngele – adevărat! – şi carnea, fiecare în felul lui şi după puterile lui, în materia din care sînt ţesute visele nu vor permite să pătrundă între ei răceala, urîtul, răul. Stupul teatrului poate să rămînă, o vreme, fără matcă: fără o scară sigură de valori sau fără repere unanim acceptate sau fără certitudinea izbînzii Binelui; albinele lucrătoare, prin însăşi natura lor, îi vor deveni apărători înverşunaţi. Şi aş fi gata să jur că, în seara Galei, chiar şi albinele rebele, cele ce părăsesc stupul ori se întorc împotriva lui, chiar şi trîntorii bîzîitori, fără de care (asta e!) roiul nu supravieţuieşte, nu s-au putut dezlipi de televizoare...

Sigur, metafora sfîrşeşte aici. Clipa, fie ea şi de graţie, trece, vorba lui Caragiale, ca o clipă, iar lumea oamenilor se conduce după alte legi decît lumea albinelor. Dar oamenii pot învăţa, oricînd, ceva de la albine.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Telegrame dintr-o altă lume

● Yvat, *Tear Duct*, Cactus Island Recordings, 2007.

Dacă sînteţi dispuşi să receptaţi frecvenţe bizare, să restabiliţi legături cu un univers straniu şi dezolant, să degustaţi ceva din sonorităţile îndatorate filmelor *science fiction*, să umblaţi teleleu cu imaginaţia prin realităţile unui viitor îndepărtat, să înţărcaţi roboţi şi să hrăniţi porumbei electrici, atunci n-ar fi rău să daţi de urma lui Yvat. Este foarte probabil însă, în cazul în care toate aceste condiţii (altminteri solicitante) vor fi satisfăcute, să descoperiţi că este infinit mai uşor să-ţi închipui şi să dai naştere unei lumi fictive, decît să afli un răspuns cît se poate de simplu şi terestru la întrebarea „cine este Yvat?". După toate aparenţele, şi în lipsa unor dovezi palpabile, s-ar putea ca personajul despre care vorbim să fie genul acela de cavaler pe care l-ai vedea povestind vrute şi nevrute la o masă rotundă (laolaltă cu regele Arthur, Lancelot du Lac, Gawain sau alte figuri distinse) sau, dacă îl introducem în combinaţie şi pe vrăjitorul Merlin, să aveţi surpriza să-l găsiţi preschimbat într-un călăreţ fantomatic, de preferinţă fără cap şi în mare măsură invizibil. Dacă la toate astea adăugaţi şi un album ca *Tear Duct* şi o doză consistentă de desfătare auditivă, n-ar fi exclus să plonjaţi într-o epocă în care Evul Mediu s-ar lăsa slujit de tehnologia de ultimă oră. Dincolo de aparenţele şi, totodată, tezele futuriste, Yvat împrumută mesajelor sale codate o nostalgie insinuantă, un fir narativ subînţeles care face posibil ca trecutul şi viitorul să se întrepătrundă ca şi cum o epopee uitată s-ar transforma în timp într-o telegramă rece. E posibil, prin urmare, ca din acei cavaleri despre care vorbeam să nu fi rămas decît nişte rămăşiţe sau aluzii, e posibil (cu tot umorul de rigoare) ca *Tear Duct* să nu fie altceva decît echivalentul unei găini ajunse – asta e – supă la plic.

Cum cavalerii sau găinile nu ajută prea mult la dezlegarea unui mister, se cuvine spus că în căutarea lui Yvat veţi descoperi albume şi case de producţie din Germania (Minor Label), Belgia (Subliminal Tape Club) sau Marea Britanie (Experimental Sea Food şi Cactus Island). Ar fi bine să nu treceţi cu vederea peste La Strada Music, nu de alta, dar accesele ocazionale de patriotism nu dăunează cu nimic sănătăţii, veţi găsi un loc cu multă muzică românească de calitate şi, în plus, vă veţi apropia foarte mult de descifrarea enigmei. Cu voia dumneavoastră şi spre surprinderea tuturor (a mea inclusiv), cred că veţi afla, într-un tîrziu, că Yvat este o anagramă a numelui Tavy, că acest Tavy este cetăţean român, iar muzica electronică pe care se încăpăţînează să o compună, fie şi la acest nivel de underground sinonim cu invizibilitatea, este compatibilă întrutotul cu realităţile occidentale după care pretindem că tînjim atît. *Tear Duct* este un album ce se revendică din stirpea nobilă şi robotizată a germanilor de la Kraftwerk, cu efuziuni şi fraternizări, pe alocuri totale, cu manifestele văduvite de emoţie galantă tip Aphex Twin, cu pacte de neagresiune încheiate cu stilistica de ultimă oră la care s-a dedat Thom Yorke pe *Eraser*, cu oaze de calm şi temporizări blînde în care adie o urmă din delicateţea celor de la Air. Să fim înţeleşi: este mai mult decît un simplu exerciţiu de patriotism să faceţi cunoştinţă cu Yvat. Este, dacă vreţi, în ciuda aerului de provizorat pe care îl arborează uneori *Tear Duct*, dincolo de minimalismul intenţionat sau de temele şi motivele ce aşteaptă vremuri şi cizelări mai bune, o încîntare şi, deopotrivă, o delectare să găseşti o aşa dovadă de bun-simţ şi rafinament stilistic prin părţile acestea ale Europei sau, pur şi simplu, să ai confirmarea că nu sîntem chiar atît de incompatibili cu ideea de export de dichis şi eleganţă în ţări ceva mai năzuroase decît am fost noi obişnuiţi. S-ar putea ca, în cele de urmă, Yvat să fie un temerar care trimite telegrame dintr-o altă parte a lumii.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Taichi Yamada, *Străini*, traducere din japoneză şi note de Iuliana Oprina, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas, 2007.

Pentru Taichi Yamada, lumea de dincolo nu are nimic morbid. E mai degrabă bonomă. Umblă cu tot felul de cumsecădenii, ba chiar cu duioşii. Se poartă cu multă, mare căldură. Aici cred că se află şi performanţa acestui scriitor japonez (n. 1934), romancier şi scenarist de televiziune, cu o operă consistentă şi premii de toate calibrele. În faptul că poate crea suspans din lucruri cumsecade, delicate, blînde, dîndu-ţi fiori de gheaţă cu o călduroasă bătaie pe umăr.

Personajul din *Străini* – autor, şi el, de scenarii pentru seriale de televiziune – se pregăteşte să-şi trăiască independenţa recîştigată în urma recentului său divorţ. E un singuratic şi prin forţa împrejurărilor, şi din deformaţie profesională, iar în curînd va împlini 48 de ani. Sărăcit în urma partajului, locuieşte acum în micuţul apartament „de lucru" dintr-un bloc de birouri aflat pe marginea şoselei de centură a Tokio-ului. Noaptea, el şi Kei – enigmatica vecină de la etajul trei, cu o nu mai puţin enigmatică cicatrice pe piept – rămîn singurii locatari ai clădirii. Relaţia lui cu Kei va fi un fir al poveştii, dar nu singurul, şi nici măcar cel principal, care se întinde peste o cu totul altă lume...

Ajuns în cartierul copilăriei sale, protagonistul romanului îşi reîntîlneşte părinţii, care-s mai tineri decît el. Au treizeci şi ceva de ani, vîrsta la care muriseră în urmă cu mai bine de trei decenii. Fiul nu se mai satură să-i revadă, ei nu mai pridídesc cu agitaţia lor mică, tandră, gureşă, perfect „mămoasă". Sînt halucinaţii sau fantome? E bună bunătatea lor? Mai sînt şi alţi morţi vii care bîntuie singurătatea acestui personaj? Merită să vă lămuriţi, mai ales că nu lipsesc surprizele. Nici n-aveau cum, într-un atît de special roman de mistere, ce reuşeşte să urzească tensiuni din melancolii discrete.

De consumat la orice oră şi la orice vîrstă.

Paul CERNAT

bon de lectură

La vita è bella în comunism

● **Dan Lungu, *Sînt o babă comunistă!*, Editura Polirom, 2007.**

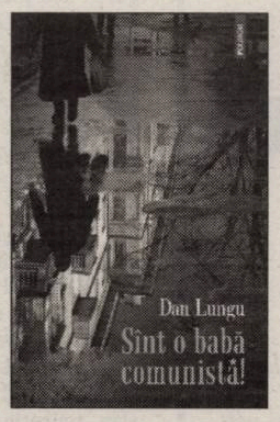

Filtrat prin microrealismul optzecist, dar fără etalarea obositoare a procedeelor textuale aferente, micul cehovianism al prozei începutului de secol XX renaşte în sociografiile empatice ale lui Dan Lungu. După succesul înregistrat în Franţa cu traducerea volumului *Raiul găinilor...*, autorul revine la romanul *ostalgiei* postcomuniste fără a-şi trăda, în fapt, vocaţia de *povestitor* al măruntei umanităţi periferice, de tranziţie. Intuind potenţialul formulei, editorul francez i-a solicitat un nou titlu, iar prozatorul – sociolog de profesie, dotat cu un bun simţ al marketingului cultural – a percutat, extinzîndu-şi „experimentele de mentalitate" prin valorificarea prozastică a unui document de istorie orală. E vorba de un lung interviu despre „binefacerile" vieţii cotidiene în comunism: o istorie personală a unei femei (Florentina Ichim) „reprezentative" pentru stigmatizata, dar puţin ascultata categorie a nostalgicilor şi a perdanţilor tranziţiei. Ca şi *acest* tip de proză, de altfel, taxat – de la E. Lovinescu încoace – drept localist şi fără miză majoră, în contratimp cu urgenta noastră nevoie de modernizare citadină şi de racordare la tehnologiile înalte ale Apusului. Marele merit al lui Dan Lungu este acela de a transforma în atu aparentul handicap, cu un profesionalism cert. Modestia deloc la îndemîna oricui, capacitatea a-şi „asculta" personajele înregistrîndu-le cu aparentă simplitate şi cu înaltă fidelitate nu atît limbajul, cît mentalitatea şi umanitatea par a fi, deocamdată, mai... universale decît ambiţia de a rupe gura tîrgului prin reţete „majore", brevetate „la Centru"... Textul Florentinei Ichim a fost inclus în volumul sociologic *Povestirile vieţii. Teorie şi documente* (2003). Scriind despre el, opinam că autenticitatea materialului clientei bate, ca interes (chiar dacă nu literar...), prozele scurte ale fostului lider cluboptist ieşean. În *Sînt o babă comunistă!* autorul îl asumă însă vorbind prin vocea eroinei, dilatînd şi transfigurînd la persoana întîi povestea vieţii acesteia. Asemănările sînt numeroase, însă diferenţele au ultimul cuvînt. Relativ tînăra Florentina Ichim devine o mai vîrstnică Emilia Apostoaie-Burac, măritată cu inubliabilul Ţucu (fals personaj de plan secund, soţ blînd şi harnic, hîtru şi tăcut, cu tabieturi şi bun-simţ moromeţian), iar nostalgia ei *înrăită* după regimul care a emancipat-o de condiţia rurală a prelucrătoarei de „tezic" (bălegar), transformînd-o în muncitoare „privilegiată" într-un atelier de confecţii metalice pentru export este *îmbunată,* umanizată comprehensiv, întoarsă pe toate feţele cu firesc şi delicateţe tandră, fără stridenţe. Romanul e, de fapt, o „povestire a vieţii" cu o intrigă simplă, centrată în jurul unui personaj memorabil (Emilia), deşi atît sora ei Sanda cît şi fiica Alice – măritată în Canada şi perseverentă în a-i schimba mamei opţiunile electorale – fără a mai vorbi de Ţucu sau de nea Mitu, informator al Securităţii şi producător în serie de bancuri/poveşti cu Ceauşescu, îi fac o concurenţă loială. Emancipării/deruralizării prin comunism a Emiliei îi corespunde, peste ani, emanciparea occidentalistă a Alicei, iar pseudodesprinderea de „ţărănie" a lui Ţucu (argument decisiv în cucerirea soţiei...) are un revers ironic în reruralizarea sa benevolă din postcomunism. Vizita lui Ceauşescu în fabrica unde simularea e regulă de bază – cu jocurile de table şi trişeriile rămase în memorie ca un paradis comunitar – capătă proporţii fabuloase, răsturnate repede în derizoriu. Ca şi istoria primirii în partid a Emiliei, cu puţin înainte de căderea regimului (la Revoluţie îşi va ascunde carnetul în spatele unei icoane...). Umorul bonom (cu subtilităţi amuzate), simplitatea poveştii (cu destule complexităţi de subtext), compasiunea (lipsită de tezism şi melodramă), acuitatea decupajului psihocomportamental (fără psihologisme inutile) şi, mai ales, ştiinţa neostentativă cu care e surprinsă, din mărunţişuri abil decupate, indecizia identitară a personajelor prinse între două lumi, tranziţia lor sub vremi, de la sat la „civilizaţie" fac şarmul acestui mic roman ataşant. Eventualul *happy end,* cam tras pe spuza ideologică a autorului, ar fi decizia Emiliei de a nu mai vota la alegeri (în 1996? în 2000? în 2004? ce mai contează...), iar cearcănul melancolic al cărţii – incapacitatea eroinei de a reînvia trecutul în care colegii de secţie păreau buni prieteni, tineri, fericiţi şi mereu puşi pe şotii. Dan Lungu nu e un maratonist, ci un alergător pe suta de metri care ştie să-şi dozeze de minune efortul. Dacă există un neajuns tehnic al acestei confecţii romaneşti pentru export, el nu vine din lipsa de miză sau din realismul socialist pe dos, invocate aiuristic de unii, ci din suprapunerea, pe anumite porţiuni, între vocea naratoarei şi cea auctorială, expertă în analiza comunismului şi a mentalităţilor aferente. Faptul este evident mai ales în istoria retro a doamnei Rozalia Buzinschi, anticomunistă expropriată şi discretă, sau în simpaticul *côté* imagologic al întîlnirii dintre cuplurile Emilia-Ţucu şi Alice-Alain, în limbajul uneori prea „literar" şi în sintaxa „cultă" a Emiliei. Altminteri, abstracţie făcînd însă de... imixtiunile auctoriale în conştiinţa sa, perspectiva „babei comuniste" răstoarnă fericit facilele noastre prejudecăţi occidentaliste într-o naraţiune eficientă, cuceritoare, memorabilă în felul ei.

PUBLICITATE

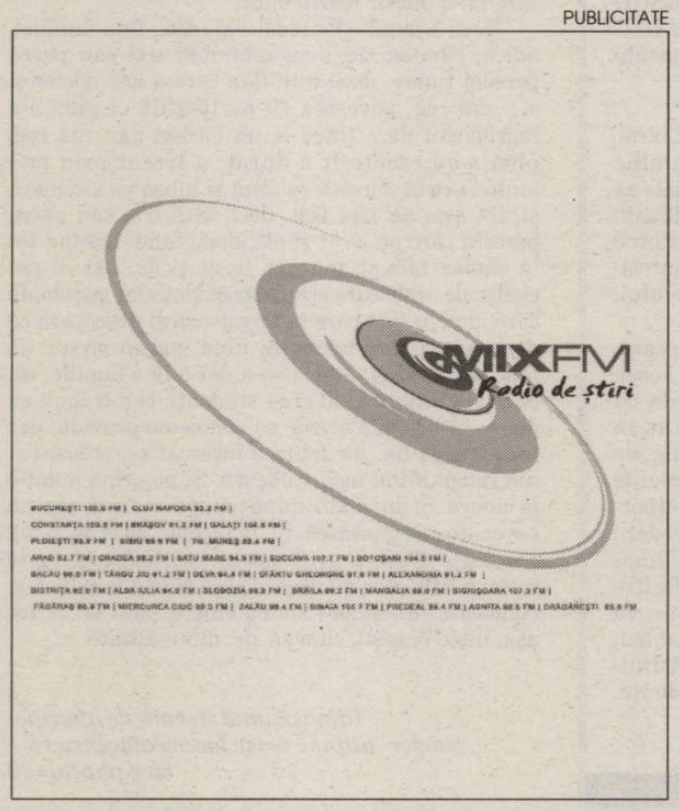

Dilema veche vă recomandă

● Pe Mezzo, miercuri, 2 mai, la ora 21,45, şi joi, 3 mai, la ora 14,45, o emisiune de aproape o oră intitulată şi subintitulată straniu *Călătorie muzicală în România: Nu există vampiri!.* Ce-o fi asta? Eu, unul, mă voi uita, sacrificînd cîteva faze din mondialul de snooker de pe Eurosport, care îmi cam mănîncă nopţile (o, nu numai mie, ci – din cîte ştiu – şi unor oameni de cultura domnilor Livius Ciocârlie şi Nicolae Manolescu). (Radu Cosaşu)

● Din numărul pe aprilie al revistei *Geo,* recomand terifiantul reportaj al jurnaliştilor germani Jürgen Schaefer şi Martin Sasse, despre Coreea de Nord şi Nucleară, tuturor stîngiştilor militanţi, de la cei ecologişti (care ignoră cu superbie dezastrele ecologice ale guvernelor comuniste), pînă la cei şic ce poartă tricouri cu marx/mao/che guevara (şi cărora le doresc un regim complet de revoluţie culturală marca Kim Jong Il). La Phenian carnea proaspătă de cîine costă un salariu lunar, adică 5 euro, în ultimii ani murind de inaniţie peste un milion de oameni. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Talent pur

● ***Parfumul / Perfume: The Story of A Murderer* (Germania, 2006), de Tom Tykwer.**

Cum ecranizezi o carte ca *Parfumul?* Fantasmagoria literară a lui Patrick Süskind e construită pe premisa că mirosul e cea mai importantă dimensiune a lumii: numai el face diferenţa dintre o persoană irezistibilă şi una insignifiantă, numai el îţi poate da cheia, esenţa, adevăratul suflet al unei fiinţe – sau chiar al unei pietre. Datorită nasului său supraomenesc de fin, eroul romanului e singurul om în măsură să valorifice toate acestе secrete şi singurul om în măsură să aprecieze la adevăratele lui dimensiuni jalnicul eşec al proiectului uman de a pune lumea în cuvinte – „toate aceste groteşti neînţelegeri între bogăţia lumii percepute olfactiv şi sărăcia limbajului". Spectacolul din *Parfumul* constă în bravura cu care autorul mobilizează toate resursele limbii (germane) pentru a ţine pasul cu percepţiile eroului său, pentru a captura fiecare dintre mirosurile acelea nemaipomenite, ca într-un fiolă preţioasă, sub capacul unui nume corespunzător sau al unei sinestezii fulgurante. Cum transformi acest spectacol pur literar (un tur de forţă, ca şi traducerea Gretei Tatler) într-un spectacol cinematografic? „Vedea toată piaţa cu ajutorul mirosului", scrie Süskind despre eroul său, şi întrebarea pe care trebuie să şi-o pună regizorul unei ecranizări după *Parfumul* este dacă-l poate face pe spectator să miroasă piaţa aia cu ajutorul văzului.

Acţiunea începe într-o piaţă – „cel mai atotduhnitor loc" din Franţa secolului al XVIII-lea – şi regizorul Tom Tykwer îşi dă toată silinţa s-o facă să duhnească pe o rază de un kilometru în jurul cinematografului, aglomerînd energic detalii de gunoaie, şobolani şi peşti în putrefacţie. Acolo se naşte geniul olfactiv Jean-Baptiste Grenouille, ale cărui prime inhalaţii pe acest pământ – coincizînd cu primele lui urlete – rezultă în condamnarea la moarte a mamei care plănuia să-l abandoneze. Urmînd îndeaproape cartea, filmul ne prezintă, în paşi repezi, incredibila călătorie socială a lui Grenouille (Ben Whishaw) de la pensiunea lui Madame Gaillard pînă la parfumeria lui *maître* Baldini (Dustin Hoffman) şi, în paralel cu asta, şi mai incredibilele călătorii ale nasului său atotcercetător. Ce face camera de filmare pentru a ţine pasul? Una dintre soluţiile ei e să pornească de pe nasul lui Grenouille şi să intre într-un şobolan mort, deranjînd poporul de viermi dinăuntru. O alta este să coboare la nivelul pământului şi s-o ia pur şi simplu pe cîmp – şi peste pietre, şi peste apă, şi prin apă. În fine, o alta este să facă treişpe-paişpe între nările fremătînde ale lui Grenouille şi frunzele fremătînde ale unui copac, aşteptînd să apară un miros. Şi apare? Eu unul n-am simţit decît mirosul disperării şi al tehnologiei suprasolicitate. Opintelile vizuale ale regizorului german în direcţia dimensiunii inaccesibile a mirosului pot fi amuzante, dar rămîn pedestre, neimaginative, supuse literalismului, şi par deosebit de ineficiente pe lîngă recentele şocuri senzoriale oferite de regizorul mexican Guillermo del Toro în *Labirintul lui Pan.* Dar chiar şi un regizor ca del Toro, capabil să transmită vizual senzaţii olfactive, ar fi fost, probabil, depăşit de responsabilitatea de a transmite vizual senzaţii olfactive *nemaiîncercate, nemaiexprimate,* cum sînt cele descrise de Süskind. Problema e că (oricît de ciudat ar suna) vizualul e mai literalist decît literarul: cuvintele se înalţă mai uşor în sfera inexprimabilului, în timp ce imaginile rămîn legate de lucrurile concrete pe care le reprezintă (un nas în vînt e doar un nas în vînt), mai ales imaginile unei superproducţii istorice, îngreunate de întregul calabalîc de epocă ce se vrea remarcat şi admirat. O opţiune mai inteligentă din partea lui Tykwer ar fi fost să reducă la minimum spectacolul vizual şi, în loc să încerce să vizualizeze talentul lui Grenouille, să se concentreze pe logica sa internă: după ce învaţă să distileze mirosul tuturor lucrurilor, el trece la oameni; după ce descoperă că el însuşi nu are un miros personal (deci nu există), se apucă să-şi creeze unul, căutînd acele „rare făpturi care inspiră iubire", ucigîndu-le şi scoţîndu-le mireasma „ca pe o piele", pentru a compune un parfum care va face din el cel mai iubit om din lume. Prezentată dinăuntru (ca în carte), logica evoluţiei lui Grenouille e de o cristalinitate cartezіană: e logica talentului „pur", separat de orice umanitate şi interesat numai de propria desăvîrşire. Prezentată din afară (ca în film), pare la fel de mărginită ca logica oricărui ucigaş în serie: Grenouille e doar o versiune mai fandosită (şi mai kitsch) a lui Buffalo Bill din *Tăcerea mieilor,* care scotea la propriu pielea de pe femei. Cel mai greşit moment din acest film greşit din start vine la final, cînd, datorită parfumului său înnebunitor, Grenouille îşi transformă propria execuţie într-o orgie. În carte, orgia nu însemna decît cîteva rînduri reci, accentul căzînd pe dispreţul lui Grenouille pentru aceşti oameni atît de uşor de dus de nas. Dar Tykwer a vrut neapărat să facă un Moment De Mare Cinema şi rezultatul arată ca un manifest şaptezecist şi kitschos pentru amorul liber – o mărturie a vanităţii nesăbuite a cinemaului de a pune forţa vizuală mai presus de orice.

trecerea prin reviste

Lactate şi străfulgerări

BUSINESS magazin

Săptămâna Financiară

CAPITAL

Economia merge bine, auzim zilnic. Iar dacă unii analişti spun că actuala creştere „nu e sustenabilă" pe termen lung, tindem mai degrabă să nu-i băgăm în seamă. Deocamdată, sîntem bucuroşi că am descoperit pe pielea noastră societatea de consum; mai încolo – „om vedea noi".

Presa economică se dezvoltă şi ea. Se spune în general că e „de nişă" ori că limbajul ei e destinat doar celor care se pricep la afaceri. Greşit. Sau aproape. E adevărat că unele articole sînt mai greu de înţeles de către profani, dar orice om instruit găseşte ceva interesant de citit în revistele economice. În *Business Magazin*, de exemplu, un dosar semnat de Ioana Mihai povesteşte *Cum a ajuns milionar Zuzu*. Zuzu este un iaurt, „rudă" cu Fulga, laptele „de vacă" atît de simpatic promovat mai an. Ambele sînt produse de Albalact, o fabrică înfiinţată prin decret de stat în 1971 (cînd fiecare judeţ avea propria „întreprindere de industrializare a laptelui"), cumpărată cu un miliard în 1999, cînd avea datorii de 2,5 miliarde, şi ajunsă acum la 100 de milioane de euro capitalizare bursieră. Raul Ciurtin, directorul ei, fost medic, povesteşte convingător cum a parcurs acest traseu, iar jurnalista Ioana Mihai îl completează cu date interesante despre piaţa lactatelor, care va creşte în următorii ani cu 20%. S-ar putea să devenim un popor mai sănătos. Deocamdată – aflăm din *Săptămîna financiară* – iaurturile sînt abia pe locul 10 în clasamentul celor mai vîndute produse de larg consum din România, conform unui studiu realizat de AC Nielsen: 92 de milioane de euro în 2006. Pe primul loc – aţi ghicit? – sînt ţigările: poporul român, prin reprezentanţii săi vicioşi, a fumat în 2006 în valoare de 1,22 miliarde de euro. Pe locul al doilea, berea: 500 de milioane de euro s-au dus pe această băutură anul trecut. Urmează băuturile răcoritoare carbonatate (425 de milioane de euro), salamurile (170 de milioane de euro), apa minerală (160 de milioane) şi, pe locul şase, detergenţii (137 de milioane), ale căror vînzări au crescut: în 2006 am fost cu 13% mai curaţi decît în 2005. Cafeaua, ciocolata şi sucurile necarbonatate au bătut şi ele, fiecare, suta de milioane de euro. Lista celor mai vîndute categorii de produse lasă impresia că dăm o groază de bani ca să ne simţim bine, deşi ne lamentăm că ne merge rău. De-aia nu ne înţeleg străinii! Roberto Musneci, fost director la GlaxoSmith-Kline Romania, italian de origine, este intervievat în revista *Capital* şi întrebat, între altele, cît timp i-a luat pînă a înţeles România. Roberto Musneci: „Este o curbă interesantă. După şase luni, crezi că ştii totul; după un an şi jumătate, ştii că nu ştii nimic. După circa doi ani începi să ai străfulgerări. Apoi, devine o a doua natură şi ştii intuitiv ce urmează să se întîmple. Dezvolţi un fel de isteţime, care îţi spune cînd să vrei mai mult şi cînd să te opreşti". Asta este, probabil, cheia succesului pentru străini: străfulgerarea că România este „o a doua natură". (**M. V.**)

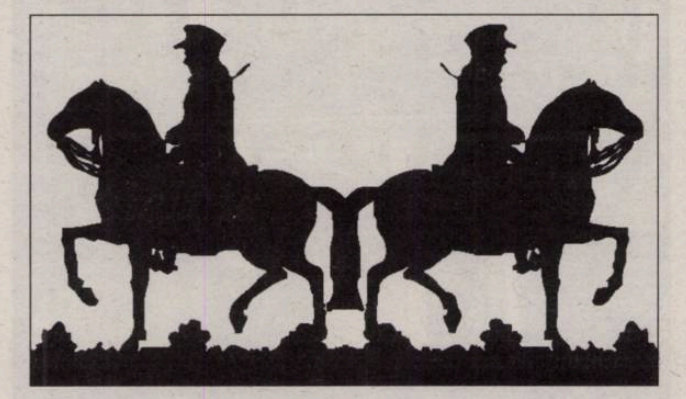

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Corepondenţă

Stimate domnule Cosaşu,

Vă trimit cîteva gînduri stîrnite de ultimele dvs. articole din *Dilema veche*.

Nu v-am spus, împărtăşesc entuziasmul pentru Stan şi Bran, ca şi pentru unele filme care nu erau „sovietice", cum spunea amicul dvs., ci – aş zice – dimpotrivă. Trandafirii răsăriţi pe gunoi nu-şi datorează apariţia gunoiului. Ce noroc să revedeţi *Pianina mecanică!* Ştiţi desigur că scena, pe terasă, a leşinului tinerei care „nu-şi credea ochilor" este similară cu cea pomenită de Bulgakov în *Viaţa domnului Molière*.

Aţi plîns la moartea lui Stalin... Avînd 20 de ani, student, am fost şi eu „convocat" şi am participat la mitingul cu pricina. Şi am văzut cîteva persoane care plîngeau. Asta cînd toţi ştiam că vecini dispăreau, că închisorile erau pline cu nevinovaţi, că în noaptea Învierii se organizau la universitate seri de dans obligatorii cu uşile închise pînă după ora 24, cînd pînă şi un „şef de clasă" primară sau „responsabil" de grupă studenţească era nu ales, ci „numit" etc., etc... M-am mirat. Atunci, pe loc. Şi n-am înţeles. Cum n-am înţeles nici cum, în 1968, persoane apropiate de vîrsta mea, dar inteligente şi informate (sau, mă rog, „mult mai"), susţineau că sosise momentul să intre în partid. Să fi fost mai clarvăzătoare mama mea semianalfabetă care, aproape de fiecare dată cînd tatăl, sora mea şi cu mine ne pregăteam de plecare la manifestaţia de 1 Mai sau 23 August, remarca: „Iar au noroc de vreme bună hoţii ăştia..."?

Fac parte dintre cei care consideră că sintagma revoluţie = evoluţie poate fi adevărată pe plan individual, ca proces treptat de schimbare şi progres, ca urmare a unei experienţe-limită. Pe plan social însă... Dacă ne gîndim doar la Revoluţia franceză, ca să nu mai pomenim de cea mult mai apropiată de noi, cel puţin geografic, bolşevică. Dar, desigur, depinde cum definim „Revoluţia". Revoluţionarii cei mai periculoşi sînt cei care pretind că deţin soluţia evoluţiei şi că toată perioada (evoluţia) anterioară este un şir de greşeli. Fie că se cheamă „Ce-i de făcut?" sau „Să vă spun eu, neică, cum e cu chestia asta", textele şi/sau peroraţiile din această categorie neagă, deseori total, experienţa anterioară a societăţii. Ca şi cum generaţiile anterioare au fost formate doar din idioţi.

Vă asigur că nu pun la îndoială sinceritatea sentimentelor dvs. de atunci şi apreciez desprinderea timpurie şi manifestă din vraja sirenei marxiste. Foarte rară atunci pentru că, fiind plină de riscuri, nu era la îndemîna oricui. Încerc doar să înţeleg mecanismul care îngăduie extinderea nostalgiei tinereţii personale asupra mişeliilor vieţii sociale.

Cu (nesimulată) stimă,

Ovidiu CONSTANTINESCU
Källparksgatan 10 C
SE-754 32 Uppsala

P.S. O precizare de ultim moment: Aflîndu-mă chiar în oraşul lui Linné, vă comunic următoarele: castraveţii *(Cucumis sativus)* fac parte din familia cucurbitaceelor. Cotiledoanele sînt primele frunze ale plantelor. Plantele se împart, în mare, în dicotiledonate (majoritatea, formează două cotiledoane) şi monocotiledonate (gramineele, cu un singur cotiledon). Dacă-mi aduc bine aminte, în „bancul" lui Mircea Crişan nu doar la botanică, ci la toate materiile elevul revenea la castraveţii lui. Asta era, poate, partea tare a bancului.

Mă bucur că mă citiţi – pînă la notele de la „3,14"... – cu o atenţie care, la noi, nu e obişnuită. Vă înţeleg foarte bine poziţia, o respect şi de aceea polemizez cu ea în scrisorile către fiul meu inexistent din Groenlanda cu care – observ mulţumit – polemizaţi şi dvs. Poate că sînt limitat în inspiraţie, însă nu am alt subiect pentru literatura mea: să nu mai plîng, de pildă, la moartea vreunui alt Stalin; cum şi cît să-mi accept din nostalgiile unei tinereţi care a spus *nu* orînduirii pe care, *da,* a făurit-o, dar a şi suportat-o cu un dezgust crescînd, prea puţin eroic, totuşi fertil. Nu am încredere decît în cei care, deloc idioţi, au trecut prin această experienţă – a defanatizării, fără a deveni oportunişti (apropo de mecanismul la care vă referiţi). E clar că nu sînteţi printre aceştia, aţi ştiut totul mai devreme (nu, nu vă invidiez...), totuşi vreţi să-i înţelegeţi pe cei nostalgici... Sună original azi, la Bucureşti, şi mă întreb dacă nu e posibil ca, pornind de la Cehov, Bulgakov şi chiar Stan şi Bran, să punem bazele unei frumoase corespondenţe.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Mihaela Stăncescu (3)

Eşti mai leneşă?

Cred că am perioade aşa, cînd... Acuma citesc cărţi. Îmi plac foarte mult. Am citit *Conversaţie cu Dumnezeu, Despre Rai.* Cum să spun – mă atrag lucrurile astea, care pe vremea lui Ceauşescu nu erau... Şi am avut întotdeauna – cum să zic – parcă îmi răspund la întrebările pe care mi le-am pus eu, aşa.

Ce întrebări?

Deci ce se întîmplă pe pămînt, de ce trebuie să trăim, de ce...

Crezi că ştii de ce trăieşti? Care e rostul tău?

Da, din cărţile pe care le-am citit pînă acuma...

Şi care ar fi?

Puterea care există – şi noi o numim Dumnezeu – n-avea nevoie de materializarea asta, dar, totuşi, a vrut să se cunoască, deci, cum să zic, ca la şcoală – cînd ştii teorie, dar practica n-o ştii. Şi el ştia, teoretic, cine e, că-i perfecţiunea, că nu ştiu ce, dar a vrut practic să vadă cum se poate exprima, cum poate evolua, să se ridice şi începe să evolueze şi să se ridice spre lumină, către... de unde a pornit, către totul ăla care a pornit şi s-a materializat restul.

Dar rostul tău personal?

Rostul meu personal... Nu ştiu, în viaţa asta se pare că noi ne alegem părinţii şi drumul în viaţă. Totuşi, ca să evoluăm către cunoaştere, către adevăr, către lumină.

Şi tu mergi către acest drum?

Mai mult sau mai puţin. Şi de asta cred şi în reîncarnări, trebuie deci, nu într-o singură viaţă poţi să evoluezi. Şi personalitatea o ai alta şi casa unde te naşti şi posibilităţile de a învăţa şi a merge mai departe şi a te pregăti mai bine. Deci, multe variante pot fi ca să afli cît mai multe.

Crezi că ai avut mai multe reîncarnări şi vei avea mai multe reîncarnări?

Şi voi mai avea, da.

Viaţa ta e, aşa, liniară – te duci la serviciu, te întorci acasă sau mai ai şi alte întîmplări?

Nu, dar am intrat acum şi m-am implicat în Zepter, acuma mă bate gîndul în altă parte să mă implic, la altă... Nu ştiu, n-am...

N-ai reuşit să vinzi?

Da, n-am reuşit să vînd. Ea, mă rog, poate a fost motivată, poate are şi altă fire. A fost şi motivată ca să cîştige, să aducă banii în casă. Şi eu, mai puţin, aşa, mai mult cu... ştiu eu... spiritual mai mult, aşa sau emoţional, artistic. N-am fost aşa, gata-gata, îmi trebuie bani. Gabi, sora mea, e aşa. Cred că a ştiut dinainte ce drum să urmeze.

Telenovele?

Da. A fost un film, un serial italienesc *Miracole* care mi-a plăcut foarte mult.

Deci, o familie de medici şi, deci, fata familiei, adică, cum să zic, s-au schimbat trei sau patru perechi tinere, deci, întîi fata care a fost doctor şi a... mă rog, povestea cu peripeţiile ei pînă s-a îndrăgostit de... ţinea la un bărbat dar, mă rog, pînă s-au căsătorit a durat, a trecut prin mai multe, era căsătorită cu altul şi iubea pe altcineva şi, tot aşa, au mai fost, deci, încă trei sau patru perechi care au avut şi ele, deci, fiind, lucrînd tot la clinica Life şi, mă rog, legat şi de... şi cu pacienţii de acolo care erau, dar şi viaţa lor personală care, deci, o fată care se angajează şi descoperă că doctorul cu care lucrează, fiind mai în vîrstă, de fapt era tatăl ei. Maică-sa a dat-o la o familie, că, deci, s-a întîlnit cînd erau studenţi, el a trebuit să plece, că-l chema acasă, ea rămăsese gravidă, dar nu i-a spus lui, iar fetiţa a încercat s-o crească şi n-a reuşit, fiind încă studentă. Şi pe urmă a dat-o la cineva. Şi după ani, după ani, revine aici, aşa, ca s-o caute, s-o găsească. Şi, la început zice: dacă mă respinge? Dacă a avut aşa o... Şi, mă rog, toate întîmplările care au decurs pînă cînd a reuşit să-şi cunoască fata şi să-i spună cine e tatăl ei. Şi tot aşa, nişte poveşti, cum să zic, din realitate...

(din volumul în curs de apariţie)
istodor- http:// www.facemcatavencu.ro / blog.php?id=20

Ştiri nebăgate în seamă

● În China, totul se schimbă: capitaliştii pot deveni membri ai Partidului Comunist, iar homosexualii – consideraţi pînă nu demult victime ale unor maladii mentale – sînt acum prezenţi pe cinci site-uri video Internet, găzduite în HongKong, dar la care au acces şi cetăţenii din Republica Populară. Emisiunea e prezentată de un homosexual şi este intitulată *Bună ziua, tovarăşi!*. Cuvîntul a căpătat un sens nou, cel folosit pe vremuri de comuniştii chinezi a căzut în desuetudine. Moderatorul emisiunii are felurite grade ştiinţifice şi doctorate în ştiinţele educaţiei, fiind el însuşi homosexual. Prima invitată, o lesbiană, cîntăreaţă, patroană de bar, şi-a povestit viaţa ei alături de prietena ei, acum însărcinată graţie unei fecundaţii în vitro. Unul dintre scopurile emisiunii a fost acela de a stimula schimburile între oamenii stigmatizaţi din cauza orientării lor sexuale. Nu au lipsit nici cei care şi-au exprimat indignarea faţă de o asemenea expunere a intimităţii. Cîntăreaţa a încercat să explice cît de greu i-a fost să se înţeleagă ea pe ea şi cît de dificil a fost să-i facă pe părinţi să priceapă că ea nu le seamănă. A reieşit că nu toţi „tovarăşii" nutresc sentimente tovărăşeşti faţă de cei care nu le seamănă întru totul. *(Le Monde,* 13 aprilie)

● Fostul preşedinte al Asociaţiei Psihologilor Americani e preocupat de felul cum oamenii ascund în interiorul lor binele şi răul şi în ce anume condiţii exprimă o latură sau alta a personalităţii lor. Experimentul a fost simplu şi concludent: într-o închisoare improvizată, le-a spus celor 23 de studenţi recrutaţi de la Universitatea Stanford că vor fi împărţiţi, absolut la întîmplare, în două grupe: unii vor fi „prizonieri", iar ceilalţi „paznici". Experimentul urma să dureze două săptămîni. La sfîrşitul primei zile nu se întîmplase nimic deosebit, dar a doua zi s-a declanşat o rebeliune a deţinuţilor. Paznicii n-au ştiut ce să facă şi nici profesorul nu le-a dat vrea indicaţie precisă. Paznicii au trecut la pedepse psihice şi fizice. În zilele următoare, paznicii au devenit sadici, nu le dădeau prizonierilor mîncare, apă, nu-i lăsau să doarmă, puneau pe ei jetul stingătoarelor de incendiu, le aruncau aşternuturile în murdărie, îi biciuiau în pielea goală şi îi tîrau pe rebeli prin toată curtea. Le-au ordonat unor prizonieri să simuleze sodomia. De ce? Pentru că se plictiseau. „Plictiseala e o motivaţie puternică a răului" – încheie profesorul, dar în principal, aşa cum s-a dovedit şi la închisoarea Abu-Ghraib din Bagdad, situaţia, mediul extern şi, mai presus de toate, convingerea impunităţii le permit oamenilor să facă lucruri de care n-ar fi crezut vreodată că sînt capabili. *(The New York Times,* 14 aprilie).

● La prima şedinţă cu subordonaţii, noii conducători ai reţelelor de radio din Rusia au formulat directiva principală: de acum înainte, cel puţin 50% din ştirile despre Rusia vor trebui să fie „pozitive". Gazetarilor de la reţeaua Serviciului de Ştiri al Rusiei li s-a mai spus că liderii opoziţiei nu mai trebuie pomeniţi, iar Statele Unite sînt duşmanul. După ce ani de zile au încercat să practice un altfel de jurnalism, jurnaliştii au avut nevoie de explicaţii: „Nu este pozitiv discursul despre sărăcie, moarte şi violenţă. E pozitivă ştirea despre creşterea acţiunilor la bursă. Şi buletinul meteorologic poate fi pozitiv". Dacă jurnalistul nu-şi dă seama singur dacă vestea de pe masa lui e bună sau rea, dacă s-o difuzeze sau nu, el trebuie să întrebe conducerea. Reglementarea ştirilor de radio e o veste proastă într-o ţară în care controlul asupra posturilor de televiziune este aproape total, iar Parlamentul a adoptat o lege interzicînd propaganda extremistă la televiziune. Aparent e corect şi democratic, dar, de fapt, Parlamentul decide că e extremism tot ce nu îi convine. Prin extremism şi vandalism se înţeleg şi actele de nesupunere civică, aşa cum au fost recentele manifestaţii de la Moscova şi Sankt-Petersburg; posturile de televiziune nici nu au înregistrat existenţa lor. Procurorii din Moscova l-au pus sub acuzare pe un activist politic care a postat pe web remarci critice despre un membru al Parlamentului. Se anunţă deci vreme frumoasă, chiar şi în lagărele de muncă din Siberia. *(International Herald Tribune,* 7 aprilie) **(M. B.)**

PUBLICITATE

PREMIERA

Vineri, 27 aprilie, ora 18.30

Sâmbătă, 28 aprilie, ora 19.00; Duminică, 29 aprilie, ora 19.00

Capra* sau *Cine e Sylvia?

de Edward Albee

cu:

Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian

Regia: Alexandru Dabija

The New-York Times: „Capra sau Cine e Sylvia?" abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate, ci mai degrabă este irațional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru."

Capra sau Cine e Sylvia?, având subtitlul „Note pentru o definire a tragediei," a primit Premiul Tony în 2001.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB · MOBEXPERT · DILEMA VECHE · Gândul · 24-FUN · PORT.ro · onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

Iaromira POPOVICI

bazar

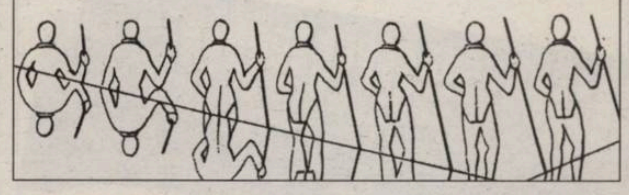

Puţină sfinţenie rurală

Nu mă pot abţine să nu mai povestesc cîte ceva despre oamenii şi locurile întîlnite prin drumeţiile mele provinciale. Cu riscul de a suna ca un manual de română de clasa a cincea, afirm, încă o dată, că România, pitorească, e aproape fără sfîrşit şi inepuizabilă ca subiect de poveşti.

Nu ştiu de ce, în multe din locurile vizitate, preoţii ortodocşi cu care stau de vorbă, ce ar trebui să fie un soi de înţelepţi ai locului, conform şabloanelor încetăţenite pînă şi în mintea unui reporter, nu se mai ridică la înălţimea acestei imagini idilico-literare. Probabil că prejudecata în sine e de vină: aşteptările sînt prea mari, iar respectul pentru religie nu trebuie, neapărat, prelungit şi asupra slujitorilor ei. La Zizin, dacă îmi aduc bine aminte, părintele local era cam abţiguit şi, ca atare, nu doar vorbă lungă, ci prea radical, înclinat spre teorii extreme de dreapta. În Bîrsana, un sat din Maramureş, preotul era cu mintea perfect limpede, discursul său era coerent, dar, cumva, tot pe linia dacă nu naţionalistă, măcar convins tradiţionalistă: tot ce era nou nu era bun. Desigur că, în contextul general al schimbărilor „artistice" din comună, avea dreptate, pentru că nici porţile maramureşene, nici folclorul local nu mai erau ce-au fost odată. Dar, cumva, atitudinea lui, corectă în speţă, era prea nepermisivă şi limitată.

Părintele ortodox din una dintre comunele teleormănene vizitate s-a dovedit, şi el, cel puţin, „o figură". Aproape de Paşte fiind, şi preoteasa plecată la o înmormîntare, acesta, singur în gospodărie, părea şi el uşor învăluit în aburii unui vin bisericesc cît se poate de natural, proaspăt primit, din care, de altfel, ne-a servit şi pe noi, oaspeţii. Apoi, deşi l-am întrebat una, sfinţia sa a preferat să conducă firul poveştii spre durerile sale, în mare, două: proasta remunerare a slujitorilor Bisericii şi înmulţirea nu doar a celorlalte culte locale, ci şi a numărului de credincioşi care optează pentru ele. Discursul slujitorului Bisericii nu era nici măcar unul critic, ci mai curînd o lamentare: atîţia oameni se îndreaptă către baptişti, adventişti etc... De ce? Pentru că le dau diverse lucruri, chiar ajutoare propriu-zise...

Păsurile părintelui teleormănean nu mi s-au părut nejustificate; doar felul său de a pune problema era unul – să zicem – inutil. Lamentarea nu ajută la nimic, în schimb implicarea Bisericii şi în acţiuni mai *terre-à-terre* ar fi putut (şi ar putea fi, în continuare) de folos. Nu cred în confundarea religiei cu societatea de consum, şi nici că reprezentanţii ei trebuie să se erijeze în Moşi Crăciun pentru credincioşii lor. Dar consider că (şi nu e doar părerea mea neavenită, ci şi a unor slujitori ai Bisericii mai cu capul pe umeri) preoţii ortodocşi nu ar trebui să se dea înapoi şi de la activităţi comunitare de toate felurile, de la adunarea copiilor de sărbători într-un cor, pînă la strîngerea de ajutoare pentru familiile sărace din zonă.

Din toate acestea nu trebuie să se înţeleagă că ultimul meu interlocutor este un om nepreocupat de credincioşii săi sau deloc generos. Pe noi ne-a pus să alegem din mai multe ştergare, ne-a poftit să rupem flori din grădină şi să ne luăm cîte o sticlă din densul vin bisericesc. Hiba lui era doar aceea că făcea, în continuare, lucrurile aşa cum ştia să le facă: criticînd capra vecinului şi nerecunoscînd că e depăşit de ea; şi, ca atare, neîncercînd să găsească soluţii constructive pentru propriile probleme.

Mie, una, mi-a fost simpatic. Sigur că nu îl pot plasa în galeria mea imaginară de portrete idilice, în care preotul de ţară apare cu barbă albă, sfătos, înţelept, blînd, bun şi sfînt. Şi nici măcar în cea a slujitorului eficient al Bisericii, care cheamă la el credincioşii şi îi ajută să-şi rezolve problemele, fie ele financiare sau matrimoniale, aşa cum am văzut prin filme. În schimb, se încadrează foarte bine în şirul personajelor României profunde şi pitoreşti, imperfecte, dar cît se poate de umane.

PUBLICITATE

radiofrance**internationale**

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti **93.5**fm Iaşi **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide
"Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi **DILEMA**VECHE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Tablou retuşat

Propuneam nu demult *(Dilema veche* nr. 164) un „tablou" al societăţii româneşti din unghi religios şi – ca orice bun fundamentalist reciclat – lăsam loc nostalgiei după grupurile umane a căror civilizaţie se fondează încă pe asumarea valorilor religioase. Nu mă gîndeam la civilizaţia Evului Mediu – acel formidabil spaţiu simbolic unde teologia şi politica şi-au celebrat mariajul cel mai fecund. Mă ducea gîndul, pur şi simplu, la UE 15, „vechea Europă", în aria căreia poţi culege – fie că evoci Spania, Germania sau Italia – multiple exemple de comportament social bazat pe ethosul evanghelic. În acele „bătrîne" state – şi consolidate democraţii – nimeni nu mai e de acord cu simbioza criptobizatină sau cu sfada neoiacobină dintre religie şi societate. Însă „fondul" proiectului politic, viaţa publică şi bunul simţ individual se alimentează din memoria creştinismului, încă viu la nivelul reprezentărilor colective şi al moralei curente.

Mă plîngeam, apoi, de faptul că antropologia religiilor nu e consacrată în Universităţile româneşti, deplîngînd totodată evidenţa că investigaţia sociologică se orientează doar spre suprafaţa vieţii comune (politică, economie, practici de consum), în vreme ce adîncimea (relevată prin faptul religios) nu preocupă decît sporadic institutele de sondaje. Aspectul cel mai iritant, pentru mine, priveşte discrepanţa dintre masivitatea datelor statistice şi precaritatea comportamentelor dintr-o societate românească proclamat „ortodoxă", dar vizibil năucă, grosolană, ignorantă, violentă şi materialistă. În vreme ce vechii europeni trăiesc un creştinism secularizat, noi preferăm sacralizarea mahalalei.

Iată însă că dl Sorin Mitulescu mi-a trimis la *Dv* un răspuns ce mi-a fost retransmis pe mail. E doar vina mea că nu mi-am găsit răgazul de a-i scrie corespondentului meu, măcar pentru a-i mulţumi. O fac acum, după ce redacţia a publicat acel mesaj în pagina rezervată „dilematicilor de pretutindeni". Dl S.M. – cercetător la Agenţia Naţională pentru Sprijinirea Iniţiativei Tinerilor – mă informează că situaţia n-ar fi chiar atît de sumbră. Există cîteva studii de sociologie a religiei, aşa cum s-au efectuat, chiar dacă sporadic, oarece anchete de profil. Pe scurt, domeniul prinde contur. Mă bucur foarte mult. Ba chiar aş vrea să completez bibliografia indicată de preopinentul meu prin recenta carte datorată lui Mirel Bănică *(BOR, stat şi societate în anii '30*, Editura Polirom, 2007) care participă, istoriografic, la acelaşi efort de recuperare academică şi curiculară.

Din datele compilate în scrisoarea dlui Mitulescu reiese un lucru pe care aş dori să-l subliniez. Mă refer la confuzia axiologică a subiecţilor. La nivelul lui 1995, pe un eşantion de tineri, 80% se declarau creştin-ortodocşi, cu originala nuanţă că 42% dintre cei chestionaţi socoteau existenţa lui Dumnezeu ca fiind nesigură! La noi, poţi fi deopotrivă creştin-ortodox şi agnostic... În ce priveşte legătura instituţională (dintre tineri şi BOR), observăm că, în ultimul deceniu, s-a produs o anumită intensificare a practicilor religioase (rugăciune, post, frecvenţă liturgică). Pe de altă parte, procentul celor care „au Dumnezeu" îl depăşeşte pe cel al „îmbisericiţilor", ceea ce atestă emergenţa unui grup teist rupt de orice mediere clericală.

Eu, unul, – care de 15 ani bat monedă pe creştin-democraţia de factură occidentală – aş fi tare interesat dacă Agenţia unde lucrează stimabilul meu cititor ar face şi o anchetă pe seama relaţiei dintre creştinismul trăit al tinerilor şi aspiraţiile lor politice. M-ar interesa să ştiu dacă în mintea acestora există vreo alternativă autentică la fariseismul electoral, dacă tinerii surprind conexiunea dintre creştinismul ortodox şi amenajarea arenei civice, dacă percep valenţa comunitară a subsidiarităţii sau dacă văd în orgoliul de „breaslă" o bună unitate de măsură a solidarităţii dintre diferitele „corpuri" sociale. Oricum, sper ca virtualul rezultat al cercetării pe care o sugerez să fie mai bine mediatizat decît demersurile anterioare, păstrate mai curînd în eprubetă.

Indra KAGIS McEWEN

Choros şi labirint

Cînd legendarul Daedalus a plecat din Atena, locul său de naştere, pentru că fusese condamnat pentru uciderea nepotului său Thalos, din invidie pentru inventarea, atribuită acestuia, a compasului, el s-a dus la Knossos în Creta, unde a primit drept de şedere la curtea regelui Minos. Acolo a construit mult celebrata vacă mecanică în care regina Pasiphae s-a ascuns spre a seduce taurul pentru care dezvoltase o pasiune şi din a căror nenaturală unire fusese născut Minotaurul, un om cu cap şi gît de taur. Minos l-a pus apoi pe Daedalus să construiască Labirintul în care să ascundă dovada monstruoasă a infidelităţii soţiei sale.

La fiecare nouă ani, şapte efebi atenieni *(kouroi)* şi şapte fecioare *(korai)* erau trimişi la Knossos drept hrană pentru Minotaur. Cînd Tezeu, fiul regelui atenian Aegeus, a fost trimis în Creta ca parte din tribut, el s-a îndrăgostit de Ariadna, fiica lui Minos, şi a sacrificat Minotaurul, firul Ariadnei ghidîndu-i întoarcerea din bîrlogul Minotaurului spre intrarea în Labirint.

Daedalus a construit apoi un *choros,* ring de dans, pentru Ariadna. După aceea, Tezeu şi Ariadna au părăsit Knossos şi, după sosirea lor în insula sacră Delos, locul de naştere al lui Apolo, ei au dansat ceva cunoscut sub numele încifrat de „dansul cocorului". Întreaga noţiune de facere şi refacere, de apariţie şi re-apariţie devine mai transparentă în *choros,* considerat împreună cu Labirintul (pe care legenda le plasează undeva la jumătatea carierei lui Daedalus) şi în respectivul dans al cocorului.

Cea mai timpurie referinţă la *choros*-ul lui Daedalus – şi singura referinţă la Daedalus din Homer – se petrece la sfîrşitul descrierii armurii lui Ahile din cartea a XVIII-a din *Iliada:* „Acolo mai departe zeul glorios al celor două braţe a împletit *(poikille* – ţesere) un ring de dans *(choros)* precum acela pe care în întinsul Knossos Daedalus l-a croit *(ēskesēn)* în vechime pentru Ariadna. Erau tineri care dansau şi fecioare preţăluind cirezi întregi, ţinîndu-se unii de încheieturile mîinilor celorlalţi. Fecioarele îmbrăcate erau în inuri bine tocmite, în vreme ce feciorii purtau tunici măiestrit ţesute şi strălucind de uleiurile cu care erau unşi; iar fecioarele purtau mîndre coroane, pe cînd feciorii aveau pumnale de aur atîrnînd de cingătorile argintii. Acum abia se roteau pe picioarele lor abile, ca atunci cînd olarul şade la roata sa ţinută între mîini şi încercînd-o dacă se roteşte; din nou şi din nou şi rînduri-rînduri se îndreaptă unii către ceilalţi. Şi multă lume stătea împrejurul dansului cel minunat *(choros),* bucurîndu-se de el; şi doi saltimbanci făceau tumbe printre ei, în chip de conducători ai dansului".

Unul din multele lucruri revelate de acest pasaj este că *choros* nu este doar ringul de dans, ci şi dansul însuşi. Cuvîntul *choros* (sau una din versiunile sale) este folosit de nouă ori în *Iliada,* însă o singură dată, la începutul acestui pasaj unde referinţa este la adresa construcţiei lui Daedalus, apare termenul ca referindu-se fără echivoc, la înţelesul său de loc pentru dans, şi nu la dansul propriu-zis. Acum, chiar dacă această specie de statistici poate fi privită drept cel mult neconcludentă, dacă nu cumva complet irelevantă, pentru mine este semnificativ totuşi faptul că, în mai tîrzia *Odiseea, choros* continuă să se refere la dans, dar apare de cîteva ori şi în ipostaza de ring de dans. Există un pasaj notabil, unde Odiseu este printre fenicienii „faimoşi pentru vasele lor", ale căror oraşe, palate şi grădini frumoase (descrise drept *kosmētai),* şi ale căror porturi Homer le descrie entuziast şi cărora – spune regele lor Alcinous –, banchetul, lira şi dansul *(choros)* le sînt dragi: „Apoi s-au ridicat şefii listelor *(aisymnētai),* nouă cu toţii, bărbaţi aleşi din rîndurile poporului *(dēmioi),* care erau desemnaţi să ţină ordinea lucrurilor între ai lor. Ei netezira un loc de dans *(choron)* şi au marcat un cerc amplu, iar vestitorul a venit aproape, aducînd lira cea cu tonuri clare pentru Demodocus. Acesta s-a mutat apoi în mijlocul lor, iar împrejurul lui s-au strîns flăcăi cu boiul fraged, meşteri într-ale dansului, bătătorind prielnicul ring de dans *(choron theion)* cu tălpile lor".

E semnificativ despre ce cîntă Demodocus, în vreme ce dansul continuă: legăturile inextricabile *(desmoi apeirones)* pe care Hefaistos, patronul meşteşugarilor, le-a făurit spre a-şi prinde în capcană soţia, Afrodita, şi pe iubitul acesteia, Ares, în flagrant-delictul îmbrăţişărilor lor adulterine.

Diodor din Sicilia foloseşte acelaşi adjectiv, *apeiros,* spre a descrie întortocheatele fundături ale Labirintului lui Daedalos, pentru că *apeiros* înseamnă nu doar „fără de limită", dar, de asemenea, *aporia,* „fără scăpare", ceea ce vrea să spună de asemenea nemăsurat sau nemăsurabil. Este măsura dansului Ariadnei – regularitatea confuză a „războiului de ţesut umblător" trasat de „picioarele bine educate" –, cea care toarce firul care conduce spre exteriorul Labirintului şi care continuă să toarcă un altul. Grecii preclasici puteau să răspundă la cilimituri şi să interpreteze oracole, dar nu aveau cunoştinţă de rezolvarea problemelor. În naturile statice de pe pereţii minoici, subţiri efebi sar peste coarnele taurilor întărîtaţi pentru a *dansa* cu ei. Pentru grecii timpurii, pericolele aporiei nu erau probleme de rezolvat, ci precondiţia de bază pentru artificiu.

Această înţelegere fundamentală – care face, din *episteme* a perioadei arhaice, cunoaştere-ca-îndemînare şi, din *sophia* lui Daedalus, îndemînare-ca-meşteşug – este, de asemenea, şi cea care face din dansul cocorului sau din jocul Troian (ambele dansuri ale Labirintului sub nume diferite), în general din orice formă de labirint ceva atît de comun Eladei arhaice în ceea ce priveşte fundarea oraşelor.

Labirintul – este esenţial de înţeles – apare sub două deghizări foarte diferite şi aparent contradictorii. Cînd citim despre el în sursele străvechi, naraţiunile întotdeauna accentuează complexitatea şi confuzia lui. Naraţiunile vorbesc invariabil despre fundături întortocheate din care nu se poate evada. Ca şi acele *desmoi apeirones* pe care le forjează Hefaistos pentru a-i surprinde pe soţia sa şi pe iubitul acesteia, sau ca şi acele *daidalos peplos* în nesfîrşirea cărora *(en d'atermoni)* Clitemnestra îl prinde în capcană pe Agamemnon spre a-l înjunghia – elaborat ţesuta rochie pe care regina ucigaşă o numeşte *apeiron amphiblēstron,* o plasă inextricabilă – Labirintul narativ este întruchiparea terifiantă a anarhicei *aporia.*

Şi totuşi, imaginea Labirintului, aşa cum apare ea pe monedele cretane, precum şi în reprezentările ulterioare de pe mozaicurile romane, de pe mozaicurile catedralelor gotice şi în grădinile renascentiste, nu este deloc confuz. Fie el circular sau pătrat, are o configuraţie foarte clară şi regulată. Imaginea Labirintului, *eidos*-ul său – lucrul văzut şi, prin urmare, cunoscut cu certitudine, este *choros.*

Tradiţia occidentală a fost aceea de a interpreta îmbrăţişarea măiastră a *aporiei* revelate prin construirea *choros*-ului şi a Labirintului ca o problemă de impunere a ordinii asupra haosului. Aceasta este o reprezentare greşită ale cărei rădăcini pot foarte bine să se datoreze romanilor. Cu siguranţă, romanii, aceşti meşteşugiţi drumari pavînd drumuri drepte care pentru secole au susţinut marşul purtătorilor acelei Pax Romana, nu au trasat drumuri călătorind, precum grecii timpurii. Şi e Ovidiu cel care, în manieră tipic romană, latinizează venirea-în-fiinţă a cerului şi a pămîntului, descrisă de Hesiod ca formă de impunere a ordinii asupra haosului. Ovidiu numeşte haosul un *rudis indigesta moles,* o masă crudă, neclară şi in-formată, care, ca *hylē* a gîndirii clasice şi postclasice greceşti, este materia brută de supus şi de format.

Aceasta diferă de *chaos*-ul lui Hesiod, dar cum, precis, este dificil de exprimat; pentru că Hesiod, spre exasperarea cercetătorilor, nu a spus niciodată de fapt ce *este chaos*-ul. El spune pur şi simplu că *chaos genet,* „haosul a venit-în-fiinţă" – primul, înaintea „pămîntului celui străfund". Ulterior în *Teogonia* el spune explicit că *chaos* este spaţiul dintre cer şi pămînt. Aceasta, împreună cu faptul că termenul *chaos* pare să derive din verbul *chaskein,* „a deschide" sau „a căsca", a condus pe învăţaţi spre identificarea *chaos*-ului cu un spasm sau crăpătură primordială, similară cu *ginnungagap* a mitologiei nordice. Sînt alte pasaje în *Teogonia* care par să identifice *chaos* cu regiunile întunecate ale Tartarului, dîndu-i o dimensiune de obscuritate şi imprecizie care, la cel mai generic nivel, pare să se asemene *chaos*-ului din descrierea ovidiană. Ceea ce este totuşi complet absentă din Hesiod este orice sugestie că ar fi o opoziţie între *kosmos* sau ordine. După cum Hesiod o spune, *chaos* a fost pur şi simplu mai înaintea celorlalte, pare-se, ca o precondiţie pentru venirea-în-fiinţă a cerurilor şi a pămîntului. *Chaos* nu este cu siguranţă nici materia din care cerurile şi pămîntul sînt de fapt făcute, dar nu este nici, în întregime, spaţiul fără atribute întru care ele sînt născute.

Aşa cum se întîmplă adeseori cînd se încearcă intrarea în ordinea lucrurilor grecilor celor vechi, greşeala de evitat este opoziţia binară: *chaos* va fiind fie genunea, fie massa fără de formă şi confuză. *Chaos* este ambele şi nici una. Confuzia este un atribut al *chaos*-ului timpuriu grecesc în măsura în care, pînă a fi măsurat, *chaos* este nemăsurabil. Dac cînd cerurile şi pămîntul au venit în fiinţă, *chaos* poate deveni el însuşi spaţiul dintre ele, de vreme ce pămîntul şi cerurile au devenit tocmai măsura sa. În chip analog, *chaos* sub masca experienţei umane a *aporiei* este o precondiţie pentru venirea-în-fiinţă a Labirintului şi a *choros*-ului, care dimpreună sînt întruchiparea şi măsura *chaos*-ului.

(fragment din volumul *Străbunul lui Socrate – Eseu despre începuturile arhitecturii,* MIT Press, 1997, în curs de apariţie la Editura Idea Design and Print, Cluj-Napoca, Colecţia „Zone", traducere de Augustin Ioan)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

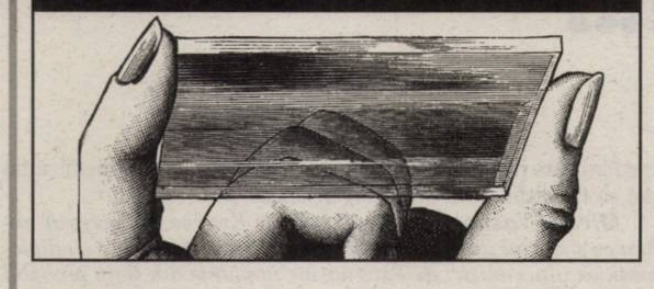

Moartea ne priveşte din ecran

Foarte multe din lucrurile pe care le vedem la televizor vorbesc despre moarte. La emisiunile de ştiri, ea este personajul principal. Ni se arată accidente, asasinate, atentate, execuţii sau catastrofe naturale. Peste tot, oamenii sînt transformaţi într-un număr. Număr de morţi şi de răniţi. Accidentele au atîţia morţi şi atîţia răniţi (de regulă pînă în zece), atentatele au victime de ordinul zecilor sau, cînd sînt puse la cale de organizaţii teroriste internaţionale, de ordinul sutelor sau chiar al miilor, catastrofele naturale sar direct la sute şi la mii. Numărul 1 este rezervat de obicei vedetelor. Acestea pot fi executate, ca Saddam, pot muri în accidente, descrise de fiecare dată ca „tragice", sau pot „trece în nefiinţă" de bătrîneţe sau în urma unei boli.

Avem, de exemplu, un nebun, pe de-o parte, şi 32 de oameni ucişi de el la Virginia Tech. (Puţini, ar spune unii, obişnuiţi cu cifrele vehiculate la *breaking news.)* Unu este criminalul – devenit şi el, cu această ocazie, vedetă mediatică. Ceilalţi sînt luaţi la grămadă şi, oricum, în cazul lor, al oamenilor de rînd, impresionează doar numerele mari.

Nu numai în emisiunile informative moartea este cap de listă în distribuţie, ci şi în cazul producţiilor de divertisment, al filmelor în special. Aproape că nu mai există film în care să nu vedem cel puţin o armă. Iar arma apare ca să fie pusă la lucru, desigur, să ucidă. Cînd „se odihneşte" în tocul ei, la brîu sau în mîna personajului, ea e un accesoriu *trendy*. Arma a devenit în filme o podoabă *cool,* un obiect frumos şi fascinant, care sporeşte admiraţia pe care o are publicul faţă de vedetă.

Unii ar putea considera normală o astfel de prezenţă a morţii la televizor, din moment ce ea face parte din realitate, din lumea noastră. Frecvenţa acestui subiect nu poate decît să ne obişnuiască cu ceva cu care şi noi înşine o să ne confruntăm la un moment dat. E adevărat, numai că aproape nimeni care moare de moarte bună nu devine subiect de ştire. Altfel, moartea este transformată la televizor într-un spectacol, un spectacol al violenţei; acest fapt nu duce la împăcarea individului cu propria lui dispariţie, ci mai degrabă la o banalizare a violenţei şi o generare a ei. Apoi, nu trebuie decît o mică abatere în prezentarea unor lucruri de altfel firesti ale lumii noastre (cum ar fi moartea sau sexul), pentru ca acestea să devină obscenităţi. Cu rare excepţii, moartea pe care o vedem la televizor este curată pornografie.

Excepţiile acestea se întîlnesc, totuşi. Una dintre ele este emisiunea lui Cornel Mihalache *Omul între soft şi moft,* care de cîteva ediţii, reunite sub titlul „Vîrstele omului", vorbeşte într-un mod firesc şi profund despre moarte. Am mai scris despre această emisiune de pe TVR 2 şi am avut numai cuvinte de laudă pentru ea. Acum, cu atît mai mult. E foarte dificil să faci echilibristică între pornografia la care mă refeream şi patetism/melodramă, cînd tratezi un astfel de subiect. E prea „greu" subiectul şi prea vînturat şi tocit... Ei bine, Cornel Mihalache cîştigă şi de astă dată provocarea.

Ne este spusă, de exemplu, povestea domnului Cheroiu, care a murit de cancer pe un pat de spital, a stat cîteva luni la morgă şi a ajuns în cele din urmă la cimitirul săracilor, neplîns de nimeni; apoi, ne sînt arătate imagini dintr-un documentar făcut de cei de la FAV, despre cum ţăranii dintr-un sat oltenesc merg în Joia Mare la cimitir să-şi pomenească morţii.

Sau – cum s-a întîmplat într-o altă ediţie – sînt alăturate fragmente din piesele *Sinucigaşul* de Nikolai Erdman (cu Horaţiu Mălăiele), *Matca* de Marin Sorescu (cu Leopoldina Bălănuţă şi Vasile Niţulescu), şi dintr-o discuţie cu un ţăran din Maramureş. Fără nici o explicaţie suplimentară din *off* – doar o alăturare semnificativă.

Cuvîntul cu care i-aş descrie reuşita lui Cornel Mihalache este „decenţa". Într-o lume a indecenţelor de tot felul, aceasta a devenit o calitate rară.

Alex BĂLĂŞESCU

Alegeri în SUA sub semnul lui Orwell

1984

Apple Corporation anunţa lansarea unui computer personal, numit Macintosh, care ar fi trebuit să revoluţioneze lumea. Un videoclip s-a distins în timpul acelei campanii publicitare: într-o atmosferă totalitară, de genul celei descrise de George Orwell în celebrul său roman *1984,* Big Brother se adresa de pe un ecran unei mase de bărbaţi aliniaţi disciplinat, îmbrăcaţi în salopete similare. Mesajul era ideologic totalitar şi într-un fel golit de conţinut, fapt accentuat de preluarea unor cuvinte-cheie şi amplificarea lor: *„one people, one resolve"*... obişnuita abordare monolitică a socialului. Fondul este monocromatic, gri-bleu; singura pată de culoare este o femeie care intră în sala cu ecranul, alergînd, într-o ţinută de atletism cu tricou alb şi şort roşu, şi ţinînd în mînă un ciocan enorm. Ea este urmărită de gărzi de securitate. Se opreşte din fugă, învîrte ciocanul şi îl aruncă spre ecran. Acesta explodează într-o lumină orbitoare, declanşînd un vînt puternic în sală. Pe fondul devenit negru, putem citi: „Pe 24 ianuarie, Apple computer va lansa Macintosh. şi veţi vedea de ce 1984 nu va fi ca *1984*".

2007

„Pe 18 ianuarie, primarele alegerilor pentru candidatul democrat vor începe. Şi veţi vedea de ce 2008 nu va fi ca *1984."* Acesta este textul care încheie un videoclip produs şi postat anonim pe YouTube în sprijinul candidatului Barak Obama. Aşa cum poate intuiţi, clipul are aceeaşi desfăşurare ca cel pentru Macintosh, cu o singură deosebire: Big Brother este înlocuit de imaginea lui Hillary Clinton, iar discursul pe care îl auzim îi aparţine. Cuvintele accentuate sînt *be part of a team* şi *this is our conversation*. Răspunsul animat a lui Hillary este într-un cu totul alt registru, făcînd apel la valori americane înrădăcinate. Trei doamne în vîrstă se apropie de un hamburger, minunîndu-se de dimensiunile chiflelor. Înăuntru însă carnea şi brînza sînt minuscule, iar figura animată şi micşorată a contracandidatului democrat Obama apare din hamburger pe fondul cuvintelor scrise cu ketch-up „No Experience". Capul lui Hillary Clinton apare în stînga ecranului, explicîndu-şi mesajul electoral şi avantajele experienţei politice pe care o are.

Mitul echipei şi comunicarea cu publicul

Politicienii deveniţi produse de (pe) piaţa politicului nu sînt o noutate, însă dimensiunile campaniilor prezidenţiale pentru anul viitor în Statele Unite sînt fără precedent în istorie, Internetul jucînd un rol-cheie, nu numai în creaţia şi difuzarea mesajelor politice, dar şi în strîngerea fondurilor în sprijinul fiecărui candidat. Datorită Internetului, sume record au fost obţinute de cei aflaţi în cursa pentru candidatura la preşedinţia Statelor Unite ale Americii, Clinton, McCain şi Obama depăşind fiecare 20 de milioane de dolari pînă în acest moment.

Revenind la spotul electoral „1984"... Anonimul creator (identificat ulterior de un blog independent) reuşeşte să surprindă în discursul lui Hillary Clinton elemente-cheie ale unei ideologii politice americane, axate pe crearea unei imagini de unitate de echipă şi conversaţie directă cu liderii. Să nu fim greşit înţeleşi, acestea sînt caracteristici ale discursului ce traversează cele două orientări majore ale politicii de peste Ocean. În alegerile care l-au opus succesiv pe G.W. Bush lui Al Gore şi John Kery, actualul preşedinte a avut avantajul stabilirii unei relaţii conversaţionale directe cu publicul, afişîndu-se un stil direct, personal şi popular; cei doi contracandidaţi democraţi păreau a fi prea educaţi, prea scorţoşi (mai ales Kery) şi le era greu „să vorbească pe limba alegătorului". Aceste cerinţe de popularitate îşi au originea în stilul „democraţiei directe" de „mic oraş", care formează de fapt coloana vertebrală a tradiţiei politice americane: tribuna de la care, înconjurat de steaguri cu stele şi dungi, omul politic se adresează direct celor strînşi să îl privească, într-o zi de duminică, eventual mîncînd un hotdog. Mitul echipei unitare formate de politicieni şi electorat – şi mitul echipei în general, ridiculizat în filmul de animaţie *Team America,* creat de cei ce au făcut *South Park* – decurge cumva indirect din cele de mai sus. Apropierea şi conversaţia sînt susţinute de ideea de a crea o echipă de învingători.

În clipul electoral „1984", autorul a reuşit să surprindă modul în care aceşti doi piloni ai democraţiei de tip american pot deveni, prin transformarea lor din opţiune în cerinţă, suportul ideologic al unui sistem totalitar – faptul că vin de la un democrat nu are prea mare importanţă în Statele Unite, unde orientările politice se subordonează ideii dominante de unitate monolitică – exacerbată în cei cinci ani de stare de necesitate continuă, declarată odată cu războiul împotriva terorismului.

Feminism şi antirasism

Interesant însă în cursa dintre Obama şi Clinton, este faptul că ei reprezintă, fiecare în felul său, maturizarea politică a unui moment istoric extrem de important în societatea americană (şi nu numai): perioada anilor '60-'70, a mişcărilor drepturilor civile. De unde şi popularitatea lor destul de ridicată acum, cînd aceleaşi drepturi par a fi ameninţate de politicile domestice ale administraţiei Bush. Însă fiecare dintre ei reprezintă, într-un fel simbolic, două ramuri ale acestor mişcări, care au început împreună, dar care s-au diversificat pe parcurs.

Hillary Clinton este expresia succesului feminin, cu siguranţă ascensiunea sa politică nu ar fi fost posibilă fără mişcarea feministă (care s-a diversificat şi ea la rîndul ei). Am putea spune că ea este intrarea în mainstream-ul politic al feminismului. Bineînţeles, îngroşînd tuşele. Obama, la rîndul său, ar fi fost de neconceput în poziţia de astăzi, dacă nu ar fi existat un Martin Luther King, Malcolm X sau Jesse James. Obama însuşi este prea tînăr pentru a fi participat direct sau a avea amintiri din acea perioadă, fapt speculat de toţi concurenţii săi politici care fac referinţă constantă la „lipsa de experienţă" a aspirantului candidat. Însă prezenţa lui atît de vie pe scena politică actuală este rezultatul parţial al acelor mişcări. Feminismul şi libertatea oamenilor de culoare s-au aflat de la început de aceeaşi parte a baricadei. Însă cursa pentru candidatură pune acum faţă în faţă două figuri ce reprezintă personificarea celor două tipuri de mişcări.

„1984" surprinde intrarea în mainstream-ul politic a feminismului, care îşi pierde mesajul prin arborarea ideologiilor ce asigură „succesul garantat" al politicienilor americani: *communication and team building*. Mulţi ar putea spune că avem în persoana secretarului de Stat Condoleeza Rice acumularea feminismului şi a luptei împotriva rasismului. Nimic mai greşit. Aceasta ar însemna judecarea numai după aparenţe fizice. Condoleeza Rice nu a participat în calitate de candidat la alegeri publice, iar gurile rele ar spune că, de fapt, ea nu este nici una, nici alta (femeie sau de culoare)... Lăsînd gluma la o parte, secretarul de Stat de astăzi nu încearcă să distileze în discursul ei nici un fel de astfel de orientări marginale devenite astăzi centrale.

Cum, prin forţa împrejurărilor, numai unul dintre cei doi candidaţi democraţi poate cîştiga cursa electorală, dumneavoastră ce aţi alege? Un feminism devenit mainstream, imersat într-un discurs politic cu tente ideologice? Sau un om fără o vastă experienţă politică, dar care reprezintă pentru mulţi succesul mişcărilor politico-sociale într-un context marcat de un puternic rasism?

Ar exista şi alternativa republicană, care, în stil pur conservator, pe lîngă ideile comune spectrului politic american despre care am amintit, propune şi ideologia individualistă, non-socială, fin analizată şi de către regretatul Kurt Vonnegut în a sa celebră *Slaughterhouse Five*. Vă amintiţi descrierea prizonierilor de război americani din romanul cu pricina?

PUBLICITATE

„Am trecut prin a treia maturitate, mă aşteaptă a patra...”

– dialog cu Mihai Răzvan UNGUREANU –

După tot soiul de întîmplări demne de un roman de serie B, Mihai Răzvan Ungureanu părăsise, de cîteva săptămîni, postul de ministru de Externe al României. Era din nou tînărul istoric inteligent şi politicos, cu care se poate vorbi despre orice, fără riscul unei gafe; ne-am bucurat că putem vorbi despre o experienţă politică recentă, fără a cădea în vulgaritatea obişnuită, ne-am bucurat că omul bun rămîne bun, chiar şi după ce a fost ministru. Fostul nostru colaborator, tînărul pe care unii dintre noi îl considerăm prieten, putea să ne facă o vizită. În afara oricărui protocol. Ceea ce s-a şi întîmplat. L-am invitat direct pe Divan.

Cezar Paul-Bădescu: *Ce învăţături ai transmite cui va mai urma la Ministerul de Externe?*

Nu sînt în măsură să dau sfaturi, ci, mai curînd, să mă pun la dispoziţia oricui crede că poate folosi bruma de experienţă acumulată în ultima vreme. Nu este un minister uşor. Nu este un sistem uşor. Nu se stăpîneşte cu vorba, cu discursuri patetice. Te alegi inevitabil cu ciobituri, cu cicatrici, descoperi profiluri necunoscute în caracterele umane. Înveţi să treci peste ele, după ce te obişnuieşti. Din punct de vedere profesional, ideal este să ştii sistemul, ca să-l poţi stăpîni.

Cezar Paul-Bădescu: *Dar se lasă cunoscut acest sistem?*

Nu lesne. În majoritatea cazurilor, cînd întîlnirea se produce în urma unui compromis politic – întîlnirea dintre ministru şi minister – (re)cunoaşterea este superficială. Totul se rezumă, în fond, la o relaţie cu aparent cîştig intelectual şi de imagine pentru ministru. Dar aceea, nu este activitate ministerială propriu-zisă. Ea mai curînd te împinge de la calcule de buget la a reglementa destine, la a pune degetul pe rană în auzul şi văzul multora. Obligaţiile portofoliului te pot aduce în contondenţă cu politica de stradă, cu raţionamentele de ziar sau cu ceea ce înseamnă zvon. E un post gelozit, care are foarte multă „glamoare“, care sclipeşte. În spatele aparenţei de lux, de fapt, e o muncă de rob. Şi nu poţi să faci nimic fără munca de rob, fără scrîşnetul celui care stă în scaun 14-15 ore, împlinind, de multe ori, chiar treaba directorilor generali, a secretarilor de stat, a referenţilor. E un post dificil. De fapt, eu acum încerc să fug de această întrebare, pentru că nu sînt obişnuit să dau sfaturi. Cum să dau sfaturi unui succesor? Nu aş putea să-i dau o soluţie de a se insera în sistem sau de a stăpîni sistemul sau de a învăţa să lucreze cu oamenii. Există oameni care au fler şi, dacă ajung într-o poziţie de conducere, se descurcă admirabil. Posedă un reflex intern salvator.

Matei Martin: *Cît de mult contează* omul, *lider al acestui minister, cît de mult contează* personalitatea, *în direcţiile pe care le dă? Sau un asemenea sistem e o maşinărie care merge singură?*

Maşinăria merge singură pînă la un anumit nivel – să-i spunem – de expresie politică. Liniile majore de politică externă sînt, în mare măsură, cunoscute. Detaliile tactice depind de ministru şi se transformă în gest politic – capătă valoare acţională – numai în momentul în care aparatul funcţionează potrivit partiturii pe care o desenează titularul de post. Altminteri, ministerul are doza lui de rutină pe chestiunile tehnice. Problemele consulare, de pildă, sînt în foarte mare măsură tehnice. Nu se întîmplă prea des să aduci 1000 de oameni din Liban; dar, în rest, se întîmplă să fie cîteva mii de români băgaţi în puşcării în străinătate pe varii motive, cărora trebuie să le asiguri cuvenita asistenţă consulară. Această implicare e rutinieră.

Magdalena Boiangiu: *Inerţia sistemului e mai puternică decît oportunismul, decît dorinţa de a-i face pe plac şefului?*

Problema nu este şeful în sine. Problema este cum reuşeşti să-ţi creezi carieră în sistem, fără ca ea să fie deranjată de incidenţa politică. La nivel personal, îndeobşte se traduce prin calcule proprii pentru a ajunge cît mai repede în străinătate la un post bun. Dacă performezi, vii înapoi cu un galon suplimentar, eşti luat în calcul. Dar situaţia se schimbă pe măsură ce politicul se insinuează în activitatea Ministerului de Externe. În clipa în care ai de-a face cu un asemenea context, ce te interesează pe tine, diplomat obişnuit, este să te poţi strecura printre furtuni, în aşa fel încît să ajungi la culmea carierei fără compromisuri definitive şi fără să-ţi interzici performanţa. Nimic condamnabil, nu-i aşa? Dar – ca să revin la întrebarea lui Matei Martin referitoare la rolul personalităţii: este important, pentru că ministrul de Externe lucrează într-un conclav de egali unde, în cazul în care e convingător politic şi instituţional, primeşte o bună parte din ceea ce poate cere. Mi s-a întîmplat acest lucru şi, în ciuda accidentelor de parcurs sau a disonanţelor dintre mine şi unii membri ai Guvernului, nu au existat obstrucţii semnificative la adresa ministerului. Dar în acest context, în care preşedintele şi premierul nu sînt întotdeauna de acord, rolul ministrului de Externe este în egală măsură riscant pentru sine, pentru propria credibilitate, cît şi pentru instituţie – oricînd poate să atragă asupra sa bănuiala părtinirii, suspiciunea apartenenţei la o tabără sau alta, bunele intenţii ale ministrului astfel eşuînd. Pentru cei cărora le place să guste riscul, e teribil de interesant: e singurul loc, în afara Parlamentului, din care vezi ambele tabere expuse, toate desfăşurările de forţe, de intenţii, de proiecte. Din fericire, pe temele mari – relaţia transatlantică, relaţia cu vecinii, Uniunea Europeană – nu a existat niciodată disonanţă între Palatul Cotroceni şi Palatul Victoria, ci doar diferenţe de ton.

Marius Chivu: *Consideraţi că aţi avut ghinion fiind ministru de Externe într-un asemenea context, cînd preşedintele şi premierul nu se înţeleg? Aveţi regrete că v-aţi terminat mandatul mai repede din cauza acestui context?*

Inevitabil, regrete am pentru că sînt nenumărate proiectele calibrate pentru patru ani de zile; le văd azi ori aşteptînd, ori topindu-se. Eu nu mai pot garanta atenţia instituţională necesară pentru a fi duse la bun sfîrşit. Pe de altă parte, sînt alte proiecte care au ajuns la maturitate în aceşti doi ani. Lumea uită, de exemplu, de *Sommet*-ul Francofoniei. Desele crize care au avut loc în anii din urmă au arătat că, dacă ai o perspectivă cît de cît creativă asupra a ceea ce poate face ministerul, el este suficient de flexibil pentru a duce planurile la bun sfîrşit fără costuri mari şi cu un enorm beneficiu de imagine. Pentru minister, nu pentru ministru neapărat. Şi pentru România implicit. Din punctul acesta de vedere, evident că-mi pare rău. Sîntem foarte aproape de a avea un *Summit* NATO în România. A pornit în 2005 ca idee neclară între Cotroceni, Externe, Victoria. În 2006, a început să capete contur şi apoi am intrat într-o cursă pentru a obţine dreptul de organizare a întîlnirii la nivel înalt, implicit administrarea unei noi vizite a preşedintelui SUA la Bucureşti. Sîntem, sper, destul de aproape de un final bun, dar care depinde enorm de atmosfera politică de acasă. Acestea sînt proiecte pe care le pierd, de care mă despart şi, inevitabil, generează păreri de rău. Le voi admira din tribună. Altminteri, nu am nici un regret pentru experienţa propriu-zisă. Am trecut prin a treia maturitate, o aştept pe a patra... Îmbătrînesc accelerat şi mă înţelepţesc pe măsură!

Matei Martin: *Celebra axă Bucureşti-Londra-Washington a fost desenată la Ministerul de Externe sau la Cotroceni?*

Are mai mulţi autori. Într-o foarte mare măsură, ideea întăririi relaţiei transatlantice sau, mai bine spus, a transformării ei într-un parteneriat credibil, durabil şi cu beneficiu strategic, economic şi politic pentru România, a fost formulată intuitiv şi în 2004. A căpătat însă claritate şi profil strategic în primul discurs de politică externă al preşedintelui Băsescu, la jumătatea lui ianuarie 2005. S-a făcut atunci, pe nedrept, o disociere mecanică între Uniunea Europeană şi parteneriatul transatlantic. S-a făcut publicitate unei imagini de poveste, născute dintr-un raţionament simplist: capitalele înşirate pe o aţă precum mărgăritarele; dacă această aţă-axă nu trece prin anumite capitale înseamnă că ele nu contează politic pentru România. Fals. Pentru că şi Parisul, şi Berlinul sînt, în egală măsură, interesate de un parteneriat transatlantic din interiorul Uniunii Europene – noi nu eram încă în Uniunea Europeană în 2005 – care să aibă dividende şi pentru ele, şi pentru Washington.

Nu există preţ pentru loialitate

Alex. Leo Şerban: *Trebuie să rămîi alături de partenerii tăi chiar şi atunci cînd ei greşesc?*

Eu cred că da!

Alex. Leo Şerban: *Pînă la capăt? Există un precedent: Antonescu.*

Doresc să ies din orice posibilă comparaţie sau analogie de acest fel, pe care o consider forţată. 1. Nu sîntem în situaţia în care un hegemon atrage aliaţi într-o întreprindere politică lipsită de valoare morală. Dimpotrivă. Există o justificare etică al cărei conţinut se reflectă într-un anumit tip de politică externă – intervenţionistă, neoconservatoare din perspectivă ideologică, dispusă să localizeze răul oriunde ar fi el pe pămînt, să-l îngrădească şi apoi să-l distrugă măcinîndu-l sau, mai mult, ştergîndu-l de pe faţa pămîntului. 2. Într-o coaliţie – pentru că aici nu mai vorbim de hegemoni şi supuşi – deciziile şi responsabilităţile sînt comune. Se iau împreună. Aceasta garantează, de fapt, absenţa gesturilor unilaterale ale căror consecinţe să se răsfrîngă apoi pe neştiute sau pe nevrute asupra celorlalţi parteneri din coaliţie. Dimensiunea participării la operaţiunile militare este importantă, dar reperul esenţial după care se judecă semnificaţia prezenţei în coaliţie este „greutatea“ politică a implicării, valoarea ei principială (opusă conduitei conjuncturale). Iată de ce, în asemenea circumstanţe, loialitatea faţă de angajamentul iniţial, corectitudinea şi onestitatea contează şi califică definitiv politica externă a statului participant. Dacă – şi aici vin direct la Irak – intervenţia coaliţiei şi apoi prezenţa forţelor multinaţionale în Irak au reprezentat sau nu o greşeală rămîne de văzut. Simplul calcul financiar, de genul „s-a pierdut atîta din 2001 încoace“, nu evocă rezultatul politic al implicării. Cîştigurile noastre din punct de vedere strategic, dar şi în credibilitate sînt remarcabile. Participarea României în coaliţia irakiană validează opţiunea noastră ideologică în politica internaţională. Pe de altă parte, relevă capacitatea ţării de a-şi proiecta forţa în exterior. Din calculul făcut între banii pe care-i consumăm şi efectele politic, strategic, militar, de imagine, de credibilitate ieşim foarte bine. În situaţia aceasta, evident că nu pot să fiu altfel decît prointervenţionist.

Mircea Vasilescu: *Un ministru de Externe nu lucrează numai cu sistemul „lui“, cu ministerul „lui“, ci are de-a face cu diplomaţi, cu alţi miniştri de Externe, iar jumătate din timp probabil că şi-l consumă în vizite în alte ţări. Percepţia comună identifică lumea diplomaţiei cu aspectele de suprafaţă – protocol, recepţii, călătorii pe tot globul, frecventarea „lumii bune“ de pe mapamond... Cum e, de fapt, activitatea diplomatică?*

E surprinzător cît de tehnică, de articulată şi de precisă devine astăzi reprezentarea diplomatică. Cu cît eşti mai superficial, cu atît pierzi mai repede în confruntarea cu omologii. Cu cît eşti mai profund, mai atent, mai aplicat, cu cît ai mai mult *Sitzfleisch* să citeşti, cu cît eşti mai obişnuit să treci cu creionul pe dosare – dosarele care devin enorme, devin cărţi – cu atît eşti mai convingător. Altminteri, superficialitatea, aparenţa cunoaşterii, aroganţa celui care nu citeşte, dar declamă sînt imediat taxate şi sancţionate în mediu. Nu vă aşteptaţi ca diplomaţia să însemne doar spirite spumoase.

Ministrul e un expert cu bun-simţ

Nu mai este lumea lui Talleyrand, nu mai este o familie de intelecte enciclopedice. În mare măsură, miniştrii de Externe din Uniunea Europeană au un parcurs politic decent şi nespectaculos. Au trecut prin Parlamentul propriu, în urma unei cariere politice de nivel onorabil. Au ajuns în Parlament pentru că fiecare partid politic, oriunde în Europa, are nevoie de nişte experţi capabili să facă o fişă, un dosar de situaţie, să confirme o poziţie ideologică pe o temă de politică externă; dintre ei se aleg miniştrii de Externe. Majoritatea însă au cunoscut diplomaţia îndeaproape. Cei care nu au avut tangenţă cu sistemul au în spate o gardă solidă, consistentă, de inşi antrenaţi, de „tehnici“ fără veleităţi ministeriale. Dar admirabil e faptul că toţi aceşti oameni mai au un argument pe care noi îl căutăm cu lupa în Europa de Est. Posedă un bun-simţ antrenat şi reflex. Acolo unde lipseşte cunoaşterea, nu se feresc să reproducă fie şi un text sec, aparent stereotip, construit de consilieri. Nu se feresc, deci, şi îşi evită propria fantezie sau implicarea personală, tocmai pentru că aportul subiectiv, în cazul acesta, e riscant.

Cezar Paul-Bădescu: *Se pare că discursul diplomatic cel mai eficient este discursul gri, lipsit de orice foc de artificii. Este adevărat?*

Este precis. Are, desigur, un mare deficit estetic. Nefiind epitetic, nu place. E de lemn, pare gri. Dar este singurul tip de discurs în spatele căruia poţi camufla politicile, ferindu-le de vulgarizare. În plus, este singurul tip de discurs oficial care are traducere universală pentru că toate cancelariile promovează acelaşi mod de comunicare. Discursul diplomatic foloseşte polisemia la maximum. Ajungi să te joci în funcţiunea conceptuală a cuvintelor; dacă te grăbeşti şi identifici diplomatul cu limbajul, îţi iese tot un personaj gri, fără profil, neinteresant. Fiecare diplomat capătă, în timp – pentru că nu există o şcoală, aici e mult fler – un tip de deprindere semiotică pe care nu o regăseşti altundeva, prin care reuşeşte să exprime o temă tratabilă în cîteva cuvinte printr-o frază care, în ciuda prolixităţii, are sens, scopul fiind de a o trece neatinsă prin negocierea textului. Îndeobşte fiecare întîlnire internaţională se termină cu un text – un comunicat comun de presă, o declaraţie comună, un text care contractualizează ceva, un acord, un tratat. Lupta reală – negocierea – nu se desfăşoară exclusiv pe principii – pentru că acolo unde principiile nu se întîlnesc, nu se întîmplă nimic – ci pe forma textului, pe modul în care sînt articulate frazele şi pe modul în care pot fi ele traduse în alte limbi sau într-o limbă considerată *lingua franca*. Tratatele europene, Tratatul de la Washington, cele mai simple protocoale de întîlniri consumă trei sferturi din timpii de negociere, în aşa fel încît, la sfîrşit, să nu sune rău nici pentru o parte, nici pentru cealaltă, să aibă cantitatea cuvenită de angajament, cantitatea cuvenită de compromis. Limbajul este salvator!

Adina Popescu: *Vi se pare că, pentru a practica acest tip de limbaj, v-aţi format un anumit tip de discurs, chiar şi o structură interioară sau le aveaţi dinainte?*

Nu cred că pot să scriu un text în limba de lemn... Am învăţat totuşi să prelucrez un text dificil pînă în momentul cînd reflectă suficient de mult gîndirea mea. Nu neapărat ca fiind al meu, dar ca o poziţie a ministerului filtrată de ceea ce poate sau crede ministrul, prizonier al mandatului politic. Textul, crochiul de text, pînă să ajungă la ministru, trece prin nenumărate instanţe de avizare – oameni la fel de tineri şi care, fiecare cu propria competenţă, adăuga sau scădea din textul iniţial. Cam cum s-a constituit Vechiul Testament... În aşa fel încît, la sfîrşit, nu recunoşteai un editor, ci mai mulţi editori, flexiunile nu erau ale editorilor, ci ale nenumăraţilor „avizatori“ care interveneau pe text. Responsabilitatea finală aparţine ministrului. Şi atunci, optezi: primo, nu te atingi de text şi îl laşi să treacă. N-ai risc, dar n-ai nici memorie. Sau te atingi de el şi încerci să vezi ce mesaje poţi infiltra în această colecţie de termeni polisemici.

Simona Sora: *Un bun redactor întotdeauna spune că textul trebuie să fie limpede şi univoc.*

Să vă dau un exemplu. Între subiectele discutate cu Chişinăul, se găseşte şi un „Tratat asupra regimului frontierei". Tratat asupra *regimului frontierei* înseamnă un tratat care evocă, pînă la detaliul tehnic, ceea ce trebuie să se întîmple în frontieră: care e capacitatea osmotică a frontierei, cum se reglementează trecerea frontierei, ce înseamnă punctul de trecere a frontierei, cum se organizează administrativ aceste pasaje etc. O sumedenie de amănunte care pretind un text clar şi neinterpretabil, apt pentru traducere în decizie internă. Dar partea moldoveană îl numeşte „Tratat de frontieră". O să întrebaţi care e diferenţa. În formula „tratat de frontieră" mai apare ceva: nu e vorba doar despre *regimul* frontierei, despre *uzul* frontierei, ci este vorba şi despre *natura* frontierei, natura politică a frontierei, geneza ei istorică. Aici, de fapt, ne-am şi împiedicat cu negocierile.

Modernitatea românească e legată de statul străinului

Simona Sora: *Ai scris o carte despre convertire. Mi s-a părut foarte interesant că, scriind despre convertirea religioasă în Moldova de la începutul modernităţii, ai intrat şi în viaţa privată, tratînd convertirea, şi apoi pe convertiţii care rezultau de aici, într-un fel oarecum marginal din punct de vedere cultural, dar reprezentativ pentru o anumită zonă... De unde interesul, destul de rar, pentru convertiţi?*

Sînt convins că nu o să mai fie nimeni atît de nebun să aleagă un asemenea subiect. Cu Andrei Oişteanu am stat în legătură mult timp; el s-a alimentat din ceea ce i-am oferit ca rezultate parţiale ale cercetării. De fapt, lucrurile sînt simple. Acum poate o recunosc pentru prima dată. Am pornit cu nişte vise foarte mari la 24-25 de ani: să încerc să schiţez o teorie, un mod de a explica geneza modernităţii sociale româneşti în prima jumătate de secol XIX, pornind de la nişte constatări pe care astăzi la tratez axiomatic, pe care nu le mai abandonez, nu mă mai dezic de ele. În speţă, faptul că perioada Regulamentelor Organice a fost una de real progres pentru societatea moldovenească şi pentru cea valahă, că a reprezentat una dintre garanţiile transformării României în stat modern, că este pentru prima dată cînd structurile sociale istorice au căpătat legitimitate într-un context modernizator. Acestei încercări teoretice îi ataşam un argument pe care îl consider important, şi anume cel referitor la rolul străinului: construcţia modernităţii româneşti nu poate fi nicicum separată de evoluţia statutului străinului în societatea locală. Străinul a fost unul dintre cei mai interesanţi fermenţi sociali, culturali, economici, politici din epocă. De aici am ajuns la a inventaria prezenţa străinilor şi contribuţia lor nemijlocită la transformarea structurală socială a Principatelor. Am constatat, printre altele, că toate aglomerările urbane, viitoare oraşe moderne, din Moldova epocii regulamentare (1830-1840) însemnau o colecţie de comunităţi etno-culturale, cu viaţă distinctă, dar care reuşeau, organic, să funcţioneze urban, împreună, fără să vorbească aceeaşi limbă şi folosind româna de multe ori doar ca vernaculară administrativă. Mi-am dat seama atunci că sînt separat de o memorie istorică cu totul şi cu totul interesantă, care este ştearsă din mintea mea, din varii motive. Iaşii contemporani mie nu aveau pic de evreitate. Nu mai aveau armeni, nu mai aveau greci, nu mai aveau ruşi, nu mai aveau polonezi. Nu mai aveau nimic. Aveau români. Aveau o altă compoziţie, definitiv unitară, dar lipsită de relevanţă istorică. Nu spun că a fost o revelaţie, dar am început să văd altfel rolul a ceea ce sîntem tentaţi să numim „periferie socială". Sîntem tentaţi să atribuim un rol esenţial în construcţia modernităţii româneşti doar românilor. Am căutat cazurile cele mai elocvente de alogenie. Aceştia sînt convertiţii: singurul tip uman care, dotorită unui proiect personal de inserţie socială, este capabil să abandoneze tot. TOT! Adică identitate, avere, relaţii familiale, de rudenie, pentru a deveni alt om, renăscînd într-o altă societate, care îl primeşte într-o măsură oarecare, îl acceptă mai bine decît l-ar fi acceptat probabil comunitatea originară. Le-am urmărit apoi traseul în timp şi am descoperit că există *Jüdischeselbsthass*, că există întotdeauna distanţă faţă de propriile origini, că există exemple de ortodoxie naţionalistă în procesele de convertire. Am dat peste biografii exemplare, rezultate în urma investigaţiilor din arhive, care explică ce s-a întîmplat cu aceşti oameni. Familia Baiardi reprezintă un caz grăitor. Aşa cum, dacă spunem azi Cazaban, nu ne gîndim că absorbţia unui francez sau a unui elveţian de limbă franceză în mediul autohton ar fi putut crea probleme. La urma urmei, erau creştini. Dar ce te faci cu unul care este născut evreu şi este abandonat de familie? Singurul lucru pe care-l ştie despre sine este propria iudaitate; luat apoi sub aripa ocrotitoare a unei misiuni protestante, devine anglican, din anglican ajunge ortodox. În consecinţă, ajunge bibliotecarul lui Veniamin Costache (cel mai luminat spirit ecleziastic al epocii, mitropolit al Moldovei pentru o bună bucată de vreme), iar de acolo bibliotecarul prinţului Mihail Sturza (cunoscător de germană), apoi apropiat de Mihail Kogălniceanu, coleg de lojă masonică cu toţi revoluţionarii moldoveni de la 1848, *y compris* Cuza. Se ceartă cu Asachi pe favorurile princiare, iar la sfîrşitul vieţii, după ce reuşeşte să obţină o slujbă de la Alexandru Ioan Cuza, în 1866, înfiinţează prima şcoală de sericicultură din România. Începe să crească viermi de mătase şi face avere.

Alex. Leo Şerban: *Nu ţi se pare că astăzi asistăm – nu atît la noi, cît în Europa de Vest – la fenomenul invers? Este o tendinţă spre afirmarea tot mai făţişă a identităţii, a rădăcinilor şi, în mod paradoxal, cazuri de femei care se convertesc la islamism. Şi nu e vorba despre nici o dorinţă de inserţie socială...*

Mecanismul e interesant şi explică biografii ascunse. Sînt destui cei care încearcă să-şi ascundă originea sau ascendenţa cîntînd aprig la coarda extremei politice sau a ortodoxiei severe, atacînd tot ce poate fi catalogat drept cosmopolit, Soros etc. Comportamentul nu mă surprinde – este o tentativă de reinventare a propriei identităţi.

Testamentul lui Emanuel Gojdu

Cristian Ghinea: *Care este, de fapt, povestea Fundaţiei Gojdu, despre care s-a scris că ar fi o „cedare a patrimoniului" către Ungaria?*

Fundaţia Gojdu se putea dezvolta într-un proiect frumos. Istoria e lungă. Fundaţia Gojdu s-a constituit după moartea celui care a fost Emanuel Gojdu, unul dintre cei mai mari avocaţi ai Imperiului Austro-Ungar şi mecena al artelor şi al literelor. Un mecena cosmopolit, liberal, binefăcător al Universităţii din Budapesta, al Facultăţii de Drept din Viena. A întreţinut numeroase asociaţii de români şi le-a finanţat iniţiativele. Generos, la sfîrşitul vieţii a înţeles că uzul optim al averii sale nu se poate face decît într-un proiect educativ major, apt să restaureze inteligenţia autentic românească: fonduri pentru educaţie. Şi nu pentru educaţia celor care aveau de unde să-şi plătească studiile, ci pentru educaţia copiilor care proveneau din familii simple, lipsite de resurse. Căutînd un curator, s-a îndreptat către congregaţiile ortodoxe. Fundaţia a căpătat amploare către sfîrşiul secolului al XIX-lea. Legislaţia socială imperială crease o cultură a sprijinului comunitar şi a compasiunii pentru cei nevoiaşi – circumstanţă favorizantă pentru intenţiile lui Gojdu. Cînd Transilvania a devenit parte a statului român, după Trianon, patrimoniul Fundaţiei Gojdu a devenit subiect de discuţie între partea ungară şi partea română, dînd naştere unei suite de procese care nu s-a oprit decît după al doilea război mondial, odată cu schimbarea de regim. În 1948, a apărut o lege care desfiinţa toate fundaţiile, patrimoniul lor trecînd la stat. Apoi, la începutul anilor '90, Ministerul de Externe a revenit la dosarul în litigiu pentru a vedea ce se poate recupera. Există valori pierdute în urma naţionalizării fundaţiilor de drept privat. Valori care se aflau la Budapesta, tezaurizate la Banca Naţională, altele – valori imobiliare – şi-au schimbat proprietarul. Interesant este că, pînă să izbucnească conflagraţia mondială, se ajunsese la un compromis între partea română şi partea ungară. Un compromis care folosea principiul uzului comun al patrimoniului, dînd însă proprietarului de drept ceea ce i se cuvenea, fie şi în parte. Negocierile au fost foarte dure atunci. După 50 de ani s-a reluat dosarul. În 1997, a căpătat formă ideea constituirii unei Fundaţii Gojdu care să încerce recuperarea patrimoniului rămas în ţară şi să declanşeze proceduri juridice pentru recuperarea a ceea ce rămăsese în Ungaria. În 1998, eu fiind secretar de stat, am participat la reînfiinţarea Fundaţiei Gojdu de la Sibiu, curatorul fiind mitropolitul de atunci al Sibiului, Antonie Plămădeală. În felul acesta, încercam să respectăm măcar în spirit, dacă nu şi în literă, testamentul lui Emanoil Gojdu. Între timp, în Ungaria situaţia s-a schimbat foarte mult. Pe cînd noi ne îndreptam spre o extindere a sferei de aplicare a legislaţiei privitoare la retrocedări, în Ungaria retrocedările se încheiaseră la începutul anilor '90 şi nu se mai putea obţine nimic din ceea ce însemna patrimoniul Gojdu din Ungaria decît pe calea negocierilor directe între guverne (dar asta se întîmpla oricum, fără mare succes) sau printr-un compromis, printr-un proiect de compromis care să antreneze şi partea română, şi partea ungară în valorificarea rămăşiţelor patrimoniale. Negocierile au continuat, însă încheierea procesului de retrocedare în Ungaria a creat complicaţii: noi vrem înapoi clădirile din Budapesta, dar statul ungar spune că aceste clădiri sînt administrate de o primărie de sector, problema fiind transmisă administraţiei locale. Dar statul român nu are calitate procesuală, nu poate da în judecată o primărie de sector. O poate face totuşi o fundaţie de drept privat, însă Fundaţia constituită la Sibiu nu a mai făcut aşa ceva după 2000. A încercat o singură dată. Avocatul a construit greşit probatoriul românesc, judecătorul a detectat un „viciu de formă" şi acţiunea a căzut. Apoi, fundaţia a intrat într-un fel de letargie, s-a topit, aşa cum s-a topit şi viaţa curatorului. Fără ecou. În 2004, cineva din conducerea de atunci a Ministerului de Externe, poate chiar dl Geoană, a venit cu ideea înfiinţării unei fundaţii comune. Suna foarte bine, indiferent dacă venea din partea PSD sau PNL. Suna bine pentru că scopul era valorificarea a ceea ce a mai rămas printr-o înţelegere între statele interesate, în scopul sprijinirii tinerilor români care vor să înveţe la Budapesta şi a tinerilor unguri care vor să înveţe la Bucureşti, după un model franco-german. Coabitarea acesteia cu fundaţia sibiană ar fi fost posibilă, sînt convins. Însă nefericita omonimie – cele două fundaţii avînd nume similar – a dat naştere la interpretări politice nedrepte şi a generat pretexte pentru retorică extremistă.

Români sub bombe

Mircea Vasilescu: *Dintre întîmplările petrecute în timpul mandatului de ministru, care sînt cele de care îţi vei aminti cu plăcere?*

Nu am făcut o ierarhie, nu am o ordine. Primul exemplu de succes care îmi vine acum în minte: repatrierea a aproape 1000 de oameni din Liban, la scurt timp după începerea violenţelor. Nu a făcut niciodată vreun ministru de Externe din statele din preajmă aşa ceva, e o experienţă cu totul aparte. Cum îi aduci pe cetăţenii tăi acasă fără să existe un *modus operandi*, fără să existe o pregătire logistică? Ambasada României din Liban era formată din trei oameni. Am început cum ne-am priceput, iar în momentul în care s-a văzut că am gîndit bine întreaga acţiune, au apărut şi „părinţii": mulţi „autori" fericiţi. Cînd a venit şi ultimul acasă, am răsuflat uşurat. A fost o perioadă în care trei sferturi din corespondenţa pe care o primea ministrul erau scrisori de mulţumire din partea celor care scăpaseră din conflict. Alt exemplu: constituirea unui fond consular de urgenţă. Totul a pornit de la experienţe personale: primeam misive de la oameni aflaţi, nu neapărat din vina lor, în situaţii disperate, care solicitau ajutor financiar de la birourile şi secţiile consulare. Eşti în concediu, ajungi seara, laşi maşina în parcare, iar a doua zi nu mai e; în maşină ai actele şi banii. Ce faci? Mergi la consulat şi ceri ajutor. Sigur că ţi se oferă ajutor. Cum? Ai nevoie de bani, trebuie să ajungi la avion, la gară sau la o staţie de autobuz. Nu poţi primi bani, fiindcă ministerul nu e instituţie de credit. O tînără de 15 ani răpită din România, dusă în Vojvodina, forţată să se prostitueze, sare într-o noapte pe geamul casei unde era ostatică, fără acte, fără bani, ştiind numai românește. Îşi frînge glezna şi cu piciorul rupt reuşeşte să ajungă la ambasadă. Vorbeşte românește, se deschid porţile, e luată înăuntru, întrebată cine este... Trebuie să o trimiţi în ţară. Ce faci mai departe? Nu ai bani. Nu ai posibilitatea legală de a o ajuta, iar afară se află proxenetul. Cum o ajuţi? O cazezi şi îi dai un act de identitate, un paşaport consular. Dar ce faci mai mult? Cum o ajuţi să ajungă în ţară? În maşină diplomatică nu ai voie. Să o ţii în ambasadă, nu ai cum. Aşa că, pentru asemenea cazuri, am găsit o soluţie.

Marius Chivu: *Alte ţări au un asemenea sistem?*

Bineînţeles! Totul ţine de o elementară schimbare de filozofie a activităţii consulare. Ambiţia mea a fost să reconstruiesc relaţia dintre minister, reprezentantul consular şi cetăţeanul obişnuit. Nu e simplu, fiindcă am fost nevoit să înfrunt reflexe greşite, atitudini retrograde, conduite în afara legii. Am constituit, prin urmare, un fond de urgenţă şi fiecare consulat are azi acces la o anumită sumă utilizabilă în rezolvarea situaţiile de urgenţă.

Faptul că poţi fi de ajutor mi se pare extraordinar. În acest context a venit şi Libanul. Cînd au început tirurile de artilerie, Beirutul fiind destul de aproape de graniţa de sud, au început să vină oameni, familii întregi la ambasadă şi să spună „vrem acasă, nu mai putem să stăm aici, nu ne simţim bine". Unii mai trecuseră prin amarul unui război civil şi ştiau cît de riscant este. Fondul de urgenţă s-a dus repede pentru că nu poţi să-i pui pe toţi în avion. Şi am inventat ceea ce trebuia inventat: convoaie... Şi am reuşit, fără nici o pierdere. Cu emoţii, cu nopţi de nesomn... Probabil a fost experienţa cea mai interesantă, unul dintre cele mai frumoase lucruri care i se pot întîmpla unui ministru de Externe: să aduci 1000 de cetăţeni români acasă.

VIAŢA LA FIRMĂ

Cultura corporatistă, iconografia şi ideologia sa au pătruns deja în viaţa noastră de zi cu zi. Instituţiile dominante din trecut, cum ar fi de pildă Biserica sau Partidul comunist, nu mai au aceeaşi forţă sau au fost „clasate", în timp ce corporaţia sfidează istoria. În România, în ultimii zece ani, multinaţionalele au găsit un teren prielnic pentru a se dezvolta. Şi oameni noi, tineri, dornici să lucreze „în firmă", pregătiţi oricînd pentru o reconversie profesională, familiarizaţi cu noii termeni tehnici ai economiei de piaţă. Dispuşi să se lase „modelaţi" şi să primească din cînd în cînd cîte un upgrade. *Gata să-şi sacrifice cea mai mare parte a timpului lor, pentru a se bucura de anumite avantaje şi a-şi asigura o viaţă* safe. *Cine sînt însă angajaţii marilor companii, cei care muncesc de la 9 la 6, cu pauză de prînz? Şi corespunde oare noul lor statut cu visurile lor iniţiale? (**A. P.**)*

Adina ROSETTI

Pitch-uri, *team-building*-uri şi... bonus-uri

Cam toţi se plîng de lipsă de timp. Îţi declară asta la mobil, în timp ce se află în maşina firmei, într-un trafic infernal, pe Calea Victoriei la orele amiezii, îndreptîndu-se către un meeting de afaceri. Sînt oamenii de *Sales* sau de *Marketing*. Alţii, cu joburi ceva mai statice – cum ar fi cei de la *Financial, Purchase, Human Resources* – cunosc la perfecţie binefacerile Internetului în orele moarte de la serviciu. Toţi au în permanenţă Messenger-ul deschis, gata să intre în legătură cu prietenii cei mai buni, alături de care au copilărit, dar pe care nu i-au mai văzut de cîteva luni, deşi stau la cîteva blocuri distanţă. Totul, din lipsă acută de timp.

Cînd sună acasă să spună „Iubito/iubitule, astăzi vin ceva mai devreme!", de obicei este deja 6 sau 7 seara. În week-enduri, au întotdeauna antamate diverse activităţi organizate de Companie: cîte un *team-building* în Deltă, la un *resort* luxos şi retras, o sesiune de *training* la Sinaia, unde studiază materii cu nume năucitoare, precum *time management* sau *leadership skills development*, sau însoţesc la bere cîte un manager străin venit de la Compania mamă pentru a implementa aici un sistem-informatic-minune. Dacă lucrează în publicitate, au *shooting*-uri sau *PPM*-uri pînă la ore tîrzii din noapte şi, cînd ies la cafenea cu prietenii, dezbat pe viaţă şi pe moarte eficienţa unei reclame la detergent (atenţie: nu unul obişnuit!). Dacă lucrează în *banking*, se recunosc uşor după costumele în culori neutre şi cămăşile în culori pastelate – aşa cum cere acel set de legi interne care priveşte îmbrăcămintea la locul de muncă, denumit *dress code* (ştiu că această avalanşă de termeni englezeşti are darul de a crea cititorului un efect neplăcut, dar credeţi-mă pe cuvînt că nu s-au inventat încă nişte traduceri fericite).

Toate multinaţionalele care se respectă au „valori organizaţionale" care creează impresia că scopul nu ar mai fi profitul (adică beneficiul direct al *share-holder*-ilor şi membrilor din *board*-ul de conducere – scuze din nou pentru englezisme!), ci nişte concepte mult mai înălţătoare, cu valoare socio-emoţională şi aspiraţională, cum ar fi: „Vom oferi produse şi servicii de marcă şi de înaltă calitate şi valoare care să contribuie la îmbunătăţirea vieţii consumatorilor din lumea întreagă" (www.pgbalkans.com/ro).

Vacanţele sînt singurele două săptămîni care le aparţin cu adevărat angajaţilor, aşa că preferă să şi le petreacă departe de ţară, exoticul destinaţiei fiind direct proporţional cu mărimea bugetului. Nu este snobism, ci o reacţie firească: vrei să simţi, cu toţi porii fiinţei tale, că au meritat cele 11 luni şi jumătate de muncă neîntreruptă, vrei să vezi un rezultat palpabil al serilor sacrificate pe altarul companiei.

Colegii şi şefii

Colegii de firmă sînt, în cele din urmă, o mare familie. În cazul în care compania este foarte mare, se creează familii ceva mai micuţe, reunite în jurul departamentelor. Dacă tot îţi petreci cea mai mare parte a vieţii cu ei, măcar să-ţi faci această „şedere" cît mai plăcută. Cîteva exemple: „Sîntem prieteni, mai ieşim cîteodată după program la o bere" sau „Mergem cu fetele, în fiecare an de 8 Martie, la un restaurant frumos! Pe banii companiei, evident!" sau „La ultimul *team-building* a fost super! Ne-au făcut nişte exerciţii d-alea cu căţărare prin copaci şi pe stînci. Şi după aia am avut *party* cu karaoke. Foarte tare!".

Dar relaţia cu colegii de firmă se încheagă mai puţin în urma exerciţiilor organizate, cît mai ales în jurul pauzelor de masă şi de ţigară în care se vorbesc cu năduf şefii şi directivele lor, se rememorează cu voluptate masochistă întîmplările zilei (cererea unui client nesuferit, căderea server-ului, circulara management-ului în ceea ce priveşte achiziţia de pixuri, capse şi agrafe de birou, defectarea copiatorului, pierderea dramatică a unui *pitch)*, se scornesc porecle pentru şefi (Cotoroanţa, Urangutanul Roz, Morsa Isterică, Bocciu', Pinocchio) şi se rîde mioritic de tot şi toate, dar pe ascuns, pentru a nu ajunge la urechile conducerii, ocupată în acest timp să creeze o nouă strategie de stimulare a creativităţii angajaţilor.

Evadările

8 ore pe zi poate că nu sînt de ajuns pentru Companie, dar cu siguranţă uneori sînt prea mult pentru angajat. Există aşa-numitele „ore moarte", în care treaba pur şi simplu stagnează, telefoanele încetează ca prin farmec să sune şi totul încremeneşte. Orele în care pur şi simplu nu este nimic de făcut. Ai vrea să te ridici şi să pleci. Dar nu poţi. Există un contract, pe care l-ai semnat, de bunăvoie şi nesilit(ă) de nimeni, pînă cînd demisia sau concedierea te va despărţi, contract care prevede că programul (oficial) este între orele 9,00 şi 18,00 (neoficial, el se poate prelungi nedeterminat). Aşa că nu ai de ales decît să rămîi în faţa monitorului tău şi să alegi una din variantele de viaţă frumos colorată pe care ţi le oferă Internetul.

Soluţii de petrecut timpul liber la birou: „Păi, epoca Solitaire-ului a cam apus. Într-o vreme jucam în draci... Acum sînt alte minuni. Prefer să mă uit la filmuleţe pe YouTube" sau „Eu, ca să spun drept, am un blog. Cînd prind cîte-o fereastră la job, profit ca să mai postez acolo sau să răspund la comentarii" sau „Şi eu tot pe net stau, ca toată lumea. Păi, citesc reviste, mai intru pe un forum şi-mi dau cu părerea. Sau îmi caut chestii de care am nevoie: mobilă pentru apartament, oferte de vacanţe pentru la vară, cursuri de dans pentru aia mică. Mai scriu mail-uri sau vorbesc pe Messenger cu prietenii... D-astea, ca să treacă timpul!".

Aşadar, ce-ţi rămîne de făcut? Să te trezeşti în fiecare luni dimineaţa, în garsoniera ta închiriată, în apartamentul tău luat pe credit sau în vila ta luxoasă, să te uiţi în oglindă, să te îmbraci şi să pleci cu metroul, autobuzul, maşina luată în *leasing* sau adusă „pe comandă specială", către un loc în care îţi consumi cea mai mare a vieţii, pentru a obţine acele lucruri despre care savanţii americani încă n-au descoperit dacă aduc sau nu fericirea.

Adina POPESCU

Profiluri de angajaţi

Candidatul ideal trebuie să aibă cunoştinţe de operare PC, rezistenţă la stres, dorinţă şi capacitate de învăţare. Alte cerinţe: bună organizare, simţul ordinii şi curăţeniei, cunoaşterea limbii engleze. Studiile economice constituie un avantaj.

Adriana & Liviu (doctori, în timpul liber). Ea s-a trezit brusc la realitate prin anul III, în timp ce păşea în spatele „profesorului" prin spitalul care colcăia de gîndaci, inspirînd aerul greu, mirosul de supă de cartofi şi de comprese sterile. De fapt, începuse să-şi pună întrebări în urmă cu o lună, cînd o atacase o haită de cîini vagabonzi, în parcul din apropierea Spitalului 9. N-ar fi dorit să renunţe de tot la facultate, căci dăduse examen de trei ori la rînd şi de două ori picase, tocise muşchi şi oase pînă cînd simţise că o ia razna, însă trebuia să ia în calcul o reconversie rapidă, să-şi mai deschidă o „portiţă". „Hai, fată, la noi, la relaţii cu clienţii... avem nevoie de oameni. Poţi să-ţi iei şi un part-time, patru ore pe zi, răspunzi la telefoane..." – i-a sugerat o fostă colegă de liceu. Şi s-a dus fata, de mînuţă cu iubitul ei, coleg de facultate, al cărui vis de a ajunge un chirurg de prestigiu devenea din ce în ce mai palid. I-au angajat, căutau studenţi pe care să-i „formeze", indiferent de profilul facultăţii, iar studenţii căutau job-uri part-time, ca să nu mai depindă de banii părinţilor. Şi astfel, „Compania" începea să semene cu Casa de Ajutor Reciproc, însă şi asta era doar o strategie. Cine are ambiţie – să rămînă; cine nu – să plece şi să-şi vadă de amărîta lui de facultate!

Pentru început, 200 de euro pe lună. În sediul ultramodern din beton şi sticlă nu pătrundea nici o muscă şi nu mirosea a nimic, poate vag a after-shave şi parfum. Cei cu part-time-uri aveau studii, începute şi abandonate, de actorie, filologie, drept, filozofie, medicină. La început făceau mişto-uri: „Băi, doctore!" sau „Iar a întîrziat avocatul!", pe parcurs îşi spuneau pur şi simplu pe nume. Adriana avea o ocupaţie cît se poate de plăcută: vorbea la telefon. În celălalt capăt al „biroului" stătea Liviu, tot cu receptorul la ureche. Îi putea zîmbi sau face cu mîna. Cel puţin erau împreună. În ture, de la 10 la 14 sau de la 16 la 20. În rest, mergeau la facultate şi învăţau despre disfuncţiile aparatului digestiv. Pînă cînd Liviu a luat decizia care avea să-i schimbe viaţa: „Adio, spital! Mîine îi spun lui Peter Pan că vreau full-time". Petre era unul de la resurse umane. Absolvent de istorie. În mai puţin de un an, Liviu a devenit *team leader*, în timp ce iubita sa încă mai răspundea la telefoane, part-time. Deja discuţiile lor cele mai intime se învîrteau doar în jurul planului tarifar şi al caracteristicilor telefoanelor mobile. Liviu şi-a luat maşină, a primit botezul primului *team building* la Sinaia şi a cerut-o de nevastă pe Adriana, medic rezident. Viaţa ei a devenit dintr-odată confuză: holurile care străluceau de curăţenie ale Companiei (salariul unei *cleaning manager* era mai mare decît al ei, ca doctor la început de drum) şi culoarele întunecoase ale Spitalului i se amestecau deja în cap. Ştia că trebuia să facă o alegere.

Personal, sînt alături de Adriana şi de Liviu. Îi apreciez. Mi-e teamă însă de cei asemeni lor, cu aceleaşi dileme care încă mai bîntuie fără sens prin spitalele din România.

Secretariat, condiţii deosebite. Cerinţe post: abilităţi de comunicare, organizare, ţinută morală. Candidatele pot trimite CV-ul online.

Silvia (suflet de artist). Am cunoscut-o la o petrecere boemă, în atelierul unui pictor. Era vineri seară, putea să bea cîteva pahare în plus, căci îşi asigurase o mahmureală liniştită a doua zi, cînd nu lucra. Absolventă de Drept. Chiriaşa unei garsoniere pe lîngă Sala Palatului. Plinuţă, singură. Veşnică sursă de împrumuturi pentru artişti. „Sponsorul" petrecerii. Viaţa ei dublă mi s-a părut curioasă. În timpul săptămînii, în cămaşă albă, fustă „regulamentară", o palmă deasupra genunchilor sau pantaloni din stofă. Vineri în jeanşi şi tricou, se bîţîie pe orice fel de muzică, se sărută cu toată lumea, se cuplează şi se decuplează haotic. Băieţii de la serviciu? *Stupid people*. Cei deştepţi sînt deja însuraţi. Pe „artişti" i-a cunoscut din dorinţa de a se „emancipa", mergînd la vernisaje şi frecventînd anumite baruri. Problema este că nici unul nu o ia în serios. Nu e din lumea lor. E o fată şi atît. O fată care are nevoie de un *entertainment* intelectual. Şi care frunzăreşte albume cu reproduceri după Dalí, cu aceleaşi gesturi cu care se uită şi pe catalogul de oferte al firmei.

Spre dimineaţă cască ameţită. „Mai luăm ceva?" – întreabă gazda. Poate data viitoare, săptămîna asta a intrat cam mult în *over draft*. Petrecerea se sparge discret.

E nevoie de studii medii şi superioare. Printre cerinţele postului se numără şi „disponibilitatea la efort" şi o experienţă relevantă în branding. *Fişa completă a postului se găseşte pe site-ul Companiei.*

Alexandru (şi prima sa zi de lucru). A venit la opt, printre primii. A aflat unde era „locul de fumat" şi şi-a luat un *espresso* lung de la automat. A fumat două ţigări, timp în care s-a conversat cu o fată de la Contabilitate, în fustă scurtă, dar cu picioare în ics. Avea emoţii. „Cînd voi începe?" – se tot întreba cu teamă, iar privirea i se agăţa de unul sau de altul, oameni cu treabă, cu mape subraţ, cu porecle, cu conversaţii *tête-à-tête*, pe şoptite. Pe la nouă şi jumătate, cînd a venit şeful de departament, înjurînd traficul şi lipsa locurilor de parcare, i s-a arătat biroul. Cam înghesuit, lîngă fereastră. Important era însă computerul. L-a deschis, şi-a verificat e-mail-ul personal, fără să ştie ce să facă mai departe. A scotocit prin hard-ul gol, şi-a făcut un folder şi încă unul. Şi-a schimbat wallpaper-ul. Şi-ar fi instalat messenger-ul, dar nu avea curaj. Pe la unşpe, şi-a trîntit din greşeală mouse-ul pe jos. Avea firul prea scurt. A descoperit că era bun de aruncat la coş. Fără mouse, a intrat în panică. „Pot să-l plătesc!" – îşi tot spunea el, în timp ce se prefăcea că tastează ceva ca să nu pară bizar. Pe la unu a fost chemat în „sala de conferinţe". Un mic acvariu, pe lîngă care treceau angajaţii, unii strîmbîndu-se pe la spatele şefului. I s-a urat bun venit. După care, pauză de masă. A coborît pînă jos, la Snack Attack unde a mîncat un sandviş, stresat din cauza mouse-ului. Prin geam, îi vedea pe angajaţii care treceau în cîrduri spre *lunch*. S-a întors şi şi-a mai luat o cafea, aşteptînd „să înceapă". Pe la trei, un alt bossulică a venit în sfîrşit să-i arate ce avea de făcut. „Nu merge mouse-ul? Să trimit pe cineva să-l schimbe...". În cinci minute, dintr-o cutie era despachetat un alt mouse, nou-nouţ, identic cu primul. Dar de muncit tot n-a muncit nimic. Trebuiau instalate nişte soft-uri. Pe la patru au venit băieţii de la IT cu soft-urile, i-au făcut şi un cont, o adresă de e-mail cu numele Companiei în coadă. Punct ro. Alexandru a răsuflat uşurat: măcar fusese „înregimentat", exista în baza de date. Pe la şapte era deja la o bere cu foştii colegi, de la o firmă mai mică. L-au asigurat că-l aşteaptă o carieră strălucită.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Sinuciderea Boierului

Cinci minute pînă la începerea emisiunii. În faţa mea un personaj încă important, fost ministru pînă în urmă cu cîteva zile. Discutăm despre situaţia politică. Antreuri, cum le spun eu: că Băsescu nu renunţă, că a încercat, dar n-a putut mai mult din cauza oligarhilor... Eu o ţin pe-a mea, legată de funcţionarea instituţiilor. El zice că funcţionează, dar că sînt împînzite de oameni care pot fi şantajaţi. Din una în alta, se ajunge la retrocedări şi omul mai că nu se ridică de pe scaun. Îi trage o înjurătură de mamă fostului rege, după care porneşte la înjurat de popi. Încă un minut şi intrăm în direct. Pînă să aud în cască semnalul de începere a emisiunii, îl aud pe el rostind un nume:

– ...şi cum să nu obţină popii tot ce-au vrut cînd l-au luat în braţe pe turnătorul ăla ordinar de Bălăceanu-Stolnici?

Am crezut că n-aud bine. Mărturisesc că toată emisiunea, deşi subiectele discutate cu personajul n-au avut nici o legătură cu Securitatea, cu Stolnici sau cu Biserica, nu m-am putut gîndi decît la asta. Într-o pauză publicitară am cerut ceva detalii. Mi-a răspuns şoptit:

– Turnător ordinar, dom'le, cu angajament, cu bani mulţi luaţi, e la fel sau, poate, mai rău decît Dan-Amedeo Lăzărescu...

A trecut emisiunea, dar a rămas discuţia. La cîteva zile distanţă am ocazia să vorbesc cu un membru al CNSAS. Pun întrebarea cu o strîngere de inimă. Mărturisesc că mi-aş fi dorit ca omul să-mi tragă o smetie şi să-mi spună să mă duc dracului. Nu se întîmplă aşa.

– Da, dom'le, din păcate, e adevărat, a luat bani, a turnat...

Merg în redacţie la *Cotidianul*. O rog pe Mirela Corlăţan să-i ceară un interviu lui Bălăceanu-Stolnici pe această temă. Eu n-am nici stare, nici putere să-l privesc în ochi într-o discuţie despre colaborarea lui cu Securitatea. În cîteva zile, la şedinţa de redacţie, Mirela anunţă că interviul e gata. Şi că informaţia e confirmată, nuanţat, chiar de Stolnici.

Ne adunăm în şedinţă restrînsă. Ce facem? Publicăm? Publicăm, dar nu ne grăbim. În faţa mea, Mirela îl mai sună încă o dată pe academician. Bătrînul Stolnici începe să se încurce în explicaţii. În interviul iniţial mărturisise că doar discuta cu ofiţerul de Securitate. De această dată admite că semna declaraţii scrise.

Mai dau un telefon unui amic care se ocupă de ani mulţi cu studierea arhivelor Securităţii. Are şi el surse în CNSAS care i-au confirmat faptul că Bălăceanu-Stolnici are un dosar urît, de turnător. Mai mult, amicul îmi povesteşte despre o şedinţă PNL la care venerabilul a leşinat cînd s-a pus în discuţie demiterea din partid a tuturor celor care au colaborat cu Securitatea.

Parcă tot nu-mi vine să dau bun de tipar. Aşa că pun mîna pe telefon şi vorbesc eu cu Bălăceanu-Stolnici. Da, a scris note de informare, dar numai pentru cetăţenii străini cu care intra în contact. Aproape că răsuflu uşurat, gîndindu-mă că exista o lege care-l obliga să facă asta. Închid telefonul, cu gîndul că, iată, nu se confirmă...

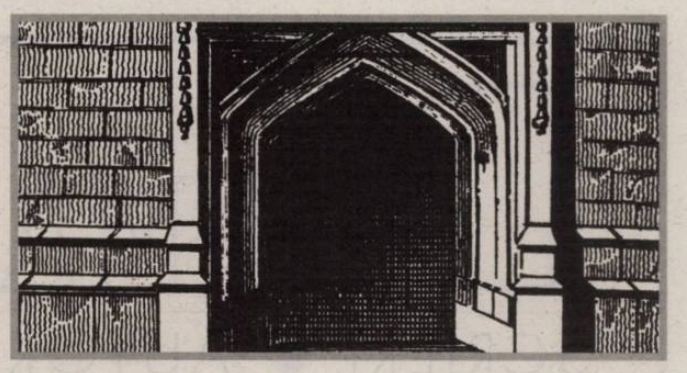

– L-ai întrebat totuşi dacă a semnat toate notele cu numele lui? Şi dacă a luat bani pentru ele?

Nu l-am întrebat. Aşa că mai sun o dată şi se prăbuşeşte cerul: „Da, cred că am semnat cîteva note şi cu un alt nume... Laurenţiu". Urmează o discuţie despre banii primiţi, în care Bălăceanu-Stolnici se încurcă, dar nu mai am nici un chef să-l aud descurcîndu-se. Dialogul se termină brusc, cu o întrebare stinsă, pe care, probabil n-o s-o uit niciodată: „Da' ce, o să publicaţi toate astea?!".

Le-am publicat. Am un sentiment, amestecat, de milă şi silă. În plus, mă bate gîndul să pun o bombă în depozitele care adăpostesc arhivele fostei Securităţi. Bălăceanu-Stolnici a fost turnător, Ion Iliescu a fost preşedintele României, Ristea Priboi a fost şi nu mai este. Vorba unui lider PSD: „Ştiţi, dom'le, care e paradoxul? Că turnătorii sînt la ei şi ofiţerii sînt la noi!".

Acum ştim. Dar asta nu ne ajută să şi înţelegem.

ECHIPA DE NOSTALGII NEIERTĂTOARE VÎNEAZĂ DIFERITE LUCRURI DE O SIMPLITATE („CULTURAL" VORBIND) CONTEMPORANĂ

● *(urmare din numărul trecut)* Firul Mioritic SRL, Zi De Zi Company SRL, Com Polemic SRL, Trans Feroce SRL, Amor Amor SRL, Zeroopt Zeroşapte SRL, Mielul Blînd SRL (Focşani); Turbatu Market SRL, Snobi Club SRL, Bourul Junior SRL, Auto Şurubel SRL (Caracal); Insomnia Foods SRL, Puternic Impex SRL, Tăuraşii Gemeni SRL (Buftea); O Sută Com SRL, Domnul Miliard SRL, Brunetul SRL (Mizil); Micul Paris Impex SRL, La Căruţa Fără Cai SRL, Bibicu Exim SRL (Afumaţi); Amănuntul SRL, Strict Necesar SRL, Băieţii Veseli SRL (Gura Humorului); Memoriam Regal SRL, Transcultura SRL (Huşi); Echipa De Distracţie Kuky SRL, Gusturi Franceze SRL (Azuga); Sunet Şi Lumină SRL (Urlaţi); Noi Construim SRL (Glina); Scabros Film SRL (Pantelimon); Viceversa SRL (Gugeşti); Foarfeca Trading SRL (Sinteşti); Încălţăminte Eros Enescu SRL (Băicoi); Sănătatea Înainte De Toate SRL (Mărăşeşti). Etc. (**D. S.**)

● Mitingul pro-Băsescu din Piaţa Constituţiei, de duminică, mi-a adus aminte, într-o oarecare măsură, de Piaţa Universităţii. Desigur, diferenţe există destule, probabil cîntecele „golanilor" au fost cele care mi-au transmis nostalgii. Acum, lumea mi s-a părut mai civilizată, mai reţinută (au trecut vremurile de aur ale exprimărilor excesive). O anumită chintesenţă a noului tip de protest, în ton cu valorile zilei, a fost surprinsă, poate, de unul dintre sloganuri: „Băse e cool!". (**I. P.**)

● Vă mai amintiţi? Acum cîteva săptămîni am publicat un prim ferpar „bizar" din ziar, promiţînd că voi reveni... Iată, aşadar, continuarea (din *România liberă,* 17 febr. a.c.): „Dimineaţa, cercetătorul Grigore Alexandrescu, rudă îndepărtată, după cum susţine, a poetului cu acelaşi nume, a urcat în foişorul central al muzeului pentru a-şi bea cafeaua neagră şi amară în care şi-a scufundat şi un diazepam, şi a privit acelaşi peisaj dezolant al acoperişurilor oraşului, spunîndu-şi că poate secţia de poliţie va trimite totuşi un fax, unul care să anunţe un caz nou dificil, vreme în care colegul lui Paul Arsene, ajunge în foişor gîfîind pentru a-i da de veste că de a doua zi va lucra împreună cu plutonierul major Straton Chivu la cazul FILDEŞ CROITORUL, un tip fără studii serioase, întunecat la privire, înalt, purtătorul întîrziat al unei boli rare şi neiertătoare, constactată printr-un ţînţar ameţit". *(va urma)* (**a. l. ş.**)

● În ultimele săptămîni am văzut la televizor: un peşte care vînează camuflat în frunză, un urs Panda roşu şi un Koala ce lingeau împreună o îngheţată, un preot englez căsătorind doi iepuri, un preot asiatic căsătorind doi porci şi o tipă care a desfăcut o umbrelă sub apă. *Où est-tu, Amélie?!* (**M. C.**)

● Mi-a scris *cu prietenie* primarul Daniel Marian Vanghelie, urîndu-mi (fix de Sfîntul Gheorghe) diferite lucruri

Cu ochii-n 3,14

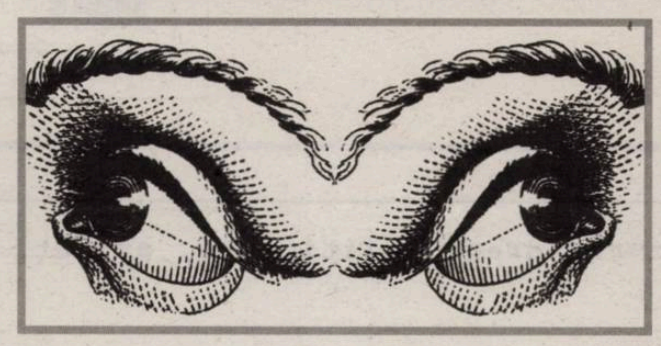

pascale, printre care „speranţa unui viitor mai bun". Din *prisosul* de recunoştinţă care-l făcea acum cîţiva ani să presare sectorul 5 şi acum întreg Bucureştiul cu pancarte olografe... (**S. S.**)

● Săptămîna trecută, la TVR 1, în emisiunea *Între bine şi rău,* un mesaj de o simplitate şi de o forţă a sintezei fulgerătoare şi trăsnitoare: „Deşteaptă-te, române şi hai la lupta cea mare!". (**R. C.**)

● Citesc pe dailybusiness.ro (un site care îmi place) că „investiţiile străine pe piaţa de bricolaj ajung la 140 de milioane de euro în 2007". Nu-mi dau seama, în termeni strict economici, dacă e mult sau e puţin. Dar „cultural" vorbind, cred că e puţin, aşa că fac un apel către investitori: domnilor, acest popor – care, timp de decenii, a cărat fînul cu Dacia 1310, a potrivit bucşele de Lada la Oltcit, iar după 1990 a găsit atîtea întrebuinţări banalului *pet* de 2 litri – are bricolajul în sînge. Vreţi şi bibliografie ca să vă hotărîţi să investiţi mai mult şi mai repede? Vă dăm, nici o grijă... (**M. V.**)

● Bunicul meu de la Horezu a agăţat de copacii din grădină, folosind banda unei casete audio, nişte CD-uri de-ale mele mai vechi. CD-urile se învîrt toată ziua în adierea vîntului, reflectînd în toate direcţiile lumina soarelui şi protejînd astfel puii de găină şi bobocii de raţă de viclenele coţofene ce dau tîrcoale grădinii. Întrebare pentru Dan Popescu, Oana Tănase, Ştefan Tiron ş.cl.: a realizat bunicul meu o instalaţie de artă contemporană *outdoor?!* (**M. C.**)

CULOAREA ROŞIE CORESPUNDE UNUI TIMP RESPINS JOIA ŞI MIERCUREA, CÎND (DUPĂ CUM SE VEDE) FACEM DE TOATE

● Avem una bucată baterie de baie „boişnuită" – adică „DN: 15 mm (G1/2") PN: 0.6Mpa T: ApăT<100" – şi nu ştim cum să o instalăm. Ce este de făcut? Urmărim întocmai instrucţiunile din cutia aferentă. Corect! Să le urmărim: „lăsaţi apa să curgă pe ţeavă pentru ca toate impurităţile să se scurgă, altfel se poate înfunda; culoarea roşie corespunde apei calde, iar culoarea albastră – apă rece; scoateţi bateria cînd doriţi să decoraţi peretele; lăsaţi apa rece să curgă de mai multe ori după instalare: asiguraţi-vă că folosiţi produsul în mod corespunzător: lăsaţi apa caldă să curgă; rotiţi uşor". Clar pentru toată lumea? (**R. T.**)

● O mamă povestea cum la o şedinţă cu părinţii (clasa întîi) se discuta cazul unui elev care-i sucise altuia gîtul, chiar de faţă cu învăţătoarea care nici n-a apucat să reacţioneze. Victima ajunsese la spital cu gîtul scrîntit, iar agresorul era chemat la şedinţă împreună cu mama lui pentru a fi ruşinat în faţa tuturor părinţilor îngrijoraţi. Mama care povestea se afla chiar în spatele băncii în care stătea copilul-problemă cu mama sa. Copilul era agitat, iar maică-sa i-a dat un caiet să deseneze ceva, ca să se liniştească. Şi ce scria copilul în caiet: „Muie Dinamo!". (**A. M.**)

● „Pentru prima oară, şedinţa în plen a Senatului a fost prezidată de o femeie", anunţă, nu fără bucurie în glas, prezentatorii de la ştiri. Este vorba de doamna senator Norica Nicolai, care îi ţine locul preşedintelui interimar al Senatului, Doru Ioan Tărăcilă, care la rîndul lui îi ţine locul lui Nicolae Văcăroiu, care îi ţine locul preşedintelui Traian Băsescu. La nevoie, doamnei Norica Nicolai îi va ţine locul nepoata care a votat în locul său acum cîtva timp. (**M. V.**)

● Cei 425 de membri ai Asociaţiei Gondolierilor italieni au respins cu indignare hotărîrea unei judecătorii regionale care a acordat drept de lucru pe gondolele veneţiene unei nemţoaice, Alexandra Hai, în vîrstă de 35 de ani; în istoria profesiunii ar fi fost prima femeie cu vîsla în mînă pe un canal din capitala dogilor. În măsura în care şi în mine, ca bărbat, se ascunde o femeie, deplîng această discriminare, îngînîndu-l pe Aznavour: „Que c'est triste à Venise". (**R. C.**)

● Presa a reprodus declaraţia preşedintelui interimar la României, Nicolae Văcăroiu, prin care acesta era de acord să conducă ţara cîteva zile pe săptămînă, dar nu „joia şi miercurea, cînd joacă tenis". Joia şi miercurea să vină Ion Iliescu! (**M. B.**)

● După cum se vede, toţi seniorii liberali au fost turnători. Ceilalţi (Voiculescu, Iliescu, Vadim Tudor, Văcăroiu etc.) au fost patrioţi. (**C. P.-B.**)

● Pe site-ul cu vorbe auzite-n tîrg (http://overheard-inbucharest.ro), la categoria „politice" am citit-o pe asta: „Paznicul unei şcoli îi explică interlocutorului său: «Păi, dacă eu mîine sînt preşedintele acestei ţări, ce, crezi că te mai bag pe dumneata în seamă? Ce, crezi că facem gaşcă, sau ce?»". Mi-a plăcut mult. Nu ştiu dacă are legătură cu suspendarea preşedintelui. Parcă da, parcă nu. Mă mai gîndesc şi vă spun. (**C. G.**)

● Prin mulţimea de denumiri de firme şi tarabe, care mai de care mai ademenitoare şi mai gîndite, „La cocoşul înfuriat" (restaurant), „Gogoaşa posacă" (!) sau „La Vameşul" (o tarabă cu de toate), am găsit şi una de o sinceritate debordantă şi simplă, taman la ieşirea din ţară, la Nădlac, aproape de vamă: „Cîrciumă". (**S. G.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 27 aprilie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 12.
Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Capitalele cărții: Leipzig și Paris
- ANCHETĂ: Literatură, teatru, cinema…
- INTERVIU cu Gabriela Melinescu

„Este un tur de forță să scrii și să fii și fericit"

- PROFIL: Ion Barbu
- REPORTAJ: Despre morți, numai de bine
- FRAGMENTE: George Bălăiță, *Cinema sau Mania conversației*
- RĂSPUNDE! – un chestionar despre fotbal și literatură

Dilemateca
Îți dă de citit

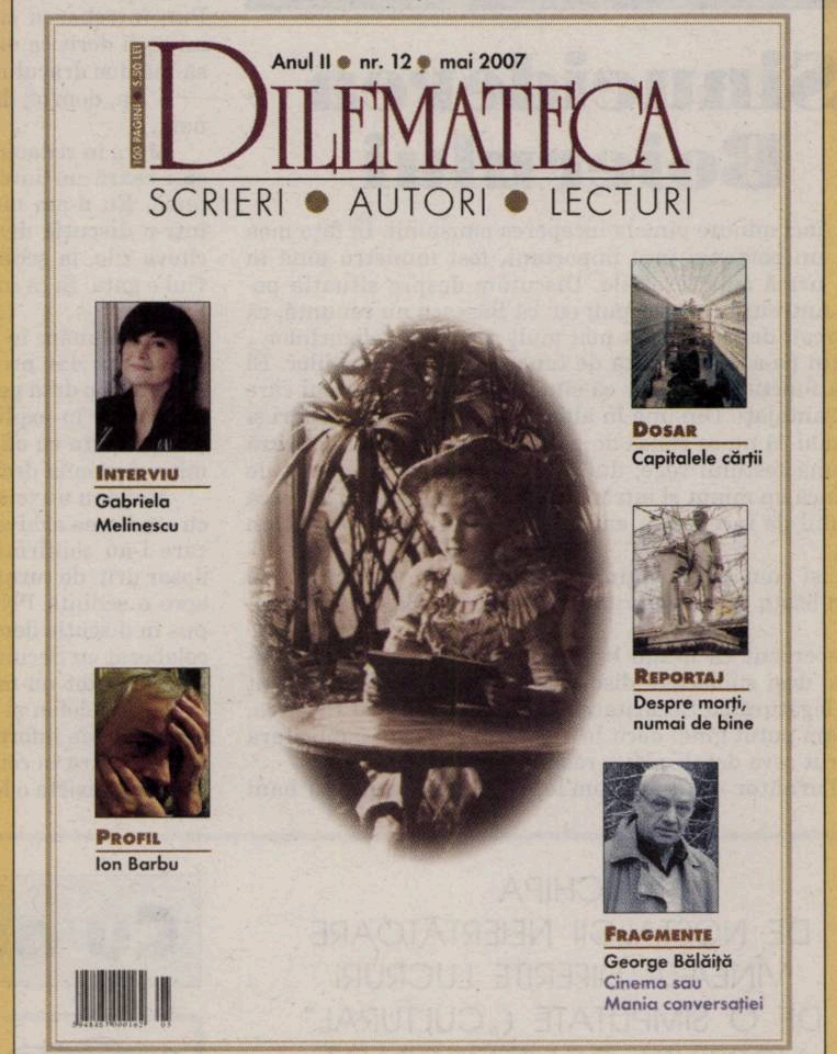

Scumpi oameni de afaceri, dragi politicieni, stimaţi oameni ai legii,

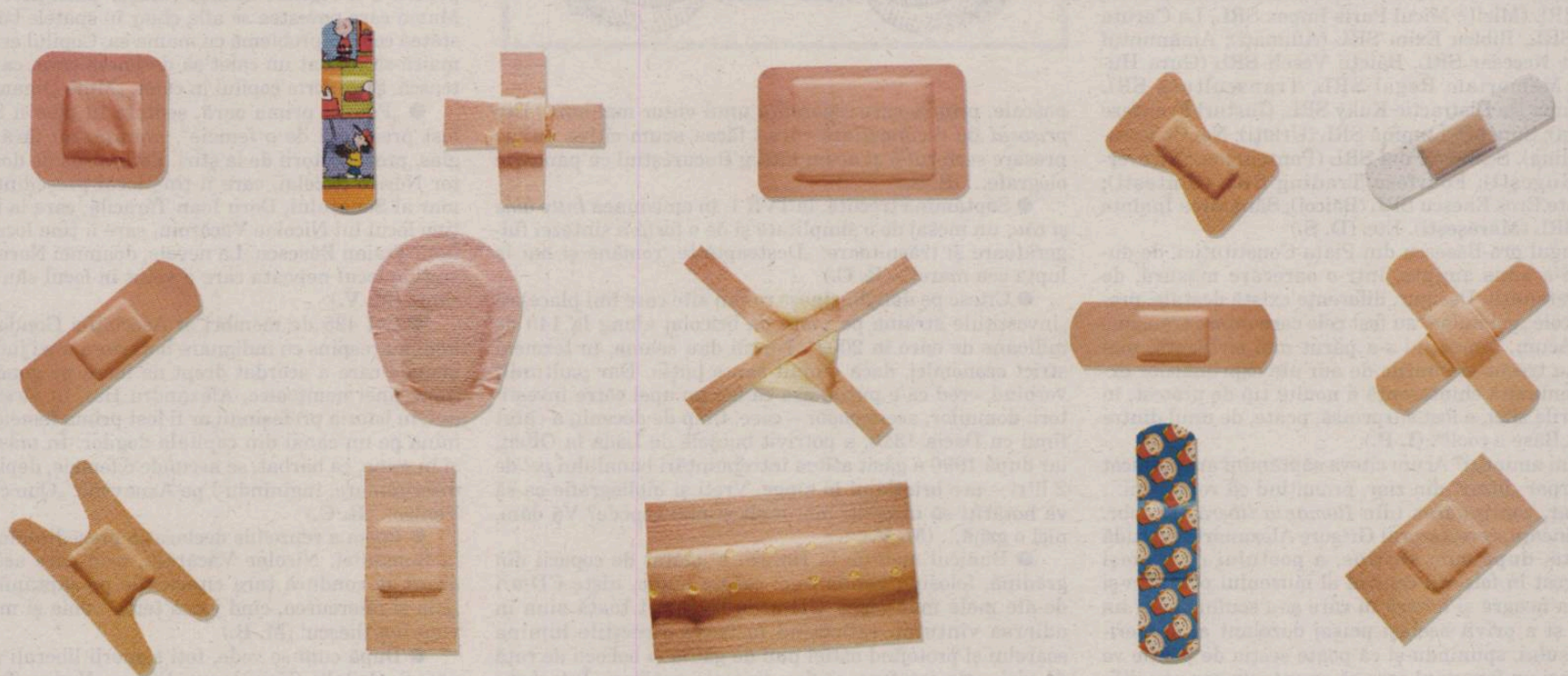

Din 27 aprilie a apărut noul Adevărul.
Pe unii dintre dumneavoastră acest lucru s-ar putea să îi lezeze...

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 169 ● 4-10 mai 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Băsescu“
pagina **3**

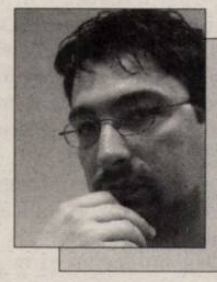

Sever Voinescu
„Fabulostupid“
pagina **5**

„Germania şi «complexul rusesc»“
interviu
cu **Gerd Koenen**
pagina **20**

Voluntari în România

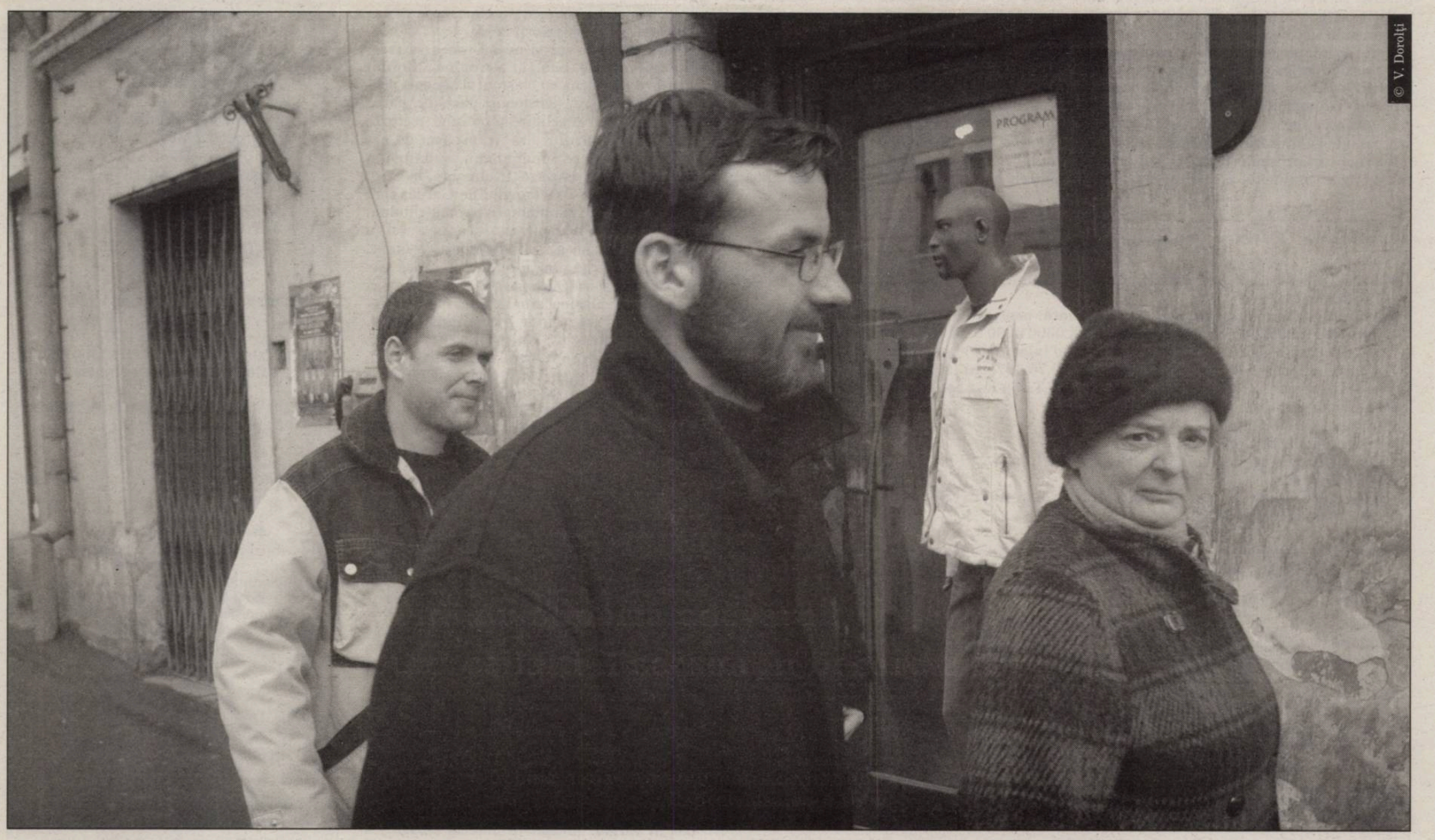

„În fericirea obștii ne vom găsi fieșcare în parte și pre a sa.“
DINICU GOLESCU

5 948467 000155 17

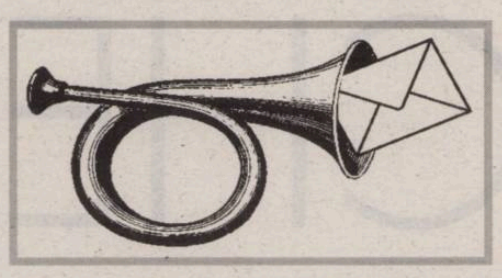

Actualităţi

O critică a stîngii văzută din... stînga!

Vă amintiţi critica făcută lui Ceauşescu, acela care: „...a întinat ţelurile nobile ale socialismului!“? Iată că de curînd, sub influenţa celui care, cu atîta temei o formulase atunci, Partidul Social Democrat a murdărit din nou tradiţii scumpe socialiştilor de pretutindeni. Ce gafă imensă politica conducerii actuale a PSD faţă de Monica Macovei şi reformele iniţiate de ea! Partidul ieşise de la putere cu o tristă faimă de partid corupt. Cea mai urgentă misiune a sa erau eliberarea de sub conducerea liderilor care din putere făcuseră mijlocul principal de acumulat averi şi demonstraţia evidentă că a pornit pe un drum nou, mai bine zis, că a revenit pe vechiul făgaş al tradiţiei socialiste, morala în politică, critica acerbă a imixtiunii oligarhilor capitalişti în conducerea treburilor publice. Or, programul Monicăi Macovei, personalitate independentă, cu un stagiu foarte pozitiv în fruntea unei organizaţii civile şi mai ales programul său de reformă intransigentă a justiţiei, oferea cea mai bună ocazie de afirmare, prin sprijinirea sa, a noii poziţii morale a partidului. Faptul că dna Macovei făcea parte dintr-un guvern de dreapta nu putea constitui un motiv de reţinere atîta timp cît programul ei oferea cîmp liber tuturor tendinţelor antioligarhice de oriunde ar fi venit ele şi împotriva oricui ar fi fost îndreptate, fie chiar ale acelora din cercurile apropiate puterii. În loc de susţinerea reformelor din justiţie, PSD a ales tocmai calea contrarie, atacarea fără echivoc a politicii de curăţare a justiţiei de influenţele politice, în care preponderente sînt acelea provenind din partea purtătorilor de interese de afaceri. Este această orientare întîmplătoare? Faptele arată că ea este urmarea logică a stopării abia pornitei campanii de înlăturare din fruntea partidului a liderilor corupţi sau compromişi, şi păstrarea pe locuri influente a celor ce au motive întemeiate de a se teme de o justiţie independentă. Şi cum logica cere ca o mişcare pe tabla de şah a politicii să nu poată fi efectuată izolat, toată strategia actuală a PSD este una contrară celor mai elementare principii social-democrate. Alianţa clandestină cu PNL a început să aplice un program străveziu de sorginte PSD (căci contrară celei a PNL de pînă acum): una din primele legi votate de Parlament după înlăturarea democraţilor de la guvernare a fost aceea care elimină conflictul de interese în domeniul sănătăţii, un început care va fi urmat de acela din domeniul justiţiei (vezi discursul la CSM al noului ministru al Justiţiei) şi care promite pînă în final totala dulce frăţietate dintre oligarhi şi oamenii politici, dintre afaceri şi treburile publice. Şi aşa, unul dintre cele mai importante principii ale democraţiei, nu numai ale social-democraţiei, dar în care ea era campioană, a fost aruncat fără ezitare în tabăra dreptei!

Din păcate, faptele arată că PSD nu numai că nu s-a reformat, dar se înstrăinează tot mai mult de adevărata misiune social-democrată. (Despre cealaltă formaţiune care se proclamă „de stînga“, PRM, la fel de înverşunată împotriva Monicăi Macovei, cea care clama „sus Patria, jos Mafia“, ce să mai spunem?) La testul Monicăi Macovei, stînga a căzut cu brio. Una din componentele majore ale crizei politice româneşti este absenţa unei stîngi adevărate, eliberate de complexele trecutului, dar fidelă în mod creator principiilor socialiste şi democratice.

Ion Mircea ILIGHIOANĂ
taniamoscu@astral.ro

Liniştea cartierului

E un loc comun că a ieşi din Drumul Taberei la orele dimineţii, îndreptîndu-te către orice punct cardinal, a devenit sinonim cu un supliciu. Un supliciu la care ne supunem, voluntar sau nu, zi de zi, în speranţa că va veni şi vremea cînd logica – bi sau polivalentă, logică să fie – va ajunge să guverneze comportamentul semafoarelor care întind la maxim nervii călătorilor în fiecare dimineaţă; sau dacă nu al semafoarelor, măcar al capetelor luminate din primării care concep strategii şi planuri de urbanizare.

E fascinant să observi, dimineaţă de dimineaţă, spectacolul oamenilor care încearcă să prindă un mijloc de transport, fie el autobuz, troleibuz, tramvai sau maxi-taxi. Îmbulzeală, nervi, aşteptare surdă, înjurături printre dinţi, priviri resemnate după trecerea vreunui autobuz atît de încărcat de oameni încît te întrebi cine ar putea scrie despre sentimentul

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

bucureştean al sardelei.

Cine ar fi crezut că prin atîta încrîncenare ar putea răzbate o clipă de linişte, o linişte cum doar în adîncul cel mai adînc al pădurii ar putea adăsta? Un moment de frumoasă, divină inspiraţie, unul dintre acele momente cînd îţi aduci aminte că eşti om, ca toţi oamenii, supus prefacerilor de tot felul şi că tot ce contează pînă la urmă, dincolo de agitaţia cotidiană, dincolo de alunecuşurile vieţii, este o clipă de serenitate. Ciudat este că omul, atunci cînd se sustrage angoasei cotidiene, tînjeşte la linişte, adică la moarte, la nivelul minim de entropie!

Mă buluceam şi eu, laolaltă cu alţi călători, într-un aglomerat troleibuz 71. Era vineri dimineaţă, iar soarele se prelingea prin geamurile laterale ale troleibuzului ca un Riesling vechi, uleios, printr-o sticlă prăfuită, uitată la păstrare pe raftul unei hrube răcoroase.

Încercînd să-mi fac loc prin prea-cinstitul norod, ce îmi află ochii? Şezînd pe un loc în spatele troleibuzului, o arătare din alt veac parcă: o alcătuire ciudată, de cuşmă de miel cu blană de mîţă. Un bătrîn aprig, cu faţa arsă de soare, pielea zbîrcită, purtînd pe cap o cuşmă teşită de miel, de arăta ca un pileati dunărean, bătut de vînturile primăvăratice ale bătrînului fluviu. Era îmbrăcat într-un *zăbun* de lînă cenuşie, tocit la coate şi la mîneci, iar în picioare avea gumarii aceia pe care-i tot văzusem la ţăranii din copilăria mea dunăreană. În braţe ţinea, învelit într-un ştergar albastru ca seninul cerului, un pisoi ce torcea fără să-i pese de zgomotul din jur. Din cînd în cînd, la vreo hurducăială a maşinii, acesta mijea ochii, iar singura grijă a bătrînului era să-l legene cîteva clipe, ceea ce era suficient pentru a amorţi la loc.

Mă uitam în jur şi nu-mi venea să cred: feţe posomorîte, oameni strîngînd în mîini genţile de serviciu, cu obişnuitul sandviş pentru o zi de lucru, pensionari plictisiţi, parcă aşteptînd doar o sclipire a oţelului tocit; în stînga troleibuzului era un vacarm de nedescris, şoferi ce înnebuneau, sudalme şi flegme, gropi şi mizerie. În dreapta, biserica în construcţie a Batalionului de Gardă, spre care se îndrepta zîmbind privirea bătrînului.

Toate în jur o luau razna, doar bătrînul cu pisica lui păreau a nu fi deranjaţi de nimic. Singura lui grijă era ca nu cumva să se trezească mîţa şi o legăna şi o strîngea la piept ca pe un odor. Maşina a oprit aproape de biserică, traficul era aşa de încins încît era mai bine de mers pe jos, am coborît şi am întors capul. Simţisem o fulgerare în spatele meu, m-am gîndit că vreo rază rătăcită s-a reflectat pe turla bisericii... atunci i-am văzut... bătrînul în zăbun cenuşiu dimpreună cu pisoiul vărgat, ce luaseră în picioare caldarîmul prăfuit... venind din altă lume, mergînd spre altă lume.

Am vrut să mă opresc, să-ntreb ce e cu el, încotro se îndreaptă şi ce e cu pisoiul cu mantia albastră ca oglinda amiezii. Am vrut, dar am grăbit pasul, am cotit pe Iuliu Maniu spre Piaţa Leul, am întors privirea, dar nu l-am mai zărit. Am aşteptat vreo cinci minute, era imposibil să fi dispărut înghiţit de asfaltul fierbinte. A fost cu neputinţă să-l revăd.

Cine ştie, poate era vreun bunic venit la nepotul său din căminul Leu sau era vreun biet nebun ce-şi purta unica dragoste înfăşată în mantie albastră.

Copacii gemeau în jurul meu de greutatea mugurilor, iar eu mă gîndeam la monumentul acela de linişte, bătrînul veghind la somnul pisicii vărgate în troleibuzul plin de chipuri absente şi reci. Oraşul fremăta de viaţă, oamenii din autobuze tînjeau la liniştea de week-end, iar timpul torcea mai departe ca un motan vărgat, înfăşat în mantia albastră a angoaselor noastre.

Daniel PELE
danpele@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Studii în străinătate**
- **Mitocănia la putere**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.703 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Băsescu

Textul de mai jos a apărut în Dilema *acum aproape zece ani, pe vremea cînd Traian Băsescu era ministrul Transporturilor în Guvernul Ciorbea. Ici-colo, ar fi de făcut oarecari modificări. Între timp, personajul pe care îl defineam atunci ca „om de acțiune“ a ajuns în postura de președinte, adică, potrivit Constituției noastre, a unui „om de reprezentare“. O asemenea postură e greu de armonizat cu firea „jucătorului“. Nici trecerea de la disciplina de* echipaj *la spiritul de* echipă *nu e la îndemînă în cadrele metabolismului băsescian. Dar continui să cred că România de azi are mult mai multă nevoie de acest tip de metabolism, decît de micii maeștri ai aranjamentelor oportune care se înghesuie să o conducă. Tot soiul de proști și de ticăloși subminează Constituția țării cu aerul că o protejează, și preferă o dictatură de gașcă unei politici de bun-simț și de convingeri. UDMR și PRM în aceeași barcă, Văcăroiu la Cotroceni, Voiculescu la rampă și liberalii manipulați de socialiști de circumstanță – iată rezultatele iresponsabile ale regimului nostru „curat constituțional“. Pe acest fundal, concluzia textului meu de acum zece ani rămîne valabilă.*

Am auzit că unele ședințe de guvern durează douăsprezece ore. E semn rău. Înseamnă că pregătirea ședinței e inclusă în ședința propriu-zisă în loc să o preceadă, că deciziile sînt căznite, că unanimitatea e rară, că prim-ministrul e prea răbdător, că, deseori, lucrurile trebuie reluate de la zero, că dezbaterile sînt baroce și circulare. (Uimitor e că cele douăsprezece ore de discuții produc, frecvent, ezitări și confuzii diagnosticate ca „lipsă de comunicare“!). Dincolo de explicații „obiective“ și justificări plauzibile, e limpede că tipul uman dominant în guvernul nostru nu este omul de acțiune. Omul de acțiune nu poate sta pe un fotoliu – fie și ministerial – vreme de douăsprezece ore. Îl apucă nevricalele, se aruncă pe fereastră, fuge! „Sitzfleisch“, adică aptitudinea șezutului, nu au decît firile contemplative și dialectice. Visătorii. Întrebarea este cît de visător își poate permite să fie un guvern al reformei. Să ședzi și să cugeți se poate. Dar să ședzi și să faci, să miști lucrurile rămînînd nemișcat – asta nu-i reușește decît lui Dumnezeu.

În guvernul acesta de convorbitori care „nu comunică“ există, evident, și excepții. Prototipul lor mi se pare a fi Traian Băsescu. În mod limpede, el este un om de acțiune. Un „executiv“ prin vocație. Cînd are de spus ceva o spune. Abrupt, uneori brutal, dar fără echivoc și fără retorică. Nu are o ideologie. Are scopuri, strategii imediate și imaginație pragmatică. Cînd spune că va face – face. De multe ori face înainte de a spune. Cînd a făcut ceea ce și-a propus să facă, nu dă niciodată înapoi. Nu se lasă intimidat de greve, amenințări, răzmerițe. Are soluții și își asumă riscul aplicării lor. E tonic. Crede în fapta lui și inspiră încredere. E bine dispus. Iar cînd se înfurie iese la bătaie fără precauții preliminare, fără să-și aleagă, abil, mijloacele. Capabil de abuzuri temperamentale, e incapabil, după părerea mea, de alt gen de abuzuri. Vorbește prea răspicat și acționează prea tranșant ca să fie suspect de calcul venal și derapaj tenebros. Nu știu dacă ar fi un bun ministru în „vremuri normale“; nu e omul potrivit să administreze calmul, linearitatea, gata-făcutul. Dar în tranziție, așadar într-un moment în care ceea ce contează e decizia curajoasă și promptă, obsesia țintei, înfăptuirea neîntîrziată, Traian Băsescu e excelent. Multiplicat, ar da guvernul care ne trebuie. În plus, reușește să fie simpatic, cu aerul lui nesofisticat, îndărătnic, puțin șui, hîtru, direct. Cînd nu te aștepți, are accese de candidă timiditate. Format ca om de echipaj, e, cu siguranță, și un bun om de echipă. E simplu, camaraderesc, eficace. Fără pretenții și fără complexe. M-am întrebat, adesea, care e, în definitiv, secretul reușitei lui, cheia seninei lui inflexibilități. Cred că știu răspunsul: nu vrea deloc să fie, cu orice preț, ministru. A mai fost și s-a putut întoarce, cu naturalețe, la ale lui. Mi se pare că, la un moment dat, s-a apucat de fabricat înghețată; nu mă îndoiesc că, la o adică, ar prelua din nou, cu plăcere, comanda unei nave.

Ministeriatul nu e decît „ceva de făcut“, o necesară corvoadă: fără fasoane, fără mirajul prestigiului și al carierei, fără fascinația beneficiilor. E vădit că lui Traian Băsescu nu-i pasă deloc, dar absolut deloc, dacă de mîine va trebui să facă altceva. De aceea, se comportă, mereu, ca un om liber. De aceea, pînă una-alta, e indispensabil.

(*Dilema* nr. 252, 21 noiembrie 1997)

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre fraza lui Marian Vanghelie „Opriți grătarele, vorbește domnul Geoană“?

E o replică autohtonă la celebrele vorbe „Cînd tunurile bat, muzele tac“. Deci domnul Vanghelie a intuit pericolul mortal al sfîrîitului de grătar ce arunca în neant discursul domnului Geoană.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Partidele lor în politica noastră

În diversele împrejurări tulburi ale tranziției românești (și au fost destule!), a existat un refren a cărui repetare mai dregea lucrurile: „Ce-o să spună Europa?“. Multe intenții și năzbîtii de-ale guvernanților noștri au fost temperate de invocarea Europei: așteptam aderarea, „obiectivul nostru național“, așa încît politicienii români se zbenguiau cu atenție, de teamă să nu le scadă Comisia de la Bruxelles nota la purtare democratică. Reformele s-au făcut mai mult sub presiunile Uniunii Europene decît din dragostea față de schimbare democratică a parlamentarilor și miniștrilor noștri. După 1 ianuarie 2007 însă, mijloacele prin care UE poate influența ce se întîmplă la București sînt mai slabe ca înainte: mulți comentatori politici au semnalat acest lucru, și nu numai cu privire la România. Polonia, Ungaria, Slovacia și alte noi state membre au trecut prin momente politice complicate, guvernanții de acolo au adoptat măsuri discutabile, dar Comisia Europeană n-a putut decît să semnaleze delicat că nu prea îi place ce se întîmplă și să lase guvernele respective să-și vadă de treabă.

Întrebarea „Ce-o să spună Europa?“ a fost reluată, destul de timid, și în legătură cu situația politică de acum. Europa vorbește însă pe mai multe voci. Comisia Europeană este deocamdată destul de rezervată: unii reprezentanți ai săi au făcut declarații generale, în care își exprimă îngrijorarea pentru ce se întîmplă, dar și speranța că lucrurile se vor rezolva respectînd standardele democrației. În această fază, Comisia nu poate mai mult – sau altceva – decît să folosească limbajul aseptic impus de complicatul sistem de relații între Bruxelles și statele membre. Dacă lucrurile o iau razna de tot și deriva democrației coboară sub pragul critic, fără îndoială că tonul se va înăspri: Sorin Ioniță e de părere că „începînd de săptămîna trecută România nu mai corespunde criteriilor politice de la Copenhaga“, iar Uniunii Europene nu-i rămîne decît „să ne dea afară pe ușă“ (*Evenimentul zilei*, 1 mai 2007). Nici „măcar“ atît nu poate face Uniunea, căci ar crea o agitație enormă printre statele membre și ar porni hotărîtă spre sinucidere. Așa încît, deocamdată, forurile comunitare uzează de „canalele diplomatice“ pentru a face, discret (nu se știe dacă și eficient), presiuni asupra României.

Vorbesc însă, pe voci diferite, partidele europene. Vrînd-nevrînd, în ciuda slabei lor identități ideologice, partidele românești s-au alipit grupurilor politice europene. Așa încît acestea susțin taberele de la noi. Popularii europeni și-au exprimat sprijinul pentru Traian Băsescu chiar prin glasul președintelui Wilfried Martens, arătînd că, „în acest moment, procedura suspendării unui președinte în exercițiu într-o țară membră UE, împotriva deciziei Curții Constituționale, mai degrabă creează decît rezolvă probleme“. Poul Nyrup Rasmussen, liderul socialiștilor europeni, i-a replicat sec: „Îl provoc pe Wilfried Martens să accepte voința Parlamentului român și, prin PPE, să-i ceară președintelui Băsescu demisia. Este singurul mod de acțiune decent pentru el.“ Graham Watson, liderul liberalilor, a recurs la înțelepciunea populară pentru a-l sfătui pe președintele român: „Există un proverb englezesc care spune: atunci cînd te afli într-o groapă, oprește-te din săpat“. Iar secretarul general al Partidului Socialiștilor Europeni, Philippe Cordery, prezent pe 1 mai la manifestările organizate de PSD, s-a lăsat cuprins de avînt și a „denunțat“ înmugurirea unei dictaturi în România: „Cum poate să calce cineva în picioare democrația în asemenea grad? Ideea de a pune în discuție Hotărîrea Parlamentului ales este dovada repetării unui program totalitar din istorie“. Parcă ar fi vorbit Mircea Geoană. Iar socialiștii europeni (cei mai frenetici în a-și susține aliații români) le-au furnizat militanților social-democrați de la noi și *know-how*-ul organizării de manifestații publice: tricouri, muzici „de stînga“ etc.

Din toată această suită de declarații, putem constata mai întîi că, aproape fără să-și dea seama, partidele noastre sînt pe cale de a se integra în familiile politice europene: ele au luat în serios aderarea și își sprijină nepoții neastîmpărați din România. (Din această perspectivă, alianța dintre PSD și PNL nu mai pare atît de „împotriva naturii“, dat fiind că socialiștii și liberalii europeni se regăsesc adesea, în Parlamentul de la Strasbourg, pe aceleași baricade, votează la fel, iar ALDE – grupul liberalilor – include și formațiuni plasate mai degrabă la stînga spectrului politic.) Apoi, putem observa cum se „exportă“ chestiunile românești în UE: Wilfried Martens și Poul Nyrup Rasmussen au, cu siguranță, și alte subiecte de controversă la dispoziție, dar au preferat să se contrazică pe teme românești. Imediat constatăm și nepotrivirea, „neînțelegerea culturală“, perspectivele diferite. Europenii privesc Parlamentul și Curtea Constituțională ca pe niște instituții serioase și legitime, simplu, „ca la carte“. E drept, fiecare pune accentul diferit (popularii – pe Curtea Constituțională, socialiștii – pe Parlament). La noi, totul e dubios, instituțiile sînt văzute prost și sînt bănuite de aranjamente subterane: Curtea Constituțională – că are, printre membri, foști securiști, Parlamentul – că e o mașină de vot plină de hoți și corupți, Justiția că scoate de sub tejghea dosare politice, serviciile de informații că fac jocurile președintelui Băsescu etc. Mă tem că europenii nu „văd“ complexitatea problemei; sau o văd, o cunosc, dar n-au ce face – reacționează conform standardelor politice „de la ei“, pentru că nu cunosc altele. Iar ai noștri se bazează pe faptul că refrenul „ce-o să zică Europa?“ e un șlagăr demodat: politica de Dîmbovița i-a luat bietei Europe piuitul. Pînă să-și revină, noi ne aranjăm frumușel ploile „pe plan local“. Și pe urmă ne ducem la Bruxelles să cerem fondurile promise, că doar de-aia am intrat în UE, nu?

ținerea de minte

„Cît sîntem vii, vedem doar ca prin crăpătura unei cutii de scrisori, dar după moarte vedem de jur împrejur, cu toată pielea. Plutind și privind zidurile tot mai apropiate de cărămidă, dar dintr-o cărămidă roșie, cărnoasă, ajungem într-un loc rotund. Acolo în mijloc se află o celulă, căci ne aflăm în pîntecul unei mame. Intrăm în celulă și, pe măsură ce se desfășoară treptele nașterii, privim prin ochii tuturor ființelor, ai puricelui, ai gîndacului, ai broscuței, ai șoarecelui, ai ariciului, ai iepurelui, ai pisicii, ai cîinelui, ai maimuței, ai omului, iar cu puțin noroc ajungem să privim prin ochii ființelor minunate care urmează după om. Un mort vă privește prin ochii mei.“

(Mircea Cărtărescu, *Visul*, nuvele, Editura Cartea Românească, 1989)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cine cu cine

România s-a împărţit în două tabere în aceste zile, o fractură care va trebui inevitabil reparată în viitor de cei care vor deţine puterea. Deocamdată, Parlamentul întinde coarda mult dincolo de limitele bunului-simţ şi chiar de litera Constituţiei în numele căreia acţionează. E posibil ca în viitorul apropiat, acest Parlament să voteze o lege cu un singur articol: „Le este interzisă candidatura pentru funcţii publice acelor cetăţeni care au activat în marină şi care au chelie". Ca să ştim un lucru cert.

Bătălia politică atît de izolată de obicei se întinde acum de la televizor pînă la piaţă şi pînă la scara blocului meu (un vecin m-a întrebat dacă îl suspendă şi acum pare supărat pe mine, pentru că a luat pronosticul drept semn de aprobare). Nu cred să mai fi existat o vreme în istoria României în care atît de mulţi oameni să citească Constituţia sau măcar să ştie ce scrie acolo. Am auzit celebrele vorbe „fapte grave" pe unde nu mă aşteptam şi poate că iese şi ceva bun din toată agitaţia asta.

Pînă una-alta, constat că celebrul proverb „spune-mi cu cine te însoţeşti..." nu prea mai funcţionează. M-a trecut un fior cînd Gabriel Liiceanu l-a întrebat pe György Frunda la TVR cum poate să se alieze în Parlament cu Vadim Tudor şi cu PRM, iar senatorul maghiar i-a dat un răspuns atît de sofisticat încît nici măcar nu l-am reţinut. Dar ulterior m-a trecut alt fior cînd mi-am dat seama că la fel de uşor Frunda l-ar fi putut întreba pe Liiceanu: „Dar dumneavoastră, domnule profesor, cum de sînteţi de aceeaşi parte cu Victor Roncea?". Şi ar fi avut dreptate să întrebe, pe aceeaşi logică pe care Liiceanu i-a aplicat-o în acea emisiune (poate singura în care s-a discutat civilizat despre subiect, poate şi pentru că lipseau obişnuitele brute de idei care ne-au umplut televizorele, de gen Şerban Nicolae, Ludovic Orban şi mulţi alţii). Asta este, nu îţi alegi aliaţii şi partenerii cînd societatea se împarte în două şi numai două tabere.

În redacţia *Ziua* s-a produs poate cea mai spectaculoasă ruptură dintre toate. Sorin Roşca Stănescu i-a reproşat lui Victor Roncea că a semnat (eu cred că şi scris, după stil) o petiţie în care îl susţinea pe Băsescu, pe motiv că acesta se luptă cu oligarhii prin care Rusia încearcă să preia controlul la Bucureşti. Ulterior, Roncea l-a acuzat pe şeful său că, izolat în vila de simplu ziarist de la Snagov, s-a îndepărtat de redacţie, care este majoritar pro-Băsescu. Iată un conflict cu totul spectaculos. Două tipuri de presă se confruntă direct: cea coruptă şi cea isteric-paranoidă. Un divorţ neaşteptat, pentru că pînă acum s-au înţeles de minune. Altfel, Roncea are dreptate formal: nu se face să dai oameni afară pentru că îşi exprimă public opiniile.

Nu e de mirare că Roncea visează conspiraţii ruseşti. Cînd doar cu asta te ocupi, e lesne de găsit o conspiraţie care să explice orice. Şi cu cît ţinteşti mai sus, cu atît te simţi mai important. Dar şi oameni serioşi vîntură explicaţia cu suspendarea lui Băsescu ca parte din confruntarea geostrategică dintre ruşi şi americani. L-am auzit pe Radu F. Alexandru spunînd asta la Realitatea TV, promiţînd chiar şi dovezi. Luat de focul emisiunii, a uitat pînă la urmă de dovezi. Iar Cătălin Avramescu s-a plîns că *Cotidianul* a renunţat la editorialele sale pentru că oligarhii proruşi erau deranjaţi de ele. Pînă acum două luni scriam şi eu la *Cotidianul* şi multe voci îngrijorate m-au plasat printre victimele conspiraţiei ruseşti, în rînd cu Avramescu. Trebuie să-i dezamăgesc: nu m-a alungat nimeni de la *Cotidianul,* am plecat din proprie iniţiativă şi dintr-un motiv mult mai pragmatic decît apărarea poziţiei strategice americane la Marea Neagră. Cum acum scriu la *Adevărul,* s-ar zice că am schimbat oligarhii proruşi între ei, motiv pentru care nici nu ştiu ce încredere mai pot să am în mine însumi.

Altfel, ideea că Rusia e implicată în suspendarea lui Băsescu trebuie să fie încă o formă de autoamăgire: nu putem fi stupizi şi iresponsabili pe cont propriu. Dacă totuşi ne comportăm stupid şi iresponsabil, atunci e logic că trebuie să fie alţii de vină.

Ceva tot nu înţeleg: de ce se miră Sorin Roşca Stănescu de teoria că Rusia e la mijloc? Doar a susţinut ani de zile că Iliescu este agent KGB, fără să aducă dovezi concrete, în afara mărturiilor unor oameni care erau de părere că Iliescu este agent KGB. Şi aceea a fost o formă de supraevaluare: noi, românii, nu sîntem în stare să producem politicieni de rău augur. Dacă totuşi apar şi mai sînt şi votaţi de popor, atunci musai că sînt agenţi ai altora.

Ca să închei tot cu problema cine cu cine se adună, în cazurile particulare Frunda şi C.V. Tudor mai sînt două asocieri uimitoare. În primul rînd, PRM şi aparenţa sa civilizată, Lucian Bolcaş, se tot dau la TV apărători şi garanţi, aproape martiri, ai ordinii democratice împotriva tiranului Băsescu. Postura asta are un haz nebun. Acum cîteva luni, cînd se opunea măsurilor anticorupţie ale Monicăi Macovei, Bolcaş spunea că procedurile din justiţie trebuie respectate cu sfinţenie, deşi Macovei nu propunea nimic mai spectaculos decît posibilitatea ANI de a întreba demnitarii cum şi-au făcut averea. L-am întrebat atunci în direct cum ar respecta PRM procedurile şi ar reuşi totuşi să umple puşcăriile de corupţi în 24 de ore, cum promite C.V. Tudor. Onorabilul Bolcaş m-a făcut derbedeu. Pe de altă parte, e uimitor cum un partid antimafie cum este PRM e în aceeaşi tabără cu Frunda, un om care acum cîţiva ani mi se părea cel mai spălat politician din România, iar acum mi se pare cea mai spălată faţă a sistemului politic corupt, luptîndu-se de zor în Parlament pentru dreptul omului de a fi corupt şi nederanjat de nimeni.

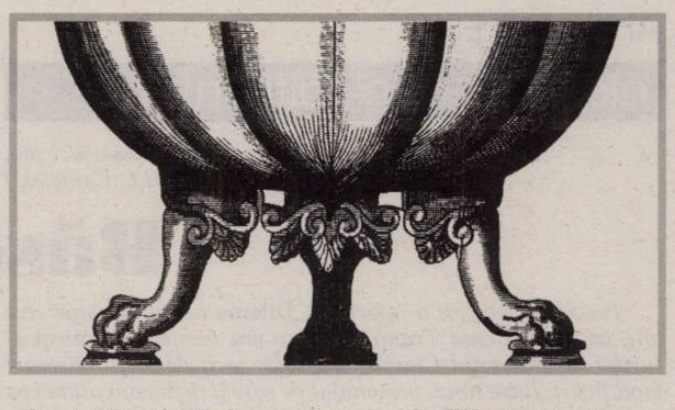

presa despre...

Ce se face UE cu noi?

„Vă spun de la început că nu cred în teoriile lui Ioan Talpeş, cu ruşii care fac şi desfac jocurile politice la Bucureşti. Nu de alta, dar ce nevoie ar avea să se obosească ei ca să decredibilizeze România, cînd o facem noi mult mai bine singuri.

Tot aşa cum n-a fost nevoie de Armata Roşie în ţară pentru ca nişte ţărani proşti, dar români verzi şi şmecheri, împreună cu gaşca de lingăi care se adună întotdeauna în jurul puterii, s-o facă praf şi pulbere în timpul deceniilor de comunism naţional, fără mare contribuţie sovietică. Ruşii sînt oricum ocupaţi pînă peste cap acum cu Ucraina şi Republica Moldova.

Nu, noi ne-o facem cu mîna noastră. Hotărîrea recentă a Parlamentului României – aceea cum că noi să venim ca oile la referendum, că se decid ei după aia cum interpretează votul nostru, după ce vor vedea rezultatele – stabileşte un nou standard în Europa privind scrutinul popular. Prevederea, votată cu brio de parlamentari, în bună parte jurişti cu mare orgoliu profesional, ne coboară sub nivelul Nigeriei şi al Zimbabwe, unde sînt bătuţi cetăţeni, se fură urne, dar nimeni n-a ajuns cu ingeniozitatea pînă la a recunoaşte deschis că principiul «un om, un vot» poate fi relativizat. Şi că o hotărîre a unei instituţii, fie ea şi Parlamentul, adică un act subordonat care poate cel mult să expliciteze cum se pune ceva în aplicare, bate legea şi Constituţia.

În opinia mea, de om care nu sînt nici jurist, nici parlamentar, începînd de săptămîna trecută România nu mai corespunde criteriilor politice de la Copenhaga, adică acele precondiţii de aderare la UE pe care a trebuit să le îndeplinim în 1999 pentru a fi admişi la negocieri. Comisia n-a reacţionat încă pentru că mecanismele europene au o mare inerţie şi le trebuie timp să asimileze o situaţie nouă şi să se pună în mişcare. De asemenea, nu există vreun precedent de ţară membră care să fi regresat într-atît pe dimensiunea fundamentală a democraţiei, aşa că Uniunea nu ştie cum să reacţioneze la acest derapaj." (Sorin Ioniţă, *Evenimentul zilei,* 1 mai) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Urmaşii Romei au tras yala

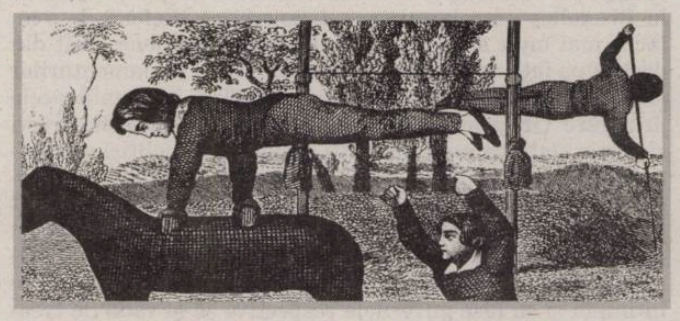

Interzis la tanagre, şarpele Glyphon şi cultura Dridu. Cînd am ajuns luni 30 aprilie în faţa Muzeului de Arheologie Constanţa, un afiş pe uşă ne trimitea la locul nostru la grătar: LUNI ŞI MARŢI, MUZEUL ÎNCHIS.

Eram cu copiii, aşa că am avut de ales între două poveşti cu care să-i opresc din plînset (muzeul era promis, ba chiar mă chinuisem să-i conving să-l aleagă în loc de piscină). Prima poveste: statuile şi săbiile şi puştile sînt acum închiriate altcuiva şi de aceea oamenii de la muzeu au fost nevoiţi să plece acasă. A doua: oamenii ăştia au şi ei copii şi s-au dus să stea cu ei, pentru că e vacanţă şi n-au unde să-i trimită.

Nu le-am spus a treia poveste pentru că nu e încă timpul pentru adevăr la cinci ani, respectiv trei: la muzeu lucrează oameni care şi-au dorit un loc în care să croşeteze pentru salariul minim pe economie. Şi care pe 30 aprilie respectă decizia Guvernului, nu misiunea pentru care se află acolo: să spună chiar şi unui grup de cinci inşi, care intră într-o zi pe uşă, povestea trecutului nostru.

Acum cîteva zile, la o adunare de doamne ONG-iste, cineva m-a întrebat de ce nu facem noi educaţie cu televiziunea. Mă bucur că mi-a venit rîndul să mă răzbun şi să întreb şi eu: şi totuşi, de ce nu facem educaţie cu instituţiile ei? Muzeul din Constanţa, care pleacă la iarbă verde tocmai cînd îi sosesc potenţialii muşterii, e doar un exemplu jenant – şi pentru mine, care îl iubeam tare mult, şi pentru alţi potenţiali clienţi străini, cu greu momiţi în oraş de agenţii de turism. Alte muzee şi colecţii se condamnă singure la un singur vizitator pe lună, nu pentru că n-ar fi mai mulţi amatori, ci pentru că nu ştiu să comunice. Aproape toate mizează pe vechiul mecanism al vizitei cu şcoala şi al fondurilor – mici – de la buget. Nici unul nu pare capabil să genereze *buzz, awareness,* trafic. Remarcaţi c-am folosit cuvinte din publicitate, o ştiinţă pe care domnii directori de muzee o detestă de la înălţimea veacurilor de istorie pe care le ţin sub cheie.

Şi totuşi, cu o mică vizită la Pompei, ar fi descoperit că exista publicitate şi-acum 2000 de ani. Sigur, şi atunci vindea distracţiile ieftine şi superficiale, cum ar fi luptele de gladiatori. Însă principiul după care funcţionează meseria asta frivolă vinde şi cultură cu nasul pe sus, dacă ştii s-o promovezi ca ultimă chestie în materie de chirurgie estetică. Nas aerian, na!

În Constanţa, întreg judeţul geme de antichitate romană şi greacă. Iar antichitatea geme şi ea, sub vile, drumuri şi nesimţirea urmaşilor Romei. Cum intri în oraş, dai de Valul lui Traian, o fortificaţie de pămînt cu datare incertă (şi tocmai de aceea uşor de vîndut ca mister...!). Nici un indicator nu-l pomeneşte, aşa că poţi foarte bine să crezi că l-a făcut regia de apă, săptămîna trecută. Pe faleză, din loc în loc, găseşti vechi ziduri şi urme de case. Nici unul nu e explicat, poate reconstituit măcar în imagini, cu un panou care ar fi costat cît a zecea mia parte din investiţiile Primăriei sau mai ştiu eu ale cărui minister *în palmieri*. Muzeul mozaicului are pe cele mai noi inscripţii explicative praful anilor '70. Iar la Mangalia, Histria, zac în uitare sarcofage, străzi şi coloane, pe care grecii, prevăzători, ni le-au lăsat să facem bani cu ele. Degeaba.

Aici ar trebui să intre în scenă chiar publicitatea. Pentru că ea pune împreună produsele şi consumatorii. Statuile din muzeu, oleacă mai urîte decît cele pe care şi le comandă milionarii, pentru grădină, la Strehaia, sau sufragerie, la Snagov, sînt şi ele un produs care se bate pentru mintea omului. Se bate cu filmele, cu cărţile (aici e învăţată lecţia marketingului) ori cu televizorul (piei, Satană!). Şi se bate în acelaşi timp cu un veac de funcţionărime culturală, care aşteaptă să vină clientul, fără să încerce vreodată să se ducă după el. E greu, îţi trebuie condiţie fizică, iar în biblioteci n-au pus *steppere* şi benzi de alergat.

Şi totuşi, cîteva exemple există, şi toate pe care le ştiu sînt în Bucureşti. Muzeul de Geologie are chiar şi un loc de joacă în care copiii sînt învăţaţi să descopere oase de dinozaur. E cea mai bună idee cu care a venit vreun muzeu vreodată, pe la noi. Sînt sigur însă că nici nu poate fi vorba de o primă pentru director. Nu sînt bani, că mai trebuie să luăm un rînd de lanţuri pentru zilele libere.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Pe firul apei

Deşi e sărbătoare, ziua de 1 Mai nu e un prilej de odihnă pentru politicieni, de mîncat mici (cîrnaţi) şi băut bere, ei continuă tratative complicate pentru dezamorsarea viitoarelor crize. Una dintre cele mai grave se profilează în Turcia: tensiunea dintre islamişti şi partizanii statului laic a ajuns în stradă, manifestanţii îi contestă pe candidaţii propuşi de putere, deşi partidul (AKP) lui Ecep Erdogan a dovedit că nu pune în practică un program radical şi că adaptează la realităţi principiile statului laic înfiinţat – mai mult cu forţa – de Kemal Atatürk.

În Ucraina, criza politică e în plină desfăşurare şi, deşi ambele părţi (preşedintele Iuşcenko şi prim-ministrul Ianukovici) fac concesii, ele sînt considerate insuficiente. Conflictul politic devine rotund cînd vine vorba de Campionatul European de fotbal din 2012, pe care Ucraina s-a angajat să-l organizeze împreună cu Polonia. Grigorii Surkin – numit responsabil pentru întreaga acţiune (meciurile sînt un fleac, trebuie construite un stadion olimpic, 47 de hoteluri, două poduri peste Nipru, aeroporturi sofisticate, noi linii de metrou, drumuri, parcări, toate pînă în 2012) – este unul dintre oligarhii Ucrainei, pe seama căruia sînt puse multe afaceri ilicite. Or, tocmai aici pare a se situa şi pariul: vor fi structurile corupte mai competente şi mai eficiente în organizarea unui eveniment european, sau statul birocratic îşi va pune, ca de obicei, amprenta sa de mare maestru al aparenţelor? Aşa cum relatează un articol din *Ukrainsaka Pravda,* lupta se va da chiar şi între structurile corupte: pentru ca stadionul olimpic să poată fi construit, ar trebui întrerupte lucrările la şantierul centrului comercial din mijlocul oraşului proiectat de societatea Nest şi pentru care a obţinut autorizaţie. Sumele necesare construcţiei suprastructurii sînt imense, imposibil de obţinut fără aportul capitalului străin, dar acesta nu poate intra în ţară dacă nu sînt satisfăcute pretenţiile băneşti aleatorii ale personajelor cu putere de decizie. Autorităţile de la faţa locului consideră că Ucraina va fi obligată să se modernizeze în patru ani, cît n-a putut s-o facă în doisprezece. Poate că va reuşi să dea şi o faţă europeană corupţiei, al cărei prim rezultat va fi împăcarea între preşedinte şi prim-ministru: ei vor urmări cu satisfacţie meciurile din aceeaşi lojă, dorind imposibila victorie a ţării lor.

Nu peste tot sportul uneşte. În China e pe punctul de a se declanşa un scandal în legătură cu traseul flăcării olimpice. Indepedentiştii, la putere la Taipei (capitala insulei Taiwan), nu vor ca oraşul lor să fie o etapă între Hong Kong şi Macao, ceea ce ar însemna că Taiwan-ul e considerat a „a treia" regiune administrativă a Chinei. Ei doresc ca flacăra să vină din Japonia sau din Coreea de Sud la Taipei şi apoi să se ducă la Hong Kong şi Macao. Ştiu locuitorii obişnuiţi ai acestor oraşe unde se află pe hartă oraşul Kiev? Şi invers?

Conflictul din oraşul Tallinn s-a semnalat şi el prin violenţă. Monumentul din centrul oraşului marca victoria din 1945 a Aliaţilor (coaliţie din care făcea parte şi URSS) împotriva fascismului, dar era considerat de locuitorii estonieni ai oraşului drept un semn al înfrîngerii naţiunii lor în lupta pentru independenţă. Mutarea statuii a născut reacţii pe stradă şi grave avertismente din partea Guvernului rus. Care guvern rus consideră că scutul antirachetă proiectat de americani în unele ţări central-europene (Cehia şi Polonia) este o ameninţare directă la adresa securităţii Moscovei. În faţa declaraţiilor oficialilor ruşi, extrem de belicoase, şi Germania se arată foarte îngrijorată: Angela Merkel cere administraţiei Bush să le explice exact şi transparent ruşilor ce are de gînd să facă. Şi Franţa, deşi copleşită de frisoanele electorale ale celui de-al doilea tur, şi-a găsit timp să declare că Statele Unite ar trebui să coordoneze mai grijuliu relaţiile cu Rusia. Americanii au promis că vizita lui Robert Gates şi a Condoleezzei Rice la Moscova va da toate garanţiile necesare. Luni seară, preşedintele Bush spunea că e gata să-i includă şi pe ruşi în sistemul de care se tem şi cetăţenii polonezi, şi cei cehi. Cît e vorba doar de organizarea unor campionate de fotbal, e în regulă.

Sînt locuri pe lume însă, unde nimic nu se schimbă: în Sicilia, vulcanul Etna erupe, şi în Anglia, ca pe vremea lui Shakespeare, prinţul Harry pleacă la război.

globul cubic

Hamlet învaţă boxul

Reacţiile de după masacrul de la Universitatea americană Virginia Tech au fost dintre cele mai bizare: nu s-a discutat despre amendamentul care permite cetăţenilor americani să cumpere şi să posede arme de foc, dar Universitatea Yale, de pildă, a interzis folosirea armelor de foc pe scenă. Autoritatea nu intervine în viaţă, ci în reprezentarea ei.

O scenă din piesa scriitorului italian Dario Fo, *Moartea accidentală a unui anarhist,* a fost rescrisă pentru a putea face faţă situaţiei: cînd ofiţerul de poliţie îşi caută arma, în versiunea cenzurată, el mimează surpriza: „Unde e arma, Josh?", întreabă ofiţerul. „N-ai auzit? Armele au fost interzise". Delincventul scapă cu viaţă. Acţiunea piesei *Red Noses* se petrece în Evul Mediu şi regizoarea a aflat de-abia în ultimul moment că n-are voie să folosească săgeţile care asigurau înfrîngerea celor răi şi victoria celor buni. Plîngînd, ea a izbutit să convingă autorităţile că săgeţile sînt de jucărie.

Unii susţin că, folosită inteligent, cenzura poate încuraja creativitatea. Dacă în piesa *Hamlet,* Polonius nu poate fi străpuns cu sabia, tristul prinţ al Danemarcei poate să-l învingă luptînd cu pumnii, strîngîndu-l de gît apoi, iar dacă ministrul regelui Claudiu se opune şi rezistă, scena poate ieşi destul de nostim. Sau Hamlet poate sări peste paravanul-zid şi să-l dea pe Polonius cu capul de pereţi pînă îl dovedeşte. Şi ucigaşii lui Iuliu Cezar se pot descurca fără pumnale. Nu e exclus ca Iuliu Cezar să facă un atac de inimă dacă îi vede pe senatorii romani gata să-l ucidă. Comentatorul ziarului *The Guardian* (27 aprilie) crede că pentru piesele clasice se pot găsi rezolvări care să transforme violenţa indusă de armele de foc în violenţă corporală. „Dar dacă interdicţia temporară de la Yale va deveni legală pe plan mondial, ce se va întîmpla cu piesele lui Sarah Kane şi Joe Orton? Şi cum va putea fi ucis Tony din *West Side Story?*". Nu cred că îngrijorarea comentatorului britanic, Henrietta Clancy, trebuie luată foarte în serios. Oricum, pe scenă nimeni nu moare cu adevărat, morţii şi viii se ridică frumos şi se înclină la aplauze. Dar în realitate, cine va rămîne să-i aplaude pe „răii" învingători din lupta cu săgeţile de jucărie şi a căror inimă e destul de călită pentru a rezista mîrşăviilor foştilor aliaţi? **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Fabulostupid

O spun deschis, nu sînt unul dintre cei deranjaţi – cu atît mai puţin alarmaţi – de invazia termenilor anglo-americani în limbajul urban uzual. Nu văd nimic rău în a spune că mergi la un *meeting,* că ceva e sau nu e OK, că te afli la un *brunch* sau că ai *appointment* la doctor. Poate că abuzul e un pic ridicol, dar mi se pare că nu e nimic pernicios, că limba se îmbogăţeşte, că orizonturile se deschid, aşa cum s-a întîmplat cu franceza la finalul veacului al XIX-lea şi puţin după aceea. Cred că virtutea sintetică a limbii engleze, aceea de a descrie fenomene destul de complicate, printr-un singur cuvînt (cum e cazul cuvîntului *leadership)* sau de a identifica precis ceea ce vrei să spui atunci cînd româna e periculos de polisemică (ca în cazul bine cunoscut al diferenţei dintre *policy* şi *politics)* trebuie folosită în interesul unei precise comunicări. Dar, chiar şi eu am stuporile mele în faţa unei sofisticării pe cît de inutilă pe atît de costisitoare precum e aceasta cu „brandul de ţară". Sînt şi eu, ca noi toţi, un biet consumator într-o lume consumeristă. Prin urmare, am şi eu, ca noi toţi, experienţa brandului. Nu sînt economist, nici specialist în *marketing* (alt americanism a cărui utilizare mi se pare foarte utilă) şi nici expert în *advertising (idem* pentru acest cuvînt). Aşadar, îmi spun părerea despre ideea brandului de ţară din punctul de vedere al contribuabilului consumator şi pun la bătaie, de asemenea, bruma de experienţă diplomatică pe care o am.

Aş putea înţelege fascinaţia „brandului de ţară", care a pus stăpînire pe multe minţi educate şi *agiornate* (e voie şi cu ceva italienisme?), numai dacă asum că se bazează pe patriotism. Cred că un român care îşi iubeşte ţara şi se simte afectiv ataşat de concetăţenii săi poate fi sincer preocupat de felul în care România este percepută printre străini. Însă ideea că România este, fie şi metaforic, un produs care are nevoie de branduire mi se pare de o stupiditate impecabilă. Şi cea mai bună dovadă este că, în efortul de branduire, experţii cei mai experţi, antamaţi de Ministerul de Externe, au găsit o formulă precum „fabulospirit", ca brand pentru România. Explică purtătoarea de cuvînt a MAE că acest brand este menit „să poziţioneze România ca pe o ţară cu oameni spirituali, care se bucură de viaţă, un popor definit prin bogăţie interioară care are mult de oferit Europei, un concept pozitiv, dar cam abstract. Pariul autorilor conceptului este să facă în aşa fel încît *spirit* să fie asociat cu românii, la fel cum *conservator* este asociat cu britanicii, *inginer* cu germanii, *romantic* cu francezii şi *guraliv* cu italienii". Se adaugă, de asemenea, că o campanie de promovare a României sub acest brand se va centra pe oameni. Wow!

Eu ştiu că brandul este, înainte de orice, sinteza acelei experienţe unice, specifice, pe care consumatorul o are în relaţie cu produsul şi care exprimă, în adînc, o filozofie proprie a produsului, un fel de a exista al acestuia. Este „fabulospirit" brandul pentru România? Bombardat de branduri, consumatorul occidental, fie el om de rînd sau şef de stat, trebuie să audă cuvîntul „spirit" sau, în fine, „spiritual" şi să se gîndească imediat la România sau, mai precis, la români. Mi se pare o naivitate, cel puţin. Iar dacă adăugăm şi „fabulos", e de-a dreptul imposibil, de vreme ce alte culturi – să ne gîndim numai la cea sud-americană ori la cea caraibiană – au ocupat deja acest brand în conştiinţa lumii. Cînd autori precum García Márquez sau Borges şi alte zeci asemenea lor îşi vînd poveştile, adevărate monumente de spirit fabulos, în sute de milioane de exemplare, de mai bine de patru decenii, cum poţi crede că publicul cel mai larg va spune „România" cînd aude cuvîntul „fabulos"? Dar nu vreau să discut despre virtuţile magice ale fabulospiritului, căci presa a desfiinţat deja găselniţa piariştilor noştri, şi nici despre acoperirea reală a acestui brand, căci românii, cel puţin atît cît îi cunosc eu, numai spirit fabulos nu au. Vreau să discut esenţa problemei. De ce avem nevoie de un brand de ţară?

Cred sincer că o ţară nu se promovează de către guvernele ei, prin campanii. Un guvern, ajutat de o conjunctură, poate să facă o ţară mai vizibilă la un moment dat sau, dimpotrivă, poate să o afunde în anonimat. Dar nu o poate brandui, căci „brandul de ţară" este un produs istoric şi cultural care apare spontan, natural în conştiinţa lumii, şi nu un cuvînt ciudat, inventat de oameni cu evidente abilităţi rebusistice. Cu ani în urmă, exprimam unui amic, diplomat israelian, iritarea cum că orice gest spectaculos ar face România în relaţia cu SUA, ţara mea nu poate face prima pagină în *The New York Times*. Colegul evreu mi-a spus, amuzat, că Israelul nu ştie ce eforturi să mai facă să nu mai ajungă pe prima pagină în *NYT,* atît de des. Îmi amintesc, de asemenea, cum am început de unul singur, pe cînd eram în post la Chicago, să promovez turismul în România şi, discutînd cu un alt bun amic care se ocupa de probleme de genul acesta în cadrul Biroului de Turism Italian din marele oraş american, acesta mi-a spus nonşalant că nu

face absolut nimic să promoveze ţara lui, dar că nu-şi vede capul de cîte cereri de călătorie în scop turistic în Italia primeşte. Vreau să spun că o ţară se promovează singură, independent de guverne sau de campanii oricît de isteţe, prin ceea ce este. Cred, de pildă, că aderarea la UE a promovat România mai mult decît orice altceva de la căderea lui Ceauşescu încoace. După cum Revoluţia din decembrie 1989 a pus, de asemenea, România pe harta lumii, iar conducătorii ei de după au făcut tot posibilul să o ia de acolo.

Mai precis, dacă spui despre români că au spirit fabulos – cînd ei nu au, că România este un paradis turistic – cînd nu este, că mediul de afaceri românesc este extrem de primitor – cînd nu este, sau că românul e frate cu codrul – cînd nu este, faci propagandă goală, iar efectul este nul. Prin brand, promovezi o experienţă. Aşadar, e mult mai potrivit să ne ocupăm ca acea experienţă să fie cu adevărat unică şi atractivă, decît să investim timp, bani şi energie imaginativă în a construi, cu totul în abstract, expresia acelei experienţe. Mai pe românește, ar fi cazul să pricepem că o imagine atractivă a României vine de la sine, dacă facem România atractivă.

ready made

„Imn primăverii
Veni primăvara dom'le!...
Dar veni cam tîrziu, f-to-n cur, pardon de expresie!
Dimitrie Ionescu
vecinu meu."

(G. Topîrceanu către Corneliu Mihalescu,
în G. Topîrceanu, *Scrieri alese,* vol. II,
Editura Minerva, 1971)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

40°

Aş vrea, splendoarea unei seri
romantice, iubito,
să ţi-o ofer, fără să-mi ceri,
la Conti sau la Lido, –

ci doar făcîndu-mi apropou
că n-ai mai vrea pe tuşă
să stai, – cînd fete cu popou
rozé ne-aşteaptă-n uşă,

iar şeful ne petrece grav
la locul nostru, – ca un
jilţ vrednic de un vechi burgrav
sau voievod: un scaun

de fier pe care l-ai muta
din loc cu macaraua
dacă ar sta-n puterea ta, –
care-ai şi scos paraua

din buzunarul tău obscur
pentru-a i-o da lu' metru
dotel spre-a ni-l vîrî sub cur
cam la un sfert de metru

de masa de stejar masiv
pe care,-ntr-un larg sfeşnic
de-alamă cu floral motiv,
o lumînare, veşnic

fumegătoare,-ţi dă în ochi
cu gust de stearină, –
în timp ce te tot freci la ochi
şi-ţi curge o narină,

căci e curent ca într-un beci
jilàv, ce are-amprentă
domnească: iz de fripţi berbeci
şi piatră aparentă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cinism gazetăresc

Acum mai mulţi ani, înainte de Paşti, trebuia să fac o emisiune cu cerşetori. Să aflu cum şi cu ce îşi petrec ei sărbătorile. Dacă lumea e mai miloasă în asemenea perioade şi le dă mai mulţi bani decît de obicei. Trebuia să obţin şi nişte voci pe bandă, să se audă pitorescul unor glasuri exersate în cerşit. Şi am pornit prin Bucureşti cu reportofonul. La Universitate, pe scările de la metrou era un tip fără picioare. Cerşetor versat. Cînd m-a văzut că scot reportofonul, a priceput imediat cam ce vreau de la el, chiar înainte de a deschide eu gura. A dat din mîini în semn că nici vorbă. Probabil că mai avusese de-a face cu ziarişti. M-am gîndit atunci că un cerşetor e pînă la urmă un fel de persoană publică. Un individ cunoscut de cei care trec zilnic pe lîngă el. Sau, cel puţin, un fel de agent de marketing. În definitiv, el încearcă să le atragă atenţia cît mai multora dintre trecători, să le stîrnească mila, să le dea motive să-i ofere bani, să-i determine să-şi cumpere propria linişte sufletească. În sfîrşit, n-am reuşit să mă înţeleg în nici un fel cu omul fără picioare. Mi-a spus că mi-ar mulţumi dacă i-aş da nişte bani, dar tot nu mi-ar spune nimic, pentru că n-are ce. În pasajul din dreptul străzii Batiştei, la aceeaşi staţie de metrou, o femeie cu trei copii dormeau pe jos. Părea mai degrabă o familie fără casă decît un cuib de cerşetori „profesionişti". Pentru ce-mi doream eu, puteau fi totuşi potriviţi. Mi-am stăpînit repulsia în faţa mirosului care răzbătea din păturile care ţineau loc de casă acelor oameni şi am intrat în vorbă, cu femeia. A început să mi se plîngă că Primăria nu vrea să-i dea casă. Oricît m-am chinuit s-o fac să vorbească despre ceea ce mă interesa pe mine, adică milostenia oamenilor, n-am reuşit. Nu voia sub nici un chip să recunoască că i se dau sau că primeşte bani. Cred că îi era teamă de mine pentru că eram ziarist. O ţinea una şi bună cu problemele ei locative (căci ziaristul, nu-i aşa, poate întotdeauna să pledeze cauza amărîţilor, acolo unde trebuie). Eu deja îngheţasem în curentul din acel pasaj şi am renunţat. Am mai făcut vreo cîteva încercări la fel de nereuşite. Mi-aduc aminte că am dat de nişte copii surdo-muţi, de un cocoşat care, în loc de vorbe, scotea doar nişte sunete stridente, de o babă cu basma care stătea cu capul în jos şi nu voia nici măcar să se uite la mine. Se apropia ora la care ar fi trebuit să mă întorc în redacţie şi nu ştiam ce să mai fac. În sfîrşit, la trecerea dintre staţiile de metrou Unirii 1 şi Unirii 2 am găsit o bătrînică dispusă să-mi vorbească. Într-o foarte clară limbă românească, mi-a spus că a ajuns să cerşească de nevoie, că oamenii îi dau bani, dar nu destui pentru o viaţă normală şi că aşteaptă să treacă Sfintele Sărbători, după care: „am acasă o pungă cu sodă caustică, maică, şi mă gîndesc s-o înghit pe toată". În acel moment, reflexul meu a fost să văd dacă reportofonul înregistrează. Frazele ei pe banda mea erau aur curat. Era, în sfîrşit, ceva după care umblasem prin frig cîteva ore. Femeia vorbea totuşi despre o sinucidere (probabil că un reporter de la cine ştie ce televiziune ar fi întrebat-o cînd are de gînd s-o înghită, pentru a face o transmisiune în direct). Eu i-am spus, în mod mecanic, cîteva fraze de consolare. Eram însă foarte mulţumit de ce obţinusem. În drum spre redacţie însă, mi-am adus aminte de un coleg fotoreporter care s-a grăbit să ajungă primul la un accident de avion. Pentru moment a fost chiar entuziasmat să fotografieze o mînă care zăcea printre ruinele încă fumegînde ale avionului. Apoi, a realizat brusc ce face şi... s-a lăsat de meserie. A trecut la fotografii cu femei frumoase, pentru reviste mondene.

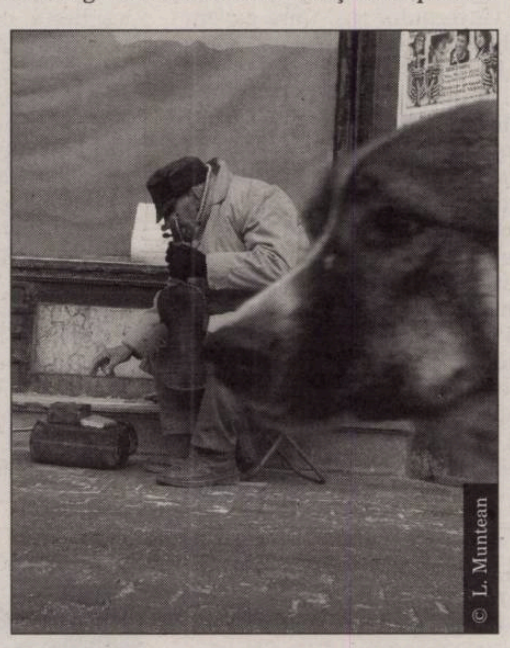
© L. Munteanu

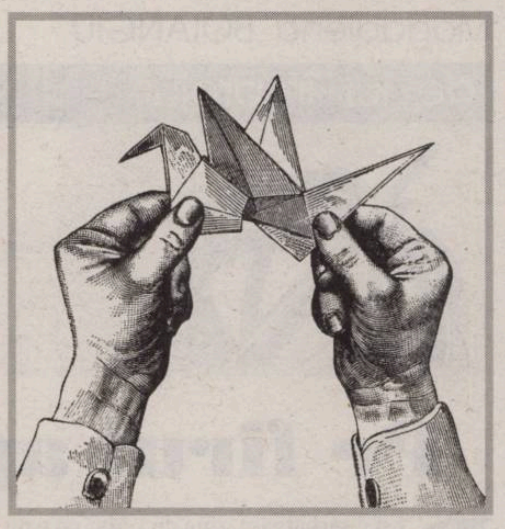

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Haiduci, hoţi, tîlhari

Colonelul Ioan Solomon, cunoscut mai ales datorită implicării în revoluţia de la 1848, a lăsat importante însemnări despre „haiducii" care au bîntuit Valahia între 1812 şi 1821. Căpitan de poteră, Solomon are misiunea de a păzi drumurile din Oltenia, de tîlhari, hoţi şi „haiduci". La 1862, îşi aminteşte cu exactitate anii cînd aceşti „haiduci", mai mult sau mai puţin vestiţi, i-au făcut zile grele prin păduri şi smîrcuri. Haiducii din povestirile lui Solomon sînt mai degrabă hoţi şi tîlhari. Pentru unii are o mare admiraţie datorită vitejiei şi curajului nebunesc, pentru alţii dovedeşte teamă, dar pe cei mai mulţi doreşte să-i vadă în sulițe la porţile oraşului. De altminteri, Solomon reuneşte multe din „calităţile" unui haiduc: nebunie, curaj, mînuirea cu pricepere a armelor, dragoste pentru o viaţă petrecută mai mult în şa şi prin ascunzişurile munţilor sau mlaştinilor.

Coagularea unei cete se face foarte repede; abia nimicit un grup, că un altul îi ia locul. În primăvara lui 1813, vestiţi, prin părţile Mehedinţiului şi Doljului, sînt Ghiţă Hoţul şi Bulucbaşa Ştefan, cu cei 12 haiduci ai lor. Ceata de haiduci are obiceiul de a „călca boieri şi neguţători" şi se ascunde „La Chilii", pădure foarte „deasă şi straşnică", unde potera nu prea se încumetă să se avînte. Abia scoasă din joc această ceată, că o alta se ridică în toamna aceluiaşi an, în frunte cu Deli Marcu Sîrbul. Pentru ca, la începutul lui 1814, căpitanul de poteră Ioan Solomon să se înfrunte cu ceata lui Dănilă, Ionică şi Stănică. Cele trei căpetenii jefuiesc „ziua de faţă", umblă pe „ape cu luntrile", taie şi omoară tot ce întîlnesc: beşlii turci de pe Dunăre, negustorii turci din ţară, căpitani, ţărani. „Foarte viteji", haiducii atacă repede şi apoi se retrag „în bălţi şi în stuhuri". Pe căpitanul Stoian, de la schela Rahovei, l-au călcat noaptea şi, „izbindu-l în bordei fără veste, l-au prins viu şi l-au tăiat bucăţi". Iarna se retrag peste Dunăre, în ţinutul Brăilei, şi devin, pentru cîteva luni, „oameni buni", slugi pe la turci. De cum dă firul ierbii, se reîntorc în Oltenia şi jafurile sînt din nou cotidiene şi din ce în ce mai virulente.

Husein Bărăitar şi ceata lui de hoţi, români şi turci, sperie Doljul, Romanaţii şi Mehedinţii, între 1818 şi 1820, din cauza numeroaselor „omoruri şi cruzimi fără seamă". Într-o noapte, de sîmbătă spre duminică, se ascund în podul bisericii din satul Botoşeşti. Dimineaţa, ţărani, zapcii, preoţi se strîng la biserică, haiducii, în frunte cu Husein, „i-au luat de la uşă pe toţi". Legaţi cobză, enoriaşii sînt plimbaţi prin sat, din casă în casă, torturaţi şi ameninţaţi pentru a spune pe unde îşi ascund avutul. Cînd au ridicat tot ce se putea fura, haiducii „i-au tăiat" pe toţi. Un boier ce se află între enoriaşi, Dinu Cernătescu, a avut o soartă şi mai grea, ars de viu, după ce hoţii au aflat ce puteau jefui de la conacul acestuia. Faima lui Husein şi a haiducilor lui se răspîndeşte destul de repede şi pentru că se află într-o permanentă mişcare, nelăsînd să treacă prea mult timp între un jaf şi altul. La satul Orodelul, judeţul Mehedinţi, îl pradă pe Ilie, fiul lui Pârvan, şi apoi îl taie în bucăţi, victimă căzînd şi soţia acestuia. La Vela, acelaşi judeţ, atacă casa căpitanului Dumitru Veleanu care reuşeşte să le ţină piept, dar mama acestuia este prinsă, „legată în dosul caselor şi au făcut-o bucăţele". De aici, Husein şi ai lui trec în Dolj şi, la satul Lipovul, căpitanul Anastasie este jefuit şi omorît; un alt sat, Goicea, o altă victimă, Barbu isprăvnicelul. Dar hoţii se lăcomesc şi iau prizonieri preotul satului împreună cu alţi doi săteni bogaţi. Promit că-i vor elibera în schimbul a 20.000 de lei. Scenariul pare desprins din filme: Solomon pică tocmai în momentul în care ţăranii se pregătesc să plece în smîrcuri cu banii, totul se precipită, urmăriri prin trestie, focuri de arme, răniţi şi morţi, de-o parte şi de alta, retrageri şi învăluiri.

Astfel de cete se află mai în fiecare judeţ, populînd pădurile, munţii, smîrcurile, bălţile; o realitate care „izbucneşte" cu fiecare perioadă de instabilitate. Insuficienţa resurselor umane şi materiale ale puterii îi încurajează. Vitejia căpitanului Solomon dă foarte puţine roade, căci ea se sprijină pe cîţiva poteraşi, prost înarmaţi, prost plătiţi. Abia la 1820, cînd vodă Suţu îi pune la dispoziţie noului mare serdar Solomon 400 de poteraşi, plus comanda poterei din cinci judeţe, „hoţiile care să făceau au fost înţărcate".

Noroc că „haiducii" noştri au plecat pe la case mai bogate şi domnii mai bine pregătite să-i „înţarce".

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

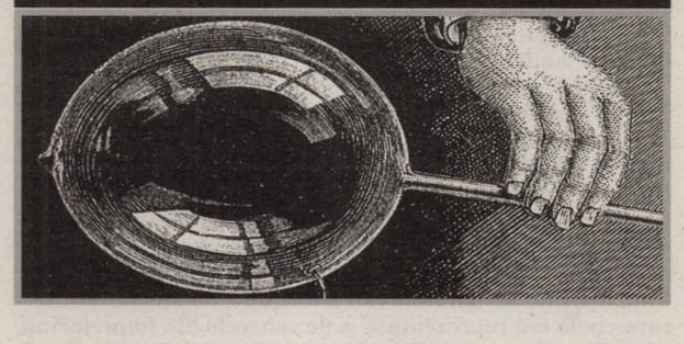

De ce simţim ceea ce simţim

New Orleans-ul este, azi, mai plin de muzică şi de aceea oamenii simt mai mult. Simt frîngerea inimii, nostalgia, empatia, generozitatea, furia, uimirea, amuzamentul, bucuria şi disperarea. Simt toate acestea atît timp cît durează cîntecul, iar unele melodii reverberează sub ţeasta noastră mult timp după ce muzica a încetat. În principal, iubitorii de muzică simt iubirea pentru lucrurile pe care muzica ne invită să le iubim: ceilalţi oameni, copaci, iarbă, rîuri, păsări, animale şi aer proaspăt. Fără muzică, nu simţim cu adevărat aceste lucruri. Putem spune că le simţim, dar nu e tocmai adevărat. Se poate spune acelaşi lucru şi despre cărţile bune: te fac să ai sentimente pentru oameni pe care, altfel, n-ai da doi bani. Tot aşa şi filmele: vezi tipi duri, care tocmai au omorît pe cineva, plîngînd la loviturile sorţii pe care le îndurau nişte personaje fictive interpretate de un actoraş. Sau vezi pe cineva (chiar tu însuţi) privind poza unui prieten de şcoală pe care nu l-a mai văzut de un car de ani şi îl podideşte sentimentul.

Pe de altă parte, din lumea reală plouă cu veşti şi nimeni nu se simte mişcat. Au mai fost ucişi cinci sute de irakieni. Au murit 50 de soldaţi americani. Zece mii de victime în urma unui cutremur undeva, în Pacific. Autobuze pline de copii se prăbuşesc de pe stînci. Mineri prinşi în galerii, în Peru. Alunecările de teren distrug un oraş de dimensiuni medii în Asia. Un milion de oameni strămutaţi din casele lor pentru a face loc unui baraj, în China. Focoase nucleare iraniene înşurubate în rachete balistice cu rază lungă de acţiune.

Am simţit cîte ceva cînd au fost ucişi studenţii de la Virginia Tech. Am simţit că am fi putut fi noi în locul lor, sau copiii noştri, şi am simţit pentru o clipă acel fior de gheaţă pe şira spinării care era o componentă zilnică a vieţii americane din anii '70, cînd ucigaşii în serie umblau liberi şi în oraşele americane se stîrneau insurecţii mortale. Şi am compătimit victimele de la VT pînă cînd media şi-a mutat atenţia de la victime la ucigaş. Atunci, naţiunea s-a dedat hobby-ului său favorit: psihologia de fotel, medicina legală domestică, cine ce a făcut şi de ce. Studenţii mei, oameni de treabă, s-au gîndit la victime cînd şi-au scris eseurile despre masacru, dar au fost nesmintit atraşi de ucigaş, ca mai toată lumea, de altfel.

O studentă se întreabă unde s-a dus tot testosteronul: în alte circumstanţe, după un meci de fotbal – să spunem – unii dintre cei ucişi ar fi putut fi extrem de agresivi şi ar fi sărit ca nişte tigri asupra adversarilor lor. Puşi în mişcare de bourbon – adaugă autorul – introducînd astfel în discuţie un nou mijloc de autoapărare în campusul nostru: bourbonul. Studenţii nu mai trebuie să vină cu arme la şcoală, trebuie doar să aducă bourbon. Singura chestie e să nu le aducă pe amîndouă.

Mai există şi alte opinii, unele extrem de pertinente, dar care cu greu se asortează oricărui sentiment, oricăror emoţii, milostenii sau oricărui alt fel de tremor empatic. Toate acestea se vor schimba de îndată ce cineva va scrie un cîntec despre masacru. Chestia cea mai ciudată este că nu prea ne pasă de fapte, atîta timp cît nu sînt sentimentalizate. Lucrători în domeniul artei, pe baricade!

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Despre măsură

Nu poţi să nu te întrebi, cu obidă, ca de fiecare dată în asemenea situaţii: *Da' la noi de ce nu se poate, dom'le?...* De ce nu pot să fie şi la noi străzile astea curate, chipurile astea surîzătoare, liniştea şi calmul pe care le respiră toate străzile şi toate chipurile? De ce nu pot să fie şi la noi toate lucrurile la locul şi la timpul lor, oamenii să-şi vadă de ale lor şi cîinii – de ale lor? De ce la noi toată lumea se agită de colo-colo şi se alege tot timpul praful de toate, iar aici, în acest colţ pierdut de Germanie, oamenii sînt calmi, truditori şi înfloritori? Şi nu poţi să nu visezi: *cine ştie, poate la bătrîneţe, undeva...*

Cain, s-ar putea spune, a supt dorul de Paradisul terestru odată cu laptele maică-sii. Căci poveştile ei murmurate plăsmuiau insule vrăjite în mintea lui de copil. Şi-a arătat de aceea, foarte curînd, vocaţia de agricultor, de horticultor şi chiar de architect. Prima lui jucărie a fost o săpăligă, a doua – o mistrie mică, a treia – o trusă de compasuri cu care nu înceta să traseze planuri ce vădeau talente de viitor peisagist şi urbanist.

Mezinul, Abel, era cu totul diferit. Îi semăna leit lui taică-său, alergătorul. Nu avea stare. Nu visa decît plecări, marşuri, călătorii. Muncile care cereau perseverenţă şi imobilitate îl dezgustau şi i se păreau demne de dispreţ. În schimb, nimic nu-i plăcea mai mult decît să strice cu lovituri de picior straturile şi castelele de nisip ale răbduriului şi truditorului Cain.

– Nu ai ce face cu ei, zău, sînt aşa de placizi, că nu ai ce face! – repetă G., exasperată, experienţa ei de cinci ani cu bărbaţii germani. Este o fostă studentă cu care ne-am întîlnit întîmplător pe stradă şi am stat îndelung de vorbă la o cafea.

– Au un mare avantaj – este de părere R., o prietenă bulgăroaică, măritată de cîţiva ani buni cu un neamţ: îi găseşti acolo unde îi laşi. Şi adaugă, cu un mic zîmbet cinic: şi, la o adică, poţi să-i laşi acolo unde i-ai găsit...

Abel, devenit păstor, cutreiera stepele, deşerturile şi munţii, cu turmele sale. Era slab, negru, cinic şi puţea ca ţapii pe care-i păştea. Era mîndru că odraslele sale n-au mîncat niciodată legume, că nu ştiu să citească şi să scrie, căci nu există şcoli pentru nomazi.

Cain, în schimb, trăia cu ai săi în mijlocul cîmpurilor cultivate, printre grădini şi case frumoase pe care le iubea şi le îngrijea cu pasiune.

Ieri a venit femeia care îngrijeşte casa de oaspeţi. Uitasem de maniile ei, cu care m-am luptat, inutil, şi rîndul trecut. Ştia că mai am mult de stat, că am şi eu tabieturile mele, dar ea punea toate lucrurile la locul lor ca şi cum noul musafir ar fi fost deja la poartă: îmi punea măsuţa la locul ei la perete, muta televizorul în mijlocul camerei, aducea înapoi scaunul de pe teresă şi aşeza cu multă grijă duşul la un metru jumate de la sol, într-un unghi de 45 de grade în direcţia opusă oricărei utilizări posibile. Am rugat-o şi de data asta să lase lucrurile la locul lor – adică al meu. *So muss es sein!* – mi-a explicat ea, binevoitoare, dar fermă. *Asta e!...* – mi-am zis şi eu, la rîndul meu, şi am lăsat-o în plata Domnului.

Într-o zi, drama ce mocnea izbucni. Turmele lui Abel călcară şi devastară lanurile de grîu pîrguit şi livezile lui Cain. O întîlnire avu loc între cei doi fraţi. Cain fu blînd şi împăciuitor, Abel îi rîse în nas cu răutate. Atunci, amintindu-şi toate cîte le îndurase de la mezin, Cain îşi pierdu cumpătul şi, cu o lovitură de sapă, îi crăpă capul lui Abel.

Mergem să bem o bere de adio. E vineri seara şi tot omu' iese în oraş cu familia şi se bucură atît cît trebuie. E plin şi de *punkies* – n-am văzut parcă nicăieri atît de mulţi şi parcă niciodată nu s-au uitat atîţia oameni cu atît dispreţ şi ură în ochii mei. În serenitatea de aici, pare total deplasat, dar aceste opoziţii parcă merg mînă în mînă...

Ne aşezăm pe pontonul plutitor din parcul de lîngă casă şi ne luăm adio de la acest colţ de paradis: mîine părăsim Germania şi ne întoarcem fiecare în ţara sa. Privim în tăcere la rîul care alunecă în linişte printre poieniţele ce garnisesc oraşul. Miroase a primăvară de-ţi vine să-ţi iei lumea-n cap. Mi-e dor de pădurile şi munţii noştri, de ieşirile improvizate cu prieteni, de un cort şi un foc pe înserat. Cînd mă gîndesc însă la oraşul meu care te calcă în picioare şi la puhoaiele care invadează în dezordine munţii şi pădurile noastre, parcă n-aş mai pleca niciodată de aici. Aşa că nu pot să nu mă întreb, ca de fiecare dată în asemenea situaţii, de ce n-ar fi posibil să le ai pe ambele, să duci adică o viaţă simplă şi normală, cu măsură, fără excesele unora sau altora? De ce să nu urmezi, în tihnă, calea de mijloc, între Român şi Neamţ, ca să zic aşa, între micul burghez şi punkist? Viaţa ferită, simplu şi modest, de extreme, cu mici bucurii, aşezate şi perene...

Iar şi-a băgat Şarpele coada! – îmi răspund apoi singur. *Măsura, această parşivă tentaţie a Paradisului...*

PUBLICITATE

> cont. pag 1

Nu mai crede în poveşti!

Ai dreptul la libera şi corecta informare,

fără manipulare, şantaj sau dezinformare.

Ai dreptul să ştii cine te informează!

intră pe
www.transparentamedia.ro
şi semnează pentru dreptul tău de a afla de unde vin banii în presă!

O campanie pentru transparenţă şi responsabilitatea presei derulată de Agenţia de Monitorizare a Presei, Centrul pentru Jurnalism Independent şi Centrul Român pentru Jurnalism de Investigaţie, finanţată de Uniunea Europeană, prin programul PHARE 2004 – Societatea Civilă. Conţinutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziţia oficială a Uniunii Europene

Agenţia de Monitorizare a Presei www.mma.ro
Centrul pentru Jurnalism Independent www.cji.ro
CRJI www.crji.org

Andrei PIPPIDI

SOS București

Trecutul: mai-mult-ca-perfect

București e un oraş care îşi caută identitatea. Şi-a pierdut actul de naştere, fiindcă „Cetatea Dîmboviţei" din secolele XIV şi XV era numai o fortificaţie care adăpostea din cînd în cînd domnia, pentru a rezista ameninţării dinspre sudul dunărean sau atacurilor ungureşti dinspre vest, fiind chiar, în 1473, luată cu asalt de către Ştefan cel Mare al Moldovei. Ce a fost înainte e arheologie.

Tot arheologia culege mărturii, încă răzleţe, despre oraşul care s-a închegat din sate şi, devenind reşedinţă domnească de la mijlocul veacului al XVI-lea, cînd dominaţia otomană era instalată în punctele de control de pe malul stîng al fluviului, a luat aspectul unui Alep european, cu mahalalele sale întinse în jurul bisericilor sau mănăstirilor. Fiind centrul de negoţ cel mai important de la extremitatea nordică a Imperiului, Bucureşti a adunat o populaţie balcanică, amestecată cu localnicii, semănată printre vii şi heleştee, cu greci, armeni, evrei, avînd şi o „uliţă a turcilor".

Legăturile comerciale cu Dubrovnik şi cu Veneţia, apoi prezenţa misionarilor italieni au prilejuit apariţia, în casele de chirpici sau de lemn, mai rar de cărămidă, a primelor picturi pe pînză, alături de icoanele de stil bizantin. Cărţile, la început numai religioase, s-au înmulţit treptat, deşi nu erau să le citească decît dascălii de şcoală slavonească sau elinească, diecii cancelariei domneşti şi boierii cu aplecare la învăţătură. Din locuinţele bucureştenilor de atunci, mereu supuse prefacerii, o generaţie după alta, n-a mai rămas nimic: războaie, incendii, cutremure şi inundaţii lăsau în urma lor maidane prăfoase sau mocirloase, pivniţe goale, căscate spre cer, ori cîte o păşune pentru vite. Peste noroaiele fetide se întindeau „poduri", pavajul de lemn al străzilor.

De pe malul stîng al Dîmboviţei, unde era sîmburele cel vechi al oraşului, acesta s-a dezvoltat către nord, un cartier negustoresc s-a constituit în zona Sf. Gheorghe-Lipscani, fără a trece deocamdată de linia viitorului bulevard Elisabeta. Nu a existat niciodată împrejmuirea cu ziduri de piatră şi porţi bine păzite peste noapte, caracteristică aşezărilor urbane din Occident. Casele erau rare, înconjurate de curţi şi grădini întinse, iar numărul locuitorilor, pe la sfîrşitul de secol XVII, nu depăşea 50.000, cifră care corespunde aproximativ populaţiei din aceeaşi epocă în Berlin sau Praga.

Vechii locuitori ai oraşului aveau simţul frumosului, dar puneau cel mai mare preţ pe îmbrăcăminte şi podoabe. Se vede după mulţimea mărgelarilor, mătăsarilor, croitorilor şi ceaprazarilor, pe lîngă care argintari şi zlătari lucrau bijuteriile din metal scump, ca şi după atlazurile, postavurile şi blănurile cumpărate pentru curtea domnească. Sensibilitatea estetică se manifesta cu predilecţie pentru grădini şi biserici, unele lîngă altele, asocierea lor spaţială traducînd un raport funcţional între ele. Grădina-livadă, „cu multe feliuri de flori", exista dinainte ca Brâncoveanu să aducă un „frînc", înscris cu leafă în condica vistieriei, pentru a o desena în stil italian. Încă din 1649, doamna lui Matei Basarab, Elina, scria la Braşov să i se trimită la Tîrgovişte seminţe de flori. Aşadar, un model era acela central-european, dar şi tradiţia horticulturii bizantine, care, trecută aici pe filieră sîrbească, se recunoaşte în nume de flori: trandafir, garoafă. O gravură occidentală reprezentînd o grădină-labirint era socotită un dar de mare valoare, vrednic de a fi oferit unui domn, atunci cînd realitatea însăşi lipsea.

Spaţiul sacru concentrează cele mai multe eforturi de decorare. De exemplu, pisania bisericii Sf. Sava din Bucureşti, căreia Brâncoveanu i-a alăturat o „şcoală de învăţat carte", iniţiativă pe care el o interpreta ca pe o binefacere pentru comunitate, menită nu numai să-i veşnicească amintirea, ci să asigure mîntuirea sufletelor strămoşilor săi, spune limpede că „Măria Sa din temelie a zidit aceasta ce se vede aşa iscusită şi frumoasă". Dezvoltarea scenografică a picturii interioare şi încărcarea de odoare a ctitoriilor sale au provocat admiraţia contemporanilor. Adesea, ca la reşedinţele domneşti din provincie, Mogoşoaia, Potlogi sau Doiceşti, biserica şi palatul aparţin aceluiaşi circuit, capela fiind o completare pentru „prea frumoasa şi iscusita casă", întregite amîndouă de grădină.

Laudele unuia din vizitatorii pe care Brâncoveanu i-a primit la curtea sa, un profesor de la Oxford care îl saluta ca pe un *„revivel of architecture"*, erau mai puţin inspirate de biserici – bine clădite şi bogat împodobite, dar cărora le critica iconografia: „reprezentări superstiţioase" –, şi mai mult de apartamentele „mîndre şi măreţe" din palatul de la Bucureşti. Aici şi la Tîrgovişte, casele boiereşti, din piatră şi acoperite cu şindrilă, erau la fel de arătoase, incintele lor fiind apărate de palisade din trunchiuri de stejar. Arhitectura civilă era reprezentată şi de conacele din împrejurimi, unul dintre ele, cel de la Văcăreşti, fiind descris de un călător arab ca „un palat fără egal în lume decît numai în ţara Frîncilor" (pentru construirea lui fuseseră aduşi meşteri din Transilvania, deci clădirea, cu trei etaje şi acoperită cu olane, semăna probabil cu castelele nobililor maghiari).

Ceea ce însă se remarcă la exemplele spicuite din această epocă este poziţia lor insulară. Ele puteau să impresioneze chiar pe observatorii occidentali, dar erau izolate, iar centrul politic şi economic al Ţării Româneşti nu devenise încă o capitală, cu reţelele de comunicare pe care le are un oraş de tip european. Locurile de sociabilitate erau toate afară din casă, la biserică, la cîrciumă şi la fîntînile publice. Trăsătura cosmopolită a vieţii bucureştene s-a accentuat în vremea Fanarioţilor – mai tîrziu, încă unul din martorii străini care ne privesc, în timpul războiului Crimeei, va declara că aici se vorbeau 37 de limbi! – aşa că închiderea orizontului n-a venit decît la reacţia naţionalistă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi s-a îndeplinit, sub presiunea regimului politic, doar după 1948. Relaţia spaţiu urban-teritoriu rural a fost intensă, fără întrerupere, pînă în zilele noastre, din cauza condiţiilor de aprovizionare şi pentru alimentarea cu mînă de lucru a industriilor, cînd ele au început să se dezvolte. Atît de repede continua aglutinarea satelor de cîmpie alipite la oraş încît Alexandru-Vodă Ipsilanti, pe la 1780, a stabilit prin decret un hotar, pe care, de altfel, urmaşii nu l-au respectat. Primele măsuri edilitare se iau tot pe atunci. Nu numai pentru a repara pardoseala de lemn a străzilor sau a întreţine canalizarea primitivă, ci şi pentru alinierea clădirilor, legislaţia protejînd „lumina uliţelor". O adevărată urbanizare are însă nevoie de o delimitare între burghezie şi celelalte grupuri sociale. Contrastul dintre elementele citadine şi cei veniţi dinafara acestui mediu a întîrziat să se precizeze. Emanciparea terenurilor urbane de un tip de dependenţă feudal nu s-a realizat pînă în 1821. Aspectul semirural al Bucureştilor se explică prin această structură socială. De aici şi distanţa între locuinţa elitei aristocratice şi condiţiile de trai din cartierele populare.

(va urma)

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

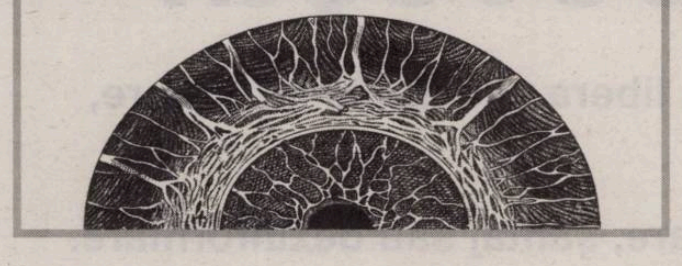

Furet

Tocmai fusese primit în Academia Franceză. N-a mai apucat să ţină discursul de recepţie: François Furet a murit acum zece ani, lăsînd în urmă cărţi fundamentale pentru istoriografia modernă. Au apărut în 2007 (Furet ar fi împlinit 80 de ani) noi ediţii, grupînd textele după criteriul tematic. S-a retipărit *Dicţionarul critic al Revoluţiei franceze,* scris în colaborare cu Mona Ozouf. Sub titlul *A gîndi secolul XX,* Colecţia „Bouquins" reuneşte *Trecutul unei iluzii, Fascism şi comunism* precum şi articole din presă. Revista *Commentaire* (nr. 117, primăvara 2007) îi consacră două studii semnate de Mona Ozouf şi Pierre Hassner.

Cărţile lui despre Revoluţie au însemnat ruptura cu tradiţia marxistă ce a dominat multă vreme, inclusiv la Sorbona (prin Albert Soboul şi Michel Vovelle), arătînd că germenii Terorii existau deja în 1789. Prin *Trecutul unei iluzii* (1995) Furet a dat o excepţională radiografie a comunismului, de la „pasiunea revoluţionară" iniţială pînă la „începutul sfîrşitului". Cartea îl plasează pe Furet printre marii istorici ai utopiei comuniste, Aron, Revel, Malia, Conquest, Annie Kriegel, pregătind terenul pentru apariţia sintezei realizate sub conducerea lui Stéphane Courtois, *Cartea neagră a comunismului*. Pentru Furet, nazismul şi comunismul sînt cele două teribile totalitarisme ale secolului al XX-lea, Hitler şi Stalin urmărind acelaşi ţel, distrugerea a ceea ce este mai nobil în fiinţa umană – instinctul de libertate.

De la apariţie, *Trecutul unei iluzii* a stîrnit şi reacţii polemice, venind mai cu seamă din partea acelora care fie nu sînt de acord cu punerea în paralel a nazismului şi a comunismului, fie continuă să creadă în valabilitatea şi „puritatea" utopiei comuniste. Nu e de mirare fiindcă ştim cum au fost întîmpinate şi cercetările lui Stéphane Courtois. E curios însă să regăsim astăzi, la doisprezece ani de la publicarea cărţii, acelaşi gen de observaţii, spuse parcă şi mai apăsat ca atunci.

Mă refer la grupajul de articole din *Le Monde* (6 aprilie a.c.). O mai veche cunoştinţă a noastră, despre ale cărei luări de poziţie în problema comunismului am scris cu alte prilejuri, Nicolas Weil, nu uită să amintească faptul că François Furet a fost comunist în tinereţe. Lucrul acesta a fost repetat pînă la saţietate, aşa cum şi lui Stéphane Courtois i s-a adus aminte de trecutul lui goşist. Comunismul de tinereţe, în variantele troţkiste sau maoiste, este de regulă privit cu simpatie de presa franceză de stînga. Cînd e vorba însă de oameni care s-au ilustrat prin condamnarea vehementă a comunismului, albul devine brusc cenuşiu sau chiar negru. Iată ce scrie Nicolas Weil: „François Furet a fost comunist pînă la mijlocul anilor 1950 şi, oricît de liberal a devenit ulterior, acea experienţă (comunistă, *n.m.)* n-a încetat să îl obsedeze". Trebuie să citim, printre rînduri, că *Trecutul unei iluzii* a fost rezultatul unei obsesii şi, probabil, al unei frustrări. Weil merge mai departe şi îl consideră pe Furet „un liberal decepţionat", ataşamentul lui pentru libertăţile liberale fiind „impregnat de pesimism". Cum derapajele fac parte integrantă din itinerariul democratic, ideile lui Furet ar fi caracterizate printr-o „tristeţe meditativă". Să traducem: Furet n-ar fi fost cu adevărat un liberal, ci mai curînd un sceptic deziluzionat.

Să mergem mai departe. Anii '89-'90 au fost – scrie Weil – ani în care „democraţia, după căderea zidului Berlinului, s-a impus în ochii *unora* (s.m., A.C.) drept *regimul* viitorului". Furet n-a împărtăşit – opinează Weil (cu ce dovezi?) – entuziasmul popoarelor care s-au debarasat de proiectul comunist. Fascinat – dar o „fascinaţie neliniştită" – de „forţa intrinsecă şi de izbucnirea evenimentului", Furet s-ar înscrie pe linia Aron-Hannah Arendt, nu însă fără a aminti şi de parcursul lui... Carl Schmitt.

„Liberalism dezamăgit care nu deschide nici o perspectivă" este formula care apare şi în alt articol, semnat Serge Audier (titlul e şi el semnificativ: „De la Marx la Tocqueville, un liberalism paradoxal"; ce grijă, la ambii autori, ca nu cumva să credem că Furet a fost un gînditor liberal autentic). Mai mult: lucrările lui Furet „se pretau instrumentalizării unui discurs de dreapta căruia îi plăcea să sugereze că o linie directă a legat revoluţia de gulag". Dată afară pe uşă de Furet, teza purităţii utopiei comuniste reintră, graţie noilor săi comentatori, pe fereastră. Serge Audier mai insinuează că autorul *Trecutului unei iluzii* a fost mai curînd... marxist decît liberal! Iar aici ajungem la tema dragă nostalgicilor comunismului: Furet – spune Audier – a denunţat „impasul simetric impasului comunismului", adică impasul utopiei liberale a pieţii libere şi a mondializării. *Quod erat demonstrandum:* liberalismul ar fi simetric comunismului şi ar duce practic la aceleaşi consecinţe.

Toată această sofistică ieftină urmăreşte, în chip evident, minimalizarea operei lui Furet şi îndeosebi a *Trecutului unei iluzii*. Strategia folosită e insinuarea veninoasă combinată cu răstălmăcirea opiniilor lui Furet. N-ar trebui să ne mire: dacă Alexandra Laignel-Lavastine a putut scrie în *Le Monde* că revoluţia din Ungaria din 1956 a fost şi o revoluţie *anticapitalistă(!),* înseamnă că ziarul duce o politică premeditată menită a semăna confuzie.

Texte şi opinii de: *● Antoaneta BUGNER (preşedinte Fundaţia Donatorilor Benevoli de Sînge) ● Florin BUHUCEANU (vicepreşedinte ACCEPT) ● Ciprian CIUCU (PR Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile) ● Cezara DAVID (PR Romani CRISS) ● Ion OLTEANU (coordonator programe CENTRAS) ● Iuliana OLTEAN (preşedinte ACSIS) ● Octavian RUSU (coordonator programe Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile) ● Bogdan VOICU (sociolog) ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Investiţie sau monedă de schimb?

În toată nebunia care a urmat după Revoluţie, cînd perspectivele de mai bine îndemnau pe toată lumea să trăiască dintr-odată foarte grăbit, să încerce cît mai rapid să facă rost de bani, să intre în afaceri sau în politică, apăruseră şi insule de oameni care voiau să facă altceva. Nu pentru sine, ci pentru alţii. Au reapărut, mai bine zis, după zeci de ani de comunism în care, deşi legea după care funcţionau încă din 1924 nu fusese niciodată abrogată (cel puţin nu oficial), identitatea le-a fost anulată, iar imaginea – mutilată.

Dar ce mai putea însemna pentru românii de după '89 voluntariatul? Pentru majoritatea, conceptul în sine fusese alterat, fiind asociat acelei „munci patriotice", constrîngere umilitoare pe care mulţi voiau să o uite, negînd astfel cu vehemenţă posibilitatea sincerităţii unor acte de benevolat reale. Într-o Românie postcomunistă, încrederea făcuse loc paranoiei, iar „a face ceva" fără un cîştig imediat sau vreo intenţie de orice altă natură, dar tot cu finalitate materială trezea, pe bună dreptate, pe atunci, o reticenţă aproape agresivă. De altfel, prin anii '90 termenul „neguvernamental" era deseori confundat cu „antiguvernamental", asta fiind, în acel context politic, sinonim cu „indezirabil".

*Ce se întîmplă în prezent? Sectorul non-guvernamental s-a dezvoltat, în ciuda reticenţelor financiare şi de imagine, a devenit din ce în ce mai vizibil şi mai prezent în viaţa oamenilor: Încrederea în ONG-uri – conform sondajelor – a crescut şi ea, dar din păcate întrebarea „aveţi încredere în ONG-uri?" are răspuns pozitiv, deocamdată, doar la nivel statistic şi mai mult pe hîrtie. Implicarea românilor în activităţi civice a rămas condiţionată de încrederea în valorile unei societăţi în care investiţia pare una nesigură şi falimentară. Pasivitatea pare mai degrabă o consecinţă a faptului că civismul este încă perceput mai mult ca monedă de schimb decît ca o investiţie pe termen lung în noi înşine. (**S. G.**)*

Ciprian CIUCU

O cronică a non-guvernamentalului

Deşi unora nu le sună bine, la început, atunci în 1990, societatea civilă din România s-a organizat cu ajutorul banilor multimiliardarului american George Soros. Momentul a fost unul foarte important, mai ales în lipsa oricăror practici de participare civică, într-o societate etatistă şi paranoică. Încă şi astăzi mai auzim ecourile unor clişee care vedeau în filantropia lui Soros interese oculte, etichetîndu-l pe acesta în fel şi chip (cuvinte care nu merită a fi reproduse) şi asta în ciuda faptului că a făcut, prin modul inteligent de a finanţa programele sale, mai mult pentru România decît a făcut oricare alt politician în viaţă de pe la noi. O bună parte din elita noastră civică şi economică s-a format, din '90 şi pînă astăzi, la universităţi occidentale, pe banii lui Soros. Evident, în acea perioadă tulbure, în lipsa unui cadru legal adecvat, sub numele de fundaţii sau asociaţii au apărut fel de fel de entităţi care au zdruncinat încrederea românilor în misiunea altruistă a sectorului ONG. Acestea se ocupau cu diverse măgării, de la importul fără taxe de maşini străine şi pînă la tocarea discreţionară a unor fonduri „scăpate" de stat. Un moment de cotitură a survenit în 1994 cînd, odată cu creşterea interesului Uniunii Europene pentru România, au apărut şi primele intenţii de finanţare a unor programe civice, de către ONG-uri. În lipsa unui cadru instituţional (şi de frica deturnării fondurilor, poate) cîţiva oameni responsabili au pus bazele Fundaţiei pentru Dezvoltarea Societăţii Civile (FDSC). În „războiul" cu autorităţile, FDSC şi Centras (fundaţie apărută în 1995 cu finanţare americană), au înregistrat o serie de succese notabile în sprijinirea sectorului ONG. Aceste două fundaţii au devenit centre de resurse pentru întregul sector. De-a lungul timpului, sectorul societăţii civile organizate s-a diversificat şi s-a profesionalizat. Aşa se face că au apărut diverse organizaţii, dintre care cele mai vizibile au fost cele care şi-au asumat rolul de *watch dog* al vieţii politice. Nu putem să nu menţionăm la această categorie organizaţii precum Pro Democraţia, Grupul pentru Dialog Social (GDS) sau APADOR-CH. Între timp, procesul de profesionalizare a ONG-urilor a continuat şi au apărut *think-tank*-urile, care nu se mărgineau doar la rolul de cîine de pază al democraţiei şi al libertăţilor cetăţeneşti, ci propuneau soluţii şi politici pe baza unor studii bine documentate. În această categorie, reprezentativă este Societatea Academică din România (SAR).

În 1999, Fundaţia pentru o Societate Deschisă (FSD) – fundaţie finanţată de George Soros –, susţinea cu multe milione de dolari diferite proiecte de politici publice şi de creare de bune practici în mai toate sectoarele esenţiale şi subfinanţate de stat: educaţie, sănătate, justiţie, cultură, minorităţi, asistenţă rurală, programe de dezvoltare economică. Fundaţia „duduia" de activitate şi trebuia descentralizată. În mod inteligent, megaproiectele s-au transformat în fundaţii relativ independente. Aşa au apărut în întreaga ţară (Timişoara, Cluj, Iaşi, Bucureşti) fundaţiile care au format reţeaua *Soros Open Network* (SON). Cu timpul, Soros a redus finanţarea într-un mod ingenios, condiţionînd treptat alocarea banilor de atragerea de fonduri din terţe surse, obligînd astfel fundaţiile să devină competitive şi sustenabile, examen la care au trecut cea mai mare parte dintre ele.

Perioada 2000-2003 a fost marcată de două trăsături principale. Prima a apărut pe fondul regresului practicilor democratice (afectate de puterea crescută a PDSR), dar şi al anemiei partidelor de opoziţie. Principalii critici ai derapajelor puternicului partid au fost liderii societăţii civile, iar presa din acea perioadă ne stă mărturie. A doua caracteristică a apărut pe fondul finanţării puternice a sectorului (în special prin programe PHARE) şi a constat în dezvoltarea şi achiziţionarea unor seturi de competenţe în diferite sectoare ale societăţii, care depăşeau de multe ori, din punct de vedere calitativ, ce a mai rămas în administraţie. De fapt, o bună parte din oamenii bine pregătiţi de la stat au migrat spre sectorul ONG, determinînd creşterea numărului acestora şi consolidarea organizaţiilor existente.

Sectorul ONG a fost singurul care a reuşit să „absoarbă" pentru ţară integral banii de preaderare destinaţi României şi chiar a obţinut suplimentări de fonduri, păstrînd în economie bani pierduţi de alte sectoare.

Venirea la putere în 2004 a Alianţei DA a determinat un oarecare regres, cel puţin la capitolul imagine. Cauzele s-au datorat înregimentării politice a unor figuri emblematice pentru oengişti, dar şi migrării spre administraţie, pe posturi de responsabilitate, a unora mai puţin cunoscuţi, dar care, prin plecarea lor, au lipsit sectorul de competenţele şi de radicalitatea lor. Cele mai cunoscute nume ajunse în politică au fost Monica Macovei (APADOR-CH) şi Renate Weber (Fundaţia Soros).

Un rol foarte important îl au, chiar dacă nu sînt la fel de vizibile precum ONG-urile civice şi polemice, organizaţiile specializate care ajută sau asistă autorităţile din domeniile lor prin dezvoltarea de politici publice şi bune practici. Acestea pilotează diferite modele care, de cele mai multe ori, se dovedesc inovative şi eficiente în rezolvarea problemelor sistemice. Două astfel de modele de succes sînt Centrul pentru Politici şi Servicii de Sănătate şi Centrul Educaţia 2000+.

Continuarea profesionalizării ONG-urilor şi perspectiva unei perioade de secetă în finanţări după aderarea la UE, plus perspectiva apariţiei fondurilor structurale au determinat o parte din organizaţiile non-guvernamentale să adope practici specifice firmelor, dezvoltînd produse şi servicii (publicaţii, consultanţă) destinate pieţei/domeniului în care ele funcţionează. Competenţele dobîndite le permit. În orice caz, acestea au competenţe peste sectorul IMM, în ceea ce presupune accesarea fondurilor europene şi în aplicarea procedurilor de implementare a proiectelor ce vor fi finanţate de UE. Viitorul aparţine într-o bună măsură ONG-urilor *de consultanţă*.

Tot ONG-urile au fost acelea care şi-au asumat o felie masivă din sectorul de servicii sociale, furnizînd, în locul statului, servicii populaţiei defavorizate. Acest sector ar trebui să se bucure de o mai mare preţuire şi, implicit, de finanţare de la stat, căci oamenii aceştia au dreptate cînd spun că merită acele fonduri, mai ales unde fac treaba statului. Este dreptul lor şi e spre binele nostru.

Am fost întrebat dacă există ONG-uri „la modă". Recunosc, am fost puţin uluit de o astfel de idee, dar ea este cît se poate de pertinentă. Adevărul e că sectorul trebuie să fie mereu „la modă" şi în ton cu priorităţile identificate de marii finanţatori: fonduri globale de finanţare, UE, programe ale Naţiunilor Unite sau ale filantropilor şi ale donatorilor internaţionali. Evident, nevoile societăţii nu sînt mereu aceleaşi, nu mai finanţăm astăzi rezolvarea unor probleme specifice începuturilor din '90, iar misiunea unora a devenit pe parcurs anacronică şi a trebuit schimbată. Adevărul este că oengiştii îşi cam schimbă profilurile şi în funcţie de tendinţele majore ale finanţatorilor. Dar să interpretăm aceasta drept realism şi adaptabilitate.

Istoria sectorului non-guvernamental este presărată şi de diverse prezenţe exotice, de felurite organizaţii non-guvernamentale ale partidelor politice, de organizaţii de apartament puse pe dat tunuri, dar acestea nu sînt reprezentative pentru sector.

Am lăsat pentru sfîrşit una dintre ideile care a bîntuit mereu sistemul. Pentru mai mult timp, multora le-a părut rău că sectorul nu a fost mai coeziv. Aceştia şi-ar fi dorit apariţia unor federaţii sau confederaţii care să fie reprezentative pentru cît mai mulţi. Unii s-au imaginat în frunte, căpătuiţi cu nebănuite puteri de negociere cu politicul. Dar spre norocul nostru, al tuturor, acest lucru nu s-a întîmplat.

Prevederea 2%, chiar aşa, ştiţi ce e?

Albella: Dacă da, mă ajutaţi să înţeleg de ce lumea refuză (sau atît de greu acceptă) să dea ceva din ce oricum i-a fost luat? Să fie comoditatea, nepăsarea, lipsa de simţ caritabil, civic?

Amarena: Cred că lumea nu realizează, de fapt, că nu i se mai ia o dată acel 2%... Că de fiecare dată, cînd ni se pun în faţă nişte formulare, ne speriem... Aşa a fost şi cu banii care s-au dat înapoi de la stat, cînd primeam acasă plicuri de la Administraţia Financiară, ai mei la început se uitau ca puiul la barieră la foaia aia... „şi ce-i cu banii ăştia?!! Tre' să dau sau tre' să-mi dea?!!" Nu s-a explicat de-ajuns, poate...

Laurent: Prima e lipsa de simţ caritabil, a doua nepăsarea... şi cred că şi necunoaşterea. Toţi întreabă ce primesc în schimb, dacă dau cei 2%... aşa că mai bine emigrăm.

Orhideea: Pe ai mei i-am redirecţionat spre construcţia unei biserici în localitatea unde m-am născut... şi nici măcar nu locuiesc acolo...

Albella: Eu lucrez într-un ONG pentru protecţia copilului. A fost trist pentru mine să constat cît de indiferenţi sînt oamenii în România. Redirecţionarea a 2% din impozitul anual mi se pare unul dintre cele mai... „gratuite" (în sensul că nu te costă nimic) gesturi caritabile. Chiar aşa îngrozitor de egoişti am ajuns încît nu mai sîntem în stare să oferim ceva fără să aşteptăm un avantaj în schimb?

Asfalotoh: Îţi zic nişte motive, din perspectiva cuiva care a lucrat în domeniul ONG-urilor. În primul rînd, necunoaşterea. Nu se ştie de prevedere, nu se înţelege că nu li se ia nimic. Nu sînt cunoscute nici ONG-urile. Spune cuiva să îţi numească zece ONG-uri. Sau cinci. Sau trei. Şi vezi cîţi reuşesc. Şi după ce le explici, cîţi vor vrea să doneze clubului de fotbal? ONG-urile nu prezintă încredere. Există o percepţie difuză la nivelul populaţiei, cum că în acest domeniu se învîrt mulţi bani, dar nu se face nimic. Din păcate, sînt şi destule cazuri care să confirme această percepţie, cazuri bine mediatizate. Reuşitele, în schimb... Comoditatea. Presupunînd că ai venit dintr-o singură sursă şi nu ai schimbat serviciul pe parcursul ultimului an fiscal, nu trebuie să depui nimic la Finanţe. Nu îndrăznesc o aproximare, dar cred că majoritatea populaţiei aici se încadrează. Ca să direcţionezi cei 2% trebuie completat un formular care trebuie depus. Adică trebuie să faci rost de el, să-l completezi şi să te duci să stai eventual şi la o coadă. Procedura e relativ greoaie. Pe lîngă cele menţionate mai sus, ai nevoie şi de datele contului asociaţiei etc. Neîncrederea în autorităţi. Pe principiul „da' de ce să dau, oricum nu ajung banii unde trebuie". Şi culmea, se întîmplă! Am colegi care au verificat şi în două judeţe au găsit nereguli, în sensul că s-au adunat fişele la asociaţie şi s-au depus (în ideea de a scuti contribuabilul de efort). Se ştia deci cîte persoane au direcţionat acel 2% către organizaţia respectivă, totuşi, cînd s-a primit „rezultatul", nu corespundea numărul de persoane (adică era mai mic decît cei care sigur au direcţionat!)

www.raportal.ro

Bogdan VOICU

Între raritate şi speranţe

Premisele

Voluntariatul nu este o realitate complet nouă în România contemporană. Istoria recentă, comunistă, este marcată de un voluntariat aparte. Denumit adesea „muncă patriotică", voluntariatul devenise obligatoriu, incluzînd munca „voluntară" impusă de şcoli părinţilor elevilor, munca „voluntară" a elevilor pentru înfrumuseţarea oraşelor (în Ploieşti, ieşeam toamnă de toamnă la strîns frunzele de pe bulevardul cu castani), participarea la defilări sau vizite oficiale, în calitate de aplaudaci „voluntari" etc. Dubla morală a regimului, de a spune una şi de a face alta, interiorizată şi de cetăţeni ca normă *sine qua non,* a demonetizat orice activitate de acest gen. Era o activitate impusă de sus şi prin urmare nelegitimă. Prea puţini îşi puneau problema că ar putea face aşa ceva din proprie iniţiativă. Situaţia nu s-a schimbat prea mult nici astăzi.

Voluntarul este acel individ care desfăşoară, din proprie iniţiativă, o activitate în beneficiul celorlalţi sau pentru binele comunităţii, fără a obţine nici o gratificaţie financiară sau materială din această activitate.

A lucra în beneficiul altora presupune un nivel minimal de încredere în oameni. Să faci voluntariat pentru binele cuiva nu înseamnă altceva decît să investeşti încredere în acel cineva, în capacitatea sa de a te respecta, ca om, aşa cum şi tu îl respecţi pe el sau pe ea. Voluntariatul pentru binele comun implică din start presupoziţia că munca ta nu este în zadar, că rezultatele sînt sustenabile şi nu te angajezi într-o risipă sisifică de forţe. Să presupunem că un grup de şase voluntari strîng gunoaiele dintr-un parc. Să presupunem că ar fi de aşteptat ca a doua zi, zece concetăţeni, independent unul de celălalt, aruncă prin parcul respectiv coji de banane, PET-uri goale, ambalaje de ciocolată, cutii de bere. Voluntariatul s-ar dovedi în acest caz o întreprindere zadarnică, din care cei şase nu reuşesc să obţină nici o satisfacţie sau cel puţin nu una legată de durabilitatea produsului. Un astfel de voluntariat nu ar avea sens. În schimb, dacă ar exista încrederea că ceilalţi vor respecta munca, problema ar putea fi rezolvată.

Literatura academică dedicată voluntariatului este una destul de consistentă şi este concentrată aproape exclusiv în ultimele decenii. Există cîteva elemente majore de convergenţă. Un astfel de consens este cel legat de motivaţia voluntarilor: nu există voluntariat pur altruist. Voluntarii obţin beneficii variate de pe urma activităţii lor. Recunoaşterea socială, învăţarea de lucruri noi, satisfacţii psihologice, integrarea în reţele sociale, petrecerea timpului liber în mod plăcut, alături de prieteni sînt doar cîteva dintre motivaţiile cel mai frecvent întîlnite. Ele se pot transpune, în timp, chiar şi în beneficii materiale derivate din – de exemplu – utilizarea cunoştinţelor sau a relaţiilor dezvoltate ca voluntar. Internship-ul poate apărea în acest context ca o formă specială de voluntariat, orientat explicit către beneficii viitoare. Orientarea făţişă către obţinerea de beneficii nu este însă tipică voluntariatului. Dimpotrivă, ca şi în cazul darului, voluntariatul implică un schimb implicit: dai acum, iar recompensele devin vizibile în timp.

A face voluntariat presupune o anume înclinaţie spre sociabilitate, plăcerea de a interacţiona cu oamenii şi de a comunica. Înseamnă să fii obişnuit să-ţi petreci timpul cu prietenii şi să desfăşori activităţi în comun.

Aceeaşi literatură invocată mai sus arată că există un portret-standard al voluntarului, întîlnit în mai toate societăţile euro-atlantice, fie ele estice sau vestice. Voluntarul mediu deţine un aşa-numit „status dominant": tînăr, mai bine educat, mai bine integrat în relaţii sociale (un om cu mulţi prieteni), mai avut decît media.

Încrederea românilor în ONG-uri

La finele anului 1996, conform unui studiu efectuat de FDSC, 34% dintre respondenţi se declarau în favoarea sectorului non-guvernamental, atitudinea pozitivă crescînd cu 4%, doi ani mai tîrziu. În 2000, un alt studiu, aparţinînd de data aceasta Grupului pentru Studii Sociale, estima la 35,2% numărul celor care aveau încredere în ONG-uri.

În 2004, conform eurobarometrului standard, încrederea în ONG-uri a crescut la 48%, în 2005 a scăzut la 46%, iar în 2006 a atins 52%, procente îmbucurătoare, apropiindu-ne de ţările din restul Uniunii Europene (unde mai bine de 60% din populaţie se declară în favoarea ONG-urilor).

Cu toate acestea, chiar dacă mai mult de jumătate dintre români se declară în prezent încrezători în sectorul non-guvernamental, conform datelor CENTRAS, în România există doar 656.664 de voluntari.

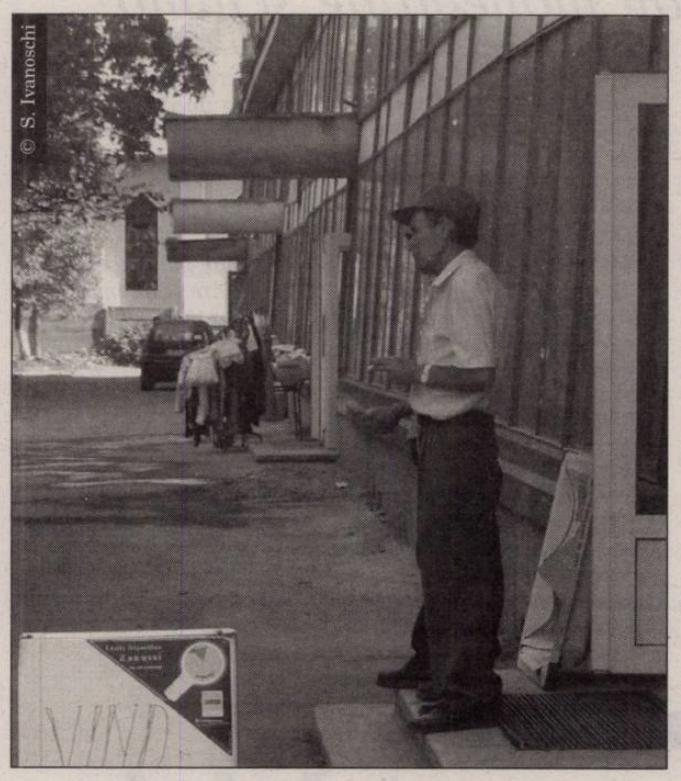

În fine, ar mai fi şi o chestiune de timp: este nevoie de ceva timp disponibil ca să poţi face voluntariat. Dacă petreci toată ziua muncind şi apoi trebăluind prin casă, este greu de crezut că poţi să te mai implici şi în altceva.

România prezentului

Românii au puţină încredere în semenii lor şi în modul în care societatea este organizată. Datele sondajelor comparative ne plasează constant între cel mai puţin sociabili europeni. Istoria comunistă a demonetizat voluntariatul. Cei care lucrează petrec la locul de muncă – adesea mai multe – cu ceva mai mult de 10 ore pe săptămînă decît europeanul mediu. Sîntem de asemenea lideri europeni şi la timpul dedicat muncilor casnice. Cifrele arată că sîntem mai săraci şi mai slab instruiţi şcolar decît restul continentului.

În acest context, nu este o surpriză faptul că ponderea celor ce fac voluntariat este infimă, în comparaţie cu alte ţări, inclusiv cele vecine nouă. Mai mult, majoritatea voluntarilor sînt concentraţi în oraşele mari, cu precădere în Bucureşti, sînt mai tineri şi mai bine educaţi decît media. Aceasta conduce adesea la senzaţia că ar fi mai mulţi voluntari decît există în mod real.

Perspectivele

Lucrurile sînt ceva mai complicate decît simplificările pe care le-am înşirat pînă aici. Am preferat însă un stil reducţionist, pentru a contextualiza mai bine problematica. Voluntariatul este specific însă societăţilor în care participarea şi autonomia individuală prevalează structurilor ierarhice şi obligaţiilor puternice induse de relaţii de rudenie.

Acolo unde respectul datorat şefilor este cel care impune norma socială şi unde nimeni nu are iniţiative în afară de cei puşi în fruntea obştii, este greu să găseşti voluntari. Acolo unde oamenii caută soluţii radicale şi evită negocierea, este greu ca încrederea în ceilalţi şi interacţiunea în afara grupurilor de rudenie să aibă valori ridicate.

România este o astfel de societate. Este surprinzător cît de uimiţi pot să fie studenţii dacă le ceri să îşi aleagă singuri subiectele pentru lucrări, dacă sînt nevoiţi să-şi organizeze ei înşişi grupa de lucru sau dacă le spui că la examen nu trebuie să reproducă ceea ce este scris în vreo carte sau în vreun curs. Nu sînt obişnuiţi cu aşa ceva. Majoritatea profesorilor le impun toate – absolut toate! – amănuntele care constituie regulile învăţării, socializării.

Pe de altă parte, negocierea nu este parte a modului nostru de a fi. Fiecare dintre noi este deţinătorul unui adevăr absolut şi nu este dispus să caute vreo cale de mijloc. Istoria politică a ultimilor doi ani este exemplară în acest sens.

Marea majoritate a populaţiei rămîne să ajute, să facă voluntariat doar în beneficiul celor din imediata apropiere, cei care deţin acelaşi adevăr cu al tău şi de care te leagă obligaţii subliniate adesea de legăturile de rudenie sau de strînsă vecinătate.

Restul populaţiei, cea din care se recrutează cei mai mulţi dintre voluntari, are un profil foarte apropiat de cel al românului predispus către emigrare. Scăderea ponderii voluntarilor în populaţia adultă (de la aproximativ 10% în 1999 la 2-3% în 2005, conform datelor European Values Survey şi World Values Survey), poate fi tocmai un efect al acestei similitudini: mulţi dintre potenţialii voluntari au emigrat. De altfel, noua diasporă română pare a fi destul de bogată în asociaţii ce îşi desfăşoară activitatea prin voluntariatul entuziast al celor plecaţi la muncă sau la studii.

Pe de altă parte, sînt mai mulţi factori care acţionează spre sporirea incidenţei voluntariatului: accesul din ce în ce mai ridicat la educaţie superioară, contagiunea cu valorile vestice indusă de migraţie, dar şi de expaţii prezenţi în România, creşterea economică, activitatea ONG-urilor internaţionale etc.

Cui prodest?

Ar mai fi o întrebare simplă: are cineva nevoie de voluntari? Reprezintă ei un bine pentru societate? Problema este prea complexă pentru a o tranşa aici. Voluntariatul face parte dintr-un mix întreg, redescoperit ca avînd consecinţe pozitive asupra dezvoltării, abia după anii 1980. Pe scurt, este vorba despre capitalul social, simplist definit prin reţele dense de încredere în oameni şi interacţiuni frecvente cu prietenii. O astfel de societate poate agrea mai repede şi fără convulsii asupra celor mai bune politici, poate înţelege mai uşor detaliile felului în care este organizată.

Voluntariatul se bazează pe încredere şi relaţii de prietenie, însă relaţia este una recurentă: participarea la activităţi voluntare consolidează încrederea în ceilalţi, contribuie la creşterea densităţii relaţiilor sociale care creează coeziune în comunităţi şi în societate.

Mai mult, voluntarii pot prelua o parte dintre eforturile de dezvoltare a bunului comun, de ajutorare a celor aflaţi în nevoie, avînd un puternic rol în redistribuirea relativ egalitară a resurselor, în a rezolva mai repede şi mai bine probleme punctuale, care nu reprezintă interesul întregii societăţi.

Două exemple simple îmi vin imediat în minte. Primul este clasic: într-o comună din Banat, un grup de femei a observat că Primăria deţine un teren viran, au atras imediat cîţiva sponsori care au cotizat sume modice, au strîns în jurul lor cîţiva voluntari şi astfel a răsărit un teren de joacă pentru copii, pe care îl pot utiliza toţi locuitorii. Voluntarii nu au primit bani pentru asta, au creat un spaţiu pentru toţi, inclusiv pentru copiii lor, au cîştigat recunoaştere socială, s-au simţit bine.

Al doilea exemplu este non-standard: Internetul propune destul de multe comunităţi virtuale, în care indivizii se întîlnesc şi discută despre interese comune, dezvoltă chiar proiecte comune. Una dintre acestea, cea de la hattrick.org, numără în România în jur de 20.000 de utilizatori. Comunitatea este dezvoltată în jurul unui joc online, dar implică dezbateri pe diferite teme şi acţiuni în afara Internetului, în lumea reală. Toate acestea se bazează pe munca voluntară a cîtorva zeci de persoane. Aceşti voluntari sînt cei care moderează discuţiile, ţin evidenţa activităţilor, asigurînd o comunicare civilizată, un mediu plăcut pentru ceilalţi, fără a avea alte beneficii imediate. Fără ei, astfel de locuri pur şi simplu nu ar putea exista.

Voluntariatul în cifre

În anii 1996-1998 Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile a efectuat cîteva studii asupra fenomenului voluntariatului în România. Conform studiului, 11% din populaţia adultă din România ar fi făcut parte din ONG-uri (procentaj care creştea cu 26% prin includerea sindicatelor şi a cooperativelor), din care 55% ar fi fost activi. Voluntariatul, conform aceluiaşi studiu, ar fi atins cote nebănuite: 5,6 milioane de voluntari estimaţi pentru anul 1996 (numărul scăzînd la aproape 2,7 milioane, un an mai tîrziu).

În 2006, CENTRAS a iniţiat o altă cercetare asupra fenomenului asociativ din România. Astfel, numărul ONG-urilor active în România la nivelul anului 2004 se ridica la 17.923, personalul angajat în sectorul non-guvernamental era de 156.682 de persoane, iar voluntari în România, 656.664 de persoane. Conform aceluiaşi studiu, predomină numărul ONG-urilor care lucrează mai mult cu voluntari decît cu personal angajat. *(date furnizate de CENTRAS)*

Octavian RUSU

„Inițiativa 2%“ și impactul ei

Contribuabilii (persoane fizice) pot dispune asupra destinației unei sume reprezentînd pînă la 2% din impozitul pe venit, pentru susținerea entităților nonprofit care se înființează și funcționează în condițiile legii, unităților de cult, precum și pentru acordarea de burse private, conform legii. (Art. 57, Alin. 4 din Codul Fiscal)

Prevederea referitoare la direcționarea unui procent din impozitul pe venit către organizațiile neguvernamentale – sau *Legea procentului* cum este ea definită ca un concept global – a fost introdusă în România odată cu adoptarea Codului Fiscal în anul 2003. Propunerea formulată de organizațiile neguvernamentale a fost preluată în legislație în două etape: 1% în anul 2003, majorat la 2% în anul 2004.

Istoricul Legii procentului

Conceptul „Legea procentului“ își are originile în politicile de sprijin al Bisericii, stabilite în perioada secolului al XIX-lea pentru a rezolva finanțarea acestei instituții după separarea de stat. Taxa bisericească a fost introdusă pentru prima dată în Germania în 1919 și în prezent se situează în jurul a 8-9% din impozit. Prevederi similare sînt și în Austria (1,25%), Spania (0,52%, pentru finanțarea Bisericii și alt procent, de 0,52, pentru susținerea activităților de interes public). Pe același principiu se bazează și finanțarea Bisericii în Italia, unde contribuabilii pot direcționa 0,8% din impozit către organizații neguvernamentale, la alegere cu finanțarea unui obiectiv de interes social.

În cazul Europei Centrale și de Est, intenția de a introduce *Legea procentului* a fost cu totul alta, respectiv de a finanța sfera civilă (organizații non-profit). *Legea procentului* a fost promovată mai ales în fostele țări din blocul comunist, unde organizațiile neguvernamentale au cunoscut, pe de o parte, o creștere spectaculoasă, iar pe de altă parte, acestea se confruntau cu puține și timide inițiative de strîngere de fonduri de la donatori interni. O altă premisă a adoptării acestei prevederi a fost aceea de a crește gradul de conștientizare al cetățeanului cu privire la activitățile organizațiilor neguvernamentale.

Ungaria a fost prima țară care a adoptat în anul 1996 prevederea referitoare la direcționarea, de către cetățeni, a 1% din impozitul datorat, către organizații ale societății civile. Similar cu modelul din Ungaria, acest concept a fost promovat, începînd cu anul 2002, și în alte state, precum Slovacia (2002), România și Polonia (2003), Lituania (2004). În prezent, pe agenda publică a organizațiilor neguvernamentale se află această inițiativă și în țări precum Estonia, Georgia, Macedonia, Ucraina și Bulgaria, cu mari șanse de a fi transpusă în legislația fiscală. Datorită impactului și a dimensiunii de sustenabilitate pe care această prevedere le acordă sectorului societății civile, discuții se poartă acum în Elveția și chiar în Japonia.

Participarea cetățenească. Legea 2% are un bun potențial de a crește gradul de implicare a cetățenilor în cheltuirea banilor publici, oferind posibilitatea contribuabilului de a decide către care servicii de interes public, furnizate de organizațiile neguvernamentale, să se direcționeze o cotă parte din bugetul de stat. În contextul acestui raționament, mecanismul este în prezent un instrument pentru întărirea valorilor democratice într-o societate în tranziție, prin controlul contribuabililor asupra cheltuirii fondurilor publice. În același timp, organizațiile neguvernamentale, beneficiare ale acestei prevederi, trebuie să aducă la cunoștința publicului cum au fost cheltuiți banii primiți cu scopul de a motiva contribuabilul și în perioada următoare.

Descentralizarea finanțării. Atît finanțările guvernamentale, cît și cele din fonduri de preaderare, dar și viitoarele fonduri structurale sînt în general văzute ca foarte centralizate, politizate, birocratice și nu de puține ori bazate pe favoritisme. În prezent foarte multe resurse destinate organizațiilor neguvernamentale sînt furnizate în mod centralizat prin intermediul bugetului de stat sau prin competiții naționale de proiecte în cadrul diferitelor Programe PHARE. (Conform Studiului „Analiza mecanismelor de finanțare de la bugetul de stat a organizațiilor neguvernamentale“, elaborat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, mai mult de 10 milioane euro sînt acordate sectorului ONG pentru proiecte din diferite domenii de activitate – social, mediu, educație etc. Această sumă este relativ egală și cu suportul acordat organizațiilor neguvernamentale prin intermediul Programelor PHARE pentru Dezvoltarea Societății Civile, care vor fi în implementare pînă în anul 2009.) Descentralizarea finanțării către organizațiile mici este demonstrată de numărul foarte mare de organizații care au beneficiat de această prevedere (aproximativ 21.000 de organizații dintr-un total de 47.000 înregistrate în anul 2005), cifre oarecum similare cu cele din Ungaria unde două din cinci organizații înregistrate au beneficiat de sume direcționate de către cetățeni.

Dezvoltarea unei culturi filantropice. Acest raționament se concentrează pe importanța suportului cetățenilor în inițiativele ONG și încrederea pe care aceștia o acordă organizațiilor neguvernamentale. Această empatie într-o societate în tranziție unde nu există o tradiție a filantropiei poate fi un început în dezvoltarea acestei practici, individul fiind încurajat să se gîndească asupra motivelor de a susține activitatea unui ONG.

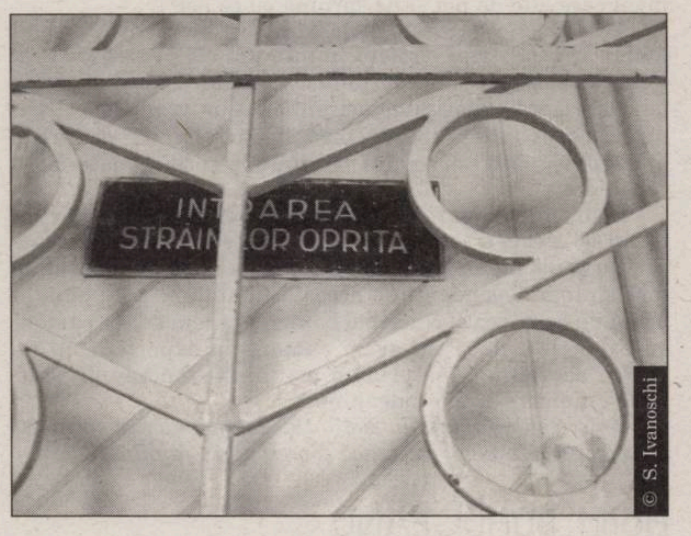

Rezultate după doi ani de implementare

Veniturile provenite din direcționarea a 2% din impozitul datorat de către contribuabili rămîn în România o resursă financiară puțin exploatată și utilizată de către organizațiile neguvernamentale. Conform cercetării întreprinse de Asociația pentru Relații Comunitare, suma colectată la nivel național, de către organizațiile neguvernamentale, în anul 2006 atinge valoarea de 5,3 milioane euro, o valoare de patru ori mai mare decît în anul 2005.

Campaniile locale sau naționale privind „Inițiativa 2%“, desfășurate de către organizațiile neguvernamentale în lunile aprilie-mai a anilor 2004 și 2005, au fost cunoscute de aproximativ 50% din cetățenii României. Dintre aceștia, 568.000 de contribuabili, reprezentînd 8,6 % din totalul de 6,5 milioane, au și exercitat acest drept și au completat formularele de direcționare.

Cu toate acestea, suma totală colectată de către organizațiile neguvernamentale prin aceste campanii reprezintă doar 0,8-1% din bugetul total, la nivel național, al organizațiilor neguvernamentale, cu mult sub valorile de 10% întîlnite în Ungaria. Previziunile pentru anul 2007 sînt optimiste, așteptîndu-se o dublare a tuturor acestor cifre.

Campania 2007

Pentru sponsorizarea unei organizații neguvernamentale (asociație sau fundație), contribuabilii persoane fizice vor depune, la administrația financiară de domiciliu, formularul 230 – Cerere privind destinația sumei reprezentînd pînă la 2% din impozitul anual. Cei care obțin, pe lîngă salarii, și alte venituri, vor completa formularul 200 – Declarație specială privind veniturile realizate în anul 2006, la toate capitolele aferente tipului de venit obținut, inclusiv capitolul III, „Destinația sumei reprezentînd 2% din impozitul pe venitul anual datorat“.

Formularele pot fi depuse și prin poștă, prin scrisoare recomandată, recipisa obținută de la oficiul poștal reprezentînd dovada depunerii declarației (cererii) în termenul legal prevăzut.

Termenul legal pentru depunerea declarațiilor de venit este 15 mai 2007, după expirarea acestuia contribuabilii fiind decăzuți din dreptul de exercitare a acestei opțiuni. Informații suplimentare se pot găsi pe pagina de Internet special dedicată acestei campanii (www.doilasuta.ro).

Legea, între trecut și prezent

În România a existat o lege a organizațiilor și fundațiilor încă din 1924 – *Legea Mîrzescu*. Chiar dacă asociații caritabile existau și funcționau și înainte de apariția acesteia, ele se creau pe o bază a dreptului civil. În 1924 prin această lege România intră și ea în rîndul „țărilor civilizate“ (în Franța, de exemplu, asociațiile caritabile funcționau după o lege promulgată încă din 1901).

La noi, una dintre funcțiile acestei legi a fost și de a controla finanțarea, de către Uniunea Sovietică, a organizațiilor prosovietice și probolșevice din România. Partidul Comunist fiind interzis, adepții acestuia nu puteau să se manifeste decît sub forma unor ONG-uri, ca „Ajutorul roșu“. Statul a vrut să se asigure că poate controla astfel aceste finanțări. (De exemplu, pe vechea lege nu puteai să primești o donație pe asociație decît dacă aveai un aviz de la autoritățile statului, iar asociațiile și fundațiile aveau repartizat, din partea acestora, cîte un funcționar care să le supravegheze activitatea, să le cerceteze actele, pentru a se asigura că organizația face întocmai ce a zis și că este compatibilă cu cadrul juridic).

Legea Mîrzescu nu a fost abrogată de comuniști, rămînînd aproape neschimbată pînă în anul 2000.

Bineînțeles, vorbim de o funcționare de fațadă. Pentru că ONG-urile în perioada comunistă, rînd pe rînd, deveneau obiectul cîte unei Hotărîri de Guvern în statul comunist, prin care erau desființate, iar patrimoniul lor trecea fie pe la un minister, fie pe la un sindicat. Pînă au dispărut toate. Însă nu și legea, care a fost de altfel „îmbunătățită“.

Astfel, dacă pe legea veche aveai nevoie de un aviz din partea ministerului, pentru a obține personalitate juridică, în urma modificării efectuate prin anii '50 a mai apărut, pentru înființarea unei asemenea organizații, necesitatea unui „drept de utilizare prealabilă“, adică un fel de binecuvîntare a statului.

(Prin anii '70, o doamnă adresa o scrisoare Ministerului Muncii, solicitînd acest „drept de utilizare prealabilă“. Avea un copil cu handicap și, întîlnindu-se cu alte cîteva persoane care se aflau în aceeași situație, s-a gîndit să pună bazele unei asociații, plecînd de la legea din 1924. Răspunsul ministerului, prompt și fără drept de replică: „Tovarășă, în Republica Socialistă România, Statul are grijă de toate problemele cetățenilor, ca atare nu este nevoie să faceți acest ONG“.)

Între 1990 și 2000, cînd s-a modificat din nou această lege (schimbîndu-se prevederile constrîngătoare, de genul: „nu primești nici un ban, dacă nu ai avizul autorității“ sau „fiecare organizație trebuie să aibă cîte un supraveghetor“), prevederile respective nu s-au aplicat. Dar chiar dacă se putea vorbi despre o abrogare tacită, în România de după '90 nu se putea rămîne doar la buna înțelegere, statul putînd oricînd interveni să spună: „de mîine, legea se aplică!“.

● În 2000 s-a votat noua lege, cu modificările de rigoare, printre care avizul din partea statului cădea, iar dacă Legea lui Mîrzescu cerea 20 de oameni pentru înființarea unei asociații, de data aceasta numărul s-a redus la 3. A dispărut și supraveghetorul, iar ideea cu aprobarea donațiilor de către stat a fost complet abrogată.

● Actuala lege? Comparativ, este net superioară. Ca orice lege, este însă optimizabilă. Probleme au apărut în 2003, cînd legea a fost din nou modificată, reintroducîndu-se avizul ministerului. În 2004 s-a modificat și legea de finanțare a partidelor politice, prin care ONG-urile aveau dreptul să finanțeze partidele. După vechea lege, un partid nu putea să primească bani de la stat, de la cetățenii contribuabili. De asemenea, nu avea voie să primească bani de la administrația locală sau centrală și de la societățile comerciale cu capital de stat. Dar, cum un ONG poate primi finanțări din orice parte, modificarea legii și permisiunea ca partidele să poată fi finanțate de către ONG-uri au introdus cumva în legitimitate deturnarea de fonduri, toate partidele susținînd această modificare. Una dintre argumentațiile acestei noi prevederi îi aparține lui Antonie Iorgovan, și anume că „astfel partidele vor putea fi mai aproape de cetățeni“. Au urmat proteste din partea ONG-urilor. Mai multe organizații, printre care CENTRAS, CenRes, AID, Centru de resurse ONG Cluj și Ceras, au semnat o scrisoare deschisă, cerîndu-i președintelui statului, Ion Iliescu, să nu promulge legea finanțării partidelor, care nu ar fi făcut decît să mențină corupția în România. Demersul a rămas însă fără ecou.

(informațiile ne-au fost oferite de Ion Olteanu, coordonator de proiecte CENTRAS)

Patru cărţi de vizită

Antoaneta BUGNER

De sînge e nevoie zilnic

Fundaţia Donatorilor Benevoli de Sînge a fost un organism „născut“, nu „făcut“. Nu am programat-o, s-a creat firesc după nenumăraţi ani lucraţi în transfuzie, văzînd nevoia de sînge existentă în România. Am început să vorbesc despre asta acasă, între prieteni, oriunde mergeam şi oriunde se înfiripa o conversaţie. Am avut surpriza să am primele rezultate: prieteni veniţi să doneze, oameni cunoscuţi în parc – unde mergeam cu cîinele la plimbare, veneau să doneze, fiul meu a devenit donator fidel laolaltă cu colegii săi de la facultate...

În 2000 am căpătat personalitate juridică. Şi cam asta ar fi ce avem, mai corect ar fi să spunem că noi mai mult *sîntem* decît *avem*. Nu primim nici o finanţare ritmică (de la Guvern, de exemplu, cum primesc o mulţime de fundaţii considerate de utilitate publică). În fiecare an facem cam zece proiecte şi – dacă avem noroc –, căpătăm finanţare pentru unul singur. De pe la o ambasadă străină.

Cînd am cerut un sediu, Primăria ne-a răspuns că nu are un spaţiu potrivit – într-o perioadă în care sediile se dădeau pe ochi frumoşi, cum erau partidele-fantomă, care mai apoi şi-au deschis mici afaceri private în spaţiile obţinute.

Ce facem noi? Răspunsul cel mai simplu ar fi că mergem împotriva curentului. În acest moment, *aici,* nimic nu are mai puţin succes decît promovarea voluntariatului şi a benevolatului. Nici nu este de neînţeles: cînd o persoană nu este apreciată corect de societatea în care trăieşte, cînd munca pe care o face nu îi este plătită cum s-ar cuveni, este foarte greu să-i mai ceri să răspundă societăţii cu acte benevole.

Şi totuşi... dacă eu nu dau sînge, tu nu dai sînge... sînge nu este. Sîngele nu poate fi importat (este interzis din raţiuni medicale), nu poate fi făcut în laborator. El *nu există,* decît dacă îl *donează* cineva. Asigurările de sănătate pe care le plătim cu toţii nu pot acoperi acest lucru, nu au cum.

În ţările vecine, autosuficiente acum pe sînge, mai multe organisme au început campanii succesive pentru a lămuri cetăţenii de toate aceste lucruri. Şi au reuşit. Dar au lucrat împreună: Guvern, Crucea Roşie, Biserica, nenumărate fundaţii şi asociaţii, mass-media. Aici sîntem *noi, singuri,* încercînd să schimbăm o întreagă mentalitate. Uneori sîntem descurajaţi, dar lucrînd efectiv în transfuzie nu putem trece pe lîngă dramele reale, cauzate de lipsa de sînge.

Campanii?

Le facem cînd avem fonduri pentru afişe, pliante, tricouri.

Anul trecut, de Ziua Mondială a Donatorului, sărbătorită în data de 14 iunie, am obţinut o cisternă de 30 de tone, pentru care am făcut eforturi mari şi pe care am scris cu litere de 1 metru cuvîntul „SÎNGE“. Am obţinut dreptul de a sta cu cisterna în faţa Parcului Tineretului, timp de şase ore. Aveam baloane cu heliu inscripţionate, aveam pliante în care scrisesem „de 10 astfel de cisterne e nevoie ca să acoperim necesarul de sînge, dar de la fiecare e suficient să primim 450 ml“.

Presa? Făcusem un comunicat de presă, trimisesem e-mail-uri şi fax-uri la 50 de ziare şi posturi TV. A venit doar revista *Flacăra*. Seara, ne-am uitat să vedem ce ştiri au posturile-cheie (Antena 1, PRO TV, Realitatea etc.). Doi romi s-au bătut, un VIP vrea să înfieze un copil etc., toate repetate la saţietate pe toate posturile TV, la toate orele. Nimic despre donare. A fost descurajant...

Sînt zile în care ne mai vine inima la loc. Pe neaşteptate, găsim ajutor de unde nici nu ne gîndim: hotelul Mariott, de exemplu, ne-a sponsorizat Ziua Donatorului şi cu ajutorul lor am reuşit să organizăm o campanie de donare efectivă la sediul lor. Dar asta se întîmplă o dată în an, cînd găsim oameni cu suflet.

Iuliana OLTEAN

Idei şi muncă – avem îndeajuns

Misiunea de bază ACSIS este de a preveni abandonul maternal şi de a sprijini familiile aflate în dificultate socială. Punctul de plecare al asociaţiei a fost proiectul derulat în 2004 – „Prevenirea Abandonului Maternal“ – un proiect finanţat de fundaţia elveţiană *Terre des Hommes*.

Problemele de finanţare au apărut imediat după intrarea României în Uniunea Europeană. Nemaifiind considerată o ţară cu factor de risc, finanţatorii elveţieni nu-şi mai puteau justifica prezenţa aici, în ochii propriilor finanţatori, aşa că, neavînd încotro, au retras finanţarea. Ca multe alte mici organizaţii non-profit – finanţate strict de fundaţii elveţiene sau americane... – „nu ne mai rămînea decît să ne desfiinţăm. Am tot aplicat la alţi finanţatori, la PHARE, la Banca Mondială... dar nu am cîştigat nici o program pentru că sîntem un ONG relativ tînăr, la început şi necunoscuţi.“

În mod normal – îmi mai spune **Iuliana Oltean,** director executiv al organizaţiei –, un ONG ca ACSIS, care activează în prevenirea abandonului maternal, ar trebui să fie finanţat de stat în procent de cel puţin 20%. În Spania, un ONG care activează pe acelaşi domeniu social este finanţat de stat în procent de 50%. „Domeniul nostru este considerat a fi de importanţă naţională pentru că ne ocupăm de prevenirea abandonului. Cu toate acestea, nu există acest sprijin, iar anul trecut, cînd era gata să închidem, toată lumea spunea cît de mult regretă, dar nu exista nimeni în România care să ne ajute.“

A venit însă cineva, tot un elveţian care le cunoştea activitatea de pînă atunci şi tocmai „cînd eram pe punctul de a închide porţile ne-a propus o finanţare, ca persoană fizică“. Elveţianul, un filantrop care a ales ACSIS din mai multe organizaţii care activau pe acelaşi domeniu, a fost fără doar şi poate salvarea organizaţiei, însă nu şi o perspectivă de lungă durată.

„Deocamdată avem o relaţie în construcţie şi nu putem spune că avem o finanţare pe care să ne bazăm pînă reuşim să se ţinem pe picioare. Pe de o parte, e îmbucurător că putem încă funcţiona, pe de alta însă, e trist că nu s-a putut găsi finanţare de la o firmă din România. Am trimis o sumedenie de cereri la marile companii. Nu am primit răspuns.“

Problemele financiare sînt problemele care primează în ONG-urile din România. Sprijinul vine de multe ori din partea voluntarilor, care sînt din ce în ce mai mulţi, „oameni care aud de noi şi ne sprijină cu ce pot“.

ACSIS este o organizaţie mică, în momentul actual avînd angajaţi trei oameni, minimum cît prevede legea. Funcţionează într-un apartament, pe Calea Moşilor, unde îşi desfăşoară majoritatea acţiunilor şi programelor. Organizează grupuri de suport pentru mamele singure pe care le ajută să îşi păstreze copilul, oferindu-le sprijin, material şi consiliere.

„Publicitate? Mergem la diferite evenimente, împărţim fluturaşi... este o acţiune care are efecte în timp, pentru că aşa au venit la noi foarte mulţi voluntari. În momentul de faţă sîntem dependenţi de această finanţare. Este pînă la urmă un cerc vicios. Nu avem bani, nu putem aduce oameni cu expertiză, dacă nu avem oameni cu expertiză nu ne putem dezvolta, ca să primim mai multe fonduri. În rest, idei şi muncă – avem îndeajuns.“

Pînă la sfîrşitul anului 2006, 185 de copii au fost sprijiniţi de către ACSIS pentru a putea fi crescuţi în familiile lor.

Florin BUHUCEANU

ACCEPT

Împlinim în toamna acestui an 11 ani de existenţă. Un răgaz suficient pentru a evoca, chiar sumar, debutul Asociaţiei ACCEPT într-o perioadă cînd ne situam *de jure* în afara legii (vorbesc aici de faimosul articol 200 din Codul Penal, care desfiinţa prin lege drepturile persoanelor de orientare homosexuală). A protesta public împotriva acelei discriminări sponsorizate şi legitimate de statul român era un act de curaj în acei ani, cînd cuvinte simple – precum *gay, lesbiana, bisexual, transgender* – erau considerate a fi o insultă. A ţi le apropria însemna un adevărat act de suicid social, asta în cazul în care nu făceai cunoştinţă cu sistemul penitenciar.

ACCEPT s-a definit astfel ca organizaţia al cărei scop, pentru ani buni, era abrogarea acelui articol. O adevărată raţiune de existenţă care o situa pe poziţii de vizibilitate publică. Şi încă una provocatoare. Acele momente de insurgenţă ne definesc şi astăzi. Din păcate. A spune, în 2007, sînt lesbiana, gay, bisexual ori transgender (LGBT) este la fel de curajos şi de rar precum *roma sam,* „sînt rom“ – la începutul anilor '90. Cu toate schimbările legislative (şi voi aminti aici în principal introducerea legislaţiei antidiscriminare), mentalitatea societăţii, în asamblul ei, faţă de persoanele LGBT, a rămas eminamente primitivă. Nu mai puţin de 37% dintre români cred că homosexualitatea ar trebui pedepsită prin lege. Resentiment iraţional care îşi caută continuu motivaţii iraţionale, homofobia rămîne o virtute naţională.

Livrăm cursuri unor categorii-ţintă (psihologi, medici, judecători etc.), mizînd în timp pe diminuarea discriminării pe criteriul orientării sexuale. Sîntem avocaţi şi sfătuitori ai victimelor discriminării. Sîntem, nu mai puţin, un centru de informare pentru varii specialişti, pe tema orientării sexuale şi a identităţii de gen, organizăm campanii de prevenire HIV/SIDA. Spre veşnica supărare a unora dintre parlamentari, încercăm să influenţăm legi care ne afectează viaţa.

Dorim să devenim cu adevărat, deplin, cetăţeni ai României cu drepturi egale. Vi se pare prea mult?

Cezara DAVID

Cine e Romani CRISS?

Romani CRISS înseamnă Centrul Romilor pentru Intervenţie Socială şi Studii. În acelaşi timp, *Kris* din limba romani s-ar traduce cel mai simplu prin „sfat“ sau „judecată“.

Romani CRISS a fost înfiinţat în aprilie 1993, de către Federaţia Etnică a Romilor (FER), Centrul de Cercetare a Romilor/Ţiganilor al Universităţii René Descartes (Paris) şi Institutul de Sociologie al Academiei Române. Pe lîngă aceste persoane juridice, CRISS a fost format însă şi de un grup de persoane fizice: profesori şi cercetători din lumea academică; activişti din asociaţiile reunite în FER.

Experienţa fundamentală a FER, moştenită de Romani CRISS, a fost cea a confruntării cu situaţiile de violenţă împotriva comunităţilor de romi din România la începutul anilor '90 (Vălenii Lăpuşului, Mihail Kogălniceanu) din perspectiva drepturilor omului, folosind „unelte“ precum rezolvarea conflictului, mediere, litigiu, cît şi *advocacy* la nivel de comunitate, naţional sau internaţional.

Dacă în primul an al existenţei sale, munca Romani CRISS a constat în mare parte în intervenţii în cazuri de violenţă multietnică, contribuţie la dezvoltarea comunitară şi întărirea mişcării romilor la nivel naţional şi internaţional, actualele priorităţi se îndreaptă către domeniul discriminării, încercînd să îmbunătăţească cadrul legal existent, pentru protecţia minorităţilor şi combaterea discriminării.

În prezent, Romani CRISS oferă asistenţă legală în cazurile de abuz şi lucrează pentru combaterea şi prevenirea discriminării rasiale împotriva romilor din toate domeniile vieţii publice, inclusiv în educaţie, angajare în cîmpul muncii, locuinţe şi sănătate.

O altă linie de acţiune a Romani CRISS este implementarea unui număr de proiecte în vederea îmbunătăţirii educaţiei romilor, prin creşterea ratei de înscriere la şcoală, a pregătirii preşcolare a copiilor romi, programe de recuperare şcolară pentru cei care au abandonat şcoala şi pentru tineri adulţi, formare de mediatori şcolari romi şi educaţie în limba romani. Este de reamintit faptul că Romani CRISS a dezvoltat o reţea de mediatori sanitari, extinsă la nivel naţional, care lucrează atît cu comunităţile de romi, cît şi cu instituţiile de stat.

Organizaţia documentează şi monitorizează cazuri de violenţă împotriva comunităţilor, din perspectiva drepturilor civice şi a administrării justiţiei. În acelaşi timp, Romani CRISS încearcă să diminueze tensiunile interetnice şi să prevină recurenţa posibilelor conflicte viitoare, acţionînd ca mediator şi facilitînd dialogul dintre comunităţile de romi şi autorităţile statului, precum şi ne-romi.

Deseori, Romani CRISS îşi exprimă îngrijorările prin conferinţe de presă, acţiuni de stradă şi alte tipuri de campanii, pentru a face cunoscute diferite încălcări ale drepturilor omului, de a amplifica vocea comunităţilor locale şi a victimelor abuzului din România.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 4 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Marius CHIVU Matei FLORIAN

S-a deschis sezonul de lectură

– în Banat –

În încercarea de a obişnui cititorul român cu lecturi, conferinţe şi alte întîlniri cu scriitorii – conform trend-ului occidental –, revista timişoreană Orizont *şi Societatea Tinerilor Universitari din Arad i-au invitat, săptămîna trecută, pe Matei Florian şi Filip Florian, pe de o parte, şi Marius Chivu, pe de alta, într-un miniturneu de lecturi, respectiv conferinţe publice. Lectura din romanul* Băiuţeii *(Editura Polirom) se înscrie în seria de manifestări literare „Timişoara citeşte", iar conferinţa „Polemici interbelice pe marginea literaturii de consum" deschide un şir de prelegeri ce vor fi susţinute de tineri critici literari. Cum nu puteam rata prilejul laudei de sine, ne-am gîndit la un însufleţitor dialog care să consfinţească gloriosul eveniment în analele de cultură ale patriei.*

Marius Chivu: Hazardul a făcut să plecăm în „turneu" la Arad şi la Timişoara, dar să ne intersectăm doar la Timişoara unde, mai întîi, am fost invitaţi toţi trei la emisiunea lui Robert Şerban, *A cincea roată* (se va difuza pe Analog TV, sîmbătă, de la ora 20,30, şi în reluare duminică, de la ora 22), apoi la Librăria „Joc secund" unde am petrecut, cu totul, nu mai puţin de cinci ore. (Constrînşi de implacabila foame, am comandat pizza, acolo, la librărie.) Dar să începem cu Aradul.

Matei Florian: Înainte de a spune ce am făcut la Arad, cred că ar trebui să lămurim un pic chestiunea cu hazardul. O fi fost şi hazard, nu zic nu, dar, pe de altă parte, ne-au invitat şi nişte oameni. Noi, unii, am sosit acolo la invitaţia revistei *Orizont* şi a programului de lectură „Timişoara citeşte". La Arad a fost cam acelaşi lucru. Numai că, de data asta, nu mai citea Timişoara, citea Aradul. Sau, în fine, citeam noi din *Băiuţeii* pentru invitaţii veniţi să ne asculte. O fi avut şi hazardul meritul său, dar zic că nu trebuie scoasă din context problema invitaţiilor. Tu ai sosit la Arad la o zi după ce am plecat noi. Era foarte puţin probabil să ne intersectăm la Arad, nu?

M.C.: Puţin probabil înseamnă, cel mai adesea, aproape posibil. Nu s-a întîmplat, dar nici mult n-a lipsit. Cînd am ajuns eu la Arad, voi abia despachetaseräţi la Timişoara.

M.F.: Dacă stau să mă gîndesc, cred că ai foarte mare dreptate. Mai puţin la partea cu despachetatul. Despachetatul ăsta s-a întîmplat, e drept, la Timişoara, după care a venit la rînd şi Aradul. Sînt de părere că în viaţă merită să păstrezi cronologia evenimentelor. Aşa că, odată ajunşi în Arad, ne-am zgîit puţin la Mureş (ştiai că s-a prins cegă acolo?), după care, în mare grabă şi cu soarele în cap, am ajuns la Muzeul „Ioan Slavici" din Şiria. Domnul Slavici făcea bine, la fel şi muzeul, drept pentru care ne-am întors în Arad chitiţi să citim din carte. Haios a fost că, înainte de a citi, am stat la aceeaşi masă cu cei care au fost prezenţi şi la lectură. Trebuie să-ţi spun că, la masa aia, discuţiile literare au fost mult mai fireşti şi mai vii ca cele de după momentul în care am citit. Se vede treaba că omul e neobişnuit cu situaţiile astea grave, oarecum intelectuale şi, în orice caz, oficiale, cum sînt lecturile publice. Cel puţin pentru mine, lectura asta a însemnat o premieră. Cît se poate de binevenită. Pe de altă parte, am citit, cred, un pic mai mult decît era nevoie, am răguşit şi a fost, cît pe-aci, să plictisesc auditoriul. Sper eu să nu se fi întîmplat asta. (N-am avut pînă acum curajul să-l întreb pe Cătălin Lazurca, cel care s-a ocupat de venirea noastră la Arad, în ce măsură i-am plictisit pe cei prezenţi. El părea mai degrabă dezamăgit de prezenţa firavă a iubitorilor de lectură din oraş.)

M.C.: Surpriza cea mare am avut-o, de fapt, cînd am realizat, nu neapărat că îmi voi ţine conferinţa la o zi după lectura voastră, dar, mai ales, cu două zile înainte de o altă conferinţă, cea a lui Dan C. Mihăilescu. Aşa că iubitorii de lectură arădeni or fi fost ei puţini, dar, cu atîtea evenimente literare într-o singură săptămînă, trebuie că au fost fericiţi. La Biblioteca „A.D. Xenopol", unde am vorbit despre polemicile interbelice, auditoriul meu a fost împărţit în două: elevi de liceu (cei mai mulţi) şi jurnalişti şi scriitori locali. De aceea, am preferat să mă adresez mai cu seamă elevilor care, la final, mi-au pus o grămadă de întrebări foarte dificile. Nu e uşor să explici în două-trei fraze care este menirea criticului literar şi dacă G. Călinescu a dat, în *Enigma Otiliei,* un roman balzacian sau doar a preluat o manieră.

Altfel, n-am vizitat Muzeul „Ioan Slavici", dar am bătut Aradul la pas o zi întreagă, excelent ghid fiind Ciprian Vâlcan, un tînăr şi harnic filozof universitar, doctorand al lui Jacques Le Rider şi viitor tătic. Aradul m-a lăsat *bouche bée:* este un oraş de o frumuseţe aparte, plin de verdeaţă şi cu o parte veche de-a dreptul impresionantă. Am făcut zeci de fotografii cu case vechi de pe la 1820 (majoritatea marcate de plăcuţe care indicau „Monument istoric", anul construcţiei şi chiar arhitectul, unele purtînd chiar avertismentul „Atenţie, cad ornamente!"), am intrat în curţi interioare ce păreau ieşite din timp, m-am plimbat pe străduţe interbelice...

M.F.: Bag mîna în foc că pe Marius Lăcătuş, antrenorul de la UTA, nu l-ai întîlnit. Avea un meci de pregătit, echipa nu prea merge în campionat, e greu... În schimb, dacă nu te-ai fi plimbat pe străduţele interbelice şi te-ai fi dus în vreun hipermarket, erau mari şanse să dai nas în nas cu Al Bano. Fără Romina, e drept, pentru că, se pare, o dată că au divorţat, şi alta că omul s-a recăsătorit cu o arădeancă. Dacă e să cred ce mi s-a spus, şi n-am nici un motiv să n-o fac, în Arad italienii sînt pe locul doi ca număr de locuitori, după români. Şi, cică, totul s-ar trage de la arădence... În fine. Am descoperit şi eu cu mare bucurie (crede-mă, nu mi-e frică de cuvîntul ăsta) că tinerii, de fapt şi de drept, sînt cei mai interesaţi de carte. Dacă în Arad, liceenii te-au buimăcit cu întrebările lor, în Timişoara, prin mijlocirea doamnei Adriana Babeţi, am avut şansa şi, în egală măsură, plăcerea, să participăm, Filip şi cu mine, la un seminar al Facultăţii de Litere din oraş. Îmi dau cuvîntul de onoare că nu există mulţumire mai mare pe lumea asta literară, decît să vezi un amfiteatru întreg participînd, fără efuziuni inutile sau intelectualisme deşănţate, la o discuţie despre soarta prozei şi a scriitorilor, despre compromisuri şi stil, despre viaţă şi copilărie, despre sifoane şi stencil-uri, despre comunism şi nostalgie, mă rog, despre toate lucrurile din lume în care literatura mai are ceva de spus şi de scris. Nu era neapărat vorba despre o preţiozitate doctă, cît despre sentimentul, uriaş, că nu vorbeşti în gol, că există un dialog dincolo de cuvinţe, că lumea n-a încetat şi nu va înceta să citească, că generaţia asta are ceva de spus. Cred că m-au luat efuziunile pe dinainte...

M.C.: Efuziunea e bună, recomandabilă chiar, mai ales cînd reflectă o firească întîlnire cu nişte cititori pe terasa unei librării, cum a fost cea de-a doua zi. Am urmărit aproape o oră reacţiile tinerilor veniţi să vă asculte citind din *Băiuţeii* şi v-am ascultat cu infinită plăcere răspunzînd zecilor de întrebări de după. Iar dacă mai şi primeşti din partea unui cititor entuziast un borcan de muştar convins că înăuntrul borcanului, în imaginaţia imediată, vieţuiesc doi vechi prieteni, atunci se poate spune că a fi scriitor este un privilegiu rar. Aşa cum postura de a spune celor pasionaţi de literatură lucruri neştiute, deopotrivă surprinzătoare şi amuzante din interbelicul românesc îţi dă satisfacţia dialogului viu şi răscumpără timpul petrecut cu nasul vîrît în gazete prăfuite. Să adăugăm aici şi întîlnirea cu Radu Pavel Gheo şi cu Alina, soţia lui, doi oameni minunaţi pe care ardeam de nerăbdare să-i cunosc şi să stăm la taclale la aceeaşi masă. Cît despre blocajul emoţional pe care l-am avut zărind-o printre cei veniţi pe partenera mea de balet din adolescenţa vîlceană petrecută prin săli de coregrafie (şi cu care nu m-am mai văzut de vreo şase ani), ei bine, întîmplarea asta e deja pasibilă de literatură!

M.F.: Mai pot să spun ceva?! Cred că voi purta recunoştinţă veşnică terasei Librăriei „Joc secund", pe unde pisicile se plimbă în voie, iar păsărelele păsăresc pe limba lor, unde Alina şi Gheo păreau nu doi oameni minunaţi, ci unul singur, Alina Radu Pavel Gheo, unde Filip a fost asemănat cu un boier rus, unde tu ai provocat doamnelor şi domnişoarelor zîmbete atotştiutoare spunînd că „Sandra Brown are meritul de a fi reabilitat erotismul bărbatului cu păr pe piept", unde o doamnă minunată (îi mulţumesc din suflet) mi-a dăruit un borcan de muştar (în speranţa că din el vor răsări omuleţii Ştim şi Ştam), unde lumea a depus mărturie că Timişoara chiar citeşte, unde şi tu, şi noi, şi toată lumea părea să se simtă ca mihalţul în Mureş (adică bine) şi unde, ce să mai, cărţile de pe rafturi păreau că vor ajunge, odată şi odată, să fie citite. Mi-a rămas însă o curiozitate: despre Bega şi despre peşti nimeni n-a suflat o vorbă.

M.C.: Poate nu era sezonul...

Dan POPESCU

Primăvara în patru expoziţii

Aprilie atomic. În expoziţia „Lapte gros and stuff like that" de la Galeria H'art, Marius Bercea ne prezintă o serie de picturi ce se fixează pe un moment istoric: dezastrul de la Cernobîl înţeles ca moment decisiv în schimbarea totală de paradigmă istorică. Este momentul ce a făcut praf comunismul şi a redefinit pînă şi modul în care lumea înţelegea ludicul. Lucrările lui Marius Bercea dezvoltă o relaţie tensionată cu galbenul de Neapole. E o lumină ce în primă instanţă pare a fi aceea a unei zile toride. Însă căldura unei lumini de vară nu ascunde nimic. Eventual bronzează, dar nu ascunde nimic. Marius ne oferă o lumină ce-şi devorează obiectele. E lumina atomică a memoriei. Cea care păstrează conturul umbrei, schiţa gestului, blue-printul peisajului şi care devoalează ce rămîne la urmă: jocurile nostalgice ale copiilor fără recuzită inutilă, jucate doar cu propriul corp. Am auzit că lapte-gros, frunza, ascunselea, friptea, scuipatea sau pinca se joacă din ce în ce mai rar. Nici nu mai e de mirare. Erau jocuri primare, socializări improbabile care au devenit inutile în faţa divertismentelor mediatice sau a jocurilor pe calculator. Atunci, în chimia luminii neaşteptate de la Cernobîl, totul a explodat. Marius Bercea ne repune în situaţia de a imagina acel snap-shot atomico-divin. E momentul care rămîne pe retina celui mai performant obiectiv fotografic posibil.

Plasticul prinde viaţă. La Galeria Grigore Mora am avut parte de o surpriză de proporţii. Este vorba de expoziţia lui Ovidiu Feneş „Trofee; Jeco & Plastic". Ei bine, pe Ovidiu îl ştiu de ceva timp. E un artist căruia îi place să călătorească dincolo de curcubeu şi înapoi, călare pe calul său cu nume oniric – Amanita. Tot timpul am crezut că este din categoria de nesalvat, un artist care şamanizează continuu, care nu sfîrşeşte niciodată şi care nu prea poate fi integrabil în circuitul potolit al culturii. Ei bine, uite că se poate. Ovidiu expune ceva mai aerisit lucrări excelente: colaje şi obiecte compuse. Vă sugerez să vă duceţi să vedeţi bufniţa de *plastic* expusă într-o ladă de bere de *plastic* şi să-l rugaţi să aprindă lumînările dinăuntrul acestui mini-altar pop. Sau să vă explice cum trompeta de *plastic* pusă pe o pătură neagră e de fapt un derviş învîrtitor sau cum masca cu gură castratoare, făcută dintr-o cursă de şoareci redegistă de *plastic,* are în creier un romb mistic. Şi uitaţivă atent la lampa-meduză făcută în jurul becului dintr-o găleată de *plastic*. Veţi simţi că *plasticul* devine organic, că obiectele vorbesc şi că aveţi mare nevoie de... o bere. Într-o halbă de... *plastic*. Despre Ovidiu, Gili Mocanu spunea că nu se teme să cînte la „mandolină" exact unde coarda este mai ascuţită. „Dane, Feneş scoate un singur sunet – Ping!, de obicei seara, apoi strigă: Aţi auzit?, însă toată lumea doarme, iar el rămîne fără deget." Iată că de data aceasta am auzit, Ovidiu!

Putregai de insecte. Galeria Andreiana Mihail deschide un nou spaţiu. E vorba de „Growing Wild", o expoziţie de grup curatată de Jane Neal. Artiştii sînt: Janieta Eyre, Tessa Farmer, Tami Ichino şi Gabriela Vanga. De reţinut lucrarea Tessei Farmer în care insecte moarte suspendate imponderabil reimaginează un memento mori „indoors".

Ghid de călătorie. La Galeria Posibilă, Matei Bejenaru prezintă un proiect mai vechi intitulat „Ghid de călătorie". E o expoziţie sumbră, care ne aduce aminte de situaţiile incredibile în care se găseau românii care decideau să emigreze ilegal în Occident. Călătorind în containere, sub trenuri sau ascunzîndu-se în cotloanele vapoarelor, ei îşi asumau riscuri enorme. Prima cameră este neagră, intri cu o lanternă ca într-un container şi citeşti instrucţiuni de supravieţuire pe pereţi. În a doua cameră e proiectat un film care rememorează episodul groaznic al românilor aruncaţi peste bord de căpitanul filipinez al vasului Maersk-Dubai, pe data de 12 martie 1996. E o expoziţie dură care are ca miză responsabilizarea socială, mai degrabă decît vreo miză estetică.

Şi că tot veni vorba de responsabilizare, cred că „Ţeapa" din Piaţa Revoluţiei trebuie pulverizată de un pumn galactic!

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

De-a valma în lanul de secară...

● **Éric Deschavanne et Pierre-Henri Tavoillot, *Philosophie des âges de la vie. Pourquoi grandir? Pourquoi vieillir?*, Paris, Grasset, 2007.**

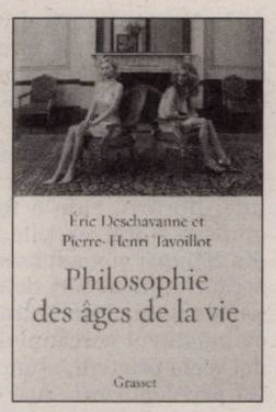

Dincolo de evenimentele importante care ne marchează existenţa, în bine sau în rău, dincolo de relieful realizărilor şi de gustul eşecurilor, marea noastră aventură, a fiecăruia dintre noi, este trecerea prin vîrstele vieţii.

În ceasul tîrziu al bilanţului, aparenţa că ai reuşit în viaţă nu este automat dublată de sentimentul profund că ai avut o viaţă reuşită. Pentru a socoti că totul s-a petrecut aşa cum trebuia să se întîmple, ar trebui să dispui de capacitatea de a relativiza perspectiva, printr-un balans fin al punctelor de vedere, să fii în stare să integrezi toate experienţele trăite, şi să găseşti liantul interior care să le dea un sens. Adică ar trebui să fii matur.

Problema e că tocmai acest atribut esenţial al adultului este marele absent în configuraţia actuală a vîrstei pivot, în jurul căreia se definesc toate celelalte etape ale vieţii. Aceasta este observaţia de la care pleacă doi (tineri?) filosofi francezi, Éric Deschavanne (n. 1962) şi Pierre-Henri Tavoillot (n. 1965), în ultima lor carte dedicată vîrstelor.

Ei constată că foarte mulţi indivizi se confruntă cu dificultatea de a se simţi „oameni mari", nu acumulează experienţa necesară, nu pot prelua responsabilităţi publice şi private, lipsindu-le autenticitatea trăirii. În epoca noastră, cînd au crescut considerabil şansele de a duce o viaţă îndelungată şi de a parcurge toate vîrstele, ne aflăm în neaşteptata situaţie de a nu mai fi în stare să ni le reprezentăm cu claritate.

Traseul existenţial nu mai este jalonat de repere ferme, atributele de vîrstă se distribuie în devălmăşie, individul tiranizat de imperativul de a fi *el însuşi* îşi inventează singur parcursul. Pe scurt, trăim o adevărată confuzie a vîrstelor. Elementul care destructurează schema vîrstelor este slăbirea prestigiului a ceea pînă mai ieri părea să fie zenitul vieţii, şi anume etapa adultă. Criza de identitate descrisă de psihologi cu referire la tineri s-a generalizat treptat.

Indeterminarea actuală a vîrstelor şi a rolurilor ce decurg din asumarea lor deplină conduce, între altele, la o criză a şcolii. Pentru că nu se prea ştie înspre ce model să fie orientaţi, nu mai este clar nici ce ar trebui să li se predea celor ce stau în bănci, ca într-o sală de aşteptare. În acelaşi timp, studiile se prelungesc neîncetat, propunîndu-se educaţia permanentă şi formarea continuă. Tinerii trebuie să înveţe cum să înveţe, să deprindă în primul rînd capacitatea de a fi mobili, mereu disponibili pentru schimbare. Intrarea în etapa adultă, caracterizată prin stabilitate şi autonomie, este amînată la nesfîrşit. Neavînd încotro, tinerii trăiesc o adolescenţă prelungită şi se tot pregătesc să intre în viaţă...

Aflată la celălalt capăt, ieşirea din viaţa profesională nu este deloc mai uşoară. Simţindu-se „încă verde", actuala generaţie *papy-boomers*, ajunsă la vîrsta pensiei, n-ar prea vrea să părăsească scena şi exercită cu succes diverse *lobbies gris* în toate cîmpurile vieţii sociale. Subminează astfel autoritatea, şi aşa fragilă, a generaţiei imediat anterioare, care nu reuşeşte să îşi consolideze statutul de vîrstă-etalon şi încearcă cu greu să îşi ia un aer matur, credibil.

Creşterea semnificativă a speranţei de viaţă pe parcursul secolului trecut (de la 43 de ani în 1900 la 79 în 2000) a condus la o mutaţie demografică importantă. În principiu, putem trăi cam cu o generaţie în plus. Cel puţin în Occident, este deja evidentă ponderea importantă a celor trecuţi de 60 de ani şi care au toate datele pentru a spera că vor mai trăi 20-30 de ani. Dispun de timp, de bani, de o sănătate satisfăcătoare. Lor li se adresează sloganul *„Stop ageing, start living"*, ca şi cum îmbătrînirea nu ar face parte din viaţă, ca şi cum ceasul biologic ar putea fi dat înapoi prin cosmetică, modă sau medicină: *„Mai frumoasă ca acum 20 de ani!"* – puteam citi anul trecut pe un afiş publicitar, *„10 ani mai puţin!"* – garantează o cremă.

Un segment important al populaţiei e gata să investească în produse ce promit frumuseţe, vitalitate, virilitate, dorind reintrarea în posesia însuşirilor ce caracterizează o altă etapă de viaţă, de mult consumată.

„Am 68 de ani, dar n-arăt rău, nu-i aşa?" – zîmbeşte Jane Fonda într-o reclamă care pare să fi depăşit obişnuitul *jeunism*. Apare într-o ipostază în care nu vrea să facă un salt spectaculos în trecut, ci îşi propune doar să ofere o imagine cît se poate de bună, fără a intra în concurenţă directă cu o altă grupă de vîrstă.

Sîntem oricum departe de seninătatea cu care erau trăite etapele vieţii în societăţile tradiţionale. Drumul era prescris, schimbările de statut – ritualizate. Individul nu era singur, dar nu era nici liber. Acum vechile modele au expirat: *„Nu imitaţi! Inovaţi!"*.

Obligat la o permanentă redefinire, mereu pus în situaţia de a o lua de la zero, în imposibilitatea de a desfăşura în tihnă un proiect de viaţă coerent, stabil, omul de astăzi nu mai găseşte resursele de a avea un continuum interior şi de a se edifica în perspectiva unui rol satisfăcător, de adult capabil de a-şi asuma destinul.

Totuşi, pentru unii dintre noi, situaţia dezirabilă rămîne cea evocată în versurile unui cîntec de Brel. Am vrea ca la capăt de drum să ajungem *vieux sans être adultes...*

Magdalena MĂRCULESCU

Profesionişti şi favorite

– despre Tîrgul de Carte de la Londra (16-18 aprilie 2007) –

Ca de obicei, primăvara editorială a fost marcată de o suită de cîteva Saloane de Carte: Leipzig, Paris, Londra, Bologna.

Cel de la Londra, exclusiv profesional, exclude prezenţa publicului şi constituie unul dintre cele mai importante momente editoriale ale anului, reunind, timp de trei zile, cîteva mii de editori, agenţi şi scouteri, al căror interes aproape exclusiv constă în a vinde (respectiv a cumpăra) drepturile de publicare pentru cărţile scrise în limba engleză. Nu este la fel de amplu precum Tîrgul de Carte din toamnă, de la Frankfurt, nici la fel de pitoresc precum cel de la Paris, al cărui farmec este dat de masele de cititori care invadează standurile, formînd cozi imense în faţa standurilor la care scriitorii momentului oferă autografe. Este un salon de carte aparent auster, un tîrg de negocieri, cu foarte puţine cărţi, pentru că discuţiile se poartă între cunoscători, pe bază de cataloage. Există şi standuri, decorate cu afişe şi cîteva rafturi (marile grupuri editoriale – Harper Collins, Hachette Livres, Penguin Group, Random House –, precum şi standuri naţionale care îşi organizează spaţiul pe principiul expoziţiei de carte), dar de fapt *deal*-urile cele mai importante se petrec, de obicei, în International Rights Center, care are aspectul unei hale industriale, cu sute de mese aşezate una lîngă cealaltă, la care agenţii îşi întîmpină clienţii, acordînd fiecăruia doar 30 de minute, timp în care aceştia încearcă să prezinte cît mai convingător oferta de carte şi titlurile pe care mizează.

Un tîrg de carte profesional este de fapt un tîrg la care reuşeşti să fii cu atît mai eficient cu cît ştii mai multe lucruri dinainte. Altfel, totul riscă să devină un talmeş-balmeş informativ, în care sute de titluri te bombardează, blocîndu-ţi capacitatea de selecţie.

Deşi nu este conceput pentru public, Salonul de Carte de la Londra are o anumită deschidere: anul acesta au avut loc peste 100 de seminarii şi discuţii tematice, iar evenimentul central l-au constituit dezbaterile în jurul pieţei literare de limbă spaniolă (au fost invitaţi autori de succes internaţional precum Javier Maria, Jean Marsé, Carmen Posadas, Carlos Ruiz Zafón, Javier Sierra, Eduardo Mendoza etc). Au avut loc întîlniri la care au luat parte Tracy Chevalier, Joanne Harris, Andrew O'Hagan, precum şi Margaret Atwood, cîştigătoarea Premiului Booker din 2000, care a deplîns intervenţia Internetului şi a librăriei online Amazon, aparent benefică pînă la un anumit punct, dar care, în fond, subminează plăcerea cititorului de a descoperi de unul singur noile texte literare, oferind judecăţi de valoare anticipative şi promovînd titlurile pe principii comerciale. N-a lipsit, desigur, nici Paolo Coelho care a adunat, ca de obicei, fanii în jurul său şi al noului său volum, *The Witch of Portobello*.

Anul trecut a fost lansat un program numit „Autorul zilei", care s-a bucurat de un mare succes, motiv pentru care a fost reluat anul acesta, invitaţii săi fiind: celebrul Mark Haddon, autor englez al unei cărţi devenite fenomen editorial, cîştigătoare a peste zece premii, printre care Whitbread Award în 2003, *O întîmplare ciudată cu un cîine la miezul nopţii* (tradusă în limba română la Editura Trei) şi a recentului roman *A Spot of Bother* (care va apărea în curînd şi în România); spaniolul Enrique de Heriz (traducătorul în spaniolă al lui Annie Proulx, Nadine Gordimer, Stephen King, John Fowles), autorul volumului *Mentira*; precum şi scriitoarea ucraineană Marina Lewycka, al cărei roman, *Scurtă istorie a tractoarelor în limba ucraineană* (apărut şi în România la Polirom), se regăseşte şi astăzi, după doi ani aproape, pe lista de best-seller-uri, fiind premiată în 2005 cu Saga Award, Bollinger Everyman Wodehouse Prize şi nominalizată la Orange Prize for Fiction.

S-a anunţat şi lista scurtă a Premiului Orange, atribuit în fiecare an celui mai bun roman scris în limba engleză de o femeie, premiu care se va decerna pe 6 iunie, printre favoritele căruia se numără romanul indiancei Kiran Desai, *The Inheritance of Loss*, care a obţinut deja în 2006 Bookerul, cel mai important premiu literar la ora actuală.

Una dintre problemele tipice ale oricărui tîrg de carte este aceea de a repera „favorita tîrgului", cartea care se vinde cel mai bine, care reuşeşte să provoace cea mai mare vîlvă şi, drept urmare, pe care se „bat" cît mai mulţi editori şi agenţi, plătind sume deseori inimaginabile. Ei bine, anul acesta s-a ajuns la o adevărată fobie faţă de astfel de posibile *lead titles*, s-a repetat adesea că, la Londra, nu există astfel de cărţi, pentru a putea ţine în frîu astfel inflaţia de oferte care se produce artificial, în unele cazuri, în jurul aşa numitelor hit-uri literare. Lucru care pînă la urmă nu poate fi evitat...

Ca fenomen general, la această ediţie englezească, au fost luate în discuţie extinderea pieţei de carte şi creşterea numărului de librării independente, ca alternativă la monopolul exercitat de marile lanţuri (Waterstone) şi de politica lor de promovare exclusivă a best-seller-urilor. Oricum, Londra rămîne, cred, cu nenumăratele sale librării, mici sau mari, independente sau nu, cu zecile de anticariate din zona Leicester Square sau Foyles – cel mai mare magazin de carte şi centrul editorial cel mai important al lumii.

Simona SORA

puzzlecturi

Iar afară măgarul rage...

● **Virginia Woolf, *Eseuri alese. Arta lecturii*, traducere, selecţie, prefaţă şi note de Monica Pillat, Editura RAO, 2007.**

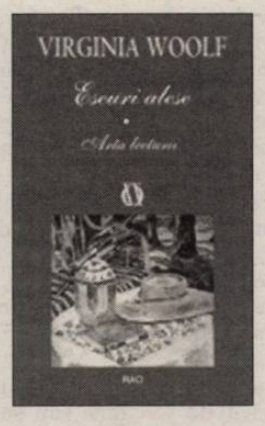

Jurnalul Virginiei Woolf se încheie – cu patru zile înainte ca scriitoarea să se înece într-o apă de 20 de centimetri – astfel: „Trebuie să pregătesc cina. Peşte şi cîrnaţi". Pentru noi, care ştim ce va urma, fraza are o profundă violenţă. Am citit mereu jurnalul sau eseurile Virginiei Woolf pîndindu-i momentele de violenţă. Momente logice, de altfel, într-o logică pe cît de personală, pe atît de memorabilă: fraza lui Henry James („Observă continuu.") alături de meniul cinei; preţul libertăţii feminine de a scrie (500 de lire pe an) alături de localizarea sufletului „la jumătatea şirei spinării"; autoexaminarea critică şi izbucnirea mult prea îndreptăţită: „vreau să scriu despre faptul de a fi dispreţuit". Nu ştiu dacă e cea mai bună lectură. Probabil mai interesante sînt filiaţiile şi afilierile, simpatiile organice şi antipatiile de fond, logica senzaţiei şi exemplele neconcludente, într-o doară. Dar spectaculoase şi neliniştitoare sînt rupturile de nivel, „sunetul spargerii", violenţa delimitării.

Dacă în romane, momentele violente sînt topite în povestea-stare de conştiinţă, în jurnal sau în eseuri, ele rup pagina, o dezintegrează. E vorba cel mai adesea de o violenţă elaborată poetic, retorică, dar peste care nu se poate trece. Ce să însemne d.p.d.v. literar şi istoric „În decembrie 1910 caracterul uman s-a schimbat"; cum să fii de acord că „o convenţie în scris nu se deosebeşte prea mult de o convenţie a bunelor maniere", cum să crezi, în vremurile noastre necrofile şi fragmentare, că „moartea în literatură vine cu graţie, calm şi linişte"? E o violenţă care pulverizează nu doar textul, dar şi aşteptările noastre tocite, rar contrariate, reflexe, ca în descrierea (pentru uzul elevilor) din conferinţa „Cum ar trebui să citim o carte?": „Biblioteca poate părea nimic mai mult decît un conglomerat, o învălmăşeală aducătoare de confuzie. Poeme şi romane, istorii şi biografii, dicţionare şi îndreptare pentru comisii parlamentare; cărţi scrise în toate limbile de bărbaţi şi femei cu diferite temperamente, din toate rasele şi timpurile, se înghiontesc pe raft. Iar afară măgarul rage..." Adevărul e că rage, rage chiar acum, cînd scriu acest articol (pe 1 mai 2007, aproape de Piaţa Victoriei)...

© S. Ivanoschi

Într-un fel, acest măgar zgomotos, în exerciţiul funcţiunii, numind mai ales viaţa mecanică, impersonală, e o metaforă în care încape mult din spaţiul exterior intimităţii. În contrast cu răgetul dizarmonic de afară, se coagulează – în eseurile Virginiei Woolf – o zonă care prinde laolaltă scriitorul, cititorul şi cărţile *lor,* un teritoriu al căminului propriu, al bibliotecii şi al limbajului evoluat (care mai degrabă şopteşte decît scandează, mai mult modulează decît ţipă) unde scrisul şi cititul creator devin posibile. Uneori, e drept, măgarul care rage din afara acestui spaţiu e critic literar, „bărzăune al Statului", pătruns de puterea şi importanţa sa, cultivînd – printr-un limbaj rupt de viaţă – praful de pe marile cărţi. S-ar zice că un anumit răget critic (critice sînt şi eseurile Virginiei Woolf) e chiar mai rău decît celălalt, pentru că intră – fără menajamente – în spaţiul intim al literaturii, îi foloseşte cuvintele, îi mimează sensibilitatea, îi pune preţul, o clasează. Criticul inadecvat „se lipeşte" de acest spaţiu, îl opacizează, blocînd astfel accesul cititorului aşteptat, cu care orice scriitor pactizează. E acelaşi critic care „împarte scriitorii în verzi şi albaştri" („Literatura americană"), o calamitate a literaturii, un parazit cu pretenţii ce şi-a modificat metabolismul creator. Spre deosebire de inconştienţa poetului sau a unui anumit romancier, el trebuie însă să înţeleagă tot timpul, să-şi ajusteze „simţul sinelui" la simţurile celuilalt (scriitorul), dar mai ales ale celorlalţi (cititorii), cei care n-au (habar că au) nevoie de vreo lentilă. Partea bună e că lectura criticii e într-adevăr facultativă, aşadar mai liberă ca oricare alta. Beneficiar direct al „contractului între artist şi societate" (v. eseul „Artistul şi politica"), cititorul poate evita din principiu interpretările şi dosarele critice, prefeţele şi mai ales postfeţele, notele (critice) din corpul textului – la urma urmelor, textul cu totul.

Fatal rămîne însă răgetul real, emis de măgarul istoriei, în care răsună tunurile şi cadenţa cizmelor cazone, discursurile tremurate de emoţii mimate şi tropotul rinocerilor. Desigur, felul în care scriitorul şi cititorul său stau în vîrful şi în faţa „turnului înclinat" al istoriei, felul în care folosesc – împreună – aceleaşi cuvinte, solidaritatea de corp care-i uneşte intim n-au cum să acopere răgetul respectiv. Cel mult, aceste lucruri ce ţin de „arta lecturii" – o artă fragilă şi istorico-dependentă – pot face diferenţa (şi-o cam fac, de cîteva secole încoace) între cîteva specii ale aceluiaşi regn. ■

PUBLICITATE

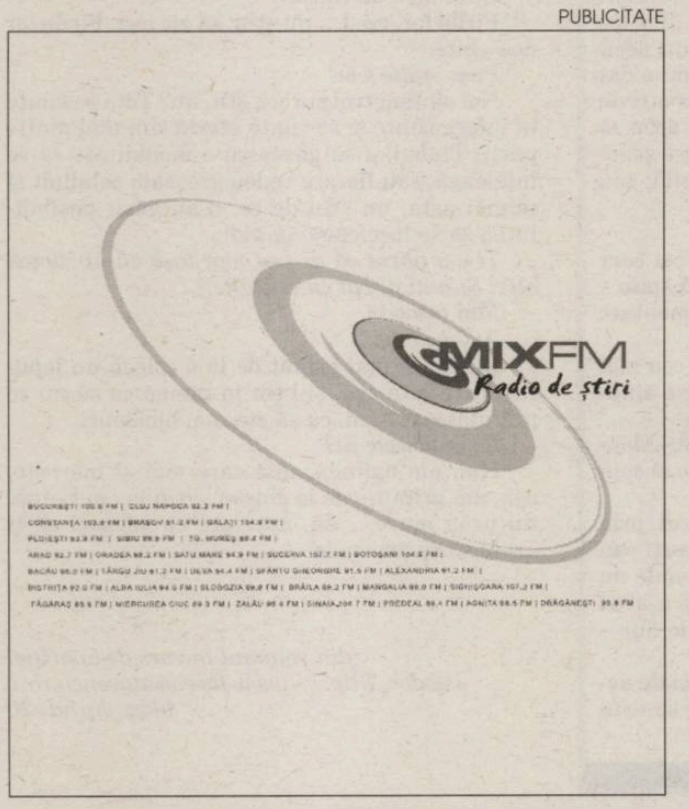

Dilema veche vă recomandă

● Aş fi un laş dacă aş ceda presiunii celor sătui de vechituri şi nu aş vesti, cu elan proaspăt, că sîmbătă, 5 mai, la ora 23, pe PRO Cinema, e programat filmul lui François Truffaut *Jules et Jim,* despre care Jean Renoir a spus, simplu: „Aş fi vrut să-l fi făcut eu". Adaug, în şoaptă, ca un mărunt cinefil: „...şi eu". (Radu Cosaşu)

● Atenţie, ciocofili! După opt luni în care mie mi s-au lungit ochii căutînd-o pe rafturile supermarket-urilor, a reapărut ciocolata amăruie cu cremă dulce-acrişoară de afine *(vaccinium macrocarpon,* vorba latinului) de la Heidi. Mmm, mmm, mmm, mmm! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Să fie lumină

● ***Sunshine* (Marea Britanie, 2007), de Danny Boyle.**

Ce trebuie să facă un echipaj de cosmonauţi atunci cînd nava lor începe să scîrţîie din toate încheieturile, computerul de bord e în plină criză de personalitate, sera e în flăcări, iar căpitanul şi încă un om sînt afară, în spaţiu, ocupaţi cu diverse reparaţii casnice? Ce trebuie să facă patru cosmonauţi ca să treacă de pe o navă pe o altă navă fără pasarelă, cu un singur costum şi într-o temperatură de minus 273 de grade? Cum fac şapte cosmonauţi ca să-şi ducă pînă la capăt misiunea, în condiţiile în care oxigenul de la bord nu mai ajunge decît pentru patru dintre ei? Iată cîteva dintre problemele cu care ne distrează noul film al lui Danny Boyle, *Sunshine.* Plasat într-un viitor apropiat, cînd, contrar temerilor actuale, pămîntul *se răceşte* de la o zi la alta, filmul spune povestea unui echipaj care călătoreşte spre soare, într-o navă numită Icarus II (ştiu, nu aşa i-aţi spune dvs. unei nave cu care speraţi să ajungeţi la soare şi să vă mai şi întoarceţi, dar asta e), cu misiunea de a-l reaprinde. Mai precis, misiunea lor e să detoneze o bombă: rezultatul ar fi „naşterea unei noi stele dintr-o stea muribundă", „un Big Bang la scară mică"; dacă nu chiar o nouă Creaţie, măcar o restaurare a lucrării lui Dumnezeu din ziua a patra. Nu poţi să porneşti la o asemenea treabă fără ca, pe parcurs (drumul durează doi ani), să te lovească anumite gînduri şi, într-adevăr, pe măsură ce Icarus II se apropie de destinaţie, soarele pare să-l cheme tot mai des pe psihologul Searle (Cliff Curtis) în observatorul navei, după cum pare să pătrundă tot mai adînc (ca planeta Solaris din *Solaris)* în visele fizicianului Capa (Cillian Murphy, ai cărui ochi de un azuriu beatific sînt la fel de avizi de lumină, de revelaţie, ca ai lui Keir Dullea din *2001: O odisee spaţială).* Mai e şi misterul navei Icarus I, care a dispărut în cursul unei misiuni identice şi pe care cel de-al doilea echipaj o găseşte după şapte ani, pe baza unui semnal interceptat în apropierea planetei Mercur. La bordul ei descoperă cîţiva oameni transformaţi în statui de cenuşă, mult praf ce se dovedeşte a fi tot cenuşă şi un mesaj lăsat de căpitanul Pinbacker, a cărui idee principală este că Dumnezeu e mare, iar oamenii nu sînt decît praf şi cenuşă. OK, nu e o veste tocmai nouă, dar dacă Pinbacker a aflat-o direct din gura lui Dumnezeu? Dacă s-au împrietenit la cataramă şi de şapte ani se întreţin zilnic pe tema asta?

Boyle e omul care a făcut *Trainspotting* şi, după cum o dovedeşte faimosul plonjon în adîncurile feerice ale unei toalete, executat de Ewan McGregor în acel film, vizionarismul lui tinde să fie mai degrabă neţesălat şi spasmodic decît cultivat şi grandios, ca la Kubrick sau la Tarkovski. Ce-mi place la *Sunshine* e faptul că nu lasă Acele Lucruri Mari să-l distragă prea tare de la îndatoririle sale de aventură onestă. Nu sînt în dispoziţia de a blasfemia împotriva lui *Solaris* sau a lui *2001* şi nici măcar nu sînt sigur că *Sunshine* merită un drum pînă la Multiplex; ce pot să afirm este că, dacă la un moment dat, într-o seară cu ploaie şi televizor, voi avea de ales între a revedea cum accede Keir Dullea, cu asistenţa extratereştrilor, la un nivel ontologic superior şi a revedea cum se descurcă patru cosmonauţi ca să treacă de pe o navă pe alta, cu un singur costum, ştiu ce voi alege. (Bine, hai să blasfemiez: problema cu cei patru cosmonauţi e pur şi simplu mai *interesantă* decît nivelul ontologic al lui Dullea.) Calităţile noului film al lui Boyle (ca şi ale desantului său precedent în SF, *După 28 de zile)* sînt calităţile bunului film de serie B: o anumită expeditivitate care nu lasă loc pentru bombasticism, un casting mai degrabă solid decît stelar, o încredere justificată în acele clişee care vor avea întotdeauna efect – semnalul care reapare după şapte ani, computerul care-i informează sec pe eroi că au un pasager clandestin (nu, nu e un extraterestru eviscerator, dar nu pentru că Boyle ar privi de sus specia respectivă – după cum atestă *După 28 de zile,* el nu-i priveşte de sus nici pe zombii canibali –, ci pentru că, pur şi simplu, n-a fost să fie). Ce nu-i iese bine e dimensiunea vizionară, halucinogenă, pe care, fidel vechilor lui obiceiuri, încearcă s-o dea aventurii: inserturile aproape subliminale cu feţe neidentificabile ce rînjesc hidos (cel puţin aşa mi s-a părut mie; poate că ele, de fapt, trimiteau bezele) sînt ieftine, dar eficiente, însă întîlnirea cu amicul lui Dumnezeu e o dezamăgire, iar climaxul incandescent e confuz. De fapt, toate filmele lui Boyle de după *Trainspotting* (1996) tind să cadă în haos; spre deosebire de cei care au aşteptat de la el filme mari şi, prin urmare, nu au nici un cuvînt bun de spus despre cariera lui ulterioară, eu am impresia că parfumul de serie B al ultimelor lui filme e simpatic şi i se potriveşte, dar nu pot să nu mă întreb ce s-a întîmplat cu eleganţa formală demonstrată în filmul lui de debut, *Shallow Grave.* E ca şi cum s-ar fi molipsit de anarhismul eroilor săi din *Trainspotting,* de alergia lor la onorabilitate şi disciplină, şi, oricît ar vrea (deşi nu sînt sigur că vrea), nu mai poate să-şi revină. ■

trecerea prin reviste

O revistă cu stil

igloo
habitat & arhitectură

Am descoperit *igloo* în urmă cu cîţiva ani, cînd mi-a căzut întîmplător în mînă. Atunci am reţinut: o prezentare grafică de excepţie, un concept total diferit faţă de tot ce era pe piaţă la vremea aceea, o revistă „specializată“ pe un domeniu destul de restrictiv – din punctul meu de vedere – (habitat & arhitectură), dar care era imposibil să nu atragă atenţia şi unui *outsider*. Am răsfoit-o, însă nu am citit textele. Chiar şi aşa, am tot recomandat-o mult timp după aceea: dacă vreţi să vedeţi ceva cu adevărat profesionist în materie de publicaţii autohtone, încercaţi *igloo!* M-am bucurat cînd am aflat că aceeaşi echipă de graficieni lucrează şi pentru *Re: publik*.

Acum am primit numărul din aprilie la redacţie şi, fără să fiu pasionată de arhitectură, am reuşit să-l citesc în întregime. S-a întîmplat cam aşa: cunoşti întîmplător la o recepţie un bărbat fermecător cu care schimbi doar două, trei vorbe, însă ţi-l aminteşti ceva vreme, întrebîndu-te ce te-a atras la el şi dacă faptul că băuseşi un cocktail în plus nu a contribuit la fascinaţia ta de moment. După un timp, îl reîntîlneşti, începi să-l cunoşti mai bine şi descoperi că instinctul nu te-a înşelat şi că prima impresie a fost cu adevărat importantă. Nu eşti deloc dezamăgită, însă nu vei începe cu el o relaţie de lungă durată. De ce? În cazul meu, pentru că nu sînt arhitect şi nici designer. Însă pentru cei interesaţi de aceste domenii şi de arta vizuală, în general, pentru cei pasionaţi de modul în care se transformă spaţiul din jurul nostru, le garantez un mariaj fericit.

Aşadar: ce-am aflat eu din revista *igloo?* Că există în lume o sumedenie de reviste de arhitectură şi nu numai, trendy & cool, cu care aceasta poate concura liniştită. Că s-a organizat un concurs de arhitectură pentru reamenajarea Pieţei Amzei, un loc pe care mi l-am dorit în permanenţă „reamenajat“. Am citit cîte ceva şi despre proiecte, mi s-au părut interesante, îndrăzneţe, mi-am imaginat cum ar putea să arate Bucureştiul peste 50 de ani, iar dacă municipalitatea nu va pune beţe în roate, ca de obicei, s-ar putea ca viitorul nostru oraş să fie unul în care să-mi facă plăcere să trăiesc. Am făcut cunoştinţă cu Alvar Aalto, cel mai celebru arhitect finlandez care a subliniat faptul că „orice clădire trebuie să se integreze perfect mediului în care se află“.... şi m-am gîndit cu tristeţe doar la oraşul Sinaia, unul dintre multele exemple unde se construieşte haotic, fără nici un specific, fără nici o regulă. Am văzut „un proiect 4D despre maturizarea unei case“, cu un acoperişgrădină şi cu iederă care urcă pe unul dintre pereţii piscinei, „contribuind la întreţinerea microclimatului“. Am înţeles de ce e cool clubul Bamboo. Ca design, desigur. Am aflat că a fi arhitect în România este „fascinant şi frustrant în acelaşi timp“ sau înseamnă „experimente după experimente“. Am intrat în intimitatea vechilor biserici din Ţara Zarandului şi am citit un articol excelent despre morile de apă. Am privit un fotoreportaj halucinant despre Combinatul Siderurgic de la Călan, un loc atît de cinematografic încît îţi vine să-ţi iei camera şi să te duci să filmezi. Din ancheta despre reabilitarea clădirilor interbelice din Bucureşti, am aflat printre altele că tramvaiul mergea pe bulevardul Magheru. Am admirat o vinărie din Portugalia, dar şi un hotel din Viena şi am călătorit pînă în Tenerife.

Iar pe final, m-am răzgîndit brusc! Cu toate că nu-l înţeleg în totalitate, pentru că facem parte din „culturi“ oarecum diferite, cred că aş risca măcar o idilă. (**A. P.**)

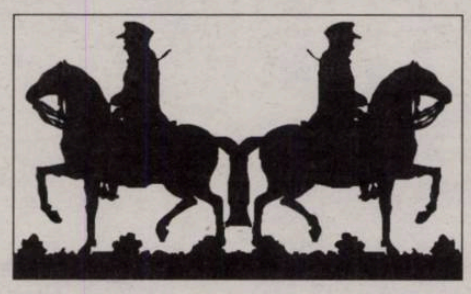

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Declaraţie de colaboraţionist profitor

Odată cu anuala declaraţie către Fisc asupra veniturilor mele, găsesc de datoria mea să-mi reînnoiesc lista acelor Inteligenţe de Serviciu (în engleză sună prea dur...) cu care am colaborat, obţinînd certe profituri în ultimele decenii.

Trebuie să dezvălui că de peste 40 de ani – unitate de timp garantată pentru puterea ei de adevăr în exodurile populare, dar şi în dragostea individuală – romanul meu preferat este *Lucien Leuwen* al fostului consul francez la Civitavecchia, Henri Beyle (1783-1842), cunoscut şi sub numele de Stendhal. Cu fiecare nouă lectură, mi-a devenit tot mai clar caracterul creator (nu numai nociv) al duplicităţii pentru personalitatea umană. Precum frica, bubele sau noroiul, precum gelozia sau laşitatea – duplicitatea, în păcătoşenia ei, produce şi frumuseţi, ca să mă exprim cu simplitate. Lîngă tatăl eroului – unul din cei mai importanţi părinţi ai literaturii universale, cel care-i cerea fiului său să devină „ticălos, adică om politic“ înainte de „a-şi urma idealurile“ – m-am lăsat fascinat de alte două personaje: ultramonarhista doamnă de Chasteller, iubita eroului ultrarepublican (L.L., de cîte ori trecea prin faţa casei ei, simţea că e gata să cadă de pe cal din cauza dorului ce i se zbătea în piept) şi un domn Coffe, un mic funcţionar de la Ministerul de Interne, cel care-l învaţă pe L.L. cum să măsluiască alegerile în favoarea Guvernului, cum să-şi înghită dispreţul „fără să-l mestece“ în timp ce îndeplineşte o misiune de al cărei caracter dezgustător erau amîndoi convinşi. Dl Coffe este cel care-i confirmă diagnosticul de maximă cruzime: imaturitatea, nenorocirea care se întinde de la prea marea încredere în semeni pînă la „puterea de a te bate pentru o cauză murdară ca pentru o cauză înaltă...“; recunosc că m-am simţit pătruns de gîndul lui detestabil: „dacă aş avea undeva 300 de franci, nu aş mai sluji ministerul care reţine mii de nenorociţi în temniţi“. Am trăit deci zile grele şi rodnice cu dl Coffe în suflet şi am refuzat conştient orice colaborare cu turnătorii ordinari din preajmă; mai mult: i-am dezinformat sistematic asupra sentimentelor mele intime, considerînd aceasta normal, cîtuşi de puţin antipatriotic.

Simultan – în sensul acelor nori lungi pe şesuri cu care ne-am obişnuit să numim trecerea timpului – am ţinut din ce în ce mai mult la scriitorul englez Graham Greene; opţiunea mea – de ajuns de ciudată într-o lume care-l socoteşte „un minor“ faţă de Thomas Mann sau Joyce – mi-a fost confirmată de însuşi William Faulkner care îl considera pe Greene drept singurul scriitor contemporan demn de citit. (W.F., după cum se ştie, îşi rezuma lecturile la Biblie şi, în fiecare an, *Comedia umană* a lui Honoré de Balzac. E inutil să subliniez că am aflat din timp de activitatea lui G. Greene în slujba „Inteligenţelor de Serviciu“ engleze (unii zic că a lucrat şi cu KGB-ul, dar aici e greu de elucidat ceva şi e preferabil să citeşti *Demonii* lui Dostoievski pentru ca să faci economie în investigaţii). Oricum nu aş putea nega acuzaţia, temeinică prin simplismul ei, că prin entuziasmul meu faţă de cărţile lui am complicitat cu un „terorist“ al ambiguităţii, cu un „duşman înveterat“ al schematismului moral. Ţin pe perete o declaraţie a lui: „Care dintre noi nu a trădat ceva mai important decît o ţară?“. Idee teribilă care – o recunosc – nu m-a zguduit de oroare, nu mi-a dat senzaţia de greaţă sau de viaţă – ca să zic aşa – „în două luntri“. Dimpotrivă: cooperînd cu Greene, am înţeles că există posibilitatea ca luntrea lui Caron să fie şi ea dublă, iar observaţia populară privitoare la obligativitatea pentru şezutul nostru de a fi unidimensional în timpul vîslirii să nu mai fie valabilă; sau să fie caducă.

De asemenea (minunat adverb!), am complicitat cu:

John Le Carré, fost secretar III la Ambasada engleză din Bonn, cel care mi-a deschis perfect ochii asupra acestui adevăr la care – îndrăznesc să spun – nici Heidegger şi nici Sartre nu au ajuns: KGB-ul şi CIA sînt complementare în organizarea binelui şi răului pe plan mondial;

Arthur Koestler – cel care, trecînd de la unii la alţii, a sfîrşit – în cea mai stringentă logică! – prin a studia creierul omenesc, sintetizînd printr-o sinucidere;

Bertolt Brecht – avînd în vedere referinţa venită de la Thomas Mann: „Monstrul are talent“, confirmată de arta cu care a pus în ecuaţie revoluţiile şi contrarevoluţiile.

Inutil să precizez prea amănunţit că, fermecat de aceştia, am colaborat, prin lecturi susţinute, critice şi autocritice, cu numeroşi scriitori români, morţi sau vii, cunoscuţi din zvonurile publice ca „agenţi ai...“ Cărţile lor excepţionale nu m-au îndemnat să verific adevărul acestor zvonuri. Marea literatură a avut întotdeauna securitatea ei asigurată prin valoarea verificată – la fel de dur – prin timp, nu degeaba numit cel mai sever judecător.

Această declaraţie ţine locul oricăror CV-uri cerute de serviciile speciale nelivreşti şi foarte prozaice. Sînt conştient de imaturitatea mea şi înţeleg să-i suport consecinţele.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Mihaela Stăncescu (5)

De ce îţi plac telenovelele?

Nu ştiu, unele nu-mi plac... Ar trebui să mă detaşez mai mult de televizor şi să încerc să mai lucrez la goblen, să mai fac şi altceva, că, într-adevăr, televizorul... se plîngea şi o colegă de soţul... te captivează şi te uiţi la el şi nu-ţi foloseşte prea mult. Trebuie să faci şi altceva, trebuie să ieşi afară, să te relaxezi şi altfel, să poţi să-ţi reîncarci bateriile, să zic aşa, pentru a doua zi.

Cum arată camera ta?

Aglomerată. Nu mă reprezintă. Am neglijat. Trebuie să încep acţiunea şi să mi-o fac aşa cum vreau eu. Să mi-o aranjez cum vreau eu, da. Am luat şi cartea de Feng-Shui şi zice că şi lucrurile din cameră te pot apăsa, te pot influenţa negativ.

Ţi-e frică de ceva?

De ceva? Cînd eram mai tînără ziceam aşa, că, eh, o dată mori... Dar acuma, hm, am avut, aşa, nişte episoade cînd...

Ai trecut prin astea, momente...

Cîteodată m-am simţit rău. Mama a stat lîngă mine şi m-a ajutat. Nu ştiu ce, aşa, o senzaţie nasoală pe care am avut-o. Şi de întuneric, cîteodată, dar zic: n-are ce să mă... cel puţin în casă n-are de ce să-mi fie frică că nu e nimeni lîngă mine.

Ţi-e frică şi azi de întuneric în casă? Şi eu aveam din astea.

Mai puţin, mai puţin. Mă rog şi zic că n-are de ce să-mi fie frică, că nu e nimeni care să-mi facă rău sau ceva care să-mi facă rău şi alung frica din gîndul meu, gîndul ăsta urît.

Suferi de ceva?

Nu pot să zic că sufăr de ceva. Am făcut nişte analize, mă rog, cu un aparat acum mai modern şi mi-a zis... analizele de sînge mi-au ieşit bune, dar calciul e în deficit. Dar aicea, unde am făcut deci pe bază de diorezonanţă... mi-a zis şi că am anemie, că celulele roşii... na, că nu-mi găsesc cuvintele... sînt fragile. Mi-a zis mai multe chestii. Mi-a zis şi de paradontoză şi gingivită, care sînt moştenire, de colesterol să am grijă...

Deci am avut o problemă cu un dinte şi am făcut operaţie, deci paradontoza a retras gingia. Şi mama ştiu că a avut... Aşa, şi a zis să fiu atentă şi la colesterol, că şi pe ăsta-l moştenesc. Şi nişte migrene.

Cum se înţeleg părinţii tăi? Cred că asta e problema.

Nu s-au înţeles.

De ce nu s-au înţeles?

Firile lor, cred... nu ştiu, să zic aşa. Firile lor deosebite.

Prea multe fete?

Noi sîntem trei surori, ştii, nu? Tata se simte în inferioritate şi se simte atacat din mai multe părţi. Trebuiau să găsească o modalitate să se înţeleagă, sau fiecare vedea greşeala celuilalt şi numai asta, nu ştiu de ce, n-au găsit posibilitatea să se înţeleagă amîndoi.

Ţi s-a părut că ai fost mai laşă că ai rămas aici? Şi n-ai plecat cu celelalte?

Mai comodă.

Ai bibelouri?

Bine, am mai primit de la o colegă un iepuraş, care este aşa, şi-l ţin în pungă ca să nu se prăfuiască. N-am, ca să zic aşa, bibelouri.

La ce obiecte ţii?

Hm, am oglindă, una care mai şi măreşte, aşa, am primit-o de la cineva şi ţin la ea. E una, nu prea mare... da, măreşte ca să poţi să-ţi aranjezi sprîncenele.

(din volumul în curs de apariţie)
istodor- http:// www.facemcatavencu.ro / blog.php?id=20

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Italia şi problema deşeurilor.*** Pe 26 aprilie, Curtea Europeană de Justiţie a dat dreptate Comisiei Europene, care lansase în 2003 o procedură împotriva Italiei, pentru nerespectarea directivelor europene privind recoltarea şi tratarea deşeurilor. Ca urmare, Italia riscă sancţiuni financiare dacă nu va lua măsuri urgente pentru ameliorarea situaţiei. Conform unor statistici ale Corpului agenţilor silvici italieni, în 2002 existau 4866 de locuri ilegale de depozitare a deşeurilor, iar 705 dintre acestea conţineau substanţe periculoase. Între timp, situaţia nu s-a ameliorat. Regiunea Campania era pînă de curînd cel mai puternic afectată de depozitarea clandestină a deşeurilor urbane şi industriale, o „afacere" controlată în mare parte de reţelele de crimă organizată. Situaţia devine însă gravă şi în Lazio, unde un plan pentru construcţia de incineratoare şi pentru reciclarea deşeurilor, lansat în 1993, n-a fost nici pînă acum aplicat. Organizaţia ecologistă Legambiente estimează că „traficanţii de deşeuri" învîrt anual circa 23 de miliarde de euro, astfel încît Guvernul Prodi a adoptat un proiect de lege care vizează introducerea *delictului ecologic* în Codul Penal italian: poluatorii şi traficanţii de deşeuri vor primi pînă la cinci ani de închisoare şi pînă la zece ani în caz de catastrofă ecologică. *(Le Monde,* 29 aprilie)

● ***Franţa – încă o revoluţie reuşită.*** În numai trei luni de la intrarea în vigoare a legii privind interzicerea fumatului, „revoluţia antitabac" este un succes, consideră reprezentanţii Observatorului francez pentru prevenirea tabagismului. La sfîrşitul lunii martie, 80% dintre salariaţi declarau că lucrează în locuri unde nu se fumează *deloc* (faţă de 71% – în februarie şi 42% – în ianuarie). Cît despre instalarea unor fumoare speciale, prevăzută de lege, a fost evitată de cele mai multe întreprinderi, din cauza procedurilor complicate şi a costurilor deloc neglijabile: angajatorii preferă să le recomande fumătorilor să meargă afară pentru a „trage un fum", chiar şi atunci cînd, pentru asta, trebuie să coboare de la etajele superioare ale unui zgîrie-nori. Sindicatele ceruseră reglementarea „pauzei pentru fumat", dar marile întreprinderi au lăsat în seama salariaţilor gestionarea timpului rezervat acestui viciu. În schimb, unele firme le propun angajaţilor programe pentru a-i ajuta să se lase de fumat: angajatorii ştiu că „un salariat care fumează îi costă între 2500 şi 3000 de euro pe an, din cauza timpului pierdut în pauze, a îmbolnăvirilor mai dese şi a costurilor mai mari ale asigurărilor antiincendiu" – declară Joseph Osman, directorul Observatorului. De la 1 ianuarie 2008, ar trebui să intre în vigoare partea a doua a decretului antifumat, care prevede interzicerea fumatului în baruri şi restaurante. Aici, succesul revoluţiei nu mai e atît de sigur: puternicul sindicat al hotelierilor luptă pentru o amînare. *(Le Figaro,* 28 aprilie)

● ***Cinci ani de „defecţiune tehnică".*** În 2002, aflat în vizită în Bulgaria, Silvio Berlusconi (pe atunci premierul Italiei) a declarat despre Enzo Biagi, realizatorul emisiunii *Faptul zilei* de pe RAIUNO (foarte populară, plasată imediat după ştirile de seară), că „foloseşte televiziunea publică pentru a-şi expune opiniile politice". Enzo Biagi este decanul de vîrstă al jurnaliştilor italieni, fost luptător în Rezistenţa antifascistă, un gazetar iubit de public şi respectat chiar şi de cei care nu îi împărtăşesc opiniile. La *Faptul zilei* îi avusese ca invitaţi şi pe cîţiva oponenţi ai lui Berlusconi. Directorul RAI a înţeles „aluzia" premierului şi a scos din program emisiunea lui Biagi. Evident, pentru „lipsă de audienţă"... Pe 23 aprilie 2007, Enzo Biagi a revenit la televiziunea publică. Prima ediţie a noii sale emisiuni şi-a început-o cu cuvintele: „Vă rog să mă scuzaţi pentru absenţă; a fost vorba despre o defecţiune tehnică şi, iată, pauza a durat cinci ani". Berlusconi a declarat că a văzut noua emisiune şi i-a plăcut, i se pare „o formulă de succes", drept pentru care l-a felicitat pe Biagi şi i-a urat să rămînă cît mai mulţi ani pe postul TV public... *(Corriere della Sera,* 23 aprilie) **(M. V.)**

PUBLICITATE

Miercuri, 9 mai, ora 19

Capra sau *Cine e Sylvia?*

de Edward Albee

cu:

Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian

Regia: Alexandru Dabija

The New-York Times: „Capra sau Cine e Sylvia?" abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate, ci mai degrabă este iraţional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru."

Capra sau Cine e Sylvia?, având subtitlul „Note pentru o definire a tragediei," a primit Premiul Tony în 2001.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL AT Aplaudat din 1998

ABB
MOBEXPERT
DILEMA VECHE
Gândul
24 FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

radiofrance**internationale**

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti **93.5**fm Iaşi **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Pofta de lectură"

împreună cu

DILEMATECA şi DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

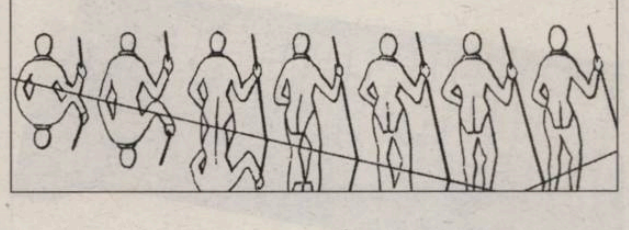

Taxi blues, rock sau hip-hop

Există zile foarte proaste, aparent fără speranţă, în care ţi se pare că toate merg pe dos şi că nu ai nici o şansă să aduci lucrurile – particulare, cu influenţe universale – la un echilibru. Sau, dimpotrivă, unele, la prima vedere, calme, despre care crezi că nimic nu le poate tulbura. De multe ori însă, tocmai în asemenea momente intră în scenă întîmplările mici, cu protagonişti necunoscuţi şi, ai zice, neimportanţi, dar apte să schimbe procentul de bine şi rău al unei zile. Iată cîteva exemple:

Taximetristul imaginativ, cu stofă de detectiv pe roţi. Taximetriştii intră în categoria, numeroasă, a persoanelor cu care interacţionezi, dar numai pînă la un anumit nivel, să-i zicem confortabil: cel cu care vorbeşti, aparent, orice, dar fără a spune nimic esenţial. Am făcut acest lucru cu nenumăraţi taximetrişti. Dar, într-o zi, eram de-a dreptul disperată că nu am timp să ajung, cît se poate de repede, la o întîlnire pe care o consideram foarte importantă. Am luat un taxi oarecare, de pe stradă, de firmă (nu mai ştiu, poate *2000)* şi i-am relatat şoferului, cam fără suflare, cum trebuie să străbat centrul Bucureştiului, la o oră de vîrf (5 după-amiaza) şi apoi să mă întorc în acelaşi loc, totul în jumătate de oră. Deşi, la modul esenţial-universal, problema mea era măruntă, pentru mine, atunci, părea de viaţă şi de moarte. Taximetristul, un domn *middle-aged,* nici preaprea, nici foarte-foarte, nu ştiu cum, dar a „empatizat" cu mine sută la sută. Nu numai că a pornit-o într-o cursă ca în filmele poliţiste mai vechi, cînd eroii se urmăresc pasional indiferent de obstacole, dar a şi încercat să-mi păstreze buna dipoziţie pe tot cuprinsul „raliului". Nu a ezitat niciodată să-şi folosească imaginaţia, cotind-o la stînga sau la dreapta de cîte ori eram într-o coloană, ba chiar întorcîndu-se, spectaculos, şi încălcînd, uşor, regulile de circulaţie. Nu şi-a pierdut niciodată încrederea că vom ajunge la timp; şi chiar am ajuns, străbătînd tot traseul în jumătate de oră. Îi sînt şi acum recunoscătoare: m-a salvat de la o depresie, şi de la o părere general-catastrofică despre neamul omenesc.

Taximetristul cu o memorie profesionistă, de elefant. Un alt reprezentant al breslei, de astă dată ceva mai tînăr, de la *Cobălcescu*, cred, mi-a oferit un alt tip de surpriză: cînd m-am urcat în maşină, am spus, ca de obicei, destul de exact, traseul, menţionînd diverse nume de străzi. Văzînd în mine o „cunoscătoare", tînărul meu copilot şi-a dat, în forţă, drumul: înainte să ne înscriem în orice intersecţie, îmi recita, cu dicţie şi ritm, numele străzilor care urmau din stînga şi din dreapta, din faţă sau din spate. Nu s-a înşelat aproape niciodată, avea, de-a dreptul, o memorie de elefant. Mi-a explicat că el e ca un GPS, vede zona de sus, ca şi cum ar fi în avion, cu numele străzilor cu tot. O minte perfectă pentru meseria pe care şi-a ales-o. În timp, am intrat şi eu în joc, încercînd să ghicesc străzile ce vor urma; m-am simţit ca în copilărie, la Cumpătu, cînd ne întreceam, cei din gaşca de acolo, în varii combinaţii lingvistice...

Accidentul. Un alt taximetrist, cu care am mers recent, să fie vreo săptămînă, era genul tipic care se plînge, moderat, de realităţi. Ţinea cu Băsescu, nu era precum un altul, cetăţean apolitic, care îmi povestise că el nu votase niciodată în viaţa lui, nici ca un tînăr care, la cei vreo 28 de ani ai lui, îl regreta pe Ceauşescu... Omul mergea normal, pe banda lui, pe la începutul lui Lascăr Catargiu, cînd, deodată... o bufnitură, chiar în dreptul meu (locul mortului...): un tip, uşor abţiguit, într-o Skoda Octavia, tocmai intrase în noi, după un conflict la barul din zonă. Din oprit pe banda de lîngă trotuar cum părea, individul s-a mişcat, deodată, şi a stricat maşina bietului taximetrist, care nu avea nici o vină, confirmîndu-i cele mai rele temeri pe care tocmai şi le exprima... Am scăpat cu viaţă, dar zguduiţi: eu am plecat, meditînd la valurile vieţii, iar taximetristul a rămas să negocieze cu şoferul în culpă...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

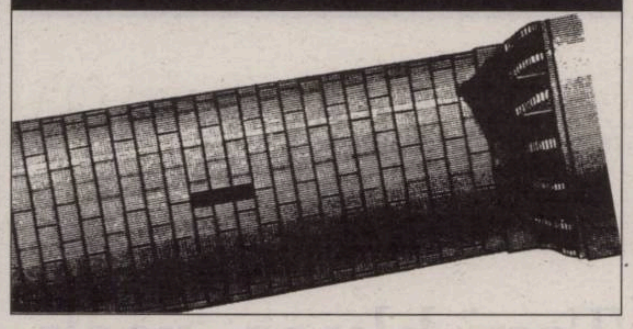

Sînge şi corp

Deşi platourile TV sînt pline de comentatori opulenţi, care par să ştie totul, nimeni nu a prevăzut că primul an al României în UE va fi anul adevărului despre noi înşine. Nimeni n-a putut anticipa proporţiile *trădării* la care tocmai am asistat, dar nici tentativa absurdă a restauraţiei bolşevice, adică revenirea simbolică în 1990. Şi ştiţi de ce ne-am întors, temporar şi grotesc, în acel an de dizgraţie? Pentru că tranziţia s-a încheiat. Pentru că am intrat într-un nou ciclu istoric, fără nici o foaie de parcurs. Dar mai ales pentru că, *atunci,* am lăsat sîngele neşters şi i-am făcut scăpaţi pe cei ce l-au vărsat. Un prieten – regizor care umblă adesea prin ţară – îmi povestea că nişte maramureşeni i-au spus-o deschis: toată nebunia de la Bucureşti (şi, prin extensie, din această societate) ţine de blestemul de a nu-i fi pedepsit pe ucigaşii de copii din '89 şi '90. Dat fiind că am acceptat o revoluţie avortată, vieţuim ca nişte avortoni.

Mi-e tot mai limpede că patimile noastre ţin de acel nod gordian. Morţii nu se simt răzbunaţi. Deficitul originar de justiţie se întoarce împotriva fiecăruia dintre noi. Am crezut că-i putem uita pe cei ucişi în revoluţia confiscată şi pe cei zdrobiţi în barbaria mineriadelor. Iată însă că ei nu ne dau pace. Din fundul mormintelor, strigă la noi. Ne cer să le facem dreptate. Pînă cînd această exigenţă fondatoare va fi nesatisfăcută, fractura va persista. Vom avea mereu „două Românii", o comunitate fragmentată, o viaţă obştească intoxicată de minciuni. Vom avea doar oglinzi în care se reflectă oroarea consimţită, vinovăţia, laşitatea colectivă, dizarmonia de fond.

Cultul „martirilor şi eroilor", celebrat de reprezentanţii politici ai ucigaşilor din '89 şi '90, este ruşinea maximă în care ne-am complăcut. Acolo trebuie căutată sursa ipocriziei generalizate spre care a virat viaţa cetăţii. Am avut cu toţii nesimţirea de a le permite asasinilor să omagieze, din poziţii oficiale, memoria victimelor. Îngăduind o asemenea uzurpare, am devenit uzurpatorii propriului nostru destin.

Mă grăbesc să declar că tot ce notez aici nu e o mostră de iraţionalitate frustrat-vindicativă, ci numai constatarea îngrozită a consecinţelor unei nedreptăţi care ne va otrăvi existenţa, chiar dacă facem cumpărături la supermarket, plătim rate şi ne schimbăm maşina la fiecare patru ani. Degeaba sîntem în UE şi NATO, dacă nu ne-am încheiat, *deep down,* socotelile cu morţii. Liantul social e bazat pe onoare. Dezonoarea e mediul în care nici o legătură interumană nu poate rezista.

Am convingerea că nesancţionarea prin justiţie democratică a ucigaşilor din '89 şi '90 ne-a transformat pe toţi în „fraieri". De acolo vine împărţirea între „băieţii deştepţi" şi „proştii" care votează de parcă n-ar avea de ales, respectă legile, stau acasă şi se defulează la o bere, în loc să-şi exercite, cu tot patosul şi responsabilitatea de care dispun, vocaţia de cetăţeni. Într-o veritabilă democraţie, forţa civică este de neoprit. Ea inspiră legile, ea stimulează funcţionarea justiţiei, ea denunţă abuzurile şi tot ea îi obligă pe „aleşi" să lucreze în favoarea binelui comun. La noi, din cauza crimei originare nepedepsite, forţa civică s-a chircit în cîteva alveole urbane. S-a retras într-un jalnic exil intern. Şi-a pierdut impactul, a renunţat la marşul suveran şi obstinat către buna întocmire a faptului public.

Cunosc o mulţime de oameni fini, care strîmbă din nas la vederea polarizării maniheice a competiţiei politice interne. Dar ce Dumnezeu este această polarizare, dacă nu invitaţia obiectivă – aş spune chiar transcendentă – de a reinstitui opoziţiile cardinale fără de care nu se poate vieţui omeneşte? Mai mult decît să alegem între două „tabere", sîntem de fapt chemaţi să ne limpezim, om cu om, valorile în care credem. Mai credem în adevăr, în dreptate, în cinste, în onoare, în competenţă, în puterea legii, în patriotism, în curaj şi, la urma urmei, în civilizaţia europeană? Da sau nu? Am amînat excesiv răspunsul pe care aceste valori îl pretind, ca să capete corp. Dăruiţi-le unul.

Anca MANOLESCU

Religie şi democraţie

Au existat şi există gînditori, de la Marx pînă, mai de curînd, la Alain Besançon, care fac o critică ideologică a religiei. Pentru ei, religia e un instrument de supunere a individului şi de manipulare a maselor, un mijloc de a-i încadra în ordinea instituită, declarată şi acceptată ca singura legitimă. Afină cu o mentalitate bazată pe ideea de ierarhie, religia ar împinge la respectarea ierarhiilor sociale, fără a le pune nici o clipă în chestiune. Omul format de mentalitatea religioasă ar fi de aceea inapt pentru democraţie sau, cel puţin, handicapat în practicarea ei. Obedient faţă de puterea divină şi faţă de puterile mundane de tot felul, înclinat spre repetarea neîncetată a unei ordini mitice, supus faţă de ierarhii şi dogme – fie ele ale Bisericii, statului ori partidului –, adept al unui model de societate organizat de o ordine unică, monolitică, omul format de religie ar fi puţin înclinat să asume libertatea personală, funcţia critică, diferenţa individuală, pluralismul – tot ceea ce face substanţa democraţiei.

Condamnarea religiei la ideologie nu e, totuşi, deloc un lucru nou, modern. De-a lungul istoriei lor, religiile au fost folosite din plin la disciplinarea mulţimilor (ca şi la revolta lor), la legitimarea politicilor de tot felul, la sacralizarea ordinii sociale şi a unor concepte istorice. Dar niciodată pînă în epoca modernă religiile nu au fost pîndite de reducţia atît de drastică la acest tip de funcţii. Într-un colocviu din 1976, avînd drept temă hermeneutica secularizării, Paul Ricœur relua binomul ideologie-utopie, investigat de Karl Mannheim în domeniul sociologiei cunoaşterii, pentru a da un criteriu de secularizare a religiei. *„Credinţa unei comunităţi intră într-un proces de secularizare atunci cînd se lasă înscrisă"* (sau chiar închisă) *„în alternativa ideologie-utopie,* cînd ea nu mai este pentru unii decît ideologie şi cînd, pentru a evita această reducţie, ea nu mai are altă resursă decît să se revendice de la utopie" („L'herméneutique de la sécularisation. Foi, idéologie, utopie", în actele colocviului Castelli: *Herméneutique de la sécularisation,* publicate de Editura Aubier-Montaigne, 1977, p. 50).

Omul secolului XX a avut, ce-i drept, din plin de-a face nu cu perechea adversativă *ideologie-utopie,* ci cu *ideologii ale utopiilor* – pe una am simţit-o 45 de ani pe pielea noastră. Dar Ricœur adoptă accepţiunea termenului „ideologie" rezervată pentru sistemul de gîndire care legitimează ordinea instalată, o declară originară, eternă, impune conservarea şi respectul ei. În faţa criticilor secularizanţi, care judecă şi atacă religia drept „ideologie", unii partizani ai ei au o reacţie de apărare, situată însă *pe acelaşi nivel:* ei formulează şi pledează religia drept utopie, sistem de gîndire care dislocă societatea, proiectînd-o spre un dincolo anistoric, spre o perfecţiune transtemporală.

Pentru a scoate religia din orizontul secularizării ei, adică din alternativa ideologie-utopie, spune Ricœur, e de ajuns să ţinem seama de substanţa paradoxală a religiei (în speţă a religiilor monoteiste), de faptul că, în datul ei constitutiv, religia este negare, depăşire a dihotomiei. În măsura în care îşi onorează natura, religia şi religiile fac prezente în istorie memoria originilor, a evenimentelor fondatoare în aceeaşi măsură ca şi speranţa eschatologică. În fiecare moment al istoriei, ele operează dintr-o perspectivă care încadrează timpul între capetele lui transtemporale. Religiile dau sens timpului în funcţie de biunitatea compusă din ordinea originară şi din „revoluţia" sfîrşitului transtemporal. S-ar putea adăuga că, în fiecare societate, religia face prezentă demnitatea ultimă a persoanei, compusă, pe de o parte, din libertatea ei ireductibilă – voită şi respectată de divin – şi, pe de altă parte, din capacitatea persoanei de a se dărui, dedica, supune *liber* instanţei transcendente. În fiecare religie, preotul şi profetul, teologul şi misticul constituie feţe ale aceleiaşi instanţe, funcţii complementare în tensiune, iar complementaritatea lor se refuză binomului adversativ ideologie-utopie, depăşeşte nivelul acestui binom. A lua act de acest dat constitutiv al religiilor şi *a lucra în istorie potrivit cu el* fereşte religiile de secularizarea substanţei lor: în primul rînd de secularizarea operată chiar de propriii reprezentanţi şi adepţi.

Acestea fiind spuse, relaţia religiilor cu democraţia poate fi cercetată şi ca situaţie în teren. Cum bine se ştie, printre temele care au inspirat statul şi societatea modernă se numără două, strîns legate: asigurarea libertăţii religioase şi de conştiinţă a indivizilor, pe de o parte; recunoaşterea pluralităţii cultelor, fără ca apartenenţa religioasă să influenţeze statutul de cetăţean al individului, pe de altă parte. Pînă la mijlocul secolului trecut, ambele teme au stîrnit opoziţie în Bisericile creştine majoritare ori de stat; mai puţin în Bisericile protestante, mai mult în cea catolică şi în cele ortodoxe. Chiar dacă erau silite să se adapteze situaţiei *de facto,* Bisericile socoteau că ambele teme nu se potrivesc cu doctrina creştină. Abia confruntată cu ascensiunea totalitarismelor – pe care Papa le-a condamnat în 1938 – şi cu traumele celui de-al doilea război mondial, Biserica catolică a recunoscut valoarea democraţiei liberale şi a drepturilor omului. Iar atunci, începînd cu Conciliul Vatican II, ea a ştiut să „treacă de partea libertăţii religioase şi de conştiinţă", după expresia istoricului René Rémond (*Religion et société en Europe. La sécularisation aux XIX-e et XX-e siècles,* Paris, Seuil, 1998; trad. rom., *Religie şi societate în Europa,* Editura Polirom, 2003, p. 194). Şi a trecut de partea libertăţii nu numai din consideraţii conjuncturale, ci adoptînd această temă chiar din interiorul doctrinei sale. Responsabilii creştini au recunsocut – din interiorul doctrinei creştine – că adevărul, mai cu seamă adevărul ultim, nu poate fi impus prin forţă sau prin nici o altă forţă decît cea a propriei lui străluciri şi evidenţe. În mod corelativ, ei au recunoscut dreptul esenţial al persoanei la libertatea religioasă şi de conştiinţă, acceptînd, pe cale de consecinţă, modelul pluralist de societate.

Valorificîndu-şi datele proprii, creştinismul a început să admită democraţia liberală drept un model de societate cu sens şi cu beneficii pentru propria lui istorie. A făcut-o în aşa măsură încît s-a putut spune chiar că laicitatea este înscrisă în zestrea creştinismului. Cînd actorii creştini militează astăzi pentru libertatea religioasă şi de conştiinţă, ei militează din toată inima, aş zice, din inima doctrinei lor. Apărarea acestei libertăţi a devenit un proiect comun pentru mentalitatea nereligioasă şi religioasă din Europa. O schimbare similară de perspectivă se petrece, chiar dacă mai lent, şi în ce priveşte chestiunea diversităţii religioase. De la acceptarea unui pluralism *de facto,* teologii creştini au ajuns să gîndească semnificaţiile unui pluralism religios *de jure,* pus în seama „inepuizabilei bogăţii interne a divinului". E adevărat că magisteriul roman şi responsabilii celorlalte Biserici admit mai cu seamă o pluralitate de culturi religioase, faţă de care creştinismul îşi păstrează singularitatea excepţională. Dar tematizarea diversităţii e socotită de unii teologi drept datoria intelectuală cea mai importantă şi mai fertilă a timpului de faţă.

Se vorbeşte cîteodată despre o diferenţă specifică a creştinismului faţă de alte religii, dat fiind că în Evanghelii e menţionată deosebirea între sfera religiosului şi sfera politicului, dintre bunul lui Dumnezeu şi cel al Cezarului. E o deosebire pe care creştinii au pus accent pînă în secolul al IV-lea, cînd creştinismul devine religia oficială a Imperiului Roman şi începe să articuleze întreaga viaţă socială. Apoi, după multe secole de societate sacrală, aceeaşi distincţie, „revizitată", a condus la apariţia societăţii moderne. Islamul actual – mai ales cel combatant – se reprezintă în schimb pe sine ca un model de societate omogenă, unificată de *sharia,* legea bazată pe comandamentele religioase. Imaginea unui islam omogen şi peren, imun faţă de istoricitate şi ignorînd voit diversitatea sociopolitică a comunităţilor sale, este susţinută de actualele ideologii de luptă musulmane şi este preluat de mass-media europene, ba chiar de unii cercetători apuseni. Dezbaterea asupra relaţiei între islam şi laicitate, spune Mohammed Arkoun, suferă de *anemia funcţiei critice* de parte musulmană ca şi de parte occidentală. De ambele părţi, abordarea ideologică a temei amplifică aspectele şi noţiunile „negîndite", „iar cîmpul reprezentării este astfel liber pentru înfruntarea între două imaginaruri înfierbîntate datorită confuziilor pe care fiecare protagonist le acumulează asupra celuilalt" (Mohammed Arkoun, *Ouvertures sur l'Islam,* Paris, J. Grancher éd., 1989, pp. 20-27).

Dacă e să invocăm texte, libertatea religioasă este explicit declarată în Coran. „În religie, nici o constrîngere! Adevărul se deosebeşte îndeajuns de eroare" (II, 256). Tot aşa e prezentă legitimitatea diversităţii religioase. „Noi am hotărît fiecăruia dintre voi o lege şi un drum" (V, 48). Doctrina islamului are aşadar şi ea material potenţial pentru pluralism şi pentru libertate individuală. În cursul istoriei lui, islamul a avut şi el mari gînditori critici, strălucite momente de dispută intelectuală, a cunoscut adaptări şi reforme. Astăzi însă, judecata critică, pluralitatea acceptată a opiniilor nu are prea mult succes în societăţile musulmane. Discernerea între vectorul transcendent şi ceea ce M. Arkoun numeşte „transcendentalizarea" conceptelor şi programelor mundane e slabă. În Liban, de pildă, ţară încărcată şi greu încercată de diversitatea religioasă, scena publică şi mediatică e ocupată acum de Hezbollah-ul şeicului Nasrallah, cu ideologia lui violentă şi mitizantă. Totuşi, în anii '90 ai secolului trecut, imamul Chamseddine, preşedintele Consiliului superior şiit libanez, a condus o reflexie asupra unui proiect pluralist de societate, bazat pe distincţia între identitatea cetăţenească şi identitatea religioasă a individului. Chiar dacă, în teritoriile islamice, vocile moderate sînt mai puţin sonore decît cele fundamentaliste, cele dintîi există. Rămîne însă ca ele să obţină o articulare realistă între islam şi democraţie, pe de o parte, şi să cîştige influenţă publică, pe de altă parte.

Nu mă pot abţine să nu adaug că democraţia trece azi în România printr-un moment uluitor de contradictoriu, pentru care nu religia e de vină. Parlamentari care au huiduit, în Parlament, condamnarea comunismului sau au tolerat huiduirea se declară reprezentanţii cei mai de drept ai democraţiei liberale, identici cu instituţia ei reprezentativă. În loc să-şi pună întrebări asupra calificării lor de „parlamentari", ei caută să îl suspende pe preşedintele care a dat statut oficial acestei condamnări. Şi ce vioiciune nemaiîntîlnită în a vota legi care să le asigure libertatea de suspendare, ce consens! Nu religia leagă în acest caz „programe" (?) politice surprinzător de diferite.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Dincolo de vorbe

Singurul lucru la care par că se pricep politicienii noştri este să vorbească la televizor. Nu să construiască strategii de dezvoltare, să rezolve problemele cetăţeanului sau să facă legi care să funcţioneze bine. Cine-l mai ia în seamă în ţara asta pe cel care se ocupă de treaba lui neştiut de nimeni şi este eficient? Nu mai bine părăseşti definitiv idealul eficienţei şi te apuci să dai din gură sub lumina reflectoarelor? Apoi, nu asta ştiau cel mai bine să facă şi activiştii comunişti? Vorbăria rămîne, fără îndoială, activitatea emblematică a politicianului român din toate timpurile.

Îi vedem în studiourile televiziunilor cum se strîng vreo doi-trei, atunci cînd nu sînt invitaţi ca *one man show,* şi se toacă mărunt unul pe altul. Din vorbe, desigur. Se împung cu ironii, se răţoiesc, se acuză reciproc, demască matrapazlîcurile adversarului, tună şi fulgeră pentru binele naţiei, îşi admiră *look*-ul în „oglinzile" monitoarelor de pe platou şi cad în extaz în faţa propriilor ziceri. Ce deştepţi sînt şi ce noroc pe popor că-i are!

Cum doar asta ştiu să producă politicienii, politica dragei noastre ţărişoare se face din vorbele zise pe post. Şi nu numai politica. Economia, justiţia sau legislaţia – toate funcţionează în primul rînd sub ochii noştri de telespectatori. La fel şi comunicarea între instituţiile statului. În fine, „funcţionează" e un fel de-a spune...

Cînd vezi acest spectacol al vorbelor pe micile ecrane, nu poţi decît să constaţi iresponsabilitatea crasă a celor care ne conduc. Nu contează că lumea s-a săturat să-i tot audă sau că situaţia devine din ce în ce mai dramatică la adăpostul inspiratelor lor tirade. Ei continuă să pălăvrăgească şi să se zgîndăre unii pe alţii prin gard, ca nişte puşti rîzgîiaţi.

Astfel stînd lucrurile, o emisiune cum e *Vedere de pe bloc,* cu Gabi Jugaru şi Alex Dima, nu te poate decît răcori. Dacă tot nu avem ce le face, măcar să rîdem de politicieni. (Chestia cu votul, cînd cetăţeanul se zice că poate să sancţioneze oamenii care-l conduc, e de fapt o iluzie.) Rîsul e singurul lucru care ne mai rămîne – chiar dacă e unul cu fălcile încleştate.

În fine, Gabi Jugaru şi Alex Dima le arată aleşilor neamului cît de stupizi şi de ridicoli sînt. (Spre deosebire de moderatorii de talk-show-uri serioase, care se uită respectuoşi în gura invitaţilor, chiar şi atunci cînd îi contrazic.) Asta ar trebui să le mai scadă din euforia în care se bălăcesc reprezentanţii partidelor – deşi, la inconştienţa cu care sînt înarmaţi, slabe speranţe... Cel puţin, avem şi noi ocazia să facem ceea ce ştim, la rîndul nostru, cel mai bine: haz de necaz.

Haz de penibilul lor, haz de prostia noastră, că, totuşi, i-am votat. Pe cine am ales să ne conducă? Iată-l, de exemplu, pe Dan Iosif, etern parlamentar după 1990, distins cu ordinul „Serviciu credincios în grad de cavaler". L-am putut vedea în emisiunea de pe PRO TV vorbind despre ocupaţia lui de dinainte de '89 – adică jucător de barbut, bişniţar şi şmenar. Omul povestea fără nici o problemă cum măsluia zarurile, cum palma bancnotele cînd schimba valută şi cum „pe vremea lui Ceauşescu cîştigam lejer 1000 de lei pe zi şi nu făceam nimic". Sau pe Leonida Lari (care a prins pînă acum în Parlamentul României cinci legislaturi), cum explica faptul că ea vede diavolii şi extratereştrii din oameni şi că, deşi are cinci pisici, este convinsă că fiecare pisică ascunde în ea un extraterestru. „Vă rog frumos, luaţi formă de oameni, ca să pot comunica cu voi!", le spune ea entităţilor din alte dimensiuni care o vizitează. Nici Leonidei Lari, nici lui Dan Iosif nu li se părea anormal să vorbească despre aşa ceva. Una e dusă iremediabil în lumea ei, celuilalt „i se rupe" şi nu-l mai poate atinge nimeni.

Ce-ar mai fi de zis? Doar că oamenii aceştia ne conduc, votează legi şi ne hotărăsc viaţa. Se spune că fiecare popor îşi merită conducătorii. Sîntem oare şi noi ca ei? Dacă hazul nostru de necaz este echivalentul vorbăriei lor?

Marius CHIVU

Cum să te lecuieşti de rîs

Amenda pe care CNA-ul le-a dat-o cîrcotaşilor pentru a fi spus un banc cu homosexuali mă îngrijorează, ba chiar mă revoltă. Pentru că nu văd în acest lucru decît o încercare de a impune restricţii umorului. Costi Rogozanu în editorialul său din *Cotidianul* din 11 aprilie aprobă amenda şi îi numeşte, nepermis de pripit, pe Huidu şi pe Găinuşă „cîrcotaşii homofobi" şi „heterosexualii verzi". Dar enunţul unui banc nu te face neapărat purtătorul acelui mesaj (dar care este mesajul unui banc?), şi încă la nivel ideologic. Este ca şi cum – pentru a lua un exemplu din literatură – recenzia negativă a unui roman scris de un evreu l-ar demasca automat pe recenzent drept antisemit. Acest gen de transfer este un abuz pentru că face un proces de intenţie. Am cîţiva prieteni gay alături de care niciodată n-am simţit că nu-mi este permis să spun bancuri cu gay.

Umorul poate fi de proastă calitate (este şi cazul cîrcotaşilor, poate) şi există, din păcate, nenumărate feluri de a rata un banc bun, dar CNA-ul nu i-a amendat pentru calitatea îndoielnică a glumei (din păcate, nu e posibil aşa ceva şi, oricum, asta ar însemna să interzică cîteva zeci de emisiuni de divertisment), ci din cauza temei, a subiectului. Ei bine, aici avem o problemă: are CNA-ul o listă de subiecte dezirabile pentru umor? A alcătuit un cod, un set de reguli şi de norme cărora umorul ar trebui să se conformeze?! În ceea ce priveşte umorul, el are într-adevăr o mare problemă şi o are dintotdeauna: auditoriul lipsit de umor. Or, aici nu e nimic de făcut. Cine are simţul umorului nu se va simţi niciodată lezat de o glumă, chiar de una cu adresare directă. Cred că ştiu ce spun, doar sînt un oltean („fusei", „mă dusei", „mîncai" ş.cl.) cu strungăreaţă, deci sîsîit („fusssei", „mă dusssei"...) şi căruia îi place prazul!

Toleranţă prin rîs

Umorul nu are reguli, tocmai acesta este farmecul lui. Umorul înseamnă, înainte de orice, libertate. Defectele, prejudecăţile, devianţa, diferenţa, alteritatea – acestea sînt, ne place sau nu, marile surse ale umorului. Rîdem de tot ceea ce nu ne priveşte, nu ne seamănă, rîdem întotdeauna de celălalt, chiar şi cînd celălalt sîntem, de fapt, noi înşine. Pentru că umorul nu poate exista în afara autoironiei, el are (şi) o componentă autocritică. Umorul speculează diferenţa la maxim, dar nu pentru a genera sau pentru a întreţine conflictul diferenţei. Atunci cînd rîdem la un banc, nu o facem pentru că bancul este expresia credinţei noastre politice, pentru a ni se „confirma intoleranţele", cum total aiurea afirmă Costi Rogozanu. Anecdota este o subspecie a genului didactic în care se relatează o întîmplare veselă, reală sau fictivă, cu poantă. Bancul este parte din literatură şi trebuie judecat ca atare. Dacă eu, Marius Chivu, mă amuz teribil cu *Ţiganiada,* asta mă face fascist!? Cei care rîd la filmele celor de la Monty Python, la *Viaţa lui Brian,* de pildă, sînt anticreştini!? Bancul nu este o declaraţie ideologică, nu enunţă o teză, şi, deşi poate părea subversiv, bancul nu face propagandă. Dimpotrivă. Umorul e forma convivială a confruntării diferenţelor, umorul detensionează. Umorul nu încurajează şi nici nu legitimează prejudecăţile puse în joc – ar însemna să încurcăm efectul cu cauza –, umorul doar le preia din societate, din folclorul urban, din imaginarul colectiv. Umorul este (şi) expresia unei mentalităţi, nu el o generează.

Ideologizarea umorului ar echivala cu un act iresponsabil, dacă n-ar fi mai degrabă ridicolă. Fără să-şi dea seama, Costi Rogozanu abia el confirmă intoleranţele cînd susţine restricţiile umorului. În celebra conferinţă-eseu intitulată „Cum să lecuieşti un fanatic", prozatorul Amos Oz constată că „simţul umorului este un medicament grozav împotriva fanatismului... Umorul conţine capacitatea de a rîde de tine însuţi. Umorul este relativism, umorul este capacitatea de a te vedea aşa cum s-ar putea să te vadă ceilalţi, umorul este capacitatea de a înţelege că, indiferent cîtă dreptate ai şi cît de crunt ai fost nedreptăţit, există o latură a vieţii care e amuzantă..." O spusese – tot într-o conferinţă-eseu: „Ideologiile între ridicol şi subversiune" – şi Andrei Pleşu care considera că umorul este o sursă de toleranţă insuficient exploatată. Dar o afirmase şi Umberto Eco într-unul din eseurile din *Cinci scrieri morale,* la fel şi Llosa, Salman Rushdie sau Orhan Pamuk, indivizi care, orişicît, ştiu mai multe despre chestiunea intoleranţei şi despre atributele umorului.

(Scandalul caricaturilor lui Mahomed face parte din aceeaşi discuţie, şi e cu atît mai grav cînd cei lipsiţi de umor sînt însoţiţi de o bombă. Din substanţialul capitol „Falsa dispută a islamofobiei" din *Tirania penitenţei* de Pascal Bruckner, citez miezul: „Formaţi de o jumătate de secol în spiritul respectului diferenţei, acum sîntem îndemnaţi să nu evaluăm o religie străină după criteriile noastre occidentale... De ce o religie, doar una, ar scăpa de climatul de ironie care este o regulă pentru celelalte?". Cred şi eu că Europa ar fi trebuit să recunoască umorul drept una dintre valorile ei şi să-şi apere acest drept. Dar, *passons...*)

Umorul dogmatic

Este facil şi greşit să crezi că bancul, literatura, arta ar fi tocmai ele responsabile de puseurile de intoleranţă. Atîta vreme cît oricine, dar oricine, poate fi subiect de glumă, cum poate fi suspectat umorul de intoleranţă!? Bancurile exprimă întotdeauna realitatea, se înscriu într-un orizont de aşteptare, nu îl creează. Ar înseamna să-l învestim cu o putere mult prea mare. Apoi, simţul umorului nu se modifică, cum simplist formulează editorialistul, el funcţionează după aceleaşi reguli, dar ceva tot se întîmplă: este corupt de sechelele, de excesele realităţii epocii. Iar asta în scopul igienizării. Este cazul filmului *Borat,* la premiera căruia tot Costi Rogozanu se arăta îngrijorat (mai nou, văd că şi-a reconsiderat poziţia) că spectatorii vor prelua din film comportamentul şi atitudinea antisemită, misoginǎ, rasistă etc. Ca şi cum televiziunea sau artele ar putea fi exemplare sau măcar controlate, în asemenea măsură, de o instituţie a moralităţii. Lecţia fundamentală a filmului *Borat* este tocmai aceasta: prin interdicţie, tendinţele rasiste, misogine, xenofobe nu dispar, doar sînt dosite şi nu trebuie mult ca ele să iasă la suprafaţă. În film, Borat nu încurajează şi nu legimitează antisemitismul, ci doar speculează antisemitismul latent, prin farsele lui. *Borat* este o comedie în măsura în care implică şi o mare doză de dramatism. Căci (pentru a lua alte exemple din cei deja citaţi), cum ar spune Llosa: „acţiunile necuvenite fac parte din fiinţa umană"; sau Amos Oz: „fanatismul este o componentă omniprezentă a firii umane"; sau Sabáto, care vede arta ca pe un panaceu împotriva „pulsiunilor îngrozitoare ale fiinţei", şi nu activînd, în mod programatic, cu scopul „de a îmbunătăţi relaţiile sociale ale comunităţii."

Trăim într-o ţară unde încă se mai aruncă cu pietre în participanţii la Gay Pride şi mai avem încă multe de făcut pentru a ridica nivelul de toleranţă al românilor. Admit chiar că, în gura cuiva rău intenţionat, umorul poate răni şi nu poţi încuraja, în mod oficial, bancurile cu poliţişti, cu homosexuali, cu ţigani, cu negri, cu blonde, cu evrei, cu unguri, cu somalezi, cu scoţieni etc., dar nici nu le poţi interzice conform preceptelor corectitudinii politice. În concluzia sa la *Teoria rîsului,* Henri Bergson vorbeşte despre efectele negative ale rîsului ca fatalitate: „Pentru a lovi întotdeauna cu dreptate, ar trebui ca rîsul că recurgă la un act de reflecţie. Or, rîsul se declanşează de la sine, nu are răgazul de a vedea de fiecare dată ce punct atinge... Rîsul nu poate fi just în mod absolut. Dar el nu trebuie să fie nici bun". Dacă ar fi cunoscut termenul, Bergson ar fi spus că, la un anumit nivel, rîsul este, prin definiţie, „incorect politic". Aşa cum dogmele nu au umor, nici umorul nu poate fi o dogmă. (Ce poate fi mai sinistru decît umorul dogmatic!?) Corectitudinea politică, care a pornit prin a promova toleranţa şi recunoaşterea oricărei diferenţe (de natură sexuală, religioasă, socială, rasială etc.), riscă să devină o nouă formă de fundamentalism, un fanatism, dacă echivalează acest „a promova" cu „a impune", două noţiuni aparent congruente, dar între care există totuşi o diferenţă esenţială, aceea a opţiunii. Or, fanaticul (de orice fel ar fi el) este acela care vrea cu orice preţ să-l schimbe pe celălalt, nelăsîndu-i şi nerespectîndu-i dreptul de a alege. (Dar, oare, o categorie discriminată acceptă ea faptul că, dincolo de prejudecăţi, poate exista suficientă obiectivitate pentru a fi, la rigoare, şi criticată?! Tare mă tem că şi-a arogat deja dreptul de imunitate critică absolută.) Doar ideologiile totalitare controlau tematica umorului, şi nici măcar atunci. Există o teorie conform căreia bancurile cu Ceauşescu erau lansate de structurile comuniste ca pe nişte capsule de detensionare a frustrărilor populaţiei.

Ca o concluzie, urmăriţi pe Antena 3 show-ul american al lui Jay Leno şi număraţi cîte glume incorecte politic face într-o singură emisiune. CNA-ul nostru l-ar fi interzis de mult.

Germania şi „complexul rusesc“

– interviu cu Gerd KOENEN –

Estul a inflamat, încă din Evul Mediu, fantezia germanilor. Perioada de înflorire a Imperiului Rus a coincis cu activarea acestui imaginar care a influenţat, pentru multă vreme, relaţiile dintre cele două state. La sfîrşitul secolului al XIX-lea, acest „complex rusesc“ – în care se amestecau teama şi invidia, admiraţia şi repulsia – a căpătat o însemnătate existenţială pentru Germania, care s-a îndepărtat atunci de Occident. Istoricul şi publicistul Gerd Koenen analizează, într-un volum de peste 500 de pagini, relaţiile ambigue dintre Germania şi Rusia în prima jumătate a secolului XX.

Vorbiţi despre un „complex rusesc“ al Germaniei. Ce este, de fapt, acest complex?

El a fost generat de istoria paralelă şi în acelaşi timp asincronă a celor două ţări, a celor două imperii multimilenare: Rusia a devenit ţara cu cea mai mare întindere de pe mapamond, iar Germania – un important nucleu de putere în centrul Europei. Germanii au fost dintotdeauna o naţiune emigrantă. Pînă pe la 1850, Rusia a fost destinaţia favorită a emigranţilor germani. Odată cu formarea Reichului, s-au consolidat şi relaţiile speciale cu ţarii ruşi. Ele au fost întărite şi de legăturile de sînge. Formarea Imperiului prusac a stimulat, pe de altă parte, şi ambiţiile de putere mondială: concurenţa cu Marea Britanie, care era deja o mare putere economică şi militară, a unit, din nou, cele două imperii. Pentru ca Germania să se poată afirma ca putere mondială, alianţa cu Rusia era cea mai convenabilă soluţie.

Dacă Vestul era complet blocat pentru Germania, Estul era larg deschis. Nu trebuie omis că exista, pe de altă parte, o puternică fascinaţie culturală pentru Rusia, care s-a afirmat, pe acest plan, la începutul secolului al XX-lea. Exista chiar un mit al poporului rus, un popor alcătuit din oameni simpli, onești, needucaţi, dar cu o înaltă spiritualitate, legaţi de pămînt etc. Şi în timpul primului război mondial, dar şi după terminarea lui, a existat o fascinaţie ambiguă pentru Rusia bolşevică. Pentru că, şi atunci, tot Rusia părea să poată sprijini Germania în aspiraţia ei de a redeveni o putere mondială.

Simpatii bolşevice la dreapta...

Cum s-a manifestat această fascinaţie în perioada bolşevismului?

Nu era deloc o fascinaţie pentru ideile stîngii. Dimpotrivă, ea se manifesta ca o împlinire în plan real a ideilor de dreapta. Pentru că Rusia sovietică era văzută – nu pe nedrept – ca o renaştere a Imperiului rus. Faptul că toată industria rusească se naţionaliza putea fi, pentru Germania, un avantaj strategic: astfel se puteau asigura mai lesne relaţii exclusive.

Pe de altă parte, în timpul Republicii de la Weimar, Germania s-a îndepărtat de Occident, în special din cauza despăgubirilor impuse prin Tratatul de la Versailles. Aşa că sentimentele de superioritate şi inferioritate, de fascinaţie şi teamă, de atracţie şi respingere faţă de Rusia deveneau tot mai accentuate.

Ernst Nolte susţine că nazismul a fost o reacţie la comunism, că Auschwitz a fost un răspuns la Gulag. Dumneavoastră contraziceţi această teză, însă aveţi cu totul alte argumente decît François Furet...

Dacă antibolşevismul ar fi stîrnit atîta teamă în rîndul burgheziei germane (aşa cum susţine Ernst Nolte, dar şi alţi istorici germani), atunci Republica de la Weimar ar fi trebuit să se alăture, în mod natural, puterilor din Vest. Altfel au stat lucrurile: partidele republicane, mai ales Partidul Social-Democrat, aveau un discurs militant antibolşevic, în vreme ce tocmai printre radicalii de dreapta s-au dezvoltat teama şi admiraţia pentru Lenin. Şi imaginea naţional-socialiştilor este tulbure. Dacă în 1918-1919 Hitler ar fi fost atît de antirevoluţionar, atunci el ar fi trebuit să se alăture miliţiilor Freikorps. Dar furia lui nu îi viza atît pe revoluţionarii proletari, cît pe „infractorii din noiembrie“, care, după pierderea războiului, au fondat o republică parlamentară şi au acceptat dictatul de la Versailles împotriva voinţei burgheze şi social-democrate a centrului. Cît despre agitaţiile sale antisemite, ele vizează în principal „internaţionala“ capitalurilor financiare. „Internaţionala roşie“ era văzută mai degrabă ca un instrument de influenţare din interior a acestei „internaţionale“ a aurului.

În ce măsură influenţează istoria recentă relaţiile de acum dintre Germania şi Rusia?

Eu m-am referit în carte doar la relaţiile din perioada 1900-1945, pentru că între timp Germania şi-a mai domolit ambiţiile de mare putere mondială. Toate acele neliniști s-au terminat odată cu sfîrşitul războiului, la fel şi căutările unor alianţe sau axe strategice, aspiraţia unui *Lebensraum* etc. Există însă reziduuri ale acelei fascinaţii. Mulţi economişti şi specialişti în geopolitică sînt de părere că Germania ar avea mult de cîştigat dacă ar intra în jocul monopolurilor energetice ruseşti. Iar atitudinea curtenitoare a lui Putin faţă de Germania este o realitate. Unii aud şi sînt gata să urmeze aceste cîntece de sirenă. Eu nu văd însă nici un pericol aici; eu cred, dimpotrivă, că toate aceste oferte spectaculoase legate de conductele de gaze se vor relativiza şi că, oricum, pentru a le construi aşa cum vrea Rusia, vom avea de plătit un preţ politic uriaş, care nu va putea fi trecut cu vederea. Mă refer aici în special la relaţia Germaniei cu Polonia sau cu Ucraina.

Rusia lui Putin şi noua hartă a lumii

Uniunea Europeană s-a extins în Estul Europei, în fostul bloc socialist. Cum vi se pare atitudinea Rusiei faţă de această pătrundere a Occidentului în zona ei de influenţă?

Am impresia că Rusia nu a asimilat noua hartă a lumii. Putin spune adesea că prăbuşirea fostei URSS ar fi „cea mai mare catastrofă geopolitică din secolul al XX-lea“. De la această convingere porneşte totul – ea creionează foarte clar viziunea lui Putin asupra lumii...

Credeţi că această teză, afirmată în numeroase circumstanţe şi în faţa celor mai diverşi actori politici, reflectă ambiţii revanşarde, sau e doar o formă de presiune, de intimidare a Occidentului?

Greu de spus. În orice caz, cred că Federaţia Rusă e foarte preocupată de perspectiva imploziei. Faptul că la graniţele ei de Vest există acum un cordon de state membre ale Uniunii Europene nu face decît să alimenteze aceste temeri, să hrănească tot felul de fantezii isterice ale unei agresive dominaţii culturale occidentale. Oricum, este îngrijorător că Rusia nu s-a împăcat cu noua ordine postsovietică. Brutalitatea războiului din Cecenia, şicanele şi jocurile pe care le face Rusia în Transnistria, în Abhazia sau mai peste tot în spaţiul fostei URSS, indică aspiraţiile Moscovei.

Este Rusia lui Putin capabilă să se reformeze?

Nu văd de ce Rusia nu ar fi în stare de reformă. Nu numai că are resurse naturale, dar posedă şi un potenţial uman valoros. Problema este dacă forţele sociale se pot regenera sub această verticală a lui Putin, în această dictatură semidemocratică, sau dacă nu cumva vor fi stîrpite de regim, aşa cum s-a întîmplat şi în vremea URSS, şi înainte. Totul depinde de felul în care se vor dezvolta aceste resurse, de multiplicarea lor pe orizontală, astfel încît ele să cuprindă teritoriul şi să-l organizeze. Dinspre Europa se vede că numai centrul – sau cîteva nuclee – se dezvoltă, în timp ce o mare parte a teritoriului rămîne amorţită. Moscova străluceşte, în timp ce în sute de oraşe şi sate se stinge lumina. Nu e doar o figură de stil, ci o realitate: exportul masiv de energie, de pe urma căruia beneficiază o infimă minoritate, lasă literalmente în beznă (sau în frig) o mare parte din populaţie. E, pînă la urmă, o problemă veche a Rusiei: că nu-şi organizează teritoriul, că există discrepanţe mari în ceea ce priveşte dezvoltarea regiunilor. Mă îndoiesc că drumul ales de Putin este cea mai bună opţiune pentru Rusia.

În România, dar şi în alte state din regiune, guvernele sînt susţinute de „coaliţii portocalii“, de partide fără vreo orientare politică clară, care s-au coalizat împotriva postcomuniştilor. Acestor coaliţii li se reproşează adesea că nu sînt în stare să guverneze; crizele politice recente de la Kiev şi Bucureşti dau apă la moară acestor critici. Vi se par întemeiate aceste reproşuri?

În ţările foste socialiste, inclusiv în România, formarea elitelor politice a căzut, fireşte, în sarcina partidului comunist. Clasa conducătoare avea la bază şcoala sovietică, iar liderii aveau un anumit sentiment al ierarhiei, al ordinii, al solidarităţii. Grupurile disidente sau anticomuniste erau – acolo unde existau – extrem de slabe şi izolate; după 1989 nu au reuşit să se transforme în partide puternice sau să adune în jurul lor un electorat masiv. Deficitul organizaţional al acestor partide nu s-a putut depăşi peste noapte. Pe de altă parte, la electoratul din ţările foste comuniste persistă încă reflexul de a se refugia pe terenul protecţiei imaginare a vechilor instituţii de stat. Ceea ce, fireşte, intră în conflict cu noua misiune a acestor ţări de a se reforma, de a avea o economie liberă şi sustenabilă, de a se integra în structurile europene. Sînt procese dificile, şi răbufnirile nostalgice se cristalizează adesea şi în dorinţa de a avea la conducerea statului o mînă forte. Sînt perioade de trecere care durează, şi nu există reţete pentru a depăşi aceste crize.

Partidele de dreapta cîştigă tot mai mult teren în Europa. Cum vă explicaţi declinul stîngii?

Cred că exageraţi cînd vorbiţi despre declinul stîngii: în Germania, de doi ani, am schimbat regimul, şi la putere este o coaliţie care include şi un partid socialist puternic. În Spania sînt la putere socialiştii; iar în Europa de Est, mai peste tot, au guvernat postcomuniştii. E însă evident că

trăim într-o perioadă de modificare a climatului politic. Naţionaliştii de dreapta, conservatorii şi felurite partide religioase încep să adune tot mai multă simpatie populară. Secretul succesului lor constă în faptul că au reuşit să cristalizeze temerile oamenilor vorbind simultan despre statul-naţiune şi avansînd promisiuni, în fond, sociale. Aceste partide propun tot felul de legi care protejează economia naţională, cetăţeanul etc. Sînt propuneri pe care postcomuniştii nu le-au mai putut face – de altfel, ei au şi devenit, pe alocuri, neoliberali. Nu mă surprinde această turnură, în schimb, cred că trebuie urmărite cu mare atenţie discursurile de tip neofascist ale unor partide precum România Mare. Există riscul ca ele să se consolideze şi să se transforme pe nesimţite în partide neoconservatoare. Nu cunosc foarte bine spectrul politic românesc, aşa că nu m-aş hazarda să fac analogii. În Polonia, coaliţia la putere Lege şi Dreptate se „joacă“ periculos cu extrema dreaptă. Nu se ştie încă dacă vor reuşi să absoarbă cu totul Liga Familiior Poloneze, nici ce fel de partid ar ieşi în urma unei asemenea fuziuni... Oricum, naţionalismele şi partidele de dreapta nu sînt o problemă doar în Europa de Est. În Italia, neofasciştii au fost la guvernare, iar Austria se „mîndreşte“ cu un Haider. Totul ţine, pînă la urmă, de societate, de felul în care societatea asimilează şi integrează problemele conflictuale.

„Încercam să reinventăm tezele marxiste“

În tinereţe aţi fost comunist. Cînd şi cum aţi devenit anticomunist?

În înţelesul central şi est-european al comunismului, eu eram un disident. Prin anii '70 activam într-o grupare maoistă sau neoleninistă – pe vremea aceea, era plin de asemenea grupări în RFG. Noi încercam să reinventăm tezele marxiste; firește, eram niște disidenţi pentru că eram foarte critici la adresa Uniunii Sovietice. Eram atît de antisovietici încît, înscriindu-ne în linia chineză, am crezut că imperialimul sovietic socialist e mai nociv decît imperialismul american! În aceste căutări – eram foarte dezorientaţi! – am ajuns să ne ocupăm şi de mişcările sociale din Europa de Est. Aşa am ajuns să mă apropii, în Polonia, de Solidarnosc, o mişcare muncitorească socialistă, dar în acelaşi timp anticomunistă. Am fost foarte atras de această mişcare, mai ales că se baza şi pe principiile moralei catolice.

Vreau însă să spun că aceste mişcări marginale aveau un remarcabil simţ politic, un realism care ne-a ajutat să ne dăm seama că ceva-ceva se va întîmpla prin Europa de Est. În acest timp, partidele mari din Europa occidentală nu aveau nici un fel de antenă în Est. Ne-am dat brusc seama că numai noi am întreţinut relaţii cu aceste mişcări disidente sau de rezistenţă care se revendicau, parţial, şi de la mişcarea din '68. Prin anii '80, ştiam deja că totul e pe sfîrşite, iar venirea lui Gorbaciov la putere m-a convins că nimic nu va mai putea împiedica prăbuşirea sistemului sovietic.

a consemnat Matei MARTIN

Gerd Koenen este publicist şi istoric, preocupat în primul rînd de relaţiile germano-ruse şi de istoria comunismului. Este cunoscut în Germania în special datorită volumelor *Utopie der Säuberung* („Utopia curăţării“) şi *Das rote Jahrzehnt* („Deceniul roşu“), o istorie – pe alocuri autobiografică – a mişcărilor radicale de stînga din Europa anilor '70. Pentru cartea *Der Russland-Komplex – Die Deutschen und der Osten 1900-1945* („Complexul rusesc – Germania şi Estul 1900-1945“) a obţinut Premiul pentru Înţelegere Europeană la Tîrgul de Carte de la Leipzig.

Rodica BINDER

Cubul negru, tortura albă şi ursuleţul Knut

– un puzzle german –

Ce legătură există între cubul negru amplasat în faţa Galeriei de Artă a oraşului Hamburg în prelungirea unei expoziţii omagiale dedicate „pătratelor negre" pictate de Malevici la început de secol XX, între expoziţia de la Düsseldorf, unde acelaşi artist expune un complex ambiental „inspirat" de imagini de la centrul de detenţie de la Guantanamo, între coperta unui număr al revistei Der Spiegel *care anunţă o lentă „islamizare a Germaniei" şi între un mic urs polar născut la Grădina Zoologică din Berlin, devenit în cel mai scurt răstimp, dar la fel de trecător, răsfăţatul naţiunii şi a mass-media? Nici una, la prima vedere. Şi totuşi, „piesele" disparate fac parte dintr-un puzzle al realităţii germane. Ele se îmbină pe cartonul actualităţii, configurînd o imagine fragmentară în care neliniştile, angoasele şi complexele colective, adesea şi de natură identitară, se lasă deslușite cu suficientă claritate, în pofida naturii provocatoare, aleatorii sau derutante a discursurilor care le „acoperă".*

Cum a reapărut autocenzura

Să ne oprim pe rînd asupra acestor „piese".

În plan mimetic, „Cubul negru", realizat de artistul Gregor Schneider, ar putea trece şi drept o „clonă" a Kaabei, monumentul sfînt al musulmanilor, dimensiunile celor două obiecte fiind cvasi-identice. Instalat pe un soclu alb în faţa Galeriei de Artă din oraşul hanseat, „obiectul" se doreşte şi o replică în spaţiu dată legendarului pătrat la fel de întunecat aşternut pe pînză în mai multe variante de suprematistul Kazimir Malevici. Remorcarea „sculpturii" lui Gregor Schneider la creaţia avangardistului rus ar fi trebuit să smulgă controversatul cub negru din vîltoarea dezbaterilor şi polemicilor politico-religioase şi a relaţiilor cu lumea islamică, pe care le-a declanşat, şi să-l relanseze pe orbita artei. Din mai multe motive, manevra nu şi-a atins decît în parte scopul.

Fiindcă, pînă la a-şi vedea instalat „obiectul" la Hamburg, artistul a avut de digerat două refuzuri succesive. Cel dintîi şi cel mai dureros a sosit de la Veneţia, unde în 2001, la Bienala de Artă, Schneider luase în primire Leul de Aur. Din teama de a nu răni sensibilitatea vizitatorilor musulmani, dar şi de a nu stîrni furia destructivă a unor fundamentalişti, municipalitatea a refuzat în 2005 instalarea cubului în Piaţa San Marco.

Mai iconoclast din fire, Berlinul şi-ar fi putut permite, teoretic vorbind, găzduirea provocatorului obiect, ceea ce iarăşi nu s-a întîmplat. Soluţia salvatoare a venit din partea directorului centrului de artă din Hamburg. Acesta a decretat instalaţia lui Schneider „un semn al libertăţii artei", „un monument temporar închinat toleranţei" şi a aprobat plasarea cubului cu bucluc în faţa instituţiei pe care o conduce. În prealabil i-a consultat pe reprezentanţii Consiliului Central al Musulmanilor din Germania, care nu au avut nimic „împotrivă". I-a fost dat să afle că mulţi dintre credincioşi deţin o replică în miniatură, în piatră sau porţelan, a sfintei Kaaba. Amatorii de artă, mai ales iniţiaţii care cunosc isprăvile talentatului şi provocatorului Gregor Schneider, privesc cu detaşare cubul, dînd crezare spuselor artistului, cum că obiectul nu ar fi decît o simplă „cutie neagră" (ştiindu-se totuşi prea bine ce conotaţii deţine şi acest termen). Unii brodează sofisticate exegeze politico-estetico-religioase în jurul obiectului nu tocmai inocent, inspirat lui Schneider şi de „misterul Kaabei" (cum singur a ţinut să precizeze), în timp ce alţii cască ochii a mirare sau privesc indiferent „ciudăţenia" căzută ca din cer. Cinefililor, „obiectul" s-ar putea să le readucă în memorie scena de „litolatrie", veneraţia resimţită de primii locuitori ai savanei, în zorii omenirii, în faţa unui monolit negru apărut nu se ştie de unde, secvenţă din neuitatul film al lui Stanley Kubrick, *Odissea 2001*. Iar spiritele ceva mai suspicioase şi temătoare ar putea întrevedea în cubul lui Schneider un „zar troian" din care ar putea ieşi la vreme de noapte nişte „talibani".

„Zarul negru" aruncat de Gregor Schneider a căzut oricum pe masa unor temeri şi nelinişti, mai mult sau mai puţin imaginare, nutrite de o populaţie pe bună dreptate hipersensibilizată la primejdiile terorismului şi la ascensiunea islamismului militant în Europa de Vest. Chiar dacă în joc nu se află neapărat sentimente islamofobe, mulţi locuitori ai apusului se simt frustraţi şi sînt îngrijoraţi de disponibilitatea excesivă a unor persoane şi autorităţi de a renunţa la valorile şi tradiţiile culturii europene şi autohtone, în numele unei toleranţe abuzive şi a unei hipercorectitudini politice cu efecte „colaterale" dintre cele mai nedorite.

Gregor Schneider şi-a cîştigat în plan internaţional premiile şi renumele nu doar graţie ingeniozităţii estetice a creaţiilor sale, ci şi capacităţii de a da unor teme existenţiale o expresie nonconformistă, explozivă politic în sculpturile şi compoziţiile sale ambientale. La Düsseldorf, în subsolul Colecţiei de Artă a landului Rhenania de Nord Westfalia,

vizitatorul este confruntat cu „Tortura albă", cum se intitulează un conglomerat de încăperi, coridoare lungi şi înguste, fără ferestre, scăldate doar în lumina orbitoare şi rece a lămpilor de neon, totul de un alb ireal în care obiectele de nichel – lavabouri şi toalete hipersterile, cîteva priciuri şi mese de operaţie, reflectă neliniştitor lumina artificială. Vizitatorul parcurge acest labirint steril avînd sentimentul că se află rînd pe rînd într-o secţie de terapie intensivă, într-o sală de operaţie, într-o închisoare, sub strictă supraveghere, fără putinţa de a stabili vreun contact cu exteriorul. În limbajul „de specialitate", tortura albă desemnează supunerea victimelor la nişte suplicii care nu lasă urme. Schneider a ţinut şi de astă dată să indice sursele inspiraţiei: cîteva imagini de la Guantanamo, difuzate pe Internet.

Mizînd pe contrastul alb-negru cu ample valenţe simbolice ca şi pe caracterul inflamabil al unor teme ce plutesc în încărcata atmosferă a aşa-numitului conflict al civilizaţiilor, a războiului împotriva terorismului, Schneider a amplificat aproape programatic, prin cele două lucrări recente – „Cubul negru" şi „Tortura albă" –, intensitatea dezbaterilor estetice, moral-religioase sau politice, a anxietăţii pe care creaţiile sale le-au stîrnit de fiecare dată.

Într-o ipotetică, deocamdată, istorie a „idiosincraziilor" reale şi imaginare la început de mileniu trei, „Cubul negru" şi „Tortura albă", alăturate „războiului caricaturilor" şi operei *Idomeneo* a lui Mozart (scoasă temporar din repertoriul operei din Berlin de teama unor reacţii agresive ale unor ipotetici spectatori musulmani) indică şi limitele foarte fragile ale libertăţii artei ameninţată de un fenomen pe care-l credeam definitiv extirpat din corpul societăţii deschise: autocenzura.

Nostalgia inocenţei pierdute

Deloc întîmplător, publicistul Henrik Broder (autorul cărţii intitulate *Ura, capitulăm!)*, schiţează în paginile numărului 13 al revistei *Der Spiegel* cronologia polemică a acestui defetism în faţa fanatismului religios de sorginte islamică. De pe coperta săptămînalului politic o imagine indică primejdia „lentei islamizări" a Germaniei: pe un cer negru ca smoala se profilează Poarta Brandenburg din Berlin deasupra căreia se înalţă semiluna islamică. Motivele de alertă sînt reale. În Germania trăiesc peste 3,3 milioane de musulmani, numărul lor continuă să fie în creştere. Societăţile paralele au devenit o realitate pregnantă a marilor oraşe, dar disponibilitatea de integrare a credincioşilor musulmani rămîne destul de scăzută. Mulţi dintre imigranţii care trăiesc în republica federală preţuiesc confortul, bunăstarea şi stabilitatea unei societăţi deschise, democratice, fără a împărtăşi însă valorile morale ale acesteia, fără a pricepe şi îmbrăţişa principiile modernităţii şi ale statului de drept. Un recent caz de capitulare scandaloasă în faţa refuzului de a respecta valorile sus-amintite îl reprezintă verdictul, pronunţat într-un proces de divorţ la Tribunalul din Frankfurt pe Main, tocmai de o judecătoare germană: o tînără marocană căsătorită cu un conaţional, ambii stabiliţi în Germania, este bătută de soţ şi solicită divorţul. Cererea este respinsă sub pretextul neîndeplinirii unui termen formal; în schimb, maltratarea soţiei de către soţ (o tortură albă) este admisă de judecătoare în baza „tradiţiei musulmane". Revista *Der Spiegel* înscrie în numărul pomenit şi acest episod pe răbojul concesiilor succesive făcute în numele unei toleranţe păguboase şi a unei autoculpabilizări care frizează pe alocuri masochismul.

Cînd pericolul de a greşi, călcînd ba prea în dreapta, ba prea în stînga, pentru a nu păşi pe un teren minat, creşte chiar şi în situaţii inofensive, cînd lumea este împărţită cu barda de-a lungul a două axe: cea a binelui şi a răului, cînd imaginea realităţii, lipsită de nuanţe, dar plină de contraste, aduce cu universurile imposibile şi lumile paralele din desenele graficianului Escher, ieşirile de salvare din acest labirint plin de capcane pot fi şi dintre cele mai neaşteptate. Rareori aflate pe cont propriu sau din întîmplare, ele sînt cel mai adesea sugerate, indicate, impuse de fluxul informaţiilor şi oferta mass-media.

Una dintre aceste oferte, pornind firește de la o întîmplare reală, este cazul ursuleţului polar Knut, rudă îndepărtată a lui Fram ursul polar din povestirea lui Cezar Petrescu. Povestirea scriitorului român a fost filmată şi difuzată în fosta RDG deja la începutul anilor '80. Părinţii lui Knut provin din moştenirea Circului de Stat din fosta RDG. Miracolul naşterii pentru prima dată după 33 de ani la Berlin a unui urs polar în captivitate este dintr-odată frenetic emoţionalizat, mediatizat, tematizat şi... instrumentalizat politic. Naşul drăgălaşului animal abandonat de mama ursoaică cu inimă de gheaţă a fost nimeni altul decît dolofanul ministru federal al Ecologiei, Sigmar Gabriel.

Comercializarea ivirii pe lume a lui Knut nu a întîrziat: puiul de urs a fost clonat într-o mascotă de pluş reprodusă în zeci de mii de exemplare de cele mai diverse dimensiuni. „Knutomania" nu a cruţat nici săptămînalul *Der Spiegel:* în ediţia electronică li se propune cititorilor (mai în glumă, mai în serios) un test de pe urma căruia ei pot afla dacă sînt sau nu... „knutieni"! Să fi apus vremurile în care cititorii unui hebdomadar politic serios puteau fi clasificaţi după alte criterii decît cele strict „animaliere"? Tentaţia de a răspunde aproape fără ezitare afirmativ la această întrebare mi-o oferă titlul ultimei cărţi a lui Umberto Eco, recent apărute şi în traducere germană: *În mers de rac înainte*. În paginile ei, profesorul de semiotică face – cu bisturiul unei ironii necruţătoare, susţinută de argumente şi dovezi infailibile – disecţia „războaielor fierbinţi, a populismului mediatic şi a campaniilor de infantilizare şi imbecilizare a publicului". Întrebarea este dacă ursuleţul Knut face parte din acest „program", fiind mica şi imaculata suprafaţă de proiecţie a unei vechi nostalgii: cea a inocenţei pierdute, a copilăriei...

P.S. Pornind de la investirea şi deslușirea concomitentă a unor sensuri morale, politice, estetice, religioase sau mitologice în cele două opere ale lui George Schneider expuse la Hamburg, respectiv la Düsseldorf, trecînd prin paginile revistei *Der Spiegel* pentru a ajunge la ursuleţul Knut din Berlin, jocul de puzzle va rămîne inevitabil neîncheiat, cu multe spaţii albe, în pofida unei coerenţe semantice şi a unei stări de spirit care au făcut totuşi posibilă îmbinarea unor figuri disparate într-un colţ al tabloului realităţii, la un moment dat...

PUBLICITATE

COPIII UNEI STRĂZI NEGUVERNAMENTALE

Fenomenul este internaţional. Nu se întîmplă doar în România. Însă copiii străzii de aici sînt altfel. Pentru că aici *sînt mînaţi în stradă de sărăcie – nu de rebeliune –, de foame şi de frig, nefiind „menţinuţi" acolo de „dorul după libertate" sau de „gustul drogurilor", ci de lipsa unui sistem social capabil să-i ajute. Anul trecut realizam un articol despre ce şi cît face statul pentru ei şi despre cît de mult trage în balanţă statistica, numai în rîndul copiilor străzii estimîndu-se o cifră de 5000 (2000 în Bucureşti), în vederea reabilitării lor. Concluziile? Toate ţineau de viitor (şi de alţii, prin Legea 34, lege care prevede subvenţionarea programelor sociale derulate de ONG-uri), nicidecum de un concret plauzibil şi palpabil. Lăsînd atunci subiectul de o parte, simţind, cu resemnare, că este vorba de o realitate pe care trebuie să o acceptăm, cu aceeaşi pasivitate cu care o acceptă şi umerii guvernamentali, l-am reluat deunăzi, dibuind din întîmplare, pe lîngă piaţa Chirigiu, o cantină pentru copii săraci, care îndeplineşte, în acelaşi timp, şi rolul de centru educaţional. Cine, cum şi de ce se ocupă de nefericiţii sorţii aveam să aflu în curînd, descoperind nu numai nişte oameni deosebiţi, ci şi că uneori o floare poate aduce primăvara.*

Stela GIURGEANU

Viaţa în subterană

„Trebuie să fii o persoană foarte puternică să poţi coborî în subterană" – îmi spune **Dora Marinescu,** coordonator de programe la Asociaţia Sf. Stelian.

La început eşti luat tare. Dacă eşti sensibil şi, la primul cuvînt mai dur, începi să te bîlbîi, mai bine o laşi baltă. Trebuie să abordezi stilul lor, să le arăţi că nu te pot intimida. Dacă văd că într-adevăr poţi coborî pînă la ei şi poţi să îi asculţi, devin prietenii tăi. Încep să te asculte şi să-ţi accepte sfaturile şi ajutorul. Dar nu e îndeajuns să fii doar puternic, ci şi implicat. Să-ţi pese, pentru că ei, avînd şcoala vieţii, simt imediat cînd cineva joacă teatru. Ţi-o spun, dealtfel, în faţă: „ţie nu-ţi pasă de mine. Tu iei nişte bani pentru asta, iar eu sînt un beneficiar de pe urma căruia îţi iei tu salariul". După care, îţi întorc spatele. Măcar tu să nu profiţi de pe urma lor. O fac îndeajuns ceilalţi.

...Este o atitudine pe care eşti obligat să o ai pentru a supravieţui pe stradă. Sau în subterana ei.

Unde se schimbă vieţi

Locul se află la trei staţii de tramvai 32, cum vii dinspre Unirii. Pe un colţ de stradă Năsăud, chiar lîngă o mare benzinărie. Are o uşă simplă, de lemn, şi perdele de dantelă la ferestre. Înăuntru este cald şi miroase bine. Meniul de azi: ciorbă de lobodă, drob şi desert. Totul străluceşte de curăţenie, pereţii sînt veseli şi decoraţi cu desenele şi icoanele pe sticlă făcute de copii. Cum intri, drept în faţă se află o tablă, iar în stînga, un birou mic cu un computer. Ciorchiniţi deasupra lui, cîţiva copii dintre cei care şi-au terminat şi lecţiile, şi masa. Sînt veseli şi guralivi şi văzîndu-i, nici nu te gîndeşti că în afară îi aşteaptă de fapt strada sau nişte locuinţe insalubre. Şi un viitor incert.

Cantina a fost construită în 1997, de la zero. Dintr-o groapă. Mi se spune că pentru strîngerea fondurilor, celebrele cîntăreţe Angela Similea şi Corina Chiriac au dat cîteva spectacole la Sala Radio. „Am vîndut atunci şi multe din icoanele copiilor, pictate pe sticlă. Încet, din banii adunaţi am reuşit să construim clădirea, să tragem apă şi gaze."

Irina Drăgoi, preşedinta Asociaţiei Sf. Stelian, îmi spune că a dorit ca această cantină să fie mai mult decît o simplă sală de mese. Un centru educaţional, unde în timpul săptămînii se fac lecţii, iar în week-end, programe culturale. Adică se pictează. Pe muzică de Mozart. Sau Chopin. „Şi vorbind de copiii străzii, care nu ţi-ar sta locului nici două minute, cînd se apucă să picteze nu se mai mişcă de la masă nici trei ore în şir!"

Otilia Geablete este educatoare şi lucrează aici din 2000, cînd a ajuns „pentru că îmi plăcea să lucrez cu copiii", rămînînd mai apoi pentru că, reuşind să schimbe generaţii „...am prins rădăcini".

Copiii ei (le spune tuturor „copiii ei", fie că sînt mici, fie că au depăşit de mult pragul copilăriei), toţi provin din familii cu situaţii foarte grele, familii monoparentale sau care locuiesc în adăposturi, familii care, din punct de vedere economic, sînt la pămînt. „Avem o familie care locuieşte de ani buni într-o fostă şcoală, fără nici un fel de condiţii... Am încercat să intrăm în audienţă la Primărie să intervenim pentru ei, dar ni s-a spus că la primar nu se intră cînd şi de cîte ori vrem..." Şi li s-a mai spus că, de vreme ce mai fuseseră de cîteva ori pînă atunci, poate vor mai avea dreptul să intre... peste un an.

Programul este în principal unul de prevenţie a abandonului şcolar. „Avem însă două grupe. Prima este formată din copiii săraci care mai merg la şcoala de zi, iar cealaltă – din copii care merg la şcoli cu frecvenţă redusă, deci care deja au abandonat şcoala... avem şi «copii» de 17-18 ani care se înscriu în clasa a III-a sau a IV-a. Eu le zic copii, din obişnuiţă."

La răstimpuri, cîte un prichindel (care taman vine sau, terminîndu-şi masa, pleacă) se iţeşte într-o îmbrăţişare şi un sărut pe obrazul educatorei. Şi domnişoara Geablete le zîmbeşte.

„Aici suplimentăm ce n-au învăţat în şcoală. Încercăm să reluăm lecţiile pe care ei le-au ratat, orice materie, pînă în clasa a VIII-a. Îi ajutăm să-şi facă lecţii pentru că mulţi nu au condiţii acasă, unii locuind în încăperi fără curent electric."

Cum află de aceşti copii? Căutîndu-i, mergînd prin şcoli şi cerînd să li se semnaleze cazurile sociale grave.

Aici copiii primesc şi rechizite şi – de cîte ori au donaţii sau sponsorizări – „le dăm şi haine, încălţăminte, pachete de sărbători..." În plus, au o masă caldă în fiecare zi. Sala de mese şi cantina pentru „o mie de guri pe săptămînă". Cîte trei feluri de mîncare şi un miros primitor de (a)casă. „Cînd vin aici prima oară" – îmi povesteşte preşedinta asociaţiei – „mulţi dintre ei nici nu ştiu ce e aia un şniţel sau un ecler..."

Chiar dacă situaţia şcolară a celor care intră în program se îmbunătăţeşte simţitor, mulţi ajungînd să ia premii şi să continue şcoala (mi se povestec cazuri de copii prinşi în program care acum au terminat facultatea), cu copiii străzii este foarte greu, iar rata de succes – extrem de mică. **Dora Marinescu,** coordonator de programe, îmi spune că aceştia „au alt regim de viaţă, trebuie să stea pe stradă să facă bani. Şi e foarte greu să ai acces la ei, în canale sînt liderii care nu te lasă să le iei mîna de lucru." Chiar dacă un timp unii mai vin, cuminţi şi dornici de învăţătură, cîteva ore pe zi cu acoperiş deasupra capului nu prea au efect asupra restului zilei petrecute în canal.

„Cît timp nu sînt luaţi din canal, din mediul acesta fără speranţă, nu sînt duşi în nişte apartamente sociale, nu sînt şanse de a se schimba ceva real."

Dar cei care totuşi merg la şcoală se mai întorc pe stradă?

Niciodată. Prind gustul unei altfel de vieţi.

...Un copil a abandonat şcoala în clasa a VII-a. Intrînd în programul asociaţiei a reuşit să dea examenul de capacitate pe care l-a luat cu brio. Dar cum ghinionul trage mai ales la cei deja bătuţi de soartă, a completat greşit fişa de înscriere la liceu şi a ajuns la o profesională. Fiind însă foarte ambiţios, a dat mai apoi şi la un liceu teoretic, pe care l-a terminat la seral, făcînd şi profesionala, şi liceul. În prezent este asistent manager la un mare supermarket bucureştean.

A fost însă o vreme cînd, împreună cu fraţii lui, a dormit într-un grajd.

Îl cheamă ***Ştefan Gheorghe.***

Cine sînt ei?

„Am luat numele Sf. Stelian" – îmi povesteşte Irina Drăgoi –, „pentru că am vrut să începem sub auspiciile unui protector al copiilor, asociaţia noastră ocupîndu-se în special de copiii defavorizaţi."

Şi-au început activitatea imediat după Revoluţie ajutînd cîteva familii sărace, oferindu-le mîncare gătită într-o bucătărie móbilă militară şi servită în aer liber, pe un stadion. De atunci şi pînă în 2007 asociaţia s-a dezvoltat, iar în prezent are în grijă soarta a mai bine de 1500 de oameni, copii ai străzii, familii defavorizate, bătrîni singuri sau cerşetori. Drumul parcurs de atunci a fost unul foarte greu pentru o organizaţie „pur românească", înfiinţată din „nimic" şi bazîndu-se doar pe o echipă de prieteni de vîrste şi meserii diferite, unii avînd serviciu, alţii fiind studenţi sau chiar pensionari, „uniţi însă de aceleaşi valori".

„Pe atunci nu credeam că vom ajunge în prezent să avem în jur de 100 de oameni, voluntari şi angajaţi, care să lucreze cot la cot, mai mult de opt ore pe zi, şi sîmbăta, şi duminica. Tot ce ne-a ambiţionat a fost dorinţa de a face bine."

Pornind de la copiii străzii, programele s-au amplificat, decurgînd unul dintr-altul, pe măsură ce membrii încercau să identifice cauzele care îi mînă pe aceşti copii în stradă. „Ne-am îndreptat aşadar şi spre familiile monoparentale, spre cazurile de violenţă în familie şi înspre familiile care au foarte mulţi copii, dar nu au venituri. Plecînd de la efecte, am ajuns la cauze şi am început să lucrăm la acest nivel. În primul rînd, ne-am spus că trebuie ajutate familiile defavorizate, pentru a micşora cazurile de copii care curg în stradă."

Mi se spune despre aceste familii că locuiesc în condiţii de neimaginat, uneori stînd şi zece persoane într-o singură cameră, dar că, trecînd peste toate acestea, unii părinţi, indiferent cît sînt de săraci şi disperaţi, conştientizează că singura şansă a copilului lor e să meargă la şcoală. Şi atunci fac eforturi să îl trimită în program.

„Tocmai de aceea lucrăm şi cu familiile, iar programele noastre sînt cu servicii integrate. De altfel, cred că am fost printre primii care am introdus acest concept în serviciile sociale de la noi: program pentru întreaga familie. Dacă te ocupi doar de copil, nu rezolvi absolut nimic. Şi atunci ne ocupăm şi de familie în egală măsură, trimitem pachete alimentare lunar, servicii medicale, consiliere şi terapie... Copilul vine la educaţional, familia spre alt proiect. Aşa sînt toţi acoperiţi."

Printre programele şi facilităţile pe care asociaţia le pune la dispoziţia oamenilor săraci, se mai numără un Centru Medico-Social, care oferă asistenţă medicală, tratamente şi medicamente gratuite, un Centru de calificare profesională (unde, în colaborare cu UCECOM, se oferă cursuri de croitorie, frizerie sau coafură şi posibilitatea unei viitoare angajări), ajutor pentru persoanele defavorizate, centre de servicii sociale şi tabere.

„Ce reuşim noi să facem este însă la nivel de menţinere la o cotă de supravieţuire, dar nu la nivel de rezolvare." Preşedinta asociaţiei îmi spune că, pentru asta, ajutorul guvernamental este de neînlocuit. „Trebuie investit serios în locuinţe sociale. Dacă n-ai un acoperiş deasupra capului, un duş, un dulap şi un pat, nu se poate. Dintre copiii pe care îi ajutăm, cei care au totuşi o familie au mai multe şanse. Din nefericire, rata de recuperare a copiilor străzii este foarte scăzută, tocmai din această cauză."

Întreb de subvenţiile pe care, prin legea 34, ar trebui să le primească de la stat. Mi se spune că pînă mai ieri alocaţia pentru un beneficiar era între 30 şi 40 lei pe lună, crescînd anul acesta la 80. „Ceea ce e încă foarte puţin. Din banii ăştia trebuie să le dai de toate, de la mîncare, medicamente pînă la detergent... tot din banii ăştia trebuie să plătim salarii, benzină, costurile administrative şi ...cheltuielile impuse de birocraţie, bani pe care i-am putea folosi pentru nevoiaşi."

Cum reuşesc, în pofida dificultăţilor materiale? Au conştiinţa faptului că *trebuie.* Iar cînd ştii asta, te ambiţionezi să-ţi iasă. „Nu avem bani, dar ştim că cineva trebuie să-i ajute."

În prezent, asociaţia are 1600 de beneficiari, din care 140 de copii vin zilnic la centrul educaţional.

Ce te menţine pe baricade? Orice lumină în ochii oricărei familii sau a unui copil care a reuşit să intre la facultate. Imaginea unei mogîldeţe chircite care se transformă ca o floare pe care o uzi şi la care te uiţi că ajunge să stea dreaptă, să i se îndrepte coloana vertebrală...

© S. Ivanoschi

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Exhibiţionişti şi voaiori

Pe micul ecran, într-un mic studio, după miezul nopţii, o tînără speranţă a lumii mondene – cu statut încă incert, ceva între divă, fotomodel şi/sau cîntăreaţă – arată României noctambule un set de fotografii cu sînii ei recent siliconaţi. Discuţia era aprinsă şi se ducea în jurul cicatricelor rămase după respectivul implant. Ea zicea că sînt mari şi inestetice, moderatoarea o consola spunîndu-i că a văzut şi tăieturi mult mai dizgraţioase. Am apăsat butonul roşu al telecomenzii exact într-un moment în care, o telespectatoare insistentă reuşise să intre în direct şi voia să trimită prin e-mail poze cu ea înainte şi după operaţia de liposucţie.

Ne bîntuie un demon bizar. Ceva necurat şi chinuitor pare să nu ne dea linişte pînă nu arătăm lumii fiecare milimetru de intimitate. România personajelor publice e o ţară în care se poartă reality show-ul. Un individ mărunţel cu pretenţii de mare afacerist publică prin ziare meniul de la viitorul botez al fiicei sale, pe care a avut grijă, în prealabil, s-o arate lumii la televizor într-o producţie semnată cu numele soţiei.

Un altul îşi deschide şifonierul în faţa camerei de luat vederi mîndrindu-se cu accesoriile vestimentare „de firmă". Au apărut clase sociale acum ceva vreme total necunoscute, ordonate după numărul de pantofi, de case de vacanţă sau de maşini aflate în posesie. Bănuiesc deja un efort al sociologilor, greu încercaţi în această perioadă în care se redesenează modele de viaţă şi de comportament.

Mi-amintesc cum, într-o după-amiază, pe uşa de la *Cotidianul,* a intrat o duduie nelipsită din agitatul peisaj monden autohton şi mi-a aruncat pe birou un plic voluminos, anunţîndu-mă, cu glas afectat, că ne-a adus fotografii din vacanţa ei petrecută în Dubai. Pentru că mi-a fost greu să pricep rostul unui asemenea demers, am rămas minute bune fără replică, uitîndu-mă, încurcat, peste imaginile care o înfăţişau pe dududia respectivă în diverse ipostaze sub dogoritorul soare oriental. Ea voia să apară în ziar şi am înţeles, mai tîrziu, că desfăşura un soi de tur al redacţiilor. Din cinci-şase încercări, ieşea una: o poză, o declaraţie, un plan de viitor, o despărţire, planuri de nuntă, un nou iubit...

Umblă printre noi o specie aparte. Sînt creaturi care nu respiră fără camera de luat vederi sau fără flash-ul aparatului de fotografiat. Fiind vorba de o adevărată luptă pentru supravieţuire, scot la înaintare un arsenal impresionant, din care nu lipsesc ecografiile, divorţurile, fotografiile de acasă sau din vacanţă, pozele cu soacra, mama, copilul

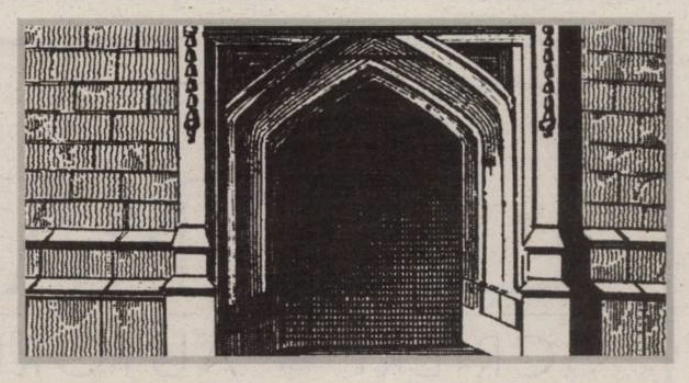

sau animalul preferat, povestirile despre chinurile facerii sau durerile operaţiilor estetice, bîrfele despre alţii sau, pur şi simplu, reţetele de viaţă bună, noroc, căsnicie fericită ori nemaipomenitele lor cure de slăbire.

Exhibiţionişti? Probabil. Dar trebuie să recunoaştem şi adevărul dureros al multiplicării numărului de voaiori care se uită, anesteziaţi, la spectacolul renunţării la intimitate, cu o poftă teribilă, născătoare de pofte şi mai mari. Spre bucuria lor, îi anunţ că am văzut la TV, într-o recentă prezentare de modă, o fustă cu motor (!) care lasă purtătoarea goală-puşcă în doar cîteva secunde. Colecţia era *prêt-à-porter* şi, în cîteva zile, va ajunge, cu siguranţă, şi la Bucureşti...

Cu ochii-n 3,14

LA 20 DE ANI-LUMINĂ DE PIPERA S-A DESCOPERIT CHESTIA AIA CARE DEFINEŞTE CELELALTE FIINŢE MAI GRASE

● La 20 de ani-lumină de Terra, în jurul stelei Gliese 581c, din sistemul extrasolar, s-a descoperit o planetă avînd la suprafaţă o temperatură medie de 0-40 grade Celsius, ceea ce ar permite existenţa apei, *deinde philosophare:* e o planetă locuibilă? Răspunsul e ca la Radio Erevan, în cazul socialismului în Elveţia: da, însă ar fi păcat. (**R. C.**)

● Un telefon a anunţat că patru jucători de la CFR Cluj au fost blătuiţi de Gigi Becali ca să o lase mai moale în meciul decisiv pentru ocuparea locului 2 în clasamentul Ligii miticiste. Steaua, într-adevăr, a cîştigat la Cluj fără emoţii. Duminică, după ce oierul oligarh din Pipera a vestit că la vară va cumpăra trei jucători de la Galaţi, Oţelul n-a mişcat la Bucureşti şi Steaua s-a „plimbat" într-un meci intitulat impecabil, în *Gazeta Sporturilor,* „Tăcerea mieilor". S-a dovedit încă o dată cîtă dreptate a avut Gigi Becali cînd a refuzat să doteze echipa cu un psiholog. Un mai bun psiholog ca banul – ochiul dracului dat pe mîna unui om al lui Dumnezeu – nu se există, măi papagalilor, măi hahalerelor. (**R. C.**)

● În tren, pe drumul Timişoara-Bucureşti, un domn îmi laudă Timişoara şi are numai cuvinte de ocară pentru Bucureşti, „unde nu se mai poate respira de atîta lume". Tot el îmi spune şi soluţia pentru această situaţie: „Chestia aia care se întîmplă în Bucureşti o dată la 40 de ani". Aţi ghicit, este vorba de cutremur. Deşi pare greu de crezut, omul nu glumea deloc. Şi încă ceva: locuieşte şi el în Bucureşti. (**C. P.-B.**)

● Cercetătorii sînt de părere că reacţia calului la deschiderea unei umbrele îi defineşte caracterul. Mă întreb

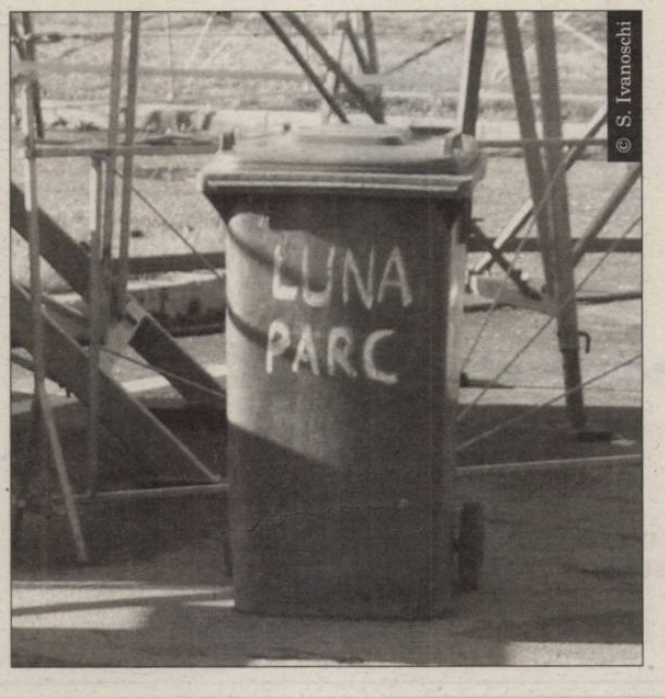

© S. Ivanoschi

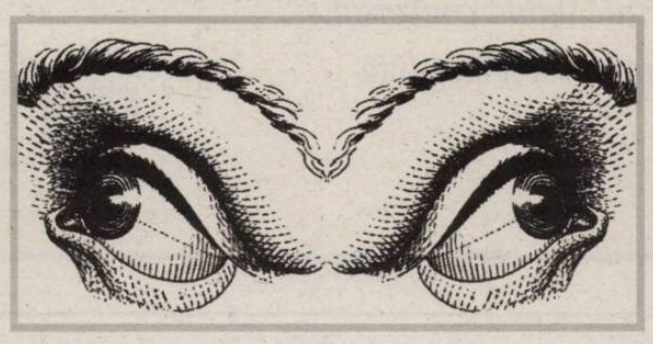

dacă cercetătorii au făcut acest experiment folosind, împreună cu umbrela, o maşină de cusut şi o masă de disecţie. (**M. C.**)

● „Furnicuţele" PSD-iste au manifestat de 1 Mai. Parcă odată prin partid erau şi mulţi greieri (dacă nu chiar trîntori). Poate că furnicuţele muncitoare au mai scăpat de celelalte fiinţe mai grase, de pe lîngă muşuroi. Dar au revenit la culoarea roşie pentru că de 1 Mai furnicuţele erau roşii. Adică termite roşii? (**A. M.**)

SE SCHIMBĂ ACCENTUL VIEŢII NOASTRE, ORICE AR ZICE NERVOŞII DE PESTE MĂRI ŞI ŢĂRI

● Luni seară, în emisiunea *Ştirea Zilei,* Gabriela Vrînceanu Firea, după o frază – adevărată – care i-a cam uimit pe invitaţii ei (de prin comuna Voluntari), a ţinut să precizeze: „A fost o glumă". Ei înţelegeau cum e cu investiţiile de milioane de dolari, dar nu înţelegeau cum e cu glumele. Se schimbă ţara, orice ar zice pesimiştii. (**M. B.**)

● În atenţia tuturor vînzătorilor şi băutorilor de cafea „italiană", o rugăminte personală: nu mai spuneţi „expresso", ci *espresso,* iar în *caffe latte* nu mai puneţi accentul pe *e* („latté"), ci pe *a* („látte"). Vă mulţumesc. (**M. V.**)

● Primit pe e-mail: „La ora 2, 3 minute şi 4 secunde în data de 6 mai a.c., ceasul şi data vor arăta în felul următor: 02:03:04 05/06/07. Acest lucru nu se va mai întîmpla niciodată în cursul vieţii noastre". E bine de ştiut! (**a. l. ş.**)

● În Paraguay este legal să te duelezi, cu o singură condiţie: să înregistrezi la spital donatori ai propriei grupe de sînge. Iată o politică sănătoasă şi pentru societatea românească: 1) s-ar înjumătăţi nebunii, nervoşii, procesomanii etc.; şi 2) Institutul Hematologic şi-ar spori considerabil rezervele de sînge. (**M. C.**)

● Dragi Carmella Crawford, Kyra Chaney, Ray Malcolm, Roman Frolov, Chin Tompkins, Arnold Parker, Mike Spencer şi alţi necunoscuţi de peste mări şi ţări care încercaţi săptămînă de săptămînă să mă convingeţi să cumpăr de la voi Viagra, Xanax şi alte porcării cu care îmi umpleţi mail-ul, mai potoliţi-vă odată că m-am plictisit de atît „Empty Bulk & Trash"! (**R. T.**)

POŢI SĂ ÎNOŢI ÎN VOCILE FEMININE ORI ÎN ATÎTA AMAR DE MINE ÎNSUMI?

● Dialog, în troleibuz, între o copilă de vreo cinci ani şi bunica ei. Începe aia mică: „Ce fîntînă arteziană!... Poţi să înoţi în ea?" „Nu." „Atunci de ce e aici?" „De design, ca să fie frumos." „Ca să te uiţi la ea?" „Da." „Şi noi de ce nu ne-am uitat?" *(După o pauză)* „Cînd mai mergem în Herăstrău?" „Poimîine." „Poimîine? E o veşnicie". (**D. S.**)

● Cele mai multe politeţuri le aud, în ultima vreme, în taxiuri. Nerăbdători să lucreze doar cîte opt ore, conform „normelor" UE, taximetriştii se conversează între ei prin staţie, felicitîndu-se reciproc, pe tonuri prietenoase, pentru munca depusă, pentru suma strînsă, traseele alese, casele de la ţară, nevestele care aşteaptă copii. Însă cele mai elegante discuţii sînt cele purtate cu vocile feminine ale dispecerelor, la limita flirtului, însă pline de bune maniere. „Unu, cinci, zero... bine ai revenit printre noi! Serviciu uşor... Barbu Văcărescu, paişpe, Ana!" „Sărut mîna. Mulţumesc frumos. Vă doresc o seară ex-cep-ţională... în cinci minuţele să coboare!" (**A. P.**)

● Am impresia că Florin Călinescu se crede ori George Clooney, ori Colin Farrell. Altfel nu-mi explic de ce de vreo doi ani se încăpăţînează să apară la televizor neras. (**M. C.**)

● Din *România liberă,* 16 aprilie a.c.; dedicaţie specială pentru Sever Voinescu: „STANISLAW BODU a trăit 93 de ani, murind în micuţa casă ce adăpostea de atîta timp şi sifonăria cu care îşi cîştigase pîinea de-a lungul vieţii. De pe patul de moarte, vocea lui a răsunat din nou după atîta amar de vreme, întărindu-i în credinţă pe cîţiva potcovari mai sceptici care se aflau împreună cu ceilalţi fraţi în camera muribundului, şi dezamăgind preotul adus la insistenţele familiei şi care voia să-i smulgă mărturisirea de credinţă: «Sifon!»." *(va urma)* (**a. l. ş.**)

● Săptămîna asta am primit *spam* de la mine însumi. Chiar în halul ăsta ne dedublează Internetul?... (**M. V.**)

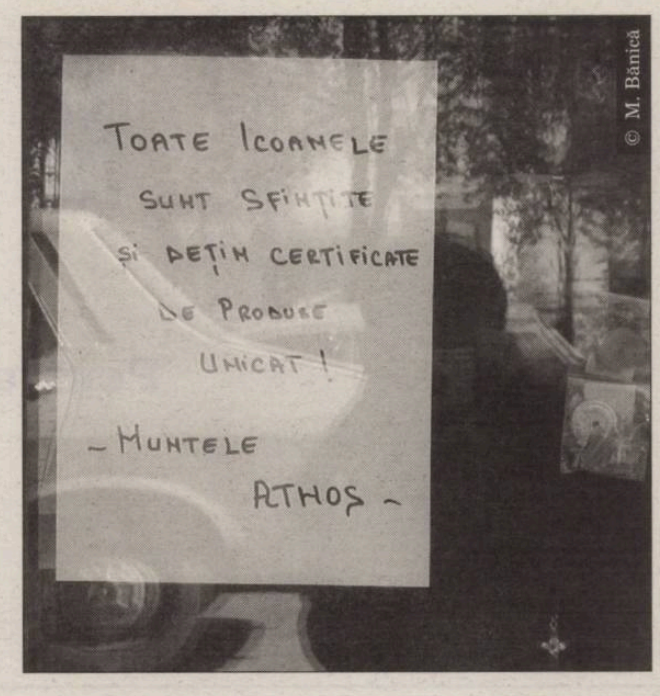

© M. Bănică

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 27 aprilie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 12.
Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Capitalele cărții: Leipzig și Paris
- ANCHETĂ: Literatură, teatru, cinema…
- INTERVIU cu Gabriela Melinescu
„Este un tur de forță să scrii și să fii și fericit“
- PROFIL: Ion Barbu
- REPORTAJ: Despre morți, numai de bine
- FRAGMENTE: George Bălăiță, *Cinema sau Mania conversației*
- RĂSPUNDE! – un chestionar despre fotbal și literatură

Dilemateca
Îți dă de citit

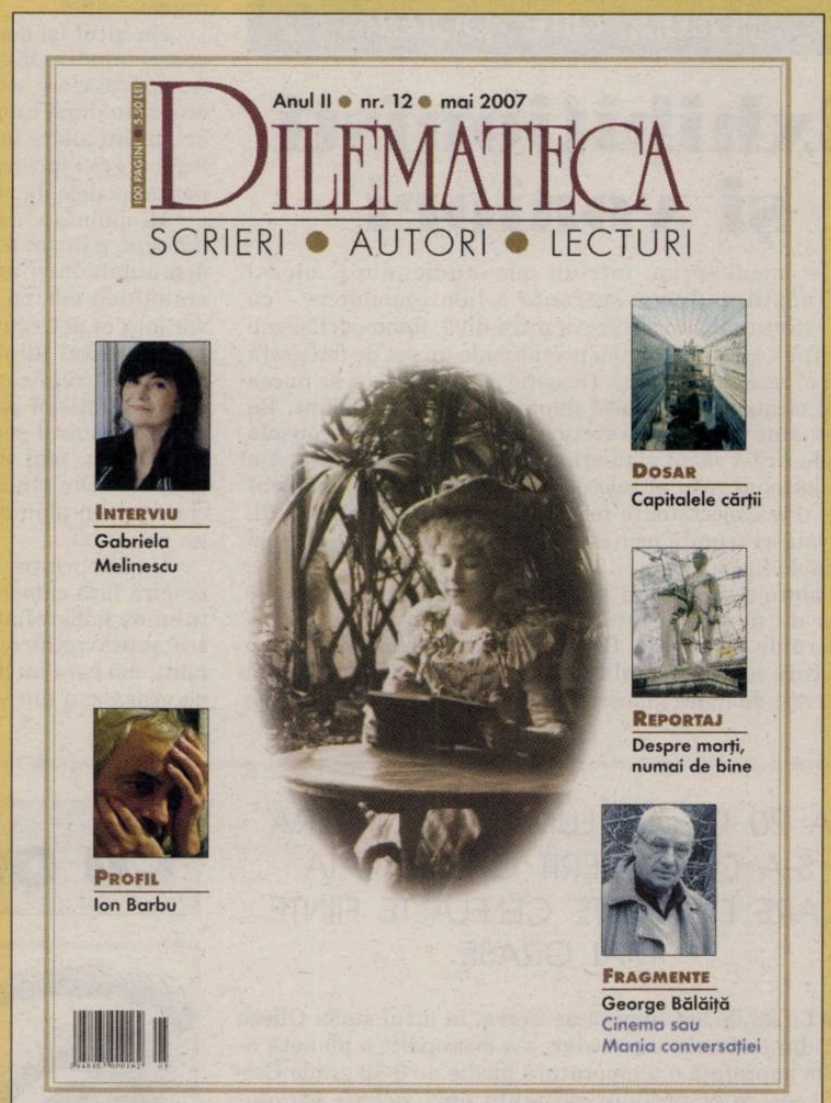

Din 27 aprilie
Noul echipament al jurnaliștilor noștri

Unii nu suportă adevărul.
Pentru toți ceilalți îl scriem în fiecare zi.

Echipă nouă, conținut nou, format nou.
Faptele așa cum sunt.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 170 ● 11-17 mai 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cine-i de vină?“
pagina **3**

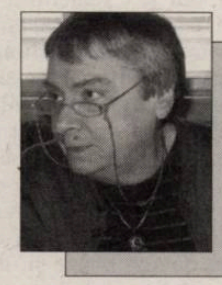

Magdalena Boiangiu
„Victoria lui Sarkozy“
pagina **5**

Ioana Avădani
„Cîtă transparenţă, cîtă concurenţă?“
pagina **19**

Studii în străinătate

Dus-întors sau numai dus?

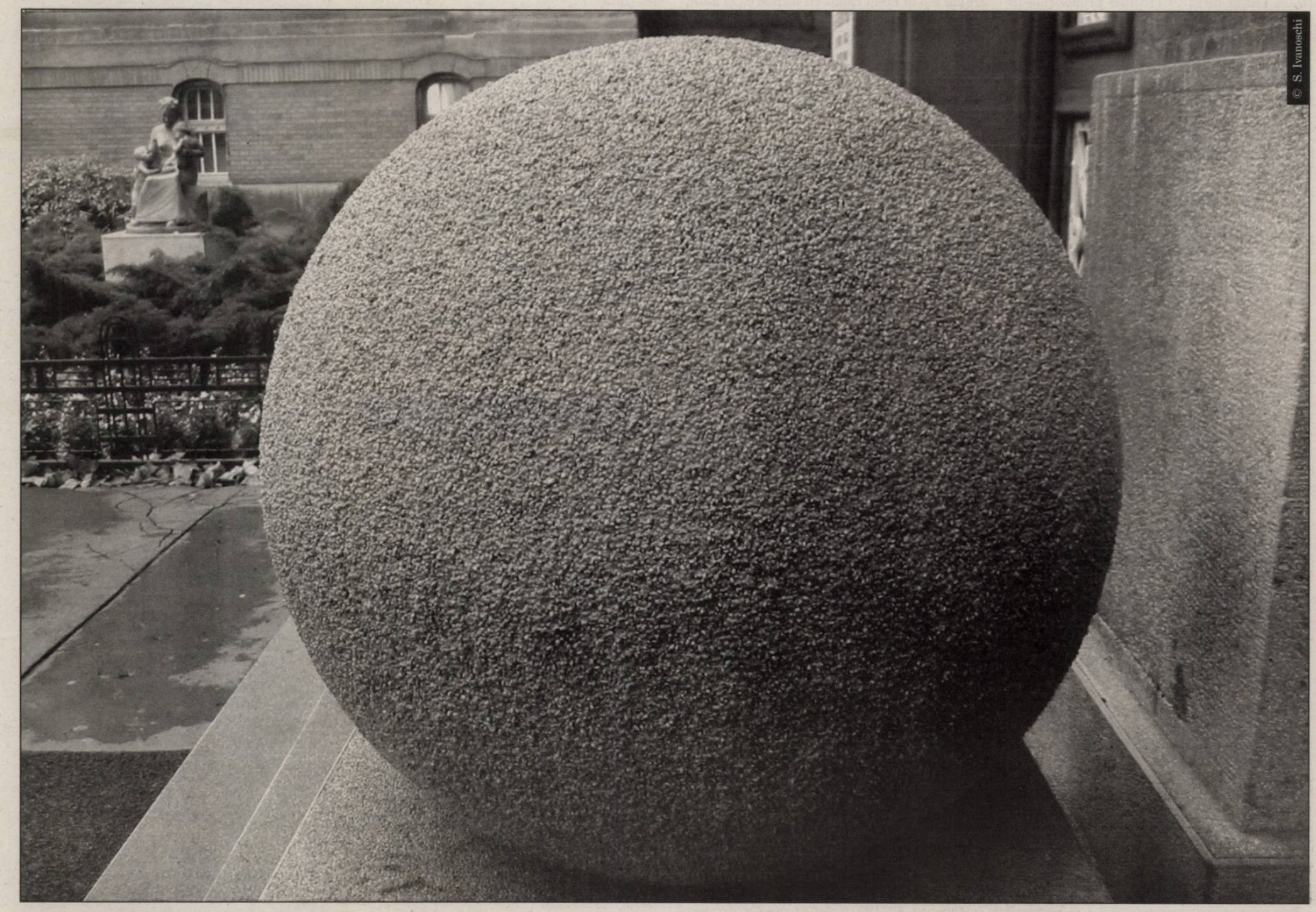

© S. Ivanoschi

„Scopul educației este să înlocuiască o minte goală cu una deschisă.“
MALCOLM FORBES

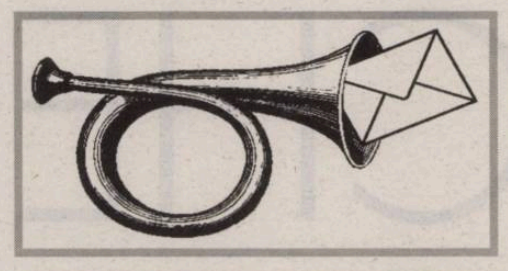

Actualităţi

Şcoala şi prostia

...Îşi propune Şcoala ca ideal educaţional formarea omului inteligent şi moral? Promite Şcoala diminuarea gradului de prostie? Spun profesorii: „Fraţilor, nici noi nu sclipim de inteligenţă, dar ştiind acest lucru deja sîntem mai puţin proşti?!". Ce s-ar întîmpla dacă dialogul sec, distant, voit academic, dar în realitate arid, pe alocuri de lemn, ar fi înlocuit cu un dialog viu, sincer, irigat de nevoi reale şi rămînînd politicos? Ce s-ar întîmpla dacă profesorul ar renunţa la poziţia lui mincinoasă de ştie-tot şi s-ar aşeza pe una de vrea-să-înveţe-mult? Eu aş împărţi profesorimea în două tagme: unii care ştiu că oricît ar învăţa, le mai rămîne o infinitate de lucruri de învăţat, şi pentru asta nici nu se reped să-şi confecţioneze dosare de merit căci îşi asumă dureros failibilitatea, şi alţii cărora nu le pasă şi, în virtutea nepăsării lor, sînt croitori destoinici de merite personale. Sistemul actual de învăţămînt a creat această posibilitate hilară, ca profesorul să-şi arate destoinicia în public. Să o povestească. Oral, dar mai ales în scris. Să o conserve în dosare. „Dacă vor hîrtii, să facem hîrtii!" Consiliile profesorale în care se susţin dosarele de merit sînt baroce, frizează pe alocuri neruşinarea. Filmate şi redate publicului, ar face un deserviciu obez profesorimii. Este modestul un prost, azi cînd marketingul e o chestiune de viaţă şi de moarte? Te întrebi care-s proştii: cei care au salarii de merit, fără merit, sau cei care conştientizează că pînă să aibă merite, pe care să şi le afişeze la rever, mai trebuie să treacă prin vreo două vieţi, cînd ei n-au decît una şi aceea scurtă?! Falimentul profesional este cînd intrările sînt mai mari decît ieşirile, va să zică dumneata, profesore, ai primit un elev cu potenţial mare, testabil, şi prin lene, ori nepricepere l-ai prăpădit. Ori atunci cînd, lucru dureros, ai suferit de orbire cînd elevul dumitale cu potenţial evident trecea printr-o dramă din pricina căreia gîndul nu-i mai stătea la ale şcolii. În rest, putem vorbi de performanţă. Cînd primeşti un elev care abia silabiseşte, e o performanţă să-l aduci la lectură cursivă. Cînd primeşti un elev perfect dezinteresat de tematica disciplinei pe care o slujeşti şi-l clinteşti din marea lui indiferenţă e o performanţă. Cînd primeşti o clasă Dumnezeu ştie cum plămădită să-i bruieze pe profesori din truda lor (cine ar recunoaşte că un profesor trudeşte?) şi dumneata o aduci de la bruiaj la limpede vorbire e o performanţă. Acestea sînt însă performanţe inefabile. Cele care sînt măsurabile sînt examenele, concursurile. Dar rezultatele unui elev nu sînt rezultatele unui profesor, să ne înţelegem. Elevul acela poate fi un studios autonom sau o minte sclipitoare şi este mare aroganţă din partea dumitale să-ţi asumi rezultatele lui. Elevul acela poate fi o minte mai puţin mobilată şi e nedrept să-ţi asumi eşecul lui. Treaba noastră – a profesorilor – este laborioasă, conjugată şi vizibilă după mulţi ani. Camerele de filmat, plasate peste tot în clase, de exemplu, ar fi îngrozitor de stresante, ar pune ochi în ceafă şefilor, dar ar face vizibilă în sfîrşit şi truda profesorilor. Sau lenea lor. Ar înlocui conştiinţa profesională pentru cei ce n-o au. Şi în loc să auzim grozăvii în consiliile profesorale, cînd se susţin dosare de merit, am viziona bucăţele rupte din viaţa profesională. Şi n-ar mai fi hilar. Ar fi cel puţin frumos pentru că o lecţie frumoasă este şi un spectacol frumos. Şi omul – colegul celui merituos – ar fi încîntat. Şi ar învăţa el însuşi, căci profesorul este profesionistul care trebuie să înveţe toată viaţa, şi nu doar să frecventeze nişte locuri de unde obţine adeverinţă că a învăţat. Cu ochiul acela străin şi rece în ceafă, calitatea şcolii ar fi alta. Numai că am rămîne surprinşi că mulţi din formatori ar trebui s-o ia de la capăt cu formarea şi să înceapă prin a se forma pe ei înşişi, înainte de a-i forma pe alţii. Şi mai trebuie spus ceva: fără echipă, un profesor singur e neputincios. Părintele ar trebui să vină chiar nechemat în echipă. Elevul ar trebui să ştie că este în echipă. Profesorii toţi să acţioneze ca şi cum ar fi o echipă.

Ne-am obişnuit să credem importante doar limba română şi matematica. Inteligenţa inter- şi intrapersonală e de format, ca şi cea kinestezică, ori cea muzicală, ori spaţială. Şi unde să te formezi, dacă nu în şcoală? Ce nevoi îşi exprimă părintele actual, ce vrea el de la şcoală şi de la profesorii ei? Mulţi – cei mai rapid adaptabili – ar vrea note mari. În catalog, dar mai ales la examen. Acum acestea, notele, merg în locul candidatului la concurs. Concurs de dosare. Oamenii care au un fler al plasamentelor profitabile intuiesc că aranjamentele ţin cel mai bine la acest tip de concurs. Ei ignoră că aranjamentul este pe termen scurt, că este doar o coafare temporară, dar şi o temeinică adîncire a golului şi că ei, cu bună ştiinţă, îşi condamnă copilul la prostire. Pe termen lung. Care sînt părinţii proşti: cei puţini care-şi îndeamnă copiii să mizeze doar pe capacităţile lor şi să-şi asume locul lor în clasament mobilizîndu-se mai mult pentru un loc mai bun sau piloşii care-şi duc în spate odraslele mărite punîndu-i să urce periculos pentru rezistenţa lor la înaltă altitudine? În preajma examenelor, comunitatea devine brusc şi, evident, artificial interesată de şcoală aşa cum de Înviere spaţiul bisericii se animă tot artificial. Este uluitor cum cele două instituţii – Şcoala şi Biserica – sînt scuturate o dată pe an din logica lor cuminte prin acelaşi mecanism al banului: se cumpără note cu bani bine dosiţi, aşa cum s-ar cumpăra şi pretenţii la mîntuire prin gestul febril al numărării de bani filmaţi. Şcoala şi Biserica trebuie să rămînă instituţii apolitice, dar lipsite de bani sau irigate cu banii milei, ele sînt firave şi urmate sincer doar de o mînă de idealişti. Proşti, ar zice oportuniştii. Inteligenţi, ar zice oamenii pentru care importantă este paideea, traseul, şi nu ţinta.

Am învăţat să-l privim ca inteligent şi pe cel ce e capabil să-şi comunice mesajul eficient sau pe cel care reuşeşte să medieze un conflict ori să-l surmonteze? Îl luăm noi de inteligent pe cel care se înţelege pe sine, se examinează, se autoechilibrează prin administrarea celor trebuincioase părţii nemateriale? Spunem noi despre cel ce posedă ştiinţa mişcării că e inteligent? Oricum sîntem tentaţi să-i zicem, mai puţin astfel. Îl numim cu acest apelativ pe cel ce recunoaşte o bucată muzicală ori interpretează una? Psihologul Gardner ar trebui popularizat. Împreună cu Piaget a cărui principală teză e că inteligenţa se formează în interacţiune cu mediul. Şi poate chiar cu Daniel Goldman care resuscitează conceptul unui francez celebru, de odinioară despre „inteligenţa emoţiilor".

Valeria ROŞCA
GSI Rovinari
ValeriaRosca@libero.it

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mitocănia la putere**
- **Generaţia iPod**

Propuneri

O temă de disecat

Despre furt. Ca fenomen social, psihologic, ca necesitate, ca sport, din obişnuinţă, din instinct etc.

Am să vă povestesc două întîmplări.

1. Am lucrat la Combinatul Petrochimic „Brazi" unde erau salariaţi foarte mulţi ţărani care făceau naveta la ţară. Era imposibil să fie o zi în care să nu iasă pe poartă cu ceva. Paznicii erau tot de-ai lor. Într-o zi, cînd ieşea un schimb la ora 19,00, unul care era pompier, după ce a ieşit, s-a dus la peretele încăperilor în care îşi aveau locul paznicii şi s-a frecat cu spatele de zid zicînd: „bă, azi n-am furat nimic, măcar atîta să iau, varul de pe perete".

2. Am fost în RDG, la uzinele chimice „Lenna" (lîngă Magdeburg) în 1973 şi 1977. La prima vizită am constatat că piaţa era bine garnisită cu bunuri de consum, comparativ cu situaţia de la noi. La a doua vizită, piaţa era mai rarefiată. Într-o zi, îmi spune foarte îngrijorat translatorul (un sas din Cîmpina – cred că singurul care s-a expatriat în RDG): textual – „domnule, *s-a stricat neamţul*. A început să fure din întreprindere!".

M. COSTEA
str. Cameliei 16, Ploieşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 14.000 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*".
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cine-i de vină?

Propun cititorilor încă un articol – mereu actual – de-acum zece ani. Dacă ţara nu se schimbă cu deceniile şi secolele, eu de ce să-mi schimb textele săptămînal?

În ianuarie 1871, o gazetă din Germania *(Augsburger Allgemeine Zeitung)* publica o scrisoare a regelui Carol I, pe care ziarele şi parlamentarii români au transformat-o în prilej de scandal. După aproape cinci ani de domnie, regele se plînge unui prieten de „puţinul folos“ pe care l-a putut aduce „acestei frumoase ţări“. „A cui este vina?“ – se întreabă Carol. „Nici a mea, nici a poporului în întregimea lui“ – sună răspunsul. Atunci a cui? Sistematizînd rapid ceea ce în textul regal se supune retoricii epistolare a momentului, vom găsi trei explicaţii posibile ale eşecului:

1) O caracteristică psihologică globală: românii sînt un popor „care nu vrea să fie condus şi totuşi nu e în stare să se conducă singur“. Semeţie, lipsă de disciplină interioară, haos. Stăm prost cu „heghemoniconul“! Trăim „neatîrnarea“ în tot echivocul ei: pe de o parte, spirit independent, pe de alta, volatilitate neguvernabilă.

2) O caracteristică istorică şi socială: între elite şi masse e o fractură nevindecabilă. Elitele sînt emancipate, „branşate“, gata să adopte ultima utopie la modă, massele sînt de un conservatorism îndărătnic. Cu alte cuvinte, elitele suferă de inadecvare, nu ţin cont de spiritul locului, iar massele se comportă reticent, resentimentar, impulsiv. Rezultatul e că elitele conducătoare obligă ţara „să treacă deodată şi fără mijlocire de la un regim despotic la cea mai liberală Constituţie, precum nu are nici un popor din Europa“. Massele însă „nu se pot lăuda cu virtuţile cetăţeneşti ce se cer pentru o formă de stat cvasirepublicană“.

3) O caracteristică politică: inflaţia „intrigilor de partid“. Fără comentarii.

E de observat că, în efortul său de a da un diagnostic crizei naţionale, regele Carol I nu umblă după cauze externe. Nu caută comploturi antiromâneşti, ghinioane geopolitice, fatalităţi istorice. Buba e, pentru el, înăuntru şi nu se va vindeca niciodată dacă o vom contempla mioritic, cu compătimirea de sine a victimei de profesie. De observat, de asemenea, că cei de care regele se teme cel mai mult sînt „ultraşoviniştii“, mereu dispuşi să-l judece ca „lipsit de iubire pentru ţară“. De observat, în sfîrşit, este că scrisoarea suveranului a enervat opinia publică. În Cameră, Nicolae Blaremberg a comentat-o agresiv, propunînd o moţiune cu care s-au solidarizat destui, ziarul *Românul* (evident!) a perorat, provocator, pe tema „domnului călcător de Constituţie“ şi „risipitor al averii publice“. (Vezi relatarea lui Titu Maiorescu, în *Istoria politică a României sub domnia lui Carol I.)* Acest tip de reacţie adaugă celor trei explicaţii ale eşecului autohton amintite mai sus o a patra: lipsa de caracter, dublată de demagogia virtuţii şi a patriotismului.

Deunăzi, auzeam cîţiva reprezentanţi ai Guvernului recunoscînd că reforma merge prost. Unul dintre ei era excedat de duplicitatea sindicatelor: declară, toate, că vor restructurare, dar protestează vehement ori de cîte ori restructurarea se produce sau încearcă să se producă. Sîntem, deci, tot în momentul „Carol I“. Dar fără Carol I, fără Brătieni, fără Titu Maiorescu. Cine-i de vină?

Dilema nr. 236, 1 august 1997

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Comunitari, extracomunitari şi străini

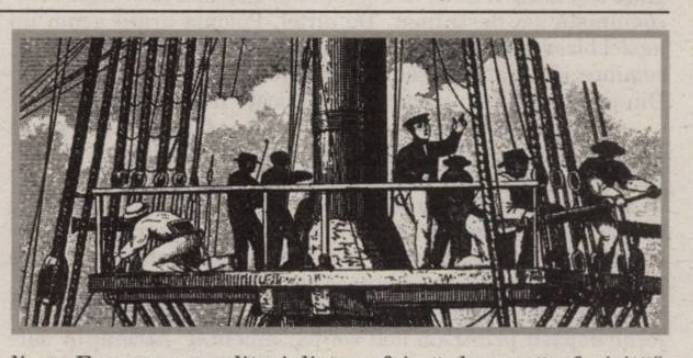

În Italia există aproximativ 300.000 de români cu forme legale de rezidenţă şi încă vreo 250.000 care pînă la 1 ianuarie 2007 erau clandestini, dar acum îşi pot reglementa situaţia, datorită intrării României în Uniunea Europeană. Românii reprezintă cea mai numeroasă comunitate străină din Italia. (Dacă vi se par – totuşi – puţini, vă rog să aveţi în vedere că un raport recent, „Imigraţie şi azil în România“, estimează că pînă în 2015 vor imigra în ţara noastră aproape 300.000 de muncitori străini.) În unele oraşe (de exemplu, Torino), proporţia de români e chiar consistentă, astfel încît site-urile web ale primăriilor au şi o variantă în limba română. Există asociaţii ale românilor şi, mai nou, chiar partide politice – de exemplu, Partidul „Identitatea Românească“. La Roma, Milano, Torino şi în alte oraşe cu un număr semnificativ de locuitori de origine română există, pe lîngă consiliile locale, funcţionari special desemnaţi (şi ei români) pentru a menţine legăturile cu respectivele comunităţi. Cei mai mulţi români lucrează în construcţii, în agricultură, cele mai multe femei sînt menajere, îngrijitoare, *badanti* (supraveghetoare) ale unor bătrîni bolnavi. (Dacă vreun instinct de demnitate naţională vă mînă spre ideea, larg îmbrăţişată de unii comentatori şi politicieni români, că „ai noştri“ se umilesc în străinătate făcînd muncile de jos pe care „ei, occidentalii“ le refuză, precizez că prototipul cuplului portughez care mergea acum cîteva decenii în Germania ori Olanda să-şi caute o viaţă mai bună era: ea – menajeră, el – grădinar sau zugrav; iar italienii înşişi au furnizat ţărilor mai bogate, decenii la rînd, cantităţi însemnate de constructori, ospătari, îngrijitoare etc.). Pe scurt, românii din Italia arată ca o comunitate în curs de integrare firească într-o ţară care, pînă acum vreo 10-12 ani, era străină de problema imigranţilor şi compactă etnic; acum, aproape 10% din populaţia Italiei este formată din „ne-italieni“.

Această comunitate are însă de suportat, de vreo săptămînă, un curent de opinie (puţin spus) defavorabil. O tînără italiancă a fost ucisă de o romîncă în staţia de metrou Termini din Roma; două zile mai tîrziu, doi pensionari au fost ucişi în propria locuinţă din paşnicul sat Mendicino, lîngă Cosenza, iar suspectul este tot un român, *l'ex della badante rumena* (adică fostul iubit al îngrijitoarei romînce). Eram la Roma cînd s-au întîmplat toate acestea şi am putut constata cum se propagă ideea că „românii creează probleme în Italia“: sub impactul emoţional al celor două crime, oamenii şi-au adus aminte şi că multe dintre prostituate sînt romînce, şi că *gli zingari rumeni* au avut conflicte cu locuitorii de la periferiile unor oraşe, şi că mulţi hoţi de buzunare ori cerşetori sînt tot români (sau *zingari rumeni)* etc. Forumurile ziarelor s-au umplut de opinii negative ale unor cititori care acuzau politica de imigraţie prea laxă. Unii comentau, la o cafea, situaţia şi trăgeau concluzia că „aşa nu se mai poate“. Alţii extindeau problema la „estici“, „slavi“ (!) sau „extracomunitari“. Partidele anti-imigraţie au găsit o bună ocazie de a-i acuza pe „străni“ în general. În cîteva zile, opinia că „românii sînt o problemă“ a fost împărtăşită de mulţi.

Un rol deloc neînsemnat în toată această poveste l-a avut mass-media. Acum vreo doisprezece ani, am asistat în Italia la naşterea termenului *extracomunitario:* fenomenul imigraţionist se amplificase şi presa trebuia să găsească un termen-umbrelă pentru a-i desemna pe *toţi* cei veniţi recent în Italia pentru a-şi căuta o viaţă mai bună. Vrînd să evite „capcana“ etnică sau rasială, a adoptat acest cuvînt cu aparenţă tehnică, prin care voia să-i denumească pe toţi cei *din afara Comunităţii Europene,* fie ei asiatici, africani sau esteuropeni. Cu timpul, *extracomunitario* a căpătat conotaţii peiorative, iar astăzi adolescenţii îl folosesc, în certurile „de gaşcă“, pentru a-şi umili adversarii: să-i spui unuia *extracomunitario!* e ca şi cum i-ai spune *deficiente!.* Acum, mai toate ziarele şi televiziunile au precizat, cînd au dat ştirea, naţionalitatea, ceea ce, bineînţeles, a scos în evidenţă ceea ce nu trebuia: nu încălcarea legii, ci provenienţa infractorilor. Apoi, mediatizarea crimei din metrou a fost amplă, pentru că tinereţea victimei stoarce lacrimi şi procente de audienţă suplimentare. *La vita in diretta,* de pildă, o emisiune de după-amiază de pe RAIUNO, a acordat cîteva zile la rînd minute în şir acestei crime, într-o supă „gazetărească“ în care elementele de telenovelă erau intens folosite. Au fost zgîndărite intens emoţiile publicului, iar naţionalitatea „asasinei“ – informaţie cu totul nerelevantă, ca să vorbim în termeni tehnici – a fost precizată de zeci de ori. În treacăt fie spus, la fel „vibrează“ şi o bună parte din mass-media românească atunci cînd vreun conaţional încalcă legea prin străinătate, ajungînd chiar să trimită reporteri pentru a transmite, gîfîit, „de la faţa locului“, deşi nu e mare lucru de trimis. Punctele de vedere echilibrate şi raţionale au apărut, desigur, şi ele, dar puţini le-au mai observat, în mareea de emoţionalitate stîrnită. În zadar spunea, la televizor, ministrul Giuliano Amato (un distins politician) că românii nu trebuie consideraţi criminali „la grămadă“ şi că problema e una socială, nu „interetnică“. În zadar scriau unii cititori pe forumurile ziarelor că au cunoscut, personal, români de toată isprava. Tonul şi stilul relatărilor şi opiniilor despre „crima din staţia de metrou“ o luase razna. Aşa încît Giuliano Ferrara, un editorialist cu faimă de „gură afurisită“, după ce îşi exprima indignarea faţă de lejeritatea cu care presa a „scos în faţă“ naţionalitatea, propunea în revista *Panorama* ca în *toate* ştirile despre infracţiuni să fie precizată naţionalitatea făptuitorului: „un italian de 28 de ani a ucis o bătrînă“; „un britanic a agresat o fată în parc“ ş.a.m.d. Propunerea poate părea absurdă, dar atrage atenţia asupra inabilităţii sau/şi ipocriziei cu care mass-media tratează subiecte delicate, uşor generatoare de stereotipii.

Altminteri, chiar dacă unii italieni nu şi-au dat seama, românii nu mai sînt *extracomunitari.* Sîntem, şi noi, şi ei, cetăţeni ai Europei unite şi multiculturale. Dar nu ne trebuie prea mult pentru a reveni la vechi prejudecăţi. Cea mai veche şi cea mai solidă e că „străinii sînt de vină“. Iar în această Europă unită, dar dezorientată, ne simţim adesea (tot) străini.

ţinerea de minte

„– Repet, nu plec.

– Explică-mi, de ce?

– Nu-i nimic de explicat... E limba mea, poporul meu, ţara mea smintită... Închipuie-ţi, eu îi iubesc pînă şi pe miliţieni.

– Iubirea e libertate. Atîta timp cît uşile sînt deschise, totul e normal. Dacă ţi-au încuiat uşile pe dinafară – asta e închisoare...

– Bun, dar acuma se poate pleca.

– Iar eu vreau să profit de asta. M-am săturat. M-am săturat să stau la coadă pentru fiecare nimic. M-am săturat să port ciorapi rupţi. M-am săturat să mă bucur de crenvurşti din carne de vacă... Ce te ţine aici? Ermitajul, Neva, mestecenii?

– Mestecenii mă lasă rece.

– Atunci, ce?

– Limba. Într-o limbă străină, ne pierdem optzeci la sută din personalitate. Ne pierdem capacitatea de a glumi, de a zeflemisi. Atît şi e de-ajuns să mă îngrozesc.“

(Sergei Dovlatov, *Rezervaţia Puşkin,* traducere de Margareta Şipoş, Editura Humanitas, 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Suspendarea ca exerciţiu de prostie politică

Cel mai probabil, Traian Băsescu se va întoarce în fotoliul de la Cotroceni după acest referendum. Cu toate eforturile de a schimba regulile jocului din mers, sondajele arată că rata de participare va fi mare, iar votul de respingere a demiterii, aproape asigurat. Însă chiar retrimis de popor în fruntea statului, Traian Băsescu se va regăsi în aceeaşi situaţie de blocaj în care s-a văzut pus odată cu ruperea Alianţei D.A. şi crearea Guvernului Tăriceanu 2. Alocarea puterii reale în stat s-a schimbat dramatic din acel moment şi referendumul nu va schimba acest lucru: Traian Băsescu a rămas fără putere reală. Modelul semiprezidenţial care divide puterea executivă între un preşedinte şi un primministru se bazează pe cooperarea între cei doi: preşedintele deţine puterea de influenţă asupra Guvernului, iar premierul exercită puterea reală asupra birocraţiei de stat. Odată stricat acest tandem, preşedintele este izolat. A păţit-o şi Jacques Chirac în Franţa, în perioada de coabitare cu socialiştii, a păţit-o şi Lech Walesa în Polonia după ce marea coaliţie anticomunistă s-a destrămat. De altfel, Polonia arată acum un model bizar de depăşire a crizelor între palate, într-o republică semiprezidenţială: preşedintele şi premierul sînt fraţi gemeni. Din păcate, este un model care nu poate fi lesne copiat.

Avînd un guvern şi un parlament ostile, pe care nu le poate nici demite, nici dizolva în mod constituţional, Traian Băsescu a obţinut de la Curtea Constituţională doar dreptul de a fi slobod la gură şi de a spune lucrurilor pe nume. Nimic din ce spune el în calitate de preşedinte nu mai impune ascultare din partea executivului. Posibilitatea de a retrimite legi la Parlament este limitată de aceeaşi Constituţie – refuzul său de a promulga un act votat de legislativ poate fi lesne depăşit printr-un nou vot parlamentar. Atribuţiile sale ceva mai concrete pe domeniul politicii externe pot fi de asemenea blocate în noua configuraţie a Consiliului Suprem de Apărare a Ţării, unde miniştrii liberali ostili lui au majoritate (cum deciziile CSAT sînt consensuale, vom vedea acolo nesfîrşite blocaje).

Să recapitulăm: aveam un Băsescu izolat, fără putere reală. Curtea Constituţională, prin respingerea actului de suspendare, şi poporul român, prin votul negativ de la referendum, îi acordă doar dreptul simbolic de a vorbi, de a critica şi de a mătura podeaua, în mod pur retoric, cu Guvernul şi cu Parlamentul. Practic, poporul român este chemat să îl instituie pe Băsescu în postura de prim editorialist al ţării.

În aceste condiţii, ce nevoie mai aveau să îl suspende? Cu ce îi ajută? Ce obţin de aici? Nimic, doar probleme în plan concret (campanie, bani cheltuiţi, huiduieli) şi un imens dezgust pe care îl provoacă populaţiei.

După ce i-au luat puterea reală, de ce l-au mai suspendat? Să fie vorba despre anularea simbolică a adversarului încolţit? Oare erau chiar atît de atinşi de criticile lui Băsescu? Nu puteau să doarmă noaptea de gura lui Băsescu? Nu putea Guvernul să dea ordonanţe şi Parlamentul să voteze legi de asigurat privilegii? Sînt explicaţii tentante. Dar mă tem că nu este vorba despre asta. Dacă ne uităm la cum a decurs procesul suspendării, aş înclina să cred că este vorba doar de prostie politică. De multe ori, simpla prostie explică fapte ce altfel nu par a avea logică. De multe ori, simpla prostie face mai mult decît orice conspiraţie sau plan strategic.

Trebuie să observăm că demersul de suspendare a pornit înainte ca relaţiile dintre PNL şi PD să fie total compromise. În acel moment, PSD se lupta din opoziţie cu Traian Băsescu, făcînd din suspendare mai degrabă un exerciţiu de imagine, fără să fie siguri că vor obţine sprijinul PNL, decisiv pentru reuşita suspendării în Parlament. Au pornit suspendarea ca un exerciţiu de arătare a pisicii. A spus-o limpede Ion Iliescu. Sînt sigur că vă amintiţi de el: a fost cel mai democratic preşedinte din Europa. Acest cel mai democratic preşedinte european a spus răspicat ceva de genul: nu vrem neapărat să-l suspendăm, vrem să punem „tiranul" la locul lui. Să-şi vadă lungul nasului. Aceasta a fost prima greşeală strategică. Se numeşte necunoaşterea adversarului. Traian Băsescu a învăţat pe propria piele că atunci cînd eşti încolţit, trebuie să dai şi tu înapoi, să ridici miza şi vei cîştiga. Doar aşa a ajuns din primar de Bucureşti, hăituit de Consiliul General, de primarii de sector şi de Guvern (toţi PSD), ditamai preşedintele României. Nimic din caracterul şi experienţa lui Traian

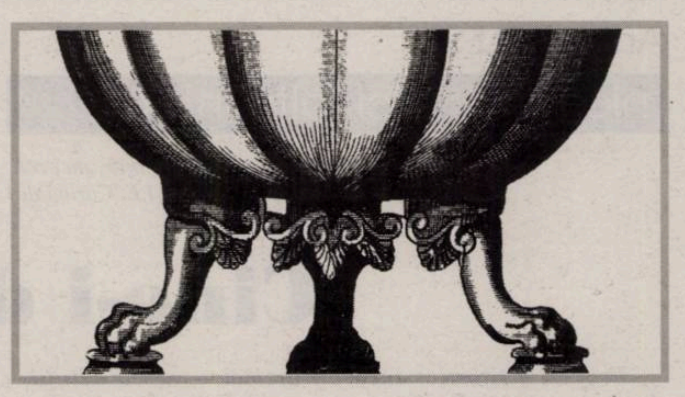

Băsescu nu lăsa deschisă posibilitatea că el va spune: îmi pare rău, băieţi, am exagerat! Voi chiar m-aţi luat în serios?! Hai, nu puneţi la inimă, oameni sîntem, ne împăcăm noi!

Ion Iliescu şi PSD au vrut să-l domolească. Nu le-a ieşit. Au rămas cu cartoful fierbinte în mînă. Ce facem acum cu suspendarea, ăsta nu se lasă? Au mers înainte. Între timp, s-a produs ruptura definitivă între Băsescu şi Tăriceanu. Preşedintele a căpătat dreptul să vorbească şi nimic altceva pe deasupra. Era momentul propice ca PSD să renunţe: „L-am izolat pe tiran, i-am furat guvernul, acum el dă din gură şi noi facem legi". Ce îşi puteau dori mai mult? De ce nu s-au oprit atunci?

Acum, Băsescu se va întoarce tot fără putere, dar cu lauri. Le va flutura eşecul în faţă şi va spune că poporul l-a vrut înapoi. Este momentul în care puterea divorţează de legitimitatea votului. Puteau să evite acest divorţ, dar s-au îndreptat spre el ca nişte zombi autopropulsaţi. Au fost prea proşti ca să înţeleagă.

presa despre...

Coada Rusiei

„Amestecul străinilor în treburile interne ale României este o temă care revine, constant, în campaniile electorale. Acum, din nou, de fapt, vedeta pare să fie Rusia.

Conexiunea cu Rusia este o temă şi mai nepopulară în România decît aderenţa la trecutul comunist. Nu s-au făcut, după ştiinţa mea, sondaje de opinie în România cu privire la care sînt cele mai detestate ţări de către români, dar pot să bag mîna în foc pentru faptul că, dacă s-ar face, Rusia ar ieşi pe o poziţie cît se poate de vizibilă. În acest moment şi încă mult timp de acum înainte. Acest fapt e ştiut de multă lume, nu doar de Traian Băsescu. Numai că, dacă în actualul context politic există cineva care avea nevoie de «tema Rusiei», fie şi numai ca muniţie electorală, atunci nimeni nu avea nevoie mai mare decît Traian Băsescu (...)

Sugestia pe care a făcut-o Traian Băsescu este puternică, iar lovitura pe care o conţine aceasta este dură. Cu nume şi date şi, mai ales, cu Rusia introdusă în ecuaţie, şeful suspendat al statului îşi rotunjeşte pachetul războinic despre oligarhie. E o naivitate să credem că Rusia a plecat fără regrete din zona românească. Mai realist e să considerăm că, în toţi aceşti ani tulburi ai tranziţiei autohtone, «marele vecin de la răsărit» a lucrat sau a încercat să lucreze în culise şi în subterane; cît mai departe de lumina reflectoarelor, învăluit în cît se poate de multă linişte. Nu doar românii – majoritatea lor – ştiu că Rusia nu e o prezenţă uşor digerabilă aici, ci şi ruşii sînt conştienţi de faptul că nu sînt bine priviţi şi, mai ales, bine primiţi aici. Aşa încît, direcţia atacului cu ţinta Rusia executat de Traian Băsescu nu vizează doar semnalarea «pericolului rusesc» (de pildă, şi Emil Constantinescu a semnalat la modul general pericolul cu pricina), ci mai ales scoaterea la suprafaţă a acestuia, prin exemplificare.

În plus, dintr-o perspectivă electorală (inevitabilă pentru momentul istoric pe care îl traversăm acum), miza esenţială a invocării Rusiei şi a buzduganelor ei e inducerea unei percepţii. Şi anume, a unei percepţii de pe urma căreia Traian Băsescu va culege multe roade. Unele vor fi însă aşa cum nu vrea: amare." (Cristian Pătrăşconiu, *Cotidianul,* 8 mai)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Autostrada cu o mie de benzi

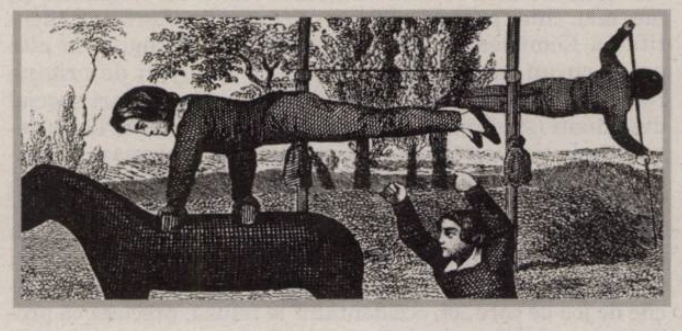

Toate drumurile spre Nirvana-s bune, zice înţelepciunea indiană, fără să ţină seama de necesitatea planificării căilor de comunicaţii, chiar şi a celor mistice. E un singur drum spre Cel de Sus, zice Europa Creştină, persistînd în păcatul bulucelii pe aceeaşi şosea bătătorită de 2000 de ani (una care se transformă într-un şanţ cu noroi la prima revoluţie). În America, evangheliştii autoîmbunătăţirii ne cer să găsim drumul ăsta în noi şi, după ce l-am găsit, să pretindem că e autostradă şi să încercăm să gonim pe el spre succesul în carieră. Iar în Japonia aparenţelor de sticlă şi butoane, lumea nu mai vrea decît să se întoarcă acasă, în copilărie, în vreme ce constructorii adevăraţi de drumuri au perfecţionat arta şoselelor către nicăieri. Aşa, pentru că există, undeva, un buget.

Drumul spre nicăieri, ăsta japonez, arată îngrozitor de bine. Am fost şi-am văzut unul, care trecea pe un pod de nu-ştiu-cîte milioane de dolari şi se oprea pe o insulă cu cîţiva locuitori care n-aveau nici un chef să plece undeva. Dar dacă ar fi vrut, şoseaua era acolo, liberă, perfectă şi-al naibii de scumpă.

Pe un alt drum, în Arizona, am întîlnit oameni care nu voiau să se oprească nicăieri. I-aţi văzut în filme, cei care merg cu casa în spate, o rulotă gigantică, cu toaletă, bucătărie şi dormitor. Nu cu biblioteca, nu e nevoie, oamenii ăştia citesc doar semnele de pe drum şi trăiesc cîte-un pic printr-un parc de rulote, din loc în loc. Nici drumul lor nu duce undeva, însă măcar el e un scop în sine. În mers, orizontul deşertului pare că-ţi promite o mie de lucruri care nu s-au descoperit încă, başca sensul vieţii, ca bonus la primul cazino indian. E suficient să te opreşti însă, şi magia dispare.

Drumul meu preferat e însă cel care merge prin Tîrgovişte la Sinaia. Şi asta pentru că ajunge în acelaşi loc plicticos şi bătut de banalităţi, într-un fel nou şi aventuros. Opreşte în Moroieni şi-ai să înţelegi ce vreau să spun. Sau mai bine nu opri, crede-mă pe cuvînt!

Drumurile de care ne plîngem sînt ca Ianus, automobilistul cu două feţe. Dimineaţa la ora 8 rînjesc urît la tine din o mie de eşapamente. Noaptea pe la 2 te iau în braţe şi te duc acasă, fără înghesuială. Care drum să-l crezi? Şi pe care primar – ăl de sector sau ăl de municipiu?

A murit de curînd un om care-a făcut un hit din ideea de drumuri, dacă nu cumva chiar din cea de intersecţii: Dan Spătaru. Compania de autostrăzi ar fi putut să boteze o şosea cu numele lui, însă imaginaţia nu şi-a făcut încă drum prin birourile birocraţilor...

Şi dacă ştiţi dumneavoastră cum îi şade bine călătorului, ultimii ani au adus o completare la proverb: şi drumului îi şade bine cu drumeţul. Cu expatul mai precis. De cînd România e guvernată economic de cîteva zeci de expaţi în birouri de multinaţionale, lucrurile au început să se mişte. Aşa, disciplinat şi cu raportări trimestriale la Paris sau New York.

V-am dus pînă aici ca să vă spun – ca un poliţist de la circulaţie care-a mai văzut aşa ceva – că nu ne aflăm pe un drum bun. Faptul că acum arată bine, are o mie de benzi şi încă o sută de refugii cu frigidere pline cu sucuri şi rafturi cu ciocolată nu-l face decît mai inutil. Indicatoarele sînt vagi şi nimeni nu ştie ce va avea de făcut în oraşul următor. Nu există limită de viteză, însă există o mulţime altele: de bun-simţ, de adevăr, de onestitate. Există limita nerușinării, însă e fixată prea sus. Şi există limita dincolo de care începi să-ţi spui că ai copii de crescut. Exact ca pe drumul ăla, acum abandonat, spre socialism.

Ca unul care a făcut atîtea drumuri pînă la 40 de ani, instinctul îmi spune c-ar trebui s-o iau prin *off-road*. Mi-ar trebui însă un Jeep făcut în fabrica lui Socrate, nu în cea a unchiului Sam. Îl ştiţi, ăla de-a umplut lumea cu semne de circulaţie pe foi de 100 de dolari...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

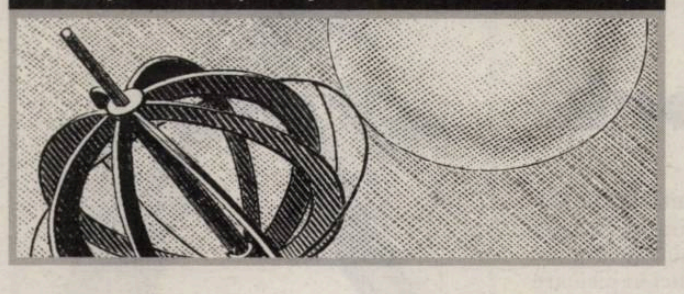

Victoria lui Sarkozy

Aritmetica sondajelor se dovedeşte a fi o ştiinţă exactă: în perioada preelectorală a recentelor alegeri prezidenţiale din Franţa, Sarkozy era dat mereu cîştigător. Şi a cîştigat: din 16 mai va fi preşedintele Franţei. Sarkozy a cîştigat pentru că în cercul, pînă la urmă restrîns, din palatele puterii el este un personaj atipic. Nu atît de atipic încît să fie respins de mediul convenţional al politicienilor de carieră: aproape toţi, indiferent de orientarea politică actuală, au copilărit în aceleaşi cartiere (în Franţa, acesta este un indicativ social important) şi sînt absolvenţi ai aceloraşi şcoli elitare. Sarkozy – nu. Atipică la el mai este şi sinceritatea, ştiinţa de a-şi explica poziţiile prin cuvintele oamenilor normali, sinceritatea care induce acţiune, acţiune asumată nu doar pentru beneficiari, ci şi pentru cei ce pierd. Uneori se îndepărtează de standardele politeţii, alteori jigneşte, dar nimeni nu-i poate pune la îndoială buna credinţă. Sarkozy a candidat în numele dreptei şi în toată campania sa electorală a promovat ideile dreptei şi a explicat cu cifrele în mînă cum pot fi ele aplicate în contextul francez actual. În opinia lui Sarkozy, o explicaţie a stagnării economice din ultimii ani se datorează adoptării legii socialiste a reducerii săptămînii de lucru la 35 de ore. A fost dezorganizată activitatea tuturor companiilor cu foc continuu, a fost încurajată lenea, plata orelor suplimentare a atîrnat greu în bilanţul întreprinderilor.

Toate măsurile economice expuse de Sarkozy în campania electorală – reducerea impozitelor, a deficitelor, restructurarea aparatului de stat prin diminuarea numărului de funcţionari publici, revederea codului muncii – sînt proiecte de dreapta, dar ele au fost adoptate la timpul lor de laburistul Blair – om de stînga –, cînd a vrut să revigoreze economia Marii Britanii.

Ségolène Royal a analizat aceleaşi realităţi. Şi ea a dorit să impună profilul omului politic „altfel": plutea, îmbrăcată în alb, ca Jeanne d'Arc, prin adunările populare şi nota conştiincioasă în carneţel vocea poporului. Măsurile lui Sarkozy în materie de emigraţie şi faţă de delincvenţii cartierelor dificile (numele de cod dat aglomerărilor unde locuiesc cetăţenii francezi de religie musulmană) promit reinstaurarea ordinii, aspiraţie greu de satisfăcut prin reglementările indirecte propuse de socialişti.

Electoratul care a provocat marea surpriză din 2002, aducîndu-l pe extremistul Le Pen în turul doi (eliminîndu-l atunci pe socialistul Jospin) s-a reorientat spre Sarkozy, ceea ce contribuie la normalizarea prin simplificare a peisajului politic. Extrema stîngă şi-a pierdut şi ea rolul de arbitru; în schimb, numărul mare de voturi obţinut de cel de-al treilea om, François Bayrou în primul tur, este un indicativ important pentru alegerile parlamentare din luna viitoare.

Întrebarea este ce fel de stîngă se va prezenta la acele alegeri? Ségolène a fost acceptată pentru că s-a presupus că are calitatea de a seduce electoratul. L-a sedus, dar nu în procentele necesare. Rivalii ei, Dominique Strauss-Kahn sau Laurent Fabius, n-ar fi obţinut nici atîta. Programul stîngii care planifică sprijinul acordat celor incapabili să facă faţă concurenţei, dar bine aşezaţi ca să poată privi lupta (dreapta îşi propune să-i doteze pentru participarea la luptă) a provocat risipă, corupţie şi rezultate discutabile. Ceea ce nu stinge dezbaterea: în orice societate există o categorie de oameni care au nevoie de un impuls, au nevoie să fie sprijiniţi şi probabil că partidele de stînga sînt cele mai calificate s-o facă. Dar pentru ca acest sprijin să fie eficient, e necesară o reală reformă a stîngii franceze, o reorientare a militanţilor, a celor pentru care dogma e mai importantă decît realitatea. Stînga nu a pierdut din cauza lui Ségolène, ci din cauză că discursul ei era susţinut doar din vîrful buzelor de liderii reali ai partidului. Bărbaţi bine îmbrăcaţi cu convingeri ireductibile de stînga şi o viaţă de dreapta.

Mai există şi un alt bilanţ electoral: în noaptea de 6 spre 7 mai s-au operat 559 de arestări, au fost incendiate 730 de vehicule şi au fost răniţi 28 de poliţişti.

globul cubic

Pădurea Tienanmen

Piaţa Tienanmen nu este o moştenire a Chinei imperiale, ci o construcţie relativ recentă, iniţiată de Mao Zedong, după ce Partidul Comunist, condus de el, a venit la putere, în 1949. Piaţa a fost proiectată pentru marile parăzi militare de tip sovietic şi aşa a şi fost folosită pînă cînd, în 1989, un bărbat cu o sacoşă într-o mînă s-a pus în calea unui tanc şi pînă cînd soldaţii, rupînd rîndurile de defilare, au tras în demonstranţii care cereau schimbarea sistemului.

Ca un semn al schimbării – alta decît cea dorită de demonstranţii de atunci – un arhitect cu firme la Beijing şi Dubai consideră că Piaţa Tienanmen „este centrul fizic, dar nu e centrul real al oraşului. Nimeni din Beijing nu se plimbă pe-acolo. Ne-am pus problema cum să facem ca acest spaţiu să devină plăcut, dacă nu mai este nevoie de el pentru tancuri?". A propus transformarea Pieţei într-un parc şi avînd în vedere dimensiunile, parcul o să fie – de fapt – o pădure. Arhitectul Ma Yansong propune ca pietrele cu care este pavată piaţa să fie înlocuite cu arbuşti şi copaci. Autorităţile nu sînt încîntate. Presa a primit ordin să nu publice imaginile modelului verde. „Nu este doar o problemă de design arhitectural. Acest spaţiu este folosit pentru evenimente naţionale. Poate că am putea să examinăm posibilitatea unor spaţii verzi prin vecinătăţile pieţei." Ar fi nedrept ca, în această ordine de idei, să nu pomenim faptul că Beijing-ul a devenit un fel de spaţiu expoziţional pentru cei mai de seamă arhitecţi ai lumii, care pun aici în operă proiecte extrem de îndrăzneţe: Paul Andreu din Franţa a construit un Teatru Naţional în forma unui ou gigantic, Norman Foster din Marea Britanie a proiectat un terminal de aeroport sub forma unui dragon. Autorităţile municipale nu refuză noul. Ele au probleme cu despărţirea de vechi. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre dictatura Parlamentului

Mă tulbură vorbele reci şi adînc mincinoase ale celor care spun că o dictatură parlamentară este o contradicţie *in terminis*. Care va să zică, Parlamentul nu poate fi purtător de dictatură. Orice decide Parlamentul este democratic din simplul motiv că este decis de Parlament. Mă tulbură, spun, aceste vorbe aruncate adesea în dezbatere zilele acestea, cînd vorbim despre decizia Parlamentului de suspendare a dlui Băsescu, pentru că nu ştiu dacă cei care le tot flutură cu siguranţă expertă sînt de reacredinţă sau sînt doar superficiali. Aş prefera, bineînţeles, a doua variantă, dar chiar şi aşa simt o neliniştе cetăţenească, pentru că aş vrea ca treburile politice ale ţării mele să fie pe mîna unora ceva mai citiţi şi mai reflexivi.

Mai întîi, cîteva consideraţii despre natura democratică a Parlamentului. Votat fiind de toată suflarea electorală, sigur că Parlamentul este expresia cea mai cuprinzătoare a voinţei populare. Este, aşadar, instituţia cu cea mai autentică vocaţie democratică. Drama vocaţiilor este însă aceea că ele pot fi trădate. Un Parlament poate, la un moment dat, să se autonomizeze în asemenea măsură faţă de vocea poporului, încît să reguleze chiar împotriva voinţei sale. Este exact situaţia pe care dl Liiceanu, dacă nu mă înşel, o descria cu vorbele „poporul este prizonierul Parlamentului". Un Parlament emancipat de responsabilitatea sa majoră – aceea de a exprima vocea electorilor –, dar solid concentrat în puterea sa legiuitoare este un Parlament care ia în stăpînire poporul. Iar un atare pericol este cu atît mai mare în contextul unei dominaţii oligarhice, pe fondul unei derute morale de mare magnitudine, cînd Parlamentul este cu totul acaparat de oligarhie. Să uităm, pentru o secundă, de dl Băsescu şi să admitem că, teoretic, acest lucru este pe delin posibil. Vom fi, pe dată, alarmaţi, pentru că modelul teoretic al trădării vocaţiei democratice a Parlamentului seamănă izbitor cu situaţia noastră actuală. De altfel, toţi marii arhitecţi ai democraţiilor moderne au atras, într-un fel sau altul, atenţia asupra acestui pericol. De aceea, puterile în stat sînt trei şi nu una, de aceea puterile trebuie să rămînă separate, de aceea ele trebuie să se cenzureze reciproc şi, în fine, de aceea Parlamentul exprimă instituţional doar una dintre aceste puteri. Mai mult, de aceea toţi teoreticienii democraţiilor s-au ferit să stabilească o ierarhie a celor trei puteri şi nu au spus niciodată, aşa cum se încearcă în aceste zile să ni se spună, că Parlamentul este puterea supremă. Dacă Parlamentul devine un fel de Olimp intangibil, în care o adunare de zei, fie ei şi aleşi de popor o dată la patru ani, decid în totală indiferenţă faţă de voinţa muritorilor, atunci numai de Parlament democratic nu mai poate fi vorba. La noi, există cel puţin două cauze pentru care avem a ne teme că am ajuns în această situaţie. Prima este sistemul politic, dominat de partide şi liste electorale, în care loialităţile aleşilor nu se orientează spre alegători şi vocea lor, ci spre liderii de partide şi jocurile lor de putere. A doua este acapararea completă a politicului de către economic. Nimeni nu spune că cele două sfere trebuie să fie complet independente. E imposibil şi, din prisma evoluţiei sociale, nici nu e bine. Dar concentrarea puterii economice în mîna cîtorva moguli, care nu doar că au penetrat, ci au acaparat lesnicios Parlamentul, transformînd parlamentarii de profesie în salariaţi, este cel mai rău lucru pentru democraţie. Ştim bine că în Europa de Vest sau în SUA marii magnaţi au mare influenţă politică. Numai că acolo, fiecare tabără politică majoră are magnaţii ei. Şi conservatorii, şi socialiştii (în Europa), şi democraţii, şi republicanii (în SUA) au miliardarii lor, care, prin faptul că deţin imperii economice aproximativ egale ca putere, se pot echilibra. La noi, există patru, cinci moguli, de care depind, într-un fel sau altul, toate partidele politice, şi asta e, cu adevărat, foarte periculos. Aş fi vrut ca PD, PNL, PSD şi mai ştiu eu care alt partid să aibă, fiecare, în spate cîte un mare magnat sau un grup de oameni de afaceri sensibil egali ca forţă economică, şi atunci nimic din ceea ce vedem acum nu s-ar fi întîmplat. Dar nu este aşa. Cei patru-cinci sînt, de fapt, deasupra partidelor politice, le pot controla şi le pot coaliza după cum vor.

Apoi, cîte ceva despre Constituţie. În Statele Unite, singura ţară democratică în care constituţionalismul se apropie, ca respect şi trăire, de mistică, e o vorbă: Constituţia nu este un pact sinucigaş. Mai pe româneşte, dacă legea fundamentală dispune ceva ce, într-o anume circumstanţă, duce la o soluţie evident anapoda, trebuie să recitim textul constituţional astfel încît rezultatul aplicării sale să fie în favoarea libertăţilor şi a democraţiei. Trebuie mereu să pornim de la ideea că o Constituţie democratică nu este făcută să înăbuşe vocea poporului şi libertatea acestuia de a decide, de pildă, cine şi cum să-l conducă. De aceea, dacă o procedură perfect corectă din punct de vedere constituţional duce la un rezultat vădit antipopular, atunci procedura nu trebuie nici abandonată, nici refăcută pe picior, ci reinterpretată în sensul urmăririi scopului ei fundamental: protejarea libertăţii poporului. La noi, Parlamentul a citit Constituţia exact în sensul reprimării voinţei populare.

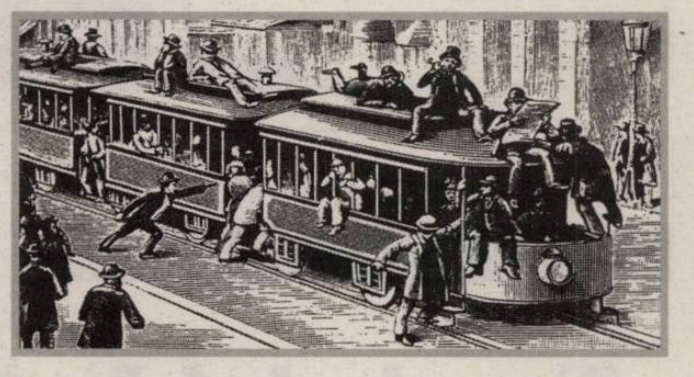

Dreptul, în general, se zbate între două comandamente, precum apele navigabile dintre Scylla şi Charibda. Pe de o parte, se spune *Fiat justitia pereat mundus,* vorbă atribuită lui Lucius Calpurnius Piso Caesonius, socrul lui Iuliu Cezar, consul roman pe la mijlocul primului secol după Cristos. Pe de altă parte, se spune *Summum jus, summa injuria* – celebru adagiu al lui Cicero. Aşadar, aplicarea dreptului e mereu tensionată între imperativul aplicării legii după litera ei, indiferent de consecinţe, şi nuanţarea excesului de legalitate care poate duce, tocmai datorită excesului, la injustiţie, adică exact la inversul scopului major al legii cu bună-credinţă aplicată. Mi se pare evident că o democraţie sofisticată, aşa cum avem în sînul UE la începutul acestui mileniu, e mai aproape de Cicero.

ready made

„Joi, 2 februarie 1967. Azi am afişat programul de funcţionare al dispensarului.

Am mai stabilit, la indicaţia raionului, zilele de aprovizionare cu medicamente de la farmacia condusă de farmacista Wagner din Telega. Am observat că se angajează la şantier şi o mulţime de locuitori din jur: teşileni, secăreni, trăistenari, brebeni, şotreni şi seciureni..."

(Andrei Pandrea, „Pagini de jurnal",
în *Almanahul sănătăţii,* 1971)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

41°

Iubitule,-am văzut o blană
de urs, de-ntins la noi pe jos
în dormitor, mai mult bălană
decît maro, – un urs vînjos,

se vede asta după dinţii
ce-i ies din botul împăiat...
Ca regii sau ca preşedinţii,
după ce ne vom fi-mbăiat,

primbla-ne-vom pîş-pîş prin alba
flocenie-a marelui trofeu,
în care ţi se-afundă talpa
ca-n iarba verde-n care eu

umblam desculţă prin livadă
în satul unde, ca mai ieri,
fără ca nimeni să mă vadă,
citeam romane cu boieri.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

New York, New York

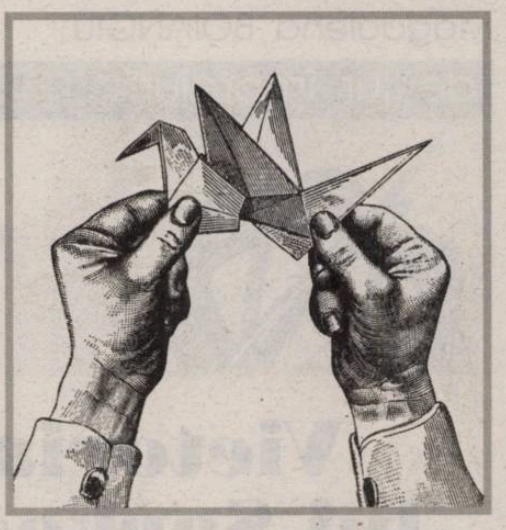

Eram la trei ani după Revoluţie, prima dată dincolo de Cortina de Fier, într-un New York spălat de ploile şi vînturile primăverii. Un profesor de origine română, cu nume grecesc şi care preda ştiinţe politice în America, mă invitase la o drumeţie şi un picnic, într-un loc pitoresc din apropierea marelui oraş. Am trecut rîul Hudson cu un autobuz şi la foarte puţin timp după ce am ieşit dintre zgîrie-norii Manhattan-ului, ne-am trezit în mijlocul naturii. O natură ca a noastră, lîngă un oraş ca de pe altă planetă. Mi-amintesc de ciudata senzaţie de alienare pe care o avusesem cu cîteva zile înainte, în sudul Manhattan-ului, între zeci de blocuri de sticlă de diverse culori, forme şi înălţimi. Mă întrebam cum poate cineva să trăiască într-un mediu aşa de sticlos, rectangular şi aseptic. Turnurile gemene erau pe atunci în picioare şi ridicînd ochii spre vîrful lor mă aşteptasem parcă să văd zăpadă... ca pe munţii cei înalţi. Acum, eram între stejari şi arţari, e drept, parcă mai înalţi decît cei de pe la noi, lîngă o apă de a cărei mărime nu face nimeni caz, deşi este cît Dunărea, cea de care noi învăţasem la şcoală, cu mîndrie, că e al doilea fluviu ca mărime din Europa (bineînţeles, după Volga). Era un parc natural, un fel de rezervaţie, în regiunea Rockland. Am mers pe o potecă prin pădure, cu mici urcuşuri şi coborîşuri. Profesorului îi aducea aminte de munţii României, unde făcuse multe drumeţii în tinereţe. La un moment dat, am coborît printre crengi de copaci pe malul marelui rîu. Pe malul celălalt se zărea un tren. Mergea spre Albany... Aveam în creierele noastre mii de imagini din filme cu marea Americă. Mi-era parcă greu să mă detaşez de ideea de film. Însă nu toţi americanii sînt actori, militari, poliţişti sau preşedinţi. Acolo, pe mal, erau cîţiva pescari solitari (ca la noi la IOR). Mi-amintesc cum înspre sud, undeva în zări înceţoşate se profilau incredibilii zgîrie-nori. Am trecut pe lîngă o mică grotă ciudată şi am ajuns într-un loc amenajat pentru picnic. Erau acolo coşuri de gunoi, grătare de piatră, mese şi scaune de lemn. Profesorul a scos din rucsac nişte bucăţi de carne gata pregătite pentru fript, sare, ceapă, usturoi, nişte mirodenii necunoscute mie pe atunci şi o sticlă de vin roşu de California. Considera, şi probabil pe bună dreptate, că singurul vin american care merită băut este cel californian. La fel spunea despre pantofi, că nu există pereche bună decît de la 200 de dolari în sus. Nu înţelegeam prea bine cum vine asta, de vreme ce eu îmi cumpărasem nişte pantofi de tenis *Sergio Tachini*, pentru care aveau să mă invidieze toţi colegii, cu numai 24 de dolari. Mi-aduc aminte de apartamentul din Manhattan al profesorului, cu pereţi vopsiţi în culori pale, cu arcade şi picturi suave pe pereţi. Stătea pe undeva prin nord, pe lîngă muzeul Cloisters.

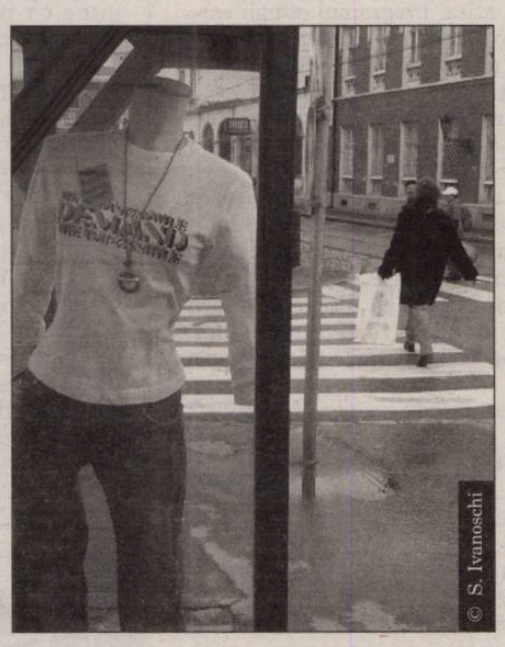

Spre seară ne-am întors în micul oraş Nyack, de unde trebuia să luăm autobuzul. Un orăşel acoperit de coroanele copacilor bătrîni; cu peluze de iarbă luminate în faţa caselor somptuoase; cu alei pietruite şi borduri drepte; cu fete cu cosiţe blonde plutind parcă pe role; cu băieţi politicoşi pe biciclete şi cu căşti de plastic pe cap. Am luat autobuzul, strălucitor în noapte, în care pe scaunul din faţa uşii o negresă mare şi grasă citea o carte cu coperţi aurii. Peisajul era uşor impresionist poate şi din cauza vinului californian. În cîteva minute eram deja la tunelul Lincoln, luminat ca ziua. Reajuns în mijlocul oraşului, mă îndreptam spre casă pe nişte străzi semiluminate. Prin uşa deschisă a unei cafenele, odată cu razele de lumină amestecate cu fum de ţigară (pe atunci se fuma) răzbăteau sunetele unui pian. Un negru cînta jazz...

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ţepele lui Vodă Mavrogheni

Vă vorbeam săptămîna trecută despre „haiducii" de altădată, actori activi în vremuri tulburi, tîlhari de drumul mare, hoţi înrăiţi şi greu de îndreptat. Micul Cod Penal de la 1783 face deosebire între tîlharii de drumul mare, simpli tîlhari şi hoţi în funcţie de pedepsele aplicate. Astfel cei ce „vor face năvăliri cu arme şi de multe ori şi în drumuri" şi dacă mai sînt şi „vestiţi", se pedepsesc cu spînzurătoarea „la locul unde au tîlhărit. Tot tîlhari sînt şi cei ce „turbură" liniştea cu „năvăliri" sau cei ce poartă arme şi „năvălesc prin sate şi răpesc", dar dacă „n-au făcut de multe ori şi în drumuri" atunci se pedepsesc doar cu surghiunul. Complicii şi „gazdele tîlharilor" primesc aceleaşi pedepse ca şi tîlharii.

Pedepsele, pentru a avea eficacitate, trebuie să fie cît mai crude şi cît mai vizibile, mai ales cînd „haiducul" este vestit. Se presupune că transmit un mesaj celor care privesc, vinovaţi şi nevinovaţi, primii ar trebui să se îndrepte, ceilalţi ar trebui să cugete de mai multe ori înainte de săvîrşi fapta. Urmînd această gîndire, chiar şi trupurile tîlharilor ucişi în luptele cu potera sînt folosite în acest scop. Pe vremea lui Nicolae Mavrogheni (1786-1790), satele şi tîrgurile fuseseră împînzite cu „ţapi de doi stînjeni" de care atîrnau toţi „oamenii furi şi tîlharii". Fără prea multă judecată, Vodă striga gealatului „ia-i" şi aceştia îi „înţepa" şi-i „spînzura în uliţă de o prăjină în furci".

După fiecare ciocnire cu cetele de haiduci, căpitanul Solomon îi „dăruia" lui Vodă capetele tîlharilor ucişi, nu numai pentru a fi răsplătit – „drept răsplată, m-au îmbrăcat cu caftan polcomnic za Cerneţi" –, dar şi pentru că acestea constituiau o „pradă utilă" puterii. Înfipte în suliţe, capetele „haiducilor" servesc drept lecţie celorlalţi, fiind expuse la răspîntii, pe drumurile principale, în tîrguri. „Tocmai mi s-a spus că trei capete au fost expuse în suliţe, în faţa Curţii Domneşti. Printre aceste capete se află şi unul al unui preot" – notează consulul Prusiei la Iaşi la 28 august 1819. Pentru ca trei ani mai tîrziu, la Bucureşti fiind, acelaşi consul Kreuchely să scrie: „execuţiile hoţilor şi tîlharilor se succedau, şi, atît de o parte, cît şi de cealaltă [a drumului – *n.n.*], se vedeau oameni spînzuraţi şi capete expuse în ţeapă; am văzut, chiar o dată, un om spînzurat şi capul tovarăşului său legat de spate; toţi au bătute plăcuţe pe care se află scris cauza execuţiei lor, trebuie să-i fim recunoscători Paşei, fiind singurul mijloc de a-i potoli pe tîlhari care infestează pădurile şi munţii, în bande foarte numeroase".

Dar şi înainte de răzmeriţa lui Tudor, marii „haiduci" aveau parte de acelaşi tratament. Cînd la 1815, Solomon îi dăruieşte lui Vodă Caragea, pe lîngă trei capete, trei „haiduci", acesta porunceşte să-i spînzure astfel: „pe unul Stănică în Dealul Radovanului, pe unul la Poşta Cioroiului şi pe unul la Calafat. De observat că nu sînt toţi spînzuraţi în acelaşi loc, ci în locuri diferite pentru a atrage privirile a cît mai mulţi locuitori. Plăcuţele informează asupra faptelor reprobate, iar Mavrogheni, pentru a fi cît mai explicit, notase fapta şi pedeapsa. Bineînţeles că puţini dintre cei care priveau ştiau scrie şi citi, dar se aflau alţii în preajmă „traducători" ai mesajului, mai ales că ţeapa cea mare sau spînzurătoarea sînt ridicate în locuri publice.

Celebrul haiduc Ştefan Bujor este spînzurat, de pildă, la Iaşi (1811) pe cîmpia unde se ţinea iarmarocul de la Frumoasa. Nici boierii ce s-au haiducit nu sînt iertaţi, dar datorită rangului se bucură de privilegiul de a fi decapitaţi. Astfel, boierii Canta şi Catargi, cunoscuţi pentru atacul asupra caravanelor de călători, sînt decapitaţi la Copou la 1810. Cîţi dintre privitori s-au şi „sensibilizat" nu prea ştim. Dionisie Elisiarhul mărturiseşte că ţepele lui Mavrogheni au speriat pe mulţi, iar tînărul Vîrnav se arată impresionat de imaginea oferită de Bucureştii anului 1812: „cea întîiu mirare ce m-au cuprins cînd am ajuns în marginea Bucureştilor, au fost aceasta: doi oameni puşi de vii în ţapă, şi altul asemenea spînzurat de grumaz".

Oare mai avem nevoie de ţepe? Sau trăim încă în vremea tîlharilor de drumul mare ce şi-au schimbat doar caii?

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

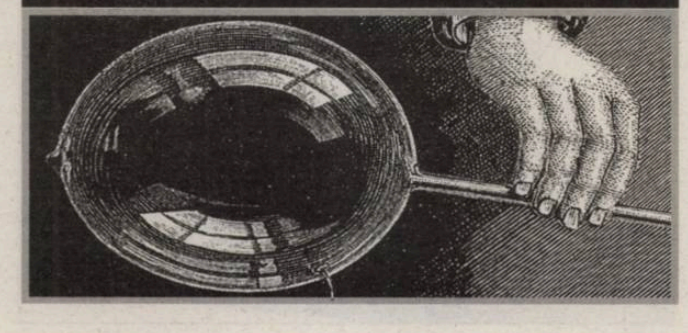

O cameră mortuară edwardiană

Există oameni care au declarat că au întîlnit fantome la Colonial Burma Hotel & Spa din Eureka Springs, Arkansas. Casa de oaspeţi, tremurînd din încheieturi, a servit drept spital în timpul războiului civil, pavilion de băi miraculoase pentru pacienţi bolnavi de cancer în stadiu terminal din Kansas, sanatoriu de tuberculoză, clădire abandonată, investiţie perdantă pentru mafia din St. Louis şi, în încarnarea actuală, drept destinaţie romantică pentru locuitorii din Arkansas şi Missouri care tînjesc să dea un nou avînt iubirii lor prin pedichiure şi împachetări cu plante.

Camera din colţ de la etajul al patrulea, pe care am închiriat-o, dădea spre dealurile înverzite prin nişte ferestre cu vitralii. O viespe încerca cu disperare să treacă dincolo de ele, dar, ca o metaforă a foştilor locatari, se izbea fără de speranţă de geam. Pereţii sînt vopsiţi cu o vopsea sîngerie, cu volute groase, pe margini cu dungi de un verde ca borîtura de bebeluş. Prinse în sîngele ruginit stau guguloaie aurii, care s-au vrut, poate, stele, dar care sînt, de fapt, doar stropi de spută proiectaţi acolo de muribunzii care-şi scuipau plămînii. În 1937, Dr. Carr, cel mai cunoscut vînzător de ulei de şarpe de la Colonial Burma, a fost arestat, în cele din urmă, pentru fraudă şi trimis la Leavenworth, dar nu înainte de a da străvechiului monument edwardian o veşnică legătură cu moartea şi agonia. La etajul al patrulea se află un salon foarte frumos care îi poartă numele.

Becul de pe aparatul telefonic semnala că avem un mesaj. Am ridicat receptorul. „Nancy" – intonă o voce cu inflexiuni de infirmieră –, „baia ta cu bule şi aromă de piersică te aşteaptă. Închidem în 17 minute şi nu am vrea să-ţi ratezi baia cu bule." Dar Nancy plecase, fără de baie şi, probabil, fără de speranţă.

Judecînd după vîrsta şi curelele personajelor din salon, aflate în căutarea focului iubirii, mulţi dintre ei aveau la îndemînă doar chibrituri umede, sub o ploaie cu găleata şi nişte nuieluşe amărîte. Cu toate acestea, nu poţi subestima puterea unei băi cu bule şi aromă de piersică sau pe cea a unei pedichiuri, de exemplu. O soră-terapeută, cu o fustiţă extrem de scurtă şi cu o bluză la fel de scurtă, zîmbi palid în drum către băi, după ce trăsese un Marlboro de-suflet-salvator afară, la 35 de grade Celsius. Mirosul de sudoare şi tutun plutea în jurul ei. Semăna un pic cu femeia din tabloul de deasupra patului, o mamzelă *art nouveau* privind la un tufiş strălucitor de înflorit care îl împiedica pe privitorul neatent să îi observe degetele elegante îngropate candid între coapse, printre cutele rochiei.

Plin dincolo de saţ de atîta umanitate, m-am întors la computerul meu. Liniuţele de Internet erau acolo, indicînd prezenţa unei conexiuni Wi-Fi, semn bun. Numai că liniuţele erau purpurii, chestie pe care n-am mai văzut-o vreodată. Am dat o căutare pe Google pentru Dr. Carr şi ecranul mi s-a umplut de îndată cu adrese la fel de purpurii. Iată cîteva din ele: Asmith@death.com, Mprice@death.com, Earlyseth@death.com. Nici o adresă de Yahoo, de Aol sau de Gmail şi am avut impresia ca death.com este un server care le-a precedat pe toate celelalte, într-un fel. Am intrat într-un cu totul alt Internet, poate un Intranet secret, care lista adresele oamenilor morţi. Hotelul avea el Wi-Fi, dar nu în ciberspaţiul obişnuit. Oare trebuie să fii mort ca să comunici cu oamenii ăştia? Am scris un mesaj scurt către Asmith@death.com şi nu a trebuit să aştept prea mult ca să primesc răspuns.

Săptămîna viitoare vă spun ce mi-a scris Asmith. Pregătiţi-vă să faceţi pe voi de frică.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Despre măsură (II)

Mă întrebam în numărul trecut, mai mult sau mai puţin retoric, de ce nu se poate şi la noi ce se poate la nemţi? De ce şi de unde această perenă diferenţă pe care cele două naţii par a o ilustra cu precădere? Ei bine, aterizînd din Germania (aproape) direct în Spania, formularea mea devine brusc etnocentrică, obsedată de unicitatea românească. Or, după cum există mai multe „Germanii", există şi o groază de „Românii" pe lumea asta, unele mai amărîte, altele mai procopsite. Spania este una dintre acestea din urmă.

Oooh! Este primul lucru pe care poţi să-l spui cînd dai cu ochii de cerul Spaniei şi profilul pămîntului iberic, dîndu-ţi seama că ai ajuns în altă lume. *A!* – îţi spui apoi în barbă, peste cîteva minute cînd, venind din Germania, dai peste primele hîrtii pe jos. Apoi te întîlneşti cu o puzderie de oameni care vorbesc tare la telefoanele lor mobile *(nu e chiar ca în Italia, unde sînt mai multe telefoane mobile decît oameni* – îmi explică mai tîrziu, mîndru, un italian. *Dar nici ca în Germania, unde n-am văzut practic pe nimeni vorbind pe stradă* – îmi spun eu la rîndul meu), auzi muzica din cîrciumi, mame care îşi strigă copiii de se aude la celălalt capăt al oraşului, maşini care se claxonează nervos şi răsufli parcă uşurat: *e ca acasă, dar mult mai frumos!*

Privind marea printre palmierii care umbreau foşnind uşor terasa camerei de hotel, aş fi putut să mă simt în paradis. Asta cu o condiţie: să pot să mă schimb după un drum de o zi. Dar nu puteam, căci bagajul fusese lăsat de compania Iberia pe undeva prin lume. *Mîine dimineaţă vi-l aducem la hotel* – mă anunţă *in good Spanish* funcţionara de la ghişeul de bagaje pierdute. N-a apărut nici a doua zi, aşa că m-am dus la aeroport să văd ce se întîmplă. *Staţi aşa, că trebuie să-l găsim*. Am stat două ore şi chiar l-au găsit. Am prins curaj şi am întrebat şi de bagajul colegei mele. *A, nu, e prea mult, a fost o zi grea azi!* – îmi explică funcţionara şi dă să-mi închidă ghişeul în nas. *Dar măcar puteţi să-l trimiteţi la hotel că, ştiţi, e gravidă şi...* – încerc eu în manieră românească să impresionez autorităţile la coarda sensibilă. *Depinde de unde veniţi* – mi se explică. *De la Madrid, scrie acolo pe bilet* – îi răspund eu. *Nu, nu, din ce ţară veniţi, că dacă sînteţi dintr-o ţară din Comunitatea Europeană, vi-l trimitem la hotel, dacă nu, veniţi să-l luaţi* – îmi explică ea. *Sîntem, sîntem!* – ţopăi eu bucuros, simţind brusc avantajele faptului de a fi cetăţean european. Realizez apoi, cu întîrziere, ce măgărie mi-a spus şi dau să mă enervez. Prea tîrziu, ghişeul era deja închis, iar funcţionara aproape aţipise întinsă în fotoliu. Fusese o zi grea...

Organizare spanioleasca, ce să-i faci! – exclamă, amuzat, ghidul nostru în momentul în care constată că autocarul a venit să ne ia la cu totul altă oră decît aceea indicată în program. Toată lumea rîde şi dă să se urce în maşină. Doar că una dintre uşi nu se deschide. Şoferul vine fluierînd, arde doi pumni şi un picior într-un colţ al uşii şi defecţiunea se rezolvă. Ajungem la locul conferinţei în timp util. Muzeul este o minunăţie, toată lumea este cît se poate de prevenitoare, iar întreaga logistică, de-a dreptul impresionantă.

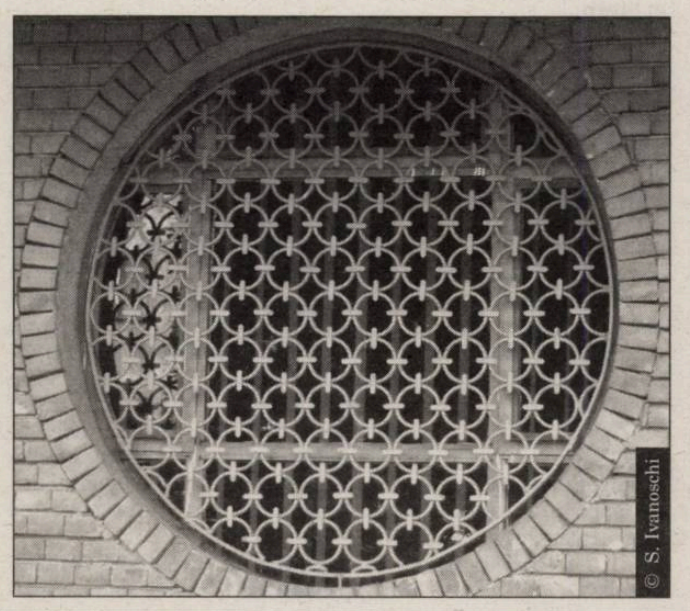

Descopăr oraşul însă de-abia după 9 seara, cînd toată lumea iese pe stradă. E o animaţie şi un zumzet în aer pe care cu greu ţi le-ai putea închipui în orăşelul german de unde tocmai vin. Pe plajă e un festival al *„cometas"* şi zeci de zmee de toate formele şi culorile şerpuiesc pe cerul în asfinţit. În fiecare din hotelurile din preajmă este cîte un cockteil de bun venit sau de adio, iar în faţa hotelului se petrec cîteva nunţi, fiecare cu alaiul său pestriţ şi zgomotos. Dacă n-ar fi sistemul perfect de izolare fonică al hotelului, nu ar fi chip de dormit pînă în zori.

Dacă mergi cîteva străzi mai departe de circuitul turistic şi zgîrii puţin suprafaţa festivă a litoralului, se întrevede ceva din societatea spaniolă de toate zilele. Realizezi mai bine extraordinara dezvoltare de cînd a devenit membră a Uniunii Europene, modul în care această dezvoltare se traduce în construcţii, iar acestea se traduc la rîndul lor într-un tăvălug imobiliar care trece victorios şi cinic peste cartierele populare. La Plaza del Toros, de pildă, devine evident: în dreapta, un şir de imobile noi a restrîns deja spaţiul tîrgului popular din această zonă, iar o fişie largă de teren se află în construcţie. În scurt timp tîrgul va dispare, iar cartierul popular va fi sugrumat şi împins mai sus pe colină, tot mai spre periferie. Oraşele-dormitor de-a lungul coastei, cu blocuri impecabile, dar reci şi ostile, printre care nu vezi pe nimeni, îţi dau fiori de *banlieue* cu probleme. Realizezi în ce măsură sărăcia este relativă şi este cu atît mai greu de suportat cu cît ţara este mai bogată. În orăşelul din Germania vedeai tot mai mult în ultima vreme „oamenii străzii", săraci şi cerşetori pierduţi prin cotloanele oraşului, dar oraşul ca atare nu-ţi oferea imaginea unei puternice fracturi între o lume a bogaţilor şi una a săracilor.

La întoarcere, în trenul local, aflu dintr-un ziar că în oraşul unde stau tocmai a fost un atac cu cockteil Molotov asupra unei agenţii imobiliare. *Un grup anarhist destul de activ* – îmi explică un localnic.

Cum e posibil? – mă întreb din nou. Şi de unde provine această cel puţin aparentă dihotomie? Pare ceva similar cu diferenţa psihologică dintre extraversie şi introversie, fiind, evident, cu totul altceva. Ceva, poate, de genul *structură* versus *relaţie, ordine formală,* instituţională versus *dinamică informală,* interpersonală. Fiecare dintre noi avem înclinaţii preferenţiale spre una sau spre alta şi fiecare societate are cîte ceva din ambele. Dar s-ar zice că nici o societate nu le poate dezvolta în egală şi dreaptă măsură pe amîndouă, că orice dezvoltare privilegiază fie o direcţie, fie alta şi că există ceva în cultura fiecărei societăţi care face ca una sau alta dintre căi se fie totdeauna preferată. În grade şi moduri diferite, evident, dar totuşi relativ uşor de identificat. Cu toată mondializarea, Germania nu e ca Spania, iar o ţară a bunei măsuri germano-spaniole nu se profilează încă la orizont.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Trecutul: mai-mult-ca-perfect (II)

Casa boierească de tip oriental, cu profilul specific care apleacă peste stradă o loggie închisă („sacnasiu"), imita modelul de la Istanbul. Interiorul era, ca în Fanar, împodobit cu panouri pictate cu *vedute* (panorama unui oraş: „era frumos zugrăvite Ţarigrad şi Moscovia", cum spune o cronică din 1765) sau cu stucaturi tencuite asemenea celor de pe zidurile bisericii de la Fundenii

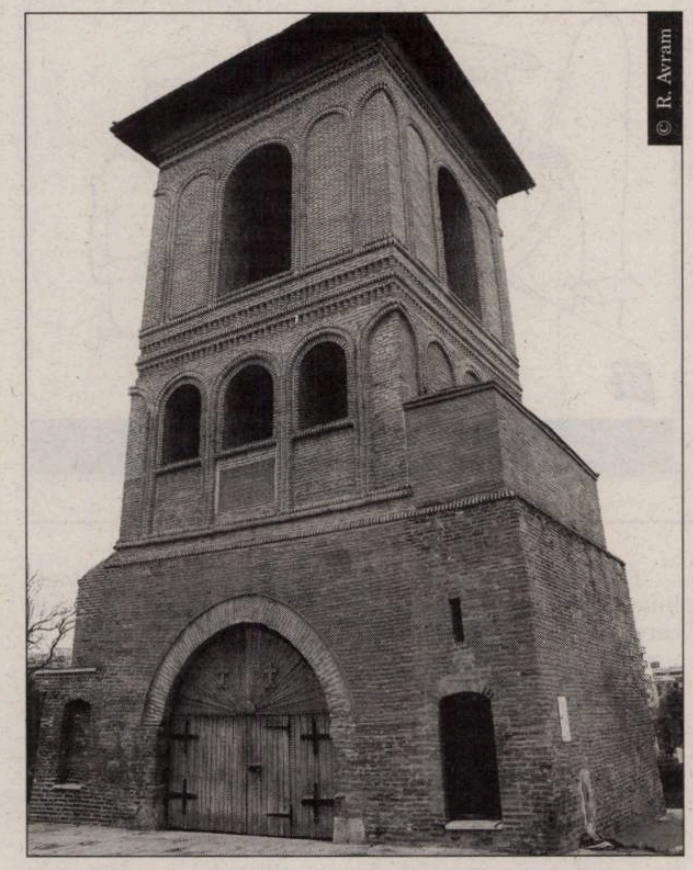
© R. Avram

Doamnei, proiecţie a unei grădini vrăjite, cu păuni şi chiparoşi. Piesele cele mai valoroase ale mobilierului erau oglinzile în ramă poleită şi, pentru a cita acelaşi izvor, „dulapuri de argint şi altele cu sidefuri, toate în Veneţia lucrate cu multe meşteşuguri". O generaţie mai tîrziu, cînd prinţul de Ligne vizita Iaşii sub ocupaţie rusească, în 1788, el a suit scările unor case boiereşti al căror plan îl descrie, cu foişor la intrarea unicului etaj, cu o sală mare din care se desfăceau odăi în dreapta şi în stînga şi cu un cerdac la capăt, deschis spre grădina cu havuzuri şi chioşcuri: *„de beaux jardins romantiques"*, spune seniorul de la Beloeil.

Arhitectura care predomină în cealaltă capitală românească, cea meridională, este un amestec de tradiţie ţărănească şi de modă orientală, vizibil în tranziţia de la prispă la geamlîc. Iată cum arăta, în 1831, o casă din mahalaua Olarilor: „dedesuptul acestor case are două prăvălii, în una cîrciumă cu odaia sa, are şi pivniţă, de ia ca la opt buţi, şi altă prăvălie este simigerie cu odaia ei. Deasupra prăvăliilor are patru odăi, cu un iatac şi cuhnie, în mijloc are sală, din partea podului are galerie şi scară". În curte, lîngă grajd, era „plimbătoarea", adică WC-ul. Cît despre casele boierilor, să-l ascultăm pe Ion Ghica, amintindu-şi despre cea în care a copilărit, pe malul Dîmboviţei: „namile de case, cu pridvoare, săli mari, tinzi şi paratinzi, sagnasie, odăi mari de musafiri, sofragerie de iarnă şi de vară, iatacuri şi cămări, cu arcade şi bolte învîrtite, beciuri şi pimniţe pe dedesubt; învelitoarea de şindrilă mai naltă decît casa şi cu streaşina scoasă de jur împrejur de doi coţi. De-a rîndul, pe lîngă zidul curţii, în şir, cuhnii, odăi de slugi şi de logofeţi, grajduri, şoproane, grădini de flori şi de zarzavaturi, livezi de pomi roditori, fînărie şi lemnărie". Decoraţia interioară era încredinţată unor pictori germani sau italieni, care se aventuraseră pînă aici şi care acopereau pereţii şi tavanul cu divinităţile Olimpului.

Primii paşi către modernizarea meşteşugului construcţiei în Bucureşti nu se puteau face fără „arhitecton": cel dintîi pe care-l cunoaştem, un ardelean după nume, apare în 1819. Ca şi medicii, aceşti profesionişti erau de import şi biografiile lor arată că, înainte de a ajunge la noi, cutreieraseră prin Orient: Johann Freiwald lucrase la Ianina pentru Ali paşa.

Societatea pe care au găsit-o la noi, pînă la iniţierea indigenilor în acest domeniu, era încă extrem de conservatoare, atîta timp cît comerţul şi creditul erau în mîinile balcanicilor, deprinşi cu casele turceşti, cu verande pitoreşti, iar meşteşugarii sau podgorenii erau prea săraci ca să se gîndească la un tip nou de locuinţe. Ceea ce s-a petrecut în Balcanii otomani prin diferenţierea socială şi economică a micilor producători a avut aici un alt resort. Burghezia pe care ne-au lăsat-o moştenire fanarioţii şi care a continuat să crească după 1821 se ascunde sub titlurile boiereşti pe care le achiziţionează. Este de fapt o birocraţie: primul rang al carierei care dădea dreptul la condiţia nobiliară era cel de „conţopist".

Devenind funcţionar, românul pătrundea în rîndurile, din ce în ce mai numeroase, ale elitei. Părăsea atunci moda

© R. Avram

orientală pentru a adopta costumul „evropenesc", îşi comanda mobile şi trăsuri din străinătate, prin urmare va ţine să se mîndrească cu o locuinţă modernă. Dar, ieşind din solidaritatea breslei negustoreşti sau meşteşugăreşti, el ţintea la ascensiunea sa individuală şi casa pe care şi-o construieşte acum nu priveşte nici în dreapta, nici în stînga, închisă în curtea sa de la care se iese în stradă, printr-o cărare şerpuind printre alte parcele. Îngrămădirea de clădiri din centru nu suporta nici o ordine, după cum relatează un ofiţer austriac venit la Bucureşti în 1855. El recunoaşte că „valahul este foarte abil şi avid de cultură", dar oraşul nu i-a fost pe plac şi îşi rîde de pretenţia localnicilor de a-l numi „Micul Paris". Ca „străin dintr-o ţară civilizată", cum se socotea pe sine căpitanul Dietrich, el a păstrat tonul de cenzor, dar nu s-a putut împiedica să aprecieze luxoasele magazine din Lipscani, care erau atunci comparabile cu magazinele vieneze. De asemenea, l-au impresionat palatele marilor boieri, „încărcate de străluciri orientale şi eleganţă occidentală; scările, chiar şi hall-urile sînt tapetate cu covoare dintre cele mai scumpe, împodobite cu oglinzi aurite, cu statui de bronz şi chiar cu tablouri rare". Acest somptuos decor – observă el cu acreală – este „după gustul cel mai modern franţuzesc. Numai ceea ce vine din Franţa şi în special de la Paris e admirat". Cu mai multă îndreptăţire, el a criticat lipsa de civism a celor bogaţi: „nici o ofrandă de bună voie pentru binele oraşului". La fel judecase, cu douăzeci de ani înaintea lui, un militar german mai celebru, însuşi Moltke, avînd despre cele văzute la Bucureşti o formulă lapidară: „cele mai păcătoase colibe lîngă palate în stilul cel mai nou şi lîngă vechi biserici de stil bizantin". Contrastul sărăciei şi opulenţei îi dăduse ideea de graniţă între două lumi: „Asia cu Europa par că se ating în acest oraş". Superficialitatea imitării Occidentului, remarcată şi de alţi observatori străini din aceeaşi epocă de tranziţie, este simbolizată de intenţia de a introduce iluminatul cu gaz aerian, o inovaţie la nivel european, cînd abia erau pietruite cîteva străzi (nu s-a realizat atunci, în 1858, ci în 1871).

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

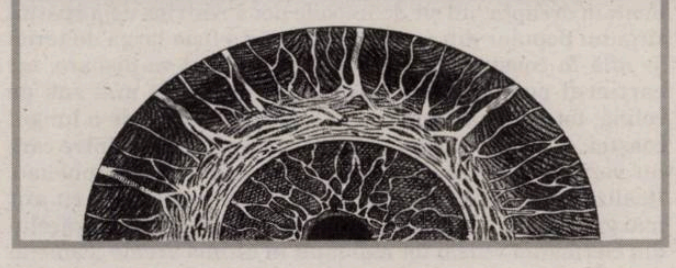

Jurnal de campanie

Luni. Primele afişe electorale pe care le văd, coborînd din metrou în Cartierul Latin, sînt cu Nicolas Sarkozy căruia i s-au pus mustăţi *à la* Hitler; dedesubt, sloganul *„No Passaran!"*. Motiv în plus să cumpăr noua carte a lui Paguieff, analiză a antifascismului de operetă. La emisiunea matinală de pe France 2 invitată fusese Ségolène Royal; consideră că discursul de aseară al lui Sarkozy, de la Palatul Sporturilor, a fost „plin de violenţă şi de brutalitate"; nu-şi permite să spună „fascist", dar cam asta lasă să se înţeleagă.

Marţi. Este rîndul lui Nicolas Sarkozy să vină dimineaţa la France 2. E dezinvolt, glumeşte, şi-a construit o imagine „cool" total diferită de aceea pe care încearcă să o impună tabăra adversă. La amiază, în faţa Operei, miting Le Pen: spectacolul obişnuit (e tradiţionala manifestaţie a Frontului Naţional de 1 Mai), atacuri dure mai ales la adresa lui Sarkozy, pe care Le Pen îl acuză că i-a furat ideile; învinuire cu efecte perverse, ce dă apă la moară stîngii. Seara, pe stadionul Charléty, miting gigantic Ségolène Royal. Mai întîi un concert ce pare interminabil, formaţii rock, tipi care se agită pe scenă, interpelează publicul („Mîinile sus!", „Sînteţi frumoşi!"), un solist intonează, fals, primele măsuri din *Le Temps des cerises*. La 19 fix îşi face intrarea Ségolène: bluză roşie, vestă şi fustă albe. E prima oară cînd urmăresc un discurs al ei în întregime (vorbeşte timp de o oră). În prima jumătate nu spune absolut nimic, doar clişee. Îl atacă pe Sarkozy pe tema lui mai '68, candidatul dreptei socotind că ar cam fi cazul ca Franţa să se debaraseze de influenţele nefaste ale stîngismului „soixante-huitard". Anunţă, apoi, că vrea o Franţă „liniştită", „calmată", în care s-a instalat „pacea civilă". Nu pot să nu mă gîndesc la vechiul laitmotiv al PSD-ului, cu „să fie linişte"... Vorbeşte pe un ton egal, fără nuanţe, este, în chip evident, o oratoare mediocră, încercînd să compenseze prin prezenţă fizică şi prin surîsul ei etern...

Miercuri. Presa s-a polarizat destul de limpede: *Le Monde, Libération,* revistele satirice *Le canard enchaîné* şi *Charlie Hebdo* sînt cu Royal, *Le Figaro* şi *Le Point* cu Sarkozy, *L'Express* încearcă să joace cartea neutralităţii. Sînt surprins de violenţa atacurilor la adresa lui Sarkozy din săptămînalul *Marianne,* condus de Jean-François Kahn. Liderul UMP apare aici, nici mai mult, nici mai puţin, ca o combinaţie între Bush, Berlusconi, Aznar, Putin şi Blair! Cam mult, mai ales că asocierea cu Bush era suficientă pentru a gîdila sentimentele anti-americane ale francezilor. În orice caz, cei de la *Marianne* şi-au pierdut (în ipoteza că îl aveau) complet umorul. Iau în vizor o publicitate, plină de haz, pentru sutienele Triumph: fotografia unei tinere superbe e însoţită de legenda „În sfîrşit, o candidatură bine susţinută" (graţie sutienului, evident!). Încruntaţii de la *Marianne* califică această reclamă drept „publicitate sexistă!". Un alt articolaş îi atacă pe cei de la *Figaro,* cărora li se reproşează angajamentul... pro-Sarkozy şi deci abandonarea unei neutralităţi care ar sta bine unor gazetari adevăraţi. Cine vorbeşte!

În *Le Monde,* articol pro-Sarkozy al lui André Glucksmann *(Diabolicul doctor S.);* protestează împotriva cuvîntului de ordine lansat de stînga „Orice afară de Sarko" (folosit acum cinci ani la adresa lui Le Pen). Seara, mult aşteptata confruntare televizată Royal-Sarkozy, la concurenţă cu Milan-Manchester United. Iubitorii de fotbal mă vor înţelege: m-am uitat la meci. Dincolo, scorul a fost, după toate aparenţele, în favoarea lui Sarkozy.

Joi. La Arras pentru un colocviu care va dura două zile. Mă opresc la un bistrou să beau o cafea – la bar se discută despre dezbaterea din ajun. În campusul universitar, afişe peste tot, foarte multe lipite pe jos: „Cu el sigur va fi mai rău", „Sarko nu va fi niciodată preşedintele meu", „Tinerii sînt cu Ségolène", „Să-l învingem pe Sarkozy!", „Francezii sînt oare atît de imbecili încît să-l aleagă pe Sarkozy?". Şi această parafrază după Camus: „Sarkozy: cu toţii solitari, Ségolène – cu toţii solidari".

Denis Tillinac despre Ségolène în *Valeurs actuelles:* „amestec de puritanism încăpăţînat, de sectorism aproape stalinist, de surîs glacial".

Vineri. Sondajele îl dau favorit pe Sarkozy, la un scor confortabil. Este, pentru Ségolène, cea mai proastă variantă. Un scor strîns ar salva-o, o diferenţă mare ar provoca mari cutremure în partidul socialist. Ca şi în UDF, deja scindat în urma declaraţiilor lui François Bayrou. Cine va atrage voturile centriştilor? Sarkozy e în expectativă, Royal înmulţeşte atacurile, spune chiar că prezenţa lui Sarkozy în scrutinul final este un „pericol" pentru Franţa. Campania se încheie la miezul nopţii.

Sîmbătă. Michel Schneider, în *Confuzia sexelor* (Flammarion, 2007): „Nu există nici o zonă a moravurilor şi a familiei unde candidata să nu-şi fi impus sau susţinut programul socialismului asexual. Feminizarea numelor de profesiuni; (...) introducerea unei nedeterminări între tată şi mamă sub numele de «autoritate părintească»; (...) în fine, recent, căsătoria între persoane de acelaşi sex. (...) Vor dori oare francezii ca în numele femeilor cea care se desemna ea însăşi sub numele de «ministreasa mămicilor» să-i convertească la maternalismul ei desexualizant?".

Duminică seara. Ségolène Royal 47%, Nicolas Sarkozy 53%.

Texte şi opinii de: *● Theodor BRAŞOVEANU (doctorand, Princeton, SUA) ● Doru COJOC (lector univ., Stanford, SUA) ● Stela GIURGEANU ● Paul IVAN (masterand, London School of Economics) ● Mirabela LUPĂESCU (masterand, L'Institut d'Études Politiques, Paris) ● Florin POENARU (masterand, Central European University, Ungaria) ● Andrei RĂDULESCU (doctorand, Princeton, SUA) ● George SIPOŞ (doctorand, University of Chicago, SUA) ●* ***Coordonatorul temei:*** *Cristian GHINEA*

A plecat de la o dilemă personală: merită sau nu merită să pleci? Aproape fără să îmi dau seama, s-a ajuns la o dilemă colectivă: merită sau nu merită să te întorci? Prima pare a fi o alegere uşoară: da, merită să pleci la studii în străinătate. Sau, cel puţin, nici unul dintre colaboratorii noştri nu zice că regretă. Dimpotrivă, avem în această temă poveşti despre cum s-au chinuit să plece.

Din vorbă în vorbă, am ajuns la dilema din spatele alegerii uşoare: dus-întors sau numai dus? Aici, opiniile sînt împărţite, deşi deloc egale. Cei mai mulţi nu se întorc. Pe cei mai mulţi îi frămîntă această întrebare, dar îşi pun în capul lor nişte condiţii atît de drastice pentru întoarcere încît e limpede că nu se va întîmpla. Ne-am fi întors, dar...

Aşteptaţii

Cei doi studenţi care au scris articolul de mai jos au realizat un sondaj printre românii aflaţi la studii afară, pe tema întoarcerii. Prezentarea sondajului pe Internet vorbeşte şi despre trecutele generaţii care au mers să-şi caute educaţia prin alte părţi. Paşoptiştii – în Franţa şi Germania. Junimiştii – cam la fel. Generaţia anilor '50 – la Moscova. Avem acum o nouă generaţie. Să îi spunem şi noi „generaţia aşteptată", după numele oarecum mesianic cu care a procopsit-o Cotidianul. *Vor fi „aşteptaţii"?*

Cum arată un „aşteptat"? Este produsul individual al unui sistem care trăieşte cu conştiinţa propriei înapoieri. Nu mai este înapoierea feudală de care fugeau paşoptiştii şi junimiştii. Ei nu aveau nimic aici, *erau nevoiţi să meargă* acolo *nu ca substitut a ceea ce aveau în ţară, ci pentru a aduce şi în ţară ceva. De fapt, nu fugeau, mergeau să împrumute.*

Nu mai este nici nevoia de spălare de creier pentru care s-a dus generaţia lui Ion Iliescu la Moscova. Tot un fel de împrumut şi acela.

Acum vorbim despre emigrarea celor mai buni dintr-un sistem care există, dar nu performează. Nici o universitate românească nu apare în clasamentul primelor 500 ale lumii.

Care este problema principală a unui „aşteptat"? Nu are nici o misiune. Nu este nimic de construit aici pentru că totul a fost construit deja. Şi prost. Dar asta nu contează. Nu vor fi primiţi cu drag aici să construiască universităţi ca cele pe care le-au frecventat. Ce!? Noi nu ştim să facem universităţi? Generaţia lui Ion Iliescu avea o misiune: construia comunismul. Capitalismul s-a construit şi fără „aşteptaţi". Şi prost. Dar asta nu contează. Nu vor fi primiţi cu drag aici să construiască o economie şi o societate ca cele văzute acolo.

Cum fiecare a plecat individual, puţinii care se vor întoarce o vor face individual şi cu sacrificii personale. Nu vor fi o generaţie decît cînd se vor întîlni la conferinţe în America, ca să vorbească despre România. Vor rămîne „aşteptaţii". ***(C. G.)***

Andrei RĂDULESCU Theodor BRAŞOVEANU

De ce m-aş întoarce vreodată în România?

Întrebarea nu e nouă pe faţa pămîntului, fiind readusă recent în atenţie de doi doctoranzi de la Universitatea Princeton. Andrei Rădulescu (28 de ani, doctorand în inginerie electrică) şi Theodor Braşoveanu (23 de ani, doctorand în fizică) au propus recent colegilor lor români, studenţi sau absolvenţi la universităţi de pe 5 continente, un sondaj pe Internet pe tema întoarcerii în România. În decurs de numai o săptămînă, au primit cîteva sute de răspunsuri de la persoane aflate în varii domenii de activitate, reprezentînd perspectiva de moment a unei generaţii numite de mulţi „cea aşteptată". Le-am cerut un articol despre concluziile acestui sondaj. ***(C. G.)***

Exodul tinerilor profesionişti prezintă multiple faţete, preocupîndu-i pe românii din ţară şi din afara ei, deopotrivă. Fiind totodată actori şi spectatori ai acestui fenomen, am încercat să-i desluşim şi să-i interpretăm caracteristicile printr-un sondaj de opinie pe care l-am adresat, în aprilie a.c., studenţilor şi absolvenţilor români din lumea întreagă.

Prilejul colaborării noastre l-a constituit fondarea, în urmă cu aproape un an, a clubului românesc de la Universitatea Princeton, unde subiectul întoarcerii în ţară, viu dezbătut, a devenit ulterior baza unui sondaj de opinie – *De ce m-aş întoarce vreodată în România?* – completat de peste trei sute de studenţi sau recenţi absolvenţi români din America şi Europa (inclusiv cîţiva din Asia, Australia şi Africa). Sondajul şi rezultatele sale au trezit un viu interes printre respondenţi, fiind prezentat în cadrul conferinţei româneşti de la Universitatea Columbia (New York) din 20 aprilie – eveniment la care s-a vorbit despre românii aflaţi la studii universitare sau care deja au cariere de succes.

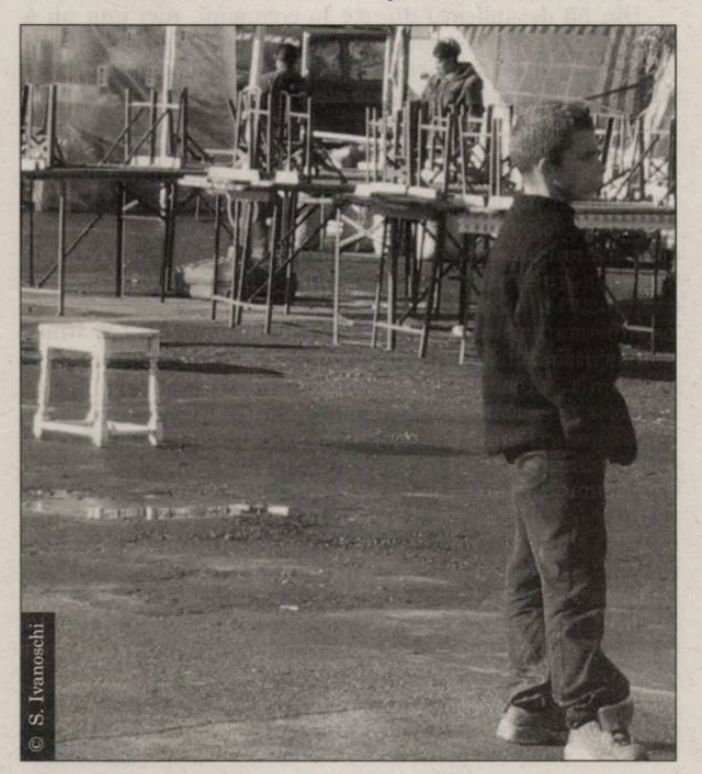
© S. Ivanoschi

Aflăm din sondaj, fără mare surprindere, că doar 10% din respondenţi doresc să se întoarcă imediat în România pentru o carieră, în timp ce 21% tind către o eventuală întoarcere, iar majoritatea de 63% îşi planifică cariera în afara României. Dintre domeniile de activitate vizate, economiştii/specialiştii financiari şi inginerii/programatorii par cei mai optimişti – 40%, respectiv 36%, din cei intervievaţi intenţionînd o întoarcere imediată sau eventuală. La cealaltă extremă, abia 12% din cei care practică artele sau literatura şi 18% dintre cei care lucrează în domeniul sănătăţii îşi propun să se întoarcă vreodată în România. Răspunsurile tind să reflecte corect investiţiile făcute în România de marile firme din finanţe şi IT, dar şi lipsa acută de fonduri alocate sănătăţii şi artelor.

Doar 10% din respondenţi doresc să se întoarcă imediat în România pentru o carieră, în timp ce 21% tind către o eventuală întoarcere, iar majoritatea de 63% îşi planifică cariera în afara României.

Am încercat să înţelegem factorii care îi determină pe absolvenţi să aleagă un loc de rezidenţă. Am folosit o întrebare directă asupra acestor factori, dar şi o întrebare indirectă: *„Unde este acasă?"* – pe care am analizat-o prin corelaţie cu alţi indicatori legaţi de respondenţi.

Astfel a reieşit că cei mai importanţi factori în luarea unei decizii privitoare la întoarcere/neîntoarcere sînt mediul academic, cariera şi familia. Urmează doi factori mai puţin importanţi – situaţia politică şi mediul de afaceri. Oarecum surprinzător este faptul că, deşi respondenţii menţionează mediul social şi oamenii apropiaţi printre factorii relevanţi în alegerea rezidenţei, indicatorul obiectiv arată că acestea nu joacă decît un rol foarte scăzut. Credem că tinerii profesionişti români din străinătate sînt grupul căruia ar trebui să i se adreseze o stategie concretă de atragere în ţară, bazată tocmai pe factorii mobili (carieră şi educaţie) menţionaţi ca fiind importanţi.

Din punct de vedere al educaţiei, observaţiile de mai sus se leagă natural de concluziile unei alte prezentări din cadrul conferinţei de la Columbia: *Regîndirea educaţiei – o investiţie pentru viitorul României* (D. Haşegan şi C. Murafa, de la Universitatea din New York). Din această lucrare reiese că România ar beneficia semnificativ dintr-o abordare mai practică a sistemului educaţional, din stimularea competitivităţii între universităţi şi asigurarea promovării cadrelor universitare pe criterii stricte de merit şi competenţă.

Din punct de vedere al dezvoltării profesionale, România oferă oportunităţi unice de carieră şi afaceri, care pot beneficia de experienţa şi pregătirea multor tineri profesionişti români din străinătate. Mai exact, fondurile europene de dezvoltare pot constitui rampa de lansare a multor proiecte, iar Departamentul pentru Relaţiile cu Românii de Pretutindeni a făcut un efort de a informa diaspora despre această posibilitate. Totuşi, din discuţii private cu români din ţară şi străinătate, reiese că accesul la aceste fonduri este anevoios, fiind înlesnit prin relaţii şi „ungerea" prealabilă a sistemului. Această stare de lucruri nu numai că dăunează grav României, dar întăreşte şi percepţia diasporei că avansarea profesională în ţară e condiţionată mai degrabă de favoritism şi corupţie, decît de merite reale.

Ce i-ar face să se întoarcă?

Întrebaţi ce schimbare ar constitui cel mai important factor în decizia de a se întoarce în România pentru o carieră, cei intervievaţi menţionează un cadru legal, social şi academic favorabil educaţiei şi cercetării (29%), compensaţii mai mari (25%) şi mai mult respect acordat muncii (23%). Peste 18% din respondenţi au adăugat comentarii libere pentru a ne semnala opţiuni neincluse în sondajul-grilă. Dintre aceştia, vasta majoritate îşi exprimă dorinţa pentru o asanare morală a clasei politice, eficientizarea birocraţiei guvernamentale şi din mediul academic, precum şi reducerea semnificativă a corupţiei.

Sondajul realizat de noi a constituit prilejul de a observa printr-o lentilă – sperăm – veridică atitudinea tinerilor români din străinătate despre cum se leagă viitorul lor de cel al ţării de origine. Factori mutabili, precum cariera şi educaţia, revin insistent în sondaj ca elemente decisive în alegerea rezidenţei, iar lipsa de respect faţă de muncă şi individ, lentoarea reformei, *şpaga* şi nepotismul sînt citate frecvent ca obstacole în calea unui mediu propice întoarcerii. Drumul pe care s-a angajat România este văzut drept unul bun. Ca mulţi din cei aflaţi în afara ţării, apreciem obiectivele declarate la nivel oficial, dar tare ne e teamă că pe drum vom fi muşcaţi de cîini.

Rămînem printre cei 88% care întrevăd cu speranţă că, eventual, vor exista condiţii prielnice unei realizări profesionale în ţară.

Independent de sondajul realizat în colaborare, fiecare dintre noi are planuri specifice pentru viitor: în timp ce Andrei s-a decis deocamdată pentru o carieră pe Coasta de Vest a Americii, Theodor mai are patru ani să-şi cîntărească perspectivele. Stabilit de mult timp în străinătate, Andrei priveşte România ca pe o aventură improbabilă într-un viitor ceţos, în timp ce România lui Theodor rămîne nu numai o casă, dar şi o provocare pentru viitor. Pentru amîndoi, *Vestul* a însemnat o surpriză descoperită încetul cu încetul, o societate care ne-a acordat nu numai o şansă cinstită şi egală cu cea a cetăţenilor săi, dar şi o platformă de pe care să putem observa obiectiv ţara natală din exterior.

Răspunsurile noastre la sondaj nu au mare relevanţă statistică, dar rămînem printre cei 88% care întrevăd cu speranţă că, eventual, vor exista condiţii prielnice unei realizări profesionale în ţară.

Adresăm mulţumiri colegilor noştri Alexandru Petrescu şi Alexandra Cristea de la Princeton, pentru discuţii şi sugestii, precum şi colegilor de la Columbia şi Consulatului României de la New York pentru popularizarea sondajului şi organizarea recentei conferinţe. Conţinutul şi rezultatele sondajului pot fi consultate la adresa www.princeton.edu/~rssa.

Mirabela LUPĂESCU

Mirajul Occidentului sau cum se obţine o bursă în străinătate

Ca mulţi tineri români, visul meu la terminarea Facultăţii nu era să găsesc un job în România, ci mai degrabă eram tentată de vraja „străinătăţii", a Occidentului. Francofonă încă din liceu, în toate sensurile cuvîntului, mă uitam cu jind la emisiunile franceze difuzate pe TV5, singurul post franţuzesc în micul orăşel de provincie al părinţilor mei.

În ciuda dorinţei de a-mi continua studiile în Franţa, am refuzat să particip la programul Socrates care în anul trei de Facultate a redus la jumătate efectivele specializării noastre. Olanda, Germania, Franţa, Belgia, Spania sau Marea Britanie, tot atîtea destinaţii curtate de studenţii avizi de cunoaştere, distracţie şi necunoscut.

Eu însă nu am plecat. Prizonieră încă a visului meu, îmi făcusem la vremea aceea un calcul simplu şi cugetat. Pe de o parte, bursa Socrates permite cu greu o viaţă decentă în ţările respective. Decît să rabd de foame pe acolo, să fiu nevoită să îmi petrec week-end-urile şi nopţile servind la McDonalds, am preferat să aştept o ocazie mai favorabilă. Pe de altă parte, un alt mare dezavantaj al programului Socrates era nerecunoaşterea unei mari părţi din cursurile şi examenele susţinute în Universitatea-gazdă. Astfel, la întoarcerea în România, colegii mei, de-acum în an terminal, trebuiau să recupereze parţiale şi examene, în acelaşi timp cu pregătirea licenţei. În plus, toate aceste eforturi financiare şi intelectuale nu meritau, în cazul meu, să fie făcute pentru un an petrecut la o specialitate care nu mă atrăgea deloc.

Aşa am ajuns ca din anul trei de Facultate să mă interesez de bursele mai consistente şi serioase care să permită studentului român să îşi continue studiile într-o universitate străină, beneficiind, în acelaşi timp, de condiţii de viaţă decente. Trebuie să mărturisesc însă că astfel de oportunităţi nu se găsesc pe toate drumurile şi, mai ales, sînt greu de obţinut.

Rămînînd fidelă vechiului meu proiect de a pleca în Franţa, mi-am încercat şansa atît la bursele româneşti, nu foarte multe, cu o astfel de destinaţie, cît şi la cele acordate de francezi. Pregătirea dosarului am început-o cu un an înainte de presupusa dată a plecării, am încercat să cunosc piaţa ofertei universitare în Franţa, dar şi din Belgia. Am contactat numeroase universităţi la care aveam nevoie de o pre-înscriere şi o pre-admitere de principiu, pentru a o putea anexa dosarului de la Ambasada Franţei.

Îmi amintesc însă cu precizie momentul în care, pompos, Guvernul Năstase anunţa lansarea programului „Bursa Specială a Guvernului României" pentru a forma o nouă elită de tineri care să reînnoiască stilul învechit al administraţiei româneşti, punînd în joc o sumă considerabilă de 10.000 de euro pe an pentru taxele de studii şi cheltuielile de întreţinere. Am îndrăznit să îmi depun şi eu candidatura profitînd de puseul de reformă ce anima Guvernul, la un an înaintea alegerilor.

Deşi între data anunţării programului şi data limită de depunere a unui dosar destul de detaliat erau numai zece zile, am făcut imposibilul să adun toate documentele, recomandările şi estimările bugetare, la termen. În plus, văzînd suma considerabilă oferită, am cerut finanţare pentru cea mai scumpă şi prestigioasă şcoală de studii europene din Europa, Colegiul de la Bruges. Dacă tot trebuia să revin apoi în ţară şi să lucrez trei ani în administraţie pe un post de responsabilitate despre care funcţionarii înşişi ziceau că e de multe ori inventat şi fără importanţă reală, doream măcar să beneficiez, pentru un an, de nivelul cel mai înalt de studiu în specialitatea mea.

Trei săptămîni mai tîrziu am aflat, fără foarte mare regret, de nereţinerea candidaturii mele, fără a şti sau a dori să aflu criteriile care au dus la o astfel de decizie. În acel moment, ca şi acum, am refuzat să mă gîndesc la tipul de persoane care fuseseră selectate. Mai tîrziu, la un seminar în străinătate se vorbea despre nepotism şi corupţie. Dar nu îmi mai păsa mie de toate astea...

De altfel, etapa bursei Guvernului României nu a fost decît o haltă neprevăzută a strategiei mele de a obţine cu adevărat marele premiu pus în joc de statul francez. Îmi petreceam zilele scriind mail-uri, trimiţînd scrisori voluminoase şi, mai ales, scumpe, sau dînd telefoane pe la Ambasadă.

Cînd am cumpărat dosarul cu copertă verde pentru a înveli kilogramul de maculatură şi l-am predat pentru a fi studiat, aveam, din instinct, mai multă încredere în candidatura oferită spre evaluare unui Guvern străin, decît propriilor noastre autorităţi. Aşteptările nu mi-au fost înşelate şi, în luna mai, am fost convocată pentru interviu la Ambasada Franţei din Bucureşti.

După lungile ore petrecute în prozaicul tren românesc, îmi repetasem în minte, deja de sute de ori, răspunsurile la întrebări posibile şi imposibile. Motivaţie, parcurs profesional, planuri de carieră, experienţa anterioară etc. Mare mi-a fost surprinderea cînd franţuzoaica din comisie insista pe faptul că nu voi lua bursa şi mă întreba despre planurile mele în această eventualitate. Deşi mă apărasem susţinînd că nu aş putea face nimic altceva, eram descurajată, aşa cum dealtfel îşi dorea: am înţeles că fusese doar o tehnică pentru a mă destabiliza şi a-mi verifica motivaţia. În orice caz eram dezamăgită. După atîta parcurs administrativ, simţeam că orice se putea întîmpla şi că totul era atît de absurd, de subiectiv şi de neînţeles în orice selecţie.

Am aflat după ceva vreme că fusesem selectată. Nu îmi venea să cred. Parcursul combatantului dăduse roade. Poate avusesem şi un dram de noroc. Condiţiile erau extraordinare, după un an de trimis dosare, interviuri la Bucureşti, reuşisem să obţin o bursă de un an la Sorbona şi fără a avea vreo obligaţie în ceea ce priveşte cariera mea profesională ulterioară.

Ajunsă în Franţa puteam să trăiesc decent din cei 800 de euro pe lună la care se adăugau asigurarea medicală 100%, taxele de şcolarizare, prioritate în căminele studenţeşti, atît de rare în Paris. Mai mult decît atît, prin contractul de bursă, studentul putea să îşi cumpere un calculator sau laptop a cărui valoare i se rambursa, dacă trebuia să-şi valideze cursurile printr-o lucrare. Orice deplasare în străinătate pentru cercetare era şi ea rambursată, iar la sfîrşit o sumă complementară era vărsată pentru a acoperi o parte din costurile cărţilor cumpărate în timpul anului universitar.

Aşa că înarmaţi-vă cu răbdare, voinţă şi mai ales perseverenţă, dacă suferiţi, ca şi mine, de „mirajul Occidentului".

Mirabela Lupăescu *este masterandă în „Politici şi societăţi comparate în Europa" la Şcoala Doctorală de la Institut d'Études Politiques din Paris.*

Paul IVAN

Despre studenţi şi sinistraţi

– aventurile unui bursier în căutare de bani românești privaţi –

În toamna lui 2004 a fost adoptată Legea nr. 376 privind bursele private. Potrivit acesteia, agenţii economici pot acorda studenţilor burse private, fondurile utilizate în acest scop pentru acordarea burselor fiind deductibile fiscal. Astfel, din impozitul pe profit sînt scăzute sumele aferente, dacă se încadrează în limita cotei de 3‰ din cifra de afaceri şi nu depăşesc 20% din impozitul pe profit.

Anul trecut, fiind acceptat în cadrul unui program masteral al uneia dintre cele mai cunoscute universităţi londoneze şi avînd nevoie de bani pentru plata taxelor şi cheltuielilor de întreţinere, am considerat oportun să apelez şi la această variantă de finanţare.

Cu încredere, optimism şi argumentele necesare (CV, documente, cadrul legal etc.) am pornit să contactez companii şi să solicit o bursă privată. Mai întîi am căutat clasamente ale companiilor din România în funcţie de cifra de afaceri, de profitul pe ultimii ani, găsind chiar un clasament al lor în funcţie de posibilităţile de acordare a sponsorizărilor.

Deoarece la majoritatea burselor, la care aplicasem anterior, procedurile se desfăşurau prin intermediul Internetului, am considerat că e acceptabil să trimit aplicaţiile prin poştă electronică. Pînă aici, totul bine. Aleg cîteva zeci de companii, trimit aplicaţii personalizate şi aştept, sperînd la răspunsuri pozitive. După două-trei zile, răspunsurile încep să curgă încet, încet. Vă prezint unele dintre ele, împreună cu cîteva sfaturi pentru cei care vor să le evite.

Unul dintre mesajele care se repetau destul de des începea cu *Failure delivery* (vă asigur că erau companii dintre cele mai serioase). Pentru acestea, cu site web, dar fără adresă de mail validă, se pare că mai indicată este trimiterea unei aplicaţii prin poşta clasică.

Alte răspunsuri mă informau că firmele respective îşi epuizaseră fondurile destinate sponsorizărilor pentru anul în curs sau şi le direcţionaseră către alte activităţi. Cum nu vreţi să primiţi acest răspuns, e bine să porniţi demersurile din timp, în perioada de început a exerciţiului financiar. Oarecum apropiate acestui mesaj erau cele care mă informau că nu mai există fonduri deoarece compania îi ajutase pe cei care au avut de suferit de pe urma inundaţiilor. Cu înţelegere pentru situaţia sinistraţilor, vă recomand totuşi, dacă doriţi să obţineţi o bursă privată, să încercaţi să o faceţi într-un an fără (prea multe) dezastre naturale.

Un alt răspuns mă informa că firma respectivă are un plan în domeniul sponsorizărilor şi eu nu mă încadram în acel plan. Sfatul meu ar fi să vă încadraţi totuşi şi în planurile altora. Dacă unele firme erau în reorganizare şi, prin urmare, nu mă puteau ajuta, alţii chiar îmi promiteau că vor analiza cererea mea. Dintre aceştia, unii încă o mai analizează probabil, iar alţii, cei pe care i-am putut contacta, mi-au spus că ei nu dau bani „pentru aşa ceva".

© S. Ivanoschi

O altă serie de răspunsuri se încadra în categoria *„don't call us, we'll call you"* sau „Dacă vom fi interesaţi de o colaborare viitoare vă vom contacta". Nu a fost cazul meu, dar dacă doriţi să lucraţi după finalizarea studiilor în cadrul companiilor la care aplicaţi pentru o bursă, subliniaţi acest lucru. Făceţi-i să fie interesaţi.

Am primit şi mesaje de tipul: „încercăm să sponsorizăm grupuri de oameni şi nu o singură persoană" sau „nu oferim sponsorizări individuale". Dacă nu intenţionaţi să plecaţi cu toată grupa la studii, nu văd cum aţi putea evita răspunsurile de acest gen.

Dar nu, să nu credeţi ca eram supărat, răspunsurile veneau cu doza lor de analgezice. Unii m-au asigurat de întreaga lor consideraţie, alţii m-au felicitat pentru rezultatele obţinute şi pentru minunata şansă care mi s-a oferit, o parte mi-au mulţumit că m-am gîndit la ei, mulţi mi-au urat succes...

Din 55 de aplicaţii directe la companii, nici una nu a avut succes. Am cîştigat în schimb una din bursele Raiffeisen – de altfel singurul program de burse private pentru studii în străinătate pe care îl cunosc – şi o bursă a Guvernului român.

Recitind rîndurile de mai sus, tind să cred că nu sînt singurul care a primit răspunsuri de genul acestora. La peste doi ani de la adoptarea legii burselor private, numărul bursierilor este foarte redus. Puţinele burse private care există sînt oferite în special studenţilor de la universităţile tehnice din ţară, aceştia urmînd apoi să lucreze în cadrul companiilor care îi finanţează.

Cu foarte puţine excepţii, bursele private pentru studii în străinătate lipsesc, firmele româneşti preferînd să aloce sumele deductibile sponsorizărilor cu impact mare la public/piaţă. Aştept momentul în care sprijinirea tinerilor care vor să studieze peste hotare va aduce aceleaşi beneficii de imagine precum ajutorarea sărmanilor. Pînă atunci, pentru ca legea burselor private să aibă şanse de reuşită, ar trebui să ofere facilităţi suficiente firmelor (de exemplu, bursa să fie deductibilă total din impozitul pe profit, fără restricţiile semnificative amintite). În acelaşi timp, este nevoie de o implicare mai mare a companiilor, dar şi de o informare mai bună a tuturor celor vizaţi. La această ultimă cerinţă sper să fi contribuit şi aceste rînduri.

Paul Ivan *urmează să fie masterand în Relaţii Internaţionale la London School of Economics.*

Doru COJOC

Merită să pleci la studii? Merită să te întorci?

Răspunsul la prima întrebare e da, în anumite condiţii. La a doua întrebare răspunsul e nu, în nici un caz. Dacă însă vrei sau trebuie să te întorci în România, atunci răspunsul la prima întrebare e nu, nu merită să pleci.

Minime reguli deontologice impun unui jurnalist să îşi declare limitele competenţei şi intenţiile, într-un articol de opinie. Dînd cărţile pe faţă: am plecat la studii şi nu mă mai întorc. Am reuşit să încurajez o mînă de studenţi români să plece, şi am eşuat în multe alte cazuri. Atît la Clemson, unde am primit doctoratul, cît şi la Stanford am cunoscut îndeaproape procesul de admitere. Deşi situaţia în alte domenii sau ţări e probabil asemănătoare, am să mă refer aici strict la studiile de economie în America la nivel de doctorat.

Merită să pleci? Da, dacă înţelegi exact ce înseamnă economia, dacă crezi că îţi va face plăcere să o studiezi patru-cinci ani şi să o aplici apoi tot restul vieţii. Da, dacă nu te sperie munca grea şi cîteodată frustrantă într-un Graduate School amplasat de obicei departe de orice te-ar putea distrage de la studii. Da, dacă crezi că o să-ţi placă să trăieşti apoi în Statele Unite, Canada sau Marea Britanie.

Greşeala cea mai mare pe care o poate face viitorul doctorand e să se aştepte să înveţe management, marketing, contabilitate sau finanţe, adică ceea ce se numeşte în România economie, şi în restul lumii business. Economia e o ştiinţă care analizează comportamentul uman în prezenţa raritătii. Economiştii examinează o vastă mulţime a alegerilor pe care le fac oamenii, de la numărul copiilor la numele lor, de la căsătoriile dintre indivizi la unificarea firmelor. De exemplu, Cristian Pop-Elecheş de la Columbia a publicat de curînd un articol într-o revistă prestigioasă analizînd efectele măsurilor pronataliste din timpul dictaturii comuniste asupra calităţii copiilor români. Dacă cuvintele „calitatea copiilor" nu îl oripilează, viitorul doctorand e probabil pregătit pentru a-şi pune alte întrebări interesante, cum ar fi: care e valoarea vieţii umane sau dacă nu cumva maşina distruge mediul înconjurător mai mult cînd e parcată, decît cînd e condusă.

Locul ideal pentru studii e într-una din cele opt universităţi din Ivy League, la Chicago, MIT, Stanford şi o parte din şcolile de stat californiene, denumite în mod generic de aici înainte „Ivy League". Acestea sînt programe cu profesori recunoscuţi şi resurse imense care dictează direcţiile de cercetare în lume. Aici se pregătesc profesorii de mîine sau deţinătorii de slujbe prestigioase de pe Wall Street sau din Guvern. Pentru români însă e foarte dificil să ajungă la Ivy League direct de pe băncile universităţii. Deşi pot obţine note bune în facultate şi scoruri mari la testele standard, lor le lipseşte un element indispensabil al unei candidaturi de succes pentru o universitate de elită: recomandările din partea unor profesori renumiţi.

Cum ajung totuşi românii să studieze economie în Ivy League? Unii ajung direct din România, de obicei după ce au studiat matematică la un nivel foarte înalt. Alţii se înscriu întîi la şcoli mai obscure şi candidează apoi la şcoli mai prestigioase, dacă au note mari şi recomandări entuziaste ale unor profesori cît de cît cunoscuţi. Majoritatea însă urmează facultatea în Statele Unite; dacă obiectivul e un doctorat la Ivy League aproape că nu există un substitut.

Un aspect puţin cunoscut al sistemului de învăţămînt american e că există multe şcoli decente în afara celor prestigioase care participă la tîrgul de burse de la Bucureşti. Clemson e una dintre ele: undeva pe locul 60 în Statele Unite, universitatea a acceptat un mare număr de români care probabil că nu ar fi putut ajunge într-o universitate de top candidînd direct din România. Unii au plecat cu master la universităţi mai bune, alţii au rămas şi au obţinut un doctorat. Dintre aceştia, aproape toţi au locuri de muncă mai satisfăcătoare şi mai bine plătite decît cele ale majorităţii americanilor. Ca departamentul de economie de la Clemson sînt multe altele în Statele Unite: şcoli bune, dar nu extraordinar de pretenţioase, care acceptă, bucuroase, riscuri cu studenţi care nu au CV-ul necesar pentru a ajunge la Ivy League. Studentul care a terminat de citit *Modul economic de gîndire* de Paul Heyne, dar căruia îi lipseşte un profesor cu publicaţii în *American Economic Review* care să-l recomande pentru o universitate de prestigiu ar putea să încerce să intre în contact cu aceste departamente bunicele, dar mai puţin cunoscute.

Merită să te întorci în România, odată ce ai obţinut o diplomă din Statele Unite? Categoric, nu. Ai şanse mari să găseşti o slujbă bună chiar şi cu un doctorat de la o universitate ceva mai slabă. Odată angajat, şansele de a deveni rezident şi apoi cetăţean sînt foarte mari: *labor certification,* cel mai important pas în obţinerea *green card*-ului, e aproape o formalitate. Deşi procesul e costisitor, absolvenţii cu doctorat trec de această fază aproape automat, şi de multe ori angajatorul acoperă o parte din costurile angajatului. Numărul de vize de muncă H1-B pentru absolvenţii străini a fost redus în ultimii ani, însă una din părţile bune ale unei eventuale administraţii democrate e influenţa pozitivă pe care o poate exercita Sillicon Valley în creşterea numărului de vize de muncă.

Dar dacă vrei sau trebuie, totuşi, să te întorci? Atunci, e mai bine nici să nu pleci. România nu recunoaşte diplomele obţinute în Statele Unite. Da: pentru a avea în România aceeaşi slujbă pe care ai obţine-o în State, trebuie să îţi „echivalezi" doctoratul. Deşi costisitoare, îndelungată, absurdă şi umilitoare, echivalarea nu este totuşi imposibilă. Însă simplul fapt că echivalarea e necesară ar trebui să îţi dea serios de gîndit despre semnalul pe care ţi-l transmite societatea românească. Ce este mai plauzibil: că cineva în România se preocupă în mod serios ca doctorii de la Stanford să fie la înălţimea celor de la Oneşti? Sau că cineva, nu e greu de ghicit exact cine, nu e foarte fericit să i se strice aranjamentele din universităţi şi multinaţionale? Echivalarea doctoratului e cel mai puternic semnal pe care ţi-l poate transmite România că nu eşti dorit, fără a recurge la măsuri evident neconstituţionale.

Aşadar, studiile din străinătate sînt extrem de folositoare pentru cei care rămîn în străinătate. Asta nu e o variantă rea pentru cei mai mulţi români. America păstrează capitalul uman în care a investit împreună cu doctorandul român pentru că îl plăteşte bine, îi dă voie să se angajeze unde e cel mai productiv şi nu îi face viaţa prea amară cu multe piedici absurde. Legislatorii şi guvernanţii României au ales calea opusă: universităţi slabe cu profesori nepricepuţi sau nepăsători, care trimit capitalul uman în afară, şi reguli stupide, care îl opresc să se întoarcă sau să fie productiv cînd se întoarce. În pofida îngrijorării oficiale despre *brain drain,* România nu pare a avea nevoie de capitalul uman care pleacă şi îşi bate joc de cel care se întoarce.

***Doru Cojoc** este lector universitar în economie la Stanford University.*

Stela GIURGEANU

Ia, neamule, şcoală străină

La tîrgul RIUF *(Romanian International University Fair)* – care şi-a desfăşurat cea de-a treia ediţie pe 10 martie la TNB – s-au perindat o sumedenie de speranţe şi curiozităţi tinereşti ale celor aflaţi pe muchie de clasa a XII-a sau care, taman terminînd facultatea, căutau o continuitate de gen master sau doctorat la o facultate din afară. De ce „afară"?

Pentru că, pe de o parte, în rîndul tinerilor aspiranţi la o educaţie aleasă *via* carieră, există certitudinea generală că, în străinătate, carte se face „mai abitir ca aici", iar pe de alta – aceasta fiind mai ales motivaţia reprezentanţilor facultăţilor străine –, pentru că o patalama străină îţi oferă mai multe şanse într-o viitoare posibilă angajare. Ori aici (unde ar fi echivalentul unui bilet de clasa întîi), ori acolo (unde ar însemnea şanse egale cu cele ale unui cetăţean străin).

Şi, în afară de băutura energizantă oferită gratuit din partea organizatorilor, cam astea au fost motoarele principale care au alimentat tîrgul din plin, timp de două zile, cu vizitatori de o parte, cu reprezentanţi a peste 100 de instituţii educaţionale din Europa şi Statele Unite (printre care Harvard, Yale, MIT, Pepperdine, Richmond, CEU Business School, Norwegian School of Management), pe de alta.

Printre primii interlocutori, **Joséphine Colombert,** reprezentanta *Groupe des Ecoles de Télécomunication,* mi-a schiţat, pe scurt, beneficiile şi ofertele acestui grup de *grandes écoles* din sistemul francez care ţine de telecomunicaţii şi de partea informatică: „Avem diverse contracte cu facultăţile din România pentru obţinerea unei diplome duble. Pot da exemplul Facultăţii de Electronică din Bucureşti, aflată în parteneriat cu Institutul Naţional de Telecomunicaţii, parteneriat care oferă absolvenţilor această dublă diplomă. Contractul prevede pe lîngă facilităţile financiare, trei ani de studiu în România, doi – în Franţa, după care se revine pentru încă un an în România, făcîndu-se astfel şase ani, în loc de cinci, perioadă la finele căreia absolventul primeşte o diplomă românească şi una franceză. Pe baza contractului, studentul nu plăteşte şcolarizarea, ci doar întreţinerea acolo. Noi oferim cămine, casă şi masă, ceea ce înseamnă 450 de euro pe lună. Dacă ar fi să găseşti aceste facilităţi pe cont propriu, de genul cazare la un particular, ar fi mult mai scump".

Oferta? Tentantă, mai ales că pe baza a două diplome absolventul s-ar putea angaja şi în Franţa unde „ar avea un salariu de începător în jur de 35-40.000 de euro pe an". Cu toate astea, doritori? Pînă în acel moment... „unul singur, dar pînă la urmă, nici acesta nu îşi permitea financiar...".

Iar problema materială se afla şi pe buzele majorităţii vizitatorilor pe care i-am provocat la discuţie, mulţi fiind nemulţumiţi şi de faptul că pe „tarabe", de eticheta facultăţii, nu era prins, direct, şi preţul explicit. „Mulţi te aburesc cu avantajele, ca după o jumătate de oră de prezentare şi după multele tale insistenţe, să te lovească şi cu preţul..."

„Am găsit o universitate în Franţa, Avignon", o altă tînără studentă plîngîndu-se că un an de licenţă la acea universitate costa 180 de euro, ceea ce ar fi fost echivalentul asigurării medicale. „La prima vedere, 180 de euro nu sînt deloc un capăt de ţară, dar trebuie să te gîndeşti că peste asta se adaugă cazarea, iar în Franţa, din cîte ştiu, doar pentru o garsonieră plăteşti cam 250 de euro pe lună, plus mîncarea, cel puţin încă 5 euro pe zi...", pînă la urmă diavolul ascunzîndu-se în detaliile care „se adună şi ajung să te cam descumpănească, mai ales că nici noi, şi nici părinţii noştri nu prea avem posibilităţi".

După un seminar al unei universităţi din Grecia, o altă studentă, aflată în anul terminal la Turism: „mi-ar fi plăcut o ofertă de master la această facultate, mai ales că în România turismul se va dezvolta foarte mult, iar dacă în viitor noua generaţie s-ar pregăti serios, s-ar putea ajunge departe". Din nou însă, oferta grecilor este „prea scumpă pentru buzunarul meu. Să dau 7800 de euro pe an doar ca să fac practica în bucătărie? Şi mai e şi problema de continuitate. Ni s-a spus că după patru ani de studiu, te bagă la recepţia unui hotel de patru stele, cu un salariu de 1800 de euro; făcînd un calcul simplu, în cît timp îţi poţi recupera banii investiţi? Aşa că m-am hotărît să stau în România, unde mă pot duce foarte bine la un hotel de cinci stele să fac practică".

Cu toate că majoritatea se plîngea de aceste costuri ridicate, am întîlnit totuşi şi dintre cei dornici de a pleca, mai ales cei care vin din provincie, pentru care preţurile vieţii şi studiile de aici pot fi comparate, paradoxal, cu cele pe care trebuie să le suporte acolo.

„Un master în Franţa te-ar duce la 300 de euro maximum, chiar în afara cazării şi mîncării... dar cred că aş putea trăi cu banii ăştia mai bine în Paris decît în Bucureşti. Pentru spaţiul francofon preţurile sînt aceleaşi ca în Bucureşti, iar beneficiile studiilor mult mai mari."

O altă studentă, în anul II la ASE, îmi spune că vrea să urmeze doar masterul în afară, în primul rînd pentru că acolo studiile integrale sînt foarte scumpe, chiar dacă unele sînt parţial subvenţionate, iar în al doilea, „pentru că în România, de cînd am aplicat pentru intrarea în Uniunea Europeană, plătim pentru un master în afară cam aceeaşi sumă pe care o plătim pentru unul aici. Ca să nu mai spun că uneori masterul în România poate fi chiar mai scump ca în Franţa, şi nu tot atît de rentabil. Pentru că aici nu se face carte la nivelul de dincolo. Bineînţeles, asta ţine şi de tine, ţine şi de facultatea unde vrei să urmezi masterul, dar oricum nu se compară. În primul rînd, o diplomă din afară este mult mai bine văzută la angajare."

„Vreau să am şi o pregătire mai bună, dar şi un titlu pompos pe diplomă; pur şi simplu, *ei* te învaţă *ceva* acolo. M-am uitat la cursurile lor şi sînt mai aprofundate. E o practică mult mai serioasă, aici ba îţi iei o semnătură de la un director, ba îţi copiezi caietul de practică, pentru că oricum nimeni nu te controlează cu atenţie. În plus, te costă foarte mult. Eu sînt din provincie, iar în Bucureşti trebuie să îmi plătesc şi cazare, şi mîncare, deci cam tot ce aş plăti şi dincolo şi cam la aceleaşi preţuri."

La ediţia de anul acesta a RIUF au fost 9500 de vizitatori, o creştere evidentă faţă de ediţiile precedente cînd în 2006 s-au înregistrat 4500, iar în 2005, 7200. De asemenea a crescut şi numărul expozanţilor, de la 58 în 2005, 74 în 2006, la 121, anul acesta. Mai mult de jumătate dintre expozanţi au considerat că vizitatorii au fost mai bine informaţi în ceea ce priveşte subiectul studiilor internaţionale (o evoluţie importantă faţă de prima ediţie). Zonele de interes pentru vizitatori au fost studiile universitare – 42%, studii post-universitare – 64%, programe de doctorat – 12%, programe de studiu pe termen scurt – 22%, schimb academic – 25%, cursuri de limbi străine – 26%, cursuri de certificare profesională – 28%. Cele mai dorite destinaţii – Marea Britanie (peste 75% dintre vizitatori), Franţa, Germania, Italia, Austria, Elveţia, Spania, SUA (doar 43%, în uşoară descreştere faţă de anii anteriori, România încadrîndu-se astfel într-un trend global). În ceea ce priveşte finanţarea – 44% s-au declarat interesaţi de burse guvernamentale, 46% se bazează parţial pe resurse proprii, iar 33% îşi propun să muncească în timpul studiilor pentru resurse financiare suplimentare. Domeniile de studiu cu cel mai mare interes: afaceri şi antreprenoriat – 24%, comunicare – 16%, inginerie – 10%, administraţie publică, ONG şi ştiinţă – fiecare cu cîte 8%.

George ŞIPOŞ

Şocul ideologic al studentului român în Occident

„Mă, tu te-ai făcut marxist" – mi-a spus cu o privire de reproş unul dintre profesorii mei de literatură română de la Universitatea din Bucureşti. Ne plimbam pe malul Dunării, într-o după-amiază sufocantă de iulie. El, venit într-o inspecţie de grad în urbea mea natală, eu, în vacanţă, proaspăt masterand al unei universităţi americane şi pregătit să mă întorc pentru doctorat. „Ba nu, dom' profesor", am protestat. „Eh, nu, vorbeşti ca un marxist, atunci! Noi ne străduim să vă ţinem departe de marxism la facultate, iar voi plecaţi în Occident şi veniţi înapoi îndoctrinaţi. Ironia soartei, deh!"

Nu mă gîndisem pînă atunci că cei doi ani petrecuţi la Universitatea din Pittsburgh mă schimbaseră într-atît. E adevărat că citisem enorm de multă teorie marxistă şi marxizantă. Dar îmi spusesem că trebuia să o fac, din moment ce domeniul meu de studiu îmi cerea să înţeleg teoria pentru a face judecăţi de valoare asupra operelor literare ale mişcării proletare din Japonia. Nume de care, pînă a fi ajuns în Statele Unite, nici nu auzisem erau acum parte din jargonul meu cotidian. Cum poţi să vorbeşti despre ideologie, fără să te referi la Louis Althusser? Sau despre teorie, fără să îl citezi pe Terry Eagleton? La începuturile educaţiei mele postuniversitare aceste nume erau atît de prezente în toate cursurile la care mă înscrisesem, încît nici măcar nu le mai asociam cu gîndirea de stînga.

Auzisem înainte de a fi ajuns în Statele Unite că majoritatea universitarilor de acolo erau marxişti sau comunişti, dar nu am fost niciodată pe de-a-ntregul convins că e adevărat. Nu îmi puteam imagina că încă mai pot exista marxişti şi comunişti, după ce sistemul se prăbuşise lamentabil în Europa de Est. La Pittsburgh, şi mai tîrziu la Chicago, am avut ocazia să mă conving de contrariul.

Şocul unei lumi academice care nu e de dreapta este primul cu care orice student în umanioare sau ştiinţe sociale are de-a face, odată ajuns la studii în Statele Unite. Puţine sînt universităţile sau colegiile de aici în care ţi se permite, ca student, îmbrăţişarea unui discurs academic antistînga. Marxismul este expresia dorinţei de schimbare socială, ceea ce poate să producă confuzie pentru oricine vine din România.

Nu îmi puteam imagina că încă mai pot exista marxişti şi comunişti, după ce sistemul se prăbuşise lamentabil în Europa de Est. La Pittsburgh, şi mai tîrziu la Chicago, am avut ocazia să mă conving de contrariul.

Am ascultat cu răbdare discursul profesorilor mei marxişti. Am încercat să le înţeleg punctul de vedere. Am citit şi mai mult Marx şi comentatori de-ai săi, pentru a fi la curent cu ce se întîmplă în lumea academică. Teoriile feministe, colonialiste, postcolonialiste, ale capitalismului tîrziu, globalismului (asta pentru a le numi numai pe cele din sfera postmodernismului) sînt derivate ale marxismului, iar fără a le cunoaşte nu ai validitate academică în Statele Unite. Am înţeles că cei mai mulţi universitari de aici se declară marxişti, dar nu şi comunişti. Aderă la teorie, dar nu la practică. Unii mi-au explicat despre capitalismul din Statele Unite. Le-am spus şi eu despre comunismul din România. Eu le-am povestit despre martirii din lagărele de muncă forţată, despre Canal şi Piteşti. Ei mi-au spus despre perioada prigoanei anticomuniste a anilor '50, despre nedreptăţile mccarthyismului. Eu le-am reproşat că nu au nici o idee despre cum e să trăieşti într-o societate în care nu îţi sînt satisfăcute nici cele mai elementare drepturi umane. Ei mi-au dat să citesc în ziare despre sărăcimea Americii, care nu-şi poate permite cele mai elementare drepturi umane. Pînă la urmă, ne-am acceptat diferenţele ideologice şi am evitat subiectul.

În acest context, pentru cei mai mulţi dintre colegii mei români din Statele Unite, alegerea unei teme de doctorat, cît mai neutre din punct de vedere politic, se dovedeşte o aventură. Profesorii de la colegiile cu pretenţii nu se îngrămădesc să-şi pună semnătura pe o teză în care teoria nu e bine stăpînită sau asupra căreia pot exista dubii privind înţelegerea gîndirii de stînga. Deşi există şi excepţii – iar coordonatorul lucrării mele de masterat s-a dovedit a fi una dintre ele –, dialogul academic dintre discipol şi profesor merge de obicei într-o singură direcţie: aceea a convertirii discipolului.

O altă surpriză pe care nu o aşteptam de la mediul academic american a fost şi cea a modului în care se desfăşoară discuţiile din cadrul seminariilor. La Bucureşti, disecarea unui text se făcea, de obicei, sub îndrumarea profesorului, fiecare dintre studenţi exprimîndu-şi punctul de vedere pentru ca ceilalţi să îl dezbată. În Statele Unite, discuţia din seminarii lipseşte, înlocuită fiind de monologuri paralele. Nu vreau să generalizez, dar în patru ani de cursuri la nivel de masterat şi doctorat, am învăţat că atunci cînd nu eşti de acord cu părerea unui coleg sau cu a profesorului, e mai bine să nu te avînţi într-o dezbatere. Cel pe care îl interpelezi se va simţi agresat şi va prefera să nu-ţi răspundă, mai degrabă decît să se angajeze într-un dialog direct.

Nu am de gînd să critic aici sistemul universitar american. În linii mari este foarte competitiv, iar cel postuniversitar produce rezultate de marcă, fiind unul dintre cele mai bune din lume. Pentru noi însă – studenţii veniţi din Europa de Est – cere flexibilitate şi un anumit grad de şiretenie. Cere, cum spunea acelaşi profesor al meu de la Bucureşti: „abilitatea de a nu te pierde pe tine însuţi".

***George Şipoş** este doctorand în literatură japoneză la University of Chicago, SUA.*

Florin POENARU

Budapesta – un alt fel de peron

Cînd spun cuiva că studiez la Budapesta, sînt brusc privit cu surprindere şi puţină condescendenţă (la unguri?!), ca şi cum Budapesta ar fi ultimul loc în care cineva s-ar duce să studieze. Cei mai mulţi sînt convinşi că ştiu ungureşte, ceea ce, din păcate, e fals. De partea cealaltă, cînd le spun diferitelor cunoştinţe maghiare ce fac la Budapesta (adică după ce le-am infirmat bănuielile că aş fi emigrant sau turist), nici ei nu prea cred. Întrebarea lor e mai elaborată: ce poţi să studiezi la Budapesta, şi nu în altă parte, oriunde în altă parte?

Ei bine, chestia asta ciudată se numeşte Central European University (Universitatea Central-Europeană, ştiu şi în ungureşte, dar pierd din spaţiu). CEU a fost înfiinţată în 1991 cu scopul de a forma elitele din fostele ţări comuniste, actualmente postcomuniste. Da, la început banii au venit de la Soros, al cărui tablou te întîmpină la intrare. Astăzi Soros vine doar la final de an şi dă mîna cu absolvenţii, prezenţa lui fiind mai mult simbolică. Banii vin din autofinanţări, taxe şi donaţii. Contrar celor afirmate acum vreo şase luni de un cotidian central bucureştean de mare respiraţie securistică (aţi ghicit, e vorba de *Ziua*), CEU nici nu formează spioni, şi nici nu vinde inteligenţele româneşti lui Soros. Deşi formată în spiritul Societăţii deschise a lui Popper, astăzi CEU, ca orice altă universitate de tip american, exprimă o mare încredere în valorile stîngist-militante, multiculturaliste şi politic corecte (cu accente specifice în funcţie de departament). Fiind înregistrată întîi la New York (şi abia de un an la Budapesta), universitatea respectă aproape în detaliu programa unei universităţi americane clasice. Evident, specificul e dat de culoarea locală şi de ponderea majoră a studenţilor din estul şi sud-estul Europei. Mai mult, din raţiuni financiare, la cele mai multe departamente programa de master este comasată într-un an, în loc de doi, cum este cazul în SUA. Odată cu procesul Bologna, CEU trebuie să ofere mastere de doi ani pentru a se putea încadra în noul tip de curriculum. Ceea ce înseamnă, evident, bani mai puţini pentru burse. Cum cele mai multe dintre ţările pentru care Universitatea a fost creată sînt deja membre UE, deci se presupune că pot genera elite democratice pe cont propriu, Universitatea tinde să atragă acum studenţi din alte zone (China, de exemplu).

CEU este cea mai apropiată (35 de minute cu avionul) şi cea mai ieftină universitate americană pe care românii o pot avea.

Prezenţa românească la CEU a fost puternică încă de la început, cu un maximum de studenţi în ultimii ani. Cum anul acesta sînt peste 100, românii sînt astfel cei mai numeroşi. Andrei Pleşu este cercetător asociat al Universităţii, alături de Karl Popper, Ernest Gellner şi Bronislaw Geremek. Monica Macovei a fost printre primii studenţi ai Universităţii, iar acum doi ani a fost invitată ca Special Guest la festivitatea de absolvire. Poate cel mai cunoscut român de la CEU este Sorin Antohi, practic creatorul departamentului de istorie al univesităţii.

Nu ştim deocamdată cît de faimoşi vor fi actualii studenţi de la CEU, dar cei mai mulţi se străduiesc, asta-i sigur. Unii se întorc în România după ce termină masterul şi se apucă de lucru, alţii continuă cu un doctorat, fie la CEU, fie în alte universităţi, mai la vest de Budapesta. Mai există şi o a treia categorie, în special cei care ştiu deja maghiară, care rămîn să lucreze în Ungaria, după ce îşi termină studiile la CEU. Nu există încă o statistică oficială pe acest subiect, dar de anul acesta conducerea CEU are în vedere crearea unei astfel de baze de date. Asociaţia Studenţilor Români din Ungaria (ASRU) este exact ceea ce îi spune numele. Cea mai mare parte a membrilor sînt studenţi sau foşti studenţi la CEU, care încearcă, timid ce-i drept, să promoveze cultura română, în colaborare cu Institutul Cultural din Budapesta. Deşi numeroasă, comunitatea de români de la CEU nu este deloc închegată. Cei mai mulţi nu ştiu de existenţa Asociaţiei, pe grupul de discuţii se intervine des doar cînd e vorba de injurii sau critici. Comunitatea funcţionează doar pe bază de grupuscule, formate fie din cunoştinţe anterioare sau pe bază de proximitate de departament. La începutul anului şcolar ne-am străduit vreo cîteva săptămîni să ne strîngem mai mulţi români la o bere, pentru ca în final, tipic românesc, să o lăsăm baltă. În mare parte ne ignorăm reciproc pentru că nu ne cunoaştem, iar la petreceri ne salutăm, şi atît. Altfel, la puţinele ocazii cînd reuşim să ne adunăm mai mulţi (cum a fost cazul la meciul Olanda-România) atmosfera este destul de bună, dar se termină repede prin plecarea masivă acasă. Comparativ, ne asemănăm foarte mult cu americanii, din aceste puncte de vedere, dar diferim substanţial de ruşi şi sîrbi sau croaţi, care sînt mult mai uniţi şi mult mai vocali.

Cred că, pentru ceva timp, CEU va rămîne atractivă pentru studenţii români, chiar dacă nu oferă prestigiul unei universităţi cu adevărat vestice. CEU este cea mai apropiată (35 de minute cu avionul) şi cea mai ieftină universitate americană pe care românii o pot avea. Ştiu pe cineva care exact din aceste două motive a renunţat la o univesitate americană din SUA şi a ales CEU. Altfel, CEU este doar o gară academică şi profesională, iar românii, care ştiu asta, au aer de navetişti. Pe peron.

***Florin Poenaru** este masterand în socio-antropologie la Central European University, Budapesta.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 11 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Marius CHIVU

Interesul suedez

– Rafinament cultural la ICR Stockholm –

Numai săptămîna trecută, Institutul Cultural Român din Stockholm a organizat patru evenimente culturale de mare audienţă: Matei Călinescu a susţinut la Universitatea din Stockholm prelegerea „Modernitate şi postmodernitate – ieri şi azi", Mircea Cărtărescu s-a aflat în dialog, mai întîi, cu Ingrid Elam pe Scena Literară Internaţională de la Kulturhuset din Stockholm, apoi cu Andrzej Tichy pe Scena Literară Stanza din Malmö, întîlniri unde a fost prezentat şi filmul de scurt-metraj Neliniştea timpului *de Ştefan Constantinescu, film ce l-a avut în prim-plan pe autorul* Orbitor*-ului, în timp ce la Världskulturmuseet din Göteborg a avut loc prezentarea spectacolului de teatru* Mady-baby.edu, *prezentare urmată, cîteva zile mai tîrziu, de o discuţie despre noile curente din teatrul românesc contemporan, la care au participat Gianina Cărbunariu, Cristina Modreanu şi Corina Oprea. Ei, cum vi se pare?*

Dacă cineva mi-ar fi spus toate acestea înainte de a ajunge eu însumi la Stockholm, e foarte posibil să fi fost circumspect cu privire la impactul unor asemenea evenimente şi, oricum, m-aş fi întrebat serios cîţi suedezi sînt interesaţi cu adevărat de cultura română.

De altfel, mi-am pus aceste întrebări imediat ce am fost invitat de Dan Shafran, directorul ICR Stockholm, să susţin o prelegere, la sfîrşitul lui martie, despre literatura română postbelică şi contemporană, şi mă tot gîndeam pe ce ton să abordez prelegerea, ce să spun şi ce aleg să las pe afară, ce scriitori să prezint mai pe larg şi care dintre cărţile lor. M-am interesat mai întîi ce scriitori români sînt traduşi în suedeză, dar lista nu m-a mulţumit. Prin urmare, dincolo de prezentarea contextelor (postbelic al realismului comunist, anii '80 şi momentul actuál), am ales să vorbesc despre cei mai traduşi scriitori români în Occident şi despre cîţiva tineri total necunoscuţi afară, dar în a căror literatură cred. La prelegere a venit un public variat (de la pasionaţi de literatură pînă la jurnalişti şi scriitori suedezi – însăşi Birgitta Trotzig, de pildă), inteligent, dar mai ales extrem de curios, care m-a asaltat, la final, cu întrebări dintre cele mai provocatoare. Au înţeles din prima schimbările de canon, au fost plăcut surprinşi de felul în care le-am prezentat dinamica editorială românească actuală, s-au interesat de legăturile dintre tinerii prozatori şi colegii lor cineaşti, iar cineva chiar m-a întrebat dacă l-am citit pe Alexandru Monciu-Sudinski, întrebare care mi-a provocat o satisfacţie irepetabilă. Carola Hermelin, bibliotecara care se îngrijeşte de Biblioteca Nobel a Academiei Regale Suedeze (de altfel, onorantul partener al evenimentului), a cerut chiar printul prelegerii în vederea achiziţionării cărţilor autorilor de care vorbisem, iar a doua zi Magnus Bergh, directorul-editorial de la Albert Bonniers (editura care-l publică în Suedia pe Mircea Cărtărescu, considerat acolo, nici mai mult nici mai puţin, un scriitor cult), mi-a cerut să-i vorbesc despre cei mai buni dintre tinerii prozatori care ar merita traduşi.

La început am fost extrem de plăcut surprins, aproape contrariat, să văd asemenea curiozitate pentru cultura română, dar pe măsură ce zilele mele în Stockholm se înmulţeau, interesul suedez a sfîrşit prin a-mi părea firesc. Dincolo de un background literar bun, deloc de neglijat (Nichita şi Marin Sorescu au fost foarte traduşi în suedeză, iar Gabriela Melinescu – un etern mesager al literaturii române în arhipelagul Mării Baltice), se pare că intrarea în UE i-a stimulat pe suedezi să afle cît mai multe despre noi. La MTV Suedia rula zilnic un spot cu un concurs care oferea drept premii călătorii în România şi în Bulgaria. Apoi, în ultima jumătate de an, ICR Stockholm şi-a jucat exemplar rolul de PR cultural, iar acest lucru se datorează, fără nici o îndoială, lui Dan Shafran, un om fin, pasionat şi dedicat total culturii române. Lucrînd de peste două decenii la Biblioteca Naţională Suedeză, secţia de literaturi străine, şi-a folosit toate atuurile pentru a promova, a stabili legături şi a încheia colaborări şi parteneriate avantajoase pentru evenimentele puse la cale de institut (unde lucrează cu doar doi oameni). Mai mult, Dan Shafran a iniţiat Premiul „Marin Sorescu" ce va fi oferit anual unui artist suedez. Avînd un juriu suedez-român select şi constînd într-o substanţială sumă de bani, acest premiu nu poate rata şansa de a deveni un eveniment major pe piaţa artistică suedeză: este primul premiu pe care un institut cultural străin îl dă suedezilor la ei acasă! Revenind, numai de la începutul anului şi pînă acum, ICR Stockholm a organizat premiera filmului lui Corneliu Porumboiu, *A fost sau n-a fost?,* a asigurat prezenţa grupului Rozalb de Mura la Tîrgul Internaţional de Design Avantgardist „+46 Fashion", la Festivalul de jazz european de la Stockholm Teodora Enache a fost acompaniată de trupa suedeză Daniel Tilling Trio, a organizat vizionări pentru filmele lui Cristi Puiu, *Marfa şi banii, Un cartuş de Kent şi un pachet de cafea* şi *Moartea domnului Lăzărescu,* i-a asigurat muzicianului Yvat, în colaborare cu alte institute, participarea în turneul scandinav de muzică electronică „klubb:europa", a prezentat spectacolul de coregrafie&dans „Serial Paradise" al lui Cosmin Manolescu, Eduard Gabia şi Mircea Ghinea, urmat de o prezentare video despre dansul modern românesc, Stockholm Saxophone Quartet a susţinut un concert de muzică românească (compoziţii de Liviu Dănceanu, Dan Dediu, Adrian Borza, Doina Rotaru), iar o seară a fost dedicată scriitorilor Urmuz şi Ionesco, participanţi fiind editori, scriitori, critici literari de artă, preocupaţi de avangarda românească... Să mai spun că Dan Perjovschi este o prezenţă constantă la Muzeul de Artă Modernă de la Stockholm.

Pe parcursul sejurului meu suedez m-am simţit mîndru că sînt român şi că vin dintr-o cultură atît de select şi de bine reprezentată. Interesul suedez pentru cultura noastră există, în primul rînd, datorită felului rafinat şi profesionist în care ICR Stockholm oferă artele româneşti celor interesaţi. Iar acest succes nordic mediu, dar constant este menit să ne dea speranţe că vom conta tot mai mult în cultura europeană. Deci se poate, domnilor!

Aron BIRO

Fantasy-metal cu Peter Pan

Blind Guardian ne vizitează la Arenele Romane, pe 18 mai, prin intermediul serviciului managerial prestat de Fundaţia Aquarius, o uşoară deviere de la politica generală a fundaţiei ce părea orientată spre promovarea muzicii heavy-metal de factură sensibilă şi inspiraţie cultă (în anumite contexte catalogată sub termenul gotic-metal). Inspiraţia cultă rămîne, dar dispare latura sensibilă.

Că network marketing-ul e un instrument de nestăvilit ne-a demonstrat-o „Avon" de mai bine de un secol încoace. Chinezii nu s-au putut opune, colegii din facultate m-au alergat ani buni fluturînd cataloage „Amway" pentru ca, într-un tîrziu, inevitabilul să o transforme chiar pe nevastă-mea în distribuitor „Oriflame", după ce i-am ignorat cu naivitate repetatele vizite la un loc secret de convertire din consumator în întreprinzător. Enoriaşul predicator şi cumpărătorul vînzător sînt motoarele capitalismului modern, o tendinţă împotriva căreia nu pot să stau de-a curmezişul. În acest context, grupul heavy-metal german Blind Guardian este un veritabil agent Tolkienofil cu un catalog ce acoperă mai bine de douăzeci de ani şi opt albume, majoritatea dedicate propovăduirii poveştilor inelelor şi a pămînturilor mijlocii. Activînd în ghetto-ul heavy-metal, grupul n-a avut oportunitatea de a-şi populariza materialele pe măsura altor fani convertiţi la artişti, precum Peter Jackson cu filmul său mamut, dar au construit o identitate muzicală respectabilă.

Stilul grupului Blind Guardian este ancorat în pionieratul heavy-metal german care a pus pe hartă trupe ca Helloween sau Running Wild – o şcoală rock puternic focalizată tematic pe concepte epice definite în zona subculturii fantasy, replică la deşănţarea predicatorilor glam-rock americani. Identitatea sonoră a trupei este asigurată de supraproducţia ce simulează o orchestraţie simfonic-corală potrivită dimensiunii epice a versurilor. Albumul *Imaginations from the Other Side* a fixat, în urmă cu mai bine de zece ani, un reper antologic al muzicii fantasy-metal, invocînd un conclav de personaje fantastice de şcoală veche de la Peter Pan la Vrăjitorul din Oz şi, cu precădere, elemente din opera lui Tolkien. Albumul succesor – *Nightfall in Middle-Earth* – a fost îmbrăţişat de fani ca o veritabilă ecranizare sinestezică a scriiturii lui Tolkien şi a garantat promovarea grupului în spaţiul american, fructificată tactic prin proiectul muzical germano-american Demons and Wizards. Preocupările actuale lărgesc aria de inspiraţie şi îmbină rolul asumat de indexul muzical al literaturii fantastice cu demonstraţii de versatilitate, trupa promovînd şi versiuni inedite ale unor piese Mike Oldfield, Iron Butterfly sau Queen. Prin activitatea lor şi titlurile aici enumerate, Blind Guardian îşi aduc o contribuţie deloc neglijabilă la nemurirea lui Tolkien, sperînd la propria felie de imortalitate conexă. Cel puţin asta am înţeles de la nevastă-mea, cînd mă lămurea să semnez la rîndul meu un contract de distribuitor „Oriflame".

Raluca BEM NEAMU

Anatomie cu strigăte pe hîrtie

În Sălile Kretzulescu ale Muzeului Naţional de Artă al României s-a deschis expoziţia „Wifredo Lam. Cartografie intimă", organizată în parteneriat de către muzeu şi Institutul Cervantes din Bucureşti. Expoziţia este incitantă şi surprinzătoare, iar personalitatea artistului, uşor de citit printre rîndurile de linii, culoare sau non-culoare ale lucrărilor, frizează exoticul şi pitorescul.

Contrar propriilor mele obiceiuri, voi începe cu cîteva repere biografice pentru că, în cazul lui Lam, acestea par determinante pentru înţelegerea iconografiei originale pe care o propune. Tatăl lui era comerciant chinez care trăia în Cuba, într-un oraş mic şi, după cum şoptesc insinuant biografii, avea mai mult de 84 de ani în 1902, cînd i s-a născut cel de-al optulea şi ultimul fiu, Wifredo. Mama artistului era de origine hispano-africană, iar călătoriile şi şederile de lungă durată ale artistului cubanez fac din originile şi influenţele care l-au marcat, un melanj original. Astfel, el porneşte iniţial spre Spania, apoi, pe rînd, se opreşte în punctele nodale ale lumii artistice (Paris, New York), sau alege locaţii exotice care-l inspiră, cum ar fi Haiti. Intră în cercurile avangardiste ale vremii şi se împrieteneşte invitabil cu Picasso care-l sprijină şi cu care organizează expoziţii comune. Chipul însuşi al artistului documentează amestecul de origini extreme ale sale, dar ceea ce îl face cu adevărat original este iconografia lucrărilor care naşte o mitologie a modernităţii universale.

„Cîte poate suporta o bucată de hîrtie" – aşa s-ar putea numi expoziţia, căci toate lucrările lui Wifredo Lam sînt pe acest suport, cel mai fragil şi perisabil sprijin pentru linie şi culoare. De la linia subţire şi fragilă, deşirată din ghemul puternic al petei, la contururi puternic creionate de cărbune, de la linia sobră de culoare la pete colorate azvîrlite sau disipate de umezeala hîrtiei, hîrtia suportă la artistul Lam proiecte doar începute, dar puse în practică pe alt suport şi în alt context, tehnici sofisticate de gravură (acvaforte, acvatinta) sau tehnici mixte în care accidentul constituie miza principală.

Deşi sînt lucrările dintr-o perioadă relativ restrînsă a creaţiei sale (anii 1936-1959), diversitatea de tehnică şi abordare pare să ilustreze o perioadă lungă cît o viaţă. Trecerea de la o etapă la alta îmi pare subiectiv ca fiind deplasarea de la linişte la zgomot, de la tăcerea personajelor la ţipete ascuţite care răzbat din imagine şi de la timpul parcă topit în curgere, la viteza absolută, aspecte ilustrate sau personificate prin personaje reale sau fantastice. În mod obiectiv, această perioadă marchează trecerea de la cubism la suprarealism şi constituie etapa cea mai fertilă a existenţei artistice a cubanezului călător. Revenind la linişte şi zgomot, certific, pentru anii de început ai perioadei vizate, prezenţa unor femei şi naturi moarte paşnice, de unde se aude liniştea pură. Brusc, totul devine sunet, vibrare, strigăt, ţipete suprapuse pe registre diferite, ţipete, ţipete, ţipete. Unele evidente, ilustrate prin guri larg deschise, altele insinuante, abia ghicite în colţuri ascunse de peisaj, dar cu atît mai zgomotoase. Personajele pornesc de la forme reale, dar se îndepărtează rapid de originile naturalist-cubiste şi se îndreaptă spre anatomii fragmentate şi disecate în care însă factorul morbid lipseşte, aspectul amuzant şi oniric dominînd. Anatomia fragmentată şi eviscerată devine personaj în sine, iar personajele singure şi singulare dialoghează gălăgios cu sine sau cu haosul de ţipete din jur. Hibrizii anatomo-săgetoşi, păsările-săgeţi sau oamenii-viteză ar fi protagoniştii din sălile expoziţiei, iar planul de lectură erotică propusă de curatorul expoziţiei (Juan Avilio Castillo Vazquez, nepotul artistului) nu este singurul valabil. La o citire atentă a imaginii, veţi găsi şi reperele pentru o viaţă erotică animată, în care totuşi cuvîntul „cartografie" e mai potrivit decît cel de „erotică". Ceea ce-mi pare însă definitoriu pentru universul lui Lam este gălăgia dătătoare de sens pentru cititorul de imagine modern şi postmodern, ca o emblemă a lumii prezente.

Alexandru MATEI

Am plecat scriitor şi m-am întors poet

– a doua ediţie a Colocviului tinerilor scriitori –

Acum ştiu – ştirea-i veche, dar nu eram sigur: adevăraţii scriitori sînt poeţii. Întîlnirea tinerilor scriitori de la Cluj, 4-5 mai 2007, finanţată şi organizată de Uniunea Scriitorilor din România, nu este totuna cu o şcoală de vară. De asta nu-i voi face elogiul, aşa cum se obişnuieşte în cazul întîlnirilor ştiinţifice. Nu voi cădea nici în extrema cealaltă, cum am auzit că s-ar întîmpla din partea unora, de a o contesta întru totul. Ca invitat în premieră la o astfel de întîlnire, percepţia cea mai limpede pe care o am despre ceea ce s-a întîmplat am formulat-o tot eu, într-o discuţie cu colega Florina Pîrjol. I-am spus: uite, zic, văd şi eu pe viu cum arată o sindrofie scriitoricească boemă ca pe vremuri. Uniunea Scriitorilor a reuşit, pentru moment, să refacă o boemă care părea închisă – criticii îi cîntau prohodul în urmă cu vreo cîţiva ani – dar nu. Desigur, în mare, boema a dispărut: dovadă absenţa unora dintre cei mai cunoscuţi critici şi prozatori, ba chiar şi poeţi contemporani tineri. Apoi, întîlnirea de la Cluj nu trebuia să fie una boemă – pentru că, nu-i aşa, USR nu-şi cumpără simpatie ca Vanghelie.

Colocviul de faţă avea intenţii bune, două jumătăţi de zi trebuiau alocate unor dezbateri şi una lecturilor literare în faţa unor studenţi şi elevi în amfiteatrul Facultăţii de Jurnalism. Nu era aşadar o întîlnire de defulare, cu toate că nu putea să nu fie *şi* aşa ceva. Aici mi se pare că găsesc primul punct de divergenţă între un colocviu ştiinţific şi cel scriitoricesc la care am fost. În vreme ce primul lărgeşte teritoriul republicii ştiinţei sau literelor prin contacte noi, celălalt contribuie la cimentarea unor raporturi deja stabilite şi a unor identităţi deja recunoscute. La Cluj, marginea a fost şi mai margine, centrul – şi mai centru. Şi nu vorbesc aici despre mine, la drept vorbind, dacă aşa ceva este posibil, nici la margine, nici în centru. A fost vorba despre un *team building* finanţat de o instituţie care nu te obligă nici măcar să faci parte din ea. În fine. Temele dezbaterilor erau două: „Cît de nouă este literatura nouă?“ şi „Scriitorul şi cetatea“. La fel ca anul trecut, mi s-a părut că cele două enunţuri sînt aproape amorfe: un simplu pretext. Tot aici consemnez, în ciuda unor eforturi lăudabile ale organizatorilor, prima deficienţă. Colocviul începe la 9 dimineaţa în condiţiile în care era asigurată doar o singură noapte la hotel, cea care urma. Neprofesionist. Dacă tot era vorba de bani, atunci trebuia asigurate două nopţi şi o deschidere oficială a colocviului în seara de dinainte. Cu cîteva zeci de tineri scriitori obosiţi, de pe drum, Bogdan Creţu şi cu subsemnatul am început să facem în zadar pe moderatorii. Sala era adîncă, nu existau microfoane. Reuşitele parţiale ale dezbaterii – active doar în cîte un colţ de sală – au fost cele ale discuţiei despre statutul scriitorului într-o cultură de consum şi despre statutul revistelor literare. În primul caz, au vorbit mai ales poeţii, în al doilea, criticii. Doamna Ştefania Plopeanu a intervenit în discuţie dovedind, dacă mai era nevoie, că profesiunile nu mor, dar se transformă. Vorbim despre cea de critic. Criticului, cred eu, îi rămîne de acum să se dedubleze în două instanţe: una corporatistă, „ştiinţifică“, a celui care nu compară texte pentru a stabili o ierarhie la drept vorbind metafizică (convertită automat de autori într-un clasament de *oameni),* ci pentru a le integra unor viziuni culturale şi unor tradiţii, şi una publică, a celui care recomandă texte cititorului amator. În acest caz secund, responsabilitatea criticului este înlocuită cu eficienţa lui – criticul devine un PR, adică un responsabil cu propaganda cu finalitate lucrativă, nu politică. Am avut mereu senzaţia că nici scriitorului, nici criticului nu le convine partajul: pentru că amîndoi se tem să-şi piardă din vizibilitate. Nici scriitorului, nici criticului nu le convine să fie obiectul şi subiectul unei recenzii de 2000 de semne, pentru că fiecăruia în parte i se pare insuportabilă critica academică. Nu pentru că ar fi mai inconsistentă – media inteligenţei e aceeaşi pretutindeni –, ci pentru că ar înceta să fie publică. Este ca şi cum unui fizician i-ar părea rău să nu mai publice articole de specialitate într-o publicaţie generalistă. Cum însă ar putea accepta scriitorul să-şi profesionalizeze producţia, cînd USR îi dă bani pentru două zile de vacanţă fără să îi ceară în schimb mai nimic? Mai nimic, zic, pentru că a doua zi dimineaţa lecturile au început mult mai tîrziu decît era anunţat, ceea ce nu înseamnă că întîlnirea cu studenţii şi elevii nu a ieşit bine.

Ştefania Mihalache, Irina Petraş, Mihai Ignat, Oana Cătălina Ninu, Cristina Ispas, Iulia Bălcănaş, Un Cristian

În urma topului studenţesc predominant feminin, *mister* a ieşit Răzvan Ţupa. Pentru titlul de *miss* au concurat fără să cîştige mai multe poete şi o prozatoare: Oana Cătălina Ninu (Premiul Prometheus în 2004), Olga Ştefan, Ştefania Mihalache. Un alt eveniment bifat de foarte puţină lume a fost punerea în scenă de către trupa Teatrului „Imposibil“ a piesei *Crize* a lui Mihai Ignat: o mizanscenă mai dramatică decît cea cu acelaşi titlu de la Teatrul Foarte Mic.

Dintre cele cîteva zeci de scriitori, puţini au fost critici şi eseişti, şi mai puţini prozatori. Nu întîmplător. Într-o cultură în care, conform statisticilor, un sfert dintre cititori citesc proză şi de patru ori mai puţin poezie (date furnizate de *Gazeta Sporturilor* în perioada ianuarie 2006 – ianuarie 2007), nevoia de recunoaştere a primilor este satisfăcută în afara propriului cerc şi nevoia de cunoaştere ocupă un loc egal cu prima. Dincolo aşadar de orice discuţie absurd-axiologică sau epistemologică – ca acelea purtate de Sartre în urmă cu vreo şaptezeci de ani în *Ce este literatura?* – poetul român se poartă încă la modul minor. Nu neapărat pentru că participă la un astfel de colocviu în mai mare măsură decît prozatorii, ci pentru felul în care o face. Las însă psihanaliza celei care a atras atenţia, în timpul dezbaterilor trenante, asupra rolului PR-ului în instituţia literară. Într-adevăr, unul foarte mare pentru valoarea comercială a literaturii. Atît de mare încît s-ar putea ca aceasta să le copleşească în curînd pe toate celelalte.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Melancolie garantată

● **Jay-Jay Johanson, *The Long Term Physical Effects Are Not Yet Kown*, Emi, 2007.**

Vă spun cu mîna pe inimă: suedezul acesta, Jay-Jay Johanson, cu accentul său britanic şi alura de androgin, cu nostalgia sa după lucruri fragile, cu tristeţea lui fermecătoare şi însiropată, învăluitoare şi insinuantă, cu artificiile sale calde şi temele muzicale bine puse la punct, cu aerul său hieratic, desprins de depresii şi ferit de zgomote inutile, vă duce binişor de nas. O dată că, bine camuflat în zona lui underground, la adăpost de intemperii şi compromisuri deranjante, îşi poate face de cap fără teama şi presiunea unor adoratori ingraţi şi frenetici, şi în al doilea rînd că, atunci cînd defilează cu un astfel de titlu de album, sînt convins că nu pierde nici o clipă din vedere care este miza şi care sînt efectele pe termen lung sau scurt pe care melodiile lui contează. Ca să vă faceţi o idee aproximativă despre ce va fi însemnînd acest Jay-Jay Johanson în peisajul acesta populat de atîtea fiinţe contradictorii al muzicii de azi, închipuiţi-vă, vă rog, un personaj romantic, aparent desuet şi aerian, care încetează însă să fie aşa, tocmai pentru că a ales deliberat să fie desuet şi aerian. Atunci cînd te hotărăşti să te plasezi în răspăr faţă de muşchii şi testosteronul altora, există mari şanse, nu doar să cucereşti inimile înclinate spre candoare ale doamnelor şi domnişoarelor, nu doar să-ţi cîştigi o binemeritată imagine de noncomformist suav, ci şi să dai dovadă de un curaj cît se poate de sexy şi, în ultimă instanţă, masculin. Închipuiţi-vă, la fel de bine, un Bogard mai puţin bătăios şi inaccesibil ascuns după o perdea enigmatică şi străvezie de fum de ţigară, închipuiţi-vă o siluetă incertă dispărînd în ploaie, închipuiţi-vă o grădină englezească şi un ins care pare să se afle acolo, nemişcat sau doar pus pe gînduri, de la facerea lumii. Este imposibil, atunci cînd îl asculţi pe acest Jay-Jay, să nu-ţi dai seama că melancolia lui cinematografică nu are cum să se preschimbe în timp în altceva, că tristeţea lui ferice va pluti prin încăpere ori de cîte ori vei fi tentat să o invoci, că armoniile lui bine temperate nu au cum să se descotorosească de o frumuseţe distinsă, de adierea lor parfumată, de nostalgia după nişte vremuri binişor apuse.

După primele albume, *Whiskey* şi *Tatoo*, plasate spre sfîrşitul anilor '90, era evident că pentru acest suedez excentric, fericirea era confecţionată din strălucirea Hollywood-ului anilor '50, din distincţia cavalerească a *crooner*-ilor, din fascinaţia pentru o trupă elegantă şi definitorie pentru trip-hop precum Portishead. Combinaţia clasic-electro, alăturarea beat-urilor şi scratch-urilor cu intonaţia patinată, declamativă şi în uşor falset aveau darul să deruteze, dacă nu să contrarieze şi, fără vorbe de prisos, se află în permanenţă pe o muchie tăioasă de cuţit, între un sublim inventiv şi revigorant şi o preţiozitate cu uşoare tente de ridicol. Dacă stridenţele acestea au fost ţinute în frîu, iar experimentele de la început au dat roade este meritul exclusiv al compoziţiilor echilibrate, al refrenelor memorabile, al pasiunii cu care a ştiut să-şi reconstituie melancolia. Departe de a plonja într-un idilism dulceag, rememorările muzicale de pe aceste albume de început ştiau să păstreze surdina la efectele retro, ca şi cum din acele vremuri n-ar mai fi rămas decît un ecou galant gata să fie asezonat şi răstălmăcit de realităţile unui prezent conştient de sine. Apoi, odată cu anul 2000 şi cu, probabil, o nevoie de recunoaştere publică şi financiară, Johanson a părut că-şi abandonează maeştrii, ca să se concentreze pe succesul ceva mai facil al melodiilor exclusiv electro. Dacă *Antenna* şi *Rush* i-au adus o faimă iluzorie în cluburile de dans, exista însă riscul ca găselniţa lui de odinioară să se piardă în neant. Tot cu mîna pe inimă vă confirm că nu mai este cazul: *The Long Term Physical Effects Are Not Yet Kown* recuperează incertitudinea aceea, aproape magică, între două lumi cu predispoziţii oarecum conflictuale, reface legăturile de sens, renunţă în bună măsură la trip hop şi vă duce, după cum spuneam, de nas.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **G.K. Chesterton, *Omul care era Joi*, traducere din engleză de Cătălin Sturza, Colecţia „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2007.**

Subintitulat „Un coşmar“, romanul acesta e cum nici nu visaţi. Şi cum greu v-aţi fi putut imagina, ştiind că e vorba de o carte de la 1907.

G.K. Chesterton a trăit cam între aceiaşi ani ca Pirandello, iar identităţile multiple şi jocul de măşti – care l-au făcut celebru pe italian – nu l-au lăsat indiferent nici pe scriitorul britanic. Deschiderea acestuia din urmă e însă mult mai mare. Preocupat în egală măsură de argou, de dreaptacredinţă, de inovarea *policier*-ului şi de paradoxuri, autor ultraprolific de romane, povestiri, poezii, piese de teatru, eseuri, studii critice şi biografii, Chesterton este el însuşi un polimorf, ceea ce-l face perfect înzestrat pentru amalgamuri dintre cele mai ameţitoare, pline de întorsături ludice şi de rafinate detaşări parodice.

Omul care era Joi o dovedeşte cu prisosinţă. În povestea celor şapte personaje care alcătuiesc aşa-zisul Consiliu Central al Anarhiştilor din Europa (şi ale căror „nume de cod“ sînt zilele săptămînii) veţi găsi o nesfîrşită parodie a poliţistului „infiltrat“, convulsive dezbateri filoşi teozofice, mult comic absurd şi o veritabilă frenezie carnavalescă.

Farsa aceasta onirică are avangardisme *avant la lettre,* o mişcare rapidă, uşor ţopăită, ca în vechile filme mute, şi un soi de nebunie a răstălmăcirilor înţelepte. Căci, pentru Chesterton: „Nebunul nu este cel care şi-a pierdut raţiunea. Nebunul e cel care a pierdut tot, în afară de raţiune“.

Marius CHIVU

feedbook

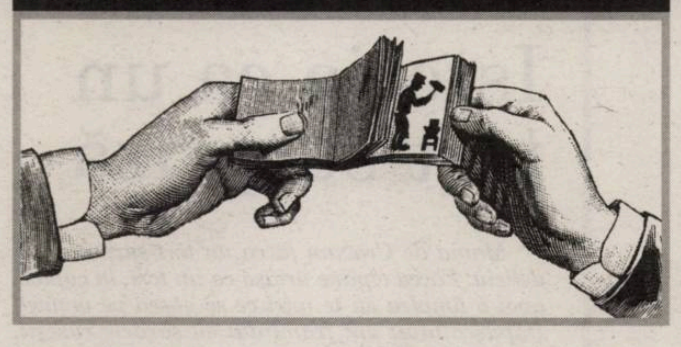

Turnirul canonic

● **Cosana Nicolae, *Canon, canonic*, Editura Univers Enciclopedic, 2006.**

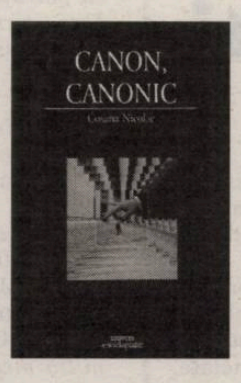

Discuţia românească despre canon a început chiar în paginile *Dilemei,* odată cu articolul lui Sorin Alexandrescu „Pentru un mai grabnic sfîrşit al canonului estetic“ (nr. 245/1997). Apoi, cartea lui Harold Bloom, *Canonul Occidental* (tradusă un an mai tîrziu), două eseuri ale lui Mircea Martin şi un articol al lui Virgil Nemoianu au creat masa teoretică necesară unei dezbateri ce a durat numai vreo doi ani. Mi se pare firesc că tema canonului, astfel importată din spaţiul american, n-a dat o dezbatere românească serioasă şi pe termen lung. Cum am avut postmodernism literar fără postmodernitate, aşa am avut şi o tentativă de dezbatere canonică în lipsa deteritorializării, a multiculturalismului, a feminismului, a conflictelor şi militantismelor cultural-politice de natură rasială, etnică, religioasă sau sexuală. Dacă în State, canonul a fost una din temele confruntării acestor noi ideologii, din ce direcţie să fi venit contestările canonului românesc!? Dovadă că, în ciuda încrîncenării publicistice dintre generaţii, n-a fost foarte clar cărei puteri dominante aparţinea canonul tradiţional românesc şi cine lipsea, din motive ideologice, din canon. Puţinele suplimentări, prin recuperarea unor minori (şi nu minoritari), au venit, de fapt, tot din motivaţii estetice. De aceea, meritul principal al volumului Cosanei Nicolae (în prezent, doctorand la Universitatea Stanford) este acela că ne explică indirect de ce canonul est-european, a cărui estetică era subversivă ideologiei comuniste, nu va putea fi niciodată contestat de pe poziţii ideologice cît de cît similare cu cele americane. Nu ne rămîne decît să vedem ce anume am putea „naturaliza“ în spaţiul literar românesc pentru revigorarea discursului teoretic autohton. Căci în România nu canonul e problema, ci reforma constantă a criteriilor de validare critică.

După ce, mai întîi, deconstruieşte istoric şi etimologic termenul de „canon“, Cosana Nicolae analizează teoriile culturale şi critice care au declanşat şi întreţinut întregul proces al contestării. Analiza constituirii canonului american tradiţional în contextul socio-politic şi cultural postbelic este urmată de prezentarea canoanelor alternative (cel multicultural, afro-american, feminist, etnic şi homocanonul), pentru ca, în final, să avem „efectele“ dezbaterilor teoretice, o prezentare a principalelor istorii literare şi a antologiilor pentru uzul universitar, atît cît să devină evidente etapele canonizării şi natura modificărilor (Nabokov lipseşte, Raymond Chandler îi ia faţa lui Pynchon ş.a.m.d.). Nu insist pe structura riguroasă a volumului şi nici pe conţinutul în sine. Cosana Nicolae a asimilat o bibliografie vastă, scrie curat, fără preţiozităţi de limbaj, este suficient de lucidă critic, de expozitivă şi de echilibrată pentru a oferi o bună imagine de ansamblu unei dezbateri, altfel, infernale. Dacă ar fi să găsesc un cusur demersului ei, aş spune că tocmai imparţialitatea ar fi trebuit, din cînd în cînd, depăşită. Am simţit nevoia de multe ori să o urmăresc pe Cosana Nicolae (mai ales că are avantajul obiectivităţii exterioare şi al unei inteligenţe nepervertite ideologic) descîlcind sau tăind ea însăşi nodurile conflictelor. Tirania imparţialităţii (sau poate convenţia doctorală) păstrează discuţia la un nivel expozitiv uşor redundant uneori. Dar văd adevărata miză a cărţii, mai degrabă, în zona provocării pur intelectuale: aproape toate (sub)capitolele îţi dau suficiente indicii teoretice cît să porneşti singur într-un turnir canonic fascinant, fie şi numai retoric. Cel puţin din acest unghi, eseul Cosanei Nicolae este extrem de fertil şi îl recomand fără reţinere. Iată doar cinci probleme pe care mi le-am pus eu la sfîrşitul lecturii:

– Argumentul originar al contestatarilor canonului tradiţional („şcoala resentimentului“, cum i-a numit Harold Bloom) este estetismul eurocentrist văzut ca ideologia (sic) dominantă a bărbatului european alb protestant. În acest caz, contestatarii admit una din două: fie literatura minorităţilor nu are, din principiu, relevanţă estetică, fie există capodopere pe care canonul clasic le-a ignorat/respins pe criteriul neapartenenţei auctoriale la profilul identitar oficial.

– Cum poate fi acuzat eurocentrismul liberal de ermetism, autolegitimitate şi discriminare, din moment ce multiculturalismul s-a structurat tocmai în climatul lui ideologic? Iar dacă multiculturalismul nu agreează teoriile asimilării şi propune naturalizarea diferenţelor, deci separatismul cultural, atunci politica lui nu este abia ea una ermetică, autolegitimantă şi discriminatorie?

– Ţine de evidenţă faptul că noi, astăzi, nu mai consumăm literatura populară de acum un secol, însă capodoperele, da. Prin urmare, dacă şi cultura populară este determinată istoric, de ce estetismul ar fi mai puţin relevant!? Şi, de vreme ce avangardele sfîrşesc prin a fi integrate în mainstream, asta nu înseamnă că au o durată anticanonică finită?

– Cum argumentează critica anticanonică „viaţa“ operei supusă unicei grile de lectură ideologică, oricare ar fi aceasta?! Dacă, dimpotrivă, crede în pluralitatea interpretărilor, atunci înseamnă că acceptă una dintre cele mai importante reguli ale canonicităţii estetice.

– Ce înseamnă „literatura homosexuală“, de pildă? Tematism? Atunci avem doar un gen. Precum SF-ul. Dacă însă e vorba de mai mult decît un simplu tematism, atunci merită să ne întrebăm ce caută, în fond, un cititor într-o carte: alteritatea (multiculturală) sau identitatea (existenţială)? Cum ar fi scris Proust dacă ar fi fost scriitor gay?

PUBLICITATE

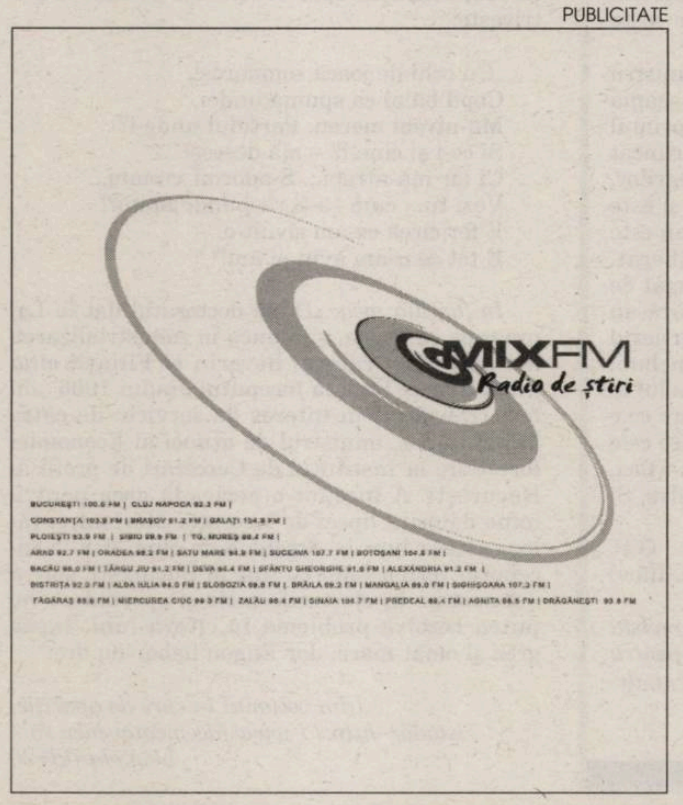

Dilema veche vă recomandă

● Philip Roth, *Povestea unui orişicine* (traducere de Fraga Cusin, Editura Polirom, 2007). Viaţa, opera şi moartea unui om „care era conştient că n-avea date particulare cu care să se fălească şi care se socotea mulţumit să trăiască după regulile obişnuite şi să se comporte mai mult sau mai puţin ca restul lumii“. Cu acea densitate şi concizie a „ultimelor cinci minute“, exactă şi patetică, povestea orişicui, din copilăria şi maturitatea absolut normale în voluptăţi, boli şi erori, pînă la sunetul ţărînei peste capacul sicriului, „care copleşeşte fiinţa umană cum n-o face nici un alt sunet“. Hrănită dintr-o tristeţe „îndestulă ca să ajungă pentru toată lumea“. De o sfîşietoare bucurie, aceea a unei capodopere literare care îndrăzneşte să privească în ochi moartea lui Ivan Ilici. (Radu Cosaşu)

● Dacă mai apucaţi în stagiunea asta, nu rataţi piesa lui Brian Friel *Molly Sweeney,* în regia lui Alexandru Dabija, la „Bulandra“ (Sala „Toma Caragiu“), cu o Molly (Lelia Ciobotariu) expresivă în cîteva registre – suavă şi împietrită, veselă şi tragică, plină de viaţă şi moartă de mult. Păcat că nu o vedem mai des... (Simona Sora)

● Dacă aveţi pofta sonoră de a descoperi o voce nouă (deopotrivă caldă şi intruzivă), încercaţi Laura Veirs, o combinaţie de Suzanne Vega, Joanna Newsom şi Regina Spektor. Albumul *Saltbreakers* (Nonesuch/A&A Records), compus, cîntat şi produs împreună cu trupa ei newyorkeză, este revelaţia *indie* a acestui început de an. Folk-ul intimităţii vulnerabile (de pe „To the country“, „Cast a hook in me“ sau oricare altă melodie de pe album) poate fi coloana sonoră perfectă pentru finalul astenic al primăverii de afară. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Supravieţuitorul

● ***Venus* (Marea Britanie, 2006), de Roger Michell.**

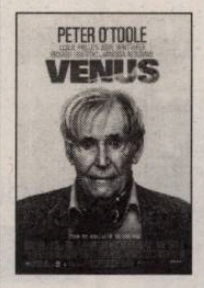

Anul acesta, Peter O'Toole ar fi trebuit să ia în sfîrşit Oscarul ăla. Nu spun că performanţa lui din *Venus* ar fi mai mare decît performanţa premiată a lui Forest Whitaker din *Ultimul rege al Scoţiei.* Nu spun nici că marile lui performanţe din trecut ar obliga Academia Americană de Film să se grăbească să-l premieze cît mai trăieşte. Nici vorbă. După mine, O'Toole merită premiat pentru însuşi *faptul* că mai trăieşte. Spuneţi şi dumneavoastră: dacă acum 30 de ani aţi fi fost puşi să ghiciţi cine va rezista mai mult dintre el şi Burton, pe cine aţi fi mizat? Pe furtunosul fiu de miner, cu ceafă de taur şi voce de rege, care ieşise aproape teafăr din două căsnicii cu Elizabeth Taylor, sau pe gracilul estet cu ochi febrili şi ten aproape străveziu, care la 40 de ani deja se potrivea perfect în rolul lui Don Quijote? Or iată că în curînd se vor împlini 25 de ani de la moartea lui Burton, iar O'Toole nu arată *mult* mai nesănătos decît pe vremea aceea. *Este* o performanţă, poate chiar performanţa lui supremă – şi n-o spun cu intenţia de a-i minimaliza pe Lawrence, pe dl Chips, pe Quijotele şi pe cei doi Henrici ai lui (Henric al II-lea în *Becket* şi iar Henric al II-lea în *Leul în iarnă),* ci cu sentimentul că şi el ştie asta, că sursa extraordinarei lui luminozităţi din *Venus* e această conştiinţă ghiduşă, jubilatoare, a performanţei de a fi supravieţuit. Şi fără a se lăsa de prostii. Fără a se lăsa măcar de fumat. Există un Dumnezeu.

O'Toole joacă rolul unui actor pe nume Maurice. Cel mai bun prieten al lui e tot un actor, Ian (Leslie Phillips). Într-o bună zi, Ian e înştiinţat de o nepoată de-a lui că va trebui s-o găzduiască, în apartamentul lui din Londra, pe fiica ei adolescentă. Fiind genul de moş nepămîntean care spune „rect“ în loc de „cur“, Ian e convins că fata va fi un înger, drept care nu mai ştie unde să fugă atunci cînd ea se dovedeşte a fi o adolescentă modernă normală – nedelicată, tupeistă, înarmată cu aerul ăla de falsă experienţă pe care puştii de azi par să şi-l perfecteze de la trei ani. Dar Maurice nu fuge. Un simţ al distracţiei, pe care-l vedem trezindu-se instantaneu în ochii lui, îl determină să se apropie de ea şi să se prezinte. „Maurice“, repetă el încîntat, ca un gentleman explorator pe care lipsa de graţie socială a interlocutorului său canibal îl face cu atît mai conştient de civilizaţia sa. În scurt timp, fata iese cu ei la teatru, unde chiar se simte bine. Cum marea ei ambiţie e să fie manechină, Maurice îi aranjează să pozeze într-un studio de pictură. Dar (şi aici filmul iese definitiv de pe terenul tradiţional, igienic şi bine luminat, al duelurilor cinematografice dintre tinereţe şi bătrîneţe şi intră pe un teritoriu mai dificil) interesul lui Maurice nu se limitează la progresul ei cultural şi profesional, ci încearcă să îmbrăţişeze şi alte zone. „Picioarele tale, fundul tău, ochii tăi...“, enumeră el. Şi, după o pauză: „P***a ta.“ Ce anume vrea Maurice? Tehnic, nu mare lucru: doar să-i îndruge baliverne, să-i recite sonete şi, în situaţii de criză, să se uite la sînii ei goi. Pe de altă parte, Maurice e ceea ce se cheamă – tot tehnic – „un boşorog libidinos“, iar relaţia pe care o dezvoltă cu Venus (cum îi zice el) nu poate să nu evoce, prin unele situaţii şi detalii (cerceii cu care-i cumpără bunăvoinţa), sfera sordidului. Faptul că pînă la final nu mai pare sordidă, ci frumoasă şi importantă, se datorează nu doar fervorii descărnate a lui O'Toole – darului său de a pune puţin Don Quijote în tot ce face –, ci şi delicateţii excepţionale a scriiturii lui Hanif Kureishi şi a regiei lui Roger Michell. Venus (Jodie Whittaker) e superb aleasă: nu e o tînără tulburătoare sau una victimizabilă, ci una aspră şi obraznică (o cocalară, ca să vorbim pe şleau) şi soliditatea ei prozaică, nu prea impresionabilă (dar nici nesimţitoare), scoate şi mai bine în evidenţă absurditatea lirică a efuziunilor lui Maurice. Nimeni nu e mai conştient de absurditatea asta decît Maurice însuşi. „Un băiat? Ce băiat?“, îşi iscodeşte el dulcineea, gustînd din plăcerea geloziei ca dintr-un vin vechi. În cel mai uimitor moment al filmului, el se învoieşte să-şi pună apartamentul la dispoziţia lui Venus şi a băiatului respectiv, apoi se gîndeşte mai bine şi hotărăşte să facă scandal: nu vrea să fie un moş cumsecade – tot ce vrea e să i se recunoască statutul de mascul, de rival. *Venus* are un aer testamentar, dar nu e aerul ăla plin de importanţă, amestec de autocelebrare şi autocompătimire, care, de la *Luminile rampei* al lui Chaplin la *All That Jazz* al lui Bob Fosse, a stricat testamentele atîtor „monştri sacri“. O'Toole nici nu se prezintă ca un „monstru sacru“; personajul său nu mai ia prea în serios actoria şi, dacă a avut cîndva abilităţi şi realizări excepţionale, nu se insistă pe ele. Dacă *Venus* e un testament, el ne spune că realizările de genul ăsta nu sînt atît de importante şi că singurele abilităţi actoriceşti care contează pînă la urmă sînt aceea de a-i recita un sonet unei fete, aceea de a-i spune o măscară şi, dacă se poate, aceea de a face lucrurile astea atît de frumos încît să nu se mai ştie care e sonetul şi care e măscara.

trecerea prin reviste

Golden Gate şi fratele lui Rimbaud

Faptul că India a fost ţară invitată, în ultimii ani, la mai multe tîrguri internaţionale de carte – recent, la Salonul de Carte de la Paris – a însemnat în primul rînd structurarea unui program editorial în ţările-gazdă, publicarea sistematică a literaturii indiene în traduceri noi, cele mai multe nu din engleză (cum se făcea adesea), ci din limba originalului, fie că aceasta era hindi, urdu, tamul sau gujarati. Dar a mai însemnat şi punerea în discuţie a situaţiei cu totul unice a literaturilor din India, publicarea în cele mai importante reviste culturale nu doar a unor interviuri şi extrase din noile cărţi ale autorilor indieni, ci şi prezentarea lor de către scriitori, filozofi, intelectuali europeni. Numărul pe martie al revistei *Magazine littéraire* a fost, astfel, dedicat zeului Ganesh, figură protectoare din panteonul indian cu capul de elefant şi patru braţe dedicate scrisului, cu ajutorul cărora (ne aminteşte eseistul Jean-Louis Hue) a copiat dintr-o singură mişcare *Mahabharata*. Dosarul indian a fost, desigur, cea mai bună introducere (profesionistă şi relaxată) în literaturile indiene contemporane, cuprinzînd nu doar panorame ale literelor şi traducerilor de pe cîteva continente, interviuri şi portrete ale celor mai importanţi scriitori indieni contemporani, dar şi fragmente din cărţile traduse cu prilejul Salonului parizian din martie. Vedeta a fost romanul în sonete al lui Vikram Seth, *The Golden Gate* despre care vă puteţi face o idee citind portretul personajului principal, John: *„John présente bien. Il met des tenues correctes. / Il s'exprime à voix basse et son esprit est sain. / Sa passion du travail est pour le moins suspecte. / Un badge avec son nom est pendu à dessein...“*.

Din reflex, deschid întotdeauna *Magazinul literar* francez la *„Carnets de lecture“* ale lui Enrique Vila-Matas, unul dintre cei mai interesanţi scriitori spanioli de azi, din fericire tradus şi la noi. În numărul din martie, Vila-Matas scrie o frumoasă proză despre modestie şi hazard punînd cap la cap (vorba vine) fraze bizare, neaşteptate, extravagante, auzite în autobuzul 24 cu care scriitorul străbate zilnic Barcelona. Dacă situaţiile sînt inventate, cu greu alt scriitor le-ar putea inventa: „Îmi amintesc engleza şi franceza, dar am uitat complet limba swahili“; „mama mea e mama mea“; „i-am oferit (unui tip) magnolii şi nu m-a iertat niciodată“, în cele din urmă, o femeie vorbind la telefon cu o voce joasă: „Am 48 de ani şi nu ştiu dacă o să-i apuc. Nu sînt nici frumoasă, nici urîtă“. Scriitorul o urmăreşte irepresibil pe femeia tristă din autobuz, iar cînd reuşeşte să o vadă, peste chipul ei se suprapune, fatalmente, o gravură de Fragonard intitulată *Modestie*. Fatalism cultural de clasă, la fel ca în *Parisul nu are sfîrşit*.

Cronica de poezie din acest număr (semnată de Jean-Yves Masson) îi e dedicată lui Benjamin Fondane, a cărui ultimă dorinţă a fost, după 60 de ani, împlinită. Se pare că înainte de a fi deportat la Auschwitz, la sfîrşitul lui mai 1944, Fondane i-a scris o scrisoare, din lagărul de la Drancy, soţiei sale, rugînd-o să-i publice cele cinci volume de poezie scrise în franceză sub titlul *Le mal des fantômes*. După 63 de ani, dorinţa i s-a îndeplinit acestui „Ulise evreu, frate al lui Rimbaud căutînd şi după moarte calea de a nu cădea în uitare şi simţind, în acelaşi timp, o arzătoare dorinţă de fugă“. Nici noi n-ar trebui să-l uităm pe unul dintre puţinii noştri şestovieni, un poet minunat şi premonitoriu. (**S. S.**)

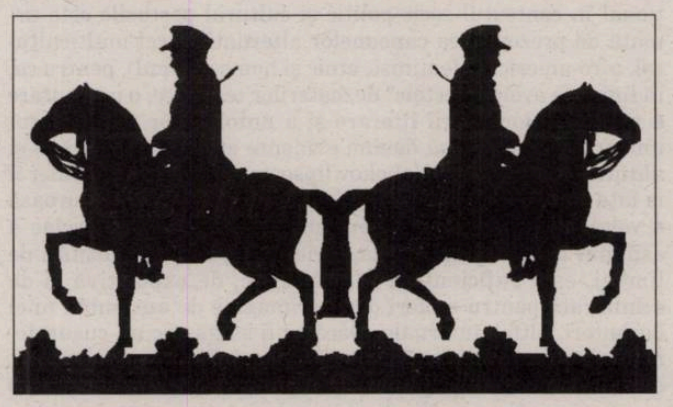

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Noi, românii scenarişti

Atenţie! Aceste scrisori nu au sosit la Dilema veche.

„Dragă redacţie,

Permiteţi-mi să pun o întrebare regizorilor de film: Se poate realiza un film în două serii cu tema povestirii de mai jos? Într-o zi de vară, la marginea unui orăşel, se naşte Nina, o fetiţă tare drăgălaşă. Copilăria plină de bucurii şi-o petrece acasă alături de părinţi şi fraţi.

Termină cele opt clase şi urmează apoi liceul, e fată foarte frumoasă şi foarte silitoare la învăţătură. La 17 ani întîlneşte un băiat, foarte frumos, de care se îndrăgosteşte. Fata întrerupe liceul, după un an de fericire petrecut alături de Dan, prietenul ei, se despart, din motive foarte bine întemeiate. Revenim după un an la aceeaşi casă. Auzim un plînset de copil, Nina născuse o fetiţă, se hotărîse să nu se mai căsătorească niciodată. Fetiţa ei Luiza creşte, creşte foarte repede, la 16 ani se face mai frumoasă ca mama ei, dar iată că şi ea întîlneşte un băiat, cu toate că e mult mai mare decît ea, totuşi se iubesc mult de tot. Ţine legături de prietenie cu el, dar fără ştirea mamei, deoarece Nina era foarte severă cu fetiţa ei. Într-o zi, Luiza apare cu prietenul ei în faţa mamei sale. Nina cade jos. Leşină. E dusă la spital. Prietenul Luizei era Dan, tatăl ei şi soţul mamei sale. Luiza se sinucide.

Părinţii rămîn alături în continuare, avînd în casă o permanentă atmosferă rece. Se urăsc, dar tot împreună vor rămîne.“

L.N.
Jud. Vrancea

„Aceasta este a doua scrisoare pe care v-o trimit. Prima am impresia că n-a ajuns datorită faptului că am uitat s-o timbrez. Zic: se pare. Precis, nu ştiu. În orice caz, la data cînd vă scriu nu mi-a sosit încă răspunsul, aşa că bănuiesc că nu va sosi. Deci, despre ce era vorba: În prima scrisoare vă propuneam o idee după care dvs. sau altcineva urma să scrie un scenariu. Ideea, în mare, vine cam aşa: Într-o ţară în care populaţia neagră alcătuieşte majoritatea, dar albii deţin puterea, asuprindu-i pe primii, o organizaţie secretă a negrilor îl răpeşte pe primul ministru al ţării. Totul se petrece în cea mai deplină linişte pentru că atacul are loc în timp ce primul ministru se afla în concediu, departe de lume.

Deci este răpit şi închis undeva la marginea unui oraş sau oriunde vreţi dvs. În momentul cînd încerca să evadeze, se produce o explozie cu nişte urmări miraculoase. Pielea pînă atunci albă, ca spuma laptelui, a acestui prim-ministru, devine dintr-o dată neagră. Reuşeşte să evadeze dar «este negru». Acum sper că vă daţi seama ce se va întîmpla.

Fiind într-o ţară în care negrii sînt cei nedreptăţiţi, domnul prim-ministru intră în rîndul lor şi suportă rigorile propriilor lui legi. Nedîndu-şi însă seama de situaţie, se prezintă la primul post de poliţie şi declară că el este primul ministru, dar nu face altceva decît să stîrnească un rîs general. Este aruncat în stradă. Apoi, din greşeală sau poate din ura ce o avea contra negrilor, nimereşte într-o demonstraţie de protest a acestora. Intervine poliţia şi este călcat în picioare, lovit şi se numără printre cei arestaţi. La interogatoriu este din nou bătut pentru că declară că este primul ministru. Este eliberat. Încercînd să stea pe o bancă, într-un parc, mort de oboseală, este alungat de către un poliţist. Undeva, pe o tăbliţă scrie că este rezervat albilor. Fără un ban în buzunar, vagabond, colindă străzile. La o razie a poliţiei în cartierul negru, este din nou arestat. Declară din nou acelaşi lucru. Este socotit nebun, dar pentru că negrii nu au aziluri de nebuni se hotărăşte condamnarea lui la moarte, fiind socotit ca un individ foarte periculos etc. Deci, iată despre ce e vorba. Sper că m-aţi înţeles, cu toate că scrisul meu nu este unul dintre cele mai frumoase şi cu toate că exprimarea cam lasă de dorit. Dar, ce să-i faci, aşa e cînd te grăbeşti. Sper că această a doua scrisoare să ajungă la dvs. Şi de asemenea răspunsul dvs. Să vină cît mai repede.“

G.P.
Com. B. (Jud. Ilfov)

Aceste scrisori au sosit, cîndva, înainte de 1989, să fie 33 de ani, la revista Cinema, *într-o vreme cînd nu se ştia ce e o telenovelă; le redau tiparului pentru a omagia geniul scenaristicei, la noi, românii, din cele mai grele timpuri şi, desigur, pînă azi, şi de-a pururi.*

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Istoria ca un tort-surpriză

Mama de Crăciun făcea un tort-surpriză, un deliciu. Făcea o pîine uriaşă ca un tort, la cuptor, apoi o umplea cu te miri ce se găsea pe vremea Împuşcatului: unt frămîntat cu sardele ruseşti, pate de ficat frămîntat cu unt, măsline şi gogoşar de la borcan făcut floare. Şi cum îl făcea o dată pe an, mă lingeam pe degete. Uite aşa am văzut şi eu Istoria, care a trecut pe lîngă mine, ca un tort-surpriză şi cu ocazia revenirii printre tantiile mele mi-a lăsat gura apă cîtă istorie a trecut pe lîngă mine. Cu ajutorul unui Larousse *şi a* Istoria României *în cifre am reconstituit feliile oficiale. Felia cea mai gustoasă, din viaţa mea, am gustat-o cu ajutorul tatălui meu, care, într-un caieţel cu pătrăţele, mi-a povestit istoria familiei mele. Uite istoria care a trecut pe lîngă mine. Nu mare lucru, nu?*

1965

Prin lume, conform Larousse, cronologia universală, *ediţia 1996:* o sondă americană trimisă în spaţiu face primele fotografii ale lumii de aproape. Prima survolare a planetei Marte. *În ţara mea, conform* Istoria României în date, *ediţia 2003:* Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român numeşte în cea mai înaltă funcţie în stat pe Nicolae Ceauşescu, în locul lui Gheorghiu-Dej, proaspăt decedat. *În familia mea, conform scrisorii tatălui meu către mine:* „Te-ai născut tu, iubitul meu fiu, Eugen“. Mi-a plăcut mereu poetul Eugen Frunză, care a sintetizat frumos momentul din familia mea:

„Sub fereşti caişii înfloresc...
Inima cum saltă, nu se lasă...
Uite-aşa, cu drept cetăţenesc,
Mi-a intrat un oaspe rar în casă.
Kilograme: trei. Şi ce podoabă!
Vîrsta: Şapte ceasuri. Smoc bălai.
Şi semeţ, el pare că mă-ntreabă:
«Aşadar, e-ntîia zi de Mai?»
Stai... Auzi? Talazuri prind să cheme:
Lenin-Stalin... nume părinteşti...
Dulce-i să le auzi aşa devreme...“

1966

Prin lume: Nirenberb contribuie la descifrarea codului genetic. Schalby izolează primul hormon al creierului. *În ţara mea:* Constituirea Consiliului Naţional al Pionierilor, organizaţie a copiilor de vîrstă şcolară, urmînd linia politică trasată de Partid. Decret pentru reglementarea întreruperii sarcinii. Femeia întrerupe sarcina numai în cazuri extreme de boală. E un moment în viaţa mea în care tot poetul Frunză o potriveşte:

„Cu ochi de joacă somnoroşi,
Copil bălai ca spuma undei,
Mă-ntrebi mereu: Partidul unde-i?
Şi ce-i şi cine-i? – mă descoşi...
Ci iar mă-ntrebi... S-adormi vroiam...
Vezi tu... cum să-ţi răspund, ispito?!
E fericirea ce-am rîvnit-o...
E tot ce n-am avut şi am!“

În familia mea: „După doctoratul dat la Leningrad, în Rusia, şi munca în industrializarea lemnului la Craiova, Severin şi Filiaşi, cînd aveai tu zece luni, la începutul anului 1966, am fost transferat în interes de serviciu de către Mihai Suder, ministrul de atunci al Economiei forestiere la Institutul de Cercetări de profil în Bucureşti. A început o perioadă grea pentru mine datorită lipsei de locuinţă. Mariana a rămas cîteva luni în Strehaia cu tine, dar la începutul verii a venit cu tine în Bucureşti, spre a mă susţine în eforturile mele şi sperînd că voi putea rezolva problema în cîteva luni. Iarnă grea şi omăt mare, dar Eugen habar nu are.“

(din volumul în curs de apariţie)
istodor- http:// www.facemcatavencu.ro / blog.php?id=20

Ştiri nebăgate în seamă

● Prevederile din *Patriot Act* au trezit de la bun început suspiciuni şi nu doar din partea celor înclinaţi să vadă umbra serviciilor secrete în spatele sulului de hîrtie igienică. Aşa cum au fost formulate legile antiteroriste, ele autorizau poliţia naţională să emită, fără aprobarea vreunui judecător, „mandate de securitate naţională": bancherii, furnizorii de acces la Internet, companiile de telefonie, organismele de credit, bibliotecarii sau agenţiile de voiaj erau obligate să pună la dispoziţia Poliţiei, în secret, informaţii despre clienţii lor. Se estimează că din anul cînd a fost formulată legea (2001) pînă în martie a.c., FBI „a colectat informaţii asupra unei populaţii de 50.000 de oameni, echivalentul unui mic oraş de provincie, informaţii plasate într-o bază de date accesibilă celor 12.000 de agenţi federali sau locali şi unor guverne străine" *(Washington Post)*. FBI mai este acuzat şi de neglijenţă: unii agenţi au încercat să obţină informaţii la care legea nu le dădea dreptul, au copiat greşit numere de telefon, ceea ce a dus la obţinerea unor date despre alte persoane decît cele vizate. Ceea ce pare a demonstra că, oriunde ai sta, te afli în orăşelul virtual al curioşilor.

● „Modă şi socialism. O nouă viziune" – acesta este titlul expoziţiei în care manechine din Polonia, Ungaria, Cehoslovacia şi Germania de Est expun la Muzeul de Istorie Contemporană din Moscova moda feminină şi masculină a anilor 1950-1980. Nu e un prilej de distracţie, aşa cum mulţi ar fi înclinaţi să creadă, ci un element ajutător pentru o cercetare academică – *Teoria modei* –, carte lansată cu prilejul deschiderii expoziţiei. Deşi academic, volumul nu păcătuieşte prin absenţa anecdotelor. Croitorul lui Leonid Brejnev, Alexander Igmand, povesteşte cum cel mai important client al său, care purta măsura 56, i-a comandat un sacou din denim şi pantalonii adecvaţi. „Panica a fost provocată de absenţa nasturilor" – spune Igmand – „pentru că în Uniunea Sovietică nu se făceau nasturi de metal". Într-o ţară care producea rachete intercontinentale n-ar fi trebuit să fie o problemă. S-a făcut o comandă specială, dar prima tranşă a ieşit cu defecte. „S-a muncit ziua şi noaptea şi în cele din urmă marele om de stat a avut hainele dorite." *(The Moscow Times)*

● La Rimini a avut loc congresul Partidului Comuniştilor Italieni. Armando Cossutta, senator şi membru în Comitetul Central al partidului, a propus renunţarea la stema cu secera şi ciocanul. Oliviero Diliberto, liderul partidului, a respins propunerea: „Păstrăm astăzi şi vom păstra mîine şi întotdeauna numele, simbolul, steaua şi drapelul Italiei. Cînd a căzut Zidul Berlinului, unii şi-au spus: «cu asta, s-a terminat». N-a fost aşa. Noi venim de departe şi vom continua să mergem foarte departe". Apoi le-a cerut militanţilor partidului să dea dovadă de curaj, dat fiind că „ne pregătim să navigăm pe o mare deschisă, unde nu există adăposturi sigure", dar „se zăreşte un ţărm". Congresul s-a încheiat cu alegerea în unanimitate a lui Oliviero Diliberto ca secretar general al partidului. *(Corriere della Sera, La Repubblica)* **(M. V.)**

PUBLICITATE

Miercuri, 9 mai, ora 19

Capra sau **Cine e Sylvia?**

de Edward Albee

cu:

Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian

Regia: Alexandru Dabija

The New-York Times: „Capra sau Cine-i Sylvia? abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate ci mai degrabă este iraţional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru."

Capra sau Cine-i Sylvia?, având subtitlul Note pentru o definirea a tragediei, a primit Premiul Tony în 2001.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide
"Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

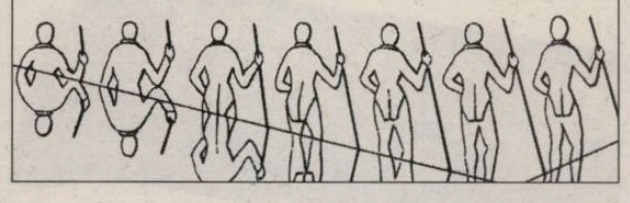

Cărţi şi întîmplări

Să te uiţi la cărţi, într-o librărie sau într-un anticariat, se ştie, e una dintre ocupaţiile cele mai plăcute ale multora. Dacă se întîmplă să ai şi banii necesari să cumperi ce îţi face cu ochiul, te poţi considera de-a dreptul fericit. Ştiu că „fericit" e un cuvînt mare, care are de-a face, în majoritatea cazurilor, mai curînd cu aspiraţia către ceva, decît cu împlinirea ei. Şi în cazul cărţilor, acest lucru poate fi valabil: sînt foarte multe cărţi care îţi plac şi pe care ai vrea să le ai, dar, evident, nu o poţi face, căci sînt scumpe. Pe vremea lui Ceauşescu, cărţile bune erau prea puţine, şi trebuia să ai pile la librării ca să ţi le oprească şi să „mai apuci" vreuna. Acum raportul e exact pe dos, sînt prea multe cărţi (vine vorba, de fapt, niciodată nu sînt prea multe...) la un singur om. Pînă şi criteriile după care le alegi sau măcar după care îţi atrag privirea, variază: de unele ai auzit din revistele de specialitate, de altele din simple prezentări din *24 FUN* sau *7 seri,* despre unele – de niciunde, dar te interesează subiectul tratat, sau, pur şi simplu, îţi place coperta... Pe unele le cumperi pentru că ştii că sînt serioase şi vor constitui referinţe în propria-ţi bibliotecă, pe altele – tocmai pentru că sînt proaste sau inutile, şi te intrigă interesul cuiva pentru teme absurde...

Acum cîteva zile, mă aflam tocmai în mijlocul unui asemenea proces de selecţie *ad-hoc* în Librăria Papirus. Mă uitam ce a mai apărut, citeam prezentările de pe coperţi, în speranţa unei formidabile revelaţii, nu mă grăbeam şi nu aveam un scop concret. Trebuie să fi arătat ca o cititoare învederată sau măcar precum cineva pus pe cumpărături mari, pentru că zăboveam, atemporal, printre rafturi. În timp ce frunzăream ceva, se apropie de mine un domn cu barbă, la vreo 50 de ani. Nu-l cunoşteam, cu certitudine, şi, totuşi, respectivul a intrat direct în vorbă: „Permiteţi-mi să vă ofer şi eu o carte". Şi mi-a şi întins una, intitulată *Mîncătoarele de ruj de buze din Casablanca*. Mi-a explicat că este o culegere de schiţe despre lumea arabă, în mijlocul căreia (în Maroc şi Algeria) a stat un timp şi că nu costă decît 9,90 lei. Mi-a mai spus că nu mă obligă să o cumpăr, vrea doar să mă uit prin ea.

Ceea ce am şi făcut, constatînd următoarele: cartea avea o copertă lucioasă, cu Statuia Libertăţii albă pe fond albastru dată cu un ruj roşu-aprins pe ea; din păcate, albastrul în cauză era combinat cu un maro nu prea frumos; printre capitolele cărţii, apărute la Editura Didactică şi Pedagogică, se numără: „Povestirea unui fost păstor de capre", „Minaretul din World Trade Center", „Cuşcuş de Casablanca", „Răsărit de soare în Sahara", „Un beduin îndrăgostit..."; pe autor îl cheamă Doru Ciucescu şi e profesor la Universitatea din Bacău.

Situaţia în care mă pusese Autorul (îl scriu cu „a" mare pentru că tot învăţăm despre el, laolaltă cu posturile, prezenţele şi absenţele lui la teoria literaturii şi nu numai...) era una destul de dificilă: nu ştiam mare lucru despre cartea lui şi nu eram convinsă că merită cumpărată. Însuşi faptul că stătea, acolo, în librărie, să şi-o vîndă, îl punea, în ochii mei, sub semnul întrebării: aveam prejudecăţi în privinţa Autorului sus-pomenit, a autorităţii lui şi a aurei de mister care trebuie să-l înconjoare (îmi aduc aminte că, atunci cînd îmi apăruse cartea de poveşti, de fiecare dată cînd întrebam în vreo librărie dacă o au, mă făceam mică şi fără nici o legătură cu ea...). Pe de altă parte, mă simţeam ruşinată faţă de omul care stătea la cîţiva paşi de mine şi aştepta părerea mea: dacă nu i-aş fi cumpărat volumul, ar fi fost un soi de jignire... Şi, pînă la urmă, era doar o sută de mii, bani pe care îi arunc atît de uşor...

Am cumpărat cartea, i-am zîmbit, fals, autorului şi am ieşit din librărie. După care, la o reflecţie mai adîncă, mi-am schimbat întrucîtva opinia despre el: în fond, să stea acolo, în librărie, şi să-şi recomande produsul era un act de curaj...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

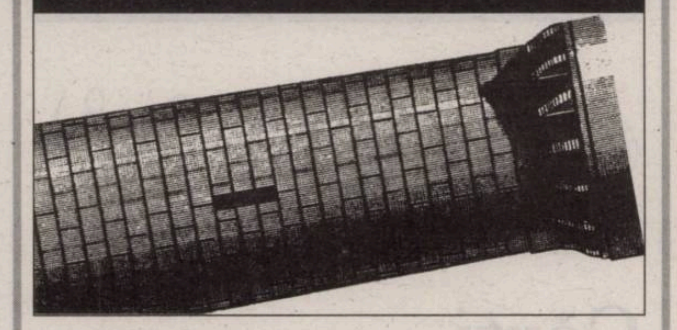

Biserica nu tace

În plin proces de paralizare controlată a statului român, Sinodul ierarhilor ardeleni a ieşit cu un comunicat de presă extrem de judicios. Un text în salutară neconcordanţă cu isteria care umple, din păcate, primul nostru an de apartenenţă „europeană".

Sinodul ardelean a dat glas unei BOR altminteri pasive, salvîndu-i astfel onoarea. Spre deosebire de grosul amuţit al Sf. Sinod, ierarhii de la Cluj, Sibiu, Oradea, Maramureş, dimpreună cu episcopii lor vicari, au băgat de seamă că România trece printr-o criză gravă. Au priceput că suspendarea şefului statului, executată de o coaliţie *ad hoc,* nu e un soi de istorioară amuzantă, numai bună de povesit la un mic şi o bere. Aceşti arhipăstori au înţeles că, dat fiind avizul negativ al Curţii Constituţionale, suspendarea preşedintelui e o manevră politică gratuită şi periculoasă. În comunicat se spune că poporul are dreptul să-şi exprime opţiunea prin referendum şi că majoritatea parlamentară, care a jucat cartea ştiută, nu mai poate fi arbitru: ce se va hotărî pe 19 mai trebuie închis printr-o decizie a Curţii Constituţionale.

Sînt convins că „sufletul" demersului a fost, şi de această dată, Î.P.S. Bartolomeu Anania, de la Cluj. Mitropolitul Bartolomeu a fost mereu liber, chiar şi ca deţinut politic. Securitatea l-a închis ca legionar. Legionarii din exil l-au catalogat drept agent al Guvernului. A urcat şi a căzut. A suferit marginalizarea şi gloria. A scris o operă literară impozantă. Ca episcop, ne-a obişnuit cu pastorale memorabile, iniţiative dinamice, gesturi de mare demnitate eclezială şi decizii ferme, chiar dacă situate în răspăr cu majoritatea conformistă de pe băncile Sfîntului Sinod. La 85 de ani, ÎPS Bartolomeu continuă să fie un om demn, care îşi îndeplineşte misiunea spirituală fără micimi oportuniste şi veşnice schimbări de macaz.

Merituoşi sînt şi ceilalţi ierarhi ardeleni, pentru că şi-au urmat colegul, ca pe un respectat *primus inter pares.* Împreună, ei ne arată că funcţia profetică a Bisericii nu a fost lichidată, aşa cum vor fi crezut mulţi dintre noi. De cîte ori îmi aduc aminte de anii '90, mă doare încă faptul că numai Biserica Romano-Catolică a protestat vehement împotriva începutului de război civil provocat prin ceea ce stadiul „tranziţiei" a reţinut sub odioasa denumire de „mineriadă". E normal, e just ca Bisericile să nu trăiască în afara societăţii ori să-şi imagineze că o domină, de la altitudinea vreunui norişor angelic. E firesc să vezi conştiinţa creştină manifestîndu-se precum „sarea pămîntului", aceea care dă gust vieţii, de la viaţa persoanei, pînă la viaţa comunităţii.

E corect ca Biserica, dacă tot vrea să fie „a neamului", să reacţioneze la orice derapaj major în existenţa cetăţii. Nu printr-o poziţie partizană, dubios politizată, ci printr-o judecată limpede asupra minciunii şi adevărului, printr-o departajare onestă între dreptate şi nedreptate. Adversarii preşedintelui au sărit ca arşi cînd au citit comunicatul de care vorbesc aici. Li s-a părut că el înclină şi mai mult balanţa în defavoarea lor, bine ştiindu-se că poziţia ierarhiei e ascultată de „poporul dreptcredincios". L-am auzit chiar pe un fost comunist, de pe la *Scînteia,* folosindu-şi imunitatea parlamentară pentru a vitupera împotriva lui „popa Anania", vinovat, iată, de păcatul rostirii.

Spre deosebire de fostul slujbaş al organului PCR, eu unul nu mă tem de judecata Bisericii. Pentru că ştiu că, din două una: dacă voi susţine ceva nedrept, reacţia Bisericii mă va face să reflectez şi să-mi schimb, poate, opinia greşită. Iar de voi susţine o cauză dreaptă, utilă binelui comun, nu voi putea găsi în glasul Bisericii o stavilă, ci, dimpotrivă, o binevenită încurajare.

Agenda relaţiilor dintre BOR şi societatea românească e, din păcate, plină de întîlniri ratate. Dar dacă ea îşi face auzită vocea măcar în asemenea clipe de dramatism haotizat şi penibilă restauraţie, tot se cheamă că mai avem o speranţă. E bine să nu o stingem.

Augustin IOAN

Piatra exilului

În anii '90 se petrecu saturarea aşezărilor noastre cu biserici, despre aspectul cărora mai bine să nu vorbim aici. Sau, dacă o facem, să constatăm actualitatea lui Iorga, care, la rîndul său, parafraza măsurile reformatoare ale lui Grigore Alexandru Ghica-Vodă, cel care hotăra că „nu se vor mai face biserici fără socoteală, pentru trufia unuia sau a altuia, cari, negîndindu-se la starea lăcaşului adevărat, care e sufletul, clădesc «biserici şi paraclisuri proaste», făcînd astfel ca altele vechi să rămîie în pustiu şi ruină" (Iorga, *Istoria Bisericii Româneşti,* 1930, vol 2, pp. 152-153). Va trebui odată să facem o evaluare a rezultatelor acestei campanii înfrigurate care, deodată, a înmulţit exponenţial numărul şi a amplificat dramatic scara bisericilor româneşti.

Dar, între timp, se prefigurează noi mize pentru practica arhitectural-urbană a spaţiului sacru. În primul rînd, este vorba despre arhitectura memoriei. Aceasta tinde să se desprindă din ce în ce mai mult de matricea ei religioasă, spre a se adăpa de la simbolistica mai general-umană împărtăşită, sau acceptată, de comunităţile transreligioase. Acest proces este dublat şi informat de localizarea acestor monumente, mausolee, memoriale din ce în ce mai mult în spaţiile publice, pe măsură ce locurile dramelor comemorate au fost deja însemnate simbolic.

O a doua miză importantă este sugerată de necesităţile comunităţilor aflate în exil de a se construi pe sine şi de a se stabiliza în străinătate cu ajutorul şi prin intermediul unor lăcaşe de cult proprii. Şi, dacă, într-adevăr, procesele acestea vor fi, precum par, masive (depăşind în amploare migraţiile care au pus capăt Antichităţii şi consecinţele pentru civilizaţie ale acelora) şi inexorabile, atunci într-adevăr este de meditat asupra naturii şi înfăţişării noilor lăcaşe de cult. Depăşind faza iniţială, în care slujbele s-au ţinut în lăcaşuri de cult-gazdă (dar aparţinînd altor denominaţii creştine decît Ortodoxia), credincioşii au putut trece la o a doua fază, aceea a conversiilor. Fie lăcaşuri de cult dezafectate, fie săli ample, depozite poate (vezi cazurile americane, spre pildă Sf. Maria din Queens, NY), au fost în timp convertite (aici sensul cuvîntului este atît propriu, religios, cît şi metaforic, arhitectural) în biserici. De altfel, tot experienţa americană a comunităţilor întru exil este propice pentru înţelegerea celor ce au a urma să se petreacă acum, cu cei din exilul european. Biserica lui Bubi Georgescu (partener al lui Horia Creangă, cu studii la Roma) de lîngă Chicago, a cărei turlă ca o lance metalică pare să sugereze o biserică maramureşeană, este, din perspectiva aceasta, un soi de manifest precedînd mizele şi temele arhitecturii actuale de exil. Pentru că, deşi unii l-au făcut deja, în Elveţia sau în America Latină, simplul import de biserici de lemn maramureşene, în care se specializaseră după 1989 firme precum Taina Lemnului srl, nu mai poate satisface. În primul rînd că, în ciuda straniului succes al formulei nordice, ajunsă a fi identificată cu o „acasă" ortodoxă, el nu este o icoană generică a Ortodoxiei româneşti. Resursele acesteia nu sînt de căutat în permanentele reconstrucţii „actualizate" de după invaziile tătăreşti şi nici în certa tentă urban-gotică, central-europeană a acestor biserici de lemn, devenite în timp, sub specie religioasă cel puţin, majoritar unite. Dimpotrivă, un „acasă" în Occident va să se refere mai degrabă la originile bizantine ale Ortodoxiei, pentru a da substanţă identitară „corectă" memoriei afective.

Biserica este purtătoarea unei alterităţi radicale care o face – o obligă – să fie, deodată, firească şi stranie. Prin urmare, cum ar trebui proiectată o biserică ortodoxă „românească" în exil? Referinţa general-ortodoxă va trebui, poate, adumbrită de dubla amprentă locală: acolo unde comunităţile exilice sînt compacte, provenind adică din aceeaşi localitate sau din aceeaşi cultură regională, bisericile lor vor trebui, firesc, să le amintească de spiritul locului lăsat în urmă. Cu alte cuvinte, „aici" trebuie, la propriu, lăsat-în-urmă, părăsit, dar şi amprentat, adică, în carnea noului edificiu de „acolo". Firesc, pentru cei plecaţi ce vor fi citind acest text, „aici" este „acolo" şi viceversa. Dar, mai departe, spiritul locului celui nou trebuie să fie şi el imprimat cumva în biserica cea nouă. Nu pînă la indistincţia acesteia de edificiile similare, dar non-ortodoxe, care o înconjoară. Dar, cu siguranţă, comuniind cu spiritul locului-gazdă. Biserica în exil trebuie să federeze „acasa" şi „străinătatea, insolitînd-o pe prima şi netezind asperităţile celei de-a doua. Astfel procedînd, ea trebuie să se situeze, tipologic, ca expresie formală, la nivelul simbolicii identitare, pe traiectoria unind punctul de plecare şi pe cel de sosire.

Dar mai există aici, cred, o opţiune posibilă. Este aceea ilustrată de proiecte pentru comunităţile grec-ortodoxe din SUA (Milwaukee, Wisconsin) şi Elveţia, făcute de Frank Lloyd Wright şi, respectiv, de cuplul de arhitecţi Herzog şi De Meuron. Ambele au o miză comună. Ele fac să se şteargă aproape cu totul orice fel de localizări etnico-geografice pe care arhitectura lăcaşului de cult le vor fi purtat ca pe un dat inexorabil. Dimpotrivă, ambele insistă pe caracterul fondator al simbolicii proprii Ortodoxiei. Simbolurile cristice în primul caz (unde cupola apare drept un creştet înspinat/încoronat, al lui Hristos, ieşind dintr-un tumul masiv, ca din pămînt, la Înviere); lumina lină şi energiile increate, în cel de-al doilea caz, unde lumina trece prin piatra translucidă, pe care sînt serigrafiate icoanele cele de obşte): iată cum nimic „naţional", „regional" sau măcar „local" nu sabotează universalitatea mesajului pe care cele două lăcaşuri de cult, exilate, le propune lumii de adopţie. În acelaşi timp, radicalitatea celor două ipostasuri ale arhitecturii ortodoxe şochează încă. Interpolarea tradiţiei poate fi acceptată, poate, dar întoarcerea – „retrofuturistă", pentru cei care îşi amintesc termenul pe care l-am propus tot aici, cu vreme în urmă – la semnificaţiile elementare şi originare ale simbolicii creştine – nu încă. Or, dimpotrivă, promovarea legitimităţii prezenţei „străine" în locurile de exil se poate face mizînd pe ceea ce, dincolo de vicisitudinile istoriei bimilenare a aşezat între noi, ne leagă în chip esenţial unii de ceilalţi, creştini cu toţii. Mai mult chiar, într-o Europă desacralizată în chip îngrijorător, pînă la slăbirea sistemului său imunitar/identitar, cel pe care tocmai proiectul politic vrea să îl (re)suscite, rolul Ortodoxiei şi al lăcaşurilor de cult ale acesteia, infiltrate în pliurile şi interstiţiile sociale, respectiv urbane, ale Europei, poate fi şi unul „misionar", afirmativ – dincolo de cel nostalgic, retrospectiv: ea, Ortodoxia şi ele, Bisericile acesteia, pot aminti unei uniuni amnezice originile şi mizele fondatoare, din care se re/ex-trage. Nu e lucru uşor şi cred că, în durată lungă, bisericile pe aceste traiectorii, acum dureroase, de întreţesere de la est la vest, între locuri minuscule şi insignifiante parcă, pot acta în postură de catalizator identitar european. Dincolo de miza lor primă, aceea de negociatori între înstrăinare şi regăsire interioară, individuală şi colectivă, religia răsăriteană şi lăcaşurile de cult ale subiecţilor ei purtători sînt, deopotrivă, subversive şi ziditoare.

Exilul este, în definitiv, o temă esenţial creştină şi nu voi fi eu cel care să recapituleze aici nodurile de forţă ale acesteia. Iisus (prin Evanghelii), apostolii în faptele lor şi, mai cu seamă, epistolele pauliciene au insistat suficient pe această temă. De la ne-firea de pe această lume, migrînd prin scuturarea şi a urmelor de colb vrăjmaş de pe tălpile celor a căror propăvăduire nu este ascultată, pînă la tema „întoarcerii acasă" prin înviere, cu toatele sînt forme ale ex-punerii exilului în discurs. Pe aceste noduri de sens însă, poate fi construit un discurs care să transforme aparentul dezavantaj al părăsirii (locului de naştere) într-o asumare a înseşi condiţiei creştine. Rătăcitori şi pelerini, cei „de afară" aşază blîndeţe pe faţă străinătăţii, aduc mai aproape cele despărţite, negociază distanţele şi re-califică sensul comuniant al sărbătorilor, cînd se întorc în masă la ei „acasă". Caracterul interstiţial al prezenţei lor „dincolo" aminteşte izbitor de primele comunităţi creştine. Pentru Biserică, această dezţărare care îi este dată reprezintă o încercare. Dacă ea va şti să revină la caracterul ei de dinainte de ravagiile naţionalismului şi a cazematelor în care au forţat-o (nu fără delicii) să se refugieze imperiile, apoi statele, apoi autocefaliile, apoi regimurile politice totalitare, Biserica Ortodoxă va da seamă, aşa cum, repet, o face deja în SUA, de caracterul fractalic al constituirii sale, de spiritul ei confederativ, de natura colegială a ierarhiei sale (opusă centralităţii stricte, monarhice într-un anumit sens, a celei Catolice), atunci bine va fi şi pentru Biserica Ortodoxă în ansamblul ei.

În numărul viitor
„Industrii creative" – un supliment realizat în colaborare cu British Council

Tema suplimentului: conceptul de „Industrii creative" (aşa cum a fost el iniţiat – la sfîrşitul anilor '90 – de Chris Smith, ministru în Guvernul Blair) şi modalităţile în care acesta a fost pus în practică în Marea Britanie, respectiv cum ar putea fi aplicat în Europa de Sud-Est.

Din sumar: ● Despre decalajul dintre modelul cultural al ţărilor din „Lumea Întîi" şi cel românesc şi despre costurile sociale pe care le-ar presupune tranziţia către acest nou model ● O discuţie despre artişti, manageri, informaţie, diversitate şi pieţe culturale ● O relatare despre un proiect bulgăresc: *„Mapping Plovdiv"* ● Un dosar consistent despre industriile creative, aşa cum se profilează ele în Iaşi.

Colaborează: Ţveta Andreeva, Hilary Jenkins, Matei Cîlţia, Florin Cântec, Ivan Cealakov, Alexandru Condurache, Cosmin Coman, Codruţa Cruceanu, Alexandru Dumitrescu, Gabriela Massaci, Muhamed Mesic, Gheorghe Nichita, Virgil Ştefan Niţulescu, Ecaterina Petreanu, Mirko Petric, Radu Popescu, Mark Robinson, Alex. Leo Şerban, Marius Ursache, Oana Zidaru

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

TVR – misiune imposibilă

Cînd am auzit, în iunie 2005, de numirea lui Tudor Giurgiu la conducerea TVR, am fost de-a dreptul contrariat. Pe de o parte, îl cunoşteam pe Giurgiu ca un om normal, deschis la minte şi neimplicat în matrapazlîcuri politice sau economice, pe de altă parte, ştiam ce viespar este TVR. TVR a rămas o prelungire agonică a unei instituţii tipic comuniste, un colos industrial în care mulţi angajaţi, protejaţi pînă în pînzele albe de sindicat, funcţionează după vechiul principiu „timpul trece, leafa merge“, un SIDEX în varianta lui neprivatizată. În plus, la baza funcţionării TVR stă o lege aberantă din perspectiva bunului-simţ democratic şi instituţional, dar extrem de profitabilă pentru jocurile politice de culise. Ce om cu scaun la cap ar accepta conducerea acestei structuri maligne? În 2005, am pus acceptarea postului de către Tudor Giurgiu pe seama naivităţii şi am deplîns faptul că un om OK s-a băgat, fără să ştie, într-o chestie care duhneşte de la o poştă.

Este evident pentru oricine că, în datele de acum, TVR e o instituţie imposibil de reformat. Totul pleacă de la legea care stipulează ca partidele să numească preşedintele director general şi Consiliul de Administraţie, iar bugetul să fie aprobat în Parlament – ceea ce face ca TVR să nu poată ieşi niciodată cu adevărat de sub influenţa politicului. Ca să nu mai vorbim despre această invenţie – postul de preşedinte & director general – care nu face decît să încurce bunul mers al instituţiei.

În ultimele luni, am auzit tot felul de lucruri urîte despre Tudor Giurgiu: că a fost o catastrofă la conducerea TVR, că a fost dictatorial şi absurd (vezi codul de ordine interioară, în care angajaţilor li se interzicea să dea declaraţii despre situaţia televiziunii), că dădea rar pe la serviciu şi nu ştia ce se întîmplă în instituţia pe care o conducea, că adevăratul şef al TVR era acel englez, Lovitt, pe care l-a umplut de bani, că şi-a angajat toţi prietenii şi protejaţii şi i-a fericit cu onorarii grase, că a căpuşat televiziunea cu tot felul de firme, unele dintre ele fiind ale lui sau ale soţiei, că, una peste alta, „a furat de-a rupt“. În fine, acuze grave, venite din partea angajaţilor TVR, nemulţumiţi de politica lui managerială, sau din partea unor foşti angajaţi, mutaţi între timp la concurenţă, deci interesaţi să-i construiască o imagine cît mai proastă.

Eu, ca telespectator, nu pot şti cît de adevărate sînt aceste acuze şi, în lipsa unor dovezi sau a unor hotărîri judecătoreşti, îi acord omului prezumţia de nevinovăţie. În fond, dacă a furat sau a căpuşat instituţia pe care a condus-o – asta numai justiţia poate să decidă.

Pînă atunci, pot să observ că Tudor Giurgiu a încercat, şi pe alocuri a reuşit, să reformeze TVR. Din fotoliul meu de telespectator, pot să văd că programele acestei televiziuni s-au îmbunătăţit substanţial, că jurnalele de ştiri sînt cele mai echidistante politic din toată istoria postrevoluţionară a instituţiei, că televiziunea publică difuzează la ora actuală cele mai bune filme şi seriale, că TVR 2 şi-a căpătat o identitate şi că a devenit un post pe care-l urmăresc cu plăcere, că – ceea ce părea de necrezut – însuşi TVR Cultural a început să se modernizeze, că publicul TVR, în ansamblu, s-a întinerit simţitor.

Trăgînd linie şi adunînd, nu e puţin lucru, pentru că nici un alt şef al TVR de pînă acum nu a îmbunătăţit în aşa măsură calitatea programelor. E adevărat, instituţia a avut anul trecut pierderi de 5,1 milioane de euro, în vreme ce Valentin Nicolau o lăsase cu 16 milioane de euro în cont. Nu discutăm acum cauzele pentru care s-au pierdut aceşti bani (unele dintre ele obiective – cum au fost renegocierea extrem de dezavantajoasă cu Electrica a plăţii taxei TV sau achitarea unor drepturi de autor fabuloase aflate în litigiu de ani buni şi care au făcut obiectul unei hotărîri judecătoreşti de-abia acum). Pînă la urmă, situaţia financiară a TVR este dezastruoasă. Dar îl preferăm pe un Valentin Nicolau, care a lăsat bani în visterie, dar pe vremea căruia instituţia era o jucărie în mîna lui Adrian Năstase?

Ioana AVĂDANI

Cîtă transparenţă, cîtă concurenţă

Ca în fiecare an, de la un timp încoace, ziua de 3 mai – Ziua Internaţională a Libertăţii Presei – a fost sărbătorită de clasa jurnalistică, după puteri şi interese, cu seminarii, beri şi dezbateri televizate. În fiecare an (acesta fiind al şaptelea, gurile rele au spus că „i-am făcut libertăţii presei de şapte ani“), celebrările au o temă dominantă, un fel de dilemă definitorie. Cea de anul acesta s-a cantonat pe transparenţă în mass-media: cine ce deţine în presă, ce altceva mai are, cui vinde informaţia şi cu ce bani procură „marfa“. În termeni tehnici, s-a vorbit de transparenţa proprietăţii şi a surselor de finanţare în mass-media. Vast program! În fond, de ce s-ar simţi proprietarii de media împinşi (atraşi?) spre transparenţă? Care ar fi obligaţia lor – sau beneficiul – dacă şi-ar declara faţiş proprietăţile şi sursele de finanţare?

Transparenţa proprietăţii de media a fost multă vreme un tabu în România. Din motive care ţin în egală măsură de propria opţiune şi de „cultura“ pieţei, proprietarii de media nu au oferit voluntar informaţii privind controlul asupra mijloacelor de comunicare în masă dincolo de limita minimală impusă de lege. Legea Audiovizualului cerea astfel de informaţii la momentul obţinerii licenţei – iar solicitanţii ofereau doar primul „strat“ de proprietate – de regulă, companii *no-name*. Pentru presa scrisă nu exista nici un fel de obligaţie de gen. O investigaţie de un an în hăţişul acţionariatului acestor companii a creionat o bază de date a proprietarilor de media – www.mediaindex.ro – care ne lasă să vedem cît de puţini sînt aceia care fac doar afaceri de media (înţelese în definiţia largă acceptată de UE, care include şi film, muzică şi tehnologii neconvenţionale) şi că majoritatea operaţiunilor de media au în spatele lor (sau alături de ele) afaceri din domenii mult mai profitabile, cum ar fi petrolul, cheresteaua, industria alimentară etc. De asemenea, analiza a relevat o prezenţă a „investiţiilor străine“ în media, mai mare decît cea scontată – prin intermediul unor firme din Cipru, Antilele Olandeze, Elveţia.

La începutul anilor 2000, proprietatea de media din România a cunoscut un soi de migrare înspre aceste zone, care nu sînt neapărat paradisuri fiscale. Ceea ce le face atrăgătoare este legalitatea acţiunilor „la purtător“ – deci protejarea anonimatului acţionarilor. Orice minte suspicioasă se poate întreba de ce preferă acţionarii de media să rămînă discreţi. Cu toate acestea, apariţia în (ciber)spaţiul public a Mediaindex a spart tabuul, cu efecte emulative. Proprietarii de media au trimis semnale privind necesarele corecţii şi schimbări de acţionariat, iar companii „nelistate“ în baza de date au trimis setul complet de informaţii, solicitînd de bunăvoie înscrierea. În plus, în ultimul timp mai mulţi mari patroni de media au făcut declaraţii publice privind achiziţionarea (sau asumarea) unor medii de informare – chiar dacă numele lor nu apare în actele de la Registrul Comerţului (cazul Sorin Ovidiu Vîntu – Realitatea TV este cel mai grăitor). Astfel, proprietatea de media nu mai este neapărat *secretă,* ci doar greu de descifrat pentru publicul larg – cel care este „utilizatorul ultim“ al produsului mediatic şi cel care (cel puţin teoretic) plăteşte, prin consumul său comercial *(via* publicitate), funcţionarea canalelor mediatice.

La fel de greu de descifrat rămîne şi finanţarea operaţiunilor de media. Sursele legitime de venituri într-o companie de media sînt contractele de publicitate, vînzarea (în cazul publicaţiilor) şi injecţia de capital din partea acţionarilor. O estimare a pieţei cifrează volumul publicităţii la circa 300 de milioane de euro – în condiţiile în care pe piaţa românească există 623 de licenţe pentru staţii locale de radio şi 261 de licenţe pentru staţii locale de televiziune (cf. Raportul de activitate al Consiliului Naţional al Audiovizualului pe anul 2006, accesibil la http://www.cna.ro/activitate/rapanual/ raport_cna_2006.pdf). Dacă adăugăm la acestea numărul de ordinul sutelor al publicaţiilor (cotidiene, săptămînale, reviste de tip magazin, publicaţii de nişă etc.), ajungem uşor la concluzia că întregul buget de publicitate nu este suficient pentru a ţine în viaţă, în regim de profit, pleiada de canale mediatice de pe piaţă. Devine astfel evident că „în presă se bagă bani“ – cu suspiciunea legitimă de rigoare. De ce ar investi cineva bani într-o operaţiune comercială ce funcţionează, ani la rînd, în pierdere? Răspunsul pare lesnicios – pentru că obţine, astfel, cîştiguri din alte zone. Dar el se menţine în zona speculaţiilor, atîta timp cît nu poate fi documentat dincolo de orice suspiciune.

Documentarea pare a-şi găsi soluţie într-o prevedere constituţională păstrată „în adormire“ timp de 17 ani. Articolul 30, aliniatul 5 al Constituţiei spune: „Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligaţia de a face publică sursa finanţării“. Nici un partid politic nu s-a arătat, pînă acum, interesat de a transpune această prevedere în realitate, iniţiind „legea“ care poate impune transparenţa. În toamna lui 2005, la o întîlnire cu asociaţiile de media, preşedintele Traian Băsescu şi-a arătat sprijinul pentru o astfel de iniţiativă – dar, după războiul său cu „mogulii“ şi în contextul politic actual, orice demers în acest sens ar putea fi perceput mai degrabă ca un act de răzbunare personală, nu unul de transparentizare şi responsabilizare a presei ca industrie.

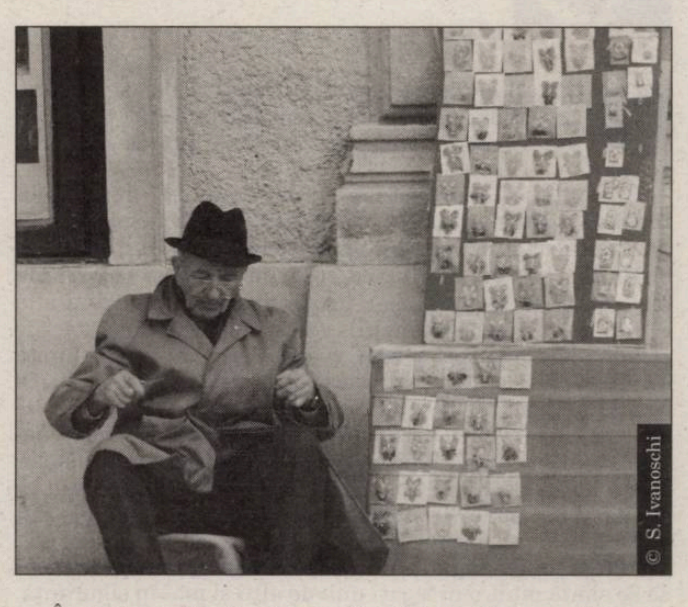

© S. Ivanoschi

În mod paradoxal, aderarea României la Uniunea Europeană complică lucrurile din acest punct de vedere. Comisia Europeană priveşte chestiunea concentrării proprietăţii pe piaţa de media dintr-un unghi strict concurenţial. Efectul asupra pluralismului democratic şi al diversităţii „vocilor“ publice nu intră în lista de priorităţi a Comisiei, care şi-a exprimat repetat opinia că, din punctul său de vedere, singura abordare valabilă a concentrării şi transparenţei media este cea legată de dreptul liberei concurenţe. Din acest punct de vedere, prea multă transparenţă strică, căci afectează strategiile concurenţiale ale companiilor de media. În fond, este dreptul oricui să ţină în viaţă operaţiuni cu pierderi, dacă îşi poate permite, în speranţa că piaţa „se va mişca“ şi că, pe termen lung, va cîştiga – sau doar pentru a ţine locul ocupat şi a nu permite concurenţilor să se extindă.

La nivelul Parlamentului European, zona politică a UE, lucrurile stau mai nuanţat şi preocuparea pentru influenţa concentrării proprietăţii de media asupra libertăţii de exprimare este vie. Înainte de aderarea primului val de state ex-comuniste, UE avea de rezolvat doar cazul Italiei, în care concentrarea de media şi puterea politică se suprapuneau, cu efecte nocive asupra libertăţii presei – dar era un caz izolat, care putea fi tratat cu gentileţe, aluzii şi răbdare. Prin aderarea noilor membri, UE a „importat“ şi problemele acestora, iar concentrarea de media şi restrîngerea, prin aceasta, a pluralismului, nu reprezintă o problemă specifică doar României. Mai devreme sau mai tîrziu, UE va trebui să caute o soluţie general-acceptabilă tuturor, care să pună în justă balanţă transparenţa şi concurenţa.

Un „semn“ urmează să ni se arate curînd, către ce parte înclină încă balanţa. Confruntat cu probleme ce ne sună extrem de familiar, Guvernul elen a adoptat o lege care interzice proprietarilor de mijloace de informare în masă să participe, cu celelalte companii pe care le deţin, la licitaţiile privind lucrările publice. Comisia Europeană a dat în judecată Grecia pentru această limitare a pieţei libere concurenţiale, iar cazul îşi aşteaptă pronunţarea. Analiştii consideră că această sentinţă va constitui un precedent şi ne va da o indicaţie despre cîtă transparenţă şi cîtă concurenţă putem aştepta în viitor.

Există, irepresibilă, tentaţia priorităţii. Uneori, de dragul eficienţei, ar putea fi înlocuită de cea a preluării („imitaţie“ sună urît). Lecturile din *Don Quijote* organizate la Bucureşti de Institutul Cervantes au fost o sursă de bucurie şi de inspiraţie. Şi dacă s-a putut cu Cervantes la Bucureşti, de ce să fie greu cu Mircea Eliade? Un răspuns la această întrebare a fost apelul lansat de Radio România Actualităţi: în ziua de 9 mai 2007, între orele 12,00 – 20,00 a avut loc prima ediţie a Maratonului Literar European desfăşurată în România. Cine a vrut, cine a putut, cine a crezut că poate, a citit în faţa microfonului, într-un continuu radiofonic, fragmente din opera lui MIRCEA ELIADE. „Cîteva minute de lectură personală, benevolă, într-o inedită formulă de comunicare“ – aşa a sunat chemarea organizatorilor, convinşi că „sinceritatea participării va asigura plăcerea unei experienţe artistice inedite“.

Informaţii la telefon: 021-303.14.86, 0740.357.707
Fax: 021-319.05.74
E-mail: maratonliterareuropean@srr.ro/maratonliterareuropean

etica vieții

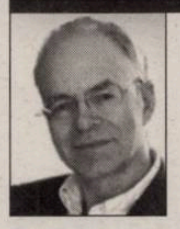

Peter SINGER

Fără limită de zîmbit

Dacă ați merge pe stradă cu capul sus și cu o expresie senină pe chip, cîți dintre trecători v-ar zîmbi sau ar afișa o atitudine amabilă față de dumneavoastră?

Zîmbetul este un gest uman universal, deși disponibilitatea de a zîmbi străinilor variază în funcție de cultură. În Australia, unde a fi deschis și prietenos cu străinii este ceva obișnuit, în Port Phillip, o zonă ce acoperă suburbiile metropolei Melbourne, s-au folosit voluntari pentru a afla cît de des zîmbesc oamenii, celor pe lîngă care trec pe stradă. S-au pus apoi semne, ca cele care marchează limita de viteză, prin care li se preciza trecătorilor, de exemplu, că se află în „zona cu 10 zîmbete pe oră".

Nonsens frivol? O risipă a banilor plătiți de contribuabili? Primarul Janet Bolitho spune că amplasarea semnelor este o încercare de a încuraja oamenii să zîmbească sau să spună „Ziua bună!" – urarea standard în Australia – atît vecinilor, cît și necunoscuților, atunci cînd ies pe stradă. Zîmbetul – a adăugat primarul – îi încurajează pe oameni să se simtă mult mai legați unii de alții și mai în siguranță, căci reduce teama de infracționalitate – un element important în îmbunătățirea vieții cetățenilor.

În efortul de a-i face pe locuitori să se cunoască mai bine, autoritățile orașului au facilitat organizarea de petreceri stradale. Au lăsat detaliile organizării în grija localnicilor, dar au oferit sfaturi de organizare, au închiriat grătare și umbrelușe de soare și au încheiat asigurări, în caz că se întîmplă ceva rău. Mulți oameni care locuiesc pe aceeași stradă de mulți ani s-au întîlnit pentru prima oară la o petrecere stradală.

Toate astea fac parte dintr-un program prin care se încearcă schimbarea calității vieții din oraș. Consiliul local dorește ca Port Phillip să devină o comunitate solidă. De altfel, orașul se ia într-adevăr în serios și dorește să dea un exemplu la nivel mondial. În loc să vadă în posesia unei mașini un semn de prosperitate, orașul face totul pentru a reduce numărul mașinilor personale și pentru a crește numărul celor care folosesc transportul în comun. Pe de o parte, se reduce emisia de dioxid de carbon, iar pe de altă parte, este încurajat un stil de viață mai sănătos, oamenii fiind mai înclinați să meargă pe jos sau cu bicicleta. Orașul caută să adopte, pentru noile clădiri, o arhitectură care să nu irosească energia.

Anumite consilii locale consideră că rolul lor este acela de a asigura serviciile locale de colectare a gunoiului și de întreținere a drumurilor – și, desigur, de strîngere a taxelor. Altele promovează mediul economic prin încurajarea industriei de a se instala în zonă, crescînd astfel numărul locurilor de muncă și contribuția la bugetul local.

Autoritățile locale din Port Phillip adoptă o viziune mai largă și pe termen lung. Vrea ca generațiile viitoare care vor continua să trăiască în sînul acestei comunități să aibă aceleași oportunități în ceea ce privește buna calitate a vieții pe care le au locuitorii de astăzi. Iar pentru a proteja calitatea vieții, trebuie să țină seama de toate aspectele care contribuie la aceasta, atmosfera prietenoasă fiind unul dintre ele.

Pentru multe autorități, atît naționale, cît și locale, prevenirea infracționalității este mult mai importantă decît încurajarea cooperării și a prieteniei între locuitori. Însă – așa cum profesorul Richard Layard de la London School of Economics afirmă în recentul său volum, *Happiness: Lessons from a New Science* – promovarea unei atmosfere prietenoase este mult mai ușoară, mai ieftină și eficientă în a-i face pe oameni mai fericiți. De ce nu ar deveni asta o prioritate a politicilor publice?

Mici gesture pozitive pot să-i facă pe oameni nu numai să se simtă mai bine, ci și să se ajute mai mult unii pe alții. În anii '70, psihologii americani Alice Isen și Paula Levin au condus un experiment în care cîteva persoane alese la întîmplare, care dădeau telefon, au găsit o monedă de zece cenți rămasă de la cel care folosise mai înainte telefonul, iar alții nu. Tuturor subiecților li s-a dat șansa să ajute o femeie să-și adune un teanc de hîrtii pe care-l scăpase pe jos chiar în fața lor.

Isen și Levin au afirmat că din cei 16 subiecți care au găsit o monedă, 14 au sărit în ajutorul femeii, în vreme ce din cei 25 de subiecți care nu au găsit moneda, doar unul singur a ajutat-o. Împingînd și mai departe experimentul, s-a demonstrat o diferență asemănătoare în disponibilitatea de a trimite o scrisoare autoadresată, lăsată în cabina de telefon: subiecții care au găsit moneda au fost mult mai dispuși să ducă scrisoarea la cutia poștală.

Buna dispoziție îi face pe oameni să se simtă mai bine și mai dornici să-i ajute pe ceilalți. Psihologii numesc această stare „a străluci de bunăvoință". De ce nu s-ar ocupa autoritățile de realizarea unor pași mici care pot produce o astfel de strălucire?

Iată o modalitate de a măsura succesul: în ultimul an și jumătate, proporția oamenilor care îți zîmbesc în Port Phillip a crescut de la 8% la 10%.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton și profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Printre cărțile sale se numără:* How Are We to Live? *și* Writings on an Ethical Life.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

opiniile oamenilor de stat

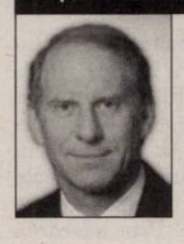

Richard N. HAASS

Marea putere uitată a Asiei

Cînd se vorbește de Asia, majoritatea oamenilor se gîndesc la giganții fascinanți ai regiunii, la China sau la India – sau la amîndouă. Oamenii se gîndesc mai degrabă la programul nuclear al Coreei de Nord, la anumite incidente teroriste sau la consecințele umanitare ale ultimului cutremur de pămînt sau ale ultimului tsunami. Puțini se mai gîndesc la Japonia.

E un lucru ciudat, dat fiind că Japonia este încă cea de-a doua putere economică a lumii, cu un PIB de 5 trilioane de dolari – mai mult decît China și India la un loc. În ciuda ratei modeste de creștere economică a Japoniei, PIB-ul său pe cap de locuitor este aproape de 38.000 de dolari, de zece ori mai mult decît în China sau India.

Mai mult chiar, sînt tot felul de frămîntări în Japonia care sugerează schimbări atît în plan economic, cît și în cel al securității. Anii '90 poate că n-au fost prea favorabili economiei Japoniei, însă aceasta a început să se întărească, acum înregistrînd o creștere de peste 2% pe an, lăudîndu-se cu cîteva firme care au cu adevărat succes pe plan mondial. Shimbările din politica externă și de apărare sînt și mai mari. Agenția de autoapărare din Japonia a fost transformată în luna ianuarie într-un minister. Japonia cheltuie anual pe apărare mai mult de 40 de miliarde de dolari și susține una dintre cele mai diversificate și moderne armate din lume. Aproximativ 1000 de militari din armata japoneză sînt dislocați astăzi în Irak sau în zonele din jurul Irakului. Intelectuali, jurnaliști și politicieni vorbesc și scriu despre rolul Japoniei în lume, într-un mod care era greu de imaginat acum zece ani. Nu mai este o problemă de „dacă", ci de „cînd" va renunța Japonia la articolul IX din Constituție, care limitează rolul forțelor sale armate la o autoapărare strictă.

Nu toată lumea va fi de acord cu aceste schimbări. Vecinii Japoniei, care continuă să se îngrijoreze cu privire la cel de-al doilea război mondial și la eșecul Japoniei de a se împăca cu propria istorie, se tem de naționalismul nipon. Totuși o Japonie mult mai activă și mult mai capabilă, cu o democrație solidă și o economie în plină dezvoltare, este în interesul vecinilor săi. Pericolul nu constă în renașterea militarismului japonez, ci mai degrabă în existența unei Japonii incapabile și nedoritoare să se implice în problemele regionale și globale cu care se confruntă Asia.

În ceea ce o privește, Japonia trebuie să continue să-și deschidă și să-și reformeze economia, să-și îmbunătățească armata și să-și implice forțele în misiuni externe solicitante: prevenirea genocidelor, reconstrucția unor state eșuate, menținerea păcii – misiuni de care regiuni ca Orientul Mijlociu și Africa vor mai avea nevoie.

Liderii japonezi trebuie să acționeze ținînd cont de sensibilitățile altora. Premierul Shinzo Abe are un început bivalent. Pe de o parte, este destul de înțelept să nu viziteze memorialul de la Yasukuni, care omagiază milioanele de morți japonezi din timpul războiului mondial, inclusiv 14 criminali de război. Pe de altă parte, declarațiile publice ale lui Abe prin care dezminte constrîngerea de către Japonia a așa-numitelor „femei care trebuie să aline" (prostituate), din China și Coreea, au fost neinspirate, în cel mai bun caz, și insensibile, în cel mai rău.

Este esențial ca Japonia și China să aibă relații moderne. Creșterea frecvenței vizitelor la nivel înalt – premierul Abe a făcut o vizită în China în luna octombrie, iar premierul chinez Wen Jiabao a fost cu puțin timp în urmă în Japonia – este un progres binevenit. Dar este nevoie de mai mult. Investițiile și schimburile comerciale pot și ar trebui să fie intensificate, ceea ce este posibil numai dacă relațiile politice se vor îmbunătăți. Ambele țări ar trebui să se angajeze să găsească o soluție diplomatică la neînțelegerile privind resursele maritime. Schimburile de orice fel – militare, educaționale, turistice – ar trebui înlesnite. Lumea trebuie să fie conștientă de importanța Japoniei. Acesteia nu ar mai trebui să-i fie refuzat un statut corect din cauza unor evenimente întîmplate acum mai bine de 60 de ani. Nu există nici un motiv ca Japonia să nu dețină un loc permanent în Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite.

Japonia ar trebui să fie parte cu drepturi depline în acordurile regionale din Asia. Continentul asiatic este plin de dinamism, dar îi lipsesc instituțiile de cooperare politică, economică și de securitate, în contrast cu Europa, căreia îi lipsește de multe ori dinamismul, dar este solidă din punctul de vedere al instituțiilor. Relațiile franco-germane, mult prea încordate în secolul XX, formează acum nucleul Europei moderne. Scopul ar trebui să fie același și pentru China și Japonia. Agenda este teoretic nelimitată, incluzînd comerțul și investițiile, energia și schimbările climatice, precum și întărirea încrederii în domeniul securității. O instituție nouă regional s-ar putea baza pe acordul celor șase state participante la discuțiile privitoare la Coreea de Nord.

Și mai mult, așa cum Statele Unite continuă să joace un rol major în Europa, tot așa ar trebui să acționeze ca garant al stabilității din Asia și ca o sursă de prosperitate în zonă. Alianța Statele Unite-Japonia este esențială pentru poziția Americii în Asia. Scopul este nu să înscrie Japonia într-o coaliție antichineză, ci mai degrabă să crească amploarea cooperării americano-japoneze. Ambele țări au multe motive să se îndrepte către acest scop, ținînd cont de programele nucleare și de înarmare ale Coreei de Nord, de terorism și de numeroasele amenințări globale.

***Richard N. Haass** este președinte al organizației Council on Foreign Relations și autor al lucrării* The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traduceri de Iulia BĂDESCU

PUBLICITATE

Cornel BAN

Sarkozy și refondarea capitalismului francez

Cum se știa, a ieșit Sarko, omul rupturii. Și nu oricum. Scorul electoral al lui Nicolas Sarkozy a fost depășit doar de De Gaulle și Mitterrand. În noua Franță un electorat mobilizat la urne în procente aiuritor de ridicate (cel puțin pentru standardele „blege" ale liberal-democrației postindustriale de azi) a transmis un mesaj neechivoc de mișcare spre dreapta. Discursul cîștigătorului a marcat obișnuita chemare la generozitate față de adversar. În acest timp, o stîngă năucită de un eșec fără note de subsol se sfîrtecă prin studiouri între chemări la refondare programatică (spre dreapta) și front comun între toate partidele de stînga la alegerile legislative. Dat fiind eșecul electoral al partidelor situate la stînga stîngii (de vină fiind aici teama de a nu-l aduce pe Le Pen în turul doi, și mai puțin „demarxizarea" electoratului său tradițional), refondarea Partidului Socialist se va produce cel mai probabil printr-o apropiere de centrul lui Bayrou, într-o mare coaliție de centru-stînga, mai liberală pe teme socio-economice decît vechea „stîngă plurală" ce a dominat partea de stînga a politicii franceze de la începutul anilor '70.

Liberalisme cu și fără adjective și de ce Franța nu e Anglia

Victoria lui Royal nu ar fi fost victoria „socialismului" francez, ci a unui social-liberalism așezat puțin mai la stînga omologilor europeni. Există un consens între politologi că, după 1983, Partidul Socialist (PS) și-a construit un solid dosar social-liberal (mai mult liberal decît social, zic mai toți). Socialiștii au fost partidul rigorii bugetare, al privatizărilor (dar și al naționalizărilor profitabile pentru companii), al construirii unei piețe financiare *à l'américaine* și al unei elite economice mai pregătite pentru competiția internațională. Ajustarea elitei PS la imperativele finanței hiperglobalizate s-a făcut cu unele rezerve (un stat social relativ generos, o legislație a muncii în general favorabilă angajatului). Oamenii PS au fost nu numai arhitecții planurilor privind „Europa socială," dar mai ales ai marilor salturi în expansiunea „Europei-piață" după 1986. Fără socialiștii francezi, dogma liberalizării contului curent, o (foarte discutabilă) piesă de rezistență în instituționalizarea libertății fluxurilor financiare transnaționale, nu ar fi devenit niciodată norma economică globală. După un inițial entuziasm problairist apreciat de presa de afaceri internațională (în sfîrșit, PS va avea un liberalism economic fără adjective, se zicea) și ca urmare a unei perioade de comunicare (destul de hi-tech și de directă) cu militanții partidului și cu electoratul, Ségolène Royal s-a mișcat ușor la stînga social-liberalismului francez, promițînd măsuri sociale mai clasice (mărirea salariului minim, renunțarea la contractele de muncă precare) și arătînd un entuziasm robust pentru modelul neocorporatismului democratic scandinav. Detaliile contabile și procedurale au fost oferite însă cu o regretabilă zgîrcenie, deschizînd poarta atacului tehnocratic executat impecabil de candidatul dreptei.

Într-un univers media în care liberalismul economic este bifat ca viitorul luminos, iar social-democrația și social-liberalismul reprezintă prezentul decadent, viziunea Royal apărea ca una „conservatoare", iar viziunea Sarkozy, prin promisiunea ieșirii din prezent prin ruptură, nu prin evoluție, era viziunea „progresului" și a „modernizării". Iar majoritatea electoratului francez s-a lăsat sedus de o mai liberală *via Sarkozy:* relații universal flexibile între angajator și angajat în vederea „stimulării valorii muncii" (sloganul central al campaniei, încărcat cu puternice nuanțe de moralitate conservatoare), neimpozitarea orelor suplimentare, ușurarea sarcinii fiscale pentru clasa mijlocie (cea superioară, mai ales), înăsprirea condițiilor de eligibilitate pentru asistența socială, reducerea masivă a numărului de funcționari publici. Că aceste măsuri duc în toate cazurile la un rezultat optim pentru marea majoritate, fără a înrăutăți situația minorității, este o narațiune cauzală puternic contestată în studiile de specialitate făcute pe un număr mare de țări (o constatare tragic de absentă în ofensiva candidatei socialiste). Însă ceea ce contează din punct de vedere electoral este că această narațiune a fost considerată mai credibilă de alegători pentru oprirea obsedantului „declin istoric" al Franței. Este ceea ce s-a întîmplat în Anglia la alegerile din 1979.

Va fi însă Sarkozy o replică franceză a celebrei doamne Thatcher? Chiar presupunînd că Sarkozy va cîștiga o majoritate parlamentară în alegerile pentru Adunarea Națională, înclin să susțin că deși Franța va ieși în mod cert mai liberală după era Sarkozy, scenariul conservator britanic este dificil de copiat în Franța. *Primo,* mobilizările populare antiliberale au avut în Franța, istoric vorbind, un succes mult mai mare decît în Anglia, în ciuda organizării sindicale superioare din Regatul Unit. Explicația este multicauzală, dar elementul central rămîne militantismul și simpla dimensiune a protestelor sociale franceze (1-2 milioane per eveniment de protest). *Secondo,* ideologia economică a lui Sarkozy conservă mult din genomul neo-gaullist: investiții publice în industria franceză (ca ministru de Finanțe, Sarkozy a contribuit la salvarea „campionului industrial" Alstom), protejarea IMM-urilor franceze în fața multinaționalelor, susținere pentru proiectul european condiționată de protecționism față de presiunile globalizării asupra securității locurilor de muncă și mediului. Ideea de a avea un fel de OMC/ONU pe probleme de mediu sau insistența lui Sarkozy de a frîna delocalizările de întreprinderi spre „țări din UE care practică dumping-ul social, fiscal și ecologic" (noile state membre vor avea în Franța lui Sarkozy un partizan al armonizării fiscale paneuropene) este departe de (neo)conservatorism. *Terzo,* prin contrast cu PS, dreapta franceză are un dosar istoric subțire cînd vine vorba de hei-rupuri liberale (a se vedea eșecurile lui d'Estaig și ale coabitării Chirac-Mitterrand). Nu zic că Nicolas Sarkozy nu este promițător la spart vitrine istorice, dar istoria elitei dreptei franceze atîrnă greu. În fine, în Franța statul bunăstării redistribuie veniturile atît „în sus", spre clasa mijlocie (pensii generoase, creșe de calitate, asistență medicală gratuită care în SUA te costă o avere), cît și „în jos," spre șomeri, angajați săraci (salariu minim, asigurare de șomaj pe termen lung), pe cînd în Anglia anilor postbelici redistribuția se făcea în principal „în jos." În practică, diferența de mai sus înseamnă că în Franța lui Sarkozy atacul asupra statului bunăstării, dacă se va produce, va ofensa majoritatea populației, pe cînd în Anglia doamnei Thatcher statul bunăstării a fost mai ușor de reprezentat ca fiind un fel de pomană pentru „săracii leneși" și, pe cale de consecință, redus semnificativ. Mai pui că marile ofensive thatcheriste pe frontul social au fost deschise după războiul din Malvine, un factor de popularitate excepțional...

În acest timp, la periferie...

Cu privire la relațiile dintre stat și stigmatizatele „cartiere-problemă", este cel mai probabil că registrul va rămîne unul al confruntării cu potențial ridicat de rezolvare violentă. Între percepția multor tineri din suburbii (majoritatea cetățeni francezi) că sînt expuși hărțuirii, agresivității gratuite și „gafelor" polițienești, și percepția lui Sarkozy că delincvența din aceste cartiere este de sorginte preponderent „psihologică" și „culturală", există un abis care nu sună bine pentru atît de necesara (re)unificare identitară a societății franceze. Dată fiind istoria ultimilor ani și opțiunea deschisă a lui Sarkozy de a răspunde electoratului Frontului Național, este probabil că sub Sarkozy violențele dintre instituțiile represive ale statului și lumea suburbiilor vor fi mai dese și mai intense decît dacă Royal ar fi cîștigat alegerile. Faptul că, în noaptea victoriei, în Paris au ars cîteva zeci de mașini, este un mesaj că noul președinte va avea de cîștigat din apelul la partea mai reflexivă a personalității sale.

Dacă într-adevăr, în urma liberalizării pieței muncii propuse de Sarkozy, „cartierele sensibile" vor geme de locuri de muncă în servicii și de „distrugerile creative" ale „antreprenorului eliberat" (scenariul nu este neverosimil dacă e să ne uităm la Londra imigranților), nu este deloc cert că foștii șomeri de aici vor deveni brusc cuprinși de mulțumire numai pentru că vor munci pe salariul minim pe economie (situația tipică în servicii în toată lumea dezvoltată). O bună comparație în acest sens este situația din Danemarca, țară adesea invocată ca model socio-economic, de către Sarkozy. La începutul anilor '90, un acord tripartit guvern-sindicate-patronat, negociat în cea mai bună tradiție consensualistă nordică, instituționalizase flexi-securitatea: un Cod al Muncii de tip anglo-american, flexibilizat în favoarea angajatorilor, însă completat cu un nivel de conservare a veniturilor șomerilor despre care puțini cred că va fi adoptat de o guvernare de dreapta, într-o Franță cu un grad de sindicalizare mai mic decît Statele Unite. Flexi-securitatea a redus semnificativ șomajul, însă a dat un impuls prea modest micilor afaceri ținute de imigranți și de „noii cetățeni", în timp ce relațiile interetnice rămîn printre cele mai tensionate din Europa.

Franța politico-economică este o realitate din cele mai baroce față de care îmi recunosc deschis slăbiciunea. Este un spațiu în care istoria se produce mai abundent, mai polifonic, cu o participare populară mai mare și cu un joc de personaje mult mai balzacian ca prin alte părți. Un instituționalist care jură pe inerția structurilor sociale și culturale ca să fie indus în eroare de imaginea Franței ca țară a revoluțiilor. Natura schimbării „revoluționare" în democrațiile liberale moderne este aproape întotdeauna apanajul reciclării și recombinării. Dincolo de perorații, Franța modernă, o țară marcată în mod aproape egal de Leon Blum și Charles de Gaulle, este departe de a fi excepția care întărește regula.

***Cornel Ban** este doctorand în politologie comparată la University of Maryland.*

PUBLICITATE

O LECŢIE DE TENACITATE ŞI CURAJ

În trecut, copiii cu dublă deficienţă senzorială erau lăsaţi în grija părinţilor, adeseori speriaţi, neputincioşi, depăşiţi de evenimente, fără ajutor specializat. Foarte mulţi copii erau abandonaţi în cămine-spital pentru că familiile nu puteau face faţă provocărilor pe care le presupunea o persoană cu nevoi atît de speciale. Cu toate că sărăcia şi lipsa de educaţie a societăţii în acest sens face ca realitatea să fie încă tristă şi mulţi copii să nu beneficieze de dreptul lor fundamental la educaţie, lucrurile au început să se schimbe în bine. Puţine persoane cu putere conştientizează însă adevărata dimensiune a problemei, iar statul are în vedere multe alte aspecte pe care le consideră mai importante decît problema persoanelor cu surdocecitate. Şi cum lucrurile sînt încă evaluate cantitativ, se consideră că persoanele cu surdocecitate sînt prea puţine pentru a ne face multe probleme.

Ruxandra TUDOR

Viaţa în puncte, imagini şi litere

Consecinţele surdocecităţii sînt multiple, greu de cuantificat şi afectează toate aspectele vieţii şi dezvoltării. Cele mai grave probleme cu care se confruntă persoanele cu dublă deficienţă senzorială sînt legate de mobilitate, de accesul la informaţie şi de comunicarea cu ceilalţi. „În deplasare – îmi explică dna **Monica Popescu,** profesor psihopedagog la clasa specială de surdocecitate din cadrul Şcolii pentru Deficienţi de Vedere din Bucureşti –, ne bazăm pe vedere, nu numai pentru a evita eventualele obstacole, ci şi pentru a identifica clădirile familiare şi indicii spaţiali. O persoană nevăzătoare se bazează în deplasare pe indici auditivi – zgomotul traficului, sunetul de avertizare care permite traversarea, sunetele produse de frigider sau televizor, pentru identificarea camerei, a poziţiei mesei etc. O persoană surdă se deplasează cu uşurinţă bazîndu-se pe vedere." Persoana cu surdocecitate care nu poate compensa lipsa vederii cu auzul şi lipsa auzului cu vederea este vulnerabilă mai ales în medii nefamiliare şi de cele mai multe ori se izolează. 90% din informaţiile pe care le primim din mediul înconjurător, informaţii cu impact major asupra dezvoltării umane, ajung la noi pe cale vizuală şi auditivă. Dacă ambele simţuri sînt afectate, informaţiile obţinute cu ajutorul resturilor vizuale şi auditive sînt de cele mai multe ori distorsionate, sărăcite, secvenţiale. „Consecinţa dificultăţii de acces la informaţie – îmi spune dna Popescu – constă în reducerea experienţelor de viaţă. Lipsa experienţelor cotidiene – cum să faci un sendviş, cum curge apa la robinet – constituie obstacole pentru persoana cu surdocecitate în cunoaşterea şi înţelegerea lumii. Fără această cunoaştere, comunicarea este extrem de greu de realizat."

„Pentru a găsi metoda cea mai potrivită de comunicare cu un copil, trebuie luaţi în considerare o multitudine de factori: resturile de vedere şi de auz, potenţialul intelectual, aptitudinile şi interesele copilului – îmi spune dna **Monica Marin,** educator la grupa specială de surdocecitate din cadrul Grădiniţei pentru Hipoacuzici din Bucureşti. Copiii cu surdocecitate sînt foarte diferiţi: personal, nu am găsit deocamdată doi copii cărora să li se potrivească aceeaşi formulă de adresare, aceeaşi metodă de comunicare sau modalitate de învăţare."

Andreea a stat în şezut pînă la 4 ani şi a mers singură la abia 6 ani, în urma unui program intens de kinetoterapie. Acum are 13 ani, aleargă, se joacă şi este un copil răbdător şi perseverent. „Într-o zi am încercat să o învăţ să facă fundă la un şiret – îmi povesteşte dna Monica Popescu, profesoara Andreei. I-am arătat o dată şi mă pregăteam să fac împreună cu ea o nouă fundă. Mi-a dat uşor peste mîini, arătîndu-mi prin semne că eu trebuie să stau cu mîinile la spate şi să mă uit la ea cum face singură funda. S-a chinuit mult, dar nu s-a lăsat pînă n-a reuşit. Eu aş fi renunţat mult mai repede decît ea!" Andreea are o dublă deficienţă senzorială şi o tetrapareză spastică. Din cauza acestei afecţiuni, fetiţa nu poate vorbi şi nu poate comunica prin semne. Mîinile ei fac deseori gesturi necontrolate care tulbură fluenţa mişcărilor şi a poziţiilor specifice limbajului mimico-gestual. Dacă vrea să comunice ceva, se foloseşte de pictograme (pe scurt, limbaj *PECS)* pentru a ilustra mesajul pe care vrea să-l transmită. De exemplu, dacă vrea să mănînce, ea alege pictograma care o reprezintă pe ea şi pictograma care arată un om mîncînd.

Un alt sistem care presupune coordonarea mişcărilor mîinilor, dar şi o bună cunoaştere a cuvintelor şi semnificaţia acestora sînt *dactilemele,* adică poziţii ale mîinii care desemnează fiecare literă a alfabetului. Sistemul de comunicare prin *obiecte de referinţă* – care sugerează diverse activităţi – permite copilului cu surdocecitate să poată anticipa ce urmează să se întîmple cu el. Prin acest sistem se urmăreşte ca pe termen lung persoana cu deficienţă multisenzorială să indice cu ajutorul obiectelor de referinţă ceea ce-şi doreşte. Alfabetul *Block* este un sistem de comunicare ce constă în desenarea în palma persoanei cu deficienţă multisenzorială a literelor mari de tipar, una peste alta. „Acest sistem – îmi explică dna Popescu – presupune din partea copilului învăţarea literelor, un nivel crescut intelectual şi mai ales foarte multe exerciţii. Este un sistem puţin productiv din cauza timpului îndelungat de comunicare a unei singure sintagme."

Autonomie şi răbdare

Maria şi-a petrecut primii trei ani din viaţă imobilizată într-un pat de spital, iar pînă la 5 ani a fost hrănită artificial. Din cauza gravelor afecţiuni medicale – hipoacuzie severă şi un restant vizual, o paralizie cerebrală care a provocat o serie de alte deficienţe: parapareză spastică şi o uşoară atrofiere a muşchilor –, fetiţa a ajuns în grupa specială de surdocecitate din cadrul Grădiniţei pentru Hipoacuzici din Bucureşti, foarte tîrziu, în jurul vîrstei de 6 ani, cu multe probleme. Nu avea deprinderi sfincteriene – era dependentă de pampers, avea obiceiuri greşite de alimentaţie, nu se deplasa decît ţinută de mînă şi nu era încurajată să se deplaseze singură, era incapabilă să-şi controleze spasmele, motiv pentru care prefera să stea nemişcată, fără să exploreze spaţiul din jur şi nu comunica cu părinţii. În prezent, Maria are 7 ani, iar progresele pe care le-a făcut sînt uimitoare. „În primul rînd, şi-a căpătat o autonomie personală – îmi spune dna Marin, educatoarea Mariei. Mănîncă singură cu lingura, se deplasează singură, îşi poate susţine greutatea corpului, îşi poate ţine echilibrul în timpul mersului şi a celorlalte activităţi, a renunţat la pampers, îşi poate controla spasmele încît reuşeşte să coloreze un desen şi a trecut la activităţile de educaţie: învaţă să numere, să facă semne grafice şi să se încadreze în spaţiul liniat al caietului. Cel mai important însă, Maria şi-a dobîndit autonomia personală...", principalul obiectiv al programelor de intervenţie cu care se lucrează în grupele şi clasele speciale din grădiniţe şi şcoli.

> Termenul de *surdocecitate* este utilizat pentru a desemna asocierea, la aceeaşi persoană, a deficienţei de auz cu deficienţa vizuală. Ceea ce merită clarificat în mod deosebit este faptul că o persoană cu surdocecitate nu este obligatoriu complet surdă şi complet oarbă, ci poate avea aceste deficienţe în diferite grade. De exemplu, pacientul poate fi ambliop (cu vedere slabă) şi hipoacuzic (cu o pierdere parţială mai mică sau mai mare de auz), poate fi nevăzător şi cu hipoacuzie, poate fi surd şi ambliop ş.a.m.d.

În momentul de faţă, în România există în jur de 15 astfel de unităţi speciale de învăţămînt şi se prevede ca, în timp, în fiecare şcoală de deficienţi de auz şi de vedere să existe clase de surdocecitate. Primele două clase de surdocecitate au fost înfiinţate acum opt ani şi din acest motiv majoritatea celor care au în grijă copii cu dublă deficienţă senzorială şi a instituţiilor de profil nici nu au aflat încă de existenţa acestor unităţi speciale de învăţămînt. „Noi încercăm să ne facem cunoscuţi cum putem. Împărţim pliante, organizăm şi luăm parte la acţiuni, am mers chiar şi în centrele de plasament, şi în casele de copii pentru a identifica posibilele cazuri de surdocecitate şi pentru a convinge personalul să-i aducă pe copii în grupele noastre." Există şi o colaborare cu maternitatea Giuleşti prin care se urmăreşte depistarea copiilor cu surdocecitate sau a celor născuţi prematur, care prezintă un risc ridicat de apariţie a deficienţelor senzoriale. „Am încercat să extindem colaborarea şi la alte maternităţi, dar... fiecare instituţie are regulile... şi oamenii ei. Nu am putut să smulgem decît promisiuni, iar acum... aşteptăm. Dacă ceva ne caracterizează, acest lucru este răbdarea."

Un sistem invalid

Colaborarea părinţilor cu specialiştii este extrem de importantă şi benefică de ambele părţi: părinţii învaţă cum să comunice cu copiii lor şi cum să interpreteze „mesajele" pe care le primesc de la aceştia, iar specialiştii au garanţia că procesul de educare va continua şi acasă. Din nefericire, nu toţi părinţii conştientizează că de ei depinde, în mare măsură, succesul specialiştilor şi, implicit, al copilului. Asistentul personal al copilului cu handicap grav primeşte lunar un salariu. Dacă propriu-i copil ar merge la şcoală, părintele ar trebui să cedeze statului indemnizaţia lunară şi alocaţia copilului. Şi cum, pentru foarte mulţi, contează mai mult banii decît buna dezvoltare a copilului, încă mai există copii cu surdocecitate care nu sînt şcolarizaţi. „Ca să se disculpe, mulţi părinţi spun că au fost să-şi înscrie copilul la şcoală, dar că nu au fost primiţi, că au fost daţi afară – îmi spune dl **Dumitru Cioiu,** preşedintele Asociaţiei Părinţilor Copiilor cu Surdocecitate, «Unicul sens». Fals, aşa ceva nu există. Grupele speciale se fac în funcţie de cîte cereri sînt. Dacă un părinte vrea să înscrie un copil cu deficit mintal într-o grupă specială pentru copiii cu surdocecitate, evident că nu va fi primit, dar nu va fi dat afară, ci îndrumat la o grupă specializată pe deficienţa copilului." Există o lege care prevede că un părinte care nu-şi duce copilul la şcoală, pierde dreptul la salariul de asistent personal. Problema este că, asemenea multor legi din România, aceasta nu se aplică.

„Anomaliile din sistem" – cum le numeşte dl Cioiu – nu se opresc aici şi îmbracă forme dintre cele mai bizare. De exemplu: dubla deficienţă senzorială este încadrată la gradul I de invaliditate sau grav. Aflu cu stupoare că încă mai există medici şi şefi de comisii care refuză să le elibereze copiilor certificate medicale, pe motiv că nu există criterii care să stabilească „cît de grav este grav". Cu alte cuvinte, dacă diagnosticul copilului este hipoacuzie profundă cu ambliopie (vedere slabă), certificatul nu va fi eliberat pe motiv că nu există criterii care să stabilească cît de „slabă trebuie să fie vederea slabă", ca să se poată vorbi de o dublă deficienţă senzorială, respectiv de un grad grav de invaliditate! „Un alt lucru pe care l-aş schimba, ar fi implicarea financiară a statului. În Italia sau Franţa, ţări în care surdocecitatea nu este recunoscută ca deficienţă unică, copiii sînt mult mai bine protejaţi, iar sumele plătite de stat, mult mai mari. În Italia, de exemplu, o familie poate trăi o lună din alocaţia persoanei cu handicap." Dl Cioiu îmi spune că în România o operaţie de implant coclear costă 21 de mii de euro, indiferent de vîrsta pacientului, iar copilul are nevoie de două. Statul român nu acoperă nici o parte din sumă, în timp ce în alte ţări aceste intervenţii sînt subvenţionate de stat. Un aparat auditiv costă peste 40 de milioane, iar copilul are nevoie de două. Statul român îţi dă şase milioane jumate, dar trebuie să stai un an de zile pe o listă de aşteptare. Chiar şi sistemul de învăţămînt este deficitar în unele locuri. Fiecare elev cu surdocecitate are alt nivel al abilităţilor şi al dificultăţilor de învăţare şi de aceea pentru fiecare copil există un program de intervenţie personalizat, în funcţie de ritmul şi nivelul de dezvoltare al copilului. Grupele şi clasele speciale de surdocecitate reprezintă aşadar o şansă reală pentru copii de a-şi valorifica potenţialul. Cu toate acestea însă, acest lucru nu se întîmplă întotdeauna. **Ioana** are 14 ani, iar cînd a fost înscrisă în clasă specială din cadrul Şcolii pentru Hipoacuzici din Bucureşti ştia să scrie după dictare, să copieze un text, să conjuge verbele „a fi" şi „a avea", ştia tabla înmulţirii pînă la 3 şi ştia să adune. Deşi este hipoacuzică cu un slab restant vizual, Ioana este extrem de talentată la desen. „Percepe culorile foarte bine şi le îmbină cu mult bun gust – îmi povesteşte dna **Giulia Cristu,** mama Ioanei. Este foarte talentată şi ar fi foarte bună la design vestimentar, dar ce şanse reale de reuşită are? În loc să i se valorifice acest potenţial, i se predau lucruri pe care nu le va folosi niciodată, nu le va da niciodată mai departe." Deşi Ioana are numai note de 10, probabil că nu va putea trece la un nivel superior de învăţămînt. Dacă ar opta pentru aşa ceva, ar trebui să susţină acelaşi examen de capacitate precum colegii ei valizi. Şansele ei sînt aproape nule.

Un viitor incert

Ce se va întîmpla aşadar cu copiii care vor deveni adulţi? O şansă ar fi atelierele protejate şi centrele de zi, locuri special amenajate, cu aparatură mulată pe nevoile lor, cu spaţii care să le aparţină exclusiv şi în care să se întîlnească şi să comunice. Din păcate însă, în România există un singur astfel de centru, la Timişoara. Cum este posibil? Existenţa acestor persoane este relativ recent intrată în conştiinţa autorităţilor şi, din păcate, încă nu s-au făcut „auzite" suficient. „Persoanele cu deficienţe locomotorii sînt mult mai numeroase, mai bine organizate şi au o «voce» care se aude mult mai clar – spune dna Monica Popescu. Şi totuşi, uitaţi-vă în jur în cîte locuri au acces real, în cîte locuri există rampe pentru cărucioare (cu o pantă care să permită urcarea – am văzut la o sucursală de bancă o rampă cu un unghi ce mi-a sugerat că a fost făcută doar ca să fie, nu ca să se urce o persoană în cărucior pe ea!), în cîte staţii de metrou există lift special, în cîte mijloace de transport în comun se pot urca." „Foarte mari pretenţii nu poţi să ai de la nimeni, spune dna Giulia Cristu. Sînt persoane dispuse să te ajute, altele care simt doar milă, şi altele care simt doar repulsie. Cît nu sînt implicaţi direct, oamenii par că vor să te ajute. Discutam într-o zi cu colegele mele despre Ioana, iar ele încercau să mă încurajeze – «Ai să vezi că o să fie bine.» Nu m-am putut abţine şi le-am întrebat atunci cum ar reacţiona dacă băiatul lor valid le-ar prezenta-o pe prietena lui, o fată cu dublă deficienţă senzorială. A urmat un lung moment de linişte, după care fiecare şi-a văzut mai departe de treabă. Mai aveam un pic şi se termina programul de lucru..."

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Blestemul dependentului de gadget-uri

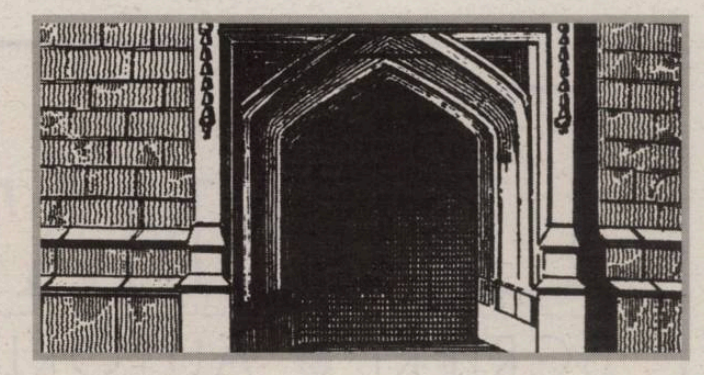

Ştiţi, desigur, ce este un gadget. Dar îl mai definesc o dată, ca să nu existe confuzii: vorbim de chestiile acelea, mai mici sau mai măricele, care populează existenţa noastră cotidiană, reclamînd timp de învăţare a instrucţiunilor de folosire şi spaţiu de depozitare. Nu, nu sînt patinele cu rotile şi nici roboţii de bucătărie. Sînt electronice. Funcţionează cu baterii sau acumulatori care necesită încărcare. Prin urmare, dacă-ţi iei un gadget, oricît de micuţ, e musai să te gîndeşti, din vreme, că el vine şi cu un device, prin care îşi trage porţia de energie din prizele tale de apartament sau, şi aici vorbim de un alt device, prin mufa de alimentare a brichetei din maşină.

Ne-am lămurit, sper. E vremea pentru un scurt inventar. Bifaţi după caz şi asemănare. Subsemnatul înghesuie în garsonieră două exemplare de notebook (sau laptop, că tot n-am ştiut niciodată care e diferenţa!), plus şase bucăţi telefoane mobile. Pauză de respiraţie şi scurtă explicaţie. Gadget-ul se demodează rapid. (Nu-i mai puţin adevărat că se şi strică foarte repede, dar aici e deja o altă problemă, care-mi aduce aminte de băieţii depanatori de asemenea scule şi nu vreau să mă enervez de dimineaţă!) Prin urmare, dacă s-a demodat, el trebuie înlocuit, dar nu-ţi vine să-l arunci şi nici să-l faci cadou. Cum un telefon mobil se strică, se pierde sau se... fură adeseori, e salvator să mai ai unul în casă. De rezervă, din stocul vechi. Şi-atunci păstrezi. În timp, se adună două, trei, şase. La două vorbesc, restul le ţin pentru zile negre. A, şi să nu uit: mai am şi-un blackberry, dependenţii de e-mail-uri ştiu de ce.

Revenim la inventar. Cameră foto, cameră video, iPod. Subţire, nu? Eu zic că e suficient. Camera foto are card de memorie. Ca să-l descarci, ai nevoie de laptop. Cine face poze pentru întregul grup trebuie să ardă şi CD-uri pe post de albume de fotografii sau măcar să le expedieze prin e-mail. Prin urmare nu strică un device 3 G broadband. L-am luat, dar vă rog să vă amintiţi ce înseamnă bagajele unei excursii, fie ea şi pentru două zile, în astfel de condiţii. Laptopul, telefoanele, camera foto, camera video, casetele mini-DV, cardurile de memorie, iPod-ul, încărcătoarele de mașină, *hands free*-urile... Ca să nu vă stric ziua, nu mai adaug un paragraf despre starea de leşin resimţită la şocul că, deşi ne-am programat să nu uităm nici un cablu sau device, se întîmplă, aproape de fiecare dată, să lipsească măcar unul.

Încărcaţi de gadget-uri, cabluri şi device-uri, ieşim din case în fiecare zi. Inutil să rostesc sentenţios că am devenit sclavii butoanelor mici şi al ecranelor şi mai mici. E aşa, şi pace. Unora le şi place. E, recunosc, narcotizant să depinzi de tehnologie, mai ales cînd e şi una de ultimă oră. Dar, pentru că ne-au răpit senzaţia unică a dialogului faţă-n faţă, îi blestem pe inventatorii gadget-urilor-care-permit-comunicarea-la-distanţă să rămînă fără acumulatori în laptop şi telefonul mobil, taman în ziua în care le va naşte nevasta!

Cu ochii-n 3,14

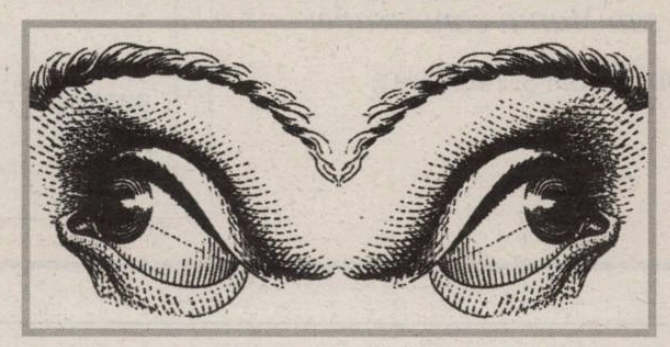

SE POARTĂ UN COEFICIENT INTELECTUAL PREA DENS, DE 180 PE 120 CM?

● Treceam grăbit prin Piaţa Aviatorilor, pe lîngă o bunicuţă cu ghiozdan şi copil. Copilul zice: „Şi acum trebuie să vină cu flori să îşi ceară iertare la doamna". „Aşa a spus doamna sau v-aţi gîndit voi?", întreabă bunicuţa. „Eu m-am gîndit, a fost planul meu", zice băiatul, mîndru de el. Mai urma, dar eram prea grăbit, cum spuneam. M-am pierdut pe o străduţă şi mi-am dat seama că aveam o mulţime de întrebări. Cine să-şi ceară iertare? Pentru ce? Doamna era învăţătoarea? Se poartă florile? Se iartă cu flori? Ce flori? Cine m-o fi pus să fiu grăbit? (**C. G.**)

● „Ahmadinejad nu este periculos. Este doar un bărbat scund cu un coeficient intelectual sub zero", a spus un opozant al regimului introdus de preşedintele Iranului. Dacă e aşa, după ce n-o să mai fie preşedinte de ţară, ar putea deveni preşedintele unui club nu atît de exclusivist pe cît ar putea părea la prima vedere. Fantomele vor fi membri onorifici. (**M. B.**)

● Celor care au considerat că numărul despre „Filmul românesc" a fost prea dens – iată şi versiunea foarte scurtă: P*ORUMBOI*U! (**a. l. ş.**)

● Iată o mostră din întîmplările unui bloc din centrul Capitalei, afişată în holul acestuia, care dovedeşte că viaţa în comunităţile urbane e departe de a fi plicticoasă: „Stimaţi colocatari, în noaptea de 30 spre 31 martie a.c., mi-a dispărut din faţa uşii o ramă cu patru picioare a unei mese de lemn de 180 pe 120 cm. Este un obiect de o mare semnificaţie pentru mine. Vă sînt profund recunoscător dacă aveţi prilejul să mă ajutaţi să recuperez acest obiect". (**I. P.**)

ĂIA CARE N-AU GÎNDURI ÎNGUSTE DE CE NU SE ÎNGHESUIE LA MONUMENTUL RELATIV?

● *Gazeta Sporturilor* (5 mai 2007) publică răspunsurile de pe www.blogsport.ro la o pasionantă anchetă: „Ce întreabă femeile în timpul meciului?". Selectez cu deliciu: „De ce se bate aut cu mîna? Nu e henţ?", „Ăia care n-au mingea de ce fug?", „Pot să schimb pe Acasă?", „Vrei să vorbeşti cu mama la telefon?", „Mă mai iubeşti?", „Te duci să-mi cumperi şi mie ceva dulce?", „Te interesează prelungirile?", „Dacă mai scuipi televizorul, plec la mama". (**R. C.**)

● Ia ascultaţi aici „Maneaua lui Băsescu", cîntată de Florin Baboi: „Băsescu e jucător, dar e-aproape de popor, / Un singur lucru contează: toţi românii îl votează. // Ia s-auzim ce spune Băsescu despre Tăriceanu: / «Am crezut că-mi este frate, / Dar am crescut la sîn un şarpe, / Cred că l-au orbit banii / Şi s-a vîndut cu duşmanii» // România, trezeşte-te! // Acum s-auzim ce-a-nţeles lumea despre politicienii noştri: / «Au avut gînduri perverse/ Şi grupuri de interese, / Cu multă perversitate, / Ei l-au lovit pe la spate» // România, trezeşte-te! // Auzi acum ce-a făcut Tăriceanu: / A bătut la poarta lor, la poarta duşmanilor, / Cîndva pentru ei am plîns / Acum vorbeşte *(sic)* de sus...". Cred în imbatabilitatea manelei ca agent electoral! (**M. C.**)

● De cîteva luni, strada pe care stau, Calea Moşilor, s-a transformat în şantier. Încă nu am priceput avantajele acestei acţiuni de „modernizare", dar îi simt din plin, în fiecare zi, dezavantajele. Trotuare înguste cît strada Sforii din Braşov, pentru că deja s-au „amenajat" noi locuri de parcare, pe margine, în mijlocul cărora tronează din loc în loc cîte un stîlp (îi vor muta ulterior). Aerul plin de praf de moloz pe care ni-l bagă în plămîni. Imposibilitatea de a mai traversa strada prin locuri nepermise (chiar în mijloc se cască o groapă peste care mai poţi trece doar pe podeţe improvizate, ca la munte). Hoardele de muncitoare care fluieră şi pîsîie fetele în fustă, iar la ora opt dimineaţa se refugiază prin părculeţe pentru a-şi degusta „citirica". Şi multe altele. Acum vreo două zile am avut un şoc: cînd am vrut să ies din scară, am constatat că blocul meu era înconjurat de un şanţ, ca o veritabilă cetate medievală. În şanţ, se bea bere la pet. (**A. P.**)

● Oare nu s-o găsi pentru bunul, frumosul şi vechiul Cazinou din Constanţa, aflat într-o stare de delabrare vecină cu demolarea, un investitor-poet cu scadenţa *à la longue?* Deşi, dacă proprietarul cere pe el cît cer proprietarii apartamentelor din blocurile optzeciste de vizavi, pot să înţeleg de ce nu se înghesuie nimeni... (**S. S.**)

● Unele lucruri trebuie prezentate ca atare, aşa cum este şi următoarea răsunătoare ştire Rompres din 1 mai: „Clopotele vechi de peste 400 de ani ale Bisericii Evanghelice din comuna mureşeană Băgaciu, construită în secolul al XV-lea, bat acum la o simplă apăsare de buton, după montarea unui dispozitiv electronic inventat de un mureşean (...) În urma implementării tehnologiei de ultimă oră la monumentul din Băgaciu, clopotarul din comună (...) nu mai este nevoit să tragă din greu de funii, pentru a face clopotele să bată în fiecare seară". (**A. M.**)

● Dacă Gramatica Academiei va renunţa vreodată la prepoziţia „pe" (însoţitoarea pronumelui relativ „care" la cazul acuzativ, fireşte), Tăriceanu ar trebui să primească „mulţumiri" pentru rîvna depusă împotriva normei. Omul ăsta vorbeşte în ciuda limbii române. Eu cred că serveşte interesele Rusiei! (**M. C.**)

CUM SĂ DĂM SENS, CU SENINĂTATE, UNUI TERIBIL SPANAC?

● O veste proastă luni dimineaţă, pe prima pagină a *Gândului*. Ministerul Agriculturii are un proiect prin care, odată cu permisul, pescarul român va primi un carnet în care va fi *obligat* (subl. mea) să noteze, *în detalii* (iarăşi subl. mea), „fiecare specie prinsă, numărul exemplarelor, dar şi cantităţile recoltate". Dacă nu va transmite anual aceste informaţii Agenţiei Naţionale de Pescuit şi Acvacultură, nu i se va mai permite să pescuiască. Eu accept că toate au un sfîrşit, dar – deşi nu am dat niciodată la peşte – nu suport lichidarea uneia dintre cele mai fabuloase imaginaţii cu care a fost dotată specia umană. Cum să moară mirobolantele şi gogonatele poveşti pescăreşti? Mie tot nu-mi vine a crede. (**R. C.**)

● În Pantelimon, o firmă care se ocupă de materiale pentru instalaţii şi-a instalat sloganul pe faţada sediului: *Noi dăm sens apei.* Pare simplu, dar iată că a trebuit să apară cineva care să remarce lipsa de sens a apei şi apoi să facă ceva în acest sens. (**D. S.**)

● În harababura şi tensiunea politică a acestor zile, daţi-mi voie să fac, cu seninătate, o observaţie cu privire la faptul că România este condusă, interimar, de dl Nicolae Văcăroiu (poate Istoria va fi pe fază şi va înregistra modesta-mi contribuţie): este al doilea preşedinte al României pe care poporul îl poate „alinta" cu apelativul „nea Nicu". (**M. V.**)

● Lia Olguţa Vasilescu, reprezentanta unui partid cu mare dragoste pentru securişti, PRM, s-a arătat indignată în emisiunea lui Andrei Gheorghe & Corina Drăgotescu de calitatea de „turnător" a lui N.C. Munteanu. Această frază conţine, concentrată, toată aberaţia din viaţa politică românească de astăzi. (**C. P.-B.**)

● Din *România liberă* din 24 martie a.c.: „Au trecut, iată, cincizeci de ani de la teribilele evenimente petrecute în Frederick, USA, în grădina familiei Dupont. Atunci cînd Mike, astăzi în etate de şaptezeci şi cinci de ani, a aflat cu stupoare că logodnica sa, Agostina Dupont, a decedat fulgerător şi absurd. Într-un mod în care numai viaţa şi literatura potrivesc lucrurile, părinţii fetei au repauzat în aceeaşi neagră zi de iunie, în mirosul înţepător al cailor de pe plantaţii. Mărăcinişul amintirilor mi-a îndreptat atenţia către voi, către acel teribil an 1957, către broscuţele vii pe care le înghiţisem din teribilism şi către musca înecată în paharul cu vin roşu, pe care l-am golit înainte de a părăsi fostul vostru paradis. Odihniţi-vă în pace, AGOSTINA, doamnă DUPONT şi domnule WILLIAM DUPONT! Acest anunţ este făcut şi în numele venerabilei mătuşi Villy. Eternitatea Spirituală să vă aibă în pază!". *(sfîrşit)* (**a. l. ş.**)

● Într-o pizzerie bucureşteană a apărut „Pizza cu spanac Băsescu", care pe lîngă spanac mai are şi mult ardei iute. În aceeaşi ordine de idei culinare, propun şi o „varză călită Tăriceanu" şi o „ciorbă lungă Geoană". (**S. G.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 27 aprilie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 12.
Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Capitalele cărții: Leipzig și Paris
- ANCHETĂ: Literatură, teatru, cinema…
- INTERVIU cu Gabriela Melinescu

„Este un tur de forță să scrii și să fii și fericit“

- PROFIL: Ion Barbu
- REPORTAJ: Despre morți, numai de bine
- FRAGMENTE: George Bălăiță, *Cinema sau Mania conversației*
- RĂSPUNDE! – un chestionar despre fotbal și literatură

Dilemateca
Îți dă de citit

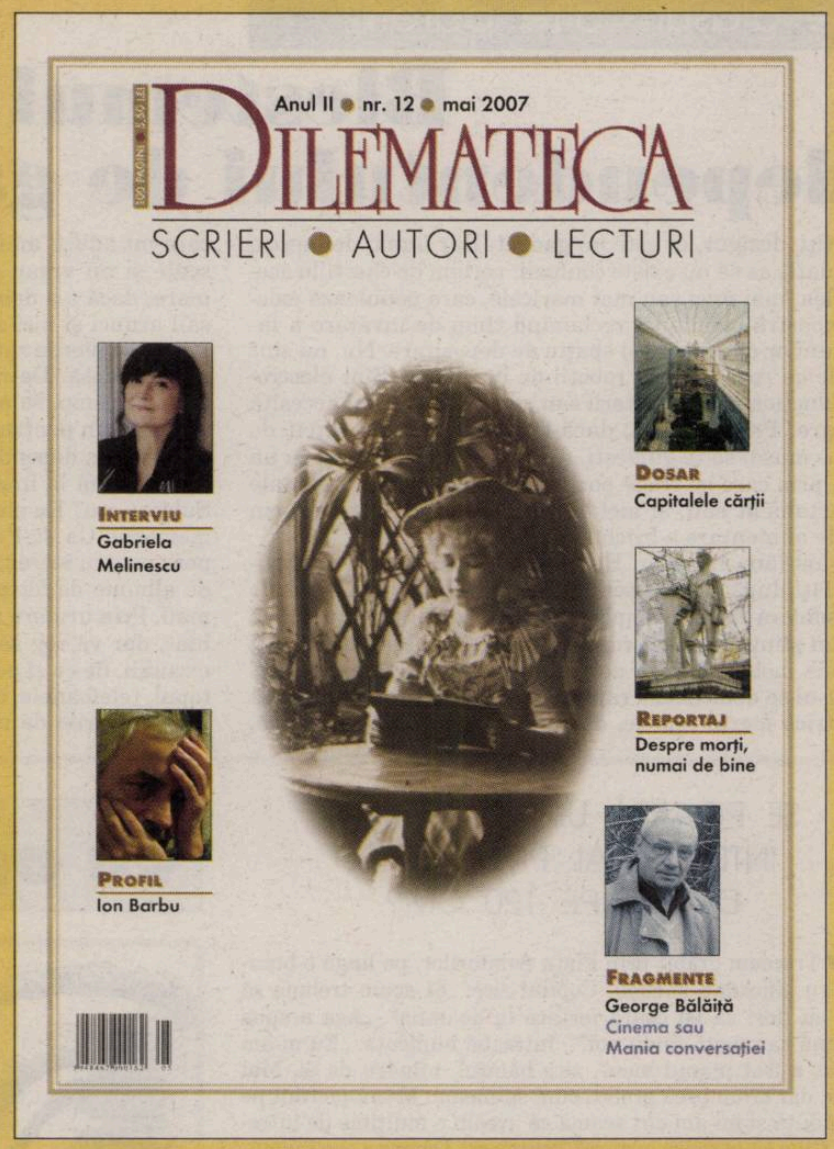

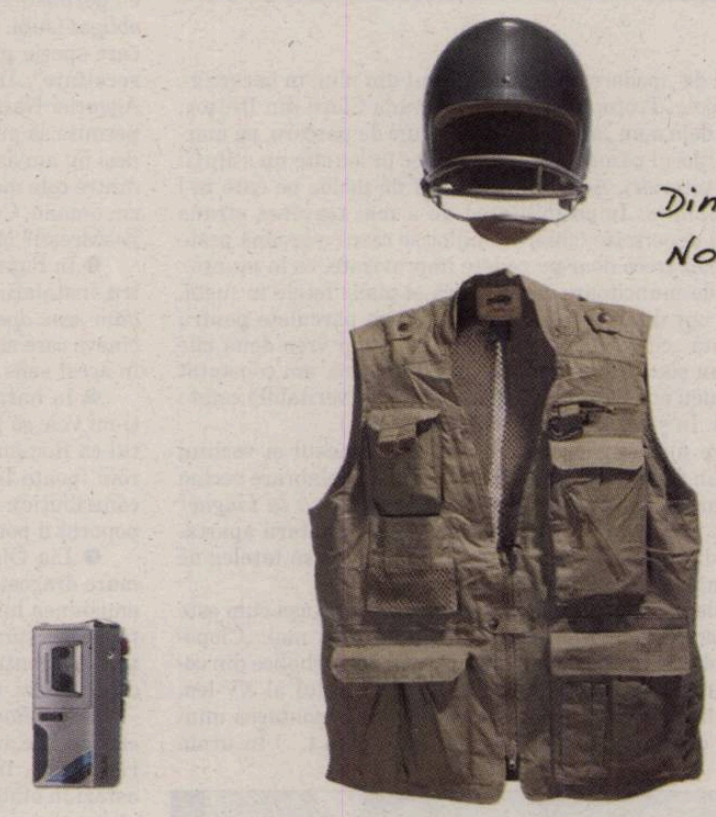

Unii nu suportă adevărul.
Pentru toți ceilalți îl scriem în fiecare zi.

Echipă nouă, conținut nou, format nou.
Faptele așa cum sunt.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 171 ● 18-24 mai 2007 ● 24 + 8 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Martirajul limbii române“
pagina **3**

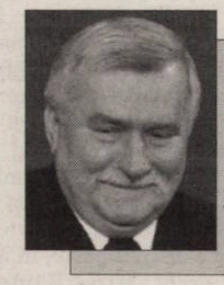

„Energia – arma de şantaj a lui Putin“
interviu
cu **Lech Walesa**
pagina **21**

Industrii creative
supliment realizat
în colaborare
cu British Council

MITOCĂNIA LA PUTERE

5 948467 000155 19

„Ce zici dumneata, ţăţico, de nasul care şi l-a luat mitocanul?“
I.L. CARAGIALE – „O NOAPTE FURTUNOASĂ“

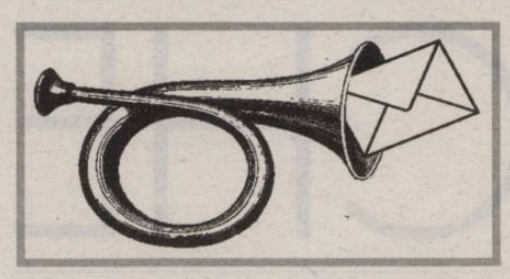

Actualităţi

Uraganul

Stimată redacţie,

Mi-aduc aminte cînd a venit uraganul în Bucureşti. Venea din Atlantic, unde ajunsese, n-am înţeles prea bine cum, din Pacificul de Est. Mirosea un pic a sulf. Mai întîi a smuls din rădăcini copacii, împrăştiindu-i care încotro. La televizor erau în culmea fericirii, transmiteau de peste tot („În cartierul Berceni, un frasin a găurit acoperişul unui spital şi doi platani au omorît 32 de purcei care îşi aşteptau rîndul la abatorul din Strada Abatorului").

Au urmat casele, cele mai vechi şi mai rarefiate primele. Mahalaua plutea prin aer, descriind spirale vertiginoase. Bătrîna doamnă C. nu zicea nimic, ca de obicei, deşi putea vedea pe geam cum trec pe lîngă ea nişte turle de biserică. Atlanţii care ţineau balconul greu de la numărul 14, trezindu-se fără povară, au fugit. Nu erau singurii: pe străzi era plin de cariatide, lei, balauri, îngeraşi şi alte creaturi de ipsos săltînd dezorientate. În scurt timp, nu mai rămase nici o casă la sol. Era rîndul solului însuşi să decoleze. Zbura asfaltul ca un covor oriental. Astfel s-au dezvelit pivniţele vechi şi pline de apă, cei mai curajoşi au încercat să se adăpostească în ele, însă şi pivniţele au fost smulse din pămînt. Dedesubt apărură mahalale mai vechi, locuite de oameni foarte palizi şi foarte moi (datorită lipsei luminii solare şi deci a vitaminei D), cu jobene şi crinoline şi ochi foarte mari, adaptaţi la întuneric. Dezobişnuiţi de amiaza mare, locuitorii mahalalelor mai vechi s-au evaporat pur şi simplu, ce spectacol cumplit, se topeau sfîrîind, zburau jobenele însingurate. Străzile scufundate se uscară şi se albiră, apoi îşi luară şi ele zborul, dînd la iveală mai multe morminte. Unele morminte erau de voievozi, chiar pe lîngă mine trecură vîjîind oasele lui Scarlat Vodă Ghica, ştiu pe cineva care s-a ciocnit de Mircea Ciobanul, Brâncoveanu a fost zărit plutind fără cap pe deasupra Lipscanilor. Cartierele din ce în ce mai vechi care răsăreau din pămîntul suflat nu mai erau locuite decît de creaturi mute şi oarbe şi capabile de metabolism anaerob, păienjeni, crabi, moluşte. La un moment dat, pe fundul hăului s-au zărit clocotind primele valuri, şi am înţeles că uraganul dăduse de marea Thetys. Hula ne înghiţi pe toţi, dar ne refugiarăm prin casele picate cu fundul în sus, ca în calele unor corăbii. Nu prea ştiu cît timp am navigat, mi-aduc vag aminte că ne întîlneam din cînd în cînd cu cîte un monstru marin, prea interesat de cerul deschis, ca să ne dea atenţie. Uraganul se potoli treptat, fapt semnalat şi de ploaia de case, pietre, copaci, oameni, maşini, care se reîntorceau pe pămînt. Încetul cu încetul, Bucureştiul se stabili pe cîmpie; bine, nici o stradă nu picase la locul ei, dezordinea cu care eram obişnuiţi era înlocuită de o cu totul altă dezordine. De ani de zile umblu în speranţa că o să-mi regăsesc strada unde locuiam, sau măcar un fragment din ea. Ştiu că şansele sînt foarte mici. Uneori dau peste turme de animale pe care nu le cunosc, ceea ce mă face să cred că e posibil să fi aterizat pe un alt continent, eventual unul care nu a mai fost descoperit sau poate, Gondwana.

Cu admiraţie,

Vlad STROESCU

vladstroescu@yahoo.com

Încă o dată despre „limba de lemn": o distincţie necesară

În primii ani după căderea dictaturii ceauşiste în România, şi în special în 1990, discuţiile privind „limba de lemn" se refereau la limbajul specific acestei dictaturi, reprezentat în mod paradigmatic în „documentele de partid", dar şi în întreaga sferă publică: şedinţe, jurnale TV, presă, literatură politică etc.

Ulterior, în mod firesc, odată ce regimul totalitar nu mai aparţinea trecutului foarte recent, această accepţie a sintagmei „limba de lemn" a fost, treptat, uitată sau aproape uitată. Expresia a căpătat, cu timpul, o altă accepţie, mai largă, aplicată altor limbaje stereotipe, jargonului unor categorii socio-profesionale, sau pur şi simplu unor persoane lipsite de harul folosirii expresive, individualizate a limbii române; ea este şi astăzi folosită, în mod curent, în această accepţie. Din punctul de vedere al corectitudinii lingvistice nu e nimic greşit în acest fapt. Numai că cele două accepţii ale expresiei „limba de lemn" desemnează realităţi cu totul diferite. Din punct de vedere ştiinţific, această distincţie este de o importanţă capitală.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Chiar dacă expresia „limbă de lemn" în accepţia ei iniţială este folosită (mult) mai rar, ea nu a dispărut cu totul din limba română actuală. Astfel, în articolul lui Andrei Pleşu „Uzul parlamentar al limbii", din *Dilema veche* nr. 167 din 20-26 apr. 2007, referindu-se la „proasta – uneori catastrofala – utilizare a limbii materne" de către parlamentarii români, autorul continuă: „urme descurajante ale limbii de lemn (cu variantele *Scînteia,* învăţămîntul de partid, pleanara CC, Cîntarea României etc.) se îmbină cu un amplu balast de vag morfologic şi de inapetenţă sintactică".

Pe de altă parte, în acelaşi număr al *Dilemei vechi,* Mirel Bănică foloseşte cealaltă accepţie a expresiei în cauză, vorbind de „obosita şi săraca limbă de lemn a politicii eurodîmboviţene". Deşi e vorba cam de acelaşi lucru, de politică, de limbajul sărac al unor politicieni, autorul nu desemnează prin „limbă de lemn" limbajul dictaturii ceauşiste, cum o face explicit Andrei Pleşu. Tot astfel, în cronica consacrată poeziei religioase a lui Paul Aretzu *(România literară* nr. 16/2007), Gh. Grigurcu constată că limba pe care o foloseşte poetul nu e „o «limbă de lemn» ecleziastică, ci o cale a unei productivităţi expresive". Sau: cînd Mihai Răzvan Ungureanu declară, într-un dialog cu mai mulţi publicişti: „nu cred că pot să scriu un text în limba de lemn" este evident că d-sa nu se referă la limbajul de lemn al dictaturii totalitare *(Dilema veche* din 21 apr. – 3 mai 2007).

Mi se pare util, în acest context, să reamintesc pe scurt caracteristicile limbii de lemn ca limbaj al dictaturii comuniste, urmînd, în esenţă, monografia *La langue de bois* de Françoise Thom (Juillard, 1977), care rămîne o carte de referinţă (extrase din această carte, tradusă ulterior şi în româneşte, au fost publicate, în traducerea lui Sorin Vieru, în 22 din 15 iunie 1990).

„Limba de lemn", în prima accepţie, nu reprezintă un jargon oarecare, ci un mijloc decisiv de „totalizare" a societăţii (după expresia lui Agnes Heller), a supunerii necondiţionate a întregii societăţi faţă de puterea totalitară, a eliminării oricărei diferenţe, a oricărui pluralism. Limba de lemn se caracterizează, înainte de toate, după cum subliniază Fr. Thom, prin *relaţia cu puterea;* ea nu exprimă realitatea, ci deciziile puterii. Nu e vorba de stereotipii, ci de caracterul obligatoriu al acestor stereotipii. (Voi da un exemplu românesc oarecum amuzant. În cuvîntările lui Ceauşescu se folosea sintagma „materialismul dialectic şi istoric". Cînd am atras atenţia că formularea este incorectă gramatical, deoarece, în limba română, dacă se succed două sintagme cu un element comun, acesta nu poate fi omis la a doua ocurenţă a sintagmei; formula corectă este „materialismul dialectic şi materialismul istoric". Mi s-a replicat: „aşa *se* spune".) Cel care foloseşte (într-o şedinţă, să spunem) limba de lemn îşi exprimă prin aceasta obedienţa faţă de putere şi, în acelaşi timp, participă, momentan şi simbolic, la ea. Puterea nu e totală decît dacă toţi participă oarecum, fictiv, la ea. „Limba de lemn impregnează întreaga societate: prin ea puterea devine imanentă societăţii, o îmbibă în întregime". Nu voi continua această analiză. Am vrut numai să arăt că nu e vorba de o trăsătură accesorie, superficială, „ornamentală" a totalitarismului, ci de ceva ce ţine de esenţa acestuia.

Mai departe: de vreme ce folosim aceeaşi expresie pentru a desemna două realităţi cu totul diferite, accepţia iniţială, care se referă la limbajul totalitar, se estompează, îşi pierde sensul specific, prin contaminare cu accepţia a doua, de uz curent. Scopul intervenţiei mele a fost de a ne face conştienţi de această distincţie.

Petru VAIDA

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*".
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.

Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Generaţia iPod**
- **Cum ajunge UE la sate**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.400 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Martirajul limbii române

Ar trebui să ne fie tuturor ruşine de ceea ce se întîmplă în România de la o vreme. Am reuşit să intrăm în Europa, ieşind din rîndul lumii. Am devenit, ca niciodată parcă, o insulă absurdă, un conglomerat de dejecţii, plutind în derivă. Viaţa noastră cotidiană pendulează între ridicol şi convulsie, între mîrlănie şi delir. Sîntem cu toţii vinovaţi şi cu toţii victime. Cum ne-am mai putea reabilita în ochii noştri şi ai celorlalţi? Ce mai e de salvat? Uneori – deformare profesională – îmi spun că numai limba română, cu micul ei tezaur de împliniri intraductibile, merită încă o posteritate. Dar e limpede, pe de altă parte, că ea n-a fost niciodată mai batjocorită ca acum. Se vorbeşte sîngeros de urît, cu un apetit al promiscuităţii şi al degradării de care cu greu ne vom putea vindeca. Viaţa cetăţii a devenit o baie de vulgaritate. Sîntem în ochiul unui vîrtej toxic, al unei tornade, care riscă să ne desfigureze.

Cu puţin timp înainte să moară, Socrate îi spunea prietenului său Criton: „...reaua folosire a cuvintelor nu e doar o greşeală de limbă, ci şi un mod de a face rău sufletelor“ (*Phaidon,* 115, e). A vorbi şleampăt, răstit, ofensator, grobian şi, pe deasupra, greşit, a nu acorda atenţie greutăţii cuvintelor, a spune orice despre oricine, a vorbi pentru a provoca furie sau durere sînt tot atîtea feluri de a introduce, în mediul în care te manifeşti, o primejdioasă otravă. Strici bunul gust, jigneşti buna-cuviinţă, tulburi ordinea firească a lucrurilor şi deformezi sufletele. Exigenţa unei bune utilizări a limbii se adresează mai ales oamenilor şi instituţiilor pentru care vorbirea e o profesiune: presa în toate variantele ei, şcoala pe toate nivelurile ei, scriitorii şi politicienii. Acestea sînt „mediile“ creatoare de *modele*. Din această zonă se aşteaptă criterii valide pentru constituirea unui *stil* de viaţă şi de convieţuire pe măsura demnităţii umane. Parlamentarul care ţine un discurs nu are doar a transmite un mesaj politic, nu are doar a contracara opinia unui adversar: el livrează auditoriului său un mod de a fi, un anumit *design* comportamental, un sentiment global al ordinii publice şi al valorilor. „Ce-ai face în primul şi în primul rînd, dacă ţi s-ar oferi sarcina guvernării?“ – a fost întrebat, la un moment dat, Confucius. Răspunsul său a sunat astfel: „Esenţialul este să numeşti corect lucrurile. Dacă denumirile nu sînt corecte, cuvintele nu se mai potrivesc. Dacă cuvintele nu se mai potrivesc, treburile statului merg prost. Dacă treburile statului merg prost, nici riturile şi muzica nu mai pot înflori. Dacă riturile şi muzica nu mai pot înflori, judecăţile şi pedepsele încetează să mai fie drepte. Dacă judecăţile şi pedepsele încetează să mai fie drepte, poporul nu mai ştie cum trebuie să se poarte“. Aşadar, de vreme ce ordinea comunitară depinde în asemenea măsură de corectitudinea limbajului înseamnă că prima îndatorire a unei guvernări adevărate este folosirea adecvată a cuvintelor. Şi că cine se foloseşte de cuvinte, cine scrie şi vorbeşte în văzul lumii umblă la ţesătura cea mai intimă a naţiunii şi a statului. A vorbi înseamnă a decide, indirect, cu fiecare frază rostită, asupra limbii, asupra temeiurilor judiciare, asupra riturilor şi asupra artelor. A fi, cu alte cuvinte, clipă de clipă, legiuitor, creator de limbă, pedagog, moralist şi estet. Admit că e o povară uriaşă. Nu poţi fi Confucius pe perioada unui întreg mandat. Dar nici nu poţi pretinde respect şi legitimitate cînd raporturile tale cu limba pe care o vorbeşti sînt cele ale unui violator în recidivă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cum am ratat intrarea în UE

Deşi, din punct de vedere formal, România este o ţară membră a Uniunii Europene, din foarte multe puncte de vedere noi nu sîntem, de fapt, acolo. E adevărat, avem parlamentari la Strasbourg, dar n-am avut alegeri europene; avem tot mai mulţi funcţionari români în Comisia de la Bruxelles, dar încă n-avem o voce consecventă în corul european; avem dreptul să circulăm liber prin celelalte ţări europene, ba chiar să ne stabilim acolo, dar Europa ne ştie deocamdată mai mult prin intermediul concetăţenilor noştri care fură ori cerşesc (nu că ei ar fi majoritari, dar „ţin prima pagină“).

Dar nu este vorba doar de „prezenţele româneşti în Europa“, ci de modul de viaţă de aici, din ţară. Peisajul politic a ajuns pe tărîmuri absurde: de luni întregi, conflictul dintre premier şi preşedinte, urmat de suspendare, convocarea referendumului şi celelalte, ocupă spaţiul public. Politicienii şi liderii de opinie sînt concentraţi asupra daraverilor dîmboviţene şi, prin urmare, rupţi cu totul de „agenda europeană“. Primesc, prin mail, informări despre ce se dezbate în Parlamentul European şi despre preocupările celorlalte instituţii europene. Simpla parcurgere a problemelor arată că „ai noştri“ sînt în continuare pe altă planetă. Adevăratele probleme – de la politicile energetice la încălzirea globală, de la relansarea Tratatului constituţional la reforma instituţiilor UE – sînt absente din dezbaterea publică de la noi. Şi, de fapt, nici nu mai există dezbatere publică, ci doar nervi la televizor şi manevre de culise. Iar campania „electorală“ legată de referendum nu face decît să stimuleze excesele verbale şi mitocănia: se vorbeşte trivial, aleşii poporului se comportă ca nişte şmecheraşi de cartier, ţinînd-o fiecare pe a lui şi duşmănindu-se reciproc, pe faţă. Nu mai e luptă politică, e răfuială între ţaţe încinse, alimentată de suspiciunea generalizată şi de acuzele fără susţinere: fiecare „combatant“ susţine că celălalt e mai corupt, mai securist, mai lichea, mai oligarh şi mai mincinos decît el. Lipsa educaţiei şi precaritatea comportamentului se văd de la o poştă, făcînd inutilă orice discuţie despre „cultura democratică“ şi alte asemenea nobile concepte.

Şi nu numai atît. Faptele şi personajele care animă scena publică arată clar prăpastia de „mentalitate“. Dan Voiculescu îi dă lecţii la televizor lui Franco Frattini; Tudor Chiuariu se duce la Bruxelles şi promite continuarea reformelor în justiţie, apoi se întoarce la Bucureşti şi îl destituie, peste noapte, tocmai pe unul dintre procurorii care *întruchipează* reforma; apoi sar şi alţii la bătaie şi cer destituirea lui Daniel Morar, ceea ce îi face pe ambasadorul SUA şi pe reprezentantul Uniunii Europene să „ne dea semnale“ de nemulţumire cum nu o mai făcuseră de la începutul anilor '90, cînd România se chinuia să obţină „clauza naţiunii celei mai favorizate“ din partea Statelor Unite. În fine, Nicolae Văcăroiu îşi ia în serios, prea în serios rolul de preşedinte interimar şi apare la televizor cu o mină gravă, de parcă soarta ţării ar depinde întru totul de cele 30 de zile ale „mandatului“ său. Îţi vine, pentru moment, să te întrebi ce legătură poate fi, din punct de vedere cultural, mental, spiritual, al „mentalităţilor“ şi al practicii politice între Nicolae Văcăroiu şi Tony Blair (formal, şi unul, şi celălalt fiind lideri ai unor ţări din UE, nu?). Dar întrebarea e prea stupidă pentru a mai merita să fie pusă.

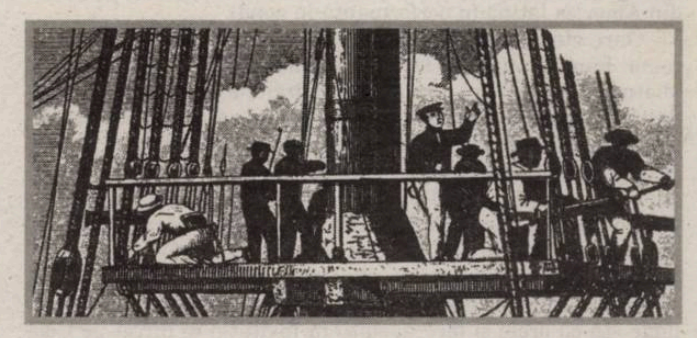

Dar poate că toate aceste zgomote care ocupă abuziv scena publică nu sînt decît ultimele excese ale unui mod de a gîndi perimat, ale mediocrităţii politice care ne-a măcinat tranziţia. Poate că între timp milioanele de cetăţeni care îşi văd de treabă au învăţat să se gîndească la propriile interese, să opteze, să-şi facă un proiect limpede de viaţă, să fie tot mai interesaţi de ce se întîmplă în jurul lor şi pe banii lor. La referendum, s-ar putea ca oamenii să vină nu pentru a susţine sau a respinge *o persoană*, ci pentru a arăta că nu le este indiferent cum li se construieşte viitorul. Dacă suficient de mulţi oameni se vor gîndi la asta, încă nu e totul pierdut. Dacă vom rămîne în continuare împărţiţi radical între „cine e cu Băsescu“ şi „cine e contra lui Băsescu“, atunci riscăm să ne ratăm viitorul imediat. Deocamdată, din inconştienţa politicienilor şi nepăsarea multora dintre noi, am ratat intrarea cu adevărat în Uniunea Europeană.

ținerea de minte

„Erau amîndoi doar oase, oase într-o cutie, însă oasele lor erau oasele lui şi a rămas în picioare, cît mai aproape de oase, ca şi cînd apropierea putea să-l lege de ei şi să micşoreze starea de izolare născută din faptul că-şi pierdea viitorul şi să-l conecteze din nou la tot ce nu mai era. Preţ de-o oră şi jumătate, acele oase au fost lucrurile care-au contat cel mai mult. Au fost tot ce conta, în ciuda tulburătoarei atmosfere de declin care-l înconjura în cimitirul părăginit. Odată ajuns în preajma acelor oase, el nu le putea părăsi, nu le putea vorbi, nu putea decît să le asculte cînd vorbeau ele. (...)

Mama lui murise la optzeci de ani, tatăl lui la nouăzeci. Le spuse cu voce tare:

– Am şaptezeci şi unu de ani. Băiatul vostru are şaptezeci şi unu de ani.

– Bun. Ai trăit, i-a răspuns mama.

Iar tatăl lui i-a spus:

– Priveşte înapoi şi ispăşeşte ce poţi ispăşi, şi bucură-te cît poţi de ce ţi-a mai rămas.

Nu putea să plece. Duioşia era copleşitoare. La fel şi dorinţa ca toţi să fie în viaţă. Şi să trăiască totul de la început.“

(*Povestea lui orişicine,* de Philip Roth, traducere din limba engleză de Fraga Cusin, Editura Polirom, 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Comparaţi, băieţi, comparaţi

Sînt la modă comparaţiile. Am auzit că Băsescu este un fel de Hitler. Apoi că e Mussolini. Le-au scăpat ticăloşi mai vechi. Catilina ce avea? Putea să treacă şi Mircea Geoană drept Cicero. Nu poţi să-i acuzi că sînt băieţi citiţi, au rămas la Hitler.

Vorba domnului Cosaşu: nu am văzut dictator care să permită să fie făcut dictator la televizor. Generalul De Gaulle a lăsat o vorbă memorabilă care se potriveşte la fix. În timp ce era acuzat de stînga că urmăreşte un regim personal, că vrea să facă din Franţa o dictatură, generalul a ajuns în turul doi al alegerilor prezidenţiale. Şi a spus: ce părere aveţi de un dictator ajuns la balotaj?

Mai nou, am văzut altă comparaţie la modă: Băsescu este un Hugo Chávez al României. E uşor de înţeles mai ales pentru străini. Chávez este noul băiat rău al lumii, un sărit de pe fix care a pus la pămînt una dintre cele mai stabile democraţii din America latină (o performanţă în zonă).

Oare cum seamănă Băsescu cu Chávez? Să-i comparăm, coane Fănică! În 1992 locotent-colonelul Chávez a încercat o lovitură de stat. Nu i-a reuşit. Mai tîrziu, a ajuns totuşi preşedinte. A dizolvat Parlamentul bicameral, a schimbat Constituţia şi a instituit un legislativ unicameral, cu de la sine putere. A naţionalizat industria petrolieră, s-a pus cu amenzi pe organele de presă care îl enervau, pînă le-a închis. A interzis ONG-urile care îl criticau, a înarmat populaţia săracă, formînd miliţii populare care să-l apere de capitaliştii răi şi de americani. A arestat ziarişti pentru că exprimau dubii faţă de sănătatea sa psihică şi şi-a creat propriul show de televiziune unde stă cu orele şi face năzbîtii (a invitat-o în direct pe Condoleezza Rice la o partidă de amor la nivel înalt). Seamănă cu Băsescu, nu?

Dacă tot sîntem stîrniţi spre comparaţii, haideţi să comparăm. Să comparăm suspendarea lui Băsescu cu demiterea lui Carlos Andres Perez, fost preşedinte, şi el, al Venezuelei. Omul care în 1992 a scăpat de cei trimişi de Chávez să-l asasineze fugind prin garajul prezidenţial. Fost de cîteva ori vicepreşedinte al Internaţionalei Socialiste. Şi el luptător pentru săraci, şi el adversar al industriei petroliere care nu se lăsa naţionalizată. Doar că nu a înarmat populaţia săracă şi nu a trimis Parlamentul la plimbare. Nu l-a ajutat prea mult, criza economică a scos lumea în stradă, s-a lăsat cu cîteva sute de morţi. Dar nu de asta l-a demis Parlamentul, ci pentru un motiv destul de încurcat: se pare că dosise nişte bani guvernamentali cu care ajutase forţele de stînga democratice din Nicaragua. Demiterea sa a dus la o criză profundă, din care s-a ridicat fostul rebel Chávez. Comparaţia e importantă în două puncte. Parlamentul venezuelean a avut totuşi ceva pentru care să-l acuze, au pus pe masă o faptă ilegală, nu l-au demis pentru „comportament general anticonstituţional" (vorbele lui Titus Corlăţean pe care mă străduiesc să le fac celebre). Apoi, scoaterea din joc a lui Perez a deschis calea lui Chávez. Frumos triumf al democraţiei.

Să venim mai aproape. Lituania este, deocamdată, singura ţară europeană unde Parlamentul a demis preşedintele, în istoria modernă. Rolandas Paksas a fost acuzat că i-a acordat cetăţenie unui afacerist rus controversat şi că i-a spus că îi sînt ascultate telefoanele, în cadrul unei anchete oficiale. Curtea Constituţională l-a găsit vinovat pentru aceste delicte şi a dat undă verde Seimului să-l demită. Din nou, au avut ceva concret de acuzat. Iar Curtea Constituţională a spus că e cazul să fie demis.

E drept că Paksas nu şi-a recunoscut niciodată vinovăţia, iar Curtea Supremă de Justiţie l-a achitat în procesul penal care a urmat (după ce tribunalul de primă instanţă îl condamnase cu suspendare).

Să mai comparăm şi cu alte conflicte recente Preşedinte-Parlament. Boris Elţîn tocmai a fost înmormîntat ca un erou naţional. Enervat de Parlamentul dominat de foştii comunişti, primul preşedinte al Rusiei a convocat în 1993 un referendum prin care a cerut modificarea Constituţiei în favoarea sa. Curtea Constituţională s-a opus. Ca răspuns, Elţîn a decretat dizolvarea Parlamentului, suspendarea unor articole din Constituţie şi a interzis întrunirea Curţii Constituţionale. O parte din judecători s-au întrunit totuşi, motiv pentru care preşedintele le-a tăiat liniile telefonice şi a trimis tancurile să-i împrăştie pe parlamentari. Nu vreau să compar cu nimic de la noi, Doamne fereşte, doar constat cum ajung unii, dictatori, fără să comită nimic, şi cum sfîrşesc alţii pe post de erou aplaudat nu numai acasă, ci şi de liderii lumii, orice ar fi făcut.

De ce este dictator Băsescu? Un dictator sau măcar un dictator în devenire scoate armele pe masă cînd se enervează pe Parlament, nu merge la televizor să se plîngă. Aşa a făcut Alberto Fujimori în Peru, care a trimis armata să convingă Parlamentul că e cazul să se lase dizolvat. În 1993, Jorge Serrano

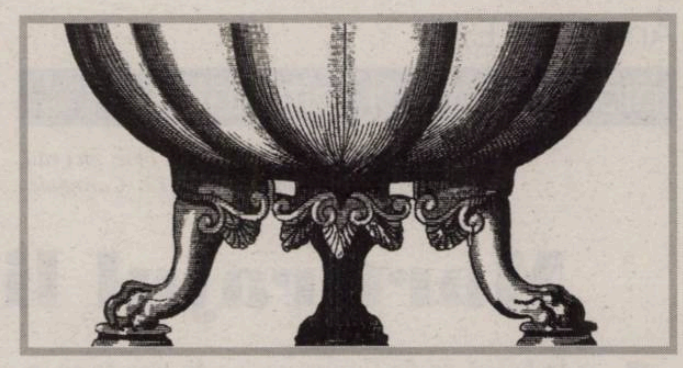

din Guatemala a pus să fie arestaţi şefii Parlamentului şi judecătorii de la Curtea Supremă. Nu i-a ieşit, armata se plictisise să intervină şi l-a rugat frumos să observe mitraliera care îi stătea în ceafă şi să plece în exil. Dar măcar omul a încercat ceva, ca să-i putem atribui ceva gărgăuni de dictator.

Alte parlamente ceva mai rudimentare decît al nostru tot s-au chinuit să găsească cîte ceva, fapte concrete de acuzare, pentru a scăpa de preşedinţi ce nu le erau pe plac. Fernando Collor de Mello, primul preşedinte ales democratic de brazilieni după o lungă dictatură militară, a fost acuzat că şi-a îmbogăţit consilierii din fonduri publice. Joseph Estrada din Filipine (un fel de Florin Piersic la el acasă, un actor popular, votat masiv de telenovelişti) a fost acuzat că patrona jocuri de noroc ilegale, iar Parlamentul l-a judecat public înainte de a-l demite. E drept că procesul a fost întrerupt ceva cam brutal de manifestanţi, motiv pentru care armata l-a arestat pe cel care se mai consideră încă preşedinte de drept. Dar, oricum, au încercat să-l judece.

Ştiu, nu este o companie prea favorabilă cea în care au adus România. Dar dacă băieţii veseli din Parlament tot au un chef nebun de comparaţii, merită să nu rămînem la Hitler şi Mussolini. Ca să parodiez o altă vorbă celebră: comparaţi, băieţi, comparaţi, tot va mai rămîne ceva!

presa despre...

Eşecul stîngii

„Suspendarea lui Traian Băsescu, dar mai ales campania referendară, dezvăluie eşecul stîngii în România. Imposibila construcţie a stîngii relevă un „păcat originar" al tranziţiilor postcomuniste: lipsa referinţelor ideologice. Steagurile şi tricourile roşii nu ţin loc de ideologie, iar mitingurile nu sînt suficiente pentru a genera o stare de spirit. Sub semnul tehnocraţiei de partid şi de stat, eşafodajul politic postdecembrist a fost clădit pe un vid. (...) Ar fi a doua oară cînd PSD ratează ocazia reformei interne. Şi fără un socialism autentic politica românească riscă să cadă pe panta populismelor. Într-o perioadă echivalentă, în 1999, cu un an şi ceva înaintea alegerilor parlamentare, ultima mineriadă a creat condiţiile revenirii PDSR la guvernare, fără nici o restructurare. Fuziunea cu PSDR din 2001 a deschis porţile Internaţionalei Socialiste, nu şi socialismului occidental. Schimbarea iniţialelor din PDSR în PSD nu a fost dublată de vreo reformă. Anchilozat în formula organizatorică a anilor '90, PSD a guvernat, dar nu a convins. După 2005 şi mai multe încercări timide de reformă, PSD a revenit în 2007 la scenariul tradiţional. În această logică, suspendarea ar fi trebuit să producă cutremurul politic care să disloce adversarii. (...) Campania referendară, sufocată de teme negative şi atacuri la persoană, se desfăşoară pe un fundal politic dominat de mituri şi de o cultură politică a neîncrederii generalizate în instituţii şi politică. În acest context, se produce un alt fenomen misterios: (re)politizarea românilor. Anunţată încă din 2004 de apariţia noului elector, politizarea publicului, începută sub semnul emoţiei, va continua în ritmul calendarului electoral, astfel că, în 2010, după şase sau şapte scrutinuri, în 30 de luni, România va arăta altfel". (Cristian Pîrvulescu, în *România liberă*, 15 mai 2007) (**M. V.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ciocolată, celebritate, celofan, coleopter

„Spuneţi cuvinte care încep cu C, timp de un minut." Asta e unul dintre testele pe care neurologii le aplică pacienţilor suspectaţi de necazuri cu capul. Ca să te califici om, cu inteligenţă şi memorie cît de cît normale, trebuie să găseşti măcar 15 cuvinte în acel minut. Sau 15 animale – cum cere o încercare similară.

Cînd mănînci toată viaţa gras, bei şi te simţi bine, ajungi pe la 60 de ani să enumeri cam aşa animalele pe care le ştii: „ciine, căţel, căţeluş..." În rest, nu mai e nimic acolo, la mansardă. Arterele s-au colmatat la fel ca sistemele de irigaţii din judeţul Dolj, iar omul, care nu s-a omorît cu salata şi legumele, ajunge totuşi o legumă umblătoare. Paradoxal, nu?

În astfel de cazuri, sentimentele se duc primele. Iar ultimele pleacă instinctele. Omul, cît de decerebrat, vrea să mănînce, să aibă, să respire. Nu mai vrea să cunoască, să schimbe, să cerceteze. E bun de dus la biserică, nu la muzeul de artă. E bun să-ţi spună cum era pe vremea lui, nu cum ar putea să fie mîine. Bun să asculte dînd din cap şi să răspundă în puţine cuvinte.

Cîteodată, nu ştiu de ce, numim asta înţelepciune. Acea înţelepciune care vine cu vîrsta. La 40 de ani, mă uit şi eu cu frică în direcţia asta. Dar nu despre orizonturi personale vorbim aici, ci de cele naţionale.

Pentru că testul clinic al inteligenţei noastre vine în două zile, la vot. Dar al naibii să fiu dacă există un psiholog (sau o comisie sau un minister sau un ONG) care să ne spună un lucru simplu: oare sîntem deştepţi c-am votat aşa? Sau nişte fraieri? Ne-am prostit sau sîntem extraordinar de şmecheri? Să luăm anticoagulante sau o bere?

Păi, să vedem. Cîte cuvinte ştim cu „C", cîte domină spaţiul discursului public? „Corupţie", „clientelar", „comunism", la prima strigare. Mult mai greu vin în minte vorbe grele cum ar fi „capitalism", „colateral", „creştere", „consolidare", „corporaţie". Şi mai dificil, dacă nu chiar imposibil să faci naţiunea să pronunţe cuvinte cum ar fi „cibernetic", „cercetare", „creativitate".

Cumva, creierul nostru naţional a suferit un atac cerebral. Porţiuni întregi au fost afectate, astfel încît gura naţiunii rămîne mută în faţa unei lumi din ce în ce mai complicate. Avem un discurs nu simplu, ci de-a dreptul demenţial. Băsescu sau nu, asta e marea problemă. Asta ocupă mii de ore de emisie şi sute de tone de ziar.

O să spuneţi că asta contează cu adevărat. Că de victoria lui depinde soarta bătăliei cu corupţia şi cu trecutul. N-o să vă spun părerea mea în privinţa asta, că vreau să greşiţi şi singuri, fără încă un comentator care să dea sfaturi. Însă cred că avem şi alte bătălii, pe care inamicul le cîştigă în fiecare zi, prin neprezentarea noastră. Sînt cele pentru mediu, educaţie, moravuri, viitor. Sînt bătăliile pentru pachetul de ţigări aruncat din maşină de milioane de mitocani, pentru bătrînii uitaţi de Dumnezeu şi organizaţia lui locală (aia cu cruce pe sediu şi clopotniţă), pentru copiii care bat mingea şi rup cartea cu ochii la Mutu, pentru puşcăriile pline de alegători care n-au ştiut ce să aleagă pentru viaţa lor. Avem un

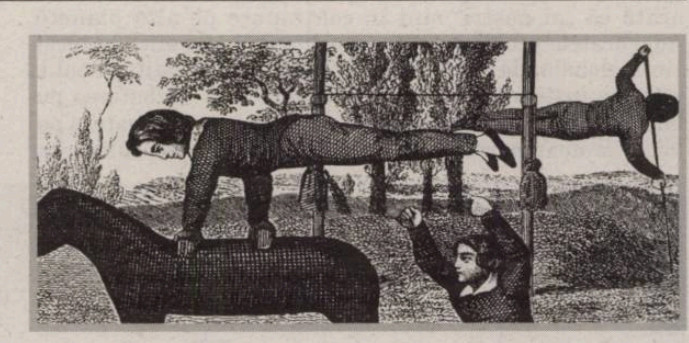

milion de alte decizii, individuale şi colective: tăiem pădurea asta? Plecăm în ţara aia? Vindem pămîntul? Cumpărăm maşină? Mergem la MBA? Ne ducem dracului?

Or fi multe întrebări, însă nu putem vorbi decît despre una, că doar ea are calităţile de *showbiz* necesare ca presa s-o vîndă. Totul e amînat pînă nu se rezolvă asta: autostrada, rîul, ramul trebuie mai stea la locul lor.

Acum cîteva zile, Cătălin Tolontan făcea un apel la bucurie civilizată după victorie. Aş adăuga la rugămintea lui una pentru o agendă civilizată pe un an sau doi de-aici înainte. Învingătorul sau învingătorii trebuie să scape de presiunea de a învîrti cuţitul în rana adversarului şi să arunce o privire la rănile naţiunii.

Iar cea mai importantă e cea de la cap. Ştim prea puţine cuvinte. Iar toată dezbaterea asta e prea simplă ca să folosească la ceva. Problema nu e ca Băsescu să-l bată pe Geoană. Avem nevoie ca Băsescu şi Geoană *împreună* să bată Ucraina şi China şi Grecia şi Madagascar şi mai ştiu eu ce altă ţară aleargă după investiţii sau încearcă să ne ia din slujbe.

De luni, hai să vedem cîte cuvinte noi ştim. Ca şi la doctor, n-avem mai mult de un minut.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Moderaţii din Turcia

Criza s-a declanşat cînd actualul prim-ministru, Recep Tayyip Erdogan, l-a numit pe ministrul său de Externe, Abdullah Gül, candidat la preşedinţia ţării; acesta urma să-l înlocuiască pe preşedintele Ahmet Necdet Sezer, al cărui mandat încetează pe 16 mai. Pe vremuri, dl Gül a cochetat cu islamul politic. Soţia lui poartă văl, la fel ca 55% dintre femeile din Turcia. Deniz Baykal, liderul partidului de opoziţie, a izbutit să blocheze alegerea de către Parlament a dlui Gül, provocînd absenţa cvorumului. Curtea Constituţională urma să decidă dacă totuşi votul „pentru" nu ar fi putut rămîne valabil în condiţiile date: Abdullah Gül obţinuse 357 de voturi din cele 361 exprimate. S-au amestecat generalii: altfel decît mai peste tot în lume, în Turcia armata garantează continuitatea democraţiei. Pînă acum a făcut-o prin patru lovituri de stat. Generalii au avertizat că nu vor accepta un verdict pozitiv al Curţii Constituţionale. Curtea s-a supus.

Conform Constituţiei din 1982, în Turcia, preşedintele nu are mari responsabilităţi, dar are importante prerogative politice: el numeşte membrii înaltei magistraturi şi pe înalţii funcţionari ai statului, exersînd un control asupra Parlamentului şi Guvernului. Postul de preşedinte are o imensă valoare simbolică: preşedinte a fost Ataturk, întemeietorul Turciei moderne, sinonim al modernizării, occidentalizării şi laicităţii fostului Imperiu.

Pînă acum, preşedintele şi şeful Guvernului aparţineau unor curente politice diferite, ceea ce asigura un echilibru al puterii. Criza s-a declanşat din cauză că s-a ivit perspectiva ca AKP (Partidul Dreptăţii şi Dezvoltării), partid islamist moderat, să poată cumula ambele puteri: şi pe cea a Parlamentului şi pe cea a preşedinţiei.

Popularitatea unui partid islamic, exprimată acum şi instituţional, pune sub semnul întrebării evoluţia democratică şi seculară, lentă şi nu lipsită de spasme. Reticenţele exprimate de unii lideri europeni, cu privire la oportunitatea includerii Turciei în Uniunea Europeană, nu fac decît să radicalizeze dezbaterea: dacă Turcia nu poate să facă parte din club pentru că e o ţară musulmană, atunci chiar să fie o ţară musulmană, fără a se jena de particularităţile impuse de caracterul ei necreştin. În acest fel, criza pătrunde în toate domeniile fragile ale societăţii: islamiştii contra seculariştilor, reformatorii contra conservatorilor, clasa mijlocie de la oraş împotriva clasei mijlocii rurale, bigoţii din Anatolia împotriva elitelor urbane mondene, politicienii contra generalilor.

În toată această fierbere susţinută şi menţinută de manifestaţii de masă la care participă milioane de oameni, există însă o realitate de neocolit: de cînd guvernează, AKP nu a luat nici o măsură radicală, nimeni nu poate cita adoptarea vreunei legi contra sensului Constituţiei seculare. Aşa cum e realitatea, şi nu potrivit nevrozelor, perspectiva asumării unor puteri sporite poate stînjeni nişte interese particulare, dar nu evoluţia ţării.

Prin caracterul ei volatil, neîncrederea devine un factor de criză mai puternic decît orice element concret la guvernării. Dacă AKP vrea să facă un viraj, renunţînd la politica moderată de pînă acum, în spatele Partidului se află o forţă foarte puternică, religia şi ocrotitorul ei din ceruri. În această situaţie, prim-ministrul Erdogan a decis să apeleze la o modificare a Constituţiei: preşedintele să fie ales prin sufragiu universal.

Ultimatumul generalilor a primit un răspuns ferm din partea ministrului Justiţiei: considerîndu-l inacceptabil, el le-a reamintit generalilor că ei primesc ordine de la Guvern, nu invers. Ideea că generalii vor intra din nou în arenă pentru a apăra dreptul femeilor de a merge cu capul descoperit (o mare parte, dacă nu majoritatea, nu vor să se bucure de acest drept) este stînjenitoare pentru toată lumea. Statele Unite i-au avertizat pe generali că o iniţiativă din partea lor n-ar fi binevenită.

„Toate astea din cauza mea?" întreabă cu ironică naivitate dna Gül, soţia ministrului de Externe, o elegantă purtătoare de văl. Se creează acea situaţie cînd moderaţia, calitatea atît de apreciată de negociatori, devine suspectă în crizele deschise, bănuită de laşitate şi ipocrizie, iar în situaţiile cînd este nevoie de o decizie, sinceritatea ei e inutilă.

globul cubic

„Să fim finlandezi"

Bertolt Brecht scria că poporul finlandez tace în două limbi: în finlandeză şi în suedeză, pentru că ambele sînt limbi oficiale. Poporul nu a devenit mai vorbăreţ de la moartea dramaturgului, dar acum tace în alte limbi. „Limba suedeză se topeşte ca un cub de gheaţă într-un cocktail" scrie Heidi Avelian în *Sydsvenskan,* Malmö. Dar aşa cum povesteşte un cetăţean finlandez de origine suedeză care trăia, în anii '60, la Helsinki, doar printre conaţionalii săi, el nu vorbea finlandeza decît la băcănie, cînd făcea cumpărături. Dar, treptat, suedeza şi-a pierdut puterea de circulaţie, în favoarea limbii engleze. „La Helsinki, la serviciul unde se face comanda pentru taxiuri ţi se răspunde în trei limbi: în finlandeză, în engleză şi în suedeză. În această ordine. Cînd sună acolo, maică-mea suspină la fel ca atunci cînd caută pentru bunicul un medic vorbitor de suedeză. La ce bun să ai două limbi oficiale, dacă una dintre ele nu e practicabilă în viaţa cotidiană? În anii 1960, la Helsinki te puteai face înţeles în două limbi. Şi acum e la fel: doar că aceste două limbi sînt finlandeza şi engleza. Şi rusa este acceptată – ruşii bogaţi stabiliţi pe aici nu trebuie neglijaţi."

Limba suedeză are o istorie îndelungată în Finlanda. (Ţara a fost secole de-a rîndul administrată de Suedia.) Finlandeza a început să fie susţinută odată cu curentele naţionaliste de la începutul secolului al XIX-lea, cînd devenise un mare ducat rus. „Atunci, o mare parte a elitei finlandeze s-a decis să schimbe modelul cultural, cu acest cuvînt de ordine: «Nu sîntem suedezi, nu vrem să fim ruşi, să fim deci finlandezi!» (...) Utilizarea limbii suedeze nu va supravieţui, dacă Finlanda nu-şi va consolida legăturile cu Suedia. Or dezinteresul este reciproc: Guvernul suedez nu e preocupat de răspîndirea limbii suedeze din Finlanda, în pofida statutului de limbă minoritară oficială. În presa suedeză, ortografia numelor proprii finlandeze este adeseori aproximativă, ca şi cum n-ar avea importanţă cum se scrie patronimicul lui Pekka Kuusi (fost om politic finlandez): Kuusi (brad) ori Kusi (urină). Zilele trecute am auzit însă povestea destul de nostimă a unui refugiat irakian în Finlanda: el a optat să vorbească suedeza şi a declarat că se simte mai bine într-o minoritate, deoarece nu-i face plăcere să privească lumea prin ochii majorităţii".

Motiv pentru care mulţi cetăţeni de pe glob ar fi de acord să înveţe suedeza. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Problemele Europei dominatoare

De la impetuosul Mark Leonard la precautul Tony Judt, sînt mulţi cei care spun că secolul XXI va fi al Europei. Sînt şi autori, precum Walter Laqueur, care vorbesc deja despre declinul Europei în termenii, atît de dragi şi intelectualilor, şi semidocţilor deopotrivă, căderii Imperiului Roman. În orice caz, din punct de vedere economic, în forma sa unională, Europa trece, deja, de Statele Unite, modelul său de bunăstare socială face furori în Africa sau Asia, chiar şi mulţi americani găsesc în Europa tot ceea ce lipseşte Americii, şi încă ceva în plus. Nu este de aşteptat ca Europa să domine lumea militar şi politic în maniera în care SUA au dominat-o la sfîrşitul de secol XX. Poate că felul în care Grecia de după cucerirea romană domina culturalmente cuceritorul ar fi mai aproape de felul în care o Europă, covîrşită de imigraţie şi demografie neeuropeană, va domina spaţiul global. Deşi nu o să avem baze militare şi comisari peste tot în lume, o să rămînem în mintea lor şi, astfel, vom fi mai eficienţi şi mai agreabili în rolul dominator care ni se preconizează. Este de aşteptat ca modelul european de pace, democraţie şi prosperitate să exercite o asemenea forţă de atracţie încît să transforme lumea. Mai mult – vorba lui Mark Leonard –, ne putem aştepta ca stilul european de a rezolva probleme să devină, într-un fel, stilul lumii globale. Aşadar, ne putem aştepta ca o birocraţie echidistantă, bine strunită de puzderie de regulamente şi închisă într-o etică puternic ataşată libertăţii egale a cetăţenilor – aşa cum este, în cea mai mare parte a ei, birocraţia europeană – să preia, încet-încet, rezolvarea problemelor de orice fel. Ca şi în Europa de acum, elita politică a lumii de mîine nu se va mai recruta din pepinierele clasice de jurişti, militari sau intelectuali academici, ci va proveni din această imensă masă de birocraţi, poate lipsiţi de pasiune şi charismă, dar disciplinaţi şi corecţi, care se va specializa tot mai bine şi se va înmulţi tot mai mult.

Dacă aşa vor sta lucrurile, putem deja să ne îngrijorăm puţin. Căci modelul european – mă tem – nu este pentru export. Uniunea Europeană există cu atîta succes pentru că membrii săi au în comun trei determinaţii esenţiale: religia, cultura, istoria. Cine se mai poate îndoi că, la începutul secolului XXI, creştinismul este singurul cadru religios în care democraţia liberală există natural şi eficient? Contraexemplul japonez nu valorează nimic pentru că democraţia niponă este integral un produs *pax americana*. Apoi, mentalul european, deşi dezvoltat în numeroase idiomuri, este totuşi unitar. Minţile noastre funcţionează după logica aristotelică, gîndim dialectic şi avem spirit critic. În fine, deşi experienţa istorică rămîne pe mai departe diferită, divizată între Est şi Vest mai ales, istoria însăşi a curs mereu peste noi toţi, deopotrivă. Nici un moment istoric major al Europei – fie că s-a petrecut în Grecia, în Italia, în Franţa sau în Germania – nu a rămas fără consecinţe pentru fiecare colţ de Europă. Aceste trei elemente care ne adună împreună fac din Europa unită un proiect realizabil. Această democraţie, acest capitalism, acest stat de drept sînt creaţii pur europene. De aceea şi sîntem cei mai buni în a le pune la lucru, la o asemenea scară. America însăşi este creaţia noastră, este cel mai puternic produs al culturii europene şi, în loc să o simţim ca pe un competitor de departe, ar trebui să fim mîndri de ea. Performanţele colosale ale Americii în secolul al XX-lea arată tocmai că gîndirea europeană e capabilă de performanţe istorice inegalabile.

Ce lipseşte Europei de acum este vigoarea etică şi, tocmai de aceea, spuneam că trebuie să ne îngrijorăm puţin. Dorinţa de pace şi prosperitate cu orice preţ, tipică pentru europeni, este, de fapt, o dovadă de cinism, iar din altă perspectivă, este o dovadă de slăbiciune, şi nu de putere. Ezitarea Europei în a propune lumii, pe care încet-încet o ia sub stăpînire, un proiect etic, în care binele şi răul politic sînt, măcar în linii mari, definite, se poate întoarce împotriva ei. Experienţa fascismului şi cea a comunismului nu au clintit Europa din înalta ei convingere că totul – dar absolut totul – se poate negocia. Forţa de negociere a Europei, foarte mare în lumea de azi, se bazează pe aura vechii civilizaţii, pe respectul cu care este înconjurată istoria sa, dar şi pe un fel de fascinaţie care face din Europa continentul central al istoriei, pentru foarte mulţi oameni. Dacă America s-a *impus* în fruntea lumii, Europa *a fost acolo* dintotdeauna şi are, aidoma unui monarh, un tip de autoritate transpolitică şi extraconjuncturală. Pe acest temei, Europa este îndreptăţită să impună standardul etic pentru secolul XXI.

Dar Uniunea Europeană pare că nu înţelege de unde îi vine propria ei forţă, altfel nu se explică cum de acceptă să renege tocmai fundamentele ei. Europa acceptă, în numele unui multiculturalism înţeles ca un fel de ideologie internaţionalistă, să renunţe la asumarea formală a esenţei sale creştine. Acceptă, în numele viitorului, să uite istoria sa, ca în cazul stupefiantei puneri la colţ a Poloniei în chestiunea Acordului de cooperare cu Rusia. Acceptă, în numele unei iluzorii linişti, să îşi tempereze spiritul critic, tratînd cu inadmisibilă indulgenţă islamismul radical. Pînă şi BBC, cuprins de această slăbiciune, a difuzat o scrisoare a unor islamişti condamnaţi definitiv, pentru acţiuni de terorism, la sentinţe de închisoare pe viaţă, ca pe o contraopinie la decizia judecătorilor. Astfel, sentinţa unei curţi de judecată britanice – într-un proces desfăşurat după toate regulile statului de drept şi în deplină transparenţă – este, pentru BBC, doar o opinie, de vreme ce, în numele echidistanţei, postul a decis ca o declaraţie a celor condamnaţi, lungă cît sentinţa, să fie citită la aceeaşi oră, pentru a da părţilor spaţiu egal de exprimare. Această pierdere de măsură, care echivalează decizia unei curţi cu un manifest religios-extremist, e uluitoare. Slăbiciunea etică, suprimarea mîndriei de a spune că eşti ceea ce eşti, cu atît mai mult cu cît ceea ce eşti se dovedeşte a fi o identitate de mare succes, este marele pericol care paşte Europa. Cînd va ajunge să domine lumea, s-ar putea ca Europa să nu mai fie Europa.

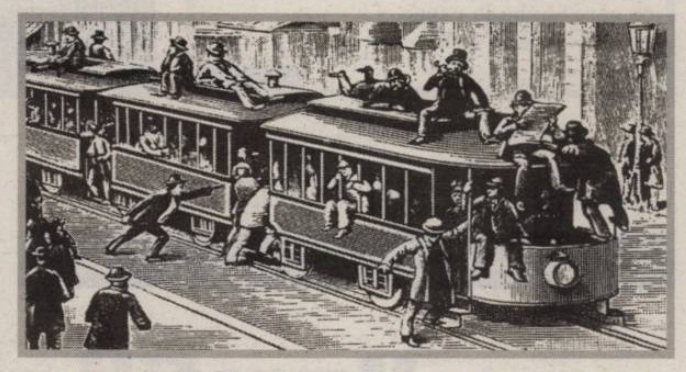

ready made

„Datoria noastră de miniştri este să vorbim pentru viitor, să spunem ce avem să facem noi...

Domnul Florescu: Voi să ştiu despre cartuşe.

Nu răspund onorabilului domnului Florescu în cestiunea aceasta, pînă cînd vom veni să cerem bani pentru cartuşe şi fulminante curat româneşti. *(Aplauze.)* Domnia-sa vrea să ne puie, pe noi miniştrii, pe o scîndură pe care nu voim să păşim."

(Mihail Kogălniceanu, *Opere,* vol. IV, Oratorie II, 1864-1878, partea a II-a, 1868-1870, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

42°

Deoarece vreţi să vă scriu,
documentat, cît face, –
vă spun că preţu-unui sicriu
e-n funcţie de capace

(ca al ceasornicului, cînd
capacele-i de aur
se vor fi descuiat pe rînd,
cam ca la un tezaur

cu cifru, uşile de fier);
aşadar sînt capace
cu ramă negră cornier;
îs unele opace,

iar altele cu geam rotund
sau lunguieţ, prin care
poţi să-l mai vezi pe mort, profund
îndurerat, – ce pare

că-i încă viu şi doarme dus
cu capul pe o pernă
de crepsaten lucios depus,
în liniştea eternă

a cimitirului cu vieţi
obscure ori celebre, –
sau în vitrina, dacă vreţi,
a pompelor funebre,

în care-am admirat cu jind
sicriele recente.
Ai, dacă-l cumperi viu fiind,
rabat 10 procente.

P.S.
Capacu-i un tăiat copac,
spuneţi-i cui vă-ntreabă, –
cu care slujba la capac
nu are, însă, treabă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Luciul comunismului

– sau elogiul lemnului natur de la Ikea –

Într-o seară treceam pe o alee şi am văzut, prin geamul cu gratii de la parterul unui bloc, o femeie între două vîrste care lucra la o maşină de cusut. Într-o fracţiune de secundă, am întrezărit prin perdelele subţiri şi gratiile groase întreaga alcătuire a camerei. Era acolo un şifonier negru din acela lucios, o servantă la fel de lucioasă pe care era un televizor, şi alături un milieu alb cu roşu şi o vază de un albastru închis cu încrustaţii aurii. Florile din ea erau probabil de plastic... Acea scurtă imagine mi-a deschis în minte, la fel de fulgurant, o fereastră spre trecut. Un trecut dureros şi inconfortabil. Pentru că decenii de-a rîndul aşa au fost majoritatea căminelor românilor, de la bloc şi nu numai. Aşa cum destule mai sînt şi astăzi. În acel moment am simţit brusc în nări amintirea mirosului specific al acelui tip de casă. Un iz de preşuri mucegăite sau de pereţi igrasioşi. Un fel de frig atavic mi s-a cuibărit parcă în oase: amintirea frigului propriu al comunismului, a caloriferelor gălbui pline de zugrăveală, cu elementii lor reci şi ascuţiţi. Amintirea televizoarelor alb-negru, lăcuite şi ele pe părţile lemnoase, la care, din cînd în cînd, imaginea fugea în sus sau apăreau purici şi oamenii se suiau pe bloc să reorienteze antena. Sufrageriile acelea curate şi neprimitoare, cu ale lor canapele peste care erau aşezate perfect cuverturi miţoase sau tricotate, şi cu tot felul de mobile cu suprafeţe în care te puteai oglindi. Lustrul acela care desemna maxima bunăstare şi confort orăşenesc al acelor timpuri. Mai erau şi bucătăriile cu mese albe sau bleu cu muşama pe ele, cu dulapuri în aceleaşi culori avînd butoanele uşilor rupte sau lipsă, cu cămări în care zăceau borcane de murături, cu aragazul standard al tuturor, cu frigiderul Fram cu a lui clanţă mare într-un colţ în care se vedeau pînă jos pereţii daţi cu ulei. Şi ferestrele acelea a căror vopsea veche, groasă, de obicei crem, se aduna în cute pe partea de dedesubt. Uşa cu geam mat la baie şi la bucătărie, rezervorul de fontă de deasupra unui closet al cărui capac nu stătea niciodată ridicat. Mai erau chiuvetele şi băile, toate la fel, cu robinete la fel şi cu acelaşi program de apă caldă. În dormitoare, tăblia patului era lucioasă ca şi masa din sufragerie, cea pe care stătea milieul şi vaza cu flori de plastic. Tot atunci m-a năpădit şi amintirea restaurantelor cu mese şi scaune lăcuite (cum altfel) şi feţe de mese albe puse în diagonală, cu farfurii ciobite şi fripturi tari plătite cu suta de lei cea albastră, într-o atmosferă de fum de ţigare rece. Mai sînt şi acum asemenea restaurante, după cum mai sînt şi asemenea case, construite după o viaţă impusă şi lustruită pedant timp de decenii. O viaţă percepută de mulţi ca un dat absolut şi definitiv, ca şi cum ar fi fost de la Dumnezeu. Aşa s-au născut, atîta au ştiut şi mulţi au rămas şi astăzi între aceleaşi date, aşa cum probabil s-a întîmplat şi cu femeia care cosea în apartamentul de la parter, cu gratii la geam. Mi-aducea aminte de croitoreasa bunicii, cu mustăcioara ei subţire sub care ţinea mereu acele cu gămălie pentru probă (mă fascina întotdeauna cum vorbea cu ele între buze). În acele vremuri, în care, între mobilele lor lucios închise şi bibelouri kitsch, unii români începuseră să se întrebe dacă a existat viaţă înainte de moarte.

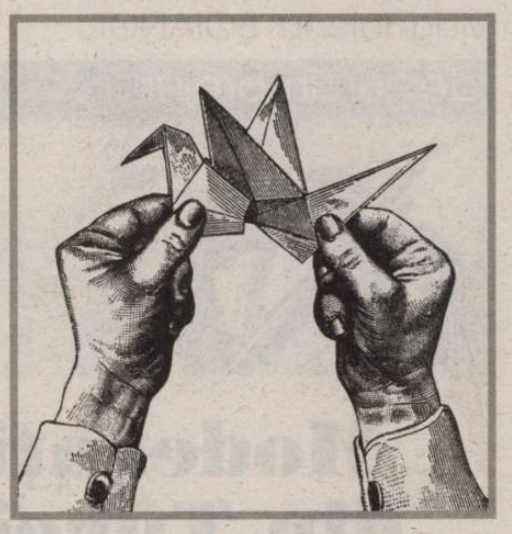

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Rusofili şi rusofobi

Tratatul de la Kuciuk-Kainargi (10 iulie 1774) deschide „protectoratul" rusesc asupra ţărilor române. Turcia păstra suzeranitatea, dar Rusia are dreptul să protejeze populaţia de religie creştin ortodoxă şi „să intervină la Poartă în favoarea acestor Principate". După experienţa austriacă şi ocuparea Olteniei (1718-1736), după secole de dominaţie otomană, românii au crezut că ruşii ar putea să contrabalanseze puterea Porţii. Unii dintre membrii boierimii au fost făţiş de partea lor în timpul războiului din 1769-1774 şi, după încheierea păcii, s-au văzut nevoiţi să ceară azil în Rusia, de teamă de a nu fi omorîţi de turci. Marele ban Mihai Cantacuzino este unul dintre ei; după 1774, pleacă în Rusia împreună cu întreaga sa familie unde devine general maior şi apoi consilier de stat. Noul război ruso-turc şi ocuparea ţărilor române la 1806-1812 împart populaţia şi mai ales clasa politică în rusofili şi rusofobi. Contele de Langeron, general în armata rusă şi soldat activ pe frontul românesc, descrie critic atitudinea românilor din această perioadă. Miloradovici, eliberator al oraşului de sub turci, este primit în triumf, balurile, petrecerile şi implicit intrigile animă boierimea divizată foarte repede în lupta pentru a obţine favorurile ruşilor. Ambele tabere se vor folosi de femei pentru a atrage guvernatorii de o parte sau de alta. Mare vistier, Constantin Filipescu profită de „înclinarea" guvernatorului Miloradovici pentru fiica sa, pentru a face şi desface „întreaga administraţie". Langeron îl judecă foarte aspru: „Filipescu, cel mai ascuns, cel mai perfid, cel mai scelerat dintre munteni a profitat de această slăbiciune de neiertat a lui Miloradovici, şi-a prostituat fiica, i-a cîştigat încrederea, l-a uimit pe Michelson (general în armata rusă – *n.n.),* a reuşit să-l facă suspect pe Ipsilanti (domnul Constantin Ipsilanti – *n.n.)* şi, în cele din urmă, să-l îndepărteze, l-a stricat cu Michelson şi l-a înlăturat şi persecutat pe Varla<a>m şi pe toţi partizanii ruşilor [...] toate posturile au fost încredinţate duşmanilor de moarte ai ruşilor şi spionilor cunoscuţi şi de temut ai francezilor şi ai turcilor". Atît de bine acţionează boierul Filipescu că, la scurt timp, din prieteni buni, Ipsilanti şi Michelson devin duşmani, „plictisînd Curtea (de la Petersburg – *n.n.)* cu plîngeri şi denunţuri reciproce". Boierul Varla<a>m, citat mai sus ca partizan al ruşilor, ajunge la putere prin aceleaşi mijloace: îşi oferă nepoata noului guvernator, bătrînul Kutozov: „Prima grijă a lui Kutuzov cînd a ajuns la Bucureşti a fost să-şi caute o amantă. [...] S-a oprit la o copilă de 14 ani, nepoata lui Varlaam, căsătorită cu un tînăr boier numit Guliano". Foarte curînd, Luxandra Băcănescu, căci despre ea este vorba, ajunge să-l domine pe generalul rus, şi, împreună cu mama sa, să facă adevăratele jocuri politice.

Partida rusofilă este totuşi destul de slabă, căci prezenţa efectivă a soldaţilor şi ofiţerilor ruşi a demonstrat românilor că ajutorul politic mult sperat se află atît de departe. O recunoaşte şi Langeron, la fel de critic atunci cînd este vorba de ofiţerii ruşi ajunşi în Principate numai pentru a obţine un post sau cu speraţa unei averi făcute peste noapte: prinţul Suvorov – mare jucător de cărţi şi cu o proastă reputaţie; generalul Zass şi-a construit o avere uriaşă prin abuzurile săvîrşite la încasarea vămilor; principele Gorceakov – „poet agreabil, dar incapabil de o muncă susţinută, venal, extrem de interesat", profita din orice etc. Mulţi dintre aceştia, odată instalaţi în posturi, duc o viaţă extrem de luxoasă pierdută în cheltuieli, baluri şi jocuri de cărţi, antrenînd, bineînţeles, şi boierimea autohtonă. Este de altfel epoca unui număr impresionant de căsătorii mixte, cînd săracele noastre boieroaice, păcălite de spoiala de educaţie a ofiţerilor ruşi, iau drumul Rusiei şi odată cu ele şi carele cu zestre.

Populaţia de rînd a fost mult mai reţinută în a-şi exprima simpatia faţă de „fratele" eliberator şi pentru că ea a suportat economic şi fizic prezenţa armatei ruse. La 1812, plecarea lor apare ca o mare uşurare: *„S-a făcut o oarecare linişte în ţară, după ce s-au văzut lăcuitorii izbăviţi de greotăţile şi năcazurile oştilor muscăleşti cari poezisă ca lăcustele, de nu le mai ajungea casă sau loc a încăpea, supărînd foarte greu cu mîncarea pe lăcuitori, că aşa îi orînduisă de la domnie să-i hrănească lăcuitorii ţării; şi nu-i mai putea sătura şi încă şi fura tot ce găsiia, o, vai! Ce pătimiia toţi lăcuitori<i> de obşte*", notează Dionisie Eclisiarhul.

Rusofilia şi rusofobia nu se termină însă aici. Aventura continuă.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

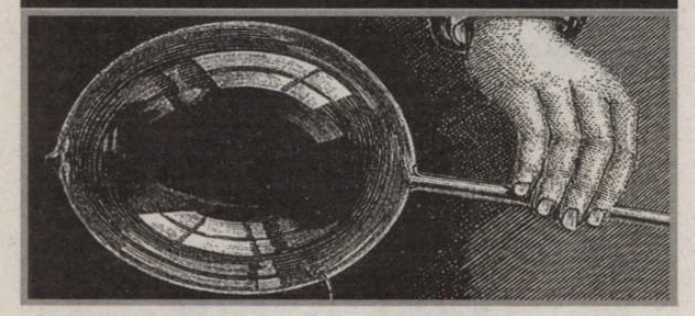

Absolvirea

Campusurile colegiilor din întreaga Americă vor fi ascultat, deja, discursurile de absolvire a tot ce se cheamă persoană publică, de la Bob Barker la mine însumi. Bob Barker le-a spus absolvenţilor din Missouri că „Preţul corect“ este o emisiune-cult în rîndul tinerilor pentru că nu şi-a schimbat decorul din anii '70. Este o certitudine într-o lume aflată într-un vîrtej nebun de schimbare, şi-a asigurat el publicul. Colegiile preferă ca vorbitori foşti absolvenţi deveniţi celebri, dar unele plătesc un purcoi de bani pentru a auzi înţelepciunea scurgîndu-se de pe buzele lui Dick Cheney, ba chiar şi a şefului lui. Unele angajează actori de comedie, doar pentru a-i auzi debitînd diatribe pompoase şi serioase despre relele lumii. Altele angajează comentatori politici gravi, pentru a fi trataţi, în schimb, cu şiraguri de glumiţe tîmpite. Multe campusuri pariază pe antrenori, pentru că ştiu cu siguranţă ce or să spună: sfaturi despre cum să te asiguri că îţi tragi în picioare ciorapi de acelaşi fel înainte de a te duce la antrenament. Cu starurile de cinema mergi la risc în zilele noastre, căci ele susţin cauze care îmbrăţişează tot spectrul ideologic, mai puţin încălzirea globală, împotriva căreia se raliază cu toţii. La urma urmei, nu prea contează ce spun starurile, pentru că încălzirea mulţimilor este singura lor ocupaţie şi, global sau nu, ei fac astfel încît să îi ia pe toţi cu călduri. Dacă ai apărut la TV de peste o sută de ori, îi aprinzi pe toţi, oricum ai arăta şi orice ai zice.

Unele locuri sînt chiar fierbinţi însă, căci nu-i de şagă să stai sub soarele pîrjolitor al Texasului, îmbrăcat într-o robă academică groasă aşteptîndu-ţi rîndul la vorbit, ca să te coci apoi alte două ore, în timp ce absolvenţi fericiţi care defilează pe lîngă tine, în uralele sălbatice ale familiilor care cred (săracii oameni duşi cu pluta!) că scumpul lor absolvent este de-acum gata să pornească în lume, să-şi ia o slujbă şi să se întreţină singur. Cînd prima jumătate a coptului meu s-a săvîrşit, mi-am auzit numele strigat. Voiam să fiu scurt, dar nu atît de scurt încît să nu-şi aducă nimeni aminte de mine. I-am felicitat pentru că absorbiseră toată acea cunoaştere, că nu au murit de supradoze sau că nu şi-au băut minţile, apoi i-am sfătuit să se ducă să vadă lumea (dar fără armă la ei) timp de cîţiva ani şi să ajute popoarele să capete apă potabilă, doctorii şi acces la Internet – aşa, ca să se uite şi ei la Animal Planet, cum facem noi. Le-am spus ce naşpa e să creşti sub o dictatură şi cum astfel de lucruri sînt pur şi simplu rele, nu ca hîrtia şi plasticul, care pot fi ori bune, ori rele, depinde de cine vorbeşte. Le-am spus că Războiul e rău şi să nu creadă pe nimeni care le spune că războiul care se derulează acum poate fi bun sau rău, depinde de cine vorbeşte. Apoi am enumerat primele două nevoi ale fiinţei umane, care sînt, în această ordine: Apa şi Curajul. Am adăugat: Curajul, nu Petrolul. (Asta pentru că eram în Texas.) Apoi le-am spus povestea prietenilor mei şi ce li s-a întîmplat după ce au absolvit, şi unele din poveştile astea nu erau deloc frumoase. Unii dintre aceşti absolvenţi de facultate, acum oameni la 50 de ani, încă mai trăiesc cu părinţii lor. Le-am spus apoi (din nou) povestea vieţii mele. Glumesc. Ceea ce le-am spus cu adevărat după chestia cu Apa şi Curajul a fost să nu facă duş în seara aia. Şi-au ieşit din minţi la faza asta. Ce le-a mai păcut! Înotam cu toţii în sudoare. Apoi m-am aşezat şi m-am mai copt o oră, pînă cînd m-am prefăcut în apă.

A doua zi am făcut un sondaj printre oamenii care absolviseră cu cel puţin cinci ani înainte. Nimeni nu-şi amintea cine a fost vorbitorul lor la absolvire, dar toţi recunoşteau că fusese cald (afară).

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Românul mal aimé

– Tu, fată, tu, am ajuns, îţi dai seama! Îţi dai seama? Nu credeam că o să mai reuşim... – nu încetează să exclame o tînără de vreo 25 de ani, grijuliu îmbrăcată.

– Să ştii că eu d'aici nu mai plec! – se extaziază şi cealaltă fată. Să ştiu că frec podelele o viaţă întreagă, şi tot nu plec, că tot e mai bine aici!

După toate evidenţele, de-abia au ajuns şi, probabil, nu au mai fost prin ţări străine. Se plimbă împreună pe aleea cu palmieri de pe malul mării, uitîndu-se fascinate de jur împrejur: poţi să le citeşti în ochi că Spania este pentru ele pămîntul tuturor făgăduinţelor.

– Văd bine? – se întreabă retoric o duduie rotofeie, privind insistent o vitrină cu confecţii de damă. Ionico, vino şi tu să te uiţi, că nu-mi vine să cred că poate să coste atîta!

– Atîta e, tu! – confirmă Ionica. Şi conchide, revoltată: cine se cred, măi, spaniolii ăştia, de bagă asemenea preţuri? Cred că sînt ei mai cu moţ sau ce?

Şi cele două familii de turişti români din „clasa de mijloc“ pleacă mai departe, supăraţi cu toţii pe tupeul spaniolilor.

– Stai, mă, uşor, că o loveşti pe asta!... – încearcă soţul să-şi calmeze nevasta care împinge, grăbită, un cărucior cu un copil de cîteva luni. E prost îmbrăcată, obosită, cu nişte ochi mici şi răi înfundaţi în orbite. Pare consumată şi îmbătrînită înainte de vreme.

– Auzi, ştii ce, m-am săturat să stau după baba asta! Dacă nu e în stare să se mişte, să stea dracului acasă să nu mai încurce circulaţia pe aici! După ce că le şterg la cur toată ziua, să mai stau la curu' lor şi cînd ies pe stradă? – se revoltă în continuare femeia, smuceşte de căruţ şi depăşeşte în trombă o bătrînică ce o priveşte speriată. Copilul se sperie şi el şi începe să ţipe. Femeia îşi continuă însă drumul, cu o licărire de răzbunare în priviri.

– Uite şi la ăsta! Băi, spaniolii ăştia nu sînt sănătoşi la cap! Ăsta chiar nu vede cît e de obez? Cum dracu' poţi să ieşi pe stradă cînd arăţi în halul ăsta? Nişte nesimţiţi cu toţii!...

Bărbatul revoltat stă la o bere pe corso împreună cu un coleg. Sînt amîndoi mai degrabă bine îmbrăcaţi, vorbesc destul de bine spaniola şi par să fie cunoscuţi în această bodegă de pe malul mării. Probabil că s-au stabilit în zonă în urmă cu ceva ani şi au avut timp să-şi facă un rost. Timp de jumătate de oră cît am stat la masa alăturată nu au încetat să-i critice însă pe toţi spaniolii ce le treceau prin faţă. Cînd au terminat berea, au glumit în spaniolă cu chelnerul, au plătit şi au plecat liniştiţi. Parcă ar fi fost un ritual de defulare, practicat conştiincios în fiecare seară după terminarea lucrului.

– Am făcut şi un schimb de orchestre simfonice! – adaugă I., spre încununarea unei lungi liste de realizări. Esenţial e că l-am cîştigat pe vicerectorul cu problemele culturale, de partea mea. Şi pe preot, care a trecut la ortodoxie!

– Să nu-mi spuneţi că aţi convertit un preot catolic! – dau eu să mă crucesc.

– Ei, nu chiar... – zîmbeşte I., cu multe subînţelesuri.

Plecată din 1990, căsătorită cu un spaniol „românizat“, cum îi place să precizeze cu fiecare ocazie, I. şi-a reconstruit România ei în acest colţ de Spanie şi este încîntată – pe bună dreptate – de tot ceea ce a făcut pentru ţară. Sau poate pentru ea...

Toate aceste mici întîlniri întîmplătoare se rînduiesc parcă în etape şi moduri ale relaţiei românilor cu lumea „străinilor“ – şi, implicit, ale imaginii lor de sine. De la „oriunde e mai bine decît acasă“ şi fascinaţia pentru Vecin, pînă la suspiciunea şi ura care nu întîrzie să se instaleze, făcînd loc convingerii opuse că „nicăieri nu e ca acasă“. S-ar zice că românii nu ştiu să-şi iubească ţara, dar nu pot nici să o uite, fiind astfel mereu nemulţumiţi atît de lumea de acasă, cît şi de ţara promisă pe care încearcă să o găsească aiurea. În această ambivalenţă aproape œdipiană, soluţia fericirii pare să fie întruchipată de I., care a plecat din România pentru a-i „româniza“, într-un fel, pe spanioli, povestindu-le ce frumoasă este ţara ei din depărtări.

România, ţara pe care n-o poţi iubi decît părăsind-o...

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Perfectul simplu

Faza succesivă a acestei sinteze se desfăşoară de-a lungul domniei lui Carol I, între 1866 şi izbucnirea primului război mondial. Contemporanii au reţinut însă că numai de la Independenţă transformările în domeniul urbanistic şi edilitar au înregistrat progresele aşteptate, prin care oraşul nou se naşte alături de cel vechi. Alimentarea cu apă potabilă prin conducte, organizarea salubrităţii, rectificarea şi adîncirea albiei Dîmboviţei (cu ingineri francezi), introducerea transportului public (tramvaiul cu cai, din 1892 şi electric), utilizarea petrolului, gazului şi electricităţii pentru luminarea străzilor au fost principalele reforme care au apropiat condiţiile de viaţă ale bucureştenilor de acelea normale în Occident. Primul bilanţ al acestei etape din viaţa oraşului şi a ţării a fost expoziţia jubiliară din 1906: cele patru decenii care se împlineau atunci pot fi comparate cu ce a însemnat domnia Victoriei pentru Londra sau a lui Franz Joseph pentru Viena, Budapesta şi Praga.

În capitala statului român unit (regat din 1881), populaţia s-a dublat: 300.000 la începutul noului secol, faţă de 177.000 în anul Independenţei, corespunzînd cu creşterea demografică totală, de la 4.500.000 la 6 milioane de locuitori. Încă un milion şi jumătate se vor adăuga pînă la moartea lui Carol. Clasa pe care clivajele sociale ale veacului al XIX-lea au adus-o în fruntea mişcării de modernizare, cea a burgheziei de funcţionari ai statului, a crescut şi ea de la 64.000 (în 1871) la 102.500 în 1900. La Bucureşti, acelaşi recensămînt înregistra aproape 6000 de funcţionari. Numărul arhitecţilor, 116, numai în Capitală, indică marea căutare de care se bucura această profesiune, înzestrată cu un statut oficial de cînd s-a înfiinţat, în 1891, Societatea lor, sub preşedinţia lui Al. Orăscu, autorul Universităţii.

Ei aveau într-adevăr de lucru. Numai în anul 1890 s-au clădit aici 1179 de case cu un singur cat, 98 cu două, 19 cu trei şi 5 cu patru etaje. Stabilitatea politică şi economică a fost temeiul dezvoltării pe care a cunoscut-o Capitala României în acea vreme. Desfiinţarea barierelor care, pînă în 1895, înfrînaseră extinderea oraşului, a permis înaintarea către nord şi nord-vest. Axul est-vest, preluînd o parte din circulaţia de pe Calea Moşilor, a făcut legătura între mahalaua Oborului şi cartierul elegant de la Cotroceni, chiar dacă a netezit inegalităţi de teren aşa de mari ca lîngă Cişmigiu, unde era o denivelare de 5-10 m de la o margine la alta a „bulivarului". Încrucişîndu-se cu „Strada Nouă" şi îndreptîndu-se către Piaţa Victoriei, care fusese într-o zonă de margine, cu case de ţară între petice de vie, s-a deschis Bulevardul Colţei (Lascăr Catargiu), punînd în legătură cu centrul administrativ şi înşirînd edificii de tipul *hôtel particulier,* ca pe arterele centrale de la Paris sau Bruxelles. Unele faţade erau de-a dreptul copiate după ceea ce arhitecţii văzuseră în străinătate şi mascheroanele sau cariatidele de stuc erau împrumutate de la o casă la alta. O încercare mai veche de a imita stilul occidental, pe strada Batişte, fusese aspru criticată, în 1869, de un jurnalist francez stabilit aici, Ulysse de Marsillaç, care-şi bătea joc de ornamentele din ipsos pe care ploaia sau arşiţa verii le sfărîmau. Dacă vedem astăzi aceleaşi stucaturi, trecute de vîrsta de o sută de ani şi neîngrijite de vreo şaizeci, nouă ni se strînge inima de rezistenţa lor patetică. Între timp, casele au cîştigat dreptul la atenţie şi respect prin asocierea cu oamenii care au trăit acolo. Dincolo de calitatea lor estetică, biografiile cu care ele se identifică sînt cele care ne impresionează.

Chiar bucureştenii din vremea despre care vorbim au arătat nepăsare faţă de trecut şi n-au şovăit să-l şteargă. Restructurarea centrului s-a făcut cu sacrificarea bisericilor, a hanurilor şi a vechilor case boiereşti. Dar locuinţele care le-au luat locul nu erau doar gîndite ca să satisfacă nevoi de confort sporit, ci puneau în evidenţă o estetică nouă.

Este ceea ce reiese cu prisosinţă din colecţia de imagini pe care o prezentăm aici. Publicului căruia i se adresează acest album nu trebuie să i se mai explice de ce au dreptul să trăiască asemenea opere artistice de o uimitoare varietate de linii şi culori.

La data la care se construiau aceste case, poate că împrumutul era mai vizibil. Dar şi atunci, deşi un Galleron, un Gottereau, un Schiendl, un Louis Blanc, un Albert Ballu nu se desprind de felul cum se lucra la ei în ţară, iar dintre autohtoni, I.D. Berindei şi Leonida Negrescu arată ce buni elevi ai şcolilor străine au fost, integrarea în peisaj a produs altceva. Bucureştii pe care, cu admirabilă pasiune, i-a descoperit domnul Dan Dinescu sînt un oraş baroc.

Urmîndu-l pas cu pas pe străzile mute, încinse de soare sau îngheţate sub perdeaua de nea, vom vedea balcoanele de fier forjat, înfloriturile împletite ale stucaturilor, cadrele ferestrelor, rampele scărilor, scuturile de piatră purtînd insemne heraldice, crenelurile fals gotice, măştile şi cariatidele, frizele pictate sau sculptate sub streşini – toate vin din influenţa occidentală, dar datorate dibăciei infinit răbdătoare a unor meşteri locali.

Pe de altă parte, tencuiala scorojită pe cărămidă, iedera care îmbrăţişează strîns zidul dărăpănat, lucarnele oarbe, marchizele sparte, treptele ciobite, aceste semne ale decăderii au căpătat o originalitate şi o poezie fermecătoare. Vă amintiţi vechea legendă povestită de Kipling despre oraşul pierdut în jungla indiană, ascuns sub o vegetaţie copleşitoare: oamenii nu mai sînt şi păzitorul ruinelor este un şarpe albit de bătrîneţe.

O mare autoritate în materie de arhitectură şi urbanism, Lewis Mumford a recunoscut în stilul baroc expresia aspiraţiei spre putere şi ordine. El nu putea să apară decît într-un moment de triumf al autorităţii şi acest moment, în societatea românească, s-a ivit tîrziu, ca să fie repede întrerupt. Epoca lui Constantin Brâncoveanu tălmăceşte printr-o apoteoză a ornamentaţiei izbînda, de un sfert de veac, asupra unor formidabile tensiuni politice. Cu inspiraţie veneţiană sau din lumea habsburgică întinsă şi peste Transilvania, cu contribuţia Orientului creştin, curentul baroc îl întîlnim în Valahia magnificului prinţ. Şi îl pierdem, absorbit de tradiţia locală, fiindcă, după crima din 1714, avem un alt regim, un stat slab, sub tutela otomană, zdruncinat de ocupaţiile militare străine şi de uneltirile boierimii. Întoarcerea barocului e justificată de acea regăsire a echilibrului politic pe temelii trainice al cărei punct de plecare este 1866, la intrarea în scenă a lui Carol I. El, primul monarh constituţional, cu o mentalitate şi o educaţie plămădite în Germania veacului precedent, a guvernat ca Ludovic al XIV-lea – fără metresele aceluia, dar manevrînd oamenii politici abil şi imperios – aşa încît a fost respectat, dar niciodată iubit. Nu prin gustul său artistic personal, mediocru, în ciuda studiilor din tinereţe, ci prin înverşunata lui dorinţă de prestigiu şi prin spiritul de severitate laborioasă pe care l-a răspîndit în juru-i, a influenţat el fizionomia Capitalei. Mumford a remarcat latura formală, metodică a oraşului baroc, cu rigurosul său plan stradal, în timp ce arhitectura trece printr-o fază a barocului capricios înainte de a se supune disciplinei neoclasice. În interior, salonul este focar al vieţii intelectuale şi, totodată, loc de antrenament pentru dresajul manierelor care transformă cultura în civilizaţie. În faţa casei, scuarul rezidenţial are şi el o funcţie pe care concepţia barocă a spaţiului urban o stabileşte strict, loc de socializare al familiilor aristocratice sau burgheze, cu acelaşi *standing* şi cu acelaşi stil de viaţă.

Emfaza Barocului s-a întruchipat astfel, pentru ultima oară în Europa, în spectacolul pe care îl ofereau Bucureştii.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

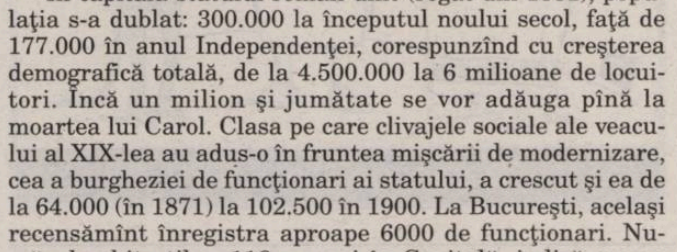

Cîteva opinii ale unui fost preşedinte

Angajarea intelectualilor ţine de temperament, de notorietate şi – nu în ultimul rînd – de hazard, declara Vaclav Havel într-un interviu recent, adăugînd că trebuie să evităm două atitudini extreme: indiferenţa şi angajarea excesivă. Responsabilitatea reală a intelectualilor înseamnă măsură, distanţă, capacitate de a-şi exercita spiritul critic faţă de propriile atitudini şi acţiuni. Or, epoca modernă se caracterizează printr-o tot mai marcată fractură între responsabilitate şi tehnicism. Civilizaţia tehnocratică modernă, îmbătată de raţionalism, e atinsă de un fel de nerăbdare bolnăvicioasă; credem că lumea e un fel de joc de cuvinte încrucişate şi că nu există decît o singură soluţie pentru o problemă dificilă.

Interviul era prilejuit de apariţia în traducere franceză a cărţii sale *La drept vorbind* (Editura L'aube, 2007). Cartea e un colaj ingenios, „lipind" răspunsurile la întrebările lui Karel Hvizdala cu note de jurnal dispuse aparent capricios, dar care, la lectură, îşi dezvăluie coerenţa lor de profunzime. Avem a face, în fapt, cu o rememorare a ultimelor două decenii, de la incertitudinile sfîrşitului anilor '80, pînă la perioada de după retragerea din politică. Extraordinar destin al acestui om ce dă o senzaţie reconfortantă de siguranţă şi de echilibru. Cartea este exemplară prin luciditatea analizelor şi prin francheţea mărturisirilor. Havel însuşi se prezintă astfel: „copil de burghez, ajutor de laborant, maşinist, dramaturg, disident, deţinut, preşedinte, pensionar, fenomen public şi ermit, erou aparent şi fricos ascuns", rezumînd abrupt o întreagă existenţă.

Voi reveni asupra acestei cărţi pasionante. Deocamdată, mă voi mulţumi să citez trei pasaje, semnificative – cred eu – din perspectiva situaţiei politice actuale din România. Iată, mai întîi, fragmente din răspunsul lui Havel la o întrebare privind pragmatismul în politică: „În cursul acestor douăzeci de ani, am avut infinite prilejuri de a mă convinge cît e de important, într-un sistem democratic, să concepi politica drept un serviciu real adus cetăţenilor, şi nu drept o tehnologie a puterii. Acest serviciu trebuie să fie în măsura posibilului dezinteresat, bazat pe anumite idealuri, el trebuie să respecte principiul moral care se află deasupra noastră şi să ia în consideraţie nevoile recurente ale speciei umane. (...) Politica nu trebuie niciodată să abdice în faţa ideilor mari, să se debaraseze de «inimă» şi să devină un soi de mişcare tehnocratică perpetuă".

Al doilea pasaj priveşte dreptul de veto prezidenţial (Havel l-a utilizat de 27 de ori, vizînd proiecte de lege): „Dreptul de a retrimite legi în Parlament este un lucru bun. E totuşi ciudat că legislaţia noastră admite două mecanisme de veto, al preşedintelui republicii şi al Senatului. (...) Veto-ul prezidenţial are un avantaj incontestabil: responsabilitatea revine unei singure persoane, care decide după judecata şi după conştiinţa ei, şi poartă responsabilitatea concretă, indiscutabilă, a deciziei pe care a luat-o. Responsabilitatea colectivă, deci impersonală, a Parlamentului poate, din pricina diverselor «business» între deputaţi şi partidele politice, sau a unor proceduri contradictorii sau fortuite, să ajungă la un rezultat care nu va satisface Parlamentul (...). În acel moment, preşedintele poate lua totul de la capăt, poate analiza şi evalua".

Şi, în fine, o apreciere a rolului partidelor politice: „Cred că partidele politice sînt unul din instrumentele importante ale democraţiei, dar nu finalitatea şi nici sensul ei. Partidele ar trebui să constituie mediul care îi apropie pe oameni, (...) unde se formează personalităţi politice pentru a defini apoi o voinţă politică. Totuşi, partidele n-ar trebui să fie mai importante decît instituţiile oficiale ale statului, decît Guvernul sau Parlamentul; nu ar trebui să le fie superioare, ci să se pună în slujba lor. Nu ar trebui să fie locul unor înţelegeri menite a obţine puterea, să nu fie nişte metastructuri semilegitime ale statului, ci să reprezinte mai curînd crema societăţii civile (...). Acolo unde societatea civilă piere şi unde viaţa asociativă sărăceşte, acolo îşi dau duhul şi partidele politice, care sfîrşesc prin a deveni nişte ghetouri putride destinate doar să-i propulseze pe anumiţi membri către putere".

À bon entendeur, salut.

Texte şi opinii de: ● *Cristian CRISBĂŞAN (jurnalist)* ● *Caius DOBRESCU (scriitor)* ● *Radu Pavel GHEO (scriitor)* ● *Bogdan-Alexandru STĂNESCU (critic literar)* ● *Cătălin ŞTEFĂNESCU (om de televiziune)* ● *Cristian TEODORESCU (scriitor)* ● *Cătălin TOLONTAN (jurnalist)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Cezar PAUL-BĂDESCU*

Periferia ca model

Cînd se vorbeşte pe la noi despre cum sînt românii, auzim în general aceleaşi lucruri flatante: ospitalieri, deschişi, toleranţi, comunicativi sau poeţi. Nu ştiu cît de toleranţi sau de poeţi sîntem, dar, dacă faci ochii roată pe plaiurile mioritice, îţi sare în ochi mai degrabă mitocănia concetăţenilor noştri. Şi asta nu numai acolo unde ne-am aştepta s-o găsim – în mahalale şi la periferia societăţii –, ci în toate mediile, de la cele mai de jos, la cele mai cu pretenţii.

Nu sînt adeptul generalizărilor şi al etichetelor lipite unor popoare („neamţul e aşa, românul e pe dincolo etc."), dar este evident că numărul mitocanilor din ţara noastră îl depăşeşte cu mult pe cel din ţările occidentale. În alte părţi, există totuşi un cult al respectului pentru cel de lîngă tine – ceea ce la noi nu prea găseşti. Iar a te durea-n cot de ceilalţi, de faptul că i-ai putea deranja este una din atitudinile emblematice ale mitocanului. Pînă la urmă, e o chestiune de civilizaţie şi, dincolo de diferenţele economice care ne despart de ţările-vedetă ale Europei, distanţa dintre „noi" şi „ei" e întreţinută şi de suma mitocăniilor noastre mărunte, de zi cu zi.

Şi încă ceva: grav nu este atît că avem o mare doză de mitocănie pe cap de locuitor, ci că acest tip de atitudine ne e oferit ca model de către canalele de comunicare în masă. Că mitocănia e la putere în România şi că ea se transmite nu de jos în sus, cum ar fi normal, ci de sus în jos. Asta face, din păcate, ca viitorul să nu sune deloc bine. ***(C. P.-B.)***

Caius DOBRESCU

Căile încurcate ale antimitocănismului

O teorie deja veche din ştiinţele limbii ne avertizează să nu ne imaginăm cuvintele ca pe cioburile unei oglinzi care, în întregul ei ideal, ar reflecta Realitatea. Mai potrivit este să ni le concepem ca pe nişte instrumente, pe care le folosim ca să „facem lucruri". Adică să intervenim asupra realităţii sau să conferim statutul de „realitate" unei interpretări a lucrurilor care ne convine.

Folosul unei asemenea viziuni devine evident atunci cînd avem de-a face cu vocabula „mitocan". În acest caz, este de la început imposibil să ne închipuim o noţiune „neutră", cu valoare descriptivă. „Mitocan" este o etichetă, or, o etichetă presupune, în mod esenţial, relaţia dintre cel ce o lipeşte şi cel căruia i se lipeşte. La rîndul său, actul etichetării ne spune, în principiu, mai multe despre subiectul său, despre „etichetator", decît despre obiect, adică despre „de etichetat".

Chiar istoria termenului ilustrează acest adevăr. „Mitocan" vine de la „mitoc", biserica în jurul căreia se coagula un cartier (adică, în sensul vechi, o mahala). Printr-o metonimie, mitocul ajunge să exprime spiritul întregii comunităţi, care, mai tîrziu, e identificată cu o întreagă clasă mijlocie ce începe să se manifeste în spaţiul public, trezind dispreţul, dar şi suspiciunea elitelor tradiţionale. Din perspectiva acestora din urmă, „mitocan" devine un termen peiorativ, menit să-i admonesteze şi să-i amendeze pe cei care, fără a fi „bine-născuţi", îşi uită locul şi lungul nasului.

„Mitocan" este cuvîntul din limba română care seamănă cel mai mult, prin sens şi destin, cu occidentalul „burghez". Acesta din urmă denumeşte, la origine, nu atît pe locuitorul unui burg, al unui oraş-cetate medieval, ci pe cel ce participa, cu onoare, la comunitatea cetăţenilor, adică a oamenilor egali şi liberi. De aici, a ajuns să denumească întreaga stare a treia, iar apoi, dispreţul etico-estetic faţă de aceasta, al celor ce se considerau moştenitorii sociali, politici sau spirituali ai aristocraţiei. Această evoluţie semantică a fost luată mult timp drept simptomul unui proces real: transformarea vechilor clase orăşeneşti într-o categorie umană astfel condiţionată încît să ilustreze, în masă, lăcomia şi insensibilitatea morală. Este însă mult mai probabil că evoluţia noţiunii de „burghez" către statutul de invectivă ne vorbeşte despre căile de transmitere, în modernitate, a unei culturi aristocratice a orgoliului şi aroganţei „eroice".

Ipoteza mea, e adevărat, incomplet verificată, este că termenul autohton de „mitocan" a cunoscut o transformare semantică radicală în momentul cînd s-a întîlnit, în limbajul public, cu un concept importat, la distanţă în timp, din vocabularul Revoluţiei franceze. Cel de *classe mitoyenne*. Adică, efectiv, clasă de mijloc. Asemănarea fonetică, absolut întîmplătoare, între cele două, dar şi o oarecare apropiere semantică au asistat naşterea „mitocăniei" ca – dacă putem spune astfel – insultă conservatoare modernă.

Întrebarea care se pune pentru mine este: de ce „mitocan" a supravieţuit cu atîta vigoare în limba română contemporană? O primă explicaţie, cam elementară, dar nu lipsită de eficienţă, ţine, din nou, de sfera atingerilor semantice întîmplătoare: prin asociere, cuvîntul ne trimite la „tocană" şi la imaginea plastică a cuiva cu obiceiuri alimentare cvasiporcine, tocmai bun pentru a întrupa ideea platoniciană a Nesimţirii. Pe de altă parte însă, cuvîntul supravieţuieşte adăpostindu-se la intersecţia paradoxală a două curente (aproape) opuse ale sensibilităţii noastre sociale. Pe de o parte, „mitocanii" şi „mitocănia" lor ne trimit la procesul de rezistenţă la comunism, nu prin civism, ci prin civilitate. Clasele urbane, educate şi occidentalizate, nu au supravieţuit doar prin adaptare pasivă la statul de tip sovietic, ci şi printr-un fel de simţ al subvertirii sistemului prin valorile politeţii şi benevolenţei. Avînd sentimentul că noul regim reprezenta asaltul asupra societăţii al declasaţilor capabili de orice ca să se căpătuiască, aceste clase au aplicat strategiile dintotdeauna ale civilizaţiilor „bătrîne" în faţa cuceritorilor barbari. Au încercat să trezească interesul şi apoi fascinaţia pentru rafinamentele comportamentale, să inducă, treptat, ruşinea faţă de starea de barbarie şi dorinţa de autoşlefuire. Într-o jumătate de secol, această strategie s-a dovedit cîştigătoare: aproape că nu există copii de securişti şi activişti care să nu-şi fi depăşit părinţii în ceea ce priveşte urbanitatea şi educaţia, şi care să nu se ruşineze, dacă nu de cruzimea, măcar de „mitocănia" generaţiei precedente. Acest proces continuă, sub altă formă, şi astăzi, cînd educatori autohtoni sau occidentali trudesc, modeşti, neştiuţi, pentru ca, mîine, fiii şi fiicele „oligarhilor" noştri contemporani să realizeze corupţia, lăcomia, nesimţirea şi „mitocănia" genitorilor lor.

Strategiile de construcţie a „mitocăniei" şi de culpabilizare a „mitocanilor" au însă şi o altă istorie. Dincolo de insinuarea continuă a „civilizaţiei curteneşti" pe care am văzut-o, mai sus, ca megatendinţă a istoriei noastre sociale, un alt proces de termen lung care interesează tema noastră este efortul elitelor culturale, al intelectualilor umanişti, de a-şi păstra privilegiile sau măcar vizibilitatea, într-o societate caracterizată de avansul democraţiei, tehnologiei şi comerţului. Această luptă începe încă de la 1900, traversează, în forme contorsionate, perioada comunistă, şi continuă, cu toată vigoarea, sub ochii noştri. Esenţa strategiei intelectualilor este aceea de a lega, atîta cît se mai poate, ierarhia suflet-trup sau spirit-materie de ideea de ierarhie a prestigiului social. În această logică, din moment ce spiritul e superior materiei, profesiunile care pretind că au de-a face cu el trebuie să precumpănească, în respectul oamenilor, asupra celor ce se ocupă de „josul material". Instrumentul cel mai eficient pentru a impune un asemenea respect nu este argumentul direct, ci continua culpabilizare, picurarea în suflet a îndoielii şi dispreţului de sine, inducerea unui sentiment al distanţei mistice în raport cu Cultura. Cel aflat în afara acestui cerc magic, „mitocanul", trebuie să simtă că nu e decît o masă inertă. „Mitocanul" nu e, ca în viziunea anterioară, un *barbar*, periculos pentru, şi totuşi nu impermeabil la, civilizaţie. Pentru intelectualul-„cleric" care trebuie să-şi apere privilegiile, „mitocanul" reprezintă *materia* brută şi amorfă, specia celor care, ca în calvinismul radical, au fost damnaţi de la bun început, fără vreo şansă de a-şi modifica soarta.

Mi-am propus să fiu descriptiv şi non-implicat în raport cu aceste două moduri de a construi „mitocanul" şi, în consecinţă, de a-l combate. Şi totuşi, în final, nu mă pot abţine să nu emit cîteva judecăţi. În favoarea antimitocănismului insidios, subversiv-curtenitor, aş spune că e benefic, ba chiar necesar. Însă nu e şi suficient. El tinde să reducă problema moravurilor la cultivarea manierelor şi nu pare deloc, luat în sine, o sursă de curaj civic. Altfel spus, nişte cetăţeni mai mitocani, dar capabili să-şi apere libertăţile pot fi preferabili unora şlefuiţi, dar abulici în raport cu drepturile şi responsabilităţile lor. În favoarea antimitocănismului militant, aş spune că radicalismul lui, chiar atunci cînd e necritic, poate reprezenta un agent al schimbării. Însă în momentul cînd atinge sentimentul alecţiunii divine şi dispreţul faţă de masele „fără suflet", este foarte probabil că atinge un nivel de brutalitate morală şi mintală sensibil egal cu cel al „mitocanilor" pe care-i combate.

„Amabilităţi" de pe forum

Pour la bonne bouche *(dacă se poate spune aşa), iată un fragment dintr-un schimb de mesaje pe forumul unui serios ziar central.*

balauru: Ce te plingi? Un pic de „action" pe strazi nu strica. fara mitocanie nu cumperi mai multa piine. Mironositzule!!! :-)

vladalau: balaure, stiu ca esti rau. cind te citesc mi se scoala paru-n cap (poti face glume de autobaza). acilea ai si tu dreptate. dac-as avea un hummer, as face ordine cu mare placere pi bulevardele patriei.

balauru: A scris in ziarul Evenimentul Noptii de alaltaieri, ca in Romania singurii care nu sint barbari sint homosexualii. Sint fini, civilizati, mitocania nu e in vocabularul lor. Te identifici cu ei?

vladalau: kestia cu hummerul ti se pare fina? atunci pune-te-n fata lui, ca am talpa grea, si n-am regrete.

vladalau: si apropos, ai ceva cu cocofifi astia? esti rasist? zi, sa stiu.

balauru: vladalau, te rog tempereaza-te cu, virgula, calcatul mitocanilor cu Hummer-ul.

Vezi, tu esti cu adevarat rau. am si scrieri care daca le citesti ti se scoala si altceva, nu numai parul :-) Sau daca esti la o virsta cind singurul lucru care ti se scoala e parul sau pofta de mincare, poti sa-l citesti pe Pfizer si o sa te linistesti. :-)

Ce ma enerveaza pe mine e ca libertate n-ati avut pe vremea lui Ceasca. O aveti acum si.....v-ati plictisit. Libertate pe burta goala nu e ceva asa de extraordinar. Daca n-ati mai avea mitocanie, vladalaule, ce ar veni la rind?

balauru: vladalau, eu conduc unul, nu ma pun in fata lui.:-)

Eu nu am nimic cu poponarii, doar sa nu se linga in fata mea, ca vars. Atita tot.

vladalau: „am si scrieri care daca le citesti ti se scoala si altceva, nu numai parul :-)" deci nu te-ai abtinut de la bancuri de autobaza. asta-i bine pentru tine.

toate consideratiile cu libertatea etc nu le-am inteles. asta-i rau pentru tine.

balauru: Baga tu bancuri de „salon" sa vedem daca esti in stare si de altceva decit sa calci mitocani cu Hummer-ul virtual. Nu mai te chinui sa te dai fatal, cocos de forum (sau gaina :-)), eu sint cioara de pa gard, care „pirleste" tot ce misca. :-)

vladalau: daca-ti dau 2 palme virtuale dupe ceafa nu-nseamna ca ma dau cocos de forum, ci ca indeplinesc o datorie cetateneasca.

bec: balaure dragut, tu esti clar poponar (si onanist eventual) mental... Restul e tacere.

Hai ca ti-am dat tema de gindire... Dar mi-e ca e cam peste posibilitatile tale asa ceva.

balauru: fatalau, tu sa-i dai doua palme peste ceafa lu' nevasta-ta cind vine beata acasa. Asta in cazul ca esti „straight". Daca esti homo, violeaza-l cu salbaticie.

bai bec, excrement de berbec, tu esti mai prost ca prostia si pacat ca ti-ai luat nick-ul care simbolizeaza ideile. Tot ce simbolizezi tu e bagatul ca musca in curul calului. miroase-te la subrat, lesina si ramii asa 2 ani :-)

Cristian TEODORESCU

Etern şi fascinant

Mitocanul a fost la putere, de cînd ne ştim în România. Regele Carol I, de pildă, a fost un mitocan, dacă ne gîndim la unul dintre sensurile iniţiale ale cuvîntului. Povestea lingvistică a mitocanului a apărut după ce mănăstirile au înfiinţat mitocurile sau metocurile, imobile de tip hotel fără plată, şi cu circuit închis, unde nu puteau trage decît călugării. Laicii săraci care veneau la oraş şi încercau să se cazeze la mitocuri erau trimişi la plimbare sau în cel mai bun caz primiţi pe şest, dacă aveau rude printre călugării care administrau imobilul.

Prin extensie, mitocanul a însemnat, iniţial, adică în secolul XIX, o persoană care venea la oraş şi avea un loc de cazare asigurat, dar care contrasta vizibil cu civilizaţia locală. Mitocanul era invidiat pentru privilegiul său de a găsi gratis adăpost la oraş, mai ales la Bucureşti. Totuşi călugării mitocani care veneau în Capitală cu treburi nu rămîneau aici, ci se întorceau la mănăstirile unde îşi aveau domiciliul permanent. În vreme ce mitocanul care şi-a făcut loc în vocabularul popular, de unde l-a pescuit Caragiale, a devenit, între timp, un simplu „provenit“ care s-a stabilit la Bucureşti, fără să cunoască regulile de convieţuire ale oraşului. Regele Carol I era, din această perspectivă, un mitocan de lux, dar tot un mitocan, pentru cei care nu-i suportau originea străină şi mai cu seamă necunoaşterea obiceiurilor locului. Caragiale, care era un anticarlist convins, l-a atacat pe rege ori de cîte ori i-a venit la îndemînă. E adevărat că fără a-l numi vreodată mitocan, deoarece cuvîntul ajunsese să însemne şi persoană lipsită de educaţie şi de condiţie modestă.

Fascinant cuvînt şi, dacă ne gîndim puţin, tot mai nedrept în conotaţiile sale peiorative. Fiindcă atunci cînd Bucureştiul devine Capitala României Mici, încep să vină aici valuri după valuri de mitocani, aducînd obiceiuri şi cutume culturale care i-au contrariat, iniţial, pe localnici, dar care treptat au fost asimilate, dînd oraşului alura sa tolerantă şi cosmopolită. Caragiale însuşi era, ca extracţie, un mitocan, pentru locuitorii Capitalei. De aceea probabil, în *Noaptea furtunoasă* îşi bate joc din gros de mahalagii, bucureşteni get-beget, supăraţi pe mitocani. Iar dacă ne gîndim puţin la Ţircădău, mitocanul şi pastramagiul, cum îi spune Ziţa, acesta e un om de onoare, în felul său. Îşi iubeşte în continuare fosta consoartă şi nu acceptă ideea că ea ar putea să se mărite sau să aibă relaţii amoroase cu alt bărbat. Încît scoate „şicul“ la ea.

Mitocanul de azi e mult mai rufos decît predecesorii săi. Însă poate fi şi de un lux ţopîrlănesc, cu care, complexat, încearcă să le ia piuitul localnicilor. Mitocanul ajuns vrea să fie invidiat şi să te facă să întorci capul după el sau după maşina lui, pe stradă. Agresiv, enervant, mitocanul e o calamitate aproape naturală în România. Cîtă vreme vom fi o ţară în care tot ce e important se întîmplă la Bucureşti, vom asista la transferuri de populaţie cu efectele ştiute: coduri culturale diferite, denivelări flagrante de educaţie. Dar să recunoaştem, chiar iritant, mitocanul e dinamic şi, pînă să intre în rînd, el împinge lucrurile înainte. Nu neapărat în direcţia bună – care va fi fiind aceea –, totuşi meritul lui e că nu lasă lucrurile să bălţească.

Cătălin TOLONTAN

Închis pentru inventar

Căutaţi mitocanii în altă parte! Sportul i-a epuizat. E adevărat că s-au dat prea mulţi şi uite că n-au ajuns la toată lumea de la coadă.

Dacă am fi fost niţel mai chibzuiţi, dacă nu i-am fi avut, dintr-odată, pe Dinel Staicu, pe Mitică Dragomir, perioada premodernă, pe Gheorghe Ştefan, epoca de dinainte de Primărie, şi pe Ioan Becali, vi-l amintiţi?, „vă fac de la brîu în jos!“, ei bine, aşadar, dacă i-am fi gospodărit mai bine, poate că am fi consumat şi acum bădărănie premium.

Dar aşa? Ce dezamăgire! A rămas numai marfă de pe rafturile din spate, insulte expirate şi ameninţări neconvingătoare, sortimentele Penescu sau Mititelu, nici nu-i ştiţi cine sînt! Ultimul, patronul Craiovei, a fost el însuşi bătut recent de băieţii din galerie. Unde s-a mai pomenit asta? Pe vremea cînd Gigi Becali era în marja de eroare şi ignora ce crede electoratul, nu s-ar fi întîmplat în veci una ca asta! Într-o singură lună era pălmuit şi scuipat Malonga, ameninţat Cristian Tudor Popescu şi bătut şeful de galerie. Aia mitocănie care-şi respecta promisiunea.

Vă rugăm! Vă implorăm! Vă ameninţăm, poftim, ca să rămînem în registrul pe care-l gîndiţi în mod curent despre sport! Treceţi dincolo de stereotipuri! Sportul românesc a ieşit din era bădărăniei. Chiar şi aceste personaje s-au schimbat şi ne oferă azi o altă faţă.

Deunăzi, Gabriel Liiceanu spunea în emisiunea lui Stelian Tănase că, dacă ar fi pus să voteze între Geoană şi Becali, mecanismul alegerii s-ar bloca. Confirm! Pentru că rudimentarul şi altădată violentul Becali a dus-o pe Steaua în Liga Campionilor, un soi de simfonie fotbalistică fără egal.

După ce asculţi muzica Ligii, după ce citeşti manualul de folosinţă al competiţiei, în care se spune, de pildă, că televiziunile nu au voie să defavorizeze jocul în detrimentul reluărilor de faze litigioase, după ce însuşi Becali a fost mutat din loja sa centrală din Ghencea, de către un funcţionar elveţian calm şi neînduplecat, „pentru că, domnule preşedinte, telespectatorii sînt mai importanţi decît dvs. şi aici va fi montată camera de plan general“, ei bine, după ce treci prin toate acestea începi să gîndeşti altfel.

Cu oricîtă prejudecată am fi îmbibaţi, nu putem să nu remarcăm următorul episod incredibil: care a fost cel mai tare dialog, cea mai ironică şi neplăcută conversaţie din Procesele şi Recursurile etapelor, în ultimul an? Nu vă gîndiţi la Pinalty contra arbitrilor sau la MM contra toată lumea! Nu, doamnelor şi domnilor pentru care fotbalul este epicentrul scandalului, din păcate nimic nu a atins în violenţă şoptită şi în duşmănie deloc cenzurată ciocnirea de la TV dintre premierul Tăriceanu, prezent în studio, şi preşedintele Băsescu, intervenind la telefon. Atunci am reauzit replica pe care fotbalul nu o mai produsese de ani buni: „Nu vorbesc cu dvs., mă adresez doar moderatorului!“. Plus: „Să ştiţi că, dacă mă mai jigniţi, mă ridic şi plec!“.

Cătălin ŞTEFĂNESCU

Molima

Ce s-o mai dăm după copac?! Mîrlanul e... cool. E tare. E „greucean“. Are „material în instalaţie“. Şi toate astea, în primul rînd, pentru că sfîrşeşte prin a ne amuza. Mulţi dintre noi, ăştialalţi, care ne ţinem băţoşi şi păstrători de maniere bune, după ce ne oripilăm, după ce strîmbăm din nas, ori după camusianul exerciţiu de a face abstracţie, pînă la urmă... „ne rîdem“. Povestea cu ignoratul ţopîrlanului nu mai ţine nici măcar la ăia mici. Totul se termină cu rîs. Un rîs general. Rîsul nostru despre care credem că e aducător de tonus, de sănătate, pentru noi, observatorii evoluţiei grobiene, şi de eternă condamnare la derizoriu a mitocanului. Treaba însă nu se opreşte aici. La noi, condamnarea la derizoriu devine un fel de *fixare în legendă*. Un soi de confirmare, de fapt. E premiul suprem pe care i-l dăm ghiorţoiului, pentru perseverenţa de a ne fi distrat atîta vreme. Pentru ambiţie. Pentru anduranţă. E ca şi cînd ne facem că plouă, că nu vedem, dar ştim că ţoapa se aşază la masa noastră. Îşi ocupă locul. La început, pe colţ. Pe urmă, din ce în ce mai la vedere, pentru a sfîrşi în capul mesei. Noi credem, în ridicola noastră naivitate, că ne-am luat bufon, el ştie că şi-a rînduit colecţia de fraieri. Şi cu el rămînem. Din tolerat devine vocea principală. Îşi face numărul, în care ne umflă burţile de rîs, dar are şi păreri. Pe care le spune zgomotos, pentru că ceilalţi devin uneori chiar invidioşi că nu pot exprima lucrurile atît de direct, pe cît o face primitivul. Oho, şi-n plus, ce ne mai tihneşte cînd spală pe jos cu toată lumea. Mai ales cu cei cărora noi n-am îndrăzni nici măcar să le luăm o scamă de pe umăr. Laşitatea şi micimea din noi rînjesc la soare, cînd mojicul toarnă gospodăreşte zoaie teribile peste cei în faţa cărora noi plecăm privirea. Mocofanul ne răzbună invidiile şi frustrările cele mai profunde. Spune cu gura lui ce spunem noi cu mintea, în timp ce afişăm, vezi Doamne, un zîmbet dezaprobator. Ah, dar cît de mult ne-a tihnit, de fapt, că i-a tras-o ca la Rovine lui... cutare. Pe urmă, ţinem discursuri despre ofensiva mîrlăniei, despre cît e de inadmisibilă atmosfera de bodegă ordinară din viaţa publică, despre complicităţi şi compromisuri bizantine, şi cîte şi mai cîte. Şi ce ne mai văicărim, şi ce mai răcnim în gura mare că ne asfixiem sub maimuţăreală şi nu mai avem repere, exemple vii. Cu aceeaşi viteză, ne hăcuim pervers reperele vii, de nu se văd. Atunci se strecoară între noi faimoasa replică: „Ia mai dă-l în mă-sa şi pe... cutare! Decît un fandosit şi-o curvă ca el, mai bine un mîrlan, la care ce-i în guşă şi-n căpuşă...“. Una dintre păturicile care ţin la cald ouăle din care puieşte tagma mitocanului ajuns e chiar ipocrizia noastră. Iar *întîlnirea* ipocriziilor noastre e vizuina umedă, mediul ideal în care creşte buruiana ţopîrlăniei.

Peste toate, în chip de vişine pe tort, se iţesc chipurile tălîmbe ale confuziei, abuliei, căpierii, cărora le cădem victime, atunci cînd confundăm, cu nonşalanţă şi îngăduinţă, *directeţea cu grobianismul*. E ca şi cînd am aşterne covorul roşu, pe care mitocanul păşeşte ţanţoş, în sala de bal pe care i-am pus-o la dispoziţie. E momentul lui de glorie absolută, în care sărbătoreşte victoria repezelii asupra discernămîntului. Şi e momentul în care ţopîrlanul ştie că slăbiciunea şi nebăgarea de seamă, suficienţa, îngăduinţa, resemnarea bunului-simţ îi legitimează, cumva, apariţia pe scenă, în chip de element al normalităţii, al cursului firesc al lucrurilor.

Dar mitocănia e vastă, diversă, bogată la chipuri şi bine dotată, cu recuzită şi machiaj de calitate. Mitocanul poate să aibă *look* subţire, cu ochelari şi barbişon, cu fiţe de nonconformist şi aere de deştept. Mîrlanul de salon e o specie care s-a adaptat perfect. Ştie că nu se face să dea din gură în pustiu, să meliţeze ca fraierul sau să dea cu pumnul în masă. Prin urmare, a învăţat să vorbească din vîrful buzelor şi s-a prins că sentinţele lui au priză mai mare cu stilul ăsta. Umblă pe la televiziuni, în calitate de expert, scrie pe la ziare şi simulează plictisul suveran. E sastisit de mizeria şi de micimea din jur. Îţi dă senzaţia că tot timpul îi pute ceva. În decursul evoluţiei, s-a corcit cu impostorul şmecher. A ieşit o vietate care a învăţat să jignească, să muşte profund, să dea cu parul năprasnic, dar numai după ce a administrat un soi de anestezie, o perdea de fum, îndărătul căreia se află, de fapt, ţoapa recentă, mîrlanul de ultimă generaţie. Apariţia asta se poate întîlni acum peste tot, în cele mai diverse locuri. S-a născut din gazde bolnave de naivitatea suficienţei şi a devenit ea însăşi o molimă teribilă şi redutabilă. O molimă care se transmite pe toate căile. O alcătuire microbiană, cu care trăim.

Radu Pavel GHEO

Mitocănia salvează România

O, fericire a după-amiezilor de sîmbătă, cînd stai liniştit cu prietenii la o bere, la o cafea, la o votcă sau ce vrei tu, numai să stai! Mai ai înaintea ta duminica, nu te grăbeşti nicăieri, soarele pripeşte deasupra terasei şi simţi că ai aşa o putere, că ai putea rezolva dintr-o clipire a minţii toate problemele omenirii. Sau măcar pe cele ale României. De obicei acestea din urmă sînt şi subiectul cel mai drag românilor, aşa cum presupun că ungurilor le place să vorbească despre maghiaritate, germanilor – despre germanitate, sud-africanilor – despre sud-africanitate şi delfinilor – despre delfinitate.

E drept că uneori mai vorbim şi noi despre delfinitate. Dar sîmbăta asta, pe o terasă însorită, sub o umbrelă solidă şi sub un zefir tocmai cum trebuie sîmbăta, m-am trezit vorbind cu amicul Costică despre mitocani şi mitocănie. Eu, suflet simplu, deplîngeam plaga asta balcanică. Costică, spirit profund, îmi deplîngea orbirea. El avea (ca întotdeauna) o teorie mult mai elaborată, mai coerentă şi mai patriotică.

– Mitocanul, mitocanul... mă îngînă Costică. Toţi aveţi ce-aveţi cu bietul mitocan. Toţi vă vreţi europeni cu papion, civilizaţi, educaţi, rafinaţi şi dresaţi.

– Şi ce-ai vrea acum, Costică? Să rămînem mitocani?

– Da! a bubuit Costică, pocnind convingător halba cu bere de măsuţa de lemn. Ce-i rău aici?

Nu pricepeam.

– Ce-i *bun* în asta? i-am zis eu.

– Ciuleşte urechile, fratele meu, că-ţi explic eu cum stă treaba. Noi sîntem o naţie de doi bani, aşa-i?

– Ei, nu chiar... am început eu.

– Lasă, că nu zic de oameni. Oamenii-s ca lumea, desigur. Ei, nu toţi, dar... ca peste tot. Oameni mişto, femei mişto.

Şi Costică aruncă o privire în jur, doar-doar o prinde în colimator o probă materială a afirmaţiei lui. Îmi arătă cu capul chelneriţa care ne servise: o puştoaică cu picioare lungi, dezgolite aproape complet, şi piept somptuos. M-am uitat şi eu: avea dreptate. Oameni mişto, cred. Femei mişto.

– Bun, şi-atunci?

– Păi, eu nu de oameni vorbesc. Nu de ei în particular. Nu mă interesează indivizii. Eu vorbesc de naţie în general. Luaţi în parte, românii sînt ca toată lumea. Dar ca naţie... doar ştii că sîntem cel mai dezbinat popor din Europa.

– Ei, lasă...

– Ba nu! Cel mai dezbinat! Unde se-adună trei români, doi se vorbesc cum să i-o tragă la ăla mai fraier. În mod normal, ţara asta nu s-ar fi adunat niciodată la un loc. Ne duceam dracului care încotro: o bucată la unguri, alta la sîrbi, una la ruşi. Ar fi luat şi bulgarii şi cine ar mai fi vrut. Şi cui nu-i plăcea emigra în America.

– Şi ce treabă are aici mitocanul?

– Păi, tocmai mitocanul a făcut România.

– Adică...

– Adică mitocanul a făcut România. Uite, hai să ne gîndim la prima unire, aia cu Principatele. Ce-a fost povestea cu alegerea lui Cuza? Adică şi europenii, şi turcii ne lasă să ne alegem singuri doi domnitori, şi noi ce facem? Îi şmecherim. Le tragem o ţeapă: îl alegem tot pe ăla, ca să facem o ţară din două. Aia a fost o mitocănie după toate standardele diplomatice.

– Ei, chiar o mitocănie! am bombănit. Era voinţa poporului.

– Habar n-avea poporul! A fost o mitocănie dintre cele mai reuşite. Şi uite c-a apărut România! Bun. Vine după aia povestea cu abdicarea lui Cuza. Ce-au făcut oamenii ăia? S-au dus peste bietul om tocmai cînd îşi făcea şi el treaba cu nevasta altuia, de parcă nu-l puteau pune să abdice şi el ziua, aşa, frumos, elegant! Ca să afle şi nevastă-sa pe unde-i umblă domnitoru'.

– A fost în interesul României... am strecurat eu patru vorbe.

– Sigur c-a fost! Păi, am zis eu altfel? A fost o mitocănie în interesul României. Şi au mai fost şi altele. Foooarte profesionist făcute! Cum a fost în primul război mondial?

– Cum a fost?

– N-aveam noi tratat de alianţă cu Germania?

– Ba aveam, am recunoscut spăşit.

– Da, sigur că aveam. Şi ce-au făcut mitocanii de la Bucureşti? Au zis că da, tratat avem, dar n-avem chef să-l respectăm...

–...nu era în interesul României...

– Exact, aşa zic şi eu. Nu era în interesul României, aşa că am încălcat tratatul, ne-am făcut de rîs o vreme, l-am îmbolnăvit şi de inimă rea pe bătrînul Carol, ăla întîiul, dar ne-am ales cu România Mare. Mare mitocănie! Că pe vremea aia tratatele erau tratate, nu ca acum, ţac-pac, am tratat, l-am încălcat, alt tratat... cum fac ruşii. Ei, da, uite, ăia mitocani de clasă! a exclamat Costică, strălucind de idee. Singurii care ne-au tras-o sistematic. Ne-au luat tezaurul, ne-au luat Basarabia... Dar, deh, ţară mare, posibilităţi mari. Apropo, ştii cum de s-a unit Basarabia cu România în 1918?

– Au votat...

– Adică au votat împotrivă, mi-a precizat Costică. Dar s-a dus armata română peste ei, au împuşcat ai noştri vreo cinci-şase deputaţi şi restul au priceput şi-au votat da, sigur că vrem să ne unim cu ţara. Asta ce-a mai fost?

Ce să mai spun?! Costică radia. Era clar unde bate: acum urma să pomenească de felul în care ne-am aliat noi cu Germania în al doilea război mondial şi în 1944, cînd ne-am văzut prinşi la înghesuială, am întors armele... şi tot aşa, poate chiar pînă la intrarea României în Uniunea Europeană.

– Şi ţi se pare în regulă? am întrebat.

– Da! Sigur! Cum să nu? a exclamat Costică. Eu ce-ţi spun aici? Dacă n-aveam mitocănia, azi nu exista nici România. Să fi fost mai rasaţi, mai educaţi, mai de cuvînt, mai de onoare, crezi că ne-am mai fi făcut loc pe hartă?

– Adică mitocănia salvează România.

– Da, mitocănia salvează România. Aşa-i! Uite, ăsta e brandul nostru de ţară. Plătim? încheie el abrupt, făcîndu-i semn chelneriţei.

– Plătim. Dar auzi, Costică, dacă tot lauzi aşa de tare mitocănia, ce-ar fi s-o ciupeşti de fund pe fetişcana de colo cînd vine la noi cu nota? Aşa, ca un adevărat român.

– Of, of! m-a căinat Costică. N-ai priceput nimic din ce ţi-am zis. Eu vorbeam de mitocănia mare. Mîrlănia mică o găseşti oriunde.

În clipa aia, un italian gălăgios de la masa vecină prinde momentul cînd chelneriţa se apropie de noi şi o ciupeşte galant de coapsa dezgolită. Fata se întoarce scurt şi-i aruncă un „'te-n pizda mă-tii!". Italianul rîde fericit şi ne face semn cu ochiul. Are dreptate Costică.

Bogdan-Alexandru STĂNESCU

Scene

Mitocănia e spaţiul în care mi-am petrecut copilăria şi o bună parte din tinereţe: a fost cu mine încă de cînd jucam fotbal cu şobolani – sportul predilect al bercenarilor în creştere. Am încercat de atunci să-mi dau seama cine era mitocanul: eu, care nu aveam unde să-mi exercit calităţile de fotbalist în devenire, sau şobolanul cît pisica ce venea să se amestece în driblingurile mele... Simţeam de atunci că ceva nu e în regulă cu ce fac: o fi fost sîngele care-i picura animalului printre cei doi dinţi proeminenţi, o fi fost bucuria pe care o simţeam cînd izbeam în plin, sau mirosul dulceag (ăsta e mirosul şobolanului, dacă nu ştiaţi) care stăpînea teritoriul copilăriei mele? Privind înapoi, nu ceaiul cu vag iz de madlenă îmi va redeştepta amintirile, ci acel miros uşor de putreziciune vărătecă... mitocănia generală în care am crescut...

Din cauza mitocăniei postrevoluţionare (întrupate atunci, pentru mine, de blugii Pyramide ori Clean), m-am hotărît să devin rocker. Credeam că băieţii cu plete, care ştiau pe de rost versurile tuturor albumelor Zeppelin, sînt deosebiţi, că ies din matricea mitocăniei. Am descoperit foarte repede că mitocănia sălăşluieşte şi în falansterurile rockiste din Tineretului. De exemplu, n-am înţeles de ce, într-o superbă după-amiază de vară, cînd fumam cu Baronelu şi cu Contele, a năvălit peste noi gaşca lui Cavou din Universitate, care ne-a snopit în bătaie. Doar purtam tricou cu Maiden...

În facultate (n-am spus niciodată Facultă, pentru că mi se părea o mitocănie) am dat nas cu un alt gen de mitocănie: cea a studentelor de la Litere. Ea este mult mai subtilă, se prezintă sub forma diverselor haine cumpărate din „engros Europa" şi purtate în timpul unui curs despre Kafka. Curs la care purtătoarea de tricou pe care scrie Boys (sau Trendy, Mendy, whatever) va ridica mîna gingaş şi va spune că sus-numitul Franz este inventatorul postmodernismului. N-am putut niciodată să-mi stăpînesc repulsia în cazul asocierii hainelor kitschoase cu literatura. La fel de mult mă enervau studenţii de la folclor care simţeau nevoia să poarte ii.

Am cunoscut un mitocan pe vremea cînd scriam la *Luceafărul,* după facultate. El era un scriitor celebru, cu 489.000 de volume publicate, pe care nu le citise nimeni: eu de-abia scrisesem o povestioară şi prima mea cronică. M-a povăţuit superior să stau flexat pînă pe la 45 de ani, cînd o să am experienţă destulă pentru a scrie proză. Pînă atunci, aveam liber doar la poezie.

Am avut cîţiva şefi mitocani... nu vreau să dezvolt.

Londra, acum o lună: sînt în metrou, mă îndrept spre oraş, dinspre aeroport, împreună cu un coleg din Ungaria. Pe scaunele de vizavi se află trei români: două fete şi un hăndrălău. El poartă ochelari de soare, ele – pantofi cu toc, cu model de zebră pe dînşii. Rîd, ţipă, vorbesc tare, apoi încep să ne comenteze pe rînd. Aflu despre mine treburi nebănuite. Una dintre ele spune că ar trebui să mă rad în cap, pentru a combate calviţia incipientă. Am ascultat-o...

Londra, Tîrgul de Carte: întîlnire cu un agent literar. Ah, Polirom, spune el. Da... A fost mai înainte o doamnă de la o editură concurentă care mi-a spus că orice mi-ai arăta n-are nici o relevanţă, dat fiind că e făcut de ea... Zîmbesc înspre el, oarecum ruşinat de mitocănia doamnei... e bine, zîmbeşte şi el. Zîmbim amîndoi şi ne vedem de treabă. Sîntem amîndoi tineri şi încercăm să ne facem treaba.

Acum două zile, la piaţă: în dreptul ieşirii, un tip fără un picior aşteaptă pe cineva. Altul îl pofteşte să iasă înaintea lui. Tipul îi răspunde „Nu, mulţumesc". Celălalt se enervează cumplit: „Ia uite, domnule, eu îl las să iasă înaintea mea şi el face nazuri". Mai are un pic şi-l pocneşte pentru că nu răspunde cum se cuvine la marele său gest menit probabil a-l face să fie frumos, deştept şi nobil în ochii nevestei care-l aprobă acum, indignată. Tipul fără picior îl înjură. Se dau unul la celălalt: unul n-are un picior, celălalt n-are creier.

Am fost mitocan de fiecare dată cînd am vrut să-mi transform vecinii în fani Pink Floyd la 3 dimineaţa.

Am fost mitocan de multe ori cînd am „ras" vreun debutant.

Am fost de multe ori mitocan cu cei la care ţin.

Textul ăsta ar putea continua la nesfîrşit.

Cristian CRISBĂȘAN

Mitocăniada

Mitocanul este fundamental o fiinţă agresivă şi violentă. Nu există comportamente şi atitudini mitocăneşti – adică grosolane, vulgare, ordinare – delicate, finuţe, politicoase. Chiar şi în costume scumpe, maşini de lux şi funcţii înalte, acţiunile mitocanului rămîn la fel de agresive.

Mitocanul este fiinţa de la periferia societăţii care se crede egală cu academicianul, numai pentru că anatomic sînt construiţi la fel. Dar şi pentru că, deşi oamenii nu se nasc egali, legea conferă aceleaşi drepturi pentru toată lumea, iar religia statuează că noi toţi sîntem copiii Domnului.

Mitocanul este cel mai mare duşman al elitei spirituale, pentru că el crede că-şi poate suplini prin agresivitate şi violenţă lipsurile care nu-i dau dreptul moral şi competenţele de a face parte din elită.

Mitocanul este acea fiinţă care, într-o reprezentare figurată grotescă, ar avea, în loc de cap, un pumn strîns. El nu-şi recunoaşte niciodată status-ul, nu din ipocrizie, ci pentru că pur şi simplu nu înţelege de ce ar fi el diferit faţă de oamenii normali. Taxat ca atare, el crede mereu că i se face o nedreptate, şi atunci devine agresiv, poziţionîndu-se într-o continuă bătălie pentru cîştigarea unui loc care nu este al lui.

Mitocanii sînt capabili de solidarităţi şi alianţe conjuncturale, dictate doar de interesele imediate. Dar mitocanii sînt şi ei unii „mai egali decît alţii" – ca să-l parafrazăm pe Orwell – ceea ce-i face capabili să se sfîşie între ei, dacă situaţia o impune. De exemplu, dacă se asociază în vînarea unei prăzi, odată aceasta răpusă, mitocanii încep între ei lupta pentru halca cea mai mare.

Dicţionarele mai spun că mitocănia provine şi dintr-o lipsă de educaţie. Cred că dicţionarele sînt depăşite. Există foarte mulţi oameni lipsiţi de educaţie care dovedesc un bun simţ nativ simplu, sincer şi natural. Şi există alţi foarte mulţi oameni care, deşi au trecut prin diferite forme de educaţie, au rămas fundamental mitocani.

Despre aceştia din urmă am să scriu în cele ce urmează, pentru că tema este „mitocănia la putere" şi trăim o perioadă al cărei titlu generic nu poate fi decît „Mitocăniada".

Punctul maxim

Istoric vorbind, cred că această perioadă reprezintă apogeul mitocăniei din România. Mitocănia şi-a atins „nivelul de incompetenţă", a ajuns la saturaţie, mai departe nu se mai poate dezvolta, drept pentru care sînt sigur că în scurtă vreme îşi va începe declinul. De ce spun asta? Pentru că mitocănia a ajuns la punctul maxim pe care-l putea atinge. Ea s-a dezvoltat, s-a perfecţionat, a acaparat conducerea statului şi a societăţii şi a ajuns la preaplin. Prăbuşirea va surveni aduncînd cu ea un spectacol grotesc dat de „marile figuri" ajunse la stadiul de rataţi caricaturali, la anatomia lupului jigărit, năpîrlit şi cu dinţii căzuţi. Deja schimbarea politică din 2004 a produs asemenea victime pe scena politică.

Este foarte interesant de observat evoluţia mitocanului simplu care a ajuns, prin adaptări la mediu aproape paradoxale – precum virusii care au învăţat să fenteze antibioticele şi anticorpii – din mahalaua gîndirii în falsele elite care conduc societatea azi. Asta s-a întîmplat pentru că societatea, cu sistemul imunitar redus aproape de zero după 45 de ani de comunism, nu a mai avut anticorpii pentru a stopa această maladie. Şi nici virusologii care să descopere rapid antiviruşi. Adevăratele elite spirituale, pulverizate istoric de comunism, au lăsat loc de dezvoltare bolii care a crescut încet-încet, ca o tumoare pe trupul societăţii.

Din fericire, tumoarea nu este malignă. Nu este SIDA, este un cancer tratabil. Greu, dureros, dar tratabil.

Însă tumoarea a crescut pentru că a avut teren fertil. Iniţial, mitocănia a cuprins baza piramidei. De aici, prin solidaritatea de conjunctură de care vorbeam, mitocanii cei mai versaţi, mai puternici, mai şmecheri şi mai perverşi au început construcţia unei noi piramide. Mediul propice de dezvoltare a fost mlaştina banului murdar.

Începutul sfîrşitului

Dar mitocanul este fiinţa care gîndeşte pe termen scurt, n-are viziune şi nici nu e capabil de prognoze şi perspective de ansamblu. El nu şi-a dat seama că intrarea în NATO şi mai apoi în Uniunea Europeană va reprezenta începutul sfîrşitului domniei sale. Pentru că piramida construită de el în România va fi ca un corp străin în trupul Uniunii Europene. Iar aceasta are şi virusologi, şi anticorpi. Nu vreau să spun că acolo n-ar exista mitocani, dar ei sînt ţinuţi într-o perpetuă remisie, ca markerii unor microbi care tot apar la analize, dar sînt inactivi.

Din acest punct de vedere, sînt foarte optimist. Integrarea în UE va însemna de fapt tratamentul care ne va vindeca. Şi convalescenţa.

Dar să vedem unde ne aflăm acum.

Mitocănia este vizibilă din micro, pînă în macro. Din punctul meu de vedere, mitocanul care îşi creează propriile scurtături ilegale, periculoase şi iresponsabile în traficul rutier, în esenţă, face acelaşi lucru ca politicianul care interpretează Constituţia şi legile după bunul plac. Şi măcar dacă am avea o Constituţie bună. Ea a fost bună atîta vreme cît între preşedinte şi acea parte a clasei politice aflată la putere – majoritară în Parlament şi deci la guvernare – nu aveau cum să existe disensiuni.

În momentul în care a apărut un preşedinte care şi-a dat seama că sistemul mitocăniadei nu poate fi dărîmat decît din interior şi a început operaţiunea de demolare, au apărut brusc la iveală problemele Constituţiei. Şi sistemul mitocăniadei s-a repliat imediat, executînd încă o fentă de adaptare.

Este o mitocănie ca un om care, pe vremea cînd era preşedinte, s-a făcut direct responsabil de o mineriadă, astăzi, în calitate de senator, să voteze suspendarea preşedintelui (oricare ar fi acela), fără ca acesta să fi încălcat de fapt Constituţia. Dar preşedintele a fost suspendat pentru că a încălcat *o interpretare* a Constituţiei, inventată de o majoritate parlamentară tocmai în acest scop.

Este o mitocănie să schimbi regulile jocului în timpul jocului. Asta se numeşte a trişa. Dar a trişa este un instrument clasic al mitocanului, pentru că el nu poate accede acolo unde nu este locul său firesc, decît prin forţă brută sau violenţe.

Este o mitocănie ca într-o ţară în care a fost preşedinte după 1989 un fost prim-secretar al PCR, iar securiştii deştepţi de ieri au devenit prosperii oameni de afaceri şi politicieni de azi (păstrînd aceeaşi schemă de joc, dar fără ideologia comunistă), o personalitate ca Mona Muscă să fie desfiinţată pentru o minciună banală – al cărei păcat l-a spălat de mult, prin toată activitatea ei de pînă acum.

Este o mitocănie din partea oamenilor politici să încerce să ne prostească cum că performanţele lor ca manageri de ţară au determinat primirea noastră în UE. România a fost primită în UE la fel cum se treceau elevii rămaşi corijenţi pe vară: li se dădea o lecţie să o înveţe cît puteau ei de bine, ca să fie măcar „cinciul" asigurat. Nu cred deloc că am intrat în UE pe merit, ci că am fost băgaţi de nevoie, pioni utili în nişte strategii geo-politice înalte pe termen lung. Şi nu e vorba aici de performanţe economice sau politice. La capitolul mentalităţi, vom avea multă vreme încă un mare steag roşu. Motivele reale pentru care Europa a făcut efortul de a ne trage în Uniune le vom înţelege mai tîrziu. Sînt sigur că unii le ştiu deja. Dar o consecinţă e clară: vom fi nevoiţi să ne integrăm (şi) ca să ne dez-mitocănizăm.

Din Ţara Măgarilor

Mentalităţile noastre înapoiate, mascate fudul şi prostesc în straiele ieftine şi cusute cu aţa albă ale unei pretinse specificităţi naţionale (speculată greţos naţionalist-patriotic ca formă de luptă împotriva globalizării şi a „jandarmului mondial" SUA) sînt cauza tuturor neajunsurilor noastre.

Şi este aşa fie şi numai pentru că o carte precum cea a lui Zeletin – *Din Ţara Măgarilor* – deşi scrisă în 1916, este valabilă 100% şi azi.

Ştiu că voi fi probabil taxat ca fiind pro-Băsescu. Eu spun doar că iar ne aflăm în situaţia de a alege între răul cel mic şi răul cel mare.

La referendum voi vota nu pentru actualul preşedinte suspendat, ci împotriva unor partide politice care ţin statul captiv printr-o majoritate parlamentară de conjunctură. Noi nici nu avem, de fapt, partide politice. Ci nişte găşti de oameni adunaţi în jurul unor interese pe care şi le apără prin intermediul Parlamentului. Avem un simulacru de politicieni şi viaţă politică. Parlamentarii au o reputaţie proastă încă din 1990, nu doar de cînd a început „rebeliunea Băsescu".

Toate astea se întîmplă pentru că lumea politică de la noi este o copie fidelă a „Ligii lui Mitică" şi a campionatului naţional de fotbal, cu toate seriile sale, de la Steaua lui Becali, Dinamo-ul lui Borcea şi Rapidul lui Copos, pînă la echipa din „divizia onoare" care joacă pe stadionul sătesc de la Ciorogîrla. Justiţia este precum corpul arbitrilor. Şi aşa mai departe. Dacă vă gîndiţi puţin, asemănările or să vă izbească năucitor. Ce oferă Liga lui Mitică? Pîine şi circ de mîna a zecea. Să recunoaştem, fără ipocrizie şi fudulie naţională ieftină, că, dacă vrem fotbal adevărat, serios, ne uităm la Manchester, Chelsea, Barcelona, Real, Milan sau Bayern, tot aşa cum oameni politici adevăraţi sînt Tony Blair, Angela Merkel, Chirac sau Berlusconi chiar, şi nu amatorii penibili şi fuduli de la noi.

Helmut Kohl arăta la vizita făcută în România precum Gulliver în ţara piticilor. Hagi a devenit un mare fotbalist al lumii cînd şi-a schimbat mentalitatea, a devenit un profesionist şi s-a integrat în lumea adevărată a fotbalului de afară şi a performat acolo, nu cînd dribla în campionatul naţional şi-l înjura lumea din tribune ca să aibe p-ormă de ce să-l ierte ca să-l pupe.

Problema cu mentalităţile e aşa: nu este suficient să urăşti comunismul (e un loc comun deja), să citeşti sute de cărţi despre democraţie, să-ţi dai masterate în ştiinţe politice la universităţi de afară, să fii om de afaceri prosper, să vrei în NATO şi Uniunea Europeană, să vorbeşti limbi străine, să-ţi faci partid şi să intri în Parlament ca să poţi crede despre tine cu îndreptăţire că eşti un democrat european autentic, fie liberal, democrat, socialist, popular, creştin-democrat sau conservator.

Mentalitatea ţi-o schimbi de jos, de cînd eşti încă un tînăr anonim pe scena socială, pentru că asta e opţiunea ta ca fiinţă liberă – conştientă şi responsabilă – şi om al civilizaţiei europene a secolului XXI, nu abia cînd ai început să urci scara ierarhică şi eşti nevoit să dai aparenţa că te-ai schimbat la faţă.

Cu alte cuvinte, limba engleză o stăpîneşti cu adevărat cînd eşti capabil să gîndeşti în engleză, nu doar cînd o vorbeşti corect gramatical şi cu accent inteligibil.

În final, am şi eu o utopie. Aş vrea ca fiecare om care vrea să intre în politică să fie supus unui riguros şi incoruptibil test psihologic. În fond, dacă pentru carnetul de şofer trebuie să treci examenul psihologic ca să nu omori oamenii pe străzi, de ce politicienii – care pot nenoroci o ţară întreagă – să nu dea şi ei un astfel de test?

Problema e că în România de azi testele psihologice pentru carnetul de conducere încă se mai pot lua pe bani, şi nu pe bune. Pentru că una dintre caracteristicile mitocanului este aceea că e corect ce crede el că i se cuvine, nu ceea ce merită de fapt.

© L. Munteanu

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 18 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Alex. Leo ŞERBAN

À la page cu Lepage

Prima dată am auzit despre canadianul Robert Lepage de la Ducu (Alexandru) Darie, pe la-nceputul anilor '80. Pe vremea aceea ne întîlneam mai des ca acum – în principal pentru că, la acea vîrstă (Ducu şi cu mine sîntem de-un leat, iar Lepage doar cu doi ani mai bătrîn), ai tot timpul din lume pentru a freca menta de-amoru' artei... Obişnuiam să ne-ntîlnim şi să vedem filme pe video (Ducu e un mare cinefil, şi sper ca ceva din această cinefilie de bună calitate să transpară în debutul său în cinema!); apoi le comentam cu înverşunare, deşi eram – invariabil – de aceeaşi părere. Atunci, în cotul unei fraze, mi-a povestit el despre Lepage – şi i-am reţinut numele pînă cînd am început să-l tot întîlnesc ici-colo, prin reviste străine, cu aerul că „ştiu şi eu despre cine vorbiţi, nu sînt chiar venit cu pluta!".

Acest preambul memorialistic are tîlcul lui, pentru că Ducu a vorbit *exact* despre acea perioadă în discursul rostit la Salonic, la Gala Premio Europa per il Teatro (a XI-a ediţie, 26-29 aprilie), în calitatea lui de (probabil cel mai tînăr) preşedinte al Uniunii Teatrelor Europene. A fost un discurs scurt, clar şi emoţionant într-o engleză perfectă, îndelung aplaudat. Am învăţat să deosebesc aplauzele de circumstanţă (moi de la-nceput pînă la sfîrşit, care-ncep răzleţ şi se termină brusc) de cele venite din inimă (care-ncep brusc, cresc, uneori iau forma scandărilor, sînt însoţite de chiote şi ovaţii şi se termină răzleţ); în cazul lui Ducu, au fost din inimă (dar fără chiote şi ovaţii, rezervate spectacolelor propriu-zise). Iar asta pentru că a vorbit viu şi firesc, el însuşi emoţionat, despre ce însemna să fii student la regie în România acelor ani, cînd singurul mod de a fi *à la page* cu marii regizori ai lumii presupunea să le vezi spectacolele pe casete video. Brook, Strehler. Mnouchkine... toţi pe video! Sau nici măcar atît: să citeşti *despre* (cum s-a-ntîmplat – în cazul lui Ducu – cu Lepage, iar în cazul meu cu Bob Wilson; tot în paranteză fie spus, nici pînă astăzi n-am reuşit să văd vreun spectacol de Wilson – nici măcar pe video!).

Brook, Strehler, Mnouchkine, Wilson, apoi Heiner Muller, Pina Bausch, Lev Dodin, Luca Ronconi, acum Lepage – toţi aceştia au fost premiaţi de UTE, ceea ce demonstrează fără nici un bemol importanţa acestui premiu. Anul trecut, ceremonia de premiere a avut loc la Torino, iar premianţii au fost Harold Pinter şi Josef Nadj; am scris despre ea chiar aici, în *Dilema veche*. Pe lîngă marele premiu de teatru propriu-zis, mai există o secţiune – „Noi realităţi teatrale" – la care, sincer, nu mai ştiu cine a fost premiat anul trecut. Aş putea să mă uit în textul de atunci, care e doar la două clicuri distanţă pe laptop, dar consider că amnezia are şi ea tîlcul ei. Ţin minte, în schimb, cine a fost premiat la această secţiune, la Taormina, *cu şase ani în urmă:* Heiner Goebbels şi Alain Platel! Iar asta pentru că ce am văzut atunci (două spectacole ale lor) m-a lăsat cu gura căscată, m-a electrocutat, m-a gelatinizat, această gelatină de gînduri, senzaţii şi emoţii găsindu-şi căsuţa potrivită din creierul meu care „scoate coarne" (de melc „supramuzical, suprateatral") ori de cîte ori dă peste numele celor doi...

Anul acesta, cei premiaţi pentru „Noi realităţi teatrale" (a IX-a ediţie) sînt o sîrboaică, Biljana Srbljanovici, şi un leton, Alvis Hermanis. Prima scrie teatru, al doilea îl regizează. Prima era prezentă cu montarea unei piese a sa, al doilea – cu două spectacole regizate. Mi s-au părut – cum să spun – „interesante"; dar nimic care să mă entuziasmeze. Recent, citind o cronică a Mihaelei Michailov, am aflat că spectacolul lui Hermanis – *Viaţă lungă* – a fost prezentat şi în Bucureşti, la Festivalul internaţional de teatru, aşa că cei care l-au văzut ştiu despre ce e vorba. Recunosc însă că, oricît de inteligent şi de interesant ar fi ce spune Hermanis despre „demersul" său („demers" e cuvîntul-fetiş atunci cînd nu prea înţelegi o propunere teatrală!), n-am rezistat mai mult de jumătate de oră la *Viaţă lungă*... Pentru mine a fost „viaţă scurtă" pentru că, deşi *ars longa,* e totuşi *vita brevis!* Am înţeles ce-a vrut Hermanis – un fel de „plan-secvenţă" (ca la cinema) în viaţa unor bătrîni dintr-un apartament comun *à la* spaţiul (locativ) sovietic, înţesat de lucruri („lucrurile sînt memoria locului" blabla, ni se explică în pliant), fiecare cu ticurile şi tabieturile sale, un spectacol de două ore în care nu se spune o vorbă, iar actorii se mişcă vătuit şi se-mpiedică de obiecte (trebuie că e mult mai greu să reţii *mişcări,* atunci cînd eşti actor, şi nu dansator, decît să reţii replici!) – totul, sigur, foarte *interesant,* dar... nici o emoţie (decît un plictis politicos), nici o senzaţie (decît a timpului care trece), nici un gînd mai consistent (decît acela că trebuie să plec, că doar n-am omorît pe nimeni!).

Ce e şi mai „interesant" e că şi Hermanis a vorbit foarte frumos (şi a fost îndelung aplaudat) despre faptul că artiştii zilelor noastre se-mbracă la costum şi au o viaţă burgheză, dar sînt atraşi de nevroze, psihoze şi „bube, mucegaiuri şi noroi" (asta e de la mine, de la Arghezi de fapt, dar cam asta era ideea), în timp ce artiştii din trecut trăiau în mizerie, sau măcar boem, dar creau opere pline de armonie, graţie, vibraţie şi profunzime (partea asta sigur l-ar fi uns la lingurică pe Dan C.-ul!), că artistul de azi are „un creier mare şi o inimă mică", în timp ce acela de ieri avea „o inimă mare şi un creier mai mic" (mă rog, nu ştiu dacă asta l-ar fi umplut de bucurie pe Flaubert să zicem, dar *passons...).* Mie discursul lui Hermanis mi s-a părut cam schematic – genul de sentinţă binară care nu se împiedică-n nuanţe pentru a spune ce vrea să audă publicul –, dar Hermanis însuşi e un tip OK, are ochi albaştri şi place la gagici, aşa că cine să-l contrazică sau fluiere?! (În plus, era la sacou iar pe primul rînd stătea soţia cu cei doi copii care orăcăiau cît zece, aşa că cine să-l tragă de mînecă...)

Apoi a vorbit Lepage. Nu pot spune că m-am înnebunit cum era îmbrăcat (cam „diva-*like*" după gustul meu – gen Afrim la ultimul UNITER), într-o tunică de mătase neagră cu dragoni (OK, el are un spectacol care se cheamă *The Dragon Trilogy),* dar chiar nu mai conta: a fost la fel de inteligent, de profund şi de în vervă ca-n ziua precedentă, cînd vorbise despre arta lui într-un „face a face" cu publicul – *după* ce cîteva fragmente dintr-un „Work in progress" al său *(Lipsynch)* lăsase o sală-ntreagă (care gemea de lume) absolut căzută pe spate!! Încerc să-mi măsor cuvintele, dar cred că nu am mai văzut de mulţi, mulţi, *muuulţi* ani ceva atît de frumos, de spectaculos, de just şi de *simplu* pe o scenă de teatru! Se spune că Lepage face un „teatru vizual" – pe lîngă film propriu-zis, 6 titluri, pe două dintre ele reuşind să le văd şi eu; şi, într-adevăr, fragmentele arătate foloseau ceea ce se numeşte „multimedia" – dar atît de discret, atît de elegant, atît de funcţional! O Poveste după Andersen („Omul care şi-a pierdut umbra") este *exact asta*: Lepage (care e şi actor) povestindu-i fetiţei sale (din spectacol) fabula lui Andersen, folosindu-se de o veioză cu care aruncă umbre chinezeşti pe peretele din spate... Un alt fragment (minunat de graţios şi hipnozitant de oniric) îi aduce un omagiu lui Cocteau (cel din filmul *Le sang d'un poète)* schimbînd pur şi simplu poziţia camerei de filmat, astfel încît Lepage – pe o bancă de metrou răsturnată pe podea – pare că se caţără pe pereţi... *Lipsynch* – mai complex şi mai ambiţios – vorbeşte despre incomunicabilitate, actorie, memorie şi Alzheimer şi reuşeşte (la un moment dat) să vină cu o ipoteză absolut uluitoare despre... originea Lumii: personajul principal (rînd pe rînd chirurg neurolog, soţ indiferent şi suveran pontif) proiectează pe un perete fresca lui Michelangelo din Capela Sixtină, izolează pe Dumnezeu învelit în norul Lui – şi bingo: vezi că de fapt e un Creier! „La început a fost Cuvîntul" – de fapt, *Logosul,* explică Lepage, adică Creierul... În faţa unei asemenea densităţi de idei – dar spuse simplu, cu o logică (inclusiv teatrală) plină de eleganţă – îţi dai seama că simpla „cronică de întîmpinare" (mi-a plăcut/nu mi-a plăcut) este complet depăşită: Teatrul lui Robert Lepage *poate* fi „savurat" doar în limitele acestea (spectacol solid, relaţii credibile între personaje, tensiune dramatică blabla...), dar, vorba bancului, ar fi păcat: e nevoie – pentru a-l înţelege (şi deci, savura) mai bine – de eseuri interdisciplinare, de oameni care cunosc ceva tehnologie multimedia, se descurcă în istoria vizualităţii, sînt la curent cu teoriile ştiinţifice de ultimă oră etc. etc.

Altminteri, e ca şi cum ai spune despre Leonardo da Vinci că e tipul de pe coperta cărţii ăleia – ceva cu un „Cod"...

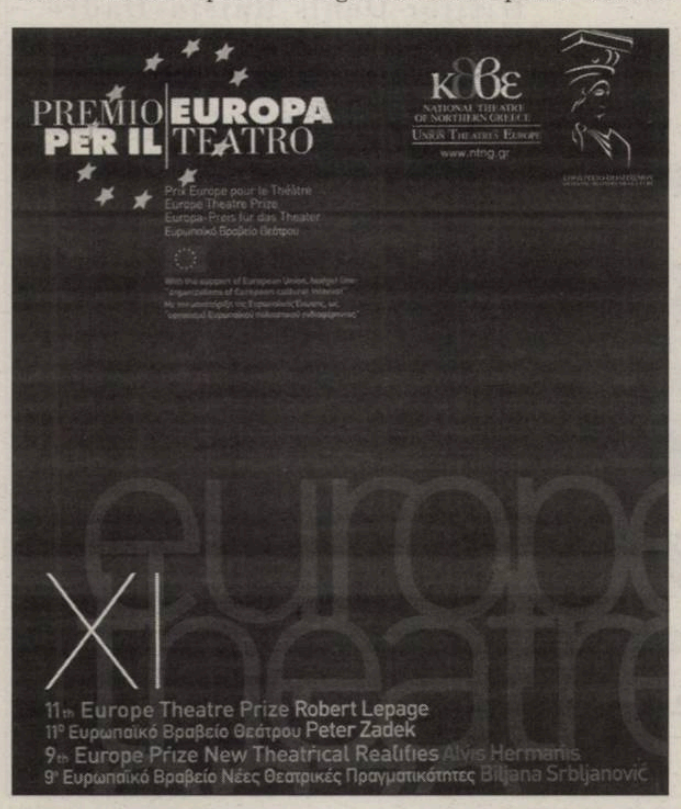

PUBLICITATE

SPARISfilm prezintă coloana X

mihai teclu

3 capricii color + 1 gratuit

La aceeaşi temă

simptom de grație

Eram fulg; era frumos
–şi ce-mi veni mie: hai
să mă duc la tatăl meu,
pe jos...

C-o păpădie.

(„*CLAR*"/ ed. Eminescu/ '85)

• • •

spiritul evreu cel pur
suie-n tortură de aur
către coclaurul nour
nourul coclaur
spiritul evreu cel pur

(„*CÎNTECE FĂRĂ RIMĂ*"/ '68,
prin cenacluri după Podu' Mihai-Vodă –
şi pentru plete)

cu apostrof mare

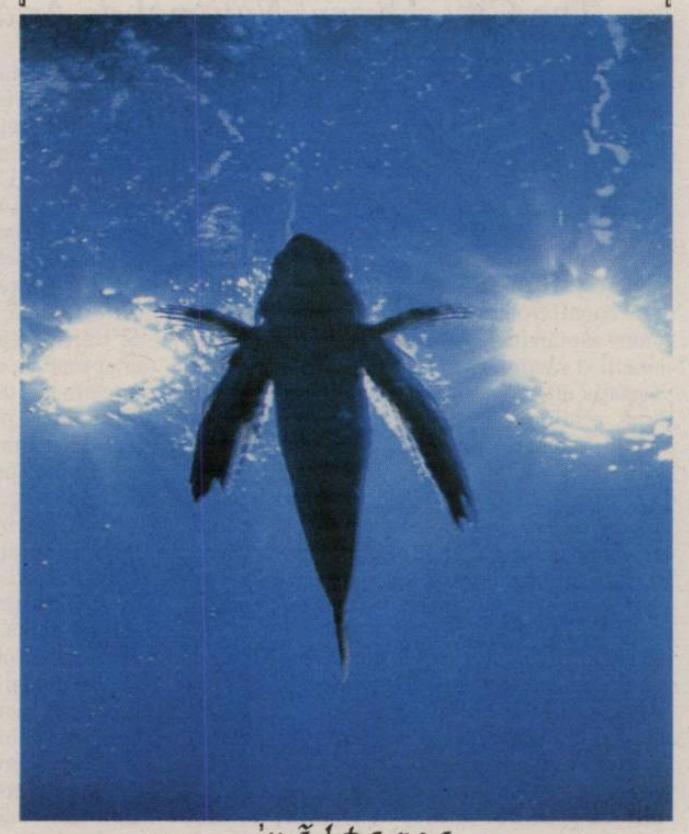

'nălţarea

(*clişeu numeric*: Codrat-Alain Teclu)

canon de imponderabilitate

!

SPARISfilm ~ point/ punct contact:
mihim@hotmail.com

Bogdan POPA

Istoria tinerilor

– EUSTORY la ediţia a V-a –

„Călătorii şi frontiere ieri şi azi. Întîlniri, despărţiri, regăsiri" este tema propusă de organizatorii Concursului ISTORIA MEA – EUSTORY, ediţia a V-a, 2007-2008, tinerilor născuţi după 1 ianuarie 1988. La cele patru ediţii desfăşurate între 2000 şi 2006 au participat 1470 de tineri care, individual sau în echipă, au realizat 586 de lucrări. Aceştia au fost îndrumaţi de cîteva sute de profesori, muzeografi şi părinţi. Să mai adăugăm şi cele cîteva zeci de membri ai Consiliului Ştiinţific, ai juriilor locale şi naţionale (profesori universitari, profesori de liceu şi şcoală generală). Obţinem astfel o imagine destul de clară a eforturilor depuse în ultimii ani de Asociaţia DRIFI, împreună cu partenerii săi instituţionali, pentru menţinerea acestei iniţiative a societăţii civile în atenţia publicului.

Concursul ISTORIA MEA – EUSTORY face parte din Reţeaua Europeană EUSTORY, coordonată de Fundaţia Körber din Hamburg. Înfiinţată de industriaşul şi filantropul Kurt A. Körber, Fundaţia a integrat printre proiectele sale de dezvoltare a societăţii civile un concurs menit să trezească interesul tinerilor vest-germani pentru cunoaşterea tuturor aspectelor trecutului. Astăzi se organizează competiţii similare în 19 ţări europene. Anual, o parte dintre cîştigători se întîlnesc în academii pentru tineret, găzduite de Germania sau de diferite alte ţări membre. În România au avut loc deja două asemenea evenimente. Recent a fost încheiat un acord de parteneriat între Reţeaua EUSTORY şi „A Soul for Europe", iniţiativă menită să contribuie la întărirea laturii culturale a procesului de integrare europeană.

Să mai spunem că formularea aleasă pentru una dintre misiunile asumate de eustory.org exprimă fericit scopurile acestei inedite reţele de concursuri naţionale de cercetare istorică pentru tineret. Astfel, prin numeroasele sale publicaţii, EUSTORY caută să „ofere hrană pentru cei care au preocupări legate de istoria europeană". Ce ar fi de spus despre un concurs de cercetare cu tema „Călătorii şi frontiere ieri şi azi"?

În faţa tinerilor (poate viitori) istorici stă o provocare ce nu ar trebui ocolită. Tema călătoriei şi a călătorului a fost recent abordată de istoriografia românească şi încă nu şi-a făcut loc în predarea şcolară a istoriei. Principiile EUSTORY încurajează însă cercetările originale, căutarea subiectelor atît în istoria naţională şi universală, cît mai ales în istoria locală, sau, de ce nu, în istoria propriei familii. Experienţa celor patru ediţii de pînă acum a arătat că nu există problemă lipsită de interes, de savoare, de noutate. Prin realizarea lucrărilor pentru Concursul EUSTORY, mulţi tineri s-au apropiat de lucruri pe care nu le cunoşteau. Din textele, albumele de fotografii, obiectele de artă sau site-urile de Internet create de către participanţi, organizatorii au putut vedea că scopurile pe care le propun – încurajarea interesului pentru cunoaştere, strîngerea legăturilor cu comunitatea locală, naţională, continentală, atitudinea critică faţă de realitatea trecutului şi a prezentului – au fost în cele mai multe cazuri atinse. Întîlnirea, despărţirea sau regăsirea sînt evenimente tot mai comune astăzi, tot mai vesele sau mai dureroase. Pot face parte din istoria sau din prezentul unei familii din zilele noastre (din păcate?, din fericire?) sau din viaţa unui individ oarecare. Ne vor ajuta aceste lucrări să aflăm ce gîndeau oamenii care vedeau pentru prima oară în viaţa lor un „drum de fier"? Se vor minuna viitorii participanţi cînd vor afla că drumul de la Bucureşti la Braşov era o adevărată aventură? Vom vedea altfel ideea de frontieră? Sau poate vom şti mai bine de unde să apucăm problemele acelei generaţii botezată, rîsu-plînsu, „singur acasă"?

Ceremonia de lansare a avut loc pe data de 3 mai 2007 la sediul Clubului Băncii Naţionale a României şi s-a bucurat de prezenţa dlui Mugur Isărescu, guvernatorul BNR. Patronajul instituţiei prezidenţiale a fost acordat concursului şi pentru această ediţie. La dispoziţia celor interesaţi stă o broşură cu toate datele necesare, inclusiv cu îndrumări despre lucrul cu sursele istorice şi realizarea propriu-zisă a lucrării pentru concurs. Lucrările sînt aşteptate pînă la data de 15 ianuarie 2008. Informaţii pot fi obţinute de pe site-ul de Internet al concursului, www.eustory-romania.home.ro.

Gabriel MARIAN

Din seria „Tineri pictori nepromovaţi"

– despre expoziţia Cantemir Hauşi – I Used To Like The City, *Muzeul Naţional de Artă Cluj-Napoca –*

În oceanul de conformism trendy, manele şi fum de kebab ce se revarsă peste noi prin toate canalele media – inclusiv în galeriile de artă – mai poţi avea uneori surprize plăcute, chiar şi într-un muzeu. Între expoziţia unei artiste ce pare să producă pe bandă rulantă şi retrospectiva magistrală a operei încă unui ilustru necunoscut post-neo-pseudo-impresionist, nimereşti într-o zi peste o zonă liberă de hidos (sau banal) ce ajunge să-ţi lumineze privirea mai multe săptămîni la rînd. Intri sceptic, ridici ochii obosiţi şi rămîi fără glas: compoziţii impecabile, senzaţia intensă a unei prezenţe, cromatică sublimă, echilibru şi reţinere desăvîrşite, într-un cuvînt: tablouri cum ţi-ai dori să poţi picta. Le vom lua pe rînd pe toate.

Nu credeai că mai există pictori care să ştie stăpîni cu adevărat acest tip de compoziţie: uneori mare parte din spaţiul pînzei pare vacant, respiră cu imensitatea unui deşert, într-o culoare sau alta, iar într-o margine se concentrează tot miezul subiectului, abia sugerat, cu o eleganţă ce aminteşte de pădurile lui Klimt, de unele afişe *Art Nouveau* ce reuşeau să evite supraîncărcarea, sau – mai ales – de ştiinţa vidului din acuarelele şi caligrafia chinezească. Însă cea mai importantă calitate a lui Cantemir Hauşi în recenta sa expoziţie e că nu utilizează nici un procedeu în mod sistematic, nu cade niciodată în automanierisme şi pictură la metru pătrat. E un căutător. Apropo de acuarele sau stampe extrem-orientale, apar desigur şi aluzii explicite la ele, însă la fel de discret şi fără a insista. Deviza lui ar fi, paradoxal, *less is more*. Dar şi – din mai multe motive de ordin tehnic – uneori *more is less*.

Pictura lui e figurativă: adesea personaje, de multe ori copii, uneori animale sau obiecte cotidiene, însă toate au o prezenţă ce te absoarbe în spaţiul lor virtual. Aşa ajungi să simţi că aceste picturi emană o atmosferă, o viaţă densă şi plină de înţelesuri nespuse. C.H., spre deosebire de alţi pictori tineri sau mai puţin tineri, are o *viziune:* în picturile sale, oricît de minimaliste, simţi o privire vie asupra lumii, se întîmplă cu adevărat ceva, chiar dacă nu reuşeşti să dai un nume la ceea ce vezi. Iar, în comparaţie cu alte nume consacrate din generaţia lui, ce au ales tot figuraţia (Dumitru Gorzo sau Roman Tolici), viziunile lui C.H. sînt mai puţin tributare unui postmodernism explicit şi programatic, declarativ şi uneori uşor mecanic. Întreţin de asemenea relaţii mai distante şi prudente cu fotografia.

Despre tematică acum. Aţi încercat vreodată să vă imaginaţi cum arată universul prozei lui Cărtărescu, mai ales *Visul* sau *Nostalgia?* Dacă aveţi dificultăţi în a vizualiza sau, pur şi simplu, vreţi să fiţi şi voi acolo, ar trebui să încercaţi picturile lui C.H. După-amieze calde şi prăfoase de vară, calm şi împăcare, suflete de copii fără un gram de angoasă sau depresie, în ciuda culorilor pe care un ochi neexersat le-ar considera sumbre. Nici măcar asta nu e sistematic, atmosfera cărtăresciană poate apărea şi într-o lumină verde transparent, în care întrevezi doar spatele unui copil cu cască roşie într-un leagăn, sau altundeva, în toboganul abandonat în întuneric, ori fantezia pe fond alb-orbitor a iepurelui cu cravată şi a micului cosmonaut.

Despre tuşe: în comparaţie cu pictura occidentală, caligrafia şi pictura chinezilor sînt mai explicit pătrunse de o filosofie a non-acţiunii. După ce învaţă ani de zile să deprindă tehnici sofisticate, discipolul va trebui să uite într-o zi tot ce a învăţat şi va încerca să lase pensula să-i ghideze mîna. C.H. pare să ştie asta, a trecut prin toată tehnica şi încearcă să o uite, dar rămîne totuşi ca un acrobat ce a ajuns să facă triplu salt mortal cu ochii închişi. Suprafaţa culorii unora din pînze abia e animată de trei tuşe de culoare aproape indistinctă de cea din fundal, totuşi acele trei tuşe dau carne unei feţe, trup – unui om, viaţă – unei siluete. Alteori, textura unora din marile suprafeţe colorate minimalist aminteşte de monocromele lui Pierre Soulages, doar că aici nu e într-o materie neagră, ci e albastru nocturn.

În faţa unei stratificări de asemenea proporţii, nu poţi să nu te gîndeşti şi la pînzele ce au rămas în atelier. După ce criterii hotărăşte C.H. ce anume expune, ce şterge sau ce mai lasă să aştepte? Cum arată o pînză nereuşită? În definitiv, nimeni nu e perfect, nu toate tablourile ajung pe simeze. Dar acesta e preţul de plătit ca să străbaţi în lung şi în lat imperiul figuraţiei metafizice.

Da, metafizice: uneori te gîndeşti la scriitura unui De Chirico sau Carrà, dar nu în litera (semnul, forma) imaginilor lor, ci în spiritul enigmatic şi renăscut al acestui curent. Misterul e la fel de dens şi de cotropitor, somnul adînc, simbolurile obscure.

Azi, după un secol de avangarde, e încă foarte la modă să pretinzi că deconstruieşti tehnica şi iluzia figurativă. E foarte comod să fii abstract, muzeele şi galeriile crapă de milioane de rateuri abstracte, „tachiste", constructiviste. La fel de trendy, dacă totuşi rămîi la figuraţie, sînt tuşele nervoase, personalitatea vulcanică, epigonismul după RembrandtVan GoghBacon-Pollock, stilul „foarte personal", chiar dacă nu ai nimic de zis. Sau, într-un mod mult mai neutru, colajele postmoderne sau hiperrealiste. Dar C.H. nu pare să-şi mai pună astfel de probleme, el pictează cum alţii respiră. Manieră nici torturată, nici voit impersonală, oricum asta nu are prea mare importanţă în cazul de faţă. Iar cîteva din picturi ating limitele abstracţiunii, deşi un personaj te priveşte în ochi, sau o pereche de mănuşi de box roşii ce par vii atîrnă între *à-plat*-uri rectangulare şi colorate.

Fiindcă C.H. nu simte nevoia să recurgă la provocări gratuite, de dragul şocării burghezului şi a omului nou postcomunist, nu tu acolo un sex, un viol, o scatologie sau nişte sîrme ghimpate cu bucăţi de carne însîngerată pe ele, doar discreţie şi eleganţă, încît la bienala de la Veneţia ar fi probabil refuzat ca nefiind destul de *interactiv, online* şi *new-medias,* şi mai are şi tupeul să picteze pe pînză (!), cu pensula (!!) în culori de ulei (!!!).

Şi totuşi pictura lui e cum nu se poate mai contemporană, urbană şi sofisticată.

Ar merita puţină promovare pe plan internaţional. De altfel din 8 mai, trei din pînzele expuse la Cluj se vor regăsi într-o expoziţie colectivă la Bucureşti, la Ambasada SUA. Accesul pare limitat.

Pentru o prezentare mai analitică a picturilor, însoţită de reproduceri (cu acordul autorului) vizitaţi site-ul revistei *Echinox* – Cluj (www.revistaechinox.ro).

PUBLICITATE

INDUSTRII CREATIVE

un supliment editat de **Dilema veche** în colaborare cu **British Council**

De unde să începem?

Prima dată am „dat cu nasul" de industriile creative la ele acasă, în Marea Britanie, în toamna lui 2004: împreună cu Gabriela Massaci – care la vremea respectivă lucra la British Council, iar acum este directoare a Institutului Cultural Român din Londra –, fusesem invitat la un „training" intensiv de cîteva zile, desfăşurat la Londra şi la Cardiff (în Ţara Galilor). Scopul? Să ne expună industriilor creative, concept 100% britanic... Ce e (cu) acest concept? Aşa cum povesteşte Gabriela, „inventatorul, la sfîrşitul anilor '90, al conceptului de industrii creative este Chris Smith, ministru pe atunci în Guvernul Blair. Gestul a fost simplu – de a observa că ritmul de creştere al acestor industrii (design, publicitate, web, film, muzică, arhitectură etc.) surclasează la mare distanţă pe cel din oricare alt sector economic din Regatul Unit (agricultura sau industria automobilului). Mai mult, s-a văzut că aceste zone creative sînt utile şi în tratarea unor probleme ca incluziunea socială, regenerarea urbană, motivarea personală. Prin urmare – Guvernul ar face bine să susţină şi să amplifice acest potenţial prin legislaţie, înlesniri fiscale, finanţări de proiecte etc.

Efectul în Marea Britanie a fost benefic, dar, dincolo de politica inspirată, se află modelul pur practic prin care creativitatea şi afacerea sînt complementare, fără să compromită nici integritatea artistică şi fără să debilizeze nici profitul economic".

Am fost mai întîi uimit (aflînd cît de înrădăcinat este acest concept în peisajul cultural britanic), apoi – sincer – obosit (nimeni nu întrece poporul britanic atunci cînd vine vorba să-ţi toarne tone de informaţie contracronometru!), apoi stîrnit (dacă la ei se poate, oare ar fi posibil şi la noi?) şi, în fine, cucerit (da, conceptul e bun; merită încercat şi la noi!)...

Suplimentul de faţă s-a realizat ca urmare a diligenţelor şi disponibilităţii doamnei Ecaterina Petreanu (de la British Council din Iaşi), în strînsă colaborare cu doamnele Codruţa Cruceanu şi Oana Zidaru (British Council din Bucureşti), şi este structurat în două părţi: o primă parte explică ce este într-adevăr acest concept şi cum ar putea fi el „tradus" în româneşte, iar o a doua parte dă cuvîntul unor specialişti din Estul Europei (cu unii dintre ei am fost coleg de „training") şi unor oameni de cultură sau oameni politici din Iaşi.

Sperăm să fie doar începutul unei frumoase prietenii. ***(a. l. ş.)***

Virgil Ştefan NIŢULESCU

Industriile creative şi muncitorii industriali creativi

Disputa între cei care susţin sintagma *industrii creative* şi cei care vorbesc despre *industrii culturale* a captat atenţia experţilor din domeniul culturii, în ultimele cîteva luni. Ca în atîtea alte cazuri, şi aceasta pare a fi o falsă dilemă. De multe ori, anglofonii preferă prima expresie, iar latinofonii – pe cea de-a doua; pe de altă parte, UNESCO este cea mai importantă organizaţie care utilizează, în engleză, sintagma *cultural industries,* astfel încît, în opinia unora, traducerea în română a lui *creative industries* cu *industrii creative* pare a fi doar un exemplu de *false friend*. Totuşi, cei care au aplicat o distincţie cît se poate de clară între cele două concepte sînt germanii. Astfel, industriile culturale includ arhitectura, muzica, filmul, operele radiodifuzate şi televizate, literatura şi publicaţiile editate pe orice tip de suport, design-ul şi artele vizuale, în vreme ce industriile creative constituie industriile culturale, la care se adaugă programele pentru calculator, jocurile video, Internetul şi publicitatea. Aşadar, industriile culturale constituie doar o parte a industriilor creative. Oricum, principiul unificator este, în toate cazurile, acela că aceste „industrii" au drept obiect de activitate exploatarea dreptului de autor, şi nu pe cea a dreptului de proprietate industrială. Cu alte cuvinte, în timp ce industria „clasică" exploatează invenţiile, industriile culturale şi industriile creative exploatează operele. Dacă monumentele istorice şi bunurile culturale muzeale nu au cum să fie părţi ale industriei culturale, exploatarea lor comercială (prin lucrări, fotografii, filme, CD-ROM-uri, replici după bunuri culturale etc.), în schimb, care presupune un efort actual de creaţie intelectuală este, de asemenea, un segment al industriilor culturale, ceea ce face ca bună parte din ceea ce numim *turism cultural* să se încadreze în şi să se fundamenteze pe acelaşi tip de industrie. Pe măsură ce bunurile industriale „clasice" se produc, în tot mai mare măsură, în India şi China, ţările din Lumea întîi se specializează în industrii culturale. Există însă două categorii de produse ale industriilor culturale unde Asia, America şi Europa sînt, deopotrivă, mari producători: jocurile video (şi întreaga tehnologie care stă la baza acestora) şi Internetul. Desigur, nu trebuie uitat că fiecare pagină de Internet reprezintă un act de creaţie intelectuală (în sensul dat de lege, o *operă).*

Faptul că sfera industriilor culturale este atît de largă a făcut ca evaluarea aportului pe care acestea îl au la produsul naţional brut al fiecărei ţări în parte să fie judecat în mod diferit, de la stat la stat. Germania, de exemplu, raporta, la sfîrşitul anului 2004, un venit total de 117 miliarde de euro, realizat de industriile creative ale ţării (din care, circa 82 de miliarde în industriile culturale), produs de cele peste 200.000 de firme care lucrau în domeniu. Acest venit însemna un aport de 58 de miliarde de euro la produsul naţional brut al ţării, fapt ce a făcut din industriile culturale şi creative al treilea sector economic al ţării, după cel bancar şi construcţia de automobile, şi înaintea industriei chimice, a sectorului energetic şi agriculturii. În 2006, industriile culturale şi creative au depăşit, pentru prima oară în istoria Germaniei, construcţia de automobile. O evoluţie asemănătoare se înregistrează în Regatul Unit unde, în anul 2006, 8% din valoarea economiei naţionale era produsă de industriile culturale şi creative. Agricultura a contribuit, în acelaşi an, cu doar 1%! Aproape 2 milioane de oameni lucrau, în 2006, în Regatul Unit, în aceste industrii, depăşind, pentru prima oară, sectorul bancar. Desigur, aceste cifre ameţitoare (pentru o ţară ca România) nu trebuie să ne entuziasmeze prea mult: Germania şi Regatul Unit se află în fruntea clasamentului european. Chiar dacă creşterea la nivelul Uniunii este consistentă, de la an la an (venitul produs de industriile culturale şi creative, în 2002, a fost de 556 miliarde euro, ajungînd, în 2004, la 612 miliarde euro), aceasta se concentrează în cele două ţări citate, la care se adaugă Franţa. În aceste trei state se află mulţi dintre cei peste 7 milioane de salariaţi care lucrează în domeniu. Desigur, Italia, Irlanda şi alte asemenea state contribuie, cu sume importante, la constituirea procentului de 2,6% pe care l-au marcat industriile culturale şi creative în produsul intern brut, la nivelul Uniunii, pentru anul 2004. Dar, comparativ cu acestea, situaţia este dezastruoasă, dacă avem în vedere ţări precum recent intratele România şi Bulgaria, dar chiar şi multe dintre cele 10 state care au aderat la Uniune în 2004. Pe de altă parte, producţia de bunuri şi servicii culturale europeană, în ansamblul său, este inferioară celei din Statele Unite – fapt care a şi dus, de altfel, la războiul comercial aflat, acum, în fază de armistiţiu, prin încheierea acordurilor GATS şi TRIPS, după încheierea Rundei Uruguay, sub auspiciile Organizaţiei Mondiale de Comerţ.

Pentru România, concluzia nu este una dintre cele mai fericite. Statul român ar trebui să investească sume importante pentru a sprijini dezvoltarea industriilor culturale şi creative autohtone – şi, pentru că nu o poate face prin subvenţionare directă, este neapărat necesară adoptarea unor programe speciale, mai ales în domeniul formării profesionale şi al încurajării creativităţii. Guvernul (mai ales prin Ministerul Culturii şi Cultelor şi Ministerul Educaţiei şi Cercetării) şi toate autorităţile locale ar trebui să investească bani şi imaginaţie pentru a stimula creativitatea (mai ales a tinerilor). Fără hrănirea acestui motor al dezvoltării (creativitatea), România va rămîne condamnată să importe, la nesfîrşit, bunuri şi servicii culturale scumpe şi să exporte produse agricole şi industriale ieftine.

Desigur, este uşor de spus că România ar trebui să investească, mai degrabă, în industria muzicală decît în cea carboniferă şi să încurajeze producţia de jocuri video, mai mult decît pe cea de ţevi sudate. Mai greu este de rezolvat problema costurilor sociale pe care le-ar implica o asemenea schimbare. Iar la această problemă, încă nu avem răspunsuri satisfăcătoare, dincolo de aşteptarea schimbului de generaţii. Chiar dacă, în scurtă vreme, creşterea numărului de absolvenţi ai facultăţilor cu profil adaptat nevoilor de dezvoltare ale industriilor creative şi creşterea numărului de societăţi comerciale dedicate acestui profil vor deveni nişte tendinţe naturale şi pentru economia românească, rămîne de datoria noastră să pregătim această nouă tranziţie, cum putem mai bine. Sîntem pregătiţi?

Dr. ***Virgil Ştefan Niţulescu*** *este secretar general în Ministerul Culturii şi Cultelor.*

Gabriela MASSACI

Tricou... costum... leşin

Admit că în abordarea pedantă *firu-n patru* asocierea creativităţii cu industria/mediul de afaceri pare o contradicţie în termeni. Cine e creativ e artist, *la tricou,* iar cine e om de afaceri/industriaş e pragmatic şi *la costum*. Punct, ca să nu încurcăm lucrurile. Atît că, invariabil, tocmai ideea de a încurca lucrurile e calea spre inovaţie şi – posibil – succes.

M-am întîlnit prima oară „conştient" cu industriile creative într-un tur de studiu în Marea Britanie în 2004. Ţin minte că m-au frapat atunci două momente la Cardiff: vizita la un centru de asistenţă pentru industriile creative, unde un clown şomer învăţa cum să îşi „copyright"-eze programul de tumbe în aer liber, şi apoi plimbarea în străfundurile unei fabrici delabrate de cico, devenite studiou muzical de enorm succes.

Am înţeles atunci că nu ajunge originalitatea ideii; ne trebuie şi adecvarea punerii sale în practică. Luciditatea şi viziunea asupra a *unde vrei să ajungi* e definitorie. Nu toate ideile creative sînt viabile economic şi nici nu se adresează tuturor categoriilor de public. Unii creatori sînt încîntaţi să dobîndească un profit care să le asigure o calitate a vieţii confortabilă; alţii dezvoltă creativitatea într-o afacere puternică – devine imperiu, brand etc. – şi îl pot eventual chiar vinde, la un moment dat, dacă vor să se „elibereze" sau să se re-inventeze în altceva; pentru alţii, creativitatea este „ocrotită" ca hobby, paralel cu o carieră oarecare. Aşadar, obligaţii – nu sînt. Dar ocazii de neratat – da.

Îmi amintesc ce animată am fost de o prelegere a unui profesor de arhitectură din Beirut, care spunea că tocmai adversitatea şi dezolarea peisajului urban postconflict le oferise şansa unui *boom* – creativ şi antreprenorial – prin care o zonă carbonizată a oraşului a devenit cea mai vibrantă „felie urbană" – unde vieţuiau cele mai sofisticate (şi profitabile) baruri şi restaurante, cot la cot cu proiecte de sculptură, teatru şi discurs civic-artistic.

România nu duce lipsă nici de idei originale, nici de talent; nici de spirit antreprenorial; are o fertilă diversitate culturală şi un rezervor cam nesecat de suferinţă istorică. Deci premise optime „înfloririi" industriilor creative – cum s-a şi văzut de altfel în ultimii ani – cu ilustrări de vîrf în film premiat în toată lumea sau muzică în *top-charts* europene. Mai în umbra reflectoarelor, dar pe aceleaşi principii, lucrează în România o mulţime fabuloasă de antreprenori culturali; nu uit, de pildă, mica & foarte tînăra firmă de web-designers care lucrau creativ & profitabil din sediul lor garsonieră-bloc, cu un stoicism rar, în lupta cu „procedurile administrative". Taie toate cele 5 firme tari de la care iau eu oferte la Londra pentru „identitate vizuală dinamică". Spun asta pentru că, între timp, am cunoscut faţă-n faţă sistemul legislativ românesc destinat construcţiei creative de proiect cultural, în România şi în afara ei: chinuitoare obstacole birocratice, desăvîrşite pentru „legarea de picioare" cînd e momentul să alergi; citire literală a „imperativului european" şi o şubredă viziune legislativă & procedurală asupra permisiunilor şi stimulentelor ce se cer acordate pentru a ajuta *ideea* să devină *corp,* ca să poată fi văzută, înţeleasă, memorată, respinsă, cumpărată, emulată... etc.

Faptul că multe întreprinderi culturale reuşesc chiar şi aşa – cu oprelişti şi semileşin la tot pasul – e alt semn bizar şi obositor de creativitate naţională. Demnă de o cauză mai bună.

Gabriela Massaci *este directoare a Institutului Cultural Român din Londra.*

Ce şi cum cu industriile creative

Artişti +/- manageri

Codruţa Cruceanu: Matei, cum ai reuşit tu? Eşti singurul dintre noi care vii din mediul artistic, dar cu o latură antreprenorială.

Matei Câlţia: Eu am reuşit evitînd orice colaborare cu statul – pentru că, în general, ai mai multe pierderi decît beneficii – şi pornind pas cu pas, încet, descurcîndu-ne cum am putut. Sigur că situaţia nu este roz, însă este o mare diferenţă între ceea ce ne permitem să facem azi şi ceea ce ne permiteam să facem acum patru ani. Practic, bugetul unei expoziţii de anul acesta este acelaşi cu cel pe care îl aveam în 2003 pe tot anul. Însă îmi dau seama că mie îmi lipsesc foarte multe lucruri legate de *network,* în primul rînd, şi în al doilea, îmi lipseşte un tip de parteneriat cu statul la modul stimulativ, nu la modul neapărat concret. Deci nu mă interesează să primesc bani, ci să primesc facilităţi. FCN-ul (Fondul Cultural Naţional) este acum OK, dar finanţează proiecte, nu creează, nu stimulează.

Codruţa Cruceanu: Mecanismele trebuie deci diversificate, pentru că este nevoie şi de mecanisme de finanţare, care să asigure accesul la o finanţare directă, dar şi de aceste mecanisme mult mai subtile, care prin ricoşeu să ajute la finanţare.

Matei Câlţia: Da, pentru că aşa creezi o ierarhizare mai corectă a culturii. Nu mai e statul cel care hotărăşte care artist e bun, e piaţa.

Alex. Leo Şerban: Mie mi se pare că statul ar trebui să aştepte să vadă ce se întîmplă pe harta culturală. La un moment dat se aprinde un beculeţ, *se întîmplă ceva* – cum e cu Filmul, acum. Asta ar trebui să facă: să vadă unde se întîmplă ceva bun şi dinamic şi să aibă grijă ca acea zonă să se dezvolte într-un mod coerent şi corespunzător.

Codruţa Cruceanu: Pe de o parte, e nevoie şi de un rol de arbitru, pe de altă parte, încurajezi o zonă, mergi pe trend, cum se zice. Poţi să vezi care este, din punct de vedere economic, locul de pe hartă care ar avea nevoia cea mai mare de un input de creativitate, de a crea o stare de emulaţie, de efervescenţă. Nu degeaba artiştii sînt cei care au dus la creşterea Soho-ului sau a Green Village-ului, pentru că ei au această capacitate de a polariza interes; or la noi, gradul de cultură al comanditarului – fie că este vorba de comanditar cu C mare, fie că este consumator – este altul.

Alexandru Dumitrescu: Desenatorii trăiesc cu dilema asta: ce fac eu iese undeva sau nu iese, dacă le fac pentru un *storyboard* de spot, hai să le fac mai rău, că oricum, nu le vede nimeni – le vede doar clientul... Şi le fac foarte prost – noi de-aia nici nu mai angajăm ilustratori, am avut trei ilustratori şi au rezistat doar un an.

Oana Zidaru: Da, dar asta şi pentru că ilustratorul în schema ierarhică a unei agenţii e undeva pe treapta cea mai de jos, eu aşa ştiu, cel puţin...

Alexandru Dumitrescu: Ei îşi creează poziţia asta!

Matei Câlţia: Da, aşa e: de exemplu, unul dintre ilustratorii cu care eu lucrez ca artist şi-a dat recent demisia de la Leo Burnett pentru că nu-i mai convenea nici salariul, nici orarul, şi prefera să le facă ca *free-lancer* – şi el e în treapta de sus...

Alex. Leo Şerban: Dar asta nu are legătură şi cu locul jos pe care îl au artele vizuale în România?

Matei Câlţia: Într-un fel da, în sensul că, probabil, ca tînăr absolvent îţi vezi mizele mult mai sumbru în contextul ăsta, decît ca tînăr absolvent german.

Oana Zidaru: Dar care-i problema noastră, de ce e vitorul aşa de sumbru pentru un absolvent de arte vizuale în România?

Matei Câlţia: Eu cred că din cauza confuziei informaţiei pe care o primeşte, nu le pune cap la cap, ca să ştie ce să facă.

Alexandru Dumitrescu: Şi nu există nici recrutare organizată. Eu mă duc foarte des la facultăţi şi ţin seminarii, şi toată lumea mă întreabă: „Ce trebuie să fac eu ca să ajung în publicitate, ce relaţii trebuie să am?". Zic: „Nici o relaţie, dă un e-mail la hr mccann.ro...". Şi le explic că avem un program: luăm cîte zece, cîte zece, pentru Client Service. La creaţie am văzut sute de teste, deci există disponibilitate. Dar lumea nu vrea să înţeleagă.

Alex. Leo Şerban: Sau poate nu ştie?

Alexandru Dumitrescu: Nu, nu vrea să înţeleagă. Uite, am fost la Jurnalistică şi erau o sută de oameni. Şi la sfîrşitul cursului le-am zis: scrieţi la hr... mccann.ro cu CC la mine, le-am scris ambele adrese de mail; din o sută de oameni în sală, au scris doi... Deci se vaită tot timpul, dar nu-i interesează cu adevărat. Nu ştiu ce concluzie să trag.

Codruţa Cruceanu: Este un simptom general al societăţii româneşti.

Alex. Leo Şerban: Totuşi mă gîndesc că dacă el nu se ducea la acele cursuri, să interacţioneze, cum se zice... Majoritatea parcă aşteaptă să se plimbe pe stradă şi să-i lovească cu oferte.

Oana Zidaru: Şi e dintr-odată şi abundenţa asta de opţiuni, pentru că pînă acum nu existau... şi nu ştiu ce să facă.

Alex. Leo Şerban: Da, dar te duci într-o direcţie, dacă vezi că acolo nu se poate, o iei în altă direcţie; dar dacă stai locului, nu ţi se întîmplă nimic.

Alexandru Dumitrescu: Da, cred că ei fac exact asta, tot discută „hai că PR-ul e tare, să ne băgăm în PR, dar e şi *branding*-ul, aşa că să mai aşteptăm puţin, să se ridice *branding*-ul şi ne băgăm în *branding*..."

Oana Zidaru: Mai e şi ideea că dacă ai apucat-o pe o direcţie, le pierzi pe celelalte, pierzi atîtea şanse – poate de asta ţi-e greu să alegi.

Codruţa Cruceanu: Revenind la vizual, învăţămîntul artistic – în România – este profesionalizat în continuare pe o reţetă de secol XIX! Ei încep din clasa a V-a cu o specializare foarte îngustă, care înseamnă un număr foarte mare de ore pe o reţetă de acest fel, uşor depăşită.

Matei Câlţia: Aş zice puternic depăşită! Există cîţiva profesori tineri care au venit cu percepţii puţin diferite, dar structura în esenţă nu s-a schimbat.

Codruţa Cruceanu: În clasa a VII-a, la Liceul de Arte plastice faci următoarele teme: natură statică, portret, compoziţie şi le reiei în diverse etape ale vieţii tale.

Alex. Leo Şerban: Asta, la un liceu de specialitate...

Codruţa Cruceanu: Da, în licee de specialitate. Asta încercam să spun, vorbim de o specializare foarte îngustă, care duce la performanţă, dar în detrimentul profilului mult mai larg necesar profesionistului din ziua de astăzi. Îşi doresc cu toţii, dacă vorbim despre arte vizuale, un galerist, un intermediar, dar nu-şi pun problema măcar că ar trebui să aibă parte de un curs iniţial care să le ghideze cerinţele faţă de acest intermediar. Nu trebuie neapărat să devii tu propriul tău galerist, dar trebuie să ştii ce relaţie trebuie să întreţii cu galeristul. Şi acelaşi lucru se întîmplă cam în toate domeniile artistice...

Alex. Leo Şerban: Dar eu mă întreb dacă este doar vina lor, pentru că totuşi cineva ar trebui să le spună, să-i înveţe, nu cred că pot ei singuri.

Codruţa Cruceanu: Ilustratorul de la baza piramidei nu trebuie să fie cel care ajunge în prima pagină din *Times Literary Supplement,* dar trebuie să-şi respecte suficient de tare profesiunea, pentru a fi convingător.

Alexandru Dumitrescu: Adică dacă el desenează prost un *storyboard*, asta nu mă convinge pe mine să fac o reclamă de presă cu ilustraţia lui. Dacă ar face super *storyboard*-ul, m-aş gîndi şi eu, măcar de dragul lui, hai să împing ceva pe ilustraţie, undeva la un client, să văd cine s-ar potrivi, să las să dea o ilustraţie care să iasă în presă şi care să fie superexpusă. Dar nu mă convinge dacă desenează în scîrbă...

Matei Câlţia: De fapt, ca artist, locul ţi-l creezi în mare măsură cu capacităţile tale, nu trebuie să intri într-un canon deja stabilit. Sigur că există tot timpul reguli pe care trebuie să le înveţi ca să le respecţi sau să nu le respecţi.

Avem probleme

Alex. Leo Şerban: Eu identific deocamdată două probleme: una este, într-adevăr, de sistem – un curriculum care este desuet, de secolul XIX... Asta e într-adevăr o problemă şi ţine de politicile care sînt în joc. Dar există şi o problemă a individului – elev sau ce este el...

Codruţa Cruceanu: Student, tînăr artist...

Alex. Leo Şerban: ...care nu ştie să-şi managerieze propria viaţă, nimeni nu-l îndrumă altfel decît „profesional trebuie să faci performanţă". OK, dar pînă să ajungi la performanţă, ce paşi ai de parcurs? Pe unde s-o iei? Aşa cum spuneai, sînt foarte multe direcţii.

Oana Zidaru: E bine că ai folosit cuvîntul „a manageria", pentru că asta ne întoarce la subiectul discuţiei, care este despre industriile creative. Vroiam să vă spun un lucru pe care l-am remarcat (eu nu am fost aici cînd a demarat proiectul, l-am prins undeva pe la mijloc): ieri, pregătindu-mă pentru discuţia noastră, am dat un search pe google să văd în ce măsură există termenul în limba română şi am descoperit că toate referinţele la industrii creative mă aduceau înapoi la British Council... Şi m-am întrebat, pînă la urmă, vorbim doar noi cu noi despre industrii creative? Există, este folosit termenul acesta, ştim despre ce vorbim sau nu?

Alexandru Dumitrescu: Termenul apare ca să denumească ceva, or acel ceva nu există încă în România. Aşa că, natural, termenul nu a putut încă să apară.

Oana Zidaru: De fapt, termenul face legătura între artişti şi antreprenori.

Alexandru Dumitrescu: Da, poziţionează artistul şi antreprenorul pe piaţă.

Alex. Leo Şerban: Dar important este să ai cadrul! Talent există, dar dacă nu ai cadrul acela – dacă nu ştii încotro să mergi, dacă s-o iei la dreapta sau la stînga... Cînd am fost în 2004 în Marea Britanie, pentru a afla despre „Creative Industries", am fost absolut uluit! Evenimentul se desfăşura în paralel cu Tîrgul de Design şi cu o altă mare expoziţie. Şi am fost şi la Cardiff (cînd zici Cardiff, zici aşa, un fel de Vaslui...), credeam că ne duc acolo să ne arate nişte lucruri mai pitoreşti – Ţara Galilor, nu? Or, chestia asta o *simţeai,* era parte din peisaj, din viaţa comunităţii. A fost cineva cu o idee genială, dar degeaba ai idei, dacă nu există curiozitate şi disponibilitate.

Matei Câlţia: Da, pînă la urmă disponibilitatea este totul, este un lucru care se stimulează, care trebuie creat.

Alex. Leo Şerban: Chestia asta e ca o umbrelă, sub care ei pun şi publicitatea, clipurile muzicale etc., deci au o structură care nu este deloc ierarhică; noi am încercat să le explicăm că la noi există încă această ierarhizare a artelor.

Oana Zidaru: Cultura de masă şi Cultura cu „C" mare.

Alex. Leo Şerban: Noi sîntem cu Literatura, Filozofia, eventual Muzica – şi undeva, la bază, artele vizuale. Asta e clar. Ei privesc chestia asta orizontal: fiecare are locul lui, nu este unul mai important, altul mai puţin. Şi de-aia lucrurile funcţionează şi se întrepătrund.

Alexandru Dumitrescu: Probabil că ştiţi că valoarea în publicitate se măsoară şi în numărul de premii cîştigate la festivaluri de publicitate. Eu am oameni de 22 de ani, mulţi sînt premiaţi şi se duc la corectat de diplomă la un Art Director de agenţie foarte mică – o demenţă: ce să corecteze ăla la ăştia ai mei?! Pentru că sînt supertari, cel puţin unii dintre ei. Sînt talentaţi şi confirmaţi pe piaţă, ce să le mai spună ăla care face broşuri la medicamente, toată ziua? Cum poate el să-i îndrume, cînd ei fac spotul şi săptămîna? Pentru că statul nu plăteşte, oamenii valoroşi nu se obosesc să se deplaseze sau nu vor, nu au altruismul acesta, să facă şi educaţie, şi atunci cred că din business trebuie să vină soluţia. Noi avem un proiect acum, se numeşte McCann Café – o cafenea unde să vină oricine e interesat... pentru că e clar că de la stat nu va veni nimic.

Codruţa Cruceanu: La vizita lui Neil Kinnock, făcînd seminarul Youth Forum pe industrii creative cu copii din generaţia aceasta extrem de întreprinzătoare (care vin din cu totul alt mediu şi care s-au trezit că le place cel artistic), discuţia a eşuat în culpabilizarea în exces a sistemului şcolar... Eu cred nu neapărat că privaţii au o datorie în plus (deşi, la cîţi bani se fac în acest domeniu, probabil că au şi o datorie), dar există însă şi termenul acesta de responsabilitate socială a unei corporaţii.

Matei Câlţia: Responsabilitate socială indusă de un consumator. Dacă el înţelege că noi nu cumpărăm Coca-Cola din cauză că este roşie sau că există nişte reclame bune, ci din cauză că vrem şi că oricînd putem avea altă decizie, atunci înseamnă că există un consumator care îşi responsabilizează instituţia sau compania. Iar compania nu mai este interesată să facă ceea ce se întîmplă de exemplu astăzi la Orange, cu concursurile de fotografii – care nu este responsabilizare socială, ci marketing.

Alexandru Dumitrescu: Îi e lene agenţiei să-şi facă materialele...

Codruţa Cruceanu: Interesant a fost că a trebuit un soi de stimul din afară pentru a spune că fiecare om are o responsabilitate faţă de propriul lui destin. Ceea ce ne lipseşte nouă – că ne place sau că nu ne place să descoperim la 20 de ani după – este că nu sîntem o naţie întreprinzătoare. Sau că ne-am pierdut această vocaţie.

Alex. Leo Şerban: Putem să prindem trenul – unii s-au urcat deja în vagoane. La tînăra generaţie (pentru că noi sîntem deja dinozauri...), e clar că stimulentul principal sînt banii, dar asta e foarte bine, pentru că îşi spun: trebuie să ajung la acest finiş, şi ca să ajung acolo trebuie să fac în aşa fel, altfel nu ajung acolo! Eu sînt încrezător. Bineînţeles că vor exista derapaje, dar pînă la urmă nu putem să exonerăm cu totul sistemul pentru că, dacă ar fi să ne luăm după produsul sistemului, eu cred că e faliment pe toată linia. Ce am reuşit fiecare din noi, „dinozaurii", să facem a fost pe cont propriu, ocolind sistemul. Sistemul nu ne-a învăţat absolut nimic – nişte rudimente, atît.

Codruţa Cruceanu: Sau să-l utilizezi, pentru că am învăţat că ocultînd sistemul, tot cu el interacţionezi.

Alex. Leo Şerban: ...cum spunea Patapievici, ne-am învăţat să fentăm legislaţia...

Codruţa Cruceanu: Asta este absolut clar, noi în general învăţăm fenta.

Alexandru Dumitrescu: Asta nu e neapărat rău.

Codruţa Cruceanu: Dar nici constructiv.

Alex. Leo Şerban: Şi e şi o pierdere de timp – adică de ce să te gîndeşti la modalităţi de a fenta, cînd poţi s-o iei drept?

Cultura ne salvează

Codruţa Cruceanu: Eu cred că una din industriile creative neprezente aici – şi care suferă de un mare păcat în această dezechilibrare – este televiziunea, care a polarizat atît de mult atenţia consumatorilor de toate vîrstele, încît a devenit un substitut pentru orice investigaţie intelectuală într-un alt domeniu, fie el vizual sau de altă natură.

Alex. Leo Şerban: Da, e clar că televiziunea este cea mai puternică, însă a intrat şi ea într-un fel de blazare, de rutină – eu, cel puţin, nu am văzut în ultimul timp ceva foarte creativ! A existat un moment, pe la jumătatea anilor '90, cînd vedeai lucruri noi, bune unele, apărînd de la tot felul de televiziuni. Acum s-au răsuflat chestiile astea.

Oana Zidaru: Au descoperit reţetele.

Alex. Leo Şerban: În Marea Britanie – cum spuneam – televiziunea, publicitatea sînt toate la un loc. În momentul în care se aduce ca argument faptul că în televiziune se fac bani buni, în publicitate la fel, poate şi în artele vizuale pe anumite segmente... chestia asta echilibrează întregul tablou al culturii. Căci cultura nu mai e văzută ca un fel de Cenuşăreasă care stă cu mîna întinsă: nu, cultură înseamnă *tot,* ai această diversitate creativă, ai şi reclame, toate sînt absolut valabile... Unii ar zice – păi, uite, literatura: facem nişte festivaluri de poezie! OK, fiecare artă are specificul ei, dar această aşezare a tuturor artelor la un loc – fără discriminare – face să conteze care sînt într-adevăr viabile – şi financiar, şi comercial, şi creativ – pentru că sînt absolut convins că în toate domeniile există şi lucruri bune, şi lucruri rele.

Oana Zidaru: Şi care pot să devină motoare. Căci, întorcîndu-ne la acest proiect, el vedea în industriile creative o regenerare a societăţii româneşti. Nu vorbim de artă de dragul artei, ci de ceva foarte concret – şi exact asta, despre aceeaşi problemă, s-a discutat şi la Youth Summit. Poate să ne ajute, poate să ajute România, din toate punctele de vedere – nu doar din – să zicem – al *branding*-ului de ţară. De exemplu, premiile pe care le-aţi cîştigat voi, cu siguranţă că au adus o vizibilitate. Aţi adus lumină asupra României ca potenţial de creativitate. Publicitar, în primul rînd, şi nu numai.

Matei Cîlţia: Eu cred că nu trebuie să ne concentrăm atît de mult pe ideea că exportul de cultură ne salvează. Consumul *local* de cultură ne salvează. Aşa că mai puţin contează premiile lor, cît spoturile acelea care au fost premiate, ce difuzare au aici.

Oana Zidaru: Şi ce impact.

Matei Cîlţia: Mai puţin contează o expoziţie extraordinară în străinătate, cît contează această expoziţie *aici*. Plus importul de cultură, care mie mi se pare vital. Iar, cel puţin în artele vizuale, este ridicol de scăzut.

Codruţa Cruceanu: Dar la expoziţia franceză „Umbre şi Lumini", a fost nevoie de patru zile de deschidere a muzeului pînă la orele 11 seara pentru ca oamenii să vină să-l viziteze... Deci mediatizarea actului de cultură are un rol.

Matei Cîlţia: Eu am o explicaţie aici, care mi se pare interesantă de urmărit. Cu jumătate de an înainte de expoziţia franceză, au fost inundaţiile... Aproape un an, toate televiziunile au transmis săptămînal ştiri despre aceste lucruri. Era o isterie în media, un subiect banal, pe care toţi l-au perceput ca pe o reţetă şi s-au folosit de această reţetă. În perioada expoziţiei franceze au fost cele mai multe ştiri difuzate la jurnal din domeniul artelor, în special al artelor vizuale... tocmai ca urmare a acestei „isterii". Stimulezi nişte reţete pentru televiziune, iar ea le preia.

Informaţie, diversitate, pieţe

Alex. Leo Şerban: Eu mă gîndesc, apropo de ce spuneai înainte, că trebuie stimulat consumul intern. Mi se pare că trebuie stimulate reflexele de consumator cultural ale unei majorităţi. Senzaţia pe care o am eu e că, deşi s-a stat la coadă, e vorba despre o părticică infimă din potenţialul consumatorilor, dacă ne gîndim că au venit şi oameni din provincie. Dacă lipseşte ceva – şi la nivelul producţiei, şi al relaţiilor între bresle, şi la nivelul consumatorilor mai ales – este această depăşire a frontierelor... Lumea este într-o nişă. Consumatorul de film merge la film, cel de operă se duce la operă. Nu treci pîrleazul să vezi şi ce se face dincolo, cum se întîmplă în toate ţările civilizate.

Matei Cîlţia: Se întîmplă aşa pentru că, la noi, organizatorii acestor evenimente de calitate vin doar din mediul privat, iar ei nu au suficient de multă putere să gestioneze o interdisciplinaritate. Sînt profesionişti pe o felie.

Alex. Leo Şerban: Eu nu mă refeream la eveniment, el este targetat pentru un anumit public, fie că este vorba de festival de teatru sau de modă. Mă refeream la interesul publicului.

Matei Cîlţia: Evenimentul are un network (acum există 10-15 network-uri legate de fiecare eveniment). Festivalul de film din Cluj – să zicem – are network-ul lui, el nu interferează cu network-ul Muzeului de artă contemporană.

Codruţa Cruceanu: Sigur că şi capacitatea economică a consumatorului nostru este redusă. Foarte multe dintre evenimente sînt targetate cu bună intenţie la o generaţie mai tînără, care are două reflexe total distincte. Unul e acela de a nu plăti nimic, de a descărca totul de pe net. Celălalt este „mă duc la ceva pentru că este scump" şi, dacă se duc acolo, este o declaraţie de *status*, ca atunci cînd ai BMW-ul la uşă. Între acestea două, există o masă mare a consumatorului cultural format în altă generaţie, pentru care lucrurile nu stau atît de polar: nici nu descarcă ultimul film de pe net, nici nu are bani să cumpere ultimul DVD al unui film care nu vine pe ecrane.

Alexandru Dumitrescu: Nu cred că e chiar aşa cu generaţia tînără. Cred că la noi nu se „desfac" încă lucruri pe care ei le-ar vrea. Eu ştiu un milion de oameni care sînt morţi după benzi desenate, însă nu aduce nimeni *comics* în România. Sînt oameni care ar da bani... se duc la Paris şi vin cu două valize de *comics* din Franţa! OK, există o parte dintre oameni care din principiu nu ar plăti nimic, descarcă totul de pe net. Plăteşte unul fibră optică şi subînchiriază 20.

Alex. Leo Şerban: Adică există cerere pentru lucruri pe care piaţa nu le acoperă... Se poate face un business din asta.

Matei Cîlţia: Sînt business-uri care se formează ca urmare a unor necesităţi, mai puţin formează ele necesităţi. De obicei apar cînd nuca e coaptă.

Alex. Leo Şerban: Asta nu statul poate face. Dar cineva, un întreprinzător, care aude de la unul, de la altul că nu există benzi desenate... „haide, domne, să începem un business cu chestia asta!".

Matei Cîlţia: Mai este un inconvenient. El e localizat în Bucureşti, dar segmentul lui de nişă este răspîndit în toată România... Cît reuşeşti să-i aduci aici?

Alexandru Dumitrescu: Da, aşa s-a întîmplat şi cu piaţa de metale... Heavy Metal-ul a avut o ascensiune exagerată, nu a fost în nici o ţară atît de popular cum a fost la noi în '90! La noi a crescut aberant, după care a căzut foarte rău... Eu am un site: *metalfun.ro*. Sînt vreo 20 de mii cu metalul. În ultimii patru ani au apărut încă nu ştiu cîte site-uri, mai sînt unii metalhead sau aşa ceva... Şi uitaţi-vă că sînt concerte de metal la două luni, pentru că netul coagulează piaţa. Aşa ar fi şi dacă ar exista benzidesenate.ro. Eu – dacă fac un concert cum a fost Lake of Tears, care mi-a adus 2000 de oameni – nu aş avea bani să fac broşuri şi să le împart, una în Breaza, alta în alt oraş, pe unde sînt fanii ăştia de metal! Aşa, a apărut pe metalfun.ro şi s-au strîns... Dar nimeni nu e gata să facă efortul ăsta fără bani. Deci eu nu pun bani de-acasă pentru metalfun, „marele" site, dar am acum 40.000 pe săptămînă şi-mi scot banii din publicitate. Nu am auzit pe nimeni să zică „eu sînt aşa nebun cu benzile desenate şi mai sînt sigur şi alţii ca mine, încît ia să fac un forum, un site".

Alex. Leo Şerban: Fă un link, fă un site şi o să ai şi tu mai multă vizibilitate, creezi şi emulaţie. Informaţia este lucrul cel mai simplu, este suficient să postezi.

Matei Cîlţia: Informaţia nu este neapărat lucrul cel mai simplu. De exemplu, clienţii mei nu ştiu să tasteze: sînt oameni în jur de 45-60 de ani care preferă să-şi găsească informaţia din lucrurile scrise, tipărite.

Alex. Leo Şerban: Da, dar asta e o generaţie care se duce.

Codruţa Cruceanu: N-aş vrea totuşi să deschid această portiţă pentru că, dacă mă uit la tînăra generaţie, care creşte doar pe skype şi pe messenger, ei nu ştiu să-şi ia în mod real informaţia. Nu ştiu să discearnă şi nu au filtrele necesare. Cu alte cuvinte, există încă o piaţă foarte mare pentru informaţia scrisă care are altă greutate, şi există o piaţă şi mai mare pentru informaţia informală, din gură în gură. Pentru mine, cred că acesta este simptomul care ne caracterizează cel mai tare.

Alexandru Dumitrescu: Da, numai că cineva trebuie să se apuce să coaguleze piaţa. Dacă nu există un om nebun după benzi desenate, care să găsească alt nebun care să ştie şi html sau care să aibă o tipografie şi să scoată şi o revistă... nimic nu o să se formeze. Nici benzile desenate, nici graffiti.

Matei Cîlţia: Cred că acel cineva apare greu pentru că, în general, oamenii care activează pe partea asta sînt artişti care au interese personale. Pe de altă parte, nu sîntem dispuşi să ne dăm sursele.

Alex. Leo Şerban: Exact asta spuneam înainte, că altcineva ar trebui să facă asta, nu artistul. În momentul în care artistul e şi manager, şi propriul său impresar... E adevărat că mulţi fac asta, unii chiar foarte buni, dar nu este o soluţie. Soluţia este să apară aceste joburi şi eu cred că piaţa se va deschide atunci cînd cineva va pune această problemă în termeni de business.

Codruţa Cruceanu: Cred că problema business-ului s-a pus deja. Sîntem în faza în care, cînd am prins drag de bani, nu mai vrem să creăm şi pe „moca". Există oameni la ASE care sînt dornici să-şi ia studii de caz din lumea artei, pentru a transforma business-ul acesta personal în industrii creative. Eu sper că, aşa cum au apărut în ultimul an cinci cafenele în jurul nostru, creşterea capacităţii economice va duce la creşterea consumului de carte, CD, DVD, a consumului de spectacol, de expoziţie. Cîte galerii private există acum în Bucureşti?

Matei Cîlţia: Există destul de multe, însă şi aici există niveluri şi niveluri de a-ţi structura business-ul. De exemplu, există galeria privată Gold Art, de la Hilton, la parter, dar acela este un magazin. O galerie privată la polul opus e Galeria Nouă, care e un *project space,* un spaţiu interesat de concepte şi de promovarea de noi concepte. Iar undeva la mijloc sînt aceste galerii de portofoliu, interesate să promoveze artişti în care cred şi să devină sustenabile economic. Din zona aceasta de nişă, în Bucureşti există două-trei deja stabilite şi încă două-trei care tatonează.

Codruţa Cruceanu: Aici e diferenţa majoră. Acum doi-trei ani, cînd am avut expoziţia „Moore to Hirst", a venit în vizită Philip King, sculptor, preşedinte al Royal Academy of Arts, care ne-a spus o cifră pe care eu nu o ştiam: în Londra, la sfîrşitul anilor '90 funcţionau peste 20.000 de artişti numai în zona White Chapel! Nu neapărat artişti cu patalama la mînă, ci artişti care se autodefineau ca artişti şi care veneau atraşi de faima White Chapel, pentru a lucra acolo. Aici cred că mai avem încă destul de mult de lucrat.

Oana Zidaru: Pe mine mă îngrijorează altceva: aceste puţine lucruri care se întîmplă, se întîmplă în Bucureşti...

Matei Cîlţia: Se întîmplă şi în ţară, dar nu aflăm noi.

Alex. Leo Şerban: De exemplu, Galeria Plan B din Cluj a fost cu o expoziţie la New York, la Armory Show, despre care au scris ziare de acolo, *New York Times*...

Matei Cîlţia: Nu se întîmplă nimic la Constanţa – paradoxal, căci este un oraş mare.

Codruţa Cruceanu: Se întîmplă TMBase la Timişoara. Nu ştiu dacă sînt prea puţine evenimente sau această polarizare lucrează în ambele sensuri: pe de o parte, fiecare oraş se uită spre Bucureşti, Bucureştiul nu se uită decît la el!

Matei Cîlţia: Oraşele mari nu se uită deloc spre Bucureşti. Nici Braşovul, nici Clujul... drumul lor nu trece prin Bucureşti, ci merge direct spre vest şi de-asta au reuşit. Pentru că nu s-au raportat la Bucureşti, care are o atitudine de dominare sau exclusivistă. Aşa că nu-i interesează parteneriate şi nu-i interesează să-şi vîndă marfa în Bucureşti.

Oana Zidaru: Da, şi probabil că nu-i interesează să se poziţioneze ca o periferie. Îşi pot afirma propria identitate.

Codruţa Cruceanu: Provincia este ceea ce creăm noi în noi, nu este provincia geografică.

Matei Cîlţia: Ideea e cum să creezi un climat în care să stimulezi aceste industrii culturale să umple aceste goluri. Golurile dintre centru şi centre sau golurile dintre voluntariat şi economic. Voluntariat în ghilimele, pentru că nu există voluntariat în România.

Alex. Leo Şerban: Te contrazic, există la Festivalul Transilvania! Acum cîtva timp eram în străinătate şi stăteam la un calculator, iar un tînăr m-a întrebat, „mă scuzaţi, sînteţi cumva din România?". Dar vorbea în engleză. Zic „da, dar de unde ştii?". „Păi, am văzut scrisul... eu sînt voluntar la Festivalul Transilvania, aţi auzit de el?" „Sigur c-am auzit, da' tu de unde eşti?" „Din Tenerife"... Asta confirmă faptul că aceste *success stories,* cu sau fără ghilimele, sînt private. Punct. Sînt private şi ocolitoare pe sistemul fentă, iar statul nu are nici un merit. Statul ar trebui să intervină – dacă ar fi un bun manager al resurselor ar trebui să facă asta, adică să sprijine acolo unde trebuie.

Ce face statul cu banii?

Alexandru Dumitrescu: 5% din preţul unui bilet la un concert de Heavy Metal se duce la Uniunea Compozitorilor... Eu nu ştiu ce face statul cu banii! Nu am control pe banii ăştia. De ce nu mă lasă să strîng toţi banii ăştia şi să-i dau unei trupe?

Codruţa Cruceanu: Acest lucru este corespondentul responsabilităţii sociale corporate. Acest procent din bugetul tău se duce spre încurajarea oricăror alte iniţiative din domeniul muzical.

Matei Cîlţia: Asta ţine de sistemul de management românesc al anului 2007. Dar oricum, o parte din aceşti bani sînt folosiţi pentru a opri piratarea.

Alexandru Dumitrescu: E o altă taxă de 5% care merge la ORDA.

Codruţa Cruceanu: În ce măsură a izbutit industria muzicală să depăşească faza în care se află galeriile?

Alexandru Dumitrescu: Să ne înţelegem: există industria muzicală *mainstream,* care se conduce după aceleaşi principii descrise anterior – cu nu ştiu ce director de bancă sau magnat, căruia îi place o anumită muzică... În rest, muzica de nişă se face cu voluntariat. Şi hiphop-ul, chiar electro. Chiar există voluntariat. Şi TMBase-ul ce a fost? – nişte nebuni care au început într-o hală la Timişoara, au adus nişte scule şi l-au rugat pe unul să cînte gratis, iar acum a devenit un mare festival. Eu cred că factorii de decizie ar trebui să lucreze mult mai mult cu industria. Pînă la urmă, oamenii din industrie ar trebui să decidă unde este potenţialul.

Matei Cîlţia: Aşa cum cineva îşi înfiinţează o societate comercială pentru că îl interesează să creeze industrie, aşa şi Ministerul Culturii ar trebui să protejeze industriile.

Alex. Leo Şerban: Întrebarea se pune dacă mai e nevoie de Ministerul Culturii...

Matei Cîlţia: Ministerul Industriei Culturale.

Alex. Leo Şerban: Nu vreau să reduc discuţia la nivel politic, însă nu cred că un ministru ca Iorgulescu, care este în plus şi preşedintele Uniunii Compozitorilor, va sprijini *heavy metal*-ul! Ne întoarcem la ideea de strategie: nu există strategie – sau dacă există, e proastă. Pentru că pînă la urmă contează unde se duc aceşti bani.

Matei Cîlţia: Problema nu e cu luatul banilor, ci cu datul banilor şi cu oportunităţile pe care le subliniază statul – în ce măsură ele sînt juste. Şi în ce măsură ele privesc un plan coerent sau doar relaţii întîmplătoare şi de moment.

Matei Cîlţia *este artist vizual şi patron al Galeriei „Posibilă".*

Codruţa Cruceanu *este manager proiecte culturale BC.*

Alexandru Dumitrescu *este director la McCann Erickson.*

Oana Zidaru *este director de marketing la British Council.*

Hilary JENKINS

Ce înseamnă „economie creativă“?

– punctul de vedere britanic –

„It's the economy, stupid!“

Aşa a răspuns Bill Clinton atunci cînd a fost întrebat care este cel mai important subiect pentru alegerile prezidenţiale din SUA, din 1992. După mai mult de un deceniu, nimic nu s-a schimbat, şi se pare că aşa a fost dintotdeauna. Astăzi însă, opinia noastră despre ce înseamnă economia s-a lărgit. Demult, economia era văzută ca fiind sinonimă cu producţia. Mai tîrziu, au intrat în ecuaţie şi serviciile. Iar acum?

Unul din cele mai dinamice şi captivante lucruri care afectează economia ţărilor precum Marea Britanie este înţelegerea faptului că informaţia, cunoaşterea – în sens de proprietate intelectuală – contribuie enorm la bunăstarea unei naţiuni. Mai mult, dacă este canalizată corespunzător şi susţinută de o infrastructură adecvată, ea poate fi un capital economic profund şi cuprinzător. Deci ce se află la baza proprietăţii intelectuale? Noi credem că răspunsul este creativitatea. Şi ce stă la baza creşterii economice? Răspunsul la această întrebare este, desigur, industria sau, mai precis, productivitatea.

„Economie bazată pe cunoaştere“ a devenit termenul acceptat pentru această nouă forţă economică. Totuşi conceptele *industrie creativă* şi *economie creativă* sînt abia la început şi credem că au nevoie să fie prezentate şi explicate. Iar pe această temă încercăm să susţinem o analiză şi o dezbatere. Ţinem la procesul dezbaterii pentru că este necesar să înţelegem industriile creative cît mai complet, dacă dorim să exploatăm întregul potenţial al economiei bazate pe cunoaştere. Într-atît de stringentă este situaţia.

Creativitatea este legată de artă, design şi cultură, dar din punctul de vedere al potenţialului său industrial. Este nevoie să o examinăm din punct de vedere ştiinţific. S-a spus despre industriile creative că „respectă cultura, dar pun sub semnul întrebării tradiţia“, şi despre creativitate că este „un instrument de comunicare“. Avînd în vedere aceste două afirmaţii, vă invităm să aruncaţi o privire pe noul nostru site de Internet, www.creativeconomy.org.uk, la care puteţi ajunge şi din pagina principală a British Council, www.britishcouncil.org.

Ce face British Council pentru a sprijini dezvoltarea economiilor creative

Scopul programului „Developing Creative Economies“ („Dezvoltarea Economiilor Creative“) iniţiat de către British Council este de a amplifica dezbaterea privind valoarea economică a industriilor creative în economiile în curs de dezvoltare şi în tranziţie, oferind astfel o mai bună fundamentare şi instrumente informaţionale mai fiabile pentru crearea strategiilor. În acest moment credem şi am învăţat că deciziile informate şi strategiile consecvente, care găsesc echilibrul între unicitatea dată de contextul unei anumite societăţi şi necesităţile practice ale dinamicilor economice ale diferitelor activităţi creative, pot oferi societăţilor dezvoltare integrală sub forma diversităţii culturale, a creării de prosperitate şi de locuri de muncă, precum şi a calităţii vieţii.

Ca urmare a succesului industriilor creative din Marea Britanie la sfîrşitul anilor '90, succes care le-a transformat într-unul din principalele motoare ale economiei britanice, British Council a decis desfăşurarea în 2001 a unui proiect-pilot pentru cooperarea în acest domeniu. Rezultatul a fost cartografierea *(mapping)* industriilor creative din Bogotá şi Soacha (2002) în Columbia.

De atunci au fost create mai multe proiecte şi programe, cu un număr din ce în ce mai mare de ţări. În Ţările Baltice s-au realizat documente de cartografiere în Estonia, Letonia şi Lituania. Nevoia mereu în creştere de a găsi noi alternative economice a găsit un teren fertil în noile structuri administrative ale ţărilor respective pentru dezvoltarea de strategii complet noi, care adesea au avut scopuri mai ambiţioase decît cele din Marea Britanie. În Europa de Sud-Est s-au desfăşurat exerciţii de cartografiere, seminarii şi ateliere de lucru în Albania, Bosnia, Bulgaria, Croaţia, Macedonia, Muntenegru, România şi Serbia. Rezultatul mai bunei conştientizări a importanţei industriilor creative pentru dezvoltarea economiei a ajuns la factorii de decizie şi la principalii actori; primul pas spre clădirea unei economii creative sănătoase. În Orientul Mijlociu s-a efectuat un exerciţiu de cartografiere în Liban, iar acum Egiptul îi urmează exemplul. Apar noi iniţiative în Argentina, China, Indonezia, Filipine şi Africa de Sud.

Avem de asemenea proiecte naţionale şi internaţionale pentru dezvoltarea tinerilor antreprenori creativi. Vizitaţi site-ul nostru pentru a vedea proiectele actuale, de exemplu „Creative Futures“, „Digital Pioneers“, „International Young Publisher of the Year“, şi „International Young Designer of the Year“. Această colaborare de succes cu o diversitate de ţări, culturi, limbi, contexte, religii, politici şi niveluri de dezvoltare a dezvăluit faptul că talentul este, probabil, singura resursă naturală distribuită uniform între popoare şi că oriunde se găsesc oameni, există potenţial pentru a cultiva talentul şi astfel, pentru a oferi posibilitatea unui trai mai bun pentru milioane de oameni.

http://www.britishcouncil.org/arts-creative-economy-unit-contact-us.htm

***Hilary Jenkins** este manager de proiect Creative Industries Unit.*

Mark ROBINSON

Newcastle-Gateshead – „Capitala artelor“

În decembrie 2006, conglomeratul urban Newcastle-Gateshead a fost desemnat de către canalul de televiziune Artsworld drept Capitala Artelor a Marii Britanii. Această distincţie s-a bazat pe mai multe criterii, inclusiv finanţarea şi mijloacele alocate artelor, prezenţa şi participarea la evenimentele artistice, numărul de studenţi la specialităţi legate de arte din oraş. A fost simbolul unei schimbări extraordinare de situaţie, la originea căreia s-au aflat – credem noi – creativitatea, cultura şi industriile creative.

Articolul cu ştirea din ziarul *The Guardian* începea astfel: „Pentru cei total neinformaţi, Newcastle upon Tyne rămîne un oraş cunoscut în primul rînd pentru berea brună şi pentru suporterii de fotbal fanatici“. Aşa s-ar rezuma atitudinea istorică faţă de nord-estul Angliei, cu toate că ar mai trebui să conţină referirile de rigoare la şomaj şi la minele de cărbuni închise. Dar şi aceasta este o parte importantă a poveştii pe care doresc s-o spun, a unui oraş şi a unei regiuni care au hotărît să pună artele şi cultura la baza regenerării lor, cu succes.

Ştirea venea la 10 ani după ce regiunea de nord-est a Angliei (a cărei capitală neoficială este conurbaţia cu nume complicat) găzduise evenimentul „UK Year of the Visual Arts“ („Anul Artelor Vizuale în Marea Britanie“). Şi la 20 de ani de cînd premierul conservator Margaret Thatcher făcuse faimoasa ei „incursiune în sălbăticie“ pe teritoriul unei foste zone industriale, acum pustii, care a avut ca rezultat crearea de „firme de dezvoltare“ de stat care să se ocupe de refacerea sutelor de mii de locuri de muncă din producţie care dispăruseră în anii '80.

Nord-estul Angliei este punctul cel mai îndepărtat de Londra în care se poate ajunge fără a trece în Scoţia. Departe de Capitală şi de coridoarele puterii, este un loc retras şi disident în tradiţia sa, din punct de vedere politic şi cultural. S-a ridicat pe o îmbinare de creativitate, chimicale şi cărbune. A fost locul de naştere al locomotivei cu aburi şi al căilor ferate (eu scriu aceste rînduri la 200 de metri de clădirea în care George Stephenson îşi fabrica trenurile). Navele făcute pe rîurile Tyne, Tees şi Wear navigau pe oceanele lumii, iar cărbunele ce alimenta revoluţia industrială, de la care ne-a rămas expresia „ca şi cum ai duce cărbuni la Newcastle“, transforma minereul de fier, ce se găsea chiar sub picioarele noastre, în fonta şi oţelul cu care inginerii noştri construiau poduri în lumea întreagă.

Dar în anii '80, regiunea era îngenuncheată. Restructurarea industriei decimase prelucrarea oţelului şi construcţia de nave. Ultima mare grevă a minerilor, în anii 1984 şi 1985, se terminase cu înfrîngerea minerilor şi cu program de închidere a minelor, toate minele de cărbune de adîncime din regiune fiind acum închise. Rata şomajului era printre cele mai ridicate din ţară şi adusese cu sine toate problemele cunoscute ale defavorizării sociale.

Au urmat o serie de încercări frustrante şi frustrate de a regenera comunităţile din nord-est. Fiecare din ele ameliora unele aspecte, dar nici una nu se ocupa de aspiraţiile şi aşteptările vătămate ale oamenilor din regiune. Nu am aici loc să le enumăr pe toate. Dar la sfîrşitul anilor '80 şi la începutul anilor '90, în regiune s-a înţeles în consens că era nevoie de mai multă creativitate pentru noua lume care se năştea. În noua economie, bazată pe servicii şi cunoaştere, urma să ne cîştigăm traiul nu din materiale şi muşchi, ci din ideile noastre şi din modul în care abordăm lucrurile. Dar mai întîi trebuia să ne vedem pe noi înşine în alt fel şi să integrăm istoria noastră într-o nouă perspectivă asupra lumii.

Încă se mai dispută momentul în care s-a petrecut această schimbare radicală sau care proiect emblematic a dat startul. Unii spun că ar fi fost lucrarea „Angel of the North“ („Îngerul Nordului“) a lui Anthony Gormley, ridicată în 1998, dar ale cărei planuri s-au făcut în Anul Artelor Vizuale, în 1996. Alţii spun că ar fi fost festivalul cu enorm succes National Garden Festival, ţinut în Gateshead în 1990 (este important de menţionat că acest festival a inclus un vast program de comandare de lucrări de artă publică de la artişti internaţionali). Alţii ar spune că, dimpotrivă, complexul Metro Centre din Gateshead, în acea vreme cel mai mare centru comercial şi de agrement din Europa, ar fi fost primul proiect „cultural“ care a dat tonul schimbării de curs.

Rămîne ca istoricii să stabilească asta. Mai important este că regiunea s-a raliat pentru a susţine un program de schimbare ambiţios, care a construit o nouă infrastructură pentru arte şi cultură în Newcastle-Gateshead. În el au fost cuprinse o serie de clădiri şi instituţii emblematice. Centrul BALTIC prezintă creaţii ultramoderne de artă vizuală contemporană într-un siloz de cereale renovat, o clădire extraordinară care stătuse nefolosită timp de trei decenii.

Centrul Sage Gateshead este o clădire splendidă, proiectată de arhitecţii firmei Norman Foster and Partners. Centrul a reuşit să atragă un contract de sponsorizare record de la Sage plc, firma din nord-est care se află la originea celui mai cunoscut program informaţional de contabilitate din lume. În primul an, impactul economic creat a fost de 43 de milioane de lire sterline. Cele trei săli ale centrului au primit peste un milion de vizitatori, iar programul său de învăţare şi participare, care cuprinde toată regiunea de nord-est, nu numai Gateshead, a avut peste un milion de contacte în domeniul educaţiei. În Newcastle, noile obiective cuprind Dance City – un nou şi minunat centru de dans, care are un program de activităţi cu comunitatea, Northern Stage – un teatru renovat, şi Seven Stories – primul centru de literatură pentru copii din Marea Britanie.

Fiecare din aceste obiective se conectează la o reţea din ce în ce mai largă de persoane şi mici firme din domeniile creative – sufletul industriilor creative din nord-estul Angliei. De exemplu, Dance City are un program care oferă instruire şi îndrumare pentru cei care creează în domeniul dansului şi doresc să intre în afaceri. În acest moment există în baza de date a centrului 72 astfel de organizaţii, care folosesc clădirea în mod regulat.

Acestea sînt doar cîteva exemple privind ceea ce s-a creat în Nord-Est în ultimele decenii. În total în Marea Britanie 1,9 milioane de oameni sînt angajaţi în industriile creative, în 122.000 de firme în domeniul creativ. Guvernul vede aceste cifre ca fiind extrem de semnificative. Conform unui studiu comandat de către Arts Council England, în nord-est sînt acum între 30.000 şi 59.000 de persoane angajate în 2300-5000 de organizaţii. Aceasta reprezintă 3% din totalul locurilor de muncă din regiune. Din 1999, sectorul a crescut cu 100%. Semnificativ este faptul că industriile creative prezintă un nivel înalt de activităţi independente (34% comparat cu 9% în totalul forţei de muncă). Acest lucru este vital într-o regiune care se baza în mod tradiţional pe angajatori foarte mari (adesea de stat) şi nu avea tradiţia antreprenoriatului şi a activităţilor independente. Astfel, industriile creative joacă rolul de exemplu pentru alte sectoare.

Regiunea de nord-est a pornit pe calea schimbării de sine, folosindu-se de artă, cultură şi industrii creative. Vor fi multe încercări de trecut. Dar le vom înfrunta cu aceleaşi metode cu care ne-am schimbat istoria. Pe scurt, ele ar fi cunoaşterea propriilor puncte tari şi slabe şi crearea de strategii, politici, resurse şi posibilităţi comune pentru a le face faţă. Am avut ambiţii mari, care i-au făcut pe unii să ne considere nerealişti. Asta-i bine. Dacă toată lumea crede că poţi realiza ceva înseamnă că nu ţinteşti destul de sus. Am dus vorba – puterea mitului şi a poveştirii pot fi folosite în mod creativ pentru a construi industriile creative. Dar nu ne-am culcat pe lauri şi am fost mai exigenţi cu noi înşine decît au fost alţii.

Iar cel mai important lucru este că artiştii şi oamenii creativi din regiune au lucrat împreună cu cei care întocmesc planuri, cu cei care dezvoltă strategii şi cu politicienii. Am mîncat şi am băut laolaltă şi am făcut planuri împreună. Acum vom merge înainte împreună.

***Mark Robinson** este director executiv al Arts Council England.*

Ţveta ANDREEVA Ivan CEALAKOV

Cartografierea din Bulgaria

Prezentarea principalelor rezultate ale proiectului desfăşurat în Bulgaria în cadrul Forumului British Council UK-South-East Europa, cu o descriere a datelor şi a tendinţelor găsite prin lucrarea de cartografiere *(mapping)*. Proiectele se continuă în comunitate în alte oraşe şi au impact la nivel central. Conceptul de *industrii creative* a devenit un concept răspîndit în Europa de Sud-Est, din mai multe motive. Tranziţia economică anevoioasă din ţările acestei regiuni a determinat factorii de decizie să se orienteze către modele eficiente de generare de venit. Promovarea acestor exemple dorea să ofere soluţii pentru lipsa cronică de fonduri publice în sectorul cultural şi să întărească iniţiativa privată în domeniul cultural. Modelul britanic al industriilor creative ca subiect al politicilor guvernamentale părea să fie cel mai cuprinzător, fiind bazat pe dreptul de proprietate intelectuală şi pe impactul economic măsurabil al utilizării sale. Copyrightul este unul din principalele elemente care au făcut ca aceste industrii să fie incluse în politicile culturale din statele din Europa de Sud-Est.

Totuşi politicile culturale rămîn la periferia intereselor majore ale guvernelor din Europa de Sud-Est, ceea ce a determinat actorii culturali să se mobilizeze pentru a promova importanţa economică a industriilor creative. O serie de proiecte axate pe antreprenoriatul creativ în perioada 2000-2003 au introdus acest model în Bulgaria, în principal oferind instruire, consultanţă şi posibilitatea creării de reţele. Un studiu de fezabilitate făcut de experţii britanici asupra posibilităţii obţinerii de împrumuturi cu dobîndă mică pentru industriile creative a reprezentat prima încercare de a contura situaţia din principalele sectoare. Devenise deja clară necesitatea pronunţată pentru o cartografiere în momentul în care British Council a demarat Forumul Regional şi direcţia Industrii Creative cu prima întîlnire în Bulgaria (martie 2005) la Plovdiv.

Cartografierea la Plovdiv

Primul studiu de *mapping* din Bulgaria a fost efectuat de o echipă de cercetători şi studenţi la sociologie de la Universitatea din Plovdiv.

Trebuie subliniate cîteva limite, inerente studiului:

- axarea pe sectorul privat; n-au fost incluse instituţiile publice care primesc în mod regulat subvenţii
- concentrarea pe un domeniu mai restrîns al industriilor creative în funcţie de importanţa lor pentru economia locală: pictura, meşteşugurile artistice, comerţul cu antichităţi, bijuterii, suveniruri; muzica, artele scenei şi sculptura; publicitatea; design, inclusiv design vestimentar; arhitectură, construcţii şi consultanţă tehnică; produse şi servicii software; edituri şi poligrafie, reproduceri de înregistrări pe suport; fotografie artistică, producţia, distribuţia şi proiecţia de filme de cinema şi video; activităţi de radiodifuziune şi televiziune.

Metodologia a utilizat informaţiile economice colectate de Biroul Teritorial de Statistică pentru anul 2004 (după indicatori ai veniturilor nete din vînzări, active fixe tangibile şi intangibile şi număr de angajaţi), datele individuale pentru firme fiind culese prin interviuri, chestionare telefonice etc.

Rezumatul datelor cartografierii

Sectorul industriilor creative din Plovdiv constă în principal din firme de producţie care se adresează nevoilor de consum ale persoanelor private şi ale întreprinderilor private mici, al căror număr a crescut semnificativ în ultimii doi ani. Sectorul public cere abia un sfert din comenzile de producţie ale acestui sector. O parte mică, dar semnificativă, din firme (în principal din domeniul software, al editurilor şi al publicităţii) lucrează pentru companii multinaţionale, ceea ce le ridică la un nivel mai înalt din punct de vedere al calităţii produselor/serviciilor oferite şi din punct de vedere al organizării muncii. Două din cinci firme au parteneri în străinătate şi una din cinci exportă o parte din produsele şi serviciile sale în ţări din UE şi din zona Balcanilor. Un procent de 6% din firme au activităţi de cercetare şi dezvoltare, majoritatea fiind în sectorul software. Sectorul industriilor creative este dominat de *microîntreprinderi* – cu o cifră de afaceri anuală în vînzări declarată de aproximativ 100.000 BGN (50.000 euro), personal de pînă la 10 oameni (cel mai adesea între 2 şi 5) – şi majoritatea folosesc propriile facilităţi de producţie. Sînt în principal afaceri private administrate de proprietarii lor. Singurele excepţii sînt sectoarele de software şi radio/televiziune, unde predomină firmele mici, precum şi sectorul edituri/poligrafie, format din firme mici, mijlocii şi mari, cu un nivel mult mai mare de vînzări.

Majoritatea firmelor se dezvoltă progresiv şi se extind către noi afaceri (peste 60%). Acestea *îşi vînd produsele în principal către sectorul privat, nu depind de Guvern sau de alte instituţii publice, nu caută să aibă legătură cu acestea şi în general au o atitudine categoric critică faţă de ele.*

Per total, *serviciile de creditare şi consultanţă sînt disponibile pentru firme,* dar în afara serviciilor de leasing, se situează încă la un nivel destul de scăzut. *Serviciile de consultanţă care au o importanţă deosebită pentru dezvoltarea viitoare de amploare a industriilor creative (planificarea strategică, dezvoltarea proiectelor de investiţii, marketing şi re-calificarea personalului) rămîn în continuare insuficient dezvoltate.*

Studiul a dezvăluit *„caracterul reticular" al industriilor creative în Plovdiv* – mai mult de 3/4 din afaceri au format parteneriate sustenabile, mai ales din punctul de vedere al creaţiei în sine sau al produselor şi serviciilor (în unele sectoare, această proporţie este de aproximativ 90%). În fiecare sector există grupuri active care, pe lîngă formele comune de parteneriate bazate pe producţie, sînt implicate în viziuni de dezvoltare strategice, pe termen mai lung, privitoare la înfiinţarea unui cadru legal adecvat şi la etica de afaceri. *Sectoarele sînt foarte diferite din punctul de vedere al nivelului lor de participare la sindicate şi asociaţii de afaceri* – aceste niveluri sînt crescute în arii precum arhitectura, arta, meşteşugurile şi design-ul vestimentar.

Cele mai multe din firme îşi măresc personalul şi angajează noi salariaţi. 94% dintre persoanele care lucrează pentru firmele studiate sînt de origine bulgară. Angajarea specialiştilor calificaţi şi a salariaţilor este foarte competitivă. În ciuda cererii general recunoscute de educaţie şi specializare, foarte puţine firme investesc în educaţie – doar 1/4 din cele intervievate. Nivelul mare de stres, lipsa resurselor financiare, teama că va fi din ce în ce mai greu să păstreze angajaţii calificaţi, precum şi lipsa de cursuri de calificare adecvate (atît din punct de vedere al formei, cît şi al conţinutului) sînt motivele invocate pentru această investiţie scăzută.

Industriile creative se caracterizează în Plovdiv prin cota scăzută de active intangibile şi prin drepturile de proprietate intelectuală subestimate. Firmele au rareori probleme cu încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală. Cotele scăzute de active intangibile sînt urmate de cote şi mai scăzute de drepturi de proprietate intelectuală protejate (copyright, patente etc.). Procurarea de licenţe pentru astfel de proprietăţi intelectuale este şi ea rară.

Activităţi ulterioare

Experienţa cartografierii a fost promovată în mare parte de către British Council prin intermediul noii reţele a proiectelor Forumului UK-SEE. Ministerul Culturii s-a implicat în promovarea pe mai departe a rezultatelor proiectului în Bulgaria şi în străinătate şi în contextul campaniei sale naţionale pentru protecţia drepturilor de autor (lansat în 2006).

Studiul serveşte acum drept model de bune practici pentru decidenţi şi pentru practicieni în analizarea situaţiei din propriile oraşe şi regiuni. O parte din echipa de proiect a fost invitată să participe la studiul efectuat de către WIPO (Organizaţia Mondială pentru Proprietate Intelectuală), „Study on the Economic Contribution of the Copyright-based Industries in Bulgaria (2003-2005)" („Studiu asupra contribuţiei economice a industriilor bazate pe copyright în Bulgaria"), început în iulie 2006, ale cărui rezultate finale urmează a fi publicate în curînd.

Oraşul Plovdiv a reuşit între timp, cu sprijinul British Council, să înfiinţeze o Agenţie Locală pentru dezvoltarea industriilor creative, specializată în brandarea oraşului (2007).

Exerciţiul practic de cartografiere s-a dovedit a fi singura cale de identificare a trăsăturilor specifice naţionale/regionale/locale ale industriilor creative din Bulgaria. Industriile creative, ca forţă coerentă, au devenit direcţia conducătoare a politicilor culturale în contextul integrării europene şi sperăm să producă rezultate în viitor folosind politica regională a UE şi instrumentele de coeziune.

***Ţveta Andreeva** este senior expert la Ministerul Culturii din Bulgaria.*

***Ivan Cealakov** este profesor de sociologie la Universitatea din Plovdiv.*

Muhamed MESIC

Cum s-au re-branduit oraşele noastre

Pe lîngă elementele politice şi atmosfera de optimism general, procesul de integrare europeană este înainte de toate unul economic. Graniţele se deschid, taxele scad şi, astfel, produsele şi serviciile de tot felul pot circula mai liber. Desigur, acest lucru le conferă economiilor „cu tradiţie" – adică economiilor care au avut o perioadă de prosperitate mai lungă decît ale noastre – un avantaj injust. „Avînd încredere" în calitatea produsului, cumpărăm prompt lapte din Germania şi bere din Franţa, fără a ne gîndi însă la efortul imens necesar pentru a vinde cu succes lapte românesc şi bere bulgărească pe piaţa germană sau franceză.

Deci în ce constă avantajul nostru economic într-o Europă unită? Desigur, un patrimoniu absolut esenţial pentru orice economie este format din talent şi creativitate, nu în ultimul rînd modelate de factorii istorici. Acolo unde cultura şi arta se întîlnesc cu economia, se află industriile creative. Mai mulţi factori sînt în favoarea lor: pe lîngă generarea de valori economice tangibile, ele generează şi valori economice intangibile – cum ar fi un mediu de economic mai competitiv şi mai dinamic. Industriile creative de pretutindeni îşi includ în activitate perspectiva lor specifică, locală, făcîndu-le mai atrăgătoare pentru investitorii străini. În plus – un lucru foarte important în ziua de azi – sînt ecologice, în sensul că se inspiră din mediul lor înconjurător extins. Iar pentru că talentul nu este privilegiul celor puţini şi aleşi, industriile creative sînt perfecte pentru iniţierea regenerării economice, aşa cum s-a întîmplat pe o scară destul de mare în Nordul Angliei.

Cu toate acestea – după cum spunea Selma Prodanovic, cercetătoare austriacă din acest domeniu –, este foarte necesară crearea de reţele atît în cadrul industriilor creative, dar şi în cadrul economiei în general, pentru a avea şanse de reuşită. În realitate, mai mult de jumătate din industriile creative din Europa sînt întreprinderi personale, un fel de *one-man-show,* ceea ce face uneori dificilă administrarea simultană a tuturor aspectelor: respectiva persoană trebuie să fie în acelaşi timp director, designer, secretară şi contabil. În mod natural deci, afacerile bazate pe creativitate se grupează în arii specifice, în jurul unei idei mai cuprinzătoare sau în jurul unei prezenţe economice mai puternice. Şi din moment ce în ţările în curs de dezvoltare comunităţi întregi au pornit pe propriul lor drum al dezvoltării sustenabile, cu ajutorul industriilor creative, oraşele (şi, din nou, mai ales în cazul economiilor în tranziţie) par să fie un teren propice pentru dezvoltarea industriilor creative.

Un astfel de exemplu este oraşul Tuzla, din Bosnia-Herţegovina. Într-un loc cunoscut în trecut drept una din „gropile fără fund" ale industriei – un oraş cenuşiu şi posomorît, care ieşise din războiul din Bosnia cu o rată a şomajului deosebit de ridicată –, una din primele măsuri luate pentru reconstrucţia oraşului a fost căutarea resurselor pe care le-ar fi putut folosi pentru a deveni un centru economic modern, bazat pe cunoaştere. Urmînd strategia 3-T a lui Richard Florida (toleranţă, talent, tehnologie), oraşul Tuzla s-a angajat – printr-o strategie oficială a autorităţilor municipale – să devină un centru al tehnologiei IT şi al industriilor creative. Cu ajutorul programului *Creative Cities* al British Council, s-a înfiinţat un incubator pentru industriile creative, unde autorităţile locale oferă suport tehnic – „o secretară şi un contabil" – şi spaţiu gratuit în care să lucreze minţile creative: ateliere, studiouri, laboratoare de design. Astfel, sarcina lor s-a uşurat şi s-au obţinut deja o serie de rezultate pozitive: mai mult de două treimi din videoclipurile muzicale produse în Bosnia au fost produse în Tuzla de o firmă numită *Arthur,* şi prima reţea de radio interactivă din Bosnia, *Radio Kameleon,* emite din incubatorul creativ. Şi ca o ciudăţenie, în premieră mondială, Muzeul Monştrilor – înfiinţat de grupul de artişti *Manufaktura* – expune tot soiul de monştri şi chiar a apărut în ghidurile turistice japoneze. Toate acestea într-un oraş care avea la un moment dat renumele de „cel mai deprimant loc din Iugoslavia".

Deci încotro mergem de aici? Deşi oraşe precum Tuzla, Iaşi în România, Novi Sad în Serbia, Plovdiv în Bulgaria şi Split în Croaţia au devenit „incubatoare naţionale" pentru dezvoltarea creativă şi sînt pe cale de a se transforma în avanposturi ale industriilor creative din ţările lor, mai sînt încă multe de făcut. Înainte de toate, este nevoie de mai multă înţelegere din partea autorităţilor locale – unii primari sînt încă greu de convins că domeniul cultural poate să genereze bani, şi nu numai să-i solicite pentru subzistenţă. Mai mult, dezvoltarea are loc şi la nivel regional şi naţional, iar ţări precum Croaţia au pornit iniţiative regionale model (cum este *Creative Croatia* în Varazdin), care abordează problematica generală a economiei creative. O chestiune deosebit de importantă este faptul că industriile creative sînt adesea percepute de alţi economişti ca nefiind „suficient de economice", iar instituţiile financiare sînt rareori dispuse să acorde finanţare acestei categorii de antreprenori.

Internetul este şi el un factor important pentru susţinerea economiei creative. Schimbul de idei, de bune practici şi de experienţă contribuie în mod semnificativ la progresul global al industriilor creative. Portalurile de informaţie şi interacţiune – cum ar fi www.creative conomy.org.uk – întreţin discuţiile la nivel global şi iniţiază noi parteneriate. Talentul creativ este o resursă uimitoare. Toate comunităţile o deţin şi absolut toate comunităţile pot profita de pe urma ei. Mai ales oraşele care se simt oarecum omise de pe hartă – precum Tuzla, sau chiar Iaşi sau Plovdiv – au tendinţa de a se transforma în adevărate pepiniere pentru economia creativă. Acest lucru ne antrenează societăţile pentru viitor şi ne pregătesc economia pentru Europa.

***Mohamed Mesic** este manager de proiect Creative Industries Unit.*

Mirko PETRIĆ

Turismul: singura opţiune?

Am început să studiez posibilitatea de transplantare eficientă a conceptului şi practicii industriilor creative în Europa de Sud-Est în 2004, în cadrul programului Forumului UK-SEE. De atunci încoace, am avut privilegiul de a mă întîlni cu o serie de susţinători ai conceptului, nu numai în colţul de Sud-Est al continentului, ci şi în alte zone ale lumii postsocialiste.

Făcînd prezentări în Lituania, discutînd cu funcţionari ai ministerelor din Europa Centrală sau întîlnindu-mă cu politicieni din regiunea sud-est europeană, mi-am dat seama că aveau cu toţii ceva în comun. Acel ceva era credinţa fermă că succesul conceptului de *industrii creative* în partea lor de lume va trebui să se lege cumva de potenţialul local pentru dezvoltarea turismului.

Mai mult, mi-am dat seama că şi eu le spusesem adesea acelaşi lucru factorilor de decizie din oraşul meu (Split) şi din ţara mea (Croaţia). Reflectînd mai bine, sînt sigur că multă lume va înţelege, ca şi mine, că abordarea noastră generală şi identificarea unei strategii-cheie nu se bazau numai pe intuiţie. Ele pot fi apărate din punct de vedere raţional şi se poate dovedi că se ancorează în realităţile economice ale regiunilor din Estul Europei, mai ales dacă sînt privite în contextul globalizat actual.

Fără îndoială, creativitatea este din ce în ce mai importantă în contextul economic al ţărilor modernizate postindustrial, numite uneori „economii avansate". Dar în nici un caz nu este sigur că elementele care se potrivesc acestor economii se vor potrivi la fel de bine şi economiilor în refacere din lumea postsocialistă.

Lista obstacolelor care stau în calea dezvoltării industriilor creative, aşa cum le cunoaştem din contextul britanic, este considerabilă. În primul rînd, problema limbii. Spre deosebire de omologii lor din Marea Britanie, creatorii din Europa de Est nu se pot aştepta ca produsele de genul melodiilor pop să călătorească în jurul lumii dacă versurile sînt cîntate în limbile lor materne.

Dar aceasta este o problemă minoră sau măcar una care se poate depăşi sau rezolva relativ uşor. Obstacolele mai serioase în calea dezvoltării industriilor creative din regiune se leagă de natura fluxurilor globale şi a problematicii proprietăţii. Se poate spune că de la începutul tranziţiei şi pînă de curînd, situaţia fluxurilor a arătat în felul următor: cînd era vorba de exporturi, ele însemnau în principal exportul de persoane calificate din regiune; pe de altă parte, cînd era vorba de bunuri, mai ales cele produse de industriile creative, acestea erau importate în regiune.

Pe scurt, ţările est-europene sînt – sau cel puţin sînt considerate – destinatare mai mult sau mai puţin pasive ale bunurilor produse în Occident, şi nu actori semnificativi în domeniu. Nu mai este nevoie să adăugăm că proprietatea asupra producţiei industriale globale şi a canalelor de distribuţie nu se află în regiune. În consecinţă, chiar şi în cazul puţinelor exemple de succes la nivel internaţional de produse creative ce provin din regiune, există un beneficiu economic mult mai mic pentru contextul local, decît atunci cînd elementele-cheie ale lanţului industrial se găsesc în locul de unde provin în mod creativ acele produse.

Pa plan intern, regiunile est-europene, mai ales cele din Sud-Estul Europei, constau din pieţe mici şi foarte fragmentate, către care uneori nu numai accesul comercial este dificil. Alteori există chiar şi obstacole fizice în calea circulaţiei bunurilor şi a conceptelor, deoarece o parte din regiuni au fost teatrul unor numeroase războaie în anii '90 şi al instabilităţii politice în anii care au urmat.

Complicînd şi mai mult situaţia, canalele existente de producţie şi distribuţie a produselor bazate pe creativitate, care par a avea succes la nivel regional, sînt legate adesea într-un fel sau altul de activităţi ilegale. Regiunea sud-est europeană este cunoscută ca fiind o zonă în care neglijarea drepturilor de proprietate intelectuală este larg răspîndită.

Desigur, nu este totul atît de negru pe cît s-ar părea din acest tablou general. Există locuri în care creativitatea înfloreşte şi o parte din ea ajunge pe scena internaţională. Dar nu se poate nega faptul că situaţia generală a regiunii nu este tocmai favorabilă în contextul menţionat. Cu siguranţă, nu duce lipsă de creativitate, ci de anvergură: a limbilor, a pieţelor şi a firmelor de producţie şi distribuţie.

Aceasta fiind situaţia, de ce ne vine în minte turismul? De ce îl văd susţinătorii industriilor creative ca pe o soluţie pentru unele din problemele regiunii şi ca pe un domeniu de activitate strîns legat de ceea ce încearcă ei să promoveze?

În general, pledoaria lor se bazează pe intuiţia sau percepţia că acel lucru unic pe care îl pot oferi locurile de unde sînt, în contextul globalizării, se leagă de resursele naturale şi culturale specifice respectivelor locuri. Pe scurt, ceea ce pot oferi în acest sens nu poate fi reprodus sau găsit în nici un alt loc de pe glob.

Într-adevăr, turiştii au început deja să viziteze multe din locurile din regiune care erau în trecut necunoscute sau inaccesibile. Pe lîngă peisaje şi experienţe, ei caută şi produse pe care să le poată lua acasă. Multe din acestea sînt sau ar putea fi considerate produse ale industriei creative.

Din punct de vedere al comerţului, aceste produse locale foarte specifice oferă şi o şansă pentru dezvoltarea distribuţiei locale şi contribuie din ce în ce mai mult la beneficiile aduse economiei şi comunităţii locale. Cu alte cuvinte, eludînd canalele globale de distribuţie, aceste produse se vînd pe loc, creînd un fel de export indirect, adică un export de bunuri locale care nu presupune organizarea de către producătorii locali a livrării: turiştii, în calitate de utilizatori finali *(end users)*, se ocupă ei înşişi de asta, luînd cu ei produsele atunci cînd părăsesc ţara.

Bineînţeles, nu toate lucrurile sînt pe atît de simple pe cît apar din această relatare succintă. De asemenea, scenariul de bază descris mai sus pentru cazul vînzărilor de produse legate de turism nu poate funcţiona ca o industrie adevărată fără un efort semnificativ din partea producătorilor şi a autorităţilor locale pentru structurarea şi susţinerea acestui domeniu de activitate. În pofida succesului iniţiativelor individuale, este neapărat necesară întărirea capacităţii pentru comunitatea lărgită. Cu alte cuvinte, lucrul cel mai necesar în acest moment este ceea ce în Marea Britanie a anilor '90 se numea „educaţie, educaţie şi educaţie".

Totuşi partea cea mai bună a acestei abordări este că, odată procesul de întărire a capacităţii încheiat, ne putem aştepta la beneficii într-un context mai larg. Deoarece se raportează la resursele culturale locale, atît eforturile îndreptate către dezvoltarea turismului, cît şi cele îndreptate către dezvoltarea industriilor creative se vor revărsa neîndoielnic şi spre alte domenii de activitate şi-şi vor exercita efectul benefic şi asupra lor.

În sfîrşit, pentru a răspunde întrebării din titlul articolului: cînd este vorba despre dezvoltarea industriilor creative în ţările postsocialiste în tranziţie, în mod sigur turismul nu este singura opţiune, dar există motive întemeiate pentru a susţine ideea că este unul din domeniile care trebuie dezvoltate cu prioritate.

***Mirko Petrić** este lector la Catedra de Sociologie a Universităţii din Radar (Croaţia). În perioada 2004-2006 a fost conducător al echipei croate din proiectul UK-SEE Forum pentru industrii creative.*

Ecaterina PETREANU

Creative industries în Iaşi

Lansată în octombrie 2004, componenta Industrii Creative a Forumului Marea Britanie – Europa de Sud-Est*, cu participanţi din Tirana (Albania), Tuzla (Bosnia şi Herţegovina), Plovdiv (Bulgaria), Split (Croaţia), Pristina (Kosovo), Skopje (Macedonia), Iaşi (România), Novi Sad şi Podgoritsa (Serbia-Muntenegru) şi mai multe oraşe din Marea Britanie, a avut în vedere dezvoltarea unor modalităţi novatoare prin care cultura poate ajuta la regenerarea şi responsabilizarea comunităţilor şi la micşorarea tensiunilor dintre comunităţi. Un alt obiectiv a fost *întărirea rolului jucat de industriile creative în regenerarea economică şi socială în cele două regiuni, prin înlesnirea dialogului dintre profesioniştii din sectorul privat şi politicieni.*

Conceptul de *industrii creative* acoperă diverse domenii precum design-ul, pictura/artele vizuale, web-ul şi noile tehnologii de comunicare, publicitatea, teatrul, filmul, muzica, radio/TV, arhitectura/regenerarea urbană. Sînt acele sectoare ale creaţiei şi dezvoltării tehnologice ce generează profit şi vizibilitate într-o comunitate şi care regîndesc cultura ca un motor al dezvoltării regionale şi naţionale.

Proiectul „Oraşe creative" la Iaşi

Modelul pe care s-au axat activităţile organizate de British Council (de la seminarii şi întîlniri, cu oaspeţi din Marea Britanie şi ţări din Europa de Sud-Est, la producerea *Ghidului industriilor creative din Iaşi* pe care îl puteţi găsi atît în format PDF, cît şi în baza de date online care este actualizată periodic pe site-ul www.industrii creative.ro) a fost unul care încuraja spiritul antreprenorial şi de colaborare al participanţilor.

În acest sens, Şcoala de toamnă organizată în noiembrie 2006 – avînd ca teme de lucru managementul de proiect, marketingul şi autopromovarea, finanţarea proiectelor, dreptul de proprietate intelectuală, antreprenoriatul – a permis antrenarea unor grupuri constituite ad-hoc în realizarea unor proiecte care să poată fi puse în practică ulterior. Despre cele 5 proiecte realizate, unanim apreciate la prezentarea lor publică, puteţi afla cîte ceva şi în acest supliment.

De la bun început am avut alături ca parteneri Primăria Municipiului Iaşi, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, Asociaţii TehnopolIS, Asociaţia Oamenilor de Afaceri Iaşi 2003, Camera de Comerţ şi Industrie Iaşi. Ne-au sprijinit Ministerul de Externe, Institutul Cultural Român, Prefectura Judeţului Iaşi şi Consiliul Judeţean Iaşi. În paginile ce urmează veţi afla o diversitate de păreri din partea celor cu care am colaborat în aceşti doi ani şi care ne-au susţinut în diverse moduri.

Pe plan local, la nivelul oraşului Iaşi, considerăm că am realizat foarte multe, de la a face demonstraţia „negru pe alb", prin ghidul pe care l-am publicat în martie 2006, că oraşul nostru merită din plin titulatura de oraş creativ, la a mijloci comunicarea şi interrelaţionarea între instituţii şi persoane care nu credeau că au multe în comun.

Deja din al doilea an al proiectului am încercat să ne facem auziţi la nivel naţional şi se pare că am reuşit. Am primit din multe locuri din ţară semne de interes pentru domeniul proiectului nostru şi chiar pentru participare, dar este momentul ca şi factorii decizionali să se implice şi să valorifice acest potenţial deosebit.

Există ţări care au alocat o direcţie specială industriilor creative în strategia lor de dezvoltare economică, Marea Britanie fiind una dintre ele. Aici, în iunie 2002, 1,9 milioane de locuri de muncă şi 122.000 de companii aparţineau acestui domeniu, el fiind depăşit, în ceea ce priveşte contribuţia la produsul intern brut, doar de domeniul financiar. Alte cîteva cifre referitoare la Marea Britanie:

- 8% din PIB-ul Marii Britanii, reprezentînd 83,5 miliarde de lire sterline, este obţinut de industriile creative.
- Valoarea estimată totală a venitului din vînzările de programe britanice de televiziune în lume a fost de 632 milioane de lire sterline, o creştere de 21% faţă de 2004.
- În 2004 exportul din domeniul industriilor creative a totalizat 13 miliarde de lire sterline, 4,3% din totalul de bunuri şi servicii exportate.
- Filmele britanice au avut 34% din box-office în 2005, faţă de 23% în 2004.
- Familiile britanice cheltuie în medie 59 de lire sterline pe săptămînă pentru activităţi recreative şi cultură – mai mult decît pentru orice alt tip de bunuri şi servicii, în afară de transport (60 de lire sterline pe săptămînă).
- În Marea Britanie în 2005 au fost 165 de milioane de spectatori în sălile de cinema.
- În octombrie 2005, 37% din familiile britanice aveau conexiune *broadband*, faţă de 8% în aprilie 2003.

În ţări ca Estonia, Columbia, mai multe ministere – cum ar fi cele ale: Economiei, Finanţelor, Culturii, Educaţiei, Turismului, Comerţului – au colaborat pentru producerea unei strategii coerente privind dezvoltarea şi susţinerea economiei creative, cu efecte deja vizibile în ceea ce priveşte posibilităţile de finanţare şi creştere rapidă a acestui domeniu.

Acest supliment are ca scop nu doar prezentarea unor realizări, dar şi lansarea unei dezbateri la nivel naţional.

* Forumul Marea Britanie – Europa de Sud-Est a reprezentat o iniţiativă British Council al cărei scop a fost crearea de alianţe între noua generaţie de lideri din Marea Britanie şi ţările sud-est europene. Forumul s-a axat pe trei mari direcţii de activitate – Politica mai aproape de oameni, Tineri în acţiune şi Industrii creative – care s-au derulat în perioada 2004-2006. Fiecare direcţie s-a concentrat pe probleme specifice şi a elaborat strategii şi activităţi proprii pe durata de doi ani a proiectului, relaţionînd cu direcţiile paralele de activitate, astfel încît Forumul să fie o sursă de talente şi de energie pentru viitorii lideri din diferite domenii şi de formaţii diferite.

***Ecaterina Petreanu** este directoare a British Council din Iaşi.*

Florin CÂNTEC

Schiţă de portret

Creative Industries este un concept lansat la mijlocul anilor '90 iniţial în Australia şi dezvoltat de Marea Britanie în special prin contribuţia eficientă şi inteligentă a fostului ministru britanic al Culturii Chris Smith, devenit astăzi un promotor şi un ambasador al acestei orientări ce pune accentul pe spiritul antreprenorial generat de creativitate cu o focalizare clară pe reabilitarea rolului jucat de proprietatea intelectuală şi pe efectul economic generat de investiţiile din sectorul serviciilor. Conceptul, ce pune în discuţie preeminenţa economiei creative faţă de economiile tradiţionale (bazate pe agricultură, industrie sau comerţ) este fundat pe teoriile sociologului „postmodern" Anthony Giddens şi e parte componentă a viziunii despre „a treia cale", o construcţie politică neoliberală (în opinia mea) care stă la baza programului de guvernare al cabinetului britanic condus de liderul laburist Tony Blair.

În ce ne priveşte, am optat la Iaşi pentru folosirea termenului de *industrii creative,* deşi există şi termenul industrii culturale (folosit mai ales în studiile de gen franceze), din mai multe motive:

- Oferă o arie mai largă de acoperire incluzînd şi domenii care în mod obişnuit nu sînt asociate cu cultura (mass-media, publicitate, moda, IT).
- Pune în evidenţă mai clar nevoia asocierii creativităţii culturale cu cercetarea ştiinţifică cu aplicaţii industriale, pentru a crea efecte sinergetice şi a lărgi aria ei tradiţională de manifestare.
- Generează nevoia de implicare în realitate (în comunitate, în viaţa publică, în economie) a creaţiei, scoţînd cultura din domeniul ei predilect, al contemplării.
- Este cel mai eficient mod de a demonstra efectul economic pozitiv al investiţiei în cultură, oferind astfel o soluţie la acuta lipsă de fonduri din acest sector care fusese în timpul comunismului stipendiat integral de stat, pentru că Partidul Comunist Român utiliza cultura ca mijloc de propagandă pentru ideologia marxist-leninistă şi, în cazul României, era considerată calea cea mai eficientă de „formare a omului nou, constructor conştient al societăţii socialiste multilateral dezvoltate".
- Creează un mediu propice pentru parteneriate economice cu sectorul privat şi formează spiritul antreprenorial în cultură după standarde pragmatice

Pe scurt, industriile creative vizează tot ceea ce este produs de creativitatea artistică şi ştiinţifică şi are potenţial industrial (adică intră în circuitul economic, produce valoare, generează venituri publice prin taxele şi impozitele plătite, creează locuri de muncă şi profit, ajută la dezvoltarea regională şi naţională). Astfel privită, creativitatea se regăseşte activ atît în sectorul public (instituţiile de cultură şi educaţie stipendiate parţial sau integral de autorităţile locale sau naţionale), cît şi în sectorul privat (companiile sau asociaţiile non-profit create ca urmare a investiţiilor particulare). Clasificarea industriilor creative şi stabilirea activităţilor care pot fi integrate acestui nou sector economic diferă de la ţară la ţară, însă, în general – aşa cum arată toate cercetările de cartare întreprinse pînă acum în lume – geografia acestui concept acoperă următoarele arii: arhitectură şi regenerare urbană / artă şi design / artele spectacolului / film şi video / fotografie / inventică industrială şi inteligenţă artificială / mass-media (pe suport hîrtie, audio sau video) / modă şi design vestimentar / meşteşuguri tradiţionale / monumente şi turism cultural / muzică / publicitate / software şi jocuri video interactive / tipărituri şi legătorie / web design.

O cartare a ofertei ieşene pentru toate aceste domenii creative a fost realizată prin intermediul unui ghid creat de echipa ieşeană, *Creative Iaşi,* ce oferă o privire detaliată asupra acestui sector, prezentînd atît firmele din domeniul privat, cît şi instituţiile de cultură sau mass-media finanţate din bani publici, precum şi cîţiva operatori culturali individuali. Ghidul a fost produsul final al unui proiect finanţat de British Council în parteneriat cu instituţii şi companii ieşene, numit „Building on Success: Toward a Creative Hub" şi a fost lansat în iunie 2005, la Iaşi, printr-un workshop cu participare internaţională, fiind implementat în perioada 2005-2006. Scopul principal al proiectului a fost de a face din Iaşi un releu de expertiză şi un model de prezentare a industriilor creative, atît pentru regiunea de dezvoltare Nord-Est, cît şi pentru alte oraşe din România sau din Europa de Sud-Est. Acest lucru am considerat că poate fi realizat studiind şi prezentînd cîteva „poveşti de succes" din diverse domenii ale creativităţii, binecunoscute ieşenilor, dar despre care încă nu există percepţia că ar aparţine acestui concept nou pe piaţa ideilor româneşti, numit industrii creative. Poveştile de succes au fost puse în evidenţă pe fundalul unor cercetări de teren care au oferit informaţiile despre numărul şi diversitatea industriilor creative existente în Iaşi, pe baza cărora am alcătuit acest ghid, aflat în continuă metamorfoză pe www.industriicreative.ro, al companiilor şi operatorilor din oraş care ilustrează potenţialul economic al acestui sector şi necesitatea promovării lui. Principalul obiectiv al proiectului a fost creşterea vizibilităţii Iaşiului şi integrarea sa într-o reţea de cooperare sud-est europeană a oraşelor creative, program de anvergură susţinut de British Council ce presupune un număr de oraşe din regiune care să lanseze şi să susţină conceptul de industrii creative. A fost astfel generat, pe baza unei coordonări metodologice şi strategice unitare, un proces de promovare regională a industriilor creative prin intermediul unor manifestări, workshop-uri, seminarii, publicaţii sau proiecte specifice în faţa oamenilor politici locali şi a comunităţii de afaceri din zonă, astfel încît să putem vorbi despre industriile creative ca o componentă a identităţii locale şi regionale, precum şi ca un instrument de dezvoltare economică a oraşului şi a acestei părţi a Europei. Iaşiul a fost desemnat ca „oraş creativ", reprezentativ pentru România şi ca partener în reţeaua sud-est europeană, ca urmare a unei selecţii naţionale, organizate de British Council România, în 2004, după o competiţie acerbă cu Timişoara, Cluj şi Bucureşti. Reţeaua sud-est europeană a „oraşelor creative", constituită în urma Conferinţei de la Plovdiv, din martie 2005, mai cuprinde, alături de Iaşi, următorii parteneri: Plovdiv (Bulgaria), Split (Croaţia), Novi Sad şi Belgrad (Serbia/Muntenegru), Tuzla (Bosnia), Pristina (Kosovo), Skopje (Macedonia), Tirana (Albania) şi e deja activă. Reinventîndu-se creativ (pentru că termenul de *rebranding* e deja uzat), Iaşiul are azi şansa de a ieşi din paseism şi nostalgie pentru a deveni ceea ce deja este: cea mai estică metropolă culturală a Europei.

***Florin Cântec** este consilier la direcţia Cultură şi Culte a municipiului Iaşi.*

Cosmin COMAN

Industriile creative în contextul viitoarei metropole Iaşi

Atunci cînd vorbim de Iaşi ne gîndim, *a priori,* la un spaţiu simbolic al spiritualităţii, bogat şi divers, cu potenţial deosebit de dezvoltare, atît economic, precum şi cultural. În viitor însă, oraşul Iaşi trebuie să atingă dimensiunea unui oraş de talie vest-europeană, asemenea acelora cu care există intense schimburi culturale, economice şi de know-how. Oraş-simbol al Moldovei, capitală istorică, culturală şi economică, Iaşiul va personifica valorile Regiunii de Nord-Est în lumea întreagă. Sub semnul integrării europene şi sub imperativul atragerii de finanţare externă, Iaşiul are nevoie de bunăstare, de investiţii, de siguranţă şi protecţie, are nevoie deci de o administraţie locală profesionistă, în concordanţă cu Planul Regional de Dezvoltare, Planul Naţional de Dezvoltare şi Carta Urbană Europeană Revizuită adoptată de Congresul Autorităţilor Locale şi Regionale din cadrul Consiliului Europei în 1992 şi cu politica de coeziune a Uniunii Europene, inclusiv cu priorităţile Agendei Lisabona.

Acest eveniment reprezintă o oportunitate pentru executivul Primăriei municipiului Iaşi de a afla despre strategiile culturale şi modelele de succes existente la nivel european, de a demara schimburi de experienţă şi parteneriate pe proiecte, de a discuta politici comune şi probleme-cheie ale dezvoltării durabile a oraşelor.

Una din cele mai bune metode de îndeplinire a acestor deziderate o reprezintă realizarea unei Strategii de dezvoltare economico-socială durabilă a municipiului Iaşi – „Orizont 2020" –, care să aibă în vedere evaluarea resurselor şi determinarea procesului de ordonare a priorităţilor *sociale* (cultură, artă, educaţie, asistenţă socială, sănătate, ordine şi siguranţă publică, locuinţe), *economice, urbanistice,* de *mediu* şi *infrastructură* (Servicii de Interes Economic General şi Transport), cu sprijinul coerent şi susţinut al tuturor segmentelor sociale. Acest document este în curs de realizare la nivelul municipiului Iaşi, în concordanţă cu toate studiile de specialitate care privesc dezvoltarea economico-socială a municipiului, a regiunii şi zonei metropolitane, iniţiate de municipiul Iaşi sau orice altă autoritate locală sau naţională.

Concret, este vorba despre realizarea documentului final numit Strategia de dezvoltare economico-socială durabilă a municipiului Iaşi – „Orizont 2020", a anexelor şi a tuturor documentelor suport, care să cuprindă cel puţin următoarele:

- profilul municipiului Iaşi şi al Primăriei municipiului Iaşi;
- analiza calitativă şi cantitativă a temelor de bază şi a grupurilor de beneficiari;
- metodologia şi procedurile de realizare a întregului proces;
- un capitol, cuprinzînd o descriere amănunţită privind implementarea strategiei, numit Plan de Dezvoltare Strategică;
- metodologia prin care aceste teme urmează să fie dezvoltate în proiecte;
- metodologia de prioritizare, implementare, monitorizare, revizuire şi evaluare a proiectelor.

Se vor determina, de asemenea, obiective precise de dezvoltare economico-socială durabilă pentru fiecare domeniu în parte şi ordonarea lor prioritară, printr-un proces consultativ-participativ pe segmente sociale, în funcţie de gradul de urgenţă şi de capacitatea instituţiei de a le finanţa. În final, se vor elabora propuneri de proiecte durabile, în vederea atingerii obiectivelor prioritare şi determinarea surselor de finanţare, inclusiv cele alternative, precum şi procedurile cele mai eficiente de implementare şi monitorizare a acestora pînă la atingerea ţintelor propuse.

Fără îndoială că rolul industriilor creative în tot acest „puzzle al viitoarei metropole Iaşi" va fi unul foarte important, ţinînd cont de faptul că, în acest moment, acest segment reprezintă la nivelul Iaşiului o soluţie de succes pentru dezvoltarea viitoare a oraşului. Iar municipalitatea ieşeană nu poate (şi nici nu vrea!) să treacă cu vederea acest lucru. Acesta este motivul pentru care, în dezvoltarea Strategiei, se va ţine seama de implicaţiile dezvoltării acestui sector, de rolul şi influenţa lui în contextul local, de resursele necesare şi/sau posibil de alocat. Cu alte cuvinte, industriile creative din Iaşi vor avea rolul şi locul pe care, cu prisosinţă, le merită!

***Cosmin Coman** este director executiv la direcţia Strategii a municipiului Iaşi.*

Gheorghe NICHITA

Industrii de succes

În calitate de primar al municipiului Iaşi îmi exprim susţinerea şi aprecierea pentru aşa-numitele industrii creative.

În era globalizării, într-un oraş precum Iaşiul, este importantă conştientizarea rolului industriilor culturale şi creative, din ce în ce mai prezente în cadrul dezvoltării economice, a evoluţiilor sociale şi a regenerării urbane.

Iaşiul – tradiţional centru istoric, cultural şi universitar – reacţionează faţă de globalizare, încercînd să-şi asume propriul rol în construcţia oraşului de mîine, deschis către lume, dar cu o individualitate bine definită.

Prin participarea la proiectul privind industriile creative, iniţiat de British Council, care a avut drept scop oferirea unui model de regenerare economică prin industrii creative şi cunoaşterea unor „poveşti de succes" deja existente la Iaşi şi în alte colţuri ale lumii, s-a făcut încă un pas în direcţia conturării unei noi viziuni de dezvoltare a comunităţii.

Sîntem conştienţi de importanţa industriilor creative în economia locală prin promovarea unor transformări calitative menite atît să conserve identitatea comunităţii, cît şi să o conecteze la valorile existente în plan naţional şi internaţional, fiind convinşi că Iaşiul poate deveni un model de dezvoltare urbană prin intermediul acestor industrii.

***Gheorghe Nichita** este primarul municipiului Iaşi.*

Alexandru CONDURACHE

Şase sute şi ceva de ani de industrii creative ieşene

În curtea Bisericii Armeneşti din Iaşi, ce datează din anul 1380, zace neclintită o inscripţie care atestă existenţa dulcelui tîrg încă din anul 1395. Abia pornit pe lungul său drum prin prea puţin glorioasa istorie moldavă de peste 600 de ani, Iaşiul se înscria cu drepturi depline în domeniul nenăscut, la acea vreme, al industriilor creative. În anul 1508 apărea aici prima tipăritură în limba română. O sută treizeci de ani mai tîrziu, tot la Iaşi lua naştere şi prima şcoală cu predare în limba română. Mult mai aproape de sfera industriilor creative, la începutul secolului al XIX-lea, avea loc premiera primului spectacol de teatru în limba română. Obeliscul cu lei din Parcul Copou devine în 1834 primul monument din România. În acelaşi an îşi deschide porţile şi primul muzeu de istorie naturală din ţară. Urmează, la distanţă de un an una faţă de cealaltă, prima şcoală de medicină românească şi prima universitate. 1860 este anul de naştere al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi. Prima premieră mondială este înregistrată în 1876, atunci cînd, la Pomul Verde, urcau pe scenă primii actori ai primului teatru evreiesc din lume. Şi dacă vorbeşti despre teatru în România, vei descoperi din nou Iaşiul ca fiind oraşul cu cel mai vechi Teatru Naţional – 1896. Scurta istorie a premierelor ieşene poate fi completată cu numele marilor creatori care au marcat oraşul – Kogălniceanu, Alecsandri, Eminescu, Teodoreanu, Sadoveanu sau Creangă, ultimul dintre ei lăsîndu-ne, pe lîngă primul abecedar modern, şi modesta lui bojdeucă, transformată ulterior în prima casă memorială din România – 1918.

Poveşti de demult care sînt valoroase într-o carte de istorie sau într-un material de promovare a unui oraş. Dar şase sute şi ceva de ani mai tîrziu, Iaşiul a fost ales ca fiind cel mai reprezentativ oraş din perspectiva industriilor creative. Şi argumentul a fost unul foarte solid, susţinut tot de o serie de poveşti, de succes de astă dată. La Iaşi s-a născut una dintre cele mai prestigioase şcoli de presă româneşti în cadrul echipei ziarului *Monitorul,* publicaţie care în cîţiva ani de la apariţie deţinea cea mai puternică reţea naţională de cotidiene – 20. Unul dintre cele mai puternice branduri din lumea cărţilor îşi are rădăcinile tot la Iaşi. Editura Polirom – aflată acum la vîrsta adolescenţei şi autodefinindu-se ca fiind „locul geometric în care se intersectează cititorii cu autorii şi cărţile lor" – a depăşit anul trecut suma de 4.000.000 de dolari cifră de afaceri. Agenţia de Consultanţă în Branding – Grapefruit a lucrat şi lucrează pentru peste 100 de companii de renume din 13 ţări şi deţine numeroase premii în competiţii internaţionale. Promovată de creatoarea de modă Irina Schrotter, „Săptămîna Modei Româneşti" a devenit cel mai important eveniment din lumea modei româneşti. Şcolile ieşene instruiesc anual peste 70.000 de studenţi, viitoarea materie primă a industriilor creative la Iaşi.

Poveşti din prezent care ar face cinste oricărei comunităţi, oriunde în lume. Şi nu închei înainte de a da în vileag cele mai noi rezultate ale unui exerciţiu creativ propus de British Council în cadrul unei şcoli de toamnă la Iaşi – „Industriile creative în slujba comunităţii". Cinci echipe, formate din cinci membri aleşi din rîndul reprezentanţilor industriilor creative ieşene, au imaginat cîte un proiect de promovare a creativităţii. Şi aşa s-a născut ideea de a scoate un avion în faţa Palatului Culturii în măruntaiele căruia să se ascundă un Hot Spot pentru Internet wireless, faţada clădirilor istorice să fie redesenată pe mesh-uri gigantice pînă la refacerea lor, catacombele ieşene să devină un lanţ de muzee, cafenele culturale sau cinematografe, iar spaţiul din jurul unui cub metalic din centrul oraşului să fie transformat în Culturometrul Zero al Iaşiului.

Poveşti din viitor care, dacă ar avea suportul instituţiilor statului şi al mediului de afaceri privat, ar putea deveni motorul dezvoltării oraşului nostru. Şi nimic nu m-ar face mai fericit decît ziua în care urîtele tramvaie verzi de pe străzile oraşului Iaşi ar fi pictate de artiştii plastici ieşeni şi ar purta numele de „Tramvaiul lui Hatmanu" sau „Tramvaiul lui Pătraşcu", aşa cum şi-a închipuit un bun prieten într-un moment în care nu şi-a mai putut stăpîni creativitatea.

Alexandru Condurache *este Art Director Rofilco Film Studio.*

Marius URSACHE

C de la creativitate

Încă din toamna anului 2005 am adus pe tapetul Casei Pătrate din Iaşi ideea brandului de oraş. În stilul clasic, cu şedinţe şi discuţii şi birocraţie şi interese colaterale, proiectul a rămas în faza de proiect. Puţinii oameni care au susţinut ideea n-au reuşit decît să mă ajute să clarific că brand înseamnă mai mult decît un logo. În rest, discuţiile se poartă tot la nivelul „Cum e corect oare – Iaşul sau Iaşiul?". Sînt însă mulţumit, pentru că în urma dezbaterii la diverse niveluri a subiectului, măcar o persoană (pe care o cunosc) a renunţat la ideea de a pleca din Iaşi şi a hotărît să rămînă şi să facă ceva pentru oraş. Pentru că e greu să faci ceva cu autorităţile, mă bucur să văd alte lucruri care se întîmplă în acest sens, la o scară mai mică, cum ar fi proiectul British Council de dezvoltare şi regenerare urbană prin intermediul industriilor create. Iaşiul (sau Iaşul) a fost ales drept oraşul cel mai reprezentativ şi cu cel mai mare potenţial în România. Firesc, proiectul local se intitulează „*Creative* Iaşi" şi încearcă stimularea industriilor creative şi popularizarea rolului lor. Dacă anul 2005 s-a concretizat într-un ghid al industriilor creative, anul 2006 a dus lucrurile un pas mai departe, cu o serie de seminarii pe această temă şi a unui concurs de proiecte. Cinci proiecte gîndite de entuziaşti din Iaşi, pentru Iaşi, care îşi propun să demonstreze rolul industriilor creative în dezvoltarea comunităţii locale.

Unu. Centrul Iaşiului e mutilat de ani buni de o schelă metalică ruginită, un cub din profil metalic, ce ar fi trebuit să fie probabil un monument de artă modernă. În prezent însă e o ruină ruginită care zace inutil pe bulevardul Ştefan cel Mare. Cubul ar putea fi transformat însă într-un afişaj electronic prin intermediul unor ecrane cu plasmă şi să promoveze ce se întîmplă în industriile creative ieşene – de la spectacole de teatru, concerte, lansări de carte, la ultimele creaţii din design şi arhitectură. Mai mult, iniţiativa ar putea să se întreţină prin închirierea de spaţiu publicitar din timpul „de emisie".

Doi. Filarmonica din Iaşi şi alte clădiri zac de ani întregi în renovare, datorită disputelor asupra proprietarilor sau lipsei fondurilor sau interesului. Măcar ar trebui acoperite cu pînze care să ilustreze cum arătau clădirile „înainte". O serie de ilustrate cu Iaşiul vechi ar trebui să aducă aminte de arhitectura din vremurile bune şi să sensibilizeze comunitatea asupra stării clădirilor respective.

Trei. Dacă tot e vorba de poveşti, Iaşiul ar trebui să aibă un muzeu al poveştilor despre Iaşi, despre personalităţile sale, despre clădiri şi despre întîmplări. Un muzeu care să nu fie închis între patru pereţi, ci să coboare în stradă, să vorbească! Proiectat a fi parte din zona pietonală Alexandru Lăpuşneanu, muzeul ar fi un oraş în miniatură, cu manifestări care să readucă în prezent – măcar la nivel de poveste – succesul oraşului cunoscut drept „Capitala culturală" a României.

Patru. Sub cubul ruginit de pe Ştefan cel Mare se găsesc o serie de coridoare, camere şi intrări, cunoscute drept *catacombe,* parte dintr-un ansamblu subteran ce traversa mare parte din centrul oraşului. Cu o faimă nefastă (crime, mizerie, *homeless*-i), catacombele ar putea fi transformate într-un *culturometru,* un ansamblu de spaţii în care să se întîmple cultură şi creativitate – teatru neconvenţional, cafenea pentru artişti, ateliere, expoziţii, proiecţii multimedia.

Cinci. În curtea Palatului Culturii zace un avion ruginit, pe care l-am admirat încă de la excursiile din şcoala primară. Proiectul îşi doreşte să-l transforme într-un simbol al creativităţii, aducîndu-l la suprafaţă, restaurîndu-l şi transformîndu-l în ceva util – un hot-spot Internet din cercul unui parc dedicat creativilor şi manifestărilor lor. Un simbol al faptului că o mînă de oameni hotărîţi (echipa de proiect numără cinci persoane) pot schimba ceva în oraş.

Sigur, mulţi pot spune că sînt vise sau cai verzi pe pereţi. Că e mai important să rezolvăm probleme de investiţii sau de locuri de muncă. Că autorităţile n-au timp de joacă sau de artişti. Însă în condiţiile în care în Marea Britanie industriile creative (arhitectură, design, media, soft etc.) produc de mai mult de două ori decît întreaga Românie, cred că ar merita să ne gîndim încă o dată. Măcar încă o dată.

Marius Ursache *este chief creative officer Grapefruit.*

Radu POPESCU

CIA de sub tei

Cînd, în toamna trecută, de Zilele Iaşiului, am fost „delectaţi" cu un spectacol de dans şi muzică indiană taman sub teiul lui Eminescu, recunosc că ne-am adunat mai mulţi amici şi ne-am declarat iremediabil învinşi: „Aşa ceva nu se poate!" – ne-am zis noi, care ne băteam capul cu fel de fel de proiecte care să pună în valoare creativitatea Iaşiului. Nu că am fi noi mari fani ai „teiului lui Eminescu", dar aşa idee nu ne-ar fi venit în cap, oricîte eforturi am fi făcut. Oricum, nu ne-am lămurit în ceea ce priveşte succesul la public, kitsch-ul sau creativitatea. După ce am mai bombănit, care cum i-a venit la gură, „sistemul" care nu le dă voie creativilor să se afirme, ne-am îndreptat spre casele noastre, învăluiţi de mirosul de hamsii „de sezon" din Grădina Copou. Prin noiembrie am prins speranţe din nou: „Ai auzit ce face British-ul?", a sunat, parcă, telefonul lui Marius. Şi iată-ne din nou la dezbateri, de data asta optimiste şi, ca niciodată pînă atunci, în faţa unor proiecte fezabile şi necesare Iaşiului. Au fost cîteva zile pline de entuziasm, în care ne-am şi contrazis, ne-am şi lăudat şi în care, pînă la urmă, unul dintre proiecte a cîştigat Marele Premiu (sau celelalte patru au pierdut premiul?, că nici pînă acum nu ne-am lămurit pe deplin). Dar cel mai mare cîştig al Iaşiului a fost altul, după părerea mea. L-am cunoscut pe Marius de la CIA în chiar ultima zi a proiectului. Cînd toţi eram strînşi pentru verdictul final, a apărut Agentul. Cu o propunere: înfiinţarea **C**(reative) **I**(aşi) **A**(ssociation). Ne-am dat seama brusc: oamenii ăştia reuşiseră să facă ceea ce noi nu fusesem în stare timp de mulţi ani de zile. Primii „creativi" din Iaşi care s-au strîns, de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni, într-o Asociaţie de unde nu vor cîştiga bani. Mai mult, probabil vor pierde şi ceva nopţi din timpul lor atît de preţios. Vor lucra cu toţii, *pro bono,* pentru a promova imaginea Iaşiului Creativ, şi nu numai! CIA-ul a înţeles din prima clipă că, pentru a avea şanse de reuşită într-un proiect creativ în faţa unui potenţial investitor – fie el investitor privat sau Primărie – trebuie să „existi". Altfel spus, „să ai ştampilă". Într-o primă etapă, CIA se va ocupa de realizarea tuturor celor cinci proiecte despre care sînt convins că v-au povestit colegii mei. Însă acesta nu este decît începutul! În Iaşi mai sînt o mulţime de alte locuri care aşteaptă să fie scoase la lumină, să fie readuse în faţa oamenilor. Iar cînd se vor termina aceste proiecte vom crea noi altele, pentru că sîntem creativi, nu-i aşa? Am uitat să vă spun: între timp ne-am înscris şi noi în Asociaţie. Iar şedinţele de creaţie le vom ţine sub tei, uite-aşa!, să găsească ăia de la dansuri indiene locul ocupat!

Radu Popescu *este manager IS24FUN.*

Textele colaboratorilor străini au fost traduse de Sorana Lupu

Industrii creative
supliment al revistei *Dilema veche* nr. 171,
18-24 mai 2007
Realizat în colaborare
cu *British Council*
Coordonatori: Ecaterina PETREANU
(British Council Iaşi)
şi Alex. Leo ŞERBAN *(Dilema veche)*
Corectură: Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică: Dan STANCIU
Tehnoredactare: Corina MÎŢĂ,
Ruxandra TUDOR

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Animalul care ne-a domesticit...

● **Laurence Bobis, *Une histoire du chat. De l'Antiquité à nos jours*, Paris, Fayard, 2006.**

Într-o vreme mi se păreau caraghioase părerile lui Marcel Mauss despre cîini şi pisici. El spunea că omul a domesticit cîinele în timp ce pisica l-ar fi domesticit pe om. Treptat, o lungă convieţuire cu pisica familiei m-a făcut să înţeleg oarecum vorbele reputatului etnolog.

De mai bine de un deceniu, în comportamentul nostru cotidian au intervenit neîntrerupt mici ajustări, avînd drept scop intrarea în graţiile acestei micuţe făpturi care, atunci cînd vrea, răspunde la numele de Yoko. În tot acest timp, fidelă doar faţă de sine, nu a încetat nici o clipă să arate că ea este cea care deţine controlul în mai toate circumstanţele. Obţine hrană şi mîngîieri ori de cîte ori le cere. Doar capriciul ei hotărăşte debutul sau sfîrşitul momentelor în care acceptă să ne jucăm cu ea. Ştie să ne solicite irezistibil compania, dar nu ezită să ne ţină la distanţă prin metodele ei specifice, dacă nu are chef de noi. Fiind o pisică de divan, acceptă toate serviciile pe care i le facem, zi de zi, oferindu-ne în schimb simpla ei prezenţă. Încîntătoare, ce-i drept. Se estimează că la ora actuală, în Europa ar fi cam în aceeaşi situaţie vreo 42 de milioane de pisici, dintre care aproape un sfert doar în Franţa. Pisica nu a dus însă această viaţă dintotdeauna, sau mă rog, aceleaşi vieţi, ţinînd cont că în orice condiţii ar avea nu mai puţin de nouă.

O carte recentă, la origine o serioasă teză de doctorat, îşi propune să reconstituie traseul parcurs alături de acest animal, în diferite etape istorice, urmărind metamorfozele relaţiei om-pisică, precum şi imaginarul asociat acestei feline.

Pînă de curînd s-a crezut că pisica a fost pentru prima oară atrasă în preajma omului în Egiptul antic, pentru a proteja grînarele de rozătoare. Egiptenii i-au şi consacrat un cult important. Noi descoperiri arheologice plasează şi mai devreme coabitarea cu acest animal. Pe teritoriul Ciprului au fost găsite oseminte de pisică într-o sepultură ce datează din mileniul VII î.Hr. Aşadar o lungă istorie comună, în care pisica se pare că a rămas aceeaşi, doar atitudinile, ideile şi credinţele omului faţă de ea s-au schimbat neîncetat.

Herodot nu uită să o pomenească, iar de la Aristotel încoace pisica a fost constant asociată imaginarului sexual, figurînd lascivitatea, desfrîul, escapadele adultere pe acoperişuri mai mult sau mai puţin fierbinţi. În metafora amoroasă a vînătorului de păsări, pisica ilustrează figura corupătorului expert. Includerea ei în cuplurile antagonice cîine-pisică, şoarece-pisică este mai tîrzie şi nu se bucură de universalitatea la care ne-am putea aştepta.

În Europa occidentală pisica devine un animal comun odată cu expansiunea romană. Dacă iniţial fusese un animal rar, de lux, satisfăcînd un anumit gust pentru exotic, la începutul Evului Mediu era deja un animal banal, a cărui aptitudine de a vîna rozătoare îi asigură locul în proximitatea casei. Atitudinile faţă de pisică sînt însă ambigue. Însuşirile care îi sînt atribuite conduc la asocierea acesteia cu lubricitatea feminină. Senzualitatea suspectă, lenea, lăcomia, viclenia, ipocrizia completează portretul imaginar al pisicii, care nu întîrzie să fie diabolizat. Pisica neagră sau roşie devine un avatar predilect al diavolului, regăsindu-se constant în recuzita vrăjitoarelor. În plus, strălucirea ochilor, forma şi felul în care îşi dilată pupilele au fost puse în relaţie cu fazele lunii, plasînd acest animal în zona misterului, a divinaţiei şi a magiei.

Pe lîngă aceste întrebuinţări să le spunem metafizice, pisica a făcut obiectul unor preocupări cît se poate de prozaice. Nu era o raritate comerţul cu piei de pisică destinate cuverturilor sau diverselor articole de marochinărie. Dacă avea o pisică frumoasă, proprietarul nu ezita să-i pîrlească zdravăn blăniţa pentru a evita furtul. Apoi, pînă astăzi persistă credinţa că unele neamuri ar consuma curent carne de pisică. Nişte prieteni francezi se jurau că părinţii lor ţineau pisica încuiată în casă de teamă că vecinii lor, o familie numeroasă de italieni, ar putea să le-o înhaţe în orice moment pentru a-şi asigura cina. În general, pisicile au obţinut dreptul să circule liber în casă şi în afara ei. Încă din secolul al XIV-lea uşile erau prevăzute cu mici portiţe care le permiteau un acces independent. Abia începînd cu secolul al XVII-lea pisica dobîndeşte statutul actual de răsfăţat animal de companie. Aristocraţii englezi lansează moda de a se înconjura de *pets,* animale ridicate la rangul de membri de familie. În mediile privilegiate, pisicile sînt de acum copleşite de o dragoste care nu aşteaptă nimic în schimb.

De altfel, nimic nou sub soare. Potrivit legendei, însuşi Mahomed ar fi decupat o parte din propriul său veşmînt, pentru a nu-şi deranja pisica ce dormea întinsă pe el. Cînd vine vorba de aceste mici feline, legătura stăpîn-animal de companie se dizolvă în tot felul de ambiguităţi. Sesizînd balansul relaţiei, la rîndul lui, Montaigne se întreba amuzat dacă pisica se juca cu el sau el cu pisica. Revin la preaiubita noastră Yoko, vietatea nicicînd pedepsită, care, între altele, a distrus şi tapiseria unor vechi mobile moştenite de la bunici, imediat după ce le restaurasem cu oarece eforturi. Cînd vin prieteni pe la noi, şi văd în ochii lor cum contemplă dezastrul, nu-mi rămîne decît să le spun: „Ce să facem, doar ştiţi că noi locuim la o pisică..."

PUBLICITATE

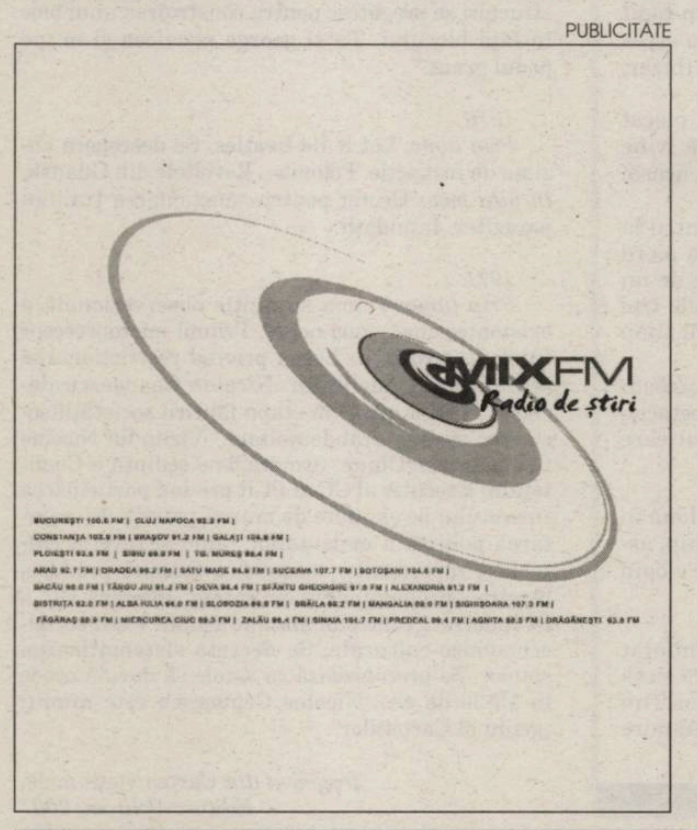

Dilema veche vă recomandă

● În numărul trecut, pentru a clarifica de ce a preferat să vadă meciul Milan-Manchester în loc să urmărească confruntarea „Sarko-Ségo", dl Alexandru Călinescu a invocat „iubitorii de fotbal": „Ei mă vor înţelege". În numele aceloraşi, propun ca – indiferent dacă şi cum veţi vota la referendum – să nu cumva să rataţi finala Cupei Angliei la fotbal, mîine, sîmbătă, la ora 15,30, pe Sport.ro. E un eveniment european, dincolo de fotbal, desfăşurat pe o insulă care, în istoria ei, a putut transmite un buletin meteo ca acesta: „Anglia în ceaţă, continentul izolat". (Radu Cosaşu)

● „Săptămîna Muzicii Contemporane", cel mai de nişă şi mai interesant festival de muzică de la noi, îi are ca directori artistici pe Liviu Dănceanu şi pe Dan Dediu, probabil cei mai buni compozitori români de muzică contemporană, şi se va desfăşura în perioada 23-30 mai. Organizatorii anunţă concerte în formate cu totul speciale, cu muzicieni, orchestre şi ansambluri din Cluj, Timişoara, Bucureşti, Paris şi Berlin, şi mai ales cu o selecţie a compoziţiilor care (aproape) că ne vor face *connaisseur*-i într-ale muzicii contemporane. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Despre magie

● ***Iluzionistul* / *The Illusionist* (SUA, 2006), de Neil Burger.**

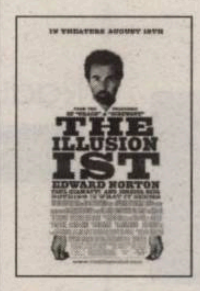

Iluzionistul (lansat pe 11 mai) n-ar trebui confundat cu *Prestigiul* (lansat pe la începutul anului). Sînt două filme *complet* diferite. *Prestigiul* începea cu arestarea unui iluzionist numit Profesorul şi cu refuzul lui categoric de a-şi pune secretele profesionale la dispoziţia organelor legii din Londra sfîrşitului de secol XIX, în timp ce *Iluzionistul* începe cu arestarea unui iluzionist numit Eisenheim şi cu refuzul lui categoric de a-şi pune secretele profesionale la dispoziţia organelor legii din Viena sfîrşitului de secol XIX. La finalul lui *The Prestige* ni se revela că o bună parte din ceea ce crezuserăm că vedem în film fusese de fapt o iluzie creată de Profesor; dimpotrivă, la finalul lui *The Illusionist* ni se revelează că o bună parte din ceea ce-am crezut că vedem în film era de fapt o iluzie creată de Eisenheim. Vedeţi? Nici o asemănare. OK, cititorul deosebit de atent va fi observat, poate, două-trei mici chestii. Ce sfat aş putea eu să-i dau cititorului respectiv? Care din aceste două filme trebuie văzut neapărat? *Prestigiul? Iluzionistul?* Amîndouă? Dar oare *sînt* două? Staţi aşa, că nu mai sînt sigur. Dacă totul nu e decît o iluzie proiectată de distribuitori, cu intenţia de a scoate bani de două ori din acelaşi film? Dacă totul nu e decît o iluzie proiectată de cronicar, cu intenţia de a acoperi faptul că săptămîna asta n-a văzut nimic? Acum *chiar* m-am încurcat. Daţi-mi cinci minute să mă adun şi ne întîlnim în paragraful următor.

M-am adunat: cele două filme chiar există şi *Iluzionistul* chiar nu seamănă cu *Prestigiul*. Londra de-acolo părea reală şi solidă pînă la ultima piatră, în timp ce Viena de-aici, deşi nu mai puţin convingătoare vizual, are un aer subtil de imaterialitate, de spirit conjurat numai din lumină. Dacă *Iluzionistul* seamănă cu alte filme despre magie şi ocultism, acestea trebuie căutate mai aproape de începuturile cinema-ului, pe vremea cînd artişti ca Murnau sau Dreyer arătau, în filme ca *Nosferatu* sau *Vampyr*, că supranaturalul nu e neapărat o chestiune de efecte speciale, de umbre şi ceţuri expresioniste, ci o sugestie conţinută în însăşi spectralitatea imaginilor cinematografice – fantome de lucruri şi fiinţe separate, cu ajutorul luminii, de substanţa lor. Filmat într-o manieră care reproduce aspectul uşor transparent al primelor imagini color turnate vreodată (cu Autochrome, o tehnologie brevetată de fraţii Lumière), *Iluzionistul* are acea sugestie de spectralitate şi, chiar dacă n-o sesizezi, e parte din ceea ce te face să te întrebi, după ce ieşi din sală, dacă filmul mai rulează acolo sau dacă nu cumva s-a volatilizat. Chiar ai văzut povestea aia sau doar ai visat-o? Nu-ţi foloseşte la nimic s-o rememorezi – e una dintre poveştile alea care par să-ţi fi plutit prin inconştient dintotdeauna. Pe vremea cînd nu era decît o fragedă odraslă de tîmplar şi abia îşi descoperea talentul, Eisenheim se îndrăgostise de mica ducesă Sophie; dar familia ei se împotrivise legăturii şi încercarea lui disperată de a dispărea împreună cu ea, prin puterea magiei, dăduse greş. Trec anii şi Eisenheim (Edward Norton radiind de tenebrozitate glamoros-romantică) reapare la Viena, şcolit la perfecţie nu doar în artele iluziei, ci, după unele aparenţe, chiar şi în artele întunecate; în orice caz, mai mult decît pregătit să dispară împreună cu ducesa lui (Jessica Biel) de sub nasul logodnicului ei, prinţul moştenitor Leopold (Rufus Sewell). Marea scamatorie pe care ne-o pregătesc Eisenheim şi regizorul-scenarist Neil Burger va lăsa, probabil, mai mulţi spectatori dezumflaţi decît spectatori entuziasmaţi, fiind uşor de anticipat, dar acesta nu e un motiv de a dispreţui un film; să fii prostit la cinema e într-adevăr o plăcere, dar e o plăcere mai matură să *te laşi* sedus – să intri în jocul cuiva care ştie să se joace frumos, chiar dacă ştii cum o să se termine. Dacă pînă la urmă m-am simţit totuşi trişat, asta nu e din cauză că finalul e previzibil, ci din cauză că Burger n-a ştiut să rezolve principala problemă a magiei mutate de pe scenă pe ecran. Sigur că cinema-ul are rădăcini în spectacolul de magie şi că emoţiile pe care şi le lua spectatorul de altădată dintr-o demonstraţie de iluzionism sînt înrudite cu emoţiile pe care şi le ia spectatorul de azi dintr-un *blockbuster*, dar adevărul e că magia cinematografică are reguli foarte diferite de ale magiei scenice. Un personaj care realizează pe ecran acte supranaturale e mai uşor de acceptat decît un personaj care realizează pe ecran acte de iluzionism: în primul caz ştim că filmul îl ajută (prin montaj, efecte speciale etc.) şi ni se pare OK, în al doilea caz suspectăm că filmul îl ajută şi ne simţim trişaţi. Materialul promoţional ne asigură că toate scamatoriile menite să ni-l impună pe Eisenheim ca mare magician erau realizabile în epocă, dar, vedeţi, asta e problema: trebuie să-i credem pe cuvînt. În *Prestigiul,* regizorul Christopher Nolan alegea să ne explice principiile fiecărei scamatorii şi opţiunea lui era corectă: un iluzionist din viaţa reală nu trebuie să-şi explice trucurile ca să te convingă că le poate face, dar, în momentul în care devine erou de film, s-ar putea să nu mai aibă de ales.

trecerea prin reviste

La Galeria de Artă nr. 10

Paul Cézanne şi-a început cariera ca un romantic impulsiv şi neîmblînzit, pictînd scene întunecate, pline de chin şi suferinţă. Ne-a părăsit ca un maestru al stilului senin şi luminos, redînd peisaje şi naturi moarte într-un minunat stil clasic. S-a născut într-o familie prosperă, moştenind o avere substanţială, avînd astfel posibilitatea de a ignora insultele criticilor şi indiferenţa lumii oficiale a artei, lucrînd în izolare. Dorinţa sa a fost de a combina grandoarea marilor maeştri cu prospeţimea şi culoarea impresioniştilor, să facă din impresionism „ceva solid şi durabil, ca obiectele de artă din muzee".

Art Gallery este aşadar o revistă săptămînală care şi-a propus să parcurgă şapte secole de artă, renaşterea, barocul, stilul rococo, romantismul, naturalismul, arta modernă impresionistă şi arta postimpresionistă, oferind astfel o şansă cititorului de a descoperi nu numai viaţa şi biografia, ci şi stilul, tehnicile şi marile capodopere ale picturii de la Renoir la Leonardo da Vinci, de la Tiţian la Picasso, de la Van Gogh la Rubens, trecînd prin toate capitalele artistice ale lumii, de-a lungul timpului: Florenţa renascentistă, Nürenberg-ul lui Dürer sau Parisul impresioniştilor. Fiecare număr prezintă viaţa pictorilor celebri, cu toate elementele care le-au influenţat creaţia, de la familie la relaţiile sentimentale, de prietenie sau de inamiciţie, picturile lor, capodoperele pe care le-au lăsat în urma lor, drumulul lor către succes.

Cine a fost, de data asta, Cézanne?

Iar numărul 10 al revistei începe povestea unui copil provenit dintr-o familie bogată, care mînat de ambiţiile părinţilor şi-a început primii paşi pe drumul carierei, studiind dreptul, în ciuda viselor sale. Iniţial, alături de prietenul său din copilărie (Émile Zola) îşi dorea să ajungă scriitor, ghesul său lăuntric îndrumîndu-i însă paşii de la pană la penel. Nefiind încurajat din nici o parte, nu a încercat să intre la École des Beaux Arts, ci a lucrat la Académie Suisse, un fel de şcoală populară de artă, unde oricine putea veni să participe la cursuri de desen, contra unei taxe.

Desenele nu i-au fost apreciate nici în şcoală, nici mai tîrziu, la primele expoziţii. În 1864, cînd a trimis pentru prima oară o lucrare la Salon (expoziţia oficială de stat), aceasta i-a fost respinsă, refuzurile ţinîndu-se lanţ o bună bucată de vreme. Cum relaţiile cu tatăl său (un prosper om de afaceri) se înrăutăţiseră, greutăţile financiare l-au urmărit cam toată această primă etapă a vieţii. Abia la vîrsta de 47 de ani, cînd a intrat în posesia unei moşteniri substanţiale, şi-a permis să se dedice întru totul crezului său artistic, recunoaşterea picturii sale ca etalon în ceea ce avea să fie arta avangardistă – venind însă destul de tîrziu, în ultimii săi ani de viaţă, urmînd ca admiraţia generală să-l consacre abia după moarte.

Ce a lăsat în urmă? Un întreg arsenal de curaj şi independenţă care a reuşit, dincolo de supranumele de părinte al artei moderne acordat „post-mortem" de generaţiile următoare de artişti, să introducă în pictură tehnici şi idei noi, iar Galeria de Artă de la numărul 10 încearcă, după povestea biografică, să schiţeze, exemplificîndu-le pe diverse picturi reprezentative, disecînd dincolo de vizual, viaţa şi pictura lui Paul Cézanne. (**S. G.**)

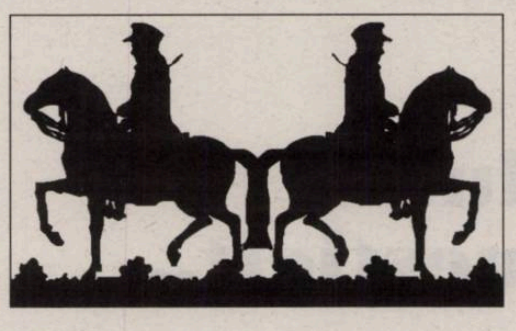

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Un Austerlitz, după 20 de ani

Fred Astaire (Frederic Austerlitz), 1899-1987

Stranie şi binecuvîntată a fost acea săptămînă din urmă cu o sută şi ceva de ani cînd Cinemateca, aflată peste drum de Polar, avusese ideea unei completări fără cap, fără coadă, fără generic, fără cuvinte, fără cine joacă, fără regizor, ca un fel de bucată de meteorit căzută din cer şi nimerită exact pe ecranul din Magheru, unde nimeni nu o întreba cine e, ce vrea, ce cauţi tu în viaţa mea sau cu cine semeni dumneata? Nu semăna cu nimic şi nu căuta cine ştie ce. Era, serios vorbind, o bucată dintr-un film muzical, o secvenţă de vreo 15 minute, fără bătăi, dar ruptă din rai. Era neserios vorbind, un dans cu Fred Astaire. Începea cu un tangou, după aceea trecea la step, pe urmă apărea nu cu Ginger Rogers, ci cu Eleanor Powell, dansa cu ea, după care amîndoi se urcau pe pereţi şi mai sus. Nu-l voi descrie. Mă voi descrie.

Am văzut prima oară bucăţica aceea de peliculă într-o luni cînd mă dusesem la deschiderea unui ciclu de filme grele şi profunde, realizate de un regizor greu şi profund – nu ştiu care, căci sînt mulţi în această direcţie. Fred Astaire, în dansul lui, mi s-a părut o completare drăguţă şi aleatorie. Filmul profund m-a captivat şi mi-a dat acea convingere gravă şi sănătoasă că mă va urmări toată viaţa şi va ocupa un loc important în cultura mea cinematografică. Noaptea însă, ca o fetişcană oarecare, am visat că dansez şi bat step ca Fred Astaire; îmi ţineam în braţe iubita – în perioada aceea o dulce normatoare pe un şantier din Giurgiu, care făcea în fiecare zi o navetă reciproc avantajoasă. Sîmbătă seara rămînea în Bucureşti, ieşeam şi dansam pînă spre două de dimineaţă la „Universităţii". Dansa excepţional.

Încît marţi seară, de cum a aterizat în Gara de Nord, am dus-o la Cinematecă să-l vadă pe Fred Astaire, să vadă şi ea ce-i aia dans. Băiatul – aşa i-a spus ea – i s-a părut demodat şi depăşit. În timpul filmului grav şi profund, fata a adormit pe umărul meu, reacţie firească, dar care mi-a permis să reflectez la opinia ei despre Astaire. Am înţeles că, de fapt, fata voia să ne despărţim: nu Astaire, ci eu eram cel demodat şi depăşit, mi-a confirmat diagnosticul cînd s-a trezit, am condus-o la gară chiar în acea noapte.

A doua zi, miercuri, eram la Cinematecă, să-l văd din nou pe dansator. Mi-au dat unele lacrimi. Dansul lui nu mi s-a mai părut aleatoriu, ci esenţial, dramatic, fundamental-în-raport-cu-lumea, cum se zice între oamenii serioşi, care nu bat step. Fred Astaire slăvea – exact prin step – potrivirea şi deplîngea nepotrivirea. El dansa ce era în sufletul meu. Am ieşit imediat după ce s-a încheiat completarea, nu aveam răbdare pentru un film de cultură cinematografică.

Joi s-a lăsat cu o şedinţă grea – în timpul ei mi-am spus: „După asta mă duc să-l văd... stau 15 minute cu el şi plec..."

Aşa am făcut.

Vineri dimineaţă m-am învoit de la slujbă pentru un consult de sciatică, am traversat bulevardul şi am intrat la timp. Nu am mai plîns. Eram topit şi fericit, am venit la redacţie (aproape) dansînd şi i-am arătat (într-un acces de inconştienţă a disciplinei...) cum se bate step redactorului-şef, care (bizar, bizar) m-a dat exemplu de vitalitate şi optimism în faţa sciaticii mele.

Vineri seară m-am dus din nou la locul (c)rimei interioare – am plecat imediat după ce s-a sfîrşit minunăţia, plasatoarea mi-a atras atenţia că „vine un western". Eram din nou mahmur şi meditativ, am mers singur pînă acasă, am adormit cu complicaţii.

Ca sîmbătă să hotărăsc că nu mai vreau să-l văd pe Astaire, să intru la alt film pe bulevard şi să sar ca ars, la jurnal, speriat că s-ar putea să pierd completarea de la Cinematecă. Am prins ultimele ei imagini. Posedat de un diavol, am jurat că a doua zi, duminică, voi veni de trei ori la toate cele trei spectacole – mai ales că de luni se schimba completarea şi cine ştie cît timp urma să nu ne mai vedem.

Aşa s-a şi întîmplat – intram, stăteam 15 minute, plecam, mă întorceam din două în două ore să prind tangoul şi stepul – dar, la ultimul spectacol, cînd am ieşit probabil transfigurat, plasatoarea a strigat către omul care rupea biletele la uşă:

– Ăsta e!

Mi-a fost imposibil să-i explic convingător ce caut şi ce doresc, din două în două ore, la film. Nu era însă un om rău. O imensă milă i se citea pe chip, ascultîndu-mi o pologhie în care sîmburele raţional era, desigur, un elogiu adus Cinematecii. Mi-a dat drumul.

Cînd, peste ani şi ani, dl Frederic Austerlitz s-a îmbolnăvit şi a anunţat că nu mai poate dansa şi juca, am scris un articol căruia i s-a imputat că sună a necrolog. Nu-l reproduc. Chiar şi după 20 de ani de la moartea (nu dispariţia) lui, sună prea trist. Un necrolog propriu-zis despre Fred Astaire nu aş putea scrie.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Istoria ca un tort-surpriză (II)

1967

Prin lume: Prima grefă pe inimă. Sinteza în vitro a ADN-ului. Televiziunea în culori. *În ţara mea:* Nicolae Ceauşescu este ales preşedinte al Consiliului de Stat. *În familie:* „Am locuit atunci la Ştefăneşti, la cantonul silvic de lîngă linia de centură a Bucureştiului, începînd de cînd aveai vîrsta de un an şi trei luni. Fata cantonierului Liana se juca cu tine. Ulterior ne-am mutat la gospodăria anexă unde am primit vizita unei familii de macedoneni din Bitolia. Te jucai cu o căprioară, ea venea la gard şi tu îi dădeai biscuiţi". Căprioarei îi făcusem o poezie:

„Biţă, căpriţă,
Stă în poeniţă
Are fundiţă
Şi mănîncă biscuiţi".

Aveam spaţiu suficient aici, dar eram departe de serviciu, îmi trebuiau cel puţin două ore să ajung la Institut, în Pipera, schimbînd trei-patru mijloace de transport. Ne-a prins iarna grea din 1967 la Ştefăneşti, zăpada a ajuns pînă la fereastra casei. Îmi amintesc faptul că a fost foarte greu într-o noapte, cînd erai bolnav, să vină Salvarea şi să te ia. Am făcut totuşi faţă greutăţilor şi în ianuarie 1967 am primit locuinţă în blocul N3, din Bd. Ion Şulea.

1968

Prin lume: „Primăvara de la Praga" zdrobită de trupele Pactului de la Varşovia, fără R. Socialistă România. Teoria plăcilor tectonice. Prima misiune pilotată în jurul lumii, Apollo 8 SUA. *În ţara mea:* Plenara CC al PCR reabilitează o serie de tovarăşi comunişti şi critică activitatea altora precum Dej. Legea privind controlul averilor. Pe baza unui denunţ cetăţenesc şi anonim se pot verifica averile. *În familia mea:* „Începînd de la 3 ani ai crescut la Strehaia, cu bunicii în timpul verii. Apoi, te luam la Bucureşti. Dintre persoanele care erau foarte ataşate de tine erau copiii familiilor Bunescu, Neculcea, Canale, Spătaru.

1969

Prin lume: Concertul de la Woodstock. Armstrong şi Aldrin păşesc pe lună. *În ţara mea:* înfiinţarea Institutului de Cercetări Chimice, coordonat de soţia lui Ceauşescu, Elena. Treptat, Elena Ceauşescu va dobîndi diploma de inginer, titlul de doctor în ştiinţe şi academician. *În familia mea:* „prin secvenţele pe care le-a surprins aparatul de fotografiat avem cîteva momente ale copilăriei tale. Astfel, micul făt frumos eugen, în aşteptarea plecării trenului în vacanţă la strehaia, ţinut în braţe de bunicul lui, tătucu şi lîngă voi e nuţa, fata care avea grijă de tine. Apoi, eugen şi grupa de constructori se pregătesc pentru construirea unui bloc în faţa blocului. Tu şi george neculcea şi m. pe podul grant."

1970

Prin lume: Let it Be-Beatles. Se descoperă enzima de restricţie. Polonia – Revoltele din Gdansk. *În ţara mea:* Decret pentru sancţionarea traiului parazitar. Inundaţii.

1971

Prin lume: Prima supoziţie observaţională a existenţei unei găuri negre. Primul microprocesor Intel. *În ţara mea:* Legea privind restricţionarea schimbării domiciliului. Nicolae Ceauşescu declară: „RSR a intrat în etapa făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate." Vizita lui Nicolae Ceauşescu în China, urmată de o şedinţă a Comitetului Executiv al CC al PCR privind participarea tineretului pe şantiere de muncă patriotică, orientarea politică a emisiunilor radio şi teve, a editurilor, repertoriilor teatrale, a filmelor produse, lărgirea propagandei comuniste. Plenara CC a PCR decretă controlul absolut asupra vieţii social-economico-culturale. Se decretă sistematizarea satelor. Se preconizează ca satele să devină oraşe în 15-20 de ani. Nicolae Ceauşescu este numit: „geniu al Carpaţilor".

fragment din Cartea vieţii mele,
Editura Polirom, 2007

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Soţia lui Barack Obama.*** Michelle, soţia potenţialului candidat al Partidului Democrat din SUA, Barack Obama, a fost dintotdeauna o femeie de carieră. „Gătitul n-a fost niciodată chemarea mea majoră" declara ea într-un interviu recent. Mamă a două fete (5 şi 8 ani), soţie şi fiică (mai trăieşte şi mama ei), s-a străduit să facă faţă tuturor obligaţiilor, fără să-şi părăsească serviciile, construindu-şi cu ambiţie şi tenacitate un drum profesional pe care a păşit ca studentă de la Princeton la Harvard (Facultatea de Drept), apoi ca avocat la Chicago, la firma Austin, unde i s-a dat misiunea să-l îndrume pe tînărul angajat Barack Obama. Cu excepţia ei, era singurul afro-american din firmă şi nu se aştepta la prea mult de la el. A părăsit firma, nu înainte de a aprecia calităţile viitorului ei soţ, şi s-a angajat în echipa primarului oraşului Chicago, Richard M. Daley, şi el democrat. Cîştiga 275.000 de dolari pe an. A demisionat şi a renunţat la serviciu pentru a fi alături de soţul ei în campania electorală. În urmă cu 15 ani, americanilor nu le-a plăcut cînd Hillary Clinton a declarat că e preferabil ca o femeie să-şi vadă de cariera ei, decît să facă acasă prăjituri. Michelle a aprobat-o. Poate că ar fi fost mai comod pentru Hillary să nu piardă prilejul de a tăcea. (**M. B.**)

● ***Creşte (din nou) natalitatea în China.*** Pentru că populaţia Chinei creştea într-un ritm prea susţinut, Partidul Comunist Chinez a iniţiat, în 1980, o politică prin care familiile să fie stimulate să aducă pe lume doar un copil. Instrumentele sînt simple şi s-au dovedit eficiente: pe de o parte, cei care făceau mai mulţi copii nu mai erau promovaţi la locul de muncă; pe de altă parte, pentru fiecare copil „în plus" aveau de plătit o taxă deloc neînsemnată. Printre cifrele economiştilor apare, cinic, şi această constatare: creşterea economică a Chinei a fost posibilă şi datorită aceste politici; se estimează că, fără limitarea ratei de creştere a natalităţii, s-ar fi născut vreo 300 de milioane de copii în plus – adică tot atîtea guri de hrănit, trupuri de îmbrăcat etc. Între timp – constată corespondentul la Beijing al ziarului *Corriere della Sera* – acea taxă pentru copiii „suplimentari" a devenit suportabilă pentru tot mai mulţi chinezi îmbogăţiţi de pe urma noului capitalism „de tip chinez", deci multe familii preferă să facă mai mulţi copii, chit că îi costă. Pe de altă parte, tot mai mulţi chinezi lucrează în mediul privat, astfel încît teama că nu vor mai fi promovaţi în carieră nu mai există: angajatorii privaţi nu-i întreabă cîţi copii au, atunci cînd au nevoie de ei în posturi de conducere. Un rol important în acest nou impuls al natalităţii îl au vedetele TV şi noii îmbogăţiţi, care oferă maselor modele de comportament şi de atitudine: s-a calculat că 10% dintre aceştia au cîte trei copii. Astfel încît chiar şi oamenii săraci „preiau" modelul (în acord, de altfel, cu tradiţia chineză) şi fac mai mult de un copil: în principiu costă, dar mituindu-l pe funcţionarul de la starea civilă, obţin înregistrarea copiilor pe numele unor rude lipsite de moştenitori. La noi, se deplînge de ani întregi lipsa unei „clase de mijloc". În China, clasa de mijloc a apărut şi procreează. (**M. V.**)

PUBLICITATE

EPIDEMIC OF FEAR, The Influenzical
Opens on FRIDAY, 18th MAY, 1900 HOURS,
FOR A LIMITED ENGAGEMENT, AFTER NEW-YORK & PRAGUE

Avian Flu spreads to musical comedy in the upcoming "Epidemic of Fear", opening May 18th at Teatrul Act. Politics meets pandemic in this satirical look at mass hysteria, media hype and government backlash. This English-language production features live music, comedy and viral prophylaxis. Directed by John Cecil, the show was first produced in June 2006, at the Kraine Theater in New York. The cast includes Aurelian Barbieru, John W. Evans, Elizabeth Hunt-Lucarini, Millie Hildebrand, Benjamin Keaton, Dana Rotaru and Sandu Suciu.
Performances will be May 18th, 19th, 24th & 26th.
For more information, please visit the website *www.epidemicoffear.com*
or contact John at 0729-880-718

Tickets price 20 lei, 15 lei for students. Reservations from Teatrul Act or jcecil@aisb.ro

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
toată diversitatea lumii
Actualitatea altfel
dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00
RFI România
Bucureşti **93.5**fm Iaşi **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
"Pofta de lecturã"
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

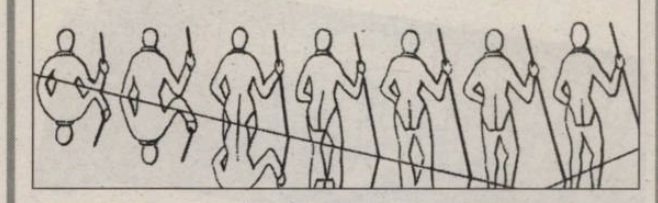

Oraşul şi eroii lui

Văzînd, recent, filmul *Spiderman* (în regia lui Sam Raimi, cu Tobey Maguire şi Kirsten Dunst) – care e departe de o capodoperă, dar aproape de ceea ce ne-am aştepta să fie – am reevaluat ideea de erou urban şi... oraşul în sine, ca spaţiu din care ai sau nu nevoie să fii salvat. Pînă la o tipologie a eroilor, am ales, întîi, să conturez o imagine, mai curînd afectivă, a spaţiului urban.

Eu, una, cred că fac mai curînd parte din categoria celor care nu-şi doresc să fie salvaţi: nu am fost niciodată tristă sau mînioasă că m-am născut la oraş, între ziduri cenuşii – cum zic cei care se complac în cele două stări menţionate. Sigur că, odată ce am mai înaintat în vîrstă şi am devenit tot mai conştientă de ce e în jurul meu, am văzut şi eu cenuşiul în cauză: dar nu neapărat ca pe o plagă. Ştiu, şi nu mai e nevoie să reamintesc ceea ce orice bucureştean de bun-simţ a auzit – şi comentat – de nenumărate ori: că cenuşiul ăsta e nociv, că e semnul poluării excesive, al decrepitudinii oraşului, al iminentei lui prăbuşiri parţiale, al unei estetici a urîtului şi indiferentului prelungită *sine die*. Nu neg nimic din toate acestea, cine ar face-o ar fi pur şi simplu iresponsabil: dar, pînă ce tarele pomenite se vor remedia în planul strict al realităţii, pot ca, într-un alt plan, emoţional, să văd altfel lucrurile.

Nu m-am simţit în nici un fel frustrată de lipsa spaţiilor verzi şi nelimitate din copilăria mea. Ce-i drept, am fost alături de două parcuri, Tineretului şi Carol, şi am avut multe ieşiri la Sinaia. Şi am avut casă cu curte la bunici. Dar acolo nu mă simţeam în largul meu să dorm mai mult de o noapte: simţeam liniştea, apăsătoare. Încă un copil chinuit, o biată victimă a încartiruirilor şi limitărilor ceauşiste, veţi spune: poate, dar nu una nefericită. În apartamentul meu de două camere de pe Şoseaua Giurgiului nu era niciodată tăcere pustie; chiar în orele moarte, simţeai un foşnet implicit şi cît se poate de omenesc în jurul tău: un copil mai scotea cîte un plînset, o mamă mai ţipa la el, cineva bătea şniţele, altul asculta radio...; dar şi vrăbiile ciripeau, guguştiucii scoteau sunetele lor complicate, o pisică escalada un pom sau un balcon... Era deci, şi acolo, în spatele zidurilor cenuşii, o lume vie, cu peticul ei de natură, e drept că minimalist, abil mulat pe spaţiile dintre. Recunosc acelaşi tip de spaţiu şi pe lîngă actualul meu bloc: există cîini, pisici, păsări, pomi care-mi plac, alături de acoperişuri neconformiste, maşini de gunoi, grătare locale...

Cine se naşte şi trăieşte într-o asemenea lume (desigur, nu se poate generaliza) poate suferi de un oarecare handicap atunci cînd vine vorba de „sentimentul infinitului": mi s-a întîmplat, la mare, să fiu cît pe ce să îl am, dar parcă ceva m-a împiedicat să-l duc pînă la capăt; la fel, cînd am urcat pînă destul de sus pe munţi. În schimb, am simţit de fiecare dată ceva mai aproape de înălţător cînd am văzut o clădire specială sau o situaţie emoţionantă, toate între zidurile unui oraş. Mi-am dat seama că îmi place protecţia prin invizibilitate pe care ţi-o conferă un oraş mare: pierdut în şirul de oameni, poţi fi mai singur decît pe un cîmp înverzit. Mai singur în sensul de lăsat în pace, în reveriile tale. Dar, slavă Domnului, cel puţin în oraşele mari româneşti, nu e cazul să fii disperat de singur, pentru că oricînd se găseşte o persoană cu care poţi interacţiona, rupînd singurătatea măcar la primul nivel, cel al comunicării superficiale, dar plăcute: un şofer de taxi, o vînzătoare, un chelner, o cerşetoare, un cunoscut de-al părinţilor tăi.... Aşa că „invizibilitatea", cu insignifianţa sa implicită, e o stare pe care ţi-o poţi asuma şi la care poţi renunţa cînd ai chef.

Poate că, în canicula ce se prevesteşte, toate acestea se vor estompa în nori de praf şi aburi încinşi. Şi totuşi, oraşul îşi va păstra, cel puţin în ochii mei, farmecul contradictoriu, şi va continua să genereze eroi, gen Spiderman sau Batman, nu doar ca să-i rezolve problemele, ci ca să-l consacre ca atare...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

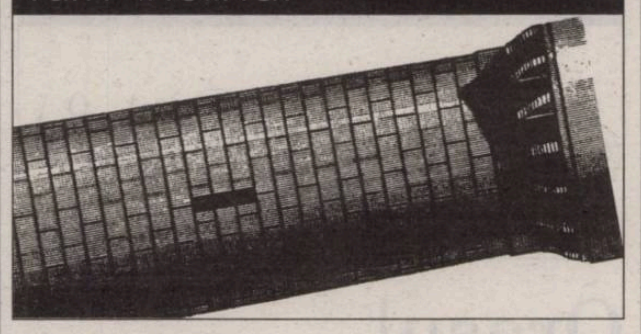

Diamantul negru

Am urmărit pe TV5 un reportaj pe tema traficului cu diamante africane. Documentarul mi s-a părut remarcabil atît prin sobrietatea sa eficientă, cît şi prin forţa parabolică ascunsă în subiect. Autorul, jurnalist de culoare, şi-a propus să denunţe mai ales relaţia dintre acest tip de comerţ ilicit şi finanţarea conflictelor civile din Sierra Leone, Coasta de Fildeş, Congo, Angola etc. Nu demult – şi pentru a-şi linişti formal conştiinţa – Nordul bogat a lansat aşa-numitul „proces Kimberley", o convenţie menită să regularizeze birocratic exportul de diamante. Numai că, aşa cum se întîmplă ori de cîte ori foametea presează, autorităţile africane nu au reuşit să controleze fenomenul decît la suprafaţă.

Instructivă, prin dramatismul ei ignorat, este şi tehnologia utilizată: e nevoie ca bieţii sclavi din ţările cu subsol diamantifer să răscolească şi să treacă prin sită cam cinci tone de pămînt, pentru a descoperi urma cea mai preţioasă. Unul dintre eroii documentarului, bunăoară, săpase 20 de ani în mină, pentru a scoate la iveală o firavă mînă de „pietricele". Sentimentul pe care ţi-l lasă asemenea mărturii seamănă cu oroarea pe care ţi-o produce descoperirea vivisecţiei. Şi asta cu atît mai mult cu cît briliantul – şlefuit la Anvers şi vîndut cu preţuri de 1000 de ori mai mari, la New York – simbolizează tocmai „eternitatea iubirii"...

Am poposit şi eu pe continentul negru, unde mi s-a dat ocazia diplomatică de a vizita Senegalul, Africa de Sud şi Kenya. Într-o lume sintetizată aviatic, pe o planetă intrată în restrîngere spaţială şi intercomunicare permanentă, şocul distanţei economice şi groaza pe care ţi-o suscită, într-o asemenea oglindă, Marea Nesimţire a Omului Alb sînt două dintre concluziile imediate ale pomenitei experienţe. Sîntem, cu tot cu retorica noastră onusiană şi cu „instrumentele" destinate „asistenţei pentru dezvoltare", fiinţe de o revoltătoare ipocrizie. Ştiu că „nu putem importa toată mizeria Africii" (printr-o imigraţie care ne-ar copleşi). Ştiu că „fiecare cu treaba lui". Dacă „noi", albii, am generat o civilizaţie a prosperităţii, dacă am vrut să le-o pasăm, iar ei, ingraţii, s-au lăsat ameţiţi de mirajul marxist al „idependenţei", n-au decît să tragă acum ponoasele. Însă destul e destul. Nu mai avem dreptul să drapăm în neoliberalisme triumful „globalizării", atîta vreme cît Africa e atît de cinic exploatată – pe mai departe – şi atît de uşor abandonată unei decolonizări eşuate în disperare colectivă.

Regret, în acest context, faptul că Ortodoxia nu a dezvoltat o dimensiune misionară. După cum ştiţi, ea a cunoscut o asemenea expansiune doar în Rusia secolului XIX, cînd ţarii priveau departe, spre Extremul Orient. Există de aceea Biserici ortodoxe în India sau în Japonia, dar nici urmă de creştinism răsăritean în Africa (dacă exceptăm Etiopia şi Egiptul, unde Bizanţul lucrase deja, în epoca propriei străluciri). Din această pricină, sîntem perfect insensibili la realitatea umanităţii negre, spre deosebire de foştii colonişti occidentali, care au dus cu ei misionari din felurite ordine catolice sau predicatori protestanţi, încă prezenţi, sub o formă sau alta, în mijlocul acestei mase suferinde. Presupun că fastul liturgic şi duhul libertar al Ortodoxiei ar fi avut, în josul Saharei, măcar succesul de care se bucură tot mai mult islamul, fără a suscita, spre deosebire de el, atîtea fanatisme sectare.

E limpede însă că nu se mai poate face nimic, mai ales dacă ne gîndim că „lumea ortodoxă", mai imobilă ca oricînd, n-a trecut pe nici o agendă datoria perfect apostolică de a purta dreapta credinţă „pînă la marginile pămîntului". Dacă regretul meu persistă e pentru că eventualii (tineri) români, dornici să trăiască pe sol african marea aventură a solidarităţii, nu ar putea-o face decît sub acoperirea laică a „ongismului" umanitar. La mîncărimea de care am dat dovadă, răspîndindu-ne în mai toate colţurile lumii, e de bănuit că vom ajunge şi acolo, sub un atare impuls reparator. Nefericirea Africii ne-o cere, dar care dintre români mai are „timp" să-i asculte chemarea?

Anca MANOLESCU

Loc pentru celălalt

Societăţile vechi premoderne erau construite pe teza atotprezenţei divine. „Cînd vei înceta să mă priveşti?", îi spune Iov lui Dumnezeu, „Cînd îmi vei da răgaz să-mi înghit saliva?".

Pînă în Renaştere şi chiar după ea, cetatea, ca şi omul cetăţii erau în mod firesc gîndiţi drept aflîndu-se în corespondenţă reală cu cosmosul, într-o analogie consistentă cu el. Iar cosmosul era plin de zei sau, pentru monoteisme, plin de înţelepciunea lui Dumnezeu. Era proiectat, condus, animat de această Înţelepciune. O temă comună multor tradiţii privea lumea drept fiind chiar trupul divinului. În ierarhia nivelelor sale, cosmosul era un organism animat de suflul transcendent. Nimic nu rămînea în afara prezenţei divine care susţinea ansamblul, care îşi manifesta în el atributele de milă şi putere.

Cetatea, la rîndul ei, aplica în ordine politică şi socială acelaşi principiu al atotprezenţei divine. Ca să aibă realitate, stabilitate, durabilitate, cetatea trebuia să participe, *cu toate dimensiunile sale,* la această prezenţă, să-i pună în scenă *ordinea totală,* să întrupeze un arhetip cu care se afla în permanentă comunicare. Oraşele, statele, imperiile se dotau cu o „gardă spirituală", alcătuită din îngeri, sfinţi şi rugători, se înconjurau de „metereze" alcătuite din morminte de martiri, mînăstiri şi biserici, funcţionau ca entităţi ceresc-terestre. În secolul al XIII-lea, Veneţia triumfătoare şi-a reprezentat în gloria zidurilor de la San Marco predestinarea divină, vestită de înger şi garantată de relicva Sfîntului; a desfăşurat, înmuiat în aurul mozaicurilor, proiectul divin pe care comuna îl punea în operă. Dar chiar în secolul al XVI-lea, cînd puterea ei declina, Republica preasenină îşi mai păstra totuşi capacitatea de a se înfăţişa sieşi şi celorlalţi drept locul celei mai bune guvernări, drept un Paradis ceresc pe pămînt, concentrat al unei ordini universale reflectînd o supremă şi completă armonie.

Cetatea, statul premodern lucrau cu un model de societate de tip organic, integrator, în care fiece individ şi grup îşi aveau funcţia stabilită în *unitatea* ansamblului. Pentru Platon, cetatea fericită este cea care voieşte să rămînă *una*. Era puţin loc, într-un asemenea model, pentru individualism şi „pluralism", pentru separarea între diferitele dimensiuni ale persoanei şi între diferitele domenii ale vieţii sociale, pentru ceea ce face profilul mentalităţii moderne, cu specificul şi cu riscurile ei. Chiar atunci cînd referinţa la divin legitima interese prea terestre, mai ales atunci, modelul de societate rămînea unul înglobant ori chiar „monopolist": ordinea lui oglindea sau pretindea să oglindească ordinea totală a universului, ca şi economia divină în ansamblul ei. Un asemenea model admitea greu o altă ordine, paralelă cu a sa şi la fel de legitimă. Admitea cu greu diferenţa, autonomia individului; nu lăsa loc – decît la margine şi diminuant – pentru un „celălalt" intens diferit: prin cultură, credinţă, opinie, prin distanţarea faţă de ordinea comun acceptată a cetăţii. În efortul de a gestiona fără rest întregul, modelul acesta era inspirat şi se simţea legitimat de teza atotputerii divinului, creatoare şi organizatoare de lume. El era, într-un fel, obiectivarea, la nivel social, a atotprezenţei Unului.

De partea ei, modernitatea liberală nu se constituie şi nu se legitimează pe baza unor repere transcendente. Născută din distanţarea faţă de autoritatea religioasă, din integrarea administrativă a instituţiilor religiei în ordinea statului laic, modernitatea nu îşi propune să imite o ordine divină. Sigur că omul religios îşi are locul său în societăţile moderne, sigur că el îşi poate practica în interiorul lor valorile şi convingerile religioase. Mai mult, e larg recunoscut beneficiul pe care indivizii religioşi, instituţiile şi valorile religioase le aduc vieţii comunitare. Dar însuşi omul religios modern – dacă nu se iluzionează – nu mai concepe societatea în care trăieşte drept un organism sacral. El nu mai e membru al unei lumi unde fiece aspect al vieţii are un sens spiritual, imediat orientat spre divin. Dimpotrivă, chiar religios fiind, omul actual îşi concepe propria fiinţă drept împărţită în sectoare, distribuită în specialităţi care nu au a se îmbina neapărat într-o unitate regentată de transcendent. Dimensiunea religioasă este doar una dintre dimensiunile sale, din cînd în cînd activată. Coerenţa cu celelalte dimensiuni, influenţa ei asupra celorlalte dimensiuni nu este decît rareori grija ultimă a individului modern. Incoerenţe, tensiuni, contradicţii între dimensiunea spirituală şi celelalte dimensiuni existau din plin şi în cazul individului din societăţile sacrale; dar acolo această situaţie era considerată (sau măcar declarată) o carenţă, un păcat.

Înseamnă oare că principiile cetăţii moderne – individualism, acceptarea de principiu a diversităţii convingerilor, competiţie politică de tip democratic – nu îşi mai află nici un corespondent în „atitudinile" divine? Înseamnă oare că omul religios nu poate accepta democraţia liberală decît ca pe un inconfort, un teritoriu ostil şi fără sens? Desigur, nu. Teza libertăţii, cu care omul e înzestrat prin definiţie de divin, îl face astăzi pe omul religios să accepte pluralismul, inclusiv religios; face Bisericile creştine să pledeze pentru libertatea religioasă şi de conştiinţă. Îi face pe unul, ca şi pe celelalte să accepte existenţa, legitimă din punct de vedere religios, a unui *altul,* cu toată alteritatea sa.

Dar chiar înainte de crearea omului – fiinţă liberă, şi prin urmare eventual autonomizabilă faţă de divin – Dumnezeu are de rezolvat, ca să spunem aşa, problema alterităţii la nivelul ei originar. Căci fie că e vorba de gestul unui Dumnezeu creator, fie că e vorba despre emanaţia Unului sau despre manifestarea Principiului, lumea – pentru a apărea – necesită un „în afară" faţă de divin. Necesită un spaţiu diferit calitativ de domeniul dens al Fiinţei şi Suprafiinţei divine. Cum poate apărea un spaţiu gol, un spaţiu *liber* – condiţie de posibilitate a creaţiei – în care Dumnezeu să proiecteze entităţile ale căror arhetipuri stau în mintea lui? Dată fiind infinitatea Principiului, realitatea lui tare, atotcuprinzătoare, cum poate să apară un domeniu care, nefiind un domeniu al Fiinţei, este totuşi un domeniu de fiinţă? Dependent de Fiinţă, irigat de ea, dar totuşi supus condiţionărilor mundane. Acest *ad extra,* unde lumea este „aruncată", ajunge să pară tot atît de misterios ca interioritatea divină, unde lumea stă în perfecţiunea ei globală, inalterabilă.

În încercarea de a gîndi posibilitatea unui *ad extra,* tradiţiile au mizat pe perfecţiunea divină: pe atotposibilitatea, nu pe atotputerea divină. Perfecţiunea este perfecţiune în măsura în care cuprinde *toate* posibilităţile realului, toate tipurile de posibilităţi, inclusiv cele care ţin de alteritatea faţă de divin. Perfecţiunea divină are printre perfecţiunile sale şi pe aceea de a menaja un spaţiu de altă calitate decît cea proprie, un spaţiu în care lumina divină să strălucească într-un „altceva". Mistica iudaică a tematizat procesul de apariţie a acestui „în afară" prin ceea ce se numeşte „contracţia" lui Dumnezeu.

Prima mişcare divină, în actul creaţiei, nu este o mişcare de expansiune, de „ieşire", de manifestare, de desfăşurare a entităţilor interioare divinului într-o exterioritate. Prima mişcare a creaţiei – mişcarea ce asigură însuşi teritoriul unde va fi constituită lumea – constă într-o mişcare de retragere în Sine a lui Dumnezeu. El se retrage în interioritatea lui ultimă, în abisul său fără fund, se concentrează şi se cufundă în misterul său nemanifestabil. Iar, prin această mişcare de retragere, de „contracţie", el lasă să apară un „teritoriu liber", un teritoriu ce nu mai are densitatea Fiinţei sale transcendente, dar nu e lipsit totuşi de calitatea fiinţei; căci, în retragerea Sa, El îşi lasă acolo urmele: asemenea mării care, retrăgîndu-se, lasă să apară ţărmurile îmbibate de umiditatea ei. Există un pasaj al lui Hölderlin, potrivit căruia Dumnezeu îl creează pe om precum marea ţărmurile: retrăgîndu-se. Abia într-o a doua mişcare, de expansiune, Dumnezeu va desfăşura, în spaţiul astfel apărut, entităţile lumii, îi va da acesteia structura, îşi va manifesta în ea atotprezenţa.

Interesant, în această concepţie, este faptul că manifestarea sau creaţia se întemeiază pe o mişcare de „interiorizare" a divinului. Pentru a face loc unui altceva, El se coboară în Sine, se cufundă în infinitatea lui cea mai vastă şi ascunsă, în nivelul lui cel mai adînc, cel mai intens divin. Posibilitatea creaţiei, a manifestării este doar consecinţa acestei întoarceri asupra Lui însuşi, acestei cunoaşteri de Sine în abisul Său ultim. Uneori tema aceasta e numită „autolimitarea lui Dumnezeu". Dar nu cred că e potrivit să fie numită astfel. Căci, aşa cum e gîndită de autorii spirituali ai diferitelor tradiţii, „contracţia" nu duce la limitarea divinului – decît cel mult din punctul nostru exterior, dinspre lume, de vedere. Dimpotrivă, în prima mişcare, Dumnezeu se coboară în propria ilimitare, în propriul străfund fără fund. Limita este ceva ce apare în spaţiul golit; e ceea ce, în mişcarea sa de retragere, Dumnezeu lasă să se manifeste şi să fie: un altceva decît El, care îşi are fiinţa datorită „urmei" fertilizante a divinului. Lumea şi omul – entităţi, prin exterioritatea lor, *limitate* – pot fi datorită faptului că divinul se concentrează în propria lui ilimitare.

Ţinînd seama de această temă, putem privi lumea şi ne putem privi pe noi înşine drept o alteritate obţinută prin identificarea intensificată a divinului cu propriul străfund. Sîntem *ca altceva,* ca fiinţe libere – în comuniune, dar şi în distanţă faţă de divin – pentru că El s-a cunfundat în adîncul mării sale. Ne putem întoarce liberi spre El, sau putem ignora întoarcerea, pentru că El s-a întors spre sinele lui cel mai dînc.

În lumina acestei teme, „ordinea democratică" poate căpăta expresivitate simbolică. Căci, în fond, exigenţa ei cea mai tare este aceea de a accepta ca celălalt să fie, în alteritatea lui. Ţi se cere să laşi spaţiu celuilalt, să priveşti drept legitimă existenţa unei alte concepţii, a unei alte perspective decît cea proprie. Iar potrivit temei noastre, asta nu înseamnă autolimitare silnică, stingheritoare. Înseamnă capacitatea de a te descoperi în propria interioritate, mai vast, mai „comprehensibil", mai cuprinzător decît în ordinea superficială a unor conflicte de putere şi a unor ciorovăieli de interese uneori penibil de limitative.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

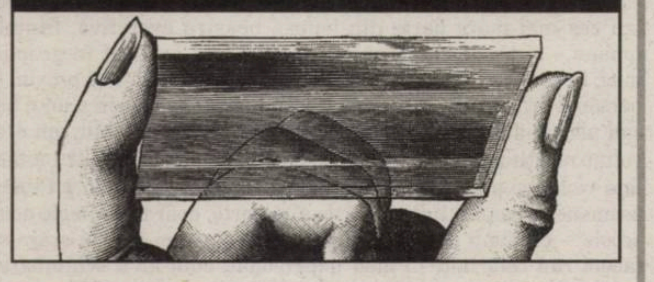

Nuanţe

În urma articolului meu de săptămîna trecută despre şefia lui Tudor Giurgiu la TVR, am avut mai multe discuţii cu oameni din televiziunea publică sau din afara ei, care mi-au spus ceva de genul „ai dreptate în ceea ce-ai scris, dar...". Şi după acest „dar" urmau, ca de obicei, *nuanţele*. Sau criticile (voalate) la ceea ce am scris. Asta mă face să revin asupra subiectului şi să completez cu *nuanţele* pe care le-am extras din discuţiile avute.

„Spui că nu ai de unde să ştii dacă Tudor Giurgiu a făcut bani iliciţi de pe spinarea TVR şi e corect să nu te pronunţi în această chestiune pînă la verdictul unor organe de anchetă. Dar ai putea să ridici măcar nişte semne de întrebare, după ce citeşti declaraţia lui de avere, publicată cu întîrziere şi după multe discuţii. Acolo apar, anul trecut, două locuinţe noi în Bucureşti..." – îmi spune un amic. „Eşti naiv cînd crezi că va fi anchetat. Giurgiu e omul PNL-ului, iar PNL-ul e la guvernare" – îmi spune un altul.

Nu sînt inspector financiar şi nu am cercetat evidenţele contabile ale lui Tudor Giurgiu, aşa că prefer în continuare să nu mă pronunţ în acest subiect şi să las pe seama justiţiei ce e de competenţa ei. Mai ales că e vorba de acuze grave. Cît despre faptul că nu va fi anchetat – să fim serioşi! PNL e la guvernare acum, dar asta nu înseamnă că va fi veşnic acolo. S-a văzut şi în alte cazuri că, pînă la urmă, matrapazlîcurile ies într-un fel sau altul la suprafaţă. Adrian Năstase a fost chiar prim-ministru, şi tot nu a scăpat de anchetă.

„Tudor Giurgiu nu avea nici o pregătire pentru conducerea televiziunii. El era doar un regizor debutant, care făcuse pînă la acea vreme numai videoclipuri. E adevărat, a organizat şi Festivalul de film Transilvania, dar acolo greul l-a dus Mihai Chirilov. Pe scurt, Tudor Giurgiu a fost pus în fruntea TVR doar pentru că i-a ajutat în campania electorală pe cei de la PNL şi trebuia, prin urmare, răsplătit" – îmi spune altcineva. „Se vede că n-avea habar de cum funcţionează o instituţie de presă. Deciziile pe care le-a luat pentru schimbarea structurii pe departamente din televiziune au fost de-a dreptul aberante. A desfiinţat posturile de căpitan şi a uns cîţiva generali, iar pe restul i-a lăsat simpli soldaţi. Aceşti şefi mari nu aveau timpul fizic să se ocupe de toate. Ştii că, de exemplu, dreptul de semnătură pentru accesul în televiziune sau pentru deplasări îl aveau doar trei oameni?" – îmi zice un angajat din TVR. „Nu ştia să lucreze cu oamenii. Era arogant" – îmi zice un altul.

Se prea poate să aibă dreptate. Faptul că nu a reuşit să comunice cu subalternii se verifică, pînă la urmă: nu am găsit nici un angajat în TVR care să fie de partea lui, care să-l regrete. (Aşa cum, de exemplu, mulţi îl regretă pe Valentin Nicolau, despre care spun că a fost, indiscutabil, cel mai bun preşedinte director general al TVR de la Revoluţie încoace.) După cum scriam în articolul de săptămîna trecută, am avut rezerve încă de la numire că Tudor Giurgiu s-ar putea descurca într-o asemenea poziţie, în fruntea unei instituţii cu atîtea probleme. Iar declaraţia lui de după demisie, că a fost învins de sistem, nu e – după cum am văzut şi în cazul lui Constantinescu – o replică bună pentru ieşirea din scenă. Asta nu înseamnă însă că sînt de acord cu cei care identifică o cauză a eşecului în lipsa lui de experienţă în domeniu. În fond, nici un şef de pînă acum al TVR nu a avut experienţă înainte de a fi numit. Nici măcar Nicolau, cel iubit de angajaţi.

În fine, oamenii cu care am discutat pe marginea articolului meu de săptămîna trecută mi-au spus mai multe lucruri, pe care din păcate nu am spaţiu să le reproduc aici. Nu voi încheia însă înainte să mai amintesc unul: „nu e adevărat că TVR e un SIDEX neprivatizabil, un soi de adunătură de dinozauri". Adunătură de dinozauri nu e, fără îndoială, pentru că sînt acolo destui oameni valoroşi şi care-şi fac treaba foarte bine. Dar dacă este sau nu un SIDEX – asta încă rămîne de văzut.

Matei MARTIN

Despre libertatea presei în fapte, cifre şi vorbe

Libertatea presei e o temă „fierbinte" oriunde pe glob, iar rapoartele anuale ale organizaţiilor internaţionale devin, de fiecare dată, un motiv de reflecţie despre relaţia dintre politică, economie, justiţie şi a patra putere în stat – presa. Tema devine cu atît mai actuală cu cît anul acesta, Ziua Libertăţii de Exprimare (sărbătorită pe 3 mai) a picat într-o perioadă în care mass-media, oamenii politici şi cetăţenii din România se pregătesc pentru un referendum provocat tocmai de tensiunile (şi relaţiile prea intime) dintre oamenii care stăpînesc economia – inclusiv patronii de presă – şi cei care ar trebui să se ocupe de domnia legii.

Cele două rapoarte despre libertatea presei din România, publicate aproape simultan, la începutul lunii, oferă o imagine detaliată a relaţiilor dintre economie, politică şi mass-media. O veste bună şi una proastă: Freedom House consideră că situaţia media s-a îmbunătăţit „substanţial" în România după instalarea la Cotroceni a preşedintelui Traian Băsescu. Agenţia de Monitorizare a Presei (membră a reţelei *Reporters sans Frontières)* spune că, dimpotrivă, anul 2006 a adus un regres al libertăţii jurnaliştilor. Cele două concluzii, aparent contradictorii, se referă, fiecare, la un fragment, la o părticică de realitate – ambele sînt la fel de valabile! Să le luăm pe rînd...

Locuri şi topuri

În clasamentul internaţional al libertăţii presei realizat de Freedom House, România se află pe locul 90, alături de ţări precum Brazilia, Timorul de Est, Salvador, Lesotho, Nicaragua şi Peru; nici vecinătatea cu aceste state – unele mai dezvoltate, altele în curs de democratizare – şi nici cele şase puncte cîştigate în top faţă de clasamentul pe 2005 nu spun prea multe despre performanţele reale ale jurnaliştilor din România, despre capacitatea lor de a-şi crea un spaţiu de libertate. Dacă topurile contează, atunci grăitoare este raportarea la ţările din regiune, care, teoretic, ar avea condiţii sociale, politice şi economice similare sau apropiate cu ale României. Judecînd în aceşti termeni, limitîndu-ne doar la harta Europei Centrale şi de Est, România este undeva la jumătatea clasamentului, pe locul 13 din 28: devansată de Cehia, Ungaria, Polonia şi Bulgaria (iar Bulgaria!), dar înaintea Moldovei, Ucrainei sau Rusiei. Experienţa comunitară a ţărilor baltice sau a Sloveniei (care au aderat la Uniune în 2004) şi-a spus cuvîntul şi asupra relaţiei dintre autorităţi şi mass-media, legate de mult mai puţine interese decît în ţările încă în curs de dezvoltare. Estonia este ţara est-europeană cea mai liberă pe lista Freedom House, Turkmenistan e în coada clasamentului.

„Cazurile" anului 2006

Se spune că un grafic face cît o mie de cuvinte. Graficul vertical al Freedom House trebuie însă descifrat odată cu rapotul de ţară propriu-zis. Cele (doar) cinci sute de cuvinte despre România analizează pe cazuri concrete punctajul din clasament; „cazurile" de pe masa de lucru ale analiştilor de la Freedom House sînt, în principiu, aceleaşi cu cele luate sub lupă de Agenţia de Monitorizare a presei: un loc central în ambele rapoarte îl ocupă anchetarea mai multor jurnalişti pentru deţinere de informaţii clasificate. Freedom House aminteşte de corespondentul local din Vrancea al cotidianului *România liberă,* Marian Gârleanu, care a fost arestat pentru deţinerea de informaţii considerate secret de stat. Şi corespondentul ziarului *Ziua,* Sebastian Oancea, a fost anchetat şi percheziţionat, ambii riscînd pedepse de pînă la şapte ani închisoare.

Absurditatea cazului este relevată de Agenţia de Monitorizare a Presei, care arată cît de departe s-a ajuns cu represaliile împotriva celor doi jurnalişti, într-un caz care s-a dovedit a fi, pînă la urmă, lipsit de miză: atît *Ziua,* cît şi *România liberă* au hotărît – cu responsabilitate – să nu publice respectivele informaţii, ci să le predea autorităţilor. Dilema încă nerezolvată este cine ar trebui să „păzească" informaţiile sensibile: autorităţile sau presa? Un singur lucru este sigur: că Marian Gârleanu nu va putea vota la referendumul de vineri; procurorul care se ocupă de cazul său – încă pe rol – i-a interzis o serie de drepturi civile, printre care şi cel de a vota.

Un alt „caz" discutat în ambele rapoarte se referă la blocarea – la solicitarea Ministerului de Externe – a unui site realizat de jurnaliştii Victor Roncea şi George Damian. Cei doi jurnalişti de la *Ziua* au postat la adresa www.maehaos.ro un ziar-pamflet despre Ministerul de Externe (folosind elemente grafice ale site-ului oficial), însă ministerul a convins provider-ul Internet să închidă acea pagină.

În metodologia folosită de Freedom House, presa poate fi „liberă", „parţial liberă" sau „cenzurată", în funcţie de gradul şi numărul imixtiunilor autorităţilor în circuitul informaţiilor publice. Raportul *Freedom of the Press 2007: A Global Survey of Media Independence* (care se referă, de fapt, la starea presei din anul 2006), stabileşte că dintre cele 195 de state monitorizate, 38% au presă liberă, 30% au o presă parţial liberă şi în 32% dintre state presa este cenzurată. Dacă această statistică, previzibilă şi oarecum echilibrată, nu îţi dă imediat de gîndit, o privire mai atentă asupra cifrelor dezvăluie o situaţie îngrijorătoare: doar 18% dintre locuitorii lumii locuiesc în ţări cu presă liberă, în timp ce 39% dintre locuitorii planetei au o presă parţial liberă sau cenzurată (43%).

Presa sub presiunea autorităţilor

În clasamentul Freedom House, România urcă cinci poziţii, dar rămîne, în continuare, o ţară cu presă doar „parţial liberă". Agenţia de Monitorizare a Presei descrie, cam în aceiaşi termeni, situaţia jurnaliştilor români. Cele peste douăzeci de pagini ale raportului prezintă o cazuistică detaliată a „atacurilor", „agresiunilor", „ameninţărilor" şi „presiunilor" asupra jurnaliştilor. Noutatea faţă de anul precedent o constituie numărul „îngrijorător de mare" al cazurilor în care instituţii sau reprezentanţi ai autorităţilor au fost implicate în asemenea atacuri. „După un an 2005 în care presa a beneficiat de un respiro, în 2006, odată cu certitudinea integrării europene a României şi, implicit, scăderea presiunii externe, numărul atacurilor îndreptate împotriva libertăţii presei a cunoscut o recrudescenţă" – se arată în raportul Agenţiei, care insistă totuşi pe faptul că nu se poate vorbi de presiuni politice organizate. Cazurile sînt „cazuri" pentru că sînt singulare...

Simptomatică este însă relaţia, uneori dubioasă, dintre mediul de afaceri şi cel jurnalistic; ambele rapoarte constată, cu îngrijorare îndreptăţită, îmbinarea nesănătoasă a afacerilor cu presa. Chiar dacă mediile şi sursele de informare din România s-au multiplicat în ultimii ani, presa se confruntă în continuare cu presiuni economice semnificative, ca urmare a concentrării proprietăţii media şi a unei pieţe publicitare limitate: cantitatea de publicitate de pe piaţă nu acoperă cheltuielile pentru numărul foarte mare de publicaţii (radio, TV şi online). Pe de altă parte, un număr semnificativ de medii aparţin unor trusturi patronate de oameni de afaceri cu interese politice clare – uneori chiar de oameni de afaceri cu funcţii înalte în stat. Exact acest amestec „exploziv" de interese face ca libertatea presei să fie, în continuare, ameninţată.

PUBLICITATE

etica vieții

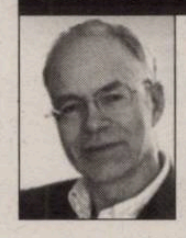

Peter SINGER

Să ne încredem în intuițiile noastre morale?

Cînd condamnăm comportamentul unui politician, al unei celebrități sau al unui prieten, sfîrșim adesea prin a face apel la intuițiile noastre morale. „Este în mod evident greșit!", spunem. Dar de unde vin aceste raționamente intuitive? Sînt ele niște ghiduri morale de încredere?

De curînd, o cercetare neobișnuită a ridicat noi întrebări privind rolul reacțiilor intuitive în raționamentul de ordin etic. Joshua Greene, un licențiat în filosofie care lucrează acum în psihologie și care s-a mutat recent de la Universitatea Princeton la Harvard, a studiat modul în care oamenii reacționează la o serie de dileme imaginare. Într-una dintre aceste dileme, stai lîngă o cale ferată și observi că un vagon gol se îndreaptă spre un grup de cinci persoane. Acestea vor fi ucise dacă vagonul își continuă drumul.

Singurul lucru pe care îl poți face pentru a preveni aceste cinci potențiale victime este să schimbi macazul, astfel ca vagonul să treacă pe o șină alăturată unde nu ar lovi decît o singură persoană. Cînd sînt întrebați ce ar face în astfel de situații, majoritatea oamenilor spun că ar trebui să îndrepte vagonul pe a doua șină, salvînd astfel patru vieți.

Într-o altă dilemă, vagonul, ca și mai înainte, este pe cale să omoare cinci persoane. Totuși de data asta nu stai lîngă calea ferată, ci pe un pod de deasupra căii ferate. Nu poți să schimbi traseul vagonului. Te gîndești să sari de pe pod în fața vagonului, sacrificîndu-te astfel pentru a salva viața celor cinci persoane aflate în pericol, dar îți dai seama că trupul tău nu este îndeajuns de puternic pentru a opri vagonul.

Lîngă tine se mai află un străin mult mai solid decît tine. Singurul mod în care poți să previi ca vagonul să lovească mortal cele cinci persoane este să-l împingi pe acel străin de pe pod în fața vagonului. Dacă-l împingi pe străin, acesta va fi omorît, dar îi vei salva pe ceilalți cinci. Cînd sînt întrebați ce ar face în această situație, majoritatea oamenilor spun că este greșit să-l împingi pe străin. Acest raționament nu este limitat doar la anumite culturi. Marc Hauser, de la Universitatea Harvard, a postat dileme asemănătoare pe un site pe care l-a numit „Moral Sense Test", disponibil în limbile engleză, spaniolă și chineză (http:// moral. wjh. harvard.edu). După ce a primit zeci de mii de răspunsuri, a observat remarcabile similitudini, în ciuda diferențelor de naționalitate, religie, vîrstă și sex.

Filosofii nu au știut cum să explice intuițiile noastre în astfel de situații, dat fiind că în ambele cazuri alegerea pare să se facă între a salva cinci vieți cu costul uneia. Totuși Greene a fost preocupat mai mult să înțeleagă *de ce* avem intuiții, astfel că a folosit așa-numita tehnică fMRI *(functional magnetic resonance imaging)*, pentru a vedea ce se întîmplă în creierul uman atunci cînd au loc judecăți de ordin moral. Greene a aflat că oamenii puși în situația de a produce judecăți morale cu privire la agresiuni „personale", precum aceea de a împinge un străin de pe un pod, au prezentat o creștere a activității cerebrale în zonele asociate cu emoțiile. Acesta nu a fost și cazul persoanelor cărora li s-a cerut să producă judecăți morale cu privire la agresiunile relativ „impersonale", precum aceea de a schimba macazul. În plus, subiecților care au considerat că ar fi corect să-l împingi pe străin de pe pod le-a luat mai mult timp să ajungă la această judecată, decît celor care au spus că a face acest lucru este greșit.

De ce judecățile și emoțiile noastre variază în acest fel? Pentru cea mai mare parte din istoria noastră evolutivă, ființele umane – și predecesorii noștri, primatele – au trăit în grupuri mici, în care violența putea fi cauzată doar într-un mod proxim și personal prin lovire, împingere, strangulare sau folosirea unui băț sau piatră, după caz. Pentru a face față acestor situații, am dezvoltat reacții imediate, intuitive, bazate pe emoție, pentru a face față violenței personale. Gîndul de a-l împinge pe străin provoacă asemenea reacții intuitive. Pe de altă parte, doar în ultimele două secole – un timp scurt, la scara evoluției – am fost în stare să facem rău celorlalți în mod nepersonal, cum ar fi schimbarea macazului care poate să modifice traseul unui tren. De aceea, gîndul de a o face nu determină aceeași reacție emoțională ca în cazul în care trebuie să împingem pe cineva de pe un pod.

Lucrarea lui Greene ne ajută să înțelegem de unde provin intuițiile noastre morale. Dar faptul că intuițiile morale sînt universale și parte a naturii noastre umane nu înseamnă că sînt și corecte. Dimpotrivă, aceste descoperiri ar trebui să ne facă mai sceptici în privința încrederii pe care o acordăm acestor intuiții.

Nu există, la urma urmei, nici o semnificație de ordin etic în faptul că o metodă de a face rău celorlalți a existat de-a lungul celei mai mari părți a istoriei noastre evolutive și alte metode sînt relativ noi. A arunca oameni în aer cu bombe nu este o metodă mai bună decît a omorî cu bîta. Și cu siguranță moartea unei persoane este o tragedie mai mică decît moartea a cinci persoane, indiferent de cum s-a produs aceasta. Așadar, ar trebui să gîndim noi înșine și să nu ascultăm doar de intuiții.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton și profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Printre cărțile sale se numără volumele* Practical Ethics *și* Rethinking Life and Death.

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

Lecția franceză a lui Nicolas Sarkozy

Franța a ales – și a ales cu hotărîre. Viitorul președinte francez va fi Nicolas Sarkozy, ales cu 53,1% din voturi, cu o prezență la urne de 84,8%, cea mai mare din 1981 încoace. Aceste alegeri se disting însă mai ales prin lecțiile pe care le oferă.

Se spunea că Franța este o țară îngropată în apatie și într-un dezinteres crescînd față de politică. În ultimii 20 de ani, numărul cetățenilor care au participat la vot a scăzut constant, iar numărul celor cu drept de vot care au stat acasă a fost din ce în ce mai mare. Printre votanți, numărul celor care au ales partidele de extremă dreaptă sau de extremă stîngă – partide indezirabile pentru guvernare – a crescut constant.

Toate astea s-au schimbat la cele două tururi de scrutin de anul acesta. Deci prima lecție este că Franța s-a repolitizat. Cu o participare la vot care a bătut toate recordurile din Europa, noul președinte al Franței va avea o legitimitate neobișnuit de puternică.

A doua lecție, la fel de importantă, este că votul pentru partidele extremiste a scăzut. Sprijinul pentru Frontul Național cvasifascist al lui Jean-Marie Le Pen a scăzut de la 18% în 2002 la 10% de data asta, reprezentînd un important cîștig în stabilizarea democrației. La fel, extrema stîngă, care în total a dat șase candidați la prezidențiale, a fost anihilată politic. Doar candidatul trotkist a primit mai mult de 4% din voturi, în vreme ce restul – inclusiv Partidul Comunist Francez, care timp de mai bine de treizeci de ani a primit un procent constant de 20% – a obținut mai puțin de 2%. Este sfîrșitul unei aventuri care nu a fost deloc bună pentru Franța.

A treia caracteristică notabilă a acestor alegeri a fost apariția unui electorat de centru care a căutat să se distingă de dreapta. Este o evoluție decisivă în Franța. Admirabilul candidat al noii linii de centru, François Bayrou, a reușit să-și tripleze sprijinul față de precedentele alegeri, cîștigînd 17% din voturi, deși aceasta n-a fost de ajuns pentru a-l propulsa în runda a doua.

Era încă prea devreme în materie de dezvoltare a culturii politice franceze pentru formarea unei alianțe între Bayrou și candidata socialistă Ségolène Royal – o propunere pe care am făcut-o înainte de alegeri. Absența unui acord între Royal și Bayrou de a-l sprijini pe cîștigătorul primei runde în confruntarea cu Sarkozy, explică în mare eșecul ambilor candidați. Dar acest lucru este de înțeles. Din punct de vedere istoric, Partidul Socialist nu are nici o tradiție de a forma coaliții în vederea guvernării, și mult mai puțin de a căuta aliați la dreapta sa. Va veni și ziua aceea, însă pentru asta e nevoie de mai mult timp.

A patra lecție ne vine din poziția de ultraliberal clasic a lui Sarkozy. Este foarte francez în ceea ce privește traseul carierei sale și în educația primită – nu vorbește engleza! – dar nu este totuși nici un iacobin, nici un gaulist. Tradiția gaulistă se sfîrșește cu el.

Sarkozy și-a exprimat în public dezacordul față de fostul președinte Jacques Chirac, în legătură cu poziția negativă a Franței față de intervenția în Irak. Președintele George W. Bush, care l-a felicitat primul pe Sarkozy, are un nou aliat în Europa. Sarkozy crede în eficiența economiei de piață și va respinge intervenția statului în economie. Va contribui astfel la o reconciliere între dreapta naționalistă franceză și conservatorismul modern, așa cum se practică în alte țări.

A cincea lecție poate fi și cea mai serioasă. Stînga franceză, reprezentată de socialiști, a suferit a treia înfrîngere consecutivă într-un scrutin prezidențial. Dată fiind eroziunea dreptei aflate la putere și personalitatea nu foarte atractivă a lui Sarkozy, drumul era deschis socialiștilor.

Eșecul dezastruos al stîngii are multe cauze. Faptul că Partidul Socialist nu se poate desprinde de etatism, de etnocentrism și de refuzul de a accepta coaliții la dreapta sa reflectă istoria sa violentă și tulbure, precum și lunga dominație intelectuală a comuniștilor francezi. Însă aceste caracteristici constituie un obstacol în transformarea socialiștilor într-un partid de guvernămînt și au fost reflectate în programul lor electoral, plin de incertitudini și indiferență față de Europa și contextul internațional. Alegătorii nu l-au găsit credibil.

Această lecție este atît de clară încît Partidul Socialist Francez se află acum în fața unei alegeri tranșante. Fie își modernizează programul pentru a se apropia mai mult de social-democrația internațională, fie intră într-o perioadă de declin lent și prelungit. Socialiștii nu au acum altă soluție decît să se implice într-o dezbatere care cu siguranță va fi aprinsă și polemică.

***Michel Rocard,** fost prim-ministru al Franței și lider al Partidului Socialist francez, este membru al Parlamentului European.*

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traduceri de Iulia BĂDESCU

PUBLICITATE

Energia – arma de şantaj a lui Putin

– interviu cu Lech WALESA, liderul mişcării sindicale Solidarnosc şi ex-preşedinte al Poloniei –

„Fără Wojtyla, eliberarea de comunism n-ar fi fost posibilă fără vărsare de sînge“

Nu e umbră de tăgadă: armele nucleare trebuie eliminate. Însă ca această intreprindere să reuşească, va trebui să fie iniţiată în primul rînd de către Rusia şi de către Statele Unite, superputeri care deţin împreună peste 95% din cantitatea de armament nuclear mondial. Acesta a fost apelul lansat recent de către reprezentanţii ONU, preşedinţii statelor şi către liderii de Guvern în întreaga lume, apel inclus în „Carta pentru o lume non-violentă“. Declaraţia a fost adoptată recent la Roma, cu ocazia lucrărilor celei de-a şaptea ediţii a Summit-ului Mondial al laureaţilor Premiului Nobel pentru pace. Potenţialităţile şi viitorul energiei nucleare, utilizarea noilor forme de energie alternativă, precum şi proliferarea armelor atomice şi de distrugere în masă („mai mult o problemă decît o soluţie“, „extrem de periculoase“, „inacceptabile atît din punct de vedere legal, cît şi moral“) au fost principalele teme de pe agenda întrunirii, iniţiată de Mihail Gorbaciov – mare absent însă anul acesta de la întrunirea din Campidoglio, din cauza stării de sănătate precare. Astfel, laureaţi ai Premiului Nobel pentru pace – Lech Walesa, Willem de Klerk, Mairead Corrigan Maguire, monseniorul Carlos Felipe Belo –, precum şi oaspeţii de onoare: Nobuaki Tanaka, vicesecretarul general al ONU, Akiba Tadatoshi, primarul oraşului Hiroshima, Jonathan Granoff, preşedintele Institutului de Securitate Globală, muzicianul Peter Gabriel (declarat Omul păcii 2006) au condamnat la unison politicile de înarmare nucleare, solicitînd respectarea prevederilor Tratatului Internaţional care interzice testele atomice. De asemenea, iluştrii participanţi au declarat ca fiind imperative „dezactivarea rampelor de lansare a acestor arme extrem de periculoase de care dispun Rusia şi Statele Unite, precum şi efectuarea unor controale, stricte, în acest sens, de către Curtea Internaţională de la Haga“. Conform relatărilor, situaţia actuală este mai gravă decît cea din timpul războiului rece, întrucît încălcarea tratatelor internaţionale riscă să provoace înarmarea în serie a zeci de state. „Nu trebuie să ne limităm la a vorbi despre arme nucleare, este de părere Lech Walesa, legendarul lider al mişcării sindicale poloneze Solidarnosc, atîta vreme cît există şi alte feluri de arme.“ Un exemplu de utilizare al celorlalte îl oferă, în viziunea ex-preşedintelui polonez, ţara cîrmuită de Vladimir Putin: „Energia, şantajul cu închiderea pieţelor: iată arma predilectă a Rusiei. Ne confruntăm astăzi cu o nouă formă de război declanşată de fosta ţară sovietică“. Revelîndu-şi temerile în legătură cu strategiile energetice *en vogue* la Kremlin, ex-preşedintele polonez apreciază totodată modul ţărilor occidentale de a reacţiona în faţa conflictelor ca fiind „specific secolului XX“ şi, în consecinţă, în urma vremurilor. Walesa nu are, însă, o atitudine critică numai faţă de politica Rusiei, ci şi faţă de cea a Statelor Unite: „un model de superputere la nivel economic şi militar, însă, din păcate nu şi ca dimensiune morală“. Mai mult: „Nu cred că trebuie să trimitem Americii concluziile lucrărilor noastre“. Cît priveşte ONU, deşi este o organizaţie foarte bine articulată, căreia îi revin multe merite, Walesa consideră că în cadrul acesteia, la ora actuală, „nu există o idee prea clară despre globalizare. Pe deasupra, este şi o instituţie excesiv de birocratică“. Iar dificultatea principală rezidă în faptul că – conchide liderul-simbol al Solidarnoscului – deşi „generaţia noastră a reuşit să creeze tehnologii avansate şi periculoase, este însă incapabilă să controleze efectele acestei superdezvoltări“.

Domnule preşedinte, unul dintre laitmotivele discuţiilor din cadrul Summit-ului a fost realizarea schimbărilor politice şi sociale fără a recurge la forţă şi la arme. Avînd în vedere faptul că aţi reuşit să realizaţi în Polonia (tocmai printr-o mare mişcare socială non-violentă) una dintre cele mai mari schimbări din istoria umanităţii, care este astăzi lecţia sindicatului Solidarnosc? Şi, de asemenea, am fi interesaţi să ştim cum vedeţi în mod retrospectiv această experienţă?

Cu această luptă am deschis, fără îndoială, o nouă cale, creînd de asemenea şi posibilitatea de a răspunde provocărilor globalizării. Însă am reuşit numai să creăm premisele conceptelor de libertate şi democraţie. În momentul actual ne revine sarcina de a edifica opera iniţiată de Solidarnosc, atît la nivel continental, cît şi global. Şi, în această optică, cred că este esenţial să ne întîlnim, să ne sfătuim şi să adoptăm împreună noi strategii de acţiune.

Care este ereditatea Solidarnosc astăzi în această lume pluralistă din punct de vedere politic şi religios? Ce relevanţă poate avea mişcarea sindicală poloneză în epoca actuală?

Ereditatea rezidă în această idee: acolo unde nu reuşeşti să realizezi ceva singur, cere ajutorul celorlalţi. A face front comun pentru a reuşi. Iată, pe scurt, conceptul solidarităţii. Astăzi popoarele, în diferite state atît în Europa, cît şi în întrega lume, se confruntă cu numeroase provocări. În cadrul acestor pluralisme, trebuie să ne unim pentru a putea face faţă dificultăţilor şi provocărilor vremurilor moderne: tocmai esenţa mesajului Solidarnosc. Cît priveşte lecţia Solidarnosc, mişcarea sindicatelor era caracteristică unei situaţii din epoca respectivă, şi anume raportul cu comunismul. Mişcarea sindicală era unicul mod de a înfrînge dictatura fără a face uz de forţă. Metoda poloneză se configurează deci într-un context specific, neputînd fi aplicabilă tuturor epocilor şi tututor vremurilor. Desigur, s-ar putea reflecta astăzi în legătură cu obiectivele care pot fi atinse graţie mişcărilor sindicale, precum şi în legătură cu cazurile în care ar fi oportună recurgerea la alte soluţii. Noi, de pildă, graţie Solidarnosc-ului şi ajutaţi de marea charismă a Sfîntului Părinte, am reuşit să înfăptuim mult dorita schimbare. Este interesant de observat faptul că Wojtyla, cu ocazia unui voiaj în Cuba, a adresat lucrătorilor din această ţară un mesaj asemănător celui adresat polonezilor. Însă în pofida faptului că populaţia din Cuba ar fi putut percepe în mod analog celei din Polonia mesajul său, schimbarea nu a avut loc. Acest aspect demonstrează validitatea teoriei confrom căreia strategiile trebuie diferenţiate în funcţie de context. Solidaritatea poate constitui o strategie universal valabilă, dar nu neapărat realizabilă sub forma sindicatelor.

Înainte de prima vizită a lui Ioan Paul al II-lea în Polonia, existenţa unui sindicat independent era de neconceput. Aţi afirmat anterior: „Am reuşit să înfăptuim schimbarea graţie mişcării Solidarnosc şi a charismei Sfîntului Părinte“. Care a fost, în viziunea dumneavoastră, rolul Papei Ioan Paul al II-lea în lupta împotriva comunismului?

Papa ne-a deşteptat, ne-a făcut conştienţi, ne-a mobilizat atît pe noi, polonezii, cît şi alte popoare din Europa de Est. Fără el comunismul ar fi fost înecat în sînge. Militanţii din grupul Solidarnosc ar fi fost ucişi şi sindicatul distrus. Cu ocazia primei sale vizite în Polonia în calitate de succesor al Sfîntului Apostol Petru, în 1979, Wojtyla ne-a transmis o forţă incredibilă. Frazele care au devenit apoi legendare – „Nu vă fie teamă! Deschideţi larg porţile lui Hristos! Nu vă fie teamă să schimbaţi faţa lumii!“ – ne-au insuflat forţa şi curajul schimbării. Cuvintele sale au avut un efect extrem de puternic. Papa Ioan Paul al II-lea ne-a ajutat să realizăm visul libertăţii. Dacă înainte de vizita sa, naşterea unui sindicat independent într-o ţară din Estul Europei era de neconceput, graţie cuvintelor sale acest vis a devenit realizabil. Deci Papa Ioan Paul al II-lea a avut un rol decisiv în căderea comunismului. Alături de implicarea papei şi a grupului Solidarnosc, nu trebuie pierdute însă din vedere meritele unor politicieni precum Mihail Gorbaciov, Margaret Thatcher, Roland Reagan sau Helmut Koln.

Cum evaluaţi rolul destul de controversat al religiei în politica actuală, avînd în vedere impactul pe care aceasta l-a avut în mişcarea sindicală?

În vremurile comuniste, n-am fi supravieţuit fără credinţă, fără structura ecleziastică, fără implicarea preoţilor. În ce mă priveşte, religia catolică a avut un rol fundamental, a fost şi rămîne punctul meu de referinţă. În situaţia complexă în care trăiam, am reuşit să creăm un fel de simbioză fericită. Biserica a vorbit în numele statului. Însă consider că, în momentul în care statul îşi recapătă suveranitatea, Biserica trebuie să se întoarcă la locul său. Au fost situaţii însă în care Biserica nu s-a exprimat în favoarea naţiunii şi, în consecinţă, a trebuit să dea socoteală pentru această atitudine. Sau pentru faptul de nu fi ştiut să se retragă din viaţa statală la momentul potrivit, de pildă atunci cînd s-a obţinut suveranitatea. Însă acestea sînt lecţii care se învaţă după o experienţă îndelungată.

Occidentul îmbrăţişează valori specifice stîngii politice, în Estul european ne inspirăm din valorile dreptei politice.

Consideraţi că astăzi există tendinţa la nivel politic de a se instrumentaliza religia? Mă refer la cazul preşedintelui Kaczynski şi al Guvernului actual polonez. De pildă, la apelul recent al preşedintelui în favoarea valorilor morale?

Observînd schimbările care au loc în Europa, precum şi fenomenul globalizării, ne întrebăm inevitabil în legătură cu strategia care ar trebui adoptată. Una bazată pe principii materialistice, sau alta bazată pe anumite valori spirituale? Europa Occidentală a evoluat îmbrăţişînd valori specifice partidelor de stînga, în schimb, la noi este încă puternică tendinţa de a se inspira din valorile dreptei politice. După mine, fuziunea celor două viziuni politice ar putea crea un model de societate funcţională, un sistem eficient.

Cum apreciaţi transformările sociale care au avut loc în Polonia în perioada postcomunistă?

În general, în orice sector social situaţia s-a îmbunătăţit. Precizez: în general, nu în toate aspectele vieţii sociale. Persoanele care au avut inteligenţa şi prezenţa de spirit, la momentul oportun, şi-au putut ameliora situaţia socială şi materială. Acesta este modul de funcţionare a sistemelor liberale. Căci una dintre consecinţele libertăţii economice rezidă, din nefericire, şi în diferenţa dintre clasele sociale. Deocamdată nu avem la îndemînă un sistem mai bun. Destrămîndu-se cel vechi, am fost nevoiţi să recurgem la unica soluţie alternativă: capitalismul. Un sistem care, deşi este departe de fi bun sau perfect, îl aplicăm (în lipsă de altceva). Capitalismul creează inevitabil diferenţe: salarii înalte sau mici etc. Astăzi amplele diferenţieri la nivel material şi social creează tensiuni în societate. În trecut nu ne confruntam cu acest tip de probleme, întrucît eram toţi la fel de săraci.

De-a lungul experienţei prezidenţiale, aţi reuşit să realizaţi ceea ce doreaţi şi vă propuneaţi pe vremea cînd eraţi liderul sindical al unei mişcări sociale de amploarea Solidarnosc-ului? Sau, dimpotrivă, v-aţi confruntat cu realitatea unei situaţii mult mai dificil de schimbat?

Da, cred că am reuşit. Desigur, ne-am confruntat cu o situaţie foarte complexă. În primă fază a trebuit să construiesc o societate de monopol: pentru a putea astfel demola comunismul însă, îndată ce am fost siguri de victorie, am destrămat acest monolit, acest monopol. Au urmat apoi democraţia, pluralismul, cu numeroase fracţiuni. Deci am fost nevoiţi să demolăm tot ceea ce am construit anterior. Multe persoane regretă acest lucru. Al doilea capitol al istoriei mele a fost definit însă şi de conflicte, de litigii. A doua fază s-a finalizat cu naşterea social-democraţiei şi apoi a pluralismului. Iar acum lucrăm la al treilea capitol, acordînd atenţie intereselor diferenţiate: salvgardarea valorilor politice şi sindicatele. Eu am crezut într-un ideal, am avut o viziune politică şi am realizat-o. Însă acest lucru are un preţ. Trebuie să construieşti şi să dărîmi neîncetat. Consider că pentru o singură persoană este prea mult.

„Am venit în Polonia pentru a respira atmosfera credinţei“, afirma în luna mai, anul trecut, Papa Benedict al XVI-lea, cu ocazia primei sale călătorii apostolice în patria wojtylană. Credeţi că această frază este încă relevantă în contextul actual: Polonia mai poate fi încă considerată speranţa de vitalitate a credinţei creştine în Europa?

Cred că da. Credinţa în Polonia – graţie bogatei şi complexei sale istorii – este, fără îndoială, mai puternică decît în alte părţi ale Europei. Credinţa noastră nu este mută, şi nici imobilă, ci evoluează în sintonie, în pas cu dezvoltarea. Este vorba de o credinţă într-un anumit sens, foarte „conştientă“, bine articulată. Întrucît, pentru a fi fericit, omul nu are nevoie numai de pîine sau de un pahar cu lapte, ci de valori mult mai înalte, de valori autentice.

După căderea comunismului, criza axiologică care caracterizează „bătrînul continent“ afectează din ce în ce mai mult şi Polonia. Este un dramatic preţ al libertăţii?

Ţara noastră se confruntă în mod inevitabil cu această răsturnare a valorilor. Această realitate tristă poate fi însă privită şi ca o provocare în sensul edificării unei Europe mai vii, mai vioaie. Şi această schimbare de perspective depinde de posibilităţile imaginaţiei şi ale evoluţiei fiecăruia dintre noi. Dumnezeu distribuie crucile în funcţie de măreţia persoanei, de capacitatea de a îndura a fiecăruia. Deci, dacă nouă ne-a dat această cruce înseamnă că Domnul a considerat că o putem purta. Şi, în concluzie, că avem forţele necesare pentru a putea răspunde provocărilor vremurilor.

Cazul Günter Grass? „Tatăl meu nu se mai întoarce din morţi.“

Acum cîteva luni era în toi o aprinsă dezbatere în ţara dumneavoastră privind scandalul preoţilor care au colaborat cu poliţia politică comunistă. În acest sens, cum este Polonia de astăzi: vindicativ-punitivă sau o Polonie a iertării?

Fiecare caz este diferit de altul şi, în consecinţă, fiecare situaţie trebuie analizată în parte, fără a ne pripi cu judecata, fără a da verdicte facile. În fiecare ţară există persoane slabe şi eroi.

Cazul Günter Grass. Aţi propus retragerea distincţiei de cetăţean de onoare al Varşoviei după ce acesta a admis faptul de a fi fost membru al trupelor naziste SS. Ulterior, după o întrevedere avută cu scriitorul laureat la Premiul Nobel pentru literatură, aţi revenit asupra acestei solicitări. Ce discuţii avute cu Grass v-au determinat să vă schimbaţi atitudinea?

Pe mine războiul m-a costat moartea tatălui [Lech Walesa avea 1 an cînd, în 1943, tatăl său moare într-un lagăr nazist, *n.red.]*. Deci, primul impact a fost acela de resentiment şi dispreţ profund faţă de toţi aceia care mi-au ucis tatăl. Günter Grass este o fiinţă unică, distinctă şi, prin urmare, trebuie analizată în mod diferenţiat. Am studiat cu mai multă atenţie povestea sa, am reflectat îndelung şi am ajuns la această concluzie. Tatăl meu nu se mai întoarce din morţi. Şi nu doresc alte victime. Fie că este vorba de Grass sau de oricine altcineva. Cred că este important ca atît eu, cît şi Grass să ne implicăm împreună, pentru ca astfel de lucruri să nu se mai repete. De altfel, colaborăm deja, după aceste experienţe, în favoarea păcii mondiale.

Cum vedeţi viitorul lui Lech Walesa?

Numai Dumnezeu ştie. Vieţile noastre sînt în mîinile lui.

a consemnat
Claudia STĂNILĂ
Roma

Liliana NICOLAE

Căminul Cultural, Gongu şi cultura la sate

*Despre **Lucian Gongu** am scris în urmă cu aproape 15 ani. Făcuse în satul său o trupă de teatru. Iar mie mi se părea fantastic faptul că, într-un sat de cîmpie, cîţiva tineri dădeau şi cu sapa, spărgeau şi seminţe la colţul străzii, dar se adunau şi pe scenă, la Căminul Cultural, să joace teatru. Şi mi-a plăcut că cel care se ocupa de asta se numea... Gongu. Şi l-am ţinut minte. Îl regăsesc acum, după atîţia ani, în acelaşi sat – Malu, judeţul Giurgiu. Şi în acelaşi loc – Căminul Cultural. Director. 6 milioane de lei / lună.*

Toată nebunia (căci e o nebunie!) a început în iulie 1990, cînd Primăria a scos postul la concurs. Pe atunci, Căminul era părăsit şi devastat. Au urmat cîteva luni de muncă patriotică: spălat geamuri, curăţat duşumele, îndepărtat pînzele de păianjen şi praful, schimbat uşile, o mînă de var în sala pustie şi mare... şi gata! Apoi, un glob cu oglinzi agăţat în tavan. Se învîrtea uşor şi atunci cînd lumina colorată bătea în cioburile de oglindă, sala întunecată părea... fermecată! Iar cînd din boxele agăţate pe pereţi, undeva deasupra scenei, se-auzeau vedetele vremii (C.C. Catch sau Albano şi Romina erau nelipsiţi!) – discoteca era gata.

Cu banii obţinuţi se mai cumpăra un bec, un lacăt sau se schimba un geam spart. Apoi s-a adus şi o masă de ping-pong şi tinerii au început să treacă mai des pe la Cămin.

În acelaşi an – 1990 – se formează o echipă de dansuri. Populare, bineînţeles. Gongu pleacă prin sat şi adună toţi lăutarii într-un taraf. După primul an – primul concurs. Şi primul premiu. Întîi, pe judeţ.

„Toată lumea era entuziasmată! Aveau poftă de cultură – îmi spune Lucian Gongu (şi se vede clar că-i face plăcere să-şi amintească vremurile acelea!). Şi mi-am zis: acum e momentul! Anul următor am adunat o mînă de copii şi am făcut o trupă de teatru. Parcă-i văd: neîncrezători, un pic speriaţi, îşi dădeau coate şi chicoteau: Noi? Teatru?! La ţară?! Şi tot ei au zis pînă la urmă: de ce nu?“

I-au zis „Cronos“ şi s-au apucat de repetiţii. Încuiau uşa căminului şi nu mai ieşeau de acolo cu orele. Lumea prin sat începuse să se întrebe: „Ce-o face Gongu cu fetele şi cu băieţii în cămin cu uşile încuiate?“. Iaca... teatru!

Primul spectacol a umplut sala: 400 de oameni din sat – de la primar la bătrînii suspicioşi, dar curioşi. S-a jucat *O soacră* de I.L. Caragiale. „A fost un succes, ne-au aplaudat mult... ce mai! le-a plăcut! Că pe urmă mă opreau pe stradă să mă întrebe cînd e următorul spectacol!“ – povesteşte directorul Căminului Cultural.

Data de 24 septembrie 1992 a marcat prima ieşire în public, pe o scenă din afara satului: la festivalul de umor „Constantin Tănase“ din Vaslui. În scurt timp a urmat *Sorin şi Irina* de Tudor Popescu, o piesă care s-a jucat cu autorul în sală. Apoi, acesta avea să scrie o cronică despre „Nebunii frumoşi ai Teatrului «Cronos»“.

A fost anul şi premiera. Cînd jucau acasă – la premieră se intra doar cu invitaţii (ca la teatrele mari!), iar seara următoare – gratis, pentru tot satul.

– Păi, cam asta e povestea! zice Gongu.

– Dar acum, spune-mi, mai există „Cronos“? – îl întreb eu.

Da' cum să nu! Repetăm! Am intrat în repertoriul internaţional. Pregătim pentru toamnă *Boeing! Boeing!*, cu nişte stewardese, scrisă de un italian.

© L. Muntean

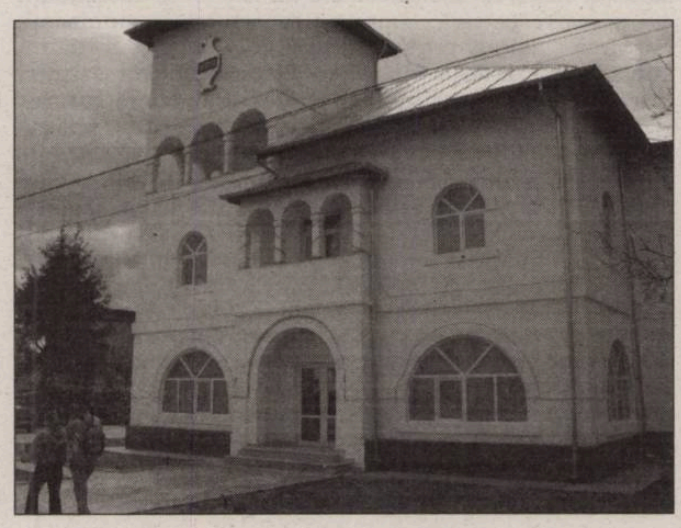

Cîte Cămine, atîtea variante...

La Malu, Căminul Cultural nu e un palat. Nu s-au pus geamuri termopan (!!!), iar prietenul meu, directorul Lucian Gongu îşi spală singur perdelele din biroul plin cu poze de la festivaluri. Tot el dă cu mătura sau se urcă pe schelă, alături de muncitori, cînd se repară cîte ceva.

Primarii s-au tot schimbat. Gongu a rămas la Cămin şi s-a înţeles cu toţi. Căci – îmi spune – ăsta e secretul: să te înţelegi cu primarul, că e singurul sprijin. De la Ministerul Culturii – nici o şansă!

Dincolo de asta, povestea prietenului meu, directorul de Cămin Cultural, e una de succes.

Însă în multe sate, „pofta de cultură“ de care vorbea Gongu s-a dus de mult.

Siliştea, Teleorman. În centrul comunei, chiar vizavi de Primărie, o clădire proaspăt văruită, într-un albastru spălăcit. Intru. În dreapta – o uşă de termopan pe care scrie: BIBLIOTECĂ. Programul: cîte două ore pe zi, de două ori pe săptămînă. În faţă – sala de spectacole a căminului cultural. Lîngă scenă, o masă, ca o catedră, la care o doamnă completează de zor nişte formulare. Sala – plină de bătrîni în haine cenuşii. Toţi ochii se îndreaptă spre mine, cînd deschid uşa. Mă aşez pe un scaun, încercînd să mă pierd în mulţime. N-am şanse. Port un pulovăr verde. Dar, aflu ce mă interesează: se dă ajutorul de încălzire. Adică banii pentru lemne. Ce spectacole? Ce discotecă? Ce dansuri sau lăutari?

Din cînd în cînd, sala se umple în campania electorală.

● Voineşti, Dîmboviţa. Ei bine, aici Căminul Cultural arată ca un palat, asemeni vilelor care au răsărit în localităţile mai înstărite. Clădirea impunătoare din centrul comunei, înălţată cu bani de la Uniunea Europeană, e gata să-şi deschidă porţile pentru discotecă şi nunţi. „Asta chiar era o problemă, să ştiţi!“ – îmi spune primarul **Mihai Tiţă.** „Cînd era o nuntă, n-aveai unde s-o ţii! Trebuia să mergi 25 de kilometri pînă la Tîrgovişte!“

Primarul nu spune o vorbă despre activităţi culturale. Poate în satele alăturate. Căci şi acolo, tot prin programe europene, se renovează Căminele Culturale.

● Cartojani, Giurgiu. Cămin Cultural cu aspect de vilă proaspăt tencuită. Pînă de curînd – depozit de materiale de construcţii. Mai nou, Primăria a închiriat spaţiul unui om de afaceri. La rîndul lui, acesta îl va închiria pentru discotecă şi nunţi. Vestea bună e că s-a angajat să pună sala la dispoziţia şcolii din comună pentru serbări sau spectacole.

● Pereşti, Ilfov.

Reporter: Aveţi Cămin Cultural în comună?

Viceprimar: Sigur. Avem două.

R.: Şi..., se întîmplă ceva în ele?

V.: Nu, le ţinem încuiate. În unul plouă...

R.: Nici măcar discotecă?

V.: Nici.

R.: Nici măcar un spectacol?

V.: Nţ!

R.: Un film?

V.: Nţ!

R.: Dansuri?... Un taraf?

V.: Nimic!

R.: Un club...

V. *(deja iritat!)*: Nimic, domnişoară! Credeţi că ar veni cineva?

Habar n-am! Dar am putea încerca!

După 1989, multe Cămine Culturale au fost devastate. S-au furat – ca şi la CAP-uri! – cărămizi, uşi, scaune. Casetofonul sau magnetofonul din dotare, aparatul de proiecţie – pentru filme – au dispărut şi ele, în multe locuri.

Cînd la sate au apărut „micii întreprinzători“, unele cămine s-au transformat în cîrciumi. După o vreme, autorităţile au încercat să revină la activitatea iniţială („focar de răspîndire a culturii“, „edificiu care să favorizeze manifestările culturale“...).

Ce ştie şi ce face ministerul

Irina Balotescu se ocupă din partea Ministerului Culturii şi Cultelor de un program guvernamental de „reabilitare, modernizare şi dotare a aşezămintelor culturale din mediul rural şi mic urban“, pe baza Ordonanţei de Urgenţă 118/2006. I-am cerut cîteva informaţii despre acest program şi despre situaţia generală a căminelor culturale din toată ţara, cîte mai există, cîte funcţionează, cîte s-au degradat, cine asigură finanţarea activităţilor şi dacă există la minister informaţii despre Cămine Culturale care se remarcă prin activităţi speciale. Iată răspunsul domniei sale:

„Ideea de la care s-a pornit a fost aceea că, pentru derularea unor proiecte culturale este nevoie de un spaţiu, de un corp «fizic». S-a dorit dizolvarea ideii că evenimentele culturale se întîmplă numai în zonele şi spaţiile deja consacrate, mai ales că imaginea generală a ideii de cămin cultural sau de casă de cultură este încă asociată cu un loc în care se fac nunţi şi, eventual, în care se organizează anumite festivaluri de folclor. În multe cazuri lucrurile au stat sau încă stau în felul acesta, şi tocmai de aici necesitatea schimbării. Ordonanţa 118/2006 a intrat în vigoare la sfîrşitul lunii decembrie. De atunci, la sediul Ministerului Culturii şi Cultelor au fost primite peste 200 de cereri de finanţare privind reabilitarea aşezămintelor culturale din mediul rural şi mic urban. Textul Ordonanţei prevede ca cererea de finanţare să fie însoţită de un studiu de fezabilitate şi de un proiect cultural pe o perioadă de minim 5 ani, la acestea adăugîndu-se o cotă de cofinanţare de 20% din valoarea costurilor, care nu pot depăşi 100.000 de euro (plafonul minim fiind 2800 de euro). Conform textului Ordonanţei de Urgenţă, a fost elaborat Ghidul Programului operaţional, care se afla deja, în formă de proiect pe site-ul ministerului. El cuprinde, detaliat, criteriile de eligibilitate pentru solicitant, cheltuieli şi activităţi propuse spre finanţare. Sînt, de asemenea, precizate, criteriile de selecţie în baza cărora comisia de evaluare a dosarelor va lua decizia legată de acordarea finanţării. Ghidul este deocamdată în stadiu de proiect, întrucît au fost făcute o serie de amendamente care urmează să treacă de decizia finală a Camerei Deputaţilor. Dintre acestea, cel mai important ar fi extinderea programului şi la *construcţia de aşezăminte culturale de la zero* în localităţile unde acestea nu există, întrucît s-a constatat interesul deosebit pentru acest program, pe de o parte, iar pe de altă parte pentru că aceste cazuri nu sînt extrem de numeroase, construcţia fiind, în unele zone, salvatoare pentru anumite tradiţii, obiceiuri şi a altor elemente de patrimoniu cultural imaterial. În cazul în care acest amendament va fi – aşa după cum sperăm – acceptat, Ghidul va fi completat în acest sens. Referitor la sursa banilor, aceasta este *bugetul de stat*. Amendamentele de care vă vorbeam prevăd o creştere a sumei maxime acordate şi a perioadei de derulare a programului, de la doi la trei ani. Se prevede *reducerea cofinanţării de la 20% la 10%*, tocmai pentru a facilita obţinerea fondurilor.

Vă pot spune şi că, în subordinea ministerului există o serie de instituţii specializate care au exact rolul de a deţine anumite baze de date, de a efectua cercetări în domeniul patrimoniului cultural imaterial. De pildă, Centrul Naţional pentru Promovarea şi Conservarea Culturii Tradiţionale are ca scop menţinerea unei legături directe cu toate centrele de cultură din ţară, iar activităţile sînt prezentate Centrului; această politică de descentralizare s-a realizat în ideea de a facilita desfăşurarea activităţilor, în sensul că este mult mai uşor să ştii exact cui te poţi adresa în anumite chestiuni şi cui pentru altele.

În privinţa Căminelor Culturale cu o activitate specială, trebuie să precizez că sînt multe în care nu se întîmplă numai festivaluri, ci şi proiecte culturale foarte importante. De pildă, în localitatea Sîntămăria-Orlea, care a intrat într-un proiect cultural iniţiat de Muzeul Naţional al Ţăranului Român şi care a şi cîştigat premiul ministerului, «Patrimoniu cultural imaterial». Aşezămintele culturale au început să se implice foarte mult şi în parteneriate cu instituţii similare din străinătate. La Sulina există, de asemenea, un aşezămînt cultural cu o activitate bogată, mai ales că acolo este vorba de un mozaic etnografic, există mai multe minorităţi şi fiecare se manifestă în manieră proprie, un lucru benefic. Există aşa-numitele zone consacrate, turistice, cum ar fi Maramureşul, şi altele mai puţin cunoscute, dar foarte interesante ca spaţiu etnografic, precum Dobrogea sau Oltenia.“

După cum se vede, la un singur lucru n-a reuşit să ne răspundă ministerul (în epoca descentralizării), la întrebările exacte: cîte asemenea Cămine Culturale mai există şi cîte s-au degradat total în ultimii 17 ani?

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

România cu buricul gol

Căldură mare, monşer!

M-o fi bătut soarele în cap, de-am prins aşa viciu. Nu-i zic altfel că nu-l pot numi distracţie şi nici accident nefericit nu-mi vine a-i zice. E viciu în toată regula şi-n toată suflarea adică, s-avem pardon, da' mă roade seară de seară, noapte de noapte, cel puţin cîteva zeci de minute.

Se întîmplă aşa: vin acasă în toiul nopţii, pun două degete de vin pe fundul paharului, răsucesc telecomanda şi apăs 33 ca-n transă. Taraf TV. Nu rîde, monşer, că n-ai habar de-aşa sminteală! Dacă nu-i Taraf, e Etno. Pe 41.

E uluitor, dar aproape de nepovestit. Pentru că dacă spui cuiva că te uiţi seară de seară la Taraf TV sau la Etno eşti privit cu un amestec condescendent de milă şi uimire, parţial justificat. Ceva de genul, ce căuta neamţu'-n Bulgaria?! Cum ziceam, e de nespus şi de neimaginat. Aşa că experienţa unei asemenea sminteli trebuie avută pentru a fi la urmă pricepută. Nu-ndrăznesc a vă ruga să căutaţi posturile cu pricina, dar zic şi eu aşa, precum musiu Tăriceanu, dacă aveţi ocazia să le vizionaţi?!

Vă garantez o suită de emoţii cum nu cred să mai fi avut demult, poate din perioada CPUN. Vorba lui Dănuţ, nici nu ştiţi ce pierdeţi! Vă doresc tăria de a rezista măcar un sfert de oră la defilarea amestecului de kitch plămădit sub obiectivul camerei de luat vederi. Nicicînd şi niciunde altundeva nu-i de văzut un asemenea decupaj din trupul ţării. Dacă vă simţiţi cumva striviţi de mersul lent al schimbării şi încă n-aţi găsit o explicaţie, faceţi o cură cu Taraf şi Etno. Zece minute zilnic, după miezul nopţii, preţ de o săptămînă. Şi apoi, întrebaţi-vă, încă o dată, ce rost au toate frămîntările despre democraţie, civilitate şi politică. Brusc, veţi găsi răspunsuri, dar nu vreau să vă răpesc bucuria de a trăi deplin o aşa limpezire.

La Taraf şi Etno am descoperit o parte dintre cei care votează. Am văzut o Românie despre care am mai scris şi ştiam că există, dar căreia nu-i văzusem chipul. Acolo, printre dezacorduri şi acorduri de pian de piept trăieşte o

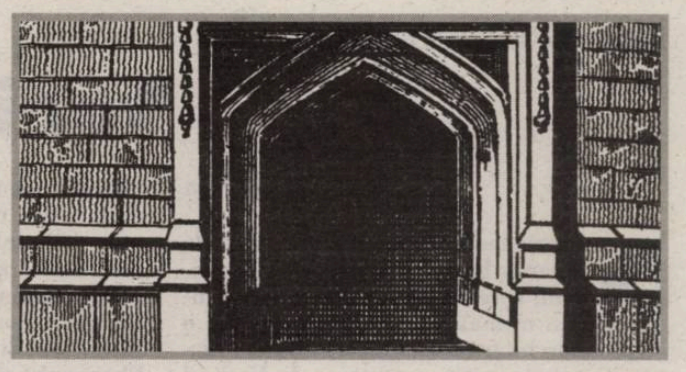

bună parte din populaţia cu care ne-am prezentat la poarta Uniunii Europene şi-am şi intrat pe ea. Acolo, privind puştoaicele cu buricul gol sau băieţii auriţi la propriu, e timp pentru reflecţii şi păreri. De unde ies şi unde se duc românii care cîntă despre bani, duşmani, putere, avere, iubire şi părăsire, numai Dumnezeu ştie.

Eu stau şi privesc fascinat ritmul trecerii lor prin şuşaneaua vieţii cotidiene şi pe aşa căldură simt cum mă trec toate apele.

DOI ROMÂNI STĂTEAU DE VORBĂ ŞI UNUL MEDITA: „CÎTĂ VREME PRIVEŞTI DE PE SCHELE ÎN SINEA TA, E PERICOL DE INUNDAŢIE"

● La Paris, dl Tony Blair i-a spus foarte drăguţ dlui Sarkozy: „Aţi dus o campanie extraordinară!". Sarkozy nu s-a lăsat mai prejos: „Am făcut o campanie gen Tony Blair". Mi-am adus aminte pe loc de o caricatură din urmă cu cîţiva ani, în care doi francezi de treabă stăteau de vorbă în faţa televizorului şi unul medita: „Un asemenea om de dreapta ca Tony Blair ne-ar trebui în Franţa". Am ajuns oare ca numai caricaturiştii să vadă limpede şi la timp? (**R. C.**)

● M-a atacat o haită de cîini, în spatele unor blocuri, pe la Piaţa Unirii. Băiatul care m-a „salvat" mi-a spus că-i din cauza fustei cu care eram îmbrăcată. Era roşie şi flutura în vînt. M-am mirat. Ştiam că aproape un milion de români muncesc în Spania şi aduc aici mentalitatea de acolo, însă tot din cauza lor să fi căpătat maidanezii din Bucureşti apucături de tauri? (**A. P.**)

● Cîtă vreme sediul *Dilemei* era în Aleea Alexandru, la Fundaţia Culturală Română (devenită mai apoi Institutul Cultural Român), şedinţele de redacţie se ţineau în jurul unei mese impresionante, pe care Malaxa, proprietarul imobilului în perioada interbelică, obişnuia să joace poker şi alte jocuri de noroc. Astăzi, masa respectivă a fost donată de ICR Bisericii Ruse şi se pun pomenile pe ea. (**C. P.-B.**)

● La mitingul pro-Băsescu de duminica trecută de la Iaşi au participat, conform estimărilor jandarmeriei, 15.000 de persoane (Antena 1) sau, conform aceloraşi estimări, 25.000 de persoane (Realitatea TV). Depinde, deci, din ce poziţie priveşti cifrele. (**C. P.-B.**)

● Adina Popescu povestea aici – săptămîna trecută – despre neplăcerile cauzate de cei care lucrează pe un şantier de pe Calea Moşilor, *de cîteva zile*, ha-ha... Eu aş putea să vă fac un roman-foileton cu ce se-ntîmplă în casa de-alături, o fostă ambasadă, care e-n reparaţii, reconstrucţii şi re-renoyări de mai bine de-un an!! Prin vara trecută credeam că se isprăvise cu şantierul: se montaseră noile jaluzele, se rindeluise, se raşchetase – cît puteam să văd, interiorul era gata. Spre sfîrşitul verii, am constatat – contrariat – că nu se mutase nimeni. Odată cu toamna am început să observ noi mişcări de materiale în curtea clădirii. Iarna a adus şi mai multe materiale – şi o poftă de lucru de nu vă-nchipuiţi. Acum nu mai e nici un dubiu: cine a vrut să se mute s-a răzgîndit (o fi Tăriceanu, o fi Băsescu?...), s-au dat jos vechile tavane (probabil că se caută microfoanele), ceea ce credeam că sînt bormaşini (nu am auzul prea „format", dar mi-a explicat un vecin) s-au dovedit a fi *picamere*, e un praf continuu şi – partea cea mai „vocală" a afacerii – muncitorii de pe schele şi din interior mai mult vorbesc decît muncesc! Ce e la gura lor... sincer, nu pot să reproduc (deşi are legătură cu organele reproductive). Iar sîmbătă, cînd am plecat spre aeroport, am văzut că nu era ţipenie de muncitor pe marele şantier de pe drumul spre Otopeni! Antrepriza se numeşte „Lena Construcoes", portugheză care va să zică; cred că au vrut să zică „Lenea", dar le-a fost lene să scrie încă o literă. (**a. l. ş.**)

● Am pus în aplicare ceea ce spunea acum trei săptămîni colega mea Iaromira Popovici – „Secretarele de Primărie sînt persoanele cele mai în măsură să-ţi dea informaţiile potrivite" –, dar planul meu a eşuat lamentabil! Cum să dai de Primăria din satul Văleni, comuna Secuieni, judeţul Bacău, dacă nu ai un număr de telefon direct, dacă la informaţii sună numai ocupat şi dacă Internetul nu a auzit niciodată de satul care te interesează? O iei din aproape în aproape. Suni mai întîi la Primăria de judeţ. Saluţi, reciţi frumos poezia – cine eşti şi ce te interesează – şi... încerci să fii calm. „Ce, duduie? Primăria din Văleni? Păi, aici sunaţi? De unde să ştiu eu? Încercaţi la Consiliul Judeţean" – şi, zdrang, telefonul în nas. Mormăi în sinea ta şi mergi mai departe la Consiliu. „Cum? Primarul din Văleni? Păi, eu de unde să ştiu cum îl cheamă, don'şoară? Ce întrebare este asta? Vă dau un telefon!" Care a sunat ocupat jumătate de zi, iar cînd, în sfîrşit, a răspuns cineva... ce credeţi? „Tocmai a plecat, încercaţi mîine pînă-n 10." Aşadar, secretarele îţi pot da informaţiile potrivite atît timp cît nimereşti persoana... „potrivită". (**R. T.**)

● „Soarele a topit Dunărea" – ne spune *Observatorul* Antenei 1, într-o ştire despre secetă. Eu ştiu că, atunci cînd un rîu se topeşte, e pericol de inundaţie. (**C. P.-B.**)

Cu ochii-n 3,14

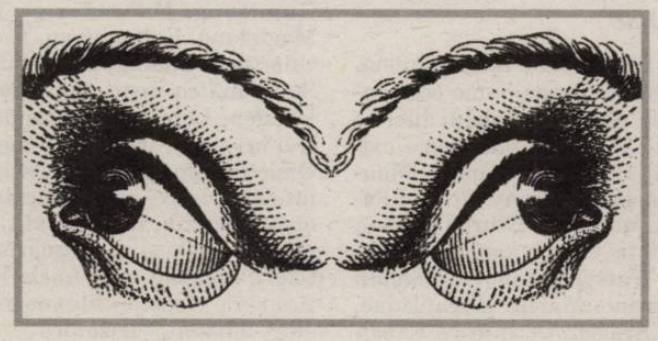

DOI ROMÂNI STĂTEAU DE VORBĂ ŞI UNUL MEDITA: „PERFECT AR FI CA STRESUL EMOŢIONAL SĂ FIE TRANSFORMAT ÎN ŞANTIER INTERN, FĂCÎND ABSTRACŢIE DE DA ŞI NU"

● La Prima TV, cineva l-a înfierat pe premierul Tăriceanu, comparîndu-l cu Stalin. Altcineva a văzut cu oroare în preşedintele Băsescu „un perfect Ceauşescu". Perfect ar fi ca autorii unor asemenea metafore să fie condamnaţi să stea într-o cameră de bloc, nu zic o celulă, şi să trăiască nu 17 ani, ci doar 17 zile sub Stalin şi Ceauşescu. (**R. C.**)

● Un avocat columbian a dat în judecată o familie de coreeni cerînd... 65 de milioane de dolari daune pentru stresul emoţional provocat de rătăcirea unei perechi de pantaloni la spălătoria lor. Eu cred că avocatul respectiv are nevoie de atîta bănet pentru a-şi cumpăra propria fabrică de pantaloni. (**M. C.**)

● La cum arată Sibiul (gară transformată în şantier, străzi în construcţie, clădiri în renovare, hoteluri în stadiul de finisaj), eu cred că se pregăteşte să fie capitală europeană la anul. (**M. C.**)

● Mi-a scris un prieten că la Montréal au avut loc două mitinguri pro-Băsescu: primul, din Place de la Roumanie, a atras vreo 50 de participanţi, al doilea, din faţa Consulatului României, a fost mai bine promovat, aşa că au venit 500 de români. Doar la primul însă preşedintele suspendat le-a vorbit participanţilor, prin intermediul telefonului mobil, vocea fiind amplificată prin difuzoare. A urmat o altă convorbire telefonică cu... Gigi Becali. Mă întreb ce înţeleg românii de acolo, care nu sînt fani Steaua, din toată nebunia de aici. Dacă ar fi urmat transmiterea în direct, pe un ecran, a unui meci din campionatul intern, *entertainment*-ul ar fi fost probabil complet! (**A. P.**)

● În agitaţia isterică a orei 8,30 spre 9 dimineaţa, a unei obişnuite zile de marţi, exista totuşi cineva care îşi păstra calmul, făcînd abstracţie de excesele din jur: o doamnă la vreo 50 de ani, grizonantă, destul de suprapondorală, nicidecum atrăgătoare, în negru, într-o Dacie veche, scorojită. Bravo ei! (**I. P.**)

● Într-un interviu acordat ziarului *România liberă* (15 mai 2007), fostul şef al serviciilor secrete româneşti, Virgil Măgureanu, refuză să răspundă la o întrebare, invocînd faptul că nu are „rapoartele la zi". Virgil Măgureanu nu mai este şef al serviciilor secrete de zece ani. Mai primeşte rapoarte la zi, altele decît cele ale preşedintelui asociaţiei de proprietari de care aparţine locuinţa sa? Şi dacă da, ale cui? Şi dacă nu, de ce se dă important? (**M. B.**)

DOI ROMÂNI STĂTEAU DE VORBĂ ŞI UNUL MEDITA: „CUM SE SCHIMBĂ IUBITORII DE STELUŢE..."

● În *Academia Caţavencu* de săptămîna trecută, Miron Cozma i se confesează lui Eugen Istodor povestind cum era el rocker în Valea Jiului şi cum asculta Rolling Stones şi Deep Purple. Fapt care nu l-a împiedicat să-i cotonogească pe studenţi în '91... Din motive de puşcărie, Cozma o să rateze concertul Rolling Stones. Parcă-l şi văd cîntînd la gratii: *„I can't get no satisfaction!"*. (**M. C.**)

● La Şcoala „Titu Maiorescu" (colţ cu Liceul „I.L. Caragiale") se schimbă uniforma copiilor aproape în fiecare an. După renunţarea la cravată şi uniformă din 1989, şcolile şi-au reintrodus uniformele, sub diverse pretexte, cel mai invocat fiind indecenţa (intratabilă) a copiilor. Acum le schimbă, mă tem că tot din indecenţă... (**S. S.**)

● Pentru iubitorii diminutivelor: biscuiţii „Grăuncior" produşi de Combinatul de Panificaţie „Franzeluţa" din Chişinău. (**D. S.**)

● Aflat în vizită de lucru la o şcoală din Brăila, ministrul Educaţiei, Cristian Adomniţei, s-a contrazis vehement cu elevii în privinţa numărului de steluţe europene. Elevii – că sînt 12, că atîtea sînt, ministrul – că sînt 15, că aşa i-au zis lui consilierii... Apăi, să le numărăm, coane Fănică, să le numărăm! (**S. G.**)

Dan UNGUREANU

Vecinii mei montréalezi

lui Şerban Foarţă

Numele montréalezilor sînt nespus de stranii. Există o stranietate accesibilă, a vecinătăţii, o stranietate intrinsecă a numelor, amuzante uneori, o stranietate internă, a numelor hibride. Lista este cel mai vechi gen literar. În Vechiul Testament, enumerarea numelor israiliteniior are un vag efect hipnotic; Homer, în al doilea cînt al *Iliadei,* enumeră oraşele greceşti care au trimis corăbii împotriva Troiei. Sei Shonagon face, în *Cartea de căpătîi,* liste cu: lucruri frumoase de departe, dar ieftine; privelişti demne de vizitat; situaţii stînjenitoare; oameni cu purtări mitocăneşti; sărbători; alte liste, necuprinse în cea de mai sus. Rabelais enumeră jocurile jucate de Gargantua. Marin Sorescu, în „Cine mai trece pe stradă" face un pomelnic al poreclor purtate de consătenii lui, olteneşte injurioase. Mircea Horia Simionescu a publicat un adecvat dicţionar al numelor proprii. Caragiale şi-a pus deoparte nume ridicule pentru comediile pe care urma să le scrie.

Vecinii

Stau pe strada Kent. Sînt vecin, adică, cu Mercedes Ramos, proprietăreasa mea, cu Chiraphone Maokhamphiou, Ang Toy Lor, Ming Wong, Thuy Phan Thi, Pepito Carbon, Elena Sokolova, Aaron, David, Esther şi Ruth Kadoch. Mercedes e columbiană, iar următorii vin din Cambodgia, Vietnam, China, Mexic, Rusia, Israel. Douăzeci şi trei de case cuprind cel puţin nouă limbi materne.

Pe strada Van Horne, în blocul cu numărul 4615, locuiesc pe aceeaşi scară Dipa Akter, Sundaram Sundaralingam, Eleonora Prudente, Ioan Sferlea, Nithiyanathan Navaratnam, Trong Thuan Ngo, Robert Hawker, Claudio Acoca şi Roza Weiss Schwartz. Turnul Babel nu putea fi foarte-foarte diferit. Pe Victoria, 6550, locuiesc Elena Ciorobea, Ru Ying Zhang, Rejuso Lourdes, Stanislawa Mikolajcyzk, Thang Thi Nguyem, Boris Barkan, Fatiha Elayyadi, Bluma Friedman, Nagappar Sinappilai, Borka Tepcevici, Elena Avetisian şi Astgik Simonian. (România, China, America Latină, Polonia, Vietnam, Bulgaria, Maroc, Israel, Sri Lanka, Armenia – unspe).

Dar cine are serios nevoie de traducători, ducă-se pe rue de la Peltrie. Razwan Ahmed, Madiha Mustafa, Thi Ngoc Huynh Ho, Veronica Sutter, Bi Yi Li, Kazimir Zalewski, Mehmet Makirci, Monica Regacho, Quanannack Inukpuk sînt, pe rînd, din Persia, Maroc, Vietnam, România, China, Polonia, Turcia, Vietnam, Nunavut (regiunea autonomă eschimosă). Douăşuna de case paralele cuprind tot nouă limbi materne sau mai multe.

Nu este, în cartierul Mont Royal, imobil care să nu rivalizeze cu sediul ONU. Orice bloc cu cinci etaje reproduce, în mic, lumea. Microcosmosul reflectă macrocosmosul. În orice celulă există întreaga informaţie genetică a omului; pe 275 Brittany stau toate neamurile planetei: Calliroi Aliferis, Panaghiota Trakakis, Siranoch Chebelian, Eduard Barsamian, Ramon Chumputez, Liliane Chateauvert, Filomena Desimone, Anna Di Stefano, Josepha Drobna, Ilona Elek, Ştefania Emil. Eva Sarkozy. Vida Sivici. Waklaw Kupaj. Duc Vao Tran – Grecia, Armenia, America Latină, Italia, Polonia, Ungaria, România, Sîrbia, Vietnamul. Lilia Asia şi Aumentado America stau uşă-n uşă, pe avenue Barclay.

Nume haioase în sine

Srilankezii au numele cele mai lungi. Thanghavelautham Kandiah. Paskaramurthy Vinayagamurthy, Thiyagarajah Arulampalam, Ganesalingam Kulanthaivelu. David Dytynyshyn o fi rus. Bekir Gulpekmez, turc, cred. Enrico Capulong. Enriqueta Casacop. Belinda Macabulos. Ioannis Sillogistopoulos. Hardik Patel e deocamdată într-a cincea, dar are deja nume de taur comunal. Sarah Zryl. Zalman Ziskind. Anestis Katopodis. Dranreb Yuzon. Barnabi Benitez Bienvenido stă pe Bedford street, iar Bela Boubacar Ba pe Barclay. Swai Kaewswasdi. Femme Bilbao. Thi Thanh Pham sună mai mult a tuse de ftizic decît a prezentare. Hofennam Hopinchong. Eudiviges Entela. Cong Dung Dang (5860, Westbury) ca şi Thanh Tam Tran îmi confirmă bănuiala că în Asia, copiii sînt botezaţi după zgomotul pe care-l face un bidon de tablă aruncat (în acest scop) pe scări. Odessa Habana. Ghina Baalbaki. Nivel Caritativo (4821A, de la Peltrie). Marsupillai Venkatamaran. Christina Hechavarria-Plomp. Lorna Vandale. Georgia Ţuţurakis. Evelyn Inaudito. Delfina Reintegrado. Ceferina Lan Dicho. Keith Proverbs. Escurel Cacatian. Epifania Cacanando. Charlemagne Futalan. Gabrielle Futu Tangu. Cosette Porceşanu. Zita Mojica. Laura Curcă. Catherine Polichronaki. Muswamba Lubemba. Morteza Montazami. Nikolaos Kaskavalţis.

Nume compuse

Convertirea filipinezilor la creştinism, dorinţa chinezilor de a avea nume occidentale uşor de rostit, părinţi de origini diferite – iată tot atîtea cauze care dau nume oximoronice. Eulalia Sulapat, filipineză. Maurice Waknine. Adelaida Dao Ay. Ronald Patilla Adlao. Anacleta Ugale. Niurka Friman Gonzalez. Felicia Cabuyaon Estrada. Michele Nicola Watson. Liubov Feldman. Cherrylyn Tolentino. Marife Magantulao. Milagro de Jesú Aragon. Deogratias Kabalisa. Cecilia Pagalunan. Gerard Jayachandar Bastiampillai. Stanislas Sivapalasingam. Caroline Svekolkin. Soosaiappu Fernandopillai. Clarencia Sebastiampillai. Alessandro Silva Nguyen Van. Astrid Rodriguez. Presentacion Taoingan. Stanley Mazurek. Heather Moldovan. Stéphanie Fekete. Gordon Balaszi. Jeffry el-Bustani.

Îmi imaginez deja copiii din generaţia a doua: Vigneswaraarulam Siemiaszko-Mrozek. Gauthier Ciuhrai. Fatima Sigurdsdottir. Atef ben Tahar Archambault. Fatou Fluckiger. Lai Fong Hadjikiriakou. Andigoni Fonseca. Mohammad Hussam Fajnsilberg. Evgenij Borisovi? Castañeda. Concepcion Froimovitch. Evstathia Chung Yin. Trinidad Szalasi. Kit Tsing Cantemirovich. Robinson Karadenizli. Xin Fang Alaganasundaram. Malgorzata Krishnaguru. Rafik Griffith. Thavarajasingham Saed Yusuf. Dov Baer Romelus. Kevork Edelstein. Pilar Remedios Baraniuk. Rosalva de la Cruz Haddadin. Affazudin Sorensen. Chrisostomos Antoniewicz. Perle Der Nersessian. Bojidar Qureishi. Sara Leah Patel. Zeinab Gruszczinsky. Oussama Remény. Chaim Archambault. Chuong Sai Imtiazahmed. Tharmarajah Toth. Sopheap Avarvarii. Trang Heap Toporova. Abia aştept să fiu invitat la nunţi:

„Doamna Ghislaine Daulatgeldeeva
şi domnul Panayiotis Henriquez
împreună cu doamna Ţvetanka Traoré
şi domnul Sugantharuban Zaracki
au plăcerea de a vă anunţa căsătoria
fiului lor
Michael Daulatgeldeev-Henriquez
cu domnişoara
Thi Vinh Zaracki-Traoré.
Cununia religioasă va fi celebrată
de Concepcion Gabbay
în templul budist de pe strada Wilderton".

Asemenea copii ultramicşti există deja. Parvin, dintr-a cincea, îmi spune: „Mama mea e din Rusia, tata din Iran. Acasă vorbesc rusă, persană şi ebraică." Cu franceza şi engleza dimprejur, Parvin vorbeşte cinci limbi. La zece ani nu-i rău.

Micile plăceri ale lingvistului

Patel înseamnă aproximativ „chiabur" şi e din Gujarat. La Montréal, numele Tremblay, cel mai frecvent din Québec, e abia de trei ori mai frecvent decît Patel. În Statele Unite ţin moteluri. Pillai înseamnă „fiu" în tamilă sau în malayalam, e din sudul Indiei. La început însemna „dregător". Neumann vine din *ne'eman,* trezorier de sinagogă. Traoré e din Mali. Romelus, Simeus, Morelus, Dorvilus, Tarilus, Yveus, toate numele care se termină în -us, le poartă haitienii, angrosişti de cocaină, de obicei. Un nume în -us înseamnă bătăi între găşti de cartier. Cambodgienii au cîte un r în nume (filipinezii sînt peltici): Chamroeun, Chantrea, Naroth, Punlok, Samnith, Sareath, salvaţi ca prin minune de masacrele Khmerilor roşii. Pe toţi vietnamezii îi cheamă Nguyen. Binh înseamnă pace – „Nguyen Binh" sînt născuţi înainte de 1974, în timpul războiului, au primit numele în speranţa păcii. Numele filipineze au clinchet de zurgălăi: Tindongan, Tomagan, Tulabing, Umaktang, Yanong, Mulingtapang, Gumisong, Nalundasan, Mangalindan, Maglalang, Kalanduyan, Kabikting, Dimaculangan, Dalangpan, Carungong, Aliling. Sau sună ca nişte nume de medicamente: Piluden, Lumiqued, Dumalot, Pataxil, (de trei ori pe zi, înainte de masă) Paludipan, Omictin, Monmongan, Caritan (seara înainte de culcare, pe nemîncate) Agatol (anxiolitic, sedativ, miorelaxant) Aromin (se aplică pe piele şi se masează cu vîrful degetelor). Asortaţi cu numele lor de psiholeptice şi de clopoţei, filipinezii sînt rezervaţi, şters-amabili, surîzători.

Italienii sînt toţi din Calabria. Portughezii din Tras os Montes. Hasizii Lubavici poartă numele întemeietorilor Habadului: Levi Yitzhok, Menahem Mendel, Shneur Zalman, Yisroel Arie Leib îi cheamă pe membrii familiei Kessler. Tot Levi Yitzhok, Menahem Mendel îi cheamă şi pe Silbersteini. Pe Parişi îi cheamă Menahem Mendel, Shneur Zalman. Pe soţiile lor le cheamă de regulă Chaia Mushka, aşa o chema pe soţia lui Menahem Mendel Schneerson, al treilea rabin din dinastie. Hasizii Belz ori Breslov ori Bobov poartă alte nume, stau pe alte străzi.

PUBLICITATE

115
GALERIE DE ARTĂ DIGITALĂ
Str. Mihai Eminescu, nr 115, Bucureşti
PREZINTĂ
Art:PartTwo
lucrări semnate de 91 de artişti din 34 de ţări
MARŢI - VINERI 10 - 20
SÂMBĂTĂ - DUMINICĂ 11- 16
LUNI ÎNCHIS
Un proiect raaw
Sprijinit de
Parteneri media
24-FUN omagiu TimeOut Bucureşti feeder.ro Cotidianul. DILEMAVECHE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 172 ● 25-31 mai 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Toate-s vechi şi nouă toate“
pagina **3**

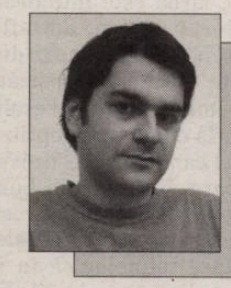

Marius Chivu
despre *Rătăcirile unui caligraf*
de M.H. Simionescu
pagina **15**

Alex. Leo Şerban
despre Festivalul de la Cannes
pagina **21**

Generaţia iPod

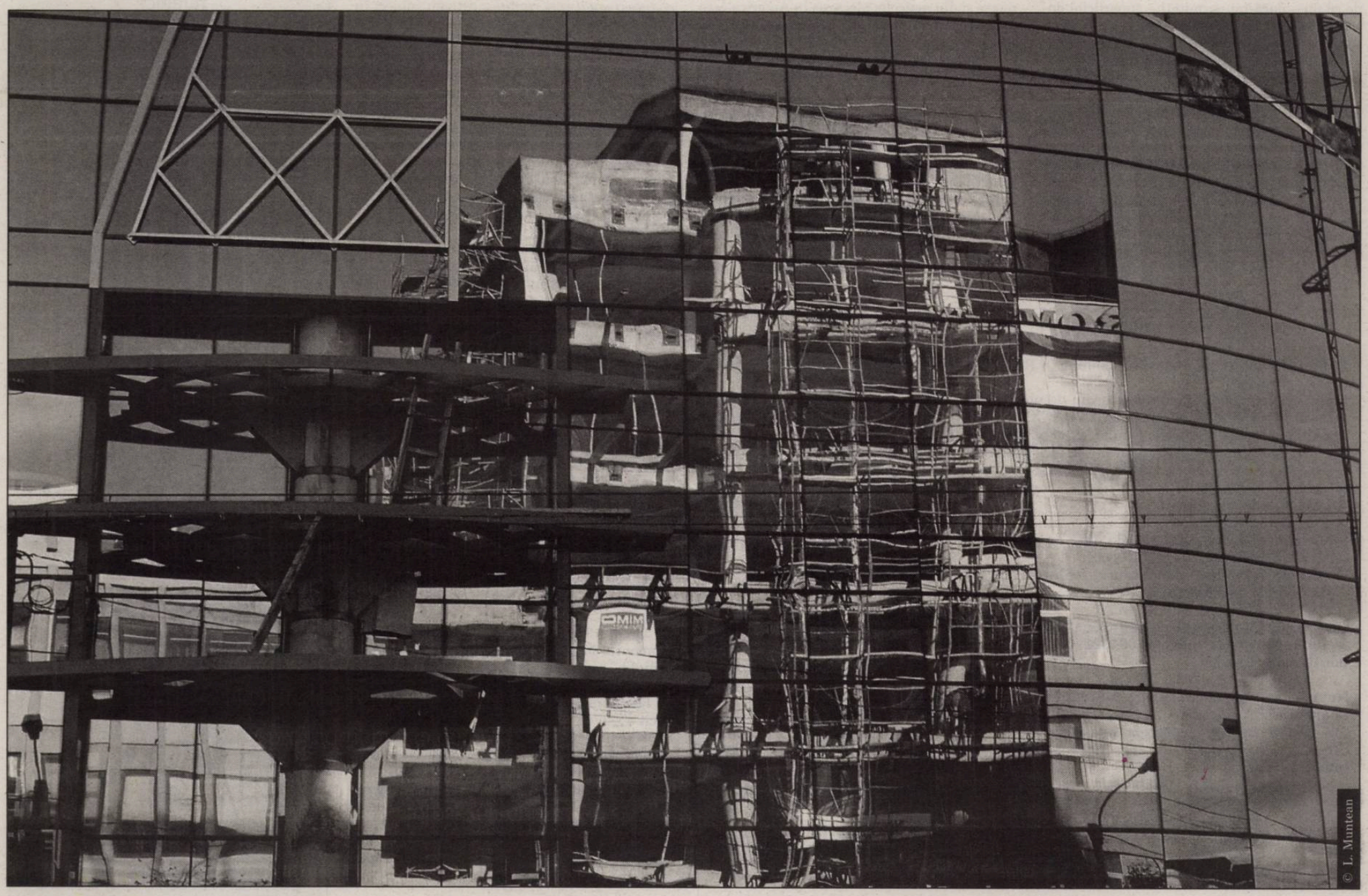

© L. Muntean

5 948467 000155 20

„A devenit cumplit de evident că tehnologia ne-a depăşit umanitatea.“
ALBERT EINSTEIN

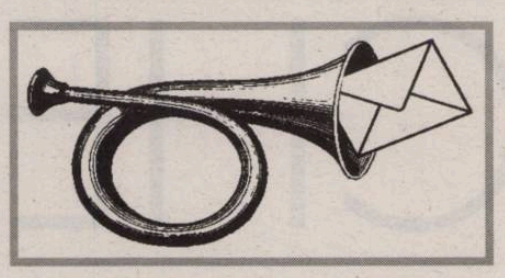

Nr. 170: *„Studii în străinătate“*

„...Şi dacă România 2000 e mai europeană decît credem?“

Nu ştiu dacă veţi considera publicabilă această scrisoare (mă tem că s-ar putea să fie prea lungă), dar însuşi faptul că va fi citită şi că am posibilitatea de a-mi „exporta“ părerile în afara cercului de prieteni mă face să fiu optimistă.

Vă pot spune că *Dilema veche* m-a făcut fericită în multe ocazii, în mod constant din anul 2003, cel despre care vă voi scrie în continuare, şi că de nenumărate ori, cînd aţi abordat subiecte ce mă interesau în mod deosebit, mi-am propus să vă scriu – iată că o fac acum; şi nu doar pentru mine este o încîntare ceea ce faceţi săptămînă de săptămînă. O prietenă foarte bună, aflată în altă ţară, ca şi mine la momentul respectiv, şi-a făcut abonament (deşi putea citi online) fiindcă avea nevoie de aerul de acasă degajat de varianta tipărită...

Ca să trec la subiect – numărul din săptămîna aceasta, în care aţi tratat subiectul studenţiei în străinătate a fost o cumplită dezamăgire pentru mine, deşi l-am aşteptat cu nerăbdare. Cu părere de rău trebuie să vă spun că abordarea mi s-a părut unilaterală şi de ce nu – dacă-mi permiteţi – superficial documentată. Studenţi români există şi în afara Americii (US & Canada) sau a Franţei; iar experienţele nu sînt nici pe departe atît de monocolore cum au reieşit din paginile revistei.

Surprinzător poate, sîntem destui cei care am ales să *revenim* în această ţară în care, citez din memorie, „nu are rost să te întorci odată ce ai reuşit să pleci“ (articolul „Merită să pleci la studii? Merită să te întorci?“); nu vă imaginaţi că ar fi vorba de naţionalisme ieftine şi nu mă refer nici la copii de bani-gata – habar nu am ce procent din respectiva categorie şi-ar dedica timp citirii *Dilemei vechi*, cred însă că este unul ridicol de mic. Vorbesc de persoane care au muncit mult şi care au făcut sacrificii pentru a reuşi obţinerea unui „bilet“, i.e. bursă, către acel El Dorado educaţional, Vestul din mentalul nostru colectiv.

Sînt absolventa celei mai mici facultăţi din cadrul Politehnicii; o facultate şi un domeniu elitist producător de aşa-numitele tehnologii înalte, dar care, din păcate, la noi, urmează o spirală descendentă de la începutul anilor '90. De-a lungul celor 5 ani de studii (6 cu masterul), mirajul Vestului, existent în fiecare dintre noi, graţie atmosferei „prolifice“ a ultimului deceniu al secolului trecut, a fost doar amplificat. „Acolo“ *sigur* puteai să-ţi faci meseria, să fii considerat om, să ţi se recunoască meritele etc. etc. – adăugaţi toate clişeele pe care le consideraţi de cuviinţă; desigur, eram realişti – cîinii nu umblă cu covrigi în coadă nici „acolo“, trebuie să munceşti din greu ca să obţii ceva ş.a.m.d, însă diferenţa esenţială constă în faptul că „acolo“ aveai şansa de a munci. Un drept care aici îţi este (poate ar fi mai corect să zic era, măcar pînă acum cîţiva ani, cînd am absolvit) sistematic refuzat. Oricum, astfel auto/îndoctrinaţi de propriile aşteptări, categoric prea mari, după terminarea facultăţii şi cunoaşterea şanselor oferite aici de cîmpul muncii, mulţi am purces la luptă pentru obţinerea dreptului de a pleca. Vorbim de perioada pre-UE, de perioada în care România era încă *terra incognita* pentru agenţii de securitate din aeroporturi, de perioada în care *viza* era un cuvînt obligatoriu în vocabularul zilnic. Pe scurt, cei mai buni dintre noi, din respectiva generaţie, am reuşit să plecăm – de aici înainte voi vorbi doar în nume propriu, însă cursul lucurilor a fost similar pentru mulţi dintre noi, după cum aveam să aflăm la revenirea (cel puţin pînă acum *definitivă)* în ţară. Eu am plecat în UK la doctorat – alegerea am făcut-o pe două considerente: cunoaşterea limbii, respectiv distanţa mai mică faţă de ţară/familie decît cea dintre America şi România. Probabil, după cum reiese şi din articole, plecarea în America este una unidirecţională; odată integrat în sistemul de acolo – cum reiese şi din povestirea dlui Şipos „Şocul ideologic...“ – desprinderea şi revenirea nu mai pot fi considerate opţiuni valide. Însă din ce cauze? Poate pentru că devii american? Sau poate pentru că propria ţară – asta s-a şi sugerat în cîteva din articole – te va respinge din diverse motive...? Poate din ambele cauze, însă nu cred că această discuţie (poate pentru un alt număr, să zicem „cei ce revin şi reintegrarea lor“?) ar avea greutate egală cu tema plecării în sine, „căpşunăritul intelectual“ – dacă nu e prea prezumţioasă exprimarea.

Vă voi scuti de prea multe detalii – pot să vă spun că perioada petrecută acolo (care ar fi trebuit să fie de 3-4 ani) a fost una plină de învăţăminte. Am aflat astfel că expresia *„the grass is always greener on the other side“* („dincolo, iarba este întotdeauna mai verde) este motorul nostru; am aflat că noi (românii) sîntem cei mai mari duşmani ai noştri şi, poate cel mai surprinzător, am aflat/învăţat că – mă abţin să generalizez, aşa că mă refer doar la domeniul propriu – şi acolo se lucrează la fel ca aici la acest nivel. Desigur, au calculatoare, birouri mai bune, clădiri şi mobilă *fireproofed* (ignifugă), resurse financiare mult mai serioase ce permit alegerea liniilor de dezvoltare tehnologică în viitor (atenţie însă, aceste linii sînt alese la nivel fie guvernamental, fie corporatist, deci implicarea cercetătorului în acest proces decizional este tot minimă), însă munca propriu-zisă este aceeaşi ca şi acasă. Şi atunci, inevitabil, apare întrebarea: de ce să aleg traiul dintr-o bursă ce-mi asigură doar subzistenţa, într-un cămin studenţesc infestat de şobolani şi plin de studenţi în căutare de experienţe cît mai adrenalizante (pe scurt, exact ca acasă, unde ca bucureştean am avut însă norocul de a nu fi căminist), renunţînd la familie, prieteni, rădăcini sociale (oh!, şi cît de importantă este interacţiunea cu aceştia, care acasă este cel mai natural lucru din lume) şi să nu sper într-un viitor mai bun în care noţiunea „egalitate de şanse“ să devină reală? Iar tema *political correctness/equal opportunities* este un subiect în sine: aceste concepte altruiste nu sînt puse nicăieri în aplicare în adevăratul lor sens. Obţinerea unei burse, alta decît Erasmus (includerea noastră în acest proiect european fiind o noutate a ultimilor ani, una de care pot beneficia generaţii mai tinere), era o luptă în sine (şi pentru universitatea doritoare), generată de cuvintele *nationality: Romanian* din CV. Nemaivorbind de situaţia în care m-am găsit în momentul în care compania ce-mi finanţa bursa a „realizat“ că participarea mea (munca mea propriu-zisă) la respectivul proiect trebuie limitată deoarece nu eram cetăţean britanic şi nici măcar nu aparţineam unui stat al Uniunii... În momentul acela aveam două opţiuni: rămîn acolo (cum insista îndrumătorul meu), nu pot lucra – deşi pentru asta am plecat, respectiv vin acasă şi continui într-un mediu cunoscut.

Îmi pare rău dacă mă exprim prea abrupt, însă ideea este foarte simplă: am crezut că acumulînd anumite experienţe/învăţăminte acolo, voi putea veni acasă şi voi putea, local măcar, reforma diverse aspecte de la noi. Şi nu doar eu am crezut asta; toţi cei ce revin au idei, mai slabe sau mai bune. Ce contează cu adevărat este că, dacă nu laşi mirajul să pună stăpînire pe tine, speri să poţi schimba ceva aici. Bănuiesc că dacă am fi mai mulţi, chiar am şi reuşi – şansele unei asemenea întreprinderi depind însă, din nefericire, de prea mulţi factori şi mai ales de inerţia mentală a societăţii noastre; oricum, după cum am mai spus, aceasta poate constitui tema unei alte discuţii.

Cred că fac parte dintr-o generaţie care în momentul în care a ajuns la vîrsta „drumului iniţiatic“ nu a mai găsit în Vest minunile la care visa în anii '80; poate, sper eu, şi pentru că România anilor 2000 este mai europeană decît avem curaj să credem... În orice caz, voi încheia aici sperînd că am reuşit să nu vă plictisesc prea mult şi că am reuşit să adaug cîteva nuanţe, poate nu prea strălucitoare, dar realiste, la tema propusă. La fel, aş îndrăzni să sper că cei mai tineri, cei care vor alege calea studiilor în străinătate, o vor face în cunoştinţă de cauză, pregătiţi pentru ce vor găsi acolo şi că acestă practică va reveni la scopul ei iniţial – de a desăvîrşi educaţia.

Irina ŞTEFĂNESCU
irina.beatrice.st@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cum ajunge UE la sate**
- **Dependenţa de putere**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.450 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Toate-s vechi și nouă toate

Ofer din nou cititorilor trei fragmente din articole apărute în Dilema *acum zece ani. Nu voi abuza de asemenea obosite republicări, dar, deocamdată, nu mă pot abține. Potrivelile încep să mi se pară patetice. S-ar zice că trăim circular, incapabili să depășim un „arhetip“ al crizei, o schemă politică cu aspect de destin. Convingeți-vă!*

Admitem cu toții că viața politică are alte criterii și altă logică decît viața comunitară obișnuită. Ești, deseori, pus în situația să stai de vorbă și să faci alianțe utile cu oameni și partide de tot felul, cu care, dincolo de suprafața unei strategii de conjunctură, nu ai nimic în comun. Cu toate acestea, e preferabil ca raportul dintre pragmatism și onorabilitate să se păstreze în hotare convenabile, astfel încît imaginea proprie să nu fie afectată ireversibil: se pot accepta cîteva riduri prost plasate, dar nu strîmbătura definitivă, strîmbătatea. Fiecare trebuie să decidă singur pînă la ce limită jocul dintre compromis și desfigurare e tolerabil. O limită există totuși. Ea se traduce în prețul pe care ești dispus să-l plătești pentru a ajunge la putere. Mai devreme sau mai tîrziu, electoratul sancționează cinismul, lipsa de scrupule, machiaverlîcul facil. De aceea, politicianul adevărat va avea întotdeauna instinctul coalițiilor permise și al celor excluse. Identitatea sa se va preciza și se va menține în conștiința publică prin buna funcționare a acestui instinct. Nu ni-l putem închipui pe Mitterrand, în aparență om al tuturor „coabitărilor“, mărșăluind alături de Le Pen. Simțul demnității, al anvergurii proprii, al coerenței doctrinare, dacă nu o simplă exigență de gust îl vor fi împiedicat să iasă pe scenă în vecinătatea infamantă a unui demagog de extremă. Știa că ceea ce ar fi cîștigat printr-o astfel de „licență“ n-ar fi putut compensa pierderile. („Afinități“, *Dilema* nr. 249, 31 oct. – 6 nov. 1997)

Sîntem încă în țara în care mistica (preluată de la răsărit) a partidului care are întotdeauna dreptate, în disprețul justiției și al adevărului, continuă să aibe curs. S-ar zice că reforma ar reuși degeaba dacă ea n-ar fi rezultatul unei echipe *integral* țărăniste, pediste, liberale etc... În definitiv, nici nu facem reformă pentru a salva țara, ci pentru a înscrie o pagină de aur, încă una, în istoria partidului nostru. O asemenea retorică sună, vai, foarte cunoscut. Și sună prost, a orgoliu provincial și iresponsabil. Partidele sînt, prin definiție și prin denominație, „părți“ ale vieții publice, simple *instrumente* de acțiune. Nu scopuri în sine, nu stihii supratemporale, nu religii. Președintele de-acum cîțiva ani al Germaniei avea dreptate să publice o scrisoare deschisă către formațiunile politice din țara sa, pentru a le atrage atenția că există riscul de a reduce politicul la un joc de partide. Partidele tind, în mod nefiresc, să devină mai autoritare decît instituțiile statului și ale societății civile. E un semn de gîndire îngustă, retardatară. Gîndire de „rapidiști“, de „dinamoviști“, de suporteri fanatizați. E prea devreme să redevenim victimele unui asemenea microb... („Orgoliul de partid“, *Dilema* nr. 255, 12-18 dec. 1997).

cu dilema la croitor

În ultima vreme, au fost la modă în viața publică românească tricouri cu Che Guevara, cu inscripția „cetățean suspendat“ și, după ce președintele Băsescu a jignit o jurnalistă, cu inscripția „țigan împuțit“. Ce credeți că va urma?

Păi, de vreme ce tricoul a devenit o redutabilă armă de luptă ideologică, bănuiesc că societatea civilă românească, transformată în societate textilă, va scoate prin decembrie și artileria grea, adică paltoanele protestatare.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

De-a bîza cu președintele

Nici n-a apucat cocoșul să cînte succesul a treia oară, și Făt-Frumos cel cîștigător la referendum s-a dat de trei ori peste cap, s-a transformat într-un zmeu mic și nervos, apoi a aruncat buzduganul vorbelor către o jurnalistă și a plecat acasă, cu prințesa și cumpărăturile făcute la supermarket, dar și cu un telefon mobil care nu-i aparținea.

Printre sforăriile și ședințele interminabile ale partidelor care încearcă să iasă basma curată după referendum, s-a strecurat acest episod meschin, dar expresiv, care spune destule despre viața noastră publică: președintele Băsescu i-a luat telefonul unei jurnaliste, a spus despre ea că este „țigancă împuțită“ (ce-i drept, în cadru privat, într-o discuție cu soția), apoi a dat un comunicat de presă în care își exprima regretul. Presa a întors deja pe toate părțile această întîmplare: opinia generală a fost că gestul președintelui este abuziv și jignitor. Unii au adăugat și un mic reproș la adresa jurnalistei: ea ar fi insistat, mai mult decît era cazul, să-l filmeze pe președinte, aflat totuși într-o împrejurare privată. Bineînțeles, la asta se poate răspunde invocînd reglementări ale instituțiilor europene, în care se spune că o persoană publică trebuie să-și asume acest rol și să înțeleagă că și unele dintre aspectele vieții sale private pot deveni informații de interes public. Dar la fel de bine se poate răspunde invocînd bunul-simț: cînd un om îți solicită să nu-l filmezi punîndu-și berea și apa minerală în portbagaj, buna creștere ar trebui să te îndemne să-i accepți solicitarea. Dar mai e loc pentru buna creștere și bunul-simț în viața publică românească? Nu mai e. Și abia de aici încolo începe problema.

Președintele Băsescu e un om dintr-o bucată și nu se pierde în „finețuri“: vorbele din topor fac parte din specificul său și, cu siguranță, contribuie la popularitatea sa printre acei concetățeni ai noștri care apreciază exprimarea buruienoasă și înjurătura plasată la momentul just. Cu jurnaliștii, președintele are o relație amestecată: nu pare să-i iubească prea mult, dar îi utilizează cînd are nevoie. Nu o dată a folosit, „din mers“, adresîndu-se jurnaliștilor, formule de genul „voi ce dracu' mai vreți?“, dar nimeni n-a protestat – deși bunul-simț ar fi trebuit să funcționeze și președintele să fie pus la punct pe loc. (Vi-l închipuiți pe Tony Blair, de pildă, adresîndu-se astfel jurnaliștilor care-l așteaptă pe Downing Street? Știu, comparația e inadecvată...). Cu alte ocazii însă, cînd președintele avea interesul să apară la televizor în posturi private care să-i consolideze imaginea de „om popular, de-al nostru, dintre noi, printre noi“ – de exemplu, bînd un șpriț, dansînd cu doamna, dîndu-se cu săniuța la Predeal etc. –, jurnaliștii erau numai buni, iar șeful statului făcea pe simpaticul. Pe de altă parte, jurnaliștii nu-l scapă din ochi o clipă și transformă în știre fiecare hohot de rîs sau interjecție prezidențială: asta e presa de la noi, i-a intrat în cap că zbenguiala face audiență mai mare decît lucrul așezat și cumsecade. Pe scurt, relația dintre președinte și presă (sau dintre politicieni și presă în general) este una lipsită de civilitate, cele două „tabere“ știind că au nevoie una de alta și, prin urmare, trebuie să se suporte reciproc.

Gestul președintelui de a-i lua jurnalistei telefonul mobil și cuvintele spuse despre ea trebuie plasate, cred, pe acest fundal. Ceea ce nu anulează, desigur, gravitatea faptelor: șeful statului a avut un comportament nedemn și abuziv (în țările europene se cunosc cazuri de demisii ale unor demnitari, pentru chestiuni mai puțin grave și pentru cuvinte mai puțin „tari“ – știu, iar fac comparații neadecvate). Dar această bîză permanentă între presă și președinte va continua, să nu ne facem iluzii: ea nu este decît expresia „în mic“ a unei vieți publice isterice, agresive, a unei „realități“ construite cu televizorul deschis și cu o interminabilă vorbărie fără șir, debitată dezinvolt de politicieni ipocriți și iresponsabili (excepțiile confirmă regula, desigur), care invocă la tot pasul „poporul“, dar nu sînt capabili să se gîndească la cetățenii pe care pretind că-i reprezintă decît în termeni de „gloată“ electorală, bună de scos la vot. Președintele însuși, în campania pentru referendum, a rostit cuvîntul „popor“ pînă la plictis, ajungînd chiar să propună, în discursul de după aflarea rezultatelor, întîlniri trimestriale cu „poporul“ în Piața Universității (ceea ce este pur și simplu o aberație spusă la entuziasm...). Dar cînd pretinzi că stai de vorbă cu poporul și jignești senin un cetățean, ceva nu e în regulă. Și nu „reforma clasei politice“ e soluția, nici modificarea Constituției, nici votul uninominal. Ar fi nevoie de ceva mai multă civilizație. Dar aceasta este o „reformă“ care nu se regăsește în programul nici unui partid sau politician. Avem, nu-i așa, alte urgențe...

ținerea de minte

„Orice formulă este insuficientă prin definiție: vede numai o latură sau un amănunt și le exagerează. Arta nu stă nici în opinca țăranului, nici în nevroza estetului; arta e mai largă și mai multiformă. În epoca de fermentare a unei literaturi, formula e încă un factor de progres, cu toată limitarea ei violentă: nu trăiește prin negație, ci prin afirmația ei energică. O formulă dezvoltă un singur element al unui tot; îl pune însă într-o lumină atît de evidentă, încît îi dă o viață nouă; îl fertilizează. E părtinitoare, negreșit; din viziunea ei parțială, cade totuși o boabă de sămînță în negrul ogor ce primește toate semințele. E un principiu evolutiv; exagerările sînt îngrășămintele moarte din care rodește viața plăpîndă. Progresul omenirii a ieșit din aceste exagerări și limitări violente; ce ne zice un veac, ne deszice un altul. Cu putință: din cenușe, rămîne totuși un germene viu care se adaugă la patrimoniul spiritual al omenirii. Formulele sînt caduce; slujesc însă de trepte progresului.“

(E. Lovinescu, la 11 octombrie 1919, în *Confesiunile unui critic*, antologie și studiu introductiv de Ion Simuț, Institutul Cultural Român, 2006)

DILEMATECA

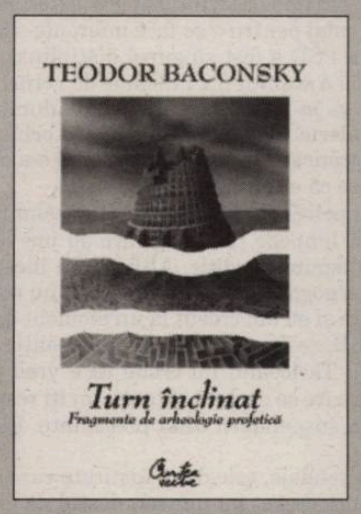

Teodor Baconsky
Turn înclinat.
Fragmente de arheologie profetică
Editura Curtea Veche, 2007

PUBLICITATE

CATEDRA DE COMUNICARE ȘI RELAȚII PUBLICE
din Facultatea de Litere a Universității din București

Conferința cu participare internațională

"Fundamentele comunicării organizaționale: tendințe actuale"

1-2 iunie 2007, str. Edgar Quinet 5-7, București

Participă specialiști din Marea Britanie, Franța, Belgia, Germania, Danemarca și alte țări ale UE.
Asociații internaționale partenere: ECREA, EUPRERA, AUF, SFSIC

www.comunicare-relatiipublice.ro

Partener oficial: EIT Forum Auto - importator Volvo în România
Cu sprijinul: Golden Tulip Sky Gate, SnackAttack, Romanian Convention Bureau, DC Communication
Parteneri media: HotNews.ro, IQads.ro, Comunic@ții Mobile, Dilema Veche, British Council, Editura Tritonic, aLtitudini

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Gînduri la cald

Gata, a trecut. Am avut ocazia să observăm prostia politică în formă pură şi în plină acţiune: să declanşezi o confruntare cu miză imensă, pe terenul preferat al adversarului, fără nici o gîndire tactică, ştiind de la început că ai mult mai puţine trupe. Sun-Tzu le-ar da palme. Traian Băsescu le va flutura procentele pe sub nas.

Este îngrijorătoare simetria cifrelor: 80% din Parlament a votat suspendarea, aproximativ 75% dintre votanţi au respins-o. Divorţul dintre putere şi legitimitate este periculos şi clasa politică va trebui să găsească o soluţie pentru a nu prelungi acest divorţ.

Călin Popescu Tăriceanu, Mircea Geoană şi Dan Voiculescu au interpretat imediat absenteismul ca un blam la adresa lui Traian Băsescu. Este o schingiuire a logicii cum rar se poate vedea. Nu Băsescu a convocat acest referendum, nu el a cerut ceva populaţiei. Parlamentul a convocat referendumul, el a cerut populaţiei să accepte demiterea preşedintelui. Absenteismul poate fi interpretat în două feluri. Minimal: cei care nu au votat nu au vrut să conteze, şi-au refuzat participarea la vocea publică. Maximal: cei care nu au votat nu au răspuns apelului Parlamentului pentru demitere. Oricum ar fi, nu poţi interpreta faptul că oamenii au stat acasă la chemarea ta ca pe un mod de pedepsire a adversarului.

Sondajele de la ieşirea la vot au avut avantajul că au chestionat şi opţiunile politice ale respondenţilor. Electoratul PNL, PRM şi UDMR a votat majoritar pentru respingerea demersului propriilor partide. Electoratul PC este prea mic într-un eşantion de sondaj pentru a se face inferenţe statistice pe baza sa. Electoratul PSD a fost singurul disciplinat. Pînă la urmă, Traian Băsescu a obţinut 6,2 milioane de voturi, cu peste 1 milion mai mult ca în 2004. În seara referendumului, o gaşcă de analişti din galeria Cristoiu-Badea dădea ochii peste cap cînd a auzit acest pronostic al exit-poll-urilor şi s-a chinuit vreo oră să demonstreze că e imposibil.

Adversarii politici i-au oferit preşedintelui pe tavă un plus de electorat. E limpede că liderii care au pus la cale acţiunea ar trebui să răspundă politic. Altfel, vom încetăţeni ideea că poţi să comiţi o gogomănie oricît de mare, nu contează. Mircea Geoană, în care şi eu am crezut la un moment dat că poate face altceva din PSD, se dovedeşte un produs politic slab şi expirat. Călin Popescu Tăriceanu nu crede că e vreo problemă dacă 59% dintre cei care se declară votanţii tăi îţi resping un demers politic de talia suspendării unui preşedinte. El rămîne să guverneze.

Apropo de sondaje, cele două institute care au ieşit cu pronosticuri înainte de vot au nimerit destul de exact trendul de opinii: trei sferturi dintre cei care vor vota îl vor lua pe NU în braţe (inspirat slogan al echipei de campanie prezidenţială). Politicieni furibunzi gen Geoană sau Guşă au înfierat sondajele. Liderul PSD a explicat la un miting electoral cum e treaba cu „sondajele aiuritoare". Cosmin Guşă, un om care e la curent cu toate conspiraţiile posibile şi imposibile, ne explica savant de ce nu pot să fi adevărate. Ar trebui să-şi dea acum singur cadou o păpuşă Pinocchio.

Sondajele au supraestimat prezenţa la vot. Este un efect bine cunoscut, mereu se întîmplă aşa. Cînd omul se trezeşte la uşă cu un operator şi este întrebat dacă va merge la vot, simte că răspunsul preferabil este că va merge (doar aşa i se spune la televizor, că e bine să votezi), deci răspunde în consecinţă. Altfel, în cele două sondaje peste 65% spun că vor merge la vot şi dintre aceştia 75% spun că vor vota „Nu". Apoi, doar 45% au mers la vot şi dintre aceştia 75% au votat tot „Nu". Concluzia logică: absenteiştii reproduc statistic opţiunile celor care au votat. E din nou logica elementară care ne indică şi cum să interpretăm absenţa: în sens minimal, cum spuneam mai sus. Au ales să nu conteze, nu înseamnă că au dat vreun semnal anume în legătură cu opţiunea propriu-zisă.

Traian Băsescu se întoarce învingător. Înainte de vot a venit cu o agendă destul de raţională pentru perioada următoare. A arătat că poate gîndi limpede şi pragmatic, apoi ne-a arătat că „una caldă, una rece" este expresia care i se potriveşte foarte bine. A mers în Piaţa Universităţii şi a propus să se vadă acolo cu poporul o dată la trei luni. O idee foarte proastă. E clar că preşedintelui îi place să vorbească mulţimilor, aşa cum e la fel de clar că adversarii săi se simt incomod la tribună (poate cu excepţia lui Vadim Tudor). Dar farmecul acestor adunări este că ele spun ceva despre tensiunea populară în momente de criză. A le formaliza înseamnă a institui un model politic populist, care produce tensiune fără finalitate. Nu îmi închipui cum va fi. Vine Băsescu o dată la trei luni şi spune „am greşit cînd m-am întîlnit cu ambasadorul Paraguayului?"; „am greşit cînd am promulgat legea cailor de rasă?". Şi poporul: „Nuuu!". Probabil că nu se va alege nimic din idee şi ar fi bine să fie aşa: Băsescu a arătat că poate să renunţe la ideile de moment, după ce îşi disciplinează puţin neuronii.

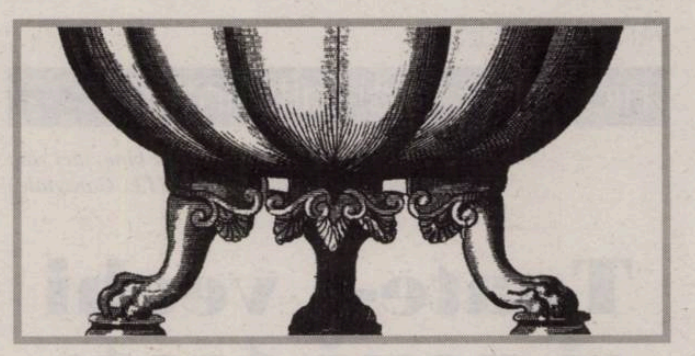

Care neuroni ar avea nevoie de o disciplinare severă pentru confiscarea telefonului ziaristei de la Antena 1 şi, mai ales, pentru injuria adresată apoi: „tigancă împuţită". Mi-a fost ruşine de preşedintele României cînd am auzit înregistrarea. Era o convorbire privată ajunsă publică. Asta e cu atît mai rău. Dacă era o gafă, puteam spune că se mai întîmplă. Dar spusă în cadru privat arată că aşa gîndeşte preşedintele în profunzimea gîndirii sale: cînd e nervos pe cineva şi crede că nu îl aude nimeni, recurge la o injurie rasistă. E trist şi se cereau scuze personale, nu un comunicat al purtătorului de cuvînt.

Acesta e paradoxul Băsescu: un om care în campania electorală a avut cea mai tolerantă atitudine faţă de homosexuali, de au ajuns că îl critice la unison în numele moralei publice atît Gigi Becali cît şi social-democratul european Mircea Geoană, înjură acum cu trimiteri rasiste. Ar fi frumos să putem spune că face parte din farmecul său. Nu face. Este faţa rea a unui preşedinte reconfirmat cu 75%. Cum spune promoul de la filmul *Spiderman 3:* cea mai grea bătălie e cea cu tine însuţi. Băsescu a fost pus de adversari în situaţia de a se crede supererou. Are nevoie de un duş rece şi de cineva care să-i spună: eşti doar un om.

presa despre...

Balaurul interior

„Să privim un singur aspect. Cel mai vulnerabil este preşedintele României din pricina lui însuşi. Aşa cum bine a spus dna Doina Cornea, preşedintele are probleme cu «balaurul său interior». Dl Băsescu are temperament, este entuziast şi emoţional. Am putea spune că aceleaşi calităţi care-l fac simpatic în ochii acestui popor care sînt românii, la rîndu-i entuziast şi vibrant, îi pot juca şi feste. Preşedintele este un om spontan în reacţii, dar chiar această spontaneitate îl duce cîteodată la acţiuni derutante. De exemplu cînd, parcă ameţit de succesul în faţa alegătorilor veniţi să-l aclame în Piaţa Universităţii, le propune să se întîlnească într-un miting o dată la trei luni pentru «a le da raportul». Această idee pare ciudată. De cînd se conduce o ţară cu mitinguri?

Dl Băsescu îi cunoaşte pe români, iar românii se recunosc în dl Băsescu. Românii, acest popor entuziast care pricepe limbajul inimii, au convingerea că dl Băsescu le vrea binele şi că preşedintele îi iubeşte sincer şi le vrea, şi el, binele. Dar orice dragoste este limitată. Chiar şi iubirile cele mari se domolesc, într-o bună zi. În momentul de faţă, răspunderea lui Traian Băsescu este enormă. Românii au dublat miza încrederii în d-sa şi aşteaptă rezultate corespunzătoare. De aceea, nu le vor mai fi suficiente promisiunile, iar greşelile provenite din entuziasm excesiv vor fi privite cu ochi din ce în ce mai sceptici.

Înainte de orice manevre tactice care să agraveze criza din PSD, PNL şi PRM, dl Băsescu trebuie să pună la punct un sistem de «autoreglare» care să-l asigure contra gafelor pe care le-ar putea comite (pentru a nu mai vorbi de accesele de furie necontrolată, ca în regretabilul incident cu jurnalista Andreea Pană). Simţul psihologic de care dă dovadă, forţa şi căldura care fac din el un lider, trebuie să fie însoţite de reţinere şi de prevedere. Este posibil să dobîndească aceste ultime calităţi fără să le înăbuşă pe cele dintîi? Este posibil să fie tot atît de popular pe cît de calculat în mişcări? Ajuns în acest punct al carierei sale, Traian Băsescu va trebui, dacă vrea să se menţină la înălţimea la care l-a adus aprecierea românilor, să rezolve această spinoasă problemă." (Ion Vianu, *România liberă,* 22 mai) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Starship Pantelimon

Aleea Ilia. Nu mai întrebaţi de ce o cheamă aşa. Poate pentru că într-o zi, un funcţionar beat de la Primărie a încercat să exploreze femininul de la Ilie. Sau poate chiar exista o comună cu numele ăsta, în care mama unui alt funcţionar însărcinat cu botezuri civice a cunoscut iubirea vieţii ei, emisiunea *Steaua fără nume,* precum şi tehnica mulgerii caprei de lapte.

Pe Aleea Ilia am stat, în Pantelimon. Am stat, în vreme ce planeta se învîrtea, anii adolescenţei mele se scurgeau la canalul Bucureşti-Dunăre, iar viaţa, într-un fel parşiv, începea să-mi dea primele lecţii de caligrafie. Cum să sculptez, în aerul rece din apartament, un spaţiu liber de mizeriile roşii de jur-împrejur? Cum să fac, din trupul meu, un mare semn de întrebare în mintea primei iubite? Cum să iau avionul de State? Cum să beau din Havana Club primită de mama cadou, fără să se prindă nimeni (în scop nobil, alcoolul era materie primă pentru poezii, după modelul Nichita!).

Acum ştiu cum, dar nu vă spun. Altceva e de zis: am citit o parte din cartea lui Engen Istodor *(Cartea vieţii mele,* Editura Polirom 2007) şi mi-am amintit. Mirosul de la ghenă. Alt miros, al tocăniţei vecinei. Promisiunea veşnică a unei alte vecine, nudiste, la un inaccesibil, îndepărtat geam de la sufragerie. Zgomotele de pe hol. Scîrţîitul balustradei de care se ţinea cine ştie ce vecin obez şi suferind cu inima. Uşa de la lift, blestemată să fie trîntită, vecinii de la parter, condamnaţi să fie enervaţi de ea. Gabriela, fata de la etajul 1, jumătate unguroaică, restul femeie încă de la 12 ani. Şi tot aşa, fiecare poate adăuga propriile detalii de columbar în care trăiam, toţi, prea aproape, încercînd să pretindem că sîntem la cîţiva kilometri distanţă.

Blocul meu. 54 de apartamente. Nici un fel de comunitate. Jumătate veniţi de la ţară, altă jumătate din mahala. Oameni despărţiţi de pereţi subţiri şi obraze groase. Oameni care încearcă să ingnore evidenţa: sîntem făcuţi sendviş, între doamna Calotă de la 6 şi domnul Jurca de la 7. Sîntem adunaţi aici fără un scop clar: ca o navă pe care echipajul de strînsură se trezeşte după o beţie în port. Şi mama mea: după o copilărie pe zece mii de metri pătraţi, maturitatea ei trebuie să încapă pe 30. Şi eu: născut într-o casă, crescut pînă la 8 ani în alta, am aşteptat blocul ca pe o navă spaţială, cu multe butoane, beculeţe şi apă caldă. O vreme aşa a şi fost. O vreme, pînă cînd beculeţele s-au stins de la un buton mai mare, care nu era în apartamentul nostru. Pînă cînd apa caldă s-a retras la locul ei, în Africa lui Mobutu Sese Secu (trăieşte şi acum). Pînă cînd din cele două camere donate de statul tuturor binefacerilor, una s-a predat igrasiei, iar noi, disperării anilor '80, colorate doar de abţibildurile venite cu scrisoarea din America.

Blocul meu a rezistat totuşi la cutremur sau poate cutremurul n-a avut tragere de inimă să-l dea jos. Îmi aduc aminte cum se balansa, ca un prun în care te-ai urcat să-l scuturi, să cadă prunele şi să se facă mai repede ţuică. Ţuica, da, şi ea venea în blocul meu în paporniţe şi portbagaje, în duminici cu soţ şi ger şi miliţieni cu căciuli îmblănite. Chiar şi cu ea, sau poate tocmai din cauza ei, blocul meu n-a reuşit însă să reziste sărăciei. Cînd am plecat de

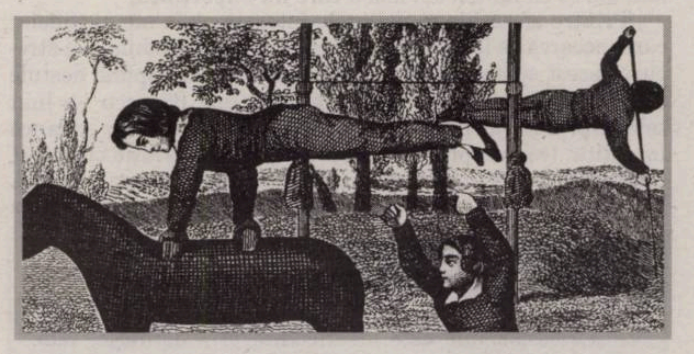

acolo, prin 1986, băieţii mai mici nu reuşeau să se ridice de 1,70 metri, poate de foame, poate de neam prost şi scund.

Blocul e şi acum acolo. Pe faţadă, urmaşii au pus faianţă maro. Au reparat cutiile poştale în care toată adolescenţa am sperat să găsesc chemarea în State pe numele meu. Puieţii pe lîngă care mă băteam cu pietre cu copiii din blocul vecin sînt acum arbori seculari. Pentru că a trecut un secol de atunci, de cînd dubiţa TV de transport mobilă a lăsat-o pe mama în faţa unui bloc nou şi a unei vieţi care promitea o mulţime de lucruri bune.

Nu ştiu al dumneavoastră, însă blocul meu nu s-a ţinut de cuvînt. Mama trăieşte acum acolo unde s-a născut, între copaci la fel de înalţi ca blocul din care a plecat definitiv. Şi eu am plecat şi nici nu mai am curaj să mă întorc pe aleea Ilia, acolo unde nu s-a întîmplat niciodată nimic. Cîndva, oamenii or să aibă destui bani să-l dărîme şi să reia totul de la început, în miros de vopsea şi strigăte de hamali.

Pînă atunci, citiţi-l pe Istodor. Şi scrieţi după el: viaţa mea...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Impulsuri

Decedat nu de mult, în ianuarie, lui Ryszard Kapuscinski i s-au dat toate onorurile meritate de cariera sa de mare reporter, de scrierile lui prin care lumea mare a devenit mai de înţeles chiar pentru oamenii mici. A scris despre 27 de revoluţii, cărţi despre America Centrală, Etiopia, Iran şi fosta Uniune Sovietică. Moartea nu e suficientă pentru a transforma o viaţă în destin, cum spunea un mare amator de ziceri definitive. Coperta revistei *Newsweek,* ediţia poloneză, anunţă articolul din interior unde e detaliată colaborarea lui Kapuscinski cu poliţia secretă, în schimbul căreia a primit permisiunea să călătorească şi să scrie. Cei care i-au văzut dosarul admit că în cei cinci ani de colaborare nu a produs nici un document semnificativ şi că tot ce a scris sînt rapoarte de rutină, cerute celor ce călătoreau în străinătate. Dar realitatea faptelor are mai puţină importanţă cînd este de demonstrat caracterul excepţional al actualilor conducători ai Poloniei şi compromisurile admise de toţi predecesorii lor.

În anii '80, în Polonia s-a declanşat cutremurul subteran al revoluţiilor anticomuniste din centrul şi estul Europei: a fost primul loc unde revendicările muncitorilor organizaţi au fost sprijinite de un grup de intelectuali solidari, unde Partidul Comunist a înţeles că dacă renunţă la intervenţia sovietică va trebui să trateze cu adversarii lor de la faţa locului. Nu era deloc sigur că, în contextul de atunci, o intervenţie militară sovietică le-ar putea asigura supravieţuirea, cei mai reformatori dintre comuniştii polonezi au acceptat negocierile de la Masa Rotundă, asigurîndu-se astfel pentru prima oară un coeficient de libertate unor alegeri dintr-o ţară comunistă. Restul e istorie.

O istorie care la fel ca şi în alte ţări democratice este în acelaşi timp a poporului şi a fiecărui om în parte. Or, istoria oamenilor nefericiţi provoacă în Polonia tulburări importante pentru soarta democraţiei. Costurile umane ale tranziţiei au fost extrem de dureroase. Privatizarea şi competiţia produse de economia de piaţă au creat şomaj (18 % în 2005) şi cel mai mic salariu minim din Europa. „Iar cei care au pierdut cel mai mult sînt cei care au contribuit cel mai mult la victoria revoluţiei: muncitorii. Revoluţia din 1980 şi 1981 a fost probabil cel mai apropiat lucru de o adevărată «revoluţie proletară»", observa într-un discurs al său, Bronislaw Geremek: „La fel cum rivalităţile dintre nobilii secolului XIX au distrus statul autonom al «nobilimii democratice», muncitorii din secolul XX au distrus «statul muncitorilor» impus de sovietici" (Timothy Garton Ash în *The New York Review of Books).*

Or, acestor muncitori nemulţumiţi încearcă să le răspundă fraţii Kaczinsky printr-o lege a lustraţiei extrem de cuprinzătoare şi severă; sînt supuşi unui examen aproape toţi cei născuţi înainte de 1972 şi colaborarea lor este ca şi dovedită, tocmai pentru că s-au născut înainte de vremurile curate.

E o modalitate de a deschide porţile puterii oamenilor noi, de a le face loc în faţa microfoanelor şi a camerelor de luat vederi, de a le asigura posturi în universităţi, slujbe guvernamentale, accesul în instituţii. Societatea e dominată de suspiciune şi dezgust. Proiectul fraţilor Kaczinsky de a obţine solidarizarea societăţii „noi", pentru a-i elimina pe cei vechi, speră că din această imensă purificare se va ivi o Polonie curată şi justă. Ceea ce se vede acum este o societate zguduită de conflicte, interne şi externe: figurile mitice ale Revoluţiei din 1989 – Walesa, Geremek, Michnik – consideră că valul de suspiciuni şi de răzbunări, declanşat de legea lustraţiei, limitează libertatea şi maculează demnitatea. Pe plan extern, pretenţia justificată a Poloniei de a obţine din partea Rusiei un tratament corect, în tratativele comerciale, este susţinută de celelalte ţări ale UE, din vîrful buzelor, reticente faţă de măsurile conservatoare adoptate de Guvern în alte domenii, în special interzicerea absolută şi în orice condiţii a avorturilor.

Soluţiilor pragmatice – economice, sociale – fraţii Kaczinsky le preferă ideologia. Şi cum n-au la îndemînă nici o utopie constructivă, se repliază pe poziţiile intransigenţei anticomuniste, susţinute de instincte, nu de politici sau de instituţii. Decizia Curţii Constituţionale care a înlăturat multe dintre capitolele legii lustraţiei părea să amelioreze consecinţele juridice ale instinctelor dezlănţuite. Instinctele coagulează lesne majorităţi. După ce aceste majorităţi acţionează în libertate, orice dictator pare o binecuvîntare. Nu s-a experimentat încă soluţia cu doi dictatori, fraţi gemeni.

globul cubic

Regele şi pionii

În 1968, cînd trupele Pactului de la Varşovia (cu excepţia României) au invadat Cehoslovacia, 5 (cinci) protestatari şi-au exprimat indignarea în Piaţa Roşie. Au fost imediat toţi arestaţi. Între timp, Rusia a cunoscut delirul marilor manifestaţii de masă, pro şi contra, cu poliţie, arestări, bătăi şi bîte. Noile legi, iniţiate de Putin, restrîng la limită acest drept: „manifestaţiile sînt permise cînd sînt alături de noi". Noile legi îl califică drept extremist/terorist pe oricine nu e de acord cu politica oficială, iar de terorism şi combaterea lui se ocupă o nouă unitate a Forţelor Speciale. Fostul campion de şah Garri Kasparov şi-a pus la bătaie renumele său mondial pentru a se situa în fruntea opoziţiei active, organizînd manifestaţii la Moscova, la Sankt-Petersburg, în oraşele de provincie, peste tot unde ţarul kaghebist al Rusiei îşi desfăşoară protocoalele.

Disproporţia dintre forţele în acţiune demonstrează că, pentru Kremlin, manifestaţiile organizate de Kasparov nu sînt neglijabile. La Nijnii Novgorod, oraş de pe Volga, cele cîteva sute de protestatari au fost întîmpinate de mii de poliţişti, sprijiniţi cu elicoptere şi furtunuri cu apă, accesul în piaţa centrală a oraşului a fost interzis. Etalare a puterii sau sindrom de panică? Greu de spus.

Însăşi mişcarea lui Kasparov – „Cealaltă Rusie" – nu e scutită de ambiguităţi. A concentrat mulţime de oameni foarte diferiţi, de la stînga şi de la dreapta, nu toţi de bunăcredinţă. La demonstraţii îşi trimit flamurile şi „Rusia muncitoare" – organizaţie neocomunistă –, şi partidul naţional-bolşevic – stîngist în frunte cu Eduard Limonov –, şi „Uniunea popular-democrată" – condusă de fostul premier Mihail Kasianov –, şi partizanii lui Kasparov, în general tineri cu convingeri democratice.

Kasparov crede că principala sa misiune pentru viitor este să atragă de partea lui Partidul Comunist, singura forţă de opoziţie reală. „Planul unirii tuturor celor nemulţumiţi poate că e bun în sine, dar mă îndoiesc că are şanse" – consideră Serghei Miheev, directorul Centrului de tehnologii politice din Moscova *(Christian Science Monitor).* Retragerea lui Putin de la Kremlin – crede el – trebuie să fie însoţită de exprimarea opţiunii maselor. În lumea ideală, masele vor binele poporului. În lumea reală, masele au concepţii diferite şi confuze despre bine. „La şah, cînd regele e atacat, el se apără" – spune Kasparov. E adevărat, dar la şah pionii n-au opinii politice. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Managerul antic

În vremea în care discutăm despre management şi manageri cu aerul că ei sînt descoperirea timpului nostru, nu ar fi rău să aruncăm un ochi şi pe texte mai vechi. Măcar să ne mai temperăm vanitatea inovaţiei. Vom avea surprize. De pildă, aceea că ideea de manager, adică de om cu asemenea abilităţi de conducere încît e în stare să pună pe picioare şi să dezvolte orice afacere sau, în sens larg, orice instituţie, nu e deloc nouă. După cum noi nu sînt nici dubiile pe care le generează printre profesioniştii de orice extracţie. Iată un text din Xenofon:

„Odată, Socrate l-a întîlnit pe Nicomahide, care tocmai se întorcea de la alegeri şi i s-a adresat astfel:

– Cine a fost ales general, Nicomahide?

– Cine să fie, a răspuns acesta, nişte atenieni. Pe mine, care mă întorc de pe cîmpul de luptă unde am slujit ca soldat, comandant de companie şi şef mai mic, pe mine, zic, care am fost de atîtea ori rănit în lupte, nu m-au făcut strateg. L-au ales, în schimb, pe Anistene, care n-a luptat niciodată ca hoplit şi nici printre cavalerişti nu s-a distins deloc, care nu se pricepe la nimic altceva decît la îngrămădirea de averi. Pe el l-au ales!

– Bine, obiectă Socrate, dar nu crezi că e foarte folositor faptul că el, bogat fiind, ştie să organizeze aprovizionarea oştirii?

– Şi negustorii se pricep să adune avuţii, dar asta nu înseamnă că pot să conducă oştirea, a ripostat Nicomahide.

– Dar Anistene e ambiţios, aşa cum trebuie să fie un comandant. Nu ştii că, ori de cîte ori finanţa un cor, îi întrecea pe toţi?

– Pe Zeus, strigă Nicomahide, nu-i totuna să conduci un cor sau o armată!

– Şi totuşi, răspunse Socrate, deşi Anistene nu se pricepea el însuşi să cînte sau să dea lecţii corului, era în stare să descopere pe cei mai talentaţi pentru aşa ceva.

– Asta-i bună, zise Nicomahide. Atunci o să găsească şi printre ostaşi pe vreunul care să preia comanda în luptă în locul lui şi, mai ştii, chiar şi pe alţii care să lupte pentru el.

– Să ştii că, în cazul în care găseşte, ca pentru cor, oameni capabili să lupte în război, atunci va ieşi cu siguranţă învingător. Şi apoi, e clar ca lumina zilei că el este gata să cheltuiască mai mult în război, pentru victoria noastră, a tuturor, decît pentru a asigura succesul unui cor, răspunse Socrate.

– Aşadar, vrei să spui, Socrate, că este posibil ca unul şi acelaşi om să organizeze onorabil un cor şi să fie capabil să conducă şi o armată?

– Da, asta vreau să spun, anume că un om care ştie ce are de făcut şi cunoaşte mijloacele de realizare, acela poate dirigui, deopotrivă, un cor, o gospodărie, statul, ca şi o armată.

– Dar, Socrate, nu credeam vreodată să aud de la tine că un bun gospodar ar putea fi în acelaşi timp şi general destoinic.

– Să examinăm atunci, zise Socrate, dacă îndatoririle celor doi amintiţi mai sus sînt aceleaşi sau dacă diferă.

– Cu totul de acord, a spus Nicomahide".

Şi Socrate, cu stilul său inconfundabil de a întreba şi de a dumiri în acelaşi timp, căci la el întrebarea nu aduce umbra dubiului, ci lumina lămuritoare, purcede la analiza comparativă a generalului şi a gospodarului. Constrîns de spaţiul tipografic, nu o pot reda aici, aşa că sar direct la concluzie, acolo unde, aşa cum e de aşteptat, Socrate a izbutit să dovedească asemănarea de esenţă între ceea ce are de făcut un general şi ceea ce are de făcut un gospodar. Redau, doar, ultimele fraze pe care le rosteşte Socrate:

„Aşadar, iubite Nicomahide, nu-i nesocoti în nici un caz pe gospodarii pricepuţi. *Grija pentru buna gospodărire a avuţiei personale nu diferă decît ca proporţii de cea pentru administrarea averii obşteşti* (s.m.). Ele au multe asemănări,

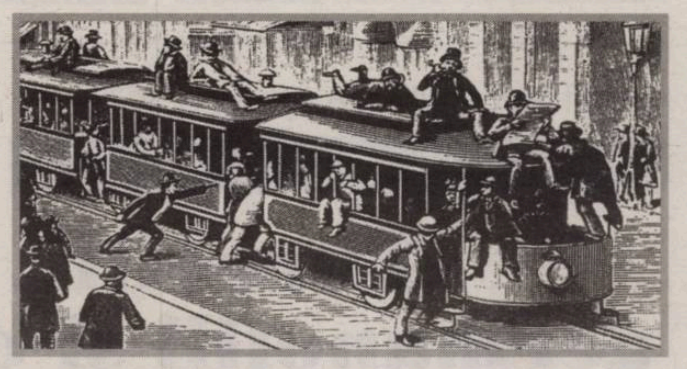

însă lucrul de căpetenie este că nimic nu se poate face fără oameni; şi una, şi cealaltă există datorită aceloraşi oameni. Cu aceiaşi oameni au de-a face şi cei care diriguiesc treburile obşteşti, şi cei care se îngrijesc de treburile personale. Cei care ştiu să-i folosească cu pricepere pe oameni ajung să administreze cum se cuvine atît treburile lor personale, cît şi pe cele ale statului, iar cei care nu se pricep să se folosească de oameni, nu realizează nimic bun nici în unele, nici în altele."

Cu precizarea că „a folosi oamenii" nu trebuie înţeles în sensul blamabil din punct de vedere moral, ci în sensul bun, de a pune calităţile fiecărui om la lucru, închei aici, cu uimirea pe care o am de fiecare dată cînd citesc un text antic: nimic nou sub soare!

ready made

„Jumătate din acest concediu vreau să-l petrec la Broşteni, şi spre potolirea dorului meu de mama Bistriţă, de moşul Rarău şi Ceahlău, de fraţii brazi şi de surorile pîraie – dar şi pentru oarecare interese ale meleagurilor noastre. E vorba anume de o călăuzire a d-rului G. Proca, care vrea să studieze la faţa locului chestia guşaţilor şi a cretinilor, care roade în chip tăcut pe cei mici într-o măsură mai mare decît îşi pot mulţi închipui."

(G.T. Kirileanu către Simion Mehedinţi,
în G.T. Kirileanu, *Corespondenţă,*
Editura Minerva, 1977)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

43°

Dacă tot eşti tatuat pe corp,

de ce n-accepţi pe casă

nişte graffiti negre-corb

sau violacee, – ca să

te-ntrasortezi şi, cît de cît,

să facă o pereche

frumoasă trupul tău urît

cu scumpul tău perete?!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Relativitatea gunoiului

Mergînd prin jurul Bucureştiului, în special pe centura din partea de sud şi în perioade în care pomii sînt desfrunziţi, poţi lesne observa un fel de specific naţional. Pe cîmpurile şi prin crîngurile tinere din acea zonă e un soi de împărăţie a pungilor de plastic. Sînt milioane, ori ca nişte ornamente transparente agăţate prin crengi şi ciulini, ori ca un fel de băşici care se rostogolesc pe cîmp cît vezi cu ochii. Sînt aduse de vînt de prin tot Bucureştiul. Ne amintim punga „de un leu" care era la mare preţ înainte de 1989. Şi dacă avea şi ceva inscripţii pe ea, era ţinută cu anii. Acum, pungile zboară nestingherite duse de vînt prin toată ţara. Nimeni nu se ocupă de ele, căci autorităţile par să discearnă greu gunoiul. Există totuşi specialişti care studiază mizeriile rezultate din activitatea umană. Un astfel de profesor universitar îmi descria odată evoluţia gunoaielor Bucureştiului, din ultimele decenii. Cică pe la finalul epocii Ceauşescu, atunci cînd se demola în neştire, iar molozul se arunca pur şi simplu la groapa de gunoi, rampele acesteia deveniseră foarte solide. Şoferii îşi puteau duce liniştiţi camioanele pînă la marginea gropii, pe malurile clar delimitate, de unde aruncau molozul sau gunoiul. După Revoluţie, totul s-a schimbat brusc, gunoiul a devenit moale. Majoritare au devenit resturile menajere zemoase. Groapa de la Glina a avut atunci nevoie de consolidări pentru ca maşinile să nu se afunde în mocirla rău mirositoare. După cîţiva ani de la Revoluţie, a început o nouă schimbare în structura gunoiului. Au apărut mai multe ambalaje, cartoane şi plastice. Lumea a început să folosească pungi de plastic pentru depozitarea şi transportul resturilor menajere. Gunoiul s-a colorat, la fel ca şi societatea. Mai tîrziu au apărut aşa-numitele „gropi ecologice". Dar – pentru că aşa cum spuneam – pînă la a discerne între ce e gunoi şi ce nu sau între gunoiul periculos şi cel obişnuit, e cale lungă, într-o astfel de groapă au ajuns recent resturi periculoase de la spitale. A ieşit un întreg scandal cu final adunat sub preş.

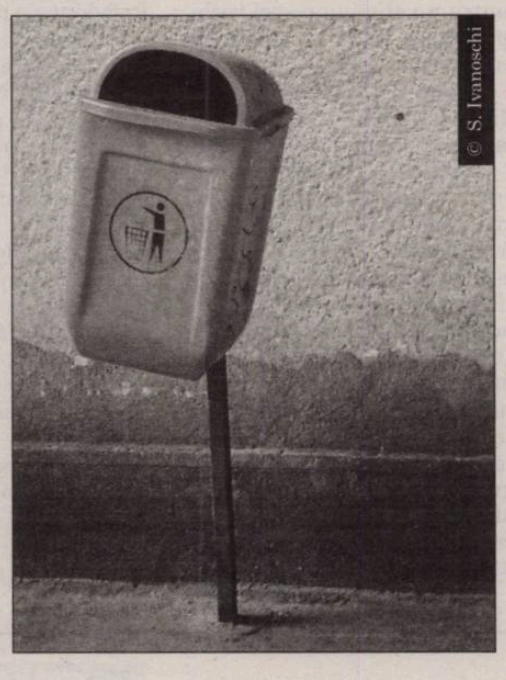

Mai nou, gunoiul a devenit extrem de interesant şi conţine produse electronice, televizoare şi frigidere. Uniunea Europeană ne cere proceduri speciale pentru depozitarea şi reciclarea acestor deşeuri, pe care, înainte, nimeni nu le arunca la gunoi. Societatea s-a modernizat, dar în acelaşi timp s-a împărţit pe categorii. Ceea ce pentru unii e

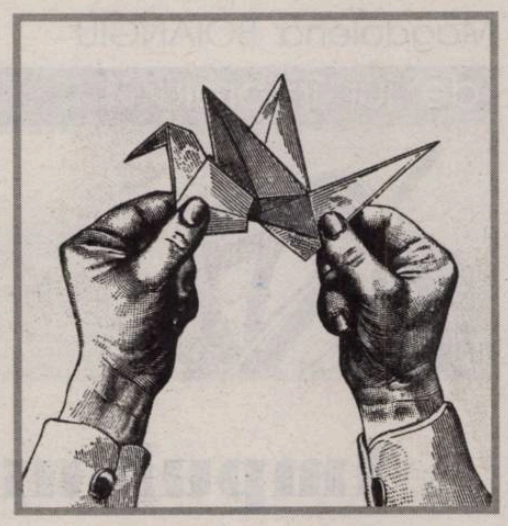

gunoi pentru alţii poate fi util. În anii '90, unii români strîngeau în Germania obiectele electronice vechi lăsate la colţul străzii. Acum, se pare că gunoaie interesante se găsesc şi pe la noi. Tomberoanele din faţa blocurilor din Bucureşti sînt frecventate nonstop de diverşi indivizi care, în ultima vreme... par tot mai bine îmbrăcaţi.

S-ar zice că producţia de gunoi ţine de vremuri, dar şi de originea socială sau chiar de caracterul fiecăruia. Firile mai simple produc gunoi mai puţin, răsfăţaţii aruncă mai mult. La ţară gunoiul e foarte puţin. Ţăranii îl reciclează după soluţii tradiţionale. Mai greu se descurcă ei cu plasticul.

Nu de mult, m-am hotărît să arunc o mulţime de lucruri vechi dintr-o casă ţărănească de vacanţă. Pentru mine deveniseră de dat la gunoi. Am chemat nişte vecini să mă ajute la transport. Mă întrebam unde vor arunca toate acele rafturi vechi, covoare, dulăpioare, curse de şoareci, borcane şi altele, fără să afecteze mediul. Problema s-a rezolvat însă destul de uşor, fiindcă multe din acele lucruri li s-au părut trebuincioase. Le-au luat ei, dar pentru că pe unele le-au lăsat afară, peste noapte au fost furate. Condiţii în care m-am temut să mai arunc şi aragazul, aşa cum voiam, de teamă să nu isc vreun conflict local.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Turcofili, francofili, germanofili şi ce s-o mai putea

La 1813, meşteşugarul Ioan Dobrescu din mahalaua Batiştei observa cum uliţele Bucureştiului încep să se schimbe: „Muerile cu capetele goale şi tunse, dezgolite pînă la brîu. *Oamenii îşi lepădaseră portul şi-şi luase portu strein, ca păgînii, unii nemţeşte, alţii sfranţuzeşte, alţii în alte chipuri, cu părul tuns, cu zulufi ca muerile.* Apoi ne amestecam cu ei şi cei mai procopsiţi le învăţa cărţile lor, unii *sfranţozeşte,* alţii *nemţeşte,* alţii *talieneşte.* Şi intra învăţătura lui *Volter,* acel urît de Dumnezeu, pre carele îl aveau păgînii, ca pre un Dumnezeu. Şi sfintele posturi nu le mai băgam în seamă". Aşadar, românii ies de sub ocupaţia rusă (1806-1812) cu noi veşminte, cu noi gusturi şi dorinţe de schimbare. Dar bucuria fu de scurtă durată. Venirea turcilor opreşte acest episod, iar boieroaicele, unii dintre boieri, negustorii, orăşenii dezbracă hainele „sfanţuzeşti" şi „nemţeşti" pentru a reveni la ceacşiri şi meşti, la işlic şi giubea, la taclit şi fermenea. Acelaşi lucru se întîmplă şi după răzmeriţa lui Tudor de la 1821, cînd „moda franceză" este abandonată odată ce armata otomană intră în Principate pentru a restabili ordinea. Cu alte cuvinte, românii se îmbracă şi se dezbracă în funcţie de evenimenele politice din regiune. Momente punctuale care însoţesc invaziile puterii suverane sau suzerane, Imperiul Otoman sau Rusia. Schimbarea hainelor nu este decît semnul unei aparente fidelităţi faţă de un regim de putere la care se renunţă foarte repede în momentul în care această putere se schimbă.

Să nu ne închipuim că la 1822, după plecarea turcilor, nu s-a revenit la hainele europene, dovadă ofisul domnesc din 23 iulie 1823 al domnitorului Grigore Ghica. Acesta, la intervenţia Imperiului Otoman, cere abandonarea „veşmintelor franţuzeşti": „Pe 27 <iulie>, s-a publicat o ordonanţă a voievodului, prin care ordonă tuturor indivizilor raia (supuşi ai Imperiului Otoman), îmbrăcaţi *à la franque,* să părăsească veşmintele europene şi, în trei zile, să revină la costumul valah sau oriental", notează în raportul său consulul Prusiei la Bucureşti, Kreuchely. Dar nu toţi au abandonat şalvarii şi işlicul, din moment ce la 4 iulie 1829, guvernatorul rus Jeltuhin recomandă boierilor să ia haine europene şi mai ales să-şi radă bărbile. Nu s-au lăsat prea mult rugaţi, unii dintre ei. Noua ocupaţie rusă dintre 1828-1834 este, de fapt, perioada cea mai importantă a prefacerilor corporale şi vestimentare şi aduce, bineînţeles, o nouă abandonare a „costumului oriental" în favoarea „modei evropeneşti". Şi pentru a se potrivi cu pantalonii, vesta şi jobenul, unii mari boieri renunţă chiar şi la barbă, simbol al rangului şi al prestigiului deţinut în sînul societăţii. Cînd un mare boier face un asemenea pas, evenimentul trece drept o „revoluţie". Iată ce scrie *Curierul românesc* la 17 august 1830: „D<umnealui> marele vornic Grigore Filipescu ca să dea dovadă a veacului în care ne aflăm şi a simtimenturilor sale celor civilizate şi nesupuse la prejudecăţi, la 15 ale aceştii <luni> lepădînd hainele cele purtate pînă acum, au ras barba şi au îmbrăcat hainele Evropii cei civilizate". Să nu credeţi că nu mai este timp pentru o nouă renegare a hainelor şi pentru o nouă „declaraţie de fidelitate". La 13 martie 1834, boierii moldoveni îl primesc pe ambasadorul turc Ahmed Paşa, în veşminte orientale, adoptînd turbanul şi mai ales îndepărtînd toate decoraţiile ruseşti. Comportamentul lor îl jigneşte atît pe Ahmed Paşa, ce venea de la Sankt-Petersburg şi purta la gît „Ordinul Sfînta Ana", cît şi pe ruşi, încă în Principate. În iulie, aceiaşi boieri îl primesc pe domnitorul Mihail Sturdza, cunoscut ca reformator şi adept al modernizării, în întregime schimbaţi: bărbile rase, calpacul înlocuit cu pălăria în trei unghiuri, costumul oriental cu uniforma strînsă pe corp şi brodată.

Cameleonismul boierilor noştri este surprins foarte bine de Costache Negruzzi şi de personajul său Andronache Zimbolici: „...pînă acum de cinci ori îşi schimbă hainile. Întîi la 1812 şi-a ras barba şi s-a îmbrăcat europeneşte. Pe urmă, în vremea d. Calimah, luă costiumul cel lung. La 1821 bejănărind, îmbrăcă iarăşi fracul şi îşi rase şi musteţile. Înturnîndu-se, iar luă şlicul. Apoi, la 1828, apucă din nou fracul, îşi lăsă favoriţii mari şi barbetă şi puse şi ochilari. Zice că nu se va mai schimba, dar putem să-l credem?". Aşadar, cînd rusofili, cînd turcofili, cînd francofili, cînd germanofili, după împrejurări. Să se fi terminat aici?

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

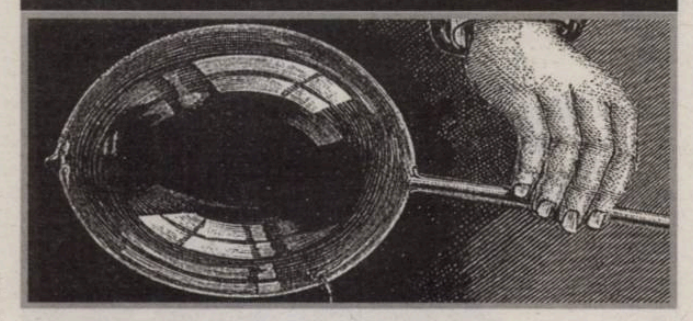

Inima Fiarei

Zbor, non-stop, către Minneapolis-St. Paul de pe un viitor aeroport internaţional, pe jumătate construit, aruncat între întinse cîmpuri pustii. De aici pornesc zboruri fără escală către oraşe îndepărtate de pe tot Pămîntul şi maşinăriile care îţi eliberează biletele sînt potrivite să-ţi răspundă în coreeană, japoneză, tagalog, mandarină, cantoneză. Cele patru mari linii aeriene care operează de pe acest aeroport îţi oferă o listă de oraşe de destinaţie de să-ţi pierzi minţile. Dincolo de aeroportul neterminat, construit special pentru aceste patru linii, se află hangare care adăpostesc sute de jet-uri de corporaţie, gata să ţîşnească într-o secundă spre orice punct al globului. Dincolo de păşunile care vor deveni curînd piste, se ridică, iute, stoluri de Mac-Conace, servite de megamagazine, megarestaurante şi megabiserici.

Mă aflu la Northwest Arkansas Regional Airport, cuibărit în inima unui viitor univers corporatist care va reuni oraşele Rogers, Bentonville, Springvale şi Fayetteville. Mă aflu în Inima Fiarei: sediul central al Wal-Mart. Pamîntul, înclinîndu-se în faţa voinţei neînduplecate a Imperiului, îşi pierde cu iuţeală toate trăsăturile de peisaj: copaci, vite, fermieri, recolte, văioage, dealuri. Cîmpiile acestea, care valorează acum j'de milioane, încă mai poartă căldura fermelor de animale volatilizate şi a recoltelor dispărute, deşi o pare din ele au fost deja domesticite de Tyson, ale căror fabrici ale durerii ne-au îndopat deja, în masă, cu milioane de pui crescuţi cu chimicale. De cînd s-a arătat Wal-Mart, Steaua Morţii, chiar şi vieţile chinuite ale puilor Tyson par a fi o fărîmă de natură (jalnică) pe cale de dispariţie. Steaua Morţii îşi construieşte un oraş-fortăreaţă care îi va suge către ea, în timp, pe toţi *capo* ai miliardelor de unităţi de producţie care îi livrează, o extind şi anexează noi teritorii. Restaurantele lor, staţiilor lor de benzină şi rampele de lansare sînt deja aproape gata, armii de mexicani şi de oameni din America Centrală muncind la asta zi şi noapte. Ei, *capo* ce vor veni, vor fi de cu totul alte naţionalităţi, din ţări unde se asamblează produsele, în orăşele instant. Singurul ziar local, *Bentonville Times,* are o secţiune de sîmbătă intitulată „Religie şi Stat", unde un columnist vituperează împotriva republicanilor convertiţi, cei „care nu au credinţa republicană pur-sînge" şi mă întreb, fără putinţă de iluminare, despre ce religie şi despre ce stat vorbim aici. Habar n-am, şi ştiu că majoritatea oamenilor n-au, despre războaiele din umbră dintre Moloch şi stat. În avion, o nevastă corporatistă lecturează un raport chinezesc despre traficul din Beijing.

traducere de Ioana AVĂDANI

DILEMATECA

Dan Stanciu
Mergi cu alţi paşi
Editura Locul Tare, 2007

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Dincolo de *acquis*-ul comunitar

Politica latră, ţara trece... Într-un mod care aminteşte de Italia şi guvernele sale balneare, societatea românească începe să funcţioneze, cu toate tarele sale, şi să se preocupe de problemele sale, şi dincolo de patimile politice. Astfel, de pildă, după consumarea integrării politice a ţării, „integrarea" sa economică îşi continuă drumul său anevoios, dar nu lipsit de reuşite. În această privinţă, nu puţini sînt însă cei îngrijoraţi de „cultura economică" specifică ţărilor estice, de natură, probabil, să destabilizeze întreaga economie a continentului. Sau, în orice caz, să presupună „costuri sociale" extravagante pentru „contribuabilul" occidental. Pe partea noastră, există spaima complementară că Europa ne va lua şi ultimul strop de specific naţional rămas. De ambele părţi, aceste temeri nu aşteaptă decît să fie instrumentate de discursurile populiste de toate culorile.

Un proiect internaţional, finanţat de Comisia Europeană şi administrat de *Institut für die Wissenschaften von Menschen* (IWM) din Viena, a avut menirea de a contribui la aflarea unui răspuns la aceste îngrijorări instituţionale şi individuale. Concluziile nu au fost atît de alarmiste pe cît se temeau responsabilii şi cetăţenii europeni. Ba chiar, toate cele nouă ţări implicate au constatat o convergenţă progresivă la vîrf şi o diversificare la bază, astfel încît diferenţele din interiorul ţărilor lor păreau a fi mai multe şi mai profunde decît cele dintre mediul de afaceri şi administrativ intern şi cel occidental.

Aceasta nu înseamnă însă că nu există diferenţe de „cultură economică" între *Ei* şi *Noi, aici* şi *acolo*. Întrebînd sute de actori economici de aici şi de acolo ce s-a întîmplat cînd s-au întîlnit şi a trebuit să conlucreze, a rezultat o serie destul de compactă şi coerentă de diferenţe percepute ca semnificative atît de către unii, cît şi de către ceilalţi. Interesant este faptul că marea lor majoritate este legată de problematica globală a modernizării, a *raţionalizării* şi *birocratizării* – în sens weberian – pe care le implică aceasta, înscriindu-se astfel în durata lungă a „modernităţilor incomplete" din această parte de Europă.

Din această perspectivă, cea mai răspîndită diferenţă, corespunzînd uneia dintre cele mai profunde schimbări, este aceea datorată raţionalizării şi birocratizării relaţiilor umane în general, respectiv dezvoltarea relaţiilor *impersonale* în spaţiul public şi separarea administrativă (şi culturală) a treburilor publice de relaţiile private. Această cauză generică şi generală produce o întreagă constelaţie de diferenţe percepute şi comentate diferit de localnici şi vestici, legate însă toate de diferenţe de *sociabilitate* şi *temporalitate*:

● În primul rînd, continuă să existe particularităţi semnificative ale culturilor *orale*. „Comunicarea este diferită!" – constată uimit un tînăr om de afaceri german, fără experienţe anterioare cu lumea estică. Astfel, relaţiile orale („ca între oameni", cum ar spune unii) sînt interpretate ca apropiere, intimitate, încredere, în timp ce relaţiile scrise semnifică relaţii formale, dacă nu chiar formaliste – ceea ce nu este totdeauna cazul şi poate crea adesea confuzii. Reversul medaliei constă în nelămurirea frecventă a vesticilor în faţa diferitelor expresii ale acestei „oralităţi": „Ei (vesticii) par să fie îngrijoraţi de zvonuri şi bîrfe, în timp ce noi sîntem obişnuiţi cu ele" – constată un manager local.

● În acest mediu de oralitate tîrzie, *imaginea socială* este esenţială, doar că ea nu mai este creată şi vehiculată de „gura satului", ci de complicatele sisteme video-mediatice. Ideal-tipul este astfel acel flăcău oşean din bancurile de altădată, care se priveşte în fiecare dimineaţă cu o admiraţie crescîndă în oglindă şi sfîrşeşte prin a exclama: *fain mi-s, fute-m-aş!* (Nici o asemănare cu actualitatea politică nu este întîmplătoare!)

● Cea mai frecventă nemulţumire a autohtonilor se referă astfel la *relaţiile interpersonale*: „Ei nu sînt aşa deschişi faţă de anumite probleme, chiar dacă par a fi. Pot să intre în discuţie cu oamenii mai uşor şi mai repede decît o facem noi, îţi spun pe numele mic, dar este doar PR şi formalism" – a comentat una dintre persoanele anchetate.

● *Devalorizarea generală a birocraţiei:* „Ceea ce este problematic – consideră un înalt funcţionar din Polonia – este modul în care polonezii s-au adaptat la procedurile birocratice pozitive. Polonezilor nu le plac procedurile standard, ei prind din zbor obiectivele esenţiale şi îşi văd de rezolvarea problemelor, dar se simt prost cînd, după găsirea soluţiilor, trebuie să continui monitorizarea, să evaluezi rezultatele şi să stabileşti proceduri de rutină pentru viitor". Cu alte cuvinte, majoritatea se consideră „creatives", ceea ce, mai departe, se consideră a nu avea nici o legătură cu birocraţia unei economii funcţionale.

● Fragilitatea *atitudinii contractualiste*. În mare măsură, dictonul conform căruia socoteala bună face prieteni buni este inversat în acest caz, prietenii buni fiind cei presupuşi a face o afacere bună împreună. Relaţiile contractuale în general sînt adesea vagi: „Lipsa de precizie în amonte produce mereu mari probleme în aval" – rezumă un om de afaceri francez.

● Limitele dintre *spaţiul public* şi *spaţiul privat* sînt mai puţin clare sau au sensuri diferite pentru români şi pentru occidentali, provocînd astfel numeroase „intruziuni" ale privatului în spaţiul public şi confuzii între stilurile de viaţă şi de muncă. Astfel, de pildă, modurile diferite de adresare, confidenţialitatea salariilor, aşa-numita „politică a uşilor deschise" practicată de managerii vestici etc. creează confuzii iniţiale destul de frecvente.

● *Atitudinile faţă de public şi privat* sînt şi ele diferite, cu o preferinţă netă şi o supravalorizare a *spaţiului privat* (adesea familiar) faţă de cel public. După cum remarcă un manager german, „în apartamentele bulgarilor totul este frumos, dar afară e îngrozitor! Ei spun că nu-i interesează (ce e afară). Aceasta e diferenţa faţă de vestici: aceştia sînt mîndri dacă şi ceea ce e afară arată bine". De asemenea, valoarea centrală atribuită casei şi familiei face ca mobilitatea geografică să fie prost văzută, spre profunda nelămurire a managerilor vestici.

● Preferinţa sistematică pentru *strategiile pe termen scurt* în detrimentul strategiilor pe termen lung. După cum constată un om de afaceri german, „aici lucrurile sînt organizate mult mai în pripă... cel mai important eveniment organizat doar cu cinci zile înainte! Aici am căpătat crampe la stomac! Dar merge... Este tipic (pentru aici), nici bine, nici rău, deoarece funcţionează, e pur şi simplu diferit".

Se pare că, într-adevăr, în sine nu este „nici bine, nici rău", cu condiţia ca şi unii, şi alţii să fie dispuşi la comunicare şi, în final... să funcţioneze!

BARBURISME

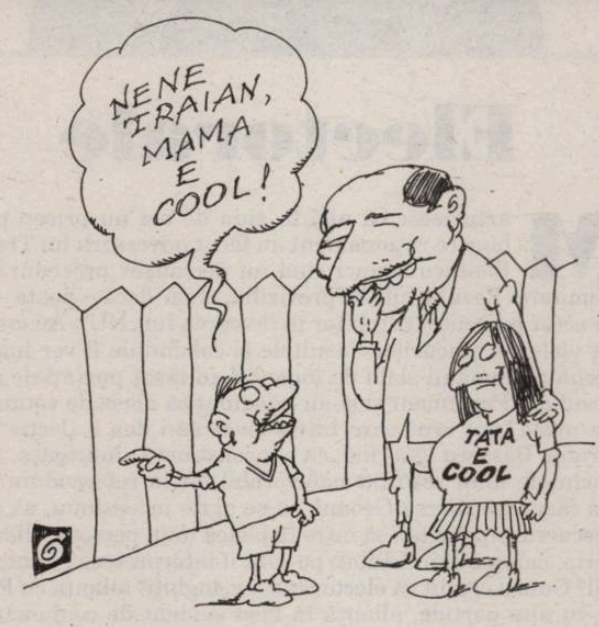

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Karavelov în Bucureşti

A fost o vreme, vremea „Podului Prieteniei“, cînd relaţiile oficiale dintre România şi Bulgaria, republici „populare“ amîndouă, erau atît de bune încît lui Hristo Botev, poetul revoluţionar şi erou al vecinilor, i se consacra un bulevard în Bucureşti şi i se plasa bustul în „Parcul de Cultură şi Odihnă“, în acea colecţie care cuprindea portretele de piatră ale minţilor celor mai luminate, de la Shakespeare la Djambul Djambaev, muzica avîndu-i şi ea pe Beethoven, Ceaikovski şi Verdi. Ba chiar mai tîrziu, în 1975, la centenarul morţii poetului bulgar, comemorat la Muzeul Naţional de Istorie, se umplea sala cu pionieri aduşi de la şcoală, ca să se ştie că „în România şi copiii îl iubesc pe Botev“. Casa în care a locuit vreo doi ani în Bucureşti, pe lîngă Foişorul de Foc, este monument istoric.

Întreţinute formal, dar corect, acestea erau amintiri din epoca luptei poporului bulgar pentru independenţă. Vetrele mişcării naţionale au fost în România: Ismail şi Bolgrad, Brăila, Bucureşti. Aici s-au înfiinţat, în 1866, Comitetul Central Secret şi, în 1869, Comitetul Central Revoluţionar. Ca orice emigraţie politică, cea bulgară îşi căuta un centru de coordonare şi, în acelaşi timp, această aspiraţie era zădărnicită de tendinţe centrifuge şi contradictorii, din cauza divergenţelor personale sau principiale. De-a lungul deceniului care a precedat războiul nostru pentru independenţă, atitudinea autorităţilor româneşti faţă de aceşti conspiratori contra Imperiului Otoman a fost de o bunăvoinţă mergînd pînă la complicitate. Ceea ce-i apropia pe unii de alţii, dincolo de interesul comun, era capitalul ideologic liberal.

Liderul grupului revoluţionar de la Bucureşti a fost Liuben Karavelov (1837-1879). După nouă ani la Moscova, el se întorsese cu mare admiraţie pentru literatura rusă, dar cu o strașnică teamă de extinderea influenţei politice a Rusiei în Balcani. Contactele sale cu anarhismul răspîndit în rîndurile sudenţimii ruse şi cu activitatea antiţaristă a emigraţiei poloneze i-au inspirat o concepţie socială profund democratică şi o viziune a viitoarei hărţi a Sud-Estului european în care, alături de inevitabile prejudecăţi, apar elemente profetice. În proiectul său de confederaţie balcanică, bazat pe modelele elveţian şi american, Bulgaria, Serbia şi România ar fi avut un Parlament comun, dar organe executive şi administrative proprii. Bulgaria ar fi inclus Tracia şi Macedonia, Serbiei i-a fi revenit Bosnia, Herţegovina şi Muntenegru, iar Greciei, Tesalia şi Epirul. Pentru albanezi s-ar fi creat un mic stat independent. Alungarea turcilor în Asia ar fi lăsat Constantinopolul în situaţia de oraş liber. În faza următoare se prevedea colapsul Austro-Ungariei, care tocmai se înjghebase: Serbia ar fi luat Dalmaţia, Croaţia şi Sudul Banatului pe cînd Banatul de Nord şi Transilvania s-ar fi unit cu România. Ca reacţie la orice plan imperialist dinafara Sud-Estului (din partea Rusiei, mai cu seamă), Karavelov declara: „Libertatea nu vine ca un dar, ea se dobîndeşte... Nici un guvern nu ne va ajuta, dacă nu ne ajutăm singuri... Salvarea noastră este federaţia dunăreană“. Idealurile cărora el le-a rămas credincios pînă la sfîrşit au fost libertatea individuală, independenţa naţională şi drepturile omului. Printre autorii occidentali a căror lectură o recomanda erau Darwin şi Tocqueville, clasicii generaţiei sale.

Casa în care a trăit Karavelov, după venirea lui la Bucureşti în 1869, este pe Calea Moşilor, în acelaşi cartier în care s-a stabilit şi Botev. Acolo şi-a scris el ziarele destinate compatrioţilor săi: *Svoboda* („Libertatea“, 1869-1873) şi *Nezavisimost* („Independenţa“, 1873-1874). Clădirea, un vechi han, este monument istoric, proclamat ca atare de o inscripţie în cinstea revoluţionarului bulgar. Starea de degradare înjositoare în care se găseşte de multă vreme este o ruşine pentru oraş. Pentru obrazul ţării, de asemenea. Pînă de curînd, trecătorii ocoleau această casă, de o murdărie imundă, populată de cele mai decăzute exemplare ale prostituţiei. Prin ferestre cu geamurile afumate treceau

coşurile unor sobe improvizate. Din curtea interioară pînă pe trotuar, claie peste grămadă, îşi vedeau de treburile lor bărbaţi, copii şi femei, mai ales femei. Acum, după o intervenţie a Primăriei care a expulzat şatra, casa a rămas pustie. Dar reabilitarea ei este la fel de necesară. Pe zi ce trece, se obişnuiesc cu ruina şi vecinii, şi autoritatea municipală. Dacă nu sînt fonduri la Cultură, n-ar putea face Externele un gest? Sub presiunea Ministerului de Externe bulgar, la Bellu s-a restaurat cavoul Evloghie Gheorghiev, mausoleul impunător al bancherului care a finanţat începuturile Universităţii din Sofia. A arăta respectul cuvenit casei din Calea Moşilor e o datorie recunoscută prin acelaşi contract moral care-i obligă pe bulgari să aibă grijă de mormintele româneşti de la Plevna.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

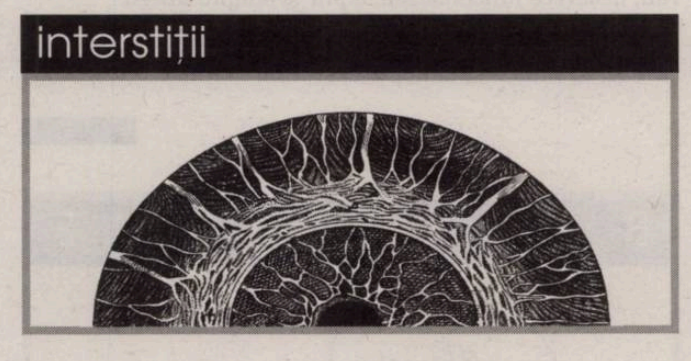

Electorale

Mărturisesc că nici în ziua de azi nu pricep prea bine ce raţionament au făcut adversarii lui Traian Băsescu atunci cînd au declanşat procedura de demitere. Rezultatul era previzibil, chiar dacă – poate – nu la acest procentaj zdrobitor în favoarea lui „NU“. Au crezut că violenţa atacurilor, insultele şi calomniile îi vor impresiona pe românii slabi de înger? S-au lăsat purtaţi de succesul din Parlament şi şi-au imaginat că masa de votanţi îi va urma? Au vrut oare într-adevăr să-i dea o „lecţie“ lui Traian Băsescu ignorînd, cu o inconştienţă sinucigaşă, consecinţele unui rezultat nefavorabil lor la referendum? Ce l-a făcut pe Mircea Geoană să se agite încontinuu, să ţină discursuri (proaste), să intre în pielea unui personaj (liderul forte, curajos şi inflexibil) pe care îl interpretează lamentabil? Cum a crezut că electoratul va „înghiţi“ alianţa cu PRM şi cu alte partide, alianţă în mod evident de conjunctură, din moment ce liderul PSD n-a vrut să fie văzut la mitinguri alături de Vadim Tudor? Cum de a fost subestimată popularitatea lui Băsescu, puterea lui de adaptare la cele mai dificile şi mai ingrate situaţii? Cum de au fost lansate atît de uşor cuvinte ca „dictator“, „tiran“, comparaţii halucinante cu Hitler sau cu Lukaşenko?

Aş putea continua şirul întrebărilor. Ca să fiu sincer, parte din răspunsuri le-am aflat chiar în seara referendumului, din gura unor lideri politici şi a unor „analişti“ a căror prezenţă era inevitabilă. Mircea Geoană a declarat, nici mai mult sau mai puţin, că victoria lui Băsescu e una „fără glorie“. Exemplară şi glorioasă va fi fost, probabil, înfrîngerea PSD-ului. Perdanţii au tot insistat pe prezenţa slabă la vot, deşi un procentaj de 45% nu e deloc neglijabil. La urma urmelor, dacă o parte importantă a populaţiei nu a fost interesată de referendum e tot un vot de blam pentru Geoană şi compania. Am pierdut, din păcate, emisiunea la care s-au dat cele mai aiuritoare explicaţii votului popular. E vorba de o emisiune de pe Antena 3, moderată de Mihai Gîdea şi din care *Evenimentul zilei* a publicat, luni, cîteva fragmente. Pe platou, Ion Cristoiu, Valentin Stan şi Victor Ciutacu. Comentînd mitingul din Piaţa Universităţii, Ion Cristoiu a declarat: „Avem, în sfîrşit, pe Fidel Castro mai tînăr“, un „Fidel Castro din Balcani“. Valentin Stan, poreclit „omul cu laptopul“, a mers şi mai departe: „povestea cu întîlnirile în piaţa publică periodic, din nefericire, nu a lansat-o domnul Castro. Era un băiat care a început prin München treaba asta şi a ajuns undeva la Nürnberg, la o cotă extrem de interesantă...“ Şi tot el: „Traian Băsescu e terminat ca om politic“. Iar Ion Cristoiu nu şi-a putut stăpîni entuziasmul: „Emisiunea noastră va fi tot mai glorioasă, va creşte pe zi ce trece ratingul, pentru că omul (Traian Băsescu, *n.m.)* e de nevindecat“.

Dintre comentatorii care s-au succedat sîmbătă seara pe micul ecran au lispit reprezentanţii societăţii civile. Şi totuşi, societatea civilă a jucat un rol foarte important în bătălia referendumului. A fost, mai întîi, apelul celor 50 (care au devenit repede cîteva mii), apel ce a declanşat un val de reacţii vehemente. S-a văzut atunci că ura faţă de intelectuali e transpartinică şi că „directorii de conştiinţă“ oficiali nu acceptă cu nici un chip încălcarea teritoriului pe care l-au delimitat şi l-au luat în stăpînire. Au urmat apelul celor 100, pentru respectarea statului de drept şi a democraţiei, precum şi o masă rotundă la GDS, cu participarea lui T. Băsescu. Nu am mai avut de mult o asemenea mobilizare a intelectualilor, cu efecte sensibile asupra prestaţiei preşedintelui şi asupra receptării discursului său. Regruparea societăţii civile este o realitate incontestabilă şi reconfortantă, de care ar trebui să ţină seama atît politicienii cît şi analiştii „profesionişti“.

DILEMATECA

Eugen Istodor
Cartea vieţii mele
Editura Polirom, 2007

Texte și opinii de: ● *Iulian COMANESCU (analist media)* ● *Radu COSAȘU* ● *Stela GIURGEANU* ● *Andrei GORZO* ● *Florin IARU (scriitor)* ● *Radu PARASCHIVESCU (scriitor)* ● *Lucian POPESCU (jurnalist)* ● *Antoaneta RALIAN (traducătoare)* ● *Adina ROSETTI* ● *Adrian SPINEI (consultant IT independent)* ● *Bogdan VOICU (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Acest mesaj nu este un spam…

„Deci, mi se pare supertare... stai să-ți zic! Mai ești pe-acolo? Vezi că mie îmi apare idle. *Ai tu o problemă cu* mess-*ul... hai mai bine să vorbim pe* skype! *Sau îți trimit tot* story-*ul pe mail... Vroiam să-ți spun de taică-miu care și-a luat computer de la superoferta de la «Cora». Și după trei zile m-a sunat disperat să-mi zică că a scris nu știu ce text și i-a dispărut pur și simplu. Lol! Uitase să dea* SAVE. *I-am zis că dacă vreodată computerul îl întreabă ceva, mereu să răspundă cu ceva pozitiv. Și asta nu e tot. A început să se descurce binișor cu mail-ul, trimite chiar și* attach-*uri, că i-am zis io cum se face: dacă vrei să atașezi o poză, o ceva, te uiți acolo unde se vede agrafa și «agăți» ce ai de trimis. Am obs. că la ei merge să le faci comparații și metafore ca să priceapă. De exemplu, i-am zis să se gîndească la un computer ca la o grădină de legume. Din cînd în cînd, trebe plivită pentru ca plantele să crească, nu-i așa? Așa că să nu uite să «plivească» computerul cînd are timp, să arunce ce nu-i trebe, să dezinstaleze, chestii... Și a priceput. Cîți ani are? 58. Ah, știu... ăștia peste 60 sînt pierduți! Nu-i mai înveți. Dar eu știu și pe unul la 30 care nu știe să cableze nimic, nici să apese pe butoane... cică e scenarist. Nu-l primește nimeni nicăieri, pen' că aduce texte scrise de mînă. I-am zis să-și angajeze secretară. Dar nu asta era faza cu taică-miu! Faza e că a început să răspundă la* spam-*uri. Cică nu crede că în spatelele unui mesaj nu s-ar ascunde un om. Adică cum să vină mesaje personalizate așa, din neant!? Dacă unul pe care îl cheamă Valeriu îi propune o afacere pe net de o sută de milioane, el de ce să nu-i răspundă? Și se apucă și scrie: dragă domnule Valeriu, eu personal nu sînt interesat de afacerile dvs., însă vă urez mult succes în continuare... Rezultatul: din ce în ce mai multe* spam-*uri de la Valeriu și de la ceilalți. Răspunde și la alea în engleză. I-a scris pînă acum lui Irene, lui Mike și unora cu viagra. Degeaba i-am zis că ceea ce face e lipsit de sens. Mi-a răspuns că pur și simplu îi face plăcere să le scrie. Pînă cînd m-a sunat din nou disperat să-mi zică că a cîștigat un milion de dolari la o loterie online din Olanda. Că ce trebe să facă... M-am enervat. Nu dormise toată noaptea și deja își făcuse planuri: casă, mașină nouă, din astea... M-a întrebat dacă e țeapă? M-a pus să intru la el pe mail ca să văd mesajul cu «Congratulations!». M-a pus să sun în Olanda ca să verific. Am verificat pe net și mi-a luat o zi întreagă ca să-l conving că era ditamai* spam-*ul. I-am arătat și site-uri despre cum arată un* spam *de genul ăsta... i-am povestit oftînd despre cum se păcălesc oamenii pe net. Și nu știu de ce toată povestea m-a întristat. Ce, nu-i tare faza? Mai ești acolo?"*

Aceasta nu este o întîmplare suprarealistă. Mesajul de mai sus poate să aparțină cuiva din generația mea. Iar tatăl respectiv poate fi din generația părinților mei. Pe generațiile care au acum 14-18 ani deja nu le mai înțeleg. Așa cum cei din generația părinților mei nu înțeleg generația mea. Și nu doar noile tehnologii sînt cele care ridică bariere. Într-o lume care se screme să comunice prin orice căi, mai mult sau mai puțin virtuale, problema e tocmai refuzul de a comunica. Sîntem cu toții îmbîcsiți, nu mai avem nici timp, nici răbdare... să explicăm cum computerul poate fi plivit ca o grădină de zarzavaturi. Abia aici intervin și noile tehnologii. Efectul este uneori dezumanizarea. Căci ce poate fi mai dezumanizant decît să răspunzi cu sinceritate și cu bune intenții unui mesaj de tip spam? *(ca să forțez o explicație:* spam-*ul este procesul de expediere a mesajelor electronice nesolicitate, de cele mai multe ori cu caracter comercial, de publicitate pentru produse și servicii dubioase, practicată în industria e-marketingului și de proprietarii de site-uri pornografice – wikipedia)* (**A. P.**)

Lucian POPESCU

Web 2.0 în război

Doi sau trei ani au fost de ajuns. Tehnologia nu a făcut vreun salt și nu s-a produs vreo dezvoltare importantă a infrastructurii Internetului. Doar îmbunătățiri, într-un ritm moderat. Ce s-a schimbat însă a fost percepția noastră, iar noua imagine despre Internet, numită generic „Web 2.0", a modificat, mai mult decît ne-am fi așteptat, o zonă considerabilă a lumii în care trăim.

Pînă prin 2001, Internetul era parcă o ficțiune. În ciuda popularității sale, în relatările mass-media era dezbătut ca un proces încă subteran, ca o promisiune pe cale de a se îndeplini, un fenomen greu de surprins, deseori rezervor de spaime și de temeri pentru viitor – hackeri, viruși, pedofili ce stau la pîndă în camerele de chat, Internetul care dă dependență, Internetul care împiedică dezvoltarea capacității de socializare a adolescenților, Internetul care imbecilizează sau Internetul ce corupe moralitatea prin milioanele de siteuri pornografice, Internetul ce facilitează acțiunile teroriste etc. Concomitent, mass-media construia un Internet cu pretenții utopice, ce va aduce pe tavă noi forme de angajament politic sau civic, noi forme de solidaritate, ori va deveni fundamentul unei extinderi a lumii culturale și științifice.

Majoritatea discuțiilor se refereau la ce va fi, la ce se așteaptă, cum va evolua Internetul, de parcă Internetul „adevărat" încă nu exista și abia viitorului îi revenea sarcina întruchipării „realului" Internet. Eșecul marilor investiții în dotcomuri, portaluri și tehnologie de la sfîrșitul anilor '90 s-a datorat poate și acestui orizont puternic, dar vag, de așteptări, generat de discursul futurist al mass-media.

Un alt exemplu de ficționalizare: Internetul era descris frecvent și în orice context ca „cyberspațiu". Termenul a devenit acum atît de comun, încît nimeni nu se mai gîndește că el provine din romanul lui William Gibson, *Neuromancer,* apărut în 1984, în care era descris spațiul virtual al „matrix", tărîmul în care se desfășoară majoritatea romanelor scriitorului. E o mare distanță astăzi între imensul spațiu comercial oferit de Internet și sensul originar al termenului de „cyberspațiu".

După anul 2000, cel mai important fenomen petrecut pe web a fost dezvoltarea foarte rapidă și la dimensiuni nemaiîntîlnite a rețelelor sociale – prin intermediul unor tehnologii precum forumurile, blogurile, site-urile wiki, experimentele, RSS feed, podcast; acestea au născut o suită de speranțe, mai realiste, și o nouă concepție despre fenomenele Internetului. În același timp, s-a spart și balonul de săpun al marilor proiecte investiționale.

În 2004, a apărut conceptul de „web 2.0", inventat de Tim O'Reilly. Nu exista încă o definiție acceptată de o majoritate a cercetătorilor și dezvoltatorilor web și sînt destule voci puternice care neagă validitatea conceptului – mai ales cînd vine vorba de dezvoltări tehnologice. Numai că „web 2.0" este mai degrabă un concept de analizat din punct de vedere sociologic.

Înainte de orice, „web 2.0" dă seama de o mutație persistentă pe web: indivizii sînt cei ce ocupă centrul scenei. Utilizatorul de Internet nu mai este doar consumator, este și vînzător, dezvoltator, designer, furnizor de conținut, creator. Interacțiunile se petrec din ce în ce mai mult între indivizi și din ce în ce mai puțin între indivizi și entități colective – companii, instituții, stat.

Modelul interacțiunilor sociale de tip „web 2.0" a depășit granițele convenționale ale Internetului sau poate că Internetul însuși a pătruns în viață, modificînd tipare comportamentale, felul în care se iau deciziile, felul în care construim strategii sau ne raportăm la semenii noștri. Există domenii în afaceri, media, învățămînt, cultură a căror dezvoltare nici nu mai poate fi înțeleasă fără recursul la conceptul de „web 2.0", după cum există și efecte perverse ample ale acestei noi paradigme.

Un exemplu îl furnizează un articol recent apărut în *Policy Review,* intitulat „War 2.0", în care autorul, Thomas Rid, discută felul în care web-ul a modificat abordarea războiului și a „managementului violenței" în ultimii ani. El trasează o serie de analogii între dezvoltarea web a ultimilor ani și formele noi pe care le ia războiul sau organizarea insurgenților din Irak. Inițiativa și inovațiile provin de la grupuri mici sau de la nivelurile inferioare de management ale organizațiilor („fie că e vorba de Google, al-Qaeda sau armata SUA"). Manualele de tactică și instrucție militară se compun acum pe baza sugestiilor multiple de pe Internet și prin contribuția permanentă a celor cărora li se adresează – într-un mod analog felului în care se scriu site-urile wiki. Modelul aplicațiilor *open standards* e preluat în modul „participativ" în care se creează rețetele de explozibil improvizat sau în felul în care se pun la punct noi tactici de asalt, de pildă. Coordonarea acțiunilor este înlocuită de „sindicalizare", preluarea liberă a informațiilor și eliminarea controlului asupra acțiunilor individuale. În ansamblu, preluarea tiparelor organizaționale, născute de dezvoltarea Internetului, de către insurgenții irakieni, posibilitatea de a recruta eficient adepți și de a difuza manuale de instrucție permanent actualizate, eficiența propagandei pe Internet reprezintă una dintre cele mai mari dificultăți și provocări cu care se confruntă astăzi armata americană în Irak.

Problema pe care a avut-o de la începutul conflictului din Irak armata americană – sugerează autorul – este aceea a adoptării unui model anterior „web 2.0". Era vorba de acel impuls al investițiilor în tehnologie cu care s-au confruntat companiile la sfîrșitul anilor '90. Scopul a fost de a diminua rolul greșelii umane. Accentul ar fi trebuit să cadă, în loc de „senzorii pentru lunetiști" pe ceea ce Rid numește „networking-centric operation" și pe luarea în considerare a unui element fundamental al războiului contemporan: resursele inamicului de a folosi mijloace asimetrice de luptă și semnificația interacțiunii umane și a contactului social. „La fel cum multe afaceri în această epocă digitală nu au putut aduce profit, forța computerizată nu a putut aduce victoria."

În decembrie 2006, armata americană a tăiat drastic bugetul pentru programul „Future Combat System". În aceeași lună – spune Thomas Rid –, a apărut prima publicație, după două decenii, editată de armată, despre contrainsurgență. Autorul ei comandă acum trupele americane din Irak.

Un scurt istoric al tehnologiei (I)

● **3000 î.Ch.** – În Asia Mică era utilizat un instrument pentru calcule (precursorul abacului) care poate fi considerat primul computer.

● **900 î. Ch.** – Vechii egipteni organizau un serviciu de trasmitere a scrisorilor sau poruncilor faraonului, folosind curieri călări, pedeștri sau cu barca (precursorul serviciului poștal).

● **Sec XII** – Comercianții florentini simbolizează prin @ o unitate de măsură.

● **1440** – Se inventează tiparul.

● **1673-1694** – Gottfried Wilhem von Leibniz îmbunătățește o mașinărie inventată de Pascal, realizînd un mecanism care efectua adunări, scăderi, înmulțiri și împărțiri.

● **1831** – Independent unul de altul, Michael Faraday și Joseph Henry descoperă că electricitatea poate fi indusă de modificări ale cîmpului magnetic. Descoperirea va duce la apariția primelor generatoare de electricitate.

● **1832** – Charles Babbage concepe „instrumentul analitic", care poate fi considerat primul calculator mecanic. Este vorba despre o mașinărie de calcul care funcționează pe baza unui program sau a unui set extern de instrucțiuni. Deși uluitor de modern din punct de vedere al concepției, „instrumentul analitic" n-a putut fi construit în așa fel încît să și funcționeze.

● **1835** – Joseph Henry dezvoltă principiile de bază ale telegrafului.

● **1844** – La 24 mai, Samuel F.B. Morse transmite primul mesaj pe o linie de telegraf de la Baltimore la Washington, folosind codul inventat de el. Faimosul mesaj era: „What hath God wrought?" („Ce a realizat Dumnezeu?").

● **1850** – Prima agenție de știri – Julius Reuter – încă folosea porumbeii călători pentru a grăbi transmiterea știrilor importante și a informațiilor între diverse orașe.

● **1867** – Graham Bell inventează telefonul și fondează Bell Telephony Company. Sholes și Glidden inventează și comercializează prima mașină de scris (marca Remington).

● **1888** – Heinrich Hertz produce și detectează primele unde radio. Acestea vor fi numite unde herțiene pînă la Marconi, care le va redenumi unde radiotelegrafice.

● **1911** – Leonardo Torres y Quevedo realizează prima tentativă de construire a unei mașini după modelul Babbage. Introduce cuvîntul „automatică" pentru a desemna știința automatelor și inventează primul exemplar al unei mașini care poate să joace șah.

● **1920** – Începe să funcționeze primul post de radio licențiat cu transmisiuni regulate.

● **1924** – De la New York se transmit la Londra fotografii prin intermediul radioundelor. Fizicianul ruso-american Vladimir Kosma Zworikin realizează iconoscopul – un tip timpuriu de sistem de televiziune.

● **1936** – În Marea Britanie încep transmisiunile regulate de televiziune.

● **1940** – Prima emisiune color televizată are loc datorită sistemului dezvoltat de Peter Carl Goldmark.

● **1945** – John Presper Eckert și John W. Mauchly finalizează și testează ENIAC-ul, primul computer de uz general complet electronizat. Compus din 19.000 de tuburi în vid, 1500 de relee, consumînd 174 Kwats, avînd 30 de tone pe o suprafață de 72 mp, ENIAC este recunoscut a fi primul computer electronic dotat cu program universal.

DILEMA VECHE
Generația iPod

Computerul e inteligent şi atît...

În afară de utilizarea „clasicului" computer, au apărut deja noi suporturi pentru scris: hîrtia electronică şi pixurile digitale. Oamenii vor fi încurajaţi să le folosească pentru a economisi timp şi bani, procesul de fabricaţie al hîrtiei obişnuite fiind perceput ca unul destul de costisitor şi prea puţin ecologic. În plus, se tinde spre o digitalizare a informaţiei de orice fel. O carte de 500 de pagini încape lejer pe un stick *– un dispozitiv de stocare a informaţiei de mărimea unei lame de ras – de doar 256 de MB.*

Mai demult, „meseria" de scriitor era considerată, din punct de vedere financiar, una la îndemîna oricui. Nu trebuia să investeşti decît într-un creion şi în coli de hîrtie. Partea care nu putea fi preţuită se afla însă în mintea celor care foloseau aceste obiecte. I-am întrebat astăzi pe cîţiva oameni care se îndeletnicesc cu scrisul ce părere au despre noile tehnologii. Dacă le uşurează munca. Sau dacă au devenit dependenţi de ele. Sau dacă, pur şi simplu, îi lasă indiferenţi.

Antoaneta RALIAN

Ar fi greşit să generalizez, dar pentru numeroase persoane din generaţia mea afluenţa de gadget-uri şi de tehnologii moderne e un fel de bau-bau la care se uită cu puţină teamă, neîncredere şi jena pe care ţi-o dă ignoranţa asumată. Mă întreb dacă aşa au simţit şi bunicii noştri cînd au apărut televizorul sau radioul. În ce mă priveşte, sînt total afonă – ca să folosesc un eufemism – în tot ce înseamnă tehnică şi tehnologie veche sau modernă. Pentru mine încă şi astăzi televizorul ţine de magie. Nu sînt retrogradă, ci numai opacă. Am un computer care se uită la mine cu ecranul lui negru, cu aceeaşi ostilitate cu care mă uit şi eu la el. Cred că în sinea lui rîde homeric cînd mă vede cum stau cocoşată şi scriu de mînă sute şi sute de pagini. Dar aşa cum n-aş putea citi vreodată o carte pe computer, fără să o ţin în mînă, să o simt fizic, să o răsfoiesc, să o posed, tot astfel nu pot suporta ca între mine şi traducerile mele să se interpună un mecanism rece, alienant, oricît ar fi el de evoluat. Pe pagina aşternută cu scrisul meu mă regăsesc, sînt eu cu mine, am o relaţie aproape senzuală cu caietul şi cu stiloul cu care scriu. Sau poate că e vorba doar de aroganţa ignoranţei... Totuşi îi invidiez din inimă pe cei cărora li se deschide sesam-ul de comori ale Internetului.

Radu COSAȘU

Cu ultimele puteri ale acestui creionaş 2 Orion – un ciot gălbui cu gumă în vîrf pe care nu-l voi arunca pentru că ţin prea mult la el – precizez că nu am nici o fobie faţă de computer, nici o vehemenţă, nici o ironie. Dar nici atracţie, nici seducţie, de parcă ar fi o femeie frigidă. Nu o să pot niciodată scrie sau citi pe sticlă. Doar pe hîrtie, cu creionul şi pixul, cu multe mîzgăliturи. Recunosc că, privindu-i mecanica, mă uimeşte cum poate şterge atît de repede fraze şi cuvinte – ştersul (adică stresul...) fiind pentru mine esenţa scrisului. Atît. E aşa cum spui de cîte unul că „e un om inteligent şi atît".

Andrei GORZO

Sînt dependent de varianta online a săptămînalului *The New Yorker*. Îmi verific căsuţa de e-mail cu o insistenţă uşor compulsivă (şi asta în pofida faptului că nu ştiu să-mi gestionez corespondenţa). Tratez cu o indiferenţă virtuoasă oferta piraţilor în materie de noutăţi cinematografice, dar nu şi oferta lor în materie de filme vechi şi rare. Cam astea sînt proporţiile dependenţei mele de Internet: mult sub medie, aş spune. Nevrotică este relaţia mea cu telefonul mobil: la un moment dat mi-era atît de frică de el încît îl ţineam închis tot timpul. Acum mi-e mai bine, dar lupta pe care trebuie s-o dau zi de zi ca să-l las deschis cu cîteva minute mai mult decît în ziua precedentă are ceva din lupta pe care trebuie s-o dea un alcoolic ca să amîne momentul primului pahar.

Florin IARU

Eu nu sînt dependent de nimeni şi nimic. Acum patru sute de ani, aş fi avut ornic, acum două sute, aş fi şurubărit la jucătorul de şah al lui Maelzel, iar la sfîrşitul secolului al XIX-lea, aş fi tras de pîrghiile maşinăriei lui Babbage. Acum am trei calculatoare Apple şi două iPod-uri. Dar nimic din ce e tehnic nu are valoare în sine. Un calculator nu e decît un creion/ o riglă/ o pensulă într-o nouă prezentare. Economisesc timp şi îmi cîştig existenţa. Şi regret răstimpul de gîndire al corespondenţei clasice.

Radu PARASCHIVESCU

Podcast-uri, Click Wheel, firewire, iPod shuffle... Gata, nu mai pot. Nu mă văd navigînd pe marea unei limbi atît de neprietenoase. Şi cu atît mai puţin mă văd în ipostaza beneficiarului acestor răsfăţuri tehnologice. Am pierdut deja două lupte esenţiale: am calculator şi telefon mobil. Depind de amîndouă, aşa cum bănuiam că urma să se întîmple încă din ziua cumpărării lor. Nu mai vreau altceva. Nu vreau să merg pe stradă şi să am un sensor de temperatură în rama ochelarilor, unul de altitudine în cureaua pantalonilor, un aparat foto în acul de la cravată, un radio minuscul în nasturele de sus al cămăşii, un televizor în tocul pantofului şi un aspirator în buletin. (M-aş lăsa momit doar de o instalaţie de aer condiţionat la purtător.) Nu mai am nostalgia pixului plimbat pe hîrtie şi întreţin un comerţ cuviincios cu obiectul la care scriu inclusiv rîndurile astea. Dar atît. E posibil ca peste ani fiecare trecător să fie un magazin de electronice ambulant. Ei, şi? Aşa pîndiţi de riscul dinozaurizării cum sîntem, nu cred că are rost să jelim romantic în batistă. Ăsta e mersul lucrurilor. În ce mă priveşte, încă am puterea să mă amuz, cu un licăr de indian care vede sticlele colorate întinse de oamenii lui Columb.

a consemnat
Adina POPESCU

Bogdan VOICU

De la navetă la *telecommuting*

Pe Internet există numeroase jocuri online pentru copii de 3 ani. Sînt extrem de educative: te învaţă asocieri, culori, forme, utilizarea mouse-ului, a computerului etc. Oricît ar părea de bizar, am văzut copii de 3 ani care se descurcă fără probleme cu astfel de site-uri.

Un prieten vestic spunea că este o mare diferenţă între un profesor de la ei şi unul estic. Dacă scrii un e-mail unui vestic, primeşti răspuns în cîteva ore sau în cîteva zile. În Est poţi primi răspuns şi după şase luni, dacă primeşti vreodată. Vesticul spune că se întîmplă des să scrie unor estici pentru a le oferi grant-uri şi ei să nu răspundă. Sînt de părere că nu ţine doar de capacitatea limitată de comunicare a esticilor, dar şi de lipsa de deprindere de a utiliza Internetul. Se arată surprins: ce caută atunci în mediul academic astfel de oameni? Sînt ei capabili să facă cercetare? Cum se pun la curent cu ultimele noutăţi în domeniu, cu literatura gri, disponibilă aproape exclusiv pe Internet, cum îşi învaţă studenţii să o caute? Nu îi mai explic că în România încă se mai consideră că cercetarea şi învăţămîntul universitar sînt entităţi complet diferite, iar noile tehnologii...

România are de cîţiva ani una dintre cele mai ridicate rate de creştere a accesului la Internet prin *broadband*. Ţara continuă însă să ocupe una dintre ultimele poziţii în Europa în ce priveşte nu doar accesul (de orice tip) la Internet, dar şi indexul dezvoltării tehnologice.

În România, un sfert din populaţia adultă declară că ştie să folosească un computer. Ponderea urcă la 75% în cazul celor între 18 şi 24 de ani, scade în jurul a 50% între 25 şi 34 de ani, la un sfert între 45 şi 54 de ani, şi la doar 3% în cazul celor peste 65 de ani. Computerul este doar un exemplu. Asemenea lui sînt multe altele din ceea ce numim astăzi noile tehnologii.

Fiecare generaţie a avut noutatea sa tehnologică, cea care a ajutat-o să construiască o lume diferită de „lumea aşa cum o ştim noi". De la motorul cu aburi, la producţia de automobile în serie, de la becul electric la aspirator, de la chirurgia fără anestezic la cea fără dureri, schimbările tehnologice afectează, mai mult sau mai puţin vizibil, dar în mod decisiv, imaginea despre „lumea noastră".

În anii '80, ca să mergi de la Ploieşti la Constanţa, vara, dura măcar jumătate de zi, în căldură, într-un trafic în care căruţele, tractoarele şi combinele ce trebuiau depăşite concurau cu viteza scăzută de care erau capabile Daciile. Astăzi, şosele mai largi, maşini mai puternice, dar şi mai confortabile (scaune mai bune, aer condiţionat, CD player şi alte minuni tehnice) scurtează călătoria şi o fac mai plăcută.

Cîndva, pentru a trimite mesajul victoriei, aveai nevoie de sacrificiul unui Phillipides. Ceva mai tîrziu în istorie, Napoleon a străbătut Europa de la Vilnius la Paris în doar cîteva zile, trenul a permis interacţiunea cu comunităţi mult mai îndepărtate, avionul a legat malurile Atlanticului, telefonul prin centrală, cu purici, a permis o comunicare dacă nu instantanee, cel puţin rapidă. Astăzi, tehnologia IT, Internetul, chatul, videochat-ul, forumurile de discuţie transformă comunicarea într-o chestiune globală, facilitînd schimbul rapid de idei şi, în esenţă, stimulînd progresul. 75% din tinerii din România sînt parte a acestei lumi în care poţi oricînd să găseşti oameni care-ţi împărtăşesc interesele, poţi să culegi informaţii, să te simţi bine, dar şi să pierzi timpul în moduri stupide.

IT-ul este doar partea cea mai vizibilă a schimbării tehnologice. De la maşini de spălat vase la combustibili alternativi, de la tratamente pentru boli incurabile la ţesături siliconate, impermeabile, cotidianul este definit prin impactul noilor tehnologii.

IT-ul pare a fi însă pecetea unei generaţii, aşa cum casetofonul stereo a caracterizat cîndva o alta. El are un impact deosebit, transformînd profund societatea, globalizînd-o (alături de alţi factori, desigur), ajutîndu-ne să ne deschidem la schimbare, la nou, la altfel de oameni şi moduri de viaţă, la cunoaştere. În plus, tinde să fie unul dintre factorii principali în a impune o *lingua franca* ce ar putea să devină, în viitorul – deocamdată – îndepărtat, o limbă unică a întregii planete. Este vorba de o versiune simplificată şi internaţionalizată de engleză, frustrantă pentru vorbitorii săi nativi. O butadă academică spune că în proiecte internaţionale nu este bine să ai englezi în echipă: ei nu vor înţelege limba stricată în care ceilalţi comunică fără probleme, iar ceilalţi vor simţi un disconfort major ascultînd graiul curat al vorbitorului nativ. Toţi vor fi frustraţi. La fel de frustrant este pentru generaţiile mai vechi să citească şi să înţeleagă, pe chat şi nu numai, limbajul MIRC, destul de răspîndit printre tinerii de astăzi *(adik nishte kesti kare is k paranteza care am deschi-so aici shi ashea tb sa vb cu u, k?)*. Sper, ca mulţi alţii, ca acest mod de transpunere în scris a limbii să se dovedească doar o modă trecătoare. Dar dacă asistăm pur şi simplu la naşterea unui soi de dialect nefericit care ne transformă scrierea?

Lumea care se naşte nu aparţine doar tinerilor cu iPod-ul în buzunar şi cu numeroase nick-uri de Yahoo sau Skype. Ea poate aparţine în egală măsură tuturor, mai tineri sau mai bătrîni. Este doar o chestiune de opţiune (dar şi societală) de a fi sau a nu fi o părticică din ea, de a participa sau nu la negocierea noilor reguli de comportament în spaţiul public.

Pe de altă parte, noile tehnologii nu mai sînt noi de mult. Computerele personale sînt deja prezente în viaţa oamenilor, de măcar două decenii. Pînă şi Internetul, în forma sa actuală, este deja trecut de pubertate. Decalajul nostru tehnologic nu reprezintă o scuză pentru a refuza participarea. Este ca şi cum ai avea de-a face cu un referendum. Poţi să mergi sau nu la vot, opţiunea îţi aparţine, dar dacă nu o faci, nu ai nici o legitimitate să îi blamezi pe ceilalţi pentru modul în care au făcut-o.

La fel poţi refuza să comunici prin programe de chat, să răspunzi la e-mail-uri, să citeşti pagini de net, să te implici în comunităţi virtuale. A te plasa la marginea schimbărilor sociale este doar o opţiune personală, o chestiune de preferinţe, de valori. Costurile, aparent nule, se acumulează în timp: nu mai deţii aceleaşi instrumente şi aceleaşi cunoştinţe pe care le au ceilalţi şi astfel nu te poţi integra într-o societate care îţi devine din ce în ce mai străină. Nu eşti pe net, nu exişti, pierzi contracte fără ca măcar să bagi de seamă, pierzi timp. O bună parte din activităţile salariale de astăzi se produc prin *teleworking* – lucru de la distanţă, iar incidenţa acestui mod de a organiza munca este în creştere. Prognoza fantezistă de cîndva a lui Alvin Toffler pare a se adeveri. Mulţi încep să lucreze de acasă, fără a se mai deplasa la birou, renunţînd la navetă şi optînd pentru *telecommuting*. Avantajul? O casă în afara oraşului, un program flexibil, fără a mai pierde timpul stînd şi arzînd benzina în coloana de maşini cu viteză de melc. Un astfel de mod de viaţă popula literatura SF din anii '60-'70, părînd o utopie acum cîteva decenii.

Ca absolut toate lumile noi, nici cea virtuală nu este perfectă. Ea depinde de electricitate, de cabluri, de conexiunea cu serverul. Comunităţile virtuale româneşti sînt absolut fascinante. Ele reproduc aproape fidel lumea reală, cu tarele ei, cu lupta pentru a impune ierarhii, cu indivizi ahtiaţi după putere, cu un număr infinit de deţinători ai unor adevăruri absolute complet contradictorii.

În fine, tehnologia creează dependenţă, aşa că nu ar fi rău să lăsăm computerele astea în pace şi să ieşim niţel la iarbă verde :-)

Zîmbetul Giocondei

Conform descoperirilor publicate în *New Scientist*, cercetătorii din cadrul universităţilor din Amsterdam şi Illinois au reuşit să afle exact componenţa emoţională a zîmbetului atît de enigmatic al celebrei Gioconda. Această reuşită a fost obţinută cu ajutorul tehnologiei de recunoaştere a expresiilor şi emoţiilor şi a pus capăt unor dispute care au durat cîteva sute de ani, în legătură cu starea modelului întruchipat de Da Vinci în lucrarea sa realizată între anii 1503 şi 1506. Expresia femeii dezvăluie 83% fericire, 9% dezgust, 6% teamă şi numai 2% supărare.

(sursă: softpedia.com)

Adina ROSETTI

Dependența digitală

O nouă specie: tehnosexualul

Pentru băieții și fetele care o ard prin cyberspace, casa de modă Calvin Klein a inventat de curînd un parfum care să aprindă simțurile. E vorba de o aprindere mai mult virtuală, pentru că parfumul al cărui nume – CK In2U – trimite la argoul de Messenger, nu prea are miros și poate fi achiziționat în *Second Life,* sub formă de bule, în interiorul cărora se poate iniția un dialog, probabil de tipul: *„You're smelling very bloggy today, baby!"*. Ambalajul său are un design și o textură ce amintesc de iPod – *icon*-ul noii generații tehnologizate.

Responsabilii de marketing de la Calvin Klein (vinovați mai demult și de succesul imens al parfumul *grunge* CK One, care se vindea la pachet cu albume Nirvana) au explicat că target-ul produsului îl reprezintă „tehnosexualii", o nouă specie urbană. Tehnosexualul (termen inventat de matematicianul american Rick Montalvo) este, așadar, un soi de narcisist de tip nou, cu un nivel ridicat de viață, obsedat de informatică și mare iubitor de tehnică sofisticată, un produs al societății de consum și al evoluției tehnologice permanente. Unii dintre noi, cei de factură mai retro, l-ar numi *gadget freak,* probabil un pic ironic, i-ar vorbi despre alienare, despre pericolul dependenței, despre pierderea contactului cu realitatea, despre lipsa de perspective, și l-ar sfătui, la fel de ironic: *Get a life! A real one!*. În acest timp, alții sînt suficient de deștepți încît să înțeleagă că această obsesie hi-tech abia așteaptă să fie exploatată. Și, în concluzie, să ceară cam 40 de lire sterline pentru un parfum care nu are miros, fiind destinat nu unor ființe umane, ci unor avataruri alcătuite din pixeli. Singurul miros pe care îl simte tehnosexualul este poate cel al tastaturii încinse și al propriului său creier înfierbîntat de aparatele la care „se conectează" permanent, la serviciu, în mașină sau acasă.

Madame Bovary în societatea de consum

Cînd a împlinit 35 de ani, Daniel a simțit o dorință irezistibilă de a avea un televizor din acela cu plasmă. Era scump, dar ce calitate a imaginii, ce sunet incredibil de real, ce senzație de spațiu în sufragerie fără hardughia de dinainte! Și ce priviri admirative aveau prietenii, care nu se mai săturau să butoneze telecomanda. După aceea, s-a trezit într-o bună dimineață cu certitudinea faptului că telefonul său mobil părea să nu mai facă față în mod onorabil îndatoririlor sale. Nu avea nici sonerie polifonică, nici afișaj color, lucru aproape de neconceput pentru un mobil într-o lume civilizată. Era lipsit de posibilitatea de a imortaliza vreun moment fericit (sau orice fel de moment) al vieții sale. Îi lipsea și acea capacitate miraculoasă de a se conecta la Internet cît ai clipi. În mai puțin de două zile, bătrînul dinozaur a fost înlocuit cu un telefon mobil de ultimă generație. Cum toate acestea i-au cam secătuit economiile, următoarele electronice au fost achiziționate în rate. Era și greu să reziști acelor cataloage superbe, în care femei lucioase prezentau, îmbrăcate sumar, niște obiecte micuțe și sofisticate, majoritatea de culoare argintie, care mai că nu-ți citeau și gîndurile. Și ce nume apetisante aveau: Blackberry, flybook, smartphone, digi-walker, GPS Navigator, flashdrive, iPod. Sunau atît de sexy, de SF! Trebuia să le aibă pe toate, mai ales că nici nu apucai bine să te bucuri de unul, că apărea altul și mai minunat, și mai performant, cu memorie mai mare și opțiuni mai complexe, de care aflai imediat, grație Internetului atotcuprinzător, și pe care îl puteai chiar comanda online. Creditele curgeau, unul după altul. Atît de simplu, doar cu buletinul. Iar casa se umplea de cataloage, pliante cu superoferte, manuale de utilizare ale unor aparate incredibil de sofisticate, fără de care viața era plicticoasă și fără sens!

Într-o zi, Daniel a început să primească în căsuța poștală hîrtii ce îl somau să-și plătească ratele și dobînzile care se înmulțiseră în proporție geometrică. Atunci a trebuit să facă un credit, din acela de consum, la care nu trebuie specificată destinația, pentru a mai achita din restanțe. Și după aceea, altul, pentru a acoperi *overdraft*-ul de la cardul de credit. În final, a ajuns să se gîndească cum să falsifice semnătura soției pentru un împrumut mai mare, de la o bancă mai binevoitoare. Pentru că ar fi fost imposibil să vorbească cu ea și să-i explice dorințele lui, din moment ce ea îl considera un „nebun care aruncă banii pe toate prostiile", în timp ce viața se găsește în cu totul altă parte. Și, dîndu-și seama ea la un moment dat de chestia asta cu viața, a și plecat cu un altul, care prefera să-și piardă vremea pe la pescuit, migălind mulinete și lansete, în loc să butoneze gadget-uri electronice de ultimă oră. Iar el a rămas singur cu creditele, Internetul și aparatele lui cu denumiri SF. Nu știm dacă e fericit sau nu...

Stela GIURGEANU

E HTML-ul un SGML pentru HTTP?

Ți-am download-it niște patch-uri ca să-ți upgradezi game-board-ul. Și, fii atent că din cîte știu eu, mai există și alte plug-in-uri ca JetCast_DSP, dar ăsta merge doar de la Winamp 5 în sus și are implementată și posibilitatea de a folosi microfonul...

...Ah. Aha. Și stai așa, preț de minute bune, nițel tîmp. Nițel mai mult pentru că, deși toate astea chiar dacă înseamnă ceva (că prea sînt serioși cei din gura cărora ies), tu habar n-ai ce. N-ai habar nici măcar dacă e de bine sau de rău, dar în orice caz, aparențele trebuie păstrate, ca nu care cumva să te dai de gol și să faci cerc de tăcere și uimire în jurul tău. Așa că zîmbești discret, acel zîmbet neinterpretabil, genul „tăcerea e de aur", te prefaci că înțelegi și te rogi să nu ți se adreseze o întrebare-cod de genul *„ce crezi că ar trebui să fac ca să-mi emită SHOUTcast-ul în exterior?"*, întrebare care ți-ar distruge întregul camuflaj de ignorant și ți-ar duce buhul, cum i s-a întîmplat lui „tanti-anti-pod", doamna de la B pe care inițial o chema tanti Maria, dar care, exasperată de cîte ori auzise întrebarea aia tîmpită și fără legătură, din ce în ce mai des, pe la reclame și pe scară (și în fața și înăuntrul ei); *ai pod? ai pod?* a întrebat și ea, într-o doară și timidă pe unul dintre ei, cu căști minuscule în urechi, „da' ce tot aveți, mamă, cu podurile alea?".

Mai este și IceCast (ceva în genul SHOUTcast) sub licența GPL, dezvoltat inițial pentru Linux, dar care merge și pe Windows. IceCast-ul încă nu l-am încercat și nici JetCast-ul. Dar ai putea să-mi spui ce piedici întîmpini la SHOUTcast? Eu am terminat de configurat un server de SHOUTcast în 10 min și în 15 deja streamuia. Acum o să mă uit la cele două plug-in-uri recomandate de tine și revin cu alte detalii...

...mersi mult! Și asta mă lasă la fel de rece. Pentru că mă lămurește la fel de bușteanu.

„Că nu mai înțeleg ce spun tinerii ăștia!", pufnesc de multe ori cei trecuți bine de pragul pensionării, că vorbesc de parcă nu mai vorbim aceeași limbă. Din cinci în cinci minute se mai aude, ce-i drept, în păsăreasca lor și cîte un cuvînt mai pe românește, dar între, dacă nu ești *up-gradat,* te-ai pierdut de tot.

Frustrarea neînțelegerii acronimelor și englezismelor care au invadat limbajul tinerilor, din ce în ce mai la curent cu ultimele răcnete ale tehnologizării, nu aparține însă doar acelui prag de vîrstă seniorială. Și-mi mai povestește o prietenă (cam de același leat cu mine), cum a fost într-o bună zi să se angajeze, iar o secretară i-a spus, cît se poate de sincer și pe față, că directorul „este plecat pentru un *training"* și că urmează să se întoarcă abia peste două săptămîni. La care prietena mea, crezînd că prinde subînțelesul, i-a surîs secretarei complice, că adică înțelege și ea cum e cînd spui că pleci să-ți cumperi un trening, dar între timp mai faci și altele (motivînd lenea sau alte chestii personale) și te întorci la birou peste patru, cinci ceasuri, sau chiar, de ce nu, mîine dimineață... dar chiar așa, după două săptămîni?

(Ulterior, amica mea avea să afle ce înseamnă aia *training...*)

...Probabil că ți-e închis portul din serverul rețelei. Instalează-ți ad-adware pe personal și spybot, fă-le update și rulează testele.

...Am bitdefender 9 proffesional plus... și nu mă scapă de trojeni nici să-l bat... ai vedere și îmi tot zice că nu mi-a infectat PC-ul, dar merge din ce în ce mai greu și nici nu pot să șterg bălăriile alea.

...Lasă tu bitdefender 9 proffesional plus și pune mîna și dă un format la calc. Dacă e plin de trojeni, apoi instalează-ți NOD 32 (Anti-Virus) și Sygate (Firewall, după care fă un update la anti-virus.)

Și-ți dai seama la un moment dat, tot stînd și ascultînd păsărească pe care cei de pînă în 20 de ani se pare că o întorc și o folosesc cu o ușurință și o îndemînare care încep să te sperie (devenind din ce în ce mai obișnuită printre ei și din ce în ce mai absconsă pentru tine) că treaba devine serioasă, iar gluma se îngroașă de la zi la alta și că nu mai este vorba doar de un moft sau de o fiță de genul celor care nu mai pot spune coafor, ci numai *stylist,* modă, ci *fashion,* sau *trend* în loc de curent, ci de o realitate înconjurătoare a unei generații *in touch* cu o nouă viață, mai robotizată și mai prinsă în rigorile unui nou mod de trai.

Și că pînă la urmă, ca să te descurci, e musai să-ți *upgradezi* și tu limbajul, *via* cunoștințe ale noului mediu înconjurător, să dai mai multe *search*-uri pe *net* și să afli și tu, o dată pentru totdeauna, răspunsul la acea întrebare de factură shakespeariană: *e HTML-ul un SGML pentru HTTP?*

Un scurt istoric al tehnologiei (II)

● **1950** – Diner's Club introduce prima cartelă de cost, un prototip al cărții de credit.

● **1957** – La 4 octombrie, URSS lansează primul satelit artificial, Sputnik 1.

● **1958** – Ca un răspuns la lansarea satelitului Sputnik de către URSS, Departamentul Apărării Statelor Unite lansează la 7 februarie o directivă care a dus la apariția unui departament de cercetare denumit ARPA (Advanced Research Projects Agency).

● **1962** – Este pus în vînzare, pe piețele din SUA, primul robot industrial din lume: Unimation. Bell Labs începe testarea tehnologiei denumite generic „radio celular", care stă la baza telefoniei mobile.

● **1965** – John Kemeny și Thomas Kurtz concep limbajul de computer pentru începători BASIC (Beginners All-purpose Symbolic Instruction Code – codul de instrucțiuni simbolice de uz general pentru începători). Acesta va deveni principalul limbaj de programare utilizat de posesorii de computere personale.

● **1968** – În cadrul Universitatii Stanford apare primul laborator de cercetare a inteligenței artificiale.

● **1969** – DoD USA cooptează centrele de cercetare academice, industriale și guvernamentale, în scopul înființării unui sistem experimental de comunicare: ARPANET – Advanced Research Projects Agency-Network, precursorul Internetului. Sînt racordate sisteme de calcul ale departamentelor militare ale SUA.

● **1970** – Apare discheta. Apar aparatele pentru înregistrat casete video.

● **1972** – Ray Tomlinson folosește semnul „@" pentru a lega numele utilizatorului de adresa unde este stocată poșta electronică a persoanei. Trimite primul e-mail prin intermediul unei rețele.

● **1975** – Bill Gates și Paul Allen înființează compania Micro-Soft, care în 1977 devine Microsoft.

● **1976** – Steve Jobs și Steve Wozniak fondează Apple Computer Company și realizează primul prototip de computer Apple I, apoi sistemul Apple II, primul computer personal comercializat sub forma asamblată și tot primul care dă rezultate cu adevărat bune.

● **1978** – Primul mesaj de tip „spam" a fost transmis de directorul de marketing de la Digital Equipment Corporation, Gary Thuerk.

● **1981** – Apare computerul personal IBM (PC-ul), bazat pe procesorul Intel 8088, cu 64 kb memorie RAM și 40 kb memorie cache ce utilizează sistemul de operare industrial standard care va deveni cunoscut sub denumirea de DOS.

● **1983** – Apple aduce ca noutate în dotarea computerelor mouse-ul și meniurile pull-down. Primul sistem de telefonie celulară. MILNET (rețeaua militară SUA) se separă de ARPANET care va fi destinată activității civile.

● **1985** – Microsoft lansează sistemul de operare Windows 1.0.

● **1988** – Robert T. Morris lansează un program „worm" pe Internet, care afectează mii de hosturi. Acest fapt declanșează un val de comentarii în presă, aducînd practic Internetul în conștiința marelui public (pînă atunci, foarte puțini oameni știau de Internet).

● **1990** – Primul site WWW – o nouă orientare grafică pentru lucru în rețea. ARPANET încetează să existe (oficial).

● **1992** – Peste 65 milioane de PC-uri. Peste 1.000.000 de hosturi conectate la Internet.

● **1993** – 2.000.000 hosturi. Casa Albă și ONU devin instituții online. Motorola produce Motorola International 3200, cu greutatea de 581 grame, care va deveni un clasic al telefoanelor celulare.

● **1994** – Apare conceptul de „comunitate online". Apare conceptul „Business Network": o persoană poate cumpăra flori pe Internet.

● **1995** – 4.652.000 sisteme de calcul conectate la Internet. Vaticanul intră pe net. La fel și revista *Dilema.* WWW și Search engines sînt declarate tehnologiile anului.

● **1998** – Apare formatul de compresie audio MP3 – Mpeg Audio Layer 3, utilizat cu programul de redare Winamp.

● **1999** – Prima bancă ce are toate serviciile disponibile numai pe Internet: Bank of Indiana. Încep testările pentru WAP, GPRS și este lansată prima versiune Bluetooth.

● **2000** – Statisticile înregistrează: 100 milioane de sisteme de calcul conectate la Internet; 250 de milioane de oameni utilizează servicii online; 36% dintre casele din SUA au acces la Internet. MIT's Artficial Intelligence Lab lansează primele prototipuri de „roboți" inteligenți, capabili să interacționeze social.

Adrian SPINEI

Cu laptop-ul de gît: între performant şi sufocant

Enos N. Barton, cofondator al Western Electric, afirma pe la mijlocul secolului al XIX-lea despre o nouă invenţie în mare vogă în acel moment: *„Îmi amintesc perfect dezgustul pe care l-am simţit cînd cineva a afirmat că poate să trimită o conversaţie printr-o sîrmă“*. Era bineînţeles telefonul lui Graham Bell, de care acum nu ne mai putem lipsi. Deocamdată.

Într-o discuţie de acum cîţiva ani cu un amic, manager IT la o firmă românească medie ca număr de angajaţi, el îmi spunea un pic necăjit: *„Oamenii aceştia nu vor să dea mail-uri“*. *„De ce să scriu la tastatură cînd am telefon şi fax atît de uşor de folosit?“* era raţionamentul lor imbatabil. *„Ai un pic de răbdare* – i-am spus atunci – *anumite schimbări nu pot fi oprite de nimeni“*. A trecut ceva vreme şi aceleaşi personaje, pe atunci recalcitrante, îşi verifică acum e-mail-ul cu naturaleţea cu care respiră. Mai mult – graţie progreselor telefoniei mobile – răspund la aceste mail-uri şi discută pe mesageria instant în staţia de metrou, în maşină, din aeroport sau chiar din şezlongul de lîngă piscina hotelului. O transformare similară sculptează viaţa de zi cu zi a multora dintre noi, fie că vrem sau nu.

Impactul tehnologiei la birou nu face deliciul presei. Este un aspect considerat mai puţin spectaculos decît piraţii de filme şi muzică de pe Internet sau televizoarele cu plasmă avînd suprafaţa unei garsoniere confort II. Şi totuşi: ERP, CRM, EDOCS, wiki, Intranet, timesheet, SAP. Punctul comun al acestui amestec heteroclit de termeni tehnici este că din ce în ce mai mulţi români încep să le cunoască semnificaţia. Munca pe care aceşti oameni o depun zilnic este metrizată, „workflow“-izată, evaluată implacabil de către sistemele informatice ale firmei. An de an, modelul de acceptare al schimbărilor este acelaşi. „Conducerea“ impune un nou software, noi proceduri de lucru cu acesta, iar revolta este totală. *„De ce, pentru că era foarte bun cel vechi, perfect chiar!“* *„Nimic nu o să mai meargă, jur.“* *„Au înnebunit şi cei din management, şi IT-ul.“* Trec săptămînile, iar şocul iniţial se estompează. Gulerele albe învaţă, înjură, învaţă, se acomodează. Trece încă un an, se instalează un nou sistem sau o nouă versiune. *„De ce, pentru că era foarte bun cel vechi, perfect chiar!“*

Cred că laptop-ul este o invenţie fantastică. Pe de-o parte, te leagă cu lanţuri groase, pe de altă parte, îţi deschide drumul spre libertate. Ne aflăm în acest moment într-un context interesant, creat de îmbinarea cîtorva factori-cheie. Costul şi greutatea laptop-urilor sînt în scădere continuă, în vreme ce performanţa lor creşte, iar accesul confortabil la Internet a devenit pentru mulţi o comoditate precum cablul TV sau apa caldă. Astfel, chiar şi pentru firmele fără conturi bancare grase, rentabilizarea unui laptop a devenit extrem de facilă şi de rapidă. Odată ajuns acasă şi computerul portabil scos din geantă, angajatul se conectează prin VPN la reţeaua internă a firmei şi brusc regăseşte un mediu familiar. Luat în primire de braţele („tentaculele“?) invizibile ale sistemelor informatice, el poate da e-mail-uri, faxuri, poate participa la conferinţe telefonice sau videoconferinţe trecînd prin serverele de la birou. Corporatistul modern accesează fără oprelişti de acasă toate acele aplicaţii care, în loc de denumiri, au acronime de 3 sau 4 litere. Exact ca la birou! Atîta vreme cît tehnologia ne scuteşte de orele petrecute în traficul cumplit al oraşului este fantastic. Lucrurile însă nu stau mereu aşa de bine, pentru că în multe cazuri laptop-ul este doar un mijloc infernal de a continua munca, indiferent de ora din zi şi din noapte, indiferent de alte considerente. În cazul destul de mediatizat al middle-manager-ului decedat în aprilie din cauza (printre altele) a extenuării, eu aş spune că a murit şi „de laptop“. Cordonul ombilical poate să te strîngă de gît, dacă nu eşti atent.

Acelaşi arsenal electronic este pentru mulţi un bilet spre independenţa totală. Devine din ce în ce mai familiară figura freelancer-ului care-şi duce întreaga firmă pe umăr. O societate producătoare de software sau una de consultanţă şi training încap lejer într-o servietă. Faxul, telefonul, mail-ul, conexiunea la Internet, toate stau înghesuite cuminţi pe mobil. Sînt aceleaşi unelte ca şi în situaţia precedentă, s-a schimbat numai modul de utilizare. Diferenţa nu o face tehnologia în sine, ci doar oamenii care o folosesc.

Companiile grăbesc adaptarea oamenilor la schimbări prin formări („training-uri“ în limbaj corporatist) în care utilizatorii sînt educaţi să interacţioneze cu diversele sisteme şi aplicaţii cu care intră în contact. Partea bună la aceste training-uri este că te învaţă cum să lucrezi cu noile unelte, partea proastă este că nu te învaţă cum să *nu* lucrezi cu ele. Cum să închizi e-mail-ul şi clientul de mesagerie instant atunci cînd trebuie să te concentrezi asupra unei sarcini importante. Cum să nu-ţi citeşti e-mail-ul atunci cînd ţi se adresează un coleg. Cum să nu intri în sala de şedinţe cu telefonul mobil la tine, conectat prin WiFi la reţeaua firmei. Cum să laşi laptop-ul acasă atunci cînd pleci în week-end cu familia. Cum să ştii cînd să te opreşti şi să închizi, să scoţi din priză, să *te* scoţi din „priză“. În ultimă instanţă, este o chestiune de măsură, de liber-arbitru. Schimbarea pe care tehnologia o produce în vieţile noastre este de neoprit, dar nu şi de necontrolat.

Iulian COMANESCU

Cyberomul în cyberspaţiu

Spaţiul îşi pierde din atribute, dar în acelaşi timp se multiplică şi a început o expansiune aiuritoare, pe Internet şi în alte medii tehnologice caracteristice prezentului. Toţi, cînd jucăm Second Life sau cînd parcurgem o fereastră de browser, nu ne mai putem bizui pe stabilitatea newtoniană a spaţiului fizic. Baudrillard a vorbit despre pierderea unei caracteristici esenţiale a acestuia, dimensiunea sau măsurabilitatea. Pierre Lévy şi Gilles Deleuze au spus că virtualizarea nu este o specie de mistificare a realităţii, ci o prelungire şi augmentare a ei pînă la proporţii care pun grele şi pasionante probleme filozofice. William Gibson a avansat, pentru această densă şi totuşi fantomatică porţiune de realitate, cea virtuală, termenul de cyberspaţiu.

Mai puţin teoretic, putem spune că atunci cînd deschidem o fereastră de calculator, parcurgem diferite spaţii „moi“, puţin contondente chiar şi, în cazul unui joc cu împuşcături, lipsite de dimensiuni, aşa cum le cunoşteam pînă la apariţia calculatorului cu conexiune de Web, ecran şi ferestre în el. Pagina de Internet Explorer, de pildă, stă într-o fereastră care emulează o deschidere 2D spre lume, însă lungimea aproape infinită a ei şi modul în care o parcurgem cu scroll-ul fac inutile ideile de măsură, etalon.

Dacă facem o socoteală a timpului petrecut în drumuri propriu-zise, faţă de cel în care călătorim stînd pe loc, dinaintea computerului, vedem că ultimul răstimp începe să crească, în timp ce deplasările fizice sînt tot mai rare. În loc să ne îmbogăţească, ele devin o bătaie de cap şi o piedică, ca în aglomeraţia oraşului. Uneori, mai rar, călătoriile rămîn un lux şi o distracţie, în sensul turismului, dar şi acest gen de plăcere ambulatorie are un substitut virtual, pe Google Earth şi altele.

Etica cyberspaţiului şi viaţa ca joc. Fixîndu-ne în faţa ecranului, calculatorul, dar şi seamănul nostru aflat la celălalt „capăt“ al Internetului, ne limitează deci posibilitatea de mişcare fizică, cea care după Piaget ne predispunea din faşă la gîndirea cauzalităţii, din clipa în care, bebeluşi, am dobîndit conştiinţa reversibilităţii mişcărilor.

Diluarea cauzalităţii înseamnă în cheie etică lipsa consecinţelor, de unde şi viaţa noastră în chip de joc adult, fără genul de responsabilitate indusă de spaţiul newtonian. Pe Internet putem săvîrşi crime, acte de eroism, referendumuri paralele, putem face sex, fără savoarea ne-virtualului, dar şi fără consecinţele aceluiaşi. E relevantă polemica referitoare la ce poţi spune şi ce nu pe Web, care se petrece pe mai multe bloguri sau forumuri româneşti. Apărători ai limitării libertăţii la ceea ce, în esenţă, face rău celor din jur se lovesc de nepăsarea veselă a pseudonimelor care ştiu că îşi pot permite orice, aproape fără consecinţe. Altfel spus, o nouă intensitate a libertăţii, dezorientantă din punctul de vedere al oricărei etici clasice, copleşeşte limitările morale. Scandalos sau nu, acest nou tip de libertate se răspîndeşte din ce în ce mai mult şi, prin consecinţele lui reduse, ne va face poate să regîndim religii şi coduri penale.

Timpul tot mai ocupat. De la presocratici la Newton şi apoi la Kant şi Einstein, spaţiul şi timpul se văd din ce în ce mai intim legate. Dacă în noua lume a comunicării, primul îşi pierde dimensiunile, dar se multiplică, cel de-al doilea se prezintă, empiric, din ce în ce mai aglomerat. Internetul e ceea ce ar fi fost arhetipul dacă era o sublimare prin vis comună, o modalitate unanim acceptată de satisfacere lesnicioasă şi virtuală a oricărui fel de dorinţe. Ele – dorinţele – sînt tot mai multe şi de tot mai multe feluri, iar continuatorul cibernetic al satisfacţiei nu e neapărat un surogat, ci un mod de potolire paralelă a unor pulsiuni tot mai excentrice, noi şi iresponsabile în sens biblic. Sau, frumos spus, o maşinărie de vise care oferă şi îndeplinirea lor, e drept că într-un plan care poate fi doar altul decît cel al vechii realităţi.

Ce rămîne din vechea ţesătură morală a omului în cyberspaţiu? „Trebuie“ şi „nu trebuie“ sînt atît de lipsite de urmări, încît îşi pierd sensul. Codurile de bună purtare pe Internet sînt denumite cu termenul comun de „netichetă“ *(„netiquette“),* dar se referă mai curînd la bune maniere, precepte mai puţin esenţiale în vechea lume, liste de „ce se spune“ şi „ce nu se spune“, în locul lui „ce se face“ şi „ce nu se face“.

Victoria cuvintelor. Acţiunile sînt limitate din cauza caracterului difuz al cyberspaţiului şi, ca urmare, vorbele capătă proeminenţă. Cuvintele devin substitut al faptelor, lumea e în tot mai mare măsură un hipertext, relaţiile se rezumă la limbaj şi paralimbaj, cu aşa-numiţii emoticoni: forme şi culori ajutătoare, care susţin comunicarea verbală. Vorbele sînt atît de puternice încît determină intrări şi ieşiri din anumite zone ale reţelei, în funcţie de satisfacţie şi supărare, altfel spus, traseul în cyberspaţiu al individului. Te consideri „acasă“ sau nu pe anumite forumuri, în funcţie de înţelegerea cu care ai fost întîmpinat, simţi la rîndul tău satisfacţie şi afinitate pentru colegii de spaţiu virtual, în funcţie de aceste lucruri, zăboveşti sau pleci mai departe, după chef. Obţinerea satisfacţiei este atît de lesnicioasă într-un alt loc, încît devii repede o creatură mofturoasă şi tiranică, dispusă la a ceda un teren care nu contează atît de tare nici pentru tine, nici pentru alţii, pentru simplul motiv că este multiplicabil la infinit. Marcarea teritoriului, pe chat-uri sau forumuri, e mai curînd o chestiune de orgoliu gratuit decît o necesitate existenţială profundă, care ţine de perpetuarea speciei sau de vechile imperative etice, adică de felul în care binele comun determină un contract social, apoi un stat şi nişte graniţe.

Multiplul eu virtual. Aminteam nu de mult de un termen la modă în ultimii ani, „pseudonimitatea“. E vorba de un regim intermediar, între anonimat şi asumarea identităţii civile, o personalitate virtuală pe care fiecare şi-o construieşte în jurul unui nume inventat. Iar acest nume inventat poate fi diferit, de la un spaţiu virtual la altul, pentru aceeaşi persoană. Multiplu de felul lui, cyberspaţiul determină aşadar şi o multiplicare a eului fiecăruia, care ar aduce a schizofrenie, dacă nu ne-am stăpîni remarcabil propriile identităţi.

E drept, unele dintre euri sînt „supape“ etice şi sociale, care drenează din psihicul nostru porniri mai puţin acceptabile în lumea fizică, newtoniană. Dar – aşa cum remarcam – consecinţele comportamentului asocial sînt mai blînde în cyberspaţiu, nu doar pentru noi, ci şi pentru celelalte pseudonime. E un proces care poate spune multe despre aşteptările pe care le avem de la clonarea umană şi care poate limpezi sau înteţi controversele care au loc în jurul acestui subiect.

Cristalizare şi fluiditate. Toate cele deja spuse seamănă cu un roman SF, dar se petrec în prezent. Deşi această constatare ne poate prinde nepregătiţi, e cazul să ţinem cont de faptul că schimbările de acest fel sînt foarte recente – au de-abia 10-15 ani – şi că o nouă ordine a lumii şi a eului mai are pînă să se cristalizeze. Asta, dacă nu cumva caracteristica acestui nou tip de situare în (cyber)spaţiu şi timp nu este tocmai fluiditatea sau gratuitatea.

Prima lege a roboticii

Industria roboticii creşte rapid în Japonia şi se pare că deja se implementează prima lege a roboticii a lui Isaac Asimov. Ministerul Economiei, Comerţului şi Industriei plănuieşte să creeze un set complet de norme de siguranţă. Roboţii vor trebui să fie „nepericuloşi“, să fie făcuţi din materiale moi, să aibă numeroşi senzori pentru „a nu intra în oameni“ şi să aibă un buton de oprire vizibil şi accesibil. Printre cele mai recente şi mai interesante dezvoltări ale roboticii se numără robotul iRobi, care este conceput pentru a se juca cu cei mici şi care poate face şi edita fotografii, versuri, poate cînta şi dansa, poate spune poveşti şi-i poate învăţa pe copii diferite lucruri, dar îi pot fi implementate şi alte programe. RI-man este un robot umanoid relativ înalt care are grijă de bătrîni: poate vedea şi urmări mişcări, poate auzi şi procesa comenzi şi poate inclusiv simţi mirosuri ce ar putea fi relevante pentru starea de sănătate a persoanei de care are grijă.

(sursă: softpedia.com)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 25 mai, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

UN WEEK-END LA SIBIU

Veronica D. NICULESCU

Jazz şi *popcorn*

Un week-end cît un an, la Sibiu. În oraşul devenit Capitală Culturală Europeană, un sfîrşit de săptămînă poate ilustra destul de fidel întregul program al lui 2007. Pentru exactitate, adăugaţi totuşi o ploioasă zi de luni. Percepţia depinde însă mult de privitor, dacă acesta rămîne sau pleacă: Sibiul poate fi oraş-amantă, oraş-nevastă...

Am pornit în călătoria culturală vineri seara, cînd, aşezată pe un scaun cu faţa la un perete argintiu, am privit printr-o vizetă îngustă într-o cameră stranie. Spion pe scena teatrului, la *Experimentul Iov* al lui Mihai Măniuţiu, ţi-e jenă că, din interiorul încăperii, chipul ţi se zăreşte, luminat de reflectoarele destinate actorilor, iar ceilalţi îţi pot vedea tresărirea, din ferestruicile lor tăiate în peretele opus. Dacă te laşi puţin pe spate, în umbră, intimitatea se apropie de perfecţiune. E bine, fiindcă toată lumea se cunoaşte cu toată lumea; sînt doar cîteva locuri şi se intră cu invitaţie. Timp de o oră, îl urmăresc ca un voyeur pe Marian Rîlea, iar pe drumul spre casă, sub castanii scăpaţi de la tăiere – fraţii lor au fost jertfiţi în numele „fluidizării traficului“ – vorbele actorului încă îmi sună în suflet.

Vizeta decupată în perete avea să se lărgească, cît pentru două mii de ochi, sîmbătă seara, la Sibiu Jazz Festival. În cortul albastru, „Summer Time“ cîntat de un puşti de 15 ani – nume de scenă Al Baroc –, nepot al Aurei Urziceanu, leagănă o mie de trupuri. Dincolo de pereţii de plastic, oraşul doarme. Mă strecor printre rănile lui, căci i le ştiu pe de rost: parcarea de la „Bulevard“ e şantier, aşadar cobor pe la teatru, ocolesc tranşeele de la Magazinul „Dumbrava“ şi iată-mă în cartierul meu, încercînd să nu trezesc cîinii care pe întuneric nu mai ţin cont de nici o prietenie. Duminică dimineaţa, muncitori guralivi ridică munţi de schele în Piaţa Mare, iar scenele se asamblează sub ochii turiştilor. Piaţa e asediată, pentru ca diseară deasupra ei să se deschidă o vizetă şi mai largă, cît un ochi de cer luminat de artificii. Pînă atunci, turişti mişună de-a lungul şi de-a latul, întinzînd gîturile după clădiri – iar eu, după două berze ce nu şi-au mai găsit cuibul; le-a fost dat jos astă-toamnă, la renovare, iar acum păsările stau ciufulite pe un horn nounouţ, dar străin. Pe terasele pline, se vorbeşte în franceză („O, dar aici totul e de trei ori mai ieftin!“), în germană („Sînt mulţi locuitori germani...“) şi în olandeză (n-am înţeles o iotă, dar am recunoscut limba). Două bătrîne în costume populare, venite din Luxemburg pentru un eveniment marca FDGR, fac blitz-urile să pîlpîie, iar în curtea Bisericii Evanghelice, dintr-un cort purtînd inscripţia „Capitală Culturală Europeană“, se vînd crenvurşti în corn şi cîrnaţi la grătar.

Seara din nou jazz la cort, şi plec fericită pe bulevardul Bălcescu. Doar după cîţiva paşi pot să rostogolesc cu trupul meu bucuria unui *„Georgia on my mind“*, căci strada mă înghite, agresivă, ca-n toate serile cînd se întîmplă ceva în Piaţa Mare. De peste tot, grupuri, grupuri. Recunoşti uşor localnicii ieşiţi în valuri la spectacolul străzii. E cultura *popcorn,* facil de înghiţit, de consumat alături de-o bere, cea care atrage, în timp ce cortul cu jazz era gol pe jumătate. Ce se petrece în piaţă nu este însă un spectacol ieftin. Un festival al tradiţiilor minorităţilor, chiar reuşit, judecînd strict după ce se întîmplă pe scenă: greci, bulgari, saşi şi maghiari cîntă şi dansează. Este altceva ce atrage întotdeauna puhoaiele ca un magnet, dar nu scena. Vizeta largă sub cupola căreia participi la eveniment, eşti anonimul, dar mîndrul cetăţean al „Capitalei“. Consumi! Apoi, îngrămădeala, plăcerea unora de-a striga, sub nelipsitele artificii ce sparg liniştea nopţii. „Pentru a întregi tradiţia“, seara de folclor începe cu bubuituri, cu flăcăi pe picioroange şi jonglerii pirotehnice. Buluceala e maximă. Strigăte peste „Oda bucuriei“. Caut să găsesc bucurie în muzică, în dansul de o dulce naivitate al saşilor. E greu. Mi-e dor de vizeta strîmtă de la teatru. Plec, mă strecor printr-un tunel recent restaurat, însă acum brusc îngustat de toalete ecologice. Acolo, în gangul istoric căptuşit cu cabine de plastic, grăbindu-mă spre geana de lumină portocalie, înţeleg de ce nu îmi plac sărbătorile străzii. Întotdeauna scot la suprafaţă tot ce-i mai rău, iar răul acesta acoperă, cu miasmele lui, orice încercare de frumos.

Şi iată ziua de luni, ploioasă, pustie. Turiştii au plecat, purtînd amintirea de-o zi a fermecătorului burg. Localnicii se întorc la muncă, blestemînd traficul. Sibiul este amanta călătorilor, nevasta localnicilor. Pentru mulţi sibieni, oraşul-nevastă a strălucit duminică seara, în rochiţă colorată, în văzul tuturor. Aceasta este, de altfel, unica lor bucurie adusă de „Capitala Culturală Europeană“; ar fi nedrept să li se ia. Consumatorii de cultură vor şti să ia calea sălilor mici; oricît de mici, mereu vor mai fi locuri libere. Ei sînt, de altfel, cei care iubesc sufletul nevestei, chiar dacă văd şi ridurile săpate în carne peste noapte.

Gogol, ţiganii şi bordelul punk

Îl cheamă Eugene Hutz, e ucrainean, a copilărit în Uniunea Sovietică şi – poate şi de aceea – i-a plăcut de mic rock-ul. În consecinţă, procura la negru discuri cu Jimi Hendrix, Rolling Stones, Velvet Underground şi asculta radio-uri străine. După catastrofa de la Cernobîl, a emigrat cu părinţii în Occident, fără acte, cu poliţia pe urme. Ajuns la New York, a întîlnit nişte ucraineni-ţigani-evrei-ruşi pasionaţi şi ei de rock, cu care a format trupa Gogol Bordello. Cîntă gypsy punk, iar concertele lor pot fi caracterizate prin următoarea serie de cuvinte: demenţă, extravaganţă, autenticitate, ironie, punk, dub, muzică ţigănească rusească, cabaret, mesaje politico-sociale... Un cronicar muzical spunea despre Gogol Bordello că sună ca şi cum Sex Pistols, The Clash şi The Pogues s-au întîlnit în Mama Rusie şi s-au bătut sălbatic. Într-o cameră de hotel de periferie, s-ar putea adăuga. *Underdog World Strike* s-a numit discul care i-a trimis într-un turneu mondial de doi ani şi care i-a făcut rock star-uri. Eugene Hutz iubeşte muzica lăutărească românească: pe unul din primele lor discuri se află cîntecul „Romania-Madagascar“, o poveste de amor cîntată în ruseşte şi în româneşte, iar pe una din chitările lui este imprimat drapelul României. *Super Taranta* se va numi noul lor album, produs de Victor Van Vugt (Nick Cave and The Bad Seeds, PJ Harvey) şi va fi lansat luna viitoare. „Taranta“ vine de la „tarantella“: tradiţionalul dans italian din Evul Mediu despre care se credea că vindecă accesele de isterie ale femeilor. Legenda spune că, înainte de fiecare concert, pitorescul Eugene Hutz practică onanismul în scopuri de mobilizare interioară punk. Probabil o va face şi vineri, 25 mai, cînd Gogol Bordello vor cînta, însoţiţi şi de două dansatoare, la Arenele Romane în cadrul evenimentului marca One Event intitulat „Balkan Sounds“ (în deschidere vor cînta Shukar Collective şi Nightlosers). Preţul biletelor este de 60 lei şi mai pot fi procurate, în următoarele ore, din reţeaua Diverta, din Magazinul Muzica sau din Librăriile Cărtureşti. *Bahte delo delo cause punk's not dead!* (**M. C.**)

Bogdan IANCU

Under construction

Am fost pentru prima dată la Sibiu la jumătatea anilor '80, cînd tovarăşa învăţătoare a decis că incinta Grădinii zoologice este spaţiul nimerit pentru festivitatea de intrare în rîndurile pionierilor. M-au lăsat cu gura căscată, la vremea aceea, clădirile din centru care semănau foarte tare cu cele din filmele străine a căror acţiune se desfăşura în Evul Mediu. Am revenit în Sibiu abia în 2004 la Festivalul de film documentar „Astra“. Clădirile baroce erau la locul lor, e drept unele dintre ele atinse de cultura termopanului care s-a răspîndit în România postdecembristă cu o viteză demnă de un fenomen mai bun. Şi cum festivalul aproape că nu-ţi lasă timp liber, în cele patru zile n-am apucat să depăşesc vreodată limitele care delimitează centrul oraşului. Anul acesta am avut la dispoziţie, puse cap la cap, cinci zile în care să încerc să mă lămuresc cam ce înseamnă pentru un oraş ca Sibiul să devină Capitală Culturală Europeană.

Efectele te întîmpină încă de la gară, unde şantierul enorm al lucrărilor de reamenajare a pavajului face casă bună cu un crater uriaş care va găzdui fundaţia unei clădiri de birouri. Odată scăpat de valurile difuze de praf, te întîmpină un oraş în renovare. Faţadele au fost finisate deja, dar uşile întredeschise spre frumoasele curţi interioare lasă la vedere şantiere peste şantiere. În drum spre Piaţa Mică, iei contact în forme diferite cu ceea ce înseamnă reinventarea tradiţiilor. Peste tot au fost înlocuite reclamele kitsch cu plăci din fier forjat care amintesc de strămoşeştile simboluri heraldice ale breslelor. Astfel au apărut înnobilate de noua estetică reclame din fier forjat pe care scrie „aparate auditive“, „coafor“ sau „market“. Capacele de canal au fost şi ele înlocuite cu unele noi, marcate bilingv „Hermanstad-Sibiu“. S-a ajuns pînă acolo încît – îmi spune M., mai atentă decît mine la vitrine – şi fonturile unora dintre materialele promoţionale ale instituţiilor au fost adaptate trendului „medievalizării“ Sibiului. Am făcut o colecţie întreagă de fotografii de tichete de masă „medievale“. Tocmai s-au deschis terasele de pe bulevardul Bălcescu şi mare de umbreluţe branduite arată altfel decît de obicei: logo-urile brandurilor de răcoritoare sînt inscripţionate pe materiale din culori lejere, integrate în peisajul pastelat al clădirilor despre care spuneam că m-au lăsat cu gura căscată în ziua în care am intrat în rîndurile pionierilor. Pe de altă parte, e greu să înţelegi totuşi de ce unele din multinaţionale au înţeles să se supună indicaţiilor venite dinspre Primărie de a-şi integra firmele de la intrarea în sedii în linia amintită mai sus, iar altele nu. Ba mai mult, deşi există restricţii în ceea ce priveşte materialul din care este realizat pavajul şi implicit pragul care întîlneşte trotuarul, nu de puţine ori gresia ordinară concurează bucăţile de granit cu care a fost refăcut trotuarul de pe bulevardul central.

Inelul periferic al centrului n-a fost încă atins de valul renovărilor şi asta îi dă totuşi un aer aparte, mai ales că reuşeşte să conserve perfect urme ale comerţului din ultima sută de ani, dar şi pentru că pare şi *este* locuit, spre deosebire de zona pieţelor centrale.

efectul de ecou

O instalaţie de artă contemporană outdoor?

Pînă nu văd, nu mă prea încumet să răspund veselei întrebări „cu ochii-n 3,14“ ce a apărut în numărul *Dilemei vechi* dedicat corpului şi reprezentărilor lui contemporane şi în care M.C. povesteşte cum bunicul lui din Horezu „a agăţat de copacii din grădină, folosind banda unei casete audio, nişte CD-uri mai vechi, ce se învîrt toată ziua în adierea vîntului, reflectînd în toate direcţiile lumina soarelui şi protejînd astfel puii de găină şi bobocii de raţă de viclenele coţofene ce dau tîrcoale grădinii“. Sugestia abruptă ar fi: *What you see is what you see!* Iar parantezele largi ar închide un set întreg de noţiuni, invocate ori formulate de figuri ilustre ale esteticii de ieri şi de azi, pentru a circumscrie originea operei de artă & reitatea lucrului, autonomia ei faţă în faţă cu întîlnirile şi necesităţile exterioare, invenţia şi evenimentul – dar despre toate acestea bine ştie şi judecă chiar M.C. Ce-mi place să citez aici este ideea ordonatoare a artei moderne şi contemporane, care, după Thierry de Duve, stă în natura aleatoriului: „Fă ce-ţi trece prin cap, numai să fie frumos, bine făcut, numai să te exprimi sau să-ţi exprimi epoca. Ori fă ce-ţi trece prin cap numai să şocheze, să fie înşelător, numai să nu aibă sens, să exprime inconştientul tău sau al epocii tale, să fie dificil sau ermetic, numai să fie nou. Fă ce-ţi trece prin cap, cu condiţia să fie artă“. (**Oana Tănase,** *24-FUN*)

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Clişee voalate bine

Unul dintre cele mai enervante – şi mai răspîndite – truisme publicistice (dar nu numai) mi se pare acela care sună cam aşa: „Cel mai bun ambasador al nostru (sau «adevăratul nostru ambasador») în lume este...“ Şi aici urmează, după caz, fotbalul, gimnastica, sarmalele, ciorba de burtă, „olimpicii“ la matematică, fizică şi chimie, brînza de oi din Mărginime, mititeii, Dracula cu parc sau fără, Căluşarii, albastrul de Voroneţ, ţuica de prune, cîntăreţii de la Eurovision – şi, în cele din urmă, cultura. Aş putea să jur că nu există, nu a existat şi nici nu va exista, într-un viitor previzibil, emisiune în care salariaţii televiziunii/televiziunilor să vorbească despre cutare turneu sau participare românească de orice fel la o reuniune internaţională unde au mers şi ei, fără ca metafora aceasta obositā să nu răsară, proaspătă, în comentariu – şi întotdeauna pe ton patetic; cu cît a fost mai copioasă (inclusiv sub aspect pur culinar) şi mai relaxată „deplasarea“, cu atît e mai patetic tonul. Ca orice clişeu însă, şi acesta trebuie să fi pornit de la o realitate exprimată, cîndva, sub forma unei constatări de bun-simţ: într-adevăr, persoanele sau produsele performante pot reprezenta, printre „străini“, o ţară sau un popor mai bine, mai nuanţat, mai convingător, mai expresiv şi mai persuasiv decît cine ştie ce oficiu diplomatic „deservit“ de funcţionari plictisiţi şi fără anvergură spirituală (adesea, nici materială...). Să vezi cu ochii tăi, de-aproape, „pe viu“, să auzi, să guşti, să miroşi, să atingi fiinţe şi lucruri excepţionale şi care, deşi nu au mai nimic în comun cu obiceiurile, tradiţiile şi obişnuinţele tale, îţi devin, fie şi doar pentru cîteva ore, familiare, apropiate, ba chiar dragi – făcîndu-te să simţi că, în definitiv, omul e acelaşi oriunde, indiferent ce limbă vorbeşte – este o experienţă ce depăşeşte cu mult, ca forţă unificatoare şi solidarizantă, orice ambasadă cu acte în regulă.

Acum două săptămîni am însoţit un scurt turneu al Teatrului „Mihai Eminescu“ din Botoşani la un festival – Festivalul Mării Negre – din Turcia, din oraşul Trabzon. Vorba vine că l-am însoţit; ne-am întîlnit la faţa locului, interpretul principal al spectacolului – *Ivan Turbincă* după Ion Creangă, în adaptarea şi regia lui Ion Sapdaru, cu Daniel Badale în rolul titular – şi cu mine venind cu avionul, iar ansamblul sosind, după aproape două zile de mers, cu autobuzul. Ne-am reunit, oricum, cu multă bucurie, mai ales că şi unii, şi ceilalţi avuseserăm parte de o sumă de peripeţii a căror sursă era aceeaşi: ancestrala bramburească iscată de Turnul Babel. (Nu mă pot stăpîni să mă gîndesc, în multe împrejurări, cît de urîtă figură le-a făcut Dumnezeu oamenilor cu acea ocazie. Drept e că şi ei Lui, cu atîtea alte ocazii...) Pe scurt, neputîndu-ne înţelege clar cu lucrătorii de pe aeroport, respectiv cu grănicerii, cu vameşii etc., ne aleseserăm, eu, cu bagajul poprit şi răscolit, teatrul, cu interdicţie de intrare în Turcia pînă la prezentarea unei hîrtii semnate de... Mihai Eminescu – păi, nu e el patronul, că scrie şi pe autobuz? (Anecdota – încheiată, din fericire, cu bine – mi s-a părut perfectul revers hazliu al botezomaniei ce bîntuie atît de furios scenele româneşti.) În fine, mai cu engleza, mai cu pantomima, încurcăturile se descurcaseră – altminteri, la Trabzon (vechiul Trapezunt, domnilor, regat bizantin, Trebizonda, deh!), dacă vrei să conversezi agreabil cu localnicii, mai ales pe teme comerciale, trebuie să ştii ruseşte. Marea Neagră nu mai e de mult, vorba istoricului clişeu geografic, lac turcesc, iar dacă Europa se opreşte, strîmbînd din nas, în faţa Înaltei Porţi, Asia e gata s-o deschidă, primitoare şi atentă... Buuun! Şi stăteam noi în holul hotelului, povestind, mirîndu-ne, indignîndu-ne, amuzîndu-ne şi simţindu-ne, desigur, superiori şi continentali, mai ales că lichidul din ceşcuţe, servit drept cafea (turcească!), era un soi de zeamă chioară şi sălcie, cum şi zicîndu-ne, fără cuvinte, că naiba ştie ce festival o mai fi şi ăsta şi pe naiba o să priceapă turcii din sală, cu toată traducerea proiectată pe ecran. Bine, măcar, că Ivan Turbincă e rus.

Nici gazdele, de partea lor, nu arătau chiar fericite, pe cap cu o grămadă de indivizi ininteligibili care voiau ba una, ba alta şi mai adesea nici una, nici alta, care aveau şi creau probleme peste probleme – cu camerele, cu biletele, cu autobuzele şi cu decorurile lor; sigur, Hagi rămîne Hagi, dar românii ăştia... tare te-ai lipsi de ei. Nu era nevoie să ştii graiul ca să prinzi această idee – atomii îi pluteau în aer. Şi cum făceam noi bancuri despre limba lor şi cuvintele moştenite din ea (bacşiş, sugiuc, calabalîc), mai mult ca sigur că şi ei se distrau de mama focului la auzul unor vocabule de-ale noastre şi îşi aminteau cu drag de raiaua Giurgiului şi de paşalîcul Timişoarei, ca şi de alte asemenea plăcute mo(nu)mente din povestea îndelungatelor şi strînselor relaţii între ţările şi popoarele din jurul Mării Negre. Căreia pe turceşte îi zice, foarte muzical, Karadeniz şi care – fatalitate! – la ei este, parcă, mai puţin neagră decît la noi. Seara am văzut un spectacol bulgăresc (destul de modest); a doua zi era rîndul alor noştri.

În general, scriitorii în presă sînt luaţi de teatre în turneele „de-afară“ pentru ca să „dea seamă“ de succesul răsunător al întreprinderii; ceea ce unii chiar fac, deşi acolo nu a răsunat nimic, ori, cel mult, niscaiva huiduieli. Mărturisesc că aşteptam cu destulă teamă (şi naţională, şi profesională) clipa „întîlnirii cu publicul“, mai ales că în sală erau numeroşi oameni de teatru, atît de-ai locului cît şi oaspeţi participanţi la festival. Iar faptul că una dintre primele replici din text vorbeşte despre cum s-a bătut oştirea (chiar, care oştire: a ţarului sau a Principatelor?) „cu turcul“ nu îndulcea prea mult situaţia – după cum, de altfel, mi-au şi confirmat ulterior gazdele. Încet-încet însă, m-am relaxat: vioiciunea şi energia spectacolului, muzica (populară) superbă, coregrafia inteligentă, care stilizase discret motivele folclorice, măştile literalmente fabuloase, plus jocul dezlănţuit, „pe viaţă şi pe moarte“, al actorilor au transformat treptat sala într-un recipient umplut nu cu oameni „străini“, ci, palpabil aproape, cu entuziasm, încîntare, simpatie, prietenie, generozitate, confirmate, la sfîrşit, de aplauze şi urale asurzitoare, ca pe stadion, la victoria echipei proprii. După reprezentaţie, pînă să apară artiştii, am primit eu felicitările celor din jur. Pentru că veneam, ca şi teatrul, din România.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Viaţa după statistici

● **Arctic Monkeys, *Favourite Worst Nightmare*, Domino, 2007.**

Pentru conformitate cu adevărul rece, statisticile consemnează că *Whatever People Say I Am, That's What I'm Not* a fost cel mai rapid vîndut album de debut al unei trupe din istoria muzicii britanice. Pentru a bifa în continuare şi alte elemente tehnice, extrem de necesare atunci cînd vine vorba de întocmit tabele, grafice şi alte fişiere contabile, se cuvine spus că proprietarii acestui titlu de glorie se numesc Arctic Monkeys, iar în dreptul casetei care desemnează data fericitului eveniment trebuie consemnat anul 2006, respectiv luna februarie. Cum britanicii se pot lăuda la viaţa lor cu felurite aspecte pozitive bazate pe tradiţie (a se lua în considerare apartenenţa albionară a unor Beatles sau Rolling Stones), această statistică, în ciuda termenilor ei de provenienţă matematică, beneficiază de un suficient suport epic pentru a se lăsa în voia cuvintelor şi, în cele din urmă, pentru a se transforma într-o frumoasă poveste pilduitoare. Drept urmare, prin amabilitatea promptă a elementelor de analiză, naraţiunea se poate dezvolta în linişte pornind de la acea introducere milenară care spune „a fost odată ca niciodată“ sau, în eventualitatea unei echivalenţe cu limba engleză, „once upon a time“. În concluzie: *Once upon a time,* vremurile şi ţara duceau mare lipsă de adrenalină oficială. Exporturile peste ocean ambalau pe post de ceai digestiv delicateţea şi blîndeţea fabricată în uzinele Coldplay, în timp ce producţia autohtonă, la adăpostul unor repere sau mărci înregistrate tip Franz Ferdinand sau Interpol, se mulţumea să importe cantităţi masive de chitară electrizantă şi şic de la vecini îndepărtaţi şi omologaţi, în prealabil, de un control tehnic de calitate, precum White Stripes sau Queens of the Stone Age. Gurile rele spun că în Marea Britanie exista pe atunci riscul ca o naţiune întreagă muzicală să primească, pur şi simplu, calificativul „drăguţ“ şi să sfîrşească prin a fi confundată cu acea cuminţenie şi dulceaţă (cîrcotaşii nu s-au sfiit s-o numească şerbet) întruchipată de domni ca Travis sau Keane. Sîngele tînăr şi rebeliunea, umorul corosiv şi explozia controlată erau lăsate pe modulul „în aşteptare“, brit-pop-ul îşi cîntase de mult prohodul, iar sunetele dospeau în căutarea unor surle şi trîmbiţe, altele decît cele provenite pe filiera, şi ea defunctă, Oasis. Aceleaşi persoane clevetitoare, şi în orice caz fataliste pronunţau verdicte tip „degringoladă“ sau „dramă naţională“. Ei bine, pe fondul acesta mai degrabă botos, Arctic Monkeys au apărut calmi şi nepăsători, siguri pe ei şi sictiriţi, au pulverizat stabilimentul atestat la bursă şi au resuscitat, de data asta cu acte în regulă, ecuaţia simplă, indie rock + post punk + energie + lipsă de fiţe = exact de ce avem noi nevoie. Succesul, protejat nu atît de efuziunea critică aproape unanimă, cît de inviolabilitatea datelor statistice, a confirmat în primul rînd nevoia uriaşă de sevă proaspătă a insularilor, a declanşat un fenomen şi i-a adus pe Arctic Monkeys în postura de copii teribili ai Marii Britanii. Din acest punct, odată ce ecoul triumfal a început să se stingă, iar gloria a intrat şi ea pe un traseu normal, la fel ca în orice alt loc de pe lumea asta, populaţia s-a pus pe aşteptat albumul numărul doi. Cum în materie de album numărul doi, englezii au avut o experienţă nu tocmai plăcută la începutul anilor '90 cu Stone Roses, pariurile pe seama celor de la Arctic Monkeys au ajuns, firesc, la ordinea zilei. După doar un an de aşteptare, fără tracul care s-a dovedit decisiv al celor de la Stone Roses, copiii teribili s-au întors la fel de nonşalanţi, tineri, agitaţi şi pertinenţi cu *Favourite Worst Nightmare.* Cu alte cuvinte, dacă nu vă este destul de clar, băieţii şi-au văzut liniştiţi de treabă. Numai că, acolo unde *Whatever People Say I Am, That's What I'm Not* devenea personajul zilei, lui *Favourite Worst Nightmare,* fără să fie substanţial diferit sau discrepant, îi era imposibil să mai reuşească. Lumea se obişnuieşte repede, făgaşul a fost deja săpat, iar Arctic Monkeys, pînă la urmă, nu este, nu a fost şi nu va fi altceva decît o trupă bună şi atît. Din punctul meu de vedere, căutarea poate să reînceapă.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Agnès Desarthe, *Mănîncă-mă*, traducere din limba franceză de Magdalena Răduţă, Colecţia „Byblos“, Editura Curtea Veche, 2007.**

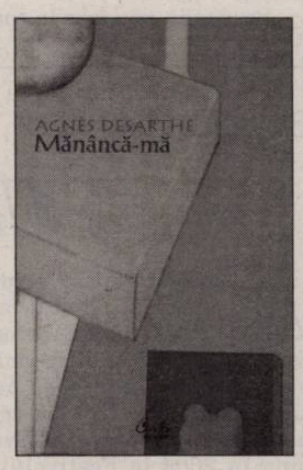

Cînd personajul-povestitor este unul atît de excentric, depinde de cititor ce anume va considera drept centru al poveştii.

Myriam, eroina cărţii, are 43 de ani, 33 de cărţi pe care le cară după ea, abilităţi într-ale plastografiei, amintiri răscolitoare, o familie care a ostracizat-o, o experienţă de bucătăreasă la un circ ambulant şi intenţia de a deschide un restaurant.

Dacă centrală vi se va părea povestea restaurantului, atunci romanul acesta – publicat la Seuil în 2006, cînd autoarea împlinea 40 de ani – vă va aminti de exuberanţa bonomă şi *happy-end*-istă a mai tinerei Anna Gavalda, cu personajele ei uşor aiurite, animate de un voluntarism sporovăitor şi angelic. Veţi citi despre mîncăruri nemaivăzute, despre nostime strîmtorări şi studenţeşti soluţii de depanaj, despre prieteniile crescînd cu iuţeală de *champignon* şi despre cît de important e „să ai grijă de bucăţica ta de hazard“.

Dacă, în schimb, veţi pune în centru trecutul protagonistei – drama sa de a nu-şi fi putut iubi fiul, plus o poveste mai complicată, care inversează termenii *Lolitei* –, atunci vă veţi aminti de romanele lui Marie Darieussecq şi Amélie Nothombe, cu jocul lor psihologic vioi şi consternant.

Autoarea mizează însă pe suprapunerea celor două nuclee epice, într-un soi de tartină rafinată, apetisantă, înglobînd toate gusturile cu putinţă şi arome dintre cele mai năstruşnice. Ca *hors-d'oeuvre,* romanul lui Agnès Desarthe e un *chef-d'oeuvre.* Merită ronţăit, dacă vreţi apoi să vă urmaţi setea.

Marius CHIVU

feedbook

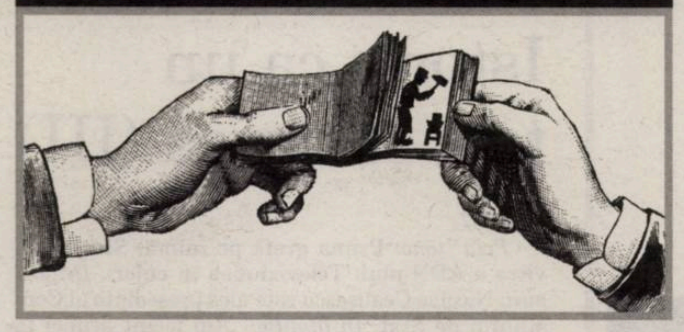

Supravieţuitorul bine temperat

● **Mircea Horia Simionescu în dialog cu Mihai Stan – *Rătăcirile unui caligraf*, Editura Bibliotheca, 2006.**

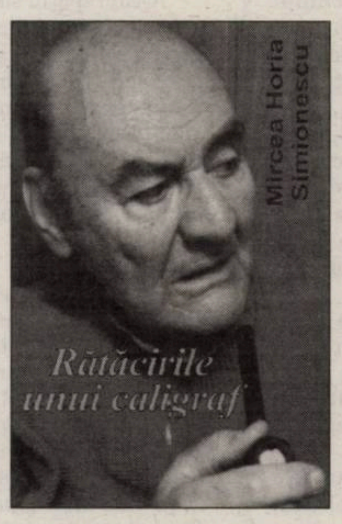

Despre scriitorii minori/minimalişti/manierişti, cei din aşa-zis-ul underground, recuperaţi în postceauşism, se scria bine şi foarte bine şi înainte de '89, cronicile fiind entuziaste, profunde, memorabile. Cu toate acestea, Leonid Dimov, Emil Brumaru, Şerban Foarţă, Mircea Ivănescu, Ştefan Agopian, dar şi mulţi alţii par că îşi trăiesc cu adevărat gloria critică abia acum. Ceva s-a întîmplat, totuşi: despre scriitorii vizibil politici, precum Sorescu, Preda, Buzura, Breban, Ivasiuc ş.a. s-a vorbit mai mult, dar nu neapărat şi mai bine. Cantitatea cronicilor dedicate lor s-a transformat în calitate a receptării şi ei au avut un acces mai liber spre manuale, de aceea pare că „minorii" au fost reinventaţi şi repuşi în drepturile canonice abia în aceşti ultimi ani. Este şi cazul lui Mircea Horia Simionescu, cel mai subversiv scriitor din comunism şi totuşi încă insuficient apreciat, deşi cota lui critică a fost dintotdeauna foarte bună. Despre tîrgovişteni s-a scris atît de mult şi atît de bine pe la mijlocul anilor '90, încît Dan C. Mihăilescu spunea că se încearcă înlocuirea în canon a lui Marin Preda cu Radu Petrescu. În condiţiile schimbării contextului cultural-politic, restanţele de accente şi necesara revizuire a discursului critic au făcut ca prozatorii tîrgovişteni să fie mai interesanţi. Adevăratul dezechilibru critic însă abia acum se produce, cînd reconfigurarea literaturii sub regulile pieţei va minimaliza (cu inerente nedreptăţi) tot mai mult cărţile prozatorilor '60-'70-işti, despre care se va mai vorbi doar în revistele literare conservatoare, în istoriile literaturii şi la cursurile universitare despre literatura în comunism.

Moartea prematură a lui Radu Petrescu şi publicarea jurnalului i-au asigurat, pentru moment, un surplus de interes critic, o situaţie care nu s-a repetat şi în cazul lui Costache Olăreanu, marele nedreptăţit din grupul tîrgovişteni-lor. În timp ce Tudor Ţopa va rămîne, se pare, autorul a doar două cărţi, tîrgovişteanul cu cea mai consistentă operă este MHS, cel mai bun prozator al grupului şi, într-un top personal, printre cei mai valoroşi cinci scriitori contemporani pe care-i avem. Pe măsura inteligenţei sale narative sînt doar modestia şi discreţia (scrie în revista tîrgovişteană *Litere* şi se numeşte pe sine „caligraf"); dacă ar fi avut norocul unui agent literar şi al unor traduceri bine plasate, *Bibliografia generală* şi *Dicţionarul onomastic* ar fi putut avea cariere occidentale de răsunet. Altfel, rămîn două capodopere postmoderne necunoscute în Europa.

Am făcut această lungă introducere pentru a înţelege de ce acest volum-interviu n-ar trebui să treacă neobservat. Cartea se deschide cu un spiritual şi semnificativ CV la persoana a III-a intitulat „Date şi proporţii", un foarte potrivit preambul pentru întrebările „fundamentale" şi provocatoare, în formulările uşor preţioase ale lui Mihai Stan, dar la care scriitorul răspunde meticulos, divagant, calofil, în stilul lui inconfundabil care, din păcate, n-a făcut şcoală. Pe lîngă tîrgovişteni, tinerii noştri prozatori, cu foarte puţine excepţii, scriu ca nişte şoferi de tir cu liceul neterminat. MHS vorbeşte despre genealogia sa, despre romanele de aventuri scrise în adolescenţă, despre cum a absolvit Facultate de Litere abia după 14 ani, despre prietenia cu ceilalţi scriitori tîrgovişteni cu care a redactat în tinereţe zeci de manifeste postavangardiste şi reviste manuscris, despre geneza propriilor cărţi şi, în general, despre superstiţiile, ciudăţeniile şi gîndurile lui de scriitor singuratic. Dialogul celor doi nu este lipsit de mărturisiri autoironice, cinice („Ştiu bine ce pagini ar trebui să arunc din cărţile mele. Laşitatea, frica mă opresc.") sau angajante, precum aceasta, ştiut fiind că, între 1969-1971, MHS a fost funcţionar al CC al PCR şi în Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste: „...satirele mele se îmbină, cooperante, pe spaţii largi, ca roţile unui orologiu. Am ţintit, cu consecvenţă, sistemul. Scrisul, singura mea armă... Lupta mea politică a fost liniştită, deloc demonstrativă... noaptea mi-am adunat avar energiile risipite şi am încondeiat coroziv văzutele, aflatele, revoltătoarele aberaţii. Poţi să-i explici unui caligraf împătimit dar îndelung răbdător adjectivul de militant. Numească-se alţii disidenţi, rezistenţi, incoruptibili..."

Volumul este compozit, dialogul fiind deseori întrerupt pentru a face loc unor bucăţi de proză brută, primară: transcrieri nocturne pe o bandă magnetică a fragmentelor de vise, fraze, idei, cuvinte. De altfel, în ciuda caracterului proteic, fragmentat şi repetitiv al prozei sale – „dezorganizată şi derizorie", cum singur spune –, fapt care reclamă cititorului multă răbdare, o exersată atenţie la subtext şi mare disponibilitate la livresc, opera lui MHS este de o incredibilă omogenitate. Liant este biograficul, iar acest lucru îl mărturiseşte scriitorul în discuţia despre casa de la Pietroşiţa, construită de el însuşi: „Biografia mea s-a cimentat în betonul şi bîrnele casei, şi ale cărţilor, în aşa fel că nu se mai disting arhitectura, compoziţia, ficţiunile, de literele turnate în pagini". De altfel, volumul se închide cu numeroase fotografii de familie, desene şi reproduceri ale supravieţuitorul octogenar al unor timpuri literare grele şi care nu şi-a încheiat opera. Căci ce poate fi mai semnificativ decît faptul că, începută în 1977, casa din Pietroşiţa este încă neterminată?!

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Gustave Flaubert, *Dicţionar de idei primite de-a gata* (traducere, prefaţă şi note de Irina Mavrodin, Colecţia „Mari Clasici", Editura Art, 2007). Urgenţă! Clişeele, prejudecăţile, stereotipiile, încremenirile minţii omeneşti, „tot ceea ce trebuie cititorul să spună în societate pentru a se purta cum cere buna-cuviinţă şi a fi pe placul tuturor". Toate puse în ordine alfabetică şi trecute prin enorma ferocitate a ironiei flaubertiene, aceea în faţa căreia „cititorul să nu ştie bine nici o clipă dacă autorul îşi bate joc de el sau nu". Exemplu: „Ideal – cu desăvîrşire inutil". Încă o dată, urgenţă! (Radu Cosaşu)

● Din numărul pe mai al revistei *Re:publik* (care a împlinit 25 de numere, acesta fiind însoţit de un CD cu filmul *Good bye, Lenin!),* vă recomand un top făcut de Carmen Mezincescu cu cele mai bune 25 de videoclipuri alb-negru din istoria muzicii, dar, mai ales, un top alcătuit de Codruţa Creţulescu cu cele mai bune 10 roluri ale lui Jim Carrey, un extraordinar actor, subevaluat şi perceput aiurea drept un caraghios care se strîmbă. Vă recomand rolurile din *Man on the Moon*, *Lemony Snicket's...* şi *Eternal Sunshine of the Spotless Mind*. După care mai vorbim. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Zodia informaţiei

● ***I se spunea Zodiac* / *Zodiac* (SUA, 2007), de David Fincher.**

Noul film al lui David Fincher, *I se spunea Zodiac* (pe ecrane din iunie), începe ca un film obişnuit despre un ucigaş în serie. Într-o noapte de 4 Iulie, un bărbat şi o femeie sînt împuşcaţi în maşina lor, în zona golfului San Francisco. O lună mai tîrziu, trei ziare din San Francisco primesc aceeaşi scrisoare şi acelaşi mesaj codat de la un individ care se identifică drept autorul crimei şi care promite că va recidiva; intră în scenă doi poliţişti (Mark Ruffalo şi Anthony Edwards) şi un ziarist de investigaţii (Robert Downey Jr.) şi ancheta începe. Un alt cuplu este măcelărit – de data asta cu un cuţit şi la lumina zilei. Ancheta continuă. Scrisorile şi mesajele codate (cu ajutorul simbolurilor astrologice) continuă să sosească la redacţia ziarului *San Francisco Chronicle;* Zodiacul ameninţă că va ataca un autocar cu elevi. Un taximetrist e împuşcat şi ancheta continuă. Zodiacul îl sună pe procurorul general, mai întîi la el acasă şi apoi la o emisiune TV în direct, ca să-i explice că omoară ca să-şi calmeze durerile de cap, după care el sau un alt psihopat (n-am fost lăsaţi să-i vedem faţa) mai atacă o femeie, care reuşeşte să scape. După care nimic; crimele încetează, ca şi scrisorile. Numai ancheta merge înainte; adică nu progresează, dar continuă să producă, să prelucreze, să consume şi să dejecteze date, indicii, piste, suspecţi. Acţiunea se întinde de la sfîrşitul anilor '60 pînă la începutul anilor '90 şi, după un timp (după vreo 60 de minute din cele 160 ale filmului), începem să realizăm că nu va fi *deloc* un film obişnuit despre un ucigaş în serie. Adevăratul lui subiect e proliferarea monstruoasă a informaţiei: un sistem informaţional e consumat încet-încet de un fel de cancer şi îi consumă, la rîndul lui, pe jurnaliştii şi pe poliţiştii care l-au pus în funcţiune.

De ce e atît de destabilizant spectacolul ăsta? Pe de-o parte, pentru că toate thriller-urile (dacă nu chiar toate filmele), de la cel mai performant pînă la cel mai schilod, tind sau măcar visează să fie sisteme informaţionale *sănătoase;* a vedea cum informaţiile continuă să se multiplice anarhic, cînd ar fi timpul să conveargă cuminţi spre o concluzie, *este* destabilizant. Sau poate că ne atinge (nu neapărat în mod deliberat) nişte aprehensiuni mai profunde – în orice caz, profund moderne – privitoare la puterea informaţiei de a ne îngropa de vii. Indiferent de unde provine angoasa asta, e cu cîteva clase peste cea din *Se7en* (1995), celălalt film cu ucigaşi în serie realizat de David Fincher. (Dacă va avea aceeaşi priză la public, asta rămîne de văzut.) *Se7en* – fără îndoială un clasic – era senzaţionalist, ultraatmosferic, demonstrativ-frapant, forţat-important, un film care încerca să facă *noir*-ul mai negru ca niciodată, un *grand guignol* solemn care încerca să transceandă *guignol*-ul şi să rămînă pur şi simplu *grand*. Pe cînd aici, din momentul în care senzaţionalismul – concentrat în primele două crime – e îndepărtat din drum, lucrătura lui Fincher devine excepţional de curată: nu tu hei-rupism, nu tu psihologism, nu tu *noirism* (deşi nimeni nu filmează o descindere în casa unui suspect cu un ochi atît de fascinat ca al lui Fincher) – numai desfăşurarea neproductivă şi, de la un punct încolo, canceroasă, a procedurilor de investigaţie. Întrebarea iniţială, „Care e secretul Zodiacului?", se schimbă, pentru noi, în „Care dintre detectivi va rămîne în joc?". Un curent de compasiune (sentiment rar în lumea lui Fincher şi cu atît mai surprinzător într-un film atît de indiferent la psihologie) începe să adie peste eflorescenţa continuă de piste şi fundături. La un moment dat, poliţistul interpretat de Mark Ruffalo se întîlneşte, la un film, cu un gazetar interpretat de Jake Gyllenhaal. Filmul e *Dirty Harry* (1971), la finalul căruia un psihopat atacă un autocar cu elevi. „Deja au ajuns să facă filme despre el", observă poliţistul. Pare terminat, iar ancheta (ca şi filmul) pare gata să expire – obscur, antiapoteotic, nethrillereşte. Şi atunci se relansează: gazetarul, care, deşi complet absorbit de caz, pînă atunci a stat mai mult pe margine (e doar caricaturist la gazetă), iese în faţă şi ultimele 45 de minute de film, care urmăresc eforturile lui, sînt inexplicabil de exaltante. Spun „inexplicabil" deoarece, chiar dacă n-am ştiut de la început că misterul Zodiacului rămîne neelucidat şi în ziua de azi, pînă la momentul acela ne-am cam dat seama; deci nu e o surpriză (deşi e un şoc) atunci cînd îl vedem pe caricaturist, înnebunit de frustrare, aproape obligînd o martoră să rostească acel nume de suspect pe care vrea el să-l audă. De unde, atunci, senzaţia aceea de exaltare cu care ne lasă căutările lui? Din faptul că acest film extraordinar nu ne împărtăşeşte un simplu caz poliţist, ci o obsesie (în cele din urmă, caricaturistul, Robert Graysmith, a scris două cărţi despre anchetă; ele au stat la baza scenariului lui James Vanderbilt), şi, pentru o obsesie, un *happy ending* nu înseamnă să se rezolve. Un *happy ending* înseamnă să nu moară.

trecerea prin reviste

Desene, poveşti, ştiinţă şi reţete

O revistă cu apariţie săptămînală a stîrnit un interes uriaş încă înainte de primul număr (se află acum la al 31-lea). O publicaţie pentru care, cineva mi-a povestit că atunci cînd n-a mai găsit-o în Bucureşti, şi-a alertat rudele din Rîmnicu Vîlcea. Nici acolo nefiind de găsit, a apelat la nişte cunoscuţi din Brăila care, în cele din urmă, au reuşit s-o afle la un chioşc şi s-o cumpere. O revistă care provoacă o adevărată dependenţă şi crize de nervi atunci cînd nu e găsită. Pentru a cărei colecţionare există biblioraturi speciale. Ce publicaţie mai poate stîrni un asemenea interes (în afară bineînţeles de *Dilema veche)?* E vorba de *Scooby-Doo – dezleagă misterele lumii*. Dacă n-aţi auzit pînă acum de ea, întrebaţi-vă copiii sau nepoţii. Nu se vor mai opri povestindu-vă de toate cîte se scriu acolo. E scoasă de Editura De Agostini Hellas sub copyright Hanna-Barbera. Recent, editorii au publicat şi un suplimentghid cu „Harta imensă Lumea misterelor Scooby-Doo". Penultimul număr al revistei are drept temă „Australia şi Marea Barieră de Corali". Barieră care se transformă într-o „mare barieră de boroboaţe".

Gaşca Scooby-Doo, cunoscută din desenele animate cu acelaşi nume, construieşte o capcană pentru rechini. Cînd, după multe peripeţii, un rechin e prins, se descoperă că de fapt nu era decît un băiat mascat în rechin (exact aşa cum am văzut că fac scoţienii din împrejurimile lacului Lock Ness, simulînd apariţia celebrului monstru, pentru turiştii creduli). În sfîrşit, din revista pentru copii ne putem aminti că Marea Barieră de Corali are 2000 de kilometri lungime, că acoperă o suprafaţă totală mai mare decît cea a României şi că este compusă din peste 200 de feluri de corali. De asemenea, aflăm că temperatura apei în acea zonă este ca a unei băi calde, avînd circa 30 de grade Celsius şi că pericolul cel mai mare pentru oamenii care fac baie în zonă nu sînt rechinii urmăriţi de echipa Scooby-Doo, ci meduzele cu tentacule lungi şi otrăvitoare care înţeapă. Ca în fiecare număr, există şi o reţetă de prăjitură pe care copiii o pot comanda părinţilor sau bunicilor pe care îi pot şi ajuta la preparare (de fapt, reţeta le e adresată în mod direct celor mici). În numărul cu Australia – că tot am pomenit de el – este vorba evident de nişte „delicii tropicale". Prăjiturele despre care se spune că ar fi bune la picnicuri şi la plajă. Se folosesc unt (175g), zahăr (200g), două ouă, esenţă de migdale sau de vanilie, făină (350g), sare (o linguriţă) şi praf de copt (o linguriţă). Zahărul se freacă cu untul, se adaugă apoi ouăle şi esenţa. În alt vas, se frămîntă un aluat din făină, praf de copt şi sare care se amestecă ulterior cu prima compoziţie. Se pune amestecul în forme de fursecuri şi se coace timp de maximum 12 minute în cuptorul preîncălzit (de un adult) la 180 de grade Celsius. După coacere, prăjiturile se decorează cu glazură colorată. Ce să vrei mai mult? Poate de un club al misterelor pe ultimele pagini, de răspunsuri la jocurile din cuprinsul revistei sau un „decodor pe urma misterelor". Şi dacă e marţi e întotdeauna *Scooby-Doo,* bucuria copiilor. **(A. M.)**

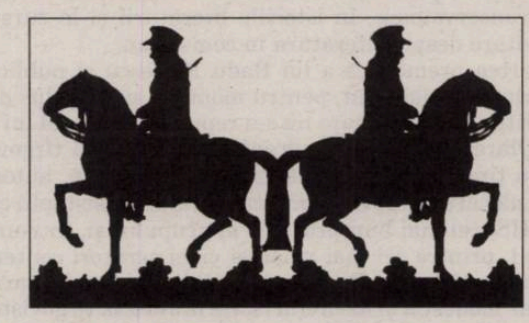

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O doamnă nu-ştiu-cum

Nu ne iubim de multă vreme şi, avînd în vedere vîrsta la care s-a îndrăgostit de mine, nu aş spune că e o adolescentă. Prima întrebare: De unde ştiu că mă iubeşte? Fiindcă mă chinuie. Eu nu ştiu să chinui o femeie (cu atît mai puţin un prieten) – e o limită a mea cu care nu mă fălesc. Mă chinuie eficace şi inteligent prin grija ei faţă de mine: „Dacă mă iubeşti, ai grijă de tine" e sloganul ei. Oricîte se zic, e greu să rezişti la o asemenea dovadă de iubire, să nu te supui acestui şantaj copleşitor. Categoric, e obsedată de sănătatea mea. Mă biruie, îmi învinge orice obiecţii, orice suspiciuni cu care sîntem dotaţi de cînd am luat la citit un Eminescu, un Camil, un Stendhal, merg pînă la Kierkegaard... Renunţ la ironiile clasice, la scepticismul normal, îmi reprim orice orgoliu masculin, atît cît a rămas după cîteva experienţe nu aş zice nenorocite, cît edificatoare. Ştiu bine că la vîrstele noastre – a mea şi a ei – amorul nu mai e mortal, ci liniştitor. Am grijă de mine – deci o iubesc. Mă crede. E mulţumită.

O zi-două e mulţumită, ca în celelalte trei-patru s-o apuce năbădăile – termen de o anume politeţe şi oarecare voioşie, a cărui insuficienţă o recunosc. Dar nu vreau să caut altul. Nu o pot vorbi de rău în absolut, să cad în melodramele bărbaţilor mizerabilişti. Mă chinuie cu năbădăile ei – încă o dată: nu se moare din asta – totuşi eu pun accentul pe ce ne uneşte şi subliniez că e cu totul carosabilă cînd e normală. Atunci discutăm – aş zice senini... – despre două probleme fără de care (după opinia şi la vîrsta mea) orice amor e nul şi neavenit: sănătatea şi mîncarea. (Nu discutăm literatură şi politică, nici despre bani, totuşi nu ne plictisim!)

În viaţa mea – şi în faţa acestei expresii închid ochii ca un explorator la Pol contemplînd gheţarii însoriţi – nu am întîlnit o femeie care să lege cu atîta pricepere, uşurinţă şi elan, organic aş zice, aceste două domenii vaste. Orice pun în gură se bucură de un comentariu doct cu privire la consecinţele pe care le va avea asupra aparaturii mele interne. (Eu o numesc ţevărie – la care ea, nu lipsită de poezia obiectelor, surîde îngăduitoare.) Altminteri, e severă în tot ce ţine de lungul drum al oricărui aliment din aparatul bucal spre cel cardiac, renal (niciodată nu a acceptat inocentul meu calambur: „Înainte de tine, am iubit o doamnă de Renal...") şi digestiv; îmi explică pe îndelete destinul oricărei salate, fripturi sau tocăniţe, al fiecărei supe de lobodă sau dovlecei, ajunse în măruntaiele mele, în stomac, pancreas sau bilă. Pe îndelete şi stăruitor. E o manie a ei, dar, repet, cu totul suportabilă cînd ştiu că vine din iubire. Nici ea nu mănîncă orice (are oroare de dulciuri...) şi de aceea ieşim rar la restaurante, preferînd senvicele dimineaţa şi seara, un grătar demn şi ascetic la prînz, sălăţele abundente, cîteva felii de pîine cîntărite riguros, hai, un iaurt, două.

Fireşte că am slăbit, dar în zilele ei normale nu are obiecţii, ba mai mult, emite învăţături de minte: „Orice kilogram în minus e un an în plus!". Cum ar cînta Aznavour: „E irezistibilă!". Dacă îi replic cît de cît că mamei mele nu-i plăcea să mă vadă slăbit, obiectează cu un accent uşor senzual: „Nu sînt mama ta!". (Atenţie, niciodată nu se interesează de soţia mea sau de fostele amoruri.) Eminescian vorbind, e o femeie-altfel-nu-ştiu-cum.

Ştiu însă cum e în zilele cînd o apucă, repet, năbădăile sau, mai dur, nebuniile. Atunci sare în sus, mă priveşte încifrat, sinistru, mă sperie, mă bagă în boală, i-o spun, nu aude, încerc să fiu aznavourian şoptindu-i: *„Tu exagères...",* nu are un minim humor şi mă sileşte să-mi aduc aminte, tot fără humor, căci mi-l seacă, de lozinca unui bun prieten, bărbat care ştie ca şi mine ce e un divorţ: „Relache, trebuie spus un «nu» hotărît femeilor: sînt nebune!".

O, desigur, îi trece – nu zic că repede – şi peste cîteva zile revine (cu neobrăzare, poate, însă mă tem să i-o spun...) la tangoul ei: „Dacă mă iubeşti, ai grijă de tine!". Prieteni serioşi – cîţiva o cunosc, dar nu sînt gelos – m-au sfătuit să n-o mai văd zilnic: „De două ori pe săptămînă e suficient, e foarte instabilă şi stresantă..." Nu, nu prea sînt în stare. Nebuna mă obsedează. Sigur că viaţa mea nu cunoaşte vara tîrzie a bătrînului Jolyon Forsyte, dar absenţa Miuţei m-ar angoasa. Plus că nu ştiu să alung o femeie. Fără ea ţevăria mea ar fi rece, nu aş mai şti dacă ce mănînc e sănătos sau nu şi fără sănătate degeaba faci din viaţă, dîndu-te mare artist, un joc secund. Nu, n-o pot lăsa. De altfel, ţin minte precis că Miuţa – aşa o diminutivez, o cheamă de fapt Glicemia, Glicemia P., după numele de familie al doctorului P. care ne-a făcut cunoştinţă în urmă cu 9 luni, exact cît poate dura naşterea şi a unui amor –, ţin bine minte că ea a lăcrimat într-o seară cînd l-a auzit pe Brel cu acel *Ne me quitte pas.* Atunci i-a apărut pe obraz o lacrimă cît un bob de sînge extras din deget. Dacă, în definitiv, doamna G. e o sentimentală...?

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Istoria ca un tort surpriză (III)

1967

Prin lume: Prima grefă pe inimă. Sinteza în vitro a ADN-ului. Televiziunea în culori. *În ţara mea:* Nicolae Ceauşescu este ales preşedinte al Consiliului de Stat. *În familie:* „Am locuit atunci la Ştefăneşti, la cantonul silvic de lîngă linia de centură a Bucureştiului, începînd de cînd aveai vîrsta de un an şi trei luni. Fata cantonierului Liana se juca cu tine. Ulterior ne-am mutat la gospodăria anexă unde am primit vizita unei familii de macedoneni din Bitolia. Te jucai cu o căprioară, ea venea la gard şi tu îi dădeai biscuiţi. Căprioarei îi făcusem o poezie:

«Biţă, căpriţă,
Stă în poeniţă
Are fundiţă
Şi mănîncă biscuiţi».

Aveam spaţiu suficient aici, dar eram departe de serviciu, îmi trebuiau cel puţin două ore să ajung la Institut, în Pipera, schimbînd trei-patru mijloace de transport. Ne-a prins iarna grea din 1967 la Ştefăneşti, zăpada a ajuns pînă la fereastra casei. Îmi amintesc faptul că a fost foarte greu într-o noapte cînd erai bolnav să vină Salvarea şi să te ia. Am făcut totuşi faţă greutăţilor şi în ianuarie 1967 am primit locuinţă în blocul N3, din Bd. Ion Şulea.

1968

Prin lume: „Primăvara de la Praga" zdrobită de trupele Pactului de la Varşovia, fără R. Socialistă România. Teoria plăcilor tectonice. Prima misiune pilotată în jurul lumii, Apollo 8 SUA. *În ţara mea:* Plenara CC al PCR reabilitează o serie de tovarăşi comunişti şi critică activitatea altora precum Dej. Legea privind controlul averilor. Pe baza unui denunţ cetăţenesc şi anonim se pot verifica averile. *În familia mea:* „Începînd de la 3 ani ai crescut la Strehaia, cu bunicii în timpul verii. Apoi, te luam la Bucureşti. Dintre persoanele care erau foarte ataşate de tine erau copiii familiilor Bunescu, Neculcea, Canale, Spătaru".

1969

Prin lume: Concertul de la Woodstock. Armstrong şi Aldrin păşesc pe lună. *În ţara mea:* înfiinţarea Institutului de Cercetări Chimice, coordonat de soţia lui Ceauşescu, Elena. Treptat Elena Ceauşescu va dobîndi diploma de inginer, titlul de doctor în ştiinţe şi academician. *În familia mea:* „prin secvenţele pe care le-a surprins aparatul de fotografiat avem cîteva momente ale copilăriei tale. Astfel, micul fat frumos eugen, în aşteptarea plecării trenului în vacanţă las strehaia, ţinut în braţe de bunicul lui, tătucu şi lîngă voi e nuţa, fata care avea grijă de tine. apoii, eugen şi grupa de constructori se pregătesc pentru construirea unui bloc în faţa blocului. Tu şi george neculcea şi m. pe podul grant."

1970

Prin lume: Let it Be-Beatles. Se descoperă enzima de restricţie. Polonia-Revoltele din Gdansk. *În ţara mea:* Decret pentru sancţionarea traiului parazitar. Inundaţii.

1971

Prin lume: Prima supoziţie observaţională a existenţei unei găuri negre. Primul microprocesor Intel. *În ţara mea:* Legea privind restricţionarea schimbării domiciliului. Nicolae Ceauşescu declară: „RSR a intrat în etapa făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate". Vizita lui Nicolae Ceauşescu în China, urmată de o şedinţă a Comitetului Executiv al CC al PCR privind participarea tineretului pe şantiere de muncă patriotică, orientarea politică a emisiunilor radio şi teve, a editurilor, repertoriilor teatrale, a filmelor produse, lărgirea propagandei comuniste. Plenara CC a PCR decretă controlul absolut asupra vieţii social-economico-culturale. Se decretă sistematizarea satelor. Se preconizează ca satele să devină oraşe în 15-20 de ani. Nicolae Ceauşescu este numit: „geniu al Carpaţilor".

fragment din Cartea vieţii mele,
Editura Polirom, 2007

Ştiri nebăgate în seamă

● S-au împlinit 25 de ani de cînd războiul de pe insulele Falkland (Malvine) a emoţionat, dar a şi distrat multă lume. Pe 2 aprilie 1982, Argentina a invadat aceste insule din Atlanticul de Sud, controlate de britanici. Avînd în vedere apropierea de coastele Argentinei, invadatorii pretindeau că teritoriile le aparţin. În lupte au murit aproximativ 1000 de oameni, dar conflictul a forţat Marea Britanie să-şi reexamineze relaţiile cu teritoriul. Pînă atunci fusese o imensă fermă de oi. După războiul cîştigat de Marea Britanie, s-a extins zona apelor teritoriale, ceea ce a dus la dezvoltarea pescuitului. Se fac explorări pentru găsirea unor zăcăminte de petrol şi gaze, iar rezultatele provizorii sînt încurajatoare. Acum venitul pe cap de locuitor este de 50.000 de dolari, unul dintre cele mai mari din lume. Din sufletul argentinienilor n-au dispărut pretenţiile iredentiste, dar ele nu mai apar în discursul politic. În cartea de impresii a Muzeului, argentinienii, după ce semnează, lasă asemenea mesaje („Dintotdeauna ale noastre", „Micile noastre surori pierdute sînteţi ale Argentinei, orice ar fi!"). Rămîne de văzut dacă acest „orice ar fi" se referă şi la bani. *(International Herald Tribune,* 1 aprilie 2007)

● După ce s-au chinuit zile şi nopţi să distrugă cele mai compromiţătoare documente din dosarele STASI, lucrătorii poliţiei politice sînt puşi în situaţia de a afla ce înseamnă „cooperativa munca în zadar". Pînă acum reconstrucţia documentelor distruse se făcea manual, pe nişte mese mari, unde 30 de muncitori încăpăţînaţi au reuşit – începînd din 1991 – să refacă 350 de saci de documente. Institutul Fraunhofer din Berlin a reuşit să producă un dispozitiv care, ajutat de un computer, reface complet documentele rupte, oricît de mici ar fi bucăţelele, ceea permite speranţa ca, în aproximativ 5 ani, arhiva STASI să fie integral reconstituită. Foştii membri ai Partidului Comunist, acum parlamentari, s-au opus proiectului, găsindu-l prea scump. Dar se pare că dispozitivul îşi va scoate banii din export: a fost solicitat de Letonia şi Polonia în Europa, de Chile şi Argentina în America Latină. *(The Guardian,* 10 mai 2007) **(M. B.)**

● Ministrul german al Finanţelor Peer Steinbrück este nemulţumit de modul în care sînt aplicate impozitele pentru servicii sexuale, informează cotidianul *Die Welt*. Aşteptările sînt mari, încasările – foarte mici. Conform estimărilor, în Germania activează aproximativ 400.000 de „prestatoare de servicii sexuale"; cu 1,2 milioane de clienţi zilnic, veniturile din prostituţie însumează anual peste 14 miliarde de euro. Doar o mică parte a acestor sume uriaşe se varsă în visteriile statului. Se pare că numai prestatoarele cu loc fix de muncă îşi îndeplinesc corect obligaţiile fiscale, în timp ce „independentele" depun declaraţii de venit subevaluate. Ideea propusă de socialistul Peer Steinbrück pare viabilă şi conformă cu ideologia partidului: la muncă şi venituri egale – impozite egale! S-a stabilit chiar şi un cuantum unitar al taxelor obligatorii: 25 de euro pe ziua de lucru. Pentru ca legea să-şi atingă obiectivele şi încasările din aceste impozite să sporească, ministrul a găsit – inspirat, probabil, chiar de modul de lucru al prostituatelor – soluţia: impozitele se plătesc în avans, pentru întregul an fiscal. După aceea, „fetele" n-au decît să presteze în cuantumul sumei deja vărsate la buget... **(M. M.)**

PUBLICITATE

Marti, 29 mai, ora 19.00
Waxing West / Să epilăm spre Vest
de Saviana Stănescu
Eveniment sustinut de TEATRUL ODEON
BIBORTENI & MURFATLAR vinul
Distribuția: Elizabeth Atkeson, Kathryn Kates, Jason Lawergren, Alexis McGuinness, Tony Naumovsky, Grant Neale, Dan Shaked, Marnye Young
Regia: Benjamin Mosse
Daniela Popescu, cosmeticiană de profesie, este o tanără care a crescut în regimul Ceauşescu şi s-a maturizat în capitalismul confuz postdecembrist. Tânăra, care traieşte cu mama şi fratele într-un apartament din Crângaşi, încearcă să se salveze plecând în America, pentru un mariaj aranjat cu un necunoscut - inginer de calculatoare. Între Visul American şi Coşmarurile Americii, Daniela încearcă să-şi găsească drumul propriu, finalul aruncând-o la Ground Zero, după prabuşirea Turnurilor Gemene - căutându-l pe cel ce nu i-a devenit niciodată sot.
*O Producție: **La MaMa E.T.C.** în colaborare cu **East Coast Artists** şi susținută de **Institutul Cultural Roman, New York**; Teatrul ACT multumeşte pentru susținerea acestui spectacol domnului prof. univ. dr. Ion Gheorghe Rosca, rectorul Academiei de Ştiințe Economice*
Pret bilete: 25 lei Intreg, 15 lei elevi si studenti
Pentru informații şi rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126
TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
toată diversitatea lumii
Actualitatea altfel
dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00
RFI România
București 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaționale
îți deschide
"Pofta de lectură"
împreună cu
DILEMATECA și DILEMAVECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

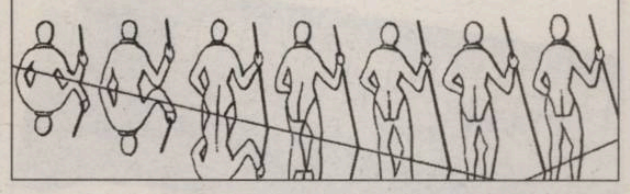

Mărunţi marginali citadini

Spiderman, pe care îl pomenisem şi în articolul trecut, vorbind despre oraş, scoate în evidenţă mai curînd partea întunecată, misterioasă a acestuia, care predispune la apariţia creaturilor supranaturale sau măcar marginale şi a conflictelor dintre ele. Există o latură înspăimîntătoare a spaţiului urban, alcătuită din străduţe, colţuri şi fundături învăluite în beznă, în care domnesc umbrele şi incertitudinile. Filmele care exploatează folclorul urban plasează tocmai în asemenea cotloane faptele cele mai îngrozitoare din desfăşurarea naraţiunii. Desigur, se pot face nenumărate speculaţii pe seama legăturii dintre spaimele noastre şi străzile înguste şi dosnice, mergîndu-se pînă la paralele între creaturile întîlnite acolo şi subconştientul nostru. Nu mă voi afunda în „zone interzise", deşi imaginile de genul acesta din filmele de consum încă mai au un efect terifiant asupra mea, oricît ar fi de răsuflate şi previzibile, şi am trăit senzaţii horror (din fericire, nu şi întîmplări) chiar pe viu, în propriul oraş, cînd mă întorceam seara singură acasă: în anumite zone, locuitorii lor păreau ameninţători, gata oricînd să-şi schimbe starea neutră cu una agresivă.

Aceleaşi „pisici negre" devin însă, de cele mai multe ori, în lumina dimineţii, maidaneze obişnuite, strict tărcate: lumea ce, în lumina lunii, pare mai curînd interlopă, în cea a soarelui discret, matinal, capătă aura normalităţii, slujind la întărirea imaginii pozitive a oraşului. De pildă, cerşetorii. Cei pe care îi vedem dimineaţa, în locuri mai mult sau mai puţin familiare, nu au nimic de-a face cu *homeless*-ii la limita agresivităţii din filme. Pe lîngă McDonald's-ul din Romană stă, în general, o doamnă blondă, în cărucior. Ea cerşeşte, dar într-un mod decent, fără texte sau sunete. Ne cunoaştem de prea mult timp ca să avem o relaţie strict financiară: după ce mi-a povestit, pentru un interviu mai vechi, viaţa ei, mă ţine la curent, din cînd în cînd, cu noutăţile sau posibilele schimbări: într-o zi mi-a recomandat restaurantul „Everest" (atunci abia se deschisese), altădată mi-a povestit cum i-au furat cărucior, apoi cum o străină vrea să scrie o carte cu viaţa ei. De curînd mi-a zis că vrea să-şi ia o slujbă şi să se lase de meseria străzii. Deocamdată e tot acolo, în jurul ei mai foiesc şi alţi interlopi, şi se ţine la fel de demnă ca întotdeauna. Cînd trec pe lîngă ea, mă bucur ca de o prezenţă familiară, neschimbată de ani buni: cînd nu am bani sau am plase, simt nevoia să mă scuz şi să mormăi că o să-i dau altă dată. Ea dă din cap, în sensul că mă înţelege. După ce trece mai mult, prea mult de cînd nu i-am mai dat bani, îi ofer o sumă ceva mai mare, ca şi cum s-ar fi adunat la solda ei imaginară.

Cealaltă cerşetoare „a mea", de la „Nik" (mă rog, acum „Rainbow") nu ştiu de ce, dar în ultimul timp, vine doar în week-end. Poate are o altă slujbă sau un alt loc în timpul săptămînii. E din cu totul altă categorie decît blonda de la McDonald's: o bătrînă, subţire, cu basma, cu o figură oarecum profesionistă... Nu o dispreţuiesc nici pe ea, deşi dă dovadă de un prea mare exces de zel în felul în care înţelege să-şi facă „meseria": ţine uşa, la intrare şi la ieşire, mă întreabă de sănătatea sau realizările membrilor familiei; cînd vede că mă grăbesc sau că am multe plase, simte nevoia să-mi spună că viaţa-i grea, că am şi eu probleme... Ştie că îi dau banii abia la ieşire, e deja un ritual: şi pe ea o cunosc mult prea bine, mi-ar fi jenă să nu-i dau... Complimentele şi toată vorbăria sînt modul ei de a-şi practica job-ul, simte şi ea nevoia, probabil, să facă ceva pentru bani...

Cerşetoarele sus-amintite sînt prezenţe constante, specifice imaginii oraşului meu; le apreciez pentru că sînt printre puţinele care îmi confirmă stabilitatea unor lucruri, bune sau proaste, şi posibilitatea unor repere fixe într-un peisaj mişcător.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

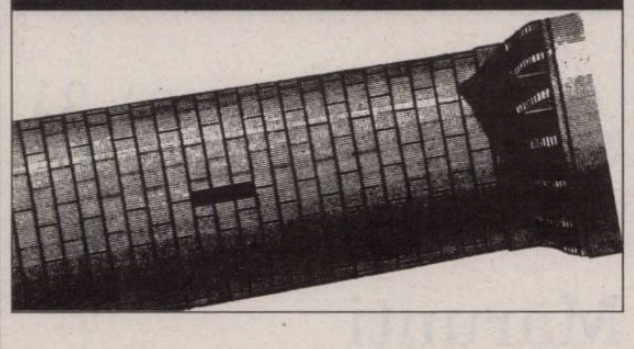

Un referendum sănătos

Știu din experienţa mea portugheză că, în societăţile sufocate de sisteme totalitare, majoritatea cetăţenilor trece, aproape firesc, de la o extremă la cealaltă. Aşa s-a întîmplat cu verii noştri din partea occidentală a peninsulei iberice. După ce domnia lui Salazar s-a prăbuşit, în 1974, electoratul (debusolat de aerul democraţiei) a intrat pe dată sub magnetismul stîngismului extrem. Salazar nu fusese un dictator propriu-zis, ci doar un lider autoritar, fost „salvator" al economiei, care semăna mai mult cu De Gaulle decît cu Hitler. După marea eliberare, grăbită de toxica longevitate a Conducătorului, portughezii au avut două şanse: cea întrupată în Mario Soares (care a refuzat alianţa cu partidul comunist) şi cea oferită lor prin apartenenţa la blocul NATO. Fapt este că, după ce stînga comunistoidă a topit rezervele de aur acumulate sub vechiul regim, ţara s-a aflat la un pas de colaps. Numai că, pe durata nebuniilor populiste patronate de socialişti, ţara intrase deja pe orbita UE. În 1986, cînd Portugalia a fost admisă, împreună cu Spania, în „familia europeană", centrul-dreapta a cîştigat alegerile, rămînînd la putere pentru un deceniu. Abia atunci şi-a revenit societatea lusitană în fire. În acel interval s-au făcut delimitările cele mai raţionale faţă de moştenirea salazaristă, s-a pus la punct un mecanism de veritabil pluralism, iar dezvoltarea infrastructurilor a decolat, ridicînd standardele interne la circa trei sferturi din „media comunitară".

Unde vreau să ajung cu această poveste? Vreau să ajung la o comparaţie. „Dictatorul" Salazar lăsase loc unei opoziţii bine hrănite de Moscova şi refugiate într-un exil călduţ. Cînd regimul, putred şi senil, s-a prăbuşit, această opoziţie – internă şi externă – s-a instalat imediat la guvernare, oferind o alternativă politică. Din păcate, la noi şi în Belarus, Rusia, Ucraina etc. – şurubul a fost atît de strîns, încît n-am putut recurge la „terapia de semn contrar". În loc să ne lecuim de comunism printr-un lung regim de centru-dreapta, care să recupereze memoria, identitatea şi resursele la care avem dreptul (şi de care am fi avut nevoie, pentru a ne „înzdrăveni" sub toate aspectele), am fost obligaţi să acceptăm, fără variante, reciclarea rezervei de cadre pregătite de PCR. Ştiţi prea bine ce a făcut această galerie coruptă, incompetentă şi şantajabilă. A tratat România ca pe moşia ei personală. A suspendat legile, valabile doar pentru cei exteriori nomenclaturii convertite la „capitalism". A izolat ţara în prima parte a stăpînirii pe care i-am dat-o, oricît de disperaţi, după care s-a pus pe şinele integrării euro-atlantice, dar numai atunci cînd furase îndeajuns pentru a fi convinsă că banii vor rămîne la ea şi după atingerea acestor „obiective de politică externă".

După 17 ani de acumulări succesive, miracolul s-a produs. De la masa manipulată şi spălată pe creier a primilor ani '90, societatea noastră s-a transformat suficient pentru a dezvălui, în premieră, o majoritate formată din cetăţeni informaţi, proeuropeni cu mentalitate naţionalist-moderată şi o larg asumată solidaritate „atlantică". Aceasta este România care a învins la referendum. Nu e nici erudită, dar nici ignorantă, nici prea tînără, dar nici prea vîrstnică, e oarecum „umblată" şi tot mai clar orientată spre un *altceva radical*, care nu se poate numi altfel decît „centru-dreapta", cu tot cu ethosul „burghez" al acestei opţiuni dominante. Şase milioane plus X dintre români vor obliga anumite partide politice să le culeagă de acum votul, cu singura condiţie de a nu ne mai întoarce, în nici un fel, spre rămăşiţele deplorabile ale comunismului, spre Estul postsovietic şi spre democraţia de faţadă, asortată cu jignitoare pomeni electorale. Nu contează deci dacă o iei spre stînga (după Salazar) sau spre dreapta (după Ceauşescu). Important e să te faci sănătos.

Augustin IOAN

Grădinile ca *topos* sacru

Pe Muntele Carmel, unde se află încă peştera profetului Ilie, în inima oraşului Haifa şi privind către Akko (legendara capitală cruciată St. Jean d'Acre), se află Grădinile sacre ale cultului Baha'i. Grădinile sînt loc de pelerinaj şi meditaţie pentru credincioşi, un soi de Mecca sau de Ierusalim. Acest loc orientează şi rugăciunea credincioşilor din toată lumea, la propriu, în sensul în care slujeşte drept „est mistic" către care se îndreaptă aceştia şi către care îndreaptă ei rugăciunile. Nu demult construite, ele încadrează mausoleul fondatorului religiei, cel numit Báb (poarta), care a anunţat, spre jertfa proprie, din Iranul secolului al XIX-lea, venirea unui alt profet. Acesta, Baha'u'llah, este cel care a decis locul exact al amplasării mormîntului învelit în mausoleu. Construit în două etape temporale, edificiul reprezintă al doilea loc sacru al religiei Baha'i. Primul este mormîntul de lîngă Accra a lui Baha'u'llah însuşi. Nu mi se pare lipsită de relevanţă deci dispoziţia grădinii în amfiteatre concentrice privind, e drept, către acest omphalos spiritual, care este mausoleul propriu-zis, dar „privind" deopotrivă, de parcă ar fi înclinat geografia însăşi a Carmel-ului biblic, către mormîntul celui ce, venit după Báb, a rămas figura centrală a cultului acestuia universalist, extrem-egalitar şi centrat pe actualizarea revelaţiei divine prin profeţii succesivi trimişi de Dumnezeul unic al tuturor popoarelor. Geometria fondatoare a ansamblului este compusă din nouăsprezece cercuri concentrice împrejurul mausoleului, potrivite cu numărul discipolilor originari ai noului profet. Foarte interesant, de altfel, este modul în care geometria fondatoare a grădinii „bate" doar în proximitatea axei ascensionale. Acolo, ea ordonează riguros arhitectura scărilor şi a teraselor, dar şi pe aceea a viului celui vegetal (cu excepţia celor cîţiva păuni de bronz de pe terase, fauna nu participă la mesajul grădinilor). Pe măsură ce ne depărtăm însă de această axă ascendentă, caracterul grădinii devine din ce în ce mai „peisagist", mai liber, mai dezlegat de constrîngerile şi rigorile matematice. Aşa se face că, în ansamblul lor, grădinile sînt, deopotrivă, franceze şi englezeşti, în funcţie de distanţa plantelor faţă de elementele structurante ale geometriei simbolice.

Înaintarea pe traiectoriile de piatră, care prind în „montura" lor viul verde, nu este o sintagmă întîmplătoare: nu toată lumea are îngăduinţa de a o parcurge la fel. Turiştii coboară din vîrful cel mai de sus al promontoriului către mausoleu, în vreme ce pelerinii urcă spre mausoleu. Este o diferenţă semnificativă a parcursului, care dă sens apropierii locului. Cu alte cuvinte, credinciosul se urcă la mausoleu şi îşi venerează, în tăcere absolută, fondatorul religiei. Dimpotrivă, turiştii abordează grădinile în descendenţă, fără efortul fizic asociat cu pelerinajul. Nu trebuie să mai insist aici asupra naturii calitative a axei verticale a spaţiului: urcarea este pozitivată, în vreme ce coborîrea – dimpotrivă. De asemenea, marcarea cercurilor concentrice, la intersecţia cu axa aceasta ascensională, generează două feluri diferite de terase. De la poalele muntelui şi pînă la mausoleu, venind dinspre portul vechi şi colonia germană,

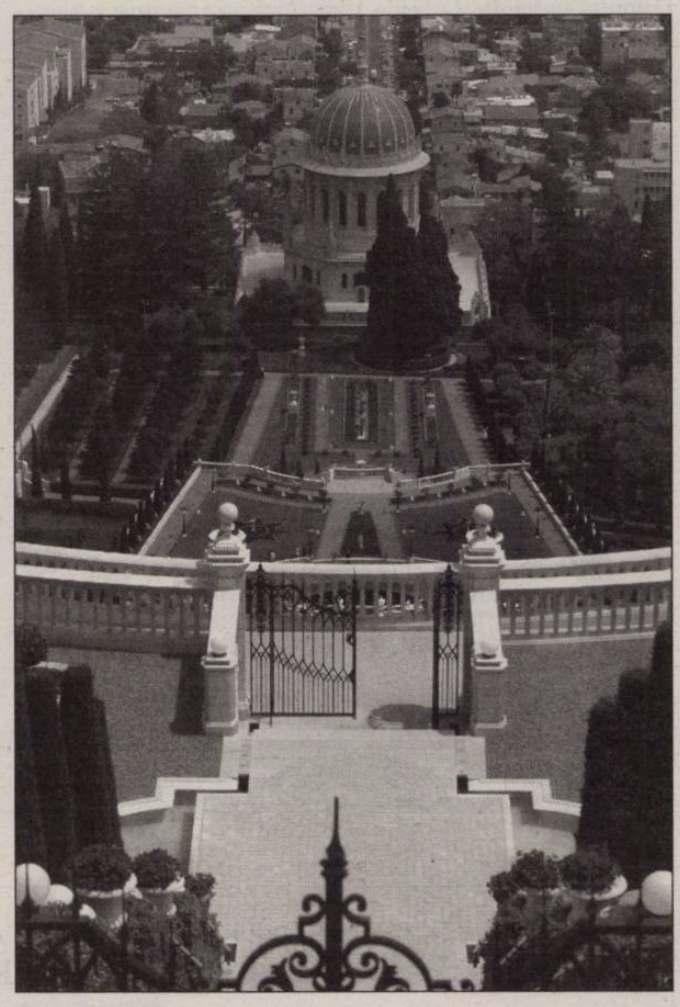

aceste terase sînt convexe; dimpotrivă, după ce credinciosul va fi trecut de mausoleu, ele devin concave, De sus şi pînă jos, un fir de apă riguros captat, de-a stînga şi de-a dreapta scărilor celor abrupte, însoţeşte pelerinul cu efectele sale sinestezice. Auzind curgerea, mirosind florile cele mereu deschise, simţurile credinciosului (dar şi ale turistului) sînt „flatate" şi, dimpreună cu efortul fizic şi cu bombardamentul vizual al grădinii, participă la plenitudinea experienţei. Piatra teraselor, culorile plantelor şi ale materialelor de construcţie, texturile diferite ale acestora şi paleta – universală aproape – de plante oferite simţurilor face din grădinile acestea un remarcabil festin al simţurilor, un spaţiu al extragerii din cotidian şi, potenţat de rugăciune, unul al meditaţiei şi reculegerii. Deşi gazdele noastre au insistat în permanenţă asupra caracterului strict estetic al alegerilor făcute în materie de arhitectură şi de peisagistică, nu poate fi ignorat faptul că această grădină, ca orice grădină de fapt, este o imagine a lumii.

Religia Baha'i este, prin cei doi co-fondatori ai săi, de sorginte iraniană. Nu pare întîmplător deci dacă ne amintim că grădinile de la Persepolis ale împăraţilor persani erau deliberat concepute drept reprezentări ale imperiului însuşi, *pars pro toto*. Referinţa la această (re)sursă simbolică a grădinilor de la Haifa nu poate fi, cred, ingnorată. După cum nu pot fi ignorate interpretările radicale făcute acestui „altfel de spaţiu" de către Foucault: „Nu trebuie să uităm că grădina, surprinzătoare creaţie milenară de-acum, avea în Orient semnificaţii foarte profunde şi întrucîtva suprapuse. Grădina tradiţională a persanilor era un spaţiu sacru care trebuia să reunească în interiorul dreptunghiului său patru părţi reprezentînd cele patru părţi ale lumii, cu un spaţiu încă şi mai sacru decît celelalte care era un fel de ombilic, buricul lumii aşezat în mijlocul acesteia (aici se aflau vasul decorativ şi jetul de apă); şi întreaga vegetaţie a grădinii trebuia să se repartizeze în acest spaţiu, în acest soi de microcosmos. Cît priveşte covoarele, la origine acestea erau reproduceri de grădini. Grădina este un covor pe care întreaga lume vine să-şi împlinească perfecţiunea simbolică, iar covorul, un fel de grădină mobilă prin spaţiu. Grădina este cea mai mică parcelă a lumii şi, apoi, totalitatea lumii. Încă din străfundurile Antichităţii, grădina este un soi de heterotopie fericită şi universalizantă (de aici, grădinile noastre zoologice)." (Michel Foucault, „Altfel de spaţii", în *Dits et écrits*, Gallimard, 1994, vol. IV, p. 760, trad. Bogdan Ghiu). Astfel privite, grădinile mi-au părut un soi de magic covor oriental aşternut pe versantul muntelui Carmel, ofrandă adusă martiriului lui Báb, cel care îl aştepta, ca Ioan Botezătorul, pe cel mai mare încă decît el, ce avea să vie. De dincolo de golf, mormîntul lui Baha'u'llah devine astfel, parcă, mai uşor de reperat (cel puţin simbolic) şi, în tensiunea geografică dintre cele două puncte de pelerinaj, se recapitulează însăşi povestea fondatoare a religiei pe care cei doi au închipuit-o.

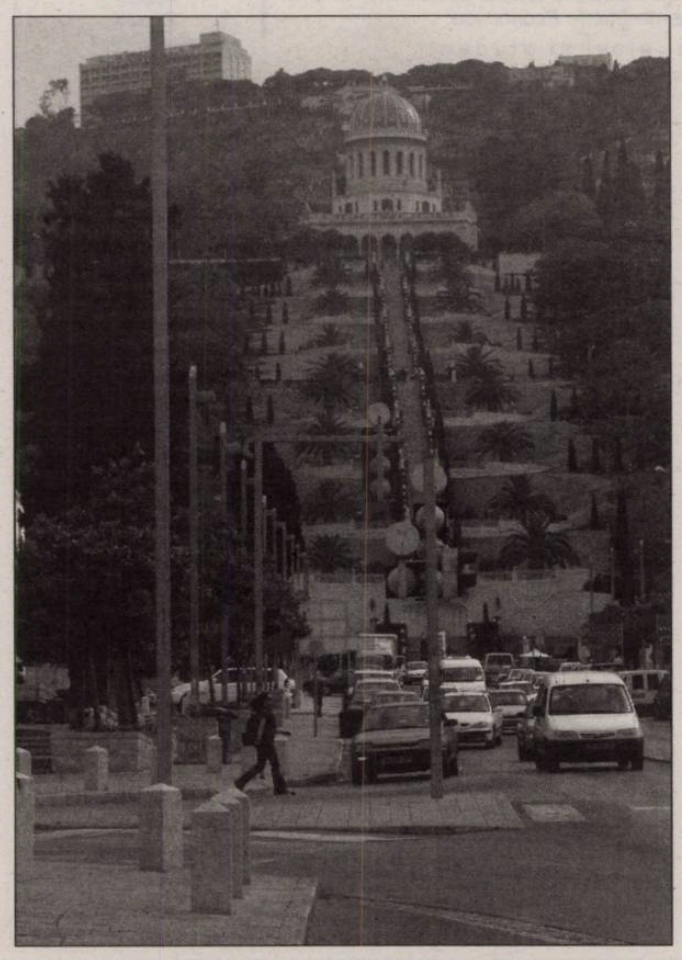

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Accidentul din viaţa ta“

Am scris în repetate rînduri, la această rubrică, despre nivelul ridicat de tabloidizare la care au ajuns ştirile televiziunilor generaliste şi, prin urmare, nu pot decît să aplaud recentul raport al Agenţiei de Monitorizare a Presei intitulat „Un om a muşcat o ştire“, dedicat „ştirilor TV din perspectiva interesului public şi a practicilor jurnalistice“.

Cei de la Agenţia de Monitorizare a Presei au urmărit programele de ştiri ale posturilor Antena 1, Antena 3, Realitatea TV, TVR 1, Prima TV şi PRO TV în perioadele 1-7 noiembrie 2006, 1-7 decembrie 2006 şi 1-7 ianuarie 2007, au avut o metodologie bine pusă la punct, iar studiul care a rezultat este unul care ne oferă o corectă imagine de ansamblu a felului cum se fac ştirile la televiziunile noastre, a dozei în care jurnaliştii înţeleg să servească interesul public sau a derapajelor deontologice în care se complac aceştia.

Concluziile la care ajung realizatorii raportului nu sînt deloc îmbucurătoare: „Uneori, mesajul ştirii este distorsionat prin exagerări obţinute cu ajutorul tehnicilor cinematografice sau prin omisiunea substanţei unui eveniment şi potenţarea laturii de fapt divers. Exemplele identificate şi oferite de colegii mei, în raportul de faţă, confirmă acest lucru. (...) Un lucru este sigur. Dreptul cetăţenilor la informare este încălcat“ – ne spune Nicoleta Fotiade, coordonatoarea proiectului. „Vampirismul emoţional pare să devină o practică tot mai întîlnită în televiziunea contemporană. Se construieşte o buclă atemporală şi aspaţială în care contează doar sentimentele de moment pe care ştirile le pot stîrni. Practic, telespectatorul-martor nu mai trebuie să evalueze sau să ia decizii. Trebuie doar să simtă. Accidentele, morţile violente sau incendiile sînt prezentate publicului sub umbrela generoasă a doi termeni de referinţă: tragedia şi fatalitatea. Jocul este perfid şi exercită o presiune fantastică asupra publicului care este invitat să îşi asume dramele victimelor sau ale familiilor acestora şi să accepte că drobul de sare ar putea să cadă în orice moment“ – scrie în comentariul din deschiderea raportului Ionuţ Codreanu, unul din autorii acestuia. Tot el face şi o trecere în revistă a principalelor teme ale ştirilor, urmărite după cele două linii directoare, tragedia şi fatalitatea. Textul dă exemple grăitoare, aşa că nu mă pot abţine să nu citez încă un fragment: „Elementul fatalităţii poate fi regăsit în ştiri precum «Urmăriţi de moarte», «Urmăriţi de ghinion» sau «Foc şi şoc». Ştirile respective abundă în clişee legate de iminenţa morţii («goana spre moarte», «impact fatal/nimicitor», «n-au avut nici o şansă»), dar şi despre dimensiunea nefericitelor evenimente («scene desprinse parcă din război», «a plouat cu oameni»). Minute în şir ecranele televizoarelor sînt acaparate de secvenţe sacadate extrase din operaţiuni de descarcerare sau de resuscitare a victimelor. Ambianţa este întreţinută de coloane sonore funebre, dramatice, dar şi de sunetele utilajelor de descarcerare sau de sirenele ambulanţelor de la faţa locului. Fie că vorbim despre accidente rutiere, aviatice, umane, cele mai multe ştiri de acest gen sînt construite pe acelaşi scenariu ce stă la baza unui serial fără sfîrşit: «Accidentul din viaţa ta»“.

Titlurile scrise pe burtiera ştirilor la PRO TV, Antena 1 sau Prima TV sînt şi ele semnificative pentru senzaţionalismul promovat. Din lista prezentată în raport, putem observa existenţa a două idei recurente. Unele formulări vorbesc obsesiv despre moarte („Scos din hăul morţii“, „Şoselele morţii“, „Impact fatal“, „Goana spre moarte“, „Urmăriţi de moarte“, „Traversare fatală“, „Executat în propria curte“, „Vise ucise“, „Moarte cumplită“, „Gest mortal“, „Mortul din maşină“ etc.), altele despre foc („Foc şi şoc“, „Clipe de foc“, „Ore de foc“, „Noapte de foc“, „Flăcări devastatoare“, „Incendiu devastator“, „Comerţ în flăcări“, „Atac cu foc“, „Arsă de vie“ etc.)

La întrebarea „cum s-a ajuns aici?“ vom încerca să răspundem săptămîna viitoare.

Florin DUMITRESCU

Ziua Bărbatului, dedicată femeii

E un secret despre care nu s-a vorbit niciodată în public şi pe care autorul acestor rînduri îl va dezvălui acum. O va face oarecum anevoie, conştient că-şi va atrage cel puţin antipatia din partea băutorilor de bere învederaţi. O va face însă pentru o cauză nobilă şi cu convingerea că, mai devreme sau mai tîrziu, această îndelung ascunsă taină tot va ieşi la iveală.

E un zvon care circulă de vreo 15 ani, transmiţîndu-se în chip de învăţătură iniţiatică, la o bere cu prietenii, printre zîmbete complice şi hai-norocuri optimiste. E mai mult decît o părere vagă şi mai puţin decît un fapt cert. E mai mult decît un mit urban, dar e mai puţin decît o realitate demonstrabilă. Şi tocmai de aceea e de crezut cu berărească religiozitate...

Marea deconspirare

Ei bine, iată. Se ştie că berea consumată timp îndelungat provoacă impotenţă. Daaar... – şi acum intervine secretul cu pricina – există o bere care face excepţie de la regulă; o bere pe care o putem bea, prieteni, cît vrem şi cît ne place, fără teamă de a ne pierde virtuţile noastre de sex tare şi dominant. Unii dintre cititori vor fi ghicit deja – este vorba de Bergenbier.

Sloganul – „prietenii ştiu de ce“ – e rostit ca o parolă pentru iniţiaţi şi stîrneşte curiozitatea neofiţilor. Prietenii ştiu de ce, – dar ce? Că Bergenbier e o bere excelentă, simpatică şi nepretenţioasă, aşa cum sugerează reclamele? Că îţi recompensează, mai mult decît setea, pofta de aventură sau plăcerea unei tovărăşii complezente? Astea sînt pretexte, elemente de decor, „umbreluţe“ (vorba reclamei blînd misogine cu perechile de la bar)... Adevărul adevărat, cel împărtăşit doar de „prieteni“, nu se strigă-n gura mare...

Iar dacă ai inspiraţia să încingi o miuţă cu o doză goală de Bergen', cu toţi trecătorii de pe stradă; sau să îţi cadorişeşti consoarta cu un căţel vagabond de Crăciun, atunci cînd toate prăvăliile sînt închise; ori poate să strigi gol! ca Petrică lupul, tocmai cînd amicul paratrăsnet al farselor dă o fugă la baie în timpul meciului... dacă, în fine, ai atîta nonşalanţă, atîta prezenţă de spirit şi-atîta chef de pozne – acestea toate n-ar fi decît consecinţe binefăcătoare, efecte psihosomatice miraculoase ale consumului acelei beri anume, care – vorba aceea – nu te lasă baltă...

Dacă e simplu zvon sau dacă, dimpotrivă, secretul cu pricina are un fundament ştiinţific, dacă e răspîndit 100% folcloric sau dacă e teleghidat din centrala de PR şi advertising a producătorului (Interbrew) – nu contează... Contează că acest vînticel influenţator nu slăbeşte de un deceniu şi jumătate. Comunicarea oficială nu neagă zvonistica, ba pare să o confirme şi să o întreţină tacit. În ultimii ani, comunicarea brand-ului a glosat cu voioşie pe tema polarizării sexelor, dintr-un punct de vedere oblu masculin, pentru care speţa femeiască pare – vorba unui best-seller – de pe altă planetă...

Bărbăţia sub toate formele

În deceniul trecut, cînd românii nu ştiau ce-i cu „elastecu-ăla“ de ţi-l legi de şale ca să te zvîrli-n prăpastie de nebun (aşa, ca-n reclamele de la Bergen'), cîrcotaşii au semnalat încă un caz de trufaşă inadecvare a multinaţionalelor la cultura locală. Da de unde! Ca să-şi facă înţeles pînă la capăt mesajul, Bergenbier a adus muntele la Mahomed, amenajînd ditai instalaţiile de *bungee-jumping*, din parcurile bucureştene pînă pe plajele euxine. Iar, dacă azi se face salt în coardă-n Piatra Craiului ca şotronu-n Cişmigiu e şi pentru că Bergenbier a popularizat acest agrement... la extrem!

Apoi. Seria de insuccese din fotbalul românesc i-a făcut pe sceptici să creadă că Bergenbier n-a avut şansă ca sponsor al naţionalei României. Ei aş!: nimic mai prielnic ca înfrîngerile, pentru a te declara alături de suporterii dezamăgiţi, pentru a te oferi să le alini necazul cu o licoare desigur mai puţin amară...

Cu fiecare pahar ridicat a libaţie, cu fiecare halbă dată peste cap, cu fiecare sticlă sau doză cumpărate din raft, se celebrează dîrzenia, optimismul şi pozitivismul tipic bărbăteşti (deşi ia uneori forma resemnării). Dacă ar fi să se proclame Ziua Bărbatului, Bergenbier ar trebui să-i fie mai mult decît băutură oficială, ar trebui să fie şampania care să spumege în toate pocalele!

De la gînd, la faptă...

Din cîte se zvoneşte prin tîrg, Bergenbier pregătea de ani buni o Zi a Bărbatului. O zi care să celebreze autoindulgenţa şi spiritul camaraderesc al României masculine. O zi mai aparte decît un obişnuit festival al berii, în stare să vizeze participarea afectivă a aproape jumătate din consumatorii români. 2007 părea a fi anul potrivit pentru o atare acţiune.

Odată cu intrarea în UE şi cu accelerarea globalizării, ne pasc o sumedenie de noi sărbători occidentale cu tradiţie, precum Ziua Tatălui, Ziua Burlacului etc. Aşadar nu mai era de întîrziat! Fel de fel de trend-uri fandosite şi efeminate, precum cele ale metro- şi tehnosexualilor, puse la cale de producătorii de cosmetice şi gadget-uri electronice, vin să-i scoată pe ai noştri ca brazii din starea de bărbăţie neaoşă, „de la tata lor“... Tinerii sînt cei mai lesne coruptibili: care mai de care se vrea geek, techno-geek, emo... Pentru noile generaţii de masculi nu e nici o ruşine să te porţi ca un fătălău, să trimiţi poezii prin SMS, să refuzi o bere bună pentru un ţoi bălţat de Bacardi Breezer.

Nici adulţii nu sînt invulnerabili. Uite-i în ultimele spoturi – bărbaţi în toată legea, cum se dau cu cremă hidratantă pe faţă, cum se mîngîie-n oglindă ca nişte muieri, cum se pipăie, se mîngîie şi se scălîmbăie... Brrr... Trebuie intervenit pînă cînd stirpea bărbătească nu se atrofiază de tot!

Un referendum a fost iniţiat online, pe site-ul oficial Bergenbier, accesat îndeobşte pentru glumele berăreşti, orgolios machiste, nu rareori cam IMGB-iste... primite de la „prieteni“. Peste 400.000 de români au votat pentru data de 5 Mai ca Zi a Bărbatului. Capul de pod era înfipt. Prin largă consultare populară, demnă de invidiat de către mulţi politicieni, Bergenbier a declarat Ziua Bărbatului şi s-a consfinţit bere oficială a unui întreg semiregn! Evenimentul a fost declarat un succes, în condiţiile în care chermezele politice au tins să umbrească în acest mai 2007 interesul pentru alte manifestări...

Cadrul festiv abia trasat mai rămînea de umplut cu sens, cu ideologie, cu valoare de brand.

Cherchez-la !

Reclamelele cu „marţieni şi venusiene“ au căpătat o turnură mai accentuat polemică. Am putut vedea femei graţios de neîndemînatice, pe marginea drumului, în tentativa de a se întrajutora la depanare, în timp ce toţi bărbaţii din oraş petreceau ca burlacii la Ziua Bărbatului. Apoi ni s-a arătat povestea unui Samson smuls din moto-clubul său de bikeri, tuns şi îmburghezit, prin farmecele unei Dalile care, după ce îl pune să lase motocicleta pentru automobil, îi reproşează că nu mai recunoaşte în el bărbatul mai vechii sale vîlvătăi. Numai o bere cu prietenii săi hirsuţi îl mai consolează pe năvalnicul îmblînzit: aşa, ca de Ziua Bărbatului... Apare însă un amănunt care schimbă întreagă perspectivă: în clipa fatalei întîlniri, ea îl îmbie pe el cu o sticlă de bere...

Şi iată, aici se află miezul chestiunii. Din nou *„cherchez la femme“,* chiar şi de Ziua Bărbatului! Căci bărbăţia nu poate fi definită decît în raport cu pandantul ei, feminitatea. Cu cît împrumuţi mai mult din filonul umorului tip Bundy, cu atît mai mult te situezi în tradiţia cult-populară a femeii mereu învingătoare. Bărbatul e capul, dar femeia e gîtul care-l mişcă – spune străvechea înţelepciune. Conceptul e vechi cît lumea şi inevitabil.

Conştienţi de imposibilitatea de a o exclude pe Venus de lîngă Marte, publicitarii de la Leo Burnett (telalii Bergenbier-ului) au plasat pe orbita lui 5 Mai un brand al feminităţii voluntare, Wash & Go, aflat de asemenea în portofoliul lor. Şi iată-i pe vitejii sărbătoriţi din reclamă retrăgîndu-se în cotloane ca să dea raportul telefonic doamnelor lor...

Nu de alta, dar femeile nu trebuie descurajate să participe la Ziua Bărbatului. Căci organizatorii de evenimente ştiu: o femeie îţi aduce doi-trei bărbaţi după ea! Dimpotrivă: s-a mizat pe curiozitatea stîrnită în rîndul femeilor de toată această cabală masculină. Şi nu în ultimul rînd: s-a verificat statistic că, de fiecare dată cînd vreo bere face vreo promoţie de vară, cu premii în maşini, cîştigătorii sînt majoritar femei. Conspiraţioniştii n-au decît să creadă că premiile se împart discriminatoriu. Explicaţia pare a fi alta: bărbaţii cumpără bere ca s-o bea, în timp ce femeile – că poate cîştigă ceva...

Iar secretul lui Polichinelle despre virtuţile Bergenbier-ului pare să le vizeze, în ultimă instanţă, tot pe ele, cele care ne domină soarta. Să nu ne mirăm aflînd că strategia finală a fost aceea de a le determina pe amazoanele zilelor noastre să cumpere berea cea justă pentru bărbaţii lor (şi poate şi pentru ele).

Dacă metrosexualul a fost inventat ca să îi facă pe bărbaţi să cumpere mai multe cosmetice, e posibil ca Ziua Bărbatului să fi fost inventată ca să le facă pe femei să cumpere mai multă bere. Parcă văd, în publicaţiile ecomomice, graficele vînzărilor în chip de yin şi yang...

Cătălin GHIȚĂ

Miliţian român şi poliţist nipon

– piesă în două tablouri, cu un epilog –

Craiova (România)

Conduc maşina tatălui meu, o prematur obosită Dacie albă. Pe locul din dreapta, prietena mea discută cu înfrigurare ultimele detalii ale piesei de teatru pe care tocmai o văzurăm pusă în scenă, cu fast, la Naţional. Ca să scurtez drumul spre casă, semnalizez şi o iau la stînga, pe un soi de alee de lîngă „celebra" şcoală numărul 23 din Brazda lui Novac. Deodată, inimitabilul baston reflectorizant al vajnicului miliţian de la Circulaţie îmi semnalizează că trebuie să opresc. Tablagiul se apropie cu pas tîrşit, îşi împinge „caşcheta" mai în spate, pe ceafa bronzată (deşi este începutul lui octombrie, vara indiană nu s-a sfîrşit în Oltenia) şi-mi cere, pe un ton de infinită plictiseală cosmică, actele. Văzîndu-mi mustaţa şi barba, apărătorul legii realizează că poate avea în faţă un terorist sau, mai grav, un anarhist beat. Mă pune să suflu în fiolă, deşi îl avertizez în prealabil că nu beau niciodată alcool, nici măcar la sindrofii. Fiola, desigur, are bunul simţ să nu se înverzească. Moment de tensiune poetică... Luna se reflectă lamartinian în treselе epoleţilor... Plutonierul pare frămîntat; fruntea, într-un suprem gest de concentrare intelectuală, îi este brăzdată de cute. Mă întreabă cu ce mă ocup. Student la Litere? Mormăie că ne ştie el prea bine pe noi, ăştia care n-am fost în stare să facem o meserie. Apoi se întoarce scîrbit, fără să ne dea nici măcar „bună seara". Mă simt năpădit de un sentiment acut de vinovăţie: l-am privat pe un om cinstit de o şpagă binemeritată. În spate, adjutantul îşi ascute colţii în aşteptarea următoarei victime. Sînt două nunţi în cartier în seara aceasta; nici una nu va ţine o veşnicie. Şi, cum spunea refrenul lui Rolling Stones, timpul e de partea lui.

Matsushima (Japonia)

Punerea lanternelor pe apa oceanului la Matsushima atrage, anual, mii de spectatori din întregul arhipelag şi chiar din străinătate. Pentru a înţelege mai bine această febră turistică, trebuie să aflaţi, mai întîi, că niponii, obsedaţi de taxonomii şi de diferenţieri subtile, nu puteau rata ocazia unică de a încropi un top al celor mai frumoase trei locuri din Japonia. Aceste regine topografice sînt: Miyajima, insula de lîngă Hiroshima unde se găseşte faimoasa poartă scufundată *(tori)* care marchează intrarea în altarul Itsukushima, Amanohashidate, un banc ondulat de nisip, acoperit de pini, în Prefectura Kyoto, şi – aţi ghicit – Matsushima, adăpostind zeci de insule încărcate de omniprezenţii pini, nu departe de Sendai.

În ziua festivalului *(Toro Nagashi Hanabi Taikai,* cum sună formula sa oficială în limba vernaculară), aşezarea colcăie de trupuri aflate în căutarea disperată a unui spaţiu liber, de unde să se poată vedea mai lesne atît lansarea propriu-zisă a miilor de lanterne aprinse în amurg, cît şi fantasticele jerbe de artificii colorate, programate să brăzdeze cerul încălzit, într-un splendid climax al întregii ceremonii. Din păcate, leneşi cum sîntem, ajungem prea tîrziu pe faleză, pentru a mai spera să prindem un loc liber. În parte, este vina noastră: într-un tipic acces de contrapragmatism, ne-am abătut din drum pentru a vizita unul dintre cele mai impresionante temple zen din Tohoku, Zuiganji, ridicat de preoţii din secta budistă Tendai în secolul al IX-lea şi celebru mai ales pentru uşile sale glisante *(fusuma).*

Ajunşi, în fine, pe plajă, sîntem literalmente sufocaţi de aerul fierbinte (este luna august) şi de miile de trupuri care umplu aproape fiecare centimetru pătrat acoperit cu nisip sau cu piatră. În depărtare, şters, se zăreşte un mic promontoriu care, miraculos, nu este ocupat în întregime nici măcar la această oră înaintată. Iubita mea, înzestrată natural cu un instinct de conservare mai puternic şi cu o capacitate de rezistenţă la stres sporită, începe să-şi facă loc, timid şi politicos, prin mulţime. Eu, ca de obicei în situaţii de aglomeraţie extremă, sînt cu capsa pusă (secreţia de testosteron şi gesturile machiste cresc proporţional). Îmi dau seama că senzaţia de claustrofobie (moştenită fidel de la ramura maternă şi augmentată de numeroase meleuri turistice) nu îmi va permite niciodată să mă strecor prin oceanul de carne, aşezat în contrapunctul Pacificului. Ochii mi se îngustează, scanînd împrejurimile, în timp ce mintea încearcă să găsească o redempţiune fizică. Constat cu uimire că promenada de lîngă faleză este complet liberă, însă o fişie lungă, pe care scrie, cum aveam să aflu ulterior, „accesul interzis", îi face pe tematorii şi corecţii japonezi să nu se apropie de drum.

Cu o infinită doză de tupeu, decid că între a mă sinucide pornind pe urmele iubitei mele şi a-l înfrunta pe măruntul poliţist care supraveghează, practic simbolic, zona, varianta secundă este unica posibilă în context. Dintr-o singură mişcare agilă, escaladez parapetul care separă plaja de drum şi pornesc voinicеşte spre capătul acestuia din urmă. În spatele meu, contaminaţi irepresibil de exemplul balcanic al celor o sută nouăzeci şi unu de centimetri de nesimţire, doi japonezi realizează şi ei, oarecum tardiv, că promenada este calea cea mai scurtă şi mai sigură pînă la spaţiile libere de pe promontoriu şi se lansează în urmărire.

Între timp, plaja începe să fremete; mii de priviri se întorc pentru a contempla ceea ce japonezilor nu le-ar trece prin minte nici măcar într-o mie de ani: încălcarea flagrantă a unui regulament (cu atît mai puţin de faţă cu omul legii). Acesta, cufundat într-o tipică transă budistă, este trezit de rumoarea gloatei. Îşi mută blînd ochii de pe nisip pe întinsul promenadei, aşteptîndu-se să descopere doar virginul spaţiului. Ceea ce găseşte însă îi depăşeşte complet frontierele (şi aşa destul de strîmte) ale imaginaţiei: un alb pletos muşcă hotărît din pămînt, în trena lui fixîndu-se două chipuri de localnici care, percepînd căutătura sfredelitoare a poliţistului, abandonează rapid timidul acces de revoltă şi coboară în mulţime. Chipul omului legii se descompune realmente ca în desenele animate cu Tom şi Jerry: falca refuză să mai zăvorască maxilarul superior, pleoapele explodează, braţele cad moale pe lîngă albastra siluetă înfiretată. Monumentul în uniformă este zăvorît în carcasa propriei neputinţe. La capătul unei încordări prometeice, atletul ordinii izbuteşte să îngaime, într-un inutil ecou, *„Sumimasen... sumimasen"* (Mă scuzaţi... mă scuzaţi). Impasibil, îmi continui drumul şi reuşesc să ajung la rîvnitele locuri libere, cu mult înaintea iubitei mele...

Epilog

Dincolo de modestul umor (pe alocuri, din păcate, involuntar) pe care-l degajă, această piesă *sui generis* vorbeşte despre impotenţa oamenilor legii în două spaţii culturale diferite, chiar opuse ca mentalităţi şi atitudini. În România, miliţianul-poliţist a fost şi este unul dintre cele mai dispreţuite personaje din imaginarul colectiv, asociat frecvent cu fenomene precum mita, agresivitatea gratuită sau şantajul. Tablagiul nord-dunărean este o figură de bîlci, dovadă fiind interminabilele bancuri ce-l au ca erou, multe dintre ele inspirate chiar din situaţii reale. Prin opoziţie, poliţistul nipon este unul dintre cele mai populare caractere ale vastului spectru social. *Omawari-san,* cum este acesta numit cu emfaza de rigoare, respectă în totalitate restricţiile de viteză impuse de regulile de circulaţie, atunci cînd se găseşte pe motocicletă sau în maşină, le zîmbeşte copiilor (care îi fac, la rîndul lor, cu mîna), taie extrem de rar şi cu nesfîrşite precauţii vreo amendă, dojeneşte politicos, chiar deferent. În Japonia, apărătorul legii nu te legitimează aproape niciodată, nici la volan, nici pe stradă (ba chiar,

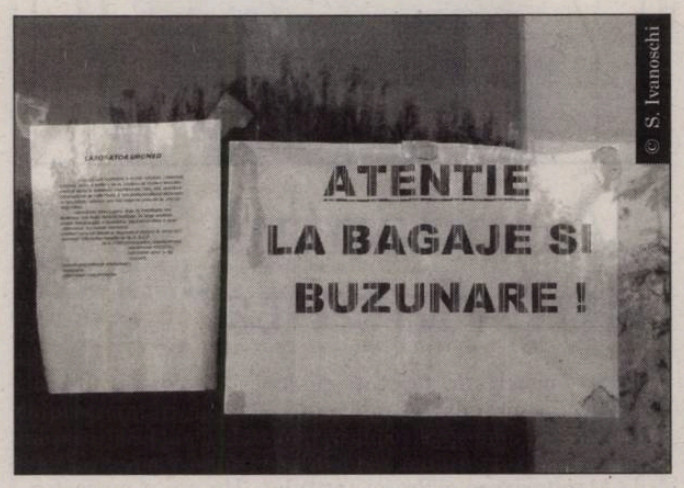

cum mi s-a întîmplat de curînd, te salută prietenos, de parcă i-ai fi o rudă mai îndepărtată). Cînd te muţi la o nouă adresă, „sectoristul" îţi face o vizită scurtă la domiciliu, dar nu pentru a-ţi controla profilul, ci pentru a-ţi da cartea de vizită şi a te asigura de întreaga lui solicitudine, în caz de nevoie. De cînd sînt aici, nu am citit sau auzit de vreun caz de corupţie în rîndul poliţiei, care continuă să-şi facă datoria în cel mai discret mod posibil.

Datoria?... Pe undeva, o voce perversă îmi şopteşte că toate acestea sînt cu putinţă în arhipelag numai pentru că omul obişnuit are un raport ancilar cu Constituţia, pe care nici măcar nu şi-ar putea închipui s-o încalce vreodată. În cazul în care regulamentele sînt violate grosolan (cum s-a întîmplat cu ieşirea mea în decor de la Matsushima), poliţia rămîne, practic, anchilozată: aşa ceva nu era prevăzut, prin urmare, nu se poate întîmpla. Ordinea şi disciplina care garantează buna funcţionare a societăţii nipone (cum stau lucrurile, de altfel, şi în Europa de Apus) nu se bazează, aşadar, pe eficienţa coercitivă a forţelor de ordine, ci pe hotărîrea obstinată a cetăţenilor de a acţiona în conformitate cu legile în vigoare.

În final, vreau să-l înştiinţez pe agentul care m-a amendat abuziv acum şapte ani în parcarea din faţa Universităţii că nu-i port pică defel. Îmi pare doar rău că, între paginile buletinului meu, nu se găsea nimic spectaculos. Deşi sînt conştient că impunătorul miliţian, ca orice trestie gînditoare sau, încă mai elocvent, ca măsură a tuturor lucrurilor, are o nevoie acută de fonduri, poziţia umilă de bugetar îmi permite prea rar să practic hobby-ul mitei.

PUBLICITATE

Alex. Leo ȘERBAN

3 zile, 22 ore şi 4 minute

– Festivalul de la Cannes, ediţia 60 –

Sînt fix 3 zile, 22 de ore şi 4 minute de cînd am văzut filmul lui Cristian Mungiu 4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile *în proiecţia de presă de la Cannes. Şi ar fi trecut încă de două ori pe-atît pînă să scriu despre el dacă nu primeam un e-mail de la redactorul-şef al* Dilemei vechi, *somîndu-mă să mă execut cu un articol despre el pentru nr. crt. al revistei...*

Cristi Puiu a pus sămînţa, Corneliu Porumboiu a udat locul, iar Cristian Mungiu culege roadele. Cei care credeau că „steaua filmului românesc" a fost o întîmplare (cazul meu) şi că numai cu o floare-două (Premiul „Un certain regard" acum doi ani pentru Puiu şi „Camera d'Or" acum un an pentru Porumboiu) nu se face primăvară pot să-şi pună intuiţia-n cui: odată cu acest arhicomentat film al lui Mungiu, la Cannes – la a 60-a ediţie – s-a vorbit *numai* despre filmul românesc! N-a existat director de festival, critic influent sau jurnalist din Anglia, Brazilia sau Macedonia cu care să mă-ntîlnesc şi care, ştiind sau aflînd că sînt din România, să nu mă felicite pentru Mungiu. Era aproape stînjenitor – deşi flatant; şi aproape o impostură – dar, recunosc, o cît se poate de bună postură... Cum să te „plîngi" că eşti (ai intrat) în cărţi după ce, atîţia amar de ani, aproape că nu existam pe hartă (Greenaway la „Anonimul", *remember?),* că jocurile se făceau fără noi şi că trebuia să te întorci peste 40 de ani în urmă – la *Pădurea spînzuraţilor* al lui Ciulei – pentru a dovedi că România a fost prezentă în palmares? Paradoxul e ăsta: astăzi, filmul românesc aproape că nu mai are nevoie de lobby în afară; are mare nevoie de lobby înăuntru – în ţară!

„Neorealiştii furioşi" şi talentaţi

Că veni vorba: standul românesc de la Cannes – care, anul trecut, fusese excelent manageriat de APFR (Asociaţia pentru promovarea filmului românesc) – a încăput, anul acesta, pe mîinile Ministerului Comerţului. C-aşa-i la noi: dacă un lucru merge bine, trebuie stricat. Aşa că, în spaţiul de trei pe trei al standului (care, la Cannes, este aur curat!), abia aveau loc supranumerarii reprezentanţi supraponderali ai acestui minister, care au – cu cinema-ul, în general, şi cu cel românesc, în special – tot atîta tangenţă cît am eu cu comerţul, în general, şi cu Ministerul Comerţului în special: ce îi preocupa pe ei, şi le ocupa timpul, era cum să prindă cu scoci afişe cu eterna şi fascinanta Românie (castelul Bran, Marea Neagră etc.) ca să ştie, la o adică, turistul de pe Croazetă ce ratează venind pe Coasta de Azur în loc de Mamaia sau Moeciu... Nu lipseau decît mileurile, canceurile şi ştergarele „artizanat".

În orice caz, contrastul dintre *această* „imagine a României" (meşteşugită în birourile capitonate ale ministerelor) şi filmul lui Mungiu (dur, direct, fără înfloriturі) este imens. În acelaşi timp – trebuie spus –, contrastul este la fel de tare între ceea ce aşteaptă o mare parte din publicul românesc şi ceea ce creează „neorealiştii furioşi" cei mai talentaţi ai momentului – Puiu, Porumboiu, Muntean şi, acum, Mungiu.

4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile se petrece în România lui 1987, într-un oraş de provincie (Iaşi, dacă e să ne luăm după plăcuţele maşinilor). Otilia şi Găbiţa sînt două studente care locuiesc la cămin (prilej pentru a schiţa în cîteva viniete vii atmosfera tipică de cămin de pe vremea lui Ceauşescu: reşoul pentru fiert orice, complicitatea la şi cu orice, piaţa neagră a cumpărăturilor de orice de la studenţii arabi etc.). Dar Găbiţa are o sarcină nedorită, de care trebuie să scape repede: deşi spune că e gravidă în 3 luni, perioada exactă este aceea din titlul filmului. Intră în scenă „dl Bebe", care poate să rezolve „situaţia" – şi chiar o rezolvă, dar nu înainte să pretindă (dată fiind „depăşirea sarcinii") plata în natură... Ce e mai bun în filmul lui Mungiu (un simţ perfect al realităţii, jocul impecabil al actorilor, ritmul de du-te/vino care va deveni – în scurt timp – „cu sufletul la gură") se oferă încă de la primele cadre (excelent lucrate de Oleg Mutu). Sîntem, aşadar, într-un *thriller* rupt din viaţă: „thriller" – pentru că toată existenţa în România lui Ceauşescu era un *thriller* (cu accente absurde), şi „rupt din viaţă" – căci, pentru Mungiu, recuperarea *acestei* existenţe este nu doar o datorie morală (poveştile care n-au fost spuse *atunci* trebuie spuse acum – măcar acum!), ci şi – mai ales – una estetică: dacă (prin absurd) s-ar fi putut face film 100% realist pe vremea lui Ceauşescu – un film ca acesta, despre un avort –, *aşa* ar fi trebuit să arate: sec, brutal, fără menajamente.

Peşti într-un acvariu

Ce este cu adevărat prodigios (dincolo de o Anamaria Marinca/Otilia a cărei energie melancolică „duce filmul", de o Luminiţa Gheorghiu/mama prietenului său, perfectă ca întotdeauna într-un rol de 5 minute şi de un Vlad Ivanov/dl Bebe care explodează ecranul) este modul în care Mungiu reuşeşte să-şi controleze/construiască filmul său ca o înşiruire de capcane, fără a pune niciodată degetul pe „conceptul" inteligent care stă la baza acestei construcţii: capcana sarcinii nedorite, fireşte, dar şi aceea a camerei impersonale de hotel în care se rezolvă avortul, capcana întinsă de dl Bebe (cu şantajul sordid în care intră şi micimea perversului de duzină, şi „puterea" megafrustratului care jubilează cînd are pe cineva la mînă), capcana „mijloacelor de transport în comun" (în care „călătorii" erau, de fapt, infractori cu scadenţa inclusă), capcana „aniversării în familie" (formidabil cadrul fix în care Otilia, înghesuită în vieţile unor oameni străini, ascultă neputincioasă conversaţiile lor meschine), capcana „buletinului de la recepţie", capcana „cheii de la recepţie", capcana intrării şi a ieşirii dintr-un hotel, pe scurt: capcana dinăuntru care se continuă în afară – capcana peştilor într-un acvariu...

La ora la care scriu această relatare, festivalul încă nu s-a încheiat. Nu ştiu, deci, dacă incursiunea fără anestezie a lui Cristian Mungiu în noaptea „epocii de aur" a sensibilizat îndeajuns juriul pentru a premia *„432"*... Deşi mă feresc să fac predicţii (în materie de Cannes mai mult decît la Oscaruri!), înclin să sper că mereu-versatilul Stephen Frears, preşedintele juriului (ale cărui filme de-nceput mărturiseau aceeaşi poftă de a muşca din carnea „feliei de viaţă"), ca şi cele 4 (patru!) actriţe care fac parte din juriu vor fi găsit măcar *una* din multele calităţi ale acestui film demnă de a primi o recompensă. Dacă *„432"* este – aşa cum spunea Mihai Chirilov, care a mizat pe acest titlu al lui Mungiu din minutul 1, înainte chiar de a fi trimis la Cannes – un fel de *„Moartea domnului Lăzărescu* cu avort" (şi finalul, ce-i drept, nu are cum să nu „rezoneze" cu finalul din filmul lui Puiu!), poate că a sosit momentul în care şi publicul, şi criticii, şi CNC-ul autohton să ia act de direcţia în care se mişcă tînărul cinema românesc: aceea a unui minimalism fără fard, percutant, eficace. E limpede, de-acuma, că – ne place sau nu – această direcţie a devenit un „trend", ba chiar un „brand". Iar dacă moartea unui biet pensionar dus de colo-colo cu maşina Salvării sau o discuţie despre Revoluţie între trei bieţi luzări într-un studio de televiziune de provincie au mobilizat mai puţin de 50.000 de spectatori dispuşi să iasă din case, poate că o poveste „despre avort", cu două „gagici", un dublu viol şi un fetus de 4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile în prim-plan – care durează mai puţin de 2 ore şi se urmăreşte, cum spuneam, ca un *thriller* – o va face...

Cannes, 20 mai, h 17,04

New York Times

Din 2005, de cînd publicul de la Cannes a fost impresionat de *Moartea domnului Lăzărescu,* filmul lui Cristi Puiu, în programul din afara concursului „Un certain regard", Cannes-ul a găzduit o serie de filme româneşti dure, puternice, de un umor negru; căci regizorii din România, asistaţi de o pleiadă de tineri actori talentaţi, încearcă să confrunte problemele prezentului cu brutalităţile trecutului.

4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile spune, în decursul unei singure zile, povestea a două colege de cameră, dintre care una încearcă să facă un avort ilegal. În acelaşi timp neiertător şi generos, desfăşurîndu-se în lungi şi tensionate secvenţe ce par tipice pentru noul cinema românesc, filmul tratează decăderea decenţei umane în perioada comunistă. În rolul principal, Anamaria Marinca, *alias* Otilia, îţi taie respiraţia, cu prestanţă: ea interpretează o tînără a cărei hotărîre de a ajuta o prietenă, chiar una pe care nu se putea baza (Laura Vasiliu), are consecinţe fatale.

Reuters

Unul din cele 22 de filme în competiţia principală – *4 luni...* va primi aprecieri ale criticilor, deşi opiniile acestora rar se potrivesc cu cele ale juriului cînd e vorba să înmîneze „Palme d'Or" (pe 27 mai).

„Perfect jucat, *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* este o realizare uluitoare", a scris, vineri, Jay Weissberg de la *Hollywood Trade Magazine*. A continuat cu lauda actorilor din rolurile principale şi a regiei lui Mungiu: „Toate culorile sînt tonuri mute, de ciment, surprinzînd urîţenia zdrobitoare a vieţii în blocul est-european".

O altă publicaţie, *Screen International,* care i-a acordat aceluiaşi film 4 stele, maximum posibil, a afirmat că acesta are şanse peste medie să obţină o distincţie din partea juriului.

În sondajele neoficiale de la Cannes, *4 luni...* a primit peste trei stele, o notă deosebit de mare, care îl plasează înaintea deschizătoarelor festivalului, *Mr. Blueberry Nights* şi *Zodiac.*

Primirea favorabilă a filmului lui Mungiu merge pe urmele celei de acum doi ani a *Morţii domnului Lăzărescu,* şi deja se fac comparaţii între ele.

Cadru din filmul ***4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile*** *de Cristian Mungiu*

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
programulcantemir.ro
Cantemir

Festival { Culture by Request }

Finanţarea se acordă pentru participarea la festivaluri internaţionale care:
- se desfăşoară în străinătate
- sunt dedicate artiştilor profesionişti
- invită, prin jurizare, artişti sau organizaţii culturale să ia parte la festival

Data limită pentru depunerea propunerilor de proiect este 4 iunie 2007.

program de finanţare
pentru proiecte culturale
destinate mediului internaţional

{ www.programulcantemir.ro }
{ cantemir@icr.ro }

Ziarul de Iaşi · Observator Cultural · 24-FUN · Radio România Cultural · DILEMA VECHE · rfi

Iaromira POPOVICI

Centrul istoric al Bucureştiului: toate vechi, puţine noi

Povestea Centrului istoric al Capitalei este una veche şi îndelung dezbătută: e vorba de o zonă cu mare potenţial, dar cu puţine schimbări, din 1990 încoace. Motivele s-au tot expus, în diverse întîlniri şi conferinţe de presă; unul dintre ele este „chestiunea proprietăţii": imobilele de aici ori aparţin Primăriei, ori sînt în curs de retrocedare, sau redobîndite de proprietari, dar încă ocupate de chiriaşi; ori, în cel din urmă şi în cel mai fericit caz, au reintrat în posesia proprietarilor şi n-au chiriaşi. Abia în această ultimă situaţie ele pot fi consolidate şi renovate. Pînă cînd tot mai multe clădiri vor fi în această postură privilegiată, ceva totuşi se întîmplă în Centrul istoric: s-au demarat lucrările de refacere a infrastructurii – se repară străzile, cu fundaţiile lor cu tot. E un început, despre care investitorii din zonă au păreri diferite: unii dintre ei întrevăd o evoluţie pozitivă a zonei abia în 10 ani de-acum încolo.

O parte dintre investitorii anterior pomeniţi s-au grupat în AICI Bucureşti (Asociaţia Investitorilor din Centrul istoric Bucureşti). Asociaţia, înfiinţată în 2005, îşi propune protejarea intereselor oamenilor de afaceri din zonă şi sprijinirea proiectelor de revitalizare a acesteia. Vocile celor de la AICI ne-au ajuns la urechi cu ocazia conferinţelor de presă pe care membrii săi le-au organizat după oprirea transportului în zonă: pentru că această măsură a autorităţilor i-a afectat pe mulţi dintre aceştia, asociaţia a propus diverse soluţii de pătrundere, parţială şi restricţionată, a maşinilor în Centrul istoric. Deocamdată nu s-a materializat nici una dintre propunerile lor. Galeriile de artă, magazinele, restaurantele sau hotelurile din zonă, care nu au norocul să fie plasate aproape de vreunul din arterele învecinate circulate, precum Calea Victoriei, sînt afectate de restricţionările de transport: interlocutorii noştri se plîng că o mare parte dintre clienţii lor, străini, nu se mai aventurează, pe jos, într-o zonă cu o aparenţă vădit interlopă.

Într-adevăr, impresia pe care Centrul istoric ţi-o lasă, dacă te plimbi pe străzile lui, e una de zonă marginală, amestecată şi posibil periculoasă: populaţia locală care se iţeşte printre clădirile în ruine nu pare să aparţină în vreun fel clasei mijlocii în formare, şi nici nu aduce cu cea aşezată şi calmă din centrul Sibiului, Braşovului sau Sighişoarei. La această observaţie devenită loc comun se răspunde, de obicei, că Bucureştiul e altfel, şi centrul său are o altă structură: de acord cu acest lucru, precum şi cu încărcătura de pitoresc a acestuia, dar parcă e nevoie de puţină ordine şi siguranţă în atîta poezie şi aleatoriu.

Olandezii şi bunul gust

Una dintre soluţiile privind reintroducerea, restricţionată, a circulaţiei în zonă, prezentată de AICI la o conferinţă de presă, avea drept model felul în care se întîmplă lucrurile în Centrul istoric al Amsterdam-ului. Poate pentru că în vechiul Bucureşti au investit, printre alţii, şi olandezii. „Amsterdam Cafe" e deja unul din localurile consacrate ale zonei. Proiectul acesteia – ne explică dl **Teodor Frolu,** unul dintre acţionarii români (printre partenerii săi nu se numără numai olandezi, ci şi un belgian), şi membru fondator al AICI – a început în 2001 şi s-a finalizat în 2002. Casa în care s-a făcut cafeneaua datează din 1889, în ea se afla un magazin de vechituri, iar curtea interioară era plină de gunoaie. „Amsterdam" şi-a propus să fie un model de cafenea pentru Centrul istoric, un loc de întîlnire, cosmopolit, dar, în acelaşi timp, integrat în zonă şi în specificul ei: cu decoraţii din lemn, poze vechi...

Aceleaşi lucruri şi le-a propus şi hotelul „Rembrandt", investiţie olandeză, deschis în ianuarie 2005. Cred că, într-o destul de mare măsură, chiar a reuşit: înainte să ştiu ceva despre el, mi-a sărit în ochi trecînd prin zonă, ca una dintre puţinele clădiri care ţîşnesc din deriziunea generală. „Rembrandt" e un hotel retro, asortat cu ceea ce ar trebui să fie zona: clădirea în care se află datează din 1925, e monument istoric şi a fost renovată în totalitate. Structura a fost refăcută, la fel faţada, doar geamurile originale s-au păstrat, dar revopsite – îmi explică **Alina Buzea,** unul din managerii hotelului şi secretar general AICI. Camerele, care nu sînt foarte ieftine (de la 68 de euro la 137, una *business,* de peste 32 metri pătraţi) arată, în sfîrşit, altfel decît în majoritatea hotelurilor neaoşe: sînt mobilate simpu, dar păstrează decoraţiunile vechi; mobila şi podelele sînt din lemn, fotoliile din piele. Majoritatea clienţilor sînt oameni de afaceri străini. Turiştii, propriu-zişi, vin în week-end.

Comerţul cu obiecte de artă

Hotelul „Rembrandt" face parte dintre norocoşi: turiştii lui pot intra dinspre Banca Naţională, acolo unde transportul e permis. Nu acelaşi lucru se întîmplă cu „Hanul cu tei", situat chiar pe Lipscani, în deja celebrul pasaj. Dna **Magdalena Badea,** administrator, îmi spune că, deşi sînt cea mai mare galerie de artă din ţară (etajul 1 al clădirii, în care îşi au sediul, are 1500 metri pătraţi) nu le mai merge aşa de bine ca altădată pentru că oamenii care vor să cumpere obiecte de artă, în special piesele mai mari, precum cele de mobilier, nu au cum intra cu maşina pînă acolo. Angajaţi ai ambasadelor, de pildă, care se numără printre clienţii lor, nu prea riscă să se aventureze pe jos prin zonă, cărînd marfa preţioasă. De asemenea, de cînd s-a făcut o discotecă în curtea interioară, doamnele de la „Hanul cu tei" au constatat o deteriorare vădită a spaţiului public înconjurător: burlanele a trebuit să fie refăcute de vreo două ori, băncile au fost rupte, locul abundă de grafitti-uri...

Cu toate acestea, comerţul cu obiecte de artă merge înainte. Acesta ar trebui să fie unul specific zonei, care oferă spaţii propice pentru aşa ceva. Există deja o tradiţie locală, materializată în multe magazine de artă. „Hanul cu tei" se remarcă în special prin piesele de mobilier, roccoco sau brâncoveneşti, disparate sau alcătuind camere întregi, care pot costa de la 700.000 la 700.000.000 lei. S-au vîndut aici şi tablouri valoroase – Tonitza, Grigorescu, Iser – ajungînd chiar la 1 miliard de lei. Cei cam peste 30 de ani, care încep să se priceapă, cumpără lucruri frumoase şi vechi pentru casele lor: porţelanuri, cristaluri, servicii de masă, tacîmuri de argint, dar şi gramofoane, fiare de călcat, piuliţe... Nu se mai poartă, aflăm de la cele cîteva doamne al galeriei participante la discuţie (pe lîngă dna Badea, mai e fosta directoare, şi încă vreo două colege...) casele aranjate strict într-un stil sau altul, ci amestecul de stiluri şi perioade... De altfel, la fel amestecate, dar într-un fel prietenos şi plin de surprize, arată şi cele cîteva camere ale galeriei – proprietar este Ilie Dumitrescu, artistul balonului...

Urmaşul lui Zambaccian...

Nu foarte departe, pe Blănari, se află „Galeria Zambaccian". Numele nu e întîmplător, ci chiar are o legătură cît se poate de directă cu familia Zambaccian: unul dintre asociaţi e **Marcel Zambaccian,** nepotul lui Krikor, întemeietorul Muzeului Zambaccian. Dl Zambaccian se află în galerie şi îmi povesteşte cum legăturile lui cu lumea artei au început chiar din liceu: pe vremea aceea, îl vizita pe unchiul său, la care venea crema pictorilor şi scriitorilor momentului (printre alţii, Pallady, Tonitza, Petraşcu, Arghezi, Zaharia Stancu...). Într-o asemenea companie selectă, dl Zambaccian a fost şi el preocupat de artă: a urmat ceva cursuri de Belle-Arte la şcoala lui Ressu, iar după venirea comuniştilor a devenit şef de secţie evaluări obiecte de artă, apoi expert principal la proaspăt înfiinţata Consignaţie (în 1949). După 1990 a fost expert la Casa de licitaţii „Alis", pe mobilier şi obiecte antice. După care, a înfiinţat, împreună cu Adrian Boeriu, asociatul său mai tînăr, „Galeria de artă Zambaccian", care cumpără şi vinde în special tablouri de pictori consacraţi (au avut, printre alţii, unele de Magdalena Rădulescu, Lucian Grigorescu, Ciucurencu...).

Dlui Zambaccian i-a plăcut locul în care s-a înfiinţat galeria. Clădirea acesteia, care găzduise, înainte, un magazin de textile, îi aduce aminte de Lipscanii copilăriei sale, în care mergea la cumpărături cu mama şi bunica. „Noi, copiii mari şi mici / Ne-mbrăcăm la «Şolavici»" – era deviza unuia dintre magazinele celebre de haine de pe Lipscani, din vremea aceea. Dl Zambaccian spune că, pe atunci, Bucureştiul chiar era Micul Paris, pentru că orice produs care apărea în străinătate, la scurt timp, cel mult o lună, venea şi la noi.

Dacă dl Zambaccian vede partea mai poetică a lucrurilor, asociatul său, **Adrian Boieriu,** o observă pe cea pragmatică, deloc mulţumitoare: galeria merge prost din cauza imposibilităţii accesului cu maşina. Nici evoluţia în general, a zonei, nu o vede foarte roz: „Mai bine retrocedau tot, în regim de urgenţă, ca fiecare proprietar să-şi poată amenaja casa. Dar ei au ridicat chiriile, aducînd totul la un nivel de disperare al celor care închiriază magazine. De ce? Ca să le poată prelua noii şmecheri din Bucureşti care vor să pună mîna pe spaţii!".

Pe Lipscani, alte nemulţumiri

Doamna de la „Andreaua" e de peste 30 de ani în magazin. Acum e pensionară, gestiunea a fost preluată de fiica ei, pe care ea continuă s-o ajute la vînzare. „Andreaua" e, se poate ghici cu uşurinţă, o mercerie: unul din magazinele, după mine, fermecătoare, în care poţi găsi multe lucruri mici şi colorate, utile pentru doamnele cu mîini harnice; inutile, dar fascinante pentru cele neîndemînatice. Aţe, dantele, elastice, fundiţe aparent neimportante, dar, cînd îţi lipsesc, devin esenţiale. Stăpîna magazinului e conştientă de valoarea domeniului ei. Cînd povesteşte, foloseşte, fără să vrea, metafore din domeniu: „Era Lipscaniul aşa, înainte: dacă aruncai un ac, nu cădea jos. Atît era de populat. Atunci pe la ţară nu existau magazine şi lumea venea să ia lucruri din Bucureşti. Aici era centrul. Pe atunci ţineam de ICL-ul din Textila 1.Veneau oamenii din provincie şi cumpărau bumbacul cu kilogramul; la fel, macrameul. Acum, desigur, se mai vinde cîte ceva, dar nu mai e ca înainte. Dintre vechii meseriaşi, nu prea au mai rămas în zonă: mai sînt doar cîteva din croitoriile de altădată, e una pe Gabroveni. Cei vechi au îmbătrînit, iar alţii nu s-au prea format. Eu am noroc cu fiica mea, că a vrut să-mi preia meseria, pur şi simplu i-a plăcut. Dvs. ştiţi că magazinul ăsta are o tradiţie de peste 80 de ani, dinaintea comuniştilor, de cînd erau aici evreii? Noi vrem să ţinem cu dinţii de el: dacă am dispărea şi noi, n-ar avea oamenii de unde să cumpere o aţă..."

Doamna de la „Andreaua" nu e singura care deplînge timpurile bune de altădată. Un domn care vinde materiale făcute în fabricile româneşti, în propriul lui magazin, tot de pe Lipscani, şi care e, şi el, acolo, de o viaţă, se revoltă împotriva hainelor de mireasă *ready-made,* în general arăbeşti, care au stricat tradiţia zonei. În opinia sa, e degradant ca o asemenea arteră să devină doar un mare bazar al accesoriilor nupţiale de import. Cum rămîne, în cazul acesta, cu tradiţia confecţiilor de producţie neaoşă, şi cu croitoriile locale?

Zona Centrului istoric, îmi dau seama cu claritate, după cîteva peripluri în lungul şi-n latul ei, nu e nicidecum uniformă. Există numeroase straturi ale ei, atît temporale, cît şi din perspectiva domeniilor cărora le sînt consacrate: între hotelul „Rembrandt", „Hanul cu tei" şi „Andreaua" e o distanţă uşor sesizabilă; şi acestea nu sînt decît cîteva dintre posibilele faţete ale unui cartier complex. Departe de mine gîndul de a-l epuiza. Îmi propun doar să-i mai urmăresc din cînd în cînd dezvoltarea şi să-i surprind şi alte cîteva laturi, la fel de pitoreşti.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

De mamă

În ultimele luni trăite pe agitatele meleaguri ale patriei am primit înjurături ca la uşa cortului. Unii mi-au zis de mamă sau de dulce, exhibîndu-şi posesia organelor genitale în raport cu diversele părţi ale anatomiei sus-semnatului. Alţii au simţit nevoia să desluşească, în toate virgulele şi intonaţiile folosite în exprimarea scrisă sau orală a opiniilor mele, o legătură de tip stimul-răspuns cu interesele patronatului mass-mediei în care mă exprim ca jurnalist. Şi, nu în ultimul rînd, în seria lungă de invective primite, s-au aliniat cele care stabileau, fără echivoc, o conexiune între interesul meu financiar şi interesele politice. Am fost, aşadar, pe rînd ori simultan, scula lui Vîntu, pupincuristul lui Băsescu, apoi aplaudacul lui Tăriceanu, pe urmă iar lingăul marinarului. În funcţie de zi şi de contextul politic, mi-au mirosit banii din buzunar a (Rom)petrol sau a Golden Blitz. Uneori, mi s-a spus bolşevic sau comunist, alteori, capitalist ticălos fără scrupule şi fără Dumnezeu. Mi s-a vestit sfîrşitul în chinurile iadului şi, pînă atunci, o bătaie zdravănă. N-am primit ameninţări cu moartea, dar mi s-au „urat" cele mai crunte pedepse ale destinului.

Am mai prins, ca jurnalist, şi alte momente încordate ale istoriei recente: alegerile din '96, mineriada din '99, dictatura lui Năstase şi, desigur, confruntarea prezidenţială din decembrie 2004. S-a înjurat mult şi atunci. (Ne stă în fire, mai ales că e fără riscuri, după cum o dovedeşte trivialitatea crescîndă din tribunele stadioanelor pe care se joacă fotbal!) Dar niciodată ca în ultimele luni n-am simţit că există un atît de mare apetit pentru desfiinţarea părerilor contra prin recursul primitiv la înjurătura de mamă. Cum am ajuns aici are, desigur, mare importanţă. Dar urgent mi se pare să ne întrebăm încotro ne ducem.

Accentuarea tuşelor violente de limbaj e o tentaţie uriaşă. Te scuteşte de căutarea argumentelor şi/sau contraargumentelor. Nimic nu e mai simplu decît să pui ştampile: că unul e vîndut sau corupt sau, pur şi simplu, prost. Din păcate, într-o perioadă în care populismul renaşte în discursuri, n-ai grija prea multor sprîncene ridicate a mirare pe feţele celor care refuză să accepte asemenea etichetări fără minime explicaţii. Şi noi trăim o astfel de perioadă.

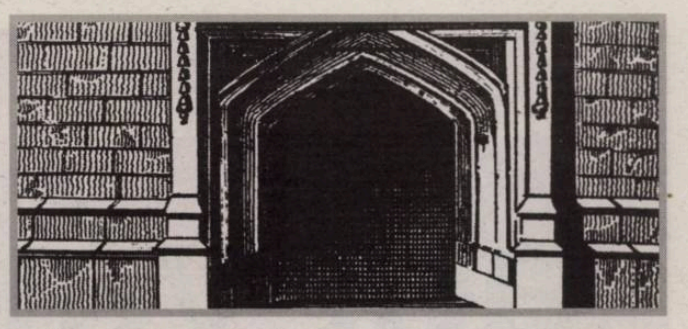

N-aş vrea să apuc ziua în care vreunui om din această ţară să-i fie interzis dreptul de a înjura liber. E o formă primitivă, cum spuneam, de a da frîu liber dezamăgirilor sau revoltelor interioare, dar, cîteodată, înjurătura cu temei pare necesară. Ceea ce n-am să accept niciodată sînt însă sudălmile pornite din fanatism sau din prostie. Şi evenimentele din ultima perioadă ne-au arătat că se umple ţara de partizani ciudaţi, un soi de mutanţi robotizaţi, în stare să-ţi aplice o vorbă de mamă pentru fiecare dintre frazele în care ai avut îndrăzneala să le critici idolul politic.

De înjurăturile prezente sau viitoare, nu mă sperii. Dar, de oamenii care le rostesc, încep să mă tem.

CÎND NU MAI EŞTI UN NENE SUAV, CĂUTÎND PARFUMUL PE COCLAURI, DEFINIREA CUVINTELOR ÎMPRUMUTATE DIN SUBSOL E MAI PRESUS DE ORICE ADEPT

Cu ochii-n 3,14

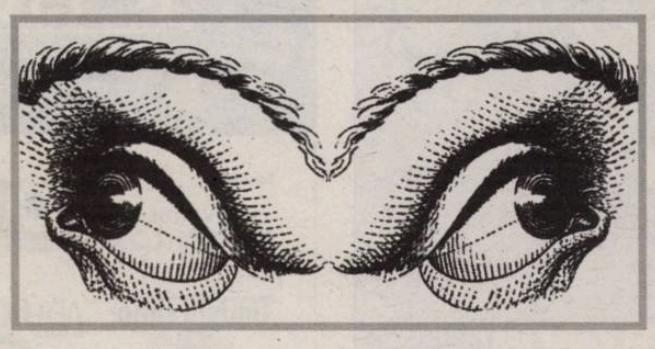

● Pînă la urmă cum a rămas cu Pluto? Mai e planetă sau nu? Din cîte ştiu, nu mai este. Mi-e cam milă de el. O fi în plină depresie. L-a mai căutat cineva, l-a mai sunat cineva? Cînd nu mai eşti planetă, te părăsesc toţi asteroizii şi toate steluţele care se învîrteau pe lîngă tine? Trebuie să-ţi schimbi cartea de vizită. Nu l-am putea numi „fosta planetă Pluto", cum e „Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei"? (**C. G.**)

● Zîna Surprizelor, pe numele ei adevărat Andreea Marin, are casă de vacanţă în comuna Telega, lîngă închisoarea Doftana. Chiar aşa i se zice: Zîna. Părerile sătenilor despre ea sînt împărţite. O babă spune că i-a bătut la poartă ca să o vadă în carne şi oase, iar zîna nici măcar nu i-a răspuns la „bună ziua". Un nene susţine că „e o persoană drăguţă" şi că poţi vorbi cu ea „ca de la om la om", aşa cum vorbeşti cu Gheorghe şi cu Nae. Astfel, un mister de basm învăluie comuna Telega. O fi o zînă bună? Sau o fi vrăjitoarea cea rea deghizată? La cîţiva kilometri mai sus, la Cornu, cînd zmeul apare val-vîrtej, nişte spiriduşi nevăzuţi asfaltează rapid strada principală. Să mai spună cineva că oamenii din ziua de azi nu mai cred în poveştile clasice! Un amănunt: casa de lînga vila Zînei este de vînzare cu 100.000 de euro (destul de mult pentru cît merită, de fapt). Or fi niscaiva costuri în plus pentru „zonă fermecată"? (**A. P.**)

● Măcar „Cetăţeanul turmentat" nu mai are dileme: l-am văzut duminică seară, pe un post de televiziune, rînjind suav cu cei doi dinţi de metal cu care a mai rămas după atîtea lupte seculare: „Eu votez cu mine!". Aferim! (**S. S.**)

● În ziua de Înălţare, pe la ora 8,30 dimineaţa, m-am dus la cimitirul Bellu să dau de pomană, cum se obişnuieşte. Intru înăuntru, cu pachetele, căutîndu-i pe cerşetorii locului, care, de obicei, te trăgeau de mînecă de la intrare. Nici unul. Doar la poartă, de vorbă cu bodyguardul, un domn în cărucior. Cînd îl întreb de „colegii" lui, îmi răspunde, sincer: „La ora asta, doamnă?". (**I. P.**)

● Mi-am petrecut o parte din copilărie în cartierul Ploieşti-Nord, „vizavi" de Uzinele Dero care, în vremea aceea, poluau straşnic „dînd drumul" la tot felul de substanţe sulfuros-mirositoare din coşurile aflate în dotare. Aşa încît ploieştenii din cartier spuneau că „aici nu e nevoie să speli rufele, trebuie doar să le uzi şi să le întinzi pe sîrmă, vine şi detergentul cînd dau drumul la coşuri ăştia de la Dero". Acum, privatizarea şi retehnologizarea au rezolvat chestiunea poluării sulfuroase, dar publicitatea produce poluarea limbii române. Prin Bucureşti sînt mari panouri cu Dero şi vedetele anilor '70, pe care scrie: „Parfumul Anilor Cei Mai Frumoşi". În limba română corectă se spune „Parfumul celor mai frumoşi ani". Există prin gramatică o lecţie despre acordul în gen, număr şi caz... (**M. V.**)

● În tren, amenda pentru cei care se încumetă să fumeze este între 60 şi 100 de lei. Mă tot întreb cît, cum, ce şi unde trebuie să fii prins fumînd ca să fii amendat cu, să zicem, 75 sau 82 de lei... Un lucru este însă cert: nefumatul în tren este pur fictiv. Dacă „farmecul personal" nu are nici un efect asupra controlorului care te ameninţă, superior, cu amenda, profiţi cît poţi de „neprevăzut" – dacă, de exemplu, pică un copac pe liniile electrice şi trenul staţionează pe coclauri vreme de mai bine de două ore jumate – fapt real, petrecut acum o săptămînă în Rapidul Bucureşti-(Braşov)-Viena –, se dă liber la fumat într-un stil măreţ. (**R. T.**)

● Tribunalul Constituţional de la Varşovia a declarat ca „nonconforme" o mare parte dintre cele 42 de articole ale Legii lustraţiei propuse de Puterea actuală: au fost considerabil restrînse profesiunile supuse acestei legi; ziariştii, avocaţii, universitarii, rectorii instituţiilor din învăţămîntul superior privat, directorii şcolilor private, precum şi directorii întreprinderilor cotate la Bursă nu vor mai trebui să alerge la Institutul Memoriei Naţionale pentru a obţine o dovadă că n-au colaborat cu fostul regim comunist. Chiar definirea colaboratorului a fost nuanţată: ea se va referi doar la cei care au „turnat" şi nu-i va mai avea în vedere pe cei care au semnat doar un angajament. Preşedintele Tribunalului „a tunat şi a fulgerat" (după o expresie a presei): „În lupta împotriva rămăşiţelor sistemului totalitar, statul trebuie să respecte principiile statului de drept, altfel această ţară nu va fi cu nimic mai bună decît un regim totalitar. Statul trebuie să respecte drepturile omului şi să nu recurgă la răzbunare". Nu am citit nici un editorial serios în presa noastră, nu am văzut nici un talk-show dens, cum ar fi fost, cred, cazul... De ce-ar fi fost cazul? De-aia. (**R. C.**)

● În Braşov, una dintre cele mai de încredere companii de taxiuri se numeşte Tod... Aşa am făcut un traseu al cuvintelor împrumutate din limba germană şi plantate taman pentru nevorbitori, poate doar pentru sonoritate: să te uiţi la Shrek (teroare), să mănînci mezeluri Angst (teamă) şi să călătoreşti cu taxiul Tod (moarte). Sînt de acord, germana asta chiar e o limbă complicată, dar să te răzbuni în felul ăsta şi pe ea, şi pe cei ce nu o cunosc nu se face... (**S. G.**)

● Anunţ la parterul unui bloc din Giuleşti: „În data de 22 se opreşte apa caldă din cauză că se locuieşte ţeava de caldă". Anunţul este, probabil, pentru cei care, începînd cu 22, vor locui la subsol. În ţeava de caldă, fireşte. (**M. C.**)

● În week-end-ul trecut, într-un meci din campionatul brazilian, celebrul Romario (41 de ani) a marcat al 1000-lea gol, devenind al patrulea fotbalist din istorie care atinge această cifră. Meciul s-a întrerupt un sfert de oră din cauza jurnaliştilor care au dat buzna pe teren în ovaţiile suporterilor înnebuniţi. Nu era păcat ca portarul (de-acum, nu mai puţin celebru) să fi apărat şutul acela!? Unele goluri sînt mai presus de orice miză. (**M. C.**)

● Barney Haughton, bucătar britanic, dedicat ecologiei şi hranei sănătoase, adept al dezvoltării durabile, a deschis la Bristol, în localurile unui fost antrepozit, un restaurant, un bar, o băcănie şi o şcoală de bucătari. Nu a pus aer condiţionat, pentru toalete recuperează apa de ploaie, reciclează la maximum deşeurile şi – ceea ce e mai important – hrana bio e oferită la preţuri abordabile. Cele mai sănătoase deşeuri, la cele mai abordabile preţuri. Ar fi grozav, dacă n-ar fi de mîncare... (**M. B.**)

PRIN ALTE PĂRŢI, NU E CORECT CA UN MARE „ÎNTOTDEAUNA" SĂ-ŞI UITE ISTORIA

● Sîntem o ţară şi un neam aparte. Nu cred că s-ar putea vedea prin alte părţi ce mi-a fost dat să văd mai zilele trecute: un ins mîncînd în troleibuz un ou fiert. (**D. S.**)

● „E corect ca cineva să-mi bage microfoane şi să mă înregistreze cînd vorbesc cu nevastă-mea?" – mă întreabă un amic, referindu-se la înregistrarea cu „ţigancă împuţită". Nu e corect, numai că, în cazul acesta, preşedintele şi-a făcut-o cu mîna lui. Şi-a băgat singur microfonul (în buzunar). (**C. P.-B.**)

● Aflu din surse credibile că, ajunsă în delegaţie într-un mare oraş transilvan, o inspectoare cu nume goticomioritic de la Ministerul Educaţiei i-a întrebat pe elevii de liceu ce reviste citesc. Cînd a aflat că citesc *Dilema veche* şi *Dilemateca*, respectiva inspectoare s-a dezlănţuit împotriva profesorilor că le recomandă bieţilor copii astfel de reviste in-ad-mi-si-bi-le. Dragi profesori şi dragi elevi, vă mulţumim că ne citiţi şi ne bucurăm din suflet că, şi datorită sprijinului dvs., o putem încadra pe respectiva inspectoare în categoria „oameni fără dileme". (**M. V.**)

● Mi s-a părut întotdeauna că Mircea Geoană, fost diplomat de Washington ajuns păstîrnac la PSD, este un fel de Meme Stoica, fost preşedinte la Oţelul Galaţi ajuns mardeiaş la Steaua. Acum, că Becali l-a dat afară pe Meme în urma unei mînării cu bani, n-ar fi just ca şi Geoană să zboare după ratarea suspendării lui Băsescu?! (**M. C.**)

● Din discursul lui Nicolas Sarkozy la instalarea sa ca preşedinte al Franţei, această ecuaţie valabilă şi pentru tot ce e clasă politică în România: „Tuturor celor care vor să slujească ţara le spun că sînt gata să lucrez cu ei şi nu le voi cere să-şi renege convingerile, să-şi trădeze prietenii şi să-şi uite istoria. Ei să decidă, în sufletul şi cu conştiinţa lor de oameni liberi, cum vor să slujească Franţa". Nu subliniez cîte necunoscute sînt în această ecuaţie, dar nici nu văd printre politicienii noştri pe cel care ar putea s-o rezolve. (**R. C.**)

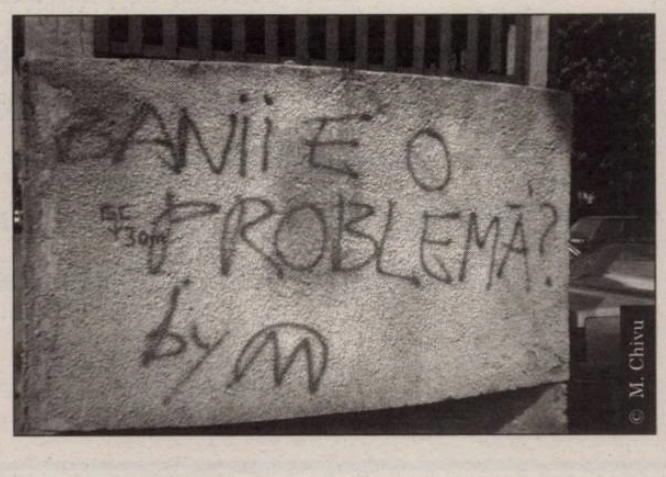

© M. Chivu

Supliment Literar și Artistic

adevărul

În fiecare miercuri împreună cu ziarul

CÂT ȘI CUM MAI VREI SĂ TRĂIEȘTI?

GALA SOCIETĂȚII CIVILE
Premiază spiritul civic
Ediția a-V-a / 30 - 31 mai 2007

Sunt oameni care luptă pentru ca viața noastră să fie mai bună. Gala Societății Civile îi premiază. Află ce poți face tu.

WWW.GALASOCIETATIICIVILE.RO

Sponsori: IZVORUL MINUNILOR, PROTAN, Timișoreana, APA NOVA București

Parteneri: Realitatea, The Money Channel, TVR, Radio Guerrilla, Dilema Veche, 24-FUN, Factor, Western Union, Loaded, OOPS, Elevate

Cu sprijinul: Primăria Sectorului 1

Un proiect: Millenium Communications

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 27 aprilie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 12.
Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Capitalele cărții: Leipzig și Paris
- ANCHETĂ: Literatură, teatru, cinema…
- INTERVIU cu Gabriela Melinescu

„Este un tur de forță să scrii și să fii și fericit“

- PROFIL: Ion Barbu
- REPORTAJ: Despre morți, numai de bine
- FRAGMENTE: George Bălăiță, *Cinema sau Mania conversației*
- RĂSPUNDE! – un chestionar despre fotbal și literatură

Dilemateca
Îți dă de citit

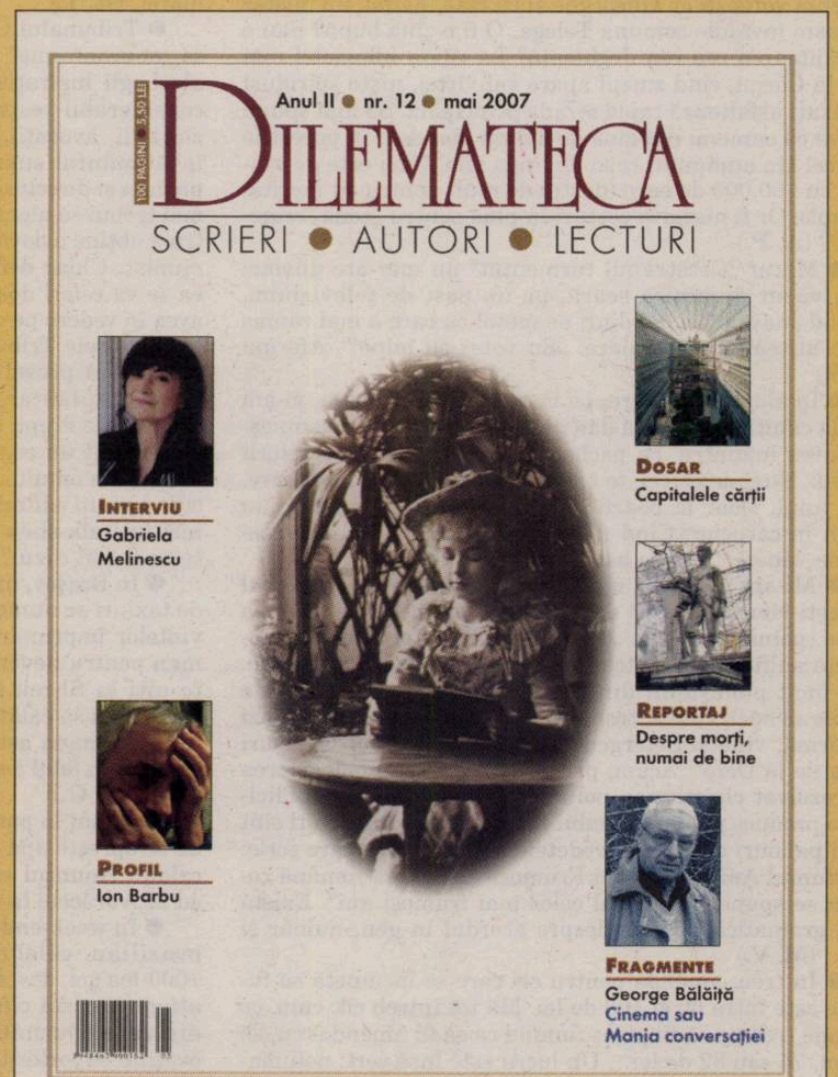

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **173** ● 1-7 iunie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„După referendum“
pagina **3**

Cristian Mungiu Palme d'Or, 2007
corespondenţă de la **Alex. Leo Şerban**
pagina **13**

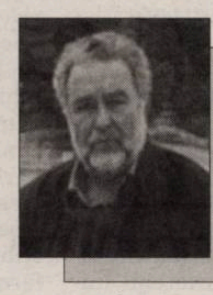

Georges Banu
despre Luca Ronconi şi Ariane Mnouchkine
pagina **20**

Cum ajunge UE la sate

„Satul a fost condus şi administrat de stat. Statul, formă juridică a vieţii de cetate, expresie a civilizaţiei occidentale, nu a putut să răspundă nevoilor vieţii locale sătești. Chiar dacă în limita extremă a îndrumat rodnic viaţa oraşelor, forma juridică a României moderne a ignorat satul. L-a ignorat nu în sensul că nu a voit să ştie de prezenţa sa în unitatea de viaţă a neamului, ci în sensul că l-a înţeles după nevoile oraşelor şi l-a tratat ca atare, adică în folosul lor.“

ERNEST BERNEA – „CIVILIZAŢIA ROMÂNĂ SĂTEASCĂ“

5 948467 000155 21

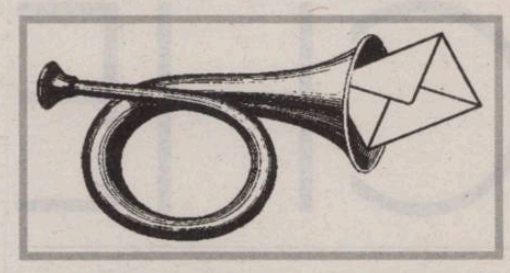

Actualităţi

Infidelitatea – o mondenitate...

Dragi dilematici,

Vreau să vă scriu despre o diferenţă de percepţie care ne separă încă pe sexe, într-un mediu social din ce în ce mai mult orientat spre ştergerea diferenţelor dintre sexe, egalizarea şanselor, nevoilor, posibilităţilor, chiar a înfăţişării fizice.

Prietenul meu îmi povestea acum cîteva săptămîni că pe unul dintre prietenii lui buni îl înşeală nevasta. Desigur, în concepţia lui era o dramă şi vedea în asta umilirea conceptului sacru de familie, demolarea şi călcarea în picioare a oricărui principiu de verticalitate şi demnitate al femeii respective. Ca mamă şi soţie, nevasta prietenului îşi pierduse orice urmă de respectabilitate, devenise mai puţin decît o cîrpă.

Acum cîteva zile, tot prietenul meu îmi povestea oarecum amuzat despre un prieten de familie căruia îi „împrumuta" din cînd în cînd garsoniera pentru escapade amoroase. Amicul, om însurat şi cu copil, a făcut o pasiune nebună pentru o femeie un pic mai în vîrstă şi nu mai poate trăi fără ea. Se pare că o iubeşte. Mai adăugaţi acestei poveşti şi faptul că doamna este cea mai bună prietenă a soţiei amicului şi veţi avea un tablou al poveştii.

Poziţionarea prietenului meu faţă de aceste două „cazuri" vă este deja clară în minte. Femeia adulteră este bună de dus la ştreang, ca în comunităţile musulmane. Măcar o mînă să i se taie, ca să ştie lumea cînd o vede pe stradă că e o... şi o... şi încă şi mai... În schimb, bărbatul adulterin este chiar demn de compătimire, întrucît, dragul de el!, are o dramă. Trăieşte împărţit între această pasiune arzătoare care îl macină zi şi noapte şi responsabilitatea lui faţă de familie. Din povestire răzbate şi o uşoară notă de compasiune, dar şi una uşor amuzată. Pentru că, dacă povestea nu e tragică, atunci trebuie să fie măcar puţin amuzantă, cu bărbatul înalt cît un munte şi cu voce baritonală, brusc îmblînzit şi emoţionat de îmbobocirea care i se petrece în vintre, nepăsătoare faţă de alte canoane şi norme.

Argumentul suprem pentru susţinerea poveştii nr. 2 este „o iubeşte". Atunci cînd, cu săptămîni în urmă, necunoscînd decît povestea femeii adulterine, îl întrebam pe prietenul meu de ce o acuză fără să cunoască toate circumstanţele, de ce nu ia în calcul posibilitatea ca ea chiar să-l iubească pe tînărul ei amant, posibilitatea să fie chiar sfîşiată în adîncul ei de drama tinerei mame care îl înşeală pe tatăl copilului său, prietenul meu a şters cu un burete invizibil orice posibilitate de pact mental cu infama.

Din acest punct de vedere, nimic nu s-a schimbat de secole. Femeile trebuie – aşa cum spunea Salman Rushdie – să-şi ascundă durerea pricinuită de infidelităţile partenerului într-un nod la *dupatta* şi să meargă cu fruntea sus prin lume. Femeia înşelată nu are drept la replică. Încă sîntem tributari acelei concepţii evoluţioniste conform căreia bărbatul „aşa e construit", el este mînat de nevoia ancestrală de a-şi împărţi sămînţa întru perpetuarea speciei. Deşi trăim pe o planetă suprapopulată, pe care, cu excepţia cîtorva ţări, ne cam călcăm pe bătături. Omul este o fiinţă în continuă evoluţie, aşa ca şi scheletul psihic, ca şi toate celelalte atribuţii fizice, suferă modificări genetice continue pentru a se adapta condiţiilor de mediu în continuă schimbare. De ce folosim de milenii aceeaşi scuză ancestrală, care acum chiar că nu mai are temei? Oare bărbatul, dintre toate speciile pămîntului, este singura specie peste care metamorfozarea întregii planete trece fără nici un efect?

În societatea americană, mult mai puritană, se pare că oamenii au înţeles mai devreme că ne-am cam înmulţit, aşa că şi bărbaţii ar trebui s-o lase mai moale cu perpetuarea asta a speciei pe care au practicat-o cu aşa de mare succes timp de cîteva milenii, încît acum cu greu mai putem respira de înghesuială. În societatea românească, sîntem atît de amuzaţi şi flămînzi de cît mai multe detalii ale oricărei poveşti de posibil adulter masculin, încît nici nu admitem că în fiecare adulter există o parte josnică, primitivă, o dovadă de involuţie, *chiar şi atunci cînd infidelitatea vine din partea unui bărbat.*

Infidelităţile sînt interesante doar ca subiecte artistice, în romane şi în filmele lui Wong Kar Wai. Pentru că arta a şters de mult diferenţele de sex, de pe vremea cînd Anna Karenina şi-a pus gîtul pe şina trenului şi o lume întreagă a compătimit-o, gîndindu-se că, aşa adulterină cum era, parcă nu era fată rea şi nu merita să moară. Sau de mai demult, de pe vremea scrierilor mesopotamiene, unde femeile nu se puteau căsători fără a servi înainte la templu, fără a servi drept ceea ce astăzi am putea numi „prostituate publice", la dispoziţia comunităţii. În afara producţiei artistice, unde drama creează intrigă, infidelitatea e o poveste anostă, în mare parte. E o glumă, e o mondenitate, e un cancan.

Mai puţin atunci cînd autoarea e o femeie. Atunci ar fi bine să fie caz penal.

Salutări cordiale,

Ramona CRĂCIUN

ram_wed_twe@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Hristos a-nviat! Să trăiţi, a-nviat!

Învierea şi revelionul. Două nopţi de petrecere. Chiar simpla asociere poate suna blasfemiator. Şi totuşi, în ultimii ani, trendul a răscolit în credinţă pînă la nebănuite adîncimi. Între tineri, e *fancy* să povesteşti „ce-ai făcut de Înviere". E tema primelor zile de după vacanţă. Cum ei aparţin unor generaţii care studiază religia din clasa I, am îndrăznit întrebarea „Cum mi-am petrecut noaptea de Înviere?". Pentru că nu era prima întrebare trăsnită la care ceream răspuns şi pentru că legătura noastră e una sinceră, liberă de orice prejudecată, ei „s-au spus", cu toate of-urile asociate. Iată-i pe cîţiva din cele trei clase a VII-a:

După mersul la biserică, la „luat lumină", „am venit acasă, am mîncat, am ciocnit cîte un ou, apoi tatăl şi unchii mei s-au dus să prindă vrăbiuţe. Iar eu m-am dus să mă culc pentru că îmi era milă. Cînd au văzut că plîng, le-au dat drumul". Unii au ascultat „Sfînta slujbă de Înviere" cu „mare atenţie şi plăcere"/„frumos dar şi foarte obositor", alţii s-au „plictisit de moarte"/„am tot întrebat-o pe mătuşa mea cînd se termină". Mulţi s-au „pus" pe calculator pînă dimineaţa. Unul a fost la o nuntă la care „am dansat, am băut şi am halit pe săturate". Firesc, dacă luăm în calcul muncitul „pe rupte", cu părinţii, la curăţenie şi postul ţinut. Aşa încît, vine vorba despre „doar 6 feluri de prăjituri şi 5 feluri de mîncare" sau despre „mîncatul cu zece guri". Urmează ascultat muzică cu prietenii, jucat şah/cărţi, plecatul prin ţară pe la bunici sau alte rude. Una dintre fete, luată de valul asemănărilor, chiar scrie „noaptea de revelion". Un băiat s-a distrat cu bunica, „jucînd un fel de Monopoly, apoi ne-am dus în sufragerie să ne uităm la televizor pentru că erau programe cu Isus Cristos". „Pasca" pe care a luat-o de la biserică şi pe care a mîncat-o dimineaţa „a fost foarte bună". După ce era să aprindă „părul uneia", o fată s-a dus la nişte prieteni unde „am băut şi ne-am distrat". „Datul petrecerilor" e în top, urmat de calculator şi televizor/DVD. Cineva trage concluzia „Noaptea de Înviere = computer".

Activi sau ghiciţi, adulţii acoperă fundalul acestei „sărbători". Înţelegi despre ei şi relaţia lor cu Învierea din ceea ce li se întîmplă copiilor. Care, peste încă vreo 20 de ani...

Alina IORDACHE

Rîşnov

P.S. Cred că un studiu al evoluţiei înjurăturilor (de la altar, la sex) ar fi... al naibii de interesant!

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Investiţia privată în cultură**
- **Dependenţa de putere**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.450 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*".
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....
Compania*..... Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

După referendum

Traian Băsescu are obiceiul să cîştige toate războaiele pe care le poartă cu ceilalţi. În schimb, pierde toate războaiele pe care le poartă cu sine. E mereu învins de propria sa natură.

De ce cîştigă? Pentru că, în teren, e întotdeauna mai bun decît adversarii săi. Mai deştept, mai eficient retoric, mai intuitiv. Vorbeşte limpede, cu adresă precisă, cu un fel de aplomb viril care provoacă încredere. Are spontaneităţi salutare (chiar dacă, uneori, riscante), ştie să alterneze umorul genuin cu severitatea, sentimentalismul cu decizia brutală. E credibil cînd se mişcă printre oameni, cînd dansează la restaurant, cînd rîde lăbărţat şi cînd plînge soldăţeşte. Nici unul dintre adversarii săi nu are datele necesare pentru a-i face faţă cît de cît onorabil. Unul din secretele succesului său e indigenţa multiplă a celor cu care se luptă. Coaliţia anti-Băsescu a reuşit să livreze alegătorilor, într-un timp scurt, imense cantităţi de stupiditate strategică, de mediocritate mentală, de nerealism. A te arunca într-o luptă dură şi primejdioasă, fără minime garanţii de cîştig, fără cîntărirea riguroasă a circumstanţelor, fără o anticipare atentă a consecinţelor posibile şi probabile nu e semn de combativitate politică, ci gesticulaţie sinucigaşă, disperare oarbă. La fel de neinteligent e a face alianţe neplauzibile şi dezonorante. Pînă la urmă, s-a văzut limpede că singura motivaţie a grupului antiprezidenţial era *ura strict personală* faţă de preşedinte şi un înşelător instinct de conservare. Interesul public, ţara, ecourile externe sau măcar nevoia de a supravieţui decent pe eşichierul politic au fost lăsate deoparte sau utilizate demagogic într-o campanie perdantă, nerezonabilă. Un asemenea amestec de tupeu plenipotent (D. Voiculescu), charismă hipocalorică şi anemie a talentului (M. Geoană), clămpăneală defazată (C.V. Tudor), indignare tovărăşească (I. Iliescu) şi mîrîială ţanţoşă (grupul liberal în toate versiunile sale) nu putea sfîrşi decît într-o baie de ridicol. Am asistat la un spectacol regizat de prostănaci, prostuţi şi prostovani, asistaţi de mici derbedei de presă, şmecheri de periferie şi ţoape. Cine-ar fi crezut că, într-o bună zi, Norica Nicolai va sta la aceeaşi tarabă cu madam Buruiană, că domnul Crin Antonescu va lătra la acelaşi gard cu Viorel Hrebenciuc sau că domnul Dinu Patriciu va sta umăr la umăr, în aceeaşi emisiune, cu Dan Voiculescu şi cu Ion Iliescu, pentru a-i combate pe mitocanii anticapitalişti? Statuar şi inadecvat, a traversat scena, din cînd în cînd, şi Emil Constantinescu. Nu mai vorbesc de UDMR, care reuşeşte să se compromită molcom, la fiecare cotitură a zbuciumatei noastre istorii contemporane. De unde atîtea indigerabile solidarităţi? Ce-i mîna în luptă pe toţi aceşti scandalagii „principiali“? Ideea că Băsescu e inamicul numărul 1 al progresului şi venitorelui României! Vine dictatura! Şi ce face, înainte de orice, un dictator? Se lasă suspendat! Se mută pe Vasile Lascăr. Cum împingem lucrurile înainte? Cu Văcăroiu la Cotroceni, cu debarcarea Monicăi Macovei şi a lui Vasile Blaga, şi cu instalarea la Justiţie şi Învăţămînt a unor anonimi fercheşi, inconştienţi şi veseli. Bravos! Ne-am procopsit! Tevatura e încununată de succes. N-am murit degeaba la '21, la '48, la '77 şi la '89. Liberalii se sting, din dragoste de ţară, în braţele primitoare ale socialiştilor, „iredentiştii“ maghiari mărşăluiesc cordial alături de „iredentiştii“ români. E adevărat că Băsescu e iar la Cotroceni! Îşi asumă cineva înfrîngerea? Aş! Nu ne irosim în sublimităţi.

Problema este că Traian Băsescu are, totuşi, un adversar pe măsură. El însuşi. Temperamentul prevalează, uneori, asupra răbdării şi calculului, umorile îi joacă feste, raporturile cu oamenii au un aspect arbitrar şi instabil. Poate fi violent fără justificare raţională şi bine dispus fără autocontrol. Colocvialitatea de bistro alternează subit cu furia militară. Preferă proasta companie, singurătăţii şi, pe de altă parte, riscă mereu să rămînă singur, printr-o anumită carenţă a afectivităţii. E înclinat să se ataşeze mai curînd de abstracţiuni (istoria, poporul, ţara), decît de oameni vii. Nu reuşeşte să interiorizeze limitele poziţiei sale şi are dificultăţi să găsească mijloace adecvate pentru a împlini ceea ce îşi propune. Caracteristică e şi o anumită voluptate a confruntării. Tactica e frecvent înlocuită prin croşeu, dialogul prin sudalmă. Omul nu pare să accepte că pe un fond de gîlceavă perpetuă nu se poate construi nimic. Alte pericole: un incipient sentiment al „misiunii“ istorice, o mistică destul de simplistă a „poporului“, o viziune „de front“ asupra patriotismului. Descumpănitoare este, din punctul meu de vedere, şi bucuria candidă cu care îşi preţuieşte defectele (că nu e „diplomat“, că nu prea îi plac intelectualii, că şcoala şi cărţile sînt un simplu ornament evacuabil). Aş mai menţiona confuzia între „echipă“ (bazată pe colaborare) şi „echipaj“ (bazat pe subordonare ierarhică), precum şi capacitatea discutabilă de a transa prea nonşalant alianţe şi rupturi. (Adriana Săftoiu cade în dizgraţie după ani lungi de loialitate, în timp ce intră în joc – e drept, nu ştim pentru cît timp – euforicul mitoman Talpeş.)

În actuala conjunctură, Traian Băsescu nu poate pierde decît lupta cu sine. Unul dintre felurile de a o pierde este să nu o angajeze. Să se împace, suficient, cu ceea ce este. Musulmanii numesc lupta cu duşmanul din afară „micul război“, iar lupta cu daimonul lăuntric, „războiul cel mare“. Creştinismul vorbeşte de „războiul nevăzut“. Poate că domnului preşedinte asemenea referinţe „culturale“ i se vor părea mofturi, fasoane cărturăreşti. S-ar putea însă ca viitorul său politic să depindă de ele mai mult decît îşi închipuie.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Zece mii la miting, trei la cinema

Cristian Mungiu a luat „Palme d'Or“ pentru filmul *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile*. Este, categoric, evenimentul cu cel mai mare impact pentru cultura română contemporană şi pentru România, în general. Cînd a mai ţinut România prima pagină în marile ziare din Europa, din 1989 încoace? Doar la mineriade...

Presa noastră a reacţionat şi ea pe măsură. Timp de cîteva zile, articole şi poze mari au celebrat performanţa lui Cristian Mungiu, jurnaliştii s-au întrecut în a interpreta acest succes în cheia „imaginii României în lume“, au recapitulat premiile obţinute de tinerii cineaşti români în ultimii ani, au făcut incursiuni în biografia şi cariera regizorului, au stat de vorbă cu mama şi sora lui – în fine, au acordat atenţia cuvenită unui asemenea eveniment. După gustul meu, s-a ratat ocazia de a face o dezbatere mai substanţială despre filmul românesc. În schimb, s-a exagerat în „asumarea“ acestui premiu de către „noi toţi“, s-a insistat, cred, prea mult pe ideea că este un succes „al României“, care, eventual, mai atenuează imaginea negativă transmisă lumii de politica provincială şi isterică de pe Dîmboviţa. Cred că imaginea negativă creată de poticnelile noastre democratice rămîne constantă (eventual se agravează), căci ea este bine fixată în mediile politice şi mediatice europene. Performanţa lui Cristian Mungiu – care, înainte de toate, este rezultatul talentului artistic al regizorului şi al echipei sale – atinge mediile culturale occidentale şi un public (sperăm, cît mai numeros) pentru care dilema „Băsescu sau Tăriceanu?“ este întru totul nerelevantă, iar tribulaţiile luptei anticorupţie din România nu reprezintă o preocupare. În schimb, acel public cultivat şi curios din ţările unde va fi difuzat filmul ştie să aprecieze valoarea artistică. Premiul de la Cannes şi porţile deschise de acesta reprezintă, în primul rînd, o şansă de „deprovincializare“, un mod de a ieşi în lume cu produse culturale perfect compatibile cu ce se face în alte părţi, cu un limbaj artistic care se adresează sensibilităţii publicului de oriunde. Iar pentru asta, trebuie să le fim recunoscători artiştilor care gîndesc şi creează în acest mod „compatibil cu lumea“. În rest, noi rămînem, din păcate, cu situaţia precară a filmului şi a sălilor de cinema: conform celui mai recent barometru cultural, sîntem pe ultimul loc în Europa ca număr de spectatori de film – zero virgulă trei la mia de locuitori. Adică, dacă îmi pot permite o astfel de „traducere“, din zece mii de oameni care au participat la mitingurile pro- sau contra-Traian Băsescu, doar trei merg la cinematograf. *(A propos:* preşedintele l-a şi decorat pe Cristian Mungiu; îi sugerez să meargă şi la film, adică să fie chiar domnia sa unul dintre cei „trei la zece mii“; dacă merge cu familia e deja peste media statistică). Mai are rost să vorbim, în mod abstract şi „teoretic“, despre imaginea negativă sau pozitivă în lume şi să ne împăunăm cu succesul unui film, cînd „noi, toţi“ nu catadicsim să vedem filmele produse de „ai noştri“, şi cînd filmele lui Porumboiu şi Cristi Puiu au avut mai mulţi spectatori în Franţa decît în România? Să lăsăm totuşi de-o parte entuziasmul patriotic şi să recunoaştem: performanţele filmului românesc se datorează unor tineri regizori plini de talent şi suficient de încrezători în arta lor pentru a putea lupta „împotriva tuturor“.

Tocmai asta mi se pare „reprezentativ pentru România“: felul în care instituţiile statului încearcă să „ia caimacul“ succeselor individuale. Ani întregi, de cîte ori venea vorba despre rezultatele olimpicilor români ori de tinerii români cu studii strălucite la Harvard, ne-am îmbătat cu vorbe despre „valoarea sistemului de învăţămînt românesc“, făcîndu-ne că uităm esenţialul: rezultatele acelor tineri au fost posibile tocmai datorită faptului că s-au pregătit „în paralel“, în afara sistemului, şi datorită vocaţiei lor individuale. Aşa s-a întîmplat şi acum. L-am auzit la un post de radio pe dl Eugen Şerbănescu, preşedintele Centrului Naţional al Cinematografiei, lăudîndu-se cu „intuiţia“ pe care au avut-o cei din comisia care a repartizat fonduri pentru proiectul lui Cristian Mungiu şi lăudîndu-se în general cu „noul CNC“ şi cu „bunul său mers“. E culmea! Aiureala totală de la ultimele concursuri organizate de CNC, lipsa de transparenţă a jurizării, bîlbîiala CNC şi a Ministerului Culturii în modul de numire a membrilor juriului, risipirea banilor pe filme proaste ale unor „seniori“ obişnuiţi cu ideea că Statul trebuie să le finanţeze la infinit mediocritatea – toate acestea au fost uitate într-o clipă de dl Şerbănescu, mîndru de „metoda intuikivă“ (vorba lui Marius Chicoş Rostogan) prin care juriul a ghicit că proiectul lui Mungiu este unul valoros. Cu alte cuvinte, noi ne facem jocurile obişnuite „pe plan intern“, iar dacă vreun căpos de regizor talentat ia un premiu „afară“, ieşim imediat şi spunem că e „al nostru“, „al

sistemului“! Eficientă strategie, nimic de zis! Dar găunoasă: de fapt, „sistemul“ ar da toţi banii după metoda „noi şi-ai noştri“, dar n-are încotro – trebuie să mai finanţeze şi proiectele tinerilor talentaţi, pentru simplul motiv că ei au devenit o realitate de care nu se mai poate face abstracţie.

Reacţia şefului CNC este, cred, tipică pentru felul în care „progresează România“: performanţele şi succesele (în orice domeniu) se datorează unor oameni talentaţi şi perseverenţi, nu „sistemului“. Instituţiile sînt precare şi, în general, pun beţe în roate oamenilor cu idei şi cu dorinţa de a face. Dar aceleaşi instituţii nu ezită să culeagă, ilegitim, roadele. Ceea ce este un semn de imaturitate ipocrită şi de relaţii greşit aşezate între cetăţean şi instituţii. În UE – unde ne lăudăm că am intrat – e altfel.

ţinerea de minte

„...Ştiţi prea bine că cei mai buni şi cei mai adevăraţi prieteni sînt săracii. Bogaţii nu ştiu nimic despre prietenie! Mai ales cei ce s-au născut în ea, dar şi acei pe care soarta i-a făcut bogaţi se pierd adesea din cauza momentelor norocoase! Dacă însă un om ajunge într-o situaţie favorabilă, nu printr-un noroc orb, ci printr-unul meritat, prin meritele sale, dacă nu şi-a pierdut niciodată curajul în împrejurări grele şi a avut credinţă şi încredere în Dumnezeu, a fost un bun creştin şi om cinstit, a ştiut să-şi preţuiască prietenii adevăraţi, cu un cuvînt, este unul care a meritat într-adevăr o soartă mai bună, de la acesta nu trebuie să te aştepţi la nimic rău!...“

(Wolfgang Amadeus Mozart, la 7 august 1778, către abatele Joseph Bullingu, la Salzburg; în *Scrisori*, traducere din germană de Cristian Ghenea, Editura Humanitas, 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Dreptul la consultaţii

Abia reinstalat în funcţie, preşedintele Băsescu a chemat partidele parlamentare la consultări. A fost o atmosferă paşnică, liderii au ieşit cuminţi de acolo şi au făcut declaraţii cuminţi. Cu greu îţi venea să crezi că acum două săptămîni se aruncau reciproc de la balcon sau doreau să scape ţara de un Hitler local.

Mircea Geoană apecia reluarea dialogului politic într-o atmosferă „normală, deschisă". De unde se vede că dacă Churchill avea puţintică răbdare cu Hitler al său, nu mai era nevoie de un război mondial. Altfel, Geoană ne-a spus că e de acord cu schimbarea, cu condiţia să nu se facă acum. Anticipatele sînt o idee bună în caz că se ajunge într-un blocaj politic, dar anul viitor. Ceva de genul: nu e blocaj pînă nu spunem noi. Apoi, PSD este convins că viitoarele alegeri se vor desfăşura pe baza votului uninominal, dar e nevoie de aproximativ un an pentru a le organiza. De acord şi cu modificarea Constituţiei, nici o problemă, a mai spus Mircea Geoană. „Dar nu trebuie revizuită la cald, după un referendum. Momentul cel mai propice ar fi anul 2009, în acelaşi timp cu alegerile pentru Parlamentul European, în mai-iunie, pentru că pînă atunci şi Europa trebuie să fi adoptat deja tratatul constituţional". Ce legătură o fi între Constituţia României şi cea a Europei nu e limpede, dar mesajul este acelaşi: să se revizuiască primesc, dar mai încolo. Vorba Sfîntului Augustin: „Dă-mi, Doamne, înţelepciune şi chibzuinţă, dar nu acum!".

Apoi, a urmat liderul PNL, Călin Popescu Tăriceanu, care a ţinut ziariştilor un discurs din care am înţeles tot ce ştiam: nu contează ce se întîmplă, eu guvernez: „La începutul lunii aprilie, Parlamentul a dat vot de încredere acestui Guvern, iar această realitate nu poate fi ocolită". Apoi, Tăriceanu a dorit să ne fie limpede că votul uninominal este o iniţiativă liberală. Tare mă tem că o iniţiativă atît de revendicată va fi uitată undeva pe drum, aşa cum copilul cu două moaşe rămîne cu buricul netăiat. Dacă proiectul propus de Asociaţia Pro-Democraţia va fi adoptat, atunci spectrul parlamentar va rămîne destul de fragmentat, cum este şi astăzi. Dacă însă se va reveni la sistemul majoritar în două tururi (model francez) propus de PSD iniţial, care avantajează partidele mari, s-ar putea ca PNL să nu mai prindă pragul electoral şi să nu mai fie nevoie de sforţările dlui Tăriceanu pentru a îngropa acest partid. Apoi, premierul ne-a îndemnat din nou să lăsăm subiectele politicianiste pe planul doi. Nu e foarte limpede cu cine vorbea. Cu PSD, care a declanşat suspendarea? Cu sine însuşi, care a exclus PD de la guvernare pentru ca să observe îngrijorat că are un guvern minoritar? Cu presa care, săraca, scrie şi ea cu materialul clientului?

La fel de calm a fost Marko Bela care a făcut ce face de obicei – a spus un non-sens cu aparenţă de înţelepciune: „Actualul Guvern poate să meargă mai departe, dar cu susţinerea declarată din partea altor partide politice din Parlament". Acest Guvern a avut susţinerea declarată a PNL, UDMR, PSD şi PC. Ar fi greu ca acelaşi Guvern să meargă înainte cu susţinerea declarată a altor partide decît cele de mai sus. Altfel, UDMR e sceptică în ce priveşte modificarea Constituţiei, votul uninominal şi e de acord cu organizarea cît mai repede a alegerilor europarlamentare. Bine de ştiut. Ar putea accepta alegeri anticipate, „dar nu credem că e singura soluţie". Adică pas.

După cum se vede, a fost linişte şi pace la Cotroceni, cam toţi sînt de acord şi nu prea, şi oricum mai încolo. Această armonie de tip Văcăroiu a fost spartă de Emil Boc. Preşedintele PD a spus că „e nevoie de asumarea politică a rezultatelor referendumului". Care referendum, îţi venea să întrebi. A fost vreun referendum? Oricum, domnii de dinainte nu aflaseră.

Apoi a anunţat că partidul său va depune o moţiune de cenzură, dacă nu se va găsi o soluţie în urma acestor consultări. În traducere liberă: vom depune o moţiune. De asemenea, PD doreşte schimbarea Constituţiei, avînd variantele: republică parlamentară, republică prezidenţială, republică semiprezidenţială pe model francez (puteri sporite pentru preşedinte, comparativ cu actuala formulă). Ce să fie, ce să fie? Emil Boc are şi soluţia: „Ar trebui să se realizeze un megasondaj, la care să participe toate marile institute, să aflăm dacă românii vor să-şi mai aleagă preşedintele". Preşedintele PD are acest talent de a părea o persoană raţională şi articulată şi apoi, brusc, să te lovească cu o idee năstruşnică. Cum ar fi acest megasondaj. În primul rînd, se presupune că toate sondajele reflectă opţiunile electoratului, nu doar cele „mega". De aceea se şi numesc sondaje reprezentative. Nu văd de ce o cooperativă de institute ar spune mai multe despre opţiunile electoratului la o întrebare simplă, cu două variante, decît un sondaj banal.

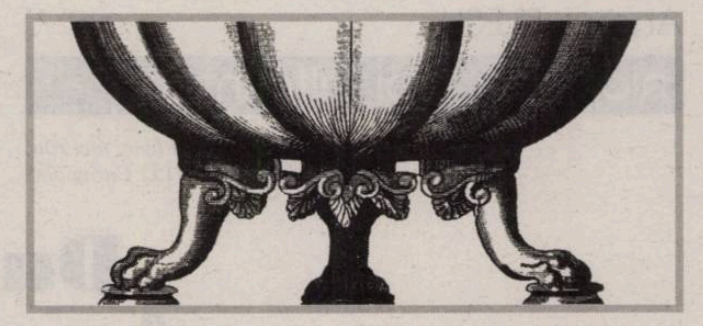

Apoi, se ştie că electoratul vrea să-şi aleagă preşedintele şi cu atît mai mult după acest referendum, aşa că rezultatul este cunoscut şi nu va convinge pe nimeni dintre cei care nu sînt deja convinşi.

Întrevederile s-au terminat cu Partidul Conservator, al cărui reprezentant, unul dintre angajaţii lui Dan Voiculescu, un domn destul de greu de ţinut minte pentru că toţi seamănă între ei, ne-a spus că PC este de acord cu votul uninominal. Ceea ce îi prinde bine, dar e irelevant: nu intră în Parlament, indiferent de sistem. Apoi, domnul de la „soluţia imorală" s-a declarat convins că PC va lua minim 7% la alegerile europarlamentare. Păcat că nu a dat şi cifra maximă, ca să putem dormi liniştiţi.

Una peste alta, consultările de la Cotroceni au arătat un Băsescu aproape amuzat că trebuie să stea iar de vorbă tot cu respectivii şi cu nişte partide care au plecat cum veniseră, însă mulţumite că au reobţinut dreptul constituţional şi inutil de a fi consultate.

presa despre...

Poarta spre Occident

„La Cannes România şi-a făcut (re)intrarea în Europa prin artă, nu prin politică. Era o promisiune respectată. Societatea românească a ieşit din coridorul îngust al tranziţiei, s-a maturizat şi definit obiectivele. Mai repede ori mai încet, fiecare în ritmul său, domeniile socialului se aliniază Europei. Mai puţin politica. Prea ancorată în trecut, prea puţin legată de prezent, deloc vizionară, politica ne ţine încă la porţile Occidentului. După un referendum absurd, ieşit parcă din scrierile lui Urmuz sau Ionesco, politica românească este şi mai puţin comprehensibilă pentru occidentali. Un fel de mister oriental. Dar confuzia politică de la Bucureşti nu a mai contat. Din contră, cînd Cristian Mungiu a primit Palme d'Or la Cannes, o bună parte din imaginea negativă pe care politica autohtonă a imprimat-o României s-a estompat.

Şi totuşi, şi trecutul, şi Orientul ne bîntuie. Trecutul e aici, printre noi, iar desprinderea este traumatizantă. Ne-o spune în felul său şi *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile,* cînd ne întoarce spre cotidianul sordid sau tragic din «epoca de aur». Ne-o spun politicienii, care nu pot schimba Stambulul pe Strasbourg (...).

Inconsistenţa, uneori chiar incompetenţa politică au devenit un obstacol serios în calea evoluţiei societăţii româneşti. Incapacitatea tactică, dar mai ales strategică a partidelor riscă să încetinească ritmul dezvoltării. Pe scurt, principala problemă a politicii româneşti astăzi poate fi rezumată simplu: administrare da, guvernare ba. Controlul resurselor şi administrarea lor în favoarea diferitelor clientele nu pot ţine loc viziunii guvernamentale. Absenţa unei perspective postaderare a reactivat vechi demoni. Cînd constrîngerile aderării s-au estompat, lupta pentru putere a acoperit totul. Nici consultările de la Cotroceni iniţiate de Traian Băsescu nu fac excepţie de la regulă. Se discută doar structura de putere, dar nu şi despre viitorul României într-o Europă în mişcare browniană (...). Şi dacă totuşi nu mai sîntem la porţile Orientului, ci ale Occidentului? Căci, încet, datele problemei s-au schimbat, iar societatea nu mai are timp să aştepte. Şi dacă de aranjamentele instituţionale ale tranziţiei au profitat doar unii, de deschidere spre Vest au beneficiat mult mai mulţi. Minoritari încă acum şapte ani, aceştia au devenit majoritatea activă politic. Scrutin după scrutin, vot după vot, forţa lor devine din ce în ce mai importantă. Şi pentru ei România este deja o poartă spre Occident." (Cristian Pîrvulescu, *România liberă,* 29 mai)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Gunoi. În curînd într-o locaţie lîngă tine

Acum cîteva zile am văzut cea mai ironică scenă din întregul univers: dintr-o maşină cu inscripţia „Cutare SRL – Servicii Profesionale de Curăţenie", şoferul aruncă relaxat, pe şosea, întregul conţinut al scrumierei. Am făcut recensămîntul, că eram lîngă el: 12 chiştoace, juma' de kil de scrum şi vreo două capace de bere. Semn că băutul la volan, după muncă, e singura soluţie să scapi de mizeria lumii (pe care tocmai ai strîns-o).

Ce-o fi fost în capul lui? Alt gunoi, care nu mai iese. Pus acolo de generaţii după generaţii de ţărani care aruncă în spatele casei mizeria zilnică, însă măcar biodegradabilă. Sau ciocoismul avînd ca ţintă bieţii gunoieri de stradă, mai jos pe scara socială decît angajatul companiei „profesionale" de curăţenie...

Sociologii au, sînt sigur, toate răspunsurile, însă nici unul n-are mătura. Sau vreo soluţie s-o punem în mîna poporului.

Eu însă cred că totul porneşte de la literatura patriotică. Aceea care ne învaţă că ţara e a noastră. Or, dacă e a noastră, atunci trebuie cumva să ne marcăm teritoriul. Pentru asta, cîinii, leii şi încă vreo sută de specii fac pipi pe la colţurile proprietăţii, fie pădure, fie savană. Oamenii au însă o problemă: sînt amendaţi dacă-şi dau jos pantalonii pe Calea Victoriei (aşa cred, n-am verificat) şi chiar duşi în arest dacă insistă cu metoda asta tradiţională. Însă aceiaşi oameni nu păţesc nimic cînd aruncă pachetul de ţigări gol, punga, hîrtia, sacoşa cu gunoiul, camionul cu resturi de la demolări. Le aruncă acolo, pentru că acel *acolo* e al lor şi e bine să ştie şi alţii care trec, să nu fie probleme.

Gunoiul modern are însă o calitate interesantă: călătoreşte. Pungile legate şi aruncate la tomberon se eliberează la groapa de gunoi şi îşi încep drumul cu vele spre miriştile, pădurile şi rezervaţiile naturale ale patriei. Acolo îşi găsesc un loc bun, se opresc şi stau la pîndă, aşteptînd un om. Orice om. Oricît de puternic, oricît de civilizat. Care va citi în punga aceea semnul naţional al mizeriei: *Aruncaţi gunoiul aici! Da, aici, în iarbă! E destulă şi e a noastră şi abia aşteaptă!*

În vara asta, cîteva companii vor începe campanii de mediu. Ştiu sigur de Tuborg şi Petrom, am auzit de Veolia şi încă vreo două. Le-am pus numele aici pentru că mi se pare o idee bună. Vor avea de luptat nu doar cu gunoiul de pe stradă, ci şi cu suspiciunea că orice acţiune de responsabilitate corporatistă e reclamă mascată.

Iar banii sînt doar începutul – oamenii trebuie convinşi şi de cei pe care îi iau drept modele. Mihaela Rădulescu a început. Poate şi Gigi Becali ar putea da o mînă de ajutor – cu toate că localitatea peste care domneşte spiritual e un contraexemplu perfect în ce priveşte poluarea. La fel şi o mie de alţi manelişti care reuşesc să atingă ungherele cele mai îndepărtate ale sufletului naţional. Acolo unde oamenii se mîndresc că au valoare şi o exprimă simplu: „Arunc cu

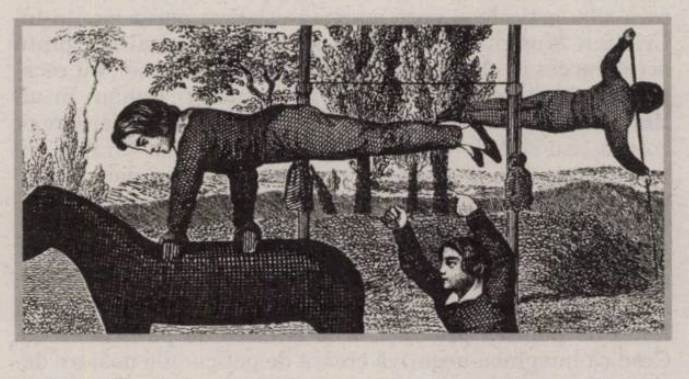

banii!". Mesajul ăsta ar fi foarte uşor de modificat, chiar dacă încă n-are rimă: „Arunc cu banii, civilizat, la gunoi!". Sînt convins că se găseşte un poet în Strehaia să rezolve problema versificaţiei ecologice, numai să vrea. Şi numai să nu rîdă de el beneficiarul. Pentru că, da, să arunci e parte a machism-ului de mahala. Să arunci la coş e pentru fetiţe cu fundiţe.

Apropo de poluare: un clujean îmi povestea că există o diferenţă între românii care îşi fac o casă şi nemţi: românul întîi face casa şi după aceea se gîndeşte să sape o groapă în grădină pentru privată. Neamţul, în schimb, începe cu WC-ul.

Vom şti că am început să strîngem gunoiul atunci cînd nici un român nu se va mai minuna, cu o oarecare resemnare, de povestea asta. Pînă atunci, celor care se pregătesc de vacanţă, am plăcerea să le anunţ disponibilitatea completă a unei largi game de mizerii în toate locaţiile de vilegiatură. Măştile de gaze şi ochelarii de cal se vînd separat.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Poze cu saci de orez

În România acelor ani era o glumă: „flămînd ca un biafrez". Biafra era o regiune secesionistă a Nigeriei, în luptă cu puterea centrală. Din cînd în cînd, la televizor, se vedeau lupte confuze, nu se înţelegea cine cu cine luptă şi de ce. Dar bătăliile au dislocat milioane de civili condamnîndu-i la moarte prin înfometare. La propriu. Nici acum nu se ştie dacă au murit un milion sau două milioane de oameni în cele treizeci de luni cît a durat conflictul. Oamenii erau negri. Bernard Kouchner, medic francez, cu specialitatea gastroenterologie şi militant de stînga, a făcut parte din prima echipă medicală franceză pusă atunci la dispoziţia Crucii Roşii: a fost o experienţă insuportabilă, şi în faţa imposibilităţii de a face bine cu mijloacele convenţionale, el a iniţiat mişcarea *Médecins sans frontières* (MSF), medicină de război, care îi ajută pe toţi cei în suferinţă, indiferent de ce parte au luptat, şi face în aşa fel încît datele masacrului să ajungă în presă şi la cunoştinţa tuturor factorilor cu putere de intervenţie. Kouchner a încălcat regula discreţiei, condiţie statutară a Crucii Roşii. Aşa a apărut – în practică – dreptul de ingerinţă umanitară.

În fruntea acestei mişcări, Kouchner a circulat mai apoi prin toate focarele infectate ale globului, dobîndindu-şi reputaţia şi popularitatea. Fotografia acestui bărbat, bine clădit, cărînd în cîrcă un sac cu orez pe rampa de încărcare a unui vas cu destinaţia spre cine ştie ce ţară înfometată a Africii, a făcut înconjurul globului. Mulţi au văzut în ea un îndemn la acţiune: trebuie să te angajezi personal, trebuie să cari tu în spate o greutate, pentru ca spectatorii de la televizor ai dezastrelor să te urmeze. Alţii au ricanat elaborînd lista tuturor împrejurărilor cînd Kouchner a căutat situaţiile vizibile: „Prefer o fotografie bună şi un articol prost decît o tăcere completă în presă" – afirma el. Conştient de puterea lui de seducţie, şi-a afirmat ego-ul în contextul problematicii sociale: a fost secretar de stat pentru inserţia socială şi ministru al Sănătăţii în guverne socialiste.

Kouchner este un om de stînga. Dar birocraţii de stînga au uitat sau nu vor să-şi amintească vremurile cînd stînga era iconoclastă. E de stînga, dar nu a fost de acord cu consemnul dat de unii membri importanţi ai Partidului Socialist de a vota împotriva Constituţiei europene; e de stînga, dar nu e antiamerican, e de stînga, dar crede că întreţinerea unor relaţii normale cu ţări cum sînt Rusia şi China nu trebuie să stingă vocile militanţilor pentru drepturile omului.

Acestui om de stînga, preşedintele ales al Franţei, Sarkozy, ale cărui convingeri de dreapta nu mai trebuie detaliate, i-a propus postul de ministru al Afacerilor Externe. Kouchner a acceptat. Vanitatea de pe vremea sacului cu orez? Trădare? Sau aşa cum a afirmat el: „Politica externă a ţării noastre nu e nici de dreapta, nici de stînga. Ea apără interesele Franţei într-o lume mereu schimbătoare". În Guvernul Sarkozy, aşa restrîns cum e, au mai fost chemaţi şi alţi demnitari de prin alte partide, oameni cu care Sarkozy a întreţinut dintotdeauna bune relaţii. Deoarece şi asta înseamnă să fii un bun om politic: să ştii să întreţii relaţii civilizate cu oameni necesari acum sau mai tîrziu.

Decizia lui Sarkozy de a promova în posturi importante socialişti cunoscuţi a provocat mirare şi nemulţumire şi în tabăra dreptei: a fost o campanie electorală dură, obositoare şi parcă n-ar fi drept să profite de ea socialiştii şi ecologiştii. Dar e prima garanţie dată de noul preşedinte că va încerca să schimbe ceva din rutina politică a unei ţări acuzate din interior şi din exterior de imobilism. Prin captarea vechilor adversari în organele de decizie se creează premisele unor schimbări calitative.

Sigur de sine, dorind să se îndepărteze cît mai mult de formula partidului-stat, Sarkozy îşi construieşte un eşafodaj politic solid. Şi, cum spun cei care îl cunosc bine, mai e ceva. Lozinca lansată în timpul campaniei electorale – „Oricine, numai nu Sarkozy" – l-a jignit mai mult decît a lăsat să se vadă. „De unde atîta ură?" – se întreba el la sfîrşitul campaniei. Cum scriau, nu fără răutate, comentatorii revistei *Le Nouvel Observateur:* „Monarhul vrea să fie iubit..." Monarhilor li se întîmplă. Preşedinţilor, mai rar.

globul cubic

Credulitate

Se spune că speranţa moare ultima, dar uneori ea nu moare niciodată. În Statele Unite, veterani din cel de-al doilea război mondial, profesori la pensie şi mii de alţi americani în vîrstă au căzut pradă unor escroci care se prefăceau că aduc la zi dosarele lor de pensii şi de asigurări şi le curăţau în felul acesta conturile.

Din mici birouri situate în Toronto sau din camere cît un hangar din India, ei obţin baza de date, informaţii personale vîndute de posesorii listelor, întreprinderi de tipul InfoUSA. „Bătrîni care caută ocazii", „3,3 milioane de bătrîni vor să facă bani", „Bătrîni în suferinţă" – 4,7 milioane de bolnavi de Alzheimer, membrii acestor asociaţii figurează cu date personale în bazele de date ale băncilor. Pe lista „Bătrîni, dar voinici" figurează 500.000 de jucători: ei depun regulat 8,5 cenţi şi printr-un sistem de loterie speră că-şi pot schimba cursul vieţii.

Ziarul *International Herald Tribune* povesteşte ce a păţit Richard Guthrie, 92 de ani, un veteran al celui de-al doilea război mondial, înconjurat de medalii, de fotografiile celor opt copii şi de amintirile lăsate de răposata lui soţie, decedată în urmă cu opt ani. După ce hoţii au aflat informaţiile despre el, au început să-l sune ziua şi noaptea, cerîndu-i date despre conturile lui bancare. Apoi s-au dus la Wachowia, una din cele mai mari bănci din SUA, şi l-au lăsat fără nici un ban în cont. „Îmi plăceau telefoanele astea – a declarat Guthrie într-un interviu. De cînd a murit soţia mea, nu prea mai aveam cu cine să vorbesc. Nici n-am ştiut că ei m-au furat, pînă nu m-a anunţat banca."

Ceea ce, nu cu mult timp în urmă, părea un delict marginal practicat de persoane fără anvergură criminală a devenit o întreprindere globală, din cauza disponibilităţii băncilor de a acorda autorizaţii pentru cercetarea datelor lor; acum, mai nimeni nu-şi poate simţi banii în siguranţă. Unele companii, printre care şi Wachovia, le-au dat înapoi banii celor fraudaţi, dar asta nu înseamnă că au încetat orice contact cu bandele de escroci. „Americanii în vîrstă sînt clienţi perfecţi ai teleshop-ului – spun analiştii – pentru că stau mult în casă, serviciile care aduc marfa acasă le sînt de un mare ajutor şi acceptă bucuroşi conversaţia cu promotorii vînzărilor prin corespondenţă". Sau conversaţia cu cei care nu vînd nimic, dar cumpără speranţe şi credulitate. Nu costă mult. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Amestecate. Din jurnal

● După articolul meu de săptămîna trecută, în care citam ample pasaje dintr-o conversaţie a lui Socrate despre acea specie de lider pe care credem că am descoperit-o noi şi o numim „manager", maestrul Cosaşu îmi spune că, dacă ceva ce se petrece în jurul nostru nu există în Shakespeare sau în Balzac înseamnă că nu i-am citit cu atenţie. Satisfacţia imensă cu care unii ca noi descoperă că nimic din ceea ce se întîmplă nu este cu adevărat nou, că toate problemele omului de azi, absolut toate, fără rest, se găsesc în Shakespeare sau în Balzac – după vorba maestrului – sau şi mai departe, la antici, după opinia mea, nu e de bun augur. Ar fi trebuit să ne deprime o asemenea descoperire. Să devenim mizantropi – pentru că fiinţa umană e plictisitoare şi redundantă – sau pesimişti – pentru că o istorie atît de îndelungată şi de luxuriantă a unei fiinţe atît de limitate nu are sens – sau chiar nihilişti. Dar, nu. Nouă ne place. Ne produce o imensă bucurie să constatăm că nimic nu e nou sub soare, să identificăm personajul literar, situaţia epică sau gîndul deja formulat de secole pentru orice se petrece acum lîngă noi. Ah, să te uiţi la dl Tăriceanu şi să poţi evoca vreun personaj din Shakespeare, să iei o vorbă a dlui Boc şi să o pui în umbra unui mare gînd socratic sau să poţi anticipa, cu referinţa bibliografică de rigoare, cum se termină cîte o înfruntare de pe scena zilei – ce satisfacţie! Să constaţi că nimic nu-i nou şi că nici măcar această constatare nu e nouă, vezi Biblia, Eminescu şi varii alte surse. Ciudată satisfacţie!

● De ceva vreme mă preocupă tema trădării. Pot identifica precis momentul în care am început să mă gîndesc, serios şi repetat, la trădare. Acum puţine luni, urmăream cu pasiune ardentă, ca oricare, politica. Am asistat, astfel, la marea greşeală politică a dlui Tăriceanu, eliminarea PD din Guvern. Atunci, PD a început să acuze PNL de trădare. Că a trădat programul Alianţei D.A., că a trădat electoratul, că a trădat parteneriate şi principii. Mi-am adus aminte de o frază a lui T.S. Eliot: „Ultima mare tentaţie este cea mai mare trădare: să faci fapte bune din motive greşite". Nu mai ştiu unde am citit asta, dar mi-a rămas în cap. M-a urmărit şi m-a predispus să urmăresc atent argumentele PD. Apărarea celor de la PNL a fost palidă, faţă de virulenţa acuzei. Poate că au conştiinţa culpei. Oricum, reţin că o mare trădare este întotdeauna tentantă. E greu să te lupţi cu ea, e greu să rezişti tentaţiei de a trăda.

Nu pot să nu mă gîndesc, în context, la irepresibila atracţie intelectuală pe care figura lui Iuda Iscariotul, murind ca un martir pentru că *a trebuit* să trădeze ca semn al fidelităţii supreme faţă de Învăţător, a exercitat-o asupra intelectualilor din toate vremurile. Omul flirtează cu trădarea şi are, adesea, voluptatea de a o săruta pe buze cînd nu-l vede nimeni. Plăcerea acestui sărut, vinovată dar acaparatoare, tulbură rasa mea.

● Excelent reportaj în *The New York Times* (28 mai). Sergentul David Safstrom este un bun american. Se află pentru a treia oară în Irak şi execută misiuni de luptă în Bagdad. În 2003 a fost la Mosul şi se simţea extraordinar. Simţea că transformă oraşul într-un loc mai bun. Nu existau violenţe sectare, Saddam căzuse, iar americanii urmăreau pe cei răi. Era un sentiment extraordinar. Dar acum simte cu totul altceva. Totul s-a schimbat în februarie, cînd camarazii săi au ucis un om care pregătea la marginea drumului o bombă. Au găsit asupra cadavrului acte din care rezulta că este militar al armatei irakiene. Şi atunci sergentul Safstrom s-a gîndit: *„Ce Dumnezeu căutăm noi aici? Noi îi ajutăm pe cei care vor să ne omoare. Ziua îi antrenăm şi îi înarmăm noi, iar noaptea vin împotriva noastră"*. Alta. Pe 29 februarie, una dintre unităţile Delta au acţionat în zona Al Sadr ca urmare a unor informaţii din interiorul gherilelor irakiene. Au găsit acolo baricade şi s-a deschis focul. A urmat un schimb de focuri de mai bine de două ore – război în toată regula. Sergentul O'Flarity a participat direct la acţiune din Humvee-ul său, pe care l-a condus pe străzi abandonate, printre puncte de control ale armatei şi poliţiei irakiene, părăsite în grabă. La un moment dat, s-a tras intens asupra vehiculului său, dar, slavă Domnului, gloanţele nu au putut penetra blindajul. El a ripostat. În total, se pare că americanii au înfruntat un grup de 60 de insurgenţi. La sfîrşit, printre cadavrele irakienilor, au fost identificate cel puţin două aparţinînd forţelor irakiene antrenate de americani. Sergentul Griffin, şi el membru al trupelor Delta, a salvat vieţile a zeci de camarazi, cînd a decis oprirea convoiului pe care îl conducea după ce a sesizat, prin binoclu, la marginea drumului, ceva bine camuflat. Era o imensă încărcătură de explozibil care îi aştepta. Partea deprimantă era că această bombă amorsată se afla la doar cîţiva paşi de un punct de observare irakian inexplicabil părăsit la acel moment. Irakienii nu au putut explica deloc americanilor cum de bomba se afla camuflată şi amorsată la cîţiva paşi de punctul de control şi cum de soldaţii irakieni nu erau acolo unde ar fi trebuit să fie. Asemenea poveşti sînt tot mai des raportate de soldaţii americani al căror moral, din cîte se pare, scade...

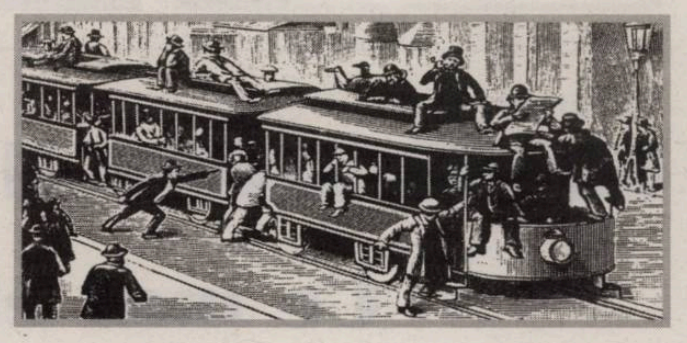

● Unde trebuie să se oprească loialitatea, dacă trebuie să se oprească undeva? Cînd intră în coliziune cu o loialitate şi mai puternică, ar spune mulţi. Atunci, nu e vorba despre trădare, căci abandonezi pentru a fi totuşi loial. Sau cînd loialitatea se întoarce împotriva ta. Sîntem în aceeaşi situaţie, căci astfel loialitatea faţă de tine însuţi, care se prezumă că e normal să fie cea mai puternică, se cere păstrată. Acesta este, de regulă, alibiul moral al trădătorului. Mă gîndesc dacă putem extinde analiza aceasta în politică şi îmi dau seama că nu. Dacă valorile supreme ale politicii sînt compromisul, adaptabilitatea şi inteligenţa flexibilă, atunci e imposibil să vorbeşti despre trădare, căci binomul loialitate-trădare face parte din categoria grea a eticii, acolo unde politica nu are acces. În general, ducerea categoriilor moralei în politică e foarte periculoasă. Pe cît de tentantă (ştiu ce spun, căci eu însumi cad adesea pradă acestei tentaţii), pe atît de incorectă. Politicienii sînt oameni amorali pe care noi, ceilalţi, nu trebuie să îi lăsăm să devină imorali. Atîta doar.

ready made

„Cu o constanţă destul de ridicată, aceste populaţii se întîlnesc în celelalte alianţe ale ordinului *Arrhenatheretalia (Cynosurion: Festuco rubrae – Agrostietum; Polygono – Trisetion: Gladiolo – Agrostietum).* În alianţa *Eu – Nardion* ocupă teren în asociaţia *Nardo – Juncetum.* Apar adeseori şi în cenozele înfiripate pe ogoarele acidofile *(Aperetalia: Aphani – Matricarietum, Kickxio – Aperetum).*"

(I. Resmeriţă, I. Puia, N. Boşcaiu, Şt. Csürös, *Monografia trifoiului din România,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

44°

Ca în *O mie şi-una de Nopţi*, tu pune-ţi, scumpo,
pe frunte semiluna,
o floare de nelumbo

la sîn, în păr o mie
de aurii paiete.
(Nici o economie
ca-n şcoală, la caiete,

cînd, perforînd hîrtia,
o transformai în albe
confetti, – ca hîrtia,
bine-nţeles, de albe,

dar care, dacă becul
era-nvelit în ţiplă
tricromă, pe de-a-ntregul,
luau o culoare triplă

ca tricolorul ţării.)
Să-ţi iei inele scumpe,
iar apele brăţării
pe-ailante să le umple

de furie şi invidie;
o perlă,-n coc, să-ţi fie
montată-n propria-i stridie
adîncă, sidefie,

ca propria ta ureche
în care-mi vîr eu limba, –
cînd de la mii de leghe
mă reîntorc ca Sindbad

şi, printre catrafuse,
îţi cern în păr, mirific,
petale roz aduse-n
container frigorific.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Instrucţiuni

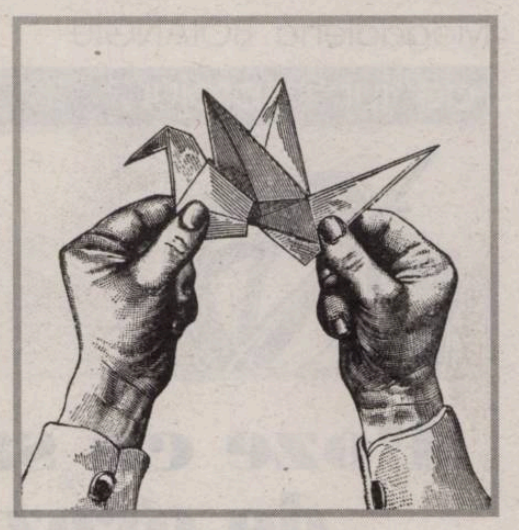

„Atunci cînd efectuaţi în mod repetitiv anumite acţiuni cum ar fi apăsarea tastelor sau introducerea caracterelor cu ajutorul degetelor, s-ar putea să resimţiţi din cînd în cînd disconfort temporar la mîini, braţe, umeri, gît sau alte părţi ale corpului. Urmaţi indicaţiile de mai jos pentru a evita probleme precum tendinită, sindromul tunelului carpian sau alte afecţiuni muscularo-scheletice."

Fragmentul e dintr-o cărticică format A5 (cît un chitanţier), de vreo 80 de pagini, cu un scris care pe unele pagini devine atît de mic încît, pe lîngă afecţiunile amintite, poate provoca chiar şi ieşirea ochilor din cap sau ieşirea omului din minţi. Este manualul de instrucţiuni al unui banal telefon mobil. Informaţiile simple şi utile, precum modul de încărcare al bateriei, apar abia la capitolul „Trăsături esenţiale", după vreo 25 de pagini în care se vorbeşte, pe lîngă tendinită sau sindromul tunelului carpian, de pericolul crizelor de epilepsie. Nu e uitat nici pericolul de sufocare pentru copiii mici. Pentru că, bineînţeles că aceştia nu trebuie să înghită componentele mici ale telefonului. Pe lîngă asta, clienţii sînt avertizaţi să nu bage telefonul în apă, să nu-l expună la „mîncăruri sau alte materiale nepotrivite". Un alt sfat: „Nu scăpaţi telefonul". Sau: „Nu încercaţi să uscaţi telefonul în cuptorul cu microunde". Cum ar fi să-ţi expui telefonul la mîncare şi apoi să încerci să-l usuci la microunde? Ai obţine două lucruri deodată: ai încălzi mîncarea de pe telefon şi ai scăpa de un obiect stresant. Ai rămîne doar cu manualul cel amuzant. Care, după „Trăsăturile esenţiale" cu pornirea şi oprirea sau reglarea volumului, te transportă direct la capitolul „Atracţii principale". Acolo eşti informat – dacă nu ştiai – că telefonul tău poate funcţiona ca un radio. Ascultă radioul, dar nu încerca să şi vorbeşti cu el. În sfîrşit, de la „Atracţii principale" ajungi la „Elemente de bază" cu *modul TAP, modul numeric* sau *modul simbol*. La urmă poţi consulta „Date privind valoarea Absorbţiei Specifice" sau „Informaţii din partea Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii". În schimb, dacă vrei să afli mai repede cum să citeşti un SMS, vei căuta – după cum ziceam – pînă îţi vor ieşi ochii din cap.

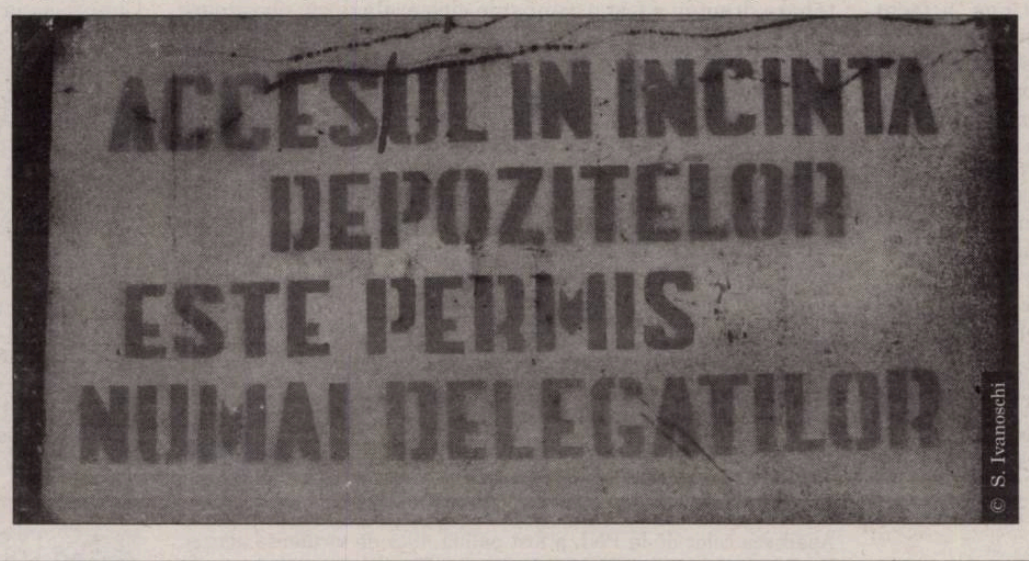

Mai simple au devenit chiar şi instrucţiunile de la medicamente. Pe cutia de „Nazomer", de exemplu, scrie că e o „soluţie marină pentru lavaj nazal". Se poate folosi şi la copii, dar atenţie... copiii, lavaţi sau nelavaţi nazal, nu au voie să se joace lîngă maşina de lavat rufe. Asta potrivit instrucţiunilor maşinii de spălat, în care eşti atenţionat încă de la început şi că ambalajele provenite din dezambalare „nu constituie jucării pentru copii". Dacă vrei să ştii cum şi cu ce se pot juca aceştia, citeşte instrucţiunile de la jucării. De pildă, la robotul de 25 de centimetri *Program-a-bot:* ţineţi părul, mîinile şi hainele departe de robotul pornit; nu acţionaţi robotul pe stradă; evitaţi să loviţi oameni, animale...

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ce mai citesc alţii

Recentele alegeri prezidenţiale din Franţa au dat naştere unei literaturi foarte bogate în care personajele principale au fost, bineînţeles, candidaţii: Nicolas Sarkozy, Ségolène Royal, François Bayrou, Jean-Louis Borloo etc. De cum intri în marea librărie Gibert Joseph, de pe boulvard Sant-Michel, la raionul „Actualitate Politică", te întîmpină zîmbitor Sarkozy. Aşezat la loc de cinste, pe primul raft, Sarkozy se bucură de un număr impresionant de cărţi. Michaël Darmon analizează *La vraie nature de Sarkozy* (Seuil, 2007), în timp ce Massimo Nova se opreşte asupra lui *Sarkozy – l'homme de fer* (Michalon, 2007). *Un pouvoir nommé désir* este subiectul ales de Catherine Nay (Grasset, 2007), pentru ca Ghislaine Ottonheimer să se aplece asupra victoriei: *Le sacre de Nicolas. Petits et grands secrets d'une victoire* (Seuil, 2007). Alături, pe acelaşi raft, se află Ségolène Royal, nu atît de bine reprezentată. Înainte de anunţarea rezultatelor era încă „La femme fatale" pentru Raphaëla Bacqué şi Ariane Chemin (Albin Michel, 2007); după – un grup de analişti constată „La chute de la maison Royal" şi fac „autopsia unei înfrîngeri" (Balland, 2007). Pe raftul doi, ceva mai ascuns privirilor, se găseşte François Bayrou cu *Quand la Providence veut...* (Rocher, 2007). Cartea a trecut deja în rîndul celor neimportante, purtînt eticheta „occasion". Şi mai jos, pe ultimul raft, l-am găsit pe Jean-Louis Borloo cu *L'architecte et l'horloger,* carte apărută la Editura Moment (2007), predestinat aş spune. Cît despre Chirac... a trecut deja în istorie, cărţile sînt aşezate în spate, toate cu aceeaşi etichetă „occasion" şi nimeni nu se mai apleacă asupra unor titluri ca *Chirac et les 40 menteurs* (Jean Mantaldo, Albin Michel), *La tragédie du président* (Franz-Olivier Giesbert, Flammarion) sau *Mon combat pour la paix* (Jacques Chirac, Odile Jacob). Doar cei foarte interesaţi de viaţa politică se mai opresc la acest stand care, de altminteri, se bucură de cea mai mare vizibilitate, fiind aşezat în faţa scărilor, astfel încît orice trecător se loveşte inevitabil de zîmbetele publicitare şi marile titluri înroşite de pe copertele cît mai lucioase.

Cititorii roiesc totuşi în jurul domeniilor de interes. În orice zi a săptămînii, cele cinci etaje ale librăriei oferă unui public larg, cărţi mai vechi sau mai noi, cu preţuri mai mari sau mai mici. Sîmbătă (27 mai), de exemplu, parterul era în mare sărbătoare, un nou BD se lansa în prezenţa autorului care, în loc de autografe, oferea fanilor alte desene. O coadă imensă şi-o răbdare de fier în rîndul zecilor de tineri ce răsfoiau noul BD. Standul dedicat „Istoriei sociale şi Mentalităţilor" rămîne încă fidel subiectelor referitoare la trup. Astfel, Georges Vigarello ne propune cartea sa despre *Histoire de la beauté. Le corps et l'art d'embellir* (Seuil, 2004). Mai vechea, dar încă actuala analiză asupra chipului şi expresiilor sale – *Histoire du visage. Exprimer et taire ses émotions (XVIe – début XIXe siècle)* – este reeditată (Jean-Jacques Courtine, Claudine Haroche, Payot, 1994). Alături, încă păstrînd mirosul cernelii, Arlette Farge şi *Effusion et tourment. Les récits des corps. Histoire du peuple au XVIIIe siècle* (Odile Jacob, 2007). Castitatea şi celibatul se bucură de o „istorie universală" (Elizabeth Albott, Fides, 2001), Gallimard susţine *La passion de séduire. Une histoire de la galanterie en Europe* (Verena von der Heyden-Rynsch, 2005), iar Tallandier publică *Le livre des Courtisanes. Archives secrètes de la police des moeurs* (Gabrielle Houbre, 2006). Printre subiectele mai puţin obişnuite am găsit o istorie a pisicii (Laurence Bobis, Fayard, 2007), Michel Pastoureau se apleacă asupra ursului, *Histoire d'un roi déchu* (Seuil, 2007) sau *Istoria socială a laptelui* (Pierre Guillaume, Editions Christian, 2003) şi analiza cît se poate de serioasă şi ştiinţifică a deja cunoscutului istoric Marc Ferro asupra resentimentului: *Le ressentiment dans l'histoire* (Odile Jacob, 2007). Am zărit o istorie a piraţilor (Jean-Pierre Moreau, *Une histoire des pirates des mers du Sud,* Tallendier, 2006), o alta a tîlharilor (Valérie Tourelle, *Vol et brigandage au Moyen Age,* PUF, 2006) o alta a „pomenilor" regale (Jean Starobinski, *Largesse,* Gallimard, 2006).

Şi n-am răsfoit decît o parte din etajul dedicat Ştiinţelor umaniste (Istorie, Sociologie şi Filosofie). Veţi spune că Franţa e mare, voi spune doar că cercetarea şi cultura se regăsesc printre valorile importante ale acestei societăţi.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

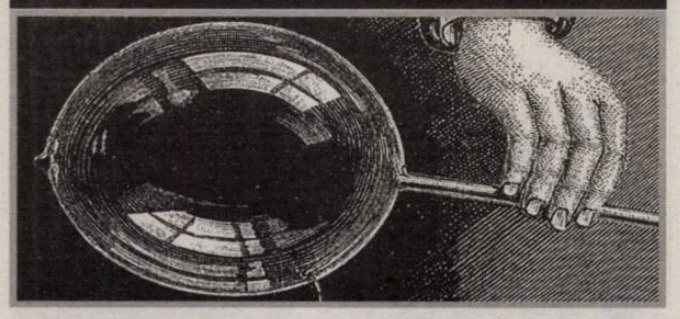

Funny

Pentru ca ceva din cărţile mele să fie *funny,* ar trebui să fie nevinovat şi optimist, nu puternic şi prostesc. Cînd am imigrat în Statele Unite, în 1966, aveam toate ingredientele necesare pentru a fi *funny:* eram tînăr, chiar dacă nu tocmai inocent, în accepţia catolică – am supravieţuit în principal donînd spermă la o bancă de profil din New York – hai, că pe asta n-o ştiaţi, nu-i aşa? Am mii de copii. Unii dintre ei chiar ar putea citi aceste rînduri, cu şase cărţi de credit în portofel. Oricum, eu mă simţeam tare nevinovat, eram cu certitudine optimist şi eram sărac lipit. Eram *funny* – alţii ziceau despre mine că sînt *funny.* Mie nu mi se părea că sînt chiar aşa de *funny* – „nimeni nu se vede pe sine ca pe un personaj" – cum spunea Ted Berrigan – dar dacă mie îmi plăcea cineva, ziceam că este *funny.* La vremea aceea, engleza mea era destul de rudimentară, aşa că nu puteam absorbi decît cîte un sens al cuvintelor odată. Mai tîrziu, am adăugat acestui „Îmi placi, eşti *funny*" şi conotaţia de „ciudat". „E *funny.* Hmmm." Asta însemna că e cam bizar. Aşa că, în afară de faptul că eram tînăr, nevinovat, optimist şi sărac, găseam că şi contemporanii mei erau înduioşători şi *funny,* pentru că erau, la rîndul lor, ca şi mine de tineri, optimişti şi săraci. Lumea era populată şi de cei ce nu erau *funny* deloc – o majoritate, de fapt. Oamenii mari. Ei făceau războaie, ţineau copiii în sclavie, aveau meserii lipsite de haz şi erau şi rasişti, şi xenofobi, şi, ei, bine, da, erau bătrîni. *Not funny.* Privind retrospectiv, ce ticălos plin de prejudecăţi puteam să fiu de emiteam astfel de enorme sentinţe generalizante despre oameni pe care nici măcar nu-i cunoşteam? Eram naiv şi chestia nu era tocmai *funny.* Dar de greşit, nu greşeam. Pentru mine, FUNNY înseamnă drăgăstos. Cuvîntul vine de la „fun", care înseamnă a te distra, şi este sinonim cu amuzament, care are în componenţa lui „muza" – asta înseamnă că atunci cînd te distrezi, ai inspiraţie, că muza îţi este aproape. Aşa că, pentru mine, *funny* este opusul lui rău, crud şi nesimţitor; înseamnă că pot recunoaşte absurdul şi contradicţiile din viaţa şi gesturile cuiva pentru că îmi place acea persoană. E ca un fel de scoatere în relief. Mai trebuie să fii şi deştept, ca să fii *funny,* în plus faţă de inocent, sărac şi optimist, căci dacă nu eşti deştept, nu le spui oamenilor nimic din ceea ce ei nu ştiu deja. Şi dacă nu le spui oamenilor ceva ce nu ştiu, nu eşti deloc *funny.* Puterea şi prostia nu sînt *funny* pentru că nu sînt nici inocente, nici optimiste, indiferent cît de des utilizează retorica optimismului şi a inocenţei. Aşa că inocenţa, orice aţi crede voi că este, e unul dintre ingredientele majore ale lui *funny.*

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Visul unei nopţi de mai

– După cîte ai povestit pînă acum, am impresia că intri în categoria „bărbatul tradiţional"!

– !?

– Studii de piaţă, tataie, stiluri de consum, lasă, nu te obosi matale – mă ia B. peste picior. Ia să vedem: *Nu face cumpărături fără o listă pregătită de acasă – de regulă de către nevastă.* Aşa e?

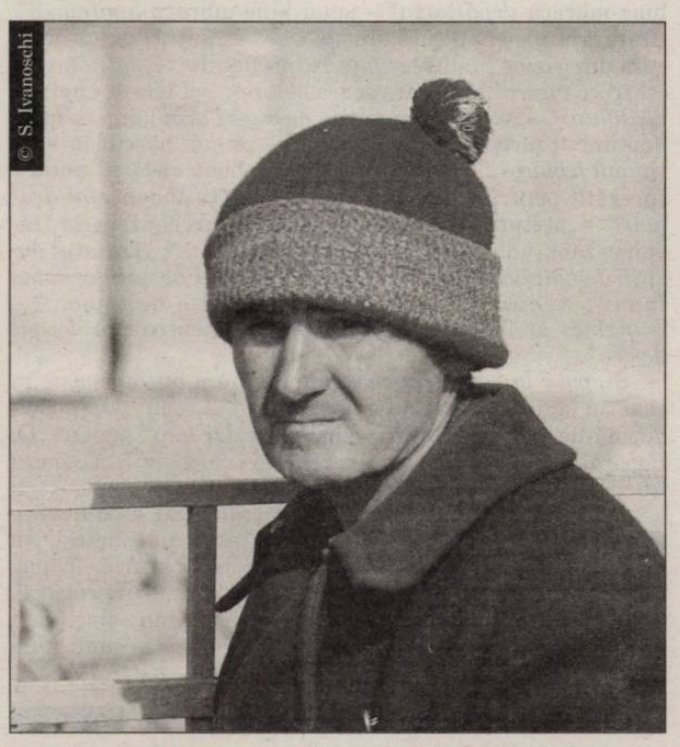

– Da' bineînţeles! – recunosc eu. Da' să ştii că pînă la două articole mă descurc şi singur...

– Nu se pune! Mai departe: *Are exclusivitatea treburilor masculine din gospodărie, precum schimbatul becurilor.*

– Da, desigur, cînd am timp... – nuanţez eu puţin afirmaţia.

– *Mănîncă doar mîncare gătită şi nu frecventează* fast food-*urile.*

– Evident! – confirm eu.

Şi uite-aşa am trecut cu brio proba de admitere în categoria pe cale de dispariţie a bărbatului tradiţional. Problema care s-a pus imediat a fost una pragmatic-vizionară: avem un exemplar superb de *bărbat tradiţional urban,* ce facem cu el?

– Locul tău este, evident, la muzeu! – au convenit în cor dragii mei prieteni. Aşa îţi asiguri o retragere glorioasă şi întru veşnicie, de la biroul directorial direct în vitrină. Ar fi o achiziţie foarte valoroasă pentru muzeu...

Apoi au început să gloseze asupra modalităţilor de împăiere, dacă ar trebui să fie în stil Bernea sau nu. M-am opus din motive estetice, considerînd că soluţia cuprinde o prea mare doză de kitsch în ea. S-a născut atunci o altă soluţie: o grădină zoologică sau, mai bine, o rezervaţie naturală în care bărbatul tradiţional să-şi ducă mai departe modul său de viaţă tradiţional spre luarea-aminte şi amuzamentul copiilor.

– Asta da, îmi place! – am exclamat eu, chinuit de o bucată de vreme de ideea unei retrageri demne şi hedonice din viaţa academică şi publică.

Brusc s-au mai înscris însă alţi trei amici din acelaşi contingent, străfulgeraţi de aceeaşi viziune a unei pensii facile şi fericite. Doi au fost descalificaţi însă din start, căci nu aveau neveste. Deci nu aveau cum şi de ce să fie bărbaţi tradiţionali. Această constatare elementară a stîrnit şi primii nori pe cerul senin al grădinii noastre zoologice:

– Să nu avem însă probleme cu CNCD-ul pentru discriminarea femeilor! – s-a îngrijorat unul dintre candidaţi.

– Aoleu, dacă vin feministele şi aruncă prin gard cu ouă clocite în noi? – m-am speriat şi eu, la rîndul meu.

– Staţi aşa, să procedăm sistematic: bărbatul tradiţional trebuie să-şi bată nevasta ca să fie tradiţional?

– Nu, conform standardelor de piaţă, fişa postului de bărbat tradiţional nu cere ca acesta să fie şi mitocan! – a răspuns prompt F., specialist în marketing şi alte astfel de viziuni eficiente.

– Bun, deci am scăpat de un cap de acuzare. Mai departe: bărbatul tradiţional este sexist?

– Ăăă, mde...

– Păi...

– Nu neapărat! – a tranşat din nou problema F. Avem literatură antropologică-feministă de calitate care neagă generalitatea acestei trăsături.

Ne-am liniştit cu toţii şi am purces să elaborăm un proiect cum se cuvine. Am hotărît, mai întîi de toate, că amplasarea ideală a unei astfel de rezervaţii trebuie să fie de genul deal-vale şi la marginea unei pădurici, unde bărbatul tradiţional să se poată retrage ca să mediteze. Am trecut apoi la alte capitole de viaţă cotidiană:

– Bărbatul tradiţional are televizor? – s-a interesat la un moment dat B.

– Da, de ce nu? Bărbatul tradiţional nu este arhaic, este în pas cu lumea, doar că în felul său – a explicat F. pe înţelesul tuturor. Bărbatul tradiţional citeşte şi ziarul zilnic, se uită la meci şi bea bere.

– Nu pot să beau bere că am gastrită! – s-a văitat P.

– Descalificat! Bărbatul tradiţional nu crede în gastrită! – a decis B., fără drept de apel.

– Şi ce-o să mîncăm în rezervaţia asta? – s-a interesat G., mereu pofticios şi morocănos.

A devenit astfel evident că în rezervaţia bărbatului tradiţional trebuie să existe un spaţiu şi pentru nevasta sa, care să gătească – chiar dacă orice bărbat tradiţional ştie să pregătească mai bine decît oricine altcineva cel puţin două-trei feluri de mîncare, precum omletă sau friptură la grătar.

– Dar dacă, Doamne fereşte, mă-nţelegeţi... adică ce se întîmplă dacă soţia moare prima, cine mai găteşte? – s-a interesat, anxios, M.

– Exclus! – i-a tăiat-o scurt B. Prin definiţie, bărbatul tradiţional moare primul – măcar pentru faptul că nu ştie ce să facă – dacă ar rămîne singur...

– În orice caz, o să vă rog să puneţi peste tot plăcuţe cu „Nu daţi de mîncare la bărbatu' tradiţional!", că altfel nemernicii ăştia de copii sînt în stare să ne arunce chips-uri şi alte porcării d'astea cu E-uri, pe care noi, în naivitatea noastră tradiţională, să le înghiţim pe nemestecate – a mai solicitat, prudent, G.

Am mai fi pus noi pensia la cale, aşa, ca-ntre băieţi, dar se făcuse miezul nopţii şi peste cîteva ore ne aştepta pe toţi o nouă zi de muncă...

PUBLICITATE

CATEDRA DE COMUNICARE ȘI RELAȚII PUBLICE
din Facultatea de Litere a Universității din București

Conferința cu participare internațională
"Fundamentele comunicării organizaționale: tendințe actuale"

1-2 iunie 2007, str. Edgar Quinet 5-7, București

Participă specialiști din Marea Britanie, Franța, Belgia, Germania, Danemarca și alte țări.
Asociații internaționale partenere: ECREA, EUPRERA, AUF, SFSIC

www.comunicare-relatiipublice.ro

Partener oficial: EIT Forum Auto - importator Volvo în România
Cu sprijinul: Golden Tulip Sky Gate, SnackAttack, Romanian Convention Bureau, DC Communication
Parteneri media: HotNews.ro, IQads.ro, Comunic@ții Mobile, Agenția de știri RADOR, Radio România Actualități, British Council, Dilema Veche, aLtitudini, Editura Tritonic

Andrei PIPPIDI

SOS București

Trecut şi viitor

Am mai avut ocazia să vorbim despre creşterea peste măsură a mulţimii locuitorilor în Capitala ţării noastre, a cărei populaţie, de altfel, a scăzut în ultimii ani. Problema nu e numai a noastră. Un recent număr din *The Economist* atrage atenţia că jumătate din omenirea întreagă trăieşte acum în oraşe. La 1800, proporţia era de numai 3%. Fireşte, socotind întinderea continentelor „noi", în care aglomerările umane, în majoritatea lor, nu aveau decît forma de sate.

Asia este un continent „vechi". Acolo au luat naştere cele dintîi aşezări urbane: Ierihon, Ur, Ninive şi Babilon. Europa nu cunoaşte oraşe mai vechi decît, în Creta, Knossos, şi, în Grecia, Micene. Primul e un mare palat, cu coloane proaspăt revopsite, pe care turistul îl găseşte în mijlocul unei tabere de tejghele unde se vînd chebap şi statuete; al doilea, într-un peisaj de dealuri pleşuve, pare numai decorul unei tragedii de Eschil. O adevărată metropolă n-a existat pînă în secolul al III-lea după Hristos, cînd Roma, aflată atunci la zenitul dezvoltării sale, avea peste un milion de locuitori.

Ceea ce îi aduna pe oameni la un loc era venerarea unui loc de cult (Delphi, la poalele unui zid de stîncă peste creasta căruia nu vezi decît cerul zeilor), schimbul de mărfuri transportate peste mare de navigatori (Veneţia, Londra, Lisabona şi Amsterdam), centrul unei reţele imperiale de administraţie (Istanbul, Beijing) sau căutarea învăţăturii (Oxford, unde de la „vadul boilor", nume cu totul rustic, s-au întins, unul după altul, colegiile). Dar, mai ales, în Evul Mediu european, fuga de şerbie şi de sărăcie, adăpostirea în dosul zidurilor de apărare care încingeau oraşul. Aici îi aşteptau însă pe noii veniţi alte pericole: înghesuiala, malnutriţia şi situaţia sanitară primitivă favorizau răspîndirea bolilor (ciuma năpraznică de la mijlocul secolului al XIV-lea a redus populaţia Europei cu un sfert). Mureau oamenii şi la ţară, dar locuitorii oraşelor erau cei mai vulnerabili. Probleme pe care azi le considerăm caracteristice pentru Lumea a treia. Datorăm unui istoric italian, Carlo Cipolla, relatarea începuturilor politicii de igienizare urbană. La Volterra, cetate ridicată pe o înălţime deasupra ogoarelor şi livezilor Toscanei, administraţia aristocratică s-a luptat cu ciuma prin reguli stricte de igienă sanitară, cu toată opoziţia clerului care, prin organizarea de procesiuni, înteţea contaminarea mortală şi care l-a ameninţat pe guvernator cu excomunicarea. Aceasta se întîmpla în veacul al XVII-lea. Stră-stră-străbunicii mei de la Iaşi au murit amîndoi de holeră: el la 1830, ea la 1848. În casa din Bucureşti a bunicilor mei, în primii ani după 1900, apa era încă adusă cu sacaua.

În vremea aceea, 13% din populaţia lumii devenise urbană. În România, chiar 15%. Viteza cu care numărul bucureştenilor a trecut de la o jumătate de milion în 1920 la *două milioane şi jumătate,* cîţi sînt în momentul de faţă, s-a datorat în primul rînd progreselor din medicină şi ofensivei contra insectelor şi rozătoarelor în locuinţe, apoi industrializării care, după război, din motive politice şi ideologice, a atras populaţie rurală. Viaţa din cuburile de beton, fără curte, dar cu televizor, avea alte reguli şi a creat un alt tip uman. Că, acum, se încearcă readucerea la un model tradiţional cu construcţia catedralei din Drumul Taberei arată nevoia de a redresa moralitatea socială şi de a oferi o identitate acestei populaţii. Între timp, se înmulţesc sălile de jocuri mecanice şi locul de sociabilitate prin excelenţă a devenit mall-ul.

Dincolo de vechiul centru, cartierele suplimentare au constituit un alt oraş în continuă expansiune. Călătoria de acolo pînă în zona kilometrului 0, cu mijloacele de circulaţie în comun, durează aproximativ o oră şi jumătate. În aceste condiţii, a propune extinderea Capitalei spre mereu mai depărtate colonii de vile, pe care speculatorii de terenuri le-au şi pregătit, cu alăturatul cimitir, de oameni sau de „animale de companie", este inconştienţă. E inevitabil? Statele macrocefale, centripete, sînt cele în curs de dezvoltare, care se străduiesc să recupereze. Dar acest scenariu de Lumea a treia n-a fost adoptat de celelalte ţări din fostul lagăr comunist. O să fie excepţia românească.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

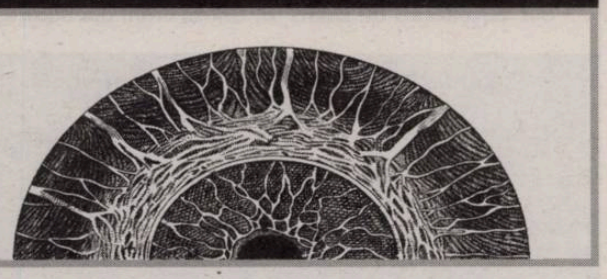

Cenzura veselă şi tristă

În urmă cu opt ani, Nicolae Manolescu publica în *România literară* un editorial cu titlul „Cenzura veselă". Criticul se referea îndeosebi la perioada de după 1977 (anul în care Ceauşescu a desfiinţat cenzura ca instituţie); în lipsa unor nomenclatoare limpezi, cenzorii (mai mulţi decît înainte de 1977) luau nu o dată decizii aberante, vizînd în special vocabularul şi propunînd „soluţii" de un enorm comic involuntar. Să nu uităm că printre cenzori se numărau, pe lîngă cei de la diferite instanţe „de partid şi de stat", numeroşi scriitori ce lucrau în edituri şi la reviste şi care practicau ei înşişi o lectură deformată a textelor, pentru a preîntîmpina posibile reacţii punitive din partea autorităţilor.

O practică răspîndită a acelor ani era ca autorii să trimită criticilor exemplare „corectate", în sensul că restabileau, prin adăugiri sau ştersături, textul original. Era, în fond, şi o dovadă de încredere, precum şi un semn de solidaritate profesională. Am primit eu însumi (făceam pe atunci cronică literară) numeroase volume cu astfel de corecturi. Ele dau într-adevăr măsura acelei cenzuri „vesele", de o stupiditate incredibilă, dar şi de o eficacitate perversă în a detecta ceea ce putea părea suspect. Voi selecta, în continuare, o serie de exemple, culese din volume de poezie apărute în anii '80; numele autorilor nu contează aici (ei se vor recunoaşte destul de uşor dacă vor citi aceste rînduri), important este să vedem cum funcţiona mecanismul.

Voi semnala, prin caractere cursive, cuvintele şi sintagmele fie eliminate, fie „transformate". Voi pune faţă în faţă versiunea hotărîtă de cenzor (care va fi fost el) şi versiunea iniţială, dorită de autor. Iată, mai întîi, exemple din două cărţi ale unui tînăr (pe atunci) poet al generaţiei '80. Aşadar: „cineva *într-o zi* era frînt"; poetul scrisese „cineva *zilnic* era frînt"; *„rumeguşul* cuvintelor" pentru *„mătreaţa* cuvintelor"; „apele *cristaline* ale poemului" în loc de „apele *mîloase* ale poemului"; „şi eu am trăit/*trei decenii*" pentru „şi eu am trăit în *obsedantul deceniu"; „o nedumerire* sau aşa ceva" – *„o revoltă* sau aşa ceva"; „acea *neobrăzată* numită singurătate" – „acea *tîrfă* numită singurătate"; „îţi va *înflori* viaţa" pentru „îşi va *lua* viaţa".

Am lăsat la o parte multele situaţii cînd cuvinte sau versuri întregi sînt eliminate fără să fie pus ceva în loc; chiar şi cenzorului îi lipsea, uneori, inspiraţia... Să deschidem şi alte volume de poezie: „zi-mi *dumineca* sădită lîngă-o floare" în loc de „zi-mi *biserică* sădită lîngă-o floare"; „femeile *au hohotit cărunt*" pentru „femeile *au coborît în prunci";* „mai bine-mbracă *depărtarea*" – „mai bine-mbracă *lumînarea";* „fluturi buimaci au curs din *obloane*" – „fluturi buimaci au curs din *icoane";* „şi trece *fulgerul* în fiecare seară călare" – „şi trece *îngerul* în fiecare seară călare"; „vă iubesc cimitire de *duhuri*" – „vă iubesc cimitire de *îngeri";* „m-am născut în anotimpul *răcoros* al întrebărilor" – „m-am născut în anotimpul *friguros...*"; „pregătit pentru o nouă *victorie*" pentru „pregătit pentru o nouă *înfrîngere";* „pretutindeni *sînt drumuri*" – „pretutindeni *e moartea";* „tu ce faci cînd *soarta* traversează strada" – „tu ce faci cînd *moartea...*"; „Tratatul despre *demnitatea* lumii" în loc de „Tratatul despre *laşitatea* lumii"; *„sentimentele* ar fi locuit departe de mine..." – „*suferinţa* ar fi locuit..."; „nu *jubilaţia*" pentru „nu *deznădejdea*".

Şi, *pour la bonne bouche:* „nimeni nu a pus *anemone* în ceai" în loc de „nimeni nu a pus *cianură* în ceai"; „O, *Leopolda,* dă-ne nouă / Lumina celor *doi* calzi sîni" pentru „O, *Reparata,* dă-ne nouă/Lumina celor *trei* calzi sîni"; „*Tata* era un vierme" în loc de „*Dictatorul* era un vierme".

Pentru cine cunoaşte realităţile anilor '80, modificările sînt lesne explicabile. Erau proscrişi termenii religioşi, cei cu conotaţii erotice, cuvintele ce trimiteau la frig, foame, tristeţe, disperare, întuneric etc. Sau la bancuri celebre, precum cel cu cianura în ceai. Cenzorii găseau soluţii, am văzut, aiuritoare. Cum să nu admiţi, fie şi cu o indicibilă tristeţe, că exista şi o cenzură veselă?

Texte şi opinii de: ● *Andrei CIURCANU (redactor* Evenimentul zilei) ● *Stela GIURGEANU* ● *Gabriel GIURGIU (realizator TV)* ● *Roxana LUPU (reporter* Evenimentul zilei, *senior editor* Opinia Studenţească, *Iaşi)* ● *Mălina VOICU (sociolog)* ● *Ruxandra MIHĂILĂ* ● *Dana Cornelia NIŢULESCU (sociolog, Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii al Academiei Române)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

DILEMAVECHE

Cum ajunge UE la sate

Europa, musafirul (in)comod

*De foarte mult timp, umblă o vorbă cum că în sat va poposi un musafir de seamă. Zvonuri după zvonuri! Timpul trece repede, sînt o sumedenie de lucruri de orînduit şi nu-i vreme de pierdut cu vorbele din tîrg. Azi este primăvară, cîmpul trebuie arat şi semănat, brazdele de ceapă şi ardei – udate, răsadurile de ardei, varză, roşii şi castraveţi – plantate. Mai sînt de pus cuiburile de cartofi în grădină, porumbul pe holdă, merii din livadă au rămas nesăpaţi şi cîte şi mai cîte. E greu, dar cine să ţi le facă... Copiii au plecat pe la oraş sau prin ţări străine, iar dacă pui pe cineva să sape cu lopata, să dea cu sapa, să grebleze, să taie pomii sau să dea foc la frunzele uscate, mai rău te încurci. Pe ziua de muncă, din zori pînă-n amiază, muncitorul vrea de la tine cîteva sute de mii. Să tot fie vreo 3. Plus mîncare, ţuică şi ţigări. Tot mai bine răzbaţi singur. Pînă acum nu a fost la fel? Tata şi bunicul nu au muncit ca şi tine? După ce dai un castron de boabe la orătănii, duci vaca pe izlaz şi mergi în pădurea de pe deal ca să marchezi niscaiva copaci pe care îi vei tăia spre iarnă. Şi musafirul îşi tot anunţă venirea... Pesemne că e ceva cu el, că prea este forfotă mare. Dacă se vorbeşte şi pe la Primărie, trebuie că e ceva serios! Este de la centru, cumva?! Se face însă mîine şi vine vara. Pliveşti bălăriile, uzi legumele din grădină, te necăjeşti nevoie mare pe mana care a căzut peste roşii, ai grijă de ouăle din clocitoare, faci fin... Şi uite-aşa munceşti toată ziua. Şi cînd deschizi seara televizorul... din nou discuţii despre musafir. Acum este ceva sigur, în cîteva luni ajunge în sat, dar zice-se că nu-i tocmai simplu cu el. A mai trecut şi prin alte locuri şi, dacă pe-acolo oamenii s-au descurcat să-l primească şi să-i facă şederea plăcută, n-o fi obştea ta mai prejos. Dar nu prea pricepi tu ce înseamnă să-i faci pe plac. Şi oricum, s-a făcut zi şi a venit toamna. Mergi la cules de mere, pere sau prune pentru ţuică. S-au făcut cartofii, a ieşit şi porumbul, s-au copt legumele din grădină, trebuie să scoţi morcovul, să pui varză şi murături, să toci verzituri la pui, să chemi veterinarul. Timpul în continuare nu este răbdător cu tine, iar anotimpurile se succed în voia lor. Se duce toamna, vine iarna, trece anul şi... apare musafirul. Şi tu eşti pus în faţa faptului împlinit: trebuie să-l primeşti, că doar nu l-oi lăsa pe uliţă! Prea multe despre el nu ştii, dar ţi-ai făcut tu o imagine despre „ce şi cum". Parcă nu ar fi prea bine... nu-i place cum te organizezi, zice că nu lucrezi aşa cum ar trebui, parcă este cam fudul şi se cam impune în faţa ta. Pînă la urmă, nu prea îţi vine să dai crezare unui necunoscut, doar nu i-oi face voia după ce o viaţă întreagă ai făcut cum ai învăţat de la bătrîni. Dar zice-se că nu va pleca aşa de repede şi că va trebui să faci cumva să vă împrieteniţi. Dar cine să te sfătuiască?! A venit, în sfîrşit, Europa, musafirul (in)comod. (**R. T.**)*

Mălina VOICU

Satul românesc în Europa

Cît de european este satul românesc? Cît de mari sînt diferenţele între ruralul românesc şi cel european? Dar asemănările? Vor reuşi ţăranii români să se integreze în Europa *de facto?* Acestea sînt întrebări care ne tot preocupă de cîţiva ani încoace, mai exact din momentul în care aderarea la UE a devenit o certitudine. Sînt binecunoscute disparităţile care există între sat şi oraş, la noi în ţară. Ruralul este de obicei perceput ca o lume a tradiţiei şi a agriculturii, în timp ce oraşul este asociat cu modernitatea şi producţia industrială. De aici apar şi au apărut o serie de temeri legate de capacitatea de sincronizare a lumii rurale româneşti la realităţile impuse de aderarea la Uniunea Europeană. Temerile au fost, pe de o parte, legate de nepotrivirile culturale dintre modul de a gîndi al ţăranului român, care a trudit toată viaţa între hotarele satului natal, pe care l-a părăsit doar de cîteva ori în toată viaţa, şi cele ale unui cetăţean „european", pentru care tradiţia şi religia nu mai înseamnă mare lucru. Pe de altă parte, temerile noastre au vizat reacţia pe care o vor stîrni noile reglementări în domeniul agriculturii impuse de politica agricolă europeană.

Pentru săteanul din România, Uniunea Europeană sau simplu, Europa, este „o ţară" prosperă, un loc unde oamenii trăiesc bine şi unde vrem şi noi să ne integrăm. Imaginea Europei se construieşte prin opoziţia între *noi* şi *ei, ei* fiind mai bogaţi, mai avansaţi tehnologic. Principalele aspecte la care face referire această dihotomie sînt infrastructura, nivelul de trai şi modul de a gîndi şi de a munci al oamenilor. *Ei* au drumuri asfaltate, apă curentă şi canalizare, şcoli şi dispensare moderne, iar aspectul general al localităţilor rurale nu diferă prea mult de oraş. La *ei,* nivelul de trai este mult mai ridicat şi oamenii, chiar şi de la sat, găsesc de lucru în afara sectorului agricol şi cîştigă mult mai bine. *Ei* muncesc mai eficient şi respectă altfel munca lor şi pe a altora. Deşi în multe cazuri cei care ne-au dat aceste răspunsuri au adunat informaţii despre Europa şi UE numai din mass-media şi din poveştilor celor norocoşi care au ajuns să vadă cu ochii lor, imaginea existentă în ruralul românesc referitoare la Uniunea Europeană este una relativ omogenă, indiferent de regiunea în care locuieşte persoana sau de nivelul de educaţie.

Interesant este şi faptul că Europa este de cele mai multe ori văzută ca o realitate externă, ceva diferit de noi şi de viaţa cotidiană, foarte puţini dintre cei intervievaţi autoidentificîndu-se ca europeni. Singura localitate în care majoritatea sătenilor se consideră a fi europeni este un sat situat pe graniţa de Vest a României, în care majoritatea populaţiei este constituită din etnici maghiari. Oamenii din Zerind se consideră a fi în primul rînd români şi în al doilea rînd cetăţeni europeni, în timp ce restul celor intervievaţi văd Uniunea Europeană ca pe o realitate exterioară, iar cetăţenia europeană mai degrabă ca pe un deziderat decît ca pe o realitate imediată sau măcar uşor accesibilă.

Informaţia despre Europa este în general săracă în satele româneşti, oamenii fie nu sînt interesaţi să afle, fie nu au de unde. În acest punct apar diferenţele date de nivelul de dezvoltare socială şi economică al satului la care ne raportăm. În satele sărace, relativ izolate, la care informaţia ajunge mai greu – cum este cazul celor din zona de Nord-Est a Moldovei –, dorinţa de a afla cît mai multe despre Europa şi despre integrare este ridicată. Aici informaţia despre UE ajunge în principal prin intermediul televiziunii. În schimb, în satele cu un grad de modernitate mai ridicat – cum sînt cele din zona Prahova sau din Banat –, oamenii sînt mai puţin doritori să afle mai multe despre Uniunea Europeană. Şi aici televizorul este sursa principală de informare, însă există şi canale alternative. Oamenii din satele dezvoltate citesc ziare, merg la oraş pentru muncă sau cumpărături şi toate aceste contexte prilejuiesc colectarea de informaţii generale, despre ce se mai întîmplă în ţară, dar şi despre ce se mai întîmplă cu aderarea şi cu Europa.

Dincolo de mass-media şi discuţiile la o ţuică sau la poartă despre ce mai e prin lume, în satul românesc informaţiile se mai transmit pe nişte canale informale, care au însă o importanţă destul de crescută. Liderii formali sau informali din comunitate reprezintă adeseori surse mai credibile de informare decît televizorul sau radioul. Preotul, directorul de şcoală sau gospodarul satului ştiu mai bine cum e în UE şi ce trebuie să facem ca să fie bine acum, că ne-am integrat. Şi primarul reprezintă o sursă de informare pentru lumea rurală, uneori credibilă, alteori nu, în funcţie de modul de raportare al comunităţii la persoana alesului local.

Dincolo însă de o realitate abstractă, cu care se identifică mai mult sau mai puţin, Europa înseamnă pentru lumea satului românesc un nou mod de a face agricultură. De la începutul lui 2007 nu mai putem să producem ce vrem, cît vrem şi cum vrem. Sintagma „aşa au făcut tata şi bunicul, şi aşa fac şi eu" nu mai este funcţională. Europa impune un alt mod de a face agricultură, care nu a fost încă pe deplin explicat şi asimilat. Din păcate, multe dintre campaniile de informare referitoare la reglementările în domeniul agricol nu şi-au atins ţinta. Ceea ce s-a reuşit deocamdată a fost transmiterea formei, fondul rămînînd o nebuloasă pentru cei mai mulţi oameni de la sat.

Sătenii au aflat că nu mai pot să cultive viţa-de-vie ca pînă acum, că vitele trebuie să poarte cercei de identificare şi că porcul trebuie anesteziat înainte de tăiere, fără să înţeleagă de ce li se cer toate aceste lucruri. Transmiterea haotică de informaţie şi neexplicarea clară a ceea ce se aşteaptă de la agricultori generează uneori confuzii, în aparenţă hilare, dar care au o încărcătură foarte mare. Un preot din judeţul Sibiu povestea că sătenii au venit îngroziţi la el să îi spună că au aflat că după intrarea în UE s-au reintrodus cotele la produse agricole, ca pe vremea comunismului, şi că UE le va lua recoltele din bătătură cu japca! Nimeni nu le explicase oamenilor foarte clar că noile cote impuse de Uniune nu sînt acelaşi lucru cu cele comuniste şi că acestea se referă la cît au drept să vîndă, nu la produsele pe care trebuie să le dea gratis la stat.

Sondajele de opinie arată că populaţia rurală susţinea cu tărie în anii anteriori aderarea la UE tocmai din dorinţa de a fi şi *la noi* aşa cum e *la ei.* Europa a fost percepută ca un furnizor de fonduri şi au fost luate în calcul preponderent avantajele aderării, nu şi costurile acesteia. După ianuarie 2007, costurile efective ale integrării europene au început să iasă la iveală. Lipsa de informaţie „europeană", transmisă pe canale credibile şi într-o formă accesibilă, va determina creşterea costurilor percepute ale aderării în rîndurile oamenilor de la sat. Deocamdată Europa începe să însemne nu străzi asfaltate, dispensare utilate şi locuri de muncă, ci cote şi reglementări fără sens, care au darul de a îngreuna viaţa oamenilor. Diferenţa dintre „euro-optimism" şi „euro-scepticism" este foarte mică, iar cheia optimismului constă în furnizarea de informaţie relevantă.

Ruxandra MIHĂILĂ

UE – km 0

La avizierul Primăriei, un anunţ cu litere proaspete, de laptop: „Cei care realizează o cotă de 500 l lapte vor primi subvenţie". Lîngă mine, ţăranul de 68 de ani (cel mai tînăr din sat, ultima generaţie rămasă *acasă,* căci – înţelegînd că nu mai exista nici o şansă pentru ai săi, între timp i se luase absolut tot – a făcut imposibilul să-şi scoată copiii din sat, mai departe la şcoală, la muncă...) dă neîncrezător din cap şi pleacă tîrşindu-şi gîndurile pe treptele clădirii. Pentru cei care nu au apucat acele vremuri, cînd *cota* se identifica cu absolut toate bunurile din bătătură, cuvîntul poate avea o semnificaţie neutru-birocratică; celui de lîngă mine însă îi răscoleşte amintiri ce pun stavilă, din start, oricărui imbold de nou. „Părinţii mei au tăiat un viţel şi pentru asta pe mama au închis-o trei luni. Nu era voie să tai, trebuia să-l predai la cotă" – **Maria Ciurilă,** 75 de ani. „Comunismul ne-a rupt sufletele; în '62 s-a terminat cu totul, ne-a luat tot; tot trebuia dat la cotă. De pe locul tău, pe care-l munceai, nu luai acasă decît paie, atît, restul... la cotă" – **Gh. Ciurilă,** 82 de ani.

Bineînţeles, nimeni nu l-a asigurat pe ţăran că acest tip de contract, încheiat *acum,* este respectat în spiritul şi litera legii. El ştie că de-a lungul celor 17 ani, toate promisiunile „ferme" – titlurile de proprietate, irigaţiile, pădurea – au rămas la stadiul de proiect. „Ce n-au reuşit comuniştii cu pădurea, s-o termine, desăvîrşesc acum furii ăştia" – **Valeria Urdea,** 82 de ani.

Nimeni nu le-a explicat ţăranilor (sau n-a avut interesul să o facă) că „implementarea" reglementărilor va cere timp, nu se va face totul peste noapte, începînd fix cu 1 ianuarie. Spre sfîrşitul anului trecut, la tîrgul de vite, vacile şi bivolii s-au vîndut cu greu, pe un preţ de batjocură, de 9-10 milioane – spre comparaţie, între cele două războaie, un salariu bun era echivalent cu o pereche de boi. Cine avea boi în sat era fruntaş. Pentru că nimeni nu mai vrea să cumpere, toată lumea vinde. La centrul de colectare a laptelui din sat (un singur punct, în regim de monopol) sătenii primesc 6 lei pe litrul de lapte de vacă şi 8 lei, de bivoliţă. Dacă e secetă şi nu se face fînaţ, cu ce să hrăneşti vitele să poţi respecta contractul semnat?! „A rămas pămîntul pîrloagă. Satul e bătrîn... Noi n-avem posibilităţi să ne aliniem la standardele UE, sîntem bătrîni, nu mai putem munci, iar din pensie... Au venit unii să ne propună să arendăm pămîntul, 100 euro/ha, dar după ce nu mai eşti, pretind ca pămîntul să le rămînă lor. Altă hoţie!" – Gh. Ciurilă. Aşa că satul e pe cale să se golească şi de ultimele exemplare de vite de rasă, bune de lapte. Grecul care ţine punctul de colectare a anunţat deja că nu e dispus să investească pentru retehnologizare. Nu rentează... Cînd se va pune problema cu adevărat, va închide... Cel mai tînăr ţăran din sat e mulţumit, a procedat bine. Priveşte lung din poartă, se gîndeşte că s-ar încumeta pînă la „judeţeană", la Braşov, să mai ceară nişte informaţii despre proiecte. Se uită la ceas. Cursa de 13,00 din Părău (la 3 km) a trecut deja... Închide portiţa murmurînd împăcat: „E altă lume, altă treabă!..."

sursa: satul Grid, jud. Braşov

Comunicat: Cine n-a gustat încă o cană cu zară din lapte de drigană e bine să se grăbească. Nu de alta, dar pînă să ajungă în topul „brand"-ului de ţară, acest deliciu gastronomic s-ar putea să dispară... Şi e păcat.

Dana Cornelia NIŢULESCU

Trifeşti, un sat de la graniţa de Est a ţării

În anul 2005 am făcut parte dintr-un grup de cercetători care trebuia să monitorizeze impactul unei campanii de informare, comunicare şi promovare a valorilor europene în satul românesc, campanie iniţiată de Delegaţia Comisiei Europene la Bucureşti. Împreună cu o colegă, tot sociolog, am ajuns în Trifeşti, judeţul Iaşi, un sat care personifică imaginea comunităţii izolate, periferice, depărtate de oraş – şi rar în contact cu acesta – şi de căi de comunicaţie, precum drumurile naţionale şi europene. Legătura noastră cu locul a stat permanent sub semnul întîlnirii dintre civilizaţia satului românesc moldovean şi valorile europene promovate în contextul procesului de aderare a României la Uniunea Europeană.

Trifeştenii sînt oameni primitori, mai ales cu oaspeţi de la Bucureşti, dar viaţa lor socială este destul de săracă. Oamenii discută între ei foarte puţin şi caută rar ocazii de a se întîlni şi de a-şi petrece timpul cu ceilalţi. Doar familiei şi rudelor apropiate li se împărtăşesc problemele domestice, pentru că alte subiecte de discuţie nu se prea găsesc. Sărăcia i-a dezbinat şi i-a înrăit pe oameni. Aceasta este azi reacţia ţăranului la spiritul colectivist şi egalitar în care a trăit; este o formă de individualism manifestat prin egoism şi invidie, şi nu prin afirmarea proprietăţii şi a valorii individuale. Fiecare caută să supravieţuiască avînd grijă de bucata sa de pămînt. Cine mai poate. Cine nu – mizează pe buna-credinţă a celor de la asociaţia agricolă. Da, dar şi încrederea pare a fi o resursă pe cale de dispariţie în satul nostru.

Majoritatea fac agricultură, dar se folosesc de utilaje puţin performante, iar produsele obţinute din cultivarea pămîntului sînt destinate în cea mai mare parte autoconsumului şi în foarte mică măsură pentru vînzare. Ţăranul continuă să se axeze cu precădere pe culturile tradiţionale de porumb şi grîu, slab valorizate însă pe piaţă: „Degeaba au fost atenţionaţi cu subvenţia asta de la porumb prin care li s-a arătat că nu cu porumb faci bani. Guvernul are o strategie foarte clară, legată şi de cerinţele UE, că nu din asta se trăieşte şi oamenii trebuie să înţeleagă că trebuie să cultive altceva ca să scoată bani...“ *(lider local,* aprox. 50 ani). Adaptarea culturilor şi creşterea anumitor animale ar reprezenta o alternativă la starea de sărăcie a populaţiei din mediul rural în general, însă adoptarea acestor strategii pare greu de realizat în afara unei campanii de informare sistematice şi a unui sprijin real din partea autorităţilor. De asemenea, zona este apreciată ca foarte bună pentru apicultură, datorită lipsei poluării. Activitatea de creştere a albinelor însă nu a dobîndit o amploare mare în ciuda potenţialului natural existent şi a experienţei de succes a unui antreprenor local, dintr-un sat aparţinător comunei Trifeşti.

Activismul local ca măsură a implicării populaţiei se „mişcă“ pe o axă imaginară între eforturile minime ale administraţiei de a atrage fonduri şi de a mobiliza resursele autohtone, încercările localnicilor, puţine la număr, de a prospera, realizînd, pe lîngă activităţile tradiţionale, microproiecte economice profitabile şi inerţia care îl împiedică pe ţăranul rămas tributar vremurilor „colectivului“ să se asocieze şi să îşi construiască motivaţia pentru a participa la acţiuni comune cu efecte benefice asupra întregii comunităţi. „Oamenii nu se omoară pentru că primesc ajutoare sociale sau cornul şi laptele, acestea sînt programe care nu încurajează iniţiativa“ *(bărbat,* 35 ani). A dispărut obişnuinţa ca lumea să fie chemată la activităţi colective de interes obştesc. Voluntariatul şi intenţia de asociere pentru lucrări comunitare sînt valori care aproape au dispărut. Oamenii îşi aduc aminte şi apreciază experienţele, cu rezonanţă istorică şi demult trecute, de tip clacă, adunări populare. Exista înainte „un consilier al satului sau – cum se spunea înainte – mandatar. Acela reprezenta tot satul. El organiza în sat adunări populare, obşteşti. Hotărîri... ce facem cu imaşul, ce avem de făcut, un şanţ, un drum“ *(bărbat,* 83 ani, pensionar). Astăzi nu mai există, mai ales în rîndul tinerilor, noţiunea de muncă în folosul comunităţii disociată de ajutorul social. Ori campania de promovare a valorilor europene se axa tocmai pe această idee că Europa nu înseamnă numai maşini agricole performante, drumuri frumoase, bani, market-uri, ci presupune în primul rînd oameni solidari şi spirit comunitar.

Oamenii cred că în agricultură se vor ameliora efectele negative cauzate de fărîmiţarea pămîntului, prin unificarea şi specializarea loturilor destinate unui anumit tip de cultură şi printr-un sistem modern de administrare a lor. „O singură persoană se va ocupa de o plantaţie de usturoi. Unul are să pună numai ceapa, altul are să facă fermă de lapte. Eu acum pun şi usturoi, şi ceapă, cresc şi vacă, facem de toate. Dar dînşii spun că nu e bună nici una“ *(bărbat,* 47 ani, salariat). Oamenii se tem însă de reglementările împovărătoare pentru gospodăria ţărănească: „Laptele de la stînă trebuie pasteurizat, colectarea laptelui presupune să ai fîntînă, hidrofor igienizat, pentru mulgerea vacii trebuie cursuri, să faci injecţie porcului pentru a nu se mai vărsa toxine cînd îl tai...“ *(lider local,* 35 ani).

Speranţele şi îngrijorările localnicilor se nasc în contextul unei informări deficitare cu privire la reglementările pe care le presupune aderarea. Lipsa de comunicare şi absenţa formatorilor de opinie – persoane şi instituţii, care să fie creditaţi cu un capital mare de încredere – generează sentimentul de teamă difuză în legătură cu momentul integrării. Se pare că oamenii au suferit mult prea multe dezamăgiri în cei 17 ani care au trecut de la Revoluţie şi nu mai sînt dispuşi să investească încredere atît de uşor.

Cînd stai de vorbă cu ţăranul, îl simţi că parcă a fost lăsat singur în faţa unei ameninţări pe care nu ştie cum să o dovedească. Este nevoie de colaborarea tuturor instituţiilor locale şi organizarea unor întîlniri cu specialişti care să explice detaliat şi accesibil care sînt prevederile referitoare la domeniul agriculturii şi care sînt soluţiile care ar ameliora imaginea negativă a viitorului lor. „Degeaba am toată documentaţia despre UE, programele care s-ar putea realiza, dacă nu există o colaborare între Primărie, (...) Şcoală, Biserică, ca să fie oamenii informaţi“ *(femeie,* aproximativ 40 ani, salariat).

În satul Trifeşti, viaţa pare că se derulează în virtutea inerţiei, iar oamenii aşteaptă ca nişte spectatori trecerea timpului. De-a lungul unui an calendaristic am avut senzaţia că lucrurile nu se mişcă, că nu se întîmplă nimic. Imaginile sînt dintr-un film derulat cu încetinitorul în care satul, oamenii, personajele principale ale cercetării noastre – fie ele ţărani sau autorităţi locale –, sînt la fel ca ieri şi mîine, probabil ca azi.

Andrei CIURCANU

Europa, dincolo de gardul României

Să mergi prin satul românesc şi să-i întrebi pe ţărani despre Uniunea Europeană, despre nume alambicate – cum e cel al preşedintelui Comisiei Europene, Jose Manuel Durao Barroso –, să pui întrebări despre proiecte, fonduri SAPARD sau despre cine e Leonard Orban e ca şi cum l-ai întreba pe Necuratul de cele Sfinte. Mai degrabă nu te duci. Şi dacă totuşi te încumeţi, trebuie să te înarmezi cu multă răbdare pentru a face faţă nu doar ignoranţei, care porneşte dintr-un hău de necunoaştere, cît sărăciei şi slăbiciunii oamenilor de a merge mai departe. Pentru ei nu Europa contează, ci braţul de fîn dat vacii, grăuntele pentru orătănii şi apa pentru cal. Căci ei se apucă de mîncat după ce au hrănit animalele.

Strategia de informare a populaţiei a început cum nu se poate mai prost: de la centru înspre *foburg*. E ca şi cum ai vrea să reinventezi apa caldă întîi pentru cel care a crescut printre geluri şi duşuri cu nouă jeturi pentru relaxare şi mai apoi pentru cel care-şi spală rufele cu săpun din leşie şi-şi scaldă picioarele în butoiul cu apă de ploaie.

Asta e ţara mea

În România lui 2006 existau aproape 20 de sate europene care şi-au cîştigat titulatura pe plăcuţa de „Bine aţi venit!“. În România lui 2007 există peste 3500 de sate neconectate telefonic, ale căror administraţii îşi fac planurile în funcţie de concediile poştaşului. În România lui 2007, la 5 kilometri de Bucureşti, oamenii trăiesc pe întuneric precum şobolanii, de peste 50 de ani. În România lui 2007, în aproape jumătate din gospodăriile din mediul rural anotimpurile se succed şi în WC-uri, pentru simplul fapt că acestea sînt construite în fundul curţii.

Asta e România mea care trebuie să înţeleagă cu ce se mănîncă Uniunea Europeană.

Pămîntul e-n pîrloagă

Ţăranul nu merită să fie batjocorit şi criticat pentru că nu ştie. Ţăranul nu trebuie răstignit că nu i-a crescut grîul pe tarla. Ţăranul român e victima sistemului şi a inerţiei caracteristice întregului neam românesc: lasă-i pe alţii să gîndească pentru tine!

Să-l luăm ca exemplu pe **Gheorghe Marin,** de pe strada Micşunelelor, sat Zurbaua, comuna Dragomireşti Deal.

– Ce ştiţi despre Uniunea Europeană?

– Vorbesc mult, fac puţin. Păi, noi stăm cu pămîntul gol şi nu avem ce planta pe el.

Răspunsul bărbatului, fumător activ, dar fără acte în regulă, nu este departe de noţiunea de adevăr. Doar că pe nea Gheorghe nu l-a încercat curiozitatea în aşa fel încît să-i „rupă“ în mijlocul uliţei cămeşa domnului primar şi să-l întrebe de „sănătate“ şi UE.

Cifrele sînt grăitoare în acest caz. Deşi toţi ţăranii se plîng că nu fac profit din agricultură, abia 40% din cei peste 1,5 milioane de fermieri înscrişi în Registrul Fermelor şi-au depus cererile pentru sprijinul financiar de 50 de euro pentru un teren de hectar agricol. Unul din cei nemulţumiţi este cu siguranţă şi nea **Marin.**

– Ştirile la televizor şi în ziare le urmăriţi?

– Bineînţeles.

– Ce vă spune numele de Leonard Orban?

– Un hoţ şi-un şmecher care face prostii pe la PNL şi luptă împotriva lui Băsescu. L-am urmărit de la bun început de cînd a apărut pe la televizor. Nu mi-e drag că umblă cu Tăriceanu.

Nu trebuie să fim indiferenţi

În satul Zurbaua nu a auzit nimeni de programele şi campaniile de informare în mediul rural, toate „clădite“ pe banii UE. Străină este şi campania din 2005 „Nu aştepta 2007 ca să fii european. Informează-te“ sau programul „Satul românesc, sat european“, ca să nu mai amintim de publicaţia cu acelaşi titlu care se distribuie gratuit administraţiilor publice locale din zona rurală (aproximativ 3000 de comune). Oamenii nu sînt informaţi, lacune există, sistemul dă dovadă de slăbiciune. Unde e hiba? Unde e scăparea? „Fiecare pe cont propriu“ e răspunsul.

Imaginea şi opiniile despre UE se modifică de îndată ce interesul spre mai bine primează asupra scopurilor mărunte. Exact peste drum de nea Marin, la numărul 167, dna **Cristina** nu crede că Leonard Orban, comisarul european desemnat pentru multilingvism, reprezintă naţiunea română. Ba mai mult, femeia crede că Bruxelles-ul va cere activarea clauzei de salvgardare pe justiţie. „Nu trebuie să fim indiferenţi. Trebuie să gîndim pentru noi. În localitate nu a venit nimeni să împartă broşuri, deşi am auzit că se face asta. Atunci măcar să urmărim televizorul şi ziarele.“ Pe poarta casei stă scris mare,

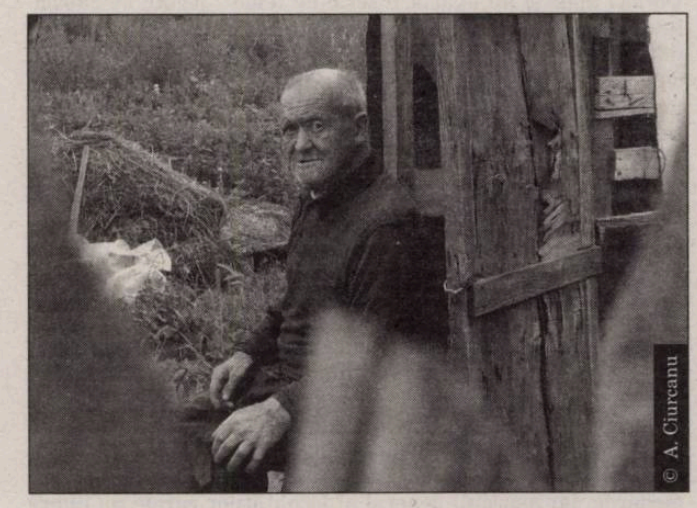

ca semn de respect: „Vînd Porci, Vînd Pui“. La muchia flancului stîng al casei, o maşină străină îşi arată stopurile timid. „Trebuie să ne descurcăm şi noi cum putem, că nu se grijeşte altcineva de noi, decît noi înşine, nu?!“

Dacă nici măcar şoseaua primarului nu e asfaltată...

Plouă mocăneşte. Căruţa lui **Tudor** scîrţîie pe sub osie. Înalt, uscăţiv ca o barză şi tras la faţă precum un corb flămînd, Tudor îşi dă geaca de pe el şi acoperă crupele calului. „Eu nu ştiu ce-i aia Uniunea Europeană – urcă în căruţă. Dacă umblu toată ziua şi fac transport, nu mai am timp de televizor. Dar nici nu cred că o să fie bine. Nu vedeţi... dacă nici măcar şoseaua pe care stă primarul nu e asfaltată, noi ce să mai zicem în sat?!“

Plouă mocăneşte, dar cu picuri mari, grei. WC-ul lui nea Marin e opintit şi parcă se vaită că nu-l mai ţine constituţia robustă din placaj. „Să-i ia dracu' pe toţi. Eu nici la vot n-am fost, că nu m-au primit.“

S-a oprit ploaia, dar ulucii casei dlui **Chiţoi** tot mai pocnesc a apă. „Ştiu că erau 16 state odată şi acum sînt vreo 27. Poate o să fie mai bine. Cu Dumnezeu...“ În dreapta, **Dinu Ilie,** socrul, îşi mestecă măselele surd. Poc... poc... poc... Se aude maxilarul bătrîn lovindu-şi puternic ciocurile. Dl Chiţoi îşi netezeşte burta mare de la atîta iernat şi îşi întinde barba arătînd înspre moşneag. „Noi ca noi, cei tineri, dar e greu cu bătrînii ăştia care nici măcar nu ştiu despre ce e vorba cu Uniunea asta şi ce moment istoric au trăit.“

– Dle Ilie, ce ştiţi despre Uniunea Europeană?

– E greu dom'le, foarte greu. Greu atunci, greu şi acuma. Greu.

Stela GIURGEANU

Oficial, ne merge bine

Părăul este o comună din judeţul Braşov, aflată la mai bine de 50 de km de oraş. Şi cum este Părăul o comună ca multe altele, adică fără rost turistic în ea, mijloacele de acces se limitează doar la strictul necesar al celor nevoiţi să se deplaseze în alte sate. „Strictul", adică niscaiva autobuze „din oră-n oră", care circulă după un alt fus orar decît al celor care încă mai cred cu naivitate că ora are doar 60 de minute. Dacă totuşi te încăpăţînezi să ajungi – aşa cum, după spusele primarului, a făcut-o şi Uniunea Europeană – trebuie să te dai jos din autobuzul care merge spre Făgăraş, taman la intersecţia comunei Şercaia cu drumul ce duce spre Hoghiz. Aici, fie aştepţi în colbul drumului de ţară o maşină trimisă de la Primărie, ori o iei, lipa-lipa, prin praf, preţ de 3 km, spre Părău.

„Sînt primar din 2004, cînd am fost ales pe listele PSD-ului, din turul doi", spune dl **Mihai Popeneciu** şi ne primeşte surîzător, dar aglomerat, prins fiind între un eveniment cultural, „Ziua Eroilor", şi unul politic, referedumul. Comuna Părău are patru sate, ne spune. În afară de Părău mai sînt Grid, Veneţia de Jos (de unde este el de fel) şi Veneţia de Sus. Are în jur de 2000 de locuitori care se ocupă cu agricultura şi creşterea animalelor, fiind de altfel şi o zonă specifică pentru creşterea bivolilor (la Şercaia, comuna învecinată, există şi o bază de cercetare şi creştere a bovalinelor).

Insinuez: păi, aici normele europene ar trebui să fie ca la ele acasă!... Păi da, ne asigură dl primar, sînt. Oficial, în Părău, Uniunea Europeană e mai aproape de oameni şi oamenii de ea, decît v-aţi putea imagina pentru un sat românesc închistat în tradiţional sau decît v-ar putea înşela ochii, deja injectaţi cu praful uliţelor desfundate sau al amintirii de drum asfaltat „de pe vremea comunismului". Ce înseamnă, concret, în 2007, UE în Părău?

În primul rînd, „beneficiem de proiectul de dezvoltare al Ministerului Comunicaţiilor şi Tehnologia Informaţiei – «Economia bazată pe cunoaştere» – un proiect finanţat de Guvernul României şi Uniunea Europeană".

Adică, un prim pas mai aproape de Europa se urmăreşte a se face prin informatizarea comunei şi prin aducerea a zece calculatoare cu server şi cu tot ce trebuie, cu acces nelimitat la Internet, pe bandă largă. „Şcoala comunei va beneficia de o sală de informatică, biblioteca comunală va avea şi ea un calculator, iar la Primărie se va afla server-ul principal."

Şi întreb, într-o doară şi mucalit (zgîndărită niţel şi de termenul *server* pe care nici eu nu-l stăpînesc îndeajuns): chiar e musai Internetul în Părău? Vorbim totuşi de un sat în care media de vîrstă se situează bine înspre 70 de ani şi în care mulţi săteni – foşti CAP-işti cu o pensie care nu depăşeşte o sută de lei – trăiesc din ajutorul social. La ce le foloseşte Internetul?

„De ce e important? Trebuie să promovăm, să învăţăm locuitorii cum să folosească calculatorul. Pentru că acum habar n-au, vin la mine şi se uită la laptop şi spun «ia uite ce televizor are primarul»..."

Marşez: bănuiesc că sătenii sînt mai interesaţi de lucrurile palpabile, cu folosinţă imediată, de genul: apă curentă sau cum îşi mai pot vinde produsele pe o piaţă care nu mai acceptă decît standarde europene într-ale igienei.

„Într-adevăr, oamenii au înţeles că, dacă nu mulg curat, steril şi dacă nu fac anumiţi paşi care să presupună o anumită igienă, nu vor mai putea rezista. Pentru asta am amenajat un spaţiu, transformîndu-l într-o lăptărie modernă, cu canalizare, apă curentă, caldă şi rece, faianţă, gresie, cu două spaţii pentru depozitare. Normele europene ne-au impus aceste performanţe şi în domeniul creşterii animalelor, a prelucrării laptelui..."

Ştiu să acceseze fondurile europene? „Punem la dispoziţie de la publicaţii şi sfaturi, la trimis din om în om cu tabele nominale cum că în ziua X la ora Y să vină la Primărie, măcar să ne spună: domnule, eu am pămînt, dar nu-l lucrez. Pentru a solicita subvenţii de la UE avem nevoie de o evidenţă clară a terenurilor şi a animalelor. Dacă e să cerem fonduri pentru 5000 de animale, cînd noi avem de fapt 1500, ne trezim că UE alocă mai mulţi bani pe care ajungem să nu-i cheltuim, neavînd cum, banii venind pe documente concrete, pe fiecare caz în parte."

Despre fondurile SAPARD, „le spun: veniţi, sînt banii voştri, îi meritaţi. Pînă acum nu ne-am lovit de nici un fel de reticenţe. Ba uneori vin chiar în grupuri de 10, 15 inşi care se interesează de aceste fonduri, oameni pe care îi ajutăm cu toate informaţiile de care au nevoie".

Chiar dacă vorbim de un sat cu populaţie îmbătrînită, primarul ne înfăţişează oamenii de aici ca fiind mînaţi de o enormă disponibilitate atît fizică, cît şi psihică de a-şi schimba stilul de viaţă *via* integrarea europeană. Nu li se pare prea greu?

„Să se zbată pentru avutul lor? Nu, deşi majoritatea cetăţenilor sînt în vîrstă, vorbim de oameni care au muncit toată viaţa lor, fiind nevoiţi să se adapteze la multe schimbări... Vorbim de cei care au lucrat pentru CAP, oameni obişnuiţi cu supravieţuirea... şi mai vorbim de oameni dornici să progreseze."

Aşadar, prin ochii primarului, Uniunea Europeană este percepută în Părău ca benefic, depăşind miturile şi problemele de adaptare la nou. Tot din perspectiva oficială, problemele pe care integrarea le ridică ar ţine doar de birocraţie, nicidecum de reticenţele şi mentalităţile oamenilor. „Birocraţia pentru accesarea de fonduri este enormă, foarte grea şi complicată. Dacă pînă anul trecut am avut de-a face pentru un proiect, doar cu o singură instituţie, Agenţia SAPARD, acum sînt trei. Agenţia, Finanţele – care urmăresc achiziţiile publice – şi Agenţia Naţională de reglementare şi de monitorizare a achiziţiilor publice."

În rest, oficial le merge bine. Şi total european. Ce spun însă oamenii?

Ruxandra TUDOR

Propaganda, optimismul şi coasa din cui

– în satul Părău –

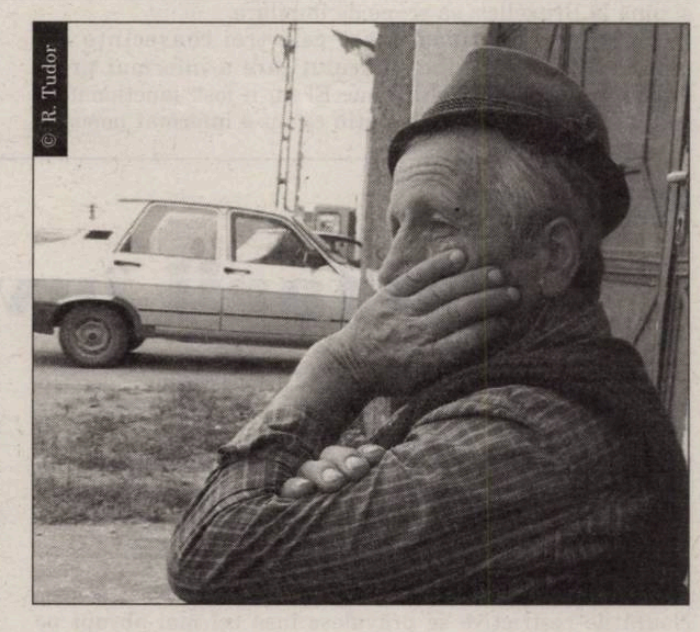

Oamenii... stau. Pe băncuţele din faţa porţii, pe iarbă sau sprijinind zidurile caselor. Te privesc curioşi, dar nu îndrăznesc să intre în vorbă cu tine. După ce faci trei paşi, prind curaj şi – de parcă s-ar fi vorbit între ei – îţi dau ziua bună în cor, cu o întrebare: „Aţi venit la dom' primar, nu? Poimîine sînt alegeri... pesemne că sînteţi cu propaganda, aşa-i? Aaa, sînteţi cu UE! Păi să vă zic eu cum stă treaba. Stă prost, dar astăzi sînt foarte fericit... este ziua mea onomastică aşa că iubesc pe toată lumea. Pe dvs. şi pe UE, deşi nu-mi dă nimic...", îmi spune **Cornel Canea** (55 de ani). „Eu am fost un elev bun. Directoarea mereu mă certa la ore şi îmi spunea «Da' ce tot citeşti tu pe sub bancă, măi, Cornele? Ce atîta sinus şi cosinus!». Acum... sînt un beţiv sărac, dar mai muncesc pe la oameni. Şi trăiesc din ajutorul social. Ce-mi dă mie UE? Nimic, dar azi chiar sînt fericit."

Oamenii trăiesc într-un veşnic trecut... Gîrboviţi de ideea de „a nu avea" şi apăsaţi de gîndul de „a preda la cotă" toate bunurile, oamenii nu vor altceva de la UE decît beneficii materiale. Pentru sătenii în vîrstă – o tristă proporţie de 80% – UE nu înseamnă nici drumuri asfaltate, nici apă curentă, canalizare, şcoli şi dispensare moderne. „Să ne dea pensii mai mari! Asta să ne dea" – şi **Gheorghe Tartră** (60 de ani) îmi arată cu degetul, peste case, un teren bătut de soare. „Îl vedeţi? Al meu este! O viaţă întreagă am muncit la cîmp şi am crescut animale. Acum am 300 de capete – brînza nu o mai pot vinde, laptele nu îl mai cumpără nimeni. De ce să le dau pe degeaba, de ce să nu primesc şi eu ceva?"

Atît mai speră bătrînii, pensii mai mari. Cît despre sătenii tineri... unii aşteaptă. Să se termine ziua, să se mai ducă o săptămînă, să mai treacă o lună. Stau pe treptele Primăriei, pe băncuţele din faţa porţii, pe iarbă sau sprijinind zidurile caselor şi aşteaptă să ridice ajutorul social sau alocaţiile copiilor. „Unii se plîng că le este teamă de ce va fi şi preferă să stea degeaba, să trăiască din ajutoare" – îmi spune **Laurenţiu Urian,** preotul satului. „Teama este un sentiment pe care nu poţi să îl ignori. Şi mie îmi este teamă de sectele religioase pe care le vom «importa» şi care le vor cumpăra credinţa prin mijloace materiale. Nu te poţi folosi însă de teamă pentru a nu face nimic... Este greu, dar nici nu trebuie să îi blamăm. Înţelegerea corectă a situaţiei depinde foarte mult şi de noi – de Biserică, de Primărie, de Şcoală. Este absurd să le pretinzi oamenilor să înţeleagă o problemă – de foarte multe ori, prea stufoasă chiar şi pentru «mediatori» – numai din «cărţi»."

Sătenii nu sînt însă toţi la fel. În sărăcia lor – îmi spune părintele Urian – mulţi sînt foarte darnici şi muncitori. La orice zi de naştere sau onomastică, la botezuri sau la parastase, la biserică sînt donaţi bani, lucruri sau alimente. „Dacă am avut ceva de făcut la biserică sau la casa parohială, întotdeauna şi-au oferit ajutorul fără să le ceară nimeni acest lucru sau să îi oblige. Cînd am refăcut zidul bisericii, au venit foarte mulţi. M-a impresionat în mod special o femeie de 70 de ani care a săpat 10 m de fundaţie la zid... Oamenii au nevoie de ajutor, nu doar de vorbe, de hîrtii, de documente pe care nu le înţeleg."

Pe măsură ce stai de vorbă cu sătenii din Părău, impresia că „realitatea" lor nu îşi are locul în tabloul „oficial", plin de adjective măreţe, se accentuează. Informaţiile pe care le primesc oamenii sînt sărace, iar imaginea „europeană" pe care aceştia şi-o creează este una de cele mai multe ori distorsionată. **Matei Oană** are 63 de ani şi în prezent este pensionar. Pe vremuri, a fost subinginer la fabrica de ciment „Temelia" din Braşov. „Statele Unite ale Europei" – cum se exprimă dl Oană – sînt... „ceva de bine". „Bag seamă că aşa trebuie să fie. Acum toate ţările încearcă să se adune la un loc, în jurul unui conducător."

Nici la capitolul „ajutor", părerile oficiale nu sînt în deplină concordanţă cu ceea ce cred sătenii. La cîţiva paşi de biserică, se vede printre copacii de pe marginea drumului o intrare făcută parcă din... petunii. Este magazinul **Elenei Săvescu –** o încăpere mică, plină cu fel de fel de alimente şi obiecte de uz casnic şi gospodăresc. „În scurt timp va trebui să renunţ la acest loc pentru care muncesc de mai bine de doi ani. Dacă l-aş păstra, dată fiind suprafaţa destul de mică, ar trebui să comercializez doar o singură gamă de produse – doar alimente sau doar materiale de construcţie, de exemplu. Lucru care m-ar afectă atît de mine, cît şi pe sătenii care pe o rază de cîţiva kilometri nu au alt loc din care să îşi procure cele necesare. Dacă aş continua să vînd la fel de multe produse, mi-ar trebui un spaţiu mai mare de care, din păcate, nu dispun. Am încercat să fac rost de fonduri pentru a construi un depozit. Aş fi dat de lucru la cel puţin zece oameni, dar... nu s-a putut! Am făcut un alt proiect pentru un centru de prelucrare a lemnului şi... s-a putut!" De ce depozitul nu a avut succes? Dna Săvescu preferă să nu comenteze şi, indirect, îmi răspunde tot cu o întrebare: „Dacă şansele mele de reuşită sînt atît de mici, ce se va întîmpla cu ceilalţi? Cu oamenii în vîrstă? Eu sînt o femeie în putere. Lucrez toată ziua cu cifre, fac calcule, socotesc, merg la oraş, discut cu alţi comercianţi şi tot mă simt depăşită, neputincioasă. Pur şi simplu nu înţeleg ceea ce citesc, ce aud la radio, ce văd la televizor. Sînt un om incult? Credeţi că oamenii care vin la mine şi cumpără la nesfîrşit pe datorie, că tinerii care aşteaptă în uşa Primăriei ajutorul social nu ar înţelege că UE nu dă nimic pe degeaba, fără efort? Ba da, dar pentru asta este nevoie de oameni care să ne explice exact ce şi cum trebuie să facem, nu de hîrtii".

De cine depinde „viitorul"...? „De săteni, tineri sau bătrîni, bogaţi sau săraci, de mine, de dvs., de explicaţii clare, de cuvinte simple, de vorbe pertinente" – îmi spune părintele Urian. „Nu de foi, hîrtii, broşuri, documente. Este bine să fim optimişti, dar nu suprarealişti. Dacă nu facem ceva, oamenii nu se vor adapta niciodată; vor trăi şi vor munci cum au făcut şi pînă acum, iar cînd nu vor mai putea, vor pune coasa în cui, plugul în pod şi gata..."

Văzîndu-ne plecînd îngîndurate, nea Cornel Canea, cu buna sa dispoziţie „onomastică", se-apucă să strige de pe o bancă, făcîndu-ne insistent cu mîna: „Gata cu propaganda, aşa-i?! Cu cine votez nu vă spun, dar vă iubesc! Şi pe UE a dvs.! Ca să ştiţi de la mine că sînt foarte fericit astăzi!".

Şi gata... ne pornim spre autobuzul „din oră în oră", crezînd cu naivitate că ora încă mai are 60 de minute...

Gabriel GIURGIU

Ce bine a înţeles ciobanul Europa

Cu un amic, la un pahar de vin, prin ianuarie, despre ciobanii care nu mai pot să îşi vîndă brînza în piaţă:

– Săracii oameni, ei sînt victimele aderării.

– Ştii ce, parcă nu mi-e aşa milă de ei.

– Da' de ce? Că nu le-a spus nimeni nimic, cum nu sînt victime?

– De ce să le spună, ei nu puteau să afle şi singuri?

– Bine, dar Guvernul trebuia să le explice, să îi înveţe.

– Scuză-mă, sînt cumva minori, sînt mai slabi de minte? De ce trebuia să le zică Guvernul ceva, că nu era nici un secret de stat că aderăm la 1 ianuarie.

– Păi, unde să întrebe, măi, săracii oameni?

– La Direcţia agricolă judeţeană sau cum i-o mai spune.

– Hai, lasă, ţi-ai găsit, cred că mulţi din ăia de-acolo nu ştiau ce şi cum.

– Păi, atunci să afle de pe net.

– Hehehe, glumeşti, ciobani cu Internet! Hai mă, că mă iei peste picior, credeam că vorbeşti serios.

Aici s-a încheiat conversaţia. Amicul credea că îl iau în balon. Nici vorbă. Ciobanii cu pricina – deloc săraci – au suficienţi bani pentru a-şi permite o rată lunară de 60 de lei noi pentru un laptop. Pot să îşi permită şi un abonament la un furnizor de Internet. De ce nu ar căuta singuri informaţiile care îi privesc? Sînt sigur că mulţi dintre copiii lor au calculator acasă. În loc de chat, muzică şi filme, ar putea să caute ceva util pentru propriul viitor. De fapt, primii responsabili pentru prosperitatea lor sînt ei înşişi, nu Guvernul.

Exerciţiu de memorie: ce s-a întîmplat după ianuarie? *Primo:* direcţiile de prin ministere au căutat mai bine prin ceasloave – numite în continuare *achiuri comunitare)* – şi au găsit că povestea cu produsele locale nu este exact cum au crezut ei. *Secundo:* parte a opiniunii publice româneşti s-a revoltat că ne dispare produsul autohton şi rămînem fără telemea. *Tertio:* ciobanii s-au organizat, au format un ONG care să le reprezinte interesele şi s-au hotărît să plece chiar şi pînă la Bruxelles, să scape de împilare.

Salut cu entuziasm toate cele trei consecinţe ale păţaniei. În cazul funcţionarului care a informat prost lumea, nu s-a întîmplat nimic. El nu a fost sancţionat în nici un fel. El suferă prea puţin că nu a informat poporul, bine şi la timp. Singurii care ar fi suferit ar fi fost tot ciobanii care nu ştiau ce le aduce Uniunea în sacul plin de achiuri. Noi, consumatorii, ne-am fi descurcat. Am fi supravieţuit şi cu feta grecească. Evident, ciobanii, nu funcţionarii ar fi trebuit să sape după informaţii, să se intereseze ce se va întîmpla în viitorul apropiat. Ei ar fi fost singurii afectaţi.

Opiniunea publică, degrabă consumatoare de telemea de la „ciobanul meu din Sibiu, îl ştiu de douăzeci de ani, a treia tarabă de la intrare, în hală" nu are decît să se revolte pînă nu mai poate. Personal, fac parte dintre cei care doresc să aibă de unde alege. Vreau de supermarket, ambalată, cu eticheta care îmi indică exact compoziţia, data fabricaţiei şi producătorul, sau vreau să mă duc în hală, să plătesc ceva mai mult, să gust de pe vîrful cuţitului şi să sper că primesc mai puţin zer la cîntar decît data trecută? Am strania senzaţie că amicii mei, consumatorii, se vor orienta din ce în ce mai abitir către prima variantă. Am şi argumentul preţului. Săptămîna trecută am cumpărat feta grecească de o calitate decentă cu numai 81 de mii kilogramul. Alături se lăfăia, ignorată, o „telemea de bivoliţă de Sibiu" la *numai* 241 de mii kilu'. Foarte curînd, cred că va scădea dramatic cererea pentru produsul superautohton. Cine cîştigă? Evident, eu, consumatorul. Cine va pierde? Tot ciobanul care stă şi priveşte în zare, în loc să găsească un cumpărător *en gros* pentru laptele lui. Pentru a prospera, va avea nevoie, din nou, de informaţie.

Cea mai educativă urmare este, în opinia mea, formarea asociaţiei şi intenţia de a-şi apăra interesele oriunde, la Bucureşti şi la Bruxelles. Este cea mai fermecătoare formalizare a unui grup de interese din România. Asocierea le va aduce informaţie, acces la decizie, influenţă. Îi va face şi curioşi. O să afle că prosperitatea stă în informare şi o să-şi pună beizadeaua să mai lase *counterstrike*-ul (denumit mai departe „caunter") şi să mai dea şi pe europa.eu.int. O să pună frumuşel link-ul la *favorites* şi o să constate că normele sînt scrise şi în româneşte. Ba o să mai primească şi newsletter-uri (zise şi „scrisorile alea, fa, de-mi vin o dată pe lună din Belgia") cu toate noutăţile legislative de pe la Uniune.

Vecinul lui (îl ştiţi, cel care-i vrea capra moartă) o să se uite mai departe la televizor. O să aştepte să îi explice, pe îndelete, ministrul Agriculturii – sau un ziarist – cum să facă el primul milion de euro. *Nota bene:* explicaţiile trebuie să fie scurte, să încapă în pauza meciului. Tot ce depăşeşte această durată-standard se trece automat la capitolul „plictiseală". Activarea clauzei individuale de salvgardare constă, invariabil, în utilizarea telecomenzii înspre a găsi primul van Damme disponibil. Acesta se găseşte pe undeva între un Gigi şi o Andreea. Nu întrebaţi care Gigi, care Andreea, zău aşa... Vecinul va pleca apoi spre cîrciumă. Acolo va înjura vîrtos Guvernul că nu îl informează, că el de unde să ştie? El nu ştie, de fapt, că dacă ministrul – sau ziaristul – ar fi ştiut cum se face un milion de euro, i-ar fi făcut el, ministrul – sau ziaristul–, nu ar fi stat de dat sfaturi, altora, la televizor.

Altminteri, zău că nu am de ce să plîng de mila nimănui. În calitate de cetăţean de la oraş care completează şi mama formularelor şi ipotecilor pentru un credit la casă sau maşină, nu simt compasiune. Fermierul este rugat insistent să ia bani, fără garanţii, fără ipoteci (vezi programul „Fermierul"). El este rugat să ia bani pe hectar (vezi plăţile directe). Trebuie doar un pic de bun-simţ şi de informare. În calitate de contribuabil, dau destul din banii mei de taxe către toate formele de subvenţii care pe ei nu îi interesează, că nu au timp de completat trei hîrtii. Dăm şi pentru campanii de informare, doar-doar s-o milostivi Măria Sa Locuitorul Rural să-şi ia bănuţii de subvenţii agricole.

Pînă la urmă, întîmplarea din ianuarie, cea cu brînza, a avut un efect splendid. I-a lămurit pe cei mai curioşi dintre conservatorii noştri fermieri că veşnicia o avea certificat de naştere în satul lor, dar nu le foloseşte la nimic în lumea de azi. Că au şanse să trăiască decent doar dacă se informează, dacă sînt curioşi, dacă mai pun mîna pe o revistă sau pe un site de Internet (de ce nu?!). Că, la cîrciuma satului pot avea şi alte subiecte de conversaţie în afară de Gigi şi Andreea. De aceea, eu i-aş aplica nefericitului de funcţionar care, din incompetenţă, a trîntit bomba cu nişte norme europene aiurite, nu o sancţiune, ci o primă. După aia, evident, l-aş da afară.

P.S. Îl provoc de Mircea Dinescu la un *blind test*. Mergem în piaţă, în Amzei. Îl leg la ochi, el se apucă de gustat. Să-mi spună după aia care e roşia care îi place mai mult: aia românească (60-65 de mii un kilogram, din răsad olandez, plină de fosfaţii din solar), cea olandeză (fadă, de acord), turcească (mizerabilă, dar ieftină) sau senzaţionala roşie de Sicilia (50 de mii un kilogram, domină toate pieţele Europei cu soiurile lor).

Roxana LUPU

Pieţarii învaţă greu lecţia europeană

Ţăranul român, comerciant de Bucureşti, nu a depăşit încă prima reacţie la noile reglementări pe care Uniunea Europeană i le impune: aceea de furie şi revoltă. Totuşi, pe nesimţite, începe să îşi calce pe orgoliul meseriei lăsate din neam în neam, aproape fără să-şi dea seama: înţelege că trebuie să supravieţuiască şi, fie urmează cursuri pentru atestatul de producător, fie cumpără seminţe străine – că scoate legume mai arătoase decît ale noastre, grabnic plăcute la client –, fie se asociază c-un socru ori un văr. Noutăţile restrictive se prăvălesc însă cel mai abrupt pe creştetul celor bătrîni. Ei nu mai au energia juneţii, să înceapă o cu totul altă viaţă, într-o ţară devenită peste noapte europeană.

„Tot cum ştim noi o să facem! Ce, ne controlează cineva?"

Dumitru Victoriţa din Băleni Sârbi are duminică examen la Uniunea Europeană. O cucoană fandosită şi cam rigidă o s-o întrebe pe Victoriţa la cîţi centimetri se plantează legumele unele de altele, care sînt substanţele care se introduc în dispozitivele de irigaţie, cum se aşază foliile pe solar... Femeia cultivă legume în satul ei de cînd se ştie, dar ca să poată continua să le comercializeze în Piaţa Obor, frecventează cursuri de legumicultor. De altfel, majoritatea consătenilor merg în fiecare joi la şcoala din sat şi iau notiţe. „Vine un specialist de la Ministerul Agriculturii şi ne predă... Ne ducem, ce să facem, că altfel ne pierdem meseria de-o viaţă" – spune Victoriţa aranjînd nişte legături cu salată.

Se pregăteşte să le ude cu o sticlă, să le reîmprospăteze, dar izbucneşte dintr-odată: „Eu n-o să ud niciodată cu irigatoru' lor şi nici nu-mi hrănesc legumele cu substanţele alea toxice. Noi sîntem învăţaţi cu bălegaru', doamnă!". Femeia spune că merge la cursuri doar pentru că are nevoie de certificatul de producător. În rest, va lucra tot cum a fost învăţată: „Tot cum ştim noi o să facem! Ce, ne controlează cineva?".

„Am ridicat-o la standarde, am făcut împrumut de 400 de milioane"

La o tarabă mai la vale, o doamnă tînără şi inelată vinde roşii, castraveţi şi ardei. Este din Gruiu, Snagov, şi împreună cu soţul ei are cea mai întinsă seră din localitate, de peste 2000 de metri pătraţi. „Am ridicat-o la standarde europene, şi pentru aceste îmbunătăţiri am făcut împrumut în bancă de 400 de milioane." Tinerii întreprinzători au pus tot ce cere UE pentru un producător cu solar: folie tratată, ierbicid, instalaţie de picurare, seminţe... Ar fi vrut o subvenţie, ceva, că aşa au auzit, că s-ar da. „Nu ne-au dat nimic de la Primărie. Oricum, subvenţiile astea se dau pe pile, aşa că..." Femeia recunoaşte că legumele crescute după noile reglementări sînt arătoase şi atrag clientul, numai că nu ştie dacă acest aspect este suficient ca ei să îşi recupereze banii pe care i-au investit.

„Ne trebuie mulgătoare specială şi tanc de răcire a laptelui. Păi, de unde să dau eu banii ăştia?"

În hala Pieţei Obor, tăcere la sectorul brînzeturi. Femeile poartă şorţuri albe, dar sînt negre de supărare. Dacă ar avea un oblon, l-ar trage în faţa oricui încearcă să intre în vorbă. O doamnă mai relaxată, venită tocmai din Baia Mare să-şi vîndă brînza în Obor, explică tensiunea colegelor: „Sînt supărate că de luna viitoare nu mai au voie să vîndă, şi ce fac ele cu atîta marfă?!". Femeile nu ştiu că autorităţile le-au prelungit pînă la 31 iulie, perioada pînă la care mai pot vinde direct produse de origine animală în afara localităţii de domiciliu şi a celor învecinate. De fapt, chiar dacă ar şti, ar fi la fel de nemulţumite. „Noi asta am făcut de ani de zile: am crescut animale din tată în fiu şi am trăit de pe urma lor. De-acum ce facem?" – spune alta. Încet-încet, femeile dau glas nemulţumirilor. „Am auzit că ne trebuie mulgătoare specială şi tanc de răcire a laptelui. Păi, de unde să dau eu banii ăştia? Gata, s-a terminat pentru mine!" „Eu am rămas cu putina plină, tot n-am terminat de vîndut cît aveam!" Dintre femeile venite în Obor din toată ţara, de ani de zile, nici una nu are de gînd să se asocieze sau să facă împrumut pentru noile ustensile europene. Pentru ele, acesta este începutul sfîrşitului.

„Cu cine să te asociezi, în cine ai încredere în ziua de azi?"

În Piaţa Sudului, la raionul de lactate şi brînzeturi, aceeaşi atmosferă apăsătoare printre comercianţi. Nea **Adrian,** coşcogeamite ciobanul de munte, vorbeşte nervos, cu capul în calupul de brînză. „Cică să te asociezi. Cu cine să te asociezi, în cine ai încredere în ziua de azi?" După o pauză de calmare, nea Adrian recunoaşte că a început deja tratativele cu socru-său. „Păi, cu rudele, doar nu cu vecinii", mormăie în barbă.

Alte două femei spun că şi ele se pregătesc pentru împrumuturi la bancă. În subvenţiile UE nu prea cred, pentru că – spun ele – nu au primit nici subvenţia pe cap de animal, de ce ar primi-o pe asta? „Să zicem că noi ne-om mai descurca pînă la urmă, sîntem tinere, avem şi nişte bani deoparte. Dar ţăranul, ţăranul ăsta sărac cu o pensie de un milion jumate, el ce face? "

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 1 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Alex. Leo ŞERBAN

Canneseuforia Dreamin'

– sau cum am devenit mesageria telefonică a lui Cristian Mungiu –

De fapt, totul a început cu o seară înainte. Eram cu Cristi Mungiu, cu Dan Burlac, Iulia Blaga, Tică Popescu, Magda Mihăilescu şi echipa de la Wild Bunch (distribuitorii filmului) pe terasa de la „La potinière du palais", un restaurant foarte căutat de vizavi de sala „Debussy", ca să sărbătorim premiul FIPRESCI pentru *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* şi un premiu al Educaţiei Naţionale (care – am aflat de la Dan – mai fusese obţinut de *Marie Antoinette* al Sofiei Coppola şi de *Elephant* al lui Gus Van Sant, de-o pildă...). Eram euforici şi uşor anxioşi, gîndindu-ne ce premiu urma să ia Cristi a doua zi (nu ne îndoiam nici o clipă că va lua ceva – dar *ce??* Eu, cel puţin, nici nu îndrăzneam să mă gîndesc la Palme d'Or). Atunci au început să zbîrnîie sms-urile: filmul lui Cristian Nemescu, *California Dreamin' (nesfîrşit),* tocmai primise Marele Premiu al secţiunii „Un certain regard"! Am lăsat baltă biftecul tartar şi m-am repezit peste drum, unde se terminase ceremonia din „Debussy", pentru a-i felicita pe cei din echipa lui Nemescu. Toţi aveau ochii roşii de plîns – pînă şi Armand Assante! Maria Dinulescu era atît de emoţionată încît plecase imediat. Premiul era pentru Nemescu, dar Nemescu nu mai era... Şi nici Andrei Toncu... Filmul nu era terminat – era „nesfîrşit", cum spune, foarte frumos, paranteza adăugată. Dar nu a fost un „premiu de compasiune", cum a zis un critic răutăcios (român, culmea), ci a fost, aşa cum a explicat Pascale Ferran, preşedinta juriului: hotărîseră să nu ia în calcul *California Dreamin',* dat fiind caracterul său de operă nedusă pînă la capăt, dar – la capătul proiecţiei – au fost cuceriţi de film. De forţa şi vivacitatea lui. De poveste, de actori. Imperfecţiunile (montajul neterminat etc.; filmul are 2 ore 35, Nemescu voia să-l aducă la numai 2) chiar n-au mai contat. Am aflat, apoi, că – deşi nu a văzut filmul şi, deci, nu a votat: tatăl său murise şi a trebuit să se întoarcă la Bucureşti –, celălalt Cristi (Puiu) vorbise cu foarte multă căldură despre Nemescu. Cred că era, într-adevăr, unic: amestecul acela de ciné-vérité aproape documentar şi imaginaţie ludică, ducînd la un soi de „neorealism magic", era numai al lui. Tudor Voican (scenaristul scurtelor şi – iată – al primului şi din păcate ultimului lungmetraj al lui Nemescu) va găsi cu greu un „înlocuitor"; pentru că, deşi o vorbă proastă spune că „nimeni nu e de neînlocuit", în artă nu e aşa... Nu e deloc aşa.

După „potinière", ne-am mutat pe terasa de la Grand Hotel, unde echipa lui *California Dreamin'* se adunase să sărbătorească premiul. A venit şi Maria Dinulescu (care este nu doar vedeta filmului, ci chiar actriţa lui principală, care – ca actriţă – face un rol chiar foarte bun: cel mai bun rol al său în cinema de pînă acum). Se pare că toate astea nu au contat, însă: nici Maria, nici Voican (venit din Canada), nici Liviu Mărghidan (directorul de imagine), nici Cătălin Cristuţiu (monteurul) *nu* fuseseră invitaţi de MediaPro Pictures (producătorii filmului), ci veniseră pe banii lor!

Jamie Elman – un tînăr actor canadian venit din televiziune şi stabilit în L.A., California; el este iubitul american al Mariei din film – era şi el la masă; cum eu stăteam între Dan Nuţu şi Răzvan Vasilescu (ca întotdeauna, excelent *şi* în filmul lui Nemescu), l-am chemat pe Jamie să i-l prezint lui Dan. Or, ce să-i spun despre Dan!? I-am zis, "He was the Romanian James Dean – only he's alive!" Ei da, de Dean auzise, de Dan nu...

Fine del primo tempo

Secondo tempo

Iarăşi în sala „Debussy". Cred că nici într-un an nu am avut chef să mă pun la smoking şi papion ca să urmăresc ceremonia decernării premiilor în sala „Lumière". Dacă nu eşti un snob irecuperabil care ţine să fie văzut, „Debussy"-ul (locul în care se strigă, în prima seară a competiţiei – imediat după genericul festivalului cu treptele urcînd din mare în azur –, „Raoul!"; tot în paranteză: nimeni nu ştie cine e „Raoul") e sala ideală: nu sînt decît criticii şi jurnaliştii acreditaţi, se stă lejer, cu picioarele pe scaunele din faţă, se poate rîde în voie de toate caraghioslîcurile de pe scena „Lumière" – şi, slavă Domnului, au fost suficiente motive de rîs şi anul acesta! Diane Kruger – metresa (că „maestră" nu pot să-i spun) de ceremonii – s-a bîlbîit nonstop, apariţia „uriaşei" Marina Hands la braţul micuţului regizor chinez care a fost preşedintele juriului de scurtmetraje (nu mă puneţi să-i caut numele exact, sînt convins că nu vă interesează!) a stîrnit o hilaritate de nestăvilit, şuviţa ca un semn de întrebare din creştetul capului lui Fatih Akin – la fel, Julian Schnabel (premiul de regie) a ţinut să se întindă pînă la cele „15 minute de celebritate", aşa că a tot tras (penibil!) de „timpul de antenă", Stephen Frears a avut cîteva mimici revelatoare etc., etc. Dar „momentul Alain Delon" – care a rugat să se aplaude în memoria lui Romy Schneider – a fost foarte frumos şi emoţionant.

Dar ce s-o mai întind, ca Schnabel!? *Cel mai emoţionant* a fost ştim noi care! Eu unul, mai prăpăstios din fire, cînd am văzut că se duce şi Marele Premiu al juriului (către un film japonez pe care nu l-am văzut decît pe jumătate, că la cealaltă am adormit), am amuţit... Să fie, oare, posibil să...? Nici nu îndrăzneam să „verbalizez". Anunţul l-am urmărit ca prin ceaţă, cu „blur" cum se zice în jargon: ştiţi momentele alea din filme (filmele foarte convenţionale, să nenţelegem!) cînd ecranul devine neclar, pentru că eroul sau eroina visează, sau îşi închipuie, sau îşi aduce aminte de ceva? Eh – ăla e „blur"-ul! Cînd a mai zis şi Mungiu că e „ca un basm", a fost ca atunci cînd o voce din off îţi spune că se întîmplă întocmai ceea ce tu vezi deja pe ecran. „Viaţa imită arta", asta o ştiam de la Wilde; „Viaţa bate filmul", asta o ştim de la televizor. Şi nici măcar nu e adevărat.

Imediat după anunţarea premiilor, a-nceput să-mi sune telefonul ceva de speriat. Iniţial am înţeles: eram întrebat *eu* ce cred despre premiul *lui*. Asta intră în *job description*. Am zis – deci – cui vroia să audă că este „un moment istoric blablabla" (chiar este, dar ironia postmodernă nu mă lasă să nu fac mişto!), dar că – dincolo de euforia acestui moment – cel mai important premiu la cel mai important festival de film din lume trebuie să fie un *wake-up call* (asta am zis-o chiar aşa, pe englezeşte, că era pentru BBC World Service) pentru „decidenţii" din cultură, care trebuie să realizeze – o dată pentru totdeauna, şi mai bine mai tîrziu decît niciodată – că Filmul Românesc *face* Brand de Ţară, şi ca atare trebuie considerat domeniu prioritar, şi că este aberant ca CNC-ul sau mai ştiu eu ce „for" să se laude cu nişte filme *(Moartea domnului Lăzărescu, A fost sau n-a fost, 432...)* făcute în regim de gherilă!! OK, chestia cu „brandul de ţară" sună a limbă de lemn, dar chiar e pe bune: nu-mi dau seama ce ar putea „bate" Palme d'Or-ul ca „imagine a României", poate doar Nobelul pentru literatură – că sîntem un popor logocentric... (Iar Oscarul nu se pune pentru că, după părerea mea, un Oscar e *sub* un Palme d'Or: cu cît votează mai mulţi – şi mai mărunţi –, cu-atît premiul e mai dubios.)

După ce am reciclat de vreo 20 de ori acele cîteva idei pe care le am şi eu despre Filmul Românesc în general şi cel al lui Mungiu în special, am început să primesc telefoane – sau sms-uri – care erau, *de fapt,* pentru premiant! Mi se adresau felicitări de parcă aş fi jucat în film, aş fi scris scenariul şi aş fi regizat şi filmul!! Am primit mesaje din Anglia, Belgia, Germania, Italia şi – firește – Românica. O prietenă, profesoară de cinema la o universitate bruxelleză, m-a sunat să-mi spună că este cu „unul din fraţii Dardenne" (Luc) şi că se bucură amîndoi „enorm" de acest premiu *(pour la petite histoire,* Mungiu a fost descris de un cotidian francez drept „fiul Dardenne-ilor", deci se leagă). Nu vă mai înşir celelalte mesaje – nu de alta, dar sînt convins că ar ajunge, toate, pe blogul lui „Kiki", care postează conversaţiile, e-mail-urile, telefoanele şi sms-urile...

Apoi – mai ales după intervenţia în direct de pe Realitatea TV – am început să primesc telefoane în care eram rugat, cu cerul şi pămîntul, să „pun o vorbă bună" pe lîngă Mungiu să accepte interviuri – cu ziare, radiouri ş.a.m.d. M-am convins că devenisem mai mult decît o soţie (o soţie mai are, totuşi, şi altceva de făcut) sau decît o secretară *(idem):* devenisem *mesageria telefonică a lui Cristian Mungiu, regizor român premiat la Cannes cu Palme d'Or!* Or, cu Mungiu abia m-am intersectat – eu plecînd de la directul respectiv, el venind –, pasîndu-i mobilul meu ca să stabilească un interviu.

A doua zi dimineaţă (noroc că făcusem un interviu în seara dinainte, mi se propusese să „intru în direct" chiar în minutele în care ar fi trebuit să intru în tren!), mobilul a sunat încontinuu... „De ce nu l-ai închis?", m-au întrebat prietenii de la Paris – oameni cu simţ practic şi mult umor. Pentru că promisesem să intru în cîteva „directuri", le-am răspuns eu ruşinat. Numai că, în afară de „directuri", mai intram şi în tuneluri, aşa că a fost un coşmar.

Şi totuşi – cum naiba să mă plîng!? Am multe păcate, dar măcar ipocrit nu sînt: cu ce gură plină i-am explicat vecinei de TGV, pe care-am asasinat-o cu telefoanele şi pe care am rugat-o să schimbăm locurile, ca să fiu „la culoar", că „Nous avons la Palme, desolé!"...? Cu ce mîndrie patriotică (nu sînt moldovean, da' orişicît!) am văzut poza cu Mungiu, „anturat" de Jane Fonda, Charlotte Rampling şi Alain Delon...? Sau aia din *Libération,* mare, pe prima pagină, cu titlul „Le génie des Carpathes"...? OK, sînt de acord, asta sună ca dracu' şi nu-i va aduce lui Mungiu mulţi *friends...* Dar măcar rimează cu „Epoca de aur", în care se petrece filmul său. Nu a sunat la Realitatea, să-l felicite, însuşi meşterul „Epocii de aur" – maestrul Nicolaescu în persoană?!

Nu e vis, e realitate.

Eu atît am avut să spun, acuma ies din emisie. Şi închid telefonul, pa!

Cannes, 29 mai

Cadru din filmul ***4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile***

„Mă întreb ce caut eu aici"

„Odată ce din ziarele de zi cu zi afli că găinile nasc pui vii, un ins care şi-a pus o plombă prinde radioul cu ea, trei surori au fost violate vreme de 15 ani de tatăl lor, două fete au fost răpite de opt golani de pe stradă şi vîndute de 5 ori prostituîndu-se cu 200 de bărbaţi... totul devine banal, posibil, e doar o întrecere aritmetică a grozăviilor! Ce să povesteşti astăzi încît să interesezi, să nu pari banal, cînd oricine poate slobozi o grozăvie de ştire pentru pagina unu!? E greu, singura salvare e în tonul şi factura povestirii. Conţinutul, orice ai zice, e de mult banalizat şi irosit de presă. (...)

Zilnic mă întîlnesc cu oameni care nu îşi fac planuri pe termen lung aici, convinşi că în România nu poţi trăi decît în provizorat. Eu unul sînt tentat să plec de fiecare dată cînd ajung la o coadă la administraţia financiară, în service, faţă în faţă cu poliţia sau în alte situaţii de genul acesta. Mă întreb ce caut eu aici. N-am nici o legătură cu stilul ăsta de tocmeală zilnică cu regulile şi trebuie să-mi repet în fiecare dimineaţă înainte de a ieşi din casă cum să mă port ca să trec drept localnic şi nu *alien*. Mi-au trebuit însă atîţia ani ca să ajung să fac ceea ce îmi doresc, încît nu mai pot pleca. Habar n-am dacă aş reuşi vreodată să realizez afară ceea ce sper să pot face aici şi nu mai am răbdare. Am totuşi 35 de ani şi nu mă simt deloc prea tînăr. Îi invidiez pe cei care au tăria să plece, pentru mine nu e o soluţie. (...)

Sper ca tinerii cineaşti să aibă înţelepciunea, pentru început, să realizeze că nu concurează în primul rînd unii cu alţii, ci că au scop comun să ofere o alternativă, să înlocuiască o mentalitate, un stil de gîndire şi o modalitate de creaţie. Mai tîrziu, rivalităţile vor deveni de neevitat, dar ar fi nespus de minunat ca solidaritatea să funcţioneze măcar pentru început."

(Cristian Mungiu în dialog cu Marius Chivu, revista 22, nr. 687/2003)

Oana TĂNASE

Tehnologia şi fotografia în tranziţie

Simpozionul internaţional găzduit de Colegiul Noua Europă din Bucureşti între 11-12 mai, în bună măsură prilejuit de recenta lansare a catalogului dedicat fotografiei româneşti după '89, patronat de „Galeria Nouă", şi-a propus ca, prin invitarea unor figuri extrem de interesante în ordinea discursului teoretic şi artistic, să (re)activeze o dezbatere asupra relaţiei dintre tehnologie şi fotografie.

De-a lungul prezentărilor şi al intervenţiilor în cadrul unei mese rotunde informale, au fost deopotrivă revizitate perspective istorice asupra fotografiei şi nume cu rezonanţă majoră în investigarea acestui cîmp/mediu/instrument şi introduse poziţii şi opţiuni poate mai puţin, ori chiar deloc familiare audienţei locale.

Chiar dacă, în ce mă priveşte, tăişul unor cuvinte precum „tranziţie" ori „trend" şi-a mai pierdut în ultima vreme, prin suprasolicitare, strălucirea, intenţia de a dezbate problemele cu care se confruntă astăzi imaginea fotografică era convingător formulată încă din invitaţia la acest eveniment public: pe de o parte, în sens larg, pentru că noile tehnologii ce permit înregistrarea, manipularea şi difuzarea imaginilor fotografice au generat o atitudine ce pendulează între neîncredere în capacitatea acestui mediu de a mai documenta realitatea şi teama de a nu mai putea controla traseul şi destinaţia imaginii care te (sur)prinde, iar, pe de altă parte, pentru că o atitudine contradictorie este de identificat chiar în segmentul creatorilor de imagine, fiind interogate aici noţiuni de natură conceptuală, precum „autorul unic / colectiv" şi „originalitatea", dar şi noţiuni de natură juridică, privitoare la dreptul de autor ori de proprietate intelectuală.

Intitulată „Before and After Photography – on the Relation of Art and Techniques", prezentarea Danielei Goeller, redactor-şef al publicaţiei *Photography Now,* şi-a propus să parcurgă succint cîteva dintre consecinţele invenţiei fotografiei, cu interesante interpretări istorice şi critice asupra timpilor dinainte şi după *photographic turn*. Care să fi fost însă motorul care a determinat ca, între 1826-1829, percepţia asupra lumii şi a imaginii ei să se modifice atît de dramatic? Se pare că pionierilor acelui timp le-au fost la îndemînă două principii ştiinţifice cunoscute de bună vreme, invenţia lor constînd mai degrabă într-o artă combinatorie a celor două: pe de o parte, optica şi camera obscură, pe de altă parte, chimia şi experimentele lui Johann Heinrich Schulze din 1717. Nu o singură dată Daniela Goeller menţionează contribuţiile lui Walter Benjamin, citînd eseul din 1930 dedicat fotografiei, şi ale lui Vilém Flusser, odată cu lucrarea *Pentru o filosofie a fotografiei* (publicată în germană în 1983, la Göttingen şi tradusă în limba română, în 2003, la editura clujeană IDEA). Poate mai puţin cunoscut studenţilor de la Departamentul Foto-Video & Procesare Computerizată a Imaginii, din cadrul Universităţii de Arte bucureştene, aflaţi în mare număr la acest simpozion, austriacul Heinrich Schwarz a fost deseori invocat şi aceasta pentru că, indiferent dacă atacăm contextul social al invenţiei fotografiei, fie dacă ne propunem să analizăm relaţia întreţinută de fotografie cu artele tradiţionale, observaţiile cuprinse în articolul publicat de Schwarz în 1949, „Art and Photography: Forerunners and Influences" *(Magazine of Art,* vol. 42, nr. 7) sînt încă de actualitate. Titlul lui Schwarz este descifrat potrivit pistelor pe care le propune spre analiză: insistenţa recursului la camera obscură e cea care a condus în cele din urmă la invenţia fotografiei, iar arta secolului al XIX-lea ne oferă cu claritate o serie de picturi derivate din fotografie. Să spunem şi că acelaşi Schwarz, format ca istoric de artă cu o teză de doctorat asupra originilor litografiei austriece, susţinută în 1921 la Universitatea din Viena, este creditat ca autor al primei monografii fotografice, *David Octavius Hill – Der Meister der Photographie,* publicată în 1931. Mai mult, conferinţa susţinută la CAA New York în 1963 şi intitulată „Before 1839: Symptoms and Trends", prin care Schwarz explică originile fotografiei, deopotrivă de natură estetică şi tehnică, prin invenţia perspectivei liniare a Renaşterii, este cea care trezeşte în aşa măsură interesul specialiştilor, astfel încît John Szarkowski, director al Departamentului de Fotografie al MoMA, îşi invită pe atunci studentul Peter Galassi să organizeze o expoziţie pe această temă. De notat că, în bună măsură, discursul Danielei Goeller a valorificat perspectiva oferită de Peter Galassi în catalogul expoziţiei, *Before Photography: Painting and the Invention of Photography* (New York: The Museum of Modern Art, 1981), potrivit căruia pedigriul fotografiei este înrădăcinat în descoperirea perspectivei liniare şi într-o tradiţie a translării realităţii tridimensionale pe o suprafaţă bidimensională.

Poate şi datorită practicii sale în fotografia publicitară, de arhitectură şi industrială, plus studiile de istoria artei, comunicare şi literatură germană, perspectiva pe care o îmbrăţişează Rolf Sachsee – în prezent profesor de istoria şi teoria designului la Hochschule der Bildenden Künste Saar – este sensibil diferită de cea a Danielei Goeller în *The Future of Memory – Images and Their Storage in Mind and Society,* Sachsee glisează printr-o serie infinită de tehnologii digitale (de la apariţia scannerului biocip), avertizîndu-ne asupra consecinţelor acestora asupra memoriei, din moment ce chiar concluziile studiilor de biologie, psihologie şi antropologie sînt cumva alarmante.

Istoric şi critic de artă, profesor la École des Beaux-Arts Paris, coautor al cărţii *Click Doubleclick: The Documentary Factor* (împreună cu Thomas Weski, Walter Koenig, 2006), Jean-François Chevrier şi-a demarcat încă de la bun început teritoriul intereselor sale, modelate pornind de la afinitatea cu acei artişti care au de-a face cu fotografia ca instrument şi în afara categoriilor şi a noţiunilor de modernism / postmodernism ori altele asemenea. Afirmaţiile lui au fost suficient de abrupte, poate de aceea şi extrem de provocatoare: fotografia se aseamănă foarte mult cu arhitectura, iar astăzi noi suferim din cauza uriaşei poluări de imagini şi construcţii proaste. Sugestiv şi îngăduitor, Chevrier admite că acest aspect al cantităţii este uman şi totuşi foarte periculos, pentru a ajunge mai apoi la a opera o distincţie între fotodocumentare – ca gen, a cărui miză constă mai degrabă în producerea de informaţii – şi document, ce poate exista independent de intenţia de documentare şi care presupune o condensare în chiar interiorul ei şi o parte a *procesului de informare*. Cele două ipostaze au fost comentate de Jean-François Chevrier prin proiectele şi lucrările unor artişti precum Walker Evans, Jeff Wall, Dan Graham, Diego Barajas, Patrick Faingenbaum şi Ahlam Shibli.

Dacă Chevrier ne-a propus, în cadrul acestui simpozion, şi o călătorie către intersecţia dintre fotografie şi literatură, cu tot cu distincţia dintre informaţie şi experienţă, istoricul de artă şi curatorul Barnabás Bencsik, director al ACAX – Agency for Contemporary Art Exchange, Budapesta, a ales să ne introducă cîteva direcţii de utilizare a sistemului analogic în fotografia maghiară contemporană. Pe scurt, trei portrete: Dezsö Szabó – sugestiv pentru problematizarea relaţiei dintre autenticitate şi manipulare şi preocupat de construcţiile mediatice, Agnes Eperjesi – interesat de tensiunile dintre registrul personal şi cel colectiv, şi Attila Csörgo – angajat în construcţia propriilor dispozitive.

Dacă Anca Muhuleţ, critic de artă şi curator al Muzeului Brukenthal, a selectat şi comentat în conjuncţie o serie de imagini ale Rococo-ului cu fotografii vehiculate exclusiv în spaţiul virtual, pentru a explica termenul *rococonihilism* al lui Herbert Lachmayer, aplicat structurilor moderne, Ileana Pintilie-Teleagă – curator independent şi lector al Universităţii de Vest din Timişoara – a solicitat critic aspecte ale relaţiei dintre oglindă şi fotografie, de-a lungul cîtorva exemple din arta lui Ion Grigorescu, Iosif Kiraly, Christian Paraschiv şi Mircea Cantor. Intitulată „Documenting poetic situations", prezentarea lui Matei Bejenaru – artist, manager cultural, director al Bienalei Periferic şi al Asociaţiei Culturale Vector – a făcut vizibilă forţa unor serii de lucrări recent produse de John Miller (născut în 1957, stabilit în Berlin şi New York) şi Joachim Koester (născut în 1962 şi stabilit în Copenhaga).

Iosif Kiraly a ales din propriul portofoliu seria „Tinseltown" (2000-2001), realizată ca proiect colaborativ de documentare, împreună cu arhitecţii Mariana Celac şi Marius-Marcu Lapadat, o serie grăitoare pentru starea de tranziţie a României de după 1989. Studiul a urmărit înregistrarea noii arhitecturi rezidenţiale a comunităţilor rroma, fisurile în ordinea anumitor elemente constitutive şi simbolice ale acesteia, eliminînd însă din comentariul aparatului fotografic prejudecăţile pătimaşe ale mass-mediei timpului.

Poate că dintre toţi participanţii la acest simpozion internaţional – *Tehnologia şi fotografia în tranziţie* –, figura lui Hubertus von Amelunxen, în present rector al École européenne supérieure de l'Image, Angoulême / Poitiers, autor al unor serioase studii asupra istoriei şi teoriei fotografiei, era cea mai aşteptată. Aceasta şi datorită expoziţiei din 1995, *Photography after Photography,* aleasă ca punct de plecare al conferinţei din Bucureşti, căreia i-a urmat, în 1997, editarea la New York în 1997 a cărţii *Photography after Photography. Memory and Representation in Digital Age* (împreună cu Stefan Iglhaut şi Florian Rötzer). Charismatic, Amelunxen a suspendat în discuţiile de la Colegiul Noua Europă cîteva întrebări: cum privim astăzi momentul invenţiei fotografiei, cum interpretăm frica, bucuria şi refuzul cu care a fost întîmpinat acest mediu, care au fost schimbările fenomenologice aduse odată cu el? Cercetătorul a lămurit o serie din afirmaţiile prinse în expoziţia şi în cartea amintite mai sus, aspecte legate de timpul şi spaţiul fotografiei, privită nu ca imagine a trecutului, ci mai degrabă ca imagine a ceea ce urmează să se întîmple, precum şi de consecinţele revoluţiei digitale asupra mecanismelor memoriei.

În prezentarea sa intitulată „Art and Politics: Considering Some of Ion Grigorescu's Films and Photographs", Magda Radu – curator al Muzeului Naţional de Artă Contemporană din Bucureşti – şi-a propus să se oprească asupra cîtorva probleme ivite odată cu cercetarea ei, prilejuită de expoziţia *Resurse. Geta Brătescu şi Ion Grigorescu,* inaugurată la MNAC în ianuarie 2007, practic o selecţie a lucrărilor din colecţia muzeului, realizată împreună cu Ruxandra Balaci. Interesul Magdei Radu a privit lucrări ale lui Ion Grigorescu poate mai puţin vizitate, poate chiar în afara aşa-numitei etichete de artă alternativă produsă în timpul comunismului (etichetă ataşată lucrărilor realizate în spaţiul privat al atelierului) şi anume seria filmelor şi a fotografiilor ce chestionează ambientul urban şi realităţile lui socio-politice. În acest sens, prezenţa ruinei este interpretată de Magda Radu ca emblemă atît a presiunilor distructive, cît şi ca rezistenţă faţă de simbolismul ideologic al arhitecturii şi al peisajului construit. Magda Radu pune în discuţie, în cazul lucrărilor lui Ion Grigorescu, un termen propus de Inke Arns şi Sylvia Sasse: *subversive affirmation,* cu trimitere la strategiile artistice desluşite în arta est-europeană de după anii '60, ce permiteau artiştilor/activiştilor să participe la anumite discursuri socio-politice şi economice, pe care, în chip simultan, reuşeau să le afirme, aproprieze, chiar să le consume, dar şi să le submineze.

Acestea sînt însă doar cîteva dintre poziţiile puse în scenă în cadrul simpozionului de la Colegiul Noua Europă. Organizarea unei mese rotunde a prilejuit schiţarea unor tendinţe în fotografia românească de după 1989, precum şi interactivitatea participanţilor, intervenţiile fiind în bună măsură dirijate către aşteptările şi neliniştile „digitale".

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Arta de a nu citi

● **Pierre Bayard, *Comment parler des livres que l'on n'a pas lus?*, Minuit, Paris, 2007.**

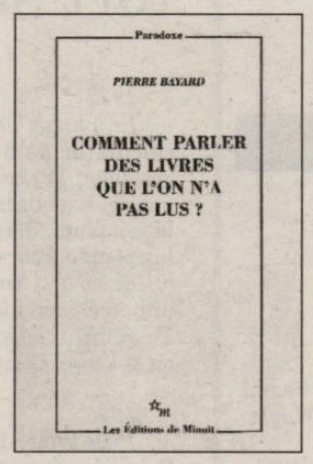

Astăzi, în mediile ce se vor „cultivate", imperativul lecturii exercită o adevărată tiranie. Presiunea este uriaşă. Ai prefera să se deschidă pămîntul şi să te înghită, decît să vezi ochii mari cu care eşti întrebat de un amic, de un coleg ori de vreo profesoară: „Cum, n-ai citit cartea asta?". În pupilele dilatate vezi cum te faci parcă tot mai mic, pînă dispari, aneantizat cu totul. Sau cel puţin vezi cum dintr-odată eşti privit ca şi cum te-ai fi transformat în altceva, într-o altă specie. N-ai citit cartea asta, gata, nu mai eşti om! Dacă apuci să recunoşti că n-ai terminat-o, eşti catalogat drept neserios ori incapabil, iar dacă spui că doar ai frunzărit-o, eşti trecut în categoria superficialilor irecuperabili.

Să măsurăm distanţa între această stare de lucruri şi cuvintele lui Oscar Wilde: „Nu citesc niciodată o carte despre care trebuie să scriu. M-aş lăsa prea mult influenţat..." Este motoul care deschide ultimul eseu critic dedicat nonlecturii, semnat de Pierre Bayard, profesor de literatură la o universitate pariziană. Cartea se bucură de un mare succes, a trecut deja de 13.000 de exemplare vîndute. Se pare că atinge un punct nevralgic al relaţiei pe care o avem cu mareea cărţilor ce nu încetează să ne inunde copleşitor şi care, după ce că sînt atît de multe, mai sînt şi – vorba lui Flaubert – „întotdeauna prea groase".

Nu sîntem în faţa unui spumos elogiu al imposturii şi nici al unui manual destinat ignoranţilor care ar vrea să pară dacă nu eruditi, măcar bine informaţi. În ciuda titlului provocator, acest eseu vorbeşte în primul rînd despre cititorul profesionist, despre secretele meseriilor dezvoltate în jurul lecturii. Este aşadar o carte adresată oamenilor de litere: profesori de literatură, cronicari, critici şi istorici literari, universitari de tot soiul, adică acelor oameni asupra cărora cade imposibila povară a lecturii totale, care să epuizeze domeniul în care trec drept specialişti. Li se cere să fie adevărate enciclopedii ambulante, mereu la curent cu ultima noutate, dar şi deţinători infailibili ai unui volum neverosimil de cunoştinţe acumulat timp de secole.

Pierre Bayard sfîşie cu dezinvoltură vălul ipocriziei generale şi nu ezită să arate goliciunea acestor împăraţi ai literelor. Despre nimeni nu se poate spune că ar fi citit totul. Şi în orice caz, nu toate lucrurile asupra cărora se pronunţă cu dezinvoltură, cu meşteşug şi nu rareori cu precizie. În general, se citeşte mai puţin decît se dă de înţeles, însă lacunele unora, odată dezvăluite, ar fi de-a dreptul spectaculoase. Apoi, multora le-ar fi greu să spună repede care este ultima carte citită din scoarţă în scoarţă. De multă vreme a fost abandonată lectura pioasă, politeţea de a intra într-o carte doar pe poarta primei pagini. Uitată este şi răbdarea de a parcurge traseul liniar, monoton, paragraf, după paragraf şi de a ieşi cuminte, umil şi cu un aer edificat doar după ultima frază a volumului. La cantitatea de informaţie care trebuie controlată, ar fi nevoie de cel puţin zece vieţi în plus. Fiecare are tactica lui de a păstra o „viziune de ansamblu", asemeni bibliotecarului din *Omul fără calităţi* al lui Musil (hait, mi-a scăpat cartea asta...).

Cum se face atunci că cei care ştiu cel mai mult par să citească cel mai puţin? De fapt, este vorba de alte practici de lectură. Dincolo de tehnicile lecturii rapide, sînt puse în joc adevărate strategii ale informării eficiente. Cititorul de cursă lungă a învăţat să îşi menajeze forţele. Devine expert în a evita redundanţa. Ştie ce nu trebuie să citească. Omul cultivat se orientează în hăţişul spaţiului livresc, poate să situeze informaţia în reţeaua ei de relaţii semnificative. Nu numărul cărţilor citite te plasează în categoria specialiştilor, ci dobîndirea capacităţii de a sesiza legăturile dintre lucruri, fapte, idei, autori, teme etc. Între a citi integral o carte şi doar a auzi de ea există neînchipuit de multe figuri intermediare, care uneori se suprapun. O precizare valabilă în cazul marilor cititori: doar pentru ei graniţa între a citi şi a nu citi este mai subţire decît o pagină tipărită pe foiţă de ţigară. Non-lectura poate fi una din cheile lecturii, pentru că a citi performant presupune şi a şti cum să citeşti... fără să citeşti.

Am vorbit mai mult despre profesioniştii cititului, dar, schimbînd ceea ce este de schimbat, apar aceleaşi situaţii şi în cazul uzajului social al lecturii. Acest eseu pledează pentru schimbarea atitudinii, să-i spunem şcolăreşti, faţă de cărţi şi lectură. Nimeni nu poate fi la zi cu „lecturile obligatorii". Plus renghiurile memoriei. Dacă pînă şi autorii mai uită ce-au scris, de ce s-ar ruşina cititorii de mulţimea lucrurilor care le scapă din cele buchisite. Am putea medita şi la observaţia lui Michel De Certeau, care spune că, de la un punct încolo, lectura este un fel de braconaj. Apoi, ar fi mai cinstit să ne asumăm cu sinceritate limitele, dar în acelaşi timp refuzînd corsetul lecturii convenţionale, recomandate de pedanţii şcolii, fie că citim ca să ne cîştigăm pîinea, fie doar ca să pierdem timpul.

Urmărind această pledoarie pentru deculpabilizarea cititorului, mi-am amintit de cartea lui Daniel Pennac *Comme un roman,* pe care aş recomanda-o tuturor celor care vor să îşi cunoască mai bine drepturile şi libertăţile de cititori. De exemplu, ar sesiza mai multe nuanţe în răspunsul mucalit dat de moderatorul unei emisiuni literare care, la întrebarea dacă a citit nu mai ştiu ce carte, a răspuns: „Da, însă nu personal..."

Dilema veche vă recomandă

● Adrian Urmanov, *Sushi* (Editura Brumar, 2007). De la *Cîntecele eXcesive* ale lui Dan Sociu, nu am mai întîlnit o asemenea vulnerabilitate vitală, asumată şi denunţată în cîteva cuvinte: „încă o durere încă / o întîmplare dramatică / totul în scurt / pe un podium rotund / ca un chist crescut în ureche". „O inimă învineţită de frică" are puterea de a recunoaşte că „mă ia / un soi de obiectivitate / ca şi cum ştiu / toate: / de ce intrăm în magazine de ce luăm / taxiuri de ce plîng de ce nu e rău de ce / nu mai poate fi bine". Local, aici, în pixul meu, ador poezia care „oftează cu sinceritate... ridicol...", deloc volubilă, „ca nişte pantaloni căzuţi / pe podea la tălpile tale". (Radu Cosaşu)

● *California Dreamin'*, filmul atît de regretatului Cristian Nemescu, film pe care nu l-am văzut, dar care, deşi neterminat, a primit (probabil, în premieră) premiul cel mare la secţiunea „Un Certain Regard" de la Cannes. Armand Assante, actorul practic reinventat de Nemescu, îl compara, într-un interviu acordat Iuliei Blaga, cu Mario Monicelli şi cu Vittorio De Sica: „El a fost unul dintre foarte tinerii cineaşti de la care am avut ce învăţa". *California Dreamin'* va intra de vineri în cinematografele de la noi. Ne vedem acolo. (Marius Chivu)

● Cea mai bună lectură a noului volum de interviuri şi publicistică semnat de George Bălăiţă *(Cîinele în lesă,* Editura Viitorul Românesc, 2004) e cea simultană cu *Lumea în două zile*, unul dintre cele mai actuale romane româneşti de dinainte de 1989. Un Bălăiţă *par lui-même*, sub semnul lui Canetti şi al adevărurilor (proprii) multiple, care trebuie neapărat citit şi de nostalgici, şi de intransigenţi. (Simona Sora)

PUBLICITATE

Andrei GORZO

dilematograf

Buluc

● ***Piraţii din Caraibe – La capătul lumii / Pirates of the Caribbean: At World's End* (SUA, 2007), de Gore Verbinski.**

Saga *Piraţilor din Caraibe* a ajuns un fel de echivalent narativ al cabinei de vapor din *O noapte la operă,* cu aceeaşi densitate de lunatici pe centimetru pătrat şi cu regizorul Gore Verbinski pe post de Groucho Marx, invitînd înăuntru, într-o veselie, noi şi noi personaje. Ce-i drept, unele dintre personajele astea mai şi ies, pe motiv de moarte violentă, dar moartea nu e mai mult decît un concediu în universul Piraţilor, unde, după trei serii, la graniţa dintre lumea noastră şi lumea cealaltă s-a creat un du-te-vino mai ceva ca la Vama Nădlac. De exemplu, ultima dată cînd îl văzurăm pe căpitanul Jack Sparrow (Johnny Depp), în *Piraţii din Caraibe 2,* acesta se năpustea spre fălcile deschise ale unui monstru marin, cu un voios „Salutare, monstrulică!"; în *Piraţii din Caraibe 3,* prietenii lui Sparrow, Will (Orlando Bloom) şi Elizabeth (Keira Knightley), se duc să-l recupereze de pe lumea cealaltă, însoţiţi şi de fostul lui duşman din *Piraţii din Caraibe 1,* căpitanul Barbossa (Geoffrey Rush), reîntors din morţi special în acest scop. Dar Will vrea să-l salveze în primul rînd pe tatăl său, Bill, la rîndul său mort şi apoi sculat din morţi – dar numai pe jumătate, ca să slujească în echipajul de piraţi-zombi-infestaţi-denevertebrate al lui Davy Jones (Bill Nighy). Tot pe urmele lui Jones se află şi vrăjitoarea Tia Dalma (Naomie Harris), care fusese iubita lui Jones pe vremea cînd el nu era mort, iar ea era (puţină atenţie, vă rog) zeiţa Calypso. Pe urmele tuturor se află diverşi oficiali şi ofiţeri ai Imperiului Britanic, care atunci cînd mor – şi în episodul ăsta mai mor – tind să rămînă morţi. Slavă Domnului! Dar nu-i nimic, pentru că tot în episodul ăsta intră în scenă un nou cuplu comic (papagal plus maimuţă), un întreg echipaj de clone ale lui Johnny Depp şi, în punctul culminant, toţi „lorzii piraţi" din lume – ăla african, ăla indian, ăla francez (Marcel Iureş) ş.a.m.d. Pe scurt, dacă mai există susţinători ai ideii că o operă de artă e cu atît mai respectabilă cu cît înţelegi mai puţin din ce se întîmplă într-însa, le recomand să dea pauză la DVD-ul cu *Anul trecut la Marienbad* şi să meargă la *Piraţii din Caraibe;* arată ca un film hollywoodian de vară, dar, credeţi-mă, mult mai uşor înţelegi ce se întîmplă într-unul dintre romanele alea de Faulkner în care acţiunea acoperă trei generaţii, planurile temporale se amestecă şi toate personajele se numesc Quentin.

Acest gust al aglomerării fără rost – un spirit de mai-mulţi-egal-mai-veseli dus pînă la iresponsabilitate – a contribuit, pînă la un punct, la farmecul Piraţilor, eliberîndu-i, pe cît se poate, de uriaşa forţă gravitaţională a tehnologiei şi a bugetului şi aducîndu-i un pic mai aproape de ce însemna cinema-ul pe vremea lui Mack Sennett: mişcare pură, iresponsabilă – cît mai mulţi bezmetici alergînd în cît mai multe direcţii, nu contează de ce. Într-o perioadă în care majoritatea blockbuster-urilor par să se mişte greu, în parte şi din cauza efortului de a pretinde la tot pasul că eroii lor nu aleargă aşa, de bezmetici, ci pentru un ideal mai înalt, suplimentul de sprinteneală al acestei serii se datorează faptului că, pînă acum, a refuzat să se prefacă excesiv de interesată de idealurile mai înalte. Ce-i drept, în episodul ăsta ni se vorbeşte puţin despre libertate, dar fraternitatea, să spunem, nu e la mare căutare în această lume: trădarea e interacţiunea umană de bază (cum era şutul în fund în lumea lui Sennett) şi, aşa cum alţi prieteni conversează cel mai bine cu berea în mînă, eroii principali, care n-aveau cum să nu se împrietenească un picuţ după ce s-au trădat de atîtea ori, continuă să converseze cel mai bine cu pistoalele în mînă. Dintre actori, Geoffrey Rush e cel mai bun în interacţiunile de genul ăsta: de cîte ori spune ceva, răutatea pirateresc ă îi gîlgîie în gît de parcă ar face gargară cu ea. Întoarcerea lui e marea plăcere a acestui episod, mai ales că e o ocazie de a afla că pe personajul lui, Barbossa, îl mai cheamă şi Hector; e un şoc, ca şi cînd ţi s-ar spune că pe Dracula îl mai cheamă şi Marcel. Astea fiind spuse, *La capătul lumii* e cel mai nesatisfăcător film din serie. Alergătura nu se mai transformă în balet comic (aşa cum se întîmpla în cele mai bune momente din 1 şi 2), ce-a fost elan autentic pare să se fi consumat şi aglomeraţia pare întreţinută mai mult din inerţie (ba mai rău, dintr-un simţ al responsabilităţii) decît dintr-un spirit de iresponsabilitate sennettiană. Se vede după disperarea cu care realizatorii aruncă în joc gag după gag (parcă nici nu-i mai interesează dacă nimeresc; nu-i mai interesează decît să ţină lucrurile în mişcare) şi după superficialitatea cu care tratează momentele mari: întrunirea celor nouă „lorzi piraţi" e o rasoleală, iar transformarea vrăjitoarei la loc în zeiţă e din alt film (mai precis, din *Atacul femeii de 15 metri).* În concluzie, dvs. decideţi ce faceţi cu filmul acesta. Dacă vă hotărîţi să mergeţi la el, vă mai pot ajuta cu o diagramă detaliată a personajelor şi a aspiraţiilor care le însufleţesc. Am trudit la ea trei zile, sfătuindu-mă adesea cu alţi cronicari. Asta numim noi muncă.

trecerea prin reviste

Extravaganţe de o clipă

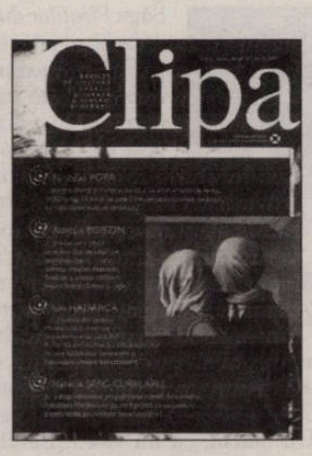

„Întrebarea e ce faci cu tine, de vreme ce tot trebuie să faci ceva. Şi nu pur şi simplu, ceva. Cel mai simplu ar fi tocmai să nu faci nimic. Lucrurile să se aranjeze de la sine, dintr-o inerţie interioară, proprie. Aceasta însemnînd să nu-ţi doreşti nimic sau să-ţi doreşti, dar să nu întreprinzi nimic în acest sens. Să nu te percepi parte integrantă a lumii care te înconjoară, a realităţii căreia îi aparţii şi, respectiv, să nu vezi cum te-ai împlini, cum te-ai realiza în mijlocul ei.“ Acest citat este punctul în care mi-am spus că trebuie să trec mai departe de editorialul care deschide primul număr din acest an al revistei de cultură şi creaţie literară a tinerei generaţii, *Clipa*. Prea multă subtilitate pe centimentru pătrat. Am constatat apoi că acesta este tonul general al publicaţiei. Lucru de înţeles şi de acceptat. Autorii sînt adolescenţi care trec de la textele pentru teza de literatură, la articole cu care vor să arate, nu doar prietenilor, că au ceva mai mult de spus, că pot concura, pe picior de egalitate, cu cei care le sînt profesori sau modele.

Textul semnat Dan Nicu – „Problematica prozei (dramaturgiei) moderne şi diversitatea realităţii“ – este un eseu mai degrabă pe tema comunicării. Dar comunicarea este şi ea o ştiinţă cu legi şi reguli interne, astfel încît nu prea se lasă *agăţată* doar cu priviri oacheşe şi vorbe dulci, meşteşugite. Finalul articolului este cam tezist: „Astfel, diversitatea realităţii de astăzi îşi pune amprenta pe scrierea operelor literare, care se pliază pe tiparele acestei realităţi. Realităţile triste din Basarabia pot, prin urmare, genera o literatură de excepţie în următorii ani. Să vedem cum va evolua situaţia“.

De la Adrian Gavriliuc aflăm că „Mel Gibson ne provoacă din nou“. Într-o baie de adjective (devorantei pelicule, remarcabil, memorabil, originala şi captivanta, debordante, impresionant, impunătoarea) aflăm puţine detalii despre film şi aproape nici un argument din care să înţelegem dacă merită sau nu să dăm banii pe bilet (sau un search pe hub-uri). *Apocalypto* este un film despre care se putea scrie interesant, pentru că tema mi se pare foarte potrivită vîrstei liceenilor. E de preferat oricînd un text onest, unui colaj de note găsite pe Internet, chiar dacă acestea ar aduce genul de informaţie mondenă, care poate părea mai de succes.

Constantin Creţu scrie despre „Extravaganţe iniţiale“. Scrie şi se miră de propriul titlu („Ciudat titlu, nu-i aşa?“). Scrie şi se miră de tot ceea ce scrie. Şi am brutalizat acest joc de cuvinte în încercarea de a ţine pasul cu jocurile lui de cuvinte. Nu cred că le-am priceput pe toate, dar le remarc, odată cu folosirea cuvîntului „început“ la fiecare două fraze. I-am sugera autorului să continue acest început al începutului în presa culturală cu un cît mai grabnic sfîrşit al începutului, astfel încît să beneficiem, cît mai repede, de un început al unei cariere mature. Fără concluzii ca cea din articol: „Mă îndoiesc. Însă şi această îndoială a mea e doar una formală. Încă nu ştiu unde a început acest text, nici unde se va sfîrşi. Dar tu?“. Considerăm că am răspuns întrebării.

Am mai citit poezii, cîteva povestiri, eseuri... Nota maximă pentru machetare, aşteptăm numărul următor pentru a creiona media generală a revistei. (**R. T.**)

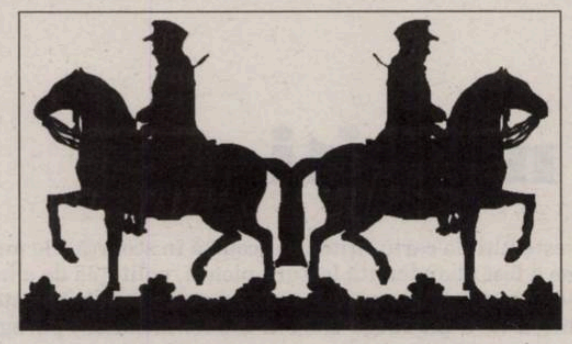

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Travaliu de memorie

Am citit că se împlinesc 50 de ani de la premiera filmului *Canalul* al lui A. Wajda.

...Dimineaţa, îi telefonasem acasă, vorbisem cu mama lui, era mohorîtă la toate glumele mele cu privire la întîrzierea lui:

– Şi-a găsit o fată la Timişoara!

–...

– Caută o partidă fericită!

–...

– A găsit o artistă de cinema!

Ea bodogănea, nu avea chef de glume, „lasă-mă în pace, Relule!“.

...În urmă cu o săptămînă, Leonard mă luase la campionatele internaţionale de atletism,

pe Republicii,

era sîmbătă, stadionul pustiu, cine vine la atletism, sîmbătă, după-amiază?

...Credeam că mă va prezenta unei atlete

ceea ce m-ar fi încîntat căci, de mic copil, sportivii m-au fascinat, dar nu avusesem parte, în toată viaţa, decît de mîngîierile unei voleibaliste, vreo două săptămîni.

...Ne-am aşezat la peluza dinspre Puţul cu Apă Rece,

eram numai noi doi pe gradenele putrezite de ploi,

am urmărit cîteva curse de fete, ne-am ridicat de cîteva ori la intonarea imnurilor naţionale în cadrul unor festivităţi de premiere cu flori şi medalii.

După ultima probă, cînd oficialii se retrăseseră şi ei – a apărut „mititica“.

O fată enormă, îmbrăcată în ie şi fotă, una din cele trei graţii care înmînaseră buchetele de flori învingătorilor.

El îi puse haina sa de piele pe umeri,

fata dîrdîia veselă şi se strînse la pieptul lui, deloc stînjenită de prezenţa mea.

Avea fizic de discobolă, rîdea cu spor, mi-a venit imediat s-o întreb dacă a fost vreodată la ţară,

mi-a răspuns imediat că „nu, sînt bucureşteancă get-beget coada vacii“.

(Dacă ar fi fost după ea, ar fi putut participa la un campionat mondial de dormit toată ziua, ar fi putut bate recordul mondial de ore petrecute în pat, exista un asemenea record stabilit de o thailandeză. Sau de o nepaleză...)

El rîdea la toate prostiile ei şi îi potrivea tot timpul haina pe umeri, să nu răcească.

„Mitica“ era foarte departe de doamna T., obsesia mea şi a lui Leonard.

...Mama lui mă sună pe la 11 dimineaţa, era duminică, jucam belotă cu bătrînul domn S., femeia urla în aparat: „A murit! A murit!“.

Tatăl lui îi luă telefonul şi îmi spuse clar, cu o claritate născută numai din groază:

– Ce zici ce nenorocire ne-a lovit? Băiatul meu a căzut cu avionul. Mergem la aeroport...

Hohoti scurt şi închise.

– Dă cartea! – îmi porunci bătrînul domn S., căruia îi mai spuneam şi unchiul Iosif, în amintirea unuia din partenerii săi de joc care nu lua „sanzatu“ fără un valet alături pentru a nu fi fără apărare la un „tutatu“ cerut de adversar.

– Hai, dă cartea, repetă el, ce te uiţi la mine?

I-am spus ce mi s-a întîmplat, „mi-a murit cel mai bun prieten“.

– Dă cartea! Nu mai ai ce-i face...

Am bătut belota pînă la prînz, foarte concentrat, fiindcă bătrînul juca dur, neiertător la cea mai mică eroare şi permanent „în carte“. Dacă nu-i mergea jucăria, făcea urît, fornăia, se enerva şi ca să-l liniştesc îl rugam să-mi povestească amintiri din 1912. Dar belota o juca formidabil, meschin şi rău. Mai ales în doi, unde e şi foarte greu fiindcă rămîn în pachet, ascunse, numeroase cărţi. Nu mă puteam înfăţişa în faţa lui slab, emotiv, sentimental. Am jucat îndesat, am cîştigat toate partidele, după care i-am spus că trebuie să plec la Cinematecă, la o retrospectivă Wajda...

Care Vaida? Era unul, mare antisemit...

Nu, ăsta e un polonez, cu W şi J... e împotriva antisemiţilor...

Există polonezi ne-antisemiţi? – mă întrebă sumbru.

Vorbeşti aşa fiindcă ai pierdut toate partidele... – şi l-am lăsat să bată meditativ cărţile, cu maxilarele bine încleştate; avea nişte maxilare lungi, ca ale unui palicar.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Istoria ca un tort surpriză (III)

1972

Prin lume: Thom – Teoria catastrofelor. Primul calculator de buzunar. Comercializarea videocasetelor. *În ţara mea:* RSR-campioană mondială la popice. Este decretată organizarea armată a populaţiei: gărzi, detaşamente de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, apărare civilă. *În familia mea:* „Am plecat în Egipt şase luni. La întoarcere am fost naşii lui Paula şi Florian Bunea. Tu ai intrat la şcoală, dovadă: poza cu Nicu Bunescu şi Viorel Canale“.

1973

Prin lume: Inaugurarea ingineriei genetice. Primul micro-ordinator. *În ţara mea:* Nicolae Ceauşescu – Doctor Honoris Causa al Universităţii Bucureşti, cu ocazia împlinirii a 55 de ani de viaţă, 40 de ani de activitate revoluţionară. Academia de Ştiinţe din New York o decretează pe Elena Ceauşescu membru activ. Reluarea lucrului la Canalul Dunăre-Marea Neagră. *În familia mea:* „A stat la noi ca să facă studii Ica Gavrilescu“.

1974

Prin lume: Primele calculatoare programabile. *În ţara mea:* Legea retribuirii după cantitatea şi calitatea muncii. Nicolae Ceauşescu – primul preşedinte al României. România campioană mondială la lupte.

1975

Prin lume: Vaccinul împotriva hepatitei B. Cartela cu microcip. *În ţara mea:* Inundaţii. Nicolae Ceauşescu decretă accelerarea şi diversificarea industrializării.

1976

Prin lume: Americanii aterizează pe Marte. Comercializarea superordinatorului: 250 milioane operaţii pe secundă. *În ţara mea:* Nadia Comăneci cîştigă 4 medalii de aur la Olimpiadă. Organizarea Cîntării României, festival de creaţie şi manifestare artistică destinat neprofesioniştilor. Organizarea Daciadei, competiţie sportivă destinată neprofesioniştilor.

1977

Prin lume: Fecundarea *in vitro*. SUA – bomba cu neutroni. Fondarea în Cehoslovacia a grupării de opoziţie anticomunistă Charta 77. Simpatizanţii pedepsiţi cu închisoarea. *În ţara mea:* Mişcarea anticomunistă Goma reprimată. Cutremur de pămînt, 7,2 grade pe scara Richter. 1570 de morţi, 11.300 de răniţi, 35.000 de familii fără adăpost. Consfătuirea CC PCR privind sistematizarea Centrului istoric al Bucureştiului, centru nedărîmat de cutremur. Greva minerilor din Valea Jiului. *În familia mea:* „Casa noastră nu a avut de suferit. A căzut doar oala de fasole şi peste ea sticla de oţet“.

1978

Prin lume: Rezonanţa magnetică nucleară folosită în medicină. Primele maşini cu laser pentru fotocompoziţie. *În ţara mea:* Inaugurarea la Bucureşti a expoziţiei: „Dovezi ale dragostei, înaltei stime şi profundei preţuiri de care se bucură preşedintele Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu, ale amplelor relaţii de prietenie şi colaborare dintre poporul român şi popoarele altor ţări“, prilejuită de împlinirea a 60 de ani de viaţă ai lui N. Ceauşescu. Legea Învăţămîntului: gratuitatea şi obligativitatea învăţămîntului de 10 ani, integrarea învăţămîntului cu producţia.

fragment din Cartea vieţii mele,
Editura Polirom, 2007

Ştiri nebăgate în seamă

● Pe 5-6 iunie va avea loc la Heiligendamm (în apropiere de Rostock), o staţiune balneară din Germania, reuniunea G8. Ca întotdeauna cînd se întîlnesc liderii celor mai puternice opt ţări, se aşteaptă manifestaţii de protest, astfel încît măsurile de securitate sînt draconice. Dat fiind că, pe măsură ce se apropie evenimentul, la Berlin, la Hamburg şi în alte mari oraşe numărul de maşini incendiate noaptea a început să crească, aproape nouă sute de poliţişti germani au făcut razii în şase landuri pentru a identifica ipotetici „teroriştі“ şi activişti violenţi ai unor organizaţii care au dat bătaie de cap forţelor de ordine, şi la precedentele reuniuni G8. Au fost luate chiar „amprente olfactive“ ale unor persoane, ceea ce l-a făcut pe Wolfgang Thierse, lider social-democrat provenit din fosta RDG, să afirme că „au fost reactivate metodele STASI“. Summit-ul va fi păzit de 17.000 de poliţişti, 1100 de soldaţi şi nouă nave ale marinei care vor patrula de-a lungul coastei. Bugetul total alocat măsurilor de siguranţă este de 100 de milioane de euro. Cel mai mare scandal a fost generat însă de grilajul construit pentru această ocazie, care a înghiţit el singur 12 milioane de euro: lung de 12 kilometri şi înalt de 2,5 metri, el închide un perimetru în jurul căruia este interzisă orice manifestaţie. Într-o ţară traumatizată de Zidul Berlinului, un astfel de grilaj trezeşte amintiri neplăcute. Dar şi reacţii ironice: unul dintre cele două puncte de acces în interiorul perimetrului a fost botezat de localnici precum locul prin care se trecea altădată între cele două zone ale Berlinului, „Checkpoint Charlie“. (*Le Figaro*, 25 mai 2007)

● Motion Picture Association of America (MPAA), organizaţia care, de peste patruzeci de ani, clasifică filmele care rulează în SUA, a hotărît că de acum înainte scenele în care se fumează vor avea acelaşi regim ca scenele de sex ori violenţă. Cu alte cuvinte, vor fi interzise minorilor filmele în care fumatul apare ca „pozitiv“ sau în care se fumează mult. Decizia nu i-a mulţumit însă pe militanţii antifumat, care doreau ca *toate* filmele în care se fumează să fie introduse în categoria „R“ („interzise copiilor sub 17 ani neînsoţiţi de părinţi“). Trebuie precizat că sistemul este valabil pentru filmele noi, astfel încît nu va afecta, de pildă, *Casablanca* ori filmele cu Greta Garbo. Dar, dintre filmele care actualmente rulează pe ecrane, *Shrek 3* şi *Spiderman* 3 (adresate în primul rînd copiilor şi adolescenţilor) riscă să intre sub incidenţa noilor reglementări, conform site-ului www.scenesmoking.org: în ambele apar scene în care se fumează. Şi, în general, pe ecrane se cam fumează: conform unor statistici apărute pe un alt site (smokefreemovies.ucsf.edu), în 78% din filmele produse de grupul Disney apare un personaj trăgînd din ţigară. Cam la fel stau lucrurile cu celelalte mari case producătoare, care fac loc pe ecran vicioşilor în proporţii mari: Dreamworks (73%), Time Warner (72%), Sony (80%). Este posibil ca, în urma noilor reguli ale MPAA, procentele să se schimbe. Dat fiind că obezitatea printre copii şi adolescenţi este o mare problemă în America, ne putem oare aştepta să fie interzise minorilor filmele în care se mănîncă? (*Corriere della Sera*, 22 mai 2007) **(M. V.)**

PUBLICITATE

Vineri, 1 iunie, ora 19 Miercuri, 6 iunie, ora 19

Marcel Iureş
în
Capra sau Cine e Sylvia?
de Edward Albee
cu:
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian
Regia: Alexandru Dabija

Ultima Bandă a lui Krapp
de S. Beckett
în românește de Ingrid Ildiko
Regia:
Alexandru Dabija

TEATRUL ACT înființat din 1998
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

ABB
MOBEXPERT
DILEMA VECHE
Gândul
21
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informații și rezervări de bilete vă rugăm să sunați la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieți la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

București 93.5fm Iași 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaționale

îți deschide
"Pofta de lecturã"

împreunã cu
DILEMATECA și DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar

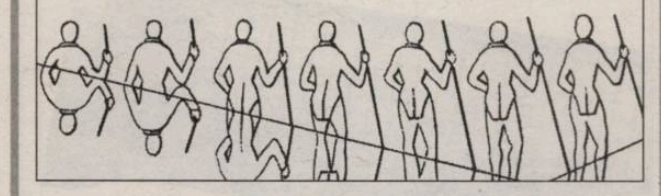

Gospodina neaoşă, la televizor

S-a întîmplat ca, în ultimul timp, să mă uit, din nou, după o lungă pauză, la televizor: *show*-ul peste care am nimerit a fost *Schimb de mame*. Schema lui e, bănuiesc, deja cunoscută: o mamă, în general de undeva din provincie, de cele mai multe ori de la ţară, face schimb cu o alta pentru o săptămînă; locuieşte cu bărbatul şi copiii respectivei, în casa acestora. În primele trei zile păstrează regulile casei, în următoarele trei le impune pe ale ei, avînd dreptul, ba chiar îndatorirea, să schimbe ce i se pare nelalocul lui. Motivaţia pentru care femeile acceptă această situaţie îmi scapă: popularitatea mi se pare insuficientă, dar poate criteriile mele sînt diferite...

Cert este că cele două protagoniste sînt exponente ale unei categorii ce m-a fascinat întotdeauna (probabil pentru că nu am reuşit niciodată să mă ridic la înălţimea ei): cea a gospodinei neaoşe, aparţinînd unei clase submijlocii, de cele mai multe ori.

Ce este, pînă la urmă, o gospodină? Una dintre posibilele abordări este cea de femeie casnică, a cărei activitate se mărgineşte la treburile legate de întreţinerea casei şi îngrijirea soţului şi a copiilor. Cînd am spus „se mărgineşte“ nu am vrut, în nici un fel, să spun că acestea ar fi lipsite de importanţă: munca gospodinei este nenormată şi invizibilă, dar importantă. Cît priveşte imaginea ei, consacrată drept cea a unei femei neîngrijite şi mărginite, şi aceasta a evoluat, influenţată de ideologiile consumiste: gospodina ce aspira (şi mai aspiră încă) la albul total şi pur al Ariel-ului sau Persil-ului nu mai e cea supraponderală, cu părul scurt şi făcut permanent, purtînd o rochie înflorată, gen capot: ci una zveltă, îmbrăcată în pantaloni gen sport, naturală şi doctă, măcar în ceea ce priveşte treburile casei.

Doamnele prezente la *Schimb de mame* sînt o combinaţie a celor două accepţii ale termenului de „gospodină“. Unele sînt cît se poate de tradiţionale, punînd „ţinutul casei“ şi îngrijirea membrilor familiei pe un piedestal şi făcînd un caz, evident, din asta. Altele sînt mai afectate de noile mentalităţi novatoare, sau, pur şi simplu, mai nepăsătoare, şi o lasă mai moale, cel puţin în unele privinţe. Cele dintîi, adevăratele profesioniste, se simt sigure pe ele şi, ca atare, cît se poate de critice: cînd ajung în noul spaţiu, mai puţin pus la punct decît al lor de-acasă, manifestă, în majoritatea cazurilor, o voluptate vizibilă în a-i găsi tare şi a pune la cale îmbunătăţirea lui. Sigur că există şi o motivaţie subiacentă, datorată diferenţelor de statut social ale celor două protagoniste: deşi ambele aparţin unei categorii submijlocii, să zicem, există şi aici nuanţe: cînd una dintre ele simte, din start, că aparţine unei trepte uşor superioare, nu-şi mai încape în piele şi se dă, de obicei, mare.

Comportamentele celor două mame, cît şi ale membrilor familiilor participante sînt relevante pentru mentalităţile comune privind „slujba“ în cauză: la emisiunea din 27 mai, una dintre eroine, Lăcrămioara, a picat, de-a dreptul, la proba de gospodină. Nu era o femeie care se omora cu treaba în casă: şi, mai mult de-atît, recunoştea acest lucru sus şi tare, cu un oarecare spirit de frondă. În „fişa ei de prezentare“ a declarat că îi place să se aranjeze şi să stea la „bîrfă“ la cafea şi ţigară. Acest feminism aplicat, oarecum de mahala, a atras reacţii cît se poate de adverse atît din partea celeilalte mame, Dana, o femeie serioasă care îşi vedea cu vîrf şi îndesat de treabă, cît şi din partea copiilor şi a soţului acesteia din urmă, care au tras-o la răspundere pe gospodina ratată, pentru că le-a gătit ouă cu cartofi prăjiţi şi nu a spălat bine vasele. Sigur că, într-un registru serios, patriarhal, acuzatorii aveau dreptate şi pîrîta Lăcrămioara era o leneşă indiferentă: pe undeva însă, spiritul ei rebel, semivoluntar mi-a fost simpatic, măcar pentru că a mai sabotat un pic din imaginea, fără pată, a gospodinei.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

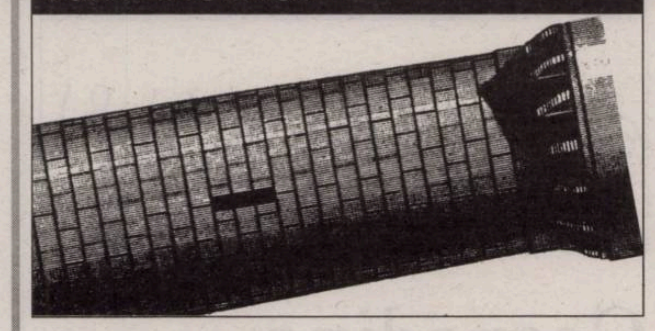

N.V.D.

Dacă facem retrospectiva interacţiunilor dintre Biserică şi Stat în anii postcomunişti, nu găsim decît zdrenţe. Pentru că nici unul dintre parteneri nu a trecut printr-o reformă de profunzime. Statul a păstrat administraţia moştenită din vechiul regim, peste care a pus o glazură de *aquis*. Biserica a rămas izolată de societatea civilă, de restul spaţiului ortodox şi de Europa. Bilanţul celor două universuri simbolice e jalnic prin stagnare, lipsă a viziunii primenitoare şi corupţie netratată. Şi totuşi Biserica şi Statul sînt, că ne place sau nu, forma instituţională a vieţii noastre comunitare. Sîntem fiinţe individuale – cu propria carieră, opţiuni personale, cercuri de prieteni şi interese de familie –, dar sîntem şi cetăţeni ai unui grup etnico-politic fasonat, în ultimul mileniu, sub autoritatea paradigmei bizantine. Nu ne putem decupa din acest cadru politico-spiritual fără a renunţa la genealogia care ne legitimează identitatea şi, prin urmare, pretenţia de a supravieţui.

Cronicar singuratic, am urmărit relaţia pomenită în fiecare dintre episoadele vieţii noastre obşteşti de după 1989. Poate că am comis, adesea, păcatul de a cere prea mult, acolo unde nici Dumnezeu nu cere. Însă din excesul aşteptărilor mele nu a rezultat, sub nici o formă, „normalitatea" pe care o revendic. Biserica şi Statul au cocoloşit, fiecare, o tagmă care nu are dreptul de a se numi elită pentru că nu conduce printr-o veritabilă autoritate, ci numai prin inerţia poziţiei dobîndite. În ordinea politică, lucrurile s-au mai schimbat, mai frecvent decît actorii, dar s-au mişcat, penibil de lent, spre direcţia pe care ne-am dorit-o. În ordinea spirituală a comunităţii ecleziale au apărut, de asemenea, „noutăţi" mai curînd tehnice („www.-ortodoxia"), decît teologice. Pe nici unul dintre planuri nu s-a produs totuşi o înnoire structurală, care să încheie ferm socotelile cu trecutul comunist şi să propună ceva solid, funcţional, incitant. Cu atîtea minciuni la activ, ambele „corpuri" au sucombat în septicemie, pierzîndu-şi imunitatea celulară.

De cînd „au venit dosarele", scena publică a suportat cîteva revelaţii – incomplete – despre politicieni sau ierarhi colaboraţionişti. Culmea e că măcar o parte dintre politicienii astfel compromişi au ştiut să facă un pas înapoi. Nu şi ierarhii noştri, care s-au împleticit în explicaţii victimizante şi şi-au văzut de treabă, îndrăgostiţi de palat, limuzină sau de aurul liturgic în care speră să-şi „lămurească" destinul eshatologic.

Uneori, realizînd cîtă intransigenţă demonstrez, cel puţin în aparenţă, mă suspectez de condiţie extra-românească, extra-ortodoxă, extra-terestră. Nu înţeleg cum putem confunda la nesfîrşit iertarea creştinească şi nesimţirea faţă de răul îmbrăcat în haine strălucitoare, de veşnică paradă. Îmi dau seama că am rămas definitiv traumatizat nu atît de comunismul ca atare – probă pe care Providenţa a trimis-o atîtor popoare –, cît de incapacitatea noastră sufletească de a condamna, pentru a nu repeta, crimele de genul delaţiunii, a deposedării arbitrare, a torturii, şantajului şi violenţei oficiale împotriva societăţii.

Cred în continuare că tot ce-am pătimit în aceşti ultimi ani – răsturnarea valorilor, perpetuarea contraselecţiei, abolirea sau mistificarea meritelor, jaful nepedepsit şi abuzul de bune intenţii – provine din maltratarea vioaie, plină de chef, a memoriei celor care, spre deosebire de noi, au suferit, uneori pînă la moarte, pentru a nu-şi murdări iremediabil conştiinţele. Nu dorm bine, dar nu pentru că are de ce să mă caute DNA sau CNSAS, ci pentru că mi-e milă şi dor de „fraierii" care au băltit în sînge, la Universitate. Mi-e milă de moartea lui Vulcănescu şi Maniu, mi-e milă de toţi românii care şi-au cheltuit vieţile pentru ca noi să NU arătăm aşa cum arătăm, de sus pînă jos, la aproape două decenii de la implozia sistemului bolşevic. Sentimentul dominant al omului religios e acela că *Dumnezeu ne vede*. Iată de ce nu-mi potolesc patetismul.

Claudia STĂNILĂ

Fuga tăcută a credincioşilor catolici şi teologia eliberării

– vizita Papei în Brazilia –

Imaginea unei Biserici actuale „văduvite de glasuri profetice", îndepărtate de oameni şi de problemele concrete ale acestora, a unei Cetăţi a Vaticanului: enclavă izolată şi necunoscătoare a realităţii Americii Latine. Mai mult, care încearcă să impună categoriile europene unui context social şi cultural total diferit. În cele aproape două săptămîni de peregrinare pe pămînturi braziliene mi s-a întîmplat frecvent să constat existenţa acestei viziuni atît din partea prelaţilor catolici, cît şi a creştinilor laici brazilieni sau sud-americani, în general. „Atît Biserica Romană, cît şi cea sud-americană par rămase în urmă, ca de altfel toate instituţiile istorice în momentul actual în care nu ştim încotro se îndreaptă umanitatea", declara Leonardo Boff, unul dintre teologii cei mai populari în Brazilia şi fondator al teologiei eliberării. „În acelaşi timp, cred că astăzi nu avem o autentică autoritate spirituală în măsură să lanseze un mesaj care să poată ajuta oamenii să se orienteze." Deşi nu au reuşit să schimbe în mod miraculos atmosfera credinţei, cele cinci zile ale vizitei apostolice a Suveranului Pontif în Brazilia (9-14 mai) au atras însă atenţia lumii întregi în legătură cu America Latină.

Primul voiaj intercontinental al Papei în Brazilia a fost totodată pastoral şi strategic. Punctul central l-a constituit deschiderea lucrărilor celei de-a cincea Conferinţe Episcopale Latino-americane şi a Caraibelor care s-a desfăşurat din data de 13 mai pînă la sfîrşitul lunii în sanctuarul marian de la Aparecida. Întrunirea la care au participat circa 300 de lideri catolici de pe întregul continent sud-american reprezintă un eveniment crucial pentru Biserica din această parte a lumii, şi nu numai. După cum mi-au confirmat numeroşi prelaţi, conferinţa are o dimensiune autonomă în comparaţie cu cea a unui sinod, unde propunerile expuse trebuie să obţină consensul Vaticanului. Astfel, după patru conferinţe anterioare şi după lungi tratative cu Sfîntul Scaun care ar fi dorit desfăşurarea evenimentului între zidurile Cetăţii Vaticanului, la insistenţele episcopilor sud-americani s-a optat pentru Brazilia: ţara cu cel mai mare număr de catolici din America Latină (peste 140 de milioane). Îndemnul la urgenţa unei noi evanghelizări a constituit una dintre temele recurente în discursul Pontifului pe meleaguri braziliene, alături de cele ale familiei, moralităţii sexuale, ecologiei, justiţiei sociale şi puterii, fricii de Dumnezeu şi sfinţeniei, violenţei, răspîndirii drogurilor – fără a omite, desigur, laicismul şi relativismul. Pentru a recuceri miile de credincioşi care fac din ce în ce mai des opţiuni în defavoarea religiei catolice, este urgent – după cum a reliefat de nenumărate ori Papa, cu ocazia călătoriei sale transoceanice – ca Biserica Catolică să găsească drumuri noi, inovatoare. Într-adevăr, „Continentul speranţei" credinţei catolice – după expresia Papei Ioan Paul al II-lea – se confruntă în ultimii douăzeci-treizeci de ani cu o schimbare vertiginoasă a geografiei confesionale. Este vorba de aşa-zisa „fugă tăcută" a creştinilor catolici din propria Biserică în favoarea mişcărilor evanghelice sau a Bisericilor neoprotestante. Aceste Biserici pe care Vaticanul le numeşte secte reuşesc să atragă, de exemplu, în Brazilia, peste un milion de credincioşi. În ultimii 14 ani, numărul total al catolicilor a scăzut de la 83% la 67%. Claudio Hummes, fost arhiepiscop al oraşului Sao Paolo şi prefect al Congregaţiei pentru Cler, interpretează fenomenul dezertării credicioşilor din Biserica braziliană ca fiind determinată şi de un rezultat al lipsei de convingere din partea preoţilor înşişi care „probabil nu s-au implicat îndeajuns în favoarea evanghelizării credincioşilor. Credincioşii nu sînt suficient de bine pregătiţi pentru a trăi credinţa creştină în epoca actuală". Însă, după numeroşi observatori, de vină ar putea fi şi limbajul prea abstract al Bisericii care, în pofida unei sărăcii disperate răspîndite în rîndurile majorităţii locuitorilor şi a violenţei crescînde în societatea braziliană, continuă să fie încă îndepărtată, izolată faţă de realitatea cotidiană a catolicilor latino-americani. Brazilia este un pămînt al contradicţiilor. O ţară în care se luptă de ani de zile pentru introducerea în textele legislative a unor drepturi umane fundamentale. Patrie a unei Biserici vii, creative. Şi a unui cler divizat în special în legătură cu tematici actuale ardente, precum: criza vocaţiilor preoţeşti, celibatul facultativ al preoţilor, sacerdoţiul feminin, ideea unei teologii care să deschidă apetenţa pentru cuvîntul divin, iar nu dogma aridă, legalizarea sau nu a avortului (în Brazila în fiecare an sute de mii de femei recurg la doftoroaie obscure pentru a renunţa la sarcină, de foarte multe ori în condiţii care le periclitează sănătatea).

Spaţiu care, în pofida unui potenţial enorm şi a bogăţiilor naturale, este considerat ţara săracilor; un procent de circa 10% din întreaga populaţie deţine controlul asupra bogăţiilor şi a patrimoniului latifundiar al întregii ţări. La Sao Paolo, metropolă care numără o populaţie de peste 20 de milioane de locuitori, se pot admira şi privi cu tristeţe cartiere de un lux opulent, alături de faimoasele *favelas*. Sute de mii de persoane trăiesc din generaţie în generaţie în precarele locuinţe construite din cartoane.

Tocmai în acest context socio-cultural a luat naştere teologia eliberării, ai cărei exponenţi au fost condamnaţi şi cenzuraţi de Congregaţia pentru Doctrina Credinţei în timpul pontificatului Papei Ioan Paul al II-lea. Însă diverse idei ale teologiei eliberării şi pledoaria în favoarea „Bisericii săracilor" par a fi penetrat adînc în mentalitatea şi ţesutul psihologic al multor laici şi membri ai clerului brazilian, conferind originalitate identitară acestor reprezentanţi ai sensibilităţii latino-americane.

În viziunea teologului Leonardo Boff însă, misiunea Bisericii în legătură cu săracii „nu trebuie să se limiteze la unica sarcină de a transmite cuvinte încurajatoare adresate persoanelor aflate în condiţii disperate, ci are obligaţia de a denunţa cauzele şi originea excluderii sociale ale cărei victime sînt". Întrucît săracii sînt – după cum afirmă preotul catalan Pedro Casaldaliga – „răstigniţii zilelor noastre". Iar teologia eliberării înseamnă tocmai, după cum suna titlul unei culegeri de articole semnate de cei mai importanţi teologi latino-americani ca reacţie la condamnarea impusă de Vatican ilustrului teolog spaniol Jon Sobrino – *bajar los pobres de la cruz*, „eliberarea săracilor de pe cruce".

Va reuşi vizita recentă a Papei să depăşească diviziunile din cadrul societăţii şi clerului brazilian sau acestea se vor acutiza? Nu va fi simplu. Însă, dacă Vaticanul ar privi călătoria ca pe o ocazie de autoanaliză, pentru a putea aprecia rolul şi greutatea Bisericii în societatea braziliană contemporană şi a promova o politică de dialog cu persoanele dezavantajate, voiajul Papei în Brazilia s-ar putea revela crucial. Astfel, în Brazilia mi-a fost dat să-mi fie evocată des imaginea preotului care nu trebuie să-şi mai aştepte în parohie enoriaşii, ci, după modelul „concurenţei" misionare (cel al evangheliştilor sau al neoprotestanţilor – mişcări care se bucură de adeziune din partea oamenilor), merg în casele lor, în mijlocul cartierelor unde locuiesc oamenii nevoiaşi, *favelas*. Pe lîngă faptul că vizita Papei a avut cu certitudine rolul de a înflăcăra sentimentele de apartenenţă la credinţa creştină, sînt răspîndite speranţele, printre cetăţenii bazilieni, că vizita lui Joseph Ratzinger ar putea contribui la promovarea unei mai mari unităţi între ţările latino-americane, ajutîndu-le să poată dobîndi o voce mai clară în contextul politic mondial. America Latină, dincolo de eticheta nedreaptă de „Lumea a treia", este nu numai continentul speranţei, ci şi o infinită rezervă de umanitate de care Europa are atît de mare nevoie.

Aparecida, mai 2007

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

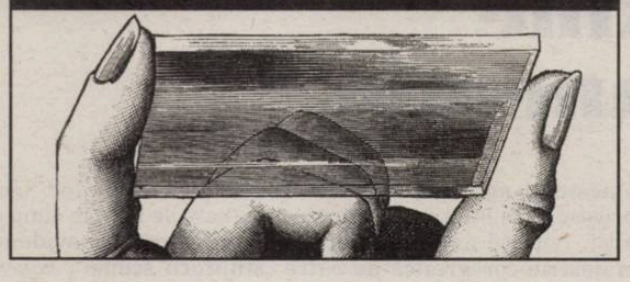

Găina de la ora 5

Săptămîna trecută scriam despre raportul Agenţiei de Monitorizare a Presei (ale cărui concluzii le aveţi prezentate pe larg în textul alăturat) şi, după ce observam că tabloidizarea domină acum emisiunile de ştiri ale posturilor comerciale generaliste, promiteam o continuare care să răspundă la întrebarea „Cum s-a ajuns aici?“.

Pentru a găsi răspunsul, e necesar să facem puţină istorie. Totul a început în prima parte a anilor '90, cînd apărea un ziar care a avut imediat succes şi care a schimbat faţa presei scrise de la noi. Este vorba, desigur, de *Evenimentul zilei*. Ne aflam în plin Vest Sălbatic, în care ziariştii descoperiseră un teritoriu gol pînă atunci – cel al publicaţiilor populare – şi legea sau normele erau la bunul plac al fiecăruia. Sintagma „deontologie jurnalistică“ nu era încă inventată pe plaiurile noastre. Ziariştii se întreceau care mai de care să scrie o presă a faptului divers, cu accent pe uimirea şi fascinarea publicului cu fapte ieşite din comun. Au fost contabilizate toate crimele sau accidentele petrecute pe teritoriul ţării (şi astfel, strînse la un loc toate grozăviile, publicul a tras concluzia că „s-a înrăit lumea“), ba, mai mult, jurnaliştii au simţit nevoia să pluseze senzaţionalismul şi au început să-l inventeze. În acea perioadă, mai mulţi scriitori nouăzecişti îşi puneau pe hîrtie fanteziile la *Evenimentul zilei*. Aşa a apărut, de exemplu, celebra găină violată, care apoi a născut pui vii.

Publicul era imatur din perspectiva receptării mass-media şi nu avea discernămîntul şi „anticorpii“ pentru o astfel de presă. Expunerea lui la presa tabloidă din acea vreme ar echivala cu expunerea minorilor la filmele pentru adulţi. Rezultatul: publicul a fost deformat iremediabil şi a devenit dependent de stilistica senzaţionalistă. Semnificativ este faptul că nici măcar acum, cînd a trecut atîta timp de la acea perioadă, un ziar serios, care nu face compromisuri înspre tabloid, nu poate avea tiraje cu care să supravieţuiască onorabil pe piaţă. La noi, succesul unui *Frankfurter Algemeine Zeitung* pare o pură utopie.

Ceea ce a reprezentat *Evenimentul zilei* pentru presa scrisă a fost PRO TV pentru cea audiovizuală. Pe 1 decembrie 1995, PRO TV a adus pe piaţa românească marketing-ul şi stilistica de post comercial american. Televiziunea din Pache Protopopescu a venit cu o parte din acţionariat şi cu crîmpeie de know-how american, iar discursul ei, bazat pe o promovare agresivă, a influenţat hotărîtor modul de a face televiziune în România. În primii ani de la lansare, PRO TV a fost un factor de civilizare a mass-media audiovizuale de la noi, ba chiar a societăţii româneşti în general (să ne amintim de susţinerea alternativei la conducerea ţării în alegerile din '96 sau la campania PRO NATO). La pachet cu aceste lucruri pozitive au venit însă şi populismul, şi senzaţionalismul ieftin, care au fost preluate rapid de celelalte televiziuni, aşa cum este imitat, în bune şi rele, orice personaj de succes. Un exemplu concludent în acest sens e ceea ce s-a întîmplat cu *Ştirile de la ora 5*. Formatul PRO TV a fost copiat mai întîi de Antena 1, cu o emisiune în acelaşi spaţiu orar. Cu timpul însă, şi celelalte televiziuni comerciale generaliste i-au urmat exemplul, iar acum s-a ajuns ca „Ştirile de la ora 5“ să poată fi văzute peste tot, la orice oră, inclusiv în *prime-time*. În ziua de azi, singurele televiziuni care mai dau ştiri de interes public sînt TVR şi cele de profil (Realitatea TV şi Antena 3). Uneori însă, chiar şi acestea se contaminează de la celelalte.

Publicul din România e dependent de presa tabloidă, iar această situaţie a ajuns acum într-o fază cronicizată. Mai mult, televiziunile comerciale au tot interesul să întreţină dependenţa, ca orice *dealer* de droguri. Marfa este în realitate foarte ieftină (costă puţin să-ţi faci ştirile din rapoartele Poliţiei), dar se vinde pe bani buni din publicitate.

Nicoleta FOTIADE

Interesul public şi *bussiness*-ul

Circulaţia liberă a informaţiilor de interes public prin mass-media este condiţie primară pentru respectarea dreptului la informare al cetăţeanului, drept ce-i asigură acestuia oportunitatea de a observa, a dezbate şi de a lua decizii pentru o societate democratică stabilă. În acest sens, Constituţia României spune că mijloacele de informare în masă, publice şi private, au obligaţia de a asigura informarea corectă a opiniei publice (art. 31, al. 4). Dar ce presupune o informaţie de interes public?

Definiţia largă a conceptului *de interes public* a pus probleme de interpretare dintotdeauna reprezentanţilor comunităţii de media, fie ei jurnalişti, organizaţii de media, cercetători etc. Noţiunea în sine este invocată în coduri deontologice, în texte de lege referitoare la reglementarea audiovizualului ş.a.m.d., ca principală raţiune pentru rolul de „cîine de pază“ al democraţiei. Se referă la chestiuni care, în general, au potenţialul de a afecta un număr considerabil de oameni.

Potenţarea dramatismului

În accepţia Agenţiei de Monitorizare a Presei (AMP), acest concept include – dar nu este limitat la – chestiuni care pot afecta securitatea şi sănătatea individului sau a unor categorii de indivizi, care vizează drepturile şi libertăţile omului, cheltuirea banilor publici, modul de funcţionare a serviciilor publice, informaţii despre mediul economic, politic şi social. Din această perspectivă, AMP a urmărit raportul cantitativ dintre prezenţa ştirilor de interes public şi, respectiv, cele de divertisment sau senzaţionaliste, în cadrul programelor de ştiri *prime-time* ale principalelor posturi TV naţionale (Antena 1, Antena 3, PRO TV, Prima TV, Realitatea TV, TVR 1). Analiza a relevat faptul că televiziunile generaliste (Antena 1, Prima TV, PRO TV) au instituit o reţetă particulară de elaborare a jurnalului de ştiri, în care informaţiile de fapt divers (din ţară sau din străinătate) predomină, spre deosebire de cele specializate, de ştiri (Realitatea TV, Antena 3) care îşi concentrează atenţia pe ştiri din sfera politicii, externelor şi administraţiei publice, majoritatea informaţii de interes public. Excepţie face jurnalul de ştiri al televiziunii publice, TVR1, care, deşi post TV generalist (dar totuşi public), funcţionează după reţeta televiziunilor specializate, adică avem parte de politică, externe, administraţie, în primul rînd. Mai mult, ştirile de fapt divers (de multe ori, non-ştiri, fără valoare de ştire) au dezvoltat propria reţetă de împachetare a informaţiei, dominată de abordări facile, potenţare a dramatismului şi promovarea excesivă a unor situaţii inedite. Tocmai acest fel de a ambala ştirile de fapt divers reuşeşte întrucîtva să ofere o anumită consistenţă celor relatate. Şi aici, televiziunile generaliste fac performanţă. Ceea ce este mai îngrijorător este faptul că acest tip de abordare, specific ştirilor de fapt divers, se îndreaptă cu paşi repezi către cele de interes public. În consecinţă, ne confruntăm cu o tendinţă de migrare a abordării senzaţionaliste către ştiri ce ar trebui tratate echilibrat, fără alte elemente de împodobire a informaţiei, „zgomote“ care inevitabil reuşesc să submineze informaţia. Titluri senzaţionaliste de exacerbare a situaţiei prezentate – „Ninge cu accidente“, „Clipe de foc“, „Foc şi Şoc. Moarte cumplită“, „Arsă de vie“, „Urmăriţi de moarte“, „La un pas de moarte“, „Psihopat în libertate“, „Delta în flăcări“, „Explozie devastatoare“, „Incendiu devastator“ etc. – tehnici cinematografice – precum inserturi grafice sau coloane sonore de potenţare a dramatismului – şi folosirea unor formule cu încărcătură emoţională în încercarea de a descrie evenimente – „scenă desprinsă parcă dintr-un război“, „un adevărat film de groază“, „medicii încearcă să-l scoată din ghearele morţii“ etc. – sînt doar cîteva exemple ce caracterizează strategia de promovare a ştirilor.

Omisiunea informaţiei

Mai mult, omisiunea substanţei unui eveniment şi potenţarea unei laturi de fapt divers se adaugă la şirul de tehnici de elaborare a ştirilor de interes public, de altfel. În 4 ianuarie crt., principalul eveniment politic al zilei a fost reuniunea PNL de la Sinaia, în cadrul căreia conducerea liberală a decis să aducă modificări statutului partidului. Majoritatea televiziunilor au tratat acest subiect în emisiunile lor de ştiri, însă cu abordări sensibil diferite. Antena 1 a prezentat exclusiv momentul în care premierul Tăriceanu, „deşi a fost operat la genunchi acum mai puţin de două luni“, a plecat la plimbare prin Sinaia la volanul unei maşini. Ştirile PRO TV au precizat totuşi şi motivul pentru care premierul s-a aflat la Sinaia – întîlnirea PNL. Cu toate acestea, subiectul principal a rămas faptul că premierul s-a plimbat cu maşina prin localitate. Antena 3 a pornit de la informaţiile prezentate de televiziunea soră, Antena 1, dar a furnizat şi informaţii de context referitoare la întîlnirea PNL. Realitatea TV şi TVR 1 nu au relatat despre plimbarea premierului, ci s-au concentrat pe informaţiile legate de rezultatele întîlnirii PNL-iste (vezi raport AMP, „Un om a muşcat o ştire“, www.mma.ro). Profit de ocazie şi mă grăbesc să trag o concluzie încă de pe acum – dacă vrei să te informezi de la televizor, foloseşte cel puţin patru surse. Uneori, elementele de tensiune şi abordările facile ale subiectului se impun în detrimentul informaţiei instrumentale. Acest lucru este vizibil mai cu seamă în cadrul ştirilor care prezintă probleme administrative. Cetăţeanul român este creionat ca fiind victima cozilor interminabile, datorate unui sistem de organizare haotic şi ineficient al administraţiei publice locale, şi atît. Informaţii esenţiale de soluţionare sau care să ajute publicul în relaţia cu instituţiile statului lipsesc.

„Teroarea“ rating-*ului*

Cum s-ar putea explica această tendinţă de „tabloidizare“ a ştirilor de interes public? Rating-ul – rezultatul măsurării audienţei – a devenit punct de referinţă acolo unde nu este cazul, adică în selecţia şi abordarea informaţiilor de interes public în cadrul jurnalelor de ştiri. Este o metodă care, din păcate, a devenit unitate de măsură în detrimentul standardelor de deontologie jurnalistică. Editorii şi-au format percepţia că telespectatorul nu este interesat de ştiri de interes public, şi asta pe baza unor măsurători de audienţă, limitate la oferta disponibilă pe ecranul televizorului. Probabil că mare parte din publicul larg nu este interesat de astfel de ştiri şi nici nu are energia şi disponibilitatea să le consume. Dar nu audienţa constituie raţiunea de a exista a ştirilor de interes public. Nu rating-ul ar trebui să fie principala grijă a producătorilor de ştiri atunci cînd selectează şi transmit acest tip de informaţii. Este vorba de două lucruri total diferite, cu scopuri şi implicaţii distincte, dar care sînt tratate similar. Şi astfel, audienţa a ajuns să condiţioneze modul în care sînt prezentate informaţiile de interes public. Prin însăşi natura ei, informaţia de interes public *cere* să fie relatată publicului. Are scop utilitar, instrumental, de educaţie şi orientare socială, politică şi economică şi trebuie tratată ca atare. La rîndul lor, ştirile de divertisment au rolul de a distra, de a emoţiona, de a satisface curiozitatea şi nevoia de relaxare a publicului şi, ca urmare, de a aduce audienţă, căci – asta e – *la plăcinte înainte, la război înapoi*.

Profit şi responsabilitate jurnalistică

Cu cîtva timp în urmă, auzeam propunerea următoare: pentru a evita deteriorarea esenţei ştirii, şi anume aceea de a informa, jurnalele de ştiri să nu mai fie însoţite de publicitate, căci aceasta din urmă presupune audienţă, iar audienţa presupune compromis. Eu, de pildă, nu aş fi atît de drastică. Totuşi vorbim de un interval de maximă audienţă şi nu poţi cere televiziunilor, a căror principală sursă de susţinere financiară este vînzarea spaţiilor de publicitate, să nu mai folosească acel interval, şi cu acest scop. Aş alege calea de mijloc: publicitate în cadrul jurnalului de ştiri, dar criteriile care stau la baza prezenţei şi elaborării ştirilor de interes public să nu mai fie stabilite în funcţie de rating, ci pe baza eticii şi deontologiei jurnalistice. Ar mai rămîne de stabilit cum de fac audienţă ştiri despre accidente, morţi sau incedii, duse la extrem, de ai impresia că urmăreşti *trailer*-ul unor filme de groază.

Misiunea unui mediu de informare nu poate fi doar profitul şi, ca atare, un rating nemărginit. Pe termen lung, asta ar însemna trivializarea mesajelor mediatice, disiparea rolului de informare şi de for de dezbatere al mass-media într-o societate democratică.

Consider că există posibilitatea de a găsi un echilibru între responsabilitatea socială a jurnaliştilor şi afacerea de media în sine, cu condiţia să existe disponibilitate. *In extremis,* o soluţie pentru mărirea audienţei ar putea fi participarea instituţiilor media la educarea publicului, cu scopul de a-l face să conştientizeze importanţa informării în legătură cu chestiuni de interes public. Un consumator mai informat înseamnă un consumator mai bun, citeam deunăzi într-un articol din *Dilema veche*. Aviz amatorilor!

Nicoleta Fotiade *este coordonator de programe la Agenţia de Monitorizare a Presei.*

Georges BANU

Ronconi şi Mnouchkine sau de la utopie la melancolie

Premiera spectacolului lui Luca Ronconi *Tăcerea comuniştilor (Le silence des communistes)* avea ceva din lumea mizanscenelor lui Kantor... În rîndul întîi, şedeau unul lîngă altul, Vittorio Foa, Miriam Mafa şi Alfredo Reichlin, prieteni vechi care, observînd uimiţi cum din dezbaterea actuală de idei au dispărut referinţele la comunism, s-au angajat într-un schimb de scrisori lungi rememorînd bătăliile de pe vremuri şi exprimîndu-şi opiniile despre lumea de azi... Şi răscolind „tăcerea" instaurată în jurul „comunismului" ei îşi evocă propria biografie, cea de militant, constată cum se afirmă „individualismul" în epoca modernă, formulează ipoteze... prietenii, astăzi octogenari, nu şi-au uitat tinereţea, o poartă în ei, cum odată, în spectacolul lui Kantor, personajele din *Clasa moartă* evoluau pe platoul scenic purtînd manechine, dublurile copilăriei niciodată dispărute. Dar în seara premierei spectacolului lui Ronconi cei trei militanţi reuniţi îşi regăseau, în scrisorile lor, urmele de neşters ale tinereţii, tinereţe încarnată de actorii care le-o evocau. Împreună au scris un roman epistolar, aşa cum se scria în secolul al XVIII-lea, dar nu animat de pasiuni amoroase, ci de alte pasiuni, de cele politice, şi Luca Ronconi a avut intuiţia să descopere în ele o sursă de teatralitate, convins, ca pe vremuri Antoine Vitez, că „se poate face teatru din orice".

Ei au aparţinut Partidului Comunist Italian, au participat la Rezistenţă, s-au angajat în efortul de reconstrucţie al Italiei – cum să uiţi că un deputat comunist şi un altul, democrat-creştin, au semnat împreună actul de naştere a lui Piccolo Teatro din Milano? –, au suportat şocul revelaţiilor despre crimele lui Stalin şi au avut curajul să se confrunte cu dogmele impuse de Moscova. Partidul Comunist Italian ocupă un loc aparte şi beneficiază de un capital de încredere unic în Europa pentru această mişcare... Pe acest fond, ascultăm scrisorile celor trei tovarăşi gata să rupă „tăcerea". Ei îi reprezintă pe acei puţini comunişti fideli care au participat la luptele legate de educaţie şi de îmbunătăţirea vieţii celor lipsiţi de mijloace, ei şi-au asumat fidelitatea faţă de proiectele lor, realizînd erorile de parcurs. Ronconi ne lasă să ascultăm vocile lor: acum, în pragul morţii, îşi mai pun întrebări şi se simt încă responsabili. Nu, n-au devenit mai înţelepţi şi nu s-au convertit. N-au trădat... iar eu, care am părăsit o ţară unde atîţia comunişti şi-au inventat un trecut de dragul carierei, ascult această sagă a istoriei italiene, fără nici o reticenţă: puterea ei de convingere e intactă. Şi alături de mine, tineri şi bătrîni ascultă cu tot atîta respect. Nimeni n-are chef să deschidă un proces sau să corecteze faptele... aceste mărturii impun „tăcerea". Mărturii ale oamenilor care au avut o credinţă.

Dacă scrisorile vorbesc despre idealurile comunitare, colective, spectacolul pune în scenă sensul lor profund: dorinţa de a depăşi singurătatea de acum. Şi fiecare dintre actori îşi rosteşte scrisoarea în spaţiul cotidian, printre cărţi şi obiecte, în cameră, în spălătorie, dar uşile rămîn mereu deschise... acesta e semnul teatral al faptului că scrisorile se adresează cuiva. Ele nu sînt doar monoloage. Scrisoarea îşi caută partenerul, şi cum să uiţi că Artaud se scuza faţă de Jean Paulhan pentru că i-a trimis un articol sub formă de scrisoare, tocmai din nevoia de a avea un interlocutor?! Aici fiecare vorbeşte pentru sine şi spre celălalt, în căutarea solidarităţii de altădată. Desigur, scrisoarea vorbeşte despre lume, despre istorie, dar şi despre singurătatea fiecăruia.

Schimbul de scrisori din *Tăcerea comuniştilor* devine o experienţă personală care se hrăneşte din proiecte vechi şi din întrebări actuale. Ronconi nu joacă simultaneitatea spaţiilor, dar găseşte o soluţie epică uimitoare: succesiunea lor. Fiecare spaţiu unde se afla unul din interlocutori ocupă integral scena, pentru ca apoi să dispară printr-un mecanism greoi care îl împinge, pe nişte şine, în culise. Nu există

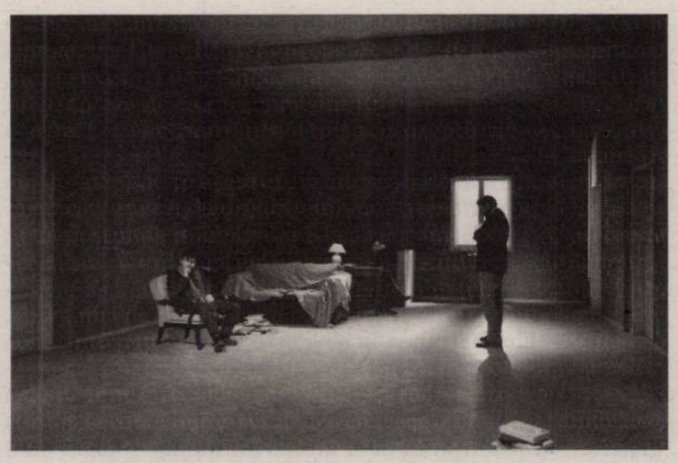

Imagini din spectacolul ***Tăcerea comuniştilor***

împărţire sau coexistenţă a cuvintelor, nu există decît singurătate şi interogaţie personală... În acest fel *Tăcerea comuniştilor* leagă, printr-o emoţie intensă, cele două versante ale intelectualului european, de obicei izolate – utopia şi melancolia. Aici ele sînt unul şi acelaşi lucru. Utopia nu i-a părăsit, dar ea capătă nuanţa clar-obscură a melancoliei. Şi în seara premierei, privindu-i pe aceşti actori în deplină putere a vîrstei, ne gîndim, aproape fără voia noastră, la cei trei bătrîni din primul rînd. Ronconi perturbă vîrstele, izolează personajele, deschide uşile ca să ne spună în ce măsură aceste scrisori de reflecţie asupra partidului şi a lumii sînt impregnate de o experienţă biografică, de nostalgie şi de regrete. Pentru Vittorio, Miriam şi Alfredo acel *noi* al tinereţii lor îndepărtate se fixează sub pecetea unui *eu* care nu dă înapoi şi nu capitulează, tocmai în numele idealurilor de care nici unul dintre ei nu se poate despărţi. Utopia şi melancolia îi leagă. Un mare regizor francez, Jean Pierre Vincent, din totdeauna preocupat de raportul între teatru şi politică, pune în scenă la Avignon *Tăcerea comuniştilor*. Aştept să o aud din nou, acolo unde, după război, în anii '50, Vilar şi Gérard Philipe se înrudeau cu idealurile din epoca celor trei prieteni. Dar nu voi uita că între timp Alfredo a murit. Dar înainte de sfîrşit, o ultimă dată, a vorbit.

Notă: *Tăcerea comuniştilor* a apărut la Editura l Arche în aprilie 2007, în traducerea lui Jean-Pierre Vincent.

De altfel aflăm că „pe 21 aprilie, urmaşii Partidului Comunist Italian au decis să desfiinţeze formaţiunea lor, a Democraţilor de stînga, şi să fuzioneze cu foştii democraţi-creştini. Sfîrşitul unei epoci". *(Le Monde,* 4 mai 2007)

Andante *la Soleil*

Tobele au tăcut, din exterior nu se mai aud; în grădina de la Cartoucherie e linişte, o linişte teatrală care – lucru rar la Théâtre du Soleil – funcţionează fără să rezoneze în exterior. Jean Jacques Lemaître a redus de această dată numărul instrumentelor şi doar el singur, aplecat peste artişti, alternează melodiile fine cu cele calme, el nu potenţează jocul, ci instaurează un climat care face uitate exaltările de pe vremuri. Parcă ar fi muzică de cameră, o muzică străină de oricare desfăşurare epică, muzică martor pentru toate mărturiile etalate de acest spectacol!

Nici spaţiul nu mai e vechea implantare frontală adoptată în urmă cu douăzeci de ani, pe timpul cînd se juca textul lui Shakespeare ca să declanşeze un conflict, ca să dea o bătălie. Tunetele sonore s-au stins şi frontalitatea şi-a pierdut splendoarea: cu *Vieţi efemere,* Théâtre du Soleil îşi arată faţa inedită.

Spaţiul peisaj aşază publicul pe două coline, faţă în faţă, despărţite de un rîu. Un peisaj calm, peisaj unde, fără a se amesteca, actorii şi spectatorii sînt în acelaşi loc. Unii privesc de la înălţimea ridicăturii pe care se află, în timp ce alţii, iviţi pe nişte platouri mici, împinse cu o evidentă măiestrie coregrafică de către „slujitorii scenei", *kokens* moderni, apar, povestesc, dispar, duşi de valurile vieţii. Totul se joacă între această emergenţă a personajelor şi dispariţia/ştergerea lor ca nişte frunze purtate de ape. Oameni care se scaldă în rîul vieţii, cum a spus Heraclit, dar nu o singură dată, deoarece ei revin aici pentru a ţese poveşti, pentru a schiţa biografii. Reunind aceste clipe ale existenţei, spectacolul propune nu o tapiserie plată, ci un *patchwork* policrom, complex şi divers.

Caracterul inedit al spectacolului provine din curajul Arianei Mnouchkine de a nu mai căuta – cu geniul ce o caracterizează – forma. Dacă, pe vremuri în *L'âge d'or,* ea propunea reinventarea *commediei dell' arte* pentru a vorbi despre viaţa cotidiană a oamenilor din zilele noastre, acum teatralitatea provine din preciziunea gestului, din exactitatea reacţiilor, din umanitatea rapidă şi concisă a comportamentelor. Această fragilitate a teatrului surprinde şi impresionează cînd îţi aduci aminte de extraordinara sfidare prin care ea relua formele orientale ale teatrului. Mnouchkine se eliberează de gustul formei. De siguranţa şi de frumuseţea oferite de formă. Abandonul se explică prin voinţa de a adopta rezerva indispensabilă *intimităţii* cerute de aceste „vieţi minuscule", dar totuşi indisociabile de viaţa lumii. *Istorii care povestesc Istoria* – iată performanţa *Vieţilor efemere*

Ariane Mnouchkine şi Théâtre du Soleil ne-au obişnuit cu puternice luări de poziţii, cu angajamente uneori abuziv de explicite. Această siguranţă de sine se estompează acum deoarece, situaţie neaşteptată, victimele şi vinovaţii nu mai sînt disociaţi cu limpezime... Nimeni nu este responsabil, nimeni nu este pus la stîlpul infamiei şi de aici durerea şi tandreţea acestor povestiri. Doar viaţa, *viaţa* aşa cum e ea, ca un ghem de dezastre, de contradicţii şi de regăsiri. Nu există în *Vieţi efemere* nici acuzaţi, nici acuzatori, nici învinşi, nici învingători... acest spectacol adoptă postura atît de dragă lui Cehov de „martor imparţial". El nu judecă, nu răspunde, el povesteşte... „Povestiri care ar putea fi subiectul multor nuvele", ca să parafrazez celebra replică a lui Trigorin din *Pescăruşul*. Nu e vorba de neutralitate, ci de dorinţa apropierii şi... a afectivităţii, mai necesară ca oricînd, într-o lume supusă calculelor egoiste şi economiei triumfătoare. Pentru a o combate, Mnouchkine adoptă glazura sentimentelor pe care doreşte să le păstreze, retragere şi şansă cînd orizontul utopiei se întunecă.

Mi-a plăcut *andante* pentru tot ceea îl deosebeşte de foştii *tempi* de la Soleil – *allegro con fuoco, allegro molto vivace, allegro tumultuoso* –, de astă dată în *andante* nu mai e vorba de o dorinţă de schimbare, ci de acceptarea lumii cu tot ceea ce presupune ca resemnare şi recunoaştere. *Andante* al unei vieţi... *andante* care reabilitează privirea retrospectivă în dauna celei prospective.

Teatrul Istoriei cedează în faţa teatrului... Nu e o mărturie la persoana întîi, ci o mărturisire prismatică, reflectată diferit în povestirile, schiţele, fragmentele de viaţă. Astfel se combină vocile plurale ale companiei şi singularitatea liderului ei. Coralitate explicită şi monolog implicit – iată tensiunea particulară care atestă vitalitatea *Vieţilor efemere.* Lumea e aici, multiplă, complexă, dar Mnouchkine şi-a schimbat poziţia faţă de această lume. Ea nu părăseşte realul, dar nu mai e preocupată de scandaluri... Lumea nu e aici pentru a fi pusă la stîlpul infamiei, ci pentru a fi ascultată. Trebuie ascultată în alt mod, nu uităm angajamentele, dar acceptăm caracterul ireductibil al biograficului. Iată de ce *andantele* din *Vieţi efemere* e unificator, fără să fie pacificator.

traducere de Magdalena BOIANGIU

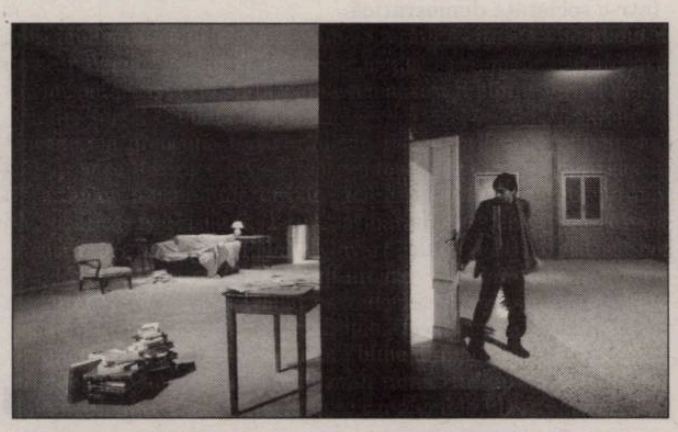

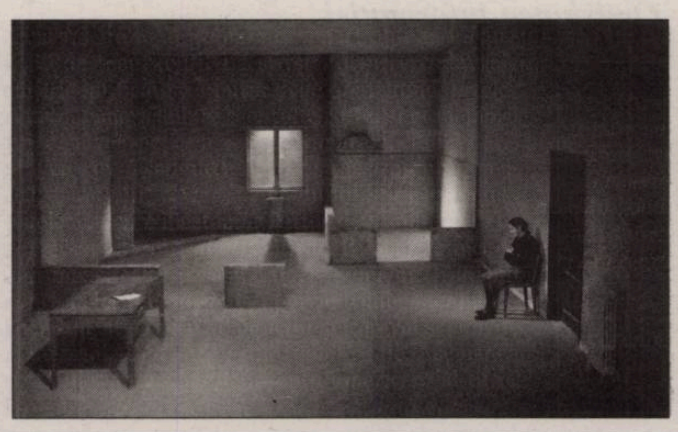

Mirel BĂNICĂ

Însemnare a călătoriei mele: Goldiwil, Elveţia

***Goldiwil** este o localitate din cantonul Berna, Elveţia. Este atestată documentar încă din Anul Domnului 1208 ca un fief al ducilor de Zaehringen, una dintre cele mai puternice familii nobiliare germano-elveţiene, ce a fondat la începutul secolului al XII-lea oraşele Berna şi Fribourg. Aşezat pe malul lacului Thoune, Goldiwil numără 1300 de locuitori permanenţi, dacă nu-i punem la socoteală pe turiştii din lunile de vară. La aproape 200 de ani distanţă de boierul Golescu, primul călător român care descoperea Elveţia minunîndu-se de „buna cîrmuire a acestui neam", am ales să „însemnez" cîteva dintre impresiile excursiei de duminică pe care am întreprins-o la Goldiwil, localitate din „Elveţia profundă", acolo unde timpul curge liniştit. Cel puţin în aparenţă.*

Gara centrală din Berna – *Hauptbahnhof*

Elveţia posedă una dintre cele mai dense reţele feroviare din Europa, întreţinută cu mari cheltuieli de către statul federal. Aştept cuminte trenul ce mă va duce în mai puţin de 15 minute la Thoune, comuna-oraş de care aparţine Goldiwil. Gara din Berna este subterană, un tub uriaş deschis la ambele capete. Curentul de aer produs astfel mătură peronul. Ca orice român, mi-e teamă instinctiv de curent (cei ce citesc aceste rînduri în acest moment şi au trăit o perioadă în străinătate ştiu despre ce vorbesc!), aşa că mă miră grupurile de excursionişti îmbrăcaţi doar în pantaloni *knickerbocker* şi cămaşă cu mînecă scurtă, cărora nu le pasă de minitornada creată de „efectul de tunel". Eleganta garnitură a trenului „Cisalpino", făcînd legătura între Basel şi Milano, traversînd Alpii, intră în gară. O voce feminină anunţa destinaţia în difuzoare. Anunţul este difuzat în patru limbi diferite: germană, franceză, italiană. Da, îmi spun, mă găsesc cu adevărat în Elveţia, ţara celor trei limbi oficiale (patru, cu puţin răspîndita *romanşă),* unde se acceptă firesc dreptul *celuilalt* de a vorbi în propria sa limbă.

În tren, cu *bio-bio*

Sînt înconjurat de un grup vesel de *bio-bio*. Veseli, vîrstă medie, îmbrăcaţi corect, dar nu luxos, pentru o excursie la munte de 24 de ore. Observ cu mirare că majoritatea poartă la mînă un ceas verde din plastic. Semn de coeziune sau marcă de grup? *Bio-bio* este denumirea puţin peiorativă din mass-media pentru un grup social aparte, întîlnit mai ales în Elveţia şi Germania. Sînt oameni la jumătatea vieţii, cu venituri salariale peste medie şi profesiuni diverse, obsedaţi de natură, recuperarea deşeurilor menajere, agricultură biologică, aer pur şi prezenţa lichenilor în pădure ca semn al sănătăţii ecosistemului. Un bio-bio este gata să plătească un preţ dublu pentru un pui congelat sau un suc de morcovi proaspăt presat, dacă faimoasa etichetă „bio" se găseşte lipită pe produs. Mulţi sînt vegetarieni, degajînd un aer blînd, non-violent. Originile filozofiei de viaţă „bio-bio" rămîn obscure, dar cred că ţin de respectul tipic german pentru natură sau de principiile agriculturii „bio-dinamice" ale lui Rudolf Steiner. Peste cîteva sferturi de oră se vor pierde în Alpii cu creste fierăstruite, strălucind albe de zăpadă tîrzie. Nu pot să nu remarc geometria perfectă a cîmpurilor ce defilează în goana trenului, amprenta stilului germanic, al lucrului bine făcut, *terminat*. Obsesia detaliului, a aşezării judicioase în spaţiu a fiecărui element. Ca şi mereu actualul Dinicu, nu pot să nu mă gîndesc că noi românii ne găsim perpetuu sub zodia *începutului,* niciodată finalizat. Viaţă firească: oameni ce-şi plimbă cîinele pe cîmpuri, părinţi şi copii pe biciclete, toţi cu cască de protecţie pe cap, avînd aerul unor familii de arici ieşite seara în buza pădurii să se răcorească. Şi vacile! Cum aş putea să uit vacile elveţiene, aproape un simbol naţional pentru această ţară? Sînt peste tot, calme şi bine îngrijite, rumegînd placid sub soarele dulce de primăvară montană. Cînd scriu „sînt peste tot", mă gîndesc şi la graffiti-ul pictat pe un depou de la intrarea în micuţa şi cocheta gară din Thoune, reprezentînd două vaci antropomorfizate, cu „mîinele" în buzunare, ascultînd muzică cu căştile pe urechi. La ieşirea din gară, un grup de fete tinere şi gălăgioase, îmbrăcate toate în negru şi machiate abundent cu aceeaşi culoare, este privit cu mare interes de un labrador şi el în negru, dar de la natură. Cîinele este ghidul necuvîntător al unui orb, care nu înţelege pauza neaşteptată a animalului ce-l conducea încet spre staţia de autobuz şi protestează trăgînd moale de lesă. Cîinele-ghid este evident plătit tot de statul federal.

Autobuzul poştal

În Elveţia, autobuzul poştal este o adevărată instituţie naţională, a cărei istorie se confundă cu cea a Poştei Elveţiene. Acolo unde ajunge scrisoarea, chiar şi în cel mai retras sat din Alpi, ajunge şi autobuzul poştal, mijloc de transport subvenţionat de comunităţile locale şi de Poştă. El serveşte mobilităţii generale a tuturor categoriilor de populaţie, fiind însă de mare ajutor pentru turismul montan. Pentru destinaţia Goldiwil, autobuzul pleacă chiar din faţa gării din Thoune. Un „Setra" puternic vopsit în galben strălucitor, cu punte dublă pe spate necesară urcării pantelor abrute pe care şerpuieşte şoseaua impecabil întreţinută. Traversez micul oraş Thoune, dominat de silueta impunătoare a donjonului cu patru turnuri al castelului ducilor de Zaehringen. Străzile principale sînt „împănate" cu zeci de drapele pătrate: crucea albă pe fond roşu a Confederaţiei, alternînd cu ursul negru cu limba scoasă, simbol al cantonului Berna. Un reflex urban al savantei organizări teritoriale a Elveţiei: confederaţie-canton-comună. Nu departe de castel se găseşte statuia de bronz a unui *Fulehung:* mască încornorată şi nas încovoiat, cam cum sînt cele de la noi din Bucovina, diagonală şi cizme garnisite cu clopoţei. Un fel de spirit al pădurilor dese ce acopereau altădată Alpii, servind acum de sperietoare copiilor care nu-şi ascultă părinţii. Traversăm tumultuosul rîu Aar, care străbate oraşul de la un capăt la altul. Panta străzii este din ce în ce mai accentuată, dificultatea urcuşului începe să se simtă, în ciuda puternicului motor care duduie înfundat în spatele autobuzului galben. Staţiile sînt dese, o voce în difuzoare le anunţă pe fiecare în parte, într-un dialect *bärndutsch* inteligibil doar pentru cei din părţile locului. Pasagerii sînt calmi şi zîmbitori, la fel şi şoferul care manipulează volanul cu gesturi calculate, sigure. Gesturi *elveţiene*. Nu pot să nu remarc faptul că la fiecare oprire autobuzul se „apleacă" cu un anumit unghi, astfel încît să reducă la maxim spaţiul dintre bordura staţiei şi prima treaptă, facilitînd urcarea pentru pasagerii în vîrstă sau cu mobilitate scăzută.

Goldiwil, o carte poştală

Chiar de la începutul acestei excursii, mi-am jurat mie însumi să nu cad pradă stereotipurilor facile, gen „Elveţia, ţara cu lacuri şi munţi, Heidi şi ceasurile cu cuc". Cu toate acestea, prima impresie a vizitatorului ce ajunge în Goldiwil este că a aterizat într-o carte poştală sau un studio cinematografic al anilor '50, în care tocmai s-au terminat filmările la „Heidi". De la înălţimea la care mă găsesc, pot vedea în depărtare pînzele triunghiulare ale iahturilor de pe locul Thoune, linia ferată pe care trenurile ce par de jucărie se scurg departe, către pasul Simplon, poarta de intrare în cantonul Valais şi mai departe, spre Italia. Totul proiectat pe panorama perfectă a Alpilor, o încîntare pentru ochi şi suflet. Goldiwil mai păstrează două clădiri simbol pentru înţelegerea dezvoltării turismului în Europa: hoteluri-pensiune datînd de la sfîrşitul secolului al XIX-lea. Erau destinate unei bogate clientele englezeşti, cu dantele şi maniere elegante, venite tocmai aici, la 1500 de metri altitudine, pentru băi de aer şi lumină alpină. Englezii au plecat de mult; dar cele două clădiri au rămas în picioare, ca doi martori tăcuţi. Una dintre ele a fost renovată şi transformată într-un EMS *(Etablissement Médico-Social,* denumirea politic corectă pentru azilul de bătrîni în Elveţia). Cealaltă, construită în stil „cabană montană", continuă să primească între bătrînele-i coaste de lemn afumat de timp şi tabac de pipă puţinii turişti de duminică din această perioadă a anului.

În centrul localităţii, indicatoare turistice precizează distanţele şi timpul necesare unor promenade uşoare în împrejurimi. Goldiwil – Melli: 15 min. Homberg – Enzubel: 40 min. Teufflenthal – 1h.30m. Afişe colorate prezintă bătrîni zîmbitori facînd reclamă pentru *nordic walking,* urmat de un aperitiv, la finalul cursei. Promenadă lejeră prin Goldiwil. Case în „stil elveţian" suspendate pe coasta muntelui, vedere spre lac şi Alpi. Stilul ce predomină este *chalet suisse*, acoperiş în pantă amplă, ferestre vopsite în culori vii. Grădini cu flori şi pitici de grădină, ba chiar şi un mic tun de bronz expus pe un balconet. Un kitsch vesel şi foarte germanic pluteşte în aer, bun revelator sociologic al ocupanţilor localităţii: pensionari retraşi în acest colţ liniştit de Elveţie, „clasa medie" (muncitori calificaţi, mici proprietari de teren, funcţionari), ce a economisit toată viaţa pentru a-şi construi o casă aici. Sau care s-a îndatorat pentru tot restul vieţii pentru a trăi în acest „paradis".

Natura este îngrijită şi respectată, se simte că aici ecologia nu este o vorbă aruncată în vînt sau un concept la modă. Iarăşi, asumînd riscul stereotipului facil, vreau să vă spun că nu am văzut nici în orăşelul Thoune, nici în Goldiwil, cea mai mică urmă de hîrtie, sticlă de plastic, dop de bere, mucuri de ţigări aruncate în spaţiul public sau în natură – opusul oraşelor mari, Bucureşti în frunte, invadate de aceste excremente ale urbanităţii moderne. Reversul medaliei este că natura înconjurătoare a devenit la rîndul său un imens parc bine îngrijit, dar din care firescul, sălbăticia, chiar şi afectată de om, au dispărut. Dificil de explicat în cuvinte.

Parfaitement heureuse

Excursia de o zi ia sfîrşit în hanul „englezesc" de odinioară, ce încă mai poartă înscris la intrare, aşa după cum este obiceiul în Alpii germanici, următoarea inscripţie, în litere grele, gotice: „Putem fi fericiţi rugîndu-ne lui Dumnezeu / Dar dacă tristeţea vă încearcă inima / Luaţi aici un pahar". Fără a fi deloc trist, mă supun îndemnului. Proprietara restaurantului-han este o elveţiancă în vîrstă, dar plină de energie şi de voie bună. Pare fericită să aibă oaspeţi în această perioadă mai puţin turistică din an. Locuieşte în Goldiwil de mai bine de 40 de ani, fiind un martor privilegiat al schimbărilor ce au avut loc. Îmi spune că în anii '50-'60, localitatea număra circa 200 de locuitori, agricultori în marea lor majoritate. Acum, pe această coastă de munte trăiesc 1400 de oameni, iar numărul lor continuă să crească. Agricultura tradiţională (vaci, păşune, industria artizanală a laptelui) este în continuă extincţie, căci ţăranii au preferat să-şi vîndă pămînturile şi să plece spre oraşe, cedînd locul orăşenilor. Cercul migraţiei se închide. Influenţat poate de relectura recentă a cărţii lui Denis de Rougemont – *Elveţia sau istoria unui popor fericit* – îndrăznesc să o întreb (să fie vorba iarăşi de un stereotip?) pe amabila mea gazdă dacă este fericită în Goldiwil. Răspunsul nu se lasă deloc aşteptat: *parfaitement heureuse* (perfect fericită). Nu ştiu de ce sînt înclinat să o cred, privind-o. Sînt cu ochii pe ceas, căci la ora 16,24 autobuzul poştal coboară spre oraş şi este ultimul din acea zi. La 16h 24min FIX, autobuzul îşi face apariţia. Un balcanic ca mine nu poate fi însă *parfaitement heureux* stînd tot timpul cu ochii pe ceas. Dar măcar e bine să încerce din cînd în cînd experienţa.

mai 2007, Geneva

PUBLICITATE

AL CÎTELEA SIMŢ ESTE SIMŢUL CIVIC?

*Prezenţa slabă la vot de la ultimul referendum este doar un pretext pentru a pune din nou în discuţie responsabilitatea civică. Dincolo de refuzul românilor de a se implica şi de a avea o decizie politică, totul pleacă de la gesturile mărunte şi de la obişnuinţele vieţii de zi cu zi. Avem simţ civic? Dacă ar fi să aruncăm doar o privire în părculeţul din spatele blocului, în staţiile de metrou sau în oricare alt loc public, se pare că nu. Sîntem indiferenţi pentru că nu am primit o educaţie în acest sens? Sau pur şi simplu nu ne interesează lucrurile care nu ne privesc în mod direct şi care se petrec dincolo de uşile prevăzute cu sisteme de alarmă ale propriilor noastre locuinţe? (**A. P.**)*

Adina POPESCU

Spre cabina de vot, *via* Bucur Obor

La ultimul referendum, procentul celor care nu au votat a fost de 55,96%. Mai mult de jumătate din populaţia ţării. Fără a avea la îndemînă statistici pe categorii de vîrstă, aş putea să apreciez acum, reconstituind din mici amănunte acea sîmbătă electorală, că cei care nu s-au dus la vot au fost în mare parte tineri. Însă nu acei tineri în jur de 20 de ani pe care îi mai poţi scuza, invocînd lipsa de maturitate şi „tentaţiile“ de week-end, mai puternice decît responsabiliatea civică, cum ar fi mersul la munte, la terasă sau la ştrand. Au fost tinerii din generaţia mea. Cei care lucrează în companii multinaţionale, în bănci, birouri de avocatură, firme de audit, chiar şi în presă. Cei care încă de marţi aşteaptă finalul de săptămînă, sperînd că vor reuşi să doarmă mai mult, să-şi petreacă mai mult timp cu copiii. Acei tineri care înainte de referendum intrau pe forumuri la birou, între două predări de proiecte, iniţiau dezbateri politice, protejaţi de *nick-name*-uri, incitau la revoluţii, mişcări de stradă şi, mai ales, încercau să convingă pe toată lumea că „trebuie să mergem la vot“. Dacă s-ar fi putut vota online sau dacă voturile din *Second Life* ar fi fost valabile, probabil că procentul de mai sus ar fi fost cu totul altul.

Aşadar, în ziua referendumului, pe la ora 10 dimineaţa, pensionarii din blocul în care locuiesc, îmbrăcaţi „la patru ace“, adică în costume uzate, însă curăţele, doar cu cîteva pete vechi de cînd lumea care n-au putut fi scoase cu nici un detergent minune, îşi aşteptau pe băncile din faţa scării consoartele, să se întoarcă de la biserică, ca să meargă împreună la vot. Secţia de votare se afla la mai puţin de zece minute de mers pe jos, pe Calea Moşilor. Am trecut pe lîngă ei şi am simţit acel aer festiv, uşor vetust. Am auzit aceleaşi frînturi de discuţii pe care le purtau de vreo două săptămîni, adică de cînd fusese suspendat preşedintele. Speranţa că „o să se schimbe ceva“, ba chiar că ei vor fi cei care vor aduce schimbarea, dorinţa lor sinceră „de a face ordine în ţară“, prin gestul de a pune ştampila pe un buletin de vot. Un moşuleţ care nu mai vede bine căci „nu i-a reuşit operaţia de cataractă“, cel care în urmă cu cîţiva ani îşi făcea cruce ca „să iasă Năstase!“ mormăia acum ceva de genul „las' că le arătăm noi lor!“. Administratorul, proaspăt bărbierit, însă cu cîteva tăieturi sub bărbie, din cauza lamelor folosite de prea multe ori, m-a întrebat „dacă nu merg la votare“. Ochii îi licăreau ciudat (poate „gustase“ ceva înainte să iasă pe uşă). I-am răspuns că voi merge „mai pe seară“. „Secţia de votare se închide la ora 8 fix!“, m-a informat pe acelaşi ton pe care îmi spunea de obicei că am întîrziat cu plata întreţinerii. Apoi, am asistat preţ de cîteva minute la micul lor ritual, însoţit de o falsă veselie, comentarii şi bătăi pe umăr şi m-a uimit modul în care „se organizau“ şi „se pregăteau“. Importanţa pe care o acordau acelei zile era de admirat, indiferent de locul unde ar fi pus, cu mîinile tremurînd de emoţie sau de bătrîneţe, ştampila.

Traficul din oraş era asemănător cu cel de vineri după-amiaza. Doar o mică parte dintre „cetăţenii cu drept de vot“ plecase spre casele de vacanţă. Ceilalţi încă bîntuiau debusolaţi între „Cora“ şi „Carrefour“.

Am nimerit cu treabă pe un platou improvizat unde se turna un film american. Echipa de creaţie era a lor, restul, de la asistenţi la maşinişti, români, toţi în jur de 30 de ani. Ziua de filmare durează de regulă 12 ore, cu pauză de prînz. Pentru că era o zi mai „specială“ (cel puţin aşa pricepuseră americanii), în mod excepţional pauza de prînz urma să se prelungească cu o jumătate de oră, pentru ca cei care ţineau morţiş să fie buni cetăţeni, să meargă la vot. S-au dus doar doi electricieni din Buftea, la o şcoală din apropiere, căci aveau dreptul să voteze oriunde, într-o altă localitate. Bucureştenii şi-au dat seama că nu le ajunge timpul, doar dacă ar fi sărit peste masă. Au preferat prînzul bogat în vitamine şi proteine. În pauză au discutat cum ar fi votat şi de ce. M-am gîndit că dacă o astfel de întîmplare s-ar fi petrecut în State, s-ar fi găsit sigur cineva care, susţinut de sindicatul breslei, ar fi făcut scandal pe motiv că i se încalcă drepturile.

În metrou, o domnişoară studentă la ASE se conversa la telefon cu cîţiva băieţi, pe rînd. Tot le explica cît de mult contează competiţia la ea în facultate şi că de aceea s-ar simţi prost dacă ar lua note mici la examene. A fost întrebată, la un moment dat, dacă are de gînd să meargă la vot. A răspuns, în timp ce-şi bîţîia piciorul, cu o brăţară pe gleznă, că nu ştie dacă va avea timp şi că „oricum n-o mai interesează politica... că tot aia e!“ şi că „statistic vorbind, votul ei nu valorează mai nimic!“. Un prieten artist cu care m-am întîlnit la gura de metrou, mi-a spus categoric că „nu merge“, deoarece „e dezamăgit şi cam atît“.

Apoi am ajuns la o redacţie unde se muncea de zor. Aerul condiţionat nu mergea ca lumea şi atmosfera se încinsese rău de tot, posibil de la computere. Din cinci în cinci minute soseau comunicate. Românii care fac scandal în Australia pentru că n-au putut să voteze. Alţi români, prezenţi în număr mare la vot la Madrid. Ceva incidente prin Germania. M-am simţit „conectată“, de parcă cineva m-ar fi băgat în priză. Era deja ora 3 şi „secţia de votare se închide la ora 8 fix“, mi-am amintit brusc. I-am întrebat pe băieţii din redacţie dacă au votat. Ah, nu! Ei sînt acolo, în miezul evenimentelor. Nu ştiu „dacă vor apuca“, însă speră să ajungă pe ultima sută de metri.

M-am îndreptat spre secţia de votare din cartierul meu. M-am oprit însă la Bucur Obor ca să-mi cumpăr sandale. În jur de o mie de oameni veniseră aici cu acelaşi gînd. Aerul era mai fierbinte ca într-o saună, vînzătoarele transpirau din belşug, muştele bîzîiau prin raioanele cu aspect de bazar. Se proba cu frenezie. Mai multe cucoane, dar şi „soţii“ care îşi scoteau pe şest picioarele din pantofii de anul trecut. Iată-i pe alegătorii noştri ce împut fără nici o jenă aerul şi aşa irespirabil dintr-un magazin faimos în alte vremuri! Iată-i cum scotocesc prin maldărele de pantofi „din plastic“, la reduceri! Într-o ţară săracă mai poate să pretindă cineva simţ civic? Se mai miră cineva că oamenii nu merg la vot? E mult mai important să ne găsim pantofi pe măsură...

Domnu' de la şlapii cu paiete a şi uitat că e referendum, nu-şi mai vede capul de treabă şi nu-i vina lui că „ăştia nu se mai înţeleg şi se ceartă între ei, ca dup-aia să pună oamenii pă drumuri şi să cheltuiască banii pe votare... pă mine m-au pierdut de mult ca muşteriu... cît ziceaţi că vă trebe? Un 39? Mă duc să văd dacă mai e prin depozit... n-am timp nici să respir! În ţara asta se munceşte dom'şoară... nu se stă la discuţii ca-n Parlament!“.

Este ora 6, iar secţia de votare e pustie. Doi gardieni ronţăie seminţe în curtea şcolii. Un cîine vagabond „de-al casei“, păzeşte intrarea. Comisia e deja plictisită, doamnele îşi fac vînt cu evantaie din coli de hîrtie sau din buletine de vot. Se plîng că nu mai au cafea. Nimeni nu a şters cu buretele ecuaţia de gradul întîi cu o necunoscută de pe tabla din sala de clasă. Mai sînt şi cîteva ghivece cu flori ofilite. Şi bănci, îngrămădite într-un colţ. Îmi plimb sandalele cele noi, le iau cu mine în cabina de vot. După mine intră o tanti care vine direct de la piaţă, căci codiţele de ceapă verde îi ies din sacoşa cu „Izvorul minunilor“. Mă grăbesc acasă, ca să dau drumul la televizor şi să văd cît de mult a contat votul meu. Am conştiinţa împăcată: în cele din urmă am reuşit să nu fac parte din cei 55, 96%!

Adina ROSETTI

Cîteva lucruri mărunte

În parcul Florească, în afară de băncuţele pensionarilor, unde întotdeauna cîte un lider de opinie se străduie să-i convingă pe ceilalţi de viziunile sale politice, toată lumea este ocupată cu supravegherea copiilor la groapa cu nisip. E o lume în miniatură, cu personaje bune şi rele, cu prietenii şi antipatii, cu conflicte şi împăcări. O lume în care există, uneori, o doză mare de nepăsare. Posesorii de cîini sînt rareori văzuţi „la cuţodrom“, pe motiv că spaţiul e prea mic şi animalele pot face depresii, aşa că preferă să îi plimbe liberi pe alei şi pe spaţiile verzi, printre copiii care merg de-a buşilea. Părinţii, bunicii sau bonele ţipă îngroziţi, luîndu-şi odraslele pe sus şi apostrofîndu-i pe posesorii de cîini. Se nasc certuri pătimaşe, în care fiecare îl invită, nu foarte discret, pe celălalt, să se ducă dracului, după care concluzionează cu regret „nu le pasă, dom'le, de nimeni, sînt nişte nesimţiţi!“.

La sfîrşitul anului trecut, parcul a suferit o amplă operaţiune de cosmetizare, la iniţiativa Primăriei de sector şi a Administraţiei Lacuri, Parcuri şi Agrement. Vreo două săptămîni, parcul a fost invadat de camioane, din care s-au descărcat arbuşti, conifere şi foioase, tufe de flori, precum şi batalioane de grădinari înarmaţi cu ustensile, în frunte cu o domnişoară blondă, înarmată cu planuri şi hărţi („project manager“-ul). Faptul că pentru a sădi un simplu brăduţ era nevoie de o întreagă echipă de grădinari, plus o domnişoară-şefă dînd indicaţii, a stîrnit amuzamentul obişnuiţilor parcului. Un mister şi mai mare a rămas însă dispariţia fulgerătoare a unui sfert din pomişori, la numai cîteva zile de la încheierea lucrărilor, precum şi distrugerea sistematică a noilor straturi de flori, proaspăt plantate lîngă groapa cu nisip a copiilor. O „comisie de investigare“ a descins în parc, s-a apucat să numere pomii rămaşi, după principiul „doi la Primărie, doi la Prefectură“, încurcînd coniferele cu foioasele şi aruncînd priviri bănuitoare către cîini şi copii. Evident, nimeni nu ştia cine ar fi putut fi vinovaţii. În afara ipotezei SF a vreunui atac extraterestru, a însufleţirii subite a puilor de arbori („Poate c-or fi făcut picioare“, şi-a dat cu părerea un domn în vîrstă) şi a bănuielii că stăpînii de cîini i-ar fi trimis pe aceştia să distrugă straturile de flori de lîngă groapa cu nisip, ca un fel de *vendetta* personală împotriva părinţilor cu care se aflau în conflict, Comisia nu a reuşit să găsească nici o explicaţie. După o vreme, au renunţat să cerceteze cazul sau să mai planteze flori şi au adus drept decor nişte bolovani mai mari, imposibil de urnit din loc.

Mai nou, se pare că şi nisipul din locurile de joacă pentru copii ar fi rîvnit de hoţi, care îl vînd după aceea mai departe, în construcţii, sau îl folosesc (mai probabil) în uzul propriu la renovarea locuinţei. Aşa că edilii au fost nevoiţi să găsească o soluţie-antidot: sarea în nisip. Măsura a provocat disperarea mamelor, care se tem că clorura de sodiu poate fi dăunătoare pentru copii. Nu ştim dacă asta i-a împiedicat sau nu pe hoţi, în demersurile lor...

Încă dinainte de Revoluţie, la mine în bloc se fură sistematic becul ce luminează holul, iar locatarii sînt nevoiţi să bîjbîie cu cheile pe întuneric; aceiaşi locatari însă îşi scot cu nonşalanţă pe palier lucrurile care nu le mai sînt de folos în casă sau resturile de materiale de la renovarea apartamentului, blocînd aproape accesul celorlalţi. Dna Filip de la 8 a fost nevoită, în repetate rînduri, să pună afişe lipite cu scotch pe uşa liftului: „Băi, nesimţitule care sînteţi, nu sîntem obligaţi să suportăm gunoiul tău. Dacă nu ţi-l iei pînă mîine, îţi arunc tot pe geam!“. Mesajul său a fost în deplină armonie cu cel al administratorului Panţu, postat la avizier, la fel de incisiv, dar pe un ton mult mai paşnic: „Stimaţi locatari, vă rog cu insistenţă nu mai urinaţi în lift şi nu mai aruncaţi coji de pepene direct în ghenă, că se înfundă!“. Ăst timp, firmele de Internet „de cartier“, aflate la concurenţă acerbă, îşi taie una alteia cablul de pe blocuri sau îşi fură *router*-ul, pentru a cîştiga supremaţia „pe zonă“. De aceea, mecanicul blocului, nea Pitulice, schimbă noaptea pe furiş yala de la uscătorie, ca să „nu mai intre toţi tîmpiţii p-acolo şi să strice“; rezultatul este că uscătoria nu mai poate fi folosită aproape niciodată de către cei care chiar au nevoie. Acest război de uzură continuă, cu mici variaţiuni, pînă în ziua de astăzi, cam în orice bloc...

La orice picnic la pădure, în împrejurimile Bucureştiului, este imposibil să găseşti un locşor verde, fără ambalaje aruncate în natură şi manele duduind din boxele din portbagaj. Un tip înalt şi burtos, dînd alene cu piciorul încălţat în şlap într-o minge de fotbal, s-a pus pe răcnit atunci cînd a fost rugat să dea muzica mai încet. El a venit aicea ca să se simtă şi el bine şi nimeni n-o să-i spună lui ce muzică să asculte. Că d-aia trăim noi într-o ţară liberă. Cui nu-i place n-are decît să se ducă acasă, să-şi facă picnic pe balcon! Chiar şi oameni altminteri civilizaţi pot fi surprinşi aruncînd cu discreţie cîte un PET sau vreun şerveţel în iarbă, pe motiv că: „Păi, ce mai contează acum una-n plus, la cîtă mizerie e aici?!“.

Iar dacă vreo ecologistă convinsă se apucă să militeze pentru strîngerea gunoiului post-picnic, întotdeauna se va găsi cineva să o ia la mişto: „Băi, asta e d-aia care mereu vrea să salveze ceva. Lumea, delta, stratu' de ozon, ultima balenă, copiii din Somalia. N-are ce face, frate, în loc să-şi vadă de-ale ei!“. Iar dacă începi să le explici că „ale ei“ sînt, pînă la urmă, şi „ale noastre“, se uită ciudat la tine şi se duc să dea drumul mai tare la muzică...

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Of, Doamne!

Întrucît observ că domnului preşedinte îi place mai nou să creadă că la referendum voinţa poporului a fost şi voinţa lui Dumnezeu, îi propun spre lectură o scrisoare primită la redacţie de la unul dintre cei care, cu siguranţă, i-au dat votul pe 19 mai. O legătură cu Cel de Sus există, desigur...

Domnule Turcescu
(Dom. Gazetar Navetist)

Vreau să vă spun, nu să vă aduc elogi, mea plăcut această emisiune de 100%.

O urmăream aproape zilnic cu mici excepţi. În primul rînd, dacă dvs. vă aduc unele năutăţi navetişti.

Vreau să vă spun mie meaduce o păsărică unele ştiri. De exemplu:

În 1990 cînd sa schimbat regimu îi spuneam soţiei (D-zeu să o erte) aproape învăţase politica ca şi mine. Să venim la oile noastre. În acea perioadă tov. Iliescu, a convocat printre alţi şi o parte din dezidenţi exemplu Doinea Cornea, Cînpeanu, Rati, Coposu şi alţi, ce credeţi că sa întîmplat. Întrebaţil şi pe Domnu Dinescu dacă nui aşa. Iliescu ca să facă C.P.U.N.U. să poată să se aleagă Preşedintele Ţări şi Guvernu să vă spun ce sa întîmplat. Cînd a pus la vot... Trebuea să fie zis 2 partide cei de stînga şi cei de dreapta. Ce credeţi că sa întîmplat la vot. după Numărătoare eseau mai mulţi de dreapta. Se scoală Iliescu fincă era în prezidiu, şi ce spune Nu Domnilor. Noi am făcut Revoluţia ceia ce nui adevărat. Ce credeţi că am replicat soţiei. Fi atent că acest nenorocit termină România şi aşa a fost.

1) După ce a fost ca ales preşedinte ce credeţi că sa întîmplat. Imediat.

– A mărit pensile la Poliţie şi armată de la 0 la 65%. Punctul de pensie din ultimi 5 anii la 3 salari punctul de pensie.

– A dat ordonanţa să primească la pensie de 150.000.000 în sus după grad şi vechime.

– El cu Roman lea aprobat prin alta ordonanţa de urgenţă să facă împrumuturi dela o singură Bancă (aveau filiale în ţară) e vorba de Bancorex să ia bani cu dobîndă de 5% iar prostimea face împrumuturi cu dobîndă de 80%. Cei care au luat cu 5% nuşti dacă a mai dat bani înapoi. După aceia el cu Roman a distrus agricultura. (CAP, IAS şi SMA) care din toate aceste pe ţara din 10 unităţi una nu avea crescătorie de Porci, Vaci, Oii, Păsări + tractoare şi alte utilaje agricole + peste un milion de hectare irigate, toate însumînd peste 16.000 de beton cu padocuri care erau dela 80-100 m. Vă daţi seama că întro hală intra după mărimea orătănilor între 160.000 şi 300.000 de capete de porci. aceste au fost înghiţite de aceşti doi nemernici. După mine a fost subminare economiei naţionale. A mai urmat altele, exemplu a trimis armata să desloce golanii aceia din peaţa universităţii, a urmat mineriadele şi mai sînt multe de spus. Pînă în 2004 nu puteai să vorbeşti despre aşa ceva.

Domnu Turcescu întro noapte o păsărică ce credeţi că mea spus. Domnule vedeţi că Năstase atunci cînd a fost la

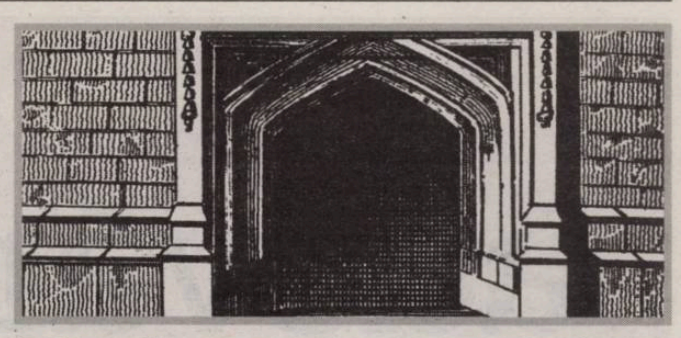

londra cu Muşetescu. A aduso în geantă (servietă) pe Mătuşa Tamara. Căutaţi acea pelicolă cînd a venit de la londra, în veaţa mea la un televizor să văd, că un demnitar indiferent să văd, un Preşedinte, un Prim Ministru sau un Ministru, cu un diplomat geantă sau alceva în mînă. Să vă uitai pe ace înregistrare vă daţi seama despre acest caz.

Domnu Turcescu. Aş vrea să vă spun despre acest om de doi bani nuştiu cum să mă exprim. Acest om are valore de corupt de mincinos. Dumneavoastră de ce nu puneţi punctul pe I.

În 2005 hotărîse să facă alegeri anticipate. Alianţa avea peste 50% procent. Dar sa răsgîndit. Dece credeţi. Fincă erau numai două partide iar el trebuea să easă din acea sferă normală şi intra cum e acum în sfera corupţilor. Vă întreb pe dstră. Referitor la Bursa Rom Petrol cum Domnu Roşca Stănescu, şi alţi au dosare penale iar acest om de 2 bani nu are sau e Prim ministru.

Cu ochii-n 3,14

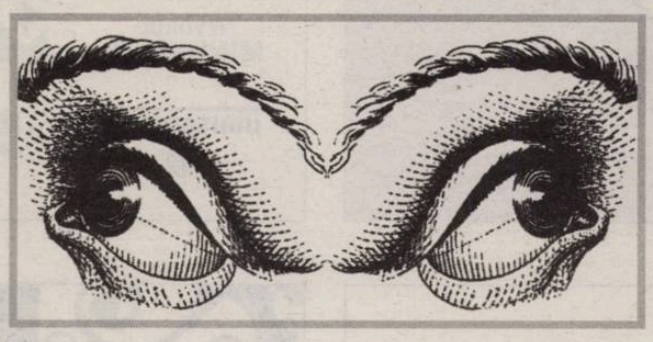

O INGINERĂ, ACUM PENSIONARĂ, ŞI UN TRIUMF IEFTIN SE ÎNTÎLNESC ÎNTÎMPLĂTOR ÎN SUBSOL, UNDE SE VOTEAZĂ ANIMALIC

● O ingineră, acum pensionară, şi un profesor universitar la Politehnică se întîlnesc întîmplător într-un magazin second-hand. Pe vremuri, au fost colegi de facultate. Acum, el studiază nişte cămăşi destul de jerpelite, ea scoteşte prin maldărul de pantaloni de vară. Se recunosc, însă îşi evită privirile jenaţi. Nu se salută. O ia fiecare pe cîte un alt culoar, printre hainele „import Anglia“ cu miros greu, stătut. Ceva în mecanismul acestei ţări s-a stricat oare iremediabil? Sau doar cei care fac parte, legaţi în serie, dintr-o anumită generaţie pur şi simplu nu mai pot forma un circuit, ca pe timpuri? (**A. P.**)

● E bine că s-a tradus populaţiei ce înseamnă să cucereşti Palme d'Or la Cannes: i s-a explicat că ar echivala cu un triumf în Cupa Campionilor Europeni la fotbal. Nu are importanţă cît de incultă şi simplistă e comparaţia. Oricum, nimeni nu ar fi venit în Piaţa Universităţii pentru a-l cînta pe Cristi Mungiu ca pe Becali călare pe un Maybach. Rămîne ideea laureatului: „Sînt mîndru că i-am putut bucura pe oameni cu altceva decît fotbalul“. (**R. C.**)

● Statul Qatar îşi angajează suporteri vietnamezi în timpul Cupei Asiei la fotbal, pentru meciurile desfăşurate la Hanoi. Se pare că s-au comandat deja tricouri pentru 10.000 de „fani“ şi acum se discută cu asociaţiile de studenţi comunişti pentru un eventual contract colectiv. Mă gîndesc că, dacă se cumpără la pachet, e mai ieftin. (**C. G.**)

● Noroc că m-am dus luni seară să plătesc întreţinerea, că altfel, zău, n-aş fi aflat care este cea mai bună maioneză. Pot să vă spun şi dvs., dar am să fac reclamă. Maioneza vegetală „Bunica“. Sau era maioneza de soia? În fine... Cobor în fundul pămîntului, în subsol, unde se află biroul administratorilor, trec printre ţevile de apă caldă, respectiv rece, şi intru. Şi dau bună seara. Şi mă aşez pe un scaun şi aştept. Două doamne – dintre care una, casiera, care ar fi trebuit să-mi ia banii – vorbesc de zor despre maioneză. Tuşesc. Îmi dreg vocea. Mă aşez picior peste picior. „Îţi zic eu! Încearc-o! Deci se vede după culoare că este cea mai bună!“ Iar tuşesc. Strănut (mă rog, asta cu strănutul nu a fost de nervi, ci de răceală!), pufăi, fornăi, scot portofelul, banii, bag portofelul în buzunar, ţîţîi. Culmea este că în birou era şi dl administrator, la fel de fascinat de cea mai bună maioneză. După cîtă reclamă i-au făcut cele două doamne, mai că mă roade curiozitatea, dar parcă tot aia pe care m-a învăţat tata să o fac este cea mai bună. (**R. T.**)

● E greu de ghicit, chiar şi de către savanţii de la institutele de sondaje, de ce alegătorii preferă un candidat, altuia (acolo unde se votează candidatul, şi nu lista). Din Statele Unite vin veşti ciudate: Charlie Christ, guvernatorul Floridei, văzut pînă nu demult ca un conservator de categorie uşoară, a început să cîştige adeziuni printr-o serie de propuneri legislative care întrunesc acordul ambelor tabere politice. Alegătorii au fost şi mai impresionaţi cînd au aflat că de 30 de ani merge la acelaşi frizer, unde plăteşte 8 dolari pentru un tuns. Unul dintre candidaţii la preşedinţie ai Partidului Democrat, John Edwards, un om deosebit de îngrijit, plăteşte pentru aceeaşi operaţie 800 de dolari. Aş propune să candideze frizerii... (**M. B.**)

● În noua reclamă la Axe, un tip se dă cu respectivul spray provocînd excitarea instantanee a cîtorva mii de tipe în costume de baie care se năpustesc animalic înspre el, gata să-l sfîşie cu libidoul lor înnebunit. Target-ul reclamei fiind, bineînţeles, obsedaţii sexual sinucigaşi. (**M. C.**)

O FRAZĂ BINE GÎNDITĂ ŞI UN PRAF ENORM SE ÎNTÎLNESC ÎNTÎMPLĂTOR ÎN ZIUA FACERII, SEMN CĂ DIALOGUL CU EXCEPŢIA TREBUIE SĂ CONTINUE

● Liderul sindical al minerilor aflaţi săptămîna trecută în grevă, M. Condeescu, intră în direct la TV cu următoarea frază bine gîndită: „Noroc bun, eu vreau *decît* să tratez partea economică“. E drept că acest *decît* bîntuie prin cele mai neaşteptate locuri (l-am întîlnit, oralmente, şi la un colaborator al revistei noastre). Dar parcă aveam alte standarde printre luceferii huilei... (**S. S.**)

● Folclorul duşmănos de bloc, lizibil pe geamurile dintre etaje, însumează cîteva din obsesiile comunitare neaoşe – curentul şi pagubele: „Cine a deschis geamul să facă bine să-l închidă. E destul praf şi curent. Cînd s-o sparge, cine îl plăteşte?“. (**I. P.**)

● Desprinsă din vechiul centru al Braşovului, departe de lumea turistică şi de boutique-urile pline de *glamour* străinez, se află o străduţă cu hîrtoape, noroi şi caldarîm spart, pe care observi, numai din cauza unei firme luminoase, cu luare-aminte şi niţică spaimă de adevăr, realitatea românească înconjurătoare: e vorba de un spaţiu-comercial-de-închiriat, gol, plin de praf, aflat şi sub paza unui lacăt enorm de fier (care păzeşte cu străşnicie vidul), pe firma căruia stă scris, cu mîndrie: *The best of Romania.* (**S. G.**)

● Este vorba de nişte cremvurşti, despre care sloganul ne spune: „Cardinali. La fel de proaspeţi ca în Ziua Facerii“. Greu de crezut, pentru că a trecut destul timp de-atunci. (**C. P.-B.**)

● Pe forumul ziarului *Libération,* după prezentarea filmului lui Cristian Mungiu *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile,* o forumistă îngrijorată mai degrabă de aspectele medicale decît de cele social-politice: „După mai bine de patru luni nu e recomandabil să se facă întrerupere de sarcină, doar dacă nu cumva *pour des raisons thérapeutiques.* Ce avea, de fapt, tînăra din film?...“. Semn că dialogul Est-Vest trebuie să continue... (**M. V.**)

● O ştire spune că mai mulţi parlamentari PNL, UDMR, PRM şi PSD vor să înfiinţeze Poliţia Animalelor. Ei ar fi depus la Parlament chiar o iniţiativă legislativă pentru prevenirea cruzimii faţă de animale. Potrivit acesteia, sub ameninţarea legii, nici un fel de animale nu trebuie torturate, mutilate, sufocate sau otrăvite, cu excepţia unor specii de rozătoare sau insecte dăunătoare. Pentru că parlamentarii propun ca respectiva poliţie să protejeze chiar şi fiinţe nevertebrate. Toată consideraţia noastră pentru acestea. (**A. M.**)

O LUME SIMPLĂ ŞI UN ALBASTRU SE ÎNTÎLNESC ÎNTÎMPLĂTOR PE PRIMA PAGINĂ

● Pe cutie, spirala unei galaxii rotindu-se în azur. Deasupra (incluse în acelaşi cosmos), literele care compun o lume: *Covalact S.A. – Universul tău lactat.* (**D. S.**)

● Simplă întrebare pidosnică şi firoscoasă: cunoaşteţi popoare care să nu fie populiste? Care? Păi, atunci... (**R. C.**)

● Mînăstirii de la Curtea de Argeş i s-au pus termopane. Aştept un mall decorat în stil Săpînţa şi dat cu vopsea lavabilă albastru-de-Voroneţ. (**M. C.**)

● Titlu pe prima pagină a revistei *Story:* „Nicoleta Luciu nu-şi spală chiloţii de sînge“. Nesimţita! (**M. C.**)

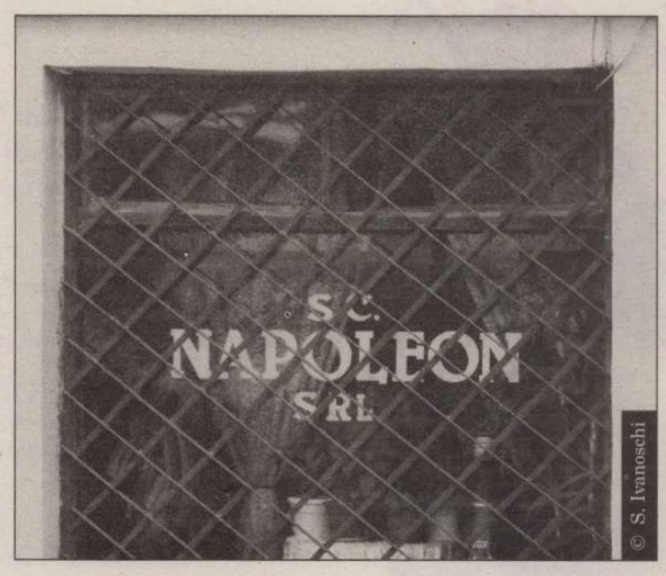

Supliment Literar și Artistic

adevărul

În fiecare miercuri împreună cu ziarul

CÂT ȘI CUM MAI VREI SĂ TRĂIEȘTI?

GALA SOCIETĂȚII CIVILE
Premiază spiritul civic
Ediția a-V-a / 30 - 31 mai 2007

Sunt oameni care luptă pentru ca viața noastră să fie mai bună.
Gala Societății Civile îi premiază.
Află ce poți face tu.

WWW.GALASOCIETATIICIVILE.RO

Sponsori: IZVORUL MINUNILOR, PROTAN, Timișoreana, APA NOVA
Parteneri: TVR, DILEMA VECHE, 24-FUN, factor, OOPS, ELEVATE
Cu sprijinul: PRIMĂRIA SECTORULUI 1
Un proiect: MILLENIUM COMMUNICATIONS

FVNDATIA ANONIMVL
organizează

Festivalul de Muzică Tânără
PROMETHEVS

Sfântu Gheorghe, Delta Dunării
ediția a III-a
11 - 22 iulie 2007

Preşedintele Festivalului: Nicu Alifantis
Invitat special: Heidi Schmidt
Participă 7 tineri soliști sau formații.

Înscrieri până la data de 15 iunie 2007.
La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta maximă 30 de ani. Pentru înscriere trimiteți CV, fotografie și CD cu 3 piese muzicale pe adresa
FVNDATIEI ANONIMVL
(B-dul Primăverii nr.12, sector 1 București)
sau pe e-mail: office@anonimul.ro

Detalii suplimentare la telefon : (021) 230.16.93 sau pe www.anonimul.ro

ARTmania FESTIVAL
15-17 IUNIE 2007
SIBIU PIAȚA MARE

WITHIN TEMPTATION
MY DYING BRIDE
ANATHEMA
THE GATHERING
HAGGARD TAROT AFTER FOREVER
IRIS CARGO
CELELALTE CUVINTE
VIȚA DE VIE LUNA AMARĂ ALTAR

BILETE SE GĂSESC LA
diverta dol.ro BILET.RO MAGAZINUL MUZICA

WWW.ARTMANIAFESTIVAL.RO

PARTENERI: MTV, JURNALUL NAȚIONAL, 24-FUN
POWERED BY

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **174** ● 8-14 iunie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Lecturi“
pagina **3**

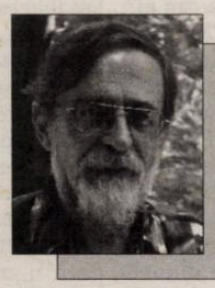

Vintilă Mihăilescu
„Micul Berlin“
pagina **7**

Radu Pavel Gheo
„Eu, tu şi Băsescu“
pagina **20**

Forum Volvo – Dilema veche

Banii în cultură

– de unde vin, încotro se duc? –

„O afacere în care se cîștigă doar bani nu e o afacere.“
HENRY FORD

5 948467 000155 22

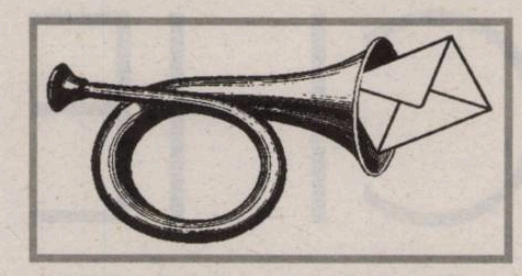

Nr. 171: *„Mitocănia la putere“*

Ignoraţi-i pe ignoranţi

Citind paginile unor reviste de promovare a culturii – fără intenţia de bagatelizare în care a căzut azi termenul –, parcurgînd, aşadar, paginile anunţate, de departe le întrezărim ţinuta de o rigoare indiscutabilă. Înfruptîndu-ne copios din scrisul cu formă literară lipsit de mirosul lemnos al cuvintelor fără de conţinut ale ziariştilor de conjunctură – formaţi pe bancul (nu pe banca) de lucru al producţiei de sintagme fără sens –, rămînem, de pe urma lecturii, cu un ţiuit al urechii interne. O voce stridentă loveşte scăriţa şi nicovala, repetînd, cu o ritmicitate supărătoare, aceleaşi substantive (im)proprii: „Băsescu, Tăriceanu, Becali, Columbeanu, Prigoană“.

Ca să rămînem fideli cauzei pentru care militează aceste rînduri, vom evita repetiţia apelativelor sus-menţionate, care, asemeni altora similare, nu marchează decît o înşiruire de litere pe o carte de identitate, extras dintr-un oarecare fişier al instituţiilor însărcinate cu evidenţa populaţiei (evidenţierile neavînd nevoie de instituţii!). În fond, orice individ e un cod numeric personal, un cifru care merită dezlegat – de presa vizuală sau auditivă –, în măsura în care „cutia de valori“ depozitează fapte de notorietate. (Cel puţin discutabilă, ne-am grăbi să postpunem atributul.)

Cauza acestei disonanţe mentale îşi are originea în repetiţia supărătoare a numelor de deasupra CNP-urilor enumerate de către publicişti de anvergură, literaţi cu sute de pagini la purtător, lideri de opinie, scriitori recunoscuţi. Aceştia găsesc de cuviinţă să raporteze principiile morale la lipsa de educaţie a exemplarelor ieşite la suprafaţă în urma tumultuoaselor mişcări tectonice postrevoluţionare. Ei pun în balanţă, pe de o parte, conduita omului occidental, devenit prototip pentru o minoritate a societăţii noastre, nevoită să se cenzureze de frica prostului gust afişat cu ostentaţie pe toate panourile electoralo-publicitare, iar de cealaltă parte, mitocănia, limbajul sărac şi licenţios, kitsch-ul şi lipsa totală de simţ al penibilului de care dau dovadă capetele de afiş mediatic.

Pentru a-şi asigura o existenţă de primplan, oamenii aceştia, pe care orice consumator cu minte sănătoasă – fie el scriitor, filozof, muncitor ori student – îi doreşte daţi uitării, plătesc în bani sau în alte servicii presa scrisă şi vizuală.

Există însă şi un alt gen de publicitate, şi anume aceea negativă, publicitate care poate fi răsplătită, cel mai adesea, cu un pumn gustat de gura bietului doritor să ia atitudine. (A se vedea momentul în care unul dintre nominalizaţii de mai sus l-a ameninţat cu moartea pe redactorul-şef al unei gazete importante.) Bani sau pumni, servicii sau şantaje, toate contribuie, fără îndoială, la proiectarea disproporţionată, pe ecranele televizoarelor şi pe primele pagini ale gazetelor, a unor feţe şi suflete buhăite, care sperie nu doar somnul raţiunii, ci şi pe acela biologic.

„Scrieţi de bine sau de rău, dar scrieţi!“, par a spune, sub forma unui avertisment ameninţător, teroriştii intimităţii noastre. Aceştia au instrumentarul necesar pentru a ne forţa să le digerăm subproducţiile mediatice, divizîndu-ne şi momindu-ne să devenim uneori partizani ai lor, în dispute de ordin etic, religios sau de echitate socială.

Un singur duşman îi ameninţă: IGNORAREA (ignoranţa fiind un aliat destoinic!). Tremură în faţa perspectivei de a-şi vedea măsurabilă existenţa socială cînd intră în umbra reflectoarelor şi a obiectivelor de luat vederi. Sînt unul dintre cititorii care au pretenţia că pot descifra un articol de o calitate trecută de linia de demarcaţie dintre „mediocru“ şi superior. Nu sînt singurul. Sîntem mult mai mulţi decît lasă să se întrevadă statisticile.

În „numele“ nostru, vă rugăm, dragi publicişti, IGNORAŢI ignoranţa! A reacţiona şi a avea o opinie nu înseamnă a împărţi lumea în maniera în care o făceau gazetele de perete ale uzinelor comuniste: „AŞA DA“ şi „AŞA NU“. Luaţi atitudine prin omitere, care, deşi în afara eticii, e mult mai eficientă şi mai sănătoasă.

Gelu HOSSU

gelu.hossu@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Am zîmbit la…

Catastrofe

Nici nu vă puteţi imagina energia şi banii cheltuiţi de oameni să evite catastrofele. De ce vrem neapărat să le evităm atîta timp cît, în definitiv, noi înşine sîntem un produs al catastrofei? Dacă privim lucrurile din punct de vedere materialist, adică aşa cum ne-a învăţat tata Darwin, materia vie se trage din lava vulcanilor care a favorizat transformarea acesteia din forma neutră, în cea cunoscută de noi. Deci, dacă am crede aşa ceva, noi sîntem „fiii focului“.

Chiar şi religia ne învaţă că ne tragem dintr-o catastrofă, adică păcatul originar. Altfel am fi rămas în ceruri, îngeri mici şi înaripaţi, albi (phiu... dar negrii, ce s-ar fi ales din ei?...) şi foarte cuminţi.

Mai mult: energia pe care o consumăm zi de zi – adică petrolul, cărbunele şi gazul – este tot produsul unei catastrofe, de data aceasta geologice. Deci şi de data aceasta nu numai că n-ar fi fost bine să fie evitată catastrofa aceea, ci ea a generat condiţiile vieţii noastre. Să nu mai punem că materia cea mai preţioasă pentru noi, adică diamantul, tot din catastrofă se trage. Ce ar zice damele, dacă n-ar fi fost catastrofa aceasta, hî?

Chiar şi dinozaurii au dispărut printr-o catastrofă, cel puţin aşa pretind cei care au trăit vremurile acelea. Doar aşa s-a mai făcut puţin loc şi pentru noi, fiinţe neînsemnate, că altfel ne-ar fi strivit ăia cu labele lor gigantice.

Iată că se profilează la orizontul existenţei noastre o catastrofă nouă, „efectul de seră“ care ar modifica, încă o dată, suprafaţa lumii cu sau fără oameni, iar noi ne batem să o împiedicăm. Nu vi se pare stranie concepţia noastră de progres?

Dacă o luăm şi pe partea ailaltă, adică biblică, şi „tovarăşul“ popă ne prezice cam acelaşi lucru, doar că el îi zice „sfîrşitul lumii“. Ştiţi ce ne învaţă el? Să ne rugăm, să facem bine şi nimic mai rău... că altfel naiba ne ia. De ce? Să salvăm lumea aceasta de la înec, să vină un Noe mai mic şi pentru noi, că ne prăpădim.

De ce facem toate astea? Din egoism, din mediocritate, din laşitate, deoarece acestea-s trăsăturile de bază ale caracterului omenesc.

Oare n-ar fi mai bună o catastrofă s-o luăm de la capăt, că prea miroase lumea în care trăim? Dă-ne nouă, Darwine (pentru cei care cred în Sfîntul Ateu), ori tu Iehova (pentru cei care cred că după ce mor, mai trăiesc o dată, deh, Lumea de Apoi) o catastrofă d-alea să ne crape pantalonii pe noi că prea ne-am dezumflat!

André ISIP

hanormal@gmail.com

N. red.: Se pare că sînteţi din categoria celor care cînd au humor, nu prea ştiu de glumă.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Dependenţa de putere**
- **Stres, nervi, furie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.100 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....Compania*..... Cod Fiscal*.....(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Lecturi

Maria Albani îmi aduce un album: Corneliu Baba „jucîndu-se de-a Rembrandt“. Studii, còpii, replici ale unui artist contemporan, născut la margine de imperii, după capodoperele unui vechi geniu „metropolitan“. Pe lîngă talentul, virtuozitatea, „empatia“ cu care se raportează Baba la excelența muzeală a colegului său, se întrezărește, în fiecare filă a albumului, un fel de amărăciune dîrză, o meditație severă despre destin. Corneliu Baba s-a născut prea tîrziu și prea departe. Avea toate datele unui „maestru“ de tip clasic: meșteșug solid, cultură, reflexivitate, prestigiu. Dar a trebuit să trăiască într-o depresiune a istoriei, în care aceste calități nu prea mai aveau preț. A trebuit să-și consume maturitatea sub un regim dictatorial, să exerseze virtuțile picturii într-o perioadă de deriziune și iconoclasm. A reușit totuși să rămînă egal cu sine și a făcut școală: a avut norocul de a întîlni o sumedenie de ucenici hiperdotați, și pe acela de a fi însoțit de fidelitatea răbdătoare a cîtorva admiratori și prieteni de cursă lungă. A fost un om al meseriei, un „rezistent“, un reper discret, dar tenace. Atelierul său devenise un spațiu ceremonial, prezența sa dinaintea șevaletului – o manevră terapeutică. Tensiunea confruntării sale cu marea pictură apare, astăzi, drept exemplară: ea exclude obsesia originalității, căutarea poanței de succes, ingeniozitatea șmecheră. E vorba, mereu, de cu totul alte instrumente și motivații: continuitate, cultură vizuală, interioritate, exercițiu, anvergură. Competentă și dezinteresată, Maria Albani ne face tuturor, cu acest album, un mare serviciu. Pe fundalul unei dezordini toxice – o probă de cristalinitate.

*

Eugen Istodor a inventat o nouă specie a interviului. La limita între real și închipuit, între contingență brutală și fantezie ironică. E greu să separi ceea ce este autentic de ceea ce este joc, caricatură, adaos divagatoriu. Ansamblul este însă perfect plauzibil și oferă un portret veridic al interlocutorilor. Nimeni, din cîte știu, n-a protestat pentru replicile care i s-au atribuit abuziv, prin verva hărțuitoare a intervievatorului. Transferat în literatură, acest procedeu echivoc trece, pe neașteptate, într-un registru mai grav. În *Cartea vieții mele* („destinul interviului, al statului de vorbă, al ascultatului a creat-o“), Istodor practică un soi de neorealism cu nimb fantasmagoric. Imediatul e atît de dens, de colorat, de abundent, încît se transformă în mitologie. Scara 2 a blocului N3 de pe bulevardul Șulea din București se învecinează halucinatoriu cu Macondo. Copilăria „la bloc“, indigența epocii, comunismul, amestecul de duios și exasperant, de haz, mizerie și evaziune, de magie și sordid, toate laolaltă așază asupra lumii un voal de inconsistență, de relativism erodant, de barbară irealitate. Lectura cărții lui Istodor m-a epuizat. Care poate fi bilanțul unei vieți? Cît am trăit *cu adevărat* din toate cîte le-am trăit? Cum să ții minte o perioadă – ca aceea comunistă – în care s-au întîmplat o mulțime de lucruri și în care, totuși, nu s-a întîmplat nimic? De regulă, amintirile au un efect coagulant: consolidează identitatea celui care și le amintește. Amintirile lui Eugen Istodor sînt, dimpotrivă, destructurante, șterg contururile, se resorb, volubile, într-o materie pestriță și flască. Cartea de imobil a unor spectre...

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre intenția dlui Gigi Becali de a pune în tribune la Ghencea muzică religioasă?

În cadrul noului ortodoxism de stadion, abia aștept să-l văd pe preafericitul Teoctist agitîndu-se pe marginea terenului, ca prim-antrenor al Stelei, și pe preacuvioșii fani ai echipei dînd buzna, după terminarea meciului, la restaurantele din preajmă, ca să ciocnească cîte o halbă cu agheasmă neîncepută.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Puțină restaurație, vă rugăm!

Cuvîntul „reformă“ a ajuns să ne bîntuie obsedant. Îl auzim de zeci de ori pe zi, la concurență cu „integrare europeană“ ori „fonduri SAPARD“, mai des decît auzeam cuvîntul „implementare“ pe vremea Guvernului lui Petre Roman. Este rostit de toată lumea, de la primari la președintele țării, și este aplicat la toate domeniile. Peste tot este nevoie de reformă: în justiție, în agricultură, în protejarea mediului, în învățămînt, în administrația locală, în sistemele de transport feroviar și urban, în spitale, în organizarea orfelinatelor sau a căminelor de bătrîni, în amenajarea locurilor de joacă pentru copii, în televiziunea publică, în recoltarea deșeurilor menajere și a sticlelor goale, în mentalități, în fotbal. E nevoie – se spune – și de o reformă a partidelor politice (care de-aia sînt cum sînt, pentru că nu s-au reformat la timp), și de o reformă a Parlamentului, chiar și de o reformă morală a Bisericii. De cele mai multe ori, se consideră că reformele sînt necesare „pentru a ne adapta cerințelor UE“. Această motivație generalvalabilă a ajuns un fel de scuză universală a politicienilor, administratorilor, miniștrilor, directorilor, funcționarilor publici, care o invocă la tot pasul, trădîndu-și astfel comoditatea în fapte și lenea în gîndire: la noi nu se schimbă un lucru sau o lege pentru că lucrurile merg prost și trebuie făcute să meargă bine, ci pentru că „așa ne cere UE“. Și cu asta, am scăpat de grija de a cîntări, de a analiza, de a imagina soluții: pur și simplu bifăm „ce ne cere UE“, apoi ne mîndrim cu noul nostru pas spre europenitate și raportăm la Bruxelles cum raportam pe vremuri la CC al PCR că „ne-am îndeplinit sarcinile trasate“. Iar dacă „măsurile luate“ sînt brambura sau sînt făcute doar pe jumătate, neom descurca noi după aceea, că doar avem o experiență multiseculară...

„Reforma“ a ajuns să fie, astfel, un fel de cheie universală, un fel de sculă miraculoasă care repară orice. Cel puțin în vorbe. În fapte, e mai complicat, desigur. Dar vorbitul despre reformă ne face bine la moral, ne dă senzația că fericirea e pe-aproape, că mîine-poimîine o să-i depășim pe nemți și pe olandezi, iar Europa se va minuna de „tigrul românesc“, cum s-a minunat deunăzi lumea de „tigrii asiatici“. A apărut chiar și un fel de „comportament public reformist“: trebuie să te arăți dinamic, pozitiv, optimist, încrezător în ziua de mîine și în viitorul european al României; trebuie să urmezi imperativele din reclame, adică să mănînci iaurturi care „îți dau o stare de bine“, să folosești creme care „îți pun în valoare personalitatea“, să bei sucuri care îți dau energie și, mai ales, să comunici (mult, cît mai mult, că ai mii de minute gratis, chiar dacă nu ai nimic de spus). Trebuie să arăți că ești un om al vremurilor noi, că trăiești „în spiritul reformei“. Dacă am avea timp și chef (sau măcar un Partid ori un Conducător care să ne dea indicații...), sînt convins că am pune de-un Festival Național „Cîntarea Reformei“. Și unora (multora?) chiar le-ar plăcea.

Acum cîteva zile însă am auzit la radio o discuție despre excesiva mediatizare a poveștii de amor între o profesoară și elevul său. Preopinenții considerau că presa a insistat cam mult și iresponsabil pe acest caz, fără să se gîndească la eventualele efecte. La un moment dat, încercînd o explicație a acestei situații, unul dintre vorbitori a spus că „la noi, reforma moravurilor publice încă nu a avut loc, din păcate“. Pînă aici. E prea mult. E nepotrivit. Reforma moravurilor publice? N-ar fi mai bine să *restaurăm* moravurile de odinioară? De acord, n-avem nici o șansă să mai trăim vremurile cînd colegii de facultate își vorbeau cu „dumneata“, cînd *el* îi spunea *ei* „domnișoară“ și *ea* îi răspundea cu „domnule“ și alte asemenea finețuri revolute. Dar, de la mersul pe stradă (agitat și neatent) la privirile încruntate pe care ni le adresăm unii altora, de la hăhăiala din emisiunile de divertisment pînă la adjectivele mitocănești care se aud în Parlament, de la agresivitatea cu care ne conducem mașinile la celebrele formule „măi, animalule“ și „țigancă împuțită“ – viața de toate zilele în România europeană demonstrează o scădere constantă și sigură a nivelului de civilizație. Trăim violent și nevricos, sîntem iremediabil și preventiv „supărați“ unii pe alții, am pierdut încrederea în semenii noștri și am descoperit un fel de individualism primitiv, de om din Neanderthal dispus oricînd să-i tragă o bîtă aproapelui pentru hrana zilnică. Ce este, atunci, de „reformat“ aici? N-ar fi mai potrivit să redescoperim însușiri și comportamente care au existat odinioară în societate, dar le-am pierdut pe drum (uneori, chiar în numele „tranziției“ și al „reformei“)? La tonele de reforme pe care ne prefacem că le adoptăm, nu ne-ar strica puțină restaurație...

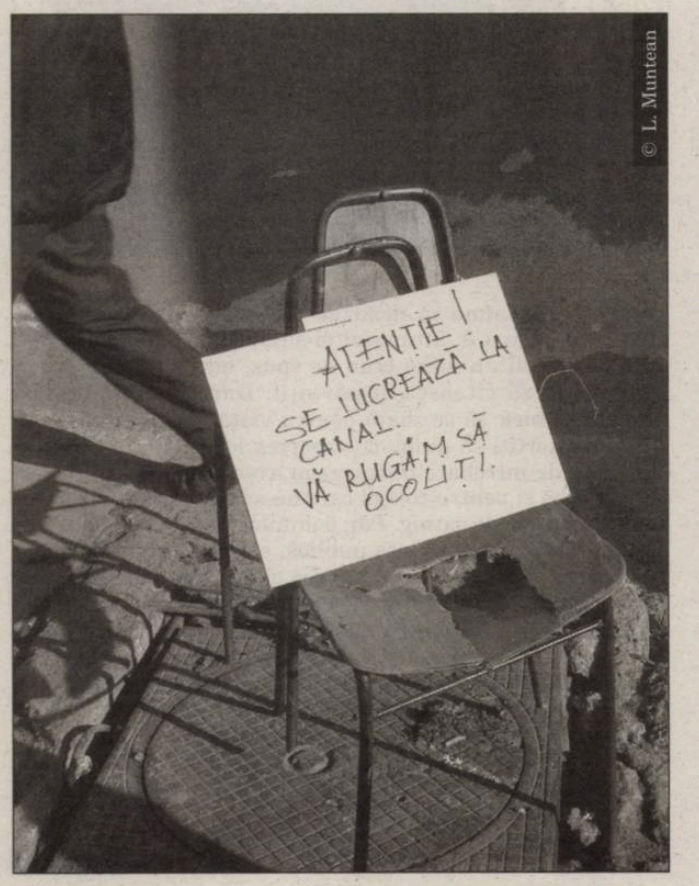

© L. Muntean

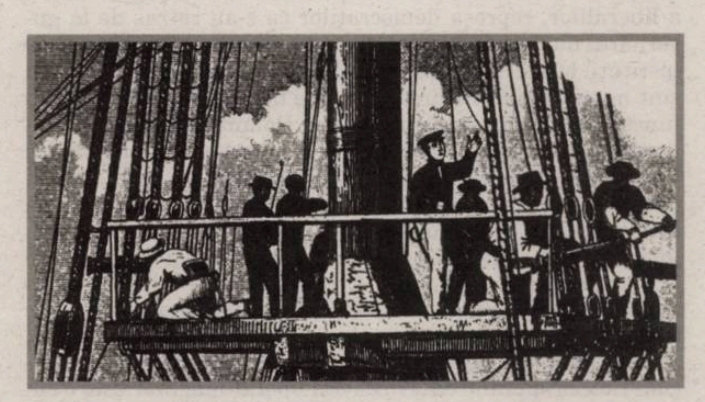

ținerea de minte

„Același gînd
Ferește-te să ai dreptate
cînd ești îndrăgostit!
Mai bine să ai umbră,
mai bine să ai rază,
mai bine să ai lacrimă,
mai bine să ai orice altceva!

Un om îndrăgostit cînd are dreptate
e un om singur,
numai tristețea are dreptate
Tu, mai bine să ai bolovani,
mai bine să ai vulturi,
mai bine să ai albul zăpezii!“

(Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei*, Editura Eminescu, 1990)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Complicaţii

Deşi se pare că nu are şanse de a fi votată, moţiunea de cenzură depusă de PD are meritul de a fi adus o ciudată limpezire a scenei politice de după referendum. În mod ciudat, principalele forţe politice de pe scenă sînt şi cele din sondaje: PD şi PSD. Doar că rolurile sînt cît se poate de ciudate: PD atacă Guvernul, pe care îl consideră în moţiune cel mai prost din toate timpurile (aşa e cînd eşti proaspăt în opoziţie, tinzi să exagerezi), iar PSD zice că Guvernul e într-adevăr prost, dar nu trebuie dat jos. Dialogurile care au loc la talk-show-uri au un ceva aparte în această perioadă de alianţe năstruşnice. La un asemenea spectacol de vorbe goale, un reprezentant al PSD reproşa democraţilor că au descoperit abia în ultimele două luni că Guvernul este prost, de cînd nu mai sînt acolo. Ceea ce poate fi adevărat, dacă nu am ţine cont că şi argumentul invers e perfect adevărat. Dacă plecăm de la ideea că Guvernul Tăriceanu 2 este doar o prelungire a Guvernului Tăriceanu 1 şi că PD nu ar avea de ce să îl critice, atunci PSD nu ar avea nici el vreun motiv serios să renunţe la poziţia critică de pînă acum. Altfel înţelegem că PSD face opoziţie numai cînd este sigur că nu reuşeşte să deranjeze Guvernul. Aşa se întîmplă cînd luăm în serios logica alianţelor politice: riscăm să nu înţelegem mare lucru.

Tot la acelaşi talk-show, reprezentantul PNL, un anume domn Miuţescu, care pare a fi personificarea lipsei de cadre a liberalilor, reproşa democraţilor că s-au retras de la guvernare, dar nu şi-au luat cu ei în opoziţie şi directorii de instituţii locale. Reprezentantul PD i-a răspuns că directorii sînt numiţi prin concurs şi nu este bine să fie schimbaţi în funcţie de ce se întîmplă la centru. Domnul Miuţescu i-a reproşat candid că această logică nu s-a aplicat nici cînd a fost vorba să fie schimbaţi pesediştii după alegeri. Bineînţeles, amîndoi aveau dreptate. Şi recunoşteau astfel o formă de clientelism care funcţionează impecabil, în ciuda faptului că avem una dintre cele mai restrictive legi de protejare a funcţionarilor publici din Europa. Omul de la PSD prezent în studio nu a avut nimic de spus, deşi eram tare curios de partea cui ar fi fost.

Am mai avut ocazia să-l aud pe permanentul domn Lucian Bolcaş spunînd că „Guvernul liberal-maghiar este o ruşine". Apoi, toată emisiunea, PRM, PSD şi PNL au făcut front comun împotriva moţiunii de cenzură.

Moţiune care a produs şi altfel de surprize. Senatorul Lupoi, fost PRM, actual PNL spre incert, a semnat moţiunea, apoi a declarat că îşi retrage semnătura. Pentru că interese politice mai înalte cereau acest lucru, conducerea Parlamentului a acceptat principiul că o semnătură pe un act oficial poate fi retrasă chiar după ce şi-a produs efectele. Astfel, Parlamentul României deschide uşa unor inovaţii neaşteptate. De pildă, dacă se va dovedi că şi în acest an, după regularizare, mai am de plătit ceva la fisc, am de gînd să îmi retrag semnătura de pe foaia cu venituri pe care am depus-o la fisc. Dacă un parlamentar poate, eu de ce nu aş putea? Un amic îmi spunea că după precedentul din Parlament s-ar putea divorţa mult mai simplu: îţi retragi semnătura de pe certificatul de căsătorie.

Nu e singura surpriză din lista de semnături. Leonida Lari şi Vlad Hogea apar şi ei acolo. Iar din galeria de foşti peremişti se remarcă Nati Meir, de departe cel mai bizar parlamentar, care şi-a anunţat şi adeziunea la PD. Un Emil Boc destul de crispat a explicat ziariştilor că cererea va fi examinată. Cum PD pare a negocia acum în stînga şi-n dreapta cu nemulţumiţii de la alte partide, ar fi tare bine de ştiut ce le promite. Meir s-a remarcat printr-o activitate legislativă destul de intensă în interesul puşcăriaşilor, pe care a dorit să-i graţieze. Întîmplător, ar fi scăpat el însuşi de eventuala pedeapsă în procesul penal în care este acuzat de înşelăciune. Ar fi bine de ştiut dacă la acest nivel se negociază o lege de graţiere colectivă sau o graţiere individuală pentru domnul Meir.

Dincolo de asemenea amănunte care fac deliciul vieţii parlamentare, moţiunea marchează momentul în care PD devine principala forţă de opoziţie şi lasă PSD în expectativă. Sondajele îi arată pe democraţi la peste 40% şi nu au decît să conserve aceste procente. Iar conservarea procentelor se face mai bine din opoziţie. Mai ales cînd liderul opoziţiei se află la Cotroceni şi e destul de gălăgios şi popular pentru a fi băgat în seamă. Avem astfel două opoziţii: una dură şi una fără zahăr.

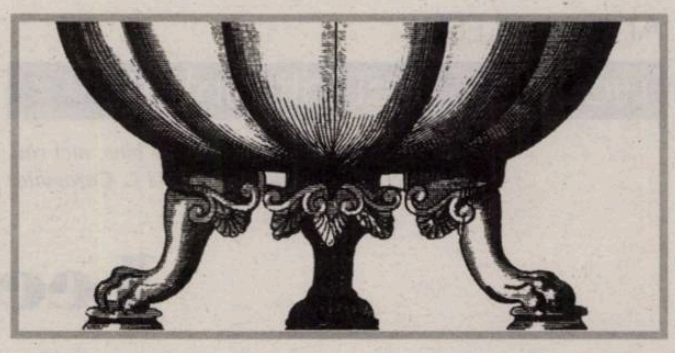

PSD pare că şi-a epuizat resursele de acţiune politică şi singura sa ţintă este să prelungească starea de confuzie, în speranţa că va ieşi primul din ea. Atacat în partid tocmai de reformiştii care l-au adus la putere, Mircea Geoană e departe de omul care a cîştigat bătălia internă împotriva aranjamentelor cuplului Iliescu-Năstase. Cu tot ajutorul primit de la Daniel Morar (care l-a trimis în sfîrşit pe nepotul mătuşii Tamara în faţa judecătorilor), Geoană nu pare că a urnit ceva semnificativ în PSD. A ieşit cu totul epuizat din bătălia politică a suspendării, pe care singur a provocat-o. În acest timp, PNL se aliază cu Acţiunea Populară într-o atmosferă crepusculară. Politica românească devine plicticoasă în imprevizibilul ei permanent.

presa despre...

Simulanţi

„Cu 37 de ani în urmă, un procuror şi nişte miliţieni organizau pe o terasă de cîrciumă singuratică reconstituirea unei bătăi între doi inşi. Sub ochiul lui Lucian Pintilie, uriaşul actor George Constantin, împreună cu George Mihăiţă, Vladimir Găitan şi Ernest Maftei reconstituiau în *Reconstituirea,* pornind de la o halbă în cap, întreg scheletul monstruos al răului kicios pe care se sprijineau autorităţile din România comunistă. Filmul, interzis în scurtă vreme, lăsase în urmă legenda urbană a «miliţienilor de care rîzi cu lacrimi cînd îi vezi cît sînt de tîmpiţi».

Acum, mari mase de români urmăresc cu sufletul la gură reconstituirea la televizor a aruncării elevului de liceu Bogdan Costache de la etajul nouă. Simulanţi care fac plonjoane pe cartoane, calcule balistice entuziaste, adventişti, clarvăzătoare, nevoia imperioasă de pernă de aer şi cascador, totul sub lozinca implicită «ea l-a omorît, căţeaua dracului» sau «ea şi cu bărba-su».

De zile în şir, un bîlci mediatic de proporţii se desfăşoară în jurul cadavrului zdrobit al lui Bogdan, prezentat de nenumărate ori în prim-plan şi plan-detaliu la televiziunea Morga&Cearceaful. O problemă gravă de etică – «dreptul» unei femei adulte, căsătorite şi pe deasupra cadru didactic de a avea relaţii sexuale cu un elev – un fenomen psihosocial cît se poate de îngrijorător – precocitatea sexuală şi tulburările afective ale tinerei generaţii – sînt transformate într-o exhibiţie de morbid şi trivialitate. Nu aşa-zisa discuţie despre moralitate şi şcoală face rating, ci şansa privirii aruncate în patul sau în coşciugul celuilalt. Cazul Bogdan – Corina Vasile e perfect echivalent cu «Crima din Primăverii», împuşcarea altui Bogdan de către soţul Romaniţei Iovan. Pe de altă parte, sinuciderea tinerei rrome Grancsa Szoma, pentru că nu era lăsată să se ducă la şcoală, nu face nici pe departe aceeaşi audienţă – lipseşte sexul din meniul simbolic (...).

La 17 ani de la Revoluţie, kiciul rău nu mai e pe ecran, acolo, «la ei» – a coborît devastator ca o molimă printre cetăţenii (tele)spectatori ai României libere. În absenţa opresorilor comunişti tîmpiţi şi neamuri proaste, nu ne rămîne decît să rîdem amar de noi înşine." (Cristian Tudor Popescu, *Gândul,* 5 iunie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Doamnei profesoare, cu dragoste

În caz că cineva întreabă, eu sînt pentru amorul cu doamna profesoară. Iar în cazul extrem în care chiar trebuie să dau explicaţii, poftim: dragostea e un lucru natural. Să te baţi cu ea e ca şi cum te-ai opune ploii, durerii de burtă după prune cu apă sau rating-ului la ore tîrzii, pe ecranele pe care scrie „senzaţional – noi dezvăluiri!".

Dragostea cu doamna profesoară nu e doar un drept inalienabil al liceanului – e chiar un semn de normalitate. Să iubeşti o femeie mai în vîrstă, frumoasă şi deşteaptă e oricum mai bine decît o colegă proastă şi urîtă (aaa, cred că sînt puţin sexist aici. Mircea, să tai?). E o dovadă de bungust, iar Dumnezeu ştie că avem nevoie de un transport umanitar de simţ artistic în liceele noastre! Pe lîngă asta, să recunoaştem, amorul împlinit cu cea mai frumoasă profesoară din şcoală e un vis vechi al omenirii de liceu. E fantasma noastră, de toate zilele şi vacanţele. E orizontul magic al maturităţii, visul împărtăşit cu toţi colegii de ţigară din curtea şcolii, speranţa care, de multe ori, ne face să mai înghiţim încă o oră de mate după una de bio după una de chimie. Pentru că avem dirigenţie azi, cu Ea!

Dar motivul cel mai simplu pentru care sînt de acord cu dragostea dintre cei doi (chiar sfîrşită trist, dar nu din vina iubirii, ci a iubiţilor) este că toată lumea pare împotriva ei. Şi asta e suspect. Avem în ţara asta o istorie a majorităţilor exagerate, începînd cu 20 mai 1990 şi terminînd cu echipa naţională de fotbal. Avem o istorie a majorităţilor morale, care cred că homosexualii trebuie luaţi cu pietre, papistaşii daţi afară din biserică, femeile măritate trimise la cratiţă. Avem o opinie publică care abia aşteaptă să se implice în cîte-o cauză retrogradă, în numele familiei, stabilităţii naţionale sau chiar fără nici un nume, aşa, de chichi.

Evident, pe doamna profesoară or s-o dea afară din învăţămînt. Oricum, ar fi trebuit să plece: povestea asta îngrozitor de publică nu-i mai permite să predea şi să mai fie şi ascultată. Însă n-ar trebui să ne grăbim cu oprobriul doar pentru că ea trăieşte, iar iubitul minor e mort. Părinţii lui, care au acceptat situaţia şi se răzvrătesc acum împotriva ei ar trebui să dea dovadă de consistenţă: cînd au greşit, de fapt, atunci sau acum? Şi mai ales ar putea să nu se mai învinovăţească (aşa cum îmi închipui că o fac). Copilul lor era major, iar asta a fost decizia lui. Moartea lui merită să fie respectată, nu obligatoriu răzbunată.

Acum cîţiva ani, mulţi, mulţi, în liceu, am cunoscut o fată, cu care am rămas amic şi mai mulţi ani, pînă în ziua în care s-a sinucis. Terminase două facultăţi, se măritase şi nu era fericită. Cum nu fusese – cred – niciodată cu adevărat. Într-o zi am aflat de moartea ei, şi m-am străduit să par surprins. Însă n-am fost, pentru că în multe privinţe, am crezut întotdeauna că moartea i se potrivea cel mai bine. Era felul ei de a fi, întunecat şi sumbru, profund şi perfect lucid. Poate fi un lucru crud de spus, mai ales cînd ştii că s-ar putea să citească şi părinţii. Dar e adevărat: unii oameni se nasc să se zbată pentru viaţă, pînă la capăt. Iar alţii sînt sortiţi să pună, cu moartea lor înainte de vreme, un semn de întrebare pe întreaga aventură umană.

O vorbă şi pentru colegii care ne-acuză că facem din drama asta ocazie de rating. Păi, domnilor inchizitori, dacă e să ardem televizorul în piaţa publică, eu zic să scoatem acolo, să meargă focul mai bine, şi vreo cîteva tone de cărţi. Să-l ardem pe Sofocle care descrie cazul scandalos al iubirii carnale al unui tînăr pentru mama lui pe care n-o recunoaşte la timp, cu cîteva crime şi violenţe în *background*. Dar şi pe jurnalistul Dostoievski, care sub titlul senzaţionalist *Crimă şi Pedeapsă* relatează cu mult mai pe larg decît OTV-ul fapte pedepsite cu închisoarea de pînă la 25 de ani...

De fapt, dacă e să pedepsim ceva în toată povestea asta, aceea e natura umană. Începeţi dumneavoastră, vă rog – vin şi eu mai tîrziu.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Actul trei

Performanţele reale ale lui Tony Blair sînt spectaculoase într-un domeniu care contează: cei mai mulţi britanici o duc acum mai bine decît în anul 1997, cînd, după 18 ani de opoziţie, Partidului Laburist condus de Tony Blair a ajuns la putere. Din 1977 încoace, venitul celor săraci a crescut cu 2,2%, iar al celor bogaţi cu 2%.

Dar prezenţa britanică în Irak şi consecvenţa cu care prim-ministrul britanic menţine acolo misiunea ţării sale, deşi sondajele demonstrează extrema nepopularitate a acţiunii, i-au diminuat serios prestigiul. Eforturile lui Blair de a include puterea Angliei în acţiunea unei largi comunităţi internaţionale, luptînd pentru impunerea valorilor democratice, nu s-au bucurat de prea multă înţelegere acasă, mai ales pentru că succesele în acţiunea internaţională sînt arareori spectaculoase: Marea Britanie a intervenit în Kosovo, în Sierra Leone, în Afganistan şi Irak. La nivelul publicului, departe prin vîrstă de dramele decolonizării, mentalitatea imperială îşi arată reversul: indiferenţa faţă de „restul lumii" după ce acesta a respins uşuratic o dominaţie din care, după părerea britanicilor, nu avea decît de cîştigat. „Nimic nu e mai caraghios decît tendinţa de a portretiza «democraţia» sau «libertatea» drept nişte concepte «occidentale» pe care noi în mod greşit încercăm să le impunem unor popoare sau unor naţiuni străine de ele. Poate că pentru unele guverne ele sînt străine. Dar nu pentru popoare. Unde s-a desfăşurat un vot cerînd eliminarea democraţiei? Sau cine preferă poliţia secretă, libertăţii cuvîntului?"

Tony Blair are dreptate cînd crede că numai într-o lume care împărtăşeşte aceleaşi valori, Marea Britanie îşi poate valorifica avantajele economice şi tehnologice şi poate să-şi păstreze rolul de mare putere. Laburiştii îi datorează lui Blair transformarea partidului dintr-unul socialist democratic într-un partid social-democrat frecventabil, gata să aplice reformele necesare modernizării ţării, în limitele impuse de doctrina suveranităţii naţionale şi de regulile liberale ale pieţei. Cea mai spectaculoasă renunţare a fost cea de dinaintea primei victorii electorale, cînd laburiştii au scos din statut şi program articolul prin care promiteau că, odată ajunşi la putere, vor trece bunurile naţionale în „proprietate comună", ceea ce seamănă prea bine cu o naţionalizare pentru a nu fi considerată ca atare. Această renunţare însoţită de asigurarea independenţei Băncii Angliei au fost decizii importante, măsuri explicite ale unei schimbări de substanţă, o confirmare a intenţiilor noului Guvern: Blair vrea şi poate să joace jocul capitalist. Disponibilitatea a fost materializată prin paşii făcuţi în reforma educaţiei şi a sistemului de sănătate, insuficienţi, desigur, deoarece în aceste domenii destinul celor salvaţi nu compensează frustrările celor lăsaţi pe de lături.

Noii laburişti au încercat să ilustreze prin acţiune legislativă conceptul teoretic lansat de Anthony Giddens *A treia cale*, lansînd meritocraţia ca principiu ordonator al vieţii sociale: „Marea idee a noilor laburişti este dezvoltarea potenţialului uman, convingerea că fiecare individ are talent şi resurse adesea descurajate şi nealimentate", spunea Blair. El pleda pentru egalitatea asigurată de accesul egal la şanse, şi în teorie aşa au evoluat reformele din politică, învăţămînt şi sănătate. În viaţă, meritul este aproape întotdeauna concurat de clientelism, prieteşug, noţiuni deloc *british*, dar universal valabile.

Dreapta conservatoare i-a reproşat că a dezechilibrat un sistem eficient timp de secole, stînga din propriul partid consideră că noii laburişti nu fac decît să consolideze stratificarea socială, favorizînd clasa mijlocie şi înlăturînd clasele de jos din viaţa publică.

Folosindu-se de capacităţile şi devotamentul unei echipe de personalităţi cu strălucitoare capacităţi intelectuale, transmiţînd continuu un sentiment de siguranţă, uzînd talentul său oratoric şi abuzînd de farmecul său personal, Blair şi-a susţinut cu brio ideile şi şi-a ridiculizat adversarii; acum a ajuns însă la limita propriei capacităţi de inovare.

Stînga speră că plecarea lui Blair le va readuce electoratul înstrăinat de accentul educat şi costumele bine tăiate ale prim-ministrului. S-ar putea să se înşele. Mulţi cred că asistă la retragerea de pe scenă a lui Tony Blair. Nu e exclus să fie doar finalul dramatic al actului doi: premierul britanic nu are decît 53 de ani.

globul cubic

Marx şi Confucius

După ce a renunţat, mai mult sau mai puţin oficial, la marxism, China comunistă e în căutarea unei noi ideologii: profesorul Kang Xiaoguang crede că aceasta ar trebui să fie o nouă religie de stat: confucianismul. Deoarece entuziasmul pentru ideea de comunism s-a evaporat de mult, ar putea fi o alternativă viabilă, stavilă în calea criticilor oficiale şi a neliniştilor sociale. Reabilitarea lui Confucius s-a produs în etape. Întîi, după moartea lui Mao, au încetat atacurile explicite. Apoi, au început să fie valorificate principii ale filozofiei sale politice sau ale eticii sale personale. Şi în cele din urmă, televiziunea a dat lovitura decisivă: o foarte populară animatoare, Yu Dan, a iniţiat un serial de şapte zile prin care a popularizat cele mai accesibile scrieri ale filozofului. Savanţii au cîrtit, dar astfel s-a trezit interesul pentru opera marelui gînditor. Brusc i s-a găsit loc şi în sistemul educaţional, începînd cu grădiniţele şi terminînd cu învăţămîntul superior. Dar lucrul cel mai bizar este felul cum însuşi preşedintele Chinei, Hu Jintao, a început să promoveze lozinci din învăţătura confucianistă. Bizar şi contestabil, pentru că unii dintre tovarăşii din „conducerea colegială" nu sînt prea încîntaţi şi sînt îngrijoraţi de felul cum religia – sau „aspecte" ale ei – pătrund în urzeala ideologică.

Pentru China modernă, confucianismul nu poate fi decît benefic: el predică ordinea, echilibrul şi armonia, respectul pentru autoritate şi preocuparea pentru ceea ce li se întîmplă celorlalţi. Sînt idei care ar putea să le placă unor chinezi, celor revoltaţi de disparităţile din nivelul de trai, de corupţie, celor implicaţi în tensiunile sociale. Confucianismul poate fi interpretat şi ca o ideologie care îi învaţă pe oameni să accepte locul unde stau, fără să pună în discuţie rolul partidului. Aşa cum observă şi comentatorul din revista *The Economist*, confucianismul este preferabil marxismului fiind o filozofie naţională, şi nu ceva adus din străinătăţi. Dar, în acelaşi timp, confucianismul afirmă că acei de la conducere trebuie să rămînă acolo, atîta timp cît ştiu şi pot să conducă. Adică nu veşnic. Nu este exclus totuşi ca emisiunile lui Yu Dan să se reia de mai multe ori. Ceea ce ei îi va asigura un oarecare gust al veşniciei. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Să fii prietenul european al Americii...

E incredibil: în jurul celui mai controversat subiect al ultimilor ani – războiul din Irak – începe să se contureze un consens. Mai toţi observatorii independenţi, o vastă majoritate a oficialilor, jurnalişti sau profesori – în fine toată suflarea celor preocupaţi de relaţiile internaţionale – cad de acord că felul în care SUA au intervenit în Irak, în 2003, a fost o greşeală. Unii spun că totul a fost greşit, de la bun început. Motivele au fost false, aşa că acţiunile pe care le-au generat acestea stau sub semnul unei imense erori *ab initio*. Alţii spun că scopul a fost bun, că intervenţia trebuia să aibă loc, dar nu aşa. Mijloacele au fost alese greşit. Blamabil nu este războiul în sine, ci felul în care a fost el dus. O inabilitate aproape copilărească de a combina forţa militară cu pledoaria persuasivă pentru democraţie a dus la nebunia intratabilă din Irakul de azi. Îmi aduc aminte că, prin 2000, am asistat la o conferinţă a doamnei Madeleine Albright. Vorbind despre războiul din Kosovo, fostul secretar de stat spunea, cu amuzament, că, la început, în mediile diplomatice, dar şi în media, războiul se numea „războiul lui Madeleine", iar cînd totul s-a încheiat cu bine – operaţiunea de curăţare etnică a fost stopată, Miloşevici, în cele din urmă, a fost înlăturat prin alegeri etc. – totul a devenit „victoria noastră". E o lecţie veche, pe care istoria ne-o tot dă şi noi o tot primim. Sigur că, dacă evoluţia evenimentelor de după răsturnarea lui Saddam ar fi fost alta, acum tot Occidentul ar fi asumat izbînda. Dar nu a fost aşa. Acum, războiul lui Bush merge prost.

Criticii spun că păcatul cel mare al războiului din Irak este că a istovit resursele americane, atît pe cele militare, cît şi pe cele politice, care ar fi trebuit investite în lupta împotriva teroriştilor, şi nu în aventura irakiană. Vînarea încăpăţînată a liderilor Al-Qaeda pe toată suprafaţa Pămîntului şi concentrarea pe curăţirea Afganistanului ar fi fost de preferat invaziei masive în Irak, în termenii eficienţei luptei împotriva terorismului. Acum, America are o mare problemă. La nivelul maselor, acolo unde atracţia Americii a fost întotdeauna extraordinară, datorită irezistibilelor produse ale culturii pop (Hollywood, muzica rock, blugi & T-shirt etc.), dar şi stilului de viaţă american, antipatia creşte, iar fenomenul antiamericanismului are o amploare îngrijorătoare. La nivel politic, America are mai puţini prieteni gata să o sprijine *„no matter what"*, decît avea în anii '90. Iar pe teren, rezultatele sînt contradictorii. Avem, deopotrivă, analize care vorbesc despre un moment bun al luptei cu reţelele teroriste şi altele care spun, dimpotrivă, că acţiunile americane din ultimii ani au dus la creşterea bazei de recrutare a militanţilor teroriştii în ţările arabe, dar şi printre membrii comunităţilor islamice din Europa şi SUA. E drept, limbajul analizelor negative este categoric, în vreme ce limbajul analizelor pozitive este precaut şi nuanţat, ceea ce spune multe.

S-ar zice că e tot mai greu să fii prietenul Americii. Mai ales în Europa. Ce ar trebui să facem? Întîi, să observăm că nu e mai greu decît a fost. Europa cu Merkel şi Sarkozy e altceva decît Europa cu Schroeder şi Chirac, slavă Domnului! Apoi, ne e mai uşor înăuntrul Uniunii, decît în afara ei, aşteptînd cuminţei să fim primiţi. În fine, presiunile pe care relaţia cu Rusia le pune asupra UE trebuie privite ca o excelentă şansă de întărire a solidarităţii Europei. Mă bucur sincer că, la Soci, în faţa lui Vladimir Putin, cancelarul german a spus că solidaritatea Uniunii cu membrii ei, Polonia şi ţările baltice, mai ales, nu se discută. A preferat Angela Merkel să nu semneze nimic cu Vladimir Putin şi, din acest motiv, să asume o reuniune ratată a preşedinţiei germane, decît să induc fisuri în spiritul european. Nu acelaşi lucru l-a făcut predecesorul ei. Cu cîteva săptămîni înainte de a părăsi poziţia de cancelar, Gerhard Schroeder a semnat cu Rusia un acord care dezavantajează brutal Polonia şi ţările baltice. La cîteva săptămîni după, a devenit şeful comitetului acţionarilor Gazprom, funcţie care a aparţinut mereu unui rus şi a cărei ocupare este, în tradiţia companiei, de atribuţia Kremlinului. Vorba unui diplomat american, în orice ţară a lumii democratice aşa ceva duce un fost demnitar direct în anchetă penală. Solidaritatea Europei în faţa Rusiei este tot ce e mai important acum. Din păcate, şi la noi am înregistrat opinii care mărturisesc o viziune vraişte asupra Europei. După ce Polonia a blocat acordul de cooperare cu Rusia, dl Tăriceanu a spus că Polonia s-a izolat în cadrul UE şi nu e bine ceea ce face. Logica după care un acord cu Rusia e mai important decît solidaritatea din interiorul Uniunii e profund defectă, în opinia mea, şi arată că, în România, nici măcar politicienii care trec drept un mari proeuropeni nu simt, încă, pulsul Uniunii.

În al doilea rînd, ar trebui să părăsim sentimentul că facem istorie. Cred în ideea tolstoiană că actorii unui mare moment istoric habar nu au de magnitudinea evenimentelor pe care le trăiesc, le generează sau, măcar, le influenţează. De pildă, în această cheie sînt citite jurnalele lui Ronald Reagan, recent tipărite în

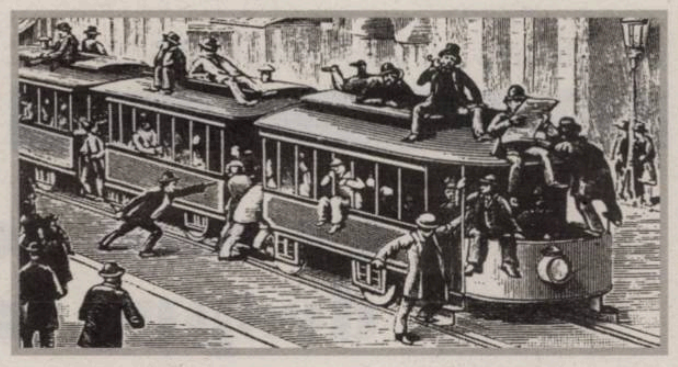

SUA. Omul era complet lipsit de conştiinţa faptului că reorientează istoria. Grijile cotidiene ale lui Ronald Reagan ţineau de reglarea disputelor conjuncturale dintre consilierii săi, de teancurile de hîrtii cu care se lupta zilnic la birou, de întreţinerea relaţiilor cu diverşi membri ai Congresului şi de zilele în care era nevoit să stea departe de Nancy, soţia lui, cu care a trăit o impresionantă poveste de dragoste de aproape cinci decenii. Credea neclintit în cîteva principii şi în Dumnezeu, era convins că poate convinge pe oricine de justeţea viziunii sale, numai să stea de vorbă între patru ochi, şi ştia clar ce e bine şi ce e rău. Dar nu avea nici o idee că lumea, după cele două mandate ale sale, se va schimba dramatic, că sistemul inamic se va prăbuşi şi lumea liberă se va extinde, că SUA vor rămîne în poziţia unicei superputeri. Aş spune deci că trebuie să ne întoarcem la scara umană a lucrurilor, că trebuie să credem în forţa valorilor noastre, să le exersăm zilnic.

De fapt, cei mai buni prieteni ai Americii în Europa sînt chiar cei care conservă Europa.

ready made

„...dacă te vei scula înaintea soarelui, şi te vei întorna după apusul lui, negreşit poţi întîlni două, trei căprioare: dar ţi se dă de ştire că nu poţi trage în dobitoc, decît dacă are mai bine de un an, sau mai puţin de zece. Atunci cercetezi...

– Metrica căprioarei?"

(Constantin Negruzzi, *Păcatele tinereţelor*, Editura Minerva, 1986)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

45°

Şepcuţelor de iască
cu fraged cozoroc
le place să trăiască
cu ploaia la un loc,

din care sorb cu sete
ca-n fostul biotop,
avide să se-mbete
de-averse şi potop,

pînă ce se fac leoarcă
pe cap, ca un manşon
de sugativă largă
în rol de capişon.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Ce oraş frumos...

Dacă despre Timişoara s-a tot spus că e *fruncea* ţării, ei bine, acum cred că avem şi un buric al ţării, care este Sibiul. Toate drumurile şi spectacolele trec pe acolo. Am fost anul trecut, şi totul era încă un şantier, care începea însă să promită. Am fost din nou, de curînd, şi mi s-a părut că promisiunea s-a îndeplinit. Totul a ajuns foarte aproape de ceea ce trebuie să fie un oraş civilizat şi european. Ce-i drept, cu unele mici diferenţe observabile de cîrcotaşi. De exemplu, nu te poţi aşeza vara pe jos în Piaţa Mare (nici în Piaţa Mică) să asculţi muzica diverşilor cîntăreţi, aşa cum poţi sta prin pieţele altor oraşe europene (chiar dacă eşti îmbrăcat în alb). E cam praf pe jos. Nu e chiar totul strălucitor în centrul vechi şi se mai vede ceva din zgura groasă

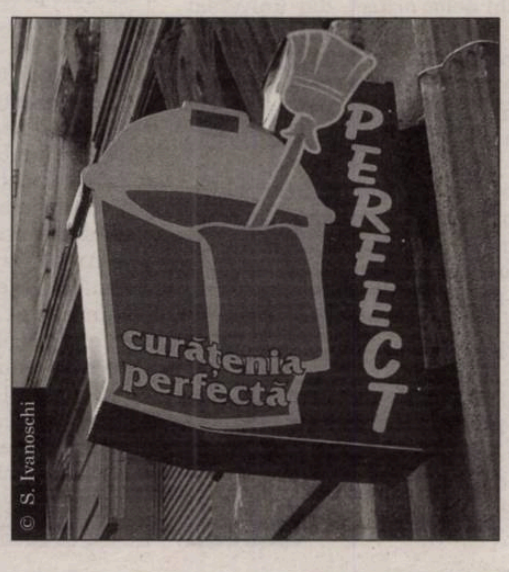

de 50 de ani a comunismului (ar fi şi imposibil să nu se vadă), dar aştept ziua cînd toate taxiurile vor fi Mercedesuri noi, aşa cum e la Viena. *Ochii Sibiului,* acele lucarne semiovale din acoperişuri, specifice oraşului, nu au fost toate restaurate la fel ca înainte. În multe locuri, noii meseriaşi n-au mai ştiut să facă decît nişte ferestre pătrate de mansardă. În Piaţa Unirii se asfaltează cu mare agitaţie. Fîntînile arteziene din Piaţa Mare, construite recent, cu apa care ţîşneşte chiar din caldarîm, nu funcţionează mereu (nici chiar sîmbătă seara). Altfel, dacă te laşi în voia simţurilor (şi uiţi că eşti jurnalist), te poţi simţi chiar foarte bine. Peste tot e cîte ceva de văzut, aici un clovn, dincolo o violonistă, mai departe o întreagă orchestră cu instrumentiştii blonzi îmbrăcaţi în negru... Zecile de restaurante şi-au scos mesele pe străzile care zumzăie acum de lume (era o vreme cînd erau aproape pustii). Sînt mulţi turişti, mulţi nemţi, multe figuri tipic occidentale, cu ochelari. Am văzut chiar şi garanţia prosperităţii turistice, adică japonezii cu aparatele lor de filmat şi fotografiat de ultimă generaţie. Sînt însă şi mutre de mitocani ieşiţi la plimbare într-un loc care, de altfel, pare să le placă şi lor, chiar dacă mănîncă seminţe din mers şi-şi trag după ei, de mîna întinsă, femeile cu tocuri mari şi ciorapi urîţi. Mai sînt şi copilaşi care cerşesc. Aparte mi s-au părut însă pensionarii Sibiului. Îi vezi printre cei care se plimbă prin centru. Oameni care au trăit într-un Sibiu înfrigurat, în care Ceauşescu dărîma clădiri vechi de sute de ani şi în care stăpîn local ajunsese Nicuşor. Făceau coadă ca noi toţi la unt şi hîrtie higienică, dar... într-un oraş mai frumos

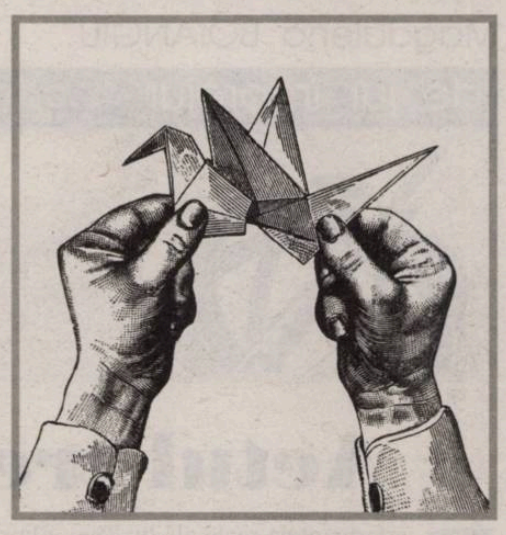

decît altele şi pe care-l vedeau degradîndu-se. Un gen de oameni pe care vîrsta i-a făcut să pună preţ pe realizări simple, evoluţii mici şi lucruri bine făcute. Acum, am văzut în ochii mai multor asemenea bătrîni sclipiri de mîndrie. „Uite ce frumos s-a făcut Sibiul nostru", par ei să spună. Sînt oameni care se bucură doar de ceea ce văd şi de încîntarea turiştilor. La restaurante nu-şi permit să intre şi nici nu le trebuie. Apropo însă de restaurante, toate au o mare problemă, semnalată prin afişe: lipsa de personal. Explozia turistică i-a prins fără destui chelneri. Eşti totuşi servit în general repede, nu foarte scump şi cu porţii mai mari decît în Bucureşti. Fiindcă tot veni vorba de Capitala noastră, ea n-are încă, aşa cum ştim, un centru vechi amenajat. Diferenţa dintre Centrul istoric al Sibiului şi cel al Bucureştiului e mai mare chiar decît deosebirile dintre cei doi primari. Dar, nu aici e problema celor două oraşe, fiecare cu propria cultură sau lipsă de cultură. Nu micile Centre istorice, mai mult sau mai puţin restaurabile, ci marile cartiere de blocuri sînt buba fără leac, acolo unde urîţenia e de nereparat, cel puţin pînă la sfîrşitul zilelor noastre.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ce mai scriu alţii: despre frumuseţe

Georges Vigarello cercetează de foarte mult timp corpul şi formele sale de manifestare: corpul educat şi puterea pedagogică (1978), igiena corporală (1987), sănătatea între „curat şi murdar" (1987), violul (2000), istoria sportului între „cultură" şi „tehnică" (1988, 2000, 2002). *Istoria frumuseţii. Corpul şi arta de a înfrumuseţa de la Renaştere pînă în zilele noastre* (Seuil, 2004) continuă practic aceste cercetări. Voi vorbi acum despre frumuseţe aşa cum transpare ea de-a lungul analizei sociologului francez.

Frumuseţea, acest „ideal", se oglindeşte cel mai bine în cuvinte. Bineînţeles că pictura transmite, cu ajutorul imaginii, ideile despre frumuseţe ale unei epoci. *La Bella* a lui Titian (1530) este considerată în epocă ca fiind „frumuseţea perfectă", „frumuseţea ideală". Pentru Evul Mediu, frumuseţea trebuie să se înscrie în anumite canoane: chip simetric şi alb, sîni proeminenţi, talie fină. Secolul al XVI-lea schimbă această imagine, iar termenii subliniază mai ales frumuseţea formelor: un trup „plin", o senzualitate discretă care evocă „seva", punînd în evidenţă pielea, „sîni albi ca alabastru". Între „slab" şi „gras", „l'embonpoint" (trupul corpolent asimilat cu sănătatea) marchează echilibrul şi noul ideal, mai ales, al trupului feminin, descris de literatura vremii. Mîna, chipul, ochii participă la construirea acestei frumuseţi. Henric al VIII-lea al Angliei, de exemplu, le cere emisarilor săi, trimişi s-o peţească pe ducesa de Napoli, următoarele: „să observe mîna sa goală, să remarce dacă este plină sau subţire, dacă este grasă sau slabă, lungă sau scurtă. Să ia seama la degetele sale, dacă sînt lungi sau scurte, groase sau subţiri, mari sau mici la extremităţi" (1504). La această epocă, frumuseţea este încă feminină, Fecioara Maria a fost înlocuită cu Venus, în timp ce bărbatul reprezintă forţa, autoritatea, pentru că „el trebuie mai degrabă să impresioneze decît să seducă, să «genereze teroare» decît dragoste". Frumuseţea feminină trebuie să fie totuşi una „supusă", printr-un control al atitudinilor şi manierelor. „Modestie, umilinţă, castitate" sînt trei calităţi ce nu pot fi exprimate decît printr-o educaţie a gesturilor; gesturi care pînă la urmă ajung să separe ţăranca grasă, roşie în obraji, înfofolită în amploarea fustelor (pictată de Brueghel sau descrisă de Ambroise Paré) şi nobila doamnă care inspiră „graţie şi modestie".

„După cum raporturile şi spiritul oamenilor au variat, tot aşa şi substantivele drăguţ, frumos, şarmant, mare, sublim, divin, iată nuanţele cuvîntului frumos", scrie Dideront în *Enciclopedie*. „Un univers al frumosului corporal" se creează în secolul al XVIII-lea, iar sentimentele şi sensibilitatea definesc noua gîndire estetică. Corpul trebuie acum înfrumuseţat şi se dezvoltă, cu această ocazie, o artă a individualizării cu ajutorul artificiilor de tot felul: perucherii pretind că pot face orice perucă cu bucle şi frizuri care să urmeze orice fizionomie; coaforii, la rîndul lor, afirmă că pot adapta orice buclă la orice trăsătură; cosmetica intră în aceeaşi discuţie, iar femeile învaţă cum să adapteze fardul „la lumina zilei sau la lumina lumînărilor"; pudre şi pomade pentru mîini, rujuri şi roşu de toate nuanţele, parfumuri, toate aceste artificii indispensabile în arta înfrumuseţării duc la înflorirea unui comerţ şi la apariţia unor noi meserii. Cît despre apă, abia la sfîrşitul secolului începe să-şi facă apariţia în tratatele de frumuseţe ca „instrument major şi eficace" în orice toaletă. Se vorbeşte despre efectele benefice ale apei, despre igiena trupului, despre remediile apei asupra corpului. Se face totuşi elogiul apei într-o epocă în care băile sînt rare, iar apa încă scumpă. Prima baie publică, care ia în considerare şi îngrijirea cosmetică a corpului, se deschide în 1761 pe Sena, fiind specializată în „băi minerale, fie naturale, fie artificiale, aşa cum le recomandă medicii". Mişcarea devine un alt deziderat: plimbarea naşte o ţinută proprie, mai ales feminină, rochia „tronchine", inventată de medicul genovez Tronchin, şi bastonul. Dar, ca şi apa, este departe de a se impune.

Trupul educat, trupul supravegheat devine eroul tuturor manualelor de *„savoir-vivre"*, al almanahurilor, calendarelor, jurnalelor, revistelor de modă, căci dacă există o „frumuseţă voluntară", o altă „frumuseţe involuntară", „frumuseţea socială" este cea mai importantă. Această „frumuseţe socială", „construită cu inteligenţă şi cu instrucţie", definită astfel pentru prima dată în 1836 de Mme de Girardin (în articolele sale pentru revista *La Mode),* cîştigă din ce în ce mai mult teren şi se va impune în secolele următoare.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

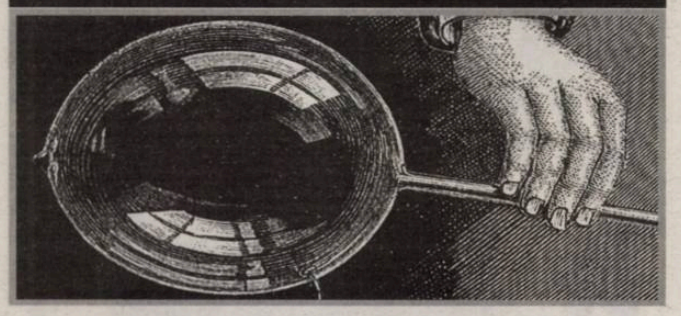

Lipitori şi Mississippi

Călătoresc acum pe cursurile de sus ale fluviului Mississippi, croindu-mi drum spre casă, la New Orleans şi apoi dincolo de el, către Golful Mexic. După ceremonia oficiată de un şaman Ojibwe, la gurile fluviului, la Lacul Itasca, echipa noastră s-a oprit la un bar. Se numeşte BUCK STOPS HERE. Întocmai. Comandarăm beri de la un tip pe nume Olaf şi şezum sub nişte căpăţîni uriaşe de cerb. Doi inşi de la capul barului ne-au descusut despre daravelile noastre prin zonă şi cînd le-am spus ce şi cum, cel mai bătrîn dintre ei, Ole, *alias* Clarence J. Fairbanks, un indian Chippewa, ne-a declarat, plin de fală, că el este cel care a inventat vînătoarea de lipitori. Nu auzisem pînă atunci de vînătoarea de lipitori, aşa că am întrebat ce e aia, şi el mă servi. Capturase tone de lipitori din lacurile de pe lîngă Itasca, folosind rinichi – de animale, presupun – şi le vînduse magazinelor de momeli de prin preajmă şi cercetătorilor medicali, pentru proprietăţile lor curative. Dar lipitorile pentru momeală nu sînt tot alea cu lipitorile pentru vindecări, care sînt mai lătăreţe şi se numesc „pîntece vîscoase". Pîntecele astea vîscoase ţi se lipesc de piele şi încep să sugă alene la sînge, pînă îşi fac plinul, moment în care îţi injectează ceva ca un antibiotic, închid rana şi se desprind, căzînd la pămînt lenevoase, ghiftuite şi fericite. Mai dădurăm pe gît cîteva beri şi încă mai multe poveşti cu lipitori. În Vietnam, ne spuse, nu-i erau prea dragi lipitorile: puteai să le vezi ochii lucind în întuneric, în junglă şi te trezeai încins cu un brîu de lipitori, ba chiar căptuşit din creştet pînă în tălpi cînd, în cele din urmă, îndrăzneai să te mişti. Povestea asta cerea un whiskey şi încă unul.

Ceva mai tîrziu ne-am oprit la un magazin de momeli/pompă de benzină şi proprietarul scormoni cu o lingură de supă într-un acvariu de sticlă plin cu lipitori grase şi negre şi mi le puse în palmă, unde se foiră ele cît se foiră, dar în scurt timp se lipiră de piele şi începură să se dedea la chestii de-a dreptul intime. Trebuie să mărturisesc în faţa publicului că era ceva hipnotic în toată chestia asta şi, dacă aş fi ceva mai zănatic, m-aş simţi ispitit să zac întins într-o vană cu lipitori şi să le las să-şi facă de cap cu mine. N-aş face chestia asta singur, dar nu ştiu cîte fete ar accepta să facă asta cu mine. Mă rog, una ştiu.

A fost un debut norocos: izvoarele sînt pure, strălucesc de nevinovăţie, apoi începe sugerea lipitorilor: mori, agrobusiness, centrale nucleare, toxine de toate soiurile, navigaţie şi turism. Fluviul e cu siguranţă plin de cicatrici, dar sper că măcar e viu.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

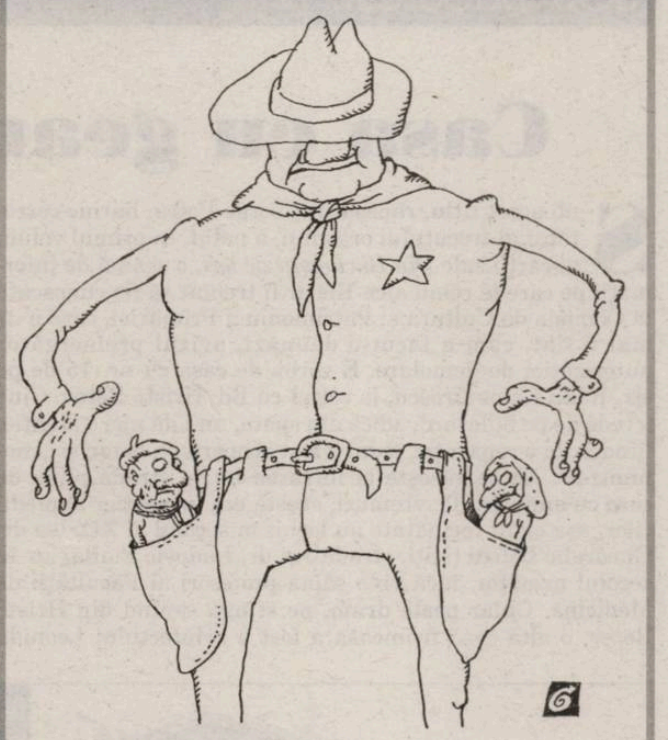

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Micul Berlin?

Sfîrşit de săptămînă în Bucureşti... De fapt, am ajuns să urăsc Bucureştiul şi fac tot posibilul ca să nu mă prindă sfîrşitul de săptămînă acasă. Dar, bineînţeles, de cele mai multe ori nu reuşesc. Şi uite aşa, sînt nevoit să recunosc din ce în ce mai des că acest oraş înecat în gunoaie şi mîrlănie are o energie uriaşă, te poate capta şi purta în cotloane şi tărîmuri doar de el cunoscute, cu farmece la fel de intense precum miasmele ce se ridică deasupra oraşului într-o amiază călduroasă. Mă las greu, ezit, mă codesc, dar trebuie să recunosc: Bucureştiul este un oraş cultural viu! *Seamănă pe undeva cu Berlinul, pe latura underground...* – este de părere o prietenă. Mda, mi-a trecut şi mie prin gînd, doar că un Berlin oriental şi fără plan, (re)născut din amestecul iniţiativelor contrare ale bucureştenilor, şi nu din vreun proiect urban – sau măcar vreun vis de glorie – al edililor.

Sfîrşit de săptămînă la Bucureşti, deci. Trebuie să plimb o delegaţie din străinătate şi să-i arăt atracţiile Capitalei. În urmă cu vreo zece ani, nişte studenţi au făcut o mică cercetare exact în jurul acestei chestiuni: „Dacă primiţi vizita unor străini pentru un sfîrşit de săptămînă şi vreţi să le arătaţi oraşul, unde îi duceţi?". Cel mai frecvent răspuns a fost *Muzeul Satului* – atracţia urbană numărul 1 a Capitalei noastre la acea vreme. Urma *Casa Poporului*, încă în topul preferinţelor şi astăzi. Dar aici se încheie asemănările. Realizez astfel cît de mult s-au schimbat lucrurile de atunci. Adică în doar zece ani. Întreb diverşi prieteni şi colegi, cerîndu-le sugestii. Îmi dau fiecare alte repere, îmi înşiră alte evenimente, îmi indică alte locuri. Începem cu *Street delivery* de pe Pictor Verona şi deja i-am pierdut: nici ei, nici eu nu mai avem chef să plecăm mai departe. De la coada la Casa Poporului la coada de la Muzeul Antipa, de la fanfara din Cişmigiu la micile spectacole din cluburi de care nici măcar nu am auzit, se întîmplă însă o puzderie de alte lucruri, mai mult sau mai puţin cunoscute, dar – aparent, cel puţin – ademenitoare toate. Dacă te strecori pe sub sau printre reclamele imbecilizante care maschează tot mai mult oraşul, poţi avea surpriza să descoperi o viaţă ascunsă a sa, care izbucneşte din cînd în cînd la suprafaţă cu exuberanţa unei revelaţii.

Un oraş al contrastelor, un spaţiu al extremelor? Da, desigur, dar în măsura în care orice oraş mare este un spaţiu al contrastelor. Mai mult, extremele *noastre* nu sînt chiar atît de compacte precum extremele *lor*, gentrificarea îşi spune şi aici cuvîntul, dar parcă e mai pestriţă, cartierele de lux au mizeriile lor, iar mahalalele sărmane păstrează oaze de farmec. Este însă, aş zice, un oraş al exceselor. Din statistici şi sondaje rezultă că este oraşul cu cele mai îngrijite femei şi cele mai neîngrijite străzi din Europa. Din experienţa de zi cu zi a fiecăruia dintre noi, rezultă că nu poţi fi şofer în Bucureşti decît dacă eşti sadic sau disperat, pietonul fiind o fiinţă fie nevrozată, fie indolentă; altfel nu se poate explica de ce şi cum persistă şi unii, şi alţii să iasă pe străzi. Dar apoi vine seara sau sfîrşitul de săptămînă şi mulţi dintre aceştia se adună, se împrăştie, se ascund, se întîlnesc în locuri doar de ei cunoscute, pentru a se deda, ei bine, (şi) unei „vieţi culturale" alerte!

Această „viaţă culturală" are şi ea ceva din jocul de extreme şi excese: se naşte din refulări şi neputinţe, înfloreşte pe gunoaiele unor instituţii culturale care nu funcţionează, se revarsă asupra publicului prin iniţiative personale şi private, cele mai diverse forme de artă se hrănesc din excesele acestei societăţi haotice şi se expun persuasiv în acest spaţiu indolent. De unele afli prea tîrziu, de altele nu afli deloc, iar altele dispar exact cînd ai aflat tu de ele. Unele fac însă atîta vîlvă încît află toată lumea.

Ne place să considerăm că simţul umorului ne-a scăpat din multe vremuri grele, bancurile, de pildă, fiind o supapă

© L. Muntean

salvatoare în perioada comunismului. Bancurile s-au cam dus însă şi nici simţul umorului n-o duce prea bine. Să fie atunci *arta* noua noastră formă de sublimare şi de „rezistenţă prin cultură"? O formă sublimă în micimea ei de rezistenţă la propria noastră impotenţă de construcţie socială.

PUBLICITATE

NICULESCU
www.niculescu.ro

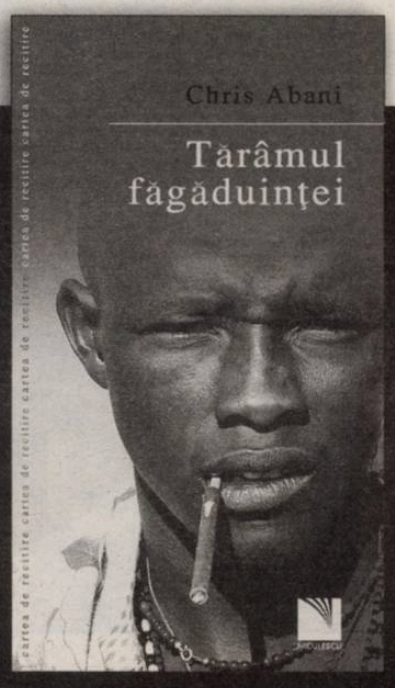

Chris Abani
TĂRÂMUL FĂGĂDUINŢEI

„...unul dintre cele mai uimitoare romane metropolitane ale timpurilor noastre!"

The New York Times Book Review

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa cu geamuri bombate

Sub acest titlu, răposatul George Potra, harnic cercetător al trecutului orașului, a notat, în primul volum al cărții sale *Din Bucureștii de ieri,* o seamă de informații pe care le reiau aici. Ele ar fi trebuit să fie cunoscute la Comisia de Cultură și Patrimoniu a Primăriei, care n-ar mai fi dat, cum a făcut-o deunăzi, avizul premergător autorizației de demolare. E vorba de casa cu nr. 15 de pe str. Radu Calomfirescu, la colțul cu Bd. Hristo Botev. Cine o vede de pe bulevard, adică din spate, nu-i dă nici o atenție, fiindcă, la o reparație, zidul a fost acoperit cu beton și „anonimizat". Ea se găsește la intrarea într-o stradă plină de case cu amintiri. Pe vremuri, acesta era un cartier al medicilor, așa că în vecinătate au locuit în secolul al XIX-lea dr. Gheorghe Polizu (știți, strada!) și dr. Ludovic Fialla, iar în secolul următor, încă vreo șapte profesori ai Facultății de Medicină. Chiar peste drum, pe stînga venind din Hristo Botev, o altă casă frumoasă a fost a arhitectului Leonida Negrescu, unul din fruntașii profesiunii înainte de primul război mondial. Pînă acum, această stradă a constituit o rezervație, păstrată intactă de intervențiile în zonă. Ea figurează așadar ca ansamblu de arhitectură protejat pe lista monumentelor istorice, unde sînt înscrise nu mai puțin de 14 clădiri, printre care, desigur, cea de la nr.15.

© R. Avram

Clădită în anul 1861, dată pe care o poartă și o tăbliță de metal de pe fronton, așa că nu poate rămînea neobservată, această casă privește peste o scară cu trepte mari de piatră spre o grădină în care liliacul și un tei falnic îmbălsămează primăvara. Înspre stradă, ferestrele înalte de cca 2 m au două rînduri de cercevele, fiecare din cele exterioare avînd încastrate în opt pătrate de lemn geamuri comandate la Leipzig, din sticlă suflată, de manufactură, care nu lasă să se vadă înăuntru. Cu baza îmbrăcată în piatră, ca un soclu de 1 m înălțime, cu pereții de cărămidă groși de peste o jumătate de metru, cu camere încăpătoare, dintre care salonul singur de 40 mp, casa se sprijină trainic pe bolțile masive, arcuite, ale pivniței.

Istoria locului începe în primii ani ai veacului al XIX-lea, cînd aparținea lui Constantin Rătescu, dintr-o veche familie de boieri argeșeni. Încă patru sau cinci proprietari s-au perindat pînă la Petrache Dancovici (1828-1910), cel care a construit casa de astăzi. El era un negustor întreprinzător, originar din Ploiești, a cărui avere, întemeiată în Lipscani cu prăvălia „La Leul de Aur" („fierărie, marchitănie și vopseluri"), s-a mărit cu zestrea dobîndită la căsătorie: hanul Neculcea, situat în Capul Podului Mogoșoaiei, pe locul actualei Piețe a Victoriei. Personaj caracteristic pentru marea burghezie comercială, aflată pe atunci în ascensiune, Dancovici a fost senator liberal în 1887 și, în 1895, deputat, donator și epitrop la biserica Sf. Mina, din aceeași mahala a Vergului unde-și avea locuința. Pentru a-i întregi portretul, să adăugăm că o serie de legate caritabile dovedesc generozitatea lui.

După moartea sa, casa i-a revenit unui nepot, care era chiar doctorul Paulescu (1868-1931). Personalitatea acestui savant, descoperitorul insulinei, este prea bine cunoscută pentru a mai insista. Cercetările sale de laborator au avut

© R. Avram

rezultate care i-au adus o reputație internațională. Dacă nici faptul că cel ce ar fi putut fi cel dintîi premiu Nobel românesc a trăit acolo peste douăzeci de ani nu e de ajuns pentru a cruța casa „cu geamuri bombate", va trebui să facem apel la Institutul de Fiziologie și Patologie „N.C. Paulescu" ca să adreseze Ministerului Culturii un protest vehement.

Dilema veche și *Dilemateca* la Bookfest

Dragi dilematici, vizitați-ne! Standul nostru are numărul 304 și se află la etaj.
Nu regretați că nu sîntem „în centru" – la etaj e mai liniște. Iar la noi, la dilematici, raportul dintre „centru" și „margine" a fost întotdeauna altfel decît la alții...
Iar dacă ajungeți la Bookfest vineri sau duminică, vă invităm și la lansarea unor cărți apărute „de sub mantaua" Dilemei vechi:

„Sînt vechi, domnule!" (I.L. Caragiale)
DILEMA VECHE
Forum Volvo – Dilema veche
Banii în cultură
– de unde vin, încotro se duc? –
„O afacere în care se cîștigă doar bani nu e o afacere."
HENRY FORD

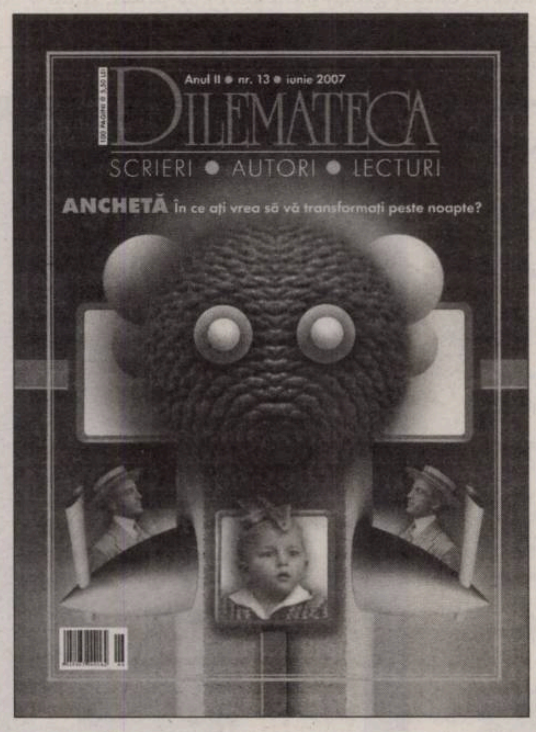
Anul II • nr. 13 • iunie 2007
DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI
ANCHETĂ În ce ați vrea să vă transformați peste noapte?

Vineri, 8 iunie,
ora 14,30,
la standul Editurii Polirom
Europa dumitale. Dus-întors între „noi" și „ei" de Mircea Vasilescu.
Prezintă: Gabriel Giurgiu, Lucian Mîndruță, Luca Niculescu

ora 17, la standul Editurii Polirom
Cartea vieții mele de Eugen Istodor.
Prezintă: Andrei Pleșu și Dan C. Mihăilescu

Duminică, 10 iunie, ora 12,15
în „Agora"
Turn înclinat: fragmente de arheologie profetică
de Teodor Baconsky
(Editura Curtea Veche).
Prezintă: Mihail Neamțu

Texte şi opinii de: *Paula APREOTESEI (Business Strategy Manager, Microsoft România) ● Arlette BOUZON (profesor univ., Universitatea din Toulouse) ● Ştefania FERCHEDĂU (director executiv, Asociaţia ECUMEST) ● Cătălin GHEORGHE (director de comunicare, Asociaţia pentru Relaţii Comunitare) ● Lavinia HUIDAN (preşedinte-director general, EIT Forum Auto, importator Volvo în România) ● Matei MARTIN ● Radu MATEESCU (preşedinte executiv, Fundaţia CONCEPT) ● Monica MOCANU (preşedinte ARDOR) ● H.-R. PATAPIEVICI (preşedintele Institutului Cultural Român) ● Andrei PLEŞU ● Adela ROGOJINARU (conferenţiar dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti) ● Jon WHITE (consultant în management şi PR, Marea Britanie) ● Sue WOLSTENHOLME (consultant PR, European Public Relations Education and Research Association) ● **Coordonatorul temei:** Mircea VASILESCU*

„Forumurile Volvo-Dilema veche" au ajuns la a şaptea ediţie. De această dată, tema discuţiei a fost „investiţia privată în educaţie şi cultură". Aparent, este o temă despre care s-a tot vorbit în ultimii ani. În fapt, aşa cum rezultă şi din intervenţiile participanţilor pe care le publicăm în acest număr, trebuie depăşit nivelul simplei sponsorizări, al „actului de generozitate", al bunăvoinţei sau pasiunii pe care un om de afaceri sau o companie le manifestă faţă de educaţie, artă, cultură. Pentru a se dezvolta pe termen lung, relaţiile dintre mediul de afaceri şi mediul cultural au nevoie de încredere şi de descoperirea/acceptarea reciprocă a intereselor celeilalte părţi.

Cum ajungem la încredere?

Şi mai au nevoie de o comunicare eficientă, de o cunoaştere a valorilor „celuilalt", dar şi a valorilor comune pe care şi oamenii de afaceri, şi oamenii de cultură le exprimă şi le susţin în societate. Seria de forumuri organizate de Forum Auto, importator Volvo în România, şi Dilema veche *au avut drept scop fundamental tocmai crearea unui spaţiu în care reprezentanţii mediilor academice şi culturale şi ai mediilor de afaceri să se poată cunoaşte mai bine.*

*La această ediţie, am avut şi cîţiva participanţi din străinătate – profesori şi consultanţi în domeniul marketingului şi relaţiilor publice. Intervenţiile lor arată că România mai are de parcurs un drum pînă la aşezarea relaţiilor între Stat, investitorii privaţi şi beneficiarii finanţărilor. Diferenţa esenţială între cum se desfăşoară lucrurile „la ei" şi „la noi" este aceea că, în ţările Europei Occidentale, statul, investitorii privaţi, instituţiile culturale şi cetăţenii îşi cunosc mai bine interesele şi participă la conturarea unei stări de spirit care este în avantajul tuturor. În România, deocamdată, neîncrederea şi lipsa spiritului comunitar ne împiedică să construim proiecte şi parteneriate pe termen lung. Forumurile Volvo-Dilema veche şi-au dovedit, din acest punct de vedere, eficienţa: oamenii de afaceri şi oamenii de cultură au descoperit că au subiecte şi preocupări comune şi că pot măcar identifica soluţii pentru rezolvarea lor. (**M. V.**)*

Andrei PLEŞU

Blocaje melancolice

Mă bucur că acest tip de dezbatere continuă şi se stabilizează şi că mereu sînt aduşi laolaltă oameni care se întîlnesc rar. Şi anume, oameni din spaţiul culturii şi al ştiinţelor umaniste, în general, şi oameni din spaţiul antreprenorial. Sper că la un moment dat ei vor veni laolaltă nu pentru că sînt convocaţi, ci pentru că apar impulsuri de cooperare mai mult sau mai puţin iraţionale. Noi stăm prost deocamdată cu dialogul între oamenii de acţiune, de afaceri, şi oamenii contemplativităţii. Tema dezbaterii de azi loveşte în centrul acestei crize: investiţia privată în educaţie şi cultură. Este o criză pentru că într-o ţară ca România, cu experienţa ei istorică de pînă acum, nici investitorii privaţi nu au reflexul de a investi în teritorii marginale – cum sînt, uneori, socotite teritoriile legate de educaţie şi cultură –, dar nici oamenii din educaţie şi din cultură nu ştiu să ceară. Unii nu au învăţat încă să dea, unii nu au învăţat încă să ceară. Şi din această simetrică inapetenţă rezultă tot felul de situaţiuni precare. Aş fi încîntat dacă în urma unei dezbateri ca aceasta de acum se vor găsi căi pentru depăşirea acestui blocaj.

Vreau să atrag atenţia asupra unui lucru legat de faptul că, de curînd, România a intrat în Uniunea Europeană. Pentru instituţiile de cercetare şi de cultură care au beneficiat pînă acum de sprijin al unor state din Vest, această mare reuşită e o mare catastrofă. Şi nu numai în România, ci în toate ţările din fostul lagăr socialist care au reuşit să intre în Europa. Ştiu că sună prost cînd spui asta, dar adevărul este că gîndirea de *stat,* chiar şi în Vest, este o gîndire care are stereotipiile ei. S-a stabilit că pînă pe 31 decembrie 2006, România, românii, instituţiile culturale şi de cercetare româneşti aveau nevoie de finanţare. Dar de la 1 ianuarie 2007, întrucît am intrat în Uniunea Europeană, nevoile noastre sînt suspendate. Dintr-o dată, în noptea de revelion, sîntem suspectaţi a fi încasat toate beneficiile necesare ca să supravieţuim de acum încolo pe cont propriu. Noi facem eforturi, şi am început să găsim un oarecare ecou, să explicăm unora dintre statele care foarte generos ne-au sprijinit pînă acum, că lucrurile nu se petrec aşa în viaţa reală. În viaţa reală nu devii peste noapte competitiv financiar şi, prin urmare, a întrerupe brusc un sprijin de acest tip e o aventură. Consecinţele s-au văzut deja în unele cazuri. Colegiul Noua Europă are o instituţie soră, la Budapesta, Collegium Budapest, care a primit o finanţare generoasă din partea Ministerului Cercetării din Germania, pînă în clipa în care Ungaria a intrat în Uniunea Europeană. De pe o zi pe alta această finanţare a fost suspendată. Atunci, ce putem noi să facem? Ne adresăm statului român. Problema este că statul român are mii de priorităţi, are relativ puţini bani, ca să nu mai spun că noi nu ştim exact cine este *statul român.* Statul român este o instituţie cu o dinamică internă atît de spectaculoasă, cu un Guvern atît de dinamic, cu o Preşedinţie atît de viguroasă, încît schimbările sînt cotidiene şi perspectivele – nule. Noi nu ştim cu cine să negociem o eventuală finanţare. Ne rămîn investitorii privaţi. Din străinătate sau din România. Şi aici avem un alt tip de probleme. Există în România trei mari categorii de investitori privaţi. Unii care sînt cumsecade, sînt onorabili, dar nu au destui bani, unii care au bani, sînt semionorabili, dar nu dau decît pentru ce le place lor, şi unii care au mulţi bani, ar putea da pentru orice, dar nu sînt onorabili. În aceste condiţii, noi nu ştim cui să ne adresăm sau, dacă vrem să ne adresăm unuia sau altuia din cei cu bani, dar mai puţin onorabili, riscăm să intrăm într-o relaţie de servitute care nu convine nici unuia dintre noi. Aşa că sîntem într-o situaţie destul de precară, şi am fost aduşi în situaţia ca tocmai noi, oamenii din ştiinţele umaniste, care vorbim despre Europa de dimineaţa pînă seara, să fim melancolici pentru marea victorie pe care am repurtat-o la 1 ianuarie. Toate marile noastre victorii, în această parte a lumii, au un cearcăn de melancolie.

Lavinia HUIDAN

Între suflet şi raţiune

Este a şaptea ediţie a forumurilor *Volvo-Dilema veche.* Am încercat ca aceste forumuri, pe care dl Andrei Pleşu a avut amabilitatea să le găzduiască la New Europe College, să fie o platformă de dezbateri între elitele din afaceri şi cele din cultură, pentru a găsi repere de valoare pe care să le prezentăm societăţii româneşti, în probleme care ne frămîntă şi pe care, în măsura în care găsim soluţii, să le promovăm pe agenda publică. În această a şaptea ediţie, tema este „investiţia privată în educaţie şi cultură". Am dori să nuanţăm mai mult căile de intervenţie ale capitalului privat în susţinerea educaţiei şi a culturii, în condiţiile în care statul nu poate să-şi mai asume singur finanţarea, iar capitalul public este insuficient pentru a asigura dezvoltarea armonioasă la nivelul cerinţelor actuale. Vă propunem să explorăm răspunsuri posibile la următoarele întrebări pe care le supunem dezbaterii: în ce măsură sînt necesare resurse suplimentare şi complementare pentru susţinerea educaţiei şi a culturii? Care este punctul critic al învăţămîntului românesc? Ţine el de calitate, de accesibilitatea educaţiei şi formării, de responsabilitatea pregătirii unei generaţii de tineri, pentru a face faţă unei pieţe deschise şi tot mai competitive? În ce măsură are sistemul actual de educaţie capacitatea de a se îndrepta spre un model cultural al calităţii şi responsabilităţii, al mobilizătii resurselor umane pentru schimbare? Cum ar putea mediul privat să influenţeze acest lucru? Este cultura un lux în economia noastră emergentă, sau noi nu ne putem permite luxul de a o desconsidera? Au corporaţiile măcar informările de bază despre ceea ce se petrece în mediul cultural, sau alegerile, şi acelea puţine, sînt caracterizate de conformism? În ce măsură ştiu ele şi pot alege variante care le pun cel mai bine în valoare atributele de marcă? În ce măsură cadrul legislativ actual stimulează investiţia privată în educaţie şi cultură? Ne referim la Legea sponsorizării şi a mecenatului şi la Legea burselor private, care limitează deductibilitatea prin două condiţii cumulative – 20% din impozitul pe profit datorat, dar nu mai mult de 3 la mie din cifra de afaceri. Faptul că unele corporaţii se plîng că beneficiile fiscale nu sînt suficient de stimulative este un simptom exclusiv românesc, sau există atitudini asemănătoare şi în ţări unde s-au dezvoltat sisteme mai avantajoase de deduceri fiscale? Este aceasta o falsă problemă? Nu cumva corporaţiile ar trebui să caute motorul deciziei privind mecenatul, mai puţin în avantajele fiscale şi mai mult în avantajele oportunităţii de a comunica şi altfel, mai sofisticat, valorile brand-ului? În ce măsură s-a înţeles în mediul de afaceri românesc că o companie este responsabilă nu numai faţă de acţionari, ci şi faţă de toate grupurile care sînt afectate de activitatea ei?

Este ştiut că drumul spre o cultură a responsabilităţii este lung şi anevoios. În Europa există deja multe corporaţii cu tradiţie în acest tip de cultură. Oaspeţii noştri străini, care au experienţă atît în mediul academic, cît şi în mediul privat, ar putea să ne prezinte cîte ceva din bunele practici, din experienţa lor în economii puternice, cu instituţii şi structuri care nu numai că există, dar sînt şi operaţionale. Am invitat la dezbateri şi reprezentanţi ai elitei din business-ul românesc, din corporaţii transnaţionale care şi-au definit deja o strategie de responsabilitate socială pe termen lung şi au programe consistente a căror legitimitate şi credibilitate este asigurată de preocuparea constantă pentru transparenţă. Ar merita poate să reflectăm şi asupra conştiinţei capitalului autohton. Departe de noi intenţia de a lăsa să se înţeleagă că lumea corporatistă, de mai mică sau mai mare anvergură, ar fi devenit brusc angelică...

În sfîrşit, am dori ca dezbaterea să pună în lumină instituţia mecenatului, privindu-l ca pe un mariaj fericit între suflet şi raţiune. Aceasta presupune construcţia unei relaţii privilegiate de parteneriat, un mecenat de iniţiativă, declanşator de relaţii, şi mai puţin un mecenat de portofoliu pasiv. A construi această relaţie înseamnă a inova, a fi creativ, a avea un demers inteligent, pentru a depăşi aparenta opoziţie dintre capitalism, bani, utilitarism, meritocraţie, pe de o parte, şi aristocraţie, cultură, artă, puritate, sacru şi gratuit, pe de altă parte. Dacă am rămîne captivi în rigorile paradigmei romantice a ideologiei culturii, opusă faţă de valorile burgheze, probabil că ne-am condamna de bună voie la inactualitate. Nu înseamnă însă că nu este nevoie ca relaţia de parteneriat să depăşească temerile, nişele, prejudecăţile şi stereotipiile de percepţie şi gîndire ale celor două lumi, pentru că, pînă la urmă, avem sisteme diferite de a ne raporta la lume şi operăm prin coduri diferite. Este nevoie de rafinamentul unei comunicări în care fiecare parte trebuie să cunoască foarte bine aşteptările celeilalte părţi. Este nevoie de înţelepciunea de a crea o relaţie bazată pe încredere şi respect reciproc sau – cum frumos spunea cineva – „a descoperi în celălalt camaradul care îţi stă alături şi te ajută să-ţi duci propria luptă pînă la capăt".

H.-R. PATAPIEVICI

Cu cine se asociază statul român?

Vreau să spun cîteva lucruri despre Institutul Cultural Român, ca să înţelegeţi perspectiva din care mă refer la tema întîlnirii noastre. ICR este o instituţie a statului român care are drept menire să exporte cultura română în străinătate şi să ofere asistenţă culturală pentru conservarea identităţii culturale a românilor care, din diferite motive, locuiesc dincolo de graniţele ţării, fie că au decis să facă acest lucru, fie pentru că, prin schimbarea graniţelor de-a lungul istoriei, formează o minoritate rămasă în afara graniţelor, în alte state din jurul României. Perspectiva pe care o au occidentalii asupra colaborării dintre capitalism, societate şi stat diferă destul de mult de situaţia românească. Comunismul a fost cel mai mare distrugător de instituţii şi societate din istoria umanităţii, în general. Aşa că, se construieşte, practic de la zero, sau cînd nu se face de la zero, se pleacă de la o situaţie care a fost profund distorsionată şi trebuie modificate mentalităţile, pentru ca instituţiile să funcţioneze, şi trebuie importate instituţii occidentale, dar pe un fond neclar. Instituţiile se construiesc, dar se construieşte şi capitalismul. Ceea ce înseamnă că punctul de vedere de la stînga capitalismului care caracterizează succesele occidentale nu este valabil în România, unde capitalismul este văzut ca un factor important de progres şi de stabilitate socială. Pentru ICR, cînd se pune problema mecenatului, apare întrebarea: cu cine colaborez, pentru că instituţia capitalistă cu care colaborez îşi pune amprenta asupra mea. ICR fiind o instituţie a statului, trebuie să fie atentă cu cine colaborează. Şi atunci întrebarea este: colaborează cu capitalişti români, sau nu? ICR este foarte temător să colaboreze cu capitalişti români pentru că, imaginîndu-ne că Dan Voiculescu – un om care, se pare, a colaborat cu fosta Securitate, dar care este un om activ în politica de astăzi – ar fi dorit să finanţeze programe ale Institutului, nu am fi mers cu el. Am fi mers cu Dinu Patriciu? Greu de spus. Pentru că Dinu Patriciu are o poziţie faţă de actualul Guvern şi are interese în politică. Ca atare, a merge cu Dinu Patriciu ar fi fost ceva stînjenitor. Şi atunci, cu cine mergem din capitalul românesc? Răspunsul este cu nimeni. Pentru că deocamdată este imprudent pentru instituţii ale statului român să se asocieze cu capitaliştii de succes din România. Şi atunci, în mod normal, ar face-o cu multinaţionalele. Dar şi aici este aroma României. Avem o legislaţie uneori foarte stranie. Veţi fi uimiţi dvs., din Occident, să auziţi în ce mod relaţia unui institut al statului român cu o multinaţională poate rezolva probleme de legislaţie. Legislaţia română interzice instituţiilor plătirea transportului unei persoane din străinătate în România. Permite plata transportului din România în străinătate şi din străinătate în străinătate. Ce face ICR atunci cînd organizează o conferinţă la Bucureşti? Minte în atribuirea acestor fonduri. Spune că le foloseşte în alt fel, dar le foloseşte pentru transport, pentru că trebuie atins acest obiectiv. E o situaţie tristă şi care nu va putea fi depăşită decît în momentul în care legislaţia va ţine cont de nevoile reale ale instituţiilor. Pînă în acest moment nu s-a întîmplat acest lucru.

Un alt exemplu, la fel de straniu, este acela că legea românească se ambiţionează să nu poată plăti un avans mai mare de 30%. Mai mult, cere ca acest avans să fie însoţit de o scrisoare de garanţie. Ce înseamnă asta în termeni practici? Înseamnă că eu, care vreau să închiriez o sală în străinătate ca să ţin un mare concert, care este în interesul ţării şi al menirii mele de institut cultural, îi dau 30% partenerului meu cu care conversez amplu ca să-l conving, deşi el vrea 50%, şi îi cer şi o scrisoare de garanţie. Adică banii pe care eu îi dau avans sînt blocaţi în bancă pînă în momentul în care se încheie acţiunea. Dacă am o acţiune care se desfăşoară pe mai multe luni, cu un sistem complex de închiriere de săli, de publicitate ş.a.m.d, şi pentru toate astea sînt prevăzute avansuri, eu, de fapt, blochez avansurile pe care le dau după 3-4 luni, sau cînd e vorba de proiecte ample, un an de zile. Nici un occidental – pe bună dreptate – nu va accepta acest lucru. Cum reuşesc totuşi să fac acţiuni? ICR – instituţie a statului român, cu această menire precisă şi cu buget votat de Parlament pentru acest scop – se poate descurca numai cu ajutorul capitaliştilor de pe piaţa românească, care nu sînt români, ci vin din zona străină, a multinaţionalelor.

Există proiecte de anvergură la care i-aş invita pe capitaliştii occidentali care au interese în România să se implice. Vă dau cîteva exemple. Burse private. Academia Română ar fi interesată să aibă burse private pentru obiective specifice în străinătate. Pentru arheologie, pentru studii umaniste, pentru cercetări de arhive istorice... Există o instituţie a statului român care se numeşte Institutul Limbii Române, care funcţionează în cadrul unei alte instituţii, Ministerul Educaţiei şi Cercetării. În sarcina Institutului Limbii Române cade gestiunea lectoratelor româneşti din străinătate. Nu există pentru asta bani, nu există inteligenţă şi viziune pentru a înţelege cît de importante sînt aceste lectorate şi pentru a face ceva cu ele. Dacă firmele mari occidentale şi-ar asocia numele cu finanţarea unei astfel de catedre româneşti în străinătate, la alegere, acesta ar fi un ajutor pe care statul român l-ar primi şi l-ar saluta. Sînt carenţe în arhitectura instituţională a statului român care pot fi suplinite cu un ajutor din zona capitalului privat. În fine, există proiecte ample în care acele multinaţionale care au interese în cercetarea ştiinţifică ar putea să aibă un rol de jucat. Cercetători valoroşi lucrează în condiţii precare. Colegi de-ai lor, care au putut pleca în străinătate, şi-au dovedit competenţa şi au obţinut poziţii semnificative în universităţi sau laboratoare. Or, se poate imagina un institut informal care să funcţioneze pe proiecte bine definite, pe perioade bine definite de timp, în care, cercetători români, cu poziţii în străinătate, să vină cu proiectele pe care ei le au în acele laboratoare să lucreze undeva în ţară cu colegi români, care nu au această posibilitate, dar care sînt competenţi şi pot produce rezultate. Eu cred că acele multinaţionale care au interese în cercetarea ştiinţifică pot în mod consistent să contribuie la acest proiect, asupra căruia încerc de doi ani de zile să atrag atenţia autorităţilor româneşti, cu rezultate mai mult decît mediocre.

Lipsesc marile proiecte

Exemplul occidental ne este foarte util. Ceea ce cred că unii dintre noi au învăţat în ultima vreme – şi cînd spun ultima vreme mă refer la ultimii 200 de ani de modernizare – este că, dacă modelul într-adevăr ţine de universalitatea acelor instituţii care au încetat să mai fie pur şi simplu occidentale, ele sînt instituţii ale modernităţii – felul în care importi aceste instituţii face toată diferenţa. E foarte important să ne modernizăm fără distrugerea tradiţiilor locale, orice ar însemna aceasta, ci punîndu-le la lucru. Acesta este un lucru pe care şi societăţile occidentale într-un fel, acum, în acest ceas al modernităţii, îl descoperă, pentru că ele descoperă acum că ceea ce pe orizontală, ca distanţă dintre Est şi Vest, este raport dintre societăţi moderne şi societăţi în curs de modernizare, în interiorul societăţilor lor, pe verticală, există o anumită dinamică de acelaşi tip între pături mai lente ale societăţii, în privinţa modernizării, şi pături mai rapide. Pentru România, problema este aceea a raportului dintre stat şi privat. Acest raport diferenţiază societatea şi o antrenează în dinamici foarte diferite în funcţie de zona socială în care acest raport funcţionează. O concluzie care se desprinde pentru situaţia românească este aceea că finanţările private sînt de trei tipuri – aş spune – în funcţie de natura legislaţiei şi de gradul de maturizare al instituţiei care primeşte finanţarea. Sînt finanţările private care suplinesc carenţe în legislaţie. Sînt apoi finanţările furnizate în cadrul unei legislaţii aşa-zis normale, în care parteneriatele care se realizează între spaţiul privat şi spaţiul public, în România, sînt perfect comparabile cu cele din Occident, în sensul că, structural, sînt instituţii de acelaşi tip. În fine, al treilea tip, sînt marile parteneriate. Aşa ceva încă nu am văzut în ţară. Un mare parteneriat care funcţionează în ţară este acela dintre zona privată şi zona sportului. Acolo, da. Sînt angajamente private pe termen lung, şi care sînt de fapt motivate de un mare interes de vizibilitate şi/sau de afaceri. Dar un mare proiect, de vizibilitate, pe termen lung între spaţiul privat şi crearea unei instituţii sau consolidarea unei instituţii a statului român, încă nu există în România. Eu invit în continuare pe Microsoft să studieze cu atenţie parteneriatul pentru înfiinţarea acestui institut de cercetare, care să funcţioneze cu proiecte bine definite, pe perioade limitate de timp, între cercetători din străinătate şi cercetători din România, la asta Institutul Cultural Român poate fi un partener, Academia Română poate fi un partener, şi să vedem cum se poate face. Asta ar fi o investiţie puternică şi ar egala în importanţă strategică ceea ce se întîmplă în momentul de faţă din motive de afaceri, între lumea sportului şi lumea investitorilor privaţi.

Noi vorbim de o datorie a corporaţiilor, a business-ului faţă de societate. Dar eu cred că prima datorie a afacerilor este să fie viabile. Pentru că, în fond, avem o viziune etatistă asupra afacerilor, luăm afacerile ca funcţionînd precum statele, că există dintotdeauna şi vor exista în continuare. Dar nu este deloc aşa. Orice afacere se dezvoltă în condiţii de risc şi progresează numai dacă cel care o gestionează este inteligent, inovativ şi se pliază în permanenţă, în mod creator, pe toate provocările pieţei. Afacerile nu sînt ca statele. Respect foarte mult afacerile şi nu aş vrea ca această viziune etatistă să se răspîndească şi asupra lor cu această indistincţie între responsabilităţi voluntare ale afacerilor, pe care o aprob cu totul, şi responsabilităţi impuse de stat, care îmi sînt respingătoare.

Adela ROGOJINARU

Ce înseamnă mecenatul autentic

Ideea de mecenat este diferită de orice alt fel de finanţare de tip sponsorizare sau de alte acţiuni filantropice cu scopuri comerciale. Prin acţiunile de mecenat pe care le avem în vedere, ne referim mai ales la acelea datorită cărora o corporaţie se defineşte a fi o entitate morală. Aceasta este, în fond, definiţia dată şi de legi, dar şi de lucrările de specialitate. Există în etica corporativă o anumită tendinţă teoretică în care se vorbeşte despre faptul că întreprinderile ar trebui să fie gîndite ca persoane morale, dotate cu conştiinţă cu alte cuvinte, capabile să facă acte altruiste, şi nu să-şi urmărească scopurile egoiste, de tip comercial. Prin urmare, acesta este, în cea mai mare parte, accentul pe care am vrea să-l punem azi – în ce măsură societatea noastră şi nivelul de participare civică ne permit să avem o relaţie între privat şi public de tipul unei moralităţi corporative, de tipul actelor de natură morală? A doua chestiune asupra căreia aş dori să atrag atenţia este aceea a naturii acestui „mecena", cine este „mecena". Legea îl defineşte ca persoană individuală sau privată. Cu bună ştiinţă am eliminat şi vom elimina din discuţia noastră acei falşi mecena de pe piaţa românească, indivizi mari donatori în diferite arte, de natură filantropică, dar care nu sînt cunoscători. Prin urmare, am vrea, ca definiţie de lucru, *să-i dăm lui mecena ce-i aparţine,* şi anume: un mecena este un cunoscător. Este un investitor în artă, dar este un cunoscător al artelor, este un investitor în educaţie, dar este un cunoscător al educaţiei, este un investitor în cultură, dar este un cunoscător al culturii. Este un *connaisseur*. Prin urmare, nu este o altă natură sau de o altă factură decît cea definită de practica antică a mecenatului. Acestea ar fi ideile de forţă: ar trebui să discutăm mai mult nu despre sponsorizare sau alte acte de finanţare, ci despre un mecenat autentic, care să demonstreze că entităţile colective, de tip corporativ, pot fi la fel de altruiste ca unele persoane dotate cu generozitate naturală.

Nu cred că statul, într-un fel sau altul, trebuie arătat cu degetul pentru ineficienţa lui de astăzi. Cred că, dimpotrivă, un stat puternic are nevoie de un mecenat puternic. Cred că mecenatul este, mai curînd, o acţiune complementară într-un stat care îşi defineşte mai bine domeniile de investiţie. Sectorul privat şi sectorul public trebuie să cadă de acord asupra domeniilor în care se fac investiţiile din ambele părţi, astfel încît ele să fie eficiente. Pentru că dacă intrăm într-o competiţie Stat-privat sau într-o formă de substituţie, cred că nici unul, nici altul nu reuşesc să acopere problemele sociale şi culturale, care sînt numeroase. Statul nu şi-a pierdut din importanţă. Şi-a schimbat doar rolul în societatea actuală.

Paula APREOTESEI

Contează cine *cere şi* cum *cere*

Cred că orice activitate în materie de responsabilitate socială trebuie să fie transparentă, astfel încît să se ştie care este motivaţia noastră. Aşa încît eu am grijă întotdeauna să comunic despre ceea ce facem. Sînt lucruri faţă de care o companie ca Microsoft se simte responsabilă: vrem, de pildă, ca programele produse de noi să fie folosite pentru bine, nu pentru rău, aşa încît ne implicăm în educarea oamenilor, îi învăţăm să folosească tehnologia, îi învăţăm pe copii cum să se ferească de pericolele online. Organizăm şi un alt tip de acţiuni: cele aspiraţionale. Fiecare filială Microsoft le face creativ şi încearcă să le localizeze. Cînd vorbim despre educaţie, trebuie să ne întrebăm dacă ea este doar rolul şcolii. Familia şi comunitatea nu trebuie să contribuie şi ele la procesul educativ? Eu nu pot, ca reprezentant al Microsoft, să le cer şcolilor să urmeze un anumit *curriculum* la clasă. Dar putem să organizăm nişte centre de acces la tehnologia informaţiilor pentru comunităţile locale – am făcut acest lucru împreună cu Primăriile şi ONG-urile din cîteva localităţi.

În legătură cu mecenatul, s-a spus că nu poţi fi mecena dacă nu eşti cunoscător. Mi se pare însă că un om nu poate fi cunoscător în toate domeniile culturii. Contează însă *cine cere* şi *cum cere*. Sînt convinsă că orice om care are un proiect şi crede în el merită sprijinit – de altfel, aceasta este viziunea Microsoft, că toţi oamenii au potenţial. Dar eu nu am criterii pentru a decide că o expoziţie e interesantă ori că o restaurare de documente vechi e importantă. Numai specialiştii au astfel de criterii. Pe de altă parte, cred că organizaţiile non-guvernamentale sînt cele care trebuie să-şi asume rolul de moderator între cei care finanţează proiectele şi comunităţile cărora aceste proiecte le sînt destinate.

EXEMPLE EUROPENE

Arlette BOUZON

Cazul Franței: o stare de spirit înțeleasă de toți

Aș vrea să fac o trecere în revistă a situației din Franța în ceea ce privește obligațiile întreprinderilor față de comunitățile în care își desfășoară activitatea și față de mediu. Noile responsabilități sociale ale întreprinderilor în condițiile unei dezvoltări durabile ne pot apropia de tema discuției noastre de astăzi, mecenatul.

În Franța există un arsenal juridic format din numeroase legi care reglementează comportamentul întreprinderilor. De cîțiva ani, este urmărită mai ales influența acestor legi asupra investițiilor. În fapt, dincolo de disputa terminologică despre „sponsorizare", „mecenat", „patronaj" și altele, putem observa că în Franța arsenalul juridic a ameliorat, de-a lungul timpului, ajutorul pe care statul îl acordă firmelor pentru a stimula mecenatul. S-ar putea spune că legile pentru stimularea mecenatului exprimă o anume criză a statului și reprezintă o formă de dezangajare voită a statului în materie de finanțe publice, urmînd ca anumite cheltuieli să fie preluate de mediul privat. Întreprinderile franceze însă au înțeles foarte bine avantajul de a prelua aceste cheltuieli prin mecenat. O lege din 2003 a reglementat deducerile fiscale ale întreprinderilor ținînd cont de sumele destinate de acestea mecenatului. După apariția acestei legi, fondurile pentru mecenat au crescut foarte mult: s-a creat o stare de spirit foarte bine înțeleasă și de stat, și de investitorii privați, și de cei care solicitau fonduri pentru proiecte educaționale sau culturale.

Întreprinderile sînt obligate să aibă o politică de comunicare foarte dezvoltată: funcționăm într-o economie de piață, în care produsele sînt comparabile, și atunci e nevoie de un marketing care să permită această comparație, astfel încît să se poată face diferența între produse și întreprinderi. Mecenatul nu este decît un mijloc printre altele din arsenalul relațiilor publice pentru a încerca să se facă această distincție. Trebuie să existe așadar un echilibru între diferitele bugete de comunicare și canalele de comunicare utilizate.

Mecenatul nu este o modă, nu este un act de generozitate, nu este, cum se spune în Franța, *un caprice du Président,* nici un lux al oamenilor bogați ori o formă de publicitate mascată, ci cu totul altceva. Are diverse forme – poate fi un aport financiar, un aport în natură, în tehnologie sau aportul în competență (care se dezvoltă foarte mult în Franța în prezent: firmele pun la dispoziția unor organizații *personal* pe care îl plătesc). Mecenatul este, înainte de toate, o formă de comunicare externă. În Franța, practica obișnuită este de a plasa logo-ul firmei pe materialele de comunicare ale manifestărilor care beneficiază de mecenat. Dar există mai multe forme de mecenat. Mecenatul în sprijin cetățenesc, dacă îl putem numi astfel, se referă la drepturile omului, educație și alte activități care exprimă solidaritatea în sens larg și se manifestă mai ales pe plan local, în comunități mici, este un mecenat „de proximitate". Mecenatul care susține cultura, în schimb, este cel mai vizibil pe plan național. Există, apoi, mecenatul în favoarea sportului, care, din cauza unor scandaluri din ultima vreme (cazuri de dopaj și altele), este într-o ușoară scădere, pentru că firmele serioase nu vor ca numele lor să fie legat de astfel de scandaluri. S-a dezvoltat în schimb foarte mult mecenatul în sprijinul mediului, al proiectelor de cercetare care vizează dezvoltarea durabilă, domeniu de care firmele sînt tot mai interesate în ultimii ani. Firma Schneider, de pildă, a creat chiar un post de director „pentru mecenat și pentru dezvoltare durabilă". Este o direcție inedită, dar care tinde să fie preluată și de alte întreprinderi, mai ales că problemele create de încălzirea globală nu pot fi, deocamdată, rezolvate de știință sau de state, astfel încît companiile se implică și ele în proiecte de cercetare care se ocupă de mediul înconjurător. În acest fel, sînt satisfăcute interesele companiilor, dar și ale statului, și ale cetățenilor.

Jon WHITE

Decizia este una pragmatică

Alocarea resurselor pentru educație și cultură este una dintre cele mai semnificative întrebări de politici publice pentru orice țară, în orice perioadă istorică, și este ceva foarte actual și în Marea Britanie, unde Guvernul nostru este foarte interesat în a atrage fonduri private pentru educația publică și de a crea noi mecanisme și noi instituții de dezvoltare a educației. O inițiativă a Guvernului a vizat chiar această colaborare între mediul de afaceri și școli.

Dar pînă a ajunge la mecanisme concrete, să plecăm de la întrebarea mai generală: de ce anume s-ar implica o firmă în chestiuni care nu privesc profitul în sine? Are mediul de afaceri și o altă responsabilitate în afara aceleia de a asigura succesul afacerilor? Care sînt obligațiile mediului de afaceri față de acele grupuri pe care se bazează afacerile? Este o chestiune controversată. Binecunoscutul Milton Friedman, organizații importante cum ar fi Institute of Economic Affairs sau publicații ca *The Economist* au luat o atitudine clară în această dezbatere spunînd că afacerile sînt afaceri și trebuie să-și vadă de afaceri, iar a cere firmelor să-și asume responsabilități mai largi ar însemna să le distragi de la scopul lor principal. Aceasta este controversa majoră și întîlnirea de astăzi este un prilej de a discuta măsura în care firmele își pot asuma și altfel de obligații. De fapt, în Marea Britanie există un răspuns istoric la această controversă: avem foarte multe exemple de firme care s-au implicat social, începînd chiar cu epoca de început a revoluției industriale, pentru că au fost nevoite să procedeze astfel. Dacă nu ar fi făcut-o, nu ar fi avut angajați sănătoși, nu ar fi avut angajați educați și nu ar fi avut angajați care să lucreze pentru ele la un nivel satisfăcător. Avem deci exemple istorice de companii mari care s-au implicat la nivel local, în programe educaționale, culturale, în programe de construire de locuințe. Există în mediul de afaceri britanic o lungă tradiție de implicare în comunitate, în ciuda controversei teoretice care continuă.

Următoarea întrebare fundamentală este: dacă o companie se implică în comunitate, unde trebuie să tragă o linie, unde se termină această implicare? Am putea să vorbim despre experiența firmei Shell în Nigeria. Compania are operațiuni foarte importante în această țară. Cum de-a lungul anilor, din motive binecunoscute, autoritățile nigeriene federale sau locale nu au făcut mare lucru pentru oamenii de acolo, multinaționalele și-au dat seama că vor trebui să-și asume ele anumite responsabilități, pentru a putea avea un mediu social care să le facă posibile afacerile. Dar s-au aflat curînd în următoarea dilemă: pe măsură ce își asumau anumite responsabilități sociale, așteptările creșteau din ce în ce mai mult. Pentru Shell a apărut o problemă: da, sîntem de acord să ne implicăm, dar pînă unde? Cîte resurse trebuie să cheltuim?

Ajungem astfel la costurile responsabilității sociale a companiilor. Decizia privitoare la limita implicării, la cît de mult trebuie cheltuit pentru proiecte culturale, educaționale sau sociale este o decizie de afaceri, o decizie pragmatică. Acest lucru este cunoscut de organizațiile britanice specializate. De pildă, organizația Business in the community (http://www.bitc.org.uk), care activează de aproximativ 30 de ani, își propune să ajute firmele să doneze bani cu folos și să se asigure că aceste firme își respectă promisiunile.

Există anumite diferențieri teoretice în ce privește implicarea socială a companiilor. Prima categorie este implicarea socială „de conformare" – cînd o companie simte că trebuie să intervină, deci se conformează unei presiuni sociale. A doua categorie este implicarea „de inițiativă" – cînd o companie crede că este nevoie să se implice, pentru a rezolva o problemă, și preia inițiativa.

Cam acestea sînt liniile mari ale dezbaterii în domeniu. Din punctul de vedere al profitului, avem tot mai multe dovezi că implicarea socială masivă este și o bună decizie de afaceri. Cu cît o companie se va implica, de pildă, în educarea comunității locale, cu atît mai mult va avea la dispoziție un rezervor de bună calitate de unde să-și angajeze oameni bine pregătiți. Dar acestea sînt decizii care se iau la nivelul fiecărei firme: cît și cum să se implice. Comunitatea intelectuală, comunitatea culturală pot să-și susțină cauza, dar pînă la urmă decizia este una pragmatică.

Sue WOLSTENHOLME

Pericolele implicării sociale a companiilor

Este foarte important atît pentru cei care beneficiază de donații, cît și pentru companiile donatoare, să stabilească relații pe termen lung, relațiile pe termen scurt au mai puțină semnificație și mai puține rezultate. Am lucrat mult în acest domeniu în Marea Britanie și am fost consultant în domeniul *corporate social responsibility,* pentru multe companii. Scopul nostru, al consultanților, este acela de a le ajuta să aleagă un anumit mod de implicare, care i-ar putea stimula să-și dezvolte afacerea și în același timp să susțină această afacere să joace un rol potrivit în societate. Pentru a calibra bine această implicare, trebuie înțeles cum anume se dezvoltă o relație fructuoasă cu societatea, ce anume dorește să realizeze compania care alege să se implice și, la fel de important, care sînt pericolele care pot apărea. Trebuie să insist puțin pe aceste pericole, pentru că atunci cînd banii privați ajung în contact cu nevoile sociale, apar și dificultăți. Trebuie să fie foarte limpede și pentru cel care oferă banii, și pentru cel care îi primește, cum anume se vor reflecta acești bani în propria imagine, în propriul brand și în relația ta cu alte grupuri cu care vei fi nevoit să lucrezi.

Faimoasa relație care se dezvoltă între Greenpeace și McDonald's în Marea Britanie este interesantă din acest punct de vedere, deoarece McDonald's are nevoie de această relație pentru imagine, dar membrilor Greenpeace nu le place situația și este nevoie de mult efort pentru a înțelege pozițiile celeilalte părți, astfel încît să nu intre în conflict deschis. În același timp, e o relație greu de gestionat: alți donatori către Greenpeace nu vor să fie asociați cu McDonald's. Deci cînd dai bani unei organizații sau cînd accepți bani, trebuie să știi că acest fapt ar putea să dăuneze altor relații pe care le dezvolți. De aceea, este indicat să creezi reguli clare care să precizeze cît de departe ești pregătit să mergi. Pentru această situație, am creat un fel de matrice, cu care companiile pot lucra și unde trebuie să definească: ce relații se impune să dezvolte, ce mesaje-cheie vor să transmită societății și care este valoarea adăugată pe care o aduce organizația ta – ce anume susții, ce anume promovezi. Este foarte important cum îți alegi aceste valori pe care vrei să le promovezi, astfel încît să-ți poți motiva mai bine angajații, să îi poți implica la rîndul lor în efortul companiei.

Cînd intri în orice fel de relație financiară – fie sponsorizare, fie mecenat, fie donație –, trebuie să fii sigur că valorile celor două părți se potrivesc. Există numeroase cazuri cînd valorile părților au intrat în conflict și au apărut probleme, tocmai pentru că la începutul relației au ignorat această grijă pentru valori. Este faimos cazul unei școli din Coventry care a acceptat o donație de la o fabrică de tancuri. Mulți copii au mers acasă cu caiete pe care era poza unui tanc sau a altor mașini de război și, evident, mulți părinți au fost furioși. Școala nu a anticipat această reacție a părinților, a crezut că poate accepta bani din industria armamentului deoarece erau pentru o cauză bună – educația, dar nu a anticipat conflictul de valori. Respectiva școală avea mare nevoie de acești bani, și poate de aceea forurile nici nu s-au gîndit foarte mult înainte de a-i accepta, dar acest lucru le-a costat ca reputație. Mai este un alt exemplu faimos al acelei școli din America care primise o donație de la una dintre cele două companii, nu mai țin minte exact care, fie Pepsi-Cola, fie Coca-Cola, iar un elev a venit îmbrăcat cu tricoul greșit, al concurenței, ca semn de protest, și i s-a cerut să plece acasă. În acel caz a devenit flagrant conflictul de valori, pentru că se ridică întrebarea ce educație mai furnizezi cînd îți trimiți copilul acasă din cauza unui tricou. Acest gen de pericol trebuie luat în considerare, altfel te poți trezi cu surprize neplăcute. În domeniul culturii, sensibilitatea este chiar mai mare. Am fost implicată în organizarea unui mare festival cultural, iar ei erau foarte reticenți în a accepta bani, dacă trebuia să facă publice aceste contribuții, pentru că simțeau că ar putea astfel să contravină misiunii artistice. În sport nu este nici o problemă să porți numele unei firme pe tricou, dar acest lucru nu este posibil în cultură, nu poți să faci așa ceva pe o scenă de teatru.

În fine, trebuie să fie clar, și pentru cei care dau banii, ce anume cîștigă din această asociere. Nu ne putem aștepta ca firmele să ofere bani pur și simplu din bunătate, deși ar fi minunat să se întîmple așa. Trebuie să fie ceva care să le motiveze. British Telecom mi-a cerut să fac niște cercetări asupra contribuțiilor și donațiilor pe care le face, în toate regiunile și la toate nivelurile. Am descoperit că suma pe care o donau *per total* era mai mare și ei se plasau mai bine în topul donatorilor decît credeau ei înșiși și, oricum, donau mai mult decît credeau oamenii că o fac. Astfel, nu beneficiau de imaginea de donator generos pe care erau îndreptățiți să o aibă. Am mai descoperit că o companie de cosmetice, despre care se credea că donează foarte mult, era de fapt undeva pe locul 20 în topul real al donatorilor.

Deci trebuie ca firmele să aibă și beneficii din astfel de asocieri, și este și spre interesul celor care primesc donațiile să sublinieze aceste beneficii, pentru că pot transforma aceste relații într-unele de lungă durată. De asemenea, trebuie evitate relațiile personale. Dacă se dezvoltă doar relații personale între cei care lucrează la firme și cei din organizațiile care primesc banii, atunci relația va dura atîta vreme cît respectivele persoane vor ocupa acele posturi. Și acesta este un pericol care trebuie evitat.

Ce se vede dinspre beneficiari

Relaţia finanţatori – finanţaţi în cultură şi educaţie devine una tot mai complexă. Am adresat două întrebări cîtorva organizaţii deja cunoscute deoarece activează pentru a facilita aceste legături: 1) Din experienţa dvs. legată de mediul economic privat românesc, consideraţi că manifestă deschidere pentru proiecte culturale sau educaţionale?; 2) Există ceva ce poate face statul/administraţia publică pentru a facilita atragerea de fonduri private către asemenea proiecte? Ce anume?

Radu MATEESCU
Preşedinte executiv Fundaţia CONCEPT

1) Un răspuns simplu este „da, există deschidere". Pentru un răspuns mai elaborat cred că trebuie, în primul rînd, să privim problema în ansamblu. În primul rînd, să facem o diferenţă între tipurile de „deschidere" (sau de manifestare a acesteia). Putem să discutăm de implicarea de tip ajutor/suport – adică finanţare de proiecte culturale sau educaţionale – şi putem să discutăm de un interes real în acest domeniu. Este o practică des întîlnită încă din anii '90. Fie că este sub formă de acte de caritate sau de finanţări pentru proiecte selectate după proceduri uneori foarte stricte, mediul economic este, de multe ori, doar un finanţator. În ultimii cîţiva ani, companiile au început să identifice potenţialul de consolidare a imaginii de care pot să beneficieze implicîndu-se în proiecte culturale şi educaţionale. Şi acest mod de abordare a condus, nu de puţine ori, la proiecte importante.

După aceste etape, relaţia dintre mediul de afaceri şi cel cultural/educaţional a făcut un pas extrem de important în ultimii 2-3 ani, dezvoltînd o importantă abordare pe care o consider extrem de oportună şi necesară. Nu cred că este locul şi momentul să dezvolt aici subiectul responsabilităţii sociale a companiilor. Este un concept extrem de complex şi în permanentă dinamică. Nu numai în România, ci în întreaga lume. Amintesc însă despre acest lucru fiindcă este baza de la care companiile au început să se uite puţin mai departe decît scopul lor direct (profitul) sau să găsească noi căi pentru consolidarea poziţiei lor pe pieţele specifice sau de dezvoltare strategică. Din ce în ce mai multe companii şi manageri ai acestora (în special multinaţionalele) încearcă să găsească anumite demersuri educaţionale sau proiecte culturale care să întoarcă investiţia nu numai la nivelul satisfacţiei (de tip caritate) sau la cel al imaginii. Uneori se ajunge chiar la identificarea companiei cu o cauză socială. Cred că este un lucru extrem de important şi, în acelaşi timp, o soluţie pentru multe proiecte. Se pot da aici foarte multe exemple. În loc de concluzie a răspunsului meu, aş vrea să remarc faptul că abordarea în parteneriat (sector de afaceri/cultură/educaţie) a proiectelor cu efecte pe termen lung în comunitate este un mecanism pe care îl consider în plină dezvoltare şi chiar ca pe una dintre soluţiile funcţionale la problemele societăţii.

2) Statul poate şi trebuie oricînd să facă ceva. Eu cred că acesta şi este rolul statului. Nu întotdeauna, din păcate, istoria îmi poate susţine această convingere. Îmi este realmente dificil să răspund la întrebarea „ce anume?". Practic orice. Orice care să încurajeze implicarea. De la facilitate fiscală, la politici publice în domeniile amintite, care să includă şi mediul de afaceri. De multe ori am întîlnit poziţii diverse pe acest subiect. Se poate spune că un parteneriat între stat şi mediul economic este absolut necesar pentru dezvoltarea domeniilor de cultură şi educaţie. La fel de bine se poate spune că e treaba statului să se ocupe de asta, din taxele pe care le adună de la companii şi din alte surse. Sau putem alege calea de mijloc şi să lăsăm lucrurile să se lege firesc, de la caz la caz, de la proiect la proiect. Cred că acest subiect este abia la începutul căilor de rezolvare şi o soluţie enunţată (sau chiar mai multe) pur şi simplu nu este... o soluţie. Întîi trebuie să ajungem la nivelul la care toate „părţile" amintite să fie în mod real interesate să acţioneze. Împreună sau separat – dar pentru acelaşi scop. Cultura şi educaţia sînt un scop comun? Îmi doresc să cred că pot fi!

Ştefania FERCHEDĂU
Director executiv Asociaţia ECUMEST

Deşi contextul în care se lucrează astăzi în domeniul cultural a înregistrat un progres vizibil prin comparaţie cu – să zicem – 4-5 ani în urmă, în sensul unei înţelegeri din partea autorităţilor publice a necesităţii de a susţine noile practici artistice, nu se poate discuta despre o tradiţie a sprijinului privat consistent pentru proiectele artistice sau educaţionale. Nu este o noutate tendinţa sponsorilor de a susţine evenimente punctuale care le aduc o vizibilitate imediată (concerte etc.), mai degrabă decît proiecte care nu au un impact imediat, ci reprezintă o investiţie şi o construcţie pe termen lung, cum se întîmplă în mod special în cultură. De asemenea, sînt sponsorizate cu prioritate evenimente de amploare din zona culturii tradiţionale, probabil din reticenţă, teamă sau neînţelegere pentru zona de artă contemporană, dar şi din lipsa unei profesionalizări a felului în care organizaţiile culturale îşi promovează proiectele în faţa unui potenţial sponsor. Nu în ultimul rînd, în lipsa unei legislaţii coerente şi funcţionale a sponsorizării actului cultural, avantajele obţinute de companii nu sînt îndeajuns de motivante pentru a depune efortul acestei deschideri şi asocieri. Acesta este unul din demersurile necesare pe care administraţia publică este obligată să le susţină, dincolo de a face funcţionale chiar instrumentele deja existente de colectare a unor fonduri private. Un singur exemplu, Fondul Cultural Naţional ar trebui să se hrănească din taxe care, în fapt, nu ajung niciodată în bugetul său, în lipsa unui mecanism funcţional de colectare a acestora.

Monica MOCANU
Preşedinte ARDOR
(Asociaţia Română de Dezbateri, Oratorie şi Retorică)

1) Experienţa noastră de interacţiune cu mediul privat economic vine în contra-curent cu ideea că este esenţial să „cunoşti pe cineva" pentru a obţine susţinerea pentru un proiect educaţional. Nu cred că cei cu care am relaţionat noi au reacţionat atît de prompt ca urmare doar a unui „suflu nou" în conceptul de responsabilitate socială; poate ne-a avantajat şi specificul asociaţiei noastre, acela de promovare a educaţiei prin dezbateri. Sînt sigură că, după ce îşi verifică o listă scurtă de condiţii obligatorii ale ONG-ului pe care îl au în faţă, luarea deciziei finale de implicare este decisă de mecanisme flexibil „amenajate" ca importanţă, de la capacitatea de argumentare a interlocutorului pînă la tipul de activitate culturală/educaţională descrisă, trecînd în final prin viziunea pe care o au reprezentanţii companiei asupra rostului educaţiei pe termen lung.

2) Aici apare şi răspunsul la a doua întrebare, măcar pentru faptul că marketingul de calitate costă şi nu e întotdeauna la îndemînă, cred că orice facilitate fiscală rezonabilă şi eventual probată în alte locuri, care să încurajeze susţinerea mediului educaţional & cultural, ar merita încercată. Sînt sigură că reacţia mediului privat de afaceri, foarte prompt de altfel, nu va întîrzia să apară.

Cătălin GHEORGHE
Director comunicare ARC
(Asociaţia pentru Relaţii Comunitare)

1) Răspunsul este categoric da! Proiectele educaţionale sînt printre favoritele mediului de afaceri românesc, iar cele culturale ocupă şi ele un loc important. Motivele sînt destul de clare: sprijinirea proiectelor culturale oferă un anumit statut celor care se implică în susţinerea lor, îi asociază automat unei anumite elite. În plus, anumite proiecte culturale pot oferi şi o vizibilitate foarte mare celor care le sprijină. În domeniul proiectelor educaţionale, motivaţiile sînt oarecum diferite, dar la fel de importante: foarte multe proiecte educaţionale sprijinite de sectorul de afaceri se adresează grupurilor-ţintă ale respectivei firme sau companii: fie că vorbim de potenţiali clienţi, fie că vorbim de potenţiali angajaţi. Este foarte important pentru companii să îşi construiască o imagine puternică şi pozitivă în ochii potenţialilor angajaţi sau ai clienţilor. În plus, sprijinirea programelor educaţionale ajută şi procesul de recrutare al multor companii. Există o serie de parteneriate care au devenit deja „tradiţionale". Rompetrol sprijină Festivalul de Film de la Sf. Gheorghe, Raiffeisen sprijină programele educaţionale ale *Junior Achievement Romania,* iar exemplele pot continua.

2) Aici trebuie să facem o distincţie între sursa fondurilor private: există fonduri din zona sectorului de afaceri – de la firme, fie ele mici sau mari, şi există fonduri de la persoane private. În zona fondurilor de la sectorul de afaceri există unele facilităţi fiscale (deducerea sponsorizării din impozitul pe profit prin credit fiscal în limita a 0,3% din cifra de afaceri, dar nu mai mult de 20% din impozitul datorat). Nu pare foarte mult, dar la firme mari discutăm de sume considerabile – sute de mii de euro. Un lucru important care ar fi de făcut ar fi crearea unor facilităţi fiscale pentru persoanele fizice care doresc să sprijine proiecte inclusiv din domeniul culturii şi al educaţiei – aici nu există nici un fel de facilităţi fiscale. Sigur, există sistemul 2%, dar el nu este o facilitate fiscală, ci un sistem de redirecţionare a banilor publici. În multe ţări, mecenatul – contribuţia persoanelor fizice – este o sursă foarte importantă pentru proiectele culturale şi educaţionale, în timp ce la noi reprezintă încă o ciudăţenie. Aici ar fi mult de lucru, vestea bună este că există deja unele iniţiative realizate prin mecanismul organizaţiilor de utilitate publică. Rămîne să vedem cum se vor concretiza.

O idee care merită preluată: în unele ţări există mecanismul cofinanţării (de exemplu, în Marea Britanie): dacă o firmă sau o persoană contribuie la un proiect considerat prioritar, statul cofinanţează cu o sumă egală.

Matei MARTIN

Banii privaţi în teatru – cîteva exemple –

În aprilie, directoarea Magazinului „Unirea", Carmen Pallade Adamescu, a primit din mîinile lui Ion Caramitru al cincilea premiu „Mecena". De cinci ani consecutiv, premiul revine aceluiaşi mecena, care a mai şi promis solemn că nu are de gînd să-l cedeze cu una, cu două, vreunui director de bancă, vreunui avocat sau vreunei firme de telefonie mobilă... Femeia de afaceri este ambiţioasă şi darnică, dar la titlul de „Mecena" nu se înghesuie nici pe departe atîţia concurenţi cîţi ar lăsa ea să se vadă. De fapt, mai ales în teatru, sponsorizarea merge prost.

Regizoarea Theodora Herghelegiu a fondat, în urmă cu aproape nouă ani, compania Teatrul Inexistent. Cele aproximativ douăzeci de spectacole produse de companie – unele în parteneriat cu teatre de stat – au fost susţinute, în cea mai mare parte, cu foarte puţini bani publici. De fapt, cu foarte puţini bani: cîteva finanţări de la UNITER, contribuţii de la institute culturale străine, ceva sponsorizări în natură... Foarte adesea, finanţările dobîndite nu se ridicau la nivelul bugetului estimat, aşa că a trebuit să taie la capitolul onorarii pentru echipa artistică. Legea sponsorizării nu e suficient de motivantă pentru că nu oferă firmelor scutiri fiscale sau vreun alt beneficiu. În plus, multe firme multinaţionale au regulamente stricte cu privire la sponsorizări: banii sînt direcţionaţi către case de copii, asociaţii care se ocupă de persoane cu handicap, către bolnavi etc. Teatrul nu „cadrează" cu aceste norme de corectitudine politică, aşa că nu primeşte bani.

Pe de altă parte, cei mai mulţi directori de firmă cred că beneficiul de imagine este mult prea mic în comparaţie cu efortul financiar, spune Theodora Herghelegiu. Într-o sală de teatru încap o sută, două sute de persoane – pe un stadion încap cîteva zeci de mii; cultura nu e „profitabilă", sportul şi spectacolele pe stadion sînt. Aşa că managerii de teatru nu se luptă numai cu legislaţia, ci şi cu prejudecăţile celor care au pîinea şi cuţitul.

Apropo de stadioane şi prejudecăţi: Theodora Herghelegiu însăşi nu ar accepta orice fel de sponsor. De exemplu, nu vrea banii lui Gigi Becali, tocmai pentru că nu vrea să-şi asocieze numele şi imaginea cu afacerile şi intenţiile politice dubioase ale patronului Stelei.

O experienţă mai degrabă reuşită este Teatrul ARCA, iniţiat de criticul teatral Victor Scoradeţ. În 2005, el şi-a propus să transforme podul unui club din Bucureşti în sală de teatru. Costurile estimative (pentru consolidarea podului, izolaţii, reparaţii şi echipamente): aproximativ 20.000 de euro. Cum nu putea cere sponsorizări pentru construcţia unui spaţiu privat, a preferat să producă un spectacol suficient de vandabil încît încasările să acopere aceste costuri. Capitalul investit a fost deci un spectacol ale cărui costuri de producţie (de 9000 de euro) au putut fi acoperite din finanţări externe. *Top Dogs* de Urs Widmer e o piesă care vorbeşte despre managerii de top şi se adresează publicului provenit din companii. Exact aşa a şi fost vîndut: la pachet, firmelor cu dare de mînă care au vrut să-şi scoată angajaţii la teatru. Distribuţia a avut suficiente vedete (printre care Valeria Seciu şi Victor Rebengiuc) pentru ca spectacolul să aibă impact şi, pînă la urmă, să-şi atingă scopul: într-un an şi jumătate s-au strîns, de pe urma producţiei, fondurile necesare pentru construcţia sălii de teatru; una peste alta, un management iscusit şi un produs cultural de foarte bună calitate au suplinit absenţa sponsorilor direcţi.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 8 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Sibiu, capitală rock

Dacă aţi ratat Săptămîna Muzicii Contemporane de la Bucureşti, nu face nimic: în week-end-ul 15-17 iunie, în Piaţa Mare din Sibiu, are loc Festivalul Artmania (www.artmaniafestival.ro), cel mai important festival rock de la noi. Iată programul concertelor: vineri, 15 iunie – Altar, Celelalte Cuvinte, Haggard şi Anathema; sîmbătă, 16 iunie – Cargo, Tarot, The Gathering, My Dying Bride şi Within Temptation; duminică, 17 iunie – Luna Amară, Viţa de Vie, After Forever şi Iris. Recomandările cronicarilor noştri, în cele ce urmează. ***(Marius Chivu)***

Berti BARBERA

Două dintre cele mai bune & originale trupe de la noi sînt **Luna Amară** şi **Viţa De Vie**. Ambele au o prestaţie scenică bună, iar concertele lor au noimă şi umplu locul cu sunet bun şi cu energie pozitivă. Prima a reuşit să-şi promoveze albumul *Loc lipsă* printr-un turneu naţional de cluburi şi să crească în două albume cît alţii într-o carieră, fără să se îndrepte către „targete" idioate, impuse de radio, şi reuşind să-şi adune un public fidel. Aceeaşi relaţie apropiată cu fanii o au şi Viţa de Vie care organizează deja tradiţionalul VDV Camp. Recentul lor album, *Egon,* are parte de reacţii bune. Mesajul social primează în faţa ciubucurilor libidinoase, iar atenţia pentru detaliul producţiei le aduce un plus de credibilitate. Pentru că marea problemă a celor care vor să spună ceva prin muzică este credibilitatea. Şi atitudinea. Iar cînd găseşti băieţi care scriu şi cîntă bine, care comunică şi funcţionează ca o echipă de profesionişti, e bine să spui şi altora.

Aron BIRO

Din ploaia şi smog-ul englezesc s-a alcătuit la începutul anilor '90 o triadă de trupe surori care propuneau o muzică noroioasă ce se străduia să găsească numitorul comun între lirismul baroc britanic şi grohăiala adolescentină a rockului extrem care explodase la finele decadei optzeciste. E vorba de **My Dying Bride**, **Anathema** şi Paradise Lost care au format un izvor de influenţă majoră pentru ultimii 15 ani ai industriei rock europene, cu un vino-ncoa deosebit pentru tinerii români consumatori de poezie opresivă. Martori sînt epigonii promovaţi de Petre Magdin la miezul nopţii. Orientarea celor trei grupuri spre experimente rock de cele mai diverse inspiraţii şi efortul tenace de a se desprinde de scena rapid suprapopulată cu epigoni le-au asigurat avansul necesar statutului de clasici, dar şi punctul de vulnerabilitate comercială inerent acolo unde muzica are şi alte raţiuni de a exista decît a deservi publicul-ţintă. Imediat după debuturile primitive similare de la începutul anilor '90, cele trei grupuri s-au dispersat pe urmele presărate cu firimituri de către muze divergente. Paradise Lost au aderat la zona Depeche Mode/Sisters of Mercy, Anathema au luat calea curcubeului de după ploaie cu un sound influenţat de Pink Floyd, iar My Dying Bride au preferat să stea cu picioarele în noroi, consolidînd propria reţetă doom metal, prin încorporarea de excentricităţi violonistice şi lamentaţii vocale inconfundabile. Dacă primele două grupuri ne-au vizitat deja, e pentru prima dată cînd avem ocazia de a fi martori la spectacolul My Dying Bride, trupă în care Bacovia ar fi cîntat, dacă s-ar fi născut o sută de ani mai tîrziu. Lor li se alătură şi melancolicii Anathema, într-un contact mai intim decît cel cu apreciatele DVD-uri publicate în ultimii ani. Gradul de rudenie între cele două trupe este asigurat şi de contribuţia unui meteoric Martin Powell (vioară, clape) la albume esenţiale în carierele acestora, *The Angel and the Dark River* şi *Judgement,* albume care au fixat coordonatele stilistice prin care grupurile îşi promovează azi identităţile. Această zonă de intersecţie nu afectează cu nimic divergenţa celor două standarde de rock depresiv: de la disperarea torsionată a torturaţilor My Dying Bride, la nostalgia folk a resemnaţilor Anathema, ni se propun două feluri de a plînge, de a regreta şi de a spera ca lucrurile să mai rămînă o vreme aşa, dacă de mai bine nu e loc.

Răzvan BRĂILEANU

Cînd vine vorba de **Within Temptation** mă gîndesc în primul rînd la Sharon den Adel, frumoasa olandeză în rochii vaporoase, care farmecă publicul cu vocea ei curată şi îl întărîtă dînd din cap. Au început în 1996 cu un metal gothic destul de greoi, au continuat cu armonii simfonice turnate peste riff-uri de chitară şi acum iau cu asalt topurile europene. Şi-au modelat muzica în aşa fel încît au reuşit să cucerească un public larg, fără a pierde vechii fani. Au tras după ei o mulţime de trupe care le-au copiat stilul şi, care, uneori, i-au depăşit în vînzări şi notorietate (nu-i aşa că aţi auzit de Evanescence?), dar care niciodată n-au fost peste Within Temptation. Noul lor album, *The Heart of Everything,* este melodic, bombastic, puternic, dar sensibil. Iar concertele lor nu sînt simple cîntări, ci adevărate spectacole cu decoruri şi costume. După ce au filmat două videoclipuri în România, Within Temptation se întorc pentru a ţine capul de afiş la Artmania.

Paul BREAZU

În 1989, anul în care cîţiva puştani din Olanda înregistrau primul demo cu propria lor muzică, metalul încă nu-şi tratase complet alergia la sintetizatoare. Sigur, clapele electronice ale lui Rick Wakeman se auziseră încă din 1973 pe sclipitorul *Sabbath Bloody Sabbath*, iar trupe precum Throbbing Gristle sau Killing Joke patentaseră, la sfîrşitul anilor '70, un subgen, industrial-metalul, în care sunetele sintetizate erau vioara întîi, dar keyboard-urile au fost, pînă în deceniul nouă al secolului trecut, nişte păsări destul de rare în lumea trupelor cu chitare grunjoase. Caseta aceea din 1989 a olandezilor de la **The Gathering** a avut, într-un fel, vocaţie de pionier, fiind parte, alături de materialele unor Anathema, Paradise Lost sau My Dying Bride, a primului val nouăzecist al gothic/doom metalului. După ce a livrat cel puţin două capodopere ale genului, *Mandylion* şi *How to Measure a Planet?*, trupa vocalistei Anneke van Giersbergen a ajuns anul trecut la al şaselea album de studio.

Ana M. CĂLIN

Cargo şi **Celelalte Cuvinte** sînt două trupe care s-au priceput de minune să rămînă în conştiinţa publicului iubitor de rock şi să-şi adauge generaţii noi de fani. Reţetele au fost însă diferite. Cargo a lansat în mod constant (deşi încet) cîte un album la 3-4 ani, iar pentru această vară pregăteşte un disc *best of,* intitulat *22,* adică vîrsta pe care o aniversează şi numărul de piese reînregistrate şi rearanjate care vor apărea pe disc (excepţie făcînd noul single „Ca o stea"). Grupul are o activitate concertistică susţinută, asta deşi răsunătoarea despărţire din 2003 de Ovidiu Ioncu Kempes, fostul solist al grupului, nu le dădea, în ochii multora, şanse de supravieţuire. Cu o încăpăţînare specific bănăţeană (de care nu duce deloc lipsă chitaristul şi fondatorul grupului, Adrian Bărar), Cargo s-a păstrat în topul grupurilor de rock din România datorită unui sound melodios, cu accente etno, şi a unor texte pline de un patos simplu. De cealaltă parte, Celelalte Cuvinte şi-a păstrat mereu aura de grup academic, cu muzici elaborate şi schimbări bruşte de stil. Grupul este o *rara avis* în apariţiile de tot felul, începînd cu cele discografice (între ultimele două discuri lansate s-au scurs şapte ani) şi terminînd cu concertele, preferînd să evolueze numai în festivaluri titrate sau în producţii proprii.

Marius CHIVU

Îmi exprim în fugă nedumerirea resemnată faţă de succesul atît de îndelungat al trupei **Iris** (o trupă hard-rock modestă, probabil cea mai supraevaluată trupă din rock-ul autohton: albume onorabile, versuri proaste, concerte anoste de 15 ani încoace), un succes mai mult emoţional, explicabil prin contextul cu totul chinuit al peisajului muzical românesc (mai ales înainte de '89), şi trec la trupa **Altar,** cea căreia i-a revenit onoarea de a inventa, la începutul anilor '90, metalul românesc şi de fi primul nostru produs rock pe scena festivalurilor de afară. La mijlocul anilor '90, Altar făcea legea în underground-ul rock-ului de la noi. Clujenii au lansat anul trecut al patrulea album, *Atitudine,* o combinaţie de hardcore şi drum'n bass relativ sincronă cu ce se întîmplă în zona nu-metalului occidental. După 15 ani de carieră, timp în care zeci de trupe metal autohtone au apărut şi au dispărut (vă amintiţi Ura De După Uşă?), Altar şi-au păstrat agresivitatea şi atitudinea şi, cel mai important, un număr impresionant de fani.

Cum să (îţi) desenezi democraţia

Ana-Maria ONISEI

Cine crede că benzile desenate nu fac istorie ar face bine să viziteze expoziţia de la Muzeul Naţional de Artă Contemporană (MNAC): „Benzile desenate în timpul democraţiei spaniole, 1975-2005/6", curator José María Conget, deschisă pînă pe 24 iunie. Cine nu crede o să ştie de ce disputa dintre clasicismul narativ – la línea clara – *şi experimentarea narativă* – la línea chunga – *nu e decît un moft simpatic al aceleiaşi istorii care a gîtuit exprimarea prin cenzură, a reinventat-o prin tranziţie şi a eliberat-o prin deschidere.*

Perioada prolifică a benzilor desenate spaniole e cea a efervescenţelor politice şi sociale, a transformării, situată între obstrucţionarea franchistă şi democraţia deplină, tîrzie. Incertitudinea face regulile şi alimentează, paradoxal, din plin, creativitatea, iar *undergound*-ul devine, încet şi sigur, *mainstream*. Veţi vedea la MNAC o selecţie asumată (a curatorului) şi o ilustrare – la propriu – a celor spuse mai devreme. Majoritatea benzilor de autor sînt din anii '80 şi de la începutul anilor '90, cînd publicaţiile periodice specializate (vreo 20 la număr) circulau liber. Ceea ce era catalogat, nu mult după apariţie, drept „gen infantil" e acum divertisment popular vandabil, cu mesaj. Pentru „eternitate": exorcizarea trecutului, ironizarea prezentului (cu precădere a celui social), erotizarea tradiţiilor sau pur şi simplu erotismul unui spirit spaniol pasional, imaginaţia suprarealistă, povestea desenată de dragul poveştii *in motion*. Ipostazele diferă în funcţie de ani, deci de context (totuşi expoziţia acoperă trei decenii ale acestui gen) şi e interesant să remarcaţi preponderenţa mesajelor politice şi sociale – critici amuzante, însă tăioase, din perioada imediat următoare eliberării spaniole şi din zona tranziţiei democratice (1975-1990), şi cantitatea asocierilor actuale – mai degrabă conceptuale decît critice, ale anilor 2000.

De aceea, într-o alăturare eclectică, cîteva „fragmente" relevante ar arăta cam aşa: un puzzle cinic despre siguranţa socială, în care nimeni nu primeşte nimic, prin urmare nu-şi bate capul cu nimic (1990); o secvenţă cu mondialele de la Argentina, în care proiectilul unui tanc e o minge de fotbal (1978); scara cu vecini, instantanee de viaţă conjugală şi casnică în tranziţie (1987); episoadele alegorice ale „drumului spre adevăr", sub supravegherea atentă a diavolului (1984). Mai adăugaţi şi ceva metafizică, o bandă intitulată „Nu există drum spre paradis", cu precizarea „după o relatare de Charles Bukowski" şi glisaţi înspre anii apropiaţi nouă – care marchează de altfel şi sărăcirea genului, majoritatea publicaţiilor fiind închise, autorii benzilor migrînd spre domenii ca *advertising*-ul, Internetul obligînd la reconfigurare. Insolită e reinterpretarea personalizată a Kama Sutrei „taurine", o variantă contemporană & erotică a coridei (1995), sugestivă e suprapunerea imaginii lui Frankenstein pe cea a lui Michael Jackson care, firește, în cazul de față, are ca rezultat unul și același personaj, Frankestein Jackson (2001). Din aceeaşi gamă, Albă ca Zăpada capătă, aici, privirea *glacé* şi paloarea cadaverică a lui Marylin Manson. Nu-l treceţi cu vederea pe anacronicul duce de Olivares, aventurier călare, în drum spre UE (2002). Şi, în fine, mergeţi să vedeţi expoziţia, căci nu trebuie să ştiţi foarte bine spaniola ca să înţelegeţi. Limbajul benzilor desenate (spaniole) e, ca şi în cazul celorlalte arte, unul universal.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
programulcantemir.ro
Cantemir

Festival { Culture by Request }

Finanţarea se acordă pentru participarea la festivaluri internaţionale care:
- se desfăşoară în străinătate
- sunt dedicate artiştilor profesionişti
- invită, prin jurizare, artişti sau organizaţii culturale să ia parte la festival

Data limită pentru depunerea propunerilor de proiect este 4 iunie 2007.

program de finanţare
pentru proiecte culturale
destinate mediului internaţional

{ www.programulcantemir.ro }
{ cantemir@icr.ro }

Ziarul de Iaşi · Observator Cultural · 24-FUN · Radio România Cultural · DILEMA VECHE · rfi

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Sfatul înţelepţilor

De fiecare dată cînd avem de-a face cu reprezentanţii unor meserii, alta decît a noastră, mai speciale (sau *specioase,* cum zice multă lume, inclusiv intelectuală, crezînd că *specios* e o formă mai hoaţă, mai... specială pentru *special,* iar nu – ceea ce e în realitate – un sinonim rar frecventat pentru *aparent, înşelător, iluzoriu),* de fiecare dată – zic – cînd întîlnim, de pildă, un medic sau un pilot de avion sau – ştiu eu – un speolog, ne aşteptăm nu doar ca din gura aceluia să izvorască, referitor la propria lui profesie, numai lucruri înţelepte, dar şi ca omul să aibă la degetul mic tot ce ţine de respectiva profesie şi să rîdă superior de eresurile cu largă circulaţie legate de ea. (Sînt foarte mîndră de fraza pe care am confecţionat-o şi care, cu un pic de abilitate, poate fi citită dintr-o răsuflare: o propun, fără să cer drepturi de autor, studenţilor la Actorie, ca exerciţiu de vorbire. Desigur, nu-mi închipui că propunerea ar putea avea succes. Nici ei nu trebuie să-şi închipuie.) Nu ne gîndim, spre exemplu, nici o clipă că doctorului poate să-i fie teamă de curent (curentul de aer) ca posibilă sursă de gripă ori de clanţa uşii ca posibilă sursă de SIDA. În realitate, de îndată ce iese pe uşa cabinetului, discipolul lui Hipocrat încetează să mai fie un zeu oficiind mistere inaccesibile profanului şi devine un „civil" inocent şi inofensiv, care e capabil – ce-i drept – să acorde primul ajutor dacă dă peste cineva căzut în stradă, dar e la fel de dezarmat, psihic, ca orice simplu muritor în faţa atacului – nu atît al microbilor sau al fungilor, cît al clişeelor şi al prejudecăţilor. Sanitare, în cazul dat.

În cîmpul teatral, criticii, mai cu seamă (ca intelectuali ai grupului), nici nu visează că, de pildă, un regizor sau un actor poate spune, vorbind despre o reprezentaţie unde a fost spectator, „Piesa pe care am văzut-o aseară...", ştiut fiind (mai ales de către critici) că la teatru te duci ca să vezi nu piese (pe alea le citeşti sau le asculţi), ci spectacole, montări, producţii – mă rog, puneri în scenă ale piesei. Numai – pardon de expresie – ignoranţii se pot exprima atît de simplist, ba chiar atît de incorect. De fapt însă, cînd uită că

e om de meserie, omul de teatru zice şi el, ca tot omul, „piesă" în loc de spectacol, „hol" în loc de foaier şi „feteleala" în loc de secretariat literar. Ceea ce, în esenţă, nu-i tocmai o crimă.

Situaţia se schimbă însă un pic atunci cînd se ajunge la discuţiile pur profesionale. Acolo nu mai e admisibil să emiţi panseuri de diletant stîngaci, în virtutea locurilor comune pe unde te-ai plimbat tu cîndva, ca un cetăţean cumsecade, fără obligaţii şi răspunderi. Acolo, diletantismul costă şi se plăteşte.

Una dintre „acţiunile" care au „dat semnalul" absurdului scandal din jurul premiilor UNITER de anul acesta a fost „retragerea" de pe lista competitorilor a unui actor nominalizat la categoria Rol secundar, pe motiv că aportul său la spectacol l-ar fi „îndreptăţit" să concureze la categoria Rol principal; s-au dezlănţuit, de-aici, tot soiul de controverse cînd mai dulci, cînd mai acide între nominalizat şi nominalizatori, între membrii juriului de premiere, între critici, între critici şi regizor(i), între – bănuiesc – actori şi regizor(i) etc. (Au lipsit din controversă, din cît mi-am dat seama, spectatorii plătitori, pe care, spre surprinderea profesioniştilor, îi interesează la teatru – şi la premiile lui – cu totul alte lucruri.) Împrejurarea nu e una izolată. Acum vreo trei-patru ani, ca membru al juriului de nominalizări, am fost şi eu interpelată (e adevărat, cu haz şi pe ton calm) de către unul dintre cei trei „finalişti" de la aceeaşi categorie – şi pe aceeaşi temă: omul (care, de altfel, a şi luat premiul, la Gală) era convins că rolul său în spectacol era unul principal şi resimţea o vizibilă (şi mai ales audibilă) nemulţumire la gîndul acestei de-gradări. Diferenţa de reacţie dintre cei doi nemulţumiţi traduce, mă tem, diferenţa dintre cantităţile de paranoia aflate în libertate în societatea românească în intervalul cîtorva ani – dar nu despre asta e vorba acum. Aflînd despre retragerea „catindatului" cu pricina, în primăvară, am bănuit că ea avea la origine îndemnurile unui prost-sfătuitor, care putea fi o mamă sau o iubită „civilă" („Păi cum, îngeraş, tu eşti de rol secundar cînd toată seara numai la tine m-am uitat?!"), ori propriul orgoliu („Păi... biiip, după ce m-au biiip ca pe un cal şi-am scos spectacolul din biiip să mă ia de tîmpit şi io să nu fac nimic, biiip biiip de biiip?!?"). Regretabil, firește, dar... mă rog, crimă scuzabilă. Iată însă că în timpul unei dezbateri profesionale la care participă şi regizorul spectacolului în chestiune vine vorba despre povestea retragerii. „Păi, normal că s-a recuzat" – zice acesta – „că doar ăla nu e rol secundar: băiatul stă în scenă de la început pînă la sfîrşit, şi nu stă degeaba!".

Nu fac acum şi aici teoria literaturii, a dramei sau a chibritului cu diferenţa dintre întinderea unui rol şi funcţia, statutul ori ponderea lui în structura conflictului ş.a.m.d. Nu fac nici vreo comparaţie cu Oscarurile cinematografice şi cu nenumăraţii actori uriaşi, geniali sau pur şi simplu foarte buni care au concurat, de-a lungul timpului, pentru un trofeu atribuibil rolului lor secundar din cutare film. Fac doar pe proasta şi oftez: păi, dacă şi dumneata, bobocule, care... orişicît... credeam că... atunci de la coana Miţa sufragioaica mai poci eu să am vreo pretenţie?

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Analgezic la ceas de seară

● **Air, *Pocket Symphony*, Astralwerks, 2007.**

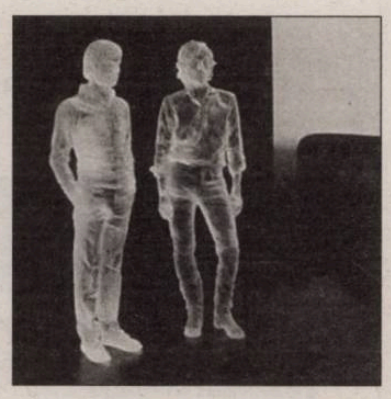

Printre binefacerile de seamă ale acestor gîngănii misterioase numite analgezice se numără, în primul rînd, efectul de pauză. Închipuiţi-vă, să zicem, o durere surdă de dinţi (nu una feroce care să necesite teleportarea imediată pe scaunul acela înfricoşător al medicului stomatolog, ci una mai degrabă enervantă, bîzîită, constantă, leşinată şi, dacă acest lucru mai poate fi posibil, onestă, în fine, o durere antipatică şi idioată ca toate durerile de dinţi, de altfel un simptom de netăgăduit al unei seri ratate), iar acum, după acest exerciţiu schingiuitor de imaginaţie, faceţi-vă o plăcere şi lăsaţi-vă în voia unui preasfînt algocalmin, apoi tatonaţi delicat zona conflictuală cu vîrful limbii şi păşiţi cu încredere în plin armistiţiu cu tot arsenalul de luptă pe care îl presupune amorţeala temporară şi pauza. E adevărat, pe lume există multe alte chestiuni mai de soi decît această blegeală izbăvitoare, dar, pe barba lui Poseidon!, nu văd de ce această abandonare de cîteva ore ar putea să suscite vreun motiv de dispreţ. Am să fac apel la bunăvoinţa dumneavoastră şi am să transfer toată partitura obsedantă a durerilor de dinţi într-una din acele zile cenuşii cu care viaţa noastră cetăţenească şi îndatoririle sociale au obiceiul să ne blagoslovească la răstimpuri şi am să mai abuzez un pic de răbdarea cu care m-aţi învestit pentru a pune semnul de egalitate între analgezice şi cea mai recentă producţie a francezilor de la Air, *Pocket Symphony*. Dacă v-aţi fi aşteptat la un alt obiect preţios şi fragil impregnat cu arome electronice tip *10.000 hz Legend* sau *Talkie Walkie,* se cuvine să daţi timpul ceva mai înapoi, să faceţi o escală în îndepărtatul an 2000 la *The Virgin Suicides* şi să vă reîntoarceţi pînă la origini (am numit aici anul 1998 şi albumul *Moon Safari)*. Din acest punct (asemănător cu un reper luminos în întinderile nesfîrşite ale muzicii cochet domestice), domnii Jean Benoît Dunckel şi Nicolas Godin, ajutaţi în mare parte şi de efectul comercial produs de „Sexy Boy", au pornit o călătorie pacificatoare şi sigură prin ţinuturile electronice, aşezînd temeinic obiectele la locul lor, scuturîndu-le de praf şi pulverizînd arome primăvăratice, ca doi gospodari meticuloşi dedaţi şi dăruiţi unei curăţenii festive. De la *Moon Safari* încoace aspiratoarele de tensiuni şi-au mai pierdut din eleganţa clasică, dar încăperile prin care au intrat cei doi francezi au fost întotdeauna primenite de aer proaspăt. Maeştri în această artă a ferestrelor deschise pe timp de vară, Dunckel şi Godin şi-au văzut profesionist de treabă şi pe *Pocket Symphony*. Numai că acolo unde albumul de debut te invita la reverii graţioase pe pajişti înflorite cu parfum de jazz, ultima creaţie este doar o pensiune agreabilă, menită unei pauze tihnite, necesare şi nepretenţioase. Subtilitatea celor de la Air, dovedită de aproape un deceniu încoace, era ca la adăpostul unor privelişti calme să îţi capteze atenţia şi, fără a prinde chiar de veste, să te trimită într-o promenadă melancolic romantică, pe nişte poteci din ce în ce mai îndepărtate. Ei bine, odată intrat în *Pocket Symphony,* nu prea mai ajungi nicăieri: ferestrele sînt deschise, aerul binefăcător, privelişte seamănă izbitor cu copia unui tablou celebru, doar că, în loc de plimbări galante, simţi că ţi se face pur şi simplu somn. Ceea ce, judecînd la rece, după o zi tracasantă nu are cum să fie prea rău. Ca să fiu mai precis: muzica de aici are tot ce-i trebuie pentru a fi suportul unui film bun, numai că, în lipsa imaginilor, filmul aşteptat întîrzie să apară pînă ce, odată cu ecranul care refuză să prindă viaţă, obiectele din jur se decolorează pînă la dispariţia totală. Să nu tragedizăm însă: nu oricărei melodii îi e dat să devină film. Cel mai bine ar fi să presupunem că, la fel cum un analgezic îşi face efectul atît timp cît nu este administrat în exces, *Pocket Symphony* calmează durerile, amorţeşte vacarmul şi te lasă în pace la ceas de seară. O fi mult, o fi puţin, în orice caz sînt convins că meritaţi o pauză.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jens Christian Grøndahl, *Liniște în octombrie,* traducere din limba daneză de Gabriela Sauciuc, Colecţia „Cartea de recitire", Editura Niculescu, 2007.**

Romanul acestui scriitor danez tradus şi premiat în varii colţuri de lume figura, în 2001, pe lista de best-seller-uri din *Washington Post*. Mie nu mi s-a părut deloc că ar fi o carte de citit pe nerăsuflate. În ciuda frazei suple, cu răspicări elegante şi dese condensări aforistice, textul are încordarea unui joc al obsesiilor cu variaţiuni, căreia nu-i poţi rezista decît în reprize de cîte 30-40 de pagini. Mai mult ar fi prea mult. Şi totuşi, iată, cartea a avut, cel puţin în America, un mare succes de public. Lectura în „episoade", mai apropiată de reflexele unui cititor de poezie, n-a fost – se pare – un impediment.

Meritul e al scriitorului, care ştie cum să dea fast unei poveşti despre misterul nesfîrşit al fiinţei omeneşti. Un el – istoric de artă, 44 de ani, uşor sastisit de „turma mulţumită de sine, conformistă şi intelectual indolentă" a „snobilor culturii" – se vede părăsit într-o bună zi de nevastă. Plecarea lui Astrid pune capăt celor 18 ani de mariaj, lăsînd în grija soţului abandonat găsirea tuturor explicaţiilor posibile. Ce vom citi e tocmai răscolirea lui printre amintiri, într-o exasperată interogare a scenelor, gesturilor, privirilor, frazelor ce au alcătuit „coregrafia" lor conjugală. Inès şi Elisabeth, celelalte două femei din viaţa protagonistului, fac şi mai complicată această poveste de amor domestic, unde mecanica rutinată a convieţuirii va apărea, treptat, ca un abisal şi debusolant dans al ielelor. Viaţa lui cu Astrid, acea viaţă care „se repeta, zi de zi, în timp ce se schimba, an de an", lasă în urmă sumedenie de necunoscute şi o melancolie care, tot căutîndu-şi înţelesul, devine transă, obsesie, fascinaţie, remuşcare, tînjire – adică aproape dragoste.

Marius CHIVU

feedbook

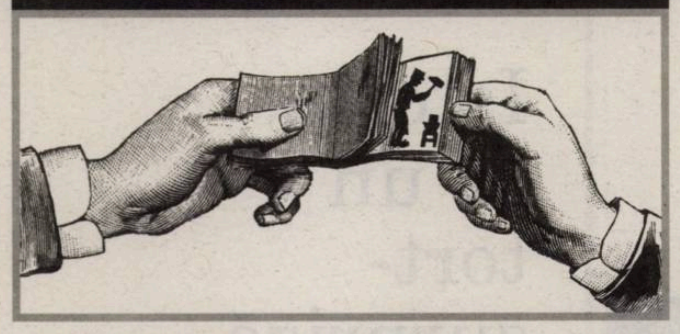

Comunismul înţeles de copii

● **Dorel Zaica, *Cronică involuntară – mărturisiri la vîrsta copilă*, Fundaţia „Al. Tzigara-Samurcaş„ şi Muzeul Ţăranului Român, 2007.**

Sînt convins că emisiunea *Copiii spun lucruri trăsnite* a datorat enorm cărţii din 2001, *Experimentul Zaica,* în care profesorul de desen de la Liceul „Nicolae Tonitza“, Dorel Zaica, le punea tot felul de întrebări de viaţă elevilor care răspundeau cît se poate de spiritual (profesorul Zaica a mărturisit că ideea unui astfel de „experiment“ i-a venit cînd o fetiţă i-a răspuns că locuieşte „în Balta Albă lîngă lift“). Emisiunea cu pricina a deturnat însă sensul acelui experiment, căci nu despre „trăsnăi“ era vorba în răspunsurile copiilor, ci despre un cu totul alt tip de răspunsuri şi de definiţii, poate parţiale, frivole sau naive, dar întotdeauna adevărate în spirit, profunde şi esenţiale, formulate din unghiuri inaccesibile adulţilor deprinşi cu formalismele limbajului şi tributari percepţiilor standard(izate). În general, răspunsurile copiilor sînt atipice, nepervertite de locurile comune, inadecvate clişeului, iar efectul comic devastator se datorează tocmai şocului prospeţimii, a corespondenţelor neaşteptate, a directeţii şi a candorii frizînd, involuntar, cinismul sau, dimpotrivă, lirismul pur. *Experimentul Zaica* a avut un succes neaşteptat, tirajul s-a epuizat rapid, iar cîteva site-uri (le găsiţi cu Google) pur şi simplu au reprodus cartea integral (& ilegal).

PUBLICITATE

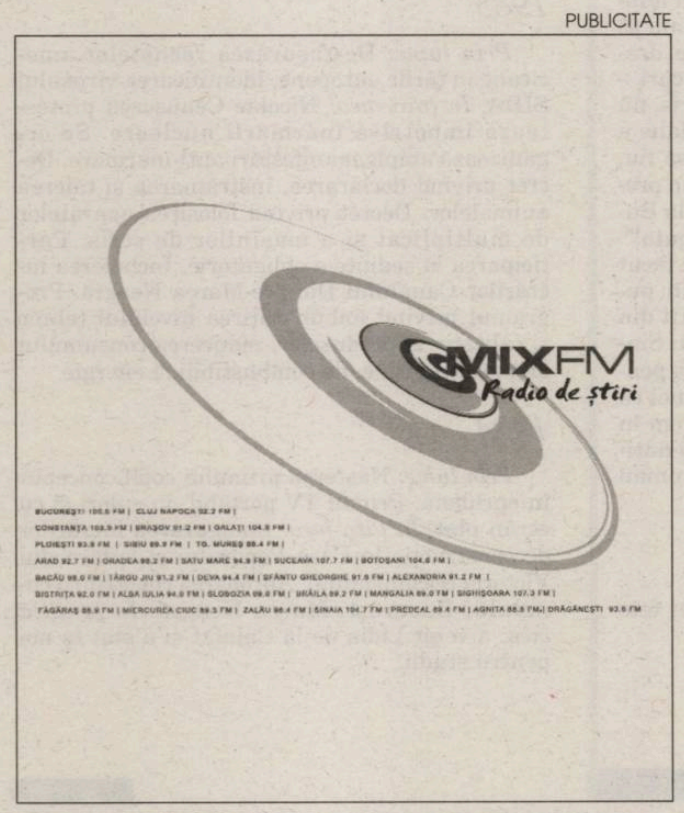

În toţi aceşti ani, cei de la MŢR i-au atras pe copii în programele lor, au mers în licee, i-au mobilizat pentru tot felul de evenimente şi manifestări ale muzeului. Iar profesorul Dorel Zaica revine acum cu o carte similară, alcătuită din răspunsurile elevilor pe care i-a avut în perioada 1973-1985. Din acest motiv, foarte multe răspunsuri sînt politice, căci subversive, curajoase, fără precauţii, într-un cuvînt, libere. Realitatea comunistă este reprodusă în răspunsurile copiilor cu o inocenţă aproape dramatică. Nu se poate şti cît de conştienţi erau copiii de grozăviile pe care le spuneau, de anormalitatea şi absurditatea detaliilor înregistrate, cert este că, înţeles de copii, comunismul apare cu atît mai monstruos cu cît, în această ecuaţie, inocenţa lor rămîne totuşi factorul comun. Dacă orice carte despre comunism poate fi suspectată de ideologizare, de *parti-pris,* de subiectivism etc., aceste „mărturii“ involuntare ale copiilor sînt tot ce poate fi mai autentic, mai puternic şi mai emoţionant:

„Statul e un om care comandă ce să ne dea la Alimentară“, „Prima dată, scriitorul scrie pe carneţel, apoi se face o şedinţă şi vorbesc dacă sînt bune poeziile şi le duce la tipografie şi le tipăreşte“, „Partidul este nişte oameni care îl ajută pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu să se ducă în alte ţări“, „Cînd ia un copil o bomboană sau o prăjitură şi deschide apolitania zice: *Tati, ia uite ce lux am aici!*“, „Circul foloseşte la fericirea oamenilor“, „Politica e un fel de spionaj“, „Libertatea este cînd îţi dă drumul de la servici“, „Munca patriotică este cînd nu mai sînt ţărani cooperatori şi cheamă profesori să muncească acolo“, „Muncitorii din Occident cer mereu să li se mărească salariul cît îl au muncitorii de la noi din ţară“, „Noi nu mergem în alte ţări că nu avem bilet de voie“, „Brigăzile artistice sînt asociaţii unde se combat greşelile“, „Minister înseamnă ca să te duci acolo să te războiască“, „Oamenii îşi serbează ziua pentru că le e foame“, „Pionierii sînt ca să vină cînd sînt chemaţi la activitate“, „Elevii îmbrăcaţi în uniforme sînt ca nişte cartofi luaţi cu lopata, la grămadă“, „Secretul este atunci cînd nu trebuie să ştie Miliţia“ ş.a.m.d.

Dorel Zaica vorbeşte în prefaţă despre îndoctrinarea din grădiniţe prin politica şoimilor patriei, o uzină de ucenici ai ideologiei unice, şi despre faptul că, deşi întrebările lui încercau să evite prudent politicul, „absolut orice subiect propus era adus de copii tot pe făgaşul vieţii dominate de ideologie“. Cu toate astea, nenumărate răspunsuri n-au nimic de-a face cu politica, sînt (pseudo)filozofice („fetele sînt mai conştiincioase la şcoală decît băieţii pentru că ele încearcă să spele păcatele Evei şi să se revanşeze faţă de Dumnezeu“), poetice („inima este o frunză de carne roşie“) sau dărîmător de amuzante cînd se referă la şcoală sau, mai ales, atunci cînd inventează cuvinte („poezar“, „adulţie“). Citind această carte tipăită sub forma unui caiet dictando, cu reproduceri din abecedar şi din presa vremii, pendulînd într-un echilibru fragil între candoarea copilăriei şi cruzimea manipulatorie a comunismului, te încearcă toată gama de sentimente, de la duioşie la revoltă. La final, rămîi mai ales cu revolta. Pe care unii o consideră acum inutilă şi tardivă.

Dilema veche vă recomandă

● Radu Paraschivescu, *Bazar bizar* (Colecţia „Rîsul lumii“, Editura Humanitas, 2007). O nouă ediţie a unui volum de proză hotărît veselă, care aduce la noi, pe Dîmboviţa şi pe cele trei Crişuri, ceva din stilul britanic în ironia voluptuoasă şi sarcastică. Avînd în sumar o nuvelă intitulată „Abdominabil“, cum nu sînt două după ’89, demnă să figureze în orice antologie a humorului nostru cazon, de la Bacalbaşa la Brăescu. (Radu Cosaşu)

● Dacă nu ştiţi ce să citiţi/recitiţi imediat, căutaţi ediţia nouă a memoriilor minunatei Jeni Acterian, *Jurnalul unei fete greu de mulţumit:* o carte tonică şi dramatică a unei scriitoare de vocaţie care a murit la 42 de ani fără să scrie altceva, probabil datorită unui aliaj puţin comun de luciditate neagră şi umor. Iată o mostră: „Noroc de ridicolul ăsta formidabil care învăluieşte toate întîmplările vieţii. Noroc că îl pot vedea şi că pot rîde. E ultimul lucru de care mă agăţ. Rîd în faţa *majorităţii* lucrurilor, nu degeaba sînt un om esenţial neserios, dar nu pot totuşi rîde în faţa *tuturor* lucrurilor. Sînt momente cînd îmi îngheaţă zîmbetul pe buze. Uluitor de absurd totul“. (Simona Sora)

● Goethe Institut Bucureşti şi Centrul de Carte Germană organizează în septembrie, la Cetatea lui Dinescu, primul workshop pentru tineri traducători din literatura de limbă germană. Condiţii de participare şi detalii la www.goethe.de/bukarest. (Matei Martin)

● Foarte emotivă din fire, niciodată nu mi-au plăcut cîntecele despre părinţi şi bunici. Mult prea sentimentale, veşnic prea triste, părinţi întotdeauna uitaţi de copii şi bunici părăsiţi de nepoţi. Cu toate acestea, aş asculta la nesfîrşit piesa „Tata“ de pe albumul *Back in business* al celor de la Timpuri Noi. De curînd a fost filmat şi un videoclip pentru această piesă în care figurează, printre alţii, Adrian Pintea, Sebastian Papaiani, Gheorghe Visu, Valentin Uritescu, Florin Piersic jr. şi Tudor Istodor. Ascultaţi piesa, nu rataţi videoclipul. Ce simplu se pot spune lucrurile frumoase! (Ruxandra Tudor)

Andrei GORZO

dilematograf

Mihaela & Co.

● ***O scurtă poveste...* (România, 2007), de Radu Vasile Igazság.**

Unde sînt Bălănel şi Miaunel? Voiam să-i văd pe Bălănel şi pe Miaunel! Cum se face că din tandrul şi cuprinzătorul compendiu al lui Radu Igazság, *O scurtă poveste a filmului românesc de animaţie de la începuturi pînă la 1990* (Cityplex, 1-14 iunie), lipsesc tocmai Bălănel şi Miaunel? Dacă Radu Igazság nu-i consideră îndeajuns de buni, de iconici, de mitici sau de mai-ştiu-eu-cum, atunci să ştie de la mine că există şi alte opinii. Şi n-o spunem numai noi, copiii epocii *Bălănel şi Miaunel,* o spune însăşi Direcţia de Sănătate Publică Bucureşti, care, conform unui articol de pe Wilkipedia (spre care am fost îndrumat de o copilă a epocii *Mihaela şi Azorel),* a făcut în 2004 „un film de desene animate intitulat *SIDA – Intrarea oprită* (rebotezat ulterior *Un altfel de love-story),* în care Bălănel şi Miaunel, împreună cu partenerele lor, dau un exemplu despre cum se face sex fără riscuri de contractare a bolilor cu transmitere sexuală“. Nu ştiu cum a mers filmul (şi n-am nici cea mai vagă idee cine or fi fost „partenerele lor“: Mihaela şi Omide?, motanul Pusi şi buldogul Manole?, Roboţel şi Creionel?), dar, personal, sînt profund mişcat (şi cumva flatat) de convingerea DSPB că Bălănel şi Miaunel încă mai pot exercita o anumită influenţă asupra vieţilor noastre, că exemplul lor e încă destul de puternic ca să ne determine să fim cuminţi în orice împrejurare.

Dincolo de nedreptatea făcută lui Bălănel şi lui Miaunel, filmul e, în general, surprinzător de puţin preocupat de staruri. De apărut apar mai toate (mă rog, cu excepţia Şoriceilor Muşchetari, a Temerarilor de la Scara 2, a lui Pic şi Poc şi a altor cîtorva) – şi, pe măsură ce apar, îşi ocupă locurile într-o sală de cinema, în jurul Povestitorului (Horaţiu Mălăele). Dar abordarea lui Igazság e dictată mai curînd de dragostea lui pentru animaţie ca meserie decît de vreun interes special pentru semnificaţia acestor filme în mitologiile noastre personale şi comune. De fapt, acest film nici nu este în primul rînd pentru „noi“ – copiii anilor ’70-’80; e o demonstraţie a resurselor animaţiei tradiţionale, adresată copiilor sceptici din ziua de azi, al căror purtător de cuvînt pe ecran este un computer numit Virus (Cosmin Seleşi). Cu alte cuvinte, e o încercare de a-i şoca şi de a-i intriga cu vestea incredibilă că a existat viaţă şi înainte de *Shrek.* Şi, oricît de convins aş fi de utilitatea unei astfel de istorii a animaţiei româneşti, şi oricît aş aprecia dragostea lui Igazság pentru subiect, nu pot să nu mă întreb dacă a evaluat cum se cuvine posibilitatea ca publicul său ţintă să primească această veste cu o ridicare din umeri, un „Bine, cum spui tu...“ (dacă nu chiar un *„Yeah, whatever...“)* şi o teleportare urgentă în cea mai apropiată sală în care rulează *Shrek.* Ce-i drept, materialul (compilat din peste 40 de filme) e inteligent organizat (pe teme: insule, case, balauri, găini – mi-a plăcut în mod deosebit tema găinilor) astfel încît să nu aducă a lecţie, iar dialogul (de Titus Muntean şi Florin Iaru) încearcă să se ridice la acele standarde olimpice de şmecherie care-ţi asigură respectul fanilor lui Shrek. Dar tot nu e destul de şmecher pentru *acest* public-ţintă: tare mă tem că, la auzul unei voci protectoare care ţine să-l informeze: „Nu te speria! Nici balaurii nu sînt foarte periculoşi în desenele animate.“, orice copil din ziua de azi (adică mai obişnuit cu dragonii virtuali decît cu căţeii şi pisicile reale) riscă să răspundă: „Ce vrea ăla, mă?“ (dacă nu chiar: *„Whaddafuck?“*). Nu e un reproş serios la adresa lui Igazság: oricît de şmecher ar fi fost, copilul de azi nu e şi n-avea cum să fie spectatorul lui cel mai interesat. Îi place sau nu-i place, spectatorul lui cel mai interesat sînt tot eu – şi ce mă interesa pe mine cel mai tare era s-o revăd pe Mihaela, ca să mă lămuresc în sfîrşit dacă a avut sau nu vreo influenţă determinantă asupra formării mele sexuale. Deci, dacă am să-i reproşez ceva lui Igazság e faptul că Mihaela nu apare destul în filmul lui. Dar apar alţii. De exemplu, omuleţul lui Gopo apare destul, iar desenul lui minimalist pare mai elegant ca niciodată într-o epocă în care animaţia computerizată pare hotărîtă să meargă pînă la extrem cu devotamentul ei (complet sonat, dacă stai să te gîndeşti) pentru realism. Dacă asta vă încălzeşte cu ceva, apare şi pinguinul Pin-Pin, lăudîndu-se muzical că „prietenii copii l-au îndrăgit“. *(Pas moi.* Eu de cînd mă ştiu am militat pentru exterminarea acelor personaje de desen animat al căror exces de drăgălăşenie e menit să suplinească lipsa oricărei alte trăsături de personalitate.) Motanul Pusy continuă să arate destul de bine (după cum reiese şi din portretul lui de pe Wilkipedia – „mincinos, lacom, lăudăros şi viclean“ –, personalitatea lui e mai interesantă decît a multor altor eroi de desen animat românesc). Dar cel mai bine se ţine broscoiul Oachi, care la un moment dat exultă muzical (cu vocea Andei Călugăreanu) în invulnerabilitatea sa de desen animat: „Nu vă alarmaţi! / Oachi a glumit. / Nu vă speriaţi!/ Oachi n-a murit. / Oachi e desen nemuritor! / Lacrimi de cerneală care nu mă dor, / Suflet de-acuarelă veşnic zîmbitor...“ De acuarelă sau nu, e acolo.

trecerea prin reviste

Cariere cu Şerban Sturdza

Pînă în 1989, i se spunea „serviciul cadre“ sau, pe scurt, „cadre“. Şi era ceva conotat mai degrabă negativ. Acum, departamentul dintr-o firmă care se ocupă de personal, angajări etc. se numeşte „resurse umane“ sau „human resources“ sau, pe scurt, „haş-er“. Şi este ceva conotat mai degrabă pozitiv. *Cariere* se defineşte drept „singura revistă de resurse umane din România“, dar este mai mult decît atît – este chiar o revistă de-adevăratelea, interesantă şi pentru „noi, ceilalţi“, care nu lucrăm în branşă. Ajunsă la numărul 100, tipărită îngrijit şi bine scrisă, revista *Cariere* are o calitate esenţială: „gîndeşte pozitiv“, are un ton echilibrat şi priveşte jumătatea plină a paharului. Într-un peisaj media dominat de drame, catastrofe şi lamentări, nu-i puţin lucru să poţi citi cîteva pagini scrise de/despre oameni care cred că lucrurile pot merge spre bine.

În numărul 100, dintre multe lucruri interesante, recomand interviul realizat de Rodica Nicolae (redactor-şef al revistei) cu arhitectul Şerban Sturdza – un om tonic, simpatic, riguros, profesionist, bun povestitor, asociativ, plin de idei şi proiecte. Povestea carierei lui începe cu un *training* pe care nu ştiu cîte departamente de HR l-ar prelua pentru angajaţii lor, dar merită consemnat: „Odată m-am angajat slugă la un ţăran, o lună şi jumătate, în satul Rogojelu, din Munţii Apuseni. Văzusem la el nişte oale formidabile, străchini şi ceramică pentru nunţi, o adevărată colecţie. Am încercat să-l conving să mi le dea, iar el a spus «nu» (...) De obicei, înainte să se însereze, îmi căutam un loc unde să dorm. Intram în vorbă şi îmi ofeream serviciile: tăiam lemnele, aduceam apă, participam la tot ce înseamnă la ţară pregătiri pentru seară. Pînă se pregătea cina, eram adoptat, într-un fel sau altul. Şi dormeam în şura cu fîn, întotdeauna. A doua zi, omul mi-a spus să mai stau pe la el: «Tu tai lemne, te duci cu vaca, te duci în pădure să mai răreşti pe ici, pe colo, mai repari prin casă şi mai vorbim despre oale...». Eram un fel de argat pentru el. Pentru mine a fost extraordinar, pentru că făceam lucruri pe care nu le mai făcusem niciodată pînă atunci...“. Arhitectul Şerban Sturdza vorbeşte şi despre proiectele sale împlinite (Librăria „Cărtureşti“ şi transformarea străzii Artur Verona în zonă pietonală şi culturală ori conacul familiei Miclescu de la Călineşti), şi despre cele aflate în plan: „Reţeaua. Ştiu că sună a Matrix, dar experienţa de la Călineşti şi încă alte cîteva de genul acesta ne-au convins că e bine să alcătuim un fel de reţea de puncte în diverse sate sau oraşe care să înceapă să acţioneze coordonat. (...) Un conac sau orice spaţiu locuibil care să poată polariza energiile din zonă, care să fi fost şi să continue să fie un reper – *landmark*. Să se poată dezvolta activităţi cu oamenii de acolo, comunicînd cu celelalte noduri“. „Nodurile“ ar fi conace şi alte clădiri restaurate care să formeze un circuit deopotrivă turistic şi „iniţiatic“ în care să se facă meserii tradiţionale (tîmplărie, olărit), dar şi alte activităţi (*nordic walking, mountain bike*). Cît despre Capitală, Şerban Sturdza are ideile clare: „Bucureştiul este un oraş foarte interesant, nu interesant, dar care întîi trebuie cunoscut şi înţeles, şi abia după aceea reinventat“. Dacă aş putea, i-aş da Bucureştiul să-l reinventeze. (**M. V.**)

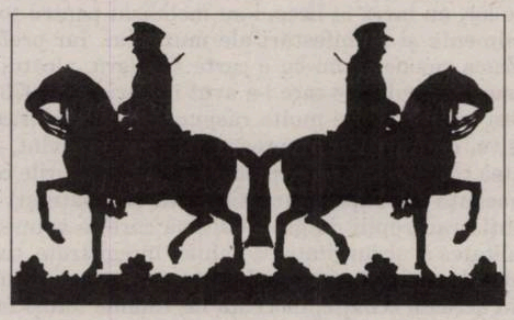

Radu COSAŞU

din vieata unui extremist de centru...

De la mama inexistentă a fiului inexistent

Dragul meu – voiam să-ţi scriu de cîteva luni, de cînd l-ai rugat pe băiatul nostru să-ţi pună într-un container articolele tale din urmă cu 60 de ani şi să le îngroape în gheţarul său*; m-am gîndit şi răzgîndit, nopţi de-a rîndul, dacă să-ţi explic cît mi-a displăcut ideea ta. Eu o cunosc bine pe domnişoara aceea care i-a trimis pachetul demascator şi numai lipsa ta de informaţii cu privire la fiul tău, cu adevărat inexistent pentru tine, poate explica reacţia ta de un orgoliu nestăpînit.

Fata aceea a fost în dragoste cu el imediat după Revoluţie (încă o scriu cu literă mare...), dar el s-a despărţit de ea fiindcă socotea ostentativ anticomunismul ei. Era, într-adevăr, fiica (foarte frumoasă) a unui general de Securitate, hotărîtă să rupă cu familia ei nomenclaturistă; nu m-am amestecat, cunoşteam prea bine – ca şi tine – povestea asta cu „politica adusă pînă în pat“, după o expresie a lui, în ziua cînd mi-a spus să nu-l mai dau la telefon dacă sună ea... A fost singura lui explicaţie pentru mine; i-am auzit însă nu o dată (ea a dormit de multe ori la noi) certîndu-se, fiindcă el nu voia să se ducă în Piaţa Universităţii. Nu, nu ţinea cu Iliescu, dar îi cerea decenţă. Cred că ideea îi venea de la mine, nu de la tine. Odată – se certau în vestibul, eu eram în bucătărie – ea i-a strigat că o revoluţie decentă e o revoluţie moartă şi am auzit uşa trîntindu-se. Mi-am adus aminte de şedinţele noastre din '50 cînd îi înfieram pe toţi cei care nu ştiau că pînă şi stîlpii de telegraf fac politică. Sînt întotdeauna intimidată cînd constat cu cîtă încăpăţînare istoria ţine să se repete. E încăpăţînarea înfricoşătoare a unui posedat. Îmi este clar de ce i-a trimis, chiar după atîţia ani, pachetul cu articolele tale din *Scînteia tineretului*. După ce a absolvit istoria, ea lucrează într-un colectiv de documentarişti ai nu ştiu cărui Institut (mă pot interesa, dacă eşti curios...) unde e cu totul posibil să se pregătească „o antologie a ruşinii“ în care să figureze articole de-ale tale din '49-'50. I le-a trimis – nu e nici o enigmă – pentru ca el să vadă cine a fost tatăl lui, ea, cu tatăl ei, terminînd din timp. O revoluţie indecentă este o revoluţie vie – nu văd de ce ne-am opune.

Nu ţi-aş fi scris toate acestea – sînt de acord cu tine: să nu cădem în derizoriu, în mahalagism biografic! – dacă nu m-ar fi revoltat scrisoarea ta către acel domn din Uppsala**. Un anticomunist bine crescut, cu lecţiile făcute la timp, îţi dă o notă bună la purtare şi tu te laşi lăudat pentru că ai fi înţeles încă din '56 tragedia utopiei noastre. Şi îi mai dai şi explicaţii! De ce? Din omenie atot şi prea înţelegătoare? Din demagogie sufletească (am descoperit de curînd că sufletul e şi el un mare demagog)? Din oportunism corect politic? Sau – asta ar fi cel mai dureros – ţi-ai pierdut humorul? Nu ştiu ce e în mintea ta – deşi o vreme am ştiut. Ţi-am scris, mare, pe perete: „Dramele nu se discută, se consumă. Mihail Sebastian“. Ai consumat pe hîrtie, în nuvele, drama, chiar dacă atîţia au găsit doar humorul ei. Trebuia să-l trimiţi – scurt – la cărţile tale şi punct. În afara lor, un scriitor nu dă lămuriri. Nu ai ucis, nu ai furat, nu ai turnat „sub comunişti“, nu ai primit nici măcar o „Medalie a muncii“, foarte bine, dar nici nu ai fost o victimă a lor. Eu nu accept să fiu, azi, lăudată pentru că nu am fost membru de partid. Cred că nici tu. E o problemă strict a noastră, a celor care am fost turnaţi fiindcă am şoptit că la Budapesta nu-i doar o revoluţie anticomunistă, iar după Praga am spus „gata!“. Noi doi – şi încă douăzeci, poate încă două sute, nu mai mulţi – nu am făcut afaceri cu comunismul, nu ne-am îmbogăţit sub Dej şi Ceauşescu, nu i-am putut suferi şi nici ei nu ne-au suferit, dar de suferit cu adevărat am suferit din altceva. Din buna noastră credinţă persecutată de inteligenţa noastră. Singura ta replică reuşită către cel din Uppsala a fost aceea că nu-l invidiezi pentru cîte ştia de la acel rău început. Altfel, să nu aud pe cineva dintre noi că se plînge sau se lasă deplîns cu unele laude. Şi fără justificări! Nu avem în faţa cui să ne justificăm, să-şi ducă ei pînă la capăt revoluţia naţional-anticomunistă, să construiască ei precis, fără utopie, capitalismul cu chipul uman al lui Becali.

Te rog frumos – nu te mai justifica!

Răspunsul ficţionarului:

Te vei revolta dacă te rog să găseşti şi să-mi trimiţi adresa acelei fete documentariste?

---

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 159.

** pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 168.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Istoria ca un tort-surpriză

1979

Prin lume: Voyager descoperă materia din jurul Saturnului. Prima maşină copiatoare-imprimantă cu laser IBM. Primul CD. Comercializarea calculatorului IBM PC. *În ţara mea:* vizita lui N. Ceauşescu cu soţia în Jamahiria libiană populară socialistă, republica gaboneză, republica angola, republica zambia, republica mozambic, republica burundi, republica sudan, republica egipt. Raţionalizarea consumului de carburanţi şi gospodărirea parcului de autoturisme. Metroul bucureştean între „Semănătoarea“ şi „Timpuri Noi“. Recuperarea şi valorificarea materialelor refolosibile.

1980

Prin lume: Interferonul de leucocită umană prin inginerie genetică. Primele telefoane publice cu cartelă. *În ţara mea:* Legea privind folosirea pe judeţe a resurselor pentru aprovizionarea populaţiei cu carne, lapte, legume şi fructe. Cartele la zahăr, ulei şi pîine. În familia mea: A murit tăticu de la Strehaia în ianuarie.

1981

Prin lume: Decodarea patrimoniului genetic complet. TGV între Paris şi Lyon. Sistemul MS DOS-Microsoft. *În ţara mea:* Noua reformă agrară, cultivarea integrală a pămîntului, chiar în faţa blocurilor. Legea împotriva speculanţilor de alimente.

1982

În lume: Şoareci uriaşi prin manipulare genetică. Grefa unei inimi artificiale la om. Moare Brejnev, preşedintele URSS. Este înlocuit cu Andropov, care curînd va muri şi el. *În ţara mea:* Programul de alimentaţie ştiinţifică. În familia mea: „A murit bunica ta, ma'mare de la vale.“

1983

Prin lume: Desfăşurarea rachetelor americane în ţările europene. Identificarea virusului SIDA. *În ţara mea:* Nicolae Ceauşescu protestează împotriva înarmării nucleare. Se organizează ample manifestări anti-înarmare. Decret privind declararea, înstrăinarea şi tăierea animalelor. Decret privind folosirea aparatelor de multiplicat şi a maşinilor de scris. Participarea la şedinţe e obligatorie. Încheierea lucrărilor Canalului Dunăre-Marea Neagră. Programul privind îmbunătăţirea nivelului tehnic şi calitativ al produselor, reducerea consumului de materii prime, de combustibili şi energie.

1984

Prin lume: Naşterea primului copil conceput în eprubetă. Primul TV portabil, în culori şi cu ecran plat. *În ţara mea:* inaugurarea lucrărilor de construcţie la Casa Poporului şi bulevardul Victoria Socialismului. Aprobarea construirii canalului Bucureşti-Marea Neagră. *În familia mea:* a venit Lidia de la Calafat şi a stat la noi pentru studii.

Ştiri nebăgate în seamă

● „Dimineaţa, bocitoarele profesioniste (de ambele sexe) îmbrăcate în alb, negru şi roşu s-au strîns şi au dat tonul văicărelilor; imediat a început să cînte şi orchestra. Procesiunea care s-a desfăşurat pe străzile oraşului Nyanyano, de lîngă capitala Accra (Ghana), a durat ore în şir, oprindu-se din cînd în cînd, pentru ca participanţii să se poată deda unor libaţii, cantităţi impresionante de băutură fiind vărsate şi peste sicriu. După ce trupul a fost coborît în pămînt, sicriul a fost acoperit cu pietre masive, pentru a-i descuraja pe hoţi. Atunci a început ospăţul, bine stropit cu băutură şi însoţit de dansuri.“ Relatarea din *The Economist* (26 mai 2007) e inserată pentru a dovedi că în Ghana funeraliile pot fi la fel de importante ca viaţa însăşi. Costurile sînt prohibitive: 45% din populaţie trăieşte cu mai puţin de un dolar pe zi, 79% cu mai puţin de doi. Iar o înmormîntare costă între 2000 şi 3500 de dolari. „Banii măsoară calitatea funeraliilor şi a familiei“ – spune Sjaak van der Geist, un antropolog. Dar nu numai înmormîntarea, ci tot e legat de moarte: cu cît se cheltuiesc mai mulţi bani, cu atît este mai bună reputaţia familiei decedatului. Contează şi cît stă cadavrul la morgă: un om bogat a fost ţinut acolo 18 luni, altul a bătut recordul: 4 ani. Un sicriu costă 319 dolari, două treimi din venitul anual al unui muncitor din Ghana. Politicienii n-au rămas indiferenţi faţă de această realitate: fostul conducător militar, Jerry Rawlings, a numit o comisie pentru a examina cauzele costurilor exorbitante, considerînd că ritualurile de înmormîntare sînt şi ele responsabile pentru întîrzierea creşterii economice a ţării. „Pe măsură ce trece timpul, costurile cresc, dimensiunile se amplifică, se rafinează pompa, se elaborează forme noi de spectacol. Nu este o alocare eficientă a resurselor“ – conchide Edward Kutsoati, economist din Ghana, de la Universitatea Tufts din Statele Unite. N-ar fi prima oară şi nici prima ţară cînd morţii se pun în calea celor vii.

● O demonstraţie ciudată s-a desfăşurat pe lîngă zidurile Parlamentului britanic de la Londra. Demonstranţii purtau togi albe şi pancartele lor erau scrise în greaca veche. Ei protestau împotriva deciziei birocraţilor de la Ministerul Învăţămîntului de a anula examenul de istorie antică, obligatoriu pînă nu de mult: e pentru prima oară, începînd din Evul Mediu, cînd istoria antică nu va mai fi predată în şcolile englezeşti. Decizia a fost luată în secret, fără consultarea şcolilor şi universităţilor, deşi părea că studiul limbilor antice cunoştea o popularitate crescută. O carte intitulată *Amo, Amas, Amor* a devenit pe neaşteptate un best-seller: numărul şcolilor unde se predă latina a crescut de la 200 în 2003, la 459. Mulţi demonstranţi proveneau din şcoli de elită private, dar alţii erau elevi la colegii obişnuite. Ei cîntau: „Trăiască Atena! Jos Sparta!“. „Excelente sentimente. Dar să nu uităm care a fost soarta Atenei“ – încheie revista *The Economist* (19 mai 2007)

● Un reportaj destul de sumbru despre viaţa minorităţii turce din satele musulmane din Bulgaria publică revista *Kapital* din Sofia. Oamenii trăiesc parcă în afara timpului: „În satul Lebed, sînt şase case locuite. Shainhaz, o femeie de 33 de ani, cu o piele extrem de albă, nu prea vrea să stea de vorbă. Cînd pomenim numele lui Gheorghi Pîrvanov (preşedintele Republicii), răspunde că a auzit numele ăsta, dar nu ştie sigur cui îi aparţine. Ceasul lui Tassim Mehmet e oprit de cîteva luni la ora 5. La ieşirea din sat, cinci femei, parcă îndoite în două, culeg tutun. Muncesc de dimineaţa pînă seara, după ce au parcurs cei trei kilometri între sat şi cîmp. Cîştigă 10 leva (5 euro) pe zi. La acest cîştig se adaugă şi cele 55 de leva – pensia minimă. „Resemnarea e trăsătura definitorie a mentalităţii, fără legătură cu apartenenţa etnică“. Cînd Hassan, un miner turc, este tras de mînecă de soţia lui pentru că vorbeşte prea mult cu corespondenţii din Capitală, el îi răspunde că „acum e democraţie şi nu i se poate întîmpla nimic. Hassan rîde. Şi noi rîdem. Deşi persistă impresia că atunci cînd va exista, democraţia de pe aceste pămînturi va folosi un dezinfectant foarte puternic şi nu va fi preocupată de combinezoanele de protecţie. Un produs care va distruge nu doar viitorul, ci şi tot restul“.

● Din cauza atentatelor ETA, îndreptate împotriva aleşilor municipali – tocmai pentru a trezi un ecou cît mai intens – în Ţara Bascilor, nimeni nu vrea să fie primar. Alegerile locale din 27 mai au creat episoade dintre cele mai ciudate. „Alegerile municipale reprezintă un risc care tulbură traiul candidaţilor, îi proiectează în incertitudine şi, de fapt, nu le promite şansa de a obţine nici cel mai mic semn de recunoaştere socială sau de compensaţie financiară. Angel Yáñez a căutat peste tot, în oraşul său Tolosa (Ţara Bascilor, provincia Guipúzcoa), un înlocuitor în fruntea listei Partidului Popular, calitate în care a fost ales primar în ultimii 12 ani. Din această cauză el e aşezat mereu pe locul de onoare în tribunele oficiale ale manifestărilor culturale şi sportive, ţintă gata desemnată. Vrînd să atragă atenţia celor 1500 de alegători care au votat în trecut pentru partidul său, Angel Yáñez a făcut greva foamei, în mod public. La 71 de ani, păzit de cele trei gărzi de corp, el a stat pe jos, trei zile şi trei nopţi, în piaţa din faţa bisericii: «A fost un gest de protest, fără nici un rezultat tangibil, oamenii nici măcar nu s-au oprit să discute cu mine. Ar trebui să se producă un miracol ca să-mi găsesc un înlocuitor, or miracole nu se petrec decît la Lourdes sau la Fatima»“ *(El País)*. În alte aşezări din Ţara Bascilor, miracolele se produc într-un mod foarte lumesc: listele candidaţilor sînt completate cu candidaţi din alte ţinuturi: „Calitatea democraţiei din Ţara Bascilor se resimte incontestabil de pe urma acestei absenţe a militanţilor; nu candidează nici cei mai bine pregătiţi, nici cei mai competenţi, ci cei care doresc“. Ei doresc să fie primari şi se aleg cu un glonţ. (**M. B.**)

● Fidel Castro este teafăr şi aproape refăcut în urma operaţiei suferite acum zece luni. Cubanezii au putut judeca asta după cheful de vorbă de care a dat dovadă preşedintele lor, care s-a lăsat intervievat timp de aproape o oră de către reporterul postului public de televiziune. *El lider maximo* nu a mai apărut în ultima vreme decît rarisim la TV, ceea ce îi făcea pe mulţi sa creadă (pe unii chiar să spere!) că a murit. Ei bine, nu, nu a murit, ba chiar o duce foarte bine:: „starea sănătăţii mele nu este secret de stat. Fac ce trebuie făcut şi nimic mai mult; mai clar de atît, nu ştiu cum aş putea să fiu“ – a spus preşedintele, adăugînd că, oricum, sateliţii americani scanează tot ce intră şi tot ce iese din reşedinţa sa.

Secretul neaşteptatei sale însănătoşiri ar fi „alimentaţia mult mai echilibrată“. Exact asta le-a cerut Castro cetăţenilor Cubei: o alimentaţie mult mai echilibrată – adică un consum redus de energie. Îndemnul tovărăşesc la cumpătare s-a suprapus cu vizita la Havana a unei delegaţii a comuniştilor vietnamezi condusă de însuşi preşedintele Nong Duc Manh. Cum despre vietnamezi nu se poate spune că ar fi prea risipitori, îndemnul lui Castro pare să fie un soi de armonizare a politicilor celor două state prietene. (**M. M.**)

PUBLICITATE

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Vineri, 8 iunie 2007, ora 19
Afterplay
(După căderea cortinei)
Cu: Tania FILIP
Adrian TITIENI
Regia: Mihai Brătilă

Sambata, 9 iunie 2007, ora 19
ORAŞUL
de Evgheni Grişkoveţ
în româneşte de Vlad Massaci & Cristi Juncu
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
FLORIN ZAMFIRESCU
NADIANA SĂLĂGEAN
GHEORGHE IFRIM
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
scenografia: Cosmin Ardeleanu

Duminica, 10 iunie 2007, ora 19
Capra
sau
Cine e Sylvia?
de Edward Albee
cu:
Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian
Regia: Alexandru Dabija

Marti, 12 iunie 2007, ora 19
AMERICAN BUFFALO
de David Mamet
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
GHEORGHE IFRIM
MARIUS FLOREA VIZANTE
regia: Cristi JUNCU

TEATRUL AT
Aplaudat din 1998

ABB
MOBEXPERT
DILEMA VECHE
Gândul
24 FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

Iaromira POPOVICI

bazar

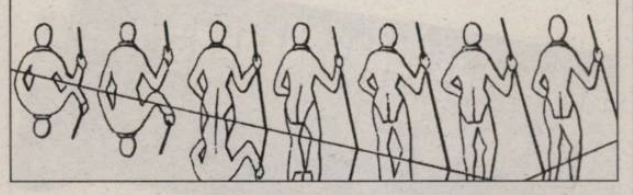

Copii, premii, România...

Să ai copii buni, talentaţi, să nu spunem chiar supradotaţi în România e... nostim. Cuvîntul ăsta, destul de simpatic, reprezintă, cu siguranţă, un eufemism. Dar, în acelaşi timp, denotă şi aproape veşnic existenta doză de ironie neaoşă: doar înarmat cu ea poţi face faţă unor situaţii altfel (într-un registru serios) absurde.

Despre copii şi diversele sisteme şi instituţii în care aceştia sînt încadraţi avem, mai întîi, o imagine utopică, bazată pe filmele şi cărţile din domeniu. Realitatea – se ştie – o contrazice dramatic (e suficient să amintesc de pamperşi schimbaţi şi nopţi pierdute). Te-ai aştepta însă ca, în toată agitaţia şi, pînă la urmă, munca legată de creşterea unui copil să existe o anumită doză dacă nu de idilism, măcar de festivism: din cînd în cînd, cel puţin, să ţi se ofere senzaţia, de undeva, din exterior, că viaţa e o sărbătoare, că e foarte bine că ai un copil şi că cineva (în afară de cercul strîmt al familiei tale) are grijă de tine (nu în sensul lui Big Brother, ci la propriu, şi într-un mod pozitiv...). Mai concret: ai vrea, ca mamă (cît de mult îmi place mie expresia asta, atît de „din suflet“, auzită în diverse contexte...), ca societatea, prin diversele ei instituţii, să-ţi asigure măcar cîteva momente plăcute şi – de ce nu – de mîndrie. În care să te bucuri, oarecum public, că ai un copil reuşit, pentru care te-ai străduit... În filmele americane auzim mereu *„to be proud of...“*, *„to make me proud of...“*, în contexte familiale. Tot acolo vedem instituţii în care odraslele şi ale lor familii sînt implicate, în care aceştia se manifestă, dau măsura diverselor lor talente şi sînt apreciaţi în mod festiv. Sîntem deja sufocaţi de imaginea meciului de baseball în care puştiul familiei din film, pînă atunci obscur şi marginal, iese, în final, victorios...

La noi, în cele mai multe cazuri, sentimentul festivului, al sărbătorii este înlocuit cu cel al derizoriului... Ei, da, copilul e bun, a luat un premiu, super, dar, pînă la urmă, ce contează: a se citi – în contextual general, în care toate merg prost, în care preţurile sînt mari etc... Acest tip de sentiment l-am trăit cu propriul meu copil cînd s-a întîmplat să ia mai multe premii la concursuri de matematică. În ultima perioadă am fost cu el la concursul Cangurul, Arhimede şi Abac. Concursurile respective se ţin în diverse licee bucureştene, în faţa cărora se adună un soi de comunitate neoficială a părinţilor şi copiilor competitivi. Sau, măcar, interesaţi de latura asta performantă şi de partea cu *„making proud of...“* de care vorbeam mai înainte. Cînd spun comunitate, să nu vă imaginaţi, iarăşi, ce ştim din filme: o ceată de oameni fericiţi şi exuberanţi, care se cunosc între ei şi-şi strîng mîinile cînd se văd... Ci o mulţime de oameni care, cel mult, se recunosc din priviri, schiţat, şi-şi asumă, cît se poate de discret, mai degrabă şters, faptul că fac parte din acelaşi grup.

Acest lucru nu ar fi nimic dacă s-ar întîmpla numai în cazul participării la competiţii: se petrece însă şi la premieri... Duminica trecută am asistat la premiile concursului de matematică Arhimede, festivitate care s-a ţinut la Liceul „Nichita Stănescu“, undeva în Balta Albă. Ajunşi acolo, la ora la care am fost anunţaţi, am aflat, evident, că premiile pentru clasa a IV-a vor fi decernate cu o oră mai tîrziu. Evident, totul se decalase... Decernarea în sine era o lungă coadă de copii amestecaţi cu mîndrii părinţi şi bunici, îmbrîncindu-se care să ajungă primii în faţă. Oricît de talentaţi la matematică, ai noştri copii ştiau, din cei 7 ani de-acasă, că, dacă nu dai din coate, rişti să nu mai ajungi unde ţi-ai propus.

Datul din coate a fost, ca întotdeauna, neplăcut. Festivismul a lipsit, ca de obicei. Un singur lucru m-a înduioşat la premiile astea, şi nu pot să nu-l menţionez: copiilor li s-au dat, pe lîngă cîteva culegeri de matematică, şi... bani. Copilul meu, cu premiul al treilea, a luat 300.000 de lei. Primii bani cîştigaţi de el onest, prin muncă intelectuală.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Vox populi etc.

În lipsă de ceva mai consistent, ne batem capul cu zarva mediatică din jurul unei chestiuni „deontologice“: este invocarea publică a lui Dumnezeu un drept, o posibilitate recomandată contextual sau un scandal intolerabil din perspectiva „corectitudinii politice“? Firește că, în arena opiniei, au făcut opriri belicoase adepții fiecăreia dintre aceste poziții. Nu-i acuz de confuzia care domnește în domeniul politico-religios pe „simplii cetățeni“ de a căror „simplitate“ nu vom scăpa cîtă vreme vom avea și „cetățeni complecși“, cu statut privilegiat. Nu „poporul“ e de vină că Statul și Biserica au ratat obligația de a fixa reguli pe baza cărora să tranșăm asemenea dileme.

Statul? S-a bîlbîit 17 ani pînă să adopte o nouă Lege a Cultelor, iar promulgarea acesteia nu a schimbat peste noapte nici mentalitățile, nici practicile. Biserica? A cîntat, pe voci diferite, o partitură contradictorie. Pentru că ba ne-a spus că preoțimea nu are voie să facă politică militantă, ba ne-a arătat că episcopatul însuși se implică, dacă are interese de moment, în sfera politicului. Vrem o Biserică liberă, deși acest lucru e imposibil dacă Statul continuă să finanțeze salariile clerului. Vrem un Stat liber, dar el nu se poate lipsi de „propaganda“ (națională sau electorală) pe care clerul – cu influența lui incontestabilă asupra „credincioșilor“ – i-o poate furniza, mai ales în momente de criză sau de campanie.

Multă lume din zona urbană, practicantă a profesiunilor liberale, socotește că religia e prea prezentă în forum și deplînge, pe față sau prin dos, „succesul“ popular al Bisericii. Această categorie – definită prin hedonism cultural și snobism al consumului – poartă cu sine, explicit sau difuz, o ideologie anticlericală, radical-laicistă. Din această zonă a pornit, bunăoară, ideea că icoanele trebuie scoase din școli, pe temeiul unor argumente la fel de neclare ca și soarta disputei. Stîngiștilor „chic“ li se opune însă masa statistic dominantă a „românilor verzi“, pentru care frecventarea slujbelor, respectul Tradiției și „frica de Dumnezeu“ sînt sinonime ale bunului-simț „național“, adică elemente de identitate colectivă, care nu pot fi negociate.

Eu unul am căutat mereu formula de conciliere dintre cele două „tabere“. Numai că ea nu se poate produce dacă BOR nu consacră o *doctrină socială* și dacă gruparea laicistă – pe cît de „iconoclastă“, pe atît de conformistă cu modele „din afară“– nu admite că Ortodoxia e un fapt inconturnabil, care trebuie adus în modernitate pas cu pas, printr-un dialog onest și aplicarea unor soluții netraumatice.

Cînd președintele României a vorbit de Rusalii, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, m-a sunat imediat un jurnalist alertat, căruia i-am amintit că dețin (vremelnic) o calitate oficială care nu-mi permite prea mari libertăți: dacă sînt sincer, par fie apologetic, fie mai critic decît e cazul. Am căutat totuși să-l conving că e oarecum normal să vorbești despre Dumnezeu dacă tot te afli în Casa Domnului și dacă mitropolitul te poftește să li te adresezi celor prezenți. Ce-i rău în asta? Rău e că trăim într-o dictatură mediatică, bazată pe isteria „evenimentului“ cu orice preț, într-o lume a ecoului trădător și a superficialității grăbite, care sacrifică fondul și judecă, pînă la paranoia, forma prost înțeleasă.

Traian Băsescu, Rege Taumaturg? Figură charismatică a unui mesianism etnocentric de factură legionară? Ipoteza e perfect ridicolă. Mi se pare că tocmai purtătorii unor asemenea temeri sînt prizonierii inconștientului colectiv, de care pretind, altminteri, că s-au emancipat. Pentru sibienii prezenți la catedrală, Duminica Rusaliilor a fost doar o zi bună: pe lîngă rugăciunea închinată lui Hristos, l-au văzut și pe șeful Statului, alături de ei. Cît despre enorma răstălmăcire asociată acestui episod, apreciez că ea divulgă mai degrabă invidia adversarilor politici în fața unui lider a cărui *reală popularitate* le îngroapă procentele.

Silviu LUPAȘCU

Soarele diurn, soarele nocturn

Simbolismul religios al carului și cailor este atestat în *Rig-Veda* (*cca* 1500 î. d. H., *Cf.* Jean Filliozat, *Les Philosophies de l'Inde*, Paris: Presses universitaires de France, 1970, p. 7.), în relație cu opoziția dintre Soarele Divin, Savitri, animat și condus de Varuna de-a lungul traiectoriei sale pe bolta cerului, pe de o parte, și Yama, zeul care stăpînește împărăția morților, pe de altă parte. În sens ritualic, „a construi carul unui zeu“ înseamnă a-i pregăti și oferi un sacrificiu: „Așezați în jurul căminului, oamenii pregătesc carul zeului (Indra) strălucitor, pur și rapid, în timp ce pe cer strălucesc focurile dimineții. La acest car au fost înhămați cei doi armăsari, frumoși, strălucitori, impetuoși, roșiatici și vrednici să poarte un erou.“ (*Cf. Rig-Veda*, I, I, VI, 1-2, A. Langlois - *trad.*, *Rig-Véda ou Livre des Hymnes*, Paris: Librairie d'Amérique et d'Orient Jean Maisonneuve successeur, 1984, p. 44.) Cosmologia indiană arhaică postula că soarele nu părăsește cerul, pe durata nopții, ci că, odată ajuns la destinația sa occidentală cu o față luminoasă, el se reîntoarce pe aceeași cale spre Orient, cu o față întunecoasă, care emite „raze negre“, pentru a-și redobîndi fața luminoasă, în momentul răsăritului. *Rig-Veda*, I, III, III, 4-6 descrie magnifica trecere dioscură a Soarelui Divin: „Savitri a urcat în acest vast car ce înaintează spre noi, atotstrălucitor, încărcat cu podoabe de aur, tras de bidivii îmboldiți cu o țepușă de aur, Savitri, cel care răspîndește mii de lumini, demn de omagiile noastre, înzestrat cu virtutea de a respinge propriile sale raze întunecate. Pe durata nopții, caii săi negri își întind picioarele albe și aduc lumina oamenilor într-un car construit din aur. Dinaintea carului Divinului Savitri se ridică deopotrivă muritorii și toate ființele create. Din cele trei lumi *(dyavas)*, două aparțin împărăției lui Savitri, iar cea de-a treia este reședința lui Yama și locuința morților. După cum carul este susținut de osie, tot ceea ce este nemuritor se întemeiază pe soare“. *(Cf. Rig-Veda*, I, III, III, 4-6, Langlois, *Rig-Véda*, pp. 63-64.) Jugul reliefează robustețea carului, în același fel în care sufletul se revelează drept temei ontologic al ființei omenești. Peregrinarea sufletului între viață și moarte afirmă continuitatea ontologică dintre viață și moarte. Sufletul vine din împărăția lui Yama pentru a sărbători apogeul vieții: „Asemenea funiei cu care se leagă jugul unui car, pentru a fi întărit, sufletul te susține pentru viață, pentru existență, pentru o dezvoltare fericită. (...) Eu sînt sufletul lui Subandhu (cuvîntul *Subandhu* are sensul de „rudă bună“ și reprezintă un epitet al lui Varuna sau Agni.), și vin din împărăția lui Yama, fiul lui Vivaswan, pentru viață, pentru existență, pentru o dezvoltare fericită.“ *(Cf. Rig-Veda*, VIII, I, XV, 8-10, Langlois, *Rig-Véda*, p. 547.)

Înțelepții *(rishis)* care au dobîndit cunoașterea vedică au devenit invulnerabili față de puterea aneantizatoare a lui Yama, au cîștigat cerul, s-au identificat cu esența ontologică universală care dezvăluie consubstanțialitatea inefabilă dintre viață și moarte, au fost metamorfozați, datorită întîlnirii ritualice cu Yama, în călători spre soare, în paznici ai soarelui: „Vino spre aceștia *rishis* pe care pietatea ardentă i-a făcut invincibili, care au cîștigat cerul și au obținut renumele. (...) O, Yama, vino spre aceștia *rishis* înțelepți și austeri, abili întru sfintele îndeletniciri, care, născuți în sînul pietății ardente, se avîntă spre soare, în

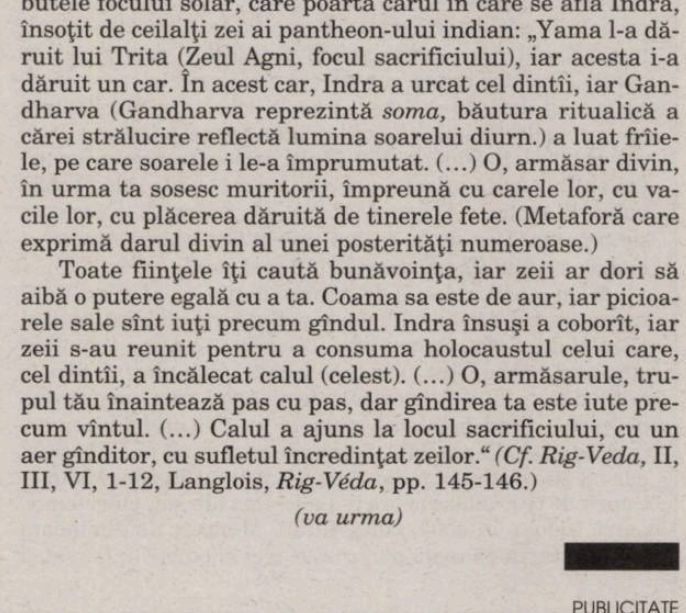

© L. Muntean

calitate de paznici ai soarelui.“ *(Cf. Rig-Veda*, VIII, VIII, XII, 2-5, Langlois, *Rig-Véda*, p. 603.) Așa cum Soarele Divin se manifestă ca soare strălucitor și soare întunecat, sufletul nemuritor al unui *rishi* rămîne identic cu sine, invincibil, atît în timpul trecerii prin spațiul vieții, cît și în timpul trecerii prin spațiul morții.

În context vedic, Soarele Divin este simbolizat, de asemenea, prin calul *(aswa)* menit metamorfozei ontologice sub-tinse de sacrificiul calului, *aswamedha*. Grație acestui *rite de passage*, calul sacrificat prin imolare și ardere devine un cal celest, devine însuși soarele care, sub înfățișarea unui cal solar, parcurge cu rapiditate bolta cerului, în ambele sensuri. Prin imersiunea ritualică în universul tanatologic, *aswa* trece din împărăția zeului Yama în împărăția zeului Agni, iar principiul focului îl învestește cu puterile și atributele focului solar, care poartă carul în care se află Indra, însoțit de ceilalți zei ai pantheon-ului indian: „Yama l-a dăruit lui Trita (Zeul Agni, focul sacrificiului), iar acesta i-a dăruit un car. În acest car, Indra a urcat cel dintîi, iar Gandharva (Gandharva reprezintă *soma*, băutura ritualică a cărei strălucire reflectă lumina soarelui diurn.) a luat frîiele, pe care soarele i le-a împrumutat. (...) O, armăsar divin, în urma ta sosesc muritorii, împreună cu carele lor, cu vacile lor, cu plăcerea dăruită de tinerele fete. (Metaforă care exprimă darul divin al unei posterități numeroase.)

Toate ființele îți caută bunăvoința, iar zeii ar dori să aibă o putere egală cu a ta. Coama sa este de aur, iar picioarele sale sînt iuți precum gîndul. Indra însuși a coborît, iar zeii s-au reunit pentru a consuma holocaustul celui care, cel dintîi, a încălecat calul (celest). (...) O, armăsarule, trupul tău înaintează pas cu pas, dar gîndirea ta este iute precum vîntul. (...) Calul a ajuns la locul sacrificiului, cu un aer gînditor, cu sufletul încredințat zeilor.“ *(Cf. Rig-Veda*, II, III, VI, 1-12, Langlois, *Rig-Véda*, pp. 145-146.)

(va urma)

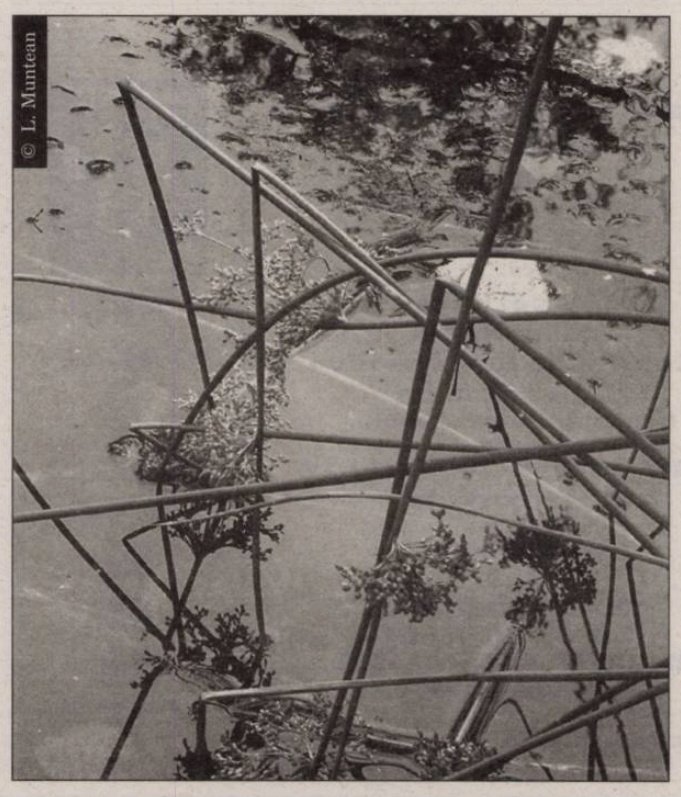

© L. Muntean

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoș Ghițulete și Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

București 93.5fm Iași 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

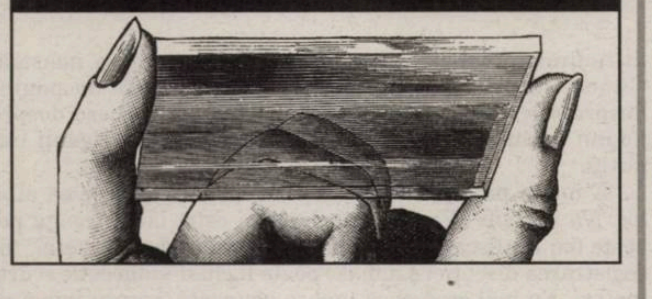

Acnee juvenilă postrevoluţionară

PRO Cinema a difuzat săptămîna trecută filmul lui Lucian Pintilie *Balanţa,* ocazie cu care am realizat ce mare deserviciu îi fac televiziunile acestui film cînd îl reprogramează. Ceea ce nu se întîmplă, de exemplu, cu un alt lungmetraj al lui Pintilie, *Reconstituirea,* care, la aproape 40 de ani de la premieră, îşi păstrează prospeţimea.

Problema cu *Balanţa* este că e impregnat pînă la refuz de spiritul care domina societatea românească la începutul anilor '90. Să ne amintim: era o perioadă de agitaţie puberală, în care normalitatea o constituiau atitudinile extreme, de un patos (şi – privit de la distanţă – ridicol) împins la extrem. Cetăţenii se manifestau isteric în viaţa publică, asemeni tinerelor fete chinuite de revoluţia hormonală din corpul lor. *(Mulţimi de vineţele pe sîn mi se ivesc şi plîng, măicuţă, plîng!)* Oamenii tocmai scăpaseră de figura dominatoare a tatălui şi îi scriau, infantil, numele cu literă mică. Tot ca adolescenţii, indivizii se simţeau stingheri de unii singuri şi se agregau în turme. În turmă fiind, insubordonarea puberală le dispărea şi se supuneau orbeşte şi cu sentimentul datoriei împlinite oricăror ordine sau manipulări. „În genunchi! Să ne rugăm!" – urla Marian Munteanu de la balconul Pieţei Universităţii, şi oamenii se conformau cuminţi pe caldarîm, fără să stea deloc pe gînduri. „Moşierii vor să ne ia patria!" – spunea Ion Iliescu, fără să mai zîmbească, şi alte turme se constituiau instantaneu pentru lupta împotriva celor care n-au mîncat salam cu soia. Urletele şi smulsul părului din cap erau la ordinea zilei, la fel patetismele şi exagerăţiunile. Lumea nu mai privea cu ochi normali realitatea, ci doar simţea enorm şi vedea monstruos.

Sub imperiul enormului, monstruosului şi al isteriei – spiritul epocii respective – stă şi filmul *Balanţa.* Cînd l-am văzut prima dată, la premieră, mi s-a părut un film extraordinar, care spune lucrurilor pe nume, care „oferă o radiografie neiertătoare a societăţii comuniste" ş.a.m.d. Observam şi pe atunci unele stridenţe, dar le treceam cu vederea şi mi se păreau chiar binevenite. Este ca atunci cînd, la începutul anilor '90, îi demonizam pe cei din tabăra adversă: eram conştienţi că le îngroşăm defectele şi le adăugăm altele noi, dar nu recunoşteam asta şi ne plăcea să ne autosugestionăm că acela era adevărul gol-goluţ. Era o perioadă a refuzului nuanţelor şi orice contextualizare, gîndire dilematică – *hélas!* – erau catalogate automat drept trădare. Îmi plăcea, de exemplu, în film (deşi niciodată în realitate nu se întîmpla *chiar* aşa), că apa ba nu curgea deloc din robinetele ceauşiste, ba curgea o chestie nefiresc de maronie.

Acum, ieşit de ani buni din acea vîltoare, am privit filmul cu o imensă ruşine. Ruşine de cum eram cu toţii, ruşine de cum eram eu însumi. Jocul isteric al actorilor (în privinţa căruia Maia Morgenstern făcea chiar exces de zel), situaţiile neverosimile, trase de păr, omniprezenţa securiştilor, trimiterea la copiii handicapaţi (o idee la modă a începutului anilor '90), Copşa Mică (un oraş la modă în aceeaşi perioadă), preotul din tren, interpretat de Gheorghe Visu, care spune că „numai băutura ne mai salvează", îngrămădirea tuturor scenelor tari legate de comunism (de la protestul scris cu creta pe trotuar în faţa sediului Miliţiei, pînă la luarea de ostatici şi înăbuşirea gestului disperat în sînge), incredibila frecvenţă a dialogurilor despre situaţia groaznică în care e ţara, agresivitatea generalizată, urletele continue, euforia înjurăturilor – toate mi-au relevat acum inadecvarea acestui tip de abordare, penibilul şi ridicolul acestui film.

Din fericire, ne-am dezbărat de acel mod de a gîndi schematic, strident şi lipsit de nuanţe. Acneea juvenilă ni s-a vindecat şi acum nu ne mai face nici o plăcere să ne uităm la pozele în care faţa ne era invadată de coşuri.

Lucian POPESCU

În căutarea jurnalismului risipit pe web

Toată lumea pare să ştie cu ce se mănîncă „jurnalismul online". E un termen atît de des invocat în ultima vreme şi atît de rar explicat, încît aproape că nu-ţi mai vine să comanzi felul acesta de mîncare. Te-ai putea simţi stingherit că nu ştii de unde să-l apuci, cînd toţi par a fi nişte rafinaţi cunoscători.

Dacă totuşi ţi se serveşte aşa ceva, nu-ţi rămîne decît să tragi cu ochiul la vecini ca să vezi ei ce tacîmuri folosesc, ce salată şi ce vin au pe masă. Vei observa atunci că fiecare îl mănîncă aşa cum vrea sau cum s-a obişnuit, unii ca pe vechiul jurnalism, alţii ca pe diferite alte preparate online. Iar dacă vizitezi bucătăria, vei vedea că pînă şi maeştrii bucătari sînt în stadiul de experiment cu acest foarte solicitat fel de mîncare.

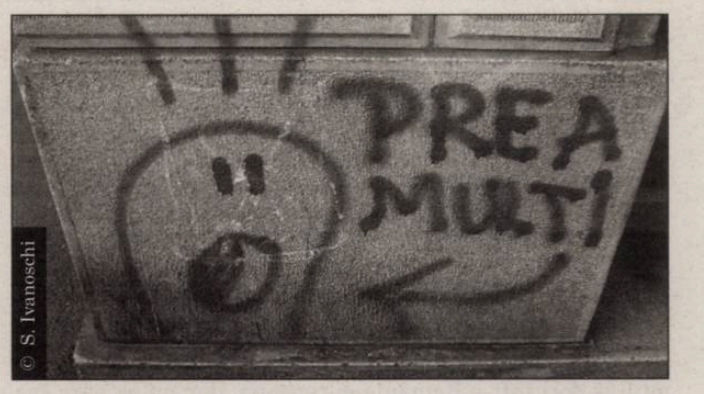

© S. Ivanoschi

Note proaste la catalog pentru mass-media online

Cam aşa ar putea fi interpretată una dintre concluziile unui raport asupra new-media, publicat la jumătatea lui martie de „Project for Excellence in Journalism" (vezi www.journalism.org): „Încă nu există modele clare pentru jurnalismul online, iar unele trăsături ale sale sînt exploatate doar marginal". Mai mult, raportul spune: „Nu există model sau formulă de succes pe web" în ce priveşte siteurile jurnalistice.

În ultimii doi ani se experimentează masiv însă, iar „jurnalismul digital" a ajuns o prioritate pentru conducerea marilor ziare şi posturi de televiziune. Motivul e simplu. Sectorul „online" este printre foarte puţinele care mai înregistrează creşteri de venituri.

Washington Post se numără printre cele mai avansate ziare în această privinţă, susţine raportul. Site-ul contribuie cu peste 15% la venituri, iar ţinta în următorii ani este de 50%. Ediţia online are o identitate distinctă de ediţia tipărită, iar anul trecut lucrau doar pentru ea 200 de angajaţi.

Multe ziare experimentează cu bloguri, ştiri şi relatări în timp real, formarea unor comunităţi de utilizatori, reporteri care înregistrează evenimente cu camera digitală etc. Altele, încă destule, au rămas „web stupid", adică îşi înmormîntează în site conţinutul ediţiei tipărite.

Principalele ingrediente folosite pentru preparatul „jurnalism online", aşa cum sînt ele inventariate de raport, sînt:

● „User customisation" – utilizatorul îşi „croieşte" singur site-ul în funcţie de interesele sale de informare, preselectează articolele, dar şi calea sau forma în care să-i parvină informaţia. Este trăsătura cel mai des întîlnită pe site-urile de ştiri – probabil şi pentru că este uşor de implementat, de folosit şi nu incomodează pe nimeni.

● „User participation" – se presupune încă din cele mai vechi timpuri (ale web-ului, bineînţeles) că media online ar trebui să procure un dialog, nu o simplă lectură, oferind fiecărui utilizator posibilitatea de a-şi afirma opinia. Raportul acordă o notă bună aici doar pentru 3 site-uri, dintre cele 38 de site-uri importante analizate – unui blog (Daily Kos), unui site care se bazează tocmai pe contribuţiile cititorilor (Digg) şi AOL News.

● Multimedia. Teoretic, platformele site-urilor suportă toate formatele media – audio, video, text –, însă doar 6 siteuri dintre cele analizate au obţinut notă de trecere pentru bogăţia conţinutului multimedia.

● Adîncimea site-ului. Altfel spus, cît de mult poţi „săpa" pe site o informaţie, folosind link-uri către articole vechi, documente, alte surse etc. Odată cu generalizarea folosirii Google, această funcţie este în declin.

● Marca editorială. Ideea că pe web nu contează standardele, profesionalismul, conduita se dovedeşte falsă cînd vine vorba de site-urile conectate la organizaţiile de presă tradiţionale, blogurile de prestigiu şi site-uri „citizen-media". Chiar şi pe site-uri al căror conţinut e furnizat în întregime de utilizatori, precum OhmyNews International, există un proces serios de editare a „contribuţiilor" venite de peste tot din lume. Aici au luat note bune majoritatea site-urilor analizate.

Soluţii (utopice) pentru dezvoltare

Dacă interesul pentru „jurnalismul digital" este vestea cea bună, vestea proastă este aceea că nu există o viziune clară asupra felului în care se pot dezvolta şi pot aduce bani noile afaceri, acum, cînd majoritatea afacerilor media sînt în declin. Încă şi mai „frustrant": nu există un acord între agenţiile de publicitate sau departamentele de marketing privind criteriile după care se distribuie bugetele de publicitate, definirea publicului-ţintă sau tipul de reclamă adecvată online.

În faţa presiunii economice, organizaţiile media vor fi nevoite să-şi „restrîngă ambiţiile" şi să-şi dezvolte marca fie mulţumindu-se să „acopere" o anumită zonă geografică, fie legîndu-şi numele de o personalitate, fie ţintind o categorie de public mai îngustă. Într-un fel sau altul – explică raportul –, toate organizaţiile de media devin într-o măsură tot mai mare jucători de nişă. E posibil ca multe televiziuni şi ziare să-şi închidă în viitorul apropiat birourile din străinătate şi să renunţe la o parte dintre corespondenţi, încercînd, în schimb, să atragă cît mai mulţi utilizatori care să relateze pentru ele.

Într-o conferinţă susţinută acum cîteva săptămîni, Jay Harris, actualul redactor-şef al uneia dintre cele mai populare publicaţii de stînga din SUA, *Mother Jones,* vedea în toată această schimbare majoră a mass-media o „oportunitate imensă", aproape o „chemare" pentru presa independentă, odată ce elita media nu mai are, ca pînă acum, puterea de a „stabili agenda naţională". Avantajul publicaţiilor independente – spunea el – este dintotdeauna acela că-şi conectează cititorii în comunităţi de indivizi ce-şi descoperă valori şi idei comune. Comunităţile pot depăşi „cultura consumatoristă" şi „individualismul" exagerat prin încredere, inteligenţă şi creativitate. Harris sugerează că aceasta ar fi soluţia şi pentru păstrarea interesului cititorilor pentru ziarele tipărite.

De o părere sensibil diferită este coordonatorul studiului mai sus citat, Tom Rosenstiel. El crede că „industria" media are nevoie de un lider vizionar, precum magnatul Ted Turner, cel care a întrevăzut potenţialul televiziunii prin cablu şi l-a translatat la CNN. Rolul unui astfel de vizionar ar fi să le dea timp şi bani ziarelor pentru a putea experimenta noul jurnalism şi să creeze un model de afacere de succes în branşă.

Probabil că nici una dintre soluţii nu se va materializa, nu vor apărea nici tipul de comunităţi visat de Harris şi nici vreun mesia al Internetului, iar presa de ştiri va continua încă ani de zile căutările pînă cînd se vor inventa categorii noi, adecvate mediului online, de cercetare a pieţei de ştiri. De pildă, abia am început să vorbim despre analiza de stil de viaţă al cititorilor, comunităţi de interese, în loc de grupuri, calcularea factorilor de risc, reputaţie în loc de imagine etc. Pînă atunci, vor cîştiga mereu pe Internet onestitatea şi transparenţa, indiferent de ceea ce susţii şi de ceea ce faci.

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
"Pofta de lectură"
împreună cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

Radu Pavel GHEO

Eu, tu şi Băsescu

Traian Băsescu, preşedintele României, e un bun barometru al naţiunii şi, în ciuda clişeelor vehiculate în mass-media, s-a dovedit un politician mai abil decît ceilalţi membri ai clasei din care provine. O dovedesc victoriile sale de pînă acum. E versatil, inventiv, viclean, comunică rapid şi eficient, reuşeşte să dea impresia de sinceritate şi vorbeşte o limbă română mult mai bună decît colegii lui de clasă politică. E, concomitent, fidel cînd e vorba de angajamentele externe ale României şi alunecos cînd e vorba de politica internă. Îl bănuiesc şi de un patriotism de modă veche, însă fără exagerări naţionaliste. Pe ansamblu, e un om politic tipic, cu toate calităţile şi defectele acestei clase sociale. Doar că e un produs mai reuşit decît altele din aceeaşi categorie. Ca preşedinte, e mai puternic decît Ion Iliescu şi mai inteligent decît Emil Constantinescu.

Cred că dacă Machiavelli ar fi fost român, l-ar fi plăcut pe fostul căpitan de navă. Nu e tocmai preşedintele pe care mi l-aş dori într-o Românie europeană, dar mi se pare cea mai bună alegere pentru România actuală, căci – din cîte văd – marfă mai bună nu se găseşte în stoc.

(Domnul preşedinte) Traian Băsescu mă interesează în primul rînd ca personaj, ca individ care şi-a construit permanent imaginea pe care o are azi. Indiferent ce face, bine sau rău, reuşeşte să rămînă în centrul atenţiei. Orice gesturi sau acţiuni de-ale Domniei Sale devin imediat subiecte de importanţă naţională. Există zeci de personaje politice a căror unică trăsătură este aceea că sînt anti-Băsescu sau pro-Băsescu şi care, în absenţa lui, ar dispărea din peisaj. Asta spune destul despre forţa actualului preşedinte al României.

Recent, Traian Băsescu a făcut o gafă imensă, deja popularizată în toată România şi în afara ei: după ce i-a smuls unei reporteriţe, excesiv de insistente, telefonul celular cu care aceasta îl filma, a numit-o pe tînără „ţigancă împuţită". Ce-i drept, nu direct, ci într-o discuţie privată cu soţia lui. Doar că – ghinion – telefonul confiscat funcţiona încă şi a înregistrat totul.

Scandalul iscat a fost gigantic. Presa a fremătat zile întregi, s-au sesizat diverse organizaţii şi instituţii antidiscriminare, iar Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării l-a sancţionat pe preşedinte cu un avertisment, certificînd caracterul rasist al spuselor sale.

În vîlva din acele zile au fost discutate şi răsdiscutate două probleme: cea a distincţiei dintre spaţiul privat şi cel public şi cea a limbajului şi atitudinii rasiste *a preşedintelui*. Concentrarea asupra preşedintelui nu a fost totuşi cea mai bună atitudine. Limitarea la persoana Domniei Sale face ca discuţia să fie irelevantă şi nesinceră.

Cu distincţia dintre spaţiul public şi cel privat lucrurile sînt şi simple, şi complicate: cu cît eşti o persoană mai publică, cu atît spaţiul privat ţi se restrînge. Traian Băsescu e o persoană mult prea publică pentru a-şi mai putea permite gesturi private. S-a impus reuşind să atragă atenţia asupra lui (adesea *exclusiv* asupra lui), iar foloasele unei astfel de izbînzi au venit la pachet cu ponoasele. Odată ce

© L. Muntean

ai ajuns în lumina reflectoarelor, nu mai poţi să le stingi atunci cînd ai chef. Mai ales dacă îţi joci rolul bine, aşa cum face preşedintele Băsescu. Şi nu e prima oară cînd vorbele rostite de Domnia Sa într-un spaţiu privat ajung la publicul larg. Îmi amintesc acum de „parabola" cu licuriciul mare şi licuricii mici, dar şi de caracterizarea unui reporter drept „găozar". Aşa stau lucrurile: expunerea aduce şi ponoase. Poate că nu-i drept, dar... asta e.

În privinţa caracterului rasist al sintagmei „ţigancă împuţită" lucrurile sînt mai greu de judecat. Nu e vorba că o asemenea expresie n-ar avea o conotaţie rasistă. Doar că nu cred că *intenţia* ar fi fost una rasistă. Traian Băsescu nu e rasist. E doar român. Aici e problema. Asemenea sintagme se folosesc în toată România şi de toţi cetăţenii României, fără deosebire de naţionalitate: „ţigan împuţit", „jidan împuţit", „valah puturos", „bozgor împuţit", „oltean jegos", „moldovean (iar) împuţit". Există şi alte opţiuni: „bucureştean borît", „român căcănar", „blondă proastă", „vacă grasă" (remarci sexiste şi discriminatorii).

Reacţia corectă politic a presei, a politicienilor şi a societăţii civile a ocolit adesea fondul problemei (doar pe Mircea Toma l-am auzit sintetizînd-o o dată): exclamaţia preşedintelui României e de fapt o formă de descărcare a nădufului, una tipic românească. Ba chiar tipic umană. Vine din teama, ura sau dispreţul faţă de străin. Sînt convins că o mare parte dintre cei care l-au pus la zid pe preşedinte au rostit, la rîndul lor, în diverse circumstanţe, cuvinte la fel de grele la adresa unor etnii sau grupuri de populaţie.

Incidentul ar fi trebuit să provoace o discuţie mai largă, concentrată nu doar asupra preşedintelui, ci şi asupra atitudinilor rasiste sau xenofobe din societatea noastră. Cunosc intelectuali rasaţi care au scris sute de pagini despre toleranţa etnică, iar în particular vorbesc despre jidanii împuţiţi şi bozgorii jegoşi sau, desigur, ţiganii împuţiţi.

E totuşi puţin probabil ca o asemenea discuţie să aibă loc. *Nu e o ştire*. Fapta preşedintelui este, iar întreaga poveste (cu confiscarea telefonului mobil, protestele fetei, înregistrarea discuţiei ş.a.m.d.) poate fi chiar subiect de scurtmetraj. Eu mai cred şi că umbra aruncată asupra imaginii preşedintelui Băsescu în afara graniţelor ţării va fi compensată de un plus de popularitate în rîndul românilor. Sună paradoxal, dar aşa e: gestul domnului Băsescu nu face altceva decît să susţină identificarea lui cu românul generic, care zice mereu „ţigan/ valah/ oltean/ bozgor împuţit".

Să nu se înţeleagă greşit. Românii nu sînt foarte rasişti – nici dacă îi comparăm cu naţiuni considerate foarte civilizate. În ciuda tam-tamului făcut pe tema rasismului preşedintelui şi a rasismului din România în general, nu pot să uit că aici nu s-a pus serios problema izolării ţiganilor în ghetouri, cum s-a întîmplat recent în ţări mai europene. Puseurile (totuşi grave) de antisemitism din trecut nu au dus la o exterminare sistematică, „nemţească", a evreilor români, ca în alte ţări, tot civilizate – deşi nici românii nu sînt chiar fără de păcat. După Marea Unire din 1918 minorităţile au avut mult mai multe drepturi în România decît în alte ţări şi, în general, xenofobia de aici e mai degrabă benignă. Românii sînt mai spurcaţi la gură, dar mai reţinuţi cînd e vorba de fapte.

Reuşitele şi eşecurile lui Traian Băsescu se datorează exact acestei identificări a lui – adică a *omului* Băsescu – cu imaginea generică şi *idealizată* a românului de succes: descurcăreţ, petrecăreţ, vesel, sigur pe el, nu foarte bogat (ca să nu stîrnească invidii), un pic afemeiat, un pic băutor (dar nu chiar alcoolic), iute la mînie, spurcat la gură, cu inima largă şi plină de intenţii bune. Că e sau nu e aşa nu mai contează. Imaginea bate realitatea. Aşa se face că izbucnirea sa de furie s-ar putea să aibă efectul contrariu celui scontat de criticii lui: să-i sporească numărul de simpatizanţi. N-a fost un gest frumos, dar a fost unul pe care l-ar fi putut face aproape oricare dintre noi. N-a fost o exprimare academică, dar cuvintele acelea le-ar fi putut rosti – şi le rostesc sistematic – cei mai mulţi români.

Aşadar, problema care ar fi trebuit discutată e aceea că prea puţini români au văzut în greşeala preşedintelui Băsescu chiar o greşeală. Le vor fi spus ziariştii şi politicienii că aşa se cade, dar cîte nu spun oamenii ăştia...

Aş vrea să cred că măcar indignarea generală a presei şi a politicienilor în faţa unui asemenea gest a fost una sinceră. Dar mă cam îndoiesc. Mai avem pînă acolo. Cînd aşa ceva se va întîmpla, Traian Băsescu nu va mai fi preşedintele României. N-are dreptul decît la două mandate.

Elsa LUEDER

Merci, Roxana!

Pervertită aproape nu numai de ştirile zilnice televizate, ci şi de comentariile numeroşilor participanţi la talk-show-uri halucinante care volubil depăşesc măsura amuzantului şi animantului „socio hai-hui", pornesc spre locul meu de muncă, la universitate, unde vrem să mărim cunoştinţele noastre culturale în privinţa „ţărişoarei". Şi cum, faţă de setea de cunoaştere a tinerilor studioşi, nu mai ajunge să livrezi teme bune de literatură sau lingvistică, de artă sau istorie, trebuie să intri şi în alte sfere extraculturale, de toate zilele, politice, unde, momentan, nu te mai aştepţi la discuţii fie edificatoare, fie raţionale, fie neagitate. Şi totuşi, trebuie să ai răspunsuri logice la acest „Ce mai nou în România?", trebuie să găseşti explicaţii rezonabile în privinţa ştirilor transmise sau a zvonurilor răspîndite şobolăneşte. Ceea ce aproape e imposibil, atîta timp cît protagoniştii se joacă de-a politicienii, de-a mafioţii, de-a experţii în toate, amestecînd, pe un nivel impresionist, planurile – politice, particulare, comerciale etc. –, şi nu fără să facă mereu şi mereu apel la biata Constituţie, ca şi cum ea ar fi ceva sacrosanct, şi nu alcătuită tot de oameni nu întotdeauna infailibili. Ce să le mai spui studenţilor, în neobosita intenţie, obsesie chiar, de a contribui pozitiv la „imaginea" ţării tale de preferinţă, căreia îi dedici cea mai mare parte a timpului tău?

Mă duc deci mîhnită, mă întorc parcă în vis. Ce s-a întîmplat între timp?

Discutam într-un seminar de romanistică despre simbolism, cu comilitoni pescuiţi din toate disciplinele aferente. Cu cît de diferite sînt domeniile lor de specialitate (de la arheologie la zoologie), cu cît de diverse sînt ţările lor de baştină (din Alasca la Noua Zeelandă), cu atît mai mult avem de învăţat unii de la alţii.

În primul rînd mă încînta referentul:

Nu filolog, nu filosof, nu istoric de artă, ci om de ştiinţe exacte; încă nesaturat, neblazat, ne ţine un *speech* despre... Minulescu.

În al doilea rînd mă încînta referatul:

Un referat nu „de premiant" (din fericire din punctul de vedere didactico-comunicativ), dar fundat, bine argumentat, captivant prezentat. Ne povesteşte de investigaţiile lui – cărţi descoperite (neobişnuit pentru el ca „naturalist", deci atrăgătoare), Internet, tot tacîmul de azi, nu trebuie repetat, se ştie. Pînă la urmă, poate puţin stîngaci, scoate o poză uriaşă, alb-negru, încă una, alta în culori. Le-a găsit „în spaţiu" ca ilustraţii pentru poezia pe care ne-am propus s-o interpretăm, „Acuarelă". E vorba de fotografii digitalizate, făcute de o fată pe străzile Bucureştiului, o „fetişcană" de 17 ani, mi s-a spus. Nemţişorul curios îi scrie fetei, o întreabă, cere lămuriri, răspunde, comunică. Urmează mail după mail, un schimb de păreri, continuă dialogul, survine o pasiune... pentru Minulescu, transmisă natural şi spontan şi celorlalţi „seminarişti".

Plec împăcată, după trei ore. Seara, nu mai aprind televizorul.

Ce-ar fi dacă ne-am lăsa de agitaţiile verbale, de judecăţile superficiale despre evenimentele politice supramediatizate? Ce-ar fi să lucrăm? Atît. Să lucrăm mai departe. Ce ştie fiecare mai bine. Să învăţăm legile sau mecanica, fitobiologia sau baletul, oceanologia sau agricultura. Bucătăria. Politeţea sau chiar bunul-simţ. Sau să gîndim măcar. Să gîndim înainte de a vorbi.

De ce să scriu asta?

Scriu ca să mulţumesc unei persoane pe care – probabil – nu o voi cunoaşte niciodată, nu ştiu dacă este din cartierul Primăverii sau din Ferentari, din Dorohoi sau Dor Mărunt – nu-i ştiu decît numele –, dar care, nestingherită, îşi vede de treabă, citeşte Minulescu, gîndeşte în imagini făcînd poze, creează ceva frumos, nu-şi pierde cumpătul discutînd elocvent, dar aiurea, cu pretenţia de a ţine locul unui Parlament (englez). Sînt recunoscătoare Roxanei pentru „normalitatea" ei, pentru faptul că i-a reuşit ceea ce nu este de la sine înţeles, ce – poate – mie nu mi-a reuşit: a incita interesul pentru Ion Minulescu. Îi mulţumesc pentru că a dovedit că există şi acel „altfel".

Recunoscătoare e şi Carolyn, studentă de românistică la Freiburg, venită tocmai din Alasca, care a devorat versiunea engleză a poeziei, construită de Roxana *ad-hoc* şi destinată studentului german doar pentru o mai bună înţelegere. Caro nu s-a mai despărţit de ea şi o duce acum spre alte continente, cu „puterea unui ser dătător de viaţă..."

Elsa Lueder *este profesoară la Seminarul de romanistică, Departamentul de limbă şi literatură română, Universitatea din Freiburg.*

Petre GURAN

Prestigiul consilierilor, un capital politic

Am crezut multă vreme că mă pot mărgini la o dezbatere politică de idei în rarele ocazii cînd chiar era vorba de proiecte politice generoase şi că nu este cazul să intru în polemică sterilă despre persoane. Astăzi însă disputa s-a personalizat la maximum şi a părăsit violent calea dreaptă a moderaţiei, de aceea îmi permit să intervin în apărarea onoarei şi a profesionalismului. Îndemnul mi-a venit de la un articol care a circulat recent pe Internet, al cărui autor nu îl voi menţiona, din delicateţe. Acest articol, remarcabil prin verva polemică demnă de o filipică, păcătuia, în opinia mea, prin lipsă de moderaţie şi critici nefundamentate şi aducea atingere adevărului, pe care eu am să încerc să-l întemeiez pe fapte.

Dezbaterea politică din ultima vreme s-a axat prea mult asupra meritelor sau defectelor actorilor din primul plan, dar iată că recenta denunţare a „plutonului de consilieri, demagogi şi fără scrupule", referinţă răuvoitoare din textul citat la grupul de consilieri ai preşedintelui Traian Băsescu, îmi impune să aduc în atenţia publicului pe cîţiva dintre oamenii mai puţin mediatizaţi din jurul preşedintelui. Mediatizarea de scandal a pus accent pe persoanele problematice din anturajul prezidenţial, dar nimeni nu s-a ocupat, măcar din spirit de echidistanţă, să evoce şi braţul pozitiv al balanţei, pentru a vedea în ce parte trage. Prin elanurile polemice ridicate în ultima vreme, mi-e teamă să nu aruncăm copilul din baie cu tot cu apa murdară. Ca să pun mai clar problema: discernămîntul în alegerea consilierilor este o trăsătură de om de stat care nu-i este străină actualului preşedinte. Echipa de consilieri adună un număr semnificativ de persoane impecabile din punct de vedere al prestaţiei publice şi al parcursului profesional. Voi aminti cinci dintre aceştia al căror curriculum se întîmplă să-l cunosc personal: Teodor Baconsky, Cristian Preda, Bogdan Tătaru-Cazaban, Alexandru Gussi şi Radu Carp. Trei dintre aceştia, T. Baconsky, C. Preda şi Al. Gussi, şi-au susţinut tezele de doctorat cu cea mai înaltă calificare în prestigioase instituţii universitare pariziene, iar dintre ceilalţi doi R. Carp a susţinut şi B. Tătaru-Cazaban e pe cale să susţină teze de doctorat în universităţi româneşti, cu aceeaşi seriozitate cu care ar fi făcut-o în universităţi străine. Toţi au publicat atît lucrări de specialitate care nu pot fi contestate, cît şi articole de atitudine politică şi culturală care excelează prin calitatea şi moderaţia ideilor exprimate, iar unii dintre ei sînt cadre universitare faţă de care studenţii nu au decît cuvinte de laudă. Faptul că la un moment dat au ales o carieră publică nu le diminuează cu nimic calităţile intelectuale, în schimb sînt de admirat pentru consecvenţa lor politică după 1989, pentru scrupulozitate extremă în atitudinile lor politice şi, nu în ultimul rînd, pentru faptul că nici un scandal public nu se leagă de numele lor. În mod cu totul remarcabil, nici unul dintre ei nu s-a făcut vinovat de nici un act de demagogie.

Deoarece articolul care m-a îndemnat la scris a pus sub semnul întrebării, printr-o retorică neconvingătoare, competenţa profesională a persoanelor menţionate, în calitatea mea de absolvent de studii politice şi specializat ulterior în istorie bizantină, am căderea să mă exprim asupra lucrărilor lor de specialitate şi o voi face pe scurt în cele ce urmează.

T. Baconsky în lucrarea lui de doctorat răspunde unei mari dezbateri spirituale, aceea despre statutul rîsului şi al deriziunii în concepţia creştină. Personal, eram sensibil la această problematică ca adolescent cititor al romanului lui Umberto Eco *Numele Trandafirului*, şi tulburat de condamnarea rîsului pronunţată de personajul Jorge din Burgos prin fraza „Hristos nu a rîs niciodată". De aceea am citit cu mare curiozitate cartea lui T. Baconsky *Rîsul patriarhilor*, ceea ce mi-a dat ocazia să descopăr o analiză fascinantă a unei prejudecăţi moderne

© L. Munteanu

cimentate ideologic, aceea că creştinismul ar fi o religie a tristeţii şi posomorîrii. Cu ajutorul metodei antropologiei religioase, T. Baconsky reconstituie cu precizie şi fineţe contextul istoric şi cultural al atitudinii sfinţilor părinţi faţă de rîs, descrie funcţia hierofantică a deriziunii şi deschide perspectiva asupra unui fenomen tulburător al spiritualităţii creştine: sfîntul nebun întru Hristos. Cartea este o contribuţie majoră, la nivelul comunităţii ştiinţifice mondiale, la cunoaşterea Antichităţii tîrzii, iar pentru cultura română a fost o deschidere luminoasă a gîndirii creştine către marea tradiţie antică a creştinismului. Cariera diplomatică în care s-a angajat ulterior Teodor Baconsky răspunde unui imperativ al generaţiei noastre, nevoia angajamentului în reformarea democratică a societăţii româneşti. Nu văd nimic de blamat în această alegere, cu atît mai mult cu cît el s-a distins ca unul din artizanii vizitei papale din 1999.

Pe Cristian Preda l-am avut profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice, în vremea pionieratului cînd preda în tandem cu bunul său prieten Aurelian Crăiuţu un curs de istoria ideilor politice. Cursurile lor în acei ani tulburi de după 1989 au fost, după mărturia mea şi a colegilor mei de generaţie, o oază de libertate intelectuală şi un îndemn spre rigoare ştiinţifică într-un domeniu rupt de tradiţie timp de 50 de ani. Doctoratul său sub îndrumarea lui Pierre Manent, publicat sub titlul *Le libéralisme du désespoir. Tradition libérale et critique du totalitarisme dans les années 1938-1960*, îl recomandă ca unul din cei mai avizaţi cunoscători ai tradiţiei liberale europene. Pe lîngă o carieră universitară şi de administraţie universitară, care împlineşte cincisprezece ani, C. Preda a fost o voce publică liberală autentică şi avizată.

Alexandru Gussi, coleg mai tînăr al lui C. Preda la Facultatea de Ştiinţe Politice, şi-a dedicat cercetarea doctorală, sub coordonarea lui Dominique Colas la Institutul de Studii Politice de la Paris, temei majore a relaţiei dintre *Democratizare şi utilizarea politică a trecutului*, a felului în care partidele politice româneşti s-au raportat la trecutul comunist. Al. Gussi demonstrează pertinent, cu instrumentele cele mai riguroase ale politologiei, că atitudinea anticomunistă a însemnat în acelaşi timp cea mai eficientă acţiune în favoarea democratizării societăţii româneşti. Pentru un anticomunist sincer, o asemenea teză în contextul universitar al IEP ar trebui să sune ca o maximă recomandare. În plus, ceea l-a impus pe Alexandru Gussi în atenţia publică sînt analizele politice pertinente şi moderaţia politică din articolele lui.

Bogdan Tătaru-Cazaban este tot o *rara avis* în peisajul politic românesc. Pasiunea lui pentru studiile medievale s-a îmbinat în mod fericit cu un autentic angajament creştinesc. Este de admirat curajul şi hotărîrea de care au dat dovadă soţii Miruna şi Bogdan Tătaru-Cazaban pe această cale. Traducerile din limba latină a unor fragmente din opera lui Augustin, Boethius şi Hugo de Saint-Victor şi din franceză, Emanuel Levinas, alături de articole, precum „Îngerii neamurilor sau dimensiunea teologico-politică a angelologiei" şi „Ordinea creaţiei şi răul în viziunea augustiniană", ar trebui să-l facă bineplăcut oricărui om iubitor carte. Dar B. Tătaru-Cazaban s-a preocupat şi de cetate şi cetăţean, îmi aduc aminte de participarea sa la dezbaterile Institutului de Studii Liberale, încercînd să deslușească şi să reîntemeieze intelectual relaţia dintre statul român şi Biserica Ortodoxă, în numeroase articole, acest fapt pregătindu-l în mod natural pentru poziţia de consilier pentru cultură şi culte.

În ce îl priveşte pe Radu Carp, volumul în colaborare cu L. Vlad şi I. Stanomir, *De la „pravilă" la „constituţie". O istorie a începuturilor constituţionalismului românesc*, l-a impus deja ca pe un specialist în drept constituţional de certă valoare, cu formaţie juridică strălucită. În ultimii ani, volumele *Un suflet pentru Europa. Dimensiunea religioasă a unui proiect politic* şi *Proiectul politic european. De la valori la acţiune comună* l-au înscris în mod ferm şi coerent pe coordonatele gîndirii politice creştin-democrate de cea mai bună calitate. Colaborarea lui cu teologul Radu Preda de la Facultatea de Teologie ortodoxă de la Cluj a dus la crearea Institutului de studii interortodoxe, interconfesionale şi interreligioase (INTER), o iniţiativă privată menită să participe la relansarea cercetării umaniste în România şi totodată la o abordare modernă şi responsabilă a religiei şi organizării ei cultuale în România.

Calitatea profesională a acestor oameni este impresionantă, iar decizia lor de a se angaja public cu atît mai admirabilă cu cît fiecare ar fi putut să-şi continue liniştit şi prestigios cariera universitară. Ar fi loc de mirare şi uimire, pentru omul care nu s-ar informa decît din televizor, că oameni de această calitate au fost doriţi de Cotroceni. Este o evidenţă sănătoasă că prestigiul consilierilor unui om de stat contribuie la credibilitatea lui politică. Ocupîndu-mă de genul literar *„Oglinda principilor" (cuvinte de învăţătură pentru cîrmuitori)* nu se putea să nu fiu sensibil văzînd că este respectat îndemnul, repetat de atîtea ori de la Isocrate, trecînd prin Agapet şi pînă la Neagoe Basarab, ca sfetnicii să fie aleşi cu grijă, în funcţie de virtuţi şi competenţă.

Prin traversarea actualei crize politice, acest grup de consilieri, format din oameni de pînă în patruzeci de ani, are ocazia să se maturizeze prin acţiune politică şi prin gestionarea situaţiilor de criză. Ei adaugă astfel performanţelor lor academice, o nouă competenţă, cea a responsabilităţii politice. Oricare ar fi sfîrşitul actualei crize constituţionale, aceşti oameni vor fi devenit un capital politic al României.

Petre Guran *este istoric, cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene.*

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Lecţia de maturitate

Şi reiau acum subiectul de demult şi aproape permanentizat cu educaţia sexuală în şcolile româneşti. Sau mai bine zis cu lipsa acesteia. De data asta o fac însă prin altă prismă. Dacă acum cîteva săptămîni s-a iscat în presă un scandal privind sinuciderea unui elev aflat într-o relaţie „nepotrivită“ cu profesora lui (situaţii ce parcă apar din ce în ce mai des în paginile ziarelor sub aspect senzaţional, fără însă a se încerca cuplarea cercetării aplicate cu întîmplările „extraordinare“), accentul căzînd astfel pe lipsa educaţiei sexuale în şcoli, dar o lipsă pusă pe un tapet care nu schimbă nimic, ci doar vinde senzaţionalul, tot acum cîteva săptămîni am cunoscut şi un grup de tineri adolescenţi, elevi de liceu sau studenţi, care în timpul lor liber şi absolut voluntar se ocupă cu promovarea acestei educaţii printre cei de o vîrstă cu ei, încercînd să facă o schimbare.

Săptămînal, în grupe de cîte doi, instruiţi de specialiştii din cadrul organizaţiei „Tineri pentru tineri“, colindă liceele şi şcolile, vorbesc şi dau sfaturi cu patalama colegilor lor, încercînd astfel să suplinească o lacună a sistemului educaţional.

Cine sînt şi ce-i mînă în luptă, într-o ţară unde voluntariatul este încă privit cu lehamite, iar portretul lor, generalizat de presa de scandal prin ştiri în care „tinerii din România“ apar doar ca „viitori delincvenţi“, cu un „comportament agresiv“ şi capul „numai la distracţie“?

Dintru început, ei...

Cine sînt? Varianta scurtă i-ar descrie simplu şi sec: voluntari la organizaţia „Tineri pentru tineri“. Însă varianta mai lungă este cea care le-ar face dreptate, începînd să vă povestească de un grup de elevi şi studenţi, numindu-i pe numele lor cel mic (Mihai, Raluca, Andreea, Liviu, Alisa, ...), de care mass-media nu ţine cont, nu pentru că nu ar exista, ci pentru simplul motiv că ei nu fac audienţă, pentru că alcătuiesc faţa nevăzută a „tînărului de azi“, faţă care infirmă teoriile cu „ţara care se duce de rîpă“.

Am stabilit aşadar că vorbim de nişte tineri absolut normali, cu capul pe umeri, care, deşi au 16 ani, mărturisesc că m-au intimidat prin gravitatea şi maturitatea cu care îşi privesc atît societatea, cît şi prietenii, cărora le vorbesc (în licee, în şcoli sau pe stradă) despre sex, droguri, boli venerice, metode contraceptive.

De ce o fac? În primul rînd pentru că, dacă n-o fac ei, nimeni nu pare a se înghesui să o facă, şi mai apoi pentru că informaţiile de care ei înşişi au nevoie şi pe care le oferă celor de un leat sînt vitale.

Şcoala? Mi se răspunde într-un mod general şi cu zîmbete de condescendenţă: „Păi, nu face nimic. Educaţia sexuală există în programă şi poate că sporadic se face, ici şi colo, dar doar ca materie opţională. Iar dacă profesorii nu au informaţiile necesare, nici nu au de unde să le ofere. Acum toată lumea ştie cum se face un copil, ce nu prea ştie însă este cum nu se face...“

La lecţiile de educaţie sexuală din cadrul orelor de dirigenţie au parte numai de informaţii generale sau li se spune, simplu şi onest: „intraţi şi voi pe site-ul cutare şi găsiţi informaţiile“.

„Încercăm să suplinim lipsa informaţiilor, să-i îndrumăm în diferite probleme, dînd mai multe detalii şi răspunzînd exact la toate întrebările.“ **Mihai** este student la ASE şi voluntar la organizaţia „Tineri pentru tineri“ de mai bine de cinci ani, „încă de pe băncile liceului, cînd, deşi sexualitatea nu mai era de mult un tabu, informaţiile ajungeau la noi trunchiate şi oarecum ca într-un joc de-a telefonul fără fir“.

Insinuez că totuşi un profesor ar putea avea o mai mare prestanţă, impunînd o oarecare atitudine de respect şi autoritate. Cum se descurcă ei în acest rol? Se instaurează o oarecare jenă între ei, cei care practic se ridică din bancă şi trec la catedră, în postura de profesor, şi colegii lor?

Liviu, elev în clasa a XI-a şi voluntar de un an de zile, taman venit de la o „lecţie“ ţinută la „a X-a B, din «Hasdeu»“, îmi spune că de fapt tocmai această apropiere de vîrstă le conferă şi apropierea şi acceptarea de către colegi. „Ne consideră astfel prietenii lor, devenim mai mult decît oameni care vin să le ţină prelegeri, devenim confesori. De altfel, încă de la prima oră le subliniem că noi nu sîntem superiorii lor şi că am venit doar ca să-i informăm şi să le răspundem la întrebări... iar discuţiile se poartă de la egal la egal.“

De unde au pornit?

După un interviu, dacă se stabileşte că ai motivaţia de a te implica şi timpul necesar, eşti acceptat. Nu de prima dată se va intra însă la clasă, pentru asta ai nevoie de pregătire şi de o perioadă de acomodare. Să vezi ce se întîmplă. Iniţial la clasă asişti ca observator, împreună cu o echipă de voluntari cu experienţă care moderează sesiunile. Vii la întîlniri săptămînale şi la activităţi în afara şcolii, după care intri la un prim curs de formare, numit „faza întîi“, care constă în 12 sesiuni. (Scaunele la curs sînt întotdeauna aranjate în formă de cerc, ca totul să nu pară o lecţie ţinută de la catedră. E o discuţie, unde toţi sînt egali.) Cele 12 sesiuni au loc în trei zile, de obicei în week-end, de la 9 la 17, formatorii fiind din cei care deja au parcurs fazele de instruire. „Totul este interactiv, nu are nimic de-a face cu nişte cursuri de şcoală, unde elevul doar stă şi ia notiţe“, îmi spune **Anca Costin,** coordonator de programe, ea însăşi venită în organizaţie acum şase ani, ca voluntar.

„Ca voluntar începător parcurgi etapa de instruire, axată pe informaţie, unde afli nu numai despre contracepţie şi boli cu transmitere sexuală, ci şi despre autocunoaştere şi comunicare, ierarhizarea valorilor, plus informaţii despre rolurile sexelor, anatomie şi fiziologie, după care intri în contracepţie şi infecţii cu transmitere sexuală.“

© R. Avram

Ce ajungi să faci?

Odată acceptat şi instruit ca voluntar, începi să participi la diferite activităţi, prelegeri în şcoli sau tot felul de acţiuni pe stradă, în parcuri sau pe litoral, construieşti scenarii, lucrezi în grupuri mici, pe studii de caz. De obicei la clasă se intră cu o lecţie pregătită dinainte, dar, dacă există întrebări suplimentare, abordarea se modifică în funcţie de interesele elevilor. Care ar fi, pe scurt, problemele tinerilor de azi?

Majoritatea provin din mituri (care nu diferă prea mult de miturile adolescenţei mele: părul de pe piept influenţează virilitatea, nu poţi rămîne gravidă la primul contact sexual, sau dacă contactul sexual are loc în picioare – legea gravitaţiei... etc.). Foarte mulţi sînt dornici să afle cît mai multe informaţii reale despre contracepţie şi despre HIV/SIDA, majoritatea devenind conştienţi de acest pericol. „De exemplu mulţi ar vrea să facă testul HIV“, îmi spune **Ovidiu,** coordonator de proiect, dar încă „mulţi habar n-au ce înseamnă asta. Nu ştiu unde să meargă şi ce să facă. Din clipa cînd le dăm informaţii despre locuri unde testul se face gratis şi anonim... cînd văd că de fapt este un lucru absolut accesibil, în condiţii prietenoase, mulţi se şi duc să-l facă.“

Printre informaţiile oferite interactiv la clasă *(via* demitizare şi educaţie propriu-zisă, contracepţie şi protejare), se încearcă şi „jocurile de rol“. **Raluca,** elevă în clasa a X-a, îmi descrie un asemenea joc: „Chemăm voluntari dintr-o anumită clasă, pentru a juca o scenă, fără un scenariu prestabilit. Le dăm doar un caz pe marginea căruia să poată analiza propria situaţie. De exemplu, eşti o fată aflată la o petrecere, iar prietenul tău doreşte să aibă un contact sexual cu tine. Tu nu vrei... ce faci? Trebuie să înveţi să spui nu! Grupul observă reacţiile celor doi şi fiecare încearcă să înveţe cum ar spune un *nu* convingător. E drept că noi putem doar să generăm o asemenea experienţă... restul depinde de ei“.

Scurte portrete de maturitate

Îmi povesteşte, privindu-mă foarte serioasă, de o colegă de-a ei care ţine cure de slăbire. A ajuns la 16 ani să sufere de grave dereglări ale metabolismului, să aibă probleme cu sănătatea etc. „Frumuseţea este ceva absolut trecător“, îmi spune, încercînd parcă să-mi dea şi mie o lecţie. În loc să ai grijă de corpul şi de mintea ta, preferi să ţi le mutilezi doar pentru a arăta o perioadă, relativ scurtă de timp, bine. „Bine“ după anumite standarde în care ea, personal, nu crede. Şi nu crede, nu pentru că nu ar exista, ci pentru că nu sînt construite pe ceva real, ţinînd mai mult de un moft... de o modă. Cum e şi cu ţigările. Îmi confirmă: mulţi colegi de-ai ei fumează, doar aşa... ca să fie *cool*. De parcă nu poţi să fii *cool* decît dacă ţii ţigara aia nenorocită între degete şi-ţi nenoroceşti cu ea plămînii. Foarte mulţi colegi de-ai ei nu se gîndesc absolut deloc la consecinţe... cum e şi cu pilula de a doua zi... are colege printre care pilula a devenit deja o modă. Şi, iar, dînd dezaprobator şi grav din cap: de ce n-or putea fi la modă prezervativul şi viaţa sănătoasă? ***(Andreea** are 16 ani şi este elevă în clasa a X-a la Liceul „Iulia Hasdeu“, din Capitală.)*

„Cursurile astea ne-au responsabilizat şi pe noi“, îmi povesteşte de începuturile venirii sale aici, „în măsura în care ne simţim capabili să-i ajutăm pe cei de o vîrstă cu noi“. Cînd a venit aici, nivelul lui de informaţie era foarte scăzut. „Şi eu eram victimă a aceloraşi mituri. Au urmat însă cursurile de instruire unde am aflat foarte multe lucruri. Pe măsură ce căpătam mai multe informaţii, mi-am dat seama cu cîte probleme ne întîmpină viaţa sexuală şi cît este de vital să transmitem aceste informaţii şi colegilor noştri.“ ***(Liviu** are 17 ani şi este elev în clasa a XI-a.)*

„... mulţi nu ştiu să folosească un prezervativ. Sau ştiu să-l folosească, dar intervine mentalitatea «dacă îi cer să-l folosească, zice că n-am încredere în el». De aici derivă încrederea absurdă în partener, care îi spune: «Stai liniştită, n-o să se întîmple nimic». Sau să ia pilula de a doua zi. Încercăm să schimbăm aceste mentalităţi“ ***(Alisa,** 16 ani, clasa a X-a).*

„Personal, cred că trebuie încurajată autonomia fiecărei persoane de a decide, în cunoştinţă de cauză, ce doreşte... nu trebuie să se ia decizii la presiunea exterioară...“ ***(Mihai,** student ASE).*

„Într-o zi a venit la mine o colegă să-mi spună că bănuieşte că ar fi rămas însărcinată. Ce puteam să fac în primul rînd? Să-i fiu prietenă şi să nu o judec. Mai apoi am discutat cu ea... aşa am aflat că deja luase pastila de urgenţă, dar că i-a fost foarte rău. I-am spus că trebuie să se gîndească foarte bine şi înainte să aibă un contact sexual neprotejat, dar şi după, cînd ia această pastilă... multe fete cred că pastila este un fel de leac universal... au un contact sexual neprotejat spunîndu-şi că nu-i nici o problemă, mă duc a doua zi la farmacie, iau pastila şi am scăpat... ori nici pastila asta nu se poate lua la nesfîrşit... Trebuie să fii responsabil în primul rînd pentru persoana ta, iar dacă celălalt nu respectă asta, nu are ce căuta în viaţa ta. Nu merită să-ţi strici viaţa pentru nimeni.“ ***(Alisa,** 16 ani, Liceul „Iulia Hasdeu“)*

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Pas în doi

Cununie religioasă, a patra la care particip în ultimele şase luni. Constat empiric o creştere exponenţială a numărului de căsătorii. De fiecare dată, în dialogurile cu mirii (prieteni buni sau doar cunoştinţe) aflu despre cît de greu e să-ţi găseşti loc, la o oră convenabilă, în agenda preoţilor sau, mai ales, la oficiul stării civile. Ca să nu mai vorbim de rezervarea unui restaurant la care să aibă loc nunta propriu-zisă. Mă rog, chestiuni de organizare, dar care lasă urme. Vizibile, în primul rînd, pe faţa însurăţeilor.

Prin urmare, la începutul cununiei religioase, şi ea, şi el par alcătuiţi dintr-un amestec păstos de emoţie şi epuizare. Sînt obosiţi, dar nu vor să se vadă asta. El se interesează dacă a ajuns băutura la restaurant şi află răspunsul de la socrul mare fix în momentul în care i se face cunoştinţă cu (încă) o mătuşă din provincie. E verificat: nimeni nu ştie cîte mătuşi are pînă nu se căsătoreşte. Nunta şi, mai ales, cununia religioasă reprezintă momentul în care năvălesc în tabloul de familie toate neamurile şi cunoştinţele. Nu e simplu, mai ales că rişti să le încurci printre ramurile arborelui genealogic şi, dramă mare, să nu le pui în mod potrivit la masă.

Preoţii sînt, în general, mai obosiţi decît mirii. Unii îmi par chiar puţin nervoşi. Oricum, cei mai mulţi dintre ei sînt afoni şi răguşiţi, semn că volumul de muncă e mare ori că admiterea la seminar s-a făcut pe pile. Dar, desigur, o cununie religioasă e frumoasă oricum. Legămîntul în faţa lui Dumnezeu ar fi încă şi mai bine înţeles dacă n-ar exista chinul pantofilor noi. Care sînt buni la probă şi prea mici după ore întregi de stat în picioare. Efectul se vede la nivelul pardoselii unde, pe parcursul celor cîteva zeci de minute cît durează slujba, se desfăşoară un dans bizar cu schimbări frecvente de greutate de pe un picior pe altul.

Tabloul figurilor e aparte. Cavalerii şi domnişoarele de onoare încremenesc într-o atitudine gînditoare, socrii mari şi mici încremenesc pur şi simplu. Cele mai fericite sînt bunicile, cei mai trişti, copiii. Pentru toate celelalte rude, e fie prea cald, fie prea frig, prea lung sau prea scurt, prea puţin sau prea mult din toate.

Între timp, ei îi cade voalul, lui nu-i intră coroniţa pe cap („E căpos!“, încearcă cineva o glumă), iar costumele scoase de la naftalină plesnesc sub presiunea kilogramelor revărsate peste curele. Se şopteşte mult, ca la teze. Fotografii profesionişti sau amatori ţopăie prin faţa altarului, căutînd unghiul potrivit pentru momentul culminant în care mirii sărută mîna naşilor. Cînd se întîmplă, se aud rîsete înfundate şi biserica e fulgerată de zeci de bliţuri. Gata, au făcut-o şi pe-asta!

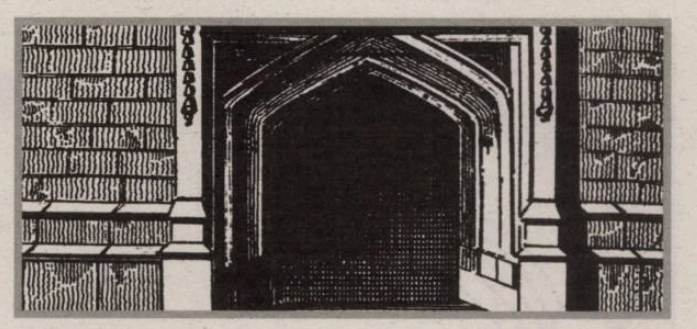

La ieşirea din biserică aşteaptă unu, doi sau chiar trei cerşetori deghizaţi în *porte-bonheur*. Le dai, o să ai: copii, bani, sănătate. Le-ai trage un şut în fund, dar nu se cade. Le dai. E primul pas din lunga etapă de cedări ale unui bărbat însurat, dar la cununia religioasă se numeşte generozitate.

SE ASCUTE LUPTA DINTRE UN SURÎS CU CONFIRMARE DE PRIMIRE ŞI VECHEA FRÎNĂ

● Un polonez şi-a revenit din comă după 19 ani. Comunismul căzuse, avea 11 nepoţi... Ca-n *Good-bye, Lenin!* Se ascute lupta dintre realitate şi ficţiune. (**M. C.**)

● Ipoteză de lucru: şi dacă la sfîrşitul unui telejurnal ni s-ar propune „Să aveţi o seară acceptabilă“? Aş emite un surîs excelent spre remarcabil. (**R. C.**)

● Mi-am trimis fişa fiscală prin poştă cu confirmare de primire. Aşa am aflat că Poştei Române i-a luat nu mai puţin de şase zile (6) să livreze scrisoarea pe distanţa aceluiaşi sector şi încă opt (8) să-mi aducă înapoi confirmarea. Băieţi, zău, ce atîta grabă!? (**M. C.**)

● „Ce părere aveţi despre noile mînere?“, stă scris pe noile mînere din noile metrouri bucureştene, dîndu-se chiar o adresă de e-mail unde să ţi-o poţi posta. Părerea. Întrebare: da' părerea despre aglomeraţie, mizerie, lipsa de aer şi despre vechea, dar mereu surprinzătoarea aşteptare, unde s-o postez? Sau despre toate astea se ştie deja, nu mai au nevoie de site? (**S. G.**)

● Pentru a obţine un nou permis de conducere auto, cetăţeanul român trebuie să îndeplinească o serie de formalităţi, printre care şi un control medical cu tot felul de analize şi consultaţii. Toate se plătesc şi sînt obligatorii. Printre ele şi viza cabinetului de obstetrică şi ginecologie.

Cu ochii-n 3,14

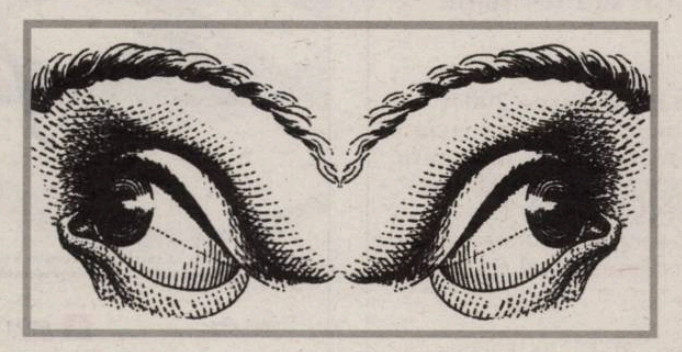

Ce legătură o fi între chestia aia şi volan (dacă nu cumva o fi vorba de frînă)? Şi de ce nu fac şi bărbaţii un control, măcar aşa, să nu se interpreteze ca discriminare... la urologie. (**A. M.**)

SE ASCUTE LUPTA DINTRE TIMPURILE CLARE ŞI VISUL DE VEACURI AL UNUI EU CUBIC

● Din excelentul eseu despre Rimbaud al lui Vasile Popovici, aflu un amănunt cu totul surprinzător despre poetul vizionar: avea peste un metru optzeci înălţime (cf. Alain Borer), ceea ce ne contrazice nu doar prejudecăţile despre constituţiile (puţin atletice) ale poeţilor, dar şi aşteptările antropometrice în raport cu timpurile sale. Astăzi l-ar depăşi cu siguranţă pe Michael Jordan. (**S. S.**)

● Cuplul Nixon (preşedinte SUA, 1969-1974) – Kissinger (secretar de Stat SUA, 1973-1977) a rămas în istorie ca acela al unor politicieni solidari în iniţiativele lor. Nu a fost chiar aşa. Celebrul dispozitiv de înregistrare (care a determinat, în cele din urmă, demisia lui Nixon) a fost instalat tocmai pentru ca preşedintele să poată avea dovezi clare dacă ministrul său de Externe ar fi susţinut că preşedintele i-a spus ceea ce nu i-a spus. Nici unul dintre membrii acestui cuplu nu era convins că discută cu un om sănătos la cap. Kissinger spune despre Nixon „nebunul“, „maniacul“, „minte de chiftea“, iar Nixon cînd vorbea despre Kissinger, dar şi cu Kissinger, îi zicea „ovreiaşul“. Agenţia de Securitate Naţională înregistra convorbirile telefonice ale lui Kissinger, dar şi pe ale lui Nixon, cerceta intens tot ce aruncau ambii la gunoi şi probabil că înalţii funcţionari de la Casa Albă aveau dreptate cînd îi considerau „paranoizi“. Cartea, scrisă de Robert Dallek, cu toate amănuntele ei picante a apărut, cu o mare întîrziere, în 2007. (**M. B.**)

● Pe lîngă Miercurea Sibiului, pe marginea şoselei, un panou pe care scrie: „Cumpăr euro-paleţi non stop“. Cred că visul de veacuri al societăţii de consum s-a împlinit: a apărut cumpărătorul non stop. (**M. V.**)

● De la depărtare, crezi că pe pachet scrie „Eugenia“ (pentru că e vorba de eugenii). Dacă te apropii, îţi dai seama că te-ai înşelat. Pe pachet scrie, de fapt, „Eu sunt genial!“. Care „Eu“? (**C. P.-B.**)

● Cezărica, iapa bunicului meu de la Horezu (despre care am scris şi în *Dilemateca),* a fătat săptămîna trecută, pentru prima dată, o mînză roşie-roşie, pe care acum o îndopăm cu zahăr cubic şi ne gîndim ce nume să-i dăm. Aştept sugestii pe e-mail-ul redacţiei. (**M. C.**)

SE ASCUTE LUPTA DINTRE REACŢIILE DE PLASTIC ŞI PERSPECTIVA PRECARĂ A ZILEI

● Nasol! În filmul lui Cristian Nemescu premiat la Cannes ţiganii sînt prezentaţi drept hoţi din marfare. Aştept reacţiile şi corectarea politică de pe blog-ul vigilentului Dragoş Bucurenci. (**M. C.**)

● În staţia autobuzului 331, o doamnă nervoasă nevoie mare îmi dă un brînci de pe trotuar, bolborosind: „Unde eşti, fir-ai tu să fii?! Că n-am timp să alerg după tine! Pe unde te-oi fi ascuns? Naiba să te ia!“. Toate apostrofările doamnei care nu mai conteneau recunosc că mi-au captat atenţia. Am urmărit-o îndelung, curioasă fiind cine oare o enervase în aşa hal. „Lasă că te prind eu! Of, vezi tu!“ Şi numai ce o văd aplecîndu-se după o biată vrabie, o înşfacă de pe caldarîm şi o vîră într-o pungă de plastic, nu care cumva să mai scape. „Na, să te văd cum mai fugi tu acum!“ – şi o mai îndeasă o dată în pungă, aşa, de siguranţă. Că bine spunea cineva, „fiecare cu păsărica lui“. (**R. T.**)

● La emisiunea *Trădaţi în dragoste,* din 4 iunie a.c., am înţeles importanţa a două staţii de tramvai. Pîrîta, o studentă ce locuia în zona Piaţa Domenii, a fost prinsă de iubitul ei oficial, un soi de halterofil cu faţă goală, că are o altă idilă, din următorul motiv: în afara drumurilor zilnice pînă... în Piaţa Domenii, era suspect că, din cînd în cînd, lua tramvaiul două staţii pînă în... Piaţa 1 Mai. Două staţii înseamnă mult: alt cartier, altă perspectivă! (**I. P.**)

● În fond, în democraţia asta precară, lupta politică – obscenă şi ineptă pînă la hilar – se duce exact după formula memorabilă din filmul lui Porumboiu *A fost sau n-a fost?:* „Am făcut şi noi o revoluţie aşa cum am putut şi cum ne-am priceput“. (**R. C.**)

● Zice un anunţ din *Evenimentul zilei* de vineri, 1 iunie 2007: „Cumpăr costum antic de scafandru, vechi de peste 60 de ani“. Înţeleg de aici că vremurile cînd România se scufunda în comunism aparţin Antichităţii, iar astăzi – după o scurtă depresurizare – plutim relaxaţi prin Evul Mediu. (**D. S.**)

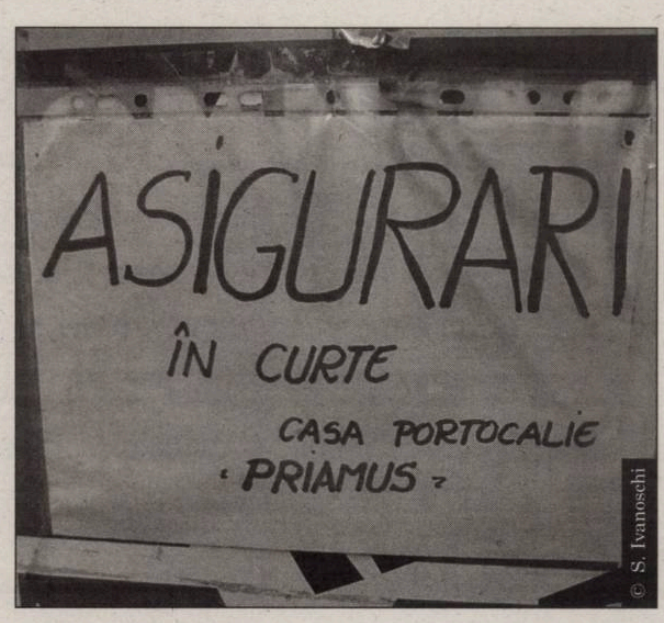

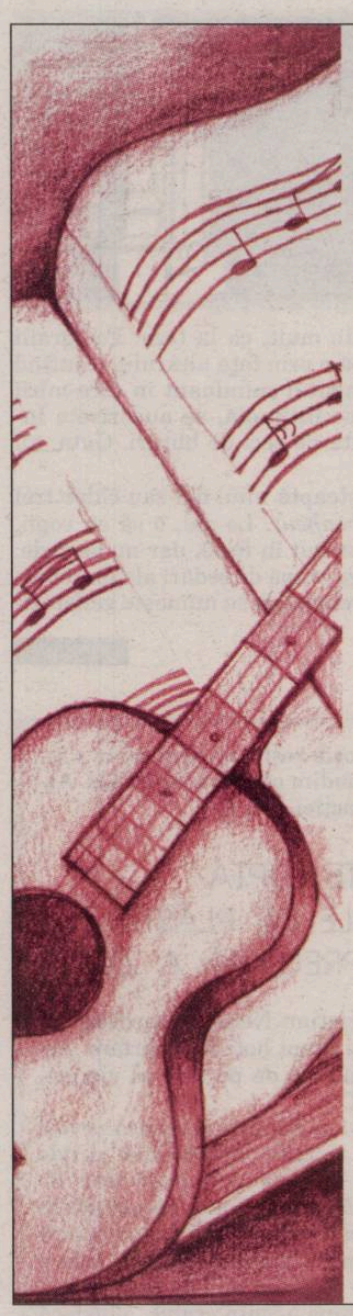

FVNDATIA ANONIMVL
organizează

Festivalul de Muzică Tânără

PROMETHEVS

Sfântu Gheorghe, Delta Dunării
ediția a III-a
11 - 22 iulie 2007

Preşedintele Festivalului: Nicu Alifantis
Invitat special: Heidi Schmidt
Participă 7 tineri solişti sau formaţii.

Înscrieri până la data de 15 iunie 2007.
La preselecţie sunt admişi tineri cu vârsta maximă 30 de ani. Pentru înscriere trimiteţi CV, fotografie şi CD cu 3 piese muzicale pe adresa
FVNDATIEI ANONIMVL
(B-dul Primăverii nr.12, sector 1 Bucureşti)
sau pe e-mail: office@anonimul.ro

Detalii suplimentare la telefon : (021) 230.16.93 sau pe www.anonimul.ro

Musique Ancienne
Musiques au musée

12 iunie - 19h30 - Sala Auditorium - MNAR
Ansamblul Il Seminario Musicale
Dirijor Gérard Lesne

Ensemble XIII-21, baroque nomade - 10 octombrie
Académie baroque d'Ambronay - 16 octombrie
Ensemble Ausonia - 18 noiembrie

Première SAISON
Muzeul National de Arta al Roumaniei
2007

Billets en vente à l'entrée du concert et à partir du 4 juin à l'Institut Français de Bucarest (10h-18h) ; renseignements : (021) 316 38 36
Biletele se pot cumpara la intrare, înaintea concertului si, incepînd din 4 iunie, la Institutul Francez din Bucuresti (orele 10.00 - 18.00) ; Informatii : (021) 316 38 36

Partenaires principaux: BRD Groupe Société Générale; APA NOVA; une compagnie VEOLIA APA
Partenaires stratégiques de l'Ambassade de France: Carrefour
Partenaires média: TVR; RFI; DILEMA VECHE; 24 FUN; Cotidianul

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 1 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 13. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:
- DOSAR: Încotro se îndreaptă povestea.
Despre cărțile pentru copii citite de adulți... și invers
- MERIDIANE: Kjell Espmark despre Premiul Nobel
- ANCHETĂ: În ce ați vrea să vă transformați peste noapte?
- INTERVIU cu Ileana Mălăncioiu:
„Am reușit să rămîn eu însămi“
- PROFIL: Grigore Arsene
- FRAGMENTE: Radu Paraschivescu, *Biserica catodică*
- RĂSPUNDE! – Animalele care contează în literatură

Dilemateca
Îți dă de citit

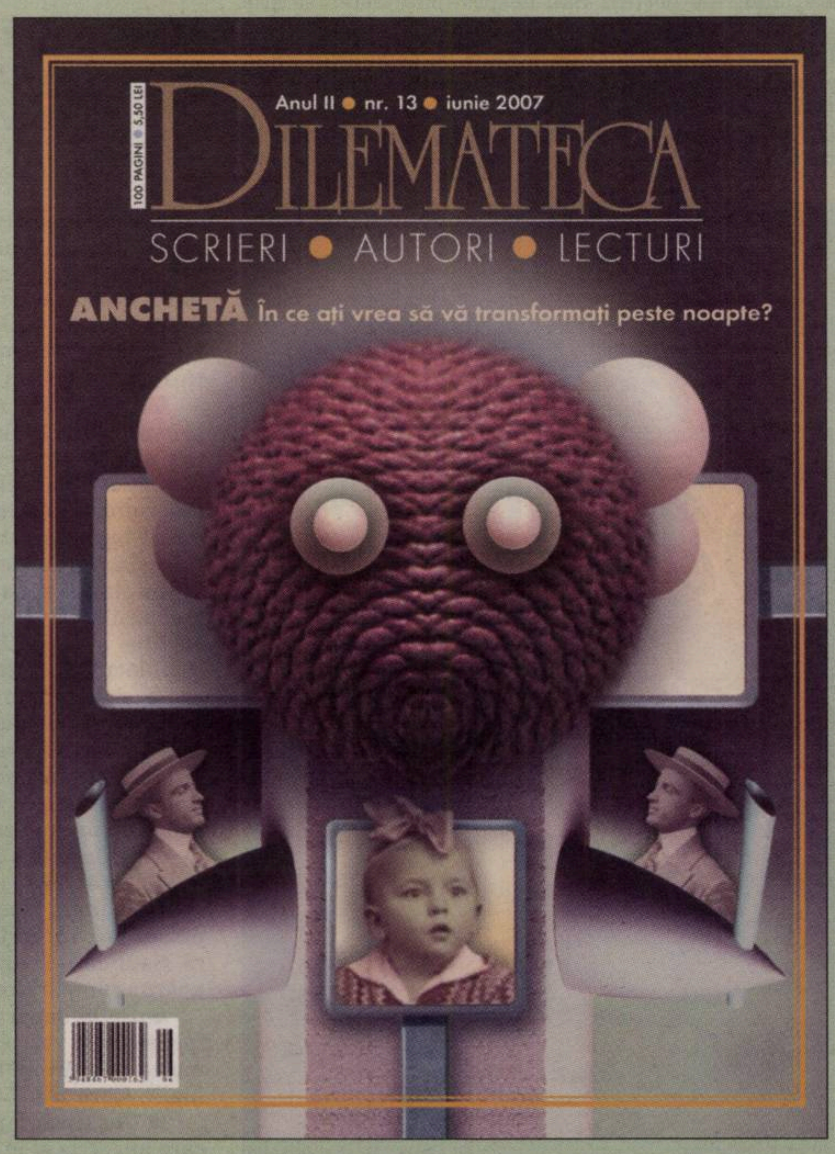

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **175** ● 14-20 iunie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“

pagina **3**

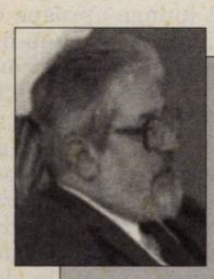

Andrei Pippidi
„...la Bucureşti
în 1836“

pagina **8**

Andrei Gorzo
despre
California Dreamin'

pagina **15**

DEPENDENȚA DE PUTERE

„În straiele ei pătrunzi
cu bani mărunți,
cumperi pe nimica toată
gesturile
pentru care s-a plătit
cu viață și cu sînge.“

STANISLAW JERZY LEC

5 948467 000155 23

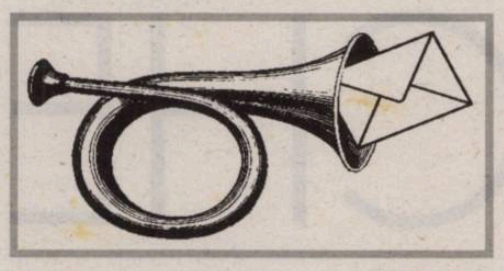

Nr. 172: *Articolul lui Robert Turcescu, „De mamă“*

Alt glas, altă părere...

În rubrica „Alte glasuri, alte păreri“ (dar cu un singur subiect, Robert Turcescu) din nr. 172, autorul (acelaşi cu subiectul...) se vaită, încă din titlu, „De mamă“, că în ultima vreme s-a înrăit lumea. Eu însumi gazetar, îmi preget, cum zice olteanul, să scriu confraţilor, cu toate că o nenorocire personală mă face prieten mai mult cu computerul decît cu altcineva. Numai că, din păcate, dl Turcescu, în (prea) variatele sale posturi dă semne de pierdere a simţului realităţii.

Se căinează, ziceam, domnia sa că a fost, şi o mai fi, înjurat. Dacă s-ar putea detaşa puţin din pîcla în care a intrat, ca şi mulţi alţi colegi de-ai dumisale, ar putea observa că motive de exasperare avem mai ales noi, consumatorii de presă. Nu ai cum să nu-ţi pierzi cumpătul cînd observi că se insistă diabolic pe subiecte care nu ar merita mai mult de o consemnare sau, dimpotrivă, că se trage o fuşeraie pe subiecte cu adevărat relevante. Contrar unei fărîme de bun-simţ, afli din nesfîrşite emisiuni şi din paleşti tipărite că te-ai dus de pomană la vot la referendum, că eşti doar 33% din nu ştiu ce (las' că şi acel „ce“ nu-i clar, şi nici nu se vrea a se clarifica), iar mai importanţi sînt cei care nu au făcut nici un efort. În ciuda unei minime decenţe se repetă obsesiv cîte o expresie, sub ochii tăi neîncrezători apar fel de fel de pretinşi experţi, jurişti cu ifose sau dătători cu părerea în orice, sînt cu duiumul, care nu pot stabili, nici după 10 zile, dacă „Măi, păsărică“ este o expresie sexistă, discriminatorie, încalcă egalitatea de şanse sau reprezintă numai o jignire, poate fi încadrată la infracţiune ori doar la contravenţie (6 subsecretari de stat au zis că nu, iar 2 au spus da, toţi cu maşină la scară, secretară şi lefuri occidentale). Tot aşa, abia ce-ţi potoleşti cu un valium bătăile bucuroase de inimă de după secvenţele de la Cannes, că şi apar fel şi fel de realizatori care îşi umplu emisiunile cu dezbateri privind chemarea în judecată a lui Mungiu sau posibilul proces pentru furt intelectual (vorba lui Caragiale, subiect de piesă de teatru, unu' iubeşte pe una, iar părinţii sînt împotrivă, subiect „recomandat“ unui insistent debutant), privirile sînt sumbre, cearta atinge accente de uşa cortului (mă paşte CNCD-ul?), în fine, tot ceea ce se întîmplă în presa noastră plină de ifose, false, din partea „formatorilor“ nu face altceva decît să exaspereze.

Apoi, dacă mai pui şi de un boicot idiot, la care, culmea, consimte şi o instituţie care prin lege nu are voie să facă acest lucru (ca şi cum armata ar începe să facă manifestaţii împotriva înarmărilor!), chiar că putem ajunge la capătul răbdării. După care, răcoriţi, la renunţarea la ziarişti. De acest gen. Că, slavă Domnului, avem ce face în viaţă...

Lucian OPREA
oprealucian2002@yahoo.ca

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Să hulim kitsch-ul românesc, dar cum?!

Exasperant de des simţul auditiv îmi este atacat de un ton tot mai nemulţumit, mai „plîngăcios“ folosit de români. Simţămintele de frustrare, nemulţumire, dezamăgire se îndreaptă împotriva majorităţii societăţii (a se nota că nemulţumiţii neagă orice apartenenţă la gloata de neiopliţi) ale cărei „păcate“ sînt lipsa bunului-gust, încăpăţînarea cu care aceasta îşi apără non-valorile, ignoranţa în ceea ce priveşte etalonul internaţional al stilului. Nu am de gînd să redactez un manifest în vederea ridicării manelelor la statutul de artă muzicală, nici să fiu vocea care declară „mistocănismul“ românesc drept caracteristică a mentalităţii, a spiritului românesc, reminiscenţă a balcanismului, nici să creez o schiţă a romanului martirizat de lipsurile crescînde, sărăcit de şansa de a-şi modela existenţa după un oarecare şablon estetic. Nu, eu vreau să analizez în cîteva rînduri atitudinea „nemiloasă“ a cîrcotaşilor pe care-i aud mai mereu vociferînd nemulţumiţi. Ceea ce mă intrigă este că de cele mai multe ori (şi aici nu mă refer la cei cu capacitatea de discernămînt în ceea ce priveşte bunul şi prostul gust şi cu îndeajuns de multă modestie marcă a unei solide educaţii) termenii de comparaţie sînt nişte valori occidentale, precum blazatul şi mereu boemul tînăr francez, mărcile arhicunoscute ca PRADA, GUCCI etc., atitudinea de *self made man,* imaginea preafericitului american element al unei societăţi unde libera exprimare şi libertatea individuală sînt de neatins. Exasperarea mea ajunge aproape de paroxism atunci cînd, dialogînd cu unii dintre aceşti îndoctrinaţi ai ideilor provenite din exterior, mărturisesc că nici măcar nu au avut ocazia să se convingă de veridicitatea acestor concepte primite de-a gata, deoarece nu au trecut de graniţele spaţiului mioritic, nucleul aşa-zisului „prost-gust“, cutiuţa magică a „tembelizorului“ şi revistele de „high-life“ fiind în cazul acestora singurele intermediare cu Occidentul, privit ca referinţă de necontestat. Deranjant pentru pavilioanele urechilor mele tot mai des agresate este modul acela ofensiv de exprimare a dorinţei de a înlocui nişte non-valori cu altele creditate deja în Occident, se ajunge deci la aceeaşi problemă a formelor fără fond, a renunţării la o prea solicitantă adaptare şi selecţie a valorilor importate în favoarea unei mult mai comode preluări, bazîndu-ne pe aprecierea unor societăţi superioare. Nu zic, reserve de kitsch şi grosolănie avem, slavă Domnului, dar mie mi se pare al naibii de dezgustătoare şi această „preacurvie“ cu nişte concepte, stereotipii importate şi adoptate fără a fi trecute printr-un prealabil filtru constituit din capacitatea noastră de a judeca informaţiile receptate. Prefer un concert Richard Clayderman unuia cu Vali Vijelie? Categoric. Înclin să prefer occidentalul civilizat, românului lipsit de simţ civic? Absolut. Aş vrea să-mi aleg vestimentaţia viitorului sezon de la Paris, şi nu din Piaţa Mărăşti? Da. Cu toate acestea, refuz (e dreptul meu) să generalizez şi să afirm că întreaga societate românească suferă de handicapul lipsei oricărui simţ estetic şi civic şi că viaţa adevărată este întotdeauna altundeva – în acest caz în Occident –, un altundeva de multe ori edulcorat pînă la refuz. Să hulim kitsch-ul românesc, dar să-i găsim alternative cu gust în acelaşi spaţiu în care-şi are germenii.

Adriana CACOVEANU
adrianacacoveanu@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Stres, nervi, furie**
- **Oroarea de politică**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.700 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....Compania*..... Cod Fiscal*.....(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

1969, iulie

În interiorul unei importante biserici müncheneze *(Frauenkirche)*, există un loc din care nu se vede nici o fereastră. Restauratorii din secolul al XVIII-lea l-au numit „pasul diavolului“. Efectul obnubilant al prezenței demonice. Ești sub puterea acestei prezențe, cînd nu vezi nici o ieșire, cînd te simți „arestat“ în propria ta închidere.

*

În biserica *Sankt Sebaldus* din Nürnberg, mormîntul „patronului“ e decorat cu melci. Ni se spune că melcul e un simbol al morții. Dar nu poate fi vorba de un strict simbolism funerar. Corelația melcului cu ploaia, cu umezeala vulvei, cu morfologia spiralei (cochilia) trimit, mai degrabă, la ciclurile fertilității, ale alternanței dintre moarte și reînviere. (Vezi mișcarea coarnelor, care se ascund și reapar, ca într-o ritmică a eternei întoarceri.)

*

Călătorie *versus* sedentarism. Cine are orgoliul de a nu se repeta, cine se simte ofensat de convenții și stereotipii simte mereu nevoia irepresibilă de a pleca. Nu te poți dărui decît o singură dată. Apoi, te repeți. E preferabil, de aceea, ca după dăruirea dintîi, cea adevărată, să schimbi locul și oamenii. Călătorul *par excellence* este Don Juan. Nimic mai deprimant, mai dezamăgitor, mai nefiresc, decît să ți-l închipui pe Don Juan în ipostaza soțului „așezat“, copleșit de ticurile cotidiene ale conjugalității. Don Juan în papuci! Interzicînd, sau îngreunînd, călătoriile, comunismul se apără de dimensiunea donjuanescă a omului: înlocuiește infidelitatea fertilă, patosul noutății, cu fidelitatea impusă a unor personaje statistice. Spiritul ascetic al comunismului – o imitație satanică a ascezei monahale, care e, de fapt, apogeul călătoriei, saltul dincolo de lume, evadarea în sus. Monahul e liber, în numele credinței, de toate fidelitățile: un Don Juan destrămat de extaz.

1973, vara

A fi „angajat“, a avea o viață „orientată“ nu înseamnă a face un singur lucru, ci a subordona tot ce faci unui singur lucru. (De adîncit, *à propos* de Van Gogh.)

Vineri, 2 mai 1980

Adeseori, e o greșeală să abordezi spiritul în frontalitatea obsesivă a problematicii sale. E mai eficace accesul *indirect*, prin practica modestă a unei activități particulare. Nu trebuie să excluzi nimic, „de dragul spiritului“. Dimpotrivă: de dragul spiritului trebuie să asumi totul. Spiritul e singura realitate îndeajuns de puternică pentru a-și păstra rangul, indiferent de spațiul care îi e rezervat în economia existenței individuale. Cu condiția ca un asemenea spațiu, oricît de mic, să-i fie cu adevărat rezervat. Viața *închinată* spiritului e împlinirea zilnică a lotului care îți revine, scrupulul datoriei imediate, al slujirii. Spiritul e contingență asumată: nu ți se cere să lucrezi mereu cu el, în perimetrul lui, ci *să-i dedici* tot lucrul tău. Legea vieții spirituale a omului căzut este *intermitența*. Și primul act de onestitate spirituală e aderența calmă la condiția care îți este dată.

1991, august

Confesiunea unui comunist: „Toate principiile noastre au fost corecte, dar rezultatele au fost greșite“ (Arthur Koestler, *Darkness at Noon)*. Toate nebuniile politice ale veacului, toate crimele lui sînt eșecuri derivate din *prestigiul pur al principiilor*. Nu sînt valide decît principiile care trec proba bunului-simț. Iar bunul-simț spune că principiile care dau rezultate greșite *nu* sînt corecte.

*

Diferența dintre „darul lacrimilor“ și sentimentalism. La mormîntul mamei sale, Alioșa nu lasă să se vadă nici o urmă de emotivitate. Taică-său, în schimb, impurul Feodor, plînge. „Îl podidiră lacrimile“ – spune Dostoievski. „Era sentimental de felul lui. Hain și sentimental.“

cu dilema la croitor

Credeți că Zona Zoster a domnului Iliescu are o semnificație politică?

În mod normal, Ion Iliescu ar fi trebuit să sufere de boala nobililor francezi care, din pricina excesului de vînat, erau atinși de gută. La cîți colegi a înfierat, a pus la zid și a păpat bătrînul activist, ar fi binemeritat acum o frumoasă gută ideologică.

Mircea DINESCU

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ei se fac că ne conduc, noi ne facem că-i votăm

Să ne imaginăm (știu, e vară și sîntem plictisiți de politică, dar tocmai de-aia...) că, într-o bună dimineață, un parlamentar român s-ar duce la microfonul înaltului for legislativ al țării și ar propune să fie introdusă pe ordinea de zi o dezbatere despre viitorul Europei, cu următoarea agendă de lucru: a) „Noi provocări pentru Uniunea Europeană“ (în special schimbările climatice și securitatea energetică; b) „Arhitectura și substanța unui viitor Tratat“; c) „Rolul parlamentelor naționale în procesul de reformă“. Vi se pare „de pe pereți“ o asemenea ipoteză? Și mie, dar pornesc de la prezumția de nevinovăție: în definitiv, de ce să nu-l creditäm pe vreunul dintre sutele de deputați și senatori ai României cu o asemenea candoare?... Sigur, ar trebui – pentru ca exercițiul de imaginație să fie complet – să încercăm să ghicim și reacțiile „plenului“ la o asemenea propunere. Mărturisesc că nu sînt în stare, nu am o imaginație atît de amplă; pot doar întrezări niscaiva rîsete zglobii, mirări profunde și perplexități seci („ce l-o fi apucat și pe ăsta?...“), vociferări din toate direcțiile („avem alte priorități!...“) și retezări fără drept de apel („dom'le, ne lași?...“).

Și totuși, o astfel de propunere nu vine din neant; este chiar agenda de lucru a Adunării Parlamentare Comune organizate la Strasbourg pe 11-12 iunie, în cadrul căreia re-

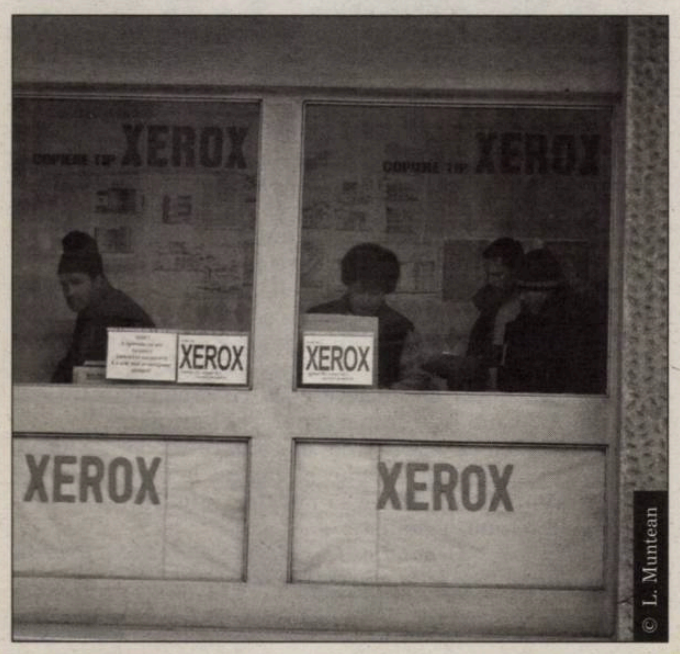

prezentanți ai Parlamentului European și ai Parlamentelor naționale s-au întîlnit pentru a discuta aceste teme de interes pentru toți cetățenii UE. Au participat și șase membri ai Parlamentului României. Ați văzut vreun reporter din presa noastră cea de toate zilele înghesuindu-i pe onorabilii cu microfonul pentru a-i întreba ce s-a discutat acolo, astfel încît să dea de știre țării întregi despre viitorul care ni se pregătește? Mai mult decît atît (și cer scuze că iar fac apel la imaginație...), să presupunem că unui producător TV sau unuia dintre popularii noștri moderatori i s-ar propune să facă o emisiune exact despre asta – despre viitorul Europei în care (zice-se) tocmai am intrat. Aici imaginația mea e capabilă să facă față: majoritatea producătorilor și moderatorilor ar răspunde, sec, că astfel de subiecte „nu fac audiență“, ba chiar că „sînt plicticoase“. Și poate că ar ști ei ce spun...

Una peste alta, se pare că trebuie să ne împăcăm cu situațiunea: viitorul Uniunii Europene și temele europene, în general, nu au loc pe agenda noastră publică. Iar dacă pentru dezinteresul publicului larg se pot găsi explicații și scuze, indiferența mediului politic față de aceste teme nu este scuzabilă. Desigur, în toate țările europene chestiuni precum Tratatul constituțional ori reforma instituțiilor UE nu atrag prea mulți telespectatori; în toate țările UE, cetățenii sînt mai atenți la problemele strict naționale decît la cele cu bătaie europeană. Dar *politicienii* din aceste țări găsesc loc, în preocupările lor, și pentru chestiunile de interes european și au capacitatea de a construi legături raționale între politicile naționale și cele europene. La noi, șochează distanța enormă dintre „uzul intern“ și „fațada europeană“ a politicii. Ai noștri dovedesc în ultima vreme o iraționalitate de-a dreptul iresponsabilă în a-și epuiza resursele în „negocieri“ pe colțul mesei și într-un război de vorbe grele care nu au adus, pînă acum, nimic. Iar nivelul disputelor a ajuns atît de jos, încît nu se mai poate prevedea vreo cale onorabilă de ieșire din conflict. Într-un asemenea context, evident că probleme precum încălzirea globală sau resursele energetice ale viitorului nu-și găsesc locul în actualitatea românească. Poporul cască gura spre politicieni (iar cînd se plictisește, schimbă canalul pe o emisiune distractivă), politicienii se bat orbește să cîștige voturile poporului pentru viitoarele alegeri (pe care, altminteri, toate partidele le-ar vrea amînate cît mai mult), iar în această sarabandă prostească nimănui nu-i mai pasă, de fapt, de nimeni: politicienii încearcă să cîștige popularitatea publicului prin discursuri, publicul e tot mai indiferent față de politicieni, pentru că „toți sînt la fel, mint și fură“. Deocamdată, acest proces de „dezinteresare“ reciprocă și progresivă pare a duce

către un singur efect, asemănător celebrului „principiu“ al economiei socialiste: „noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc“. În democrația noastră, „ei se fac că ne conduc, noi ne facem că-i votăm“. Între voturi, fiecare își vede de ale sale.

Probabil că acesta este un efect pervers al aderării la UE. Ani la rînd, cetățenii au așteptat intrarea în Uniune ca pe o pătrundere în El Dorado, iar demnitarii au bifat, de voie-de nevoie, *acquis*-ul comunitar. Acum, inapetența noastră față de problemele comune ale Europei iese la iveală în toată splendoarea. Ne comportăm – în ciuda orgoliilor – ca o țară de categoria B a Uniunii Europene. Iar asta n-ar trebui să fie o surpriză pentru nimeni. Mai îngrijorător este însă că, pe lîngă indiferența față de chestiunile europene, dovedim o iresponsabilă indiferență și față de „ideea de viitor“. Blocați în conflictul Băsescu-Tăriceanu și preocupați de micul aranjament politic de mîine, rămînem de fapt la „metoda“ strămoșească de implementare a politicilor pe termen lung: „ce e scris și pentru noi“. Să-și facă dumneaei Europa viitorul cum crede mai bine, sîntem convinși că nu ne va lăsa la greu...

ținerea de minte

„Indiscutabil, la contele Tolstoi găsim aceeași dragoste față de oameni ca și la Dickens și Turgheniev, și el știe să fie receptiv la nenorocirea aproapelui său. Deosebirea constă în faptul că această „receptivitate“ nu este pentru el un sfîrșit, ca la ceilalți, ci doar un început. Deosebirea constă în aceea că el consideră insuficient faptul că ești receptiv cînd e vorba de sărăcie și că dai de pomană unui om sărac, cu toate că amintește cît de plăcut este să dai și ridică milostivirea la rang de principiu. Dar acest lucru provine din faptul că înțelege foarte bine cît de puțin poate ajuta un asemenea gest, dorește mai mult – nu găsește nimic și începe o predică în numele căreia îi distruge pe Anna Karenina, Vronski, Koznîșev și toată intelectualitatea, arta, știința...“

(Lev Șestov în *Filosofia tragediei*, traducere de Teodor Fotiade, Editura Univers, 1997)

presa despre...

Moţiunea „noastră“...

● ***Cuminţei.*** „Şedinţa în care s-a dezbătut moţiunea de cenzură a PD a fost una extrem de liniştită. Parlamentarii au fost blazaţi de discursurile lungi care s-au desfăşurat pe parcursul a patru ore. Rezultatul previzibil al moţiunii i-a determinat pe parlamentari să renunţe la bălăcăreala cu care sînt de obicei asezonate şedinţele importante. Deputaţii şi senatorii şi-au găsit de lucru în băncuţe, fie citind cuminţei ziarele, fie conversînd cu colegii, fie semnînd acte sau vobind la telefon. După vreo două ore de discursuri, aleşii neamului au început să se perinde pe la bufetul Parlamentului.“ (L. Pîrvu, „Parlament – ziua moţiunii liniştite“, *HotNews.ro,* 12 iunie)

● ***Cu bîlbîieli.*** „Vizat de textul moţiunii, premierul Tăriceanu nu s-a lăsat impresionat, ajungînd la Parlament cu o jumătate de oră întîrziere. Relaxaţi, Bogdan Olteanu şi Nicolae Văcăroiu s-au amuzat împreună de la tribună pe seama colegului de la PD Nicolae Iotcu, care s-a bîlbîit în timpul citirii în plen a textului moţiunii. Premierul Tăriceanu a deschis ostilităţile atacîndu-l pe şeful statului, «un personaj care se crede trimisul lui Dumnezeu pe pămînt». Democraţii şi preşedintele Băsescu au devenit ţinte la tribuna Parlamentului. Spre deliciul colegilor de partid, liberalul Puiu Haşotti a asemănat documentul cu «jurnalul unui pirat supărat că nu mai are ce jefui». Crin Antonescu a plusat numindu-i pe democraţi «bastarzii lui Ion Iliescu». Vicepreşedintele PSD Victor Ponta a anunţat că partidul nu va vota moţiunea şi nu va participa în nici un fel la ea, aceasta fiind expresia unei răfuieli între PNL şi PD. Membrii PRM şi-au declarat prezenţa în sală, dar s-au abţinut la vot, nu înainte de a critica prin Lucian Bolcaş textul documentului care poartă amprenta lui Băsescu. (Iulia Vaida, Adriana Duţulescu, Andreea Nicolae, „Moţiune de cenzură fără votanţi“, *România liberă,* 12 iunie)

● ***„Eu citesc ce este scris!“*** „Primul anunţ privind votul a fost făcut pe holul din faţa sălii de şedinţă, de către secretarul Camerei, Ioan Munteanu, care a spus că s-au înregistrat 115 voturi «pentru» şi 112 «împotrivă». După anunţul lui Munteanu, senatorul PC Gavrilă Vasilescu a citit, în plenul reunit, din procesul-verbal, rezultatele votului la moţiunea de cenzură, din care reieşea că la vot au fost prezenţi 381 de parlamentari, 153 nu şi-au exercitat dreptul de vot, au existat 227 de voturi valabil exprimate şi un singur vot anulat. Potrivit lui Gavrilescu, care citea din procesul-verbal, au existat 112 voturi «pentru» moţiune şi 115 voturi «împotrivă». În acest moment, a intervenit preşedintele Senatului, Nicolae Văcăroiu, care l-a corectat pe senatorul Gavrilă Vasilescu. Potrivit lui Văcăroiu, au existat 115 voturi «pentru» şi 112 voturi «împotrivă». „Cei care au votat pentru moţiunea de cenzură au fost 115, iar

voturi împotrivă au fost 112», a declarat Văcăroiu. Gavrilă Vasilescu a replicat: «Domnule preşedinte, eu citesc ceea ce este scris!» (Liliana Ruse, „Boc s-a plictisit şi el la propria moţiune de cenzură“, *Gândul,* 12 iunie)

● ***„Din surse“.*** „La finalul Biroului Permanent de ieri, liderul PD, Emil Boc, a anunţat că moţiunea de cenzură depusă de PD în Parlament, chiar dacă nu a trecut, «a meritat» pentru că acest demers «va oficializa alianţa contra naturii între PNL şi PSD». Potrivit lui Boc, deşi liderii celor două partide neagă colaborarea, între ele ar exista un protocol secret de colaborare. «Protocolul va apărea. El va fi materializat în foarte multe poziţii publice ocupate de către membrii PSD», a explicat Boc, dînd exemplul social democratului Mircea Ursache, care a fost numit în Consiliul de Supraveghere al Fondului Proprietatea. Liderul PD susţine că ştie de protocol «din surse», dar că este sigur că acesta va fi făcut public la un moment dat. Întrebat cine va face public acest protocol, Emil Boc a replicat: «Îl vor da ei, la un moment dat, pentru că, pînă la urmă, nu se vor înţelege şi vor trebui să-l dea public»“. (Lucian Gheorghiu, Raul Balogh, „Moţiunea de cenzură a picat cu brio, *Cotidianul,* 12 iunie)

● ***Să mai discute, să mai analizeze...*** „Democraţii au fost nişte naivi atunci cînd au crezut că moţiunea lor de cenzură are şanse de izbîndă. Bine, ei spun că scopul lor în definitiv a fost atins şi că au scos la iveală, prin decizia pesediştilor de a nu vota moţiunea, înţelegerea secretă dintre PSD şi PNL. Mircea Geoană însă a crezut vreo două zile că nu i-ar sta rău la Palatul Victoria. De aici şi ezitările din cauza cărora unii au putut să creadă în voturile contra ale pesediştilor. Calcul eronat. Cum lui Geoană nu i-a propus nimeni, aşa cum îşi dorea, să fie prim-ministru, PSD cu voturile sale multe nici nu intră la guvernare, nici nu agreează un eventual guvern PNL-PD-PLD. Dacă ar fi intrat la guvernare, declinul PSD nu mai putea fi oprit, dacă îl susţin, prin nevotarea moţiunii de cenzură depuse de PD, pe Tăriceanu, pesediştii tot pierd. Dar încă mai speră că pozînd în politicieni care, chipurile, nu ar vrea să se bage într-un meci ce nu-i al lor, ci doar al PNL şi PD, ar exista şanse să-i creadă cineva echidistanţi. Aşa că încearcă şi ei să spună că nu votează acum, că mai încearcă nişte moţiuni simple (fără finalitate), că vor să mai discute, să mai analizeze...“ (Simona Popescu, „Scaunul lui Tăriceanu“, *România liberă,* 12 iunie)

● ***Plictiseala.*** „Primul meci politic important postreferendum, moţiunea de cenzură a PD împotriva Guvernului Tăriceanu II, s-a încheiat cu un rezultat nul din toate punctele de vedere şi cu o frază memorabilă a lui Crin Antonescu: «Există ceva mai mult decît dezgustul: plictiseala». (...) Ca şi cum lucrurile nu ar fi de mult ştiute, fiecare a avut pretenţia să tranşeze o dispută care seamănă tot mai mult cu un cerc vicios: preşedintele Traian Băsescu vrea să-l alunge pe premierul Tăriceanu, dar n-o poate face decît cu sprijinul voturilor PSD care însă ezită, ezită, ezită. Restul sînt detalii care ne-au adus în situaţia bizară, dar preconizată de analiştii «bătrîni» încă de la începutul anului 2005: foştii aliaţi PNL şi PD sînt acum pe baricade diferite şi trag unii în alţii din toate poziţiile. Există ceva mai mult decît dezgustul: plictiseala. Marile idei politice în România anului 2007 se reduc la două obsesii: Tăriceanu a devenit obsedat de Băsescu, Băsescu de Tăriceanu. Restul e subsumat. Liderul PD, Emil Boc, o recunoaşte, avînd pretenţia că dezvăluie o foarte inteligentă stratagemă: scopul moţiunii «Guvernul Tăriceanu trebuie să plece!» nu e acela de a dărîma Guvernul (cum ar fi fost de presupus), ci de a face limpede legătura dintre PSD şi PNL.“ (Călin Hera, *Evenimentul zilei)*

...şi autostrăzile „lor“

● ***Drumul spre UE.*** „Transportatorii români au putut afla, de la oficialii Ministerului Economiei şi Transporturilor din Ungaria, cum va arăta infrastructura rutieră româno-ungară pe viitor. Molnar Laszlo Aurel, consilier principal, a arătat că Ungaria are o strategie concretă în ceea ce priveşte reţeaua de autostrăzi. Prioritară este autostrada Debrecen-Borş şi abia apoi autostrada Szeged-Nădlac. Ungurii vor continua dezvoltarea autostrăzii de la Szeged cu o centură a oraşului şi un pod peste Tisa, a căror construcţie va începe în 2008. Ei vor aduce autostrada pînă la Nădlac în intervalul 2010-2011. Autostrada Debrecen-Oradea va fi finalizată în Ungaria în 2013. (...) Ungurii cred că este nevoie de dezvoltarea armonioasă a infrastructurii rutiere în Ungaria şi România. Ei spun că şi-au dezvoltat drumurile din zona de frontieră şi doresc ca şi România să facă acelaşi lucru. Transportatorii au mai aflat că Ungaria intenţionează să construiască un drum expres Szeged-Pecs, care va scurta mult distanţele parcurse spre Croaţia, Slovenia şi Italia.“ (Liliana Brad, „România, legată la autostrăzile UE“, *România liberă,* 12 iunie)

N. red.: *Cristian Ghinea îşi va relua rubrica pe 28 iunie.*

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Cu ce-am greşit

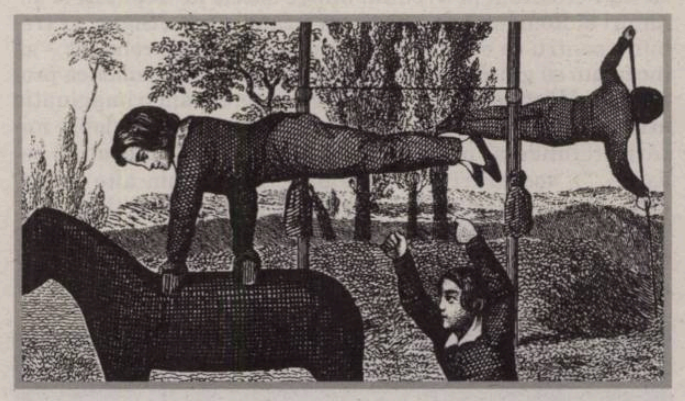

Acum vreo 18 de ani, un tip făcea *mea culpa* doar ca să rămînă la televizor. Se credea şi jurnalist, între altele, mai ales că aşa zicea cartea de muncă. Îl chema George Marinescu şi prezenta jurnalul de actualităţi de la televiziunea de stat din acea vreme. Statul era fireşte comunist, însă dl Marinescu era un profesionist. În această calitate ajunsese acolo, în anii '70, dacă nu mă înşel. S-ar putea să fie chiar adevărat, asta cu profesionismul: a fost un moment relaxat, cînd regimul şi-a atras tineri deştepţi şi spălaţi. Care au spălat şi ei mai tîrziu pe alţii, pe creier.

Sîntem acum în pragul unei a doua *mea culpa.* De data asta de masă. De la un cap la altul, presa are de cerut scuze publicului. Iar eu m-am gîndit să încep, ca să nu rămîn naibii în urmă cînd se va declanşa tăvălugul. Dragă audienţă, iartă-ne că ţi-am făcut toate poftele! Iartă-ne că ţi-am dat ce ţi-ai dorit: sutiene, paiete, cuţite înfipte în inima, bătînd încă, a ştirii de prima pagină, senzaţie, celebrităţi, *corazon.* Iartă-ne că te-am nenorocit, că nu te-am învăţat ce înseamnă munca şi te-am tot dădăcit să ceri autorităţilor. Iartă-ne că ţi-am explicat că toate averile se fac din furt şi-acum vrei şi tu una, tot la fel. Iartă-ne că ţi-am luat modelele din cartea de istorie (că n-o mai citeşti, e mai mişto revista!) şi ţi-am dat în loc operaţia estetică, prostia în rol principal în *reality show* şi epopeea coafurilor la modă. Iartă-ne că am vrut să ne citeşti şi pentru asta ne-am întrebat mai întîi ce te-ar tenta, nu ce-ar fi de scris. Iartă-ne, drag popor român, că te-am sondat şi-am aflat că vrei să-ţi vorbim despre iubita cîntăreţului, iar tu nu ştii nimic acum de ipoteci. Iartă-ne că sîntem perfect adaptaţi umorilor celor mai de jos cititori. Iartă-ne că vrem ca oamenii să ne citească şi să le curgă balele, nu să le meargă mintea!

Şi mai iartă-ne că sîntem tot mai singuri. Cine să mai stea cu noi? Sîntem la serviciu de dimineaţa pînă seara. Cînd ajungem acasă mai dăm un telefon tot la serviciu, în vreme ce mîncarea nu se răceşte în farfurie pentru că e deja rece fiindcă nimeni nu mai are chef s-o încălzească. Iartă-ne că, pentru coborîrea ta în subsolul cu distracţie şi poze şi reflectoare, am pus şi noi în debara planurile din adolescenţă, serbarea copiilor, chiar şi cele trei-patru fraze de politeţe pe care Codul Familei spune că trebuie să le adresăm nevestei.

Şi mai presus de toate, drag public, iartă-ne că ne-am împietrit! Ca şi chirurgii ăia care exclamă „ce cancer frumos!“ pentru că boala e pentru ei obiectul muncii, nu un motiv de suferinţă, am ajuns să ne uităm la dramele din jur cu ochiul fotografului, care ştie unde trebuie să cadă lumina pe cadavru. Am ajuns să măsurăm dramele oamenilor cu centimetrul, cu suta de mii de exemplare, cu milionul de telespectatori. Am ajuns să le punem pe toate în ordine, în lumină, în văzul voyeuriştilor, nu în discreţia la care umanitatea ne-ar obliga.

De fapt, nici nu mai ştiu cum a început totul. Îmi aduc aminte că la Soti, acum un milion de ani, ştirea era ceea ce noi credeam că slujeşte Cauzei. O cauză vagă, care pentru fiecare însemna altceva. Eu voiam să cadă comuniştii, el, să plece feseniştii, ea, să vină la putere ţărăniştii, şi tot aşa. Undeva pe drum însă, pofta noastră de a schimba lumea s-a întîlnit cu pofta de a fi iubiţi de ea. Aşa cum e. Poţi să ne condamni, dragă publicule, pentru asta?

Nu te grăbi să zici da. Înainte, gîndeşte-te ce-ai face mai degrabă în seara asta: ai ieşi la revoluţie sau ai sta acasă să vezi dacă hoţul de moaşte a murit trăsnit în ultima furtună? Ai? Cum ţi-ar fi mai bine? Ce ţi-ar plăcea?

Nu ştiu vouă ce v-ar plăcea, dar ştiu ce-mi doresc foarte tare acum. Să deschid un ziar, să mă uit la o emisiune, să arunc o privire pe un site şi să mă simt mîndru.

Mîndru că sînt jurnalist.

P.S. Hai că sînt patetic. Dar dacă nu sînt singurul în situaţia asta, scrieţi la lucian@signfactor.ro

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

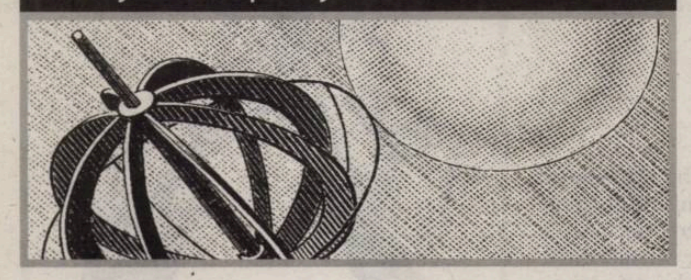

Restauraţia ipocriziei

Toate statisticile şi sondajele o confirmă: ruşii o duc mai bine acum, decît în urmă cu şapte ani. Şi majoritatea atribuie această ascensiune acţiunii preşedintelui Putin, felului lui hotărît de a impune ordinea, nepăsării faţă de ceea ce spun ceilalţi despre el. 58% dintre respondenţii la un sondaj naţional aşteptau de la preşedinte să redea Rusiei statutul de mare putere respectată (temută?); 48% – o justă repartiţie a veniturilor, 45% – consolidarea legii şi ordinii, 39% – accentuarea rolului statului în economie. Continuarea reformelor era dorită de 11% dintre cei întrebaţi, iar menţinerea bunelor legături cu ţările occidentale, de 7%. Cu aceste cifre în faţă, e greu de susţinut că politica agresivă a preşedintelui Putin e determinată doar de sprijinul ministerelor de „forţă“ şi al agenţiilor secrete. Democraţia în Rusia – aşa cum a existat – a fost un concept elaborat de politicieni, cu o educaţie bolşevică, şi s-au folosit de el pentru a se înlătura unul pe altul, fără nici un fel de consecinţe în viaţa oamenilor. Cetăţenii n-au văzut decît corupţia, scandalurile, disoluţia valorilor. În acest context, Occidentul a apărut ca principal element al corupţiei – acolo erau şi banii, şi cărţile, şi organizaţiile care îi stricau la minte pe bunii cetăţeni sovietici.

Putin a restaurat în primul rînd ipocrizia, nimeni nu se miră cînd fostul kaghebist participă cu adîncă evlavie la slujbele bisericeşti, stabilind astfel o trăsătură de unire nu cu măreţia devenită pentru unii dubioasă a lui Stalin, ci cu cea renovată a Romanovilor. Preţul petrolului a contribuit esenţial la ieşirea din criza economică de la sfîrşitul anilor Elţîn; crearea unui climat de insecuritate pentru marii îmbogăţiţi satisface straniul instinct de egalitate al săracilor: „nici eu nu am, dar în curînd nici el nu o să mai aibă“. Cu excepţia lui Hodorkovski (emisese, se pare, şi ambiţii politice) şi a adjunctului său, acum în închisorile din Siberia, nici unul dintre oligarhi nu a avut realmente de suferit. Cei mai ameninţaţi dintre ei s-au mutat împreună cu averile lor în străinătate. Războiul din Cecenia s-a terminat. Pînă cînd o să înceapă din nou, ca orice conflict unde celor învinşi cu brutalitate nu li se acordă nimic din ce şi-au dorit sau din ce le este necesar.

În aceste condiţii, Vladimir Putin doreşte să-şi şi încheie mandatul asigurînd ţării sale concurenţa la locul întîi în sistemul mondial de putere: „Dorim să fim auziţi, dorim ca poziţia noastră să fie bine înţeleasă. Dacă acest lucru nu se va întîmpla, nu putem fi ţinuţi responsabili pentru măsurile cu care vom răspunde, deoarece nu noi am iniţiat cursa înarmărilor în Europa“ (din interviul dat la Moscova înainte de începerea *Summit*-ului G8 – *Guardian*, 4 iunie 2007). Liderii occidentali răspund la asemenea ameninţări făţişe cu vorbe în doi peri, despre valorile comune (Blair) şi despre continuarea parteneriatului (Bush jr.). De fapt, toată lumea se pregăteşte de mutat: Tony Blair va părăsi Downing Street luna asta, Bush va pleca de la Casa Albă la anul, la fel ca şi Putin, de la Kremlin. Deşi nu e exclus ca în acest ultim caz poporul să ceară cu energie încălcarea Constituţiei printr-un al treilea mandat prezidenţial acordat aceleiaşi persoane.

Deocamdată, Putin alege între doi eventuali succesori, numiţi tot de el. Favorizat pare a fi Serghei Ivanov, fost ministru al Apărării, acum, ca şi rivalul său, Dmitri Medvedev viceprim-ministru. După cum relatează un corespondent străin care l-a însoţit pe Ivanov într-o vizită la prestigioasa Academie regională de ştiinţă din Novosibirsk, eventualul viitor preşedinte e încă rigid şi se simte stînjenit în mijlocul oamenilor. Nici un motiv de îngrijorare: dezinvoltura vine odată cu bagajele puterii. Nu a vrut să răspundă decît în ruseşte la o întrebare pusă în limba engleză (deşi o vorbeşte fluent): „În Rusia, nu vorbesc decît ruseşte“. Bine, e dreptul lui, dar generaţiile mai vîrstnice se întreabă pînă unde se întinde sau pînă unde vrea să se întindă Rusia. Deocamdată, Serghei Ivanov încearcă să fie clona protectorului său. Cine este el cu adevărat nu se va afla decît dacă şi după ce va cîştiga alegerile. Este însă evident că oricît de nedemocratică ar fi gîndirea lui personală, el se va strădui să nu dezamăgească majoritatea, pe cei 58% dintre concetăţenii săi care îşi doresc ca Rusia să redevină o mare putere respectată. Viitorul punct de echilibru va trebui să-şi găsească un loc între respect şi teamă.

globul cubic

Oameni şi animale

Dacă s-ar fi mărginit doar la animale şi la bani, jocul ar fi rămas netulburat în marginea legii. Dar a intervenit politica. Afacerea e de miliarde de dolari şi e considerată a fi un fenomen cultural tradiţional şi aura sa romantică îl face aproape imposibil de eradicat, fiind în acelaşi timp un mijloc specific brazilian de spălare a banilor. „Practica jocului e complicată, dar potenţial lucrativă. Jucătorii pot paria pe orice număr alcătuit din două, trei sau patru cifre, ultimele două cifre sînt asociate cu animale. Premiul cel mare – 4000 de dolari pentru o miză de un dolar e obţinut de cel care a ghicit corect numărul alcătuit din patru cifre“. *(International Herald Tribune,* 7 iunie 2007)

Dacă un om visează un cocoş, va paria pe el, dacă soacra vine să-l viziteze, pariază pe numărul cursei ei de avion sau pe numărul chitanţei de plată a telefonului.

Jocul a fost creat în 1980 de către proprietarul unei grădini zoologice, ca să-şi facă reclamă. A devenit popular, ceea ce a nemulţumit Guvernul pentru că, din această cauză, loteriile oficiale adună tot mai puţini bani. Pentru ca Guvernul să fie mulţumit, cei mai nemulţumiţi membri ai Guvernului au primit sume importante de bani în plicuri.

În 1946, Guvernul a scos în afara legii cazinourile, jocurile de noroc, inclusiv loteria animalelor. Ceea ce nu le-a împiedicat să existe şi să înflorească. Jucătorii îşi aleg numerele de două ori pe zi, într-o clădire din centrul oraşului legată de centrele de pariuri din toată ţara. Recent a fost arestat unul din marii şefi, despre el s-a spus că a dat structura organizatorică a jocului; comisionul lui era de 200.000 de dolari pe lună. În 2004, a apărut pe piaţă o înregistrare video unde se vedea cum unul dintre principalii consilieri politici ai preşedintelui Lula a reînnoit contractul cu loteria, în favoarea unui şef al jocului care a promis cel puţin 100.000 de dolari pentru campania electorală a Partidului Muncitoresc şi un procent pentru mijlocitorul contractului. A fost un model al felului cum interesul colectiv al oamenilor s-a îmbinat cu cel personal al omului, fără ca animalele să aibă vreun profit. Se preconizează legalizarea jocului. Dacă aşa se va întîmpla, jucătorii îşi vor putea încerca în continuare norocul, dar nu e clar cine cui va plăti mită şi de ce. Oricum, animalele nu vor avea nici un profit. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

În chestiunea Nobelului

Ospun de la început, ca pe o precauţie: sînt un simplu cititor. Bine, admit, nu chiar atît de simplu. Sînt un cititor snob. Îi citesc şi recitesc mai ales pe cei mari. Cum cei mari sînt, slavă Domnului, atît de mulţi (e o înghesuială de autori de prim rang pe rafturile timpului meu, încît mă simt ca într-un labirint borgesian), am de unde alege. Sînt, vreau să spun, sensibil la premianţi. Laureaţii îmi creează emoţii şi curiozitate intelectuală maximă. Cine ia Nobelul trebuie citit, dacă nu l-am citit înainte. Am avut, astfel, surprize plăcute. M-am întîlnit cu Naipaul după 2001, cu Coetzee după 2003 şi cu Pamuk abia de un an, iar acum cei trei autori, care există în biblioteca mea datorită Nobelului, sînt printre primii mei favoriţi. Am şi eu stuporile mele în legătură cu acest premiu. De pildă, cum de Philip Roth şi John Updike sînt nepremiaţi? De pe această poziţie, simt că am ceva de spus în dezbaterea recent reinventată despre Nobelul literar românesc. De cînd mă ştiu, aud povestea asta cu Nobelul pentru România. Înainte de 1989, totul era o legendă. Se vorbea şoptit, dar se auzea bine. Zice-se că Blaga, Sorescu şi Nichita Stănescu au fost aproape, în anumite momente ale biografiilor lor. Ştiu, din sursă sigură, că Mircea Eliade, de la Chicago, îşi dorea mult acest premiu pentru prozele lui. Dar, fatalitate, nu ne-a ieşit niciodată!

Cotidianul a readus în atenţia publicului discuţia despre Premiul Nobel pentru literatură acordat unui român. E foarte bine. La urma urmei, obsesiile se vindecă vorbind abundent despre ele, o poate confirma orice psihoterapeut. *Cotidianul* a făcut însă un pas în plus. A încercat să curme lamentaţiile, să suprime zvonurile şi să înăbuşe pornirile conspiraţioniste, abordînd chestiunea în termeni tehnici. *Cotidianul* a prezentat procedura de nominalizare şi, apoi, de alegere a laureatului. De asemenea, a început un fel de sondaj printre cititorii ziarului, dar şi printre vizitatorii recentului tîrg de carte, pentru identificarea scriitorului român cu cel mai bun potenţial de a cîştiga. Abia aici am eu o problemă.

Cînd se tot vorbeşte despre Nobel prin ungherele literaturii noastre, simt cum palpită, ca o carne vie, un orgoliu mic şi rănit de inteligenţie provincială. E o mare nedreptate că noi nu avem un Nobel pentru literatură! – spunem mereu. O spunem, cel mai adesea, cu năduf, implicînd faptul că nu ştim să ne promovăm (lamentaţia cea mai audibilă a ultimelor decenii), că ne mîncăm între noi (asta e o lamentaţie mai veche, e drept), sau că cei de *acolo* nu ne bagă în seamă, de mici şi neînsemnaţi ce sîntem (tot o lamentaţie veche de cînd lumea românească). Am o listă întreagă de obiecţii, dar mă limitez la una singură.

Prima este că greşim „adrisantul“. Nobelul se acordă unui autor, şi nu unei literaturi întregi şi cu atît mai puţin unei ţări. Premiul Academiei suedeze este un moment imens pentru o biografie, dar nu pentru un destin naţional. E de ajuns să lecturezi fraza elaborată cu care Academia de la Stockholm argumentează, în fiecare an, alegerea laureatului, pentru a pricepe că e vorba despre autor, şi nu despre ţărişoară, despre vocea sa singulară în peisajul infinit al literaturii mondiale pe care fericitul o reprezintă, şi nu despre recunoaşterea unei întregi literaturi naţionale, a unui curent ori a unui stil. Aşadar, nu noi meritäm un Nobel, ci un autor anume, un Ionescu, un Popescu, un Georgescu. De ce am prelua noi toţi, ca naţiune, misiunea de a obţine un Nobel mi-e greu să pricep. Cu atît mai mult cu cît aici e vorba despre literatură, despre creaţie, despre talent – adică dimensiuni ale supremei subiectivităţi. Nicăieri individul nu se contopeşte cu sinele său mai profund ca în actul scrierii literaturii. Atunci, ce e toată această tevatură naţională? Înţeleg bine dacă un autor îşi propune să ia Nobelul sau dacă un editor face tot ce poate ca un autor al său să ajungă la această onoare. Dar noi, ca ţară, noi, ca popor să ne suflecăm mînecile şi să lucrăm la asta, nu mai înţeleg. Să nu mi se spună, iarăşi, că noi trebuie să promovăm un autor. Nu noi, ci el însuşi şi editorul său, împreună cu vreo două sau trei instituţii plătite din banii noştri să facă asta. Sigur că aş fi foarte fericit să apuc ziua unui Nobel literar românesc. Am şi un favorit personal care este, din cîte înţeleg, favoritul celor mai mulţi dintre cititorii români. Nu fac nici

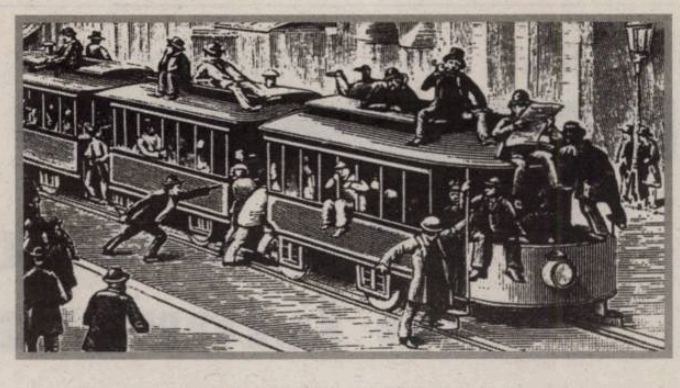

un secret, e vorba despre Mircea Cărtărescu, un autor oricînd premiabil cu Nobel. Dar nu despre asta e vorba aici. Nu e în discuţie dacă avem sau nu autori demni de o asemenea recunoaştere. E vorba despre felul în care noi, ceilalţi, animaţi de bune intenţii, asumăm Nobelul literar ca pe un fel de obiectiv naţional. Se simte în aer un fel de Daciadă, la urma căreia îl vom alege noi pe cel mai bun dintre cei buni şi ne vom duce cu el mai departe, făcînd eforturi să-l impunem. Este un drum greşit. Deşi procedura premiului e clară pentru toată lumea, datorită *Cotidianului,* mecanismul de decizie din interior este subtil, sofisticat şi, din cîte înţeleg, încă nebulos pentru mulţi.

În final, aş adăuga ceva. Chiar dacă l-ar primi un autor român, ce am face noi cu acest premiu? Am uitat, cred, că în „palmaresul“ românesc există un Nobel. Unul pentru medicină, luat în 1974 de George Emil Palade împreună cu Albert Claude şi Christian de Duve pentru descrierea şi explicarea funcţionării interne a celulei. Şi?

ready made

„Bătrînii noştri ziceau cu mult drept: *Lucrul de astăzi să nu-l laşi pe mîine.* Deşi eşti încă junel şi prin urmare zburdalnic, nu mă îndoiesc însă că ştii a pătrunde cuminţia unei asemine maxime.“

(V. Alecsandri către Nicolae Pisoski,
în V. Alecsandri, *Opere,* vol. IX,
Corespondenţă [1861-1870], Editura Minerva, 1982)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

46°

Nicio-ndoială nu e
de ce eşti abătut:
cine visează cuie
se simte ca bătut

în ele, – prins, adică,
într-o situaţie grea,
din care se ardică
ca să recază-n ea,

ca-ntr-o mîloasă apă
sau ca-ntr-un sterp nisip
ce mişcă şi-l îngroapă,
fără să fie chip

a mai ieşi dintr-însul...
Supliciul e mai trist
c-al celuia ce plînsu-l
iscă la Paşte, Crist,

crucificat ca-n visu-ţi,
dar nu definitiv...
În cazu-n care visu-ţi
n-are un alt motiv,

care, cu singuranţă,
e-acesta: haina, ieri,
ţi-ai prins-o în vreo clanţă
a unei încăperi.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

De pe margine

Era un campionat de juniori, de fapt nişte copii. Pe lîngă terenuri se foiau o mulţime de părinţi, fiecare cu grija odraslei lui. Un tip gras cu multe rachete într-o geantă pe care o căra strîmb în spate, a coborît dintr-o maşină pe care scria mare *Babolat*. S-a tîrşîit agale către o bancă pe care şi-a aruncat povara. O fată într-o rochiţă roz îşi făcea încălzirea lîngă gard, ţopăind cu picioarele ei subţiri ca de ţînţar.

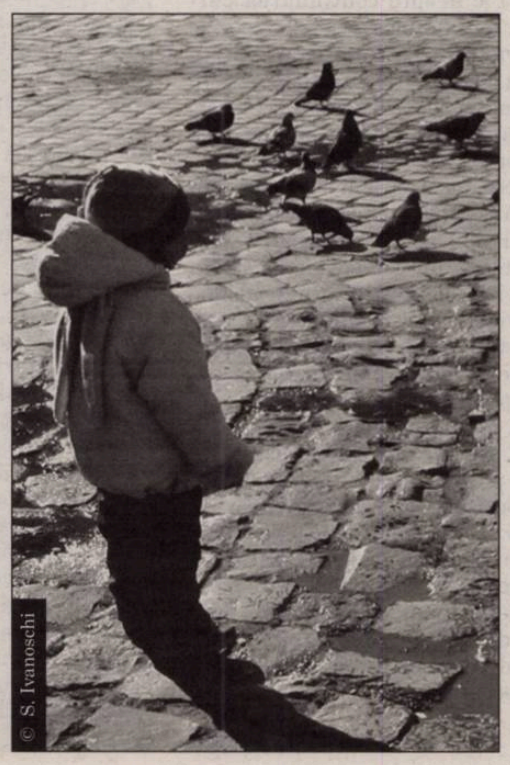
© S. Ivanoschi

Pe terenul numărul 1 juca un băieţel mic şi subţire cu unul înalt şi cu mîini lungi ca de maimuţă. Cel mic alerga pe tot terenul şi încerca să facă faţă ghiulelelor lansate fără încetare de cel mare. Mama celui mic îşi abandonase, pur şi simplu, trupul în soare pe o bancă din apropiere. Din cînd în cînd mai arunca o privire dezinteresată către teren. Tatăl, în schimb, cu o şapcă verde peste ţeasta rasă, trăia meciul la maximum. Făcea gesturi impulsive de mobilizare, în timp ce printre buze scrîşnea indicaţii către copilul plin de transpiraţie. Adversarul cu mîini lungi avea şi un serviciu înfiorător, aproape imposibil de returnat. Cu tot talentul şi în ciuda încercărilor inteligente de a-l contracara, cel mic se dovedea neputincios. Povestea cu David şi Goliat nu mai era decît o poveste. Prin apropiere a trecut o fată durdulie cu o rachetă în spate, vorbind la telefonul mobil: „O bătui cu şase-patru, şase-trei, da mă alergă de nu mai pot... Cum? Păi, nu-ţi zisei măi mami să-ţi bagi minţile-n cap?“ Un oficial (Alexe Bardan) a venit lîngă cei doi părinţi şi s-a interesat de scor. Tatăl i-a răspuns că fiul său mănîncă bătaie ca un prost ce e. „Trebuie să aveţi răbdare.“ „Ce să mai am răbdare, cînd îl văd aşa...“ Moment în care o fată de pe un teren alăturat a început să înjure şi a dat violent cu racheta de pămînt. Arbitrul n-a zis nimic. Pe o altă bancă, un alt tată, rotunjor şi cu mult păr pe picioare se plîngea de eforturile pe care le face pentru a-şi scoate copilul campion: „Bagi banu' în antrenori, bagi o mulţime de bani în echipamente şi terenuri, bagi alţi bani în deplasări, pierzi o grămadă de timp să te tot duci cu el peste tot şi el... habar n-are. Îl doare-n cur, n-are nici pic de

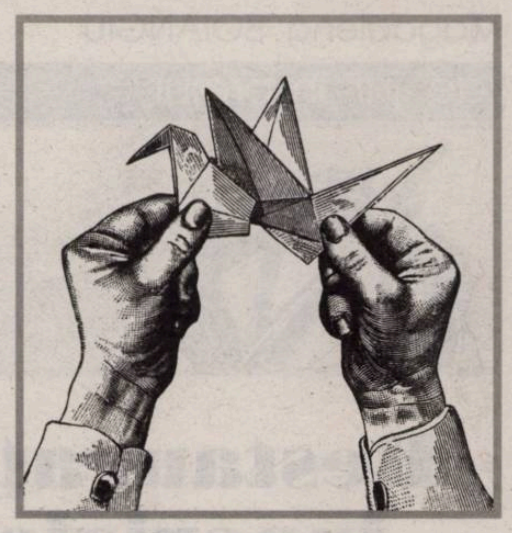

ambiţie, nu-l interesează. Joacă ca şi acum, uite-l, în doru' lelii. Da' asta e, ce poţi să-i faci, e copilul tău“.

Între timp, cel mic de pe terenul 1 a reuşit să facă un break pe fondul unei delăsări a lunganului. Mama îşi ridicase trupul leneş din soare şi aplauda. Totul n-a fost însă decît un foc de paie. Lunganul a cîştigat *game*-ul următor şi pe toate celelalte pînă la încheirea setului şi a meciului, spre disperarea tatălui care a dat cu şapca lui verde de pămînt. Copilul l-a ocolit şi s-a îndreptat către mamă care a început să-l frece pe spate. Tatăl nu s-a abţinut să nu-i mai zică vreo două, însoţite de gesturi bruşte din mîini. Băiatul a izbucnit în plîns, protejat de mîinile cu unghii lungi ale mamei. Îl mîngîia pe păr şi-i spunea ceva să-l liniştească. Tatăl se plimba ca un leu în cuşcă şi încerca să stea la distanţă, aşa cum îi poruncea privirea încruntată a mamei. O mică dramă de familie. Între timp, grasul păros se îndrepta spre maşină ţinîndu-şi de cot copilul cel neambiţios, cu burtică şi mers legănat: „Lasă, Vasile, că o să cîştigi data viitoare. Mergem la Constanţa peste o săptămînă şi îi facem praf pe toţi“.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ce mai scriu alţii: o istorie a chipului

Printre subiectele de istorie socială abordate de către cercetători se află şi chipul. O astfel de analiză propune Jean-Jacques Courtine şi Claudine Haroche sub titlul *Histoire du visage. Exprime et taire ses émotions (XVIe-début XIXe siècle)*, Payot, 1994 (Rivages, 1988, pentru prima ediţie). Totul a început, ne spun autorii, cu pasiunea pentru fizionomie, ştiinţa privirii, asimilată şi ştiinţei chipului. Dar, chipul şi expresiile sale au fascinat întotdeauna. Dincolo de ştiinţă, clasicii Antichităţii greceşti au ştiut să-i găsească o întrebuinţare practică. Astfel, Aristotel, Socrate, Hipocrate, Momus, Cicero sînt ataşaţi de această „disciplină“, exersîndu-şi talentul nu numai în scris, ci şi din punctul de vedere al predicţiei. În timp ce istoria fizionomiei arabe este legată mai degrabă de „arta“ de a citi pe chipul cuiva. Acest „dar“ ar permite „judecarea rapidă, fără a da greş, a unei persoane, (...) după semnele exterioare (...) vizibile numai pentru un ochi exersat“ (p. 44). Cu secolul al XIII-lea, laturii naturaliste i se alătură latura astrologică, iar trupul devine o hartă a cerului; liniile chipului, ale mîinilor, petele naturale ale pielii sau ale unghiilor, mişcările involuntare ale anumitor părţi ale corpului devin tot atîtea semne astrale ce primesc diferite interpretări. Hrănindu-se din aceste două surse, interesul pentru fizionomie renaşte cu secolul al XVI-lea şi se menţine aproape trei secole.

Chipul – „oglinda sufletului“ – este supus unei grile de lectură pentru a da seamă despre omului interior (natura, caracterul, înclinaţiile, pasiunile, viciile şi virtuţile, emoţiile etc.) cu ajutorul unor indicii corporale şi exterioare (forme, semne, trăsături etc.). Aşadar, o serie de elemente care merg mai departe de chipul simplu, către un „limbaj al figurii“ capabil să spună totul despre „ceea ce se arată şi ceea ce se percepe, ceea ce se exprimă şi ceea ce se ascunde, ceea ce se poate recunoaşte şi ceea ce se descrie“ (p. 48). Începînd cu 1550, metoposcopiile apar peste tot şi se răspîndesc în Occident, în ciuda interdicţiilor papale referitoare la practicile divinatorii, condamnărilor teologice sau criticilor cîtorva umanişti. Metoposcopiile sînt, de fapt, ceea ce chiromanţia este pentru mînă. Fiecare om poartă pe frunte, „ca o ieroglifă“, destinul: un semn care poate să indice norocul, stigmatul social, boala etc. De fapt, nu sînt decît horoscopul nostru contemporan şi cotidian, păstrînd proporţiile, bineînţeles. Astfel, oamenii capătă o mare parte din caracterul planetei care-i guvernează, iar metoposcopiile ştiu cum să decripteze fiecare semn: Jupiter dă prudenţă, înţelepciune, judecată dreaptă; Saturn denotă memorie şi răbdare; Soarele transmite moderaţie şi magnificienţă; Venus transmite dorinţă şi indulgenţă etc. Ultimul mare tratat de fizionomie astrologică apare în 1658, sub semnătura medicului, matematicianului şi ocultistului Jérôme Cardan, 13 volume, însoţite de 800 de figuri ale feţei umane. Fruntea constituie elementul predilect al acestei perioade, căci ea singură poartă amprenta aştrilor, amprentă ce se lasă descifrată numai de către cei „înzestraţi“ cu acest dar.

Cu Charles Le Brun şi deja celebrele sale *Conférences sur l'expression des passions*, conferinţe ţinute în 1668 la Academia regală de pictură şi sculptură, curentul se schimbă. Conferinţele pot fi citite ca o „anatomie a pasiunilor“ (p. 87). Schiţele, care au însoţit conferinţele, se raportează, de astă dată, la pasiunile umane, fiecare redînd, cu ajutorul trăsăturilor morfologice o pasiune. Pasiunea, „mişcare a sufletului“, devine noua manieră de cunoaştere a omului. Este ceea ce Le Brun va numi „expresia“ – efect al pasiunii. Controlul „expresiei faciale“ trece din sfera tratatelor de fizionomie în sfera tratatelor de *savoir-vivre*, într-o epocă în care spaţiul public impune din ce în ce mai multe constrîngeri, spaţiul privat se dezvoltă, iar atmosfera de conspiraţii şi suspiciuni din interiorul „societăţii de curte“ (este vorba aici, bineînţeles, de Curtea regilor Franţei) o cere ca o necesitate (p. 100). Textele din epocă vorbesc chiar de marea utilitate politică a fizionomiei. *Conferinţele* lui Le Brun se înscriu în această „politică a privirii“, dacă avem în vedere locul unde au fost pronunţate, Academia regală pe care o conducea, epoca, Statul absolutist, contemporanii, printre alţii Richelieu. După Le Brun, fizionomia începe să decadă şi chiar să fie discreditată. În *Enciclopedie*, la articolul *Métoposcopie* stă scris: ştiinţă „foarte nesigură, pentru a nu zice, în întregime, iluzorie“.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

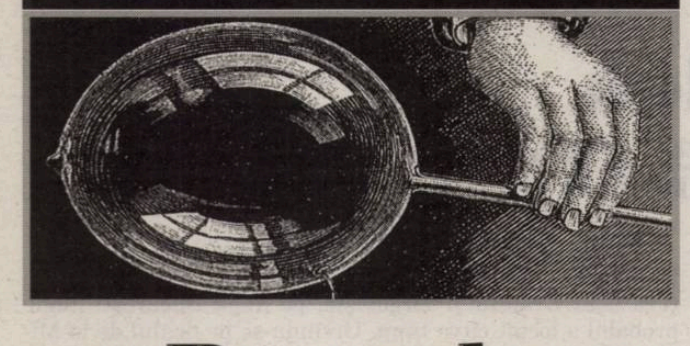

Pe apele Mississippi-ului

Priveam spre atotputernicul Mississippi din cabina de pilotaj a vasului de croazieră al căpitanului Gordy, *The Spirit of Dubuque,* şi cugetam, cum vedeam, aşa, ţărmurile constructiviste alunecînd pe lîngă noi, că ţara asta a noastră, în amonte de St. Louis, se zbate în chinurile optimismului. Cei de pe Mississippi-ul de sus sînt atît de beţi de optimism încît au aruncat orice urmă de prevedere pe aripile vînturilor ce bîntuie pe Weather Channel. Întrebaţi-i pe pescari, de la Wynona, Minnesota pînă la Dubuque, Iowa, ce mai fac şi cum o mai duc şi vă vor arăta cu mîndrie capturile uriaşe de peşte, care-i zăpăcesc de cap pe arbitrii de la Fishing Channel. Nu mănîncă ceea ce prind, căci preferă peştele congelat din Alaska, dar despre asta se vorbeşte arareori, pentru că ar ciobi un pic optimismul. Sau întrebaţi pe oricine vreţi ce mai face şi cum o mai duce Mississippi însuşi şi vor izbucni pe loc în osanale: MAI CURAT CA NICIODATĂ! Nicicînd nu a fost mai limpede! S-ar putea să aibă dreptate, dar atunci de ce nu vor să mănînce peştele din fluviu?

Unii fermieri cresc porumb organic sau şi-au transformat ogoarele în păşuni, cu ajutorul subvenţiilor generoase de la stat, în speranţa că vor micşora Zona Moartă de la Golful Mexic, îmbibată de îngrăşăminte chimice. Dar frenezia etanolului creşte preţul porumbului, aşa că fermierii cu mai puţine scrupule plantează într-o veselie porumb cu îngrăşăminte în fiecare găurică. Chiar şi-au făcut şi abţibilduri cu lozinca „Etanolul n-are nevoie de escortă", înfăţişînd un vapor tăiat cu o dungă roşie.

Mulţi dintre cei pe care i-am întîlnit pe Mississippi-ul superior se simţeau prosperi, nu numai optimişti. Prosperitatea creşte şansele optimismului, o formă de retorică larg cunoscută nouă de la toate concursurile TV. Dubuque Diamond Jo Casino *versus* Visul Urban! The Prairie Island Casino *vs* Centrala Nucleară! CNN *vs* Fox! Albastru contra Roşu! Etanol *versus* Marele Petrol! Toată lumea e optimistă. Optimismul este visul banului peşin. Pesimismul este lipsa lui. A visului, voi să zic. Bănuţul, unii îl au, alţii nu, dar toată lumea se SIMTE de parcă l-ar avea. Dar nu optimismul este cu adevărat cel ce pune în mişcare America de mijloc în zilele benzinei scumpe, ci sentimentul ameţitor că oricine îşi poate permite să plătească preţul de intrare la concursurile care ne fac să visăm.

În timpul ăsta, Zona Moartă creşte, creşte.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ruralii şi Urbea

– Nu vreau suc adevăraaaaat! – ţipă fetiţa, cît o ţin plămînii.

– Nu e, mamă, suc adevărat, e Fanta, de care îţi place ţie – încearcă să o liniştească mama.

– Mă minţi, miroase a suc natural! – replică fetiţa, fără drept de apel, şi se întoarce hotărîtă cu spatele la oroarea din paharul pe care i-l întinde maică-sa.

Ultima dată ne întîlnisem cu familia B. la ţară, la bunici. Atunci încercau să-i dea fetiţei lor de trei ani lapte de la vacă, dar n-au avut mai mult succes decît acum. Fetiţa a luat, veselă, o gură, apoi a scuipat-o îngrozită: *Pute!* – a mai apucat ea să exclame înainte de a izbucni în lacrimi.

Am aflat zilele trecute că vecinii noştri croaţi au dresat albinele să recunoască minele. Le-au pus mîncare pe nişte mine rămase din război şi astfel le-au învăţat să asocieze mirosul de nitrotoluen al minelor cu acela de mîncare. Simplu: de cîte ori le miroase albinelor a mine anti-tanc sau mai ştiu eu de care, pac! se aşază pe ele şi aşteaptă papa bun!

„În jurul meu se-ntinde cîmpul în toată oroarea sa, nesfîrşita întindere de plictiseală şi clorofilă în care se înfăşoară zi şi noapte Ruralii... covoarele păduchioase ale păşunilor, rogojinile de graminee comestibile, tufele scîrbos păroase ale păduricilor, erecţia obscenă a copacilor înalţi... Ah! tăcerea cîmpiei... glasurile informe ale lighioanelor parazite, vacile agăţate de fîn ca păduchii de perii pubieni, turmele de animale atît de larvare încît parcă ar fi nişte rădăcini ieşite din pămînt şi păscînd... sunetul moale şi vătămător al legănărilor ramurilor, foşnetul pasiv şi behăit, aplecarea constantă în bătaia vîntului de-ţi vine să verşi... vorbirea urlată a lucrătorilor, graiul Ruralilor... Urăsc această margine de verdeaţă ce se-ntinde în jurul Urbei noastre, albumina fleşcăită cu care trebuie să se hrănească gălbenuşul. Numai la noi, în spatele pietrelor din care sînt ridicate construcţiile noastre sau pavajele străzilor, se poate percepe viaţa; şi de aici radiază spre întunecimea de la ţară."

Ce legătură este între sucul natural, albinele de pe minele militare şi acest pasaj faimos din Quéneau? Cum ce legătură? Păi, să vă explic:

Instituţii din acelea care i-au învăţat pe bulgari să facă iaurtul, pe nemţi – cum se găteşte cartoful, iar nouă ne-au oferit „zece ani de vitalitate", fac cu noi, sistematic, zi de zi, ce au făcut cercetătorii croaţi cu albinele: ne dresează să asociem producţia lor de produse petro-chimice cu mîncarea şi să întindem mîna după ambalajele lor, aşa cum albinele se aşază, nerăbdătoare, pe minele anti-tanc. Şi pentru ca experimentul să reuşească tot mai bine, încep din fragedă pruncie, cu copiii, pentru care nici nitrotoluenul nu este asociat cu moartea, şi nici vaca nu este legată în vreun fel de lapte. Şi pentru care tot ce este natural se va asocia definitiv cu albumina fleşcăită a cîmpiei, cu care trebuie să se hrănească gălbenuşul Urbei. Astfel încît în scurt timp Copilul se va întreba precum Paul al lui Quéneau: „Oare cine a putut să creadă vreodată că ar exista un raport oarecare între om şi mediul său, un raport natural?".

– Chips-uri cu sare aveţi? – întreabă M.

– Bineînţeles! – îi răspunde prompt chelnerul şi se întoarce cu o punguţă colorată frumos.

– Dar tu parcă erai vegetariană şi nu mîncai decît alimente naturale sută la sută! – se miră un coleg.

– Păi, astea sînt naturale sută la sută! – se miră M. de remarcă. Sînt felii de cartof conservate în sare. Ce poate fi mai natural şi mai sănătos decît asta?

M. este o femeie în toată firea şi cultă cît încape. Şi nici măcar nu este genul care să se uite tot timpul la televizor şi să devoreze reclame! Dar are o fetiţă pe care o adoră şi care adoră, la rîndul ei, chips-urile...

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Ce se va putea vedea la Bucureşti în 1836 (I)

Răsfoind reviste vechi, am dat peste relatarea unui călător francez, din care se vede cum arăta capitala „Valahiei" acum 170 de ani. Informaţiile care urmează se găsesc în *Magasin universel* din 1836 şi mi se pare că n-au fost încă observate la noi.

„Oraşul acesta, stropit de rîul Dumboviţa, este situat într-o adîncitură, de aceea străzile sînt tare murdare şi aerul ce se respiră acolo foarte nesănătos. Străzile erau, pînă de curînd, acoperite cu bîrne mari aşezate transversal, aşa că li se zicea poduri, nume pe care l-au păstrat, deşi cele principale sînt acum pavate cu bucăţi de stîncă aduse de la munte.

Casele din oraşul propriu-zis n-au, de obicei, decît un singur etaj, iar zidurile lor de cărămidă au un metru grosime. Acest fel de a construi este impus de veşnica teamă de cutremurele de pămînt, a căror frecvenţă şi intensitate au fost uneori fatale celor care nesocoteau precauţiile acestea. Pentru a acoperi casele se folosesc scîndurele de brad; totuşi unele dintre ele sînt acoperite cu olane sau chiar cu plăci de tablă.

Numeroasele mahalale care înconjură oraşul sînt adevărate sate, înfăţişare pe care le-o dă construcţia lor.

La Bucureşti nu-i de văzut nici un monument naţional sau istoric. Urmele unei şosele construite de romani, zisă calea lui Traian, care ducea de la Dunăre în Transilvania, şi biserica clădită la Curte de Argiş de către Radu Negru sînt singurele monumente care amintesc de cîteva evenimente care s-au petrecut în Valahia.

Într-o zi senină, panorama Bucureştilor are un efect puternic şi produce asupra europenilor o impresie adîncă, ce le trezeşte amintirile feerice pe care le au despre Orient; ochii lor sînt orbiţi de strălucirea cupolelor metalice de la două sute de biserici; poveştile din *O mie şi una de nopţi* le revin în minte; nu mai respiră decît parfumul de santal şi aloe; ei înaintează spre oraşul fermecat, unde cea mai dezolantă dintre realităţi înlocuieşte îndată iluziile lor poetice.

Populaţia Bucureştilor nu depăşeşte nouăzeci de mii de locuitori, în parte greci, armeni şi evrei, ale căror costume variate oferă o privelişte destul de pitorească.

Nobilii, cunoscuţi sub numele de boieri, se bucură de venituri considerabile, provenind de la proprietăţile lor, şi îşi au casele aşezate în mijlocul unei curţi întinse, împrejurul căreia există cîte un mic sat, locuit de slugile şi de robii care îndeplinesc diferitele funcţii de bucătari, brutari, vizitii, grăjdari. Exteriorul şi interiorul acestor case sînt tencuite cu var, iar mobilierul apartamentelor este în parte după gustul oriental, în parte compus din mobile europene. Costumul naţional al boierilor nu se deosebeşte de acela al turcilor bogaţi din Constantinopol, numai că ei înlocuiesc turbanul cu o enormă căciulă de formă aproape sferică, din blană de Astrahan, pe care o numesc calpac. Lasă să le crească barba de care au cea mai mare grijă. Unii se rad în cap ca măsură de curăţenie. Tinerii de ambe sexe au adoptat costumul european; croitori germani şi francezi îi îmbracă pe bărbaţi, iar femeile recurg la talentele unei modiste franţuzoaice care s-a stabilit recent în Bucureşti. Alţi boieri au socotit mai convenabil să îşi părăsească doar partial veşmîntul aşa că se întîmplă, nu prea rar, să-i vezi pe unii că, pe sub haina lungă şi largă, poartă pantaloni şi încălţămintea noastră, dar, în acest caz, îşi rad barba şi îşi pun pe cap o şapcă.

Acest ansamblu are o înfăţişare ridicolă, ba chiar grotescă pe lîngă costumul oriental, care impresionează prin demnitate."

Să ne întrerupem aici pentru un scurt comentariu. Autorul, care poate să rămînă încă anonim, mai cunoştea din ţară doar Craiova şi Tîrgovişte, pe lîngă Bucureşti, unde probabil a locuit cîtva timp. Urcîndu-se pe dealul de la Mitropolie sau pe vreo alta din înălţimile care dominau pe atunci oraşul, a fost şi el mişcat de spectacolul turlelor de biserici sclipind în soare în mijlocul întinderilor de vegetaţie. A putut astfel vedea cum acoperişurile de şindrilă sau de ţiglă conturau planul aşezărilor de care erau împrejmuite casele boiereşti şi pe care le numeşte, fără a exagera, mici sate. E clar că pentru un francez din vremea lui Ludovic-Filip aceasta era o ţară exotică, atît din cauza organizării sociale ierarhice (cu sclavi!), cît şi fiindcă atîtea aspecte ale vieţii cotidiene, începînd cu costumul, arătau o tranziţie prea rapidă ca să nu fie superficială. Nu vi se pare că acest dezordonat amestec de vechi şi nou seamănă cu ce ne-a fost dat şi nouă să vedem?

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

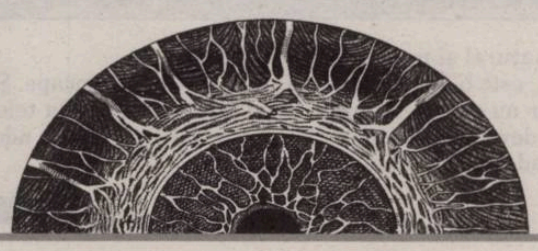

Havel

În 1986 apărea la Praga, în „samizdat", *Interogatoriu la distanţă,* un volum de convorbiri ale lui Václav Havel cu ziaristul (emigrat în RFG) Karel Hvízd'ala. La ultima întrebare, „Cum vă imaginaţi viitorul?", Havel răspundea: „Mă vor irita în continuare speranţele, inoportune sau absurde, pe care alţii le vor investi în mine precum şi rolurile de care va trebui să mă achit în calitate de reprezentant al lor sau de bun samaritean. (...) E momentul să conchid (...) evocînd cel mai mare paradox al vieţii mele: am bănuiala că mă pasionează această viaţă paradoxală..."

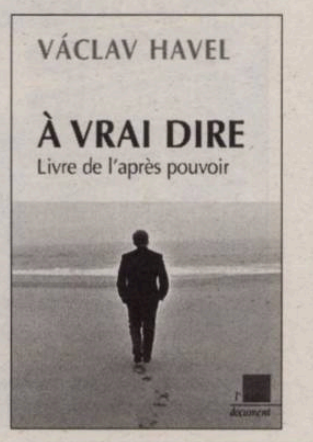

Ce viaţă paradoxală şi ce destin! Dacă în ianuarie 1989 Havel era – din nou – întemniţat, pe 29 decembrie al aceluiaşi an va deveni preşedinte al republicii, funcţie în care va fi reales de trei ori. La douăzeci de ani după *Interogatoriu la distanţă,* Karel Hvízd'ala şi-a reintrat în rol. A ieşit de aici o nouă carte, *La drept vorbind... Cartea de după putere* (trad. fr. Editions de l'Aube, 2007), o carte de data aceasta mai amplă şi altfel structurată: avem a face mai curînd cu un colaj, dialogul cu Hvízd'ala fiind completat cu un fel de „jurnal american" din 2005 şi cu note disparate, adresate cel mai adesea colaboratorilor săi şi care datează din anii '90. Ansamblul, puţintel cam stufos, este însă pasionant. Havel însuşi scrie că acest du-te-vino între diferite epoci îl ajută „să atingă ţesutul ascuns al vieţii". Putem recompune, din notaţii dispersate, portretul personajului. Havel are îndoieli despre propria persoană şi nu se iubeşte pe sine; s-a dorit totdeauna un element unificator; îi plac cafenelele şi restaurantele, dar nu mănîncă decît o dată pe zi; a fost un fumător înrăit, pînă la prima îmbolnăvire de pneumonie; a rămas credincios sieşi şi celorlalţi în opţiunile sale, a avut totdeauna tendinţa să se implice prea mult şi a acţionat de fiecare dată cu un „simţ exagerat al responsabilităţilor"; predispus la depresii, a reuşit de fiecare dată să-şi revină; încearcă acum sentimentul că nu mai are timp să-şi ducă pînă la capăt proiectele; se panichează cînd trebuie să ţină un discurs, deşi le pregăteşte pe toate cu multă grijă; n-a scris niciodată scrisori de dragoste; vrea să fie considerat un „pămîntean", şi nu o legendă vie sau un personaj de basm; altfel, ne trimite la portretul pe care şi l-a făcut în *Interogatoriu la distanţă:* un mod de a spune că nu s-a schimbat.

La drept vorbind face bilanţul unei vieţi, reconstituie cariera politică a lui Havel şi ne prezintă convingerile lui profunde. Politica? Ea înseamnă să te pui în slujba cetăţenilor, să fii dezinteresat, să crezi în anumite idealuri, să respecţi principiile morale şi să iei în seamă nevoile fiinţei umane. Havel nu ocultează subiectele „delicate": trecerea de la un sistem închis şi represiv la o democraţie ce riscă să fie, în postcomunism, o democraţie mafiotă; atitudinea ce trebuia luată în 1990 faţă de aparatul birocratic moştenit şi faţă de fosta poliţie secretă; avatarurile relaţiilor sale cu Václav Klaus, sciziunea Cehoslovaciei, poziţia faţă de Rusia etc. „Revoluţia de catifea" a fost rapidă şi radicală: cehii n-au cunoscut „perestroika" şi nici reformismul de suprafaţă. Vorbind, la cîteva luni după alegerea sa, în faţa Congresului american, Havel a fost prima personalitate din Est care a afirmat că nu mai există Cortină de Fier, că lumea bipolară a dispărut şi că războiul rece s-a încheiat. De reţinut este şi povestea întîlnirii lui cu Gorbaciov, căruia îi atribuie un rol pozitiv. European fervent, nu ezită să formuleze anumite critici la adresa Uniunii Europene ce îi pare prea „tehnocrată şi materialistă". Voi mai nota şi aprecierile lui privind necesitatea intervenţiei în Iugoslavia şi Irak: „Toleranţa faţă de rău nu a reuşit niciodată să stopeze răul, nu l-a umanizat niciodată: dimpotrivă, i-a lăsat cale liberă. (...) Cehoslovacia a fost ea însăşi victimă a acestei politici sinucigaşe, precum lumea întreagă, în prima jumătate a secolului XX".

Dineuri cu Brzezinski, Madeleine Albright, soţii Clinton, Doamna de fier etc.: perioada de „după putere" este şi ea foarte bogată în evenimente şi în întîlniri. Carnetele înregistrează şi notaţiile cele mai banale: „Trimit cămăşile dnei Ouskova" sau „pentru stropit, ar trebui un furtun mai lung" (frază ce revine de vreo patru ori şi, de altfel, închide cartea!). Acest amestec de normalitate cotidiană şi de aventuri extraordinare în sferele înalte ale puterii face farmecul cărţii şi ne ajută să redescoperim un personaj inclasabil, dar pe care îl simţim aproape.

Texte și opinii de: *Eugen ISTODOR (scriitor) ● Adrian NĂSTASE (fost prim-ministru) ● Liviu ORNEA (conf. univ., Facultatea de Matematică, Universitatea București) ● Adina POPESCU ● Ion VIANU (scriitor, psihiatru) ● Ștefan VIANU (eseist) ● **Coordonatoarea temei:** Magdalena BOIANGIU*

O boală incurabilă

Dependența de putere este o componentă atît de firească a vieții, încît, cu excepția celor plătiți s-o facă, nimeni nu-și prea mai bate capul cu meandrele ei. La început nu mi-am dat seama că pun degetul pe nodul unei probleme atît de complicate: vedeam, fără sunet, la televizor, o șezătoare de politicieni (discutau ori cum să se unească, ori cum să se despartă), a căror mimică și limbaj corporal exprimau o atît de sinceră dorință de a mușca din gîtul adversarului, încît mi s-a părut că nu e vorba doar de o trăsătură de caracter, de o furie de moment, ci de o boală psihică gravă, fără leac.

Mi s-a părut că, dincolo de ecran, se află oamenii sănătoși, care aproape toată viața lor depind de putere ca să aibă ce mînca și la ce visa cînd sînt sătui. Pentru a suporta mai ușor această dependență, oamenii îi dotează pe deținătorii deciziei cu calități atît de mari, încît nu pot fi văzute cu ochiul liber. O doamnă îmi vorbea despre șeful ei – slut ca păcatul – ca despre un bărbat dotat cu un farmec fizic deosebit. Alții găsesc în deciziile lipsite de orice logică ale șefilor comori de inteligență și clarviziune. Oricît ar fi de criminală și de nedreaptă, după ce s-a instalat, puterea creează în jurul ei o aură greu de dislocat și ceea ce a fost resimțit la început ca o silnicie se transformă într-un chin acceptat de dragul unor idealuri înalte, oricît de bîlbîit ar fi formulate acestea. Ascultarea și supunerea devin regulile societății, competiția oficială este între cei ce stau pe lîngă putere, fără să o amenințe.

Între planurile mărețe puse în operă cu atîtea sacrificii de către un dictator și mania grandorii tratată în așezăminte de specialitate, diferența ține de percepția celor din jur: grupul de curtezani care antrenează masele de adoratori nu prea apelează la experții în boli psihice. E nevoie de condiții absolut excepționale pentru ca „puterea celor fără de putere" să capete expresie concretă. Se numește revoluție și se fură.

În țările democratice sau în cele unde se mimează procesul democratic, puterea este părăsită fără vărsare de sînge, se schimbă locurile în grupul care a reușit să dea impresia că e interesat de treburile publice și, dacă perspectiva alternativei e reală, predomină dialogul civilizat. Atîta doar că hainele celor plecați de la putere par că au intrat la spălat.

Și, după ce imaginile politicienilor de la televizor au dispărut lăsînd locul desenelor animate, mi-am dat seama că relațiile de putere/supunere există în toate situațiile vieții și evoluția ar fi imposibilă fără ele. Uneori calea pe care o va lua viața individului depinde mai mult de puterea de decizie și de competențele medicului sau ale profesorului, decît de cele ale Guvernului. Depinzi mai mult de soț sau de soție, decît de președintele țării. Tocmai pentru că sînt indispensabile, în această sferă relațiile de putere/ascultare au un mecanism de autoreglare care lasă puțin loc abuzurilor. Dar lasă.

*Cum era de așteptat, după cercetarea ipotezelor propuse de colaboratori, a ideilor vehiculate de alți interlocutori, n-am ajuns la nici o concluzie acceptabilă. Societatea modernă nu poate trăi în afara relațiilor de putere. Mai întotdeauna și mai peste tot puterea de decizie încape pe mîinile unor oameni fie nepricepuți, fie necinstiți. De aici și presupunerea că ar fi vorba de o boală: dependența de putere există așa cum există dependenți de droguri, de alcool sau de tutun. Neclar e cînd se declanșează boala: înainte, în timp sau după ce un individ oarecare încarnează ideea de putere. (**M. B.**)*

Ștefan VIANU

Puterea spirituală

După cum arată Jan Patocka în *Platon și Europa*, civilizația occidentală este construită pe temeiul ideii de grijă pentru suflet, iar această afirmație nu este în fond decît o interpretare a doctrinei lui Edmund Husserl – maestrul filozofului ceh. În celebra sa conferință vieneză din 1935, *Criza umanității europene și filozofia*, Husserl afirmase: „Criza existenței umane europene are numai două căi de ieșire: sau declinul Europei în înstrăinare față de propriul său sens rațional de viață, căderea în dușmănie față de spirit și în barbarie, sau renașterea Europei din spiritul filozofiei printr-un eroism al rațiunii care va depăși definitiv raționalismul. Pericolul cel mai mare care amenință Europa îl constituie oboseala". Renașterea spirituală este cea a „existenței teleologice", a existenței orientate spre un țel: „viața de veghe" a unei umanități de tip european modelată după idealurile filozofiei grecești. Idealuri ce ne vor defini atît timp cît nu ne vom îndoi că sîntem „europeni": atît timp cît vom ști că aparținem unei anumite istorii. Acest simț al apartenenței și voința de a rămîne ceea ce sîntem – este puterea spirituală; după cum ezitarea, îndoiala privind perenitatea acelor idealuri este „oboseală", „nihilism" și „trădare" (J. Benda): slăbiciune, nulitate spirituală.

Contrar puterilor temporale ce întrețin relații de cele mai multe ori conflictuale unele cu altele, puterea spirituală se raportează numai la sine, afirmîndu-se astfel pe sine. Simbolul puterii spirituale este cercul la închiderea căruia spiritul lucrează neîncetat – atît timp cît este „putere", și nu simplă delăsare. Știm că epoca noastră tinde să-i conteste legitimitatea și să pătrundă în el cu propriile probleme, griji și priorități. Epoca vrea să-l facă să uite un lucru elementar; anume acela că el, spiritul, are datoria de a se limita la preocupările sale, de a fi în sine și pentru sine, avînd conștiința că nu există sarcină mai dificilă, mai nobilă și mai necesară decît a sa. Aceasta este condiția parmenidiană a puterii spirituale: de a exclude din ea însăși orice alteritate.

Într-un al doilea „moment", spiritul se poate raporta la „altul" său, la puterea temporală, la „problemele actuale" privind statul, societatea, mediul înconjurător etc. Cu o condiție: aceea de a nu-și trăda maniera proprie, adică radicalitatea interogației sale. Numai atunci cînd problemele actuale sînt tratate fără voință de compromis și fără complezență, ele sînt gîndite din perspectiva spiritului: sînt gîndite, nu numai „discutate" la infinit într-un du-te vino al argumentației sterile. Așa-zisa „acțiune comunicativă" – al cărei scop, cel puțin ideal, este consensul general – este negația puterii spirituale, negație ce nu mai este cea a oboselii, ci pur și simplu cea a imposturii. A căuta *à tout prix* consensul – general sau al unei majorități – este una din formele trădării: un păcat împotriva spiritului. Lucrurile esențiale trebuie afirmate contra majorității. Filozofia lui Habermas aparține unei societăți care își reneagă trecutul și care nu mai recunoaște nimic sacru; o societate care supune totul „discuției", renunțînd pînă și la forma legitimă a mîndriei fără de care civilizațiile și popoarele abia au dreptul la existență: aceea de a fi ceea ce sîntem și de a persevera în ființă conform voinței noastre.

Spiritul nu poate afirma decît într-un mod: cel categoric. Numai acest lucru îl face apt pentru dialog. Adevăratul dialog este cel al confruntării punctelor de vedere, acceptate de la bun început ca diferite, ba chiar eterogene. Numai mințile mărunte sînt deranjate de o poziție diferită de a lor: o minte cuprinzătoare caută s-o integreze, convinsă fiind că există ceva pozitiv în toate negațiile. (Non-)afirmațiile prostiei și ale ignoranței sînt însă neintegrabile. Prin radicalitatea interogării sale, prin capacitatea de a înțelege problemele și de a (re)gîndi ceea ce a fost și ceea ce merită gîndit, spiritul integrează propriile erori – făcînd din ele treptele unei deveniri. Nu numai devenirea sa, ci și a lumii sale, în măsura în care aceasta este atrasă de spirit. Puterea spirituală nu constă în altceva decît în capacitatea de atracție. Însă ea atrage doar pe cei receptivi: capabili să creeze o „comunitate" în care ideile să poată circula.

Ceea ce caracterizează de asemenea, în mod esențial, puterea spirituală este simțul acut al răspunderii. Dinamismul ei este cel al cuvîntului vorbit. Numai prin acest cuvînt angajamentul față de cele spuse poate fi unul total. Mă refer la dimensiunea socratică a puterii spirituale. Adevărata cuvîntare – spune Platon – este „aceea care, însoțită de știință, este scrisă în sufletul omului ce prinde învățătura; aceea e în stare să se apere singură... – Ai în vedere cuvîntarea celui care știe, vie și însuflețită, față de care cuvîntarea scrisă ar putea fi pe bună dreptate numită un simplu simulacru? – Întocmai." *(Phaidros* 276 a-b) Dar epoca noastră este mai degrabă preocupată de „scriitură". Or, textele trimit la alte texte care, la rîndul lor, trimit la altele: un lanț infinit sau mai degrabă indefinit al trimiterilor ce contrastează cu acel cuvînt care afirmă, se apără, răspunde, ori de cîte ori e necesar. În orice dialog există posibilitatea transformării poziției fiecăruia dintre participanți; esențială rămîne însă cunoașterea mutuală ce presupune, bineînțeles, respect: atenție și distanță.

În concluzie, puterea spirituală se bazează pe două lucruri: pe autoritatea celui care știe ceva (H.G. Gadamer a spus lucruri importante despre acest subiect în *Adevăr și metodă)* și pe simțul datoriei al acestei persoane care se simte obligată să comunice ceea ce știe. Și care, mai devreme sau mai tîrziu, va fi și ascultată. În măsura în care Europa „grijii pentru suflet" mai are un viitor.

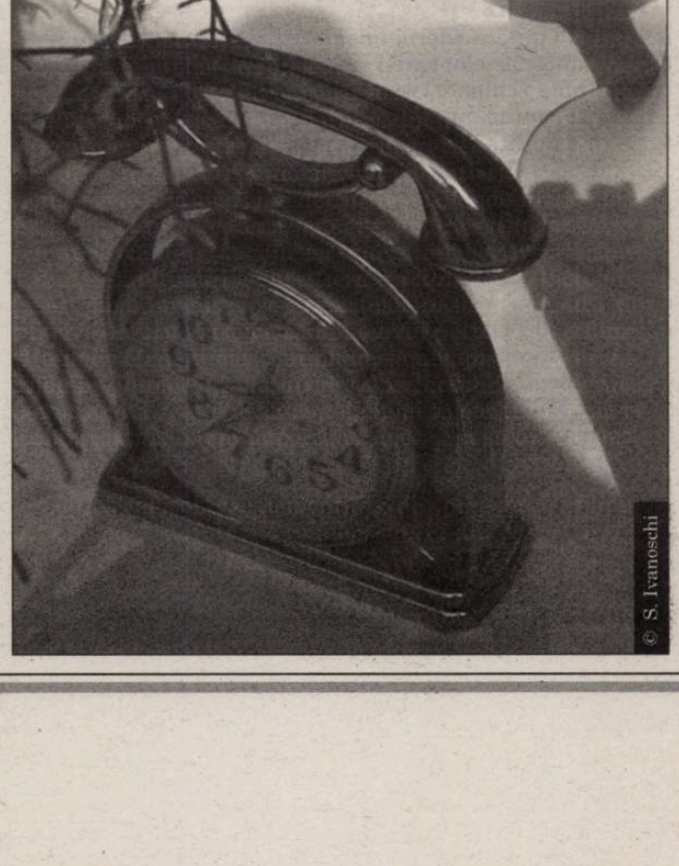

Definiții

Cele cinci baze ale puterii au fost formulate într-un studiu devenit clasic: J.P.R. French Jr. and B. Raven, *The Bases of Social Power*, 1960. S-a dezvoltat astfel schema celor cinci categorii ale puterii care reflectă diferența de resurse pe care se bazează cei care dețin puterea. Au mai fost adăugate ulterior două baze: informațională și conecțională.

Puterea legitimă este cea dată de poziția relativă a individului și de obligațiile lui față de organizație. Puterea legitimă este autoritatea formală delegată de deținătorul poziției superioare în ierarhie.

Puterea de referință este puterea sau abilitatea individuală de a-i convinge și de a-i influența pe ceilalți. Se întemeiază pe charisma și calitatea de a stabili relații interpersonale ale celui care deține puterea. Cei situați mai jos pe scara ierarhică doresc să se identifice și să fie acceptați ca discipoli.

Puterea expertizei înseamnă puterea sau capacitatea deținută de individ, derivată din aptitudinile sau expertiza sa. Spre deosebire de celelalte, acest tip de putere este specific și limitat la un anume domeniu în care este recunoscută calificarea expertului.

Puterea recompensei depinde de abilitatea celui ce deține puterea de a conferi recompense materiale valoroase, se referă la gradul în care indivizii pot da altora o recompensă oarecare, beneficii materiale, timp liber, cadouri dorite, avansări, creșteri de salariu sau sporirea responsabilității.

Puterea coercitivă înseamnă aplicarea influenței negative asupra celor angajați. Se poate referi la posibilitatea de a degrada sau de a elimina unele recompense. Dorința de a avea recompense valoroase și frica de a le vedea anulate asigură ascultarea celor care se află sub această putere. Puterea coercitivă tinde să fie cea mai puțin efectivă formă, fiind construită pe resentimente și rezistență față de scopurile puterii.

(sursă: Wikipedia)

Puterea cu scopuri şi fără

– convorbire cu Adrian NĂSTASE, fost prim-ministru –

Se ştie – nu există soluţii care să-i mulţumească pe toţi. Soluţiile care satisfac o majoritate nu sînt întotdeauna cele mai bune (majorităţile sînt, în general, tradiţionaliste şi conservatoare). Într-un stat democratic, ce calităţi trebuie să utilizeze omul sau grupul care deţine puterea, pentru a-şi realiza scopurile?

O să vă mire, dar, deşi am convingeri de stînga (despre care clişeele spun că este egalitaristă şi nivelatoare), cred că omul este mai important decît masele, decît poporul. Chiar şi atunci (iar eu aş spune mai ales atunci) cînd construieşti politici sociale, ele trebuie să satisfacă nu un procent din populaţie, ci pe fiecare în parte. Nu există soluţii pentru toţi, aveţi dreptate. Dar o soluţie este o soluţie, numai dacă are un efect concret în sensul rezolvării unei probleme. De aceea, eu nu sînt adeptul majoritarismului, ci al politicilor aplicate la grupuri umane cu probleme similare. Sînt convins că este esenţial să fim în consens în legătură cu propoziţiile primitive ale sistemului, ca să putem extrage de aici soluţii utile. Din nefericire, în România sînt mulţi săraci (în continuare, prea mulţi), dar nu toţi sînt la fel de săraci, ci se împart şi ei pe grupuri minoritare. Nici cei bogaţi nu sînt toţi la fel. Pentru fiecare, trebuie găsite soluţii diferite. Din acest punct de vedere, cred că un om politic trebuie să aibă o gîndire foarte nuanţată şi aplicată.

Există oameni dotaţi pentru putere – au acest instinct în codul lor genetic – sînt „şefi de clasă" încă din şcoala primară şi au funcţii de răspundere toată viaţa, autoritatea lor e incontestabilă şi nu are nevoie de represiune pentru a se impune. Alţii ajung să aibă putere în urma unui concurs de împrejurări: interese de grup care preferă oameni percepuţi ca mediocri, fără personalitate. Posedînd puterea, aceştia dobîndesc o personalitate (Stalin, Ceauşescu), adesea malefică. Strică puterea caracterul omului?

A decide pentru tine este deja un lucru dificil, dar a decide pentru mai mulţi, ca să nu spun a decide pentru toţi, este mult, mult mai dificil. Eu cred că o condiţie importantă pe care trebuie s-o îndeplineşti, înainte de a deveni om politic şi înainte de a ajunge să exerciţi puterea, este aceea de a fi în stare să decizi pentru tine, de a fi – altfel spus – „responsabil de tine". Aceasta presupune evident luarea unor hotărîri în ceea ce te priveşte: familia, cariera, atitudinea faţă de ceilalţi etc. În măsura în care te-ai definit în mod corect, ţi se oferă şansa unei deschideri către ceilalţi şi către rezolvarea unor probleme care nu mai sînt doar ale tale, a unor probleme pe care nu le poţi decide singur, ci împreună cu ceilalţi. Şansa aceasta aparţine omului politic, cel care primeşte de la ceilalţi delegarea pentru a rezolva problemele grupului. Desigur, aici descriu situaţia ideală, cînd omul politic iese în evidenţă ca o conştiinţă poate mai acută şi mai clară.

În realitate, după cum ştim, s-a întîmplat ca indivizi cu probleme psihice grave sau impostori să ajungă să conducă o societate. Şi s-a mai întîmplat, de asemenea, ca oameni ce păreau echilibraţi şi normali să devină brusc diferiţi, tocmai pentru că au ajuns în funcţii de conducere. Acest fenomen, care este întîlnit, la o scară şi la o intensitate mai reduse, în toate societăţile democratice, se explică prin faptul că politica este un domeniu al voinţei. În domeniul voinţei se produc cele mai mari decalaje, între cei foarte inteligenţi, dar rezervaţi, şi cei care, mediocri sau bolnavi fiind, fac totul pentru a parveni. Există politicieni care vor puterea, crezînd inconştient că astfel îşi vor rezolva problemele psihice. Este o iluzie. În politică, nu problemele tale trebuie să le rezolvi, ci pe ale celorlalţi.

De aceea, eu mereu am fost adeptul întăririi instituţiilor, şi nu a poziţiilor personale. Personalizarea face foarte rău, fiindcă forţează mecanismele statului să depindă de cheremul şi de dispoziţia unui om. Or, un om e schimbător, în timp ce politica unui stat nu trebuie să fie.

Una din manifestările cele mai evidente ale puterii politice este distanţa care îl separă pe cel care o posedă de cei pe care îi conduce. Tot mai mulţi politicieni se străduiesc să demonstreze că această distanţă nu există şi, de obicei, acţiunile lor sînt caracterizate drept populiste. Dvs. aţi fost perceput ca un conducător arogant şi distant. A fost o politică, a fost o manifestare caracterială, a fost un rol impus?

Eu sînt de formaţie cercetător şi profesor. Am fost învăţat cu rigori şi exigenţe ştiinţifice. Reţinerea mea faţă de abordarea populistă provine din obişnuinţa de a găsi în permanenţă argumente valide, şi nu formule seducătoare. Populismul şi comunicarea publică pot părea interesante, dar sînt simplificatoare şi astfel falsifică realitatea. O problemă mai simplă este, în realitate, o altă problemă. De aici provine, cred eu, impresia de distanţă şi de aroganţă. S-a spus despre PSD că, prin măsurile sociale luate în perioada 2003-2004, a jignit poporul, a încercat să-i cumpere voturile. Dacă am admite că aşa stau lucrurile, ce-ar trebui să spunem atunci despre cei care invocă poporul de dimineaţă pînă seara, îl flatează cu orice prilej, îl „face" din vorbe – cum se spune –, dar după aceea nu mai urmează nimic? Populismul este mult prea simplist pentru ca să ducă undeva.

Prefer faptele „arogante" discursurilor abstracte.

Personal, eu cred că populismul sau aroganţa trebuie judecate nu în raport cu vorbele sau cu imaginea, ci în raport cu politicile de guvernare. Dacă facem un exerciţiu de a ne imagina comportamentul politicienilor nu în raport cu ce spun la televizor, ci în raport cu rezultatele concrete ale activităţii lor, vom constata, deseori, că populismul verbal nu e însoţit de nimic concret, că discursurile nu sînt dublate şi de acţiuni. Or, dacă ar fi să fac o comparaţie, daţi-mi voie să spun că eu aş prefera oricînd faptele considerate „arogante", unor discursuri abstracte, considerate simpatice şi plăcute auzului.

Despărţirea (fie şi temporară) de putere provoacă sevraj, o suferinţă echivalentă cu cea povestită de persoanele care au renunţat la ţigări sau la alcool?

De la un anumit nivel, în politică, nu te mai reprezinţi numai pe tine sau numai un grup politic, fie el şi partid. Reprezinţi o idee, eşti o parte a unui joc simbolic. Suferinţa provocată de ceea ce numiţi „despărţirea de putere" este legată de deficitul de încredere al celorlalţi faţă de ideea pe care o reprezinţi. Viaţa politică este fluctuantă, mai ales acum, iar o idee bună poate să aibă, din această cauză, perioade foarte proaste. Dar chiar şi atunci cînd eşti obligat să te retragi, nu încetezi să o susţii, şi asta pentru că ai credinţa că acea idee are viitor. Ideile bune au cel puţin viitor. Senzaţia aceasta este cu atît mai puternică, cu cît nu există, în cazul meu, o epuizare politică sau de altă natură.

O idee bună poate să aibă faze foarte proaste.

Despărţirea de putere provoacă sevraj, dacă puterea este căutată în sine. Putem continua comparaţia cu viciile – un viciu este iniţial un substitut de altceva, un mijloc. Abia apoi devine scop în sine. La fel şi cu puterea. Trebuie să ştii să te raportezi la putere ca la un mijloc (de a face bine, de a pune în aplicare proiecte şi idei). Dacă te raportezi la putere ca la un scop în sine, atunci cu siguranţă singura ţintă ca om politic devine cîştigarea constantă a alegerilor. Şi devii expert în supravieţuire politică, indiferent dacă asta înseamnă trecerea de la socialism la creştin-democraţie sau schimbarea radicală a propriului punct de vedere, în funcţie de ce vrea şi ce cere majoritatea populaţiei.

Aţi avut revelaţii cu privire la oamenii din jurul dvs. după ce n-aţi mai fost prim-ministru? Bune sau rele?

Şi bune, şi rele. Viaţa ne confirmă toate filosofiile, din păcate sau din fericire. Şi pe cele optimiste, şi pe cele mai sceptice. Dar eu vă întreb: ce înseamnă să fii prim-ministru? De ce-ar trebui să ţi se întîmple ceva special, mai ales în sens negativ, după ce încetezi să fii premier? N-am venit la Palatul Victoria ca să mă „dau" mare, şi n-am redevenit mic după ce-am plecat. Poate că, din afară, aşa se vede, dar credeţi-mă că, pentru mine personal, raportarea mea la mine însumi nu s-a schimbat. N-am avut nici o clipă senzaţia că am o misiune divină, ci doar o mare şi umană responsabilitate. Sînt un om normal. Şi voi rămîne aşa şi în continuare.

a consemnat
Magdalena BOIANGIU

Omul singur şi „binele naţiunii"

Laura Smith-Spark a analizat, în cadrul unei emisiuni difuzate la BBC pe 26 mai 2007, dependenţa de putere a liderilor autoproclamaţi din Africa şi America Latină. Lista propusă de autoare este impresionantă şi motivaţiile, plauzibile: la ora de faţă sînt opt şefi de stat ajunşi în funcţia supremă, în urma unor lovituri de stat. Cel mai vechi „în meserie" este Muammar Gaddafi, din Libia, şef al statului din 1969. Nu au intrat la socoteală civilii sau militarii ajunşi la putere în urma unor alegeri trucate. Iată cîteva fragmente extrase din analiza jurnalistei britanice:

Puterea ca afrodisiac

Richard Reeve, un analist african de la grupul de analiză Chatham House, situat la Londra, arată că mulţi conducători militari implicaţi în lovituri de stat rămîn la post mai mult timp decît s-a prevăzut iniţial. „Adeseori ei nu intenţionează să rămînă la putere cînd ajung acolo, dar puterea funcţionează ca un afrodisiac. De îndată ce o ai, e greu să renunţi la ea. Mai e şi frica de punerea sub acuzare după ce vor părăsi puterea. E greu să te întorci la viaţa anterioară de soldat, aşa că ei vor o recompensă financiară, o amnistie şi dacă nu, se menţin la putere." Durata cît se menţine la putere liderul unei lovituri de stat depinde şi de dimensiunea forţelor care-l susţin, dacă armatele sînt structurate, bine echipate, pentru a-şi asuma rolul guvernării. „Apare şi sentimentul că o conducere militară este o instituţie cu o durată mai mare decît cea politică."

Binele naţiunii

Ronaldo Munck, profesor de sociologie la Dublin City University, sugerează că în imaginea despre sine a autorilor de lovituri de stat militare funcţionează şi un anume sentiment de autodepreciere. În America Latină, în anii 1960 şi la începutul anilor '70, intervenţia militară era declanşată de instabilitatea economică şi de forme ale crizelor politice. „Militarii apăreau ca salvatori ai situaţiei – aşa se prezentau – promiţînd că democraţia va fi restaurată. Se vedeau pe ei înşişi ca gardieni ai stabilităţii din ţară, deasupra partidelor politice... dacă partidele politice se ceartă şi nu guvernează, ei intervin ca să conducă ţara «pentru binele naţiunii»". Situaţia s-a schimbat în anii '80 cînd guvernele din America Latină au căzut de acord să nu-i recunoască pe liderii care au venit la putere prin mijloace militare. Profesorul Munk explică această poziţie prin recunoaşterea realităţii că regimurile militare nu guvernează bine şi nu pot dura prea mult timp.

Forţele externe

Confruntîndu-se cu presiunea internaţională, mulţi lideri ai loviturilor de stat au tins să-şi dobîndească legitimitatea abandonînd rolul militar, organizînd alegeri civile. În unele ţări, li se acordă creditul de a fi adus o nouă stabilitate în politica ţărilor lor. Dl Reeve îl citează pe preşedintele Republicii Mali, Amadou Toumani Toure, un general care, în 1991, a răsturnat un dictator militar şi, în următorul an, a oferit civililor puterea, ca un exemplu de lider al unei lovituri de stat care şi-a cîştigat statutul de erou, ţinîndu-se de cuvînt. A cîştigat alegerile prezidenţiale din mai 2002 şi e la putere pînă în zilele noastre. (...) „Nu i-aş învinui doar pe militari, pentru că nu sînt singuri cînd se decid să pună mîna pe putere" – spune profesorul Munk. „În America Latină vor exista întotdeauna puternice grupuri civile care se alătură militarilor şi le cer să intervină. În general, militarii nu au inteligenţa politică necesară ca să acţioneze independent."

Ion VIANU

Despre puterea medicală

Dintre puterile exercitate social, singura care nu dorește stabilirea unei mai mari puteri asupra celuilalt, singura care nu aspiră să se sporească pe ea în detrimentul celui asupra căruia se exercită, este puterea medicală. Voința de putere este mobilul profund al politicii. Voința de putere nu este altceva decît dorința de-a incorpora pe cel cu care vii în atingere. Ea nu este încă voință de distrugere. Este voință de satelizare: cel asupra căruia acționează voința ta de putere trebuie să devină actor în sfera ta de influență.

În cadrul acestui tip de analiză nietzscheeană a puterii, voința medicală este un paradox. Dar este așa numai dacă ne gîndim la puterea masculină.

Am auzit odată o fetiță spunînd bunicii ei: „Îmi place să îngrijesc". Atunci m-am gîndit că dorința de-a îngriji este o pulsiune primară, tot atît de primitivă și de bazală cum este și ce-a de-a incorpora sau de-a distruge. Poate că a fost numai o întîmplare faptul că am auzit această dorință exprimată de o fetiță. Dar a fost una din acele întîmplări semnificative, menită să atragă atenția asupra unui fapt atît de evident încît poate să treacă neobservat: dorința de-a îngriji este identică în esența ei cu dorința maternă, aceea de-a aduce la maturitate pe copil, de a-i asigura autonomia, la capătul lungului proces de creștere. La urma urmelor, boala nu este altceva decît un incident în calea dezvoltării, așa cum foamea sau murdăria nu sînt decît obstacole naturale în calea creșterii.

Se confirmă bisexualitatea de profunzime a ființei umane. Ea a fost descoperită într-o formă sau alta de ambele obediențe psihanalitice, freudiană și jungiană. Voința de-a îngriji, voință maternă prin definiție, este, din pricina bisexualității psihologice, prezentă la toate ființele umane, indiferent de sex. Se cuvine să spunem că ea este o sublimare a voinței materne, că se desprinde din biologic, de care rămîne totuși legată prin rădăcină.

Că este așa o dovedește acea particularitate a voinței de-a îngriji, anume că reușește să depășească aspectele dezagreabile, uneori repulsive, ale activităților medicale. Tot așa cum unei mame nu-i e silă să schimbe scutecele unui copil, nici medicului sau infirmierei nu-i repugnă cele mai dificile și mai dezgustătoare aspecte ale profesiei, infecțiile, secrețiile, descompunerea.

Firește, realitatea aduce multe corective acestei scheme ideale. Înainte de toate, profesiunile de îngrijire, și mai cu seamă cariera de medic, aduc reputație și sînt relativ bine plătite. „Doctorii fără arginți" – Cosma și Damian – au fost canonizați, ceea ce este o dovadă că nu-i găsești pe toate drumurile. Această atitudine premială față de medicină aduce alte motivații în profesie. Medicina este și calea spre prestigiul social. Ca atare, face cu ochiul puterii de tip politic. În fine, medicina este și, intelectual vorbind, o profesie excitantă și va atrage pe cei care vor să rezolve misterele naturii. Aceste „impurități" nu sînt cu necesitate frîne către profesarea unei medicini oneste și eficiente. Cu o singură condiție: coexistența vocației de-a îngriji. Inșii care nu au această fibră „maternă" nu au ce căuta în profesiile medicale. Trebuie să spunem că există un anumit grad de autoselecție. Cei pentru care medicina este repulsivă se vor orienta către alte laturi ale profesiei: statistică, management etc. Totuși filtrul autoselecției are ochiuri largi, ceea ce face că uneori pătrund și oameni fără vocație în cîmpul medicinii clinice.

Ar trebui să existe, în selecția celor ce întreprind studii medicale (de diverse grade), teste subtile care să deceleze forța vocației materne sublimate. Dar, după cunoștința mea, o astfel de psihologie nu s-a născut (încă?).

Pe de altă parte, puterea medicală întîlnește dificultăți legate de exercitarea ei în cadrul unor instituții. Instituțiile – spitalele, în cazul dat – sînt medii în care se exercită numeroase competiții pentru putere. Voința de-a schimba ierarhiile stabilite, mișcările orizontale și verticale în sînul echipelor sînt inerente profesiei. Ca și în cazul cavalerilor Graal-ului, care uitaseră țelul lor primordial (găsirea obiectului sfînt, a pocalului în care a fost cules sîngele lui Cristos), acel ordin cavaleresc de un tip special care este ordinul medical uită cîteodată menirea lui particulară, îngrijirea, pentru a se epuiza în luptele instituționale. Repet: *îngrijirea,* nu *vindecarea.* Orice medic bun știe că nu trebuie să trăiască în obsesia vindecării bolnavului. Aceasta ar duce la o greșeală fatală, aceea că indivizii de la care nu se poate obține o *restitutio ad integrum* ar trebui abandonați. Vindecarea este eventuală, rareori completă. Optica corectă este îngrijirea. După ea vine salvarea vieții (de unde scepticismul medical față de eutanasie) și numai la urmă vindecarea, adică recuperarea acelei normalități ideale care este sănătatea.

M-aș bucura dacă aceste cîteva rînduri ar cădea sub ochii celor ce încep să practice profesii ale îngrijirii, sau se pregătesc să le studieze.

Liviu ORNEA

Masa necritică

Bani, profesorii nu prea au, prestigiu, nici atît, așa că doar două lucruri mai fac încă dezirabilă meseria de dascăl: vacanțele lungi și lipsa șefului. „Odată ce intră la oră, profesorul e stăpîn pe viața lui, nu-i mai zice nimeni ce să facă." E și o relație de putere, profesorul (bun) domină clasa, o ține în mînă, o modelează. E – trebuie să fie – un pic histrion, dar dacă dozează bine sinceritatea, are toate șansele să placă, să fie acceptat și, în definitiv, să-și facă înțeles mesajul. Pînă la urmă, nici măcar foarte bun specialist nu trebuie să fie, dacă știe să compenseze cu șarmul personal și cu înțelegătoare îngăduință.

E și nu e așa. Relația cu elevii, cu studenții nu e niciodată lineară, e complicată de faptul că nici una dintre părți nu se dezvăluie complet celeilalte.

Cît privește independența... Pînă să intri la ore, trebuie totuși să treci prin cancelarie sau pe la catedră sau pe la secretariat. Și-apoi, oare nu contează și la ce ore intri? Totul depinde de (di)rector, de decan, de șeful de catedră...

Puterea șefilor. Avem șefi peste tot: la universitate, la minister. Se zice că noi, Facultatea de Matematică a Universității din București, mergem în pierdere, avem datorii. De parcă universitatea e fabrică de mezeluri. Sîntem pe primele locuri pe țară la capitolul cercetare (număr și mai ales valoare a publicațiilor), dar mergem în pierdere... Avem contracte de cercetare. Nu vedem un ban, nu putem cumpăra noi nimic, pentru orice, de la calculator la caiet sau pix trebuie făcut referat, luate aprobări, se fac achiziții centralizat; vezi Doamne, să nu se facă vreun abuz. Trebuie să justificăm fiecare cent cheltuit într-o deplasare, durează zile și nopți completarea hîrtiilor la o fază de contract; iar de cercetare nu pare nimeni interesat, grosul hîrtiilor se referă numai la devize contabile.

În ultima vreme, pe lîngă puterea șefilor, deloc difuză, ba chiar apăsătoare, în universități se face simțită și una mult mai insidioasă și mai greu de controlat. Este puterea masei amorfe de studenți, a celor, mulți – mediocri sau mai rău – care, pe tăcute, își impun punctul de vedere și duc totul de rîpă. Începînd din anul al doilea de studiu, studenții sînt invitați să aleagă pentru cursuri opționale. Profesorii propun, studenții aleg. Democratic. Și, ca un făcut, cei mai titrați profesori, cei care sînt și cercetători eminenți, nu mai apucă să facă vreun curs special. Nu-i vor studenții, se înscriu prea puțini. Și nu e vorba nici de tombatere, nici de șoareci de bibliotecă lipsiți de orice talent pedagogic. Nu, e vorba despre profesori de calibru incontestabil, care, prin publicațiile lor, fac faima unei facultăți, urcă facultatea și universitatea pe locuri fruntașe în topuri (spre satisfacția tocmai a șefilor care nu-i ajută să-și poată face cursul). Sînt, de obicei, oameni mai exigenți, care cer mai mult de la studenți, care nu dau ușor nici nota de trecere, nici pe cea maximă. Așa că studenții îi evită. Și se duc în masă, cohorte, la cursurile propuse de nulități patente, de inși la care se știe că se poate lua nota maximă chiar fără a trece pe la curs.

Nu mai bună este soarta programelor de master. Cele grele sînt evitate. Și cum ministerul tratează universitatea aproape ca pe o unitate economică obișnuită, nu se poate face un master fără un număr minim (mare!) de studenți. Și uite-așa, ce e greu nu se mai face. Așa sînt marginalizați profesori care se ocupă de domenii dificile, așa mor discipline în care altădată eram renumiți.

Și nu doar profesorii au de suferit. În puterea masei de mediocri se află și acei cîțiva studenți foarte buni, încă îi mai avem în fiecare an, care ar vrea să urmeze anumite cursuri mai dificile. Sînt nevoiți să se reprofileze. Și să plece (ar pleca, probabil, oricum, dar așa, chiar nu-i mai ține nimic).

Totul se petrece lin, fără zvîcniri: e un proces natural și democratic, atinge pe toată lumea. Ca moartea.

„Zona eminențelor cenușii"

– convorbire cu Gheorghe CREMENE,
președinte al Comisiei de cenzori, Colentina, București, colonel în retragere –

Domnule președinte al Comisiei de cenzori, domnule colonel, domnule locatar al blocului G8 din Colentina, ce este puterea?

Puterea este la niște oameni care nu știu ce înseamnă disciplina, ce înseamnă corectitudinea. Așa a fost după anii '90 în țara noastră și așa va fi în țara asta mai tot timpul.

De ce?

Fiindcă în momentele de echilibru există certuri pentru a abate țara pe un drum greșit și cei care fac scandal să fure tot mai mult spre ura celor mici și care își văd de treaba lor.

Ați furat vreodată?

Eu? Eu? Mata nu te uiți la mine? La obrajii mei, la părul din cap? Eu să fur? Eu, dom'le? Păi, pe vremea lui Ceaușescu cum furai? Cum? Ce viață putea fi aia ca să furi?

Dar un Ștefănescu cu vinurile era puternic.

Cum? Că l-au prins. Putere e aia în care nu te prinde. Păi, asta e esența puterii, să faci ce faci la cote maxime și să nu te prindă. Ce sens are puterea, dacă nu-ți aranjezi și capabilitățile de a dăinui ființa ta în memoria celorlați ca un om puternic.

Ceaușescu?

Dom'le, un om care a dăinuit douăzeci de ani în frunte e un om puternic. Uită-te la magistralele lui, la blocurile lui, democrația nu e puternică azi fiindcă nu dăinuiește nimic. Ce rezistă azi? Se contruiesc mall-urile astea pe clădirile lui Ceaușescu, deci temelia e bună. Deci puterea este să poți să dai și altuia din puterea ta, ori Ceaușescu ne-a dat destule din puterea lui.

Azi, e vreunul puternic?

Clar nu. Nu este. Băsescu? Ce putere e aia de care-ți bați joc? Ce putere e aia cînd nu ai destinul care să pășească peste micile tale nărozii? Omul ăsta se joacă cu puterea. Nu e om serios.

Tăriceanu?

Om slab. Omul care urlă de durere după ce e lovit, nu e om de bază. Își dă cu stîngul în dreptul.

Pe scară sînteți un om puternic?

Eu cred că sînt. Am fost zece ani șef al blocului și m-am retras în zona gri de conducere, în zona eminențelor cenușii. E bine să-i lăsăm și pe alții, dar nu de tot.

Ce lucruri ați făcut în calitate de om puternic?

Am restricționat intrarea persoanelor străine în bloc, prin introducerea de portar. Portarul e mai sigur decît interfonul. Interfonul face greșeli, omul, nu. Stă și notează persoanele intrate... Ionescu, zece intrări-ieșiri... bun, am plantat flori, pomi și alt puiet viu. Am introdus pe scară obligativitatea covorașului de tip nylon, uniform, de sus pînă jos, fiindcă exista o diversitate ineficientă la nivelul întregii scări, ori așa menținem curățenia. Am găsit femeia de serviciu cea bună, dat fiind că ani de zile s-a tot schimbat. Care era rostul acestei schimbări mobile? Lipsa de continuitate în muncă, viața dezordonată a familiilor de pe scară, fiindcă cu toatele erau preocupate să cureți, în loc să muncească și să meargă la muncă liniștite. Apoi, un program cu copiii, copiii nu umblă pe scări ca pe vremea lui Ceaușescu, cu cheia de gît... atunci sistemul avea grijă de copii, acum, nu este cine și atunci deplasarea copiilor se va face numai de mînuțele părinților. Deci, vedeți, vorbiți de om puternic, deci un om puternic este un exemplu, nu un ins conjuctural care strălucește după placul mulțimii, nu, unul care trage constant și face o viață lucruri care să stea în picioare.

Dar dvs. sculptați temperamente... e lucru efemer.

Viața noastră e o frîntură din oceanul de ninsoare al timpului, puterea noastră nici nu se vede pe fundul oceanului, dar noi știm că sîntem puternici, noi în eul nostru nu transpirăm, stăm drepți.

Ce făceați cînd erați colonel?

Eram la popotă.

Pe fripturi?

Nu, eram cu asigurarea conservelor de război.

Și a fost război vreodată?

Nu, doar simulări.

Erați puternic atunci?

Sigur, asiguram un necesar ce urma să fie folosit.

Un război este un semn de putere?

Războiul, da. Or, fiecare zi ne termină cu mușcăturile astea de purici și noi nu mai prindem un război ca lumea.

a consemnat Eugen ISTODOR

Adina POPESCU

Mentalitatea de *loser*

– scurt dialog despre putere şi autoritate –

„Dacă mi-aş dori să am putere? Sigur că mi-aş dori... Puterea înseamnă în primul rînd bani. Cel puţin într-o societate ca a noastră. Aici dacă n-ai bani, eşti un nimeni... Tu cum crezi că mă simt cînd mă duc cu prietena mea la cele mai ieftine cîrciumi şi nu ne permitem decît cîte o bere? Cum crezi că mă simt faţă de ea, dar şi faţă de mine? Din cauza faptului că n-am bani, am tot timpul o atitudine din asta... umilă! Am ajuns să merg pe stradă cu privirea în pămînt... Iar cînd mă uit la oameni mă gîndesc doar la cîte milioane au în portofel. Cine sînt eu? Sînt un sclav...“

La prima vedere, **Daniel** pare un ins tonic. E tot timpul în vervă, vorbeşte mult, cîteodată chiar devine obositor. Şi atunci nu-l mai asculţi. Pentru că e previzibil. Are subiecte preferate cum ar fi job-ul său. Lucrător comercial într-un hipermarket. „E echivalentul unui muncitor necalificat“ – îmi explică el pe un ton autoironic. „Adică, la noi, la... şi te rog să nu dai numele firmei că, teoretic, n-am voie să zic nimic!... să fii lucrător comercial e treapta cea mai de jos. După un timp, dacă eşti băiat serios încep să te upgradeze. Dacă ai şi studii superioare, de preferat ASE-ul, în cîţiva ani poţi ajunge chiar şi manager. Asta e politica lor! Aşa că într-un fel îţi dau o şansă, însă pînă să ajungi pe un post din ăsta, munceşti ani de zile cu cîrca! Trebuie să-ţi dovedeşti ambiţia... mie a început să-mi cam lipsească această calitate! Am momente în care nu-mi mai doresc nimic. Pe bune.“

Daniel lucrează numai de patru luni şi deja e epuizat. Se trezeşte în fiecare dimineaţă la cinci. Face aproape o oră şi jumătate cu autobuzul pînă la marginea oraşului. Se schimbă şi intră în raion. Cară marfa, o aşază pe rafturi. Muncă fizică, tot timpul în picioare. Are o scurtă pauză de prînz pe care şi-o petrece în „camera de odihnă“. Aici se fumează, se bea cafea, se bîrfesc „superiorii“, în mod special „investitorii străini“. Unii mai aţipesc cîte zece minute. „Salariul?! Mi-e şi jenă să ţi-l spun. Un pic mai mare decît minimum pe economie. În prima lună am cumpărat numai mîncare şi băutură, tot de la ei din magazin.“

Daniel nu-şi urăşte şefii, doar îi dispreţuieşte. Mai ales pe străini. Pentru că au putere? „Nu neapărat. Pentru că sînt foarte relaxaţi în comparaţie cu mine. Nu au disperarea aia, mă înţelegi? Îşi conduc maşinile lor de baştani. La prînz mănîncă la un restaurant din apropiere. Şi în rest nu fac nimic. Doar dau ordine. Cîteodată mai ţipă. Însă nici nu au reacţii normale. Nişte roboţei! Am senzaţia că se uită prin mine... că nici nu mă văd, de fapt. Că nu exist! Dacă mi-aş dori să fiu manager? Păi, ţi-am mai zis că mi-aş dori doar pentru bani... însă eu n-aş deveni un alt om! Dacă i-ai vedea cum îşi marchează teritoriile prin raioane! Cum iau în serios toată treaba asta cu atitudinea profesională. A fi şef e o profesie, pînă la urmă... Eu nu m-am născut pentru ea! Cred că, chiar dacă aş fi manager, m-aş lăsa în continuare călcat în picioare ca şi acum.“

Puterea presupune şi autoritate? Daniel crede că da. Mai ales în uriaşul hipermarket care este o lume în sine. „Ca în orice magazin de genul ăsta se mai şi fură... Parfumuri scumpe şi telefoane mobile. La mine în raion, la grădinărit, n-au ce să fure. Majoritatea sînt văzuţi pe camerele de luat-vederi şi dup-aia sînt prinşi de agenţii de pază. Nimeni nu cheamă poliţia. Am văzut cînd l-au prins pe unul şi era de faţă un boss care nu ştia bine românește, dar simţea nevoia să se implice... să-şi exercite autoritatea, cum spui tu! Le explica agenţilor de pază ce să facă: „Dacă nu cuminte, clătite!“. Şi a stat acolo pînă l-au caftit pe ăla bine. N-aş fi zis, pentru că managerul respectiv pare un tip foarte fin. Totuşi se vedea pe faţa lui că avea o satisfacţie fantastică... „. Poate că în fiecare dintre noi există latura asta animalică, mai ales dacă eşti conducător de haită, i-am sugerat eu. Daniel însă m-a contrazis. Părerea lui este că acest gen de oameni îşi cultivă un anumit tip de comportament care să corespundă funcţiei şi statutului lor. „Vezi, asta înseamnă să ai putere! Îţi permiţi aproape orice... şi tu mereu eşti undeva deasupra, nu te afectează nimic!“. Totuşi, în ultima vreme se încurajează relaţiile amicale, de la egal la egal, între cei cu putere şi cei fără putere, adică între şefi şi ceilalţi. „Este doar de faţadă... căci diferenţele există. Pînă la urmă, e vorba de atitudine. Mai ales nouă, românilor, ne place să fim conduşi cu forţa, nu cu vorba bună... Ne-am complăcut atît timp sub dictatură. Ne place scandalul. Căutăm conflicte. Nu degeaba se zice că fiecare popor îşi are conducătorii pe care îi merită.“ Ce ar face dacă ar fi preşedintele României? „N-aş putea să fiu preşedintele ţării pentru că nu m-ar alege nimeni... Se simte atunci cînd ai o mentalitate de *loser* cum am eu... Nu vezi că toţi ăştia care sînt la putere au fost ceva şi înainte? Ei n-au muncit zece ore într-un hipermarket pe un salariu de mizerie... N-au avut experienţa asta! Şi se simte... au încredere în ei! N-au fost niciodată în postura unui pierzător... şi de-aia tot timpul cad în picioare!“

Îi place societatea americană. Pe undeva, şi-ar dori să emigreze. „Am vîrsta potrivită. 28. Dacă nu pleci pînă la 35, nu mai pleci! Am făcut doi ani de Drept. Aş putea să-mi continui studiile... Ce-mi place acolo? Păi, ce văd prin filme şi sînt convins că aşa e! E o societate care îţi garantează o libertate deplină, în limitele legii, desigur. Acolo nu mi-ar fi ruşine să fiu lucrător comercial. Nu mi-ar fi ruşine cu nici o muncă. Pentru că n-aş trăi de azi pe mîine. Pentru că mi-ar ajunge banii şi mi-aş permite chiar şi o vacanţă în Bahamas o dată pe an... dar asta e o altă discuţie!“

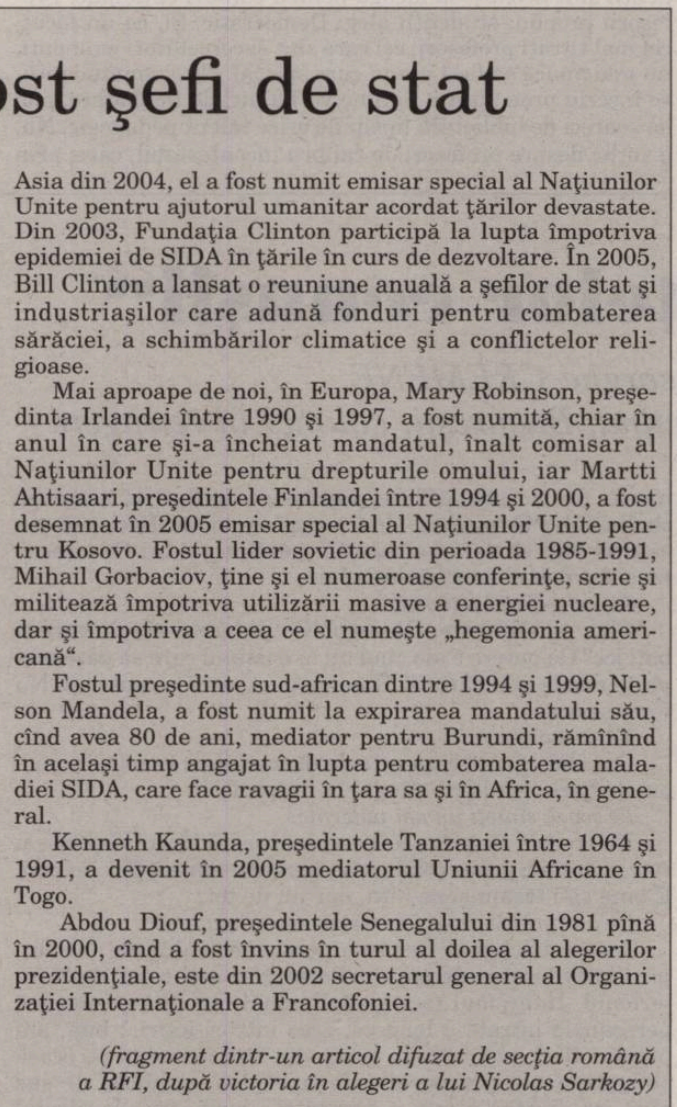

După ce au fost şefi de stat

De la 16 mai, cînd în Franţa puterea a fost transferată noului preşedinte Nicolas Sarkozy, pentru Jacques Chirac, care a petrecut 12 ani la Palatul Elysée, a început o viaţă nouă, pe care şi-o doreşte activă, în cadrul „Fundaţiei pentru dezvoltare durabilă şi dialog între culturi“, pe care o va lansa la toamnă. Într-o democraţie, pierderea puterii nu înseamnă dispariţia din viaţa publică. După terminarea mandatului, foştii şefi de stat s-au afirmat în activităţi politice sau caritative, uneori n-au refuzat nici gloria dată de activitatea literară.

În Franţa, Valéry Giscard d'Estaing, ales preşedinte în 1974, avea 55 de ani cînd a fost învins de François Mitterrand în turul al doilea al alegerilor prezidenţiale din 1981. Giscard a revenit repede la viaţa politică ca deputat european, apoi ca deputat în Adunarea naţională şi preşedinte al Consiliului regional din Auvergne. În 2002, el a prezidat Convenţia privind viitorul Europei, însărcinată să elaboreze proiectul Tratatului constituţional european.

Charles de Gaulle, preşedinte între 1958 şi 1969, avea 78 de ani cînd a demisionat din această funcţie. El s-a retras din viaţa publică la Colombey-les-deux Eglises, unde a scris *Memoriile speranţei*. A încetat din viaţă în 1970.

La capătul celor două septenate ale sale, în 1995, François Mitterrand era deja grav bolnav. El a redactat *Memorii întrerupte* şi *Despre Germania, despre Franţa*. A murit la 79 de ani, în ianuarie 1996.

În Statele Unite, Jimmy Carter, preşedinte între 1987 şi 1981, a fost distins cu Premiul Nobel pentru pace în 2002 pentru acţiunea sa în fruntea Centrului Carter, o organizaţie neguvernamentală ce acţiona pentru soluţionarea conflictelor şi ajutorul pentru dezvoltare.

Ca şi alţi predecesori ai săi, Bill Clinton, şeful Casei Albe între 1993 şi 2001, îşi utilizează experienţa şi popularitatea pentru a ţine conferinţe generos retribuite, de altfel, în diverse colţuri ale lumii. După tsunami-ul din Asia din 2004, el a fost numit emisar special al Naţiunilor Unite pentru ajutorul umanitar acordat ţărilor devastate. Din 2003, Fundaţia Clinton participă la lupta împotriva epidemiei de SIDA în ţările în curs de dezvoltare. În 2005, Bill Clinton a lansat o reuniune anuală a şefilor de stat şi industriaşilor care adună fonduri pentru combaterea sărăciei, a schimbărilor climatice şi a conflictelor religioase.

Mai aproape de noi, în Europa, Mary Robinson, preşedinta Irlandei între 1990 şi 1997, a fost numită, chiar în anul în care şi-a încheiat mandatul, înalt comisar al Naţiunilor Unite pentru drepturile omului, iar Martti Ahtisaari, preşedintele Finlandei între 1994 şi 2000, a fost desemnat în 2005 emisar special al Naţiunilor Unite pentru Kosovo. Fostul lider sovietic din perioada 1985-1991, Mihail Gorbaciov, ţine şi el numeroase conferinţe, scrie şi militează împotriva utilizării masive a energiei nucleare, dar şi împotriva a ceea ce el numeşte „hegemonia americană“.

Fostul preşedinte sud-african dintre 1994 şi 1999, Nelson Mandela, a fost numit la expirarea mandatului său, cînd avea 80 de ani, mediator pentru Burundi, rămînînd în acelaşi timp angajat în lupta pentru combaterea maladiei SIDA, care face ravagii în ţara sa şi în Africa, în general.

Kenneth Kaunda, preşedintele Tanzaniei între 1964 şi 1991, a devenit în 2005 mediatorul Uniunii Africane în Togo.

Abdou Diouf, preşedintele Senegalului din 1981 pînă în 2000, cînd a fost învins în turul al doilea al alegerilor prezidenţiale, este din 2002 secretarul general al Organizaţiei Internaţionale a Francofoniei.

(fragment dintr-un articol difuzat de secţia română a RFI, după victoria în alegeri a lui Nicolas Sarkozy)

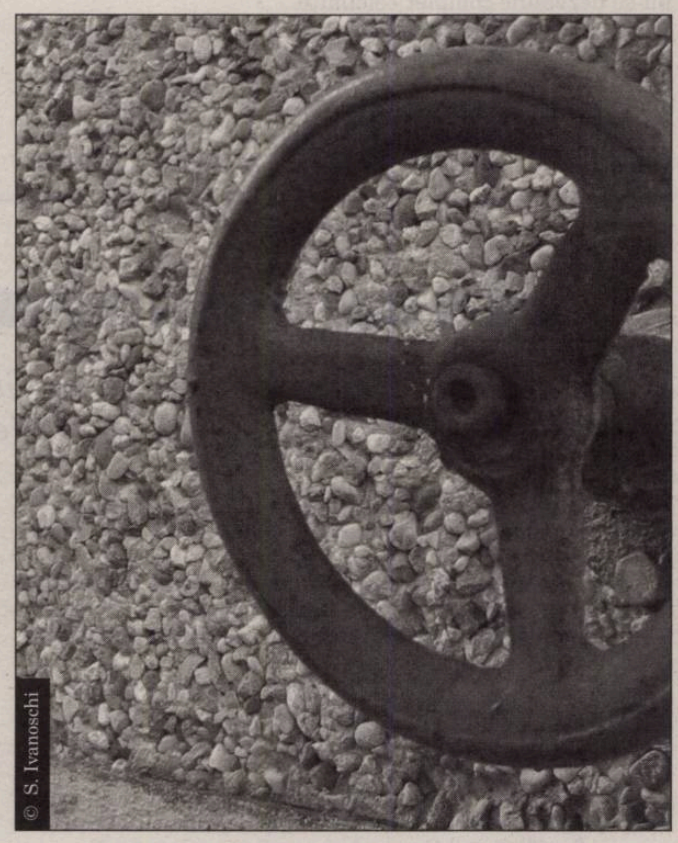

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 15 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Nu mă interesează ofertele din străinătate“

– interviu cu Cătălin CRISTUȚIU –

***Cătălin Cristuțiu** a realizat montajul scurtmetrajelor* Lampa cu căciulă *(regia Radu Jude) şi* Marilena de la P7 *(regia Cristian Nemescu), ambele premiate în festivalurile de gen, şi tot el a realizat montajul final la* California Dreamin', *filmul regretatului Cristian Nemescu, care a primit premiul cel mare la secțiunea „Un certain regard“ la Cannes.*

Cîtă încredere aveai în această versiune neterminată înaintea Cannes-ului?

Cu toate că această versiune de montaj este singura pe care mi-o asum în totalitate şi la care nu aş mai schimba nimic, pot spune că am fost foarte frămîntat pînă după proiecţia oficială de la Cannes. Este foarte greu să lucrezi singur, fără repere sau confirmări. Şi confirmarea a fost reacţia publicului de la Cannes, mai mult decît premiul în sine. Asta pentru că publicul de acolo este cu adevărat avizat şi liber de prejudecăţi, fie ele pozitive sau negative.

De fapt, cît de neterminat este filmul? Lungimea rămîne singurul lui relativ cusur?

Filmul în sine este terminat, are un final conform cu scenariul. Este însă neterminat de regizorul său, nu a mai avut parte de finisarea atît de virtuoasă a lui Cristi Nemescu. Sînt conştient că este lung, multă lume spune asta; găsesc însă că am făcut dreptate demersului regizoral al lui Cristi, şi asta este mai important pentru mine decît un plus de vandabilitate.

În ce măsură este sau v-aţi propus ca acest film să fie un fel de sumă a temelor fimului românesc din ultimii ani: tentaţia Occidentului, mizeria şi derizoriul satului, pitorescul contrastelor şi, mai ales, al personajelor, mentalitatea şi ospitalitatea românească etc.?

Părerea mea este că scriitura lui Tudor Voican şi a lui Nemescu este foarte dinamică, iar această „sumă a temelor“ este o cauză a stilului liber, dezinhibat, şi a fanteziei pure a lor, mai degrabă decît o intenţie.

Este tragi-comedia deja o trăsătură a noului film românesc?

Cu siguranţă că a devenit o trăsătură, însă nici în acest caz nu cred că este vorba de ceva propus. Cred că realitatea socio-politică îşi găseşte în fiecare eră o oglindire în artă. Asta este sensibilitatea noastră naţională şi timpurile pe care le trăim îşi dau şi ele concursul în naşterea poveştilor de această factură. Este ceva organic, mai degrabă decît programatic.

Nu v-a fost teamă că filmul va fi interpretat prin clişeul antiamericanismului?

Antiamericanismul a devenit cu siguranţă un vehicul în cinematograful contemporan, atît aici, cît şi – culmea – peste Ocean. Discursul există, cu siguranţă, şi în *California Dreamin'*, însă cred că este unul secundar, şi în orice caz născut dintr-un anumit sentiment de trădare pe care l-au simţit românii începînd cu a doua parte a anilor '40. La asta se adaugă şi compasiunea faţă de sîrbi, probabil singurul nostru vecin cu care nu avusesem de împărţit nimic de-a lungul istoriei.

Cine a ales motto-ul California Dreamin'? *Te întreb pentru că există cel puţin un film în care personajul principal, tot o fată, visează la America ascultînd melodia asta:* Chung King Express *de Wong Kar Wai.*

A fost ideea lui Cristi. Nu l-am întrebat niciodată dacă ar fi vorba de un citat, însă pot să spun cu siguranţă că *Chung King Express* era Wong Kar Wai-ul preferat al lui Cristi. Şi este şi preferatul meu.

Armand Assante a făcut declaraţii cît se poate de elogioase la adresa voastră, s-a declarat mîndru de film şi fericit că a jucat în el. Cum de a acceptat să joace într-un film românesc, pe bani puţini, cum s-a purtat pe platou, a avut moşturi de vedetă?

Lui Assante i-a plăcut foarte mult scenariul, era într-o relaţie de prietenie cu Andrei Boncea, producătorul filmului, şi aşa s-au legat lucrurile. A avut fler... Eu din principiu nu mă duc la filmări, pentru că îmi ştirbesc prospeţimea necesară montajului. L-am cunoscut însă la Cannes pe Assante şi pot spune că este o persoană absolut rezonabilă şi pasionată de meseria pe care o face.

Iată, ai făcut montajul unor filme despre care s-a vorbit mult şi care au adunat numeroase premii pe la festivaluri: California..., Lampa cu căciulă, Marilena de la P7; *vei monta pentru regizori străini? La ce lucrezi acum şi ce îți dorești tu pe viitor?*

Nu am primit oferte din străinătate şi nici nu mă interesează în momentul de faţă. Nu spun că i-aş refuza pe Moretti, Haneke sau Erice. Glumesc. Cred foarte tare în cinematograful românesc şi vreau să mă implic cît mai mult posibil; sincer să fiu, sînt mult mai tentat de eventualele oferte autohtone. În momentul de faţă termin montajul la *Cold Waves,* un documentar despre secţia română a Radio Europa Liberă, regizat de Alexandru Solomon.

Cu ce imagine ar trebui să rămînem despre Cristian Nemescu, noi cei care în afară de filme nu ştim prea multe despre el?

Voi răspunde foarte succint: discreţie, verticalitate, umor.

Ce speri să schimbe aceste două premii la Cannes în relaţia tinerilor cineaşti cu instituţiile româneşti? CNC-ul şi Ministerul Culturii deja şi-au atribuit o cotă-parte din acest succes care, de fapt, nu li se datorează în nici un fel.

Poate că asumarea acestor succese de către instituţiile în cauză nu este atît de rea, în cazul în care vor simţi şi o anumită responsabilitate. Încerc să fiu optimist, însă simt piedica pusă, la ultimul concurs CNC, unor cineaşti de valoarea lui Cristi Puiu, Radu Jude, Ileana Stănculescu sau Dumitru Budrală, ca pe o ruşine naţională. Este foarte trist că nici acum, la 17 ani după căderea comunismului, nu am reuşit să facem să funcţioneze o ierarhie bazată pe merit.

a consemnat Marius CHIVU

Adela GRECEANU

Piramidon pentru Regele Ferdinand

„Iubite Papa, cu mare bucurie am aflat că îngrijirile ce ţi s-au dat în timpul din urmă ţi-au făcut bine“ – îi scria principele Carol, în 4 martie 1927, regelui Ferdinand care, în ciuda îngrijirilor sus-pomenite, va muri în acelaşi an. „Cel mai bun rege pe care l-am avut“ – cum scrie Neagu Djuvara – Ferdinand s-a urcat pe tronul României în 1914. Reşedinţa sa şi a reginei Maria a fost Palatul Cotroceni. Anul trecut am văzut la Muzeul Naţional de Istorie o expoziţie dedicată lui Carol I şi ţin minte că am fost dezamăgită ca de o lecţie de istorie prost predată, monoton, fără chef, fără strălucire. Cu totul altfel m-am simţit vizitînd o expoziţie poate mai mică, dar inteligent plasată în două camere din Palatul Cotroceni: „Viaţa cotidiană la curtea Regelui Ferdinand I (1914-1927)“. Ca să ajungi la ea, trebuie să parcurgi o parte din traseul pe care-l parcurgi în mod obişnuit cînd vizitezi palatul. E ca şi cum s-ar fi deschis una dintre uşile secrete mascate de draperii sau dulapuri, ca să zăreşti ceva din intimitatea casei regale.

Construit la sfîrşitul secolului al XIX-lea, după planurile arhitectului Paul Gottereau, cel care a proiectat şi clădirea CEC-ului mare, Palatul Cotroceni nu este un edificiu copleşitor. Ascuns printre arbori, înconjurat de grădini, este prietenos cu vizitatorii săi, luminos şi izolat de zgomotul şi furia oraşului. După ce treci prin sobra Sufragerie germană, Salonul de vînătoare cu trofeele lui, Salonul Florilor, cu pianul alb al reginei Elisabeta, marca Steinway, descoperit în anii '90 la Conservator, prin Biblioteca regelui Ferdinand, unde se găseşte pupitrul la care Carol I îşi primea oaspeţii ca să le impună astfel vizite scurte, după ce străbaţi şi Marele Salon de Recepţie, ajungi, în fine, la cele două încăperi care dezvăluie cîte ceva din „Viaţa cotidiană la curtea Regelui Ferdinand I“.

În prima sală mi-a atras atenţia costumul de soră de caritate al reginei Maria. Frumoasa şi inteligenta Maria, care l-a încurajat pe Ferdinand să intre în război în 1916, împotriva propriei patrii natale, trebuie că i-a cucerit definitiv pe majoritatea românilor de atunci în rolul de soră de caritate. După zece ani, în timpul călătoriei în America, ea a fost declarată de ziarele străine drept cea mai frumoasă şi mai modernă regină din Europa. Aşa cum o cerea moda, principele Carol a purtat costum de marinar. Bluza costumului este expusă alături de fotografia prinţului îmbrăcat asemenea dlui Goe şi asemenea multor băieţei din clasele înstărite ale vremii. În aceeaşi cameră mai sînt expuse: Constituţia din 29 martie 1923, dar şi un tom conţinînd documente diplomatice şi tratate de pace încheiate *Sub Domnia Glorioasă A.M.S. Ferdinand I.* În camera alăturată e întinsă o masă rotundă de sufragerie. După ideile reginei artiste, spătarele scaunelor pe care stăteau femeile au drept model arborele vieţii, iar cele pe care stăteau bărbaţii, un vultur. Tot în această sală este expus serviciul de masă al reginei Maria, din cristal de Boemia.

Dar ce mi-a plăcut cel mai mult şi mai mult au fost facturile emise de diverşi furnizori ai casei regale. Cred că aici este miezul vieţii cotidiene, în aceste liste care vorbesc despre grijile zilnice şi omeneşti, despre preocupările simple, despre detaliile care compun existenţa. Deşi este vorba uneori despre comenzi inaccesibile, poate, muritorilor de rînd, totuşi prin listele acestea ai acces dincolo de strălucirea, luxul şi aura de erou ce fac parte din destinul unor asemenea persoane. Regele şi regina au fost şi ei oameni care au cumpărat „aspirină, spirt camfor, ac. boric – 4,90 lei, piramidon – 3,60“, dar şi „otravă pentru şoareci şi şobolani – 16,00“. De la „Croitoria V. Pangl, Furnisorul Curţii Regale, 98, Calea Victoriei, 98, Telefon 22/29“ este emisă o factură unde, în dreptul cuvîntului tipărit *Domn* scrie de mînă *M.S. Regele Ferdinand* şi din care aflăm că i s-a cusut regelui „Costum postav bleu-marin“ contra sumei de 450 lei. Fraţii A.& J. Roller au, la 1915 „De monogramat ceasornic LONGINES argint şi ceasornic LONGINES aur, forma *tonneau* cu brăţară de piele“. Am avut răgazul să-mi notez toate astea graţie bunăvoinţei ghidului meu, doamna Vali Dobrescu. Ea m-a lăsat să zăbovesc aici după pofta inimii.

Iar dacă sînteţi curioşi ce s-a mîncat la nunta principelui Ferdinand cu principesa Maria din 9 ianuarie 1893 (an în care începe construcţia Palatului Cotroceni pe locul fostelor case domneşti), nu trebuie decît să sunaţi la numărul de telefon 317.31.07 (pînă în 23 iunie) şi să vă programaţi vizita (doar lunea e închis), fiindcă la palat nu puteţi merge pe neanunţate. La intrare vi se va cere buletinul şi veţi primi un ghid. Iar dacă la ieşirea din curtea palatului, pe stradă veţi întîlni apoi vreun vînzător de salep sau măcar vreun vînzător de pîlnii pentru untdelemn, să mă anunţaţi.

Oana TĂNASE

„Sînt la modă că am parabolică“

Departe de mine intenţia de a discuta aici lucrările selectate pentru prima expoziţie a Galeriei de Artă Digitală 115, Art: PartTwo (inaugurată la jumătatea lui aprilie şi deschisă pentru jumătate de an). Las în seama teoreticienilor esteticii digitale reflexivitatea şi comentariul asupra talentelor descoperite de curatorul galeriei, Silvana Bratu, fie ele şi 91 la număr, reprezentante a 34 de ţări şi prezentate într-un tiraj de 115 ediţii ale aceleiaşi lucrări. Ce mă intrigă este interfaţa acestei iniţiative de expunere şi promovare a artei digitale, pe scurt: tabloul şi display-ul. Nu contest, aşadar, nici atracţia tot mai multora faţă de mediul digital, nici urgenţa resimţită de echipa galeriei de a crea un astfel de spaţiu de încurajare a artiştilor locali şi de mediere între creaţia lor şi public. Cred însă că prin poziţia sa, curatorul acestei galerii ar fi de aşteptat să clarifice aspecte ale relaţiei – aici ambigue – dintre vizualitate şi vizibilitate, dintre o subiectivitate artificială şi nu o dată stîngace a selecţiei şi o ţintă economică a instituţiei, dintre o speculată marginalitate a domeniului şi o autoritate deturnantă a patronilor. A celebra inovaţia şi ineditul printr-o suprasaturare poate produce, nu doar profesioniştilor, ci mai ales publicului larg, un disconfort şi poate adînci neînţelegerile. A trata monoton (totul e printat pe pînză) şi liniar (simptomul panotărilor de tip Orizont) singularităţile tehnice şi conceptuale riscă să transforme această platformă dedicată artei digitale într-un simplu *provider* de tablouri numai bune de ambientat holurile cabinetelor stomatologice. De notat că formatul galeriei îngustează termenul de digital în spaţiul *still* al *print*-ului, ignorînd, prin urmare, *interactivul* şi *on-line*-ul; mai mult chiar, însuşi mesajul manifestului digital – ce solicită deschiderea către un teritoriu imaginativ, un posibil viitor, o virtualitate –, este sensibil alterat. Între a atrage atenţia şi banii, galeria a optat parcă prea uşor.

„Heidegger şi Eliade, cele două nume mari ale acestui secol“

– interviu cu Amador Vega ESQUERRA –

Cu ocazia centenarului naşterii lui Mircea Eliade, Institutul Cervantes din Bucureşti a organizat pe 10 mai un colocviu cu tema „Receptarea operei lui Mircea Eliade în Spania“. Au participat Joaquín Garrigós (directorul Institutului Cervantes şi traducătorul a peste zece titluri din opera literară a lui Mircea Eliade în spaniolă), Amador Vega (profesor universitar de filozofie şi istoria religiilor, cercetător şi editor al operei lui Mircea Eliade în Spania), Graciela de la Lama (profesoară de orientalistică la Universitatea Autonomă din Mexic şi colaboratoare a lui Mircea Eliade în anii '70), Sergio Vila-Sanjuán, (jurnalist al prestigioasei La Vanguardia *din Barcelona şi comentator al operei lui Eliade) şi Sorin Alexandrescu (cercetător, profesor universitar, autorul recentului studiu publicat la Editura Humanitas,* Mircea Eliade dinspre Portugalia).

Amador Vega Esquerra s-a născut la Mataró în 1958. Este profesor titlular al Universităţii Pompeu Fabra din Barcelona şi al Universităţii Ramon Llull, unde predă estetică, filosofie, istorie a religiilor. A publicat sute de articole de specialitate, cărţi (opt volume dintre care trei despre opera lui Ramon Llull, publicate în Spania, SUA şi Germania), ediţii (printre care Mircea Eliade, *El vuelo mágico. Estudios sobre el simbolismo religioso y otros ensayos,* împreună cu Victoria Cirlot la Editura Siruela, Madrid 1995, carte care a avut patru ediţii). Este considerat unul dintre cei mai buni cunoscători ai operei lui Mircea Eliade în Spania.

Numele lui Mircea Eliade figurează printre alte cîteva nume mari de care v-aţi ocupat de-a lungul carierei dvs. Dacă ar fi să faceţi o ierarhie, ce loc ar ocupa Eliade alături de Meister Eckhart, Ramon Llull, Heidegger?

M-a interesat Mircea Eliade încă din timpul anilor de studiu, mai ales opera sa ştiinţifică, despre care pot spune că o cunosc în întregime. Am editat împreună cu un alt profesor o ediţie din operele sale la Editura Siruela. Eckhart, Llull sînt autori pe care şi Eliade îi cunoştea foarte bine, dar se apropiase de ei ca de nişte autori clasici, aşa cum am făcut şi eu. Mie, ca intelectual, opera lui Mircea Eliade mi-a dat cheile de înţelegere pentru aceşti clasici, iar el, ca autor, este la rîndul său printre cei mai importanţi ai secolului al XX-lea. Heidegger şi Eliade sînt pentru mine cele două nume mari ale acestui secol.

Cînd s-a tradus pentru prima dată Eliade în Spania?

Operele importante au început să se traducă la sfîrşitul anilor '60, începutul anilor '70. Probabil au mai existat şi înainte articole traduse în diverse reviste de specialitate, dar cărţile mari cam în această perioadă au început să fie traduse. Cred că prima operă tradusă integral a fost *Tratatul de istorie a religiilor.* Traducerile din operele ştiinţifice s-au făcut din franceză şi din germană. Unul dintre intelectualii care au contribuit la traducerea operei lui Eliade în Spania a fost Mircea Uscătescu, care era profesor la Universitatea Complutense. Eu l-am cunoscut pe nepotul lui, am studiat împreună în aceeaşi universitate, la Freiburg, şi astfel am avut acces la o altă imagine a lui Eliade, venită din partea unui intelectual român exilat în Spania.

Cum a fost experienţa de editare a operei lui Eliade?

A fost una dintre experienţele mele intelectuale cele mai plăcute. Astfel am intrat în contact şi cu dimensiunea umană a autorului Mircea Eliade, l-am coborît oarecum de pe piedestal, dar eu cred că acesta e un lucru foarte bun, pentru că, pentru a avea o adevărată comunicare cu un autor, nu trebuie să-l priveşti ca pe un idol. Figura sa umană a devenit astfel mult mai familiară, iar *El vuelo mágico* este una dintre cele mai importante cărţi ale sale.

Cum a fost primită cartea?

Avînd în vedere că în zece ani a avut patru ediţii, aş spune că a fost primită foarte bine. Este o carte care nu se adresează doar specialiştilor din universităţi, ci şi publicului mai larg. Am ataşat un aparat critic care facilitează înţelegerea unor concepte şi care orientează cititorii. Există pasaje din jurnale, din memorii, care fac volumul prietenos şi pentru cititorul mai puţin specializat. Atît mie, cît şi Victoriei Cirlot ne-a plăcut foarte mult acest proiect. Victoria Cirlot este fiica poetului Juan Eduardo Cirlot, un poet ce foloseşte simbolurile într-un fel cu totul particular, astfel încît Victoria a venit în acest proiect cu o anumită familiaritate cu lumea simbolurilor, ceea ce a fost foarte important.

Care este locul studiilor de istorie a religiilor în acest moment în Spania şi în lume?

Eu cred că în acest sens Eliade a marcat un punct de referinţă, deşi există tendinţe actuale care îi critică metodologia, eu sînt dintre aceia care au rămas foarte apropiaţi tocmai de metodologia folosită de Mircea Eliade, poate şi pentru că sînt eu însumi un om de formaţie filosofică. Eliade era foarte creativ, şi asta nu doar în opera lui de ficţiune, de literatură, ci şi în cea ştiinţifică şi astfel a deschis multe drumuri noi. Sigur că astăzi antropolgia s-a schimbat şi lucrează cu alte metode, poate mai ştiinţifice, astăzi istoricii religiilor au abordări diferite de cele ale lui Eliade. Dar ideea de bază a pornit de la el, şi anume aceea de a deschide acest cîmp înspre alte discipline. De exemplu, eu lucrez acum la deschiderea operei lui Eliade înspre lumea artei contemporane. Cred că e un drum care poate fi interesant. Altfel, studiul istoriei religiilor ca atare este într-o oarecare decadenţă la nivel european. Însă ideea lui de bază, sacrul camuflat în profan, este o idee care poate avea încă o mare aplicabilitate în arta şi în literatura de azi.

a consemnat Miriam MĂRCULESCU

Mirel BĂNICĂ

Bon de lectură

Despre Viaţă, altfel

● **Vassili Grossman, *Carnets de guerre. De Moscou à Berlin, 1941-1945*. Texte alese şi prezentate de Antony Beevor şi Luba Vinogradova, Editura Calmann-Levy, Paris, 2007.**

Invazia Uniunii Sovietice de către Germania nazistă şi ţările aliate, printre care şi România, în ziua de 22 iunie 1941, a fost o mare surpriză pentru conducătorii sovietici, în frunte cu Stalin, poporul plătind un greu tribut pentru dezorientarea iniţială. Dar prin acea tainică legătură cu „maica Rusie“, el se va arăta mai tare decît conducătorii ei. Imediat după invazie, birourile de recrutare ale armatei erau asaltate de voluntari. Printre ei, Vassili Grossman, evreu, 35 de ani, originar din Berdicev, Ukraina, localitate ce va fi „curăţată“ de detaşamentele *Einsatzgruppen,* mama acestuia numărîndu-se printre victimile gropilor comune. Prea gras, sedentar, cu ochelari rotunzi de miop, mergînd aplecat de spate, Grossman este declarat inapt pentru front. Dar numai după cîteva săptămîni, reuşeşte să fie angajat de cotidianul Armatei Roşii, *Krasnaia Zvezda,* ca reporter de război, în prima linie a focului. El va descrie ca martor ocular, cot la cot cu *frontoviki,* soldaţii din prima linie, toate marile momente ale colosalei încleştări mondiale: apărarea Moscovei, lupta disperată pentru Stalingrad, eliberarea progresivă a Ukrainei şi Bielorusiei. Urmează descoperirea macabră a lagărelor de concentrare din Polonia (unul din textele sale referitor la Treblinka fiind citat ca document oficial al Procesului de la Nürenberg) şi, în final, căderea Berlinului.

Cartea, al cărui titlu original în engleză îi reflectă mai bine conţinutul *(A Writer at War)* are o structură compozită şi este datorată istoricului britanic Antony Beevor. În cursul unei cercetări de rutină în arhivele ex-sovietice, Beevor a găsit carnetele de notiţe „spontane“ ale lui Grossman, le-a adus la lumină şi le-a publicat, propunînd fragmentele cele mai reprezentative, legate între ele cu „mortarul“ unor preţioase detalii despre derularea războiului, contextul social şi politic, evoluţia personală a autorului. Textele salvate sînt aruncate pe hîrtie grăbit, *sur le vif,* fără a căuta efectul literar imediat. Cu toate acestea, se simte la fiecare pas amprenta personală a scriitorului ce va da naştere, mai tîrziu, romanului *Viaţă şi destin,* parte din aceste note fiind utilizate mai apoi în redactarea acestui mare roman esenţial pentru înţelegerea tumultosului secol XX. Scriitorul-reporter este extrem de precis, adeseori chirurgical în detalii, prezentînd fără fard nebunia suprarealistă a războiului, neutru în judecată, dar practicînd în acelaşi timp o scriitură caldă, fără emfază emoţională. Se simte totuşi şi autocenzura, multe dintre notiţele grăbite din carnet i-ar fi putut aduce moartea, dacă KGB-ul le-ar fi citit, mai ales cele referitoare la incapacitatea de a rezista maşinii germane în primele luni, dar şi descrierea exceselor Armatei Roşii cuceritoare (violuri în grup, furturi) în Germania prăbuşită a anului 1945.

Armata Română este menţionată deseori în carte, mai ales în luptele ce au precedat căderea Stalingradului, cînd corpurile 3 şi 4 de armată s-au prăbuşit rapid sub lovitura pumnului de oţel al blindatelor Armatei Roşii dezlănţuite. Grossman nu este deloc „tandru“ cu imaginea soldatului român. Va rog să citiţi fragmentele următoare, neuitînd faptul că Grossman este *totuşi* angajatul unei reviste de propagandă a unei puteri aflate în război.

„Un român peste care a trecut un tanc. Plat. Faţa sa seamănă acum cu un basorelief. (...) Românii. Un bătrîn rus din satele eliberate îi numeşte gîscani. Prizonierii români declară cu toţii că războiul nu este bun, că vor să se întoarcă acasă. Dar tot ei l-au biciuit pe acest bătrîn de patru ori. Au fost găsite în bagajele lor şaluri demodate, lenjerie, fuste, bluze de toate culorile, chiar şi lenjerie pentru copii. Pradă de război. Am găsit un soldat ce purta pe el douăzeci de perechi de chiloţi. (...) Un grup de două sute de oameni se găseşte de obicei sub escorta a doi sau trei soldaţi ruşi. Românii păşesc perseverent, uneori în rînduri ordonate, chiar disciplinat, ceea ce provoacă rîsul trecătorilor. Prizonierii mărşăluiesc, mărşăluiesc, în rînduri compacte, făcînd să răsune gamele şi bidoane de aluminiu legate de centură cu sîrme de fier. Pe umeri poartă aruncate cuverturi de toate culorile. Femeile ce-i privesc îşi spun, rîzînd: «Ei bine, Românii aştia seamănă cu nişte tigani nomazi!»“

Între tonul triumfalist al memoriilor de război apărute imediat după 1990 în România şi notele lui Grossman, adevărul se află, fără îndoială, undeva la mijloc. Editura care a reeditat de curînd *Pantha Rhei* ar completa „tripticul“ operelor fundamentale ale lui Vassili Grossman traduse în limba română prin publicarea acestei cărţi care ne ajută să înţelegem mai bine viaţa, aşa cum este ea. Chiar atunci cînd ea miroase a „forjă şi morgă“, mirosul tranşeelor lui Grossman.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

100% *Camellia Sinensis*

● **Ingrid Astier, *Le goût du thé*, Mercure de France, 2007.**

Unii beau ceai doar atunci cînd sînt răciţi. Alţii nici atunci. Există însă oameni pentru care ceaiul negru sau verde, simplu, îndulcit ori doar parfumat este – dacă nu chiar elixirul nemuririi – cu siguranţă băutura cea mai de preţ a vieţii, o sursă neasemuită de vitalitate şi forţă, dar care predispune în acelaşi timp la seninătate şi calm imperial.

Ceaiul induce stări de spirit, iar din aburul ce se ridică dintr-o ceaşcă fierbinte, se poate ţese o întreagă atmosferă. De fapt nenumărate atmosfere – şi atît de diferite între ele – pentru că există nu doar peste o mie de feluri de ceaiuri, ci şi nenumărate moduri de a-l savura. De exemplu, *a good cup of english tea,* ce acompaniază conversaţia dintr-un salon occidental, în care ceaşca se ţine de toarta fină, avînd neapărat degetul mic ridicat în aer, este cu totul altceva decît un bol cu ceai ţinut cu amîndouă mîinile şi sorbit cu un surîs interior, în liniştea unei ceainării japoneze.

Ca să nu mai vorbim de puzderia de ritualuri personale. Îmi amintesc că, într-o vreme, obişnuiam să beau al doilea ceai al zilei cam în jurul prînzului, la ora la care socoteam că-şi începe ziua un prieten aflat peste Ocean. Îmi plăcea să cred că exact în acelaşi timp turnăm, fiecare în ceaşca lui, *a cloud of milk*. Era singurul mod în care puteam să mă simt alături de el. Cu o plăcere nedisimulat erotică, urmăream zîmbind felul în care laptele se răspîndea în ceai, cine ştie, poate cu acelaşi desen... Ghemuită sub un şal, îl sorbeam lent: o gură... apoi încă una – înghiţituri ca nişte săruturi cu ochii închişi, în care nu mai ştii dacă dai sau dacă primeşti. Ceaiul ăla nu ajungea niciodată în stomac. Sînt sigură că se evapora undeva în dreptul inimii.

Detest mofturile, dar nu pot să ascund că, acasă, evit să beau ceai din orice cană. Am avut dintotdeauna cîteva ceşti favorite, pentru că nu sînt omul unei singure ceşti. Prima ceaşcă „a mea" era din ceramică nesmălţuită, de un verde stins, afumat, găsită pe la Fondul plastic de odinioară. Cu timpul devenise absolut neagră pe dinăuntru. A fost ceaşca adolescenţei şi, într-un fel, a singurătăţii mele. Mi-am adus-o, desigur, la căminul din Grozăveşti şi, într-o zi, un băiat de la istorie mi-a spart-o. A fost un semn. N-am apucat să-mi pară rău, pentru că am simţit în aceeaşi clipă că, foarte curînd, o să mă ia de nevastă. Mi-au trebuit apoi mai bine de zece ani să-l aduc pe calea ceaiului, să fac din el un *connaisseur,* aproape un rafinat, pînă în punctul în care, într-o zi, era s-o încasez pentru că – absolut neinspirat, recunosc – amestecasem două sortimente de ceai.

În funcţie de efectul pe care îl are asupra mea, ştiu pe ce picior dansez în ziua respectivă. Sînt dimineţi în care ceaţa din cap se ridică greu, şi la un moment dat mă întreb dacă am băut sau nu ceaiul de trezire. Sperînd că nu l-am băut încă, mă duc să verific în bucătărie, dar acolo, mai bine decît în orice oglindă, mă regăsesc în imaginea pliculeţului stors, răsucit şi pe jumătate uscat. Cu sentimentul că biciuiesc un cal aproape mort, mai îmi fac un ceai. Mai tare, mai negru, mai amar decît senzaţia de epuizare.

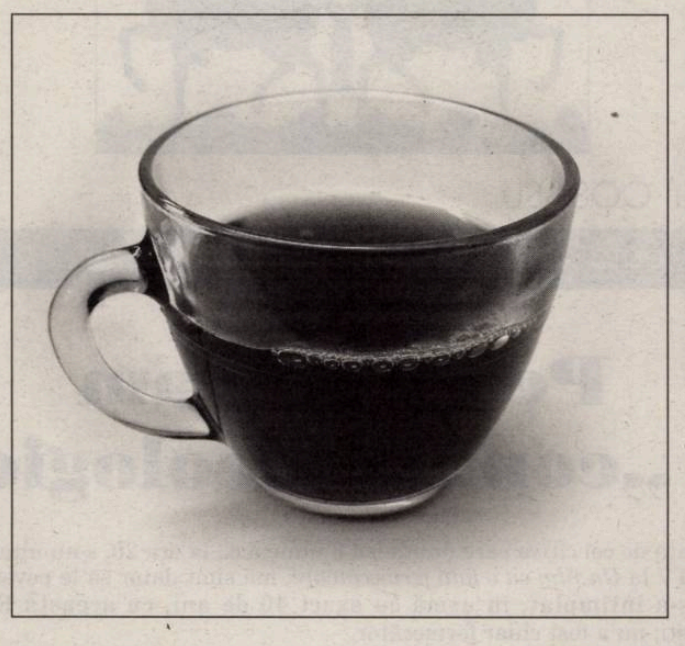

Sînt însă şi zile în care, după ce pun ceaşca jos, simt o vibraţie în tot corpul, parcă şi părul îmi este mai viu, iar gîndurile mele pătrund în realitate ca razele de laser. Mi-e bine. Simt că m-aş putea apuca de orice lucru, cu dăruirea pe care o risipesc în dragoste.

Una din ceştile mele de iarnă este ciudată, nu poate fi aşezată, pentru că are forma unui con cu vîrful în jos. Acum cîţiva ani, am adoptat-o imediat ce am zărit-o, albă şi singură, pe o tarabă plină cu vechituri despercheate. Abia acum am aflat că din ea nu se bea ceai, ci sake, e adevărat, într-una din etapele ceremoniei ceaiului. În cartea semnată de Ingrid Astier se pomeneşte de această secvenţă în care toţi cei care participă la ceremonie beau pe rînd, trecîndu-şi ceaşca din mînă în mînă, fără discontinuităţi, forma ceştii sugerînd acest moment de comuniune, perfect decupat de cotidian, o clipă suspendată deasupra tumultului şi a grijilor lumeşti.

Am găsit multe istorioare în această mică antologie, ce reuneşte fragmente de literatură ori de eseuri în care se vorbeşte despre minunata băutură, numită de chinezi „spumă de jad". Provocată de fragmentele citite, am reluat *Cartea ceaiului* de Okakura Kakuzo. Mi s-a părut că e timpul să fie tradusă din nou, dar oricum, îngăduiţi-mi să vă reamintesc cîteva rînduri despre ceremonia ceaiului: „e o credinţă a nedesăvîrşirii, precum şi o gingaşă încercare de împlinire a ceva cu putinţă în lucrul acesta cu neputinţă căruia îi zicem viaţă". Azi-dimineaţă am observat că pe pliculeţele de ceai pe care le folosim acum scrie: *Rainforest tea natural; 100% Camellia Sinensis Black Tea.*

Într-adevăr, 100% bucuria de a trăi...

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Adam Michnik, într-un interviu acordat lui Cristian Pătrăşconiu şi Cosmin Popan, în *Cotidianul* din 11 iunie: „Teza că dosarele poliţiei politice sînt la fel de credibile precum Biblia este absolut nebunească. În Polonia, rezultatele lustraţiei sînt în totalitate negative. E o absolută prostie să organizezi un circ public, să vezi dacă un om politic a semnat sau nu ceva, dacă a fost o semnătură reală sau doar simbolică". (Radu Cosaşu)

● *Duplex*-urile de la RFI România, în fiecare zi la 6,30, 13 şi 18, plus sîmbăta la 18, „ediţia săptămînii". Ştiri şi comentarii pe „axa" Bucureşti-Paris, făcute profesionist, selectate cumsecade, astfel încît poţi să afli „ce mai e pe lume" şi să nu te mai simţi surghiunit între fleacurile şi scandalurile dîmboviţene. (Mircea Vasilescu)

● Citiţi numărul 2 al revistei *Pana mea*, revistă misterioasă şi greu de găsit, mai ales pentru interviul inedit din 2001 luat lui Gheorghe Crăciun de Mihai Vakulovski, pentru „Scrisoarea pentru Sorin Stoica" a Ioanei Morpurgo (Băeţica) şi pentru interviul lui Alexandru Matei cu Angela Marinescu. Chiar dacă revista nu se numeşte *Mama mea*... (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Pentru noi toţi

● ***California Dreamin' (nesfîrşit)* (România, 2007), de Cristian Nemescu.**

În momentul de faţă, *California Dreamin'* face săli pline în Bucureşti şi, orice alţi factori ar mai contribui la aceste săli pline, pe lîngă filmul în sine, *filmul în sine* le merită. E un film pentru public în cel mai viu şi mai generos sens al sintagmei: un spectacol de cinema popular pus în scenă cu talent şi cu ambiţie, cu cap şi cu gust, dar în primul rînd cu convingerea că, indiferent ce viitor mai are sau nu mai are ca artă, la noi sau aiurea, cinema-ul *trebuie* să rămînă popular. Preocuparea asta îl deosebeşte de celelalte filme româneşti bune apărute în ultimii doi ani – de *Moartea domnului Lăzărescu* şi de *Hîrtia va fi albastră,* ba chiar şi de relativ conviviallul *A fost sau n-a fost?. California Dreamin'* nu le împărtăşeşte alura austeră, credinţa impresionantă şi iluminatoare – dar intimidantă şi chiar de neînţeles pentru spectatorul hollywoodizat – că principala menire a cinema-ului este să reconstituie şi să investigheze realitatea, nu să facă spectacol din ea. E mai aproape de inima copilăroasă a marelui public, care vrea cadouri peste cadouri, cît mai recognoscibile drept cadouri, scoase cu gesturi cît mai spectaculoase din cutii cît mai mari şi mai colorate, printre explozii de artificii şi rafale de muzică şi asigurări că urmează şi alte cadouri. E aceeaşi experienţă pe care sperăm s-o trăim la un film hollywoodian, numai că, aici, participarea noastră e din start mai intensă. Şi filmul n-are aerul ăla de maşinărie pe care-l au majoritatea producţiilor hollywoodiene de azi. Poţi să simţi în el personalitatea omului care l-a făcut – tinereţea lui, sentimentul că are ceva de demonstrat, apetitul lui spielbergian pentru anvergură şi giumbuşlucărie vizuală, nerăbdarea de a folosi tot ce a învăţat. Încă din prolog – o secvenţă plasată în 1944 şi filmată în alb-negru neorealist, cu o familie care încearcă să ajungă la adăpost în timpul unui bombardament american şi o bombă care se rostogoleşte în urma lor pe scări (bomba aia are un temperament spielbergian) –, răspunzi la ambiţia regizorului Cristian Nemescu; vrei să-i iasă tot ce încearcă să facă. Şi încearcă multe: o felie de suprarealism comercial, un inventar de tipuri rurale româneşti, o parodie de western, o comedie erotică şi, *best of all,* primul film românesc cu puşcaşi marini americani.

E o premisă minunată de tipul „aşteptaţi-vă la cadouri peste cadouri": ce se întîmplă atunci cînd într-un sat românesc (din 1999), în care toţi americanii sînt percepuţi ca nişte fiinţe fabuloase (America e un perete acoperit de postere în camera fiicei şefului de gară), descind într-o zi înşişi *the marines?* Parcă ar fi coborît de pe ecran. (La un moment dat, un tren normal de persoane opreşte lîngă trenul lor imobilizat şi, preţ de cîteva secunde de sublime, pasagerii se zgîiesc la soldaţi: încadraţi în ferestrele trenului, aceştia chiar arată ca pe ecran.) În plus, în fruntea lor (în rolul unui căpitan numit Jones) se află Armand Assante, un actor pe care efortul de a apărea în patru-cinci filme proaste pe an, de cel puţin 20 de ani încoace, aproape că l-a împietrit; nu l-a terminat ca actor (o dovedeşte aici), dar l-a *terminatorizat* – şi tocmai asta-l face atît de perfect în acest rol. Jones, care trebuie să ajungă în Kosovo cu oamenii săi, este ţinut în loc zile în şir, din cauza unor acte lipsă, de şeful de gară din Căpîlniţa (Răzvan Vasilescu) şi, atunci cînd faţada sa monolitică începe să se fisureze, morala e inatacabilă: România i-ar umple de fisuri pînă şi pe preşedinţii de pe Mount Rushmore. Jones e invitat la aniversarea satului, e dus să vadă replica românească a *ranch*-ului din *Dallas* (unde e atacat verbal de un cowboy şi de un Dracula jucători de biliard), e rugat de săteni să conducă lupta lor (ca Yul Brynner în *Cei şapte magnifici)* împotriva tiraniei şefului de gară şi e combătut amical de acesta din urmă pe o serie de teme mergînd de la bucătărie pînă la păcatele lui Clinton. Bref, cadou după cadou. Unele dintre ele nu-i livrează spectatorului întreaga plăcere pe care i-o promit, dar asta e, pe de-o parte, din cauza temerităţii tinereşti, cuceritoare, cu care filmul, în prima lui oră, împarte promisiuni în dreapta şi-n stînga şi, pe de altă parte, din cauză că e un film neterminat; Cristian Nemescu a murit într-un accident de maşină la scurt timp după încheierea filmărilor. Dar ce-i lipseşte acestui film contează mai puţin decît ce are: un simţ al cinema-ului ca magie. Acest simţ e rar în filmul românesc, mai rar decît filmele bune: Jean Georgescu îl avea; Gopo la fel; Caranfil îl are, dar nu mulţi alţii. Nici Hollywood-ul nu-l mai are. Nemescu îl avea. E în imaginea gheizerelor care ţîşnesc orgasmic din asfaltul fierbinte la trecerea fiicei şefului de gară (Maria Dinulescu) şi a americanului ei (Jamie Elman); sau, mai devreme, cînd rămîn pentru prima dată singuri într-o cameră şi, dincolo de fereastră, noaptea începe să pulseze în ritmul dorinţei lor; sau, şi mai devreme, în felul în care camera o urmăreşte pe eroină cum traversează chermesa cu o bere în mînă, luînd o gură, ştergîndu-se de spumă, aşezîndu-se aparent nepăsătoare lîngă american şi punîndu-se pe scuipat seminţe. Howard Hawks ar fi încuviinţat: aşa se creează o vedetă.

trecerea prin reviste

Aură, vise, astrologie şi coincidenţe

M-am visat citind o revistă şi asta înseamnă că „situaţia mea se va îmbunătăţi“. Cel puţin asta-mi spune *Revista OnLine de interpretare a Viselor* (www.oniromantie.ro). Sau nu am visat că am făcut asta, ci chiar am citit. Cine mai ştie? Cînd citeşti revistele editate de AAPES, te ştergi la ochi şi te întrebi dacă nu cumva visezi. Mai multe reviste – situaţia se va îmbunătăţi deci exponenţial.

Ce e AAPES? AAPES, prescurtarea de la Asociatia de Astrologie şi Parapsihologie „Ely Star“, e aproape un trust de presă. Pe pagina de Internet a Asociaţiei (www.aapes.ro), ai trimiterile către publicaţiile pe care le editează: *Revista „Ely Star“ OnLine de Parapsihologie şi Astrologie* (www.elystar.ro), *Revista digitală de medicină alternativă Info-Terapii* (www.infoterapii.ro), *Revista digitală de superstiţii* (www.superstitii.ro) şi *Revista OnLine de interpretare a Viselor*. Este vorba de publicaţii serioase, înregistrate cu ISSN la Biblioteca Naţională a României – aşa cum ne e specificat, de altfel, la fiecare în parte.

În *Revista „Ely Star“ OnLine de Parapsihologie şi Astrologie,* găseşti horoscoape, compatibilităţi zodiacale, rubrici intitulate „Paranormal“, „Spiritualitate“, „Aura ta“, „Parapsihologie“ etc., dar şi „Europreviziuni“, analize astrologice ale situaţiei din România sau caracterizările astrale ale politicienilor şi ale vedetelor de la noi.

În urma studierii semnelor oculte, specialiştii ne luminează cu lucruri la care altfel nu am fi putut avea acces. Aflăm, de exemplu, că „Al 7-lea an al Mileniului III va fi pentru România un an zbuciumat dar benefic pe planul înţelegerii şi urmăririi unor idealuri mai înalte. Punctual, românii vor începe să conştientizeze faptul că e timpul să se apuce de treabă! Sigur, nimic nu va fi uşor, dar se va înţelege, în sfîrşit, că a trecut vremea vorbelor şi, cum poporul român are un ascuţit simţ al umorului şi o mare putere de a se adapta, el se va alinia normelor europene mai uşor ca alte naţiuni“. Autorii articolului – Radu Botez şi Livia Dragu – ne oferă şi nişte sfaturi foarte preţioase: „În 2007, românii sînt mai expuşi îmbolnăvirilor doar la începutul toamnei, dar să nu uităm de avertizările contra exceselor, şi aici e vorba de tendinţa românului de a exagera cu mîncarea şi cu băutura. Pentru 2007 se recomandă mai multă ponderaţie, o alimentare raţională şi renunţarea la excese bahice, că avem mult de lucru... Fumătorii ar trebui să se lase de pe-acum: normele europene vor interzice fumatul în foarte multe locuri!“

Altfel, aflăm despre Traian Băsescu că are o aură dublă (albastru-galbenă – albastru 80%; galben 20%), că „Dl George Becali (Gigi Becali)“ o are galbenă şi că e născut în aceeaşi zi cu „Geroge Michael (sic), cîntăreţ englez“ (dacă ar şti Becali asta...) sau că Dan Diaconescu are aura jumate-jumate (portocaliu 50% – albastru 50%). Toate aceste personaje se află într-un Top 5 alcătuit de românii din diaspora şi toţi beneficiază de „o scurtă caracterizare, atît astrologică cît şi parapsihologică“. „Regina Divertismentului românesc, Teo Trandafir“, se află pe locul trei în acest top şi pentru ea „sfatul românilor din diaspora“, în urma studierii caracteristicilor astrale, este: „Nu oferiţi «sfaturi», decît celor care le solicită!“.

Pe Teo Trandafir o întîlnim şi în *Revista digitală de superstiţii,* unde ni se vorbeşte despre „cerceii ei norocoşi“. Această publicaţie are şi un subtitlu de mare profunzime: „Nu sîntem superstiţioşi, dar sîntem întotdeauna atenţi la coincidenţe“. Ce coincidenţă! **(C. P.-B.)**

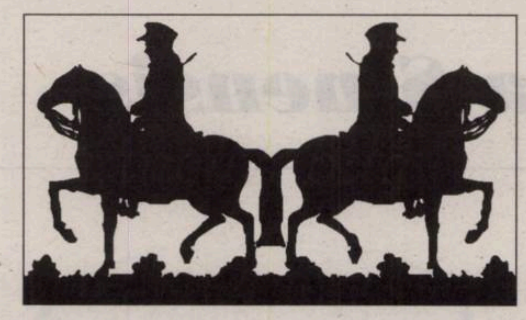

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Pe cînd eram şi „confuz ideologic“

Faţă de cei cîţiva care duminică 3 iunie a.c., la ora 20, s-au uitat pe B1 TV la *Un film cu o fată fermecătoare,* mă simt dator să le povestesc ce s-a întîmplat, în urmă cu exact 40 de ani, cu această Ruxi de Bucureşti; nu a fost chiar fermecător.

În centrul scenariului pusesem o fetişcană care voia să devină artistă de cinema, „dădea“ la Teatru şi cădea cum se cade, dar nu se lăsa şi călca în picioare tot ce era de călcat ca să ajungă şi ea la Buftea. Şi ajungea. Fata nu era o tîmpiţică oarecare, dar nici genială; avea lipsuri morale evidente, dar şi calităţi bine ascunse; voia s-o răzbească în soartă şi nu ştia cum. Ceea ce îi dădea o umanitate demnă de analiză, între meschinărie şi aiureală sufletistă. Era un produs mediocru din care se putea mînca o pîine, ştergîndu-te mulţumit şi politicos pe gură, după aceea. Fără să generalizez pripit (o, termenii epocii!), încercam o critică – poate prea puţin brutală – a mediocrităţii la o vîrstă dificilă, postadolescenţa. Lucian Bratu lucrase cu subtilitate, poate prea multă, dar filmul impunea o atmosferă morală. Margareta Pîslaru – ideea lui Lucian Bratu – era senzaţională.

La patru zile după premieră, filmul a fost scos de pe afişierul Scalei, fără vreo explicaţie. Imediat au apărut cronici viguroase (în *Scînteia, România liberă, Informaţia Bucureştiului, Luceafărul)* care l-au ras din p.d.v. moral, ideologic, politic ş.a.m.d., denunţînd că tineretul nostru nu este aşa. Fireşte că tineretul nu era aşa. În nici un film din lume, tineretul – ca substantiv cu articol hotărît – nu poate fi cumva. Fiindcă arta nu se ocupă cu articolul hotărît. Substantivele ei sînt proprii (Ana Karenina, doamna Bovary, bietul Ioanide) şi comune, cu plural cît mai nehotărît. Un centru de documentare se ocupa cu problemele tineretului, numite doct juventologie. „Filmul cu o fată fermecătoare“ se ocupa de o fată al cărei destin interesa (sau nu) mulţimi de spectatori, care nu se duceau la cinema – nici atunci – pentru a studia statisticile juventologiei. A gîndi arta în termeni statistici era o eroare pentru care profesorii de estetică începuseră să te pice la examen. De vreo 15 ani – de la raportul lui Malenkov la ultimul Congres „sub Stalin“ din 1952 – nu mai era *trendy* să „lucrezi“ în literatură cu eroi conformi cu media statistică totdeauna pozitivă şi flatantă. Totuşi mai existau critici partinici care, fără să ezite, semnau asemenea cronici de ariergardă în care manipulau substantivul cu articol hotărît: tineretul... Un cronicar şi mai zelos – care nu găsise suficient să demaşte „cosmopolitismul“ eroinei argumentînd cu largi citate din Gramsci... – se mai străduise să adune la televiziune mame indignate şi gospodine cumsecade care jurau că fetele lor nu-s ca aia din film; se mai vorbea şi de o adunare a unor studenţi care urmau să voteze o rezoluţie de dezgust şi înfierare a filmului; se mai zicea că un om responsabil văzuse rezoluţia aceea şi o mototolise, aruncînd-o apoi la coş, bagatelizînd problema: „Nu aşa se discută în artă!“. Cert este că printre telefoanele care zbîrnîiau dens, a fost unul, al unui redactor-şef la un ziar chiar al tineretului, care mi-a spus clar: „Stai liniştit, se revine!“. De ce nu aş fi fost liniştit? Vocaţie de victimă continuam să nu posed, gust pentru martiraj nici atît, şi însuşi instinctul de conservare îmi spunea că nu am de ce să mă tem; am fost, de cînd mă ştiu, un ipohondru „pe intim“, nu pe „social“.

Într-adevăr, se reveni: mi s-a comunicat concis că e necesară modificarea finalului, adică eroina să nu-şi mai vadă împlinit visul de a face film la Buftea, ci exact invers, să „cadă“ la probă, să înţeleagă că la noi „elementele neserioase nu pot învinge“... Costul postsincronizării urma să-l suportăm noi, autorii, vinovaţi de „confuzie ideologică“. Am plătit pe din două – Bratu şi cu mine. Cred că am fost printre primii care am plătit, concret, „o gravă greşeală, străină de politica partidului nostru în domeniul educaţiei tineretului“. Filmul a intrat din nou în reţea, la margine de Bucureşti, unde mulţi alergau să vadă „grozăvia“. Unii se întorceau dezamăgiţi: nu era nici o grozăvie. Era un film normal, cu unele calităţi, dar inegal (măreţul adjectiv care spune totul şi nimic). Alţii erau mulţumiţi că văzuseră un film normal, ceea ce constituia o satisfacţie estetică. Invidioşii se întrebau de ce s-a făcut atîta tapaj. Şmecherii constatau că, la urma urmei, filmul a avut parte de o reclamă bună, ce mai voiam? Nu mai voiam nimic; continuam să nu am chemare pentru şmecherie, păstrîndu-mi intoleranţa la invidie. Instinctul de conservare îmi şopti: „Apucă-te de nuvele! Lasă-te de cinema! Nu ai talent! E bine să-ţi cunoşti natura talentului. E tot ce-i mai important, dacă vrei să fii scriitor“.

L-am ascultat.

Epilog: La 3 iunie 2007, conform avertismentului din pregeneric, filmul era caracterizat drept „comedie“ şi „interzis copiilor sub 12 ani“.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Istoria ca un tort-surpriză

1985

Prin URSS: Gorbaciov – secretar general al PC URSS, părintele glasnost (transparenţă) şi perestroika – (restructurare). *În ţara mea:* Nicolae Ceauşescu-preşedinte de onoare al Academiei. Starea de necesitate şi instaurarea regimului militarizat în unităţile din Sistemul Energetic Naţional. Legea privind autoconducerea, autogestiunea economico-financiară şi autofinanţarea unităţilor administrativ-teritoriale. *În familia mea:* „pe mama mea, bunica ta, am lăsat-o relativ bine cînd am plecat la 1 martie 1985 în Brazilia pentru a participa la un program ONUDI. Dar peste o lună şi jumătate, aflîndu-se în aşteptarea scrisorilor de la mine, o binevoitoare i-a spus că am căzut cu avionul şi că nu voi mai veni... apoi, a murit. Îţi aminteşti că v-am scris ulterior şi v-am mulţumit, ţie şi M., pentru modul în care aţi făcut faţă acestei dureri. Aţi închis durerea în voi şi m-aţi anunţat, cu delicateţe, mai tîrziu“.

1986

Prin lume: Catastrofa nucleară de la Cernobîl. Clonarea oii. Primii roboţi laser utilizaţi în atelierele de mecanică. *În ţara mea:* program cincinal privind producţia de sucuri şi răcoritoare, cultura viţei de vie, a pomilor fructiferi şi creşterea iepurilor de casă. *În familia mea:* „Ai intrat la Facultatea de Litere. Ai plecat în armată 9 luni. Datorită relaţiei mele cu generalul Chiţac Mihai ai primit cîteva permisii, uşurîndu-ţi armata de la Constanţa. Ne-am mutat din Şulea în strada lt. Aurel Botea“.

1987

Prin lume: Descoperirea pilulei abortive. Identificarea genei şi a proteinei (distrofină) care cauzează boala ereditară miopia lui Duchenne. Confirmarea experimentală a mirajului gravitaţional. *În ţara mea:* Vizita lui Gorbaciov în România. Raportul asupra activităţii desfăşurate în anul 1986 pentru aplicarea legii nr.18 din 1968 privind controlul provenienţei unor bunuri ale persoanelor fizice care au fost dobîndite în mod ilicit. Se naşte Elena, românca cu numărul 23 de milioane.

1988

Prin lume: Guen rămîne 109 zile sub pămînt, fără reper temporal. 366 zile record de zbor uman în spaţiu. *În ţara mea:* Împlinirea a 70 de ani de viaţă a lui Nicolae Ceauşescu şi a 23 de ani de Epocă Ceauşescu.

1989

Prin lume: Nu există mai mult de trei familii de particule în Univers. Fuziunea nucleară a hidrogenului, la temperatură ambiantă. Căderea regimurilor comuniste. *În ţara mea:* prinderea şi omorîrea lui Nicolae şi a Elenei Ceauşescu. *În familia mea:* „în martie, ai plecat de acasă. Apoi, în august, te-ai căsătorit“.

1990

Prin lume: Alegeri libere în Europa de Est. Reunificarea Germaniei. Destalinizarea Albaniei. URSS renunţă la rolul conducător al Partidului Comunist. Prima terapie genetică în SUA, în cazul unei fetiţe de 4 ani ce suferă de deficit imunitar. *În ţară:* seria de manifestări împotriva FSN, organul de conducere al României pînă la alegeri, culminînd cu Piaţa Universităţii şi înăbuşirea acesteia prin venirea minerilor în Bucureşti. *În familia mea:* „Eu şi M. ţi-am propus deseori să te întorci acasă. Deşi Lidia era la noi, camera ta te aştepta goală“.

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Împuşcături cu voie de la poliţie „pînă la ora 16“.*** Pe 12 mai 2007, la Karachi (capitala Pakistanului) se desfăşura o manifestaţie de protest împotriva deciziei preşedintelui Musharraf care îl concediase fără nici o explicaţie pe procurorul-şef al ţării. Manifestanţii au fost atacaţi de forţele înarmate ale unui partid local; autoritatea de stat n-a intervenit: peste 40 de morţi. „Sînt medic într-un mare spital public, un spital renumit din Karachi. Lucram de 32 de ore. În ziua aceea am îngrijit persoane ciuruite de gloanţe, dar nimic nu m-a revoltat mai mult decît comportamentul celor nouă oameni, membri ai unui partid politic, care erau înarmaţi şi erau însoţiţi de doi funcţionari. Au încercat să-l ia cu forţa pe un rănit, adus cu o ambulanţă la spital. Era clar că vroiau să-l omoare. Cînd tînărul meu intern a încercat să-i împiedice, l-au lovit. Ne-au scos pe amîndoi din salon. Apoi, cei cu puşti de vînătoare, pistoale şi două AK-47 au intrat în hol ca să-l ia pe rănit. Am alergat spre grupa de *rangers* – grupul paramilitar subordonat armatei – şi spre inspectorul de poliţie, care stătea lîngă poarta principală, să cerem ajutor. Mi s-a răspuns: «Îi ştim pe indivizii ăştia, dar ce putem face? Avem ordin de la cel mai înalt nivel să-i lăsăm în pace pînă la ora 16. Numai după aceea ne putem ocupa de situaţie». I-am dat telefon unui prieten ştiind că e rudă cu un om important din partidul agresorilor. Peste cinci minute, la telefon, agresorilor li s-a dat ordin să plece. Unul dintre ei, cu o bandana pe cap, m-a ameninţat înainte de a pleca. Internului i-a confiscat telefonul. Bolnavul căutat fusese ucis cu trei gloanţe în cap. Şi dumneavoastră, domnule Preşedinte şi domnule Prim-ministru, unde eraţi în ziua aceea de 12 mai? A, da, acum îmi aduc aminte, vorbeaţi mulţimii la un miting organizat la Islamabad. Era un fel de bîlci, participanţii dansau, bucuroşi că li s-au dat bani ca să fie de faţă. Normal, faptul că oamenii dansează nu înseamnă nimic rău, dar un asemenea spectacol, în timp ce cel mai mare oraş al ţării e în flăcări, nu are un efect dezirabil pentru imaginea unui şef de stat şi a unui şef de guvern, nu-i aşa?“ (Omar R. Quraishi, *The News,* Karachi) (**M. B.**)

● ***Noi „dispute“ anglo-franceze.*** În Europa Occidentală, există de mult obiceiul trimiterii copiilor în „vacanţe de studiu“ în străinătate, unde sînt găzduiţi de familii. Dar, avertizează *The Times,* în Marea Britanie programele de studiu cu găzduire în familie devin o industrie: „În multe case britanice gazdele sînt interesate doar de banii cîştigaţi, ceea ce trădează scopul sejurului în familie, care este acela de a-i oferi tînărului o imersiune în realitatea locală“ – spune francezul Jean-Pierre van Deth, preşedinte al Oficiului naţional pentru garantarea sejururilor şi stagiilor lingvistice. Marie-Hélène Rivière din Paris spune că fiul său a slăbit cinci kilograme în timpul unui astfel de sejur, iar Flavien Moreau, licean francez care a fost găzduit la o familie din Edinburgh, e nemulţumit că i se dădeau doar sandviciuri cu ceapă, iar baia era defectă. British Council declară că este preocupat de situaţie şi promite că va urmări mai atent selectarea familiilor-gazdă. Oricum, deocamdată francezii ezită tot mai mult să-şi trimită copiii în Marea Britanie în astfel de sejururi. Profită de situaţie alte ţări anglofone, în primul rînd Irlanda, care şi-a găsit şi un „suport publicitar“ nesperat: o fotografie înfăţişînd-o pe Ségolène Royal la 11 ani, venită la Dublin să înveţe *l'anglais... (The Times* şi *Corriere della Sera,* 10-11 mai 2007) (**M. V.**)

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide
“Pofta de lecturã“

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMAVECHE

PUBLICITATE

Vineri, 15 iunie, ora 19

Capra sau *Cine e Sylvia?*

de Edward Albee

cu:

Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian

Regia: Alexandru Dabija

The New-York Times: „Capra sau Cine-i Sylvia? abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate ci mai degrabă este irațional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru.”

Capra sau Cine-i Sylvia?, având subtitlul Note pentru o definirea a tragediei, a primit Premiul Tony în 2001.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

Iaromira POPOVICI

bazar

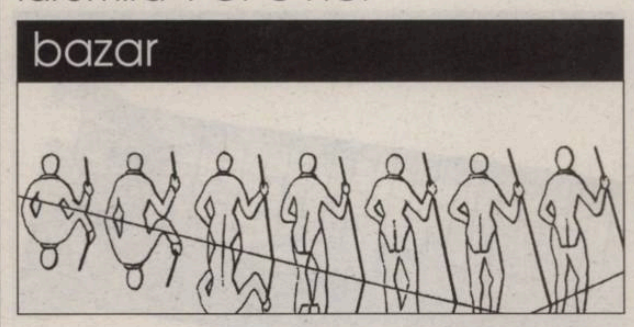

O excursie la mare

Copiii din ziua de azi, cum ar spune diverşii înţelepţi de cartier, nu mai sînt ce au fost odată... Computerul ăsta, dom'le, şi atîta informaţie, ca să nu mai zic de filme, le-au cam stricat minţile şi îi fac să crească precum Făt-Frumos... O fi ironic tonul în fraza de mai sus, dar ceva din ce spune gura lumii e real: copiii de azi au un alt tip de gîndire, mai puţin naivă decît o aveam noi, şi se maturizează mai repede, devansînd etapele. Pentru unii dintre ei, să citeşti poveşti e o chestie depăşită, pentru că există varianta lor mai puţin autentică şi mai prost scrisă, dar cu o aparenţă matură: romanele *horror*. Să te uiţi la desene animate cu Mickey şi Pluto, în care, e adevărat, personajele sînt răutăcioase, dar nu crude şi hidoase, este, iarăşi, desuet. La fel, aproape tot ce nu e electronic nu are haz: orice dizpozitiv cu butoane, care emite sunete şi înregistrează imagini, e OK, cu condiţia să fi apărut cu cel mult o lună înainte.

În aceste condiţii, să faci un banchet la sfîrşitul clasei a IV-a, aşa cum generaţia noastră, vădit depăşită, făcea la sfîrşitul clasei a VIII-a, nu poate fi decît normal. Mai ales că acum, ca să ajungi într-o clasă a V-a mai bună, dai examen. Examenele sînt complicate, constînd dintr-o succesiune de teste, probe orale şi scrise, dar şi dintr-un... portofoliu. Care să conţină mărturii oficiale – de genul diplome – ale faptului că eşti un copil competitiv şi cu potenţial.

În cazul clasei a IV-a a copilului meu, despre care e suficient să spun că învaţă la o bine cotată şcoală bucureşteană, banchetul de sfîrşit de ciclu primar s-a făcut la mare. Adică pe litoralul românesc. Am subliniat cuvîntul „românesc“ nu din lipsă de patriotism, ci din amintirea, destul de recentă, a unor experienţe turistice neaoşe, eufemistic spus nereuşite. Nu mai departe de anul trecut a fost tabăra de la Herculane: fosta staţiune era (nu mai sînt la curent cu evoluţia ei) un exemplu al decrepitudinii neaoşe; toate stilatele clădiri habsburgice erau pe cale de prăbuşire, la propriu (ţin minte că dintr-una chiar căzeau bucăţi, am fost sfătuiţi să nu intrăm în ea...), nimeni nu investise în ele... Copilul meu s-a întors de acolo cu pneumonie şi 40 de grade.

Litoralul românesc, cel puţin în iunie, nu e cu mult diferit de Băile Herculane. Trebuie să ai o doză de spirit aventuros ca să te încumeţi în perioada asta a anului prin valurile Mării Negre. Chiar mă întreb de ce am fost de acord, ca părinte responsabil. Totuşi toate păreau în limitele normalităţii, pînă sîmbăta trecută, pe la orele 19. Cînd deja ne pregăteam să ne luăm odraslele de la autocar. Primesc un telefon de la mătuşa unui alt copil: nu au plecat nici pînă acum, pe una dintre fetiţe a muşcat-o un cîine. Incredibil! Mitul maidanezului neaoş, cu care actualul preşedinte s-a luptat (spre oroarea unei părţi a opiniei publice) în Bucureşti nu a fost eradicat şi în provincie. Unde s-a întîmplat incidentul? Pe un cîmp. Ce căutau copiii pe cîmp? Făceau pipi. De aici, atît întrebările cît şi răspunsurile posibile devin mai complicate. De ce? Pentru că şoferul autocarului a decretat că nu mai poate opri în altă parte, şi toată lumea să meargă la toaletă în momentul acela. În respectivul moment cu toţii se aflau în parcul de distracţii din Mamaia. Parcul de distracţii, cum puteţi ghici, nu avea toaletă.

Vina întîmplării de mai sus o putem găsi în multiple părţi. Litoralul, şoferul, supravegherea copiilor... Cert este că asemenea lucruri se pot petrece, şi e cu totul anormal să fie aşa. O excursie de plăcere nu e necesar să aibă o componentă grotescă, cu orice preţ. Mi se păruse că vremurile apăsat pitoreşti au trecut.

Se pare că e aşa numai pe bucăţi. Realitatea românească e una peticită. Precum spatele copilului meu cînd s-a întors de la aceeaşi mare, unde fusese dus la plajă fix la orele prînzului: ars şi roşu aproape peste tot, cu excepţia locurilor unde, săracul, reuşise să se ungă. Petele albe erau mult mai mici decît uriaşa suprafaţă roşie.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

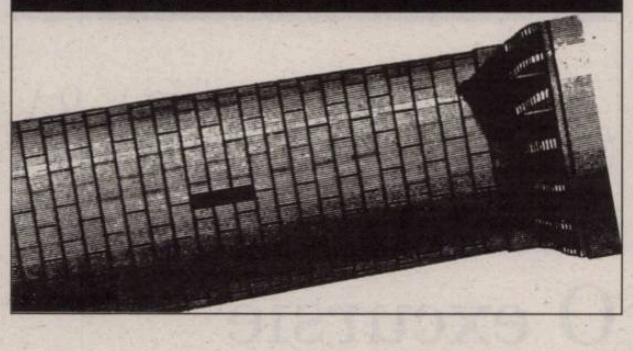

Totul de tot

În cea mai recentă dintre cărţile sale *(Despre ură,* Humanitas, 2007), dl Gabriel Liiceanu notează că „ura poate dura la infinit şi crima prin care ea se satisface poate fi repetată". Văd în adevărul acestei observaţii sursa vitalităţii de care se bucură – sub ochii noştri cel mai adesea îngroziţi – noile manifestări ale „comunismului" transpus acum în cheia „capitalismului sălbatic". Pe urmele lui Julien Benda, Liiceanu analizează vîrsta urii cultivate sistematic, adică încurajate să atingă proporţiile resentimentului universal. Trăim încă sub acest semn epocal, deşi ar fi fost normal ca mult clamata „moarte a ideologiilor" să ne arunce la loc, în era ceva mai paşnică a resentimentelor „private".

Ura este omniprezentă în societatea românească. O simţi vibrînd în aerul public. Vezi cum undele sale otrăvite se propagă nestingherite, penetrînd sufletele şi marcînd comportamentul dominant. Întrucît vieţuim sub stăpînirea acestui sentiment necontrolat, discursul creştin, orientat spre înţelepciunea de a spera în judecata lui Dumnezeu, şi-a pierdut oarecum actualitatea. Eu văd însă aici prilejul optim pentru a testa, pe viu şi la tot pasul, valoarea viziunii evanghelice. Mi se pare că inadaptarea de care par că dau dovadă justifică toate aşteptările. Departe de a mă descuraja sau a mă împinge spre cinism, ostilitatea mediului înconjurător îmi sporeşte compasiunea şi îngrijorarea faţă de soarta ultimă a celor care-mi arată că au luat-o razna.

Creştinismul este aristocratic, dat fiind că propovăduieşte „calea cea strîmtă", selecţia eshatologică, separarea „grîului de neghină". Dar şi pentru că întemeietorul acestei religii este *Domnul* prin excelenţă. În româneşte, „Dumnezeu" vine de la *Dominus Deus.* A-l imita pe Hristos înseamnă a încerca din răsputeri să fii tu însuţi un Domn. Şi Fecioara Maria este privită ca Doamnă. Bărbat sau femeie, omul iniţiat în taina mîntuirii are aceeaşi (nediscriminată) datorie de a se comporta „boiereşte". Fireşte că „boieria" lui Hristos – atît de subtil şi de frumos reliefată în scrisul lui Nicolae Steinhart – e o calitate mai curînd spirituală decît socială. Ea nu se moşteneşte, ci se cucereşte personal. Nu mai e cazul să reamintesc originea modestă a ucenicilor lui Hristos. Cu excepţia lui Luca şi Pavel, apostolii erau oameni simpli, neînvăţaţi, nesofisticaţi prin cultură elevată sau prin obiceiul vieţii luxoase. Ei nu au fost aleşi pentru că elecţiunea lor ar fi avut menirea de a transmite un mesaj revoluţionar. Au fost *acolo, la* „plinirea vremii". Dar au fost şi ascultători. A-ţi lăsa meseria umilă, din care totuşi trăieşti, pentru a-l urma pe un Rabbi ciudat, care pare să vorbească în dodii, prevestind o împărăţie din altă lume, iată un gest care presupune, prin curiozitatea lui superior-sacrificială, calităţi de veritabil „cavaler".

Unul dintre paradoxurile învăţăturii creştine sună cam aşa: încearcă să fii primul, dar fii mereu pregătit să-i cedezi altuia întîietatea. Încearcă să slujeşti, pentru că numai aşa poţi conduce. Păstorul îşi lasă turma şi pleacă în căutarea oii rătăcite. Fiul risipitor e cinstit pentru se întoarce, spăşit, acasă. „Cei de pe urmă vor fi cei dintîi." Cînd evocăm ţinuta aristocratică a creştinismului, nu e deloc obligatoriu să idealizăm epocile în care acest model şi-a găsit expresii social-politice. Cît de naiv trebuie să fii, la modul neo-romantic, pentru a crede că Europa ordinelor cavalereşti, bunăoară, n-ar fi fost – şi ea – pătată de invidii, crime sau josnicii morale? Spun asta pentru că, în regulă generală, adepţii „boieriei" sînt priviţi ca personaje anacronice, desprinse dintr-un trecut ireversibil. În fapt, bătălia nu se dă între un trecut prefăcut în legendă etică şi un prezent absorbant, care nu ne oferă nici o alternativă. Tensiunea care contează e cea dintre conformismul răului şi nonconformismul superiorităţii gratuite. Între cei care vor totul aici şi acum, pentru că aşa înţeleg sensul existenţei, şi cei care vor *totul de tot,* chiar de-ar fi să piardă totul aici.

Silviu LUPAŞCU

Soarele diurn, soarele nocturn (II)

În *Katha Upanishad* (cca 1000 – 500 î. d. H., Cf. Filliozat, *Les Philosophies de l'Inde,* pp. 5-35.) I, III, 3-9 este inclusă doctrina ontologică despre carul fiinţei omeneşti, o construcţie complexă, alcătuită din trup, intelect, minte, simţuri, aflată sub stăpînirea lui *Atman,* sufletul individual: „Să-L cunoşti pe *Atman* drept Stăpîn al carului *(ratha),* iar trupul drept car. Să cunoşti intelectul *(buddhi)* drept vizitiu, iar mintea drept frîiele carului. Simţurile sînt caii, iar obiectele sînt drumurile. (...) Cel care nu are discernămînt, a cărui minte nu se află niciodată sub control, va scăpa simţurile de sub control, asemenea unor cai nedisciplinaţi, pe care vizitiul nu mai poate să-i conducă. Dar cel care are înţelegere, a cărui minte se află întotdeauna sub control, îşi va stăpîni simţurile, asemenea unui vizitiu care conduce cai buni." *(Cf. Katha Upanishad,* I, III, 3-6, Sivananda, *The Principal Upanishads,* pp. 103-105. De asemenea, Patrick Olivelle, *The Upanishads, Translated from the Original Sanskrit,* Oxford – New York: Oxford University Press, 1996, pp. 231-247. Acest fragment a fost comentat de Ananda K. Coomaraswamy, „Notes on *Katha Upanishad",* in *New Indian Antiquary,* I, 1938, pp. 43-56, 83-108, 198-213 şi de Mircea Eliade, *Le Yoga – Immortalité et liberté,* Paris: Payot, 1954, pp. 124-126.) Înfrînarea sau stăpînirea simţurilor dezvăluie doctrina despre *Yoga* drept fundal al simbolismului hinduist referitor la carul sufletului, deoarece imaginarul religios constituit din atelaj, hăţuri, vizitiu, cai, rememorează etimonul *yuj,* „a ţine strîns, a pune sub jug". *(Cf.* Eliade, *Le Yoga,* pp. 124-126. De asemenea, Christian Bouy, *Les Natha-yogin et les Upanishads,* Paris: De Boccard, 1994, p. 56.) Întreaga structură narativă-teologică a doctrinei salvatoare din *Katha Upanishad* este alcătuită din dialogul dintre tînărul brahman Nachiketas şi Yama, zeul morţii. Nachiketas îi cere lui Yama darul „sacrificiului prin foc, care ne călăuzeşte spre cer", un vehicul igni-ritualic spre adevărul celest, iar Yama îi împărtăşeşte învăţătura despre „focul care călăuzeşte la cer (...), care este temeiul universului şi care este aşezat în cavitatea inimii", foc care va acţiona în calitate de principiu dinamic-redemptor al celor „trei sacrificii ale lui Nachiketas" *(Trinachiketah)* şi va fi revelat ca „foc omniscient, născut din *Brahman",* a cărui conştientizare este răsplătită prin „pacea veşnică". *(Cf. Katha Upanishad,* I, I, 13-19, Sivananda, *The Principal Upanishads,* pp. 70-73.) Ulterior, Nachiketas îi cere lui Yama darul suprem al revelaţiei tanathologice: „Există această îndoială, atunci cînd un om a murit – unii spun că el este, iar alţii spun că el nu este. Acest lucru aş vrea să-l ştiu, expus într-o învăţătură primită din partea ta". Yama evită să deschidă calea cunoaşterii omeneşti spre acest mister impenetrabil: „Asupra acestui subiect chiar şi zeii din timpurile arhaice aveau îndoieli. Cu adevărat, înţelegerea sa nu este uşoară, subtilă este natura sa. (...) O, Nachiketas!, nu-mi adresa întrebarea despre starea în care se află sufletul după moarte!". *(Cf. Katha Upanishad,* I, I, 20-29, Sivananda, *The Principal Upanishads,* pp. 74-79.) Din această *captatio benevolentiae* a dialogului dintre Nachiketas şi Yama decurge doctrina conţinută în *Katha Upanishad,* învăţătura despre adevărata natură a lui *Atman,* despre relaţia *Atman-Brahman* şi aneantizarea naşterilor şi morţilor succesive prin nemurire, prin realizarea scopului suprem, *Moksha.* În acest context, fiinţa omenească este simbolizată prin carul stăpînit de *Atman* şi condus de vizitiul-intelect, iar arta stăpînirii carului, *Yoga,* vizează cunoaşterea lui *Brahman* şi dobîndirea nemuririi: „În urma controlului exercitat asupra minţii de către intelect şi în urma meditaţiei neîntrerupte, El este revelat. Cei care cunosc acest *Brahman* devin nemuritori. Ei *(rishis)* definesc starea supremă drept starea atinsă atunci cînd cele cinci organe ale cunoaşterii se odihnesc împreună cu mintea, iar intelectul încetează să funcţioneze (devine calm). Ei *(rishis)* consideră că *Yoga* este controlul ferm asupra simţurilor. În acest moment, fiinţa omenească trebuie să fie atentă, deoarece *Yoga* se dobîndeşte şi se pierde". *(Cf. Katha Upanishad,* II, III, 7-8, Sivananda, *The Principal Upanishads,* pp. 145-147.)

De asemenea, *Svetasvatara Upanishad* include simbolismul carului în expunerea detaliată despre *Yoga:* „Dacă se va aşeza astfel încît trupul său să se afle pentru mai mult timp în poziţie verticală, dacă îşi va menţine pieptul, gîtul şi capul drepte, dacă îşi va aduce simţurile şi mintea în inimă, înţeleptul va trece dincolo de curentele îngrozitoare (ale lumii), cu ajutorul vasului lui *Brahman.* Dacă îşi va stăpîni simţurile, dacă îşi va diminua şi ordona respiraţia, dacă îşi va controla mişcările trupului şi îşi va lăsa respiraţia să treacă uşor prin nări, înţeleptul îşi va disciplina netulburat mintea, acel car atelat de cai nărăvaşi. (...) Atunci cînd încincita calitate a *Yoga (Panchatmaka Yogagune),* extrasă din pămînt, apă, foc, aer şi eter, a fost zămislită, *Yogi* este înzestrat cu un trup pe care focul *Yoga* l-a făcut mai puternic *(Yogagnimayam sariram),* astfel încît el nu va fi afectat de boală, bătrîneţe sau moarte." *(Cf. Svetasvatara Upanishad,* II, 8-12, Sivananda, *The Principal Upanishads,* pp. 470-473.)

Elementul esenţial al stării existenţiale în care simţurile sînt concentrate în minte, iar mintea este concentrată în *Atman,* este calmul absolut al intelectului, care încetează orice activitate, inclusiv activitatea de vizitiu ontologic. În aceste circumstanţe, carul fiinţei omeneşti pătrunde, prin *Yoga,* în *Moksha,* suprema eliberare, iar înţeleptul dobîndeşte cunoaşterea lui *Brahman, Brahma-Jnana.*

Katha Upanishad, I, III, 3-6, focalizează întreaga descriere alegorică asupra simbolismului tripartit *Atman – ratha – buddhi* sau *Atman* / stăpîn – car / trup al fiinţei omeneşti – vizitiu / intelect / inteligenţă. *Svetasvatara Upanishad,* II, 9, situează acelaşi simbolism în contextul definirii şi descrierii *Yoga,* cu deosebirea că imaginea carului reprezintă mintea, nu trupul: yoghinul trebuie să-şi disciplineze respiraţia şi să-şi stăpînească mintea, în felul în care un vizitiu înţelept stăpîneşte carul *(vaha)* atelat de „caii nărăvaşi" ai simţurilor (echivalarea simţurilor cu caii este implicită). *Maitrayaniya Upanishad,* II, 6, conţine o dezvoltare a imaginarului despre ontologia sufletului, exprimat în *Katha,* în condiţiile în care metafora carului reprezintă, din nou, trupul fiinţei omeneşti: „Aceste orificii sînt facultăţile senzoriale. Ele sînt frîiele sale. Facultăţile motorii sînt caii carului. Trupul este carul *(ratham). Manas* este vizitiul. *Prakriti* este imboldul." Extinderea simbolismului carului, realizată în spiritul teoretizărilor Şcolii Samkhya, constă din afirmarea deosebirii între „simţuri ale cunoaşterii" sau *buddhindriyani* şi „simţuri ale acţiunii" sau *karmendriyani.* Cele dintîi sînt comparate cu frîiele, iar cele din urmă sînt comparate cu caii. De astă dată, *Manas* ocupă poziţia de vizitiu *(niyantar),* iar *Prakriti,* Natura, este desemnată drept imbold, *pratoda. Maitrayaniya Upanishad,* IV, 4, conţine, de asemenea, termenul *rathita,* „a fi înzestrat cu un car", care semnifică imersiunea sufletului individual, *Atman,* în existenţa din *Samsara,* de unde trebuie să se elibereze pentru a atinge sau a rememora coexistenţa intimă, uniunea *(sayujyam)* cu Sufletul Universal, *Brahman. Brihad Aranyaka Upanishad,* IV, III, 35, oferă o altă descriere, în cadrul aceluiaşi simbolism: „În acelaşi fel în care o căruţă *(anas),* încărcată la capacitate maximă, înaintează scîrţîind *(utsarjam),* sinele corporal *(sarira),* încărcat cu sinele inteligent *(prajna),* înaintează scîrţîind, în momentul în care o fiinţă omenească îşi dă răsuflarea de pe urmă". *(Cf.* Teun Goudriaan, „The *Atman* as Charioteer: Treatment of a Vedic Allegory *in* the *Kulalikamnaya", in* Johannes Bronkhorst *(General Editor),* Teun Goudriaan *(Editor), Panels of the VIIth World Sanskrit Conference* (Kern Institute, Leiden, August 23-29, 1987), vol. I, *The Sanskrit Tradition and Tantrism,* Leiden: E. J. Brill, 1990, pp. 43-55.)

Simbolismul carului-cailor este inclus, de asemenea, în buddhismul *Hinayana – Theravada* (cca 400 î. d. H. – 100 d. H.), de exemplu în *Milinda-panha* sau *Întrebările Regelui Milinda,* II, I, unde prin analogia dintre părţile componente ale carului şi părţile componente ale trupului omenesc se demonstrează inexistenţa fiinţei omeneşti, prin enunţul „sub nume nu există o persoană": „Tot aşa cum îmbinarea componentelor alcătuieşte cuvîntul *car,* existenţa celor cinci *khanda / skandha* (forma, senzaţiile, percepţiile, alcătuirea, actele de conştiinţă) dă naştere convenţiei de *fiinţă. (Cf.* Louis Finot *(trad.), Milinda-panha,* Paris: Editions Bossard, 1928, pp. 25-108.)

Simbolismul religios al carului sufletului omenesc este menţionat, de asemenea, într-unul dintre cele mai importante texte ale buddhismului *Mahayana* (cca 100-250 d. H.), *Saddharma pundarika* sau *Lotusul Legii bune,* XVIII, 191 a: „Acel *Bodhisattva* care se află în posesia acestei *Sutra* ascultă, în acelaşi timp, Legea excelentă, pe care o expune în adunări preafericitul *Buddha,* care îmblînzeşte omul la fel ca un vizitiu care îşi îmblînzeşte caii." De asemenea, *Saddharma pundarika,* XXIV, 233 b: „În Occident, acolo unde se află Sukhavati, acel univers pur, care este o mină de fericire, se află Ghidul oamenilor, Amitabha, care conduce creaturile asemenea unui vizitiu". *(Cf.* Eugène Burnouf (trad.), *Le Lotus de la Bonne Loi,* Paris: Librairie d'Amérique et d'Orient Jean Maisonneuve successeur, 1989, p. 218, p. 67).

Deopotrivă solar şi thanatologic, acest simbolism al trecerii exprimă traiectoria diurnă-nocturnă a Soarelui Divin şi peregrinarea ontologică a fiinţei omeneşti pe calea vieţii-morţii-nemuririi. În comentariul său la *Katha Upanishad,* Sri Sankara (secolul al VIII-lea d. H.) a observat că sintagma „stăpîn al carului" desemnează un călător care contemplă detaliile reliefului spiritual dezvăluit de călătoria spre mîntuire, nu un războinic care luptă urcat pe car. Acţiunile practice necesare pentru conducerea carului revin exclusiv în sarcina vizitiului. *(Cf.* Sri Sankara, *The Upanishads, With Sri Sankara's Commentary,* vol. II, *Katha and Prasna.* S. Sitarama Sastri (trad.), Madras: V. C. Seshacharri, 1928, pp. 40-46. De asemenea, Teun Goudriaan.)

Fiinţa omenească întărită de focul *Yoga* primeşte din partea Soarelui Divin darul ontologic de a fi invulnerabilă faţă de bătrîneţe, boală, moarte, este călăuzită de realitatea ontologică reală a identităţii dintre *Atman – Brahman,* asemenea calului solar, spre ieşirea din labirintul naşterilor şi morţilor succesive, spre suprema eliberare, *Moksha.*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

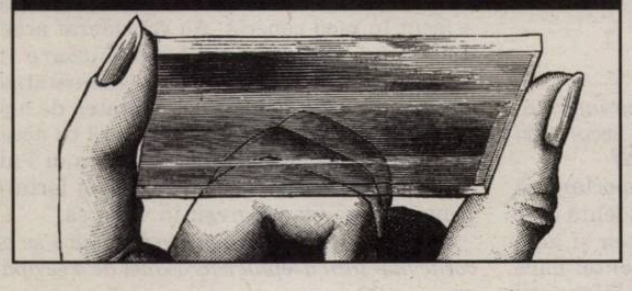

Epidemia de senzaţional

În ultima vreme, am scris la această rubrică mai multe articole despre nivelul alarmant de tabloidizare la care au ajuns televiziunile noastre, în special în cazul emisiunilor de ştiri – abordarea mea fiind prilejuită de apariţia unui raport al Agenţiei de Monitorizare a Presei care a studiat acest fenomen.

Iată însă că situaţia „de pe teren" se mişcă rapid şi ajunge să vină ea singură în întîmpinarea dezbaterilor noastre. Săptămîna trecută, escaladarea senzaţionalismului şi a macabrului de pe micile noastre ecrane a făcut ca situaţia să fie pusă în discuţie pe mai multe canale massmedia, dar şi de Clubul Român de Presă sau de Consiliul Naţional al Audiovizualului. În cele din urmă, chestiunea a ajuns pe masa procurorului general al României, Laura Codruţa Kövesi. „Scandalul" a pornit de la campania incalificabilă pe care-a dus-o postul OTV în cazul sinuciderii elevului Bogdan Costache. Clubul Român de Presă a dezaprobat-o printr-un comunicat, au existat mai multe emisiuni TV care au dezbătut problema, CNA a dat cîteva sancţiuni televiziunii lui Dan Diaconescu. Tot CNA a sesizat şi procurorul general, pentru anchetarea scurgerilor de informaţii din dosarul lui Bogdan Costache.

Apoi realitatea le-a oferit televiziunilor hămesite de cadavre o altă sinucidere – şi încă una dublă! –, cea a gemenelor de la Cluj. CNA a împărţit iarăşi amenzi şi somaţii, de data asta posturilor Antena 1 şi Antena 3. Nu mai vorbim de poza cu cele două spînzurate, publicată pe prima pagină în unele ziare centrale...

În fine, cert este că s-a ajuns prea departe şi toată lumea pare că a înnebunit la mirosul de sînge – chiar şi premiantele clasei din raportul Agenţiei de Monitorizare a Presei. Adică televiziunile dedicate ştirilor.

Pînă de curînd, credeam că Realitatea TV a fost ocolită de febra morbidă care i-a cuprins pe toţi (Antena 3 a dat în repetate rînduri semne de contaminare). Pînă vinerea trecută, cînd am putut constata că maladia e necruţătoare.

Vă mai amintiţi, cu siguranţă, de nefericitul episod de acum cîţiva ani în care un corespondent „zelos" de la Antena 1 a sunat la uşa soţiei unui pilot care se prăbuşise cu avionul s-o anunţe în direct că soţul său a murit. Cazul a intrat în istoria presei postrevoluţionare de la noi la categoria „aşa nu".

Ce credeţi că văd vineri la Realitatea TV? Tocmai băduseră ştirea că actorul Adrian Pintea încetase din viaţă în urmă cu un sfert de oră şi, după anunţ, au luat nişte telefoane în care cîţiva actori şi regizori să spună ceva despre cel dispărut. Cînd vorbeau cu Sergiu Nicolaescu (care, în paranteză fie spus, nu ştia nici un film în care a jucat Pintea, în afară de propriul său film *Mihai Viteazul),* au întrerupt convorbirea telefonică pentru un interviu în direct cu soţia actorului, transmis de la poarta spitalului de reportera Mirela Voicu. (O ştiţi pe Mirela Voicu – cea care, într-o corespondenţă de acum cîteva luni despre Papa Benedict al XVI-lea, credea că cel care se află la Vatican este Papa Ioan Paul al II-lea.) Şi transmisiunea de la faţa locului a început cu o cameră care se apropia de maşina unde se afla soţia lui Adrian Pintea, în timp ce în baza ecranului scria că avem de-a face cu un interviu needitat.

Nu credeam că îmi va fi dat să mai văd aşa ceva la televiziunile noastre, cu atît mai mult la Realitatea TV. Trezindu-se cu microfonul în faţă şi cu camera pusă pe ea, văduva lui Pintea a avut cîteva secunde bune în care a fost incapabilă să articuleze vreo silabă. Apoi, a bîiguit cu privirea pierdută că e foarte şocată şi că-şi cere scuze. Cum reportera insista, femeia, încolţită, a izbucnit în plîns, a început să se întrebe ce va mai face ea acum, fără soţul ei, şi să spună că l-a ţinut de mînă în timp ce-şi dăduse duhul. Şi-şi cerea scuze tot timpul că nu se poate stăpîni.

Este posibil aşa ceva? Iată că este. Cei de la Realitatea TV trebuie să fie mîndri că au fost primii – dar chiar primii! – care au difuzat un astfel de interviu senzaţional.

Iulian COMANESCU

Discuţie la scara de blog

Încercînd să limpezească polemica dintre susţinătorii artei pentru artă şi cei ai artei cu tendinţă, Caragiale spunea că atît un găgăuţă, cît şi un artist pot vibra, la fel, la un răsărit frumos de lună. Diferenţa dintre artist şi găgăuţă este însă că numai artistul are capacitatea de a exprima fascinaţia pe care i-o induce clarul de lună, în timp ce găgăuţă rămîne mofluz.

Caragiale e mare, genial, actual, un coşmar din care nu ne putem trezi şi tot restul, dar în chestia asta, de cînd au apărut blogurile, e clar că a dat-o-n bară: mai curînd artistul tace, pe cînd găgăuţă încearcă să se exprime.

Găgăuţă, în chip de cetăţean planetar

LiveJournal.com, unul din site-urile acelea pe care îţi poţi face un blog gratuit, printre cele mai mari de acest fel, are cam 13 milioane de membri înscrişi. Dintre aceştia, doar vreo 200 de mii, adică 1,5%, au postat (scris o însemnare) în ultimele 24 de ore. Aproape 600 de mii, adică 4%, au scris în ultima săptămînă. Şi vreun milion, adică 7,5%, au scris în ultimele 30 de zile. Cei care au făcut vreodată ceva mai mult decît să îşi deschidă un cont sînt în număr 8,3 milioane, adică puţin peste 60%. Dar, din aceştia, în momentul de faţă, cei mai mulţi sînt ca şi cînd n-ar fi: 1,7 milioane, adică 13%, sînt „activi într-un fel oarecare". Adică şi-au pus măcar mutra acolo, au colorat numele blogului cu roşu sau astfel de lucruri.

Totalul blogurilor deschise în întreaga lume se ridică la peste o sută de milioane, conform Wikipedia.org. Nimeni nu a făcut o socoteală exactă. Se spune că 2007 e anul de vîrf al blogului şi primele semne de stingere a furiei încep să apară: numărul conturilor active începe să scadă. Procentele de pe LiveJournal.com, cu cele 13 milioane de înscrişi ai lui, sînt relativ relevante: din cele 100 de milioane de bloguri, doar vreo 1,5 milioane au însemnări noi zilnic. Iar din acestea, cîte sînt citite?

Răspunsul e greu de găsit. Technorati.com e o platformă de ierarhizare şi căutare pe bloguri, care încearcă să cuantifice influenţa. Aceasta se exprimă prin numărul de link-uri (trimiteri) pe care îl obţine X pe site-urile lui Y, Z şi aşa mai departe. Un site care a început să „mişte", la care s-au referit alte două bloguri cu alte cuvinte, are cam rangul 2.000.000. E cît de cît băgat în seamă. Asta înseamnă că a scris ceva, iar cineva l-a citit. Nu se ştie cine, cîţi, cum, de ce.

Probabil, din cele un milion şi jumătate-două de bloguri care funcţionează cît de cît pe lumea asta, vreo 50.000 au un OARECARE succes, care se traduce prin cîteva sute de vizitatori pe zi.

În 1836, presa s-a democratizat din punctul de vedere al publicului, prin apariţia *La presse,* ziar făcut de Emile Girardin, care costa numai 40 de franci pe an. Prin 1995, cînd au început blogurile, a urmat o democratizare din punctul de vedere al exprimării. Toată lumea poate comunica. Publicul e însă o altă chestie. El se va uita mai curînd pe un descendent tîrziu al lui *La presse. Libertatea* are cam 1,4 milioane de cititori pe zi. Ziarul de hîrtie. Libertatea.ro nu are „decît" vreo 570.000 de vizitatori unici.

Găgăuţă, autohtonul

În România, socoteala e oarecum mai simplă. Trafic.ro listează vreo 200 de bloguri care au mai mult de 350 de vizitatori unici pe săptămînă, adică 50 pe zi. Sub numărul ăsta de vizitatori, chiar dacă eşti specialist în domnia lui Teodosie al II-lea, scrii în sanscrită sau te cheamă Cozmin Guşă şi te adresezi propriului electorat (apropo, CozminGusa.Weblog.ro), probabil că e mai rentabil să vorbeşti la telefon cu cunoscuţii, dacă ai să le spui ceva. RoBlogFest, un vot de Internet care s-a încheiat în martie, a avut 1446 de înscrieri/nominalizări. Pare ciudat, mai ales că paginile 97-112 (locurile 970-1120) din Trafic.ro conţin bloguri cu mai puţin de un vizitator pe zi. Însă nu toată lumea s-a putut înscrie în Trafic.ro, fiindcă platformele gratuite nu permit totdeauna asta, iar mulţi dintre nominalizaţii de la RoBlogFest s-au propus ei înşişi la vot, fără să obţină preferinţele cuiva. În plus, e posibil ca una şi aceeaşi persoană să apară la mai multe categorii, dacă nu cumva RoBlogFest a eliminat această suprapunere.

Am găsit vinovatul

Rareş Hopincă (şi nu Raresh Opinca, aşa cum am putea crede după adresa blogului lui, Rareshopinca.blogspot.com) a scris pe 30 mai despre PNL şi Băsescu, pe 29 mai despre Dumnezeu şi pe 23 mai despre toate partidele. Eforturile lui au fost încununate de sosirea unui vizitator în săptămîna 3-10 iunie. Recordul absolut a avut loc pe 23 mai, cînd pe site-ul lui au sosit 10 vizitatori. Probabil că Dumnezeu se căuta singur pe Google, ca toţi şefii, a dat clic, i-a plăcut şi a trimis la Rareş cîţiva îngeri amatori de editoriale. După apariţia acestui articol, va scrie o însemnare furibundă la adresa mea, va face un link către blogul meu de la Hot News.ro, îl voi găsi în interfaţa de administrare şi mă voi lua la harţă cu el. Destinele noastre se vor împleti. Vom trăi precum Dueliştii lui Conrad şi Ridley Scott, aruncînd priviri în spate, aşteptînd cu groază şi nerăbdare o provocare de la celălalt. Cearta va atrage o mulţime de vizitatori, vreo patru la Hopincă şi restul la mine, mai ales dacă o vom presăra cu porcării, vom încerca să ne dăm jos site-urile, ne vom lua pseudonime pentru a ne înjura fiecare pe blogul celuilalt, de pe un calculator de Internet Café, aşa, ca să nu ne aflăm unul altuia adresa şi celălalt să creadă că sîntem mai mulţi.

Dumnezeu va închide laptopul, plictisit, şi va deschide televizorul. Pe Euforia TV e *Zodia Fluturelui,* pe Realitatea TV Mihai Tatulici face o nouă ediţie specială, la masa lui de plastic. Şi uite-aşa se va supăra şi va suna sfîrşitul lumii.

Treaba lui. Eu şi cu Hopincă o să ne tăvălim în continuare într-un şanţ virtual, plin de noroi virtual, aruncîndu-ne blesteme virtuale şi cărîndu-ne pumni virtuali în gurile noastre virtuale, spurcate. Dar, cum revista *Dilema veche* e una de ţinută, serioasă, mă opresc aici, ca să n-o antrenez în disputa noastră.

„Lustraţia din Polonia nu reprezintă un model“

Piotr M.A. CYWINSKI

„Nu este o prioritate a naţiunii poloneze, ci a politicienilor“

Cum apreciaţi convulsiile pe care le trăieşte în prezent Polonia în legătură cu lustraţia?

Ne confruntăm în Polonia cu o situaţie foarte delicată, foarte confuză din punct de vedere politic. Aş defini această situaţie un fel de vînătoare a vrăjitoarelor, un *maccarthysm* care încearcă să destabilizeze viaţa politică din ţara noastră, precum şi dialogul intern. Eu, personal, sînt foarte îngrijorat în legătură cu evoluţia lucrurilor. Se lucrează la o nouă lege care obligă un mare număr de persoane (în jur de 700-800.000) să facă publică situaţia lor în timpul epocii comuniste şi eventuala lor colaborare cu serviciile secrete comuniste. Deşi nu sînt jurist, am totuşi mari îndoieli în legătură cu posibilitatea sau dreptul statului de a obliga oamenii să se autodenunţe. În general, se respectă normele juridice conform cărora nimeni nu este obligat să se autodenunţe. Deci cred că această lege depăşeşte de fapt tot ceea ce este imaginabil, tot ceea ce este posibil într-un stat bazat pe un sistem de drept. Există totuşi partide politice care doresc să utilizeze istoria recentă într-o logică a curăţeniei, a purificării obsesive. Lucru îngrijorător, căci în procesul de evaluare a istoriei trebuie să fim întotdeauna foarte atenţi să nu cădem în aşa-zise aprecieri binare. Viaţa nu este făcută numai din elementele zero sau unu, pozitiv sau negativ.

Există diferite nuanţe, un amestec de tonalităţi.

Desigur. Fiecare viaţă este o serie de nuanţe. Există oameni care au avut momente de slăbiciune, de laşitate şi momente de eroism. Sînt convins că se greşeşte atunci cînd într-un discurs public (care poate fi ascultat şi citit de milioane de persoane, putînd influenţa gîndirea opiniei publice) există tendinţa de a se evidenţia numai aspectele negative sau cele pozitive, fără a se evalua ansamblul. Cred că ar trebui să se ţină cont şi de ceea ce era pozitiv la persoana respectivă şi în întreaga sa viaţă. Oamenii trebuie evaluaţi ţinînd cont de *întreaga* lor existenţă.

Cum se aplică aceste afirmaţii ale dvs. la un caz concret precum cel al ex-arhiepiscopului oraşului Varşovia, Stanislaw Wojciech Wielgus? ***(n. red.:*** *Stanislaw Wojciech Wielgus a fost denunţat ca fost colaborator al poliţiei politice comuniste, chiar în ziua cînd urma să devină Primat al Poloniei şi şi-a dat demisia chiar în Catedrală, în timpul liturghiei). Cum au trăit credincioşii polonezi vestea în legătură cu colaborarea înaltului prelat catolic cu serviciile secrete comuniste?*

Situaţia arhiepiscopului Wielgus este diferită. Este vorba despre un episcop, un înalt prelat al Bisericii Catolice care a minţit. Stanislaw Wielgus a negat şi a continuat să mintă chiar şi atunci cînd probe puternice şi formale au demonstrat colaborarea sa cu poliţia secretă comunistă. Cred că faptul de a fi minţit reprezintă dimensiunea cea mai relevantă în acest caz. Într-adevăr, ceea ce i s-a reproşat nu este faptul de a fi *decăzut* în epoca regimului comunist. Dacă ar fi avut curajul şi onestitatea să recunoască, dacă ar fi mărturisit, dacă ar fi cerut iertare, dacă s-ar fi arătat judecător al lui însuşi, cred că toată lumea l-ar fi iertat, l-ar fi înţeles. Mai mult, cred că această onestitate de a-şi asuma adevărul existenţei sale i-ar fi mărit chiar autoritatea, prestigiul. Însă faptul de a fi minţit şi de a fi continuat să mintă, de a fi încercat să prezinte o realitate diferită a poveştii întregii sale vieţi a avut drept consecinţă pierderea credibilităţii sale în faţa credincioşilor pe care-i păstorea. Tocmai acest lucru a determinat o decizie rapidă din partea Vaticanului în legătură cu eliminarea candidaturii sale de la cîrma arhiepiscopiei oraşului polonez.

Cum intenţionează Polonia, o ţară considerată foarte religioasă, să depăşească acest moment dificil? Prin iertare, prin concilierea cu trecutul sau prin urmărirea obsesivă a adevărului şi prin aplicarea consecventă a legii lustraţiei?

Cred că această idee a unei masive lustraţii care domneşte în societatea actuală poloneză este, înainte de toate, politică; nu are nimic de-a face nici cu morala, nici cu învăţătura creştină şi cu nimic creştinesc.

Aşadar, lustraţia ar reprezenta o instrumentalizare de ordin politic?

Este clar că istoria recentă revine în forţă, se impune în prezent şi se reflectă şi în concluziile politice actuale. Cred că lustraţia nu reprezintă la momentul actual o prioritate pentru naţiunea poloneză. Lustraţia reprezintă un discurs exclusiv al lumii politice. Nu ştiu care vor fi consecinţele acesteia, nu ştiu care vor fi evaluările Tribunalului Constituţional în legătură cu legile adoptate în această privinţă. Cred însă că foarte curînd oamenii vor reacţiona în faţa acestei atmosfere de neîncredere generală, de suspiciune, de răzbunare, o atmosferă care suscită o logică negativă.

În ce rezidă, după dvs., lecţia Poloniei pentru o ţară precum România, care priveşte la modelul ţării vecine în legătură cu legea lustraţiei?

Sînt mai multe aspecte, deşi contextul Poloniei este poate diferit de cel al României. Este evident că aspecte precum stabilirea persoanelor care au colaborat cu serviciile secrete ar fi trebuit reglate mai devreme. Iar cît priveşte legea lustraţiei, cred că opinia publică ar trebui să privească cu cea mai vie atenţie care sînt scopurile reale ale acestei legi, ce interese ale oamenilor politici se ascund în spatele acestei soluţii legislative. Cu adevărat aflarea adevărului este raţiunea, motivaţia principală a politicenilor care promovează această lege? Pentru moment, mă îndoiesc foarte mult de acest lucru.

Piotr M.A. Cywinski *este director al Muzeului Auschwitz-Birkenau; preşedintele Clubului „Inteligheţia Catolică“.*

Henrik Jozef MUSZYNSKI

„Prezentarea scuzelor şi căinţa foştilor informatori: singura cale de reconciliere cu trecutul“

Ce sfat aţi da celor care vor să aplice ferm legea lustraţiei, considerînd că astfel societatea se poate despărţi de trecut?

Nu aş vrea să dau nici un sfat. Ca persoană însă care aparţine unei generaţii care a trăit două regimuri totalitare, cred că trebuie să facem un examen de conştiinţă şi să încetăm odată cu acest trecut. Asta pentru a nu pune povara trecutului comunist, şi în spatele noilor generaţii de astăzi, de mîine. Consider că este esenţial, înainte de toate, să se stabilească o lege dreaptă. În ceea ce priveşte lustraţia, cred că Polonia nu reprezintă un bun exemplu. După umila mea părere, fiecare dintre noi are dreptul deplin de a vedea documentele pe care poliţia secretă comunistă le-a întocmit despre el. Nu numai preoţii, politicienii sau jurnaliştii, ci toţi cetăţenii. Cît priveşte preoţii, după cum se ştie, fiecare dintre noi avea un dosar. Trebuie însă să se ţină cont de faptul că acestea erau scrise de către securişti, inamicii Bisericii.

Deci, în acest caz, autenticitatea informaţiilor în legătură cu colaboratorii securităţii conţinute în dosare este îndoielnică?

Cred că da. De aceea este important să se întocmească o comisie independentă care să pună în discuţie autenticitatea şi adevărul conţinut în aceste documente: dacă sînt demne de încredere sau sînt informaţii false. Apoi, dacă cineva a colaborat cu securitatea, trebuie să-şi ceară iertare (căci a făcut rău multor semeni), trebuie să se căiască. În afara prezentării scuzelor, a căinţei, nu există altă posibilitate pentru a depăşi acest trecut nefericit. Şi apoi, dacă cineva este acuzat (în mod injust sau chiar just) de a fi colaborat cu securitatea, are dreptul de a se apăra ca în cazul unui proces formal în justiţie. De exemplu, în Germania s-au făcut aceşti paşi. Astfel, fiecare cetăţean german are dreptul deplin la accesul la documentele din fostele arhive ale securităţii, nu a fost blocat în nici un fel accesul la documente. Întîi, cei care sînt prin natura profesiei lor persoane publice, jurnaliştii, şi apoi toţi ceilalţi. Dosarele trebuie să fie accesibile publicului. Însă, în acelaşi timp, trebuie să se ţină cont de faptul că fiecare are dreptul deplin la viaţă privată. Nu poate fi violată demnitatea umană prin intermediul acuzaţiilor publice care nu sînt justificate de vini reale sau de răul comis unor persoane. Acestea sînt precizări utile, căci adesea se folosesc aceste argumente împotriva unor persoane, violîndu-se astfel legi, drepturi umane şi comandamente fundamentale. Se ajunge să se încalce astfel, pînă la urmă, porunca cea mai importantă: caritatea, dragostea.

Cum aţi trăit, în calitate de înalt prelat catolic, cazul arhiepiscopului Varşoviei, Stanislaw Wojciech Wielgus, care ar fi fost informator al poliţiei secrete comuniste?

După mine, era vorba de un document care prezenta instrucţiuni în legătură cu modul de a se comporta al unui agent de securitate. Nu era scris cum s-a comportat, ce a făcut în mod concret. Au considerat acest document drept o probă zdrobitoare în legătură cu colaborarea sa cu securitatea. Înainte de a i se conferi posibilitatea de a-şi exprima propria părere în legătură cu aceste subiecte, se făcuse deja judecata şi l-au condamnat. Wielgus şi-a cerut apoi iertare pentru tot ce fusese greşit în viaţa sa.

Deci, după opinia dvs., trebuia să i se acorde mai întîi dreptul sacrosanct de a se apăra...

Era vorba de fragmente de documente. S-a decis fără drept de apel că era vinovat şi l-au condamnat. Însă numai el ştia ceea ce făcuse cu adevărat. Situaţia era foarte complexă. O dovadă în favoarea ideii că este important să se analizeze cu acurateţe, să se studieze în profunzime adevărul. Să se studieze în detaliu ce a făcut în mod concret o persoană, care sînt argumentele, acuzaţiile împotriva acesteia. Şi apoi, să nu uităm că fiecare are dreptul deplin la apărare. Trebuie să se ţină, de asemenea, cont de prezumţia de nevinovăţie pînă în momentul în care cineva nu demonstrează contrariul inocenţei. Acestea sînt premisele juste, iar nu altele. Nu se poate porni în mod aprioric de la criteriul vinovăţiei. Lipsind orice punct de referinţă pentru criteriul adevărului, nimeni dintre noi nu poate fi credibil. Trebuie să existe mărturii, însă adesea acestea lipsesc. Sau există două mărturii: una a unor duşmani clasici ai Bisericii, precum securiştii, şi cealaltă a victimelor mizerabilei poliţii secrete, a celor care au fost persecutaţi.

Henrik Jozef Muszynski *este mitropolitul oraşului Gnieznienski.*

a consemnat Claudia STĂNILĂ
Roma, iunie 2007

PUBLICITATE

Titus ȚECHERĂ

România văzută de departe

– gîndurile unui student din Berlin –

© I. Muntean

Dacă ai o iubită în România şi eşti obişnuit să spui că e *în ţară; secund* – o vezi o dată la cîteva luni; şi *terţ* – te bucuri de stabilitatea vieţii în clasa mijlocie, felul de a fi banal în siguranţă al burghezului...; dacă dintr-un motiv sau altul întruneşti asemenea condiţii, şansele sînt că niciunde în primele sute de lucruri pe care le ai de spus la un telefon, destul de rar şi de scurt, nu se va afla vreo propoziţie care să aibă vreo legătură cu preşedintele.

Cînd vei fi fost în ţară, alături de mulţi semeni din liceele şi facultăţile renumite ale unei capitale care de fapt nu ar trebui să fie renumită (şi englezii ştiu să diferenţieze *famous* de *infamous,* cam cu aceleaşi motive pentru care există *good* şi *bad luck)* poate vei fi decis să renunţi, fără regret, la a urmări ştirile, apoi, generic vorbind, audio-vizualul local, din motive sanitare. A fi învăţat, în schimb, limbi, cărţi şi culturi străine, istorie şi teorie politică conturează un fel de a fi care nu a deschis uşi, dar le-a promis... Aşa, cu nişte luni sau ani, se ajunge la momentul cu respectivul telefon şi la intervalul de meditaţie astfel pricinuit.

Ursul Knut şi Băsescu

Tipul de salt literar despre care vorbesc este de la (a) o discuţie – într-o cafenea berlineză – cu profesorul doctorand în istoria relaţiilor dintre oameni şi animale în secolele XVII şi XVIII, Anglia, despre ursul Knut, cel mai mare star din Germania actuală, care tocmai a încasat încă un pic de publicitate; mă rog, chestia nu este interesantă în sine, iar dacă se pot face bani de pe urma animalului, cu atît mai bine... – discuţia ţine de felul în care în presa anglofonă concepte ca *om*, *animal*, *cruzime*, *natură*, *drepturi* şi alte asemenea sînt vehiculate în rapidă succesiune, ca şi cum ar fi evidente, univoc interpretabile şi deci indiscutabile, mai ales cînd o cauză sau alta cere militanţilor credinţă puternic mediatizată. Singurul fel de legătură în ruptura care urmează este demagogia.

Aşa se ajunge la (b) Băsescu a fost suspendat, mai mult de două sute treizeci de voturi, iubita nu te-ar minţi despre asta (pentru că tipul ăsta de simţ al umorului este totuşi rar), totul sună *plauzibil:* este ecoul distant, dar livrat cu o intensitate obscenă, al motivelor pentru care ţi-ai făcut voluntar vînt în exil şi în anonimatul confortabil al civilizaţiei. În treacăt adaug că România nu e parte din lumea civilizată şi tocmai a demonstrat din nou.

Urmează, în strictă secvenţă, direct de pe *www.revista22.ro,* un alt profesor, domnul Andrei Cornea, nu cu interesantele lui eseuri, ci cu seria lungă de cîteva luni de articole despre trădarea efectuată constant şi fără noimă de PNL, pînă cînd PSD, mizeria adolescenţei tale, tocmai a ajuns din nou la putere, din nou fără vreo responsabilitate sau posibilitate de a fi tras la răspundere – ceea ce e *cool,* pentru că oricum nu e nimeni să o facă... Ai fi vrut să citeşti altceva: etimologul, filozoful, clasicistul şi traducătorul te interesează, mult mai puţin aceste subiecte de politică – *meser* Tăriceanu nu este pe acelaşi palier intelectual cu nici un om inteligent, de ce ar merita atunci efortul? Dacă ăsta ar fi un film cu cine ştie ce conflict, Tăriceanu ar fi ratatul resentimentar şi obsedat de mărire, care trădează, face pactul cu diavolul, dar sfîrşeşte tot omorît, numai asta mai rămîne să se întîmple într-un fel sau altul (recent, vezi handicapatul monstruos din *300).*

Pentru a recapitula – *prim,* domnul Cornea avea şi are dreptate despre situaţie, înclini să susţii; *secund,* ştiai asta, repet, la plecare, cînd îţi puneai cunoştinţele să se educe după gîndurile profesorului; *terţ,* te-ai bucurat într-un fel de concedierea doamnei Macovei, pentru consecvenţă simplă, pentru că nu crezi că un om admirabil ar trebui să sufere din cauza corupţiei din politică, deşi îi respecţi decizia de a se implica; *cuaternar şi final* – ai spus cu o ocazie că nu ţi-e teamă că Băsescu ar pierde lupta, cu alta, că integrarea în 2007 o să distrugă efortul anticorupţie (cu sau fără clauză de salvgardare), cu încă alta, că un om politic respectabil trebuie să treacă prin focul rău specific breslei în care se complace, poate ai spus chiar că România îşi merită soarta, dacă nu ştie să merite alta mai bună.

Bucureşti, un oraş fascinant

Mai mult sau mai puţin ironic, dar, epic vorbind, cu siguranţă anticlimactic, apoi mergi la baschet la complexul sportiv cu care colegiul tău are contract, pentru a te relaxa, fără să uiţi că în Bucureşti nici un nenorocit de loc nu există pentru aşa ceva (iar băieţii obişnuiau să ştie un profesor şi să plătească un paznic pentru a juca în sală miercuri noaptea, ştii că încă o fac, ei vor fi clasa de mijloc imediat ce ies din facultăţi, unii deja sînt).

Le poţi acum aminti colegilor civilizaţi despre parcuri în alt fel de oraşe decît Berlinul, unde nici paznicii şi nici alura de bine a cartierului nu împiedică distrugerile, diferit de ghetourile negrilor din State, unde baschetul e respectat. Plus, apuc să adaug pe tuşă, ultima dată la palatul regelui, piaţa Palatului şi Ateneul: sacii de gunoi şi figurile care îşi consumă dilemele adolescentine umbrind obscen o zonă care ar fi trebuit să fie privilegiată... Omul care ţine acum mingea, interesat de politică şi economie, îmi spune în accent britanic că are să folosească cazul actual al României pentru cursul de politică despre probleme globale, mă întreb dacă e atîta loc de circ, în timp ce îşi notează numele doamnei Macovei, dar ce altceva e de făcut decît să pasezi poveştile pînă vreun fel de eliberare apare, oricum speranţele pentru – *sic!* – binele ţării nu din ţară vin.

Iar, dacă tot s-a întrerupt jocul: toţi colegii de aici ştiu că bucureştii în special sînt un loc fascinant, nu oraş adevărat, nici etica simpatică a cetăţii, şi nici loc frumos sau curat. Mă uit la aceşti europeni credibili şi văd aproape de orizont întoarcerea în ţară, ce spun, în Capitală; sau efortul pentru o plecare definitivă... Unii dintre colegii de generaţie români se întorc în ţară sau nu au plecat, pentru că este şi a lor, orice ar însemna asta şi chit că nu au alt avantaj decît că îmbătrînesc mai greu decît clasele pe care le disprețuiesc – fie pentru corupţie, fie pentru prostie, fie pentru tăcerea şi laşitatea participării. Da – le spui amicilor –, românii se fac parte şi tot cu naţia la televizor, acolo se întîlnesc în sentiment aceste trei categorii, iar corupţii şi proştii cîntă, ţipă şi dansează pentru laşi. Consumatorul român nu e viril, egoist şi individual, cum sînt ei obişnuiţi de la ei de acasă şi tu din cărţi, ci înghite colectiv şi în anonimat ireparabil. Aşa pare şi la ultima verificare, anume *zapping,* pentru că mai mult de o secundă nu poţi înghiţi...

Ţara te vrea prost

Dacă ştii toate astea, din Germania poate preferi altfel de raport la ţară şi altă memorie, ascultă deci Sarmalele reci, „Ţara te vrea prost", de pe vremea cînd anul 2007 însemna o maturitate acceptabilă într-o ţară totuşi credibilă, pentru că venea acompaniată de o muzică care nu e românească. Asta este situaţia ta, nu eşti parte din naţie, nu ai rădăcini la faţa locului şi nici nu mai ai timp să le fabrici sau dorinţă de a crede în ele, dar limba este şi un act moral, de fiecare dată cînd numeşti lucrurile după topica asta, te laşi convins de poezie: locul există pentru ceva mai mult decît experimente perverse cu îndoctrinarea fără doctrină, că o cultură înaltă, incorectă politic şi mai ales mîndră supravieţuieşte.

Şi asta, în ciuda eforturilor, neconcertate, dar nici ineficiente, de a o acuza de plagiat şi colaboraţionism, irelevanţă – orice e nevoie pentru a murdări. Oricare ar fi acuzele în particular, se reduc şocant la asta: lipsă de reprezentativitate pentru o populaţie care vrea linişte, numai pentru a-şi demonstra fascinaţia metafizică în exerciţiul privirii inundaţiilor de afară – la televizor. Mă rog, statutul realităţii şi adevărului atunci cînd nu ai nici un fel de voinţă în viaţa ta. Şi te gîndeşti din nou la separarea apelor: cu cine vorbesc de fapt oamenii de cultură care ţi-au ghidat din cărţi şi apariţii anii de formare!

Ştii că un număr mare de congeneri erau puşi pe a fi români, nu ai vrea să îi mai vezi şi îi eviţi, dar ştii că sînt mai respirabili decît înaintaşii lor, ceea ce poate să înnebunească un om care credea sincer în lecţiile de istorie şi filozofie din liceu... Deasupra lor, în vîrful micii piramide a susceptibilităţii românilor pentru civilizaţie, se află cei care sînt racordaţi direct, interesat, onest şi competent la creşterea economică, veritabila clasă de mijloc... E greu de crezut şi că aceştia ar fi oameni care să asculte vocile pe care le citezi cu ruşine. Nici puţinii români de aici, care discută situaţiunea, nu au nici păreri şi nici interese, i-au sunat părinţii din ţară şi prietenii şi pe ei să le spună, poate e vorba de a fi provincial, dar dacă e ceva ce îi face cetăţeni ai lumii civilizate este indiferenţa crasă faţă de orice în special, nimic condamnabil, cu siguranţă.

Apoi, lateral şi dislocat, mai e un fel special de fraier care scrie articole, mă rog, diferite mofturi, azi greu mai e acceptabil să discriminezi între ele, în fine, efortul ăsta de a scrie porneşte de la a-i fi citit şi crezut pe oamenii impresionanţi ai culturii. Acum mai e un motiv, auzit tot de la iubita care şi-a stricat ziua ascultînd ştirile şi de la colegi, anume că s-a manifestat în Piaţa Universităţii şi în oraşe, semnificativ, poate chiar important – poate de data asta o să însemne ceva, să aibă societatea civilă consecinţe în ţară. Ar fi un debut în realitate pentru nişte voci care pînă acum au glosat mai degrabă pentru o moralitate inoperantă politic, prezenţa proprie, decît pentru succes politic; la final, de sperat că într-adevăr au ceva de spus şi, generic, că se va întîmpla.

***Titus Ţecheră** este student la European College of Liberal Arts din Berlin.*

PUBLICITATE

ASFALTAŢI, CEVA TOT VA RĂMÎNE

Dacă în anii '90, maşinile abia mai puteau circula în Bucureşti din cauza gropilor de pe străzi, în anii 2000, lucrurile s-au schimbat. Gropile au fost înlocuite cu asfaltările. Mai mult, creşterea numărului de maşini a depăşit viteza de reacţie a Primăriei. Tot mai multe lucrări şi tot mai mulţi bani se alocă acum în acest domeniu, dar şi numărul vehiculelor creşte în ritm accelerat. Una peste alta, luînd în calcul toate datele problemei, e greu de spus dacă astăzi se circulă mai bine decît acum 15 ani. ***(A. M.)***

„Primăria nu lucrează la întîmplare"

– interviu cu Gh. UDRIŞTE, şeful direcţiei Transporturi, Drumuri şi Sistematizarea Circulaţiei din Primăria Capitalei –

Anul acesta, în tot Bucureştiul se lucrează la străzi, anul trecut s-a lucrat de asemenea, acum doi ani, la fel. Şi în urmă cu trei-patru ani, tot într-o lucrare o ţineam. Înainte de '90 Bucureştiul era un fel de permanent şantier experimental al lui Ceauşescu. În anii '60 tot şantier era pentru că se construiau cartierele de blocuri. Întrebarea multor locuitori ar putea fi „da' pînă cînd?", mai ales că de pe urma multor asemenea lucrări Bucureştiul n-a ieşit nici mai frumos, nici mai curat.

Poate că trebuie să precizez că din cele peste 5350 de străzi înregistrate în evidenţele cadastrale ale Bucureştiului, doar 375 sînt în administrarea Primăriei Generale. Nu mă raportez la perioada dinainte de 1989, cînd au fost şantiere cu probleme mari pentru Bucureşti, dar după Revoluţie, numărul vehiculelor care circulă în Capitală a crescut de peste 10 ori (sînt peste un milion trei sute de mii), în timp ce la străzi nu s-a făcut aproape nimic pînă în anul 2000. După care au început lucrări mari menite să descongestioneze traficul, proiecte care vin să închidă inelul principal de circulaţie al oraşului, să facă sau să refacă pasaje, să modernizeze reţeaua de circulaţie a tramvaielor...

Ce se întîmplă cu şoseaua de centură, a cărei lăţire şi conectare modernă cu intrările şi ieşirile din oraş trebuia să fie o prioritate?

Era o prioritate pentru Primărie în anul 2000, dar ea a fost trecută de atunci în administrarea Companiei Naţionale de Drumuri şi Autostrăzi şi Primăria n-a mai putut face nimic.

S-au deschis mari şantiere pe Şoseaua Colentina şi Calea Moşilor. Ele sînt prevăzute a se termina abia anul viitor. Nu se puteau face lucrările acestea mai repede?

Primăria Generală nu lucrează la întîmplare. Sînt o serie de proceduri. Se elaborează întîi studii de fezabilitate pentru oportunitatea execuţiei unor lucrări, apoi se angajează firme de consultanţă pentru reabilitări de drumuri, după care se lansează licitaţii publice internaţionale. Mai nou, aplicăm o procedură prin care proiectarea şi execuţia se licitează la pachet.

Şi ce va fi altfel pe aceste două artere, atunci cînd se vor termina lucrările? De ce erau atît de urgente aceste lucrări?

Erau ultimele căi de penetraţie către oraş (de pe şosele) care n-au fost refăcute. A mai rămas doar Şoseaua Pantelimon. Mai e în lucru şi Olteniţei. Sînt străzi la care nu s-a făcut nici o intervenţie în ultimii 15-20 de ani. Linia de tramvai era deja complet distrusă şi punea în pericol, în orice moment, siguranţa traficului. S-a luat decizia de fi modernizate, în cadrul aceluiaşi proiect, atît linia de tramvai cît şi strada, pentru că avem exemple nedorite în care cele două tipuri de lucrări s-au făcut la momente diferite şi rezultatele n-au fost fericite, aşa cum s-a întîmplat pe Şoseaua Giurgiului sau pe Şoseaua Chitilei.

Ce garanţie există că, dacă lucrările se fac la pachet, ies mai bine?

Există avantajul de a discuta cu o singură firmă, un singur antreprenor care are în mînă şi proiectul, şi execuţia, şi-şi poate asuma întreaga răspundere. Dar în Colentina şi Moşilor, dat fiind că trebuie să lucrăm fără să oprim traficul (asta nu s-ar putea), lucrările nu pot să meargă foarte repede. Mai punem la socoteală şi ce găsim în infrastructură cînd săpăm: reţele de apă, de gaze, de telefonie, de electricitate. Ele trebuie reamplasate sau înlocuite şi discutăm de multe cu firme private, ceea ce face ca lucrurile să nu se poată desfăşura prea repede. Dar lucrăm cu nişte constructori consacraţi şi fiind o singură societate – cum vă spuneam – nu mai apare situaţia în care o firmă „se toarnă" pe alta în faţa beneficiarului, că n-a lucrat bine. Nu se apucă să pună un rînd de borduri, de exemplu, pentru ca apoi să vină cel responsabil cu liniile de tramvai şi să-i spună că pe acolo trebuie să facă un canal, şi aşa mai departe.

Că tot aţi amintit de borduri, ce înseamnă frenezia asta a schimbării bordurilor în tot oraşul? Era aşa o prioritate să fie schimbate toate bordurile?

În general, cînd discută de borduri, presa se adresează Primăriei Capitalei care, aşa cum vă spuneam, administrează doar 375 de străzi.

Dar bordurile se schimbă şi pe aceste străzi, nu doar pe cele administrate de Primăriile de sector.

Există acum în Bucureşti borduri din piatră care au fost montate acum 50 de ani şi au rezistat tuturor schimbărilor. Bordurile din piatră dau linia drumului, marcajele, arborii şi tot ce ţine de drum, în general. Noi facem acum drumuri care estimăm că vor ţine cel puţin 15 ani şi de aceea trebuie să punem borduri la care să nu mai umblăm. N-are rost să punem borduri de beton care să crape la prima lovitură de roată de maşină.

Tocmai de asta vorbim. De ce se schimbă bordurile de piatră cu unele de beton?

Borduri de beton am văzut că se pun pe străzi din sectoare şi uneori pe străzi mai laterale ale administraţiei centrale. Dar e păcat să pui pe străzile din centru asemenea borduri.

Bordurile care se pun acum în Colentina sînt de piatră?

Cele de pe Moşilor sînt sigur din piatră naturală. Dar şi cele de pe Colentina şi cele de pe Olteniţei, Giurgiului. Şi toate din centrul oraşului, cel puţin pe magistralele importante.

Ce faceţi atunci cînd firmele cu care lucraţi nu-şi fac bine treaba?

Firmele care nu-şi respectă obligaţiile contractuale sînt penalizate. În fiecare contract sînt asemenea prevederi care merg pînă la procente foarte importante.

Cîte firme aţi penalizat pînă acum?

Pînă acum n-a fost cazul. În ce priveşte Primăria Generală, n-a fost cazul să fie penalizată nici o firmă. Unde s-au înregistrat întîrzieri, s-a constatat că erau motive obiective, iar pentru abateri de la calitate s-a executat garanţia de bună execuţie.

La Podul Grant a fost o asemenea problemă.

Nu a fost nici o problemă acolo, ci mai mult dezbatere publică generată de mass-media. Lucrarea îndeplineşte toate normele de calitate. Unora nu le place cum se merge pe acolo, dar e vorba de un pod, nu poţi merge ca pe sticlă, trebuie să fie un asfalt mai rugos decît pe un drum obişnuit.

Şi pe Şoseaua Mihai Bravu, după asfaltare, acum vreo trei ani, lucrarea s-a stricat imediat.

Am mai avut asemenea situaţii şi în Crîngaşi, şi pe Iuliu Maniu, dar s-a intervenit apoi pe banii constructorului, pe seama garanţiei de bună execuţie.

Ce aşteptaţi cu proiectul de dirijare a traficului pe bază informatică, prin satelit şi aşa mai departe? Ar fi o soluţie de descongestionare a oraşului.

E un proiect care va fi funcţional peste circa un an. Contractul a fost recent încheiat cu un consorţiu de firme austriaco-române. Peste o sută de intersecţii se vor moderniza cu circuit de televiziune închis, autobuzele vor avea un sistem de poziţionare globală şi se va putea interveni în timp real în funcţionarea traficului...

În sfîrşit, cînd va veni o perioadă mai liniştită, fără lucrări pe toate străzile, şi acestea vor fi bune?

În ultimii 6-7 ani de zile au fost reabilitate 200 de bulevarde şi lucrul acesta îl vede orice om de bună-credinţă. Sînt însă alte lucrări care vin la rînd. Poate că în următorii 4-5 ani putem vorbi de un final în ce priveşte toate proiectele pe care le avem acum. Vorbind însă strict de reparaţia străzilor principale, ea va fi gata pe la jumătatea anului viitor.

a consemnat Andrei MANOLESCU

„Străzile bucureştene au fost cuprinse din nou de febra asfaltărilor de primăvară. Pentru că se apropie alegerile, iar aleşii vor străzi netede pentru electorat, ediţia din acest an a marii asfaltări a debutat furtunos. Se lucrează ziua, chiar şi atunci cînd plouă. (...) Scenariul asfaltării este identic cu cel din anii trecuţi: circulaţia este dată peste cap, şoferii sînt grăbiţi şi nervoşi, pietonii – prăfuiţi şi recalcitranţi. În schimb, oficialii sînt optimişti deoarece, în opinia lor, este pentru prima oară cînd asfaltarea străzilor a început aşa devreme şi trebuie musai să se termine pînă în noiembrie, deoarece drumurile care duc la urne trebuie să fie ca-n palmă."

(Evenimentul zilei, 30 martie 2004)

„Pe Bd. Ferdinand, de exemplu, se lucrează de vreo două luni. Ieri la ora 11, muncitorii care puneau borduri erau în pauza de masă. La cîţiva metri de ei, trei angajaţi de la Apa Nova, care tocmai acoperiseră un canal, erau şi ei în pauză, la o bere. «Aşteptăm să se usuce. Ăştia cu asfaltările n-or să termine nici pînă la Paştele din 2005. Nu-i vedeţi, toată ziua stau la umbră. Şi noi sîntem în întîrziere cu lucrările, ar fi trebuit să terminăm pînă la Crăciun, dar e greu» – ne-a spus unul din angajaţii Apa Nova. Muncitorii de la SC Euro Construct Trading 98 SRL, firma care se ocupă cu asfaltarea pe Bd. Ferdinand, sînt ceva mai optimişti. «Nu avem un termen, lucrăm pînă terminăm. Ne împiedicăm şi de ăştia de la Apa Nova, uneori trebuie să stăm după ei. Muncim şi noaptea, iar dacă plouă, asta e, cum o vrea Dumnezeu» – ne-a spus şeful de lucrări (...)"

(Evenimentul zilei, 31 august 2004)

„Începînd de astăzi, circulaţia rutieră în Capitală se anunţă a deveni un adevărat coşmar. Primăria demarează lucrările de reabilitare a 39 de bulevarde principale. În plus, tot de astăzi, circulaţia rutieră pe Podul Grant a fost restricţionată, podul urmînd să intre de asemenea în reparaţii."

(Realitatea TV, 6 iunie 2006)

„Marea asfaltare în care primăria lui Videanu îngroapă 1,6 miliarde de euro a început de două luni cu rocada bordurilor şi reabilitarea în batjocură a Podului Grant şi a cîtorva bulevarde."

(Gândul, 2 august 2006)

„Pentru doi ani de zile, restricţionarea traficului rămîne regulă, fiindcă nu există o altă soluţie".

(Adrian Videanu, februarie 2007)

La un grătar pe Şoseaua Colentina

Dacă te plimbi astăzi pe Şoseaua Colentina rişti să înghiţi mult praf. Dacă o străbaţi cu maşina, eşti în pericol să-ţi consumi nervii şi benzina din rezervor într-un permanent ambuteiaj. Ai timp să admiri în linişte avionul de la intersecţia cu Doamna Ghica, pe care scrie „Primăria Sectorului 2". Altfel, pe margini se schimbă bordurile, în centru se schimbă şinele de tramvai şi e o mare groapă în care mai vezi cîte un muncitor cu vestă portocalie. Pe trotuare sînt săpate şanţuri şi se schimbă ţevi. Maşinile circulă printre munţi de pămînt. La fel şi pietonii. Cei care vor să treacă strada au la dispoziţie nişte podeţe înguste din scînduri care traversează şanţul din mijlocul arterei. Dacă cineva calcă mai apăsat, se creează balans, iar ceilalţi trebuie să se apuce bine cu mîinile de balustradă. Sînt ca podeţele peste rîurile din zone rurale. Nici pe trotuare, în unele locuri, nu pot trece doi oameni unul pe lîngă altul. Se freacă de un chioşc de ziare pe de-o parte, ca să nu alunece în şanţul de 1 metru, săpat de cealaltă parte a trotuarului. Cînd vin din sensuri opuse, se aşteaptă unii pe alţii. Dacă plouă, e bine să ai încălţări de şantier. Dar în ultimele zile a fost mai degrabă secetă şi vînt. Un vînt care răscoleşte tot praful şi, împotriva căruia, trecătorilor ar trebui să li se recomande să poarte ochelari de soare, chiar cînd nu e soare. Oricum, unii tot vor avea senzaţia de praf în ochi. Femeile, mai mult sau mai puţin frumoase, mai au parte şi de o altă bucurie: comentariile muncitorilor care se mai plictisesc şi ei... atunci cînd nu asudă la tîrnăcop sau cînd nu mănîncă. Fiindcă, ei mănîncă pe stradă, şi pe stradă îşi şi gătesc. Am văzut vreo trei asemenea „ingineri" care făcuseră un foc din cîteva scînduri, între doi copaci lîngă ceea ce înainte era bordura. Peste foc au pus un grătar şi au început a scoate nişte mici dintr-o pungă de plastic. O sticlă mare de bere îi aştepta la umbră, binecuvîntată după munca grea de la şanţuri. Mirosul de fum care umpluse deja ceea ce a mai rămas din trotuarul bulevardului, urma să se transforme în cîteva minute într-un iz îmbietor de mititei fripţi la grătar. **(A. M.)**

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

O dezamăgire

Amar gust mi-a lăsat Bookfest anul acesta! Aş fi putut scrie „şi anul acesta“, dar, gîndindu-mă la excepţia de anul trecut, cînd lucrurile au stat incomparabil mai bine la toate capitolele legate de organizare, m-am ferit să fiu nedrept. Nu ştiu şi, sincer să fiu, nici nu mă interesează cine se ocupă de naşterea unor asemenea manifestări numite „tîrguri de carte“. Că se numesc Bookfest sau Gaudeamus, tot un drac. Dacă n-ar fi vorba de cărţi şi oameni subţiri, mai că aş fi tentat să zic că-i vorba de nişte pieţari care umblă să împuşte francu'. Aud că e vorba de mai multe grupări, editori plini de orgolii, dar lipsiţi de noţiuni primare de marketing şi publicitate, care se bat să-şi atîrne în piept insigna de organizator al unei asemenea manifestări. Rezultatul?

O colcăială respingătoare m-a apăsat de fiecare dată cînd am trecut pragul tîrgului de carte. Oameni mulţi şi, invariabil, năduşiţi sau transpiraţi de-a binelea, în funcţie de numărul minutelor petrecute la tîrguiala de volume, se strecurau unul pe lîngă altul şi toţi pe lîngă rafturi sau standuri. Mirosea rău şi acru, iar într-o astfel de ambianţă olfactivă mi-a pierit cheful să răsfoiesc volume. N-am fost singurul. Mai căutată decît orice apariţie editorială a fost gura de aer sau gura de apă. N-am să pot pricepe nici în ruptul capului de ce e greu de aerisit un spaţiu ca Romexpo sau cîtă minte îi trebuie unui organizator de evenimente, în spaţii închise, pe timp de vară, să înţeleagă că în asemenea condiţii e nevoie de aer condiţionat. Care, slavă Domnului, există şi sub forma unor unităţi portabile, doar minte să fie, cum ziceam. Departe de mine gîndul de a jigni pe cineva, însă, pentru un preţ mai mic al cărţilor, nu cred că e nevoie să transformăm tîrgurile de carte în spaţii interzise cardiacilor.

Cît dai, atîta face. Iar intrarea la Bookfest, anul acesta, a fost liberă. Eu, unul, n-am nici un respect pentru lucrurile primite de pomană. Că s-ar fi putut intra liber, pe baza talonului de pensie ori în schimbul unei taxe modice pentru copii, elevi, studenţi şi şomeri, e una. Dar să laşi intrarea liberă pentru oricine s-o nimeri la poartă, mi se pare o greşeală majoră. Vînătorii de autografe, pozarii amatori cu telefonul mobil şi, desigur, hoţii de cărţi (care nu-s puţini!) l-au prins pe Dumnezeu de-un picior!

În fine, tot la Bookfest am simţit iar distanţa imensă care ne separă – şi din acest punct de vedere – de alte ţări ale lumii. M-am nimerit acum zece ani (!) la o manifestare similară în... Istanbul. Puteam consulta, încă de la intrare, lista tuturor cărţilor aflate în standurile expozanţilor, cu

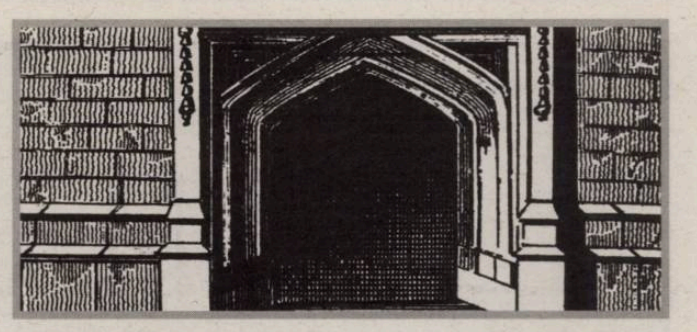

ajutorul unor baze de date existente în cîteva zeci de computere aflate la dispoziţia oricărui cumpărător de bilet. Spre comparaţie, la Bookfest nici măcar editurile cu ştaif n-au fost în stare să se racordeze la tehnica secolului XXI. N-am văzut, ca să zic aşa, picior de computer cu ajutorul căruia să păşesc în lumea minunată a listelor de cărţi şi a celor de preţuri.

Am fost la Bookfest ca la supermarket. Am stat la cozi, mi-am făcut nervi şi am plecat cu sacoşele pline. Le mulţumesc tuturor celor care se ocupă de editarea de cărţi, dar îndrăznesc să le aduc aminte că nimeni nu le ştie pe toate şi că n-ar strica, în viitor, să îi lase pe alţii să se ocupe de organizare. S-o găsi cineva în stare să pună preţ şi pe asta.

LA FINELE ZILEI, MULTE MERE ELEGANTE DISPAR DIN PEISAJUL NOSTRU DACĂ CEVA NU LE PLACE

● Dorind să demonstrez cuiva că providenţa benefică poate plana şi asupra sa, am dat să-i cumpăr lozuri în plic. Am luat-o agale, ca pe un ritm de „Ciuleandra“, către o gură de metrou. N-am găsit. Am coborît în staţie. N-am găsit. Am ajuns la Unirii, am traversat bulevardul, spre Universitate, am cotit mai apoi spre Izvor, cotrobăind prin tot Cişmigiul, am revenit pe Victoriei, intrînd, de acum febrilă, în fiecare agenţie a Loteriei Naţionale, unde replicile laconice ale angajaţilor dădeau impresia că, cerînd un loz, ceri marfă de contrabandă. La finele zilei, cu picioarele în piuneze şi capul în zona crepusculară, am aflat... Lozurile au dispărut din România de acum un an (pentru prima oară în o sută de ani), unu la mînă, pentru că nu s-au făcut machete cu preţul în lei noi şi, doi la mînă, cele răzuibile... nu s-au mai importat. Restul a fost tăcere. Şi destin implacabil pentru colegul meu. (**S. G.**)

● Presa a publicat fotografia cu fotomodelul malayezian înotînd în piscină printre 20.000 de mere într-o tentativă de doborîre a recordului la numărul de mere folosite în terapia balneară. Pe mine m-a lăsat visător, dar nu în-

tr-atît încît să nu dau o fugă la supermarket după mere, multe mere. (**M. C.**)

● La o emisiune TV despre vedete se spunea (în traducerea subtitrată) că femeile prezentate ar fi fost „cele mai gustoase blonde“. Bănuiesc că era vorba de o traducere negîndită a cuvîntului englezesc *tasteful* care înseamnă într-adevăr „gustos“, dar în cazul amintit însemna „elegante“ sau „şic“. Asta dacă nu cumva prezentatorul o fi fost puţin canibal. (**A. M.**)

● Noi, cei cîţiva care mai mergem la fotbal şi pentru altceva decît a ne cutremura la auzul înjurăturilor şi al oaselor rupte, cei cîţiva sătui de banalităţile rimelor la Steaua, Dinamo sau Rapid, sîntem azi trişti. Au căzut din neantul B-ului în haosul C-ului echipele Building Vînju Mare şi Auxerre Lugoj. Nu le-am văzut jucînd niciodată, dar nu contează. Ce împerecheri impetuoase de silabe, ce imaginaţie geo-literară, ce melodii barbare dispar din peisajul nostru lingvistic! Contemplu clasamentele diviziilor A şi B – nimic nu se compară cu acest gongoric Building Vînju Mare, pe care-l îngîn îndelung, în toată semeţia şi vîjîielile lui inegalabile. (**R. C.**)

● La Delfinariul din Mamaia, un delfin pe nume Marc era dovada vie că, în secolul 21, şi animalele ştiu să protesteze dacă ceva nu le place: deşi dresoarea îl ruga cu cerul şi pămîntul să arunce mingea la coş, el o tot punea pe marginea bazinului, ostentativ. (**I. P.**)

NU SE PRECIZEAZĂ NICĂIERI CĂ ADRESA UNDE URMA SĂ FIE LIVRAT AERUL ALBASTRU TREBUIA SĂ FIE DE MULT UN ACCIDENT AL ISTORIEI

● Un spot care face reclamă la serviciile companiei UPC ne spune că abonaţii lor pot vorbi nelimitat în reţeaua fixă. Nu se precizează nicăieri că, pentru a vorbi nelimitat în reţeaua fixă, trebuie să plăteşti un abonament cu minute incluse, mult mai scump. ...Aşa cum îmi spunea un şef al unei agenţii de turism cînd i-am atras atenţia că preţurile pe care mi le cere sînt cu mult mai mari decît cele afişate în vitrină: „Ei, domnu', aia e publicitate! Doar ştim cum e cu publicitatea!...“. (**C. P.-B.**)

Cu ochii-n 3,14

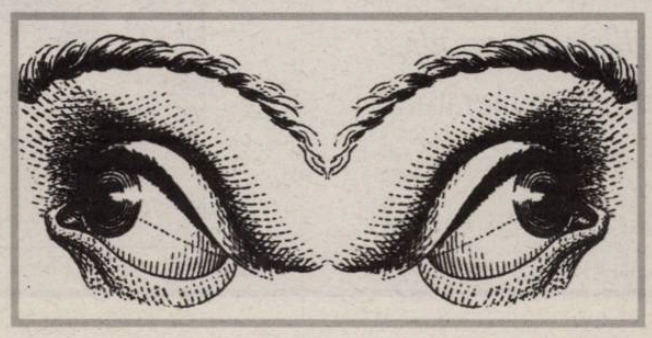

● Mătuşa mea din Sibiu a cumpărat o canapea şi a dictat la telefon adresa unde urma să fie livrată în cursul aceleiaşi zile: strada I.L. Caragiale. Canapeaua a fost adusă după două zile, băieţii de la livrare mărturisindu-i că au căutat o zi întreagă strada... Ile Caragiale. Fără s-o ştie, băieţii aceia de la livrare tocmai fuseseră pacienţii unei schiţe înnebunitoare. (**M. C.**)

● Compania Blue Air nu este chiar atît de *low-cost* precum pare. În primul rînd, îţi dă emoţii şi orice emoţie îşi are preţul ei. Întîrzieri pe aeroporturi obscure, mici defecţiuni şi reveniri pe pistă după o oră de zbor. Vînzătorii de bilete susţin că ei sînt mai precauţi decît cei de la Tarom, pentru că nu-şi permit să-şi piardă clientela fidelă. Aşa o fi... Însă pînă la urmă, tarifele Blue Air nu sînt cu mult mai mici decît cele Tarom. Ţineţi cont de faptul că avioanele aterizează la circa o sută de kilometri de destinaţie, iar de acolo „transportul e asigurat, însă nu gratuit“. Sus, în aer, luaţi un Extraveral pentru palpitaţii şi bucuraţi-vă de „aerul albastru“ şi de paharul cu apă oferit de echipaj! (**A. P.**)

● Cosmin Prelipceanu a plecat de la TVR. Aşa că vin şi eu cu o propunere: n-ar fi momentul ca la principalul jurnal al TVR să fie adusă excelenta Adriana Muraru? După gustul meu, ea trebuia să fie de mult acolo. Dar, mă rog, dacă pînă acum nu s-a vrut/putut, poate măcar acum... (**M. V.**)

● Noul prim-ministru al Belgiei, Yves Leterme, este flamand şi e decis să pună interesele Flandrei înaintea intereselor Belgiei, ţară pe care o consideră un accident al istoriei, identitatea ei fiind asigurată doar de rege, de echipa de fotbal şi de unele mărci de bere... În ceea ce priveşte bilingvismul: el crede că francofonii nu sînt destul de inteligenţi ca să poată învăţa limba flamandă. Dacă acesta ar fi criteriul inteligenţei... (**M. B.**)

PE LÎNGĂ NEPREŢUITA ARHIVĂ AUDIO-VIDEO, INTERLOCUTORII AR FI DORIT UN MUT MAI NUANŢAT

● Patronul unui bar din Haţeg a adus din Ungaria un tonomat cu manele: 1 leu melodia, 5 lei videoclipul. Pe lîngă nepreţuita arhivă audio-video cu manele, tonomatul cu pricina mai oferă cîntece de Janis Joplin, Jimi Hendrix şi Led Zeppelin. Că tot încerca acum cîţiva ani Costi Ioniţă să demonstreze că maneaua se trage din rock'n'roll. (**M. C.**)

● La una dintre băncile autorizate să deschidă fonduri de pensii private, asist la următorul dialog, pe ton înalt, ca şi cum interlocutorii ar fi dorit să-şi ia martori: „Fondul are finalizare în asigurare de viaţă!“ – „Adică dacă mor...“ „Şi banca plăteşte, de pildă, copilului dvs...“ – „Doar dacă mor...“ „O bursă privată“ – „După ce mor...“ – „Facem actele?“ – „Mai bine mor!“. (**S. S.**)

● Am trăit s-o văd şi pe asta: un mut cu telefon mobil. S-a aşezat lîngă mine în metrou, a emis cîteva sunete abstracte, a scos aparatul din buzunar şi s-a apucat să-i apese tastele, cu o nestăvilită sete de comunicare. (**D. S.**)

● O evoluţie în „revoluţia spirituală“ a lui Gigi Becali. Cei care au sărbătorit – în absenţa lui, căci n-a fost invitat!? – 60 de ani de la înfiinţarea gloriosului club Steaua nu au fost numiţi nici „comunişti“, nici „securişti“, ci – mai nuanţat – „vagabonzi“. (**R. C.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 1 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 13. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: Încotro se îndreaptă povestea.
Despre cărțile pentru copii citite de adulți... și invers
● MERIDIANE: Kjell Espmark despre Premiul Nobel
● ANCHETĂ: În ce ați vrea să vă transformați peste noapte?
● INTERVIU cu Ileana Mălăncioiu:
„Am reușit să rămîn eu însămi"
● PROFIL: Grigore Arsene
● FRAGMENTE: Radu Paraschivescu, *Biserica catodică*
● RĂSPUNDE! – Animalele care contează în literatură

Dilemateca
Îți dă de citit

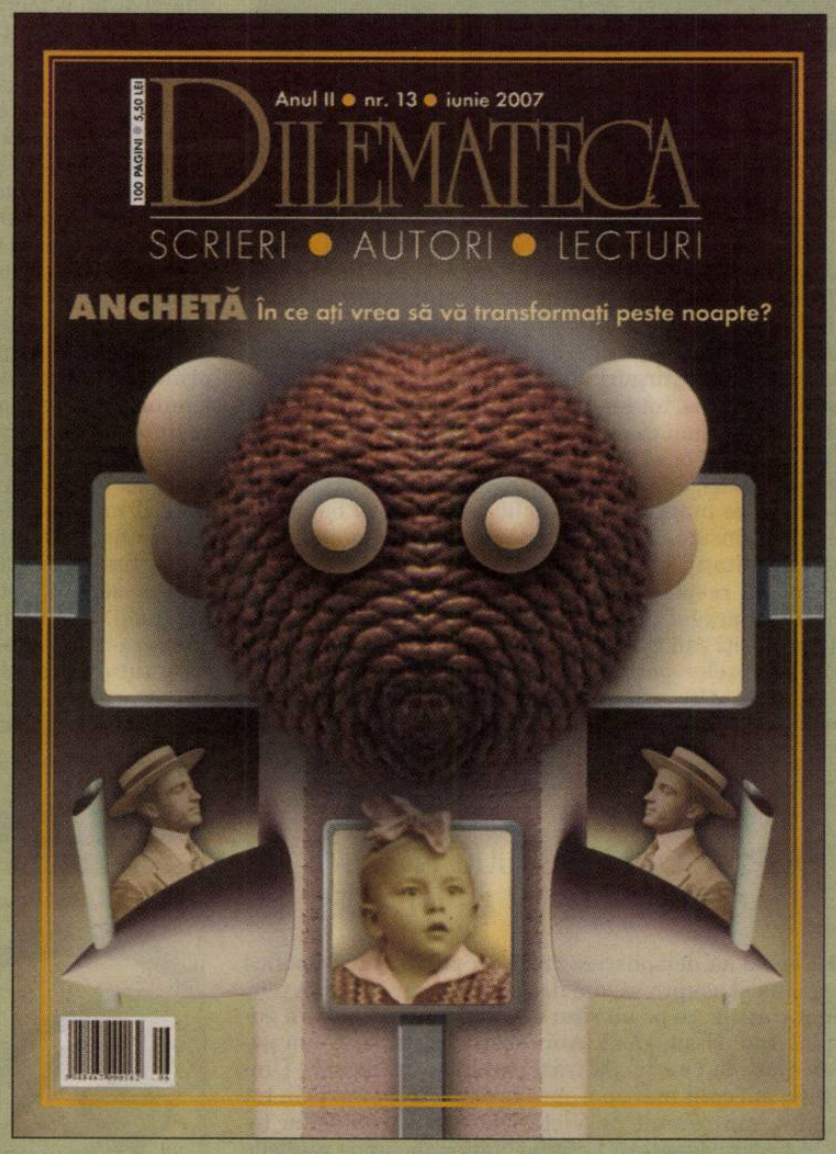

Din 27 aprilie
Noul echipament al jurnaliștilor noștri

Unii nu suportă adevărul.
Pentru toți ceilalți îl scriem în fiecare zi.

Echipă nouă, conținut nou, format nou.
Faptele așa cum sunt.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 176 ● 21-27 iunie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Pe strada mea“
pagina **3**

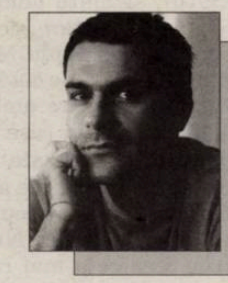

Marius Chivu
despre
În ţara Miticilor
de Ioana Pârvulescu
pagina **15**

Adina Popescu
„Tîrg de vechituri,
la Paris“
pagina **22**

STRES, NERVI, FURIE

„Frica duce la furie, furia duce la ură, ura duce la suferinţă.“
YODA („RĂZBOIUL STELELOR“)

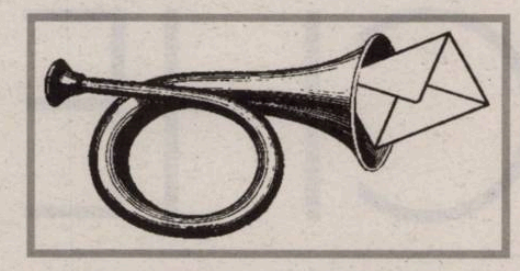

Nr. 175: *„Dependența de putere“*

Blair și Babic

Nicăieri ca în politică nu există o mai mare goană după capital de simpatie și o mai mare luptă de orgolii. Modelul relației de putere din cuplu se regăsește într-o formă mai acută în relația dintre președinte și prim-ministru (sau alte funcții dominante). Ideal este nu ca scopurile să fie convergente, ci ca unul dintre cei doi să cedeze poziția de mascul alfa și să aprobe deciziile luate de cel puternic.

Regina Marii Britanii s-a confesat apropiaților că este exasperată de politica externă a lui Blair, iar povestea a ajuns recent în presă. Fără a pretinde de la conducătorii noștri mult mai balcanici discreția sîngelui albastru, nu pot totuși să nu remarc că regina Elisabeta nu a făcut nici o declarație publică care să conțină aceste aprecieri. Dintr-un anumit punct de vedere, regina a renunțat la avantajele de capital politic, în avantajul imaginii regatului. A renunțat așadar la poziția de putere, s-a retras în spatele prim-ministrului britanic, care a dobîndit în acest caz poziția de mascul alfa. Să spunem că pe britanici îi reprezintă tipul conducătorului diplomat, ușor introvertit, abil și retras într-o poziție secundară de putere, uneori cu vizibilitate mai bună.

România a cunoscut în perioada democratică recentă un singur președinte care s-a retras de bună voie din poziția de mascul alfa, atitudine dezastruoasă de altfel, reușind astfel să-și dinamiteze întreg capitalul politic și să contribuie decisiv la distrugerea blocului politic care-l susținuse. După acest dezastru, România a revenit, se pare definitiv, la prototipul conducătorului absolut. Mai întîi, unul rasat, mai recent, unul din topor. Ne-am dat seama că nouă ne plac oamenii puternici. Să admitem că pe români îi reprezintă acest tip de conducător puternic, zeflemitor, aparent cinstit și neapărat deținător de poziție alfa.

Cunoaștem povestea președintelui Republicii Sîrbilor din Croația, Milan Babic, care s-a sinucis după ce fusese condamnat la 13 ani de închisoare pentru crime împotriva umanității. Nu era pentru prima oară cînd un lider sîrb își punea capăt zilelor în închisoare. Există probabil o legătură între naționalitatea protagoniștilor acestor întîmplări și tema ediției. Poporul sîrb reprezintă pentru mine exponentul ideii de mîndrie și impulsivitate. Sîrbii sînt recunoscuți ca fiind aprigi la mînie și nu de puține ori și-au împușcat liderii, s-au omorît între ei, s-au sinucis, s-au luptat cu o lume întreagă pentru cauza lor, i-au urît de moarte pe cei care nu i-au ajutat. Milan Babic s-a sinucis într-un moment în care poziția și prestigiul lui i-au fost călcate în picioare. Degradat și umilit, un deținut este cu atît mai disperat cu cît a fost cîndva mai puternic. Deși Milan Babic a fost probabil pe o poziție inferioară de forță față de Slobodan Milosevic, experiența puterii l-a marcat mai profund. Puterea este ca o iubită care, atunci cînd te părăsește, te lasă pradă disperării, aducîndu-te în stare de gesturi extreme. Iar cum sinuciderea implică o mare doză de curaj instantaneu, cred că pe sîrbi îi reprezintă acest tip de conducător puternic, coleric, impulsiv și instantaneu curajos.

Construită ierarhic, piramida de mai sus este răsturnată și reinventată de fiecare popor în parte. Un diplomat abil și cumsecade n-ar rezista în Serbia nici două zile. Puterea se raportează la influență, influența se raportează la identificare, de identificat ne identificăm cu cei ce ne seamănă.

Ramona CRĂCIUN
ram_wed_twe@yahoo.com

Nr. 173: Articolul lui Gabriel Giurgiu, „Ce bine a înțeles ciobanul Europa“

Schimbare, schimbare, dar nu așa!

Da, domnule Giurgiu, ca orășean care se ostenește îngrozitor cu completarea formularelor pentru ipoteci și credite (parcă văd cum vă curge sudoarea pe frunte – și nu numai – și cum vă tremură mîinile de atîta „muncă“, vai de bietele dvs. oscioare) sînteți într-adevăr îndreptățit să nu simțiți compasiune pentru „fermierul“ (ne spuneți și nouă prin ce cafenea ultra-șic l-ați întîlnit?, că prin cîrciumioarele sătești nu a fost încă zărit) care, al dracului, se încăpățînează să nu acorde pomenilor, pe care în calitate de foarte conștiincios contribuabil i le aruncați condescendent, atenția cuvenită și, mai ales, să nu folosească Internetul (asta zău că-i curată nerușinare!). Vă înțeleg că „vreți de supermarket“ (asta vă dă *iluzia* că aveți de unde alege) și că vă place feta grecească (aia care dă un clei așa apetisant cînd o tai). Nu mă mir că vă credeți și cîștigător: sînteți un consumator de artificial, deci: fără gust. Așa că ducă-se și puținele lucruri bune (la propriu), de pe liniștitele plaiuri mioritice, pe apa Sîmbetei. Cine să le ducă dorul? Românașii care se întrec care mai de care în snobism? Nu. Ei preferă fosfatul de Sicilia (apropo: în Italia existau pe vremuri *sute* de soiuri de roșii, acum nu se mai cultivă decît vreo două-trei; restul au dispărut). Din păcate pentru ei, nu le-a ajuns însă la urechi că „toată Europa“ (o cunoașteți?) e în nebună căutare de „produse naturale“.

Satul, stimate domn, are într-adevăr nevoie de dezvoltare, de schimbare. Dar nu așa cum vă închipuiți Măriile voastre, ignoranți rumegători de cuvinte. Nu „Internet“ – pentru oameni care umblă pe drumuri desfundate și stau în case fără canalizare. Nu „mulgătoare“ – în sate în care nu se colectează gunoiul. Soluțiile ar trebui (și ar putea) să fie simple și „de făcut“ *(machbar,* cum se spune în germană). Nu trebuie neapărat distrus ceea ce a mai rămas din țărănime. Spre exemplu, ar ajunge ca la producerea de telemea, ciobanii să fie învățați să respecte normele de igienă. În conștientizarea acestora ar trebui să fie investiți bani comunitari. Pentru că cineva care nu a învățat să se spele pe mîini sau să spele ugerul vacii – n-o să spele nici mulgătorul. Și atunci degeaba-i trecută data fabricației pe ambalaj.

P.S. Este de-a dreptul impresionant cum au năvălit „provocările“ peste țărișoară. Și cînd te gîndești că Eliade spunea despre unguri că sînt „mimetici“!

Ioana ORLEANU
ioanaorleanu@gmail.com
Augsburg/Dunărea Mică

Răspunsul lui Gabriel Giurgiu

Stimată doamnă Orleanu,

În sediul băncii, sudoarea îmi curge pe frunte, dar nu de osteneală, ci de emoție pentru soarta ipotecii cu care am garantat. Ceea ce, conform programului „Fermierul“, nu e cazul să i se întîmple stimabilului cetățean rural. Pentru el garantăm noi, „urbanii“. Apoi, consumatorul artificial din mine face un raport calitate-preț și găsește că hulita feta grecească (care nu este o capodoperă) e de TREI ori mai ieftină decît celebrrrrrra telemea de Sibiu. Nu snobismul mă împinge spre soluții mai ieftine, ci portofelul. Eu nu pot să uit. Am niscai rate de plătit. Partea de final a scrisorii dvs. îmi merge la inimă. Aveți dreptate. Numai că, *hélas,* informațiile necesare pentru toate proiectele trebuincioase, tot pe Internet se găsesc. Internetul, adică Marele Rumegător Șef.

Al dumneavoastră,
Gabriel GIURGIU

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărțile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIME“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Anticomunism și lustrație**

DILEMA VECHE

REDACȚIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAȘU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ȘERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacție)
Mircea VASILESCU (redactor-șef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Șerban FOARȚĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUȚĂ
Robert TURCESCU
Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎȚĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamații Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacția DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 București.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licență de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societății comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, București.
- plătind cu mandat poștal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Țiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat și o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, București, cu mențiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poștale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informații despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piața Presei Libere nr.1, sector 1, București, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....Compania*..... Cod Fiscal*.....(*completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Județ/sector..... cod poștal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poștal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Țiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informații și materiale promoționale de la publicația Dilema veche *și partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Pe strada mea

Locuiesc pe strada Paris. Cîndva, cartierul din jur se numea Parcul Bonaparte şi era o agreabilă margine de oraş. Între timp, pe toate străzile – cu nume de capitale – ale cartierului au apărut case de tip rezidenţial, case de oameni înstăriţi, dichisite, vioi eclectice, cordiale. Astăzi, multe din ele au scăpătat, iar altele, transformate în restaurante sau locuinţe de proaspăt îmbogăţiţi, au recuperat un aer de noutate ostentativă, lustruită, vag arogantă.

Strada leagă Piaţa Dorobanţi de clădirea Guvernului. Vecinătatea Guvernului s-a dovedit, mai ales după decembrie '89, un enorm dezavantaj. Am încasat nenumărate demonstraţii, lozinci răstite, manevre de jandarmi şi tot soiul de brutalităţi publice numite, cu un termen generic, „mineriade“. Am văzut, e drept, şi scene inconfundabil mioritice, în care poliţişti şi protestatari fraternizau în iarbă, cu berea la picior, pentru a-şi relua, apoi, poziţia de luptă, fiecare pe baricada lui. Victime ale vecinătăţii guvernamentale, n-am avut parte de nici unul din beneficiile care ar fi putut decurge din ea. La cîţiva paşi, spre Aviatorilor, e încă plin de gropi şi gunoaie, iar vizavi a supravieţuit de pe vremea comunismului un amplu garaj oficial, din care limuzinele ministeriale demarează în trombă, cu zgomot de raliu. Şoferii îşi lasă maşinile proprii de jur împrejurul garajului, adică nemijlocit în faţa casei mele, la rigolă sau pe trotuar, aşa încît nu pot fi niciodată sigur că voi putea să parchez convenabil cînd mă întorc acasă. Din cînd în cînd, din ghereta portarului se aud, tare, melodii discutabile...

De cîteva săptămîni, tot cartierul cade, la venirea nopţii, într-o beznă adîncă, de oraş părăsit. Sistemul de iluminat e mort. Ambianţa capătă astfel un aer misterios şi riscant, intensificat de silueta spectrală a clădirii Guvernului. Tenebrele nu sînt fisurate, de la miezul nopţii pînă spre ziuă, decît de curse nebuneşti de motociclete şi automobile, cu motoarele ambalate isteric, cu muzici şi chiote barbare, de natură să trezească instincte criminale. O adunătură de dementi, răzgîiaţi, cretini şi ţoape milionare terorizează, impenitent, toată strada. Poliţia rutieră, care pîndeşte prin tufişuri şi pe sub poduri delincvenţa măruntă a cetăţeanului de rînd, e oarbă şi surdă cînd cîte o bandă de derbedei retardaţi rup străzile Capitalei cu tămbălăul lor zoologic. Viteza raliurilor a făcut victime. Acum doi ani, nevasta lui Victor Ernest Maşek, corectoare, mult timp, în redacţia *Dilemei,* a fost ucisă scurt de un Jeep ţanţoş, pe cînd traversa strada Paris. Se pare că autorul asasinatului a rămas nepedepsit. S-au luat totuşi, la un moment dat, oarecari măsuri. Dl Chiliman, primarul de sector, a instalat de-a lungul străzii denivelări metalice care să oblige la încetinire. Dar foarte curînd, s-a decis reasfaltarea zonei. Denivelările au fost demontate şi n-au mai fost niciodată reinstalate. Prin urmare, avem acum o şi mai bună pistă automobilistică: asfalt nou şi nici o piedică. N-am scăpat, în schimb, de „reabilitarea“ bordurilor, operaţiune care s-a întins ca o pegră asupra Bucureştilor. Nenumărate străzi desfundate au fost încadrate cochet de blocuri viguroase de ciment, urîte, abrupte, cazone. E ca şi cum ai pune în ramă cîrpe. Carosabilul e o zdreanţă, dar trotuarele strălucesc cubic, ca o dantură falsă.

Aşa arată viaţa pe strada mea, al cărei nume – „Paris“ – sună din ce în ce mai ironic. Insomniac, mînios, obosit, abia dacă mai percep marile dezbateri ale zilei. Tăriceanu şi Băsescu? Ziariştii ofensaţi? Cei 322? Ponta şi Vanghelie? Să poftească dumnealor să doarmă o noapte-două la mine acasă! Toate dramele care îi macină li se vor părea nişte mofturi. Şi nu vor mai avea nici energia să se încaiere.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Furnizorii de învăţămînt superior

Dacă vă (mai) închipuiţi că învăţămîntul universitar înseamnă, înainte de toate, întîlniri fericite între Magistru şi discipoli, prelegeri fascinante care umplu amfiteatrele, spectacol al ideilor şi al demonstraţiilor teoretice, dialoguri pasionante între studenţi şi profesori şi altele asemenea, sînteţi rugaţi să vă faceţi urgent un *upgrade*. Unul „de tip UE“, desigur, căci şi în România se aplică Acordul de la Bologna (semnat în 1999) care ar urma să creeze „spaţiul universitar european“. Nu vreau să spun, Doamne fereşte, că în Europa studiile universitare nu mai înseamnă toate cele de mai sus (şi încă altele), ci doar să constat că, pentru a face posibilă această extraordinară formă de transmitere a cunoştinţelor şi de edificare a elitelor numită Universitate, Uniunea Europeană are nevoie de o enormă birocraţie. Aşa încît, în zilele noastre, învăţămîntul universitar înseamnă şi altele: *strategii şi proceduri pentru asigurarea calităţii; proceduri privind iniţierea, monitorizarea şi revizuirea Planului Strategic; structuri instituţionale, administrative şi manageriale – misiune, obiective şi integritate economică; syllabus-urile disciplinelor din planul de învăţămînt; lista acţiunilor de promovare a facultăţii/programului de studiu (afişe, pliante, publicitate media, acţiuni de promovare pe teren); accesibilitatea şi adecvarea resurselor pentru învăţare; deschiderea universităţii către mediul economic şi socio-cultural; Carta Universităţii; Codul de etică universitară.*

Acestea sînt doar cîteva dintre documentele care trebuie puse la dosar atunci cînd se acreditează o facultate, o universitate, un program de master etc. Căci – natural! – ele trebuie acreditate. Erau şi pînă acum. După ce, la începutul anilor '90, o cascadă de universităţi private s-a revărsat peste dorinţa de învăţ a tinerilor români, după ce fiecare oraş mai acătării din provincie şi-a „tras“ universitate unde au devenit rapid *prof. dr.* tot felul de notabilităţi locale (vă mai amintiţi de Nicolae Mischie, doctor în istorie? asta aşa, ca să dăm un „reper“...), s-a înfiinţat un Consiliu Naţional de Evaluare şi Acreditare Academică (CNEAA), care a aplicat nişte criterii şi a acreditat încolo şi-ncoace. Universităţi private înfiinţate pe banii studenţilor plătitori de taxe şi care funcţionau în vreo casă de cultură orăţenească sau în vreun club luat pe gratis de la sindicate au devenit astfel onorabile. Unele şi-au făcut între timp sedii ori campusuri. Aşa se scrie istoria tranziţiei. Acum – cu ocazia intrării în UE – *totul* trebuie reacreditat, „în lumina“ normelor europene. Şi – desigur – la o calitate europeană. Aşa că s-a înfiinţat Agenţia Română de Asigurare a Calităţii în Învăţămîntul Superior (ARACIS) care, conform legii, „elaborează periodic metodologia şi standardele de acreditare pentru diferitele tipuri de programe şi furnizori de învăţămînt superior, care se avizează de Ministerul Educaţiei şi Cercetării şi se aprobă prin hotărîre a Guvernului“; şi, desigur – dar ce credeaţi? – „evaluează în temeiul standardelor şi al metodologiei aprobate prin hotărîri ale Guvernului, la cerere sau din proprie iniţiativă, şi propune autorizarea, respectiv acreditarea furnizorilor de învăţămînt superior şi a programelor lor de studii. Pe baza rapoartelor de acreditare, Ministerul Educaţiei şi Cercetării elaborează actele normative pentru înfiinţarea de structuri de învăţămînt superior“. Şi mai are ARACIS nişte atribuţii şi în domeniul asigurării calităţii (de la *a* la *m*, pe http://www.aracis.ro/obiective_ro). Existînd, aşadar, această nouă instituţie, „furnizorul de învăţămînt superior“ numit Universitatea din Iaşi, de exemplu (cea mai veche din ţară), trebuie să fie reacreditat pe baza unui dosar copios, la fel ca şi una dintre „noile“ universităţi private, cea a lui Aurelian Bondrea (tot de exemplu), fostul şef de cadre al învăţămîntului din vremea tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu. Tot aşa, „furnizorul“ numit Universitatea Bucureşti (a doua ca vechime şi cea mai mare din ţară) trebuie să depună şi ea dosare consistente de reacreditare, la fel ca şi universitatea din Tgîrgu Jiu care l-a avut drept prorector pe prof. dr. Nicolae Mischie, mai cunoscut ca „baron local“ decît prin activitatea sa universitară. Democratic, european, conform standardelor, metodologiei, procedurilor avizate, aprobate, şi-napoi la lume date: aceleaşi criterii pentru toţi. (Poate aşa se mai face curăţenie, îmi vine un gînd, dar se îndepărtează repede...) Cine evaluează şi acreditează? Evaluatorii ARACIS, desigur. Lista lor este, de asemenea, un amestec democratic de competenţe şi „competenţe“, iar procedurile prin care se formează comisiile fac ca, de pildă, evaluarea unui master de istorie contemporană să fie făcută de un profesor de silvicultură de la Suceava, unul de medicină de la Tîrgu Mureş şi unul de economie de la Timişoara. Nu vă temeţi, ei nu „se bagă“ în conţinutul cursurilor; evaluează *acte,* bifează respectarea procedurilor şi a standardelor academice. Pentru toate acestea, „furnizorii de învăţămînt superior“ supuşi acreditării plătesc: de la 3.427 lei noi un „program specific de masterat sau doctorat“ la 164.496 lei noi o „acreditare instituţională şi evaluare externă a calităţii universităţii“. Sper ca, date fiind toate acestea – dosare cuprinzătoare (sute de pagini, de la actul de înfiinţare a universităţii pînă la analiza SWOT), proceduri, metodologii, standarde, comisii, consilii, avizări, aprobări – învăţămîntul superior românesc să intre, în sfîrşit, în Europa. Cu Bondrea şi cu umbra lui Mischie cu tot – dar ce mai contează, din moment ce standardele, procedurile etc. sînt respectate...

Nu mă întreb – deşi tare îmi vine – dacă, supuse acestui proces de evaluare/acreditare, universităţile Harvard sau Princeton ar ieşi cu mult mai bine decît cele din Tîrgovişte sau Ploieşti. Constat doar că importăm din UE *în primul rînd* birocraţia universitară, mai adăugăm şi noi cîte ceva din încîlceala administrativă carpato-danubiano-pontică, creăm noi organisme ale statului care să avizeze şi să aprobe, astfel încît bietei autonomii universitare îi rămîne prea puţin loc. Iar „ideea de calitate“ a venit tîrziu, cînd spaţiul universitar românesc era deja ocupat de un amestec imbatabil de lucruri bine făcute şi improvizaţii sinistre. Între timp, în unele ţări din UE se discută la ce rezultate a dus „implementarea“ Acordului de la Bologna şi există nu puţine nemulţumiri. Dar noi vom afla asta peste cîţiva ani, după ce vom aplica toate procedurile...

ţinerea de minte

„Nu existau zile mai frumoase pentru noi, internii, mai ales dacă eram promovaţi. Ca şi cum am fi regretat deodată că vremurile lecţiilor şi temelor pentru acasă luaseră sfîrşit, nu găseam pentru întîlniri un loc mai bun decît holul şcolii. Întîrziam în holul de la intrare vast, răcoros şi pe jumătate în întuneric, ca o criptă, înghesuindu-ne în faţa listelor mari, albe, cu rezultatele finale, fascinaţi de numele noastre şi de cele ale colegilor care, scrise caligrafic şi expuse sub sticlă, în spatele unei reţele de sîrmă, ne uluiau întotdeauna. Era minunat să nu te mai temi de şcoală, era minunat să poţi ieşi pe la orele zece în lumina limpede şi albastră a dimineţii clipind complice dincolo de uşa de la intrare, era minunat să ai înaintea ta ore lungi de lenevie şi de libertate, pe care să le risipeşti cum ai chef. Totul era minunat, extraordinar în primele zile de vacanţă.“

(Giorgio Bassani, *Grădinile Finzi-Contini,*
traducere şi note de Rodica Locusteanu,
Colecţia „Cotidianul“, Editura Univers, 2007)

presa despre...

Conducători şi subalterni

● ***Fostul preşedinte şi justiţia.*** „Din păcate, constatăm că nici acum, după 17 ani, mentalitatea minerească nu a dispărut, şi nu mă refer doar la Iliescu, care dovedeşte că nu a înţeles nimic, crezînd şi acum că minerii «au făcut un act civic şi au săvîrşit, la rîndul lor, violenţe». Fostul preşedinte îşi justifică apelul către mineri de a veni în Bucureşti prin faptul că fusese ales cu 85% din voturi pe 20 mai (şi actualul preşedinte îşi justifică acţiunile printr-o majoritate zdrobitoare). Mentalitatea la care mă refer e cea conform căreia, dacă cei mai mulţi consideră că un lucru e corect, au dreptul să acţioneze prin orice mijloace împotriva celor care afirmă altă părere – zilele trecute, un grup de bucureşteni «de bine» au socotit că homosexualitatea e un păcat, deci au tot dreptul să-i stîlcească în bătaie pe cei care îşi afirmau dreptul la o opţiune alternativă. În această logică, orice proces este privit ca un act politic (just sau injust, depinde de unde priveşti), justiţia e confundată cu dreptul celui mai tare. Iliescu crede că cineva vrea să se răzbune pe el – invocă vicii de formă (procurorul s-a antepronunţat – ceea ce e adevărat şi nu ştiu cît de inocent). Am urmărit reacţiile de zilele trecute legate de suspendarea de către Băsescu a ministrului Zsolt Nagy – nimeni nu a pus în discuţie cît de solide sînt acuzaţiile care i se aduc acestuia (aceleaşi ca şi acum o lună, dacă nu mai puţine), ci doar semnificaţia momentului deciziei. Vom scăpa, poate, de spiritul mineriadelor atunci cînd vom fi convinşi că justiţia înseamnă pur şi simplu aplicarea legii. Spiritul civic e altceva decît să-ţi faci dreptate – e pur şi simplu încrederea că cineva va face dreptate.“ (Mircea Kivu, „Spiritul neîntinat al mineriadelor“, *România liberă,* 16 iunie)

● ***Actualul preşedinte şi presa.*** „Traian Băsescu şi-a expus în faţa ziariştilor bucuriile lumeşti nevinovate – un dans, un pahar, un botez – încă de la începutul mandatului. Astfel încît, în ultimii doi ani, am vizionat serialul de mare audienţă «TB la munte şi la mare», care a consacrat pînă la urmă imaginea preşedintelui natural, uman.

Violarea intimităţii preşedintelui, reproşată acum, a fost îngăduită de fiecare dată cînd a considerat-o utilă politic: în debutul campaniei pentru referendum, şeful statului se plimba împreună cu soţia pe aceeaşi faleză din Mamaia unde duminică s-a considerat hărţuit, supravegheat de camerele de luat vederi.

Recent, şi-a mărturisit public nemulţumirea faţă de analiştii care-i distorsionează discursul şi acţiunea, comentîndu-le negativ. Uitînd însă că, în bine sau în rău, presa l-a povestit şi că, fără curiozităţile, relatările, interpretările ziariştilor sau analiştilor, n-ar fi avut o naraţiune, adică exact acel ceva care-l deosebeşte de competitorii săi din politică.“ (Ioana Lupea, „TB la munte şi la mare“, *Evenimentul zilei,* 19 iunie)

● ***Şeful opoziţiei şi însuşirile.*** „Una din cauzele principale ale decăderii electorale a PSD o constituie chiar lipsa unui conducător autentic. În condiţiile în care partidele româneşti sînt personalizate, iar rivalele PD şi PNL sînt asimilate unor personalităţi puternice (Traian Băsescu şi Călin Popescu Tăriceanu), prezenţa indecisă a lui Geoană i-a lăsat, treptat, pe pesediştii şi pe simpatizanţii lor fără reper. Mai demult, se spunea «partidul lui Iliescu» sau «partidul lui Năstase», semn că aceştia erau percepuţi ca stăpînindu-l sau conducîndu-l. Dar cum poate cineva să zică, fără să cadă în ridicol, «partidul lui Geoană», cînd ştie că aducerea sa la conducere a fost circumstanţială – rolul de prim-lider fiindu-i rezervat lui Adrian Năstase, care l-a refuzat –, că eticheta «prostănacul“ a făcut carieră, că pentru grupul de la Cluj a rămas «un proiect», că, din noianul de vorbe risipite de el în eter, cu greu se adună două într-o sintagmă şi ea neclară – «revoluţia binelui». Fiind liderul fără însuşiri, partidul însuşi a devenit fără însuşiri. Mircea Geoană s-a străduit, dar îi lipseşte harul de conducător şi, de unde nu e, nici pesediştii nu mai cer. De aceea, o parte se agită să-l pună pe Ioan Rus la şefie, alţii, nostalgici, să-l recheme pe Năstase.“ (Rodica Ciobanu, „PSD – partidul fără însuşiri“, *Gândul,* 19 iunie)

● ***Primarul Chişinăului şi lupta anticomunistă.*** „Procentul obţinut de Chirtoacă, 61,17% din voturi, e fără comentarii. Au sesizat presiunea de jos în sus toate forţele politice anticomuniste care alcătuiau opoziţia şi care s-au alăturat la ceea ce poate fi considerat un incipient fenomen portocaliu. Se simte dinspre Chişinău boarea schimbării inevitabile.

Important e, în acelaşi timp, faptul că votul oamenilor

din capitala Basarabiei nu a fost doar unul anticomunist, ci şi unul în favoarea unui nou tip de lider politic. Primarul Chişinăului este un tînăr de 29 de ani care în 1989 era un ţînc.

Acum e un tînăr liberal cu picioarele bine înfipte în pămînt, care povesteşte cu plăcere despre copilăria de la ţară, despre şcoala de la Chişinău, despre bunicii săi şi despre «lupta anticomunistă» dusă de părinţii săi.

Un tînăr şcolit în România de la vîrsta de 15 ani, mai întîi la un liceu de prestigiu din Iaşi, mai apoi la Facultatea de Drept din Bucureşti, şi cu diplomă de la Sorbona. Un tînăr care, cu toate uşile deschise de diplomele obţinute şi de felul în care s-a comportat de-a lungul experienţei din România, a făcut altfel decît se aşteptau toţi: s-a întors acasă pentru a contribui la schimbare.

Povestea lui Chirtoacă cel tînăr e, pînă acum, o poveste de succes şi o poveste de speranţă pentru un loc ce părea fără speranţă. E ca la *Surprize, surprize* (emisiune la care Dorin Chirtoacă a ajuns redactor-şef, la un moment dat, după ce a vrut să-i facă o bucurie unui basarabean nonagenar care nu-şi mai putea întîlni fratele de la Chişinău): cu emoţie şi cu premise de *happy end.* Acum, zîmbetului forţat al lui Voronin i se opun tinereţea, umorul şi simţămîntul că, iată, totul e posibil.

Să rămînem însă cu capul pe umeri. Ceea ce s-a întîmplat duminică e doar un pas necesar. Basarabia nu va deveni, de mîine, europeană. Balaurul comunist are încă multe capete hîde şi a lăsat prea mult rău în jurul lui, a stricat prea mult.“ (Călin Hera, „Deşteptarea Basarabiei“, *Evenimentul zilei,* 19 iunie)

● ***Omul de afaceri onorabil faţă cu AVAS.*** „Fulvio Conti, patronul Enel, este unul din cei mai potentaţi şi onorabili oameni de afaceri din Europa. Face parte din boardul uneia din cele mai mari bănci din Marea Britanie (Barclay's) şi, potrivit *Capital,* capitalizarea bursieră a Enel reprezintă aproape jumătate din PIB-ul României. Apariţia Enel în mediul de afaceri autohton este o bună afacere şi o lovitură de imagine. Multe griji ale altor potenţiali investitori străini se vor fi risipit aflînd că Signor Conti a avut curajul să se apuce de business în România.

Dl Conti nu s-a temut nici de instabilitatea politică din România, nici de apocalipsa corupţiei, nici de birocraţie, nici de legi cu şapte înţelesuri, nici de instituţii ce-i adăpostesc pe hărţuitorii economiei de piaţă. La ceva nu cred că s-a aşteptat totuşi patronul Enel: la parteneri fără stofă de oameni de afaceri şi ireverenţioşi prin superficialitate, dezorganizare, lipsă de punctualitate şi o implacabilă doză de mîrlănie. Pe scurt, Fulvio Conti fusese invitat la Bucureşti pentru ceremonia semnării contractului de privatizare a Electrica Muntenia-Sud.

AVAS-ul şi Ministerul Economiei s-au încurcat în hîrtii şi fusuri orare, contractul de privatizare n-a putut fi publicat în timp util în *Monitorul Oficial,* astfel că dl Conti a bătut drumul degeaba pînă la Bucureşti. A băut o cafea, s-o fi crucit de stilistica *à la roumaine* a parafării unei afaceri şi, după cîteva ore, s-a întors la Roma. Evident, nu a mai participat, cîteva zile mai tîrziu, la semnarea documentelor de privatizare a EMS. A evitat o posibilă nouă umilinţă. Şi-a trimis subalternii pe care-i meritam de la început.“ (Radu Călin Cristea, „Moravuri noi, metehne vechi“, în *Adevărul,* 18 iunie)

PUBLICITATE

mergi pe mîna noastră

Ediţia specială ASTRA FILM SIBIU 2007 lansează o provocare, propunînd programul special TRANSILVANIA MEA, o privire din interior şi din afară asupra unui spaţiu cu tradiţie multiculturală. Fotografii sînt invitaţi să îşi trimită o selecţie de 30 de lucrări reprezentative pentru tema programului propus de Astra Film Fest la adresa aff@astrafilm.ro şi dbudrala@astrafilm.ro. Locuri şi chipuri surprinse din perspectiva fotografului-artist şi/sau a fotografului cronicar, antropolog, cercetător, sociolog vor compune o Transilvanie a experienţelor vizuale personale la ASTRA FILM SIBIU 2007.

Punctul central al programului TRANSILVANIA MEA este expoziţia de fotografie cu acelaşi titlu, care va prezenta 200 de lucrări care să reprezinte tot atîtea incursiuni vizuale în spaţiul transilvan. Expoziţia va încînta pe invitaţii din toată lumea şi pe zecile de mii de spectatori pe tot parcursul desfăşurării evenimentului. Festivalul este evenimentul principal al toamnei culturale româneşti şi un pilon al programului Sibiu – Capitală Culturală Europeană. ASTRA FILM, festival internaţional de film documentar şi antropologie vizuală, este unul dintre marile festivaluri de film din Europa, apreciat pentru valoarea şi consistenţa programelor sale. ASTRA FILM este unul dintre puţinele festivaluri de film documentar din Europa şi singurul din România care atrage zeci de mii de spectatori din toate ţările europene.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

De ce nu?

De pe la sfîrşitul lui aprilie, discursul lui Vladimir Putin faţă de cei pe care îi consideră partenerii săi occidentali a rupt cu vocabularul folosit de Gorbaciov, folosind un ton deosebit de agresiv. Instalarea scuturilor de apărare anti-rachetă şi a bazelor americane în centrul Europei, independenţa probabilă a regiunii Kosovo, violenţele de la Tallin, dar şi o anume nelinişte a opoziţiei din Rusia (considerată nesemnificativă în Occident, dar semnificativă cînd riscul e un glonte, vezi cazul Politkovskaia) au provocat un moment al adevărului în sommet-ul de la Samara (iulie 2007): „Rusia este mare şi puternică, iar eu sînt preşedintele ei necontestat". *(Le Monde*, 19 mai)

În Europa, să-i zicem mărginaşă, energia lui Nicolas Sarkozy în calitate de preşedinte al Franţei trezeşte speranţe legate de evoluţia economică şi de suveranitatea politică a liderilor care urmăresc cu sufletul la gură declaraţiile „marilor" lideri occidentali. Pe de o parte, Occidentul jură că e gata să susţină şi să apere orice cucerire democratică din ţările în curs de eliberare de tarele autoritarismului şi ale economiei de comandă. Pe de altă parte, acelaşi Occident – noţiune vagă, reprezentată uneori în tratativele economice de aceleaşi persoane care flutură flamurile democraţiei – e gata să încheie contracte de durată cu marile companii ruse de gaz, de petrol şi de alte materii prime, devenite instrumente de influenţă politică în strategiile liderilor de la Kremlin. Pragmatismul necesităţii de materii prime şi ideile democraţiei: nu e greu de ghicit cine va avea cîştig de cauză.

Întîlnirea dintre Sarkozy şi Mikhail Saakashvili, preşedintele Georgiei, i-a provocat acestuia din urmă un optimism greu de susţinut prin convingeri: „Totul e posibil. Totul e deschis. Există ceva revoluţionar aici. E un început grandios". Într-o conversaţie privată, Saakashvili traducea entuziasmul în termeni concreţi: „Înainte, pentru orice preocupare sau nevoie a Georgiei, oficialii francezi aveau un singur răspuns: «interesant», acum, cînd Georgia a cerut să cumpere două fregate, cerere mereu amînată, acum răspunsul francez a fost «de ce nu?» S-au dat de asemenea garanţii pentru asistenţa acordată armatei şi poliţiei georgiene. Pentru Rusia sînt enervante asemenea aranjamente cu o ţară mică din ceea ce se consideră a fi încă sfera ei de influenţă. Întrebat dacă există un anume simbolism în această vizită timpurie a preşedintelui georgian la Paris, purtătorul de cuvînt al Guvernului a răspuns scurt: „Da".

Dar tot în ediţia din 18 iunie a ziarului *International Herald Tribune,* unde este descrisă vizita preşedintelui georgian, este citat şi Tony Hayward, director executiv la British Petroleum: el recomandă pieţelor occidentale să se deschidă în faţa investitorilor ruşi. Altfel, preşedintele Putin a ameninţat că va revoca licenţa acordată companiei BP pentru un proiect major. BP este partener cu o companie rusească, TNK, aparţinînd lui Mikhail Fridman, Viktor Vekselberg şi Leonard Blavatnik şi, dacă nu se încheie rapid contractul, Gazprom, compania cu o largă participaţie a statului, va cumpăra partea celor trei oligarhi. În felul acesta dependenţa energetică a ţărilor europene de politica Rusiei s-ar realiza fără mişcări spectaculoase de trupe, prin cîteva semnături filmate şi difuzate de obicei la sfîrşitul buletinelor de ştiri.

Democraţia se leagă de energie într-un mod foarte direct: „Pedagogia europeană asupra Rusiei se joacă în Ucraina, pentru că, în psihologia colectivă rusă, Ucraina nu e altceva decît Rusia. (...) Prin apropierea de modelele de guvernare europene, prin politici care să servească mai degrabă binele public decît propria îmbogăţire, Ucraina poate deveni un actor european credibil. Nicolas Sarkozy a promis un dialog politic ferm cu Vladimir Putin. Sinceritatea este necesară tuturor: Franţei, Ucrainei, Uniunii Europene, în ansamblul său." (Iulia Timoşenko, fost prim-ministru al Ucrainei, *Le Monde,* 8 iunie 2007)

Multă vreme, Uniunea Europeană, în întregul său şi în părţi, a condamnat din vîrful buzelor încălcările drepturilor omului din Rusia, s-a prefăcut că nu observă modificările legislative de anulare a oricărei încercări de a discuta măcar deciziile puterii, a acceptat discursul antioccidental al lui Putin ca pe cel al unui părinte care le face pe plac copiilor (supuşii săi), fără a rupe legăturile cu adulţii (partenerii săi). Poate că energia şi noul elan al lui Sarkozy vor putea modifica acest model de comportament inerţial, comod pentru unii, ameninţător pentru alţii: conducătorii autoritari tind dintotdeauna să-şi transforme partenerii în copii, în copii vitregi.

globul cubic

Corupţie şi pedeapsă

John Rowland a fost ales de trei ori la rînd guvernator al statului Connecticut, prima oară la 37 de ani, după care a urmat o condamnare pentru corupţie – executată – de zece luni. Cît era guvernator, cînd vizita Casa Albă era oaspetele de onoare al lui George şi Laura Bush, i se repartiza dormitorul Lincoln. Avusese o carieră rapidă şi se vorbea despre un posibil post de ministru, cînd au început necazurile. Întîi au fost fleacurile: despre cada de baie de 2800 de dolari, a declarat că a cumpărat-o, dar de fapt era un cadou de la un adjunct. Apoi a spus că s-a împrumutat ca să-şi îmbunătăţească sistemul de stropire a gazonului de la vila de la ţară, apoi a fost nevoit să admită că adjuncţii, cunoscuţii şi alte persoane care aveau contacte cu statul i l-au plătit. Apoi a apărut acuzaţia că a primit 100.000 de dolari de la antreprenori de construcţii.

Şi-a recunoscut vinovăţia şi a fost condamnat, în 2005, devenind deţinutul 15623-014 în Loretto, PA. A stat în puşcărie 10 luni şi, după eliberare, a început să-şi îndeplinească serviciul în folosul comunităţii. Nu mai are iluzii: e însoţit de cîinele Colby şi îşi dă seama că e „încă radioactiv"; explică destul de convingător cum apare cultura fraudei: „Ţi se pare că toţi subordonaţii tăi n-au decît o grijă: să te facă să arăţi bine, să te simţi bine şi începi să crezi că aşa e viaţa meritată. Soarele răsare cînd tu te trezeşti – toată lumea îţi spune asta. Şi începi s-o crezi şi tu. Subordonaţii şi cei din lobby îţi spun acelaşi lucru: ce măreţ eşti, cît de grea e munca ta, cît de mult te apreciază toţi, şi cît de mult meriţi să fii recompensat... Cînd cineva îţi oferă o noapte de vacanţă cu mai puţin de 100 de dolari, în casa unui posesor de contracte cu statul, nu-ţi trece prin cap să te întrebi de ce. Îmi spuneam că merit, că muncesc din greu, copiii mei suferă pentru că mă văd foarte rar şi salariul meu pe an e de 78.000 de dolari (...) Cînd am petrecut o noapte în dormitorul preşedintelui Lincoln mi s-a părut că şi eu aş putea deveni preşedinte odată şi-odată". *(Washington Post,* 17 iunie 2007)

A fost încarcerat într-o închisoare fără ziduri şi lacăte vizibile, dar a pierdut totul: libertatea, familia. A stat în aceeaşi celulă cu cei condamnaţi pentru comerţul cu droguri, în fiecare dimineaţă curăţa, cu un mop şi o mătură, podelele. Unul dintre deţinuţi s-a oferit să-l înveţe – contra două scrumbii pe şedinţă – ce gimnastică să facă pentru a slăbi. S-au împrietenit. Acum se ocupă de recuperarea foştilor deţinuţi, dependenţi de alcool sau de droguri. Soţia lui, Patty, îl susţine, dar preferă să nu vorbească despre ceea ce s-a întîmplat.

Cîinele Colby nu vorbeşte, dar înţelege. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Bellow

Aflu din cotidianul *Chicago Tribune* detaliile unei conferinţe pe care Richard Stern a ţinut-o recent, la University of Chicago, despre prietenul său de-o viaţă, Saul Bellow. Citesc varianta scurtă, pentru ziar, a conferinţei şi regăsesc întregul farmec intelectual al lui Bellow. Papilele creierului meu simt, din nou, amestecul seducător de umor şi tristeţe al literaturii sale şi îmi aduc precis aminte de ce sînt unul dintre marii săi admiratori. Dar, cel mai mult mă impresionează redarea unui fragment, încă inedit, dintr-o scrisoare pe care Bellow a trimis-o prietenului său, conferenţiarul de azi. Stern i s-a plîns că se simte îmbătrînit şi obosit şi că îi vine „să arunce prosopul". Redau pasajul epistolar prin care Bellow răspunde amicului extenuat: „Eu nu aş arunca încă prosopul. O mică glumă, ca să fiu mai clar. Un bătrîn trăieşte singur într-o pădure şi, pentru că se apropie iarna, îşi face provizia de lemne pentru foc. Într-o zi, îşi dă seama că nu mai poate să ridice lemnele pe umăr să le care acasă şi, în deznădejde, ridică ochii spre cer şi spune: *O, Doamne, trimite-mi moartea!* În secunda următoare, moartea apare spunînd: *Ai trimis după mine, domnule?*, la care bătrînul replică: *Da, dă-mi o mînă de ajutor şi ridică-mi lemnele astea pe umăr că mai departe mă descurc singur.* Aşa că nu arunca prosopul, căci s-ar putea să ai nevoie de el într-una din zile ca să-ţi ştergi fruntea inspirată". Am adorat acest pasaj din conferinţa lui Stern, căci mi-a reamintit ceea ce îmi place cel mai mult la Bellow. Puţini au putut scrie despre singurătatea omului oarecare din mijlocul civilizaţiei trepidante mai fin şi mai sofisticat decît Bellow. Şi chiar foarte puţini au ştiut să susţină clar, pagină de pagină, că există mereu posibilitatea recuperării fiinţei destructurate de izolarea zgomotoasă. Un nu-ştiu-ce optimist se simte în ADN-ul literaturii lui Bellow, deşi, cel mai adesea, cărţile sale se termină prost pentru eroii principali, pe care nu poţi să nu-i iubeşti după primele 40 de pagini. Capacitatea lui de a reda tristeţea fără să o numească ca atare, umorul care musteşte, în felurite arome, printre literele fiecărui rînd al său (aflu, cu satisfacţie, că el însuşi se considera un autor comic) şi, mai ales, felul indelebil în care te face să simţi melancolia cuprinsă între străzile aglomerate ale metropolei americane – e o melancolie specială, de neregăsit altundeva, despre care am să vorbesc odată – îi dau lui Bellow statutul de voce unică şi de maximă influenţă în literatura modernă.

Am întîlnit, cu ani în urmă, imediat după ce *Ravelstein* a apărut în America, un fost prieten al său – spun „fost" pentru că, deşi Bellow trăia încă, cei doi nu-şi mai vorbeau de mulţi ani din pricini neclare pentru mine. Acest martor al vieţii sale, mi-a spus: „Bellow este un om foarte interesant. Este extrem de inteligent şi din cale-afară de îndrăzneţ. Uite, de pildă, după Nobel, Bellow a fost invitat în Downing Street 10 să cineze cu un anumit prim-ministru britanic care era un admirator al literaturii sale şi s-a dus însoţit de o prostituată. Voia, cu tot dinadinsul, să şocheze şi să se amuze. Dar, spre uimirea scriitorului, premierul s-a dovedit a avea atît de mult umor încît a rîs toată seara pe seama însoţitoarei lui Bellow şi a întregii situaţii, acoperind prin amuzament ceea ce Bellow vroia să fie un moment jenant-şocant. Făcea chestii de-astea din cînd în cînd. Dar, totuşi, combustibilul vieţii şi creaţiei sale este combinaţia a două spaime care s-au alimentat, în timp, una pe cealaltă: îi e frică de moarte şi îi e frică să iubească".

Am văzut şi asta în literatura lui şi, mărturisesc, citindu-l în această cheie, am avut sentimentul unei solidarităţi adînci. În fond, ce om citit al marilor oraşe de azi nu se luptă, zadarnic, cu aceleaşi temeri?

În literatura lui Bellow, romanul *Iarna Decanului* trece drept titlu de rangul doi. Capodoperele sale, precum *Herzog* sau *Darul lui Humboldt* sau cărţile mai tîrzii, în care talentul a ajuns pe culmi serene, precum controversata (la noi) *Ravelstein,* umbresc *Iarna Decanului.* După mine, pe nedrept. E un roman care se petrece, simultan, în România tocmai lovită de cutremurul din 1977 şi în America tocmai lovită de nebunia „rasismului pe dos", a exagerării culpelor istorice şi a corectitudinii politice incorecte. În aceste lumi zvîrcolite, un intelectual se simte exclus şi experimentează, la cei doi poli opuşi ai politicului – în România comunistă şi în Statele Unite – aceeaşi angoasă. Romanul ar fi, după opinia mea, un excelent prilej pentru un film românesc „minimalist", cum se poartă acum. Căci are, în el, toate datele pentru a satisface acest curent. Detaliile banale ale cotidianului cenuşiu şi închis abundă, sufocă, pur şi simplu, orice posibilitate a neobişnuitului, dar nu pot ascunde sensul evoluţiei sau disoluţiei ordinii fireşti a lumii. Bellow nu era nici mistic, nici „neoconservator", dimpotrivă, a profesat

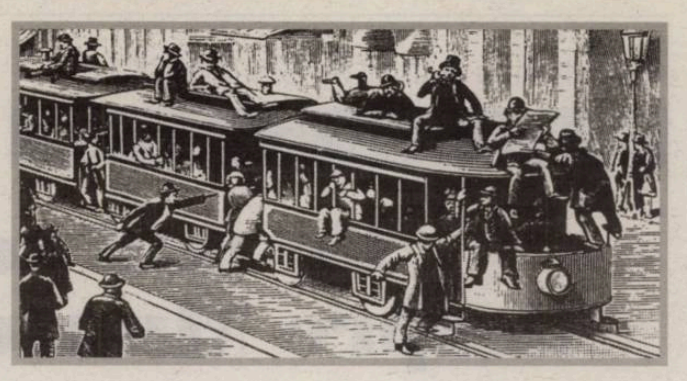

trotskismul în tinereţe şi a rămas un sceptic cu sensibilităţi de stînga după aceea, dar deruta personajului este mărturia copleşitoare a statutului intelectualului într-o lume tot mai politizată. Adică într-o lume care îşi pierde busola.

Mă pregătesc să petrec cîteva săptămîni de vacanţă în America, parte dintre ele chiar în Chicago – oraş pe care şi eu, şi Bellow îl iubim, am impresia, cam pentru aceleaşi motive –, şi aveam dubii în legătură cu lecturile acestei perioade. Acuma ştiu. Voi (re)citi Bellow.

ready made

„În legătură cu fătările extrasezon la ovine, numite în literatura germană «fătări asezonale» *(asaisonale Ablammungen),* se observă că în perioada 1964-1975 s-au deplasat mult sezoanele tradiţionale de fătare. Astfel dacă în anul 1964 pentru Merino Landschaf exista un vîrf de fătări din noiembrie pînă în ianuarie, în prezent la această rasă fătările se eşalonează pe aproape întregul an. La oaia de carne cu capul negru (Schwarzköpfiges Fleischschaf), deşi predomină încă fătările de iarnă, totuşi creşte numărul fătărilor primăvara timpuriu şi vara tîrziu. La oaia de carne cu capul alb (Weissköpfiges Fleischschaf), perioada iniţială de fătare din februarie-martie s-a deplasat în ultimul timp mai timpuriu, în decembrie-februarie."

(Alexandru T. Bogdan, Ingeborg Bogdan, *Aspecte noi în creşterea animalelor,* Editura Ceres, 1978)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

47°

Iubire, ia-m' o perie
de aur şi cu peri
de diamant, să-i sperie
pe toţi: mătuşi, unchi, veri

şi var-ta a bălaie
intrînd ca o stăpînă
în camera-mi de baie
pentru o săptămînă,

furîndu-mi *Oriflame*-ul
(ce este, firesc, prima
alegere) şi,-n *game*-ul
secund, mai toată grima:

Mme Rochas, Fiocchi
Avon sau Yves Rocher...
Se face, cînd în ochi i
te uiţi lung, ro-şi-e

ca sfe-cla, că-i o oaţă;
da' am s-o pun la şmotru,
pen' ca să nu mai poaţă
să fure ca în codru.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Timpul le schimbă pe toate

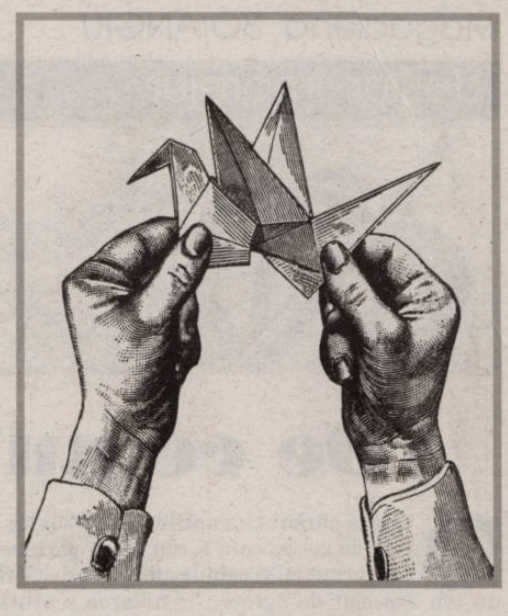

De curînd, o ştire vorbea de un polonez care şi-a revenit după ce a stat în comă timp de 19 ani. Era un muncitor feroviar, pe nume Jan Grzebski, care a fost lovit de tren. Povestea pare dintr-un film SF, cu salturi în timp. Omul a intrat în comă pe vremea cînd Polonia era condusă de generalul Jaruzelski, iar Lech Walesa era încă liderul sindicatului Solidaritatea. Cînd omul şi-a revenit, Lech Walesa îşi încheiase de mult mandatul în fruntea ţării, o Polonie care deja, de mai bine de trei ani, făcea parte din Uniunea Europeană. Armata pe care Jaruzelski o scosese pe stradă în anii '80 pentru a reprima manifestaţiile anticomuniste şi care părea definitiv aliată într-un tratat care-şi luase numele chiar de la capitala Poloniei, luptă acum în Irak cot la cot cu americanii, foştii duşmani ideologici ai puterii comuniste. Ziarele spun că Jan Grzebski se miră nespus astăzi de faptul că lumea vorbeşte la telefon pe stradă, că e copleşit de numărul produselor care se găsesc în magazine şi că, în acelaşi timp, constată că lumea e la fel de nemulţumită ca înainte de accidentul său. O fi nemulţumirea asta aşa o caracteristică generală a Europei de Est? M-am gîndit imediat cum ar fi fost povestea asta transpusă în România. Cineva care s-ar trezi după 19 ani, adică, nu ar fi prins nici măcar revolta muncitorilor de la Braşov. Ar avea şanse minime să fi auzit vreodată despre Ion Iliescu. Ştia poate ceva despre reformele gorbacioviste. Altfel, pe vremea aia Nea Nicu era bine mersi la putere, tot aşa cum zahărul şi uleiul erau pe cartelă. Traian Băsescu ar fi probabil, pentru omul nostru, o figură cu totul stranie care, din motive cu totul de neînţeles, a fost suspendat de nişte membri... ciudaţi ai Parlamentului. Un reper în confuzia trezirii după o absenţă de-aproape o viaţă ar putea fi, cel mult, regele Mihai, despre care, de bună seamă, o fi auzit chiar şi înainte de 1989, dar greu i-ar veni să creadă că fostul suveran mai există şi că, pe deasupra, i s-au oferit înapoi şi unele proprietăţi (Castelul Peleş?). S-ar mira poate că Doina Cornea stă tot izolată la Cluj, şi nu în relaţii prea bune cu puterea. Ar auzi din multe părţi că tot securitatea face jocurile, lucru pe care nu l-ar prea înţelege văzînd că toată lumea e liberă să spună şi să facă orice. N-ar înţelege de ce se spune că Revoluţia a fost furată sau trucată, deşi de la acel eveniment totul pare complet diferit de ce era înainte. Emisiunile cu foşti demnitari comunişti i s-ar părea extem de curioase şi, în acelaşi timp, cît se poate de interesante. Şi-ar dori poate mai multe documentare cu Ceauşescu, frustrat că a scăpat demitizarea acestuia şi că n-a văzut ziarele în care numele îi era scris cu literă mică. Greu i-ar fi să priceapă cum de România e deja membră NATO şi, totodată, dependentă de gazele ruseşti. De ce se bucură românii abia acum că pot călători liber în alte ţări, cînd graniţele au fost deschise tocmai de primul guvern postrevoluţionar? Unde au dispărut toate Dacile, cum s-au schimbat aşa uniformele miliţienilor şi cum poţi să te plîngi de calitatea televiziunilor atunci cînd ai la dispoziţie, non-stop, cîteva zeci de canale de toate tipurile? Cum s-a ajuns de la cele două ore de emisie la filme porno? De ce apar atît de multe figuri la televizor, de unde au născocit aşa multe probleme grave şi ce rost are să le întoarcă atîta pe toate feţele? Oh... şi cîte alte întrebări ar mai fi, de pildă, ce-i aia PSD sau cum a reînviat PNŢ-ul după 45 de ani de ilegalitate şi deja iarăşi nimeni nu mai ştie aproape nimic de el; unde a dispărut partidul comunist cu toate lozincile lui roşii? Cum de au ajuns soldaţii români să lupte în Afganistan şi în Irak, mai ales după ce în Irak cică a mai fost un război, pe care americanii l-au cîştigat în două săptămîni? Cum de s-a împărţit fosta Iugoslavie în cinci ţări, ce e aia Kosovo şi de ce nu se mai găseşte Cico? Mult mai simplu era în coma de pe timpul comunismului.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ce mai scriu alţii: despre Muntele de Pietate

La 25 ianuarie 1589 se creează la Avignon o instituţie – Muntele de Pietate – care are ca principal scop asistarea celor săraci. Instituţia se afla la început sub grija „companiei lui Isus" şi-şi propunea să ofere un „împrumut" tuturor celor care trec printr-o situaţie dificilă. Publicul este foarte bine precizat: „săracul jenat" *(le pauvre honteux)*, adică cel care se găseşte, la un moment dat, într-o situaţie de „criză" (boală, „şomaj", măritarea unei fiice, moartea neaşteptată a unui membru important al familiei, tatăl – de regulă etc.), dar îi este ruşine să apeleze la mila celor din jur, cerşind. Conform statutelor de funcţionare ale unei atare instituţii de caritate, „ajutorul" ar trebui oferit numai celui care merită, celui care este capabil să iasă din starea de sărăcie, care încearcă să depăşească această stare. În schimbul ajutorului primit, săracul lasă gaj ceea ce are, de obicei bunuri din casă, bunuri ce pot fi recuperate în momentul achitării sumei primite. Dincolo de importanţa sa economică, „gajul" are o valoare simbolică: este semnul unei stabilităţi şi arată că individul nu este sărac lipit, că are un patrimoniu, că deţine ceva, că poate fi înscris într-un spaţiu, o parohie, o uliţă, o casă. La 1610, muntele îşi deschide porţile şi funcţionează pînă tîrziu în secolul al XIX-lea, pierzîndu-şi către 1630 scopul iniţial şi transformîndu-se într-o „instituţie de credit popular". Pe arhivele acestei instituţii îşi construieşte Madeleine Ferrières cercetarea sa despre *Le bien des pauvres. La consomation populaire en Avignon (1600-1800)* (Epoques Champ Vallon, 2004). Fiecare client al muntelui este trecut într-un registru cu o descriere amănunţită pentru orice obiect lăsat ca amanet; muncă de scrib migăloasă, utilă însă în cazul recuperării.

Cine sînt clienţii acestei instituţii? Cum se prezintă aceşti „săraci de ocazie", obligaţi să-şi amaneteze lucrurile? Datorită acestei surse atît de riguroase în descrierea tuturor actorilor care trec pragul Muntelui, Madeleine Ferrières a reuşit să identifice, pentru perioada 1610-1792, nu mai puţin de 939.467 de „depozitari", din care 83% sînt femei. Jeanne Carême deschide porţile instituţiei fiind prima clientă. Jeanne este căsătorită de 12 ani cu Barthélémy Marchand, au împreună trei băieţi. La 6 mai 1610, cînd Jeanne se prezintă la porţile Muntelui de Pietate, cu legăturica sub braţ, soţul ei se află în închisoare. Fabricant de săbii, Barthélémy a văzut cum meseria sa şi-a pierdut din importanţă pe măsură ce războaiele s-au diminuat, aşa că a încercat să-şi diversifice producţia, împrumutînd bani de la un cămătar evreu. Incapabil să restituie împrumutul, Barthélémy a fost dat în judecată, apoi închis. În schimbul lucrurilor puse amanet, Jeanne va primi o sumă care să-i permită să-şi hrănească copiii, să „cumpere" pentru soţul ei dreptul de a dormi pe o saltea de paie şi de „a mînca corect", de a achita sumele datorate. Jeanne Carême nu este singură, ca ea multe alte surate se prezintă la Munte, fie pentru a beneficia de ajutorul promis, fie pentru a împrumuta ceva bani. Catherine Régis, Anne Gautière, Marthe Tarascone, Jacquette Rodette, Claude Frizette amanetează cearşafuri şi perne, brăţări şi inele, căldări şi pirostrii, farfurii şi linguri, ciorapi şi şorţuri, prosoape şi feţe de masă, ligheane şi tingiri pentru cîţiva bănuţi. Pe măsură ce clientela creşte şi Muntele se dezvoltă, apar mai întîi şi mai întîi noi încăperi, apoi rafturi şi rafturi, din ce în ce mai specializate – pentru bijuterii şi argintărie, pentru obiectele din cupru şi fier, pentru obiectele din alamă, pentru lenjerie, pentru mătase, pentru veşminte etc. Obiectele sînt păstrate timp de trei ani, în cazul ajutorului, şi numai şase luni, în cazul împrumutului, după care ele pot fi vîndute pentru a se recupera banii. Totuşi, marea majoritate îşi recuperează lucrurile care au, la urma urmei, şi o importantă încărcătură afectivă.

La început, Muntele de Pietate are, în centrul preocupărilor sale, grija ca o persoană onestă, bine plasată în ierarhia socială, să nu alunece în „degringolada socială". Cu alte cuvinte, să nu-şi piardă rangul, demnitatea, datorită unei perioade de precaritate provocată de cauze externe şi fără legătură cu conduita sa. Noţiunea de „sărac jenat" *(pauvre honteux)* şi care ar trebui temporar ajutat să „se salveze" îşi pierde şi ea semnificaţia iniţială, căci, devenit centru de „credit popular", Muntele are tot interesul să-şi deschidă porţilor tuturor şi să-şi diversifice clientela, să primească amanet şi să ofere împrumuturi. În paralel, un întreg „comerţ" înfloreşte, chitanţele şi gajurile pot fi vîndute şi revîndute, vînzătorii de lucruri vechi fiind principalii „recuperatori".

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

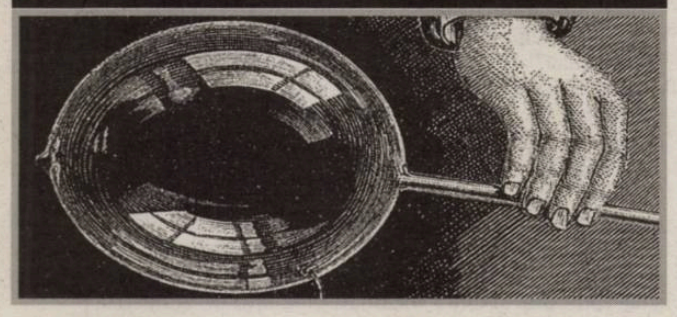

America e talentată

Avenit vara şi au apărut copiii care fac tumbe şi ţopăie pe covoare şi canapele. Afară, la adăpătoarea cu apă cu zahăr, zumzăie păsările colibri. La trocuţa cu seminţe, sticleţii aurii s-au angajat într-o dispută serioasă cu o veveriţă zăludă.

Ediţia necartonată din *Vrăjitorul din Oz* zace deschisă pe pat. A fost publicată în acelaşi an cu *Huckleberry Finn*. Ca şi Mark Twain, Frank Baum a fost silit să facă tot felul de trebi pentru a-şi cîştiga existenţa înainte de a scrie cartea care avea să-l facă celebru.

David Brinks povestea că îi citea fetiţei lui, Mina, o poveste, cînd aceasta l-a oprit şi l-a întrebat: „Ce e aia *forhead?*“. Dave i-a explicat. Mina cugetă un pic, apoi întrebă iar: „Tati, dar tu n-ai *four heads!*“ (joc de cuvinte între *forhead* – frunte, şi *four heads* – patru capete, bazat pe pronunţia asemănătoare). Brinks conchise: „Şi chiar aveam nevoie!“. De bună seamă. Cu toţii avem nevoie. E vară şi e momentul să-ţi aminteşti că nu ai patru capete. De fapt, nu ai nici măcar unul. Ai doar un balon plin de gînduri într-o doară. Şi cîteva chestii pe care nu prea te trage aţa să le faci. Să agăţi hamacul. Să pui mîna pe carte. Să închizi televizorul. Să alungi, Doamne iartă-mă, veveriţa aia. Iarna, cînd ai patru capete, poţi să faci toate lucrurile astea şi încă altele, mai multe, dar căpăţînile celea au căzut, una cîte una, pe măsură ce iarna se transforma în primăvară şi primăvara în vară. O să-ţi crească una pe la toamnă, cînd începe şcoala; la început va fi miculuţă, apoi se va umfla cu tot felul de idei importante; va lua seama la starea lumii; va vrea să facă; se va uita la ştiri.

Şi cum mergea Laura prin French Quarter, pe o Chartres Street pustie, văzu un om cu o şapcă de baseball pe cap, ridicînd din cărucior un bebeluş care se foia şi pe care voia să-l facă să tacă. Era Brad Pitt. Căldura care învăluie Cartierul în somn lichid făcea ca totul în jur să vibreze strălucitor. Am văzut-o apoi pe Angelina Jolie la TV spunîndu-i lui Jon Stewart că ar vrea să înfieze un milion de copii. De unde îşi iau oamenii ăştia energia? E vară. Poate că oamenii pe care îi vedem în filme şi la televizor au doar un anotimp: munca. Sau iarna. Poate că oamenii de la televizor nu au vară pentru că robotesc ca furnicile tot anul, ca greierii de noi să poată avea vară.

Spun toate acestea doar pentru că e duminică. Mîine e luni şi eu o să mă prefac că e duminică. Şi o să fac asta toată vara. Şi pe bune că trebuie să fac ceva cu veveriţa aia: a depăşit de mult limita luptei pentru seminţe; a devenit de-a dreptul sadică. Ia uite ce piatră mişto!

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Macdonaldizarea învăţămîntului

Trebuie să completez „fişa disciplinei“! Trebuia să o fac de mult, dar de cîte ori mă uit la toate rubricuţele acelea pedante şi stupide, mă simt ca un vînzător de mezeluri. Această fişă a disciplinei e un fel de fişă a produsului, din care cumpărătorul trebuie să afle cu precizie ce bagă în organism şi cu ce se alege el dacă va cumpăra o sută de grame din acel produs. Mă uit îndelung la fişa disciplinei numită antropologie şi sînt bîntuit de teama că s-ar putea să dăuneze grav sănătăţii studentului. Poate că ar trebui să scriu ceva de genul *Atenţie, antropologia îngraşă!* Sau, dimpotrivă: *Luată în doze de 30 de minute la 2 zile, antropologia nu este dăunătoare*. Sau, de ce nu: *Antropologia conţine ingrediente care pot contribui la creşterea apetitului sexual al studentului conştiincios!* Mă întorc însă la fişă şi constat că nu e chiar aşa de uşor. Nu mai ştiu ce să scriu, aşa că pun din nou fişa în sertar.

Învăţămîntul nostru universitar nu stă bine de multă vreme. Există nenumărate motive şi antecedente care au contribuit la această stare. La ele se adaugă, în mod paradoxal, ceea ce trebuia să-l scoată din această situaţie, şi anume trecerea la o organizare „managerială“ a învăţămîntului. Aceasta s-a tradus, scurt şi pe înţelesul tuturor, astfel: *învăţămîntul este şi el o afacere!* Astfel, de la imperiul lui Bondrea la fiefurile locale ale foştilor, actualilor şi viitorilor preşedinţi de consilii judeţene, prefecţi şi şefi de filiale de partid şi trecînd prin universităţile de stat, toate instituţiile de învăţămînt au fost scoase la produs. Ele trebuie să producă licenţiaţi, cît mai mulţi, din ce în ce mai mulţi, pentru că aceasta înseamnă cît mai mulţi, din ce în ce mai mulţi bani. Căci studentul plăteşte! Culmea, plăteşte incredibil de puţin, serviciile universitare nefiind mai scumpe decît cele de salubritate şi în orice caz mai ieftine decît cele preşcolare (dacă vrei să-ţi vezi copilaşul la o grădiniţă ca lumea, chiar plăteşti!). Deviza universitară este, astfel, *proşti, dar mulţi!*

Această logică „managerială“ face imposibilă orice dezvoltare de fond a învăţămîntului superior. Cîtă vreme costurile educaţionale sînt subevaluate, va exista tendinţa firească de a le compensa prin numărul mare de studenţi. Pentru aceasta, strategia managerială românească a îmbinat creativ comunismul cu democraţia capitalistă: intră oricine vrea, ca „dincolo“, şi termină tot cine vrea, ca la noi pe vremea comunismului. Astfel, eliminînd practic orice criteriu de selecţie şi de competitivitate, universităţile au permanent asigurat un număr de studenţi la limita fizică a spaţiilor de învăţămînt, care plătesc puţin şi care, ca atare, nici nu pot să ceară prea mult. Adică nici profesorii nu trebuie să facă eforturi prea mari. Studenţii ştiu şi ei acest lucru – sau îl descoperă din primul an de studii. În consecinţă, spre a-şi asigura viitorul pe piaţa muncii, urmează în paralel mai multe facultăţi pentru a-şi mări şansele şi se angajează undeva încă din primul an de facultate, pentru a pune un picior în piaţă. Evident, nu reuşesc să facă nimic bine, dar, pînă la angajare, nici nu le cere nimeni aşa ceva. Iar la angajare, dacă firma e serioasă, oricum va trebui să-i înveţe ea cele necesare pe cei utili.

De toate aceste rele urma să ne scape Comunitatea Europeană, Bologna, integrarea, alinierea la standardele europene de calitate în învăţămînt şi aşa mai departe. Pînă una-alta, aceste „standarde“ se reduc însă la o birocraţie de genul „fişa disciplinei“. Desigur, motivaţia acesteia este cît se poate de raţională: ea trebuie să asigure alocarea judicioasă a creditelor, astfel încît acestea să fie cu adevărat şi echitabil transferabile pe toată suprafaţa Europei. Pentru aceasta, titularul de curs trebuie să calculeze în ore şi minute cît efort îi cere studentului, deci cît timp trebuie să meargă acesta la bibliotecă şi cît timp să stea pe Internet, cît timp să citească şi cît timp să cugete, şi multe altele. Pe de altă parte, profesorul trebuie să-i spună cu precizie studentului ce va primi în schimb pentru acest efort al său, adică ce „competenţe“, generale şi specifice, va achiziţiona în cele 82 de ore de studiu individual pe semestru. Iar această balanţă între cerere şi ofertă trebuie să fie echitabilă, profitabilă şi aceeaşi pentru toţi studenţii.

În loc de credite transferabile, obţinem astfel studenţi transferabili, bine ambalaţi şi cu etichete la vedere pe care scrie: conţine 23 ore studiu individual antropologie şi are abilităţi de comunicare în grup de nivelul A2. Bine, înţeleg „raţionalitatea“ acestei operaţiuni, doar că standardizarea procedurilor pentru asigurarea creditelor transferabile este precum standardizarea reţetelor de hamburger, astfel încît faimoasele mcburgere să fie aceleaşi în Bahamas şi Băicoi. Sau, altfel privite lucrurile, această prea raţională ordonare în rubrici şi rubricuţe a actului de învăţămînt este precum un atlas anatomic în care ţi se explică cererea şi oferta actului sexual. Oricît de frumos colorat şi de detaliat ar fi acest atlas, ceva îi va lipsi: experienţa individuală, imprevizibilă şi netransmisibilă, care se cheamă a face dragoste. Învăţămîntul presupune şi el o relaţie *sui generis* de dragoste, imprevizibilă şi creatoare pe care, dacă nu o cunoşti şi nu o înţelegi mai bine, te laşi de meserie. Există o plăcere a învăţămîntului, după cum există o plăcere a mîncatului şi o plăcere a dragostei. Se pare însă că funcţionarii pedagogici, de la noi şi de aiurea, nu numai că nu cunosc şi nu înţeleg acest lucru, ci, în teribila lor frigiditate intelectuală, fug de el ca dracul de tămîie: învăţămîntul trebuie să fie un act ordonat, eficient, aseptic şi mai ales previzibil şi repetabil, precum minţile lor castrate.

Plăcerea învăţămîntului dăunează grav sănătăţii mentale a societăţii deoarece poate produce idei imprevizibile!...

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Ce se putea vedea la Bucureşti în 1836 (II)

Din viaţa oraşului în care se găsea, francezul nostru alege să povestească mai ales particularităţile existenţei cotidiene a boierimii. Nu numai fiindcă la acest nivel erau cele mai evidente diferenţele faţă de realitatea occidentală cu care era obişnuit, ci şi fiindcă, într-o societate riguros ierarhizată ca cea românească, felul de a trăi al bucureştenilor era modelat de prestigiul social.

Astfel, despre boieri, autorul relatează că „ei nu ies niciodată din casă pe jos şi au mai multe echipaje, fie pentru a face vizite, fie pentru plimbarea lor, care are loc pe una din principalele străzi din oraş şi care, cîteodată, ajunge pînă la o anumită distanţă dincolo de bariere". Era, desigur, plimbarea la Şosea, în prelungirea Podului Mogoşoaiei. „În Bucureşti există peste trei mii de trăsuri personale şi două sute de trăsuri publice." Cu alte cuvinte, înainte de taxiuri au fost *birjele,* al căror nume a intrat pe atunci în limba română fiind împrumutat din ruseşte, de la trăsurile de închiriat care aşteptau la Moscova, în faţa *Bursei*. Circulaţia cu aceste vehicule, recomandată şi pentru viteză, şi pentru a nu se înfunda în clisă, era impusă ca o condiţie a prestigiului.

Filmul pe care-l desfăşoară această povestire se petrece acum în interiorul caselor şi ne sugerează că, pentru o sută de ani, anumite deprinderi s-au menţinut, fiind imitate şi adoptate în familiile burgheze: „Boierii care şi-au păstrat vechile obiceiuri se culcă întotdeauna după mese, adică de două ori pe zi; se scoală la nouă dimineaţa şi se duc numai-decît la slujbă, de unde se întorc pe la două ca să se aşeze la masă. După-amiaza e consacrată somnului, iar seara şi o parte din noapte, jocului de cărţi. Între mese, ei beau multă cafea, care li se serveşte cu zaţ şi foarte îndulcită; aceasta e precedată de o lingură de dulceaţă şi de un pahar cu apă, apoi urmată de pipa de care ei nu se despart aproape niciodată. Ceremonia aceasta se repetă pentru fiecare străin care-l vizitează pe stăpînul casei. Masa le este extraordinar de îmbelşugată, iar o parte din felurile de mîncare sînt pregătite ca în Europa, pe cînd cealaltă parte, gătită după moda turcească, inspiră străinilor dezgust şi chiar repulsie. În plus, aceste dispoziţii le sînt întreţinute de murdăria în care-şi întreprinde operaţiile bucătarul, care este de obicei grec, şi mai cu seamă ajutoarele sale, care sînt robi" (ţigani). „După-masă, boierii au obiceiul de a-şi săpuni barba fără să se ridice de la locul lor; un slujitor le ţine cu o mînă un lighean sub bărbie, iar cu cealaltă le varsă apă dintr-o ulcică."

După aceste amănunte, observate de un musafir mofturos al ospitalierilor noştri strămoşi, urmează unele consideraţii despre viaţa lor intelectuală, nici ele lipsite de o severitate pedantă. „În afară de cîţiva tineri care au studiat în Europa, boierii au puţină învăţătură, în ciuda înclinaţiilor fireşti pe care le arată pentru orice fel de studiu. Ei se îndeletnicesc cu studiul limbilor, în primul rînd al limbii greceşti moderne, care era limba curţii pe vremea cînd sultanul îl numea pe un grec din Fanar în fruntea administraţiei ţării. Ei vorbesc această limbă mult mai curat decît majoritatea locuitorilor Greciei, la care dialectele nu mai au aproape nici o legătură cu limba lui Demostene." S-ar părea deci că autorul a cunoscut Grecia, unde limba populară era împestriţată de turcisme şi a constatat că românii, a căror educaţie cuprindea şi elina, cultivau *katharevousa,* fabricată de filologi puriști. „Franceza" – continuă el – „este acum foarte răspîndită printre ei şi este limba de care se servesc de obicei în societatea aleasă. Adesea, ei vorbesc şi alte limbi, cu cea mai mare uşurinţă, ceea ce se poate explica prin aptitudinea de a pronunţa tot felul de sunete pe care le-o dă mulţimea de litere din alfabetul lor, care conţine şase consoane şi două vocale în plus faţă de al nostru."

Nici politeţea şi elocvenţa pe care anonimul francez binevoia să le recunoască boierilor români nu l-au împiedicat să-i acuze de unele defecte de caracter. „Ei îşi răscumpără lipsa de cultură prin manierele amabile pe care le învaţă din frecventarea lumii şi îndeosebi printr-o foarte remarcabilă fluenţă a cuvîntului. Acţiunea oratorică ce le însoţeşte discursul este întotdeauna perfect potrivită cu subiectul pe care îl tratează şi ei ştiu să-şi întipărească pe chip sentimentul pe care-l consideră capabil de a stîrni simpatia ascultătorilor. Din nenorocire, odată cu arta de a convinge, ei au deprins de la grecii din Constantinopol gustul intrigii: de aceea, relaţiiile dintre marile familii rivale se disting întotdeauna prin acea diplomaţie şireată care-i caracterizează pe foştii lor stăpîni."

Ultimele rînduri ale articolului din *Magasin universel* se referă la spectacolele pe care le dădeau la Bucureşti unele trupe ambulante de teatru (şi aici francezii luaseră locul grecilor), precum şi la noile dansuri, de la mazurcă la cadril sau vals, care înlocuiseră hora, amintind şi galopul, pentru care Kogălniceanu ne-a lăsat o amuzantă descriere.

Marina DUMITRESCU

Bucureştii... „noi"

Priviţi atent trista triadă pe care v-o propun (foto 1, 2, 3). Nu este vorba de trei experimente, ci de trei elemente, cu rol de monumente, amplasate strategic: 1 – Piaţa Presei Libere, 2 – Piaţa Revoluţiei, 3 – Bdul Eroilor colţ cu Eroilor Sanitari. Ceea ce leagă componentele triadei e vizibil şi poate deveni obsedant: aerul băţos, schematic, simplist, confuz pînă la tragică ironie. Implicit, disproporţia flagrantă între amploarea *locului* şi vidul estetico-simbolic al unor „formaţiuni" de care ne izbim atît noi, cît şi străinii care ne vizitează Capitala. Dacă Beţele Încrucişate ce guvernează de atîţia ani majestuoasa intrare în Bucureşti nu au nume, celelalte două lucrări, în schimb, îşi permit titulaturi sonore, demne de o cauză mai bună: „Memorialul Renaşterii" (fig.2) şi „Monumentul Eroilor Artileriști" (fig 3). Pe de altă parte, faptul că non-sensul non-figurativ care a luat locul statuii lui Lenin rezistă de atîţia ani într-un punct-cheie al oraşului, nu poate decît să evoce amar gaşca de edili nerespectuoşi pînă la cinism faţă de memoria şi imaginarul colectiv al bucureştenilor.

Trista triadă... spune (subliminal) multe. Spune cît de puţin contăm, cît de uşor putem fi păcăliţi sau îmbătaţi cu apa rece a metaforelor de tipul *avîntului spre înalt,* din poezia lozincardă. Mai spune că ni se poate promite la orice oră marea cu sarea, pentru ca, de fapt, să fim lăsaţi să băltim, contemplînd *ţepe* sau *ţevi* în chip de monumente. Pe de altă parte, ştafeta istorică a simbolurilor face triada cu pricina şi mai interesantă, dacă ţinem cont că: Memorialul Revoluţiei se află pe locul statuii lui Carol I, Monumentul Eroilor Artileriști, pe locul statuii lui Petru Groza, iar Beţele Încrucişate, în locul lui Lenin. Ce coerent şi fertil s-ar fi putut exploata fiecare din aceste succesiuni: prima – consolidînd memoria luminoasă a istoriei noastre moderne, celelalte două – subliniind moral şi artistic ruptura cu regimul comunist.

Graţie Internetului, situaţiunile caragialeşti ale prezentului se autodenunţă: iată, bunăoară, ce consemnează, falnic, ziarul *Gardianul,* la... 11.01.2006: *„Lucrarea de amploare, intitulată «ARIPILE», realizată de sculptorul Mihai Buculei, va fi amplasată, în cele din urmă, în rondul din faţa Casei Presei Libere. Lucrarea a fost declarată cîştigătoare într-un concurs organizat în urmă cu aproape 3 ani* (sic! adică 2003, n.n.), *iar valoarea actuală se ridică la 1 milion de euro – potrivit ministrului Adrian Iorgulescu. Acesta va fi primul monument ridicat în memoria celor care au suferit de pe urma comunismului."* În aceeaşi ordine de idei, în nr. 607, tot din 2006, Top Business online anunţa la fel de entuziast proxima amplasare în Piaţa Presei Libere a *„zbaterii de aripi stilizate, din oţel inox, cu înălţimea de 25 m, realizate de Buculei"* şi îl cita pe acelaşi ministru al Culturii exprimînd speranţa ca *„la anul în iunie să putem participa împreună la inaugurarea acestui monument de interes naţional."* Sîntem în vara lui 2007, „Beţele" sînt la locul lor, neclintite nici cu 1 milimetru de vorbăria vehiculată atîţia ani, iar textele citate cad deodată în ridicol. Cifrele vorbesc: statuia lui Lenin, pusă pe soclul de la Casa Scînteii în septembrie 1960, era dată jos la 3 martie1990 – după ce, timp de 30 de ani, confiscase, la propriu şi la figurat, intrarea principală a Capitalei. Promptitudinea acelui prim pas simbolic a rămas însă beteagă. La aproape 20 de ani distanţă (...mîine-poimîine!), nici un ministru al Culturii, nici un primar, nici o organizaţie, nici un guvern nu au reuşit să materializeze pandantul monumental necesar Bucureştiului în *acel* spaţiu. Mai exact: nimeni nu a simţit *cu adevărat* nevoia să înlocuiască acel simbol cu un altul, potrivit noii etape istorice şi demn de jertfa din 1989.

În schimb, locul statuii lui Petru Groza (de la intersecţia bulevardelor Eroilor cu fostul Carol Davila) a fost umplut!... O alcătuire inexpresivă artistic, etichetată drept Monument al Eroilor Artileriști, derutează ochiul oricît de bine intenţionat, rămînînd paralelă atît cu propria semnificaţie, cît şi cu ambianţa urbană, altminteri atît de elegantă, a cartierului Cotroceni. Cine şi de ce s-a mulţumit doar cu atît? (fig 3.) Cine dă seamă pentru atîta lipsă de simţ artistic, civic, estetic şi istoric? Căutînd un răspuns, recădem în caragialesc, citind pe Internet (la *monumentebucuresti.ro)* că, deşi Monumentul *„a reuşit să se impună în conştiinţa publică, aici fiind organizate în fiecare an pe 28 aprilie ceremonii de ziua artileriştilor",* organizatorii se lovesc recurent de o problemă: *„desenele grafitate apărute între timp şi pe care autorităţile sînt nevoite să le cureţe, pentru a asigura evenimentului un caracter festiv".* Nu cumva încăpăţînarea graffiti-urilor reflectă chiar lipsa de prestanţă a unei „alcătuiri" încropite la repezeală pentru a bifa lista monumentelor urbane?

În fine, dar nu în ultimul rînd, Memorialul Renaşterii este probabil monumentul contemporan care ne hărţuieşte în cel mai dureros grad imaginarul, ne contrariază şi ne răscoleşte amintirile, alimentînd suspiciuni. Acum circa doi ani, realizînd o emisiune radiofonică pe marginea creaţiei lui Al. Ghilduş, stăteam de vorbă, între alţii, cu criticul de artă Pavel Şuşară care, binevoitor, îmi dădea o speranţă, spunînd că orice noutate de asemenea proporţii (30 m!) în mediul ambiant cotidian şi totodată conotat istoric, are nevoie de patina timpului, a ploilor, a porumbeilor, a cerşetorilor, pentru a prinde viaţă şi a se integra. L-am crezut, atunci, pe Şuşară. Dar se împlinesc doi ani, sute de ploi sau rafale de vînt şi... nimic. „Cartoful pe băţ" e parcă mai desprins de noi, de sufletul nostru şi de Piaţa Revoluţiei, ca niciodată. Iar aerul său, cînd *înţepător* cînd *înţepat,* sfidează tacit nevoia noastră de memorie. (Ce facem, Pavel?)

Priviţi melancolic dipticul pe care vi-l propun în încheiere (foto 4, 5). Bucureştiul tristei triade este oraşul paradoxal unde, în 1935, se inaugura un monument de o ţinută neperisabilă, dedicat Eroilor Aerului, autentică metaforă sculpturală a aspiraţiei către Înalt (creaţie a Lidyei Kotzebue), dar este şi Capitala unde, în anul integrării europene, o clădire de patrimoniu precum pălăţelul de pe Bd. Lascăr Catargiu colţ cu Str. Visarion, în loc să fie restaurat, e ajutat din răsputeri să se ruineze (sub ipocrita formulă: *pericol de prăbuşire)* pentru ca speculantul imobiliar respectiv să rămînă cu terenul şi să plombeze acolo vreun „P plus 6"...

Bucureştii... „noi" derapează, sub ochii noştri. Dinspre rafinament spre kitsch. Dinspre pitoresc spre promiscuu. Dinspre simboluri spre simulacre. Şi, mai ales, dinspre voluptatea memoriei spre *tabula rasa.*

1

2

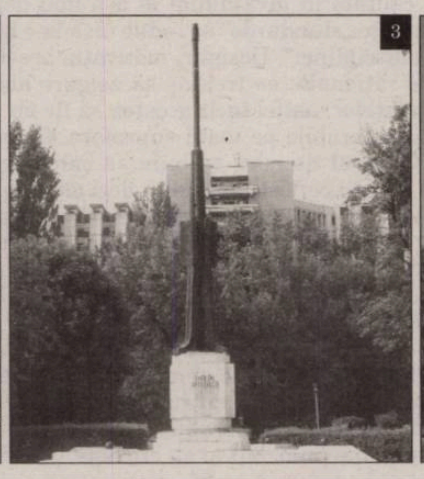
3

4

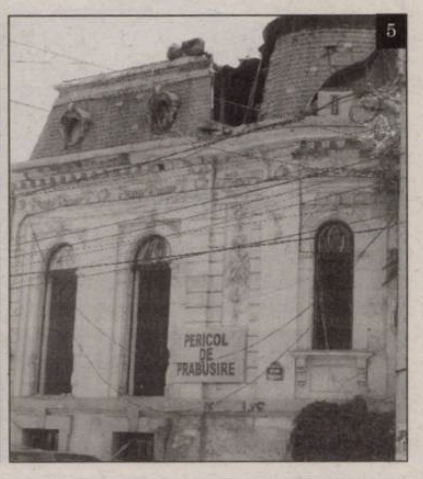

5

Texte şi opinii de: ● *Magdalena BOIANGIU* ● *Iulian COMANESCU* ● *Radu COSAŞU* ● *Matei FLORIAN* ● *Stela GIURGEANU* ● *Marius IANUŞ (scriitor)* ● *Eugen ISTODOR (jurnalist)* ● *Aurora LIICEANU (psiholog)* ● *Andrei MANOLESCU* ● *Dan NICULESCU (psiholog)* ● *Radu PARASCHIVESCU (scriitor)* ● *Cezar PAUL-BĂDESCU* ● *Cristian PĂTRĂŞCONIU (jurnalist,* Cotidianul*)* ● *Adina POPESCU* ● *Iaromira POPOVICI* ● *Simona SORA* ● *Dan STANCIU* ● *Alex. Leo ŞERBAN* ● *Ruxandra TUDOR* ● *Mircea VASILESCU* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Există nervi

Te trezeşti dimineaţa în bocănelile vecinului de deasupra acompaniate de zgomotul pick-hammer-ului din stradă care sparge asfaltul turnat în urmă cu două săptămîni, nu e apă căci se fac revizii, mănînci lucruri care nu ştii cît de sănătoase sînt (au chimicale, conservanţi, îndulcitori, coloranţi, E-uri ş.cl.), ai un deadline, *aşa că te aşezi la computer şi scrii de zor pînă cînd se ia curentul, numai o secundă, dar suficient să fi pierdut munca de o jumătate de oră (ai uitat să dai* save, *fireşte), sună telefonul şi o voce străină care îţi ştie numele îţi cere să răspunzi la un chestionar sau încearcă să te convingă să-ţi faci asigurare de viaţă la o bancă anume, pleci de-acasă şi în faţa scării calci în opera unuia dintre cîinii vecinilor plimbaţi la ceas de seară, urci în autobuz şi stai cîte un sfert de oră la semafoare blocat în trafic, în tramvai sînt 50 de grade, oamenii vorbesc tare la mobil, unul dintre ei pute de-ţi mută nasul, cămaşa este fleaşcă pe tine, lumea înjură edilii, guvernul, preşedintele, divinitatea, coborî şi mergi pe jos, treci pe lîngă ţeapa-lui-ghilduş, şoferii claxonează, urlă pe geam, vor să-ţi cunoască mama, în fine, ajungi la serviciu unde stresul variază în funcţie de domeniu, deşi, fundamental, e acelaşi: memo-uri, şefi, colegi, dead-line-uri, memo-uri şi, mai ales, memo-uri, noroc cu mesengerul că îţi mai petreci şi tu timpul cu prietenii... După program urci în autobuz şi stai cîte un sfert de oră la semafoare blocat în trafic, în tramvai sînt 40 de grade, oamenii vorbesc tare la mobil, unul dintre ei pute de-ţi mută nasul, cămaşa este fleaşcă pe tine, lumea înjură edilii, guvernul, preşedintele, divinitatea, coborî şi mergi pe jos, treci pe lîngă ţeapa-lui-ghilduş, şoferii claxonează, urlă pe geam, vor să-ţi cunoască mama, în fine, ajungi acasă, n-a venit apa, dai drumul la televizor, ştirile de la ora 5: crime, sinucideri, violuri, accidente, atentate, inundaţii, tornade, taifunuri, politicieni care fac ce ştiu ei mai bine, adică nimic, dar spectaculos, cu scandal, pe bani mulţi şi interese obscure, Mutu îşi dă cu gel pe păr, Cristoiu urlă, la fel şi invitaţii lui, Cristian Gava te învaţă cum a fost cu comunismul, dă lecţii de morală, spune cum e în dragoste, predă literatură, cu Coelho în buzunar Becali plăteşte o rugăciune cu banii dintr-o pungă de plastic urcat pe capota maşinii primind tablouri cu el în chip de porumbel aşezat pe umărul profetului care este urcînd muntele Rushmore sculptat cu propriu-i chip, pe OTV mama băiatului sinucis din dragoste pentru profesoara care avea o relaţie cu doctorul ce violase fiica vecinului al cărui cadavru n-a fost găsit (urmează „fată cu ciorap alb făcînd sex" imediat după noi dezvăluiri privind cazul Anghelescu), filme în care fiecare personaj are o armă de foc cu care trage în fiecare alt personaj care tocmai pune o bombă... Apa nu a venit, te culci în zgomotul de pick-hammer din stradă care sparge asfaltul turnat în urmă cu două săptămîni, dimineaţa te trezeşti obosit în bocănelile vecinului de deasupra, dar tu dai drumul la combină, pui la maxim „St. Anger" sau „Angry again" sau „Get your gun" şi în clipa aia îi condamni pe toţi la moarte... (**M. C.**)*

Aurora LIICEANU

Nervi şi nevricale

Despre nervii românilor se poate vorbi la nesfîrşit. Se pare că românii sînt foarte nervoşi, necontrolaţi şi zgomotoşi. Deci se pare că nu-şi stăpînesc nervii. Alţii poate că au nervi, dar şi-i stăpînesc. Şi asta pentru că nervii ăştia merg mînă-n mînă cu tipul uman sau categoria căreia îi aparţine nervosul. Nu ne referim la cei cu etichetă psihiatrică, ci la societatea civilă, la cei care ne-nconjoară zilnic şi care se răspîndesc într-un registru mai degrabă *borderline* decît normal. Dar ce mai este astăzi „normal"? Mai putem sau mai avem voie să folosim atributul normal? Şi politicienii ne tot promit că trebuie „să intrăm în normalitate", inducîndu-ne mereu că nu sîntem normali. Dar, tot ei nu prea aduc specificări la anormalitatea noastră.

Există nervi „colectivi", dar sînt şi nervi „individuali". Sînt nervi unisex sau transgender şi nervi masculini sau feminini. În activităţile şi acţiunile noastre avem diferiţi nervi sau tipare diferite de nevricale. De pildă, transportul în comun – al „comunarzilor" – produce alte manifestări nervoase decît cele ale şoferilor amatori sau ale şoferilor profesionişti. Şi mîncarea sau orice alt tip de activitate pot fi generatoare de nervi. Pare că şi copiii au nervi astăzi şi particularităţi specifice nevrotice, deşi cu toţii ştim că ei sînt mai dezinhibaţi şi mai liberi în a-şi exprima stările de spirit. Ei nu se mai înroşesc ca altădată, sînt mai puţin ruşinoşi şi nu ar fi atît de mult expuşi la stresul cotidian.

Frustrările produc ostilitate şi violenţă; viaţa modernă, cu ritmul ei infernal, cu zgomotele şi stimularea excesivă auditivă şi vizuală creează nervozitate.

De ce însă sînt românii nervoşi, arţăgoşi, puşi pe scandal, necordiali, gata de harţag, impacienţi, violenţi, adesea cîrcotaşi. Pentru că, mulţi o spun, de cum se crapă de ziuă şi trec la starea diurnă, sînt întîmpinaţi de o dihonie ostilă, care-i hărţuieşte în fel şi chip: vecinul face zgomot, autobuzul nu vine, iar dacă vine, omul se urcă-n el cu o expresie fie ucigaşă, fie resemnată. Dacă are maşină, alte obstacole îi pun nervii la încercare. E ca în poveşti, cînd eroul trebuie să treacă diferite obstacole pentru a obţine mîna prinţesei sau cine ştie ce altceva. Multe fete, tinerele şi gătite, stau în autobuz, mestecînd fără oprire gumă, aruncînd priviri autiste. Probabil ca aşa suportă ele mai uşor prezenţa semenilor. Unii spun că nemulţumirea faţă de cotidian îi face pe oameni să fie mai nervoşi şi lipsiţi de înţelegerea semenilor, că frustrările produc ostilitate şi violenţă, că viaţa modernă, cu ritmul ei infernal, cu zgomotele şi stimularea excesivă, auditivă şi vizuală, creează nervozitate. Pentru mulţi, între stres şi nervozitate există semnul egalităţii.

Mi-aduc aminte adesea de celebrele experienţe ale lui Pavlov care producea nevroză experimentală la animale, la cîini. Şi mă gîndesc cum se pot pune ele în relaţie cu omul, dacă se pot transfera la om din perspectiva mecanismului lor de producere. Pavlov dădea mîncare cîinelui cînd acestuia i se prezenta imaginea unui cerc şi nu le dădea mîncare cînd pe un ecran apărea o elipsă. Între cerc şi elipsă este o mare diferenţă, ele putînd fi cu uşurinţă discriminate. Animalul deci ştia cu siguranţă că atunci cînd vede un cerc urmează mîncarea. Asocierea repetată a cercului cu mîncarea structura o aşteptare. Dar experimentatorul manipula imaginea, astfel că cercul devenea din ce în ce mai elipsoidal, iar cînd animalul nu mai ştia dacă vede o elipsă sau un cerc, el intra în stare de nevroză. Confuzia, starea de incertitudine creează nevroza. Poate că şi omul reacţionează la fel, am putea spune cu uşurinţă.

Să revenim însă la transport, la circulaţia rutieră. Nu ştie oare şoferul – amator sau profesionist – atunci cînd este pregătit să înfrunte o nouă zi de lucru, îndreptîndu-se în propria sa maşina sau cu autobuzul la slujbă, că se repară drumul, că e prost, că sînt găuri în şosea sau tocmai se lucrează la un pod? Ştie, vom spune. Şi, atunci, de ce nu este pregătit să stea liniştit şi să aştepte? Nu o face, el înjură, intră în vorbă, drăcuind societatea şi mai ales edilii, îşi varsă nervii pe ceilalţi etc., la fel de nefericiţi ca el, în fond.

Mai există şi înghesuiala. Toate cercetările arată cît de important este spaţiul vital, felul în care noi sîntem dispuşi în spaţiu, distanţele dintre noi. Atunci cînd sîntem prea mulţi într-un spaţiu mic, reacţionăm biologic, apărîndu-ne, devenind agresivi, adoptînd comportamente care ne apropie de animale, ne schimbăm expresia facială, sîntem violenţi şi chiar îi urîm pe toţi cei care ne înconjoară. Şi asta, indiferent dacă sîntem în maşina noastră sau pe jos sau în autobuz, metrou sau tramvai.

Mai spun unii psihologi că un control de sine exagerat produce modificări psihosomatice. Că nu e bine să nu ne exteriorizăm stările interioare. Nu este bine să te abţii sau să-ţi stăpîneşti nervii. Dimpotrivă. Este bine să te eliberezi, să scoţi dracii din tine, să te exprimi, în fel şi chip, dar recomandabil este s-o faci vocal. Să ţipi, să urli, să înjuri, să spui vorbe spurcate, care altfel îţi stau în gît, cenzurate de civilitate. Toate aceste reacţii de tip maree au drept consecinţă calmul, liniştea. Exorcizînd nebunia, clocotul interior, şi vărsînd în exterior tensiunea, are loc retragerea, catharsis-ul.

Am fost de curînd la Berlin şi am văzut că oamenii de acolo sînt calmi şi disciplinaţi. Doar turiştii zăpăcesc oarecum peisajul străzii. Poate că disciplina socială este ceea ce imprimă acest calm. Noi, de o vreme încoace, tot ne educăm empatia, dar sîntem în continuare intoleranţi şi chiar iraţionali. De ce se claxonează atîta, fără ca cel din spate să ştie ce e în faţa lui? Unde să meargă cel din faţă, care are o altă maşină în faţa lui, ca să satisfacă impacienţa şi nervii unuia din spate?

Am mai văzut un fel de tihnă, de cultură a relaxării. Oameni, pe malul apei ce curge prin Berlin, stînd pe şezlonguri într-o stare de calm, aproape de letargie, uneori schimbînd cîteva vorbe cu cineva din preajmă. Şi am fost la Timişoara, unde la piaţă, răspunzînd întrebării unui vînzător, de unde vin, am fost privită cu compasiune şi cu vorbele: „De ce sînt atît de nervoşi bucureştenii?".

Controlul furiei

„De ce suferim? Avem a patra principală economie din lume. Putem să slăbim, să schimbăm locul de muncă şi să divorţăm cînd vrem. Sînt suficienţi banii de buzunar pentru a cumpăra toată gama de electronice, putem cumpăra un BMW cu numai 199 de lire pe lună, putem bea şi juca jocuri de noroc în voie, putem privi fotbalul la televizoare cu plasmă. Putem să ne facem asigurări împotriva a orice, şi bolile infecţioase care au umplut cimitirele victoriene cu tinere corpuri au dispărut de mult. «Pînă la urmă, este un privilegiu să mori de boli cauzate de stres» – spune Robert Sapolsky, profesor în ştiinţe biologice la Stanford University. Ne schimbăm locul de muncă mai des decît în trecut, iar numărul celor care trăiesc singuri a crescut, slăbindu-ne sprijinul social. Investim tot mai puţin timp în relaţii, trăim tot mai mult vieţi virtuale. Printre prietenii noştri includem şi persoane întîlnite pe Internet. Beneficiile tehnologiei sînt uriaşe, ţinem tot timpul deschise telefoanele mobile şi computerele şi ne simţim hărţuiţi de nevoia unui răspuns cît mai imediat. Îi iritäm pe ceilalţi cu dependenţa de aceste instrumente şi ne simţim vulnerabili cînd le oprim. Cercetări realizate de Bupa, asigurator de sănătate privat, arată că mai mult de o treime din populaţie are insomnii cauzate de anxietate, iar 1 din 7 adulţi are nevoie de tratament medical împotriva stresului. Mike Fisher, specialist la Asociaţia Britanică pentru Controlul Furiei *(British Association of Anger Management),* este de părere că furia are cinci surse: pierderea ţelului personal, invadarea spaţiului intim, autoapărarea, părerea de sine negativă şi negarea nevoilor primare. În limbajul controlului furiei, sîntem suprasocializaţi. Ne ascundem furia pentru a ne păstra prietenii şi serviciile, dar această furie trebuie să se manifeste cumva. Cultura noastră are o sofisticată relaţie cu furia, iar modelele nu ne ajută deloc. În cartea sa, *Potolind furia,* Fischer este nemulţumit de puterea publicităţii care întreţine iluzia că putem avea uşor acces la orice ne dorim, fapt care duce inevitabil la pierderea ţelului personal, cea mai mare sursă de furie. Dar, ca şi în cazul furiei, nu e nimic rău cu stresul în sine. De fapt, ne face bine. La o conferinţă anti-*ageing,* desfăşurată la Londra anul trecut, a fost făcut public faptul că stresul moderat ne ajută să ne apărăm de Alzheimer, artrită şi boli de inimă, prin accelerarea refacerii celulelor somatice şi cerebrale. Dar stresul este bun pe termen scurt, dacă e variat şi stimulator, sfîrşindu-se odată cu sentimentul de împlinire. Din păcate, nu toţi avem acest tip de stres (...)

45% dintre britanici îşi pierd cumpătul la serviciu; 64% dintre cei care lucrează într-un birou au avut un moment de furie; 38% dintre bărbaţi sînt nefericiţi la locul de muncă; 27% dintre asistente au fost atacate în spitale; pînă la 60% din absenţele de la serviciu sînt cauzate de stres; 33% dintre britanici nu vorbesc cu vecinii; 1 din 20 de persoane s-a certat violent cu vecinul; liniile aeriene britanice au reportat 1486 acte de furie anul trecut, mai mult cu 59% decît în anul precedent; 50% dintre britanici reacţionează la problemele cauzate de computer, lovindu-l, aruncînd lucruri în jur, ţipînd sau hărţuindu-şi colegii; 71% dintre utilizatorii de Internet recunosc că au suferit de stres cauzat de net; peste 80% dintre şoferi au fost implicaţi în incidente cauzate de stres în trafic *(road-rage).*"

(The Daily Telegraph Magazine, august, 2006)

Radu PARASCHIVESCU

Roşu şi negru

– de supărare –

O specie ciudată de telespectator şi-a făcut apariţia de cîtăva vreme în sufrageria naţională. Încă nu i s-a găsit denumirea potrivită, dar i s-a fixat comportamentul. E vorba de acel privitor – tînăr sau bătrîn, bărbat sau femeie, sărac sau bogat – care-i cere un singur lucru televizorului: să-i asigure spectacolul enervării altora. De preferinţă după zece seara, cînd ăla mic e la calculator sau doarme, iar filmul cu bătăi s-a terminat. Om cu o bună memorie a momentelor legendare de mîniere televizată (paharul azvîrlit de Jirinovski în faţa interlocutorului, busculadele din Parlamentul taiwanez etc.), telespectatorul nostru se mobilizează anevoie pentru o discuţie aşezată sau un spectacol fără exces, dar vibrează pătimaş la primul semn de deraiere. Dorinţa lui e să vadă mîini înfipte în şold, poale ridicate în cap, ameninţări scrîşnite printre molari, nări dilatate îngrijorător, pumni agitaţi cu mesaj. Vena care se umflă lîngă tîmpla cutărui vorbitor îl excită sălbatic, criza de nervi a unui patron de club internabil îl transportă în nirvana.

Uitaţi-vă în jur şi veţi vedea destui exponenţi ai acestei categorii de privitori. Ascultaţi-i atent şi le veţi pricepe şi bucuria, şi frustrarea. O întrebare pusă la colţul blocului sau pe băncuţa de lîngă scară – „Te-ai uitat, dragă, aseară la OTV?“ – se soldează cu două răspunsuri previzibile ca un meci al lui FC Naţional. Într-unul bălteşte resemnarea („M-am uitat un pic, dar nu s-au încăierat“), celălalt vesteşte un succes înfloritor („Da, nene, panarama de pe lume“). Am scris „OTV“ şi am nedreptăţit dintr-un condei alte cîteva temple ale urzicării, arţagului şi paraponului: B1TV, DDTV, Kanal D, Prima TV, Antena 2, uneori Antena 3 şi Naţional TV. Există, de bună seamă, la toate aceste posturi de televiziune elementele unei industrii a enervării. Emisiunea e bună, dacă invitatul sau protagonistul se-aprinde repede. Altfel, telespectatorul nostru simte că pierde vremea şi se reorientează din telecomandă.

Mai mult, condiţia lui de ins dispus oricînd să juiseze în faţa iritării celui de pe ecran îl face să dezvolte comportamente stranii. Asta înseamnă că sclavii temperamentelor năvalnice au caraghiosul obicei de-a se enerva ei înşişi, dacă oamenii pe a căror enervare mizează rămîn calmi şi nu-şi pierd cumpătul. Ceva le spune acestor captivi trişti că au fost traşi pe sfoară. De aici pînă la congestionare distanţa e mai mică decît de la fandacsia la ipohondria conului Leonida. Cu speranţele înşelate, degustătorii frenetici ai acceselor de isterie devin la rîndu-le isterici. Le ies ochii din cap ca la melcul de Dunăre şi explodează. O furtună de gesturi, interjecţii şi înjurături se abate asupra ecranului. Căci nedreptatea e crîncenă şi dureroasă. Într-adevăr, nu-i poţi cere unui om care se hrăneşte statornic cu mînia celorlalţi să intre în post şi să-şi schimbe dintr-odată preferinţele, meniul şi tabieturile.

Roşu şi negru la faţă de supărare, telespectatorul nostru îşi trăieşte paroxistic eşecul. Priveşte ecranul cu ochi injectaţi şi îi vine să-şi muşte pumnii de ciudă. Păi, de-aia munceşte opt ore pe zi? De-aia a murit în decembrie? De-aia a ieşit în piaţă? Ca să asiste la instaurarea acalmiei televizive, cînd el miza pe fizionomii de ambuscaţi, ritualuri rupestre şi procedee contondente? Nu se face aşa ceva. Uitatul la televizor nu mai înseamnă de mult *Teleenciclopedia,* Patapievici şi National Geographic. Animal Planet? Să se uite bunica. Lui, acestui vajnic privitor deziluzionat, daţi-i o păruială între Andreea Marin şi Mihaela Rădulescu (anunţ de pe-acum, ţin cu Mihaela), daţi-i o oţărîre a lui Dumitru Dragomir, o încruntătură a lui Cristian Tudor Popescu, o stropşire ţăţească a Adrianei Bahmuţeanu, o porţie de delir voievodal al lui George Becali şi un citat din Vanghelie sau Vadim. Ori asta, ori lăsaţi-l în pace.

Iulian COMANESCU

Războaie virtuale şi adrenalină reală

Psihologii ne învaţă că una din emoţiile cele mai apropiate de animal ale omului este furia. Ea se întemeiază pe secreţia de adrenalină, care apare în situaţiile potenţial periculoase şi determină un cuplu numit frică-agresivitate. Animalul – dar şi omul – întîmpină pericolele cu o reacţie chimică destul de simplă, după care are un moment de ezitare, referitor la fugă sau atac. Urmează un soi de deliberare, dar nu raţională şi conştientă, după care animalul din noi atacă sau o ia la sănătoasa, desigur în mod metaforic. Secreţia de adrenalină ne îndeamnă pe noi, oamenii, mai puţin la agresiuni imediate, fizice, şi mai mult la cuvinte şi acţiuni premeditate, complexe, vizînd o anihilare tardivă sau, dimpotrivă, asumarea unei carenţe şi unor eforturi de autoperfecţionare. Societatea este mai blîndă – sau mai puţin crudă fizic – decît confruntarea din haită sau de pe lanţul trofic. În forme mediate ale realităţii, precum cea virtuală, situaţia este cu atît mai diferită de animalitate.

Acţiunile din lumea virtuală înseamnă, în mare măsură, vorbe. Dincolo de trecerea dintr-o fereastră a cyberspaţiului într-alta, pe Internet „a face“ e foarte des „a spune“, iar cuvintele sînt în mai mare măsură temeiul, decît pe lumea ceastălaltă. De aceea, forumurile, blogurile şi celelalte spaţii virtuale sînt un loc predilect pentru descărcările de furie reprimate în viaţa diurnă. De aici şi omniprezenţa rolului de „moderator“ în astfel de comunităţi, cu alte cuvinte, un personaj nu doar cu virtuţi de arbitru, ci şi cu darul de a tempera pseudonimele cu potenţial conflictual. Cine şi-a asumat vreodată acest rol nu poate să nu se mire de marea cantitate de răutate, insulte elaborate, tehnici consacrate de scoatere din minţi a adversarului, de morala „troll-ului“, personajul disruptiv care strică pagini de Wikipedia, discuţii pe forumuri şi cam tot ce poate strica. Pare că Internetul e sălaşul dementţilor, al sociopaţilor, al beţivilor şi al altor profiluri psihologice refuzate de lumina zilei, mai ales în România, unde tranziţia a însemnat răsturnări sociale şi prea puţine satisfacţii chiar pentru oameni inteligenţi şi pregătiţi, care acum 10 ani păreau că au şanse bune în viaţă. Însă nu e aşa: dementţii, sociopaţii, beţivii sîntem chiar noi. Cei care credem că nu ne vede nimeni. Şi care am găsit în spaţiul virtual – fie acesta Second Life, pe forumuri sau pe site-urile ziarelor – un loc în care putem spune ceea ce vrem, conspirativ şi neadmonestaţi de nimeni. Atunci cînd furia, dispreţul şi obscenitatea noastră se întîlnesc cu o reacţie asemănătoare a vreunui adversar autoproclamat, ne cutremurăm. Urmează alţi nervi, din nou furie, la proporţiile din viaţa „analoagă“, de parcă paroxismele celuilalt ne-ar putea afecta direct. Repede ne dăm apoi seama că e o luptă între fantome, că ne putem „mînui“ pseudonimul ca pe pistolarul din Wolfenstein sau şoferul sadic din Carmageddon, fără urmări. Nici victimele noastre nu suferă fizic şi nici violenţa noastră nu este temperată de un cadru legal, opinia publică şi altele.

La timpul tot mai mare petrecut în cyberspaţiu, ne-am putea îngrijora de explozia de pulsiuni primare – şi de adrenalină – de aici. Am putea crede că omul se copilăreşte în lumea contemporană, compusă tot mai mult (timp) din spaţiile necontondente ale Internetului, dar dacă ne amintim de sinapsă şi adrenalină, ne dăm seama că omul e destul de solid fiziologic pentru ca să nu-şi schimbe brusc natura morală, doar fiindcă gesturile lui în cyberspaţiu sînt (mai) lipsite de consecinţe. Asta, cel puţin, e perspectiva evoluţionistă, biologică. Dar pe noi, românii, ne mai consolează ceva: trăim oricum o ţară virtuală. Distanţa dintre România şi modul cum se petrec lucrurile într-o societate guvernată de eficienţă şi bunele maniere e considerabilă. Locuim oricum într-o copie de ţară, într-un spaţiu al furiei lipsite de consecinţe, al agresiunii ratate, al negaţiei ineficiente şi al crimei ludice. Probabil că, dacă ar avea capăt, Internetul ar putea fi al nostru. Am putea fi dispuşi să începem şi un război de anexare.

Cristian PĂTRĂŞCONIU

Fără milă!

România, iunie, 2007. Peisajul politic are în compoziţie „stres, nervi şi furie“. Structural, nimic nou. „Doar“ faptele sînt altele, în mod fatal, de fiecare dată altele, chiar dacă sînt inspirate unele de altele; ele dau, de altfel, diferenţa.

Pas cu pas, acum. Întîi, despre stres. Pentru cetăţenii unei ţări strivite de comunism (apropo, asta se vede chiar şi acum, să nu ne facem iluzii), politica este cu adevărat stresantă; uneori, cînd în imediata apropiere a resurselor de tot felul sînt garnituri de politicieni experţi în furt (de bunuri şi de viitor), este cumplit de stresantă. Însă politica, nu am nici un dubiu, e stresantă şi pentru politicieni. Şi va fi cu atît mai stresantă, în condiţiile în care jocul politic autohton devine tot mai complex. În primul caz – oameni stresaţi de politică şi, mai ales, de politicieni – se poate investi multă compasiune; chiar şi în cea mai rea ipotează, în aceea în care România a avut – cum spunea Silviu Brucan – *„stupid people“,* totuşi ce s-a întîmplat în cei 17 ani de tranziţie a fost mult prea mult în materie de stres. În al doilea caz – eu cred că trebuie suspendată compasiunea. Însă stresul politicienilor trebuie să aibă parte de o atenţie golită de milă. Pînă la proba contrarie – care întîrzie să vină – politicienii nu se sacrifică pentru cei care investesc încredere în ei, votîndu-i; mulţi se sacrifică pentru bunăstarea proprie sau pentru aceea a patronilor lor, materiali sau doar „spirituali“. Prin urmare, în absenţa performanţelor politice de interes public şi naţional, e igienic ca stresul de care suferă politicienii să fie serios investigat. Exemplific, pentru claritate: ca soluţie la stresul de care suferă politicienii, s-au născut şi mineriadele, şi mătuşa Tamara, şi firul roşu, şi telefoanele otrăvite, şi devalizarea BRD, şi multe altele. Nu e nevoie de milă în aceste cazuri.

Apoi, despre nervi şi furie – doar pe scurt, deşi ar fi multe de spus.

Pe de-o parte, sigur că există explicaţii solide pentru atmosfera atît de „nervoasă“ a scenei politice autohtone: să acceptăm doar că politicienii, marea lor majoritate, sînt aşa de agresivi pentru că sînt „butoanele“ pe care apasă cîţiva mari jucători, competitori sau, mai mult, chiar duşmani de moarte, în cîteva jocuri politice cu miză imensă. De altfel, credinţa mea e aceea că parada impresionantă a nervilor politicienilor pe care o *vedem* în presă şi în Parlament e o sublimare a unui filon „nervos“ foarte solid, *nevăzut,* bine mascat, de „culise“.

Pe de altă parte, din nou tradiţia care s-a acumulat în tranziţia postcomunistă se pune de-a curmezişul compasiunii, în cazul excesului de nervi (care nu ţine doar de „latinitate“ – asta e o scuză, dar nu o explicaţie acoperitoare) din politica autohtonă. Ca principiu, e de preferat să nu începem, cînd le privim şi le analizăm „nervii“, cu „vor fi avînd şi ei motivele lor, săracii!“. Sînt cazuri în care e igienic (iertaţi-mi obsesia pentru „igienă“, dar nu vreau să renunţ la ea prea repede) să facem şi mai mult: atunci cînd, indiferent care ar fi contextul, sîntem martorii unor comportamente mîrlăneşti (şi, din păcate, sîntem adesea), nici nu mai e cazul să ne gîndim la vreo scuză pentru cel care face dovada mîrlăniei. E de nescuzat, indiferent cine este mîrlanul (vă rog să observaţi că nu am pus ghilimele pentru că nu e nevoie în acest caz!): Traian Băsescu, Ion Iliescu, Gigi Becali sau altcineva. Mîrlănia este o ilustrare reprezentativă a dispreţului; or, dispreţul pe care îl arată politicienii este obligatoriu de amendat drastic de fiecare dată.

Aşadar, privind din această perspectivă, pledez, în cazul zonei populate cu „animale politice“ şi cu personaje care tînjesc la acest statut, pentru: atenţie, spirit critic, amendă, fermitate faţă de derapaje. Nu e nevoie de milă şi de iertare; de altfel, şi de una, şi de alta politicienii autohtoni au avut parte în exces. Tocmai de aceea: cum îi vom „creşte“, aşa îi vom avea. Pentru cei de acum, e evident: cum i-am crescut, aşa îi avem.

Încă ceva: vorbesc în calitate de jurnalist şi de cetăţean.

© S. Ivanoschi

„Boala mea psihică e una colectivă“

– interviu cu Marius IANUŞ –

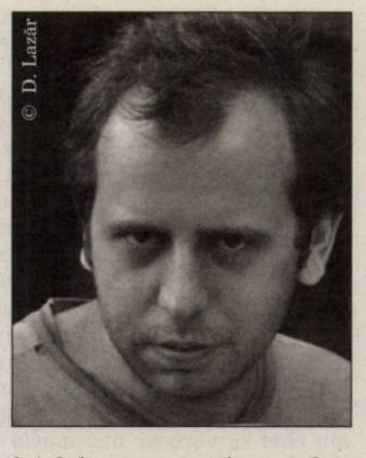
© D. Lazăr

Marius Ianuş nu e un poet comod. Cine a avut de-a face cu el ştie că acest „nu e comod“ este aproape un eufemism. Cînd a debutat cu cartea de versuri intitulată Manifestul anarhist, *era deja cunoscut ca un poet negativist, pus pe „scandaluri“, gata oricînd să facă declaraţii dure la adresa establishment-ului cultural. Unii spun că în ultimii ani s-a mai calmat, cei care citesc blogurile au însă îndoieli. Marius Ianuş are acum o familie, a scris cîteva cărţi, este recunoscut oficial drept un poet foarte talentat. (**M. C.**)*

Eşti nebun?

Teoretic, da. Ba chiar, în virtutea unui drum lung, parcurs pe sub paturile Secţiei de Neuropsihiatrie a Spitalului Militar Central, aş putea să-mi scot şi acte „în regulă“ – în care să figurez cu o grămadă de manii şi fobii (începînd cu „mania persecuţiei“, desigur) care converg într-un „sindrom discordant“. Practic, nu. M-am comportat ca un nebun în acel loc, vreme de trei săptămîni – pînă am izbutit să fug, din cauza tratamentului barbar. Psihiatria românească folosea (cred că o mai face şi azi) o metodă inumană: medicamente foarte tari care încearcă să provoace reacţii adverse, reacţii de rezistenţă... Cel puţin din prima săptămînă de internare – cît am fost „injectabil“ – eu, unul, nu mai ştiu nimic. Mi s-a povestit apoi că mă înhăitasem cu alt injectabil, un maistru militar bătrîn – „Preşedintele“ – cu care vînam fantomele securiştilor pe sub paturi, ca să apărăm patria lui şi proiectul lui de Dacie turbo-decapotabilă.

Altfel, sînt convins că nu sînt nebun: am făcut lucruri pe care puţini oameni „întregi la minte“ ar putea să le facă. Un cenaclu din care au ieşit scriitori de primă mînă, o revistă, cărţi, meserii nu tocmai uşoare etc. Dacă o să am chef vreodată să trăiesc pe banii MApN, o să fie simplu – pe fişa mea scrie că „bolile“ au fost dobîndite „în timpul şi din cauza îndeplinirii îndatoririlor militare“ – şi eram la o vîrstă la care astfel de îndatoriri nu ar trebui permise... am făcut liceul militar în Breaza şi povestea e de atunci. Boala psihică de care sufăr, de fapt, e colectivă. Nu trebuie să vină o armată de psihiatri ca să spună că se numeşte disperare. Şi trei sferturi dintre români suferă de ea... Poate că în cazul meu e ceva mai accentuată – am trei tentative de sinucidere „la activ“... Două dintre ele „din dragoste“, ce-i drept, dar tot motivate cumva de mizeria în care trăiam. Nu aveam atîţia bani cîţi avea amicul ales de respectiva tînără... Azi o prozatoare interesantă, dar cvasianonimă.

De ce ai nevoie de scandal ca să exişti?

Nu am. Am nevoie de lucrurile de care are nevoie orice om: de bani (din păcate), de un strop de iubire, de recunoaştere, de puţin respect... Dar, în primul rînd, de un „mediu sănătos“, o lume curată moral (dar nu numai). În mintea oamenilor crescuţi şi formaţi pe vremea lui Ceaşcă trăieşte semnul lui: un fel de fluture cap-de-mort pe fond de seceră şi ciocan. Sau moartea aia de pe stîlpii de curent electric. Sînt ipocriţi, perfizi, manipulatori, răi, peste limitele omeneşte admise. Sînt înglodaţi pînă în gît în minciună, iar fiinţa lor a devenit minciună. O să vă rog să îmi îngăduiţi să nu argumentez aici aceste acuze. Pregătesc o carte despre toate astea: *Cuib de mitralieră*.

Pe de altă parte, îmi dau seama că ar trebui să încerc să mă înţeleg cu aceşti oameni, oricum ar fi ei, pentru simplul motiv că alţii nu-s. Poate „scandalul“ este forma mea de „înţelegere“/comunicare cu ei. Din punctul meu de vedere, chiar e mai bine să te certi cu oamenii pe diverse subiecte de doi lei, decît să stai pe balcon şi să te gîndeşti să te arunci în cap. (Da, subiecte de doi lei, la urma urmei, dacă le privim dintr-un punct al Cosmosului de unde ne distingem ca nişte furnici...) Altfel, scandalurile „mele“ din lumea literară nu au fost personale, au avut o cauză şi şi-au îndeplinit obiectivul. Despre asta or să vorbească poate alţii, cîndva.

Care sînt standardele tale în viaţă, standarde pe care nu le-ai înjura?

Libertatea, democraţia, adevărul, dreptatea, protejarea naturii. Pentru mine nu sînt vorbe goale: pe blogul literar alternativ hyperliteratura.ro am impus un sistem de conducere colectivă bazat pe principiul libertăţii absolute de exprimare Şi pe cel al democraţiei participative. Cîtă vreme am activat eu pe el, acel blog nu a fost condus de administratori – care să poată aduce/scoate oameni şi texte după bunul lor plac, ci prin votul membrilor lui. Totuşi povestea de pe hyperliteratura a clacat. Se pare că e o idee prea nouă pentru România (chiar şi pentru tinerii ei)... La ora asta, sînt un ecologist feroce – am un copil şi vreau „să îi ofer“ o lume cît de cît curată. Visez o lume ecologistă (există tehnologiile necesare ca să renunţăm la combustibilii fosili, dar marile puteri nu o vor din cauza milioanelor de oameni implicaţi în industria de gen şi a milioanelor de posesori de autovehicule... putem renunţa la E-urile alimentare, prin interdicţii clare „Nu avem voie să vindem otravă“, dar, la fel, „interesele economice“... În chestiile asta e ceva de un cinism feroce... nici un studiu asupra îmbolnăvirilor de cancer din ultimii ani, nimic despre cauzele lor), ultrasindicalistă, non-ierarhică (în care patronii, dacă vor să facă bani cu ajutorul altor oameni, să îi trateze pe aceştia ca pe egalii lor), foarte liberă, condusă după sistemul democraţiei participative – ne putem imagina că, odată cu ajungerea Internetului în fiecare casă şi cu personalizarea lui, cetăţeanul poate vota în fiecare zi, în orice problemă.

Pentru ce defecte te-ai înjura singur?

Modelul meu uman este Iisus Hristos. Dar eu sînt un om care urăşte, un om de multe ori rău... Îmi doresc din tot sufletul să ajung într-o bună zi la bunătatea extremă pe care o practica „maestrul meu“. Pînă atunci îmi înjur, în rînd cu contestatarii mei, „firea sucită“.

Ai o constituţie fizică bună ca să rezişti la „palmele“ celorlalţi?

Nu înţeleg exact întrebarea. În vremuri apuse, pe cînd mă cam lăsam dus de valurile alcoolului, m-am mai bătut prin baruri – inclusiv prin cele ale scriitorilor –, dar aceste lucruri sînt incidente minore, alcoolice, eu port războaie exclusiv în lumea cuvintelor. Pe de altă parte, liceul militar m-a ajutat enorm din punct de vedere fizic. Fără el nu ştiu dacă reuşeam să trec cu bine prin mizeria pe care mi-a dăruit-o lumea în care am trăit şi prin excesele pe care mi le-au impus nervii mei.

Cuvîntul urît, trivial e banal. Cum îl foloseşti? Cum îl iubeşti?

Nu îmi plac cuvintele „tari“. În limbajul curent eu folosesc eufemisme ale lor – „pene“, „pisici“, „fir-ar“ şi surogate de gen. Dar nici nu am nimic împotriva lor. Cînd liniile de tensiune ale unui poem dur se adună într-un loc unde astfel de vorbe „sînt cerute“, le folosesc fără să clipesc. Totuşi, din păcate, ca pentru orice om format în mediul „exclusiv masculin“ apevist (A.P.V. = armată pe viaţă) – preşedintele Băsescu e un bun exemplu în cazul ăsta –, pentru mine ştacheta lucrurilor care „se pot spune“ e ceva mai jos decît pentru intelectualii non-apevişti. Dar ea există: aş putea scrie acum aici o înjurătură de cinci cuvinte, fără adresă precisă, care ar face acest interviu ultranepublicabil, dar nu o fac.

a consemnat
Eugen ISTODOR

Dan NICULESCU

Aversiunea faţă de atracţie

Cînd e vorba despre reprimarea homosexualităţii, se ştie că ura leagă afectiv oamenii mai strîns decît o face iubirea. Ura este o stare primordială pe care o avem încă de la naştere pentru că ne trezim aruncaţi într-o lume ostilă. Oricîtă dragoste ne-ar dărui mamele, tot ne simţim invadaţi de stimuli dureroşi pe care-i detestăm. Abia cînd tensiunile se diminuează, atunci se poate instala starea de calm, iubire, fericire. Cea mai intensă formă a dezaprobării ca afect este ura, fiind vizibilă ca agresivitate în comportament. Totodată, ura poate fi şi cel mai puternic liant la nivel social, cînd este vorba de alianţe împotriva a ceva intolerabil pentru morala noastră. Se poate observa cu indignare cum adesea se asociază formaţiuni cu ideologii diferite ca să combată adversarul comun. Funcţionează perfect principiul: „inamicul duşmanului nostru ne este prieten“.

La recentele evenimente legate de contramanifestaţiile împotriva homosexualilor, s-au văzut alăturîndu-se grupuri neolegionare cu galerii de fotbal, preoţi şi studenţi la teologie cu huligani de tot felul, pentru a milita în deplină concordie faţă de ceea ce este perceput ca fiind periculos. Unite pe baza afectului comun – ura –, în numele unei morale eludate într-un fel sau altul.

Aşadar, la început au ieşit în stradă nişte oameni care-şi cereau drepturile legitime în ceea ce priveşte oficializarea relaţiei lor. Şi nimic mai mult... Adică este absolut firesc ca o legătură afectivă dintre doi adulţi care consimt la asta indiferent de orientarea lor sexuală, să devină şi o relaţie legală în ceea ce priveşte parteneriatul civil. Dacă ceva provoacă în marşul diversităţii este faptul că persoanele care-şi manifestă zgomotos existenţa trezesc un sentiment de pericol în ceilalţi. Imediat au loc contra-investiri de energie psihică de aceeaşi intensitate la indivizii care se simt lezaţi de ceea ce este inacceptabil pentru ei. Contrainvestirea fiind o forţă inconştientă contrară şi cel puţin egală cu aceea care porneşte din sinele profund şi caută să ajungă la conştiinţă.

De unde vine această intoleranţă? De ce nu se poate privi zîmbind de pe margine la participanţii de la Gay Parade ca la un fel de carnaval? De ce foarte mulţi se inflamează şi nu ştiu ce să le spună copiilor care asistă la aşa ceva? De ce se crede că ar fi o formă de prozelitism sexual? Se vor destrăma familiile? În ce ar consta ameninţarea? S-au auzit numeroase voci îngrijorate care preziceau că în curînd vor ieşi în stradă criminalii şi pedofilii, pentru drepturi...

Nu este deloc întîmplător că Biserica este cea care sare ca arsă de fiecare dată. În mare parte, aversiunea manifestă faţă de homosexualitate se explică doar prin prisma moralei religioase care este prima lezată. În profunzime s-ar afla teroarea pe care o exercită propriile pulsiuni homosexuale inacceptate la un nivel conştient. Scandalurile sexuale din sînul Bisericii dovedesc adesea că astfel de înclinaţii sînt greu de stăpînit. Este nevoie de un efort continuu de reprimare, constatîndu-se că persoanele cu astfel de tendinţe problematice pentru ele se îndreaptă către domenii care le mobilizează din plin defensele psihice. Se pot observa diverse forme de ascetism pentru diminuarea poftelor trupeşti şi mortificări ale simţurilor. Acestea sînt întărite de ritualurile obsesionale care luptă împotriva angoselor generate de sentimentele de culpabilitate. Astfel ţinîndu-se în frîu prin activităţi repetitive o sexualitate inconştientă cît se poate de scandaloasă.

În ceea ce priveşte galeriile de fotbal implicate în ostilităţi, se poate înţelege virulenţa lor prin acelaşi mecanism al proiecţiei a ceva care vine din interior. Aceste grupări masculin-agresive se bazează pe puternice legături inconştiente homosexuale. Drept dovadă sînt prieteniile intense cu excluderea oricărei prezenţe feminine.

Idealurile de superioritate etnică pe care le trîmbiţează organizaţiile neolegionare sînt puternic influenţate de morala religioasă. Discursul acestora se centrează adesea pe pericolul invadării, de către homosexualii degeneraţi, a purităţii neamului, ceea ce ar duce la o impietate a sîngelui poporului (sic).

În toate aceste cazuri ameninţarea este mai mult una interioară, care vine să tulbure ceva de negîndit şi interzis pentru indivizi. Conform psihanalizei, proiecţia este operaţia prin care cineva expulzează în lumea exterioară gînduri, afecte şi dorinţe de care nu are ştiinţă sau pe care le refuză în el, atribuindu-le altora. Adesea, soţul infidel îşi acuză soţia de infidelitate, după cum homofobul adăposteşte dorinţe homosexuale latente. Este dovedit clinic că propriile tendinţe homosexuale nerecunoscute pot să-şi găsească exprimarea prin gînduri şi comportamente de combatere. Prin salvatorul mecanism al proiecţiei psihice, astfel de pulsiuni pot fi debarasate pe „ţapi ispăşitori“.

Aşadar, dictonul biblic al bîrnei şi al paiului este destul de actual şi în acest context, Iisus oferindu-ne un excelent *insight* asupra psihologiei umane.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 22 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cine/ce ne enervează

George Anderson, un psihoterapeut absolvent de Harvard, a pus la punct industria controlului furiei *(anger management)*. Stabilit în California, printre clienţii lui se numără studiourile hollywood-iene care-şi trimit la el angajaţii şi star-urile furioase, Departamentul Apărării şi chiar vicepreşedintele companiei Halliburton. Furia este o afacere în plină dezvoltare, iar Anderson va vinde în curînd francize. De ce abia acum? Furia este aici dintotdeauna, dar comportamentul agresiv, odată tolerat, acum este interzis de către angajaţi, judecători şi legislatori. Anderson & Anderson a devenit cel mai mare asigurator de certificate de control al furiei. Cînd cineva este citat în instanţă, la ei este trimis.

Magdalena BOIANGIU

Mă enervează siguranţa opiniilor întemeiată pe ignoranţă şi pe sentimentul (fals sau real) al apartenenţei la o majoritate, dispreţul care decurge de aici; siguranţa şi dispreţul meu faţă de cei pe care îi detest din această cauză. Mă stresează calmul cu care societatea împinge tot mai departe limitele ticăloşiei acceptabile. Mă enervează foarte tare antisemitismul, în special cel amabil.

Marius CHIVU

Am enervări benigne ce decurg, cel mai adesea, din varii perplexităţi: mă simt jignit cînd domnişoarele cărora le ţin uşa în magazine nu spun mulţumesc (cam 7 din 10), nu pricep nervii şoferilor blocaţi în trafic (la ce se aşteptau?), îmi lasă un gust amar cărţile proaste promovate bine de către edituri, forumurile şi blog-urile unde toată lumea corectează/acuză/beşteleşte pe toată lumea (nu mai există respect; na, că am ajuns să vorbesc ca bunica!), mă revoltă cînd văd cît de proaste sînt serviciile Poştei Române, sînt furios pe doctorii care iau şpagă (pînă cînd?), ţiganii care vandalizează băncile din parc ziua în amiaza mare, dar cărora n-am voie să le zic în vreun fel ca să nu-i discriminez (aştept un ghid al libertăţii de exprimare sarcastică), ştirile cu sînge, spînzuraţii şi aruncaţii de la etaj nu mă mai afectează, căci am renunţat la televizor (mă uit doar la *Top Gear*, *Brainiac* şi pe VH-1), la fel şi cu politicienii, m-am resemnat: sînt venali, stupizi şi nu ştiu limba română, pînă şi naţionala de fotbal mi-a devenit indiferentă de cînd nu mai are un 11 de bază, de cînd nu mai înţeleg ce joacă, de cînd ştirile despre fotbal înseamnă bîrfe, şmenuri, şuşanele...

Radu COSAŞU

Mă enervează des şi acut acest scriitor (la care, ce-i drept, ţin într-o oarecare măsură), Radu Cosaşu.

Matei FLORIAN

Cel mai tare mă enervează cînd mă enervez din tot felul de nimicuri. În rest, suspecţii obişnuiţi sînt: armele nucleare, ţînţarii din miez de noapte, mîrlănia fără nuanţe, piticii pe creier, lupta pentru pace, clubul Steaua, durerile de dinţi.

Stela GIURGEANU

Vînzătoarea de bilete RATB şi revizia la apă caldă, strada care dezaprobă fusta mea că e prea scurtă şi ieşitul prea tîrziu, că sînt cîini, că uite-l şi pe-ăsta (sau pe-asta, după caz), că se bagă în faţa mea la coadă, dar mai bine fac implozie, că altfel iau bătaie, corectitudinea politică, dar şi rasismul unor minţi înguste, acceptarea pasivă şi indignarea între patru pereţi, apometerele şi repartitoarele, bolovanul lui Sisif şi patul lui Procust, telefonul care nu sună cînd îl privesc rugătoare şi faptul că de multe ori prefer să fiu *cool* decît sinceră, sinceritatea, care de multe ori te pierde. Dar mai presus de toate astea mă enervează că toate astea au ajuns să mă enerveze.

Andrei MANOLESCU

Nu suport nici un fel de intersecţie cu instituţii şi funcţionari ai statului sau ai administraţiei locale. Mă enervează campaniile de presă tendenţioase sau alarmiste. Ştiu şi că lucrul cel mai enervant pe care îl poţi face cuiva este să-i spui în mod irefutabil că, de exemplu, un obiect verde are de fapt culoarea roşie. Mai grav este dacă eşti şi şeful lui.

Cezar PAUL-BĂDESCU

Mi-e greu să răspund la întrebarea „ce mă enervează?“, pentru că nu am enervări permanente şi fundamentale. În general, nu mă enervează nimic. Şi nimeni – faţă de persoanele detestabile am alte sentimente. Mă pot irita lucruri mărunte, de care mă lovesc în traiul cotidian, dar iritarea nu mă ţine mult şi uit toată povestea cînd cauza dispare. O durere sîcîitoare de măsea te enervează doar atît cît există, un ţînţar insistent doar atîta timp cît îţi dă tîrcoale. Cum ar fi să mă declar enervat de durerile de măsea pe care le-am avut vreodată sau de toţi ţînţarii de pe acest pămînt?

Adina POPESCU

Mai nou, mă enervează aproape tot. România „profundă“ – cum spunea cineva –, dar şi cea superficială. Strada. Autobuzele blocate în trafic. Internetul. Cornişa blocului de vizavi pe care o văd în fiecare dimineaţă pe geam. Banii. Fiţele unora. Nervii altora. Timpul şi ceasurile. Orice tip de formular care trebuie completat. IBAN-ul. Hainele şifonate. Gătitul. Muzica dată prea tare. Ştirile. Compromisurile. Tramvaiul care nu mai vine. Rutina. Oglinzile care te arată mai gras decît eşti. Muncitorii care dorm pe bancă în părculeţ, „în timpul programului“ şi vorbesc prin somn. Certurile aiurea-n-tramvai. Sînt un pachet de nervi, ce mai! Partea proastă e că nimeni nu mă crede...

Iaromira POPOVICI

Laşitatea neaoşă: de cîte ori se întrevede un conflict, oricît de neînsemnat, cu autoritatea, mulţimea, fie ea din faţa blocului sau dintr-un autobuz, se solidarizează cu aceasta, indiferent dacă are sau nu dreptate. Faptul că românii au tot timpul impresia că, dacă nu sînt agresivi şi dacă lasă pe altcineva în faţa lor, în orice situaţie, pierd ceva esenţial. Ipocrizia comună: mulţi se plîng, din principiu, de viaţă; nu contează cum o duc sau cît cîştigă în realitate. Cei care deschid geamul maşinii şi aruncă pe jos ţigara sau, pur şi simplu, o hîrtie, în mijlocul oraşului. Ştirile de la ora 5 şi catastrofele comentate: mulţii lor spectatori, români sadea, care se delectează cu orori, mimînd că ar fi îngroziţi.

Simona SORA

Mă enervează cărţile proaste, ediţiile proaste, traducerile proaste. Mă scoate din sărite jurnalismul cultural făcut pe colţul mesei şi din gîtul mîinii, eventual prin croşetarea articolelor altora şi, la limită, prin eliminarea semnăturii autorului. Mă înfurie, cam în aceeaşi măsură, şoferii care înjură şi-şi îmbăţoşează degetul mijlociu, precum şi tipul „bărbatului superior“, atît de bine descris de Eliade în *Oceanografie:* „el are nevoie de adoratori, de consolatori, de spectatori, din cînd în cînd de aplauze. Preferă orice, egalităţii; preferă să rămînă «neînţeles», să fie înjurat, calomniat – dar niciodată egalul altuia. Oamenii pe care îi iubeşte el sînt morţi, sînt idoli; cînd iubeşte un contemporan, fiţi sigur că acesta e atît de «mare» încît a depăşit de mult statura umanităţii“.

Dan STANCIU

Vremea care nu mai e vreme, ci un fel de burete plin cu multiple mizerii. Stîlcirea cuvintelor în bătaie de joc proastă. Aerul gros care s-a aşezat dincolo de ecrane, unde nişte indivizi alcătuiţi din trunchi şi glas emit (ca peştii într-un acvariu) şiruri nesfîrşite de bule nule. Amploarea pe care a luat-o burta în arhitectura unui trup, ajungînd să-i determine profilul. Miniaturizarea în galop, prin tehnica înghesuirii lucrurilor mari în spaţii continuu restrînse (astfel, întregul Mozart va fi cuprins într-un nasture, ba chiar într-o gaură de nasture). Mulţimile solizarizate (precar şi gregar) de rostirea vorbei „popor“ în preajma grătarelor pe care sfîrîie carnea. Convingerea (voios împărtăşită de mulţi) că noi ăştia ştim tot şi că nu ne mai rămîne decît să aprofundăm ştiutul. Prizonieratul voluntar în ale zilei. Mînuirea fără minime precauţii (ca să nu spun cu gingăşie) a unor unelte prea fine pentru a le folosi grosolan. Alerta degradare a zonei de intim din fiecare. Nostalgic vorbind, înlocuirea cişmelei cu pet-ul.

Alex. Leo ŞERBAN

E simplu: personajul anonim din „balada“ românească / viaţa noastră de zi cu zi, care nu poate trăi dacă nu moare capra vecinului (iar dacă nu moare, îi dă el cu piatra-n cap pînă moare!). Sînt pline forumurile ziarelor şi televiziunilor de astfel de frustraţi care, desigur, au existat dintotdeauna în „eterna şi fascinanta Românie“, doar că vieţuiau ascunşi, cu capu-n noroi; democraţia i-a scos la suprafaţă – pe ei şi noroiul...

Ruxandra TUDOR

Mă deranjează lucrurile mărunte... Mă deranjează frigiderul meu care, mic din fabrică, devine din ce în ce mai mic şi mai neîncăpător pentru colecţia de 66 de magneţi cumpăraţi sau primiţi de la prieteni. Mă deranjează vecina de jos, de la parter, care urlă ca din gură de şarpe de fiecare dată cînd hrănesc guguştiucii – surogaţii mei de copil – care şi-au făcut cuib în castanul din grădina blocului. Parcă mă urmăreşte ea, doamna cu gura mare! Dar nici eu nu sînt mai prejos! Stau cu ochii pe ea şi aş vrea s-o înştiinţez pe această cale că de fiecare dată cînd pleacă de acasă, guguştiucii mei o domnesc! Na! Mă deranjează că niciodată nu ştiu să cojesc ouăle fierte aşa încît să mai rămînă măcar un sfert dintr-unul întreg. Mă deranjează că violetele africane – greşit numite, mi s-a explicat, de Parma – de acasă nu au înflorit niciodată, iar cele din redacţie s-au uscat la nici o săptămînă după ce le-am plantat. Mă deranjează că cititorul de la Electrica SA dispare în mai puţin de cinci secunde după ce sună la uşă, aşa încît sînt nevoită să-l urmăresc prin tot blocul pînă îl prind. Mă deranjează că în fiecare miercuri dimineaţă trebuie să plec către Radio cu cel puţin o oră jumate înainte şi să parcurg uşor-uşor şi hurducăit un drum pe care în condiţii normale l-aş face în cel mult 20 de minute. Mă deranjează că telefoanele îmi sună prea des şi, deşi de foarte multe ori nu am chef să vorbesc nici măcar cu mine însămi, trebuie să răspund. Mă deranjează oamenii care, deşi ştiu că nu se cade într-un anumit moment să răspundă, o fac totuşi cu un „Iartă-mă, dar nu pot să vorbesc acum“ şi închid (!!!) – nu înţeleg de ce pînă la urmă mai răspund irosind degeaba cei cîţiva zeci de centi ai interlocutorului. Mă deranjează că tata şi-a cumpărat bicicletă şi de fiecare dată cînd ştiu că pleacă cu ea stau cu inima strînsă. Mă enervează? stresează? înfurie şi unele lucruri majore, dar, atîta timp cît nu am o soluţie, prefer să nu mă plîng şi nici să nu vi le spun.

Mircea VASILESCU

Ca simplu cetăţean şi conducător auto, mă stresează enorm traficul din Bucureşti: nu mai poţi fi stăpîn pe timpul tău, nu mai poţi ajunge nicăieri la timp, trebuie să te lupţi permanent pe viaţă şi pe moarte cu propriii concetăţeni pentru un loc de parcare sau pentru a traversa strada. Şi mă enervează primarul general, care apare senin la televizor şi povesteşte despre tot felul de proiecte care vor transforma Bucureştiul în „capitală europeană“, dar în oraş nu se vede decît degradare şi sălbăticire. Ca om care se ocupă de editarea unei reviste, mă enervează starea primitivă a sistemului de difuzare a presei din România: revistele (dar şi cărţile) nu ajung/ajung greu la cei care le doresc. Şi, nu în ultimul rînd, mă enervează veşnicele lamentări naţionale că „se duce dracului rapiţa“, că stăm prost, că „sîntem coada Europei“ ş.cl. Devin *(hélas!...)* tot mai intolerant faţă de „specificul naţional“ în sensul său prost: mă calcă pe nervi trăncăneala despre nimic a politicienilor, televiziunile care induc în popor o stare fatalistă şi isterică prezentînd cu lux de amănunte ciudăţeniile şi deviaţiile (ori silicoanele şi amantlîcurile vedetelor, ca să introducem şi categoria *soft),* irepresibila noastră capacitate naţională de a ne pierde în fleacuri şi de a nu vedea dincolo de bombeul propriilor pantofi. Pe scurt, mă enervează că în Românica zilelor noastre trebuie să faci eforturi consistente ca să trăieşti normal... Noroc că lucrez într-o redacţie inteligentă şi simpatică: este un bun antidot pentru toate enervările...

La închiderea ediţiei

„Data viitoare cînd sîntem indecişi şi avem nevoie să ne «limpezim», ar putea să ne ajute mult dacă ne enervăm, arată rezultatele surprinzătoare ale unui nou studiu. Se pare că furia îi face pe oameni să facă alegeri mai bune, în ciuda «reputaţiei» acestei stări. Aceasta s-ar putea datora faptului că persoanele furioase îşi bazează deciziile pe indicii care contează cu adevărat, decît pe lucruri despre care se poate spune că sînt irelevante sau doar distrag atenţia de la scopul principal. Wesley Moons, psiholog la Universitatea California din Santa Barbara, şi colega sa Diane Mackie au imaginat trei experimente pentru a determina modul în care furia influenţează gîndirea, dacă îi face pe oameni să fie mai analitici sau mai atenţi în legătură cu deciziile lor sau dacă, din contră, îi face să ia decizii mai rapide şi mai pripite. În ambele studii, cercetătorii au descoperit că participanţii furioşi puteau să deceleze mai bine între argumentele puternice şi cele slabe şi erau convinşi de cele mai pertinente. În grupul în care participanţii nu au fost «înfuriaţi», aceştia tindeau să fie convinşi în egală măsură de ambele categorii de argumente. Constatările cercetătorilor americani au fost publicate într-o revistă de specialitate. Explicaţia psihologilor ar fi că furia este cea care îi motivează pe oameni să intre în acţiune şi se pare că îi ajută să ia decizia corectă.“ (*Gândul*, 16 iunie 2007)

„Cel mai mulţumit sînt de rolul pe care i l-am dat lui Borges“

– interviu cu Alexandru SOLOMON –

Institutul Cultural Român a proiectat cel mai recent film regizat de Alexandru Solomon, Clara B. *(2006, coproducţie Seppia – NDR/ARTE – France 3 Alsace, scenariul Alexandru Solomon şi Corinne Ibram).* Clara B. *a obţinut Premiul pentru cel mai bun documentar la Festivalul de film DaKino. Prin imagini de arhivă, actualităţi şi fotografii de epocă autentice, filmul spune povestea fictivă a Clarei B., fotograf şi reporter, născută la Strasbourg în 1901, care şi-a petrecut viaţa între Franţa şi Germania. Filmul este o meditaţie asupra memoriei arhivelor şi istoriei secolului XX.*

Cum s-a născut proiectul acestei ficţiuni documentare?

Clara B. este un proiect care mi s-a propus. Un producător din Strasbourg a văzut *Marele jaf comunist* la un festival şi s-a gîndit că o ficţiune documentară nu ar fi ceva foarte îndepărtat ca stil de ceea ce făcusem pînă atunci. În plus, şi *Clara B.* urma să trateze cu imagini de arhivă într-un mod mai neconvenţional.

Nu vi s-a părut un proiect riscant?

A fost cu adevărat riscant, dar în acelaşi timp şi foarte atractiv. Cum îţi asumi imagini autentice şi, mai ales, cum le foloseşti pentru a spune o poveste inventată!? Cum vor şti spectatorii ce este invenţie şi ce este fapt istoric!? Riscul s-a dovedit a fi real: mulţi oameni care au văzut *Clara B.* cred că ea a existat cu adevărat. Atracţia nu a încetat, dar eu găsesc inutile eforturile unora de a stabili şi decreta ce e cu adevărat filmul documentar. Povestea Clarei B. este adevărată, fiind în egală măsură, după standardele documentarului clasic, o minciună.

Alexandru Solomon a lucrat ca operator pentru regizori ca Nicolae Mărgineanu, Andrei Blaier, Sinişa Dragin şi Titus Muntean. În 1993, a semnat trei scurtmetraje experimentale alături de Geta Brătescu, apoi a început colaborarea cu regizorul de animaţie Radu Igaszag, din care au rezultat alte trei documentare. A regizat *Duo pentru Paoloncel şi Petronom* (1994, Cel mai bun film video la Costineşti şi Premiul special la MediaFest), *Viaţă de cîine* (1998, Cel mai bun documentar la DaKino), *Omul cu o mie de ochi* (2001, Marele premiu pentru documentar la DaKino, Premiul UCIN pentru scurtmetraj documentar şi premii pentru regie şi imagine la „Cronograf“, Chişinău), *Franzela exilului* (2003, Premiul special al juriului UCIN) şi *Marele jaf comunist* (2005), prima lui coproducţie internaţională.

Dar care este povestea Clarei B.?

Există mai multe Clara B., fotografe născute în Europa, la începutul secolului XX, din care ne-am inspirat sau care ne-au confirmat trăsăturile, inventate de noi, ale acestui personaj: Jacqueline Rau, Madame D'Ora, Lisette Model. După cum au existat nenumărate feministe, unele născute chiar în Alsacia (de exemplu, Louise Weiss), care au urmat un traseu similar cu cel pe care l-a împrumutat Clara B. M-am întrebat deseori dacă am fi găsit o femeie fotograf reală care să adune într-un singur destin toate trăsăturile Clarei B. Probabil că nu.

Ce o defineşte în mod special ca personaj?

Clara B. refuză în repetate rînduri să se definească după regulile contemporanilor ei. După reanexarea Alsaciei de către francezi, nu vrea să îşi renege substratul german şi pleacă la Berlin. Indiferentă la presiunile familiei, îşi asumă homosexualitatea. În urma ascensiunii lui Hitler, redevine franţuzoaică şi... pleacă în America. În fine, este o adeptă a noii Europe care se naşte după război, dar îi e silă de noua demagogie care încearcă să ambaleze după model hollywoodian conceptul Comunităţii Europene. Şi, cu toate astea, nu devine comunistă, ca prietena ei de-o viaţă, Elisa. Recunosc că am adus în film şi o parte din obsesiile mele est-europene. Am rescris tot timpul împreună cu Corinne Ibram subiectul, adică pînă la sfîrşitul montajului.

Cum v-aţi documentat şi, de fapt, cum a decurs colaborarea cu scenarista Corinne Ibram?

Cînd am fost contactat, Corinne Ibram scrisese deja un sinopsis despre Clara B., în care existau datele acestui personaj: o femeie puternică şi liberă care se naşte pe o frontieră, încercînd apoi, toată viaţa, să armonizeze şi să afirme amestecul de ingrediente cu care s-a născut. Pentru documentare am mers mult pe bicicletă prin Strasbourg, am citit tot ce se putea despre mediul respectiv, am văzut mii de fotografii făcute de femei în prima jumătate a secolului XX. Filmul trebuia rescris şi în funcţie de imaginile de arhivă pe care le alegeam. Faptul că am dat peste filmul de propagandă proeuropeană făcut de americani şi „narat“ de Gene Kelly a fost un mare noroc. Pe parcursul filmului, am învăţat o grămadă de lucruri, am devenit mai feminist şi mai european.

Ideea că povestea e spusă de un conservator care încearcă să găsească o coerenţă între fotografiile, scrisorile şi carnetele găsite într-un depozit al muzeului a venit cumva firesc. În fond, şi noi ne aflam în aceeaşi situaţie – trebuia să punem ordine printre imagini şi texte. Dar cel mai mulţumit sînt de rolul pe care i l-am dat lui Borges în povestea noastră. Există ipoteza că această Clara B. pleacă în final la Buenos Aires după scriitorul argentinian.

Ce „rol“ are Borges în film?

Prezenţa lui Borges explică cel mai bine starea de transă în care invenţia şi visul ajung să se amestece, prin repetare obsesivă, cu realitatea. Filmul *Clara B.* este, într-adevăr, o struţo-cămilă, dar una care este mîndră de lipsa ei de puritate.

Veţi mai lucra cu Corinne Ibram?

Nu ştiu cînd şi cum am să mai lucrez cu Corinne Ibram. Dar legătura mea cu producătorii filmului (firma Seppia din Strasbourg) a continuat. Aşa am reuşit să coproduc, prin HiFilm, *Salariu: 110 euro,* un documentar de Stephane Lucon şi Nora Agapi. Este vorba despre delocalizarea unei întreprinderi alsaciene în România. Între timp, punem pe picioare împreună cu Seppia un alt lungmetraj documentar despre capitalismul românesc.

Cum găsiţi coproducători, avînd în vedere că în România documentarele se fac cu eforturi uriaşe?

Cînd nu mă găsesc ei nu e uşor. Durează 3-4 ani să montezi un proiect şi să-l duci la bun sfîrşit. *Clara B.* a fost un caz fericit: între momentul în care Seppia mi-a făcut propunerea să preiau subiectul şi finalul post-producţiei au trecut numai nouă luni. Esenţial a fost şi faptul că finanţarea era asigurată. Dar fiecare film are altă poveste, nu există nici o garanţie că aplicînd aceleaşi strategii şi apelînd la aceleaşi fonduri, a doua oară va fi mai uşor.

Unde a fost difuzat filmul şi cum a fost primit?

Clara B. a fost difuzat încă din ianuarie 2006 de Arte, apoi de NDR (televiziunea regională publică din nordul Germaniei) şi de France 3. În România încă nu a fost prezentat decît la festivaluri şi la ICR.

În ce etapă sînteţi cu filmul Cold Waves *şi cînd îl veţi lansa?*

Sper ca în vară filmul să fie gata şi să îl prezentăm în premieră la Astra, la Sibiu. Apoi vom încerca să îl distribuim în cinema. TVR este coproducător, deci are drept de difuzare. Le pregătesc o versiune mai substanţială şi mai lungă.

Ce urmează?

Îmi dau tîrcoale tot felul de poveşti, dar întrucît n-am să le pot face pe toate, va trebui să aleg la un moment dat. Unul dintre ele este menţionat mai sus.

„Primul meu rol ca actor seamănă cu mine“

– interviu cu Jiri MENZEL –

După absolvirea studiilor la FAMU (Şcoala praghează de film), Jiri Menzel şi-a început cariera ca asistent de regie, iar în 1996 a semnat unul dintre scheciurile cuprinse în Micile perle, *un film etalon al „noului cinematograf ceh“, ecranizare a cinci nuvele de Bohumil Hrabal.* Trenuri bine păzite *(1966), o altă ecranizare după Bohumil Hrabal, i-a adus Oscarul pentru Cel mai bun film străin,* Vară capricioasă *(1968) a obţinut Marele Premiu la Karlovy Vary,* Ciocîrliile pe sîrmă *(1990), Ursul de Aur la Festivalul de Film de la Berlin. În paralel, a montat piese de teatru în Cehia şi peste hotare şi a jucat în peste 30 de filme. Luna trecută, în cadrul Festivalului Filmului European, a fost proiectat cel mai recent film al lui:* L-am servit pe regele Angliei. *Filmul, o ecranizare după acelaşi Bohumil Hrabal, a fost distins cu premiul FIPRESCI la Berlinala de anul acesta şi a fost desemnat Cel mai bun film al anului în Cehia.*

În anii '60 cinematografia cehă a explodat odată cu filmele dumneavoastră, ale lui Milos Forman şi ale lui Ivan Passer. Cum a evoluat de atunci?

Cinematografia cehă a evoluat frumos, după părerea mea. Există cîteva nume de referinţă şi amintesc aici pe Jan Sverak, Jan Sebech, Jan Hrebejk, dar, bineînţeles, sînt şi alţii, la fel de tineri.

Se raportează aceşti trei regizori la „noul val“ al anilor '60?

Nu în mod particular. Mă uit cu bucurie la filmele noi, dar nu am impresia că au vreo legătură palpabilă cu filmele mai vechi.

Aţi jucat ca actor în peste 30 de filme, atît în filmele dvs., cît şi în producţii internaţionale. Care dintre roluri vă este cel mai drag?

Majoritatea rolurilor le-am uitat. În primul meu rol jucam un personaj timid şi cred că acest rol îmi este drag pentru că seamănă perfect cu mine. Eu sînt un om timid şi retras...

În comedia lui Costa Gavras, La petite Apocalypse *(1993), l-aţi avut ca partener pe Pierre Arditi. Cum vă alegeţi rolurile şi ce anume v-a atras la rolul propus de Gavras?*

Am avut şansa să fiu ales de Costa Gavras, aşadar nu eu am ales de data aceasta. La acea vreme nu eram foarte familiarizat cu filmul francez şi nu cunoşteam nici actorii, dar am avut norocul să-l cunosc pe Pierre Arditi, în timpul filmărilor. Acum îl ştiu mai bine şi îl urmăresc, la fel şi pe marele Costa Gavras. Am fost fericit să petrec trei luni la Paris, un oraş pe care îl iubesc. Viaţa acolo pare un regal, îmi place să mă plimb, să cunosc lume... În plus, am fost înconjurat de o echipă de filmare formată din oameni interesanţi, iar prestaţia mea a însemnat o experienţă nouă.

În ce a constat colaborarea, în 2002, cu regizorii Bernardo Bertolucci şi Mike Figgis?

Nu a fost propriu-zis o colaborare, pentru că nu i-am întîlnit pe cei doi cineaşti decît după filmare, cînd filmul a fost gata. Eu mi-am făcut „tema“, care a constat într-un scurtmetraj de 10 minute, intitulat *Un moment.* Fiecare dintre cei 15 regizori implicaţi a lucrat independent. La sfîrşit, ne-am întîlnit şi am văzut produsul final, filmul *Ten minutes older – The cello.* Am constatat că cele 15 scurtmetraje sînt foarte diferite, fiecare regizor avînd propria viziune.

Aţi lucrat cu actori bulgari, slovaci, unguri; v-aţi gîndit să lucraţi şi cu actori români? Aţi avut ocazia să vedeţi filme româneşti contemporane?

Mi-au fost prezentaţi cîţiva actori bulgari pentru proiectele mele de teatru. Acelaşi lucru s-a întîmplat şi la Budapesta unde am lucrat cu un actor ungur foarte bun. Ca să lucrez şi cu un actor român ar trebui ca cineva să mi-l prezinte, să-l cunosc... Din păcate încă nu am văzut filmele româneşti, dar am auzit lucruri pozitive.

Sînteţi o persoană gurmandă?

Nu sînt deloc un gurmand. Mănînc uneori doar ca să „mă hrănesc“. Soţia mea însă este o persoană gurmandă şi găteşte foarte bine. Eu sînt nepriceput în bucătărie, îmi plac felurile de mîncare cele mai simple, cum ar fi pîinea cu brînză, fie ea franţuzească sau din Cehia, sau ciorba de văcuţă.

interviuri realizate de Roxana CĂLINESCU

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Privitor la un concert

Acum vreo două săptămîni am fost la un concert la Ateneu. (Scriind fraza cu oarecare mîndrie subiacentă, mi-am dat seama brusc ce rău am ajuns, ca intelectual şi ca bucureştean. Am mers la concert după luni întregi, să nu zic ani, de cînd nu am mai călcat în Ateneu. Într-o expoziţie nu am mai pus piciorul de veacuri: despre muzee, ce să mai zic? E drept, am radioul fixat pe România Muzical, aşa că toc ceapă şi lăcrimez la Mozart, şi mă mai uit, la ore tîrzii din noapte, circa douăzeci de minute – după care se rupe filmul –, la Mezzo. Dar este asta viaţa culturală normală a unui intelectual? De-asta nu plec în creierii munţilor sau nu-mi iau cîmpii undeva la ţară? Pentru atît stau în duhoarea gunoaielor bucureştene şi mă numesc, cu emfază, locuitor al Capitalei? Măcar, cînd eram elevă, mergeam în fiecare duminică la „concertele educative", chiar la Ateneu... Ce vremuri neverosimile!... Gata! A fost o paranteză.) Pe cînd urmăream complicatul balet static al lui Cristian Mandeal, îmi ziceam că exerciţiul privitului la scenă – „privitor ca la teatru" – rafinează percepţia vizuală şi, în acelaşi timp, o perverteşte: sesizam tot felul de amănunte în ţinuta şi expresia membrilor orchestrei, dar faptul că stăteau cu ochii numai la partitură sau la mîinile dirijorului mă cam nemulţumea; păreau nişte automate. De aici, bineînţeles, a urmat analogia cu actorii şi, inevitabil, paralela dintre dirijor şi regizor, înlesnită de constatarea că ambele denumiri de profesie se trag din cuvinte trimiţînd, mai mult sau mai puţin evident, la ideea de şefie, de conducere, de supunere a celorlalţi în faţa unei autorităţi. Pe ce se întemeiază această autoritate? După toate aparenţele, pe „viziunea" dirijorului/regizorului asupra unui „text" autonom, de sine-stătător şi suficient sieşi (ba chiar şi altora); în primul caz, textul e scris cu note muzicale, în al doilea, cu litere. Care este însă marja de libertate creatoare a conducătorului nostru?

În acest punct, e limpede, cele două profesiuni nu se mai aseamănă deloc. Din păcate, nu mă pricep la muzică atît încît să duc comparaţia prea departe, amănunţind-o; cunoştinţele mele, aproximative, îmi spun că dirijorul poate nuanţa partitura accentuînd sau, dimpotrivă, slăbind intensitatea unui sunet – nu ştiu dacă şi durata lui. Poate impune un tempo mai vioi sau, dimpotrivă, mai lent, dar numai între anumite limite, nu foarte largi. Mai poate, cred, să stabilească tonul general al execuţiei, cerînd orchestrei, de pildă, să „sune" mai sentimental sau mai cerebral, dar nu ştiu cum se obţine acest lucru – care, la urma urmei, mi se pare cel mai important dintre toate, celelalte subsumîndu-i-se. Oricum însă, orice ar face, oricît de inovator, de nonconformist, de „creator" ar fi, nu poate lăsa deoparte partitura, „textul" compozitorului. Indiferent de personalitatea şi de ideile lui despre muzică, viaţă, soartă ş.a.m.d., în Simfonia a cincea de Beethoven loviturile Destinului tot de patru ori vor răsuna; nu de trei şi nici de zece.

Să ne imaginăm un regizor ţinut să respecte astfel „litera" textului, oricare ar fi acel text şi oricine îl va fi scris. Un regizor obligat să păstreze corul în Simfonia a IX-a şi orga în Fugile lui Bach – atunci cînd regizorul învaţă la şcoală şi se convinge în viaţă că piesa este ceva ce nu există (ori există fraudulos şi inutil) în afara spectacolului său, chiar dacă pe el îl cheamă Vasilică Gheonoaie, iar pe autorul piesei, William Shakespeare; sau I.L. Caragiale; sau Molière; sau... Ceea ce crede regizorul de teatru că trebuie să facă este să ia piesa şi, înainte chiar de a o citi, să se informeze cum au montat-o alţii pînă atunci, pentru ca el să o monteze exact pe dos. Regizorul de teatru, indiferent cine e şi ce activitate profesională are în urmă, nu porneşte la treabă cu gîndul să „urce" piesa pe scenă, ci cu intenţia să o folosească în chip de materie primă pentru confecţionarea piedestalului pe care se va urca el însuşi, fără actori şi scenograf – deşi ăsta poate (căci ştie) de multe ori să-l salveze, salvînd „faţa" spectacolului; de actori, în schimb, cu mici excepţii, nu se împiedică el. Pe scurt, regizorul de teatru este cel mai artist dintre toţi artiştii, ba, uneori, este singurul artist din împrejurimi; în plus, este stăpînul absolut al spectacolului.

Toate acestea sînt valabile pentru România, fiindcă în celelalte ţări (în ţările normale) să aibă „viziuni" asupra textului – adică să-l taie, să schimbe replicile ori personajele, să inverseze scenele etc. – şi să-i domine pe actori, precum stăpînii pe sclavi, li se îngăduie doar cîtorva regizori, numiţi îndeobşte artişti sau, eventual, genii. Iar această îngăduinţă vine – cînd vine – nu numai de la critică, dar şi de la un număr de organisme care se ocupă (de exemplu) cu ocrotirea operei scriitorului, chiar dacă acela nu mai trăieşte; sau mai ales dacă nu mai trăieşte. La noi însă, simplul fapt de a-l întreba pe un regizor cum are de gînd să însceneze piesa este socotit o ingerinţă grosolană în „viziunea" lui creatoare, chiar şi atunci cînd cel care pune întrebarea este directorul teatrului – şi furnizorul banilor. La noi, regizorul regizează ori nu, dar de condus, sigur conduce.

Interesant este că, luat pe negîndite la întrebări pe teme teatrale, un spectator normal tot de numele lui Shakespeare îşi aduce aminte. Sau, mă rog, de-al lui Caragiale.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN UNArte 8

programulcantemir.ro
Cantemir
SESIUNE DE PREZENTARE

Sunt invitaţi: artişti, reprezentanţi ai ONG-urilor şi instituţiilor publice din domeniul culturii, jurnalişti şi toţi cei interesaţi de modalitatea de depunere a proiectelor în cadrul acestui program de finanţare.

Locaţie: Galeria UNA, str. G-ral Budişteanu 10
Data: miercuri, 27 iunie 2007
Ora: 11.00

24FUN OBSERVATOR CULTURAL DILEMA VECHE rfi Ziarul de Iaşi Time Out HotNews

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Linişte şi pace

● **Jarvis Cocker, *Jarvis*, Rough Trade, 2007.**

Dacă n-aţi dat prea mare importanţă la ce se ascunde dincolo de aparenţa strălucitoare, estivală şi simpatică a unor melodii precum „Common People" şi „Disco 2000", aţi ratat cu siguranţă întîlnirea cu unul dintre cele mai importante şi, fie spus, esenţiale fenomene britanice din muzica anilor '90, grupul Pulp. Şi nu doar că, la adăpostul acestor două hituri, aţi fi descoperit un album, *Different Class*, suficient sieşi pentru a ţine locul unui tur complet al mentalităţilor şi perspectivelor cosmopolite de sfîrşit de secol XX, dar, cu puţintică răbdare şi o minimă investigaţie, aţi fi aflat că, plimbîndu-vă înainte şi înapoi în jurul anului 1995, piese ca „Babies" sau „Razzmatazz" de pe *His'N'Hers* sau „This Is Hardcore" sau „Help the Aged" de pe *This Is Hardcore* au toate şansele să vi-l fixeze pe Jarvis Cocker, textierul, vocalul şi principalul compozitor al trupei, drept un exponat de bază în menajeria cu personalităţi nu doar frecventabile, ci cît se poate de autentice a unei lumi aflate într-o oarecare criză de aşa ceva. Înzestrat cu o ironie care a ştiut să nu refuze blîndeţea, cu un umor subtil ce i-ar fi asigurat oricînd o carieră de prestigiu în *stand-up comedy*, Cocker şi-a luat adio de la Pulp în 2001, odată cu mai puţin mediatizatul, dar la fel de consistentul album „We Love Life". A urmat, cum era şi firesc, o perioadă de linişte şi pace, în care fanii împătimiţi au avut tot timpul din lume pentru a regreta această despărţire, iar cei ocazionali să mai suporte acea cură periodică de „Common People" şi „Disco 2000". Pe de altă parte, în acest univers degrabă devorator de staruri, refrene şi personalităţi, cinci ani – dacă nu te numeşti Rolling Stones sau Bob Dylan – sînt, în general, echivalentul unei eternităţi. Unde mai pui că schimbarea de secole şi de milenii riscă mai întotdeauna să coboare cortina şi să trîntească uşile în nasul celor care întîrzie un pic mai mult să-şi facă simţită din nou prezenţa. Dacă mai adăugăm la aceste date şi faptul că Jarvis s-a aventurat pentru prima oară fără plasa de rezistenţă a colegilor de la Pulp şi că, implicit, a fost nevoit să schimbe foaia pentru a nu fi băgat în aceeaşi oală cu doamne sau domni precum Banks, Doyle, Senior, Mackey şi Webber, acest prim disc solo a fost nevoit să dea socoteală nu doar compoziţiilor în sine, ci şi acelei prejudecăţi care spune că un vocal, odată ce şi-a părăsit stabilimentul de grup, doar cu mici excepţii va reuşi să se descurce ca în vremurile de altădată.

Ei bine, dacă există un lucru cert care se poate rosti despre Jarvis Cocker, odată cu lansarea acestui disc, este că, parafrazînd o replică celebră a briliantului Adrian Mutu, „umorul nu i-l poate lua nimeni". Dacă renunţăm la parafrază, vom ajunge direct la citatul din Mutu şi la alt lucru la fel de sigur ca celălalt: „(nici) talentul nu i-l poate lua nimeni". Odată ce am stabilit că în privinţa umorului şi a talentului nu poate fi nimic de făcut, ele fiind posesii sigure ale domnului despre care vorbim, propun să trecem mai departe şi să ajungem la stadiul concret al analizei mai aprofundate. Examinate bucată cu bucată, toate piesele acestea, care alcătuiesc un album de debut, indică fără dubii marca unui compozitor experimentat. Jarvis Cocker – poate din motive de solitudine, poate pentru că şi el, ca noi toţi de altfel, îmbătrîneşte – ţine să se recomande drept un ins matur şi aşezat, nu riscă să se aventureze prea departe şi pare să-şi cînte progeniturile cu un aer mulţumit, tihnit, vag conformist. La nivelul acesta imediat nu sînt prea multe chestiuni de reproşat sau detalii care să fie anapoda. Privit din ansamblu însă, edificiul tinde să se amestece printre alte clădiri vecine, poate mai şui şi mai instabile, dar cu siguranţă mai strălucitoare şi mai extravagante. Nu e nimic memorabil aici, nu e nimic care să agaţe un public tînăr care nu a prins anii de glorie Pulp. Pentru cei care au avut de-a face cu vremurile acelea, întoarcerea lui Cocker este însă tot ce poate fi servit mai în linişte şi mai în pace anul ăsta. Prietenii ştiu întotdeauna de ce.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Adolfo Bioy Casares, *Dintr-o lume în alta*, traducere din spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2007.**

E proza de rămas-bun a lui Bioy Casares: senină, lapidară şi parodică, ironizînd hîtru melodrama şi SF-ul. Mişcarea este cea a unui vis vioi, fără zorzon şi fără ceţuri, povestit cu simplitatea marilor edificaţi. Maestrul acesta într-ale fantasticului, aventurii şi – în textele scrise alături de Borges – într-ale ghiduşiilor poliţiste aşterne cuvintele ultimei sale nuvele de parcă ne-ar flutura din mînă, zîmbindu-ne liniştit şi complice. Are atîta încredere în umorul nostru, încît simţi că-ţi dau lacrimile.

Povestea este a unei iubiri pămînteşti dintre o ea (Margarita) care-şi dă „ultimul examen de astronaut" şi un el ziarist (Javier). Relaţia lor frizează fericirea, şi chiar ar atinge-o de n-ar exista două mici hibe. Una ţine de faptul că Margarita ar vrea uneori ca Javier să fi apărut în viaţa ei „ceva mai tîrziu". Cealaltă vine dintr-o întîmplare petrecută la cinematograful „Astral" din Buenos Aires, unde Javier o vede pe Margarita în compania altui bărbat. Situaţia se va rezolva la modul extraterestru, cei doi pornind într-o expediţie interplanetară, cu o navă de tot hazul (şi cu un bagaj al lui Javier nu mai puţin nostim: „două costume, unul de iarnă şi altul de vară..., trei pijamale, trei cămăşi..." etc.). Oraşul nepămîntean în care descind e populat de nişte fiinţe-păsări şi multe pătanii îi aşteaptă aici, pînă ce se vor regăsi unul pe altul – „ceva mai tîrziu" (cum voia ea) şi în cinematograful „Astral" de acolo (cum i-ar fi plăcut lui, încă de pe Pămînt).

Ai zice că totul e desenat de un copil nerăbdător: şi decorul, şi figuraţia, şi periplul acestor doi îngeri hărţuiţi de păsări. Bioy Casares avea însă 84 de ani cînd a publicat *Dintr-o lume în alta*. Iar la un an după aceea, în 1999, avea să plece el însuşi, urmîndu-şi vorba din titlu.

Marius CHIVU

feedbook

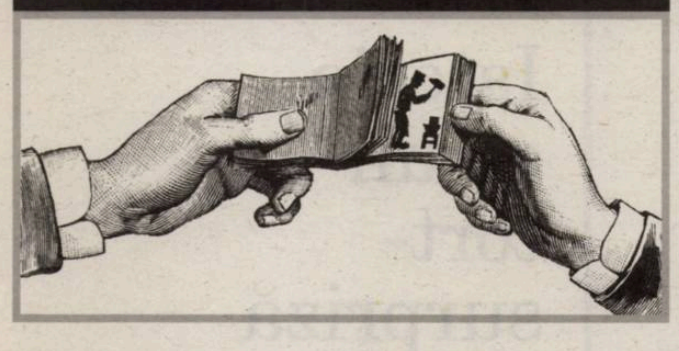

Lumea înainte şi după Caragiale

● **Ioana Pârvulescu, *În Ţara Miticilor. De şapte ori Caragiale*, Editura Humanitas, 2007.**

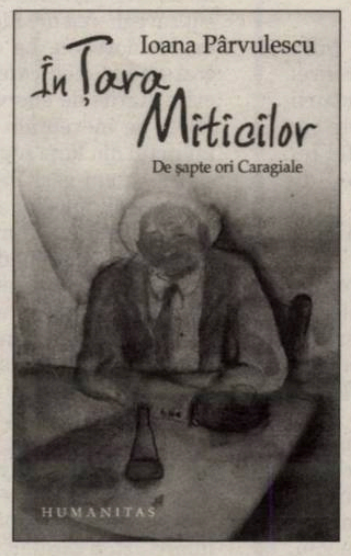

Cine nu ştie fraza lui Lovinescu în care acesta spunea că opera lui Caragiale nu va trece proba timpului, că-şi va pierde actualitatea, iar asta repede, după primul război mondial!? De neimaginat, astăzi. Nu doar că teoreticianul mutaţiei valorilor estetice s-a înşelat (de altfel, nici Călinescu nu era foarte departe), dar Caragiale are cea mai lungă, mai frumoasă şi mai vie posteritate din toată literatura română. Se pare că ultima lui contestare s-a consumat în 1935 şi nimeni nu mai ţine minte numele aceluia. Scriitor de satiră la începutul secolului trecut, precursor al absurdului imediat după război, anticipînd retorica comunistă sau comportamentele politice postdecembriste, Caragiale a putut fi adaptat actualităţii oricărei epoci. Numai că în acest îndelung proces de reinterpretare şi, mai ales, de supra-actualizare nimeni nu a mai fost preocupat să-l restituie pe scriitor propriei epoci. Acum cîţiva ani, pornind de la analiza felului în care a fost pus în scenă de regizorii ultimelor decenii (Visarion, Pintilie, Tocilescu, ulterior şi Măniuţiu), Nicolae Manolescu se arăta oarecum dezamăgit de „imaginea distorsionată" a lui Caragiale.

Cele şapte scurte eseuri ale Ioanei Pârvulescu reprezintă tocmai o astfel de încercare de declişeizare şi, implicit, de reîmprospătare a lui Caragiale printr-o privire critică eliberată de orice miză şi teză ideologică, reîntoarsă la texte şi atentă, mai ales, la contextul epocii scriitorului. Căci preocuparea pentru reconstituirea mediului istoric, social şi cultural din ultimele două cărţi *(Întoarcere în Bucureştiul interbelic* şi *În intimitatea secolului 19)* a lărgit perspectivele, a lămurit multe necunoscute şi a scăpat-o de orice influenţă a precedenţei critice. Ioana Pârvulescu a reinventat, practic, documentarea literară, reuşind să facă dintr-un gen aproape academic, oricum specializat, anost şi rigid, un gen capabil să dea best-seller-uri. Puţină istorie (literară), puţină sociologie, studii culturale şi de viaţă privată, subtile interpretări critice, totul scris cu umor şi, mai ales, cu talent literar, trecînd dincolo de informaţie şi de documente, ataşîndu-se de personaje cu multă înţelegere, aceasta este formula care îi permite Ioanei Pârvulescu să se strecoare cu dezinvoltură şi cu un ochi proaspăt pe poteci ultrastrăbătute.

În Ţara Miticilor înseamnă, aşadar, şapte plimbări critice prin pădurea locurilor comune care a crescut în jurul lui Caragiale. Ioana Pârvulescu se detaşează de istoria receptării şi, deşi restaurează pas cu pas lumea scriitorului, eseurile ei nu sînt, şi nici nu se vor făţiş polemice. Motivaţia pare mai degrabă una de ordin personal, sentimental. Pledează pentru un Caragiale ficţionar a cărui excelenţă şi supravieţuire literare se datorează nu „documentării", ci felului în care acesta a ştiut să-şi recompună epoca pe hîrtie. Ioana Pârvulescu îl scoate, cu pertinenţă, pe Caragiale de sub tirania actualităţii perpetue, pentru a-l apropia de literatură. Un gest aparent mic, dar cu o miză uriaşă.

Cine este, de fapt, Mitică? Se pare că modelul real ar fi fost un anume Matheescu din Sinaia, proprietarul firmei „Matheescu, coloniale şi delicatese", iar primul cuplu de Mitici, Lache şi Mache (copişti, ca şi Bouvard şi Pécuchet, pe care îi preced cu cîţiva ani), au apărut în 1877, în nuvela „Claponul" pe care Ioana Pârvulescu o vede ca pe o parodie. Tipologiei lui Mitică (un personaj mai uman decît s-a crezut şi mai artificial decît a fost perceput) îi urmează un capitol care ni-l arată pe Caragiale cum „îşi confecţionează un blazon original: moftul". Ideea că „moftul" era în răspăr cu epoca schimbă radical percepţia asupra „lumii lui Caragiale". Imaginea familiei (soacră inocentă, bărbat informat, ubicuu, „numai acasă nu"), certurile (amiciţia e „o prietenie fără tradiţie", amicul, „parvenit al prieteniei" – splendide formule), copiii (băieţi mofturoşi – niciodată fetiţe – „cel mai puţin dispuşi la compromis", nerostind vreodată cuvîntul „tată"), toate acestea alcătuiesc „viaţa ca moft", tema fundamentală a schiţelor şi a comediilor lui Caragiale. Şi dacă viaţa e moft, atunci lumea nu poate fi decît o gazetă. Mitică este un potenţial colaborator sau chiar gazetar. Precum Caragiale însuşi, de unde şi descoperirea că în multe cazuri există o punere în abis: lumea-gazetă se autocomentează şi este/devine o comèdie. Iar toate acestea vin să explice şi decizia scriitorului de a se exila la Berlin: „Scrisul său devine un exerciţiu de exorcizare ratat... Trăia într-o lume ca o gazetă. Ştia toate variantele lumii de comèdie...".

La finalul cărţii demonstraţia de o simplitate aproape sfidătoare a Ioanei Pârvulescu este deja încheiată: Ţara Miticilor nu e România contemporană lui Caragiale, ci România mofturilor, din gazetele şi din spectacolele vremii, o Românie deopotrivă (şi suficient de) reală şi (de) literară pentru ca noi să nu mai putem alege lumea de dinainte de lumea de după Caragiale. Aşa se explică longevitatea, deschiderea, disponibilitatea operei caragialene, nu prin fidelitatea faţă de propria epocă, nici prin „vizionarism", ci prin transfigurarea extraordinară care face ca noi, astăzi, să ne „recunoaştem" şi să avem impresia că trăim tot în „lumea lui Caragiale". Nu Caragiale ne-a „văzut" pe noi, noi vedem prin Caragiale datorită simţului său (enorm & monstruos) al observaţiei. Foarte puţin contemporan cu oamenii şi cu spiritul secolului 19, Caragiale a fost pragmatic, egoist, cinic, solitar, adaptabil, fără idealuri. Relativa lui inadaptabilitate dublată de geniul literar au transfigurat o lume care niciodată n-a mai fost văzută ca *înainte*. Numai ca *după*.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● „Centenar Mihail Sebastian, 1907-2007", o ediţie specială a *Realităţii evreieşti* (nr. 275-276, 1-31 mai 2007). În montajul eminentului istoric literar Geo Şerban, un florilegiu tulburător al celor mai semnificative articole scrise în presa română, atunci, la înmormîntarea lui Sebastian, în mai '45. De la C. Vişoianu, Perpessicius, Camil Petrescu, la Al. Rosetti, Anton Bibescu, Teodorescu-Branişte – o senzaţie puternică de eveniment trăit în direct, sintetizat fulgerător de D.I. Suchianu în *Viaţa Românească:* „...la Cimitirul Filantropia, s-a întîmplat un fel de minune. Mihail Sebastian îşi primea acum, de la contemporanii săi, toată emoţionanta stimă pe care o meritase în timpul vieţii. N-a fost o înmormîntare ca toate celelalte... Veniseră aduşi de un sentiment obscur de reparaţie". O ediţie specială, o ultimă oră de pus ca epilog la *Jurnal*. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

O personalitate

● ***Monstrul* / *Gwoemul* / *The Host* (Coreea de Sud, 2006), de Joon-ho Bong.**

Primul lucru pe care aş vrea să vi-l spun despre *Monstrul* este că e unul dintre cele mai imaginative, mai spirituale şi mai graţioase filme din cîte s-au lansat şi se vor mai lansa anul acesta pe ecranele noastre. Asta e. Asta voiam să vă spun neapărat. Altceva? Altceva: nu-l rataţi. În rest? În rest bine, mulţumesc de întrebare. Poftim? Subiectul? Ah, da, subiectul. Sigur, subiectul. Trebuie să vă spun şi subiectul. Dacă trebuie, trebuie. Păi, să vedeţi, subiectul e această creatură mutantă care se formează în rîul Han din Seul, ca urmare a poluării, şi care la un moment dat iese din apă şi începe să mănînce oameni. Ăsta e subiectul. E un subiect. Imaginaţia, spiritul şi graţia sînt în tratare.

Comparaţi secvenţele introductive din *Jurassic Park* (trasul cabotin de timp, dezbaterile sforăitoare despre ştiinţă şi etică, dinozaurii întîrziind ostentativ în culise ca nişte dive supraevaluate) cu cele de-aici: în prima secvenţă (plasată în anul 2000), nişte chimicale sînt deversate în rîu; în secvenţa a doua (plasată în 2002), nişte pescari prind o gîgîlice dubioasă („Cîte cozi o avea?") şi o scapă; în secvenţa a treia (2004), un sinucigaş stă pe un pod în bătaia ploii şi se holbează îngrozit la ceva ce-l aşteaptă în apa învolburată de la picioarele sale; şi, în secvenţa a patra (2006), creatura iese deja din întuneric. Partea cea mai bună este că nici nu iese din întuneric (după cum nici muzica nu face „bau!"), ci, pur şi simplu, vine ţopăind pe promenadă într-o zi cu soare, cînd rîul e plin de bărcuţe şi pe mal e plin de oameni care fac plajă şi mănîncă friptură de caracatiţă. Dincolo de şoc, există ceva simpatic în această apariţie şi acel ceva rămîne acolo pînă la sfîrşitul filmului lui Joon-ho Bong; un simţ al comediei şi un simţ al frumosului sînt mereu la lucru în compoziţia cadrelor, oricît de *horror* ar fi ele. Atunci cînd monstrul prinde o fetiţă în coada lui ca un tentacul şi o saltă din cadru, camera rămîne pe loc o secundă sau două, suficient cît să remarcăm un porumbel care trecea şi el pe acolo, oarecum derutat de toată agitaţia. Cît timp se încurcă pe uscat, mişcările monstrului par uşor dezarticulate, inefabil comice (pare să aibă mai multe membre decît poate coordona), dar atunci cînd plonjează în rîu arată la fel de graţios ca un delfin – pînă cînd atinge apa, cu un pleosc care, printre atîtea bărcuţe în formă de lebădă sau de răţuşcă, îl face din nou comic. Pe scurt, e un monstru cu o personalitate originală, ceea ce nu e deloc uşor de creat. Bîrlogul lui e într-un fel de puţ – o *oubliette* în toată regula – din sistemul de canalizare al oraşului şi acolo o duce pe fetiţa răpită (A-sung Ko). Aceasta se adaptează destul de bine la situaţie şi chiar învaţă să aprecieze unul dintre cele mai scîrboase obiceiuri ale gazdei – acela de a-i regurgita pe nenorociţii care momentan nu-i încap în stomac, pentru a-i mînca mai tîrziu. „Fă ca de data asta să fie cineva cu un mobil funcţional!", se roagă ea atunci cînd monstrul se întoarce de la una dintre numeroasele lui crăpelniţe. Există chiar şi un moment de tandreţe (dar nu tandreţe spielbergiană de tip cuţu-cuţu, ci ceva complet misterios şi chiar de-aceea tulburător) în relaţia monstrului cu ea – în felul în care o prinde în tentacul şi o repune uşor pe pămînt atunci cînd ea, crezîndu-l adormit, încearcă să scape; după care rămîn aşa, într-un fel de armonie fragilă, insuportabilă, el prefăcîndu-se în continuare că doarme, ea neîndrăznind să se mai îndepărteze. În acest timp, familia ei o caută (a apucat să le dea un telefon) şi autorităţile caută familia pentru a o pune în carantină, căci a venit în contact cu monstrul, iar acesta ar putea fi gazda unui virus periculos. Există un element de anarhism burlesc în viziunea filmului asupra autorităţilor – în cel mai bun caz, ele nu fac decît să stea în drumul oamenilor – şi burlescul dă în comedie paranoidă în momentul în care autorităţile se apucă să-l opereze pe creier pe tatăl fetiţei (Kang-ho Song), închipuindu-şi că virusul e acolo. (De fapt, *sperînd* că virusul e acolo: pînă acum n-au găsit nimic la nimeni şi, dacă virusul nu există ar însemna că au alarmat publicul degeaba.) Ironia este că cel operat pe creier a fost întotdeauna, pentru tatăl şi pentru fraţii săi, „ăla mai slab la minte"; e un erou remarcabil de non-*cool* (de fapt, singurele persoane *cool* din familia lui de *sitcom* sînt fetiţa răpită şi mătuşa ei – o arcaşă de performanţă). Ironia ironiei este că, impulsionată de disperare, mintea lui devine aberant de puternică – imună la anestezice, la burghie înfipte în creier, la orice. Pe scurt, tipul devine *cool* pentru înfruntarea finală, care e o frumuseţe. Cînd a venit şi rîndul arcaşei să arate ce poate, am realizat că nu mă mai simţisem atît de bine de la ultima mea reîntîlnire cu secvenţa aceea din *Aliens* – tot ce-a dat Hollywoodul mai apropiat de tragedia greacă – în care Sigourney Weaver îi cere reginei extraterestre s-o lase în pace pe fetiţa ei. *Monstrul* nu e chiar acolo, dar e *într*-acolo.

trecerea prin reviste

Pana mea, încă o revistă...

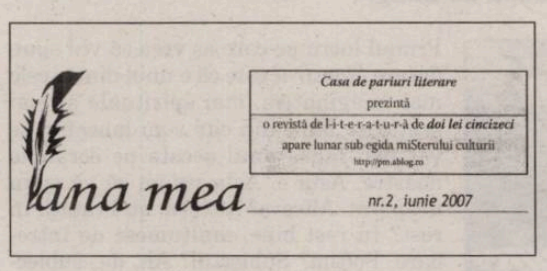

Un semn în plus că literatura românească este tot mai încăpătoare, mai variată şi mai dinamică este şi faptul că, în ciuda lipsei de audienţe publicistice (reduse, în cea mai mare parte, tot la fondul comun de scriitori-cititori), încă mai apar reviste. Cea mai nouă revistă de literatură este *Pana mea*, un fel de *Şi Mai Noua Literatură*, în măsura în care vîrsta scriitorilor care colaborează aici pare să nu aibă limite inferioare, mulţi dintre aceştia fiind debutanţi (sau nici măcar) şi, în majoritate, poeţi. Ca să preiau un clişeu de marketing, *Pana mea* (un alt proiect aparţinînd neobositului Un Cristian) este o revistă literară de nişă: scriitorii foarte tineri scriu despre ei înşişi, îşi afişează e-mail-urile, au blog (http://pm.ablog.ro), sînt înfrăţiţi cu revista web *tiuk*! într-o încercare de a fluidiza cît mai mult comunicarea dintre ei şi cititori/alţi scriitori. *Pana mea* este, dacă vreţi, interfaţa de hîrtie a unui site literar unde scrie şi este invitată să scrie junimea literară a momentului. Marele neajuns al revistei este că pare o revistă făcută de ei pentru ei, cumva autosuficientă, dar să nu fim cîrcotaşi, este o revistă de generaţie şi, cel mai important, lucrurile demne de citit sînt mai multe şi mai atractive decît în revistele literare consacrate (avem în acest moment cîteva zeci de reviste literare fantomă, moarte de mult şi lăsate să bîntuie prin peisajul ruinat al publicisticii culturale).

Iată ce am citit cu plăcere în nr. 2, pe iunie: ancheta „De ce migrează autorii de la o editură la alta?“, împărţită în două: pentru editori şi pentru scriitori consacraţi şi nedebutaţi (editorii ar trebui să citească cu atenţie ce spun scriitorii care, însă, ar trebui să fie ceva mai destinşi şi mai puţin fataliştii, că doar sînt tineri, ce pana mea!), topuri ale blogurilor literare (citez din articolul lui Constantin Vică: „Scriitorul fără editor este un blogger pierdut. Trecînd în mediul digital, el uită să-şi *asigure* textul, intervenţiile. Da, despre proprietatea intelectuală este vorba şi despre multiplele moduri de a licenţia un blog. Mulţi nici nu-şi dau seama că-şi asumă responsabilitatea pentru ce scriu, dar ceea ce scriu nu e în proprietatea lor. Ci a celui ce le oferă spaţiul de exprimare. Sau pică automat în domeniul public, de unde oricine poate extrage orice şi îl poate trece în proprietatea personală. Dacă mîine aş edita un roman din ceea ce citesc pe bloguri, m-aţi da în judecată? Poate da, dar nu veţi cîştiga.“), ultimele două scurte interviuri (cel puţin aşa spune poeta) ale Angelei Marinescu (de citit măcar fragmentul în care vorbeşte despre relaţia cu Mariana Marin), proză de Ştefania Mihalache (mai bună decît romanul de debut) şi de Alexandru Vakulovski (tot aia), poeme de Marius Ianuş, Dan Sociu, hose pablo ş.a., cronici de Bogdan Creţu şi Cosmin Ciotloş (atenţie la băieţii ăştia, sînt buni), o scrisoare pentru Sorin Stoica a Ioanei Morpurgo (din păcate, spiritul minunatului scriitor care a fost Sorin Stoica deja s-a pierdut, acel amestec de generozitate, toleranţă, talent, umor, bun-simţ şi modestie pare astăzi o imposibilă ciudăţenie), continuă topurile cărţilor de proză şi de poezie românească (pe decenii) alcătuite de scriitori (în acest număr, Octavian Soviany şi Radu Vancu), un interviu inedit cu Gheorghe Crăciun luat de M. Vakulovski în iarna lui 2001, cu multe afirmaţii pe care scriitorul şi le-a revizuit între timp. (**M. C.**)

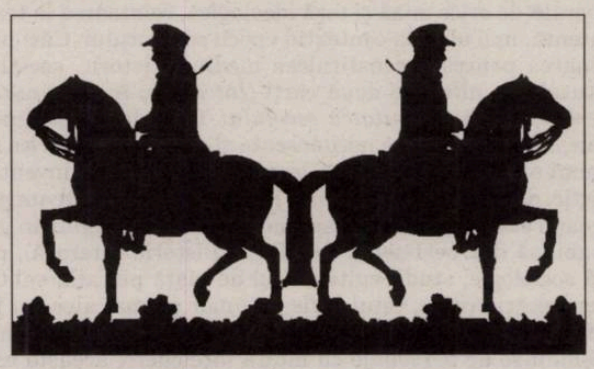

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Un adjectiv în atenţia lui Andrei Pleşu

Toate deceniile fiind obsedante, pe mine, în ultimul, din '97 pînă azi, mă chinuie următoarea întrebare de o gravitate covîrşitoare: de ce nu mai avem mucaliţi? Ca şi atîtea şi atîtea specii ale naturii umane, şi mucaliţii sînt pe cale de dispariţie. Mă doare cumplit. Fireşte că, înainte de toate, m-am dus la *DEX*, să mi se definească noţiunea, altfel nu pot lucra; nimic pe lumea asta nu-i mai important, din punctul meu de vedere, ca *DEX*-ul. Acolo scrie aşa:

„Mucalit – cel care, sub o aparenţă serioasă, e plin de haz; ghiduş, poznaş.“

Trebuie să fiu sincer: de la bun început, definiţia nu m-a mulţumit. Fiindcă, la noi, unde forma nu are decît un singur fond (cel caragialian), aparenţa se confundă cu esenţa şi asta distruge orice haz; redusă la esenţă, lumea e curat tragică, iar tragicul azi – precum s-a stabilit de la Napoleon încoace – e politica. Dar sînt oare politicienii noştri tragici? Te umflă un rîs! Ghiduşi? Poznaşi? Inutil să fim serioşi...

De curînd – mulţumită acestui referendum pe cît de constituţional pe atît de hulit – am găsit, sînt convins, cuvîntul care exprimă şi adevărul, şi fenomenul. Cuvîntul nu e în *DEX*. Dl Andrei Pleşu, cea mai înaltă autoritate în domeniul adjectivelor, nu ştiu să-l fi folosit. Bolnav cum sînt în patima de a citi textele din cutiile medicamentelor, l-am găsit acolo, bulversant de exact: anxiogen! Adică provocator de anxietate, de angoasă, de mare îngrijorare, de intensă tulburare nervoasă, într-un cuvînt cît mai scurt: stres.

De dimineaţa pînă seara – acel spaţiu de timp care pe vremuri chema imediat rima: „frumoase versuri scrie ţara...“ – m-am uitat îndelung şi am ascultat totul, din ce în ce mai limpezit la minte.

Preşedintele e anxiogen pe faţă, non-stop, chiar cînd rîde.

Prim-ministrul e un anxiogen ceva mai subtil, dar cu spor.

Guvernul, cu cît se vrea mai puţin anxiogen, cu atît e mai nereuşit.

Opoziţia – oriunde s-ar plasa, la putere sau invers – emană anxiogenie între 98 şi 99%.

Moderatorii – oricum i-ar chema... – „nu se există“ dacă nu sînt anxiogeni.

Filosofii nu fac sens dacă nu angoasează politic.

Reclamele cele mai idilice – de la asigurări la detergenţi – au un sîmbure anxiogen.

Prima pagină a oricărui ziar e de neconceput fără o bombă anxiogenă.

(B)analiştii politici au laptop-urile şi dosarele încărcate de anxiogenie.

Ziariştii nu au nume dacă nu scriu cît mai anxiogen cu putinţă.

Oligarhii şi săracii,

arbitrii şi cotonogarii (în fotbal),

nostalgicii şi antinostalgicii (în cimitire şi biserici),

toţi fac o politică mai mult sau mai puţin anxiogenă

(aşa cum o admiratoare îi spunea lui Florin Piersic că are „ochii unul mai frumos decît altul“).

În esenţa fără de aparenţă, cine nu e anxiogen nu e serios.

Mai mult: dacă există o tagmă detestată, aceasta este, categoric, a celor „poznaşi, ghiduşi“... (De cînd nu aţi mai spus cuiva aşa?) Ei sînt nişte nenorociţi, nişte neserioşi, nişte anormali, nişte inconştienţi, nişte diversionişti, nişte apolitici. Mai ales apolitici. Care – mă înţelegi? – nu au nici un haz! Au în schimb haz anxiogenii: hazul lor e injurios, murdar, trivial, mitocănesc, parlamentar şi constituţional, violent şi fără maniere.

...De ani de zile duc dorul ultimului mucalit pe care l-am întîlnit, cîndva, la o gală de box, undeva, la un circ din Bucureşti. Doi grei, foarte grei şi semizei se băteau cu o energie apocaliptică, de ţîşnea sîngele pînă pe cămaşa albă a arbitrului; deodată, unul dintre noi, spectatorii entuziasmaţi de calitatea spectacolului, s-a ridicat brusc şi a plecat, aruncîndu-ne peste umăr un: „Dă-i în mă-sa, că sînt înţeleşi!“. Printre răcnetele celor din jur, eu l-am auzit şi l-am binecuvîntat: avea un haz enorm sub aparenţa dezgustului. Zilnic, în faţa televizorului, urmărind boxul dintre Palate şi Parlament, am reacţia aceluia, dar nu mă ridic din fotoliu. Fiindcă mă simt tot mai anxiogen. Aici am ajuns.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Istoria ca un tort-surpriză

1991-1992

Prin lume: Destrămarea URSS. Se lansează satelitul european de teleportare, ce permite observarea zi şi noapte a pămîntului. Războiul din Golf. Războiul din Iugoslavia. Prima hartă a unui cromozon uman întreg 21 şi a cromozomului Y. *În ţara mea:* consolidarea regimului democratic Ion Iliescu, fost ministru al lui Nicolae Ceauşescu, marginalizat în funcţii de rangul al doilea. *În familia mea:* „Eu trebuie să mă limitez în acest caz numai la ceea ce tu, Eugen, nu ştii. În iarna anului 1991-1992, M. a fost o perioadă de aproape două săptămîni, sub supravegherea dr. Lidia Gheorghiţescu, precum şi a dr. Moldoveanu. La externare i s-a recomandat un tratament medicamentos, recomandîndu-i-se să evite stările de enervare. Parcurgînd furtunosul an 1992, ne îndreptăm spre toamnă, cînd a survenit infarctul din luna septembrie. Am avut atunci marea şansă că am găsit la domiciliu pe dr. Moldoveanu, care a venit imediat acasă, i-a acordat primul ajutor, folosind pînă a ajuns la spital un stimulator tip deponit. La spitalul din Fundeni, în timpul cît a fost internată, s-a bucurat de atenţie, eu am avut grijă ca totul să se desfăşoare corespunzător. La externare a fost programată pentru control pentru data de 18 nov. 1992. În preziua programării, adică pe 17 nov., în timpul serii i s-a făcut din nou rău, şi-a smuls stimulatorul deponit şi l-a aruncat. Din păcate, n-am mai avut altul... am plecat la spital cu o maşină a unui vecin, şi am ajuns la medicul de gardă, care după numeroase încercări nereuşite a declarat că nu mai poate face nimic. Cauza decesului – un nou infarct, stop cardiac. Am simţit că mă prăbuşesc de durere. Şi-am telefonat, ne-am întîlnit şi ţi-am spus atunci că nu suport accentuarea acestei dureri. Făceam eforturi disperate să mă împac cu inevitabilul. Atunci şi astfel, am recurs la acel gest disperat, prin care noi amîndoi am fost lîngă dînsa, pînă în ultima clipă.“

2004

În lumea mea. Marţi, octombrie: „Sînt Victoriţa, Genuţu! Te-am ţinut în braţe cînd erai mic! Cînd treci pe la mine să vorbim?“. M-am întors în blocul placat cu mozaic verde al copilăriei mele din Bucureşti. Eu, Genuţu, cel care nu gîndeşte prea tare, cu posteriorul bombat, cu capul înaintat din corp, mă întorceam în blocul N3, în formă de V. Acela, din dreptul staţiei de tramvai „Voluntarilor“, din bulevardul Ion Şulea (luptător comunist), azi Camil Ressu (pictor). Acolo unde locuisem pînă în 1987, la numărul 31, scara 2, etajul 6, apartament 80. Soneria şi acum e aceeaşi, cea dată de stat la facerea blocului. Neagră. Pe uşă, şi acum ca-n-totdeauna, nu este trecut nici un nume. Pe vremuri, oricum, oricînd îţi deschidea Meri, te invita în bucătărie. În surdină, de pe dulapul roşu, radioul negru Albatros cînta, vorbea: *Unda veselă, Radiojurnal, De toate pentru toţi, O melodie pentru fiecare, Program de doliu naţional, Cine ştie cîştigă!*. Mama asculta în surdină. Cîntecele şi vorbele oficiale au însoţit taclalele la ţigară şi cafea, rareori nechezol, ale mamei mele cu tanti Tanţa, tanti Victoriţa, Florenţa, tanti Sanda, tanti Canale, tanti Nuţi, tanti Lenuţa, naşa Monica şi nenea Cornel, tanti Tibi şi Florin, tanti Paula şi nenea Florian, tanti Margot, tanti Sila şi tanti Angela, Ileana, Ica de la Strehaia, Lidia de la Piscu Vechi. Cu nenea Scînteie de la Miliţie şi cu nenea Conac de la Securitate trecea dincolo, în sufragerie. Acolo era televizorul pe măsuţă: *Reflector, Cerbul de aur, Telejurnal, Album duminical, Cascadorii rîsului,* filme artistice şi seriale: *Cei trei muşchetari, Poldark, Tarzan, Daktari.* Sub televizor, stătea cartea de imobil, registrul locatarilor de pe scară.

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Uniforme vechi, delincvenţi noi.*** Deşi nu există o directivă, Uniunea Europeană a recomandat ţărilor membre ca uniforma poliţiştilor să fie de peferinţă bleu, şi nu kaki, cum era pînă acum, bleu fiind o culoare mai prietenoasă şi mai puţin milităroasă. Dar Primăria din Berlin, fiind falită, nu avea de gînd să pună în practică această modificare şi s-a gîndit să tragă un folos de pe urma faptului că se va renunţa la o mare cantitate de uniforme kaki. Inspectorul-şef al poliţiei municipale a trimis un memorandum urgent landurilor mai bogate, prin care le informa că „dacă i se vor trimite, poliţia din Berlin va accepta cu recunoştinţă uniformele noi sau uzate, deoarece deocamdată nu există planuri pentru a schimba culoarea uniformei poliţiştilor din Berlin". Costurile poştale ar urma să fie achitate de cei din Berlin. Au început să vină uniforme din toată ţara, dar Bodo Pfalzgraf, şeful sindicatului poliţiştilor, a declarat tabloidului *Bild* că acei poliţişti care au primit uniforme second-hand se consideră umiliţi, ei înşişi se simt persoane de categoria a doua. În ziarul britanic *Guardian,* de unde am preluat informaţia, nu reiese dacă şi delincvenţii capturaţi de poliţiştii în uniforme vechi se simt neglijaţi din această cauză.

● ***Un copil, cinci copii...*** Se ştie, din 1980, China aplică foarte sever, în materie demografică, politica singurului copil. Femeile care încalcă regula sînt adeseori sterilizate, alteori se aplică amenzi substanţiale. Sînt exceptate familiile minorităţilor naţionale (ameninţate cu dispariţia, dacă se aplică politica unicului copil) sau unele familii din mediul rural. Această politică nu este acceptată fără murmur şi, adesea, oficialii veniţi să colecteze amenzile au întîmpinat rezistenţă, automobile incendiate, imobile oficiale distruse. Dar există şi mijloace mai puţin violente, se găsesc diferite căi de a evita ordinele centrului. Un reporter de la BBC a vizitat o localitate din provincia Henan (China centrală) unde abundă gemenii, tripleţii, ba chiar şi cvatrupleţii sau chintupleţii. Dacă toţi copiii se nasc deodată, regula singurului copil nu se mai aplică.

● ***Socialismul (din nou) în criză?*** Eşecul socialiştilor în cele mai recente alegeri europene are de ce să-i pună pe gînduri pe liderii Internaţionalei Socialiste. „Mă adresez celor care se trezesc devreme şi se duc la culcare tîrziu... Vă rog, nu-l votaţi pe Nicolas Sarkozy!" – spunea Poul Nyrup Rasmussen, fost prim-ministru al Danemarcei, venit în Franţa s-o susţină pe Ségolène Royal. Doamna Royal a pierdut, iar Partidul Socialist Francez abia de se vede în primul tur al legislativelor de duminică. Liderii încep să înţeleagă necesitatea unor restructurări de fond în materie de ideologie. Apelul la ceasul deşteptător nu e doar primitiv, ci şi insuficient. Liderii socialişti din Portugalia şi Italia, din Grecia şi din India încep să înţeleagă că „tocmai cuvîntul «socialism», conceput în condiţiile ascensiunii brutale a capitalismului în secolul XIX, poate deveni un handicap în alegerile din secolul XXI". *(The Economist,* 12 mai 2007)

În ţările unde socialismul a existat, handicapul e accentuat de faptul că partidele socialiste sînt un bun adăpost pentru cei pe care căderea comunismului i-a găsit la jumătatea carierei. Adaptarea stîngii politice la problemele reale ale lumii contemporane nu face pagina întîi a ziarelor, dar nu trebuie omis faptul că Internaţionala Socialistă cuprinde 160 de partide şi mişcarea lor solidară ar putea fi o forţă în lume. (**M. B.**)

● ***Cu chirie la New York.*** În principalele zone rezidenţiale din New York, chiria pentru un apartament cu două camere costă, în medie, 2567 de dolari pe lună, iar pentru trei camere sînt necesari 3854 de dolari. Mai mult decît atît, proprietarii din zone precum Village sau Upper East Side solicită, ca garanţie, viitorilor chiriaşi să aibă un salariu de 40 de ori mai mare ca preţul chiriei. Aşa încît, pentru tineri ori pentru studenţi, găsirea unei locuinţe în New York devine o mare problemă. Outward Bound, o asociaţie care activează în domeniul educaţional, a pus la dispoziţia angajaţilor săi mansarda edificiului unde îşi are sediul. Aceştia şi-au montat paturi suprapuse, şi-au amenajat o bucătărie comună şi trăiesc „studenţeşte": opt persoane într-o mansardă. Tendinţa se regăseşte şi la alte companii, care îi „găzduiesc" pe tinerii profesionişti în sediul firmei, ajungîndu-se ca patru sau cinci persoane să împartă un spaţiu de vreo 60 de metri pătraţi. Ceea ce, spune un director, „încalcă normele de siguranţă ale clădirii". Dar nu pare să scadă productivitatea muncii.

● ***Benzi desenate din lumea musulmană.*** Personaje precum Nour („Lumina"), Soura („Organizatoarea") sau Jabbar („Puternicul") au invadat, de un an, imaginarul adolscenţilor musulmani din toată lumea. Ei exprimă Binele în universala sa luptă cu Răul, iar povestirile care îi au drept eroi (ba chiar supereroi) se inspiră din legendele lumii musulmane şi au drept fundal filozofia Coranului. Decorul acţiunii nu îl mai constituie zgîrienorii newyorkezi, ca în *Superman* ori *Spiderman,* ci deşerturile din Orientul Mijlociu ori bibliotecile califilor din Bagdad. „Iar supereroii sînt garantaţi *hallal,* cu superputeri conforme regulilor Islamului" – notează cotidianul spaniol *El Mundo.* Personajele fac parte din seria de benzi desenate intitulată *99,* creată de kuweitianul Naif Al-Mutawa, în vîrstă de 35 de ani, tată a patru copii. El a pornit de la arhetipuri ale lumii musulmane şi doreşte să difuzeze în lume un mesaj de toleranţă: „Ceea ce vreau este ca mesajul islamului să fie difuzat fără manipulare. Dacă vă îndreptaţi spre Coran cu o privire plină de ură, veţi găsi în el un mesaj de ură. Dar dacă îl priviţi cu dragoste, fără îndoială că veţi găsi în el o filozofie mai constructivă" – spune Naif Al-Mutawa. Lansarea a avut loc în mai 2006 în Kuweit, apoi succesul s-a extins şi în alte ţări arabe. Dar au apărut probleme în Arabia Saudită, unde regimul este mai strict în materie de Coran: „Paradoxal, poţi publica la Ryad *Spiderman, Superman* sau *Batman,* dar benzile desenate cu *99* sînt interzise" – afirmă creatorul. În afară de cîţiva radicali, teologii musulmani nu văd totuşi cu ochi răi aceste benzi desenate. Pînă acum – crede Naif Al-Mutawa – existau două categorii de benzi desenate: cele americane, „fondate pe tradiţia iudeo-creştină", şi cele japoneze de tip Pokemon, „care exprimă valorile culturii asiatice". „Am avut ideea să fac o bandă desenată întemeiată pe arhetipurile islamului. Am pornit de la cele 99 de nume sau însuşiri ale lui Allah pentru a-mi crea personajele. Dar nu sînt benzi desenate religioase, pentru că nu vorbesc despre Coran." În octombrie 2007, benzile desenate ale kuweitianului vor fi lansate în Statele Unite. – *Courrier International,* 18 iunie 2007 (**M. V.**)

Iaromira POPOVICI

bazar

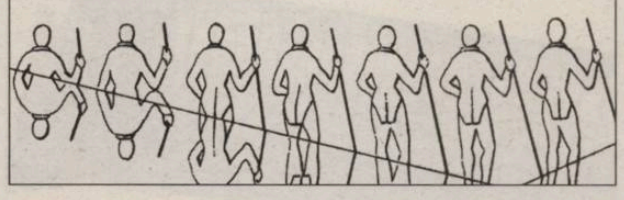

Amor, trădare, televizor

În emisiunea *Schimb de mame,* despre care vorbeam într-un număr trecut, nu se pun probleme de amor. Protagoniştii sînt mult prea serioşi şi responsabili, pentru a mai avea timp de alocat unor asemenea chestiuni frivole; după 30 de ani, cînd ai unul sau doi copii, alte lucruri primează. Cînd una dintre mame, care din start nu se încadra în tipic (avea 42 de ani şi un bărbat de 35) şi-a pus o rochie mini, strîmtă, roşie, o geacă de piele şi a ieşit la coafor şi discotecă împreună cu fata celeilalte mame, s-a lăsat cu scandal: accentul migrase spre zone interzise...

Alte emisiuni însă, aproape de acelaşi gen, adică interactive, nu lasă deoparte amorul. Dimpotrivă, chiar se structurează potrivit cu meandrele acestuia. *Din dragoste* deja nu mai are nevoie de prezentare. La ultima sa ediţie, ironizată de Cîrcotaşi, obiceiurile amoroase se pare că au scăpat de sub control; nu numai că Mircea Radu a fost agresat, verbal (fizic era doar cît pe ce să fie...) de doi pierde-vară din Petroşani, dar... zvîrcolirile, reale, ale iubirii au lăsat în urmă formatul emisiunii: tînărul care îi ceruse lui Mircea Radu să-i recupereze iubita, între timp s-a răzgîndit (asta după ce a pus toată echipa pe drumuri) pentru că şi-a găsit alta.

După *Schimb de mame,* dacă e s-o pornim pe linia unei gradaţii descendente, urmează *Nuntă în 48 de ore* (tot la Prima TV). Aici, dacă am înţeles bine, unui tînăr cuplu i se dă o sumă de bani din care trebuie să-şi organizeze nunta, cu tot ce presupune ea (rochie, costum, pantofi, coafor, tort, vin, restaurant, biserică...) în două zile. Evident, cuplurile din *Nuntă în 48 de ore* nu sînt cu „state vechi" ca cele din *Schimb de mame.* Teoretic, sînt de puţin timp împreună (de cîteva luni, poate un an, maxim doi...) şi încă în faza să-i zicem romantică. Spun teoretic pentru că, în practică, multe din perechile în cauză par să contrazică percepţia idilică enunţată. Probabil că stresul celor 48 de ore e de vină, dar, de multe ori, cei doi viitori miri ajung să se urască, pe post, într-un mod destul de vizibil. Sigur că e vorba de o „ură" temporară, mai curînd izbucniri nervoase decît altceva, dar, cînd te gîndeşti că e vorba de perechi care nu au intrat nici măcar în luna de miere, ai o uşoară strîngere de inimă gîndindu-te la viitorul lor, la fragilitatea amorului şi la incertitudinea condiţiei umane.

În cazul emisiunilor *Test de fidelitate* (Antena 1) şi *Trădaţi în dragoste* (Prima TV) incertitudinile de mai sus devin certitudini. Din fericire, acestea două se bazează pe scenarii şi personaje fictive (aşa cel puţin stă scris pe ecran la sfîrşitul şi la începutul numitelor producţii). Acolo, fictiv sau nu, amorul e în faza critică: cineva din cuplu trădează, iar celălalt îl simte – şi, ca atare, acţionează. „A acţiona" înseamnă a recurge la serviciile echipei de filmare: în primul caz *(Test de fidelitate)* intră în scenă o ispită, care îl „testează" pe pîrît (aproape în toate cazurile e vorba de un bărbat) cît de loial îi este iubitei; în cel de-al doilea *(Trădaţi în dragoste)* îndeobşte bărbatul este cel care apelează la serviciile unei echipe de detectivi pentru a-şi ţine sub observaţie iubita cu care simte că „ceva nu e în regulă". Am pus între ghilimele expresia de mai sus pentru că ea, în respectiva formulă sau parafrazată, se repetă aproape în fiecare emisiune, la fel cum se repetă şi altele, ba chiar anumite cadre. *Pattern*-urile celor două emisiuni sînt ele însele construite pe repetiţii; probabil, dacă i-am întreba pe cei care au inventat formatul, ne-ar spune că e vorba de „lecţii de viaţă". Noi, cei care am avut răbdarea să le vedem de cîteva ori, deşi nu cred că sîntem în *target,* putem spune, mai curînd, că se vehiculează nişte formule existenţiale: ţi-ai surprins iubitul/iubita că te trădează, nu poţi decît să iei o decizie radicală. Momentele picante ale emisiunilor apar însă în cadrul urmăririlor şi ale întîlnirilor, evident tumultuoase, între cei implicaţi. Dar despre asta într-un număr viitor.

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Pofta de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMAVECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Cum a fost

Cadrul narativ al generaţiei mele are datele unui parcurs „epopeic“. E drept că n-am trecut printr-un război mondial, n-am asistat la ciopîrţirea teritoriului naţional şi nici la întoarcerea armelor, după ce porniserăm, alături de Axă, spre Odessa (unde n-am fi avut ce căuta). N-am prins nici loviturile de stat succesive, care au prezentat „actul de la 23 August“ ca matrice a unei noi ordini, deşi logica lui ţinea de vechea lume, dărîmată cu tancurile sovietice. Toţi cei născuţi la începutul anilor '60 au trăit comunismul ca pe un fapt ireversibil, banalizat. În copilărie, pricepeam deja că acel regim este decorul „normal“ al propriilor senzaţii şi aspiraţii. Întrebările de fond nu-şi aveau rostul. Viaţa colectivă îşi urma cursul sub pînza unei temeri difuze, combinate cu energia retorică a participării la o „construcţie“ susţinută, cel puţin formal, de majoritatea adultă în compania căreia creşteam. Am prins anii deschiderii, am simţit entuziasmul generat de mica relaxare a cenzurii şi represiunii în intervalul '67-'72, cînd părinţii unora dintre colegii de şcoală se întorceau de la burse, din America. Magazinele afişau o relativă abundenţă, pe piaţă circulau mărfuri „de import“, puteai cumpăra de la chioşcuri *Le Monde,* iar papetăriile mai dichisite, din centru, expuneau în vitrine stilouri Parker şi maşini de scris Olivetti. Nu înţelegeam aproape nimic din „politică“, însă percepeam duplicitatea generală, zăream de jos Olimpul nomenclaturii şi trăiam în minoratul acelei societăţi paternaliste, care îţi refuză dreptul la opinie, de vreme ce toţi merg „pe acelaşi drum“.

„Războiul“ nostru a venit abia în '89, pe un val de exasperare fără orizont clar. Iarna aceea blîndă mi-a făcut cunoscută culoarea sîngelui uman care virează spre brun atunci cînd pătrunde în porii asfaltului. Ieşind în Piaţa Universităţii, cu un grup de prieteni, aveam sentimentul că nu mai putem fi învinşi, chiar dacă în noaptea următoare n-am dormit acasă, siguri fiind că „ei“ ne filmaseră din balcoanele de la Intercontinental şi aveau să ne caute. Habar nu aveam că Sistemul însuşi hotărîse să scape de Ceauşescu, dar nu pentru a favoriza schimbarea, ci, dimpotrivă, pentru a se putea perpetua. Eram prea naivi pentru a denunţa pe loc divorţul dintre insurecţia „populară“ şi „noua putere“, autogenerată în birourile celei vechi. Şi totuşi rolul nostru avea să capete contur. Mai întîi, nimeni nu ne-a mai putut împiedica să plecăm „afară“, la studii care ne-au certificat genealogia europeană. Apoi, am început să fim „acceptaţi“ în poziţii tot mai relevante. Acum conducem, din companii, din ministere sau din spatele catedrelor, o revoluţie de centru-dreapta care va consfinţi, în următorii 10 ani, ireversibilitatea legitimităţii democratice şi forţa electorală a clasei de mijloc. Pornit cu întîrziere şi aparent pierdut (cel puţin în primă instanţă), „războiul“ nostru ne aduce – *„nel mezzo del camin“* – satisfacţia victoriei. Tot ce am înfăptuit (cărţi, acte publice sau instituţii) s-a coagulat ca bază a noii Românii: una agitată, otrăvită cu reziduuri ale trecutului, dar pusă totuşi pe orbita euro-atlantică şi trezită la o luciditate comunitară pe care nimeni nu ne-o mai poate interzice.

Desigur că nu ştim să ne vedem din viitor. Ne lipseşte distanţa de la care „tabloul“ devine inteligibil. Sîntem captivi în plasa evenimentului. Avem de terminat o treabă pentru care ne-am cheltuit energiile, nervii şi – vom vedea – sănătatea. Pentru ca această secvenţă istorică să-şi primească fizionomia distinctă, e nevoie să ne mai implicăm, cel puţin un deceniu de acum înainte. O vom face, ajutaţi de cei mai tineri, care vin din urmă şi pe care nici un om de veritabilă calitate din generaţia mea nu-i priveşte ostil, chiar dacă ei nu şi-au dat încă măsura şi nu au suferit, pentru a-şi marca „diferenţa“. Noi le-am pregătit terenul. Şi nu aşteptăm nici o laudă. Aşa a vrut Dumnezeu.

Anca MANOLESCU

Religie şi istoricitate

De curînd, Claude Geffré a mai primit un semn al mefienţei Vaticanului faţă de teologia dialogului interreligios pe care gînditorul dominican a dezvoltat-o în ultimele decenii. Reflexia lui, alături de a altor teologi occidentali, se concentrează pe universalitatea lui Christos, văzută ca mai vastă decît manifestarea sa strict istorică. Celelalte religii sînt şi ele privite drept expresii de sine ale divinului, revelări salvatoare ale lui Dumnezeu, pe care Logosul întrupat le cuprinde prin însăşi universalitatea lui concretă şi totodată transcendentă. Dar nu le cuprinde în chip explicit, instituţionalizat creştin, ci într-o discreţie şi o bogăţie a prezenţei sale, care depăşeşte formele (religioase, culturale) recunoscute de creştini drept ale lor. Pentru fiecare religie, celelalte sînt de privit – ar fi spus părintele Scrima – drept loc de revelare a „imprevizibilului lui Dumnezeu“.

Această linie de interpretare oferă, printre altele, avantajul unei aşezări critice faţă de istoricitatea excesivă prin prisma căreia e trăit şi justificat de multe ori creştinismul. Potrivit ei, unicitatea creştinismului ar consta în faptul că el are la temelie, ori mai degrabă „deţine“ un eveniment istoric – întruparea, viaţa pămîntească şi răstignirea lui Iisus –, ceea ce l-ar departaja în sensul superiorităţii de celelalte religii. Excelenţa creştinismului s-ar dovedi prin reuşita sa în istorie, ori, mai precis, prin reuşita lui de a face istoria, de a-i da structura, orientarea pe axa indefinită a temporalităţii. Dar, evident, o religie (orice religie!) care apasă excesiv pe atuurile ei temporale, istorice riscă să-şi diminueze calitatea de religie, să reducă nevăzutele la văzute ori să le ia pe cele dintîi drept simple garanţii pentru performanţa istorică. Riscă să ia eschaton-ul drept un simplu capăt al timpului, nu drept înfăşurarea lui în trans-temporal. Horia Bernea, cu verva lui polemică, impulsivă, blama arta religioasă „instalată“, care îşi propune să dureze în timp, care îşi ia timpul drept criteriu al reuşitei. În formele artei apusene tîrziu-medievale, în catedralele gotice, de pildă, el resimţea o economie spirituală incompletă, întrucîtva decapitată: erau forme care refuzau perisabilul, care se rezumau la reflectarea modelului ceresc într-o materie prea amplă, prea acaparatoare, prea durabilă. Forme care nu mai treceau şi nu te mai treceau către modelul transcendent. Imaginea, arta sacră reuşită era, dimpotrivă, pentru el, „gîndul dumnezeirii întrupat. Accesibil, palpabil, trecător...“ Imaginea sacră izbutită era percepută ca intelect divin făcut sensibil atît cît să ne treacă dincolo de *morphe,* spre *eidos* şi, prin Forma christică, spre nemărginirea şi misterul divin.

Fie pe linia unei teologii care asumă diversitatea religioasă a lumii, fie pe linia unei arte care refuză instalarea în timp, fie pe linia unei critici a „omului recent“, cum a făcut Horia-Roman Patapievici, sau a unei recuplări la hărţile angelologiei, cum a făcut Andrei Pleşu – pentru a aminti gesturi intelectuale apropiate – e posibilă aşadar, *în interiorul modernităţii,* o distanţare salutară faţă de lipirea pe temporalitate, faţă de orizontalizarea religiei, faţă de justificarea credinţei prin „subsolurile ei istorice“, în cuvintele lui André Scrima. Ceea ce nu înseamnă deloc indiferenţă faţă de extraordinara performanţă civilizaţională a creştinismului – dimpotrivă! –, ci doar redresarea raportului între orizontala şi verticala metabolismului religiei.

Revenind la teologia dialogului interreligios, aşa cum o profesează Claude Geffré şi colegii săi, ea nu alunecă nici o clipă în sincretism ori relativism. Calea creştină îşi păstrează unicitatea şi eficacitatea salvatoare, adeziunea la această cale îşi păstrează intensitatea fără compromis. Dar tocmai această adeziune fără compromis intensifică atenţia faţă de universalitatea concretă a lui Christos. Tocmai ea împinge, pe cale de consecinţă, spre recunoaşterea expresiilor adevărului ultim *şi* în celelalte religii, spre studiul în convergenţă către absolut a religiilor, spre ceea ce Claude Geffré numeşte o relaţionare a formelor pe care Adevărul şi le dă în fiecare dintre religii.

Or, în ciuda deschiderii ecumenice – în sens larg – inaugurate de Conciliul Vatican II, oficialii Bisericii romane nu par a fi cu totul pregătiţi să renunţe la ceea ce aş îndrăzni să numesc un monopol asupra revelaţiei salvatoare. Politica de fraternitate religioasă dusă de Ioan-Paul al II-lea şi continuată de Benedict al XVI-lea recunoaşte existenţa unor mari valori spirituale în celelalte religii, recunoaşte acolo admirabile aspiraţii spre divin, dar nu chiar prezenţa lui plină. E un ecumenism care fraternizează cu valorile culturale şi umane ale celorlalte religii. Declaraţia *Dominus Iesus* ţine însă să reafirme că singura cale de mîntuire şi de adevăr este cea creştină şi întăreşte astfel imaginea oficială a unui creştinism care se vede pe sine într-o poziţie de excelenţă, s-ar părea exclusivă. În ultima sa carte, *De Babel à Pentecôte,* Claude Geffré şi-a susţinut poziţia în nuanţată distanţă faţă de acest punct, ceea ce i-a atras, cum îi mai atrăsese şi în trecut, încruntături oficiale (cu două zile înainte de a i se decerna titlul de *Doctor honoris causa* al Universităţii din Kinshasa, conducerea Universităţii a fost înştiinţată, fără explicaţii, că Vaticanul nu acordă *nihil obstat* pentru acest act).

Oficialii Bisericii catolice sînt departe de a fi singurii responsabili religioşi care să aibe reticenţe în a credita pe adepţii altor religii cu o cale pe deplin salvatoare. Dimpotrivă, poziţia lor este cea mai rafinată, mai comprehensivă, între grupurile care, purtătoare ale unui mesaj religios, îl socotesc singurul valabil ori măcar superior celorlalte. Fundamentalismul îşi are astăzi vedetele în cu totul alte locuri, în anumite grupări islamice sau la evangheliştii americani. Ce motivaţii stau la temelia unei asemenea atitudini? Nu dăm iarăşi peste aceeaşi concepţie, anume că o religie trebuie să-şi demonstreze autenticitatea şi adevărul prin superioritatea ei absolută pe scena istoriei, prin completitudinea ei obiectivată pe scara timpului, ca „ultimă“ religie, deplină, faţă de care celelalte sînt incomplete, nedesăvîrşite, potrivit unei concepţii evoluţioniste a credinţelor? A accepta caracterul trans-omenesc al altor căi pare, pentru adepţii unei atari poziţii, o ofensă la adresa lui Dumnezeu. Din punctul lor de vedere, acceptarea altor religii depline pare că minează unicitatea divină, că relativizează Adevărul salvator ce s-a livrat lumii pe canalul religios propriu. Nu se acceptă că divinul ar mai avea şi alte resurse de manifestare şi de mîntuire decît cele pe care ei le profesează. Mai monoteistă decît Dumnezeu, asemenea poziţie socoteşte că Unul divin e obligat să se obiectiveze ca atare în istorie, să-şi delege Unitatea unei singure religii autentice, cea proprie.

Nicolaus Cusanus, în secolul al XV-lea, explicase, cu fineţe, cîtă ardoare poate cuprinde o asemenea convingere, dar şi cîtă limitare. În tratatul *Vederea lui Dumnezeu,* el vorbise despre sufletul care îl priveşte şi e privit de Dumnezeu. Cel din urmă, privire *sferică infinită,* existenţiază fiinţele, privindu-le, pe fiecare, după o anumită rază a privirii Sale. Unghiul acela dă determinaţiile unei fiinţe, o face să fie ea însăşi, în irepetabilitatea ei. Dar îi deschide totodată privirea spre nucleul infinit, atotcuprinzător al ochiului divin. Or, cînd sufletul îşi aţinteşte privirea într-Acolo, el e tentat, într-o primă instanţă, spune Cusanus, să creadă că Infinitul şi deplinătatea de fiinţă cu care se confruntă aparţin chiar unghiului după care el priveşte, chiar razei care îl leagă de centru, nu centrului însuşi. S-a spus că titlul tratatului – *De visione Dei* – trebuie citit ca un *genitiv subiectiv,* dar totodată ca un *genitiv obiectiv*. El e de înţeles desigur ca: vederea pe care un suflet o are către Dumnezeu; dar mai cu seamă ca: vederea, ochiul lui Dumnezeu, care privind entităţile lumii, le aduce la existenţă, le poartă de grijă şi le atrage către sine. Or, într-o primă etapă, sufletul e înclinat – s-ar zice – să ia „genitivul subiectiv“ drept „genitiv obiectiv“, să creadă că ceea ce vede el, după unghiul propriu, e totuna cu ceea ce vede Dumnezeu. Treptele tratatului conduc sufletul spre depăşirea acestei reducţii; ele sînt o progresiune a intelectului, animat de tensiunea dintre „genitivul obiectiv“ şi „genitivul subiectiv“ al unor priviri pasionate una de cealaltă.

Etapa descrisă – şi depăşită – din textul cusan e o bună parabolă pentru poziţia monopolului religios. Calea fiecărei religii nu este decît o rază a privirii divine, o rază pe care Infinitul se livrează, dar nu pentru a rămîne captiv în acea formă religioasă, ci pentru a-i atrage pe privitori spre sine. Or, susţinătorii unei unice *religio vera* tind să-şi identifice credinţa şi manifestarea ei în istorie cu însăşi ţinta infinită. Mai mult, tind să se declare singurii reprezentanţi autorizaţi ai ţintei. Forma religioasă proprie – doctrină, instituţii, cultură – e văzută drept singura cale de acces la divin. Privirea divină nu are, aşadar, voie să aibă mai mult de o singură rază. Iar, mai importantă decît raza şi decît ţinta, devine atunci multitudinea formelor religioase care se confruntă, periferic, pe coaja istoriei, pentru a-şi dovedi/dobîndi *în planul ei,* superioritatea.

Părintele André Scrima, cu o rigoare spirituală şi teologică netă, a formulat limitările unei asemenea poziţii. El reamintea datoria religiilor de a fi – în cîmpul istoriei – raze convergente spre ţinta transcendentă, de a marca în istorie urme vectoriale spre această ţintă. În locul unei inflaţii de identitate istorică, de victorie în istorie a religiilor, el lua beneficul risc de a aşeza religiile în zarea „anonimatului“, a destinului lor transcendent. „Religiile nu au a «triumfa» în această lume“ – spunea el într-un text prilejuit de întîlnirea cu Dalai Lama – „şi poate că modul cel mai preţios în care ele o pot ajuta este acela de a pune pe lume adevăruri şi semne ce vor înainta apoi pe drumurile istoriei, fie şi fără ca memoria originii lor să se mai păstreze“.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

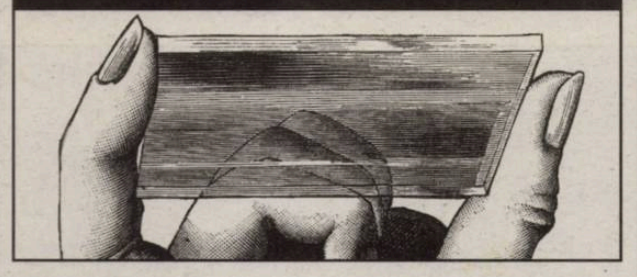

Comportament de turmă şi cinism

„Modelul BBC este mult prea avansat pentru noi şi nu ne putem raporta la el“ – au sugerat sau chiar au afirmat răspicat jurnaliştii din audiovizual prezenţi la dezbaterea „Omul din spatele ratingului“, organizată lunea trecută de CNA, în cadrul unui proiect PHARE administrat de Internews Europe, în parteneriat cu ORTT – corespondentul CNA-ului din Ungaria –, cu Centrul pentru Jurnalism Independent şi cu Agenţia de Monitorizare a Presei din România. La această întîlnire, a fost prezent şi Owen Bennett Jones, care, printre altele, a lucrat multă vreme pentru BBC World Service.

Într-adevăr, modelul BBC este mult prea departe de noi. În timp ce noi avem emisiuni partizane pe faţă, la televiziunea publică engleză echilibrul editorial este o lege bătută în cuie (să acorzi spaţiu 50%-50% părţilor aflate într-un conflict); ba, mai mult – după cum afirma Owen Bennett Jones – atunci cînd una dintre părţi are, să zicem, interese economice, trebuie apelat la reglajul fin al acestei proporţii. În timp ce la noi încă mai apar la emisiunile de ştiri imagini cu sînge şi cu trupuri sfîrtecate, cei de la BBC nici măcar nu mai filmează locul unei catastrofe sau al unui atentat. În cazul unui bombardament, de exemplu, singurul lucru pe care-l fac este să dea imagini de la distanţă, eventual de pe o colină. Desigur, există voci care susţin că astfel se pierde dimensiunea umană a tragediei – dar iarăşi intrăm în fineţuri. La noi nu se pune problema prezentării unor atentate sau catastrofe care marchează istoria omenirii şi ţin deci de interesul public, telespectatorul este „hrănit“ cu sînge, provenit din crime pasionale, din bătăile de la cîrciuma din sat sau din accidentele rutiere.

„Am întrebat redactorul-şef al unui cotidian de mare tiraj cum face să crească tirajul ziarului, iar el mi-a spus că, pe măsură ce scade calitatea jurnalistică a ziarului, creşte şi tirajul“, a afirmat la dezbaterea de luni Attila Gasparik, vicepreşedintele CNA.

Acelaşi lucru se întîmplă şi cu televiziunile. Cel mai bun exemplu a fost cel al abordării mediatice în cazul elevului Bogdan Costache. Reflectarea acestui caz de către emisiunile de ştiri a făcut obiectul unui studiu, prezentat în cadrul dezbaterii de Gabi Dobre, de la Agenţia de Monitorizare a Presei. Acest studiu (care nu a monitorizat însă emisiunile de pe OTV – dirijorul întregii poveşti) a demonstrat că au fost încălcate sistematic prezumţia de nevinovăţie, dreptul la imagine şi dreptul la viaţă privată. Dacă, de obicei, acest tip de fapt divers era tratat la ştiri episodic, de data aceasta cei de la PRO TV şi Antena 1 au construit un adevărat serial, care a durat două săptămîni şi în care au fost create două personaje, pozitiv şi negativ, ca într-o telenovelă („elevul erou“ şi „profesoara adulterină“).

Foarte interesantă, la dezbaterea de lunea trecută, a fost poziţia lui Vlad Petreanu, directorul Departamentului de Ştiri al posturilor Antena 1 şi Antena 3: „Frenezia în prezentarea acestui caz a fost determinată de lider, care a fost OTV (OTV a făcut audienţe mai mari decît *Observatorul* nostru de la ora 19). Nu există o cale rezonabilă de a rezista la un astfel de succes al concurenţei, cu atît mai mult cu cît problema patronilor noştri nu e să aibă profit, ci să-şi *maximalizeze* profitul – asta ne dictează nouă acţiunile. Nu cred că are rost să descoperim acum comportamentul de haită al jurnaliştilor din presa comercială. Am urmărit ce se întîmplă la OTV, am văzut că nu există nici o reacţie din partea CNA şi am realizat că este liber la acest subiect. În România, au loc aproximativ 9 sinucideri pe zi – tot atîtea erau şi înainte de această campanie. Sinuciderile apar acum mai mult la ştiri, pentru că ele se vînd bine.“

Pare revoltător de cinic? Acesta este cinismul celor care ne oferă emisiunile de ştiri seară de seară. Vlad Petreanu măcar este sincer – în timp ce alţii fac paradă de responsabilitate şi de deontologie profesională.

Trecerea de la tipar la pixeli a presei scrise

Vedeta dezbaterilor de anul acesta de la Congresul Mondial al Ziarelor şi Forumul Mondial al Editorilor a fost presa online.

A 60-a ediţie a Congresului Mondial al Ziarelor şi a 14-a ediţie a Forumului Mondial al Editorilor au avut loc concomitent, în perioada 3-6 iunie, la Cape Town (organizate de Asociaţia Mondială a Ziarelor), şi au strîns un număr de 1600 de profesionişti din mass-media, veniţi din 109 ţări.

Tonul foarte multor intervenţii de la acest congres a fost destul de pesimist şi s-a vorbit despre criza prin care trece presa tipărită, despre tirajele care scad, despre pierderea bătăliei în faţa presei audiovizuale şi mai ales a celui nouvenit, Internetul. Acesta din urmă a devenit, se pare, obsesia jurnaliştilor şi a editorilor mass-media.

Pentru unii, Internetul e perceput ca o sperietoare, dar alţii văd în el un aliat preţios pentru ca situaţia să se redreseze în lupta – pînă acum inegală – cu televiziunile. În cadrul manifestării de la Cape Town, a fost prezentat un studiu, realizat de firmele Harris Interactive şi Innovation International Media Consulting Group, ale cărui concluzii aduc veşti bune pentru cei din presa scrisă. Studiul a fost realizat pe un eşantion de 8749 de persoane din şapte ţări (SUA, Marea Britanie, Franţa, Italia, Spania, Germania şi Australia) şi afirmă că, în următorii cinci ani, ştirile online, ca sursă principală de informare, vor înlocui ştirile de televiziune.

Studiul constată că în prezent ştirile de televiziune sînt principala sursă de informare pentru public, în ţările în care s-a făcut cercetarea (cu excepţia Spaniei, unde încrederea în ştirile de televiziune şi cea acordată ziarelor este aproape egală – aproximativ 29%). În rest, încrederea în emisiunile informative de la televizor variază între 35% şi 39%, cu un maxim în Franţa, unde doar 16% dintre respondenţi văd în ziare principala sursă de informare.

Viitorul, în schimb, sună bine din perspectiva jurnaliştilor din presa scrisă. Această cercetare estimează că, peste cinci ani, încrederea în ziare va depăşi 50%. Cea mai mică rată de încredere va fi în Marea Britanie (50%), iar cea mai ridicată rată se va înregistra în Germania (67%). Condiţia acestui reviriment va fi dezvoltarea componentei online. De altfel, Douglas S. Griffen, consultantul firmei Harris Interactive, a fost categoric la congresul de la Cape Town: „Deşi tirajul ziarelor tipărite va scădea, publisherii trebuie să vadă o oportunitate în extinderea brandurilor ziarelor pe Internet.“

Un exemplu despre cum Internetul, în special varianta web 2.0, poate fi folositor jurnalistului din presa scrisă a fost dat, la Forumul Mondial al Editorilor, de Grzegorz Piechota, de la *Gazeta Wyborcza* din Polonia. El a prezentat un caz, în care o campanie de presă despre problemele gravidelor a fost susţinută de un număr de 40.000 de femei care şi-au povestit experienţele şi au devenit astfel jurnaliste ad-hoc. „Dacă vrei cu adevărat ca cititorii să se implice – a spus Grzegorz Piechota – oferă-le o cauză, căci ei sînt cei mai buni experţi în presa dedicată vieţii reale.“ În fine, zicerea pare un slogan bun să fie înregistrat de posteritate, dar experimentul a fost unul interesant şi de succes.

Prin urmare, Internetul a fost văzut de către majoritatea participanţilor la manifestarea din Africa de Sud ca un adevărat colac de salvare pentru presa tipărită. Martha Stone, directoare de proiect în cadrul Asociaţiei Mondiale a Ziarelor, a declarat: „În vreme ce tirajele presei pe hîrtie scad în unele zone, procentul persoanelor care îşi caută informaţia în varianta web a ziarelor creşte rapid şi compensează de departe aceste scăderi de tiraj“.

De altfel, Gavin O'Reilly, preşedintele Asociaţiei Mondiale a Ziarelor, a observat, la finalul manifestării de la Cape Town, că tonul pesimist al unor participanţi este nejustificat şi că, avînd în vedere dezvoltarea domeniului presei scrise (cu investiţii de peste 6 miliarde de dolari anul trecut), se exagerează enorm cînd se vorbeşte de pericolul dispariţiei acesteia. (**C. P.-B.**)

Matei MARTIN

Ştiri cu grad ridicat de alcoolemie

Cu un mers nesigur, legănat, ezitant, intră în sala de conferinţă. Pare tulburat. Are o gestică încurcată, o mimică nefirească. Îşi cere scuze pentru întîrzierea de o jumătate de oră: întîlnirea de dinainte a durat mult mai mult decît se prevăzuse iniţial. Se ţine ferm cu mîinile de pupitru, în timp ce corpul pare să-i alunece, necontrolat, de la stînga la dreapta. Caută cu privirea un punct de sprijin în sală – încă unul, pentru că şi braţele par să-l trădeze! Este euforic şi transpiră abundent. Vorbeşte mai degrabă rar decît clar, şi în loc să facă un rezumat al discuţiei atît de importante, purtate anterior – aşa cum spun uzanţele – trece direct la capitolul „întrebări şi răspunsuri“. Este evident, nu-i în apele lui..

Peste două milioane de oameni au descărcat de pe Internet imagini de la conferinţa de presă susţinută de preşedintele francez Nicolas Sarkozy, după întîlnirea cu omologul rus Vladimir Putin. „Din cîte se pare, nu a băut doar apă“ – remarca ironic crainicul postului public belgian care a difuzat în premieră imaginile.

Ce anume au băut cei doi preşedinţi la întîlnirea bilaterală nu ştiu decît foarte puţini oameni de pe planetă, dar lumea întreagă a aflat deja că Sarkozy s-a pilit. Comentariul maliţions al ştiristului belgian face o bună introducere unor imagini, pînă la urmă, grăitoare...

E o reţetă destul de facilă: o remarcă bine plasată a prezentatorului poate crea nişte aşteptări pe care spectatorul şi le „acoperă“ cu ce apare pe sticlă. Cu orice apare pe sticlă!

RTBF este singurul post care a difuzat *acele* imagini cu *acel* comentariu. Tot ce a urmat după, adică întreaga isterie mediatică despre presupusa turmentare a preşedinţilor, a avut drept sursă primă (şi, pe alocuri, unică) canalul belgian: tabloidele britanice nu mai conteneau în a-l ridiculiza pe Sarko, cel pe care Putin a reuşit să-l facă „muci“; într-un ziar german, comentatorul vorbea despre (i)responsabilitate şi despre importanţa unui dialog „lucid“ franco-rus, ziarele belgiene, italieneşti şi elveţiene oferă spaţii destul de ample „cazului“.

Pe site-urile ziarelor româneşti, forumiştii s-au grăbit imediat să găsească în ameţeala lui Sarkozy o scuză pentru înclinaţiile bahice ale lui Traian Băsescu. Unele ziare europene au vorbit mai mult despre presupusa intoxicaţie cu alcool a preşedintelui francez, decît despre întîlnirea la care aceasta s-ar fi produs: pe agenda discuţiei Sarkozy-Putin de la Heiligendamm se afla, printre altele, şi acea ameninţare a preşedintelui rus cu privire la orientarea rachetelor nucleare spre ţinte europene, ca reacţie la extinderea scutului american în Estul continentului; sau probleme legate de producţia şi transportul de combustibili din Rusia spre Europa centrală; sau Transnistria; sau măsuri împotriva încălzirii globale.

Ziarele franceze centrale, mult mai aplicate, au menţionat doar în treacăt starea euforică a lui Sarkozy, urmărind, cu profesionalism, adevăratele teme. O zi mai tîrziu, cotidianul elveţian *Le Temps* comenta, într-un articol în care se relata pe larg incidentul de la Heiligedamm, că prin redacţiile franceze se simte un puternic miros de autocenzură: mediile din Hexagon nu ar fi dat „ştirea“ aflată între timp de toată lumea pentru că nu vor să se pună rău cu şeful statului, pentru că ţin prea mult la imaginea publică a Franţei, ca să-şi ridiculizeze preşedintele.

Aşa este, spre deosebire de RTBF, care acum un an a anunţat în programul de ştiri că Flandra s-a despărţit de Valonia şi că Belgia, ca stat, nu mai există (dezvăluind, de-abia după o oră, că totul e o ficţiune), ziarele franceze centrale par mai responsabile.

Conform comunicatului oficial al Palatului Elysée, Putin şi Sarkozy nu au băut, în timpul întîlnirii de la Heiligedamm, decît apă.

Anca BĂICOIANU

Socoteala de acasă şi realitatea din tîrg(uri)

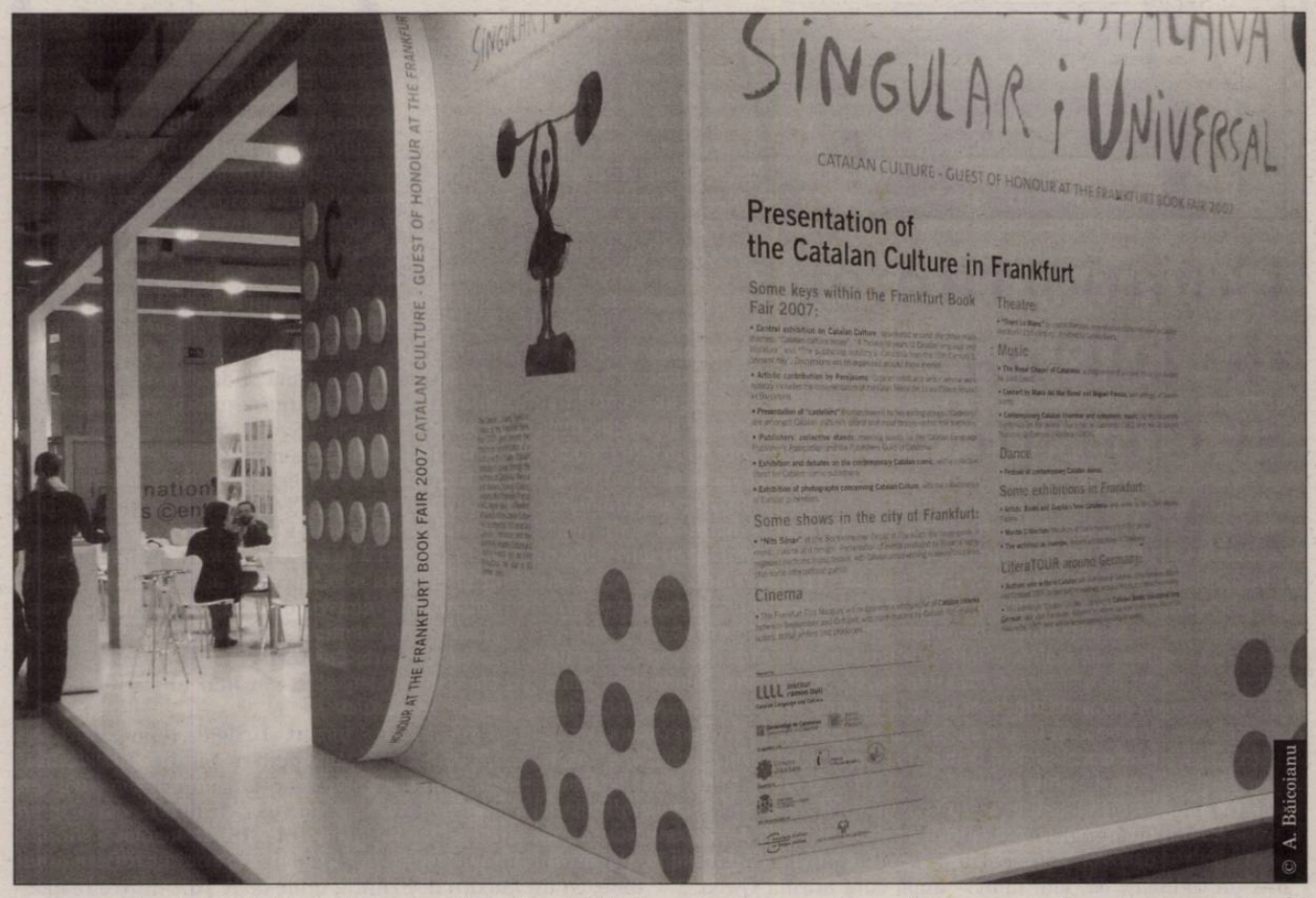

Teoretic vorbind, harta mentală a unui editor se concentrează în jurul a 35 de puncte „fierbinţi": cadrul principalelor evenimente din industria mondială a cărţii. Cel mai important dintre acestea este, desigur, tîrgul de carte de la Frankfurt, dar în ultimii cîţiva ani omologul său primăvăratic din Londra s-a instalat confortabil pe poziţia a doua. Asta, în parte, din pricina oraşului însuşi: dincolo de interesul profesional, cei mai mulţi dintre participanţi recunosc deschis că cea mai mare atracţie a tîrgului de carte este... Londra. Nimic surprinzător, aşadar, în reacţiile indignate care au însoţit, anul trecut, decizia organizatorilor de a schimba locaţia de la tradiţionalul Olympia Exhibition Centre la ExCeL, un complex expoziţional de la periferia oraşului.

Toate astea sună foarte cunoscut: mi-au amintit de discuţiile nesfîrşite privitoare la avantajele şi dezavantajele Teatrului Naţional, respectiv ale complexului Romexpo, ca spaţii de desfăşurare a celor mai mari tîrguri de carte româneşti. Există însă o mare deosebire, şi anume disponibilitatea organizatorilor de a răspunde în mod adecvat observaţiilor şi cererilor participanţilor. A fost nevoie de ani de zile pentru ca tîrgul de vară de la Bucureşti să renunţe la amplasamentul înghesuit şi sufocant de la etajele superioare ale Teatrului Naţional, în favoarea aceluiaşi complex Romexpo care găzduia tîrgul Gaudeamus – şi care, la rîndul său, prezintă inconvenientul major al distanţei faţă de centru şi al accesului mai degrabă dificil, care îşi spune cuvîntul asupra numărului de vizitatori. De asemenea, în ciuda reacţiilor pozitive de anul trecut, s-a revenit – probabil din motive întemeiate, care mie îmi scapă – la vechea locaţie din Rotondă, cu întregul ei cortegiu inerent de probleme. O parte dintre acestea – tariful diferenţiat în funcţie de amplasamentul standului, de pildă – au fost rezolvate, complet sau parţial, abia la recent încheiata ediţie a Bookfest; altele, cum ar fi carenţele de aprovizionare sau absenţa unor spaţii de lansare potrivite, vor aştepta probabil mult şi bine o soluţie care nu dă semne că ar fi dispusă să se ivească din senin.

Din acest punct de vedere, tîrgul de la Londra poate sluji de minune drept contra-exemplu: în ciuda lipsei de confort din Docklands, majoritatea participanţilor se temeau că organizatorii vor primi cu reticenţă ideea unei noi schimbări de spaţiu, mai ales ţinînd seama de investiţiile masive pentru crearea complexului expoziţional ExCeL. Dar teama lor s-a dovedit neîntemeiată; ca răspuns la reacţiile lor negative, Reed Exhibitions, principalul organizator al tîrgului, a revenit la vechiul amplasament din vestul Londrei, dar nu la Olympia, ci la Earls Court Exhibition Centre, unde erau condiţii mai bune de expunere. Iar faptul că zona respectivă este uşor accesibilă cu mijloacele de transport în comun, oferă numeroase posibilităţi de cazare şi, în plus, se află la o distanţă rezonabilă de unele dintre cele mai importante obiective turistice londoneze prezintă avantaje suplimentare greu de ignorat.

De asemenea, tot în urma solicitărilor venite de la participanţi, prima zi a tîrgului nu a mai fost duminică, ci luni, iar schimbarea respectivă a dus, conform estimărilor, la cea mai ridicată frecvenţă din istoria acestui eveniment. Dar îmbunătăţirile nu au vizat doar aspectele „majore" ale tîrgului, ci şi elemente care, prin comparaţie, ar putea părea uşor frivole. Dacă, pe parcursul a trei zile, aproape 25.000 de oameni din mai mult de 100 de ţări se întîlnesc ca să încheie afaceri ale căror cifre însumate se ridică la milioane de lire, contează chiar atît de mult culoarea mochetei pe care o calcă în picioare? Nu ştiu ce ar răspunde organizatorii unui tîrg de carte din România (şi chiar m-ar interesa să aflu), dar englezii susţin că da. La fel cum contează şi calitatea mobilierului, numărul şi amplasamentul cafenelelor sau existenţa unui serviciu de catering (sponsorizat de unul dintre cei mai mari distribuitori online de carte din Marea Britanie) care să te scutească de stînjeneala de a întîrzia la o întîlnire de afaceri din motivul penibil al cozii la sendvişuri.

Ce vreau să spun cu asta este că, dacă hazardul profesional şi libertatea de mişcare ne oferă posibilitatea de a învăţa ceva din confruntarea cu alte culturi şi alte tipuri de experienţă, n-ar fi rău să trecem dincolo de suprafaţa strălucitoare care fură ochii spre (mai) modesta armătură care o face posibilă. Lucrurile se pot schimba şi altfel decît prin revoluţii; poate mai lent, mai puţin spectaculos, dar mai eficient şi, mai ales, pe termen lung.

Spre deosebire de Salon du Livre de la Paris, tîrgul de carte de la Londra nu este un eveniment aproape exclusiv cultural, o celebrare a cărţilor şi a autorilor, deşi nici unii, nici ceilalţi nu lipsesc şi nici nu ar putea s-o facă. Nu este nici o manifestare orientată spre cititor (în calitatea lui de consumator/cumpărător), ca Bookfest sau Gaudeamus, deşi participanţii la el sînt în primul rînd cititori. Ca la orice expoziţie, partea de show este la rîndul ei prezentă: standurile editurilor sînt concepute să atragă (şi să reţină) atenţia. Dar, ca şi la Frankfurt, adevărata inimă a tîrgului bate în altă parte, la etajele superioare, acolo unde se află International Rights Centre: un spaţiu sobru, unde nimeni nu se plimbă doar ca să se uite în jur, fără cărţi *on display*, fără ecrane cu plasmă şi fără afişe – doar măsuţe după măsuţe cu oameni cufundaţi în discuţii.

În aceste condiţii, este cu atît mai semnificativ faptul că, în calitatea mea de participant venit dintr-un fel de „lume a treia culturală", simt nevoia să subliniez acele aspecte care ţin mai degrabă de cultura şi civilizaţia cărţii decît de industria ei. N-o să mă servesc de ocazie pentru a glosa pe tema „săracul om supt vremi", cedînd astfel tentaţiei pe cît de comode, pe atît de inutile a victimizării. Dar, dacă este vorba ca tîrgurile noastre locale, aşa cum le cunoaştem cu toţii, să devină „internaţionale", după cum se zvoneşte, poate că e un moment bun să ne întrebăm ce face dintr-un astfel de eveniment unul de succes. Şi, din punctul meu de vedere, printre „ingredientele" necesare se numără mult mai multe lucruri decît simpla ofertă de carte. În privinţa asta nu avem de ce să ne plîngem: piaţa românească de carte este dinamică, are un potenţial bun de dezvoltare, e bine sincronizată cu cea internaţională (cel puţin judecînd după propria mea experienţă de editor) şi, aşa cum o indică reacţiile partenerilor străini, am devenit competitivi inclusiv în materie de design. Dacă ne lipseşte ceva, acest ceva este disponibilitatea de a genera – şi de a ne asuma – critici constructive, precum şi grija faţă de participanţi, fie că sînt expozanţi sau vizitatori. Un tîrg de carte nu este doar o librărie ceva mai mare, nici un fel de fast-food cultural, unde lumea vine, cumpără şi pleacă. Este – sau, mai degrabă, ar trebui să fie – o bună ocazie de familiarizare cu lumea editorială, un spaţiu care, în afară de cărţile propriu-zise, să le ofere cititorilor (cît mai multe) motive de a se afla în preajma lor. Evenimentele (ca şi cărţile, de altfel) nu apar de la sine, ele trebuie create şi, atîta vreme cît la tîrgurile de carte de la Romexpo singurul loc unde se poate şedea în voie este pe scările de la intrare, iar participarea vizitatorilor se reduce la căutatul prin portofel, poate că cei care ar trebui să meargă (şi) la Londra nu sînt numai editorii.

Mirel BĂNICĂ

Carte pentru toată lumea

– *librăria-cafenea* Les Recyclables, *Geneva* –

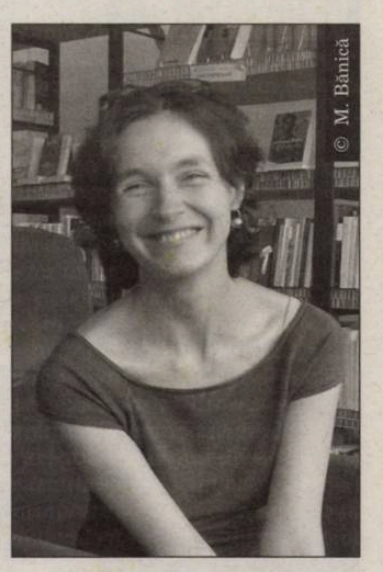
© M. Bănică

Librăria-cafenea Les Recyclables *(www.recyclables.ch) tinde să devină o adevărată instituţie în oraşul Geneva, capitala culturală a Elveţiei francofone. După un început modest, ideea de a se întîlni pentru a schimba surplusul de cărţi pe care cititorii „profesionişti" le au în bibliotecă are un succes fulgurant. Asocierea cu o cafenea, în care clienţii pot servi o cafea excelentă, citi o carte sau comanda feluri de mîncare simple, dar savuroase a dat un nou avînt acestei întreprinderi aparte. Este un loc din ce mai căutat pentru lansări de carte, emisiuni de radio şi televiziune, conferinţe. Pentru a înţelege „mecanismul" schimbului de cărţi, am stat de vorbă cu* ***Amandine Filiol,*** *director asociat al librăriei.*

Cui i-a aparţinut ideea numită Les Recyclables?

Totul a început în 1999, cînd un grup de trei persoane, toţi universitari, au închiriat un spaţiu minuscul, pentru a propune cărţi la schimb – principiul de bază este deci schimbul liber consimţit între clienţi. Ceea ce nu se schimbă se vinde ca într-un anticariat de carte obişnuit. Ideea a prins foarte repede, am crescut foarte repede, asociindu-ne între timp cu o cafenea-restaurant. Beneficiem şi de un program special, şi de o bază de date special creată pentru librăriile mici, independente, din Geneva. De curînd, am putut introduce în baza de date şi diverse comentarii de lectură ale cititorilor, extrem de utile în alegerea fondului de carte, circa 15.000 de titluri clasate tematic.

Cum vă alegeţi cărţile? Vă bazaţi pe „flerul" anticarului, care ştie ce se vinde şi ce nu, sau mergeţi pe tendinţele pieţei „oficiale" de carte, urmărind îndeaproape marile reviste literare franceze?

Ei bine nu, piaţa de carte „oficială" şi marketing-ul asociat nu ne interesează decît în mică măsură. Încercăm însă să urmărim ce se întîmplă în jurul nostru; de exemplu, anul acesta la Salonul de Carte din Geneva invitata de onoare a fost Rusia, aşa că am încercat şi noi să privilegiem cartea rusă. Pe piaţa oficială debarcă prea multe cărţi „necunoscute" deodată, mai ales cînd se declanşează *la rentrée littéraire,* toamna. Este de-a dreptul imposibil să facem o selecţie calitativă, lăsăm timpul să lucreze în favoarea noastră, el este pentru noi principalul instrument de măsură a valorii de piaţă a unui autor... *(Rîde.)* Desigur, avem şi noi instrumentele noastre de măsurare a „tendinţelor" la zi pe piaţa cărţii. Dacă mai mulţi clienţi rezervă în baza noastră de date aceeaşi carte e sigur că este vorba de un autor interesant, devenim atenţi. Cărţile uşoare, de „divertisment" se vînd mereu. Sîntem foarte receptivi faţă de cărţile rare (nu în sensul vechimii sau valorii materiale!) de care cititorii se despart de regulă foarte greu, cum ar fi de exemplu autorii clasici din ştiinţele sociale. Un Max Weber sau un Emile Durkheim găsesc mereu un cumpărător.

Sînteţi mai bine plasată decît orice pentru a vorbi de ciclul de viaţă al unei cărţi. Cine dictează „viaţa" acesteia?

Pentru a rămîne doar în domeniul literaturii, marii clasici, francezi sau universali, sînt mereu de actualitate... aş putea spune că ei se „reinventează" perpetuu, de unde şi ciclul de viaţă lung al acestora. Pentru restul autorilor, îmi este totuşi greu să dau un răspuns, sînt prea mulţi factori în joc.

Cine sînt clienţii voştri? Îmi puteţi face un „portret" al acestora? Personal, eu îi găsesc foarte diferiţi de cei ai altor librării sau anticariate din Geneva...

În primul rînd, avem o „clientelă de cartier", de care încercăm să ne apropiem cît mai mult. Oameni cărora le place cartea, le place să caute îndelung în rafturi, pînă cînd găsesc cartea *coup de coeur* pentru care ne-au trecut pragul. Mai sînt clienţii fideli, care ne urmăresc încă de la începuturile acestei librării. Chiar dacă ne vizitează uneori mai rar, ei sînt mereu alături de noi. În fine, printre clienţii noştri de bază se numără angajaţii anglofoni ai marilor companii multinaţionale care îşi au sediul la Geneva, sau funcţionarii internaţionali de la ONU, pentru că noi sîntem unul dintre puţinele locuri din oraş unde se poate găsi carte în limba engleză la preţuri accesibile.

Dar de unde această tendinţă spre „verde", ecologie, dezvoltare durabilă, respect faţă de celălalt, împărtăşită atît de personalul de la Les Recyclables, cît şi de clienţi?

Un răspuns foarte simplu: a „recicla" o carte înseamnă a respecta cartea în sine, şi nu doar a vedea în ea un obiect comercial, care odată folosit, nu mai este util, aşa cum se întîmplă de obicei în această societate de hiperconsum. Ne gîndim la toată cantitatea de hîrtie şi de muncă depusă pentru editarea unei cărţi, care merită să fie refolosită, „salvată", dacă doriţi. Mai mult, cărţile pe care noi nu le putem reţine din considerente de spaţiu sau care nu se vînd după o perioadă mai mare de timp, le cedăm asociaţiilor caritative de aici care aprovizionează cu cărţi diferite şcoli din Africa, mai ales literatură pentru copii şi adolescenţi.

Ca român, nu pot evita această întrebare: care sînt autorii români care se „reciclează" cel mai bine la Les Recyclables? *Îmi amintesc o scenă la care am asistat de curînd, cînd un client părea foarte supărat că nu poate găsi un volum din „Trilogia"* Istoriei Religiilor *a lui Mircea Eliade..*

În afară de Eliade, Cioran şi Ionesco (plus Panait Istrati) vă mărturisesc că sînt incapabilă să citez din memorie nume de autori români. Dar vă pot spune în schimb că secţiunea „Literatură din Est", în care sîntem obligaţi să-i includem din considerente de clasificare, merge din ce în ce mai bine. Deschiderea către lume a acestei părţi începe să se vadă. Din curiozitate şi interes cultural, clienţii noştri sînt din ce în ce mai interesaţi de aceste „noi" literaturi venite din Est.

Ideea magazinului dvs. de cărţi este „exportabilă" în străinătate?

Poate, dar nu oriunde. Ţin să subliniez faptul că Geneva este un loc special pe harta Europei în ceea ce priveşte consumul de carte, moştenirea protestantă lăsată de Calvin (respect pentru carte, gustul lecturii) încă se face simţită. Cartea „second-hand" este foarte ieftină la noi, se poate citi mult şi de calitate, cheltuind doar 2 sau 5 franci elveţieni (în jur de 1,5-3 euro, *n.m.)* pe volum. Geneva este o intersecţie culturală: anglofonii care sînt prezenţi aici în organizaţiile internaţionale citesc mult, adoră cărţile de ocazie, dar după lectură se debarasează repede de ele. Nici nu le-ar putea purta cu ei prin lume, e drept, sînt oameni care călătoresc mult, cu bagaje puţine, sînt grăbiţi. Nu este cazul germanofonilor, care cumpără cartea, dar preferă să o păstreze apoi în bibliotecă, acasă, nu se despart de ea, nu fac schimb etc. *Les Recyclables* ar funcţiona deci mai puţin bine în Germania...

Vi s-a întîmplat să găsiţi cărţi rare, obiecte insolite, fotografii vechi sau alte obiecte de acest gen printre cărţile pe care vi le aduc clienţii?

Da, ni se întîmplă adesea să avem surprize cînd clasăm şi triem pentru schimb şi vînzare cărţile aduse de clienţi. Cărţile vechi, unele dintre ele de valoare, le redirecţionăm către colegii noştri anticari specializaţi în carte rară-veche din Centrul istoric al oraşului. Benzile desenate de colecţie sînt şi ele foarte căutate de librăriile specializate din domeniu, dar nu trebuie să înţelegeţi că facem bani din asta... Găsim adesea dedicaţii extraordinare, autografe celebre, fotografii, ilustrate, semne de carte brodate manual, flori presate etc. De altfel, dorim să punem pe picioare un fel de miniexpoziţie dedicată acestei forme de „memorie" flotantă, asociată cărţilor şi cititorilor.

De ce oamenii preferă să-şi vîndă sau să-şi facă troc la Les Recyclables, *ştiind totuşi că există o mulţime de anticariate în oraşul acesta?*

Din convingere, pentru că îşi iubesc cu adevărat cărţile, iar în felul acesta clienţii noştri au impresia că fac un gest caritabil, firesc, normal. Nu o dată ni s-a întîmplat să avem clienţi care revin după o zi sau după o săptămînă, pentru a încerca să „recupereze" o carte, despre care au decis că în final nu se pot separa... O altă situaţie emoţionantă căreia trebuie să-i facem faţă este următoarea: după decesul unei persoane, familia decide să ne doneze nouă întreaga bibliotecă, avînd astfel conştiinţa faptului că o parte din „personalitatea" sa continuă să trăiască prin cărţile pe care le-a preţuit şi le-a iubit.

Privesc chiar în acest moment, în timp ce realizăm interviul, raionul intitulat „spiritualitate". El este împărţit în mai multe secţiuni: Ezoterism, Bien-Être, Budism, carte religioasă. Toate secţiunile sînt bine garnisite de cărţi, mai puţin ultimul, cel de carte religioasă. Voi sînteţi bine situaţi pentru a vă da seama de acest lucru: putem vorbi de o criză a cărţii religioase „clasice"?

Adevărul este că acest raion de „spiritualitate" a funcţionat foarte bine încă de la începuturile întreprinderii noastre. Am simţit că oamenii se găsesc într-o adevărată criză spirituală, au tendinţa de a căuta „ceva" transcendent, chiar dacă nu pot defini exact ce caută... Noi funcţionăm pe principiul unui „cufăr cu unelte": clienţii se opresc în faţa acestui raion, privesc, apoi se decid asupra „ofertei spirituale" care li se pare cea mai potrivită pentru căutările lor din acel moment. Dar ca şi dvs., nu pot decît să constat, fără a avansa explicaţii, că oferta de carte religioasă clasică, teologică, este redusă, comparată cu celelalte secţiuni. În schimb, avem o ofertă numeroasă de sociologie religioasă, istorie a Bisericii catolice şi protestante etc.

Geneva, 12 iunie 2007

© M. Bănică

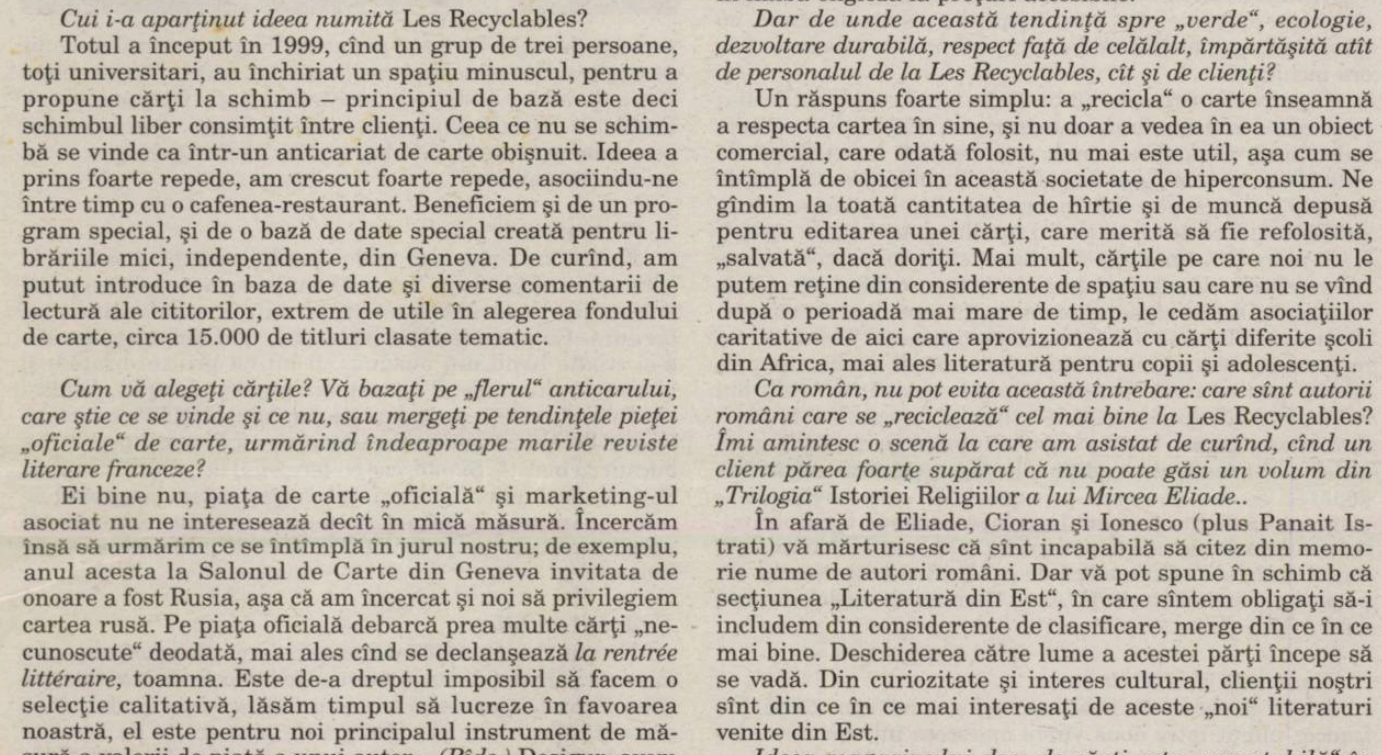

Adina POPESCU

Tîrg de vechituri, la Paris

– Marché aux Puces –

Ca să vezi România „profundă“, du-te la ţară sau prin mahalale! Aşa mă sfătuia un prieten, la rîndul său jurnalist. Încă mai cred că, pentru a descoperi astfel de „profunzimi“, este suficientă o aventură în Piaţa Obor. Dar pentru a vedea Parisul altfel? Atunci cînd te saturi de fojgăiala turiştilor din faţă de la Notre Dame, de bistrourile „cosmetizate“ din Montmartre, de cîrdurile de ţigănci romînce care te acostează cu „du iu spic inglis?“ în Piaţa Charles de Gaulle... Te urci în metroul cu care ţi se pare că mergi la nesfîrşit, pînă cînd ajungi la periferie, în „piaţa cu purici“. Sînt mai multe astfel de tîrguri de vechituri care se organizează doar în week-end, ca şi la noi. L-am ales pe cel de la Saint-Ouen, după indicaţiile dintr-un ghid: peste 2000 de vînzători de antichităţi, deschis pînă la ora 19,00.

Saint-Ouen

Nu este un cartier propriu-zis, aşa cum mă aşteptam să găsesc la periferie. Gura de metrou te scuipă într-o intersecţie cu străzi care îţi amintesc oarecum de cele ale Clujului. Imobile cu patru, cinci etaje, cu tencuiala căzută pe alocuri, ceea ce n-ai să vezi în centru, un spital, mai puţine cîrciumi, mai multe mici supermarket-uri – *Alimentation* –, închise duminica, dar şi lunea. Linişte şi un aer de provincie.

În braseria de pe colţ, cei cîţiva clienţi amorţiţi de berea matinală nu ştiu să ne explice unde este *Marché aux Puces*. Posibil ca vecinătatea lor să se reducă la o stradă, o intersecţie, un birt, un felinar, cea mai apropiată staţie de metrou – o poartă către lumea exterioară. Chiar aşa se şi numeşte: Porte de St.-Ouen.

Un domn în vîrstă care fumează dintr-un capăt de trabuc şi plimbă un cîine pe care îl cheamă Anatole se arată surprins: „Astăzi e zi de de tîrg?!“. Apoi îşi aminteşte că e duminică şi ne indică cu un gest atît de leneş, încît pare o mişcare în ralanti, o direcţie oarecare.

Piaţa de fructe

Dar înainte de a ajunge la purici, nimerim în piaţa de fructe. Tarabele se înşiruie de-a lungul trotuarului, iar spaţiul dintre ele şi clădirile de pe margine e înţesat de lume. O mică manifestaţie alcătuită din familii de negri, cupluri de pensionari, femei arabe cu chipuri acoperite pe jumătate. Toată lumea se tîrguieşte pentru cîţiva cenţi. Vînzătorii îşi strigă preţurile, cu o stranie agresivitate, căci la Paris nimeni nu vorbeşte tare pe stradă, orice voce ridicată sperie, poate fi interpretată drept o sămînţă de scandal. Costul fructelor scade vertiginos de la un minut la altul. Tarabagiii se uită la ceas, sînt „obligaţi“ să-şi termine marfa pînă la o anumită oră şi de aceea, în momentul în care se hotărăsc să mai lase 50 de cenţi sau chiar 1 euro, anunţă strigînd noul preţ, pentru a se face auziţi în vacarmul din jur. Mirosul pătrunzător al citricelor prea coapte împrumută spaţiului nuanţe exotice.

La întoarcere, piaţa e pe terminate. Au apărut deja maşinile de salubritate ale celor de la „Veolia“ (aceeaşi firmă care a „concesionat“ apa Bucureştiului) şi măturătorii. Îşi fac eficient treaba, curăţă meticulos rămăşiţele defunctului paradis al fructelor. Apar şi săracii *lor* care scotocesc prin lădiţele cu banane stricate. Un vînzător întîrziat ne încarcă cu vreo două kilograme de căpşuni la 1 euro. Pe caserole scrie: *Made in Spania*. Globalizarea capătă un nou sens, de moment: vom mînca la Paris căpşuni din Spania culese de compatrioţii noştri români.

Oameni şi purici

Marché aux Puces se întinde pe cîţiva kilometri. Nu este un perimetru clar delimitat şi nici împrejmuit de un gard, aşa că nu-ţi poţi da seama cînd te afli în interior şi cînd în exteriorul său. Mai multe străduţe devenite cu această ocazie pietonale şi, de-a lungul lor, tarabe improvizate pe mese, scaune, birouri, canapele. De altfel, şi mobila e de vînzare. Pe jos sînt din loc în loc covoare, nu ştii dacă ai voie să calci direct pe ele sau ar fi mai bine să le ocoleşti. Ce se vinde? În nici un caz sîrme, cabluri, burghie, casetofoane, baterii de maşină, păpuşi cu braţele smulse. Dacă ai răbdare, poţi descoperi aşa-zisele *trésors cachés*, la preţuri de nimic. Un brîu din păr de cămilă la 3 euro, alături de o pereche de ochelari de soare Armani cu lentile zgîriate, şi un cufăr plin cu nasturi şi cu medalii. Ceva mai încolo, o uniformă militară din primul război mondial. Alămuri şi sticlărie. Podoabe şi cărţi. Nu toate sînt antichităţi, sînt doar obiecte fără vîrstă, uitate şi regăsite prin podurile caselor, fără amintiri. Unele te răscolesc, altele te lasă indiferent. Sînt fragmente din trecutul mai mult sau mai puţin recent al Franţei, un trecut uneori la limita kitsch-ului, alteori plin de o valoare greu de estimat pentru un turist din Europa de Est.

Cumpărătorii se plimbă agale ca într-un muzeu. Uneori dispar în cîte un gang unde e posibil să se ascundă adevăratele chilipiruri. Oamenii care vînd nu te îmbie, nu te trag de mînecă, nu-şi fac reclamă. Nici măcar nu-şi ridică privirile din ziar sau din vreo carte, cînd te apropii de marfa lor. Nu-ţi dau informaţii, decît dacă le ceri. Tăcuţi şi indiferenţi, fac parte din decor. Uneori dispar pur şi simplu de lîngă „tarabe“, lăsînd toate acele lucruşoare mărunte care, la o adică, ar putea să ţi se strecoare singure prin buzunare – nesupravegheate. Şi tot ca într-un muzeu, ai senzaţia că vînzătorii sînt nişte angajate plictisite, înţepenite pe cîte un scaun, cu privirile în gol, numărînd în minte minutele rămase pînă la ora închiderii.

O parte din tîrg este un bazar în toată regula unde sînt amenajate mici standuri, cu lucruri noi, ieftine, de-o calitate îndoielnică. Atmosfera e mult mai vie decît la vechituri. Se vînd blugi, tricouri, geci de piele, ca la noi la Obor. În loc de manele, muzică pop franţuzească şi hip-hop, aproape în surdină. Aici comerciaţii ţin cu tot dinadinsul să „te agaţe“. E job-ul lor. Un tînăr algerian încearcă să-mi potrivească pe nas o pereche de ochelari de soare la 6 euro. Mă întreabă de unde sînt. Din România? Ştie un singur cuvînt pe româneşte: „frumoasă“. Pe cine o fi încercat să vrăjească? Un altul, tot musulman, vrea să mă înfăşoare într-un şal imens: „un preţ special pentru tine“. O doamnă vinde suveniruri: vase din lemn pictat. Negociem pentru o singură fotografie a tarabei, fără ca ea să apară însă în cadru. Sînt multe obiecte de „artă africană“ şi veşminte tradiţionale. Un negru îmi arată vreo douăzeci de saci de umăr – o explozie de culori stridente –, pentru a mă hotărî la unul. Îmi place, însă am o nemulţumire: sacul nu se închide în nici un fel. „De ce să aibă fermoar?! Aşa e modelul...“ Cum adică de ce? Pentru hoţi. Negrul clipeşte des, nelămurit: „Hoţi? Aha. Avem un alt model, dacă vă e frică de hoţi...“

Bancnota de 100 de euro

La un chioşc se vînd băuturi reci şi sandvişuri calde. Un francez plinuţ între două vîrste amestecă într-un vas uriaş plin cu cartofi prăjiţi. Probabil e afacerea lui. Nu are nici un angajat, preferă să facă totul singur, cu o îndemînare ieşită din comun: prepară, serveşte, ia banii, dă restul, se salută cu cunoscuţii săi care trec: *„Ça va?“*. Un negru cam jerpelit îi întinde o bancnotă de 100 de euro şi îi cere o bere. Un timp, francezul ignoră bancnota, lăsată pe tejghea, şi pe negru, continuînd să servească alţi clienţi. Negrul insistă, fără să ridice tonul. Doar împinge bancnota neverosimil de netedă. Pare tocmai scoasă de la un bancomat. Patronul îşi învinge o uşoară repulsie, aruncă o scurtă privire hîrtiei, însă nu o atinge. „E falsă.“ Nu e o constatare, ci o afirmaţie. Cel mai direct mod de a refuza. O fată din spatele negrului ia bancnota şi o studiază. O ridică pentru a vedea mai bine în lumină firul metalic. „Nu e falsă!“ – spune ea într-un tîrziu şi i-o întinde francezului. „Sînteţi sigură?“ – întreabă el şi nu i se adresează nici negrului, nici fetei. Vorbeşte cu banii. Parcă nu-i vine să creadă, clatină din cap nemulţumit şi îl

© A. Popescu

serveşte pe negru fără să-l privească. Numără restul mecanic pe tejghea. Bancnote mai mici, motolite, uzate. Bani francezi cîştigaţi într-o zi de tîrg, prăjind cartofi. Bani europeni. Problema rasială poate lua această formă, cea a uimirii perpetue: ce caută ei aici? Hai mai bine să ne prefacem că nu există. Că sînt falşi.

Pe bordură

Există un singur loc unde tîrgul seamănă cu cel de la Vitan şi cu altele de pe la noi. Chiar la ieşire se află un pasaj rutier, iar dedesubt oamenii îşi întind marfa direct pe bordură. Cumpărătorii se înghesuie, dau din coate pentru a-şi scoate banii din buzunar, îi întind printre braţele şi picioarele altora. Totul se cumpără rapid şi „la ochi“. Adidaşi „de firmă“ purtaţi, pantaloni de camuflaj „NATO“, telefoane mobile de ultimă generaţie, iPod-uri, un Renault mai vechi, bucată cu bucată. Şi mîncare cu termenul de garanţie expirat de doar cîteva zile. Calupuri de brînză şi salam la un sfert de preţ, înşirate pe o pătură. O femeie între două vîrste îşi umple coşul, în timp de soţul ei tocmai probează un ceas Rolex.

Jocul cu bile

Nu ştiu dacă pensionarii pe care i-am găsit jucînd *boules* în micul părculeţ de lîngă Avenue de la Porte de Montmartre şi-au făcut de dimineaţă veacul prin tîrg, şi-au vîndut cîte o statuetă din bronz şi o duzină de nasturi de pe la nişte capoate vechi sau au cumpărat vreun covor „de ocazie“. Nu ştiu nici măcar dacă s-au cinstit cu una mică, aşa cum fac ai noştri, sau dacă l-au comentat pe Sarkozy. Tot ce ştiu este că la ora două erau cu toţii implicaţi într-un campionat în toată regula. Aruncau bile. Şi era atîta relaxare şi lejeritate în jocul lor, încît nu m-am putut abţine să nu mă transform în spectator, pentru o jumătate de oră. Ca să le ascult micile ironii pe care şi le adresau unii altora sau exclamaţiile de triumf în momentul în care una dintre bilele argintii trecea atît de aproape de bila cea mică, fără să o atingă. Apoi i-am lăsat acolo, captivi de bună voie în propria lor duminică, o duminică de periferie pariziană în care într-adevăr vecinătatea poate însemna strada pe care stai, piaţeta, braseria, parcul unde joci *boules*, gura de metrou.

© A. Popescu

© A. Popescu

© A. Popescu

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Scurtă istorie despre o boală lungă

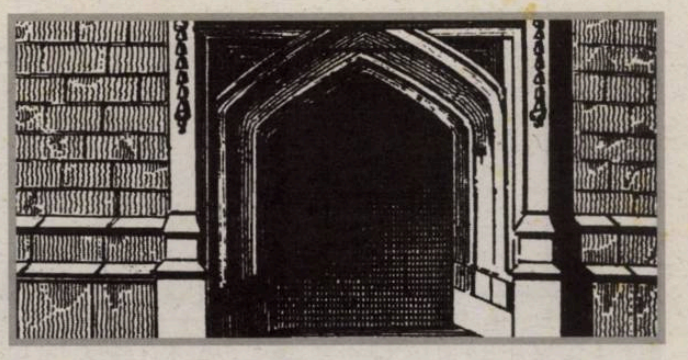

Într-o zi de vineri, cu ghinion desigur, am aşteptat cinci ore în barul Aeroportului „Henri Coandă“ să plec spre Cluj-Napoca. O cioară nimerită în unul dintre motoarele aeronavei m-a făcut să constat, pe pielea mea şi, evident, cu un consum nervos pe măsură, ce înseamnă indolenţa şi nesimţirea celor pe care-i plătim din bani publici.

Avioanele au întîrzieri peste tot în lume. Curse anulate sau decolări amînate am mai văzut, am mai trăit. De obicei, se lasă cu scuze, cu anunţuri repetate privind noul orar de zbor şi, cîteodată, la case mari, cu un discount pentru următoarea călătorie, doar-doar nu vei renunţa să le fii client. În Amsterdam mi-a fost dat să primesc scuze, cafea şi sandviciuri din partea unei domnişoare drăguţe, trimisă de compania a cărei aeronavă avea o întîrziere de o oră şi jumătate. Se întîmpla prin 1999 – aud că acum nici olandezii nu mai sînt atît de darnici, dar măcar nişte scuze sînt convins că mai au bunul-simţ să ceară.

La Tarom nu există scuze. Compania, sucită şi răsucită pe toate părţile de mai toţi miniştrii cocoţaţi în portofoliul Transporturilor, e de multă vreme un sat fără cîini, din care se fură pe rupte. O sumă de băieţi şmecheri a pus stăpînire pe comisioanele grase luate la fiecare achiziţionare de aeronave, la care se adaugă zecile de contracte mănoase pentru servicii de catering, salubrizare, întreţinere şi multe altele. La fiecare schimbare de ministru se lasă cu schimbări de director la Tarom şi cu înlocuiri de contracte. Pleacă unii, vin alţii, dar nimeni nu pleacă de tot şi nimeni nu vine pentru totdeauna. Fiecare e cu gaşca lui. În ziua în care am zăcut, alături de alte cîteva sute de persoane, pe Aeroportul „Henri Coandă“, noul director de la Tarom era instalat de o săptămînă. Probabil că rotaţia şmecherilor era în plină desfăşurare, iar la aşa cutremur cine să mai aibă timp să-şi ceară scuze de la nişte fraieri care aşteptau ca hăbăucii în aerogară venirea unui avion care să-i ducă la destinaţie?!

Nesimţirea celor de la Tarom e o boală contagioasă pentru mai toate companiile rămase cu capital majoritar de stat. Pentru noi, băştinaşii, pare deja o fatalitate: n-avem cum să scăpăm de ea. Ne enervăm, ţipăm, dar nu se schimbă nimic. Pentru cele cîteva zeci de francezi, italieni, englezi şi ce alte neamuri or mai fi fost prin aeroport, asta-i eticheta pe care o lipesc brusc peste borcanul cu amintiri din România. Putem să le arătăm noi zeci de mănăstiri şi castele, să-i îndopăm cu mititei, sărmăluţe şi fete frumoase, cînd îi laşi să aştepte ca proştii, vreme de cinci ore, un anunţ privind decolarea avionului despre care ştiu doar că are întîrziere, îi ia cu… turbulenţe şi-şi pun centura de siguranţă. Nu ştiu ce-i aşteaptă, dar pot nădăjdui că la Sofia, la Budapesta sau, poate, chiar la Belgrad o să-i anunţe cineva, măcar o dată la două ore, cînd pleacă avionul. Plus scuzele de rigoare…

Acest articol le este adresat, în primul rînd, şmecherilor care fac cu rîndul la conducerea Tarom, cărora permiteţi-mi să le doresc din toată inima un zbor plăcut. Din funcţii.

Cu ochii-n 3,14

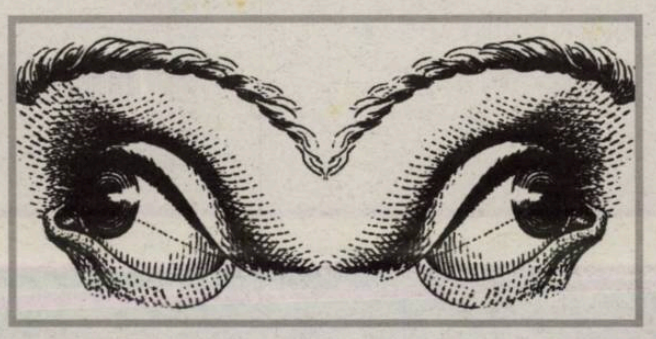

UNDE ERAU CELE DOUĂ SPECIALISTE ÎNTR-ALE ABSENŢEI PROTECTOARE CÎND ERAM EU MIC?

● Textul promoţional ne spune că mezelurile Salonta se fac de peste 30 de ani şi că sînt „însămînţate cu mucegai nobil“. 1) Unde erau mezelurile astea cînd eram eu mic şi mă îndopa bunica cu ciorbă de lobodă? 2) Aş vrea mai multe detalii despre însămînţarea salamului cu mucegai. Şi nobil. (**M. C.**)

● A apărut, pe Prima TV, o nouă emisiune interactivă: *Curat-murdar*. Senzaţia pe care ţi-o dă e cea a reportajelor socialiste, de pe vremea lui Ceauşescu, în care o reporteriţă băgăcioasă venea şi te trăgea la răspundere în faţa naţiunii pentru diverse chestii personale. Diferenţa este că, în locul tonului agresiv de altădată, cele două specialiste într-ale curăţeniei afişează acum unul sfătos, iar „victimele“ nu par să fie foarte supărate că sînt luate la rost. (**I. P.**)

● Cu ocazia zilei de 5 iunie, cînd se sărbătoreşte proclamarea Constituţiei daneze, ambasadorul României la Copenhaga, dl Toader Paleologu, scria în *Adevărul:* „La ei cuvîntul «compromis» e conotat pozitiv, iar un bun politician este cel capabil să-şi promoveze ideile şi obiectivele prin compromisuri raţionale. Refuzul oricărui compromis şi atitudinea belicoasă sînt cel mai adesea simptomele absenţei de idei şi obiective. Vai de ţara în care agitaţia politicienilor ţine loc de proiecte politice!“. Aşa pusă problema, nu vi se pare că e ceva putred în România? (**R. C.**)

● Lumea de astăzi pare foarte complicată. Dacă e şi numai să ne întrebăm cine şi cum prepară o ceafă de porc presată. Se poate face, de exemplu (pe lîngă ceafa de porc 77%), din caragenan, polifosfaţi, ascorbat de sodiu sau glutamat monosodic. Reţetă „ambalată în atmosferă protectoare“ de către *Recunoştinţa Prodcom Impex SRL*. Şi trebuie recunoscut că *Recunoştinţa* asta, cu atmosfera ei protectoare, face o ceafă bună. (**A. M.**)

UNDE ERAU PĂRINŢII CU NUME ALBASTRU CÎND ERAM EU ÎNALT?

● Ca să scrie că la capacitate s-a dat un text din Ana Blandiana, *Cotidianul* găseşte următorul titlu: „Părinţii au tremurat de spaima Anei Blandiana“. Şi tu, Brutus? Şi tu, *Cotidianule,* recurgi la trucuri dintr-astea de presă semitabloidizată, care ştie una şi bună, că trebuie să „bage“ în titluri senzaţii tari? Nu-i vorbă, te citesc în continuare, dar orişicît, de la un ziar *premium* mă aşteptam la oarece protecţie… (**M. V.**)

● M-a apucat acum cîteva seri o păcătoasă şi acută poftă de pateu de ficat. Intru aşadar în magazin, mă reped la raionul cu pricina şi încep să caut ăl mai snob pateu din toată gama; noroc că mi-a dat prin cap să citesc şi ingredientele. „Pateu din *ficat* de *gîscă*. Conţine: *şorici, slănină, carne de porc, supă…*“. Parcă apărea în listă (pe lîngă E-uri, stabilizatori, coloranţi şi alte ingrediente cu nume nesuferite) şi un 10% ficat de gîscă. De unde şi vorba „nu e pasăre ca porcul“. (**R. T.**)

● La Poştă n-au plicuri (te trimit la librărie), dar vînd cartoline care reproduc păpuşile alea gonflabile klingoniene pe fond albastru ale lui Sabin Bălaşa. Acuma, ce înseamnă un plic pe lîngă „lucrările maestrului“?! (**M. C.**)

● Într-un reportaj pe Realitatea TV, Dimitri Soin, fost securist cu rang înalt, şeful unui SRL terorist din Transnistria purtînd numele lui Che Guevara, urmărit prin Interpol şi avînd la activ vreo 20 de crime, le recomandă fanilor (copii de liceu cei mai mulţi) filmul *Matrix* şi propria lui carte, *Dezbrăcîndu-l pe Voronin*. *Cool*, nu? (**S. S.**)

UNDE ERA FOLOSIREA FORŢEI FĂRĂ SĂ-ŢI IEŞI DIN PEPENI CÎND ERAM EU MANDOLINĂ?

● Deputata PRM Lia Olguţa Vasilescu, cică profesoară de română (feri, Doamne, vorba ardeleanului!), ar dori să introducă „folosirea forţei fizice moderate“ în şcoală. Adică bătaia. Dom'le, mai că-mi vine să fiu de acord, dar cu o condiţie: să se legalizeze şi aruncatul cu roşii (sau ouă, mă rog, să nu ne pierdem în detalii…) în parlamentarii incompetenţi şi cu idei proaste. Votăm? (**M. V.**)

● Ce mă enervează, printre multe altele, în România: nu neapărat faptul că eşti plătit prost pentru orice muncă prestată, ci că mai trebuie să şi alergi şi să depui eforturi pentru a-ţi „recupera“ banii pe care îi meriţi. Dă telefoane (pe banii tăi), întreabă, interesează-te (pe timpul tău), ia taxiul pînă la mama dracului (tot pe banii tăi), aşteaptă pe la uşile pe care scrie suav „Contabilitate“ (tot pe timpul tău). Încearcă să-i înţelegi, fără să-ţi ieşi din pepeni, că: n-au intrat încă, nu s-a făcut tranzacţia, nu se pot livra pe card, poate săptămîna viitoare, n-a venit şefu' ca să semneze contractul. Cînd e vorba de muncă însă, ţi se cer: spirit de echipă, seriozitate, respectarea *deadline*-urilor. (**A. P.**)

● Chitara, portocala şi untul nu rimează, însă „rudele“ lor, da: mandolină, mandarină, margarină. Nu vi se pare straniu!? (**M. C.**)

UNDE ERA CEL CE ŞTIE SĂ SE EXPRIME EVENTUAL EXCESIV CÎND ERAM EU LA MUZEUL DOAMNELOR?

● Primind din partea lui Guinness World Record diploma de „cel mai bătrîn bărbat din lume“, japonezul Tomoji Tanabe, la cei 111 ani ai săi, a declarat că îşi prezintă scuze pentru că a trăit atît de mult şi că se simte „confuz“. Ferice de cel ce ştie să se exprime atît de concis şi de exact. (**R. C.**)

● Revista *FHM* se vinde laolaltă cu o pungă de chipsuri şi cu o doză de bere Bergenbier. Lipsesc totuşi un maieu, o telecomandă şi, eventual, un prezervativ. (**M. C.**)

● Mai întîi, a fost mesajul cu „consumul excesiv de alcool dăunează grav sănătăţii“. Mai apoi a apărut altul, care ne îndeamnă să nu facem exces de sare, zahăr şi grăsimi. Eu propun să simplificăm lucrurile. Să se dea la televizor un singur anunţ, scurt şi cuprinzător: „Evitaţi excesele!“. Bun. Şi după aceea, dacă se dovedeşte că are efect, să se mai dea unul: „Nu vă uitaţi la televizor în exces“. (**M. V.**)

● Saddam Hussein avea într-adevăr o puşcă de aur, expusă acum la Muzeul Războiului din Australia. Puşca a fost găsită de către soldaţii americani în timp ce percheziţionau casele din Kirkuk, locul de obîrşie al dictatorului, şi le-a fost dăruită australienilor ca semn de recunoştinţă pentru participarea lor la războiul din Irak. Saddam a murit spînzurat cu o frînghie obişnuită. (**M. B.**)

● Avertisment afişat într-un magazin de haine *second hand:* „Doamnelor, nu mai furaţi că ajungeţi în iad! Vă mulţumim“. (**D. S.**)

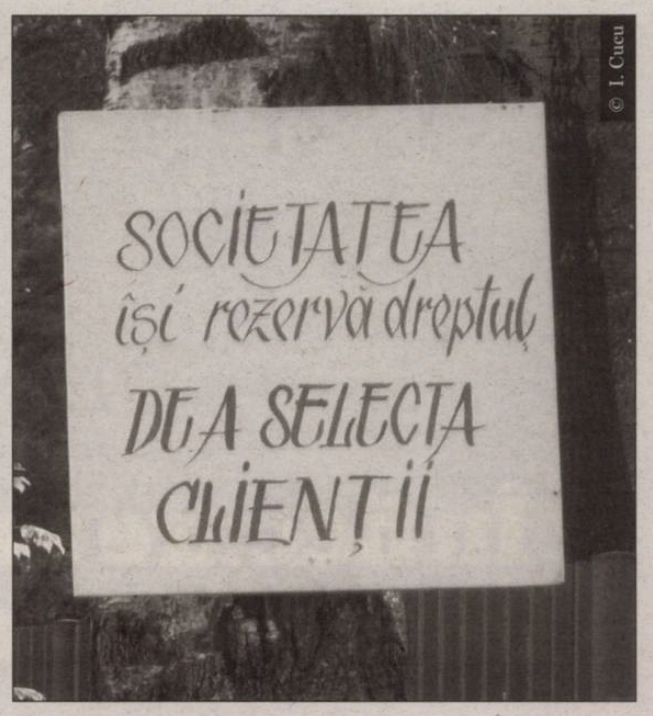

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 1 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 13. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: Încotro se îndreaptă povestea.
Despre cărțile pentru copii citite de adulți... și invers
● MERIDIANE: Kjell Espmark despre Premiul Nobel
● ANCHETĂ: În ce ați vrea să vă transformați peste noapte?
● INTERVIU cu Ileana Mălăncioiu:
„Am reușit să rămîn eu însămi“
● PROFIL: Grigore Arsene
● FRAGMENTE: Radu Paraschivescu, *Biserica catodică*
● RĂSPUNDE! – Animalele care contează în literatură

Dilemateca
Îți dă de citit

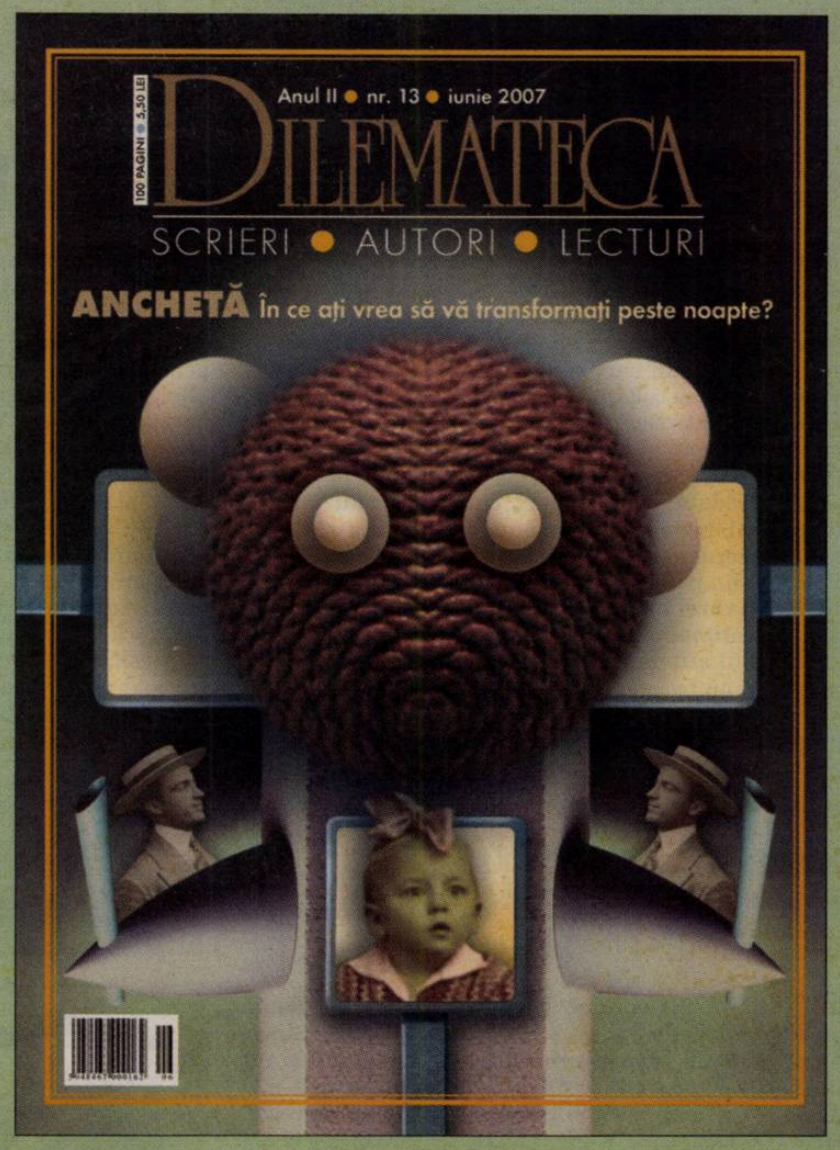

adevărul
Supliment
Literar & Artistic

În fiecare miercuri împreună cu ziarul

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **177** ● 28 iunie – 4 iulie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Noi tipuri de infracţiune“
pagina **3**

Radu Cosaşu
„3 puncte de vedere despre Bogart“
pagina **16**

Ruxandra Tudor
„Poienile cu narcise, o poveste fără *happy-end*?“
pagina **22**

Cum stăm cu ANTICOMUNISMUL ŞI LUSTRAŢIA

„Comunismul n-are de-a face cu iubirea. Comunismul este un excelent ciocan pe care îl folosim pentru a ne distruge dușmanul.“

Mao ZEDONG

„Un comunist este ca un crocodil: cînd își deschide gura, nu știi dacă încearcă să zîmbească sau se pregătește să te mănînce.“

Winston CHURCHILL

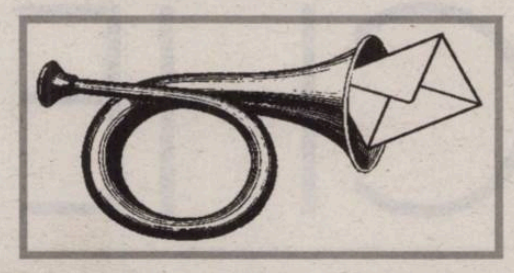

Nr. 174: *„Banii în cultură“*

Da, „...şi cultura e o afacere“

Am apucat să citesc cîteva articole din numărul *Dilemei vechi* legat de banii din cultură. Articolul domnului Patapievici e foarte interesant din perspectiva relaţiilor stat-domeniu privat cînd e vorba de cultură.

Am cîteva comentarii la adresa relaţiei public-privat în cultură, şi a dificultăţii cu care se organizează evenimente culturale româneşti în străinătate. Eu locuiesc la Sydney de cîţiva ani, şi numai în ultima vreme (în ultimul an) consulatul de aici a devenit foarte activ în a organiza evenimente. Dar am remarcat mai multe lucruri.

În primul rînd, cum are loc actul cultural românesc în Sydney. Cultura românească este oferită fie în mod gratuit, fie la un preţ mult sub valoarea sa. Nu ştiu dacă asta se întîmplă şi în alte părţi din lume, dar aici, unde un bilet la teatru e în jur de 50-100 de dolari, iar unul la operă e în jur de 200 de dolari, lumea nu se aşteaptă la ceva gratis – aşa că un mod în care cultura poate fi finanţată e chiar prin a cere, celor care doresc să vină, să cumpere un bilet.

Cumva asta nu pare să facă parte din arsenalul de idei ale unui organizator-stat (fie el minister, ICR sau altă întruchipare a statului)... ca şi cum ne e jenă că lucrurile costă, şi costă mult, cînd de fapt nu e viabil din punct de vedere economic să nu ceri celor care se bucură de un serviciu să-l plătească.

Am fost la un singur eveniment (o piesă de teatru) pentru care au fost puse în vînzare bilete şi sala era plină – deci lumea vine, chiar dacă trebuie să plătească.

În al doilea rînd, evenimentele culturale româneşti organizate prin statul român par să fie de mică anvergură.

La Sydney, piesele au avut loc într-o sală de teatru frumoasă a Facultăţii de actorie, dar nu aflată într-o zonă centrală sau într-un teatru de renume. Iar biletele erau în jur de 20 de dolari – ceea ce probabil a acoperit numai costul închirierii sălii, şi poate nici atît.

Am întrebat organizatorii de ce nu vin la Sydney Theatre Festival, un eveniment anual care are loc vara (prin ianuarie-februarie), cînd – de exemplu – un teatru rus care a pus în scenă *Unchiul Vanea* în rusă a avut un succes fenomenal şi nu puteai găsi bilete (bilete care erau 100 de dolari), şi care au organizat acest eveniment la Sydney Theatre Company, nu într-o sală a Facultăţii de actorie. Răspunsul a fost că nu sînt bani – mă întreb însă dacă nu e şi o lipsă de imaginaţie în a crea bani din aceste evenimente.

În al treilea rînd, cînd astfel de evenimente sînt organizate în străinătate, am aflat de ele în ultimul moment. Piesa la care m-am referit mai devreme a fost prezentată în cadrul unui turneu teatral care a mers printr-o mulţime de ţări din zona Asia-Pacific, într-un număr record de zile.

Am primit un e-mail de la consulat cu vreo două săptămîni înainte de eveniment – cînd, cu siguranţă, ştii de un asemenea turneu cu mai mult de două săptămîni înainte. Sînt afişe în oraş de cîteva luni cum că baletul din Paris va fi în turneu aici în iulie. În schimb, evenimentele culturale româneşti par uşor dezorganizate şi sînt anunţate tîrziu.

Ce încerc să spun este că şi cultura trebuie privită ca o afacere: organizată eficient, cu un buget, cu estimarea venitului ce poate fi obţinut, şi cu imaginaţia necesară celui care are o afacere şi vrea să o facă să prospere.

Cultura nu e gratuită, cultura nu va putea continua să existe atîta vreme cît lumea se uită la ea ca la un act ce trebuie făcut pe gratis. Evenimentele culturale româneşti în străinătate merită un loc mai bun şi, atunci cînd nu sînt organizate de statul român, îl au.

Am fost de curînd la Sydney Film Festival (SFF), la filmul *A fost sau n-a fost* al lui Porumboiu. Sala era plină, şi nu cu români, ci cu localnici. Biletele pentru filmele de la festival sînt mai scumpe decît la un cinema obişnuit. Şi totuşi sala era plină.

Alt film din cadrul festivalului, *Hîrtia va fi albastră,* a fost lăudat în *Sydney Morning Herald* (un ziar local de mare tiraj) şi probabil sala va fi şi mai plină. Şi toate astea, fără ca statul român să fie implicat în nici un fel (consulatul de aici nici nu ştia de eveniment). Aşa arată un eveniment organizat de o companie privată, care de acum cîteva luni anunţă filmele din cadrul festivalului, care a trimis notificări cu programul, prin e-mail şi poştă, cu o lună înainte de începutul festivalului.

Mai avem multe de învăţat, cred. Pînă una-alta, mă bucur că cinematografia românească are aşa mare succes – înseamnă că o să pot vedea şi alte filme la SFF în anii care vin.

Ana COCULESCU
anac@bigpond.net.au

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Am zîmbit la...

„Un domn cu un mic furtun...“

Azi am văzut în parc un domn care, cu ajutorul unui mic furtun, umplea bidoane cu apă de la acea „ţîşnitoare“ (nu ştiu cum se numesc respectivele instalaţii din parc unde oricine poate să se răcorească cu o gură de apă). Mă întreb acum ce anume poate declanşa o asemenea decizie în mintea cuiva? Ar putea fi:

- Pensia prea mică comparativ cu apa cea mai scumpă din ţară?
- Calitatea inferioară a apei potabile din apartament?
- Apa din parc este mai sănătoasă deoarece curge într-un mediu mai curat?
- Dorinţa de a economisi bani pentru o mobilă nouă sau o călătorie?
- Aspectul practic care consumă timpul devenit inutil (confecţionarea furtunului, transportul apei, administrarea cantităţilor pot face zilele mai interesante)?

Oare respectivul domn ştie că Regia de Apă împarte consumul în funcţie de ceasul propriu din subsolul imobilului? Adică oricîtă apă ar căra din parc, va plăti la fel. Practic, acele contoare din casă sînt inutile şi ne ajută doar să demonstrăm că nu noi furăm apa (cu picătura, aspiratorul, magnetul etc). Oare undeva în lume se mai fură apa între vecini?

Aud o conversaţie: „Hai să mergem în vara asta la munte şi să stăm la cort. Trebuie să fie chiar plăcut“. „Cum să stăm la cort ca ţiganii!?“ Să fie rasism, lipsă de interes, probleme financiare, influenţa dlui preşedinte sau ignoranţă?

La mai bine,

Marius ROŞU
Bacău
descopera@zappmobile.ro

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mai avem timp liber?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....Compania*..... Cod Fiscal*.....(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Noi tipuri de infracțiune

Pe 12 iunie, am fost invitat, împreună cu alți 10-12 inși, la o întîlnire cu președintele țării. Întîlnirea trebuia să aibă loc la Sinaia, dar, în ultima clipă, dintr-un motiv sau altul, totul s-a mutat la Neptun. Pe 13, trebuia să plec la Berlin, așa încît nu mi-a fost prea la îndemînă să fac, în spațiul unei singure după-amieze, un drum dus-întors pînă la mare, plus conversația aferentă. Dar tocmai publicasem în *Dilema veche* un articol critic despre firea președintelui și mi s-a părut de prost-gust să refuz o invitație la dialog, venită tocmai din partea celui pe care-l zugrăvisem în termeni destul de acizi. Nu regret deloc că am dat curs invitației prezidențiale. Am participat la o discuție destinsă și inteligentă pe tema lustrației și la un dejun agreabil. Dar încă de a doua zi, am aflat din presă sau direct de la unii gazetari indiscreți că făcusem ceva reprobabil, la marginea infracțiunii. Din ampla serie de comentarii care au urmat, am desprins următoarele învățăminte:

1. Președintele țării nu are voie să invite la reședința lui (de la mare sau de aiurea) persoane particulare, fără a anunța mai întîi ziarele, precizînd motivele gestului său, ora sosirii invitaților, subiectele dezbătute, concluziile la care s-a ajuns și costurile întreprinderii.

2. Nici o persoană particulară (și cu atît mai puțin un „intelectual“) nu are dreptul să răspundă unei invitații din partea președintelui, înainte de a da un comunicat despre rostul presupus (sau știut) al invitației cu pricina, precum și despre modalitățile de transport utilizate, despre traseu, meniu (dacă e cazul) și scenariul ocult al întregii „acțiuni“. Cine nu se conformează acestor exigențe e suspect de complot: s-a strecurat în reședința gazdei pe furiș, pentru a pune la cale o dictatură, o lovitură de stat, o încălcare gravă a Constituției. (Sau o rescriere a Constituției, pregătind, cum a spus de curînd o onorabilă gazetă, „republica lui Pleșu“.)

3. Orice contact cu președintele Traian Băsescu implică un eșafodaj de motivații impure: vrei o funcție, vrei bani, vrei privilegii. În plus, ești cu siguranță antiliberal, antiparlamentar și, eventual, alcoolic.

Asta foarte pe scurt. Cuprins de o culpabilitate difuză, mă văd în situația de a reevalua, sub specia infracțiunii, și alte cîteva fapte trecute și viitoare, de natură să mă incrimineze. Nu-mi mai amintesc numeroasele întîlniri, nu întotdeauna publice, pe care le-am avut, fie ca ministru, fie ca „intelectual“, cu Ion Iliescu și, mai ales, cu Emil Constantinescu. Le recunosc pe toate și nu exclud ca unele dintre ele să fi produs, în societatea românească, pernicioase seisme. Dar îmi amintesc că m-am întîlnit, anul trecut, la Snagov, cu dl Tăriceanu însuși, fără să fi apucat să producem vreo mașinațiune sesizată de presă. N-aș vrea să provoc o comoție jurnaliștilor noștri (amarului și zglobiului M. Badea, de pildă), dar am fost convocat, odată, împreună cu Dinescu, Stelian Tănase, Alina Mungiu-Pippidi, Iosif Boda ș.a., la un dejun oferit de Dan Voiculescu care, în acel moment, era preocupat de reforma societății civile. Ăștia sîntem! Ăștia sînt intelectualii! Toți ne bombăne și toți ne convoacă la cîte o discuție fină... Iar noi răspundem, fără să stăm prea mult pe gînduri. Sîntem maleabili, săritori și naivi. Ne-am deprins cu rolul de țapi ispășitori, ne băgăm unde nu ne fierbe oala, enervăm la grămadă pe antielitiști, postmoderni, politicieni și polițiști.

O ultimă confesiune. Peste cîteva zile, vine în România președintele Germaniei. Vrea, între altele, să se vadă cu cîțiva intelectuali. Ambasada germană mi-a trimis deja o invitație în acest sens. O să mă duc. Și n-o să fac nici o declarație de presă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Statele Parțial Unite ale Europei

Rezultatele Consiliului European de vară au fost prezentate în multe ziare românești și europene drept un mare succes: asperitățile s-au nivelat, s-au găsit căi de compromis pentru a satisface cererile Poloniei și Marii Britanii, s-a găsit soluția de relansare a semidefunctului proces de adoptare a Tratatului constituțional. Pînă și președintele Băsescu, și premierul Tăriceanu au avut, zice-se, relații cordiale la Bruxelles și au vorbit „pe o singură voce“ (ceea ce nu e deloc puțin; prietenii referendumurilor, suspendărilor și moțiunilor de cenzură știu de ce).

Mi se pare totuși că succesul este relativ. Atmosfera triumfală a fost generată, probabil, de premisele „negre“ de la care s-a pornit: Polonia fraților Kaczynski părea hotărîtă să susțină pînă în pînzele albe schimbarea sistemului de vot, iar Tony Blair trebuia să-i lase succesorului său Gordon Brown (mai eurosceptic decît el), o moștenire „ușoară“ – adică, între altele, neacceptarea funcției de ministru de Externe al UE și a includerii Cartei fundamentale a drepturilor omului în Tratatul european. În raport cu radicalismul cererilor poloneze și britanice, promisiunea introducerii altui sistem de vot începînd din 2014 și schimbarea denumirii din „ministru de Externe“ în „Înalt Reprezentant“ al UE pentru politica externă au putut părea mari succese. În fapt, avem de-a face, în primul caz, cu o amînare, iar în cel de-al doilea, cu o simplă modificare terminologică. Ce-i drept, Consiliul European a găsit soluții și pentru alte probleme care stagnau (vezi articolul lui Sever Voinescu din p. 5) și, mai ales, a relansat Tratatul european (eliminînd – altă schimbare de pălărie – cuvîntul „constituțional“, ca să nu mai sperie cetățenii în caz de noi referendumuri). După aproape doi ani de stagnare nu e, desigur, puțin; dar nu e nici mult: practic, Uniunea Europeană s-a pus iar în mișcare și atît.

Ceea ce mi se pare semnificativ este faptul că liderii UE au demonstrat, din nou, inegalabilele lor capacități de negociere. Dacă Uniunea Europeană se poate lăuda într-adevăr cu o performanță ieșită din comun, aceasta este tocmai sistemul rafinat de negocieri perfecționat în timp, pe măsură ce Uniunea a primit noi state, cu pretenții, interese, istorii și trăsături culturale diferite. Iar atunci cînd liderii au și voința politică de a negocia și de a găsi soluții (precum au demonstrat acum mai ales Angela Merkel și Nicolas Sarkozy), practic nu se poate să nu se ajungă la un rezultat. Problema este că tot acest sistem, cu aparatul birocratic enorm pe care se bazează, este lent, înaintează cu pași mici și trebuie să țină seama de interesele tuturor celor 27 de țări membre. Or, cum s-a văzut și la acest Consiliu European, uneori interesele sau solicitările unei țări sînt argumentate cu fapte și sensibilități moștenite din trecut (de exemplu, Polonia a cerut schimbarea sistemului de vot pentru că cel actual favorizează Germania, iar Marea Britanie își susține toate euroscepticismele invocînd tradiția sa diferită de a Continentului). Iar Uniunea Europeană are imperioasă nevoie să-și definească strategiile de viitor (și să le și aplice) într-un timp cît mai scurt. Probabil că Europei i-ar trebui, la acest nivel, un pic de „americanism“: o gîndire pozitivă orientată spre viitor, nu o veșnică invocare a trecutului ca „bază de negociere“. Pe de altă parte, performanța de a pune de acord atîtea țări cu atîtea diferențe între ele riscă să scoată în evidență *procesul de negociere* în sine, în dauna *rezultatelor:* „ce bine știm noi să negociem“ par să spună zîmbetele șefilor de state și guverne reuniți pentru tradiționala fotografie de grup. Așa încît – cu amînări și schimbări de denumiri ale unor funcții, și acelea obținute la 5 dimineața, după o noapte de negocieri – nu s-ar putea spune că rezultatele reprezintă mai mult decît o armonizare de moment a unor interese divergente.

Romano Prodi se declara nemulțumit de lipsa voinței „de a lucra în comun“ la acest Consiliu. Prodi și ministrul său de Externe, Massimo d'Alema, s-au aflat, de altfel, în fruntea unui grup de state (Italia, Spania, Belgia, Austria, Luxemburg, Slovenia, Malta, Cipru) care au considerat că s-au făcut prea multe concesii Marii Britanii și Poloniei. Grija de a împăca pe toată lumea ocupă prea mult timp și risipește prea multe energii. În schimb, Agenda Lisabona, un mare proiect care implica întreaga Uniune Europeană, cu obiective comune și un termen precis (2010), a eșuat înainte de a se ajunge la termenul propus. Iar despre asta nu mai vorbește nimeni. Scopul suprem al Agendei Lisabona era creșterea competitivității și reducerea decalajului tehnologic față de SUA. Mă tem că la următoarea „agendă“ (dacă se va mai stabili vreuna), obiectivul va fi „reducerea decalajului tehnologic față de SUA și China“. Și tot așa, din decalaj în decalaj și din negociere în negociere...

Din Tratatul european va fi scos orice termen care ar putea măcar sugera ideea unui „suprastat“ european. Pașii rapizi pe care Uniunea dorea să-i facă atunci cînd s-a apucat de redactarea unui Tratat constituțional sînt acum domoliți, pentru a menaja sensibilitățile naționale și pentru a nu mai declanșa vreo respingere de tipul votului negativ dat de francezi și olandezi. Britanicii – care propuseseră încă de atunci o formulă mai restrînsă a interdependențelor dintre statele UE sau măcar un timp de reflecție mai îndelungat – pot spune că au avut dreptate. Deocamdată, marele proiect al UE nu poate trece de faza „Statele Parțial Unite ale Europei“.

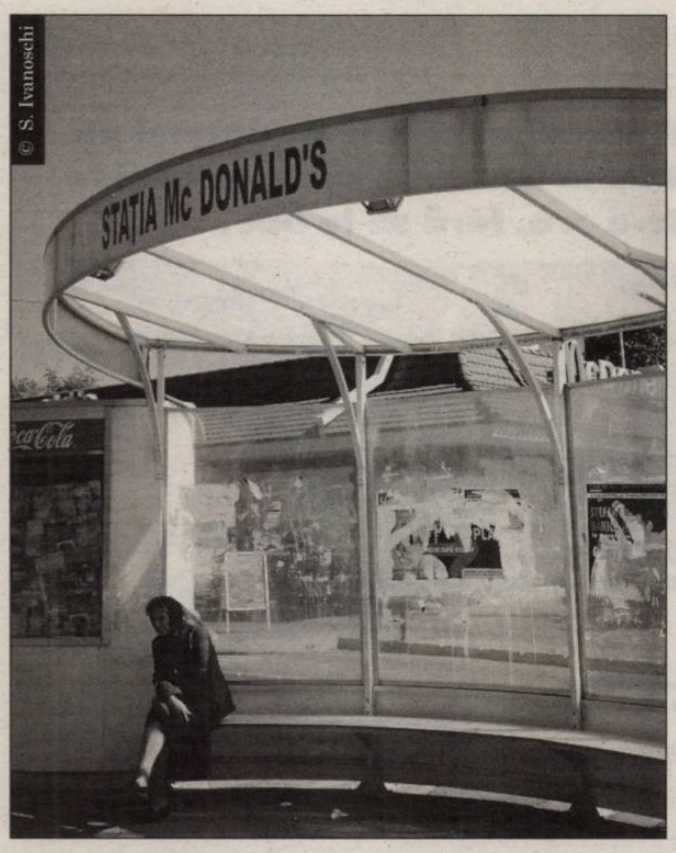

ținerea de minte

„Sînt fel de fel de căi pe care poți duce la pierzanie un suflet pătimaș, dar cea mai lesnicioasă e să-i vorbești cu duioșie. Și cum, în timpul acela, inima mea era toată numai la Chira, Mustafa-bei îmi vorbea și mă punea să-i povestesc numai de Chira.

Avea un fel foarte firesc de a-mi povesti despre ea, pentru că mă iubea sincer, dar s-o ia dracu de sinceritate a celor pătimași! Ea e aproape totdeauna un narcotic voluptuos.

Mustafa-bei începu prin a umple casa de amintirea Chirei, botezînd cu numele ei toate lucrurile care-mi făceau plăcere. De pildă, aflînd că pe românește narghilea și brățară sînt nume feminine, mi-aduse, pe rînd, cea mai frumoasă narghilea pe care mi-a fost dat s-o văd vreodată, iar ceva mai tîrziu, o brățară foarte scumpă. Pe amîndouă era gravat numele *Chira,* dar nu știam să-l citesc.“

(Panait Istrati, *Chira Chiralina,*
traducere de Eugen Barbu, Editura Corint, 2005)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Vorbe toride

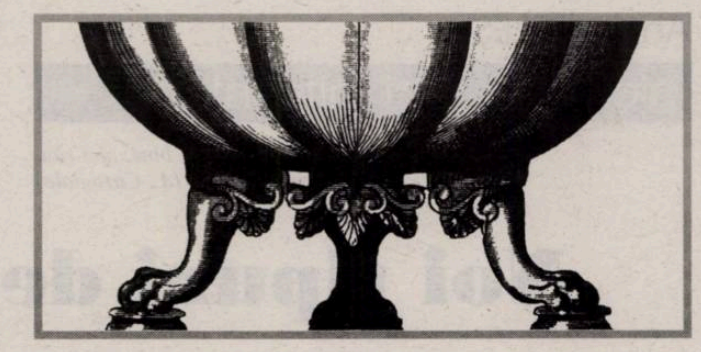

Ederutant să lipseşti cîteva zile din România şi să te desprinzi de ziare. Am plecat tocmai cînd partidele negociau un nou guvern, într-o frenezie nebună. Cînd m-am întors peste 10 zile nu se schimbase nimic: acelaşi Guvern, aceleaşi partide care acum negociau altceva. Nu e de mirare că premierul Tăriceanu are aerul că ocupă funcţia ca un fel de şef de guvern ereditar, dincolo de tumultul politicii zilei. Acest cel mai slab guvern pe hîrtie de după 1989 se dovedeşte în practică greu de ucis, mai ceva ca Bruce Willis în celebra serie care deja a ajuns la episodul patru.

PD şi PNL au ajuns să se urască pătimaş, ca doi foşti îndrăgostiţi dezamăgiţi. Moţiunea PD-PLD în domeniul Sănătăţii are ceva merite, în sensul că nu este doar demagogie ieftină ca majoritatea moţiunilor din Parlamentul României, ci chiar discută problemele reale în mod serios. De pildă, desfiinţează ca inutil, scump şi populist programul ministrului Nicolăescu pentru analizele medicale obligatorii. Şi o face convingător. Dar după ce expun astfel de argumente, convinşi că argumentele nu au trecere în acest Parlament, autorii moţiunii trec la vorbe mari şi goale. Nicolăescu ar fi cel mai incompetent şi fanfaron ministru de după 1989. Cam tari vorbe, dacă ne gîndim cîţi fanfaroni incompetenţi am avut la Palatul Victoria. Şi, mai ales, dacă ne gîndim că autorii moţiunii au guvernat alături de respectivul „cel mai cel" pînă de curînd şi au respins o moţiune a PSD pe aceeaşi temă a situaţiei din sănătate. La cît de pătimaş se atacă foştii îndrăgostiţi PD-PNL, nu ar fi exclus să se împace în stil Prigoană-şi-soţia-sa-guralivă, anunţîndu-ne că în dragoste şi la război este permis orice.

Prin comparaţie, adversitatea moale, constantă, bătrînească a PSD faţă de fiecare din ei pare raţiunea întruchipată. Doar că această raţiune nu prea găseşte drumul spre acţiune. Prin cearta foştilor aliaţi, PSD a devenit un colos încurcat de situaţie: nu vrea puterea cu Băsescu la Cotroceni, nu vrea alegeri cu Băsescu tare în sondaje. Actuala conducere a PSD trăieşte atît de pregnant ideea că o confruntare electorală trebuie musai evitată, încît viitoarea înfrîngere pare tot mai inevitabilă, pe principiul tradiţional că „de ce ţi-e frică, nu scapi".

Mai nou, PSD vrea să dubleze pensiile cu mîna Guvernului PNL. Tăriceanu a avut poate cel mai bun moment al său cînd a refuzat să arunce cu bani în economie, deşi în joc era soarta Guvernului. De altfel, ar fi bine să se obişnuiască: văzînd că are de-a face cu un guvern slab, probabil că PSD va guverna din opoziţie. Dar nu este clar ce anume ar rezolva PSD cu asta. Dacă dublează pensiile brusc, pune în pericol economia şi nici măcar nu e sigur că beneficiarii de moment vor atribui social-democraţilor isprava. De obicei, cei care sînt la putere măresc pensiile. La cît de complicat de urmărit sînt jocurile politice de la noi, probabil că cei mai mulţi pensionari ar crede că Băsescu le-a mărit pensiile. Păi, nu e el şeful statului?

Vasile Dîncu, a cărui inteligenţă politică pare tot mai anacronică într-un partid care s-a obişnuit să nu acţioneze prin inteligenţă, ci prin reacţii la stimuli, ar fi spus, potrivit unui ziar, că „negocierile cu Guvernul nu au sens. E o prostie strategică. Nu are sens să negociem măsuri pe care să le adopte ei". Ca să fie mai bine înţeles, Dîncu ar fi făcut o comparaţie explicită: „pentru a adopta o măsura guvernamentală, trebuie să fii la guvernare. Aşa e şi cu sexul, trebuie să fii şi prezent, şi activ în momentul în care faci sex". Trebuie să recunoaştem că argumentul e greu de contrazis. Din păcate, sursele ziarului nu au reprodus şi replica colegilor de partid.

Însă lui Dîncu pare să-i scape un amănunt destul de important: PSD nu ar aplica o asemenea idee, dacă ar fi la guvernare. În general, în politicile economice, PDSR-PSD s-a comportat la putere mult mai raţional decît în opoziţie. Îmi amintesc ce diatribe spumante la gură făceau Năstase şi Iliescu împotriva privatizărilor în 1996-2000. La fel, cîtă ură strămoşească au consumat din opoziţie asupra investitorilor străini. Pentru ca Guvernul Năstase să se dovedească unul destul de liberal în economie şi prietenos cu investitorii. Aş paria că, dacă ar fi prim-ministru, Mircea Geoană nu s-ar apuca mîine să dubleze pensiile, creînd un fond fantomă evident nesustenabil şi care ar trebui preluat rapid la bugetul de stat. Presiunile inflaţioniste ar fi imense, anularea ideii de corelaţie contribuţie/pensie ar avea efecte pe termen lung (oamenii s-ar obişnui cu ideea că Guvernul le dă bani în mod egal, chiar dacă ei contribuie diferit la sistemul de pensii). Îl cred pe Mircea Geoană mai responsabil decît atît. Problema este că din opoziţie îţi permiţi orice. Poţi să măreşti pensiile cu cît vrei, doar nu trebuie să ai şi grija bugetului.

În această atmosferă de comportament prostesc general, vorbele tînărului ministru al Justiţiei nu reprezintă nici o surpriză: „Macovei acţionează împotriva intereselor României, vine cu rapoarte", a spus Chioariu cînd fosta deţinătoare a portofoliului a publicat un raport critic asupra stării din domeniu. Încă o dovadă că poţi gîndi ca un securist, deşi erai pionier la Revoluţie. Şi încă un argument că în politică criteriile generaţioniste (să vină tinerii spre politică, bla-bla) sînt şi periculoase, pe lîngă celelalte defecte tradiţionale ale ideilor fixe. ■

presa despre...

Chestiuni de monedă

„Într-un raport dat zilele trecute publicităţii de Iniţiativa pentru Justiţie Curată (IJC), puteţi afla situaţii incredibile care se petrec în marile dosare ale politicienilor de la vîrf.

De exemplu, un fost ministru, actualmente judecat pentru evaziune fiscală şi păgubirea bugetului public, se apără ridicînd obiecţii privind neconstituţionalitatea unor legi. Concret, paguba estimată în cazul său este peste plafonul legal de 1 milion de euro, evaluare pe care de altfel nu o contestă. Nu, dumnealui a ridicat problema că de ce o lege românească stabileşte nişte plafoane în euro, şi nu în moneda naţională, RON. Admite că, în orice monedă ai fixa limita, evaluarea în cazul său este peste aceasta, deci fondul problemei nu s-ar schimba cu nimic. Dar, în vreme ce inundă presa cu declaraţii că e nevinovat şi că nu-şi doreşte nimic mai mult pe lume decît să meargă în instanţă şi să lămurească lucrurile, în instanţă, avocatul său ridică asemenea excepţii legale, dar ridicole, care nu fac decît să tergiverseze procesul cu 6-7 luni – înfăţişările se suspendă, legea în chestiune merge la Curtea Constituţională etc.

Un alt mare inculpat al României este şi mai creativ: o anume lege precizează clar că nişte clauze nu se aplică în cazul foştilor miniştri. N-are nimica, el o trimite totuşi la Curtea Constituţională, pentru ca aceasta să repete că, într-adevăr, acele clauze nu i se aplică. Cu alte cuvinte, cere un lucru pe care îl are deja. Pentru ce această absurditate, care pare decupată din filmele cu Stan şi Bran? Păi, tocmai ca să mai treacă nişte luni, să mai macine ceva grăunţe şi Curtea Constituţională (...) Culmea s-a atins la Consiliul Naţional de Integritate, acel grup de reprezentanţi care va numi conducerea ANI şi va superviza activitatea de control a averilor demnitarilor. După demonstraţia de triumfalism Ministerul Justiţiei-Parlament, care au trecut legea în unanimitate acum o lună (după aia au amendat-o că au mai descoperit nişte găuri etc.), ieri la audierile din Senat se pare că asociaţiile de magistraţi nu pot să desemneze un reprezentant, cum zice legea, fiindcă ar fi incompatibili cu o asemenea funcţie; la fel şi ONG-iştii. Cine nu este, în schimb, incompatibil: păi, de exemplu, un deputat sau senator, deşi ei sînt primii cu care trebuie să înceapă verificarea inspectorii ANI. Şi mai cine nu este incompatibil cu o asemenea funcţie de apărare a interesului public? Păi, o doamnă avocat care-i are în portofoliul său de clienţi pe Omar Hayssam, Genică Boerică, clanul Cămătaru sau pe senatorul-medic Brădişteanu, acuzat chiar de corupţie. Firesţe, în democraţie fiecare are dreptul la apărare, iar profesia de avocat este una perfect onorabilă. Inovaţia adusă aici de România este îmbinarea fructuoasă a celor două roluri în aceeaşi persoană: cu o mînă îl aperi pe hoţ de stat, iar cu cealaltă aperi statul de hoţi." (Sorin Ioniţă, *Evenimentul zilei*, 26 iunie) (**C. G.**)

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Dosarele CIA

Nu se ştie de ce li se spune „Bijuteriile familiei“: şeful Agenţiei Centrale de Investigaţii (CIA), generalul Michael Hayden, a decis să dea publicităţii rapoartele secrete ale instituţiei conduse de el şi a cărei reputaţie a depăşit cu mult capacităţile ei reale. Tot ce e bun sau rău în lume depinde, în opiniile unor comentatori, cu faţă de oameni informaţi, de acţiunile CIA, de comploturile puse de Agenţie la cale, de indivizii cumpăraţi, de eroii ucişi.

Vor fi publicate rapoartele referitoare la activităţile agenţiei de pînă în anul 1974, scoţînd la lumină cele mai scandaloase abuzuri – atentate, asasinate, ratate sau reuşite – urmărirea propriilor cetăţeni, răpirile, infiltrările în grupările de stînga sau stîngiste. Se vor explica şi mecanismele prin care au fost controlate corespondenţa dinspre şi înspre China şi Uniunea Sovietică, ascultările, urmărirea jurnaliştilor incomozi, experimentarea unor droguri asupra unor cetăţeni americani, fără consimţămîntul lor. Fragmente ale documentelor au fost făcute publice de-a lungul anilor şi, în special, s-a ştiut că în guvernările succesive au existat discuţii în contradictoriu în legătură cu aceste abuzuri.

Preşedintele Gerald Ford l-a somat în 1975, pe directorul de atunci al CIA, William E. Colby, să înceapă să scoată „scheletele“ din dulapul CIA. În 1974, Seymour Hersh – unul dintre cei mai înverşunaţi gazetari în descoperirea acestor schelete – a publicat un articol despre infiltrarea grupurilor care se opuneau războiului din Vietnam. Kissinger, pe atunci secretar de stat, i-a trimis o notă preşedintelui Ford, avertizîndu-l că divulgarea operaţiilor CIA va duce la „vărsare de sînge: de exemplu, Robert Kennedy personal s-a ocupat de pregătirea asasinării (ratate) a lui Fidel Castro“ *(Washington Post,* 22 iunie 2007). Robert Kennedy ocupa postul de ministru al Justiţiei. Încercarea lui Ford de a integra CIA în limitele acţiunii legale a eşuat, deşi preşedintelui nu i-a lipsit bunăvoinţa.

În ţările democratice există prevederi şi reglementări exprese pentru a asigura neutralitatea serviciilor secrete faţă de politică; este evident că asemenea afirmaţii ţin de o ipocrizie unanim acceptată. Serviciile secrete n-au cum să fie neutre sub raport politic, deoarece ele au fost inventate tocmai pentru a servi şi a realiza scopuri politice. De cîte ori se schimbă conducerea politică, sînt schimbaţi şi şefii principalelor servicii de informaţii, pentru că şi în ţările cu un îndelung exerciţiu democratic lipseşte încrederea în onestitatea deţinătorului de secrete incendiare.

Menit să asigure neutralitatea serviciilor secrete, controlul politic din ţările democratice nu face decît să dea conţinut specific combinaţiei dintre lipsa de scrupule a politicienilor şi tentaţia „agenţilor numerotaţi“ de a ocoli complicaţiile legale ale birocraţiei. Pe de altă parte, politicienii, membrii ai feluritelor comisii parlamentare, sînt mult mai tentaţi să devină părtaşi (măcar prin tăcere) la acţiunile secrete (ceea ce dă tuturor anonimilor o aură de mister viril), decît la încercarea de a introduce transparenţa în domeniu. Lista unde primejdiile reale se combină cu cele inventate îl sperie pe omul obişnuit, gata să acorde o încredere nelimitată autorilor listei. Controlul politic asupra serviciilor secrete devine controlul serviciilor secrete asupra politicii.

Iar cînd analiştii serviciilor secrete vor să respecte întocmai adevărul, se lovesc de planurile măreţe ale politicienilor: CIA ştia, în timpul războiului din Vietnam, că forţa Vietcongului nu se reduce la numărul combatanţilor, că ei pot conta pe sprijinul populaţiei. În lupta împotriva comunismului, şefii politici n-au vrut deloc să ia în consideraţie naţionalismul vietnamez, ca şi cum doar americanii au voie să-şi iubească ţara. În materie de numere s-a minţit tot timpul şi ceea ce analiştii CIA considerau realism, liderii politici numeau defetism.

Documentele din deceniile şase şi şapte pot fi o bună rimă, o explicaţie prin comparaţie pentru informaţiile false vehiculate înainte de ofensiva din Irak. Posesorii secretelor au întotdeauna un prestigiu sporit faţă de cei care se mulţumesc cu legăturile vizibile dintre adevăruri. Ceea ce nu înseamnă că toate informaţiile secrete sînt mincinoase. Există şi operaţii secrete izbutite. Dosarele lor nu sînt considerate bijuterii de familie.

globul cubic

Pornografia şi politica

În numele sincerităţii, Larry Flint, „regele pornografiei americane“, omul din fruntea unui imperiu prosper – revista *Hustler* şi reţeaua cazinourilor şi cluburilor Hustler – a lansat un apel care nu va rămîne fără răspuns: el a promis o recompensă de un milion de dolari în schimbul unor informaţii sigure asupra isprăvilor sexuale ale membrilor Congresului şi ale altor personalităţi politice. Conform ziarului *San Francisco Chronicle,* în cîteva zile a primit 200 de răspunsuri, venite din toate colţurile ţării, 80% dintre ele sînt despre membrii Partidului Republican.

Larry Flint dezminte că ar avea vreo ţintă politică, de altfel el a candidat, în 1984, pentru învestitura republicană, în competiţie cu Ronald Reagan. În 1998, în timp ce presa descria cu lux de amănunte ce se întîmpla în Biroul Oval cînd preşedintele Clinton o primea pe Monica Lewinsky, o ofertă similară a provocat demisia lui Bob Livingstone, pe atunci şeful majorităţii republicane în Senat, ameninţat de Flynt că va publica amănuntele aventurilor extraconjugale ale senatorului. Recent, la alegerile din 2003 pentru postul de guvernator al Californiei (cîştigate de Schwarzenegger), şi-a prezentat candidatura din partea partidului democrat. Sub eticheta de „magnat al compasiunii“. (Bush jr. se declarase un „conservator cu compasiune“.)

Ideea recompensei de un milion de dolari ar fi productivă: dacă sapi bine, găseşti întotdeauna ceva. Şi chiar dacă nu găseşti, după atîta timp pierdut şi informaţii parţiale, poţi pretinde că ai găsit. Nu s-a dovedit că fidelitatea conjugală e un certificat de competenţă profesională, aşa că din acest punct de vedere, campania lui Larry Flint nu are legătură cu politica şi e orientată exclusiv spre propriul profit. Enervante sînt doar discursurile unor oameni care pretind virtutea, în timp ce ei se veselesc păcătuind. E evident că noua campanie a lui Flynt nu va schimba mentalităţile, iar iniţiatorul ei e conştient că va atrage reacţiile virulente ale politicienilor, iritaţi de tentativa de a frămînta iarăşi noroiul din mediul politic. Senatorul Bob Livingstone i-a spus, la vremea cînd a fost atacat, că „scotoceşte prin căcat“. Răspunsul lui Flynt: „Aşa e. Dar priviţi ce am găsit“.

E totuşi şi o morală în toată această poveste: dacă vrei neapărat sinceritate, n-are rost să faci caz de un nas prea fin. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Europa, de Sînziene

Consiliul European, care a avut loc la Bruxelles pe 23-24 iunie, a consacrat o Europă echilibrată, cu un suflu proaspăt, condusă de o nouă garnitură de lideri redutabili, capabili să imprime proiectului european o energie nouă, absolut necesară unei Uniuni capabile să joace rolul global decisiv pe care şi-l propune. Avem, desigur, şi un pretext de melancolie. Ieşirea din scenă a lui Tony Blair ne lasă cu regretul că am fi putut avea un *„dream team“* european de mare competitivitate. Noi, ca români, avem şi un motiv special de tristeţe. Ai noştri au făcut o figură palidă, de figuranţi ascultători care nu vor să deranjeze. Deocamdată, contribuţia noastră la construcţia europeană e nulă. Avem totuşi consolarea că aparţinem unei Europe care se regăseşte pe sine, cu siguranţă şi demnitate. Angela Merkel şi Nicolas Sarkozy sînt vedetele, bine secondate de liderii polonezi, spanioli, olandezi, baltici şi cehi.

După ani buni de introspecţii şi scepticism, generaţi de falimentul în care cuplul Schroeder - Chirac au adus Europa, noii lideri de dreapta înţeleg că solidaritatea Europei este cel mai important lucru şi că ideea „locomotivei“ care trage după ea 25 de ţări este perdantă. După negocieri dure, care au durat pînă după miezul nopţii de 24 iunie, în care interese puternice au fost apărate de personaje politice pe măsură, cei 27 au ajuns la acorduri foarte importante. Rezultatul, de-acum bine ştiut, echilibrează foarte bine idealismul şi pragmatismul, ceea ce, în termeni politici, înseamnă că avem o decizie foarte bună.

Dintre cele convenite, trei lucruri mi se pare că au o maximă importanţă. Primul este cel al înfiinţării celor două funcţii, de preşedinte al Uniunii şi de Înalt Reprezentant al UE pentru politică externă şi de securitate. Amîndouă funcţiile constituie reajustarea unor prevederi din vechiul Tratat Constituţional şi par, în conţinutul lor, mai realiste. Preşedintele, ales pentru doi ani, va avea sarcina de a organiza şi anima summit-urile Consiliului, urmînd să fie promotorul proceselor de integrare europeană. Înaltul Reprezentant înlocuieşte Ministrul de Externe al UE (din Tratatul Constituţional) şi va gestiona unitar portofoliile pe care astăzi le deţin Javier Solana şi Benita Ferrero Waldner. În acelaşi timp, graţie britanicilor, statele vor păstra atribuţii esenţiale în materie de externe & securitate, ceea ce va face ca politica externă şi de securitate a Uniunii să nu fie produsul voinţei unei elite bruxelleze, ci suma bine ponderată a intereselor naţionale ale membrilor. Al doilea element crucial este clauza de apărare reciprocă, un fel de articol 5 din Tratatul Nord Atlantic preluat de UE. Importanţa acestei clauze este imensă, la scară globală. Astfel, prin această clauză, ţările europene se leagă de SUA. În temeiul art. 5 din Tratatul Nord Atlantic, orice ţară membră atacată beneficiază imediat de protecţia aliaţilor. Acum, orice ţară europeană atacată va beneficia de protecţia tuturor membrilor UE. Astfel, un stat european care nu e membru NATO (Austria, de pildă), dacă e atacat, beneficiază de solidaritatea militară imediată a ţărilor UE, dintre care cele mai multe sînt membre NATO. Iar dacă, în procesul de apărare al ţării europene care nu e membru NATO, un stat european membru NATO este atacat, se declanşează, automat, intervenţia SUA în temeiul faimosului art. 5. Această clauză ne lasă să întrevedem un parteneriat militar-strategic euro-american de mare forţă, absolut necesar pe ambele maluri ale Atlanticului, în condiţiile ameninţărilor lumii de azi. A treia clauză de mare importanţă este aceea a solidarităţii energetice a membrilor UE. Faptul că ţările UE au decis să şubrezească puterea aranjamentelor bilaterale, exclusive, cu care Rusia reuşise să fisureze Uniunea, este un act politic entuziasmant.

Nu îmi pot reprima o speculaţie. Aceste acorduri de importanţă istorică au fost agreate pe 24 iunie. De Sînziene. După tradiţie, în această zi, toate forţele universului, bune şi rele, sînt dezlănţuite, principiile lumii ating vibraţii apoteotice şi minunile se întîmplă. Lui Mircea Eliade îi plăcea să creadă că în această noapte şi forţele interioare ale omului, cele mai adînci şi mai tăcute, dar de nestăpînit, erup şi, astfel, individul îşi află, printr-o experienţă colosală, trăsături noi şi fundamentale ale propriei identităţi. Este deci noaptea în care secretele lumii ies tumultuos la iveală şi în care chipul i se poate schimba. Biserica noastră ortodoxă, care, prin coincidenţă, serbează ziua Sf. Ioan Botezătorul de Sînziene, s-a arătat prietenoasă cu misterioasa sărbătoare, altfel pagînă: conform aceluiaşi Eliade, ea originîndu-se în ritualul roman al zeiţei Diana, dar conform altora, în cultul geto-dac al Soarelui. Sînzienele sînt deci momentul descătuşării – ceva ce face pe iubitorii de psihanaliză să jubileze, dar şi pe unii ca mine să se mire plăcut că un Consiliu European precum cel din vara aceasta s-a încheiat cu asemenea rezultate. La început, şansele unor asemenea acorduri păreau minime. Poziţiile statelor păreau ireconciliabile. De Sînziene, Europa a căpătat totuşi chip nou. Să mai zică cineva că Uniunea Europeană nu are destin!

ready made

„Băiatul lui, acum de 9 ani (A. Balş, în Geneva) are la braţul drept o permanentă pată roşie care la vremea înflorirei fragilor se umflă şi are pe ea protuberanţe ca fraga, iar după ce trece vremea fragilor se desumflă. Pe cînd mama băiatului era însărcinată cu el, i-a scăpat din mână unui servitor, înaintea ei, o farfurie cu fragi mari, care s'a spart, şi fragile au fost terciuite în picioare. Ea şi-a întors capul, zicînd: «Que c'est dégoûtant!». Şi acuma la copil!“

(Titu Maiorescu, *Însemnări zilnice,* vol. I [1855-1880], Editura Librăriei Socec & Co., S.A., 1937)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

48°

Revista ne-ntreţine
cu-amoruri mari ratate:
„Decît cu el, mai bine
plîng în singurătate“ –

citim, chiar pe copertă,
scris cu coloare verde,
spre maxima alertă
a celor ce-şi vor perde

încrederea-n coloarea
viieţei şi-a nădejdei,
coprinşi brusc de paloarea
gălbue-a deznădejdei, –

acesta fiind rodul
dramaticii scăderi
a-ncrederei în codul
colorilor, de ieri,

de-aldat adecă,-n care
tîlcul colorii roşu
e pasiune mare,
iar galbenu-i reproşu'

făcut din gelozie
perechii tale,-n timp
ce verde,-n orice zi e
(şi-n orice anotimp)
speranţa...

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Animal Planet

Treburi complicate m-au adus într-o seară la o cîrciumă de pe marginea unei şosele de munte. O încăpere plină de sus pînă jos de lambriuri. Doar tavanul mai rămăsese neacoperit cu lemn. Stăteam la o masă (tot din lemn natur lăcuit) cu cîţiva ţărani munteni, cu feţe aspre pline de ţepi şi riduri adînci. Crescători de animale şi vînzători de brînză. Ne sprijineam picioarele pe o stinghie construită special dintr-un mănunchi de crăci în formă de coarne de cerb. Unii beau ţuică, alţii – un vin care bătea în violaceu. Alături, mîncau trei şoferi de tir care parcă făceau concurs de burţi. Ciocneam paharele la fiecare rînd şi unul a zis că stăm la masă şi bem ca orbii. De ce ca orbii? Pentru că numai ei ciocnesc mereu, ca să se poată număra, să ştie dacă n-a plecat vreunul de la masă. Înainte să se adune prea multă băutură în contul fiecăruia, vorbisem de şanţuri pentru ţevi de apă, de rezervoare, hidrofoare şi de afacerile tulburi ale unui primar. „Are fonduri acuma, poate să ne aranjeze cu apa, să repare şi să mărească instalaţiile“ – a zis unul bătrîn cu părul alb. „Dar nu pentru toţi, cică numai pentru ăia la care ajunge prin cădere“ – l-a completat un altul mai tînăr, cu un ochi foarte vioi şi celălalt lipsă. „E normal, pe undeva, dar nu ştiu cum se face de ăia cu căderea sînt numai oamenii lui, de la cumătru-su Ţacu din capul poienii pînă la Gicu, la magazin, care-i face mereu servicii.“ „Şi propagandă la fiecare alegeri“ – l-a completat bătrînul. „Cică pînă la alegeri face şi drumul.“ „Face pe mă-sa.“ „E proiectul deja aprobat, bre.“ „Poa' să şi fie... în mă-sa.“ „Pune asfalt?“ – întreb eu. „Naiba ştie dacă asfalt sau tot aşa, doar nişte piatră...“ „Asfalt, bre.“ „Şi p-ormă cine-l repară? Dacă se întîmplă tot ca cu ălălalt, de se strică şi nici nu mai poţi merge pe el. Ai văzut ce gropi sînt acolo?“ „Ce-mi pasă, am tractor.“ „Băi, oameni buni, n-o să facă nimic, zice doar aşa că vin alegerile, e praf în ochi. vă spui eu precis“ – zice Gheorghe din capul mesei. E înalt, slab şi nu-şi dă niciodată pălăria jos din cap. Un tip pe care l-am văzut cărînd la deal doi saci de ciment odată, unul pe un umăr, altul pe celălalt umăr. Omului cu un ochi îi sună (polifonic) mobilul, mic şi argintiu. Nu reuşeşte să vorbească şi se uită strîmb la ecran: „Cine dracu' mă tot apelează?“ Cîrciumarul ne întreabă dacă să ne aducă nişte mici. „Mici mici, da' să fie mai mari“ – zice bătrînul. „Ia zi Gheorghe, ţi-ai pus Digi TV?“ – întreabă chiorul în timp ce-şi închide capacul telefonului. „Pus.“ „Şi cîte canale prinzi?“ Gheorghe duce paharul de ţuică la gură (abia-l ţine cu mîinile lui ca nişte lopeţi). Răspunde după ce bea tacticos: „Fo 38“. „XXL?“ „Du-te, bă... ce am eu nevoie de aşa ceva. Astea-s pentru tine. Eu mă uit la Discovery... la Animal Planet... la posturi adevărate, nu ca tîmpeniile tale. Mă mai uit şi puţin pe la ştiri... aşa, să ştiu şi eu cîte ceva. Dar mă enervează repede ăştia şi dau mai departe, acolo unde ţi-am spus. Mă uit la cîte un documentar d-ăla cu maimuţe sau cu accidente de avion. Uneori mai adorm, că-s obosit, da' îs faine.“

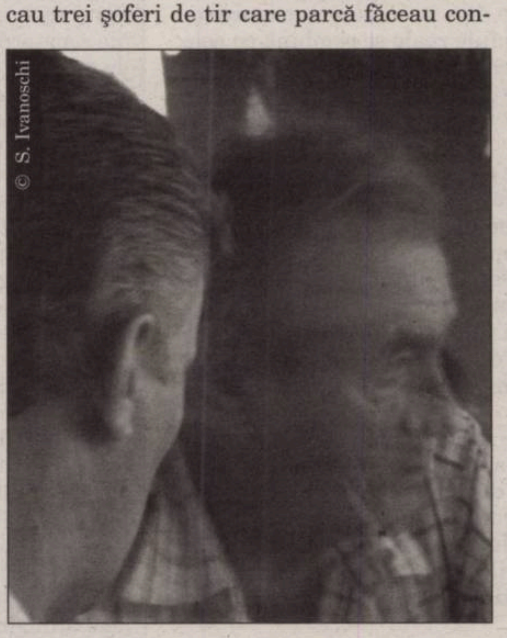

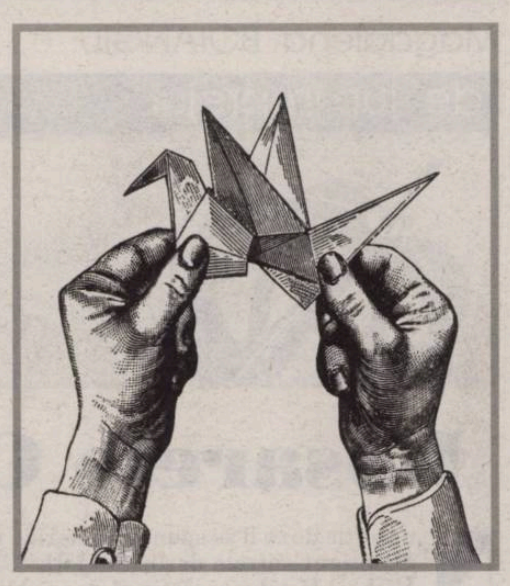

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ce mai scriu alţii: „arhiva“ Muntelui de Pietate

V-am vorbit săptămîna trecută despre Muntele de Pietate şi maniera de funcţionare. Acum voi continua lectura cărţii scrise de Madeleine Ferrières *(Le bien des pauvres. La consommation populaire en Avignon, 1600-1800)*, oprindu-mă cu precădere asupra obiectelor amanetate. Pentru a obţine un ajutor din partea Companiei lui Isus – administratorul fondului Muntelui de Pietate, femeile din Avignon, de regulă, lasă drept gaj lucrurile din gospodărie. În frunte se află obiectele pentru pregătirea hranei: căldări, marmite şi tuciuri făcute din fier, fontă sau cositor. „Arta dulceţurilor“ este deja bine cunoscută la Avignon în secolul al XVII-lea; musafirii celebri sînt primiţi cu dulceţuri uscate, fructe trase în zahăr, prune şi caise în zahăr ars, coji de lămîie aurite în zahăr ars, fistic cu aromă de mosc, peltele şi gemuri, dulceţuri şi şerbeturi puternic aromatizate cu mirodenii. În casă se prepară mai degrabă marmeladă, gem şi dulceaţă simplă. Alături se află toate ustensilele necesare pentru fiert, prăjit, fript. De exemplu, mica căldare pentru supă arată că locuitorii din Avignon sînt încă fideli tradiţiei medievale şi consumă încă supa vegetală în care se găsesc multe ierburi: spanac, varză, praz. Cînd se doreşte o supă mai consistentă, se adaugă grîu, un grîu sărac şi de proastă calitate, regăsit deseori în alimentaţia populară, mazăre şi fasole. Dacă se doreşte ca supa să fie grasă, se pun cîteva bucăţele de carne de porc sau vită, de obicei părţile cele mai proaste. În locul mirodeniilor scumpe, se foloseşte dafinul, usturoiul, salvia care au în acelaşi timp şi calităţi curative. Şi pentru că sarea nu este atît de scumpă (ca în restul Franţei), ea se regăseşte în mai toate bucatele, dovadă solniţele de alamă sau de lemn puse amanet. Friptura se prepară în tingiri din fier, iar uleiul de măsline reprezintă un ingredient la îndemînă. Un proverb din epocă consemnează şansa de a avea ulei de măsline din belşug: „în sud trăiesc oameni mici şi bruni care mănîncă ulei de măsline, ei sînt zei. În nord trăiesc oameni înalţi şi albi care mănîncă unt: ei sînt eschimoşi“. Iată, aşadar, o separare între cele două lumi: o lume a grăsimilor vegetale şi o lume a grăsimilor animale (unde se consumă mult unt, smîntînă, untură etc.).

Vesela din argint sau alt metal este puţin numeroasă; explicaţia ţine de faptul că provincia nu prea are nici zăcăminte de fier, nici de cositor, nici de aluminiu. Şi atunci mare parte din farfurii, platouri, salatiere, zaharniţe, pahare, căni, ibrice iau forma în lut a obiectelor din metal. Faianţa strălucitoare, decorată devine un fel de „argintărie a săracilor“. Lingurile, linguriţele, cuţitele, furculiţele în argint apar întotdeauna disparate şi în număr foarte mic (şi nu la duzină, cum se întîmplă cu argintăria burgheziei). Lipsesc aproape cu totul obiectele pentru servitul ciocolatei, cafelei sau ceaiului, noile băuturi la modă.

La Muntele de Pietate se depun, în egală măsură, şi textile. Mai întîi de toate ceea ce este comun unei odăi: cearşafuri (40% dintre obiectele amanetate), unele vechi, altele cîrpite, de culori închise, gri, bej, cărămizii, din pînză ordinară, dar solidă şi ieftină, aşternuturi, perdele contra ţînţarilor (insectă care domină nopţile calde de vară), feţe de masă şi mai ales şervete şi batiste. Batista apare acum sub diferite denumiri în funcţie de întrebuinţare: marea batistă (un fel de boccea), batista de buzunar, batista de gît (un fel de basma).

Veşmintele pot deveni, la rîndul lor, un gaj. Pe primul loc se află cămaşa, lungă, grea, confecţionată în casă, terminată sau încă neterminată, din pînză, in sau cînepă, mai totdeauna albă. Acceptarea cămăşilor drept amanet înseamnă, de fapt, aducerea puricilor şi păduchilor în Munte. De două ori instituţia a fost obligată să-şi închidă porţile „din cauza molipsirii“. Cămaşa este obiectul esenţial ce acoperă corpul, iar lenjeria intimă este foarte rară. Cu 1770, jupoanele devin mai numeroase decît cămăşile. Se adaugă ilicele, cămăşoaiele, rochiile, ţesute din lînă, bumbac, postav, în culori sumbre (negru, gri, maro), iar grefierul nuanţează: „aripă de corb“, „scorţişoară“, „culoarea nucii“, „frunză moartă“, culori „îndulcite“ un pic prin panglici roşii, albastre, portocalii, violet. Şorţul, piesă indispensabilă pentru femeile din popor, este şi el bine reprezentat printre obiectele vestimentare feminine depuse ca amanet. Cu multiple întrebuinţări – protejează fusta, disimulează numeroasele buzunare în care se ascund tot soiul de obiecte necesare zilnic –, şorţul are şi o funcţie estetică. Împreună cu basmaua constituie ornamentele principale ale unui costum. Veşmintele masculine lăsate amanet sînt mult mai puţin numeroase şi mult mai puţin diversificate. Soldaţii şi artizanii angajează hainele de fiecare zi: cămăşi şi veste, ciorapi şi pălării, mantouri şi pantaloni negri, rar verzi. De altminteri, cu excepţia cămăşii albe, bărbaţii poartă fie negru, fie gri.

Registrele Muntelui de Pietate se dovedesc a fi nu numai un simplu inventar. Autoarea a reuşit să reconstituie epoca asociind tipologia obiectelor, forma, culoarea, materia, consistenţa, frecvenţa cu alte mărturii literare şi etnografice. Ea redă o lume vie, în plină mişcare, care nu cunoaşte încă gustul cafelei, dar îmbracă o rochie de „culoarea cafelei“.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

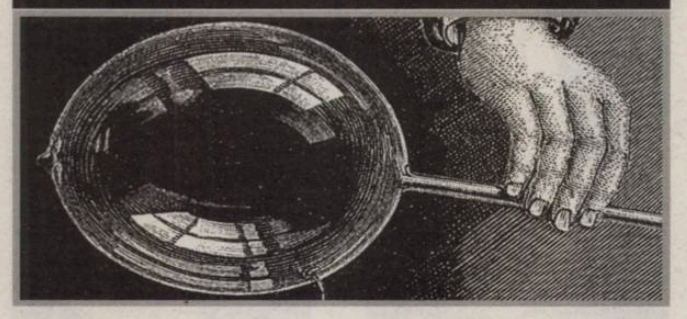

Cartea cu mîţă

I-am promis unei prietene din România că voi scrie o carte despre o mîţă. I-am spus chiar şi titlul: „Pisica lui Bill Gates“. Prietena mea lucrează la o editură şi mi-a promis că dacă eu scriu „Pisica lui Bill Gates“, ea o publică. Există însă cîteva probleme: nu ştiu sigur în ce limbă să o scriu, nu ştiu dacă Bill şi Melinda Gates au pisică şi, cea mai gravă dintre probleme, nici eu nu am, pe moment, pisică. Nici una dintre aceste probleme nu este însă insurmontabilă.

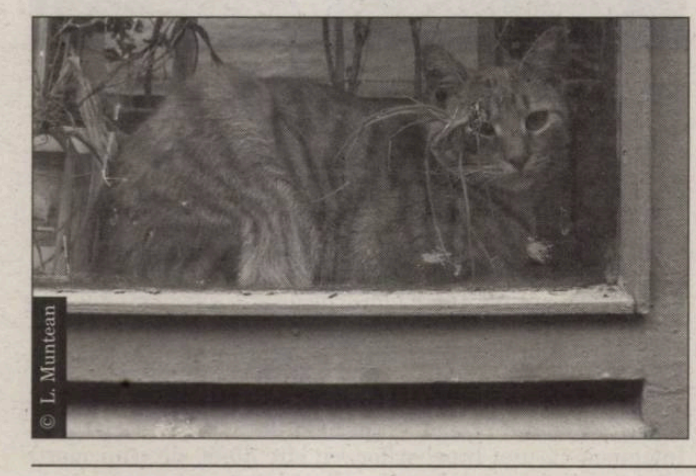
© L. Munteanu

Pot să dau cu banul: cap – engleză, pajură – română. Dacă iese „cap“, am nespusul avantaj de a folosi cuvintele din Microsoft în original şi mai pot să şi folosesc, în original, citate ale tipilor din Seattle. De asemenea, îmi vine mai uşor să vorbesc de pisici în engleză, căci toate pisicile pe care le-am avut pînă acum au fost americane. Pot să-mi amintesc acum, pe loc, doar de Howdy, Pepsi şi Tipitina, dar au mai fost cîteva şi toate au purtat nume americăneşti, solide. Am scris chiar şi poezii despre fiecare dintre ele (majoritatea, după moartea lor), aşa că le-am consfinţit deja în limbaj şi nu va fi deci nevoie să fac uz de compendiul frazeologic. Mai mult, îmi place cuvîntul „pussy“ pentru că are un dublu sens atît de dulce de care nu mi-ar fi silă deloc să fac uz. În română se spune „pisică“, iar cînd vrei să chemi o mîţă către tine îi spui „pis, pis“, nu „kitty, kitty“. „Pis, pis“ este oareşcum obraznic, cam ca şi „kitty, kitty“, dar „pisică“ n-are nici o legătură, nici măcar eufemistică, cu „pussy“. Dacă eşti un golan de pe străzile Bucureştiului, poţi agăţa o gagică spunîndu-i: „Hei, ce mai faci, pisicuţo?“, dar te poţi alege ori cu o palmă peste ochi, ori, în rare ocazii, cu persoana astfel interpelată întorcîndu-ţi un „miau“, care sună la fel în ambele limbi.

Dacă pică „pajură“, va trebui să mă mut în România pentru un an, să-mi iau o pisică, s-o bozez Haiduc şi să o studiez intens în contextul unei culturi excesiv de ataşate de animalele de companie. Pisicile vin pe locul al doilea, după cîini, în inimile iubitoare ale românilor şi, credeţi-mă, românii au nişte inimi foarte iubitoare. Unele pisici din republica din Carpaţi au propriile lor pernuţe, brodate cu dragoste de ţărănci îndemînatice. Iubitorii de literatură se dau în vînt după pisicile literar-artistice şi cunosc poeţi care s-au dus de bunăvoie în Rusia ca să vadă cu ochii lor locul în care pisica din *Maestrul şi Margareta* făcu cele nefăcute. Alţi distinşi membri ai intelighenţiei locale nici nu pot citi sau studia fără de mîţă pe umăr.

Dacă Bill şi Melinda Gates au or ba mîţă nu e cine ştie ce bai, că pot oricînd să le inventez una, o pisică virtuală, aidoma miilor de animale virtuale pe care le deţin deja în banca lor de imagini. Sînt însă gata să pun prinsoare că, prin toată virtualitatea asta, familia Gates a simţit nevoia unei feline adevărate şi chiar are una pe care a botezat-o Windows sau aşa ceva. Pisica mea inventată, neprogramată să toarcă toată ziua, ar fi probabil capabilă să gîndească şi să vorbească şi să-i ia în răspăr pe alde Gates, să le contrazică părerile, să le răstălmăcească gîndurile şi să le întoarcă replici, ca şi cum nici n-ar fi miliardarii care sînt. Această pisică ar putea deveni purtătoarea de cuvînt a tuturor părerilor mele de *luddit* şi ar deveni, în cele din urmă, CEO la Bill and Melinda Gates Foundation, răspunzătoare cu împărţitul de averi către favoriţii ei.

Cea mai gravă dintre probleme este că n-am eu pisica mea, dar vă rog, nu-mi trimiteţi una prin poştă. Că nu m-am hotărît încă dacă să scriu cartea aia sau nu.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Eu şi vulpea

Ne-am întîlnit pentru prima dată acum cîteva săptămîni. Mergeam căzut pe gînduri pe acea potecă răzbătută de turişti, care scurtează prin pădure drumul de pe Valea Cerbului. Plouase de curînd, aşa că pădurea era pustie. Din pămînt se ridicau aburi subţiri, care se înfăşurau în fîşii de ceaţă deasupra Văii Albe. A apărut brusc după un colţ de stîncă. M-am uitat lung la ea. Nu puteam să cred că este o vulpe, aşa că i-am examinat pe rînd botul, blana şi coada. Da, nu era nici un dubiu: avea coadă de vulpe! Aşa că am întrebat-o: *Ce faci, Vulpe?* S-a uitat la mine, înclinînd uşor capul, aşa cum fac uneori cîinii cînd vor să înţeleagă mai bine de ce i-ai strigat. Probabil că o fi priceput, căci ne-am privit în ochi minute în şir. Apoi a luat-o agale prin pădure şi s-a oprit în faţa unei mici scorburi. A început să sape, cu spatele la mine, dar aruncîndu-mi din cînd în cînd cîte o privire peste umăr, parcă mi-ar fi spus: *Vezi ce fac? Văd, văd!* – i-am răspuns şi m-am aşezat pe un trunchi de brad să o aştept. Brusc, la fel precum apăruse, a dispărut în scorbura de sub copac. I-am spus la revedere şi m-am îndepărtat.

Am părăsit poteca şi am luat-o în sus, spre pereţii de piatră. Am tăiat-o oblic prin pădure spre Valea Albă, am trecut de adăpost şi m-am opintit în prima săritoare. Ieşise soarele şi piatra se zvînta văzînd cu ochii. Privind în sus, spre creastă, mă aşteptam să-l văd dintr-o clipă în alta pe Barnabo, eroul lui Buzatti şi idolul adolescenţei mele. Cu fiecare picior ce călca pe o rădăcină, cu fiecare mînă strîngînd un colţ de stîncă, îmi revenea acel sentiment din copilărie că ating reţeaua nesfîrşită de nervi a naturii, că aceasta tresare, mă recunoaşte şi mă acceptă din nou. Mă întorceam acasă, era evident! Mă simţeam un Mic Prinţ răsturnat, ademenit de Vulpe în lumea copilăriei universale şi eterne.

Am coborît tîrziu în vale, promiţîndu-mi că o să mă întorc în fiecare săptămînă să mă întîlnesc cu vulpea. Au trecut însă luni de zile şi nu am putut să plec din oraş. Am revenit de-abia ieri. Ploua din nou cu averse. Am aşteptat deci să se oprească şi am pornit-o grăbit spre pădure. *Te duci să te vezi cu vulpea?* – m-a întrebat soţia mea, zîmbind. *Da!* – i-am răspuns eu ca şi cum m-aş fi dus să-mi cumpăr ţigări. După care, am luat-o pe drumul mare prin pădure. Eram obosit şi nu aveam nici un chef să urc.

Am rămas însă curînd pironit locului, cu ochii aţintiţi în penumbra pădurii: era acolo! Nici nu s-a uitat la mine. *Ce faci, vulpe?* – am mai întrebat eu, de la depărtare. Nu a întors însă capul. De pe o potecă laterală coborau nişte turişti. *A, uite vulpea!* – a constatat unul dintre ei şi a scos nişte biscuiţi din buzunar. *Psss, psss, psss...* – a ademenit-o el ca pe o pisică. Eram revoltat. Dar vulpea s-a apropiat cu băgare de seamă şi fără teamă. Era clar că era obişnuită de multă vreme cu turiştii, iar aceştia îi cunoşteau deja metehnele. Vulpea – „vulpea mea“ – era de fapt îmblînzită de către turişti!

Ei, te-ai văzut cu vulpea? – m-a întrebat soţia mea la întoarcerea acasă.

Nu – am răspuns eu cu privirea în gol – n-a mai venit. Poate altă dată...

PUBLICITATE

Unul dintre marile evenimente muzicale ale verii,
la Radio România Muzical

În direct de la Milano, **marți, 3 iulie 2007, ora 21.00**

ANGELA GHEORGHIU
în
Traviata de Giuseppe Verdi

În pauza transmisiunii directe: avanpremieră
selecțiuni de pe ultimul CD, încă nelansat oficial, al Angelei Gheorghiu

DILEMA VECHE
SAPTE SERI
TimeOut București

97,6 şi 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit

Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

Andrei PIPPIDI

SOS București

Încă un călător de pe vremuri

În aceiaşi ani cu francezul ale cărui impresii despre Bucureşti şi-au găsit locul în două numere trecute ale *Dilemei vechi,* a sosit la Bucureşti, în căutare de lucru, un croitor german. Numele său era Peter Dietrich Holthaus, originar din Westfalia şi supus prusac. Povestirea aventurilor sale „prin Europa şi în Orient" a cunoscut trei ediţii în ţara sa, ceea ce dovedeşte un succes de librărie considerabil, confirmat şi de faptul că, tradusă în englezeşte, a fost încă o dată publicată la New York în 1844. Această ultimă ediţie mi-a fost semnalată de tînărul meu prieten Marian Coman. Holthaus a fost prima oară în 1830 la Bucureşti, unde a locuit zece luni. A revenit aici în 1836, cînd se îndrepta spre Constantinopol.

Venind de la Braşov, pe valea Prahovei, drumul trecea

© R. Avram

„peste deal şi vale, prin rîpe, mocirle şi vaduri de rîu", aşa că, „în patru zile", cît a durat călătoria, „am fost siliţi să trecem prin apă de 72 de ori, fiindcă în ţara asta nu sînt poduri". În sfîrşit, căruţa trasă de opt căluţi a ajuns la destinaţie: „capitala Valahiei" se întindea înaintea ochilor „pe un şes larg, în mijlocul viilor frumoase şi al cîmpiilor verzi, înălţînd nenumărate turnuri" (turle de biserici). Călătorii s-au grăbit să caute cartierul locuit de colonia germană, nu pe lîngă biserica luterană (Holthaus notează că acolo predica era în ungureşte, din cauza maghiarilor reformaţi), ci în jurul Lipscanilor, stradă numită după negustorii care, „o dată sau de două ori pe an", mergeau la tîrgul de la Leipzig. Vocabularul românesc învăţat în Ardeal – pîine, rachiu, vin, unt, sare şi lapte –, cît le trebuia pentu dieta de bază, cuprindea şi autorecomandarea „nemţile" cu care cei noveniţi şi-au căutat compatrioţii, fiind primiţi de ei cu cordialitate. Pe străzi, hainele „nemţeşti" se vedeau mult mai rar decît costumul oriental sau decît uniforma rusească: ţara era sub ocupaţie de doi ani şi trupele imperiului „protector" se vor retrage numai în 1834.

Impresiile croitoraşului construiesc cu vioiciune realitatea bucureşteană. Oraşul, văzut de aproape, nu i se mai pare frumos ca de la distanţă, constatare pe care o făceau şi alţi străini din acea epocă. „Are străzi murdare, strîmte, nepavate şi pline de hîrtoape, acoperite cu scînduri groase şi bîrne, fiindcă prin mijloc curge un canal adînc de şase picioare" (adică vreo doi metri). „În aceste canale se aruncă tot felul de murdării, aşa că, vara, căldura excesivă stîrneşte o duhoare pestilenţială. Casele sînt, unele, din piatră, dar cele mai multe de lemn, scunde şi prăpădite. Nu-i pot oferi cititorului un catalog de clădiri frumoase. Dar numărul bisericilor este minunat: sînt peste două sute cincizeci şi orice boier are una în curtea lui. Fiecare biserică are între una şi trei turle, însă în alte privinţe e foarte simplă, cu puţine ornamente, în afară de nenumăratele picturi de sfinţi pe pereţi." În legătură cu această împodobire interioară, observaţiile lui Holthaus ne interesează, deoarece se referă la vechea înfăţişare a Mitropoliei: „Ea se află pe un deal şi e remarcabilă prin marele număr de picturi frumoase, reprezentînd diavoli şi îngeri şi Judecata de Apoi". Credincioşii erau chemaţi la slujbă cu toaca, instrument pe care tînărul german nu-l mai văzuse pînă atunci.

„Bucureşti e un oraş mare, cu multe suburbii şi întins pe aproape nouă mile" (cca 13 km). Dîmboviţa „curge prin

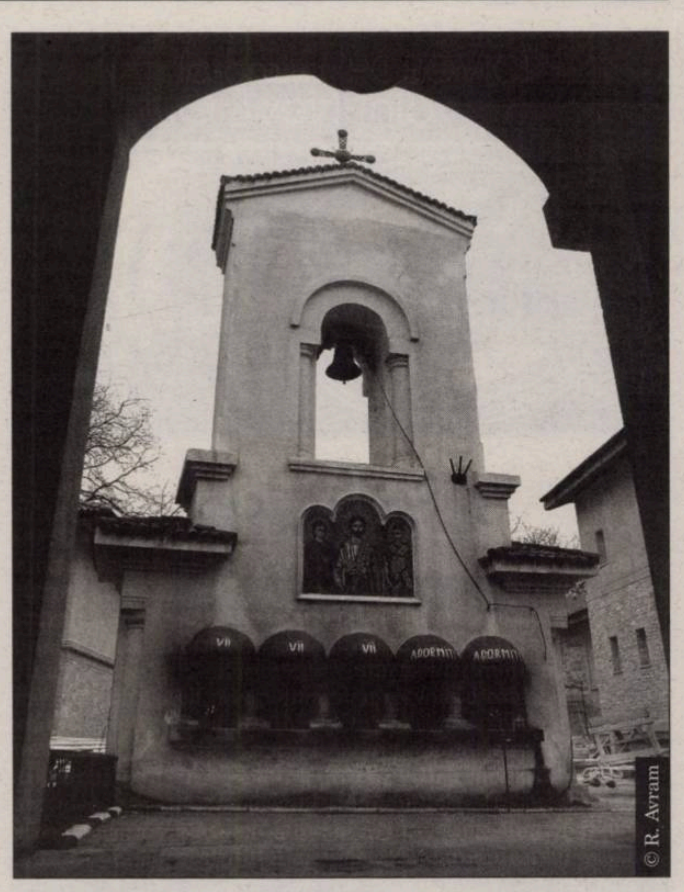
© R. Avram

mijlocul său şi furnizează apa oraşului. Un butoi este transportat într-un cărucior şi din toate părţile se aude strigătul: «Apaa hop!». Fiecare familie are un butoi asemănător în care se toarnă apa. Pe urmă se pune înăuntru o bucăţică de piatră acră şi, cînd a fost bine amestecată şi a stat un ceas, este limpede şi bună de băut, dar, venind direct din rîu, este impură în cel mai înalt grad. Un butoi de apă costă de obicei douăzeci, iarna chiar patruzeci de parale, adică unul sau doi groşi de argint. Toate hoiturile de vite, pisici şi cîini sînt azvîrlite în gîrlă. Pe malurile gîrlei, cîini sălbatici îşi au bîrlogul şi dau destul de furcă locuitorilor, dar aceştia au găsit acum mijlocul de a reduce numărul nesuferitelor animale, folosindu-i pentru exterminarea lor pe ţigani, care constituie aici o categorie specială de paria ai societăţii". Imaginea căruţei hingherilor, cu cîte 40-50 de cîini morţi înăuntru, nu poate să nu ne aducă aminte de simpaticele animale comunitare oploşite în jurul Casei Academiei sau chiar, ca odinioară, pe malul Dîmboviţei, pe la Izvor.

Şi o altă amintire, balcanică, şi mai recentă. Atunci cînd Mustafa Kemal, dictatorul turc, a vrut să cureţe Istanbulul de haitele de cîini vagabonzi, i-a deportat pe o insulă pustie unde i-a lăsat să moară de foame, în timp ce urletele lor răsunau pînă la ţărm.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

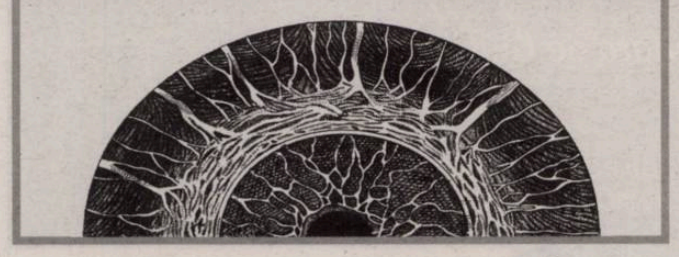

Sinucidere sau crimă?

Am comentat în *Dilemateca* (nr. 6, octombrie 2006) cartea lui Antoine Billot, *Monsieur Bovary* (Gallimard, 2006), rescriere a romanului lui Flaubert din punctul de vedere al personajului masculin. Aminteam atunci că *Madame Bovary* a inspirat fel de fel de exerciţii textuale, pastişe, parodii, variaţiuni, continuări. Există un alt *Domnul Bovary* semnat de Laura Grimaldi (1995), o *Doamna Homais* de Sylvère Monod (1998), o *Fiica Emmei* de Claude-Henri Buffart (2001), un text intitulat, nici mai mult nici mai puţin, *Strip-tease-ul Doamnei Bovary* de Paul Bouissac (2004), un roman licenţios (şi spiritual) al lui Jacques Cellard *Emma, oh! Emma* (1992) etc.

Iată că acestei deja impresionante serii i se mai adaugă o carte, *Contra-anchetă asupra morţii Emmei Bovary,* semnată de Philippe Doumenc (Actes Sud, 2007). Avem a face aici cu o *prelungire* a romanului flaubertian, tratată în cheie poliţistă. Cartea începe cu agonia şi moartea Emmei (exerciţiu de virtuozitate, prin raportare la „model") şi continuă cu surprinzătoarele declaraţii ale profesorului Larivière, una din cele două somităţi medicale aduse în grabă de la Rouen pentru a încerca să o salveze pe femeie. Or, profesorul Larivière bănuieşte că sinuciderea a fost, de fapt, un asasinat. Indiciile sînt puţine, însă doctorul se bazează şi pe mărturia însăşi a Emmei care, în delirul premergător morţii, a avut o clipă de luciditate şi i-a şoptit că a fost asasinată. Se deschide o anchetă, încredinţată comisarului Delévoye – o replică a lui Maigret – şi ajutorului său, tînărului Remi, acesta din urmă – coincidenţă! – fost coleg de şcoală, la colegiul din Rouen, cu Charles Bovary (reapare, firește, episodul cu cascheta şi cu „Charbovary"). Se ordonă o autopsie a cadavrului ce atestă prezenţa în stomac a unei cantităţi de aproximativ treizeci de grame de arsenic. Dar o altă descoperire e şi mai tulburătoare: Emma Bovary era însărcinată în luna a cincea.

Aceste prime capitole ale cărţii creează un subtil joc între ficţiune şi realitate. Romancierul ţine să ne convingă (şi o face cu mult aplomb) că personajele lui Flaubert au existat în carne şi oase. Înmormîntarea Emmei e prilejul de a trece în revistă „notabilităţile" tîrgului, precum şi pe toţi cei care, într-un fel sau altul, se intersectează cu viaţa Emmei. Apare, meteoric, şi un tînăr înalt, cu lungi mustăţi blonde evocînd un războinic viking: e un alt codiscipol al lui Charles Bovary şi Remi, pe nume Gustave Flaubert, fiul profesorului Achille Flaubert de la facultatea de medicină din Rouen. Cine ştie ce curiozitate morbidă îl îndemnase să asiste la înmormîntare...

Romanul se transformă, pe nesimţite, într-o pură anchetă poliţistă. Citim depoziţiile date de De Tuvache, primarul din Yonville, de abatele Bournisien, de Charles Bovary, de Dl Lheureux, „negustor de noutăţi", de Dl Homais, farmacist, de Dl Rodolphe Boulanger, proprietar-rentier al domeniului La Huchette etc. Depoziţiile aduc la lumină date tot mai numeroase, şi nu o dată contradictorii, din trecutul Emmei. Iată însă că, tocmai cînd ancheta începea să prindă contururi mai ferme şi să producă primele rezultate, intervine o lovitură de teatru: prefectura decide că s-a mers prea departe, că ipoteza asasinatului riscă să tulbure prea tare populaţia iar comisarul Delévoye este rechemat la Rouen. În tîrg rămîne doar junele Remi, mai mult de formă, cu indicaţia oficială de a nu face exces de zel, dar cu recomandarea – privată – a lui Delévoye de a continua cercetările.

De aici încolo, încep surprizele şi răsturnările de situaţie. Doamna Homais şi Charles Bovary mărturisesc, fiecare, că au otrăvit-o pe Emma. Rodolphe Boulanger şi Homais sînt şi ei, bineînţeles, pe lista suspecţilor. Acesta din urmă avusese, de altfel, o relaţie erotică cu Doamna Bovary, în schimbul unor recompense materiale. Intră în scenă şi fiica soţilor Homais, care are o aventură cu Remi. Aflăm că la conacul lui Rodolphe se organizau orgii la care participau şi notabilităţi din Rouen. Lucrurile încep să se lege iar Remi e tot mai convins că a fost vorba de o crimă. Finalmente, ca în orice roman poliţist care se respectă, asasinul e descoperit. Evident, nu voi dezvălui identitatea lui: vă asigur însă că efectul de surpriză este puternic.

„A minţit oare Flaubert?" – se întreabă, într-un epilog, Philippe Doumenc. De ce n-a ţinut cont de mărturiile lui Delévoye şi Remi? De ce a pretins că Emma Bovary n-a existat, de ce a declarat că a găsit subiectul cărţii în povestea altei femei, pe nume Delphine Delamarre? Şi lista reproşurilor continuă, Doumenc semnalînd o mulţime de „inadvertenţe" pe care le-ar fi comis Flaubert. Răspunsul e o subtilă piruetă: Flaubert a deformat „adevărul" pentru că un romancier trebuie să inventeze, să viseze şi să mintă. Emma lui Doumenc, cea din „realitate", este o Emmă fără bovarysm. Personajul lui Flaubert depăşeşte cazul individual (cel rezolvat prin ancheta poliţiei) şi impune un prototip. Nu fiindcă ficţiunea e mai puternică decît realitatea, ci fiindcă ficţiunea e *altceva.*

Texte şi opinii de: *Cătălin AVRAMESCU (profesor univ. SNSPA) ● Cristian CHINA-BIRTA (consultant marketing politic) ● Iulian COMANESCU (analist media) ● Răzvan ION (consultant politic) ● Romaniţa Elena IORDACHE ● JAUNETOM (blogger) ● Adam MICHNIK (istoric) ● Mihai MORAR (jurnalist) ● H.-R. PATAPIEVICI (eseist) ● Vladimir TISMĂNEANU (politolog) ● Ion VIANU (scriitor) ●* ***Coordonatorii temei****: Mircea VASILESCU şi Adina POPESCU*

Ce se spune că se face

Dacă „ţepele din Piaţa Victoriei" au fost – să zicem – o metaforă de campanie electorală a preşedintelui Băsescu, ideea unei legi a lustraţiei părea, imediat după alegerile din 2004, un lucru serios: s-a discutat despre ea tot anul 2005, iar proiectul propriu-zis a apărut, la iniţiativa a patru parlamentari liberali (Mona Muscă, Adrian Cioroianu, Viorel Oancea, Eugen Nicolăescu), în 2006. A fost depus în Parlament, a fost votat (cu modificări) de Senat şi se află în prezent la Camera Deputaţilor (care este cameră decizională).

Anticomunismul părea, de asemenea, să capete mai multă substanţă şi chiar mai multă legitimitate, trecînd de la faza de „discurs al societăţii civile" la faza de organizare instituţională: s-a înfiinţat un Institut pentru Studierea Crimelor Comunismului, Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii a primit, după intervenţia hotărîtă a preşedintelui Băsescu, un lot masiv de dosare din arhiva SRI, Institutul pentru Memoria Exilului Românesc a început şi el să arhiveze şi să publice documente despre exilaţii anticomunişti. Totul a culminat cu un apel către preşedintele statului, iniţiat de Sorin Ilieşiu (membru al Grupului de Dialog Social) şi semnat de mai mulţi intelectuali şi reprezentanţi ai societăţii civile, în care se solicita o condamnare oficială a comunismului. Preşedintele a instituit o comisie condusă de Vladimir Tismăneanu, iar raportul acestei comisii a fost urmat de un discurs al preşedintelui în Parlament. Un discurs memorabil: şi pentru că a condamnat, fără echivoc, comunismul, dar şi pentru că reprezentanţii PRM au dat un spectacol de mitocănie agresivă rămas nesancţionat pînă astăzi.

Cum mai stăm, în iunie 2007 (la jumătatea mandatului prezidenţial şi la aproape două treimi din această legislatură), cu anticomunismul şi lustraţia? Aşa şi-aşa. Nici nu „se duce dracului rapiţa", nici nu putem spune că „vrem progresul, şi numai progresul". N-ar ajunge nici trei numere consecutive din Dilema veche *pentru a reproduce măcar cele mai semnificative declaraţii ale politicienilor pe această temă (cîteva mostre – în coloana alăturată). S-a discutat mult, s-a făcut puţin. Camera Deputaţilor a organizat, în 2006, o „audiere publică", împreună cu reprezentanţii societăţii civile. Comentariile în presă au curs, cu argumente pro şi contra. Cărţi despre crimele comunismului şi despre Securitate continuă să apară. Dar sondajele de opinie arată mai degrabă un dezinteres faţă de chestiunea lustraţiei: cei mai mulţi cetăţeni nu par să fie deranjaţi de faptul că „foşti" ai vechiului regim ocupă în continuare funcţii publice. Un amestec de fatalism naţional („oricum, tot* ei *ne conduc"), de uitare şi de schimbare a priorităţilor pe agenda publicului face ca procesul lustraţiei să nu mai fie perceput drept o necesitate. Pe de altă parte, nu se poate „decreta" (cum au făcut-o de mai multe ori Ion Iliescu şi Adrian Năstase) că, pur şi simplu, chestiunea foştilor colaboratori ai Securităţii şi a foştilor activişti „nu mai interesează pe nimeni". Cînd nu au informaţii despre un subiect, oamenii îşi văd de ale lor; cînd capătă informaţii, devin interesaţi. Apariţia dosarului de colaborator al Monei Muscă, de pildă, a ţinut prima pagină a ziarelor şi a crescut audienţele emisiunilor TV (e adevărat, asta şi pentru că era o cădere „de sus", fiind vorba chiar de o iniţiatoare a legii lustraţiei).*

O problemă precum despărţirea de nebuloasele trecutului nu trebuie însă neapărat plebiscitată: e firesc *ca oamenii să îşi vadă de viaţa lor şi să se gîndească mai degrabă la ziua de mîine. Dar e datoria societăţii civile, a elitelor intelectuale şi politice să contribuie la limpezirea apelor, pentru ca democraţia românească să devină matură şi credibilă. Într-o formă sau alta, diverse state care au ieşit din regimuri autoritare sau totalitare au încercat să-şi lămurească relaţiile cu trecutul – Italia şi Germania după război, Spania după epoca lui Franco, unele state comuniste după căderea Cortinei de Fier. Este inevitabil. Problema este* cum *poate fi dus la îndeplinire un asemenea proces. Nu există o reţetă desăvîrşită. Cîteva ţări ex-comuniste – Cehia, Ungaria, Polonia şi fosta Germanie de Est – au încercat, în diverse moduri, să aplice legi ale lustraţiei chiar de la începutul anilor '90, dar rezultatele sînt departe de a fi concludente, iar efectele secundare au minat credibilitatea procesului. În Cehia, „legea lustraţiei nu a făcut dreptate, pentru că nu s-au făcut diferenţe între cei care realmente au făcut rău, cei care au semnat colaborări în urma unui şantaj şi cei care nu au colaborat deloc, dar care şi-au găsit numele listate fără nici o explicaţie", declara Vladimira Dvorakova, profesoară de ştiinţe politice la Praga* (Cotidianul, *20 august 2006). Iar una dintre victimele colaterale a fost chiar un disident, Jan Kavan, acuzat de colaborare cu poliţia politică, şi care a reuşit să-şi dovedească nevinovăţia în justiţie, după un proces îndelungat. În Ungaria, legea nu prevede sancţiuni sau interdicţii pentru colaboratorii fostului regim, astfel încît unii dintre ei au putut fi aleşi prin vot în funcţii publice; în schimb, dosarele au fost un instrument de şantaje şi demascări între adversari politici. În Polonia, aplicarea noii legi a lustraţiei, care cere mai multor categorii sociale (profesori, jurnalişti, magistraţi, angajaţi în instituţii de stat etc.) să declare dacă au fost sau nu colaboratori ai poliţiei politice, a creat o întreagă furtună şi a fost contestată de Tribunalul Constituţional (în p. 12 – un comentariu pe această temă al cunoscutului disident Adam Michnik). În Germania, lucrurile au decurs mai bine, datorită gestionării inteligente a arhivei STASI de către Institutul Gauck. Dar, pînă la urmă, în toate aceste ţări lustraţia stă sub „povara" a două paradoxuri. Pe de o parte, trebuie să facă dreptate şi să spună adevărul bazîndu-se pe dosarele fostelor poliţii politice – adică să le acorde acestora prezumţia de credibilitate deplină; or, aşa cum s-a dovedit, de multe ori acestea sînt contrafăcute, mincinoase ori – cum s-a întîmplat în România – au fost „curăţate" după 1990. Pe de altă parte, activitatea din timpul regimului comunist a unor oameni trebuie judecată la standardele statului de drept de astăzi, pentru a nu le încălca (nici măcar „lor") libertăţile şi drepturile individuale. Din acest punct de vedere, orice vinovăţie colectivă (pe categorii sociale ori „pe profesii") este de neacceptat.*

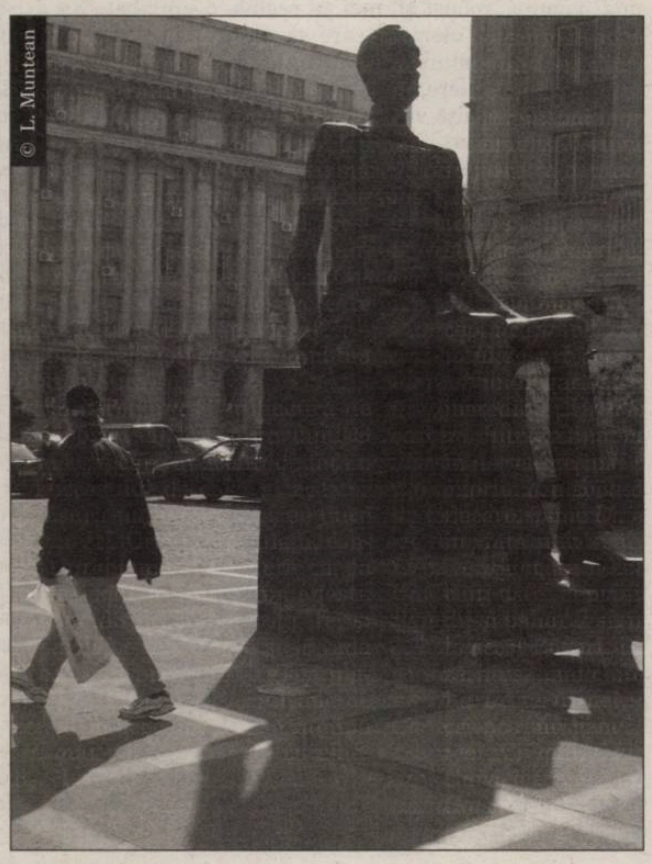

Şi totuşi, procesul „despărţirii de trecut" trebuie să continue. Măcar sub aspect moral – pentru că, la urma urmei, nu răzbunarea şi pedepsirea reprezintă scopul lustraţiei, ci limpezirea morală a societăţii, reaşezarea relaţiilor dintre oameni pe o bază de încredere şi moralitate, aşa cum se cuvine într-o democraţie. Rămîn însă valabile dilemele asupra modului *în care poate fi construit acest proces. Nu* ce avem de făcut *e adevărata întrebare, ci* cum…

*Am adunat, în acest dosar, cîteva opinii care încearcă să relanseze dezbaterea despre anticomunism şi lustraţie. Cîteva dintre ele (semnate de Vladimir Tismăneanu, H.-R. Patapievici, Cătălin Avramescu, Ion Vianu) au fost rostite cu ocazia mesei rotunde „Anticomunismul ca obligaţie morală", care a avut loc la Institutul Cultural Român pe 18 iunie. (Au mai participat la dezbatere Dan C. Mihăilescu, Andrei Cornea, Mircea Mihăieş şi alţii, am reţinut însă doar cele patru intervenţii menţionate mai sus, pentru că răspundeau direct temei acestui număr.) E greu de prevăzut ce se va întîmpla cu proiectul de lege aflat în Parlament. Dar tocmai de aceea dezbaterile sînt necesare în continuare. (**M. V.**)*

Ce-au mai spus…

Preşedinţii

● „Pentru a condamna comunismul, trebuie să continuăm cu o lege a lustraţiei. Cîndva şi eu am fost adeptul ideii că este prea tîrziu. Evenimentele din ultimii doi ani îmi arată că niciodată nu este prea tîrziu, că şi acum este un moment potrivit ca legea lustraţiei să-şi găsească locul în sistemul legislativ românesc.(...) Trebuie să ştim ce nu avem voie să mai facem de aici înainte şi care sînt realităţile de astăzi care îşi au rădăcina în comunism." (Traian Băsescu, la lansarea cărţii lui Vladimir Tismăneanu, *Refuzul de a uita*, Bookfest 2007).

● „Este o metodă de pe vremea lui Ceauşescu, să fie eliminaţi oameni pe bază de dosar. (...) Nu mai interesează pe nimeni subiectul ăsta, au trecut 16 ani de la căderea comunismului. Ce, dacă un om a fost în copilărie o puşlama, nu poate deveni mai tîrziu un om serios?" (Ion Iliescu despre ideea lui Mircea Geoană şi a altor lideri PSD de a introduce lustraţia drept criteriu de selecţie pentru promovarea în partid şi pe listele parlamentare, ianuarie 2006)

● „Trebuie să votăm contra. Lustraţia este o lege kaghebistă. Un stalinism întors pe dos. Comunismul a vrut să facă o societate bună. Dar idealurile sale au fost întinate de nişte dictatori". (Ion Iliescu, aprilie 2006)

● „Aşa cum spunea un preşedinte al României la sfîrşit de mandat: «M-au învins vechile structuri»; fără a avea pretenţia să citez exact, sînt convins că a avut dreptate. Ceea ce vă pot spune cu certitudine este că eu o să le învingă." (Traian Băsescu, martie 2005)

Politicienii

● „Din păcate, în toţi anii care au trecut de la Revoluţie, nimeni nu a avut voinţa politică necesară unui astfel de proiect, cu excepţia parlamentarilor PNŢCD. Atunci cînd proiectul de lege a intrat în dezbaterea Comisiei pentru Drepturile Omului, Culte şi Minorităţi, nimeni – nici măcar reprezentanţii PNL şi PD – nu i-a acordat susţinerea parlamentară de care avea nevoie pentru a fi promovat. Această situaţie mă duce la concluzia tristă că pînă acum nu a existat voinţa politică în vederea promovării acestui proiect de lege, probabil şi din cauza faptului că mulţi dintre cei care ar fi trebuit să o promoveze ar fi fost direct vizaţi de lustraţie." (Gheorghe Ciuhandu, preşedinte PPCD, într-o scrisoare adresată preşedintelui Traian Băsescu în martie 2005, care propunea un referendum în cazul în care Parlamentul ar fi refuzat să promoveze o lege a lustraţiei)

● „În ceea ce priveşte conţinutul proiectului, simpla lui lectură demonstrează că încalcă grav principiile şi spiritul Constituţiei, drepturile fundamentale ale omului, se depărtează evident de toate documentele internaţionale relevante în această materie şi, în plus, reînvie în mod revanşard spiritul şi procedeele folosite de regimul comunist, mai ales la începuturile sale. (...) La ce ar servi asemenea măsuri la 15 ani de la înlăturarea regimului comunist? Ce eficienţă juridică şi chiar morală ar avea o culpabilizare colectivă?" (Doru Ioan Tărăcilă, senator PSD, aprilie 2006)

● „Este o lege anticonstituţională. Cine îmi vorbeşte mie de eliminarea foştilor comunişti? Mona Muscă, fosta turnătoare a Securităţii! Şi toţi impostorii, în frunte cu Ticu Dumitrescu! Vreţi să veniţi voi cei care nici şcoala nu v-aţi terminat-o!? De acum vor fi promovaţi în Parlament doar bişniţarii, că doar ei nu au avut funcţii în PCR. Ţara e răvăşită de vagabonzi." (Corneliu Vadim Tudor, preşedinte PRM, aprilie 2006)

● „Eu am susţinut încă din 1991 şi susţin în continuare ca foştii comunişti, securiştii să nu deţină funcţii în aparatul de stat. N-am văzut legea poloneză, dar constat că este mult mai revoluţionară. Eu cred că e prea mult, limitarea drepturilor de a deţine funcţii publice este suficientă. Nu putem... se încalcă drepturile constituţionale, este în afara drepturilor elementare ale omului să impui, de exemplu, unui agent privat pe cine să pună în funcţii executive." (Ioan Oltean, vicepreşedinte PD, martie 2007)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 29 iunie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Vladimir TISMĂNEANU

Liberalismul civic anticomunist

Există o doză de toleranţă şi de exigenţă în raport cu antifascismul: se aşteaptă din partea noastră să fim antifascişti – şi este bine că se aşteaptă acest lucru –, dar nu se aşteaptă din partea noastră (din unele cercuri *bien-pensantes)* să fim anticomunişti. Comunismul beneficiază în continuare de un nimb cvasiromantic, asociat cu un număr de mituri ale comunismului din secolul XX (şi renaşte, iată, sub ochii noştri, în America Latină, în Nepal şi în alte părţi). Există în continuare o doză de idealizare a comunismului. Mi se reproşa, recent, serialul despre războiul civil din Spania pe care îl public în *Evenimentul zilei* – un serial bazat în exclusivitate pe literatură contemporană, pe noile cercetări despre ce s-a petrecut în Spania; mi s-a spus că mă situez pe poziţii franchiste, deci fasciste. Apar aici trei afirmaţii eronate, căci Spania din timpul Republicii n-a fost comunistă, deşi ar fi putut fi (există destule argumente în această privinţă), dictatorul Francisco Franco n-a fost fascist (în sensul veritabil al conceptului), iar eu nu mă situez pe poziţii franchiste. Această interpretare – „eşti anticomunist, deci fascist" – a făcut parte din structurile hermeneutico-mitologice pe care propaganda leninistă, stalinistă şi poststalinistă le-a utilizat dintotdeauna. Rămîn însă nişte fapte precise: regimul bolşevic a precedat, cronologic, şi regimul fascist italian, şi regimul nazist – s-a instaurat în 1917 şi primul lucru pe care l-a făcut a fost să utilizeze instrumentul politic inventat de Lenin în 1903, aşa-zisul „partid de avangardă", şi să impună pentru prima dată în istoria modernă (care de atunci devine istorie contemporană) dictatura partidului unic, bazată pe o ideologie cu pretenţii izbăvitoare. Ceka şi Gulagul s-au născut şi au funcţionat sub Lenin. Din primul moment, comunismul recurge la crime împotriva umanităţii. Fie că vrem să-l numim, cu un termen care stîrneşte discuţii, „regim genocidar", fie că vrem să-l numim „regim bazat pe politicid sau pe democid", pentru mine este o discuţie semantică nu neapărat roditoare. În momentul cînd s-a discutat pe plan internaţional convenţia privind genocidul, puterile occidentale au propus să intre în această categorie şi crimele politice în masă, dar propunerea a fost respinsă la cererea reprezentantului Uniunii Sovietice. În raportul Comisiei Prezidenţiale, am folosit însă termenul de „crime împotriva umanităţii", care sînt imprescriptibile. Raportul a demonstrat irefutabil că aceste crime au avut loc, acum este nevoie ca aceste chestiuni să intre în conştiinţa publică. În această direcţie merg eforturile Comisiei Consultative pe care o conduc, formată în aprilie 2007 cu obiectivul de a-l consilia pe preşedintele Băsescu în vederea implementării concluziilor şi recomandărilor Raportului Final, iar rezultatul va fi că multe lucruri se vor lămuri în societatea românească.

Două încarnări ale spiritului totalitar

Primul articol din volumul *Refuzul de a uita,* pe care l-am publicat recent la Editura Curtea Veche, se intitulează „Anticomunismul ca obligaţie morală". Încerc să explic acolo *tipul* de anticomunism pe care îl susţinem, atît eu cît şi colegii mei din comisia pentru analiza dictaturii comuniste. Punctul de la care plecăm este *ce a fost secolul XX* şi acceptarea ideii că secolul XX nu s-a încheiat; sigur, din punct de vedere cronologic s-a încheiat, dar marile lui probleme continuă. Una dintre marile dileme ale secolului XX a fost, pentru a-l relua pe Raymond Aron, relaţia între democraţie şi totalitarism. Această relaţie rămîne o problemă *vitală* şi acum: lupta între democraţie şi inamicii săi mi se pare că nu s-a epuizat. Secolul XX a fost un secol al marilor furtuni ideologice. În cartea sa *Trecutul unei iluzii,* François Furet spunea că relaţia între comunism şi fascism se află în inima explicării lui ca secol al acestor ambiţii, pasiuni, seducţii ideologice. Comunismul şi fascismul nu au fost regimuri de semn opus, ci au reprezentat încarnări de tip diferit ale totalitarismului ca sistem politic original apărut în al doilea deceniu al secolului XX, cu rădăcini deopotrivă în naţionalismul şi în socialismul secolului al XIX-lea. Şi unul, şi celălalt se înrădăcinează deopotrivă în naţionalism şi în socialism. Comunismul şi fascismul sînt cele două încarnări ale principiului *totalitar* de organizare a existenţei umane, în care *toate* faţetele şi dimensiunile existenţei umane sînt supuse controlului unei entităţi politice care n-a existat pînă atunci în istorie, o entitate mereu în mişcare. Transformismul care face parte din ideologie este tradus şi în structura însăşi a acestei entităţi politice, care este un partid-mişcare, nu este un partid de tip tradiţional, nu este o entitate de tip „partid liberal" sau „partid conservator".

Ce se întîmplă cu opoziţia faţă de totalitarism? Aici trebuie să fim foarte atenţi şi să căutăm nuanţele. Cînd se discută despre antifascism, nu tot ce este antifascist este neapărat democratic, după cum nici tot ce este anticomunist nu este democratic. Avem deci nevoie de *tipologii* ale antifascismului şi anticomunismului. Stalinismul, cel puţin aparent, într-o primă perioadă, este antifascist: între 1929 şi 1939. Sînt şi momente cînd Stalin cochetează cu Germania nazistă, prin 1935, dar nu o face pînă la capăt, iar pînă la pactul din 1939, oficial, Uniunea Sovietică este avanpostul antifascismului mondial. Pe de altă parte, avem situaţia anticomunismului; cel dintîi este anticomunismul Gărzii albe, dar există şi un alt tip de anticomunism, foarte interesant, care este unul *de stînga:* de pildă, menşevicii, care sînt printre primele victime ale bolşevicilor, pentru a nu mai vorbi despre Partidul Constituţional-Democrat, cadeţii, care au reprezentat o voce anticomunistă în perioada respectivă, în Rusia. Lucrurile explodează în martie 1921, cu insurecţia de la Kronstadt, şi vor duce către direcţia de care mă simt legat, a anticomunismului liberal sau, mai bine zis, a liberalismului anticomunist. A fost prima staţie a acestei fenomenologii a rupturii de comunism, deci a apostaziei, care avea să ducă mai departe la „comunismul libertar" din Spania anilor 1936-1937, lichidat de agenţii Cominternului, apoi la revoluţia din 1956 de la Budapesta, la „Primăvara de la Praga" din 1968 şi la „Solidaritatea" din Polonia. Există deci o întreagă direcţie care îşi are rădăcinile în acest anticomunism care refuză totalitarismul bolşevic. Care era deviza marinarilor insurecţionişti de la Kronstadt? „Consilii/soviete fără comunişti!" Dacă vreţi, în felul său şi fără să-şi dea seama, poate că şi fenomenul Piaţa Universităţii din 1990 a fost tot o expresie a acestei spontaneităţi antitotalitare, pentru că asta cerea, în fond: libertate şi democraţie fără comunişti.

De ce este jenant să spui că eşti anticomunist? Din cauza unui tip de interpretare a lecţiilor şi concluziilor celui de-al doilea război mondial. Al doilea război mondial s-a terminat de o manieră *hard,* iar războiul rece s-a terminat de o manieră *soft.* În cazul războiului rece, învingătorii şi învinşii nu sînt atît de bine delimitaţi, cum sînt în cazul celui de-al doilea război mondial. După al doilea război mondial, anticomunismul îşi pierde din semnificaţie, iar antifascismul devine o datorie morală. E mult mai puţin clar, după războiul rece, că anticomunismul ar fi o datorie morală; să ne gîndim la discuţiile din Franţa – dar şi din Italia sau Germania – în legătură cu *Cartea neagră a comunismului:* avem tot felul de „anti-cărţi negre ale comunismului" în care ni se explică detaliat care ar fi diversele beneficii ale comunismului. Al doilea război mondial a fost însă şi el un act istoric complicat, trebuie să ne gîndim întotdeauna cine l-a cîştigat şi de pe ce poziţii, după cum şi în ceea ce priveşte războiul rece trebuie să ne gîndim cine l-a cîştigat şi de pe ce poziţii. Dacă admitem că războiul rece a fost pierdut de Uniunea Sovietică şi de aliaţii ei plasaţi pe platforma ideologică a marxism-leninismului, atunci sigur că războiul rece este cîştigat de valorile democraţiei liberale. Din acest punct de vedere, eu susţin valorile unui liberalism civic care conţine proiectul moral al anticomunismului. Este un liberalism civic cu o tradiţie foarte onorabilă, care ar trebui mereu vizitată şi revizitată, considerată şi reconsiderată. Există o întreagă tradiţie a antisocialismului, care vede originile constrîngerii şi ale conformismului etatist în întregul proiect socialist – evident, mă gîndesc la libertarieni; apoi vin ceilalţi, urmaşii lor, mai puţin riguroşi decît von Mises şi Hayek, dar sînt surse de inspiraţie pentru liberalismul civic anticomunist. Între alţii, l-aş aminti pe Albert Camus, care spunea la un moment dat că „nici unul dintre relele căruia totalitarismul îşi propune să-i aducă remedii nu este mai rău decît totalitarismul însuşi". Există apoi întreaga gîndire de după 1937-1938 a lui Orwell, apoi Arthur Koestler (după ruptura de comunism) şi Leszek Kolakowski. Un element interesant, care nu s-a întîmplat cu fascismul, dar s-a întîmplat cu comunismul: cele mai percutante lovituri la adresa comunismului au venit din direcţia ex-comuniştilor. Nu avem în egală măsură un asemenea tip de lovituri la dreapta extremă.

Rolul Diavolului în istorie

Cred că avem o tradiţie nobilă a anticomunismului liberal, dar este o tradiţie ponegrită şi insultată. Şi astăzi se publică în Occident cărţi care demască, de pildă, Congresul pentru Libertatea Culturii. Acest Congres s-a înfiinţat în 1950 şi a avut drept fondatori, printre alţii, pe Raymond Aron, Ignazio Silone, Sidney Hook, Karl Jaspers, Manes Sperber, Stephen Spender, Arthur Koestler, A. J. Ayer. Acest Congres a publicat cîteva dintre cele mai bune reviste: *Der Monat,* care apărea la Berlin, *Encounter,* care apărea la Londra – poate cea mai bună revistă intelectuală de limbă engleză, timp de cîteva decenii – şi *Preuves,* care apărea la Paris, şi la care publicau în epoca respectivă, între alţii, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca. Într-o epocă în care ni se spune că intelectualii nu contează, că ar trebui să tăcem din gură şi să ne vedem de treburile noastre, eu cred că aceste reviste au demonstrat că intelectualii contează, nu se jenează să spună nişte adevăruri esenţiale, chiar dacă monopolul consensului oficial e diferit. În 1967 s-a aflat că o parte din fondurile destinate susţinerii acestui Congres veneau, sub acoperire, de la CIA. Acest fapt a fost comentat astfel de filozoful A.J. Ayer: „nu cred că în istoria CIA s-a găsit vreo cauză mai bună pentru folosirea fondurilor". Nu cred, aşadar, că există vreun motiv de jenă în ceea ce se numeşte anticomunism liberal, anticomunism social-democrat sau anticomunism conservator. Acestea sînt cele trei tipuri de anticomunism ca datorie şi opţiune morală – sînt profund respectabile şi fac parte din tezaurul de supravieţuire a unei civilizaţii democratice. În România de astăzi, problema anticomunismului social-democrat este mai gravă, pentru că în general social-democraţia se află în derivă şi suferinţă din cauza unor grave imposturi, în condiţiile în care se pretind social-democraţi nişte oameni care au foarte puţină empatie pentru ceea ce a reprezentat social-democraţia autentică în România.

Trebuie spus un lucru: în Germania a existat un consens politic democratic în momentul în care a avut loc condamnarea comunismului – a fost făcută prin intermediul unei comisii votate de Bundestag; de fapt, o comisie *a Bundestagului.* (Închipuiţi-vă o astfel de comisie a Parlametului român, cînd la condamnarea comunismului am avut ce-am avut...) Cred că pentru a exista un consens politic democratic în România avem nevoie să construim afirmarea unui spirit antitotalitar informat, viguros, robust şi, mai cu seamă, dezinhibat. Nu există absolut nici un element care să ne facă să slăbim această direcţie a anticomunismului *democratic.*

Am, în încheiere, şi un punct de vedere ceva mai polemic. A circulat de multă vreme în Occident o ideologie a anti-anticomunismului, bazată pe principiul „eu nu sînt doar un democrat, sînt şi un anti-anticomunist": de la Jean Paul-Sartre, care spunea *„l'anticommuniste c'est un chien",* şi pînă la Günther Grass şi alţii, la care apar elemente de autoculpabilizare (de genul „naziştii au fost anticomunişti, cum poţi fi şi tu anticomunist?"). Mă întreb cine sînt anti-anticomuniştii în România de azi? Pe cine deranjează condamnarea comunismului? Avem tot felul de figuri interesante – de la nostalgicii de tot felul, pînă la partizanii unei opere de *closure,* din care dispare orice contur al culpei şi orice aluzie la dihotomia bine-rău. Am citit diverse articole în care se refuză însăşi ideea unei referinţe la faptul că există o dihotomie bine-rău care este fundamentală pentru buna funcţionare a oricărei democraţii. Se refuză ideea că, asemenea nazismului, comunismul a reprezentat de fapt o experienţă revoluţionară de tip nihilist. Eugen Weber, născut în România, recent petrecut dintre noi, fost profesor la University of California din Los Angeles, a scris studii faimoase exact pe tema „fascism şi comunism ca mişcări revoluţionare cu caracter nihilist-demonic". Comunismul a reprezentat, în sensul cel mai real al cuvîntului, „o încarnare a Diavolului în istorie", cum spunea Leszek Kolakowski într-un interviu; iar cînd cel care îi lua interviul a întrebat: „folosiţi această expresie ca metaforă, nu?", Kolakowski a răspuns: „nu, cîtuşi de puţin", explicînd apoi că, pentru noi, Diavolul a fost ceva palpabil, viu, reprezentat de membrii Comitetului Central al Partidului, de ofiţerii de securitate, de ideologii partidului. Acesta a fost Diavolul în istorie.

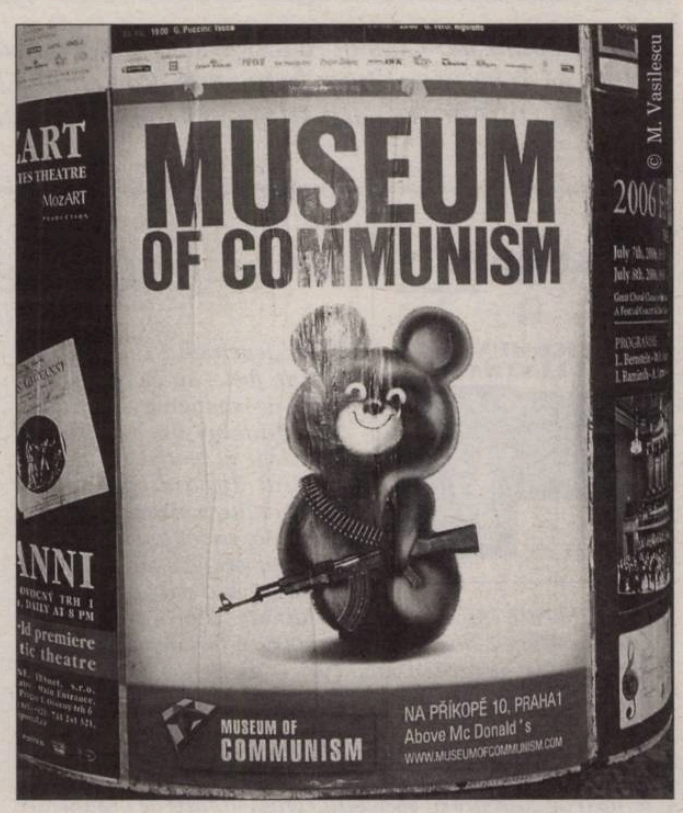

Afiş – Muzeul Comunismului din Praga

Conform unui sondaj de opinie Insomar realizat în perioada 4-8 august 2006, trei sferturi din români consideră destul de grav (42%) şi foarte grav (35%) faptul că un om politic a făcut poliţie politică, dar numai 7% sînt de acord ca aceste persoane să nu mai ocupe funcţii înalte în stat. Un procent covîrşitor (81,1%) din cei intervievaţi declară că nu sînt de acord ca aceşti oameni politici să nu mai ocupe funcţii înalte în stat, în timp ce 18,9% nu ştiu sau nu răspund.

Trei exerciţii morale

H.-R. PATAPIEVICI

Anticomunismul de centru

Anticomunismul are o presă foarte proastă. În Occident şi-a căpătat această presă proastă pentru că progresismul s-a definit, după al doilea război mondial, ca fiind de stînga, iar poziţia anticomunistă, atunci cînd nu putea fi afiliată direct „imperialiştilor americani", era taxată drept „visceral anticomunistă": anticomunismul era văzut nu ca o poziţie morală normală, ci ca un soi de streche, un fel de boală care îi apuca pe unii, condamnînd astfel o ideologie care, de altfel – şi aici apare marea mistificare – era bună în esenţa ei, întruchipa ideile generoase ale umanităţii, care fuseseră înjosite, întinate de către o practică inadecvată. Ceea ce cred că oamenii normali trebuie să revendice în spaţiul public este ca poziţia anticomunistă să fie privită nu ca o poziţie extremă, ci, dimpotrivă, ca o reacţie normală, cumpănită, a unor oameni normali faţă de un lucru care a fost *el* anormal, de-a dreptul criminal. Trebuie să dobîndim o anume respectabilitate pentru poziţia anticomunistă. În politică, opoziţia stînga-dreapta nu înseamnă în primul rînd a arăta cine este la stînga şi cine este la dreapta, ci a arăta *cine defineşte poziţia centrală*. Altfel spus, cine defineşte ceea ce este *normal*. Eu cred că asta trebuie să dobîndim: dreptul de a spune că poziţia anticomunistă este una a normalităţii politice, dincolo de împărţirea între stînga şi dreapta. Iar poziţia progresistă, care s-a identificat în Occident cu stînga, trebuie recuperată dinspre adevăratul centru, care este în fond judecata morală.

A fi anticomunist nu ţine de poziţia politică pe care o asumi (de stînga sau de dreapta). Poziţia anticomunistă decurge din judecata simplă care spune că atunci cînd îi faci aproapelui tău rău este un lucru în sine rău. Cînd îţi ucizi aproapele, acest lucru este în sine condamnabil. Poziţia anticomunistă pleacă de la observaţia că, oriunde au cîştigat puterea, regimurile comuniste au instaurat sisteme care s-au soldat cu mormane de cadavre. Poziţia anticomunistă nu respinge anumite poziţii ideologice pe care cei care se intitulează comunişti le adoptă, nu înseamnă contestarea unor poziţii filozofice pe care stînga le adoptă, ci pleacă de la observaţia că, acolo unde au fost instaurate regimuri comuniste, legalitatea a fost distrusă, regimul proprietăţii a fost distrus, relaţiile normale dintre oameni au fost distruse şi au apărut instituţii stranii – instituţia poliţiei politice, instituţia încarcerării şi înregimentării societăţii sub un comandament ideologic. Opinia mea este că, atunci cînd anticomunismul este declarat o poziţie extremistă şi viscerală, ar trebui să răspundem: „dar dvs. acceptaţi crima?". Începutul re-centrării poziţiei anticomuniste în spaţiul public trebuie să plece de la reconsiderarea faptului simplu că nu ai dreptul să faci rău aproapelui tău. Iar comunismul întotdeauna a făcut rău aproapelui nostru.

Cătălin AVRAMESCU

O datorie morală faţă de noi înşine

Am să vă spun o întîmplare din timpul celui de-al doilea război mondial. Finlanda, după cum ştiţi, a fost de partea Axei, dar a păstrat într-o oarecare măsură ordinea democratică şi n-a aplicat discriminări împotriva evreilor. Pe frontul de Est s-a creat o situaţie foarte ciudată: soldaţi evrei luptau în trupele finlandeze, alături de trupele germane; există şi o imagine de epocă de-a dreptul zguduitoare, în care vezi cîţiva soldaţi evrei în uniforme finlandeze, cu rabinul lîngă ei, iar în spate se văd trupele germane. Oamenii aceia trăiau o dilemă morală cum greu îmi închipui că poate trăi cineva: erau prinşi între două plăci tectonice ale răului şi trebuia să aleagă. După zeci de ani, s-a făcut un film documentar despre aceşti soldaţi evrei care au luptat în armata finlandeză alături de trupele germane. Unul dintre ei a fost întrebat: „Bine, dar nu ştiaţi ce se întîmplă în Europa, cine este Hitler, nu ştiaţi că are loc Holocaustul?". „Ba da", a răspuns el. „Ştiam că, dacă va învinge Hitler, îi va lua pe evrei şi pe ţigani; dar mai ştiam că, dacă va învinge Stalin, îi va lua pe toţi".

Ce vreau să spun cu asta? Problema este una a alegerii strict individuale – o alegere care ţine de o profunzime şi de o intimitate pe care nici nu o bănuiam. Comunismul s-a dorit a fi o teorie politică, o ştiinţă, o ontologie sau o epistemologie. Dar nu a reuşit niciodată să se prezinte pe sine ca o morală. Marii moralişti au fost, într-un anumit sens, nişte aristocraţi. Nu vreau să spun prin asta că erau bogaţi şi privilegiaţi – dimpotrivă, unii erau scăpătaţi şi nefericiţi –, ci că propuneau o anumită nobleţe a sufletului, a simţirii, a expresiei, a cuvîntului. Cred că morala, în acest sens pur practicat de moralişti, în acest sens individualist, este opusă socialismului şi colectivismului tocmai pentru că priveşte sufletul omenesc, corzile interioare ale omului; în schimb, comunismul îi vede pe oameni ca pe nişte rotiţe dinţate ale unui mecanism istoric – de exemplu, al luptei de clasă. Ce aveau de făcut oamenii în viziunea comunismului? Să-şi urmeze destinul de clasă sau sentimentul naţional. Şi totuşi noi, dacă dorim să contăm ca instanţe morale, refuzăm această logică de grup, această logică a „continentului colectiv", şi ne retragem către noi înşine. Din această cauză cred că anticomunismul este o datorie morală a individului, nu este doar o doctrină politică. Noi, în singurătatea noastră, avem această datorie morală faţă de noi înşine – în măsura în care vrem să fim noi înşine.

Ion VIANU

„Obligaţie" – o noţiune nepedagogică

Am venit la această reuniune puţin angoasat din pricina titlului: „Anticomunismul ca obligaţie morală". Pe mine, ideea unei obligaţii morale mai degrabă mă inhibă decît mă stimulează. Nu am nevoie să-mi asum o obligaţie morală pentru a fi anticomunist; *sînt*, pentru că am trăit, pentru că asupra mea a fost exercitată o culpabilizare intensă şi continuă o bună parte din viaţa mea şi pentru că, la un moment dat, nu ştiu cum şi în ce împrejurări, am simţit că mă pot elibera de ea. „Obligaţia" este, după părerea mea, o noţiune nepedagogică. Ca istorici, domnule Vladimir Tismăneanu şi domnule Cătălin Avramescu, am apreciat enorm ceea ce aţi spus, găsesc că este foarte convingător. Dar faptul de a însoţi argumentele dvs. de noţiunea de „obligaţie" nu creşte valoarea de cunoaştere a ceea ce afirmaţi, ci dimpotrivă, o scade. Conţinutul intrinsec al ştiinţei dvs. este suficient de puternic pentru a convinge. De aceea spun că această noţiune de „obligaţie" nu ar trebui să intre prea mult în discuţie.

Nouă ni s-a spus foarte mult, pe cînd eram în liceu, că *avem obligaţia* să credem anumite lucruri, că avem obligaţia să urîm capitalismul şi duşmanul de clasă, ni s-a spus de foarte multe ori că trebuie să fim „anti". Eu am devenit „anti" trăind, nu pentru că mi s-a spus la şcoală, şi nu în sensul în care mi s-a recomandat. Aşa încît, pentru mine, ideea de „obligaţie morală" nu reprezintă o amintire plăcută. Iar pentru cei din generaţia tînără şi foarte tînără – căci la ei trebuie să ne gîndim mai întîi – nu cred că ideea de obligaţie reprezintă un stimul în gîndire, ci mai degrabă un îndemn la nonconformism şi la revoltă.

Romaniţa Elena IORDACHE

Paradoxul lustraţiei

– sau cum repararea unui rău al trecutului poate fi compromisă de garanţiile procedurale ale prezentului –

Lustraţia, ruperea de marşul istoriei totalitare, nu este şi nu trebuie să fie o pedeapsă sau o formă de răzbunare; ea trebuie să răspundă sensului ei iniţial: acela de purificare şi iluminare, în sensul re-stabilirii ordinii democratice, prin adoptarea de proceduri care să protejeze prezentul şi viitorul de trecutul totalitar, prin stabilirea unor „reguli de carantină".

Independent de semnificaţia sa morală, de funcţia sa de punere în ordine a structurii sociale şi de legitimizare a unui nou regim, din punct de vedere juridic lustraţia este un instrument paradoxal, de multe ori acuzat că suferă de deficit democratic. Ironic, acuzele au venit atît din partea lustrabililor, anticipat protestatari ca pseudovictime deghizate politicos în gardieni ai Constituţiei şi ai drepturilor omului, cît şi din partea celor care cred în statul de drept şi care se tem de instrumentalizarea lustraţiei pentru vînătoarea de vrăjitoare. În cazul acestora din urmă, temerea s-a dovedit a fi justificată de derapajele poloneze, sancţionate prin actul de nesupunere civică al fostului dizident Bronislaw Geremek, figură extraordinară a „Solidarităţii", care şi-a asumat pierderea poziţiei de parlamentar european, prin refuzul de a se conforma procedurilor introduse în noua lege poloneză a lustraţiei, descrisă ca epurare *à la Varşovia*. Jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului (CEDO) articulează acest paradox: în timp ce intenţia sa declarată este aceea a stabilirii şi susţinerii regimului democratic în tinerele democraţii, lustraţia nu ar fi acceptabilă în democraţiile consolidate, deoarece introduce o restrîngere a drepturilor fundamentale. Această limitare a drepturilor poate fi justificată în cazul noilor democraţii care trebuie să răspundă unor circumstanţe speciale determinate de existenţa unor reminiscenţe ale trecutului totalitar, care le pot încă deturna de pe traiectoria lor democratică, aşa cum subliniază CEDO în decizia Marii Camere din 2006, în procesul *Zdanoka* împotriva *Letoniei*. Cu alte cuvinte, lustraţia este o formă de catharsis pentru relele trecutului, dar conţine în ea şi potenţialul otrăvirii prezentului şi viitorului şi administrarea acestui remediu trebuie realizată cu grijă.

Restrîngerea drepturilor fundamentale prin interdicţia de a candida şi implicit prin restrîngerea dreptului de a alege al potenţialului elector, cea de a îndeplini anumite funcţii publice, nelimitat sau pentru un număr de ani, limitarea dreptului la viaţa privată prin publicarea dosarelor de securitate, care includ de cele mai multe ori informaţii cu caracter intim, a făcut ca majoritatea legilor lustraţiei să fie vulnerabile în faţa scrutinului constituţional sau a testului de proporţionalitate aplicat de CEDO în sistemul european al drepturilor omului. Rînd pe rînd, curţile constituţionale din regiune, CEDO, diferitele comisii sau comitete din cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite, chiar şi Organizaţia Internaţională a Muncii au analizat proporţionalitatea restrîngerii drepturilor în ceea ce priveşte lustraţia electivă sau lustraţia administrativă, propuse de diferitele modele, de la cel ceh, unguresc sau polonez – mai cunoscute, la modelele baltice, acuzate că ar servi nu numai pentru de-sovietizare, dar şi pentru de-rusificare, sau la modelele mai puţin cunoscute, cum ar fi cel albanez.

Prevederile legale trebuie definite clar, astfel încît restrîngerea drepturilor – fie prin legile lustraţiei, fie prin măsurile administrative similare – să fie în concordanţă cu obligaţiile internaţionale asumate de statul român în ceea ce priveşte respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale: Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, Pactul Internaţional privind Drepturile Civile şi Politice, Pactul Internaţional privind Drepturile Economice, Sociale şi Culturale, Convenţia 111 a Organizaţiei Internaţionale a Muncii, Ghidul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei pentru asigurarea faptului că legile lustraţiei şi măsurile administrative similare sînt în concordanţă cu condiţiile necesare pentru statul de drept. Lustraţia trebuie nu numai justificată de circumstanţele istorice, în egală măsură este importantă şi respectarea principiului proporţionalităţii în ceea ce priveşte modalităţile de aplicare stabilite prin lege. Din jurisprudenţa CEDO pot fi extrase exemple de astfel de garanţii privind proporţionalitatea măsurilor de limitare a drepturilor: unele ţin de circumscrierea temporală (interdicţia se aplică pe o perioadă limitată de timp, şi nu *sine die)*, altele ţin de garanţiile procesuale, de asigurarea recursului la justiţie pentru contestarea măsurii lustrării şi de individualizarea răspunderii. Experienţa recentă a arătat că există riscul deturnării lustraţiei, al instrumentalizării sale în scopul anihilării competitorilor politici din viaţa publică, sau, în mod invers, tentaţia de a exclude anumite categorii din interese personale. Pentru a evita golirea de sens a principiului lustraţiei, este necesară circumscrierea legăturii cu trecutul, definirea detaliată, corectă şi onestă a condiţiilor în care legea se aplică, prin stabilirea unor liste exhaustive, care să conţină categoriile de funcţii din organele de partid şi de stat care sînt lustrabile, dar şi circumscrierea zonei de aplicare a restricţiei, prin detalierea situaţiilor, a demnităţilor şi funcţiilor publice protejate în prezent.

Pe lîngă consideraţiile care ţin de substanţa legii lustraţiei, de felul în care aceasta va fi pusă în aplicare, credibilitatea internaţională a acesteia ar fi asigurată de adoptarea unui proiect de lege a lustraţiei împreună cu adoptarea de măsuri compensatorii pentru victime, de asigurarea accesului neîngrădit la totalitatea arhivelor şi tranşarea definitivă a chestiunii proprietăţilor confiscate abuziv. Numai un pachet legislativ consolidat, dublat de reforme instituţionale poate justifica nevoia tardivă a societăţii româneşti de a-şi pune ordine în trecutul totalitar. În acest sens, autorităţile române ar trebui să solicite şi să-şi asume avizul Comisiei de la Veneţia pentru Democraţie prin Drept, din cadrul Consiliului Europei, tocmai pentru a asigura un nivel de evaluare critică democratică realizată cu obiectivitate, care să se raporteze în mod egal la condiţiile şi specificul situaţiei din România şi la standardele internaţionale – asumate de statul român – prin ratificarea documentelor internaţionale de protecţia drepturilor omului.

Adam MICHNIK

Cealaltă Polonie

Recent, Parlamentul European a condamnat încercarea Guvernului polonez de înlăturare a lui Bronislaw Geremek de pe locul său din Parlamentul European. Lider al „Solidarităţii", fost deţinut politic, ministrul de Externe care a negociat intrarea Poloniei în NATO, Geremek a refuzat să semneze încă o declaraţie care să certifice că nu fusese agent al poliţiei secrete comuniste.

Parlamentarii Uniunii Europene au denumit acţiunea Guvernului polonez o „vînătoare de vrăjitoare", iar Geremek a spus că legea „lustraţiei" este o ameninţare la adresa libertăţilor civile. În replică, prim-ministrul polonez, Jaroslaw Kaczynski, l-a acuzat că „aduce un prejudiciu ţării" şi „stimulează atitudini antipoloneze". Aceleaşi fraze au fost folosite de comunişti cînd Geremek îi critica pentru felul cum conduc.

O decizie a Curţii Constituţionale poloneze emisă pe 11 mai a netezit multe asperităţi din legea lustraţiei şi i-a asigurat lui Geremek o poziţie solidă în Parlamentul European – cel puţin deocamdată. Dar legea lustraţiei a fost un act printre altele caracteristic efortului sistematic al actualului Guvern polonez de a submina instituţiile şi edificiul democratic al ţării.

Ce se întîmplă în Polonia, ţara de unde a început prăbuşirea comunismului? Orice revoluţie are două faze. Prima este cea a luptei pentru libertate, apoi vine lupta pentru putere. Prima înalţă spiritul uman şi stimulează tot ce e mai bun în om. Cea de-a doua eliberează din lesă tot ce e mai rău: invidia, lăcomia, suspiciunea, necesitatea răzbunării rapide.

Revoluţia „Solidarităţii" poloneze a avut un traseu neobişnuit. „Solidaritatea" a fost împinsă în ilegalitate cînd, în decembrie 1981, s-a promulgat legea marţială, şi a supravieţuit celor şapte ani de represiune, revenind pe valurile „perestroikăi" iniţiate de Gorbaciov. În timpul negocierilor de la Masa Rotundă care au dus la eliminarea conducerii comuniste s-a ajuns la un compromis între aripa reformatoare a Guvernului comunist şi „Solidaritatea". Astfel s-a defrişat calea pentru dezmembrarea paşnică a întregului bloc sovietic.

„Solidaritatea" a preferat răzbunării, filozofia compromisului şi a adoptat ideea unei Polonii care aparţine tuturor, şi nu pe cea a unui stat divizat între cîştigătorii atotputernici şi perdanţii oprimaţi. Începînd din 1989, guvernele s-au tot schimbat, dar statul a rămas stabil; chiar postcomuniştii au acceptat regulile democraţiei parlamentare şi ale economiei de piaţă.

Dar nu toată lumea a acceptat această cale. Astăzi, Polonia este condusă de o coaliţie de revanşarzi post-„Solidaritatea", nişte postcomunişti turbulenţi şi provinciali, moştenitori ai grupurilor şovine, xenofobe şi antisemite de dinaintea celui de-al doilea război mondial, mediul în care înfloreşte Radio Maryja, purtătorul de cuvînt al fundamentalismului etno-clerical. Semnele îngrijorătoare sînt peste tot: autoritatea tribunalelor este subminată, independenţa Tribunalului Constituţional este atacată, administraţia publică este coruptă şi procurorii sînt politizaţi. Viaţa socială cotidiană este reglementată represiv.

De ce se întîmplă toate astea? Orice succes revoluţionar creează cîştigători şi perdanţi. Cînd Revoluţia poloneză a afirmat drepturile civile, a dat simultan ocazia criminalităţii să se arate, economia de piaţă a dus la falimentul unor întreprinderi şi la un şomaj însemnat, iar formarea unei clase de mijloc dinamice a dus la sporirea inegalităţilor. Polonia s-a deschis către Europa, dar în acelaşi timp a apărut şi frica de străini, de invazia culturii de masă occidentale.

Pentru cei care au pierdut prin Revoluţia poloneză din 1989, libertatea nu este decît o incertitudine. Muncitorii din marile întreprinderi care aderaseră la „Solidaritatea" au devenit victimele libertăţii cîştigate. În lumea penitenciară a comunismului, individul era proprietatea statului, dar statul se îngrijea de existenţa lui. În lumea liberă, nimeni n-are grijă de el. În această atmosferă de anxietate conduce actuala coaliţie, combinînd remediile conservatoare folosite de George W. Bush cu practicile centralizatoare ale lui Putin.

Veteranii „Solidarităţii" credeau că după dispariţia dictaturii ei vor fi şefii. Dar comuniştii vinovaţi n-au fost pedepsiţi şi virtuoşii activişti ai „Solidarităţii" nu au primit nimic. Sentimentul injustiţiei a dat naştere resentimentelor, invidiei, iar energia distructivă s-a concentrat asupra răzbunării faţă de foştii duşmani şi de vechii prieteni care păreau că au succes.

Perdanţii n-au vrut să admită că dobîndirea libertăţii era cel mai mare succes al Poloniei din ultimii 300 de ani. Pentru ei, Polonia este încă o ţară condusă de foştii comunişti din aparatul de securitate. În această Polonie trebuie să aibă loc o revoluţie morală, în care crimele să fie pedepsite, virtutea – răsplătită şi injustiţia – corectată.

După ce au cîştigat alegerile din 2005, partidele perdanţilor au găsit mijloacele adecvate acestor scopuri: marea epurare. Potrivit unor estimări, lustraţia va afecta 700.000 de oameni şi va fi nevoie de 17 ani ca să fie dusă la bun sfîrşit. Trebuie pregătită şi publicată lista numelor găsite în dosarele serviciilor secrete. Pe deasupra, e de datoria fiecăruia dintre cei 700.000 de mii de oameni supuşi lustraţiei să declare dacă au colaborat sau nu cu serviciile securităţii. Cei care refuză sau dau declaraţii false vor fi daţi afară sau li se va interzice să-şi exercite profesia timp de zece ani.

Rezultatul a fost răspîndirea climatului de frică. Dar nu au tăcut cu toţii. Cardinalul Dziwisz de la Cracovia a argumentat că „n-ar trebui să existe în Polonia un spaţiu al răzbunării, al pedepselor, al lipsei de respect pentru demnitatea umană şi a acuzaţiilor necugetate". Niciodată, de la căderea comunismului, un Cardinal catolic nu a folosit asemenea expresii de condamnare.

Scopul revoluţiei paşnice din Polonia a fost libertatea, suveranitatea şi reforma economică, nu vînătoarea după agenţii poliţiei secrete, reali sau bănuiţi. Dacă această vînătoare de agenţi s-ar fi organizat în 1990, cînd a început revoluţia democratică, nici reformele economice ale lui Leszek Balcerowicz, nici întemeierea statului de drept n-ar fi fost posibile. Polonia n-ar fi fost membră NATO şi nici a Uniunii Europene.

Astăzi, se confruntă două Polonii. Polonia suspiciunii, a fricii şi a răzbunării luptă cu Polonia speranţei, a curajului şi a dialogului. Această a doua Polonie – a deschiderii şi a toleranţei, a lui Ioan Paul al II-lea şi a lui Czeslaw Milosz, a prietenilor mei din ilegalitate şi din puşcărie, trebuie să învingă. Cred că polonezii îşi vor apăra din nou dreptul de a fi trataţi în mod demn. Decizia Tribunalului Constituţional oferă speranţa că cea de-a doua fază a revoluţiei poloneze nu-şi va devora părintele – voinţa de libertate, şi nici copilul – statul democratic.

***Adam Michnik** a fost lider al sindicatului „Solidaritatea", iar în prezent este redactor-şef la* Gazeta Wyborcza.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traducere
de Magdalena BOIANGIU

Despre lustraţie, în spaţiul virtual

Am lansat o anchetă despre lustraţie printre tinerii jurnalişti şi, în acelaşi timp, bloggeri, în speranţa că vom obţine răspunsuri directe, lipsite de idei preconcepute din partea unor oameni ce se exprimă dezinvolt într-un spaţiu virtual care nu are nici o legătură cu trecutul, căci pe vremea comunismului era inexistent. Iar ei erau copii sau adolescenţi. De altfel, dezbaterile şi discuţiile pe tema lustraţiei au generat, pe bloguri şi pe forumuri, articole şi analize pline de consistenţă. Cît de necesară este acum o lege a lustraţiei în România şi cum ar putea fi ea aplicată? O întrebare care ar putea avea ca sistem de referinţă „modelul" polonez. Iată opiniile pe care le-am primit pe e-mail:

Mihai MORAR
morar.hotnews.ro

Legea lustraţiei are acum, atît de tîrziu de la Revoluţie, acelaşi efect pe care îl are facultatea pe care o urmează Vanghelie şi Becali. Oare şcoala făcută acum, la miezul vieţii, mai poate avea vreun efect educativ asupra celor două personaje? Nu, însă se va adăuga la un CV la care n-o să se uite decît urmaşii şi biografii lor. La fel şi cu lustraţia: adoptarea legii ar fi un punct în plus la CV-ul României în faţa Istoriei. Ne îndreaptă moralicește ca neam, dar în fapt nu va corecta nimic în politică, administraţie sau economie. În cei 18 ani în care am tărăgănat această lege, ţara şi-a dezvoltat propriul sistem imunitar împotriva virusilor comunişti: după ce au falimentat coloşi ai economiei, foştii băieţi cu stea pe umăr au început rînd pe rînd să fie scuipaţi afară de regulile capitaliste, rotiţele inteligente ale marketingului şi lupii tineri şi educaţi. Economia nu se mai conduce după minţile lor retrograde, din administraţie încep rînd pe rînd să plece, din pricina nepriceperii, şi nici în politică nu mai au mult de trăit. Selecţia naturală şi legile competiţei au ţinut loc de legea lustraţiei la noi, la români. Pe de altă parte, e greu să judeci trecutul unui om după şabloanele unei declaraţii. Prefer să-l judec după ce înseamnă acel om în prezent.

Iulian COMANESCU
comanescu.hotnews.ro

Deşi efectele sînt slabe şi posibil neechitabile azi, o lege a lustraţiei este necesară fiindcă realizează un fel de „pace cu trecutul". La începutul anilor '90, opoziţia vremii a venit cu probleme etice şi cu o raportare la comunism în chip de idee politică, iar Iliescu şi FSN-ul au furat dezbaterea politică şi au mutat-o pe tărîmul tranziţiei economice, fiindcă, desigur, nu le convenea ca trecutul lor să fie pus în discuţie. Nu cred că în România – sau în altă parte – se poate construi ceva fără o raportare limpede la trecut. Or, o lege a lustraţiei ar însemna începutul unei judecăţi istorice, chiar dacă efectele ei imanente vor fi bizare. Ca şi dosarele CNSAS, înseamnă începutul eliminării unui soi de ipocrizie istorică sau a istoriei în care noi, românii, am excelat şi în alte epoci.

Cristian CHINA-BIRTA
marketingpolitic.ablog.ro

Cui mai foloseşte „acum" aşa ceva? Doar naivii pot crede că adevăraţii ofiţeri de Securitate şi adevăraţii turnători mai pot fi descoperiţi „acum". Restul – plevuşca – nu e cu mult mai vinovată decît sînt 90% din românii care au trăit în perioada aceea şi care, oricum ai lua-o, au validat regimul. Să îi pui la zid „acum" pe unii dintre ei pentru că au cedat unor presiuni atunci cînd nu credeau că se mai poate schimba ceva mi se pare echivalent cu a-ţi bate copilul ca să înţeleagă soţia că tu eşti bărbat în casă.

Răzvan ION
co-editor *Pavilion*, jurnalpolitic.org

Această lustraţie este absolut necesară pentru ca românii să ajungă la acele obiective pe care şi le-au propus: prosperitate, siguranţă etc. Deşi uşor tardivă, lustraţia înseamnă şi o reparaţie morală. Însă în ceea ce priveşte aplicarea unei legi a lustraţiei, acest lucru va fi anevoios şi complicat. Oricum, consecinţele asupra clasei politice sînt zero. Însă aici ar mai trebui spus că dezamăgirea vine din faptul că unul ca Ion Iliescu nu mai poate fi lustrat. Va fi în afara politicii pînă la aplicarea unei asemenea legi. Şi atunci, mă întreb, la ce bun? Şi mă întorc la prima frază: poate doar pentru a merge mai departe moralmente...

Polonia, după opinia mea, este un exemplu de neurmat. Acolo s-a declanşat un proces destul de straniu unde această lege a devenit contrară Constituţiei, căci ea îi obligă pe cetăţeni să dovedească că nu au făcut ceea ce nu au făcut. Nu cred că este un exemplu de urmat, însă ar fi unul de studiat pentru a nu repeta greşeli deja comise.

Jaunetom
City Limits – blog colectiv
jaunetom.wordpress.com

O lege a lustraţiei este necesară fie şi numai dacă ţinem cont de încărcătura simbolică. Cu toate acestea, experienţa poloneză ne învaţă că o astfel de lege ar întîmpina dificultăţi aproape imposibil de trecut. Iar nuanţele de gri din societăţile postcomuniste sînt teribil de greu de ignorat. Chiar dacă nu se va ajunge la adoptarea unei legi, cred că lustraţia ca fenomen se produce încet-încet mai ales în conştiinţa noilor generaţii. E de ajuns să priveşti liderii din administraţie. Chiar dacă nu suficient de repede, persoanele ce ar putea fi vizate de un astfel de act nu mai sînt acceptate la fel de uşor şi au început să părăsească zona publică.

a consemnat Adina POPESCU

Eugenia Anca ROTESCU

Corp & ritm

– telegrame de la Sibiu –

Actuala ediţie a Festivalului Internaţional de Teatru de la Sibiu a cuprins o importantă secţiune de spectacole de dans, cu participare naţională şi internaţională semnificativă. Dintre toate acestea, reprezentaţiile pe care le aşteptam cu cea mai mare curiozitate erau, desigur, cele ale coregrafului francez de origine română Gigi Căciuleanu, actualmente director al Baletului Naţional din Chile. În programul provizoriu, pe care l-am primit acum cîteva luni, era menţionată recenta sa creaţie, Valparaiso Vals. *Ne întîlnirăm vara trecută la Paris şi povestise mult despre sursa sa de inspiraţie – o doamnă avocat care cînta într-un bar melodii învăţate de mult de la bunica ei, ca şi despre dorinţa sa de a lucra împreună cu ea, despre întîmplările care au declanşat tot acest excurs coregrafic prin poezia lui Pablo Neruda. N-am crezut pînă în ultima clipă că Baletul Naţional din Chile nu mai vine, dar odată cu începutul festivalului evidenţa a trebuit acceptată. Iar bucuria, pentru că mare bucurie ar fi fost cu siguranţă, va să fie amînată pentru altă ocazie.*

Cu toate acestea, nu se poate spune că, odată tăiat de pe lista spectacolelor obligatorii de văzut şi chiar pierzînd prima zi de festival, în care a fost programat *Apparition,* spectacolul lui Klaus Obermaier, coregraf german devenit o prezenţă constantă la ultimele trei ediţii, dificultatea de a alege nu a fost destul de mare. Cu atît mai mult cu cît am extins secţiunea cu pricina, adăugînd şi alte titluri şi subcategorii. Aşa am ajuns la mai bine de douăsprezece spectacole, fie ele de dans contemporan sau tradiţional, de spectacole de stradă sau de teatru-dans. Reprezentative, într-un clasament personal, ar fi patru sau cinci dintre ele, acoperind toate subgrupele menţionate.

În materie de dans contemporan, compania belgiană Massoux-Bonte s-a impus cu un coupé format din două piese scurte: *Nunakt* şi *Noli Me Tangere*. Prima este o lucrare tragi-comică în care doi actori-urşi încearcă să evolueze împreună sau separat, în pereche sau la concurenţă, pe o fîşie lungă, albă, ce tinde spre un niciunde vertical. O tentativă de dans conceptual, dar mişcarea nu ajunge niciodată la împlinirea ideii. Intervin accidente de parcurs, împuşcături şi morţi de o secundă, după care lucrurile se reiau. Mobilitatea celor două dansatoare şi desenul coregrafic, dimensiunea şi textura costumelor fac să se treacă dincolo de glumă într-o dimensiune care aminteşte cumva de tragismul absurd din *Angajare de clovn* al lui Matei Vişniec. (În paranteză fie spus, invitat de onoare în festival, cu spectacolul omonim, produs de o companie engleză.) Piesa a doua – *Noli Me tangere* – schimbă radical registrul. Într-o lumină gri, pe un fundal ca de piatră, apar întîi un dansator, apoi trei şi finalmente şase. Vin dintr-altă lume, care pare uneori subpămînteană, alteori acvatică sau poate a spiritelor. Evoluează aproape bidimensional. Frînturi de gest, spasmodice, poze prelungite, nefireşti şi suite întrerupte – amintiri dintr-o altă viaţă. Par prizonieri, incapabili ori sortiţi să nu se desprindă din fundal. Sînt fresce ce schiţează mişcări, arareori grimase sub machiajul alburiu, inexpresiv, de var. Încearcă să cucerească a treia dimensiune, să se întrupeze, dar mişcarea nu devine armonică, umanizarea nu aduce echilibrul. Vor sfîrşi asemenea unor păpuşi stricate, prinse în devălmăşie de o nouă împietrire unde neîncrederi şi spaime, taine şi înverşunări şi-au găsit un loc de neatins, undeva în adîncul sufletului.

Trebuie adăugat că această producţie a fost creată special pentru Festivalul de la Avignon. La fel şi cea a companiei coreano-franceze SEO, intitulată *Fluide*. Este un spectacol al energiilor care se scurg şi se potenţează una pe alta, se nasc şi se pierd una într-alta pe o muzică sugerînd ritmul egal al valurilor şi cadenţa de metronom a picăturilor de ploaie, o muzică aparent monotonă şi apăsătoare, căreia ploaia din acea seară îi amplifica ecourile. Inconştientul cel mai profund ia formă unduitoare, trupurile se regăsesc, instincte originare prind contururi mereu schimbătoare, senzorialitatea dictează mişcările.

Chopin, hip-hop şi tauri mecanici

Într-o subgrupă aparte intră un alt spectacol cu un aer special. Se numeşte *Là* şi este produs de compania Ballet Actuel din Franţa. Compoziţia se depărtează de clasic, fără a ajunge însă în neoclasic. Fără poante şi tutu, mişcările şi poziţiile cunoscute din baletul clasic sînt executate acum într-o manieră mult mai apropiată de sensibilitatea contemporană. Dacă pe de o parte, ele pierd din amploare şi rigoare, pe de alta, cîştigă în carnal şi în senzualitate. Sînt prezenţe mereu în schimbare, palpabile o clipă şi apoi pierdute, nedefinite şi iarăşi acolo, volatile precum timpul nostru. Compania „Marie Chouinard" din Canada propune de asemenea în spectacolul *Chorale, Chopin* o investigare a intimităţii corpului, a senzualităţii acestuia. Scurtele preludii ale lui Chopin sînt descompuse, analizate notă cu notă şi apoi transpuse în mişcări ce construiesc contemporan poveşti amuzant-ironice ori proclamă libertatea şi descătuşarea trupului, trăirea în sexualitate ca formă de cunoaştere şi înţelegere.

Între spectacolele în aer liber, în care dansul a fost doar una dintre componentele manifestărilor programate în piaţa mare, gratuite şi cu acces liber este de menţionat *Rythm in Motion*. Sheketak, trupa din Isarel, e greu de încadrat. Ceea ce fac dansatorii şi muzicienii lor este, mai degrabă, un fel de spectacol-concert pentru un public mai larg, cu gusturi şi aşteptări diferite. *Rythm in Motion* se construieşte ca o cascadă care alătură o varietate de stiluri de dans cu artă video şi efecte de umbre, presupunînd un angajament fizic constant şi ridicat, spre a da vitalitate şi energie spectacolului. De admirat performanţa artiştilor, care trec uşor de la step la break-dance şi de la hip-hop la rock, lăsînd influenţele irlandeze sau tradiţionale să se topească în coregrafia spectacolului.

Cei care le-au luat locul, în aceeaşi seară, dar într-un alt colţ al pieţei, au fost membrii companiei franceze „Opositivo" cu *Toro,* un spectacol-itinerant care a traversat tot centrul oraşului cu ceea ce am putea numi, cu egală acoperire în fapt, instalaţii mobile ori – poate mai simplu, dar prea puţin uzitat astăzi – care alegorice. Spectacolul în sine se joacă, în final, într-o arenă de corridă, cu dansuri şi cîntece tradiţionale spaniole şi o luptă cu tauri-mecanici. Dincolo poate de ineditul reprezentaţiei, de senzaţiile fizice pe care ni le-a produs aşezatul pe caldarîm, alte mesaje au trecut destul de greu sau deloc. Actorii, dansatori şi cîntăreţi, nu au acele instrumente care să convingă de măreţia şi mîndria toreadorilor, de înfocarea admiratoarelor, sau să atingă straturile în care acestea devin exemplare şi eroice, în care viaţă şi moarte, păgîn şi sacru se amestecă într-o experienţă umană.

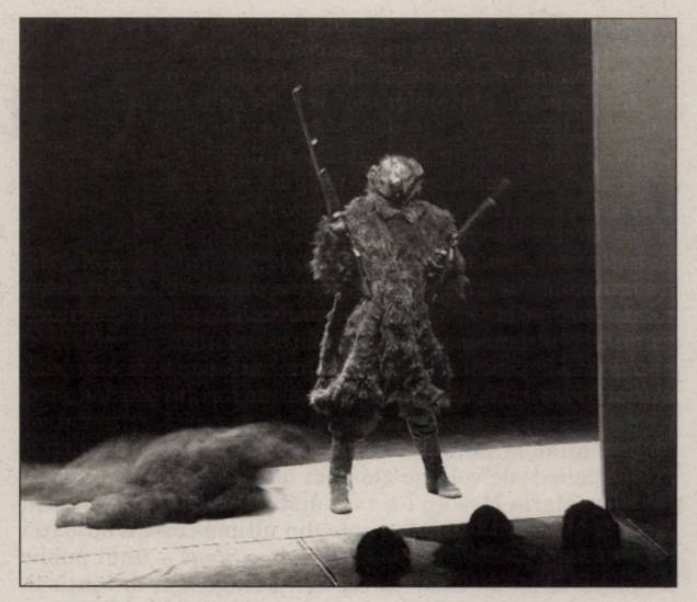

Tango şi basme japoneze

Cu totul altul a fost însă sentimentul celor care au (re)văzut reprezentaţia cu *Un Tango Mas* de la Teatrul Odeon, în regia lui Alexandru Dabija şi coregrafia lui Răzvan Mazilu, cel care deschide subcategoria de teatru-dans. Aici ceea ce iese bine în evidenţă este teatralitatea *mişcării dansate* (preluînd termenul lui Gigi Căciuleanu), puterea ei de a transmite sentimente şi chiar de a spune poveşti de dragoste, de seducţie şi renunţare, de revenire şi ură; poveşti despre singurătate şi regăsire, dar şi despre singurătatea în doi, lipsa de comunicare, pierdere şi dispariţie prin intermediul unor dansatori (Răzvan Mazilu şi Monica Petrică) sensibili şi expresivi. Cît este teatru nonverbal şi cît este un spectacol pur de dans contemporan e greu de spus în această montare sobră şi simplă, fără artificii regizorale; o montare care lasă liber un alt limbaj să-şi depene povestea ce se derulează într-o sală de dans.

Dacă în acest spectacol s-a lucrat cu dansatori profesionişti, în schimb, în *Balul,* producţie a Teatrului Naţional „Radu Stanca", regizorul Radu Alexandru Nica antrenează actorii în refacerea unei cronici nonverbale a secolului XX românesc. Prin mijloace de expresie ce ţin de mişcarea coregrafiată, ei vor aduce pe scenă istoria naţională, printr-o serie de scene reprezentative pentru fiecare dintre momentele fierbinţi ale deceniilor trecute. O vor dubla cu povestea şi experienţele (mai ales tragice) ale unor oameni care au traversat acele timpuri. Plasticitatea şi expresivitatea corporală a protagoniştilor se schimbă cu fiecare deceniu, în funcţie de timpuri şi mode, de întîmplări şi stări. Fără cuvinte, ei vor umple scena de timiditate, încrîncenare, ură, iubire, patos, patriotism, cinism, eroism, laşitate, trădare şi mai cîte alte sentimente prinse în vîltoarea vieţii.

În subcategoria spectacolelor tradiţionale, se numără reprezentaţia japonezilor de la „Shinjyuku-Ryozanpaku" cu *King of Yebi,* o legendă, între istorie şi mit, în care mijloace artistice din patrimoniul cultural japonez rimează cu tehnici şi soluţii moderne. Muzica live cu instrumente tradiţionale, dansul, pantomima, măştile şi actoria se împletesc cu proiecţiile şi efectele de lumină electronice. Culoare şi sobrietate, umor şi tragism îşi dau rînd pe rînd întîietate într-o istorie despre un rege bătrîn ce-şi caută fiica, alungată la naştere, pentru a-şi împlini visul, acela de a avea un fiu şi urmaş la tron. În fond, dincolo de localizarea în alte timpuri, sîntem în ceea ce a fost dintotdeauna şi va fi mereu lupta dintre putere şi dragoste, loialitate şi trădare, remuşcări şi moarte.

Desigur, ar mai fi de menţionat şi alte spectacole, precum cel al germanilor de la „Ensemble9Nov" *(Die Obdobdachsigkeit Der Fische)* sau al coregrafei olandeze de origine maghiară Krisztina de Chîtel *(SOLO V, GO, PULSE),* dar selecţia subiectivă se încheie aici. La fel ca şi această serie de telegrame de la Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu, în speranţa că va fi pus în evidenţă diversitatea spectacolelor de dans.

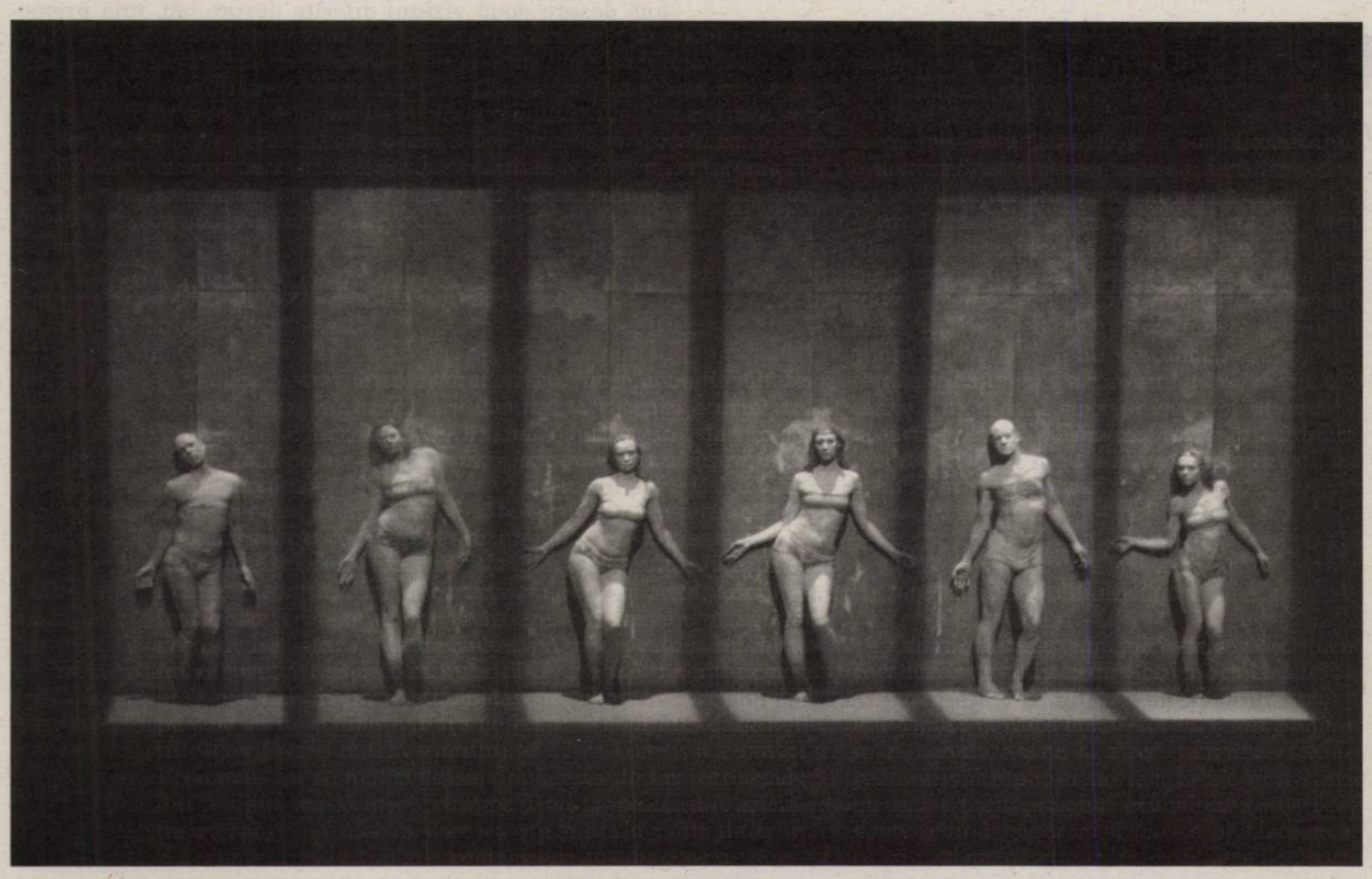

Alexandra GHIŢĂ

La Bookfest, de plăcere

Oferta de carte de la Bookfest-ul de anul acesta a fost parcă mai generoasă decît oricînd. S-a vehiculat o cifră de cca 10.000 de titluri existente şi nu cred că s-a exagerat cu nimic. De la albume de artă şi volume bibliofile pînă la cărţi-broşură, de la carte şcolară pînă la literatură clasică, cititorii au avut de unde să aleagă orice şi pentru oricine. Pe lîngă volumele minunat editate cu traduceri din García Márquez, Borges, Bulgakov, Llosa sau Pamuk, literatura română a avut un rol de prim-plan, mai toate marile edituri organizînd, cu destul succes de public (public aflat la lansare, despre vînzări nu ştiu ce să vă spun), lansări de volume ale unor autori români.

Anca Maria Mosora l-a avut alături la lansare pe Florin Piersic jr, care a citit fragmente din ultima carte a autoarei apărută la Humanitas – *Reality Game Show* – unui public cel puţin la fel de tînăr ca cei doi protagonişti ai lansării, aşezat comod pe scările de acces şi surd la vacarmul din jur. La lansarea volumului *Naşterea dorinţelor lichide* – ultimul al Ruxandrei Cesereanu apărut la Cartea Românească – nu am ajuns, deşi aş fi fost foarte curioasă să aud ce spun Ion Manolescu şi Costi Rogozanu despre carte (aşa se întîmplă cînd eşti la tîrg cu treabă, pierzi 90% dintre evenimentele pe care ai vrea să le vezi). Am prins, în schimb, lansarea volumului lui Mircea Vasilescu: *Europa dumitale* s-a transformat în sfîrşit din rubrică dilematică în volum al Colecţiei „Ego Publicistică" de la Polirom, prezentat cu umor european de Gabriel Giurgiu şi Lucian Mîndruţă. Scările au fost neîncăpătoare sîmbătă după-amiază, mulţimea strînsă pentru a-l asculta pe Neagu Djuvara vorbind despre cea mai nouă carte din seria de autor apărută la Humanitas: *Thocomerius – Negru Vodă, un voievod cuman la întemeierea Ţării Româneşti*. Nu ştiu cît a durat sesiunea de autografe, cert este că a fost una dintre lansările la care trebuia să ai extrem de multă răbdare ca să ajungi la autor. Eu nu m-am încumetat. Critica a avut şi ea locul ei printre atîtea apariţii literare, istorice sau de factură publicistică: Dan C. Mihăilescu şi-a lansat volumul trei din *Literatura română în postceauşism* şi a fost criticul cel mai solicitat de către edituri şi a petrecut foarte mult timp la tîrg.

Campanii estivale şi scriitori de Nobel

În afară de cărţi şi colecţii, la Bookfest s-au lansat campanii pentru toată vara. Cea a Editurii Humanitas – ţinută într-un secret total pînă la conferinţa de presă – oferă cititorilor care cumpără cărţi din librăriile editurii o carte cadou pe care şi-o pot alege dintre zece titluri, cu condiţia să fie utilizatori Vodafone (faptul că încă un mare jucător de pe piaţa GSM arată interes pentru domeniul editorial nu poate decît să bucure şi să fie o dovadă că investiţia în carte face bine la imagine). Un alt exemplu de campanie pe termen lung este cea a Editurii Herald, care este planificată tot pe perioada verii, fiind organizată în librăriile CLB, unde cărţile editurii vor avea reduceri şi cîte un bilet de tombolă fiecare, miza tombolei fiind o excursie pentru două persoane la Sibiu, cu toate cheltuielile plătite. Îmbucurător în ambele cazuri este în primul rînd faptul că cititorilor li se oferă motive în plus să calce pragul librăriilor în timpul verii – perioadă în care atît editorii, cît şi librarii se plîng de lipsă de clienţi. Mai rămîne ca aceştia din urmă să răspundă unor astfel de iniţiative.

Bineînţeles, pe tot parcursul Bookfest au fost sute de alte lansări, evenimente, sesiuni de autografe, întîlniri cu cititorii, concerte şi tot felul de alte evenimente la care chiar s-au întîmplat lucruri interesante, imposibil de bifat toate, chiar pentru cineva care ar fi stat cinci zile la pîndă după ele. De la Traian Băsescu şi Mihaela Rădulescu pînă la Denisa Comănescu şi Ioana Pârvulescu, tîrgul a avut parte şi de vedete, şi de personalităţi. A avut chiar şi un referendum ad-hoc, la iniţiativa celor de la *Cotidianul*. Adică s-au propus cinci nume de scriitori români care ar putea să candideze la obţinerea unui Nobel pentru literatură, s-au împărţit „buletine de vot" vizitatorilor şi s-a dezbătut chestiunea în studioul Realităţii TV de la faţa locului. Cei cinci nominalizaţi au fost Mircea Cărtărescu, Andrei Codrescu, Mircea Ivănescu, Norman Manea şi Mircea Horia Simionescu, şi vă las să ghiciţi cine a cîştigat votul publicului, cu un procent zdrobitor.

Ghiduri pentru adulţi şi cărţi pentru copii

Noul trend în materie de apariţii editoriale s-a văzut şi el din plin, beletristica fiind aproape la egalitate cu cartea practică. Ghiduri pentru cum să-ţi găseşti jumătatea sau ce să faci cu ea odată ce ai găsit-o, cum să te îmbraci pentru orice ocazie sau cum să nu te îmbraci în nici un fel de ocazie, cum să-ţi creşti copilul, cum să-ţi hrăneşti pisica, cum să ai o casă feng-shui, cum să pictezi, cum să-ţi găseşti fericirea sau doar un job mai bun, toate făceau cu ochiul din rafturi şi, din cîte am putut observa, îşi găseau repede cumpărători. Printre standurile cu cărţi practice – de business în cazul de faţă – s-a remarcat cel al Editurii Publica: echipa editurii a scos mocheta din dotare, a umplut ce-a rămas cu stencil-uri, a montat un TV cu plasmă şi a promovat o singură carte – prima scoasă de ei pe piaţă: *Funky Business*. Cu siguranţă de impact, atît vizual cît şi conceptual, a avut unul dintre standurile cele mai vizitate.

Cartea şcolară a fost bine reprezentată, dar surprinzător de bine reprezentată a fost cea pentru copii. Oricum, copiii au constituit fără îndoială un pol major de interes pentru destule edituri, lucru care s-a resimţit inclusiv în prezenţa masivă a acestora în tîrg. Foarte mulţi părinţi şi bunici s-au încumetat cu copiii la Bookfest, şi bine au făcut. Organizatorii au avut grijă să amenajeze un spaţiu special – cu jucării şi animatori – pentru puştii care ar fi riscat să se plictisească printre atîtea cărţi de oameni mari, dar editorii nu le-au oferit copiilor o astfel de ocazie. Rao, Corint Junior, Aquilla '93, Nemira şi mulţi alţii au venit cu oferte extrem de atrăgătoare pentru cititorii fără cărţi de identitate. Enciclopedii ilustrate, cărţi-jucărie, literatură fantastică şi de aventuri, toate în prezentări grafice care luau ochii, au confirmat la Bookfest că piaţa de carte pentru copii se simte foarte bine şi că, deşi s-au întîmplat enorm de multe lucruri din vremea „Cireşarilor" pînă azi, calculatorul nu a înlocuit total lecturile copilăriei. La Nemira, în cinstea noului Shrek proaspăt coborît de pe ecran, s-au organizat ateliere de desen şi de face-painting, lucru care a atras inclusiv grupuri organizate din grădiniţe şi şcoli. Judecînd după strigătele de încîntare care răsunau din stand în timpul evenimentelor respective şi după operele lăsate în urmă de artiştii preşcolari, nu pot decît să concluzionez că a fost un succes... răsunător.

Cei aproximativ 200 de expozanţi au venit la Bookfest pregătiţi să facă faţă valului de cititori preconizat pentru un astfel de eveniment, cu succesul tîrgului de anul trecut încă proaspăt în minte. Nu a fost cazul. Din punctul de vedere al mediatizării – şi implicit al numărului de vizitatori –, Bookfest 2007 a fost un pom lăudat. Dacă în 2006 vedeai mai mereu cozi la casa de bilete (pentru cine a uitat, anul trecut a existat o taxă de vizitare de 4 lei), anul acesta cititorii prezenţi la tîrg au fost mult mai puţini. Numărul sub aşteptări al vizitatorilor a fost refrenul editorilor pe tot parcursul tîrgului, lucru îndreptăţit dealtfel, pentru că, deşi în week-end situaţia s-a mai echilibrat, a rămas evident pentru toată lumea faptul că participarea publicului a fost anemică. Printre editurile cele mai puţin afectate a fost Polirom care, cu peste 20 de lansări în cinci zile şi cu un număr impresionant de apariţii noi, a avut un stand aglomerat mai tot timpul. La fel şi Humanitas, şi Rao, ale căror standuri tronau exact la intrarea în pavilionul central, atrăgînd necondiţionat majoritatea vizitatorilor. Diferenţă mare faţă de ultimul etaj la care, plimbîndu-mă într-una din zile, am observat un stand în care un domn expozant sforăia discret în aşteptarea cititorilor.

Pe de o parte, mediatizare deficitară, vizitatori (mai) puţini şi programul evenimentelor anunţat greşit de către organizatori, în cele mai multe cazuri. Pe de altă parte, lume bună, ofertă de carte foarte variată şi ocazia de a ne întîlni direct atît cu cititorii, cît şi cu ceilalţi editori. Nu trag concluzii după Bookfest 2007. Spun doar că mi-a plăcut mult.

Alexandru MATEI

Despre bătrîneţe, la 32 de ani

– note pe marginea conferinţei revistei Cuvântul *–*

O conferinţă despre bătrîneţe nu e desigur cea mai potrivită ocazie de socializare. Mai ales că bătrîneţea nu se înţelege prea bine cu canicula; mai ales că organizarea unei conferinţe cu această temă la Muzeul Antipa – şi putea fi oricare alt muzeu, la urma urmei – e o dovadă de cinism. În sfîrşit, aici a avut loc, pe 20 iunie, conferinţa lunară a revistei *Cuvântul*, în prezenţa cîtorva zeci de auditori, tineri însă. Conferenţiari au fost doi „bătrîni de succes", aşa-zicînd, profesorul, scriitorul şi psihanalistul Vasile Dem. Zamfirescu şi scriitorul şi profesorul Livius Ciocârlie. Fiecare a vorbit despre bătrîneţe, primul din perspectivă psihanalitică şi, astfel, din poziţia cuiva care nu îmbătrîneşte niciodată (inconştientul e mereu la fel de activ, pulsiunea e mereu vie) – asta dacă nu cumva s-a născut bătrîn –, al doilea, din perspectiva propriilor experienţe de gîndire.

Bătrîneţea – spunea domnul Livius Ciocârlie – i-a fost o vocaţie, în ce sens? Ştia că nu e făcut pentru conflict, aşadar încerca să îl evite. Încerca să nu atragă atenţia, să facă lucruri care nu interesau pe nimeni, să fie în afara atenţiei. Se străduia să trăiască undeva dincoace de viaţă, pentru că avea, probabil, sentimentul lui dincolo. Exact la antipozii firii lui Vasile Dem. Zamfirescu, a cărui conferinţă a încercat mereu să pună în relaţie libidoul, dar mai ales cel sexual şi vîrsta. Or, perspectiva psihanalistului a devenit la un moment dat contradictorie. Bătrînii – spune domnia sa – sînt reactivi. Ţîfnoşi, frustraţi, trebuie iertaţi tocmai pentru că manifestările lor de violenţă vin dintr-o lipsă. Bine, dar tinereţea e agresivă şi ea. Şi tot reactivă. Exemplul jocului de tenis e concludent: Zamfirescu a jucat mereu tenis, pînă la 60 de ani, numai că, de la 50, a început să piardă. Concluzia? I-a scăzut combativitatea, dorinţa de victorie. Or, bătrînul care admonestează în autobuz un cuplu care se sărută cu pasiune şi umor mi se pare la fel de reactiv ca jucătorul care, după ce pierde un meci, încearcă să-şi ia revanşa. Tinereţea şi bătrîneţea au fiecare mizele lor libidinale, la care ţin la fel de mult. Dar aceasta este perspectiva unui om-animal, pentru care ceea ce aş numi acum, poate puţin plenoastic, „viaţa naturală" înseamnă tot.

În acest punct, discursul lui Livius Ciocârlie descinde dintr-o perspectivă mai complexă. Bătrînţea omului şi cea a animalului nu sînt unul şi acelaşi lucru. Omul – şi mă gîndesc aici la şcoala şi la spiritul stoic, la filiaţia pe care ele au produs-o, înspre omul clasic al Franţei lui Ludovic al XIV-lea – are puterea să-şi limiteze pornirile, cu anumite preţuri, desigur, pe care tot cu ajutorul raţiunii şi le poate estima dinainte. Bătrîneţea despre care a vorbit Livius Ciocârlie este mai degrabă o stare de asumare a propriei finitudini în momentul în care biologia nu ne mai hrăneşte iluziile de nemurire. La fel procedează stoicul, şi ar trebui să ne-o închipuim pe prinţesa de Clèves, fosta domnişoară de Chartres, bătrînă la suflet pentru că refuză să-şi consume iubirea faţă de ducele de Nemours. Cred că vorbim aici despre două viziuni diferite despre om, una premodernă, alta modernă, ambele aşadar culturale. Prinţesa de Clèves nu-şi înşală soţul, pe care nu-l iubeşte, dar nu se căsătoreşte cu cel pe care-l iubeşte, nici după ce rămîne văduvă. În felul acesta îşi asumă fidelitatea faţă de soţul dispărut, devenind fidelă sieşi. Astăzi, o astfel de atitudine frustrantă ar fi judecată imediat drept o autolimitare inutilă, dăunătoare libertăţii individului. Numai că, liber – adică „tînăr" –, individul se proiectează într-un orizont infinit pe care nu-l va poseda niciodată. Realitatea propriei finitudini s-ar putea să-l ia pe nepregătite. De aceea, bătrîneţea – aşa cum vorbeşte despre ea Livius Ciocârlie – este de fapt o dimensiune a vieţii pe care nu poţi s-o ignori decît dacă nu-ţi poţi asuma viaţa aşa cum e, adică finită. Iar proiecţia pe un ecran transcendent trebuie să fie precedată de o discriminare între ceea ce este finit – trupul, viaţa – şi ceea ce deţinem ca infinit – conţinutul unor idei, unor dorinţe. Livius Ciocârlie spune la un moment dat că îi displac bătrînii care încearcă mereu să fie *à la page*, să-şi ascundă bătrîneţea, să pară tineri cu tot dinadinsul. Da, aşa cred şi eu. Că bătrîneţea e o parte din viaţă, pe care ajungi să o trăieşti sau nu, pe care o anticipezi şi pe care trebuie să o integrezi semnificaţiilor care constituie reperele propriei vieţi.

Cu alte cuvinte, bătrîneţea nu este o entitate, ci ceva care există, pentru fiecare dintre noi în parte, ca martori sau ca actori, şi din perspectiva căreia putem ajunge să vorbim la un moment dat, fără insatisfacţie, fără frustrarea de a nu ocupa o altă poziţie. Pentru a ajunge la aşa ceva, bătrîneţea trebuie, aşa-zicînd, învăţată. Insatisfacţia e cu atît mai mare cu cît satisfacţiile anterioare au fost îndemnate să se manifeste mai debordant.

Lucia TERZEA-OFRIM

În labirintul plăcerilor galante

● **Verena von der Heyden-Rynsch, *La passion de séduire. Une histoire de la galanterie en Europe*, Paris, Gallimard, 2005.**

Spre sfîrşitul filmului, pe inconfundabila muzică imaginată de Nino Rota, Casanova lui Fellini seduce o marionetă, o păpuşă de talia unei femei. Culmea cuceririlor sale? Mai degrabă, esenţa nenumăratelor lui aventuri licenţioase. Gesturile se înlănţuie ca un dans, cum altfel decît „buf, cu reverenţe şi mecanice cadenţe".

Greu de găsit o mai bună ilustrare a ritmurilor – să le spunem „necesare" – ce caracterizează stilizatul balet erotic al saloanelor galante, elaboratul joc al seducţiei, virtuozitatea formală a asaltului amoros. Idealul iubirii presupune că nu există fericire decît în doi. Obosiţi de goana după această himeră, bărbaţii şi femeile deopotrivă se rezumă la oferta mai accesibilă a plăcerilor galante, în a cărei matematică unu plus unu nu se mulţumesc aproape niciodată să facă doar doi. În aceste relaţii complicate nici un pas nu e lăsat la întîmplare, intrarea ca şi ieşirea din viaţa celuilalt/celorlalţi se cer organizate cu minuţia rezervată pregătirii crimelor perfecte.

Calcul şi voluptate, ambalaj fin de dantele şi vorbe, duel spiritual şi etalare de erudiţie, graţie şi cinism, pasiune şi ironie, iată ce regăsim în reţeta galanteriei europene, aşa cum o prezintă Verena von der Heyden-Rynsch. Lumea noastră de astăzi reuşeşte performanţa penibilă de a fi în acelaşi timp crispată şi grobiană, sufocată de ipocrizie locală şi de jalnic puritanism de import. Prin comparaţie, libertăţile pe care şi le luau oamenii de odinioară ni se par uimitoare. Nu este uşor de înţeles amestecul de eleganţă desăvîrşită şi dezmăţ absolut. Inegalabil. De exemplu, nu putem decît să rămînem visători, dacă ne gîndim la miticul cabinet erotic al ţarinei Ecaterina cea Mare.

Cartea cercetătoarei germane desfăşoară un adevărat caleidoscop al intersectărilor galante, pe un impresionant parcurs de cinci secole, de la *amour courtois* la portretele marilor libertini din epoca Luminilor. Asistăm şi la defilarea nenumăratelor *dames du lit royal* ce se afişau la curtea Regelui Soare, nu mai puţin oficial, alături de favorita *maîtresse en titre* a momentului. În ultimul capitol autoarea nu rezistă tentaţiei de a portretiza, ca bonus, figuri emblematice ale galanteriei ultimelor două secole, de la Oscar Wilde la Sacha Guitry, fără să o uite pe „amazoana" americană stabilită la Paris, Natalie Clifford Barney.

Secolul al XVIII-lea este însă cel care excelează în arta de a supune divertismentul erotic unui complicat cod ce reglementa atît arta conversaţiei, cît şi manierele elegante. Strategia seducţiei este mînuită *ante portas* cu maliţie şi disimulare, de un insaţiabil *maître de plaisir* care iubeşte la nebunie femeile, dar mai presus de orice, propria libertate. La rîndul lor, marile curtezane îşi exercitau uriaşa putere de seducţie, cu un cinism abia ascuns: *grossir l'équipage* era mijlocul de a-şi spori constant influenţa şi prestigiul cîştigat nu doar prin voluptăţi venale, cît mai ales prin excelenţă spirituală şi rafinament intelectual. Cioran face observaţia că în acea epocă „totul devine cerebral, pînă şi spasmul".

Jocul galant se desfăşoară sub semnul artificiului, naturaleţea aparentă este rezultatul efectelor studiate. Fluide şi lejere, detaliile nu sînt atît căutate, cît mai ales găsite. Printr-un instinct al formei. Aceeaşi formă care subordonează fără negociere conţinutul îşi afirmă autoritatea atît asupra vegetaţiei unei grădini *à la française*, cît şi în codul numit *savoir-vivre* sau *savoir-plaire*, ce disciplinează luxurianţa impulsurilor şi a instinctelor primare. Nici o crenguţă, nici o frunză dincolo de conturul dorit. Nici un gest necuvenit, nici o vorbă nelalocul ei. Nu este surprinzător faptul că – deşi de inspiraţie italiană – sinteza manierelor galante a luat naştere în Franţa, cucerind apoi întreaga Europă civilizată.

Pînă pe 8 iulie 2007, cei care îşi fac drum la Musée du Quai Branly şi vor să regăsească ceva din atmosfera galantă imaginată de Fragonard pot vizita labirintul instalaţiei lui Yinka Shonibare, intitulată *Jardin d'amour*. Am regăsit aici un decor asumat artificial care mi-a amintit de începutul filmului *Casanova*, de acea mare felliniană, cu valuri făcute din folii de plastic. Rogojini decorate cu frunze de hîrtie şi oglinzi reconstituie gradina-labirint, în care cupluri de îndrăgostiţi găsesc cadrul ideal al consumării scenelor galante. Atmosferă frivolă, gesturi afectate de tandreţe, atitudini din tablourile de gen. În trei unghere diferite, cu relaxare şi amuzament, trei cupluri îşi savurează libertatea de a se abandona fără griji plăcerilor amoroase.

Curînd descoperi însă detalii care induc disconfort şi sparg armonia. Dacă te apropii, observi că veşmintele strălucitoare şi impecabil croite sînt făcute dintr-un material nepotrivit. Recunoşti celebra ţesătură africană *wax* cu imprimeuri. Este mesajul autorului instalaţiei, englez de origine nigeriană, care atrage atenţia asupra faptului că disponibilitatea aristocraţiei europene a timpului, de a se dedica exclusiv frivolităţilor şi voluptăţii, de a vedea în viaţa elegantă suprema raţiune de a trăi era finanţată, nu în ultimul rînd, prin bogăţiile venite din colonii. Un alt element de ruptură este amănuntul că manechinelor le lipseşte capul. O aluzie la ghilotina care, odată cu Revoluţia franceză, a despărţit nu doar capete de trupuri, ci şi istoria lumii în două.

Încă un cuvînt despre ghilotină. După Revoluţie, în numele proaspetelor idealuri, şi-a făcut loc ideea că execuţiile trebuie să fie rapide, lipsite de durere şi de spectacolul agoniei prelungite datorate neîndemînării călăului. În vederea obţinerii celor mai bune rezultate, i se cere unui iscusit constructor german de piane să perfecţioneze acest instrument de execuţie. Era în 1792. Un an mai tîrziu avea să cadă capul lui Ludovic al XVI-lea, iar după încă nouă luni, cel al Mariei-Antoaneta. Viaţa plină de plăceri galante a tinerei şi frumoasei regine a avut un sfîrşit tragic, dar cel puţin i s-a pus capăt printr-o execuţie decentă.

Iată cum prin grijă franţuzească şi tehnică germană, pînă şi moartea devine elegantă, aproape instantanee, provocată de o maşinărie ce avea precizia unui instrument muzical. În Franţa, de această „galanerie" ultimă au beneficiat condamnaţii la moarte, pînă în anul 1977...

PUBLICITATE

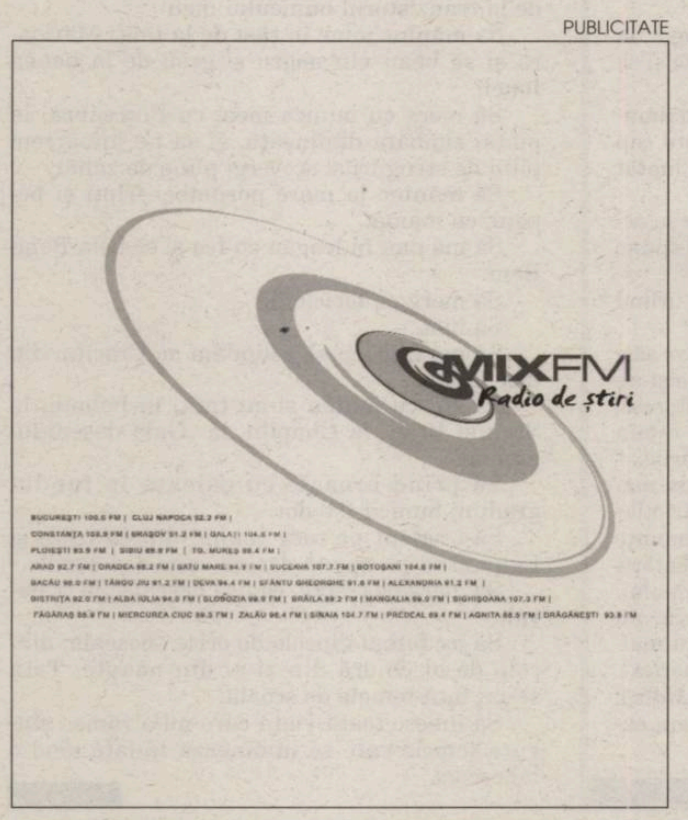

Dilema veche vă recomandă

● Duminică, de la ora 19, în Sala „Mihail Jora" a Radiodifuziunii Române, concertul formaţiei de muzică veche „Anton Pann" (intrarea gratuită). Iar dacă nu aveţi suficientă curiozitate pentru a asculta ce se cîntă pe vremea lui Pann, puteţi merge la B'Estival la Marilyn Manson, acest gothic-vaudeville-freak, plastic-fashion-spooky, androgyn-metal, whatever, şi la Alice Cooper. Cică vine cu şerpii... (Marius Chivu)

● Françoise Sagan, *Bonjour, tristeţe,* (Editura ProEditura, 2007), ce bucurie de roman! (Radu Cosaşu)

● În numărul 0 (an I, iunie 2007 – de Sînziene) al revistei *Vocea meselor,* editată de Asociaţia Culturală Macondo şi Grupul Armoniea, găsiţi (la Clubul Ţăranului de la MŢR) proza ritualică a lui Şerban Anghelescu şi cea amoroasă (...o singură Sînziană în viaţa mea...) a lui Eugen Istodor, alături de un semn-desen al pictoriţei Cezara Armaşu. În rest, e simplu: „Citeşte şi bea mai departe". (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Clubul răsfăţaţilor

● ***Ocean's Thirteen* / *Acum sînt 13* (SUA, 2007), de Steven Soderbergh.**

Să fiu al naibii dacă pot să înţeleg care-i treaba cu seria *Ocean's Eleven:* cum a ajuns la episodul trei? OK, îmi dau seama ce înseamnă un film cu George Clooney, Brad Pitt, Matt Damon şi Andy Garcia în rolurile principale. Problema e că nici la *Ocean's Eleven* (2001), nici la *Ocean's Twelve* (2004), nici la *Ocean's Thirteen – Acum sînt 13,* nu am avut senzaţia că văd chiar *un film* cu ei, ci mai degrabă o stratagemă pusă la cale de ei pentru a fi cu toţii în acelaşi loc zi de zi, astfel încît să le fie mai uşor să se adune la cîrciumă seară de seară. Mi s-ar putea răspunde că asta era şi ideea – spiritul pe care această serie încearcă să-l reînvie: întreaga chestie are la bază un film din 1960, intitulat tot *Ocean's Eleven,* care, la rîndul lui, nu era mult mai mult decît un pretext găsit de Frank Sinatra pentru a petrece cu gaşca lui (Dean Martin, Sammy Davis Jr., Peter Lawford) pe banii Hollywood-ului. Ce mă deranjează aici e implicaţia (mult mai făţişă la noua gaşcă decît la Sinatra şi ai lui) că spectatorului i se face o mare cinste permiţîndu-i-se să asiste la întrunirile unor oameni atît de *cool,* chiar dacă aceştia nu fac propriu-zis nimic. În fine, în principiu fac ceva: devalizează cazinouri construite din bani murdari. Dar în esenţă nu fac nimic – sau şi mai rău: momentul acela cu George Clooney din *Ocean's Twelve,* în care începe să oprească trecători şi să-i întrebe dacă îl consideră bătrîn, e, în experienţa mea de spectator, singurul moment cu George Clooney (mă rog, nepunîndu-l la socoteală pe acela, absolut demoralizant, în care am observat mameloanele de cauciuc de pe costumul lui de Batman) în care mi-a venit să-mi acopăr privirea. Aşa înţelege Clooney să fie Cary Grant-ul epocii noastre? Pentru Grant, certitudinea că orice bărbat din lume şi-ar fi dorit să fie în pielea lui nu era un motiv de răsfăţ, ci, dimpotrivă, un motiv de a-şi păstra distanţa; tocmai distanţa aceea (cu avertismentul ei implicit că pielea lui s-ar putea să nu fie un înveliş atît de confortabil cum pare) e cea care-l face mai atrăgător decît orice alt bărbat al ecranului, şi Clooney ar trebui să ştie asta. Dacă el şi cu regizorul Steven Soderbergh ar fi vrut să scoată un divertisment onorabil din *Ocean's Eleven,* nu s-ar fi luat după ce făceau Sinatra şi ortacii lui atunci cînd n-aveau chef să lucreze (la urma urmei, e o dovadă de respect pentru Sinatra să te gîndeşti că, în calitatea ta de simplu muritor, nu-ţi poţi permite tot ce-şi permitea el), ci după ce-au făcut Cary Grant şi Alfred Hitchcock în *To Catch a Thief:* tot un film cu hoţi-gentlemani şi tot o bagatelă, fără mari sclipiri în materie de suspans sau de gaguri, dar, sub aparenţa asta de laxitate, un film perfect serios în legătură cu misiunea lui de seducţie. Adevăratul *cool* nu înseamnă să nu-ţi dai silinţa, ci să nu laşi *să se vadă* cît de tare îţi dai silinţa.

Acestea fiind zise, *Acum sînt 13* e cu siguranţă un film mai puţin leneş decît predecesorul său; cu excepţia unui moment în care Clooney şi Pitt încep să lăcrimeze în timp ce se uită la emisiunea lui Oprah Winfrey, starurile se întind mult mai rar spre spectator în ideea de a fi scărpinate între urechi. De data asta, Ocean (Clooney) şi tovarăşii lui plănuiesc să aducă la sapă de lemn, încă din noaptea inaugurală, cazinoul unui anume Bank (Al Pacino), care a îndrăznit să-l ţepuiască pe tovarăşul lor Reuben (Elliott Gould). Andy Garcia – antagonistul primelor două episoade – e de astă dată de partea lor (vrea să-l pedepsească pe Bank pentru că „monstruozitatea aia căreia el îi zice hotel îmi umbreşte piscina"), iar Ellen Barkin completează distribuţia în rolul secretarei lui Pacino. E o distribuţie plină de ecouri istorice (Pacino şi Barkin au făcut un cuplu extrem de sexy în *Sea of Love,* iar Garcia a moştenit imperiul lui Pacino în *Naşul III)*, dar, spre cinstea lui, regizorul nu se foloseşte de ele pentru a încerca să dea filmului său o greutate pe care acesta n-o merită. Ca de obicei, Soderbergh amestecă momentele de pregătire a planului (care presupune inclusiv provocarea unui cutremur) ca un crupier care bate cărţile şi, tot ca de obicei, e satisfăcător să vezi cum fiecare carte pică la locul ei şi pasenţa iese. Dar tot e ceva absurd în disproporţia dintre talentul implicat şi rezultatul obţinut. Înţeleg că *Ocean's Thirteen* nu vrea să fie mai mult decît echivalentul unuia dintre cocteilurile alea uşoare la care tot sug personajele, dar, chiar şi în termenii ăştia, nu putea fi şi el mai tare, mai efervescent, mai euforizant, mai stimulant, mai afrodisiac, mai ştiu-eu-cum? Ce se întîmplă cu mega-divertismentele astea hollywoodiene? Parcă niciodată n-au fost atît de proaste ca în vara asta: *Shrek al Treilea, Piraţii din Caraibe 3* şi acum *Ocean's* ăsta... Ce se mai poate spune despre o vară în care singurul lucru bun care se mai poate întîmpla este *Die Hard 4*?

trecerea prin reviste

Cinematograful românesc, aici şi aiurea

Stjepan Hundic, în *The Hollywood Reporter* (din 19 iunie a.c.), într-un articol intitulat „Romanian Cinema Seizing Chance" *(Cannes wins, recent standouts have biz taking notice)*, trece în revistă, pe scurt, situaţia actuală a cinematografului românesc. Materialul său este structurat ca un puzzle în care piesele sînt declaraţii ale unor regizori şi critici români, adunaţi cu ocazia Festivalului de Film Transilvania. Subiectul articolului este, previzibil, actualul *boom* al cinematografului românesc, iscat de producţia abundentă de filme neaoşe de un anumit nivel, pe de o parte, şi de premiul lui Cristian Mungiu (precedat de cel al lui Cristi Puiu şi însoţit de cel al lui Cristian Nemescu, pe de alta).

Principala problemă pe care o pune Stjepan Hundic este dacă actualul succes al filmului românesc este un fenomen aşteptat sau o întîmplare. Răspunsurile la această întrebare, oferite de realizatorii şi criticii români, diferă: dacă Mihai Chirilov, directorul Festivalului Transilvania, consideră că se poate vorbi de un fenomen, despre a cărui prefigurare pomenea încă de anul trecut, regizorul Tudor Giurgiu, preşedintele de onoare al aceluiaşi festival, are altă părere: el afirmă că nu e vorba de ceva ce putea fi prevăzut, ci doar de cîţiva realizatori tineri şi talentaţi care au reuşit să producă mai multe filme bune în şir, atît de lung cît şi de scurtmetraj. Chiar dacă, dinafară, aceasta pare o chestiune de generaţie – continuă Giurgiu –, aici, acasă, se văd doar o serie de poveşti bune alese de nişte oameni talentaţi într-o anumită perioadă. Nu e vorba de un sistem, şi totul ar mai putea ţine doar cîţiva ani, dacă nu se va trece la un alt tip de cinema, conchide acesta.

În ciuda părerilor împărţite, succesele anumitor producţii neaoşe, din 2000 încoace, sînt reale: în 2002, Nae Caranfil, cu *Filantropica*, a cîştigat Premiul juriului la Festivalul Go East din Wiesbaden, Germania, iar Sinişa Dragin a luat Tiger Award la Festivalul de Film din Rotterdam, cu filmul *Dumnezeu ne sărută pe gură în fiecare zi*. Filmul care a schimbat modul în care este perceput cinamatograful românesc a fost cel al lui Cristi Puiu, *Moartea domnului Lăzărescu*, cîştigătorul premiului la secţiunea „Un certain regard" la Cannes, în 2005, afirmă criticul Alex. Leo Şerban, în acelaşi articol. După care, cum bine se ştie, au urmat, anul acesta, Palme d'Or-ul, pentru filmul lui Cristi Mungiu şi „Un certain regard", din nou, pentru *California Dreamin'* al lui Nemescu (despre care acelaşi critic afirmă că poate fi considerat creatorul unui nou tip de neorealism, care îmbină povestea cu realitatea dură).

Că cinematograful românesc se bucură de un reviriment, temporar sau nu, e un fapt. O altă problemă, reală, pe care articolul de faţă o pune este cea a succesului de casă al acestor producţii: în ce măsură publicul neaoş se duce să vadă filme româneşti. Cristian Mungiu, confruntat cu această problemă, consideră că, la noi, există un interes pentru filmele româneşti, dar în ţară sînt doar 38 de cinematografe, şi mulţi preferă să le ia de pe Internet şi să le vadă pe DVD-uri. În ceea ce-l priveşte pe el şi planurile lui de viitor, deşi a primit o mulţime de oferte, preferă, cel puţin deocamdată, să rămînă aici şi să vadă ce mai poate face pentru cinematograful neaoş. **(I. P.)**

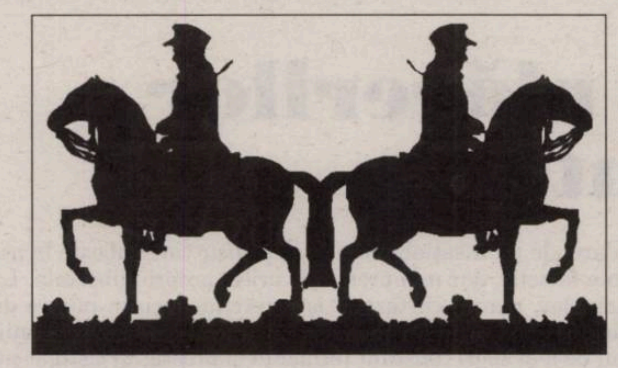

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

3 puncte de vedere despre Bogart

La 50 de ani de cînd...

Din punct de vedere pocheristic

Nimeni nu a înţeles ca Bogart cum se plăteşte cu doi şeptari şi cum se pierde cu doi şeptari,

fără să divaghezi; fără să faci diversiune morală;

fără să cazi în eseistică de Cruce Roşie,

fără să ceri milă,

fără să te plîngi femeilor,

fără să te ridici de la joc,

căci cît timp ai picioarele sub masă, nu ai voie să nu joci,

nimeni nu şi-a retras mai tîrziu decît el picioarele de sub masa verde.

Din punct de vedere eroic

Nu-mi aduc aminte de filme cu Bogey-sinucigaş;

puterea lui de a suporta neşansa, adversităţile zilei, tenacitatea cu care urcă pantele cele mai mîrşave nu au echivalent decît în încăpăţînarea cu care se aruncă în cauze pierdute şi afaceri murdare;

toată frumuseţea fascinantă a jocului său vine din privirea lui asupra murdăriilor vieţii: o privire curată în tristeţea ei, curajoasă,

fără exaltare, fără speranţă, fără melodramă,

în care luceşte, departe, umbra unui scrupul:

dacă murdăriile acestea mă vor ticăloşi, plătesc sec; nu voi rămîne dator, nu va trebui să mă căutaţi prin oraş; dar mai întîi trebuie să văd dacă mă voi ticăloşi sau nu.

Chipul lui Bogey este expresia cea mai acută a acestui pariu existenţial. El e dintre cei puţini care văd cu ochii – nu doar cu „ochii minţii", insuficienţi în cinema – ticăloşia; o sfidează, dar nu se aşază la joc decît cu ea.

Bogey e un cartofor al pocherului cu ticăloşenia. El coboară (din) şi rămîne ultimul reprezentant neliterat, dar artist, al generaţiei de încăpăţînaţi ai romanticelor cauze pierdute, patetice şi bete. El face parte din ariergarda „comandoului" lui Scott şi Ernest, responsabilii cu numărarea acelor fise numite eşecuri, date omului spre păstrare, fală şi blestem.

Din punct de vedere comic

Nu am văzut film mai vesel cu Humphrey Bogart ca *Regina africană* şi pe acest fir al apei mă duc de-a dura, fără jenă de copilăriile evidente ale filmului, de crocodilii care nu mănîncă pe nimeni, de cascadele mortale prin care trec această „old girl" şi al ei „mister".

„Nu am încredere în oamenii sobri", îi plăcea lui Bogey să emită şi iată-l,

neserios (prins în realizarea unei idei venite de la o englezoaică, fată bătrînă hotărîtă să torpileze, la '914, un vas german pentru a-şi răzbuna fratele),

renunţînd la masca sa de bărbat crud, la pesimismul său cam misogin, la cinismul său vulnerabil, la disperările lui „cu gheaţă", pentru ca să cînte şi să se joace în bătaia puştilor, convins că nu va muri,

gata să anunţe că-i chiorăie maţele, să se maimuţărească precum maimuţele, să hipopotamizeze ca hipopotamii, ba chiar să-şi dea ochii peste cap strigînd: „Rosie, eşti grozavă!" şi s-o mai şi care pe umeri, după ce s-au luptat cu ţînţarii.

„E minunat ca o înghiţitură de gin!" pe această corabie beată unde se acceptă că totuşi ceaiul face mai bine decît ginul, concesie uluitoare care spune totul despre acest Bogart cum nu a mai fost pînă atunci,

un Bogart care s-a săturat de cauze pierdute şi fulgarine blestemate, urlînd incredibil: „Ura, ura, am reuşit!".

Într-un final inadmisibil de caraghios – dar şi brutal de parodic –, el va sări în aer cu nu mai puţin dramatica doamnă Katharine Hepburn, după ce şi-au exprimat ultima dorinţă înaintea spînzurării: „Căsătoriţi-ne!". Se căsătoresc, fiecare spune *Da* ca un prostuţ, sar în aer lansaţi de propriile torpile şi rămîn în viaţă şi în apă, beţi de fericire strigînd printre crocodili: „Rosie... Charlie..."

„Sam... – îi spunea el pianistului din *Casablanca* –, ţi-am spus să nu mai cînţi asta" şi pianistul nu-l asculta, hîrîind „As time goes by", Bogey sfărîmîndu-şi paharul şi, în prag, apărînd Ingrid Bergman. Nimeni nu vrea să renunţe la acest Bogart. Dar *Regina africană* – la 1952! – e a unui bărbat care a hotărît să nu se mai cînte pe sine, sfidînd tocmai melodia asta cu trecerea timpului. La urma urmei, nu mai avea mult. Nici 5 ani: începuse să slăbească, nu crîcnea, nu gemea, nu scîncea, îi spunea lui John Huston, şoimului său maltez: „Ce mai, e greu...", iar celor din jur: „Am cancer, nu e o boală venerică". Cuiva îi trecuse prin minte să-l convingă să joace într-o ecranizare după *Marele Gatsby*. Gatsby cu Humphery Bogart – o idee care mă înduioşează ca un extraveral.

Eugen ISTODOR

cartea vieţii mele

Fericirile

„E, şi de atunci cică lupul fuge după cîine, cîinele după pisică şi pisica după şoarece."

Precum eu am alergat după poveştile spuse de mama de zeci de ori, iar trecutul aleargă după mine. Asta a şi fost. Şi acum, un ultim cîntec:

„Noapte bună, copii!
Dorm cu noi odată cărţi şi jucării!
Noapte bună, copii!
Mîine dimineaţă,
Cînd vă veţi trezi,
Cu încă o noapte
Toţi mai mari veţi fi!" (Silvia Chicoş)

Bun. Asta a fost viaţa mea, noaptea şi cartea. Au trăit alţii pentru mine chiar tot timpul? În timpul ăsta, am fost vreodată fericit?

Ce m-ar face fericit oricînd?

Să fac dragoste pînă îmi simt dimensiunile trupului, de sus, din vîrful capului, şi pînă jos, în vîrful degetelor.

Să ţin minte toate poveştile din cartea asta şi să le povestesc ca mama.

Să am ghiozdanul pe umeri şi să merg spre şcoală şi să-mi afund picioarele în frunze moarte şi să le foşnesc.

Să muşc din merele pomului de la tanti Flori.

Să mă întorc, la mama acasă, primăvara, de la Strehaia şi să văd verdele crud al copacilor ce învelesc blocul N3.

Să mă gîdile mama şi să rîdem pînă ne spargem împreună.

Să-mi facă ma'mare de la deal pui perpelit pe cenuşă şi porumb copt în cuptor.

Să fiu cu tata la o pomana porcului la Strehaia.

Să merg pe vară toridă, la ora 7 seara, la tanti Titica şi să stau cuminte în camera aia a ei mare şi răcoroasă, cu mobilă veche, şi să mănînc şerbet cu bunicul şi cu bunica mea. Şi să vină acolo şi tanti Doina, şi naşa Monica, şi să se pună ele două pe povestit.

Să-l aştept pe bunicul meu în poartă şi el să-mi aducă o pungă plină cu pere.

Să ningă de Paşte şi eu şi cu bunicul meu să urcăm dealul cu mielul legănîndu-se în coşul de nuiele.

Să dorm după-amiaza şi să mă trezec în ţipătul de „goool!" al comentatorului de fotbal de la tranzistorul bunicului meu.

Să mănînc pîine în ţăst de la tanti Mărioara şi să beau vin negru şi greu de la nenea Ionel.

Să merg cu bunica mea, cu Berceanca, la piaţă, sîmbăta dimineaţa, şi să ne întoarcem plini de struguri şi scovergi pline de zahăr.

Să mănînc la mare porumbei fripţi şi pepeni, cu mama.

Să mă dau în leagăn cu Ica şi să bem Bem-Bem.

Să merg pe bicicletă.

Să înot.

Să mă ia Nicu să colindăm de Crăciun din bloc în bloc.

Să rîd cu mama şi cu tata, în hohote, la Stan şi Bran, la Chaplin, la „Gala desenului animat".

Să prind broaşte cu găleata în fundul grădinii bunicii Istodor.

Să-l aştept pe tata venind din Brazilia şi Egipt şi să-mi spună despre sambe şi cămile.

Să merg pe trepte, cu uşa deschisă la tramvai.

Să joc fotbal dincolo de orice oboseală, dincolo de orice oră din zi şi din noapte. Tata să-mi facă temele de şcoală.

Să iubesc toată viaţa care mi-a rămas singura femeie care se luminează la faţă cînd o iubesc eu.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Unde s-a ascuns politica...** Din cei 15 miniştri numiţi de noul prim-ministru francez, François Fillon, în Guvern, iniţial doar 2 erau absolvenţi ai Şcolii Naţionale de Administraţie (ENA), ceea ce încalcă o veche şi îndelung contestată tradiţie. Guvernul, prefecţii, înalţii funcţionari erau aproape întotdeauna recrutaţi dintre absolvenţii acestei şcoli şi nu rareori adversarii politici fuseseră colegi de promoţie. Acum, după plecarea lui Alain Juppé a rămas doar un absolvent ENA în Guvern. Poate fi o simplă schimbare de grup sau un nou model de administraţie. Jacques Attali, fost consilier al preşedintelui Mitterrand, oferă mai multe explicaţii: „Unu: sînt prost plătiţi. Doi: nu mai e la fel de interesant ca înainte. De cînd s-a trecut la euro, nu mai există politică economică. Cu privatizările a dispărut politica industrială. Cu descentralizarea a pierit politica de achiziţii. După sfîrşitul Uniunii Sovietice, nu mai există practic politică militară şi strategică. Şi odată cu globalizarea a dispărut orice fel de politică. Preşedintele Republicii are infinit mai puţină putere decît în urmă cu 20 de ani. Miniştrii n-au practic nici o putere. Absolvenţii ENA au înţeles şi se duc acolo unde e lumina: în întreprinderi, în bănci, în regiuni... Ca să intri în politică doar ca să primeşti lovituri sau ca să serveşti drept asistent social ar trebui să ai vocaţie de martir...“ *(Le Monde,* 16 iunie 2007)

● **Maşina de carton.** Aniversarea a devenit un eveniment: s-au împlinit 50 de ani de cînd, în 1957, primul automobil Trabant a ieşit de pe linia de montaj şi unii dintre foştii cetăţeni ai RDG au ţinut să demonstreze că ataşamentul lor faţă de acest vehicul este încă viu. „Nu poţi să bagi trecutul sub masă – spune Roger Dietzel, 52 de ani, – pe vremuri era o maşină atît de greu de obţinut încît, în 1972, m-am înscris pe o listă de aşteptare şi nu mi-a venit niciodată rîndul“. Producţia a încetat, după unificare, în 1991, dar Roger are acum cinci maşini marca Trabant, parcate în faţa casei de vacanţă. Nu e doar legătura cu trecutul, ci şi un vag gest de sfidare faţă de prosperitatea şi standardele vieţii Germaniei reunificate. „De cînd a murit, Trabantul a devenit mai important decît pe vremea cînd se fabrica“ – observă Mark Landler în *International Herlad Tribune*. La aniversare au venit vizitatori din Polonia, Ungaria, România, Republica Cehă, Danemarca şi Olanda. Pentru unii, maşinuţa aceea cu mizerabile performanţe tehnice, dar cu care se putea circula, automobilul din carton, subiect a nenumărate bancuri şi creator de solidarităţi, este imaginea vieţii liniştite cînd oamenii muncii aveau casă, serviciu, maşină Trabant şi vedeau automobile Mercedes doar în poze. Pentru unii a fost o poveste de dragoste, pentru alţii – o pasiune întîmplătoare: „Eram uşor beat cînd am cumpărat primul Trabant – recunoaşte Peter Hoffmann, muncitor în construcţii din Danemarca – mi l-a vîndut un prieten. Acum am douăzeci la fel“. Alţii colecţionează rîşniţe de cafea. Ocupă mai puţin spaţiu.

● **SS pe ruseşte.** În alfabet chirilic, denumirea e greu de recunoscut, dar ştirile refac drumul spre lucrurile ştiute: într-un tren suburban a fost ucis un armean în vîrstă de 19 ani. După ce l-au omorît, criminalii au strigat în cor „Slavă Rusiei“. Pe site-urile naziste din Sankt-Petersburg a apărut un „Manual pentru teroarea stradală“. La Moscova a fost bătut cu vergi metalice un cetăţean din Tadjikistan, la Sankt-Petersburg *skinheads* care l-au ucis pe cetăţeanul Mavrikii au fost condamnaţi la patru ani de închisoare; *skinheads* reţinuţi la Sankt-Petersburg au recunoscut că au ucis nişte străini.

Dmitrii Diomuşkin, tînărul „führer“ al grupului, e în fruntea mişcării „Slavianskii Soiuz“, prescurtat SS. Într-un interviu acordat unui gazetar de la *Libération,* el explică: „Da, Hitler a fost duşmanul patriei noastre. Dar avea o ideologie corectă. Singura soluţie pentru Rusia este dictatura populară de tip naţional-socialist“. Se antrenează pentru luptele de stradă şi îşi învaţă discipolii cum pot patru oameni să-l bată pe unul singur pentru ca „să-şi apere ideile“. „Avem vreo cinci mii şi jumătate de luptători, grupaţi în 64 de unităţi regionale în toată Rusia şi cam vreo 25.000 de simpatizanţi. Nu trebuie să luaţi în serios antrenamentele astea, ele sînt mai mult spectacole pentru presă.“ „Atîta doar – observă gazetarul francez – că băieţii ăştia reproduc cu exactitate ceea ce se întîmplă în ultimul timp, de cîteva ori pe săptămînă, în Rusia: sînt bătuţi străini, uneori ucişi de către grupe de tineri şi strigătele „Slavă Rusiei“ încheie ritualul. „Fiţi liniştit, oricum n-o să putem să-i omorîm pe toţi străinii din Rusia. O să fie nevoie şi de alte metode“ – încheie Diomuşkin cu clarviziunea posedaţilor.

● ***Sexul şi vitezomania.*** 30% dintre persoanele moarte în accidente de maşină în New South Wales (Australia) între 2002-2006 au fost tineri între 17 şi 25 de ani: au murit la volan, cei mai mulţi din cauza excesului de viteză. Campaniile la televizor şi amenzile usturătoare n-au ajutat cu nimic. Aşa încît agenţia guvernamentală care se ocupă de siguranţa traficului (South Wales Roads and Traffic Authority) a conceput şi realizat o nouă campanie, adresată exclusiv tinerilor. În clipul publicitar se văd tineri care conduc în viteză prin oraş, demarează în trombă, iau curbele cu cauciucurile scîrţîind şi zîmbesc plini de satisfacţie. De pe trotuar, două fete frumoase (pe care tinerii voiau, evident, să le impresioneze) şi o doamnă în vîrstă agită, în urma lor, degetul mic – semn care, în limbajul gestual al tinerilor, se referă la cineva slab dotat din punct de vedere sexual. Apoi pe ecran apare sloganul: *„Speeding – no one thinks big of you“*. John Whelan, de la agenţia care a produs clipul, crede că va fi mai eficient decît alte campanii de pînă acum, care arătau maşini distruse şi corpuri mutilate: tinerii de azi nu mai sînt şocaţi de asemenea imagini, pentru că le văd zilnic la ştiri sau în jocurile video violente. În schimb, „gestul cu degetul mic este un semn folosit în viaţa cotidiană de către tineri şi este parte integrantă din cultura noastră. Asocierea dintre condusul cu viteză şi dimensiunile mici ale organului sexual va produce cu siguranţă efecte pozitive, pentru că atinge orgoliul viril al tinerilor“. Clipul poate fi văzut la http://ninemsn.video.msn.com/v/en-au/v.htm?f=39&g=7c775b2e-57bd-4a7f-ad29-90a6a2f66753&p=aunews_aunationalninenews&t=s29&mediaid=104349 (*Corriere della Sera,* 26 iunie)

Iaromira POPOVICI

bazar

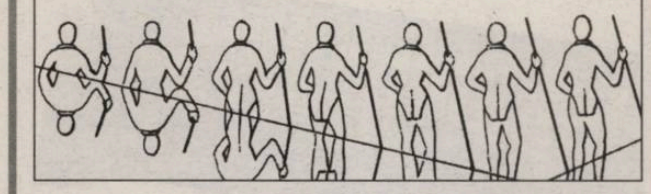

La viză

Acum un an am stat la coadă la viza pentru Marea Britanie. Acum s-a desfiinţat. Anul acesta am făcut acelaşi lucru pentru viza de intrare în SUA. Probabil că la anul se va desfiinţa.

Recunosc că nu a fost o experienţă atît de neplăcută pe cît mi-am imaginat că va fi. Problema nu e, neapărat, cum ne-au tratat cei de acolo, ci ce fel de aşteptări şi de frici am avut noi, cetăţeni ai unui mic stat balcanic, chiar membru în UE, în raport cu obţinerea vizei.

În primul rînd, am fost stresaţi. Foarte stresaţi. Senzaţia pe care am avut-o a fost una de îndoială în privinţa statutului meu de cetăţean universal, global, şi a „respectabilităţii“ mele în acest context. Aceasta se referă, în linii mari, la integrarea, la propriu, într-o lume cu reguli fixe. Altele decît cele cu care sîntem noi obişnuiţi în România.

Multe din aceste diferenţe mi-au fost semnalate de completarea formularelor pentru viză. Din start, atunci cînd completezi un formular, orice formular, chiar cel de trimitere a unor bani în provincie, te depersonalizezi: nu mai eşti un om, ci un nume sau un număr, unul oarecare dintr-o mulţime nesfîrşită. Dacă greşeşti o literă, trebuie să completezi din nou. Cu formularele nu e de joacă, nicidecum. Cu atît mai mult cu cele pentru viza de America. Cînd tu, cetăţean al unei ţări mai mici din lumea asta, al unei provincii (m-am ferit să folosesc termenul, dar nu îl consider jignitor, se ştie deja că noţiunile de centru şi margine sînt relative...) completezi formularul de intrare într-o ţară mare, a cărei cultură ai urmărit-o şi urmat-o de mic (vezi Mickey Mouse şi de *Pe aripile vîntului,* măcar...), ai în minte că trebuie să demonstrezi că eşti cineva. Că ai auzit de lumea asta mare şi, măcar pînă la un punct sau cu anumite excepţii, ai crezut în ea, ai fost fascinat de ea şi, vrînd-nevrînd, i-ai urmat, măcar parţial, morala...

Eh, formularele în cauză nu au înţelegere pentru asemenea lucruri „metafizice“: pe ele şi pe cititorii lor nu îi interesează aspiraţiile tale, ci dacă ai rude în State, dacă ai mai fost sau nu acolo, şi în ce condiţii, dacă ţi-a fost refuzată vreodată viza, dacă... ai fost sau eşti membru al unei organizaţii teroriste, dacă... ai participat la persecuţii conduse de guvernul nazist sau la genocid, dacă... ai sechestrat vreodată un copil sau suferi de vreo boală contagioasă... Toate aceste lucruri sînt, fără îndoială, grave şi importante, dar cît se poate de ciudate şi neaşteptate pentru locuitorul de rînd al unei provincii precum România, care se gîndeşte cum să cumpere mai ieftin sau să obţină un credit mai avantajos...

Lor li se adaugă micile amănunte birocratice înfricoşătoare care, iarăşi, ne deschid ochii şi ne reamintesc diferenţele dintre lumea mică în care ne zbenguim, inconştienţi, şi lumea mare şi *scary* dinafară: dacă pui virgule, în adresă, documentul nu poate fi printat; dacă omiţi vreun amănunt, de pildă ziua exactă cînd ai mai intrat în State, iarăşi, forul superior al birocraţiei internaţionale nu te lasă să-ţi printezi hîrtia... Dacă în pozele pe care le faci pentru a le lipi pe aceleaşi formulare îţi arăţi dinţii, porţi ochelari sau nu îţi arăţi lobii urechilor, te duci şi le mai faci o dată...

Sînt perfect conştientă de 11 Septembrie şi de cîţi oameni au murit acolo, precum şi de faptul că, pînă la urmă, toate aceste „probe“ le trecem şi pentru siguranţa personală în călătorie. Totuşi, involuntar, sentimentul pe care ţi-l produc e unul destul de înfricoşător, de antiutopie apăsătoare.

Cînd intri în amabasadă, trebuie să laşi undeva sau cuiva, orice sacoşă, pungă sau geantă mai mare pe care o ai la tine. Eşti verificat la poartă şi depui acolo orice instrumente electronice, de la mobil la stick. După ce treci de vreo două holuri de aşteptare, ţi se iau amprentele. Abia apoi eşti lăsat să stai de vorbă cu funcţionarul care ţi-e repartizat, care e chiar politicos, şi deloc stresant.

Una peste alta, statul la coadă, şi obţinutul vizei nici măcar nu durează mult. Se respectă programările, poliţiştii de la poartă sînt aproape politicoşi. Doar sentimentul de Big Brother şi cel, flagrant, al condiţiei de cetăţean mic într-o lume mare, cu reguli neînţelese, rămîne...

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
“Pofta de lecturã“
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
toată diversitatea lumii
Actualitatea altfel
dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00
RFI România
București 93.5fm Iași 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Cronică estivală

Pe măsură ce asist la diferite evenimente interne, îi dau tot mai mare dreptate lui Traian Ungureanu care, făcînd o istorie comprimată a Securităţii, vorbea despre România, „ţara lui ca şi cum". E incredibilă capacitatea noastră de a nu finaliza. Începem forţos şi demisionăm fără glorie. În plus, rămînem şi cu impresia că obiectivul a fost atins, mai bine spus: „bifat". Mii şi mii de pagini cu mărturii fac, de pildă, arhiva unui proces kafkian: acela al Revoluţiei şi mineriadelor. Un procuror numit Voinea se legăna pe o pînză de păianjen. Societatea civilă (formată din veghetorii insomniaci ai unei fărîme de justiţie) se făcea că nu lasă prada. Cîteva ziare încă netabloidizate, cu doi-trei jurnalişti care mai dau şanse ideii de adevăr, se zbăteau pentru a menţine subiectul pe agenda publică. Toate cele trei instanţe au fost anulate printr-o „hotărîre" de strămutare scoasă din mantaua stacojie a Curţii Constituţionale. Gata, fraţilor! V-am rezolvat. Mutăm dosarul din mîna procurorilor militari şi dăm contorul la zero, ca să ne simţim proaspeţi: memoria colectivă e iarăşi virgină, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

Se pare că totul joacă de partea rea a tabloului. Noile generaţii au alte obsesii, alte aşteptări şi priorităţi. Ce să-i mai spună crimele revoluţiei deturnate şi absurditatea violenţei din 13-15 iunie '90 unui june care avea pe atunci doi ani? Cum să nu fie de-a dreptul antipatici obstinaţii acestei cauze năclăite în uitare, minciună şi sînge? Cîtă cerneală tipografică sau spaţiu de RAM să mai înghită un subiect asupra căruia s-au făcut deja tone de glose gazetăreşti şi nenumărabile discuţii private sufocate de indignare neputincioasă? Ce-i drept, maşinăria lui „ca şi cum" funcţionează pe noi spirale. Dna Kovesi ne promite că, în pofida „demilitarizării", ancheta va continua. Ne-am liniştit. Predăm ştafeta „Noilor Golani", adunaţi într-un ONG, şi le urăm succes.

Tot la capitolul *nefinalizării definitive* pot fi aşezate multe alte teme. Reforma stîngii. N-o vedem, pentru că s-a şi făcut. Unirea dreptei: e în curs, printr-o originală metodă scizipară. Noua Constituţie: se apucă de lucru „intelectualii", numai că se supără partidele. Blocajul se dovedeşte, iarăşi, mai comod şi mai atractiv decît formula inclusivă, orientată spre rezultate. Legea votului uninominal: aveţi puţintică răbdare, stimabililor, că abia s-a terminat sesiunea parlamentară şi toamna bate la uşă. Avem tot timpul să o scriem. Ce să mai zici despre integrarea în Uniunea Europeană? O întreagă societate a lucrat pentru ea peste zece ani, pentru ca acum să cunoască odihna sterilă a lipsei de strategie. Excesul tactic ne-a mai jucat o festă. Şi ce poate fi mai eroic, mai stimulant pentru orgoliul naţional, decît să ajungi la gară şi să pierzi trenul?

TVR-ul s-a repolitizat, pe troc. Seceta bate recorduri de istorie meteo, în vreme ce „autorităţile" ne recomandă călduros „duşurile scurte". Icoanele sînt condamnate să iasă naibii odată din şcoala noastră republicană, laică, tolerantă, postmodernă, flexibilă, inventivă, multiculturală şi nobil antropocentrică. Ultimul bastion al obscurantismului religios a fost doborît prin acţiunea concertată a forţelor progresiste.

Şi totuşi, victoriile noastre pe atîtea planuri nu ne abonează la plictiseală. Clasa de mijloc a roit-o spre vacanţă. Ceilalţi (fără aer condiţionat) cad seceraţi de caniculă, pentru că Salvarea vine greu. Amînate cum sînt, europarlamentarele se apropie vertiginos, chiar dacă nu ştim cînd. E loc de suspans. În Bucureşti sosesc investiţii, regiunea metropolitană duduie. Sosesc pînă şi turişti niponi, care ne fac să uităm că TVR Cultural vorbeşte, prin vocea unei crainice inepte, despre *regina* Japoniei, surprinsă de camere în faţa *Buneivestiri* pictate de Leonardo.

Să nu mă întrebaţi de soluţii. Aşa sîntem, aşa vom rămîne, pentru că lumea o duce mai bine, salariile cresc, materia înconjurătoare se organizează superior, în deplină entropie. Cînd burta nu mai chiorăie de foame, defectul de creier comunitar apare pe scanner în cea mai suavă lumină a normalităţii. Mă declar optimist.

„Locul firesc al României este în Uniunea Europeană"

– interviu cu Rocco BUTTIGLIONE –

Ce credeţi în legătură cu aderarea României şi Bulgariei la Uniunea Europeană?

După cum se ştie, integrarea României a reprezentat unul dintre obiectivele europene prioritare ale politicii italiene, urmărit cu tenacitate de Guvernul Berlusconi. În calitate de ministru pentru politica europeană, am fost unul dintre susţinătorii fervenţi ai României, implicîndu-mă personal, pledînd pentru realizarea integrării ţării dvs. De altfel, cred că Italia este unul dintre prietenii cei mai buni pe care România îi are în Europa. Avînd în vedere că am susţinut raţiunile aderării ţării dvs., sînt foarte fericit că România a aderat în sfîrşit. Căci locul său firesc este în Uniunea Europeană. Întrucît, înainte de a fi o realitate economică, Bătrînul Continent reprezintă o realitate culturală. România este Europa, este parte intrinsecă a acestui continent. În acest sens este relevant şi aspectul lingvistic: limba română este o limbă neo-latină, atît de asemănătoare celei italiene. Limba, civilizaţia, istoria şi temperamentul românesc sînt plămădite de religia creştină – avînd o matrice clasică: greco-romană şi creştină. Deci, din punct de vedere cultural, România aparţine Europei. Era evident o cauză justă ca noi toţi să ne implicăm pentru aderarea sa.

Credeţi deci în Europa Unită?

Desigur. Sînt cetăţean european. Deşi aş prefera poate o altă Europă, avînd în vedere faptul că nu avem alt Bătrîn Continent, cred că este esenţial să fim responsabili în legătură cu soarta acestui spaţiu cu o istorie atît de semnificativă. Trebuie să salvăm Europa. Căci dacă Bătrînul Continent se scufundă, ne scufundăm şi noi odată cu el.

Cum vedeţi identitatea cetăţeanului european în această nouă Europă pluralistă, din punct de vedere cultural, etnic şi religios?

Identitatea noastră se formează în contextul raportului pe care fiecare dintre noi îl are cu părinţii săi: relaţie care ne plăsmuieşte în mod profund identitatea. Cu părinţii poţi avea dispute, neînţelegeri, fără a le putea însă nega vreodată existenţa. După cum nu-ţi poţi nega apartenenţa la o anumită familie. Un pericol pentru Europa îl reprezintă riscul unei civilizaţii infantile, alcătuite din bătrîni care se prefac a fi tineri. Junii sînt frumoşi, însă bătrînii care refuză să-şi accepte vîrsta reală, pretinzînd că sînt tineri sînt deplorabili, monstruoşi de-a dreptul. Or, sîntem ameninţaţi tocmai de pericolul unei generaţii de bătrîni imaturi, puerili. Identitatea pluralistă, făcută din petice, reprezintă un mod de a amîna, de a nu face conturile cu propria istorie şi, în final, de a nu se asuma. Pentru a putea înţelege o altă cultură, o altă identitate, este esenţial a te găsi pe tine însuţi, a-ţi defini propria identitate.

Lucru care se poate constata, de altfel, şi la nivel lingvistic...

Desigur. Dacă nu stăpîneşti bine limba maternă este imposibil să poţi vorbi în mod nuanţat o limbă străină. Şi nu vei învăţa niciodată să gîndeşti, întrucît a raţiona se învaţă în limba maternă. Avem nevoie de o Europă în care să existe puternice identităţi naţionale. Identitatea naţională reprezintă un itinerar către esenţa fiinţei umane. Dacă adevărul fiinţei umane este unic, itinerariile către acesta pot fi însă diverse. Într-un fel înveţi iubirea dintre un bărbat şi o femeie în interiorul unei culturi care vorbeşte limba lui Dante, în alt fel prin prisma limbii lui Hölderin. Deşi este vorba de aceeaşi realitate, de acelaşi adevăr, limbajele şi itinerariile de sensibilitate sînt diferite. Numai plecînd de la premisa unei identităţi bine conturate, se poate vorbi de îmbogăţire culturală. Numai în acest caz itinerarul celuilalt ne luminează şi nouă calea. Astfel, o cultură europeană poate deveni ziditoare pentru o altă cultură, ajutîndu-ne pe noi toţi să aprofundăm problemele fundamentale ale existenţei. Însă persoana care s-ar considera europeană renegîndu-şi, de exemplu, obîrşia românească, n-ar fi decît în mod fals cosmopolită.

Aşadar, un cosmopolitism autentic presupune în mod inerent asumarea propriei identităţi. Întrucît nu poate exista un spirit de deschidere autentică către alte culturi în momentul în care o ignori pe cea căreia îi aparţii, în cadrul căreia ai fost plămădit.

Un mare filosof italian, Antonio Gramsci – un comunist, însă unul inteligent...

Coexistenţa celor două caracteristici: „comunist" şi „inteligent" ar fi o contradicţie în termeni?

Da, în principiu... Gramsci realiza o distincţie fermă între o personalitate internaţională şi una cosmopolită. Cine este internaţional este în mod inerent şi cosmopolit, nu şi viceversa. Cine este cu adevărat internaţional îşi păstrează identitatea naţională, convins că aceasta este înrudită cu altele. Sîntem în interiorul unui interesant sistem de rudenie cu diferite grade. Numai respectînd această logică identitară, se poate dobîndi o înţelegere realistă a lumii în care trăim, altfel se trăieşte într-o lume fantastică. De pildă, văd oameni în Italia care pretind a fi budişti. Însă este dificil să fii budist autentic într-un context european, cînd te-ai plămădit într-un altfel de context decît cel asiatic: Nu pare real. Religia budistă nu este proprie culturii noastre europene. Boala de care suferim în Occident este aceea a urii europenilor pentru propria cultură, dificultatea de a trăi raportul cu propria noastră istorie. Şi acest lucru are ca efect pierderea reperelor. Desigur, istoria noastră este presărată de multe rele, greşeli, ipocrizii etc. De la un anumit moment, europenii au învăţat să se urască pe ei înşişi. De aici rezidă marea superficialitate a acestei culturi. Cu consecinţele inerente ale pierderii identităţii şi, împreună cu aceasta, ale orientării.

Conform textului Declaraţiei Comune semnate de Papa Benedict al XVI-lea şi de Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, cu ocazia vizitei apostolice în Turcia, vrăjmaşul Europei (rezidînd în secularism, relativism, nihilism) este în interiorul continentului, iar nu în afara frontierelor sale (de exemplu, fundamentalismul islamic). Cu alte cuvinte, laicitatea fundamentalistă ar fi realul pericol care ameninţă viitorul Lumii Vechi.

Problema Europei rezidă în ura unei părţi a cetăţenilor europeni împotriva lor înşişi. Ura care generează sterilitate. Şi acest lucru se vede cu ochiul liber – natalitatea scăzută, de exemplu. Europenii riscă astfel să dispară din istorie. Cultura europeană a devenit o cultură sterilă. Sterilă şi violentă. Primul care a teoretizat violenţa împotriva Occidentului a fost Jean Paul Sarte în prefaţa la opera *Damnaţii vremurilor*. Noi, cetăţenii Europei înseşi, învăţăm pe ceilalţi ura împotriva Occidentului, îi învăţăm pe fiii noştri să se răzvrătească. Căci mulţi terorişti islamici i-am generat noi înşine. Este vorba de islamici, crescuţi în mijlocul nostru, care au învăţat de la noi să urască Occidentul. Dacă Europa îşi va regăsi încrederea în ea însăşi, dacă va învăţa să-şi iubească istoria, să se iubească pe sine însăşi, va deveni atît de puternică încît nici un fundamentalism islamic nu o va mai putea ameninţa. Şi, pe de altă parte, va deveni atît de generoasă încît va putea intra într-un dialog autentic cu lumea musulmană. Islamului nu-i este teamă de creştinism, ci de un Occident în care toate valorile au apus. Oswald Spengler, un filosof german, a scris o carte pe această temă. Iar imaginea despre Europa pe care o au integraliştii islamici (de pildă, Seipkut) este tocmai aceasta: a unui pămînt fără valori. Este impresionant să constaţi imaginea pe care o au clasicii fundamentalismului despre Occident ca fiind un spaţiu nu al creştinismului, ci al ateismului.

O altă temă pe care aş dori s-o abordăm este aceea a dialogului cu creştinii aparţinînd altor confesiuni creştine, în mod special cu ortodocşii, tocmai în acest moment în care, în rîndurile cetăţenilor occidentali, devine din ce în ce mai răspîndit eurosceptismul. Ce aduce Ortodoxia în această luptă împotriva nihilismului, a secularismului, a relativismului şi a crizei valorilor?

Înainte de toate, Ortodoxia aduce Europei experienţa nepreţuită a unei credinţe profunde care a ştiut să reziste numeroaselor încercări şi persecuţii. Puţine persoane din Europa au înţeles faptul că atunci cînd Papa Ioan Paul al II-lea insista atît de mult în legătură cu menţionarea rădăcinilor creştine în Constituţia Europeană, nu se referea numai la Evul Mediu. Se gîndea îndeosebi la mărturia creştină adusă de credincioşii ortodocşi şi catolici din ţările Europei Centrale şi Răsăritene. Apărînd, în vremurile grele ale dictaturii comuniste, valori precum libertatea şi demnitatea fiinţei umane. Dorim oare să uităm toate aceste lucruri? Dorim oare să spunem ţărilor ex-comuniste că nu ne interesează aceste aspecte? Că victoria împotriva comunismului ar rezida numai în eficienţa sistemului economic occidental? Comunismul (nu trebuie să uităm asta niciodată) a mutilat şi strangulat adevărul profund al fiinţei umane. Vrem oare să-i uităm pe martirii care au mărturisit demnitatea persoanei umane în plină dictatură stalinistă? Dacă nu vrem să uităm aceste lucruri, trebuie să luăm aminte la mărturisirea creştinilor din acei ani din ţările comuniste. La mărturisirea Bisericii din Polonia, a celor Ortodoxe (care a suferit atît de mult, avînd mulţi martiri) şi Catolice din România. Am fost prieten apropiat al cardinalului Todea, o persoană excepţională. Cred că tocmai mărturisirea împreună (adusă de creştinii catolici şi ortodocşi) a cuvîntului Sfintei Evanghelii reprezintă o bază de dialog ecumenic mult mai eficient, mai viu decît întîlnirile dintre teologi. Nouă tututor ne revine responsabilitatea de a ne asuma voinţa de unitate în credinţa mărturisită de sîngele martirilor.

(va urma)

***Rocco Buttiglione** este parlamentar european, grupul democrat-creştin*

a consemnat Claudia STĂNILĂ

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

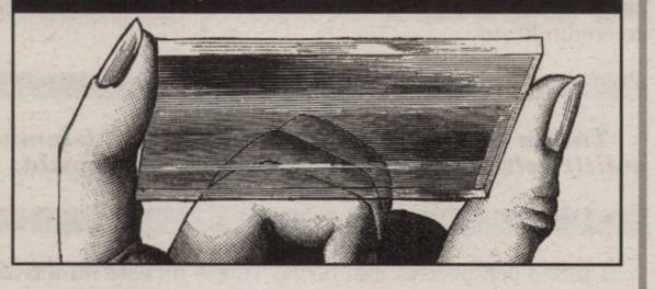

„Educaţie? Prostii!“

De mai multe ori mi-a fost dat să constat iritarea celor de la televiziunile comerciale atunci cînd apare cuvîntul „educaţie“ şi, în special, cînd e pus în propoziţia „televiziunea face educaţie“. Respectivii sar ca arşi cînd aud aşa ceva, de parcă ar fi insultaţi, şi încep să-ţi turuie că nu, nici pomeneală să fie vreo legătură între educaţie şi televiziune, că acest mod de a gîndi e o prostie şi că televiziunea e o afacere şi atît. Ultima dată am întîlnit o asemenea reacţie la „Salonul moderatorilor“, o dezbatere organizată de CNA săptămîna trecută, în cadrul unui proiect PHARE care-şi propune să „consolideze şi să dezvolte expertiza profesională în sectorul audiovizual din România“ (este vorba despre o dezbatere din aceeaşi serie cu cea despre care am scris şi săptămîna trecută).

Cel care a pomenit infamul cuvînt „educaţie“ la masa rotundă organizată de CNA a fost Owen Bennett Jones, un jurnalist care a lucrat mult timp pentru BBC World Service. Cel care şi-a exprimat indignarea faţă de pronunţarea acestui cuvînt a fost unul din moderatorii-vedetă de astăzi, Andrei Gheorghe. Am observat, printre altele, că idiosincrasia faţă de ideea de educaţie este direct proporţională cu statutul de vedetă al individului. Probabil pentru că acest statut se obţine prin nesocotirea totală a faptului că televiziunea e chemată să mai facă şi educaţie. Astfel stînd lucrurile, reacţiile violente ar putea fi puse pe seama unei conştiinţe, vinovate în acest sens, a vedetelor noastre.

De altfel, mulţi dintre oamenii de televiziune au ajuns să-şi gîndească raporturile cu publicul în termeni exclusiv pragmatici, iar cinismul a devenit, după cum observam şi data trecută, modul lor uzual de a vedea lucrurile. Asta îmi aduce aminte de o declaraţie, care a făcut vîlvă acum cîţiva ani, a preşedintelui director general al canalului francez TF1, Patrick Le Lay: „Dintr-o perspectivă *business,* să fim realişti: la bază, treaba canalului TF1 este să ajute Coca-Cola (de exemplu) să-şi vîndă produsul. Or, pentru ca mesajul publicitar să fie perceput, creierul telespectatorului trebuie să fie disponibil. Transmisiunile noastre au calitatea că-l fac disponibil: adică îl distrează, îl destind, pentru a-l pregăti între două mesaje. Ceea ce vindem noi firmei Coca-Cola este timpul în care creierul uman este disponibil“. În fine, după ce afirmaţiile de mai sus au stîrnit scandalul, preşedintele director general de la TF1 a declarat că a vrut să spună cu totul altceva decît s-a înţeles şi a scăldat-o în fel şi chip. Vorbele lui – scăpate într-un moment de sinceritate sau de inconştienţă – au rămas însă. De fapt, *aşa* gîndesc cei care fac programele posturilor comerciale. Fie că o recunosc, fie că nu.

Prin urmare, pentru destul de mulţi oameni de televiziune, publicul e o simplă masă de manevră, o turmă pe care să o momească să cumpere produse. Nu le trece prin cap să-i ofere (şi) ceva care să-i folosească, pentru că sînt convinşi că nu ăsta e rostul lor. Rostul lor este să facă bani, cît mai mulţi bani. Nu e cazul să stimuleze deci gîndirea telespectatorilor, pentru că tocmai de creiere spălate au nevoie. Publicul trebuie să fie manipulabil, iar ei să aibă doar ştiinţa de a-l manipula cît mai eficient.

Există voci care susţin că televiziunea e o activitate comercială care se deosebeşte totuşi fundamental de producerea de şuruburi sau osii. Cînd faci televiziune, ai un plus de responsabilitate pentru că manevrezi conştiinţele oamenilor (lasă că, şi dacă fabrici osii, trebuie să fii un producător responsabil, să nu oferi produse de proastă calitate care să pună în pericol viaţa celor care le folosesc). În mod paradoxal însă, pentru realizatorii noştri de televiziune problema responsabilităţii este o poveste bună de adormit copiii. Altfel, cu puterea extraordinară pe care o au de a modela conştiinţele, ar putea face o bună educaţie publicului... Fireşte, sîntem nişte naivi dacă ne gîndim la aşa ceva.

Adina POPESCU

Observatorul vs *Jurnalul* TVR

– un raport despre două moduri de a face ştiri –

Marţi, 26 iunie, la Centrul pentru Jurnalism Independent s-a lansat în avanpremieră raportul „Două televiziuni: două lumi“, o componentă a studiului internaţional „Ştirile TV din Prime-Time“ al South East European Network for Professionalization of the Media (SEENPM) – o reţea de centre media care activează în 11 ţări pentru standarde ridicate ale profesiei. Raportul, coordonat de CJI, este semnat de către Manuela Preoteasa – partener, respectiv manager al publicaţiilor online HotNews.ro şi EurActiv.ro, autoare a mai multor studii de acest gen – şi urmăreşte monitorizarea, în paralel, timp de o lună, a principalelor programe de ştiri difuzate de primul canal al televiziunii publice şi de către o puternică televiziune comercială.

Teme şi sumar

Teoretic, între *Jurnalul* de seară al TVR1 şi *Observatorul* Antenei 1 există o concurenţă directă, deoarece ambele programe pot fi urmărite la aceeaşi oră. Unul ne oferă mai multă informaţie, dar mai puţin spectacol, celălalt abundă în non-ştiri şi în reportaje cu accente melodramatice care pleacă de la faptul divers. Jurnaliştii de la TVR ne „vînd“ mai multă politică, dar şi ştiri externe, într-un ambalaj de cele mai multe ori neatractiv, în timp ce ştiriştii de la Antena 1 încearcă să ne impresioneze cu „poveşti adevărate“, filmate uneori într-o manieră aproape cinematografică, aplicînd „reţeta zilei“ care le asigură succesul: copii abuzaţi, sinucideri, accidente rutiere, relaţii amoroase atipice, care se sfîrşesc tragic, şi alte asemenea „evenimente“ ce se derulează pe micul ecran într-o ordine stabilită de ultimul trend.

Raportul „Două televiziuni: două lumi“ este un bun prilej de a vorbi din nou despre conţinutul ştirilor TV. Despre tabloidizare şi *infotainment* – acest nou termen care desemnează mixajul dintre informaţie şi divertisment. Rătăcit în peisajul mediatic actual, telespectatorului obişnuit îi este din ce în ce mai greu să răspundă la întrebarea: ce este şi ce nu este o ştire?

În topul tematicilor propuse de *Observatorul* Antenei 1, în luna aprilie conduc subiectele referitoare la abuzuri asupra copiilor şi la campaniile sociale ale postului de sprijin pentru operaţii chirurgicale costisitoare. Pe locul 2 sînt accidentele, cele mai multe rutiere, dar şi incendii (ştiri cu costuri de producţie foarte mici şi „de efect“) şi abia pe 3, politica internă (cu toate că în luna aprilie actualitatea politică a fost mai „fierbinte“ decît oricînd). Faptul divers, sub formă de reportaje filmate spectaculos, conform unor „scenarii“ alcătuite ad-hoc, s-a instalat pe locul 4. Pe locul 5 găsim ştirile despre vedete, pe 6, ştiri din sfera economică, însă cu nuanţe sociale (viaţa grea a pensionarilor, dar şi cea a tinerilor care vor să obţină credite, produsele contrafăcute ce ne pot îmbolnăvi pe toţi, precum şi scurte preambuluri ale ştirilor „lejere“ de vară, cu informaţii despre ipotetice vacanţe). Ştirile despre sănătate, aflate pe locul 7, se axează pe descoperirile medicale şi farmaceutice, inclusiv pe segmentul *beauty* (multe dintre ele pot fi suspectate ca fiind reclamă mascată). Pe 8, apar ştirile din sfera ecologiei, cu un caracter predominant economic (de exemplu, despre subvenţiile pentru distrugerea maşinilor vechi), iar pe locul 9 sînt subiectele externe (în general, ştiri tabloide: un bebeluş din SUA a primit o scrisoare de recrutare în armată, doi pensionari au mers cu taxiul 4000 km pentru a-şi schimba locuinţa, o pisică a călătorit 800 km pentru a-şi regăsi stăpînii etc.).

În ceea ce priveşte *Jurnalul* TVR-ului din aceeaşi lună aprilie, pe primul loc în topul tematicilor se situează, aşa cum era firesc, politica internă (grupaje de ştiri care au inclus transmisii în direct, reportaje, interviuri etc.). Pe locul 2 găsim investigaţiile în marile cazuri de corupţie (e interesant de urmărit dacă aceste materiale îşi vor păstra locul în top, în cazul în care conducerea instituţiei va reveni din nou PSD-ului). Pe 3, sînt informaţii din sport, însă posibil să fie vorba de o excepţie, căci în luna aprilie TVR-ul a demarat o campanie – „teroriştii sportului“ – după ce un cameraman al postului a fost lovit de către un suporter al unei echipe de fotbal. Locul 4 a fost ocupat de către subictele externe, cu o abordare serioasă şi doar cîteva reportaje mai *soft,* la finalul programului, iar pe locul 5 sînt ştirile economice, în general cele legate de turism, căci şi la TVR „se pregăteşte“ grila de vară.

Absenţe

În general, ştirile care lipsesc aproape cu desăvîrşire de pe ambele posturi în perioada monitorizată sînt cele legate de “educaţie, tineret, protecţia mediului, subiectele de business, responsabilitatea socială a corporaţiilor în raport cu consumatorii, societatea, mediul înconjurător“ – ne informează raportul. Antena 1, de pildă, a difuzat un singur reportaj despre copii (alţii decît cei abuzaţi), mai exact un soi de clip promoţional pentru concursul de muzică „Vreau să fiu mare vedetă“. Subiectele dedicate Uniunii Europene sînt rare la ambele televiziuni, în ciuda faptului că mai mulţi analişti preconizaseră că vaca europeană va fi una bună de muls pentru ştirişti, pe o perioadă de timp îndelungată. O explicaţie posibilă: subiectele destul de „spinoase“ legate de fondurile UE, care solicită prea intens imaginaţia şi puterea de concentrare a jurnaliştilor, pentru a le putea „ilustra“ cu cîte o poveste. Subiectele religioase sînt tratate în general din perspectiva suspectării unor nereguli săvîrşite de „sfinţii părinţi“, dar şi din cea a prezentării cît mai „spectaculoase“ a marilor sărbători ortodoxe: norod strîns la biserică, icoane făcătoare de minuni, bătaie pentru apa sfinţită etc.

Cultura din ştirile TV este aproape integral înlocuită de informaţii despre lumea show-biz-ului. Iată ce a prezentat *Observatorul,* în materie de cultură, în luna aprilie: un reportaj despre orele de vizită la muzeele din Sibiu, lansarea ultimei cărţi a lui Paulo Coelho, o ştire despre biletele la concertul Rolling Stones, reportaje despre o vioară Stradivarius sau despre o alta care i-ar fi aparţinut lui Enescu, lansarea a două CD-uri cu muzică (dintre care unul este un produs al ziarului *Jurnalul Naţional)* şi cam atît. În mod paradoxal, este ceva mai mult decît cantitatea infimă de informaţie culturală difuzată de *Jurnalul* de la TVR. Dar şi aici există o explicaţie, de fapt o problemă mai veche care a generat mai multe dezbateri: „calupurile“ de cultură sînt înghesuite în nişa numită TVR Cultural şi aproape inexistente în ştirile principalului canal al televiziunii naţionale.

„OZN-urile ne-au vizitat din nou...“

Raportul ne semnalează un caz particular care poate fi suficient de elocvent pentru a analiza diferenţele de conţinut (dar şi de atitudine) dintre cele două programe de ştiri concurente. „Pe 20 aprilie, demisia preşedintelui Traian Băsescu era preconizată, pe baza unei intenţii declarate a acestuia, dacă Parlamentul ar fi votat pentru suspendarea sa. În acea zi, Antena 1 a renunţat la orice alt subiect în *Jurnalul* de seară şi a realocat tot timpul jurnalului, un total de 2599 de secunde, unui eveniment care nu s-a mai întîmplat niciodată: demisia“ – se spune în raport. Cu alte cuvinte, toată suflarea din Antena 1 era „pregătită de demisie“ cu transmisiuni în direct, interviuri, reporteri „la faţa locului“ şi cu un Cristian Tudor Popescu în studio dispus să se sacrifice, pe toată durata jurnalului, ca să comenteze un eveniment preconizat care nu a mai avut loc. Se poate spune că „şi-au luat o ţeapă“, însă paradoxul apare abia în comparaţie cu ziua de 24 aprilie, cînd preşedintele a fost cu adevărat suspendat de către Parlament. În seara respectivă, *Observatorul* a ignorat politica şi şi-a început blînd ştirile cu o campanie socială pentru micuţul Luca, un băieţel de 8 luni care tocmai suferise o operaţie chirurgicală complicată. Au urmat majoratul tinerei despre care s-a presupus că a fost aruncată pe geam de către amantul ei doctor, o „faptă penală“ a unui finanţator de club care a condus cu permisul suspendat, cîteva familii evacuate dintr-o clădire revendicată de proprietar şi, în sfîrşit, o piesă „de colecţie“: „OZN-urile ne-au vizitat din nou, cel puţin aşa susţine un băcăuan...“. Astfel a introdus prezentatorul ştirilor subiectul, *infotainment* în forma sa cea mai pură. De altfel, *Observatorul* se poate lăuda cu o veritabilă serie de poveşti cu OZN-uri care mai de care dornice să ne viziteze, reportaje cu imagini „surprinse“ de amatori pe telefonul mobil şi însoţite de aceeaşi obsedantă temă muzicală (cea plină de mister paranormal din *Dosarele X),* însă nimeni nu s-ar fi aşteptat ca presupusele farfurii zburătoare să se bată pentru audienţă cu preşedintele Băsescu, pe acelaşi tronson orar!

Aşadar „pe 24 aprilie, Antena 1 a difuzat 213 secunde pe subiectul politicii interne (faţă de 2599 pe 20 aprilie, în ziua fantomaticii demisii)“ dintre care aproximativ 40% au fost dedicate conferinţei de presă a senatorului Dan Voiculescu, iniţiatorul a trei proiecte de lege, prezentate toate în acelaşi reportaj la *Observator*.

Una dintre concluziile care se pot desprinde din raport este că telespectatorul destul de confuz şi plictisit din România are de ales între ştirile lipsite de informaţie reală, însă viu „colorate“, sexi, pline de senzaţii tari, ale televiziunilor comerciale şi ştirile gri, pe alocuri uniforme şi lipsite de creativitate, dar cu informaţie de calitate ale televiziunii publice. E ca şi cum ai avea de ales între nevasta care a devenit de ceva timp previzibilă, uită să se mai macheze sau să-şi vopsească unghiile, dar pe undeva ţi-e loială, şi o amantă de ocazie, agăţată într-un bar cam ieftin şi cam fără ştaif.

despre putere și dreptate

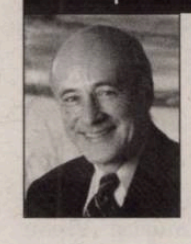

Joseph S. NYE

Costul global al crizei din Turcia

În Turcia vor fi în curînd alegeri parlamentare, cu patru luni mai devreme decît termenul normal, evitînd astfel cu greu o criză constituțională privind alegerea următorului președinte. Totuși, instabilitatea internă a dăunat statutului său internațional.

În mijlocul furtunii se află prim-ministrul Recep Tayyip Erdogan, liderul partidului moderat islamist al Justiției și Dezvoltării (AKP), și Yasar Buyukanit, șeful statului major al armatei, care se vede în rolul de garant al tradițiilor seculare republicane stabilite de Kemal Ataturk. Cînd Erdogan a plănuit în această primăvară să-și schimbe funcția de premier cu cea de președinte, partidele politice laice și-au exprimat profunda nemulțumire. Generalul Buyukanit a declarat în aprilie că noul președinte al țării trebuie să fie laic, „nu numai declarativ, dar și în esență".

Eu m-am întîlnit și am stat de vorbă cu Erdogan, nu numai o dată, și am constatat că este un om moderat și rezonabil. De altfel, AKP are un sprijin larg în rîndul electoratului turc și a înregistrat progrese admirabile în ce privește creșterea economică, legislația în materie de drepturile omului și îmbunătățirea tratamentului față de minoritatea kurdă din Turcia. Ministrul de Externe Abdullah Gul, un colaborator apropiat al lui Erdogan în AKP, a făcut eforturi pentru aderarea Turciei la Uniunea Europeană. Astfel că, atunci cînd Erdogan a decis să-l numească pe Gul drept candidat din partea AKP la președinție, am fost surprins de puternica opoziție laică.

Cercurile laice argumentează că moderația AKP de pînă acum a fost rezultatul controlului exercitat de președintele laic. Ele spun că, dacă AKP preia controlul președinției, este posibil să renunțe la politica moderată. Laicii arată cu degetul cu îngrijorare spre alți lideri ai AKP, precum președintele Parlamentului, Bulent Arinc, care s-au evidențiat prin conservatorismul lor pronunțat, religios și social.

Cînd Parlamentul turc a încercat să aleagă un președinte la 27 aprilie, Gul nu a primit suficiente voturi pentru a cîștiga din primul tur. Principalul partid de opoziție a invalidat votul, iar statul major al armatei a emis o declarație cum că „privește această situație cu îngrijorare". Demonstrații publice de amploare s-au organizat la Istanbul pentru susținerea tradiției kemaliste laice. Controversa a ajuns la Curtea Constituțională, care a anulat votul Parlamentului, blocînd astfel candidatura lui Gul și provocînd decizia lui Erdogan de a convoca alegeri anticipate.

Evenimentele au fost urmărite îndeaproape de la Washington și Bruxelles. Statele Unite au făcut presiuni asupra UE pentru admiterea cererii de aderare a Turciei, dar eventuala aderare este respinsă deja deschis de anume țări din Uniune. Aceste țări sînt îngrijorate pentru că turcii sînt mulți și de religie musulmană. La fel, există temerea că o asemenea extindere ar dilua și mai mult proiectul european.

Acum, după recentele evenimente, oponenții aderării Turciei la Uniunea Europeană și-au crescut pretențiile față de aceasta, susținînd că țara nu îndeplinește standardele democratice necesare pentru a deveni membru. Aceștia atrag atenția că armata turcă a înlăturat patru guverne alese din 1960 pînă în prezent și continuă să joace un rol prea însemnat în politica turcă. În timp ce decizia Curții Constituționale și convocarea alegerilor anticipate arată că democrația a fost salvată pentru moment, e de prevăzut că ritmul negocierilor pentru aderarea Turciei la UE va fi încetinit.

Acest lucru este neplăcut atît pentru Turcia, cît și pentru Uniunea Europeană. Cu o încetinire a negocierilor, politicienii turci au tot mai puține motive pentru a continua reformele necesare. Turcia este sensibilă la naționalism, iar grupurile extremiste au orchestrat cîteva incidente nefericite, incluzînd atacuri asupra minorităților și hărțuirea unor personalități culturale, cum este deținătorul Premiului Nobel, scriitorul Orhan Pamuk. Dacă Turcia se îndepărtează de Europa, strategia de jucător internațional a UE, bazată pe „puterea blîndă" *(soft power)*, ar primi o lovitură de credibilitate.

Turcia are potențialul de a arăta că islamul politic este compatibil cu democrația liberală.

Dintr-o perspectivă mai largă, Turcia nu este numai un membru important al NATO, cu influență atît în Balcani, cît și în Orientul Mijlociu, ci joacă și un rol vital în lume. Una dintre problemele cruciale ale politicii secolului XXI este cum va face față lumea la creșterea islamului politic. Pentru radicalii islamiști (dar și pentru unii occidentali), creșterea influenței islamului pregătește scena pentru o „ciocnire a civilizațiilor", pe care o privesc ca un mecanism polarizator care le va permite să-și sporească numărul de recruți.

Dar Turcia are potențialul de a arăta superficialitatea unui astfel de scenariu, demonstrînd compatibilitatea dintre democrația liberală și islam. Din păcate, acest potențial a fost ignorat de administrația neo-conservatoare Bush, pentru care invazia Irakului și eliberarea de sub regimul lui Saddam Hussein ar fi trebuit să declanșeze mișcarea de democratizare în Orientul Mijlociu. În schimb, a rezultat o „electocrație" care, în lipsa unor instituții liberale, a înlocuit tirania minorității sunnite cu cea a majorității shiite, ducînd la un război civil interconfesional.

Invazia Irakului a afectat și Turcia, atît din punct de vedere economic, cît și în privința relațiilor cu organizația teoristă kurdă PKK, ce operează din nordul Irakului. Rezultatul este creșterea dramatică a antiamericanismului în politica turcă. Dacă neoconservatorii s-ar fi concentrat pe creșterea forței de influență a Turciei, ar fi putut face mai mult pentru a susține cauza democrației în Orientul Mijlociu.

Joseph S. Nye, Jr. *este profesor emerit la Universitatea Harvard și autor al volumului* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

etica vieții

Peter SINGER

Un tîrg echitabil privind schimbarea climatică

Acordul privind schimbările climatice la care au ajuns liderii G8 la Heiligendamm abia deschid calea către o dezbatere serioasă pe tema: cum vom putea gestiona capacitatea în scădere a atmosferei de a absorbi gazele cu efect de seră?

Liderii G8 au fost de acord să încerce să reducă emisiile de gaze cu efect de seră și să acorde o „atenție importantă" scopului de a reduce la jumătate aceste emisii pînă în 2050, un rezultat considerat drept victorie a cancelarului german Angela Merkel și a prim-ministrului englez Tony Blair. Totuși, acordul nu dă nimănui vreo responsabilitate, cu atît mai puțin președintelui Statelor Unite, George W. Bush, care n-o să mai fie la Casa Albă în 2009, cînd vor fi luate decizii pe termen lung, în acest sens.

V-ați putea întreba pe drept cuvînt de ce un astfel de acord vag constituie vreun progres. La Conferința Națiunilor Unite privind Mediul și Dezvoltarea de la Rio de Janeiro din 1992, 189 de state, inclusiv Statele Unite, China, India și toate statele europene, au semnat Convenția-cadru a ONU privind clima, prin aceasta căzîndu-se de acord să se stabilizeze emisia de gaze cu efect de seră la un nivel îndeajuns de mic pentru a se putea preveni efecte periculoase asupra sistemul climateric.

După cincisprezece ani, nici un stat nu a făcut nimic în acest sens. Emisiile de gaze cu efect de seră pe cap de locuitor în Statele Unite, deja la cel mai înalt nivel dintre toate statele importante atunci cînd Bush a venit la Casa Albă, au continuat să crească. În martie, un raport al administrației Bush privind emisiile de gaze arăta că se așteaptă ca acestea să crească în următorii zece ani aproape la fel de mult ca în deceniul trecut. Acum avem totuși un alt acord prin care aceleași națiuni se angajează să facă ceea ce promiseseră acum cincisprezece ani. Este aceasta o victorie?

Dacă Bush sau succesorul său vrea să se asigure că următoarea rundă de negocieri va eșua, acest lucru este foarte ușor de realizat. Justificîndu-și refuzul de a semna Protocolul de la Kyoto, Bush s-a referit mereu la faptul că nu li s-au impus Chinei și Indiei limite în privința emisiilor de gaze. Acum, ca răspuns la sugestiile lui Bush și ale altor lideri din G8, ca statele mari în curs de dezvoltare să participe la soluționarea problemelor de climă, Ma Kai, șeful Comisiei de Reformă și Dezvoltare Națională din China, a spus că țara sa nu-și va asuma nici un fel de sarcină privind reducerea emisiilor de gaze. De asemenea, ministrul de Externe indian, Navtej Sarna, a declarat că țara sa va respinge orice restricții de acest fel.

Sînt oare China și India nerezonabile? Liderii lor au afirmat frecvent că problemele noastre actuale sînt rezultatul gazelor emise de națiunile industrializate, de-a lungul secolului trecut. Este adevărat: cea mai mare parte a acestor gaze se găsește încă în atmosferă și fără ele problema n-ar fi nici pe departe atît de urgentă precum este astăzi. China și India cer dreptul de a continua industrializarea și dezvoltarea, ca și bogații lumii de astăzi, neîmpiedicate de limite privind emisiile de gaze.

China, India și alte state dezvoltate au dreptate în trei puncte. Primul ar fi acela că, dacă aplicăm principiul „Tu ai stricat, tu să repari", atunci națiunile dezvoltate trebuie să-și asume răspunderea pentru atmosfera noastră „stricată" care nu mai poate absorbi mult timp gazele cu efect de seră, fără să afecteze clima întregii planete. Al doilea ar fi că, chiar dacă am șterge cu buretele și am uita de cei care au cauzat această problemă, este la fel de adevărat că locuitorul obișnuit din Statele Unite este răspunzător de 6 ori mai mult pentru emisiile de gaze decît un chinez obișnuit și de 18 ori mai mult decît indianul de rînd. Al treilea ar fi că națiunile dezvoltate sînt mult mai capabile decît cele mai puțin dezvoltate să absoarbă costurile rezolvării acestei probleme, fără să cauzeze neplăceri populațiilor lor.

Dar la fel de adevărat este și că, dacă India și China continuă să-și crească cantitatea de emisii de gaze cu efect de seră, vor anula orice bine care s-ar face prin reducerea drastică a emisiilor în țările industrializate. În cursul acestui an, China va depăși Statele Unite în ceea ce privește cantitatea de gaze emise pe plan național (nu pe cap de locuitor). În următorii 25 de ani – potrivit lui Fatih Birol, economist la Agenția Internațională de Energie – emisiile de gaze ale Chinei s-ar putea dubla față de cele din Statele Unite, Europa și Japonia la un loc.

Există însă o soluție care este și corectă, și practică:

– Să se stabilească o cantitate de gaze cu efect de seră pe care ne-o putem permite fără ca temperatura medie a planetei să urce cu mai mult de două grade Celsius, valoare dincolo de care schimbarea climatică ar putea deveni extrem de periculoasă.

– Să se împartă această cantitate la populația planetei, astfel încît să se calculeze cantitatea pe cap de locuitor.

– Să se aloce fiecărei țări o cantitate de emisii de gaze cu efect de seră, în raport cu populația țării respective.

– În final, să li se permită țărilor care au nevoie de o cantitate mai mare să cumpere de la cele care emit mai puțin decît cantitatea care le este rezervată.

E greu să conteşti corectitudinea ideii de a atribui fiecărei persoane de pe glob o parte egală din capacitatea totală a atmosferei de a absorbi emisiile de gaze. De ce ar avea cineva un drept mai mare decît al celorlalți, de a folosi atmosfera terestră?

Însă, pe lîngă faptul că este corectă, această soluție are și beneficii practice. Le-ar da statelor în curs de dezvoltare o motivație pentru a accepta cotele de emisie, pentru că, dacă și-ar menține cantitatea de emisii pe cap de locuitor la un nivel scăzut, ar putea să vîndă drepturi de emisie statelor industrializate. Țările bogate ar avea și ele de cîștigat pentru că ar putea să opteze între a-și reduce emisiile de gaze și a cumpăra drepturi de poluare de la statele mai sărace.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton și profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Printre cărțile sale se numără și* How Are We to Live? *și* Writings on an Ethical Life.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traduceri de Iulia BĂDESCU

Lucian LUCA

Cum poţi să vezi Europa gratis?

În fiecare an vine vara. La fel de constant, pentru cei norocoşi, vin vacanţa şi concediul. Mulţi dintre noi încep fie să se gîndească încotro se vor îndrepta, fie, în caz că au fost mai prevăzători, să-şi facă bagajele spre destinaţia aleasă. An de an asistăm la mişcări masive de populaţie dintr-o regiune în alta, pe plan naţional sau la nivelul Europei, dinspre Nord spre Sud, şi, mai nou, de la Vest la Est. Acest exod, ce presupune transportarea unui număr mare de oameni, între perioade bine stabilite ale anului şi înspre locaţii clar marcate şi demarcate, poartă numele de turism de masă.

Industria turismului internaţional s-a dezvoltat în aşa manieră încît actualmente generează 10% din PIB-ul global, iar numărul turiştilor internaţionali atraşi de industrie a ajuns în anul 2000 la 700 de milioane, urmînd a creşte, după estimările Organizaţiei Mondiale a Turismului, la 1,5 miliarde în 2020. Aceste evoluţii l-au făcut pe sociologul de origine poloneză Zygmunt Bauman să aducă în discuţie „sindromul turistic" ce a afectat o mare parte din locuitorii statelor industrializate, iar pe sociologul britanic John Urry, să vorbească despre „văzul turistic" *(the tourist gaze)*, concept heuristic al cărui scop este să explice modalitatea în care oamenii sînt educaţi să privească un anumit obiectiv sau sit turistic ca diferit, semnificativ, demn de vizitat şi de „trăit".

Am descoperit Proiectul CouchSurfing (www.couchsurfing.com) precum şi cel al Hospitality Club (www.hospitalityclub.org) la sfîrşitul anului trecut, pe cînd îmi terminam studiile la Universitatea Central Europeană din Budapesta, şi am fost atras din prima clipă de principiul lor de funcţionare: în loc să dai banii pe hoteluri atunci cînd călătoreşti, să stai pe gratis în casele altor membri ai cluburilor.

Dat fiind faptul că a trebuit să mă mut din cămin şi că apartamentul nou găsit se întîmpla să aibă o sufragerie spaţioasă precum şi o canapea în plus, după consultări scurte cu colegii de apartament, m-am decis să îmi pun canapeaua la bătaie. De ce am luat această decizie? Simplu: dacă te hotărăşti să devii membru al acestor cluburi şi, de asemenea, dacă vrei să fii un membru activ al acestora, este indicat să ai un locşor unde să poţi primi pe cineva la nevoie şi să-i asiguri cazarea.

Cele două organizaţii au fost create la scurt timp după anul 2000 şi au ca scop principal promovarea schimburilor interculturale şi facilitarea interacţiunilor dintre turişti şi comunitatea locală. Şi toate acestea gratuit, orice tranzacţie financiară între gazdă şi musafir fiind exclusă. Economia bazată pe bani este înlocuită cu o formă diluată a uneia bazate pe schimbul de daruri.

Ideea nu este nouă, tot pe posibilitatea de a fi cazat pe gratis în locuinţa unui localnic se baza şi organizaţia Servas, creată în 1949 de către Bob Luitweiler (avea însă în vedere mai mult legăturile Vest-Est, fiind astfel mult mai politizată). Dar Internetul a permis noilor reţele o comunicare mult mai rapidă între membri, precum şi schimbul mai multor informaţii, decît în cazul Servas (în prezent aceasta are doar aproximativ 10.000 de membri pe plan mondial), orice utilizator putînd să devină membru.

Site-ul Hospitality Club a fost creat în anul 2000 de către Veit Kühne, un student german, şi are în prezent în jur de 300.000 de membri, iar Proiectul CouchSurfing a fost lansat în anul 2004 de către Casey Fenton, un tînăr american, şi relansat ca şi CouchSurfing 2.0 în 2006, după o cădere a serverelor, iar acum are în jur de 230.000 de membri. Ambele se află într-o expansiune rapidă.

Deşi iniţial factorul financiar îi atrage pe majoritatea membrilor, ethosul acestor reţele nu se rezumă doar la atît. Doza iniţială de anticapitalism moderat (îndreptat în special asupra industriei turismului de masă şi a „turiştilor") şi altermondialism ce a stat la bază apariţiei acestor cluburi s-a împletit convenabil cu scăderea costurilor de ansamblu ale unei călătorii prin intermediul acestor cluburi, ceea ce uneori poate părea problematic. Totuşi, dată fiind amploarea expansiunii acestor cluburi, ele şi-au diluat conţinutul ideologic, iar accentul a căzut pe ajutorul reciproc dintre membri.

© S. Ivanoschi

Astfel, pentru a deveni membru ai nevoie de: un calculator cu acces la Internet, pasiunea pentru călătorii, o doză ridicată de simţ al aventurii, precum şi un buget redus de călătorie. Opţional: o saltea sau canapea de rezervă, în cazul în care doreşti să găzduieşti alţi membri, însă nu există nici un imperativ în acest sens, cu excepţia celui moral. Odată intrat în club, poţi să alegi să fii gazdă, musafir sau amîndouă, în funcţie de posibilităţi.

Primit musafiră letonă contra bune referinţe

Din experienţele mele de gazdă: primul musafir care a dormit pentru o noapte pe canapeaua mea a fost o studentă Eramus din Letonia, ce tocmai îşi terminase stadiul în Oradea şi se îndrepta spre casă. Engleza vorbită cu un puternic accent rusesc, precum şi româna cîntată pe ritmurile limbii letone s-au împletit aproape „natural" în discuţiile cu musafira. Fiind prima mea experienţă de gazdă prin intermediul acestor site-uri şi neştiind exact eticheta, am decis să aplic aceleaşi reguli de ospitalitate valabile în cazul venirii unor prieteni în vizită. Ce am primit în schimb: un dulce „mulţumesc", pe şi mai dulcele grai românesc, precum şi o referinţă în profilul meu de pe site, unde îmi erau lăudate calităţile de bună gazdă. Deşi mărturisesc că iniţial am fost puţin dezamăgit de puţinul pe care l-am primit în schimb, pe urmă s-a dovedit că am primit de fapt mult mai mult decît atît.

Astfel, după ce lumea s-a convins că eu şi canapeaua mea existăm cu adevărat, numărul solicitărilor de găzduire a crescut simţitor. În decurs de patru luni am găzduit încă şapte persoane. Majoritatea erau din Europa de Vest, studenţi, ca şi mine, şi tulburător de asemănători mie în gîndire şi comportament, ceea ce m-a făcut să cred că visul lui Jean Monnet sau Winston Churchill cu privire la crearea unei identităţi europene, este posibil, realizabil şi deja practicabil. Am avut însă şi un musafir din Texas, precum şi o călătoare din Japonia.

Kumiko, studenta japoneză de 22 de ani care, negăsindu-şi ţelul în viaţă, s-a decis să facă un tur de un an în jurul lumii, pe cont propriu, a devenit între timp una dintre eroinele mele personale, în materie de curaj şi sete de viaţă. Lăsînd la o parte posibilele critici postcolonialiste, după poveştile sale despre Orientul Mijlociu şi despre cît de mult i-a plăcut, pentru că acolo s-a simţit în siguranţă, ca femeie, precum şi după ce mi-a explicat cum a dormit alături de un trib, în deşertul Sahara, nu se poate să nu rămîi fermecat de dorul de ducă. Tot datorită ei pot spune că am mîncat alge de mare Wakame, precum şi supă Miso, făcute ca la mama-acasă.

A fi gazdă într-un astfel de club este ca şi cum ai călători fără a te mişca. Dacă eşti pasionat de Portugalia, dar nu ai posibilitatea să o vizitezi prea curînd, în loc să mergi tu în Portugalia, vine Portugalia la tine, prin intermediul purtătorilor culturii sale. Poţi vorbi astfel portugheză, poţi asculta muzica şi degusta mîncarea portugheză sau vorbi despre ultimele scoruri la campionatele locale de fotbal, fără să ieşi din apartamentul tău, ghidul cel mai sigur fiind oaspetele portughez. Schimbaţi Portugalia cu orice altă ţară ce vă fascinează, iar rezultatele vor fi similare.

În schimb, pentru cei mobili şi cei ce doresc să călătorească la o anumită destinaţie, vrînd să afle mai mult decît ceea ce e scris într-un ghid turistic, acest mod de a explora lumea este excelent. Deşi iniţial circumspect faţă de posibilităţile oferite de acest club, am decis să încep treptat să experimentez şi cu calitatea de musafir, nu doar cea de gazdă. Nesiguranţa a fost principalul impediment, iar ideea de a fi găzduit de către un necunoscut m-a făcut să ezit. Acesta este şi unul dintre principalele inconveniente ale acestor organizaţii: în maniera lui Ulrich Beck, părintele sintagmei „societatea riscului", asistăm la o privatizare a riscului. Rămîne la latitudinea fiecărui membru să judece dacă ceilalţi participanţi sînt de încredere, neexistînd nici o altă autoritate superioară care să certifice acest lucru.

Am plecat şi eu...

Prima mea experienţă de dormit în casa unui necunoscut am avut-o în Austria. Îl chema John şi era profesor de engleză la Viena, unde locuia de doi ani. Împărţea un apartament cu un coleg de lucru american, în aşa-numita Viena Roşie (nume generic pentru locuinţele sociale construite de către social-democraţii austrieci). Am dormit în aceeaşi cameră, el pe jos, iar eu în pat. A urmat o petrecere EVS *(European Voluntary Service)* unde lumea din toate colţurile Europei dansa extaziată pe ritmurile Fanfarei Ciocîrlia şi unde se servea *tortilla,* toate acestea constituind probabil una dintre cele mai *multi-culti* experienţe ale mele, unde am trăit pe pielea mea una dintre încarnările globalizării (cel puţin părţile pozitive).

Încurajat de experienţele plăcute, şi ajutat de referinţele pozitive din profil primite, între timp, de la musafirii mei, m-am angajat la un proiect mai ambiţios: un tur al Europei prin intermediul celor două cluburi. Am ales capitalele, am căutat variantele de transport cele mai ieftine între oraşe, şi am trimis mail-uri potenţialelor gazde. Rezultate: o excursie de 20 de zile, cu cazare gratis şi cu plecare din Budapesta, spre Berlin, Paris, Madrid, Roma, Bucureşti, Viena şi apoi din nou Budapesta.

Îmi pare bine să te cunosc, poftim cheile...

La Berlin, gazda mea, Caspar, se potriveşte de minune stereotipului meu de german: înalt, blond şi cu început de burtă, însă îmi infirmă aşteptările în ceea ce priveşte ospitalitatea nemţească: primesc cheile de la apartament în primele cinci minute şi mă întreabă dacă vreau să merg la bere cu el. E tare vorbăreţ şi îmi spune că de două luni, de cînd s-a întors din India, nu a mai fost singur în apartament. În acest interval a găzduit deja 24 de persoane, şi mai are mulţi alţii pe listă. Mergem următoarea zi la mic dejun cu colegii lui, unde mi-o prezintă pe Reika, originară din Tîrgu-Mureş, cu care depăn amintiri despre Cluj.

Urmează Parisul, unde primesc propria mea cameră, cheile de la apartament, o bicicletă, precum şi opţiunea de a goli frigiderul. François şi Jerome, gazdele mele ce sînt împreună de 20 de ani, îmi arată Parisul, aşa cum cred ei că ar trebui văzut, şi nu doar cum stă scris în broşuri. Aflu că vinerea după 6, Luvrul este gratuit pentru tineri.

La Madrid, Maite, antrenoare de *capoeira,* mă întreabă dacă nu mă deranjează să împart mansarda cu pisica ei: mă declar de acord. Mergem la o petrecere CouchSurfing, într-o vilă de la marginea Madridului, unde experienţa de la Viena se repetă.

Urmează Roma unde, la fel ca înainte, gazdele mele Claudia şi Veronica locuiesc la ultimul etaj, dar şi ele au o terasă uriaşă. Excelentă pentru petreceri şi fumat. Gătim împreună, iar apoi organizează ad-hoc o petrecere în cinstea mea. Mă simt ca într-o mare familie. Pe tot parcursul itinerarului, senzaţia e aceeaşi: deşi oamenii la care dorm îmi sînt necunoscuţi, am impresia că avem în comun o întreagă istorie. Suficient cît să vreau să păstrez legătura eu ei şi pe viitor.

Dacă aţi crescut asemeni mie, la bloc şi cu cheia la gît, cu siguranţă vă aduceţi aminte sfatul mamei: „să nu deschizi la străini", sfat probabil imortalizat în mod strălucit de *Capra cu trei iezi,* de exemplu. Ce am învăţat eu de cînd am descoperit CouchSurfing şi Hospitality Club? Se prea poate ca acest sfat să fi fost aplicabil unei societăţi aflate sub asediu sau sub obsesia fricii de necunoscut, însă dacă doreşti să depăşeşti limitele unui provincialism cultural, precum şi dacă doreşti să vezi lumea în complexitatea ei, şi nu te mărgineşti doar la idiosincrazii facile asupra altor culturi, eu zic că e bine să ai uşa larg deschisă şi o saltea liberă, la îndemînă.

Lucian Luca *a terminat un master la CEU, Budapesta, cu o lucrare intitulată „Staying without paying. Heading towards free tourism?". Este înregistrat în cele două site-uri cu numele „aistheton".*

DILEMATECA

Şerban Foarţă, Ion Barbu
Un mire fără căpătîi
Editura Polirom, 2007

Ruxandra TUDOR

Rezervaţia naturală Poienile cu narcise

– *o poveste fără* happy-end? –

Pădurile de stejar care, în urmă cu sute de ani, acopereau depresiunile din lungul rîurilor ţării sau cele din zona Subcarpaţilor şi a dealurilor au fost violent afectate de obsesia măririi suprafeţelor agricole şi a păşunilor. Pădurile – „plămînul verde", cum, de altfel, nu uităm să ne lăudăm! – au fost reduse în permanenţă, ca urmare a defrişărilor, iar scopul acestor acţiuni a fost atins cu succes – multe din suprafeţele împădurite de altădată sînt înlocuite în prezent de culturi. Nu a făcut excepţie nici Ţara Făgăraşului – de la poalele versantului nordic al Munţilor Făgăraş şi cele ale versantului vestic al Munţilor Perşani, pînă la Olt, pădurile de stejar au fost tăiate. Din puţinele care au rezistat este pădurea de stejar din Dumbrava Vadului, singura care mai prezintă slabe indicii privind speciile care populau odinioară depresiunea Făgăraşului. Rărirea artificială, dar şi naturală, a copacilor a declanşat procesul de înmlăştinire, fenomen ce a favorizat înmulţirea narciselor. În prezent însă, habitatul prioritar reprezentat de pădurea de stejar este afectat, suprafeţele ocupate de narcise sînt în descreştere, iar aria de repartiţie naturală a acestora s-a redus considerabil, existînd posibilitatea ca, pe viitor, narcisele să devină specii periclitate. În momentul de faţă, pădurea de stejar din Dumbrava Vadului şi minunatele sale poieni cu narcise sînt invadate de arbuşti şi sînt distruse de porcii mistreţi. Cu toate acestea, se încăpăţînează, în continuare, să existe. Pe cont propriu.

În anul 1954, în urma unei hotărîri a Consiliului de Miniştri, pădurea de stejar din Dumbrava Vadului a fost pusă provizoriu sub ocrotire, fiind încadrată în grupa „păduri cu rol de protecţie". Statutul de zonă protejată a fost dobîndit zece ani mai tîrziu, printr-o dispoziţie a aceluiaşi Consiliu. Pînă în anul 1962, Dumbrava Vadului a fost în regim de proprietate, oamenii folosind poienile şi pentru păşunat, de două ori pe an, o dată în aprilie, înainte de înflorirea narciselor, şi apoi toamna. După colectivizare, foştii proprietari şi-au pierdut dreptul asupra terenului, avînd voie doar să cosească în fiecare an o anumită suprafaţă. După ce pădurea a fost desemnată rezervaţie naturală, Ocolul silvic a întocmit un „plan de fîn" care după 1990 nu a mai fost respectat, iar cosirea sporadică şi lipsa unui plan de management foarte riguros au dus la infiltrarea în rezervaţie a tufărişurilor şi a speciilor invadatoare. Acestea s-au instalat atît în poieni cît şi în parcelele acoperite de stejar, au lăstărit şi au proliferat în fiecare an mai mult. În prezent, rezervaţia naturală Poienile cu narcise continuă să se degradeze, surd, parcă pe nesimţite, pierzîndu-şi în fiecare zi cîte un pic din statutul de „monument al naturii" – fiind singura pădure de stejar din Ţara Făgăraşului şi una din singurele două păduri dumbrăvite din Europa.

O rezervaţie naturală de specii invadatoare

Drumul către rezervaţie este anevoios, dar foarte pitoresc. Dacă nu te îndrumă însă cineva, dacă nu ai un ghid sau dacă nu ai un spirit foarte bun de orientare şi mai ales intuiţie, este aproape imposibil să nimereşti drumul pietruit care începe în satul Vad, comuna Şercaia, şi care, preţ de 3 km, şerpuieşte anevoios şi singur printre dealuri. Ca turist care nu cunoaşte împrejurimile, eşti pe cont propriu, dacă nu ai fost prevăzător – nu ai cum să ajungi în rezervaţie decît cu maşina personală, cu bicicleta sau pe jos. Asta, desigur, dacă te încumeţi să parcurgi 7 km din comuna Şercaia sau 3 km – cum spuneam – din Vad, şi presupunînd că ştii deja că drumul pe care ai apucat-o duce la o rezervaţie naturală. Altfel, nici un indicator sau bornă kilometrică nu anunţă existenţa acesteia. La intrarea în rezervaţie stă stingheră singura pancartă pe care am întîlnit-o tot drumul. Noroc cu ghidul meu, dl **Cristinel Paltin,** primarul comunei Şercaia, care m-a condus şi m-a însoţit în rezervaţie, un loc fabulos, de un verde crud pe care mai că ai fi vrut să-l iei cu tine acasă, o pădure minunată în care nu auzi nimic altceva decît... natura. Pe măsură ce înaintăm însă pe poteca din pădure, dl primar îmi detaliază la faţa locului starea îngrijorătoare a rezervaţiei despre care de altfel îmi povestise pe drum: „Nu trebuie să fii specialist ca să-ţi dai seama ce se întîmplă aici. Totul este împînzit de tufărişuri, multe din poienile de altădată nici nu se mai văd din cauza arbuştilor, iarba nu este cosită.... Unde să crească narcisele, cum să se dezvolte lăstarii de stejar? Nu s-a mai făcut curat de ani de zile. Nu s-a făcut nimic nici înainte de '90, nu se face nimic nici acum". Speciile de crușin, salcie căprească, mesteacăn, plop tremurător, alun, arin, rugi de mure etc. – pe care dl primar le identifică cu uşurinţă şi pe care mi le prezintă pe scurt, ca la o mică lecţie de botanică – au format un „etaj inferior" care a acaparat într-o proporţie îngrijorătoare rezervaţia şi sufocă atît poienile, cît şi pădurea. Dintr-un studiu de fezabilitate al cărui beneficiar este Primăria Şercaia, am aflat că în cele 319,99 ha care fac obiectul acestui studiu – suprafaţa totală a rezervaţiei este de 394,90 ha, dar în 74,91 ha se fac cercetări ştiinţifice, orice altă activitate fiind strict interzisă –, frecvenţa arboretului este de 6-8% în parcelele de stejar şi de cca 20% în poieni. „Îndepărtarea acestor specii – îmi spune dl Cristinel Paltin – este absolut obligatorie. Invazia arbuştilor este una din principalele probleme... Vedeţi lăstarul acesta de stejar? Observaţi în ce tufăriş încearcă să crească? Credeţi că are vreo şansă...? Uitaţi-vă ce este în jur."

Atenţie, zonă frecventată de mistreţi!

Întrerupînd lecţia de botanică, dl primar îmi propune un test: „Dacă vă abateţi de la potecă şi mergeţi un pic prin lăstăriş, iar după aceea vă învîrtiţi de trei ori cu ochii închişi, vă garantez că nu veţi mai şti să vă întoarceţi. Atît de păcătos este arboretele ăsta!". Am vrut să bat palma, dar am renunţat repede. În noroiul care băltea de-a lungul potecii, mi-a fost imposibil să nu observ nenumărate urme de mistreţi. Pe măsură ce înaintam, frumuseţea pădurii şi a poienilor mi se părea ştirbită de nesfîrşite rîmături adînci, de mistreţi. Un amalgam de frunze, iarbă şi pămînt răscolit parcă în ciudă. Ideea unei plimbări prin lăstăriş, de una singură, mi s-a şters aşadar repede din minte, preferînd poteca, mult mai sigură, aşa, răvăşită cum era... „Odată cu instalarea arboretului în rezervaţie – îmi explică dl primar – au apărut porcii mistreţi, o specie care migrează între Munţii Făgăraşului, pădurile Sebeşului şi pădurile Hălmeagului. Pădurea de stejar din Vad este un pasaj intermediar, un mediu ideal pentru aceste animale – un trup de pădure compact, cu mult tufăriş. Mistreţii intră în rezervaţie şi distrug tot, inclusiv bulbii narciselor. Din păcate, nimeni nu ia nici o măsură... ba mai mult, cea mai mare parte din terenul rezervaţiei a fost inclusă într-un fond de vînătoare gestionat de Asociaţia de Vînătoare Club Diana Braşov, fapt ce vine în contradicţie cu legea în care se specifică clar că în aceste zone vînătoarea este interzisă." Situaţia nu este însă chiar aşa: dl **Mircea Vergheleţ,** şeful Serviciului Arii Protejate al Regiei Naţionale a Pădurilor Romsilva, a contrazis declaraţia dlui primar: „Rezervaţia în cauză a fost declarată pentru protecţia narciselor, fiind o rezervaţie floristică. Nu există nici o prevedere legală care să interzică vînătoarea în Poienile cu narcise. În plus, mistreţii s-au înmulţit probabil prea mult şi efectivul ar trebui redus". Vînătoarea este aşadar legală şi chiar necesară.

Deşi primarul comunei Şercaia este extrem de pornit împotriva Asociaţiei de Vînătoare Club Diana, îşi recunoaşte vina de a fi declarat în presă că decizia de includere a rezervaţiei în fondul de vînătoare gestionat de Asociaţia Diana a aparţinut Direcţiei Silvice Braşov, fapt neconfirmat. Conform declaraţiilor dlui **Gabor Benedek,** inspectorul-şef al Inspectoratului Teritorial de Regim Silvic şi Vînătoare, „decizia a fost a Ministerului Agriculturii". Din păcate, se pare că nu există o soluţie imediată de restricţionare a accesului mistreţilor în rezervaţie. Deşi legea prevede că orice lucrare sau activitate susceptibilă să genereze un impact negativ asupra ariilor naturale protejate şi a perimetrelor învecinate acestora este interzisă, „restrîngerea fondului de vînătoare nu va rezolva problema. Atîta timp cît în rezervaţie nu se vor lua măsuri urgente de destufărire, de defrişare a speciilor arbustive care au invadat poienile şi pădurea, mistreţii vor pătrunde în continuare în perimetrul rezervaţiei şi vor distruge narcisele" – a adăugat primarul.

Se caută un administrator

Conform informaţiilor primite de la comisariatul Gărzii de Mediu, rezervaţia naturală Poienile cu narcise din Dumbrava Vadului este în custodia Direcţiei Silvice Braşov, în baza unui contract încheiat cu Agenţia pentru Protecţia Mediului Braşov. Dl **Adrian Apostu,** directorul Direcţiei Silvice Braşov, ne-a declarat că planul de management a fost respectat pe deplin (!!!). „În perioada înfloririi narciselor s-au efectuat patrulări la care au participat pădurari, personalul din centrala Ocolului silvic şi din cadrul Direcţiei Silvice Braşov şi reprezentanţi ai Poliţiei şi Jandarmeriei, s-au efectuat lucrări de defrişare, iar pentru anul 2007 am prevăzut, în lunile iulie-septembrie, lucrări de cosire a poienilor şi de defrişare a specilor invadante." Se aştepta cineva la un alt răspuns?

Instituţia care, prin lege, are obligaţia să controleze modul de respectare a obligaţiilor asumate de custode este Agenţia pentru Protecţia Mediului (APM). Ultimul control efectuat în zonă – a declarat dna **Anca Ioanitescu,** consilier al departamentului „Protecţia naturii şi arii naturale protejate" al APM – s-a făcut în acest an, pe 20 mai, cu ocazia Festivalului Narciselor. „Am verificat starea rezervaţiei, panourile şi gardurile de împrejmuire, am controlat dacă se respectă condiţiile de vînătoare impuse de lege etc... Ceea ce ne-a nemulţumit au fost urmele de maşini de teren şi de căruţe. În mod normal, acestea nu ar trebui să aibă acces în rezervaţie." Deşi cea mai mare problemă – spune dna Ioanitescu – rămîne arboretul care sufocă rezervaţia, şi turismul necontrolat afectează Poienile cu narcise. Pînă în anul 1954, sătenii organizau pe 21 sărbătoarea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena, pe colina cu mesteceni, aflată în apropierea rezervaţiei. Această sărbătoare – care coincide actualmente cu Festivalul Narciselor – atrage în fiecare an mii de turişti, care provoacă ravagii în rezervaţie prin culegerea abuzivă şi necontrolată de narcise. Ai spune că 10 fire culese pentru a face o bucurie cuiva nu au cum să dăuneze, dar dacă cineva ţi-ar explica sau ai avea unde să citeşti faptul că gestul tău – şi a altor zeci de persoane – micşorează posibilitatea de înmulţire a florilor, reduce posibilitatea de regenerare naturală a ariei protejate şi poate distruge şi alte habitate şi specii protejate, mai că ai prefera să te abaţi din drumul spre casă prin piaţă, să cumperi narcisele de acolo. Da, aşa ar face probabil *oamenii*.

Nu este de neglijat nici cantitatea de deşeuri colectată în fiecare an ca urmare a managementului turistic deficitar. Dintr-un calcul estimativ făcut de Primăria din Şercaia a rezultat o cantitate de cca 6 tone de deşeuri colectate anual: 4000 kg de deşeuri produse în perioada 5 mai-5 iunie de cca 10.000 vizitatori, 200 kg de deşeuri datorate turismului de week-end, estimat la cca 1000 vizitatori în 6 luni şi 1200 kg de deşeuri produse pe timpul Festivalului Narciselor de cca 300 persoane.

În loc de happy-end

Deşi rezervaţia naturală din Dumbrava Vadului pare un loc părăsit pe care nimeni nu îl vrea sau nu îl „revendică", proiecte de conservare a pădurii de stejar şi de refacere a poienilor cu narcise au existat şi există. În 1999, Consiliul Judeţean Braşov a demarat un astfel de proiect, „Life Natura", cu un buget total de 80.664,34 de euro – din care contribuţia Consiliului a fost de 20.166 de euro –, un proiect controversat şi destul de aspru criticat în presă – datorită achiziţionărilor efectuate pe durata acestuia – fără să se ţină cont şi de efectele sale benefice, cum ar fi defrişarea tufişurilor, cosirea alternativă, supravegherea şi paza rezervaţiei etc. De ce rezultatele acţiunilor prevăzute în proiect nu se mai văd şi în prezent este o altă discuţie pe care am încercat să o dezbat cu reprezentanţii Consiliului Judeţean Braşov, fără succes însă, „persoana cea mai indicată" să clarifice această situaţie fiind, la momentul respectiv, în concediu.

În prezent, un alt proiect de reconstrucţie a rezervaţiei, al cărui beneficiar este Primăria din Şercaia, este depus la Administraţia Fondului de Mediu. Valoarea totală a investiţiei se ridică la 827.310 euro, sumă în care este inclus costul lucrărilor de gospodărire şi de protejare, al acţiunilor de conştientizare a populaţiei locale şi a vizitatorilor asupra conservării biodiversităţii, al asistenţei tehnice şi supervizării, al promovării etc. Ce se va întîmpla dacă acest proiect nu va fi aprobat? „Să fim optimişti. Eu am mare încredere! Dacă nu va fi aprobat, voi acţiona pe cont propriu, cu paşi mici, dar siguri. Nu ştiu însă în cîţi ani se vor vedea efectele. Uitaţi-vă în jurul dvs.! Ne-ar trebui cel puţin două zile să vizităm toată rezervaţia, darămite să refacem ceea ce nu s-a făcut în atîţia ani. Este păcat să ne prefacem că acest loc nu există."

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Studii şi diplome de pe la noi

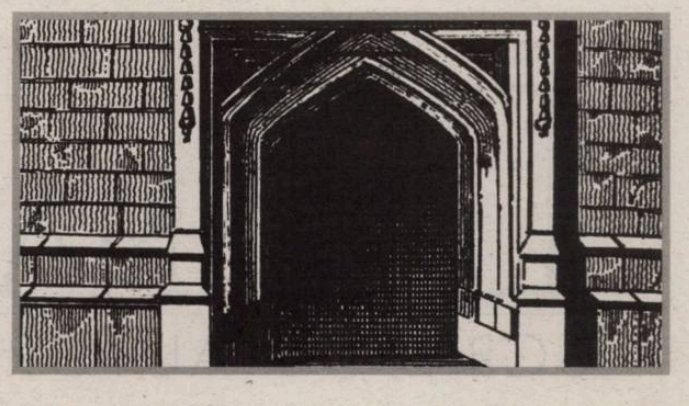

Am cîţiva amici intraţi în focul examenelor de licenţă. Sîntem de-o seamă, numai că, pentru ei, provocarea pare să fi luat chipul şi asemănarea unei diplome. Prin urmare au ajuns studenţi la a doua sau chiar la a treia facultate, ceea ce nu-i rău, îmi spun, dar ceva mă opreşte să-i invidiez. De fiecare dată cînd îi întîlnesc, discuţiile alunecă, invariabil, spre noile lor orizonturi deschise de admiterea la Filosofie, după ce-au absolvit Jurnalistica şi/sau Politehnica. Îmi place să-i ascult. Nu mai au feţele de acum zece ani, dar n-au scăpat de emoţii. „Restanţe, ceva?“ Peste ultima silabă se suprapune, în receptor, urletul unui copil. „Iartă-mă, e ălă micu', s-a lovit la genunchi, sigur că am restanţe, da' crede-mă, e o stare, bătrîne, eu n-aş mai ieşi din asta...“ Bănuiesc starea: student pentru totdeauna. Narcotizantă stare.

De ce se vrea licenţiat şi în Filosofie? A citit mult, i-a plăcut şi şi-a spus că i-ar plăcea să facă şi facultatea, ca să învеţe şi mai multe. Sînt răutăcios şi mă gîndesc că pe o astfel de logică, la cît de mult îmi place mie să ascult muzică, ar trebui să încerc şi o admitere la Conservator. Sau la ATF, că tot sînt înnebunit după filme. Asta ca să nu spun că, dacă s-ar inventa o specializare pentru pescuitul la ştiucă sau la crap, m-aş apuca de-un master în domeniu.

Într-o zi am primit un e-mail de la un fost coleg de facultate. Căuta de lucru. Am făcut schimb de cuvinte în format electronic pînă în ziua în care mi-a spus că n-a lucrat nicăieri, niciodată, întrucît a fost foarte ocupat să-şi definitiveze studiile. Acum se însurase şi avea nevoie de un loc de muncă. Mi-a trimis un CV impresionant, din care reieşea că era încă doctorand, deci mai dura o vreme pînă să-şi încheie socotelile cu mediul academic. Să-i propun un post de redactor cu cîteva sute de euro pe lună mi s-a părut jignitor. Cîteva luni mai tîrziu, l-am găsit consilier la prefectură, pe un salariu de cîteva milioane de lei.

Nu ştiu cît valorează o diplomă. Ştiu însă zeci de indivizi aruncaţi într-o bătălie nemiloasă şi contra cronometru pentru obţinerea unor cartoane din care să reiasă că sînt poli şi hipercalificaţi. Acum cîţiva ani – nu-mi iese deloc imaginea asta din minte! – am văzut, într-o piaţetă din centrul Piteştiului, un individ aşezat la o măsuţă de plastic – genul foştilor vînzători de loz în plic – făcînd înscrieri la o facultate, doar cu buletinul şi copia după diploma de bacalaureat. Mulţi dintre cei care stăteau atunci la coadă aşteptînd să le vină rîndul la înscriere sînt astăzi licenţiaţi. Oameni cu studii superioare. De la noi, din România.

Cu ochii-n 3,14

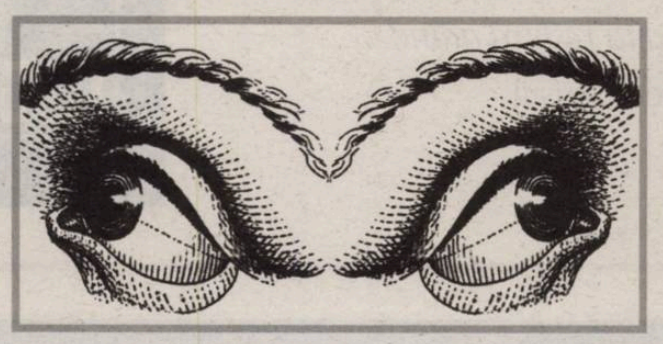

VARA ASTA, UN ZEVZEC A DAT FOC URECHILOR VIGILENTE. TOATE URECHILE S-AU CAM ENERVAT

● Vara asta, cel mai trendy dintre trend-urile pentru fetitze: crema autobronzantă care îţi asigură, după doar trei zile de utilizare, picioare maronii şi lucioase, fără nici măcar o oră de stat la plajă. Iniţial am privit-o ca pe o minune a cosmeticii. Desigur, am cumpărat-o. După o zi, eram încă albă ca brînza, cu o vagă nuanţă gălbejită. Am perseverat. După a doua zi, apăruseră nişte dîre mari, cenuşii, despre care puteai să juri că-s jeg. În a treia zi, eram bălţată de-a dreptul. Am renunţat, fără să pricep unde greşisem. M-a lămurit o prietenă: nu întinsesem crema cum trebuie. Cu alte cuvinte, cosmetica îţi dă, dar nu-ţi bagă şi-n traistă! (**A. P.**)

● Poezie şi teleadevăr. Îngîni de dimineaţă, aşa, pentru tine, eminescianul vers: „De rupi din codru o rămurea...“ şi seara, la un telejurnal, afli că un zevzec a dat foc unei păduri după ce a pus de un grătar temeinic cu amicii săi. (**R. C.**)

● Dacă vă aflaţi în piaţă şi vi se pare ceva dubios la vreunul dintre produsele de pe tarabe, exprimaţi-vă opinia cu o voce scăzută, aproape imperceptibilă urechilor vigilente ale vînzătorilor. Nemulţumită de cireşele unui ţăran, o doamnă exclamă: „Păi, aşa scumpe la cîţi viermi au!“ şi încearcă să treacă mai departe de tarabă. Vînzătorul însă, fuga după ea: „Auzi, doamnă, vino tu şi caută un vierme şi, dacă-l găseşti, eu te pun să-l mănînci! Păi, mama măsii, ne batem aşa joc de marfa lumii! Stai, doamnă, nu fugi. Hai să vedem cum e cu viermii“ – şi se apucă să o alerge pe „clientă“ printre toate tarabele, strigînd din toţi rărunchii: „Stai, doamnă, mama mă-sii de vierme“. (**R. T.**)

● În week-end-ul trecut, pereţii apartamentului mi-au tremurat (şi nu de frig), geamurile mi-au fost zguduite şi nervii zgîriaţi, toate de Festivalul Coke Live, un ditamai festivalul cu zeci de difuzoare enorme şi urlînde non-stop, de vineri pînă luni dimineaţă, un festival înghesuit taman în mijlocul amărîtului cartier bucureştean Crîngaşi. Şi de înghesuit ce a fost, a dat pe dinafară, invadînd, fără excepţie şi fără drept de apel, toate urechile din Crîngaşi. Aşa că, de vineri pînă luni, în ritm de tobe, scîrţîit de chitare, urlete şi aclamaţii, cum n-am putut să pun geană peste geană, în minte mi-au încolţit tot felul de întrebări: pe ce criterii o fi dat Primăria autorizaţie pentru amplasare? O fi fost legal? Ca în cazul Formulei 3, bucureştenii n-au nimic de zis? Oare te poţi plînge autorităţilor? Le poţi da, oare, în judecată? Cu voodoo ar fi mai eficient? Sau cu magia neagră? (**S. G.**)

● Cameron Diaz a mers în Peru şi s-a vrut cool, aşa că s-a plimbat cu o geantă kaki cu poza lui Mao şi cu sloganuri din timpul revoluţiei culturale chineze. Peruanii s-au cam enervat pentru că Mao le aduce aminte de Sendero Luminoso, organizaţia teroristă maoistă care a făcut ravagii pe acolo. Ceea ce îmi aminteşte că şi mie mi s-au părut o tîmpenie tricourile cu CCCP, şepcile cu Lenin, brichetele cu Mao sau alte obiecte care se doresc amuzante şi sînt doar dovadă de analfabetism sau de cinism. Despre tricourile cu Che nici nu mai vorbesc, acolo nici măcar despre umor nu mai e vorba, ci direct de idioţenie. Dragi vedete blonde, stimaţi studenţi frustraţi, onorabili anticapitalişti-caviar, nu mai este cool, gata, lăsaţi-o baltă! (**C. G.**)

VARA ASTA, PE ZI CE TRECE, SE ÎNSCRIE ÎN OBIŞNUINŢELE APRIGE

● Pe zi ce trece, îmi apare tot mai evident că anticomunismul, pînă să devină – precum se preconizează savant şi discutabil – o obligaţie morală, este practicat intens deocamdată ca o obligaţie orală. (**R. C.**)

● Clubul ţarilor n-a dispărut odată cu uciderea brutală a lui Nikolai al II-lea al Rusiei (1918), cel din urmă purtător legitim al acestui titlu. Nu demult, preşedintele Bush a numit un ţar al războiului, dar această înălţare în grad se înscrie în obişnuinţele zilei: în Franţa există ţarul crimelor, la Londra un ţar răspunde de traficul stradal, în Japonia băncile au ţarul lor, Uniunea Europeană – în absenţa unui ministru de Externe – va avea un ţar al politicii externe, iar SUA, foarte generoase în domeniu, l-au numit pe Michael Powell ţar al sfîrcurilor: misiunea lui este aceea de a veghea să nu se repete episodul Janet Jackson, care şi-a expus într-o transmisie televizată sînii dezgoliţi. Şi pentru asta era nevoie de un ţar? (**M. B.**)

● Mulţumesc tuturor celor care mi-au trimis sugestii de nume pentru mînza mea roşie de la Horezu. Au fost şi trăsnite (Rodicastănoiu, Roşia Montană), şi previzibile (Bloody Mary, Foxy), şi aprige (Nera, Văpaia), şi delicate sau poetice (Călutza, Sailor Moon, Venus, Caresse, Mica, Medusa, Sisuuk, Concertina). Dar cel mai mult mie mi-a plăcut Scarlet (nu mi-ar fi trecut prin cap), drept care o declar pe Carmen P. moaşa mînzei mele. (**M. C.**)

VARA ASTA, CINEVA NECUNOSCUT ÎŞI PIERDE NUMELE

● Săptămîna trecută, Corina Drăgotescu era îmbrăcată într-un mileu şi purta o brăţară la cot; semăna cu Xena trecută prin *flower-power*. Poate îi spune totuşi cineva. (**M. C.**)

● Ştiinţific şi statistic s-au demonstrat următoarele: hainele se udă mai mult dacă alergi prin ploaie decît dacă mergi la pas, este imposibil să strănuţi cu ochii deschişi şi să-ţi atingi cotul cu buzele, un pătrat de hîrtie nu poate fi împăturit în jumătate de mai mult de 7 ori şi este mult mai probabil să fii omorît sau violat de către un membru al familiei sau de către un prieten (98% dintre crime) decît de un necunoscut. (**M. C.**)

● Ştiţi reclama aia la Unicredit, cu angajaţi model, cînd unul aproape incredibil aleargă după un tip care îşi pierduse portofelul, ca să i-l restituie? Păgubaşul are în mînă o revistă al cărei titlu se vede o singură secundă: *Dilema veche*. Iată cum îşi pierde omul capul, somnul şi portofelul, după ce are în mînă revista preferată. (**S. S.**)

● S-a născut pe 29 februarie 1904, în Germania. După o vreme, a emigrat în SUA şi s-a stabilit la Philadelphia. Era omul cu cel mai lung nume din lume: Hubert Blaine Wolfeschlegelsteinhausenbergerdorff, aceasta fiind varianta prescurtată. Numele lui complet, consemnat în *Cartea Recordurilor*, era Adolph Blaine Charles David Earl Frederick Gerald Hubert Irvin John Kenneth Lloyd Martin Nero Oliver Paul Quincy Randolph Sherman Thomas Uncas Victor William Xerxes Yancy Zeus Wolfeschlegelsteinhausenbergerdorffvoralternwarengewissenhaftschaferwessenschafewarenwohlgepflegeundsorgfaltigkeitbeschutzenvonangreifendurchichrraubgierigfeindewelchevoralternzwolftausendjahresvorandieerscheinenwandererersteerdemenschderraumschiffgebrauchlichtalsseinursprungvonkraftgestartseinlangefahrthinzwischensternartigraumaufdersuchenachdiesternwelchegehabtbewohnbarplanetenkreisedrehensichundwohinderneurassevonverstandigmenschlichkeitkonntefortplanzenundsicherfreuenanlebenslanglichfreudeundruhemitnichteinfurchtvorangreifenvonandererintelligentgeschopfsvonhinzwischensternartigraum Senior. (**D. S.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 28 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 14. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Muzici & fraze. De la sunete la literatură
- ANCHETĂ: Ce cărți ați fi vrut să le fi scris dvs.? Cu ce cărți ați adormit în brațe de plictiseală?
- INTERVIU cu Radu Pavel Gheo: *„Un intelectual înrgimentat nu mai contează“*
- PROFIL: Saviana Stănescu, artist global
- REPORTAJ: Matei Florian, *Carte departe*
- FRAGMENTE: Alina Nelega, *Amalia respiră adînc*
- RĂSPUNDE! – Drogurile și scrisul

Dilemateca
Îți dă de citit

adevărul

Supliment

Literar & Artistic

În fiecare miercuri împreună cu ziarul